KER. JOGI SEMINÁR
LELTARI SZÁM 3927-c

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

M. KÖZGAZD. EGY.
Szakleit. 5/1 36545/4
P 1586/4
Szakleit. 0057

Hetilap a jog- és allamtudományok köréből.

C b

Kiadja a

FRANKLIN-TÁRSULAT

KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYET.
HELYSZÁN H 2 00/D

TIZENHATODIK ÉVFOLYAM.

M. Kir. József Nádor Műszaki Egyetem Kereskedelmi jogi Szemináriuma

BUDAPEST, 1881.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

MAGYAR KÖZGAZDA AKADÉMIA ÉS EGYETEM KÖNYVTÁRA

TARTALOM.

Jegyzet. Minden dolgozat, bár több rovat alá sorolható, csak egyszer fordul elő a tartalommutatóban. Térszüke miatt fel kelle hagynunk a különböző rovatok alatti felsorolással.

Magánjog.

Lap

Egy nemzetközjogi házassági eset. — Báró Szentkereszty Ferencz kir. táblai fogalmazótól ... 6
Folytatása ... 12
Folytatása ... 36
Befejezés ... 42
Alkalmazható-e a telekkönyvi rendtartás 79. §-a, ha az alapzálogjog csak előjegyzésileg áll fön? — Dr. Berkovits Ferencz nagyváradi ügyvédtől ... 15
«Telekkönyvi kérvény hitelesitett másolat alapján». — Gyárfás Sándor törvszéki jegyzőtől ... 39
Néhány szó az «Öröklési jog» czimü törvényjavaslat IV. fejezetéhez. — Dr. Melichár Kálmán-tól ... 68
A telekkönyvi bejegyzés alaki feltételeiről. — Halmosy Endre legfőbb itélőszéki birótól ... 82
A polgári házasság behozatalának kérdéséhez. — Sztehló Kornél bpesti ügyvédtől ... 90
Folytatása ... 99
A telekkönyvi bejegyzés alaki feltételeiről. — Dr. Markó Sándor rozsnyói kir. közjegyzőtől ... 107
Megtámadható-e az örökös hitelezői által az örökösnek az örökségről vagy hagyományról való lemondása? — Rónay János ügyvédtől ... 112
Polgári házasság. — Dr. Kováts Gyula bpesti ügyvédtől ... 117
Polgári házasság. I. — Sztehló Kornél bpesti ügyvédtől ... 119
Folytatása II. ... 125
A keresztény-zsidó házasságról szóló törvényjavaslat. — Dr. Kováts Gyula bpesti ügyvédtől ... 145
Az osztrák legfőbb itélőszék gyakorlatából polgári peres ügyekben, tekintettel hazai joggyakorlatunkra. (Adásvevési szerződés érvényességére nem bir befolyással, hogy a megkötéskor az ingatlan nem volt az eladó telekk. tulajdona.) I. — Zlinszky Imré-től ... 150
Folytatása. (Takarékpénztári könyvek nem képezhetik birói árverés tárgyát.) II. 159
Folytatása. (A házastársak között létrejött engedm. szerződés érvényességéhez közj. okm.) III. ... 169
Folytatása. (Zálogjegy másra való átruházása.) IV. ... 186
Folytatása. (Megindított keresettől való visszalépés uj keresét fentartásá mellett.) V. 195
Felelet Sztehló Kornél ur kritikájára. — Dr. Kováts Gyula bpesti ügyvédtől ... 158
Válasz Dr. Kováts Gyula urnak. — Sztehló Kornél bpesti ügyvédtől ... 168
A közszerzeményi jogról. — Dr. Jancsó György kir. táblai segédfogalmazótól ... 189
Folytatása ... 197
Folytatása ... 214
Folytatása ... 225
Folytatása ... 239
Folytatása ... 302
Folytatása ... 326
Folytatása ... 333
Folytatása ... 351
Folytatása ... 367
Folytatása ... 391
Folytatása ... 446
A nő vagyonkezelési jogához. — Dr. Kelemen Gyulá-tól ... 211
Az atyasági keresethez. — Sorger József debreczeni ügyvédtől ... 212
A kolozsvári házasságok a hazai jog szempontjából. — Sztehló Kornél bpesti ügyvédtől ... 227
Az ablakjog szolgalma. — Dr. Imling Konrád kir. táblai pótbirótól ... 232
A telekkönyvi bejegyzés alaki feltételeiről. — Enyiczkey Gábor sátoraljа-ujhelyi ügyvédtől ... 235

Lap

Addictio. In diem addictio. Dr. Rentmeister Antal pozsonyi jogtanártól ... 277
A telekkönyvi ügydarabok foganatosítása 284
Folytatása ... 290
Folytatása ... 299
A tulajdon szerzése idegen állatokon. Ihering Rudolf göttingeni egyet. tanártól 293
Perdituro credere. Ihering Rudolf göttingeni egyet. tanártól ... 309
Az ajándékozás alkatelemzése. Dr. Dell' Adami Rezső bpesti ügyvédtől ... 317
Partus ancillæ. Ihering Rudolf göttingai egyet. tanártól ... 325
Folytatása ... 333
A római jog tanulmányi rendszerünkben. Dr. Farkas Lajos kolozsvári egyetemi tanártól ... 341
A lelkészi congruák kérdése. — Boncz Ferencz közalapitványi kir. ügyigazgatótól 382
Czáfolat a congruák kérdésében szerkesztett emlékiratra. — Sztehlo Kornél bpesti ügyvédtől ... 398
Eszrevételek az általános magyar mgánjogi törvénykönyv tervezete felett. — Dr. Jellinek Arthur bpesti ügyvédtől ... 406
Folytatása ... 414
Észrevételek a «Czáfolatra» Sztehlo Kornél ügyvéd urnak a lelkészi congruák kérdésében. — Boncz Ferencz közalapitványi kir. ügyigazgatótól ... 409
Katholikus Föld. Dr. Vida Lajos bpesti ügyvédtől ... 417
Észrevételek az általános magánjogi törvénykönyv tervezetére. — Dr. Haller Károly kolozsvári egyet. tanártól ... 422
Folytatás ... 430
A lelkészi congruák. — Sztehlo Kornél bpesti ügyvédtől ... 426
Általános indokolás a magyar kötelmi jog tervezetéhez. — Dr. Apáthy István egyetemi tanártól ... 442
Észrevételek a m. magánj. tvkv. tervezetéhez. — Dr. Vida Lajos bpesti ügyvédtől ... 449

Lap

Visszárverezésnél beszitandó-e a bánatpénz a vételár-különzetbe. — Tóth Gáspár selmeczi ügyvédtől ... 218
A perrendtartási novells a birói szervezet. — Dr. Jellinek Arthur budapesti ügyvédtől ... 221
A szóbeli eljárás tervei Ausztriában. — Dr. Nagy Dezső bpe ügyvédtől ... 229
Folytatása II. ... 237
Folytatása III. ... 246
Folytatása IV. ... 253
Folytatása V. ... 269
Befejezés VI. ... 286
Beismeréssel való bizonyis. —nk. ... 259
A törvényes zálogjog elmezése felsőbb bíróságainknál. — K.. ügyvédtől ... 275
Kell-e bizonyitani a korolt beismerésnél? Farkas Lajos ügyvtől ... 283
Észrevételek a törvény zálogjog értelmezésére vonatkozóla — Stanik Gyula ügyvédtől ... 307
Van-e telekkönyvi ükben két egybehangzó határozat en további folyamodásnak helye? — Gyárás Sándor tvszéki jegyzőtől ... 331
A polgári perrendtartáan szabályozott törvényes zálogjognak ji hatályáról. — Huf József soproni ügydtől ... 344
Perjogi codificatiónk ökészitéséhez. Dr. Dell'Adami Rzső bpesti ügyvédtől 349
Folytatása ... 357
Folytatása ... 366
Folytatása ... 381
A juristitium. — Sztehlo Kornél budapesti ügyvédtől ... 352
Uj törvényeink életléptének előestéjén 361
Dr. Vida Lajos esti ügyvédtől ...
Adalék a perrendttási novella 1881. LIX. tczikk magyazatához. B. K. bpesti ügyvédtől ... 369
Észrevételek az 1881. . t. cz. némely intézkedései fölött. — D Holländer Lajos bpesti ügyvédtől ... 371
A perrendnovella. — Dr. Schreyer Jakab bpesti ügyvédtől ... 378
Beavatkozás és perlhivás. — Sztehlo Kornél bpesti ügyédtől ... 388
A perrendnovella. — Teleszky István bpesti ügyvédtől ... 402
A végrehajtási eljárás 119. §-ához. Nemo 416
A végrehajtási eljárásnémely szakaszainak magyarázatához. — Teleszky István bpesti ügyvédtől ... 437

Polg. tvkezési rts., keresk. és váltóeljárás, bagatell-eljárás.

Lap

A perek kevesbitéséről. — Tóth Gáspár selmeczi ügyvédtől ... 27
A pts. módositása tárgyában készült törvényjavaslat 13-ik §-ához. — Boncz Ferencz közalapitványi ügyigazgatótól ... 38
Elrendelheti-e a bíróság hivatalból a biztositást a nem számoló zárgondnok ellen? — Sz. K. ügyvédtől ... 70
A perrendtartási reform. — Dr. Szilassy Adolf ügyvédtől ... 71
Az értékpapirok megsemmisitéséről szóló törvényjavaslat. — Dr. Apáthy István egyetemi tanártól ... 73
A perrendtartási novella. — Tóth Gáspár selmeczi ügyvédtől. ... 110
A perrendtartási novella. — Dr. Sík Sándor budapesti ügyvédtől ... 197
A perrendtartás 113. §-a ingényperben. — B. K.-tól ... 124
A perrendtartás 113. §-a igényperben. — D. S. E.-től ... 143
A nem kellő teljesités kifogása (exceptio non rite adimpleti contractus) a váltóperben. — Dr. Nagy Ferencz nagyváradi jogtanártól ... 139
A tőzsdebiróság. — Ifj. Dr. Neumann Sándor bpesti ügyvédtől ... 95
Folytatása I. ... 87
Folytatása II. ... 95
Vételár bizonyitása. — Dr. Karádi Bertalan bpesti ügyvédtől ... 104
A perrendtartási novella. — Dr. Sik Sándor bpesti ügyvédtől ... 197
A referendo biráskodása legf. it.-széken ... 206

Kereskedelmi váltó- és csődjog.

Lap

A csőd alatti szerzemény. — Dr. Barna Ignácz keresk. akdémiai tanártól ... 1
Észrevételek a magyar csődtörvényjavaslatra. — Hánrici József pozsonyi kir. törvényszéki birótó ... 2
A közjegyző mint csőbiztos. — Dr. Markó Sándor rozsnyói kr. közjegyzőtől. ... 9
A «North British and Mercantile» magyarországi üzletének beszüntetése. — Dr. Held Kálmán buapesti ügyvédtől ... 23
A tőzsdetanács emlkirata tárgyában I. (—i-től) — II. Dr Sik Sándor bpesti ügyvédtől ... 41
A budapesti kereskelelmi és váltótörvényszék ügyforgalma. — Dr Sík Sándor budapesti ügyvédtől ... 54
Az új skandináviai váltótörvény. — Dr. Nagy Ferencz nagyváradi kir. jogtanártól ... 58
A tőzsdebiróságról. — Dr. Holländer Lajos budapesti ügyvédtől ... 63
Váltókezesség és avallum. — Dr. Nagy Ferencz nagyváradi jogakadémiai tanártól ... 66
Folytatása ... 74
Folytatása ... 97
Folytatása ... 99

Lap

Az «összefüggés hiánya» a forgatmánynál. Dr. STERN MIKSA budapesti ügyvédtől 131
Az angol részvényjog legujabb fejlődése. — Dr. NAGY FERENCZ nagyváradi kir. jogtanártól 154
Magyar honos ellen külföldön megnyitott csőd esetében a b. t. 414. §-a alkalmazható-e. — Dr. HOLLÄNDER LAJOS budapesti ügyvédtől 160
Szükséges-e törvényhozási intézkedés a takarékpénztári betevők jogainak megóvására? — HEGEDŰS LÁSZLÓ ker. és vtszéki birótól 166
Folytatása 174
Folytatása 182
Folytatása 191
Befejezés 199
Mikor évül el a látra szóló váltó az elfogadó irányában? — Dr. RÉVAI LAJOS budapesti ügyvédtől 172
A váltó-elévülés kérdéséhez. — Dr. NAGY ÁRPÁD ügyvédtől 180
Aphorismák az életbiztositásról. — Dr. KÁN BÉLA budapesti ügyvédtől 203
A váltóelévülés kérdéséhez. — Dr. KARÁDI BERTALAN 204
Ugyanerről MÓDOSI SÁNDOR 257
Az új csődtörvény s a csőd hatályának kezdete. — Dr. HOLLÄNDER LAJOS budapesti ügyvédtől 219
A látra szóló váltó elévülése az elfogadóval szemben. — Dr. SÁNDOR ENDRÉ-től 220
A keresk. törvény 463. §-a. — Dr. NEUMANN ARMIN székesfehérvári ügyvédtől 221
Folytatása 247
Folytatása 254
Folytatása 262
Befejezés 272
A keresk. törvény büntető határozatai és a büntető-törvénykönyv. — TÓTH GÁSPÁR ügyvédtől 289
Váltóárfolyam szerinti számitás az elfogadó ellenében. — Dr. BARNA IGNÁCZ keresk. akad. tanártól 297
A kibocsátónak mint ilyennek van-e váltójogi keresete az elfogadó ellen. K. M.-től 315
A váltó prolongatiójáról. Dr. STERN MIKSA bpesti ügyvédtől 330
A keresk. törvény 503. §-ához. Dr. KÁN BÉLA bpesti ügyvédtől 353
A bpesti kir. tábla keresk. és váltójogi elvi határozatai 357
A keresk. törvény 188. §-ához. — Dr. LAX ADOLF turócz-szt.-mártoni ügyvédtől 363
A részvény-társaság feloszlása után kötelezhetők-e a részvényesek a társaság hitelezői érdekében részvénytőke-hátralékaiknak befizetésére? — TERNOVSZKY BÉLA lugosi kir. tvszéki birótól 390
Hat hó mulva. — Dr. BERKOVICS FERENCZ nagyváradi ügyvédtől 419
A részvénytársaság és a szövetkezet igazgatóságának jogköre. — ABSZOLON FERENCZ-től 403
A bpesti áru és értéktőzsde jogszokásai. — Dr. WITTMANN MÓR bpesti ügyvédtől 427
A részvénytársaság feloszlása után kötelezhetők-e a részvényesek a társaság hitelezői érdekében a részvénytőke hátralékainak befizetésére. — Dr. T. J.

Büntetőjog és bűnvádi eljárás.

A B. T. K. 2. §-ához. — BODOR LÁSZLÓ kolozsvári kir. alügyésztől 6
A rágalmazás vétsége. Dr. HELD KÁLMÁN budapesti ügyvédtől 8
A K. B. T. 53. §-hoz. — CSORBA KÁROLY kecskeméti kir. alügyésztől 21
A vallásügyi vitához. — Dr. FAYER LÁSZLÓ bpesti ügyvédtől 33
Az «enyhébb intézkedés» értelme és alkalmazása. — Dr. WERNER REZSŐ kassai jogakadémiai tanártól 34
Folytatása 49
Folytatása 67
Befejezés 83
«Csalás kisérlete» Dr. HEXNER GYULA liptó-szt.-miklósi ügyvédtől 48
A lefoglalt követelés jogtalan felvétele. — Dr. BARNA IGNÁCZ keresk. akadémiai tanártól 50
Adatok a b. t. k. magyarázásához. — BODOR LÁSZLÓ kolozsvári kir. alügyésztől 61
«Csalás kisérlete» I. BODOR LÁSZLÓ kolozsvári kir. alügyésztől 77
«Csalás kisérlete» II. Dr. LAX ADOLF turócz-szent-mártoni ügyvédtől 78
Bűnvizsgálati akadályok testi sértési esetekben a bűncselekmény tárgyi physicai erejének megállapitása körül. — CSORBA KÁROLY kecskeméti királyi alügyésztől 93
Pénzügyi jövedéki kihágási ügyekben kizárja-e az elévülés a jogerejü itélettel megállapitott büntetésnek végrehajtását vagy sem? SEYFRIED JÓZSEF királyi törvényszéki birótól 103
Büntetési hézagok a B. T. K.-ben. — HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől 111
Adalék az új bünt. prts javaslatához. — CSORBA KÁR. kecskeméti kir. alügyésztől 128
A minősített anyagi bűnpártolás viszonya az orgazdasághoz. — Dr. BARNA IGNÁCZ keresk. akademiai tanártól 129
Folytatás 188
Hatósági közeg elleni erőszak. — BODOR LÁSZLÓ kolozsvári kir. alügyésztől 142
A lefoglalt követelés jogtalan felvétele. — R. F.-től 143
A szabadságvesztés-büntetések foganatosításáról. — BODOR LÁSZLÓ kolozsvári kir. alügyésztől 151
Válasz a «Csalási kisérlet» tárgyában. — Dr. HEXNER GYULA liptó-szt.-miklósi ügyvédtől 152
A házi fegyelem joga a magyar bttvkönyv és a curiai gyakorlat szempontjából. — Dr. JELLINEK ARTHUR bpesti ügyvédtől 170
Ugyanerről TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől 236
A fenyegetés mint a bűncselekmény alkotó eleme, tekintettel a zsarolásra és a polgároknak választási joga ellen elkövetett bűntettek és vétségekre. — CSORBA KÁROLY kecskeméti kir. alügyésztől 179
A minősitett anyagi bűnpártolás viszonya az orgazdasághoz. — BODOR LÁSZLÓ kolozsvári kir. alügyésztől 187
Ugyanarról. Dr. BARNA IGNÁCZ
Néhány szó a rágalmazás vétségéhez. — Dr. BIHARY ZSIGMOND nagy-kőrösi ügyvédtől 195
A nagyobb és kisebb jurisdictio. — HORVÁTH BÉLA kecskeméti kir. alügyésztől 202
A jövedéki kihágások codificatiója. — Z-től 213
Controvers kérdés a B. T. K. 338. §. alkalmazása körül. — CSORBA KÁROLY kecskeméti kir. alügyésztől 217
A kizárási okok az esküdtszéki eljárásban. — Dr. JELLINEK ARTHUR bpesti ügyvédtől 234
Ugyanerről 266
Családd és vétkes bukás. — WEISZ IGNÁCZ brassói ügyvédtől 243
A btk. 116. §-ához. — HORVÁTH BÉLA kecskeméti kir. alügyésztől 250
A *lopásról*, tekintettel az illetékességre magyar büntetőtörvénykönyvünk szellemében. — SASS ELEMÉR járásbirósági joggyakornoktól 271
Folytatása 278
Folytatása 287
Befejezés 294
Sikkasztás vétségének kisérlete. — BODOR LÁSZLÓ kolozsvári kir. alügyésztől 275
Birói gyakorlat az első biróságok feltétlen kötelezettsége tekintetében a felsőbb birósági itéletek kihirdetésére nézve. — CSORBA KÁROLY kecskeméti kir. alügyésztől 282
Még egy szó a cselédek feletti házi fegyelemhez a Curia praxisa szerint. UJFALUSSY LÁSZLÓ szolgabirótól 290
A fiatal kor büntetőjogi jelentősége. Dr. JELLINEK ARTHUR bpesti ügyvédtől 302
Folytatás 310
Folytatás 318
A correctionnalisatio. — ROHONYI GYULA ujvidéki ügyvédtől 306
Az itéletnek lényeges kelléke, hogy «teljes» legyen, különben az itélet semmis. CSORBA KÁROLY kecskeméti kir. alügyésztől 316
A büntetőtörvénykönyv 399. §-ának 2-ik bekezdésében foglalt kivételes intézkedés, tekintettel a «hivatalvesztés» szónak a törvény 55-ik §-ában meghatározott értelmére. — Dr. G. L. tvszéki jegyzőtől 322
Exceptio veritatis jogérvényes itélet alapján. Dr. BARNA IGNÁCZ keresk. akad. tanártól 330
Az erdőtörvény 90-ik §-ában foglalt pénzbüntetés alkalmazása, ha a lopást többen követték el. — Dr. SZENTKIRÁLYI GYULA kolozsvári ügyvédtől 339
Az erdei és nem erdei falopás büntetése közötti különbség. Dr. SZENTKIRÁLYI GYULA, kolozsvári ügyvédtől 346
Emberkinzás a fővárosban. — Dr. GRUBER LAJOS-tól 348
A büntetőtörvénykönyv 247. §-ához. — Dr. FAYER LÁSZLÓ bpesti ügyvédtől 352
Exceptio veritatis jogérvényes itélet alapján. Dr. BIHARY ZSIGMOND, nagykőrösi ügyvédtől 354
Bünvádi eljárás megindítása a büntetőtörvénykönyv 359. §-a esetében. WIZINGER KÁROLY, makói ügyvédtől 362
A sajtóügyi fokozatos felelősségről. Dr. DÁRDAY SÁNDOR országy. képviselőtől 373
Ugyanerről. Dr. HELD KÁLMÁN bpesti ügyvédtől 395
Ugyanarról. Birói körökből 397
Ugyanerről. Dr. SÁNDOR ENDRÉ-től 419
Az 1879: 40. t.-cz. 46. §-a. — Dr. WLASSICS GYULA kir. alügyésztől 405
A külön közvetitő intézetek védelméhez. — BALKAY ISTVÁN, kerületi börtönigazgatótól 421
Polgári pertsi határozmányok a bűnvádi elj. viszonyában. (I. A fenyitő itéletek vagyoni végrehajtásának kellékei a végrehajtásról szóló 1881. 60. t.-cz. szerint. — II. Az 1868. 54. t.-cz. 10. §-a a bűnvádi elj. viszonyában.) — CSORBA KÁROLY kecskeméti kir. alügyésztől 439
Mikor nem büntethető a vérfertőztetés. — Dr. BARNA IGNÁCZ keresk. akad. tanártól 259
A legfőbb itélőszék teljes-ülési döntvénye a vizsgálati fogság tárgyában. (B.) 441

Bíróság, ügyvédség, közjegyzőség.

A franczia ügyvédség. — Dr. NAGY DEZSŐ bpesti ügyvédtől 2
A közjegyző mint csődbiztos. — Dr. MARKÓ SÁNDOR rozsnyói kir. közjegyzőtől 10
A közjegyzői enquête és az ügyvédség. — *Egy közjegyzőtől* 16
A semmitőszék mellett. — Dr. DELL' ADAMI REZSŐ budapesti ügyvédtől 137
Észrevételek «az ügyvéd visszatartási joga» tárgyában. — Dr. HOLLÄNDER LAJOS budapesti ügyvédtől 27
Még egyszer az «ügyvédi visszatartási jog»-ról. — WIZINGER KÁROLY makói ügyvédtől 40
A referendo biráskodás a kir. Curián. Fegyelmi eset a legf. itélőszéken 206
Birói körökből 244
Folytatás 251
Az ügyvédi rendtartás javaslata a képviselőház előtt. — Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédtől 365
A birák kérvényezése 430

Vegyes tárgyú czikkek.

A «Magyar Igazságügy» kritikája. — Dr. DELL' ADAMI REZSŐ budapesti ügyvédtől 25
A pénzügyi birósági törvényjavaslathoz. — Dr. DELL' ADAMI REZSŐ budapesti ügyvédtől 57
A bélyeg- és illetékekre vonatkozó törvények módosításáról szóló törvényjavaslathoz. — Dr. DÁRDAY SÁNDOR országgy. képviselőtől 56
A készpénzben lerovandó illetékek kezeléséről szóló törvényjavaslathoz. — MOCSÁRY BÉLA pénzügyi fogalmazótól 64
A jogi oktatás Németországban. — Dr. NAGY DEZSŐ bpesti ügyvédtől 121
Folytatás 126
A budapesti ügyvédi kamara közgyülése. — Dr. SÍK SÁNDOR bpesti ügyvédtől 121
A pénzügyi közigazgatási biróságról szóló törvényjavaslat. — Dr. GRUBER LAJOS-tól 153
Folytatása II. 165
Folytatása III. 181
Az uj bélyeg- és illetéktörvény 18. §-ához (N.)-től 173
TÓTH LŐRINCZ emlékbeszéde Zlinszky Imre fölött a magyar tud. akadémiában 177
Folytatása 184
Itéletek indokolása. — Dr. SZILASSY ADOLF bpesti ügyvédtől 196
Jogi vizsgálati rendszer és joggyakornokság Németországban. — Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédtől 206
Folytatása 223
A birói tisztviselők anyagi helyzetéről. — TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől 251
Folytatása 260
Háboru és humanismus. — Dr. RÖSSLER ISTVÁN kassai jogak. tanártól 261
Illetéktelenül fizetett adó és illeték visszatéritése. Dr. K. F.-től 321
SARWEY: A magyar közigazgatási enquête tárgyalásairól 350
A legujabb bajor törvény a közigazgatási törvényszék felállitásáról és a vitás közigazgatási ügyekben követendő eljárásról. Dr. GRUBER LAJOS-tól 376
Folytatás 400

Lap

Igazságszolgáltatásunk és ennek javitása. — Dr. IMLING KONRÁD kir. táblai pótbirótól 374
Deák Ferencz beszédei. — Dr. DELL'ADAMI REZSŐ bpesti ügyvédtől ... 413
A törvények kihirdetése a magyar közjog szempontjából. — Dr. JELLINEK ARTHUR bpesti ügyvédtől ... 435

Jogirodalom.

A törvénykezés reformja a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság alapján. Javaslatul a polgári perrendtartáshoz. Irta Ökröss Bálint. — Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédtől ... 14
Folytatása ... 37
Befejezés ... 44
Kis István közjoga — Dr. HORVÁTH JÁNOS-tól ... 69
Folytatása II. ... 76
A magyar büntetőjog és eljárás tankönyve, különös tekintettel a gyakorlati élet igényeire. Irta: Kautz Gusztáv kir. tanácsos, jogtudor stb. — Dr. GROISZ GUSZTÁV kolozsvári egyetemi tanártól ... 86
Folytatása ... 109
Befejezés ... 138
Dr. Bunzl Károly. Material zu einem Cheque-Gesetz-Entwurf. — Dr. RÉVAI LAJOS budapesti ügyvédtől ... 90
Folytatása II. ... 99
Befejezés III. ... 126
A jövedéki kihágások büntető jogtana. Irta: Székely József. — HELMBACHER NÁNDOR pestvidéki kir. alügyésztől ... 122
Adalékok a keresetjog elméletéhez. Beiträge zur Theorie des Klagrechtes. Irta Dr. Plósz Sándor. — Dr. KISS MÓR nagyszebeni jogtanártól ... 146
Folytatása ... 155
Folytatása ... 175
Folytatása ... 193
Befejezés ... 207
Védbeszédek sajtó- és bünügyekben. Tartotta: Dr. Stiller Mór ügyvéd. — Dr. JELLINEK ARTHUR budapesti ügyvédtől ... 192
A német államjog alapvonalai. Irta Gerber — Dr. HORVÁTH JÁNOS-tól ... 200
A párisi *Societé de Législation Comparée* 216
Börtönügyi munkák. Tauffer és Varga polemiai. — BODOR LÁSZLÓ kolozsvári kir. alügyésztől ... 226
Folytatása ... 231
Folytatása ... 249
Befejezés ... 256
Studien zum oesterr. Staatsrechte, von Dr. Emanuel Milner. — Dr. HORVÁTH JÁNOS-tól ... 264
Folytatása II. ... 274
Constitutions européennes. Irta Demonbines. Dr. NAGY ERNŐ nagyv. jogakad. tanártól 281
Die Auslieferung der Verbrecher und das Asylrecht. Von FRANZ v. HOLTZENDORFF. Dr. FAYER LÁSZLÓ bpesti ügyvédtől ... 288
Strafgesetzgebung, Strafjustiz und Strafrechtswissenschaft in normalem Verhältniss zu einander von Dr. K. Binding. — Dr. SIK SÁNDOR budapesti ügyvédtől ... 295
A magyar büntető eljárás kézikönyve. Irta Székács Ferencz. — Dr. SÍK SÁNDOR bpesti ügyvédtől ... 304
Das Verbrechen und die Strafe als Gegenstand der Rechtswissenschaft. Von Prof. Sergiewsky. — (Z.) ... 314
A csődtörvörvény. Magyarázattal ellátta Králik Lajos. — Dr. BARNA IGNÁCZ kereskd. akad. tanártól ... 335
Folytatása ... 359
Befejezése ... 393
Cours de Procédure civile. Par E. Garsonnet. Paris 1881. Dr. NAGY DEZSŐ bpesti ügyvédtől ... 385
Befejezés ... 401
De aleatoribus. Vécsey Tamás megnyitó beszéde. — Dr. SÍK SÁNDOR bpesti ügyvédtől ... 426

Lap

A keresk. törvény magyarázata. Irta Dr. Neumann Ármin. 3 köt. 1882. — Dr. NAGY FERENCZ kolozsvári egyet. tanártól ... 431
Natur und Ursachen des Volkswohlstandes. Von Adam Schmith. Neu übersetzt von Dr. Wilhelm Loewenthal. II. Auflage. Elwin Staude. Berlin 1882. Ára 10 mark. Dr. NAGY ERNŐ n.-váradi jogakad. tanártól 442

Törvényjavaslatok.

Indokolás az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. — TELESZKY ISTVÁN budapesti ügyvédtől ... 4
Folytatása ... 23
Folytatása ... 46
Folytatása ... 60
Folytatása ... 77
Befejezés ... 91
Keresztény-zsidó házasságról szóló törvényjavaslat. — Dr. KOVÁCS GYULA budapesti ügyvédtől ... 145

Külföldi jogélet.

DR. DELL'ADAMI REZSŐ ügyvédtől.

Az angol központi bíróság reformja ... 45
Az ingatlanokra vonatkozó jogok szerzésének és átruházásának megkönnyítése Angolországban. — Az angol csődreform 86
Az angol parliament reformtevékenysége ... 91
A franczia igazságügyi törvényhozási mozgalmak. — Say elnöki discours de rentree-je. — A birói elmozdíthatlanság. — A loi sur les associations tárgyalása. — A házasság felbonthatóságáról. — A pénzkamat magasságának szabadságáról. — A vasuti társaságok és alkalmazottjaik viszonyairól. — A kölcsönös jogsegély iránti állam-szerződés Németországgal. — Code rural. — A hatalmak megosztásáról a franczia jogban. — Traité des assurances sur la vie ... 102
A franczia senatus bizottsága a birósági reform tárgyában. — A common pleas és exchequer elnökségének eltörlése ... 123
A franczia birósági reform tárgyában Berenger előadó által a senatusnak bemutatott munkálat. — Birósági candidatio Franczia- és Angolországban ... 149
Francziaországi új törvény, árúminták és mustrák oltalmáról. — Törvény a keresk. társaságokról. — A kereskedői név (czég) oltalmáról. — Az elhagyott szegény gyermekek segélyezése. — Sajtótörvény. — Az esküdtszéki elnök résumé-jének eltörlése. — A fogház-főtanács (Conseil supérieur des prisons) ... 168
A franczia jogi oktatás. — A franczia államvizsgák. — Franczia törvjavaslat a mezőgazdasági hitel érdekében. — Marcell Thereuin az ősgermán eljárásról. — Jules Favre hátrahagyott iratai. — Reformjavasl. a vagyoni egyenlőség érdekében. — Timmermanns a belga correctionnalisatióról ... 183
Francziaország államtanácsa. — Code général des lois francaises. — Jules Favre a közgyámságokról ... 194
Az olasz civilistika. — Sciajola értekezése a birtokelméletről ... 209
A fr. nemzetközi vizijog. Ed. Engelhardt. — A «Societé de Législation Comparée.» — Favey a svájczi birósági szervezetről. — A jogkari tanárok fizetése és előléptetése. — Dr. Pret a visszatartási jogról ... 217
A franczia békebiróságok hatáskörét ujból szabályozó és kiterjesztő törvényjavaslat. — Az olasz békebirák és a német járásbirák 265
A szláv jogtörténet; Hubé dolgozata ... 296
A skótországi járásbiróságok ... 338
Az esküdtszék reformja Angliában. — A haldokló Dufaure nyilatkozata az ügyvédekről. — Az uj olasz bölcsészeti iskola 436

Lap

Különfélék.

A közjegyzői enquête ... 8
Magyar Jogászegylet. — Az ügyvédvizsgáló bizottság tagjai ... 16
Az ügyvédvizsgáló bizottság alakuló ülése 28
Magyar Jogászegylet ... 40
Az ügyvédrendtartás javaslata ... 48
A kényszeregyesség ... 56
A legf. itélőszék büntető osztályának itéletei 72
Dr. WERNER REZSŐ: «A magyar büntetőjog általános elvei» ... 80
Börzebiróság ... 96
Magyar Jogászegylet ... 104
A budapesti ügyvédi kamara közgyüléséhez 112
Magyar Jogászegylet ... 112
A jogi oktatás Németországban ... 144
Tóth Lőrincz emlékbeszéde ... 160
Az országbiró beszéde a főrendek házában 172
A budapesti ügyvédi kar és a kamarai választások ... 180
Temesvári Jogászegylet ... 180
Magyar törvények jegyzetszélű kiadásban ... 196
A magyar jogászegylet perrendtartási bizottsága ... 236
A tribunal des conflits. — Alfréd Fouillée tanulmányai. — A legutóbbi franczia községi képviselőválasztások. — A magyar csődtörvénynek a franczia igazságügyminisztérium által eszközölt lelordittatása. — Schmitt a közigazgatási biráskodásról Magyarországon ... 252
A kassai közjegyzői kamara közgyülése 260
Egy elsőfoku kir. törvényszék megdorgálása 268
SARWEY: A közigazgatási bíróságról ... 276
Az egyetemi carcer ujolagos behozatala Németországban ... 284
Curiosum az osztrák judikaturából. — A törvénykezési szünidőről tjavaslat ... 308
Erélyes rendelvény legfőbb itélőszék részéről 324
A közigazgatási biráskodásról szóló törvényjavaslat. — A katonai büntető igazságszolgáltatás reformja. — Dr. Suhayda János † — Három kiütött fog büntetőjogi qualificatiója. — Olaszországi bünügyi statisztika ... 332
A trónbeszéd. — A katonai büntetőjog. — A német ügyvédgyülés. — A bécsi legfőbb törvényszék a delibationalis eljárásról 340
A képviselőház jogügyi bizottsága. — A közigazgatási biráskodásról szóló törvényjavaslat. — Moddermann a halálbüntetés megszüntetéséről ... 348
A törvénykezési szünidőről szóló törvényjavaslat. — A fogházaknak kellő munkával való ellátása. — A közvetitő intézetek. A budapesti ügyvédi kör. — A legujabb franczia sajtótörvény. — A franczia keresk. törvénykönyv revisiója ... 356
Revue de droit international et de législation comparée. — Az esküdtszéki biráskodás érdekes esete ... 363
Helyreigazitás ... 364
A kir. Curia biráskodásáról országos képviselőválasztási ügyekben. — A magyar törvtár betürendes tárgymutatója. — KNORR ALAJOS kir. táblaibirótól. — A lepoglavai fegyintézet. — A szatmár-németi törvényszék személyzetének kérvénye. — Fegyházi Ertesitő ... 372
A magánjogi törvénykönyv tervezete ... 380
Bluntschli. — A magyar Jogászegylet. — A berlini Jogászegylet ... 388
Az ügyvédi rendtartásról szóló törvényjavaslat. — Az igazságügyi bizottság. — A csődtörvény ... 396
A kisegitő birák iránti törvényjavaslat. — Legfőbb itélőszéki döntvény a mellékbüntetés tárgyában. — Osztrák bünt. tvkönyv javaslat. — Boszniai bélyegjegyek ... 404
Országgyülési képviselők értekezlete az ügyvédrendtartási javaslat tárgyában ... 428
A jogügyi bizottságból. — A Szerbiával kötött szerződések. — Az osztr. bir. gyülés a polg. prdt. javaslatáról ... 440
Házassági biráskodás ... 412
Szerbia jog- és törvénykezési viszonyairól 420

MELLÉKLETEK:

1. **A magyar kir. curia elvi jelentőségü határozatai (1—50. számban.)**
2. **A csőd- és perrendtartási törvények életbeléptetése alkalmából kiadott igazságügyminiszteri rendeletek. (Külön füzet.)**

Tizenhatodik évfolyam. 1. SZ. Budapest, 1881. január 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A csődalatti szerzemény. (B.)-től. — Észrevételek a magyar csődtörvényjavaslatra. Hánrich József pozsonyi kir. törvényszéki birótól. — A franczia ügyvédség. Dr. Nagy Dezsőtől. — Indokolás az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. — Törvénykezési szemle: Egy nemzetközjogi házassági eset. Báró Szentkereszty Ferencz kir. táblai fogalmazótól. — A B. T. K. 2. §-ához. Bodor László kir. alügyésztől. — A rágalmazás vétsége. Dr. Held Kálmán ügyvédtől. — Heti szemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A csődalatti szerzemény.

(B.) A jogügyi bizottság a *csődalatti szerzemény* kérdésében feltétlenül és minden további philantrophikus megkülönböztetés mellőzésével a *csődhitelezők* javára döntött. A javaslat jelenlegi 5. §-a szerint ugyanis még abból is, a mit a közadós a csőd tartama alatt *sajat tevékenysége* által szerez, csak azon összeg nem vonatik be a csődtömegbe, mely a közadósnak vagy azon személyeknek tartására szükséges, a kik irányában a közadós törvény vagy törvényes gyakorlatnál fogva tartásra köteles. De mintha csak a jogügyi bizottság e concessiót is megsokalta volna, «igen természetesnek» találta a beneficium competentiae fejében kimondani, hogy a közadós — legyen az bár munkaképtelen, a fentebbi kedvezménynek magára nézve gyakorlati értéket szerezni nem tudó elaggott vagyonbukott — a csődtömeghez tartozó vagyonból tartást nem követelhet.

A mit a jogügyi bizottság jelentése a csődalatti szerzeménynek feltétlen zár alá vétele mellett felhoz, távolról sem képes megerőtleniteni azon érveket, melyek a csődalatti szerzeménynek felszabaditása mellett szólnak. Azt mondja a jelentés, hogy a jogügyi bizottság nem tartaná sem a méltányossággal, sem az erkölcsiséggel megegyeztethetőnek, ha a hitelezők tétlenül lennének kénytelenek nézni azt, hogy a közadós az ő rovásukra esetleg *több kényelmet és nagyobb jólétet* élvezhessen, mintha csőd alatt nem állana. Ha — érvel a jelentés — a közadósnak csődalatti keresete teljesen felszabadittatnék, a csőd megszünnék az lenni, a minek lennie kell, vagyis az nem csak átalános, de még (!?) singularis végrehajtásnak sem tekintethetnék. Micsoda több kényelem és nagyobb jólét az, mely a jogügyi bizottság nézete szerint annyira ellenkeznék a méltányossággal, nem kevésbbé az erkölcsiséggel? Azt lehetne hinnünk, hogy legalább is jogfosztásról van szó, hogy a csődalatti szerzemény felszabaditásával mód adatnék a bukottnak nem kevesebbre, mint hogy tisztesség szerével kihuzza magát csődalatti szerzeménye erejéig kötelezettségei alól. Pedig a csődalatti szerzemény lefoglalhatlansága valójában felfogva, nem azt teszi, hogy az egyszer és mindenkorra felszabadittatik a csődhitelezők joga alól, hogy soha és semmi körülmények között, még a csőd megszüntetése után sem képezhetné végrehajtás tárgyát, hanem csak azt jelenti, hogy a csődalatti szerzemény a csődtömegbe való ipso jure háramlás alól *a csődeljárás idejére* felmentetik, vagyis azt, hogy a csődhitelezők addig, mig a csődnyitáskori vagyont fel nem osztották, a csődalatti szerzeményt nem támadhatják meg. Mihelyest azonban a csőd formailag végét érte, ujból feléled a csődhitelezők felfüggesztett végrehajtási joga; követelésük ki nem elégitett részének erejéig igénybe vehetik most már a közadósnak csupán a csőd tartama alatt mentességet élvezett csődalatti szerzeményét is. Röviden, a csődalatti szerzeménynek a csődeljárás idejére való felszabaditása nem egyéb, különösen ott, hol a csődeljárás egyszerüsége a csőd gyors lebonyolitását lehetővé teszi, mint a bukottat a csődtörvény erejénél fogva megillető *rövid idejü részleges moratorium* a csődhitelezőkkel szemben. Igaz ugyan, hogy ez a haladék «több kényelem és nagyobb jólét», mint minőt a bukott a csődön kivüli jog szerint élvezhetne. Perrendünk 412. §-a szerint még a csődön kivüli egyes hitelező is mindaddig üldözheti adósát folytatólagos végrehajtásokkal, mig csak pénzét meg nem kapja, még annyi moratoriumot sem kellvén engednie, hogy adósa fellábadhasson. Azonban gyökerében téves azon felfogás, mintha az összvégrehajtásnak, mely a bukottat valamennyi hitelezője javára egész vagyonából kimozditja, *szükségképen mindenben* ugyanazon elvek uralma alatt kellene állnia, mint a singularis executiónak. Igenis, legyen az összvégrehajtás refugiuma a singularis végrehajtásokkal agyonüldözött adósnak, legyen a csőd lehetőség arra: *leszámolni a multtal és ujra kezdhetni.* E lehetőség pedig a csődalatti szerzemény felszabaditásában rejlő végrehajtási moratorium nélkül nem nyerhetne valóságot. Mert a csődalatti szerzemény zár alá vétele: *a hitelképesség és ezzel a szerzőképesség zár alá vétele.* Ugyanazon elv, melyet a bizottság jelentése a kényszeregyezség mellett felhoz, *hogy ugyanis az államnak nemcsak jogában, hanem kötelességében is áll, ott, hol a csődnyitás folytán a közadós gazdasági existentiája megsemmisültnek nem tekinthető, meggátolni azt, hogy ezen existentia a csődnyitás következtében megsemmisittessék a nélkül, hogy ezt a hitelezők lehető legelőnyösebb kielégitése megkivánná* — még meggyőzőbben szól legalább a csődalattti munkakeresmény felszabaditása mellett.

A közadós gazdasági existentiájának megsemmisitését, melyet pedig a csődalatti szerzemény zár alá vétele elkerülhetlenül maga után vonna, eltekintve attól, hogy közgazdasági érdekekkel jön nyilvánvaló összeütközésbe, a csődhitelezők lehető legelőnyösebb kielégitése sem kivánja meg a szóban forgó esetben. A csődalatti szerzemény zár alá vétele in thesi a csődhitelezők javát czélozhatja ugyan, gyakorlati végeredményében azonban az ellenkezőre vezet. Egyfelől gondoskodik a bukott magáról, másfelől ujra nem szerez, mert nem szerezhet, szerzőképessége életfeltételétől a hitelképességtől lévén megfosztva. Attól aggódni, hogy szivesen keresik fel majd az adósok a több kényelmet és nagyobb jólétet nyujtó refugiumot, alaptalan. Mert habár az adóstól függne is belemenni csőd utján a moratorium békés állapotába, de tekintve a közadós minimalis befolyását a csődper megakasztására, legkevésbbé sem állna módjában, lehetőleg jó ideig bennemaradni.

Végül pedig, ha megadatik a kereskedőknek a kényszeregyezség privilegiuma, kétszeres méltánytalanság a nem kereskedőktől még a csődalatti munkakeresmény mentességét is megtagadni.

Észrevételek a magyar csődtörvényjavaslatra.*

Kereskedelmi csőd.

A 205. §. végintézkedése, mely szerint «a *közadós* a mérleget sajátkezüleg azon kijelentéssel köteles aláirni, hogy annak valódiságát kész hittel megerősiteni,» — ugy látszik, csak az *egyes* kereskedőre és nem a kereskedelmi társaságokra is vonatkozik; pedig nem látom be, miért kellene ezekre nézve kivételt tenni.

Mindenesetre, miután a javaslat 203. §-a szerint a közönséges csődre vonatkozó határozatok, a mennyiben a törvény külön nem intézkedik, a kereskedelmi csődre is alkalmazandók, szükségesnek tartanám a határozott rendelkezést arra nézve, hogy kereskedelmi társaságok (közkereseti, betéti részvénytársaságok és szövetkezetek) csődjeiben ki tartozik a tömeggondnok vagy valamelyik csődhitelező kérelmére a 119. §-a értelmében a vagyonkimutatást képviselő mérleg helyességére a felfedező esküt és a javaslat 87. §-ban érintett esküt letenni. Nevezetesen közkereseti és betéti társaságnál az összeg korlátlan és egyetemleges kötelezettséggel lekötelezett tagok, illetve a részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél az összes igazgatók, vagy csak az üzlet vitelével megbizott társasági tagok illetve igazgatók és a társaságnak az üzlet vezetésével megbizott hivatalnokai? (keresk. törv. 77. és követk. §§-ai és 184. és követk. §§-ai.)

A 212. §. második bekezdése szerint «az egyes társasági tagok magánhitelezői a *társaság csődtömege* ellen *mint hitelezők* fel nem léphetnek.» Ez magától értetik, és ekként felesleges intezkedés, de ha mégis fentartatik, azon esetben félremagyarázás kikerülése végett még hozzáadatni vélném: «hanem csak arra tarthatnak igényt, (t. i. a magánhitelezők), a mi a társaság hitelezőinek a társaság csődtömegéből történt teljes kielégitése után az illető társasági tag mint adósuk javára netán fenmarad. (keresk. törvény 95. §.).»

A kereskedelmi csőd kihirdetéséről intézkedő 213. és 214. §§. megtoldásául a csődnyitásról a kereskedelmi és iparkamarát, eltekintve egyéb czélszerüségi okoktól, már a vagyonbukott kereskedőnek az 1868: VI. törvényczikkben megállapitott választási jog gyakorlása tekintetéből, értesiteni szükséges.

Továbbá, miután a társaság hitelezőinek és az egyes társtagok magánhitelezőinek érdekei összeütköznek, nem elegendő a 214. §. azon intézkedése, hogy «mind a társaságnak vagyonára mind az egyes tagoknak vagyonára nyitott csőd felett a tárgyalások külön vezetendők», hanem még az is határozottan kimondandó, hogy «a társaság vagyona és az egyes tagok magánvagyonai külön-külön leltározandók és a körülményekhez képest vagy valamelyik magánhitelező inditványa folytán külön tömeggondnokok által is kezelendők; még pedig annál is inkább, mert az egyes tömegeknek egymás ellenében is lehetnek követeléseik.

A kényszeregyesség kérdései már bőven megvitattatván, miután ujat e részben felhozni nem tudok, azokra nem terjeszkedem ki.

Végre még csak a *szövetkezetek* csődjeire nézve volna igen fontos észrevételem, melyet a törvényhozásnak különös figyelmébe ajánlani bátorkodom.

Ugyanis a kereskedelmi törvény 232. §-a értelmében «a társaság hitelezői követeléseiket az egyes tagok ellen csak a társaság vagyonára *nyitott csőd befejezése után* érvényesithetik, de csak a mennyiben ezen követelések a csődnél *megitélve* lettek.» És ugyanezen §. végpontja szerint «ily követelések az egyes társasági tagtól *ujabb törvényes eljárás nélkül végrehajtás utján* hajthatók be.»

A csődtörvényjavaslat 256—261. §§-ai csakis azon módról intézkednek, mely szerint oly esetben, ha a szövetkezet csődtömege a hitelezők kielégitésére elégtelen, azon járulék állapitandó meg, melyet az egyes szövetkezeti tagok a mutatkozó vagyonhiány fedezésére fizetni tartoznak, valamint azon módról, mely szerint az érintett járulékok az egyes szövetkezeti tagoktól végrehajtás utján beszedendők[1]

Itt én nagy hiányt tapasztalok és pedig abban, hogy gondoskodva van ugyan arról, hogy a szövetkezeti tagok a társasági adósságok fizetésére mikép és mely uton szoritassanak, de nincs gondoskodva elégségesen arról, hogy a szövetkezeti tagoknak alkalom is nyujtassék, magukat alaptalan követelések ellen megvédeni. Azt mondaná ugyan valaki, hiszen ott van képviselőségük, az igazgatóság, ott a tömeggondnok. Igen ám, de az igazgatóknak is vannak követelései a társaság ellen fizetéseik, végkielégitésük, adott előlegeik stb. czimén, és e követelések, (a mint a jelenleg a pozsonyi keresk. törvényszéknél folyamatban lévő egyik szövetkezeti csődben egy szép napon a szövetkezeti tagok fogják sajnosan tapasztalni, mert eddig nem is álmodtak volna erről) százezereket is felülhaladhatnak, mert az igazgató urak gondoskodtak mindenek felett zsiros fizetésekről és a társaság feloszlása esetére mesés végkielégitési összegekről (az imént érintett csődben egyik igazgató 30,000 frtnyi végkielégitést igényel).

A tömeggondnok pedig leginkább a társaság hitelezőinek érdekét védi és ha csődtömeg nincs, majdan önmaga is dijaira nézve mint hitelező lép fel a szövetkezeti tagok ellen, kik meghallgatásuk nélkül és a nélkül, hogy elmarasztaltattak volna, az executióval állnak szemben!

Ezen kérdés tehát, mely sem elméletileg sem gyakorlatilag tisztába hozva nincs és melynek megoldásától ezereknek existentiája (pár év mulva, ha majd ezerek elleni végrehajtások fognak intéztetni, meg fognak erről győződni) függ, gondos megfontolást igényel. Én részemről azt inditványoznám, hogy a hozandó törvényben világosan megadassék a szövetkezeti tagoknak azon jog, hogy a felszámolási tárgyalásnál a bejelentett követelések valódisága ellen kifogásaikat előadhassák, és rendeltessék egyszersmind *gondnok*, ki a tárgyalásra meg nem jelenők érdekeit lelkiismeretesen képviselni tartozik.

Hánrich József,
pozsonyi kir. törvényszéki biró.

* Az előbbi közleményeket l. a m. é. 46., 48., 50. és 51. számokban. Szerk.

[1] Ezen szabályokat az uj csődtörvényt életbeléptető átmeneti intézkedésekben a már jelenleg folyamatban lévő szövetkezeti csődökre is ki kellene terjeszteni; mert különben a keresk. törvény 232. §-a eljárási szabályok hiányából biztosan végre nem hajtható.

A franczia ügyvédség.*

Lépjünk be az igazságszolgáltatás palotájába s nézzük itt a franczia ügyvédet. Mily kép, midőn az ember a párisi Palais de Justice óriási várótermébe az u. n. *Salle des pas perdus*-be belép! Nem óriási levéltár, poros acta-szag, hanem zsongó élet: biró, ügyvéd, avoué, fél-festői összevisszaságban. Két oldalról két nemes állásu szobor néz egymással szemben. Az egyik *Berryer* a hires ügyvéd, a másik *Malesherbes*, ismét csak ügyvéd, Mária Antonia védelmezőjének szobra. Mindenesetre fényes világot vet ama tiszteletre, melyben a franczia társadalomban az ügyvédek részesülnek.

Minden ügyvéd, ki a palotába belép, tartozik costumejét azonnal felölteni, a mely áll egy fekete talár-ból (robe), egy különös alaku fövegből (toque) s a vállra tüzött szalagból (chaperon), mi az avouénál hiányzik. Midőn az avoué a periratokat s okmányokat olvassa, sipkáját leveszi — il se tient découvert, mert ő csak kér; ha az avocat végzi ezt az avoué helyett, a mint az a praxisban leggyakrabban van, ő is fedetlen fővel tartozik lenni. A mint ezt bevégzi és a

* Dr. *Nagy Dezsőnek* a «Magyar Jogászegylet»-ben tartott előadásából.

plaidoyert kezdi, az elnök azonnal figyelmezteti: «Couvrez vous, un tel»! mint ügyvéd tegye fel fövegét. A plaidoyer már nem kérelem, hanem *védelem*. A szóbeli eljárásnál az ügyvédi kar és a bíróság közvetlen napi érintkezésénél fogva mindkettőnek a lehető legnagyobb vigyázattal és mérsékletel kell eljárnia. A franczia, természeténél fogva, udvarias; az ügyvédi kar legfőbb elve a delicatesse, mégis sok esetben merültek fel kinos surlódások. S a franczia barreau dicsőségére legyen mondva, tekintélyéről, függetlenségéről és a kellő mérsékletről soha meg nem feledkezett, egyes tagjait soha cserben nem hagyta.

Szokása sok franczia avocatnak plaidoyer-ját nagyon is hosszura nyujtani, legyen akár hiuságból, akár önérzetből. Számos tárgyalást végig hallgatván, mondhatom, hogy a birák részéről a legszebb türelmet tapasztaltam. Mégis megesik, hogy az elnök rosszul levén hangolva, türelmetlenkedik. Ilyen eset történt *Dumont* ügyvéddel, ki a főtörvényszék előtt plaidirozván, az elnök felszólitá, hogy végezze már. «Kész vagyok, — felelt Dumont — ha a törvényszék azt véli, hogy már eleget beszéltem arra nézve, hogy ügyemet megnyerjem. Ha nem, ugy még igen fontos előadandó indokaim vannak, a melyeket lehetetlen mellőznöm, ha csak felem megtisztelő bizalmával visszaélni nem akarok. Folytatta a plaidoyert-t és megnyerte a pert. Érdekes volt *Fourcroy* ügyvéd esete is. Az ő ügyét a törvényszék már előre is tarthatatlannak itélvén, az elnök a plaidoyer előtt felszólitá, hogy mihamarább végezze. «Uraim — kiáltott ő — legalább egy kegyet kérek a törvényszéktől, a mit jogosan meg nem tagadhat. Adjon irásbeli bizonyitékot, hogy igazolhassam magam felem irányában, miszerint ügyemet *meghallgatásom nélkül itélte el.*" A törvényszék ez önérzetes szavak által meglepetve, hagyta őt beszélni, és Fourcroy ügyvéd megnyerte a pert.

Ha egyes ügyvédek is ily sujtóan, de mégis oly finom udvariassággal lépnek fel, képzelhető mily imposans azon fellépés, midőn az egész kar veszi kezébe az ügyet. Mindenik közt legnevezetesebb mindenesetre azon ügy, mely 1844-ben adá elő magát és a mely „*Affaire du Conseil de l'ordre*" név alatt ismeretes.

Dalibon és *Belley* fiatal ügyvédek a Cour d'Appel előtt kivánván plaidirozni, midőn a sor az ő ügyükre került, *Séguier* első elnök e szavakkal fordult hozzájuk: «Ne is plaidirozzanak, az önök ügye rossz. Az ügyvédek mindenféle ügyet elvállalnak; a legrosszabbat is elfogadják, pedig jól tudják mit tesznek; mert eszük, az van. Többé nem nevezünk hivatalból ügyvédet, ők mindent plaidiroznak . . . nincs lelkiismeretük. Figyelmeztetem őket az esküjokre.» E vérig sértő szavak lázadásba hozták a két fiatal ügyvédet, s kötelességükhöz képest a történtekről azonnal jelentést tőnek a rend tanácsának. A tanács összeült, s az összes tagok által aláirt erélyes, de udvarias tiltakozó levelet küldött az elnökhöz, kijelentvén, hogy mindaddig, mig teljes elégtételt nem ad, *tartózkodni fognak az ő általa elnökölt tanács előtt plaidirozás végett megjelenni.* Még ugyanaz nap a bâtonnier egy tanácstaggal megjelent a *Séguier* által vezetett tanács ülésén, várva, hogy az elégtétel megadatik-e? Ez azonban elmaradt; helyette a főügyész az ügyvédi rend egész tanácsát elnökével együtt hatáskör tulhágása s a bíróságnak tartozó tiszteletről való megfeledkezés miatt a Cour d'Appel elé idézte julius 8-ára.

A nevezett napon Séguier elnök a Cour összes tagjait ünnepélyes zárt ülésre hivta össze. Elől az elnök s utána a birói kar tagjai ünnepélyes bibor talárjukban léptek be, azután a főügyész vezetése alatt az egész ügyészi kar (parquet). Miután az elnök az ülés czélját előadta, elrendelé az ügyvédi rend tanácsának bebocsájtását, kik 20-an voltak: élükön a bâtonnier: *Chaix-d'Est-Ange*, a tanács tagjai közt egy *Dupin*, egy *Berryer*, egy *Flaudin*, egy *Bencît*, egy *Jules Favre*. A főügyész — procureur général — előterjesztvén exposéját, a bâtonnier az ügyvédi kar nevében felolvasta a kar előterjesztését.

«Kötelességszegés volna, — igy hangzott az exposé — ha ama sértő nyilatkozat következtében egész erővel fel nem lépnénk. Azt mondja az államügyész, hogy a bíróság iránti tiszteletről megfeledkezénk, midőn hozzá egy collectiv levelet intéztünk. Uraim! önök nekünk elégtétellel tartoznak, s mi azt semmiféle hatóságnál nem kerestük. Mi azt hittük s még most is hiszszük, hogy sokkal méltóbb azt egyenesen követelni. Mi nem akartunk hivatalos közbenjárókat igénybe venni. Mi a bíróságtól magához a bírósághoz appelláltunk. *Ez még tisztelet volt az iránt, kire panaszunk van.* A törvény minket közvetitőkként helyezett az igazságszolgáltatás és az igazságkeresők közé. Sokkal inkább a lelkiismeret és a becsületesség képezi alapját a bíróság előtti hitelünknek, mint a tehetség. A mi missiónknak, uraim, e magaslaton kell maradnia, azt lealacsonyitva, megalázva visszautasitanók. A bíróságnak *érdeke*: tisztelni azokat, kik vele az igazságszolgáltatás magasztos munkájában osztoznak; nekünk, kik egész életünket nehéz és lelkiismeretes munkában töltjuk, *jogunk van a tiszteletre. Ezt revindikáljuk* a mai napon az összes főtörvényszék előtt.»

A Cour hajthatatlan maradt; a Conseil levele megsemmisitésének elrendelése mellett rosszaló határozatot mondott. Erre a rend tanácsa leköszönt; azonban ujra megválasztatván, elrendelte, hogy minden ügyvéd tartózkodjék a kivánt elégtétel adásáig a főtörvényszék első sectiója előtt megjelenni. Az ország minden ügyvédi kara szerencsekivánatát küldé a párisi barreau-hoz kitünő magatartásáért.

A követelt elégtétel nem soká késett. A törvénykezési szünidő után tartatni szokott ünnepélyes ülésben, hol a bíróságok mellett az ügyészi és az ügyvédi kar összes tagjai jelen valának, a főügyész e szavakat mondá: «Ügyvédek. Hogy lehetne benneteket számitáson kivül hagyni, midőn az igazságszolgáltatás érdekéről van szó. Nélkületek az igazságszolgáltatók családja nem teljes. Ki akarna egy lehetetlen szakadást előidézni azok közt, kiket a törvény egyesitett. Legyetek meggyőződve, hogy a bíróság minden időben tiszteletet és becsülést fog irántatok tanusitani.» Erre a Cour elnöke kijelenté, hogy e szavak az egész főtörvényszék nevében mondottaknak is tekintendők. Az ügyvédi rend ezáltal elégtételt kapván, müködését a szokott módon megkezdé. Azt hiszem, ehhez nem kell commentár. A franczia ügyvédi kar egyáltalán számos esetben tette, hogy sértés esetén functióját elégtételadásig felfüggeszté, a miben az eszményi magaslaton álló függetlenség érzete mellett csak a ritka testületi szellem és az összetartás bámulható jobban. Ujabb időben soha elő nem fordult, hogy valamely ügyvéd a testületi szellemet és a collegiálitást megsértve, a kar határozata ellenére plaidirozni ment volna a törvényszék elébe. A mult századból bizonyos *Rosé* ügyvéd esetét emlitik, ki Foquet államügyész ösztönzésére megjelent s kartársai ellen makacsságokat vett fel, mire ezek vele mint nem tisztességes kollegával minden közlekedést megszakitottak; az ügyvédségtől meg kelle válnia, s mint a krónikások emlitik, ezután bujában csakhamar meghalt. —

Értekezésemben a legfőbb sulyt az *avocat*-ra, mint a tulajdonképeni ügyvédre, fektettem; ezenkivül röviden érintém az első- és másodfolyamodásu avoué helyzetét az igazságszolgáltatásban. Ezzel azonban még koránt sincs mindazon közegek ismertetése kimeritve, kik a franczia igazságszolgáltatásnál az ügyvéd szerepét viszik. Ide tartoznak még: 1. a *semmitőszéki ügyvédek* (avocats à la Cour de Cassation), 2. a kereskedelmi törvényszékeknél alkalmazott avouék, „*agréé*" elnevezés alatt, 3. az ügynökök — *agents d'affaires*. Az *agents d'affaires* a kiforrott ügyvédi karnak lecsapódott szerencsétlen salakját képezik. Gyengébb tehetségü, vagy jellemü emberek, kik az avocat rendnél zöld ágra vergődni nem birtak; szegényebb sorsu avoué-segédek, — *maitre clercs* — kiknek iroda-vételre nem volt pénzük, de a folytonos szolgaságot is megunták, képezik e vert hadat. Legelső és legfőbb foglalkozásuk örökségek és örökösök felhajhászása volt, lassankint több-több ügybe beártották magukat, mig most már sokan egész irodát tartanak.

Rátérhetek ezzel az ügyvédi statistikára Franciaországban; készakarva hagytam utoljára, miután szerény véleményem szerint az ügyvédek száma, legyen az akár kevés, akár sok, valamely ügyvédi rendtartás szerkesztésénél kiindulási pontul nem szolgálhat; csakis következménye lehet egy helyes vagy helytelen politikának. A szóbeli eljárás ennek a legjobb regulátora. Igazi avocat, a kinek pere van, sehol sincs oly kevés mint Franciaországban; Párisban két millió lakos és 1700 avocat mellett, körülbelől 400 van a ki plaidiroz. Az igaz, hogy ezek közül a legkitünőbbek egész 100 ezer, a többiek husz—harminczezer frank jövedelemmel rendelkeznek, s mellé semmi irodai kiadásuk nincs. A többiek existentiája, ha nincs vagyonuk, a mire támaszkodjanak, rendkivül kétes.

Ha azonban összehasonlitó statistikát üzünk, ez alapból kiindulni a legnagyobb képtelenség volna, Azok kik a magyarországi ügyvédek számát a Franciaországéival összehasonlitották, oly óriási tévedésben vannak, hogy lehetetlen megigazitásukra nehány sort nem szentelnem.

*

Az összehasonlitásnál nem elegendő a puszta név után indulva, csupán az avocat-t számitásba venni, hanem mindazokat, kik egymás közt felosztva, különböző nevek alatt mindazon foglalkozásokat üzik, melyeket nálunk egy ügyvéd kezeiben rendszerint egyesit, u. m. az avocat, avocat stagiaire, első- és másodfolyamodásu avoué, semmitőszéki ügyvéd, agréé és agents d'affaire.

Az 1877-iki igazságügyminiszteri hivatalos kimutatások nyomán, melyek utánjárásaim szerint eddig szembetünőleg nem változtak, a francziaországi ügyvédi statistikát a következőkben lehet összeállitani:

	Párisban	Vidéken
Avocat	739	3344
Avocat stagiaire	788	1371
Avoué	317	2251
Agréé	15	100 (ca.)
Semmitőszéki ügyvéd	60	—
összesen	1919	7066
Egész Francziaországban	8987.	

E szerint azoknak száma, kik hivatalosan foglalkoznak az ügyvédséggel Francziaországban, *9 ezerre* tehető. Azon ügyvédek száma azonban, kik jogi tanulmányaikat rendesen elvégezték, s mint segédek az avouék irodáiban dolgoznak, *Raymond Bordeaux* szerint (Philosophie de la procédure civile. 212. l.) három annyira tehető, mint az avouék együttvéve, s az agent d'affaire-k is — az ugynevezett «armée irréguliére», kik hasonlókép jogvégzett egyénekből kerülnek ki, legalább háromszor annyian vannak mint az avouék. S igy az «armée irréguliére« körülbelől 10,000 embert számit kebelében. Azaz a mi felfogásunk szerinti *ügyvédséggel foglalkozó egyén tizenkilencz-husz ezer* van *Francziaországban.* E szerint a magyarországi ügyvédek számát 6 ezerre véve, a népesség arányában a nálunk elterjedt felfogás értelmében mi *sokkal szerencsésebb (?) helyzetben vagyunk mint Francziaország.*

Hogy a hideg gondolkodó előtt is előnyösebb a mi helyzetünk, azt kétlem. Mi folytonosan német, vagy a mi rosszabb: osztrák minta után indulunk. Azoknak, kik sorsunkat intézik, ajánlom *Feuerbach* szavait: *„A franczia ügyvéd ereje és szellemi emelkedettsége öntudatában oly magasságban áll, hová a mi német ügyvédeink csak remegve mernek feltekinteni.“*

Mi magyarok azt hiszem nem remegve, hanem lelkesedve tekintünk fel ez eszményképre s törekszünk azt mihamarabb elérni.

Indokolás

az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. *

Dr. TELESZKY ISTVÁN-tól.

III. FEJEZET.

A házastársak örökösödése.

A 31—37. §§. A tulélő házastárs örökösödésére nézve honi törvényeink intézkedései fen nem tarthatók. Az öröklött és szerzett vagyon közötti különbség, mely a tulélő házastárs örökösödésénél is döntő befolyást játszott, mellőzendőnek mutatkozik ugyanazon indokokból, a melyek a felmenő és oldalági rokonok örökösödésére nézve fentebb kifejtettek. Midőn egyszer a vagyon családi jellegét elvesztette és egészen egyénivé vált, akkor a vagyon minősége, az öröklött és szerzett vagyon közötti különbség a házastársak örökösödésénél kiindulási pontul sem fogadható el, mert nem lehet állitani, hogy az örökhagyó és tulélő házastársa között szorosabb volt a ragaszkodás akkor, ha az örökhagyónak szerzett vagyona volt, nem pedig öröklött, s mert nem lehet kétségbe vonni, hogy a hitvestársi örökösödésnek alapját képező erkölcsi és jogi indokok akkor is fenforognak, ha az örökhagyónak csupán öröklött vagyona maradt. Ha valaki nőtlen korában százezreket szerez, aztán megnősül és csakhamar meghal, akkor az őt tulélő nő, a ki a házasság rövid tartama alatt élvezte a százezrek kamatait, sőt talán a tőkének egy részét is könnyelmüen elpazarolta, bizonyára nem méltóbb az öröklésre, mintha férjének vagyona öröklött lett volna, és ő ezen öröklött vagyont a házasság évei alatt józan gazdálkodással megtartani segitett volna. Bizonyára nem egyeztethető összse az igazság és a czélszerüség követelményével, hogy a tulélő házastárs — ha az örökhagyó csupán szerzeményi javakat bir — az egész hagyatékban örökösödjék s az örökhagyónak gyámolitást igénylő szülőit és testvéreit teljesen kizárja, mig ha a hagyaték csupán öröklött vagyonokból áll, a távoli felmenő és oldalági rokonokat illesse a kizárólagos örökösödési jog. A házastársak közötti kölcsönös szeretet és ragaszkodás, a törvényes örökösödésnek ezen figyelmen kivül nem hagyható alapja, nincsen a javak öröklött vagy szerzett minőségétől feltételezve; hanem bizonyára létezőnek tekintendő ott is, a hol az elhalt házastárs csupán öröklött vagyonnal bir; miért is a tulélő házastársat az örökösödési jogból ez esetben sem lehet kizárni; hanem a fent felhozottakat, de meg különösen azt is figyelembe véve, miként az öröklött és szerzett javak közötti különbség a hitvestársi örökösödésnél szintén oly bonyodalmakat szülne, mint a rokonok közötti örökösödésre fentebb bőven kitüntetve lett, — a házastársak kölcsönös örökösödési igénye is az öröklött és szerzett javak közötti különbség figyelmen kivül hagyásával szabályozandó.

Nem tarthatók fen régi jogunknak azon intézkedései sem, melyek az özvegyi jogot és az özvegyi örökösödést szabályozták. A hitvestársi örökösödésnek mintegy kiegészitő részét képező ezen intézkedések a kölcsönösség követelményébe ütköznek, mennyiben a férj hagyatékában a nőnek oly jogokat biztositanak, melylyel viszont a férj a nő hagyatékára vonatkozólag nem bir.

Ámde ettől eltekintve sem tartható fen az özvegyi jog, — mely épen ugy nem eredeti magyar intézmény, hanem a külföldi hasonló jogszabályoknak utánzása, mint a családi ági örökösödés. Mindenek előtt fontos nemzetgazdászati indokok lépnek előtérbe, melyek az özvegyi jognak fentartása ellen hangosan szólanak. Azon vagyon, mely az özvegység tartamára haszonélvezetileg az özvegyet, tulajdonjogilag pedig az örökösödésre hivatott rokont illeti, a jövedelmezhetőség tekintetében épen e megosztott jogosultságnál fogva szük korlátok közé van szoritva; mert az özvegy bizonytalan tartamu haszonélvezete miatt hasznos beruházásokat és javitásokat tenni nem foghat; sőt igyekezni fog a jelent lehetőségig felhasználni, a jövővel pedig mit sem gondol. E mellett figyelembe veendő, hogy az özvegyi jog intézménye azokat, a kiket kölcsönös szeretetnek kellene egymáshoz lánczolni, a legközelebbi sógorsági összeköttetésben állókat érdekellenesekké teszi, s mert az érdek a társadalomban kiváló rugóként jelenkezik, ellenséget teremt azokból, a kik egymás kölcsönös támogatására lennének utalva. Az örökhagyó testvére sógornőjében megszokja jogainak bitorlóját tekinteni, s alig várja, hogy utóbbinak halála az ő reménybeli jogait ténylegesitse. Nem jeleutéktelen tényezőként járul ezekhez azon kiválóan erkölcsi szempontból figyelembe veendő indok, miként az özvegyi jog a fiatal özvegyet a társadalmi rendeltetés tisztességes betöltésében meggátolja; az ujra való férjhez menetel elébe gyakran elhárithatlan akadályokat gördit s nem egyszer alkalmat szolgáltat arra, hogy a tisztes házassági összeköttetés erkölcstelen viszonynyal helyettesittessék. Mennyivel helyesebb, ha a hagyaték az örökhagyó elhalálozása után azonnal a rokonok és a házastárs között méltányosan akként osztatik meg, hogy ezek mindenike az őt illető hányad tulajdonosává, korlátlan urává váljék, vagyonát belátása szerint kezelhesse és hasznositassa, egymással pedig jó egyetértésben élve az özvegy, a nélkül, hogy anyagi előnyt veszitene, esetleg uj házasságra léphessen s a hazának hasznos polgárokat nevelhessen.

Az özvegyi örökösödés, mennyiben a vagyonok bizonyos minőségéhez, ingó és zálogbirtokhoz kötötte a tulélő házastárs örökösödési jogát, a változott viszonyok közepette, midőn az ingó és ingatlan vagyon többé nincs azon viszonyban egymáshoz, melyben akkor volt, midőn az ingatlan vagyont az ősiség lekötötte, s midőn régi törvényeink értelmében vett zálogbirtokok már alig vannak fen s rövid időn épen nem fognak létezhetni, már csak azért is tarthatlan, mert van akár hány hagyaték, a melyben számbavehető ingóságok nincsenek, hanem csupán jelentékeny ingatlanok képezik az örökösödés tárgyát, mig más igen nevezetes hagyatékok csupa ingóságokból állanak. A mennyiben pedig az özvegyi öröklés bizonyos fajszerü dolgokhoz (kocsi és ménes lovak, diszruha, jegygyűrű) volt kötve, igazságosan fen nem tartható, mert ilyen fajszerü dolgok nem minden hagyatékban léteznek, s ha vannak is, értékök az egész hagyatékhoz viszonyitva felette különböző lehet; már pedig az igazságos törvényhozás az örökösödést véletlenhez, ilyen fajszerü s a halálozást megelőzőleg kiját-

* Az előbbi közleményeket l. a m. évi 40., 41., 42., 44., 46., 47., 49., 51. számokban. Szerk.

szási szempontból elidegenithető dolgok létezéséhez nem kötheti.

Van a fentebbieken kivül még egy momentum, mely a házastársakat illető törvényes örökösödés szabályozásánál kiváló figyelmet érdemel és ez a házasság alatti közszerzemény kérdése. Kétséget nem szenved, miként azon vagyon, a mi valóban házasság alatti közszerzemény és ilyennek bizonyitható is. nem örökösödési czímen, hanem a szerzés alapján a házastársak közös tulajdonának lenne tekintendő. Ámde a gyakorlati élet megczáfolhatlanul mutatja ki, miként oly átalános jogszabályokat, melyek a szerzeményi közösséget igazságosan oldják meg, a törvényhozás fel nem állithat, s minden e tárgybeli kisérlet az emberi gyarlóságon szenved hajótörést. A családi élet oly eltérő képeket tüntet fel, melyeket a dispositiv törvény chablonjai alá kényszeriteni nem lehet; nem gondolható ki a társadalmi állás különbözőségéből kiinduló olyan osztályozás, mely mellett a közszerzemény megállapitása tekintetében igazságos hányadokat lehetne megállapitani. Látunk családokat, a hol a férj kézi munkája képezi a családfentartás és vagyonmegtakaritás egyedüli alapját, és mégis a nő nem nyujt e tekintetben segédkezet, hanem inkább pazarlásával hátráltatja a vasszorgalmu férj vagyonszerzését. Viszont látunk nem egy esetet, hol az olyan állásu férj, a ki mostani törvényeink szerint egyedüli szerzőnek tekintetik, egy árva garast sem takarit meg önerejéből, hanem a mi vagyonszerzés mutatkozik, az egyedül a nőnek érdeme.

A fentebbiekhez figyelembe veendő, hogy a házastársaknak nem a házasság tartama alatt szerzett vagyonaira vonatkozólag továbbra is fentartandó önállósága, régi magyar jogunknak szellemében érvényben tartandó külön vagyonrendszer mellett mindenik házastárs a házasság tartama alatt egyfelől külön is szerezhet, másfelől pedig kizárólag őt terhelő adósságokat csinált, a miből folyólag azután igen nehezen oldható meg az, hogy tulajdonképen mi a közös szerzeméuy s mi a házastársak egyikének vagy másikának külön szerzeménye; valamint hogy a létező adósságok közül melyek tekintendők olyanoknak, a melyek a közös szerzemény apasztására szolgálnak, s melyek egyik vagy másik házastársak a közszerzemény megállapitásánál figyelembe nem vehető tartozásai. Mindezekből az következik, hogy a törvényen alapuló közszerzeményi közösséget a törvényhozás kiindulási pontul alig fogadhatja el; hanem a szerzeményi közösség szabályozását a házasfelek által kötendő szerződések tárgyaul kell fenhagyni. Ezen uton a házastársak adott viszonyaiknak megfelelően szabályozhatják a szerzeményi közösséget s kellően megállapithatják azon módozatokat, melyek a szerzeményi közösséget biztositják. Ha ilyen szerződés nincsen, akkor a törvény dispositiv intézkedése e hiányt igazságosan nem pótolhatja; akkor az ingatlanok tulajdonjoga tekintetében a telekkönyvi bejegyzésnek, ingók tekintetében pedig a beigazolható szerzési ténynek kell döntenie, s csupán azon vagyonokra állithat fel a törvényhozás közösségi vélelmet, melyek a házastársak közös birtoklásában vannak, s egyik vagy másik házastárs kizárólagos tulajdonának nem tekinthetők. Halálozás esetében természetesen az ilyen közös vagyonok fele része nem örökösödési jogczimen, hanem mint tulajdona illeti a tulélő házastársat.

Ha tehát a törvényhozás az ujabb európai törvénykönyvek, az ausztriai, zürichi és szász codexek hason intézkedéseit is figyelembe tartva, a törvényen alapuló szerzeményi közösséget érvényre alig emelheti; oda kell legalább törekednie, hogy a házastársak törvényes örökösödési jogát a házasság bensőségének és a házastársak közötti szoros összeköttetésnek a vagyonok minőségétől függővé nem tehető méltatásával szabályozza; igyekeznie kell oly törvényes örökösödési szabályokat életbe léptetnie, melyek a házastársak közötti viszonosság kivánalmainak megfeleljenek; oda kell törekednie, hogy ha régi magyar jogunknak e tárgybeli intézkedései, mint a mai kor viszonyainak meg nem felelő rendelkezéseiben fen nem tartható, a házastársi örökösödésnek az öröklött és szerzett vagyonokra való tekintet nélküli szabályozásánál tartassék fen legalább régi magyar jogunknak szelleme, — tartassék fen a házastársak közötti kölcsönösség teljes méltatásával, a mi az által leend elérhető, ha a házastársakat, és pedig ugy a nőt mint a férjet egyaránt megillető törvényes örökösödés megállapitásánál a törvényhozás nem jár el szűkkeblüen; ha a házastársak részére a vagyonok minőségére való tekintet nélkül minden esetben még akkor is biztositja a hagyaték egy részében való örökösödési jogot, midőn az örökhagyó után leszármazó egyenes örökösök maradtak; ha a házastársak örökrészbeli hányadát felmenő és oldalági örökösök létezése esetében a szerint, a mint a házastárs közelebbi vagy távolabbi rokonokkal concurrál, fokozatosan emelkedő hányadokban állapitja meg; végre ha azon esetben, ha öröklésre hivatott rokonzk nincsenek, a tulélő házastárs részére a kizárólagos örökösödési jogot biztositja. Ezek azon szempontok, melyek a jelen czim III. fejezetében foglalt intézkedések megállapitásánál kiváló figyelemre méltattattak.

Ott, a hol az örökhagyónak leszármazói vannak, az osztrák polgári törvénykönyv a tulélő házastársnak a hagyatékból egy gyermekrésznek, s illetőleg a hagyaték $^1/_4$ részének holtiglani haszonélvezetét adja. Ugyanezen módon szabályozza a tulélő házastárs törvényes örökösödését az olasz codice civile (753. §.) is, mely e részben igen előnyösen tér el a Code Napoléonnak a római jogra viszszavezethető szűkkeblü felfogásától. Még tovább megy a különben szintén a franczia codex alapján készült valaisi p. t. kv. (793. §.), mely a gyermekekkel együtt örökösödő házastárs részére a hagyaték feléhez való haszonélvezeti jogot állapit meg.

A zürichi codex a tulélő özvegynőnek az ágyat, a lakadalom alkalmávali ajándékokat és a házi felszerelvényeknek felét tulajdonul, s ezen felül a többi hagyaték $^1/_4$-ed részét haszonélvezetileg biztositja; de ujra férjhez menetel esetében a haszonvételi jogot felére szoritja. Az özvegy férj az ágyat, a lakadalmi ajándékokat, minden ingóságoknak és activ követeléseknek felét tulajdonul, a többi hagyaték $^1/_3$ részét pedig haszonélvezetileg kapja és ebben uj házasságra lépése esetére sem korlátoztatik. A hesseni javaslat és a szász polgári törvénykönyv a leszármazókkal találkozó házastárs örökösödési illetőségét egy gyermekrészben s ha háromnál kevesebb gyermek van, a hagyaték $^1/_4$ részében állapitja meg, ugy azonban, hogy ezen rész őt nem haszonvételileg, hanem teljes rendelkezési joggal illesse.

Látni való ezekből, hogy a fentebbi átalános indokolásnak leginkább megfelel a hesseni javaslat és a szász codex álláspontja, mely a tervezet 31. §-ban érvényre emelve lett. Ezen örökösödási rész nem oly jelentékeny, hogy ez által az ujra férjhez menetel esetében is a leszármazók családi érdekei jelentékeny sérelmet szenvednének.

A tervezet 32. §-nak azon rendelkezése, mely szerint a házastárs saját örök részén felül saját gyermekeinek osztályrészét holtáig vagy ujabb házasságra lépéseig haszonélvezetül kapja, de gyermekei tartásáról és neveltetéséről gondoskodni, és a közös háztartásból kilépni kivánó nagykoruvá vált gyermekeinek osztályrészét kiadni köteles, a családi közösségben találja indokolását s lényegében jelenbeni hazai jogunk vonatkozó intézkedéseinek megfelel.

A tervezet 33. és 34. §-a a tulélő házastárs örökösödési osztályrészét azon esetre szabályozza, ha felmenő rokonokkal vagy ezek leszármazóival együtt hivatik a tulélő házastárs az örökösödésre. Itt is irányadóul szolgáltak a hesseni javaslatnak és szász codexnek és az olasz codice civilenek intézkedései; és a rokonok három csoportra: közelebbiekre, távolabbiakra és legtávolabbiakra osztatván, a fent kifejtett elvnek megfelelően a tulélő házastárs a rokonokkal szemben fokozatosan emelkedő örökösödési hányadban részesittetik.

Midőn az örökhagyónak csupán örökbefogadott gyermeke van, miután az örökbefogadás még sem állapit meg oly szoros kapcsolatot, mint a vérszerinti rokonság, a tulélő házastárs örökösödési jogosultságát a fogadott gyermekekkel szemben akként kelle szabályozni, hogy ez esetben a házastársat az örökség fele, az örökbefogadott gyermeket vagy gyermekeket pedig az örökségnek másik fele illesse.

Ha az örökhagyó után senki sem maradt, a ki ezen czim II. fejezete értelmében örökösödésre lenne hivatva, vagy ha a létezők nem akarják az örökséget elfogadni: akkor a házastárson kivül senki sem lévén, a ki örökösödhetnék, a házastársat egyedüli örökösnek azért kell elismerni, mert a házastársak közötti szoros összeköttetéssel nem egyeztethető összse, hogy ezen esetben a hagyatéknak bármely jelentéktelen része is azon elbánás alá vétessék, mely a törvényörökös nem létezése esetére előirva van.

A semmis vagy érvénytelenithető házasság azon félre nézve, a ki jóhiszemben lévén, a semmiséget vagy megdönthetőséget szülő házassági akadályokat nem tudta, az érvényes házassággal egyenlő joghatálylyal bir, és ennélfogva, ha a tulélő házastárs jóhiszemüsége az örökösödés megnyiltáig tartott, nem forog fen semmi nehézség az iránt, hogy ennek törvényes örökösödési joga

érvényre emeltessék. Valójában az osztó igazsággal nem lenne összeegyeztethető, hogy ha valaki a létező házassági bontó akadály eltitkolásával megnősül s elveszen egy nőt, ki az akadályról mit sem tud, ki neki évek hoszszu sora alatt hűséges házastársa volt, ezen nő a törvényes örökösödésből kizárva legyen.

Jogérvényesen elválasztott házastársat törvényes örökösödési jog nem illetheti, mert a végelválasztás teljesen ketté töri azon kapcsot, mely a házastársak között a kölcsönös örökösödésnek alapját képezi, s mert összse nem egyeztethető az igazság követelményével, hogy a csak rövid ideig házasságban élt, azután végleg elvált azon házastársak, a kik uj házasságra léphetnek és talán lépnek is, egymás ellenében örökösödési joggal birjanak. Épen ezért az önhibáján kivül elválasztott házastárs örökösödési joga sem tartható fen, mert ha ez fentartatnék, megtörténhetnék, hogy ugyanazon hagyatékban többeknek lenne házastársi örökösödési joga s ugyanazon egyén többeknek hagyatékában birna házastársi czimen örökösödési joggal. — Ha azonban a végelválasztási kérdés még jogérvényesen eldöntve nem volt akkor, midőn az egyik házastárs meghalt, — tehát a házasság még jogilag fenállott: ez esetben a tulélő házasfél örökösödési igénye átalában létezőnek tekintendő s ettől czélszerüségi szempontból azon esetben sem tanácsos kivételt megállapitani, ha oly körülmények forognak fen, melyek figyelembe vételénél a házasság a tulélő házastárs hibája miatt felbontandó lett volna; mert ezen kérdésnek az egyik házastárs elhalálozása utáni eldöntése nehézséggel van összekötve, s mert ilyen esetben a hibátlan fél végrendelkezési joga kapcsolatban azzal, hogy a tulélő házastársat megillető köteles rész tekintetében megfelelő kitagadási okok állapithatók meg, elegendő biztositékot látszik nyujtani.

(Folytatása következik)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Egy nemzetközjogi házassági eset.

I.

Nagyfontosságu itéletet hozott nem rég a Curia mint legfőbb itélőszék egy házassági váló perben, melyről a lapok is emlitést tettek. Az eset következő.

Laszky Corlinda, budapesti születésü, ágostai hitvallásu nő, 1873-ban Amerikába vándorolván ki, New-Yorkban 1878. évi május hó 16-án polgári házasságot kötött Kurländer Lajossal, budapesti születésü, izráelita hitvallásu, 1878. évi május hó 3-án amerikai polgárjogot nyert férfival.

1878. évi november 27-én nevezett házastársak Budapestre visszatérvén, 1879. évi juniusig ott helyt állandóan együtt, ezen időtől fogva, a köztük beállott kölcsönös gyülölet folytán, egymástól különválva éltek.

Felperesnő ezek után meginditotta férje alperes ellen a budapesti kir. törvényszék előtt a válókeresetet. A házasfelek a házasság felbontását kölcsönös gyülölet alapján kérték.

A házasságvédő ellenben azt ellenezte, mert törvényeink szerint a keresztények és izraeliták között, valamint nem a lelkész előtt kötött házasságok érvénytelenek.

Felperes a kérdéses házasság érvénye mellett felhozza, hogy az alperessel mint amerikai honpolgárral az amerikai törvények szerint jogszerüleg köttetett, de még hazai jogunk is egy esetben elismeri a keresztény és izraelita közti házasságot, ha t. i. két izraelita házas fél közt egyik keresztény hitre tér át.

A budapesti kir. törvényszék a kérdéses házasságot, 1880. évi január hó 27-én 1021. sz. a. kelt itéletével, végleg felbontotta, mert sem a peres felek sem a házasságvédő részéről a házasságnak az amerikai törvények szerinti jogérvénye ellen kifogás nem tétetett, a felek közt pedig kölcsönös gyülölet létezik.

Ezen itélet ellen a házasságvédő felebbezett.

A budapesti kir. itélő tábla a pert a semmitőszékhez terjesztvén fel, ezen hatóság az első biróságot oda utasitotta, hogy hozza tisztába azon kérdést, vajon alperes s illetve neje az 1879. évi 50. törvényczikk értelmében a magyar honpolgárjogot visszanyerte-e?

Mire nézve a felek tagadólag válaszolván, a semmitőszék 1880. évi junius 23-án 12644. sz. a. kelt határozatával, a budapesti kir. törvényszék itéletét s eljárását megsemmisithetőnek nem találta s azon kérdést, vajon a házasság érvényes és feloldható-e, érdemlegesnek nyilvánitotta.

A kir. tábla ennek következtében 1880. évi julius 19-én 34477. sz. a. kelt itéletével, az e. b. itéletét megváltoztatta, felperest válókeresetével, valamint azon kérelmével is, hogy mindkét félnek a más házasságra léphetés megengedtessék, elutasitotta, mert hazai törvényeink szerint, a kérdéses házasság feloldására nézve birságaink joghatósággal nem birnak s amaz érvénytelen is.

A törvénykezési rendtartás 22. és 36. §§. szerint ugyanis csak az evangelikai mindkét felekezetüek, unitáriusok, izráeliták válóperei s az 1868: évi 48. törvényczikk szerint a vegyesházassági válópereknek elbirálása tartozik a polgári birságok jogköréhez; érvényes házasság pedig, egyházi szertartás nélkül, polgári uton s az 1786. évi márcz. 6-iki törvényerejü nyiltparancs 10. §. értelmében, keresztények s nem keresztények közt létre sem jöhet. Felperes felebbezésében ezen válópert birságaink jogköréhez tartozónak mondja, mert eltekintve a semmitőszéknek ily értelmü határozatától, a nemzetközi jog szerint ez még akkor is állana, ha mindkét fél külföldi volna, holott itt egyik fél, felperes, magyar honpolgár.

A házasság pedig szerinte még azért is érvényesnek tartandó, mert az felperesre nézve matrimonium putativum, szabálytalanságot megengedve is, az egyházjog szerint mindkettőjokre nézve matrimonium legitimum. Az 1786. évi márcz. 6-diki nyiltparancs 10. §-a itt nem foghat helyet, mert az csak a Magyarországban kötendő vagy kötött, de nem oly országban létesült házasságra vonatkozhatik, melyben a valláskülönbség akadálya ismeretlen. Végre a nemzetközi jog szerint egy honpolgár által külföldön kötött szerződést előnyére s javára lehetőleg fen kell tartani.

A más házasságra léphetés iránti kérelem elutasitása sérelmes, mert e jog a házasság érvénytelenségének észszerü következménye.

A curia, mint legfőbb itélőszék, 1880. évi október hó 19-én 10599. sz. a. kelt itéletével, a budapesti kir. itélőtábla itéletét megváltoztatta s az e. b. itéletét indokainál s annál fogva is helybenhagyta, mert a peres felek, mint jelenleg magyar honi lakosok, az itteni birságoknak magukat önként alávetették s illetéktelenség hivatalból sem észlelhető, a kérdéses házasság pedig alperes mint amerikai honos s felperes mint magyar honos közt, az amerikai törvények szerint jogérvényesen köttetett.

Dr. b. Szentkereszty Ferencz,
kir táblai fogalmazó.

A B. T. K. 2. §-ához.

Ha a sértett fél a régi jog uralma alatt hozott e. b. itélet hozatala előtt visszavonta panaszát, az uj törvény hatálya alatt itélő felső biró tartozik-e vádlottat felmenteni?

A „*Büntetőjog Tára*“ 11-ik számában Severus birálat alá vévén a kir. Curiának 1880. november 9-én 6894. szám alatt kelt itéletét, annak különösen két kiváló fontos elvi jelentőségü kijelentését támadta meg.

Egy csalási bünesetben, mely az előző törvény hatálya alatt lett elkövetve, panaszló még az itélet kihirdetése előtt elállott panaszától s kinyilatkoztatta, hogy nem kivánja a tettes megbüntetését. De a birság nem vette figyelembe a panasz visszavonását, mert az *akkor* érvényben volt törvény szerint a csalást hivatalból kellett üldözni. Az első és má-

sodbiróság az *előző* törvény hatálya alatt kelt itéleteiben elmarasztalta vádlottat, mig a Curia az életbeléptetési törvény 30-ik §-ának oly értelmezést adott, hogy panaszló még az első birói itélet kihirdetése *előtt* elállván panaszától, bár az életbeléptetési törvény 30. §-a nem rendelkezik arra az esetre, ha a régi törvény hatálya alatt már itélet lett hozva — a büntetőtörvénykönyv 2. § ának hatálya kiterjesztendő és a panasz visszavonása megszünteti a cselekmény büntethetőségét.

Severus szerint a Curia tévesen magyarázta a törvényt, mert a sértett csak az itélet kihirdetése előtt vonhatja vissza panaszát, és az inditvány visszavonásának következményeit azon törvények szerint kell megitélni, melyek hatálya alatt a visszavonás megtörtént.

A tétel első részét illetőleg semmi kifogásunk sem lehet. A curiai itéletben sincs ellenkező állitva. A büntetőtörvénykönyv 116. §-a eléggé világosan rendelkezik erre nézve, jóllehet még mindig kétely támadhat, ha az alsóbirói itéletet a felsőbb bíróság megsemmisiti, uj nyomozást rendel, és e közben történik meg a vád visszavonása: vajon birói figyelembe vehető-e az?

Semmivel sem látjuk indokolva, hogy a panasz visszavonását miért kellene *azon* törvények szerint megitélni, melyeknek hatálya alatt a visszavonás történt? Hivatkozik ugyan általánosságban a törvénymagyarázat elveire, de adós marad a logikai leszármaztatás érveivel.

Ugy hiszszük, hogy jelen esetben szó sem lehet más, mint észtani (logikai) értelmezésről. És ha elösmertetik ennek helyessége, lehetetlen állitani, hogy a legfőbb itélőszék határozata ellentétbe jött a törvényhozó akaratával.

Az az állitás, hogy a vád visszavonásának jogi jelentősége azon törvény alapján vizsgálandó, melynek hatálya alatt sértett nyilatkozott: tagadása annak, hogy az uj törvény visszaható erővel bir mindazon esetekben, midőn a réginél enyhébb és igy határozott ellentétbe helyezte magát Severus a btk. 2. §-ával.

Állitja S., hogy a megelőző törvény értelmében *hatálytalan cselekményt* nem tehet *hatályossá* az uj törvény. Véleményünk szerint téved S. midőn a károsnak abbeli nyilatkozatát, hogy a jogellenes cselekmény által okozott realis kár jóvá van téve és a jogsértővel kibékült, *hatálytalannak* tartja oly esetben, midőn hivatalból üldözendő büntény forog kérdésben. Minden esetben hatályt kell tulajdonitani egy ilyen nyilatkozatnak. Hivatalból üldözendő cselekményeknél a büntethetőség *fokát* fogja csökkenteni, mert a kár jóvátételének alanyi jelentőségét egy biró sem hagyhatja figyelmen kivül; valamint nem a tényleges kár nagyobb mennyiségét s hogy a tettes semmit sem tett, mi által az okozott jogzavart legalább részben, igyekezett volna helyreállitani.

Épen nem nevezhető tehát hatálytalan cselekvénynek sértett fenebbi kijelentése. Ha a biró egy ilyen nyilatkozatot nem vesz figyelembe, nemcsak hogy a magánjogi igényekre nézve nem hozhat igazságos itéletet, de méltatlanul és igazságtalanul sulyosbitja vádlott helyzetét az által, hogy egy igen nyomós enyhitő körülmény alkalmazását lehetetleniti.

De ha a sértett nyilatkozatát az előző törvény értelmében teljesen hatálytalannak kellene is tartanunk, (a mi nem lehet), akkor sem mellőzhető az ujabb törvény rendelkezése. Hiszen minden esetben, midőn az ujabb törvény, enyhébb intézkedéseinél fogva, a régire visszahat: vagy egy az előtt *hatálytalan* cselekménynek tulajdonit hatályt, vagy *hatálytalanná* tesz az előtti törvények szerint hatályos cselekményeket. A fenforgó eset tehát épen S. ellen és inkább annak bizonyitására szolgál, hogy a Curia helyesen alkalmazta a törvényt, mint, hogy a panasz visszavonása nem lett volna birói figyelembe veendő.

A magyar büntetőtörvénykönyv a nem qualificált csalásnál, az előző törvénynyel ellentétben, a *közvetett visszaüzési jog* szabad gyakorlatában nem akadályozza a sértettet, mert a csalás által a jogrendben ejtett zavart helyreállithatónak tartja a nélkül is, ha nem hat feltétlenül büntetéssel a tettesre; mert biztositékot lát a polgárokban megzavart nyugalomérzet helyreállitására abban, ha a sértett maga nyilatkozik, miszerint nincs oka félni hasonló jogsértő cselekménytől, megbocsájt a sérelemért. Kimondja tehát törvényünk hallgatag azt is, hogy az előző törvény nem volt helyes, tulságosan korlátozta a magánpanaszló jogát, és igen sulyossá tette az által a vádlott helyzetét is; ezért az ujabb törvény az itélethozatalig felmenti panaszlottat a közvádlás terhes nyüge alól s megengedi, hogy annak sorsa a sértett fél könnyebben dominálható akarata szerint megkönnyebbülhessen.

Minthogy az életbeléptetési törvény idézett §-a, igazságügyi politikai szempontokból, a panasz érvényes visszavonásának határidejét megszoritotta, a mennyiben csak az itélet meghozataláig ad helyet annak, a biró nem köteles egyebet figyelemben tartani, mint hogy az itélet meghozatala előtt vissza lett-e vonva a panasz? vagyis: az előző törvény hatálya alatt történt visszavonás azon feltételek alatt létesült-e, melyek a büntetőtörvénykönyv 116. és az életbeléptetési törv. 30. §-ban előirvák? minthogy jelen esetben a káros még az *itélethozatal előtt* nyilatkozott — jóllehet azután két bíróság itélt az ügyben — a legfőbb itélőszék, mely az ujabb, *enyhébb intézkedéseket* tartalmazó törvény hatálya alatt vizsgálta meg a büntethetőség feltételeit: a panasz visszavonásának hatályt kellett hogy tulajdonitson.

Csak ez az értelmezés egyeztethető össze törvénykönyvünk humanismusával, és ez utóbbi ellentmond minden oly következtetésnek, mely szerint annak ellenkezője birna létjoggal, mi az életbelépt. törv. 30. §-ban hallgatással mellőztetett s mi a curiai itéletben érvényesitve lett.

Különösen hangsulyozza S., hogy az inditvány visszavonása nem vehető figyelembe, ha az első birói itélet már kihirdettetett és ha az első bíróság *roszul járt el*, midőn az inditvány visszavonását nem vette figyelembe, akkor a felsőbb biró nem mentheti fel vádlottat, hanem megsemmisiti az itéletet és megszünteti a további eljárást.

Itt egyszerüen helyreigazitjuk S. tévedését. Mert a két elsőbirói itélet a magyar büntetőtörvénykönyv életbeléptetése előtt keletkezett, tehát azok a bíróságok az *előző* törvényt tartva szem előtt: a panasz visszavonásának nem tulajdonithattak hatályt és nem «roszul», hanem a *kötelező törvény értelmében jártak el.* Csak a harmadfoku birói itélet kelte előtt lépett életbe az uj, enyhébb intézkedést tartalmazó törvény, tehát csak az a bíróság lehetett abban a helyzetben, hogy alkalmazza a büntetőtörvénykönyv 2. §-át, mely esetben az alaki jog logikája szerint *itéletet* és nem megszüntetési határozatot kellett hoznia.

Maga biráló beösmeri, hogy utilitaristikus elvekkel kivánja védelmezni álláspontját, melyen az «Antragsdelict»-ek szükebbre szoritását sürgeti. Veszedelmes — ugymond — a közmorálra és közbiztonságra, ha a judicatura segédkezet nyujt a hajlam terjedésére, hogy az inditvány visszavonása után a vizsgálatok ha csak lehet, beszüntettessenek. Oda kell tehát a judicaturának irányulnia, hogy a törvény keretén belől minél szükebbre szorittassék az «Antragsdelict»-ek köre.

A restrictiv rendszer mellett vagy ellen, nem czélunk e helyütt érveket hozni föl. Nem az a kérdés, hogy a politikai elvek feltétlen uralma mennyire egyeztethető a büntető jogtudomány mai álláspontjával és törvénykönyvünk ezen elvek mellett mennyi kivételt enged a természetes rendszernek. Tény, hogy több büntetendő cselekménynél a közvetett visszaüzési jogot személyes jognak nyilvánitja. A csalás is csak a jogában megsértett kivánságára üldözhető; mi azt hiszszük, hogy a magyar codificatióban haladás a természetes rendszerhez közeledés, mint elösmert haladás az osztrák és porosz codificatióban. Kétely esetén tehát a restrictio javára eszközölt döntés a *visszaesés* győzelme volna. Tagadjuk, hogy a «törvénymagyarázat elvei» megengednék, miszerint a kivételek, kétség esetén, megszoritólag magyarázandók és hogy ez a következtetés volna vonható azon «benső okokból», melyek az inditványozási jogot indokolják. Az inditványozási jog a természet törvényein alapul, azon az elven, hogy mindenkinek képességgel kell birnia, miszerint visszaüzhesse a jogellenes támadást. Ez korlátozva lett az államhatalom által, mennyiben az egyéntől elvette a közvetlen visszaüzési jogot és azt a hatóságokra ruházta. De kivételeket engedett meg az a hatalom, mely szabályozta a jogvédelem rendjét. Ezek a kivételek a jogszabadságon alapulnak és területengedésnek tekinthetők a jog szabad gyakorlatában. A hatalomnak ez az engedménye az előbb előadottak szerint a köznyugalomra és közmorálra nem lehet veszélyes, mert csak oly esetekben van engedve, midőn a büntetendő cselekmény a sértett személyen kivül másra oly kevéssé hat, hogy inkább magán, mint közjogi jelentőségü; ezért nem áll érdekében az államhatalomnak a sértett *akarata ellenére is* közbelépni; a büntetés esetleges elengedése is helyreállithatja az egyensulyt. A mit az állam ezen tul tenne, pusztán megtorlás lenne, és nem a büntetés tulajdonképeni czélja érdekében történnék. Tehát épen «jogi elvek» jelzik a különbséget, mi a hivatalból és panaszló indit-

ványára üldözhető büntetendő cselekmények között van. Ez a különbség pedig nemcsak a panaszló, hanem vádlott szempontjából is figyelmet érdemel. És igy vizsgálva a kérdést, még inkább kitünik S. tévedése, ki kétely esetén ugy kivánja értelmeztetni a törvényt, hogy az által *vádlott helyzete sulyosbittassék*, és igy, ellentétbe jön az általános elvvel és hogy ha nem sikerül a törvény valódi értelmét megállapitni, az az értelmezés érvényesitendő, mely a vádlottra nézve kedvezőbb.

S. birálata szerint csak *bizonyos* büntetendő cselekményeknél szükséges a politikai elvek uralmának fenebbiek szerinti érvényesitése, mert a törvény egyes helyeken a vádlott javára egyes kedvező rendelkezéseket tartalmaz, a judicatura feladata tehát, hogy a hol a törvény nem világos, a megszoritó magyarázat által nyisson tért a szerinte helyes iránynak. Vagy másként: hol a törvény kétes, mielőtt a biró itéletet hozna, vessen számot, hogy a vádlott mily mérvü és nemü jogsértést követett el, mennyire érinti az a «közbiztonságot», a «közmorált», és ha az ő hite szerint a közérdek mások visszarettentését igényli, megszoritólag magyarázza a törvényt, vagy vice versa.

Nem mondjuk, hogy törvénykönyvünknek számos intézkedése ne volna birálat alá vonható és hogy a gyakorlati élet nem érvényesithet több jogos kifogást. De kétségbevonjuk azt, hogy a birónak, ki a törvényt, esetleg annak magyarázásával, *alkalmazza,* joga volna a *törvény birálatára,* mint birónak, és akár tártársadalmi, akár politikai érdekből, a törvényhozó akaratával ellentétben álló értelmezést adhatna annak.

Bodor László.

A rágalmazás vétsége.

A magyar büntetőtörvénykönyv 258. §-a szerint rágalmazást követ el, a ki valakiről több személy előtt oly tényt állit, mely valódisága esetében a sértett fél ellen a büntető eljárás megindításának okát képezné; továbbá a 260. §. szerint, a ki mást valamely hatóság előtt büntethető cselekmény elkövetésével vádol, ha vádja valótlannak bizonyul. A rágalmazó állitás valódiságának bebizonyitása tekintetében pedig a 363. és 264. §§. különbséget tesznek a szerint, a mint 1) a büntető eljárás az állitott tény miatt az állitás idejében már meg volt inditva, vagy 2) az állitott tény jogérvényes itéletben valónak mondatott ki, vagy pedig 3) az állitott tényre nézve j gérvényes felmentő itélet vagy megszüntetési határozat hozatott.

Mindhárom esetben abból indul ki a törvény, hogy a büntető eljárás az állitott tény miatt az állitás idejében már meg volt inditva, mert e nélkül sem itélet, sem megszüntető határozat nem hozható.

Az első két esetben az állitott tény valódiságának bizonyitása meg van engedve, az utóbbi esetben annak nincs helye. Ezen megkülönböztetés azonban nem alkalmazható a 260. §-ban körülirt rágalomra, (hatóság előtti valótlan vád), mert az nyilván oly esetre vonatkozik, midőn a rágalmazást az állitott tény miatti büntető eljárás nem előzte meg, hanem csak a vád folytán indittatik meg.

A 260. §. esetében tehát nem lehet szó az állitás *valódiságának* bebizonyitásáról, mely itt feltétlenül ki van zárva, hanem csak a vád *valótlanságának* bizonyitásáról, a mi látszólag ellensulyozza az állitás valódisága bizonyitásának kizárását. De csakis látszólag.

Mig ugyanis a 258. §. esetében a *vádlott* bizonyithatja az állitott tény valódiságát, a 260. §. esetében a vád valótlanságának bizonyitása ugyszólván *hivatalból* történik, és jóllehet az eljárásban a vádló mint esetleges későbbi vádlott is érdekelve van és mint ilyen már nem is bizonyithat, ő a bizonyitási eljárásba csak annyiban folyhatik be, a mennyiben igénybe vétetikne.

Ha tehát az állitott tény miatt inditott büntető vagy fegyelmi eljárásban a vád valótlansága be is bizonyittatott, ezen a vádlottat felmentő itélet helyes eljárás szempontjából tekintve, nem lehet eo ipso marasztaló itélet a feljelentőre nézve, ki a vizsgálattal szemben védtelenül áll. De mi történik, ha ezen eljárásban csak megszüntető határozat hozatott? Mondható-e akkor is, hogy a vád valótlannak bizonyult és igy a 260. §. értelmében a rágalmazás vétsége elkövettetett?

A 258. §. értelmében a rágalmazás ugyanazon esetében feltétlenül megállapitandó, mert az állitás valódisága bebizonyitásának a 264. §. 3. pontja szerint nincs helye. Ugyanazon eredményre vezet ezen 264. §. 3. pontja a 260. §. esetében is, mert ennél a vád valódiságának bizonyitása, mint előbb kifejtettük, feltétlenül ki van zárva. Vajon ez-e a törvény intentiója is és helyeselhető-e? Azt hiszszük, hogy nem.

A törvény egyik sarktételét képezi az, hogy a rágalmazó tény valódiságának bebizonyitása a büntethetőséget megszünteti, mely intézkedés csak a szem elől nem téveszthető közérdek által van korlátozva, a mennyiben nem minden rágalmazó állitás bizonyitása van megengedve. A törvény elismeri, hogy szabad államban nem lehet követelni, hogy az emberek a becstelenekről, a gazokról is mindig csak jót mondjanak, vagy hallgassanak. De a bizonyitás megengedése által biztositott védelmi jog nem elegendő a szabad vélemény bátorságának megóvására, ha a törvény a bizonyitás nem sikerülése esetében feltétlenül büntet, mert a bizonyitás a büntető eljárásban első sorban az állam dolga, annak sikere legtöbb esetben az állam közegeinek eljárásától függ. Nem lehet tehát a bizonyitás nem sikerülése esetében feltétlenül elitélni azt, ki a bizonyitás sikerének elérése végett az arra hivatott állami közegekhez eredmény nélkül fordult. Ez teljes megfélemlitése a panaszosoknak és csak a bünösöknek bátoritására vezet.

Ha a büntető törvény arra szoritkozott volna, a rágalmazás vétségét megállapitani azon esetben, ha az oly időben követtetik el, midőn az állitott tényre nézve már jogérvényes felmentő itélet vagy megszüntetési határozat hozatott vagy hol a bizonyitásnak egyébként nincs helye, ez esetben nincs kétség, hogy a kellő határt megtartotta volna, mert az első esetben a «res judicata pro veritate acceptatur» elvéből kiindulva, meg kell abban nyugodni, hogy a vád valódisága be nem bizonyittathatván, az elejtettnek tekintendő; a bizonyitásnak egyébkénti közérdek iránti tekintetből kizárása pedig ennek előrelátható nem sikerülésével egyenlő. Egyik esetben sincs tehát többé joga senkinek sem, a vádat tovább is föntartani. De midőn törvény adta jogunknál, sőt talán kötelességünknél fogva minden rosz szándék vagy gondatlanság nélkül épen a végett fordulunk a hatósághoz, hogy elégtételt kérjünk talán életünk vagy vagyonunk ellen elkövetett büncselekményért, akkor nem követhetünk el magunk is büntetendő cselekményt, ha a feljelentésünk folytán meginditott vizsgálat, esetleg annak rosz intézése miatt, eredményre nem vezetett. Elég, ha ebben meg kell nyugodnunk és a vádat ennek folytán elejtjük.

Óhajtandó ennélfogva, hogy a bizonyitásra nézve a gyakorlatban azon magyarázatnak adatnék hely, miszerint a 260. §-ra is a 263. §. alkalmazást nyer, nehogy azt eredményezze, a mit bizonyára a törvény sem akar, hogy a legevidensebb esetekben sem fognak merni bünteljelentéseket tenni.

Dr. Held Kálmán.

Heti szemle.

A közjegyzői törvényjavaslat tárgyalására összehivott enquête elzárta az átmenetet az ügyvédségből a közjegyzőségbe. A mely ügyvéd akár 20—30 évi ügyvédeskedés után a közjegyzői nyugalmasabb pályára lépni kiván, előbb egy évig segédeskedni tartozik a közjegyzőnél; holott a biró és a birói hivatalnok, a ki nyolcz éven át kizárólagosan criminalis perekben dolgozott, minden további közjegyzői gyakorlat nélkül közjegyzővé kinevezhető. Ezen határozat ujolag kifejezésre hozza, hogy az igazságügyminiszteriumban mily véleménynyel vannak az ügyvédségről, és megmagyarázza azt is, hogy miért nem hivatott meg a közjegyzői enquêtebe gyakorló ügyvéd.

Különfélék.

A **Külföldi jogélet** czimü rovatban utolsó számunkban «Pacifici» neve hibásan «Pacisici»-nek nyomatott. A tér szüke miatt abban, ugy az azt megelőző angolországi közleményben kimaradt részeket alkalmilag pótoljuk.

—

Egy ügyvédjelölt, ki már hosszabb idő óta gyakorlaton van, alkalmazást keres a fővárosban vagy a vidéken.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 2. SZ. Budapest, 1881. január 7.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A közjegyző mint csődbiztos. Dr. Markó Sándor rozsnyói kir. közjegyzőtől. — Egy nemzetközjogi házassági eset. Báró Szentkereszty Ferencz kir. táblai fogalmazótól. — Jogirodalom. Dr. Nagy Dezsőtől. — Törvénykezési szemle: Alkalmazható-e a telekkönyvi rendtartás 79. §-a, ha az alapzálogjog csak előjegyzésileg áll fen? Dr. Berkovits Ferencz ügyvédtől — A közjegyzői enquête és az ügyvédség. Egy közjegyzőtől. — Különfélék.

MELLÉKLETEK: Törvényjavaslat a polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868: LIV. törvényczikk módositása tárgyában. — Curiai határozatok.

A közjegyző mint csődbiztos.

— Észrevételek a képviselőház jogügyi bizottsága által megállapitott csődtörvényjavaslat 93. §-hoz. —

A képviselőház az uj esztendőben igazságügyünk egyik fájó sebének orvoslásához fog hozzálátni. A csődtörvényjavaslat van legelső ülésének napirendjére kitüzve.

Legyen szabad még a kapuzárás előtt annak egyik szakaszához szerény észrevételeimet megtennem; t. i. a 93. §-hoz, mely arról intézkedik hogy: a csődbiztos kiknek sorából neveztessék ki?

A csődtörvénynek Apáthy-féle javaslatában csődbiztosul mindig *csak közjegyző* lett volna kinevezendő.

Az igazságügyminiszter ur által a képviselőházhoz beterjesztett javaslat a csődbiróság választásától tette függővé azt: *birói tag vagy közjegyző* alkalmaztassék e csődbiztosul?

A képviselőház jogügyi bizottsága pedig hosszabb vita után szavazattöbbséggel oda módositotta a fentebbi javaslatot, hogy csődbiztosok *csak a csődbiróság tagjai* lehetnek. A közjegyzők e szerint a csődbiztosi állásból ki lennének zárva.

Én igen kivánatosnak tartanám, ha e tárgyban a miniszteri javaslat fogadtatnék el, egyrészt, mert azzal a közjegyzői karnak reputatiója nyerne, s másrészt és főleg azért, mert a csődeljárásnak jól felfogott érdekei követelik, hogy ne csak birák, de közjegyzők is alkalmaztassanak csődbiztosokul.

Az első kérdés az: betölthetni-e kellőleg a közjegyző a csődbiztos tisztét?

Huzzunk mindenekelőtt határvonalat a csődbiróság és a csődbiztos teendői közt.

A csődbiróság nyitja meg s szünteti be a csődöt; kinevezi, ellenőrzi s elmozditja a csődbiztost és a tömeggondnokot, itél a csődöt érdeklő minden peres ügyben, s határoz a fontosabb nem peres ügyekben is.

A csődbiztos közvetitőül szolgál a csődbiróság és a hitelezők összesége közt, vezeti a tárgyalásokat, megkisérli a felszámolás, kényszeregyesség, vagyonfelosztás tárgyában az egyességet, s ellenőrzi a vagyonkezelést.

A csődbiróság itél, határoz.

A csődbiztos egyeztet, tanusit.

Senki sem tagadhatja, hogy az utóbbinak functiói a közjegyző ügykörébe esnek.

Hiszen a közjegyzők hagyatéki, végrehajtási s csődügyekben most is a bíróság megbizottjaiként járnak el, s különösen a hagyatéki eljárás keretében a csődbiztos hatásköréhez *igen hasonló* teendőkkel foglalkoznak. Tárgyalásokat tüznek ki s tartanak, a hagyatéki hitelezőket összehivják, a hagyatéki gondnokot ellenőrzik, megszámoltatják, utasitásokat adnak neki a vagyon kezelésére nézve — egészen ugy mintha csődbiztosok volnának. S ha — a mi igen gyakori eset — a hagyatéki vagyon nem elégséges az adósságok fedezésére, akkor a hagyatéki eljárás csőddé alakul át; csakhogy nem formális csőddé, mert attól a hitelezők rendszerint irtóznak, — hanem csupán materiális csőddé, melyet hagyatéki tárgyalással lebonyolitani a közjegyző feladata; megtartja a felszámolási határidőt, létrehozza a hitelezők közt az egyességet s az elfogadott quota szerint kielégittetésöket eszközli. Ennek befejeztével pedig az iratokat a birósághoz visszaterjeszti, melynek nincs egyéb teendője mint az, hogy a további eljárást, azon okból, mivel a hagyatéki vagyon a hitelezők közt felosztatott, beszüntesse. S hogy a közjegyzők a hagyatéki eljárás terén feladatukat betöltötték, bizonyitja az, hogy az 1877-ki reactio daczára is mind élénkebben nyilvánul azon óhajtás: hogy a hagyatékok a közjegyzőkre bizassanak. A helyes és gyors jogszolgáltatás érdeke követeli ezt.

De ha eltekintünk is azon ügyektől, melyekben a közjegyző mint birói megbizott jár el, s figyelmünket csupán azon ügyekre forditjuk a melyeket «saját hatáskörében» intéz el, ezek is mind a «jurisdictio voluntaria» fogalma alá esnek s a közjegyző minden actusára a birói vagy ha ugy tetszik, a köztisztviselői működés jellegét sütik. Ügyletek felvétele, melyeket a biró respectálni s a felek meghallgatása s elmarasztalása nélkül végrehajtással sanctionálni köteles; okiratok megőrzése; melyekre hajdan a privilegiált hiteles helyek voltak feljogositva; tényeknek közhitelességgel biró tanusitása, mely azelőtt a «testimonium legale» hatásköréhez tartozott, — ezek mind olyan teendők, melyek a közjegyzőségnek igazságszolgáltatási factoraink között igen fontos és tiszteletreméltó állást kölcsönöznek.

Mi lehet tehát annak oka, hogy a jogügyi bizottság többsége a közjegyzőket a csődbiztosi állásra még sem tartja alkalmasaknak?[1]

Talán az, hogy miután a közjegyző a közönségtől honoráltatik, a megélhetés gondjai miatt elfogulttá válik s ezért a csődbiztosnak ellenőrző tisztét kellő hatálylyal nem gyakorolhatja? Ha ezen érv helyes, akkor birói karunk sem alkalmazható a csődbiztosságra, mert az 1200 és 1700 frtos birói fizetések a mai viszonyok között oly csekélyek, hogy azokkal kijönni a családos biráknak még a legkisebb városban is nehéz feladat. De különben is reménylhetjük, hogy a törvényhozás mindinkább el fogja látni a közjegyzőket oly teendőkkel, melyeket nemcsak a felek vagy hatóságok tetszése biz reájok, hanem a melyek *kizárólag* és *minden körülmények* között az ő illetékességök alá tartoznak. Csak az ilyen közjegyzőség

[1] A napilapok igen hézagos tudositást hoztak a jogügyi bizottság azon üléséről, melyben ezen kérdés tárgyaltatott, s igy Dr. Králik Lajosnak a «Magyar Igazságügy» 4-ik és 13-ik kötetében megjelent czikkeiből kellett azon érveket összeszednem, melyek a közjegyzőknek, csődbiztosokká kineveztetése ellen felhozhatók.

ér valamit s van felmentve a megélhetés gondjai alól; s csak az ilyen közjegyzőség lesz képes hivatásának magaslatára felemelkedni.

Ha azonban mindig csak azt mondjuk, hogy a közjegyzői karban nem lehet teljesen bizni, mert nincs elég jövedelme, azonban arról, hogy elegendő jövedelemmel birjon, gondoskodni még sem akarunk, akkor nem tarthatjuk képesnek e kart, nemcsak a csődbiztosi vagyon ellenőrzésre, de az annál *sokkal fontosabb* egyéb közjegyzői teendőknek hivatásszerü teljesitésére sem.

Egyébiránt ha mulasztást követne is el, vagy nem járna el egész szigorral a vagyon ellenőrzésében egyik vagy másik közjegyző-csődbiztos: ezt az intézmény hibájául felróni nem lehet. Emberi gyarlóságok mindenütt még a legmagasabb birói körökben is előfordulhatnak, s még sem jutna senkinek sem eszébe felsőbb bíróságainkat a corruptio vádjával illetni

S ne feledjük azt sem, hogy felőlről a csődbiróság s alólról a hitelezők összesége folytonosan Argus-szemekkel kiséri a csődbiztos és a tömeggondnok minden tettét. Ily nagy ellenőrzés mellett még a tán kissé ingadozó jellemü csődbiztosnak is akarva, nem akarva az erény utján kell járnia; s ha mindamellett letérne ez utról, a csődbiróság őt állásától azonnal elmozdithatja.

Hogy a közjegyző-csődbiztos nem szivesen fog a felszámolási tárgyalásnál hozzájárulni olyan inditványhoz, mely egy, általa a csőd előtt jóhiszemüleg felvett s utóbb szinlettnek bizonyult ügylet érvénytelenitését czélozza, szintén nem tekinthető elfogadható érvnek. Először azért nem, mert a megtámadott követelések érvénye felett nem a csődbiztos, de a csődbiróság itél, s másodszor azért sem, mert akkor a biró-csődbiztos sem érezhetne nagy kedvet az általa mint perbiró által a csőd előtt megitélt álkövetelések kifogásolására.

Tisztázzuk a helyzetet.

Igaz, hogy a polgári törvénykönyv hiánya s a házastársakra vonatkozó közjegyzői kényszer folytán sok olyan ügylet jött létre a közjegyzők előtt, mely reális alappal nem birt, de melytől a felvételt a jóhiszemü közjegyző, a törvény értelmében meg nem tagadhatta. Mióta azonban felsőbb bíróságaink kimondták azt, hogy nálunk ingóságot csak kézről-kézre való átadás s folytonos birtoklás által lehet tulajdonul megszerezni, s hogy az együtt lakó férj és nő között, ingóságokra nézve a külön birtoklás nem lehetséges (!) s ők még a legreálisabb jogczim mellett sem adhatnak át egymásnak ingó vagyont, azóta közjegyzőink nagy része, mielőtt egy ügyletet felvenne, valódi inquisitorius eljárást indit a felek ellen, s addig mig ezek élő és irott tanubizonyságokat nem hoznak arra nézve: hogy ők becsületes emberek s csalni nem akarnak, a közjegyzői pecsét malasztjában nem részesülnek.

Ennek az lett a következménye, hogy most már az álkövetelések érvényesitésének foruma nem a közjegyző, de a biróság. A felperessel egyetértő alperes ellen pert nyerni s biztositást kieszközölni a biróság előtt, még egy olyan okmány alapján is, melynek az aláirást kivéve minden betüje hamis, igen könnyü feladat. S a közjegyzőnek valódi elégtételt nyujt azon tudat, hogy azon felek, kiket ő szándékuk gyanus voltáért magától elutasitott, birói uton érték el czéljukat, s hogy ő, a közjegyző, a törvénynek sok esetben biztosabb őre mint a biróság.

Nem vádolom én ezért a bíróságot. Polgári ügyekben szorosan a formákhoz kell annak ragaszkodnia, s ha az előirt formaságoknak elégtétetett, sem a feleket kérelmökkel el nem utasithatja, sem az ügyet alapos gyanuokok hiányában bünvádi utra nem terelheti; csupán azt nem vagyok képes belátni, hogy miután álkövetelések ugy a közjegyzők mint a bíróságok előtt érvényesithetők, sőt a bíróságok előtt még könnyebben s biztosabban mint a közjegyzőknél, miért kellene ezért csupán a közjegyzőket büntetni s őket a csődbiztosi állásból kirekeszteni?

Vagy a bíróságot is, vagy a közjegyzőket sem.

Tarthatatlannak vélem azon érvet is: hogy miután a közjegyző a vagyonbukottnak könyveiből könyvkivonatot hitelesitett s a hitelesitési záradékban a könyveket rendesen vezetetteknek jelentette ki, ha mint csődbiztos a könyveknek rendetlen vezetéséről győződnék is meg, nem fog szót emelni ez iránt a csődbiróságnál, nehogy az ő korábbi állitásával ellenkezésbe jöjjön.

Ezen eset csupán kereskedelmi csődöknél fordulhatna elő, s ugy tudom, hogy annak megitélése, vajon kereskedőknél a könyvek rendesen vezettettek-e, s nem forog-e fen csalárd vagy vétkes bukás, a büntető biróság hatásköréhez tartozik, mely ezen körülményt korántsem a csődbiztos véleménye, de az ez iránt a királyi ügyészség közbejöttével keresztülvitt bünvádi nyomozat s különösen a szakértők nyilatkozatai alapján constatálandja

Egyébiránt én nem is hiszem, hogy volna közjegyző, a ki, ha meggyőződnék a kereskedő könyveinek szabályellenes vezetéséről, azt a könyvkivonat hitelesitésének záradékában meg ne emlitené. Sokszor azonban a legtisztább könyvvezetés mellett is fog találni a bünvádi biró olyan tételeket, melyeket a kereskedő minden jogalap nélkül, csupán hitelezőinek megkárositása czéljából irt be könyveibe. E miatt azonban ne hibáztassuk a közjegyzőt, vagy ha igen, akkor hibáztatnunk kellene azon birót is, a ki ilyen kereskedelmi könyv alapján a félnek a póthitet oda itélte.

Elismerem, hogy van egy érv, mely a közjegyzőség ellen szól s ez az: hogy mig a biró-csődbiztos külön dijazás nélkül végzi teendőit, addig a közjegyző-csődbiztos a tömeg részéről dijazásban részesül, mi a hitelezők kárára van; sőt némelyek azt is mondják, hogy lesz olyan közjegyző-csődbiztos is, ki teendőit mesterségesen szaporitani s a csőd befejezését huzni, halasztani fogja csak azért, hogy minél nagyobb dijazásra tegyen szert

Ez utóbbi bajon igen könnyen segithetni. Állapitson meg a törvényhozás a közjegyzők részére dijátalányt a csődügyekben is, épugy mint azt az 1880: LI. t. cz. 22. §. a hagyatéki ügyekre nézve tette; olyan fokozatos dijátalányt, a melynek nagysága nem a teljesitett munka mennyiségétől vagy a müködés tartamától, hanem *csupán a tömeg nagyságától* függ.

S mondassék ki azonfelül még az is, hogy mindaddig mig a csődbiróság a csődnek teljes befejezése felett az utolsó Ament el nem mondotta, a közjegyző még csak álmodni se merészeljen arról, hogy diját felvehesse, s akkor meg lehetünk győződve arról, hogy a közjegyző-csődbiztos lesz leginkább azon, hogy a csőd mihamarább lebonyolittassék.

De hát — azt mondják — bármely csekély is az a dijátalány, mégis a tömegből megy az s azzal a hitelezők kevesebbet kapnak. Ez igaz.

Azonban vegyük tekintetbe azt is, hogy a bíróságnak módjában van megitélni: melyik tömeg az s mely hitelezők azok, kiknek érdekei alig érezhetőleg fognak szenvedni némi csekély levonás által; vegyük továbbá fontolóra azt is, hogy a csődöknek jelentékeny része egyesség által nyeri befejezését, s ezek száma a kényszeregyesség behozatala által még szaporodni fog, — ilyen csődöknél pedig a csődbiztos dija nem terheli a

hitelezőket; s különösen méltassuk figyelemre azon körülményt, hogy miután a csődeljárás sokkal gyorsabb lesz, ha a közjegyzők is alkalmazhatók lesznek csődbiztosokul, a hitelezők szivesen lemondanak a csődbiztosnak járó nehany forintról, ha tudják azt, hogy hamarabb jutnak pénzökhöz, s különösen örülni fog azon a hitelező, a ki azon veszélynek van kitéve, hogy az előző rangsorozattal biró hitelezők követelésének a csőd hosszu tartama alatt felszaporodó kamatai az ő egész követelését elnyelhetik.

Azt pedig, hogy miért lesz gyorsabb az eljárás, ha nem csak birák, de közjegyzők is lesznek csődbiztosok, következőkkel indokolom.

Van jelenleg — a budapesti kir. törvényszéket számba nem véve, mert csődügyekkel nem foglalkozik — 547 elsőfolyamodásu törvényszéki biránk; ezek közül 12-en, kik a budapesti váltó- és kereskedelmi törvényszéknél vannak, kizárólag csőd-, váltó- s kereskedelmi ügyeket intéznek el, a többi vidéki 535 biró szakok szerint van felosztva, s a csőd- és váltó-kereskedelmi ügyeken kivül polgári, büntető, telekkönyvi, urbéri, bánya-, sajtó-, pénzügyi, fegyelmi stb. ügyeket referálnak, — átlag tehát ezen biráknak csak egy negyedrésze foglalkozik csődügyekkel; s ez a helyes munkafelosztás elvénél fogva nem is lehet másképen.

Mert a mint egyrészt a csődeljárás egyöntetüsége igen veszélyeztetve volna az által, ha valamennyi biró a csődbiztosi functióra kényszerittetnék, ugy másrészt a birák sem vennék szivesen azt, ha megszokott működésök keretéből, melyben folytonos elméleti és gyakorlati önképzés által kellő jártassággal birnak, időnkint kizavartatnának s egy előttök kevésbbé ismert térre tereltetnének Maradna tehát az egész országban átlag 150 biró mint csődbiztosi candidatus. Ha már most tekintetbe veszszük, hogy az országban csődügyekkel foglalkozó 65 törvényszék mindegyikénél évenkint átlag csak 15 uj csőd nyittatik, egy évben 975 csődöt kapunk. Eddig egy csődnek átlagos tartama 5—6 évre terjedt; s ha az uj csődtörvény folytán ezen időtartam le lesz is szállitva 3—4 évre, mégis folytonosan 3000 csődügy fogja bíróságainkat foglalkoztatni, minélfogva a 150 biró-csődbiztos mindegyike átlag 20 csődügygyel lesz elfoglalva. Ennyi ügyben folytonosan tárgyalásokat tartani, levelezni a bírósággal, a tömeggondnokkal, vagyonbukottal, hitelezőkkel, számadásokat felülvizsgálni, jelentéseket, tervezeteket készitени stb., annyi teendővel jár, melyet különben is nagyon elfoglalt biráink győzni nem fognak. Ha azonban a 150 törvényszéki birón kivül az országban létező 208 közjegyzőt is igénybe veszszük, akkor egy csődbiztosra átlag csak 8 csőd fog esni, s az arány sokkal kedvezőbb.

A csődtörvényjavaslat a csődbiróságnak az eddiginél kevesebb teendőt ad ugyan, de viszont a csőbiztosra a bíróság által eddig nem végzett functiókat ruház, (péld. felszámolási, kényszeregyességi tárgyalás vezetése, vagyonellenőrzés stb.) ugy hogy a csődbiróságnak és a biztosnak együttvéve több teendője lesz, mint volt az eddigi bíróságoknak. Ha tehát csupán a birákat képesitjük a csődbiztosi állásra, akkor vagy az eddiginél még lassabban fog mozogni az igazságszolgáltatás gépezete, vagy a birák szaporitása lesz elkerülhetlenül szükséges. Erre pedig a kormány és a törvényhozás non possumus szal felelne, az ország pénzügyi helyzetére való tekintetből.

Azt mondhatja valaki, hogy a közjegyzők is el vannak foglalva, s főleg ha a hagyatékokat mind megkapják, — a mi csak idő kérdése — szintén nem fognak reáérni a csődbiztosi szerep kellő betöltésére. Azonban távol vagyunk még azon időtől, midőn a közjegyzők a munkát nem fogják győzni; s ha ugy is volna, módjukban áll irodáik személyzetét szaporitani, s akkor a fontosabb közjegyzői és csődügyeket személyesen végzik, a csekélyebb dolgokat pedig az ő felügyeletők, ellenőrzésök s felelősségők mellett helyetteseik s illetőleg jelöltjeik által végeztetik. Sőt ha még ily módon sem lehetne a csődöknél kellő gyorsaságot elérni, a közjegyzők száma szaporitható; s ez által kapunk annyi csődbiztost, a mennyit akarunk az ország *legkisebb megterheltetése nélkül.*

Lassu lesz az eljárás a biró-csődbiztosnál azért is, mert ő az ezen állásával összekötött, nem csekély irodai alsóbbrendü teendők ellátására külön egyének felett nem rendelkezik, mint a közjegyző; s minden csődbiztosi intézkedése a törvényszéki igtató és kiadóhivatal hosszadalmas retortáin keresztül fog a felekhez jutni, s hogy a birósági kezelő hivatalok müködése az utóbbi időben engedélyezett személyszaporitás daczára is *igen lassu*, az köztudomásu dolog.

Továbbá igen helyesen jegyeztetett meg e lapok 48. számában *Hánrich* József pozsonyi kir. törvényszéki biró ur által, hogy miután a felek a csődbiztos határozatai ellen a csődbirósághoz előterjesztéssel élhetnek, s a csődbiróság a csődbiztost ellenőrizni tartozik, a csődbiztos a csődbiróság ülésében sem mint előadó, sem mint szavazó biró részt nem vehet.

A miből az következik, hogy minden csődügygyel minden törvényszéknél *két* biró lesz állandóan elfoglalva, az egyik mint csődbiztos, a másik pedig mint csődreferens; már pedig eltekintve attól, miszerint igazi erőpazarlás volna az, ha ugyanazon egy ügyet minden bíróságnál két, munkával elhalmozott birónak kellene végig tanulmányozni s feldolgozni, az ellenőrzés sem lesz eléggé foganatos. Távol van tőlem azon gondolat, hogy birói karunk részrehajlása vagy elfogultsága iránt gyanut támaszszak; azonban valljuk meg az igazat, a törvény korlátain belől mégis engedékenyebb s elnézőbb lesz némely biró, birótársa irányában, kivel egész életén át ugyanazon zöld asztalnál együtt müködik, s a ki egy másik csődügyben, melyben biztosi és referensi szerepök fel van cserélve, viszont az ő eljárása felett van hivatva itélni, mint lenne egy a bíróságon kivül álló csődbiztos irányában.

De nemcsak az előadó, hanem az egész csődbiróság érdektelenségét meg kell óvni a közönség irányában; mert tagadhatatlan, hogy a csődbiztos hibáiért és baklövéseiért az odium nagy részben magára az egész bíróságra szálland, melynek kebelbeli tagja a csődbiztos, s a nagy közönség, mely a finom distinctiók iránt fogékonysággal nem bir, s a bíróságot annak egyes tagjaitól megkülönböztetni nehezen tudja, nem is fog merni a csődbiztos mulasztásaiért a csődbiróságnál panaszt emelni, mert a vádlott és a biró nagyon közeli nexusban állanak egymással.

Ezenfelül az érintkezés is könnyebb a közjegyzővel mint a bíróval; a közjegyző irodája mindig nyitva áll, a törvényszéki biráknak vidéken külön hivatalos helyiségök sincs; otthon dolgozzák fel darabjaikat, s a törvényszéki épületben csakis a fontosabb tárgyalások alkalmával vagy ha az elnök által ülésre meghivatnak, szoktak megjelenni, s különösen oly vidékeken, hol a törvényszék 10—15 mértföldnyi távolságra esik, volna szükséges, hogy ne csak törvényszéki biró, hanem valamennyi közjegyző lehessen csődbiztos; mert tudnunk kell azt, hogy a vidék nem alkalmazkodik a mindent magában centralizáló Budapest után, s igy rendszerint azon vidéken, hol a vagyonbukott lakik s a vagyon létezik, választatik a

tömeggondnok, ott laknak rendszerint a hitelezők s ugyanott lakó egyénekből alakitják meg a csődválasztmányt; minélfogva csak egy szintén azon vidéken vagy ahhoz közel lakó csődbiztos felelhet meg kellőleg hivatásának; ellenkező esetben az összes érdekeltek, vagyonbukott, tömeggondnok, csődválasztmány s hitelezők minden csekélységért gyakori utazásokat lesznek kénytelenek költséggel és időveszteséggel a csődbiróság székhelyére tenni, s a csődbiztos a távolságnál fogva még sem lesz mindig azon helyzetben, hogy a csődvagyon állása iránt magának alapos értesülést szerezhessen.[2]

S végül még egyet. A csődeljárás folyama alatt sok olyan kérdés merül fel, melynél a felek érdekei egymással ellentétben állanak, s ezeknek kölcsönös kiegyeztetésétől fog függni sok esetben a csődnek gyors befejezése. Én a közjegyzőt alkalmasabb közegnek tartom egyességek létesitésére mint a birót. A biró hivatása az itélethozás; bármit és bármennyit allegáljanak is a felek, ő, ha meg is van benne az akarat egyességet létrehozni, a felek kihallgatásánál figyelmét mégis mindig arra fogja inkább irányozni, hogy jogi meggyőződéséhez érveket, adatokat gyüjtsön s önmagában azon elhatározást megérleltesse, melylyel az előtte levő vitás kérdést itélet által eldönteni fogja; s miután már önmagában tisztában van az iránt, milyen itéletet vagy határozatot fog hozni a fenforgó ügyben, nem fogja különben is drága idejét, hosszas és ismételt kiegyeztetési kisérletekre pazarolni.

Nem ugy a közjegyző. Ő két vitázó felet lát maga előtt, kiknek mindegyike a jogra hivatkozik; de hogy melyiknek joga erősebb, azt még ha némelykor sejti is, biztosan soha nem tudhatja. A közjegyző tehát müködésének végczéljául nem az itélethozást mint a biró, hanem az egyesség létesitését tekinti, s minden igyekezetét annak létrehozására forditja.

S ha ezen felül meggondoljuk azt, hogy a közjegyző évenkint 3—400 hagyatéki ügyben és sok közjegyzői ügyletnél az ellentétes érdekek kiegyeztetése körül munkálkodik, nem tagadhatjuk, miszerint neki egyességek létrehozatala körül nagyobb gyakorlati ügyességgel kell birnia mint a birónak.

Mindezeknél fogva nemcsak a közjegyzőség, de a csődeljárás érdeke is azt kivánja, hogy törvényszéki birák mellett közjegyzők is alkalmaztassanak csődbiztosokul.

Dr. Markó Sándor,
rozsnyói kir. kőzjegyző.

[2] Lásd erre nézve a «Magyar Themis» 1880. évi 13. számában megjelent «A csődtörvényjavaslat 93. §-ához» czimü czikket.

Egy nemzetközjogi házassági eset.

II.

A nemzetközi magánjog mint tudomány s mint tételes jog egyaránt fejletlen.

LAURENT azt mondja: «Notre science n' a pas encore pris sa forme définitive, elle est toujours à la recherche d'un principe qui lui serve de base; les lègislations des divers peuples sont divisées ainsi que les opinions des jurisconsultes. [1]

PUFFENDORF, a tételes nemzetközi jog lételét kétségbevonja; szerinte nem létezhetik törvény törvényhozó nélkül, a nemzeteknek pedig nincs törvényhozójuk. [2]

BROCHER szerint a nemzetközi magánjog még nem vált tételes joggá, az csak elméleti, bölcseleti jog, bármit mondanak is a positivisták. [3]

[1] *Droit civil international par* F. LAURENT professeur à l'université de Gand. 1. kötet 43. lap.
[2] PUFFENDORF, *de jure naturæ et gentium*. II. 3. 23.
[3] BROCHER *Nouveau Traité de droit international privé*. Genéve 1876.

Ujabb időben történtek ugyan kisérletek tételes nemzetközi magánjog létesitése végett s nevezetesen Olaszország részéről.

1861-ben Mancini szorgalmazására az olasz kormány Franciaországot felhivta egyezkedésre, egy oly szerződés létesitése végett, mely a nemzetközi magánjogra vonatkozó legfontosabb tételeket magában foglalná.

Később Ratazzi miniszter küldötte ki Mancinit a mondott czélból, a franczia, belga és porosz udvarokhoz s Visconti-Venosta is fáradozott ez ügyben, de sajnos mindezen kisérletek a kivánt czélhoz nem vezettek, ugy, hogy csak egyes viszonyokra nézve keletkeztek s csak az egyes államok közt szerződések. [4]

Egyes irók a római jog segitségét veszik e téren is igénybe, pedig azon állásnál fogva, melyet az idegenek a római birodalomban, különösen kezdetben, elfoglaltak, s azon uralomvágynál fogva, mely a rómaiak sajátja volt, igen kevés tér nyilt a nemzetközi magánjog képzésére.

Egészen a római jog nem mellőzhető e tárgynál sem, a mint azt Böschen és Haus teszik, de annyi bizonyos, hogy csak némely jogviszonyoknál vétetett figyelembe az idegen joga; igy különösen a peregrinusok családi, öröködési [5] és egyes kötelmi jogviszonyaiknál (Gajus III. 120. 134.), s a mellett még kétséges, hogy ez igy tartatott-e, Róma által le nem győzött vagy vele barátsági viszonyban állott állam lakosaival, mint idegenekkel szemben is?

A justiniani jog szerint végrendeletek külkellékei mindig azon jog szerint voltak megitélendők, melynek az örökhagyó állandóan alávetve volt. [6]

A nemzetközi magánjog, mint tudomány, a római joggal közvetett összefüggésben van.

A glossatorok voltak ugyanis a római jog kiváló müvelői, s irataikban találhatók az első nemzetközi magánjogi alapelvek is. [7]

Az ókor az idegenekkel szemben nagyban, a «homo homini lupus» elvét követte s ha az idegennek minden jog vagy saját hazai joga megtagadtatik, az esetben a különböző törvények összeütközésének s igy nemzetközi magánjogi kérdésnek sem lehet helye.

Az ókor az államiság kora volt, csak a polgárt, az egyént, mint ilyent nem ismerte, minek szomoru bizonysága a szolgaság. Különös, hogy az egyéni szabadsággal a középkorban a barbároknál találkozunk.

Montesquieu azt mondja, hogy a szabadság gyökerei a germán erdőkben voltak.

Guizot szerint pedig a barbarismus jellemző tulajdonsága az egyéni függetlenség s az egyéni tuluralom volt.

A rómaiaknál az egyén az állam tulhatóságában, a barbár népeknél az állam, az egyén tuluralmában veszett el.

Az egyéniség ezen tulfejlődésének volt eredménye azon szabály, hogy kiki azon nemzet jogával élt, melyhez eredeténél fogva tartozott. A frank egyén a frank, a goth egyén a goth joggal élt. [8]

Ezen rendszernek megvolt azon jó tulajdonsága, hogy az ember s ember közti jogot elismerte, mi első feltétel a nemzetek közti jogok elismerésére, mert mindkettőnek kiindulási pontja ugyanaz: az egyéniség tisztelete.

A nyugati római birodalom elenyésztével számos kis állam keletkezett s az uralkodók féltékenyen őrizték fenhatóságukat s igy joghatóságukat is s ezt annyival inkább, mert az igazságkiszolgáltatás egyuttal jövedelmi forrásul szolgált.

[4] LAURENT idézett munk. 1 köt. 658—662 lpk.
[5] Gajus 1. 92. Ulpian 20. 14. Tab. Heracl. Cap. XXIII.
[6] WÄCHTER. *Über die Collision der Privatrechtsgesetze verschiedener Staaten. Archiw für die civilistische Praxis*. 24. Band. Heidelberg 1841. §. 4. S. 243 und 244.
[7] LAURENT idéz. munkáj. 1 kötet; bevezet. 54. l.
[8] *System der persönlichen Rechte*; *Egyetemes európai jogtörténet*. Dr. WENCZEL GUSZTÁV. 3. kiadás Budapest 1873. 96. l.

A különböző népfajok idővel mindinkább egymáshoz simultak s a jogok személyességi elve (Personalität der Rechte) idővel megszünt, a jog az állam területével jött szoros kapcsolatba ugy, hogy valamely állam területén lévő bármely személy vagy dolog ugyanazon állam joghatóságának és törvényeinek volt kizárólagosan alávetve. (Realität der Rechte.)

Igy volt ez a feudális korszakban, melyben nemzetközi magánjog nem keletkezhetett, e kor a territorialismus, a teljes elzárkozottság kora lévén.

A fejlődő kereskedelem kosmopolitismusa nagy rést ütött ezen rendszerbe.

Az olaszországi városokban a kereskedelem a keresztes háboruk idejében nagy virágzásnak indulván s az olaszországi köztársaságok különben sem féltvén jogfenségöket annyira, mint a németországi feudális urak, az idegenek sajátlagos jogaik mind nagyobb figyelemre méltattak, mit elősegitettek a glossátorok is, kik a római jognak, mint általános jognak müvelői lévén, szivesen segédkeztek a városi jogok alkalmazásának bármely irányban való megszoritásában.

A különböző államok s városok lakosai közti gyakori érintkezés, nemzetközi magánjogi kérdések elbirálását napi szükségletté tette s a glossátorok a római jog alapján csakhamar egy rendszert állitottak fel, mely a statutomok rendszere alatt ismeretes.

Átalában statutomok (statuta) alatt a városoknak különös joga értetik, szemben a közös római joggal; de szükebb értelemben azoknak nemzetközi jelentőségük van.

A glossátorok a statutumokat személyesek és dologbeliekre osztották fel (statuta personalia, statuta terræ). Az előbbiekhez azok tartoztak, melyek a személylyel oly szoros kapcsolatuak, hogy azt mindenhová, bárhová is menjen, hazáján kivül is kisérik, mig az utóbbiak azon területhez vannak kötve, a melyen keletkeztek. [9]

Mig a barbár korszakban minden törvény személyes volt s mindenki saját ősi joga szerint nyert itéletet minden ügyében s bárhova is ment légyen, s a feudális korszakban minden törvény földhöz kötött volt, ugy hogy mindenki minden ügyében azon állam törvényei szerint nyert jogot, melynek igazságszolgáltatását igénybe vette: a statutumok rendszere középutat követvén, egyes esetekben az idegenek honi jogait érvényre juttatta, mig más esetekben azoknak alkalmazását kizárta.

A glossátorok közt azonban felette vitás volt, mely statutumok személyesek s melyek dologbeliek?

Csak egy statusra nézve létezett köztük megegyezés, t. i. a személyek jogképtelenségére vonatkozóra (kiskoruak, tékozlók); különben majd a törvény kifejezésmodora majd annak kedvező vagy kedvezőtlen tartalma szolgált a statutumok jellegének meghatározásául. [10]

Noha ezen rendszer alapja felette ingatag volt, az mégis fentartotta magát az elméletben ugy mint a gyakorlatban évszázadokon át s még máig is léteznek törvénykönyvek, melyek a hagyományos rendszert kovetik, mint p. o. a Code Napoléon.

A glossátorok az alapot eltévesztették ugyan, de nagy érdemük, hogy az idegenek egyéniségét a jog terén figyelemre méltatták; belátták, hogy vannak esetek, melyekben a biró az idegenre nézve, ha őt személyében megsérteni nem akarja, saját honi jogát kell hogy alkalmazza; belátták, hogy esztelenség volna az idegent, kit saját honi törvénye nagykorunak s teljes jogképes személynek tart, kiskorunak tekinteni azért, mert elhagyván hazáját, oly államba ment, hol a nagykoruságra nézve más törvényes intézkedés létezik.

[9] LAURENT id. munk. 1. kötet, különösen 297. l.
[10] LAURENT id. munk. 1. kötet 306. 299. s 302. lpk.

Hogy mennyire terjedhet az idegen személyisége iránti tisztelet, melyek azon esetek, melyekben az idegen saját honi törvénye szerint nyerhet itéletet s melyek azon esetek, melyekben viszont kénytelenitessék eltürni, hogy reája nézve a saját honi törvényeivel ellenkező jog alkalmaztassék: képezi a glossátorok, valamint a mai tudománynak is gordiusi csomoját.

Ujabb időben különböző nemzetközi magánjogi tanok keletkeztek: az érdek s courtoisie, a jog és nemzetiségi elv tanai, mindannyian az emlitett problemával foglalkoznak. [11]

Az érdek s courtoisie tana szerint, melynek átalában az angolok és amerikaiak hódolnak, a nemzetközi magánjog alapját, a nemzetek közti kölcsönös haszon képezi. [12]

A jog elvtana ellenben elismeri, hogy a népek közt jogközösség létezik, melynél fogva mindenekelőtt a jogeset természetét kell a birónak megvizsgálni és ahoz képest az alkalmazandó törvényt felkeresni s azt alkalmazni, tekintet nélkül arra, hogy az honi vagy idegen törvény. [13]

E szabály kivételt csak az ugynevezett szorosan tételes, kényszeritő azaz a társadalom létfentartását érintő törvényeknél (Gesetze von streng positiver zwingender Natur) enged meg, melyek mint honiak az idegen törvények alkalmazását kizárják. [14]

Mig SAVIGNY szerint, a lakhely törvénye határozza meg valamely személy jogképességét és állapotát, a nemzetiségi elv tana azon nemzet illetve állam törvényét kivánja ily esetben alkalmazni, melyhez a jogkereső személy tartozik s egyátalában a nemzetiségnek lehető legnagyobb méltatását akarja a nemzetközi magánjogban érvényre juttatni.

Mancini szerint az éghajlat, hőfok, geografiai fekvés, a szükségletek és szokások különbsége, minden népnél, majdnem teljesen uralják azok jogviszonyait.

LAURENT azt mondja: Si donc les lois d'état sont personelles, c'est parcequ'elles sont le produit des ces milles et une circonstances physiques, intellectuelles et morales, qui constituent la nationalité; elles sont personnelles parceque qu'elles sont nationales; elles doivent par conséquent suivre la personne partent, parcequ'elle perte sa nationalité avec elle. [15]

A nemzetiségi elv tanát Esperson következőkben foglalja össze: «Mindenki bárhol saját nemzete törvényére hivatkozhatik, feltéve, hogy az nincsen ellentétben azon állam közjogával, melynek birósági előtt azt alkalmaztatni kivánja.» [16]

Ezen tan gyakorlati alkalmazást is nyert az olasz codexben, s miután ez az első polgári törvénykönyv, mely a nemzetközi magánjogra nézve nemcsak hogy legkimeritőbb, de a modern eszméknek legmegfelelőbb intézkedéseket is tartalmazza, nem tartom szükségtelennek azt itt helytt nagyobb figyelemre méltatni.

Az olasz kodex ezen tárgyra vonatkozólag következőket rendel.

3. art: Az idegen a honpolgárral hasonló polgári jogokat élvez:

6. art: A személyek állapota és képessége, azon nemzet törvényei által szabályoztatik, melyhez amazok tartoznak.

8. art: A törvényes és végrendeleti öröködés, az öröködési jog rendére és kiterjedésére, valamint a végrendelkezések belső kellékeire nézve, azon nemzet törvényei által szabályoztatik, melyhez az elhalt személy tartozott, bármily természetü és bármily fekvésü javakról legyen a szó.

[11] LAURENT id. munk. 1. kötet.
[12] STORY. *Conflict of laws*. 35. §. 30. lap.
[13] SAVIGNY. *System*. VIII. k. 27. 32. l. 348. és 349. §§.
[14] SAVIGNY. VIII. köt. 3. l. 344 §.
[15] LAURENT id. munk. 1. köt. 632. l.
[16] ESPERSON. *Il principio di nationalità*. 34 l.

9. art: A vélelem a mellett szól, hogy a felek, azon hely törvényei szerint egyezkedtek, hol a szerződés létesült, a mennyiben egy és ugyanazon nemzethez tartoznak, ezzel ellenkező akarat e vélelmet kizárja.

7. art: Az ingók a tulajdonos nemzeti törvényének vannak alávetve, az ingatlanok azon törvénynek, hol azok feküsznek.

11. art: A büntető-rendőri és biztonsági törvények mindazokat kötelezik, kik a királyság területén tartózkodnak.

12. art: Valamely idegen állam törvényei, tettei és itéletei s magánjogi rendelkezések s szerződések, sohasem birnak hatálylyal, a királyságnak, a személyekre, javakra és cselekvényekre vonatkozó tiltó, valamint a közrend és közerkölcsiségre vonatkozó törvényei ellenében.

Olaszország volt a kezdeményező a nemzetközi magánjog tudományos müvelésében s őt illeti a dicsőség annak törvényhozásában is; az olasz codex az idegeneknek nemcsak a polgári jogok teljes élvezetét, hanem legtöbb esetben saját nemzeti joguk gyakorlását is biztositotta.

Dr. b. Szentkereszty Ferencz,
kir táblai fogalmazó.

Jogirodalom.

A törvénykezés reformja a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság alapján. Javaslatul a polgári perrendtartáshoz. Irta *Ökröss* Bálint. Szerző sajátja. Budapest 1880. Ara 3 frt. 408 l.

I.

«Elérkezett-e az idő végleges perrend alkotására?» E kérdést veti fel műve bevezetésében szerző. Az 1868: LIV. t. cz. csak ideiglenes alkotásnak tekinthető. Az igazságügyi bizottság is e szempontból indult ki az e törvczikk alapjául szolgáló javaslat tárgyalásánál. E bizottság azonban tovább ment, mint a miniszteri előterjesztés; a végleges törvénykezési rendtartást messzebb jövőbe helyezte s alkotott olyat, mely az ideiglenes és végleges közt középhelyet foglal el. S ime a «polgári törvénykezési rendtartás» már második tizedét éli, s ez idő nagyon is elegendő volt arra, hogy mind a nagy közönségben, mind a jogász-körökben ellenállhatlan vágy fejlődjék ki egy végleges perrend alkotása után.

Az 1868: LIV. t. cz. még mint irásbeli perrend is nagyon gyenge; e rendszer — egyes alkotásaiban — sok jobbat mutat fel nála. E szerint két ut áll előttünk: megmaradni a régibb alapon, s jobbat teremteni azaz reformálni; vagy egészen szakitva ez elavult és a modern életnek többé meg nem felelő rendszerrel, s importálni az európai államokban általánosan elfogadott, a szóbeliségen, közvetlenségen s nyilvánosságon alapuló franczia perrendet. Ha jelenlegi perrendtartásunk azon magaslaton állana, melyet más ugyanazon rendszerü perrendek elértek, akkor az első kérdés elesnék, s maradna csak a második. De miután nem igy van s *két jobb* áll előttünk, a melyek közöl választani kell, ennek folytán természetes, hogy két párt áll egymással szemközt. Szerző — mint gondolni lehet — a szóbeliség mellett foglal állást, a min épen nem kell csodálkoznunk, ha tekintetbe veszszük, hogy 1868-ban Horváth Boldizsár akkori igazságügyminiszter által a szóbeliség közvetlen tanulmányozására ki volt küldve. A ki egyszer a modern szóbeli eljárást a gyakorlatban látta, az bajosan fog többé az irásbeliségre, ezen a kánonjog által teremtett korcsszüleményre gondolni, mely csak isoláltan teng még egy-két államban.

Teljesen igazat adunk szerzőnek, midőn azt állitja, hogy csalódnak azok, kik a tarthatatlannak ismert intézménynek javitgatása által vélnek a bajon segiteni. «Gyökeres orvoslást csak a rendszer teljes átalakitása nyujthat.» Elég sajnos, hogy e már annyiszor elmondott dolgot még most sem fölösleges ismételni; hisz csak ép most a közigazgatási enquête alkalmával hallottuk több tagtól, hogy a hol lyuk van, oda foltot kell ütni. Nem kevesen vannak, a kik ugyanezt hangoztatják a törvénykezési reformok terén is. Mintha mi nékünk a foltos ruha is jó volna, midőn az uj egy krajczárral sem kerül többe. Félnek, hogy az reánk nem illenék, mi csakis a rendszerrel való ismeretlenségnek tudható be. Szerző az idézett fejezetben igyekszik ez előitéleteket megtörni, s e tekintetben több tájékozottságot árul el, mint e tárgygyal eddig foglalkozott hazai iróink. Első sorban azt a kérdést tárgyalja, hogy a szóbeli eljárás behozatalára a közvélemény eléggé elő van-e készitve, annak rendszere megfelel-e a magyar nemzet jogi hagyományainak. Ez utóbbira nézve idézi Szabó Miklós értekezését, a mely szerint a 1848-at közvetlenül megelőzött korszakban a joggyakorlat a szóbeliséget és nyilvánosságot sok esetben alkalmazta, jelesül: a szab. királyi és rendezett tanácsu városoknál, továbbá a nemesi osztály, — határjárási és sommás visszahelyezési ügyekben, végre az 1836: XIV. és XX. t. cz. folytán a világos örökösödési és adóssági perekben. Szerzővel s az általa idézett czikkezővel e pontban egyet nem érthetünk. Nekünk azon hagyományokra, melyeket a perrend terén birunk, jobb vissza sem gondolnunk; ez régi jogéletünk egyik legfeketébb pontja. Régi eljárásunk irásbeli volt, s még az is a lehető legroszabb, legrendezetlenebb. A fentebb idézett kivételes eljárási formák is ép oly távol állottak az igazi modern szóbeli eljárástól, mint akár a mai sommás tárgyalási rendszer; azok mint szóbeliek ép oly rendezetlennek, ősiek voltak, mint a velük egykoru irásbeli eljárás. A régi szóbeli perrend (ha lehet ilyenről szólani) és a mai szóbeli eljárás közt nagyobb a különbség, mint ez utóbbi és az irásbeli eljárás közt. Mi mindennek daczára a hazai talajt tökéletesen elkészitve látjuk a modern szóbeli eljárás meghonositására. Forgalmi és társadalmi életünk, mely tökéletesen európai mintára alakul, mindinkább azon igényekkel lép fel irántunk, hogy törvénykezésünket is európai mintára alakitsuk át; a modern társadalom az anachronismust többé meg nem türheti testén, mig a forgalom és hitel szabad fejlődésének egyenes akadálya. Még rikitóbb ellentétet képez az irásbeli eljárás az általunk is elfogadott parlamentáris rendszerrel. Mig törvényeink készitésénél a szabad szó az elv s azokat az ország szine előtt nyilvánosan tárgyalják, addig ugyanazokat láthatlan tanácsok poros akták alapján sötét lyukakban alkalmazzák, szóval a bureaucratismus megtestesülése az igazságszolgáltatás terén.

Felhozza szerző a nemzetiség kérdését, és tökéletesen egyetértünk vele, hogy a szóbeliség a magyarság ügyének kitünő szolgálatokat van hivatva tenni, a nélkül, hogy nemzetiségi gyülölség szitására legcsekélyebb okot szolgáltathatna. Csak helyeselni tudjuk szerző azon nézetét is, melynélfogva a polgári törvénykönyv előző létesitését teljesen irrelevansnak tartja. Ha a szóbeli eljárás jobb, ugy hasonló viszonyok közt az itéletek is jobbak lesznek, mint a melyek az irásbeli eljárás alapján készültek.

Végre foglalkozik szerző a kérdés két legfontosabb és legkényesebb oldalával is, t. i. a pénzügyi kérdéssel s azzal, hogy vajon lenne-e elegendő emberanyag ügyvédekben és birákban a szóbeli modern eljárás helyes alkalmazására. Szerző e pontokban is a szóbeliség előnyére dönti ugyan el a kérdést, de fejtegetéseivel megelégedve nem lehetünk; anyagot az olvasónak a további gondolkozásra épen nem nyujt; hanyagul odavetve mond pár szót véleménye indokolására, az összehasonlitó statistikai adatok teljes mértékben hiányoznak, melyeket egy tiz évig készült műtől, mely azon igénynyel lép fel, hogy hazai jogászközönségünknek a szóbeliség rendszeréről teljes képet nyujtson, méltán megvárhattunk volna. Jelen czikk szűk keretében sajnálatunkra e kérdéssel bővebben nem foglalkozhatunk s meg kell nyugodnunk azon enunciatióban, hogy a szóbeli

eljárás valóban olcsóbb s csakis kezdetben igényelne nagyobb tőkéket, befektetéseket alkalmas igazságügyi paloták (palais de justice) épitésére, a mely teher elviselése is igen sokat könnyittetnék az államra nézve egyes városok áldozatkészsége által.

A mi kitünő birák és ügyvédek képezését illeti, szerző alig mond valamit. Véleményünk szerint ezt csakis a szóbeliség rendszere mellett érhetjük el, az irásbeliség mellett e tekintetben egy örökös circulus vitiosusban fogunk maradni. Hogy az ügyvédi proletariatus terjedésének csakis a szóbeliség vethet gátot, erre más helyen volt szerencsénk rámutatni; a mi a birákat illeti, ez az egyetlen rendszer, mely őket hivatásuknak megfelelő magas niveaura képes emelni. Uj birósági szervezetünk óta a birák valódi bureaucratikus modorban képeztetnek. Az előléptetés lassu, fokonkinti, mint akár a hadseregnél, tehetségesebb emberek félve kerülik e pályát, mely a joggyakornoki állással oly nyomorultul kezdődik, hol nincs tere magát kitüntetni, hol a szellem csak bajára lehet, és segitségére jóformán csak a rokoni összeköttetés van. Mennyire más a helyzet a szóbeli eljárásnál, hol a legkitünőbb, tapasztalatokban gazdag, anyagi jólétre szert tett ügyvédek, kik a nyilvános szereplésben jellemüket megedzették, pályáznak a birói állomásokra. A birói függetlenség csakis igy lesz valósággá. Igy van ez Franciaországban s a szóbeliség egyéb államaiban. Lehetetlen e helyen *Feuerbach* szellemes megjegyzését hallgatással mellőznünk: «Ezen nyilvános szolgálat — t. i. az *ügyvédi* — helyettesit minden más vizsgát, s mindenesetre nemesebb és méltóbb gyakorlat a jövendőbeli hivatalokra s méltóságokra, mint az alacsony kezelő hivataloknak egész sora, melyet némely német állam az államhivatalnoki jelöltektől csak azért követel meg, hogy a szellemtől, erőtől és tudománytól jókorán annyira elidegenittessenek, a mennyi szükséges, hogy a jövendőbeli államhivatalnok nagyon sok szellem, erő és tudomány által kényelmetlenné ne váljék.»

Szerző szilárdul meg van győződve arról, hogy már eljött az idő a szóbeli eljárás meghonositására, s jelen müve kiadásával nincs egyéb czélja, mint a talajt továbbegyengetni. A czél igen becsülendő. De a módot, melyet alkalmaz, alig helyeselhetjük. Előszavában azt mondja, hogy jelen mü Horváth Boldizsár volt igazságügyminiszter megbizásából mint *kormányjavaslat* készült. Horváth Boldizsár visszalépvén a miniszterségtől, a javaslat is levétetett a napi rendről, mig szerző ugyanazt némi kis változtatással s röviditéssel sok évi pihenés után most a nagy közönség elé adta, mi által lehetővé kivánta tenni «hogy a közönség azon része, mely a szóbeliséget a gyakorlatból épen nem s elméleti müvek után csak hiányosan ismeri: biztosabban itéljen az ellentétes rendszerek s hiveik fölött.» Szerző tárgyalási modora erre azonban épen nem alkalmas. Ő nem ismertet, hanem birálgat, anyagul és alapul — saját javaslatát állitván oda. Eltekintve attól, hogy ez utóbbi meglehetős gyarló alkotásnak tekinthető, mint afféle eszményi perrend, épen nem alkalmatos arra, hogy általa a nagy közönség a fenálló szóbeli eljárás rendszereivel megismerkedjék.

Az általános indokolásban minden alap és rendszer nélkül hord össze mindenféle ellentétes nézeteket, mi az eszméknek nem tisztázására, hanem csak összezavarására szolgálhat. Tökéletesen megegyez evvel a 810 §-ból álló javaslat, mely mozaikszerüleg van összeállitva a legkülönfélébb perrendekből és perrendjavaslatokból. A zavart csak növeli azon körülmény, hogy mig az indokolásban folyton azt hangoztatja, miszerint a franczia Code alapján áll, magában a javaslatban egyenesen a német birodalmi uj perrendtartást követi.

Mindamellett, miután szerző első hazánkban, ki a szóbeli eljárás egyes részleteinek tárgyalásába bővebben belebocsátkozik, nem lesz érdektelen az előttünk fekvő művel közelebb megismerkedni.

Dr. Nagy Dezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Alkalmazható-e a telekkönyvi rendtartás 79. §-a, ha az alapzálogjog csak előjegyzésileg áll fen?

A sz. s. kir. járásbiróság mint telekkönyvi hatóság a feltett kérdésre *igen*-nel felelt.

Az eset következő:

«Miután *B.* ingatlanaira a zálogjog Sz. javára *X.* követelés biztositására előjegyeztetett, Sz. hitelezői az előjegyzett alapzálogjogra többrendü alzálogjogi bejegyzéseket kértek, melyeket a telekkönyvi hatóság oly záradékkal eszközöltetett, hogy ezen alzálogjogok hatálya függővé tétetik az Sz. javára előjegyzett zálogjog igazolásának joghatályától. Az alzálogjogok bejegyzése után Sz. előjegyzett követelésének tulajdonjogát *K*-ra ruházta át.

K. nemcsak hogy nem kisérlette meg előjegyzett zálogjogát igazolni, hanem kitörlési engedélyt adott B-nek, kinek kitörlési kérelme folytán a telekkönyvi hatóság Sz., illetve most K. előjegyzett zálogjogát kitörülte, de azon korlátozással, hogy ezen kitörlés joghatálya csak a bejegyzett alzálogjogok kitörlésével fog kezdődni.

B. felfolyamodás helyett ujabb kérvényt adott be és azon indokolással, hogy képtelenség, miszerint egyrészről az alzálogjogok az alapzálogjog igazolásának joghatályától függőleg legyenek bejegyezve és másrészről az alapzálogjog kitörlésének joghatálya csak az alzálogjogok kitörlésével kezdődjék, arra kérte a telekkönyvi hatóságot, hogy ezen ujabb kérvénye rangsorozatában a feltételesen bejegyzett, (részben bekebelezett, részben előjegyzett) alzálogjogok töröltessenek ki. A telekkönyvi hatóság azonban ezen kérelmet tekintettel arra is, hogy K. türni tartozik, miszerint az Sz. ellen szerzett alzálogjogok ő ellene is birjanak joghatálylyal, a telekkönyvi rendtartás 79. §-a alapján elutasitotta.»

Nézetünk szerint a telekkönyvi hatóság határozata helytelenül magyarázza a hivatolt 79. §-t, mert ha ezen szakasz nem is szól világosan «bekebelezett», hanem csak «jelzálogi követelés»-ről, semmi kétséget sem szenved, hogy e §. rendelkezése csak «bekebelezett jelzálogi követelés» esetén alkalmazható, mert ha az alapzálogjog csak «előjegyzett jelzálogi követelés», akkor ennek kitörlési kérelménél nem kell igazolni az alzálogjog megszüntetését, a mennyiben ezen alzálogjog világosan azon feltétellel lett bejegyezve, hogy ezen bejegyzés hatálya az alapzálogjog igazolásának joghatályától függ, miért is a fenforgó esetben a telekkönyvi rendtartás 75. §-a szellemének megfelelőleg az alzálogjogok feltétlenül törlendők lettek volna.

Azon körülmény pedig, hogy K. türni tartozik az Sz. ellen bejegyzett zálogjogok hatályát, jelen eset elbirálásánál számbavehető mozzanatot nem képez, mert Sz. jelzálogos hitelezői jobb elbánásra igényt nem nyerhettek az által, hogy Sz. zálogjoga K-ra átruháztatott, ha tehát a zálogjognak át nem ruházása esetén az Sz. által adott engedély folytán ugy az ő előjegyzett zálogjoga, mint az ezen előjegyzést terhelő alzálogjogok törlendők lettek volna, a helyzetnek és igy az eredménynek ugyanannak kell lenni, ha most az átruházás után K. adta a törlési engedélyt; de különben is ugy áll a dolog, hogy B-re mint az ingatlan tulajdonosára nézve tökéletesen közömbös, hogy mit tartozik Sz. türni vagy nem türni.

Dr. Berkovics Ferencz.

A közjegyzői enquête és az ügyvédség.

E közlöny f. évi 1-sö számának Heti Szemléjében egy rövid megjegyzés foglaltatik a közjegyzői törvényjavaslat tárgyalására összehivott enquête-re nézve, melyben roszaltatik az:

1. hogy az ügyvédtől, ki közjegyző akar lenni, két évi közjegyzői gyakorlat kivántatik;

2. hogy ezen enquête-be gyakorló ügyvédek meg nem hivattak.

A mi az elsőt illeti, feledni látszik ezen entrefilet irója azt, hogy a két évi közjegyzői gyakorlat feltétele nem uj dolog, hanem benne van az 1874: XXXV. tcz. 2. §-ában is, s most sem nevezhető ki közjegyzővé senki más, mint az, a ki a két évi közjegyzői gyakorlatot kimutatni képes; enquête tehát erre nézve csak az eddigi álláspontho z ragaszkodott, s tehette ezt annál is inkább, mert habár a közjegyzői törvény már 6-ik életévébe lépett, annak ezen intézkedése ellen eddig sehonnan, s különösen az ügyvédi kar részéről panasz nem emeltetett; de észszerüen nem is emelhető.

Nézzük ugyanis, ki lehet biró vagy ügyvéd. Biróvá az nevezhető, a ki a 3 évi joggyakorlati időből legalább *egy évet bíróságnál* töltött (1869: IV. tcz. 7. §. *b* pontja), ügyvédség megkezdésére pedig az van jogositva, ki a 3 évi joggyakorlati időből legalább *másfél évet gyakorló ügyvéd* oldala mellett töltött (1874: XXXIV. tcz. 5. §. 2. pontja) s az uj ügyvédi javaslat, mely 5 évre emeli a gyakorlati időt, *3 évet kiván az ügyvéd mellett gyakornokoskodásra.* S ha e szerint gondoskodva van arról, hogy ne csak elméletileg, de gyakorlatilag is kiképzett erők lépjenek a birói és ügyvédi pálya önálló gyakorlására, mulhatatlanul megkivántatik, hogy a közjegyzőségre nézve is hasonló feltételek legyenek irányadók.

Mert bármennyire kicsinylőleg is nyilatkozzék valaki (lásd péld. az «Egyetértés»-ben eziránt megjelent czikket) arra nézve, hogy: ugyan mit tanulhatna egy ügyvéd egy közjegyzőtől, ha elfogulatlanul gondolkozunk, lehetetlen be nem látnunk azt, hogy egy ügyvédi és egy közjegyzői iroda egymástól igen különbözik; s idővel a helyes munkafelosztás elvénél fogva a jogszolgáltatásnak ezen két ága mindinkább önállólag s egymástól eltérő irányban fog fejlődni, a mint azt a külföldön s különösen Bajor- s Franciaországban már ma is tapasztalhatjuk. Senki sem mondja azt, hogy az ügyvéd lassankint bele ne találná magát a közjegyzői ügyvitelbe, de hivataloskodásának első ideje a félénk kisérlet, a sötétben tapogatódzás s a mások és a maga kárán okulás korszaka volna; már pedig igazságszolgáltatásunkat ily experimentatióktól meg kell kiméln i; meg kell kiméln i különösen a közjegyzőséget, melynél a külső forma subtilitásai az ügy lényegével sokkal szorosabb kapcsolatban állanak, mint a törvénykezés egyéb ágaiban, mert pld. a rosz védelem által elvesztett per felebbezés vagy perujitás utján még megnyerhető, de egy alaki tekintetben hibás végrendelet ellen semmiféle jogorvoslat nem segit. A közjegyzőségnél tehát kivalólag szükséges, hogy a megürült helyeket szakképzett s gyakorlott egyének foglalják el, a kik azonnal teljes biztossággal s ügyességgel képesek vezetni egy közjegyzői irodát. De ezt a méltányosság is igy kivánja. Van az országban sok jeles fiatal erő, ki ezen pályára adván magát, mint közjegyzőhelyettes és jelölt csekély fizetéssel éveken át dolgozik közjegyzői irodákban, reménylvén, hogy idő folytán közjegyzővé lehet. Megegyeztethető volna-e az a méltányossággal: ha ezen közjegyzőkké képzett egyéneket olyan ügyvédek, kik az ügyvédi pályán boldogulni nem tudtak s a kik egy közjegyzői irodát talán alig láttak, a megürült közjegyzői helyekből kiszoritanák? Ez nem lenne helyes; s épen azért tovább is fentartandó a jelenleg érvényben lévő azon szabály, hogy közjegyzővé csak az nevezhető ki, a ki két évi közjegyzői gyakorlatot kimutatni képes. Én részemről nem tennék kivételt e tekintetben a birákra nézve sem, mert habár a birói megbizások terén találkozik is a birói gyakorlat a közjegyzői gyakorlattal, azonban a valódi közjegyzői működés a birák előtt is jóformán terra incognita, sőt az okmányok szerkesztésében az ügyvédnek még nagyobb gyakorlata van mint a birónak. Csupán az volna a kérdés: hogy köteleztessék-e minden joggyakornok az ügyvédi vizsga letétele előtt a birói és ügyvédi gyakorlat mellett közjegyzőnél is legalább két évig gyakornokoskodni? avagy bizassék-e az illetőnek tetszésére, akarja-e a közjegyzőségre szükséges qualificatiót megszerezni? Az első módozat jobb volna, csakhogy akkor a joggyakorlati időt igen hosszura kellene kinyujtani; s igy az utóbbi mellett kell maradni. Igaz, hogy ez által a jelenleg működő ügyvédek ki vannak zárva a közjegyzőségből, hacsak most utólag nem mennek közjegyzőhöz gyakorlatra, — azonban a fiatalabb generatió már kivétel nélkül megszerezheti a közjegyzői képesitést, mivel az ügyvédi vizsga letétele előtt is betöltheti.

A mi a másik neheztelést illeti, hogy t. i. a közjegyzői enquête-be gyakorló ügyvédek nem hivattak, ennek oka — ugy hiszem — az, hogy az ügyvédi törvényjavaslatot tárgyaló enquête-ben viszont közjegyzők nem vettek részt, s igy a paritás elvének megsértése nélkül ügyvédek nem voltak most behivhatók a közjegyzői enquête-be; s ha az ügyvédség nem tartotta szükségesnek felhivni az igazságügyminiszter ur figyelmét annak idejében arra, hogy hivassanak be közjegyzők is az ügyvédi enquêtebe, pedig az ügyvédi javaslat a közjegyzők érdekeit is közvetlenül érintette, mint péld. a beadványok szerkesztésére vonatkozó rész — nem lehet oka panaszkodni, hogy most mellőztetett. Különben is ott van még a képviselőház jogügyi bizottsága, a hol gyakorló ügyvédek képezik a többséget. Azon bizottságban a közjegyzők részt nem vehetnek. De a mi még különösebb, az *ügyvéd-vizsgáló bizottságok* köréből is ki vannak zárva a közjegyzők; már pedig az ügyvédi vizsgán képesitettekből lesznek a közjegyzők, s igy ha az ügyvédi kar a közjegyzői gyakorlatra oly kevés sulyt fektet, annál inkább kellene gondoskodni arról, hogy jelöltjeink legalább a közjegyzői intézmény elméletében kellő jártassággal birjanak.

Egy közjegyző.

Mi nem foglalkoztunk azon kérdéssel, szükséges-e a külön közjegyzői gyakorlat, vagy sem. Bármilyenek lesznek a közjegyzői qualificatio feltételei, legyenek egyenlők bir óra és ügyvédre nézve. Az igaz, a két évi közjegyzői gyakorlat nem uj dolog. De uj az, hogy elejtik a biróra nézve, és fentartani akarják az ügyvéddel szemben. Ebben láttuk mi ismét azon mostani felfogás nyilvánulását, mely azzal vél a birói karnak szolgálatot tenni, hogy az ügyvédekkel mint inferior osztálylyal bánik.

Czikkiró az, hogy azt enquête-be ügyvéd nem hivatott meg, jogos retorsiónak tekinti. Mi örömmel láttunk volna közjegyzőt az ügyvédrendtartási enquête-ben. Másrészt a közjegyzői rendtartásnak is csak hasznára lehet, ha előkészitésénél ügyvédnek is van szava. Előttünk nem hatalmi kérdés áll, nem féltékenykedés, hanem az, hogy jó törvény készüljön, és hogy a jogászi osztályok egymást kölcsönösen becsüljék.

Czikkiró azon megjegyzése, miért nincs közjegyző az ügyvédvizsgáló bizottságban, teljesen jogosult. Csakhogy ebbeli panaszával ne ellenünk forduljon, hanem az igazságminiszter ur ellen, ki a vizsgáló bizottság 27 tagját a törvény szavai szerint a «jogtudók sorából» kinevezni van hivatva.

Különfélék.

Mai számunk rendkivüli mellékletében közöljük a képviselőház jogügyi bizottságának tárgyalása alatt levő perrendtartási novellát.

A **Magyar Jogászegylet**-ben f. hó 15-én Dr. Neumann Ármin székesfehérvári ügyvéd tart előadást az *életbiztositásról.*

Az ügyvédvizsgáló bizottság tagjaivá 1881-re kinevezettek. *Elnökké*: Szabó Imre, *alelnökké:* Manojlovits Emil. *Tagokká:* Dr. Antal Gyula, Apáthy István, Ballegh József, Bartha Béla (elnöklésre feljogositva), Halmossy Endre, Havass Sándor, Dr. Hegedüs Kandid Lajos, Hegedüs László, Dr. Herczeg Mihály, Dr. Herich Károly, Keresztszeghy Lajos, Dr. Kiszely Tibor, Dr. Laszy József, Marceglia Antal, Regner Tivadar, Puky Gyula, Dr. Suhay Imre, Dr. Suhayda János, Sélley Sándor. Dr. Székely Ferencz, Szentgyörgyi Imre (elnöklésre feljogositva), Sümeghy István, Vavrik Antal, Zubriczky József. Az ügyvédi kamara választmánya a következő ügyvédeket választotta a bizottságba: Dr. Beck Hugó, Dr. Báró Brauneker Lamoral, Dr. Emmer Kornél, Dr. Fayer László, Dr. Friedmann Bernát, Dr. Gombár Tivadar, Dr. Kovács Gyula, Dr. Krajtsik Ferencz, Dr. Králik Lajos, Dr. Környei Ede, Dr. Liedemann Károly, Milassin Mihály, Dr. Rexa Pál, Dr. Schmidel Ignácz, Dr. Schreyer Jakab, Spett Vincze, Sztehló Kornél, Dr. Stiller Mór, Thuróczy György, Tóth Lajos, Dr. Unger Alajos, Dr. Várady Béla, Végh Arthur, Végh János, Dr. Weinek József.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Törvényjavaslat

a polg. törvkezési rtartásról szóló 1868: LIV. t. cz. módositása tárgyában.*

1. §. Az 1868-ik évi LIV. törvényczikknek az eddigi törvények által nem módositott azon fejezetei és szakaszai, a melyek helyett a jelen törvény ujabb intézkedéseket léptet életbe, hatályukat vesztik.

A 4. §. helyett.

2. §. A legfőbb birói hatóságot mind a két királyi tábla területére nézve a «magyar királyi Curia» gyakorolja.

Az 5. §. helyett.

3. §. A kir. járásbiróságok mint egyes biróságok járnak el.

A kir. törvényszékek három tagu tanácsban határoznak.

A kir. itélőtáblák a törvényszéktől felebbvitt ügyekben öttagu tanácsban, járásbiróságoktól felebbvitt ügyekben pedig háromtagu tanácsban határoznak.

A m. kir. Curia, ha a felebbvitel öt tagu tanácsban hozott kir. táblai határozat ellen van intézve, vagy a kir. táblákra vonatkozó illetékesség-összeütközési kérdés döntendő el,héttagu, más ügyekben öttagu tanácsban határoz.

A szavazó birák rendszerint előadók is.

Azt, hogy a társas biróságoknál minő nem érdemleges kérdések intézhetők el ülésen kivül: az ügyviteli szabályok határozzák meg.

4. §. Az igazságszolgáltatás egyöntetüségének megóvása végett a vitás elvi kérdések a magyar kir. Curia polgári tanácsainak teljes ülésében döntetnek el.

Ha ilyen vitás elvi kérdés valamely ügynek elintézése alkalmával merül fel: ugy a tanács többségének, mint a tanács elnökének jogában áll az ügynek elintézése előtt a vitás elvi kérdést a teljes ülés eldöntése elé terjeszteni.

Ezenfelül a magyar kir. Curia elnöke, ha ellentétes elvi alapokon nyugvó határozatokról nyert tudomást, a vitás elvi kérdés eldöntése végett a teljes ülés egybehivásáról késedelem nélkül gondoskodik.

A teljes ülés elvi megállapodásai az ügyek eldöntésénél irányadók.

Az igazságügyminiszter felhatalmaztatik, hogy a teljes tanács alakitásának, a teljes ülési tárgyak előadásának, a tanácskozás és szavazás rendjének, a határozat hitelesitésének, a döntvénykönyv vezetésének és a döntvények közzétételének módozatait, a m. kir. Curia meghallgatása után, megállapithassa.

A 14. §. helyett.

5. §. Ha akár az ügy minősége (1868: LIV. t. cz. 8., 53. §§.), akár a felek kifogása folytán csak a per folyama alatt tünnék ki valamely biró illetéktelensége vagy érdekeltsége, ugy szintén ha az érdekeltség csak a per folyama alatt állott be, vagy az illetéktelenséget a felsőbb bíróság mondaná ki: az illetéktelen vagy érdekelt birónak addigi eljárása és cselekményei semmisekké válnak, a felek tényei ellenben a per további folyamában is megtartják érvényöket. E szabály azon esetre is alkalmazandó, mikor a biróküldés szüksége csak az eljárás folyamában merül fel.

Ez esetekben a periratok további eljárás végett az illetékes birósághoz tétetnek át.

A 18. §. helyett.

6. §. Mindazon keresetek, melyekkel valamely ingatlan vagyonra vonatkozó dologbani jog érvényesittetik, vagy ily jog megszüntetése czéloztatik, ide értve a tulajdonostársak közötti osztály-, a rendes-, határ- és birtokpereket és a telekkönyvi kitörlési pereket, kizárólag a kir. törvényszékek mint birtokbiróságok hatásköréhez tartoznak.

A telekkönyvi kitörlés iránti keresetet felperesnek jogában áll a telekkönyvi hatóságnál beadni; a telekkönyvi hatóság azonban a keresetet a per-feljegyzés eszközlése után a birtokbirósághoz teszi át.

Minden dologi cselekvény, u. m. a leltározás, becslés és zárlat, kivéve, ha valamely hagyaték biztositása czéljából eszközlendő, a birtokbirósági teendőkhöz számittatik.

Az 50. §. helyett.

7. §. Hazai biróságok között felmerült illetőségi összeütközések elintézése a magy. kir. Curia jogköréhez tartozik.

A 76. §. helyett.

8. §. Alperes az ellene folyamatban levő ügyben viszonkeresettel élhet:

a) ha követelése a felperesi keresettel ugyanazon egy jogalapból származik;

b) ha követelése más jogalapból származik ugyan, de valódi, lejárt, a felperesi követeléssel hasonnemü és határozott.

Több felperes által perbe vont alperes azonban viszonkeresettel csak akkor élhet, ha követelése a felperesek mindenikét terheli.

A fentebbi eseten kivül viszonkeresetnek csak akkor van helye, ha felperes a viszonkeresetnek együttleges tárgyalásába beleegyezett.

Sommás eljárás során oly viszonkeresetnek, mely rendes eljárás alá tartoznék, csupán felperes beleegyezésével s ezen feltétel alatt is csak azon esetekben van helye, a melyekben a rendes birói illetőségtől való eltérés a törvény által kizárva nincsen.

A 79., 80., 81. és 82. §§. helyett.

9. §. Ha a peres felek valamelyike pervesztés esetére egy harmadik ellen szavatossági igényt kiván érvényesiteni, jogositva van azt, a ki ellen ezen igényt támaszthatni véli, a pernek folyamban létéről perbehivás által értesiteni.

A perbehivási kérvény a per biróságához, rendes perben az ügynek itélet alá bocsátásáig, sommás perben pedig az érdemleges tárgyalás befejezéséig bármikor benyujtható, illetőleg sommás perben szóval is előterjeszthető.

A perbehivási kérvény másodpéldánya, illetőleg a szóbeli előterjesztésről felvett jegyzőkönyv másolata a perbehivottnak haladék nélkül kézbesittetik.

Sommás perben a bíróság, a mennyiben a perbehivott értesithetése végett szükségesnek látja, a tárgyalást legfeljebb 15 napra elhalasztani van jogositva.

10. §. Ha a perbehivott a perbehivó védelmét elvállalja: a pert további folyamában közösen folytathatják. Ha a perbehivott a védelmet el nem vállalja, valamint akkor is ha a perbehivás a perbehivottnak ismeretlen tarózkodása vagy más ok miatt kézbesithető nem volt: a főügy a perbehivásra való tekintet nélkül folytattatik és döntetik el.

A perbehivó és perbehivott közötti jogviszony a perben nem döntetik el, és a védelem elvállalásából a szavatossági kötelezettségnek elismerése nem következtethető.

* Közöljük a képviselőház jogügyi bizottsága előtt fekvő perrendtartási novellát, mely eddig nyomatásban nem jelent meg. Az első 16. §. már átment a jogügyi bizottság tárgyalásán; (az itt közlött szöveg azonban még hitelesitve nincs.) A 17. §., mely a plaidoyer-ről rendelkezik, Horváth Lajos inditványa szerint módosittatott. A 18. és köv. §-okat a bizottság még nem tárgyalta.

A 85. és 86. §. helyett.

11. §. Sommás eljárásnál a felek keresetöket és egyéb nyilatkozataikat és kérelmeiket a bíróságnál személyesen adhatják jegyzőkönyvbe és személyesen jelenhetnek meg.

Ha a felek e személyes joggal élni nem akarnak, vagy nem élhetnek, magokat rendszerint csak ügyvéd által képviseltethetik és minden irásbeli beadvány ügyvédi ellenjegyzéssel látandó el.

Ezen szabály alól kivételnek csak annyiban van helye, hogy a férj nejét és viszont, a felmenő ágbeli rokon lemenő ágbeli rokonát és viszont, továbbá a testvér testvérét akkor is képviselheti, ha nem ügyvéd.

Ha a tárgyalást a személyesen megjelent fél előadási képességének hiánya vagy ismételt illetlen viselete által meghiusitja, a biró őt képviselő kirendelésére utasithatja.

Ha a fél rögtön nem állit vagy nem állithat képviselőt, a tárgyalás az ő költségére elhalasztandó s egyszersmind a folytatólagos tárgyalásra ujabbi határnap azon meghagyással tüzendő ki, hogy arra a fél, törvényes következmények sulya alatt képviselője által jelenjen meg.

12. §. A rendes eljárásban, mely alatt a jegyzőkönyvi tárgyalás is értetik, a feleknek magokat ügyvéd által kell képviseltetni.

Azok, a kik ügyvédi oklevéllel birnak, továbbá a birói és királyi ügyészi minőségben alkalmazott államhivatalnokok, a kir. közjegyzők, a nyilvános jogtanárok és jogtudorok saját ügyökben, továbbá atyai hatalmuk alatt álló kiskoru gyermekeik ügyeiben magokat ügyvéd által rendes perekben sem kötelesek képviseltetni, nejöket pedig meghatalmazás esetében képviselni vannak jogositva.

A 93. §. helyett.

13. §. Sommás eljárás alá tartoznak, a mennyiben az 1877. évi XX. törvényczikkben szabályozott eljárásra utalva nincsenek:

1. azon keresetek, melyek tárgya járulékok nélkül 500 forint értéket tul nem halad, ha az ügy az összegre való tekintet nélkül a kir. törvényszékek hatásköréhez utasitva nincs;

2. a per tárgyának értékére való tekintet nélkül:

a) az 1868: LIV. t. cz. 167. és 168. §§-ainak megfelelően kiállitott okiratban kötelezett készpénzbeli követelés, vagy helyettesithető ingóság iránt inditott kereset, ha ezekre nézve a sommás eljárás okiratilag kiköttetett, s ha az ügy külön ügybirósághoz utasitva nincsen;

b) a házasságon kivüli nemzésből származó igények iránti keresetek, ide értve a törvénytelen gyermek tartása iránti kereseteket is;

c) két évnél nem régibb kamatok, életjáradék, tartási és élelmezési kötelezettségek iránti keresetek, ha a főkötelezettség az 1868: LIV. t. cz. 167. és 168. §§-ainak megfelelően kiállitott okiraton alapszik;

d) a bérleti viszonyból felmerülő keresetek;

e) két évnél nem régibb haszonbér megfizetése iránt inditott keresetek;

f) a haszonbérletből való elmozditás iránti keresetek a szerződés lejárta, vagy bérfizetés elmulasztása miatt;

g) a bérlemény uj tulajdonosa által a haszonbérlő ellen a felmondott haszonbérből való elmozditás iránt inditott keresetek;

h) a haszonbérlő által a haszonbérbe adó ellen irásbeli bérszerződés alapján a bérlemény tárgyának átadása iránt inditott keresetek;

i) a haszonbérleti szerződés megszüntetése iránti keresetek oly kikötések nem teljesitése vagy megszegése miatt, melyek teljesitése a haszonbérlet megszüntetésének terhe alatt irásbeli szerződésben köteleztetett;

k) a bérlemény fentartása, valamint a szerződő feleket a törvény szerint kötelező, avagy a szerződésben elvállalt kötelezettségek teljesitése iránt a bérlet tartama alatt inditott keresetek;

l) határjárási, mesgyeigazitási és sommás visszahelyezési keresetek, melyekkel azonban a tulajdonjog iránti kereset össze nem köttethetik;

m) azon mezei rendőrségi ügyek, melyek polgári eljárás alá tartoznak;

n) fogadósok, vagy szállásadók és utasok között az elszállásolási és ellátási viszonyból támadt keresetek.

A mennyiben a per tárgyának értéke az eljárás megállapitása szempontjából vitássá válik, ez iránt a bíróság a birói illetőség elleni kifogás feletti tárgyalás eredményéhez képest, belátása szerint határoz.

Azon esetben, ha felperes keresetében a per tárgya helyett 500 forintot meg nem haladó összeget elfogadni késznek nyilatkozik, alperes a sommás eljárást a peres tárgy nagyobb értéke miatt nem kifogásolhatja.

A 95. és 96. §§. helyett.

14. §. A törvény által a sommás eljárásra utasitott ügyeket a rendes perutra áttenni nem lehet.

A 97., 98. és 99. §§. helyett.

15. §. A birói illetőség elleni kifogás sommás eljárásban az első tárgyalásnak, s ha ez hivatalból elhalasztatik, a kitüzött ujabb tárgyalásnak kezdetén teendő meg. Ha az első tárgyalás a felek által halasztatik el, az ujabban kitüzött határnapon e kifogásnak csak akkor van helye, ha alperes ehhez való jogát kifejezetten fentartotta.

A kellő időben előterjesztett kifogás felett a biró a felek meghallgatása után azonnal határoz, határozatát kihirdeti és ha a kifogást elveti, a tárgyalást nyomban folytatja.

Ha a biró a kifogásnak helyt adott, az ellen felperes felfolyamodással élhet; alperes ellenben, ha kifogása elvettetnék, ez ellen csakis az itélet elleni felebbezésben kereshet orvoslást.

16. §. Ha ugyanazon kifogással alperes a rendes eljárásban kiván élni, azt a törvényszékhez intézett külön beadványban, melyhez a kereseti példány eredetben vagy egyszerü másolatban melléklendő, a perfelvételkor a pertárban tartozik beadni; a később benyujtott, vagy az érdemleges periratokban előterjesztett ilyen kifogások egyedül azon esetekben vétetnek figyelembe, a melyekben a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincsen.

A perfelvételi határidőben beadott kifogás, felperes beleegyezésével a perfelvételi határnapon azonnal, ha pedig felperes 8 napig terjedő halasztást kiván igénybe venni, a pertárnok által e végből kitüzendő ujabb határnapon külön jegyzőkönyvben tárgyaltatik oly módon, hogy a perfelvételre, vagy az illetékességi kérdés tárgyalására kitűzött határnapon a felek szóváltásaikat beirni kötelesek. A jegyzőkönyv a pertárnok által haladéktalanul beterjesztetvén, a törvényszék az illetékesség kérdésében végzés által határoz. A végzésben alperesnek, ha kifogása elvettetik, meghagyandó, hogy a per felvételére bizonyos napon és órában, mely határnap a végzés keltétől számitva 15 napnál tovább nem terjedhet, a pertárban jelenjen meg. E végzésről mindkét fél értesittetik.

Az illetékességi kifogás tárgyában hozott végzés ellen akár adatott hely a kifogásnak, akár nem, bármelyik fél élhet felfolyamodással. (58. §.)

A 105. §. után.

17. §. Az első bíróságoknál érdemleges elintézés alá kerülő rendes perekben, valamint a királyi itélőtáblákhoz és a magyar kir. Curiához felebbezett sommás és rendes

perekben, az előadás után a feleket képviselő ügyvédek az előadásnak okiratok, tanuvallomási és szemlejegyzőkönyveknek felolvasása általi kiegészitését inditványozhatják, a mely inditvány felett a bíróság nyomban határoz. Az e tárgyban hozott végzés ellen jogorvoslatnak helye nincsen.

Ezen felül a fentebbi esetekben a feleket képviselő ügyvédeket egy-egy felszólalási jog illeti, melyben ujabb körülmények és bizonyitékok mellőzésével, a perbeli tényállást röviden összegezhetik és jogi érvekeit röviden előadhatják.

A bíróság és a tanács elnöke azon ügyvédtől, a ki feleslegesnek mutatkozó, hosszadalmas kifejtésbe bocsátkozik, előrebocsátott figyelmeztetés sikertelensége esetére, a szót megvonhatja.

Ha a felszólalási jogot mindkét fél igénybe veszi: első szó a felebbezőt, és ha mindkét fél felebbezett, a felperest illeti.

Rendes perekben az első bíróságoknál a feleket képviselő ügyvédek a felszólalási joggal nem élhetnek azon esetben, ha a törvényszék az érdemleges itélet hozatala előtt bizonyitási eljárásnak elrendelését találja szükségesnek, mi felett a törvényszék szükség esetében előzetesen határoz.

18. §. Azon fél, aki a 17. §-ban megengedett felszólalási joggal élni kiván, köteles e végből külön beadványban jelentkezni; mely beadvány az elsőbirósági eljárásnál az ügynek itélet alá bocsátásától számitott 8 nap alatt, felebbezett perekben pedig vagy a felterjesztés előtt az első bíróságnál, vagy a felterjesztett pernek felérkezésétől számitott 15 nap alatt az illető felső bíróság elnökségénél adandó be.

A mennyiben a felszólalási jogot egyik fél igénybe veszi: ez a másik felet akkor is megilleti, ha e végből külön nem jelentkezett.

Ha ezen jog igénybe vétele nem a felek, illetőleg ügyvédeik által s közösen aláirt kérvényben történik: köteles jelentkező beadványa mellett közjegyzői tanusitványnyal igazolni azt, hogy erről az ellenfelet értesitette.

Azon perek jegyzéke, a melyekben a felszólalási jog igénybe vétele kellő időben bejelentetett, legalább nyolcz nappal az előadás előtt, és pedig a többi perek jegyzékétől elkülönitve, függesztendő ki. Az előadásról a felek külön nem értesittetnek.

A 110. §. után.

19. §. Az első folyamodásu bíróságok szintén jogositva vannak itélethozatal előtt a tárgyalás kiegészitését és ennek folytán további bizonyitási eljárást rendelni. Az eljárás ez esetben is az 1868. évi LIV. t. cz. 110-ik §-ában megállapitott módon történik.

A 125. és 126. §§. helyett.

20. §. A felsőbb bíróságok határozatai a feleknek irásban kézbesitendők.

A 189. §. helyett.

21. §. Ha valamely fél által bizonyitékul használt okirat eredetije egy harmadik személy birtokában van s az ellenfél annak felmutatását kérte: az okiratra hivatkozó fél, ha az okirat birtokosától barátságos uton meg nem szerezhetné az eredetit, ennek megszerzését külön per utján eszközölheti.

A 223. §. helyett.

22. §. Az eskü meg nem engedhető azon félnek:

a) a ki az esküvel bizonyitandó tény történtekor élte tizenkettedik, azon időpontban pedig, melyben az esküt leteendő lenne, tizenhatodik évét még be nem töltötte;

b) a ki testi, vagy elmebeli fogyatkozások miatt, avagy más oknál fogva arról, a mit esküvel kellene bizonyitani, saját érzékei által biztos tudomást nem szerezhetett.

A ki nyereségvágyból elkövetett valamely büntetendő cselekvény avagy hamis eskü miatt bünösnek itéltetett, csupán az ellenfele által neki kinált vagy az ellenfele által neki visszakinált főesküre bocsátható.

A 242. §. után.

24. §. Ha az, kinek az eskü jogérvényesen megitéltetett a per megindítása után a 22. §-ban emlitett büntethető cselekményért jogerejü birói határozat által elitéltetett: az ellenfélnek jogában áll az eskü letételéig az itélet hiteles kiadványának bemutatása mellett kérni, hogy az eskü kivétele mellőztessék, s a hozott itélet hatályon kivül tétele mellett a pernek folytatólagos tárgyalása rendeltessék el.

E kérelem felett, melynek az eskületételre halasztó hatálya van, a bíróság a feleknek az eljárás minőségéhez képest sommás uton, vagy jegyzőkönyvi eljárás szerint leendő meghallgatása után végzés által határoz.

Ha a kérelemhez a marasztaló itélet hiteles kiadványa nem csatoltatott: a kérelem elutasitandó s az e tárgyban hozott végzés ellen felfolyamodásnak helye nincsen.

Ha az esküre bocsátandó személy ellen marasztaló itélet hozatott, de az még jogerőre nem emelkedett: az ellenfél kérelme folytán, melyhez az itélet hiteles kiadványa szinte csatolandó — az ellenfél meghallgatása után hozandó végzésben az eskületételnek, az itéletnek jogerőre emelkedéséig való felfüggesztése rendelendő el.

A 253. §. helyett.

24. §. Az elmarasztaló itéletben a kötelezettség teljesitésére mindenkor bizonyos meghatározott idő szabassék, mely sommás perekben legfelebb 8, rendes perekben pedig 15 napban állapittatik meg.

Ha azonban alperes valami munka vagy foglalkozás teljesitésére köteleztetnék, a biró a körülményekhez képest hosszabb határidőt rendelhet.

A teljesitési határidő a végrehajtható itélet kézbesitését követő napon, eskütől feltételezve eldöntött perekben pedig az eskü jelentkezési határidőnek utolsó napját, illetőleg az eskü-letételi határnapot követő napon veszi kezdetét.

Azon birói határozat, mely ellen a törvényben megengedett felebbvitel nem használtatik, a felebbviteli határidőnek utolsó napját követő napon, azon birói határozat pedig, mely ellen felebbvitelnek helye nincsen, a kézbesitést vagy meghirdetést követő napon jogerőre emelkedik.

A 270. §. helyett.

25. §. Ha bebizonyittatik, hogy felperes, alperesnek előtte tudva levő lakhelyét elhallgatta s hirdetményi idézést eszközölt, az egész eljárás semmis s felperes a költségek megtéritése mellett 500 forintig terjedhető pénzbirsággal büntettetik.

Ezen esetben az itélet jogerőre emelkedése után az eljárás semmiségének kimondása a meg nem jelent fél által kereset utján kérelmezhető.

Ezen kereset az itélet jogerőre emelkedésétől számitott 10 év eltelte előtt a per bíróságához adandó be. Ha az itélet ezen 10 évi határidő eltelte után hajtatott végre, a semmiségi kereset a végrehajtásról való értesitéstől számitott 80 nap alatt meginditható.

A kereset felett a bíróság az előzetes per minőségéhez képest sommás vagy jegyzőkönyvi tárgyalást rendel és az esetleg szükséges bizonyitási eljárás után itélet által határoz.

Az eljárás megsemmisitése harmadik személy által jóhiszemüleg szerzett jogok sérelmére nem szolgálhat.

A hatodik czim I., II. és III. fejezetei helyett.

26. §. A felebbvitel nemei: a felebbvitel és felfolyamodás.

Helytelen elnevezés esetében a felebbviteli beadványok minősége azok tartalma szerint itélendő meg.

27. §. Rendes perekben a felebbviteli beadvány két példányban s a szükséges felzetekkel ellátva adandó be. Az első példány a periratokhoz csatoltatik, a másod példány az ellenféllel, és ha nem ugyanazon ügyvéd által képviselt több ellenfél van, az első helyen nevezett ellenféllel közöltetik. Maga a felebbvivő és esetleg a többi ellenfél a beadvány felzetén nyernek értesitést.

Sommás ügyekben jogában áll a feleknek a felebbvitelt szóval bejelenteni; mely bejelentés a tárgyalási jegyzőkönyvbe vagy külön jegyzőkönyvbe vezettetik s a biró által aláiratik. A felebbvitel irásbeli beadása esetében a fentebbi szabályok sommás perekben is alkalmazandók.

A felebbvitel az első bírósághoz nyujtandó, illetőleg jelentendő be.

Távirati uton bejelentett felebbvitel figyelembe nem vétetik.

28. §. A törvényes határidő eltelte után beadott, vagy ugyanazon határidő eltelte után postai uton az igtató hivatalba érkezett felebbviteli beadványt az első bíróság hivatalból visszautasitani köteles.

Az első bíróság által hivatalból utasitandó viszza a felebbviteli beadvány akkor is, ha a felebbvitel a törvény által ki van zárva.

29. §. Ha a felebbvitel hivatalból való visszautasitásának esete fen nem forog, az első bíróság az iratokat a felebbviteli bírósághoz felterjeszteni köteles.

Ugyanazon perben különböző ügyfelek részéről beadott felebbviteli beadványok együttesen terjesztetnek fel.

A felterjesztés a felebbviteli, illetőleg csatlakozási határldő lejártától számitandó 8 nap alatt eszközlendő.

30. §. Olyan körülményekre és bizonyitékokra, melyek az első bíróságnál elő nem fordultak, a felebbviteli bíróság nem lehet tekintettel, kivévén, ha a határozat a felebbvivő meghallgatása nélkül, ellenfelének egyoldalu kérelmére keletkezett.

31. §. Ha a felebbviteli beadványban az eljárásra vonatkozó oly panaszpontok foglaltatnak, melyek iránt a felterjesztendő iratok kellő felvilágositást nem nyujtanak, a bíróság a panaszpontok iránt a felterjesztésben nyilatkozni köteles.

A felterjesztési jelentést a felek megtekinthetik és saját költségökre másolatban kivehetik.

32. §. A perorvoslatokról általában, vagy a felebbvitelről különösen eleve történt lemondás — a mennyiben külön törvény ellenkező intézkedést nem tartalmaz, hatállyal nem bir és a törvény által a perorvoslatok tekintetében nyujtott jog igénybevételét nem akadályozza.

33. §. Felebbezésnek van helye:

1. az elsőbirósági itéletek ellen;

2. a másodbirósági itéletek ellen, kivéve azon eseteket, a melyekben a felebbezés a törvény által kifejezetten kizárva van;

3. az 1868: LIV. t. cz. 188., 238., 244. és a jelen törvény 23. §-nak eseteiben hozott végzések ellen.

A felebbezés rendes perben a határozat kézbesitésétől számitott 15 nap alatt, sommás perben pedig a kihirdetéstől vagy kézbesitésétől számitott 8 nap alatt adandó, illetve jelentendő be.

34. §. A felebbezést indokolni nem szükséges.

Az indokok csupán a felebbezési beadványban terjeszthetők elő. Sommás ügyekben, ha a felebbezés a 255. §. szerint szóval jelentetik be, az indokok a felebbezési határidő alatt irásban külön beadhatók.

A felebbezésről a felebbező ellenfele értesitendő, — kinek jogában áll ezen értesités kézbesitésétől számitott 8 nap alatt azon esetben is, ha ő az itéletet nem felebbezte, a felebbezéshez csatlakozni s a határozat, vagy annak megjelölendő pontjai ellen felebbezését bejelenteni. Ugyanezen 8 napi határidő alatt a felebbezési índokokra ellenindokok adhatók be.

35. §. Ha a határozat több pontból áll, annak valamennyi pontja felebbezettnek tekintetik, hacsak a felebbező egy vagy több, határozottan megjelölt pontra nem szoritja felebbezését.

Ha a határozatnak csak egyes pontjai felebbeztettek, a nem felebbezett pontok a felebbezési határidő lejártát követő napon jogerőre emelkednek.

Eskütől feltételezve eldöntött perekben az itéletnek bármely egyes pontja ellen használt felebbezésnek az eskü letételére és az e végből való jelentkezésre feltétlen halasztó hatálya van.

36. §. Ha a pertársak nem mindnyájan felebbeztek, a határozat a nem felebbezőkre nézve rendszerint jogerőre emelkedik.

Ha azonban a per tárgyát képező jogviszony a pertársakra nézve csak egységesen döntethetik el: a határozat, habár csak a pertársak egyike adott be felebbezést, a többiek nevében is felebbezettnek tekintendő.

37. §. Az elsőbirósági itélet ellen törvényes határidőben beadott vagy bejelentett felebbezés a végrehajtásra nézve rendszerint felfüggesztő hatálylyal bir.

38. §. Az előző szakasz szabályától eltérőleg a marasztalt fél által beadott felebbezés daczára végrehajthatók:

a) sommás perben hozott azon itéletek, melyek által alperes járulékok nélkül 200 forintot meg nem haladó pénzösszeg megfizetésében, vagy 200 forint értéket meg nem haladó Ingóságok átadásában marasztatott;

b) a bérelt helyiségnek átadása vagy visszabocsátása iránt inditott perekben hozott itéletek;

c) a 11. §. *b*), *c*) és *d*) pontjainak eseteiben tartás, életjáradék és élelmezés iránt inditott perekben hozott itéletek, a kereset beadását megelőzőleg félévre hátralevő s a per folyama alatt lejárt követelésre nézve.

Ezen esetekben a marasztaló itélet rendelkező részében kimondandó, hogy az itélet egészben, vagy kijelölendő részében a kötelezettség teljesitésére kitüzött határidő eltelte után a felebbezésre való tekintet nélkül végrehajtható.

Eskütől feltételezve eldöntött perekben hozott itéletekre jelen §. intézkedése ki oem terjed.

39. §. Azon alaki sérelmek miatt, melyek a perbeli eljárás folyamában az itélet hozataláig felmerültek, vagy a per folyamában hozott, s felfolyamodással meg nem támadható végzések âltal okoztattak, csupán az itélet elleni felebbezésben lehet orvoslást keresni.

Alaki sérelmek miatt azon fél is élhet felebbezéssel, a ki az itéletet az ügy érdemében nem felebbezi.

(Befejezése követk.)

A mult évi tartalommutatóban *Tóth Gáspár* «selmeczi» ügyvéd ur tévesen mint «pécsi» ügyvéd van megnevezve, mit ezennel helyreigazitunk.

—

A *Döntvénygyüjtemény* mult évi tartalommutatóját legközelebb szétküldjük.

—

Egy ügyvédjelölt, ki már hosszabb idő óta gyakorlaton van, alkalmazást keres a fővárosban vagy a vidéken.

—

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék. *A kiadó-hivatal.*

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenhatodik évfolyam. 3. SZ. Budapest, 1881. január 14.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: 1é évre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A K. B. T. 53. §-ához. Csorba K. kir. alügyésztől. — A «North British and Mercantile» magyarországi üzletének beszüntetése. Dr. Held Kálmán ügyvédtől. — Indokolás az ált. magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. A «Magyar Igazságügy» kritikája. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Törvénykezési szemle: A perek kevesbitéséről. Tóth Gáspár selmeczi ügyvédtől. — Észrevételek «az ügyvéd visszatartási joga» tárgyában. Dr. Hollander Lajos ügyvédtől. — Heti szemle. — Különfélék. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

MELLÉKLETEK: Törvényjavaslat a polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868: LIV. törvényczikk módositása tárgyában. — A mult évi döntvénygyüjtemény tartalommutatója.

A K. B. T. 53. §-ához.

— A királyi tábla itélete alkalmából. —

A K. B. T. 53. §-a szerint „a *ki* életkorának 18-dik évét még be nem töltött *kiskoru egyént* az 1868. évi LIII. t. cz. rendelkezése ellenére más vallásfelekezetbe *felvesz,* két hónapig terjedhető elzárással, és 300 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.“

A törvény nem azt mondja, hogy azon *lelkész;* hanem azt mondja: *a ki.* És igy a kihágást nem csak lelkész, hanem *más is* elkövetheti.

Azt mondja a törvény: *kiskoru egyént.* Hogy itt az *ujszülött* nem értetik, az kitünik a hivatkozott 1868. LIV. t. czikkből, melynek 1. §-a az *áttérést* feltételekhez és formaságokhoz köti, a 2. §-a az *áttérés feltételeiről*, a 3—7. §§. pedig az *áttérés formaságairól* szólnak.

A 2. §. az áttérést csak a 18. betöltött év után engedi meg. Megkivánja tehát a fejlett *értelmet*, miről az ujszülöttnél szó sem lehet.

A 6. §. igy szól: «Az igy nyert bizonyitványokat az áttérni *akaro,* azon vallásfelekezet lelkészének, melybe át akar térni, *benutatván* (ujszülött ezt nem teheti), ez által az *illető egyház* teljesen fel van jogositva őt kebelébe *felvenni.*“

Tehát az *egyház van jogositva felvenni.*

A törvény nem mondja meg, *miképen történik a felvétel.* Mert az a *jogositott egyház dolga;* a felvétel módozatát az egyházi törvény, a kanon, a gyakorlat állapitja meg.

Az eddig előadottak után azt is kell tudni, hogy az ujszülöttre nézve mit mond az 1868. évi LIII. t. cz.?

Erről a 12. §. igy rendelkezik:

«A vegyes házasságból származó gyermekek közül a fiuk atyjoknak, a leányok anyjoknak vallását követik.»

Hihető, hogy ha a törvényhozó tudta volna, mikép 12 év mulva egy ily vitás kérdés fog felmerülni, mint a soproni, a 12. §-t igy szövegezte volna:

«A vegyes házasságból származó gyermekek közül a fiuk az apa, a leányok az anya vallását követik; *ennélfogva a fiuk az apa, a leányok az anya egyháza kebelébe veendők fel.*“

A felvétel módozatát itt épen ugy nem állapitotta volna meg, mint a 6. §-nál, miután azt a jogositott egyház törvénye vagy gyakorlata állapitja meg.

Midőn tehát a 12. §. azt mondja, hogy a vegyes házasságból származó gyermekek közül a fiuk az apa, a leányok az anya vallását követik: ez oda értendő, hogy *ennélfogva* a fiuk az apa, a leányok pedig az anya egyháza kebelébe *veendők fel.* Ezt a törvényhozó bizonyosan azért nem tette oda, mert az *magában a dolog természetében fekszik,* miután mindenkinek tartozni *kell* valamely egyházhoz már a csecsemő-korban, sőt a felnőtt, a ki el nem ismert felekezetbe lép át, pl. nazarénus lesz, azért nem tekintetik az elhagyott egyház teherviselése alól felmentettnek.

Hogy mennyire szigoruan veszi a törvény, hogy *csakis a jogositott* egyház kötelékébe tartozzék valaki, mutatja az, mikép a vegyes házasságból származott gyermekekre nézve a szülők által adott ugynevezett reversalisokat is érvényteleneknek mondja ki. Az ujszülött, *neme szerint,* annyira kötve van a törvény által azon egyházhoz, melybe *születésekor felvétetett,* hogy ha a gyermek a 7. évét már betöltötte, még ha anyja vagy atyja más vallásra tér is, ő 18 éves kora előtt szülőjét az áttérésben nem követheti, és igy *7 év előtt már felvettnek kell lenni törvény szerint minden kiskorunak, tehát a csecsemőnek is valamely felekezetbe.*

Nagyon fontos tehát az, hogy születésekor mely egyház kebelébe *vétetik fel* valaki.

Az ujszülöttek *felvételi módját*, mint láttuk, épen ugy nem határozza meg a 12. §., mint a serdültek áttéréséről felvétel módját; kétségkivül azért, mert az a *jogositott* egyház körébe tartozó dolog.

Tehát tekintettel arra, hogy *minden ujszülött* a törvény szerint reá nézve illetékes egyház kötelékébe felveendő: a biróságnak azt kell megállapitani elsőben is, hogy a fenforgó esetben az illető ujszülöttnek bizonyos keresztnévre megkeresztelése, és a *r. catholica egyház kereszteltjeiről* vezetett anyakönyvbe lett bejegyzése által az üjszülött a r.-kath. egyház kebelébe felvettnek tekinthető-e-?

A felelet erre csak az lehet, hogy igenis a megkeresztelés ténye által, tekintve, hogy a polgári törvény az egyházba való felvétel módját nem határozza meg, pl. Sopronban Graszner Rezső az *egyházi canon* és egészen a középkorból datálódó egyházi gyakorlat szerint a r. kath. egyház kebelébe felvétetett.

Igaz, hogy az 1868: LIII. t. cz. 12. §-a szerint jogtalanul és törvényellenesen vétetett föl, még ha a lelkész ezt netalán reversalis alapján tette volna is.

De épen ezért követett el a lelkész fenyitendő kihágást. Ugyanis a hitelemző oktatás a közös iskolákból kizárva levén, a közös iskola növendékei saját hitfelekezetök hitoktatói elé vannak utalva a vallás-erkölcsi oktatást illetőleg. Ott pedig *századok óta minden keresztény* és keresztyén gyermek azt tanulta és tanulja, hogy a keresztény vagy keresztyén egyház tagjává felvétel a *szent keresztség* által történik; és ezen felvétel a serdült korban a bérmálás illetőleg confirmatio által megerősittetik.

A polgárok *köztudatába ütköző,* sértő visszaélést képez tehát minden törvényellenes felvétel vagyis keresztelés. *Ezt elvitatni nem lehet.*

A középkorban *csupán a keresztelés ténye* által vétettek fel az emberek valamely keresztény egyház-felekezetbe, mert akkor még anyakönyvet az egyház szolgái nem vezettek.

A későbbi időre esik az, midőn az állam az anyakönyvek vezetését saját czéljaira leendő használás végett elrendelte.

Nézetem szerint azonban, az anyakönyv az időtől fogva nem tisztán polgári czélra, hanem egyházi czélra is szolgál.

Abból tudja meg az egyház évről-évre, hogy *hány tagja született?* hány tagja halt meg? *hány taggal szaporodott?*

Ezen adatokat a templomban minden ujévkor nyilvánosságra hozzák a lelkészek.

És a soproni lelkész ur egy jogtalan szaporulatot fog ujévkor az anyakönyv alapján feltüntetni.

Kérdem, hogy ha valamely lelkész egy születési anyakönyvi kivonatot állit ki; pl. majd a leendő soproni lelkész kiállitja 100 év mulva Graszner Rezső születési anyakönyvi kivonatát: ki fog abban kételkedni, hogy az nem római katholikusnak született? Senki sem. Ki fogja ezen, a a B. T. 397. §-a által is *közokiratnak nyilvánitott* anyakönyv tartalmának hitelességét kétségbevonni? Ki fogja azt bizonyitani, hogy Graszner Rezső evangelikusnak született? Senki sem. Mert a kik bizonyságot tehetnének arról, hogy azon közokmányt képező anyakönyv a vallási viszonyt illetőleg *nem hiteles,* hogy az e tekintetben hamis: régen elhaltak. Azt tehát *minden biró köteles lesz hitelesnek elismerni.*

Tudjuk azt, hogy a válóperek megindításához főkellék az anyakönyvi kivonat. Vajon melyik biró fogja azt kivánni, hogy az anyakönyvi kivonat mellett még tanukkal is igazolja valaki, hogy csakugyan igaz-e az anyakönyv tartalma a vallási viszonyt illetőleg? Pedig ha elfogadjuk a nézetet, hogy az anyakönyvbe bejegyzés *nem felvétel* az egyház kebelébe, vagyis hogy az a vallási viszonyt illetőleg mit sem bizonyit, és igy *nem közokmányi* hitelü, akkor jövőre annak hitelt adni nem lehet; abban joga lesz a birónak kételkedni. Már pedig az iránt rendezett államban kételkedni nem szabad.

E szerint ha a keresztelés és az anyakönyvbe bevezetés a jelen esetben nem büntettetik, hanem a *kölcsönös visszaéleseknek* tág kapu nyittatik, az utókorra is kiható zavarokat és félreértéseket okozunk.

Graszner Rezső 4-ed izü leszármazóinak 100 év mulva is joguk lesz tudni, sőt talán *anyagi érdekükben is állhat* majd tudni és kimutatni, hogy ősatyjuk miféle vallásban született?

Mivel igazolják ezt?

Anyakönyvi kivonattal, melyet a soproni r.-kath. egyház lelkésze fog kiállitani, az 1880-ban születtek anyakönyvéből, melyből *hitelt érdemlőleg* (?) kiderül az, hogy Graszner Rezső r.-katholikusnak született!?

És vajon nem törvényvédte jogot sért-e a jogtalanul keresztelő *lelkész,* midőn a jogositott lelkész keresztelési stoláját jogtalanul eltulajdonitja az által, hogy az egyházba felvétel keresztelési actusát jogtalanul végezi?

Az áttérések körüli formaságokhoz tartozik az 1868: LIII. t. cz. 7. §-a szerint az, hogy azon lelkész, kinél az átmenet befejeztetett, *köteles* értesiteni erről azon egyház lelkészét, melyhez az áttért tartozott.

Nevezetes azonban, hogy ezen rendelkezésnek, valamint a megelőzőknek is, a törvény semmi büntetési sanctiót nem adott.

Helyesen mondja tehát *Teleszky* képviselő ur, e törvény előadója, az „*Ellenőr*"-ben, hogy a K. B. T. 53. §-a tulajdonképen az 1868: LIII. t. czikknek büntetési sanctióját képezi.

Ha ez áll: akkor a 7. §-ban parancsolólag előirt kötelesség elmulasztása is mindenesetre büntetendő, mert az áttérés formasága azzal van befejezve, hogy az áttértnek előbbi illetékes lelkésze értesittetik.

Mire való ezen értesités? Miért fektet erre a törvény sulyt, és miért büntetendő annak elmulasztása a K. B. T. 53. §-a alapján?

Kétségtelen, hogy ez az anyakönyv hitelessége szempontjából lett kötelezőleg elrendelve. Az értesitett lelkész a vett értesülés alapján bejegyzi az áttért anyakönyvi lapján, hogy *kilépett* az egyház kebeléből és áttért más *megnevezett* vallásra.

Ily módon az anyakönyvi kivonatból *hitelesen* megtudható az illető vallási viszonya, hiteles lesz az a kivonat e tekintetben mint közokmány mindaddig, mig az ellenkező be nem bizonyittatik.

Graszner Rezső anyakönyvi kivonata a vallási viszonyt illetőleg nem hiteles.

Már pedig a B. T. 397. §-a az *anyakönyveket* és azokból adott hiteles alaku kivonatokat *közokiratoknak minősiti,* s a lelkészt, mint annak vezetőjét *közhivatalnoknak* tekintvén, azt a 393. §. szerint, ha az az anyakönyvbe tudva hamis adatot vezet, és abból valakire jogsérelem árul vagy *háromolhat,* 5—10 évi fegyházzal rendeli büntetni.

A 400. §. pedig egy évig terjedhető fogházzal rendeli büntettetni azt, a ki szándékosan közremüködik arra, hogy valaki jogai vagy jogviszonyainak lényegére vonatkozó *valótlan* nyilatkozatok, tények, vagy *körülmények* vétessenek valamely nyilvános könyvbe, vagy más *közokiratba,* (tehát az anyakönyvbe is).

Kérdem most már, nem félrevezeti-e a közönséget, a birót a soproni r.-k. egyház szülötteiről vezetett 1880. évi anyakönyv Graszner Rezső vallási viszonyaira, körülményeire nézve?

Ki fog most már azon anyakönyvből adott kivonatnak, és magának az anyakönyvnek közokirati jelleget tulajdonitani?

Nem lehet-e abba több jogtalan felvétel is a K. B. T. 53. §-ának életbelépte előtti időből?

Valóban még ha a K. B. T. 53. §-a alapján nem lehetne is fenyiteni a kihágást, a B. T. 400. és 393. §§-ai alapján esetleg lehetne büntetni a hamis közokirat készités vétségét, illetőleg büntettét.

Az elmondottak után következő megállapodásra juthatunk:

1. Az egyházba való *felvétel a születésnél is szükséges* részint egyházi, részint politikai okokból, de azért is mert nem lenne máskép értelme a törvény azon rendeletének, hogy 7 év után a gyermek nem követheti áttért szülőit. A gyermeknek tehát 7 év előtt már bevettnek kell lenni valamely felekezetbe, jóllehet ezen korban sem a bérmálás, sem a confirmatio még be nem következett s igy az illető 7 évet betöltött gyermek tisztán a szent keresztség és annak bejegyzés általi constatálása folytán, kell hogy bevett tagja lett légyen az egyháznak, különben felekezet nélküli marad, ha át sem térhet, s kitért szülőjét sem követheti.

2. A felvétel módját az egyházi törvények és szabályok határozzák meg, abba polgári törvény mindaddig nem szólhat, mig az állam érdeke veszélyeztetve nincs, pl. ha valamely hitfelekezet hátrányos testcsonkitással kötné össze a felvételt; az állam jogositva lenne más felvételi módozatra utasitani a felekezetet.

3. Miután a r.-kath. egyház hitelvei szerint is az ujszülött felvétele első sorban a keresztség szentsége által történik: pusztán a megkeresztelés ténye által be van fejezve a felvétel, mert az egyház nem is tekinti addig felvettnek a csecsemőt, mig megkeresztelve nincs. Ezt annyira szükségesnek tartja, hogy veszély esetén még az ugynevezett szükségkeresztséget is elfogadja, s a keresztelés elmulasztását határozottan elitéli és kárhoztatja.

A soproni jogeset tehát, a mennyiben a cselekmény erkölcsileg beszámitható módon szándékosan lett elkövetve, tekintettel arra, hogy abból *még évtizedek mulva is jogsérelem támadhat,* sőt a jelenben is törvényt (1868: LIII. 12. §.) sértett, de *csupán az anyakönyvek közokmányi jellegének megóvása végett is,* a közérdek szempontjából, és a további visszaélések megakadályozása végett is csak marasztaló itélettel oldható meg; sőt tovább menve, közelfekvő a kérdés, vajon nem bünhalmazat forog-e fen?

Mert tény, hogy a B. T. 397. §-a az anyakönyveket

közokiratoknak tartja, s fentebb kifejtve lett, hogy a fenorgó cselekmény által az anyakönyv közokirati minőségétől megfosztatott, melyből másra (B. T. 393. §.) jogsérelem hárulhat.

Az esetet a kir. itélő tábla már eldöntötte, és pedig mint tudjuk, ellenkező értelemben.

Annyi azonban tény, hogy a kir. tábla is elismeri itéletének zárpontjában, mikép kereszteltek anyakönyve a *hivek* nyilvántartására szolgál, mert kijelenti, hogy: önként értetvén, hogy a mennyiben a jogositott evangelikus lelkész hiveinek nyilvántartása tekintetéből az anyakönyv kivonatát kiadatni kivánná, ezt a soproni r.-katholikus lelkész kiszolgáltatni köteles. Ezen kijelentés ellentétben van az egész indokolással.

Csorba Károly,
kir. alügyész.

A „North-British and Mercantile“ magyarországi üzletének beszüntetése.

A biztositó vállalatok hazánkban a közfigyelmet magukra vonták. Részint a kereskedelmi törvény behozatala előtt, részint közvetlenül utána, több ily vállalat beszüntetni kénytelenittetett működését, mivel elvállalt kötelezettségeinek eleget nem tehetett. Ezen epuratio igen üdvös hatással volt magára az intézményre nézve, a mennyiben erősen megszilárditotta azon kevés hazai biztositó intézetek állását, melyek a törvény szigoru követelményeinek eleget tehetvén, fenmaradtak.

Mielőtt még azonban a közönség a szenvedett károkat elfelejthette volna, már sietett a külföldi tőke a nálunk még meglehetősen kiaknázatlan tért elfoglalni. Nagyobb intézetek keletkeztek, régiebbek nagyobbittattak és idegenek behozattak. A közönség szivesen látta a versenyt, mely ezek közt kifejlődött.

De daczára annak, hogy törvényhozásunk a külföldi társaságoknak rendkivüli előzékenységgel, majdnem könynyelmüséggel nyitotta meg a versenytért hazánkban, a külföldi tőke — eltekintve az osztrák társaságoktól — nem *külföldi* társaságoknak czégei alatt jött be az országba, hanem önálló *belföldi* társaságok alakjában kezdette meg müködését hazánkban. Csak 2—3 külföldi társaság, köztük a «North-British and Mercantile» nem követte ezen példát, hanem igénybe vette törvényhozásunk által nyujtott azon alkalmat, hogy müködését a törvény feltételei mellett, mint külföldi társaság saját czége alatt, fiókintézet által Magyarországra kiterjeszthesse. Annál meglepőbb azon hir, hogy a nevezett társaság arra határozta el magát, hogy magyarországi üzletét, rövid nehány évi müködés után, beszüntesse.

A társaság ezen elhatározásával azonban több megoldandó jogi kérdés merül fel.

Kereskedelmi törvényünk, mint emlitettük, igen megkönnyitette a külföldi részvénytársaságoknak, viszonosság esetében, mely alatt itt csupán a részvénytársaságok müködésének kölcsönös megengedése értendő — müködésüket Magyarországra kiterjeszteni. De arról, hogy azon külföldi társaságoknak helybeli képviselőségök által kötött ügyleteikből eredő kötelezettségeik teljesitése is biztosittassék, csak annyiban gondoskodott, hogy kötelességükké tette a bejegyzés alkalmával igazolni, miszerint az itteni üzlet folytatására *szánt* tőke a belföldön van elhelyezve, és hogy magukat, minden peres kérdésre nézve, az itteni törvényeknek és a belföldi bíróságnak alávetik. (211. §. 2. és 6. p.).

Amde ezen intézkedések nem nyujtanak semmi biztositékot a mondottakra nézve, mert eltekintve attól, hogy a törvény határozatainak meg nem tartásáért csak a társaság képviselőit, kik annak egyszerü hivatalnokai, vonhatjuk felelősségre, — csak az *itteni* üzlet folytatására szánt tőke, — mely esetleg igen csekély részét képezheti a társaság vagyonának és könnyen lehet, hogy nem elegendő a kötelezettségek teljesitésére, szolgál ezeknek fedezetéül; mig a társaság külföldi vagyona, tekintve, hogy alig van külföldi állam, melyben saját bíróságaink itéleteinek érvényt szerezhetünk, érintetlenül marad, ugy hogy azon csekély garantia is, melyet a kereskedelmi törvény külföldi társaságokkal szemben nyujt, jogsegély hiányában, foganatlanul elenyészik. De foganatlan maradhat a törvény határozata a belföldön elhelyezett tőkére és a helybeli képviselőkre nézve is, mert semmi sem akadályozza a külföldi társaságokat abban, hogy képviselőiktől a meghatalmazást visszavonják, czégüket törültessék és az itteni üzlet folytatására szánt tőkét más czélra forditsák vagy az országból kivonják, a nélkül, hogy kötelezettségüknek eleget tennének.

Ilyen esetnek lehetünk talán majd most tanui a «North-British and Mercantile» magyarországi üzletének beszüntetése után, melyre a kereskedelmi törvénynek a társaság felosztására vonatkozó határozatai nem alkalmazhatók, és igy ha a társaságnak itt elhelyezett tőkéje kötelezettségeinek teljesitésére elégtelennek mutatkoznék, vagy ha a társaság azt az országból kivinné, ezért még csak volt helybeli képviselőségét sem lehetne felelősségre vonni, épen azért, mert helybeli képviselősége csak «volt».

Ezen tekintetek azt követelik, hogy csak azon külföldi társaságoknak engedtessék meg üzleteiket a magyar korona országaiban, saját czégük alatt, fiók-intézet vagy ügynökség által folytatni, melyek oly államban keletkeztek, hol a jogsegély saját itéleteink végrehajtására nézve biztositva van és melyek az itteni üzlet folytatására nemcsak a magyar korona területén székelő képviselőséget, hanem a jogegyenlőség elvénél fogva, ugyancsak itt székelő *felügyelő bizottságot is rendelnek*, mely a belföldi társaságokra nézve megszabott hatáskörrel bir és felelősséggel tartozik. E mellett szükséges, hogy a törvény az iránt is intézkedjék, miként szüntethessék meg a külföldi társaságok helybeli üzletüket, nehogy esetleg védtelenül maradjunk azoknak önkényes eljárásával szemben.

Dr. Held Kálmán.

Indokolás

az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. *

Dr. TELESZKY ISTVÁN-tól.

IV. FEJEZET.

A házasságon kivül született gyermekeknek és azok rokonainak örökösödése.

38—43. §§. A házasságon kivül született gyermeknek az atya utáni örökösödését illetőleg a törvényhozások eltérő álláspontot foglalnak el. Azon törvénykönyvek, melyek a nemi közösülésből levont vélelemre alapitott atyasági keresetnek helyet adnak, milyenek például az osztrák, zürichi, szász, freyburgi és schaffhauseni törvénykönyvek, a házasságon kivül született gyermeknek semmi örökösödési jogot nem adnak az apai hagyatékban; mig ellenkezőleg a Code Napoléon, az olasz codice civile, Valais, Argau és Neuchatel cantonok törvénykönyvei és a hesseni javaslat, melyek az atyasági keresetet vagy egészen kizárják vagy pedig igen megszoritják, az atya által elismert házasságon kivül született gyermeknek jelentékeny örökösödési jogot biztositanak. Igy például a franczia p. t. k. az atyai hagyatékból az atya által elismert gyermeknek, ha törvényes maradékokkal együtt örökösödik, $^1/_3$ részét, ha az örökhagyó felmenő rokonával vagy testvérével örökösödik, felét; ha pedig távolabbi rokonokkal együtt örökösödik, háromnegyedrészét adja örökségül annak, a mit kapott volna, ha törvényes gyermek lett volna (757. §.); ha pedig örökségképes rokonok nincsenek, akkor a törvénytelen gyermek az egész hagyatékban

* Az előbbi közleményeket l. a m. évi 40., 41., 42., 44., 46., 47., 49., 51. számokban, és a f. é. 1. számban. Szerk.

örökösödik. (758. §.) Ennek körülbelül megfelelőleg van a házasságon kivül született gyermeknek az atyai hagyatékban való örökösödési joga a neuchateli p. tvkvnek 615. és és 616. §§-ban és a valaisi p. tvkv. 784. és 785. §§-ban szabályozva. A hesseni javaslat 28—31. §§-ai szerint a házasságon kivüli gyermek, ha törvényes leszármazókkal örökösödik, fél örökrészt kap, ha az örökhagyónak szüleivel, testvéreivel, vagy testvéreinek leszármazóival jő össze, a hagyaték felét, ha az örökhagyó nagyszüleivel vagy ezek leszármazóival örökösödik, a hagyatéknak $^3/_4$ részét, ha pedig még távolabbi rokonok volnának, az egész hagyatékot örökli. Még tovább megy az olasz codice civile, melynek 744., 746. és 747. §§-ai szerint az atya által elismert házasságon kivüli gyermek törvényes leszármazókkal találkozva, szintén fél örökrészt kap, ha felmenőkkel vagy házastárssal örökösödik, a hagyatéknak két harmadrészét, ha pedig felmenőkkel és házastárssal együtt jő össze, a hagyatéknak $^5/_{12}$ részét, végre ha sem felmenők sem házastárs nincsenek, az egész hagyatékot örökli.

Alig szenved kétséget, hogy a közösülésén alapuló vélelemmel igazolt atyaságot nem lehet oly rokonsági összeköttetésnek tekinteni, a melyre törvényes örökösödési igény lenne alapitható, mert a vélelem alapja felette ingatag, s mert azt, a kit ezen vélelem alapján akarata ellenére nyilvánit a birói itélet apának, az igy mintegy reátukmált gyermekkel oly belső viszonyban levőnek tekinteni nem lehet, mint a minőt a törvényes örökösödési igény feltételez. Mindamellett nem lehet helyeselni, hogy azon törvényhozások, melyek az atyasági keresetnek helyet adnak, a házasságon kivül született gyermekek ellenébe azon nem igazolt merev álláspontot foglalják el, hogy az apai hagyatékban még ott is megfosztják őket az örökösödési jogtól, a hol az apaság kérdése nem egy bizonytalan vélelmen, hanem emberi bizonyosságon alapul. Ott, a hol az apa valamely házasságon kivül született gyermeket minden kétséget kizáró módon saját gyermekének ismer el, ezen beismerésével kétségtelenné tette azon természetes kapcsolatot, mely a törvényes örökösödésnek elég biztos és méltó alapját képezi. Csak arra kell a törvényhozásnak tekintettel lenni, hogy a beismerést oly alakszerüségekhez kösse, melyekből kétségtelenné váljék, miként az apa a jogi következményt méltán eredményező komolysággal tette azon beismerést, melylyel a gyermeket övének fogadta el. Ezt teszi a tervezet, midőn a születési lajstromokba való beigtatást s a közokiratban vagy a végrendeletekre előirt alakszerüségekkel kiállitott magánokiratban való beismerést jelöli ki olyanokul, melyek a törvényes örökösödési igényt megállapitják; természetesen feltételezvén, miként a családi jog megfelelő részében elegendő biztositék lesz arra nézve, hogy törvénytelen származásu gyermeknek atyja csakis ennek kétségtelen beismerése alapján vezethető ilyennek be a születési lajstromba.

A házasságon kivül született gyermeket az elismerő atyjának rokonai ellenében örökösödési joggal felruházni nem lehet, mert az atya részéről való beismerés az ő rokonaira vonatkozólag joghatálylyal birónak nem tekinthető; miért is a tervezet az elismert gyermeknek az atyai rokonok hagyatékában örökösödési jogot nem ad.

De a házasságon kivül született gyermekeknek az elismerő apa hagyatékában való örökösödését illetőleg a tervezet, midőn egyfelől tekintetbe veszi azon felette mostoha elbánást, melyben eddig jogunk a házasságon kivül született gyermekeket az örökösödés szempontjából részesitette, másfelől kellő méltánylattal kiván viseltetni a házasság jogintézményének fontossága s az ezen alapuló törvényes családi kapocs bensősége iránt, s épen ezért, midőn egyfelől nem követi az osztrák, zürichi, szász stb. törvénykönyveknek szűkkeblü felfogását, mégis másfelől nem megy el addig, a meddig a franczia, valaisi, neuchateli és olasz codexek fent ismertetett intézkedéseikben elmennek; hanem a középuton megállapodva, azon elvi álláspontból indul ki, hogy ha az örökhagyóval legbensőbb családi összeköttetésben levő oly örökösök vannak, a kiknek a tervezet kötelesrészhez való igényt biztosit, t. i. törvényes leszármazó, apa, anya vagy házastárs: akkor a házasságon kivül született gyermekek az apa utáni törvényes örökösödésből feltétlenül ki vannak zárva, mig ha az örökhagyóval ily bensó családi összeköttetésben levő, s épen e miatt kötelesrészre is jogositott örökösei nincsenek: akkor házasságon kivül született gyermekek a távolabbi felmenő és oldalági rokonokkal együtt osztoznak az örökségben; osztoznak oly módon, hogy az örökösödési hányadok megállapitására nézve ugyanazon elv nyer alkalmazást, a mely a házastárs örökösödési jogának szabályozásánál kifejezést nyert, hogy tudniillik ha távolabb álló rokonokkal együtt hivatnak a házasságon kivül született gyermekek öröklésre, örökrészök nagyobb legyen, mint ha közelebb álló rokonokkal jönnek össze. Ha pedig az örökhagyónak öröklési joggal biró rokona nincsen, vagy a létezők az örökséget elfogadni vonakodnak, akkor természetesen megszünvén azon indok, a mi a házasságon kivül született gyermek örökösödésének korlátozását szükségessé tette, az egész hagyatékban való örökösödés a házasságon kivül született gyermeket, vagy gyermekeket, utóbbiakat a 42. §. szerint egyenlő osztály mellett kell, hogy illesse.

A 43. §. intézkedése a házasságon kivül született gyermek leszármazói részére biztositja azon örökösödési jogot, melyet különben a házasságon kivül született gyermek birt volna, ha nem atyját megelőzőleg hal vala el. Azon átalá nos kiindulási pontot, hogy a nőnek házasságon kivül született gyermekei a törvényesekkel egyenlő jogokkal birnak, itt is érvényre kellett emelni s ennélfogva megállapitani, hogy ha a házasságon kivül született gyermek nő volt, s neki is házasságon kivül született gyermekei vannak, ezek az anyjokat elismerő apának hagyatékában örökösödési joggal birnak. Ellenben a házasságon kivül született fiugyermeknek szintén házasságon kivül született gyermekei e joggal fel nem ruházhatók, mert ez ellenkeznék azon elvi állásponttal, a mi az elismert házasságon kivül született gyermek örökösödési jogának szabályozásánál kiindulási pontul elfogadtatott, hogy t. i. az elismerés csak az elismerő apa és ennek leszármazói között szolgál törvényörökösödési jog alapjául. Ha az elismert házasságon kivül született gyermek nem bir örökösödési joggal az elismerő apa törvényes atyjának hagyatékában, nem illetheti őt ilyen jog az elismerő atyát mint házasságon kivül született gyermeket szintén elismerő atya hagyatékában sem.

44.—48. §§. A házasságon kivül született gyermekek hagyatékában való örökösödési jog szabályozásánál a viszonosság elve szolgál irányadóul, s ennélfogva mig az anya és anyai rokonok a házasságon kivül született gyermek hagyatékában épen olyan mérvü örökösödéssel ruházandók fel, mintha a házasságon kivül született gyermek törvényes házasságból született volna: addig ellenkezőleg az apai ágon a házasságon kivül született gyermek csak az apa után birván örökösödési joggal, s kizárva lévén az apai rokonok hagyatékából, viszont a házasságon kivül született gyermek hagyatékában is az apai ágon csak az apát lehet részesiteni s őt is csak akkor, ha a házasságon kivül született gyermeket az apa a születési lajstromba való beigtatáskor ismerte el gyermekének. A későbbi időben történt beismerést az örökösödési igényt megállapitó hatálylyal felruházni azért nem mutatkozik czélszerünek, mivel ez esetleg alkalmul szolgálhatna arra, hogy a házasságon kivül született s szerzemény avagy örökösödés utján vagyonossá vált gyermeket az atya talán akkor, midőn a gyermek halálos betegségben szenved, elismerje s ez által magának a gyermek utáni örökösödési jogot biztositsa. Azon további korlátozás, hogy az elismerő apát örökösödési jog csak akkor illesse, ha az elismert házasságon kivül született gyermeknek örökösödésre hivatott leszármazója, anyja vagy házastársa nincsen, — szintén a viszonosság követelménye által van indokolva, valamint a viszonosságnak megfelelően van megállapitva azon fokozatosan emelkedő örökösödési hányad is, melyet az elismerő atya a hagyatékból kap a szerint a mint az anyai ágon közelebbi vagy távolabbi rokonok hivatvák vele együtt az örökösödésre.

A házasságon kivül született gyermekek hagyatékában az apai ágon való rokonokat a fentebb már kifejtettek alapján a viszonosság elvénél fogva nem lehet részesiteni; azonban van mégis egy eset, a melyben e tekintetben kivételesen eltérő intézkedés mutatkozik szükségesnek. Nevezetesen ugyanazon atya által elismert több házasságon kivül született gyermeket (házasságon kivül született testvéreket) s ezek leszármazóit egymás után viszonörökösödési joggal felruházni indokoltnak mutatkozik azért, mivel itt a kölcsönösség teljesen fenforog s mivel az ugyanazon apa által elismert házasságon kivül született gyermekeknek egymáshoz való viszonyát nem lehet ugyanazon tekintet alá esőnek venni azon viszonynyal, a melyben az ilyen házasságon kivül született gyermekek az elismerő atyának más rokonaival állanak. Valójában igazságtalanságra vezetne, hogyha valamely házasságon kivül született gyermeknek anyai rokonai

nincsenek, az őt beismerő atya elhalt s egy szintén azon atya által beismert másik, házasságon kivül született gyermek él, ez, ki épen házasságon kivüli születéséből kifolyólag ugy is korlátozott örökösödési joggal bir, házasságon kivül született testvérének hagyatékából is kizárassék és ezen hagyaték, örökös nem létezése miatt az államra szálljon. Ezen okoknál fogva a házasságon kivüli testvér és ennek leszármazói részére ugyanoly mérvü örökösödési jog volt megállapitandó, mint a minő az elismerő atyját illette volna, ha az örökhagyót tuléli.

A „Magyar Igazságügy" kritikája.

I.

A «Magyar Igazságügy» szerkesztője és Dr. Concha ur feleltek e lapokban közölt észrevételeimre.

Tauszig ur az irói és társadalmi jobb szokással ellenkezőnek tartja, hogy támadását a Jogászegylet ellen — magánügyét! — szóba hoztam.

De védekezése értelmét veszti, miután a támadás tényét *tagadja*, tehát közvetve megrovásom jogosságát elismeri az esetre, ha *ő* a Jogászegyletet megtámadta *volna*. Már pedig tagadhatatlan *tény* az, hogy *Dr. Concha ur* „a **Jogászegylet türelmét**" *alias együgyüségét is gunyolta*, melyet előadásom félrevezetni birt.

Tauszig ur bevallott szerkesztői censuráján miért bocsátotta át e kitételt? Erre a felelettel adós maradt, pedig erre alapitottam apostrophálását, mert a Jogászegylet szükségtelen és menthetetlen, becsmérlő vitábavonását tisztességtelennek s ezért a szerkesztőt is felelősnek tartom.

Én feleltem előadásomról. Mi véleményszabadsági jogon bántották a *nem-felelős* egyletet? Mióta synonymák tisztelet és pajtáskodás, hamis vád és függetlenség?

Tauszig ur büszke tettére. Csemegi ur is megbocsátotta beszéde irályának gunyolását, az egylet is meg fog neki bocsátani.

Szomoru büszkeség! Különben Tauszig ur ama első hőstettnél is gondoskodott «hátvéd»-ről. Égig magasztalta a beszéd tartalmát.

Most a megnevezett czikkiróval fedi magát, kinek vádját beismerése szerint hamisnak ismerte, s irói becsületemet azzal mégis megtámadta.

Tisztesség dolgában meg nem áll a distinctio szerkesztő és ember között. Solidarisak; feleljen róluk.

Tauszig ur beismeri, hogy Concha ur birálata érdekében nagy részét kihagyta, mely előadásom ürügyéből «jeles általános irói *photographiámat*" tartalmazta.

Minő *„jeles"* lehetett ez, kitetszik restituált passusából, mely idézeteim *„lovairól"* beszél. És erről mondja Tauszig ur, hogy a birálat kihagyása által *„annyit vesztett"*.... Mondhatni sujtóbb, cynikusabb itéletet ama birálat «erejének» *jelleme* fölött? Ha másból nem, ugy ebből látnia kellett a szerkesztőnek, hogy birálóm *személyeskedni* akar.

Mit is *„bizonyitott"* Concha ur? Elemi fejtegetés szükségét annak számára, ki méltán különböztet olvasás és megértés között. Felkapott tiz sort előadásomból, melyről most iveket váltunk, köteteket válthatnánk. Naiv gyermek sem hiszi, hogy a magyar iustitia és administratio elválasztása azon dől el, melyik középkori bölcsész theokrata, mi a rokonság a belga és olasz jog között. És még ezekben is a «jelzők» birálói tévedtek.

De Tauszig ur szerint teljesen megbizható dolgozótársa *„bizonyitott"*. Mi több, hosszasan foglalkozik magánjellememmel. Elmondja müködésem lélektani rugóit és büneit. Itél multam és jövőm felett. Az invektivák záporával áraszt el.

Mi jogon teszi ezt? Mi nagyot mivelt? Mely irodalmi érdemeket szerzett, hogy Cato Censorinus hatalmával fedd és bizonyitás nélkül gyaláz?

Irt néhány lapnyi döntvényjogi tanulmányt, melyből csak azt lehetett tanulni, hogy irója lord *Romilly* köztudomásu fejtegetését sem ismeri és a jogtan alapfogalmaival sincs tisztában.

Nem adott vélemény helyett jogászgyülésen kinos felszólalással tüntetett Dr. *Biermann* és Dr. *Weinmann* urak ellen, mivel a planum tabulare decisióit nem idézték, melyek a tárgyra nem tartoztak.

Szerkeszt «támogatva» örökölt lapot, melynek más által keservesen szerzett jó hirnevét tönkre teszi folytonos botrányhajhászattal. Megtudják abból olvasói a »Times» kiollózása folytán még a bengali egyetem állapotát és az utolsó high courti biró életrajzát is: csak magyar igazságügyet nem. Megtudják abból olvasói, hogy — mi Tauszig ur *közügye* — Rosenbergnek nincs szerkesztői legitimatiója; és nem tudják meg, — mi Tauszig ur magánügye — hogy ő neki meg volna az.

Végre tönkre tette a Jogászkört «izléses embertudása és társadalmi jobb szokásai» által és ostromolta a Jogászegylet létjogát, mig választmányába került.

És ily ember akar emelkedni lenézésen, ily ember mer leczkéztetni, jövendőlni!

II.

Concha ur még egyben-másban kétkedik tévedésén; legtöbb ponton beismerésben van.

Néhány vitapont illustrálja, *minő* támadóm volt!

A belga jog szerinte *elmaradt* a franczia mögött. Mert a közigazgatási jogvitát Belgiumban a *tiszta administratió* látja el, Francziaországban *legalább* más közeg: prefecturai s államtanács.

Miből egy betü sem áll. Belgium meghaladta Franczia-országot. A «közigazgatási jogviták» alatt értett contentieux legnagyobb része, mely Francziaországban *csak* közigazgatási hatóság jurisdictiójában van, Belgiumban *a rendes biróság* hatáskörébe tartozik. A Belgiumban fentartott *kivételes contentieux* pedig (választási, számoltatási stb. ügy), melyet C. ur teljességgel ignorált, *megint nem* a tiszta administratió (préfet, ministre), hanem *külön contentieux-birósághoz* tartozik, melyet utolsó fokon legtöbb esetben a tartománytanács állandó bizottsága képez. *E helyett* akar v. *Zuylen*, mert Belgium megedzett alkotmányosságára veszélytelen, *államtanácsot, nem franczia* mintára, hanem *függetlent. E helyett* jósolt *Barras* rendes birósági ellátást.

Concha ur tehát *az egész belga jogról* téved, midőn azt hiszi, hogy az csak a mi értelmünkben vett *magánjognak* nyujt birói oltalmat. És *az egész századról* téved, midőn azt állitja, hogy *csak 1848. után* kezdődik a közjog birói oltalmának *követelése*, holott azt *megadta Hollandia már 1815-ben* (augusztus 24. alaptörvény 165. czikk), utána *Belgium már 1831-ben* (február 7. alkotmány 92., 93. 107. czikk.)

Concha ur *1877. könyvében* mentette ugyan magát, hogy az általa használt Fooz könyve (*1859.*) *utáni belga jogot nem ismeri.* De, mint látszik, ő az 1859. előtti belga jogot époly kevéssé ismeri annak kezdetétől fogva.

Mégis *minő hangon* szólt az én nem-tudásomról! Felkapta előadásom néhány sorát Belgiumról s azt állitotta, hogy a *belga jog ideálja* — közjog birói oltalma — már megvalósult 1865-ben Olaszországban.

A miből megint az tünt ki, hogy Concha ur az *olasz jogot*, melyet könyvében *az osztrák rokonának* (!) mondott, *époly kevéssé ismeri* mint a belga jogot.

Mert *tényleg nem az olasz lesz a belga mintája, hanem az 1865. olasz törvény az 1831. belga jog receptiója volt.*

Concha ur könyvében (1877.) beismerten *csakis egy 1865. olasz törvény 11. czikkét ismerte franczia iró franczia jogi munkájából, sajnálva*, hogy azon törvény *utolsó 5 czikkét nem ismeri!* Az egész olasz joggal fél lapon en canaille bánt el.

Mégis 1880. birálatában *minő hangon* gyanusitott engem *olasz nevek* említése miatt! Az általa egyedül ismert törvényről mondá: *„a rendes biróságot* ruházván fel hatáskörrel, a hol *jogsértésről* van szó a *közigazgatási viszonyokban*, ellenkezőleg a *prefecturai tanácsokra s az államtanácsra bizván az érdekek mérlegelését.*"

Miből megint egy betü sem áll. Mert az érdekeket *a tiszta administratio* (préfet, *minister*) mérlegeli, a *kerületi* és államtanács ellenben azon *jogsértések* felett itél, melyekre nézve contentieux-iurisdictióját az 1865. márcz. 20. törvény 12-ik articoloja *fentartotta*, melyet Concha ur nem ismerhetett azon 11 §§-ból, melyeket Poitou művében talált.

Concha ur ama törvény 1. articolojából következtetve azt hitte s azt *állitotta, hogy Olaszországban 1865-ben minden contentieux, minden közigazgatási külön biróság megszünt. Ez tényleg nincs igy.* Az 1865. márcz. 20. törvény 12. czikke kivételt tesz az 1. czikk alul s mint Belgiumban, fentart kivételes contentieuxt. Fentartja az *államtanácsi biráskodást* a törvény 10. czikkében a rendes biróságra nem ruházott adóügyi jogvitákban és a *specialis* törvények által hatáskörébe addig és ezután utalt közigazgatási *jogvitákban.* Minők: bizonyos bányaügyek (1840. jun. 30. törvény), közmunkaügyek (1865. márcz. 20. törvény sulle opere publiche), vámügyek (1859. jul. 9. kir. rendelet), bizonyos pénzügyek (1866. jul. 28. aug. 4. kir. rendelet s 1867. máj. 28. törvény). Fentartja *a kerületi s államtanácsi biráskodást* községi választási jogviták-

ban. Fentartja *a számvevőszék* (corte de'conti) *biráskodását* közpénzkezelési s nyugdijazási jogvitákban (a hires *Camerini*-féle conflictus esetet l. *Annali della giurisprudenza italiana* vol. 7. part. 1. sez. 1. pag. 62.). Fentartja *bizonyos testületek biráskodását* katonai ügyekben (consigli di leva militare, di disciplina nell'armata di terra e di mare, di guardia nazionale) stb.

Ezen közigazgatási bíróságok (tribunali speciali) és a rendes bíróságok (tribunali ordinarii) közötti conflictusok elbirálását ruházta az 1875. decz. 12. törvény a római semmitőszékre, holott addig az 1865. márcz. 20. s 1859. nov. 20. törvények értelmében azok felett *az államtanács itélt.*

Concha ur tehát hálátlan és oktalan, midőn a felszólalásomra megvett *Mantellini* idézésével azt akarja ellenem bizonyitani, hogy én tévedtem, midőn neki elmondtam az olasz jogfejlődést 1865—1875. s nem emlitettem az 1877. márcz. 31. törvényt.

Concha ur nem tudván, hogy Olaszországban van contentieux, mert nem ismeri az 1865. márcz. 20. törvény 12. czikkét, s nem tudván, hogy ennek fenálló közigazgatási bíróságait hivják olaszul kivételes bíróságnak (tribunali speciali) és nem tudván, hogy ezek conflictusáról szól az 1875. decz. 12. törvény, melyet emlitettem, azt állitja, hogy *ezen törvény csak a rendes bíróságok conflictusát rendezi.* És szokott bátorsággal *magyarázza* ezt nekünk.

„Olaszországban t. i. 1875 előtt négy semmitőszék volt a nagyobb államok szerint, melyekből egykor a mai olasz királyság állott."

Miből ismét egyetlenegy betű sem áll. Mert nem volt egykori helyen, hanem először *creáltatott Rómában nem „legfőbb"* hanem csak szintén semmitőszék, és *nem az egykori államok* szerint, lévén *nápolyi, palermói* is, *nem volt* 1875 előtt, *hanem van azóta is, lesz ezentul is, nem négy hanem öt semmitőszék.* (Róma, Turin, Florencz, Napoly, Palermo). És miután Concha ur *e tényeket* (mint *Barras* és *Rossi* állitásait) *tagadni* és Tauszig ur ezt *bizonyitásnak* szentesiteni fogja, rendelkezésükre bocsátom a *Giurisprudenza italiana* 1880. évfolyamát, hol több mint 1100 hasáb döntvény tanusitja az öt semmitőszék viruló életét, és a *Paçifici-Mazzoni*-féle legjobb raccoltát az 1875., 1877. stb. törvényekről, nehogy ismereteiket ezentul is libri vendibili katalogusára korlátozzák.

Őszintén örülök, hogy Concha urat már *egy* olasz könyv *látása* meggyőzte, hogy a conflictus az allapproblema, a hatalmak megosztása az alkotmányosság alaptana, melyek körül a tudományos vita forog. Könyvét — mely e tanokat Stein és Gneist hitében «elejtette» — ujra meg kell irni, mert annak német iskolaköde magyar államférfit capacitálni, imponálni nem fog.

De könyvének 86. lapját ne idézze fel többé Lethe fenekéről, mintha ott conflictusról «gondolkozott» volna. Ott csak a franczia *„cour de compétence"* szerepel, mint a franczia *contentieux, „nem birói jellegü forum szükségének"* folyománya, mely *„a közérdeknél fogva elvonhasson ügyeket a rendes birótól."* Holott e cour ott is kell, hol nincs contentieux; holott az Hollandiában, Belgiumban, Olaszországban akkor már *egészen*, Francziaországban *félig* birói jellegü volt; holott feladata ép az, hogy ügyeket elvonni *ne* lehessen illetékes hatalmától. Concha ur könyve «álláspontjának» — a közjog birói oltalma nem involválva *birói* conflict-tribunalt — tehát csak annyiban «felelt meg» az alappróbléma mellőzése, mennyiben ő azt akkor még nem ismerte.

Ugyanez áll mentségéről, hogy a hatalmak megosztását miért mellőzte könyvében. Uj olasz ismerőseiből az «elejtett tan» most *„controversiává"* léptettetik elő, melyről ő azt mondja:

„Már pedig **én** *a közig. biráskodás független bíróság által való gyakorlatát szükségesnek,* **elodázhatlannak** *tartván, nem várhatok e* **controversiának ki tudja meddig** *huzódó megoldására* s azért «közig. biráskodásom»-ban *más alapon is* törekedtem azt megoldani.»

Ez részben *valótlan. Csak más* alapon illetve *semmi* alapon törekedett Concha ur, ki könyve irásakor még nem ismerte e controversiát. De hogy *ő nem várhat, mig mások megoldják*, s ezért *mellőz* alaptant, és mégis könyvre «törekszik», ez jellemző a kolozsvári iróra nézve.

Különben — on revient toujours à ses premiers amours.

Concha ur most is *„nem éri be"* azzal, ha a rendes biró közjog felett *itél, esetet dönt el* mint az angol és román államokban. Szerinte ez *„akadémikus* szakértő» szerepe! Ő azt *követeli,* hogy a biró az administratiót *„reformáló, megsemmisitő"* hatalommal is rendelkezzék, mit a hatalmak megosztása, a jog és politika persze egyaránt *kizárnak.*

Végül mentenem kell magamat jelen hosszadalmasságomért a nagy közönség előtt. C. ur esete nem isolált.

A német reactionarius jogtudomány pusztitással fenyegeti reformjainkat. C. ur egyoldalúságában szenved számos u. n. irónk és államférfiunk. E vészes jelenség — melyet a közigazgatási enquête is tanusitott — arra birt, hogy e *németimádó,* csalt csalók ellen és tévedéseik ősforrása ellen forduljak, bár előre láttam, hogy ezzel vihart keltek azok táborában, kiknek összes tudása *a hit ama német tekintélyekben.* De én nem keresek olcsó népszerüséget és nem törődöm személyes hátránynyal, hol a hazai jog érdekeit kell szolgálnom. E kötelességem teljesitésében meg nem fog félemliteni a tudatlanok ostroma, a roszlelkűek ármánya. *

Dr. Dell'Adami Rezső.

* **Jegyzet Concha ur számára.**

Most már beismeri, hogy Montesquieu *nem* ejtette el a hatalmak hármas felosztását, sőt ebbeli tévedése forrását is felfedezi: Paul Janet félreértését.

A helyett azt állitja most, hogy e tant «a franczia s angolok» ejtették el, idézve Laboulayet Bagehotot, Benthamt és Gladstonet, mellesleg ferditve rám fogván, hogy a három elsőt mégis *ama tan* mellett idéztem. A comikum az, hogy ezek Bentham kivételével a tant *uralkodónak* elismerik!

Azon megjegyzésemet, hogy a törvényhozás felosztása *előadásom tárgyára* nézve lényegtelen volt, *oda ferditi,* hogy én amazt általában *„egészen mellékesnek"* tartom.

Aristoteles most «a természeti tudományokban *máig* bámult fokra emelkedett.» C. ur tehát azon *mái* tudósok egész könyveit, melyek kimutatják, hogy Arisztoteles egész physikája a botlások tömkelege, *bámulatnak* érti!

Spinozát Hornból közvetiti, kinek utóbb beismert phantasmagoriáját, mely oly regényes mint akár Auerbaché, C. ur naivan komolyba vette, mert nyomtatva látta. A királyi tanácsban, mely *mindent* végez, a 4 §. demokratiában, melyet Spinoza hatalmi cultusának megfelelően *teljes korlátlanságáért* dicsér, præconcipiálva látja a *hatalmak megosztását és korlátozását,* Montesquieu tanát! Kérkedik egy *történeti* helylyel a tract. theol. pol.-ból és szememre hányja az *ethika mellőzését,* melyben thémánkról *egy betü sincs!* Belekeveri a gondolatszabadságot (!) vitánkba, mely itt mellette legfölebb azt igazolhatná, hogy szabad *nem* gondolkozni is.

Hobbest az *isteni jog számüzőjének* mondta, *holott annak alapitója,* mint műveiből kimutattam. És az általam adott tartalmi resumeket *marginaléknak* tartva rám fogja, hogy én nem olvastam csak margináléit!

A «magasztos bölcsészet» és «természettudomány» embere oly miveletlen, hogy a minden szemlében ismertetett hires élettani vitát *Claude Bernard* (teleologismus) és *Robin* (mechanismus) között nemcsak nem ismeri, hanem puszta felemlitésében a nagyzás non plus ultráját látja! Ki ma bölcsészetről szólni akar, a természettudomány minden ága alapelméleteinek ismeretét nem nélkülözheti, és ki Aristotelesben mai természettudományt bámul, nincs feljogositva, a mechanikus, organikus etc. «jelzőket» Terminus isteni önérzettel másnál rectificálni.

Annak igazolására, hogy Gneist *hiven* adja az *angol alkotmány* leirását, egy közigazgatási értekezés azon helyét idézi, mely szerint Gneist tana *ellenkezik whig, tory és continentalis parlamentaris* tanokkal! Hogy Gneist *tudós,* mindég elismertem; nemis foglalkoztam volna vele annyit, ha p. o. csak Concha ur könyvét irta volna.

Stein *„eredeti"* tana most már az 1828. franczia jogból ered! Mert az is, az olasz jog is, mint kimutattam, svájczi-belga-hollandi eredetü, azért rám fog anachronismust, mintha Stein 1864. könyvét az 1865. olasz *törvényből* vettnek mondottam volna; utóbbit akkor ajánlottam követésre, midőn rendes *birói* közjogi oltalmat követeltem előadásomban, hogy az angol és *román* népeket kövesse nemzetünk.

A *„törvény és rendelet"* joga (én Stein e tanát czáfoltam) nem hozatik szóba; a belga *repertoiret* sem becsmérli már C. ur, bár *bulletint* még mindig *„orvosi iratnak"* tart!

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perek kevesbitéséről.

Általános a panasz, hogy bíróságaink tul vannak halmozva s hogy a perek száma nálunk nagyobb, mint bármely nemzetnél. Fölületes birálat egészen könnyedén tulesik ezen jelenség felett és a magyar faj perlekedési viszketegének, a magyar ember perlekedő termeszetének tulajdonitja a perek nagy számát s nem is igen keres ellene orvoslást. Nem kevésbbé elterjedt a panasz az igazságszolgáltatásnak drágasága felett, még pedig ugy az állam, mint pedig a perlekedő fél szempontjából.

A szakembernek, különösen a gyakorlat terén müködő jogásznak kiváló alkalma van ezen panaszok mibenlétéről meggyőződni, s noha azok alaposságát kétségbe nem is vonhatja, az okot kutatva, nem a nemzet speciális jellegében, tehát nem a speciális jellegként nekünk tulajdonitott perlekedési viszketegben, hanem a peres eljárás hiányaiban találja fel.

Jelenleg már szinte divatossá válik az életbeléptetendő szóbeliséget és közvetlenséget mint általános gyógyszert előtérbe tolni, s annak életbeléptetésétől várni, ha nem is az igazságszolgáltatás olcsóbbá tételét, de igenis a perek kevesbedését. Elismerem, hogy a szóbeliség és közvetlenség rendszerének behozatala a perek számát bizonyos, ne éljünk illusiókban, igen csekély mérvben csökkenteni fogja.

Ha azonban mindazon peres ügyeket, melyek jelenleg contradictatorius eljárás utján tárgyaltatnak, a szóbeliség behozatala után is contradictatorie kell tárgyalnunk, akkor a perek kevesbedése a minimumra száll alá.

Ismeretes dolog ugyanis, hogy a jelenlegi peres eljárás mellett minden magán jogügyletből keletkezett vitás kérdés csak perinditás által orvosolható. Sőt nemcsak vitás kérdések eldöntése végett kell perutra lépni, hanem a jelenlegi peres eljárás még oly esetekben is pert inditani kényszerit, midőn a kereső fél joga teljesen bebizonyitva áll.

Ilyenek például a zálogga biztositott követelések. A hitelező nemcsak követelését igazoló okirattal rendelkezik, hanem adósától zálogot is nyert; meglehet, hogy adósa nem is tesz a kielégités ellen kifogást, szivesen beleegyez a zálogul lekötött tárgy értékesitésébe, s ime a hitelező mindezek daczára keresetet tartozik inditani, itéletet kieszközölni, végrehajtást intézni, s csak mindezek teljesitése után jut a kielégités küszöbéhez.

Ha a szóbeliség és közvetlenség mellett is csak ily sok előzmény után lesz a czél elérhető, miként remélhessük akkor a perek kevesbedését?

Ilyenek továbbá azon birtokperek, melyekben a telekkönyvi tulajdonos kimutatva tulajdonosi minőségét, kimutatva jogszerzési czimének jogérvényességét, birtokon kivül tartozik néha évekig perelni, mig jogos birtokához jut.

Mindezen perek mellőzhetők és mellőzendők még mielőtt a szóbeliség és közvetlenség életbeléptettetnék. Az emlitettem perek mellőzésének és a kereső fél jogai peren kivüli eljárás utján való érvényesitésének kérdése ugy az élmélet, mint a gyakorlat szempontjából elég fontos arra, hogy megbeszélés tárgyát képezze.

A gyakorlat szempontjából gyakorlati észleletek alapján nézetem e tárgyban, hogy a zálogga biztositott követelés végett perinditásnak szüksége nem forog fen.

A perinditásnál sokkal czélszerübbnek mutatkozik a keresk. törvény 305. §-ának minden, nemcsak kereskedelmi jogügyletre való kiterjesztése, általánositása, oly korlátozással, hogy az adós előbb fizetési meghagyást nyerne s ennek jogerőre emelkedése után a követelés ki nem elégitése esetén foganatosittatnék azonnal az árverés.

Törvényeinkben ilyen eljárási mód már be van hozva, a váltóügyeknél, kereskedelmi ügyleteknél és a közjegyzői okmányon alapuló követeléseknél.

Az ezen ügyekre vonatkozólag törvényesitett eljárási mód alapelvét elfogadva, a zálogga biztositott követelésekre nézve az eljárás következőleg lenne szabályozandó:

1. A zálogga biztositott hitelező az illetékes bíróságnál, ha zálogul ingatlanok kötvék le, mindig az illetékes telekkönyvi bíróságnál keresetet nyujt be fizetési meghagyás kibocsátása végett.

2. Az adósnak joga legyen, ha a fizetési meghagyást sérelmesnek és érvénytelenithetőnek véli, az ellen kifogással élni.

3. Ha az adós fizetési kötelezettségének a meghagyásban kitüzött zárhatáridő alatt meg nem felel, sem kifogási perorvoslattal nem él, a hitelező jogot nyer a kézi zálogul szolgáló ingók, vagy jelzálogul lekötött ingatlanok birói elárvereztetéséért folyamodni.

Minthogy a végrehajtás czélja nem egyéb, mint a kielégitésre alkalmas tárgyat zálogul lekötni és a végrehajtás alapján nyert zálogjognál fogva eladatni; minthogy továbbá a zálogga biztositott követelésnél zálogolás szüksége már nem forog fen: ennélfogva sem a végrehajtás kérelmezésének, sem a zálogolásnak nincs értelme.

Legfelebb a kikiáltási vagy becsár meghatározásának szüksége forog fen, ez pedig kézi zálognál a követelés összege lehet, s ingatlanoknál a földadó, ingatlanok tartozékainál hivatalos becslevél alapján könnyen minden alakszerü eljárás mellőzésével megállapitható.

Tekintve a zálogjog természetét a zálogga biztositott követelésnek az itt ajánlottam módon való érvényesitését azzal teljesen összhangzatosnak kell tekintenünk, a mi különben már a zálog fogalmából is következik.

Ha a zálog a követelés biztositására és azért adatik, hogy a hitelező zálogtartó az adós kötelezettségének nem teljesitése esetén a zálogból magát kielégithesse: akkor a törvénynek akként kell alkottatni, hogy a kitüzött czél minél biztosabban, minél gyorsabban és minél olcsóbban éressék el.

A jelenlegi rendszer mellett elfogadható észszerü ok nélkül zaklattatik a biró, hiábavaló költség okoztatik a kötelezettségben álló adósnak és a zálogtartó hitelező jogai érvényesitésénél czél és szükség nélküli akadályokkal kénytelen küzdeni.

A zálogtartó követelésének érvényesitése végett keresetet kénytelen inditani, holott követelésének érvénye kétségbe sem vonatik, sőt a jelzálogilag biztositott követelésnél a bekebelezés által már birói sanctiót is nyert. A követelés érvényességének itélet vagy egyesség által történt birói constatálása után, végrehajtási kérvény intézendő, a végrehajtás keresztülvezetendő daczára annak, hogy számos esetben csupán csak az képezi a végrehajtási, illetve kielégitési alapot, a mi már különben is a hitelező javára zálogul le volt kötve.

Ezen költséges, hosszadalmas és a bíróságokat is hasztalanul terhelő eljárás helyett az ajánlottam módnak elfogadása mellett csupán csak fizetési meghagyás kérelmeztetik és bocsáttatik ki.

Mig amannál a biró tárgyalási vagy perfelvételi határnapot tüz ki, az ügyet sommás uton letárgyalja vagy rendes eljárás mellett letárgyaltatja, itéletet hoz, végrehajtást rendel és a végrehajtási eljárás felett is határozatot hoz: itt csupán csak egyetlen egy ténykedést követel tőle a fél, t. i. a fizetési meghagyás kibocsátását.

Mennyi idő fecséreltetik el ekként czél és haszon nélkül, mennyi ideig vár a hitelező pénzére, mig mindazokat kieszközölni sikerül, s mennyi pénzébe kerül mindaz az adósnak! Pedig az orvoslás nagyon egyszerü: ne kényszerittessék akkor is perelni, mikor pernek szüksége nem forog fen s legyen per csupán akkor, mikor a kérdés valósággal vitás, a mi csak akkor áll be, ha az adós a fizetési meghagyás ellen kifogással él.

Az eljárás ily egyszerüsitett módját lehetne alkalmazni mutatis mutandis oly követelésekre nézve is, melyek perrendszerüleg teljes bizonyitékot képező okmány alapján támasztatnak. Ugyanigy lehetne eljárni azon birtokpereknél, melyekben a telekkönyvi tulajdonos jogszerzési törvényes czimének kimutatása mellett követelné a birtokbabocsátást. Természetes, hogy a végrehajtás itt már, a követelő fél. zálogga nem birván, foganatositandó lenne, s hogy a birtokbabocsátásra nézve nem fizetési meghagyás, hanem birtokbabocsátás iránti birói meghagyás lenne kibocsátandó.

Tóth Gáspár,
selmeczi ügyvéd.

Észrevételek «az ügyvéd visszatartási joga» tárgyában.

Jelen lap mult évi utolsó számában a czimben foglalt tárgyat érdeklő fejtegetés jelent meg, mely abban culminál, hogy a m. büntetőtörvényeket életbeléptető 1880: XXXVII. törvényczikk az ügyv. rendt. 48. §-át *hatályon kivül helyezte* s ennélfogva az ügyvéd a fél megbizása folytán behajtott pénzre *visszatartási jogot gyakorolhat.*

E felfogás nézetünk szerint ugy kiindulási pontjában, mint következtetésében téves, mely okból helyén látjuk a kérdés tisztázásához észrevételeinkkel hozzájárulni.

A kiindulási pontot illetőleg nem oszthatjuk azon nézetet, mintha az 1880: XXXVII. törvényczikk 2. és 3. §§. az ügyv. rendt. 48. §-át hatályon kivül helyezték volna. Az életbeléptetési törvény idézett §-ai szerint a törvényeknek... csak azon megállapitásai helyeztettek hatályon kivül, «melyek a magyar büntetőtörvénykönyvek intézkedéseinek tárgyát $\frac{\text{képező}}{\text{nem képező}}$ valamely cselekményre vagy mulasztásra *büntetést határoznak.*"

Az ügyv. rendt. 48. §-ának tartalma nem felel meg a hatályon kivül helyezést maga után vonó idézett feltételnek; mert a 48. §. első bekezdése az iránt rendelkezik, hogy az ügyvéd köteles a történt pénzbehajtásról a felet rögtön értesiteni és a pénzt annak kivánatára kiszolgáltatni, második bekezdése pedig a kötelességszegő ellen esetleg inditandó büntető vagy fegyelmi eljárásról szól, tehát nelkülöz oly megállapitást, mely a büntetőtörv. intézkedéseinek tárgyát $\frac{\text{képező}}{\text{nem képező}}$ valamely cselekményre vagy mulasztásra *büntetést határozna.* Benne van ugyan a 48. §-ban, hogy azon

ügyvéd, ki a behajtott pénzt más czélra fordította, *mint sikkasztó fenyitendő,* s e tekintetben a szóban levő §. a büntetőtörvény intézkedésének tárgyát képező cselekményről szól, azonban, miután e cselekményre *büntetést nem határoz*, hatályon kivül helyezettnek annál kevésbbé tekinthető, minthogy a büntettekről és vétségekről szóló magyar büntetőtörvény 1. §.-a kijelenti, hogy «büntettet vagy vétséget azon cselekmény képez, melyet *a törvény* annak nyilvánit», s igy a büntetőtörvénytől különböző *más törvény* által büntettnek nyilvánitott cselekmény is a büntetőtörvény szerint *az ez által meghatározott büntetéssel* ép ugy fenyitendő, mintha az illető cselekményt maga a büntetőtörvény nyilvánitaná büntettnek.

Az életbeléptetési törvény ide vágó §-ai egyébiránt elég világosan s kétségtelenül tanusitják, hogy az ügyv. rendt. 48. §.-a a büntetőtörvények által hatályon kivül nem helyeztetett, s igy elesvén a kiindulási pont, a fejtegetésnek arra alapitott következtetése is elesik, s nem áll az, mintha a büntetőtörvény életbelépte folytán az ügyvéd a fél megbizásában behajtott értékekre *visszatartási jogot gyakorolhatna.*

Sem a büntetőtörvény, sem az azok életbelépte előtti törvényszéki gyakorlat álláspontjából nem találjuk helyesnek, a visszatartási jogot a sikkasztás fen- vagy fen nem forgásának kérdésével szoros kapcsolatban tárgyalni. Ha ezt tenni helyes volna, az adásvevési szerződéssel egyidejüleg a csalást, a váltójoggal egyidejüleg a váltóhamisitást kellene tárgyalni, mert adásvétel körül csalás, váltó körül hamisitás ép ugy előfordulhat, mint behajtott pénzre nézve sikkasztás. De utóbbiból nem következik, hogy az ügyvéd visszatartási jogot nem gyakorolhat, s abból, hogy az ügyvéd visszatartási jogot érvényesithet, nem következik, hogy a behajtott pénzre nézve sikkasztás el nem követhető. Legczélszerübb tehát a visszatartási jogot magában véve fejtegetni s létezése tekintetében azon forrásokhoz folyamodni, melyek más jogok keletkezésére is alkalmul szolgálhatnak; ilyenek kiválóan a törvény, szerződés és birói határozat.

Az ügyvéd visszatartási jogát statuáló *törvényünk* nem létezik, ép oly kevéssé, mint a kereskedők kivételével a megbizottak általában véve sem dicsekedhetnek a visszatartási jog törvényszerü élvezetével. Kedvezmény hiányában pedig nagyon természetes, hogy az ügyvéd azon értéket, melyet megbizója részére behajtott s mely kezébe csak azért került, mivel a felvételkor a felet képviselte, annak kiszolgáltatni köteles, mint az ügyv. rendt. 48. §. is előirja.

Szerződés alapján érvényesithet az ügyvéd visszatartási jogot, ép ugy *birói határozat* alapján is, s e tekintetben az ügyv. rendt. 48. §. akadályt nem képez. Ily esetek azonban ritkák, s midőn azon kérdést fejtegetjük, vajon az ügyvéd a fél megbizásából behajtott pénzre visszatartási joggal bir-e vagy sem, oly eset tartandó szem előtt, melyben ily jog gyakorlása iránt sem szerződés, sem birói határozat nem létezik, s akkor csak *tagadó felelet* adható helyesen.

Daczára annak, hogy az ügyvéd általában véve visszatartási joggal nem bir, nem helyeselhetjük az ügyv. rendt. 48. §-nak olykép való magyarázatát, mintha a behajtott pénz kiadásának a fél kivánata ellenére megtagadása *minden esetben* egyértelmü lenne a *más czélra való fordittással* s feltétlenül *sikkasztásnak* lenne tekinthető, pl. akkor is, ha az ügyvédnek megbizója ellen megitélt dijkövetelése van. Ily feltevést már a törvény czéljával sem lehetne összhangzásba hozni, mely csak arra irányulhatott, hogy a felek károsodástól lehetőleg megóvassanak, de semmikép sem kivánhatta az ügyvédet fenyitő eljárással s annak következményeivel sujtani oly tényért, melyet a kereskedő a keresk. törv. értelmében jogként gyakorolhat. De nem igazolható ily feltevés a büntetőjog alapelveivel sem. Mert ha az ügyvédnek azon fele ellenében, kinek megbizásából pénzt behajtott, megitélt ügyvédi dijkövetelése van, ez magában véve — törvény s megállapodás hiányában — a pénz visszatartására nem jogositja ugyan, azonban tekintettel arra, hogy ily esetben a behajtott pénz kiadásának *követelése* fenálló ügyvédi *dijkövetelléssel* áll szemben, a kölcsönös jogok mikénti érvényesitése a polgári biró által lesz tisztába hozandó s sikkasztás már csak azért sem lesz megállapitható, mert az annak tényálladékához lényegesen megkivántató dolust a fenálló dijkövetelési jog kizárja. A 48. §. második bekezdésének azon részét tehát, mely szerint a behajtott pénzt más czélra fordító ügyvéd mint sikkasztó fenyitendő, soha sem alkalmazhatni oly esetre, melyben az ügyvéd jogszerüen fenálló követeléssel bir ügyfele ellen. Igazolja e felfogás helyes voltát a szóban levő §. szövege is, mely megengedi, hogy a behajtott pénznek más czélra forditása *nem minden esetben* lesz sikkasztásnak vehető, hanem csakis akkor, ha a sikkasztásnak — előbb a bünt. jog elveinek s a törvényszéki gyakorlatnak, ujabban a bünt. törvénynek megfelelő — ismérvei fenforognak.

Azon eseteken kivül, melyekben a pénz visszatartása szerződés vagy birói határozat alapján jogosult lehet, a behajtott pénz kiadásának megtagadását ez idő szerint is jogosulatlannak és az ügyv. rendt. 66. §. értelmében *kötelességszegésnek* tekintjük. E kötelességszegés azonban az esetek különböző voltához képest különböző jelleggel birhat, azaz az imént idézett §. szerint lehet az tisztán csak *polgárjogi hatályu,* de lehet *bünvádi* vagy *fegyelmi eljárásnak is alkalmas substratuma.* A csak polgárjogi hatályu kötelességszegés pénzvisszatartás esetében azon eredménynyel jár, hogy a polgári törvényszék a visszatartást jogosulatlannak mondja ki s az illető ügyvédet annak kiadására kötelezi. Ha ellenben a kötelességszegés egyszersmind büntető vagy fegyelmi eljárás alá tartozónak látszik, a polgári törvényszék az iratokat az illetékes büntető bírósághoz, illetve ügyvédi kamarához küldi át. Önként értetődik, hogy a büncselekmények, illetve fegyelmi vétségek megitélésére kizárólag illetékes fenyitő biróság, illetve ügyvédi kamara az érdemleges határozat hozatalában az iratokat áttett polgári törvényszék véleményétől teljesen függetlenül fog eljárni.

Ez nézetünk szerint az ügyvéd visszatartási jogának (?) mai állása. Az ügyvéd munkálkodásának erkölcsi értékét s anyagi érdekét mibe sem vevő e visszás állapot az igazságügyminiszter ur által az ügyv. rendt. módositása tárgyában egybehivott enquête által fölismertetvén, utóbbi azon véleményt fejezte ki, hogy az ügyv. rendt. módositása iránt hozandó törvénybe az ügyvéd visszatartási jogát biztositó intézkedést fölvenni szükséges. Az ügyvéd visszatartási joga tehát eddigelé csak e nagybecsü kijelentéssel haladta tul a pium desiderium stadiumát, sem többel, sem kevesebbel.

Dr. Holländer Lajos.

Heti szemle.

Az ügyvédvizsgáló bizottság ez évi alakuló ülésén az elnök érdekes adatokat terjesztett elő a bizottság hat évi müködését illetőleg. E szerint:

1875-ben	428	ügyvédi,	82 váltóügyvédi
1876-ban	513	«	27 «
1877-ben	466	«	10 «
1878-ben	277	«	12 «
1879-ben	249	«	5 «
1880-ban	243	«	2 «

vizsga tartatott. Az utóbbi évben a jelentkezettek közt volt 63 törvényszéki és egyéb hivatalnok; megbukott összesen ez év alatt 36. Tehát tisztán az ügyvédek számát szaporitotta 144. A bizottság intézkedett az iránt is, hogy az irásbeli vizsga feladatai revisio alá vétessenek és az elavultak ujakkal kicseréltessenek. (Megemlitjük e helyen, hogy a bizottság kinevezett tagjai közül Sümeghy lemondott, és kineveztetett helyébe Novák táblabiró. Mult heti számunkban a kinevezettek közül tévedésből kimaradt Andrássovits Béla.)

A csődtörvényjavaslat tárgyalásával, mely e héten a képviselőház napi rendjét elfoglalta, legközelebb külön czikkben foglalkozunk.

Különfélék.

Mai számunkkal küldjük szét a mult évi döntvénygyüjtemény tartalommutatóját.

A **Magyar Jogászegylet**-ben f. hó 15-én (szombaton) d. u. 6 órakor *Dr. Neumann Ármin* tart előadást az életbiztositásról.

Egy ügyvédjelölt, ki már hosszabb idő óta gyakorlaton van, alkalmazást keres a fővárosban vagy a vidéken.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (**Január 18-tól január 25-ig.**) **Czabán** Dániel debreczeni tsz. jan. 19. (290). — Molnár **Farkas** József s neje Aradi Julianna szegedi tsz. jan. 19., 20., 21. (269). — **Gebrüder Fischl,** Fischl Zsigmond, Fischl Sándor bpesti e. f. tsz. jan. 19., 20., 21. (281). — **Wimmer** Adolf bpesti e. f. tsz. jan. 19., 20., 21. (293). — **Balázs** László sz.-udvarhelyi tsz. jan. 20. (277). — Friedrich **Rautmann** bpesti ker. s vtsz. jan. 24., 25., 26. (277). — **Makk és Kammerer** zombori tsz. jan. 24., 25., 26. (297). — **Gromon** Dezső zombori tsz. jan. 24.. 25., 26. (245).

Kivonat a „Budapesti Közlöny"-ből.

Pályázatok: S.-a.-ujhelyi tszéknél **irnok**; bh. febr. 5. e tsz. elnökéhez (3). — Karánsebesi tsznél **II. oszt. jegyző**; bh. febr. 7. e tsz. elnökéhez (3). — Bánffihunyadi jbsgnál **III. oszt. telekkönyvvezető**; bh. febr. 5. kolozsvári tsz. elnökéhez (3). — Kassai ügyészségnél **irnok**; bh. febr. 16. bpesti főügyészhez (3). — Esztergomi jbsgnál **II. oszt. telekkönyvvezető**; bh. febr. 8. komáromi tsz. elnökéhez (5).

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Törvényjavaslat

a polg. törvkezési rtartásról szóló 1868: LIV. t. cz. módositása tárgyában.*

(Befejezése.)

40. §. Az elsőbirósági itélet ellen semmiségi okul a következő alaki sérelmek szolgálnak:

a) ha a peres eljárás hivatalból indittatott meg;

b) ha az ügy a polgári bíróság hatósága alá nem tartozik;

c) ha azon esetekben, a melyekben a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincsen, illetéktelen biró járt el;

d) ha sommás ügyben az illetéktelen biró az illetőség elleni kifogás elvetésével a birói illetőséget megállapitotta;

e) ha vagy a peres ügy eldöntésére lényeges befolyással levő birói cselekvénybe, vagy az itélet hozatalába érdekelt biró folyt be;

f) ha meg nem jelenése folytán lett ügyvesztessé azon fél, a ki épen nem, vagy nem törvényszerüen idéztetett;

g) ha semmis hirdetményi idézés eszközöltetett s az ilykép idézett fél maga meg nem jelent;

h) ha a tárgyalás vagy eljárás nyilvánosságára nézve megállapitott szabályok meg nem tartattak;

i) ha valamely önképviseletre nem jogositott, vagy jogi személy, törvényes képviselőjének mellőzésével inditott pert, vagy idéztetett perbe s a hiba utólag helyre nem hozatott;

k) ha valamely félnek nevében egy harmadik meghatalmazás nélkül járt el s a hiány nem pótoltatott;

l) ha a bíróság a határozat hozatalakor nem volt szabályszerüleg alakitva;

m) ha az itélet kiadmánya a tanácskozás folytán hozott határozattól lényegesen eltér;

n) ha az itélet rendelkező része annyira érthetetlen, hogy alaposan felül nem vizsgálható;

o) ha a felebbezett itéletet megelőző birói eljárásnál, vagy birói határozat hozatalánál a vita-kérdés eldöntésére lényeges befolyást gyakorló eljárási szabályok megsértettek vagy mellőztettek.

Ezen alaki sérelmek közül a *b)*, *c)*, *i)*, *k)*, *l)*, *m)*, *n)* és *o)* pont alattiak, ha a felebbező fél által a felebbezésben kifejezetten meg nem jelöltettek is, hivatalból figyelembe veendők.

Egyéb alaki sérelmek csak akkor vétetnek figyelembe, ha a felebbezésben kifejezetten megjelöltettek.

41. §. Ha valamely, hivatalból figyelembe veendő, vagy valamely más, kifejezetten megjelölt semmiségi ok forog fen, a másodbiróság a körülményekhez képest vagy csupán az első biróság itéletét, vagy egyszersmind az itéletet megelőző eljárást és birói határozatokat is egészben vagy kifejezetten kijelölendő részében megsemmisiti s uj itélet hozatalát, esetleg az eljárás hiányainak pótlását vagy ujabb eljárást rendel.

42. §. A másodbiróság, ha az elsőbirósági itéletet, a 39—41. §§. alapján megsemmisiti, vagy az 1868. LIV. t. cz. 108. és 109. §§-ai alapján feloldja s ujabb vagy póteljárást, bizonyitási eljárás felvételét, vagy ujabb itélet hozatalát rendel meg: végzés által határoz.

Minden más esetben, akár helybenhagyatik, akár megváltoztatik az elsőbirósági itélet, a másodbirósági határozat is itélet alakjában hozatik.

Itélet hozatik akkor is, ha a másodbiróság az elsőbirósági itéletet részben oldja fel, részben pedig érdemleg határoz.

43. §. A másodbiróság az elsőbirósági itéletet, ha az ellen csak az egyik fél élt felebbezéssel és a másik fél a felebbezéshez nem csatlakozott: a felebbező hátrányára meg nem változtathatja.

44. §. A másodbirósági itélet ellen való felebbezésre nézve ez első biróság itélete ellen való felebbezésekre megállapitott szabályok alkalmazandók.

Ha a 40. §. *e)*, *h)*, *l)*, *m)* és *n)* pontjaiba ütköző alaki sérelmek a másodbirósági itélet hozatalánál fordulnak elő: a legfelsőbb biróság csupán a másodbiróság itéletét semmisiti meg s ezt ujabb határozat hozatalára utasitja.

Egyébként a 39—41. §§. és az 1868: LIV. törvényczikk 108. és 109. §§-nak eseteiben, a legfőbb biróság mindkét alsóbb-birósági itéletet megsemmisiteni, vagy feloldani és ujabb itélet-hozatal, esetleg pót- vagy ujabb eljárás végett az iratokat az első birósághoz visszaküldeni köteles.

45. §. Ha a másodbiróság részben érdemleg itélt, részben pedig az 1868: LIV. t. cz. 108. §-a szerint további eljárást rendelt: a másodbirósági itéletnek érdemleges része ellen a felebbezés a 33. §-ban megszabott határidő alatt adandó ugyan be; de az iratok a harmadbirósághoz csak azután terjesztendők fel, miután a feloldás folytán már ujabb első- s esetleg másodbirósági itélet hozatott.

A felterjesztés, ha az ujabbi első- vagy másodbirósági itélet nem felebbeztetett, ezen itélet jogerőre emelkedése után, különben pedig az ujabbi másodbirósági itélet elleni felebbezés kapcsában eszközlendő.

46. §. Ha sommás perben a bíróság illetősége megállapittatván, a másodbiróság a birói illetőség kérdésében és az ügy érdemében együttesen határoz: az e tárgyban hozott itéletnek azon része ellen, mely a birói illetőség kérdését tárgyazza, a harmadbirósághoz további felebbezésnek csak annyiban van helye, a mennyiben olyan esetekben, a melyekben a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincsen, az illetéktelen bíróság illetékesnek, vagy az illetékes bíróság illetéktelennek mondatott ki.

47. §. A 33. §-ban felsorolt felebbezett elsőbirósági végzéseket helybenhagyó másodbirósági végzések ellen további felebbezésnek helye nincsen.

Ugyanezen esetekben azon fél, kire nézve a másodbirósági végzés kedvezőbb, ez ellen további felebbezéssel nem élhet.

48. §. Azon sommás perekben, melyekben a kereset tárgya járulékok nélkül 500 forintot meg nem haladó készpénz, az elsőbirósági itéletet helybenhagyó másodbirósági itélet ellen további felebbezésnek helye nincsen.

49. §. Ha a másodbiróság az első bíróságnak itéletét egészben vagy részben helybenhagyta, a helybenhagyott itéletnek, vagy az itélet helybenhagyott részének végrehajtását a különben törvényileg ki nem zárt felebbezés nem gátolja.

A megitélt eskü letételére a helybenhagyó itélet ellen beadott felebbezésnek halasztó hatálya van.

50. §. Ha a harmadbiróság a két egyenlő itélet ellen beadott felebbezést merőben alapnélkülinek találná, a felebbező 500 forintig terjedhető pénzbirsággal büntettetik. E birságért a felelősség első sorban a felet terheli, kinek a felebbezést ellenjegyző ügyvéd ellen viszkereseti joga van, azon esetben, ha a fél egyenes utasitása nélkül élt a felebbezéssel.

51. §. A 40. §. *i)* és *k)* pontjaiban foglalt alaki sérelmek eseteiben az itélet jogerőre emelkedése vagy birói egyesség kötése után a törvényes képviselő, vagy az időközben önképviseleti jogosultságot nyert fél, vagy az, a kinek nevében egy harmadik meghatalmazás nélkül járt el, ugyanezen §. *e)* pontjában foglalt alaki sérelem esetében pedig a perveszetes fél az eljárás megsemmisitését kereset utján követelheti.

Ezen kereset beadásának határidejére és az eljárásra nézve a 25. §. intézkedései megfelelően alkalmazandók.

A 40. §. *k)* pontjának esetében a meghatalmazás nélkül fellépő is megidézendő s ha meghatalmazását igazolni nem képes, a mindkét félnek okozott költségekben elmarasztalandó.

52. §. Az elsőbirósági végzések ellen, azon esetek kivételével, melyekben a törvény ezen jogorvoslatot kizárja, felfolyamodásnak van helye.

A felfolyamodás a végzés kézbesitésétől vagy kihirdetésétől számitott nyolcz nap alatt adandó be.

53. §. Felfolyamodásnak esetében a másodbiróság az első biróság által eldöntött kérdést rendszerint maga érdemleg intézi el, s a 40. §-ban felsorolt alaki sérelmek miatt a végzést csak az első biróság illetéktelensége esetében és akkor semmisiti meg, ha a körülményekhez képest a panaszolt sérelmet nem orvosolhatná az által, hogy a szabálytalan intézkedést szabályszerüvel pótolja.

A mennyiben a körülmények szükségessé teszik, a másodbiróság a végzés feloldása mellett az első bíróságot ujabb határozat hozatalára s a szükséghez képest e végből a felek meghallgatására utasithatja.

54. §. Az első bíróságnak a per folyama alatt, a kereset inditásától az itéletig hozott azon végzései ellen, melyek a

* Az elsö közleményt l. a mult heti szám mellékletében.

per előkészitésére vonatkoznak, ide értve a beadványnak hiány-pótlás végetti visszaadását, halasztás megadását vagy megtagadását, tanuk vagy szakértők kihallgatását, a tárgyalás kiegészitését és ujabb itélet hozatalát rendelő végzéseket, felfolyamodásnak helye nincsen.

Ezen végzések által okozott sérelmek orvoslása — kivéve azon eseteket, melyekben a felfolyamodás kifejezetten kizárva van, az ügy érdemében hozott itélet elleni felebbezésben szorgalmazható; mi végből jogfentartással élni nem szükséges.

55. §. Előleges bizonyitást, továbbá kérvényekre tárgyalást, vagy az ellenfél meghallgatását, nem különben felebbvitel esetében az iratok felterjesztését, ugy a felsőbbirósági határozatok közlését rendelő végzések ellen, felfolyamodásnak helye nincsen.

56. §. Az 54. §. intézkedése által a felfolyamodás nincs kizárva:

1. azon végzés ellen, mely által rendes perekben a birói illetőség kérdése eldöntetik, akár adatik hely a kifogásnak, akár nem; sommás perekben pedig a kifogásnak helyt adó végzés ellen;

2. azon végzés ellen, mely által a bíróság az eljárás folyamba tétele iránti beadványt visszautasitja, vagy a folyamban levő perbeli eljárást megszünteti, vagy felfüggeszti;

3. azon végzés ellen, mely által a felfüggesztett eljárás folytatólagos folyamba tétele iránti beadvány visszautasittatik;

4. azon végzés ellen, mely által pénzbirság vagy fogságbüntetés szabatik ki;

5. azon végzés ellen, melylyel valamely birói letét kiadatása megengedtetik, vagy megtagadtatik.

57. §. A pertárnok és rendes perekben a bizonyitási eljárás felvételével megbizott birósági tag eljárása és intézkedése által okozott sérelmek miatt a fél, az eljárás befejezésétől számitott 8 nap alatt, mindenesetre azonban csak az elsőbirósági itélet hozatala előtt a per bíróságánál kereshet orvoslást.

A bíróság, ha az e tárgyban előterjesztett kérelmet indokoltnak találja, a sérelem orvoslása, vagy a törvényellenes eljárás helyreigazitása iránt intézkedik.

58. §. A felfolyamodásnak halasztó hatálya rendszerint nincsen.

Rendes perekben azonban a bíróság illetősége elleni kifogást elvető végzés elleni felfolyamodás elintézése előtt, az első bíróság az ügy érdemében nem hozhat itéletet.

Halasztó hatálylyal nem biró felfolyamodás esetében azon ügyiratok, melyek a főügy tovább folytatására szükségesek, hivatalból hitelesitett másolatban terjesztetnek föl.

59. §. Az első bíróságnak azon végzése ellen, mely pénzbeli elmarasztalást tartalmaz, továbbá a mely által birói letét kiutalványoztatik, vagy pénzbirság, avagy fogságbüntetés alkalmaztatik, halasztó hatálylyal biró felfolyamodásnak van helye.

60. §. A másodbirósági végzések ellen további felfolyamodásnak van helye:

1. Ha a másodbíróság az egész eljárást ujabb vagy póteljárás megrendelése nélkül megsemmisiti.

2. Ha a másodbíróság az eljárast felfüggeszti vagy megszünteti, vagy az első bíróságnak a felfüggesztést vagy megszüntetést rendelő végzését helybenhagyja.

3. Ha a másodbíróság a felfüggesztett eljárásnak ujabb folyamba tétele iránti kérelmet elutasitja, vagy az első bíróságnak ilyen elutasitó végzését helybenhagyja.

4. Ha a másodbíróság azon esetekben, a melyekben a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincsen, az illetéktelen bíróságot illetékesnek, vagy az illetékes bíróságot illetéktelennek mondotta ki.

Egyéb esetekben a birói illetőség kérdésében a másodbíróság végérvényesen határoz.

A másodbirósági végzés elleni megengedett felfolyamodásra az elsőbirósági végzés elleni felfolyamodásra nézve megállapitott szabályok megfelelően alkalmazandók, azon eltéréssel, hogy ha rendes perben a birói illetőségi kifogást elvető határozat a másodbíróság által helybenhagyatott: a további felfolyamodásnak az itélethozatalra halasztó hatálya nincsen.

61. §. Ha a másod- vagy harmadbíróság a felfolyamodást merőben alaptalannak találja: a felfolyamodó 500 forintig terjedhető pénzbirsággal büntettettk. E birságért való felelősségre nézve az 50. §. intézkedései alkalmazandók.

A 311. §. helyett.

62. §. Az igazolást megtagadó végzés ellen az illető fél felfolyamodással élhet; ellenben az igazolást megadó végzés ellen felfolyamodásnak helye nincsen.

Az 502. §. helyett.

63. §. A választott birák csak saját irásbeli nyilatkozatok folytán köteleztethetnek a biráskodás elvállalására.

Mihelyt e nyilatkozat az ellenféllel közöltetett, a választott biró többé csupán mindkét fél beleegyezésével léphet vissza.

A választott biró, ki a választás elfogadásából folyó kötelezettségének épen nem, vagy kellő időben meg nem felel, mindegyik félnek az ez által okozott költséget és kárt megtériteni tartozik.

Az 503. és 504. §§. helyett.

64. §. A választott bíróságnak kötelessége 15 nap alatt elnököt és jegyzőt választani s egyetértés hiányában pedig elnök- és jegyző-nevezés végett az illetékes rendes bíróságot megkeresni.

A választott bíróság az elnök megválasztása, illetőleg a kinevezés tudatása után 15 nap alatt megalakulni, az eljárás módját a felekkel egyetértőleg megállapitani s az ügy folyamba tétele iránt intézkedni köteles.

Ha az eljárás módja iránt nem sikerül az egyetértés, az ügy jegyzőkönyvileg tárgyaltatik s ezen esetben végiratnak s ellenvégiratnak is helye van. Minden perirat legfelebb 15 nap alatt, a végirat és ellenvégirat legfelebb 8 nap alatt igtatandó be a jegyzőkönyvbe.

Az 508. §. helyett.

65. §. A rendes bírósághoz intézett megkereséseket, ugy szintén a létrejött egyezséget, vagy a hozott itéletet s ezek kiadványait a választott bíróság minden tagja aláirni köteles.

Ha a birák valamelyike az aláirást megtagadja, ezen körülmény megjegyzendő. Ezen esetben a megkeresés, egyezség vagy itélet érvényességéhez elegendő, ha az aláirást a választott birák többsége teljesitette.

Az 509. §. helyett.

66. §. A választott bíróság végzései ellen felfolyamodásnak épen nem, itélete elleni felebbezésnek pedig csak a következő esetekben van helye:

a) ha a választott birósági eljárás megindításának nem volt helye, vagy az itélet azon idő után hozatott, a midőn a választott birósági szerződés a 395. §. szerint, hatályát vesztette;

b) ha a választott bíróság nem a szerződési kikötés, illetve a törvény értelmében volt alakitva;

c) ha a választott birósági eljárás során érvényesitett érdekeltségi kifogás figyelembe nem vétetett;

d) ha a választott bíróság oly ügyben itélt, melyben a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincsen;

e) ha a 40. §. *f) g) i) k)* és *m)* pontjaiban kijelölt semmiségi okok valamelyike forog fen;

f) ha a választott bíróság saját maga részére dijakat állapitott meg;

g) ha az itélet rendelkező része érthetetlen.

A másodbíróság a felebbezést végzésileg intézi el, s az *f)* pont esetében csupán az itéletnek a dij-megállapitásra vonatkozó részét semmisiti meg.

A választott bíróság előtt lefolyt perekben igazolásnak és megsemmisitési keresetnek az általános szabályok szerint van helye.

Perujitásnak helye nincsen. Az 1868: LIV. t. cz. 321. és 322. §§. eseteiben azonban a pervesztes fél jogositva van, a rendes polgári bíróság előtt inditandó per utján a választott bíróság itéletének megsemmisitését és teljes kárpótlást követelni.

Az 510. §. helyett.

67. §. A választott bíróság a végrehajtást se el nem rendelheti, se nem foganatosithatja; hanem azt a nyertes félnek az általános szabályok szerint azon kir. törvényszéknél vagy járásbíróságnál kell kieszközölnie, melynek hatásköréhez és illetősége alá a per, a választott bíróság esetén kivül tartoznék.

E bíróság van hivatva, a feleknek megitélt eskü kivételére is.

Ugyanezen bíróság illetékes a 66. §. értelmében megindithatő megsemmisitési keresetekre.

Az 512. §. helyett.

68. §. A választott birósági szerződés hatályát veszti:

a) ha a választott bíróság a 64. §-ban kitüzött határidő alatt meg nem alakul;

b) ha a felek az eljárás e nemétől kölcsönösen elállanak;

c) ha az ügy, melyre a választott bíróság kikötve volt, akár jogerőre emelkedett itélet, akár egyezség által elintéztetett;

d) ha a szerződésben a választott birák meg vannak nevezve és a birák valamelyike a birói tiszt elvállalását, vagy az azzal összekapcsolt kötelességek teljesitését megtagadja, vagy meghalt, vagy más oknál fogva nem gyakorolhatja a biráskodást, a mennyiben ily esetekről a szerződésben nincs gondoskodva.

Ha az 1868-ik évi LIV. t. cz. 499. §-a értelmében választott birák valamelyike a választott bíróság megalakulása előtt, vagy az eljárás megindítása után meghal, vagy más oknál fogva nem gyakorolhatja a biráskodást, a bíróság kiegészitésére nézve az 1868. LIV. t. cz. 499., 500. és 501. §§. határozatai megfelelően alkalmazandók.

Ha pedig valamelyik fél részéről választott biró akár az eljárás megkezdése előtt, akár annak folyamában tisztében eljárni vonakodik, vagy az elnök által kitüzött biráskodási határnapra kellő igazolás nélkül meg nem jelen: az elnök hivatalos előterjesztésére, helyette az illetékes bíróság nevez birót.

Ha a választott bíróság egyes tagjainak személyében az eljárás folyama alatt változás történik, ez a folyamatban lévő eljárás további menetelére befolyással nincsen.

Az 516. §. helyett.

69. §. Ha a felhivatott fél a keresetet meginditja, a törvénykezési rendtartás közönséges szabályai szerint kell eljárni.

Ha pedig a felhivásra felelet adatik, a nyilatkozat elleniratnak, illetőleg alperesi védelemnek tekintetvén, az ügy rendes perben külön jegyzőkönyvben, sommás perben pedig szóbelileg tárgyaltatik s végzés által döntetik el: van-e a felhivásnak helye vagy nincsen.

Ha a felhivásnak hely adatik, egyuttal a felhivottnak az 1868. LIV. t. cz. 132. §-a szabályai szerint az 515. §-ban érintett jogkövetkezmények terhe alatt keresetnek megindítására ujabb zárhatáridő tüzetik ki.

Az 518., 519., 520. és 521. §§. helyett.

70. §. Számadási viszonyokban a számadást követelő felhivási keresetet adhat be a végett, hogy az, a ki neki számolni tartozik, számadását zárhatáridő alatt mutassa be.

E keresetben a felhivó legjobb tudomása szerint felszámitani köteles azon követelési összeget, melyben alperest marasztalni kivánja azon esetre, ha ez számadását nem terjesztené elő.

71. §. Ha a kitüzött határidőben a számadás előterjesztetett: az mint kereset tekintetik és a számadás kérdése a rendes eljárás szerint tárgyaltatik és döntetik el.

Ha a felhivott magát számadásra kötelezettnek nem érzi s a kitüzött határidő alatt ily értelemben nyilatkozik: nyilatkozata elleniratnak tekintetvén, külön jegyzőkönyvben tárgyaltatik s végzés által döntetik el: tartozik-e a felhivott fél számot adni vagy nem. Egyebekre nézve a 69. §. szabályai itt is alkalmazandók.

72. §. Ha a felhivott a törvényes határidő alatt számadását, vagy a felhivási keresetre nyilatkozatát be nem nyujtotta, vagy pedig azon határozat folytán, mely által a számadási kötelezettség megállapittatott, a kitüzött határidőben számadását elő nem terjesztette: a felhivó ujabb kérelmére, mennyiben a felhivási keresetre felhozott tények és állitások magának a felhivónak bizonyitékai által meg nem czáfoltatnak: a felhivott, a felhivási keresetben foglalt kérelemhez képest, itéletileg elmarasztalandó.

73. §. Gyám vagy gondnok ellen az 1877. évi XX. t. cz. értelmében beadandó felhivási keresetben a 70. §. szerint szintén felszámitandó azon összeg, melyben számadás elő nem terjesztése esetére alperes marasztalása kéretik.

Ha a gyám vagy gondnok a kitüzött határidőben a számadást előterjesztette, az a bíróság által a gyámhatóságnak további intezkedés végett átteendő.

Ha pedig a számadás a kitüzött határidőben elő nem terjesztetnék, a felhivási keresetben foglalt kérelemhez képest az előző §. értelmében hozandó itélet.

74. §. A számadó követelheti, hogy az, kinek számadással tartozik, vagy helyeselje a számadást, vagy az ellen kifogásait a kitüzendő határidő alatt terjeszsze elő.

Az ily felhivási keresethez a felhivó számadását, továbbá a bevételeket és kiadásokat bizonyitó okiratokat mellékelni köteles. Ha a felhivási keresetre a felhivott fél kellő időben nem felel: a számadó további kérelmére, a számadás itéletileg helybenhagyottnak nyilvánittatik s a számadó fél a további felelősség terhe alól felmentetik.

75. §. Ha a számadónak felhivására a felhivott felel s ebben a felhivás jogosultságát tagadja; illetőleg azt vitatja, hogy ő a számadást helyeselni vagy kifogásolni nem köteles: felelete elleniratnak tekintetik s külön jegyzőkönyvben tárgyaltatván, végzés által döntetik el: tartozik-e a felhivott fél a számadást helyeselni vagy kifogásolni.

Ha a felhivott fél jogerejü végzés által a számadás helyeslésére vagy kifogásolására kötelezettnek mondatik ki, felhivottnak a kifogásoló kereset beadására ujabb határidő tüzendő ki, s ha a kereset be nem adatik, a számadó ujabb kérelmére a számadás itéletileg helybenhagyottnak nyilvánittatik s a számoló fél a további felelősség terhe alól felmentetik.

76. §. Ha a felhivott kifogásoló keresetét akár az első izben, akár a kötelzettség megállapitásának jogerejü eldöntése után ujabban kitüzött határidőben beadja: ez a rendes eljárás szabályai szerint tárgyaltatik és döntetik el.

Ezen keresetben a számadás kifogásolt tételei pontosan megjelölendők s minden kifogásolt tételre nézve megfelelő kérelem terjesztendő elő.

77. §. A 70., 72., 74—76. §§. eseteiben a számadások bevételi és kiadási tételei elkülönitendők s ezek mindenike külön-külön folyó számokkal jelölendő meg.

A számadások tételeinek folyó száma mindkét fél által a számadási per egész folyama alatt, a számadás ellen beadott kifogásokban, a számadást kifogásoló keresetben, a további periratokban és a felebbviteli beadványokban pontosan megtartandó.

78. §. Addig, mig az örökösödési eljárás iránt külön törvény intézkedik, fentartatnak az 1868. évi LIV. t. cz. 559—594. §§-nak intézkedései, az 1877. évi XX. t. czikkben foglalt és következő változásokkal:

a) az 1868. évi LIV. t. cz. 581. §-a eseteiben, továbbá a perre-utasitás kérdésében hozott végzés ellen (1868. évi LIV. t. cz. 587. §.), végre az örökösödési eljárásban felmerülő alaki sérelmek miatt felfolyamodásnak van helye;

b) a felfolyamodások folytán hozott másodbirósági végzések ellen csupán az 1868. évi LIV. t. cz. 581. és 587. §§. eseteiben, de ezekben is csak akkor van további felfolyamodásnak helye, ha az elsőbirósági végzés megváltoztatott.

79. §. A szabad királyi, a törvényhatósági joggal felruházott és a rendezett tanácsu városoknak szabályrendelettel megállapitott lakbérleti szabályai, a mennyiben a belés igazságügyminiszterek által helybenhagyatnak és a hivatalos lap utján közzététetnek, a lakbérleti ügyek eldöntésénél a bíróságok által alkalmazandók.

80. §. Az 1870. évi II. t. cz. fentartatván, az ezen törvény által visszaállitott pesti áru- és értéktőzsdének, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön-külön bíróságainak hatásköre csupán az 1875. évi XXXVII. t. cz. 258., 259. és 260. §§-ban felsorolt kereskedelmi ügyletekre korlátoltatik oly módon, hogy ezen kereskedelmi ügyletekből felmerülő peres kérdések ezen kivételes bíróság hatáskörébe akkor tartoznak, ha az ügylet a tőzsdén vagy a termény- és gabonacsarnokban köttetett, vagy a felek magokat ezen kivételes bíróságnak, akár az ügylet kötése alkalmával, akár később irásban kifejezetten alávetették.

Azon ügyekben, melyek a polgári bíróság által már érdemleg elintéztettek, vagy előtte még folyamatban vannak: az 1870. évi II. t. cz. szerinti bíróságok el nem járhatnak.

Ezen külön bíróságok hatásköre alá tartozó ügyekben a felek magokat ügyvéd vagy meghatalmazott által képviseltetni jogositva vannak, a bíróság azonban, a mennyiben a képviselővel megtartott tárgyalás után az ügy eldöntése végett szükségesnek látja, a feleket személyes megjelenésre idézheti.

81. §. Az előző szakaszban megnevezett bíróságok itéletei ellen felfolyamodásnak van helye, a következő alaki sérelmek miatt:

a) ha a bíróság a 756. §. szerint hatáskörébe nem tartozó ügyben itélt;

b) ha meg nem jelenése folytán lett ügyvesztessé azon fél, ki épen nem, vagy nem szabályszerüen idéztetett;

c) ha valamelyik fél törvényes képviselőjének mellőzésével inditott pert vagy idéztetett perbe s a hiba utólag helyre nem hozatott;

d) ha valamelyik fél nevében egy harmadik meghatalmazás nélkül járt el és a hiány nem pótoltatott;

e) ha a bíróság az itélet hozatalánál nem volt szabályszerüen alakitva;

f) ha az itélet a kérelmen tul terjeszkedik.

Ha felfolyamodás adatik be, az itélet alapján, a menynyiben az feltétlenül maraszta ló, biztositási végrehajtásnak van helye.

A kir. tábla végzése ellen további felfolyamodásnak csak akkor van helye, ha az itélet megsemmisittetett.

A felfolyamodások az itélet kihirdetésétől vagy kézbesitésétől számitott 3 nap alatt adandók be és soron kivül intézendők el.

82. §. A 80. §-ban emlitett bíróságok előtt a tárgyalási határnapok, vagy a felfolyamodási határidőnek vétlen elmulasztása esetében igazolásnak van helye.

Az igazolási kérvény az akadály megszüntétől számitott 3 nap alatt, legkésőbben azonban a mulasztott határidővagy határnaptól számitott 3 hó alatt a 80. §-ban emlitett bírósághoz adandó be, mely a felett végérvényesen határoz.

Az igazolási kérvény mindaddig, mig az igazolásnak hely nem adatik, a meghozott itélet végrehajtására halasztó hatálylyal nem bir.

A 81. §. *c)* és *d)* pontjának eseteiben az itélet megsemmisitése, jogerőre emelkedésének napjától számitandó három év alatt az 51. §. értelmében, a rendes polgári biró előtt inditandó per utján is követelhető.

Perujitásnak helye nincsen.

Az 1868: LIV. t. cz. 321. és 322. §§. eseteiben azonban a pervesztes fél a rendes polgári bíróság előtt inditandó per utján a tőzsde-bíróság itéletének megsemmisitését és teljes kárpótlást követelhet.

83. §. A 80. §-ban emlitett bíróságok csupán biztositási végrehajtást rendelhetnek el s annak foganatositása végett azon bíróságot keresik meg, melynek területén a lefoglalandó ingó vagy ingatlan dolgok léteznek.

A kielégitési végrehajtás elrendelése azon törvényszék hatásköréhez tartozik, melynek területén a végrehajtandó itélet hozatott.

84. §. A birák és birósági hivatalnokok felelősségéről szóló 1871. évi VIII. t. cz. a 80. §-ban emlitett bíróságok biráira is kiterjesztetik.

85. §. Azon napot, a melyen jelen törvény hatályba lép, az igazságügyminiszter állapitja meg.

A jelen törvény hatályba léptekor folyamatban lévő ügyekre nézve a következő szabályok szolgálnak zsinórmértékül:

a) az elsőbíróságok előtt folyamatban maradt ügyekben a további eljárásnál a jelen törvény intézkedései megfelelően alkalmazandók;

b) a birói hatáskör és az illetőség kérdése a jelen törvény hatályba lépte előtt folyamatba tett ügyekben a korábbi törvény szerint döntendő el;

c) a jelen törvény hatályba lépte után kézbesitett, vagy meghirdetett határozatok ellen perorvoslatokkal csak a jelen törvény szabályai szerint lehet élni. A mennyiben azonban valamely perorvoslatra a korábbi törvényben hosszabb határidő van kitüzve: azon kérdésre nézve, hogy a jelen törvény rendelkezéseinek megfelelő perorvoslat mely határidő alatt adandó be, a korábbi törvény intézkedései alkalmazandók. Ugyanezen szabály alkalmazandó azon határozatok elleni perorvoslatokra nézve, melyek a korábbi törvény hatálya alatt hozott és kézbesitett határozatok ellen, a jelen törvény hatályba lépte után adatnak be;

d) a jelen törvény 38. §-ának intézkedései az elsőbirósági itélettel már ellátott ügyekben és a 48. §. intézkedései a már másodbirósági itélettel ellátott ügyekben nem alkalmazandók.

86. §. A jelen törvény hatályba léptének napján a magyar kir. Curia két osztálya egyesittetik.

Addig, mig a magyar kir. Curia szervezése iránt a törvényhozás intézkedik, a magyar kir. Curia áll az országbiróból, mint elnökből, a legfőbb itélőszéki elnökből, mint másodelnökből, a semmitőszék alelnökéből, a legfőbb itélőszéki tanácselnökökből és a m. kir. Curia semmitőszéki és legfőbb itélőszéki osztályának biráiból.

A m. kir. Curia segéd- és kezelő személyzetének létszámát, a szükséghez képest az igazságügyminiszter állapitja meg.

87. §. A jelen törvény hatályba léptekor a magy. kir. Curia semmitőszéki osztályánál elintézetlenül lévő, valamint a már közbevetett semmiségi panaszok folytán felterjesztendő ügyek, a mennyiben a semmiségi panasz az elsőbirósági határozat vagy eljárás ellen adatott be, az illetékes kir. itélő táblához, a mennyiben pedig a semmiségi panasz másodbirósági vagy harmadbirósági határozat vagy eljárás ellen adatott be, a m. kir. Curiához tétetnek át, illetve terjesztetnek fel. Az ily semmiségi panaszok, a mennyiben ugyanazon határozat ellen felebbezés is használtatott, azzal együttesen intéztetnek el.

A harmadbirósági határozata ellen emelt s jelen törvény hatályba léptekor még el nem intézett semmiségi panasz, az előbbi határozat hozatalában részt nem vett elnök-, vagy tanácselnök- és 8 birából alakitandó ülésben intéztetik el. A jelen törvény hatályba léptének napja előtt hozott elsőbirósági végzések és birósági eljárás elleni semmiségi panaszokat elintéző kir. táblai határozat ellen t vábbi perorvoslatnak helye nincsen.

88. § Az 1868. évi LIV. t. czikkben szabályozott kisajátitási eljárásra nézve azon törvény 58. és 59. §-a oda módosittatik, hogy a törvényszék érdemleges határozata ellen, mely itélet alakjában hozandó, a jelen törvény szabályai szerint felebbezésnek van helye. A felebbezés 3 nap alatt adandó be s a felsőbb bíróságok által, a határozat érdemben is felülvizsgálandó. A kir. táblai határozat ellen, ha az első bíróság határozata helybenhagyatott, további felebbezésnek helye nincsen, különben a további felebbvitelre nézve is a jelen törvény szabályai alkalmazandók, azon eltéréssel, hogy a további felebbezés is 3 nap alatt adandó be.

Az 1868. évi LVI. t. czikkben szabályozott kisajátitási eljárásban azon törvény 75. §-a szerint megengedett semmiségi panasz felett a m. kir. Curia határoz.

Egyéb ügyekben, melyek nem a törvénykezési rendtartás által vannak a m. kir. Curia semmitőszéki osztályának hatásköréhez utasitva, a m. kir. Curia jár el ugyanazon módon, a mint eddig a semmitőszék eljárt.

89. §. Az 1874. XXXIII. t. cz. 50. és 51. §§. 2-ik bekezdése oda módosittatik, hogy a választói jogosultság felett a m. kir. Curia 5 tagu tanácsban határoz és ezen tanácsok elnökei a m. kir. Curia elnöke, másodelnöke, alelnöke és kineveztetésök sorrendje szerint, tanácselnökei.

90. §. Az 1871: VIII. t. cz. 33. §-ában emlitett elnökök, birák és birósági hivatalnokok felett a fegyelmi biráskodást a m. kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa gyakorolja, mely a m. kir. Curia másodelnökének elnöklete alatt, a m. kir. Curia 6 itélő birájából alakittatik.

Ugyanezen bíróság gyakorolja másodfokban a fegyelmi biráskodást azon ügyekben, melyekben elsőfokban a kir. tábla fegyelmi bírósága járt el.

A hivatolt törvény 34. §-ának második bekezdése szerinti másodfoku fegyelmi biráskodást a m. kir. Curia nagyobb fegyelmi tanácsa gyakorolja, mely a m. kir. Curia elnökének elnöklete alatt a magyar kir. Curia nyolcz birói tagjából alakittatik. Akadályoztatás esetében a nagyobbb fegyelmi tanácsnál, az elnököt az alelnök, vagy a 3 idősb tanácselnök, a kisebb fegyelmi tanácsnál pedig a másodelnököt a 3 ifjabb tanácselnök, kineveztetésük sorrendje szerint, helyettesiti.

A kir. táblák elnökei és alelnökei, a m. kir. Curia elnökei, tanácselnökei és itélőbirái, továbbá a koronaügyész feletti fegyelmi hatóság gyakorlatára hivatott külön fegyelmi bíróság, az 1871. évi VIII. t. cz. 35. §-a értelmében alakittatik.

91. §. Az 1878. évi XXV. t. cz. 53. §-a oda módosittatik, hogy a választott bíróság három tagját, a vezetése alatt álló birói testület kebeléből, a magy. kir. Curia elnöke nevezi ki, ugyanőt illetvén esetleg a hetedik tagnak, mint egyszersmind a választott bíróság elnökének kinevezési joga is.

92. §. Az igazságügyminiszter felhatalmaztatik, hogy a kereskedelmi és a váltó-ügyekben követendő peres és perenkivüli eljárást, továbbá a kiskoruság meghosszabbitása, az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetése és a gondnokság alá helyezés iránti eljárást a jelen törvény által eszközölt változtatásoknak megfelelően, rendeleti uton ujabban szabályozza.

93. §. A pénzügyminiszter felhatalmaztatik, hogy a jelen törvény 18. §-ának megfelelő beadványok bélyegilletékét a törvényhozás további intézkedéséig az igazságügyminiszterrel egyetértőleg rendeleti uton állapitsa meg.

94. §. Jelen törvény végrehajtásával az igazságügyminiszter és a pénzügyminiszter bizatnak meg.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenhatodik évfolyam. 4. SZ. Budapest, 1881. január 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ..... 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A vallásügyi vitához. Dr. Fayer László ügyvédtől. — Az «enyhébb intézkedés» értelme és alkalmazása. Dr. Werner Rezső kassai jogakadémiai tanártól. — Egy nemzetközjogi házassági eset. Dr. b. Szentkereszty Ferencz kir. táblai fogalmazótól. — Jogirodalom. Dr. Nagy Dezsőtől. — Törvénykezési szemle: A Pts. módositása tárgyában készült törvényjavaslat 13-ik §-ához. Boncz Ferencz miniszteri tanácsostól. — «Telekkönyvi kérvény hitelesitett másolat alapján.» Gyárfás Sándor törvényszéki jegyzőtől. — Még egyszer az «ügyvédi visszatartási jog»-ról. Wizinger Károly ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A vallásügyi vitához.

A kir. tábla itéletének meghozatala előtt az K. B. T. K. 53. §-a két ellentétes álláspontról lett a sajtóban tárgyalva. A táblai felmentő itélet* közzététele óta az egyik tábor elhallgatott; a másik oldalról a leghevesebb felszólalások követik egymást.

A támadók közül kimagaslik kettő. Egyik előkelő állást foglal el az egyházban, másik a biróságban.

Az itélet legfontosabb momentumát, *magánjogi kihatásait*, mindannyian mellőzték.

Ha bíróságaink a kir. tábla által alapul vett elvet elfogadják, Czékus superintendens szivesen vissza fogja vonni azon keserü szavakat, melyekkel a *Pesti Napló*-ban a táblai itélet által teremtett jogállapotot jellemezte.

Há áll az, a mi a kir. tábla itéletének indokolásában foglaltatik, hogy a keresztény egyén vallásfelekezete nem változtatható 18 éves koráig, hogy sem a keresztelés, sem az anyakönyvbe való bevezetés az ily egyénnek a törvényben megállapitott vallásfelekezetét nem alterálja: akkor ezen egyéneknek a vallásfelekezettel kapcsolatos személyi minősége és abból folyó minden joga a törvényben megállapitott eredeti felekezetük szerint döntendő el. A vegyes házasságban élő protestans apa fiugyermeke, a ki katholikus lelkész által kereszteltetett meg és vezettetett az anyakönyvbe, marad protestans. Házassága protestans nővel nem vegyes házasság, katholikus lelkész meg nem esketheti; a házassági akadályok reá nézve a protestans szabványok szerint itélendők meg; a házasság érvénye felett nem a szentszék, hanem a polgári bíróság itél; gyermekei protestansok; házassága felbontható.

Ha tehát büntetni nem is fogják a lelkészeket a törvényellenes keresztelés és bevezetés miatt, de kárba veszett munka azon tizenkét év óta folytatott fáradságos agitatió, mely a kereszteléssel és az anyakönyvbe való bevezetéssel lelkeket vélt szerezni.

A másik felszólalás, melyre reflectálni kivánok, ugyancsak a *P. N.*-ban jelent meg.

Fő-tétele az, hogy a kir. tábla indokolása által elfoglalt elvi álláspontnál fogva az 53. §-nak egyáltalán nem marad alkalmazási tere.

Én részemről a táblai itélet álláspontja nyomán nem azt következtetném, hogy a törvényszakasz tárgytalan, hanem épen ellenkezőleg, szerintem a táblai itéletben nincs kizárva az, hogy nem csak az áttérités utjáni bevezetés, hanem a keresztelés utjáni bevezetés is büntettethetik. Midőn a lelkész nem szükségbeli, hanem rendes keresztelést visz véghez és ezt oly cselekményekkel kiséri, melyek kétségtelenné teszik, hogy felvenni akar, — a hol tehát megvan a félremagyarázhatlan felvételi cselekmény és benne nyiltan a dolus: ily esetben a tábla saját álláspontjáról is kimondhatná a bűnöst, mert hiszen megvan mindkét ismérv, mely miatt az áttéritést büntetendőnek mondja, megvan a szabad cselekmény, mely félremagyarázhatlanul felvételt jelent, és a dolus.

Az 53. §. tartalma nézetem szerint a következőleg határozható meg.

A tábla kiindulási pontja helyes. A törvény változhatlanul megállapitja a vegyes házasságból származó gyermekek felekezetét. Nem is azért büntettetik a lelkész, mintha ezen rendet felforgatná. A cselekmény veszélyessége és praejudiciositása indokolja a büntethetőséget.

Ha a lelkész 18 évet el nem ért keresztény egyént térit át, az áttérés hatálytalan ugyan, de az áttérők lajstromába való bevezetés veszélylyel és praejudiciummal jár a bevezetettre nézve.

Még inkább áll ez a keresztelés nyomán történt bevezetésről. Mig amott az áttérési és keresztelési anyakönyv összevetéséből kitünik, hogy az illető egyén az áttéréskor nem érte el 18. évét, addig itt hiányzik minden támpont, mely ezen a törvénynyel ellenkező bevezetéssel szemben feltüntetné a való állapotot. Az anyakönyvi kivonat a legkülönbözőbb actusoknál oly praejudiciumot képez, melyet nem könnyü megerőtleniteni. Társadalmi viszonyaiban — és a mi a legfontosabb: kedélyvilágában — aligha fog valaki szabadulni az ily bevezetésnek ónsulyu következményeitől.

Az anyakönyv arra nézve sem képez bizonyitékot és a bevezetés arra nézve sem bir hatálylyal, törvényes vagy törvénytelen-e a születés. Daczára ennek a K. B. T. K. 60. §-a elzárással bünteti azon lelkészt, a ki az állam törvényei szerint érvényes házasságból született gyermeket nem mint törvényest jegyzi be.

Az 53. §. szövege is ezen értelmezés mellett szól. «Más vallásfelekezetbe felvesz» nem jelenti: *egyházjogilag felekezetbe felvett egyénnek* felvételét más vallásfelekezetbe. Ha ezt akarták volna kifejezni, felesleges volt kihagyni «a más vallásfelekezetből átmenni akaró» szavakat. A törvény természetesebben ilykép egészitődik ki: Más vallásfelekezetbe felvesz, *mint a melyhez a törvény szerint tartozik.*

A kir. táblának feloldania kellett volna az első foku itéletet annak megállapitása végett, vajon fenforog-e nyilvánvalóan felvételi dolus és felvételi cselekmény.

Dr. Fayer László.

* Az itélet szövegét l. a jelen szám mellékletében.

Az „enyhébb intézkedés“ értelme és alkalmazása.*

(Az 1878. 5. t. cz. 2. §-ához.)

VI.

Eddigi fejtegetésemben positive is kimutattam. hogy ugy a *büntetendő* cselekmény lételét, mint a büntetendő cselekmény *büntethetőségét* tekintve a m. btkvnek 2. §-ában foglalt «legenyhébb intézkedés» alatt nem érthető más, mint az adott bünesetre vonatkozólag *legenyhébben* (még pedig qualitative legenyhébben) *intézkedő törvény*, mely nem csupán a legenyhébb intézkedés, de a legenyhébb törvény fogalmát is egyesitvén magában, mint olyan egyedül és kizárólag alkalmazandó, a mennyiben t. i. annak alkalmazása egyátalán szóba jöhet.

Áttérek már most a különböző idejü törvényeknek azon intézkedéseire, melyek a büntethető büncselekmény *relativ büntetendőségére* s az ettől függő *büntetésmérték* kiszabására vonatkoznak. Ha a büneset — mert csak erről van itt szó, nem pedig a büncselekményfajról, melyhez a büneset is tartozik — mindegyik törvény szerint nem csupán büntetendő, de büntethető is, minthogy ez esetben — miként az eddigi fejtegetésből kitünik — nem lehet tudni, melyik a legenyhébben intézkedő és ennélfogva alkalmazandó törvény, kénytelen a biró, hogy ezt megtudhassa, azon intézkedésekhez fordulni, melyek a *büntetésmérték* kiszabására vonatkoznak. Sőt sokan vannak, kik az alkalmazandó enyhébb intézkedés vagy törvény értelmét csakis ezekre szoritják, mi nyilván hibás fölfogás.

Kérdés: vajon itt a *„legenyhébb intézkedés“* vagy *„a legenyhébb törvény“* illetőleg *„a legenyhébben intézkedő törvény“* nyer-e alkalmazást? A kérdésnek megoldása e téren már jóval nehezebb, mert complicáltabb is; mely complicatiót főleg azon körülmény okozza, hogy az itt szóban forgó s alkalmazást nyerhető büntetőjogi intézkedések valamennyien ugyanazon tárgyra (relativ büntetendőség, büntetés kiszabása) vonatkozván, egyenlőknek lenni látszanak, ugy hogy köztök qualitativ különbség alig tehető.

Első sorban a *„legenyhébb intézkedés“* alkalmazhatóságát veszem vizsgálat alá. Sokan lehetnek, sőt vannak is azon nézetben, — mire a m. btkv. 2. §.-a is utalni látszik, — hogy legalább is a büntetés kiszabásánál a *legenyhébb intézkedés* alkalmazandó. Minthogy az alkalmazandó legenyhébb intézkedést a bünesettől eltekintve, tehát elvontan (in abstracto) nem, hanem csak tekintettel arra, tehát összerüen lehet megitélni, innen e nézet ugy látszik csak azon a büntetés kiszabását illető intézkedésekből indul ki, melyek a különböző idejü törvények mindegyikéből az adott bünesetre vonatkozólag alkalmazásba jöhetnek. E szempontból és ennyiben e nézetet csak helyeselni lehet; mert csakugyan azt, melyik az alkalmazandó legenyhébb intézkedés, csak az összerü bünesetnek, melyre esetleg az alkalmazás történendő, szorgos figyelembe vételével lehet megitélni, egyedül ennek és nem más bünesetnek relativ büntetendőségéről s a büntetésnek egyedül erre és nem más bünesetre leendő kiszabásáról levén szó.

De helyes-e e nézet? Nem ütközik-e nehézségekbe, névszerint nem vezet-e félszeg következményekre?

Ha a különböző idejü törvényeknek azon összerüleg alkalmazásba jöhető intezkedései közt, melyek a büntetésnek az elbirálandó bünesetre leendő kiszabását érdeklik, csak *egy* legenyhébb intézkedés található, vagy ha az ily legenyhébb intézkedések *többes* számban vannak is, de valamennyien mind ugyanazon törvényben fordulnak elő, ez esetben valamint a legenyhébb intézkedés alkalmazása iránt semmi kétség, semmi nehézség nem merül föl, ép oly jól lehetne a legenyhébb törvény alkalmazásáról is szólani, mivel tényleg a legenyhébb intézkedést, illetve intézkedéseket magában foglaló törvény nyer alkalmazást.

Ha ellenben a fönnebb jelzett legenyhébb intézkedések nemcsak többes számban vannak, de *azok egy része az egyik, más része pedig a másik törvényben létezik,* kérdés: mikép történjék itt a legenyhébb intézkedés alkalmazása? Vajon ez esetben az egyik vagy a másik részen levő legenyhébb intézkedések *száma* (mennyisége), illetőleg *jelentősége* (minősége) döntsön, vagy pedig ezektől eltekintve mindegyik törvénynek legenyhébb intézkedései *együttesen* nyerjenek alkalmazást?

Minthogy a két előbbi alkalmazási módnál a legenyhébb intézkedéssel egyuttal a legenyhébb törvény is alkalmazást nyer, s igy inkább csak a legenyhébben intézkedő törvény alkalmazásáról van szó, innen itt csupán a legutóbbi alkalmazási módot veszem legközelebb vizsgálat alá.

Ez alkalmazási módnál több eshetőséget kell figyelembe venni. Ezek egyike az, midőn a törvényekben az illető bűncselekményre *minőségileg* (intensive) és *mennyiségileg* (extensive) különböző büntetés van megállapitva, különben pedig a törvények intézkedései megegyezők. Igy pl. a régi törvény *börtönbüntetést* ir elő, de 10—15 évi tartammal, a másik pedig *fegyházat,* de csak 5—10 évi tartammal. A fönebbi nézet és alkalmazási mód szerint ez esetben, minthogy a régi törvény a büntetés minőségére nézve intézkedik enyhébben, a birónak börtönbüntetést kellene kiszabni; de ezt, mivel ismét más oldalról az uj törvény a büntetés mennyiségére nézve intézkedik enyhébben, csak 5—10 évi tartamban volna neki szabad kiszabni. De helyes-e ez eljárás? Azok, a kik azt helyeslik, nem veszik észre, hogy az által a törvényeknek egységes intézkedése tulajdonkép önkényesen ketté daraboltatik, a mennyiben az egyik törvény intézkedéséből a büntetés enyhébb minősége, a másik törvényből pedig a büntetés kisebb mennyisége alkalmaztatik. Az ily eljárás ellenkezik a törvényesen meghatározott büntetés egységes fogalmával, mely nemcsak a minőséget, hanem a mennyiséget is magában foglalja; a büntetés mindenkor az, a mi a törvényben minőségileg és mennyiségileg meg van határozva, s melyet ép oly kevéssé lehet a törvényesen meghatározott minőség nélkül gondolni, mint nem lehet a törvényes mennyiség nélkül büntetésnek tekinteni; innen van, hogy ama kérdésre: mi ennek vagy annak a büncselekménynek a büntetése, nem elég pusztán azt felelni: börtön vagy fegyház, hanem szükségkép a törvényes mennyiséget is ki kell emelni. Helyesen fölfogva a dolgot, itt nem is lehet tulajdonkép szólani két enyhébb intézkedésről, miután csak egy intézkedés létezik, t. i. az, mely által a törvények a büncselekmény büntetését megállapitják. Ehhez járul, hogy az esetben, ha szabad volna az enyhébb minőséget innen, az enyhébb mennyiséget pedig amonnan alkalmazni, ekkép kellene eljárnia a birónak akkor is, ha esetleg az egyik törvény (a régi) a fönforgó bűncselekményre 2 évig terjedhető börtönt, a másik pedig (az uj) 2—5 évig terjedhető fogházat (vétségi büntetés) irna elő, miből aztán a bünesetnek oly aránytalanul enyhe megbüntetése következnék, melyet sem az egyik, sem a másik törvényhozás intentiójával, de a helyes criminalisticai gondolkodással sem lehet összeegyeztetni. Miért is a büntetéstételre tett intézkedés egységéből indulva ki, nem azt kell vizsgálnia a birónak, melyik a minőség s melyik a mennyiség szerint az eny-

* Az előbbi közleményeket l. a m. é. 44., 45., 46. és 49. számokban. Szerk.

hébb, hanem inkább azt: vajon a törvények intézkedései szerint adott esetben kiszabandó összerü büntetések közül melyik a vádlottra nézve a legkedvezőbb és ennélfogva a legenyhébb is. Az ekkép enyhébbnek talált összerü büntetés fog aztán alkalmazást nyerni; de ez esetben szó sincsen és nem is lehet a törvények enyhébb intézkedéseinek együttes alkalmazásáról.

A másik eshetőség az, midőn a törvények az adott büncselekményre *minőségileg* ugyan *egyenlő*, de *mennyiségileg különböző* büntetést állapitnak meg, mindazonáltal ugy, hogy az egyik törvénynek intézkedése a *minimumra*, a másiké pedig a *maximumra nézve enyhébb*. Igy pl. az egyik törvényben az elkövetett büncselekményre 6 hónaptól 5 évig terjedhető börtön, a másik törvényben pedig 1 évtől 3 évig terjedhető börtön van megállapitva. Ily esetben — mely Franciaországban előfordult — a fönnebbi nézet szerint a büntetés az elbirálandó esetre az egyik törvénynek legkisebb minimuma és a másik törvénynek legkisebb maximuma közt volna kiszabandó, és pedig ugy, hogy ha tulnyomó enyhitő körülmények forognak fön, akkor a legkisebb minimum felé, ha tulnyomó sulyositó körülmények léteznek, csak a legkisebb maximumig állapitható még biróilag a büntetés. Sokan még azok közül is, kik különben a különböző törvényü enyhébb intézkedések combinativ alkalmazásának ellenségei, azt vitatják, hogy itt tulajdonkép két törvénynek alkalmazásáról nincs is szó; igy a többi közt BERNER (Wirkungskreis des Strafgesetzes 54. l.), ki erre vonatkozólag ekkép okoskodik: «Denn wenn man unter das Minimum des gegenwärtigen Gesetzes herabgeht um das geringere Minimum des früheren Gesetzes anzuwenden, so wendet man *ausschliesslich* das frühere Gesetz an; und umgekehrt, wenn man über das geringere Maximum des gegenwärtigen Gesetzes nicht hinausgeht und von dem höheren Maximum des früheren Gesetzes keinen Gebrauch macht, so wendet man *ausschliesslich* das neue Gesetz an. Jenes wird aber ebenso wie dieses durch den allgemeinen Grundsatz gefordert dass von beiden Gesetzen immer das mildere zur Anwendung kommen solle.» Első tekintetre ugy látszik mintha Bernernek igaza volna; azonban közelebbről vizsgálva a dolgot, okoskodása helytelennek bizonyul. Ugyanis nem szabad feledni azt, hogy, midőn a törvény valamely büncselekményre a büntetésnek minimumát és maximumát állapitja meg, ez által nemcsak annak törvényes véghatárait, hanem tekintettel az illető büncselekményfajnak büntetendőségre nézve különböző foku eseteire, ezeknek mértékét is jelöli meg. Innen a biró, valahányszor a büncselekményfajnak egy oly esete kerül elbirálás alá, melynél sem enyhitő, sem sulyositó körülmények nem fordulnak elő, vagy ha előfordulnak is, de egymást ellensulyozzák, a büntetéstételnek *középmértékét* fogja, mint ez esetben megfelelő büntetést kiszabni; nem különben az esetben is, ha a birónak, tulnyomó enyhitő körülmények forogván fön a minimum felé, vagy ellenkezőleg tulnyomó sulyositó körülmények létezvén, a maximum felé kell kiszabnia a büntetest, mindig a minimum és maximum közt álló *középmértékből* fog kiindulni. De mi a középmérték a fönebbi esetben? Ezen középmérték Berner álláspontját tartva szem előtt nem lehet más, mint az egyik törvény legkisebb minimuma és a másik törvény legkisebb maximuma közti középmérték, ugy hogy ez és ezzel együtt az ennek alapján kiszabandó büntetés tulajdonkép *csak a két törvény combinativ alkalmazásának eredménye lenne*. Ebből kitünik, hogy a fönebbi esetben mégis a különböző törvényü enyhébb intézkedések combinativ alkalmazása fordul elő. Ha ez áll, mit tagadni nem lehet, akkor itt is állanak ama kifogások, melyek az előbbi esetre vonatkozólag fönebb előhozattak, hogy t. i. az ily combinativ eljárás a büntetéstétel és az erre vonatkozólag tett intézkedés egységével ellenkezik, melyet ketté tagolni nem szabad; vagy az egyik vagy a másik törvény által meghatározott büntetéstétel szerinti büntetés lesz az enyhébb és ez alkalmazandó adott esetben, tertium non datur. Igaza van tehát HÉLIE-nek Berner ellenében, midőn ezen elméletre vonatkozólag ekkép nyilatkozik: «Un pareil systéme ne pourrait être admis . . . . . Tout ce que le prévence peut réclamer, c'est l'application de la loi la plus douce. Aller au delá et depouiller les deux législations de leurs dispositions les plus sévères pour en composer une lois mixte pour lui seul, ce serait absurde, puisqu'il n' a aucun droit quelconque à un tel privilége: et comment qualifier cette combinaison étrange de deux lois pénales? cette pénalité formée du maximum de l'une et du minimum de l'autre, cette disposition qui n' appartiendrait à aucun législation, qui serait en dehors de tous les systémes?

Egyébiránt szigoruan véve a dolgot az itt emlitett esetekben a különböző törvények enyhébb intézkedéseinek combinativ alkalmazásáról — de nem Berner értelmezése szerint — nem is lehet szó, és pedig egyszerüen azon oknál fogva nem, mert mindegyik törvény csak egy intézkedést foglal magában, mely ugyanazon tárgyra (büntetéstétel) vonatkozván, mindkettőnek együttes alkalmazása (akár egészben, akár részben) lehetetlenné válik. Azok, a kik mindennek daczára — különösen az utóbbi esetben — a combinativ alkalmazásnak helyt adni hajlandók, nem veszik észre, hogy hamis alapból, hamis fölfogásból indulnak ki, melyből a *legenyhébb büntetésnek* kiszabása biztosan nem is várható. Ők ugyanis azon kérdés eldöntésénél: melyik a törvények intézkedései szerint a legenyhébb büntetés — nem az egyik vagy másik törvény intézkedései szerint kiszabandó összerü büntetésből (büntetés in hypothesi), miként kellene, hanem a büncselekményfajra egyik és másik törvényben megállapitott büntetésből (büntetés in thesi) indulnak ki, holott itt tulajdonkép azon intézkedés tekintendő legenyhébbnek, mely szerint a *büntetés összerüleg* a fönforgó bünesetre *legenyhébben szabandó ki,* miután a vádlottra nem a büntetés in thesi, hanem a *büntetés in hypothesi* nyer alkalmazást.

További eshetőség az is, midőn az egyik törvény *enyhébb büntetést* állapit meg a büncselekményre, mint a másik, de ez utóbbi szerint oly *enyhitő ok* vagy okok forognak fön, melyeket a másik nem ismer; igy pl. vádlott 18 éves korában oly büncselekményt követett el (pl. közeli rokonán szándékos emberölést), melyre a régi törvény szerint életfogytiglani börtönbüntetés, az uj törvény szerint pedig életfogytiglani fegyház volna alkalmazandó (280. §.); de ez utóbbi egyuttal azon intézkedést is tartalmazza, mely szerint az, a ki a büncselekmény elkövetése idején életkorának 20 évét még nem haladta tul, életfogytig tartó fegyházra nem itélhető (87. §), mely intézkedést az előbbi törvény és gyakorlat nem ismerte. A combinatio elmélete szerint ez esetben a birónak a büntetés kiszabásánál következőleg kellene eljárnia: mindenekelőtt, mivel a börtönbüntetés enyhébb mint a fegyház, a régi törvénynek enyhébb intézkedése szerint életfogytiglani börtönbüntetést kellene kiszabnia; de mivel a bünesetet egy 18 éves ifju követte el, az uj btkv. szerint pedig ez életfogytiglani szabadságvesztés-büntetésre nem itélhető, innen annak ebbeli enyhébb intézkedése szerint csak *időleges börtönbüntetés* (pl. 20 év) volna kiszabandó. De lehet-e ez eljárást helyeselni? Bizonyára nem; mert eltekintve attól, hogy az ily eljárás mellett is tulajdonkép oly jog, oly törvény alkalmaztatnék, mely

valóságban nem létezik, hanem csak a biró által önkényesen alkottatik, a különböző idejü törvények enyhébb intézkedéseinek combinativ alkalmazása ellenkezik a törvényhozás egységes szellemével, intentiójával. Minden büntetőtörvény ugyanis egy önmagában zárt s összes intézkedéseiben logikailag összefüggő harmonicus egészet képez, mely a gyakorlati élet eseteire is csak mint ilyen alkalmazható és alkalmazandó; a büntetőtörvény mint egyöntetü egész csak ugy fog czéljának az alkalmazás terén megfelelni, csak akkor fogja az intentiójához kötött eredményeket a gyakorlati életben létrehozni, ha az nem részlegesen és szétdarabolva, hanem rendszeres egészében és teljesen nyer alkalmazást; a különböző törvények egyes intézkedéseinek combinativ alkalmazása pedig nem csak fölbontja a törvényhozások egységes szellemét és rendszerét, hanem a gyakorlati téren is benső ellenmondásokra s beláthatlan bonyodalmakra vezet.

Dr. Werner Rezső.

Egy nemzetközjogi házassági eset.*

II.

A 19. században a nemzetek egymásközti érintkezése oly óriási kiterjedésüvé vált, hogy következetlenség volna azt társadalmi téren elmulasztani, a mit az államok a közlekedési téren oly nagy sikerrel eszközölnek: a nemzetek közti ügyforgalmat öregbitni s az azt gátló akadályokat lehetőleg megszüntetni.

Az ujabbkori kivánalmaknak meg nem felelők: a Code Napoléon, a common law s az osztrák polgári törvénykönyvnek intézkedései.

Mint már emlitettem, a franczia codex e részbeni intézkedései a régi statutumok rendszerén s a kölcsönösség elvén alapulnak.

A common law, mely Angolországban és Amerikában gyakorlatban van s melynek eredete az angol-szász és angol-norman időkre vezethető vissza, feudális szellemü. [17]

Egy angol törvénytudó szerint csak az 1870-diki törvény helyezte a common law-t a birtokszerzésre nézve a modern civilisatio elveivel összhangzásba, ezen időig az idegen képtelen volt ingatlanra vonatkozó jogot megszerezni és átruházni, mig ingói felett végrendelkezhetett. [18]

Az angol és amerikai birák a nemzetközi magánjogra vonatkozó pereket nem szokták a felek nemzeti joga szerint eldönteni, hanem az angol illetve amerikai törvény szerint. [19]

Az angolok s amerikaiak, majdnem kivétel nélkül, a courtoisiet (comityt) tartják egyedüli indoknak az idegen törvénynek saját területeiken való alkalmazására nézve, [20] a courtrisie pedig érdekkel egyértelmü.

Az osztrák polg. törvénykön is a 33. §-ban a kölcsönösség elvét követi s az idegen törvény alkalmazásának szük tért enged.

Az olasz iskola, ugymint Savigny is az államok közt jogközösséget tételeznek fel, mely őket kötelezi az idegennek nemzete, illetve lakhelye törvényének alkalmazására; de ez LAURENT szerint is [21] merő elmélet. Valósággal nem létezik, mint már emlitettük, átalános nemzetközi szerződés, mely ezen követelménynek megfelelne.

A nemzetközi magánjog elveire nézve sem a tudósok, sem a törvényhozók, sem a bíróságok, miként szerencsém volt kimutatni, egyetértésben nincsenek, s kérdés tehát, hogy egy concret esetben, nevezetesen az előadott válóperben a biró mi alapra fektesse itéletét?

Szerintem nem lehet azt más alapra fektetnie, mint saját törvényére, tehát jelen esetben a magyar törvényre.

Alapjában egyetértek WÄCHTER-rel, ki következőket mondja:

«Man ist darüber einig und unsere Gesetze selbst sprechen es zur Genüge aus, dass das Gesetz unbedingt durch sich selbst und ohne Rücksicht auf die subjectiven Ansichten Einzelner über seinen inneren Werth und seine Folgenrichtigkeit, Gültigkeit hat, sobald es nur formell gültig erlassen wurde, dass lediglich die Einhaltung der verfassungsmässigen Form und der Grenzen der verfassungsmässigen Gewalt, nicht aber ein durch subjective Theorie bestimmtes Wesen eines Gesetzes über seine Gültigkeit entscheidet.

«Der Richter ist lediglich das Organ dieses in formellloyalen Weise ausgesprochenen gesetzgeberischen Willens und dieses Gesetz hat er in seinem Kreise als Richter zur Anwendung zu bringen, ohne Rücksicht, ob es gerecht oder ungerecht, zweckmässig oder unzweckmässig, dem Wesen eines Gesetzes, wie er es subjectiv denkt, entsprechend ist oder nicht und ebenso hat der Staatsbürger sich diesem allgemeinen Willen zu unterwerfen.

«Bestimmt daher z. B. das Gesetz des Staates ausdrücklich, nach welchen Normen ein im Auslande begründetes Verhältniss zu beurtheilen sei, ob nach einheimischen oder ausländischen, so hat der Richter jenes Staates unbedingt hiernach zu verfahren, mag auch jene Bestimmung an sich eine unpassende, unrichtige, der Natur des Gesetzes widerstreitende genannt werden können.»

Ha ellenben a törvény e részben mi intézkedést sem tartalmaz, akkor Wächter azt mondja:

«Dann muss der Richter die Entscheidung zunächst im Sinne und Geiste derjenigen besonderen, in seinem Lande geltenden Gesetze, welche das vor ihn gebrachte Verhältniss an sich zum Gegenstande haben, suchen. Ergibt sich aus dem Sinne und Geiste dieser Gesetze, dass die Anwendung auf Fremde, auf Verhältnisse, die im Auslande begründet worden, dem Sinne und Geiste derselben gemäss oder entgegen ist: so hat der Richter lediglich hiernach zu verfahren.

«Der Richter hat bei jedem einzelnen Gesetze seines Landes, das von dem vor ihn gebrachten Rechtsverhältniss handelt, zunächst zu untersuchen, ob es dem Sinne des Gesetzes gemäss ist, dass es unbedingt, sollte das Verhältniss im Auslande begründet werden, oder ein Ausländer dabei betheiligt sein, angewendet werde oder nicht und wenn es jenes findet, es unbedingt zur Anwendung zu bringen.

«Im Zweifel hat der Richter das Recht seines Landes in Anwendung zu bringen.

«Der Gesetzgeber wird bei der gesetzlichen Bestimmung der Frage hauptsächlich 2 Gesichtspunkte ins Auge zu fassen haben, von der einen Seite das Interesse der eigenen Rechtsordnung, das Ausschliessen störender Elemente und die Festhaltung der aus höheren Rücksichten und aus den Forderungen des sicheren rechtlichen Verkehrs und der Würde und Selbstständigkeit der Gesetzgebung Gebotenen; von der anderen Seite die völkerrechtlichen Beziehungen, welche hier eingreifen und welche eine Rechtsfähigkeit der Fremden ebenso wie des Bürgers anzuerkennen gebieten und auch in manchen Punkten Einräumungen gegenüber von der fremden Gesetzgebung räthlich machen.

«Wenn aber hier Rücksichten der Nützlichkeit, der Billigkeit, der Freundlichkeit, der Connivenz, des natürlichen Rechts und dergl. den Gesetzgeber leiten können und bis auf einen gewissen Grad leiten sollen und ihn

* Az előbbi közleményeket l. az 1., 2. számokban.

[17] LAURENT id. munk. 2. kötet 42. l.

[18] *Le Baron*: *Code des étrangers* 109. l.

[19] WESTLAKE, *Private international law* 401. §. 384. l. STORY, *Conflict of law.* 102. §. 137. l.

[20] STORY id. m. k. 29. l. 33. §.

[21] LAURENT id. m. k. 1. köt. 649. l.

namentlich bei Abschliessung von Staatsverträgen über diese Frage leiten: so sind dies doch nicht Rücksichten, welche der Richter zu nehmen hat.

«Diese verschiedenen Standpunkte, der des Richters und und der des Gesetzgebers, wurden bei unserer Lehre nur zu häufig verwechselt.

«Der Richter hat bloss zu untersuchen, was hierüber sein Gesetzgeber bestimmte, was das positive Recht seines Staates festsetzt und dieses rein zur Anwendung zu bringen.» [22]

Nem értek tökéletesen egyet Wächter eméletével, mely az esetre vonatkozik, ha a tételes jog határozottan nem intézkedik, mily törvény: a honi vagy külföldi alkalmaztassék valamely nemzetközi magánjogi esetben?

Mert megengedem, hogy lehetnek oly esetek, melyeknél a törvény szelleméből kimagyarázható, hogy valamely intézkedése az idegenekre, illetve külföldön létesült jogviszonyokra alkalmazandó-e vagy sem, de csak akkor képzelhető az, ha a törvény — minden hiányossága mellett — a mondott személyekre s viszonyokra bizonyos tekintetben mégis reflectál, ugy hogy a törvény hiánya a logikai magyarázat alkalmazása mellett pótolható; de kérdem, hogy lehet a törvény szelleméből az idegenekre s külföldön létesült jogviszonyokra nézve következtetéseket vonni akkor, mikor a törvény azokat teljesen ignorálja, midőn a törvényhozó azokra egyátalában nem is gondolt?

Legtöbb törvény csak a hon-lakosokat tartja szem előtt; idegeneket s idegen jogviszonyokat csak kivételesen, nagyon ritka esetben vesz figyelembe.

Nem lehet tehát átalános szabályul felállitni, hogy a biró minden nemzetközi magánjogi esetnél azt tartozzék megvizsgálni, vajon a törvény szellemének megfelel-e, hogy az idegenekre s idegen országban létesült jogviszonyokra is alkalmazandó-e?

Szerintem csak az általam jelzett esetben kell a birónak ezt tenni, minden más esetben ezen szabály alkalmazása a törvény erőszakolt, észszerü alapot nélkülöző magyarázatának volna kifolyása.

Dr. b. Szentkereszty Ferencz,
kir. táblai fogalmazó.

Jogirodalom.*

A törvénykezés reformja a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság alapján. Javaslatul a polgári perrendtartáshoz. Irta *Ökröss* Bálint. Szerző sajátja. Budapest 1880. Ara 3 frt. 408 l.

II.

Szerző a VI—VIII. lapon áttekintést ad a szakba vágó és forrásul használt magyar, német és franczia művekről, melyek számukra nézve elég tekintélyesek ugyan, azt azonban épen épen nem mondhatjuk, hogy valami szerencsésen volnának összeválogatva. A franczia irodalom legkitünőbb terméke, BOITARD és COLMET-DAAGE: *Leçons de procédure civile*-je, hiányzik a névsorból, hasonlókép a DALLOZ-féle *Répertoire,* mely e téren legtöbb anyagot nyujt a világirodalomban. Szerző nagyobb előszeretettel hajlott REGNARD és REYMOND-BORDEAUX műveinek felhasználásához, melyek anyagot minél kevesebbet, részletes feldolgozást meg épen nem adnak, hanem csak kritizálnak és pedig a legnagyobb általánosságban. Szerző is az egyes nagyobb kérdésekkel foglalkozó műveket olvasgatta, a részleteket behatóan tárgyaló munkák fáradságos tanulmányozását másoknak hagyta. Kitünik ez a javaslat minden paragraphusából és az indokolás minden szavából.

A fentebb mondottaknak lehet tulajdonitani, hogy szerző sokszor mereven állitja szembe az elméletet és a gyakorlatot. Hiányzik alkotásában az öntudatosság. A hol a tudomány kimerittetik, ott előáll a gyakorlati élet hangzatos követelményeivel; pedig mennyire igyekezett szerző a tudományos alaphoz szóval hű lenni, mutatja következő nyilatkozata: «A javaslat nem lehetett hűtelen azon elvekhez, a melyekből kiindult. Meggyőződésünk, hogy a rendszer alapelveit vagy hiven és következetesen kell alkalmaznunk mindenben, vagy várnunk jobb időkig, a midőn ez lehetséges». Két lappal előbb meg igy szól: «Az elmélet szavai sokszor kábitók, a könyv kétségben hagy vagy tévedésbe visz, (a rossz könyv igen, de a jó nem)! A törvényhozó intentióinak legbiztosabb mérve (!) maga az élet, a törvénynek az alkalmazás. Ismételjük, hogy alig van tárgy, melynél az elmélet és gyakorlat oly ellentétbe jöhetne egymással, mint a törvénykezés terén (a helyes elmélet a helyes gyakorlattal soha). Megkapó elveket látunk csalhatatlannak látszó indokokkal fellépni a törvények hasábjain, és az élet kimutatja csakhamar a tévedést» stb. «Kimutatja, hogy a hiba, melyet a törvényhozás elkövet, észrevehetlen lehet a theoriában, de a gyakorlati életben, mint a divergens vonalak távolsága folyvást növekszik» stb. A közvetlen utána levő bekezdésben meg: „MITTERMAIER a reformok egyik főakadályát azon körülményben vélte felösmerni, miszerint a *törvényhozás a tudományos alapot egészen elhanyagolta.* S ezt Németországról mondja Heidelberg tudós tanára; mondhatni-e kedvezőbb itéletet hazánkról!»

Miután tehát az elmélet a törvénykezés terén nem ér semmit, de másrészt mivel a törvényhozások legfőbb hibája, hogy az elméletet semmibe sem veszik, szerző javaslata szerkesztésénél (igy folytatja tovább) «a jogirodalomra is kiváló tekintettel volt, — s ha sikerült vitás kérdésekben elkerülni a hibát s az eltérő vélemények közül a jobbat választani: ezért azoknak tartozik köszönettel, kik a reformok terén világitva járnak elől s az elmélet és gyakorlat szempontjából ismertetik, hogy a törvényhozás miképen járt el» stb.

Csak az a kár, hogy a mily rendszer nélküliséggel járt el a művek megválasztásában, hasonló ecclecticismussal kapkodott ki belőlük egyet-mást. A hol az «alapelvek» fonala megszakadt, elismerte, hogy a theoriában igy meg igy volna ugyan helyes, de a gyakorlatban mégis ugy meg ugy lesz jobb.

Hogy szerző az általa idézett sok jó könyvet is mily figyelmetlenül olvasta át, mutatja, hogy midőn a külföldi törvénykezésekről értekezik, a többi közt azt mondja, hogy a 15-ik század után az egész eljárás irásbelisége általánosan kötelezővé vált. «Igy volt az a *continensen mindenütt.* A szóbeliség és nyilvánosság csak a britt szigeteken vonta meg s tartotta fen magát.» «A II. év brum. 3-án rögtönzött törvény *szóbeli* eljárást hozott be minden törvénykezési formaság és költség nélkül. *Igy proclamáltatott a forradalom zajában a szóbeliség*". Azután áttérve a Code de procédure civile alkotására, elmondja, hogy annak alapjául «a népszerüségre jutott 1667-iki ordonance-ot vették.» „*Igy nyerte a végletek egyesitéséből alakulását a szóbeli perrendtartás*". A jogtörténelmi fejtegetéseknél kevesebb subjectivitást és több tanulmányt ajánlunk szerzőnek a jövőre, most pedig nem tudjuk eléggé kárhoztatni felületességét.

Nem tudjuk felfogni, honnan vette szerző amaz állitását, hogy Franciaországban a forradalom teremtette meg a szóbeli eljárást. Hát az avocat-k mit csináltak a forradalom előtt, ezen rend, mely a 17-ik században érte el fénykorát? Szerző nagyobbára REGNARD műve után dolgozott. Olvasta volna a II. könyv V. fejezetének első mondatát: «les avocats sont chargés de la *discussion* des procès. Leur *parole* etc. Pár sorral tovább: «L'institution des avocats est aussi ancienne que celle de magistrature». A 17-ik század végén mi értelme lett volna D'AGUESSEAU ama kitünő beszédének, melyben az ügyvédi ékesszólás hanyatlásáról értekezett. Nem volt szerzőnek ezekről tudomása, vagy szándékosan ignorálta azokat?

[22] WÄCHTER: *Ueber die Collision der Privatrechtsgesetze verschiedener Staaten. Archiv für civilistische Praxis.* 24. köt. 2. 9. §§.

* Az első közleményt l. a 2. számban.

Nem kevésbbé helytelen szerző amaz állitása, hogy a Code de procédure civile a végletek t. i. az 1667-iki ordonance és a forradalmi szóbeliség egyesitése folytán nyerte lételét. Az 1667-iki ordonance ugyanis már maga a szóbeliség elveire volt fektetve, s mint válamennyi franczia iró, köztük REGNARD is mondja, alapjául szolgált a jelenlegi franczia perrendtartásnak; a forradalmi perrenddel egyesithető nem volt, mert az egyenlő volt a semmivel. A Code de proc. civ. szerkesztői csakis annyit tettek, hogy az 1667-iki ordonance-ot a felesleges czafrangoktól megtisztitották.

Szerző hazai hagyományos irodalmi szokásainknak megfelelőleg a mű első fejezeteiben értekezik «az irásbeli rendszer hátrányairól, (VII) «a szóbeli rendszer előnyeiről» (VIII), «a vádakról a szóbeli rendszer ellen általában». Bátran mellőzhette volna e fejezeteket, mi bizonnyára előnyére válik művének. Ugyanazon chablonszerü érvek ujra és ujra; felesleges szópazarlás még nálunk is. Bizonyosan több szolgálatot tesz az ügynek, ha alapos jogtörténeti fejtegetések alapján kimutatja, hogy az egész irásbeli eljárás igazolt léttel tulajdonkép nem is bir, hogy az egész az emberi szellemnek külső behatások folytán keletkezett sajátságos tévedése, melyet a német scholastikus jogászok igyekeztek rendszerré alkotni stb. Fejtegetéseinek némi érdeket nehány statisztikai adat közlése kölcsönöz.

Dr. Nagy Dezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A Pts. módositása tárgyában készült törvényjavaslat 13-ik §-ához.

Egy törvénykezési eset elbeszélésével kell kezdenem, hogy kimutassam a novella idézett §-ának hiányosságát és igazoljam megjavitásának szükségességét.

Egy az ország különféle vidékein nagyobb uradalmakkal biró földesuraság azon kellemetlen helyzetben van, hogy maradékföldváltság kötelezettei ellen bizonyos időszakokban a hátralékok megfizetése iránt számtalan kereseteket kell inditania. Nemcsak az egyes lejárt részletösszegek, hanem igen sok esetben az egész váltsági tőkeösszeg is oly csekély, hogy az 50 forintot tul nem haladja. Az 1872-ik évi XXII. t. cz. 11. §-ának 1. pontja szerint azon pénzkövetelések iránti keresetek, melyeknek összege a járulékokon kivül 50 forintot meg nem halad, a kisebb polgári peres ügyekbeni eljárás alá tartoznak; és pedig ugyanazon törvény 14. §-a szerint, ha a kereset tárgya vagy értéke 20 forint összeget meg nem halad, kizárólag a *községi biráskodás alá*. Ugyancsak az idézett törvény 11. §-ának utolsó bekezdésében felsoroltatnak azon ügyek, melyek a bagatelltörvényben szabályozott eljárás alá semmi esetben sem tartozhatnak, ilyenek a többek közt «az urbéri biróságok elé, ugyszintén a fenálló törvények értelmében közigazgatási, vagy más nem birói hatósághoz utalt ügyek.»

Az 1871. évi 53. t. cz. 87. §-ának második bekezdésében pedig szó szerint következők foglaltatnak: «az uri szolgáltatások hátrálékainak behajtása szintén sommás eljárás utjára tartozik.»

Már most ezen törvények ægise alatt a fenemlitett uradalom akkép okoskodott, hogy miután a bagatelltörvény az 1871: 53. t. cz. 87. §-nak intézkedéseit el nem törölte, sőt azokat homályosan ugyan, de a 11. §. végső kikezdésében fentartotta; miután továbbá a maradékföld és egyéb az urbéri viszonyból származó követelések s illetőleg a törvényileg megszüntetett szolgáltatásokért járó hátralékos tartozások behajtása iránt inditott keresetek a törvény józan logikája szerint nem tartozhatnak a *volt urbéres község* biráskodása alá, annyival is kevesbbé nem, mert a községi bíróság tagjai maguk is váltságkötelezettek s igy érdekelt felek lévén, a bagatelltörvény 16. §-a értelmében ezen peres ügyekben el sem járhatnak; miután végre, habár ugyancsak a most idézett törvényszakasz szerint a birói érdekeltség fenforgása esetén a hason hatásköri rel biró *szomszédos birák* közül felperest illeti a választás: de minthogy az uradalomnak egymás mellett, egy tömegben 20—30 községe is van, a melyek mind váltságkötelezettek, s a melyek birósági előtt a közös érdekeltségnél, de annálfogva sem lehet pert inditani, mert a szomszédos községek s különösen ezek birósági tagjai is váltságkötelezettek levén, a felperes uradalommal időnkint peres viszonyban állanak, — s miután mindezeknél fogva a biró-találhatás szorultságába jutott uradalom kénytelen lett volna igazságát a mértföldekre távol levő s csak valóságos házalás utján előkerithető 31-ik községi bíróság előtt keresni, ezen eljárás pedig nemcsak hogy a bagatelltörvény azon intentióját, mely szerint az ügy röviden és ugyszólván költség nélkül elintéztessék, kijátszaná, hanem magát a kereseti tőkét is, mely néha egy forinton is alul van, a behajtásra forditott utazási költségek által végkép felemésztené — az uradalom ily szorult helyzetében, de meg az idézett törvényekre is támaszkodva a maradékföldváltság-kötelezettek hátralékai iránti kereseteit a kir. járásbiróság előtt sommás eljárás utján inditotta meg. Azonban a járásbiróság a keresetet *mint nem sommás utra tartozót* elutasitotta; mely végzés ellen felperes uradalom a fenebbi okokból semmiségi panaszt jelentvén be, a m. kir. Curia mint semmitőszék 6870/879. szám alatt következő határozatot hozott: «A járásbirósági végzés a polgári törv. rendt. 297. §. 1. és 5. pontja alapján megsemmisittetik, és *a hatáskör megállapitása mellett* a kir. járásbiróság szabályszerü eljárásra utasittatik; mert az 1871: 53. t. cz.-nek az urbéri viszonyból eredő tartozások behajtása iránt előirt szabályai meg nem változtattak, következőleg ezen törvény 87. §-a, mely szerint az uri szolgáltatások hátralékainak behajtása tekintet nélkül az összegre, sommás eljárás alá tartozónak kimondatott, hatályában fenállván, a bíróság a jelen keresetet szabálytalanul utasitotta a kisebb polgári peres ügyekben követendő eljárás alá.»

Azonban mint fentebb emlitettem, a nevezett uradalomnak az ország különböző részein lévén hasonló keresete, több járásbiróság előtt kénytelen perelni, ügyészeit tehát utasitotta, hogy most már a semmitőszék fentebbi határozatára mint erős bástyára támaszkodva, ujra sommás uton inditsák meg a több járásbiróság részéről visszautasitott kereseteket. A járásbiróságok némelyike azonban nem hajlott meg a semmitőszéki határozat előtt, hanem az uradalmat keresetével a kisebb polg. peres eljárásra utasitotta. Kénytelen volt tehát az uradalom ismét a semmitőszéknél keresni orvoslást.

Lássuk azonban, mire ment. A semmitőszék ugyanazon évi 26131/879. szám alatt következő szószerinti határozatot hozott:

„A semmiségi panasz elvettetik; mert a maradványföldek váltságából lejárt részletek iránti perek az 1877. évi XXII. t. cz. 11. §-a végkikezdésében felsorolt ügyek közé nem tartozván, következésképp ha a lejárt összeg az 50 forintot meg nem haladja, mint az a jelen esetnél fenforog, a kereset a sommás bíróság előtt megindithatói nem lévén, a bíróság a hozzá nem tartozó kereseteket a neheztelt végzésben felhozott okokból helyesen utasitotta vissza hivatalból!

Már most kérdem: melyik semmitőszéki határozat érvényes, és melyik szerint induljon a fél és a bíróság?

Annyi bizonyos, hogy *a*) az idéztem törvények nem

világosak; *b)* hogy a semmitőszék egymásnak homlokegyenest ellentmondó határozatai a nem világos törvényt valóságos sötétséggé változtatták, és *c)* hogy maga a legfőbb itélőszék sincs tisztában a törvény mikénti értelmezésével. Tehát a törvény homályát a judicatura nem oszlatta el, hanem azt inkább tökéletes sötétséggé változtatta.

Azonban az igazság szereti a napvilágot, s azért a hol a bíróságok se látnak tisztán, a törvénynek kell a homályt eloszlatni. Most van szönyegen a polg. törv. rendtartás módositása iránti törvényjavaslat; ez az 1868: 54. t. cz. 93. §-át, mely a sommás eljárás alá tartozó eseteket sorolja fel, a 13. §. alatt revisio alá veszi ugyan, de ez a revideált §. a fentebbi esetre vonatkozólag — ha az még lehetséges — még nagyobb zavaroknak tár kaput. Ugyanis nemcsak hogy nem sorolja a maradékföld és egyéb az urbéri viszonyból származó hátralékok iránti kereseteket tekintet nélkül az összegre, a sommás eljárás alá, hanem még nyomatékkal azt mondja: «13. §. Sommás eljárás alá tartoznak, *a mennyiben az 1877: 22. t. czikkben szabályozott eljárásra utalva nincsenek.*" E §. tehát nemcsak hogy ismét elfeledi a váltsági követelések competentiáját meghatározni, hanem az által, hogy az 1877: 22. t. czikkre hivatkozás mellett minden más világos természetü követeléseknek a sommás eljárás alá helyezése mellett csupán az urbéri viszonyból eredő követeléseket nem emliti fel, még inkább meggyökeresiti a bíróságokban azon vélelmet, hogy ezen követelések csakugyan a bagatell eljárás mellett, a községi bíróságok illetőségéhez tartoznak. Tehát ezen §. szerint — ha ez igy törvénynyé talál válni — nemcsak hogy továbbra is a községi biráskodás alá tartozóknak fognak — legalább egynémely bíróság által — kijelentetni az urbéri viszonyból származó váltsági követelések, hanem ha e miatt az érdekelt uradalmak semmiségi panaszt érvényesitendenek: akkor egyik esetben ilyen, másikban amolyan határozatot fognak kapni, a szerint, a minő leend a felsőbb bíróság illető tanácsának nézete.

Ily bizonytalan állapot nem jogállamba való, s a törvénynek nem lehet az a czélja, hogy felet és a bíróságot megtéveszsze. Ha tehát a törvénykezési rendtartást mint hiányosat s különösen annak azon §-át, mely épen a fentebb megvilágitott törvénykezési eset által különösen is minősittetett átvizsgálásra, a legujabb novella revisio alá veszi: akkor ez a revisio legyen világos, nehogy a novelláris törvényt még mielőtt a nyomdafesték megszárad, már ismét átvizsgálás alá kelljen venni.

A 13. §. fentebbi szövegezése a legfőbb itélő forumon nyilvánult ellenmondást el nem oszlatja, még kevésbbé szünteti meg, mert épen az 1877: 22. t. cz. 11. §-ának mikénti értelmezése felett merült fel kétely; tehát a novelláris törvény 13-ik §-ának világosan és határozottan kell intézkedni azon irányban, hogy a váltsági hátralékok behajtása sommás vagy bagatell uton történjék-e? Fentebb elmondtam okaimat, hogy azok miért nem tartozhatnak a bagatell és különösen a községi biráskodás alá, hanem hogy azoknak sommás uton a kir. járásbíróságok elé kell utaltatniok. A felek érdeke, az eljárás biztossága, a judicatura tekintélye egyaránt sürgetik, hogy a novella 13-ik §-a határozottan kimondja azt, miszerint *„a maradékföldi és egyéb az urbéri viszonyból származó váltságok és bármi néven nevezendő taxák iránti követelések, tekintet nélkül a tőke és járulékainak összegére, a sommás eljárás alá tartoznak.*"

Boncz Ferencz.

«Telekkönyvi kérvény hitelesitett másolat alapján.»

Sarlay Ede ur a *Jogtudományi Közlöny* 1880. évi 52. száma *Törvénykezési szemle* rovata alatt fenti czimen közlött czikkében helytelennek mondja azon, *számos* bíróságnál kifejlődött gyakorlatot, mely szerint «a telekkönyvi rendelet 125. §-a értelmében *hitelesitett másolat alapján* bekeblezés vagy előjegyzés iránt benyujtott kérvények — a telekkönyvi rendtartás 67. §-ának rendeletére hivatkozással — elutasittatnak» — s a telekkönyvi rendtartás 125. §-ának értelmét magyarázva azt állitja 1. hogy az ilyen *hitelesitett másolat alapján* beadott kérvényre, a kifejlődött gyakorlattól eltérőleg «a rangsorozat miatti feljegyzés» tüstént megadandó, 2. hogy a telekkönyvi rendtartás 67. §-ában foglalt azon általános szabály, mely szerint «bekeblezés vagy előjegyzés csak eredeti okirat alapján történik», az ilyen kérvényekkel szemben azért sem alkalmazható, mert «akkor a 125. §. mind az öt bekezdésének épenséggel semmi értelme sem volna.»

A fenforgó esetre vonatkozólag a telekkönyvi rendtartásban a következő két «categoricus imperativus» foglaltatik: *a)* hogy bekeblezés vagy előjegyzés csak *eredeti* okirat alapján történhetik, *b)* hogy a birónak a kérelmen tulterjeszkedni nem szabad.

Ha tehát a bekeblezés hitelesitett másolat alapján kéretett: a biró az ily kérelmet — a *b)* alatt idézett szabályhoz képest — ezen hitelesitett másolat alapján köteles elintézni még akkor is, ha netán ezen hitelesitett másolat eredetije utólag beérkeznék vagy bemutattatnék. E szerint tehát az eredeti beérkezése vagy bemutatása ama kérvény sorsán többé nem segithet, és igy a biró az ilyen hitelesitett másolat alapján kért bekeblezést vagy előjegyzést a 67. §. rendeletéhez képest s a 125. §-ban irt eljárást mellőzve azonnal megtagadni tartozik. A ki valamit kér: kérje helyesen, és akkor: amit keres, bizonyosan megtalálja.

A telekkönyvi rendtartás 67. és 125. §§-ai között állitott ellentét csak üres káprázat. Ugy abban mint ebben is *eredeti okirat* az, mely a bekeblezés alapjául ki van jelölve. Midőn az egykori törvényhozó a telekkönyvi rendtartás 61. és 124. §§-aiban kimondott általános szabály alól kivételképen a 125. §-ban a biztositás érvényesitésének *módját és joghatályát* azon esetre szabályozta, *„ha az eredeti okirat, melynek alapján a bekeblezés vagy előjegyzés kéretik*", a telekkönyvi hatóságnál vagy más bíróságnál avagy közigazgatási hatóságnál van eltéve: a 67. §-ban kötelezőül kijelelt biztositási *alapot* ez esetre nem változtatta meg, de sőt ellenkezőleg azt itt is követendőnek *különösen* kijelentette, miként azt a 125. §. első bekezdésének fent idézett része tanusitja.

Hogy tehát a czikkiró ur által példaként felhozott lejárt váltó előjegyzése iránti kérvény a telekkönyvi rendtartás 125. §-a értelmében beadottnak tekintessék: az előjegyzést nem a becsatolt hitelesitett másolat alapján, hanem a hitelesitett másolatban becsatolt lejárt váltónak n. bíróságnál x. szám alatt fekvő és a 125. §. értelmében hivatalból átkérendő *eredetije* alapján kell vala kérni, és ekkor a bíróság nem lett volna kénytelen a hiteles másolat alapján kért előjegyzést megtagadni és czikkiró ur sem kénytetett volna a «plus-minus» ismeretlen aránytanának fejtegetésével bajlódni.

A mi pedig a sokat feszegetett «rangsorozat miatti feljegyzést» illeti:

Miután a 125. §. értelmében beadott kérvényeknek e §. a 61. §. rendelete alól kivételkép rangsorozatot engedett; miután továbbá e kérvények nem saját számuk, hanem a hivatalos megkeresés folytán beérkezett vagy záros határidő alatt bemutatott eredeti okirat által kapott iktatói szám alatt nyernek *érdemi* elintézést s képezik bevezetés-tárgyát: ennek folytán ama kérvényeknek a 125. §. által engedett saját számuk szerinti rangsorozatuk megóvása végett külön intézkedés tétele vált szükségessé, és ebben találja létokát és czélját a 125. §. ötödik bekezdésében kimondott intézkedés.

Mihelyt tehát a telekkönyvi hatóság a szabályszerü kérelem mellett bemutatott hitelesitett másolatból azt látja, hogy az annak *eredetije alapján* kért bekeblezés vagy előjegyzés az általános szabályok szerint megadható s ennek folytán az eredetinek átküldése vagy záros határidő alatti be-

mutatása iránt intézkedik: ezen intézkedése folyományakép a kérvény által nyert iktatói szám rangsorának a bekeblezés vagy előjegyzés tárgyául szolgáló ingatlanokra vonatkozólag leendő megóvását az ötödik bekezdésben irt módoni feljegyzéssel *hivatalból* köteles eszközölni. E szerint tehát e cselekvény teljesitését a bekeblezési vagy előjegyzési kérvényben kérni teljesen felesleges.

Végezetűl megjegyzem, hogy az 1859. évi aug. 1-én kelt minszteri rendeletben foglalt eseteket kivéve — telekkönyvi rendtartásunk külön *rangsorozat feljegyzési kérvényt* nem ismer és igy, ha ilyen beadatnék: az a bíróság által hivatalból visszautasitandó leszen.

Gyárfás Sándor.

Még egyszer az «ügyvédi visszatartási jog»-ról.

A *Jogtudományi Közlöny* m. évi utolsó számában Dr. J. ur e tárgyról értekezvén, azon nézetének adott kifejezést, hogy az ügyv. rendtartás 48. és 64. §-a a büntetőtörvény 355., s illetve az életbeléptetési törv. 2-ik §-a értelmében hatályon kivül lett helyezve, és hogy Magyarországon az ügyvédek, megitélt költségeik és dijaikra nézve magukat a felek megbizása folytán behajtott összegekből kielégithetik, a nélkül hogy e miatt — mint a 48. §. hatálya alatt — fenyitő vagy fegyelmi följelentéstől kellene tartaniok, mert — ugymond — a megbizási szerződés alapján számadási kötelezettség és compensationalis jog származik, és a sikkasztás criteriuma, a jogtalan elsajátitás, viszkövetelés érvényesitése által ki van zárva, miért is azt büntetőjogi megtorlás alá eső cselekménynek, avagy mint jogilag megengedett tényt fegyelmi vétségnek tekinteni nem lehet.

Acceptálom azon nézetet, hogy «jogtalan elsajátitás», vagy «elzálogositás» nélkül a 355. §. értelmében sikkasztást képzelni nem lehet, de azt, hogy a büntetőtörvény életbeléptetése folytán retentionalis jogot nyertünk volna: tagadom, és igy kétségbe vonom azt is, hogy a 48. §. hatályon kivül helyezése által «eltüntek volna a megbélyegzésnek azon szégyenitő nyomai, melyek az ügyvédekre háramlottak.»

A megbizási szerződés jogot ad a mandatariusnak, hogy fölmerült dijait és kiadásait követelhesse a mandatortól, és egyszersmind kötelezi őt a beszámolásra; de arra, hogy leszámoljon, nem jogositja, hanem ha ez követeli, az egész összeget átadni tartozik, dijai és kiadásai iránti joga külön per utjára hagyatván fön.

Mert az ügyvéd kezében a behajtott összeg oly depositumnak tekintetik, melynek sértetlenül kell a jogositott, illetve megbizó kezéhez jutnia, s a melyből a képviseleti költség levonásának indokául az, hogy «az ugyanazon jogalapból származó eme követelés való és lejárt», csak ugy szolgálhatna, ha az ügyv. rendtartás mint a felek és az ügyvéd közötti törvény specialisan megengedné, mint az 1875: XXXVII. törvényczikk 379. §-a a bizományos, az 1876: XXVII. törvényczikk 108. §-a a váltóbirtokos javára teszi.

Azon önkielégités tehát, melyet Dr. J. ur nézete alapján gyakorolnánk, jelenleg épen a büntetőtörvény 355. §-ának minden ismérveit magában foglaló büncselekmény lenne, mikor is, ha a 64. §-t is kitöröljük az ügyv. rendtartásból, azon szerény elégtétel sem marad részünkre, hogy, a menynyiben a retentiót elég óvatosak voltunk irásban kikötni, avagy ha a behajtott pénznek a megbizó kezéhez való kiadását más jogszerü ok, p. o. az akadályozza, hogy a megbizó hitelezői irányában kötelezőleg elvállaltuk a behajtott összeget utóbbiak kezéhez fizetni, a helyett hogy a bűnvizsgáló birót és a fekete könyvbe jegyeztetést kikerülve, a feljelentés alaptalanságát a polgári törvényszék előtti nyilatkozattal igazolhatnók, bünperbe fogatni engedjük magunkat, és megérjük azzal, a mit a büntetőtörvény tervezetének átvizsgálására egybehivott értekezlet 1875. aug. 18-ki ülésén Csemegi volt államtitkár mondott, vigaszul «a hamis vádaskodást a törvény szigoruan bünteti.»

Nem nyertünk tehát semmit a 355. §-sal, hanem ma már legalább annyit tudunk, hogy a behajtott pénzből, habár megitélt perköltség czimén is, a megbizó fél beleegyezése nélkül, ha valamit elhasználunk vagy visszatartunk, sikkasztás vagy hütlen kezelésben válunk vétkesekké vagy bünösökké. A fölhivási — számadási — pert pedig hasztalan várjuk.

A retentio kérdése az ügyv. rendtartás gyökeres megváltoztatása mellett lesz megoldható, mert a 48. és 64. §. intézkedései mellett, sajnos de sok visszaélést kell tapasztalnunk, nem ugyan a kiérdemelt dijak és teljesitett kiadások, hanem sok esetben az egész behajtott összeg visszatartása miatt, mely visszaélések, miután a polgári törvényszék eljárása évekig huzódhatik, és huzható, eredményében pedig illusorius, másrészt pedig legfőbb itélőszékünk azon gyakorlatot követi, hogy ha időközben a panaszos kielégitést nyer és panaszától visszalép, a bünvádi eljárást beállitja s következményei alól a vádlottat fölmenti, az egész kar erkölcsi tekintélyét aláássák, és az iránta való bizalmat csökkentik.

Szükséges tehát a gyökeres orvoslás, mert elmondhatjuk bátran, hogy a jelenlegi rendszer a mellett hogy sem a felek, sem az ügyvédek érdekeit nem biztositja, a tulcsapások és jogtalanságoknak tág tért enged.

Adja meg a törvény az ügyvédi megtartási jogot, mert ez igazságos és méltányos, de szigoru törvény által büntesse a visszaéléseket.

Nézetem szerint kötelezendő lenne az ügyvéd, hogy bizonyos követelés behajtása után 48 óra alatt számadásának közlésével megbizójának az őt illető összeget adja át vagy küldje el, azon esetben pedig ha ezt nem tehetné: a pénzt birói letétbe helyezze, a letétet elfogadó s az ügyv. rendtartás 58. §-a szerint illetékes bíróság utján egyszersmind megbizóját a számadásra vonatkozó észrevételének záros határidő alatti érvényesitésére szólitsa föl.

Észrevétel esetén szabályszerü tárgyalás által lenne eldöntendő az ügyvédi számla helyessége, ellenesetben pedig az valónak és helyesnek kimondandó, s a retentio jogszerüsége itéletileg megállapitandó.

Bármely formaszerüség meg nem tartásához magas pénzbirság vagy megfelelő fogságbüntetés kötendő.

Nem retteghet a szigortól a tiszta gondolkozásu jogász, és ez leend az ügyvéd és a közönség érdekeinek egyik garantiája.

Wizinger Károly,
ügyvéd.

Különfélék.

A **Magyar Jogászegylet**-ben Dr. Neumann Armin felolvasást tartott az életbiztositásról. Az előadás külön füzetben fog megjelenni. Az egylet örvendetes gyarapodásnak indul. A tagok száma már a két százat meghaladja. Az utóbbi ülésben felvétettek tagokul: Dr. Plósz Sándor egyetemi tanár, Dr. Werner Rezső jogakadémiai tanár, Batlay Imre kir. ügyész, Dr. Grisza Kálmán, Dr. Stern Miksa, Dr. Schreyer Jakab, Dr. Aranyossy Sándor, Dr. Wallner Adolf, Dr. Wolf Vilmos és Dr. Kán Béla ügyvédek.

—

Egy ügyvédjelölt, ki már hosszabb idő óta gyakorlaton van, alkalmazást keres a fővárosban vagy a vidéken.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

A MAGYAR BÜNTETŐ-TÖRVÉNY (1878, V. tcz.) MAGYARÁZATA. Irta *Schnierer Aladár.* Füzve4 frt.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 5. SZ. Budapest, 1881. január 28.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ..... 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A tőzsdetanács emlékirata tárgyában. I. (—i). II. Dr. Sík Sándor ügyvédtől. — Egy nemzetközjogi házassági eset. Dr. b. Szentkereszty Ferencz kir. táblai fogalmazótól. — Jogirodalom. Dr. Nagy Dezsőtől. — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Indokolás az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. — Törvénykezési szemle: Csalás kisérlete. Dr. Hexner Gyula ügyvédtől. — Heti szemle.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A tőzsdetanács emlékirata

tárgyában két munkatársunktól vettünk czikket.

I.

(—i) A budapesti tőzsdetanács jellemző emlékiratot tett közzé (*P. Ll.* 1881. 18. sz.) a perrendtartási novella 80—84. §§-ai ellen, melyek a tőzsdebiróság korlátozását (az emlékirat szerint «Beschneidung») javasolják természetes hatáskörére: a kereskedelmi ügyletekre. Ez emlékirat több tekintetben provokálja a jogászvilág figyelmét.

Roppant alkotmánysértést látnak a tőzsdei tanácsos urak abban, hogy nem hivattak meg enquêtebe, hogy kimutassák sikeres működésüket. Angliában nem igy tesznek, mondják szemrehányásul.

Már utóbbi hivatkozás szerencsétlen volt. Mert Angliában egy napig sem türnének meg oly statarialis biráskodási unikumot, minőt a XIX. század hajlott korában e tőzsdei scabinusok alkotnak. Angliában mindeddig külön királyi kereskedelmi bíróságokat sem vivhatott ki annak világkereskedelme, pedig Anglia rendes igazságszolgáltatása ötfoku felebbezésével, hol egy per költsége minime másfélezer forint, tartama minime három esztendő, ugyancsak kevésbbé egyszerü, olcsó és gyors mint a magyar. És mégis tud virágozni kereskedelme. Mi pedig higyjük el azt, hogy a «hazai kereskedelem», mely az angolhoz mérve szatócsüzletnél alig egyéb, tönkre megy, ha néhány fővárosi czég nem lehet kiváltságos első és utolsó biró azok felett, kik társviszonyban vagy versenyben vannak vele!

Az igaz, hogy a kormány hibázott, hogy nem gyüjtött adatokat. Elég lett volna a tőzsdei szokásjog abakadabráját és iudicaturáját, melynek iszonyu döntvényeit az *Ungarische Gerichtshalle* bemutatta, felemliteni azon állitással szemben, hogy a tőzsdebiróság nem élt vissza jogával és nem lépte tul hatáskörét. Ha ingatlanokkal való speculatio és válóper e hatáskörbe tartozhatik, miért nem csődelőkészités vagy örökségkerités alkuszdija stb.? De ha a kormány ily adatokat gyüjtött volna a helyett, hogy simplán hitelt adott a tőzsdebiróság által önmagáról kiállitott legmagasabb elismerésü testimoniumának, akkor nem korlátozhatta, hanem csak eltörölhette volna azt, melyet 1870-ben ideiglenesen fentartani opportunusnak látszhatott, ma azonban, midőn más, főleg termelő gazdasági érdekeink rovására, első sorban kereskedelmi törvénykönyveket alkottunk, kiváltságos kereskedelmi jogot és eljárást teremtettünk és birói szervetünket megállapitottuk, semmivel sem menthetni többé.

Valóban naivnak, együgyünek tekintik a kormányt azok, kik oly állapotot, mely az egész mivelt és nem mivelt világon fenáll, csak épen ránk illetve rájuk nézve lehetetlennek vitatnak. A földesur, a bérlő, a cseléd, az elvált asszony, ők mind beérhetik a kereskedelminél sürgősebb birtok-, bér- és tartás-perben a rendes hosszabb eljárással, csak a kereskedő nem várhat a dubiosum fixirozására szakértő, jogi, állami itélethozatalig. Csak a kereskedőnek «forma» minden jogbiztositék, érdemleges dolog csak a pillanatnyi gyorsaság. Hiszen más is ezt tarthatná és a tőzsde nagylelküen kész, nem kereskedőnek, nem-tőzsdei perben is szolgálni és az államnak olcsóbb kinálattal concurrentiát csinálni. Hanem e számtani erkölcsök aranykoráig nem fejlődött még anyagias világunk, nincs még szabad ügyvédség azaz zugirászat, nincs még szabad biráskodás azaz zugbiráskodás.

Ma még kissé idealisták vagyunk, más érdeket is becsülünk. És ha elismerjük is a kereskedelem jogos igényeit, nem feledkezünk meg arról, hogy az a *kereskedők* érdekeit jelenti, mig az állam *minden polgárokét* öleli fel, és hogy az állam legfőbb törvénye és legszentebb kötelessége akkor, midőn jogot alkot és igazságot szolgáltat korunk szellemében: *egyenlőt és egyenlően* adni mindenkinek.

A haladó demokratia világában valóban anachronismus, midőn annak hivatott társadalmi osztálya nemcsak fentartani óhajt középkori czéhkiváltságot, hanem azt kiterjeszti minden autonomia természetes határain: testületi személyeken és ügyeken tul is.

Ne beszéljenek tehát a felek sértett magánakaratáról, midőn közjog forog szóban; ne beszéljenek a szabadság korlátozásáról, midőn jogrend forog szóban; ne beszéljenek választott bíróságról, midőn esetleg octroyált, kényszerhatalmu testületi biráskodás privilegiuma forog szóban. Arbiter, választott biró, azon határozott személy, kiben mindkét fél, ki vitás jogviszonyban áll, compromittál, most is adva van mindenkinek; a perrendtartás nem zárja ki, hogy igy néhány nap alatt intéztethessék el jogerejüen bármely ügy. A tőzsdebiróság azonban époly kevéssé «választott» biró ez értelemben, mint bagatellperben a községi biró kit a község, a szolgabiró, kit a megye választ. Ne halászszanak tehát a kétértelmü szavak zavarában, ne vezessék félre a jogban tudatlanokat, vagy ha nem ismerik önmaguk jogi jellegét, ne vindikálják a qualifikált bíróénál nagyobb szakértelmet.

Nem a tőzsdeügyletnek, hanem a jognak ismerete a biró főkelléke. Ugyanazért nem kell indokolni a nem qualifikált, nem szakértő, nem független, nem érdekeletlen, nem felelős, nem nyilvános, nem választott tőzsdebiróság eltörlését, mert ez csak a közös, természetes, helyes jogállapot visszaállitása; indokolni csak fentartását kell, de nem lehet, mert az ma már menthetetlen anomalia, a singularis jog kiirtandó maradványa, a legodiosusabb privilegium.

Megfosztottuk hagyományos, évezredes, szerzett és

törvénynyel szentesitett birói hatalomtól az ország leghatalmasabb és legtiszteletreméltóbb rendjeit, megszüntettük a tiszti ügyész által és a közönséges bíróság ellenőrzése mellett gyakorolt uri hatóságot, kitörültük a patrimonalis iurisdictio nyomait Curiánk ős szervezetéből, zugolódunk az egyházi és katonai imperium utolsó külön jogszolgáltatási hatósága ellen, mert a modern jogállam, a polgári szabadság és haladás rendje meg nem türik azokat, és most reklamálni engedjük a jogállami vivmányok lenézésével és rovására osztályérdek, czéh nevében a tőzsdei uri hatóságot?

Azt nem hihetjük el kormányról és törvényhozásról.

Bizton várjuk, hogy a tőzsdei emlékirat megteszi hatását, elejteti az indokolatlan korlátozást. Követeljük a jogállam nevében a tőzsdei iurisdictio eltörlését.

A novella 80—84 §§-ai helyébe iktatandó 80. §. e szerint igy hangzanék:

«A tőzsdei bíróságok megszüntettetnek.»

II.

A budapesti áru- és értéktőzsde az egyéni szabadság nevében felzúdul az ellen, hogy csakis kereskedelmi ügyekben itélhessen.

Tudvalevő, hogy a tőzsdén nem az ország törvényei döntenek, hanem harmincz budapesti nagykereskedő. Maguk csinálják a jogot, melyet alkalmaznak. S természetes hivatása körén tulterjeszkedve, ezen kivételes forum kivételes jogával tizenhét évig felebbezhetlenül itélt a kereskedelmi forgalomtól legtávolabb fekvő jogügyekben. Hatáskörét kiterjesztette a jog egész területére. A bpesti izr. hitközség házasság szerződési formularéiban benfoglaltatik, hogy a házasfelek minden házassági vitában alávetik magukat a tőzsdebiróság illetékességének.

A perrdtsi javaslat tekintettel a kereskedelmi forgalom igényeire jónak találta a tőzsdei bíróságot a meglevő alapon mint kereskedelmi bíróságot fentartani.

S a tőzsde daczára ennek feljajdul: mert hatásköre a kereskedelmi forgalom ügyeire lett szoritva.

A kereskedelem igénye, hogy kereskedők itéljenek szövevényes magánjogi kérdések, házassági viták felett?

A tőzsdebiróság rendszerint akként szolgáltat jogot, hogy mindegyik fél jogát csorbitja. Korlátlanul belenyul a vitába és az itélet vagy a kiszoritott egyezség azon quotienst képezi, melyet a mindkét félen ejtett jogfosztás eredményez. Többnyire egyik fél sem lát magával szemben *pernyertes* ellenfelet s ez siralmas oka annak, hogy «mindketten elégedetten» szoktak távozni.

Megengedjük, hogy azon előny, negyedóra alatt tisztában lenni, a kereskedőnek felér a hosszabb, bár alaposabb igazságszolgáltatással, s hogy a kereskedő jobban bizik, ha ügyletei felett kereskedő itél.

A miért azonban a tőzsdetanács a kormányt ostromolja, nem az, hogy a tőzsdebiróság fentartassék mint kereskedelmi biróság, *a mit a javaslat megenged,* hanem az, hogy engedtessék meg a tőzsdének, concurrentiát csinálni a kir. bíróságoknak a jogszolgáltatás egész területén. Ez alkalmas arra, fegyverre hivni azokat, a kik korunk nevében ezen kiváltságos forum eltörlését követelik.

A javaslat fentartja a tőzsdebiróságot nemcsak mint a kereskedő osztálynak, hanem mint az egész kereskedelmi forgalomnak bíróságát. A kereskedő, ha vesz a producenstől, a kötlevélben kiköti a tőzsdei bíróságot. S a paraszt-ur könnyelmüségből, vagy mert meg sem nézi a kötlevél záradékát, aláveti magát ennek. Csak utólag veszi észre, hogy egyoldalu bíróságnak áldozata. Mert a tőzsdei bíróságban harmincz vevő ül, de egyetlen egy eladó sem. A kereskedő megtalálja itt bizalmi szakférfiait; a termelő nem. Ha elvitázhatlan is, hogy a kereskedelmi viszonyokat legjobban érti a kereskedő, épugy elvitázhatlan dolog, hogy a productió viszonyait legjobban ismeri a producens. Ha tehát a törvény a tőzsdei bíróság hatáskörét kiterjeszteni akarja a kereskedelmi forgalom egész területére, akkor elutasithatlan szükség, hogy a törvény valamiképen arról is intézkedjék, *miszerint a producens és kereskedő közti perben az előbbi is találhassa ott épugy mint az utóbbi saját bizalmi szakbiráit.*

S ha engedi is a törvény, hogy nem jogtudó egyének jogot szolgáltassanak, de hogy tudatosan contra legem itéljenek, önmaguk által gyártott «jog» szerint, ily specialitásra az 1870: II. t. cz. legtávolabbról sem jogositotta fel a tőzsde kereskedőit. Kivételes «hatáskörrel és eljárással» állitotta vissza a tőzsdei bíróságot. A többi választott bírósággal szemben csak annyiban tette kiváltságosabbá, hogy felmentette a perrendtartás alakszerüségeitől, melyekhez a közönséges választott bíróság kötve van. A magyar törvénytár hatálya nem szünik meg a tőzsde küszöbén. Anyagi jog szempontjából a hazai törvények kötelezik a tőzsdebíróságot épen ugy, mint minden hazai bíróságot. Szemben a tényleges állapottal a javaslatban kimondandó, hogy a tőzsdei bíróság is kötve van a kereskedelmi törvény 1. §-áhozmely szerint kereskedelmi ügyekben első sorban a kereskedelmi törvény és csak másod sorban a kereskedelmi szokások irányadók. *Dr. Sík Sándor.*

Egy nemzetközjogi házassági eset.*

IV.

A magyar magánjog a külföldi törvény alkalmazását csak kevés esetben engedi meg.

Régibb magánjogunk azt fejletlenségénél fogva is kizárta, mert az idegeneknek nem is enged hasonló jogokat a honpolgárokkal, hanem őket a nemességtől, 1630. 30, 1687.26, ingatlanok birtokszerzésétől, 1222.26, 1439.16, 1630.30, 1715.23, 1723.64, 1791.69, állandó kereskedés s mesterség üzésétől 1715.99, 1741.29. eltiltotta. Csak a végrendeletek, hitel- és zálogfelvallásokra nézve rendeli el, hogy ha azok az országon kivül, az ott szokásban lévő módon tétettek is, érvényeseknek fognak tartatni. 1729.24. 10. §.

Ujabb törvényeinkben ily esetek következők: a Portugallal kötött consulsági egyezményről szóló 1874. 32. tcz. 9. czikke szerint a consulok előtt saját honfiaik és székhelyük országa lakosai közt létrejött szerződések azon alakban állitandók ki, melyet a consul államának törvényei követelnek, de ugy hogy elég legyen téve azon formaságoknak is, melyeket azon ország törvényei szabnak elő, melyben a teljesités történik. Az Olaszországgal kötött consulsági egyezményről szóló 1875. évi 13. t. cz. 11. §-a hasonlót rendel el. Az 1876. évi 16. t. cz. 34. §-a szerint továbbá a külföldön tett végrendeletek, öröklési szerződések és halálesetre szóló ajándékozások alaki kellékek tekintetében akkor is érvényesek, ha azon ország jogszabályainak, melyben keletkeztek, megfelelnek.

Az 1876. évi 27. t. cz. 95. §-a szerint: a szenvedő váltóképesség külföldiekre nézve rendszerint azon ország törvényei szerint itélendő meg, melyhez a váltókötelezett mint alattvaló tartozik. A 96. §. szerint: a külföldön kiállitott váltóknak és váltónyilatkozatoknak lényeges kellékei azon hely törvényei szerint itélendők meg, a hol azok keletkeztek. A 97. §. szerint: A váltójogok érvényesitése vagy fentartása végett külföldön teljesitett cselekvények alaki kel-

* Az előbbi közleményeket l. az 1., 2. és 4. számokban.

lékei azon hely törvényei szerint itélendők meg, a hol azok teljesittettek.

Oly esetekben, melyekben a törvény határozottan vagy hallgatólagosan a külföldi törvény alkalmazását nem rendeli el, természetesen mindenkire s minden jogviszonyra nézve a hazai törvény alkalmazandó, azon régi elvnél fogva «exceptio firmat regulam in casibus non exceptis;[23] e felett annál kevésbbé lehet kétség, mert már VERBŐCZY szerint is «Constitutiones et Decreta ligant omnes jurisdictioni Principis subjectos §. 2. Et non solum illos, sed etiam quos cunque Forenses in hoc regno degentes. §. 5..... Namque: cum fueris Romæ Romano vivito more.[24]

Mielőtt ezek nyomán a kérdésben forgó házasság érvényességének elbirálásába bocsátkoznám, a peres felek állampolgári minőségéről legyen szabad egy pár szót felemlitenem. Sajnálatomnak kell kifejezést adnom a felett, hogy a perbeli tárgyalások alapján e kérdésben határozott véleményt nem adhatok.

Az 1871. évi 43. t. cz. által törvényerőre emelkedett, az amerikai egyesült államokkal 1870. évi szeptember 20-án a kivándorló egyének állampolgárságának szabályozása végett kötött államszerződés 1. czikke ugyanis határozottan s világosan két feltételtől teszi függővé azt, hogy egy Amerikába kivándorolt magyar honos amerikai honpolgárnak tekintethessék, t. i. először attól, hogy legalább 5 évig folytonosan az amerikai egyesült államokban tartozkodjék, másodszor attól, hogy az ottani honpolgárjogot megszerezze.

Mellesleg legyen megjegyezve, hogy a peres feleknek Amerikába való kivándorlása valamint alperesnek az amerikai Egyesült-Államok polgárai soraiba való felvétele az 1879: 50. t. cz. életbelépte előtt történt, s hogy ezen törvény 47. §. értelmében a mondott államokkal kötött szerződésnek eltérő intézkedései fentartattak.

Alperes hitelesen kimutatta ugyan, hogy az amerikai honpolgárjogot megszerezte, de hogy az első feltételt is teljesitette-e, arról a perből mi sem tünik ki.

Nem járt tehát szerintem helyesen el a semmitőszék, midőn csak azon kérdés tisztába hozatalát rendelte el, vajon alperes s illetve neje, az 1879. 50. t. cz. értelmében, a magyar honpolgárságot visszanyerte-e? Mert mindenekelőtt azon kérdést kellett volna tisztába hozatni: vajon alperes 1871: 43. t. cz. 1. czikke értelmében szerezte-e meg az amerikai honpolgárjogot.

Helytelenül tekintette szerintem a legfőbb itélőszék itéletében alperest amerikai honpolgárnak, akkor midőn a perből ki nem tünt, hogy ő az amerikai Egyesült-Államokban 5 évig folyton tartozkodott.

Felperesnő még 1873-ban vándorolt ki Amerikába s 1878 évi november 27-én tért onnan vissza, de saját személyére nézve az állampolgárságot ott nem szerezte meg; kérdés vajon nem lett-e házassága által amerikai honpolgárnő?

Feltéve, hogy alperes amerikai honpolgárnak s házassága jogérvényesnek tekinthető — igen; — mert a házasság kötése idejekor (1878) fenállott gyakorlat szerint, a ki idegen állampolgárhoz nőül ment, elvesztette magyar állampolgári minőségét,[25] miből észszerüleg, nevezetesen a házassági kötelék jogi természetéből kifolyólag következtethető, hogy a magyar jog szempontjából házassága tartama alatt férjével hasonló állampolgárnak tekintendő.

A kérdéses házasság érvénytelensége esetében azonban felperesnő magyar honpolgárnőnek s nem amerikainak tekinthető, mert csak érvényes házasságnak lehet jogi és igy az állampolgári jog megszerzésére vonatkozó következménye is, miként ezt a legfőbb itélőszék is kimondotta.

[23] L. 20. §. 6. D. qui test. fac. 28. 1.
[24] VERBŐCZY *hármas könyve* II. r. 5 czime.
[25] Dr. KORBULY IMRE: *Magyarország közjoga.* Budapest 1874. I. kötet és képviselőház irományai IX. köt. 323. sz. 217. l.
[26] *Entsch. v. 17. Jänner 1871. No. 9759. Sammlung von civilr.*

Azok után, miket a külföldi törvénynek az idegenekre, illetve külföldön létesült jogviszonyokra való alkalmazásáról általában s a magyar jog szempontjából, különösen mondottunk, kevés mondani valónk marad a szóban forgó házasságnak érvényessége s ebből folyó feloldhatása kérdésében.

Alkalmazva tehát a kifejtetteket e különös házassági esetre, kinyilatkoztathatjuk, hogy sem határozottan, sem hallgatólagosan hazai jogunk illetve törvényeink nem intézkednek, hogy a jelenlegivel hasonló esetben, a külföldi törvény alkalmaztathassék.

Nem marad tehát a magyar birónak — kit ezen per elbirálására illetékesnek tartok, mert csak alperesre nézve lehet kérdéses, felperesre nézve kétségtelen a magyar honpolgárság, Szlemenics szerint pedig az idegenek is «in iis, quæ juris sunt communis pares habentur nativis Hungaris et justas suas prætensiones eorum quocunque Judice, ordinaria juris via consequi possunt. Ita constans usus — más hátra, mint ezen esetben az e részben kétségtelen hiányos jogot alkalmazni s ezt annyival is inkább, mert VERBŐCZY szerint: «ideo autem ista consideranda sunt, quia cum leges institutæ fuerint, non erit postea judicandum de ipsis sed opportebit judicae secundum ipsas,»[28] s mert FRANK szerint még a tens. Curia is csak birói hatalommal van felruházva, az csak törvényszék s nem kormányzó, törvényt adó testület, közvetlenül itéletei jogot nem statuálhatnak, hanem itéleteiből csak lassan szokás támadhat. Judex dicere jus, non constituere potest.[29]

A tételes törvények ellenére azonban a curia itéleteiből szokás nem is képződhetik, mert az a tételes jog ellenére nem keletkezik, mikép ez VERBŐCZY hármaskönyvi előbeszédének 10. czime 3. §-ban, az 1723: 15 tcz. 1. §-ban s a Curia vélem. P. ok. Decz. 15. pign. ex comit. kimondatik.

Ezzekkel összhangzásban van az 1869: 4. t. cz., mely 19. §. a birónak köteleségéve teszi: a törvények, a törvény alapján keletkezett s kihirdetett rendeletek s a törvényerejü szokás szerint eljárni, — mi alatt természetesen csak a hazai törvények stb. érthetők — már pedig a kérdéses házassági esetnek az amerikai törvény szerinti megitélésére hazai törvényben, rendeletben avagy szokásban semmi alapot nem találhatunk fel.

Ha pedig a kérdéses házasságot hazai törvényeink szerint itéljük meg, akkor kétségtelen, hogy az érvénytelen és semmis, mert Szt. László 1. könyve 15. törv. s az 1786. évi márcz. 6-diki az 1791: 26. t. cz. által megerősitett házassági nyiltparancs 10. §-a szerint, keresztények s nem-keresztények, továbbá Kálmán II. könyve 15. törvénye s a hivatolt nyiltparancs 29. §. szerint, nem a pap, s az izraeliták házassági ügyeit szabályozó 15940/1863. sz. udvari rendelet 12. p. szerint nem a rabbi előtt kötött házasságok érvénytelenek és semmisek.

Szerintem tehát a kir. tábla itélete az előbb kifejtett okokból helyes, szemben az ellenkező első- és harmadbirósági itélettel.

Felperest azonban azon kérelmével is, hogy mindkét félnek a más házasságra léphetés megengedtessék nem vélem elutasithatónak, mert a házasság érvénytelensége birói kimondásának szükségképi, a felek kérelmétől független jogkövetkezménye a más házasságra léphetésre való jogosultság, miért is felperes kérelmének hely adandó lett volna, ha mindjárt azt helytelen, a házasság felbontása jogalapjára fektette is.

Entscheidungen des k. k. oberst. Gerichtshofes von Dr. UNGER und GLASER 9. Band 1876 No. 4018.
[27] PAULUS SZLEMENICS: *Elementa juris hungarici civilis privati Posonii* 1819. tom. 1.
[28] VERBŐCZY, *hármas könyve*, előbesz. 6. czim. 13. §.
[29] FRANK IGNÁCZ: *A közigazság törvénye Magyarországban.* Budán, 1845. I. rész. 73. lap.

Viszás dolog, annyi bizonyos, hogy a nevezett házasfelek, Amerikában jogos házasságban, itthelytt pedig concubinatusban élőknek tartandók, de ez törvényeink hiányában rejlik.

A nemzetközi magánjog terén, sajnos több ily viszásság fordul elő, s legyen szabad itt csak egy esetet felemlitnem, mely annak idejében európaszerte nagy feltünést keltett.

Henriette-Valentine de Riquet, Caraman-Chimay grófné belga születésü, férjhez ment Bauffremont herczeghez s házassága által franczia lett.

A párisi törvényszék 1874. évi aug. 1-én kelt itéletével a házasfeleket ágy és asztaltól elválasztotta.

1875. évi máj. 3-án a herczegné Szász-Altenburgban honpolgárjogot nyert, és 1875. évi okt. 25-én polgári házasságot kötött Bibesco rumán herczeggel.

Bauffremont herczeg keresetére a rajnai törvényszék az utóbbi házasságot érvénytelennek és semmisnek mondotta ki s a párisi feltörvényszék ezen itéletet 1876. évi jul. 17-én megerősitette.

A semmitőszék pedig a beadott semmiségi panaszt elvetette.[30] A herczegné tehát Franciaországban Bauffremont — Németországban pedig Bibesconak törvényes hitvese egy és ugyanazon időben.

Ezen és más viszásságok az államok különböző törvényei s a nemzetközi magánjogi viszonyok közös rendezése hiányának következményei, melyeken segitni azonban nem a bíróságoknak, hanem a kormányok s törvényhozásoknak a feladatuk.

Dr. b. Szentkereszty Ferencz,
kir. táblai fogalmazó.

Jogirodalom.*

A törvénykezés reformja a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság alapján. Javaslatul a polgári perrendtartáshoz. Irta *Ökröss* Bálint. Szerző sajátja. Budapest 1880. Ara 3 frt. 408 l.

III.

Ugy a javaslat mint az indokolás legfontosabb részét az eljárás képezi, a melynek menete nálunk legkevésbbé ismert. Mondhatnánk, hogy az egész szóbeli perrend ezen fordul meg, minden egyéb intézkedés csak egyszerü következménye az eljárás berendezésének. Itt egy egész scálával állunk szemben, mintegy Darwin-féle progressiv metamorphosissal, mely a német rendszerü irásbeli eljárástól a franczia szóbeli rendszerig vezet; mint szerző helyesen megjegyzi, az egyes német államok törvénykezési reformjaik alkalmával nem voltak képesek az irásbeliség reminiscentiáival végképen szakitani. A franczia eljárásban a szóbeli tárgyalás napjáig a bíróság nem avatkozik a per vezetésébe, a kereset kézbesitése, periratok váltása a felek magánügyét képezi, s ha azt hiszik, hogy már eléggé készen vannak a tárgyalásra, akármelyik fél az ugynevezett *ávenir* által szóbeli tárgyalásra (audience) a biró elé idézheti a másikat. A tárgyalási határnap bizonytalan, miután az a perkönyvbe való iktatás sorrendjétől függ. Szerző a franczia rendszert fogadta el javaslatában, a mit igen helyeselünk. A német közvetitő rendszerek — nem véve ki az uj birodalmi perrendtartást sem, — a mennyiben többé-kevésbbé a birót hivatalos közvetitőként tolják a felek közé, gyenge experimentálásnál és eredetiségnek kicsinységekben való hajhászásánál egyébnek alig mondhatók. Kevésbbé fontosnak tartjuk azon mellékes körülményt (pedig erre szerző igen nagy sulyt fektet), hogy az elnök tüzzön-e ki határnapot a tárgyalásra, vagy hogy határnap maga is a perkönyvbe való iktatás sorrendje által határoztassék meg; szerző az elsőt fogadja el, s egész önérzettel emeli ki, hogy az ő javaslata e tekintetben felette áll a code de proc. civ-nek. Bizonyára nincs tudomása szerzőnek arról, hogy a franczia eljárás szerint is a nagyobb fontosságu ügyekben, melyek tárgyalása előreláthatólag több időt vesz igénybe, a határnap az avoué-val egyetértőleg a tanácselnök által tüzetik ki.

A mennyire örülünk, hogy helyeselhettük szerző álláspontját az előkészitő periratok *technicai* kezelésére vonatkozólag, ép annyira sajnáljuk, hogy kárhoztató itéletet kell mondanunk mindazon intézkedésekre, a melyeket e periratok természetére és hatályára nézve a javaslatban felállit, s még inkább arra, a hogy azokat indokolja. Rendszernélküliség és fogalomzavar lépten-nyomon. A magyar, bajor, würtembergi, német birodalmi, franczia, genfi perrendtartások, az észak-német és a hannoveri javaslatok, szétszedve, azután rakásra összehányva: ime a javaslat e részének képe. Az indokolás méltó hozzá. Mentől tovább olvassuk, annál homályosabbá válik, hogy tulajdonkép mit akar szerző. A franczia c de de pr. c. és a német bir. perrendtartás ellentétes rendszerei közt minden irányelv nélkül ingadozik. Kétség támad az olvasóban, hogy vajon felfogta-e szerző e két rendszer jelentőségét. A javaslatban a szakaszok összeforgatásától eltekintve, csaknem szószerint a német bir. perrendtartást követi, mig az indokokban a franczia rendszert vallja a magáénak.

A franczia perrendtartásban az előkészitő iratok (conclusions) képezik alapját az egész eljárásnak; azoknak jogi természete és hatálya szoros connexióban van magával a birósági szervezettel is. Az előkészitő iratokat (demande, défenses, réponse) tudvalevőleg az avoué késziti. Az avoué pedig, ki officier ministériel, nyilvános jelleggel bir, s ennélfogva állitásai, melyeket a periratokban tesz, hitelesség jellegével (quasi közokirat) birnak, ajánlatok (offres), beismerések (aveux), beleegyezések (consentements), ugy tekintetnek mintha a fél maga tette volna. Mindezekből természetes folyománykép következik, hogy a franczia eljárásban az előkészitő iratok a szóbeli tárgyalás *változhatlan* alapjául vétetnek. E körülménynek a további eljárásban két nevezetes következménye van: 1. A szóbeli tárgyaláson annak menetéről, inditványokról, beismerésről stb. jegyzőkönyv nem vétetik fel, illetőleg azok a jegyzőkönyvbe be nem vezettetnek, miután mind e tények az avoués conclusióiban már közhitelességgel constatálva vannak, mi által a szóbeli tárgyalás sokkal szabadabb folyást nyer, egyöntetübb lesz, s ment a zavaró félbeszakitásoktól, s egyszersmind az avocat-k szónoki müködésének tért nyit. 2. Az avoués által a conclusiókban tett nyilatkozatok mellett a közhitelüségnek csakis egyszerü vélelme harczol, ellenkező esetben a felek a tudatlanság és rosszakarat által okozott kárositások ellenében egészen védtelenek maradnának. Az avouéknak már ez által is nagy privilégiumjuk van a közönséges mandatarius felett, ki megbizatását minden lépésnél külön tartozik igazolni; a bizonyitási kötelezettség egyenesen őt terheli; mig az avoué-nál a fél tartozik bizonyitani, hogy az a kárositó nyilatkozat tételére tőle meghatalmazást nem kapott. Ez egy különös per, az ugynevezett *désaveu* folytán érvényesithető, miről a code de pr. civ. 18-ik czime rendelkezik.

Homlokegyenest ellenkezik ezzel a német-birodalmi perrendtartás rendszere. A 120. §. értelmében: «a törvényszék előtt folyó perekben (Anwaltprozess) a szóbeli eljárás periratok (Schritssätze) által készittetik elő; *ez intézkedésnek figyelembe nem vétele magában az ügyben semminemü joghátrányt nem von maga után.*" Itt az első eltérés a franczia eljárástól, a melyben a conclusiók előterjesztésének elmulasztása a makacsság jogi következményeivel bir. A német-bir. perrendtartás a 261. §-ban még tovább megy, nyiltan kimondja, hogy azon *tény*, mely a *szóbeli* tárgyalás alkalmával, vagy valamely kiküldött biró előtt beismertetett, s ez utóbbi által jegyzőkönyvbe vétetett, nem szorul bizonyitásra. Az előkészitő iratokban tett nyilatkozatok (ajánlat, beismerés stb.) megmásithatók, visszavonhatók. Ezen elv további következményei a 145. és 146. §§-ban vannak szabályozva, a melyek értelmében a tárgyalási jegyzőkönyvbe fel kell venni a tárgyalás menetét a főbb vonásokban, továbbá beismeréseket (Anerkenntnisse), lemondásokat (Verzichtleistungen), egyezségeket (Vergleiche), inditványokat, nyilatkozatokat stb. A német bir. perrendtartás tehát a sulypontot egészen a szóbeli tárgyalásokba helyezi át. Első pillanatra ez a rendszer sokkal megfelelőbbnek tetszik a szóbeli eljárás lényegének s némi eredetiséget is mutat fel, de más kérdés, hogy valóban czélszerü-e. Nézetem szerint ez az egész intézkedés azon téves felfogáson alapszik, mintha az ugynevezett szóbeli eljárás lényege az élőszón nyugodnék, mintha ott olvasni sem volna szabad. Féltek, hogy a franczia rendszer változatlan elfogadása által az irásbeli eljárás réme fog felmerülni a gyakorlatban, mint a hogy a rajnai tartományokban történt, hol a franczia code de pr. civ. mellett a szóbeli tárgyalás egész formasággá sülyedt alá; a bíróság az itéletet még az előtt előkészitette, s a szóbeli tárgyalás után egyszerüen felolvasta. A perrend helyes kezelése mellett ez soha elő

[30] LAURENT id. munk. I. kötet 16—18. lpk.

* Az előbbi közleményeket l. a 2. és 4. számokban.

nem fordulhat, mutatja Franciaország példája, hol a szóbeli eljárás a leghivebben megőrizte, eredeti tisztaságát A németek nem vették észre, hogy rendszerük alapján az ő szóbeli eljárásuk helytelen kezelés mellett jegyzőkönyvivé fajulhat, mint történt nálunk a sommás szóbeli tárgyalással. De ha még ez nem történnék is, a német bir. perrendtartásnak különben is nagy hátrányai vannak; a tárgyalás menete lassuvá, nehézkessé válik; azt a mit a felek ügyvédei igen jól elvégezhetnének egymás közt, azzal ok nélkül a bíróságokat terheli. Már annak megállapitása is mennyi időt rabol el, hogy mely nyilatkozat, és ez megint miként vétessék be a jegyzőkönyvbe, helyesen fogta-e fel az elnök stb.

Sajnálom, hogy e rendkivül fontos kérdésre bővebben ki nem terjeszkedhetem; ennek egy oly müben volna helye mint az előttünk fekvő. Szerző bizonyos tetszelgős eredetieskedésbe burkolt dilenttatismussal szól az előkészitő periratokról, a nélkül, hogy a franczia és német rendszerek jelentőségére egy szóval is reflectálna. Indokolásában 5 mondd *öt* lapot szentel e nagyfontosságu kérdésnek. Mutatványul álljon itt pár idézet: «A perirat általában arra szolgál, *hogy a pert folyamatba tegye*, a tényállást és bizonyitékokat *constatálja*, a felek érveit megismertesse, a tárgyalás alapvonalait kijelölje stb. «Szóbeli eljárás szerint a tárgyalásra esik a fősuly. Ez az alap, melyen a felek mérköznek, s a biró itéletet mond. Ehhez a perirat csak előkészület.» Mindezekből szerző *fontos* következtetéseket von le: «melyeket javaslata, mind általában az irásbeli, *mind egyes szóbeli perrendektől is eltérőleg*, azon alapelvre való tekintetből alkalmaz, *mely szerint az előkészület kizárolag*, a felek hatásköréhez tartozik, s a biró csak a szóbeli tárgyaláson előadottakra alapitja itéletét.» Ily és hasonló szakadozott phrasisokból, ismétlésekből áll az előkészitő periratok jogi természetének fejtegetése; ez se tart tovább csak *másfél* lapon, azután áttér kedvencz thémájára, hogy mikép kézbesitendők azok, s erről beszél *negyedfél* lapon. Itt kifejti, hogy tulajdonképen miben is áll az ő javaslatának eredetisége, a melyben minden szóbeli perrendtől eltér; ez az: «hogy a *perirat a bíróság mellőzésével közvetlenül kézbesittetik az ellenfélnek.*» Rögtön hozzá teszi: «ez a *franczia rendszer*, s természetes következménye azon elvnek, mely szerint az *előkészités kizárolag a felek attibutuma.*» Szerző szerint tehát ez a rendszer eredeti is, meg franczia is; most üssük fel magát a javaslatot, és a német-bir. perrendtartást: a §-ok rendjének megváltoztatásától s némi stylaris módositásoktól eltekintve tökéletesen egyeznek, csakhogy szerző javaslatában a czimeket jobban elaprózta. Azt a mit a német bir. eljárás a harmadik «Verfahren» feliratu «Abschnitt»-ben *Mündliche Verhandlung* czim alatt tárgyal, következőleg osztotta fel. Első fejezet: a tárgyalás előkészitése, második fejezet: a szóbeli tárgyalás. Az első fejezetben értekezik I. alatt az előkészitő periratokról általában, azután a német-birod. perrendtartás második könyvéből (a különös részből) minden apropos nélkül kiragad egy pár intézkedést a kereset levélre vonatkozólag s azt «II. Kereset» czim alatt ide szurja; továbbá «III. védelem» czim alatt ugyan ide helyez át a ném. bir. perrendtartás emlitett fejezetéből két §-t, hol nehány «halasztó» (talán perhalasztó, prozesshindernde) kifogást sorol fel. S ez igy megy tovább.

Az előkészitő periratok tárgyalása után szerző közbevetőleg az egyezség megkisérléséről és a királyi ügyész meghallgatásáról értekezvén, áttér magára a *szóbeli* tárgyalásra.

E nagyfontosságu kérdésnek *öt* egész lapot szentel. Az első másfél lapon más szavakkal ugyanazt mondja el, a mit javaslatába a német-bir. perrendtartásból átvett; azután a nyomozási elvről értekezvén, a fél személyes megjelenési kötelezettségére tesz pár megjegyzést; végre az utolsó *egy* lapon azon problemát igyekszik megoldani, hogy a szóbeli tárgyaláson mondottak mikép lennének fixirozhatók, a nélkül hogy a szóbeliség irásbeliséggé ne fajuljon! Felelete a következő: «Javaslatunk szerint erre *nem egy* eszköz kinálkozik.» Ez a *nem egy-kettő*, és pedig: 1. az előkészitő periratok, 2. a tárgyalási jegyzőkönyv. Tehát mind a franczia, mind a német rendszer. Ha pedig a javaslatot ütjük fel, azt találjuk, hogy mégis csak a német perrendtartásnak szakaszai vannak leforditva.

Az indokolás fejtegetéseket, a javaslat intézkedéseket foglal magában még a bizonyitás, határozathozatal, felebbezés, semmiségi panasz s egyebekre vonatkozólag. A modor hasonló ahhoz, mint a melyet már pár vonásban volt szerencsém a tisztelt olvasónak bemutatni. Szerző igyekszik a modern eljárás rendszerének magaslatára emelkedni; azonban legtöbbnyire csak az igyekezetnél maradt; a magasabb elméleti, tudományos képzettség és a rendszerek mélyebb ismerete hiányzik nála. Folyton a gyakorlatot hangoztatja, a mely szerinte abban culminál, hogy a periratok hogy és mikép kézbesitendők, a tárgyalási határnap mikép tüzendő ki stb., szóval harmadrendü technikai kérdések.

Indokolása vége felé «Birói hatóság» czim alatt az egyes és társas bíróságokról értekezik. Itt csak azt nem tudjuk érteni, hogy miért adta e fejezetnek a fenti czimet, s annál kevésbbé értjük magában a javaslatban, hol ugyancsak a fentebbi czim alatt az egyes és társas bíróságok tárgyi hatásköréről intézkedik. A ki perrendtartási javaslatot szerkeszt, attól méltán megvárható, hogy a birói hatóság, tárgyi és területi hatáskör, illetőség és illetékesség-alapfogalmaival tisztában legyen.

Igen helyesen, szerző a collegiális bíróságokra fekteti a sulyt; a járásbíróságok hatáskörét az általános áramlattal szemben megszoritandónak véli.

Ezenkivül a végrehajtásról és a végrehajtási eljárásról is találunk intézkedéseket a javaslatban.

Becsüljük szerző jó szándékát, s meg lehet győződve, hogy ha talán egy kissé erős kritikát gyakoroltunk is az ügy érdekében, ő ugyanezen szempontból nem csinált haszontalan munkát. *Dr. Nagy Dezső.*

Külföldi jogélet.

Az angol központi bíróság különleges szervezetéből ágat ágra hullani látunk. Az 1873-iki reform az egyesitett főtörvényszék külön osztályainak hagyta meg az előbbi külön kanczellári és köztörvényi (common law) bíróságokat (queens bench, common pleas, exchequer division.) Most e három utóbbit a queens bench neve és lord chief justice of England elnöklete alatt egyesiteni fogják, ugy hogy a főbiróságnak csak két alosztálya leend a kanczellár s az országbiró elnöklete alatt. E végből a common pleas elnökségének (chief justice of the common pleas) és az exchequer elnökségének (baron) megszüntetése, ezen s a birói (puisne judges) állomások aequiparatiója szükséges. A fenálló törvény értelmében (Supreme Court of Judicature Act 1873-ból 75-ik sectio) ehhez, mint *e főbiróság minden szervezeti módositásához magának a főbiróságnak kérelme vagy ajánlása szükséges.* E tárgyban a jelenlegi igazságügyminiszter és kanczellár lord Selborne ugyanazért 1880 november havi levélben javaslatát közölte a queens bench és common pleas elnökeivel, lord *Cockburn* és lord *Coleridge*-zsal, valamint a kanczellári osztály alelnökével, a master of the rolls-szal. Az exchequer division elnöksége máris üresedésben volt és tekintettel a tervezett reformra abban hagyatott, lord Coleridge pedig a reform esetén az országbirói osztály alelnöke lett volna. Közbejött lord Cockburn halála, kinek helyébe — talán ezért is — nem az attorney general (koronaügyész, cabinettag: Sir *Henry James*), hanem lord Coleridge neveztetett ki, ugy hogy az ő személyében rejlett akadály is elesett, megüresedvén a common pleas elnöksége is. A főbiróság teljes ülése lord Selborne elnöklete alatt épen lord Cockburn temetése utáni napon, 1880. november 27., a főrendiház palotájában megtartatott és behatóan hosszan tárgyalta a reformtervezetet. A tanácskozás *titkos* levén, a kormányjavaslat elfogadására a többség részéről csak abból következtetünk, hogy egyedül *Watkin Williams* biró eltérő különvéleménye, melyet a birói tanácshoz benyujtott, közöltetett (*Times* 1880 deczember 1.). Ezen érdekes különvélemény kifejti, hogy a *teendők* helyesebb felosztása szükséges, de nem az *osztályoké*; az elnöki czimek és fizetések fentartása mellett szól, hogy a birói teendők ugyis *szaporodtak*, a fizetés pénzértéke ellenben *alábbszállt* a jelen korban, igyekezni kell tehát, hogy a legjobb erők ezentul is megnyerethessenek. (Önkénytelenül a mi biráink teendői, fizetése és szervezetük önkényü módositása kinálkoznak szomoru párhuzamnak!) A kormány — félhivatalos czikkekből következtetve — nem hajlandó azonban a *történeti emlékeknek* concessiót tenni a helyes *munkafelosztás* árán és javaslatát okvetlenül meg fogja valósitani.

Hogy a modern angol magisztatura jelen, angol fogalmak szerint már tulhalmozott teendők folytán, nélkülözni kezdi ama classikus tudományos szellemet és irodalmi miveltséget, mely oly méltóságteljessé tette volt működését, azt számos hang, p. o. lord Cockburn nekrologjai alkalmából, konstatálta, kit mint egy *letünő nemzedék utolsó nagy képviselőjét* dicsőitettek, kihez fogható ujabbkori elődei között csakis *Lyndhurst* és *Brougham* lordok voltak. Érdekes párhuzamot vontak a régi, tényleg *semmi jogismeret igazolását* igénylő, s a jelen *tanulmányi s vizsgarendszer*e sajátszerü, épen

nem az utóbbi előnyére eltérő eredményei között. Alaposnak tartjuk e részben azok nézetét, kik egyáltalán a *katonai* és *polgári szolgálat* ujabban behozott *verseny-szakvizsga feltételét* sem önmagában, hanem azért hibáztatják, mert azt semmi *középiskola* végzése kötelezően meg nem előzi, s ilyenek szervezetét (mintegy érettségi vizsgákkal) sürgetik (l. p. o. egy volt iskolafelügyelő Rev. A. R. *Grant* jeles czikkét ez irányban: Evils of competitive examination a XIX. Century 1880 novemberi füzetében.) Tehát e téren is szakitás traditiókkal, közeledés a continenshez.

Jellemző az ósdi ellenzék azon érvelése, mely a tervezett birói reformban *a birói tekintély feláldozását logikai nomenklatura kedveért* látja. Ha ugyanazon birák nem lesznek többé vegyest beosztva majd első, majd másodfoku bíróság nevén, mint eddig, ha az exchequer divisionban nem fog többé kanczellár elnökölni, mint hajdan hires közjogi (pénzügyi) perekben *Denmann, Abinger, Campbell* kanczéllárok, a lordok nem fognak circuitra (körutra) menni (a vidéki assisekre, bünperek tárgyalására), sem Nisi Priusban (hol egy biró itélt, kitől a bankra, kéttagu collegiumra, felebbezni lehetett), sem a londoni fenyitő törvényszéken (criminal court) ülni, hogy a kanczellári osztály kivételével a mennyiben a lord Chancellor és a master of the rolls a chancery appealben is résztvesz, teljesen elválasztott első foku (high court), és felebbviteli bíróság (court of appeal) legyen: akkor, ugy mondnak, az alsó biróban a közönség valóban a felső birónál *kevésbbé tekintélyes* egyént fog látni, és mint őt, ugy az igazságszolgáltatást, kevésbbé fogja tisztelni, mert a közönség ép az *alsó bírósággal* érintkezik, mig a felebbezési *finom jogkérdések* nem érdeklik, s ép az alsó *egyes* biró tévedése nagyfontosságu ügyben oly következményekkel jár, melyek a törvénytiszteletet aláásák. A mit mi a continensen a helyes birói szervezet alapfeltételének veszünk: a hierarchikus elkülönitést az állandó testületek között, az itt — elmozdithatlan, előléptettetni nem szokott, egyenlően kitünő birák mellett — pusztán symmetrikus játék, s ép a nálunk perhorreskált fluctuatio kivánatos! És mégis legközelebb vitatta egy jogászunk az országgyülésen az eljárási szabályok észjogi, cosmopolitikus természetét! A csekély fizetésre nézve megjegyezzük, hogy a felebbviteli régibb (nem circuitköteles) biráké 60,000 frt, az ujaké (kik circuit kötelesek) 50,000 frt évenkint, mi Londonban csakugyan kevés a keresett ügyvéd jövedelméhez képest.

A birói szervezettel a *felebbezést* is akarják reformálni, mert a jelen állapot türhetlen a *hosszadalmas* és *költséges* eljárás folytán. Költség dolgában a kerületi bíróságok (county court), melyek a „*szegények*" számára állitattak fel, legtöbb visszaélést követnek el, ugy hogy nem egy 100—150 frtos ügyben a költség 1000—1500 frtra szaporodott fel s a queens bench az uj tárgyalást — bár a verdict mellőzése egyébként indokolt volna — néha azért tagadta meg a felebbezőtől, mert ily procedura ismételtetése „*kegyetlenség*" volna a költekező félre nézve. *Blyth* solicitor a sheffieldi jogászegyletben (incorporated law society) élénken illusztrálta tapasztalatokkal e visszás helyzetet és méltán kérdte, mért kerüljön nem vittatott 500 frtnyi követelés behajtása a járásbirónál 110 frtba, holott a központi főtörvényszék előtt 50,000 frtnyi vitás substratum után a dij csak 10 frt lehet? Az eljárás költségességével párosul a felebbezés véghetetlensége: a főtörvényszéken magán a master of the chambertől a bíróhoz, ettől a társasbirói division of the courthoz, mi által egy ügynek, mig a court of appeal-on át a lordok háza elé kerül, *öt instantián* lehet keresztül mennie. A felebbezések pedig a törvénykezési statistika szerint egyre szaporodnak. 1879-ben a törvénykezési év végeig (octóber 31.) *328 uj tárgyalás* (trial) kéretett; e kérelmek közül csak *72 utasittatott el.* Az esküdtszéki eljárás előnye (melyet az angolok ragaszkodásból ugyis tulbecsülnek) igy teljesen elvész. Egyre több verdict lesz félretéve a jogegyenlőség és jogbizonyosság érdekében, mi uj fogalmat teremtett a procedurában: *a feltétlen jogot, uj jury elé vihetni ügyet.* A law reports mutatják ugyan, hogy ily eset már 200 év előtt fordult elő, de a verdict gyakori félretétele csak ujabb szokás, bár ép azelőtt, midőn a perelt fél quasi meglepve lett a tárgyaláson, melyre az ügy ismerete nélkül jött, annak több ratiója volt, mint most, hol *kereset* beadása történeti kifejtéssel, okmányváltás és kölcsönös kérdezés joga stb. előirva és szabályozva van. A jury bizonytalan és drága procedura, mely a gazdagnak ad fölényt. E hibák most fokozódnak. Az eljárási kérdésekre nézve az előtt volt külön bíróság *(court of practice, minő jelen semmitőszékünk)*, hova a master of the chambertól felebbezni lehetett. Most a közbeszóló végzések felebbzését (interlocutory appeal) akként akarják korlátozni, hogy az (eljárási, illetékességi, felfedezési, költség stb. elő s mellékkérdésben) ne engedtessék meg az érdemleges felebbviteltől külön s előzetesen csak a főbirósági tanácsra (division), vagy — ha elkülönitve leend — a felebbviteli bíróságra. Érdemben is a collegiumtól (bank: két biró) csak birói engedély vagy nagy költség biztositék mellett engedtessék felebbvitel a court of appealre s innen a főrendiházra. Ezen tervezetek bármelyike fog elfogadtatni, minden esetre ujabb haladást teend az angol perrendtartás egyik főczél: *az egyszerüség* irányában. Kevésbbé helyeselhető az *egyes birói* rendszer végletig keresztülvitele, melynek terve ellen máris hivatkoztak azon ékesen szóló számokra, hogy equityben a felebbezések 50%-a, lawban (hol collegium itélt) csak 25%-a volt sikeres.

Talán végre enyhitve lesz ekként az angol törvénykezés mesés alaphibáján, melyre nem alkalmazhatók egyik hires angol jogász azon szavai, hogy a jogreformok legfőbb akadálya a közönség közönye. Nemcsak regényben, pamphletben, hanem a mindennapi életben volt és van számtalan eset, hogy a kit biztos joga felebbvitel érvényesitésére buzditanak, ezt nem teheti, mert a per addig tönkre tette. Az igazságszolgáltatásnak is van arányszámitása, melynek határain tul a summum ius summa injuria lesz.

Dr. Dell'Adami Rezső.

Indokolás

az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklés jogot tárgyazó ötödik részéhez. *

Dr. TELESZKY ISTVÁN-tól.

V. FEJEZET.

A törvényes örökösödési részbe való betudásról.

Az igazság és méltányosság egyiránt követeli, hogy a törvényes örökösöknek, s nevezetesen a leszármazók törvényes örökösödési részébe betudassanak bizonyos értékek, melyekről feltehető, hogy azok az örökhagyó által oly módon adattak, hogy az örökrészbe beszámitandók legyenek.

Az ide vonatkozó intézkedések természetes kiegészitését képezik a törvényes örökösödést tárgyazó rendelkezéseknek, s ennélfogva a tervezet, me'y egyébként a részletek tekintetében is leginkább a szász p. törvénykönyv beosztásához csatlakozik, e részben eltérést mutat, a mennyiben, mig utóbbi az ide vonatkozó szabályokat az örökség megszerzését tárgyazó intézkedések közé foglalja: addig a tervezet e kérdést a törvényes örökösödést tárgyazó czimnek egyik önálló fejezetéül vette fel, a mi czélszerűbb beosztásnak mutatkozik azért, mert hiszen azon kérdés eldöntése nélkül, hogy a törvényes örökösök osztályrészébe a törvény rendelkezésénél fogva mi tudandó be: a törvényes örökösödés szabályozását kimeritettnek tekinteni nem lehet. Az osztrák p. törvénykönyv a törvényes örökösödést szabályozó tizenharmadik fejezetét közvetlenül követő tizennegyedik fejezetben a köteles részről és a köteles vagy örökrészbei beszámitásról együttesen rendelkezik. A tervezet e beosztáshoz közelebb áll mint a szász codexnek fentebb ismertetett beosztásához, melynek a franczia és olasz polgári törvénykönyvek beosztása is megfelel; mig a zürichi polgári törvénykönyv és a porosz Landrecht az örökségbe való betudás kérdését a törvényes örökösödéssel kapcsolatosan szabályozzák. A tervezet midőn az utóbb emlitett törvénykönyveket leginkább megközelitő állást foglalt el, figyelembe vette, hogy a betudás szabályozása első sorban és kiválóan a törvényes örökösödési rész kiegyenlitésére vonatkozik.

A tervezet eltérve az osztrák ptkv. tizennegyedik fejezetébe foglalt «beszámitás» kifejezéstől, a «betudás» kifejezést azon indokból használja, mert a beszámitás a kötelmi jogbeli compensatiónak képezi elfogadott műszavát és igy a megkülönböztetés könnyitése szempontjából czélszerübbnek mutatkozott a «betudás» műszónak használása, melyet ily értelemben eddigi joggyakorlatunk is az 1877. november 21-én 12319. sz. a. kelt legfőbb itélőszéki határozatból kitünőleg is használt.

49—50. §§. A törvényes örökösödési részbe való betudás szabályozásánál a tervezet azon vezérelvből indul ki, hogy az örökhagyó által az ő életében az utána örökösö-

* Az előbbi közleményeket l. a m. évi 40., 41., 42., 44., 46., 47., 49., 51. számokban, és a f. é. 1. és 3. számban. Szerk.

désre hivatottaknak juttatott azon adományozások, melyekről a dolog természete szerint átalában feltehető, vagy az adott esetben nyilvánvaló, miszerint azon szándékkal lőnek adva, hogy a törvényes örökösödési részbe betudandók legyenek, az illető örökösnek törvényes osztályrészébe beszámittassanak.

A lemenő örökösök törvényes örökösödési részének megállapitásánál a tervezet a teljesen egyenlő osztálynak mind elméletileg helyes, mind gyakorlatilag czélszerü elvét fogadta el akkor, a midőn megállapitotta, hogy «több gyermek közt a hagyaték egyenlő részekre osztatik». Ezen elvontan tekintve teljesen jogosult, igazságos és méltányos álláspont azonban gyakran a legnagyobb igazságtalanságra és méltánytalanságra vezetne akkor, ha teljes merevséggel akként vitetnék keresztül, miszerint a gyermekek minden tekintet nélkül arra, hogy némelyek közülök kaptak-e az örökhagyótól ennek életében oly adományozásokat, a melyekről kétségtelenül vélelmezhető, hogy az örökhagyó által is mintegy az örökségre adott előlegnek tekintettek, a tényleg megmaradt hagyatéki vagyonon a számtan követelményeinek megfelelő egyenlő arányban osztoznának. Ha egy atyának van például két fiu- és két leánygyermeke, kik közül az idősebbik leány férjhez ment és 10.000 frt értékü kiházasitás kedvezményében részesült; az idősebbik fiu pedig önálló kereskedést nyitott és erre 12.000 forintot kapott édes atyjától, mig a kisebbik leány és kisebbik fiu semmi ilynemü adományozásban nem részesültek, s ha azután az örökhagyó például 60.000 frt vagyonérték hátrahagyásával hal el, nemde a legnagyobb igazságtalanság és méltatlanság lenne; nemde kirivóan ütköznék bele az átalános jogérzetbe, ha az egyenlő osztály elve ridegen és akként alkalmaztatnék, hogy a gyermekek a fentjelzett körülményekre való minden tekintet nélkül a hagyatéki vagyonból egyenlően részesittessenek, tehát mindenikök egyenlően 15.000 frt értéket kapjon. Nem szenved kétséget, miszerint az örökhagyó egyenlően szeretett gyermekei közül nagyobbik leányát nem azon szándékkal részesitette a 10.000 frt hozományban, nagyobbik fiának nem azért adott önálló kereskedés berendezésére 12.000 frtot, hogy ez által kisebbik leányát és fiát ily érzékenyen megkárositsa; nem szenved kétséget, hogy ha az apa helyeselve a törvényes örökösödés megállapitását tárgyazó jogszabályt, vagyonáról végrendeletileg nem intézkedik: ezt jogérzetéből kifolyó azon feltevésben teszi, hogy az emlitett adományozások az öröklésre nyert előleg gyanánt fognak tekintetni s a betudás által fog az igazságos és méltányos kiegyenlités megtörténni. Az ellenkező eljárás a gyermekek egyenlő örökösödési jogát csak számtani képletben formailag emelné érvényre, lényegben pedig az egyenlő jogosultság követelményét teljesen figyelmen kivül hagyná.

A fentebbiekből kiindulva a tervezet hazai joggyakorlatunknak és a jelesebb európai törvénykönyvnek elméletileg is megtámadhatlan irányát teljes készséggel fogadta el akkor, a midőn a leszármazó örökösöknek törvényes örökösödési osztályrészébe az örökhagyótól ennek életében kapott bizonyos adományoknak a törvény kötelező erejénél fogva való betudását állapitotta meg.

A fentebbi álláspontot fogadják el a nevezetesebb törvénykönyvek átalában; azon kérdés szabályozásánál azonban, hogy a leszármazó örökösök osztályrészébe tulajdonképen minő adományok legyenek beszámitandók, lényegesen eltérnek egymástól.

Az osztrák p. tk. 788., 790. §§-ai szerint betudandó, a mit az örökhagyó életében leányának vagy unokaleányának hozományul, fiának vagy unokájának kiházasitására vagy közvetlenül valamely hivatalba vagy bárminő üzletbe lépésére adott, vagy teljeskoru gyermeke adósságai kifizetésére forditott. A franczia p. tkv. a 843. czikkben elvül mondja ki, hogy minden örökös mindazt beszámitani tartozik, a mit az örökhagyótól élők közötti ajándékozás utján közvetlenül vagy közvetve kapott s ehhez csatlakozik az annak alapján készült olasz codice civile 1001. §-a is. A szász polg. tkv. 2354. §. szerint a leszármazók, kik szülőik vagy távolabbi felmenőik után törvényes örökösödés rendén örökösödnek, kölcsönösen kötelesek örökrészökbe azt betudni, a mit az örökhagyótól ennek életében kiházasitásul önálló háztartás alapitására vagy további berendezésére, saját üzlet berendezésére vagy folytatására, rang vagy czim elnyerésére, kiképezés szempontjábóli utazásra és a katonai kötelezettség alul való mentesités elyerésére kaptak.

A zürichi p. tkv. 1909., 1912. és 1913. §§. szerint a kiházasitott gyermek a kiházasitási értéket tartozik beszámitani, de hogy itt a kiházasitási érték «Ausstattung» minő tág értelemben veendő, az kitünik onnét, hogy az atya által gyermeke adósságának kifizetésére forditott összeg is kétség esetében ide számitandó. Nevelési költségek semmiesetre sem tárgyai ugyan a beszámitásnak, de ha felnevelt gyermekek fel nem neveltekkel együtt örökösödnek, utóbbiak a körülmények és a vagyon figyelembe vételével méltányos előleges megtéritést nyernek.

Ezen eltérő rendelkezésekkel szemben a tervezet annak megállapitásánál, hogy a törvény rendelkezésénél fogva a leszármazó törvényes örökösök osztályrészébe minő adományozások tudandók be, egyfelől figyelembe vette azt, hogy az ilyen dispositiv jellegü törvényeknél átalános nézpontoknak kell irányadókul szolgálni, s hogy másfelől egyes kivételes eseteknek kellő méltatására a tervezet az elég széles körben megengedett végrendelkezési jogosultság által, de meg az által is elegendő tért enged, hogy épen az ily irányu végrendelkezéseknél az alakszerüségeket a lehető minimumra szállitotta le.

Ezen szempontok által vezéreltetve s figyelembe véve azt, hogy a gyermekek és esetleg a távolabbi leszármazók szülőik, illetve a távolabbi felmenők által nagyobb mérvü adományozásokban rendszerint a kiházasitás, az önálló háztartásba lépés, az önálló üzletalapitás és a hivatali állás elfoglalása alkalmával részesittetnek, és hogy az ezen alkalmakból kiszolgáltatott adományozások tekinthetők csupán olyanoknak, a melyekre nézve felállitható azon átalános jogi vélelem, hogy azok mint a jövendőbeli örökösödési osztályrészbe betudandó előlegek lőnek kiszolgáltatva: a tervezet a 49. §-ban azt rendeli, hogy a leszármazók törvényes örökösödési osztályrészébe feltétlenül csak az tudandó be, a mit a leszármazó örökösök az örökhagyótól ennek életében kiházasitásul, önálló háztartás berendezésére, önálló üzlet alapitására vagy folytatására vagy hivatali állás elfoglalására kaptak; mig az 50. §. szerint másnemü ajándékozások betudás tárgyaul csak akkor szolgálnak, ha az ilyen ajándékozásokat az örökhagyó leszármazójának azon kifejezett kijelentéssel adta, hogy az a törvényes örökösödési részbe betudandó legyen. E szerint a tervezet nem követi a szász polgári törvénykönyvet annyiban, a mennyiben valamely rang vagy czim elnyerésére, továbbá a kiképezés czéljából való utazásokra forditott összegeket a betudás alá feltétlenül eső összegek közé fel nem veszi; nem ragaszkodik az osztrák p. tvkvhöz annyiban, amennyiben mellőzi azon rendelkezés felvételét, hogy az, a mit az örökhagyó teljeskoru gyermeke adósságainak kifizetésére forditott, a feltétlenül betudandók sorába felvétessék. Nem tagadható ugyan, hogy fordulhatnak elő szórványos esetek, a melyekben a szülő a fentebbieknek megfelelő adományozásokban oly czélzattal részesitette leszármazóját, hogy az utóbbinak törvényes osztályrészébe betudandó legyen; de ha átalános nézpontra emelkedve tekintjük a dolgot, akkor alig leszen indokolható, hogy az, a mit a szülő egyik vagy másik gyermekének azon czélból adott, hogy ez bizonyos rangot vagy czimet nyerjen, vagy hogy kiképezés szempontjából külföldre utazhassék, feltétlenül betudassék, tehát betudassék akkor is, midőn talán a szülő többi gyermekeinek kiképezésére más módon talán sokkal nagyobb összeget forditott. Azon körülmények és viszonyok, a melyeknek közepette és a melyeknek folytán az örökhagyó valamely gyermekének adósságát kifizeti, szintén olyan eltéréseket mutatnak, hogy itten a betudási kötelezettséget az osztrák p. t. k. és az ehhez csatlakozó hesseni javaslat példájára feltétlenül és átalánosságban megállapitani czélszerünek alig mutatkozik. Mindezekre nézve a végrendelkezhetési jogosultságon felül elegendő megnyugvást nyujt a tervezet 50. §-a, mely a szász p. t. k. 2357. §-nak megfelelően azt rendeli, hogy az ilynemü adományozások nem ugyan feltétlenül, hanem azon esetre képezik betudás tárgyát, ha ezeket az örökhagyó leszármazójának azon kifejezett kijelentéssel adta, hogy az a törvényes örökösödési részbe betudandó legyen. A tervezet 50. §-ának ide vonatkozó átalános rendelkezése mellett mellőztetett a szász polgári törvénykönyv 2354. §-nak azon intézkedése, hogy a feltétlen betudás tárgyát képező adományozásokon felül az élők közötti ajándékozások akkor is betudandók, ha az ily ajándékozásokat nyert leszármazók oly leszármazókkal együtt örökösödnek, a kik feltétlen betudás tárgyát képező adományozásokat igen, de másnemü ajándékozást nem kaptak; mert eltekintve attól, hogy a családi élet rendszerint nem képes felmutatni oly esetet,

melyben a leszármazók szülőik által valami ajándékozásban nem részesittettek volna, az ilyen családi ajándékozások oly különböző körülmények és viszonyok közepette és oly eltérő indokból és czélzattal adatnak, hegy itten, hacsak az örökhagyó nem azon világos kijelentéssel tette az ajándékozást, miszerint az a törvényes örökösödési részbe beszámitandó legyen; átalánosan kötelező betudási kötelezettséget a törvény erejénél fogva megállapitani igazságosnak nem mutatkozik.

(Folyt. következ.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Csalás kisérlete.

(B. T. k. 65. 379. §§.)

A *„Büntető-Jog Tára“* 15-ik számában közöltetik a fenti czim alatt a magy. kir. Curia mint legfőbb itélőszék által, az 1880-ik évi decz. 1-én 6361. sz. alatt eldöntött bűneset, melynek — a szerkesztő megjegyzése szerint, minősitése igen érdekes controversiákra adhat alkalmat.

Szerfelett sujtó lehet az elitéltre már magában véve azon körülmény, hogy oly kitünő tehetség, mint a nevezett szaklap szerkesztője, a legfőbb itélőszék által büntetendőnek minősitett cselekményt még controversnak nyilvánitja, beösmervén ezáltal, miszerint a legfőbb itélőszék indokai őt helyes voltuk iránt meg nem győzték, az azokban foglalt érvek a vitás kérdést meg nem oldották.

Pedig épen ez volna a legfőbb itélőszek czélja és rendeltetése. A kérdés különben nézetem szerint, bárha csalódnám nem is controvers. *Vádlott elitéltetett, holott* nézetem szerint *ellene büntetendő cselekmény hiánya miatt az eljárást beszüntetni kellett volna.*

A tényállás az előttem fekvő *„Büntető-Jog Tára“* szerint, a következő:

»Brünn Lipót, — F. Ábrahám adósával találkozván, azt lejárt tartozásának kifizetésére felszólitotta. F. Abrahám mentegetődzött, hogy most nincs pénze, de majd a postán elküldi a tartozásának törlesztésére szolgáló pénzt. Brünn Lipót ezzel eltávozott. F. Ábrahám pedig Korzsa Gábor házában, annak szemeláttára 85 frtot tett egy levélbe, azt lepecsételte és Brünn Lipótnak czimezte.

»Ennek megtörténte után F. Ábrahám Okolocsányi póstakihordónak átadott egy levelet, mely Brünn Lipótnak czimezve és a boritékon 95 frttal terheltnek jelezve volt.

»A levél megérkezett, de Brünn Lipót, figyelmessé téve adósának pontossága által, a levélen lévő pecsétek sértetlenségét tanuk által constatáltatta, és csak ezután ugyanazon tanuk előtt bontotta azt fel. Ekkor kiderült, hogy a levélben nem volt pénz, hanem csak nehány papirszelet.

»F. Ábrahám tagadja, hogy ő adatta a papirszeletekkel terhelt levelet a postára, állitván, hogy a levél, melyet Okolocsányinak adott, valóban 95 frtot tartalmazott.«

A szatmári kir. törvényszék vádlott F. Ábrahámot büntető perbe fogván, azt bizonyitékok elégtelensége miatt, a csalás kisérlet bűntényének vádja alól felmentette. A királyi tábla az elsőbirósági itéletet helybenhagyta. A legfőbb itélőszék mindkét alsóbb biróság itéletének megváltoztatásával vádlottat a csalás bűntettének kisérletében bűnösnek kimondatta és egy évi börtönre itélte.

Az eset jelzett közléséből a tényálladék egészen helyreállltottnak nem látszik; de tegyük fel, hogy a vádlottnak beszámitott cselekvény teljesen bebizonyittatott volna; tegyük fel továbbá, hogy Brünn Lipót hitelező a megérkezett levelet *nem bontotta volna fel tanuk előtt.*

Ez esetben — a legfőbb itélőszék felfogása szerint — a csalás befejezett bűnténye forogna fen. Vádlott azon czélból, hogy magának jogtalan vagyoni hasznot szerezzen, hitelezőjét Brünn Lipótot ravasz fondorlattal tévedésbe ejtette, vagy tévedésben tartotta és ezáltal ugyancsak Brünn Lipótnak vagyoni kárt okozott volna.

A csalás bünfogalom kellékeinek legfelületesebb elemzése mellett is minden jogász belátandja, hogy azok a jelzett esetre nem alkalmazhatók. Nevezetesen *a)* Vádlott tette által Brünn Lipót hitelezőnek *követelési joga meg nem sértetett;* mivel ha ez utóbbi igényét a polgári biró előtt érvényesiteni, és vádlott a felperesi követelés megszüntét, a kezei közt létező feladó-vevénynyel akarná bizonyitani, neki a bizonyitás nem sikerült volna. Nézetem szerint nem létezik azon jogász-biró, ki a pósta feladó-vevényt melynek tartalalma csak az, hogy a feladott levél, vádlott alperes állitása szerint pénzt tartalmaz, *elegendő bizonyitéknak tekintené a felperesi követelés megszüntetésére. Al*peres nem is azt tartozik bizonyitani, hogy ő ténylegesen *pénzt* és nem papirszeleteket *tett a levélbe*, de és csakis kizárólagosan azt, *hogy a felperes, Brünn Lipót az általa elküldött pénzt ténylegesen megkapta.* Ez utóbbi ténykörülmény — és kizárólagosan ez — azon ok, mely vádló felperes követelését, a polgári perben megszüntetné.

Mindezekből már kitünik a legfőbb itélőszék indokolásában felhozott azon érvelésnek: «hogy vádlott cselekményének kétségtelen czélja az volna, miszerint hitelezőjét Brünn Lipótot megkárositsa, illetőleg hogy ennek törvényes és jogos követelésének érvényesitését hamis bizonyitékok előállitása által és a törvénykezés formái szerint hitelesnek tekintendő (? sic!), de tartalmára nézve egy szinlelt tényt bizonyitó okiratnak kieszközlése által lehetetlenitse», jogi tarthatatatlansága.

Hiszen a mint fent kifejtém, a feladó-vevény nemcsak hogy nem — a mint a legfőbb itélőszék mondja — hiteles, de ép ellenkezőleg a polgári perben mit sem bizonyitó, felperes követelésének megszüntetésével semmi causal nexusban sem álló eszköz és ennek folytán jogi lehetetlenség, hogy vádlott a cselekményével elérni szándékolt czélt tényleg el is érje.

b) Hiányzik a csalás második lényeges kelléke, a vagyonsértést előidéző ámitó cselekvény, a tévedésbe ejtés, vagy abbani tartás. Maga a legfőbb itélőszék egy árva szóval sem emliti, hogy a hitelező Brünn Lipót csak egy perczig lett volna azon téves hitben, hogy követelése a vádlott által már kifizettetett, hogy az neki többé semmivel nem tartozik.

c) Igenis megengedem, hogy a csalás harmadik lényeges kelléke, a gonosz, a másnak megkárositására és a jogtalan haszon megszerzésére terjedő szándék fenforgott. Pusztán ez azonban — a mint a legfőbb itélőszék előtt is tudva van — nem büntethető.

Beigazolnom sikerülvén, hogy az egész tényállás a csalás bűnfogalmának meg nem felel, e bűntett kisérletéről szó sem lehet. Igen érdekes különben a legfőbb itélőszéki itéletben a kisérletnek megállapitása.

Minthogy — ugymond — vádlott hitelezőjének jogtalan megkárositásával magának jogtalan hasznot szerezni akart; másrészről figyelembe véve azon körülményt, hogy ezen szándéka véghezvitelében, *illetőleg a megkárositás tettlegesitésében*, akaratán kivül a nevezett hitelező rendkivüli ovatossága és azon elővigyázata által akadályoztatott, hogy ez a levelet tanuk és a postakezelő jelenlétében törvén fel, vádlott ravasz fondorlata ekként felfedeztetvén eredménytelen maradt: ezeknél fogva stb. stb.

Ezen érvelés arról teszen tanuságot, miszerint a legmagasabb forum azon nézetben volt, hogy Brünn Lipótot a többször jelzett levélnek tanuk előtti fel nem bontatása esetében tényleges megkárositás érte volna, mig a czivilista erre csak mosolyog.

Azon ismételt ohajjal zárom le soraimat, hogy barha én helytelenül, és a legfőbb itélőszék helyesen, birálta legyen meg a fenebb vázolt tényállást. Nem hallgathattam el azon jogi meggyőződésemet, hogy a sértett fél jogait a polgári per utján sikerrel érvényesithette volna, és hogy a büntetőjog tere csak ott kezdődik, a hol a magánjog szabványai a megzavart társadalmi rend helyreállitasára ki nem elégitők.

Dr. Hexner Gyula,
l. szt.-miklósi ügyvéd.

Heti szemle.

Az igazságügyminiszter ur beterjesztette az *ügyvédrendtartás* javaslatát a képviselőházhoz, s minthogy az ujabb elhatározások szerint az országgyülés ülésezése a trónörökös menyegzőjének május hóra történt elhalasztása folytán május végeig fog tartani, ezen körülménynél fogva kilátás nyilt, hogy ez ülésszak alatt még uj ügyvédrendtartást kapunk. A perrendtartási novella tárgyalása, mint értesülünk, az adótörvényjavaslatok után azonnal fel fog vétetni. Vajon nem lehetne-e a májusi enyhe napokat felhasználni a már oly régen késznek hiresztelt bűnvádi eljárás felvételére is?

Felelős szerkesztő: **Dr. Dardai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.**

Tizenhatodik évfolyam. 6. SZ. Budapest, 1881. február 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az «enyhébb intézkedés» értelme és alkalmazása. Werner Rezső kassai jogakadémiai tanártól. — A lefoglalt követelés jogtalan felvétele. Dr. Barna Ignácz keresk. akadémiai tanártól. — Törvénykezési szemle: Dr. Vida Lajos ügyvédtől. — A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalma 1880-ban. (S. S.). — A bélyeg- és illetékekre vonatkozó törvények módositásáról szóló törvényjavaslathoz. — Heti szemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az „enyhébb intézkedés“ értelme és alkalmazása.*

(Az 1878. 5. t. cz. 2. §-ához.)

(Folytatás.)

Az eddigiekből eléggé kitünik ama nézet helytelensége és tarthatatlansága, mely szerint «a legenyhébb intézkedés» alatt a különböző idejü törvények legenyhébb intézkedései volnának értendők és adott esetben mint ilyenek együttesen, combinative alkalmazandók. E nézetet különben már most többen kárhoztatják; névszerint maga Carrara is az olasz büntetőjogi iskola főképviselője. Ez álláspontot fogadta el a (külföldi) praxis, névszerint a német is, azon elvet vallván: «Die Beurtheilung darf nicht theilweise auf das alte, theilweise auf das neue Recht gestüzt, sondern es darf nur das eine als milder erkannte Recht angewendet werden.» (Pezold: *Die deutsche Strafrechtspraxis.* 4. l. *Goldtam. Archiv.* 19. k. 316. l. 22. k. 653. l.) Hasonló értelemben nyilatkozott miként azt Carrara (*Programma* II. k. 766. §.) emliti a flórenszi semmitőszék is, mely képtelenségnek jelentette ki a bűnesetnek egyidejüleg két törvény szerinti elbirálását. Ebből aztán egyuttal az is következik, hogy a büntetés kiszabásánál is az alkalmazandó legenyhébb intézkedés alatt a legenyhébb törvény, illetőleg a legenyhébben intézkedő törvény értendő.

A kérdés tehát már most az: *melyik a legenyhébb* vagy legenyhébben intézkedő *törvény* a relativ büntetendőség, illetőleg a *büntetésmérték* szempontjából? E kérdésben is több eltérő nézet lehetséges.

Nem is emlitve itt azon képtelen nézetet, mely szerint legenyhébb törvénynek az volna tekintendő, mely eltekintve nemcsak a fenforgó és elbirálandó bűnesettől, hanem bármely bűncselekményfajtól is, összes ugy általános mint az egyes bűncselekményfajokra vonatkozó különös a büntetés kiszabását érdeklő intézkedéseire nézve akár ezek mennyisége, akár pedig minősége szempontjából legenyhébb, sokan találkozhatnak és találkoztak is, kik a legenyhébb törvény alatt tulajdonkép azon törvényt értik, mely az adott bűnesetmegvalósitva jelenkező bűncselekményfaj relativ büntetendőségére és büntetésmértékére nézve akár quantitative, akár qualitative legenyhébben intézkedik. E nézet kifejezést nyert a német praxisban is, melynek egyik elvi jelentőségü határozata igy hangzik: «Dasjenige *Gesetz* ist als das mildere anzuwenden, das in seiner Totalität mit Rücksicht auf alle für die Bestimmung der Strafe massgebenden Umstände ein für den Beschuldigten günstigeres Endergebniss hat.» (Pezold: i. m. 4. l., számos iró is vallja azt: Oppenhoff, Rüdorff, Schütze, Berner). Ezt bizonyitja egy német főtörvényszéki itéletnek is indokolása, mely egyebek közt ezt mondja: «Die Vorschrift im §. 2. der einleitenden Bestimmungen zum Strafgesetzbuch ....., dass bei Verschiedenheit der Gesetze von der Zeit der begangenen Handlung bis zu deren Aburtheilung das mildeste Gesetz anzuwenden sei, kann schon ihrem Wortlaute nach nur dahin verstanden werden, dass mit dem Worte Gesetz die in irgend einem Zeitpunkt der fraglichen Periode in Geltung stehende Strafgesetzgebung in ihrer Totalität hat bezeichnet werden sollen. Wäre die Absicht des Gesetzgebers dahin gegangen, dass Behufs Ermittelung der mildesten Strafe die einzelnen bei der concreten Strafthat zur Sprache kommenden Detailbestimmungen der verschiedenen in Betracht kommenden Gesetzgebungen verglichen und combinirt in Anwendung gebracht werden sollen, so hätte er sich in anderer Art ausdrücken müssen» Goldtammer: *Archiv.* 19. köt. 316. l.). De helyes-e e nézet? A fölületesen gondolkozó azt talán helyeselni fogja, de az a ki a dolgok mélyére szokott tekinteni, azt nem helyeselheti; mert e nézetből folyólag az esetek különféleségéhez képest könnyen megtörténhetik, hogy az alkalmazandó legenyhébb törvény szertnt a biró kénytelen lenne összerüleg oly büntetést kiszabni, mely vádlottra nézve sulyosabb, szigorubb, mint ama büntetés, mely a másik ez esetben alkalmazást nem nyerhető törvény szerint szabatnék ki reá. Ez különösen akkor fordulna elő, ha a birói elbirálás alatt álló bűneset (pl. lopási eset) oly összerü körülménynyel lőn elkövetve, mely az illető bűncselekményfajra (lopás, melynek a fönforgó bűneset csak egyik esete) vonatkozólag akár mennyiségileg akár pedig minőségileg enyhébben intézkedő törvény szerint *sulyositó okot*, (pl. visszaesés) ellenben a másik törvény szerint, mely egyébként intézkedéseit akár mennyiségileg akár pedig minőségileg tekintve szigorubb, csak sulyositó *körülményt* képez; vagy megforditva az illető bűneset oly körülménynyel lőn elkövetve, mely a fönnebbi nézet szerint aikalmazandó enyhébb törvény szerint csak *enyhitő körülményt*, (pl. ifjukor) a másik különben a bűncselekményfajra szigorubban intézkedő törvény szerint *enyhitő okot* képez. E nézet helytelenségének tulajdonképi oka hibás kiindulási pontjában fekszik. Ugyanis ezen elmélet nem a *bűnesetet*, melyet a birónak elbirálnia s arra egyik vagy másik törvény szerint a büntetést *összerüleg* kiszabnia kell, hanem a bűnesetben a *bűncselekményfajt*, s az ennek megbüntetésére vonatkozó törvényes intézkedéseket tartja szem előtt; holott vádlottra nézve nem az tekintendő kedvezőbb büntetésnek, a mi a törvényben van megállapitva (büntetés in thesi), hanem inkább csak az, a mi reá a törvény szerint összerüleg (bióilag) kiszabandó illetőleg kiszabatik (büntetés in hypothesi). Miként is lehetne az alkalmazandó enyhébb intézkedést vagy törvényt oly intézkedések után

* Az előbbi közleményeket l. a m. é. 44., 45., 46. és 49. számokban, és a f. é. 4. számban. Szerk.

akarni megitélni, melyek adott esetben tényleg alkalmazást nem is nyerhetnek, mert a bűneset egyedisége azok alkalmazhatását kizárja.

Valóban, ha azt akarjuk megitélni: melyik a büntetésmérték szempontjából a legenyhébb vagy legenyhébben intézkedő és ennélfogva adott esetben alkalmazandó törvény, — miután legenyhébb törvény mindig az, mely vádlottra nézve legkedvezőbben intézkedik, azt pedig, hogy e vagy ama törvény intézkedik-e rá nézve a megbüntetést illetőleg kedvezőbben, csak akkor lehet megitélni, ha a büntetés az összerü bűnesetre ennek egyéni büntetendőségéhez mérve szabatik ki egyik vagy a másik törvény szerint, — mindig magát a bünesetet s az erre összerüleg kiszabandó büntetést (büntetés in hypothesi) kell szem előtt tartani, ugy hogy ezen szempontból azt kell mondani, hogy azon törvény lesz mint legenyhébben intézkedő törveny alkaimazandó, mely szerint vádlottra az általa elkövetett s elbirálás alatt álló bűnesetért legenyhébb, mert rá nézve legkedvezőbb büntetés szabandó ki. E nézetet vallja számos tekintélyes iró is, névszerint: CARARRA: *Programma* II. 768—9 és 778. §§. SCHWARZE: *Comm.* 202. 205. l. MEYER H.: *Lehrbuch* stb. 98 l.) stb. De a törvényszéki gyakorlat is elfogadta és alkalmazta e nézetet, miként ezt a német, névszerint a száz iudicatura bizonyitja, melynek ide tartozó elvi jelentőségü határozatát olvashatni PEZOLD id. művébeu (5. l.): «Bei der Frage, welches Gesetz als das mildere anzuwenden ist, ist zu prüfen, welche Strafe nach dem früheren, bezw. nach dem neuem Rechte dem Verbrecher je nach den *in vorliegenden Falle vorhandenen besonderen Umständen im ihren Zusammenhang treffen würde.* (Nicht die Strafe in thesi, sondern in *hypothesi*).»

E nézet szerint tehát a biró, ha azt akarja megtudni: melyik törvény szerinti büntetés a legkedvezőbb vádlottra nézve? — mert hiszen ettől függ a legenyhébb törvény megitélése és alkalmazása — mindegyik alkalmazásba jöhető törvénynek mindazon, de csakis azon intézkedéseit fogja figyelembe venni, melyek az illető bűnesetre (nem pedig a büncselekmény-fajra) tekintve ugy ennek, mint vádlott bünösségének egyediségét összerüleg kiszabandó büntetésre nézve fontossággal birnak, különösen figyelembe fogja venni a bűnesetben netán előforduló ugy általános, mint különös sulyositó és enyhitő okokat, illetőleg körülményeket, melyek a bűneset büntetendőségének fokát nagyobbitják vagy kisebbitik s ez által a büntetésnek is hol fölemelését. hol leszállitását követelik. «Überhaupt hat der Richter zunächst die Strafe, welche im vorliegenden Falle nach der einen oder der andern Gesetzgebung erkannt haben würde, zu normiren und sodann nach der in concreto bestimmten Strafe den Vergleich anzustellen; — nicht lediglich das Gesetz an sich, sondern erst die Anwendung desselben auf den concreten Fall gibt den Vergleichsmassstab ..... erst durch die Vergleichung der Strafen wird die Frage in concreto entschieden, welches Gesetz im vorliegenden Falle das mildere sei ....» (SCHWARZE: *Comm.* 205. lap és jegyzet).

Megtörténhetik itt is, hogy az egyik törvény a büntetés kiszabása szempontjából az adott bűuesetre vonatkozólag több intézkedést foglal magában, mint a másik. ép azért kérdés: vajon a legenyhébb törvény megitélésére nézve itt az enyhébb intézkedések *száma*, vagy azoknak *tartalmi jelentősége* határozó? Azok, a kik legalább is itt az enyhébb intézkedések száma szerint akarnák az alkalmazandó legenyhébb törvényt meghatározni, mert tulajdonkép itt a bűncselekmény mennyiségéről és fokáról van szó, nem veszik észre, hogy a büntetés kiszabására vonatkozó intézkedések közt is van tartalmi különbség, meiy a büntetés összerü kiszabására jelentékeny befolyással bir. A büntetésnek összerüleg enyhébb kiszabása első sorban függ a büntetésnek törvényesen megállapitott minőségétől és mennyiségétől; másod sorban a törvényhen meghatározott sulyositó és enyhitő okoktól, melyeknek jelentősége abban fekszik, hogy azoknál fogva a biró a rendes büntetést a törvényes megállapitáson kivül is alkalmazhatja; és azután a sulyositó és enyhitő körülményektől, melyeknél fogva a büntetés csak a törvényes megállapitás keretén belül fölfelé vagy lefelé szabható ki. Ha a biró az intézkedéseknek ezen tartalmi különbségét ignorálva, azoknak csupán száma szerint akarná kiszabni adott esetben a büntetést, könnyen megtörténhetnék, hogy összerüleg az alkalmazott, mert quantitative enyhébbnek tartott törvény szerint sulyosabb büntetést szabna ki, mint a minő a másik (qualitative enyhébb) törvény szerint lenne kiszabandó. E szerint itt is áll amaz elv, hogy a *qualitative* enyhébb, vagyis enyhében intézkedő törvény alkalmazandó, mert az e szerint kiszabandó összerü büntetés lesz mindig a vádlottra nézve legkedvezőbb és ennélfogva legenyhébb is. Az intézkedések száma (quantitas) itt legfőlebb csak akkor és ott lehet az enyhébb büntetés kiszabására s ezen szempontból az enyhébb törvény megitélésére nézve döntő, ha és a hol az intézkedések tartalmilag egyenlők, és csak számra nézve különbözők, a mennyiben e quantitativ különbség mint ilyen a büntetés kiszabásánál fontossággal bir, ugy hogy a törvényes büntetés annak következtében felemelendő vagy leszállitandó.

Dr. Werner Rezső.

A lefoglalt követelés jogtalan felvétele.

Az 1868: LIV. t. cz. 388. §-ában mint sikkasztási bűntény büntetendőnek nyilvánitott zártörési eset, u. i. a lefoglalt követelés jogtalan felvételének codexünk alapján miként leendő minősitését illetőleg nem kevesebb, mint három lényegesen eltérő nézet merült föl eddigelé.

A *„Büntető Jog Tára“* 11. számában Grubits Tivadar ur azon eredményre jut, hogy a szóban levő cselekmény a btk. tényálladéki megállapitásainak egyike alá sem vonható. Ezzel szemben ugyanazon lap 13. számában Csorba Károly ur akként vélekedik, hogy a mennyiben a lefoglalt követelés jogtalan felvétele által a végrehajtató hitelezőnek tényleg kár okoztatott és a megkárositás czélba volt véve, a btk. 386. §-a alkalmazandó, és pedig a végrehajtást szenvedett mint tettes, a letiltás ellen cselekedett adós esetleg mint részes büntetendő. Végül a *„B. J. T.“* 15. számában Dr. F. F. ur az eset körülményei szerint, nevezetesen a harmadik személynek, kinél a követelés letiltatott, a végrehajtató hitelező megkárositására tudva és akarva közreműködő vagy közre nem működő ténykedéséhez képest, majd a letiltás ellen cselekedett adós mint tettes, a végrehajtást szenvedett mint részes által elkövetett hűtlen kezelés, majd a végrehajtást szenvedett által adósa ellen elkövetett csalás, majd pedig a btk. 368. §-ában foglalt jogtalan elsajátitás tényálladékát tartja fenforgónak. Mind a három véleményező megegyez abban, hogy de lege ferenda a lefoglalt követelés felvételének jogellenes volta és ennélfogva minden esetbeni büntethetőségének szükségessége iránt kétség sem vettethetnék fel. De mind a három nézet azon közös hibában is szenved, hogy egyiknek sem szolgált határozottan körvonalozott cselekmény alapul, hogy a véleményezők egyike sem birt elég világos és concret képzetével annak, a mit minősiteni akart, a szükséges megkülönböztetéseket egyikük sem tette meg. Igy hogy többet ne emlitsünk, a véleményezők egyike sem reflektál arra, hogy perrendünk 388. §-a szerint különböző actussal s ennélfogva különböző időben tekintendő a követelés zár alá vettnek a

végrehajtást szenvedettre, mint annak adósára nézve, a végrehajtást szenvedett ellenében ugyanis már a foglalással, az u. n. inhibitoriummal, a harmadik személy ellenében azonban csak a foglalásról vett értesitéssel, az u. n. arrestatorium kézbesitésével. Már pedig nyilvánvaló, hogy azon körülmény, miszerint a végrehajtást szenvedett az inhibitorium után, de még az arrestatorium kézbesitése előtt, vagy már az arrestatorium kézbesitése után vette fel a követelést, más más büntetőjogi jellegben tünteti fel cselekményét s ezért a minősités és a büntetendőség kérdésénél, akár a priori, akár de lege lata legyen arról szó, figyelmen kivül nem hagyható. Igy Dr. F. F. ur is egyszerüen az olvasó találékonyságára bizza azt, a mi pedig első sorban érdekel, hogy ugyanis az eset minő individualis körülményei mellett véli a lefoglalt követelés felvételét jogtalan elsajátitásnak minősithetni.

A mi Cs. K. ur nézetét illeti, hogy a szóban levő cselekmény, a mennyiben az által tényleg kár okoztatott, a btk. 386. §-a szerinti csalás tényálladékát állapitaná meg, megjegyzendő mindenekelőtt, hogy a btk. 386. §-ának alkalmazásánál épenséggel nem főkérdés az, ha vajon tényleg okoztatott-e kár vagy sem. A 386. §. szószerint csak annyit mond: «A ki *azon czélból, hogy* hitelezőit megkárositsa, ... vagyonához tartozó értéktárgyakat elrejt, eltitkol....» Nem az tételeztetik tehát fel, hogy az elkövetési módokként felsorolt cselekmények, az elrejtés, eltitkolás stb. által a megkárositani czélzott hitelezők tényleg *megkárosittattak* légyen, hanem csak az, hogy a hitelezők megkárositása *czéloztatott* légyen. Ha a 386. §. alkalmazásának feltételét a dolus specialis *megvalósulása*, a megkárositás bekövetkezése is képezné, akkor a szakasz azon adósra, ki még csak vagyonához tartozó *egy* értéktárgyat rejtett el stb., bár azon czélból tette azt, hogy hitelezőit megkárositsa, és illetőleg azon feltevéssel, hogy a vagyonához tartozó többi értéktárgyakat is el fogja rejteni stb., nem találhatna alkalmazást, hanem csak azon adósra, ki már teljesen vagyontalanná tette magát, mindenét elrejtette, stb.; valamint egyátalán nem volna a szakasz előbb alkalmazható, sem mint a bekövetkezendő végrehajtás valósággal bekövetkezett. Csak a végrehajtással fejeztetnék be a büntetendő cselekmény, mert csak annak eredménytelensége esetére volna a megkárositás tényleg bekövetkezettnek tekinthető. A végrehajtásig a tettes mindig csak a kisérlet stadiumában mozogna, a szabad visszalépés jogával. Ezen folyományok helytelensége mutatja az alap helytelenségét. Általán elismertetik a német kriminalisták által, hogy az adós, ki kárositási czélzattal vagyonához tartozó értéktárgyakat elrejtett stb., felelősségre vonható azonnal, mihelyest akár csak egy értéktárgyat elrejtett és mielőtt még a meghiusitani czélzott végrehajtás bekövetkezett. A btk. 386. §-ában körülirt tényálladék is befejezve van már a megkárositási czélzattal foganatba vett egyes elvonási cselekménnyel, nem pedig csak a fenyegető végrehajtás tényleges bekövetkezésével. « . . . auch ist es nicht nothwendig, dass es überhaupt zu einer Zwangsvollstreckung kommt» mondja helyesen MERKEL (HOLTZENDORF: *Handb.* III. kt. 835. lpn.). Azon körülmény, hogy rendszerint alig lesz stringenter megállapitható a kárositási czélzat ott, hol mindjárt az első elvonási cselekmény után indittatik meg a bűnvádi eljárás, nem tartozik ide, csak bizonyitási nehézség és nem fogalmi szempont. Az sem szenved kétséget, miszerint a cselekmény büntethetőségét nem szünteti meg az, hogy az adós, megbánva tettét, az elrejtett stb. értéktárgyakat a végrehajtáskor ismét előteremti, vagy egyéb fedezetet nyujt. «Dass überhaupt für den Gläubiger ein Nachtheil herbeigeführt sei, wird nicht erfordert; demgemäss wird die Strafbarkeit auch durch eine spätere Wiederbeischaffung des betreffenden Gegenstandes nicht wieder beseitigt.» (OPPENHOFF: *Comm.* ad §. 280. 9. jegyz. a.) Nem kevésbbé téves és helyreigazitást igénylő Dr. F. F. ur e részbeni azon állitása, mely szerint a btk. 386. §-ában meghatározott büntetendő cselekmény tökéletesen magában foglalná a btk. 379. §-ában meghatározott közönséges csalás kriteriumait. Meglehet, hogy a 386. §-ban foglalt büntetendő cselekmény egyes concret alakulásaiban, nevezetesen ott, hol adósságok vagy jogügyletek koholása, álátruházások által, a vagyonhiány szinlelése utján czéloztatott a hitelezők megkárositása, a csalás általános fogalmának ismérvei is feltalálhatók; meglehet, hogy egyes esetek subsumálhatók ugy a btk. 386. mint 379. §-a alá. De in thesi a 386. §-ban meghatározott büntetendő cselekmény — ugyanis a singularis végrehajtásnak meghiusitani akarása a végrehajtási alap elvonása, kevesbitése (u. n. Güterverschleppung) által — feltételeire nézve lényegesen elüt a btk. 379. §. szerinti csalás tényálladékától, valóságos delictum sui generis az, mely, ha valaminek, ugy nem a közönséges csalásnak, hanem inkább a btk. 414. §-a 1. és 2. pontjában meghatározott büntetendő cselekményeknek van hivatva complementumát képezni. A csaláshoz a btk. 379. §-a szerint megkivántatik a megkárositás bekövetkezése, a 386. §. csak a megkárositásra irányzott czélzatot tételezi fel. A csalás elkövetési módja a ravasz fondorlat általi tévedésbe ejtés stb. A 386. §-ban felsorolt elkövetési módok nem mindig és nem szükségkép ravasz, tévedésbe ejtő, tévedésbe ejtés által megkárositani czélzó cselekmények. Az adós, ki a hitelező és a végrehajtó közeledtével, annak szeme láttára a végrehajtási alapot boszuból megsemmisiti, megrongálja, a btk. 386. §-a alá esik, de cselekményében a csalás ismérveinek nyoma sem mutatkozik. Jogtalan vagyoni haszon szerzésére irányzott czélzat nélkül csalás nem létezik. A 386. §. a megkárositásra irányzott czélzatnál egyebet nem tételez fel. A csalás gazdagodási bűntett, a 386. §-ban foglalt büntetendő cselekmény általában nem az, mint az utóbbi példa is mutatja.

A lefoglalt követelés jogtalan felvétele elsőben is azért nem vonható a btk. 386. §-à alá, mert egyenesen kizárja ezt a szakasz szövege. „A ki azon czélból, hogy hitelezőit megkárositsa, *a bekövetkező hatósági végrehajtás előtt*, vagyonához tartozó értéktárgyakat elrejt...» Oly elvonási cselekmények tételeztetnek tehát fel, melyek a *bekövetkezendő* végrehajtás sikeressége ellen irányozvák, ennélfogva csak olyanok, melyek a végrehajtás bekövetkezte *előtti* időbe esnek. Már pedig a *lefoglalt* követelés felvétele természetesen a végrehajtás bekövetkezte *utáni* időbe esik. Oly követelés felvétele által, mely már lefoglaltatott, melyre nézve tehát a végrehajtás már bekövetkezett, csak nem vehető czélba a *fenyegető* végrehajtás meghiusitása. Áll ez azon esetre is, ha a végrehajtást szenvedett a foglalás után ugyan, de mielőtt még adósa a követelés lefoglalásáról a végrehajtó által értesittetett, veszi fel a követelést. A végrehajtást szenvedett ellenében a követelésre nézve már az inhibitoriummal bekövetkezettnek tekintendő a végrehajtás. A btk. 386. §-ának egy további ismérve: a hitelezők megkárositására irányzott czélzat. A megkárositást csak oly cselekmény által lehet czélozni, mely vagy magában, vagy folytatva, eredményezheti a megkárositást, *alkalmas* eszköz erre. A perrend 388. §-a szerint a követelés lefoglalásáról szabályszerüen értesitett adós, ha az arrestatorium ellen cselekszik, ugy tekintetik, *mintha ki nem fizette volna a követelést.* Következésképen az, hogy az adós a foglalásról vett értesités után a lefoglalt követelést a végrehajtást szenvedettnek akár jó, akár roszhiszemüen kiszolgáltatja, miután ez reá nézve másodszori fizetés terhével jár, a végrehajtató hitelező megkárositását nem eredményezheti. A lefoglalt követelés bár jogtalan felvétele e szerint *nem alkalmas* eszköz a hitelező megkárositására, minélfogva az által a végrehajtást szenvedett a *végrehajtató hitelező* megkárositását nem is *czélozhatja.* A lefoglalt

követelés felvétele csak az esetben lehet alkalmas eszköz, ha az előbb történik, mint az adós a követelés lefoglalásáról értesittetett, vagyis ha az a præjudicium beálltát megelőzi. Valamint akkor is, ha az ugyan az arrestatorium kézbesitése után történt, de az ujbóli fizetés jogkövetkezményének gyakorlati értéke nincs, mert a letiltás ellen cselekedett adós másodszor fizetni nem tud. Ámde ezen esetekben, bár a megkárositási czélzat megállapitható, a 386. §. mindazáltal nem jöhet alkalmazásba, mert hiányzik a fentebb emlitett tényálladéki feltétel. A 386. §. alkalmazása ellen szól végül azon szembeötlő aránytalanság, mely codexünkben e minősités folytán előállna. A 386. §-ba ütköző cselekmény, tekintettel az okozni czélzott kár (nem pedig mint a szöveg, — elég pongyolán és mintegy megfeledkezve arról, hogy a szakasz elején határozottan csak a megkárositásra irányzott *„czélzat"* ismérve állittatik fel, — mondja *„okozott* kár") összegére, a 383. §. szerint büntetendő, esetleg tehát, ha az okozni czélzott kár értéke két ezer forintot fölülhalad, öt évig terjedhető fegyházzal. A sikkasztásnak tekintett zártörésre a btk. 359. §-ában ex professo megállapitott legsulyosabb büntetés: öt évig terjedhető börtön. Mi indokolhatná, hogy az, ki valamely két ezer forintot felülhaladó értékü zár alá vett dologra nézve zárellenesen rendelkezik, ha az nála hagyatott, vagy reá bizatott, csak 5 évig terjedhető *börtönnel*, az pedig, a ki egy harmadiknál kinn levő, két ezer forintot felülhaladó összegü lefoglalt követelésére nézve rendelkezik zárellenesen, ámbár itt a zárellenes rendelkezés nem egyuttal a bizalom megszegése, mégis nem kevesebb mint 5 évig terjedhető *fegyházzal* legyen büntetendő? Másrészt ismét mi indokolhatná azt, hogy a sikkasztásnak tekintett zártörés *legenyhébb* esetében is *hivatalból*, a lefoglalt követelés jogtalan felvételének legsulyosabb esetében ellenben (az állitólag alkalmazandó 386. illetőleg 390. §-hoz képest) csak a sértett fél *inditványára* legyen meginditandó a bűnvádi eljárás?

Dr. F. F. ur nézete szerint a lefoglalt követelés jogtalan felvétele a btk. 368. §-ában meghatározott *jogtalan elsajátitás* tényálladékát állapitaná meg. Az e szakaszban feltételezett zálogbirtokos volna a végrehajtást vezető; a haszonélvező volna az adós, kinél a követelés letiltatott, miután az adós a követelést helyettesitő s azt személyesitő pénznek haszonélvezője mindaddig, mig azt ki nem fizette, csakhogy a birói letiltás az adós használati jogát a birói utalvány kibocsátásáig ennek kötelességévé teszi; a tulajdonos pedig korlátoltan volna a végrehajtást szenvedett. A lefoglalt követelés jogtalan felvétele által ennélfogva nem kevesebb, mint három jog, a használati, birtoklási s zálogjog sértetvén meg egyszerre, befejeztetnék a btk. 368. §-a szerinti jogtalan elsajátitás vétsége.

Oly tételekre, mint az, hogy az adós a nála letiltott követelésre nézve civilistikai értelemben használati joggal bir, hogy a kölcsönvett pénznek, mig azt ki nem fizette, lejárat előtt, lejárat után, magánjogilag haszonélvezője, — felesleges reflektálnunk. Valamint csak rámutatni kell a fogalomzavarra, mely abban az állitásban rejlik, hogy az adósnak a birói utalvány kibocsátásáig — egymás mellett használati joga *és* használati kötelessége volna.

Azon állitás, hogy a lefoglalt követelés felvétele által a végrehajtást vezető zálogjoga sértetik meg a btk. 368. §-ában feltételezett módon, helytálló alappal szintén nem bir. A végrehajtató hitelezőt kétségtelenül megillető végrehajtási zálogjog közvetlen tárgyát nem a lefoglalt követelés tárgya képezi, tehát nem a testi dolog, p. o. a pénz, melyre a lefoglalt követelés irányul, hanem a lefoglalt követelés *mint követelés,* tehát egy *testetlen* dolog. A btk. 368. §-a tudvalevőleg az ugynevezett furtum possessionis-t tárgyazza. Tökéletes hasonmása ez a furtum rei-nek. Eltekintve ugyanis azon különbségtől, hogy mig a f. r. merénylet a tulajdonos ellen, addig a f. p. vagy a tulajdonos által közvetlenül, vagy legalább beleegyezésével vagy javára elkövetett büntetendő cselekmény, eltekintve a két delictum eszményi tárgyának különbözősége s az ebből folyó eltérésektől: a btk. 368. §-ában meghatározott jogtalan elsajátitás és a btk. 333. §-ában meghatározott lopás alkatelemei lényegileg azonosak, tényálladékuk nagyrészben fedi egymást. A 368. §. szerinti jogtalan elsajátitás körének meghatározásánál ennélfogva nem lehet a közel rokonságban álló lopás ismérveitől eltekintenünk. A btk. 333. §-ában *„ingó dolog"* tételeztetik fel. Semmi kétség, hogy ingó *testi* dolog. Testetlen dolgok, jogok nem lopathatnak el. A btk. 368. §-ában ugyancsak *„ingó dolog"* tételeztetik fel. Döntő kérdés: csak *testi* dolog-e, vagy *testetlen* dolog is? Nézetem szerint a használati, zálogbirtokosi stb. jog megsértése csak annyiban esik a 368. §. alá, a mennyiben *testi* dolog képezi azok tárgyát. Testetlen dolgokra, követelésekre vonatkozó zálogjog (pignus nominis) megsértése nem tartozik ide. «A jogokra nézve egyátalán áll azon szabály, *hogy azok nem ingó dolgok*, hanem az ausztriai polg. törv. 298. §-ában használt igen helyes megkülömböztetés szerint csupán az ingók közé számittatnak; itt tehát ez a polgári jog szempontjából szükséges; *de ezen tágitás a büntetőjogba át nem ültethető.*" (*Miniszt. indok.* II. kt. 625. lpn.) A lopás analogiáján kivül támogatja a 368. §-ban feltételezett dolog szükebb jelentményét, az illető szakasz minden egyes kitételének helyesen felfogott *műszói* értelme. « . . . a ki saját, — vagy a *tulajdonos* beleegyezésével . . . más ingó dolgát . . . elveszi.» Magányjogi értelemben *tulajdonosa* csak a testi dolognak van; valamely követelésre nézve csak *hitelezőről* lehet szó. «Elveszi» annyit jelent mint *birlalatából* elvonja. Birtok vagy birlalat, az u. n. quasi possessio tárgyát ugyan testetlen dolgok is képezhetik, az u. n. jura in re aliena; de *követelés* épen nem lehet valakinek *birlalatában,* még quasi possessio tárgyát sem képezheti. Követelést lehet felvenni, de nem lehet azt sem civilistikai, sem büntetőjogi értelemben *elvenni.* A lefoglalt követelés, bár a végrehajtató hitelező zálogjogának tárgyát képezi, de mert mint követelés, tehát *mint testetlen dolog* képezi a végrehajtási zálogjog tárgyát, annak felvétele által már *alkalmas objectum hiányának* okából sem követtethetik el a 368. §. szerinti jogtalan elsajátitás. Ehhez járul, hogy a furtum possessionis a zálogbirtokos stb. személyében birlatot, *közvetlen* detentiót tételez fel. A végrehajtató hitelező egyáltalán nincs *birlalatában* a javára lefoglalt *követelésnek*, még kevésbbé van tehát annak *közvetlen* birlalatában. De különben még *közvetve* sem construáltathatnék a végrehajtató hitelező detentiója. A harmadik személy ugyanis, kinél a követelés letiltatott, még ha lehetne is mondani, hogy a nála letiltott követelésnek birlalatában van, de épenséggel nem volna róla mondható, hogy a nála letiltott követelés birlalatát *a végrehajtató hitelező nevében és képviseletében* gyakorolná. Hisz még a tulajdonképeni zárgondnok is nem a végrehajtató hitelező nevében és képviseletében, hanem a hatóság meghagyásából és nevében birlalja az őrizetére bizott testi dolgot. Semmi esetre sem lehetne pedig jogtalan elvételről akkor szó, hogy ha a harmadik személy tudva és akarva szolgáltatta ki a végrehajtást szenvedettnek a lefoglalt követelést, mert a birtokos vagy birlaló beleegyezése, még ha különben nem volt is joga az elvételbe beleegyezni, miként a lopásnál ugy mindenütt, kizárja az *elvétel* jogtalanságát.

A mi végül Dr. F. F. ur azon nézetét illeti, hogy a btk. 361. skv. §-aiban foglalt *hűtlen kezelés* vétsége illetőleg bűntette forog fen, ha a harmadik személy, kinél a követelés letiltatott, *roszhiszemüleg* szolgáltatja ki a végrehajtást szenvedettnek a követelést, ez nyilvánvalóan oly phantastikus minősités, hogy komolyan aligha jöhet számba. A 361. §. tényleges megkárositást tételez fel. A lefoglalt kö-

vetelés kiszolgáltatása által a másodszori fizetés terhénél fogva az esetek legtöbbjében kár nem is okozható. A 361. §. oly alanyt tételez fel, ki *idegen vagyon* kezelésével, gondozásával vagy felügyeletével van megbizva, *kinek kötelessége valakinek érdekeit előmozditani.* A követelés a harmadik személynek, kinél letiltatott, saját bár passiv vagyona, nem idegen vagyon, melyet — kezelnie, gondoznia kellene. Azt mondani, hogy a követelés gondozásával, kezelésével van megbizva, annyit tenne, mint mondani, gondoznia, kezelnie kell — kötelezettségét. A harmadik személyről, kinél a követelés letiltatott, csak nem mondható továbbá, hogy a letiltás folytán kötelességévé lett valakinek érdekeit *előmozditani.* Az obligatio csak fizetési kötelezettséget létesit, nem pedig valami különös *bizalmi* viszonyt. A letiltás folytán az obligatio nem lehet terhesebbé, mint volt letiltás előtt. Az adós, kinél hitelezőjének követelése letiltatott, a letiltás után is *csak adós* és nem egyuttal *zárgondnoka* egy harmadik személynek, kivel közvetlen jogviszonyban nem állott és pusztán a letiltás folytán nem is áll. Hiszen ha az adósnak a letiltás következtében kötelességévé lenne a végrehajtató hitelező érdekeit *előmozditani,* akkor *hűtlen kezelésben* (!) volna bűnösnek kimondandó az esetben is, ha a nála letiltott követelést a végrehajtató hitelezővel szemben alaptalanul, perlekedési viszketegből *kifogásolni* merészelné, vagy ha nem minden áron volna rajta, hogy fizetési kötelezettségének eleget tehessen.

Saját nézetemet a következőkben foglalom össze. Ha a harmadik személy, kinél a követelés letiltatott, azért szolgáltatta ki a végrehajtást szenvedettnek a követelést, mert ez által ravasz fondorlattal tévedésbe ejtetett vagy tévedésben tartatott a zár alá vétel fenállása illetőleg megszünte iránt, kétségtelenül a btk. 379. §-a szerinti csalás tényálladéka forog fenn, mely azonban a btk. 390. §-ához képest csak a károsodott harmadik személy inditványára üldözhető. Ezen egy esettől eltekintve, *a lefoglalt követelés jogtalan felvétele illetőleg kiszolgáltatása,* bármikép alakuljon is a concret tényállás, *codexünk szerint sem önállóan, sem részesség czimén büntetendő cselekményt nem képez.* Csakis civilis jogtalanságot képez az ezentul. Codexünk ez álláspontját részemről de lege ferenda is részben helyeselném. Azon esetekben, hol a lefoglalt követelés felvétele a másodszori fizetés præjudiciumánál fogva alkalmatlan eszköz a végrehajtató hitelező megkárositására, hol a követelés a felvétel daczára a zár alól nem vonatott el, mert nem vonathatott el, mi sem indokolná a büntethetőséget. E részben codexünk haladást képez perrendünk 388. §-ával szemben, mely még ez esetekre is büntetést rendel. Ámde nagyon is indokolt volna a büntethetőség a fentebb emlitett azon esetekben, melyekben a lefoglalt követelés felvétele tényleg eredményezheti a végrehajtató hitelező megkárositását, a követelésnek a zár alól való elvonatását. Igy jelesül az esetben is, hogy ha a harmadik személy azért szolgáltatja ki a végrehajtást szenvedettnek a követelést, mert tudja, hogy másodszor ugysem fogják azt rajta megvehetni, vagyis a mikor a lefoglalt követelés, behajthatóságának csökkentése, bonitásának szándékos lerontása által, ha nem is formailag, de anyagilag elvonatik a zár alól. Csakhogy ezen esetekről codexünknek *a zártörés megfelelőbb szabályozása által* kellett volna gondoskodnia. Megfelelőbben pedig a zártörés csak akkor szabályoztatott volna, ha nem «tekintetnék» az «sikkasztásnak» és nem szoritatott volna a zártörés büntetőjogi természetének ezen téves felfogásából folyólag annak tényálladéka oly fölötte szük területre, mint a hogy ez a btk. 359. §-ában történt.*

Dr. Barna Ignácz.

* A „*B. Gy. T.*" czikkem megirása után megjelent 17. számában *Szeles* Elek kir. ügyész azt vitatja, hogy ámbátor a btk. 359. §-a egyenesen és kifejezetten feltételezi, miszerint a zár alá vett dolog tulajdonosa *a nála hagyott vagy reá bizott* dologra nézve követte légyen el a zártörő cselekmények valamelyikét, mindazonáltal nem szenvedhet kétséget, hogy a lefoglalt követelés jogtalan felvétele, mert a lefoglalt követelés *jogilag a végrehajtást szenvedettnél hagyottnak vagy reá bizottnak* tekintendő, és mert a «nála hagyott» vagy «reá bizott» szóknak betüszerinti értelmezése a törvény czéljával szemközt lényegtelen: a btk. 359. §-a alapján vonandó büntetés alá.

E codex-magyarázat az analog kiterjesztésnél még tovább megy, fictióra alapitja a minősitést. A legmerészebb tulhelyezkedés ez a törvény világos, minden kétséget kizáró értelme fölé. «Nála hagyott» vagy «reá bizott» annyit tenne, mint „*jogilag*" nála hagyott. Hogy mint lehet valakire valamit jogilag reá bizni, hogy egyáltalán mint lehet egy *követelést* valakinél nála *hagyni,* vagy nála *nem hagyni,* — arra az ügyész ur is aligha vállalkoznék megfelelni. Tényleges valamiből nem lehet jogi valamit construálni. A zárlati jegyzőkönyvbe való bejegyzésnek nem lehet annyi ereje, a hogy végrehajtást szenvedettnél hagyottnak tekintethessék az, a mi tényleg nem hagyatott nála. Az ügyész ur értelmezése következetesen oda vezetne, hogy akkor is, ha a végrehajtást szenvedett a nála nem hagyott, hanem a zárgondnoki őrizet alá helyezett dologra nézve követi el a zártörést, a btk. 359. §-a volna alkalmazandó, mert ugyanannyi joggal mondhatnók itt is, hogy a tényleg transferált dolog *jogilag* a végrehajtást szenvedettnél hagyottnak tekintendő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Tisztelt szerkesztőség!

Méltóztatott felszólitni, irnék a „*Themis*" beolvadása folytán e lapokba is. Szivesen teszem, ha a napi kérdésekhez a praxis szempontjából szólhatok, elméleti szempontból ugy is elegen teszik. A kettő közt folyvást tán soha át sem is hidalható ür tátong, melyen át czélzunk kölcsönösen — de alkalmasint kölcsönösen tévesztünk. A gyakorlatot a kérdések tömkelegében bizonyos egyensuly-keresés, minél nagyobb discretio és tactica segiti ki ma is. Innét van, hogy nem mélyedhetünk el tárgyaink kizárólag egy vagy más irányu elemzésébe. A mi a polgári törvény codificatioja, a büntetőtörvény, a perrend-novella, a szóbeliség és közvetetlenség, az ügyvédrendtartás, a bélyegtörvény körül reform czim alatt történik, mindazt csak mintegy madártávlatból nézhetjük — s igy nagyjában véve részint megdöbbent, mennyiben mennél tökéletesebb, annál szétágazóbb s mindenre ki még se terjedő részletezésnek látszik, — hogy ámulva kérdhetjük, hát annyi subtilitással sem jő ki azon igénytelen valami, a mit ügyvédi képviseletnek nevezünk. Részint megnyugtat, mennyiben a hanyatt-homlok rohanástól mind észrevehetőbb tartózkodást sejtet, — «Constitit, atque procul phrygia agmina circumspexit». Kellett is. Nagyobb kérdések zudultak ránk, s a kinek háza ég, egy-két pohár vizzel forgolódva nagy hatásra nem számithat. Codificálják péld ul az anyagi jogot, s a közben olvassuk egy nem nagyon távol eső ország agrarialis vajudásaiban a tulajdonjog ostromoltatását s egészen más uton mint codificatióval való védelmeztetését, olvassuk — nemcsak — de termeinkben hallunk nihilistikus feszegetéseket, tanulmányozzuk a körülöttünk pusztitó gazdasági válságot; egykori bi tokos osztályunk pusztulását, az örökösödést helylyel-közzel nullra reducáló hagyatéki illetéktörvényt, a magánjoggal oly gyakran ellentétben álló adó- és közigazgatási intézményeket stb. mindezeken codificatiónk nem segit, és mégis szivesen látjuk, — revideált extractusa lesz sok bel- s külföldön megirt tudnivalónak — utódaink nagy könnyebbségére; nem akadnak ugy fen, mint hogy épen kezem ügyébe eső példát emlitsek, a jász-kun statutumokkal, miket az országbir. értekezlet fentartott, de melyeknek különben tetszetős szövegzetében nincs megfejtve, péld. a fiura az apjáról szállt vagyonban a fiu holta után annak magtalan özvegye, vagy életben levő édesanyja örököl-e? Vagy például özvegyi jogunkkal, mely iránt épen most következő értelmü paréré-t adni kénytelenittettem, eltekintve egy felsőbb itélettől, mely szerint a házastársak közti öröklés nem is a halálozás, hanem a házasságkötés idejekori törvények szerint volna birálandó, — a mi talán csak az u. n. Ehepactákra állana.

Az 1861. jul. 23. óta elhalt férj özvegye a magyar törvények szerinti özvegyi jogokat igényelheti, azaz hitbért, lakást, tartást, kiházasitást követelhet; ebben azonban gyermekei őt korlátolhatják, de természetesen csak nagykoruságuk után, mivel odáig anyjuk egyszersmind természet s törvény szerinti gyámjuk is, s mint olyan ma már az 1877: XX. szerint elhunyt férje javai jövedelmének a gyermekek tartási s ne-

velési költségein kivüli részét egészen elviszi, sőt hitelezői le is foglalhatják.

Ha az özvegy eddigelé más — talán kevesebb jog használatában volt, s a korlátoltatás ezen vagy más ok miatt már gyermekei nagykorusága előtt ki nem térhet: az esetben sem lehet rosszabb helyzete, mint az 1840: 8. t. cz. 18. §-a szerint a jobbágy özvegyének, ki férje ősi s szerzett javaiból egy gyermekrész kihasittatását követelheti, s annak jövedelmét éltefogytáig kizárólag huzhatja. Verbőczy szerint báró özvegye (kiről épen szó volt) oly ellátást kap, mely 50 jobbágytelek haszonvételének megfelel, vagy körülbelől 3000 hold hasznával fölér, épület és instructió nélkül — miután az 50 márka hitbérnek, 50 jobbágytelek vagy 18 kétharmad regula arax nem felel meg; de ezen mérték a hitbérösszeg s a birtokviszonyok közbejött változása folytán ma nem használható; inkább állhat az 1877. XX. t. cz. 24. §-ának analogiája, ahol az apának, ha gyermekei vagyonát nem kezelheti, azok tartási s terhei igényletén felüli tiszta jövedelmének egyharmada tartási átalányul jár, holott özvegyi jogai nincsenek, nem is keresetképtelen, mint egy nő, — özvegynőnek tehát annyinál több járhat s ha a gyámhatósága azt néki megadni nem akarja, akkor hivatkozhatik ugyancsak az 1877: XX. 255. §-ára, mely szerint a gyámhatóság egyezségre nem kényszeritheti, hanem ily esetben az ügyet a rendes hagyatéki bírósághoz áttenni tartozik. Nagyon feszitni azonban nem ajánlatos, mert az 1877: XX. 12. §. szerint, ha az összes javak jövedelme az özvegynek volna is hagyva, kétharmadon tul az esetben sem terjedhetne, sőt ha egyharmad a gyermekekre elég nem lenne, a hiányt épen a kétharmadból kellene pótolni stb., a minő controvers esetek naponkint fordulnak elő.

Terveződik a telekkönyvi szabályok javitása is. Szolgálnék hozzá egy pár intézkedést igénylő adattal. Van például telekkönyvünk, mely háromszáz év előtt élt ős örököseire általában vétetett föl, mikép megy itt az átirás? a teher- s egyéb viszonyok nyilvántartása? Alkalmasint sehogy. Van bejegyzésünk, melytől, ha gazdája meghal, szabadulni majd lehetetlen, van I. és † különböztetésünk, — de quid iuris, ha a perrend 423 §. daczára a I. alatti birtoktest tartozékai össze nem irattak, s az árverés ugy tartatott meg; a telekkönyv tagositás folytáni átalakitása pedig később ugy eszközöltetett, hogy a legelső fejében kihasitott részek az I. alá már harmadik birtokos idejében irattak, s az egykori executus az átalakitási reclamationális jogot igénybe nem vette? Vannak közös telekkönyveink, határozatlan arányban felirással, de nem akad sem végrehajtó, sem más érdekelt fél, a ki a perrend 422 §-a alapján arányperre költekezzék; a kétely esetébeni egyenlő részesség vélelmét pedig száz más körülmény felforgatja; közbejőnek politikai tekintetekből vétlen, de polgári biró előtt menthetlen mulasztások; ki gondolná, hogy maig is vannak fen telekkönyvi involutiók annak folytán, hogy 1861 elején tárgyaláson megjelenni politikai hibának tartatott, uj megjelenési alkalom pedig legalább telekkvi ügyekben fen nem hagyatott, s ennek folytán ily mulasztás legfőbb törvényszékileg is mulasztó fél hátrányára értelmeztetett.

Novella iródik a perrendhez. Ex duobus malis minus már csak azért is, hogy az informálást egészen magára a közvetlen referáda alkalmára szoritani nem engedték. Hiszen a plaidoyer hires hazájában játszanak a Vicomte Letoriéres-ek, kik ugyszólván konyhán keresztül informálnak, — s e lapok hasábjain emeltetett ki a franczia ügyvédség fényes oldalaképén, hogy előfordult alkalommal saját domesticus sérelmüket nem plaidoyer, hanem jegyzőkönyvi tömött clausula révén igyekeztek orvosolni, a plaidoyer-t pedig a felek képviselésére használják s ott is két ügyvéd (egy avocat, egy avoué) közreműködésével, majd hogy még orvos is nem szükségeltetik hozzá; hiszen a mi Bécsben egy elnökkel végtárgyalás közben megtörtént (összeroskadt), az ügyvéden is megtörténhetik. A mi praxisunk ennél sokkal egyszerübb. Discretio és tactica. Megesik, hogy az ellenfél ügyvédjével együtt nem előszobában, de kapu alatt, órákon keresztül várakozunk ugyan, de irodai órán kivül, és elvégre öt-öt percz audenciát igy is kapunk, az alatt egy-két főpontot kiemelhetünk, a többi ugy se nagyon lényeges, sőt plaidoyer alatt épen ártana. Néha az dönt, hogy valamely §. melyik alineája alkalmaztassék, néha minden argumentatio kárba vész, ha az ülésben régi, vagy jogi iskolán kivül más egyéb világot is látott biró nincs jelen. Majd viszont kisül, hogy a perbeli összes feleselés más körül forgott, mint kellett volna. Bizony jobb, ha veniam petimusque, damusquæ vicissim. A birói pálya nem nagyon rózsás, nem annyira aristoraticus méltóság, mint nagyon is polgáriasan számitott munkakör torvényhozásból — a törvényeknek ugyan nem nagy előnyére — kizárva, harmadfokban helylyel közzel másodfoku biráknak alárendelve. S viszont ha még egy brillans plaidoyer utján is azt tüntetjük ki nagyon, hogy hol s mit nem tudunk, akkor igényeinkkel nagyra mi sem lehetünk, kint is alkalmasint nagyobb a külszin, a rhetorica, mint a belső, a jogi, a logicai mélység, ha messieurs-öktől van is. Azoknak is kitüntetés, — mint legközelebb ismertetve volt, ha süvegjüket a biró fölteteti. Ténsuri «tekintélyünk» nem szenvedhet tehát csorbát, ha a királyi itélőtábla biró ur vagy biróné asszonyság sesquipedalis czim helyett Nagyságodat — s egy forummal főlebb Méltóságát mondunk, legfőlebb ha németek jelenlétében Hochgeboren, emlitünk — akkor kaphatunk orrot, hogy nix hochgeboren, bürgerlich geboren — mint az ötvenes években történt — mikor még boldogult Harum is azt mondta, nix Euer Gnaden, nur Herr Dr. Professor. Ha több forumbeliek ülnek együtt, hogy szóljunk hozzájuk? azt ugyan már épen nem tudom, de az «esetről-esetre» politikának is kell tárgyának maradni.

Különben bocsánat, a tekintély s tactica eszméje messze is visz, saját ajtónk előtt se szükölködünk sepergetni való nélkül; legközelebbi bajom is most épen az, hogy kamrai választásaink nem mindenütt s nem mindenkor sikerültek; azon hitünk, hogy a választás a megbizhatóságnak kétségbe vonhatlan biztositéka lesz, alaposnak nem mindenkor bizonyult, — abba is hagyom a czikket, felem még szememre vethetné, hogy ujságba irogatok, a helyett, hogy érintett tévhit folytáni kára után néznék. Kiváló tisztelettel

Dr. Vida Lajos.

A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalma 1880-ban.

(S. S.) Váltóper volt 13.301; kereskedelmi per 1236. Egyik szám sem mutat egészséges forgalomra. A két szám közti aránytalanság is félreismerhetlen kórjelenség.

A váltópereknek feltünően nagy száma nincs arányban forgalmunk zsenge fejlettségéhez. A kimutatásnak ezen évben megjelent uj rovata érdekes világot áraszt arra, a mi ezen szám hátterét képezi. 13.301 váltóper közül csak 31% lett kereskedők ellen inditva. A többi 69% mind állami hivatalnokok, törvényhatósági s társulati tisztviselők és egyéb polgári állásu alperesekre esik. Kivánatos volna, hogy az évi kimutatás kiterjesztessék az összes törvénykezési váltóforgalom *pénzösszegére* is annak feltüntetésével, mily arányban oszolnak el a beperesitett váltóösszegek a kereskedő osztály és a nem-kereskedők között. Továbbá kivánatosnak tartanók a sommás fizetési meghagyások ellen benyujtott kifogásoknak számszerü kimutatását. De a közölt adatok is kétségtelenné teszik, hogy váltóforgalmunk tulnyomóan pallástolt uzsora, hogy nálunk a váltói szigor pusztitó fegyver zsarolók kezében. Viszont nem áll arányban kereskedelmi forgalmunkhoz a kereskedelmi perek feltünően csekély száma. Tudvalevő, hogy a fővárosi kereskedők, részint a kereskedelmi törvény 324. §-nál fogva, részint kikötés alapján, a vidéket is saját telepük formához vonják. A főváros ennélfogva nemcsak a kereskedelmi forgalomnak, hanem a kereskedelmi pervitáknak is gyupontját képezi. S daczára ennek a kereskedelmi pereknek, melyek az egész év alatt a törvényszék előtt folyamatba tétettek, száma — 1119. Mind a többi kereskedelmi perek, nem a törvény alapján, hanem a törvény ellenére, szakértelem és ellenőrzés nélkül, felebbezhetlenül intéztetnek el a tőzsdén, nehány fővárosi kereskedő által.

A kimutatásban közölt adatok szerint az eljárás a törvényszéknél örvendetesen gyors. A lefolyt évben 500 váltóperrel több volt, mint 1879-ben s az év végén elintézve volt 13.263. folyamatban maradt 38, még kevesebb, mint 1879-ben. Kereskedelmi per elintéztetett 1084, folvamatban maradt 152. A csődök száma az előbbi évhez képest örvendetesen apadt. Az 1879. évben megnyitott csődök száma 41, 1880. évben csak 31. Az 1880. év folyamában 51 csőd lett végleg befejezve.

A kimutatás legérdekesebb részét képezik azon számok, melyek a törvényszék határozatainak sorsát a felsőbb fokoknál tüntetik fel. Felebbvitt ügyek leérkeztek összesen 1158. Ezek közül helybenhagyatott 884, megváltoztatott 160, feloldatott és megsemmisittetett 114. Ha ezt össszevet-

jük az előző évek eredményeivel, azt találjuk, hogy az uj kereskedelmi és váltótörvény életbelépése és ezen törvényszéknek azzal kapcsolatban történt ujjászervezése óta a helybenhagyások arányszáma évről évre nő. Jele annak, hogy a törvény-alkalmazás alaposság és egyöntetüsége mindinkább megerősbödik.

A bélyeg és illetékekre vonatkozó törvények módositásáról szóló törvényjavaslathoz.

A pénzügyi bizottság jelentése.

A pénzügyminiszter által az 529. és 530. irományszám alatt beterjesztett javaslatok egymást kiegészitik ugyan, de a bélyeg és illetékekre vonatkozó törvényes szabályok egész anyagkörét magukban nem foglalják, mert eltekintve attól, hogy azoknak válfajai oly annyira különbözők, hogy azok az adólábak alkalmazása, a kiszabás s a lerovási módozatok tekintetében vegyesen egy törvénybe összehalmozva alig foglalhatnak helyt; hiányzik azonfelül egy általános illetékügyi uj törvény alkotására azon alap, melyet csak a polgári magánjognak és pedig ugy anyagi mint alaki részének codificatiója nyujthatna bizonyos állandóságra való kilátással. Ehhez járul még, hogy a vagyonátruházás különféle nemeinél az adó- és értékalapok helyes meghatározhatására csakis a most folyamatban levő földadó-szabályozás fogja a kellő alapot megteremteni.

A bizottság ennélfogva ugy az adózó közönség, mint az államkincstár érdekével és a helyes adminisztrativ politika elveivel megegyezőnek találta azt, hogy a pénzügyminiszter egy általános illetékügyi uj törveny alkotásának kisérlete helyett, a régebben hozott törvények módositására és fejlesztésére szoritkozott.

E tekintetben az itt szóban forgó törvényjavaslat a bélyeg és illetékekre vonatkozó *anyagi* szabványok módositását czélozza, mig a másik ezzel kapcsolatban álló s fentebb emlitett 529. sz. alatti javaslat *„a készpénzben lerovandó illetékek kezeléséről“* az illetékügy kezelését egész teljességében felölelve, az illetékügy ezen fontos részének gyökeres reformját tűzte ki czélul.

Lényeges és mélyreható módositásokat hozott javaslatba a pénzügyminiszter a bélyeg és illetékekre vonatkozó anyagi szabványok tekintetében is, melyek részben a felmerült sőt több törvényhatóság részéről a t. képviselőházhoz intézett kérvényekben is nyilvánult kivánalmak méltánylását tanusitják, másrészt az eddigi szabványok eredményesebb érvényesitésére nyujtanak kilátást.

Áttérve ezek után a javaslat részletes intézkedéseire, a bizottság helyesnek találta és elfogadásra ajánlja az 1. §-ban foglalt azon módositást, mely a százaléki illeték-tételek nyolczadrészeinek átváltoztatását s illetve tizedrészekben való megállapitását javasolja, mely jobban megfelel a pénz- és kereskedelmi forgalom követelményeinek is, a mennyiben összhangzásban áll a pénz- és méter-rendszerrel.

Elfogadásra ajánlja a bizottsag a 2. §. rendelkezését is, mely az 1873: IX. t. cz. 12-ik §-ának intézkedéseit hatályon kivül helyezi és az ingatlanok átruházásainál a birtokváltozás kisebb-nagyobb közelségének tekintetbe vételével, arányos százaléki leengedés kedvezményét állapitja meg.

A bizottság ugyanis, habár ezen kedvezmény által az államkincstár a százaléki illetékek nem kicsinylendő részéről lemond, különös tekintettel volt a több törvényhatóság részéről ez iránt a képviselőházhoz intézett kérvényekben nyilvánult kivánalmak mélytánylására, valamint figyelemmel volt a fekvő birtok értékének és hitelképességének lehető emelésére. Minthogy azonban ezen százaléki leengedés kedvezménye folytán az illetéktételek itt is az 1-ső §. intézkedéséhez képest ujabban kiszámitandók s illetve megállapitandók voltak, — a bizottság czélszerübbnek vélte a 2-ik §. elvi rendelkezése helyett, az adózó közönség könnyebb tájékozhatása czéljából ujabb szövegezés mellett az ingatlanok átruházása eseteire vonatkozó illetéki tételeket magába a törvény szövegébe felvenni.

A 3-ik §-ban az eddigi I-ső bélyegilletéki fokozat helyébe uj fokozat életbeléptetése hozatik javaslatba. Ez által az I-ső fokozat husz százalékkal leszállittatik ugyan; de részben megegyezvén az osztrák állam területén 1876. május 1-je óta fennálló fokozattal, ez által a kereskedelmi forgalom a pótbélyegzés terhe alól felmentetik.

A 4-ik §. változatlanul és az 5-ik §. némi szövegezési módositás mellett azon toldással ajánltatik elfogadásra, hogy ez utóbbi szakasz végén határozottan fejeztessék ki az: hogy ezen szakasz rendelkezései által az 1875: XVI. törv.-czikk intézkedései nem érintetnek.

A 6 ik §. irályi módositása mellett a pénzügyi bizottság következő érdemleges változtatásokat hoz javaslatba:

Ezen szakasz *c)* pontjában ugyanis azon rendelkezés foglaltatott, hogy a már kiegyenlitett számlák, kereskedői könyvkivonatok vagy jegyzékek okmányi érvényesitése eseteiben, azok a II. fokozat szerinti nyugtabélyeggel láttassanak el. — A bizottság azonban indokoltnak nem találja, hogy a már kiegyenlitett, s kellő számlabélyeggel ellátott ily okmányok az esetben, ha bizonyitékul használtatnak, ujabb pótbélyegzésnek legyenek alávetve, s ezért ezen rendelkezést akkép véli módositandónak, hogy ily számlák, kivonatok vagy jegyzékek csak az esetben, ha valamely hatósághoz vagy közpénztárnál nyugtatvány gyanánt nyujtatnak be, kifizetés végett, — azoktól a már felhasznált számlabélyeg beszámitása mellett, a II. fokozat szerint járó illeték is lerovandó.

Ezzel kapcsolatban felhozatott a bizottságban a nyugtabélyeg s főleg a házbéri és haszonbéri nyugtabélyeg leszállitásának eszméje. Beható tárgyalás után azonban a bizottság meggyőződvén arról, hogy e kérdésnek rögtönös megoldása az állam kincstári érdekét veszélyeztethetné, — tudomásul vette a pénzügyminiszter azon nyilatkozatát: hogy e kérdést adatok gyüjtése mellett további tanulmány tárgyává teendi.

Továbbá az *e)* pontban foglalt rendelkezés tüzetesebb meghatározására kimondandónak véli a bizottság, hogy az itt emlitett könyvecskék *„évenkint“* 15 krnyi bélyeggel látandók el.

Az *f)* pontban foglalt rendelkezés tekintetében a bizottság nem találván szükségesnek, hogy a számlabélyeg a számla első tételével keresztül irandó — elégségesnek véli azon rendelkezést, hogy a bélyeg a számla *„egyik“* tételével átirandó. Egyuttal a kereskedelmi forgalom könnyitése czéljából megengedhetőnek véli, hogy nyomtatott számlaminták használatánál, ezeknek előzetes átbélyegzése a 4-ik §-ban megállapitott eljárás szerint legyen követhető.

Végre azon indokból, hogy a számlabélyegek alkalmazása sikeres intézkedés által biztosittassék, s minthogy ezen czél csakis a közönség által gyakorlandó hatályos ellenőrködéssel biztositható, — a bizottság elfogadásra ajánlja a kormány azon javaslatát, mely szerint az, a ki szabályszerü bélyeggel el nem látott számlát s ehhez hasonló iratot elfogad, az elkövetett bélyegcsonkitásért másodsorban felelős. Ezen szigoru rendelkezéssel szemben azonban a bizottság módot kiván nyujtani a számla elfogadójának az iránt, hogy önhibája nélkül birságolás alá ne vonattassék s ezért az elfogadó felelősségét azon feltételhez köti: ha a bélyegtelen számlát leletezés végett 15 nap alatt az adóhivatalnak be nem mutatja. Ezen időköz elégségesnek mutatkozik arra, hogy esetleg a számla kiállitója szabályszerüen bélyegzett számla adására figyelmeztethessék.

A 7. §-t azon megszoritással ajánlja a bizottság elfogadásra, hogy a pénzügyminiszter csak egyes esetekben és kizárólag csak üzleti és irodai helyiségekre terjeszthesse ki a hivatalos bélyegszemlét s ez esetekben is ezen bélyegszemlék az 1876: XV. t. cz. 65. §-ában körvonalozott hatáskörön tul kutatásokra ne terjedhessenek.

A 8. §. *b)* pontját a bizottság az 5. §. módositásából kifolyólag elhagyandónak véli és a birságok tételei tekintetében méltányosnak tartja, hogy különbség tétessék a közt, ha a fél részéről a bélyeg-illeték épen nem — és a közt, ha az csupán nem szabályszerüen rovatott le. Előbbi esetre birságbüntetésül elfogadásra ajánlja a bizottság a bélyegilletéknek ötvenszeres összegét; utóbbi esetre azonban elégségesnek véli annak összegét a bélyeg-illeték tizszeres összegében megállapitani.

A 9. §-nál a bizottság lehető félremagyarázatok elkerülésére világosabb szövegezést hoz javaslatba és a 10. §. teljes elhagyását javasolja, minthogy az előbbi szakaszokban amugy is a birságbüntetések tételei változatlan összegekben lettek magállapitva.

A 11. §. czimét, mely a váltók s némely más okiratok joghatályáoak felfüggesztésétől szól — minthogy ezen szakasz módositása folytán nem czéloztatik az e szakaszban felsorolt okiratok teljes joghatályának felfüggesztése. hanem csapán arra szoritkozik, hogy ezen okiratok bélyeghiánya esetében, azok birói figyelembe vagy birói cselekvények alapjául ne vétethessenek mindaddig, mig a törvényszerüen

járó bélyegilletékkel együtt, az egyes esetekre büntetésképhatározott birság is lefizettetik — ezen szakasz czimét következőleg véli megállapitandónak; *„Váltok s némely más okiratok érvényesitésének korlátolása bélyeg hiánya esetében.“* Egyuttal a pénzügyminiszter által előterjesztett javaslatnak lényeges megszoritását inditványozza a bizottság azon módositásával, hogy ezen szakasz rendelkezése a *b)* pont alatt felsorolt okiratok közül csakis a bélyeg-illedéki fokozat II. alá eső kötelezvények és nyugtatványokra szorittassék. A bizottság ugyanis azon szempontból indult ki, hogy csak oly okiratok birói érvenyesitésének korlátolása vehető indokoltnak, melyek minden kételyt kizáró, egyszerü s világos bélyeg-illetéki fokozat szerint felbélyegezhetők. Végre nehogy a felek jogbiztositási érdekei veszélyeztessenek, e szakasz rendelkezései alól kiveendők mindazon esetek, melyeknél a kérelem, óvások felvételére, biztositási intézkedésekre és telekkönyvi bejegyezvények elrendelésére vonatkozik.

A 12. §. elhagyását javasolja a bizottság azon okból, mert az előbbi szakaszban felsorolt okiratok érvényesitése, rendszerint a törvénykezés utjára tartozik.

A 13. §-nál elhagyatván a 12. §-ra való hivatkozás és a 14. §-ban meghatározott időpontra nézve «hónap» helyett évi időköz állapittatván meg, ezen szakaszok változatlan elfogadása ajánltatik.

Elfogadásra ajánlja a bizottság a 15. §. rendelkezését azon módositással, hogy a már befizetett illetékek arányos törlésének, illetőleg visszatéritésének nemcsak az esetben legyen helye, ha a szerződés érvényessége annak megkötésétől számitandó két éven belül megszünik, hanem ha ily szerződésnek érvényessége bármely időközben megszünik.

Mint czélszerü intézkedést elfogadásra ajánlja a bizottság a 16. §. rendelkezését azon módositással, hogy azon esetben, ha a telekkönyvi bejegyzés megtagadtatik, ezen birói határozatnak jogerőre emelkedése után tartozzék az eljáró telekkönyvi hatóság a bejegyzési illeték gyanánt felhasznált bélyegjegyek pénzértékét hivatalból, a fél részére az illető kir. adóhivatalnál kiutalványozni. — Továbbá a felek érdekeinek biztositására, hogy önhibájukon kivül bélyegrövidités-ekért birságolással ne terheltethessenek, még azon toldás elfogadását ajánlja a bizottság, mely szerint ugy ezen, mint a 18. §. rendelkezése szerint lerovott bélyegilletékekről a felek kivánatára egy általuk bélyegmentesen beterjesztett felzeten, az arra vezetendő beadványi számnak feltüntetése mellett, hivatalos igazolvány adandó.

A bélyegtelen beadványok tárgyalásának felfüggesztését rendelő 17. §. elfogadását a pénzügyi bizottság azon megszoritással ajánlja, hogy ezen rendelkezés csak a közigazgatási hatósághoz intézett beadványokra szorittassék; minthogy annak kiterjesztése a peres eljárás folyamán a bíróságokhoz benyujtandó beadványokra, felette nagy bonyodalmakra vezetne.

Egyuttal méltányosnak tartja a bizottság azon rendelkezésnek felvételét, hogy a tárgyalás alá nem veendő beadványok bélyegröviditési leletezés alá ne vonattassanak.

A 18. §. változatlan és a 19. §. a fenebbi 17. §. módositásával összhangzatos szövegezésben ajánltatik elfogadásra.

A 20. §-ban a pertárilag kezelt peres beadványok bélyegilletékének lerovására czélirányos módozat hozatván javaslatba, a bizottság annak elfogadását ajánlja; de nem találván méltányosnak ezen szakasz 4-ik bekezdésében foglalt azon rendelkezést, hogy a pertárilag kezelendő ügyeknél ezen §-ban meghatározott módtól eltérőleg felhasznált bélyegjegyek nem létezőknek tekintetnek, ezen rendelkezésnek elhagyását inditványozza.

Elhagyását inditványozza továbbá a javaslat 21. §-ának, mely az itéletek után járó állandó bélyegilletéknek előzetes lerovását rendeli. A bizottság ugyanis, eltekintve attól, hogy a nem a kereseti összeghez, hanem a megitélt összeghez mért itéleti bélyegilleték nem lévén előzetesen megállapitható s igy az utólagos pótbélyegzés avagy az esetleges bélyegtöbblet kiutalványozása egyszerüsitésnek nem tekinthető, — az ón további véleményének ád kifejezést: hogy a szóbeliség és közvetlenségre fektetendő peres eljárás behozatalával az eddigi itéleti bélyegilleték rendszere helyett, a netaláni perdijak megállapitásának kérdése is kapcsolatos megoldást fog nyerni s ezért nem tartja czélszerünek a mostani ideiglenes törvénykezési eljárásunk illetéki szabályzatát megváltoztatni.

A 22-ik §-ban foglalt kedvezményes rendelkezés kiterjesztését javasolja a bizottság a szakértők kihallgatásáról felvett jkönyv után járó bélyegilledékre; mig ellenben a 23. §. azon rendelkezését, mely szerint a bélyegröviditések ismétlése jövedéki kihágássá minősittessék s mint olyan, az 1876: XV. t. cz. 76. §-ában meghatározott birsággal megtorlandó, — a bizottság azon megszoritással ajánlja elfogadásra, hogy ezen rendelkezés csak a bélyegröviditések *„szándékos“* ismétlése eseteiben alkalmaztassék. A kormány hivatalos adatai szerint ugyanis a pénzügyi hatóságok oly mérvben árasztatnak el leletezésekkel, hogy ezeknek elintézésére igénybe vett munkaerők dijazása majdnem fölülmulja ezen leletezések pénzügyi eredményét s a bizottság ezért a kincstárt megillető törvényszerü bélyegjövedelem biztositására mulhatlanul szükségesnek tartja szigorubb rendelkezések foganatba vételét.

A 24-ik szakaszt a bizottság fokozatos táblázat kapcsán világosabb szövegezés mellett ajánlja elfogadásra.

A 25-ik §-t a bizottság lényegében változatlannl azon módositással ajánlja elfogadásra, hogy ezen szakasz ntolsó bekezdésében foglalt felhatalmazás utasitássá változtassék.

Ezután a bizottság egy uj §. felvételét ajánlja, melyben a bélyegileteket névváltoztatás esetében 5 frtról 50 krra leszállittatni javasolja.

A 26-ik §. változatlan és a 27. §. némely irályi módositással ajánltatik elfogadásra.

A 28-ik §. lényegtelen módositása mellett a bizottság hazai gyár-iparunk fejlesztése szempontjából *g)* pont alatt az illetékegyenérték alól való mentességet kiterjesztetni javasolja a részvénytársulatok gyártelepei és a gyári czélokra szolgáló épitményeire.

A 29., 30. és 21. §§. változatlan és a 33. §-nak az ujabbi szövegezés sorrendje szerint a 29 ik §-ban foglalt irályi módositással ajánltatik elfogadásra. Ellenben a javaslat 32. §-át, melyben ezen törvény némely, habár kedvezményes rendelkezései visszaható erővel ruháztatnának fel, kihagyatni inditványozza.

A 34-ik, illetőleg az ujabb szövegezés szerinti 30. §. elfogadását ajánlja a bizottság azon változtatással, hogy a pénzügyminiszter felhatalmazása utasitássá módosittassék és egyuttal megjegyzi s illetőleg a t. ház tudomására juttatja a bizottság a pénzügyminiszter ur azon nyilatkozatát, mely szerint a jelen szakaszban foglalt utasitásnak lehetőleg még év folyamában igyekezend megfelelni.

A 35-ik illetve ujabbi 31-ik §-ban a bizottság ezen törvény életbeléptetési napjául a folyó 1881. évi ápril hó első napját inditványozza kitüzetni.

Szontagh Pál s. k.,
a pénzügyi bizottság elnöke.

Dárdai Sándor s. k.
a pénzügyi bizottság előadója.

Heti szemle.

A képviselőház kiterjesztette a kényszeregyezséget a nemkereskedőre is. Ezzel közeledett álláspontunkhoz, melyet kifejtettünk ez évi első számunkban. A módositvány visszautasittatván a jogügyi bizottsághoz beillesztés végett, leghelyesebb volna elejteni a kereskedelmi és közönséges csőd közti megkülönböztetést, miután az egyedüli organikus különbség elesett. A képviselőház kimondotta, hogy az ellen, kinek csak keresménye van, csőd csak az esetben nyitható, ha a csődkérelmező leteszi az eljárási költségeket. Ezzel alig történt számbavehető változtatás. A csődkérelmező eddigelé utólag fizette, ezentul előzetesen teszi le a költségeket.

A pénzügyi törvényszék javaslatáról legközelebb szólunk.

Különfélék.

A Magyar Jogászegyletben f. hó 6-án vita alá bocsáttatik Dr. Neumann Ármin előadása az életbiztositásról.

—

Egy ügyvédjelölt, ki már hosszabb idő óta gyakorlaton van, alkalmazást keres a fővárosban vagy a vidéken.

Egy ügyvédjelölt
ajánlkozik ügyvédi irodába vidékre. Ajánlatok czímzendők **B. M.** és **98.** sz. alatt Poste restante **Budapest.**

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 7. SZ. Budapest, 1881. február 11.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Indokolás a pénzügyi birósági törvényjavaslathoz. — Az uj skandináviai váltótörvény. Dr. Nagy Ferencz nagyváradi kir. jogtanártól. — Indokolás az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. — Törvénykezési szemle: Adatok a b. t. k. magyarázásához. Bodor László kir. alügyésztől. — A tőzsdebiróságról. Dr. Holländer Lajos ügyvédtől. — A készpénzben lerovandó illetékek kezeléséről szóló törvényjavaslathoz. Mocsári Béla pénzügyi fogalmazótól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Indokolás a pénzügyi birósági törvényjavaslathoz.

I. *Általános indokok.*

Ujabb időben, mintegy száz éve, az u. n. korszellem és tudomány hangzatos phrásisa alatt többek között azon államellenes doctrina kapott lábra, mintha a birói és közigazgatási hatalom elválasztása az alkotmányosságnak egyik sarkelve lenne.

Hazai történetünk szomoru emlékei közé tartoznak az 1791. 1848. 1869. törvények, melyek ez elvet szentesiték.

1875 óta a haza pénzügyi megmentésére hivatott kormány sohasem mulasztotta el a közvélemény félrevezetésére alkalmas elméletek ellen erélyesen tiltakozni.

Nem ellenezhette ugyan némely törvényhozási mű receptióját tudományos, de szerencsére reactionarius szellemü német-osztrák mintára, de a magas beligazgatási politika terén mindég eredeti conceptiót s ebben mindég a theoriát önállóan megvető gyakorlati bölcseséget követett.

Ez egyedül helyes irányban mozognak az adókezelési, közigazgatási bizottsági, bagatelleljárási, gyámügyi stb. törvények, melyek azon tiszta honszeretet által sugalmaztattak, mely soha sem téveszti szem elől, hogy az állam első sorban fiskus, melynek mennél többet adózni és melytől viszont mennél kevesebb jog- és érdekoltalmat követelni a legnemesebb polgári erény, melyre kormány alattvalóit nevelheti és szoktathatja. E tekintetben Ő felsége ez idő szerinti miniszteriuma mindég feladata magaslatán állott.

Ugyane következetes és hazafias szellem vezérelte a kormányt a közigazgatási biráskodás rendezésének kérdésében, melyet ellenzéki programm felvetett, melyet ugyanazért törvényhozásilag mielőbb ad absurdum vezetni kellett. E czél elérését is teljes sikerrel biztositja a jelen javaslat.

A javaslat azon helyes alapgondolatból indul ki, hogy az aerarium jogsértéseit igazságügyi kaptafára nem lehet vonni, mert külömben a pénzügyi közigazgatás, melynek ama jogsértések ugyszólván mindennapi kenyerét képezik, teljesen fenakadna. A királyi biróságok, különösen a királyi Curia ezen helyes alapgondolatnak eddig, fájdalom megnyerhetők nem voltak, habár a pénzügyi miniszterium titkos informatiókkal e részben mindent elkövetett, és elismeréssel tapasztalta a jelen igazságügyér mindenkori hallgatólagos jóváhagyását, minél többre számot nem tarthatott.

Tekintettel e hazai viszonyokra, természetesen perhorreskálni kellett azon követelményt, hogy közigazgatási jogvitában is a rendes királyi biróságok itéljenek, mi által a fent jelzett szánandó doctrina a hatalmak megosztásáról fogadtatott volna be. Ily szánandó állapot létezik ugyan több országban, p. o. Angliában és az egyesült északamerikai államokban, Hollandiában és Belgiumban, Olaszországban és több svájczi cantonban, sőt most már Francziaországot is fenyegeti. Azonban nem is maradtak el annak szomoru következményei az emlitett országokban: a fiskus jogi korlátozása, a közigazgatási közegek jogot kimélő eljárása, stb.

Közelebb áll a javaslat alapeszméje a német-osztrák vonatkozó törvényhozásokhoz, mit a szoros politikai és társadalmi német-magyar kapcsolat is kivánatossá tesz. Azonban e minták is tulmennek azon helyes mérsékleten, mely egyrészt a miniszteri felelősséget leszállitani, hatályos fiskális működését pedig fentartani, másrészt a jogaikban sértett polgárokat az u. n. közigazgatási biróságok zaklatásától elrettenteni alkalmas. E részben feltehetni véljük, hogy javaslatunk alapjában még inkább rokon az előttünk ismeretlen orosz és török jogállapotokhoz, melyekből históriai végzett szerint nem ugrás és elvnyargalás, hanem fokozatos haladás vezet mindazon nyomorteljes stádiumokon át, melyeken a többi culturállam évszázadok előtt keresztülment. E stádiumok egyike a jelen reformrendszer.

Szervezet dolgában a kérdéses javaslat élénk tanuságot tesz arról, hogy a kormány igéreteinél többet is kész beváltani, midőn közvetitő feladata ezt kivánatossá teszi. Eddig csak alsó fokon igérte az iustitia és administratio elválasztásának megszüntetését. E javaslat legfelsőbb fokon is teszi azt. Egyszersmind ujra közvetit a választási és kinevezési rendszer egyesitése által azon pártok között, melyek azok valamelyikét jobbnak tartják, és igy hozzá járul a rendes hatóság és az autonomia tekintélyének lejáratásához. Méltán elvárható, hogy tisztességes, független magánemberek nem fognak 8 frt, illetve a kétszeri fuvarbért a várba leszámitva, 5 frt napi dijért oly hivatalt elfogadni, melyben egyedüli szerepük az államgazdaság és államipar jogi lenyomatának feltétlen uralása volna. De ha várakozás ellenére mégis akadná nak, az intézmény czélját nem veszélyeztethetik, miután a nyugdijazott pénzügyi hivatalnokok sorából kinevezett elnök és a szolgáló miniszteri hivatalnokok közül kirendelt birák mindég biztositják a többséget a pénzügyi előadó részére.

Hogy az eljárás ezen bíróság szellemének megfeleljen, hogy titkos, irásbeli, képviselet nélküli legyen, arról azon rendelet fog gondoskodni, melynek kiadására a javaslat a pénzügyi minisztert felhatalmazza. A költségek és biróságok, melyek a jogkereső felekre rovandók lesznek, teljes biztositékot nyujtanak arra nézve, hogy ezen intézmény nemcsak saját termelési költségeit fedezni, hanem még bizalmi remuneratorius alapot is szolgáltatni fog. Ugyanazért a kormány hajlandó a birói tanácsokat szaporitani, ha a tervezett két tanács az egész ország sértett feleit egy év alatt meg nem győzné iudicaturája

által arról, hogy a végrehajtó hatalom decernálása, mint a nagy Gneist mondja, önmagában biráskodás, annak kegyelme tehát a legnagyobb jogbiztositék, hogy ellenben az egyéni jogok garantiája közigazgatási biráskodás által nem egyéb mint legjobb esetben az állami kiadások felesleges szaporitása, tehát ellentétes az országlás czéljával, az állami háztartás egyensulyának helyreállitásával.

Ha ellenben e kisérlet is megszilárditja az indignatiót az igazságügyi tudomány ellen és bebizonyitja erős kormány korlátozásának időszerütlenségét és viszszatereli a közigazgatás eilen felfakadó panaszokat a resignatio alapos medrébe: az esetre a kormány nem fog ragaszkodni kisérletéhez, és valamely tagját a kérdés ujabb tanulmányozására kiküldeni s uj javaslatot előterjeszteni kész lesz, a mely szerint az 1881: X. t. cz. a pénzügyi bíróságokkal együtt eltöröltetni s azok ügyiratai és hátralékai a pénzügyi miniszteriumba visszakebleztetni fognak.

II. *Különös indokok.*

1. § A közigazgatási bíróságok hatásköre a külföldi törvényhozásokban vagy elvek szerint *(jog* sértése vagy *törvény* sértése) vagy esetek taxativ felsorolásával állapittatik meg. Miután hazai viszonyaink elvi rendezést kizárnak, de a taxativ megállapitás is megkötné a kormány czélszerü szabadságát, javaslatunk az 1. § III. pontjában a pénzügyi miniszter tetszésére bizza, utólag concret esetekben rendeletileg elhatározni, mily vita a kincstár és felek között háritható előbbinek előnyére s utóbbiak hátrányára a pénzügyi bíróságra. Ez expediens mellett pro forma még az elvi és taxativ megállapitás is felvétetett I. II. alatt. Elvi megkülömböztetés tétetett ugyanis az adó és illetékügyek között, mivel ezek között azon elvi külömbség van kezelési tekintetben, hogy az adók közül némelyek kivetésére bizonyos autonomiával vegyes testületek is befolynak, az illetékek dolgában ellenben a pénzügyi hatóságok e zavaró elemtől menten működnek alsó fokon is. Indokoltnak látszott belső külömbség hiányában e szervezeti eltérést most már felső fokon is kifejezésre hozni. Az adóügyek közül némely adónem és valamennyi adó törvénytelen (elévülés, kifizetés daczára való) behajtása mellőztetett azon tapasztalat folytán, hogy a legtöbb jogsértés ezek tekintetében merül fel, ezek igényelnek tehát leginkább oly óvatos orvoslást, mely nem veszélyezteti azon tetemes kincstári hasznot, melyet a jogtalan kirovás és behajtás már eddig is eredményezett és mely folytonos örvendetes fokozásában ezen kivételes elbánás folytán bizonyára még emeltetni fog.

E helyett felvétetett az adóbehajtó közegek elleni kártéritési igény *(g)*), melyeket — ámbár ez nem adóügy — a kivételes pénzügyi bíróság oltalmától megfosztani tanácsos nem lehet.

Illetékügyeknél nem az alapul vett adatok, hanem csak alkalmazásuk helyessége tehető vitássá, mi ezentul is biztositja a kincstár előjogát, világosan alaptalan adatokra és világos törvény ellenére fektetni kirovását.

2. §. A birói jelleget a tervezett hatóságnak az adja meg, hogy Ő felsége a király nevében határoz. Függetlensége arra korlátoztatott, hogy annak két osztálya egymástól független.

3. 4. §§. A birák egy évre való kinevezése pénzügyminiszteri előterjesztésre épugy biztositja a kincstári érdek megóvását, mint azon körülmény, hogy a bíróságoknak itéletüket egy pénzügyi közeg egyoldalu elő adására kell alapitaniok. Ehhez járul, hogy a fontosabb adóügyekben a jogászelem teljesen mellőztetett, ellenben a minden pénzügyi és jogi szakismeret nélküli elem többsége az országos gazdasági egyleti, bpesti ker. s iparkamrai és belügyminiszteri tagban biztosittatott.

Illetékügyben két rendes biró is felvétetett, miután ez ügyekben, mint láttuk (1. §. II.), a jogkérdések kizárattak. Ily birák a bpesti királyi itélőtáblától vétettek, mert ez most is itél jövedéki kihágások felett, s ezek felett ezentul is rendes mert büntető bíróságként itélni fog. (18. §.)

5. §. A miniszteriumi tagok megtartják e közigazgatási hivatalt az uj birói hivatal mellett. Egyébként a közigazgatást és biráskodást elválasztó alaptörvény (1869: 4. t. cz.) fentartatik. E concessio is tanusitja a javaslat közvetitő hajlamát, mely elvet nem ront le, csak a menynyire az szükséges a közszolgálat érdekében. Az 1869: 4. t. cz értelmében rendelet törvényessége felett is itél a bíróság, mi azonban jelen rendeletre itélő bíróságra nem alkalmazható, mert a kiváltságok ki nem terjeszthetők. A gazdasági egylet és a kereskedelmi s iparkamara tagjai nincsenek alávetve semmi birói felelősségnek, mert méltán elvárható, hogy ezek a felelős miniszteri tagok nézeteihez mindenkor csatlakozni fognak. A szakavatott férfiak sorából kinevezett elnök szinte nem felelős semmiért, mert ő mindig a pénzügyi előadó nézetén lesz, az utóbbi pedig a szavazati jog alól felmentetett (3. §.)

6. 7. §§. A pénzügyi bíróság függetlenségét a pénzügyi miniszteriumtól, melytől pedig személyzetet és helyiséget kap, biztositja: ügyiratainak külön könyvbe iktatása.

8. §. Az elnök 20 frtnyi, a birák 8 frtnyi napi dija megfelel a teendők értékének.

9. § A polgárok jogai oltalmára kettős orvoslat engedélyeztetett. A felebbezés és a semmiségi panasz között külömbség nem tétetett, mert eredményükben, az elutasittatásban, egyre mennek, akár itéletben, akár végzésben lesz majd az indokolva (13. §.)

10. §. A jogorvoslat 15 nap alatt sérelmes végzés kézbesitésétől ez ellen adandó be. A hol tehát a sérelem nem végzés által s ennek kézbesitése nélkül történt, mi felette gyakori, jogorvoslat nem adatik, mi a perek nagy részét már csirájában elfojtja.

11. 12. §§. Az itélet alapját csak a pénzügyi hatóságok által előterjesztett u. n. tárgyalási iratok képezvén, helyesen záratott ki a feleknek kincstárellenes bizonyitása. Hármas tanács itéletképes, hogy a gazdasági egyleti, iparkamrai és kir. táblai tagok rendszerint ne fárasztassanak.

14. 15. §§. Az itélet nem, tehát csak a végzés mehet a felek kérelmén tul. A végrehajtás közigazgatási, mint a bíróság.

19. §. E törvény végrehajtói közül a kereskedelmi miniszter (4. §.) mellőztetett, mert mint jelezve lett (12. §.), a gazdasági egylet s az iparkamra tagjai is mellőzhetők a biráskodásnál. Hogy az igazságügyminiszter hasonló indok fenforgása daczára megneveztetett, annak elismerése akar lenni, hogy akadt oly hazafias igazságügyér, ki ily birósági törvényjavaslatot elfogadott.

Közli: *Dr. Dell'Adami Rezső.*

Az uj skandináviai váltótörvény.

Már többször volt alkalmunk megemlékezni azon törekvésekről, melyek a váltójog nemzetközi egységesitésére irányulvák. Ismertettük különösen azon erélyes mozgalmat, melyet e tárgyban a nemzetközi jog reformját és kodifikációját czélzó egyesület meginditott.[1] Va-

[1] L. Különösen „*Magyar Themis*" 1880. évi 24—31. számait.

jon e törekvések fognak-e kellő eredményre vezetni? főleg azon kérdéstől függ, miként egyenlittessék ki azon lényeges ellentét, mely a franczia és a német váltójogi rendszer között fenáll? Miután a transactio e két rendszer között alig képzelhető, hanem csak arról lehet szó, hogy az egyik és pedig a már elavult franczia rendszer teljesen abdikáljon, ily radikális lépés pedig épen a francziák részéről egyhamar nem igen várható: attól tartunk, hogy a tervezett váltójogi egységesitès még jó sokáig fog késni. Mindazonáltal nem kételkedünk azon. hogy előbb-utóbb ez mégis be fog következni, mert midőn a váltó par excellence nemzetközi fizetési eszköz, a váltójog egysége nemcsak a gyakorlati szükség követelménye, hanem egyenesen a váltó természete által igényeltetik.

Minél nagyobbak azonban a nehézségek, melyek a váltójog teljes nemzetközi egységének utjában állanak: annál inkább kell örvendenünk minden lépésnek. mely bennünket a magas czélhoz közelebb vezet. Ily lépést jelent azon váltótörvény, mely 1881. január 1-jén a három skandináviai államban: Dániában, Svédországban és Norvégiában életbe lépett. Jelentósége nemcsak abban áll, hogy a váltójognak ez időben legujabb és minden tekintetben kitünő kodifikácziója, hanem első sorban azon körülményben, hogy általa a váltójog egysége és a német váltójogi rendszer ujabb nagy térfoglalást vivott ki. Ez elég ok, hogy azt a magyar szakközönség előtt rövid vonásokban ismerte sük.

Az uj váltótörvény életbelépése előtt a váltójog állapota a skandináviai államokban a következő. Teljesen kodifikálva a váltójog csak *Svédországban* volt, hol 1851. augusztus 23-án hozatott egy váltótörvény, mely a német váltórendszabály alapján nyugodott, s mely ismét alapját képezte az 1858. márczius 29-én keletkezett *finnlandi* váltótörvénynek. *Norvégiában*. a váltójog néhány ujabb specialis törvénytől eltekintve, a már elavult 1687. ápril 15-én kelt norvégiai általános törvénykönyv (Norske Low) integrális része (V. könyv 13. fej. 6—26 cz.) gyanánt volt lényegesen a régibb dán váltójog alapján, de igen hiányosan szabályozva. Végre *Dániában* a váltójog főforrását az 1825. május 18-án kelt királyi rendelet képezte, mely a régibb jogon, nevezetesen az 1683. ápril 15 én kelt Danske Low-on alapult, de a franczia Code de Commerce által is befolyásolva volt. Ezen törvény nehány ujabb speciális törvény által kiegészittetett. A skandináviai államok váltójogi állapota az uj váltótörvény előtt tehát távolról sem volt kielégitő. Nemcsak hogy a váltójog részben csak hiányosan volt kodifikálva, a főbaj a nagy ellentét volt, mely a svéd és a dán-norvég váltójog között fenállt. Mig a svéd váltótörvény összhangzásban a német váltótendszahálylyal a váltót materiális alapjától függetlenitette, a váltót mint merőben formális kötelmet fogta fel, addig a dán-norvég váltójog szerint a váltó lényegében megmaradt az, a mi régen volt, s a mint azt a Code de Commerce is szabályozta: egy közönséges szerződés, *„emtio-venditio pecuniae absentis pro praesenti.“*

Ezen nagy ellentét daczára azonban a váltójog egységesitésére itányuló törekvések a skandináviai államokban aránylag igen rövid idő alatt vezettek czélhoz. 1877-ben neveztetett ki a három állam kormányai által egy bizottság, melynek feladatává tétetett az egységes váltótörvény javaslatának kidolgozása. Mindegyik állam ezen bizóttságba három tagot, két jogászt és egy kereskedőt, küldött, és pedig *Svédország:* Bergström volt belügyminisztert, gróf Hamilton egyetemi tanárt és Dickson Oszkár kereskedőt; *Norvégia:* Aubert egyetemi tanárt, Bachke igazságügyminisztert és Heftye J. H. kereskedőt; *Dánia:* Klein-t a legfőbb itélőszék tagját, Klubien A. ügyvédet és Adler D. B. kereskedőt. A bizottság tanácskozmányait felváltva Stockholmban és Kopenhágában tartotta és egy év letelte előtt a váltótörvény indokolt javaslatával elkészülvén, azt a három állam kormányainak azon szabályok kapcsolatában mutatta be, melyek a nemzetközi jog reformját és kodifikácziját czélző egyesület brémai és antwerpeni nagygyülésén megállapittattak. Ugy látszik, az előterjesztett javaslat további változásoknak alávetve nem volt, s a három ország törvényhozása is az 1880. év folyamában változatlanul elfogadta azt.

Az ily módon létrejött uj skandináviai váltótörvény, mint érintők, egészben véve a német váltórendszabály intézkedésein alapul, melynek még külső berendezését is nagyjában követi. A törvény fel van osztva két részre és 94 szakaszra. Az első rész szól az idegen váltóról (1—93, §§.), a második rész (94. §.) a saját váltóról. Az első rész 15 fejezetre oszlik, melyek egymás után tárgyazzák: az idegen váltó kellékeit, a kibocsátó felelősségét, a váltó átruházását. az elfogadás végetti bemutatást, az elfogadást, az elfogadás vagy biztonság hiánya miatti viszkeresetet, a lejáratot és a fizetést, a fizetés hiánya miatti viszkeresetet, a szükségbeli utalványt és a névbecsülést, a váltómásodlatokat és másolatokat, az elveszett váltókat, az elévülést, az óvást, a külföldi törvények alkalmazását; végre vegyes intézkedéseket tartalmaz. A második rész csak egyetlen egy szakaszból áll, mely az idegen váltóra vonatkozó intézkedéseket a saját váltóra terjeszti ki, kivételével azoknak, melyek az elfogadási viszonyra és a váltómásodlatokra vonatkoznak. Azonfelül az utolsó szakasz megtiltja, hogy a saját váltó magára a kibocsátóra rendelvényezve legyen.

Jóllehet azonban az uj skandináviai váltótörvény egészben véve a német Vrendszabály elveit fogadta el, mégis nem hiányoznak egyes lényegesebb eltérések. Ezek közül megemlitjük a következőket. A skandináviai törvény 24 órai időközt enged az intézvényezettnek a váltó elfogadására, ugy hogy előbb óvást emelni nem lehet. Ellenben a német vrszb. (és hasonlag a magy. vt.) szerint az intézvényezett a váltó bemutatása után azonnal tartozik nyilatkozni, vajon a váltót elfogadja-e? Ha a váltó elfogadás hiánya miatt óvatoltatott, a váltóbirtokos azonnal *fizetési* viszkeresetet indithat a kibocsátó és a forgatók ellen; holott a német és magyar vt. szerint ily esetben csak *biztositási* viszkereset inditható. A skandináviai váltótörvény e tekintetben a nemzetközi jog reformjára alakult egyesület megfelelő szabályát fogadta el, mely nézetünk szerint helyesebb is, s mely a 1840: XV. t. cz.-ben is tartalmaztatott. Mig továbbá a német vrszbly (és hasonlag a magyar vt.) egyáltalában nem kötelezi a váltóbirtokost, hogy a *névbecsülést* elfogadja, addig a skandináviai vt. kivételt tesz azon esetben, ha a névbecsülési elfogadás magától a kibocsátótól származik. A váltóbirtokos, ki a névbecsülési fizetést visszautasitja, elveszti viszkeresetét valamennyi váltókötelezett ellen, a ki a névbecsülési fizetés folytán felszahadult volna. Ugyanezen álláspontot foglalja el a magyar vt. is; ellenben a német vrszbly szerint ily esetben csak a névbecsült *utódjai* szabadulnak fel, maga a névbecsült nem.

A skandináviai vt. több uj intézkedést is tartalmaz. Ilyen nevezetesen az *erőhatalom* (vis major) kérdésének szabályozása. A 92. §. szerint az, a ki általános elhárithatlan akadály (közlekedés megszakitása, rendkivüli események stb.) miatt képtelen volt oly cselekvényt véghezvinni, mely a váltói jogok fentartására szükséges: ezen jogait megóvja, ha a cselekvényt az akadály megszünte után azonnal teljesiti, feltéve, hogy

a kérdéses váltói jogok időközben el nem évültek. Ez mindenesetre eredeti megoldása az annyira vitás kérdésnek. Azonban részünkről egyáltalában helytelennek tartjuk, hogy az erőhatalomnak a váltói viszonyokra *elvképen* befolyás engedtessék. A váltói forgalom biztonsága ez által okvetlenül szenved, s nézetünk szerint a váltóforgalom általános érdekére nagyobb tekintettel kell lennünk, mint egyes váltóbirtokosok magánérdekeire. Ha kivételesen mint pl. háboru, árviz stb. esetében, az óvási és fizetési határidők kiterjesztése indokolttá válik, az külön törvény által mindig elrendelhető, de az erőhatalomnak befolyását szabályképen elismerni, nézetünk szerint nagyon messze megy. E felfogást emelte érvényre a 14. német jogászgyülés is, miglen a nemzetközi jog reformját és kodifikációját czélzó egyesület a vis major befolyását elvképen elismerte, bár egészen más formulázásban, mint azt a skandináviai vt. tette.[2]

Vannak végül a skandinaviai váltótörvényben oly intézkedések is, melyek a *Code de Commerce*-ből vétettek át. Ilyen pl. azon intézkedés, hogy a lejárat előtt történt fizetés esetében a fizető minden kárért felelős, mely az által keletkezik, hogy a váltóösszeg jogosulatlan váltóbirtokosnak fizettetett. Ilyen továbbá azon szabály, hogy az elveszett váltó tulajdonosa viszkereseti jogait egy *elvesztés miatti óvás* által tarthatja fen. Ezen szabályok a váltó formális természetével teljes összhangzásban nincsenek ugyan, de czélszerüségük kétségbevonhatlan. Elvégre a német és magyar váltótörvény is feláldozza néha a szigoru következetességet a méltányosságnak, midőn az elveszett váltó megsemmisitése esetében az elfogadót fizetésre kötelezi és a közvetlenül viszonyban állók közt a váltó alapjára visszamenni enged.

Dr. Nagy Ferencz,
nagyváradi kir jogtanár.

[2] L. «Magyar Themis» 1880. 31. szám.

Indokolás

az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez.*

Dr. TELESZKY ISTVÁN-tól.

A tervezet 49. és 50. §§-nak szövegezéséből kitünőleg a betudási jog és kötelezettség nemcsak azon esetre van megállapitva, ha betudásra kötelezett leszármazók együtt örökösödnek olyan leszármazókkal, a kik betudás tárgyát képező adományokban részesültek, hanem akkor is, ha valamennyi leszármazó örökös részesült oly adományozásban, a mely a törvényes örökösödési részbe betudandó. Azon vezéreszme, mely a betudási kötelezettséget uralja, a leszármazók valódi egyenlő részesitésének érvényre emelése fenáll akkor is, ha csupán oly leszármazók örökösödnek, a kik betudás tárgyát képező adományozásokban részesültek, mert hiszen ezen adományozások különböző okokból gyakran igen aránytalan nagyságu összegekben jelenkeznek. És ha a szülő gyermekeinek mindenikét életében kiházasitja s illetve részökre önálló háztartást rendez be, feltéve, hogy gyermekei egy részét ez alkalommal a többiek felett a fenforgó különböző körülmények méltatásával előnyben részesiti: ezzel épen az indokok lehető különféleségénél fogva nem ad kifejezést annak, hogy ezen előnyözést az örökösödés esetére is hatálylyal birónak kivánja tekinteni. Ha egyes esetben a szülő ezt tenni csakugyan akarja, a tervezet könnyü módot nyujt neki arra nézve, hogy ily irányu kifejezett rendelkezése érvényre emeltessék.

A tervezet 49. §-ból, mely a betudási kötelezettséget az örökhagyó leszármazó örökösei irányában minden különbség nélkül állapitja meg, következik az is, hogy a törvényesitett és örökbefogadott gyermekeken kivül a vélt házasságból született gyermekek irányában, sőt az atya által elismert törvénytelen gyermekek irányában is fenáll a betudási kötelezettség. Tekintettel a tervezet 56. §-nak azon rendelkezésére, mely szerint a leszármazók osztályrészébe betudandó összeg vagy érték csupán a többi leszármazók osztályrészének megállapitásánál veendő számitásba s tekintettel arra, hogy az apa által elismert gyermekeket törvényes, törvényesitett, vélt házasságból született vagy örökbe fogadott gyermeke létezése esetében törvényes örökösödési jog nem illeti: az apa által elismert törvényes gyermek irányában is megállapitott betudási kötelezettség gyakorlati hatálylyal csak akkor bir, ha az örökhagyó által elismert több ily gyermek együtt örökösödik; de ezen esetben a betudási kölcsönös jog és kötelezettség megállapitása mellett fenforognak mindazon indokok, a melyek a többi leszármazók irányában a betudási jog és kötelezettség érvényre emelését tették szükségessé.

51. §. Azokra nézve, a kik örökbefogadás vagy törvényesités következtében nyertek örökösödési jogot, ezen §. a betudási kötelezettséget a 49. és 50. §§-nak megfelelő azon adományozásokra nézve is kiterjeszti, melyeket az örökbefogadó az örökbefogadás vagy törvényesités előtt adott. A szász polgári törvénykönyv a 2355. §-ban az örökbefogadottakra nézve az ellenkező rendelkezést, azt tartalmazza, hogy ezek ellenében csak az örökbefogadás ténye után nyert adományozások képezik betudás tárgyát. A tervezet az ellenkező álláspontot azért fogadta el, mert feltehető, hogy ha az örökhagyó később törvényesitett gyermekét vagy később örökbefogadott egyént előzetesen kiházasit, vagy részére előzetesen önálló háztartást rendez be stb., ezt bizonyára a később ténynyé vált törvényesités és örökbefogadás szándékolása mellett teszi, és igy feltehető, hogy az ilyen adományozásokat maga is a törvényes örökösödési részbe beszámitandónak kivánta tekinteni. E mellett figyelembe veendő, hogy az ellenkező rendelkezés mellett a törvényesitett és örökbefogadott gyermekek esetleg az örökhagyónak törvényes házasságból született gyermekeivel szemben igazságosan nem indokolható, s méltányossági szempontból nem védhető előnyözésben részesittetnének.

52. és 53. §§. Ezen szakaszok rendelkeznek az iránt, hogy a távolabbi leszármazók ellenében mi képezi a betudás tárgyát. Idevágólag mig az osztrák p. tk. a 790. §-ban átalánosan rendeli, hogy az unokának nemcsak az a mit közvetlen maga, hanem az is, mit szülői, kiknek helyébe lép, ily módon kaptak, örökrészébe betudatik: addig a szász p. t. kv. a 2358. §-ban a távolabbi leszármazók örökrészébe azt rendeli betudatni, a mit ezek az örökhagyótól a közelebbi leszármazók eleste előtt vagy után kaptak. A tervezet e tekintetben a szász p. tvkvtől eltérő állást foglal el és a porosz Landrecht (II. rész, II. czim 363. §.) álláspontját követi, a mennyiben a távolabbi leszármazók ellenében azt rendeli betudatni, a mit ezek a rokonsági összeköttetésöket közvetitő közelebbi leszármazónak elhalálozása, az örökségről való lemondása vagy az öröklésre képtelenné válta után kaptak. Indoka ennek abban rejlik, mert ha az örökhagyó olyan távolabbi leszármazóját részesitette kiházasitási vagy önálló háztartás berendezési kedvezményben, a ki az akkori rokonsági összeköttetés szerint utána törvényes örökösödésre hivatottnak nem volt tekinthető: akkor fel nem tehető, hogy ezt azon czélzattal tehette volna, miszerint ezen adományozás a megadományozottnak örökösödési részébe beszámitandó legyen; akkor ez mindennemü kötelezettség nélkül teljesitett olyan adományozás jellegével birónak tekintendő, melyet az örökhagyó a fenforgó különös viszonyok méltatásával adott. Hiszen ha az adományozást követőleg elhalt örökhagyót a közelebbi leszármazó tuléli és ez válik örökösévé: ennek örökösödési részébe már csakugyan nem lehetne igazságosan beszámitani azon kiházasitást vagy más adományozást, a mit az erre nem köteles örökhagyó unokájának adott. A tervezet a távolabbi leszármazó örökrészébe betudatni rendeli továbbá mindazt, a mi az örökhagyóval való rokonságát közvetitő közelebbi rokon irányában betudás tárgyát képezte volna, és ha a közelebbi leszármazó az örökségről kiegyenlitési érték megkapása mellett mondott le, ezen kiegyenlitési értéket is. A tervezet ugyanis, bár a távolabbi leszármazók örökösödési jogosultságára nézve nem fogadja el azon elvet, hogy utóbbiak az elesett közelebbi leszármazó képviseleti jogán örökösödnek, de mégis a távolabbi leszármazók örökösödési jogát ugy szabályozza, hogy ezek az örökösödési jogosultság megbirálásánál a közelebbi leszármazónak lépnek helyébe. Innen van, hogy az unokák között akár gyermekekkel együtt, akár több gyermektől leszármazó unokák örökösödnek: törzsszerinti osztálynak van helye. Ennek természetes következménye tehát, de különben is igazságos, hogy a távolabbi leszármazóknak

* Az előbbi közleményeket l. a m. évi 40., 41., 42., 44., 46., 47., 49., 51. számokban, és a f. é. 1., 3. és 5. számokban. Szerk.

mindaz betudassék, a mi a közelebbi leszármazónak betudandó lett volna, mert különben az örökhagyó többi gyermekei szenvednének rövidséget és esetleg szándékosan is megrövidithetők lennének az által, ha azon közelebbi leszármazó, a kinek ellenében nagymérvü betudásnak lenne helye, s a kinek öröklési képességgel biró további leszármazói vannak, az örökségről lemondana.

Hogy azon esetre, ha a közelebbi leszármazó az örökségről kiegyenlitési érték megkapása mellett mond le, a távolabbi leszármazók örökösödési részébe ezen kiegyenlitési érték is betudandó: az czélszerü ellensulyozását képezi a tervezet 67. §-ban azon rendelkezésnek, mely szerint az örökségről való lemondás tárgyában kötött szerződés a lemondónak leszármazóit nem kötelezi.

54. §. Ezen szakasz a betudás módozatát szabályozza. E tekintetben mindenekelőtt megoldást igényel azon kérdés, hogy az előre kapott tárgyak természetben számittassanak-e hozzá a hagyatéki vagyonokhoz avagy pedig bizonyos értékben, és utóbbi esetben az érték-meghatározásra nézve melyik időpont fogadtassék el irányadóul. A szász p. törvénykönyv (2263. 2267. §§.) szerint a betudásra kötelezettet illeti a választási jog, ha vajon a tárgyakat természetben, avagy értékökben kivánja-e a hagyatékba beszolgáltatni, de ha utóbbit választja, az osztály alkalmávali értéket tartozik megtériteni. A porosz Landrecht (II. rész, II. czim 333. 345. §§.) szerint az értékmeghatározásnál ingatlanoknál a tárgyak megkapása alkalmávali érték, ingóságoknál pedig az osztály alkalmávali érték irányadó; de a betudásra kötelezettet választási jog illeti, ha vajon az ingatlant természetben beszolgáltatni, avagy értékét megtériteni akarja-e. — Az osztrák ptk. (794. §.) szerint a beszámitás a tárgyak értéke szerint történik, még pedig készpénz és ingóságok az örökség kinyilásának időpontja szerinti értékben, ingatlanok pedig a megkapás időpontja szerinti értékben tudandók be. A tervezet csatlakozva a hesseni javaslathoz (338. §.), a természetbeni beszolgáltatás teljes mellőzésével s tekintet nélkül arra, vajon az adománytárgyak ingókból avagy ingatlanokból állanak-e, az értékszerinti betudást fogadta el, s az értéket a megkapás időpontja szerint rendeli meghatározandónak. Ez a mellett, hogy egyszerü, leginkább megfelel azon jogviszonynak, mely szerint a betudásra kötelezett a tárgy megkapása által annak tulajdonosává vált, tehát az értéknövekedés, ép ugy mint az értékcsökkenés, egyszersmind azonban a tárgynak netaláni véletlen elenyészése is az ő előnyére, illetőleg hátrányára kell hogy váljék. Az ellenkező eljárás, a természetben való beszolgáltatás már csak azért sem mutatkozik czélszerünek, mert e mellett a tárgyak javitása és rongálása által okozott értékemelkedés vagy csökkenés constatirozása s a javitási vagy rongálási értéknek a beszámitásra kötelezettnek előnyére vagy hátrányára való meghatározása nem kis nehézséggel járhat; azon megkülönböztetés pedig, mely szerint ingatlanok a megkapásnak, ingók pedig az örökség megnyilásának vagy az osztálynak időpontja szerint értékeltessenek, belső jogosultsággal nem bir, sőt czélszerüségi okokkal sem támogatható.

A tervezet azon rendelkezése, mely szerint a betudás akként történik, hogy az előre kapott összeg és az előre kapott tárgyak értéke a hagyatékhoz hozzászámittatik, és a megfelelő összeg vagy érték a betudásra köteles örökös osztályrészébe beszámittatik: a betudás keresztülvitelének a hesseni javaslat 337. §-nak megfelelő egyszerü és igazságos módozatat tartalmazza. — Az osztrák ptkv. 793. §-nak ide vonatkozó azon rendelkezése, hogy annak, a mit valaki kapott, örökrészébe való beszámitása az által történik, hogy mindenik gyermek ugyanannyit kap, még az osztály előtt szószerint nem is foganatositható akkor, ha a hagyatékban megfelelő érték nincsen. Például ha a hagyaték 35.000 frt, és van öt gyermek, kik közül egyik 6000 frt, a másik 4000 frt értéket kapott előre: akkor négy gyermeknek fejenkint 6000 frtot és négy gyermeknek szintén fejenkint 4000 frtot kellene az örökségből előre kiszolgáltatni, a mi pedig a 35.000 frtból ki nem telnék. A tervezet szerint a 35.000 frthoz a 6000 és 4000 frt hozzászámittatik; ekkor fog tenni a felosztandó tömeg 45.000 frtot; ebből tesz mindenik gyermek osztályrésze 9000 frtot; egyik azonban 6000 frt levonásával csak 3000 frtot, — másik pedig 4000 frt levonása mellett csak 5000 frtot kap; a három gyermek pedig fejenkint levonás nélkül kapja a 9000 frtot vagyis együtt 27.000 frtot, a mihez a fentebbi 3000 és 4000 frt hozzászámittatván, ez épen kiteszi a hagyatékban levő 35.000 frtot.

A tervezet nem fogadta el azt, hogy a betudási értéket az örökhagyó meghatározhassa, és hogy a betudási kötelezettséget másként korlátozhassa avagy egészen megszüntethesse. A betudásra vonatkozólag ugyanis a tervezet azon vezéreszméből indul ki, hogy az, a mit a dispositiv törvény a betudásra nézve rendel, a törvényes örökösödés szabályozásának kiegészitő része, melynek ellenében az örökhagyónak az előirt végrendeleti alakszerüségek nélkül tett kijelentése hatálylyal nem bir. A tervezet a végrendelkezési jogosultság érvényre emelése által s épen az ily tárgyu rendelkezések érvényességére előirt kisebb alakszerüségek megállapitása által módot ad a szülőnek, hogy végrendeleti intézkedés által a betudási kötelezettséget szabályozhassa, hogy a betudandó tárgyak értékét a megkapáskori értéknél kisebbre vagy nagyobbra határozhassa, hogy a betudási kötelezettséget egészben vagy részben elengedhesse; de e tárgyban az előirt végrendeleti alakszerüségek nélkül tett kijelentése szemben a törvényes örökösödés dispositiv szabályozásával épen oly kevéssé tekinthető hatályosnak, mint a hogy nem birna hatálylyal a szülőnek végrendeleti alakszerüségek nélkül tett azon kijelentése, a mely által leszármazóinak egyikét vagy másikát másnemü előnyben rendelné részesittetni.

Az 54. §-nak azon rendelkezését, mely szerint a betudási értékhez az örökhagyó halálától számitott 6% kamatok hozzászámitandók, indokolja az, hogy ezen naptól kezdve a hagyatékban bent levő vagyon haszonvétele is az összes örökösök közötti osztálynak képezi tárgyát; azon további rendelkezés pedig, hogy a betudásra kötelezett, ha örökrésze kevesebb mint az, a mi ellenébe betudandó, a különbözet megtérítésére akkor sem kötelezhető, ha az örökséget elfogadta, a dolog természetéből folyik, miután a betudandó adománytárgyak az ő tulajdonát képezik és ő az örökség elfogadása által nem jöhet kedvezőtlenebb helyzetbe, mint ha az örökséget el nem fogadta volna. (Folyt. követk.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalék a b. t. k. magyarázásához.

A *„Jogt. Közl."* m. é. 52. számában HELMBACHER NÁNDOR-tól észrevételeket olvasunk a btk. 370. 374. 375. 376. §§-ról, melyek a gyakorlatban, már e rövid négy hó lefolyása alatt is különböző értelmezés szerint s nem egyszer a törvényhozó akarata és a helyes ratióval ellentétesen lettek alkalmazva.

Véleményünk szerint, H. sem sokat lenditett a problemának látszó kérdés megoldásában, sőt, ha szabad mondanunk, nehezebbé tette a különbségek egyszerü áttekintését.

A b. t. k. 370. §-a a bűnrészességnek azon neméről szól, melyet némely jogász, helyes elnevezéssel, a *folytatólagos bűntettek* sorába vett fö, mert habár a szoros értelemben vett cselekmény elkövetése utáni résztvétel által létesül, de a jogsértés folytonossága, (mint például a lopásnál, rablásnál, a tulajdonjog még létezik, midőn az orgazda a lopott vagy rablott tárgyat megszerzi) a vagyonosodási végczél tulajdonképeni létesitése, az *utólagos* résztvételnek ugyanazon delictum jellegét adja, minővel a *megkezdett* bűntett birt.

Ebben mutatkozik a különbség a b. t. k. 370. §. szerinti *orgazdaság* és a b. t. k. 374. §-ban foglalt *bűnpártolás* között. Ez utóbbi *sui generis* bűntett, tárgya már nem a bűntény szenvedő alanyában megsértett *jog,* hanem az *igazságszolgáltatás.*

A «bünpártolás» elnevezés tehát sajátlag csak azon cselekményeket illetné meg, melyek a b. t. k. 374. §. fogalommeghatározása alá tartoznak. Mert a b. t. k. 375. 376. §§. szerinti bűnpártolási esetek közelebb állanak a részességhez vagyis azon cselekményhez, mely által a megkezdett jogsértés folytatást nyer s a megkezdett bűn, a gazdagodási czél létesitésében, befejezéshez ér.

De a törvényben foglalt elnevezés nem akadályozza,

hogy a különbséget megtaláljuk a b. t. k. 370. és 375. 376. §§-ai között.

A 370. §. a delictum főfeltétele gyanánt állapitja meg, hogy a dolog *tudva*, vagyoni haszon végett legyen megszerezve, elrejtve, vagy történjék közremüködés az elidegenitésre. A 375. §. pedig «a bűntett vagy vétségből származó előny biztositására közreműködést» feltételez. A 370. §. rendelkezése szerint a résztvevőt (orgazda) mindig a szerint kell felelősségre vonni tényéért, a mint a *tettes* cselekménye minősül bűntény- vagy vétséggé. A 375. §. értelmében a bűnpártolás *minden esete* csak vétség, tehát kisebb foku beszámitás alá eső cselekmény. Mert bár általános jellemökben megegyeznek a b. t. k. 370. és 375. §§-ban irt delictumok, de utóbbi §-ban a pártolásnak azon kevésbbé jelentős eseteiről van rendelkezés, melyek mint ilyenek a 370. §. keretén *kivül* kellett, hogy a tiltás körébe vonassanak. A két §. közötti különbség meghatározásában fősuly az „*előny*" kifejezésre fektetendő. Az „*előny*" alatt a bűntény valamely *mellékczéljának támogatását* kell itt érteni, mig a 370. §. értelmében, a bűntettre hajtó erő a *gazdagodási* vágy, és pedig ez az *egyetlen* czél. A 375. §. szerint *segitség* kell hogy nyujtassék, a tettes vagy a részesnek bűntettből származó *előny biztositása* czéljából tehát oly cselekmény is elégséges, mely *jövőre* kilátásba helyezi, hogy a bűntettből származó előny *biztositva lesz*, mig a 370. §. értelmében, a jogtalan uton szerzett tárgy és az orgazda személye között physikai kapcsolat létesül és ez által a *végczél* el is lett érve; ebből kifolyólag a 375. §. más bűntényekkel is kapcsolatba jöhet, mig a 370. §. csak *bizonyos*, nyerészkedési vágyból eredőkkel.

Az „*előny*" kifejezés alatt nemcsak a *realis* haszon érthető mint czikkiró állitja. Ez szélesebb körü fogalom és legtávolabbról sincs kizárva az *erkölcsi haszonra* kiterjesztése. Igy például ha *A* lerombol egy szobrot azért, hogy ellenségén boszut álljon, mi által elköveti a b. t. k. 418. §-ban irt vétséget, s a szobor lerontása után segélyül hivja *B*-t, hogy segitsen elásni a szobor maradványait, mert attól tart, hogy tulajdonos azokat összeszedi, szobrát ismét felállittatja, s ez esetben a káröröm egy részétől meg lenne fosztva; B. a vétségből származó *idealis* előny biztositására működik közre s bár *anyagi* haszna senkinek sincs a cselekményből, kétségbevonhatlan, hogy B. a b. t. k. 375. §-ban irt vétséget követi el, ha pedig a közreműködésre pénzigérettel vagy másként: *vagyoni* haszonból csábittatott, alkalmazásba jön a b. t. k. 376. §-a. A-nak nem volt czélja, hogy ellenségének szobrát a földbe temesse, hanem hogy összerombolja. Csak *mellékczélja* lehetett az elásás, hogy az összeállitás eshetőségét lehetőleg megakadályozza; a melléknél, ez *idealis* előny *biztositásában közreműködésben* rejlik a delictum feltétele, mert ha A. B-t a főczél létesitésében segitette volna, akkor mint *tettestárs* ő is a b. t. k. 418. §. alapján lenne felelősségre vonandó. Egy más példa gyanánt fölhozzuk, hogy A. bizonyos ruhadarabot lop, s midőn azt már biztonságba helyezte, eszébe jut, hogy abban az állapotban czéljának megfelelőleg nem használhatja, mert a tulajdonos, viselés közben rajta felismerheti. Elviszi tehát B-hez, ki szabó és felkérése folytán ő, a ruha alakján olyan változtatásokat tesz, mi által az a hitök szerint felismerhetlenné válik. Ez esetben B. nem vádolható orgazdasággal, még ha fizetés vagy másként nyert *anyagi* haszonért is tette a változtatást, mert azt nem *szerezte* meg, nem *rejtette* el, *elidegenitésére* nem működött közre, egy szóval, az ő személye és a ruha között nem olyan viszony létesült, minő az orgazdaság feltételeihez megkivántatik. Tehát a b. t. k. 375. 376. §§. jön alkalmazásba, minthogy B. közreműködésével a közvetlen tettesnek azt az előnyt biztositotta, hogy ő *viselhesse* a lopott ruhadarabot.

Az „*előny*" fogalma valamint a felhozott példák elég világosan mutatják, miszerint téved H. midőn az alatt *vagyoni* gazdagodást ért s ebből következteti, hogy a b. t. k. 375. §-a «csak azon bűntetteknél és vétségeknél találja alkalmazását (sic!), a melyeknek véghezvitele jogtalan vagyoni haszonszerzéssel jár.» Ide tartozik szerinte a b. t. k. 370. §-a is. Feltéve, hogy az «előny» kifejezés azonos a vagyoni gazdagodás fogalmával: hogyan képzeli H. az orgazdaság *pártolási esetét*, mely a b. t. k. 375. §. értelmezésével összeférne?

Minthogy a b. t. k. 374. §-ban csak azok a feltételek sorolvák elő, melyek az abban irt delictum alkatrészeit képezik, s minthogy továbbá a 375. §. minden közelebbi meghatározás vagy megkülönböztetés nélkül csak «előny» biztositásáról szól: a 376. §. rendelkezését feltétlenül olyannak kell tekinteni, mely a *bűnpártolás* azon eseteire szól, midőn a pártoló magának vagy másnak, vagyoni hasznot igyekezett szerezni. Nem szükséges mélyreható logikai elemzés, hogy erre a megdönthetlen következtetésre jöjjünk, mert kitünik az a három egymásután következő §. összefüggéséből. Tehát a következtetés nemcsak «látszólagos» mint H. véli, hanem következetes is. A két első §-ban rendelkezik a törvény azon esetekre, (enyhébb büntetések megállapitása mellett) midőn a bűnpártolást megállapitó feltételek létesülnek. A következő 376. §-ban pedig arra az esetre, midőn anyagi haszonra kilátásból követtetik el, mely utóbbinál a maximalis szabadságvesztés-büntetést fölebbemeli.

H.-nak az az állitása, hogy ha a bűnpártoló *saját* anyagi hasznát czélozva szegi meg a törvényt (376. §.) *összeütközésbe jő* a b. t. k. 370. §-val, nem helyes. Mert, a mint fenebb kimutattuk, a két delictumnak egészen *különböző* ismerve van, s bár a gyakorlatban többször összezavartatott az orgazdaság esete a b. t. k. 375. 376. §§. irt bűnpártolás eseteivel, az csak a törvény felületes értelmezésén alapulhatott.

H. egy felhozott példával akarja illustrálni a b. t. k. 370. és 376. §§. fogalmi azonosságot A. tetten kapott tolvaj, üldözés közben a lopott pénzt B.-nek adja megőrzés végett s midőn ez később a tettesnek átadja a lopott összeget, A. annak felét jutalomképen B-nek adja. Azt állitja H., hogy mind a két §. kriteriumai feltalálhatók e példában (t. i. a 370. 376. §§.) Hogyan? A b. t. k. 376. § a *külön* delictumot tartalmaz? Minősült a b. t. k. 376. §-a, hogy *egymagára* még csak összehasonlitásba is jöhessen a b. t. k. 376. §-ával? Nem. A b. t. k. 373. §., mint előbb is kimutattuk, csak függeléke gyanánt tekinthető a 374. és 375. §§-nak. A fogalommeghatározások az *előző* §§-ban foglalvák, a 376. §. nem is a *büntetendőség*, hanem az absolut *büntethetőség* egyik feltételét szabja meg. A 375. és 376. §§. tehát csak *együttes* kapcsolatban helyezhetők összehasonlitási párhuzamba a b. t. k. 370. §-ával, mely esetben ki fog tünni, hogy a felhozott példa az *orgazdaság* fogalma alá tartozik. Mert B. vagyoni haszon végett. a birlaló kezéhez lopás által jutott vagyont szerzett (b. t. k. 370. §.), tehát a lopás főczélját: a vagyoni gazdagodást vitte perfectióra, és helyes judiciummal nem mondható, hogy a bűntettből származó „*előny*" biztositására működött közre (b. t. k. 375. §.).

Ezek szerint, habár kitünik a b. t. k. 370. és 375. §§. közötti lényeges különbség: nem állitjuk, hogy ez utóbbi elég világos lenne, mit bizonyitanak az értelmezési különbzetek is. Azt sem állitjuk, hogy a 375. és 376. §§. pótolnák azt a hiányt, mi a 370. §-ban van. A 375. §. az osztrák b. t. k. javaslat 273. §. fogalom-meghatározásának felel meg, az utóbbiban azonban *helyesebb* a bizottság módositása (267. §.), melynek ez a kifejezése: *„Beistand leistet um die Vortheile aus der verübten That zu ziehen"* a «közreműködés fogalom-meghatározásnál sokkal correctebb és inkább megfelel a törvényhozó akaratának.

Hogy a 375. 376. §§. nem pótolja azt a hiányt, mi a b. t. k. 370. §-ban van, a gyakorlati élet már eddig is, nem egy példával mutatta meg, mert idézett §. nem rendelkezvén az orgazdaság azon eseteiről, midőn az orgazda *nem* «anyagi

haszon» végett szerez meg *tudva,* lopott stb. tárgyat, valamint, ha *nem* «megszerez», hanem csak *zálogba vesz* olyanokat, a b. t. k. 375. 376. §§. ilyen esetekben nem jöhetnek alkalmazásba. Az osztrák b. t. k. 185. §. az *osztrák* b. t. k. javaslat 277. §., a *német* birodalmi b. t. k. 259. §., a *bajor* b. t. k. 308. §., a revideált *szász* b. t. k. 292. §. stb. stb. törvénykönyvek részben expressis verbis, részben *megfelelő rendelkezések által,* mint péld.: „*Kauf, oder auf andere Weise an sich bringt*" a zálogba vételt a delictum feltétele gyanánt tüntetik ki és a „*Vortheil*" kifejezéssel nemcsak a vagyoni haszon végett elkövetett orgazdaságot nyilvánitják büntetendő cselekménynek.

Igaz: mindig ellenvethető, hogy ha az orgazda a tiltott cselekmény által birtokába jutott vagyont a szegények között kiosztja, vagy valamely más *jótékony czélra* adományozza vagy épen abból az indokból szerzi meg azt, másnak vagyoni hasznot okoz, tehát *vagyoni haszon végett* cselekszik és megvan a delictum feltétele, ugyde ez alatt, a kifejezés alatt: «vagyoni haszon végett megszerez» annyival is inkább a *szerző* vagyoni haszna érhető, mert a törvényhozó más helyt, mint péld. az orgazdasághoz legközelebb a b. t. k. 376. és 379. §§-ban foglalt rendelkezéseiben szükségesnek tartotta olyan kifejezést használni, hogy „*magának vagy másnak vagyoni hasznot szerez*", tehát a törvény alkalmazásánál méltán eredhet olyan következtetés (következtetése gyanánt az orgazdaság valódi fogalmának), hogy tán igazságügyi politikai szempontokból, a czél által szentesittetik az eszköz és a jótékony czélra elkövetett orgazdaság nem büntethető, de nem is büntetendő cselekmény.

Bodor László.

A tőzsdebiróságról.

A p. t. r. módositásáról szóló törvényjavaslatnak a pesti áru- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok választott bíróságaira vonatkozó szakaszai különböző körökben heves tollharczot idéztek elő. Sajnos, hogy az érvelésbe vegyült szenvedélyes hang a kérdés komoly tárgyalását elő nem mozditotta, ugy a mint az ügy fontossága azt megkivánta volna. Pár észrevételt kapuzárás előtt én is koczkáztatok.

A törvényjavaslat jelzett szakaszai a kérdéses külön bíróságok *hatáskörét csupán* a törvényben körülirt *kereskedelmi ügyletekre korlátolják,* — az *ügyvéd általi képviseletet megengedik,* — bizonyos meghatározott *alaki sérelmek miatt folfolyamodásnak,* vétlen mulasztás esetében igazolásnak adnak helyt, végül a ptr. 321. és 322. §§. eseteiben a pervesztes félnek a rendes bíróság előtt inditandó per utján a tőzsdebirósági itélet megsemmisittetését és kárpótlás követelését lehetővé teszik.

A hatáskör *korlátolását* illetőleg hangoztatott panasz jogosultnak látszik, csakhogy pusztán alaki szempontból. Eddigelé a kérdéses bíróságok hatásköre *törvény* által szabályozva még nem volt, s igy azt *nem korlátolni,* hanem törvényileg *megállapitani* kellene. És ha e megállapitás abból áll, hogy a keresk. törv. 258. 259. és 260. §§-ban felsorolt *összes kereskedelmi ügyletekből* származó peres kérdések a javaslat 80. § a nyomán a tőzsdebiróság hatáskörébe utaltatnak: a bíróság gyakorlati szakértelme és az elbirálása alá bocsátott perbeli substratum egymással kellő összhangzásban lesz. Kereskedelmi ügyletekre nézve a tőzsdebiróság az igazságszolgáltatás nemcsak azon kivánalmának képes megfelelni, hogy az eljárás legyen *gyors,* hanem annak is, hogy a vitás ügy *helyes és jó* elintézést találjon. Örömmel üdvözölhető tehát a javaslat azon intézkedése, hogy a kereskedelmi ügyletek feletti biráskodás a 80. §. nyomán a tőzsdebiróságra ruháztatik, mert ez által azoknak, kik a királyi kereskedelmi bíróságok tulhalmozottsága miatt ügyöket a gyorsabban eljáró tőzsdebiróság elé vinni kivánják, lehetővé tétetik, e bírósághoz fordulni. Ellenben indokolatlannak mutatkoznék, a kereskedelmi forgalom igényei kedveért a kereskedői osztály javára alkotott s kiváltkép kereskedőkből álló szakiróság hatáskörébe más, mint kereskedelmi peres ügyeket utalni.

A tőzsdei rendtartás 24. §. szerint illetékes a tőzsdei választott biróság minden ügyletekre nézve, melyek a *tőzsdén,* vagy azon kivül a *tőzsde szokásaira* vagy a választott bíróságra hivatkozólag köttetnek. Az 1876. évi tőzsdeszokások 1. §-ából ez utóbbi kitétel «vagy a választott bíróságra» kimaradt. A tőzsde választott bíróságának az összes kereskedelmi ügyletekre kiterjedő hatásköre ennélfogva tágabbnak mutatkozik, mint az eddigi. Mert a *tőzsdén* csak *bizonyos* kereskedelmi ügyletek köttetnek, s a *tőzsdeszokások* nem ölelik fel az összes kereskedelmi ügyleteket, melyekről a keresk. törv. 258. 259. és 260. §§-ai szólanak. Mi pedig az eddigi gyakorlatot illeti, bátran állithatni, hogy azon esetek, melyekben a tőzsdebiróság a kereskedelmi szakismeret körén kivül álló egyéb ügyletek elintézésébe bocsátkozott, — mely lehetőség perorvoslat hiányában kizártnak nem tekinthető — a legritkább kivételekhez tartoztak, ugy hogy a hatáskör törvény általi megállapitásánál azokra is reflektálni felesleges.

Az *ügyvédi képviselet* megengedése, illetve kizáratásának megszüntetése oly kérdés, mely a sajtó által eléggé tisztázottnak tekinthető. Taglalásába nem bocsátkozom, a pro domo érvelés látszatának is elejét kivánván venni. De annyit mondhatni, hogy a tőzsdebirósági intézményen az ügyvédi képviselet nem fogja azon változtatást tenni, melytől az ügyvédi képviselet ellenzői tartanak. Mert nem szó szerint ugyan, de lényegileg az ügyvédi képviselet a tőzsdebiróságnál eddig is divott, a mennyiben a felek nem ügyvéd jegtudók által képviseltették magukat, mi az ügyvédi képviselettel körülbelől azonos. Az ellenszenv, melylyel az ügyvédi képviselet némely köröknél találkozik, nem annyira az ügyvédi oklevél, mint annak számlájára irandó, hogy az ügyvédi közbenjárásnak az eljárás gyorsaságára és egyszerüségére nézve kártékony befolyást tulajdonitanak. Kinövések minden emberi intézménynél találhatók, de valamint a lehető egyes visszaélések leghelyesebben a tőzsdebiróság saját tekintélye által lesznek meggátolhatók, ugy másrészről ugyane biróság tapasztalni fogja azt is, hogy a tapintatos ügyvédi képviselet ugy mint annak lenni kell, s nem megvetendő kinövésében, mily hasznára válik az igazságszolgáltatásnak a választott biróság előtt is.

Leglényegesebb ujitás *a felfolyamodás megengedése,* mely az itélet s az általa eldöntött ügy érdemének érintetlenül hagyása mellett csak *alaki sérelmek* orvoslatára irányulhat. Igen helyesen. A felfolyamodásnak az itt kifejtett értelemben megengedése két irányban lesz hivatva a szóban levő választott biróság intézményének biztositékául szolgálni. Egyik irányban garantirozza a vál. bíróságnak a vitás ügy eldöntése körüli függetlenségét, a mennyiben itéletének érdemleges része másodfoku elbirálás tárgyát nem képezheti; másfelől pedig — egyéb hatásaitól eltekintve sanctionálja a hatáskör megállapitását tárgyazó intézkedést s lehetőséget nyujt arra, hogy a törvényes hatáskörbe nem eső ügyben mondott itélet megsemmisittethessék.

A tőzsdei rendtartás 29. §-ban foglalt azon kijelentés, «hogy a vál. biróság itélete ellen a törvény rendes utján való perlekedésnek a rendes bíróságok előtt helye nincs», a javaslat 82. §. végpontja szerint az 1868: 54. t. cz. 321. és 322. §§. esetében kivétel alá fog esni. E szakaszok azon esetre vonatkoznak, midőn valaki ellenfelének vagy másnak büncselekménye miatt lett pervesztessé. A p. t. r. szerint ily esetben perujitásnak van helye. Hogy a 82. §. perujitás helyett rendes perutra utasitja a pervesztes felet, nagyon helyes; mert ily esetben a prt. 322. §. szerint a bünősség

kérdése is eldöntendő, mi a vál. bíróság hatáskörébe nem tartozik, de az állam nem is türhetné, hogy büncselekmény fölött a rendes hivatalos közegeken kivül más is itéljen. Hatályra nézve egyébként a rendes perut folyamatba tétele a perujitástól, mely szintén birtokon kivül történik, nem különbözik.

Kivánatos lenne, hogy a javaslat mielőbb törvényerőre emelkedve gyakorlatilag azokat is kielégitse, kik intézkedéseivel egyet nem értettek. Mi e végből első sorban szükséges: az *tárgyilagosság minden irányban.*

Dr. Holländer Lajos.

A készpénzben lerovando illetékek kezeléséről szóló törvényjavaslathoz.

Égető szükségen kivánt segiteni a pénzügyminiszter, midőn fenti czim alatt beterjesztett törvényjavaslatával, az illetékek kezelését, ugy az állam, mint a felek érdekéből javitani czélozza.

E törvényjavaslatot igazában becsülni, értékelni a pénzügyi tisztviselők tudják legjobban; azon tisztviselők, kiknek vállaira nehezedett ugy a hátrányos és hiányos kezelés munka-terhe, mint a miatt szemben a nagy közönséggel, az erkölcsi felelősség sulya.

Figyelemmel áttanulva a törvényjavaslatot, azon meggyőződésre jutunk, hogy annak előnyei szembeötlően tulsulyban vannak hibái és hiányai felett.

Előnyei:

a) hogy tüzetesen megállapitja az illetékszabási hivatalok illetőségi körét, mi által jövőre sok oly kérdés tétetik egyszerüvé, mely most vitás volt s eleje vétetik a mai nap nagy számmal előforduló kétszeres illetékezésnek;

b) hogy a különböző hatóságokat törvényszigorral kötelezi arra, hogy eljárásuk közben a kincstár érdekeire őrködjenek s eszközöljék az illetéki bevételezésre annyira nagy fontossággal biró közléseket;

c) hogy kisebb, különösen falusi hagyatékoknál a felek azon teendőjét, mikép a hagyatékot illetékezés alá bejelenteni kötelesek, könnyüvé és kényelmesebbé teszi azon intézkedése által, hogy megengedi, mikép ily hagyatékok a községi előljáróságnál jelentessenek be;

d) hogy az adó és értékbizonyitvány beadásának mulasztását a most fenálló drákói szigor helyett 1—25 frtig terjedhető pénzbirsággal kivánja csupán büntetni;

e) hogy az illetékek-egyenérték ügyét, mely jelenleg még a szakközegek előtt is sok tekintetben terra incognita, a katasteri munkálatok alapján szabályozza és rendezi;

f) hogy a végrehajtást az illetékek helyessége ellen irányzandó felebbezések esetében a fietési meghagyások kézbesitését követő 30 napra hivatalból felfüggeszti, vagyis a feleknek birtokon belőli felebbezést enged;

g) hogy bár kimondja, mikép azon esetben, ha a második forum az első forum kiszabását helybenhagyja, további felebbezésnek helye nincs: mégis a felek érdekeinek nagyobb megvédése szempontjából módot nyujt arra, hogy a felek két egybehangzó kiszabási határozat ellen semmiségi panasszal élve, biztosabb jogvédelemben részesülhessenek;

h) hogy az adófelügyelőt, mint kinek hatáskörébe az illetékek behajtása esik, fölhatalmazza, miszerint 90 napra terjedő fizetési halasztást adhasson; mely intézkedés ismét a közönség könnyebbségére szolgál;

i) hogy a felebbezéseket bizonyos határidőhöz köti, mi által mig egyrészről arra hat, hogy a felek az illeték kiszabásának helyessége vagy helytelensége felől maguknak a fizetési meghagyás vétele után mindjárt igyekezzenek fölvilágositást szerezni s ne miként most gyakran előfordul, évek mulva támadják meg a kiszabást, — másrészről az államközegeket is sok fölösleges munka ellen vértezi és lehetővé teszi, hogy a kiszabási iratok hamar selejtezhetők s az irattári személyzet létszáma rövid idő mulva apasztható legyen;

k) hogy 3-ik forum gyanánt elvi kérdésekben egy uj hatóságot, a Budapesten székelendő pénzügyi közigazgatási bíróságot állitja föl, mely hivatva leend a felek és a kincstár érdekeinek védelmét önállólag és a kellő szakértelem alapján eszközölni.

Ez előnyök mellett jelenkeznek a hibák és hiányok, de ezek oly természetüek, hogy könnyen eloszlathatók.

Első és leglényegesebb hibája, hogy a bélyegtörvény 243. §. helyett a javaslat 10. §-ának *a)* pontjában oly büntetést vesz czélba, mely bár enyhébb a mostani büntetésnél, nem nyugszik igazságos alapon, tehát jogi szempontból meg nem állhat.

Rendeli ugyanis e pont, hogy a jogügyletek, örökösödések stb. bejelentésének késedelmezése esetében, a menynyiben a jogügylet, hagyaték stb. a 8 illetve 90 napi határidő leteltétől számitandó 30 napon belül bejelentetik, büntetésül az illeték $^1/_4$ része, ha a bejelentés további 60 napon belül önként pótoltatik, az illeték fele s végre 90 napon tul eső mulasztás esetében a rendes illeték még egyszerese is kiszabandó.

Igazságtalan e büntetés, mert nem áll arányban a késedelemmel, mely pedig a büntetés okát, alapját képezi.

A ki egy napot késik, fizetné büntetésül az illeték $^1/_4$ részét, ki pedig több mint 3 évet mulaszt, nem fizet semmit, mert a büntetés elévült.

Aztán szigoru is e büntetés a legtöbb esetben; szigoru különösen 3 havi késedelmezés esetében.

Büntetni kell a feleket mindenesetre, mert ezt megkivánja az állam érdeke, de nem szabad oly büntetést alkalmazni, mely a tőkeilleték 25, 50 sőt 100%-át teszi, mely tehát az államot uzsorás szinében tünteti föl.

A bejelentés késedelmességét azon szempontból kell elbirálni, hogy miben mit veszit a kincstár a késedelem által, s ehhez kell arányitani a büntetést.

Ha a felek később teszik a bejelentéseket, mint a törvény rendeli, késleltetik a kiszabást, tehát késleltetve az illeték bevételezését, elvonják bizonyos időre az illetéknek mint az állam jogos tőkéjének kamatait.

Az állam vesztesége tehát, melyet a fenti mulasztás előidéz, a kamat elvonásában fekszik.

Ezt figyelembe véve czélszerübb volna az állam részére a késedelem idejére a 6% kamatot elévülhetlenül biztositani. Ezt az állam az illetékek mint tőkéi után joggal igényelheti.

Minthogy azonban a 6% maga nem büntetés s a jogügyletek eltitkolásának illetőleg a bejelentés elodázásának utját be nem vágja, helyes volna a 6% késedelmi kamat mellett büntetésül, tulajdonképeni büntetésül a mulasztás idejére másik 6%-ot kiszabni.

Igy tehát, aki valamely jogügyletet, mely után 100 frt illeték jár, egy évi késedelemmel jelent be, fizetne 112 frtot.

Ez eljárás biztositaná az állam részére a jogos késedelmi kamatot s tetemesen leszállitva a felfolyamodások számát, megtakaritást idézne elő az állampénztárnak is az által, hogy a munkaerő mennyisége kevesbithető volna.

Első pillanatra talán ugy tetszik, hogy az általam javasolt 12% kiszabása sok gyakorlati akadályba ütköznék s nehezitené az illeték megszabását.

De nincs ugy.

Annak előrebocsátása mellett, hogy az egy hónál rövidebb idő egy hóra volna kikerekitendő s a legkisebb büntetés 50 krban megállapitandó, a kiszabásnál a 12% kiszámitása nem járna nagy bajjal.

Az évnek 12 hónapja lévén, ahány hónapi a mulasztás, annyi 1-gyel kellene csak megszorozni a tőke illetékét.

Például egy jogügylet után 30 frt 50 kr. illeték járna; és a bejelentés 7 havi késedelemmel eszközöltetik: a 30 frt 50 kr. megszoroztatván 7-tel, mepkapjuk a 12%-ot vagyis 3 frt 66 krt.

Kiegészitésül még csak annak kivánok kifejezést adni, hogy a 12%-ból a 6% késedelmi kamatrész, bármily hosszura terjedne is a mulasztás, föltétlenül beveendő volna, mig ellenben a 6% büntetés képezhetné az aránylagos mérséklés, esetleg leengedés tárgyát.

Mocsári Béla,
pénzügyi fogalmazó.

Különfélék.

Helyreigazitás. Utóbbi számunk „*Törvénykezési Szemle*“ czimü rovatában az 54. lapon 14. sor «regale aratrum» hibásan «regula arax nem»-nek nyomatott.

—

Egy ügyvédjelölt, ki már hosszabb idő óta gyakorlaton van, alkalmazást keres a fővárosban vagy a vidéken.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 8. SZ. Budapest, 1881. február 18.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 «. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Váltókezesség és avallum. Dr. Nagy Ferencz nagyváradi jogakad. tanártól. — Az «enyhébb intézkedés» értelme és alkalmazása. Dr. Werner Rezső kassai jogakadémiai tanártól. — Nehány szó az «Öröklési jog» czimü törvényjavaslat IV. fejezetéhez. Dr. Melichár Kálmántól. — Jogirodalom. Kiss István közjoga. Dr. Horváth Jánostól. — Törvénykezési Szemle: Elrendelheti-e a bíróság hivatalból a biztositást a nem számoló zárgondnok ellen? Sz. K. ügyvédtől. — A perrendtartási reform. Dr. Spitzer Adolftól. — Heti szemle.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Váltókezesség és avallum.

I.

A legfőbb itélőszék, összhangzásban a budapesti keresk. és váltótörvényszék, valamint a kir. tábla felfogásával, 1880. évi julius 1-én 586. sz. alatt azon határozatot mondotta ki, *hogy a váltó hátára kezességi szándékkal vezetett puszta névaláirás váltójogi hatálylyal nem bir.* Nem vagyunk azon szerencsés helyzetben, hogy az ezen határozat alapját képezett esetet közelebbről ismernők, nevezetesen a per tárgyát képezett váltót láttuk volna. A „*Jogt. Közlöny*“ mult évi 36. sz. mellékletében is, hol az idézett döntvény közöltetett, a tényállás nem adatik elő. Ezt annyival inkább kell sajnálnunk, mert a tényállás teljes ismerete nélkül nem vagyunk képesek magunknak a kimondott határozat horderejéről biztos tájékozást szerezni. Ha azonban azon feltevésből indulunk ki, hogy a fenforgott esetben egy a forgató neve alatt szereplő aláirásról, *a forgatmány avallumáról* volt szó; ha továbbá tekintetbe veszszük, hogy a mi a forgató neve alatt létező aláirásról áll, annak a kibocsátó és elfogadó avalistájáról is kell állania: akkor a kimondott határozat igen nagy horderővel bir. Nem keveseb bet jelent az, mint egy oly váltójogi intézmény érvénytelenitését, mely az egész világon érvénynyel bir. Nincs váltójog, mely az avallumot, egy már létező váltónyilatkozat együttes aláirását, kötelezőnek el nem ismerné. Csak a magyar váltójog tegyen e tekintetben kivételt? Valóban érdemes a kérdést közelebbről szemügyre venni, annyival inkább mert az avallum érvényessége, a mint azt még kimutatni fogjuk, az uj váltótörvény hatályba lépte előtt nálunk sem vonatott kétségbe, a kimondott határozat tehát egyuttal szakitást jelent az eddigi magyar joggal.

A mi a legfőbb itélőszéket valamint az alsóbb bíróságokat az avallum érvénytelenitésére inditotta, az részint azon, a közölt döntvényben ugyan ki nem emelt körülmény, hogy a magyar váltótörvény az avallumról nem szól, részint azon kifejezetten bevallott indok, hogy a v. t. 66. §-a a kezesség külső alakját határozottan előirta, annak érvényéhez nemcsak a kezes aláirását, hanem a kezességi nyilatkozatot is követeli. A legf. itélőszék tehát abból indul ki, *hogy az avallum nem más, mint kezesség*, a mint hogy a fenforgó esetben csakugyan ezen czélra is szolgált. Miután pedig az avallum a v. t.-nek a kezességre vonatkozó szabályainak meg nem felel, annak váltójogi hatálya nem lehet. Az argumentátió tökéletesen helyes. Csak az a kérdés, a praemissa is helyes-e? *vajon az avallum csakugyan kezesség-e?* Ennek eldöntésétől függ, vajon a legf. tsz. határozata megállja-e helyét vagy nem? Azért ezen kérdéssel tüzetesebben kell foglalkoznunk.

II.

Meg kell vallani, hogy a felvetett kérdésre felelni nem könnyü. Az avallum és váltókezesség tana az elméletben egyike a legzavarosabbaknak s a törvényhozások felfogása is vajmi kevéssé egyöntetü és tiszta. Helyes fogalmakkal ezen két intézményről s azoknak egymáshozi viszonyairól jóformán csak a legujabb időben és még most is csak igen szük körben találkozunk, miért is méltánytalanság volna a mi bíróságainkat vétkes tudatlansággal, lelkiismeretlen könnyelmüséggel vádolni, még ha azoknak felfogását helyesnek el sem ismernők, főleg ha tekintetbe veszszük, hogy a kérdéssel eddigelé nálunk még kevésbbé foglalkoztak, mint ez külföldön történt, s hogy a törvényhozások épugy mint az elmélet terén általában tulnyomóan csakugyan azon felfogás van érvényre emelve, miszerint avallum és váltókezesség között nincs különbség.

E felfogás uralkodik mindenekelőtt a *franczia* s mindazon váltójogokban, melyek közvetlenül a franczia váltójog alapján állanak. A *Code de Commerce* 141. czikke szerint az avallum a váltó fizetésének biztositása függetlenül az elfogadmánytól és a forgatmánytól; a 142. czikk szerint pedig az avallum nemcsak magán a váltón, hanem külön okiraton is állhat. A C. com. tehát az avallumot nemcsak azonositja a kezességgel, hanem a váltón kivül adott kezességet is az avallum fogalma alá vonván, azt ugyanoly hatálylylyal ruházza föl, mintha az magán a váltón szerepel. A közpolgári kezességtől az avallum csak abban különbözik, hogy az avalista a kibocsátóval és forgatókkal egyetemlegesen felelős, hacsak a felek közt ellenkező megállapodás nem jött létre, holott a közönséges kezes csak azon esetben vonható felelősségre, ha a főadós nem fizet (C. civil 2011. cz.). Tulajdonképen a C. com., midőn avallumról beszél, nem is gondol puszta névaláirásra, hanem valóságos kezességi nyilatkozatra, a mely gyanánt épen a „*pour aval*“-féle kifejezés vétetik. A puszta névaláirásnak azonositása a kifejezett kezességgel csak a franczia elmélet és gyakorlat azon magyarázatán alapul, hogy miután a C. com. az avallumnak formáját elő nem irta, nem lehet feltételezni azt, miszerint a C. com. a létező szokást, hogy kezesség puszta névaláirással adassék, el akarta törölni. «Assez ordinairement — ugymond Pardessus — la signature de celui qui donne son aval sur la lettre de change, est précédée des mots *pour aval.* Mais aucune forme spéciale n'étant déterminée, il y a lieu de croire que l'usage de le donner *par une simple signature,* n'est point abrogé». (*Court de droit commercial* 5. kiad. II. köt. 256. lap.) Hasonlóképen szól pl. Riviere. «L'aval se donne en ecrivant simplement sur la lettre de change ces mos: *Pour aval*, avec la signature de celui qui le souscrit; mais ces mots ne sont pas sacramentels. Bien plus, on décide asse?

généralement, comme on le décidait autrefois, que la simple signature sur la lettre, de la part de celui qui veut consentir un aval, suffit: la loi n'ayant édicté aucune forme spéciale, il paraît certain que les rédacteurs du Code de commerce n'ont pas abrogé cet usage, qui était assez général.» (Répétitions écrites sur le *C. com.* 7. kiadás 414. lap). Kitünik egyuttal ezen idézetekből, hogy a puszta névaláirás a franczia váltójogi forgalomban a C. com. előtt is kezességnek tekintetett.

Hogy mennyire kevéssé kétséges a franczia jogászok előtt, miszerint avallum és váltókezesség egy és ugyanaz, legjobban kitünik az avallum elméleti definitióiból. Igy a már idézett RIVIERE következőleg definiálja az avallumot: «L'aval *est une espèce de cautionnement* par leguel un tiers garantit le paiment da la lettre de change.» *(Répétitions* 413. l.) PARDESSUS pedig azt mondja: «Il suffit de remarquer que l'aval *étant un cautionnement*, celui qui l'a donné est soumis aux mêmes obligations que la personne cautionnée; que, de quelque manière qu'il soit donné, il suit la règle générale *des accessoires d'une créance* stb.» *(Cours de dr. comm.* II. 258. l.)

A Code commerce érintett intézkedéseivel teljesen azonos a *hollandi* kereskedelmi törvény, melynek 130. czikke még határozottan kifejezésre is juttatja, hogy a mit avallumnak neveznek, az kezesség: «De betaling an eenen wisselbrief kand, onverminderd de acceptatie van den betrokkene (intézményezett), bovendien verzekerd worden door eenen borgtogt (kezesség) *aval* genaamd.» Teljesen azonosak továbbá az *olasz* k. t. 226. és 227. czikkei; a *spanyol* k. t., melynek 475. czikke szintén határozottan kiemeli, hogy az avallum kezesség; a *portugálli* k. t. 351—353 czikkei; a revideált *belga* k. t. illetve az 1872. május 20-kán kelt törvény 31. és 32. czikkei és mások; mig a *svéd* vrszb. 91. §-a és a *finn* vrszb. 89. §-a nem követik ugyan teljesen a C. com.-t, de azért az avallumot mégis szintén a váltókezeséggel azonositják.

III.

Valamint a franczia váltójog területén, ugy a *régibb német* valtójogban is az avallum a kezességgel teljesen azonosittatott. (V. ö. pl. HEINECCIUS: *Elementa juris cambialis 1742.* cap. III. §. 26. és 28) bár a váltótól elkülönitett okiraton előforduló kezességnek váltójogi hatály nem tulajdonittatott, sőt némely törvényhozások szerint még a váltón szereplő kezességnek sem. (Igy még egy 1821. szept. 28-án kelt osztrák udvari rendelet szerint). Még a jelen század elején is a német elmélet kizárólag az avallumot kezességnek tekinté, ezen kifejezést arra is használván fel, hogy a váltón előforduló kezességet a külön okiratban kiállitott kezességtől megkülönböztesse. Igy pl. a kitünő osztrák iró WAGNER azt mondja: «Die Wechselbürgschaft ist zweifach: die eigentliche, *welche insbesondere Aval heisst*, und die uneigentliche. Die eigentliche Wechselbürgschaft, das Aval, ist jene Bürgschaft, welche durch die Aufschreibung des Bürgen als solchen auf den Wechsel selbst, die uneigentliche jene, welche bloss mündlich oder auf einer separaten Urkunde contrahirt wird.» *(Kritisches Handbuch des in den österreichisch deutschen Staaten geltenden Wechselrechtes 1823.* I. köt. 255. lap). Még a köz. német vrszbly előtti legnevezetesebb váltójogi iró: TREITSCHKE is az avallumot, mely alatt azonban már egyedül a puszta névaláirást érti, kezességnek tekinti s ennek folytán még az avalista egyetemleges felelősségét is tagadásba veszi. *(Alphabetische Encyclopädie der Wechselrechte u. Wechselgesetze 1831.* I. kötet, 243. lap). E mellett azonban Treitschke összhangzásban, különösen a *porosz Landrecht* II. r. VIII. czim 785. §-ával, különbséget tesz azon eset között, midőn valamely váltónyilatkozat egyes számban, és midőn többes számban van kiállitva, illetve azon eset között, midőn különösen mint intézvényezett és a megelőző forgatmányban mint forgatmányos csak az egyik aláiró, és azon eset között, midőn valamennyi aláiró van megnevezve; első esetben a nyilatkozat második, harmadik aláirója kezes, ellenben utóbbi esetben az első aláiróval egyenlő minőségben felelős.

De még a köz. német vrszbly utáni irók között is számosan vannak, a kik az avallumot pusztán mint kezességet fogják fel, illetve avallum alatt nem pusztán névaláirást, hanem kezességi nyilatkozatot is értenek. Ez áll különösen az ujabb *osztrák* váltójogi irókról, kik közül BLASCHKE-t emeljük ki, a ki az avallumot és kezességet következőleg adja elő. A váltói kezesség vagy eltakarva, vagy nyiltan történhetik. Az eltakart kezesség, mely vagy forgatmány, vagy intézvény, vagy elfogadmány, mint kezesség egyáltalán nem szerepel, egyedül a nyilatkozat külső formája határozván. A nyilt váltói kezesség pedig vagy tulajdonképeni váltói kezesség, ha magán a váltón fordul elő, vagy nem tulajdonképeni váltói kezesség, ha a váltón kivül adatik. A tulajdonképeni váltói kezesség történhetik vagy 1. *a váltó együttes aláirása által (per aval)*, 2. forgatmány által Az avallum formájában történő kezesség ismét *3-féle* alakban fordulhat elő: *a)* határozott kezességi nyilatkozat formájában, *b)* mint a váltó, a forgatmány, vagy az elfogadmány *puszta aláirása* minden hozzáadás nélkül, *c)* mint a váltó másodlatának alárirása. *(Das österreichische Wechselrecht.* 6 kiadás 1872. 114—115 lap.)

IV.

Ha azonban a német elméletben még a köz. n. vrszbly után is találkozunk azon felfogással, hogy az avallum kezesség, sőt nem is a puszta névaláirásnak technikus kifejezése: ugy ez mégis mindinkább mint kivétel jelentkezik. Mindinkább érvényesül azon felfogás, hogy az avallum egyedül egy már letező váltónyilatkozat puszta aláirását jelenti, s mint ilyen a kezességtől megkülönböztetendő. Első, a ki ennek energikus kifejezést adott, a váltójog nagymestere: THÖL volt. Ő elismeri, hogy az avallum rendszerint kezességi szándékkal adatik, de ez nem feltétlenül szükséges s még ha a kezességi szándék fenforog is, az csak mint a váltónyilatkozat alapját képező értékviszony (valuta) jön tekintetbe. *„Der Aval ist nicht eine Bürgschaft, auch nicht eine Wechselbürgschaft, es liegt ihm aber regelmässig eine Verbürgung als Valuta unter, aber nicht immer, denn dieselbe Form hat noch andere Zwecke als Verbürgung.“* Az avallum hatásai iránti kérdést nem szabad ugy feltenni, hogy minő jogi hatása van annak, ha egy váltón egy név más név alá iratik? mert lehetséges, hogy a felül álló név később iratott mint az alsó; ugy sem szabad feltenni a kérdést, hogy minő joghatálya van egy névnek, mely egy váltón más név alatt áll? mert ugyanoly joggal lehet azon név joghatálya iránt kérdést tenni, a mely egy más név fölött áll. A kérdés inkább ugy teendő fel: hogy minő joghatálya van több, a váltón egymás alatt álló aláirásnak? A kérdés ilyetén feltevése a helyes felelethez is közelebb vezet, t. i. *hogy az egyik név birtokosa sem nagyobb sem kisebb mértékben nem lehet felelős, mint a másik név birtokosa.* Ha már most tekintetbe veszszük, hogy több név egy váltón vagy egy intézvény, vagy egy forgatmány, vagy egy elfogadmány (névbecsülési elfogadmány is) vagy egy saját váltó aláirása gyanánt

szerepelhet: ebből következik, hogy mindegyik aláíró vagy mint intézvényező vagy mint forgató, vagy mint elfogadó, vagy mint saját váltó kibocsátója és pedig az egész váltóösszegért illetve viszkereseti összegért azaz *egyetemlegesen* felelős. Vajon a kérdéses nyilatkozat egyes vagy többes számban hangzik, teljesen közömbös. (*Das Wechselrecht* 4. kiadás 575. s k. l.).

Hasonló felfogást találunk a legtöbb ujabb német váltójogi irónál: RENAUD-nál, HARTMANN-nál, WÄCHTER-nél, VOLKMAR és LÖWY-nél stb. Ez egyuttal azon felfogás, mely a köz. *német váltórendszabályban* és a *német birói gyakorlatban* is érvényre van emelve. A német vrszbly 81. czikkének szövege e tekintetben nem hagy semmi kétséget: «Die wechselmässige Verpflichtung trifft den Aussteller, Acceptanten u. Indossanten des Wechsels, *sowie einen Jeden, welcher den Wechsel, die Wechsel copie, das Accept oder das Indossament mitunterzeichnet hat,* selbst dann, wenn er sich dabei nur als Bürge (per aval) benannt hat.» Az együttes aláirás tehát a kezességgel egyenes ellentétbe állittatik, s nemcsak hogy az együttes aláirás a kezesség fogalma alá nem vonatik, hanem még a kifejezett kezességi szándékkal történt együttes aláirástól is a kezességi minőség megtagadtatik. A legnagyobb tévedés az id. czikk utolsó szavait ugy magyarázni, mintha a német vrszbly itt a kezességet szabályozta volna, a mint azt legtöbben épen nálunk hiszik. Sőt ellenkezőleg, a német vrszbly a kezességet sem a 81. czikkben, *sem egyáltalában* nem szabályozta, (l. PLÓSZ: *Magyar váltójog* is 249. l.) a mivel azonban nem akarjuk mondani, hogy a váltókezesség a német váltójogban ismeretlen vagy érvénytelen. A német elmélet és gyakorlat az avallum mellett a kezességet is elismeri, de kezességnek csakis a kifejezett kezességi nyilatkozatot tekinti s ennek hatályát az avallumtól lényegesen eltérőleg állapitja meg. Mig ugyanis az avalista egyetemleges váltókötelezett (n. vrszb. 81. cz. 3. bek.), a ki sem beneficium excussionissal, sem ben. divisionissal, sem magában véve és eltekintve az alapul fekvő viszonytól, társ-aláirója ellen viszkeresettel nem bir: addig a kezesség ugyanazon szabályok alá esik, mint a közpolgári kezesség; a különbség csak az, hogy a kezes, ha a kezesség a váltón áll, váltói uton támadható meg. (V. ö. THÖL 149. §. WÄCHTER: *Encyclopädie des W. R.* 163. sk. l. BORCHARDT: *A. D. W. O.* 6. kiadás Zus. 726 s mások).

A német váltójog ezen szigoru megkülönböztetése avallum és váltókezesség között nem áll elszigetelten. Sőt e megkülönböztetés még határozottabb törvényes elismerést nyert pl. az *orosz* váltórenoszabályban, melynek 634. és 635. czikkei következőleg szólnak: «Mindazon esetekben, midőn valamely váltó több személy által van kibocsátva, forgatva vagy elfogadva, ezek egyetemlegesen vannak kötelezve, hacsak mindegyiknek része a váltóban különösen meghatározva nincs kitéve, hogy ők a váltót csak mint kezesek irták alá, mindegyik mint *főadós* felelős. Ha ellenben a kezesség a váltóban határozottan ki van fejezve, csak ugy felelősek, ha a főadós fizetésképtelen, ez esetben azonban a váltójog szigora szerint. Ha pedig a kezesség külön okiraton vállaltatott, a közönséges magánjogi szabályok nyernek alkalmazást.» Ez a legszabatosabb törvényes meghatározása az avallumnak és a váltókezességnek, melyet egyáltalában találunk; s valóban sajnálatra méltó, hogy az orosz váltótörvény ezen intézkedései nálunk teljesen ignoráltattak.

Dr. Nagy Ferencz,
nagyváradi kir. jogtanár.

Az „enyhébb intézkedés" értelme és alkalmazása.*

(Az 1878. 5. t. cz. 2. §-ához.)

(Folytatás.)

Vajon az itt megismertetett elmélet helyes-e vagy nem, leginkább kitünik annak gyakorlati alkalmazásából az egyes számbavehető esetekre. Hogy itt csak oly esetekről lehet szó, melyeknél a különböző idejü törvényeknek a büntetés összerü kiszabására vonatkozó intézkedései eltérők, azt fölösleges emlitenem, miután egyenlő intézkedéseknek alkalmazásából csak egyenlő eredmény (összerü büntetés) származhatik.

1. Ide tartozik mindenekelőtt azon eset, midőn a törvényeknek intézkedései mindenben megegyeznek egymással, csak a *megállapitott büntetésre* nézve eltérők. Itt ismét több lehetőség gondolható:

a) A büntetés mindegyik törvényben ugy *minőségileg* mint *mennyiségileg különbözőleg* van megállapitva. Ez több esetben fordulhat elő: igy a büntetés mindkét törvényben föltétlenül meg van határozva, pl. az egyikben ugyanazon bűnesetre *halálbüntetés,* a másikban *életfogytiglani* szabadságvesztés-büntetés (fegyház) van elő irva; ez esetben semmi kétség, hogy ez utóbbi büntetés és annak törvénye fog mint legenyhébb alkalmazást nyerni. De lehetséges, hogy az egyikben a büntetés föltétlenül határozott, (pl. halál vagy életfogytiglani börtön), a másik törvényben pedig az csak viszonylag van meghatározva (pl. 10—15 évig terjedhető fegyház). Itt sincs kétség, hogy a viszonylag határozott büntetés törvénye nyer alkalmazást, még akkor is, ha netán ez minőségre nézve sulyosabb lenne a másiknál, mert a büntetés sulyossága vagy enyhesége nem csupán annak minőségétől (intensivitas), hanem mennyiségétől (extensivitas) is függ. De végre az is lehetséges, hogy a büntetés mindkét törvényben viszonylag van csak meghatározva, mi többfélekép fordulhat elő: az egyik törvényben a büntetés minőségileg és mennyiségileg van meghatározva, (péld. 5—10 évig terjedhető börtön), mint a másikban, (péld. 10—15 évig terjedhető fegyház), vagy az egyikben a büntetés minőségileg, (például 10—15 évig terjedhető börtön), a másikban pedig mennyiségileg enyhébb (pl 5—10 évig terjedhető fegyház.) Előbbi esetben semmi kétség az enyhébb büntetés iránt nem foroghat fön; az utóbbi esetben azonban már kérdés: vajon az intensive enyhébb, de extensive sulyosabb, vagy pedig az intensive sulyosabb, de extensive enyhébb büntetés nyerjen alkalmazást? Ez esetben nincs más mód, mint a kérdést a büntetések intensivitása és extensivitása közti arány szerint a vádlottra való tekintettel dönteni el, mi birói arbitrium tárgyát képezi. Ezen szempont döntő az esetben is, ha mennyiségileg enyhébb börtön, mennyiségileg sulyosabb államfogházzal concurrálna, mely esetben ez utóbbi nyerne mindig, mint intensive aránytalanul enyhébb büntetés alkalmazást.

b) A büntetés a törvényekben vagy *csak minőségileg,* vagy *csak mennyiségileg különböző.* Előbbi esetben semmi kétség, hogy a minőségileg enyhébb (pl. 5—10 évi börtön) büntetés fog alkalmazást nyerni (5—10 évi fegyház). Utóbbi esetben azonban több különbség fordulhat elő. Lehetséges ugyanis, hogy ugyanazon nemü büntetésnek ugy minimuma, mint maximuma magasabban van az egyik törvényben megállapitva, (pl. 2—5 évig terjedhető fogház, vagy 2—5 évig terjedhető börtön), mint a másik törvényben, (pl. 3 évig terjedhető fogház vagy 3 évig terjedhető börtön) ez esetben semmi kétség,

* Az előbbi közleményeket l. a m. é. 44., 45., 46. és 49. számokban, és a f. é. 4. és 6. számokban. Szerk.

hogy ez utóbbi büntetés s annak törvénye lesz az enyhébb. De lehetséges az is, hogy ugyanazon nemü büntetésnek csak a minimuma, vagy csak a maximuma van az egyik törvényben magasabban, illetőleg enyhébben megállapitva, mint a másikban. Igy pl. az egyik törvény szerint a törvényes büntetéstétel 6 hónaptól, a másik törvény szerint pedig 1 évtől 3 évig terjedhető fogház, hogy ez esetben az összerü büntetés vádlottra nézve kedvezőbb lesz, ha az az előbbi törvény szerint szabatik ki, mely a birónak lefelé tágabb kört enged, mindenki be fogja látni. Ellenben, ha pl. az egyik törvény 1 évtől 5 évig, a másik törvény pedig 1 évtől 3 évig állapitja meg a törvényes büntetéstételt, nem az előbbi, hanem az utóbbi törvény szerinti összerü büntetés fog a kedvezőbb és ennélfogva enyhebb is lenni. Végre az is lehetséges, hogy az *egyik törvény a minimumot* (pl. egy hótól 4 évig terjedhető börtön), a másik törvény a *maximumot* állapitja meg *enyhébben* (pl 6 hónaptól 3 évig terjedhető börtön). Ez esetről már fönnebb is szó volt, de más czélból. Arra nézve, hogy ez esetben melyik törvényes megállapitás, illetőleg törvény tekintendő enyhébbnek, több nézet nyilvánult. Egyik azt tartja enyhébbnek, mely a *maximumot*, a másik viszont azt, mely a *minimumot* szállitja le, s egy harmadik ismét a körülményekhez képest, hol azt, hol emezt tartja enyhébbnek. Ez értelemben döntött a német praxis is: «Ist durch das neue Gesetz der Höchstbetrag der Strafe erhöht, der Mindenstbetrag aber herabgesetzt worden, so darf der Höchstbetrag des älteren Rechtes nicht überschritten, wohl aber kann auf den Mindestbetrag des neuen Rechtes herabgegangen. (Pezold i. m. I: 5. l.) Ezen nézetek azonban csak akkor volnának helyesek, ha a büntetést csak a maximum, illetőleg a minimum felé kellene kiszabni, nem pedig akkor is, ha a büntetés a minimum, illetőleg a maximum felé volna megállapitandó; mely esetben könnyen azon eredményre jutunk, hogy valamely cselekményt, melyre kisebbszerü volta miatt elkövetésekor csak egy havi börtönt szabtunk volna ki, az uj törvény szerint (melyet pedig a maximum leszállitása miatt enyhébbnek tartunk) nem sujthatnánk 6 hónapnál kevesebb tartamu börtönbüntetéssel; vagy hogy valamely bűncselekményre, mely az elkövetésének napján érvényes törvény szerint nem volt 3 évi börtönnél nagyobb büntetéssel sujtható, négy évi börtönt kell kiszabnunk azon hamis ürügy alatt, hogy az uj törvény enyhébb. (Carrara: *Programma* II. 763—764. §§.) Mindkét nézet azáltal, hogy csak a maximumból, illetőleg a minimumból indul ki az összerü büntetés kiszabásánál, egyoldalu s ép azért hibás; az összerü büntetést a biró miudenkor az egész törvényes bűntételből (minimum és maximum) fogja kiszabni; különösen áll ez, ha a büntetés sem fölfelé, sem lefelé, hanem annak középmértéke állapitandó meg. Miért is egy harmadik nézet az *arány* kiszámitását gondolta ki s a kérdés megoldását attól tette függővé, vajon a maximum fölemelése vagy a minimum leszállitása nagyobb-e? De — jól mondja Carrara (*Progr.* II. 765. §.) — «e tétel (mely számtanilag tán helyes lehet) jogilag, lényegében önkényes és semmi hibát nem hoz helyre, s ha esetleg a különbségek egyenlők, (mert az uj törvény pl. hat hónappal fölemelte a maximumot s szintén hat hónappal szállitotta le a minimumot) nem oldja meg a problemát.» Ez esetben inkább helyesebb nézet szerint, mindenekelőtt a fönforgó bűnesetre ennek relativ büntetendőségéhez képest mindegyik törvény büntetés tétele szerint külön-külön volna megállapitandó az összerü büntetés, s az ekkép megállapitott összerü büntetések közül az volna alkalmazandó, a melyik adott esetben a vádlottra nézve legkedvezőbb s ennélfogva legenyhébb; vagyis ez esetben a legenyhébb összerü büntetés törvénye volna a legenyhébb és ennélfogva alkalmazandó törvény. E nézeten látszik lenni maga Carrara is, midőn a fönnebbi esetre vonatkozólag ekkép nyilatkozik (*Progr.* II. 768—9. §§.): «Véleményem szerint . . . azon biróságnak, mely hivatva van az enyhébb törvény elsőbbségét kimondó szabály alkalmazására, mindenekelőtt a tett beszámitása mennyiségének és fokának kérdését kell eldöntenie s e vizsgálat mellett előre kell megállapitania, vajon a vádlott tettének különös viszonyai mellett a beszámitás legmagasabb vagy legalacsonyabb foka felel-e meg. Ha az első problemát minden egyes esetben külön tétel által megoldjuk, könnyen meghatározhatjuk: vajon azon törvény enyhébb-e, mely a maximumot, vagy pedig a melyik a minimumot szállitja le. Nem szükséges, hogy a kérdést föltétlen szabálylyal oldjuk meg ott, a hol a föltétlen szabály fölállitása lehetetlen; nem helytelen, hogy a törvény enyhébb voltát nem elvont, és állandó minden vádlottra vonatkozó tétel által határozzuk meg, ha az ily tétel sok esetben téves és saját elvével ellentétben lehet. Nem helytelen, ha e meghatározásra *concret*, de nem csalékony számitás által jutunk.» *Dr. Werner Rezső.*

(Befejezése következik.)

Nehány szó az „Öröklési jog“ czimü törvényjavaslat IV. fejezetéhez.

Az öröklési jog czimü törvényjavaslat szerzőjét a jogméltányosság és humanitas eszméi vezették, midőn a házasságon kivül született (köznyelven törvénytelen) gyermekeknek kivételes örökösödést enged az atya hagyatékában. A javaslatba fölvett IV. fejezet egyszersmind uttörés e szerencsétlenek *családi viszonyainak* rendezéséhez, mert nem szenvedhet kétséget, hogy ez initiativa után, ha a családjogról fog javaslat alkottatni, abban a házasságon kivül szülöttek családi helyzete és viszonya a kor igényeihez képest nyerend szabályozást.

Csodálatra méltó, hogy a müveletlen legrégibb ókor s a barbár középkor államai gondoskodtak szeretetteljesen a családból kitaszitottakról, kikről az ujkor müvelt államainak törvényhozói megfeledkeznek.

Hazai jogunk szintén mostoha sorsban részesiti a házasságon kivül született gyermekeket. Atyjuk nevét csak azon kivételes esetben viselhetik, ha erre az atya határozott engedélyt ad, s mind név és vallás, mind illetőségben anyjukat követik, atyjuktól — bebizonyitott atyaság esetében — annak rang és vagyonához mért neveltetést és tartást igényelhetnek, de csak bizonyos életkorig — mai gyakorlat szerint 12—18 éves korig — s mely kötelesség az atya elhunyta esetében annak hagyatékát terheli. Különben minden örökségből az atya után ki vannak zárva, (Hk. II. 62; I. 17. cz. 1. és 2. §§.) egyedül anyjuk — de nem anyai rokonaik — után örökölnek. Voltak, kik e szerencsétleneket az anyai örökségből is ki akarták zárni, de ez a törvény- és szokás-joggal ellenkeznék, mivel a hármaskönyv csak az atya utáni örökségből zárja ki őket.

A tervezet szakaszait (38—48. §§.) a szigoru jog, a méltányosság és viszonosság eszméi lengik át. Szerző az eddig általában használt, a latinból származó törvénytelen gyermekek — illegitimi — kifejezést mellőzi s a helyett ezen kevésbbé szégyenitő s több tekintetben helyesebb kifejezést használja: házasságon kivül született gyermekek (uneheliche Kinder).

Mint már a fejezet fölirata is mutatja s mint a 38. §-ban világosan körüliratik, a házasságon kivül született gyermekek nem birnak absolut örökjoggal atyjuk hagyatékában, ők csak a házasságból született gyermekek vagy

örökösödésre hivatott szülők, vagy házastárs, vagyis, miként a javaslat indokolásában mondja: «a tervezet azon elvi álláspontból indul ki, hogy ha az örökhagyóval legbensőbb családi összeköttetésben oly örökösök vannak, kiknek a tervezet köteles részhez való igényt biztosit», ilyenek nem létében örökölnek, de ekkor sem az egész vagyonban, hanem — 39.—40. §§. — az öröklésre hivatott rokonok közelségi fokához megállapitott arányban és csakis akkor nyerik el az egész örökséget, ha a 41. §. szerint örökölni képes rokon nincs.

A tervezet ezen szakaszoknál a családi élet szentségét, tisztaságát és megszilárditását tartotta szem előtt, miután nem engedi, hogy a házasságon kivül születettek a házasságból születettekkel együtt örököljenek, mivel ily intézkedések társadalmi zavarokra, bonyodalmakra vezetnek, felbontanák a család vallás-erkölcsi egységét, s megingathatnák az államot alapjaiban.

Azt lehetne fölhozni, hogy akkor nincs segitve a házasságon kivül születettek sorsán, mivel igen sok esetben nem juthatnának örökséghez, és fölhozhatnák azon közép- és ujkori államok intézkedéseit, melyek a házasságon kivül született gyermekeket a törvényes gyermekekkel együtt — bár nem egyenlő arányban — juttatják az atya hagyatékában örökséghez.

Ezek ellenében következőleg lehet felelni. Mindenesetre javit a tervezet intézkedése a házasságon kivül született gyermekek sorsán, mivel sokan oly előnyös helyzetben vannak, hogy nem kell olyanokkal concurrálniok, kik kötelesrészre tartanak igényt, s igy e szerencsétlenek egy részén már segitve van. Másodszor valamennyiök sorsán, ha nem is közvetlenül, de közvetve, javitva van az által, hogy ezen uj szabályok figyelemre méltattatván, ha a családjog fog uj szabályozást nyerni, mindenesetre gondoskodni fognak oly határozmányokról, melyek a jelenlegiekkel összhangban a természetes gyermekeknek nemzőikhez való viszonyát rendezni s az atyát gyermekének rangjához és vagyonához mért eltartásra és neveltetésre szigorubban fogják kötelezni mint a mai gyakorlat, mely 12—18 éves életkorig itéli meg az eltartást, pedig ezen idő a mai viszonyokhoz alkalmazva, oly kevés, hogy legjobb körülmények mellett sem tételezhetni föl, hogy a gyermek azon életkorón tul magát fönntartani képes volna, még akkor sem, ha egyszerü földmüvelők gyermeke, mert egy 12 éves gyermek munkája nem elegendő arra, hogy megélhetését biztositsa. Hogy az atyára vonatkozó tartási kötelezettség annak elhunyta esetében a hagyatékot terhelné, annyival inkább vélelmezendő, mivel az a mai joggyakorlat szerint is igy van. Idegen államok jogintézkedéseit érvül fölhozni arra vonatkozólag, hogy a természetes gyermekek azon esetben is részesüljenek az örökségben, ha házasságból születettek is vannak, annyiban nem helyes, mivel idegen jogintézményeket más jogéletbe átültetni igen bajos. Különben azon államok, melyek a természetes gyermekeket a törvényesek mellett — de nem egyenlő arányban — örökléshez juttatják, azon nehézséget állitják föl, hogy betiltják vagy korlátolják az atyasági kereseteket.

Kiváló fontosságu a 38. §. azon intézkedése, mely a házasságon kivül született gyermekeket csak a minden kétségen kivül bebizonyitott atyaság esetében juttatja az örökléshez s egyuttal taxative fölsorolja azon módokat, melyek által az atyaság beismertnek tekintetik. Ezen intézkedés nélkül a jogos örökösök szenvedhetnének méltatlan megrövidités és csak a perlekedések szaporittatnának.

A tervezet 42. §-a ellen szintén nem tehetünk kifogást, mert teljesen jogos, hogy az atya által elismert, bár több különböző anyától született, házasságon kivül született gyermekek egyenlően részesüljenek az örökségben.

Örömmel fogadhatjuk e javaslatokat, melyek a családi élet szentségének és tisztaságának épségben tartása mellett a társadalmi bajokat kevesbitik s jogéletünket egy lépéssel előre viszik.

Dr. Melichár Kálmán.

Jogirodalom.

Magyar közjog (magyar államjog). Tárgyalja: Dr. KISS ISTVÁN nyilványos rendes jogtanár Egerben. Eger, az érsek lyceumi könyvnyomdában. 1880. Szerző sajátja.

I.

Szerző neve nem ismeretlen jogi irodalmunkban. Bevezetés a jog- és államtudományokba czimü dolgozata, főleg pedig európai nemzetközi joga, jó nevet biztositottak számára. Sőt ez utóbbi, mely az első befejezett magyar munka volt e téren, Apáthy hasonló czimü munkája mellett meglehetős használatnak örvend.

Jelen műve, melyben 546 sürün nyomatott lapon a magyar államjogot a maga teljességében tárgyalja, irodalmi tekintetben nem áll amazok mögött, sőt azt mondhatjuk, meghaladja azon mértéket, melyet az eddig magyar nyelven megjelent közjogaink nyujtanak. Ebből folyólag jelen ismertetésünk alkalmával három szempontból tartjuk ezen magyar államjogot megbirálandónak.

Az elsőt azon kérdéssel jelezhetjük, vajon van-e ezen műnek alapeszméje s ha igen, miben áll az? Megvalljuk, e kérdésre Kiss István könyvéből nehéz határozott feleletet adni, mert művének azon egységes alapgondolatát, melynek az egyes államjogi alakulatok elágazását és kifejlődését képezik, munkája elején nem fejtette ki, de még nem is vázolta.

Az 1. §. ugyan akként kezdődik, hogy az állam szerves test. Ebből azonban sem az államra nézve általán, sem különösen a magyar államra nézve nem von szerző semmiféle következtetést, hacsak azon minutiosus megkülönböztetések, melyeket Pauler Encyclopædiájából vett át, nem képezik szerinte az állami szerves test következményeit. De ő maga is a köz- és magánjog, a külső és belső közjog, azután az államjog, a közigazgatási jog, a rendészeti jog, a pénzügyi és büntetőjog közt levő különbségeket csak didacticai szempontból hozza fel; mert könyvét nem a mivelt magyar olvasó közönség számára, — mely nem igen kap az ilynemü munkán — hanem a tanuló ifjuságnak vezérfonalul és kézikönyv gyanánt irta. A jelzett axiomában és ezen distinctiókban tehát nem található fel szerzőnek a magyar államjogra vonatkozó alapeszméje.

Az 1. §. második része jelzi ugyan némileg szerző tudományos álláspontját, de azért ez sem tünteti fel alapgondolatát. E részben «magyar államjog alatt a magyar állam alkotmányának s általános kormányzati jogszabályainak foglalatját» érti. Nyomban más szóval azonban ezt akként fejezi ki, hogy a «magyar államjog azon törvények és egyéb jogszabályok összesége, melyek hazánkban az államhatalom és az állampolgárok kozt létező közjellegü (nyilvánjellegü) jogviszonyokat meghatározzák; vagyis egyrészről a magyar királynak az uralkodásra és kormányzásra vonatkozó jogait s kötelességeit, másrészről pedig a magyar nemzetnek politikai és polgári jogait s állampolgári kötelességeit állapitják meg.»

Az államjogot ezek szerint helyes értelemben veszi ugyan szerző; álláspontja tehát annyiban helyes, a mennyiben a tisztán közigazgatási részeket elvileg nem foglalja az államjogba, (ámbár könyve végén nem marad hű ezen kijelentéséhez), — kérdés tehát csak az lehet, hogy megmondott-e szerző e háromfejü definitióval mindent, a mi műve folyamában tényleg nyilvánul, megvan-e ebben a munka alapeszméje és alapgondolata? Csalódnék ki azt hiszi, hogy igen. Ez a három-egy definitio nem egyéb, mint a

keret, melyből a kép és a tartalom hiányzik; épen lényeget nélkülöző olyan formalis és üres mondás az, minőknek a német tudományosság folytán egész özönével szokták jogi tanintézeteinkben az elméket nyomoritani.

Szerző ugyan később munkája folyamán leirja bőven a magyar államot, jelzi annak jogát is. De azon leirás és jelzésből a fővonás hiányzik; az, a mit munkája elején kellett volna adnia, mert midőn szerző kimondja, hogy az állam szerves test, nem volna szabad ezen axiománál megállapodnia, hanem meg kellene fejtenie, hogy van-e annak a testnek szelleme, lelke is? Mi azt hiszszük, hogy szerző felfogása szerint az állami szerves testnek, tehát a magyar állam testének is van szellemi része, azaz akarata és személyisége.

Ezekből kellene azután a fentebbi definitióban levő «államhatalmat» és a magyar nemzet fogalmát kiemelni és a magyar államot jogi minőségében a végből kifejteni, hogy megtudjuk, vajon miben is áll hát különösen a magyar állam jogának lényege. Mert hiszen a magyar királynak joga és kötelessége csak nem alkothatja a magyar állam jogát; de meg a nemzetnek polgári és politikai jogai és kötelességei, ugy az előbbinek jogviszonya ez utóbbiakhoz, szintén nem adják a magyar államjog lényegét.

Az igaz, hogy Verbőczy szerint az összes «jog az ország szent koronájának hatóságara szállott át» ..... «minden jog ezen ország szent koronájára s általa a királyra átruháztatott.» (488. l.). De azért a magyar államjog nem a király joga. Vagy talán a szent korona eszméjében kell keresni a magyar állam jogát? Szerző a 473. és 474. lapokon szépen kifejti azt a kérdést, ki koronáz Magyarországban és igen helyesen akként adja meg reá a feleletet: «a nemzetet képviselő országgyülés.»

Valamint azonban a fentebbi definitióban nem lelhető fel a magyar államjog lényege, ugy ezen két jogi alakulat sem tünteti fel teljesen a magyar államjog alapeszméjét. A nélkül, hogy itt a kérdésbe egészen belebocsátkozhatnánk, csak annyit jelzünk, hogy a jog, ha állammal hozatik is kapcsolatba, ugy akkor is egyrészt az állam cselekvékenységének korlátja, de másrészt meg egyuttal szabadságának biztositéka és uralmának fentartója is. Szükséges tehát a magyar állam jogának lényegét is a forma fölé emelni; még pedig azért, mert annak kifejtése nélkül nincs kijelölve és kitüntetve a magyar állam cselekvékenységi köre és az sincs kiemelve, hogy meddig szabad az állami hatalomnak korlátozva lennie, hogy állam lenni meg ne szünjék.

Kivánatos volna pedig mindezen körülmények kifejtése szerző művében, főleg ott, a hol Magyarország államjogi viszonyát Ausztriával szemben tárgyalja, mert a szélsőségek épen e részben könnyen találkoznak. Vegyünk csak példát szerzőnél. A 18. lapon igen helyesen kiemeli, hogy a közös miniszterek «rendeletei (az 1867: 12. tcz. *szellemének* értelme szerint) csakis közigazgatási szük körben mozoghatnak, az államjogra pedig legkevésbbé sem hathatnak ki.» A 109. lapon ismét az áll, hogy az 1867: 12. tcz. a magyar államot s az osztrák államot egymással «jelentékeny kapcsolatba hozta»; továbbá a 111. lapon mondatik, hogy az a közös és kölcsönös védelemre irányzott kapcsolatot «szorosabbra füzte»; végre ezek után azt jegyzi meg szerző: «hogy ezen idézett tcz. által a magyar államban a birói hatalom köre épen nem (!), a törvényhozó hatalom köre csak *kevéssé*, a kormányzati hatalom köre pedig *jelentékenyen* lett korlátolva.» Vegyük most ezekhez azt, a mit szerző a 88. §-ban a magyar állam nemzetközi jogállása s a czimkérdésről egészen correct fölfogással mond s vessük p. mindezt össze azzal, a mit Niebuhr minden állam conditio sine qua non-jaként következőleg fejt ki:

«Államnak csak az nevezhető, a melynek *magamagában*, önállósága van, a mely akarni képes azt, hogy fentartja magát és *jogát érvényre emeli*. Az nem állam, — folytatja tovább — a mi ilyen gondolatot nem is táplálhat, a minek valamely *idegen akarathoz kell csatlakoznia*, s magát neki alárendelnie s ezt kell megragadnia, midőn saját élete tengődésére a legkedvezőbbnek látszik», stb.

Látható ennyiből, hogy szerző az államot, valamint műve elején mint szerves testet veszi, ugy könyve folyamán a magyar államot is inkább testileg tárgyalja. Hiányzik belőle a lélek, a magyar állam eszméje s nem lengi mindenütt körül a nemzeti génius. S mindezt az okozza, hogy könyve nem eléggé tudományos. Ez alatt azonban nem azt értjük, hogy egyes theoremák kaptafájára huzza államjogunkat, mint Korbuly tette egy pár helyen Stein fejtegetéseivel, hanem csak azt értjük, a mit Savigny ekként fejez ki: «Unsere Praxis muss wissenschaftlicher werden.» Mert csak tudományos uton lehet államjogunk legujabb alakulatát helyesen präcisirozni.

Ezt pedig legegyszerübben akként jelezhetjük, ha rámutatunk arra, hogy akként kellene államjogunkat a mai államtudományok szempontjából fejtegetni, a mint azt Wenzel Gusztáv a magánjog terén megmutatá. Ha ekként az államjog terén alapelveket vagyunk képesek kimutatni, akkor a tanuló ifjuság rövid előadásban is könnyebben tud magának képet alkotni az egészről, mint midőn a sok törvény megtanulásával nem annyira a lényeget nyujtják neki, mint inkább a bizonyitékok végtelen sorozatát állami létünk, önállóságunk és függetlenségünk begyőzésére. S épen ezért azt kell hinnünk, hogy szerző nem a magyar állam jogát a maga teljességében, hanem annak inkább «törvényes függetlenségét s alkotmányos önállását» vette műve alapeszméjéül. Ez azonban alapgondolatul véve, alig állja ki a szigoru kritikát.

Ennyiben, de tisztán és tudományos didacticai szempontból némileg hiányosnak tartjuk e művet. Előnyei rendszerében s az egyes részletek, téves és vitás kérdések alapos kidolgozásában állnak.

Dr. Horváth János.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Elrendelheti-e a bíróság hivatalból a biztositást a nem számoló zárgondnok ellen?

Egy esetet akarok közölni, mely a vele kapcsolatos tragikus esemény folytán a legutóbbi napokban sok port vert föl, különösen a főváros jobb partján érdekelt jogi körökben, és mely a semmitőszéken legközelebb megoldást talált.

A felvetett kérdés olyannyira nem tekintetett controversnek, hogy az esetre, ha öt jogász találkozott, öten azt mondták, hogy nem, és csak a hatodik merte kétkedőleg megjegyezni, hogy talán mégis!

Az eset következő:

Sch. I. fenyitő birói zár alá vett vagyonának kezelése Gr. L. budapesti ügyvédre mint zárgondnokra volt bizva. A fenyitő zárt 1876-ban elrendelte a fenyitő törvényszék, foganatositása iránt azonban megkereste a budapesti I.—III. kerületi járásbiróságot, mely bíróság a zárgondnokot is kirendelte, illetve tisztében megerősitette. A fenyitőtörvényszék később, midőn Sch. I.-t a károsult budapesti népbank részére 66,000 frt megfizetésében elmarasztalta, a további lépések megtételét polgári utra tartozóknak mondotta ki, és egyuttal a gondnoki hatóságot a lezárolt vagyonra nézve a járásbiróságra ruházta át.

A zárgondnokra bizott, csaknem kizárólag követelésekből álló vagyon értéke körülbelül 85,000 frtra rugott.

A gondnok negyedévenkint számolni tartozott volna, de nem számolt, a bíróság pedig nem sürgette a számadástételt.

A budapesti népbank végre pénzéhez akarván jutni, ismételten számadásra kérte szorittatni a gondnokot, a gondnok azonban mindig halasztási kérvényeket adott be.

1880. évi november 30-án beadott egy halasztási kérvényt, melyben halasztást kért 1881. évi január közepéig.

A halasztási kérelem 1880. évi deczember 1-én megtagadtatott és a gondnok utasittatott, hogy számadását három nap alatt adja be.

A megtagadó végzés gondnoknak deczember 3-án kézbesittetett.

Deceember 4-én beadott a népbank felszámoló bizottsága egy kérvényt, melyben tekintettel arra, hogy az eddigi gondnokban nem bizik, azt gondnoki tisztétől elmozdittatni és helyébe más gondnokot kineveztetni kért.

A járásbiróság ezen kérelemnek deczember 10-én helyt adott és ugyanaz napon Gr. L. Esztergomban főbe lőtte magát.

Deczember 11-én reggel a kiküldött végrehajtó, felperesi képviselő és az uj zárgondnok kiséretében a gondnokra bizott vagyon átvétele és az uj gondnoknak való átadása végett Gr. L. ügyvédi irodájában megjelenvén, a történtekről értesült. Az uj zárgondnok rögtön felment a járásbirósághoz biztositást kérendő. Ott azonban arról értesült, hogy G. L. nejének egy az nap beadott irásbeli bejelentése alapján, melyben jelenti, hogy férje öngyilkos lett, a biztositás a járásbiróság által már hivatalból elrendeltetett. A biztositást elrendelő végzés igy szól:

»10746/880. végzés. Minthogy ezen jelentés szerint Gr. L. ügyvéd öngyilkossá lett, és ez által valószinüvé lett azon feltevés, hogy Sch. I. vagyonát, mely kezelésére bizatott s melyről többszöri felszólitás daczára sem számolt, hütlenül kezelte, a biztositási végrehajtás a még hiányzó 85,000 frt erejéig Sch I. tömege javára ezennel hivatalból összes ingó és ingatlan vagyonára elrendeltetik s annak foganatositása végett Br. B. végrehajtó kiküldetik. Egyuttal a biztositási végrehajtási zálogjognak a budai stb. leendő előjegyzése iránt a kebelbeli telekkvi osztály megkerestetik, stb.«

A biztositási összeirás ezen végzés folytán Gr. L. ingó vagyonára még aznap megkezdetett és másnap vagyis decz. 12-én befejeztetett, lefoglaltatván mintegy 25,000 frtra becsült butorok és követelések.

Deczember 13-án Gr. L. hagyatéka ellen a csőd megnyitatott és a kinevezett perügyelő és ideigl. tömeggondnok Dr. A. L. deczember 14-én a biztositást elrendelő végzés és összeirás ellen semmiségi panaszt adott be, melynek indokai következők:

Semmis a végzés:

1. mert a prtás 338. és köv. §§. szerint biztositási végrehajtás hivatalból semmi szin alatt el nem rendelhető;

2. mert a Sch. I. zárlati tömegénél érdekelt hitelezők a biztositási végrehajtás elrendelését nem kérték, főleg azért, mert az elhunyt fizetésképtelenségét és azon körülményt, hogy Gr. L. örökösei egyidejüleg a hagyaték felett csődeljárást kértek, igen jól tudván, a büntetőtörvénybe ütköző cselekedetet nem akartak elkövetni;

3. mert a biztosittatni rendelt követelés sem valódiságára, sem mennyiségére, sem esedékességére nézve az illető hitelezők és Gr. L. közt tisztába hozva még nem volt, ezt tisztázni épen Gr. L.-nak beadandó számadása volt hivatva, a bíróság előtt pedig kétségtelen volt, hogy nevezett számadásait még be nem adta, örökösei pedig sehol el nem ismerték, hogy örökhagyójuk Sch. I. tömegébe 85.000 frttal tartoznék;

4. mert a sérelmes végzés meg nem nevezi azon személyt, a ki ellen a biztositás elrendeltetett, Gr. L. ellen elrendelni nem lehetett, mivel az 1880. deczember 10-én már halva volt, örökösei pedig a végzésben meg nem neveztetnek, végrehajtást szenvedett tehát nem élhet a pdtás 344. §-ában biztositott jogával;

5. mert Sch. I. tömege képviselője a biztositás elrendelését nem kérte, holott az az 1880. évi 10.521. sz. végzéssel Sz. K. ügyvéd ur személyében ki volt rendelve;

6. mert az 1880. évi 10.521. sz. végzéssel Gr. L.-nak elrendelt zárgondnoki elmozdittatása és a zárlat alatt állott vagyonnak az uj zárgondnok kezéhez rendelt átadása foganatositva még nem volt, a bíróság tehát nem tudhatta, hogy a kezelés alatt állott összes Sch.-féle vagyon átadatott-e az uj zárgondnoknak vagy nem, a biztositás elrendelése tehát mindenesetre időelőtti, még ha egyébként elrendelhető lett volna is;

7. mert a biztositás ily módon történt elrendelése a pdtás 340. §-nak rendelkezését lehetetleniti és mert az elrendeltetett Gr. L. ingatlan vagyonán is, holott a biztositás a pdtás 340. §. szerint csak ingók összeirása által történhetik.

Kéri tehát a biztositást elrendelő végzést és az annak alapján foganatositott foglalást a pdtás 297. §. 1. 2. és 18. továbbá 338—344. §§. alapján megsemmittetni.

A semmitőszék 1881. évi január 26-án tartott nyilvános ülésében 1187. sz. a. következőleg határozott: «A semmiségi panasz elvettetik; *mert a jelen esetben nem a pts. 338. §-ában megjelölt követelés, hanem oly idegen vagyon végrehajtási becsértékének biztositása forog kérdésben, a mely vagyont a kir. járásbiróság, mint a bűnfenyitő törvényszék által elrendelt biztositás foganatositása végett megkeresett biróság Gr. L.-nak zárgondnoki felelős kezelés végett számadási kötelezettség mellett átadott*, és a melyről a kinevezett zárgondnok a nyert halasztások után kitüzött záros határidő alatt sem számolván, a kir. járásbiróság annak összes vagyonára azon érték erejéig, melyről az neki számolni tartozott, a neheztelt biztositást saját jogkörében eszközölni hivatva volt;

mert a biróság az általa kinevezett zárgondnok őrizetére s kezelésére bizott vagyonra felügyeletet gyakorolni, *a zárgoudnokot minden peres eljárás nélkül számadásra kötelezni* s a számadás eredményét megállapitani kétségtelenül jogositva lévén, *ebből kifolyolag ugyanazon biróság attól sem lehet elzárva, hogy az utasitásának eleget nem tevő zárgondnok ellen, az annak átadott tárgyakra nézve s azok értéke erejéig a kivánt számadás elmulasztása esetében a megfelelő biztositási intézkedéseket a fenforgó szükséghez képest hivatalból is megtehesse; miért is a kérdésben forgó biztositási intézkedés ellen emelt semmiségi panasz alaposnak nem vétethetett.*"

Megjegyezzük, miszerint ezen határozat hozatalakor a Sch. I.-féle vagyon átadása ellen szintén Dr. A. L. tömeggondnok által beadott semmiségi panaszszal felterjesztett iratokból a semmitőszék előtt már hivatalosan tudva volt, hogy a Sch. I.-féle vagyonban mutatkozó hiány 22.941 frt 84 krra rug. *Sz. K.*

A perrendtartási reform.

Sajátságos jelenség, hogy mig aránylag rövid idő alatt nagy törvényalkotásokat, mint a kereskedelmi, váltó-, büntetőtörvényt létesitettünk, sőt ugy látszik, a magyar polgári törvénykönyvet is megalkotjuk, addig a polgári törvények. rendtartás körül megállapodásra jutni képesek nem vagyunk. Ennek két oka van: az egyik, hogy a kereskedelmi és váltójog terén, ha bizonyos nagyjelentőségü kérdések, mint pl. a kereskedő fogalommeghatározása, a váltóképesség stb. megoldásukat találták, különös viszonyokból eredő intézkedések szüksége fen nem forog, és csak azon kérdés megoldása marad fen, vajon értékesitve a tudomány ujabb viv-

mányait, melyike az európai törvénykönyveknek fogadtassék el. A büntetőtörvény, de még a polgári törvénykönyv egyes intézmények kivételével sem indul ki sajátos ethnografiai viszonyokból, mert a bűntettek és büntetéseik rendszerint nem nemzetiségi jellegüek, és mert a magánjog is a munkának és a vagyonnak felszabadult volta mellett nagyobb jelenségü és indokolt eltéréseket az európai jogtól felmutatni nem fog.

A rendszer tehát a receptio, illetve a tudomány felállitotta elméleteknek és az általános érvényü jogrendszerek intézményeinek törvénybe iktatása.

A polgári törvénykezés czélszerü rendezésénél azonban népünk sajátságait és hajlamait, magán- és közdazdasági viszonyainkat, nemzetiségi törekvéseinket, népesedési és közlekedési állapotainkat, szóval sajátos természetünk minden feltételeit és eredményeit kell észlelni és megismerni. Oly feladat, melylyel más nemzetek tudósai nem foglalkoztak és melynek megoldása önmagunkra vár. Ezen körülmények tekintetében a külföldi könyvekből egyáltalán nem nyerhetünk oktatást, és régi dolog, hogy az elmélet elsajátitása könnyebb az élet és gyakorlat megfigyelésénél és könnyebb az általános érvényü jogi elméletek és a nemzeti jelleget nélkülöző idegen intézmények átültetésének egyszerü feladata, hazai jogéletünk az uralkodó viszonyokból meritett tanulságok és a helyes elméletek szerinti rendezésének kettős munkájánál. Jó törvénykezési rendtartást készitени tehát műtanilag szólva, felettébb nehéz feladat.

A fent jeleztem tünemény másik okát a nagy ellentétben találom, mely a polgári törvénykezés rendezését tekintve, illetékes körökben eddig fenállott. Az egyik oldalon volt a reformereknek tábora, mely minden compromissum visszautasitásával kivánta a szóbeli közvetlen eljárás behozatalát; szemben, — és ezekkel tartott az elsőt kivéve, minden igazságügyi kormány — azok foglaltak helyt, kik elvben szintén elismerik a szóbeli közvetlen eljárás jóságát, de nem látják hazai és különösen az igazságszolgáltatásra vonatkozó viszonyainkat annyira megéretteknek és előrehaladottaknak, hogy az eljárás ezen módja már most haszonnal és üdvös eredmény reménye mellett behozathatnék, kik tehát bizalommal levén a természetes fejlődés szükségessége iránt, a törvénykezés terén, a feltünő hiányok orvoslása mellett a fokozatos és előkészitő természetü intézkedéseket kivánnak létesiteni.

A reformerek tábora gunynyal tekintett «practicus» elleneire és oly elvenen forgatta a tollat és hangoztatta szavát, különösen a jogászgyüléseken, hogy daczára a törvényhozók legalább is szenvedőleges magatartásának alig lehetett tisztességgel ellenvéleményt koczkáztatni.

Távol legyen tőlem az elméletet a gyakorlattal ellentétbe vagy az utóbbit az első fölé állitani, de nézetem szerint a törv. rendtartartás az eljárás gyakorlati exigentiáinak tudománya, és mint ilyen a gyakorlati viszonyokban kell hogy éltetőjét és korlátait találja. Valamint a szerves testek élete bizonyos természetes feltételekhez és bizonyos zonához van kötve és valamint a szerves testek létfeltételeikkel ellenkező viszonyok közt ültetve elsatnyulnak és elfajulnak: ép ugy az intézmények, melyek az élettel függnek össze, maguknak az életet alkotó elemeknek és viszonyoknak átültetése nélkül haszonnal át nem ültethetnek. Azon törvénykezési eljárás, mely bizonyos népesedési s közlekedési, gazdasagi, nemzetiségi, müveltségi viszonyok közt kivánatosnak és helyesnek mutatkozik, más nem olynemü viszonyok közt czélellenes, sőt káros lehet.

Bármily alaposan fogjuk ismerni a kormányhoz beterjesztendő tanulmányi jelentések utján a külföldön divatozó eljárásokat, hazai viszonyainkon, anyagi és szellemi materiáljukon az keveset fog lenditeni. Szivemből üdvözlöm ennélfoga az engeszteléken ységet, mely a képviselőház jogügyi bizottsága kebelében az igazságügyi kormány előkészitő és egyengető czéljai iránt uralkodik; a törv. rendtartáson czélba vett javitások meg fogják szüntetni a kirivó fogyatkozásokat a nélkül, hogy igazságszolgáltatásunk azon szakának egésze kisérlet tárgyává tétetnék, és haladást jelezendnek azon irányban, melyet mindannyian helyesnek elismerünk. *Mert nem igazságszolgáltatásunk anyagi rosszaságát panaszolják a közvetlen szóbeliség rendszerének sürgetői,* és igazságszolgáltatásunk legfőbb bajai nem is az irásbeli rendszer természetében lelik kutforrásukat, hanem főleg a felebbviteli rendszerben és a végrehajtási eljárásban. Már pedig a felebbviteli rendszert mindvégig a szóbeliségre fektetni, erre egyhamar nincs kilátás, a felebbviteli rendszert pedig — csak példakép idézem a semmitőszék megszüntetését — a mai perrend keretében is egyszerüsitve javitni lehet, a végrehajtás pedig a tárgyalás rendjével semmi összefüggésben nincs. Lehet irásbeli tárgyalás mellett a végrehajtási eljárás igen gyors, és lehetséges, hogy közvetlen szóbeli uton nyert itélet végrehajtását alig lehet megérni. Példa erre a mostani sommás eljárás; ha jogerejü itéletünk van is; példa erre a kereskedelmi perekben követett eljárás, mely amennyiben a per gyors lefolytatását eredményezi, igazán példányszerü.

Czélszerünek vélném ennélfogva, és evvel zárom be jelen soraimat, ha polg. törv. rendtartásunk csak a rendes eljárást tárgyazó rendelkezései akként módosittatnának, hogy szabályul a jkvi tárgyalás állittassék fel, irásbeli tárgyalásnak pedig csupán nagyobb fontosságu vagy bonyolult természetü perekben legyen helye.

A rendes perek nagyobb száma oly egyszerü természetü, hogy a ki megismerni tanulta a kereskedelmi peres eljárás üdvös voltát, javaslatomat pártolni fogja.

Dr. Spitzer Adolf.

Heti szemle.

A legfőbb itélőszék büntető osztályából ellentétes itéletek kerülnek ki. Ugyanazon cselekmény bűntettnek, vétségnek, kihágásnak minősül, a vádlott bűnösnek, bűntelennek mondatik ki a szerint, melyik tanácsban itélnek felette. Van rendszeres törvénykönyv és egységes forum, s a törvény sarkalatos elvei iránt folyton eltérő megállapodások, egymásba ütköző határozatok hozatnak. A correctionalisatio megvan az egyik szobában, a szomszéd szobában nincs.

Már oda jutottunk, hogy az alsófoku biróságok zavarban vannak a törvény alkalmazása körül; az ügyészek nem tudnak, mily inditványt tenni, mert a Curia nem ad irányt.

Oka az, hogy a legfőbb itélőszék büntető szakosztálya nem tart teljes-üléseket.

A büntető-tanácsok elzárják magukat egymástól. Holott a judicatura egyöntetüségének érdeke követeli, hogy plenumok tartassanak. Ha eltérők a nézetek, capacitálják egymást.

A vegyes tanács akadály nem lehet. Részünkről meg vagyunk győződve, hogy azon birák, a kik ezen tanácsban rendszerint mint civilis, urbéri, stb. jogászok itélnek, a plenum-ban tapintatosan fel fognák ismerni azon állást, a mely őket a büntető szakosztály teljes-ülésében megilleti.

Egy ügyvédjelölt, ki már hosszabb idő óta gyakorlaton van, alkalmazást keres a fővárosban vagy a vidéken.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

BÉLYEG ÉS ILLETÉK-SZABÁLYOK.

A legujabb időig terjedő törvények és kormányrendeletek szerint. Összeállitotta *Dr. Mariska Vilmos.* Második kiadás 1879. Füzve 1 frt.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 9. SZ. Budapest, 1881. február 25.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az értékpapirok megsemmisitéséről szóló törvényjavaslat. Dr. Apáthy István egyetemi tanártól. — Váltókezesség és avallum. Dr. Nagy Ferencz nagyváradi jogakad. tanártól. — Jogirodalom. Kiss István közjoga. Dr. Horváth Jánostól. — Indokolás az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. — Törvénykezési Szemle: «Csalás kisérlete». I. Bodor László kir. alügyésztől. II. Dr. Lax A. ügyvédtől. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az értékpapirok megsemmisitéséről szóló törvényjavaslat.

A legközelebb tárgyalás alá kerülő törvényjavaslat a mellett, hogy teljesitéséül tekinthető a törvénykezési rendtartás 529. §-ában foglalt azon igéretnek, hogy a közforgalom tárgyát képező értékpapirok megsemmisitésének módjáról külön törvény fog intézkedni, egyuttal egy kétségtelen hiányt pótol, mely azon mértékben vált érezhetővé, a melyben a pénzpiacz ugy az állami, mint a magán-értékpapirokkal elárasztatott. A mi tehát a törvénykezési rendtartás alkotásakor szükségesnek mutatkozott, ma már nélkülözhetlennek tekintendő.

A forgalom tárgyát képező értékpapirok megsemmisitésénél egészen más tekinteteknek kell irányadóul szolgálni, mint a melyek az okiratok megsemmisitésére vonatkozó birói eljárásnak ugy nálunk, mint másutt is alapját képezik és képezhetik. És ez a közönséges okiratok és a forgalom tárgyát képező értékpapirok sajátszerü természetéből és jogi jelentőségéből szükségképen következik. Mig ugyanis a közönséges okiratok akkor is, ha valamely pénzbeli követelést képviselnek, illetőleg ennek igazolására szolgálnak, mindössze olyan bizonyitási eszköznek tekintendők, mely rendszerint sem a követelés keletkezésére, sem annak érvényesitésére vagy megszünésére befolyással nincsen, addig a forgalom tárgyát képező értékpapirok, a mellett hogy a forgalomban a fizetési eszközök természetével is birnak, olyképen függnek össze magával a papir által képviselt követeléssel, hogy egyrészről ez utóbbit, melynek közvetlen és egyedüli alapját a papir képezi, e nélkül érvényesiteni nem lehet; hogy továbbá másrészről a papiron alapuló kötelezettséget nem a teljesitéssel, hanem csakis a papir visszaadásával, illetőleg visszavételével lehet megszüntetni. A forgalom tárgyát nem képező papirok megsemmisülhetnek vagy elveszhetnek a nélkül, hogy e körülmény folytán a hitelező mást, mint a követelés igazolására szolgáló bizonyitékot vesztene el; ellenben a forgalom tárgyát képező értékpapirok megsemmisülésével vagy elvesztésével megsemmisül, illetőleg elvész maga a követelés is; mert a papirt, mely a követelésnek közvetlen alapja, vagyis maga a követelés volt, semmiféle bizonyitékkal pótolni nem lehet.

Ez lévén a forgalom tárgyát képező értékpapirok természete és jogi jelentősége, egyátalán nem lehet sem helytelennek, sem indokolatlannak tekinteni azon felfogást, mely a forgalom tárgyát kepező értékpapirokat a papirpénzzel azonositva, amazok megsemmisülése vagy elvesztése esetében semmiféle módot sem akar adni a volt birtokosnak arra, hogy ez a papir által képviselt követelést érvényesithesse. Az európai törvényhozások azonban ezen rideg — bár teljesen igazolható — felfogást nem tették magukévá; hanem a méltányosságból kiindulva, lehetővé teszik azt, hogy a vétlen baleset, megsemmisülés vagy elvesztés alakjában egyrészről a teljes jogvesztést feltétlenül ne vonhassa maga után; s hogy az másrészről sem az államnak, sem testületeknek vagy egyeseknek a jogtalan gazdagodás forrásául ne szolgálhasson. Mig azonban az európai törvényhozások az érintett okokból kiindulva, a forgalom tárgyát képező értékpapirok megsemmisitését, különféle modalitások mellett, megengedik a végből, hogy a megsemmisült vagy elveszett értékpapir volt birtokosa a papir által képviselt követeléshez, annak rendszerinti feltétele, vagyis a papir felmutatása és visszaadása nélkül is juthasson, kellő tekintettel vannak arra, hogy a megsemmisitési eljárás az értékpapirok forgalmi képességét ne csökkenthesse, és hogy a közönséges gondosság és figyelem mellett senki se jusson azon helyzetbe, hogy vagy megsemmisitett papirt szerezzen, vagy hogy a birtokában levő papirok által képviselt értéktől, a megsemmisitési eljárás által és ennek alapján megfosztassék.

Tekintettel a most érintett szempontokra, de egyszersmind tekintettel az értékpapiroknak a kereskedelmi törvényben is megállapitott és a vindicatiót kizáró természetére, szabályozza a javaslat a forgalom tárgyát képező értékpapirok birói megsemmisitését. A javaslat ugyanis egyrészről a megsemmisitési hirdetvény kezdő- és végpontját akkép állapitja meg, hogy az értékpapir netaláni harmadik birtokosa, a legközönségesebb gondosság mellett, mindig képes elháritani azon hátrányt, mely reá, a birtokában levő értékpapir megsemmisitése folytán háromolhatna; mert a javaslat szerint a megsemmisités általában olyan időre kihatólag mondatik ki, a midőn az értékpapir, az átalános tapasztalás szerint, forgalmi szereplését befejezte és árui minőségét elvesztette: másrészről a javaslat, ellentétben több európai törvénynyel, a megsemmisitési eljárás megindítása alapján, semmiféle intézkedést nem enged tétetni, mely által a papir tényleges birtokosa jogai gyakorlásában bármi tekintetben is gátoltatnék vagy korlátoltatnék; mert a javaslat szerint a bíróság, a megsemmisitési eljárás megindítása alapján nem tehet intézkedést a végből, hogy az értékpapirra fizetés ne történjék, vagy hogy az át ne irassék, vagy hogy ahhoz uj szelvényiv ne adassék.

A javaslat a forgalom tárgyát képező értékpapiroknak nemcsak megsemmisitését, hanem azoknak elévülését is szabályozza; a mi által, tekintettel arra, hogy a jelenleg fenálló hosszu — 32 esztendős — elévülési időt a forgalom tárgyát képező értékpapirokra helyesen alkalmazni nem lehet, hasonlag egy kétségtelen hiányát pótolja jogi rendszerünknek, a nélkül, hogy ebbeli intézkedéseivel az alkotandó magánjogi törvénykönyvvel ellenkezésbe jöhetne; mert biztosan feltehető, hogy a magánjogi törvénykönyv sem fogja a jelenlegi hosszu elévülési időt a kötelmi viszonyok tekintetében fentartani.

Dr. Apáthy István.

Váltókezesség és avallum.

V.

Az előadottakban kimutatván azt, hogy azon felfogás, miszerint az avallum a kezességgel azonos, különösen az ujabb német váltójogban — a mely pedig elismerten az első helyet foglalja el valamennyi váltójog között — nem osztatik, e helyett azon felfogás jutván érvényre, hogy az avallum, bár rendszerint kezességi szándékkal adatik, mégis lényegesen más természettel bir, mint a kezesség. E felfogást részünkről is magunkévá teszszük. Mielőtt azonban ennek alapján további következtetéseket vonnánk, legyen szabad a kérdést még az előbbi magyar váltójog alapján vizsgálni.

Már fentebb érintettük, hogy az előbbi magyar váltójog az avallum érvényességét elismerte. Arról azonban, hogy mi az avallum tulajdonképeni jogi természete? sejtelme sem volt, még akkor sem, midőn a német váltójog már elérte azon magaslatot, melyen ma áll. Az avallum szintén kezességnek tekintetett. Történt ez pedig daczára annak, hogy az 1840: XV. t. cz. ezen felfogás támogatására nemcsak nem szolgált, de sőt inkább az ellenkező értelemben volt egyedül magyarázható. Ugyanis az 1840: XV. t. cz. I. rész. 47. §-a, a mely épen a mostani Vt. 66. §-ába átment, a kezesség érvényességéhez megkövetelte azt, hogy az a váltóra irva és miként az intézvény, aláirva legyen, hozzátévén hogy az «különben váltójogi kötelezést nem szül.» A kezesség mint ilyen tehát csak mint kezességi nyilatkozat volt lehetséges, a miből eo ipso következik, hogy a puszta névaláirás mint kezesség nem érvényes. E tekintetben egészen ugyanaz állt az 1840-ki, mint a mostani Vt. szerint. De a miért az avallum a 40-ki Vt. szerint még kevésbbé volt kezességnek tekinthető, az annak 25. §-ának azon intézkedése, hogy «az, a ki váltót kibocsát, forgat, elfogad, vagy azért kezeskedik, ha csak valamely megszoritást abban határozottan ki nem köt, az egész váltóbeli sommára nézve kötelezve vagyon, *még akkor is, ha ezt másokkal közösen cselekedte*»; a mihez hozzájárul a 26. §. következő szabálya: «Ha kétséges volna is, minő tulajdonságban irta valaki nevét a váltóra, a bíróság a körülmények szerint fogja elhatározni, minemü tulajdonságban terheli őtet a kötelezettség; de köteleztetése minden esetben az egész sommára nézve kiterjed.»

Ha ezen intézkedéseket elfogulatlanul vizsgálat alá veszszük, e mellett a kezesség alakszerüségeit is szem előtt tartjuk, lehetetlen be nem látni azt, hogy midőn itt az együttaláirásról megemlékezés történik s annak teljes váltójogi hatály tulajdonittatik, a törvény távolról sem gondol arra, miszerint az együttaláirást a kezességgel feltétlenül azonositsa. Az együttes aláirás épen csak akkor tekintetik a 25. §-ban kezességnek, ha egy kezességi nyilatkozat alatt szerepel; ellenben ha egy második aláirás a kibocsátó, forgató vagy elfogadó aláirása alatt áll, az kezességet nem állapit meg. Az utolsó szavak: «ha ezt másokkal közösen cselekedte» a kibocsátóra, forgatóra, elfogadóra és kezesre egyaránt vonatkoznak, s másként nem magyarázhatók, mint ugy, hogy valamint több személy, a ki egy kezességet aláirt, egyaránt mint kezes felelős, ugy többen, a kik egy intézvényt, (saját váltót) forgatmányt vagy elfogadmányt aláirtak, egyaránt mint kibocsátók, forgatók vagy elfogadók, és pedig egyetemlegesen felelősek. E magyarázat helyessége annyival kevésbbé szenvedhet kétséget, mert hisz az idézett 26. §. világosan oda utasitja a birót, hogy az aláirás tulajdonságát ő állapitsa meg, ha ez kétséges volna

VI.

Az 1840 ki magyar Vt. tehát, midőn az avallum váltójogi hatályát elismerte, azt a kezességgel nem azonositotta, hanem ellenkezőleg attól megkülönböztette. Lényegesen azon álláspontot foglalta el, melyen a köz. német vrszb. áll, melyet tehát a helyes felfogás érvényre juttatásában tulajdonképen megelőzött. Azonban fájdalom, a törvénynek ezen felfogása nem volt az azon alapuló magyar váltójog felfogása. A törvény magyarázói nem tudtak odáig emelkedni, a hol maga a törvény állt s egészen mást magyaráztak ki belőle, mint a mi abban tényleg tartalmaztatott. Igy lett a törvény valóságos értelméből kivetköztetve, s az avallum feltétlenül kezességgé qualifikálva, daczára annak, hogy a törvény kezesség gyanánt csak a világos kezességi nyilatkozatot ismerte el.

Ezen törvényellenes magyarázatot már az 1840: XV. t. cz. első és leghivatottabb magyarázójánál: Wildner-nél találjuk, a kinél ez annyival meglepőbb, mert hisz épen ő volt az, a kinek a 40-ki hiteltörvények szerkesztésében az oroszlánrész jutott. «Setzen wir z. B. — mond Wildner — der Trassat habe bereits acceptirt, und es schreibe Jemand seinen Namen noch unter den des Acceptanten, so sprechen wohl die Umstände dafür, dass der Unterfertiger hier, weil er im Hauptvertrage gar nicht gennant ist, nur einen Nebenvertrag eingehen wollte (!) und zwar einen Nebenvertrag zur Acceptation d. h *dass er für den Acceptanten bürgen vollte* (!). Ebenso würde man, wenn Jemand seinen Namen zu dem eines Giranten geschrieben hätte, obschon er nicht selbst als Giratar im nächstvorgehenden Giro erscheint, schliessen müssen, dass er für diesen Giranten gebürgt habe« stb. (*Theoretisch-praktischer Commentar* stb. I. kötet 73. lap.) Wildner tehát teljesen azon az alapon áll, a melyen kevéssel előtte Treitschke illetve a régibb német törvényhozások, nevezetesen a porosz Landrecht álltak. Sulyt fektet arra, vajon a váltó illetve a megelőző forgatmány valamennyi vagy csak az első aláiró nevére szól-e? Azonban eltekintve attól, hogy ezen megkülönböztetés tarthatatlan, mint azt még később ki fogjuk mutatni, megfelel-e ezen megkülönböztetés a 40-ki Vt. szövegének? A 25. §. csak annyit mond, hogy ha többen közösen egy váltót mint kibocsátók, forgatók, elfogadók, kezesek aláirtak, mindegyik az egész váltóösszegért felelős, de arról a törvény mit sem szól, hogy valamennyi elfogadó intézvényezettként, illetve valamennyi forgató a megelőző forgatmányban forgatmányosként legyen megnevezve. A megkülönböztetés tehát a törvénybe erőszakosan belemagyaráztatik: e mellett pedig az avalistának oly minőség tulajdonittatik, mely ismét a 40-ki Vt. más határozott intézkedésével ellentétbe jön. Igaz már most, hogy a 40-ki Vt. szerint a kezes is *egyetemleges* váltókötelezett (25. és 48. §§.); de azért mégis nagy a különbség közte és a kibocsátó, forgató vagy elfogadó között. A miért azonban az avalista kezesnek feltétlenül különösen nem qualifikálható, az azon körülmény, hogy a kezes váltójogi viszkeresettel bir a főadós ellen (50. §.), több együttes aláiró között pedig fő- és mellékkötelezetti viszony még akkor sem létezik mindig, ha az intézvény vagy forgatmány csak egyiknek nevére szól.

A Wildner után következő magyar váltójogi iróknál az avallum azonositása a kezességgel részben még határozottabb kifejezést nyer. Igy különösen Karvassynál, Külley-nél és Apáthy-nál. Az első a kezességről szólva, többi közt azt mondja: «A kezességre nézve a különféle váltójogok többnyire abban megegyeznek, hogy. .. a váltókezesség irásban és pedig magán a váltón

eszközlendő, *habár csak a név aláírása által.*» Továbbá: «A kezes gyakran csak egyedül a nevét irja a váltóra, de gyakran a nevéhez ezen szavakat teszi: «mint kezes (Aval oder Bürge).« (*Váltójogtan* 5. kiadás 112 l.). A 113. lapon pedig a német vrszb. 81. czikkéről ugy szól, mintha az a kezességet szabályozná. Hasonlag kezességnek tekinti az avallumot Küley, midön «az anyagi váltójog iránti reformjavaslat» czimü munkájának 42. lapján a 40-ki Vt. 26. §-ához következőket hozzátétetni javasolja: «Ha pedig a váltót többen aláirták, az aláirás minősége attól függ, vajon a váltó egyes vagy többes számban van-e kiállitva: első esetben az első helyen aláirt személy főadósnak, a többiek kezeseknek tekintendők.» Végre azonositja az avallumot a kezességgel Apáthy: „*A magyar váltójog kézikönyve*“ czimü, az uj Vt. előtt megjelent művében, melynek 2. kiadásának 112. lapján, miután a váltókezességről azon, a 40-ki Vt. szempontjából hibás definitiót adja, hogy az «a váltókötelezettség elvállalása valamelyik kötelezettért azon esetre, ha ez a váltóigéretnek eleget nem tenne», azt mondja: «Az alak, melyben a kezesség elvállaltatik, rendesen abban áll, hogy a kezes nevét vagy czégjét annak aláirása alá vezeti, kiért kezességet vállal.» Ez ugyan olyképen is magyarázható, hogy az avallumnak rendesen kezesség felel meg; de hogy Apáthy valóságos váltójogi kezességet ért az avallum alatt, kitünik abból, hogy ugyanazon szakasz végén a kezes viszkereseti jogát a főadós ellen a kifejezett kezességi nyilatkoztra nem szoritja. De kitünik a reá következő 98. §-ból is, a hol a következő mondatik: «A kezesség vagy magán a váltón fordul elő, vagy nem; az első esetben váltójogi hatálylyal bir (idézve a 40. Vt. 47. §-a, a mely határozott kezességi nyilatkozatot követel) és tulajdonképeni kezességnek mondatik, az utóbbiban váltójogi hatálylyal nem bir és nem tulajdonképeni kezességnek neveztetik. A tulajdonképeni kezesség következő alakokban fordulhat elő: 1. Ha az *intézvényen* több aláirás fordul elő, az aláirók tekintet nélkül a váltó szerkezetére, mint intézvényezők egyetemlegesen felelősek, akár egymás mellé, akár egymás után irták neveiket. 2. Ha *saját váltón* fordul elő több aláirás, az aláirók egyetemleges kibocsátóknak tekintetnek. 3. Ha valamelyik *hátirat* után több aláirás fordul elő, az aláirók forgatóknak tekintetvén, viszkereset esetében egyetemlegesen perelhetők meg a viszkereseti összegért. 4. Ha az *elfogadó* aláirása mellett másoké is fordul elő, az aláirók egyetemleges elfogadóknak tekintendők» stb. Itt mindenütt az avallum tartatik szem előtt s ez tekintetik tulajdonképeni kezességnek, holott a 40-ki Vt. 47. § át szem előtt tartva, azt hinné az ember, hogy a tulajdonképeni váltókezesség az, mely határozott kezességi nyilatkozatban adatik, az avallum pedig csak eltakart kezesség. E helyett azonban a kezességi nyilatkozat a szövegben nem is emlittetik, hanem csak a puszta névaláirás, a melynek birtokosa azután kibocsátó, forgató vagy elfogadó, de e mellett valóságos kezes is. Hogy ez miként egyeztethető össze? azt részünkről megérteni nem tudjuk. Mert ha a kezes ugy felelős is, mint az, a kiért a kezességet elvállalta, tehát egyenlő módon mint a kibocsátó, forgató, elfogadó azért mégsem tekinthető kibocsátónak, forgatónak, elfogadónak, hanem mindig csak kezesnek, a kinek nyilatkozata egészen különleges szabályok szerint itélendő meg, a ki nevezetesen épen csak mint ilyen bir viszkereseti joggal a főadós ellen.

VII.

A váltókezesség és avallum ilyen zavaros fogalmai mellett indult meg nálunk a váltójog reformja. Apáthy bizatván meg az uj Vt. tervezetének szerkesztésével, az előzmények után nem igen lehetett tőle várni azt, hogy most már avallum és váltókezesség között kellő különbséget tegyen, a mi pedig annyival szükségesebb lett volna, mert hisz a reform alapjául a k. n. vrszb. vétetett. Tényleg az Apáthy által kidolgozott tervezet ily megkülönböztetést nem is tartalmaz, s a hol kezességről beszél, ott az avallumot is érti. Igy a 11. czikkben, a hol azt mondja: «A váltónyilatkozatok, — intézvényezés, kibocsátás, forgatás, elfogadás és *kezesség* — egyetemleges váltói kötelezettséget állapitanak meg» stb., s ezen szabály támogatásául egymásután a német vrszb. 81. czikkét, a C. commercet, az olasz k. törvényt és a svéd vrszblyt idézi. Ezen idézetekből kétségtelenül kiderül, hogy Apáthy a németet vrszblyban szabályozott avallumban kezességet látott, a német vrszb. álláspontját a franczia váltójog felfogásával azonosnak gondolta. Igaz ugyan, hogy a kezességet közelebbről szabályozó 14. cz. indokolása ellenkező felfogást tükröztet vissza. Nem mintha itt avallum és kezesség között határozott különbség tétetett volna, de legalább ugy hangzik, mintha a kezesség fogalom alá az avallum nem vonatott, hanem alatta csakis a kifejezett kezesség értetett volna. Miután ugyanis utalás történik arra, hogy a váltó hitelének megerősitése leginkább forgatmány által történik, folytatólag az mondatik: «Daczára azonban e kétségtelen gyakorlatnak nem lehetetlen, hogy valaki egyik vagy másik fél kötelezettségéhez *egyenesen és kifejezetten* kezesi minőségben járul» stb. Eltekintve azonban attól, hogy ha itt Apáthy csak a határozott kezesi nyilatkozatot értette volna, az ellenmondást képezne a 11. czikk támogatására szolgáló idézetekkel és saját korábbi nézeteivel; ezt annyival kevésbbé lehet föltételezni, mert a szövegben egy szóval sincs emlitve, hogy a kezességnek kezesi nyilatkozatból kell állnia. Azt kell tehát felvenni, hogy midőn Apáthy a forgatmányban eltakart kezesség ellentétét, a nyilt kezességet ki akarta emelni, nyilt kezességnek már az avallumot is értette, a mi teljesen meg is felel azon felfogásnak, mely idézett munkájában található.

Az Apáthy-féle tervezetben tehát teljesen érvényre emelkedett azon felfogás, mely az előbbi magyar váltójogban uralkodott. Avallum annyi mint kezesség, s a hol kezességről van szó, ott az avallum is értetik.

Az igazságügyminiszteri szakértekezlet, mely a tervezet fölötti tanácskozásra összeült, e felfogást birálat nélkül magáévá tette. Egyetlen hang sem hallatszott az avallum és kezesség megkülönböztetése mellett, sőt az értekezlet a tervezetnek a kezességre vonatkozó intézkedéseit nemcsak változatlanul elfogadta, de oly kommentárral is kisérte, mely az uralkodó tévhitet, nevezetesen a német vrszb. felfogása iránt is, teljesen visszatükrözteti (V. ö. Dr. Begk Hugó: *Igazs. törvények anyaggyüjteménye.* III. *Váltótörvény* 130. lap).

De az országgyülésen sem történt sehonnan felszólalás az avallum és a kezesség összezavarása ellen. A képviselőház igazságügyi bizottsága megváltoztatta ugyan a tervezet álláspontját annyiban, a mennyiben a kezességet a 40-ki Vt. intézkedései értelmében átalakitván, az alá csak a határozott kezességi nyilatkozatot s nem egyuttal az avallumot is vonta; mindazonáltal az avallumot mégis kezességnek tekintette akkor, midőn a német vrszb. 81. czikkében szabályozott avallumot a kezességgel helyettesitette.

E mellett meg is maradt a dolog. Mig tehát a tervezet az avallumot a kifejezett kezességgel azonositotta, és épen azért az avallumnak mint kezességnek érvényességét elismerte: addig az országgyülés az avallumot

szintén kezességnek tekintetette ugyan, de a kezesség érvényességét mégis attól tette függővé, hogy az határozott kezességi nyilatkozat formájában tétessék. Ezzel ki volt mondva egyuttal az is, hogy az avallum mint kezesség nem érvényes.

Dr. Nagy Ferencz,
nagyváradi kir. jotganár.

Jogirodalom.

Magyar közjog (magyar államjog). Tárgyalja: Dr. KISS ISTVÁN nyilvánYos rendes jogtanár Egerben. Eger, az érsek-lyceumi könyvnyomdában. 1880. Szerző sajátja.

II.

A második szempont, melyből ezen művet vizsgálatunk tárgyává tettük, a magyar államjog rendszerében és a tananyag beosztási módjában áll. Szerző rendszere elődeiétől némileg eltér, még pedig műve előnyére. Mindazonáltal az ő beosztása sem áll kifogáson felül.

Nem helyeselhetjük nevezetesen a műnek oly 12 részre való beosztását, mint azt szerző teszi, már azért sem, mert az első rész ugyis csak a bevezetést tartalmazza, azaz ott az előismeretek, kiváltképen a magyar államjog fogalma, forrásai, segédtanai s irodalmának vázlata tárgyaltatnak. Ez utóbbi azonban oly sovány ismertetésben részesül, hogy az egyes művek jellemző vonásai majdnem teljesen hiányzanak; akár a forrásmunkák jegyzéke czimét is viselhetné, vagy akár a mű folyamán használt idézetek között is helyet foglalhatna e szakasz. Jó lett volna némileg több idézetet tenni és az irodalmat bővebben tárgyalni.

A könyv tulajdonképeni első részét a magyar alkotmány történeti kifejlődésének vázlata képezi. Szerző ezzel 15 lapon végez. Első tekintetre belátható, hogy e rész ily kurtaság mellett helyes képet, az egyes korszakok közti különbségek kellő kitüntetését és alapos jellemzéseket nem tartalmazhat. E hiányosság oka azonban nem egyedül szerző személyében és felfogásában, hanem részben a jelenlegi tanrendszerben is keresendő.

Tudvalevőleg a jogi karnál a magyar állam- és jogtörténelem nem képez külön kötelező tantárgyat. Ez okozza aztán azt a jelenséget, hogy a tételes jogot tárgyazó munkáink a történelmi részt, az u. n. külső jogtörténelmet részben önálló fejezetekben chronologice vázolják; de a jogtörténelmet, és pedig nem egyedül csak a belső jogtörténelmet, másrészben a tételes tanok közt is, többé-kevésbbé a synchronisticus módszer szerint szintén előadják. Nem kell fejtegetni, mennyi bajt és nehézséget okoz ez a tanulás terén.

Szerző rendszerének és beosztásának is az a hiánya, hogy a történelmi államjogot, a tételes és maig is érvényes jogtól rendszeresen és teljesen nem választja el. Nem emlitve azon alaptörvényeket, melyek ma már meghaladvák, itt csak két példáját hozzuk fel e hiánynak. A magyar állampolgárság kérdésének az 1879: 50. t. cz. által történt rendezése élénken illustrálja, hogy erészbeli régibb jogunkat már a historiának adtuk át; az tehát egész terjedelmében a mai tételes jog mellé állitva, nem annyira a különbséget tünteti föl, mint inkább nehézséget és zavart okoz a tanulóra nézve. Ugynezen szempont alá esnek a karok és rendekről, valamint ezek országgyüléseiről szóló fejezetek is.

A fődolog volna, megmutatni azt, meddig van a historiai fejlemény befejezve és mi abból még a tételes, a maig is érvényes m. államjog. Ennek multja és jelene közt oly éles az ellentét és 1848 óta oly nagy a válaszfal, hogy a kettőt nem lehet többé helyesen egymás mellett a synchronisticus módszer szerint tárgyalni olyformán, miként a magánjogot, rendszer tekintetében, a magyar polgári törvénykönyv megalkotásáig tárgyalni kell. Ha Hajnik kitünő műve, a magyar alkotmány- és jogtörténelemről megjelenend, alig szenved kétséget, hogy e kérdés önmagától tisztulni fog irodalmunkban. Addig is azonban, habár egyes elvek ugy a magán-, valamint államjogunk terén átszálltak a multból a jelenbe, mégis ha tisztázni akarjuk az eszméket, nem lehet a régit az ujjal együttesen előadni, azaz a jog multját élesen meg kell különböztetnünk az érvényben levőtől.

Szerző a harmadik részben a magyar állam uralkodási és kormányformáját, Magyarország alaptörvényét és a magyar alkotmány biztositékait adja elő. Ezekre nézve annyit jegyzünk meg, hogy az e részben elmondottak, főleg azok, melyekre nézve illenek szerző előszavának azon kitételei, hogy az ismétlések majdnem elkerülhetetlenek. Épen ezért kellene az alaptörvények jellemzését, miként az a kormányrendeletek fejtegetésével helyesen történik, a bevezetésbe foglalni, a többieket pedig az illető részekbe beilleszteni. Különben a magyar alkotmány biztositékairól szóló szakasz, melyben azok taxative felsorolvák, ujnak mondható; ugy nem különben az országgyülés hatáskörét, valamint az országgyülés két házának egymáshoz való viszonyát s érintkezésök módját tárgyazó s még több szakasz is.

A negyedik rész a területi viszonyokkal, az ötödik a magyar állam törvényes függetlensége s alkotmányos önállása, valamint Ausztriához való viszonyával; a hatodik a honpolgárok közjogi viszonyával; a hetedik a törvényhozó, a nyolczadik a kormányzati vagy végrehajtó hatalommal helyes sorrendben foglalkozik. Az ez után következőkben még csak a tizedik részt, a királyi hatalomról, mely a könyv legjava, tartanók önálló részben tárgyalandónak, ugy mint szerző teszi; a kilenczedik részt a birói hatalomról, a tizenegyedik részt a katonai hatalomról és a tizenkettedik részt a társországok különös alkotmányjogáról, az illető helyekre, habár külön fejezetekbe tartanók beosztandónak. Ez utóbbi részt különösen a területi viszonyoknál lehetne előadni. A katonai és a birói hatalmat pedig a végrehajtó hatalom körébe beosztani, mert az előbbi, a mennyiben nem királyi felségjog, feltétlenül oda tartozik; a birói hatalom pedig a kormányzást illetőleg, szintén a végrehajtó hatalom körébe tartozik, a mennyiben azonban függetlenséggel bir, az alaptörvények rendelkeznek felőle.

A mit még szerző a törvényhatósági és községi kormányzat, a hivatalnokok közjogi viszonyairól, s a véderőről előad, azok nagyrészben a közigazgatási jogban tárgyaltatnak; itt csak röviden az államjogi mozzanatokat kellene kiemelni. A fegyveres erő elleni bűntettek és vétségek, a hadmentességi dij, a katonaság nyugdijazása, a kiszolgált altisztek alkalmazása, a hadsereg lószükségletének fedezése és a beszállásolás egyik másik tekintetben tartalmaznak ugyan államjogi momentumokat, de nagyrészt szintén a közigazgatási jogba tartoznak s szerző is talán csak azért vette fel ezeket bőven könyvébe, hogy minél több ujat adjon. Eltekintve attól, hogy e részben a rövidség a mű előnyére szolgálna, az 536 lapon az oly fontos részt, hogy «uj elhelyezési állomások kijelölése, valamint általában az állandó békeelhelyezés minden megváltoztatása a közös hadügyminiszter és a honvédelmi miniszter meghallgatása után ő felsége meghagyása alapján történik», — a törvényből egyszerüen kiirja, holott ez egy kis megvilátást kivánna.

Ezek után áttérhetünk az egyes részletekre és a kidolgozásra. Minthogy azonban szerző az ő egyes rectificatióit az előszóban maga kijelölte, e részben oda utalunk és itt csakis nehány részletetet mutatunk be. Nevezetesen annak igazolására, hogy szerző lelkiismeretes pontossággal kritikailag járt el, ide igtatjuk a 3. lapon levő és a 41. lapon ismételt következő definitióját: «Alkotmányunk értelmében törvénynek az oly irott jogforrást (?) nevezzük, mely egyrészről a törvényes módon összegyült országyülésen, az érvénynyel biró alkotmányos tárgyalási formák mellett

állapittatott meg, másrészről a törvényesen megkoronázott király által szentesitve, továbbá kir. pecséttel ellátva s a kellő módon kihirdetve lett.»

Habár igaz az, hogy a kir. pecsét is kellék törvényeinkhez, a minek fontosságát szerző különben fél lapra terjedő jegyzetben magyarázza, mégis ilyen német professoros fogalommeghatározásokat nem lehet helyeselnünk, mert ha valaki azt az életben oly szavakkal akarná alkalmazni, mosolyognánk felette, hogy tudákosságát fitogtatja. Rövid, a lényeget kimeritő és nem terjedelmes fogalommeghatározásokra kell törekednünk, hogy e részben jó eredményt érjünk el.

Mellőzve ezek után minden további kisebb kérdést, Magyarország és Ausztria államjogi viszonya tekintetében megjegyezzük, hogy azt a multra nézve és a történelmi fejlemény alapján elég bőven s alaposan tárgyalja; de az 1867-diki dualistikus alakulat tárgyalásánál nem emelkedik szerző elvi álláspontra és a dolog lényébe nem igen bocsátkozik, ámbár elmond mindent, a mi arra vonatkozólag a törvényekben foglaltatik. Ugy látszik azonban, hogy Biedermann, Juraschek, Ulbrich, főleg pedig Kollesberg e részbeni munkáikról nincs tudomása. Holott a másik fél részén alaposabban foglalkoznak az 1867-diki közjogi alkotásokkal, mint nálunk szerző vagy előzői.

Hogy a műből mutatványt is nyujtsunk, ide igtatjuk a hires «vis inertiæ» eredetét és jogi lényegét, melyeket szerző a 33. és 34. valamint a 347. és 348. lapokon következőleg ad elő: A Habsburg-házból való királyok alatt «a kormánynak s kiválólag a Bécsben udvari befolyások alatt álló kanczelláriának hatalmi tulkapásai ellen a megyei intézmény erős védbástyává s az alkotmánynak biztositékává fejlődött ki, — támpontot nyujtván erre kiváltkép az 1545: 33. t. cz. szelleme, melynek alapján a joghasonlatosság elvének irányadása mellett, a törvényhatóságok a törvénybe ütköző kir. s kormányrendeletek végrehajtását — azok tiszteletteljes félretételével (vis inertiæ) s illetőleg elienök való remonstratióval (felirási jog) akadályozták. E törvényczikk ugyanis a megyei tisztviselőknek meghagyja, hogy ne engedelmeskedjenek ő felsége s kormánya oly rendeleteinek, melyek javak átengedése s visszaadása tárgyában az ország törvényeivel ellenkeznek.» Az által tüntek tehát ki «a vármegyék a többi törvényhatóságok fölött 1848 előtt, hogy mint az alkotmány őrei s az alkotmányosság védbástyái szerepeltek; a mennyiben a kormányrendeletekkel szemben az ellenőrzési jogot gyakorolták. Ezen joguk értelmében, mely a mohácsi vész után következett mostoha időkben a hatalmukkal visszaélő kormányok ellensulyozásául fejlődött ki, — melyet továbbá az 1545: 33. tcz. alapján olykor tulzottan is gyakoroltak: a törvényellenes kormányrendeletek ellen, azok végrehajtása előtt felirhattak oly czélból, hogy a kormányt a rendelet visszavonására vagy sérelmes pontjainak megváltoztatására inditsák. E felirási jogot egy-egy kormányrendelet ellen többször is gyakorolták s felirásuk sikertelensége esetében a «vis inertiæ» (a nem teljesités) fegyveréhez nyultak olykép, hogy a kormányrendeletet a végrehajtás helyett tisztelettel félretették. Ha pedig azután a kormány a nem engedelmeskedő vármegyékben kényszerrel (kir. biztosok által) hajtatta végre rendeletét, a vélt jogsérelem orvoslása végett az országgyüléshez fordulhattak.»

Az ellenőrzési jog, illetőleg a «vis inertiæ» tulajdonképeni tartalmát ezek szerint az 1545: 33. t. cz. alapján pontosabban határozza meg, mint Korbuly, ki szerző szerint messze megy, midőn azt mondja, mintha az 1545: 33. t. cz. a megyei tisztviselőknek azt hagyná meg, hogy egyáltalában «ne engedelmeskedjenek ő felsége és helytartója oly rendeleteinek, melyek az ország köztörvényeibe ütköznek.»

Általában iparkodik egyet-mást rectificálni s mindezt mérsékelten teszi; a kényesebb kérdésekben pedig a középutat követi. Igy I. Ulászlónak 1440-ben azon diadémával való megkoronázását, melylyel Szt. István eltemettetett, — az ország beleegyezése mellett és mint szükségből történtet, iróink nagyobb részével érvényesnek tekinti. Az enyhébb felfogásnak hódol szerző abban is, hogy nem osztja Korbuly azon nézetét, mintha II. József a magyar királyok számát nem szaporitaná.

Egészben véve szerző jó apparatussal dolgozik, nézetét tisztán s majdnem mindig egyszerüen adja elő. Műve hacsak személyi tekintetek utját nem állják., el fog terjedni s igen használható. S habár tehát a szükségletnek igy is megfelel, azt hiszszük, hogy igen jól tenné szerző, ha már most ezen anyagot sokkal rövidebb alakban, a joghallgatók számára és az alapvizsgálati igényekhez mérve tankönyvül is. kidolgozná, még pedig azon egyszerü okból, mert nálunk a jogászság még mindig inkább tanul a könyvekből, sőt a jogi ismétlő könyvekből is, mint a tanár urak előadásaiból.

Dr. Horváth János.

Indokolás

az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. *

Dr. TELESZKY ISTVÁN-tól.

55. §. A leszármazó örökösökön kivül a többi örökösöknél, a felmenő és az oldalági rokonoknál ugy a házastársnál nem forognak fen azon viszonyok, a melyek a leszármazó örökösök közötti betudási kötelezettség megállapitásánál irányadókul szolgálnak. Olyan adományozások, a milyenek a leszármazó örökösnek örökösödési osztályrészébe betudandókul megállapittattak, a házastársnál épen nem, a szülőnél pedig csak a legkivételesebb esetben fordulhatnak elő. Az oldalági rokonoknál megtörténhetik ugyan, hogy az örökhagyó az utána való törvényes örökösödésre hivatott oldalrokonok közül egyet vagy nehányat életében kiházasitási kedvezményben vagy önálló háztartás berendezése alkalmából ajándékozásban részesitett; de mert ez mindennemü kötelezettség nélkül adatik, és pusztán az adományozó jóindulatából származottnak tekintendő: az ilyen merően önkénytes ajándékozásokat korántsem lehet azonos jelentőségünek tekinteni azon adományozásokkal, melyek a szülő által saját leszármazóinak a családi élet követelményei szerint és kötelességszerüen adatnak. Sőt épen azért, mert az oldalrokonnak s esetleg a felmenő rokonnak is adott ilynemü ajándékozások pusztán az ajándékozó jóindulatu elhatározására vezethetők vissza: felteendő, hogy ezen ajándékozásban való részesités a megajándékozottat esetleg illetendő törvényes örökösödésre való minden vonatkozás nélkül tétetett. Ezért a tervezet 55. §-a megállapitja, hogy a leszármazó örökösökön kivül minden más törvényes örökös osztályrészébe csak azt tartozik betudni, a mit az örökhagyótól a betudási kötelezettség kikötését tartalmazó irásbeli elismervény mellett vett kezeihez. A hol ily kikötés van, ott a betudási kötelezettség nem a törvény által vélelmezett alapon, hanem az érdeklettek megállapodásán nyugszik. A kikötés tekintetében irásbeli elismervény alakszerüségének előirása azért mutatkozik czélszerünek, mert ez által az örökhagyó elhalálozása utáni bizonyitásnak rendszerinti nehézségei lehetőleg mellőztetnek.

56. §. Ezen szakasz rendelkezése önként folyik azon vezéreszméből, a melyen a leszármazók közötti betudási kötelezettség nyugszik. A betudási kötelezettség megállapitásának czélja az, hogy ez által a leszármazók törvényes örökösödési jogosultsága lényegben egyenlővé tétessék; miért is a betudás csakis a leszármazó örökösöknek kell hogy javára váljék. Ha a leszármazókkal együtt más törvényes örökös, az örökhagyó házastársa is örökösödik: ennek örökösödési része a betudási érték hozzászámitása nélkül adandó ki, mit a tervezet annál inkább elfogadhatott, mert midőn a leszármazókkal együtt örökösödő házastárs örökösödési jutalékát egy gyermekrészben, s illetőleg a hagyaték egy negyedrészében, mint a tulélő házastársat tulajdonjoggal megilletőben állapitotta meg, ez által már a házastársak közötti összeköttetésnek bensőségét a fent előadottakból kitünőleg több külföldi törvénykönyv álláspontját tulhaladva méltányolta.

57. §. A tervezet a betudási kötelezettséget a törvé-

* Az előbbi közleményeket l. a m. évi 40., 41., 42., 44., 46., 47., 49., 51. számokban, és a f. é. 1., 3., 5. és 7. számokban. Szerk.

nyes örökösödés szabályozásának kiegészitő része gyanánt tekintvén, ebből önként folyik az, a mi az 57. §-ban kifejezést nyert, t. i. hogy végrendelet és öröklési szerződés által meghatárzzott örökösödés esetében csak az örökhagyónak a végrendeletbe vagy öröklési szerződésbe foglalt rendelkezése esetében és e rendelkezésnek megfelelően van helye, és hogy ha részben törvényes, részben végrendeleti örökösödésnek esete forog fen, a mi például megtörténhetik akkor, ha a leszármazókkal biró örökhagyó a törvényes örökösödési rend érintése nélkül csak hagyományokat rendelt, vagy habár örökös-nevezéssel, de az örökségnek csak egy részére nézve intézkedett, betudásnak csak a törvényes örökösök között van helye. Ha tehát valaki, a kinek négy gyermeke van, egy jó barátját egy negyedrészbeni örökösnek nevezte, ezen végrendeleti örökös fogja kapni a betudási értékre való minden tekintet nélkül a tényleg létező hagyatéki vagyonnak egy negyedrészét, ugyanannak háromnegyedrészét pedig a betudási érték hozzászámitása s illetve levonása mellett a négy gyermek fogja örökölni.

VI. FEJEZET.

A törvényes utóörökösödésről.

A törvényes utóörökösödés, ugy a mint a tervezet ezen fejezetében megállapitva van, tulajdonképen egyértelmü a jelenben érvényben levő ági örökösödési rendnek az együtt örökösödő osztályos testvérek szük körében való fentartásával, a minek általános indokolása már fentebb a tervezet 12. §-nak indokolása során lőn előadva. Hogy a tervezet a törvényes örökösödésnek ezen különös német külön fejezetben és elkülönitett megjelölés mellett szabályozza, az czélszerünek mutatkozik azért, mert ezen örökösödés nem felel meg a tulajdonképeni közvetlen örökösödés azon kivánalmának, melyet a tervezet a külföldi törvénykönyveknek és a jogelméletnek nyomdokain haladva az örökösödés fogalmához köt. Örökösödés halálesetrei jogutódlás az örökhagyónak vagyonjogi viszonyait tárgyazó jogokban mint egészben vagy annak az egészre való vonatkozással megállapitott hányadában. Örökös az, a ki az örökhagyónak vagyonjogi viszonyait tárgyazó jogokat és kötelezettségeket mint egészet vagy azoknak az egészre való vonatkozással megállapitott hányadát örökli. Azon osztályos testvér tehát, a ki a tervezet álláspontja szerint végrendelet és leszármazó örökös hátrahagyása nélkül elhalt testvérének hagyatékából azon értéket örökli, melyet utóbbi a közös szülő hagyatékából örökölt, nem tekinthető osztályos testvére tulajdonképeni örökösének, mert ennek jogaiba és kötelezettségeibe mint egyetemleges utód nem lép be, hanem csak a korábbi közös hagyatékból a később elhalt örökhagyóra szállott örökösödési résznek értékét mint határozott illetményt van jogositva követelni; — szóval ő elhalt testvérének hagyatékából nem a hagyatéki vagyonnak eszményi részét, hanem egy bizonyos meghatározott értéket, a korábbi örökösödési rész fix értékét követelheti, s mintegy utóörökösödési jogosultsággal kapja később elhalt testvérének hagyatékából azon értéket, mely utóbbira az előzőleg elhalt közös szülő hagyatékából szállott. Ha egyébiránt a «törvényes utóörökösödés» elnevezése idegenszerünek találtatnék: az a rendes törvényes örökösödéstől való megkülönböztetés jelzéseül „*törvényes ági öröklés*“ elnevezéssel lenne helyettesithető.

58. §. Ezen szakasz csupán a korábban elhalt örökhagyónak együtt örökösödő gyermekeit, az osztályos testvéreket ruházza fel kölcsönösen törvényes utóörökösödési joggal. Ennek indokolására a már fentebb kifejtetteken kivül megjegyzendő, hogy a törvényes utóörökösödési jogot az unokákra és a távolabbi leszármazókra is kiterjeszteni azért nem mutatkozottt czélszerünek, mert ez által a korábbi örökhagyó unokája után a korábbi örökhagyónak testvérei és ezen testvérek leszármazói, tehát a később elhalt unokának nagybátyjai, nagynénjei és unokatestvérei is törvényes utóörökösödési joggal ruháztatnának fel, s az öröklött értékre nézve örökösödés kérdésében az utóbb elhalt unokának életben levő másik szülőjét, vagy ezen szülőtől leszármazó testvéreit, tehát a közelebbi rokonsági izben levő rokonokat feltétlenül kizárnák, a mi azon vezéreszmének, mely a tervezetben érvényesittetni czéloztatik, annál kevésbbé felelne meg, mivel a fentebbi kiterjesztésből az következnék, hogy a rokonsági iztávolság egyenlőségénél fogva a törvényes utóörökösödést az örökhagyó gyermekével szemben az örökhagyó testvérei és e testvérek leszármazói javára is ki kellene terjeszteni. Ehhez járul még az is, hogy a törvényes utóörökösödési jogosultság tekintetében a teljes viszonosság esete csak is az együtt örökösödő testvérek között forog fen. Az, hogy a törvényes utóörökösödés kiterjed azon értékre is, melyet az együtt örökösödő testvérek egymástól a törvényes utóörökösödés alapján örököltek, a dolog természetéből önként folyik.

59. §. Ezen szakasznak tartalma szoros összefüggésben, van a tervezetnek a betudásra vonatkozó rendelkezéseivel. Azon testvér, aki a közös szülő hagyatékából az életében előre kapott s betudandó adományozásokon felül semmit sem kap, tulajdonképen nem örökös, tehát a törvényes utóörökösödésre sem tekinthető jogosultnak, valamint viszont az o hagyatékára nézve testvérei által ily igény nem formálható. De ha a betudás kötelezettsége alatt álló gyermek a közös szülő hagyatékából örökösödik, ha örökösödési része a betudási érték leszámitásával kielégittetik: akkor a betudási érték és a hagyatékból tényleg kapott kiegészitési érték együttesen képviselvén az ő örökösödési részét: ez esetben a viszonosság igazságos követelményét is szem előtt tartva testvéreinek javára az utóörökösödési jogot ugy a betudási értékre, mint a kiegészitési értékre nézve megállapitani kellett.

60. §. Azon rendelkezés, mely szerint az elhalt testvért illetendett törvényes utóörökösödési jog az ő leszármazóira átszáll, megfelel az örökösödés azon vezéreszméjének, hogy az elhalt leszármazó örökösnek helyébe az ő leszármazói lépnek. Hogy pedig ezen leszármazók után további utóörökösödésnek hely nem adatik, ez indokolását találja azokban, a mik fentebb az unokák és további leszármazók utáni törvényes utóörökösödés kizárására nézve előadattak.

61. §. A tervezetnek a házastársak örökösödési jogának megállapitására vonatkozó s a házasság bensőségének méltatásán alapuló rendelkezései a törvényes utóörökösödési jogosultság korlátozását tartalmazó 61. §-nak felvételét szükségessé tették azért, mert különben a törvényes utóörökösödési jogosultság által a házastársnak törvényes örökösödési joga érzékeny megröviditésnek lenne alávetve, sőt esetleg, ha az elhalt örökhagyónak hagyatéka nem több mint az általa szülőjéről öröklött osztályrész értéke, a túlélő házastárs épen semmit sem kapna. Ez esetben most érvényben levő jogszabályaink szerint a házastársat az egész hagyaték özvegyi jogon illetné. Miután azonban a tervezet a kifejtett indokból az özvegyi jog fentartását teljesen mellőzi: a 61. §-nak felvétele s ez által a házastársi törvényes örökösödési jognak a törvényes utóörökösödési joggal szemben való biztositása nemcsak czélszerünek, hanem feltétlenül szükségesnek mutatkozik.

62. és 63. §§. Azon rendelkezések, hogy a törvényes utóörökösödési jog sem az élők közötti sem a halálesetrei rendelkezési jogosultságot nem korlátozza s telekkönyvi kitüntetésnek tárgyát nem képezi; továbbá, hogy a törvényes utóörökösödésre hivatott rendszerint az örökrész értékének készpénzzeli megtéritését követelheti, hogy ezen érték a jogositott kérelmére az előző hagyatéki tárgyalás során megállapitandó és hogyha ez meg nem történt, a bizonyitási kötelezettség a jogositottat terheli: részint a törvényes utóörökösödési jogosultság jogi természetének felelnek meg, részint az egyszerüsités szempontjából mutatkoznak kivánatosnak. Ezen utóbbi körülmény szól a mellett, hogy a jogositott az örökösödési részt tekintet nélkül arra, hogy az még természetben megvan-e avagy nincsen, ne természetben, hanem az előző örökösödés alkalmávali értéknek megfelelő készpénzbeli összegben legyen jogositva követelni, mi által az öröklött tárgyak javitásának vagy rongálásának gyakran igen nehezen bizonyitható ténykérdései folytán felmerülhető bonyodalmak mellőztetnek. E tekintetben a tervezet csak azon esetre állapit meg kivételt, ha az örököstársak valamely hagyatéki vagyont még osztatlanul közösen birnak. Ez esetben nyilvánvaló czélszerüségi ok forog fen arra nézve, hogy a természetbeni utóörökösödési jogosultság állapittassék meg, mert ha például három testvér egy örökölt házat osztatlanul bir, s azok egyike meghal, sokkal kivánatosabb mind a törvényes örökösre mind az utóörökösödésre hivatott testvérekre, hogy utóbbiak természetben nyerjenek kielégitést, vagyis azon házat, melyet előbb $^1/_3$ részben birtak, felében birják, mint hogy a vagyonközösségbe egy vagy több uj egyén lépjen be, s ezek a korábbi tulajdonostársakat érték szerint elégitsék ki.

A 63. §-nak utolsó bekezdése a törvényes örökösök és a törvényes utóörökösödési joggal birók közötti jogviszony

szabályozásául azon elvet állapitja meg, hogy a törvényes utóörökösödésre hivatottak a törvényes örökösökkel szemben a hagyományosok jogaival és kötelezettségeivel biróknak tekintendők. Ez folyománya annak, hogy az utóörökösödésre kivatottak, a mint fentebb kifejtve van, nem tekinthetők elhalt testvérök örököseinek, mert ennek vagyonjogi viszonyait tárgyazó jogait és kötelezettségeit egészben vagy számszerü hányadban nem öröklik, hanem örökösi joggal azok birnak, a kiket az utóbb elhalt örökhagyó után a törvényes örökösödési jog illet, még pedig akkor is, ha az öröklött vagyonnak értéke a hagyatéknak nagyobb részét képezné, épen ugy mint végrendelkezés esetében, habár a hagyaték hagyományokkal legnagyobb részben kimeritve lenne is, a hagyományosok örökösöknek nem lesznek tekinthetők. A felállitott szabály a mellett, hogy a jogviszony természetének megfelel, megóvja egyfelől az utóörökösödésre jogositottak jogait szemben a törvényes örökösökkel, de másfelől megóvja az elhalt örökhagyó hitelezőjének jogait is, mivel ezek irányában az utóörökösödésre jogositott épen oly mérvben leszen felelős, mint végrendeleti örökösödés esetében a hagyományosok.

(Befejezése következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

„Csalási kisérlet."

I.

A m. kir. Curia mint legfőbb itélőszék 1880. decz. 1-én 6061. sz. a. keletkezett itéletével F. *Ábrahámot* csalás bűntény kisérletében nyilvánitotta bűnösnek (megváltoztatván a két alsóbirósági itéletet) azért a cselekményért, hogy *Brünn* Lipótnak, ki hitelezője volt, egy 95 frt tartalmunak jelzett levelet küldött, *mint pénzküldeményt*, — azonban a levélnek tanuk előtt történt felbontása alkalmával kitünt, miszerint a levélbe pénz helyett csak értéktelen papirszeletek helyezvék.

Dr. HEXNER Gyula a *„Jogt. Közlöny"* 5-ik számában birálgatván a kir. Curia fenebbi itéletét, bevezető soraiban következő kifakadását olvassuk: «szerfelett sujtó lehet az elitéltre már magában véve azon körülmény, hogy egy oly kitünő tehetség, mint a nevezett szaklap a *„Büntető jog tára"* szerkesztője, a legfőbb itélőszék által büntetendőnek minősitett cselekményt *még controversnak nyilvánitja*, beismervén ez által, miszerint a legfőbb itélőszék indokai őt *helyes voltuk iránt meg nem győzték*, *az azokban foglalt érvek* a vitás kérdést meg nem oldották.»

Ha e megjegyzésnek csak subjectiv vonatkozása volna, tudomásvétel után minden további észrevétel nélkül térnénk napirendre, de mert a személyi takaró alól a judicatura általános kritikája rí ki, nem tartjuk fölöslegesnek megjegyezni, hogy bizony kivánatos volna, ha joggyakorlatunk oly idealismust érné el, hol a legfőbb itélőszék csalhatatlanságában ragyog; minthogy azonban a szabadság és vagyon kérdéseinek legfőbb intézői is csak emberekből állanak: az individualitások szerint változók a megállapodások és igy a jogrendezés mikéntje. S mert az infallibilitás a legfőbb itélőszéknél sem lehet szükséges és elmaradhatatlan qualificatio, természetesnek kell tartani, hogy egyes megállapodások *vitásakká* válnak.

Még akkor is, midőn egy uj törvény alkalmazásának nehézségeit a hosszas joggyakorlat már legyőzte, fordulnak elő esetek, midőn vagy a törvény hiányossága, kétértelmüsége, vagy a törvény-magyarázat különbözőleg felfogott lényege, vagy az esetek complicatiója, vagy végül a fölmerülhető büntetendő cselekmények valamely ujabb változata, oly birói megállapodásra vezet, a mely egy más criminalisticai szempontból megtámadható. Annál inkább *jelen* körülmények között, midőn egy uj törvénynyel állunk szemben, még pedig olyannal, melynek jelentékeny számu árnyoldalát mutatta ki már az eddigi gyakorlat is.

Láttuk, minő ellentétes megállapodások jutottak érvényre a büntetőtörvénykönyv különböző tételeinél. Első sorban mennyi controversiára adott alkalmat a correctionalisatio; egyes bűntényeknél pedig az orgazdaság, párviadal, sulyos testi sértés *kisérlete*, lopásnál az a körülmény, hogy tettes előzőleg csak *áthágásért* volt fenyitve és nem vétségért, vagy bűntényért, mint a törvény szavai rendelik; a magánfél panaszára üldözendő cselekményeknél, ha az előző törvény uralma alatt de *a szerint* hatálytalanul történt a panasz visszavonása; legutóbb pedig az áthágási b. t. k. 53. §-a stb. stb. És ki állithatná, hogy a nyilvános vita a jogszolgáltatás hátrányára történt? Azt hiszszük, józan gondolkozás mellett senki. Annak csak örülhetünk, ha a nyilvános organumok minden lehető esetben, hol a vita *hozzáférhetősége* nincs kizárva, annak tért engednek. Hiszen ha büntető joggyakorlatunk *a codex revideálása nelkül* is meg fog erősbödni, egyrészt a jogirodalom fokozott érdeklődésének tulajdonitható.

Abbeli vélekedésének ad továbbá kifejezést czikkiró, hogy a legfőbb itélőszék ez esetben *tévedett*, mert annyira bizonyos, miszerint «büntetendő cselekmény *hiánya* miatt az eljárást *„beszüntetni kellett volna"* (sic!), hogy a kérdés még vitás sem lehet.»

Hogy nem lehet vitás, HEXNER-rel egyetértünk, de szerény vélekedésünk szerint az nem vitatható el, hogy biráló van tévedésben, és igy közleménye végsoraiban kifejezett ohajtása beteljesült.

Az által, hogy vádlott hitelezőjének papirszeleteket küldött pénz gyanánt, állitja czikkiró, nem sértetett meg *Brünn* Lipót *követelési joga*, mert ha ez utóbbi igényét a *polgári per* birája előtt érvényesitni akarná, és vádlott a felperesi követelés ellen, a feladási vevényre támaszkodva, kifogásokat emelne, a vevénynyel nem bizonyithatná a kifizetés megtörténtét.

Nem vonjuk kétségbe, hogy a postafeladási vevény magában nem szolgáltathat minden körülmények között absolut bizonyitékot a követelés törlesztésére, ugyde kikerülte jelen esetben figyelmét HEXNERnek az a körülmény, miszerint vádlott, hogy a pénz elküldését a vevény mellett még más bizonyitékkal és támogathassa, a levélbe *tanu jelenletében* helyezett 85 forintot és tanu előtt czimezve pecsételte le. Alperes rendelkezésére tehát, e cselekmény által, a vevényen kivül még egy tanu vallomása is állott, mely a körülményekhez képest *elegendő bizonyiték lehetett* volna a 85 frtnyi fizetés megtörténtének bizonyitására.

De, eltekintve attól, hogy jelen concret esetben vádlott ravasz cselekménye kétszeresen nyilvánult már abban, hogy pénzküldemény helyett értéktelen papirszeleteket helyezett a levélbe, és arról mint pénzküldeményről szerzett vétbizonyitványt, föltalálhatók a büntetendőség ismérvei. A tett, erkölcsi és physikai mozzanataiban oly jogsértésre irányul, mely a törvény tiltó rendeletébe ütközik. A cselekmény büntetőjogi jelentőségének szemléleténél nem az határozó, hogy bizonyos concret esetben mit eredményezett vagy mit eredményezhetett, hanem hogy foglal-e magában oly jogsértést átalában, melyet az államhatalom kötelessége visszaüzni a törvény erejével? Mint alább ki fogjuk mutatni, igen számos jogsértési eset van, mely pusztán kártérités szempontjából magánjogi uton orvosolható, de azért mégis a büntető hatalom létesit sulyegyent, mert az eset nemcsak a közvetlen anyagilag érdekeltekre hatott, hanem rosz hatással volt másokra. Ezért kell jelen esetet csalás-kisérletnek minősiteni.

A bűntény megkezdettnek tekintendő azon actussal, midőn vádlott az értéktelen levelet postára adja föl s arról

mint *pénzkülde.ményről vétbizonyitványt* szerez. Ebben egy *ravasz cselekmény* nyilvánul, melynek czélja: gazdagodás más hátrányára. Bárha a törvény «ravasz fondorlat» kifejezést használ a 379. §-ban eltérőleg más codificatióktól, melyek a «ravasz cselekményt» külön is fölvették minősitési feltétel gyanánt, — e kifejezés alatt az akaratnak *külcselekményekben* nyilvánuló érvényesitése is értendő, mely mások tévutra-vezetésére van irányozva. Vádlott cselekménye alkalmas arra, hogy az által valaki tévedésbe ejttessék. Föltéve, hogy a hitelező, ki egy ilyen értéktelen levelet kap mint pénzküldeményt, elmulasztja a kellő ovatosságot, tanuk nélkül bontja föl a levelet, s még akkor is bizna követelése jogosságában, vagy bármi okból nem tesz kifogást alperes eljárása ellen s időközben *elhal*, vagy *elmetehetség* miatt ügyei elintézésére *képtelen lesz*, ez esetben már *bizonyitekot nyujt* a törlesztés megtörténtére a postafeladási vevény. Az az eset is fordulhat elő, hogy a hitelező *elveszíti* a pénztartalmunak jelzett levelét. Vagy tőle *ellopják*. Nem fog-e bizonyitékul szolgálni a feladási vevény arra, hogy a vádlott a pénzt elküldte? Itélhet-e a biró esküt felperesnek arra nézve, hogy a pénz neki *nem lett* megküldve? Nem itélhet. Felperes el lesz utasitva követelésével. Jelen esetben annyival inkább, mert alperes azt is bizonyitni tudja egy tanu vallomásával, hogy hitelezőjének czimzett levélbe a pénzt valósággal betette. Világos tehát, hogy vádlott ravasz cselekménye *alkalmas lehetett* más megtévesztésére, és ez által magának *vagyoni hasznot* szerezhetett. És épen azért, mert a czélbavett eredmény nem létesült, mert a megkezdett bűn befejezéshez nem juthatott, van csak *kisérlet* jelen. Ugy az alaki mint az anyagi büntetendőség feltételeinek jelenléte elvitathatatlan. Csak annyiban tér el nézetünk a legfőbb itélőszék itéletében érvényesitettől, hogy mi a tényleges kár bekövetkezéseig a bűnt nem tartjuk *bevégzettnek*, és igy ha a hitelező a levelet *nem tanuk* előtt bontotta volna is fel, csak kisérleti cselekménynek minősitenők, mert az anyagi haszon biztositására egy ilyen levélnek tanuk nélküli felbontása jelen esetben sem lett volna elegendő.

Nem épen oly «mosolyra ingerlő» tehát a curiai itélet, mint azt biráló képzeli, sőt inkább annak tartjuk HEXNER abbeli vélekedését, hogy a mikor polgári per utján sértett érvényesitheti jogát, a büntető jog tere *háttérbe szorul*, mert ez csak ott kezdődik, hol a magánjog szabványai a megzavart társadalmi (tán jog-rend) rend helyreállitására *ki nem elégitők* (!). Igy hát HEXNER criminalisticai felfogása szerint a váltóhamisitót se lehetne elitélni, ha az, kinek neve meghamisittatott, a polgári per folyamán be tudja bizonyitni, miszerint az aláirás nem tőle származott s hasonlóképen kell elbánni a hamis esküvőkkel stb. stb. Azt hiszszük, hogy ezekre felesleges reflectalnunk. *

Bodor László.

II.

A „*Jogtudományi Közlöny*“ 5-ik száma «Törvénykezési Szemle» rovatában, «Csalás kisérlete» felirása alatt Dr. H. Gy. ügyvéd urtól egy czikket közöl, melyben a magy. kir. Curia mint legfőbb itélőszék által hozott itéletet bonczkés alá véve, szerző ur azon eredményre jut, hogy a kérdéses bűnesetben szereplő vádlott a legfőbb forum a magánjogi bizonyitékok helytelen magyarázata és ennek az adott esetre való téves alkalmazásának áldozatául esett.

Czikkiró ur érvelése abban culminál, hogy F. Ábrahám, midőn a pénzeslevél helyett más papirszeletekkel terhelt levelet adatott fel a postára hitelezője czimzete alatt, s magának pénzt tartalmazó levélről adatott feladó-vevényt, e cselekménye bűnkisérletet nem képezhetett, mert a feladóvevény semmi bizonyitékot nem képezvén, az a bűntény elkövetésére teljesen alkalmatlan eszköz.

Midőn t. i. a concret esetben a feladó-vevénytől bizonyitó erejét feltétlenül megtagadja és azon álláspontot elfoglalja, hogy vádlottat (a civ. peruton alperest) még az esetben is, ha a hitelezője (felperes) a megérkezett levelet nem tanuk előtt bontotta volna fel, a bizonyitás az iránt terheli, hogy felperes az elküldött pénzt tényleg megkapta, akkor szerző ur olyan bizonyitási eljárásnak hódol, melynek ideje ezen században még nem érkezett el.

Mert alperes a polgári per során beigazolván azt, hogy ő a felpereshez czimzett boritékba 95 forintot bepecsételt, s hogy ilyen összegről szóló pénzeslevelet a postán fel is adatott, ő még csak azt tartozik bebizonyitani, hogy a perben bemutatott boriték azonos azzal, melybe a pénzt *bizonyitottképen* bepecsételt, és melyet *a feladó-vevény tanusága szerint* a postára feladatott. Ha az azonossági bizonyitást vezeti, — s vezetheti azt a főesküvel a prdt. 235. §-a értelmében — akkor a *pénzes*-levelnek felperes kezeihez történt juttatása a prdt. 155. §-a értelmében bebizonyitottnak tekintendő annál is inkább, mert felperes azt, hogy a levél annak feladatása után felbontatott s tartalma elsikkasztatott volna, nem is állitja.

Szerző ur bizonyitási tana nem csekély zavarokat okozna a mindennapi közlekedési életnek, mert tudvalevőleg a pénzküldemények legnagyobb része csak állitólagos értékök szerint adatik fel, és ha a pénznek a levélhez való tettleges becsatolásán kivül, még annak a czimzett általi felvételét kellene igazolni, — a *levél* felvétele a czimzett vagy meghatalmazottja sajátkezü elismervénye által különben is igazoltatik — vissza kellene térnünk azon primitiv állapothoz, a midőn az értéknemüek elküldetése még lábanczok által eszközöltetett.

Czikkiró továbbá a csalás tényálladékához megkivántató tévedésbe ejtés, illetve tévedésbeni tartás hiányát tapasztalja, a min nem eléggé csodálkozom. Hiszen Brünn L. ur, bár dicséretre méltó óvatosságot tanusitott, még sem mondható mindentudónak, s igy a levél felbontása előtt nem tudhatta, hogy az nem pénzzel, hanem papirszeletekkel meg van terhelve.

Milyen időn át tartott azon téves hiszem, mely a hitelezőben előidéztetett, egészen irrelevans, elégséges, ha csak egy nehány perczig; a kérdés csak az, vajon a hitelező egyáltalában tévedésbe ejtetett, és erre határozott igennel kell válaszolni, csak effectusa az által, hogy a levél tanuk jelenlétében felbontatott, kimaradt, és épen azért a csalás kisérlete csak fenforog, mely különben végbement volna.

Vádlott gonosz szándéka iránt maga biráló ur is tisztában lévén, belátandja, hogy a nemesis őt joggal elérte.

Dr. Lax Adolf,
turócz-szent-mártoni ügyvéd.

* T. munkatársunk utóbbi czikkében (7. sz.) e helyett: «következtetése gyanánt az orgazdaság valódi fogalmának» nyomatva lett: „*következtetése*“ stb., mit ezennel helyreigazitunk.

Szerk.

Különfélék.

Uj munka. A vasutakról állitják azt, hogy nem a forgalom teremti a vasutakat, hanem a vasutak teremtik a forgalmat. A nemzetgazdaságtan e tételét jogirodalmunkra is lehet alkalmazni, ha tekintetbe veszszük, hogy kereskedelmi s váltótörvénykönyvünk, ujabban pedig büntetőtörvénykönyvünk — ezen egyedüli *codexeink* — mily termékenyitőleg hatottak jogirodalmunk fejlődésére. Legközelebb ugyanis ismét egy munka jelent meg Dr. WERNER REZSŐ kassai jogakadémiai tanár urtól „*A magyar büntetőjog általános elvei*“ czimén, melyre az olvasó közönség figyelmét felhivjuk addig is, mig azt behatóan birálva ismertethetjük.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 10. SZ. Budapest, 1881. márczius 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: le.évre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A telekkönyvi bejegyzés alaki feltételeiről. Halmosy Endre legfőbb itélőszéki birótól. — Az «enyhébb intézkedés» értelme és alkalmazása. Dr. Werner Rezső kassai jogakadémiai tanártól. — Jogirodalom. Dr. Groisz Gusztáv egyetemi tanártól. — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A tőzsdebiróság. Ifj. Dr. Neumann Sándor ügyvédtől.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A telekkönyvi bejegyzés alaki feltételeiről.

Az 1872. május 5-én kelt porosz törvény előtérbe állitotta azon kérdést, hogy ingatlanokra vonatkozólag önkéntes átruházás esetében a tulajdonjog bekeblezése a jogügylet iránt létrejött okirat avagy a felek szóbeli bevallásai alapján eszközöltessék-e Ezen törvény 1. §-a a bevallási rendszert fogadta el, és a 2. §. szerint a bevallás akkép történik, hogy a bejegyzett tulajdonos az illetékes telekkönyvi hatóság előtt szóval odanyilatkozik, hogy az uj szerző bejegyzésébe egyezik, és utóbbi egyidejüleg szóval kijelenti, hogy ő ezen bejegyzést inditványozza. Az ugyanakkor kelt telekkönyvi rendtartás 48. §-a pedig rendeli, hogy a telekkönyvi biró a tulajdonjog bevallását csak akkor veheti fel, ha a dolog megvizsgálása után a bejegyzésnek azonnali eszközlése ellen akadály fen nem forog, továbbá megengedi, hogy a bevallási nyilatkozatban a felek a jogügyletre hivatkozhassanak, sőt feljogositja, hogy az ezen jogügylet iránti okiratot kiadványban vagy másolatban az iratokhoz csatolhassák.

Ezen bevallási rendszer különbözik mind a régi német jogbeli Auflassungtól, mind a magyar jogbeli örökbevallástói (fassio), és pedig tartalmára, alakjára és hatályára nézve. Mindkettőnél a tulajdon-átruházási jogügylet jelentetett ki a szerződő felek részéről személyesen avagy meghatalmazottaik által, és pedig a német jog szerint a bíróság előtt, a magyar jog szerint nemesi ingatlanokra nézve hiteles személyek vagy hiteles helyek előtt, városi ingatlanokra nézve a városi tanács, urbéri birtokokra nézve az uradalmi tisztség előtt; mindkét jog szerint a jogügyletről okirat szerkeztetett és egy könyvbe bevezettetett és kiadványban a feleknek kiadatott. Mindkét jog szerint a bevallás a tulajdonszerzés érvényéhéz szükséges volt; különben a jogügylet a felek közt ugyan hatályos volt, de német jog szerint csakis személyi jogot állapitott meg, és igy, ha a tulajdonos másnak bevallás mellett adta át, ez nyert dologi jogot, magyar jog szerint bevallás nélkül a vétszerződés csak zálog hatályával birt, azaz mind az eladó mind jogutódai a vételár lefizetése mellett visszaválthatták.

Ezekből kiviláglik, hogy mindkét jog szerint a bevallás a jogügyletnek teljtartalmilag való előterjesztésére terjedt ki, holott a mostani porosz rendszer szerint a bevallás a jogügylet tartalmára nem terjed ki, hanem egyedül a tulajdonosnak a tulajdon átruházása iránti beleegyezésére és ezen átruházás bejegyzése iránt a másik fél részéről előterjesztett kérelmére szoritkozik, a köztök fenforgó és az átruházás alapjául szolgáló jogviszony, illetőleg jogügylet előadása ki van zárva. A biró tehát nem is vizsgálja, vajon a jogügylet a tulajdonátruházásra egyáltalán alkalmas-e és hogy érvényesen köttetett-e; ő csak arra ügyel, hogy az átruházó mint tulajdonos a telekkönyvbe bejegyeztetett, hogy az átruházást akadályozó körülmény sem a tulajdonos személyére sem a bejegyzett tulajdonjogra nézve fen nem forog, hogy az átruházó a fentebbi nyilatkozatot komolyan és szabadon megteszi és hogy a személyazonosság bizonyitva legyen.

Ez által az átruházás formalis actussá változik át, és csak a bejegyzett tulajdonos beleegyezésével eszközlött bejegyzéshez köttetik, a felek közti személyes viszonytól függetlenittetik, és a birónak eljárása is egyszerüsittetvén, felelőssége könnyittetik. A porosz törvény megengedi ugyan a feleknek, hogy a jogügyletre is hivatkozhassanak, sőt az erről szóló okiratnak az iratokhoz váló csatolását is megengedi; azonban a biró ezeket felülvizsgálni nem köteles. Ezen rendszert consens — beleegyezési — rendszernek hivják.

Ennek ellenkezőjét képezi a nálunk fenálló rendszer, mely szerint csak a jogügyletről készitett okirat alapján engedhető meg a bejegyzés. Itt megkivántatik, hogy az ingatlan tulajdonjogának átruházása iránt a felek végleg megegyeztek, és annak feltételeit komolyan és teljesen megállapitották és az igy létesült jogügyletről okiratot készitsenek, ezt a birónak az előirt külkellékekkel ellátva felmutassák. Ezekből kitünik, hogy a fenebbieken kivül a biró egyuttal a jogügylet érvényét is köteles megvizsgálni.

Ezek előrebocsátásával vizsgáljuk törvényhozási szempontból, tekintettel hazai viszonyainkkra, mindkét rendszert.

Igaz ugyan, hogy a telekkönyvbe csak a szerzett tulajdonjog, annak vagy a tulajdonos személyére vagy a jogra vonatkozó korlátolásaival jegyeztetik be, és azok ellenében, a kik a telekkönyv alapján jogot akarnak szerezni, csakis a telekkönyvi bejegyzés irányadó, és a bejegyzés alapjául szolgáló okiratban foglalt, a telekkönyvben ki nem tüntetett egyéb körülmények azok ellen fel nem hozhatók: és igy már az okból a jogügyletről szóló okirat felmutatása a telekkönyv helyes vezetéséhez szükségtelennek tünik fel, és elégségesnek mutatkozik, hogy az érdekelt felek csakis a telekkönyvben kitüntetendő körülmények előterjesztésére szoritkozzanak, miután a többi abban amugy sem tüntetik ki és harmadik ellenében hatálylyal nem bir; igaz továbbá az is, hogy ily egyszerü nyilatkozatok felvétele a bejegyzést eszközlő biró eljárását nagyban egyszerüsiti, ezt a jogügyletről szóló hosszadalmas okirat elolvasásától, és érvényének megvizsgálásától felmenti és igy a biró felelősségét is könnyiti: ezek ellenére mégis egyátalán, de különösen tekintettel hazai viszonyainkra is csak a második rendszer megtartását vélem javasolhatónak, és pedig a következő okoknál fogva.

1. Ingatlanok a nemzeti vagyon legfontosabb részét képezvén, a közérdek követeli, hogy azok forgalma biz-

tos alapra fektessék, és különösen azok tulajdonjoga kételyeknek és perlekedéseknek kitéve ne legyen, a forgalmat ugy mint az ingóknál az átadás, ingatlanoknál a telekkönyvi bejegyzés biztositja; tudniillik harmadikra nézve tulajdonosnak csak az tekinthető, a ki a telekkönyvbe ilyenül bejegyeztetett, és harmadik ezzel bizton szerződhetik és jogügyletbe bocsátkozhatik; azonban a közérdek azt is követeli, hogy a perlekedéseknek is eleje vétessék, a melyek az átruházó és a bejegyzett tulajdonos közt keletkezhetnek az átruházás tényéből; a bejegyzési nyilatkozat nem biztosit még arról, hogy e két fél közt az átruházás iránti kölcsönös viszonyok teljesen rendeztettek; ha a bejegyzés az okirat felmutatásától feltételeztetik, a felek kényszerittetnek, hogy a jogügylet feltételeit előzetesen magok közt megbeszéljék és kölcsönös igényeiket határozottan minden kétségen felül megállapitsák és irásba foglalják; ha ezen megállapitás a bejegyzés utáni időre halasztatik, a perlekedésnek már előre tág tért nyitunk, sőt ha esetleg az egyik fél a bejegyzés után és ezen megállapitás előtt elhal, alig megoldható bonyodalmaknak teszszük ki az ingatlanok átruházását.

2. A p törv. is megengedi, hogy a bejegyzések a jogügylet érvénytelensége okából megtámadhatók legyenek. (10. §.), az ily kereset nehezittetik az által, hogyha a jogügylet iránt is forog fen kétség, és igy ezen keresetnek biztos alap csak akkép adható, ha a telekkönyvi bejegyzés alkalmával a jogügyletről szóló okirat is beadatik: ez okból a porosz telekkönyvi rendtartás is a fenebbiek szerint megengedi, hogy az okirat az iratokhoz csatolható legyen. Ez által már előre megállapittatik a felek közt, hogy a jogügylet ezen okiratban foglaltatik és az ellenkezőnek bizonyitása ki van zárva. Tapasztalásból tudjuk, hogy mennyi átruházás történik szinlegesen a porosz rendszer mellett. Az ily átruházások csak könnyittetni fognak; igy p. o. hitelezők kijátszására, vagy katonaságtóli felmentés czéljából, de testvérek kijátszására is szoktak ilyenek előfordulni. De másrészt a bejegyzések megtámadása is könnyittetni fog, mert az átruházás feltételei határozottan megállapitva nem lévén, a támadó fél az átruházást másra alapitja és igy a bejegyzett tulajdonosnak tulajdonjogát hosszu időn át bizonytalanná teheti; a mi a pereknek eddigi halmazát egy ujabbal szaporitaná.

3. De ha közelebbről tekintjük azon nagy szavakkal dicsőitett egyszerüsitést a biróra nézve, az eljárás a valóságban mindkét rendszernél csaknem ugyanaz. A második rendszer szerint is a jogügyletről szóló okirat megvizsgálásánál sem bocsátkozhatik a biró az ügylet feltételeinek birálatába; itt is csak azt vizsgálja, a felek birnak-e rendelkezési képességgel, az ingatlan kit illet a telekk. szerint, nincs-e telekkönyvi akadály; az okirat el van-e látva határozottan előirt bel- és külkellékekkel, és ezen vizsgálat sem kerül több időbe mint a bevallási nyilatkozatok felvétele; tehát sok idő nyerve nem lesz; a felelősség az első rendszernél egy tekintetben sulyosabb, mert a felek ugyanazonosságáért köteles a biró felelni, holott a második rendszernél csak a külkellékeket köteles vizsgálni.

4. A porosz rendszer elfogadásával magyar jogi örökbevallásainkat, a mint már fent jeleztük, nem élesztjük fel, és igy ezen rendszer elfogadására a nemzeti jogintézményeink iránti kegyelet sem buzdit.

Felmerül ezután azon kérdés, mily alaki kellékek állittasanak fel a tkkönyvi bejegyzések alapjául szolgáló okiratokra nézve. Ennél nagyon fontos, hogy a tkkönyvi bejegyzéseknek mily hitel adatik, mert mennél nagyobb hitel nyujtatik ezeknek, a bejegyzés alapjául szolgáló okiratok kellékeit is szigorubb feltételekhez kell kötni, különben a telekkönyv folytonos jogsértések eszközévé és forrásává válnék. E tekintetben én a magyar jogászgyülés előtt 1871. évben azt vitattam, hogy ingatlanokra vonatkozó jogügyletek érvényéhez közjegyzői okirat szükséges; csak ez által vélem most is a telekkönyvi bejegyzéseket azon biztos alapra fektetni, melyen azokat teljes hitellel lehetne felruházni. Azonban ezen inditványom elvettetvén, tekintettel arra, hogy a jogerejü telekkönyvi bejegyzéseknek oly hitelt kell adnunk, miszerint jóhiszemü harmadik ellenében a külföldi törvények példájára megtámadhatók nem lesznek, a bekebelezéshez az okiratok külkellékeinél mindenesetre megkövetelem, hogy biróilag vagy közjegyzőileg a felek aláirásai hitelesitve legyenek, különben csak előjegyzés rendelhető el, melynek folytán a bíróság a feleket az aláirások hitelesitése végett hivatalból maga elé idézni köteles; csakis ily feltétel alatt vélem a bekebelezéseket a fenebbi hitellel felruházhatóknak.

Még egy kérdésre kell kiterjeszkednem, tudniillik vajon ingatlanok átruházása szóbeli szerződés mellett megengedtessék-e. Mert az, hogy a bejegyzés, csak okirat alapján eszközölhető, szükségkép nem vonja maga után, hogy szóbeli szerződések hatálylyal nem birnak. Ha az ellenfél bejegyzésre alkalmas okiratot kiállitani vonakodik, ennek kiállitására a másik szerződő fél őt per utján köteleztetheti, ha a törvény a szóbeli szerződést is érvényesnek elismeri.

A tapasztalat szerint ily szóbe*li* egyezkedésnek alapján eddig is sok per van folyama tban, a minek azonkivül, hogy a bíróságok mellőzhető perekkel foglalkoztatnak, még nemzetgazdázati szempontból azon kártékony hatása van, hogy a perfüggőség ideje alatt, miután a per feljegyzése meg nem tagadható, az illető ingatlan feletti rendelkezés felfüggesztetik, a peres felek egyike sem rendelkezhetik felette, de ily bizonytalanság alatt annak okszerü művelése, fentartása is szenved és sok esetben zárlat által költséges zárgondnoki kezelés alá adatik.

Mindezen káros hatások elesnek, ha az ingatlan tulajdonjogának átruházása iránti jogügylet érvényéhez okirat kivántatik meg. De ennek még más positiv haszna is van. Mindenesetre törvényhozási szempontból a jogügyletek külformasságai oly czélból állapittatnak meg, hogy a felek elhatározásaikat komolyan megfontolják, azok horderejét meggondolják és igy az által némileg a törvény szab nekik megfontolási időt; ingóknál azok átadása és igy elhatározásaiknak azonnali teljesitése fogja a feleket ily meggondolásra késztetni, ingatlanoknál az irásba foglalás fogja ezt biztositani; sok esetben a korcsmában ittas fővel oda vetett szóbeli igéret más szinben fog az illető előtt feltünni, ha másnap a mámor kialvása után igérete irásba foglaltatik. Az ingatlan sok esetben a család fentartási alapját képezi és már közérdekből köteles a törvényhozás az ingatlanok iránti szerződések érvényéhez külformaságokat előirni, a melyek egyrészt a jogügylet tartalmának határozott megállapitását, másrészt a komoly és megfontolt elhatározást biztositják. Igaz ugyan, hogy ezen czél teljesen csakis azáltal érethetnék el, hogy az okirat szerkesztése közjegyzőre vagy bíróságra bizatnék, azonban ezen kérdés az 1871. évi jogászgyülésen, de 1874. évben az országgyülésen is a közjegyzői törvény alkotásánál tárgyaltatván, az erre vonatkozó inditvány elvettetett. Csakis az által volna teljesen biztositható, hogy meggondolatlanul ne köttessenek a szerződések, ha egy részrehajlatlan hivatalos közeg mint ellenőrző és tanácsadó állittatnék a szerződő felek mellé. Azonban ha már

a közokirat elejtetett, mindenesetre mint legkevesebb formaság az okirat megköveteltetik. Habár előre látjuk, miszerint az ily magán-okiratok érvénye iránt is majd több per támad, de ezek mindenesetre ritkábbak és csekélyebb számmal lesznek, mint az eddigi rendszer mellett előfordulni szoktak.

A szász ptkv. 822. §. szintén hasonló intézkedést tartalmaz. A porosz Landrecht I. 5. cz. 135. § a szintén ezt rendeli. és habár ezen szakasz szerencsétlen szerkezete kételyekre szolgáltatott okot, az Obertribunal az ingatlan tulajdonjogának átruházása iránti szerződések érvényéhez az irásba foglalást mindig követelte. A bajor 1861-iki nov. 10 iki közjegyzői törvény 14. §-a közjegyzői okiratot követel Az osztrák ptkv. 433. és 434. §§. ugy látszik szintén az az irásbafoglalást vagy bíróság előtti bevallást követelik, azonban mind az osztrák, mind a magyar legf. itélőszék tekintettel az 883. §-ra ingatlanok átruházásáról szóló szerződések érvényéhez az irásba foglalást nem követelik és a szóbeli szerződések érvényét is elismerik.

Az okirat szerkesztése a falusi népre nézve különösen csekélyebb értékü birtokrészleteknél aránytalan költséggel járván, ezek könnyitésére megengedhetőnek vélem, hogy a jogügyletet a bíróság előtt szóval bevallhassák és a bíróság ezt jegyzőkönyvbe vegye. Ezen eljárás egyrészt a falusi népet nagyban segiteni fogja, a bíróságnak pedig tekintettel az ily jogügyletek egyszerüségére és egyformaságára, a mi minták használatát lehetségessé teszi, nevezetes időveszteséget okozni nem fog. Azonban ezekre nézve is a bevallást csak facultative vélem megengedhetni és csakis egyszerü, nem vitás esetekben *Halmosy Endre.*

Az „enyhébb intézkedés" értelme és alkalmazása.*

(Az 1878. 5. t. cz. 2. §-ához.)

(Befejezés.)

2. További eshetőség az, midőn a törvények intézkedései a büntetéstételre nézve (minőségileg és mennyiségileg) megegyezők ugyan, de a *sulyosító* illetőleg *enyhitő okokra* nézve *különbözők.* E különbség szintén többféle alakban merülhet föl:

a) Lehetséges, hogy az elbirálandó bűnesetben oly különös körülmény fordul elő, mely az egyik törvény szerint *sulyosító*, illetőleg *enyhitő okot*, a másik törvény szerint pedig csupán csak *sulyosító*, illetőleg *enyhitő körülményt képez.* Ide tartozik különösen azon eset is, midőn oly bűneset fordul elő (gyilkosság), melyet mindkét törvény *halállal* fenyit, de az egyik törvény szerint ez absolut büntetést képez, az uj törvény szerint pedig tulnyomó enyhitő körülmények forogván fön, a helyett életfogytiglani, illetőleg időleges fegyház alkalmazandó. Ez esetekben semmi kétség az iránt, hogy azon törvény szerint fog mint legenyhébb törvény szerint kiszabatni a büntetés, mely csak sulyosító körülménynek tekinti azt, a mi a másik törvényben sulyosító okot képez, és enyhitő oknak azt, a mi az utóbbi szerint csak enyhitő körülmény; mert hiszen a sulyosító oknál fogva a törvényes büntetés maximuma fölemelendő, ellenben a sulyosító körülménynél fogva csak a törvényes büntetés keretén (minimum és maximum) belül szabható ki az összerü büntetés, és másrészt az enyhitő oknál fogva a büntetés a törvényes minimumon alul is leszállitandó, mig az enyhitő körülménynél fogva az csak a minimumon belül szabható ki. Különbséget itt nem tesz, vajon különös, egyedül csak az kivántatik, hogy az akár az egyik, akár a másik törvény szerint az elbirálandó bűnesetben meglegyen. Különös említést érdemel e tekintetben a *visszaesés,* mint sulyosító, és az *ifjukor,* mint enyhitő ok. Lehetséges ugyanis, hogy ezeket, mint olyanokat mindegyik törvény ismeri, de az egyik törvény azok fogalmi körét, melyen belül egyedül tekinthetők sulyosító, illetőleg enyhitő oknak, megszoritja, mig a másik azt kiterjeszti. Ez esetben enyhébb törvény az fog lenni, mely a visszaesésnek mint sulyosító oknak fogalmi körét megszoritja, vagy mely az ifjukornak mint enyhitő oknak fogalmi körét kiterjeszti; ez azonban csak az esetben áll, ha in concreto a visszaesésnek, mint sulyosító oknak tágabb értelme, illetőleg az ifjukornak, mint enyhitő oknak szükebb értelme létezik; mert ellenkező esetben ugy a visszaesés, mint az ifjukor mindkét törvény szerint sulyosító, illetőleg enyhitő okot képezvén, az enyhébb büntetés és törvény kérdésének eldöntése e szempontból függőben maradna. Ily értelemben itéltek a hazai főtörvényszékek is több esetben. (Ld. *Büntető Jog Tára* I. f. 3. s k l. 5 s k. l.)

b) További lehetőség az, midőn az elbirálandó bűnesetben *több oly körülmény fordul elő, melyek az egyik vagy a másik, illetőleg részint az egyik, részint a másik törvény szerint sulyosító vagy enyhitő okot képeznek.* Itt ismét több eshetőség gondolható. Lehet, hogy a több körülmény közül az egyik az egyik, a másik a másik törvény szerint képez csupán sulyosító vagy enyhitő okot; ez esetben minden attól függ: mennyire emelendő fel, illetőleg szállitandó le egyik vagy másik törvény intézkedése szerint a törvényes büntetés. Az esetben pedig, ha a több körülmény közül az egyik az egyik törvény szerint sulyosító okot, a másik pedig a másik törvény szerint enyhitő okot képez, semmi kétség az iránt, hogy az utóbbi szerinti büntetés lesz a legenyhébb. Az is előfordulhat, hogy az egyik törvény szerint az egyik körülmény sulyosító, a másik körülmény pedig enyhitő okot képez, a másik törvény szerint pedig csak sulyosító és enyhitő körülmény forog fön Ez esetben, minthogy a sulyosító és enyhitő okok egymást hatásukban nullifikálják, s ennek következtében nem tekintethetvén egyébnek mint sulyosító és enyhitő körülményeknek, az összerüen kiszabandó büntetés mindkét törvény szerint egyenlő lesz. Ha pedig a létező körülmények közül az egyik törvény szerint az egyik sulyosító okot, a másik pedig enyhitő okot képez, ellenben a másik törvény szerint vagy csak sulyosító, vagy csak enyhitő ok forog fön, ily esetben vagy az előbbi törvény lesz mint legenyhébb alkalmazandó, vagy pedig az utóbbi ahhoz képest a mint az utóbbi szerint vagy csak sulyosító ok, vagy csak enyhitő ok forog fön.

3. Azonkivül az is előfordulhat, hogy a törvények intézkedései *ugy a büntetéstételre, mint a sulyosító és enyhitő okokra nézve különbözők.* Itt is számtalan eset gondolható, mely az enyhébb büntetés és törvény meghatározásánál figyelembe veendő.

a) Egyik eset az, midőn a törvények intézkedései közt a büntetésnek vagy *csak minőségére*, vagy *csak mennyiségére* és azonfelül a *sulyosító vagy enyhitő okra* nézve is *eltérés* létezik. Ez eset előfordul: ha az egyik törvény minőségileg ugyan sulyosabb büntetést állapit meg mint a másik, de az előbbi törvény szerint enyhitő ok forog fön, az utóbbi szerint pedig nem. Igy pl. a vádlott által elkövetett bűneset olyan, melyet a régi törvény 10—15 évig terjedhető sulyos börtönnel, az uj törvény pedig 10—15 évig terjedhető fegyházzal fenyit; azonban a vádlott a bűneset elkövetésekor még nem volt egészen 16 éves. Ez esetben az uj törvény fog mint

* Az előbbi közleményeket l. a m. é. 44., 45., 46. és 49. számokban, és a f. é. 4., 6. és 8. számokban. Szerk.

enyhébben intézkedő törvény alkalmazást nyerni, egyszerüen azon oknál fogva, mivel szerinte a 85. §. 2. p. értelmében az összerü büntetés enyhébben szabandó ki, mint a régi törvény szerint, mely az ifjukort mint enyhitő okot (legalább oly mértékben miként az uj) nem ismeri. Vagy megforditva: a régi törvény minőségileg enyhébb büntetést állapit meg az illető bűnesetre, mint a másik, de egyuttal az előbbi szerint sulyositó ok forog fönn, mi az utóbbi szerint nem létezik. Igy pl. a régi törvény a bűnesetet 2—5 évig terjedhető fogházzal, az uj törvény pedig 2—5 évig terjedhető börtönnel fenyiti, de az előbbi törvény szerint visszaesés esete forog fön, mint sulyositó ok, mely azonban az uj törvény szerint csak sulyositó körülményt képez. Ez esetben minden attól függ, vajon a régi törvény szerint a sulyositó ok következtében kiszabandó öszszerü büntetés enyhébb-e mint az uj törvény szerinti büntetés. Hasonlóan áll ez az esetben is, ha csak a *büntetés mennyiségére* és a *sulyositó*, illetőleg *enyhitő okra* nézve eltérők a törvények intézkedései, különben pedig megegyezők. Ide tartozik különösen, ha a minimum mindkét törvényben egyenlően van megállapitva, de a maximumot az egyik kisebb mértékben állapitja meg a másiknál, egyuttal azonban az előbbi törvény szerint sulyositó ok forog fön, az utóbbi szerint pedig nem. Igy pl. az elbirálandó bűneset olyan bűncselekmény, melyet a régi törvény 1—5 évi, az uj 1—3 évi börtönnel fenyit, de egyuttal visszaesés is forog fön, mely a régi törvény szerint sulyositó okot, az uj szerint csak sulyositó körülményt képez. Itt is az egyik vagy másik törvény intézkedései szerint öszszerüleg kiszabandó büntetésnek a vádlottra nézve kedvezőbb volta a döntő. Vagy megforditva a maximum mindkét törvényben egyenlő, de a minimum az egyik törvény szerint magasabb, mint a másik szerint; egyuttal azonban a bűnesetnél oly körülmény forog fön, mely a magasabb minimumot előiró törvény szerint enyhitő okot, a kisebb minimumot előiró törvény szerint pedig csak enyhitő körülményt képez. Itt szintén az egyik vagy a másik törvény szerint a fönforgó bűnesetre kiszabandó öszszerü büntetés kedvezőbb, illetőleg enyhébb volta a döntő. Ugyanez áll az esetben is, ha a törvényeknek intézkedései a büntetés minőségére nézve ugyan egyenlők, de ugy a maximumra mint a minimumra s egyuttal a sulyositó, illetőleg enyhitő okra nézve is különbözők. Itt két eset lehetséges. Lehet, hogy az egyik törvény ugy a minimumot, mint a maximumot magasabban állapitja ugyan meg, mint a másik, de az előbbi törvény szerint enyhitő, vagy pedig az utóbbi törvény szerint sulyositó ok forog fön. De lehetséges az is, hogy az egyik törvény a minimumot, a másik törvény a maximumot állapitja meg magasabban és egyuttal az előbbi törvény szerint enyhitő, vagy az utóbbi szerint sulyositó ok létezik. Mindkét esetben az lesz az enyhébb törvény, mely szerint öszszerüleg az adott viszonyokhoz képest a vádlottra nézve legkedvezőbb öszszerü büntetés szabandó ki.

b) A másik eset az, midőn a törvények intézkedései a büntetésnek *ugy minőségére mint mennyiségére*, s egyuttal a *sulyositó és enyhitő okra* nézve is *eltérnek* egymástól. Ide tartozik különösen, ha a régi törvény a fenforgó bűnesetet 15—20 évi sulyos börtönnel, az uj törvény pedig életfogytiglani fegyházzal fenyiti, de egyuttal tulnyomó, illetőleg rendkivüli enyhitő körülmények forognak fön, melyeknél fogva az utóbbi törvény szerint (91. és 92. §§.) csak 15 évi vagy ezen aluli fegyház szabható ki. Ily esetben ugy a börtön, mint a fegyház bűntetti büntetés levén, a büntetés enyhébb voltára nézve nem csupán a büntetés minősége (intensivitas), hanem annak mennyisége (extensivitas) is irányadó levén, azon törvény lesz legenyhébb és ennélfogva alkalmazandó, mely szerint tekintve a büntetések extensiv és intensiv arányát, a vádlottra nézve legkedvezőbb büntetés szabandó ki. Ide tartozik továbbá, ha a fönforgó bűneset az egyik törvényben 6 hónaptól 3 évig terjedhető börtönnel, a másik törvényben pedig 1—5 évig terjedhető fogházzal van fenyitve, de az előbbi törvény szerint enyhitő, vagy az utóbbi szerint sulyositó ok forog fön, melyeknél fogva előbbi esetben a börtön helyett fogház, utóbbi esetben pedig fogház helyett börtön alkalmazandó. Itt is csak a kiszabandó öszszerü büntetés dönthet.

De nem folytatom tovább e fejtegetést, mely ugyis már elég hosszura nyult, az eddigelé mondottak is eléggé meggyőzhetnek mindenkit arról, hogy a *büntetésmértéket* illetőleg is a «legenyhébb intézkedés» alatt mindenkor a *legenyhébben* és pedig az *öszszerü bűnesetre nézve legenyhébben intézkedő törvény* értendő; ez pedig azon törvény, melynek (qualitative enyhébb) intézkedései szerint az adott bűnesetre — föltéve ennek mindkét törvény szerinti büntetendőségét és büntethetőségét — a legenyhébb büntetés szabandó ki (büntetés in hypothesi). És ez nemcsak akkor áll, midőn csupán *a posteriori*, azaz a törvények intézkedéseinek alkalmazásából származó eredmény után, hanem akkor is, ha *a priori* vagyis maguknak a törvények enyhébb intézkedéseinek egybevetéséből is már eleve meg lehet itélni, melyik törvény intézkedik enyhébben, mert ez utóbbi esetben is egész biztonsággal előre látható, hogy melyik törvény fog enyhébb öszszerü büntetést eredményezni.

E szerint tehát a büntetés mértékénél a legenyhébben intézkedő törvény fogalma a legenyhébb öszszerü büntetés fogalmától függ. De melyik a *legenyhébb büntetés?* E kérdésben véleményem szerint nem csupán — mint tán sokan vélik — a vádlottnak egyénisége, egyéni viszonyai és körülményei döntők, hanem inkább és pedig első sorban azon objectiv ismérvek, melyek a büntetés részint minőségében, részint mennyiségében nyilvánulnak. E tekintetben azt hiszem általános szabályként fölállitható: hogy a *kihágás* büntetése mindig és föltétlenül enyhébb mint a vétségé, a *vétségé* ismét föltétlenül — tehát tekintet nélkül a mennyiségre — enyhébb mint a *bűntetti* büntetés; ellenben egyenlő: tehát vétségi vagy bűntetti büntetések közt nem csupán, — habár első sorban — az intensiv minőség, hanem — habár csak másod sorban — az extensiv mennyiség is határozó, egyedüli kivételével az államfogháznak, mely mint exceptionalis büntetés akár vétségi, akár bűntetti büntetésképalkalmaztassék, aránytalanul enyhébb a többi vétségi, illetőleg bűntetti büntetésnél, legfölebb talán a pénzbüntetés tekinthető vele szemben enyhébbnek. Ha a régi törvény szerint oly büntetés volna mint enyhébben kiszabandó büntetés alkalmazandó, melyet — akár minőségileg, akár pedig mennyiségileg — az uj törvény nem ismer, a büntető-igazságszolgáltatás gyakorlati egyöntetüségét tartva szem előtt, nem lehet helyteleniteni azon intézkedést, melynél fogva a régi törvény intensive szigorubb büntetése az uj törvény szerint hozzá legközelebb álló enyhébb büntetésnemre változtattatik át. Ez értelemben intézkedett az életbeléptetési törvény is (1880: 37. tcz.), mely a 16. §-ban a következőket mondja: «Ha korábbi cselekményekért a bűntettekről és vétségekről szóló btkv. 2. §-ának intézkedéséhez képest az elkövetéskor fönállott jogszabályok alapján a szabadságvesztésbüntetésnek olyan neme lenne kiszabandó, melyet a magyar btkvek nem ismernek: az ezen btkvekben meg-

szabott szabadságvesztés-büntetések közül az lesz alkalmazandó, mely a korábbi jogszabályok szerint kimérendett büntetésnek leginkább megfelel. Fegyház alkalmazásának mindazonáltal csak akkor van helye, ha a cselekmény a magyar btkv. szerint fegyházzal lenne büntetendő, az elkövetés idején fenállott jogszabályok szerint pedig két évi időtartamot meghaladó «börtön», «tömlöcz», «rabság» vagy «sulyos börtön» lett volna megállapitandó. Hason értelemben itéltek a hazai főtörvényszékek is, midőn a régi törvény szerint *6 hónapon alul kiszabandó börtönbüntetés helyett fogházat* alkalmaztak s egyuttal a bűnesetet *vétségnek* minősitették. (*Büntető Jog Tára* I. 2. sz. 17. s k. l., 3. sz. 36. s k l., 4. sz. 56. s k. l., 6. sz. 81. l.)

De kérdés: vajon a legenyhébb büntetés, illetőleg intézkedés megitélésénél számitásba veendők-e a mellékbüntetések? vagy ezek alkalmazása külön tekintetek alá esik? E kérdésben azt hiszem különbséget kell tenni az egyes méllékbüntetések közt. Hogy a *pénzbüntetések*, melyek a büntetés valódi jellegével birnak, mert csak a vádlott *megbüntetése* végett alkalmazandók, számitásba veendők, az iránt annyival kevésbbé lehet kétkedni, mivel behajthatatlanságuk esetében mindig azon büntetésnemre változtatandók át, mely főbüntetésképp alkalmaztatik s mely ennélfogva, ha nem is intensive, de legalább extensive sulyosabbá válik, mint különben. Ellenben nem vehetők és nem veendők számitásba azon mellékbüntetések, melyek a *büntetendő cselekményeknek* vagy *bizonyos nemü büntetéseknek törvény* vagy *elitéltetés folytáni következményeit* képezik. Ezek, mivel nem pusztán megbüntetés végett, hanem főleg más közérdekek megóvása végett alkalmaztatnak, ezen szempontból külön tekintet alá esnek. Ez álláspontot foglalta el az 1880: 37. tcz. életbeléptetési törvény is, miként ez 17. s k. §-ainak tartalmából kitünik. Hasonlóan külön tekintet alá esnek a *vagyonelkobzásnak* azon esetei, melyekre vonatkozólag *objectiv* eljárásnak van helye, mivel ezeknek alkalmazása is nem büntetőjogi érdekből, hanem inkább csak *rendőri érdekből* történik. Végre a legenyhébb büntetés fogalma körén kivül esnek a büntetőjogilag megitélendő *kártéritési igények* is, melyek a régi törvény alatt elkövetett cselekmények után csak akkor és annyiban itélhetők meg, ha és mennyiben azokat a régi törvény megengedte.

Mindezek után végeredményül *általános szabályként* lehet fölállitani: hogy az alkalmazandó «legenyhébb intézkedés» alatt az *összerüleg legenyhébben intézkedő törvény* értendő: összerüleg legenyhébben intézkedő törvény pedig első sorban az, mely szerint az elbirálandó bűneset *nem büntetendő;* másod sorban — föltéve ennek mindegyik törvény szerinti büntetendőségét — az, mely szerint a bűneset *nem büntethető;* és végre harmad sorban az, mely szerint — föltéve a bűneset büntethetőségét minden oldalról — erre a *legenyhébb büntetés szabandó ki.*

Dr. Werner Rezső.

Jogirodalom.

A magyar büntetőjog és eljárás tankönyve, különös tekintettel a gyakorlati élet igényeire. Irta: KAUTZ GUSZTÁV, kir. tanácsos, jogtudor, a győri kir. a jogakadémián jogbölcsészet és büntetőjog ny. r. tanára és azon intézet igazgatója. Budapest 1881. Az Eggenberger-féle könyvkeresdés kiadása.

I.

Bizonyára örvendetes jelenség, hogy a magyar irodalom terén ma már nemcsak mind többen-többen foglalkoznak az állami életben oly kiváló jelentőséggel biró büntetőjoggal, hanem az e téren érvényesülő munkásság mindinkább tanusitja a tudományos szellemnek, a tudományos törekvésnek öregbedését is.

Alig telt el két év azóta, hogy Magyarország büntetőcodex birásával dicsekedhetik, alig nehány hónap óta léptettetett életbe e codexünk, s a fenebbi czim alatt megjelent munka már a harmadik a nagyobb szabásu, az egész törvénykönyvet felölelő munkák sorozatában.

Őszintén megvallom, mindig bizonyos nemével az idegenkedésnek, a bizalmatlanságnak veszek kezembe egy oly munkát, mely egy alig megjelent törvénynek commentálását tűzi ki feladatául, vagy mely a gyakorlati élet igényeire tekintettel tankönyvet igér nyujtani a gyakorlati élet által még ki nem próbált uj törvény alapján. Mert bizonyos az, hogy a törvény — legyen az még oly nagy körültekintéssel, még oly mély tudománynyal, a korábbi törvény uralma alatt szerzett tapasztalatok még oly lelkiismeretes felhasználásával kidolgozva, szerkesztve és szövegezve — a gyakorlati élet tűzpróbáján kell hogy átmenjen, hogy annak hiányosságai, hézagai, tévedései felderittessenek; az elméleti kutatás, érvelés egymagában vajmi ritkán lesz képes a helyest megállapitani.

Ezért csak futólag néztem át a fenebbi czimü munkát, de csakhamar meggyőződtem, hogy érdemes a behatóbb áttanulmányozásra, s mert a büntetőjog tanulmányozásával foglalkozóknak e munka igen hasznos szolgálatokat tehet, nem tartom feleslegesnek az érdeklődők figyelmét arra az által felhivni, hogy azt, röviden bár megismertetem.

Előrebocsátom, hogy a «magyar büntetőjog és eljárás tankönyve» még nem jelent meg egészen, annak csak 20 ivet tartalmazó két füzete fekszik előttem s minthogy szerző előszava még hiányzik, a munka czélul kitüzött irányára egyedül annak a czimben felvett «tankönyv» megjelöléséből vonhatok következtetést; nagyobb nehézségül szolgál a birálat tekintetében azon körülmény, hogy nem lévén az egész munka előttem, az egyes részei arányára nézve — mi nem csekély fontossággal bir — kellő tájékozottsággal annál kevésbbé birhatok, mert a munka küllapján ezen megjegyzés foglaltatván: «ezen könyv 28—30 ivből fog állani» egészen zavarban vagyok annak elbirálásában: kellő és arányos mértéket alkalmazott-e szerző munkájának kidolgozásánál, az egyes kérdések tárgyalásának terjedelmét illetőleg? Hisz szerző az eddig megjelent 20 ivnyi tartalom mellett alig jutott el a büntetések tanához; ha tehát arányosan halad, a kilátásba helyezett, még hátralévő 10 iv alig lesz elég az általános rész tárgyalására, a különös rész előadása s az eljárás kimeritése magában igénybe fog venni 30 ivnél többet; ha pedig mindössze 30 ivbe kell beleszoritani a munka egész anyagát, akkor annak egyes részei aránytalanok, s céltévesztett lesz szerző törekvése és munkálkodása. Hiszem azonban, hogy szerző munkájának csak egy collectiv elnevezést adott, melynek egyik részét — a büntetőjogot — adja most, megtoldván a kiadó czég a munka sikere érdekében még nehány ivvel az eredetileg tervezett ivek számát; a második rész — a büntető eljárás — megjelenése ellenben elhalasztatik addig, mig a kilátásban lévő uj büntetőeljárás a szerző számára a kedvező alkalmat és érdekes anyagot megadja.

Szerző egy 78 oldalra terjedő «bevezetés»-ben foglalkozik a «büntetőjog ismerete rendszerével» (I. fejezet, 1—5 oldal), a »büntetőjog igazolásá»-val (II. fejezet, 6—32 old.), a «magyar büntetőjog codifikátiójának történelmével és forrásaival» (III. fejezet, 33—49 oldal), a «büntetőjog segédtudományai- és irodalmával» (IV. fejezet, 49—58 oldal), végül a «büntetőtörvény elméletével» (V. fejezet, 59—78 old.).

Nagyérdekü e «bevezetés», kiválóan e «tankönyv» czélját tekintve, mert szerző kellő terjedelemben, világos előadással, a magyar és német, részben az olasz és franczia irodalomnak is tapintatos felhasználásával nyujtja mindazt,

mi lényeges; s mi kiválóan elismerésre méltó, tartózkodik attól, hogy irodalmi citátumokkal tultömje munkáját, szoritkozik a szükségesre és valóban tanulságosra. Nem veheti azonban szerző nekem rossz néven, ha e helyen épen birálói tisztemből kifolyólag egynehány kifogást is koczkáztatok; meg lehet győződve, hogy az ügy iránt való buzgalmam, munkája iránti érdeklődésem vezet e tekintetben egyedül.

Bevezetésének első fejezete feliratában ezt mondja szerző: «A büntetőjog ismerete, *rendszere.*» E felirás ellentétben áll a fejezet tartalmával; nem a büntetőjog rendszerét találjuk itten kifejtve, s szerzőnek sem volt ez czélja; a büntetőjog állását a jogrendszerben akarta szerző érteni, mint ez munkája 3. §-ból látható. Csekélységnek látszik e körülmény s nem is érintettem volna, ámde «tankönyv»-ben minden szó lényeges jelentőségü s ha valahol, itt minden félreértésre alkalmat szolgáltatható kifejezés kerülendő.

Hogy szerző a büntetőjog világtörténeti fejlődésének vázlatát sem vette fel munkájába, még indokolható s e tekintetben — mert a „*magyar* büntetőjog tankönyvét" adja, elfogadható szerző azon megjegyzése, hogy az a munka körén kivül esik, — bárha, megvallom, épen a munka érdekében s általában a büntetőjog tudományának terjedése érdekében, ugy vagyok meggyőződve, hogy szerző jó szolgálatot tett volna, ha legalább nagy vázlatokban e részletet is érinti. Egyfelől tagadhatatlan, hogy kiválóan jelen tételes büntetőjogunk nem exclusiv magyar szellemü törvény, hanem felhasználtatott annak létesitésénél mind az, mi jó és czélszerü más államok törvényhozásában, mint más nemzetek tudományos irodalmában feltalálható volt, nem lehet tehát azt mondani, hogy magyar büntetőtörvényünk nem állana összefüggésben más államok, nemzetek, kiválóan pedig a német büntetőjog fejlődésével; de másfelől, ettől eltekintve, tudjuk azt mindnyájan s sajnosan tapasztaljuk, hogy fiatalságunknak — tisztelet a nem épen ritka kivételeknek — még nem vált második természetévé a buvárkodási hajlam, rendszerint egy tankönyv áttanulmányozása tartatik részéről elégségesnek; ily viszonyok között kell tehát, hogy a «tankönyv» kiterjedjen minden a tárgygyal összefüggésben álló kérdésre, mert igy minden kérdésre felhivatik legalább figyelme, netalán kedv ébresztetik annak behatóbb tanulmányozására, fejlesztetik a tudományos irány.

Semmiképen sem helyeselhetem azonban, hogy szerző a magyar büntetőjog történeti fejlődése tekintetében is egyszerüen arra utal, hogy a tanuló ezzel már a jogtörténelemben megismerkedik s ezért csak a magyar büntetőjog codificatióját veszi fel munkája korébe. A magyar jogtörténeti előadásokban a büntetőjog — már az anyaghalmaz miatt — sem tárgyalható oly kimeritően, a mint annak tárgyalása szerintem a büntetőjog tanulmányozása szempontjából szükséges volna; igen jó szolgálatot tett volna tehát szerző, ha e matériát, munkájában tanusitott alapossággal feldolgozza.

A törvénymagyarázatról szóló 67. §-ban szerző a második bekezdésben ezeket mondja: «a törvénymagyarázat, ha a törvényhozótól származik, törvényesnek és *hitelesnek*, ha a birótól származik, *törvényesnek* neveztetik». Ha már szerző megteszi e megkülönböztetést, — habár a birótól származó magyarázat külön felemlitése egészen felesleges, minthogy a törvény alkalmazásánál a törvénymagyarázat ipso facto megtörténik — nem szerencsésen választott megjelölés a «törvényes magyarázat»; félreértésre szolgáltathat az alkalmat s bizonyára biztosabb és jobban kifejező megjelölésül szolgált volna a «birói magyarázat.»

Ha nem tankönyvet, hanem egyszerüen kézikönyvet irt volna szerző, kielégitőnek tartanám munkája 69. §-át, melyben a kiindulási pontul szolgáló elveket adja elő azon intézkedéseket illetőleg, melyek büntetőtörvénykönyvünkben a büntetőtörvények hatályára nézve, személyek és területek tekintetében foglaltatnak. Ámde tankönyvben az egyes rendszereknek, elméleteknek egyszerü felemlitése, behatóbb kifejtése és birálata nélkül annál kevésbbé kielégitő, mert e kérdések épen napjainkban igen élénken tárgyaltatnak az irodalomban s a kérdés helyes eldöntése igen nagy jelentőséggel bir.

Dr. Groisz Gusztáv.

Külföldi jogélet.

Az angol képviselőház az *ingatlanokra vonatkozó jogok szerzésének és átruházásának* (land titles and transfer) *megkönnyitése* végett alkotandó törvény előkészitése tárgyában külön bizottságot küldött volt ki, melynek 1879. évi jelentésében a következő fontos javaslatok tétettek.

A jelen átruházási teher-skálának megszüntetése és *értékszerinti* illetékfokozat behozatala; *rövid* átruházási *formák kötelező* használata; *a törvényes zálogok és visszaváltási gyökös okiratok gyakorlati eltörlese* az által, hogy egyszerü birtokteher tulajdonosának mindazon kereseti jogok és jogorvoslatok adatnak, melyekkel most csak a törvényes zálogbirtokos élhet, és hogy az adóslevélre vezetett és sajátkezüleg aláirt nyugta elegendő legyen az illető teher megszüntetésére; a *katasteri* munkálatok azonnali végleges teljesitése Angliában és Walesben és *kötelező* behozataluk a *tulajdon* leirása s azonosságának megállapitása végett; az ususról szóló törvény megszüntetése; megfelelő helyi központokon *földbiztositási nyilvánkönyvek* szervezése; annak törvénybe iktatása, hogy — családság eseteinek kivételével — *minden* okmány (egyszerü magánokmány is) *bejegyzési kelte* szerint nyerjen *elsőbbségi rangsorozatot;* a jogok bejegyzésének *localisatiója; hivatalos vizsgálók* felállitása. E javaslatok megfelelnek azon rendszernek, melyet — angol szokás szerint — előbb gyarmaton, ez esetben Ausztráliában, megpróbáltak, hol bevált.

A *reform szüksége* iránt *valamennyi párt egyetértvén,* az nem képez politikai kérdést. Az érdekeltek sürgetik tehát a politikai tárgyak által háttérbe szoritott javaslat alapján mielőbbi törvény alkotását. Két hó előtt e tárgyban az épitészeti társaságok hatalmas védegylete *Sidney Waterlow* képviselő által vezetett küldöttsége utján a londoni polgármester támogatását is kérte abbeli törekvésében, hogy a képviselőházat ama javaslat mielőbbi tárgyalására rábirja. A Lord-Mayor azt megigérte, miután a tárgy nem politikai jellegü.

Ily törvény alkotása a real property laws ujabb nagy sorozatában ismét óriási haladást képezne a középkorias birtokjog modernisálásában, az angol jog közeledésében a continentalis jogrendszerekhez.

A tout comme chez nous alkalmazható az angol csődállapotokra, melyekről Mr. *Mansfield Parkyns,* a csődellenőr 1880. évi jelentésében hiven ismételni kénytelen, hogy a csődtörvény, mely csak bűnös bukást akar büntetni, tényleg azt eredményezi, hogy számtalan burkolt csalás és lopás büntetlen marad s hogy a hitelezők majdnem semmit sem kapnak. Minden kormány beismerte e botrányt, de egyik csődtörvényjavaslata sem vált törvénynyé *más teendők miatt.* Akár a kanczellár (mint lord *Cairns)* a lordok házában, akár a koronaügyész (mint *Cross, Sclater-Booth* és az utolsó *Beaconsfield*-kormány alatt Sir *John Holker*) a képviselőházban terjeszszen be billt, az megrekedt valahol, mielőtt act-té lett. Az utolsó parlamenti ülésszakon egy külön bizottság előkészitett egy javaslatot, és most *Chamberlain* kereskedelmi minisztertől bizton remélik a szakszerü reform kivitelét. Ama javaslat, illetve a csődtörvény elveire vonatkozó javaslati határozatok sorozata (melyek szerzője Sir *Henry Jackson* képviselő volt), tekintettel arra, hogy a *magánegyességek* (private-agreement) és *liquidatiók* egyszerü *rablások* eszközeinek bizonyultak, hogy a *költségek* csaknem mindent elnyeltek legjobb esetben is, és a *bukás* és *csődrendezés* — tekintve

Anglia kifejlett hitelrendszerét — pompás speculatióvá és üzletággá lett, azon elvben culminál, hogy a *bíróság beavatkozása*, *felügyelete kiterjesztendő*, a *registrar* teendőit is ezentul maga a biró (Londonban a külön csődbiróságé, vidéken a kerületi biró) lássa el „*a mennyire lehetséges.*“ Ez elv *gyakorlati értékét* némelyek kétségbe vonják, mert *a* biró nem *alkalmas administratióra*, *minek jellegével a legtöbb csődteendő bir*; nem láthat mindent, nem lehet a bűntettet megelőző „*liquidatio-genius*“, *nem pótolhatja a hitelezők befolyását*; de az érdekelt *kereskedői, iparos, bankári körök helyeslik és sürgetik alkalmazását, bizván a birói hatalomban.* Ők eszközölték ki ama resolutiókat, melyek alapjául az egyesült kereskedelmi kamrák törvénytervezete szolgált, melyet a háznak beterjesztett előbb *Sampson Lloyd*, utóbb *Whitwell* képviselő.

E csődtörvény keresztülvitele volt legfontosabb tanácskozási tárgya az angol kereskedelmi kamarák képviselőinek Londonban néhány hét előtt tartott 21-ik évi gyülésének is. E mellett ujra sürgette külön kereskedelmi miniszterium felállitását, vagyis a földmivelési ág kiválasztását a board of trade ressortjából, ellenben ehhez utalását a külügyi miniszterium nemzetközi kereskedelmi teendőinek. Miután a kereskedelmi testületek már 54 várost képviselnek, képviselőket s minisztereket befolyásolnak s évi gyüléseik mintegy második parliament hatalmával jelenkeznek felruházva, bizonyára ez idei néhány napi gyülésük határozatai is érvényesülni fognak. Ugyancsak a csődtörvényjavaslat keresztülvitelét sürgette *Chamberlain*nél nem rég a bankárok intézetének tanácsa beható memorandumban.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A tőzsdebiróság.

I.

A perrendtartási novella tárgyalása alkalmából ismét megnyilt a küzdelem a tőzsdebiróság institutiója felett, mely pár évvel ezelőtt annyi személyeskedéssel vivatott.

A pár évi nyugalom a vitát a subjectivitás salakjától még mindig nem tisztitotta meg, mert hisz csak minap olvastuk a „*Pester Lloyd*“-ban, hogy az ügyvédek csak nagyobb jövedelmük szempontjából szólalnak fel a tőzsdebiróság kérdésében.

Persze az olyféle embereknek, mint kik e vádat emelik, a nélkül, hogy annak bizonyitására bármit is képesek volnának felhozni, fogalmuk sincs arról, hogy az ügyvédi karnak ép ugy mint a birói karnak együttes feladata az igazságszolgáltatás érdekeit megőrizni, még akkor is, ha azok a «szent» és «sérthetetlen» tőzsdebiróság által veszélyeztetnek, vagy arról, hogy az ügyvédnek ebbeli feladata még fontosabb mint a biróé, minthogy hisz a biróság határozathozatalainak egyedüli ellenőrzője az ügyvéd, kinek birálatától fog a legtöbb esetben függni, vajon a hozott határozat jogorvoslattal megtámadtassék-e vagy sem.

De az ilyféle egyéneknek, kik ily komoly tárgyról oly kevéssé komoly ismerettel irnak, arról sem igen lehet fogalmuk, hogy az ügyvédeknél nem a «kenyérkereseti» momentum mérvadó ott, hol egy institutio birálatáról van szó és hol a kritikának minden egyes része behatóan indokoltatik.

És most legyen szabad elmondani, hogy az ügyvédek vagy talán nemcsak ezek, hanem a «jogászok» miért ellenzik, — nem ugyan a tőzsdebiróság intézményét — hanem igenis annak jelenlegi szervezetét?

Ellenzik, mert a tőzsdebiróság jelen szervezetében valóságos satyra azon követelményekkel szemben, melyeket a jogállamnak kell hogy kössön bármely birósághoz; és mert a tőzsdebiróság mindazon garantiákat nélkülözi, melyeket minden más biróságtól megkövetel a törvényhozó; azon garantiákat, melyektől eltekinteni nem szabad, hacsak a birói önkény nem enuntiáltatik a birósági szervezet egyedüli axiomájának.

Hogy ezeket bebizonyithassuk, nézzük, hogy minek köszönte létét a tőzsdebiróság?

Kereskedelmi törvénykönyv hiányának, rosz eljárásunknak és a legegyszerübb per hosszadalmas voltának.

A napról-napra élénkebb forgalomnak az ujkor vivmányaival járó természetszerü izgatottság és idegességnek oly időben midőn milliókra menő üzletek a villám gyorsaságával működő villanyosság közvetitésével köttettek és oldattak, hol Gorcsakoff herczegnek náthája vagy Napoleon császárnak prostatája a kereskedelmi piaczok helyzetét tökéletesen megváltoztatni vala képes, a közönséges nem is codificált magánjog elvei vagy az ujabb forgalmat és igényeit nem ismerő, egyébként mindazonáltal bölcs birói belátás egyrészt, és a hosszadalmas peres eljárás másrészt nem feleltek meg a kor követelményeinek, a kereskedelmi érdekek igényeinek.

A kereskedő azonnal akarta és akarja tudni, hányadán van, vélt jogai megállanak-e vagy sem, tartozik-e átvenni vagy sem. Akarja tudni még annak árán is, hogy az általánosan uralkodó jogelvek nem alkalmaztatnának és hogy ez által jogtalanságot kénytelen szenvedni, mert azonnali pervesztessége esetén is kevesebb kárt szenved esetleg, mint ha évek multán pernyertes lesz.

Az «árkülömbözet» a modern forgalomnak ezen éltető rugója megitélhető a legkevesebb esetben volt, vagy ha megitéltetése valószinübb lett is volna, a rendes per utja néha alkalmazhatlan volt a kereskedelmi ügyletek nagy részének oly természeténél fogva, hogy a felmerült baj vagy csak azonnal vagy egyáltalán nem volt orvosolható.

Az érdeklettek józan felfogása tehát segitett a bajon ugy a hogy tudott és a forgalom követelményei megteremtették a tőzsdebiróság institutióját.

Az állam a szükségszerü viszonyok által létesitett intezményt szabadon engedte működni, belátván egyrészt azt, hogy a közönséges eljárás a tőzsdével összeköttetésben levő kereskedelmi érdekeket megóvni nem képes és másrészt azon felfogásból indulva ki, hogy a tőzsdei forgalom igényeit legjobban fogják azok ismerni, kik a legközvetlenebbül vannak érdekelve, t. i. a tőzsde tagjai.

Igy jött azután létre az 1870. évi II. tczikk, mely a «pesti áru- és értéktőzsdebiróságot mint választott biróságot hatóságára, hatáskörére és eljárására nézve» visszaállitotta ugy, mint az a perrendtartás életbelépte előtt fenállott.

Az idézett tczikk 1-sö §-ának ezen intézkedése azonban meglehetősen elhamarkodott volt, mert az állam hatásköréből olyasmit vont el, mit elvonatni sohasem szabad, midőn t. i. a helyett, hogy a tőzsdebiróságot eddigi illetőségére nézve állitotta volna helyre, azt *hatáskörére* nézve tartotta helyreállitandónak.

Ugyanis nézzük, hogy mi a külömbség «hatáskör» és «illetékesség» közt?

A hatáskör alatt azon jogi terrenum kijelölését értjük, mely egyik vagy másik birósághoz utaltatik.

Ezen birói hatáskör minden eljárási törvényben a törvényhozás által határozottan kijelöltetik, mint azt bármely állam perrendtartásában és az 1868. LIV. tcz. 7. és köv. §§-aiban is látjuk.

Mig tehát az illetékesség a felek kifogása folytán képeztheti csak a birói határozathozatal tárgyát, addig, ha oly ügyek hozatnak valamely biróság elé, melyek a törvény által

hatásköréhez utalva nincsenek, a bíróság hivatalból tartozik a hatásköre alá nem tartozó ügyekre nézve az eljárást megtagadni, mert hiszen a hatáskör törvényhozási kijelölése a bíróságra nézve oly törvényhozási felhatalmazást jelent, melynek korlátait tullépnie nem szabad.

Igaz, hogy ezen megkülönböztetést «illetékesség» és «hatáskör» között nálunk, hol oly rohamosan szokás codificálni, nem igen szokták tenni, mint azt legvilágosabban igazolja az igazságügyminiszteriumnak a törvényhozás meghatalmazásánál fogva 1875. deczember 1-én kibocsátott rendelete a kereskedelmi ügyekben követendő peres és perenkivüli eljárás szabályozása tárgyában, melyekben a birói illetőségnek legtöbb kérdése a bíróságok hatáskörének czime alatt tárgyaltatik.

Midőn tehát az 1870: II. tczikk a tőzsdebíróságot eddigi hatáskörében állitotta helyre, kimondotta egyuttal azt is, hogy tekintettel a tőzsdeszokások 1. §-ára, melynek értelmében «e szokások azon ügyletekre nyernek alkalmazást, melyek a tőzsdén vagy bár azonkivül, mindazonáltal ezen szokásokra való hivatkozással köttettek», a tőzsdebíróság hatáskörét nem a törvényhozó, hanem egyedül a felek akarata határozza meg.

Mig tehát a törvényhozó minden más bírósággal szemben maga jelöli ki a hatáskört, mely a felek megegyező akarata által sem szenvedhet változást, addig a tőzsdebíróságot e tekintetben csakis a felek akarata szabályozza, és igy a tőzsdebíróság, ha akarja, jogositva érezheti magát minden elébe terjesztett ügyben saját hatáskörének megvizsgálása nélkül itélni, hacsak a fenforgó ügylet a tőzsdeszokásokra való hivatkozással jött létre.

És ily tekintetből a tőzsdebíróság — mai szervezetében — valóságos közveszélyt képez, mert lehetővé teszi, hogy oly vitás kérdések eldöntésébe bocsátkozzék, melyeket jogállam sohasem engedhet eltérőleg törvényeitől elbiráltatni.

A midőn tehát a törvényhozás a tőzsdebirósságra bizta „*hatáskörének*" megállapitását, *lemondott jogáról, hogy megállapitsa azon jogkört, mely a tőzsdebíróság* elé utaltatik, vagyis más szóval: általános meghatalmazást adott a tőzsdebíróságnak arra, hogy hatáskörét önmaga állapitsa meg, és igy még azon befolyást sem tartotta magának fen, melyet a jogrend tekintetéből fen nem tartani, szarvas hiba.

Hisz látjuk, hogy ugy a lfőbb. tszk., mint a semmitőszéknek hatáskörét is tüzetesen a törvényhozó határozza meg, ugy hogy a törvényhozó az exceptionalis állást elfoglaló tőzsdebíróságnak oly korlátlan meghatalmazást adott, melyet még legfőbb bíróságunknak sem juttathatott.

Az állam tehát az őt kizárólag megillető igazságszolgáltatási jogról lemondott egy osztály részére, oly alakban, mint a milyenben lemondani sohasem szabad.

Lemondott egy oly szervezetü bíróság részére, mely nagyon kevés garantiát szolgáltat a rendes bíróságokkal szemben, sőt még a közönséges választott bírósággal szemben is, minthogy a tőzsdebíróság eltérőleg a prts. 505. §-ától, a perrendtartás szabályzataihoz kötve nincs.

A tőzsdebíróság pedig az állam lemondása által nyert privilegiummal visszaél, midőn megfeledkezve arról, hogy kivételes állását csakis azon tekintetnek köszöni, hogy a szigoruan tőzsdei ügyletek elbirálását reá kivánták bizni, mindennemü és rendü ügyleteket elbirál, melyeket esze ágában sem volt a törvényhozónak hozzá utalni.

Formailag véve jogosan jár el a tőzsdebíróság, mert az ő hatáskörének nem a törvény, hanem saját statutuma egyedüli zsinórmértéke, ez pedig feleslegessé teszi a hatáskör megvizsgálását, mihelyt valamely ügylet a tőzsdeszabályzatra való utalással köttetett.

De a jogászköröknek küzdelme a tőzsdebíróság ellen — jelenlegi szervezetében — ép onnan ered, hogy e formai jogosultság daczára is a tőzsdebíróság nem tanusitja azon bölcs önmérsékletet, melyet saját további fenlétezhetése czéljából oly annyira érdekében állana tanusitni.

A *Pester Lloyd*-ban csak nem rég olvastunk büszke hivatkozást arra, hogy a katonai kincstár és a kereskedelmi miniszter épitészeti szerződéseiben felmerülő vitás kérdések eldöndését a tőzsdebíróságra bizza.

De kérdjük, nem-e épen ez mutatja legvilágosabban, hogy a tőzsdebíróság eltér eredeti rendeltetésétől?

Tudjuk, hogy a kereskedelmi anyagi törvény és eljárás a kereskedelmi érdekekre való tekintettel sokkal szigorubbak, mint a polgari törvény és eljárás szabványai, és tudjuk azt is, hogy a fent idézett miniszteri rendelet a kereskedelmi bíróságok «hatáskörét» tüzetesen körülirván, ezen hatáskör által korlátolt meghatalmazást a biró tul nem lépheti, még ha a felek alávetik is magokat eljárásának, mert a birói hatáskör nem a felek akaratától, hanem a bíróság részére a törvényhozó által kiállitott megbizás körétől és terjedelmétől függ.

A ki tehát épitészeti szerződésének elbirálását akarná a kereskedelmi bíróság elé vinni, ezt nem tehetné még ha a felek együttesen kérnék is, mert a törvényhozó ugy találta, hogy nem kereskedelmi ügyekre nem alkalmazható a kereskedelmi törvénynek nagyobb szigora.

De a mi áll a rendes bíróságokra, az ne álljon a sokkal szigorubb követelményei által teljes drácoi ridegségében jelentkező tőzsdebírósággal szemben?

Vagy ha a törvényhozó jónak látta a kisebb szigor kizárását, megengedheti a sokkal nagyobb szigor alkalmazását?

Hogy a tőzsdebíróság csakugyan messze tulcsap az őt természetszerüleg megillető hatáskörön, azt még azon körülmény is igazolja, hogy például aratók és földbirtokosok között felmerülő vitás kérdéseket is szokott elbirálni. Ily szerződéseket pedig aligha akart a törvényhozó a tőzsdebíróság hatáskörébe utalni.

Mindenekelőtt tehát az 1870 II. tczikk megváltoztatását tartjuk szükségesnek és a tőzsdebíróság egész szervezetének átalakitását, a tőzsdeszabályzat szakértelmü revisióját tekintet nélkül e kereskedelmi körökben emelt alaptalan jajveszéklésre, és megfelelőleg a jogállam azon magasabb tekinteteinek, melyeket a törvényhozó mindenütt kötelességének tartott megóvni és csak a tőzsdébirósággal szemben adott fel teljességgel. Ezen kötelességet pedig teljesiteni kell és lehet enquéte nélkül, sőt esetleg ellenében is.

Ha pedig erre nincs bátorsága sem a jogügyi bizottságnak, sem Dr. PAULER urnak, ugy mondja ki nyiltan mindkettő, hogy a jogrend követelményeinek ott nem tud megfelelni, ahol a „*Pester Lloyd*" és nehány kereskedő az ellentáborban lármát csap.

Az általunk javasolt szervezet mikéntjéről, különösen pedig a hatáskör tüzetes és a tőzsdebíróságok eredeti rendeltetésének megfelelő rendezéséről, jogtudós elnök kinevezésének szükségéről, a tőzsdebirák választására nézve fenálló szabályzat hiányosságáról és a tőzsdebíróságnál szervezendő fegyelmi eljárásról jövő czikkünkben szólandunk.

Ifj. Dr. Neumann Sándor.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

MAGYAR MAGÁNJOG MAI ÉRVÉNYÉBEN KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A GYAKORLAT IGÉNYEIRE. Irta *Zlinszky Imre.* Füzve 6 frt

TÉTELES EUROPAI NEMZETKÖZI JOG. Irta *Dr. Apáthy István.* Füzve 3 frt 60 kr.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 11. SZ. Budapest, 1881. márczius 11.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: fél évre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALAM: A polgári házasság behozatalának kérdéséhez. Sztehlo Kornéltól. — Jogirodalom. Dr Révay (Rosenberg) Lajostól. — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami Rezsőtől. — Indokolás az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. — Törvénykezési szemle: Bűnvizsgálati akadályok testi sértési esetekben a bűncselekmény tárgyi physicai erejének megállapitása körül. Csorba Károly kir. alügyésztől. — A tőzsdebiróság. Ifj. Dr. Neumann Sándor ügyvédtől. — Heti szemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A polgári házasság behozatalának kérdéséhez.

I.

Feszült várakozással néztünk a mult őszszel lefolyt igazságügyi budgetvitának elébe. A ház tavali határozata után, melylyel az igazságügyminiszter kötelezteteti, hogy a polgári házasságról törvényjavaslatot terjeszszen be, és pedig oly időben, hogy az még ezen ülésszak folyama alatt törvénynyé váljék, mindenki azt várta, hogy a kérdés most még melegebben fog tárgyaltatni mint az utolsó budgetvita alkalmával.

Ime csalódtunk. A ház agyonhallgatta a kérdést. Nem lehet többé kétséges, hogy a magyar parliament nézete szerint a polgári házasság behozatala nem égető kérdés.

«Nincs Európában állam, a mely ezen fontos intézménynyel oly keveset törődnék, mint Magyarország.» Ezen találó szavakkal jelezte a helyzetet Chorin Ferencz.

Meg vagyunk mi jól igy is. Eskessen a pap mint eddig esketettt; keresztény ne legyen oly bolond, hogy zsidó leányt — zsidó pedig ne legyen oly szemtelen, hogy keresztény leányt akarjon elvenni. A kinek gyermekét a katholikus pap a dogmák alapján törvénytelennek irja be az anyakönyvbe, az bizza gyermeke jövőjét a halála után majdan megindítandó örökösödési perben itélendő birószágra és addig is nyugodjék meg abban, hogy gyermeke törvényes vagy törvénytelen volta felett a jogi szaklapok szép czikkeket hoznak. A ki végre a házassági jármot megunja, az térjen át protestans vallásra, s ha sietős az ügye, menjen Erdélybe és fizessen le 800 frtot, ha pedig ráér, vagy kevés a pénze, inditsa meg a válópört Magyarországon és egy-két év alatt segitve lesz rajta.

Nem kell már minékünk jogegyenlőség. Kiment a divatból.

És aztán — egy professornak a gyermeke törvényes-e vagy törvénytelen, mit érdekel bennünket? Miért vett el katholika nőt? A miatt bizony kár annyit lármázni.

És az az áttérés! No bizony, nem esik nagy kár az emberen, ha katholikusból protestánssá lesz. Az pedig hogy valaki meggyőződés nélkül érdekből hitét változtatja s hogy a törvény őt erre indirecte kényszeriti, mit sem változtat a dolgon, hiszen nem az egyedüli erkölcstelenség ez, a mire a törvény az embert kényszeriti. Ki lesz például oly bolond egész keresetét bevallani, hogy azt, a járulékokat ide értve 18%-al megdézsmálják?

Igy gondolkozik a többség, az ország pedig erkölcs dolgában halad — merre?

A legfőbb itélőszéken hetenkint 30 válópert referálnak és ezek közül 29-ben van áttért fél.

Minek nekünk még törvény, mely a katholika házasságot felbonthatónak mondja ki? Segitünk mi magunkon törvény nélkül is.

És mégis van már törvényjavaslatunk.

De a javaslat csak a szükségbeli polgári házasság behozatalát czélozza, vagyis a kit nem akar megesketni a pap, majd összeadja a szolgabiró.

Ez aztán a reform!

Ilyen reformot még a mi képviselőházunkban sem hiszünk keresztülvihetőnek. A valóban szabadelvüek nem fogadják el a javaslatot, mert a kötelező polgári házasságot akarják, az elfogultak nem szavazzák meg, mert nekik még ez a polgári házasság sem kell.

A javaslat megbukván, a kormány mossa kezeit, ő eleget tett a ház határozatának, engedett a szabadelvüség kivánalmainak és titokban örül, hogy javaslata megbukott, mert lehet-e egy kormánynak nagyobb öröme annál, mint mikor egy javaslata, melyet ráerőszakoltak, megbukik?

De ám tegyük fel, hogy a kormány nem kivánja a javaslat bukását, és akkor sajnos, nem is fog az megbukni, mit nyertünk ezzel?

A szükségbeli polgári házasságot. Ott leszünk a hol az osztrákok, és 50 évre el lesz halasztva Magyarországon a polgári házasság behozatala.

A szükségbeli polgári házasság nem polgári házasság. Ez a két intézmény egymással elvi ellentétben van.

Mi a polgári házasság behozatalának czélja? Nem egyéb, mint az, hogy a polgári jogokat megalapitó, közerkölcsiségi és jogi hatásánál fogva az államhatalom fenhatósága és felügyelete alá tartozó házassági intézmény megint az állam fenhatósága alá jusson, a melynek az eredetileg alá volt rendelve, és a melytől azt az egyház az évek folyamán elhóditotta.

Ezen czél csak ugy lesz elérhető, ha az állam egyrészt *egymaga kizárólag* határozza meg azon feltételeket, a melyek alatt a házasság megköthető és felbontható, másrészt pedig a házassági ügyek kezelését is (házasságkötést, felbontást) kizárólag állami közegekre, állami anyakönyvvezetőkre és állami biróságokra bizza.

Ugyanez a czélja a szükségbeli polgári házasságnak? Korántsem. A szükségbeli polgári házasság érintetlenül hagyja az egyház fenhatóságát és az egyházi tan uralmát mindazon házasságoknál, melyek egyházilag érvényesen megköthetők és csak azon felette ritka, kivételes esetek számára tartja fen surrogatum gyanánt az állami fenhatóságot, a melyekben az egyház a megkötendő házasság érvényét el nem ismeri. A szükségbeli polg. házasság tehát nem az állami fenhatóság érvényre jutását, a házassági ügynek az egyházi hatalom alól való kivonását czélozza, hanem ellenkezőleg meghódol ezen hatalom előtt és czélja: csak azt lehetségessé tenni, hogy egy egyházilag érvénytelen házasság polgárilag megköthető legyen.

A szükségbeli polg. házasság ekként a kötelezőtől czéljára nézve különbözvén, ettől lényegileg különböző intézmény s ezért elnevezése is hibás, mely csak a «szükségbeli» jelző hozzátétele által különbözteti meg a kötelezőtől.

Gyakorlati jelentőségét szemügyre véve, a szükségbeli polg. házasságnak minálunk más czélja nincs, mint lehetségessé tenni, hogy zsidó és keresztény közt érvényes házasság jöhessen létre. Szép czél! Kétségtelenül a kötelező polgári házasságnak is egyik jelentékeny czélja és szükségességének egyik érve. De ez nem lehet a polgári házasság behozatalának sem fő sem egyedüli czélja. A főczél az, a mit fent jeleztünk. Ennek keretében helyt talál aztán a többi.

Ellene szól a szükségbeli polg. házasság behozatalának a tapasztalat is. A hol csak behozták, mindenütt czélszerütlennek bizonyult. Az állam kétféle házasságot ösmervén el érvényesnek, természetes ellentét támad e kettő között. Az évszázados szokás, az egyház iránti kegyelet, és némileg az uj intézménynek az egyházi közegek részéről előfordulni szokott könnyen megérthető gáncsolása erkölcsösebbnek és magasztosabbnak tünteti fel a közvélemény előtt az egyházilag megáldott, mint a pusztán surrogatum gyanánt szolgáló polgári házasságot. Az egyházi házasságnak a szükségbeli polgárival szemben mintegy agiója van, mely annál magasabb, minél müveletlenebb az ember, a ki felette itéletet hoz, de mindenesetre elég nagy arra, hogy a nagy tömeg a szükségbeli polgári házasságot az ágyassággal összetéveszsze.

A szükségbeli polg. házasság ezen disagiója egyrészt az államhatalomra nézve megszégyenitő, másrészt a közerkölcsiségre nézve káros, az előny pedig, melyet ez intézmény azoknak, a kik ezt igénybe venni kénytelenek, nyujt, felette kétes becsü és ki nem elégitő.

A szükségbeli polg. házasság mindezeknél fogva nemcsak hogy nem reform, hanem határozottan egy lépés hátrafelé, melynek más tendentiája nincs, mint a valódi reformot, a kötelező polgári házasság behozatalát, évtizedekre elodázni.

Óvakodjunk a mézes madzagtól.

Sztehlo Kornél.

Jogirodalom.

Dr. BUNZL KÁROLY: *Material zu einem „Cheque-Gesetz-Entwurf.* Bécs 1880. Manz 8.-r. 44 lap. Ára 50 kr.

Az osztrák kereskedelmi miniszterium egy *Cheque-törvényjavaslatot* előkészíteni óhajtván, e czélból szakértőket hivott egybe, kik elé egy 33 kérdésből álló „Questionnaire" terjesztetett. Ezen szakértők közé tartozik szerző is, kinek mint az alsó-ausztriai Escompte-társulat igazgatójának bőséges alkalma volt e tárgy felől ugy elméleti mint gyakorlati tapasztalatokat szerezhetni.

A kérdés reánk nézve is teljes actualitással bir; legyen szabad azért a következőkben ugy a feltett kérdéseket, mint az azokra adott választ röviden érintenem. Az első kérdésre: «vajon szükséges-e a cheque külön kellékeinek szabatos meghatározása», szerző *igen*nel felel. A cheque kiállitása és értékesitése különös jogkövetkezményeket von maga után, melyek az chequenek egy törvényesen kivételes, más hasonló papiroktól eltérő jogi állást biztositanak.

Megállapitandó tehát mindenek előtt, vajon mit ért a törvény «cheque» alatt. Ennek lényeges kellékei kétfélék lehetnek, vagy olyanok, melyek annak törvényes *fogalmából* származnak, vagy pedig olyanok, melyek nem ugyan ezen törvényes fogalom folyományai, de mégis lényeges kellékeknek tekintendők, mivel nélkülök a törvény intézkedései hatálytalanok volnának.

A cheque látra fizetendő utalványnak valamely bank vagy bankárra tekintendő; törvényes fogalmából származó lényeges kellékei pedig a következők: 1. Az utalványalak, a nélkül hogy a szövegben akár az utalvány akár a cheque szó szükségkép benfoglaltatnék. 2. Fizetés látra, a nélkül hogy ezt a szövegben határozottan ki kellene emelni. 3. A fizetendő összeg mennyisége. 4. A bank vagy bankár czége, melynek vagy kinek a fizetést teljesitene kell. 5. A kibocsátó aláirása. 6. A fizetés felvételére jogositottnak megjelölése. Ilyen lehet egy meghatározott személy, vagy szólhat annak rendeletére vagy az áthozóra is.

A többi lényeges kellékek, melyek azonban a törvényes fogalommal nem azonosak, a következők: 7. A kibocsátás helye. 8. A kibocsátás éve, hava és napja. Ezek lényegesek, mert a cheque törvényes bemutatási idejére vonatkozó határozmányok a kibocsátás helyétől és napjától vannak függővé téve és mert az ily literalis szerződéseknél a lényeges jogkövetkezmények alapjául szolgál a papir szövege.

Lényeges kellék végül a fizetés helye is; de mivel az a rendelvényezett üzleti helyével azonos, csak ezen utóbbi hely megjelölése volna lényeges. A hol pedig ily hely megjelölve nincsen, a törvény ezen hiányon akkép segithetne, hogy ez esetben a kibocsátás helye fizetés helyéül is volna tekintendő. És tekintettel arra, hogy chequek csak azon helyen szoktak kiál ittatni, melyen a rendelvényezett bank székel, ma tényleg nem szokásos a bank üzleti helyét külön kijelölni.

A *második* kérdés: vajon a cheque csak *bankra* állitható-e ki? Szerző szerint az bankárra is eszközölhető; ez utóbbiak ügyfeleikkel hasonlókép folyó számla üzletben állanak, és nem volna méltányos, alapos ok nélkül a bankár ügyfeleit kizárni azon kedvezményből, követelésükről látra szóló utalványok által rendelkezhetni. Szerző itt az angol törvény álláspontjára lép, holott a franczia jog a cheque huzását bármely személyre megengedi. Nálunk a kérdés még controvers.

A 3-ik kérdés: «függővé teendő-e egy cheque kibocsátásának joga a rendelvényes banknál a kibocsátás idejekor elhelyezett fedezettől?» Ezen kérdés vagy ugy értelmezendő, hogy a cheque jogi fenállása attól függ, vajon a kibocsátó javára van-e irva a rendelvényezettnél a megfelelő fedezet; vagy pedig vajon meg van-e tiltva a kibocsátónak bankárával egyezkedni, hogy elegendő fedezet nélkül is reá huzhasson, és vajon miben álljon-e ezen tilalom áthágásának törvényes következménye? csupán egy megállapitandó büntetésben vagy birságban? Az első értelmezésre határozottan nemmel kell válaszolni, mert ezalatt csak a cheque vevője szenvedne, a ki soha sem tudhatja, vajon javára van-e irva a kiállitónak valamely fedezete vagy sem. De a második értelmezés sem indokolná ezen tilalmat és függővé tételt; teljesen a bankárra bizandó, vajon és mily mérvben akar ügyfelének hitelt engedélyezni, a cheque pedig, hacsak azt egész tévesen «traditio brevi manu»-nak tekinteni nem akarjuk, ily hitelezést épenséggel ki nem zár. Fejtegetendő maradna tehát csupán az, vajon a cheque kiállitása megtiltandó-e azon esetre, ha arra a bankárnál fedezet nem létezik, de azt a kiállító és a bankár közti megegyezés sem előzte meg? Világos, hogy a rendelvényezett nem tartozik ily esetben a chequet beváltani, de erre nem szükséges törvényes külön intézkedés, ez már az általános jogelvekből is folyik. Ha a bankár a chequet mégis beváltja, ugy utólagos beleegyezését adja ezen mivelethez; ha nem váltja be, ugy a kibocsátó magán- esetleg pedig büntetőjogilag is felelősségre lesz vonható. A beváltás esetén senkin sem ejtetett jogsérelem; de nincs kizárva azon lehetőség sem, hogy a kiállitás tévedésből vagy vigyázatlanságból történt legyen, melyet törvényes büntetés alá vonni nem volna indokolható. Ha pedig a kiállitás csalárd vagy vétkes módon megy véghez, mi különösen akkor feltételezhető, ha a kibocsátó a rendelvényezettnél conto-val vagy hitellel nem bir, az ily cselekvény a büntetőtörvény határozataiba könnyen lesz subsumálható. A franczia cheque-törvény sujtja ugyan a fedezet nélküli cheque kibocsátását pénzbirsággal, de ezen intézkedés nem a cheque-for-

galom biztonságának érdekében történt, hanem csupán a jövedékkihágás megtorlására, mely abban áll: «deguisér sous la forme d'un chèque une véritable valeur de crédit».

A 4-ik kérdésre: vajon büntetendő-e a cheque kibocsátása fedezet hiányában, vagy ilyenek létében annak tulságos, összegét tulhaladó igénybevétele, a 3-ik pont megfelelt.

Dr. Révay (Rosenberg) Lajos.

Külföldi jogélet.

Nem a kormány jó akaratán mulik, hogy az angol világbirodalom parliamentje fokozva szenved minden képviselőtestület azon bajában, hogy a magas politika kérdései miatt nem érkezik kielégitő belső reformtevékenységre. Máris letelt a jelen sessio egy hatod része a nélkül, hogy egyetlen u. n. rendes törvényhozási müvet létesitett volna. Pedig belreformok — választási, földbirtokszabályozási, csőd- és büntetőjogi törvények — igénye juttatta többségre a most uralkodó szabadelvü pártot. Szólnak is már arról, hogy a házat continentalis mintára állandó osztályokra szervezzék.

Előttünk fekszik ismét egy halmaz többnyire sokszor megujitott inditvány és javaslat, mely az angol parliament folyó ülésszakának megnyitásakor szokás szerint a kormány tagjai vagy egyes képviselők által bejelentetett. A törvényjavaslatok és határozati javaslatok sorából megemlitjük a következő tárgyuakat: a parliamenti választások körüli erkölcstelen és törvénytelen üzelmek hatályosabb megakadályozása; az irlandi magántörvényekre (birtokátruházásra) vonatkozó törvényhozás átruházása a westminsteri (londoni) bíróságtól az irlandi kerületi bíróságokra; az irlandi hűbérbirtok szabályozásának az angol-skót joghoz idomitása; a vasuti jog rendezéséről (külön bizottság kiküldése a létező köz- és magántörvények feldolgozására, melyek a vasuti társaságok és biztosok hatalmát és a vasutakra vonatkozó kereskedelmi miniszteri hatáskört szabályozzák); a hadsereg reformjában a tiszti állások vásárlásának eltörlése, mely 1871-ben elvileg elfogadtatott, mióta *előléptetések* végett az állam 200 millió forintot költött megváltásokra; a gyarmatok önálló nemzetközi szerződéskötésének (területannexio, hadizenet stb.) tilalma, miután ily szerződéshez (bár eddig önállóan köttetett) a brit alkotmány és a nemzetközi jogelvek szerint a központi kormány hozzájárulása szükséges; a mezőgazdasági bérleti törvény javitása; az egyházi birtok elidegenitése jogának és gyakorlatának szabályozása (simonia ellen); a találmányi szabadalmak jogának javitása; határozati javaslat: hogy szabad országban örökös törvényhozó testület nem lehet állandó intézmény (alias: a főrendiház eltörlése); a temetési dijszabályozás (a legizgatottabb viták s nagy irodalom tárgya lett ujabban a temetők tulajdona stb. kérdésekkel); testületek s más korlátolt tulajdonosok felhatalmazása *bányák* és földbirtok *örökbérbe adhatására; a házasság óráinak meghosszabbitása* (most angol házasság érvényesen csak délelőtt 9—12 óra közt köthető); a városi tanácsi képviselet reformja; a parliamenti ülésszak kezdetének s üléseinek más idejéről; a botbüntetés eltörlése a tengeri hadseregben; az irlandi vasutak állami megvétele; a kegyuri jog reformja; az egy ülésszakban kétszeri olvasás után megakadt törvényjavaslatok harmadszori olvashatása a következőben; a házasnők tulajdonának kiterjesztése; az irlandi sommás biráskodás és az angol járásbirósági hatáskör kiterjesztése; szeszes ital árulásának tilalma vasárnapon; az országutakról szóló törvény javitása; az állami és gyarmati törvényhozások szorosabb kapcsolatáról; a vizi jog revisiója (ármentesités és folyamszabályozás); a parliamenti házszabályok reformja; sógornővel házasodás mengengedése; a vállalkozó felelősségéről szóló 1880. törvény revisiója; az adásvétel megkönnyitése; szabad könyvkereskedés consolidatiója; hogy a királyi tanács (privy council) birósági osztályának (judicial committee, gyarmatok ügyeiben — India! — felebbviteli s némely p. o. szabadalmi ügyben specialis bíróság) tagjai a központi felebbviteli törvényszék oly tagjai közül is legyenek kinevezhetők, kik nem voltak első foku birák (elfogadtatott); határozati javaslat a miniszteri rendelet ellen, mely eltörli a common pleas és exchequer főbirósági osztályok elnökségeit; az utóörökösi rendelkezés korlátozása, stb. stb.

Látni, hogy az igazságügynek csaknem minden fontos ága érintve van. De bizonyára most mint azelőtt igen kevés fog ezen többnyire üdvös reform közül életet nyerhetni, mert a *sürgőseknek* declaráltak közé csak néhány, a többire pedig a tárgyalás sora nem kerülhet.

E baj ellen sokféle orvosszert ajánlanak. A legfigyelemreméltóbb inditványok egyike *Brodrick* képviselőé, melyet a Westminster Review 1880. deczemberi füzetében kifejtett. A lordok házának eltörlése helyett azt hasznossá tenni és az érintett bajon segiteni kellene szerinte a két ház közti helyes *munkaosztás* által. Most fontos bill későn kerül a lordok házába s a sessio elején ott nincs dolog. A lordok ritkán kezdeményeznek billt, mert bár náluk hamar menne keresztül, a képviselőházban megakadna, mivel itt nem volna népszerü. Törvényileg kellene tehát a *nem politikai és a magántörvények* (vasutak, etc.) kezdeményező feldolgozását a lordok házára bizni és kimondani, hogy ezeknél a képviselőházban ne legyen azután többé szükséges a külön bizottsági tárgyalás (inquiry of select committee). Az inditvány azonban aligha fog pártolásra találni a parliamentben. Igen hasznos dolog lehet fiatal peerekre nézve, mondá egy politikai vezérlap, ügyvédi beszéddel debutirozni a női emancipatio, kényszerbiztositás vagy mérsékleti kényszer mellett, de a közvélemény előtt nem rokonszenves a lordok tevékenysége, mely fontosabb magán-bill esetében (p. o. az utolsó sessióban a temető bill elvetésével) magát sokszor ellentétbe helyezte a képviselőházzal s egyáltalán csak gátolni, rontani vagy felesleges lenni szokott.

Hogy Angliában nem gondolnak codifikáló államtanács felállitására, hanem legfölebb a miniszteri önálló hatáskör kiterjesztésére (igy p. o. *Sheldon Amos*), azt mondanunk sem kell.

Dr. Dell'Adami Rezső.

Indokolás

az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. *

Dr. TELESZKY ISTVÁN-tól.

(Befejezés.)

VII. FEJEZET.

A örökségről való lemondásról.

Valamely még élő személy utáni örökségről való lemondás a szász és a zürichi polgári törvénykönyvekben az öröklési szerződésekkel együttesen egy fejezetben van szabályozva, mig az osztrák ptkv. az örökségről való lemondás kérdését az örökjogról általában szóló bevezető (nyolczadik) fejezetnek egyetlen (551-ik) §-ban oldja meg. A franczia p. t. k. (784. 792. §§.) és az olasz polg. tkv. (944. 953. §§.), valamely élő személy utáni örökségről való lemondást meg nem engedik. A szász és zürichi ptkveknek azon beosztása, mely szerint az örökségről való lemondásnak kérdése az öröklési szerződéssel együttesen szabályoztatik, nem helyeselhető. Azon merően külső érintkezési ponton kivül, mely szerint ugy az örökségről való lemondás, mint a szerződésen alapuló öröklés megállapitása ugyanazon nemü jogügylet, t. i. szerződés kötése által jő létre, alig van valami, a mi az együttes szabályozást indokolhatná. A két jogügylet lényegesen ellenkező eredményt idéz elő, mert az öröklési szerződés által a rendelkező akaratán alapuló uj öröklési igény keletkezik, mig az öröklésről való lemondás megszünteti azon esetleges örökösödési igényt, mely a lemondót a törvény intézkedései alapján megilletné. Ezekhez figyelembe véve még azt, hogy a tervezet álláspontja

* Az előbbi közleményeket l. a m. évi 40., 41., 42., 44., 46., 47., 49., 51. számokban, és a f. é. 1., 3., 5., 7. és 9. számokban. Szerk.

*

szerint és a dolog természetének is megfelelőleg a lemondási szerződésnek tárgyát csak a törvényen alapuló örökösödési igény és a törvényes örökösödési jogosultságtól feltételezett köteles részhez való igény képezi: e kérdésnek a törvényes örökösödésről szóló czimben való tárgyalása czélszerünek mutatkozik azért, mert e nélkül a törvényes örökösödést tárgyazó szabályokat kikerekitett egésznek tekinteni nem lehet, a mennyiben a lemondás a törvényes örökösödésnek a concret esetekben való alakulására döntő befolyást gyakorol.

64. §. Az örökségről való lemondás kérdésében a tervezet azon törvénykönyvekhez csatlakozik, a melyek a lemondás joghatályát elismerik. A családi élet követelményeinek kellő méltatásával alig volna összeegyeztethető, hogy az örökségről az örökhagyó életében való lemondás a törvény által feltétlenül kizárassék, mert ez által gyakran lehetetlenné tétetnék az, hogy a gondos családapa életében is a concret családi viszonyoknak megfelelő czélszerü intézkedéseket tehessen; hogy például nagykoru gyermekének, ennek beleegyezésével önálló háztartás berendezése vagy önálló üzlet alapitása szempontjából bizonyos összeget vagy vagyont oly kikötéssel adjon ki, miszerint többi vagyonában az örökösödési jog ezen kielégitett gyermekre való tekintet nélkül az anyagi segélyezést sokkal nagyobb mérvben igénylő többi kiskoru gyermekeit illesse. A tervezet tehát tekintettel arra is, hogy az örökségről való lemondás joghatályát az 1873. szeptember 10-én 7837. sz. a. hozott legfőbb itélőszéki itéletből (*Döntvénytár* X. 315) is kitünőleg eddigi joggyakorlatunk is elismerte: a törvényes örökösödésről és a törvényes utóörökösödésről való lemondás tárgyában az örökhagyó és az öröklésre hivatott között létrejött szerződést érvényesnek ismeri el; mellőzi azonban a végrendeleten és öröklési szerződésen alapuló öröklési jogról való lemondást, mert előbbi azon indokból, mivel a végrendelet az örökhagyó haláláig bármikor megváltoztatható, vagy megsemmisithető: nem tekinthető oly igénynek, a melyről való lemondás a végrendelkező és a végrendeleti örökös vagy hagyományos közötti lemondási szerződésnek tárgyát képezhetné, s mert az öröklési szerződésen alapuló öröklési igény a szerződő felek kölcsönös beleegyezésével megszüntethető ugyan, de ez nem mint az öröklésről való lemondás, hanem mint az öröklési szerződés felbontása jő figyelembe, és ennélfogva a tervezetben is az öröklési szerződésekről szóló fejezetben nyer szabályozást.

65. §. Az örökségről való lemondást tárgyazó szerződés joghatályára nézve ezen szakasz a lemondó cselekvési képességét és a szerződésnek irásba foglalását köti ki átalános feltételül. Az irásbeli szerződési alak kivánatosnak mutatkozik azért, mert ez által az örökbagyó halála után felmerülő ténykérdés bizonyitásának nehézségei mellőztetnek. Az osztrák (551. §.) és szász (2560. §.) p. tvkvek semmi alakszerüséget nem kivánnak, mig a zürichi ptk. (2116. §.) közjegyzői kiadmányozást kiván. A tervezet a két álláspont közötti középutat fogadta el akkor, a midőn a lemondási szerződés hatályosságát az irásbeli alakszerüségtől tette függővé. Midőn a tervezet a házastársak közötti lemondási szerződés érvényességéhez közjegyzői okiratot kivan, az 1874. évi XXXV. t. czikk 54. §-ának álláspontjához ragaszkodik. A zürichi törvénykönyv fent idézett 2116. §-a ezen esetben a rendes végrendeleti alakszerüségeket, tehát a 2059. §. szerint közjegyző és két tanu közreműködését irja elő.

A 65. §. továbbá azt rendeli, hogy az atyai hatalom, gyámság vagy gondnokság alatt álló személyek a saját felmenő ági rokonaik után őket illető örökösödési jogról gyámhatósági jóváhagyás mellett sem mondhatnak le, mig egyéb esetekben a törvényes képviselő által gyámhatósági jóváhagyás mellett kötött lemondási szerződés hatályos. Ezen megkülönböztetés és illetőleg annak megállapitása, hogy cselekvési képességgel nem biró egyének nevében kötött azon lemondási szerződés, mely ezeknek az ő saját felmenő rokonaik után való örökösödési igényét tárgyazza, joghatálylyal nem bir: annak méltatásán alapul, hogy a felmenő ág utáni törvényes örökösödési igény a tervezet által köteles rész alakjában részben akként van biztositva, hogy az az örökhagyó végrendelkezése által sem csonkitható meg; miért is tekintettel arra is, hogy a lemondási szerződés megkötésétől az örökség megnyiltáig a felmenő rokon vagyona tetemesen is szaporodhatik, nem mutatkozik czélszerünek, hogy a törvényes képviselő azon jogosultsággal ruháztassék fel, miszerint a képviseltjére ily fontos jogügyletet, habár gyámhatósági jóváhagyás mellett köthessen. A felmenők utáni örökösödés esetén kivül a többi örökösödési eseteknél, — miután itten a fentebbi indokok fen nem forognak, miután ezen esetekben a törvény dispositiv intézkedésén alapuló örökösödési jog végrendeleti indézkedés által ugyis rendszerint elvonható: a gyámhatósági jóváhagyás mellett kötött lemondási szerződést aggály nélkül lehet hatályosnak elismerni. Körülbelül ugyanezen álláspontból indul ki a porosz Landrecht (II. r. II. cz. 484. §.), midőn előirja, hogy oly szerződéseket, melyek által a gyermekek öröklési jogukból kizáratnak, vagy köteles részök megcsonkittatik, a szülők csak nagykoru és az atyai hatalomból elbocsátott gyermekekkel és csak a rendes biróság előtt köthetnek.

66. §. A tervezet értelmében a törvényes örökösödési jog és a köteles részhez való jogosultság a legszorosabb kapcsolatban áll egymással. Köteles részhez csak az jogosult, a kit törvényes örökösödési jog illetne, és a köteles rész a törvényes örökösödési rész arányában van megállapitva. A 66. §-nak azon rendelkezésében, hogy hacsak a lemondásban az ellenkező kifejezetten kikötve nincsen, a törvényes örökösödésről való lemondás a köteles részre is, és viszont a köteles részről való lemondás a törvényes örökösödésre is hatályos, a fentebbi szoros kapcsolat, másfelől pedig az nyer kellő méltatást, hogy tulajdonképen e köteles rész képezi azon részét a törvényes örökösödési résznek, a melyre nézve a köteles részre jogositottat az örökhagyó egyoldalu intézkedése ellen biztositott igény illeti s épen ezért kifejezett fentartás esetén kivül nem vélelmezhető az, hogy a ki lemondott a törvény által biztositott köteles részhez való igényről, az örökhagyónak önkényes akaratától függő törvényes örökösödési jogát fentartani akarta volna.

67. §. A lemondásnak a lemondó leszármazóira való hatálya tekintetében az osztrák ptk. 544. §-ban az van előirva, hogy az az utódokra is feltétlenül kihat. A zürichi ptk. 2131. §-a értelmében a lemondásnak az utódokra akkor van hatálya, ha a lemondó az örökhagyót tuléli. A szász ptkv. 2561. §-a szerint a lemondás akkor bir hatálylyal a lemondó örököseire, ha egyszersmind ezek nevében lőn kijelentve. Ezekkel szemben a tervezet 67. §. azt irja elő, hogy a lemondás tárgyában kötött szerződés a lemondó örököseit nem kötelezi. A távolabbi leszármazókat az örökösödési jog nem a közelebbi leszármazó képviseleti jogán, hanem önállóan illeti meg, és habár ők a törvényes örökösödés rendén mint a közelebbi leszármazó helyébe lépettek hivatnak az örökösödésre, ebbeli jogosultságuk nem a közelebbi leszármazó kéviseletén, hanem közvetlenül az örökhagyóval való rokonsági összeköttetésen alapul. Innen van, hogy az öröklésre képtelen vagy érdemetlen gyermek leszármazói a gyermek szülői utáni örökösödési jogból kizárva nincsenek (7. §.). Ugyanezen elvnek a lemondásnál is következetes keresztülvitele ellen aggály annál kevésbbé forogh fen, mivel az 53. §. értelmében, ha a lemondás kiegyenlitési érték mellett történt, ezen kiegyenlitési érték a lemondó leszármazóinak örökösödési részébe betudandó.

68. 69. §§. A 68. §. a lemondás hatályát megszüntnek mondja akkor, ha azok, a kiknek javára a lemondás történt, elhalnak, vagy törvényes örökösödési igényöket elvesztik. Ez a dolog természetéből önként folyik, ugyanezen szakasznak azon vélelme pedig, hogy az örökhagyó valamely leszármazójának lemondása, ha más leszármazói is vannak, kifejezett rendelkezés nem léte esetében csak ezen leszármazók javára történtnek tekintendő: a szerződők valószinü akaratára van visszavezetve; mert ha például három testvér közül egy a szülő utáni örökségről akár kiegyenlitési érték mellett, akár e nélkül lemondott: joggal feltehető, hogy a szerződőknek az volt szándékukban, miszerint az örökösödési jog a másik két testvért illesse; ha tehát ezek elhalnak, igazságtalan volna a lemondás joghatályát talán valamely nagyon távoli oly oldalrokon javára fentartani, a kire a szerződő felek minden valószinűség szerint nem is gondoltak. A szász ptkv. 2562. §. szerint a lemondás csak akkor veszti hatályát, ha örökös nincs és a hagyaték az államra szállana. A hatályvesztés itt lefektetett eszméjének azon kiterjesztése, mely a tervezetben érvényesül, czélszerüségi szempontból csak helyeselhető; mert ha a szerződő feleknek az a szándékuk, hogy a lemondás a felmenő vagy oldalági rokonok, a házastárs és esetleg a végrendeleti vagy szerződési örökösök javára is hatálylyal birónak tekintessék: ezt világosan kikötni a feleknek jogukban és módjukban áll. Ugyancsak a felek valószinü szándékában találja alapját a 69. §-nak a lemondás terjedelmi hatályát korlátozó

azon továbbbi dispositiv intézkedése is, hogy ha az örökhagyó valamely leszármazója örökösödési jogáról lemond, az kétség esetében nem értendő a törvényes örökösödési résznek és a köteles résznek azon hányadára, a mely a lemondót valamely másik leszármazónak későbbi elhalálozása vagy örökösödési igényének későbbi elvesztése folytán illetné.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Bünvizsgálati akadályok testi sértési esetekben a büncselekmény tárgyi physicai erejének megállapitása körül.

A magyar büntetőtörvénykönyv 301. §-a a testi sértési bűncselekmények tárgyi physicai erejét azon érzéki baj nagysága szerint különbözteti meg, melyet a bűncselekmény közvetlenül okoz.

A büntett mennyiségét tehát — Carrara hires programmjának 193. §-ával egybehangzólag — egyrészről a sértettnek okozott közvetlen kár szerint méri; eképpen:

1. Ha az okozott sérülés, betegség vagy elmekór 20 napnál tovább tartott, sulyos testi sértés bűntette;

2. ha 20 napot tul nem haladott, de 8 napnál tovább tartott, sulyos testi sértés vétsége;

3. ha pedig 8 napnál tovább nem tartott, könnyü testi sértés forog fen.

A mily szabatos ezen meghatározás, épen oly nehéz igen sokszor a bűnvizsgálat folyamában megállapitani: hogy a fenebbiek közül melyik categoriába lehet sorozni a panaszolt sértést?

Miután statistice kimutatható, hogy a testi sértések, a lopási eseteket leszámitva, számra nézve minden más büntetendő cselekményeket felülmulnak, sőt némelykor a testi sértés miatt feljelentettek száma a lopás miatt feljelentettek számát is meghaladja; és mégis ezek vizsgálata körül forognak fen a legnagyobb nehézségek, a mit mindazok, kik bűnügyekkel foglalkoznak, bizonyára tapasztalnak is: nemcsak időszerü, de határozottan szükséges, hogy ezen kérdést felhozzuk, tárgyaljuk; de ne csak a hiányt leplezzük le, hanem egyuttal keressük fel azon utat és módot, melylyel az akadályt elhárithatni, a hiányt pótolhatni véljük.

Mint mindenütt, ugy itt is a hibát a gyakorlat mutatja meg legjobban. Lépjünk be tehát a gyakorlat műhelyébe.

Nem költött, hanem *megtörtént* esetet hozok fel.

Megjelenik a vizsgáló biró előtt egy ember, és panaszolja, hogy ő sulyosan megsértetett. Ennek igazolásául előmutatja a következő tartalmu iratot: *„Orvosi tudositás* Csillag Antal cseléd, fején és bal karján sulyosan megsértetett; miről hivatalos tisztelettel van szerencsém a tekintetes rendőrkapitányi hivatalt értesiteni. Dr. X. városi orvos.»

A vizsgálóbiró utasitja panaszost, hogy hozzon rendes látleletet és orvosi véleményt. Panaszos kijelenti, hogy ilyet nem hozhat, mert a városi orvos, a ki megvizsgálta, nem akar addig látleletet adni, mig a látlelet diját meg nem kapja. Neki pedig pénze nincs, és igy látleletet nem hozhat.

Ezen első eset már magában véve is visszásságot tüntet fel a vizsgálat körében.

Az orvos azon véleményben van, hogy ő helyesen jár el, midőn ilyen hasznavehetetlen tudositást ad. Ő ugy vélekedik, hogy a közegészségügy rendezéséről szóló 1876. évi XIV. t. cz. 145. §-ának 6-ik pontja őt felmenti azon kötelezettség alól, miszerint a sértett félnek dijtalanul látleletet adjon ki.

A hivatkozott passus igy szól: «A községi és körorvos, az orvosrendőri vizsgálatokat és egyéb teendőket dijtalanul az *orvostörvényszéki* munkálatokat pedig az *illető bíróság felhivása folytán* meghatározott dij mellett teljesiti.»

Az orvos tehát, ha a bíróság által megkeresve nem lett, nem ad rendes látleletet fizetés nélkül, hanem bevárja a bíróság megkeresését, melynek alapján azután ő már dijat számithat fel az állam ellen.

Nézetem szerint ez hibás felfogás. Egyrészről a vizsgálatot hátráltatja, sőt a megkeresés ideje alatt a *sértés eredeti állapota* ugy megváltozhatik, hogy az *többé nem is constatálható*, másrészről az államháztartás mérlegébe ujabb terhet dobna. Sőt még az 1876: XIV. t. cz. szellemével is ellenkezik.

Az 145. §. 1-ső pontja ugyanis igy szól: «A községi és körorvos a *község szegényeit ingyen*, a vagyonosokat pedig, a dijazás iránt a községgel előlegesen kötött egyesség szerint *orvosolja*.»

Ha tehát a szegényeket *még orvosolni is tartozik*, még inkább köteles a polgárok közbiztonsága érdekében a sérelemnek megtorolhatása végett szabályszerü látleletet a szegényeknek ingyen kiszolgáltatni.

A félremagyarázásra az szolgáltat okot, hogy az 1876. évi XIV. t. cz. nem elég világos, s mindenesetre magyarázatot és pótlást is igényel.

A 145. §. 9-ik pontja ugyanis ezt mondja:

«A községi és körorvos minden előforduló orvos-törvényszéki vizsgálatot illetékes *előljáróságának tudomására hozza*.»

Ugy hiszem nem tévedek, midőn azt vélem, hogy a törvény intentiója nem csupán az volt, hogy a hatóság ezen jelentésekből tudomást vehesssen a személybiztonság állapotáról, hanem az is, hogy a testi biztonság megzavarásából eredett bajok közvetve az egész társadalmat is érdekelvén, azok megtorlása *ne bizassék föltétlenül a sértett akaratára*, hanem az orvosi jelentés alapján a rendőrségi előnyomozás hivatalból megtartatván, a nyomozási iratok az illetékes bírósághoz hivatalból áttétessenek, miután a sulyos sértési esetek hivatalból üldözendők.

Némely orvos ezen tudomásra hozatalra elegendőnek tartja az olyan tudositást, mint a minőt fentebb bemutattam.

A fentebbi törvény tehát akképen lenne pótlandó, hogy. a közhatóság által fizetett tiszti és községi vagy körorvosok kötelesek a hozzájok folyamodott sértett fél kivánatára, ha ez fizetésképes megszabott dijért, ha pedig fizetésre rögtön vagy egyátalában nem képes, előlegesen, illetőleg ingyen szabályszerü látleleletet kiállitani. Ily esetben azonban joga van a látleleten a szabályszerü dijat a vádlott elleni megitélés végett felszámitani; és azt a bíróság mindig megitélni köteles.

Ezen kötelezettséget a gyakorló magánorvosokra is ki kellene terjeszteni.

Ebben semmi méltánytalanság sem lenne. Mert ha az ügyvéd köteles a szegények perét ingyen vinni, miért ne lehetne az orvosokat is kötelezni, hogy a szegények érdekében egy bizonyitványt ingyen megirjanak?

Ily módon egy akadályt meg lehetne szüntetni.

Van azonban ennél nehezebb kérdés, egy sulyosabb akadály.

Igen sokszor fordul elő a következő eset.

Megjelenik a sértett fél *szabályszerü látlelettel*. Az orvos leirja a sértéseket és azon véleményt adja, hogy ezen, *a sértés után rögtön megvizsgált egyén* sérülése vagy betegsége sulyos, mert gyógyulására legalább 21 nap *lesz szükséges*.

Ha ezen véleményt az elérendő czél szempontjából vizsgáljuk, be kell vallani, hogy az nem sokat ér.

Mellékesen csak azon haszna van, hogy a sértések helyét, fekvését, kinézését tüzetesen leirván, mint látlelet,

a netaláni felülvéleményezésnél alapul, valamint az itélethozatalnál, de csakis akkor, ha a sértés tartamát más módon bebizonyitani nem sikerült, némi tájékozásul szolgál.

A közvádlónak és a biróságnak azonban positivumra van szüksége. A vizsgálatnál nekünk *nem véleményre* van szükségünk, mely valószinüséget, jóslatot mond, a mely vélelmez, — hanem oly *bizonyitványra*, mely a törvény szavainak megfelelőleg határozottan mondja meg, hogy a sérülés, betegség vagy elmebaj hány napig *tartott*.

Tizenkét évi tapasztalás után mondhatom, hogy *ilyen* orvosi bizonyitvány ez idő szerint csak kivételesen fordul elő a gyakorlatban.

És ez igen természetes.

Testi sértések leginkább a müveletlen pórnép körében fordulnak elő.

A sérelmezettek a heveny sértéssel — ha t. i. vele *menni* lehet — rendszerint azonnal orvoshoz mennek, s maguknak látleletet adatnak.

Hogy azonban a látleleletért nem igen fizetnek, kitünik abból is, hogy a vélemény után az orvos urak igen sokszor oda irják jegyzetképen, hogy: »A látlelet kiállitásaért 2 frtot kérek megállapitani.«

Igaz ugyan, hogy az 1876. évi XIV. t. cz. rendeli, hogy a község orvosa a szegény betegeket ingyen köteles orvosolni.

Ezen rendelkezésnek azonban sanctiója nem levén, rendszerint irott malaszt marad.

Az orvos az első segély nyujtása utan többé a sértettet nem látogatja, s az sem megy többé az orvoshoz és nem is hivatja őt, ez tehát nem is tudhatja, hogy a sérülés meddig tartott, és igy annak tartamáról bizonyitványt nem is adhat.

Igen sok eset van arra is, hogy a sértett még akkor sem gyógyittatja magát, ha vagyoni helyzete megengedné. Természetes, hogy *a sérülés ez esetben tovább tart.* Lesz a könnyü sértésből sulyos, a vétségből bűntett.

Nem igen látunk a birói itéletekben reflexiót azon enyhitő körülményre, hogy panaszos bár módjában lett volna, nem gyógyittatta magát.

Pedig a gyógykezelés mellőzése következtében a sértés gyógyulása több időt vett igénybe, s ennek folytán a vádlott hosszabb szabadságvesztésre itéltetik.

Miután minden sulyositó és enyhitő okot a büntetőtörvényvbe foglalni különben is lehetetlen, a mi büntetőtörvénykönyvünk ezek közül egyet sem vett fel.

Ugy látszik azonban, hogy nem ártana nehány eféle enyhitő okot a felső bíróságoknak megállapitani.

De mit tegyen most már a vizsgálóbiró az esetben, ha a panaszos, ki magát nem gyógyittatta, egy jóslatot mondó látleletes véleménynyel keresi meg a panasz felvétele végett?

Bizonyos az, hogy első sorban is azt kell igazoltatni a panaszossal, miszerint az orvosi jóslat teljesült, hogy a sértés sem több sem kevesebbb napig nem tartott, mint a hogy azt az orvos előre megjósolta.

Sajátságos, hogy ha a jóslat sulyos testi sértésre szólt, a panaszos rendszerint azt állitja, hogy a jóslat teljesült, ellenkezőleg viszont, ha könnyüre szólt. Állitásait azonban rendszerint csak családtagjaival tudja igazolni.

Természetes, hogy az ilyen tanuzást a biró tartózkodással fogadja, és esküt sem itél a tanunak, főként ha vádlott azt állitja, hogy panaszos a sértés után 3-ad napra a háztetőn dolgozott, vagy a réten kaszált. Jóllehet ezen állitását ő sem tudja tanuval igazolni. Felhozatott már panaszos ellen az is, hogy bár semmi baja sem volt, lefeküdt és az ágyat őrizte, hogy sérelme sulyos voltát igazolja.

Előáll tehát azon eset, hogy a bíróság az orvosi *jóslat* figyelembe vétele mellett saját bölcs belátása szerint itéli meg, hogy hány napig tartott a sértés, és a kétes esetet a vádlott javára veszi.

Ez ugyan helyes, de hogy e kétes esetek oly gyakoriak, ez már nem helyes; mert az anyagi igazság rovására esik. Ezen tehát segiteni kellene. Nézzük a módot, hogy miként.

Vannak olyan testi sértések, melyek mellett a sértett rendes foglalkozását végezheti, vagy ha nem végezheti is, de a vizsgálóbiró előtt panaszra személyesen jelentkezhetik.

Minden vizsgálóbirósági székhelyen van az *állam által fizetett fogházi orvos.*

Ha a sértett látleletet hozott, a vizsgálóbiró a panaszt rögtön felveszi, és panaszost oda utasitja, hogy a sérüléstől számitott 8-ik napon, melyet neki *meg is jelöl*, ujból jelentkezzék, vagy ha akkor személyesen nem jöhetne, akkor az első látleletet kiállitott orvostól vett azon rövid tudósitást, hogy a sebzés *8 nap alatt meggyógyult-e*, előljáróság utján küldje be.

Ugyanigy járjon el a 21-ik napon.

Ez esetben a — hajdanában ugynevezett — tárgyi tényálladék teljesen tisztán áll, s a birói itélet biztos alapon fog nyugodni. Ez rendezett állapot lesz.

Ha a sértett látleletet nem hoz, a panasz szintén felvétetik; a sértett pedig oda utasittatik, hogy a *fogházi orvostól* hozzon látleletet, a ki azt *esetleg* dij nélkül is kiadni köteles.

A további eljárás ez esetben is a fentebbi elvnek megfelelő lenne.

Vannak ismét olyan esetek, *midőn a sértett* az ágyat őrizni kénytelen vagy *lakásáról nem távozhatik.*

Ha a megbizott teszi a panaszt és látleletet hoz, a további eljárás szintén a fentebbi mód szerint történhetik.

Ha azonban a megbizott látleletet nem hoz, és a sértett *vidéki,* a vizsgálóbirótól *meghagyást* visz a községi vagy körorvoshoz, hogy azonnal látleletet állitson ki és az előljáróság utján sürgösen küldje be, valamint a 8-ik és 21-ik napon a sérülés, betegség vagy elmebaj állapotáról, gyógyulásáról jelentést tegyen, ha pedig a sértett *helybeli,* a rendelet a fogházi orvoshoz intéztetik.

Ez esetben azonban egy akadályt előzetesen el kellene háritani az 1876. évi XIV. t. cz. pótlása által.

Lehet, hogy ez némi pénzügyi áldozatot is kivánna; de másrészről meg lehetne azt takaritani a rabtartási kiadás biztos apadása által az esetben, ha a törvényhozás kiterjesztené figyelmét az orvosi tudománynak azon nagyszerü és bámulatos vivmányára, mely szerint az ugynevezett Lyster-féle kötések alkalmazása mellett oly sebek, melyek a *közönséges orvosi kezelés* mellett 4—6 hétig is eltartanak, 8 nap alatt is biztosan begyógyithatók.

A rendes orvosi gyógyitás mellett a seb mindig genyedésbe jön és ekkor már nem azon idő alatt gyógyul a seb, mely alatt meggyógyulhatna.

A Lyster kötés meggátolván a genyképződést, a gyógyulás váratlanul rövid idő alatt beáll.

Az államnak nem áll az érdekében, hogy a megsebzett polgár a sértésből származott betegség által minél több ideig elvonassék a productiv munkától, hanem ellenkezőleg a productiv erőt mielőbb vissza kell állitani.

Ha a törvényhozás elrendeli azt, hogy az orvosok *a büntetendő cselekményekből származott sebzéseknél* a Lyster-féle kötéseket tartoznak alkalmazni, — ha a sulyos sértésből könnyü sértés lesz — rabtartási költség czimen kétségkivül megtakarithatja a reformmal járó kiadásokat.

Addig pedig nincs más mód, mint hogy a kir. ügyészeknek oda kell hatni, hogy a vizsgálóbirák az orvosi jóslattal jelentkező sértettet figyelmeztessék, hogy azon látlelet a sértés tartamát egyátalában nem bizonyitván, tulajdonképen nem sokat ér. Igyekezzék tehát a sértett azon, hogy a sértés

tartamát akár a 8-ik és 21-ik napon való jelentkezéssel, akár tanukkal bizonyitsa.

Megeshetik azonban, hogy a sértett az esetben, ha a fogházi orvos sem hajlando fizetés nélkül látleletet adni, a 8. és 21. napon látlelet és bizonyitvány nélkül jelenik meg.

Ez esetben a vizsgálóbiró kötelessége lenne *két tanu jelenlétében constatálni* azt, hogy a sérülés vagy betegség jelen van-e még? Elmebaj esetén pedig orvostörvényszéki bizonyitványt kell beszerezni.

Csorba Károly,
kir. alügyész.

A tőzsdebiróság.

II.*

Az első czikkünkben jelzett álláspontból kifolyólag kisértsük most már meg körvonalozni azon szervezet miként jét, melyet a tőzsdebiróságok további eredményes fenlétezhetése nélkülözhetetlen előföltételének tartunk, a nélkül hogy a tőzsdebiróság szervezete által tulajdonkép és eredetileg elérni kivánt czél szem elől tévesztetnék, de egyszersmind a nélkül, hogy a tőzsdebiróságnak oly szrrvezetet engednénk, mely azon jogok és kötelezettségekkel össze nem fér, melyek az államot az igazságszolgáltatás kérdéseiben megilletik.

A tőzsdebiróságok hatáskörét tehát akkép véljük meghatározandónak, hogy az kiterjedjen minden az áru- és értéktőzsdén létrejött ügyletekre.

Bár nézetünk szerint ezzel ki volna meritve azon hatáskör, mely a tőzsdebiróságot természetszerü rendeltetésénél fogva illeti, mindazonáltal bár nem czélszerüségi, hanem csupán méltányossági szempontból nem ellenezn ők, ha hatásköre a tőzsdével bár direct összeköttetésben nem álló, mindazonáltal absolut kereskedelmi ügyletekre az esetre is kiterjesztetnék, ha az illető kereskedelmi ügylet nem a tőzsdén köttetett, de ha a felek irásbeli szerződésben alávetik magukat a tőzsdebiróság eljárásának és szabályzatának.

E mellett azonban még azon feltétel volna megkivántató, hogy a felek egyike tagja legyen azon tőzsdének, melynek eljárása a szerződésben kikötve volt.

A kereskedelmi körök «megszoritásról» fognak panaszkodni, és ezért legyen szabad előadnunk a hatáskör ily módon való körvonalozásának indokait.

Mint a «tőzsdebiróság» elnevezés is mutatja, ezen kivételes bíróságnak feladata *nem a kereskedelmi, hanem kiválólag a tőzsdei forgalom igényeinek szolgálni.*

Oly időben tehát, midőn a törvényhozó gondos, sok évekig tartó előtanulmányozások után a müvelt államok kereskedelmi törvényeinek kellő tekintetbe vételével az érdekelt kereskedelmi körök kellő befolyása és részvétele mellett csak alig egy pár év előtt teremtett meg egy ugy a tudomány, mint a forgalom igényeinek megfelelő kereskedelmi törvénykönyvet, nem tartjuk megengedhetőnek, hogy ott, hol igazán égető szükség nem lép fel követelőleg, eltérés engedtessék azon törvényes intézkedésektől, melyek mint a kereskedelmi ügyletek körül uralkodó jogi felfogás codificáltattak.

Nem tartjuk megengedhetőnek, hogy az, a mit a jogi meggyőződés, a törvényhozó, a kereskedők enqueteje a kereskedelmi forgalom szempontjából helyesnek és czélirányosnak enuntiált, hogy az mellőztessék ép azok által, kiknek érdekében a kereskedelmi törvény hozatott, t. i. a kereskedők által, és mellőztessék épen azon ügyekben, melyek érdekében a kereskedelmi törvény codificatiója eszközöltetett, t. i. a kereskedelmi ügyekben.

* Ezen czikk az enquête és a jogügyi bizottság megállapodásainak hozatala előtt iratott. Szerk.

És ha a „*Pester Lloyd*“ már is jajveszékelt a megszoritás kilátásával szemben, ugy legyen szabad kiemelnünk, hogy e jajveszéklést csak akkor fogjuk indokoltnak találni, ha érvekkel támogatott positióból az bizonyittatik, hogy kereskedelmi törvényünk szabványai nem felelnek meg a kereskedelmi forgalom igényeinek.

Mindaddig azonban, mig ez bizonyittatni nem fog, az ilyes enuntiátiatiókat a hatalom iránt kapzsi és féltékeny gyengeség kifolyásának fogjuk tartani, melyek a törvényhozó figyelmére egyáltalán nem tarthatnak igényt. De megjegyzendőnek tartjuk még, hogy bár azt is büszkén szokták kereskedelmi körökben hangoztatni, hogy a budapesti tőzsdebiróság szerkezete külföldön is mintaképül szolgál, nagyon sajátságos, hogy arról említést nem tesznek, hogy a «tőzsde» kára nélkül ugy Ausztriában, mint külföldön a bíróságok hatásköre kizárólag csak a tőzsdén kötött ügyletekre terjedhet ki.

Mi a magunk részéről készségesen elismerjük, hogy a tőzsde «törvényhozói» tán jobban értenek saját érdekeik megóvásához, mint az «ország törvényhozói»; de hogy az általános kereskedelmi forgalom kérdéseiben is a saját belátásukat többre tegyék, mint a törvényhozónak gondos codificátióját, azt nem lehet, nem szabad türni.

Ezzel azután el fognak esni oly abnormitások, hogy a tőzsdebiróság házvételek, váltók iránt vállalt kezesség, nem kereskedelmi munkaszerződések és tudj' Isten mi mindenről itél, szóval a «tőzsde» érdekei teljességgel meg lesznek óva, meggátolva pedig, hogy a tőzsdebiróság hivatlanul gyámkodjék a kereskedelmi és nem kereskedelmi érdekek felett és bíróságát valamint eljárását panaceaként hirdesse a „*Pester Lloyd*“ közgazdasági rovatában, a birói szervezet és az igazságszolgáltatás állitólagos hiányaival szemben.

A tőzsdebiróságok jövendőbeni organisátiójának második alapfeltételét abban látnók, hogy a tőzsdei alapszabályok megváltoztatásával a tőzsdebirák csakis független kereskedők közül és által választatnának, ugy hogy — legalább a birói tisztre — ugy az activ mint a passiv választási jog csakis oly tőzsdetagoknak adatnék meg, kik bejegyzett kereskedők és mint ilyenek önállóan működnek.

Ez által el volna azon eddigelé uralkodó abnormitas háritva, hogy a választások eredménye nem azon független elemek kezében van, melyek egyedül nyujthatnak kellő biztositékot az iránt, hogy csakugyan tisztán és kizárólagosan a kereskedelmi érdekek fognak a megválasztandó birákban képviselve lenni.

Természetesen megkivántató e mellett a passiv választási jogra nézve a honpolgárság és a szeplőtlen jellem épugy mint minden más rendes birónál.

A harmadik jogos kivánalom az, hogy a tőzsdebirák fegyelmi eljárásnak legyenek alávetve, nem mintha eddigelé erre tudtunkra csak egy esetben is szükség lett volna, hanem mert abnormitasnak tartjuk, hogy oly bíróság létezzék, mely ha akarja, teljes önkénynyel és minden tekintet nélkül a birói kötelességek azon mértékére hozhatja itéleteit, melyet az állam az igazságszolgáltatás érdekében minden, még a kivételes bíróságoktól is köteles követelni biztositékul, és melyről a tőzsdebirósággal szemben sem mondhat le.

A negyedik követelmény az, hogy a tőzsdebiróság részére az igazságügyminiszter előterjesztésére ő felsége által jogtudós elnök neveztessék ki. Ezen elnök felügyelne az eljárásra és arra, hogy se a törvény se a tőzsdei szabályzat ne sértessék, és természetesen dirimáló szavazattal birna.

Ez csakugyan a legkevesebb, a mit az államnak a tőzsdebirósággal szemben megkövetelni kell, és a mit annál nagyobb jogosultsággal követelhet meg, mert ez által a határozathozatal még mindig a tőzsdebirák kezében van, mig másrészt ugy a perlekedő feleknek, mint az államhata-

lomnak bizalma ez intézmény iránt megbecsülhetlen erősbödést nyer.

A felebbezés kizárásával semmmiségi panaszt engednénk a tőzsdeszabályzat ugy anyagi, mint alaki megsértése ellen, s e jogorvoslat használatára nemcsak a perlekedő feleket jogositanók fel, hanem nézetünk szerint az elnöknek jogában kellene állani hivatalból is felterjesztetni az ügyet a semmitőszékhez.

Hogy pedig a jogtudós elnök követelménye nemcsak «ügyvéd» eszében villan meg, azt legyen szabad követ keztetnünk azon körülményből, hogy maguk a tőzsdebirák is szükségét érzik a «jogi felfogás» kitudakolásának.

Mi magunkon és rajtunk kivül bizonyosan számos más ügyvéden is bizonyosan megtörtént nem egyszer, hogy egyik vagy másik tőzsdebiró valamely épen fenforgó jogkérdést «abstract» alakban a jogi felfogást képviselő ügyvéd birálata alá terjesztette.

Ha tehát csak néha, és bár csak kivételesen is felmerül a szükség, a jogászi felfogás nyilvánitását meghallgatni, sokkal czél- és észszerübbnek tartjuk a jogászi felfogás nyilvánulhatását törvényesiteni.

Mindezen követelések realisálását azonban nem a perrendtartási novella utján, hanem ugy véljük keresztülviendőnek, hogy a törvényhozó az 1870: II. t. cz. helyett egy organicus törvényben rendezné a tőzsde viszonyait egyáltalán, ugy mint ez a Lajthán tul az 1875 április 1-én keletkezett törvénynyel Ausztriára nézve történt, mert a tőzsdeszabályzat és tőzsdeszokások hatályát, a tőzsde-tagok jogait és kötelességeit nem akarjuk ugyan elvonni a tőzsde szabad elhatározásának hatásköréből, hanem igenis akarjuk, hogy a törvényhozó szigoruan körvonalozza azon határokat, melyekben, a tőzsde önkormányzati jogainak szabadjon mozogni, és hogy ugy mint minden téren és minden testülettel szemben a tőzsdével szemben is a törvény képezzen oly erős védfalat, melyen innen és tul is biztos és támadásoknak nem egy könnyen kitehető támaszt találjon a tőzsdebirósságoknak specialiter nagyon áldásos működése.

Ha mindez megvalósittatik, ily feltétel alatt, bár igazságtalannak találjuk a tőzsdei körökben uralkodó ellenszenvet az ügyvédi képviseltetés ellen, belenyugodhatnánk abba, hogy az ügyvédek a képviseletre ne bocsáttassanak.

Belenyugodnánk mint egy nagy igazságtalanságba ugyan, mindazonáltal az okból, mert daczára annak, hogy az ügyvédi rendtartást tartalmazó 1874: XXXIV. t. cz. 38. §-a, mely akként szól: «Az ügyvéd jogositva van az ország valamennyi birósága és hatósága előtt feleket képviselni,» kétségtelenné teszi az ügyvéd jogosultságát, követelni, hogy a tőzsdebiróság sancturiamába is betehesse szentségtörő lábait, és daczára annak, hogy a képviselet megengedésével még korántsem lévén kimondva az ügyvédi kényszer, csakis az oly fél fogna ügyvédet vallani, ki ezt magára és jogaira nézve előnyösnek tartja, — ugy hogy a képviselet megengedhetlensége tulajdonkép az igazságot kereső feleknek jogmegszoritását jelezné és a tőzsde önkényétől tenné függővé annak meghatározását, hogy mi előnyösebb az egyes felekre nézve — de belenyugodnánk, mert annak bizonyságát kivánnók nyujtani, hogy az ügyvédeket a tőzsde biróság elleni küzdelembe nem a kenyérkeresés, nem a félhajhászat, hanem a jog és igazságszolgáltatás érdeke késztette.

Belenyugodnánk az ügyvédek e jogmegfosztásába, az 1874: XXXIV. t. cz. ezen valóságos brutális megtagadásába azért is, mert a tőzsdebirósságok törvényes rendezése után oly alapokon, miként fentebb kifejtettük, a jog szempontjait annyiban megőrzöttnek tartjuk, hogy oly okvetlen nélkülözhetlennek nem tartanók már az ügyvédi képviseltetést mint jelenleg, hol a tőzsde esetleges önkénye ellen, melynek elég tág tér nyilik, épenséggel és kizárólag az ügyvédi képviseltetés szolgálhatna biztositékul.

Belenyugodnánk végre még azért is, mert a mint kartársainkat ismerjük, az őket törvényesen megillető képviseltetési jogból eredhető anyagi előnyöket szivesen le fogják tenni — a tőzsde oltárára, és ha már kell a felbőszült tőzsdebirósságnak egy áldozat, inkább magukat ajánlják fel olyannak, sem hogy továbbra is az igazságszolgáltatás legyen az áldozat.

Csakhogy ezen czélszerüségi okokból történt belenyugvásunk mellett sem titkolhatjuk el komoly aggodalmainkat a felett, hogy az ügyvédi képviselet kizárása által mesterséges uton növesztünk zugirászokat, mint azt minden objectiv tőzsdebiró tudni és bevallani is fogja, hogy a zugászati képviseltetés mennyire virágzik jelenleg is.

De azt sem titkolhatjuk el, hogy a kizárásnak practicus consequentiái nem lesznek és nem is lehetnek jelenleg sem, a mennyiben hisz minden ügyvéd elküldheti segédjét a tárgyalásra, daczára, hogy a beadványokat maga szerkeszti és a mi a tőzsdei körök nézetei szerint a fődolog «az expensákat» is bezsebelheti.

Hogy a «kenyérkereseti» momentum nem rugója az ügyvédek mozgalmának és küzdelmének a tőzsdebiróság jelenlegi szervezete ellen, azt semmi fényesebben nem igazolhatja, mint épen az utóbb jelzett körülmény.

A tőzsdeszabályzat és illetőleg tőzsdeszokások revisiójáról más alkalommal.

Ifj. Dr. Neumann Sándor.

Heti szemle.

Sohasem volt oly általános «igazságügyi» érdeklődés felkeltve, mint a mióta a külön birósági kiváltság vészharangját kongatják a fővárosi bőrzén. Bámulatos agitatiót fejtenek ki a kereskedelem jogfelettisége czimén, tényleg vészes hatalmaskodás létfentartásáért. Titkos conventek, nyilvános petitiók, az egész politikai sajtó érdeklefoglalása, és főleg óriási szitkolódás e cultur-ostrom jellemző sajátságai. Mindeneken tultett a bőrze lapjának a Pester Lloydnak egy a doctorok és professorok vérét szomjuhozó czikke, melyért, ha p. o. az Arbeiter-Wochen-Chronik utánnyomja, ennek szerkesztőjét Kozma a fortunába, a jury Váczra szállittatta volna «törvényes intézmények elleni izgatás, a képviselőházi jogügyi bizottság becsületsértése» és ad libitum szokásos még vagy 15 §. alapján a btk-ből. Valóságos fenyegetéseket tarlalmazott: caveant advocati, nem lesz többé zsiros clientela, betheiligung etc., ha a kir. táblabirói elnökség kakuktojását el nem ejtik. Paulerről en canaille beszélnek, Tisza Kálmán szavát *előre* kialkudták, mielőtt a kérdést, inditványt stb. ismerhette, mint a kortes a falusi választót leköti. Nem indokolnak, nem érvelnek, csak lármáznak a tervezett tulszerény reform ellen. Mi teljesen értjük a fájdalom okát. Ki biztositja a börziánereket, hogy a táblabirói elnök türné a mindennapi törvényellenes eljárást és a salamoni itélkezést? hogy megengedné tiltott ügyletek és usanceok érvényesitését? hogy részese lenne az önkény elfajulásának, minőt kötetlen és érdekelt forum produkál? Ily elnök tehát még inkább «denaturalisálná», «megölné» a jelen biróság lényegét, mint az ügyvédek képviselői dictiózása, melyet utóljára is jó költséggel lekenyerezhetni hisznek. És azután lesz gond «localisált börze-ügyvédség» csendes szervezésére. A szomoru a dologban, hogy a tudomány és igazság ily cynikus megtámadása még nem keltette fel az egyedül illő reactiót, az «intézmény» eltörlésének *általános* követelését. Pedig ha fenállna p. o. termelők ily zugbirósága s oda citálnák a bőrzianereket, akkor hallanók ám a XIX. század stb. követelményeit.

Különfélék.

A *Magyar Jogászegylet*-ben f. hó 19-én (szombaton) este 6 órakor Dr. Beksits Gusztáv előadást tart, melynek tárgya: „*A 12 éven alóli életkor és a büntetőjogi beszámitás.*"

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 12. SZ. Budapest, 1881. márczius 18.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Váltókezesség és avallum. Dr. Nagy Ferencz nagyváradi jogakad. tanártól. — A polgári házasság behozatalának kérdéséhez. Sztehlo Kornél ügyvédtől. — Jogirodalom. I. Dr. Révay (Rosenberg) Lajos ügyvédtől. II. Dr. Groisz Gusztáv egyetemi tanártól. — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: Pénzügyi jövedéki kihágási ügyekben kizárja-e az elévülés a jogerejü itélettel megállapitott büntetésnek végrehajtását, vagy sem? Seyfried József kir. tszéki birótól. — Vételár bizonyitása. Dr. Karádi Bertalan ügyvédtől.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Váltókezesség és avallum. *

VIII.

Eddigi fejtegetéseinkben a külföldi törvényhozásokkal, az elméleti felfogásokkal, az előbbi magyar váltójog álláspontjával és végre az uj Vt. keletkezési történetével foglalkozván: midőn már most a szóban forgó kérdés dogmatikus megoldásához fognánk, vessünk mindenekelőtt egy pillantást az uj Vt. *utáni* legujabb magyar váltójogi irodalomra.

Ha legujabb váltójogi termékeinket összehasonlitjuk azokkal, melyek az uj Vt. előtti időben keletkeztek, kétségkivül igen örvendetes haladást tapasztalunk.

Az elméleti vizsgálat mélyebb, a tanulmány alaposabb, az itélet önállóbb lett. A primitiv kisérletek helyébe mindinkább az öntudatos, tudományos munkálkodás lép, a kompilátiót és forditást mindinkább az eredeti gondolkozás és termelés váltja fel. E haladás különösen a váltókezesség tanában is észlelhető. A chaotikus kép, melyet az imént láttunk, mindinkább tiszta formákat kezd ölteni, a forgalomzavar már-már megszünik. Mindazonáltal e haladás tulnyomóan még csak *negativ* irányban constatálható. Mig az 1840-iki váltótörvény azon intézkedése, hogy a kezességnek magára a váltóra irva és aláirva kell lennie, tehát határozott kezességi nyilatkozatból kell állnia, nem akadályozta azt, hogy a puszta névaláirás is kezességnek qualifikáltassék, sőt a törvény világos rendelkezése ellenére épen az avallum tekintetett a kezesség tulajdonképeni formája gyanánt: addig most már az uj Vt. hasonló intézkedése kellő respektusban részesül s váltókezességnek többé nem tekintetik más, mint épen csak a váltón szereplő kezességi nyilatkozat. Tovább azonban az elmélet nem igen jutott. Megállapodott a törvényes rendelkezésnél, kifejtette a váltókezességet azon az alapon, melyet a Vt. lefektetett, de odáig nem igen emelkedett, hogy a törvénynek a váltókezességre vonatkozó intézkedéseitől abstrahálva, az avallumot önálló vizsgálat tárgyává tegye s oda törekedjék, miszerint az avallum természetét és jogi állását a váltókezesség mellett meghatározza. Mig azelőtt az avallum helytelen felfogása azt eredményezte, hogy a váltókezesség fogalma teljesen összezavartatott, ugy hogy tehát helyes nézetek sem az avallum, sem a váltókezesség iránt nem léteztek: addig most a váltókezesség ugyan helyes értelemben állapittatik meg, de az avallum a váltókezességtől függetlenül nemcsak nem határoztatik meg, de egyszerüen *ignoráltatik*, mintha nem is léteznék.

E jelenséggel találkozunk mindenekelőtt Apáthy *„Anyagi és alaki váltójog“* czimü, az uj Vt. alapján nyugvó munkájában. A kezességről szóló, részben csak a tervezet inokolását reprodukáló 84. és 85. szakaszai tökéletesen megfelelnek a Vt. szabályainak, de az avallumról egy árva szóval sem tétetik emlités, a mi Apáthy korábbi munkáját és a tervezetet tekintve mindenesetre meglepő. Vajon ezen hallgatás ugy magyarázandó-e, hogy az avallum kérdése egészen nyitva áll; avagy azt kell-e felvennünk, hogy Apáthy az avallumot még most is kezességnek tekinti s ez okból a Vt. intézkedései szempontjából érvénytelennek tartja-e: nem tudjuk. Az előzményeket tekintve inkább az utóbbit kell felvennünk, a midőn, igaz, hogy azon negativ irányu haladás is, miszerint a kezesség fogalma az avallum belevonása által össze nem zavartatik, tulajdonképen csak a felfogás külső kifejezésében, de nem magában a felfogásban tartalmaztatik.

Valamint Apáthy, ugy ignorálja az avallum kérdését Mutschenbacher Viktor is *„Magyar Váltójogában.“* Ő is a váltókezesség tanát elméletileg és a magyar Vt. intézkedéseinek visszaadása által egészben véve elég tisztán fejti ki, bár nem helyeseljük, hogy pl. a forgatmányról azt mondja, miszerint *valóságos* váltókezességet tartalmaz, sem azon észrevételét, hogy a kezesség külön uj váltónyilatkozatot nem képez. De arról szintén hallgat, vajon a kezesség mellett az avallum érvényes-e nálunk avagy nem? A 28. §. jegyzetében megemlékezik ugyan a német váltórendszabályról, de midőn erről azt mondja, hogy az a 7. és 81. czikkekben a váltókezességről csak mellékesen tesz említést, s hogy mindaz, a mi a váltókezességre nézve a mi váltótörvényünkben meg van állapitva, ott a hol a köz. német vrszbly a kötelező, szintén áll: ezzel világos tanuságát adja annak, hogy jóllehet a szövegben a puszta névaláirást a váltókezesség fogalma alá nem vonja, mégis az avallumot a' kezességgel azonositja.

Megemlitjük végül Takács István-t, ki *„Hazai váltójog“* czimü, nem épen tudományos jelentőségü, de mindenesetre igen hasznavehető munkájának 16. §-ában a kezességet szintén a Vt. intézkedéseihez hiven adja elő, de az avallumról szintén egy szóval sem emlékezik meg.

Ha azonban legujabb váltójogi irodalmunk a váltókezesség és avallum tanában tulnyomóan csak negativ haladást mutat s ezen haladás is tulajdonképen csak látszólagos: ugy mégis van már oly irónk is, a kinél a haladás nemcsak negativ és látszólagos, hanem positiv és valóságos, a ki teljesen azon magaslatra emelkedett, melyen az ujabb német elmélet áll. Ez Plósz Sándor, kinek váltójogi kézikönyvéről általában a legnagyobb elismeréssel kell nyilatkoznunk, jóllehet sok tekintetben eltérő nézetben vagyunk. Ő nemcsak arra szoritkozik, hogy a váltókezességet az uj Vt. értelmében kifejtse, hanem világos felismerésével annak, miszerint

* Az előbbi közleményeket l. a 8. és 9. számokban.

az avallum a kezességgel nem azonos, az avallumnak, melyet *„együttkötelezés"*-nek nevez, külön szakaszt szentel, melyben nemcsak azon tévedésekre utal, melyek az avallum iránt tápláltatnak, hanem annak részleteibe is mélyed, s határozott állást foglal az uj váltótörvénynyel szemben, hangsulyozván, hogy jóllehet a Vt. az együttkötelezést nem szabályozta, az nálunk mégis érvénynyel bir s arra a törvény szelleméből a német vrszb. szabályaival lényegileg megegyező szabályok konstruálandók. Nem fogadhatunk el ugyan minden egyes tételt, melyet Plósz e tekintetben felállit. Igy pl. részünkről azon esetet, midőn a kezesi minőség az aláirás alatt vagy mellett van kitéve, valóságos kezességnek tekintjük; egészben véve azonban Plósz fejtegetéseihez annyival inkább hozzájárulunk, mert általában teljesen megegyeznek azon elvekkel, melyek az avallum iránt az ujabb német elméletben és gyakorlatban megállapittattak. Ennek folytán fölöslegesnek is tartjuk az avallumra vonatkozó részletes szabályokat itt kifejteni; e tekintetben megelegedhetünk Plószra való egyszerü utalással. Annál inkább szükséges azonban az avallumnak a kezességgel szemben való különleges szabályainak *praemisáját*, hogy t. i. az avallum csakugyan nem kezesség, hanem önálló váltónyilatkozat, kellő világitásba helyezni. E körül forog épen a kérdés, midőn azt vitatjuk, hogy az avallum nálunk a Vt.-nek a kezességre vonatkozó szabályai daczára érvényes és kötelező.

IX.

Midőn valamely jogügylet természetét és jogi következményeit meghatározni akarjuk, első sorban kétségkivül az illető jogügylet objectiv elemeit kell tekintetbe vennünk. Ezen objectiv elemekkel szemben a felek szándéka, véleménye háttérbe szorul. E szabályt már a *rómaiak* állitották fel: *plus in re, quam in existimatione* (L. 9. §. 4. de juris ignorantia 22. 6.).

E szabály azonban cserben hagy bennünket, midőn valamely jogügyletnek *specifikus* objectiv elemei nincsenek. Ez esetben okvetlenül a felek szándékára kell visszamennünk; egyedül a felek szándékából lehet meghatározni, hogy a kérdéses ügylet minő természetü s minő hatásokat szül? Ha egy dolog tulajdonának átruházásáért bizonyos pénzösszeget adok, akkor az objectiv tényálladék alapján az ügylet okvetlenül vételnek lesz minősitendő. Ha azonban pl. egyszerüen egy pénzösszeget adok másnak, akkor ebből egyedül még nem határozhatom meg az ügylet természetét, mert egy pénzösszeg adása különböző ügyleteknek felel meg. Lehet kölcsön, lehet fizetés, lehet ajándék, lehet más. A felek akarata fog határozni.

Az *avallum* is oly jogügylet, melynek specifikus külső elemei, eltekintve azon viszonytól, melyben egy más váltónyilatkozathoz áll, nincsenek. Ha fel is állitjuk azon szabályt, hogy a váltóra vezetett minden aláirás az aláirót kötelezi, feltéve hogy általában cselekvési képességgel bir és a kötelezettséget határozottan ki nem zárta: ugy mégis a kötelezettség természete, az aláirás minden következményei ezzel még meghatározva nincsenek. Egy aláirás valamint általában, ugy a váltón is különböző czéloknak szolgálhat, s ha az aláirás kötelez is, a kötelezettség terjedelme még is mindig nem egyenlő. Ha tehát az avallum mint kötelező aláirás természetét és jogi következményeit függetlenül azon viszonytól, melyben az avallum a fölötte álló váltónyilatkozathoz áll, meghatározni akarjuk, nem marad más hátra, mint azon szándékot vizsgálni, melylyel az avallum a váltóra vezettetett. Ezen szándék minősége fogja adni magának az aláirásnak minőségét is.

Ebből kiindulva már most azon kérdésre, vajon az avallum önmagában véve és eltekintve a fölötte álló váltónyilatkozathoz való viszonyától kezesség-e, nem nehéz felelni. Az avallum kezesség, ha kezességi szándéknak felel meg. Lehet-e ezt az avallumról feltétlenül mondani? Hogy az avallum *rendszerint* csakugyan kezességi szándékkal adatik, tagadni nem akarjuk, sőt még azt is elismerjük, hogy az avallum épen a kezesi lekötelezés czéljából keletkezett. De már határozott tagádásba kell vennünk azt, hogy az avallum egyedül, kizárólag kezességi czélra szolgál, hogy az avallum más mint kezességi kötelezettség megalapitására nem is használható. Abból hogy az avallum *rendszerint* kezességi szándékból adatik, nem következik, hogy az avallumnak *mindig* kezességi szándék felel meg; de még ha azt is vitatnók, hogy az avallum nemcsak rendszerint, hanem mindig kezességi szándékkal adatik, még akkor sem szabadna kétségbe vonni annak *lehetőségét*, hogy az avallum más nem kezességi czélra használtassék. Az avallum formája megtür minden bárminő lekötelezési szándékot, mert hisz egy aláirásból, még ha az magában véve is kötelező, igen sokfélét lehet kiolvasni.

Az avallumnak tehát kezességi szándék nem feltétlenül felel meg. Annak mas czélja is lehet. Minő joggal minősittetik tehát az avallum feltétlenül kezességnek? Avagy elégséges valamely ügyletnek bizonyos minőséget tulajdonitani, ha az csak *rendszerint* ezen minőségnek megfelel? Azt hiszszük, nem. Egy jogi konstruktio csak akkor állja meg helyét, ha az minden jelenség megmagyarázására szolgál. Ha arra az álláspontra helyezkedünk, hogy az avallumot függetlenül a fölötte álló nyilatkozattól tekintjük s ez esetben az avallumnak alapját képező szándékra megyünk vissza, ezen álláspont logikai következményeit is el kell fogadnunk. Midőn pedig az avallum alapját képező szándék nem azonos, nem mindig kezességi szándék: a jogászi logika megsértése nélkül nem modhatjuk azt, hogy az avallum feltétlenül kezesség. Az avallum épen csak akkor minősithető kezességnek, ha az kezességi szándékból adatik; ha annak más szándék felel meg, akkor nem marad más hátra, mint az avallumot ezen más szándék értelmében meghatározni. S ezzel eljutottunk oly eredményhez, mely tulajdonképen az avallum egységes természetének lerontását foglalja magában. Függetlenül a fölötte álló váltónyilatkozattól s az alapul fekvő szándék szerint tekintve az avallumot, az tehát nemcsak feltétlenül kezességnek nem minősithető, hanem más egységes eredményre sem jutunk.

Egy ki nem elégitő következmény vagy hibás következtetésnek vagy hibás kiindulási pontnak eredménye. A jelen esetben a következtetés teljesen korrekt; helytelen csak a feltétlenül a kezességre vont következtetés. Ha mégis más egységes eredményre sem jutottunk, ugy a hiba csak a kiindulási pontban rejlhetik. S valóban ugy is van a dolog. Egységes eredményt csak egységes alapon lehet elérni. Midőn pedig az avallumnak alapját képező kötelezési szándék különböző, ebből világosan kitünik, hogyha az avallumot mint egységes váltói kötelezettséget meghatározni akarjuk, az avallum alapját képező viszonyokat kiindulási pontul elfogadnunk nem szabad. E tekintetben különben ugyanaz áll, mint a váltónyilatkozatokról általában. Nincs váltónyilatkozat, melynek alapul fekvő viszonyai azonosak volnának; egy váltónyilatkozatot sem lehet tehát az alapul fekvő viszonyokból kiindulva egységesen construálni. A régibb váltójog eléggé megpróbálkozott e kisérlettel, mig végre belátták, hogy egységes eredményre csakis a külső forma alapján lehet eljutni. Az

avallumot is csak a külső forma alapján lehet egységesen minősiteni, valamint a váltói nyilatkozatoknál általában, ugy az avallumnál is az alapul fekvő viszonyoktól el kell tekinteni; ezek itt is legfelebb annyiban vehetők figyelembe, a mennyiben a kifogásolási védelem anyagát szolgáltatják.

Igen, de hisz az avallum egy puszta névaláirás; külső ismertető jelei nincsenek. Hogyan lehet tehát az avallumot pusztán a forma alapján meghatározni? Hisz épen azért mentünk vissza az alapui fekvő szándékra, mert specifikus külső formája az avallumnak nincs. Igaz. De ebből csak az derül ki, hogy az avallumot nem lehet egymagában és függetlenül a fölötte álló nyilatkozattól tekinteni. Azon viszonyban kell épen tekinteni az avallumot, melyben az a fölötte álló váltónyilatkozathoz áll. Ha ezen váltónyilatkozatot az avallum kiegészitő része gyanánt tekintjük; akkor igenis megvan azon specifikus külső forma, mely az avallum jogi természetének meghatározására szolgál; akkor nem szükséges többé visszamenni az alapul fekvő szándékra s akkor az eredmény egysége is el lesz érve. Ezt kell tehát már most tennünk s ebből a szempontból kell vizsgálnunk, vajon az avallum csakugyan kezességnek minősithető-e?

Dr. Nagy Ferencz,
nagyváradi kir. jogtanár.

A polgári házasság behozatalának kérdéséhez.

A polgári házasság behozatalának kérdésével szoros kapcsolatban van a házasság felbonthatóságának kérdése, főleg azért, mert ez utóbbit nem is rendezhetjük a kor kivánalmainak megfelelőleg az előbbinek behozatala nélkül. A házasság a katholika hittan szerint fel nem bontható. A földi jólét, a humanitás, a közerkölcsiség és a jog iránti tekintetek a házasság felbonthatóságát követelik. Követelik azt oly ellenállhatatlan erővel, hogy a hit kapcsai nem képesek a válni akarót visszatartani, hogy a meggyőződés nélküli vagy meggyőződés elleni hitváltoztatás számba sem jön a válni akarónál.

A katholika hittan állami törvény által nem módositható. Az állam nyilt harczra provokálná az egyházat, ha állami törvényben kimondaná, hogy az egyházilag felbonthatlanul megkötött katholika házasság a polgári bíróság itélete által felbontathatik. Egy ily törvény ugyan nem tartalmazna képtelenséget, mert a házassági intézmény lényegében ugyanaz marad, akár pap akár szolgabiró adja össze a feleket, de mindenesetre jobban sértené az egyház érzékenységét, mintha az állam azt mondja, én adtam össze a házasfeleket, tehát én azokat el is választhatom.

Az oly törvény pedig, mely a katholikus lelkészt büntetés terhe mellett arra kötelezné, hogy elvált házasfelet hitvestársa életében mással megeskessen, már nem csak az egyház érzékenységét sértené, de keresztül sem volna vihető.

Az ily törvények tehát hazánkban inopportunusak lévén, vagy türnünk kell tovább is a felbonthatlansági tan szomoru következményeit, vagy be kell hoznunk a kötelező polg. házasságot minden consequentiáival, s állami törvény által kell szabályoznunk a házasság megkötésének és felbontásának feltételeit.

A polgári házasság behozatalának egyik főindoka tehát nálunk a házasság felbonthatóságának szabályozása, sőt mi a házasság felbontása feltételeinek meghatározását hazánkban sokkal sürgetőbb, sokkal égetőbb kérdésnek tartjuk, mint a házasság megkötése módjának szabályozását.

A házasság megkötésének módja ugyanis a házassági intézmény lényegére, a házasfelek kölcsönös viszonyaira, a családi kötelékre befolyással nincs. A megkötési módok bármelyikénél a házasságkötési szándék (consensus maritalis) a lényeges kellék; a pap áldása, az anyakönyvvezető nyilatkozata mellékes dolog. Maga a házasság mint intézmény szintén ugyanaz marad, két különnemü személy közt az életfogytiglan tartó teljes életközösségre és családalapitásra irányult egyesülés, akár egyházilag akár polgárilag köttetik meg a házasság, mert a polgárilag megkötött házasság czélja és lényege az egyházilag megkötött házasságéval azonos.

Arról sem panaszkodhatunk, hogy az esketések és a házassági anyakönyv vezetése körül jelenleg nálunk visszaélések lennének tapasztalhatók, s hogy a lelkész nem lenne a házasság megkötésének közvetitésére és az anyakönyv vezetésére alkalmas közeg. Sőt ellenkezőleg, sokan attól tartanak, hogy ezen jól begyakorolt s felette alkalmas közegeket a polgári anyakönyvvezetők kivált kezdetben nem fogják pótolhatni.

A mi tehát bennünket a polgári házasság behozatalának sürgetésére sarkal, az inkább elvi szempont, az állam fenhatóságának érvényesitése a magánjogok terén. Máskép áll ez a házasság felbonthatóságának kérdésével.

Itt már nem pusztán elvi kérdésről, hanem az egyén egész életüdvösségét mélyen érintő, életbevágó gyakorlati kérdésről van szó.

A boldog szerelmes párnak mtndegy lehet, ha vajon a pap vagy a szolgabiró adja át nekik a földi paradicsomhoz a kulcsot. Azok bizony keveset törődnek ilyenkor az állam vagy az egyház fenhatóságával. De bezzeg, ha a földi paradicsom pokollá változott, ha a rózsaláncz türhetetlen rabbilincscsé lett, mely az ártatlan, fenkölt lelkü nőt egy aljas gonosztevőhöz, a család fentartásáért egész odaadással küzdő férjet egy elvetemült, kötelességeiről megfeledkezett nőhöz lánczolja le, akkor megszünik a kérdés pusztán elvi érdekü lenni. — —

Csak azon visszás helyzetre akartam ujból utalni, melyben nálunk a házassági ügy mindörökké tengődni fog, ha a házasság felbonthatóságának kérdése állami törvény által *az állam minden polgáraira nézve egyformán* nem szabályoztatik.

Francziaországban van polgári házasság, de az felbonthatlan katholikusra, protestánsra, zsidóra nézve egyaránt; nálunk nincs polgári házasság, de a felbonthatatlanul kötött házasság felbontható hitváltoztatás esetén. Sőt mi több, a vegyes vallásu házasság az egyik félre nézve felbontható, a másikra nézve nem. Az állam tehát ugyanazon házassági viszonyt egy időben fenállónak és felbontottnak ismeri el.

Nem tudjuk, kiterjeszkedik-e az uj törvényjavaslat a házasság felbontásának feltételeire is. Ha igen, akkor az azon szük keretnél fogva, melybe a szükségbeli polgári házasság elfogadása által szorittatott, természetesen csak az a katholikus házasságok felbontására szoritkozhatik. Tehát a régi állapot megmarad — szentszéki válóper — áttérési botrány — Kolozsvár a válni akarók Mekkája, s az uj törvény e szerint nem lesz egyéb e tekintetben, mint a József-féle pátens egy ujabb bővitett kiadása.

No de várjuk meg türelemmel a törvényjavaslatot. Akkor majd többet e tárgyról. *Sztehlo Kornél.*

Jogirodalom.

Dr. BUNZL KÁROLY: *Material zu einem Cheque-Gesetz-Entwurf.* Bécs 1880. Manz 8.-r. 44 lap. Ára 50 kr.*

II.

5. «Szükséges-e a cheque kibocsátója számára az intézvényezett bank előzetes belegyezése, és ha igen, milyen

* Az előbbi közlemény l. a multkori számban.

MAGYAR KÖZGAZDÁSZ EGYESÜLET KÖNYVTÁRA

jogkövetkezményekhez legyen kötve a beleegyezés hiánya?» Ezen kérdésre is részben 3. alatt meg van adva a felelet; képzelhető azonban azon eset, hogy a cheque kibocsátója bir ugyan a megfelelő fedezettel, de meg nem állapodott a bankkal aziránt, hogy cheque utján erről rendelkezhessék. Ily esetben a cheque jogi fenállása kétségbe nem vonható, de az intézvényezett sem lesz felelősségre vonható a cheque be nem váltásáért.

6. «Lényeges kelléke-e a chequenek a bank által kiadott számozott ürlap, vagy kibocsátható az bármily mintára?» Szerző nem véli javasolhatónak ily határozmányt a törvénybe felvenni; mert azt ez esetben lényeges kelléknek kellene nyilvánitani, a cheque birtokosa pedig magából a chequeből nem szerezhetne meggyőződést az iránt, vajon az a bank ürlapjaira lőn-e reá vezetve, illetve hogy az ürlap valósággal az intézvényezettől származik-e? Lényeges kelléknek pedig csak az tekinthető, a mi magából a chequeből kivehető. A jóhiszemü tulajdonos oly esetben, midőn utólag kiderülne, hogy a cheque nem a bank ürlapjára lőn rá vezetve, chequeszerü jogigényeit elvesztené. A bank biztonsága megkivánja ugyan, hogy a cheque csak ily számozott ürlapon kibocsáttassék, — de ily biztonság magánegyezmény vagy üzleti szabályzat (Reglement) által is szerezhető, és ez teljesen elégséges.

7. «Látra fizetendőnek nyilvánitandó-e a cheque?» A franczia, angol és belga törvényhozások ezen kelléket lényegesnek tekintik, mert a cheque czélja épen az, hogy általa már lejárt követelésekre vonatkozó fizetések közvetittessenek, vagy hogy a cheque kibocsátója egy szabad, rendelkezésére álló követelési összeget bekivánhasson. Ki vannak ellenben zárva a csak bizonyos idő mulva teljesitendő fizetések.

8. «Határozottan semmisnek nyilvánitandó-e egy más fizetési határidő kikötése?» Az ily kikötések szerző szerint annál kevésbbé tekintendők semmiseknek, mert egyfelől azok csak a látra következő néhány nap mulva teljesitendő fizetésre vagy a bank előzetes értesitésére vonatkozhatnak; ezen kikötések által azonban harmadik személyek jogai legkisebb csorbát sem szenvedhetnek.

9. «Mik a jogi következményei egy külön fizetési határidő felvételének?» Ezen kérdés akkép értelmezendő, ha t. i. a cheque fix lejárati határnappal vagy kelet után bizonyos időre vagy végül lát után bizonyos időre kibocsáttatnék. Ez esetben a cheque nem volna a törvény értelmébeni cheque és quæstio facti volna annak jogi természetét esetről esetre megállapitani.

10. «Szükségli-e a cheque az elfogadást?» Kétséget nem szenved, hogy az elfogadásra nincs szükség; de kérdéses, vajon az elfogadással ellátható-e? A cheque átadásával a kibocsátó felelősséget vállal az iránt, hogy bankára látra a fizetést teljesitendi. Ha ez utóbbi fizetés helyett látra a váltót elfogadói aláirásával látja el, ugy ez külön, nem magából a chequeből származtatandó egyezmény a cheque birtokosa és a bankár közt. Ugyanily természetü az agnoscált cheque, midőn t. i. a kibocsátó azt előzetesen elfogadtatja vagy elismerési záradékkal elláttatja. Sem az elfogadás sem az agnoscálás nem fordulnak elő a gyakorlati életben oly nagy számmal, hogy azon kérdés, vajon elveszti-e a cheque az elfogadás által ebbeli minőségét, törvényes intézkedés tárgyát képezhesse.

11. «Mely időn belül — a kibocsátás napjától számitva — lesz a cheque fizetés végett bemutatandó?» Itt nemcsak a «meddig», hanem a «mikortól kezdve» is lesz meghatározandó. A fizetési határidő angol gyakorlat szerint nem a kibocsátás, hanem a cheque átvételének napjától kezdődik; franczia és belga jog szerint pedig már a kibocsátás napjától. Itt tehát fix határidővel állunk szemben, holott az angol gyakorlat szerint egy kézről-kézre forgó chequenél minden kötelezettre és birtokosra más az, ha a cheque átruházása különféle napokon történt.

A lejárati idő tekintetében az angol gyakorlat a franczia és belga törvénynyel megegyezik abban, hogy különös figyelmébe veszi az egyik helyről a másik helyre küldendő chequet. Az angol azon feltevésből indul ki, hogy a cheque bizonyos jogkövetkezmények terhe alatt az átvétel napját követő napon bemutatandó; ha azonban a birtokos más helyen lakik, ugy a cheque az átvételt követő napon behajtás végett postára adandó. A franczia és belga jog a kibocsátási helynek a fizetés helyétől való különbözőségének esetére hosszabb, ellenkező esetben rövidebb határidőt tüznek a chequenek különbeni jogkövetkezmények terhe melletti fizetés végetti bemutatására. Nálunk, különös tekintettel arra, hogy közönségünk a cheque természete felől még nincs eléggé tájékozva, a határidők szerző szerint akkép állapitandók meg, hogy ugy a kezdet, mint a lejárat, melyekhez bizonyos jogkövetkezmények kötve vannak, kétségbevonhatlan módon magából a cheqneből kitünjenek. Ajánlatos ezekhez képest a belga rendszer elfogadása, mely szerint a határidő a kibocsátás napjával kezdődik, a határidő tartamát pedig attól függővé teendő, vajon azonos-e a kibocsátás helye a fizetés helyével vagy sem? A bemutatási határidő bizonyos törvényes önkénynek lehet ugyan alávetve, azonban a chequenek fizetés közvetitő természete, valamint a netaláni forgatók, sőt bizonyos esetekben magának kibocsátónak viszkereset alóli felmentési érdekében egy lehető rövid bemutatási határidő volna megállapitandó; szerző szerint az két napra a kibocsátás helyén szabandó, 5 napra pedig (a kibocsátás napját követőleg) a kibocsátás helyétől különböző helyen fizetendő chequenél megszoritandó.

12. «Mily joghatálylyal bir ezen határidő tullépése?» Ezen kérdésre a váltótörvény idevágó szakaszai, melyek a viszkereseti jognak még az elfogadó irányábani elvesztését is maguk után vonhatják, teljességgel nem alkalmazhatók. Mert a cheque, habár alakjánál fogva utalvány, mégis csak egy a bankárnál fizetendő kötelező okirat a kibocsátó részéről. Ehhez képest a saját váltó elfogadója, illetve kibocsátójával szemben követendő eljárást vonná maga után. A bemutatás elmulasztása csak akkor volna érvényesithető, ha a cheque nem a kibocsátás helyén fizetendő; ellenkező esetben a kibocsátó még akkor sem érvényesitheti ebbeli, a késedelmen alapuló kifogásait, ha ezen mulasztás folytán kárt szenvedett. Ellenben a cheque forgatója ellenében a bemutatás késedelmessége esetében a viszkereseti jog elenyészik.

Dr. Révay (Rosenberg) Lajos.

A magyar büntetőjog és eljárás tankönyve. Különös tekintettel a gyakorlati élet igényeire. Irta KAUTZ GUSZTÁV, kir. tanácsos, jogtudor, a győri királyi jogakadémián a jogbölcsészet és büntetőjog ny. rendes tanára s ezen intézet igazgatója. Budapest 1881. Az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása. *

II.

Szerző az általános részt — a helyes rendszernek megfelelőleg — három szakaszra osztja fel; tárgyalja ugyanis az elsőben *a büntetendő cselekményekre* vonatkozó általános elveket, fejtegeti a másodikban *a büntetésre* vonatkozókat, a harmadikban végül következni fognak a büntetésnek a büntetendő cselekményekre való *alkalmázásának* általános elvei.

Az első szakasz négy fejezetében a büntetendő cselekmény fogalma, osztályozása és tényálladéka, alanyi oldala, tárgyi oldala, végül a cselekmény jogellenessége tárgyaltatik.

Szerző ezen anyag feldolgozásánál, természetszerüleg mindenütt kimeritő és beható tekintettel és vonatkozással a magyar büntetőjogra, ugy látszik Dr. MEYER HUGÓ „*Lehrbuch des deutschen Strafrechts*“ czimü munkáját követte, mire alakilag már azon körülmény enged következtetést

* Az első közleményt l. a 10. számban.

vonni, hogy az egyes czikkelyek szerző munkájában ugyanazon sorrendben s azok czimei majdnem szószerinti fordításban találhatók fel. Azonban korántsem rosszalólag emlitem fel ezen körülményt, hisz Meyer Hugó emlitett tankönyve, BERNER hirneves német büntető jogtudós tankönyvével egyetemben, a német büntetőjogi irodalomban kiváló helyet foglal el s bizonyára üdvösebb egy jónak bizonyult és helyesnek elismert rendszert elfogadni és követni, mint minden áron és mindenben még a rendszer tekintetében is ujat nyujtani akarni s talán kevésbbé megfelelőt tényleg létesiteni. S midőn ezen körülményt felemliteni birálói kötelességemnek tartottam, ép ugy kötelességemnek érzem azon örvendetes tényt constatálni, hogy szerzőnél sehol sem találok szolgai utánzást, egyszerü fordítást, plágiumot, de igen sok eredeti és helyes nézpontot, correct, a tudomány mai szinvonalán álló felfogást általában, s ügyes és világos feldolgozását az egész anyagnak.

Birálati ismertetésem keretén messze tul kellene terjeszkednem, ha az általános rész anyaghalmazát egészen felölelve, szerző álláspontját az egyes kérdéseket illetőleg ismertetni s esetleg birálni akarnám; ezért csak némely részletre kivánok kiterjeszkedni.

Szerző a büntetendő cselekményeknek a magyar büntetőtörvénykönyvek szerint való osztályozásáról szólván, a 79. §-ban egyszerüen utal a szövegben arra, hogy a magyar büntetőtörvénykönyvek a legtöbb európai ujabb törvényhozás által elfogadott hármas felosztás elvét fogadták el s csak a jegyzetekben sorol fel röviden egy pár érvet annak indokolására, miért tartja maga is helyesebbnek a felosztás ezen elvét; ugy vagyok azonban meggyőződve, hogy egy tankönyvben érdemes lett volna behatóan megvilágitani e kérdést az irodalomra s a tételes törvényhozásokra is tekintettel, annyival is inkább, mert az, vajon a felosztás egészen mellőztessék-e, vagy a kettős vagy hármas felosztás alkalmaztassék, ujabb időben is az irodalomban ugy, mint a törvényhozás termeiben élénk vitákra szolgáltatott alkalmat, s felfogásom szerint érdemes is a beható tanulmányozásra, mert a kérdés eldöntésének mikéntje nem csak alaki, hanem anyagi lényeges jelentőséggel bir.

Ép ily röviden bánik el szerző ugyane §.-ban a correctionalisatio elvével; pedig ez elv nálunk még egészen uj, s általában alig 15 év óta van alkalmazásban Belgiumban is, s mert maga szerző elismeri a jegyzetekben, hogy ez elv alkalmazása a gyakorlatban már is nehézségekre és félreértésekre szolgáltatott okot, mindenesetre hasznos munkát végzett volna, ha a magyar büntetőtörvénykönyv erre vonatkozó szakaszainak egybevetéséből a correctionalisatio elvének folyományait határozottan és kimeritően leszármaztatja; különben lehet, hogy e részben tett felszólalásom tárgytalan, akkor t. i. ha szerző netalán a büntetés alkalmazásáról szóló tanban — mely még nem fekszik előttem, — e kérdésekre bővebben kiterjeszkedik.

A büntetendő cselekmény alanyi oldaláról szóló második fejezetben a 83—94. §§.-ban behatóan és kimeritően tárgyalja szerző *a beszámitási képességet* s az ezzel összefüggő kérdéseket, kiváló figyelemmel az irodalomra is és nem igen mellőzött egyetlen fontosabb mozzanatot. Az egyes controversiák tekintetében elfoglalt álláspontját is általában véve osztom; azonban egy tételét (94. §.), hogy t. i.: «a teljes és czélzatos részegség beszámitást kizáró okul a mulasztási bűntetteknél nem szolgálhatna», nem fogadhatom el. Bizonyos ugyanis az, hogy a mulasztási bűntettek lényege abban nyer kifejezést, hogy törvény szerint a positiv ténykedésre fenálló kötelesség nem teljesittetik; ebből következik azután, hogy mig a positiv ténykedésre fenálló kötelesség teljesitésének pillanata nem jött el, egyáltalában nem forog fen mulasztás, mihelyt elérkezett, és a kötelesség nem teljesittetett, a mulasztás már tényleges; ha tehát valaki — ki positiv ténykedésre kötelezve volt — bár czélzatosan lerészegszik teljesen, de a ténykedésre fenálló kötelezettség teljesitésének momentuma beállta előtt, ugy hogy e momentum őt már a teljes részegség állapotában találja, ki lesz kétségtelenül zárva a beszámitás, mert azon momentumban hiányzottak nála a beszámitási képesség alapjai ép ugy, mint azon tettesnél, ki józan állapotban határozza el magát egy commissiv tény elkövetésére és ennek kivitele czéljából magát a teljes részegség állapotába helyezi. Az elv, melyet szerző maga is vall, arra nézve, hogy a teljes, habár czélzatos részegség a beszámitást kizáró okul szolgál, nem szenvedhet kivételt mulasztási büntetteknél sem. Igyekszik ugyan szerző a felállitott tételt gyakorlati példákkal is illustrálni, ámde ugy hiszem kimutatható, hogy a bizonyitás nem sikerült. A felhozott példák közül csak egyet világitok meg; szerző azt mondja: valaki gyermekét meg akarja gyilkolni, azt a házi fenyiték ürügye alatt oly helyre zárja, hol nehány óra alatt szükségkép meg kell fuladnia, de tettét palástolandó czélzatosan lerészegedik, és a gyermek ennek folytán amaz elzárt helyen megfulad; ezen példa fonalán mondja aztán szerző, hogy ez esetben lehet azt állitani: «hogy a lerészegedés képezi a cselekményt, mely a jogsértő eredményt előidézte, tehát az okozatos összefüggés az elhatározás és a tett között a részegség által megszakitva nem lőn.»

E példára vonatkozólag szembetünő ugy hiszem, hogy itten — mint szerző is elismerni látszik a példát bevezető szavaiban — nem mulasztási, hanem commissiv bűntett forog fen; de másfelől itten a teljes és czélzatos részegség egyáltalában irrelevans a beszámitás kérdése tekintetében, mert itten a jogsértő eredmény, a halál, nem a mulasztás által idéztetett elő hanem a lerészegedést megelőző ténykedésben: a gyilkosság kivitelére irányzott akarati elhatározás következtében a gyermeknek egy oly helyre történt elzárásában található fel, hol annak nehány óra alatt szükségképen megfuladnia kellett. Az előidézett teljes lerészegedés azután következett csak be, miután a tettes mindazt már megtette, miből az ő szándéka szerint a gyermek halálának bekövetkeznie kellett.

Érdekesek fejtegetései a *szándékosságról* és *gondatlanságról*.

A szándékosság fogalmának meghatározásában számtalan eltérések mutatkozván az elmélet terén, nem csodálkozhatni, hogy a magyar büntetőjogi irók is egymástól többé-kevésbbé eltérő fogalmakat állitanak fel. Szerző a gonosz szándéknak fogalmát következőleg adja: «A gonosz szándék az akaratnak szabad és öntudatos elhatározása, tényálladéka szerint büntetendő cselekménynek ismert cselekmény létesitésére»; vagy: «a gonosz szándék az akaratnak szabad és öntudatos elhatározása oly cselekmény elkövetésére, mely a cselekvő által ismert tényálladéka szerint büntetendő cselekményt képez.» Megegyező e fogalommeghatározás a m. b. t. könyvi javaslat indokolásában adott fogalommal; lényegileg bár, de sokban eltér a magyar irodalomban PAULER, SCHNIERER és KŐRÖSI által felállitott fogalmaktól. Szerző egy kimeritő jegyzetben mindenikkel szemben indokolja az általa elfogadott meghatározás helyességét, s el kell ismerni, hogy az ezzel ellentétben álló meghatározások hiányosságát, részben tévességét igen találóan mutatja ki. Csak azt sajnálom, hogy ezen a német és franczia irodalomban behatóan tárgyalt kérdést illetőleg egyszerüen utal Schnierer m. btk. magy. 125. l. 4. sz. jegyzetére, holott legalább a kiválóbb criminálisták által felállitott fogalmi meghatározásokat érdemes lett volna a tankönyvben, röviden bár, ismertetni.

Midőn szerző a czélzat (98. §.), a gonosz szándék fajai (99. §.) és a gonosz szándék jelentőségéről a magyar büntetőjogban (100. §.) még behatóan szól, a 101. §-ban *a tárgyban való tévedessel és az elvétéssel foglalkozik.*

Szerző — sok más iróval egy nézetben — azt állitja, hogy a tárgyban való tévedés ugy, mint az elvétés, egyenlő elbirálás alá kell hogy vonassék, azaz mindkét esetben a cselekmény a tettesnek ugy a mint elkövettetett, mint szándékosságából eredő cselekmény beszámitandó.

Hibásnak tartom ugyan e felfogást, de nem hibáztathatom szerzőt annak alapján, midőn tekintélyes büntetőjogi iróval felfogásával találkozik; a mit e tekintetben kifogásolok, az hogy szerző ezen controversiával — felfogásom szerint — igen röviden bánt el, holott az fontosságánál és nagy horderejénél fogva behatóbb méltatásra mindenesetben, kiválóan pedig egy tankönyvben, érdemes lett volna.

De mert nem értek egyet szerző felfogásával e kérdés eldöntésének mikéntjét illetőleg, megkisérlem annak tarthatatlanságát kimutatni, annyival is inkább, mert a magyar irodalomban ezen — felfogásom szerint — téves nézet mind inkább tért foglal.

Dr. Groisz Gusztáv.

Külföldi jogélet.

A franczia igazságügyi törvényhozási mozgalmak közül legnevezetesebb a birósági reformé, melyről már egyszer megemlékeztünk.

A senatusban a f. é. január 22-iki megnyitásakor *Léon Say* elnöki *discours de rentrée-je* után *Jules Simon,* a birói reform törvényjavaslatának megvizsgálására kiküldött bizottság elnöke, jelentette, hogy ő *ellenjavaslatot* terjesztett a bizottság elé, hogy előadónak a bizottság *Bérangert* választotta és hogy valószinüen február hó végeig a javaslatok, ellenjavaslatok és inditványok összessége a senatus elé terjeszthető lesz.

Az ellenjavaslat *fentartja* a birói *elmozdithatlanságot* és a *kinevezést függővé teszi a candidatiótól,* melyet *concurrálva* a felsőbb bíróság (a semmitőszékre nézve ő maga mindegyik főtörvényszék egy delegatusával) és egy vegyes választó testület (ügyvédi és közjegyzői kamrai elnökökből és jogtanárokból) gyakorol hármas jelöléssel. (art. 1. 2.) *Eltörli a pótbirákat* és az évi 150 ügynél csekélyebb ügyforgalmu törvényszékeket (art. 3. 4.), utóbbiak helyein egy vizsgáló birót s egy alügyészt hagyván meg. (art. 5.) Az *eltörölt törvényszékek birái* ujabb alkalmazásig, melynek visszautasitása lemondásnak vétetik, illetve 60 éves korukban lehető nyugdijaztatásukig, *egész eddigi fizetésüket* kapják. (art. 7.) *Vizsgáló biro nem lehet többé azon ügyben itélő biro.* (art. 6.) A békebiróságok és esküdtszékek ujabban szervezendők. *Minden politikai és sajtóvétség felett esküdtszék itél* és a törvényszékek csak esküdtszékkel itélnek ezentul correctionnell ügyekben is (art. 8 és dispositions transitoires.)

A *loi sur les associations* bizottsági tárgyalása a senatusban befejeztetett és előadójául *Dufour* választatott.

A képviselőházban a *Naquet* által negyedszer, előtte már 1831-ben (Belleyme által) beterjesztett javaslat a *házasság felbonthatóságáról,* ámbár azt az összehasonlitó statistika, mely szerint az ágy és asztaltóli elválások száma Franciaországban óriási arányban mulja felül (10.000 házasságra évi 90 esik) a más országokban megengedett elválások számát (10.000 házasságra évi 40—50), megczáfolhatlanul támogatta, tudvalevően (225 szavazattal 486 ellenében) megbukott főleg *Cazot* igazságügyminiszter és *Brisson* beszédje folytán, kinek utalása a közvéleményre *a választások előtt* a demokrata párt nagy részét is ellenzésre birta.

Truelle képviselőnek javaslata a *penzkamat magasságának szabadságáról* nem vétetett fel a sürgős ügyek sorozatába — aligha nem hasonló opportunismusból.

Ellenben letárgyaltatott legközelebb két felette érdekes törvényjavaslat a *vasuti társaságok és alkalmazottjaik viszonyairól* (*Casse Germain* s több képviselőtársa kezdeményezéséből) és a *vasuti társaságok reglementatiojáról* (*Janzé* képviselő javaslata), melyeket a bizottság (*Floquet* előadó) elfogadott.

Azok elseje — a nyugdijkérdés szabályozásán kivül — a vasuti társaság és alkalmazottjaik közötti szolgálati szerződést *felbonthatlanná* tevé, fegyelmi elmozditás stb. kivételével, mire nézve a békebiró s két választott biró első, a keresk. törvényszék másodfoku competentiáját állapitá meg, állitólag *humanistikus* okok által vezéreltetve, mivel *elbocsátott* alkalmazott nem kapna uj szolgálatot, tényleg *politikai* tendentiával a reactionarius hatalmas vasuti társaságok ellenében.

A vita, melyben *René Brice* és *Trarieux* a javaslat ellen, *de Janzé* báró mellette szólaltak fel, az állami ingerentia jogosultságának, illetve a szerződési és magángazdasági szabadságnak elvi kérdései körül forgott. *Janzé* igen ügyesen védte a javaslatot. 1855 óta a parlamentben visszhangzik a vasuti hivatalnokok «hadseregének» panasza a társasági «zsarnokság» ellen. Az ok nélkül elbocsátott nem nyer kártéritést. A jogaiban sértett és pert inditó ellen a társaság in infinitum appellál, mely «jogi speculatio az éhségre» egyességre kényszeriti a szegény felet. A petitionáló mint «felbujtó» el lesz csapva. A társaságok, *egyetértőleg* fel nem vesznek más társaságtól elbocsátott alkalmazottat, ámbár ez sok esetben más mint vasuti szolgálatra képtelen. Az állam befolyása a vasutakra elismerve van már a háborura való tekintetből. A társaságok, ha kiváltságot kérnek, kivételes monopolt igénylő helyzetükre utalnak, de ha az állam ingerentiát kiván, előállnak mint magániparos vállalatok a közönséges joggal.

Az ellenzők a felbonthatlan szerződés türhetlenségére, a fegyelem felbomlására, ezzel a balesetek szaporodására s azon veszélyes præcedensre utaltak, mely szerint más társaságok, bankok stb., majd az *állami közigazgatás hivatalnokai* hasonló vagy több joggal ugyane kiváltságot igényelhetnék jövőre, ha e javaslat elfogadtatnék.

A képviselőkamra a jogi szempontoknak adott tulsulyt s a javaslat e sarkpontját 231 szavazattal 210 ellenében (márcz. 3.) elvetette.

A kölcsönös jogsegély iránti államszerződés Németországgal, tekintettel ennek uj perrendtartására, elfogadtatott (febr. 10.) Az 1870-ben megszakadt alkudozások e tárgyban 1878-ban vétettek volt fel német initiativából.

A mezőgazdasági törvénykönyv (code rural) bizottsága (*Devaux* elnök alatt) bemutatta az államtanácsban kidolgozott s a senatusban (*Labiche* előadó) elfogadott s amendált javaslatot a *magántulajdont képező utak használatáról gazdasági érdek szempontjából,* mely igen helyesen szabályozza az utak közös használatát, fentartását s a viták sommás elbirálását.

A franczia tudományos akadémia 1878-ban pályakérdésül kitüzte: *a hatalmak megosztását a franczia jogban, mely nagy kérdés ujabban lekötötte a politikusok és államtudósok közfigyelmét.* 1879 junius 22. ülésén *Vacherot* jelentést tett a számos pályamüről «e nagy tárgy felett, melyet az akadémia méltán tartott ismét *időszerünek* feldolgozásra.» Most megjelent az egyik dicséretre méltatott pályamű *Edouard Fuzier-Herman* volt ügyész, most a Journal du Palais egyik tulajdonosa és a Recueil des lois et arrêts egyik szerzőjétől (La séparation des pouvoirs d'après l'historie et le droit constitutionnel. Paris 1881. éd. A. Maresq aîné). A kiválóan történeti s összehasonlitó részében jeles munkára visszatérünk. Most csak azon «iróink» és »szónokaink» végett emlitjük fel e dolgot, kik e kérdést «elavultnak» hirdették.

A gyakorlati élethez közelebb áll *Émile Couteau* párisi főtörvényszéki ügyvédnek kitünő műve az életbiztositásról. (*Traité des assurances sur la vie. Doctrine et Jurisprudence.* Paris 1881. éd. Auger, librairie des assurances, rue Laffitte 48) Franciaországban tudvalevően eddig nincs szabályozva törvényhozásilag az életbiztositási ügylet, ámbár ott is már a

legnagyobb és még folyton növekedő kiterjedésnek örvend e modern «öröklési mód», mint *Lefebare de Viefville* párisi főtörvényszéki tanácsos azt elmésen nevezé. Egészen a birói gyakorlatra (jurisprudence) és a doctrinára maradt tehát e különös, mysteriosus szerződés jogi megállapitása. Szerző az uralkodó megállapitásokat közli és igen éles döntvénybirálatokban elemzi. Igy p. o. (Nos 351—353) élénken küzd a divó semmitőszéki gyakorlat ellen, mely szerint a biztositó társaság a dijfizetést elmulasztó biztositottakat solennis alakban meginteni (mise en demeure Code c. 1139. art.) tartóznék, hogy a mulasztás a szerződést megszüntesse (résiliation) az alapszabályok általános rendelkezése értelmében. E felfogásra azon szokás adott alkalmat, hogy a társasági ügynökök nyugtákat mutatnak be a biztositottaknak, kiknek lejárt tartozása, melyet eredetileg a társaságnál kellett volna fizetni dette *portable*), ekként *igénylendővé* válik (quérable a iurisprudentia szerint. Szerző szerint e felfogás ellenkezik az életbiztositás jogi természetével, mely *dijtartozás* és *lejárata* fogalmát *a priori* kizárja, mert *a dij előre fizettetik és fizetése fakultativ, azaz a szerződés évenkinti megujitása a biztositottól függ.* A biztositott összegre nem az alapszerződés ad jogot, hanem a dijfizetés, mely nem kötelező; a nyugtaküldés tehát csak felhivás a dijfizetésben foglalt évi szerződésre, mely évi szerződések összessége képezi az ügyletet.

Szerző az ügylet reális igényeiből meriti alapelveit, azon maximája szerint: «Eclaire le côté juridique par le côté pratique». A biztositó társaságok idegenkedtek attól, hogy a solennis intés költségeit viseljék és feleik ily zaklatása által üzletüket veszélyeztessék.

Jogilag ez nemis szükséges, mert a biztositott nem közönséges adós, ő nem tartozik semmivel, és a *mora* constatálása helyett a kérdés in concreto csak az: «folytattatott-e a szerződés?» Ha nem folytattatott, — a dij nem fizettetett, — akkor a szerződés megszünt, nem létezik többé.

Azért választám ép e példát *Coutcau* könyvéből, mert adalékot nyujt Dr. *Nagy Ferencz* és Dr. *Biermann Mihály* urak vitájában az előbbi és igy hazai gyakorlatunk helyes nézetei mellett Dr. *Biermann* urnak elméletileg és gyakorlatilag hajmeresztő álláspontja ellenében, mely az életbiztositást egyszerűn az általános pandektatan kaptafájára huzza.

Hogy a biztositó dijfizetésre kényszerithetné a biztositottat, e képtelenségre soha nem is gondolt egyetlen franczia biró vagy tudós sem, a kik pedig tisztán általános magánjogi elvekre voltak utalva specialis törvények hiányában.

E. Laurent, a genti egyetem tanára, nagy nemzetközi magánjogi művéből, mely 6—8 kötetre van tervezve, már a 3-ik kötetet vettük (*Le droit civil international* Paris A. Marescq aîné). Már most is mondhatjuk, hogy a mű e tárgyról a legteljesebb és szerző nagy magánjogi művéhez (*Traité des principes de droit civil*) méltó lesz. Az első kötet a nemzetközi magánjog történetét, a másik kettő elveinek dogmatikai kifejtését tartalmazza. Az egész mű a *Rolin-Jacquemyns* genti ügyvéd által alapitott *Institut de droit international* szellemében lehetőleg az egész európai jogfejlődést akarja feltüntetni. Alapirányára nézve közvetit a *Story-Foelix-Demangeat*-féle positivista iskola, *Mancini* nemzetiségi és *Bluntschle* idealistikus népegységi iskolái között, melyek elsejét tulnyomóan Anglia, Amerika és Franciaország, utóbbiakat Olasz-, illetve Németország tudományos éliteje uralja.

A mit a *societé de législation comparée Edouard Laboulaye* alatt, az *Asser* amsterdami jogtanár, *Westlake* londoni jogtudor és *Rolin-Jacquemyns* által szerkesztett *Revue de droit international*, az *Archives de droit international et de législation comparée*, az *Edouard Clunet* által szerkesztett *Journal du droit international privé et de la jurisprudence comparée* által kezdeményezett és folytatott szellemi mozgalom Franciaországban eddig ki nem vivhatott, azt elerte e belga tudományos munkának tulajdonitott hatás folytán: az oly nagy jelentőségü kormányi támogatást és elismerést, 1881 décretvel elrendelt *nemzetközi magánjogi tanszékek felállitása* által minden jogiskolán és e tárgy felvétele által a kötelező tárgysorozatba. Eddig csak a *histoire de législations comparées* tanszéke a *collége de Franceon* és az 1879. decz. 29. décretvel alkotott *droit constitutionnel* tanszéke a párisi *école de droitn* feleltek meg a jelenkori jogtudományi fejlődés azon irányának, mely a sulypontot *a nemzetközi és összehasonlito jogtudományra* fekteti. Nekünk évek előtt volt alkalmunk jogi oktatásunk reformjának egyik főfontosságu részeül kijelölni e modern irány felkarolását, e tanszékek felállitását. A reformtervek nyugosznak kormányunk dolce far nientejében és a tultömés képtelen rendszere ma is a heterogen routine-isméket dédelgeti.

Dr. Dell'Adami Rezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Pénzügyi jövedéki kihágási ügyekben kizárja-e az elévülés a jogerejü itélettel megállapitott büntetésnek végrehajtását, vagy sem?

E kérdésre a budapesti kir. itélő tábla egyik végzésében tagadólag válaszol s hallgatag azon nagyjelentőségü elvet állapitja meg, hogy pénzügyi jövedéki kihágási ügyekben az itélet végrehajtása el nem évül.

Nézetem szerint a kir. táblának eme határozata nem felel meg sem a törvényes intézkedéseknek, sem a fenálló törvények intentióinak.

Eme állitásom indokolása előtt szükségesnek tartom a concret eset tényállását a következőkben megismertetni:

H. M. a beszterczebányai k. tszéknek 1874. évi decz. 31-én 1277. sz. a. kelt itéletével dohányjövedéki kihágásban vétkesnek kimondatván, e miatt 25 frt 20 kr. birságnak megfizetésében elmarasztaltatott azzal, hogy a mennyiben a birság marasztalt vagyonából beszedhető nem lenne, az fogságbüntetésre átváltoztatik.

Ezen itélet vádlottnak 1875. évi január 31-én lett kézbesitve, s miután nem felebbeztetett, az 1875. évi február 26-án jogerejüvé és végrehajthatóvá vált.

Ezen idő óta 1880. évi október 23-áig sem a büntetés végrehajtására irányzott, sem vádlott személyére vonatkozó birói intézkedés nem kéretett s nem is eszközöltetett.

1880. évi október 23-án, tehát majdnem hat év lefolyta után a kir. pénzügyigazgatóság a kir. ügyészség utján — vagyontalansági bizonyitvány alapján a kiszabott birságnak fogságra leendő átváltoztatását és foganatositását szorgalmazván, az eljárt beszterczebányai k. tszék 1880. okt. 30-án 2993. sz. a. hozott határozatával a kir. ügyészi inditványtól eltérőleg kimondotta azt, mikép a szóban forgó itélet az elévülés alapján többé nem végrehajtható; a budapesti kir. itélő tábla azonban ugy a kir. ügyészség mint a kir. pénzügyigazgatóság részéről közbevetett felebbezés folytán az 1881. évi febr. 14-én 40707/80. sz. a. hozott végzésével, tekintettel arra — igy szól az indok — miszerint az 1880: XXXVII. t. cz. 9. §-a szerint a jövedéki kihágásokat tárgyazó büntető intézkedések érvényben hagyattak s igy a jelen esetben egyedül a jövedéki ügyekre vonatkozó törvények és rendeletek vehetők alapul, azok szerint pedig a büntetés a kimondott idő alatt el nem évül, az e. b. határozatnak megváltoztatása mellett az eljáró tszéket az ügyészi inditvány feletti érdemleges határozathozatalra, vagyis a

fogságbüntetés foganatosításának elrendelésére utasitotta. A királyi itélő tábla végzése szerint tehát az eddigi törvények és szabályok veendők alapul és irányadóul; ámde bármikép forgassuk s a legnagyobb alaposság és szorgalommal áttanulmányozzuk is akár a pénzügyi törvények és szabályok összes füzeteit, akár az 1876: IV. avagy az 1876: XV. vagy 1878: XXIV. t. czikkeket, azok egyikében sem találunk intézkedést a már jogerejü itélettel kiszabott büntetésnek elévüléséről, s csak azt határozzák meg, hogy azon kihágás, melyért vádlott a cselekmény vagy mulasztás napjától számitott ennyi vagy annyi idő alatt (a kihágás neme szerint különböző, leggyakoribb 3 év) kérdőre nem vonatott, büntetés tárgya nem lehet.

Itt a külömbség óriási és szembeszökő, mert az idézett törvények és szabályokban emlitett elévülés csak a vizsgálat megindítását és ebből folyólag a büntetésnek birói itélettel való megállapitását zárja ki; vagyis oly esetben, midőn a kihágás elkövetése napjától számitandó bizonyos idő elmult a nélkül, hogy a bűnvádi eljárás megkezdetett volna s a tettes időközben jövedéki kihágást nem követett el, birói itélettel többé nem büntethető; de azon törvények és szabályokban egy árva betüvel sem tétetik említés arról, hogy elévülés alapján mikor szabadul ki a jogerejüleg elitélt vádlott a büntetés végrehajtása alól, s azért a fenforgó esetben a kihágásokról szóló B. T. K. 31. §-ának azon intézkedése, hogy kihágásoknál, következőleg pénzügyi jövedéki kihágásoknál is, a mennyiben külön törvény ellenkezőt nem rendel a kiszabott büntetés egy év alatt évül el, jöhet csak alkalmazásba, és pedig annál is inkább, mert a *kiszabott* büntetés elévüléséről — mint fentebb kimutattam — külön törvény nem intézkedik, és mert észszerüen fel nem tehető, hogy épen ezen csekélyebb beszámitás alá eső kihágásoknál a büntetés elévülése ki volna zárva, avagy hogy az államkincstár ama szabadalmat akarná magának biztositani, hogy ő az itju korában egy csomó magyar dohány birtoklása által vétkezett honpolgárnak családi nyugalmát és békéjét évek hosszu sora mulva — szabadságbüntetéssel megzavarhatná.

De még akkor is elévül a kiszabott büntetés végrehajtása egy év alatt, ha erről a pénzügyi törvények és szabályok præcise intézkednének, mert hisz az 1880: XXXVII. t. cz. 9. §. eme törvények és szabályokat csak annyiban tartotta fen érintetlenül, a mennyiben a magyar büntetőtörvénykönyvek azokat meg nem változtatták; az elévülés tekintetében azonban az 1879: XL. t. cz. 31. §. ujabb és módositó intézkedést tartalmaz, miből önkényt következik, hogy az elitélt vádlott egy évi elévülés alapján kiszabadul a büntetés alól még a budapesti kir. itélőtábla végzésében hivatkozott törvényszakasz értelmében is.

Seyfried József,
kir. tszéki biró.

Vételár bizonyitása.

(Hallgatag forgalmi ár és kikötött ár.)

A. három különféle árut rendelt megbizottja *(Y.)* által *B.*-nél, és pedig 70 frtnyi pausál-összegért. A megbizott kijelenté *B.*-nek, az eladónak, hogy 70 frt árig mehet csak a megrendelésnél; hozzáteszi, hogy nézete szerint a megrendelő, ha meg lesz elégedve az árukkal, tán nem vonakodik azokat 78 frtért — mely árt az eladó kért — megvenni. Erre az eladó megküldi az árukat 89 frtról szóló részletezett számlával *A.*-nak, ki azokat visszautasitja, mondván, hogy azok a megrendelési árnál drágábban ajánltatnak neki átvétel végett.

Az eladó keresetet indit most a vevő ellen, állitólag 89 frtos megrendelése alapján; ez tagadja a 89 frtos megrendelést s a fenebbi tényállást előadja. Mindkét részről eventualis bizonyitás: tanu, főeskü kölcsönös ajánlása. A bióság kihallgatja *Y.*-t tanuképen (tehát érdekelt személyt saját ténye iránt, holott képviselő létére csak főesküre bocsátható); *Y.* eskü alatt a fönebbieket vallja. Itélet: Ha felperes, eladó leteszi a főesküt, hogy alperes 89 frttal s nem 70 frttal rendelte meg nála a kereseti árukat, akkor tartozik felperes a kereseti 89 frtot stb. lefizetni. Indokolás: hogy alperes megjegyzése, miszerint a kereseti tárgyakat nem 89 frtért, hanem 70 frtért rendelte meg, tekintve hogy a megrendelés tényét beismeri, kifogást képez, melyet bizonyitani tartozik; a mindkét részről hivatkozott tanu tehát alperes tanujának volt tekintendő, mint ilyen elégtelen s ki nem egészithető bizonyitékot képezvén azonban, felperes részére meg kellett itélni a főesküt, mely alperes által neki *esetleg* ajánlva lett.

Ezen, a két felsőbiróság által jóváhagyott itélet s indokolás azon szempontból indul ki, hogy a megrendelő, ha más ár kikötését állitja mint az eladó által kitettét, tartozik az általa vitatott ár kikötését bizonyitani — ha az eladó (felperes) ára a szokásos vagy forgalmi árt nem mulja felül.

Ezen itéletek összevegyitik azon jogügylet esetét, melynél kiköttetett az ár nagysága, azzal, melynél hallgatag az áru hozzávetőleges forgalmi árában egyeznek meg a felek az által, hogy nem intézkednek kifejezetten az ár nagysága iránt.

Utóbbi esetben csakugyan birósági usus, hogy ha felperes nem határozottan kikötött — tehát forgalmi — ár megfizetésére perli alperest (a vevőt vagy megrendelőt), akkor feltéve a megrendelés puszta tényének beismerését alperes részéről az alperesi megjegyzés, «hogy x. frtnyi kikötött ár mellett jött létre az ügylet», kifogásnak tekintetik, melyre alperes köteles bizonyitékot produkálni; német bióságok ezt is a kereseti alap tagadásának tekintik, s nem kifogásnak, mert ugy mondják, a kikötött árbeli ügylet egészen más ügylet, mint a hallgatagosan forgalmi ár értése mellett kötött. (Lásd PÖSCHMANN egész érvelését: *Über die Natur des genannten qualificirten Geständnisses im Civilprocesse und dessen Einfluss auf die Beweislast.* Leipzig 1863. Rossberg.) Máskép áll azonban magyar bióságainknál az eset, midőn mindkét fél olyan ügyletet ad elő, melynél kikötött ár szerepel alkatrészként, s csak az ár összege tekintetében különböznek a felek előadásai. Ekkor a felperesnek kellett az önmaga által igényelt ár kikötését bizonyitani, tehát nemcsak az áru megrendelését, hanem annak az állitólag *kikötött ár* mellett való megrendelését is igazolni köteles. (Keresk. tv. 336. §.)

Előadott esetünkben a két felsőbiróságot is megtévesztő azon elsőbirósági hiba, hogy a bizonyitás *terhe* iránt a kétféle ügylet összezavarása által visszásan intézkedett: alperesre róván azt. Ebből folyt a másik hiba: a megbizottnak (*Y.*-nak) tanuként való kihallgatása, holott csak per-eskü (Parteieneid) itélhető meg neki (ptrs 225. §.)

Dr. Karádi Bertalan.

Különfélék.

A *Magyar Fogászegylet*-ben f. hó 19-én (szombaton) este 6 órakor Beksits Gusztáv előadást tart, melynek tárgya: «A 12 éven alóli életkor és a büntetőjogi beszámitás.»

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

A MAGYAR BÜNTETŐJOG ÁLTALÁNOS ELVEI. Az 1878: V. és 1879: XL. törvényczikkek alapján rendszerbe foglalta *Dr. Werner Rezső* kir. jogakad. tanár. Ára füzve 4 forint.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 13. SZ. Budapest, 1881. márczius 25.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Váltókezesség és avallum. Dr. Nagy Ferencz nagyváradi jogakadémiai tanártól. — A telekkönyvi bejegyzés alaki feltételeiről. Dr. Markó Sándor kir. közjegyzőtől. — Jogirodalom. Dr. Groisz Gusztáv egyetemi tanártól. — Törvénykezési Szemle: A perrendtartási novella. Tóth Gáspár ügyvédtől. — Büntetési hézagok a B. T. K.-ben. Huf József ügyvédtől. — Megtámadható-e az örökös hitelezői által az örökösnek az örökségről vagy hagyományról való lemondása? Rónay János ügyvédtől. — Heti szemle. — Különfélék.

MELLÉKLETEK: Az igazságügyi bizottság jelentése «a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában» beadott törvényjavaslatról. — Curiai határozatok.

Váltókezesség és avallum. *

X.

Az avallum bármely váltónyilatkozat alatt állhat. Állhat az intézvény, az elfogadmány, a forgatmány, a kezesség, a saját váltó és a névbecsülési elfogadmány alatt. Ezen különböző váltónyilatkozatok vagy fel vannak tételezve egy megelőző váltónyilatkozattól illetve felszólitástól, ugy hogy a nyilatkozat kiállitója a megelőző nyilatkozatban vagy felszólitásban ki van jelölve, vagy a váltónyilatkozat minden megelőző nyilatkozattól vagy felszólitástól függetlenül adatik. Az első kategoriába tartozik az elfogadmány, a forgatmány és a szükségbeli utalvány folytán adott névbecsülési elfogadás; a második osztályba az intézvény, a saját váltó, a kezesség és a felhivás nélküli névbecsülési elfogadás. Ugy az első, mint a második osztályba tartozó váltónyilatkozatok lehetnek egy vagy több személy által kiállitva. Ha többen eredetileg és közösen állitják ki a nyilatkozatot, ugy pedig, hogy a mennyiben a nyilatkozat egy megelőző nyilatkozattól vagy felszólitástól van feltételezve, az aláirók ezen megelőző nyilatkozatban illetve felszólitásban valamennyien meg vannak nevezve: senki sem fog kételkedni azon, hogy a nyilatkozat valamennyi aláiróra egyenlően hat ki. A nyilatkozat egyik aláiróé épugy mint a másiké s valamennyien egyetemlegesen lesznek kötelezve.

Az avallum nem oly aláirás, mely az illető nyilatkozat alatt eredetileg áll. Az avallum csak később iratik egy már kiállitott váltónyilatkozat alá. Ezen nyilatkozat eredetileg rendszerint csak egy személy által állittatván ki, természetesen csak egyes számban szól; a mennyiben pedig a nyilatkozat egy megelőző nyilatkozzttól vagy felhivástól függ, ezen megelőző nyilatkozatban vagy felhivásban csak az van megnevezve, a ki a nyilatkozatot eredetileg aláirta. Az avalista ellenben megnevezve nincs. Kérdés: lehet-e ily körülmények között az avallumról ugyanazt mondani, mint azon esetről, ha többen eredetileg irnak alá váltónyilatkozatot, illetve valamennyien a megelőző nyilatkozatban vagy felszólitásban meg vannak nevezve? A kik az avallumot feltétlenül kezességnek minősitik s belátván azt, hogy az avallumot a fölötte álló nyilatkozattól függetlenül tekinteni nem szabad, az avallum kezességi természetét épen ezen nyilatkozathoz való viszonyból vezetik le: e kérdésre tagadólag válaszolnak. Ezen tagadás vezetett tulajdonképen ahhoz, hogy az avallum kezességnek minősittessék. Tekintsük e kérdést közelebbről.

Lássuk mindenekelőtt azon váltónyilatkozatokat, melyek egy megelőző nyilatkozattól vagy felszólitástól függetlenek. Vegyük különösen az *intézvényt* és a *saját váltót*. A váltó több személy által van aláirva, de csak egyes számban szól: «fizessen ön ezen első *váltómnál* fogva»; «*fizetek* ezen *váltómnál* fogva.» A kik az avallumot kezességnek nyilvánitják, azok már most igy okoskodnak. A váltónyilatkozat csak egyes számban lévén kiállitva, csak az egyik aláiró váltónyilatkozatának tekinthető. Csak az egyik aláiró az intézvényező, illetve a saját váltó kibocsátója, és pedig az, kinek neve felül vagy elől áll. A másik aláiró nem lévén kibocsátó, miután az aláirásnál fogva mégis kötelezve van: nem lehet mást felvenni, mint hogy az első aláiróért kezességet vállalt.

Az argumentátio mindenekelőtt azon hibában szenved, hogy az aláirások helyére fektet sulyt; felvétetik, hogy a nyilatkozat kiállitója az, a kinek neve felül, illetve első helyen áll. Csakhogy ezt nem lehet feltétlenül mondani. Lehetséges, hogy épen az állitotta ki a váltót, a kinek neve alul illetve második helyen. áll Esetleg épen a felül vagy első helyen álló név iratott később a nyilatkozatok alá; az is lehetséges, hogy daczára hogy a nyilatkozat egyes számban szól, az mégis mindkét aláiró által együttesen állittatott ki. Az aláirások egymáshozi helyi viszonyára tehát sulyt fektetni nem szabad; nem lehet az első aláirásnak feltétlenül elsőséget adni, hanem mindkét aláirás egyenlő jogot tarthat arra, hogy a nyilatkozat tulajdonképeni aláirása gyanánt tekinttessék. Igen, de miután a nyilatkozat egyes számban van kiállitva s miután ennélfogva csak egyik aláiró tekinthető a nyilatkozat kiállitójának, hát melyik tekintessék kiállitó gyanánt, ha pusztán a formát tartjuk szem előtt s a valódi tényállás vizsgálatát, a mint szükséges is, mellőzzük? De hát kényszerülve vagyunk mi arra, hogy a bár egyes számban kiállitott váltót csak egyik aláirónak tulajdonitsuk? Nem magyarázhatjuk mi az egyes számban kiállitott nyilatkozatot is ugy, hogy az mindkét aláirótól származik? Mi azt hiszszük, hogy ez minden erőltetés nélkül lehetséges, sőt tovább megyünk és azt mondjuk, hogy ha egy egyes számban kiállitott nyilatkozat több személy által aláiratik, a nélkül hogy meghatározni lehetne, melyiktől származik voltaképen a nyilatkozat, más magyarázat nem is lehetséges, mint hogy valamennyi aláiró egyenlően tekintendő a nyilatkozat kiállitója gyanánt. A kitétel «az én váltómnál fogva», «én fizetek», egyik aláiróra épugy illik mint a másikra, következésképen mindegyik aláiró ugy is tekintendő, mintha a nyilatkozat az övé volna. Ha tehát az intézvény vagy saját váltó több személy által van aláirva, jóllehet az egyes számban szól, mégis valamennyi intézvényezőnek illetve saját váltó kibocsátójának tekintendő ép ugy, mintha a váltó

* Az előbbi közleményeket l. a 8., 9. és 12. számokban.

többes számban szólna. Miután pedig mindegyik aláiró kibocsátónak tekintendő, ennek folytán mindegyik mint kibocsátó is kell hogy váltójogilag felelős legyen; s miután mindegyik egységes váltónyilatkozatot adott, de különben is a váltói kötelezettségek oszthatlanok mindegyik aláiró egyetemlegesen lesz kötelezve: a váltóbirtokos mindegyiket önállóan az egész összegért veheti igénybe.

Az intézvény, illetve saját váltó avalluma tehát nem kezesség, hanem valódi intézvény, valódi saját váltó, s hasonlóképen a névbecsülési elfogadás avalluma is valóságos névbecsülési elfogadás. Az avallum épen csak akkor kezesség, ha egy kezességi nyilatkozat alatt áll.

XI.

Áttérve azon váltónyilatkozatokra, melyek egy megelőző nyilatkozattól vagy felszólitástól vannak olyképen feltételezve, hogy a nyilatkozat kiállitója a megelőző nyilatkozatban vagy felszólitásban ki van jelölve: ugy ezeknél az avallumnak kezességgé való minősitése látszólag több alappal bir. Vegyük pl. mindenekelőtt az *elfogadmányt*. Az argumentátio itt a következő. Az elfogadó már megelőzőleg mint intézvényezett ki van jelölve. Csak az fogadhatja el a váltót, a ki mint intézvényezett szerepel. Legfeljebb névbecsülésből fogadhatja el más a váltót, de ez feltételezi, hogy az intézvényezett maga az elfogadást megtagadta. Ha tehát az elfogadmány még más által van aláirva, a ki mint intézvényezett kijelölve nincs, ő nem tekinthető elfogadónak, még névbecsülési elfogadónak sem. Miután azonban kétségtelenül kötelezni akarta magát, tehát ő csak mint kezes jöhet tekintetbe.

Már az intézvény illetve saját váltó avallumánál jöhet kérdésbe, hogy ha ez csakugyan intézvénynek illetve saját váltónak tekinthető nem is volna, miért legyen az épen kezességnek qualifikálandó? Az alapul fekvő viszony erre föltétlenül nem vall, az avallum külső állásában pedig semmi sincs, a miből annak kezességi természete következtethető volna. Az elfogadmány avallumánál ugyanazon kérdés merül fel. Feltéve, hogy az intézvényezett gyanánt ki nem jelölt aláiró csakugyan elfogadónak nem minősithető, következik-e ebből, hogy ő kezes? Kényszerit bennünket ezen conclusióra bármi külső támpont? Részünkről ily támpontot nem találunk. A kezesség tehát egészen önkényesen bele interpretáltatik, a nélkül pedig, hogy még az alapul fekvő viszonyok különfélesége is tekintetbe vétetnék.

Eltekintve azonban ettől, részünkről azt hiszszük, hogy az elfogadmány avalluma is egészen természetes módon magyarázható valóságos elfogadmánynak. Igaz, hogy az avalista nem az intézvényező által kijelölt elfogadó. De az kétségtelen, hogy miután ő az elfogadmányt aláirta, ő azt magáénak vallotta, akár többes akár egyes számban, akár határozatlanul szól az elfogadási nyilatkozat. Az egyes számban szóló elfogadási nyilatkozatról ugyanaz áll, mint az egyes számban kiállitott intézvényről vagy saját váltóról. A kérdés most csak az, vajon érvényes-e az oly elfogadmány, mely nem az intézvényezettől származik? Elismerjük, hogy a kérdés nagyon vitás; de ha azon okokat vizsgáljuk, melyek az ily elfogadmány érvénytelensége mellett harczolnak, azokat vajmi gyenge alapon állóknak találjuk. A nélkül, hogy a kérdés tüzetesebb vizsgálatába bocsátkoznánk, részünkről azt hiszszük, hogy az intézvényezett személyétől különböző harmadik általi elfogadás érvényének mi sem áll utjában. (Hasonlag Thöl W. R. 4. kiadás 84. §., Renaud 37. §. s mások, nálunk bővebben Plósz 43 §.; ellenkező véleményben különösen Volkmar és Löwy, Wächter, *a német bir. keresk. fötörvényszék* stb.). Ha pedig ez áll, akkor az elfogadmány avallumát tökéletesen jól lehet valóságos elfogadmánynak minősiteni ép ugy, mint az intézvény vagy saját váltó avallumát intézvénynek vagy saját váltónak.

Ezen minősitést különben még azok is elismerik, a kik a más mint az intézvényezett általi elfogadmány érvényét tagadásba veszik. Maga Thöl is csak abból a szempontból argumentál, hogy bár az avalista nem intézvényezett, tehát nem az intézvényező meghagyását teljesiti, ő mégis önálló elfogadói kötelezettséget vállal a váltóbirtokos irányában. Az avalista az elfogadmányban rejlő kettős kötelezettségből: az intézvényező meghagyásának elvállalása és önálló kötelezettség vállalása a váltóbirtokos irányában, csak a másodikat vállalja el, de ennyiben ő valóságos elfogadó. (W. R. 146. §.).

Valamint az elfogadmány ugy a *forgatmány* avalluma is látszólag nehezen minősithető másnak, mint kezességnek. Eltekintve az üres forgatmányra következő forgatmánytól, a forgatmány állitólag csak attól származhatik, a ki a megelőző forgatmányban mint forgatmányos illetve a váltóban mint rendelvényes van megjelölve. Miután pedig az avalista mint forgatmányos illetve rendelvényes megjelölve nincs, ő nem is tekinthető az általa aláirt forgatmány forgatója gyanánt, következésképen szintén csak kezesnek minősitendő. Itt is ismételhetjük azt, a mit már fentebb kiemeltünk, hogy még ha a praemissa helyes volna is, a következmény mégis teljesen önkényes. De maga a praemissa is tévedésen alapul. Azon tévedésen, hogy forgató csakis az lehet, a ki megelőzőleg mint forgatmányos vagy rendelvényes ki van jelölve. Ez kétségkivül igaz volna, ha a forgatmánynak egyedüli rendeltetése abban állana, hogy a váltó átruháztassék, ha a forgatmány pusztán az engedmény functióját teljesitené. Azonban a forgatmány még más czélra is szolgál. Megkimél egy uj intézvényt: a helyett hogy a forgató uj intézvényt állitana ki, ő egy birtokában levő váltót forgatmányoz. Ezen rendeltetésénél fogva a forgatmány egy önálló váltó, önálló intézvény jellegét ölti. Már pedig ilyent kiállithat akárki, még olyan személy is, a ki megelőzőleg mint forgatmányos vagy rendelvényes megjelölve nincs. Annak sem áll tehát utjában semmi, hogy a forgatmány avalluma valóságos forgatmánynak minősittessék.

XII.

A végeredmény tehát, a melyhez jutottunk, az, hogy az avallum, eltekintve azon esettől, ha egy kezességi nyilatkozat alatt foglal helyet, *nem kezesség*, hanem ugyanazon természettel bir, a melylyel maga azon váltónyilatkozat, mely alatt all. S ezzel most már visszatérhetünk a legfőbb itélőszék idézett döntvényéhez.

Mondottuk, hogy a legfőbb itélőszék argumentátiója tökéletesen helyes azon feltevés mellett, hogy az avallum kezesség. Mert midőn a Vt. 66. §-a a kezességhez nemcsak aláirást, hanem kezesi nyilatkozatot is követel, az avallum mint kezesség érvényes nem lehet; kimutattuk azonban, hogy a praemissa, melyből a legf. itélőszék kiindul, nem állja meg helyét; hogy az avallum nem kezesség. Hogy áll már most *ezen* felfogás mellett a dolog? Lehet-e most már azt vitatni, hogy az avallum az uj Vt.-el szemben nem érvényes? A felelet azt hiszszük nem lehet más, mint *nem; hogy az avallum nálunk igenis érvényes*. Mert ha az avallum nem kezesség, akkor természetes, hogy a Vt.-nek a kezességre vonatkozó határozatai nem is képezhetnek akadályt az avallum érvényességére nézve. A mi pedig azon körülményt illeti, hogy a Vt. az avallumról említést nem tesz, ugy erre sulyt fektetni annyival kevésbbé lehet, mert miként a

Vt. előmunkálataiból kitünik, ezen hallgatás nem abban találja magyarázatát, hogy az avallumot szándékosan akarták mellőzni, hanem egyedül azon körülményben, hogy a köz. német váltórendszabályban érintett avallum tévesen kezességnek tekintetett. Csak abban az esetben kellene az avallumot érvénytelennek nyilvánitani, ha be lehetne bizonyitani azt, miszerint az avallum a Vt.-nek más, nem a kezességre vonatkozó intézkedéseivel ellenkezik. Ennek bebizonyitása azonban bajos volna.

XIII.

A megelőző sorok már meg voltak irva, midőn nagy meglepetésünkre a legfőbb itélőszék legujabban *ellenkező* felfogásának adott kifejezést. 1880. okt. 5-én 780. sz. a. kelt határozatában (közölve a *Jogt. Közl.* f. é. 6. számu mellékletében 30. sz. alatt) a legfőbb itélőszék *az avallum érvényességét elismerte.* Az eset ugyan nem egészen azonos azzal, a melylyel most foglalkoztunk, a mennyiben ugyanis nem a forgatmány, hanem az *elfogadmány* avallumáról van szó. Miután azonban, miként hangsulyoztuk, a forgatmány avallumáról ugyanannak kell állania, mint a többi váltónyilatkozatok avallumáról: a most idézett döntvény az előbbivel szemben valóságos ellenmondást képez. Nem tudjuk, vajon ezen ujabb felfogás, a mely mellett mi épen lándzsát törtünk, ugyanazon tanácsban jutott-e érvényre, mely az általunk megtámadott határozatot is hozta? Mindenesetre örvendünk, hogy a mi felfogásunk most már maga a legfőbb itélőszék tekintélyével is támogattatik. Azon körülmény, hogy a szóban forgó ujabb döntvény alapját képezett váltón az avalista elfogadó nem érte be azzal, hogy az elfogadmány alá pusztán nevét irja, hanem az elfogadási nyilatkozatot a maga részéről ismételte: természetesen nem jelenti azt, mintha itt nem avallumról volna szó. Az elfogadási nyilatkozat ismétlése egyszerüen fölösleges volt, mert az aláiró e nélkül is elfogadónak volt tekintendő. A legfőbb itélőszék ujabb határozata különben következőleg szól: «Tekintve, hogy a kereseti váltón látható ezen szavak: «angenommen Anna D.», felebbező felperes beismerése szerint ő általa irattak; tekintve, hogy ezen szavak feltétlen elfogadást jelentenek, a váltótörvény 91. §-a szerint pedig az elfogadó a váltóbirtokos irányában kötelezve van; tekintve, hogy a Vt. 3. §-a az intézvény lényeges kellékeül állitja ugyan fel az intézvényezett megnevezését, *de az elfogadmány érvényét a törvény nem tételezi fel attól, hogy az az intézvényezettől származzék*, s tekintve végre, hogy a kereseti váltó az intézvényezett által is elfogadtatott: a felebbező alperes elfogadása csak azon jelentőséggel bir, *hogy felebbező az intézvényezett elfogadóval együttesen a Vt. most idézett 91. §-a értelmében egyetemlegesen kötelezettséget vállalt, mi a Vt. által kizárva egyáltalában nincs.*» E határozat már azért is kiváló jelentőséggel bir, mert világosan elismertetik benne az, hogy az elfogadmány akkor is érvényes, ha az intézvényezettől különböző személytől származik.

Dr. Nagy Ferencz,
nagyváradi kir. jogtanár.

A telekkönyvi bejegyzés alaki feltételeiről.

E czim alatt a „*Jogtudományi Közlöny*“ ez évi 10. számában egy igen érdekes czikk jelent meg HALMOSY ENDRE legfőbb itélőszéki biró urtól. Szerző ebben az 1872. évi porosz bevallási rendszert ismertetvén, annak czélszerütlenségét mutatja ki, s e helyett nálunk a telekkönyvi bejegyzés alaki feltételeiként kettős javaslatot tesz.

Az egyik igy szól:

„*Tekintettel arra, hogy a jogerejü telekkönyvi bejegyzéseknek oly hitelt kell adnunk, miszerint jóhiszemü harmadik ellenében a külföldi törvények példájára megtámadhatók nem lesznek, a bekebelezéshez az okiratok külkellékeinél mindenesetre megkövetelem, hogy bíróilag vagy közjegyzőileg a felek aláirásai hitelesitve legyenek; különben csak előjegyzés rendelhető el, melynek folytán a bíróság a feleket az aláirások hitelesitése végett maga elé idézni köteles.*“

Másik javaslata pedig ez:

„*Az okirat szerkesztése a falusi népre nézve különösen csekélyebb értékü birtokrészleteknél aránytalan költséggel járván, ezek könnyitésére megengedhetőnek vélem, hogy a jogügyletet a bíróság előtt szóval bevallhassák és a bíróság ezt jegyzőkönyvbe vegye*“.

Mielőtt e javaslatok érdemének méltatásába bocsátkoznám, legyen szabad constatálnom azt: hogy az érintett czikknek a telekkönyvi téren kiváló elméleti és gyakorlati képzettséggel biró szerzője *a telekkönyvi bejegyzéseknek jelenleg érvényben levő alaki feltételeit kielégitőknek nem tartja.*

S e nézetében osztozik telekkönyvi állapotainkat közelebbről ismerő minden szakember. A telekkönyvi rendelet 82. §-a szerint ugyanis bekebelezésnek olyan magánokirat alapján van helye, mely két férfitanu aláirásával van ellátva, «kiknek tanuskodási képessége ellen semmi aggály sem létezik.» Miután pedig a bíróság soha sem szokott annak vizsgálatába bocsátkozni, forog-e fen a tanuk ellen aggály vagy sem, sőt maga a telekkönyvi rendelet sem jogositja fel határozottan a bíróságot erre, a gyakorlat ezen szakaszt oda módositotta, miszerint bekebelezésnek olyan magánokirat alapján van helye, a melyre tanuként *bármilyen két férfinév* van oda irva; az persze mindegy: létezik-e avagy létezett-e két olyan egyén, ki azon neveket viselte s jelen voltak-e azok az okirat aláirásánál. E szabály mint tudjuk az 1794. évi csehországi «Landtafel-Patent»-ből ment át az osztrák polgári törvénykönyvbe, s kellő garantiát nyujtott addig, mig az osztrák tartományokban a patrimoniális bíróságok kezelték a telekkönyveket, melyek a területökön fekvő ingatlanok állapotáról rendszerint kellő tájékozással birtak. Azonban az 1871-ki osztrák telekkönyvi törvény a hitelesitési kényszert léptette a teljesen megbizhatlan tanualáirások helyett életbe, s a mi 1855. évi telekkönyvi rendeletünkbe is csak „*tekintettel az akkori magyar viszonyokra*“ nem látszott czélszerünek a telekkönyvek behozatala alkalmával az osztrák polgári törvénykönyv álláspontjától eltérni.[1]

A telekkönyvi bejegyzéseknek alapul szolgáló okiratok nagy része ennélfogva vagy hamis, vagy ugy van szerkesztve, hogy az nem felel meg a felek akaratjának. S ez még nem elég; azonban az az állapot, hogy mig az ügyvédtől és a közjegyzőtől a tkönyvi kérvények ellenjegyzése és meghatalmazás felmutatása kivántatik, addig a zugirászok minden felügyelet és ellenőrzés nélkül nyujthatnak be telekkönyvi beadványokat, immár valóban tarthatlanná vált. Ha a telekkönyvi ügyforgalmi kimutatások az iránt is tartalmaznának adatokat, hogy a telekkönyvi beadványok kik által nyujtatnak be, meggyőződnénk arról, hogy azok szerkesztői és benyujtói a legtöbb esetben *olyan egyének, a kik ezen szakismeretet igénylő teendők ellátására feljogositva nincsenek.*

Mi a zugirászat keletkezését és elterjedését a telekkönyvi rendelet ezen megbocsáthatlan engedékenységének köszönhetjük, s ugyanazért különösen a telekkönyv terén kell a zugirászat meggátlására positiv rendszabályokról gondoskodnunk. Ennek pedig több módja lehet.

Az egyik az: hogy telekkönyvi beadványok csak ügyvédi vagy közjegyzői ellenjegyzés mellett fogadtassanak el. Ez iránt ha jól tudom, Emmer Kornél képviselő tett inditványt a mult esztendőben a telekkönyvi novella tárgyalá-

[1] L. erre nézve bővebben „*Der Legalisirungszwang bei Tabularurkunden*“ Prof. Dr. HORAZ KRASNOPOLSKI. Wien 1880. 25 lapon.

sánál; akkor azonban az mondatott, hogy ezen intézkedés az ügyvédi rendtartásba való.

Tagadhatlan, hogy ezen szabály elfogadása által a jelenlegi állapot lényegesen megjavulna, mert minden okirat, mielőtt a telekkönyvi hatóság elé kerülne, egy szakértő s megbizható közeg birálatán menne keresztül, mely közeg a netán szükséges kiigazitásokat s pótlásokat eszközölhetné; mi által a felek sok felesleges költségtől és kártól, a telekkönyvi hatóság pedig a gyakori elutasitó végzések meghozatala, bejegyzése, nyilvántartása s törlésétől meg lenne mentve. Hátránya azonban ezen rendszabálynak az, hogy e mellett a telekkönyvi hatóság az okiratok valódiságáról meg nem győződhetnék; sőt ezért azon közjegyző vagy ügyvéd, ki ez okiratot benyujtja, sem vállalhatna felelősséget, mert ő hozzá az okiratokat rendszerint csak a felek egyike hozza be, avagy küldi mások által sokszor a felek halála után, — s igy az okiratok szerkesztése nagy részben csak ugyanazok kezében maradna, kiknél az jelenleg van. Minélfogva a telekkönyvi hatóságnak csupán a kézbesités által kellene meggyőződést szereznie a hozott határozat helyessége iránt; s ha tudjuk azt, hogy a kézbesités nálunk mily közegek által s miképen szokott végeztetni, s hogy ennélfogva a háromévi elbirtoklási időt kellene továbbra is fentartani, s végül hogy az elrendelt bekebelezések ellen felfolyamodással élni rendszerint nem lehet, hanem hosszas és költséges kitörlési pert kell inditani, — a javaslott rendszabály telekkönyveink hitele érdekében teljesen megnyugtatónak nem mondható.

A telekkönyv hitelének szempontjából az ügyvédi és közjegyzői ellenjegyzésnél sokkal nagyobb biztositékot nyujt az ugynevezett hitelesitési kényszer, mit czikkiró ur is javasol.* Ez áll fen Ausztriában. Nem akarom az e mellett és ellen felhozható érveket felsorolni, mert a szakértő közönség ugy is tudja, hogy ezen kérdés Ausztriában egész irodalmat teremtett, mely az osztrák urakházának 1880. évi május 3-án *a hitelesitési kényszer fentartása iránt hozott egyhangu határozatával* nyert méltó és talán maradandó befejezést. S ha én mindazon előnyök mellett, melyek a hitelesitési kényszerrel járnak, annak nem vagyok föltétlen barátja, teszem ezt azért, mert van valami, a mit a jónál is többre becsülök, s ez — *a jobb.*

Ha szükséges az, hogy a felek a telekkönyvi bejegyzések hitele érdekében valamely hiteles személy előtt megjelenjenek, akkor czélszerü olyan intézkedéseket tenni, hogy az a hiteles személy ne csak az aláirás valódiságáról, hanem a fél akaratnyilvánitásáról is meggyőződjék. Igaz, hogy az aláirás nem egyéb mint a beleegyezésnek külalakja; azonban a hitelesités csupán ezen formát vizsgálja s bizonyitja; lényegileg azonban annak birálatába: vajon az okirat megfelel-e a fél akaratának, nem bocsátkozhatik. Már pedig a törvényhozásnak nem csak arról kell gondoskodni, hogy az okiratok a külformára nézve valódiak legyenek, hanem arról is, hogy azok tartalom tekintetében a felek akaratjával, a fenálló törvényekkel, s különösen a telekkönyvi szabályokkal megegyezzenek. Mert hiszen megtörténhetik az is, hogy az illető hiteles személynek igen sok olyan okiratot kell hitelesiteni, melyek telekkönyvi bekebelezésre, bármi oknál fogva, nem alkalmasak. A valódi közokirati kényszer, ugy a mint az Bajorországban fenáll, igen megkevesbitené a bíróságok teendőjét és csökkentené a telekkönyvi bejegyzéssel járó költségeket.

A bajor Hypothekenamt a közjegyzői okiratok alapján eszközlött bejegyzésekről nem ad ki a felek részére végzéseket s igy a kézbesitéssel sincs dolga, hanem a bejegyzés a közjegyzői okiratra vezetett rövid záradék alakjában csupán a közjegyzővel közli: a ki a jelzálogbivatali záradékkal ellátott hiteles kiadványok által értesiti a feleket a bejegyzés megtörténtéről.[2]

Olcsónak pedig azért tartom ezen eljárást, mert ennél a telekkönyvi kérvények és felzetek szüksége teljesen elesik s a közjegyző csupán rövid hivatalos átirattal küldi át az ősiratot a Hypothekenamthoz.[3]

Mindez a hitelesitési kényszernél el nem érhető.[4]

Az adásvevési szerződéseknek közjegyzői okiratokba foglalása nézetem szerint igen hasonlit a régi örökvallási intézményhez, s igy a jogtörténelmi multhoz való ragaszkodás szempontjából is elfogadható. A hiteles helyek vagy azok kiküldöttei előtt kiállitott okiratok (minuták) a hiteles helyek őrizete alatt megtartattak s jegyzőkönyvbe igtattattak; a felek részére pedig hiteles pecsét alatt örökvallási levelek adattak ki. Hasonló rendelkezéseket találunk valamennyi közjegyzői törvényben az eredeti okiratok felvétele s megőrzése, ügykönyvbe bevezetése és a hiteles kiadványok kiállitására nézve.

Ha azonban szükségesnek tartom azt, hogy a telekkönyvi bekebelezések csak hiteles személy előtti bevallások alapján történjenek, még sem vagyok barátja annak, hogy a bíróság jogositassék fel a felek ügyleteinek felvételére.

Bármennyire egyszerünek s olcsónak tartsuk is ezen eljárást, lehetetlen, hogy annak árnyoldalait figyelmen kivül hagyjuk.

Az igazságszolgáltatásnak peres s perenkivüli része egymástól lényegesen különbözik; abban a biró a felek akarata ellenére mond törvényt, ebben pedig csupán arra szoritkozik, hogy a felek akaratnyilvánitásának adjon bizonyos maradandó formát. S épen azért szokták e két rendbeli teendőt lehetőleg külön közegekre bizni, nehogy a két különböző irányu működés egy személyben összpontosulván, akár egyik akár másik irányban zavarólag hasson.

Helyesen jegyzi meg e tekintetben Ökröss Bálint:[5] «A biró nem közte, hanem felette áll a magánérdekeknek: hivatása nem az, hogy vezesse és irányozza az egyeseket jogügyleteik körül, hanem hogy itéljen és pedig szorosan a törvény értelmében, a hol a sértett jog megtorlásért fordul hozzá.»

Ausztriában szintén telmerült azon eszme, hogy az ügyletek felvételével a bíróságok lennének megbizandók, azonban a kormány ezt elejtette a következő okokból: «Die Gerichte können in zweckmässiger Weise zu diesem Geschäfte (t. i. zur Urkundenverfassung) nicht berufen werden. Würde die Besorgung desselben untergrordneten gerichtlichen Beamten übertragen, so würde das eben bezeichnete Hinderniss bestehen, (t. i. das hiesse für die weitaus überwiegende Mehrzahl der Fälle gerade solche Personen zu einem Geschäfte bestellen, welchen in der Regel die erfor-

* Ugyanazt hozta javaslatba a közjegyzői enquête, melynek tárgyalásaira legközelebb visszatérünk. Szerk.

[2] Bajor közjegyzői törvény 15. §.

[3] Bajor közjegyzői instructio 67. s köv. §§.

[4] Bajorországban legujabban azon reformterv merült fel (lásd az „*Augsburger Abendzeitung*" 1881. évi jan. 19-ki számában «Ueber das Notariat in Bayern» feliratu czikket), hogy miután a közjegyzők az okiratok felvétele előtt a Hypothekenbuch-ot mindig megtekintik s ez időveszteséggel és fáradsággal jár s a kivonatos jegyzetek soha sem oly kimeritők mint maga a Hypothekenbuch, miután továbbá az okiratok felvétele és a Hypothekenbuchba való bejegyzés közötti időben ez utóbbira nézve változások történhetnek, s végül miután a Hypothekenbuch vezetésével megbizott hivatalnokoknak ugyanazt a mit közjegyző felvett ujra át kell tanulmányozniok, holott ha a közjegyző az általa felvett okirat alapján a bejegyzéseket a Hypothekenbuchba azonnal maga bevezethetné, ez az eljárást gyorsitaná, tökéletesitené és sok hivatalnokot nélkülözhetővé tenne — bizassék e jelzálogkönyvek vezetése a közjegyzőkre; ott pedig, hol egy városban több közjegyző van, a jelzálogkönyvek utczák s kerületek szerint osztassanak szét köztök; a jelzálogkönyvek vezetéséért azonban külön dij a közjegyzőket nem illetné. A bajor közjegyzők azonban nem pártolják ezen eszmét, s inkább az eddigi állapot fentartása mellett vannak, leginkább azért, mert ezen reform a közjegyzők működésének lokalizálására vezetne s tevékenységök egyéb ágaira zsibbasztólag hatna. L. a müncheni „*Deutsche Notariats-Zeitung*" 1881. évi 3-ik számában «Ein Project zur Reform des Notariates» czimü vezérczikket.

[5] Ökröss Bálint: *Magyar közjegyző törvény*, Budapest 1875. 6. lapon.

derliche Befähigung zur Behandlung dieser Angelegenheiten gänzlich mangelt) würden aber die Richter selbst hiezu berufen, so wäre häufig eben derselbe Beamte, welcher in einer Angelegenheit als Urkundenverfasser thätig gewesen, berufen, in derselben Angelegenheit wieder als Richter einzuschreiten. Die richterliche Unbefangenheit könnte bei einer solchen Doppelstellung nicht bestehen, und auf der anderen Seite könnten auch die Parteien dem Beamten bei der Urkundenverfassung nicht mit vollem Vertrauen begegnen, da sie in ihm stets den künftigen Richter erblicken müssen.»[6]

S ha Ausztriában nem fogadták el e tervet, még kekésbbé reményhetnénk jó eredményeket attól nálunk, a mi sajátszerü viszonyainknál fogva.

A mi bíróságaink s különösen telekkönyvi hatóságaink teendőkkel igen el vannak halmozva. S jóllehet azon munkaszaporulat, mely a jogügyletek felvétele által bíróságainkra hárulna, nem látszik is felette nagynak; ha azonban meggondoljuk azt, hogy a jogügyletet nem csak felvenni, de arról a felek és az illetékszabási hivatal részére másolatokat készíteni s különösen az 1875. XXV. t.-czikk szerinti adó- és értékbizonylatok beszerzése iránt intézkedni s beküldésének 28 napig nyilvántartásáról gondoskodni szintén a bíróságnak kellene, — ha továbbá figyelembe veszszük azt is, a mit mi közjegyzők minden nap tapasztalunk, hogy a legcsekélyebb ügylet is csak hosszabb megbeszélés, felvilágositás, s többszöri megjelenés után szokott a felek által megköttetni, sőt hogy az ügylet létrejövetele után is gyakran megkeresik a felek a közjegyzőt, hogy egy és más pont iránt felvilágositást s utmutatást kérjenek: lehetetlen, hogy azon meggyőződésre ne jutnánk, miszerint a tervezett ujitás telekkönyvi hatóságaink ügymenetét annyira meglassitaná, hogy mig most a beadványok elintézéséről rendszerint öt—hat hónap letelte után értesül a közönség, addig jövőben talán egy év mulva sem kerülnének ki a napvilágra telekkönyvi beadványaink.

S épen azért nem hiszem, hogy bíróságaink a jogügyletek felvételének annyi időt s figyelmet szentelhetnének, a mennyi kivánatos volna.

Ez pedig nézetem szerint a porosz bevallási rendszerhez vezetne; a bíróság az ügyletnek csak telekkönyvi részével igyekeznék tisztába jönni; annak elintézése után pedig, a többi aprólékos részletekkel, melyeknek kitudása s tisztába hozatala sok bajjal jár, nem igen törődnék; mi által tág tér nyilnék a perlekedésre.

De van még egy dolog, a mit szintén veszedelmesnek tartok, s ez az, hogy a bíróságok az ügyletek felvételét mint szorosan hatáskörükhöz nem tartozót alsóbbrendü, nem eléggé képzett s nem is eléggé fegyelmezett tisztviselőkre, díjnokokra biznák, kiknek körében a zugirászat felüthetné fejét. Hogy pedig az ugynevezett «hivatalos zugirászat» rosszabb a magánzugirászatnál, az bizonyos, mert az a hivatalos állás leple alatt zavartalanul folytathatja üzelmeit; ezen zugirászat mellett azután a bíróság előtti bevallás ingyenes voltához kötött reményeink is meghiusulnának.

De ettől eltekintve igen fontos, különösen főuraink által hangoztatott érvek szólnak a mellett, hogy a birtokváltozások különösen földmülő népünknél tulságosan meg ne könnyittessenek. Ne kerüljön sokba a birtokváltozás keresztülvitele, de teljesen díjmentes se legyen; mert tapasztalásból mondhatom, hogy sok olyan ügylet hiusult meg már a szerződéskötési és átirási költség miatt, melyet a felek — ha talán nem is bünös szándékból — de meggondolás hiánya avagy mások reábeszélése folytán, minden elfogadható indok nélkül megkötni akartak.

A bíróság maradjon meg a maga hatáskörében, s ne bizzunk reá olyan teendőket, melyeket csak a jogszolgáltatás hátrányával végezhetne el.

Dr. Markó Sándor,
kir közjegyző.

[6] *Motiven zu dem Regierungsentwurfe einer neuen Notariatsordnung.* 3. 4. oldal. L. SCHIMKOVSZKY: *Handbuch zur neuen österr. Notariats-Ordnung.* Wien 1871. 69. 70. lapon.

Jogirodalom.

A magyar büntetőjog és eljárás tankönyve. Különös tekintettel a gyakorlati élet igényeire. Irta KAUTZ GUSZTÁV, kir. tanácsos, jogtudor, a győri királyi jogakadémián a jogbölcsészet és büntetőjog ny. rendes tanára s ezen intézet igazgatója. Budapest 1881. Az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása. *

III.

Mint megelőző czikkemben már érintettem, nem érthetek egyet szerzőnek a 101. §-ban kifejezett azon nézetével, mintha a tárgyban való tévedés ugy mint az elvétés egyenlő elbirálás alá volna vonandó.

Nem szabatos mindenekelőtt általánositása a kérdésnek az idézett §. bevezetésében, midőn szerző ezt mondja: «több oldalról támasztatott kétely az iránt, hogy mennyiben lehet szándékosnak tekinteni az oly cselekményt, *mely által más tárgy, mint a mely ellen a tettes* azt irányozta, *sértetett meg*, és pedig vagy tévedésből, vagy elvétésből»; ezen meghatározásból azt kellene következtetni, hogy a tévedés és az elvétés esetei egészen egyenlő alapokon nyugosznak, s a különbség épen csak a tévedésben és az elvétésben rejlik; pedig ez a lényegtelenebb megkülönböztető momentum; lényegesebb, sőt nézetem szerint az egyedül lényeges momentum abban nyilvánul, hogy a tévedés esetében *ugyanazon* személy sértetett meg a cselekmény által, melyre az *irányozva volt* a végrehajtás perczében, bár ha nem azon személy, a kinek megsértése czéloztatott, ellenben az elvétés esetében a sértést tényleg előidézett cselekmény *nem a tényleg megsértett, hanem egy* más személy *ellen volt irányozva.* S abban, hogy szerző által ugy mint több más iró által is a két eset közötti megkülönböztető momentum nem helyesen állapittatik meg, találom én épen okát a feltett kérdés téves megoldásának is.

A tárgyban való tévedés kérdésének szerző által is elfogadott megoldását magamévá teszem, a mint e tekintetben különben az irodalomban ma már majdnem nézetegység uralkodik; de nem fogadom el szerző megoldási modalitását az elvétés esetére vonatkozólag; igaz, hogy szerző e nézetének támogatására hivatkozhatik nehány iróra, de bizonyára kisebbségben vannak azok, kik szerző nézetét vallják, akár szám, akár tekintély szerint mérlegeljem is; de ez nem lehet egyáltalában döntő, egyedül az érvek szabad hogy elhatározók legyenek tudományos kérdésekben. És épen érvelése szerzőnek nem állja ki a tűzpróbát. Szerző ugyanis következőleg érvel. «Az elvétés esetében ugy, mint a tévedésnél az eredmény, mely létesült, akarva volt, s a törvény által büntetési sanctio alatt védett emberi élet esett a cselekmény áldozatául, habár nem is azon emberé, ki áldozatul kiszemelve volt.» Ámde ez érvelésnél is a kiindulás hibás; nem áll, hogy az elvétés esetében az eredmény, mely létesült, akarva lett volna; A. lő B.-re, C. a lövés pillanatában véletlenül meglöki A. karját, mi által a lövés iránya változást szenved és nem B., hanem D. lövetik meg; ezen példa esetében bizonyára nem lehet állitani, hogy A. meg akarta volna B.-t lőni, hisz feltehetjük, hogy nem is látta, s meg vagyunk győződve, hogy szerző sem állitaná, hogy A. meglőni akarta D.-t, sőt ugy látszik szerző a sulyt csak arra fekteti, hogy A.-nak akarati elhatározása arra volt irányozva, hogy embert megöljön, s tényleg embert lőtt meg, nem ugyan B.-t, de D.-t; ugy hiszem azonban, hogy szerző maga is egyetért velem abban, hogy csak az olyan eredményt lehet szándékosnak tekinteni, mely az akarat-elhatározásnak megfelelőleg *irányzott* cselekménynek kifolyása; az adott példa

* Az előbbi közleményeket l. a 10. és 12. számokban.

esetében A. nem is *irányozta* cselekményét D.-re, az A. cselekménye hatásának iránya C. véletlen működése által jött csak létre; épen ezért — meggyőződésem szerint — egyedül azon nézet helyes az elvétés kérdésének megoldása tekintetében, hogy egy szándékos tény kisérleteért és egy vétkességen alapuló eredményért teendő felelőssé a tettes.

A *gondatlanság* fogalmi meghatározását (103. §.) sem tartom eléggé szabatosnak, illetőleg ugy vagyok meggyőződve, hogy azt, mit szerző igen helyesen képzelt, nem fejezte ki elegendő præcisióval. Midőn ugyanis szerző azt mondja: «a gondatlanság az akaratnak szabad elhatározása *valamely büntetendő cselekménynek elkövetésére*, a melynek büntethetőségét képező ténykörülmények tudatával azonban a tettes az ezek felismeréséhez szükséges figyelem alkalmazásának elmulasztása miatt nem birt» — a tanulót kivált, kinek számára a tankönyv iratott, könnyen tévedésbe ejtheti; könnyen támadhat ugyanis azon felfogás a præmissából, mintha gondatlanság esetében is az akaratnak szabad elhatározása valamely büntetendő cselekmény elkövetésére volna irányozva, pedig ez nem áll, hisz épen ellenkezőleg, gondatlanság esetében az akaratnak szabad elhatározása egy *nem büntetendő* cselekmény elkövetésére van irányozva, melyből azonban a szükséges figyelem elmulasztása miatt, az akaratnak szabad elhatározásán tulterjedőleg oly eredmény következik be, mely büntetendő. Ezért ugy hiszem ugyanazt, mit szerző kifejezni akart, minden félreértést kirekesztőleg jobban lehet meghatározni, ha az mondatik, hogy: «gondatlanság az akaratnak szabad elhatározása valamely oly cselekménynek elkövetésére, melynek büntetendő eredményét a cselekvő nem akarta, minthogy annak büntethetőségének tudatával a szükséges figyelem alkalmazásának elmulasztása miatt nem birt.»

A harmadik fejezetben a büntetendő cselekmény tárgyi oldala van kifejtve. Szól szerző I. a tettről és módozatairól, II. a kisérletről és III. a részességről.

Általában elismerésre méltó, hogy szerző a kisérlet tanát kimeritően, az irodalom kellő felhasználásával, és az épen e tanban nagy számmal előforduló controversiák beható méltatásával tárgyalja, és egyetlen csak némileg fontos kérdést sem hagy érintetlenül, mindenütt saját egyéni felfogását, álláspontját, nézetét, nemcsak kifejezésre juttatván, hanem kellőleg indokolván is.

Nagyon sajnálom, hogy tér szüke miatt nem bocsátkozhatom itt minden egyes részletnek birálatába, hisz igen sok érdekes eszmecserére nyilnék alkalom, de egynehány észrevételt a munka e részére is koczkáztatok.

A kisérlet alanyi oldaláról szóló 114. §.-ban szerző azon kérdésre vonatkozólag: «vajon lehet-e kisérletről szólani, ha valamely cselekmény általános vagy vagylagos — esetleges — vagy rögtönös szándokkal követtetik el» azon véleményének ad kifejezést, hogy a kisérlet fogalmát a szándék e különböző fajai közül egy sem zárja ki. Ezen tétel felett hosszasan lehetne vitatkozni, a mint az irodalomban is igen eltérő nézetek csakugyan nyilvánultak is; de ezt jelenleg mellőzve, állitásának indokolásául szerző által felhozott egyes példák eldöntésének mikéntjére kivánok reflectálni.

A vagylagos gonosz szándékkal elkövetett cselekményre nézve emliti szerző a következő esetet: «ha valaki egy nőn erőszakot kivánván elkövetni, neki, hogy ellentállásra képtelenné tegye, egy adag mákonyt ad be, annak tudatával, hogy ettől sulyosan beteg lehet, megőrülhet vagy meg is halhat, és e tette, mielőtt czélját érné, felfedezve lesz, a szándékos emberölés, esetleg gyilkosság kisérleteért lesz bőntethető.» Ez esetet nem szerencsésen választottnak s nem helyesen eldöntöttnek tartom. Az esetnél ugyanis — nézetem szerint — nincs vagylagos szándék; hisz a szerint, mit szerző maga a vagylagos szándék lényegéről a 99. §. 2. *b.* pontja alatt mond, arra, hogy vagylagos szándékról szólani lehessen, megkivántatik, hogy a tettes két bekövetkezhető eredmény közül az egyiket *vagy* másikat akarja és beleegyezik abba, hogy cselekménye által bármelyiket előidézi. Ámde a fenforgó esetben tettes nem *akarta* a bekövetkezhető eredmény közül egyiket *vagy* másikat, ő a nőn csak erőszakot akart elkövetni, azt életétől megfosztani egyáltalában nem akarta, az csak lehető következménye volt az akart cselekménynek, de az a tettes akarati elhatározásában nem foglaltatott; épen ezért a fenforgó esetben nézetem szerint annál kevésbbé lehet szó szándékos emberölés, esetleg gyilkosság kisérletéről, minthogy a m. btk. 237. §-a azon eshetőséget, hogy a használt eszközök vagy szerek a sértettnek halálát okozták, már a büntetési szabvány meghatározásánál figyelembe veszi.

Ép igy nem találom helyesen eldöntöttnek azon esetet, melyet szerző az esetleges gonosz szándék mellett előfordulhatónak állitott kisérlet példájául felemlit; azt mondja ugyanis szerző: «valaki lopásra határozza el magát, de felfegyverkezik, hogy azon esetre ha ellenállásra akadna, fegyverét is használandja; ha a tettes még mielőtt lopását végrehajthatná, elfogatik és bevallja, hogy esetleg a rablásra is kész lett volna, nem a lopás, hanem a rablás kisérleteért büntethető. Nem érthetek egyet szerzővel; bizonyos ugyanis az, hogy a m. btk. 344. §-a szerint rablásról csak akkor lehet szó, ha az idegen ingó dolog annak birtokosától vagy birlalójától, *ez vagy más jelen lévő ellen* **alkalmazott** *erőszakkal vagy fenyegetéssel vétetik el*, a törvényben kijelölt czélból; addig tehát, mig a személy ellen irányzott erőszak vagy fenyegetés alkalmazása legalább meg nem kezdetett, rablásról, még csak kisérleti stadiumban sem lehet szó, a kérdésben forgó esetben annál kevésbbé, mert a bevallott szándék, külső tettlegesitésének legalább megkezdése nélkül, kisérletet soha sem alkothat.

Ilyen — nézetem szerint — hibás eldöntés több helyen fordul elő szerző munkájában, s ez, megvallom, nem kis hátrányára szolgál a munkának, tekintve különösen, hogy az tankönyv és a gyakorlati élet igényeire tekintettel irottnak állittatik.

Dr. Groisz Gusztáv.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perrendtartási novella.

Tisztában vagyunk azzal mindnyájan, theoretikusok ugy mint practikusok, hogy a szóbeliség és közvetlenség azon elv, melyre a perrendtartást alapitanunk kell, s ha a perrendtartás ujjáalkotásáig is némely égető baj orvoslása szükséges, akkor ez már most is a szóbeliségre és közvetlenségre való tekintettel, és lehetőleg akként történjék, hogy az elvben már különben is elfogadott és helyeselt eljárás mintegy előkészittessék.

A tárgyalás alatt levő perrendtartási novella ugy a mint azt a jogügyi bizottság elfogadta,* az elvben már most is helyeselt szóbeliségre semmi tekintettel sincs.

A novella 6. §-a szerint ugyanis az ingatlanokra vonatkozó dologbani jogok érvényesitését vagy megszüntetését czélzó minden per kizárólag a kir. törvényszékek mint birtokbiróságok illetőségi köréhez utaltatik; továbbá szintén a birtokbiróság, tehát a törvényszék teendőihez számittatik a leltározás és becslés is.

* L. a *Jogt. Közl.* f. é. 2. és 3. számának mellékletét.

Mi indithatta a jogügyi bizottságot itt ily merev következetességre, midőn másutt épen nem következetes? Miért vonta el a telekkönyvi hatósággal felruházott járásbiróságok ügyköréből azon teendők egy részét, melyeket ezen biróságok jelenleg is sikerrel végeznek? Miért nem terjesztette ki inkább ezen biróságok illetőségi körét? Miért nem mondotta ki, hogy a dologbani jogok érvényesitésére vagy megszüntetésére vonatkozó perek is bizonyos értékig egyes-biróságok elé utasittatnak?

Hisz ha nem dologbani jogok érvényesitését vagy megszüntetését czélzó perekben 500 forint értékig sőt a novella 13. §-ának 2. pontjában elősorolt esetekben az értékre való tekintet nélkül minden perben egyes-birák itélhetnek: akkor itélhetnek ugyanezen birák ugyanily érték erejéig dologbani jogok felett is.

Mivel fontosabbak a dologbani jogokra vonatkozó perek a dologhozi jogokra vonatkozó pereknél? Ha ez utóbbiak bizonyos értékig egyes-biró eldöntésére bizatnak, akkor épen igy lehet amazokat is egyes-biró eldöntésére bizni.

Vagy ha a merev következetesség annak kimondását határozta el, hogy a dologbani jogokra vonatkozó perek kizárólag csak társas bíróság által dönthetők el: miért nem követtetett a következetesség elve a dologhozi jogokra vonatkozó perekre nézve? S miért nem mondatott ki egészen mereven az is, hogy minden követelés tekintet nélkül az összegre kizárólag egyes-biró előtt érvényesitendő?

Kétségtelen dolog, hogy a törvényszékek előtt folytatott perek számos esetben többe kerülnek a félnek, mint a mennyit a per tárgya ér. Miért ne lehetne legalább a csekélyebb értékü ingatlanokra vonatkozó pereket már most is egyes-biró elé utalni? Csak ne téveszszük szem elől, hogy a törvényt a nép számára készitjük; tartsuk szem előtt, mit követel az adózó polgárok érdeke, s ha a theoria vagy a merev következetesség veszit is valamit, az nem oly nagy baj, mintha a szegény ember egy-két holdas ingatlanra vonatkozó perével, akár nyeri, akár veszti ezt — mindenét elveszti.

Nem helyes ugyan a pereket érték szerint osztályozni, mert a szegény ember 100—200 frtos, minden vagyonával felérő pere nem kevésbbé fontos, mint a gazdagnak ezrekre vonatkozó perei, melyeknek elvesztését sokszor meg sem érzi.

De ha már az érték szerinti osztályozást fogadjuk el, akkor legalább alkalmazzuk ezen osztályozást következetesen minden perre. Az egyes-biró nemcsak a kötelmi jogban jártas, nemcsak a dologhozi jogokra vonatkozó törvényekből és szabályokból nyert képesitést, hanem képesitése általános, és bizonyára kiterjednek ismeretei a dologbani jogokra is. Ha tehát a dologhozi jogokra vonatkozó perek bizonyos értékig elbirálására bizathatnak, akkor rábizhatók a dologbani jogokra vonatkozók is, ugyanazon értékig.

A novella 6. §-a igen következetes, midőn a dologbani jogokra vonatkozó összes pereket kizárólag a kir. törvényszékekre bizza, de annál következetlenebb, midőn a 13. §-ban már nem a jogi különbség, hanem az érték szerint osztályozza a pereket, s az érték nagyságát fogadja el az illetőség meghatározásának alapjául.

Határozottan rosszalnom kell minden oly intézkedést, mely által a szóbeli eljárásra utalt perek eddigi illetőségüktől elvonatnak.

Ilyenek nevezetesen a törlési perek, melyek a novella 6. §-a szerint szintén kizárólag a törvényszékekhez utaltatnak, holott eddigelé ezen perek elbirálására a telekkönyvi bíróság, — tehát ha ezt egyes-bíróság gyakorolta, az egyes-bíróság is, illetékes volt.

Nem látom át sem szükségét, sem czélszerüségét annak, hogy ezen perek eddigi illetőségüktől elvonassanak, sőt a gyakorlat szempontjából csupán az volna helyeselhető, ha a birtokbíróságot kizárólag a telekkönyvi bíróságok gyakorolnák s minden egyes-bíróság telekkönyvi hatósággal ruháztatnék fel.

A novella 6. §-a szerint nem csak a törlési perek vonatnának el eddigi illetőségüktől; hanem a §. tartalma szerint mindazon perek, melyek valamely ingatlan vagyonra vonatkozó dologbani jog érvényesitésére vagy megszüntetésére irányulnak.

Tehát hatályát veszitené a prts. 44. §-a is. Ezen §. alapján eddigelé az előjegyzett zálogjog igazolását rendszerint a telekkönyvi hatóságnál kellett per utján eszközölni; a novella szerint dologbani jog érvényesitéséről lévén szó, a járásbiróság mint telekkönyvi hatóság többé nem itélhet, hanem az előjegyzés igazolását per utján szorgalmazó fél a törvényszékhez lesz kénytelen fordulni.

Épen igy elvonatnának az egyes-bíróságok hatásköréből a jelzálogi perek is.

Eddig ha 300 frtig terjedő összeg valamely ingatlanra be volt kebelezve, akkor a hitelező a jelzálogilag lekötött ingatlan tulajdonosát ennek személyes egyes-birósága, vagy azon egyes-bíróság előtt, melynek területén a jelzálogilag lekötött ingatlan feküdt, perelhette annak eltűrésére, hogy magát a jelzálogilag lekötött ingatlanból kielégithesse, sőt ha az okmányban, melynek alapján a zálogjog bekebelezetett, az egyes-bíróság illetősége ki volt kötve, a hitelezőnek ezen joga, tekintet nélkül az összegre, biztositva volt. Most azon kizárólagosságnál fogva, melylyel a novella 6. §-a épen a «kizárólag» szó által intézkedik, ily perek is, miután dologbani jog érvényesitésére irányulnak, az egyes-bíróság hatásköréből elvonatnak.

Elvonatnak végül az egyes-bíróságok illetőségétől mindazon perek, melyek eddigelé a prts. 93. §. *k)* pontja alapján, tekintet nélkül az összegre, mindig egyes-bíróság előtt érvényesittettek. Mindezek helyett csupán a novellának 13. §. 1. pontjában látjuk az egyes-biró illetőségét kiterjesztve. Az ez által nyujtott előny, az elősorolt hátrányokkal összehasonlitva, elenyészőleg csekély.

A novella 6. §-ának azon intézkedését, mely a leltározást és becslést is a birtokbiróság hatáskörébe utalja, még ez előbbieknél is inkább tévesztettnek kell jeleznünk. A leltározás és becslés sokkal csekélyebb fontosságu, hogysem csupán társasbirósági intézkedés alapján lenne foganatositható.

Tóth Gáspár,
ügyvéd

Büntetési hézagok a B. T. K.-ben.

Történhetik, hogy közhivatalnok hivatali hatalmával visszaélve, valakit törvényellenesen letartóztat és hogy ezen letartóztatás épen három hónapig tart. Ezen egyén nem büntethető, mivel nem sikerül rendelkezést találni, mely szerint a büntetés kiszabható volna, mert a B. T. K. 195. §-a a fentebb jelzett cselekményre semmi büntetést meg nem állapit.

Hogy ez igy van, kitetszik a büntetőtörvénykönyv idézett szakaszának harmadik bekezdéséből, mely következőleg szól: «Ha a szabadságtól való jogtalan megfosztás egy hónapon tul, de három hónapnál *rövidebb* ideig tartott, a büntetés öt évig, ha három hónapot *tulhaladott*, öt évtől tiz évig terjedhető fegyház leend.» Akármikép magyarázzuk ezen rendelkezést, még sem fogunk támpontot találni, melynek alapján a fent felhozott esetben büntetés kiszabható volna, mert akár az enyhébb, akár a szigorubb büntetést alkalmazzuk, a büntetés nem lesz olyan, melyet a törvény megállapitott, sőt ellenkezőleg akárminő büntetést alkalmaznak is, törvényellenes lesz a büntetőtörvénykönyv első szakaszában foglalt azon rendelkezés szerint, melynek

értelmében bűntett vagy vétség miatt senki sem büntethető más büntetéssel, mint a melyet arra elkövetése előtt a törvény megállapitott.

Ugyanazon eset fordul elő a hamis vagy hamisitott pénz csalárd használatánál. Erre nézve a 208. §. ekkép szól: «A hamis vagy hamisitott pénz csalárd használata a következő büntetésekkel büntetendő:

«1. három évig terjedhető fegyházzal, ha a hamis vagy hamisitott pénz ötszáz forintnál *nagyobb* értéket;

2. három évig terjedhető börtönnel, ha a hamis vagy hamisitott pénz ötszáz forintnál *csekélyebb* értéket képvisel». Ezen két pénzmennyiség közt pedig van még egy középmennyiség, t. i. épen ötszáz forint.

Ha tehát valaki épen ötszáz forintnyi értéket képviselő hamis vagy hamisitott pénzösszeget csalárdul használ, bűncselekményt követ el ugyan, de meg nem büntethető a büntetőtörvénykönyv első szakaszában foglalt határozott jogszabály miatt.

Talalkozik hasonló eset a személyes szabadságnak magánszemélyek általi megsértéséről szóló 323. §-ában. Ezen szakasz második bekezdésében foglalt rendelkezés szerint a személyes szabadságnak magánszemélyek által elkövetett megsértése, ha egy hónapnál hosszabb, de három hónapnál rövidebb ideig tartott, három évig terjedhető börtönnel, ha pedig három hónapot tulhaladott, öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Elkövethet tehát valaki a 323. §. szerint bűncselekményt, a nélkül hogy e miatt megbüntethető volna, ha t. i. a letartóztatás épen három hónapig tartott.

Huf József
ügyvéd.

Megtámadható-e az örökös hitelezői által az örökösnek az örökségről vagy hagyományról való lemondása?

Az hozatik fel, hogy mivel az örökségről vagy hagyományról való lemondás nem képez vagyoncsökkenést, hanem csak uj szerzemény visszautasitását, az adósnak ilyen jogcselekvényei meg nem támadhatók.

Ha azonban tekintetbe veszszük, hogy a vagyonöregbedés *(a mennyiben és a mely mérvben öregbedés)* ily esetekben az adós terheltetése nélkül áll be; továbbá hogy az adós kötelessége minden lehetőt elkövetni, mi által a hitelezők kielégitését eszközölheti; kötelessége különösen oly esetben, hol az csak egy szavába kerül, hol tehát személyes szabadsága minél kevesebb megszoritást szenved: akkor semmi kétség az iránt, hogy ezen eset is az actio Pauliana alá tartozik, annál inkább, mert nálunk az örökség az örökhagyó halálával amugyis ipso jure szereztetik meg a nélkül, hogy az örökösnek az elfogadást kinyilatkoztatnia kellene.

De — azt vélem — az örökhagyónak nem csak közvetlen szándékai, de a családja javára irányuló igazi czélzata iránti tekintetből, — különösen tekintettel arra, hogy az örökség vagy hagyomány, melylyel talán az örökhagyó az örökös vagy hagyományos közvetitésével másoknak, pl. unokáinak kivánta javát előmozditani, még sem képez oly vagyont, melyre a hitelezők számot tartottak volna, sőt inkább olyat, melyről az örökhagyó másképen rendelkezik, ha az örökös vagy hagyományos eladósodott helyzetét ismeri; tekintettel végre a családra, mint a társadalom alapjára, mely intézmény javát minden kor és minden jog különös ápolásban részesitette: a törvénynek oly szabványokat kellene tartalmaznia, melyek szerint bizonyos körülmények között az örökség vagy hagyománynak bizonyos része, például az adós saját örököseinek kötelesrésze szerinti mérvben, a csődtömegbe foglalástól menten maradna.

Vigyázni kell természetesen arra is, vajon nem csatolt-e az örökhagyó az örökséghez vagy hagyományhoz valamely föltételt vagy czélhatározást, mert hiszen nem birhatnak a hitelezők több joggal, mint jogelődjük, t. i. az adós mint örökös vagy hagyományos.

Mindenesetre kellene a törvényhozásnak azon kérdést is szabályoznia, hogy mely időre nyuljon vissza a megtámadási kereset hatálya, nehogy már szerzett jogokban sérelmet és zavart idézzen elő.

Rónay János,
ügyvéd.

Heti szemle.

A polgári házasságról szóló törvényjavaslat beterjesztetett a képviselőháznak. A hatvanas évek törvényhozási eseményei után az elvi küzdelmeknek problemái között a legfontosabbak egyike, a polgári házasság, érintetlenül maradt fen. Az igazságügyminiszter most az első megoldási kisérlettel lépett a küzdtérre. A mit hoz, az felette kevés. De a fenforgó viszonyokkal szemben a kevés is sok. A törvényjavaslat valahára kiveszi az egyház kezéből a házasságkötés szabadalmát. Mennyit hódit meg az állam egyszerre a feladott térből, mennyit von egyelőre hatalmi körébe, nem első rendü dolog; az elv keresztül van törve. Véget vet továbbá a törvényjavaslat a jogbizonytalanságnak, mely hazánkban eddigelé a külföldön kötött házasságok érvénye tekintetében száz és száz család nyugalmát zavarja. S ezzel hazánk a külfölddel szemben is megerősitette a közmivelődési összhang kapcsait. Magyarország nem tekinti többé concubinatusoknak az egész polgárosult világ házasságait, ha azok nem is köttettek hazánk jogszabályai szerint. Az igazságügyminiszter urat feltétlen elismeréssel üdvözöljük e reform-munka terén. Sok mindent megbocsáthatunk neki ezen hazafias kezdeményezése dijában.

Különfélék.

A budapesti ügyvédi kamara tisztujitó közgyülése előreláthatólag csendesen fog lefolyni. Semmi nyoma sem mutatkozott ez idén amaz izgalmas választási mozgalmaknak, melyek a mult években a személyes kérdések körül megállandósultak. A közhangulat után itélve, a kamara tiszti karában és választmányában alig lesz változás; örvendetes jele annak, hogy a fővárosi ügyvédi kar önkormányzati vezetése helyes irányban halad.

A Magyar Jogászegylet-ben *Beksics* Gusztáv «a tizenkét éven aluli életkor és büntetőjogi beszámitás» czim alatt felolvasást tartott. Nehány felmerült esetet választva kiindulási pont gyanánt, első sorban azon kérdést fejtegette, vajon a 12 éven alóli gyermek csak büntetés-mentességgel bir-e, vagy nem követhet el büntettet, bármily ártalmas is különben cselekvénye. Lélektani és a positiv törvényhozásokra vonatkozó fejtegetések során kimutatta, hogy a 12 éven alóli gyermek nem követhet el büntettet, s a gyermekek ártó cselekvényeivel szemben a társadalom époly fegyvertelen, mint a véletlen szerencsétlenségekkel szemben. A társadalom csak annyiban van védve, a mennyiben a gyermekek felnőttek közremüködése nélkül ritkán idéznek fel bajokat. S mikor felnőttek működnek közre, ezek büntetendők. Igy pl. a ki gyermekekből szervez tolvaj-, vagy zsebmetsző társaságot, büntetést von magára. De miként büntetendő? Ez a kérdés a jogászra nézve a legérdekesebb problema. A gyermek nem követhetvén el büntettet, részesei sem lehetnek. A felnőtteket tehát részesség czimén nem lehet büntetni. Ha valaki gyermeket bir büntett elkövetésére, nem a gyermek, hanem a felbujtó követi el azt, mint tettes. A ki gyermek által lopat, vagy vele együtt követi el a lopást, ő maga a tolvaj. Orgazdaság a gyermek által elkövetett elidegenitésnél nem lehetséges; mert a gyermek nem követhet el lopást, vagy sikkasztási büntettet. De a felnőtt, a ki a gyermek cselekményéből előnyt huz, büntethető jogtalan elsajátitás, akár hütlen kezelés miatt.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Az igazságügyi bizottság jelentése

„a polg. törvkezési rendtartás tárgyában“ beadott törvjavaslatról.

Az igazságügyi bizottság azon vélekedésben van, hogy a polgári perjog gyökeres reformja a szóbeliség és közvetlenség elvére fektetendő.

Szemben az irásbeli eljárással a szóbeliségnek és közvetlenségnek előnye alig vonható kétségbe. A szóbeliség és közvetlenség elveire fektetett perjog szerint a bíróság azon helyzetben van, hogy az eldöntendő vitás kérdéseknek teljes és csonkitatlanul hű képét a feleknek és illetve képviselőiknek kimeritő előterjesztéseiből közvetlenül ismeri fel, — hogy ugy a tény- mint a jogkérdésben a feleknek kifejtéseit közvetlenül hallgatja meg és veszi tudomásul, — hogy a szóbeli tárgyalás vezetése és a tárgyalás irányának befolyásolása által a vitás tényállás teljes felderitésére közreműködik, hogy a vitás kérdések egyes különálló részeinek elkülönitése, avagy összefüggő kérdések egyesitése által, az eljárás egyszerűsitését eszközli. Ezek által lehetővé válik, hogy a bíróság előtt teljesen és közvetlenül felderitett tényállás alapján és a perben álló felek jogi érveinek kellő méltatásával döntessék el a vitás jogkérdés. Ezen eljárás, szemben az irásbeliséggel és az azzal karöltve járó előadói rendszerrel, biztositékot nyujt az iránt, hogy a vitás tény- és jogkérdés nem az előszabott formalitások megtartása mellett irásban foglalt periratokból az előadó biró által több vagy kevesebb ügybuzgalommal és szakavatottsággal kiböngészett kivonatban, hanem teljes egészében kerül azon bíróság elé, a mely az ügy eldöntésére hivatva van; ez pedig az anyagi igazság érvényesülésének megbecsülhetlen biztositékát képezi.

A fentebbiekből önként folyik, hogy az igazságszolgáltatás a szóbeliség és közvetlenség alapelveire fektetett perjog mellett kétségtelenül alaposabb, mint az irásbeli eljárás mellett. Ezen főelőnye mellett a szóbeliség kétségtelenül arra is hivatva van, hogy a bíróságok és az igazságszolgáltatás iránti bizalmat megszilárditsa, hogy a jogérzetet fejleszsze, hogy az ügyvédi kar tekintélyét emelje és ha nem is azonnal, de idő multával gátot vetve a teljesen alaptalan perlekedéseknek, a pereknek és az igénybe vett jogorvoslatoknak számát jelentékenyen csökkentse.

A szóbeliségnek ezen kétségtelen előnyeivel szemben, azon kérdés, hogy a szóbeli és közvetlen eljárás minő befolyással leend a perek tartamára, döntő befolyással nem birhat; mert egyfelől a perek tartama nemcsak a perrendtartás intézkedéseinek részleteitől, hanem a perrend keretén kivül eső tényezőktől, különösen a birói létszám megállapitásától függ; de másfelől az igazságszolgáltatás első és legfőbb követelménye az, hogy jó és alapos legyen, és e főkövetelmény mellett a pertartam csak mint másodrendü tényező jelenkezhetik; az olcsóság kérdése pedig — bár e részben az előny alig kétségbe vonhatólag az irásbeli eljárást illeti — épen nem jöhet figyelembe, mert a jó és alapos igazságszolgáltatás a jogállam eminens czéljai között méltán kiváló helyet követel magának.

Ezekből kiindulva, a bizottság teljes készséggel ad kifejezést azon véleményének, miszerint a polgári perjog gyökeres reformja, a perrendtartás végleges szabályozása, a szóbeliség és közvetlenség elvére fektetendő.

Midőn azonban a bizottság ezt habozás nélkül elismeri, másfelől nem mulaszthatja el kifejezést adni azon meggyőződésének, hogy a szóbeliség és közvetlenség alapelveire fektetett, alapjában uj végleges perrendtartásnak rövid idő alatt való megalkotását, törvényerőre emelését és hatályba léptetését nem tartja lehetőnek.

Azon gyökeres törvényhozási reform, mely egy alapelveiben kétségtelenül helyes, de nálunk mégis idegenszerü és gyakorlatilag nem ismert rendszert meghonositani van hivatva, kiváló gonddal való előkészitést igényel. A szóbeliség és közvetlenség alapelveire fektetett különböző perjogok nemcsak a lényeges alapintézkedésekben, például az előkészitő periratok kérdésében, a bizonyitékok szabad mérlegelésének határvonalaiban, a jogorvoslatok kérdésében stb. lényegesen térnek el egymástól, hanem részletes intézkedéseikben is igen jelentékeny eltéréseket tüntetnek fel. Ott, a hol egy uj intézmény életbeléptetéséről, meghonositásáról van szó: annak vezérelve épen ugy, mint részletei, a leggondosabb megfigyelésnek, a leglelkiismeretesebb megbirálásnak kell, hogy tárgyát képezzék. Viszonyaink és körülményeink kellő figyelembe vételével kell megállapitani nemcsak azon főelveket, a melyekre a perjog ezen uj épitménye nálunk fektetendő leszen, hanem viszonyaink és igényeink követelményeire a részletes kidolgozásnál is éber figyelemmel kell lennünk.

A szóbeliség és közvetlenség alapelveire fektetett uj perjog nálunk, a hol e részben a jogfejlődés épen semmi elfogadható alapot nem nyujt, a törvényhozó keze által alapjából való uj felépitést igényel. E téren az elhamarkodott alkotás annál veszélyesebb lenne, mert a kellő megfontolás nélkül elhirtelenkedve létesitett mű könnyen magát a kétségtelenül helyes alapeszmét ragadhatná áldozatul.

A perjog alapelveinek megállapitása, a tervezet elkészitése, ennek a szakközönség birálata alá bocsátása, előrebocsátott tanácskozmányok után a törvényjavaslat végszövegének megállapitása, annak bizottsági és törvényhozási tárgyalása időt, és pedig nem csekély időt kell hogy igénybe vegyen; pedig nem hagyható figyelmen kivül az sem, hogy a megalkotott uj perrendtartás szentesitése és annak hatályba léptetése között és a gyökeres rendszerváltozás igényelte előkészitések miatt, egy-két évnek kell közbejönnie.

Ha mindezekhez figyelembe veszszük, hogy a másnemü teendőkkel is igénybe vett törvényhozásunk az igazságügyi alkotások számára idejének csak egy részét szentelheti; ha meggondoljuk, hogy az igazságszolgáltatás terén a polgári perjogon kivül más igen fontos kérdések, hogy többet ne emlitsünk, a bűnvádi eljárás és a polgári törvénykönyv megalkotása fogják a törvényhozásnak és szakbizottságának idejét igénybe venni, melyek, miután nem kevésbbé fontosak és sürgősek, mint a polgári perjog gyökeres reformja, s mivel e munkálatok az előkészitésnek már is igen előrehaladott stadiumaiban vannak, a szóbeliség és közvetlenség alapelveire fektetett és még a tanulmányozás első stadiumában lévő perrendtartást sorrendben meg fogják előzni; ha figyelembe veszszük továbbá, miszerint tapasztalati tények mutatják, hogy nagyobb szabásu igazságügyi reform-műveink előkészitése, törvényerőre emelése és életbeléptetése mennyi időt veszen igénybe, és hogy a szóbeliség és közvetlenség alapelveire fektetett perjognak megalkotása másutt is mily gondos munkát és mily hosszu időt igényel; — ha például látjuk, hogy Németországban, bár midőn a szövetségtanács 1871. május 8-án a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló perjog kidolgozására bizottságot küldött ki, elhatározta, hogy e bizottság munkálkodásának alapjául az 1870-iki észak-német szövetségi és az 1871-iki porosz kész javaslatokat fogadja el, mégis ezen időtől számitva több mint nyolcz év folyt le addig, mig az uj német perrendtartás életbeléptethető volt; — ha mindezeket figyelembe veszszük: akkor indokoltnak fog mutatkozni a bizottságnak azon nézete, miszerint arra, hogy a szóbeliség és közvetlenség alapelveire fektetett gyökeres reform rövid egy pár esztendő alatt életbe léptethető legyen, számitani nem lehet.

A fentjelzett két irányeszme, egyfelől a szóbeliség és közvetlenség elveire fektetendő perjogi reformnak helyessége, másfelől annak tudata, hogy a reform-mű hamar nem létesithető, vezérelték az igazságügyi bizottságot akkor, midőn a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában beterjesztett törvényjavaslatot tárgyalás alá vette. E mellett nem kerülhette ki a bizottság figyelmét azon nevezetes körülmény sem, hogy ezen törvényjavaslatnak előterjesztését követőleg a képviselőház 1880. április hó 23-án az igazságügyminiszteri költségvetés tárgyalása alkalmával hozott és e bizottság által is helyesnek talált határozatában az igazságügyi kormányt a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló perrendtartás előkészitésére és oda utasitotta, miszerint előterjesztéseiben a szóbeliségre és közvetlenségre mint elérendő végczélra legyen tekintettel.

Mindezeknek kellő mérlegelése mellett ugy találta a bizottság, hogy az adott viszonyok közepette akkor jár el leghelyesebben, ha a beterjesztett töryényjavaslatot átalá-

nosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadva, — miután e javaslat ugyis a mint előterjesztetett, a tulajdonképeni perjogot tárgyazó első részében nem egyéb, mint a most érvényben levő törvénykezési rendtartásunk hiányainak kijavitása és hézagainak pótlása; — mig annak másik, a végrehajtási eljárást tárgyazó része gyökeres uj alkotás jellegével bir, — a javaslatot most érintett két különböző alkateleme szerint két külön részre osztva, magának a szoros értelemben vett perjognak ideiglenes javitása tárgyában a legszükségesebbekre szoritkozik, és ezen ideiglenes intézkedéseket a mostani törvénykezési rendtartáshoz alkalmazott novelláris törvény alakjában terjeszti elő; mig a végrehajtási eljárást tárgyazó részt, mint oly maradandó jellegü alkotást, mely csekély változtatással a szóbeliség és közvetlenség elvén alapuló végleges perrend mellett is fentartandó leszen, önálló külön törvény alakjába foglalva ajánlja elfogadásra.

A mi a tulajdonképeni perbeli eljárás legszükségesebb javitását illeti, e részben mostani törvénykezési rendtartásunknak perorvoslati rendszere, a külön semmitőszék, a perbeli, anyagi és alaki jogsérelmek orvoslatának merev elkülönitése, s az ebből kifolyólag az igazságszolgáltatás terén ugyszólván naponta fölmerülő, s ugyanazon vagy hasonló alakban ismétlődő inconvenientiák lépnek követelőleg előtérbe, melyek a magyar kir. Curia két osztályának egyesitését, a jogorvoslati rendszer átalakitását és egyszerüségét elodázhatlan szükség gyanánt tüntetik elő. A bizottság teljes készséggel csatlakozik ugyan a m. k. Curia semmitőszéki osztálya által méltán kiérdemelt azon elismeréshez, melynek az előterjesztett törvényjavaslat indokolása kifejezést ad, de e mellett egész terjedelmében osztja az indokolás azon kifejtéseit is, melyek a perbeli alaki és anyagi jogorvoslatok merev elkülönitésének helytelenségét, a háromfoku birósági rendszer keretébe páratlan sajátszerüséggel beillesztett külön semmitőszék létjogosulatlanságát, s abból folyólag jogorvoslati rendszerünk hiányait és bizonytalanságát előtüntetik. És minthogy a jogorvoslati rendszert az elmélet és a gyakorlat, a jogászi és a nem-jogászi közvélemény egyiránt tarthatlannak jelezte; minthogy továbbá oly semmitőszék, mint a mienk, mely határoz az alakisági kérdésekben az első, a másod- és a harmadfolyamodásu biróságok itéletei felett, tehát a háromfoku birósági rendszert tulajdonképen hatfokuvá teszi, és a mely egyfelől a birósági végrehajtónak a végrehajtás foganatositása körül való eljárását közvetlenül, másfelől pedig a legfőbb itélőszéknek itéleteit felülbirálni van hivatva, a bizottság tudomása szerint sehol sem létezik: a bizottság a külön semmitőszéket mint ilyet megszüntetendőnek és a jogorvoslati rendszert átidomitandónak tartja. Teszi ezt a bizottság azért, mert a jogorvoslati rendszernek az előterjesztett törvényjavaslat értelmében való átalakitása nagyobb átmeneti bonyodalmak nélkül létesithető, s mert a most fenálló külön semmitőszéknek mint ilyennek fentartása, a szóbeliség és közvetlenség alapelveire fektetendő uj perrend leendő behozatalával épen nem indokolható.

Azon jogorvoslati rendszer, melyet a beterjesztett törvényjavaslat ide vonatkozó intézkedései alapján a bizottság által elfogadásra ajánlt novellaris törvénynek 27—62. §§-ai tartalmaznak, a tulajdonképeni perjog rendszerének egyebekben való érintetlenül hagyása mellett, nem fog az igazságszolgáltatás terén nagyobb mérvü bonyodalmakat szülni, mert hiszen az lényegében nem egyéb, mint a mostani bonyodalmas és kételyeknek tért engedő rendszer felhagyásával visszafogadása azon egyszerü rendszernek, a mely nálunk épen nem ismeretlen, a mely fenáll ma is a váltó-, bánya- és urbéri perekben, a büntető ügyekben, és a mely mostani perrendtartásunkat megelőzőleg fenállott a köztörvényi polgári perekben is. Itélet ellen felebbezésnek, végzés ellen felfolyamodásnak van helye. Az itélet elleni felebbezés során érvényesitendő az alaki sérelmek orvoslása is. Ezek a tervezett módositásoknak azon egyszerü vezéreszméi, a melyek a jogorvoslati rendszert könnyen áttekinthetővé teszik és megszüntetik mindazon kirivó helytelenségeket, a melyek onnét származnak, hogy ugyanazon itéletnek anyagi és alaki szempontból való felülvizsgálása különböző biróságok hatáskörébe van utalva, és hogy törvénykezési rendtartásunk a felebbezhető végzéseket és a semmiségi panaszok eseteit taxative sorolta fel, a miket, ha a m. kir. Curia semmitőszéki osztálya, a mint általában tudva van, a 293. §. 1-sö pontjának kiterjesztő magyarázatától okszerüen nem tágitott volna: a kirivó visszásságok, melyek fájdalom, még ma is — a törvénykezési rendtartás érvényben létének 12-ik évében nem ritkák — még feltünőbben fogtak volna felmerülni.

A külön semmitőszéknek a szóbeliség és közvetlenség alapelvein nyugvó és majdan életbeléptetendő uj perrendtartás szempontjából való fentartását az igazságügyi bizottság nem komoly érvnek, hanem pusztán szójátéknak tekinti.

Eltekintve attól, hogy ma még, midőn az alkotandó uj perrendtartás vezérelvei megállapitva, sőt megvitatva sincsenek, épen nem lehet tudni, vajon törvényhozásunk a franczia rendszert teszi-e magáévá, a mely a felebbviteli biróságok fölébe egy semmitőszéket állit, a mely nem csupán alaki sérelmek miatt, hanem az anyagi törvény megsértése esetében is megsemmisiti a felebbviteli biró itéletét, és azt ujabb itélethozatalra utasitja; avagy pedig az ujabb német perrendtartásnak és az osztrák javaslatnak álláspontját foglalja el, és a felebbviteli biróságok itéletei ellen a jogkérdésben való felülvizsgálatot (revisio in jure) fog megengedni; még ha az előbbi eset fog is bekövetkezni, ha a felebbviteli biróságok itéletei ellen csupán semmiségi panasz engedtetik, és ennek eldöntése egy semmitőszék hatáskörébe utaltatik: e semmitőszéknek szervezete, jelentősége és hatásköre egészen más lesz, mint a m. kir. Curia semmitőszéki osztályáé; más lesz elannyira, hogy a névazonosságon felül tulajdonképeni érintkezési pontok alig lesznek észlelhetők. A mi semmitőszékünknél az évenkint elintézendő ügyek száma 27.000, 28.000-re rug, mig a körülbelül háromannyi népességgel biró Franciaország semmitőszékének évi polgári ügyforgalma 600—700 at teszen. Már maga ezen egy körülmény, a számoknak ezen csalhatatlan adata mutatja, hogy a hatáskört illetőleg minő lényeges különbség van a mi semmitőszékünk és egy oly semmitőszék között, a melyre a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló uj perrendtartás mellett esetleg szükség fog lenni akkor, ha a jogorvoslat kérdésében a semmiségi panasznak és nem a jogkérdés felülvizsgálatának rendszere fog elfogadtatni. De bármelyiket fogja a törvényhozás a fent jelzett jogorvoslati rendszerek közül választani, annyi kétségtelen, hogy az elsőfolyamodásu biróságok és a decentralizálandó királyi táblák, mint felebbviteli biróságok mellett, nem mint most tényleg van, két, hanem csak egy legfőbb biróságra, vagy egy semmitőszékre, vagy egy legfőbb itélőszékre fog szükség lenni; sőt kétségtelen az is, hogy az esetleg felállitandó semmitőszéknek szervezete és hatásköre inkább meg fogja közeliteni a novella értelmében egyesitendő m. kir. Curiának hatáskörét és szervezetét, mint a ma tényleg létező semmitőszékünkét; és hogy azon jogorvoslati rendszer, a melyet a novella tartalmaz, a szóbeliség és közvetlenség alapelveire fektetendő uj perrendtartásnak jogorvoslati rendszerétől bizonyára nem üt el annyira, mint a mennyire elüt a mostani törvénykezési rendtartásnak bonyodalmas, az ügyek rendes menetére bénitólag ható s nem ritkán a jogbiztonság veszélyeztetésével járó jogorvoslati rendszere.

Mindezeket figyelembe véve, a bizottság törvénykezési rendtartásunk novelláris javitását, s ennek keretében különösen a jogorvoslati rendszer gyökeres átalakitását és egyszerüsitését már csak azért is ajánlja elfogadásra, mert ez a szóbeliség és közvetlenség alapelveire fektetendő gyökeres perjogi reform létesitését legkevésbbé sem alterálja, sőt inkább annak utját egyengeti.

A törvénykezési rendtartás tárgyában készitett novella a jogorvoslati rendszer szabályozásán és az ezzel szoros összefüggésben lévő némely intézkedéseken, például a semmiségi keresetet (Nichtigkeits-Klage) tárgyazókon felül arra szoritkozik, hogy a törvénykezési rendtartásnak kirivóbb hiányait javitsa és feltünő hézagait pótolja. E részben az igazságügyminiszter ur által előterjesztett törvényjavaslatból a novella keretébe átvette a bizottság mindazon intézkedéseket, a melyeket a perbeli eljárás ideiglenes javitása szempontjából a fent jelzett irány követése mellett szükségeseknek talált. Az ekként egybeállitott novella intézkedik az iránt (4-ik §.), hogy vitás elvi kérdések a magyar királyi Curia polgári tanácsának teljes ülésében döntethessenek el; mert ezt kivált addig, mig codificált magánjogi törvénykönyvünk nem lesz, a helyes és egyöntetü igazságszolgáltatás biztositékát képező nagyfontosságu javitásnak tekinti. Azon anomalia megszüntetése szempontjából, mely szerint jelenben nagyfontosságu telekkönyvi kitörlési perek a telekkönyvi hatósággal felruházott kir. járásbiróságok hatáskörébez vannak utalva, megállapitja (6-ik §.), hogy az ilyen perek kizárólag a kir. törvényszékek mint birtokbiróságok

hatásköréhez tartoznak. Továbbá tüzetesebben szabályozza (8-ik §.) a viszontkereset eseteit, a polgári ügyek folyamára lankasztólag ható szavatossági alkeresetek kiküszöbölésével, e helyett a perbehivás egyszerü intézményét lépteti életbe (9., 10-ik §§.) s ezzel kapcsolatban (14-ik §.) kiküszöböli mostani törvénykezési rendtartásunk 95-ik §-ának azon anomáliáját is, mely a sommás eljárás alá tartozó ügyeknek rendes eljárásra való átterelését tárgyazza. Intézkedik a képviselet kérdésében (11., 12-ik §§.), a sommás eljárás alá tartozó ügyeket szabatosabban meghatározza (13-ik §.), birói szervezeteink figyelembe vételével, a sommás eljárás alá tartozó ügyeket 500 frt készpénzbeli összegig vagy értékig kiterjeszti, de másfelől az önkéntes alávetést korlátozza, a haszonbérleti viszonyból felmerülő kártéritési és a munkadij iránti kereseteket pedig, melyek rendszerint bonyodalmasak, a mennyiben a követelés 500 frt összeget vagy értéket meghalad, a sommás-birósági hatáskör alul kivéve, a rendes eljárásra utalja. Az irásbeliségnek legkirivóbb árnyoldalát képező előadói rendszer ellenébe megfelelő biztositékot állit fel (17., 18. §§.) és az anyagi igazság lehető felderitésére módot adandó, az első biróságoknak is megadja azon jogot, (19. §.) hogy ha az ügyet érdemleges határozatra megérettnek nem találják, feloldó határozat mellett póttárgyalást rendelhessenek. A pertári eljárásnak és bizonyitás rendszerének érintetlenül hagyása mellett csupán az ügy érdemének jegyzőkönyvi tárgyalására nézve hozza be azon szükséges változtatást, hogy az eljárás ezen módja szerint végiratnak és ellen-végiratnak is helye van, és hogy a felek egymásnak halesztásokat engedhetnek; egyszersmind pedig az eskü általi bizonyitásnak egy kirivó hibáját orvosolja, s egy czélszerü pótlást hoz javaslatba (23., 24. §§.). Pontosan megállapitja (25. §.) az itéletben kiszabott teljesitési határidőnek számitását és az itélet jogerőre emelkedésének időpontját. Intézkedik az uj bizonyitékra alapitott perujitás megindítására szolgáló határidő tüzetes szabályozása tárgyában (64. §.). A választott-birósági eljárást, mely a gyakorlati életben oly kirivó visszásságokat tüntetett fel, javitja és pótolja (66—71. §§.). A felhivási és különösen a számadási perekre nézve, melyekre vonatkozólag a törvénykezési rendtartás intézkedései hézagosaknak és helyteleneknek mutatkoztak, a megfelelő pótlásokat és javitásokat inditványozza (72—80. §§.). Szabatositja a holttányilvánitási eljárást, egyszerüsiti ezen ügyeknek felülvizsgálatát, egyszersmind pedig az elhalálozás tényének tanuk általi bizonyitását is szabályozza (81—83. §§.). Végre a budapesti áru- és értéktőzsde, ugy a vidéki termény- és gabona-csarnokok külön bíróságainak törvényes hatáskörét a kereskedelmi forgalom jogos igényeinek kellő figyelemre méltatásával meghatározza és ezen külön bíróságok előtti eljárás szabályozása tárgyában szükségesnek mutatkozó intézkedéseket felöleli.

A fentebb jelzettek tartalmazzák a törvénykezési rendtartás novellájába felveendőnek talált sürgős intézkedéseket, melyek a megfelelő életbeléptetési és átmeneti intézkedésekkel vannak kiegészitve; Itt vannak felvéve a fenálló külön törvényekre is tekintettel összeállitott mindazon intézkedések, a melyek a magyar kir. Curia két osztályának egybeolvasztása folytán szükségesnek mutatkoztak.

Előterjesztésünk másik önálló része a végrehajtási eljárást tárgyazó különálló törvényjavaslat, mely az igazságügyminiszter által előterjesztett törvényjavaslat 489—751. §§-nak önálló törvénynyé alakitott átidomitását képezi.

Az előterjesztett törvényjavaslatnak ezen része, a biztositási végrehajtásnak és a zárlatnak is felölelése mellett a végrehajtási eljárásnak gyökeresen uj szabályozását tartalmazza és a bizottság vélekedése szerint helyes alapelvekre van fektetve. A törvényjavaslatnak ezen része, mely az e tárgyban nyilatkozott szakközönségnek is elismerésével találkozott, rendszeres, tüzetes és kimeritő intézkedések felvételével szabályozza a végrehajtási eljárást. Vezérelvül szolgál a javaslatnak, hogy a végrehajtási eljárás egyszerü és lehetőleg kevés költségekkel járó legyen; s hogy a mellett, miszerint a végrehajtatónak és a végrehajtást szenvedőnek, ugy harmadik érdekletteknek jogai és érdekei kellő védelemben részesittessenek, a végrehajtási eljárás roszhiszemü elodázásának utja lehetőleg elzárva legyen. A javaslat ezen része a felmerülhető esetek különbféleségeinek gondos figyelembe vételével állapitja meg a megfelelő intézkedéseket, a mit a bizottság mint a javaslat előnyét emel ki; mert azt hiszi, hogy a részletes szabályozás a végrehajtási eljárás közvetlen vezetésére hivatott első bíróságoknak és a végrehajtások foganatositásánál közreműködő kiküldötteknek, valamint a feleknek is biztos támpontul fog szolgálni, s a végrehajtási eljárások során eddig használt, s jelentékeny részben törvénykezési rendtartásunk ide vonatkozó intézkedéseinek hézagosságára és bizonytalanságára visszavezethető jogorvoslatok számát nem csekély mértékben fogja csökkenteni.

A javaslat kiváló előnyének tekinti a bizottság, hogy a végrehajtási eljárást a köztörvényi és váltóügyekre egyöntetüen szabályozza és ez által a különböző szabályozásból eddig felmerült bonyodalmaknak elejét veszi, hogy az ingóságokra vezetett végrehajtásokat az illető járásbiró kezébe összpontositja és ez által megelőzi mindazon bajokat, a melyek ugyanazon ingóságoknak különböző bíróságok kiküldöttjei részéről való lefoglalásából ugyszólván naponta felmerülnek. Hogy tüzetesen szabályozza a végrehajtás felfüggesztésének eseteit, a végrehajtás megszüntetése, korlátozása és felfüggesztése iránti kereseteket és a visszvégrehajtás eseit. Hogy tüzetesen meghatározza a végrehajtási eljárás során használható jogorvoslatokat, a kiküldött eljárása ellen az első bíróság által elintézendő előterjesztésnek, a bíróság végzése ellen pedig felfolyamodásnak ad helyet és ezeknek felfüggesztő hatályát szabatosan körülirja. Hogy az igénypereket az egészen különböző jellegü elsőségi bejelentésektől szabatosan elkülöniti és tüzetesen körülirva szabályozza; hogy a követelések lefoglalása iránt kimeritően intézkedik és a lefoglalt követeléseknek árverésen való értékesitését rendszerint meg nem engedvén, a lefoglalt követelésnek átruházás vagy behajtás utján való értékesitését irja elő. Ugy az ingatlan végrehajtási eljárás során a felesleges és csak szükségtelen költségeket okozó becslési eljárást mellőzi; hogy a mostani két árverési határidőt meghaladó időtartamra, tehát a végrehajtást szenvedő elleni tulszigor nélkül egy árverési határnap kitűzését rendeli el, a melyen az ingatlan a kikiáltási áron alul is elárvereztetik ugyan, de ha az árveréstől számitott 8 nap alatt a megirt feltételeknek megfelelő magasabb utóajánlat tétetik, a korábbi árverés hatálytalanná válta mellett egy ujabb árverési határnap tűzetik ki. Hogy a sorrendi tárgyalás, az árfelosztás, az ingatlan haszonélvezetére vezetett végrehajtás s több effélék kimeritően és teljesen vannak szabályozva. Hogy a biztositási végrehajtásnak és a zárlatnak esetei és ezen előzetes biztositási intézkedéseknek mi módon való foganatositása szabatosan vannak körülirva és különösen a zárgondnok jogai és kötelességei, a zárgondnok elmozditása, a zárgondnoki számadások kérdése, a zárgondnoki kezelés alatt befolyt jövedelmi tárgyak értékesitése, a zárlati költségek és zárgondnoki dijak előlegezése és megállapitása kimeritően és helyesen szabályoztatik.

A miniszteri törvényjavaslatnak ezen részét mint külön törvényt a bizottság részletes tárgyalás alá véve, az e részletes tárgyalás során több rendü módositásokkal fogadta el, a mely módositások közül, mint nagyobb fontosságuakat itt a következőket emlitjük fel:

A miniszteri javaslat 507. §-ában az ingatlanra vezetendő és telekkönyvi bejegyzés által foganatositandó végrehajtásokra nézve azon vezérszabály állittatik fel, hogy a mennyiben a végrehajtás csupán az azt elrendelő bíróság mint telekkönyvi hatóság által foganatositandó: a végrehajtási kérvény a bíróság telekkönyvi igtató hivatalába adandó be.

Tekintettel arra, hogy a fenálló rendszer szerint á bíróságoknak telekkönyvi és polgári osztályai szorosan el vannak különitve és különálló segédhivatalokkal birnak, a bizottság ezen intézkedést nem tartja elfogadhatónak, mert egyfelől ez által az elkülönitve kezelendő ügyiratok összevegyitése, s ebből figyelve arra, hogy a végrehajtási eljárással párhuzamban az alapperben való további eljárás, halasztó hatálylyal nem biró felebbezés, perujitás stb. van gyakran folyamatban, nem kismérvü bonyodalmak keletkezhetnének; másfelől pedig azon előny, melyet a törvényjavaslat fentérintett intézkedése biztositani kiván az által, hogy a végrehajtási jog telekkönyvi bejegyzésének a végrehajtási kérvény benyujtásától számitandó rangsorozati elsőséget biztosit, elérhető az által is, ha a nyertes fél a telekkönyvi rendelet értelmében a jogerős itélet alapján e zálogjognak vagy esetleg más dologi jognak telekkönyvi bejegyzését közvetlenül a telekkönyvi hatóságnál kéri. Ezen indokoktól vezéreltetve, s a végből, hogy a végrehajtási eljárás egyszerüsitése és egyöntetüsége eszközöltessék, a bizottság a miniszteri javaslat 507. § át egyszerüen kihagyta és a javas-

latnak ezzel összefüggő szakaszait megfelelően átidomitotta.

Azon kérdés szabályozásánál, hogy feltétlenül vagy bizonyos feltételek alatt mely tárgyak vétessenek ki a végrehajtás alól, szemben törvénykezési rendtartásunk ide vonatkozó intézkedéseivel, örvendetes és helyeslést érdemlő haladást lát a bizottság a miniszteri javaslatban, különösen annak 553. és 554. §§-ban, a melyekben a nyilvános számadásra kötelezett társaságoknál alkalmazott hivatalnokok és szolgák fizetésének, továbbá a napidijaknak és a munkabéreknek a végrehajtás alul való részletes mentessége van megállapitva.

De figyelemmel a helyzet követelményeire és szem előtt tartva az 1876. évi XV. törvényczikk 54. §-ának rendelkezéseit, a melyek az adóvégrehajtások eseteiben való mentességét tárgyazzák, ugyszinte külföldi törvényhozásoknak, különösen az uj német perrendtartásnak ide vonatkozó intézkedéseit: a bizottság az által vélt feladatának megfelelni, hogy a miniszteri javaslat által kezdeményezett helyes irányban haladva, a végrehajtás alóli mentesség eseteit a végrehajtást szenvedő és családja existentiájának biztositása által igényelt mérvben, kiterjesztette azon határig, a meddig a kiváló figyelmet érdemlő méltányossági szempontokat, a merev jogi követelményekkel szemben indokoltan előnyözendőknek tekintette. Ezen irányelvből kiindulva a bizottság a javaslat 54. §-ában (min. jav. 546. §) az állami, törvényhatósági és községi szolgálatban levő hivatalnokok és ezzel egyenlő tekintet alá eső alkalmazottak fizetésének azon minimumát, mely a végrehajtás alól feltétlenül mentes, 600 frtról 800 frtra, ugyanezek végrehajtásmentes nyugdijainak, valamint a katonai házassági biztositék kamatainak minimumát az 55. és 57. §§-ban (min. jav. 547. 549. §§.) 350 frtról 500 frtra emelte. Továbbá a 61. §. (min. jav. 553. §.) intézkedéseit a gőzhajózási vállalatoknál alkalmazott hivatalnokokra és szolgákra is kiterjesztve, a le nem foglalható minimumot 300 frtról 500 frtra, a 62. §-ban (min. jav. 554. §.) pedig a napidijaknak és munkabéreknek le nem foglalható minimumát 1 frtról 1 frt 50 krra emelte fel. Ezeken felül az 51. §. (min. jav. 543. §.) megfelelő kibővitésével a végrehajtás alól való mentességet kiterjesztette az iparosoknak feldolgozás alatt álló anyagkészletére 50 frt érték erejéig, a végrehajtást szenvedő és háznépe eltartásához szükséges 1 tehénre, vagy e helyett a végrehajtást szenvedő választásához képest két juh vagy két kecskére, ugyszinte az ezek részére egy hónapi időtartamra szükséges takarmányra, végre a végrehajtást szenvedő által tulajdonul birt s általa házilag mivelt vagy miveltetett szántóföldekhez szükségelt, azonban 5 hectoliter mennyiséget meg nem haladó vetőmagra. Azt hiszi a bizottság, hogy midőn ezen kivételeket megállapitotta, adott viszonyaink figyelembe vételével nem lépte át azon határvonalt, a hol a szigoru jognak humanismus parancsolta méltányossági tekintetekkel szemben háttérbe kell vonulnia.

A miniszteri törvényjavaslat készpénzbeli követelés behajtása végett ingatlanokra vezetendő végrehajtás esetében azon vezérrendszabályból indul ki, hogy a végrehajtási zálogjog feltétlen bekebelezése, vagy a végrehajtási jog feltétlen feljegyzése alkalmával s további végrehajtási teendőkre egy birósági tag vagy egy királyi közjegyző küldetik ki, s az árverés elrendelése és minden ezzel kapcsolatos teendő, ugyszintén az árverés foganatositása is ezen birósági kiküldött hatáskörébe utaltatik.

Ide vágólag a bizottság érett megfontolás után ugy találta, hogy a javaslat ezen álláspontjával szemben czélszerübbnek mutatkozik, ha az árverés elrendelése és az ezzel kapcsolatos teendők továbbra is a tkönyvi hatóság hatáskörében hagyatnak meg, s a mint jelenben is történik, kiküldött csak az elrendelt árverés foganatositására rendeltetik ki. A tervezett ujitás nem kevesbitené a költségeket, mert az árverés elrendelhetése végett a kiküldöttnek a telekkönyvek hitelesitett másolatai is bemutatandók lennének; nem egyszerüsitené az eljárást, mert az árverésnek a telekkönyvi hatóság által való elrendelése nagyobb nehézséggel alig jár, mint ha annak elrendelése a kiküldöttre bizatik. Ezek mellett döntő indokul szolgált az, hogy a telekkönyvi érdeklettek jogainak megóvása szempontjából helyesebbnek mutatkozik, hogy az árverést azon telekkönyvi hatóság rendelje el, a melynek a gyakran óráról-órára, sőt perczről-perczre is változó jogviszonyokat előtüntető eredeti telekjegyzőkönyvek közvetlenül állanak rendelkezésére, mint azon kiküldött, a ki esetleg hibásan is kiállitható telekkönyvi hiteles kiadványra alapitja intézkedését, e telekkönyv hitelesitése s az árverés elrendelése között felmerülhető jogváltozásokra pedig tekintettel sem lehet. Hozzájárul ezekhez, hogy az árverési hirdetmény kibocsátása, mint egyszersmind az árverést elrendelő végzés elleni jogorvoslat, sokkal egyszerübben szabályozható azon esetben, ha az árverést a telekkönyvi hatóság rendeli el, mint a hogy szabályozandó lenne akkor, ha a javaslatnak megfelelően az árverést nem a telekkönyvi hatóság, hanem annak kiküldöttje rendelné el. Ezért a bizottság a 136. §-t (min. jav. 629. §.) és az ezzel összefüggésben álló szakaszokat megfelelően módositotta.

Végre a bizottság a miniszteri javaslatnak az eskü alatti vagyonfelfedezést tárgyazó 705—711. §§ ait egyszerüen kihagyandóknak találta. Nem vonja ugyan kétségbe a bizottság, hogy azon eszmének, a melyből a miniszteri javaslat ide vonatkozó intézkedései kiindulnak, van bizonyos létjogosultsága, a mennyiben a jóhiszemü hitelezőnek módot akar adni arra, hogy a végrehajtást szenvedőt, a ki netalán valamely végrehajtás alá vonható vagyonát rosszhiszemüen eltitkolja, e vagyonának eskü alatti felfedezésére azzal szorithassa, hogy ha az adós vagyonát felfedezni és felfedezését esküvel megerősiteni nem akarja, erre hat hónapig terjedhető elzárással is kényszerithető legyen. Ámde a bizottság ugy találta, hogy ezen intézkedés, a mely a kiküszöbölt személyes végrehajtás emlékét költi fel, a gyakorlati életben minden valószinüség szerint több bajt, mint jót fogna eredményezni; mert egyfelől a könnyelmüen letett hamis esküknek számát fogja szaporitani, másfelől pedig azt fogná eredményezni, hogy ha az eskü nem hamisan tétetett is le, a hitelező az esküt tett adós ellen büntető panaszszal fogna fellépni. Mindezekhez hozzájárul, hogy a miniszteri javaslat benyujtása óta hatályba lépett magyar büntetőtörvénykönyv a mellett, hogy a hamis és vétkes bukások eseteit tüzetesen körülirja és szigoruan bünteti, a 386. §-ban csalásnak minősiti azon cselekményt, ha valaki azon czélból, hogy hitelezőit megkárositsa, a bekövetkező hatósági végrehajtás előtt vagyonához tartozó értéktárgyakat elrejt, eltitkol, elidegenit vagy megrongál; — és hogy a legközelebb hatályba lépendő uj csődtörvénynek 87. §-a intézkedik az iránt, hogy azon közadós, a ki ellen a csőd vagyon hiánya miatt nem nyittathatik meg, felfedező esküt tenni köteles, valamint megállapitja az eskü le nem tételének elég szigoru következményeit is: azt hiszi a bizottság, hogy ezen előzetes törvényhozási intézkedések figyelembevételével a javaslatnak az eskü alatti vagyonfelfedezést és az esetleges elzárást tárgyazó rendelkezései egyszerüen mellőzhetők, mellőzhetők a nélkül, hogy ez által a nemzetgazdászati szempontból fontossággal biró hiteligények számbevehető sérelmet szenvednének.

Az inditványozott javaslatok általános méltatási szempontjából még csak azt tartja a bizottság kiemelendőnek, hogy a novellának 100. és a végrehajtási külön törvénynek 259. §-a értelmében az 1868. évi LIV. törvényczikk a novellában foglalt módositásokkal, ugy a végrehajtási eljárást tárgyazó külön törvény is a polgárositott határőrvidékre is kiterjesztendő leszen. Ezzel az ország ezen kiegészitő részében a most ott érvényben levő mult századbeli, számtalan udvari rendelettel pótolgatott perrendtartás helyébe az anyaország perjoga, mely a kor viszonyainak sokkal inkább megfelel, fog hatályba léptettetni; a mi az eljárás egyöntetüsége és ezen országrész jól felfogott érdeke szempontjából egyiránt kivánatos. Az, hogy az ország ezen részében szükséges életbeléptetési és átmeneti intézkedéseknek rendeleti uton való szabályozásával az igazságügyminiszter bizatik meg, a sajátszerü viszonyokban és a dolog természetében találja magyarázatát.

A fenebbiekben veszik olvasóink a perrendtartási javaslatra vonatkozó általános jelentést. A perrendtartási novellát a f. évi 2. és 3. számokban közöltük.

Különfélék.

Az uj csődtörvény czimü munkára előfizetési felhivást kaptunk *Kassay Adolf* ügyvédtől. A mű tartalmazni fogja az uj csődtörvény eredeti szövegét, a törvény homályosabb helyeit magyarázattal kiséri, egybehasonlitja az előbbi csődtörvényünkkel, s az eljárás könnyitése tekintetéből irománypéldákkal lesz ellátva.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenhatodik évfolyam. 14. SZ. Budapest, 1881. április 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Polgári házasság. I. Dr. Kováts Gyula ügyvédtől. II. Sztehló Kornél ügyvédtől. — A budapesti ügyvédi kamara közgyülése. Dr. Sík Sándor ügyvédtől. — A jogi oktatás Németországban. Dr. Nagy Dezsőtől. — Jogirodalom. Helmbacher Nándor kir. alügyésztől. — Külföldi jogélet. Dr. Dell' Adami Rezső ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A prdts. 113. §-a igényperben. B. K.-tól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Polgári házasság.

I.*

Közel egy százada annak, hogy a magyar királynak született II. József császár házassági nyilt-parancsa napvilágot látott. Az 1786. évi márczius 6. napján történt. Ez a patens a magyar hazának egy átalános, minden alattvalót kötelező házassági jogot teremtett meg. Az egyházi törvény helyére a világi törvényt plántálta, egyházi biró helyébe világi birót ültetett.

Ime a polgári házasság intézményének egy hatalmas ténye a jogtörténetben. Még respectálja ugyan több tekintetben az egyháznak a házasság iránti nézeteit, de semmiféle más jogforrást nem ismer el, mint az állam törvényét, semmiféle más birói hatóságot nem fogad el, mint az állami, a világi bíróság hatalmát.

Ekkor állott a josefinismus, a melyre Ausztria mindig büszke lehet, delelő pontján. A hanyatlásnak tehát hamar be kellett következni. Hogy is lett volna tartható az a rendszer, a mely a házassági jogban is alárendelte az egyházat az államnak. A vallásfelekezet papja a patens értelmében tartozott esketni. Ez nem a szabad egyház szabad államban theoremája.

Erre már csak később került a sor. Nyomaira a polgári házasság történelmében is akadhatni. «Libera chiesa in libero stato» voltak a haldokló Cavour végszavai. És ez valójában sokat is jelent Olaszország történetében, a mi azonban annak az átalános igazságát még nem bizonyitja. A polgári házasság terén nem a legüdvösebb eredményeket szülte. Avval a facultativ polgári házasság intézménye járna karöltve. Azonban maga Olaszország sem merte az egyházzal a minden egyes házasulási esetben megujuló versengést provocálni. Maga Olaszország sem merte a szabad egyház szabad államban elvét következetesen megvalósitani, hanem kénytelen volt a polgári házasság kérdésében a mérleget az állam javára billenteni. A szabad egyház szabad államban elvéből az egyház javára csak annyi jutott, *hogy az egyházi házasság a polgári hatóság előtti házasságot megelőzheti.* Ezen fővonatkozásban különbözik az olasz házasság a francziától, a mely csak utóbb *a polgári hatóság előtt végzett házasság után* engedi meg azt, hogy a házasfelek az egyház szine elé járuljanak. És mi Olaszországban a következmény?

Az hogy azok, a kiket az egyház összeadott, később a polgári hatóság elébe menni átallanak s igy az egyház előtt kötött házasság, mint melyet a polgári hatóság előtti eljárásnak követni kellett volna, az állam szempontjából concubinatus.

Mi a tanuság mindezekből?

Az, hogy sem a josefinismus, sem a szabad egyház szabad államban theoremája nem képes a házasság intézményét biztos alapokra fektetni. Azt a történelem, ezt a társadalom hazudtolja meg. A kettő között áll mintegy a franczia polgári házasság intézménye. Nem a theoria csinálta, de a praxis, a forradalom. Bello paratur pax, mondja Cornelius Nepos, és valójában a forradalom szülötte meg — adja a békét. Az állam és egyház közötti féktelen harczot a franczia polgári házasság képes csak paralyzálni. A franczia polgári házasság az, a mely hivatva van Európa közönséges jogává válni. A többi mind ephemer, elsöpri az idő. A franczia polgári házasság eltüri az egyházi törvényhozást, de a állami törvényhozást állitja az előtérbe. A házasság polgári ügylet, tehát az állam szabályozza, az állam előtt köttetik, az állam birálja meg. Nem zárja ki azonban azt, hogy a már létesült házasságot az egyház is a saját törvényei szempontjából a szentség jellegével lássa el. Semmikép sem kényszeriti a papot, mint a josefinismus, világi törvény értelmében végezni az esketést. Ezen szempont aztán az államnak nagyobb cselekvési tért is biztosit a házasság szabályozása körül. Nem kénytelen semmi tekintetben magát az egyházi házassági tilalmak respectálása által lehetőleg elviselhetővé tenni. Csak annyiban respectálja az egyházi tilalmakat, a mennyiben azok örökös igazságok. Ezen helyes álláspontnak felel meg a franczia polgári házasság. Ezen az intézményen aztán semmiféle politikai rázkodás sem tudott változtatni. Hajótörést szenvedett azon Francziaországban még az ultramontanizmus is. A Francziaországban restaurált királyság alatt intéztettek ugyan ellene támadások, de mind hiába. A midőn XVIII. Lajos alatt a conco datum a szent székkel megköttetett, ez mitsem változtatott a legutóbb a Code Napoleonban megcodifikált házassági jogon. A restauratio az egészen csak azt a változtatást tette, hogy a polgári házassági köteléket felbonthatlanná tette, a mi azonban a polgári házasság intézményének lényegén mitsem változtat, hacsak minden indokolás nélkül a felbonthatóságot categoricus imperativusként el nem fogadjuk. A felbonthatlanság annyira a franczia nép jellemében rejlik, hogy ezt legutóbb a szerzeteseket elüzött republica is szentesité.

De térjünk saját hazánkra vissza.

Mi is tulajdonkép az 1786. évi márczius 6-ki patens sorsa, története.

Ugy látszik azt se tudjuk, hogy az polgári házasság volt s polgári házasság még mai napig is azon a téren, a melyre az 179°/₁. évi 26. tczikk által szorittatott, t. i. a protestáns házasság, illetőleg a protestáns fél házassága tekintetében. Erre az ignorantiára vagy talán csak ignorálásra mutatnak a zsidó és keresztény közötti házasságról szóló törvényjavaslat indokai. Egy nagy történelmi tény előtt szemet huny. Nem meri azt világosan megmondani, hogy a József-féle nyiltparancsban szabályzott házasság valójában polgári házasság, s hogy e polgári házasság a protestáns félre nézve még ma is létezik. Azt is el lehetett volna rádásul kiindulási pont gyanánt mondani, hogy a mai zsidó házasság is — ugy a mint az az udvari cancelláriai rendeletben szabályozva van — polgári házasság. Igaz, hogy ugy a József-féle patensben, mint a zsidó házasságot sza-

* A jogügyi bizottság legközelebb tanácskozás alá veszi a polgári házasságról szóló törvényjavaslatot. Az itt közlött két felszólalás bő anyagot szolgáltat a tárgyaláshoz. Szerk.

bályozó rendeletben a házasság intézménye — bármennyire is polgári — nincs a mai felfogás szerint saecularizálva, de ez nem változtat a dolgon. A legtöbb polgári házasság nincs saecularizálva, kánonjogi elvektől mentesitve. Az hatalmas lépés a házasság világivá tétele körül, ha a házasság polgári hatóság előtt kötendő, de nem ez a polgári házasság conditio sine qua non-ja. A josefinistikus házasság polgári házasság, habár parochus, pastor vagy popa előtt köttetett. Arra, hogy polgári házasságról szóljunk, elég annyi, hogy a házasságot világi törvény szabályozza és hivatott birája világi bíróság legyen.

Mindezt jó lett volna a törvényjavaslat indokolásában annyival inkább elmondani, hogy legalább is legfelsőbb helyen, hova a törvényjavaslat alkotmányos tárgyalás előtt bemutattatott, megtudják azt, hogy korántsem feledtük el a dynastia azon fénykorát, a melyet a josefinistikus politika képvisel. Már csak azért is jó lett volna mindezt elmondani, hogy a jeget annál könyebben megtörhessük.

Igen annak az 1786. évi nyiltparancsnak meg van a maga, Ő Felsége mindkét országában kitörölhetlen emléke. Ez az, a mi az osztrák polgári törvénykönyvbe átment, s a melyre az osztrák törvényben foglalt szerkezetében vissza is tért a dynastia, a mint a hierarchia befolyása alól magát emancipálta. A josefinismusra tért vissza akkor, a midőn 1867. évi május 25-én az 1855. évi concordatumban foglalt házassági jogot hatályon kivül helyezte s visszaállitotta az osztrák polgári törvénykönyvnek a házassági jogot szabályzó részét a házasság fölött itélő világi bíróságokkal együtt. A josefinismus immár javitott kiadását érte meg. Nem octroyáltatik többé a papokra a polgári törvénykönyv, jogukban áll egyházi törvények, lelkiismeretök sugallatára hallgatni s megtagadni a felek összeadatását, ha az osztrák polgári törvénykönyv és az egyházi törvények között collisio van. Erre az esetre gondoskodva van arról, hogy a polgári hatóság adhassa össze a feleket. (Nothcivilehe). De a josefinismus még egy másik lépést is tett előre. Azt az elvet, hogy csak keresztény és keresztény adható össze, az által törte át, hogy a vallásfelekezeteken kivül álló felek (confessionslos) házasságát is elismerte, ezeket is szükség esetén polgári házasság által adatja össze. Ezen a terén is a történelmi forrásra az osztr. polg. törvénykönyvre tért Ausztria vissza, evvel füzte össze, hozta összefüggésbe az uj reformot. Ime a jogfolytonosság a törvényhozásban.

Kérdés most már az, nem-e lett volna jó nálunk is ugy eljárni, hogy a részleg érvényben levő 1786. évi nyiltparancsot a törvényjavaslat által behozandó házasságra, a zsidó és keresztény közötti házasságra is kiterjesztettük volna, a helyett, hogy egy részletes s eléggé terjedelmes törvényt csináljunk. Annyival inkább megfontolandó indok, mivel a polgári törvénykönyvben kell majd a házassági jogot szabályozni. Minek volt ennek præjudicálni? Lassan kiépithettük volna a polgári házasság intézményét egy már létező alapon, addig is, mig a polgári törvénykönyv elkészül. És ez mindössze nehány szakaszba került volna, a korona előtt sem vett volna magát ugy ki a dolog, mint egy egészen uj törvény. Jó lett volna a törvényjavaslat érdekében a korona előtt a josefinismussal korteskodni. Talán ennek lett volna varázsereje, ugy hamarabb czélt érhettünk volna. Egyszerüen hatályon kivül helyeztük volna az 1786. évi nyiltparancs 10. §-át, mely tiltja a keresztény és nem keresztény között a házasság létrejöttét s arról a polgári hatóságról gondoskodtunk volna, mely előtt a házasság megköthető. A házasság körüli eljárást elég lett volna rendeletileg szabályozni.

Igaz ugyan, hogy a törvényjavaslat indokolása azt vallja, hogy az 1786. évi nyiltparancsra támaszkodott. De ha ez igy is volna, annál kevésbé lett volna szükséges a már létező jogszabályt repetálni. A dolog azonban nem is igy áll. A törvényjavaslat szakaszai legtöbb helyen összevágnak az 1811-ben publicált osztrák polgári törvénykönyv szakaszaival és pedig a hivatalos magyar forditással. A faulenczer nem az 1786. évi nyiltparancs, hanem az osztr. polg. törvénykönyv volt. És ezt az eljárást aztán avval sem lehet menteni, hogy tekintettel «a jogtudomány fejlődésére és a külországi törvényhozásra» kellett az 1786. évi patenst «változtatások» által javitani. A tudomány és törvényhozás fejlődése az 1811-ben publicált osztr. polg. törvénykönyvvel nem záródott le. Vagy talán az egyes magyar törvények belecitálását, a minő a gyámsági törvény, a polg. törv. rendtartás, a vallásfelekezetek viszonosságáról szóló törvény stb., érti a jogtudomány fejlődése alatt. Hisz még ha ez is volna a jogtudomány és törvényhozás fejlődése, ezt megteszi magától is majd az élet. Mi szükség ezek miatt egy compendiosus javaslatra?

Avagy a javaslat nemzetközi részében van lerakva a tudomány és törvényhozás fejlődése?

Kérdezzük itt is, mi szükség van ezekre a nemzetközi jelentőségü utmutatásokra. Hisz ezek nem a törvényhozás tolla alá való jogszabályok, hanem a gyakorlati életre szánt ujmutatások. Azt hiszi a törvényjavaslat, hogy azok nélkül a gyakorlati élet nem fog eligazodni tudni? Hát ha mi a polgári házasság egy bizonyos intézményét törvényhozásilag elismerjük, hát evvel nincs az is elismerve, hogy ilyen fajtáju külföldön kötött polgári házasság is érvényes? Avagy szükséges volt azt megmondani, hogy a külföldi személyes képessége a nálunk kötött házasság esetében minő törvény szerint birálandó el? Még arra sem volt szükség, hogy az is megmondassék, hogy ezen majdani törvény előtt, de az ezen törvény feltételeinek is megfelelőleg magyar honosok által külföldön kötött polgári házasság érvényes. A házasság, tudjuk jól, nem közönséges contractus. A házassági törvényhozás juris publici természetü s igy visszaható erővel is bir. Félő, hogy azokkal a nemzetközi tételekkel, melyek doktrinája még mindig csepfolyós, a gyakorlati élet fejlődése csak megakasztatnék. Akadály, bilincs találnának lenni. Átalában még csak annyit jegyezek itt meg, hogy ha tudományos dolgokat akar a törvényjavaslat itt elmondani, a melyek miatt nem fér a bőrében, hagyja azt másokra. Avagy joga van annak tudományos kicsapongásokra, a ki például azt állitja, hogy eddigelé nem voltak a bíróságaink illetékesek külföldön polgári hatóság előtt kötött házasság felett itélni? Hát hogy azt voltak kénytelenek kimondani, hogy az ilyen külföldi, világi hatóság előtt kötött polgári házasság érvénytelen, ebből az következik, hogy eddigelé nem volt competentiájok? Hisz a törvénycsinálás œkonomiája annyira sülyedett a törvényjavaslat szerzőjének keze alatt, hogy a birói hatáskörről szóló fejezetben helyezte el azt a szabályt, hogy ha a polgárilag összeadott zsidó és keresztény közül a zsidó valamely bevett vallásfelekezetbe áttér s igy aztán a felek ujra házasodnak az egyház előtt, az első házasság megszünik.

De egyátalán miért kellett ezt a szabályt — ha elrejtve is — statuálni? Ez ha egyszerüen a József-féle patens életbeléptetése némi módositással történnék meg, szóba se jöhetett volna. Avagy azt akarják velünk elhitetni, hogy azt a szabályozást a király kivánta, kinek dynastikus multja a josefinismus, a ki azt a szabályt Ausztriában sem engedte meg. Királyunk nem érdemelte, hogy ilyesfélét akaszszanak a nyakába.

Mit szóljunk a törvényjavaslat 1. §-áról. Olyannak kellene lennie, mint ha az 1786. év emléke csendülne meg.

E helyett ad egy rosz definitiót, a mely még arra a kételyre adott okot, hogy nem-e köthetnek polgári hatóság előtt házasságot keresztény és keresztény, zsidó és zsidó, (házasságot polgári hatóság előtt csak keresztény és izraelita vallásu különböző nembeli személyek köthetnek egy-

mással), pedig csak a zsidó és keresztény közötti házasságról akar beszélni.

Még nagyobb hibája az 1. §-nak, hogy nem mondja meg — ámbár talán igy gondolja — hogy a zsidó és keresztény közötti házasság *csakis* polgári hatóság előtt jöhet létre.

Az 1. §. zsidó és keresztény között obligatorius polgári hatóság előtti házasságot akart teremteni, de ennek a kimondása a tollban maradt.

Pedig azt kimondani egyátalán nem lett volna felesleges. A zsidó confessio magában véve nem zárja ki azt, hogy a zsidó pap a zsidót kereszténynyel összeadja. Ezért tiltotta az ilyen házasságot Szent László királyunk (I. 10.), a kinek ha a törvényéről a törvényjavaslat meg nem feledkezett volna, talán világosan kiemeli, hogy az az ő házassága csak polgári hatóság előtt jöhet létre. Egy kis jogtörténeti ismeret reá vezette volna. Hja, de az osztrák házassági törvényhozás is cserben hagyta, mert Ausztriában nincs zsidó és keresztény közötti házasság, erre nincs is minta. Ott a «confessionslos» segitségével jutnak el a czélhoz s polgári hatóság által csak kisegitőleg adathatnak össze (Noth-Civilehe), a mennyiben t. i. előbb a papnál czélt nem érhettek. Nálunk ugy látszik a zsidó és keresztény közt obligatorius p. hatóság előtti házasságot akartak csinálni; jó lesz tehát az 1. §-ban a sok felesleges szó helyett azt iktatni be, hogy azok csakis polgári hatóság előtt köthetnek házasságot. Különös, hogy ez akkor maradt ki, a midőn a törvényjavaslat ugyis a gyöngébbek kedvéért nyult oly hosszura.

Láthatja most már ugy nagyjában és lényegében az olvasó, hogy miből áll a törvényjavaslat. Következtetést vonhat arra nézve is, hogy miben áll a codificatio ügye átalában. Szomoru valóság, szomoru jövő. Érezte velem együtt, hogy akkor, a midőn a polgári házasság intézményének történelmi megvilágitásán kezdettük s egyszerre törvényjavaslatunkra kellett rátérnünk: mindketten alábuktunk. Most látjuk csak innen alulról igazán, hogy milyen nagy, milyen elérhetlen reánk nézve az általánosan kötelező a polgári hatóság előtti házasság mai értelmében. Csillagvizsgálókká leszünk s nagyitó üveggel vizsgáljuk az európai jogélet jelenségeit. És vajon eljön-e valaha az ideje annak, hogy a magyar az általánosan kötelező, polgári hatóság előtti házasság intézményét megérje? Hisz még az 1868. évben, a midőn a prt. javaslatában csak arról volt szó, hogy a világi biróságok vegyék át a zentszéktől a házassági ügyekben való biráskodást, a nemzet képviselőtestülete vetot mondott. Most meg itt az uj törvényjavaslat.

Dr. Kováts Gyula,
budapesti ügyvéd.

II.

Az igazságügyminiszter beterjesztette a törvényjavaslatot «a keresztyén és izraelita között, valamint az országon kivül kötött polgári házasságról.»

Hát ez az, a minek beterjesztésére az igazságügyminiszter ismételten utasittatott? Ez az a polgári házasság, a mit a közvélemény és az országgyülés évek óta sürget?

Az uj törvényjavaslat a polgári jogegyenlőség elvének megtagadása, a középkori személyes jogok rendszerének folyománya, az állam fenhatóságának feladása a házassági jog terén.

A házassági intézmény minden polgárra, rang-, vagyon- és valláskülömbség nélkül ugyanaz. A házastársak egymás iránti jogai a házassági viszony tartamának idején, a házasságból született gyermekek jogai az ország minden polgáraira nézve egyenlők. A házasság a társadalom, az állam alapja, magánjogi szerződés alapján jön létre; tekintet nélkül a házasfelek hitvallására egy és ugyanazon *világi* czélok megvalósitására irányul. Miért legyen tehát a házassági jog egyházi, miért legyen az egyenlőtlen? A törvényjavaslat általános indokolásában hangsulyoztatik, hogy a társadalom követelménye, miszerint a házasság alakszerüségei és feltételei a különböző államokban lehetőleg egyenlően szabályoztassanak; mennyivel inkább követeli a társadalom, *hogy azok egy és ugyanazon államban egyenlően szabályoztassanak.*

A javaslat általános indokolásában elösmertetik, miszerint az erkölcsiség követelménye, hogy az állampolgárok házassági akadályok által ne ösztönöztessenek erkölcstelen cselekvényekre, milyenek: a nem belső meggyőződésből történő hitváltoztatás, a belföldi törvény kijátszása végett külföldön kötött házasságok, vadházasságban élés stb.

Sajátszerü következetesség. Hát hol történnek a legtöbb áttérések házassági akadály elháritása czéljából? Talán a zsidóknál? Vagy csak az erkölcstelenség, ha zsidó tér át meggyőződés nélkül keresztény hitre, s ha katholikus változtatja igy hitét, ez nem erkölcstelenség? Avagy csak a zsidók erkölcsössége fekszik az igazságügyminiszter ur szivén, saját hitsorsosaié pedig nem? Tehát azért, hogy évenkint 10—15 zsidó valahogy át ne térjen, *szükséges* törvényt csinálni és a polgári házasságot részökre behozni, azért azonban, hogy évenkint száz meg száz katholikus változtatja hitét, és ezer meg ezer él vadházasságban házassági akadály miatt, *nem szükséges?*

Miért nem? A javaslat indokolása erre is tud felelni. Nem lehet figyelmen kivül hagyni, hogy hazánkban mindig azon felfogás volt uralkodó, hogy a házasság érvényes megkötéséhez az egyházi esketés szükséges. Nem lehet figyelmen kivül hagyni, hogy ez ma is a nemzet nagyobb részének meggyőződése, vallási érzülete. Ezen közel ezredéves gyakorlat által megállapodott vallási érzületet nem szabad kényszeritő szükség nélkül megsérteni.

Erre mi azt válaszoljuk.

Hogy milyen felfogás volt hazánkban a multban uralkodó, az figyelembe nem jöhet, mert ha az ezredéves meggyőződés egy uj törvény alkotásánál irányadó volna, akkor reformot egyáltalában nem lehetne életbeléptetni, akkor a boszorkány-pereket sem lehetett volna megszüntetni, mert közel ezredéves vallási meggyőződése volt a nemzet többségének, hogy boszorkányok vannak és hogy azokat megégetni Isten előtt kedves dolog. Hogy mi a nemzet nagyobb részének meggyőződése és akarata *a jelenben,* azt a nemzeti akaratot képviselő testület, az országgyülés van hivatva tolmácsolni. Az országgyülés pedig már 12 év óta folyton sürgeti a polgári házasság behozatalát, és ha sejtelme lett volna, hogy a kormány ily módon fogja kijátszani akarni a ház határozatait, bizonyosan előre is óvást tett volna ezen polgári házasságnak keresztelt izraelita-keresztény pótházasság ellen. De ha a kormány az általánosan kötelező vagy a fakultativ polgári házasság behozatala által a nemzet többségének ezredéves vallási érzületét nem akarja megsérteni, miért teszi azt a jelen törvényjavaslat által? Vagy az nem sérti meg a vallásos érzületet, ha a polgári házasság keresztény és zsidó között engedtetik meg, és csak az sérti ezen érzületet, ha mind a két fél keresztény? *Hisz az utobbi esetben a felek elmehetnek utólag a paphoz és kiengesztelhetik megsértett vallási érzületüket,* mig a javaslat által megengedett házasságnál ezen utólagos kiengesztelődés lehetősége ki van zárva.

Mondjuk ki őszintén, nem a nemzet többsége vallási érzületének megsértésétől fél a kormány, hanem mástól fél. Attól fél, hogy meg fog bukni, ha kulturharczot kezd az egyház ellen.

A házasság a katholika hittan szerint szentség, és ennélfogva az egyház nem engedheti meg, hogy az állam a házasságot oly törvényeknek vesse alá, melyek a házasság szentség-természetével ellentétben állanak.

Az általánosan kötelező polgári házasság ugyan kétségtelenül szabályozható ugy, hogy a házasság szentségtermészete nem érintetik, de ebből a protestánsok nem kérnek, ha pedig máskép szabályoztatnék, akkor kész a harcz az egyházzal.

És ettől irtózunk Magyarországon.

Egy kétségtelenül az államot megillető jogot nem merünk igénybe venni, mert azt az egyház nem akarja kezéből kibocsátani.

Tehát fogadjuk el a törvényjavaslatot a «keresztyén és izraelita közötti polgári házasságról.» — —

Az igazságügyminiszter ur a javaslat czimében valószinüleg azért használja az egyes számot, mert előre sejti, hogy nagyon is *egyesek* lesznek azok, a kik e törvényjavaslat adta kedvezményt igénybe veendik. Vannak ugyan különczök, kiknek ily speciális állapot inyökre lehet, de a legtöbb ember mégis szeret társadalmi és jogi tekintetben embertársaival egyenlő helyzetben lenni. Nagyon téved az, a ki azt hiszi, hogy társadalmi előítéleteket törvénynyel ki lehet a világból irtani. Azt a társadalmi előítéletet tehát, hogy a szükségbeli (helyesebben pót-) polgári házasság (Surrogat-Civilehe — ezt a fogalmat a kormány teremtette) kevesebb valami, mint az általános gyakorlatban levő egyházi házasság, hogy az előbbi az utóbbihoz körülbelül oly viszonyban áll, mint a pótkávé a valódi kávéhoz, az uj törvényjavaslat sem fogja eltörölhetni.

Már ezen körülményekre való tekintetek nagyon fogják apasztani azok számát, a kik e törvényt, ha ugyan azzá lesz, igénybe veendik, s különösen a társadalmi előítéleteknek még inkább hódoló müveltebb osztály inkább fogja választani az eddigi módot, az áttérést, mintsem hogy e kivételes jog áldásait igénybe vegye.

Hozzájárul még, hogy az orthodox zsidót és a bigott keresztyént már elfogultsága tartja vissza az ily egybekeléstől. Hol talál tehát az uj törvény publikumot?

A polgári házasságnak egyik legnemesebb feladata épen a keresztények és zsidók közötti antagonismus megszüntetése.

Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy ezen már nálunk is mindinkábbb felszinre vergődő társadalmi kérdés az általánosan kötelező polgári házasság behozatala által egyszerre meg lesz oldva. A roncsoló mérget, melyet századok büne a társadalom testébe csepegtetett, nem lehet semmiféle orvosság által egy-két évtized alatt abból kiirtani. De nem is azok az orvosságok a legjobbak, melyek erőszakosan hatnak, hanem azok, melyek bár lassan, de biztosan eredményt hoznak létre.

Hogy pedig az általánosan kötelező polgári házasság ily biztosan ható orvosság, az, egyrészt tanusitja a tapasztalat (példa reá Franciaország), másrészt ez a kérdéses társadalmi baj természetéből, inditó okaiból és jelenségeiből biztosan következtethető.

Mert mi a zsidó-kérdés mint társadalmi baj kutforrása? Nem egyéb mint a százados elnyomás és az ennek folytán támadt *elszigeteltség és kasztszellem.* Ha ezt az elszigeteltséget megszüntetjük, megszünik a kaszt és ezzel megszünik a létezése által a társadalomra háramló veszély is. Az elszigeteltséget pedig csak ugy szüntethetjük meg, ha az ember és ember közti legerősebb kötelékre, a családi kapocsra megyünk vissza és ezzel kapcsoljuk össze a társadalom elvált elemeit. «A társadalom alapja a család, a családé a házasság, ha tehát a társadalomra akarunk hatni, a házasságnál kell kezdenünk.»

Fogja-e a polgári házasság ezen magasztos feladatát az előttünk fekvő törvényjavaslat teljesiteni? *Azon törvény, mely a keresztény és zsidó közti különbségen alapul, szüntesse meg ezen különbséget.'*

Azon tudat, hogy keresztény ha zsidóval akar egybekelni, ki van zárva annak lehetőségétől, oly házasságra lépni, mint a minőt kötnek az ország egyéb lakosai, hogy kénytelen egy saját egyháza által el nem ismert pótházasságra lépni, aligha fogja az uj intézménynek azon hatást biztositani, hogy a zsidók és keresztények közti ellentétet feledtesse el.

Minden törvény, mely a hitfelekezetek közti különbségre emlékeztet, mely hitfelekezeti szempontból rendezi a polgárok jogviszonyait, a hitfelekezetek közti surlódást csak növeli, még akkor is, ha a hitfelekezetek közti jogegyenlőséget igyekszik érvényre juttatni.

Nem osztom tehát azok nézetét, a kik azt mondják, hogy az uj törvény jobb a semminél, s hogy mindenkinek a ki a keresztények és zsidók közötti házasságot akarja, a javaslatot is kell akarnia, és a ki a javaslatot nem akarja, az ama házasságot sem akarhatja.

Mert a ki a keresztények és zsidók közti házasságot oly czélból akarja, hogy ez a két elem között amalgamisáló hatást gyakoroljon, az a törvényjavaslatot, mely e hatást előidézni nem fogja, nem akarhatja.

Térjünk vissza még egyszer amaz indokra, miszerint az általanosan kötelező polgári házasság behozatala a nemzet többségének vallásos érzületét sértené.

Min alapszik ezen vallásos érzület? Azon meggyőződésen, hogy a házasság szentség, hogy ez tehát érvényesen csak egyházilag köthető meg s hogy az érvényesen kötött házasság felbonthatatlan.

A vallásos érzület megsértését tárgyazó panasz azonban csak akkor vehető a törvényhozó által tekintetbe, ha valaki törvény által oly cselekvésre vagy türésre kényszerittetik, mely az illető egyén vallási meggyőződésével ellenkezik. Nem vehető figyelembe ezen panasz azonban akkor, ha azt tárgyazza, hogy *másoknak* engedtetnek meg oly cselekvények, melyek a panaszló vallási meggyőződése szerint helytelenek.

Ha az állam a vallásos érzület respectálásánál az itt felállitott elvnél tovább menne, akkor a maga kebelében több hitfelekezetet meg sem türhetne, mert mi az egyik hitfelekezetnél meg van engedve, az a másiknál a vallásos érzületet sértheti. Ha a nemzet nagy többségének meggyőződése szerint tehát a házasság felbonthatatlan szentség, mely ervényesen csak egyházilag köthető meg, akkor ezen meggyőződésen alapuló vallási érzület csak akkor lenne megsértve, *ha ama többséghez tartozó egyének a polgári házasság behozatala által ezen meggyőződésükkel ellenkező cselekményekre vagy valami olyannak eltürésére kötelezteténének, mi ezen meggyőződésükkel ellenkezik.*

De kizárja-e az általánosan kötelező polgári házasság behozatala azt, hogy valaki a házasságot szentségnek tartsa? Kizárja-e azt, hogy valaki a nézete szerint a polgári hatóság előtt érvénytelenül kötött szövetséget legott az egyházi frigy megkötése által érvényes házassággá át ne változtassa? Vagy kényszeriti-e a törvény azt, a kinek vallási meggyőződése szerint a házasság felbonthatlan, hogy a törvény adta engedélyt a maga részére igénybe vegye? Avagy már az a puszta formalitás sértené-e a vallási érzületet, hogy állampolgár a polgári hatóság előtt tartozik megjelenni és ott kijelenteni, hogy ő házasságra akar lépni? Hiszen a hivő keresztény az által, hogy magát ezen alakszerüségnek aláveti, sem saját meggyőződése, sem az egyház törvényei ellen nem vét, mert *ő ugyis csak az egyházi áldás kinyerése után tartja házasságát érvényesen megkötöttnek.* Ha ő utólag az oltár elé lép és ott egyháza törvényei szerint érvényesen megesküszik, akkor ugyan felette közömbös lehet reá nézve azon körülmény, hogy a törvény szerint házassági frigye már ezen egyházi áldás nélkül is megkötöttnek tekintendő.

Miért nem sérti a vallásos érzületet az, hogy egy védkötelezettség alatt álló egyén a világi hatósághoz kénytelen nősülési engedélyeért folyamodni? Ez pedig inkább

sérthetné, mert ez esetben a törvény házassági akadályt állit fel, melyet az egyház nem ismer, holott az előbbi esetben csak azt kivánja a törvény, hogy a hivő keresztény az állami rend érdekében magát bizonyos alakszerűségnek vesse alá.

Azon érv tehát, hogy az általánosan kötelező polgári házasság a nemzet többségének vallásos érzületét sértené, meg nem áll; a mit ezen reform sértene, *az egyedül a papi befolyás a házasságra és ezzel a családi életre.*

Sztehló Kornél.

A budapesti ügyvédi kamara közgyülése.

A budapesti ügyvédi kamara szavazatok hiányában nem alakulhatott meg.

Azok között, a kik nem szavaztak, egy jó rész alighanem a következőképen okoskodott: Mit tett a kamara azóta, hogy fenáll? Ha felszólal, a miniszteri fogalmazók papirkosarának dolgozik. Sem a kar tekintélye, sem keresete gyarapodást tőle nem várhat. Nem egyéb, mint fegyelmi ostor. Azért, hogy egyesek ambitiójának szolgáljon, vagy épen csakis azért, hogy szavazati jogával éljen, nem megy szavazni diplomált ember.

Mi nem igy gondolkodunk.

A kamarai intézmény létesitett és tart fen ügyvédi kart. Behozatala előtt ügyvédeskedett boldog boldogtalan; százakra ment azok száma az országban, a kik oklevél nélkül hivatlanul becsempészték magukat a jogvédők sorába; senki sem kereste, ki, mikor verifikálta őket. A kamarai intézmény elseperte a jogosulatlan képviseletet. Maga az ügyvéd áll őrt a jogosult és a hivatlan képviselet elhatároló vonalánál.

A kamarai intézmény behozatala óta az ügyvéd felett az ügyvéd gyakorolja a fegyelmi hatóságot. Az önkormányzat legfontosabb joga a legtöbb panasznak képezi forrását. Kétféle ügyvéd-fegyelmi eljárás van a világon. Az egyik a mienk, a mely Ausztriában és Németországban is fenáll. Vezéreszméje a kimélet; hosszas előzetes eljárás van arra, nehogy ügyvéd könnyelmüen a fegyelmi biró elé legyen állitható; végnélküli óvó intézkedések és felebbezések, melyek bureaucratismushoz vezetnek. A másik a franczia rendszer. A fegyelmi hatóság zárt ajtók mögött, indokolás nélkül kimondja az itéletet; jogorvoslat nincs. Alkalmasabb nekünk az ilyen fegyelmi eljárás? Alig találkoznék nálunk többség ily fegyelmi hatósággal felruházott kamarának megalakitására. De akkor mi kell? Hogy a miniszter itéljen? Ha ügyvéd politikát csinál és feljelentik, a pártminiszter legyen a fegyelmi hatóság, mely ugy mint ezelőtt felfüggeszthessen és törölhessen? Vagy a bíróságokra bizassék az ügyvédek feletti fegyelmi hatóság? A franczia ügyvéd nem türi, hogy az ő munkadija felett a biró döntsön. Nekünk a törvényszéki elnök nevezze ki fegyelmi biráinkat? A járásbiró nemcsak az ügyvéd költségei, hanem tisztessége felett is itéljen? Ha pedig mindez nem kell, mi kell? Ne legyen senki, a ki fegyelmi hatóságot gyakorol? Lehetetlennek tartjuk, hogy ezt mondja azon osztály, a mely csak erkölcsi piedestalon bir létjoggal.

A kamarák feladatai közé a kar erkölcsi tekintélyének megóvása és a jogszolgáltatás reformja iránti javaslatok tétele is tartozik. Kétség kivül fontos önkormányzati teendő. Azonban a mint tönkre tette a megyéket a magas politika, s az utak rosszak maradtak: ha a kamarák folyton törvényhozási feladatokban vajudnak, megvan a veszély, hogy el találják hanyagolni sajátlagos teendőiket. A rendes működés helyett, melyre a kamara hivatva van, nem tanácsos folytonosan országos dolgokat követelni tőle; nem szabad államjogi okmányt keresni az évi jelentésben. Olvassa bárki egy külföldi ügyvédi kamara évi jelentését; száraz az, mint egy mathematicai kimutatás. A kamarai intézmény eszköz a meglevő erők kifejtésére; uj erőket legfölebb annyiban ad, a mennyiben a szervezkedés erőgyarapodást szül.

A kormány és a törvényhozás évek óta nyiltan az ügyvédség ellen fordul.. E héten ismét oly határozmányt vittek bele a perrendtartási novellába, mely jól czélzott vágás az ügyvédi kar ellen. A novella sok pert, a mely eddig az ügyvédi kényszerhez kötött rendes eljárás alá tartozott, a sommás eljárás alá utalt; de garantiaképen kimondta, hogy sommás perben a fél, ha meg nem jelen, csak ügyvéd által képviseltetheti magát. A képviselőház elfogadta a kiterjesztéseket, de elejtette a garantiát, és kimondta, hogy meghatalmazott bárki lehet.

Nagyon is kivánatos tehát, hogy az ügyvédi kar képviselő-testületének befolyása erősbittessék. De a képviseletnek csak annyi sulya van, mennyit a megbizó ad. Azok, a kik nem szavaztak, csak azt eredményezték, hogy a kar képviselőinek fellépését a hatalommal szemben gyengitették. A mikor a kormány ellen véltek küzdeni, a kormány mellett dolgoztak a nem szavazó kartársak.

Ha van köztünk eltérés, szavazzuk le egymást, küzdjünk otthonunkban, de ne demonstráljuk az ország szine előtt, hogy képtelenek vagyunk organisatióra.

Dr. Sik Sándor.

A jogi oktatás Németországban.

I.

Korunk szellemi és reform-mozgalmai közt mindenesetre egyik legsajátságosabb tüneményként válik ki azon általános elégedetlenség, mely minden egyes államban a fenálló *felső oktatási* rendszer ellen uralkodik. A napi sajtóban, röpiratokban, tudományos folyóiratokban, parlamenti és bizottsági üléseken éles sőt elkeseredett hangu panaszok hallhatók Franciaországban és a német birodalomban ép ugy mint minálunk Magyarországon. És a mi a legsajátságosabb, mindegyik országban a saját rendszeröket tartják a legrosszabbnak, legtarthatatlanabbnak; mindegyik idegen példára hivatkozik mint jobbra. Ezt volt alkalmam tapasztalni Budapesten, Heidelbergában, Párisban és Berlinben, legfőkép pedig a jogi oktatásra vonatkozólag, melynek kétségtelenül mindenütt legnagyobb hiányai vannak. Ez intézmény — tekintve az általános elégedetlenséget — valami belső sorvasztó betegségben szenved és gyógyszerül gyökeres reformokra vár és pedig ugy az elméleti, mint a gyakorlati cursus.

A német birodalomban is, melynek felső iskolái európai mintául szolgáltak, az uj birósági szervezet és a szóbeli eljárás életbeléptetése óta, a jogi oktatás (elméleti és gyakorlati) egyenesen tarthatatlannak bizonyult. Az előbbi haladt, az utóbbi maradt. Ennek oka mindenesetre abban rejlik, hogy az elsőre vonatkozólag ott volt az utánzandó franczia minta, mig a jogi oktatásnál — a német rendszer sokkal a franczia felett állván — minden positiv vezérfonal hiányzott, minek elkeseredett harcz után egyszerü eredménye az lőn, hogy maradtak a réginél, ép ugy mint minálunk. Azt hiszem, hogy némi szolgálatot teszek az ügynek és némi anyagot adok a további gondolkozásra, ha a német birodalom fővárosában Berlinben e téren gyüjtött tapasztalataimat e lap hasábjain a nyilvánosságnak átadom.

Már párisi leveleimben volt szerencsém a franczia jogoktatás egyik azon nagy előnyére rámutatni, hogy minden szigoru vizsga rendszere mellett is a tanuló — különösen a szorgalmasan tanuló ifjuság szellemi és testi megerőltetését a legszerencsésebben ki tudta kerülni, midőn a heti órák minimumát és maximumát nyolcz, illetőleg tizenkettőre állapitotta meg. Éles ellentétet képez mindenesetre a magyar, osztrák és sok német egyetemen elter-

jedt azon rossz intézkedésekkel és szokásokkal, hol heti 10—20 órás collégiumok tartatnak, s megemészthetetlen anyag sulya alatt görnyed a tanuló.

Nálunk már eddig is sok áldozata van e rendszernek az ujabb nemzedék legjobbjai közt. Minta-államunkban, Németországban meg már mindenütt általános figyelmet költött a fiatal nemzedék elsatnyulása, melynek a tanulni valókkal való tultömése miatt semmi ideje nem jut a testi erő kiképzésére. A porosz képviselőház cultusbudget-tárgyalásánál jött szóba s keltett élénk figyelmet a tárgy. «Ha igaz», — volt hallható a többi közt — »hogy gyermekeink a felsőbb iskolákban erejüket tulhaladó munkával terheltetnek, — többel mint a mennyi az agy egészséges és normalis fejlődésével megegyeztethető, ugy igazolt az alarm-kiáltás, mert e körülmény a jövendőbeli cultur-fejlődésre a legnagyobb veszélyt rejti magában.» *Hasse* közegészségügyi tanácsos a tanuló ifjuság közt az őrülési esetek ijesztő mérvben való felszaporodását észlelte. A ki Berlinben a nyilvános könyvtárakat látogatja, mindenesetre igazat fog adni Hassenak. Annyi elpusztult alakot mint a muzsák eme templomaiban, alig lehet együtt látni; épen nem látszanak arra hivatva, hogy valaha valami egészséges dolgot producáljanak.

Ez elszomoritó jelenséggel szemben igen üdvös visszahatást lehet tapasztalni a berlini egyetem jogi karánál. Csak a téli félévben tartott előadások programmjába kell beletekintenünk, hogy a fentebb mondottakról meggyőződhessünk. Oly tárgyak, mint institutiók, egyházjog, kereskedelmi jog, büntetőjog, perrendtartás heti *négy* órás collegiumokon adatnak elő, és pedig ugy, hogy mindegyik tárgynak a félév alatt be kell fejeztetnie. E körülménynek két rendkivüli előnye van. A tanárok szigoruan præcis előadásra szorittatnak; eleje vétetik azon tulterjengésnek, mely legtöbb előadó részéről azzal végződik, hogy a fentebb emlitett tárgyak közül egyet-egyet még *évi* négy-öt órás collegiumon sem tud bevégezni: eleje vétetik azon eléggé nem kárhoztatható előadási modornak, mely az egyes vitás kérdések fejtegetésébe, a casuistikába belemerülvén, de idő a kellő kifejtésre nem lévén, alapelvek megismertetése helyett csupán kétséget hagy a tanuló fejében s csak a tudomány iránti bizalmat renditi meg. Mindenesetre részünkről is szükségesnek tartjuk, hogy a tanuló a jogtudomány egyes részletesebb kérdéseivel megismertessék, hogy megmutattassék neki az ut a további kutatásra, de ez nem a fő-, hanem a specialis collegiumok feladata.

A fentebb előadottaknak megfelelőleg a berlini jogi karnál tartott előadások belső alakjáról s tartalmáról a legnagyobb elismeréssel kell szólanunk; szabatos rövidség és könnyü áttekinthetőség jellemzi azokat. Minden tanár nyomtatott programmot ad ki előadásáról, hol a fejezetek és szakaszok czim szerint fel vannak sorolva, soknál a szakaszok főbb pontjai is. E röviden áttekinthető programmot minden hallgató maga elé teszi az előadás alatt, mi által az oktatás quasi szemléletivé válik, s a legfőbb czél, egy-egy tárgy anyagával való megismerkedés, játszi módon éretik el. De másrészt ugyanezen módon a tanár is megóvatik minden felesleges kitérésektől, az önmaga által előszabott keretben kénytelen rendet és mérsékletet tartani.

A mennyire elismeréssel kellett szólanom a főcollégiumokon tartott előadások beltartalmáról, ép annyira visszatetszést keltő legtöbb előadás külalakja, mely minden csiny nélküli, sokszor unalmas és fárasztó. Részünkről épen nem vagyunk barátjai az üres és szép szavaknak, különösen nem, ha azok a tanszékről hangzanak, de az meg mindenesetre szükséges, hogy a tanár képes legyen a hallgatók figyelmét lebilincselni, a mire a berlini jogi professorok előadása épen nem alkalmas. Legtöbben a régi, schlendrián, *diktáló* módszert követik. Tételes tárgyaknál a szakaszokat más rendben és más szöveggel, mint a hogy az a törvényben van, lassan, hogy közönséges irással követni lehessen, toll alá mondják, a dictálás után még egyszer ugyanazt elmondják, néha egy-egy jó vagy rossz élczczel megtoldják. Sokan kizárólag a dictálásra szoritkoznak, mint például *Berner*, a hires criminalista. Az ő auditoriumában minden jogász egy-egy iró gép, mindegyiknek meglátszik az arczán, hogy nem tudja, miről van szó, csak a szavakat irja. Egyáltalában a mi a berlini jogi facultáson tartott előadások külső csinját illeti, az nemcsak a párisi, hanem a budapesti előadásoknak is messze megette áll. Nevezetes kivételt képez e tekintetben *Gneist* előadása, ki ha nem is annyira szépen, de érdekesen beszél, képes a figyelmet lekötni, a mi párosulva a belső tartalmassággal és szabatos rövidséggel, méltán követendő például szolgál. *

Az elmult téli félévben *specialis* collegium összesen *kilencz* volt hirdetve, a mi — tekintve, hogy a berlini jogi facultás az egész birodalomban legelsőnek tartatik, s hogy tanerőkkel valamennyi közül a legkitünőbben van ellátva, épen nem mondható valami enorm számnak, s e tekintetben a budapesti jogi kar mellett jóval hátramarad. Gyakorlati és ismétlő collégium (practica et repetitoria), beleszámitva a jogi szeminarium leczkéit, *hat* tartatott e félévben. Azt sem lehetne tehát határozottan mondani, hogy a fősuly ez utóbbiakra fektettetik, annyival kevésbbé pedig, ha meggondoljuk, hogy ez órákon a dolog természeténél fogva csak igen korlátolt számban vehetnek részt a hallgatók. Általában igen sajátságos tünemény, mintha a német, főleg a porosz egyetemek jogi karának rendszere lépésről-lépésre közelednék a franczia École de droit rendszeréhez; ha ez uton halad tovább, aligha fog egyéb régi egyetemi rendszerből fenmaradni, mint az összes karokra felügyelő rectori hivatal és a tandij intézménye. A franczia és német rendszerek nivellálása annyival közelebb állónak mutatkozik, mert másrészt a francziákban igen nagy és komoly a törekvés a német felső oktatás egyes intézményeinek meghonositására. De másrészt a jelenleg Németországban oly vehementiával uralkodó reaktionarius áramlat, élén Bismarckkal, igen hajlandó a tanszabadságnak is szükebb korlátokat szabni s e téren is a napoléoni intézményeket utánozni. Azt hiszem nem nagy merészség kell annak megjövendöléséhez, hogy az időközi vizsgák Német- vagy legalább is Poroszországban nemsokára be fognak hozatni. Hogy mily valószinüséggel bir ez, később leszek bator kifejteni.

Dr. Nagy Dezső.

Jogirodalom.

A jövedéki kihágások büntető jogtana. I. füzet. Ügyvédek, birák és pénzügyi tisztviselők számára. Irta SZÉKELY JÓZSEF jogtudor, köz- és váltóügyvéd, budapesti kir. itélő táblai biró. Budapesten 1881. Kiadja Pfeifer Ferdinand.

Szerző már korábbi munkájában *A büntető eljárás a jövedéki kihágások tárgyában 1878.* eloszlatni igyekezett azon homályokat, melyek a jövedéki kihágás tárgyában követendő eljárást köztudomás szerint környezik. Most jelzett munkájában azon törekvést találjuk, hogy a még fenmaradt kételyeket teljesen eloszlassa.

Nem csekély feladat a jövedéki kihágások tömkelegében eligazodni és ennél még nehezebb, irodalom hiányában azokat tudományos alapra fektetni. Szerzőnek e feladat megoldása sikerült.

Az ujabb műnek első füzete a jövedéki kihágások általános elveit 27 szakaszban tárgyalja. Terjedelmesen ismerteti szerző a jövedéki kihágások jogtörténetét, irodalmát, segédtanulmányait és forrásait, sikerrel fejtegeti a jövedéki kihágások büntető jogtanának feladatát, fogalmát, termé-

* Hasonló elismeréssel szólottak hallgatói a nemrég elhunyt BRUNS előadásáról.

szetét és osztályozását, a 10. és a következő szakaszokban a beszámitás elveiről, a felbujtásról, tettesről, részességről, büntetésekről, enyhitő és sulyositó körülményekről, a kezességről, a büntető eljárástól való elállásról, a büntetés végrehajtásáról, annak elengedéséről és elévüléséről értekezik.

Szerző e munka megirásával szerzett érdemeinek elismerése mellett utalnunk kell azon hiányokra, melyek az általános büntetőjog elveitől való eltérésben állanak. Elismerjük azt, hogy a még érvényben lévő harminczadi rendszabályok, sőt az utóbbi évtizedben hozott pénzügyi törvények oly jogi intézkedéseket felvettek, melyek már évtizedek óta a régiségek lomtárába valók, de e körülmény szerző mentségére nem szolgálhat, mert tudomással bir arról, hogy a judicatura a jövedéki kihágásoknál ez elavult elvektől rég eltérvén, a modern büntetőjogi elveknek érvényt szerzett, s fogja ezt tehetni kivált most, büntetőtörvénykönyvünk alapján. Állitásunk indokolásául felhozzuk csak a kisérletnek általa adott meghatározását, mely igy szól: «Kisérlet alatt pedig érteni kell azon cselekményeket és mulasztásokat, melyek alkalmasak s előkészitésül szolgálhatnak valamely jövedéki kihágás véghezvitelére s a véletlen vagy a tettestől nem függő körülmény szolgált akadályul a czélba vett eredmény meghiusulásában.»

E fogalom-meghatározás két lényeges hibában szenved, ugyanis először abban, hogy a kisérletet mulasztás által is elkövethetőnek mondja, holott az ugynevezett mulasztás által elkövetett commissiv delictumok a jövedéki kihágásoknál nem képzelhetők; a szorosan vett mulasztás által elkövetett cselekményeknél pedig kisérlet nem létezik, és hogy a jövedéki kihágásoknál már magában véve a mulasztás, bevégzett kihágást képez; a második hiánya pedig az, hogy a kisérlet tényálladékának megállapitásához nem elegendő, miszerint a cselekmény a jövedéki kihágás végtelenül és előkészitésül szolgálhasson, hanem szükséges, hogy a jövedéki kihágás tényleg megkezdetett legyen; szerzőnek a kisérletről adott definitója az előkészületi, de nem a kisérleti stadiumot adja.

Feszültséggel várjuk a következő füzeteket és fentartjuk a beható birálatot a mű teljes megjelenésére.

Helmbacher Nándor,
kir. alügyész.

Külföldi jogélet.

A franczia senatus bizottsága befejezte munkálatát a birósági reform tárgyában és *Bérenger* előadó beterjesztette az indokolt törvényjavaslatot, mely sokban eltér a képviselőház által elfogadott javaslattól.

Az eredeti javaslatnak sarkpontjait, ugyanis: hogy a főtörvényszékek és törvényszékek elnökei csak öt évre neveztetnek ki; hogy amazok tanácsszervezete a törvényben, emezeké a törvényben kijelölt alapon rendeletileg megállapittassék; hogy a törvény kihirdetésétől egy éven belül az összes főtörvényszéki és törvényszéki személyzet ehhez képest organisáltatik, mely alkalommal elbocsátott birák aranyos nyugdijt kapnak, és hogy biróvá oly jogi licentiatus is kineveztethessék, ki a kétévi ügyvédjelölti gyakorlattal nem bir, ha öt évig avoué vagy közjegyző, vagy két évig békebiro vagy megyei (prefekturai) tanácsos volt: mint a birói elmozdithatlansággal és helyes szervezettel ellenkező intézkedéseket, a senatus bizottsága elvetette. Továbbá módositotta a fizetések szabályzatát. Ellenben változatlanul elfogadta azon elsőfoku törvényszékek eltörlését, melyek 150 végtárgyalásra került polgári pernél 3 kereskedelmi vagy büntető [correctionell] per egy polgárinak számitandó csekélyebb ügyforgalommal birnak. *Elfogadta az agg birák kényszerü nyugdijaztathatásának eltörlését, mi helyett csak a szolgálatképtelenné vált birák lesznek nyugdijazhatok, ha azt a semmitőszék polgári osztálya véleményezi. Elfogadta, hogy a birósági testületeknek és a nevükben szóló bíráknak minden politikai manifestatio, adresse, csatlakozási nyilatkozat vagy bármely nyilvános tüntetés, a bíráknak pedig a kormányalkat vagy elv elleni minden nyilvános ellenséges tüntetés megtiltatik. Elfogadta továbbá Jules Simon ellenjavaslatának több pontját: a sajtó- és politikai vétségek esküdtszékek elé utasitását,* a meghagyást, hogy egy év alatt javaslat terjesztessék elő *a békebirák és esküdtszékek uj szervezéséről; vizsgáló biró kizárását correctionell ügyben is az itélő tanácsból.* Ellenben *a pótbirákat* csak a *vizsgáló birói functiotol fosztja meg*, a juryt correctionell ügyben nem igényli s a *kinevezési candidatiót külön törvénynek tartja fen.* Az érdekes indokolás egyes részleteire visszatérünk.

Az angol jogászközönséget még mindig mozgásban tartja azon rendelet, mely a common pleas és exchequer elnökségét eltörölve, egységes common-law osztályt létesitett a központi high courtnál. James Stephen biró, az ismert világhirü iró és reformer, ujabb érvekkel támadta meg azon intézkedést (XIX. Century, 1881. januári füzet), mig mások a kormány mellett ez érvek ellen szólaltak fel (Law-Magazine and Review, 1881. februári füzet) és igy irodalmilag előkészitették a kérdés küszöbön levő parliamenti megvitatását. Stephen érvei közül a következőket emlitjük meg.

A reform, ugymond, meggátolja azt, hogy kormányváltozáskor a cabinet jogásztagjai, az attorney general és solicitor general szokás szerint elsőfoku birói hivatalt vállaljanak, mert az elnökségnél alsóbb rendüt nem fognak elfogadni. Pedig ép az elsőfoku bíróságnál, hol esküdtekkel, tanukkal stb. érintkezni kell, kivánatos ily jogász alkalmazása, ki a világ embere, mert kormányhivatalába a hires ügyvédek sorából került, és ki politikai jogigazgatásában bizonyos népszerü érzelmeket sajátitott el.

Erre azt felelték liberális oldalról, hogy a nevezett kormánytagok, kik a parliamenti discussióra s a kormány perbeli képviseletére hivatvák, *a legügyesebb ügyvédekből vétetnek ugyan, de ezek ritkán tudos jogászok, már pedig az első-birósági elnöknél a fő, hogy nagyobb jogismerete folytán ő vezesse az ügyvédeket stb., nem megforditva,* mi a birói tekintélyt aláásná. *A politikai érzelmek átplántálása a magistraturába,* a mint p. o. a boldogult lord chief baron Kelly azokat minden évben a Lord Mayor banketen *conservativ* irányu beszédjében szokta nyilvánitani, épen *nem emeli a biroba helyezett bizalmat és tiszteletet.* Stephen további érve, hogy az *ügyek és az eljárás különbözése* igénylik a különféle osztályok fentartását, hogy már az 1873. reform tulment az uniformálásban a helyes határon, és attól tarthatni, hogy végre a *common law és chancery osztály* is egyesittethetnék, holott amazok különbözése olyan, mint p. o. *a sebész és belgyogyászé.*

Erre azonban helyesen jegyezték meg, hogy most már az *action at law és equity ügyek elválasztása tényleg el van ejtve*, hogy öt év óta *a chancery division is itél szerződési és kártéritési perekben, kihallgat tanukat stb. s a különbség csak az, hogy nem itél esküdtszékkel*, melyet azonban most a common law osztályban is sokszor mellőznek közös egyetértéssel a peres felek; 1880-ban p. o. *600 ügyben* a kanczellári osztályban is nyilt ülésben *tanuhallgatás*, sokszor cross-examination (keresztvallatás) és a bizonyitás szabályainak oly vitatása fordult elő, mint akár a Nisi Priusban, hol egy common law biró és esküdtek itélnek. Igaz, hogy az eljárást teljesen egységessé nem tehetni p. o. a kanczellári bíróság egyik főteendőjére, equity-tulajdoni (fideicommissum-féle), alapitványi hagyaték-kezelési stb. ügyekre (law of trusts) nézve és egyéb perek tekintetében. De azért mégis *helytelen a jogász-specialistákhoz ragaszkodni*, mert nemcsak felebbviteli birónál kivánatos az egész jog áttekintése, hanem az elsőfokunál is.

Főbaja a reformnak, folytatja Stephen, hogy a *kanczellári „egyes-birói rendszer" kiterjesztésére, ezzel a polgári perbeli jury elejtésére, vagy az also biró tekintélyének megsemmisitésére fog vezetni.* Egészen más a felebbvitel formája és lényege chancery vagy law biró ellenében, amott egy birótól háromhoz megy *az ügy ujabb meghallgatás végett (re-*

trial), emitt egy birótól a hármas tanácshoz megy *az* esetleges *ujabb alsóbirósági esküdtszéki tárgyalás elrendelése végett*, mert az első jury a vezető egyes biró által *téves jogi kitanitást* kapott a *bizonyitás* tekintetében.

Erre ismét azt felelték, hogy a court of appeal a kancellári birónak is rendelhet ujabb tárgyalást, ha p. o. roszul alkalmazta a bizonyitási szabályokat, nem hallgatott ki tanukat; másrészt a court of appeal a chancery divisiontól jövő perben sem tart rendszerint ujabb tárgyalást, nem hallgatja meg ujra a tanukat, miért a ténykérdésre alapitott felebbvitel igen ritkán sikeres (1880-ban p. o. Lincolns Inn Courttól 19 felebbezés közül 15 elvettetett, 4 sikerült, közülök *egy* ténykérdés alapján.) Tehát csak azon *anomaliát kellene megszüntetni, hogy a common law bíróságnál most az esküdteket egy biro csak a ténykérdésben vezeti, a helyett hogy (esetleg társaival) a jogkérdést is egyidejüleg eldöntené*, és hogy a felebbvitel uj esküdtszéki tárgyalás elrendelése végett ezen biró tárgyalása ellen birótársainak collegiumához (Court in *Banc*, Sitting in Banc) vagyis ugyanazon bíróság egy osztályához (division és nem a felebbviteli bírósághoz (court of appeal) megy. Az 1876. Appellate Jurisdiction Act erre nézve módositandó és a lords justices of appeal, az uj esküdtszéki trial elrendelésének jogával felruházandók lennének. I:az, hogy a valódi tényállás, az első tárgyalás és bizonyitás vezetésének *előadására szükséges az illető egyes birónak jelenléte, de ez közlekedhetnék a felső bírósággal is;* ez előtt is referálhatna hitelesitett stenogramm hiányában. Igy a division itélése elesnék, mint a chanceryban, hol az egyes-biró mindig ad igazolványt, hogy társai meghallgatását itélete ellenében a lordok házához felebbezése előtt szükségtelennek tartja, ha ez iránt itt kérdés támasztatik.

Attól tartanak azonban, hogy a common law egyes-birája csak mintegy a felebbviteli biró reporterjévé válnék igy, miután sem tényt, sem jogot nem döntene el végleg, ha az uj jury rendelése sem tartatnék fen végkép a common law court osztályának. Anomalia ugyis már a mostani törvénykezésben, hogy a kancellári osztályban egyes-biró bármi fontos ügyben elvonási, biztositási stb. rendeletet hozhat, mig a köztörvényi osztályban a mandamus, injunction stb. rendeletei a divisionnak, collegiumnak vannak fentartva.

Ez aggályokkal szemben ismét arra utalnak, hogy a common law egyes-birája a jury első elrendelése iránt elég nagy s époly fontos hatáskörrel bir, mint a kancellári egyes-biró a maga eltérő ügykörében, a fenti elejtendő kivételekkel.

A common law court *hármas* tanácsának megmaradna azonfelül *végleges felebbviteli jurisdiktiója*, melyet most is (csakhogy csőd- és tengerjogi ügyben egy biró személyében) gyakorol az alsó bíróságok felett, minők a járásbíróságok (county courts csődökben korlátlan, tengeri jogi s egyéb ügyekben korlátolt hatáskörrel), a békebirói testületek (quarterly sessions) stb. Ugyanis nem volt eddig sem panasz a miatt, hogy e minőségben a *további felebbvitelt* a court of appealra *megtagadhatta*, valamint ez specifikált esetekben megtagadhatja a felebbvitelt a lordok házára.

Csak mint *közbeeső appellatorium* nem vált be a court division az 1873. reform óta, mert egy felesleges instantiával hátráltatja az ügyek lebonyolitását, *mi minden másodfoku forum természetében fekszik.*

Ezen segiteni lehet, ha a division of court eltöröltetik.

Stephen javaslata ellenben tiszta, bár tagadott reaktio. *Ő el akarja töröltetni a court of appealt* s e helyett az *elsőfoku bíróság tagjai kisorsolnának változó felebbviteli tanácsokat* (appellate bench) a maguk sorából, a birák tehát teljesen egyenlők volnának (csak a chancellort, master of the rollst és court ot divorce elnökét nem érinti). Ez a birák előnyére lehetne, de a közérdek hátrányára tényleg visszaállitaná az 1873. előtti exchequer court-féle apellatoriumot, melynek eltörlése a legüdvösebb, a legnagyobb élő jogászok által sürgetett reform volt, miután teljesen garantia nélkülinek bizonyult oly felső instantia, melynek tagjai felváltva egymás felett s alatt itéltek.

A kormány e helyett egész *külön felebbviteli birákat akar creálni külön qualifikatióval (két évi elsőfoku biráskodás), magasabb fizetéssel, az assises circuit aluli felmentéssel: tehát continentalis rendszert.*

Dr. Dell'Adami Rezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A prdts 113. §-a igényperben.

Egy érdekes jogi kérdés merült fel e napokban a pozsonyi járásbiróság előtt.

A. Zs. pozsonyi lakos tulajdoni igénykeresetet inditván a pozsonyi járásbiróságnál, az ezen kereset tárgyalására kitüzött határnapon egyik fél sem jelent meg, miért is az ügy végzésileg megszüntnek nyilvánittatott. Rövid idő mulva az egyik foglaltató árverési kérvényt nyujtott be s az árverés tényleg el is rendeltetett; az árverést elrendelő végzés ellen az igénylő semmiségi panasz jogorvoslatával élt, mely azonban a semmitőszék által elutasittatott.

Az ügy ezen stádiumában a foglaltató az árverés ujabbi elrendelése iránt, az igénylő felperes ügyvédje pedig oly értelmü kérvényt adott be az eljáró járásbirósághoz, miszerint a mindkét fél meg nem jelenése folytán megszüntnek nyilvánitott s a sommás eljárásban szokásos ujabb kérelmezésig irattárba elhelyezett igényper ujbóli felvételére határnapot tüzzön ki. — Kérdés most már, vajon az első alkalommal kellő időben meginditott igénykereset tárgyalására vagy pedig az árverés megtartására tüzendő-e ki határnap.

B. K.

A prdts 113. §-ának értelmezése körül több izben hozott megegyező (teljes- és nem-teljesülési semmitőszéki határozatok (lásd *Dtár* II. e. k. 185; I. és II. n. k. 137 stb.) és azok alapján fejlődott általános gyakorlat értelmében oly esetekben, midőn a per a felek meg nem jelenése miatt megszüntnek nyilvánittatott, a per ujra felvétele nem perujitási kereset, hanem egyszerü kérvény utján eszközlendő.

Tudvalevő, miszerint a per meginditása, a kereset benyujtása magában véve igen lényeges perjogi tény, mely szétágazó és nagyfontosságu *magánjogi* hatásokkal is jár. A 113. §. szerint a meg nem jelenés nem semmisiti meg ezen jogi tényt, hanem a meg nem jelenés tisztán alakjogi és pedig lényegében kölcsönös egyetértéssel kért halasztást képez; tehát a prdts által megengedett perjogi különleges alakzat, a mely a közönséges közös halasztási kérelemtől csak annyiban különbözik, hogy amannál a felek vagy közösen meghatározzák előre a halasztás fix határidejét, vagy a bíróra bizzák azt, ennél pedig a felek a törvény fictiója szerint bizonytalan időre kérik az ügyet elhalasztani olyképen, hogy a halasztás határidejének megszabása mindegyik fél joga; fenmaradván mindegyik félnek azon jog, hogy bármikor a per ujra felvételét, illetve az ügy folytatólagos tárgyalását kérhesse.

Ez levén a prdts 113. §-ának elfogadott értelme, a prdts 463—474. §§-ai semmi támpontot sem nyujtanak arra, hogy az igényperekre nézve különbség teendő. Az igényperben a foglaltató fél alperesként szerepelvén, az ellenkező felfogás oda vezetne, hogy azon tény alapján, hogy egyik fél sem jelent meg (a mi rendszerint a felek előzetes kölcsönös megállapodásának eredménye) az egyik fél pervesztessé, a másik fél pedig pernyertessé lenne. Eltekintve a betűszerinti magyarázattól, arra nézve megfogható érv alig hozható fel, hogy alperes azért, mert a kitüzött tárgyalásnál meg nem jelent, feltétlenül pernyertessé legyen, valamint arra sem, mikép ugyanazon mulasztás az egyik peres félre nézve jogfosztást, a másikra nézve előnyt eredményezzen. Ennélfogva nézetünk az, hogy a felvetett esetben az igényper tárgyalására ujbóli határnap tüzendő.

Szerk.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

A kiadó-hivatal.

Felelős szerkesztő: Dr. Dárdai Sándor (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: Dr. Fayer László (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 15. SZ. Budapest, 1881. április 8.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Polgári házasság. Sztehló Kornél ügyvédtől. — A jogi oktatás Németországban. Dr. Nagy Dezsőtől. — Jogirodalom. Dr. Révai Lajos ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: Adalék az uj perrendtartás javaslatához. Csorba Károly kir. alügyésztől. — A minősitett anyagi bünpártolás viszonya az orgazdasághoz. Dr. Barna Ignácztól. — Az «összefüggés hiánya» a forgatmánynál. Dr. Stern Miksa budapesti ügyvédtől.

MELLÉKLETEK: Törvénytervezet a polgári házasságról. Készitette: Dr. Kováts Gyula budapesti ügyvéd. — Curiai határozatok.

Polgári házasság.

II.*

Felette megkönnyiti nekünk az előttünk fekvő javaslat az általánosan kötelező polgári házasság szükségességének indokolását, mert mindazon indokok, melyeket a javaslat az izraelita-keresztény pót polgári házasság mellett felhoz, még inkább szólanak az általánosan kötelező polg. házasság mellett. És ha valahol a világon érdemelnek ez indokok figyelmet, ugy nálunk azt bizonyosan megérdemlik.

Mert nincs a föld civilizált részében ország, hol a házassági jog annyira össze-vissza van kuszálva mint nálunk. Van nálunk kánoni jog és szentszéki peres eljárás, melyet senki sem ösmer, csak a papok; van görög-keleti és görög-egyesült egyházi jog, melyet még kevesebben ösmernek; van a magyarországi protestánsoknak egy elavult házassági patensük, melynek szabványait a törvénykezési gyakorlat régen hatályon kivül helyezte; van az erdélyi helvét hitvallásuaknak, az ágostai hitvallásuaknak és az unitariusoknak külön-külön házassági joguk, a melyet Magyarországon csak azon hiréből ösmernek, hogy ott jó pénzért könnyü és gyors az elválás; van a zsidóknak egy kanczelláriai rendeletük, mely a magyar törvényhozás által meg nem erősittetvén, magvában érvénytelen, s még van a zsidóknak a talmudjok, melynek a házassági jogáról a magyar bíróságoknak fogalmuk sincs, és ez általános zürzavar felett uralkodik egy laza törvénykezési gyakorlat, mely a házassági válóperekben az itélethozatalt tiszta blanquette-munkának tekinti, s melynek fő- és egyedüli alapelve az, *hogy a ki Magyarországon el akar válni, az térjen át.*

Hire terjedvén, hogy a miniszteriumban házassági törvény készül, minden gondolkodó ember, a ki ezt a zürzavart látja, erősen azt hitte, hogy a törvényjavaslat, ha nem is lesz a legliberalisabb, ezen zürzavarban fog akarni rendet csinálni, s hogy a kormány, ha nem meri az általánosan kötelező polgári házasságot behozni, mégis annyira a mennyire rendezni fogja ezt a zürzavart egy oly törvény által, mely az ország minden lakosainak házassági jogára ki fog terjeszkedni. És ime mit tesz a kormány? Arról az egy speciális esetről, midőn keresztény akar zsidóval egybekelni, gondoskodik csak, ezen egy specialis esetre kidolgoz nagy minutiositással egy egész törvényt, a nagy zürzavart pedig nem hogy rendezné, de a már létező kilencz házassági jogot még egy tizedikkel szaporitja.

Nagyon nehezen fogja elhárithatni magáról a kormány azon vádat, hogy ezt csak azért tette, hogy valamit tenni látszassék.

* Az előbbi közleményt l. mult heti számunkban. Szerk.

Ha a kormánynak olyannyira szivén fekszik az ezen állapotok által megzavart közerkölcsiség, akkor mindenek előtt a házasság felbonthatóságának kérdését kellett volna rendeznie általánosan kötelező törvény által. Már a *Jogtud. Közlöny* f. é. 12. számában közzétett czikkemben kimutattam, hogy a házasság felbonthatósága kérdésének rendezése nálunk még égetőbb szükség mint magának a polgari házasságnak behozatala. Ezen kérdést mielőbb rendezni kell, vagy liberalis vagy reactionarius irányban. Vagy azt mondja ki a törvény, hogy minden házasság bizonyos feltételek mellett felbontható, a mit csak az általánosan kötelező polgári házasság behozatala által tehet meg, vagy jelentse ki a törvény, hogy az 1868. évi 53. törvényczikk 8. §-a, mely szerint az áttért minden cselekvényei azon egyház tanai szerint itélendők meg, a melybe az illető áttért, azon esetben, midőn a házasság megkötéséről vagy felbontásáról van szó, nem alkalmazható. Az ilyen törvényrendelkezés persze csak az áttérési botrányt és ennek a közerkölcsiségre hátrányos befolyását szüntetné meg, *de nem szüntetné meg a vadházasságok számát*, sőt előreláthatólag ezeket még inkább szaporitaná, még pedig a vadházasságok legrosszabbik faját, azt, mely házasságtöréssel párosul, ennek pedig a közerkölcsiségre még károsabb kihatása van mint az áttérésnek.

Akárhogy vélekedjünk tehát a házasság felbonthatóságának kérdéséről, bizonyos az, hogy a felbonthatlansági tannak gyakorlati alkalmazása alatt szenvedő közerkölcsiség csak az általánosan kötelező polgári házasság behozatala által védhető meg.

Az általánosan kötelező polgári házasság szükségességének indokolásánál nem mulaszthatjuk el még egy fontos politikai érvről megemlékezni, mely már a lapokban is hangoztatva lett, *a magyar nemzet számereje fokozásának szükségességéről.* Kétségtelen ugyanis az, hogy a hol a házasságra lépés egyfelől és a szerencsétlen és ennélfogva meddő házasságok felbontása másfelől megkönnyittetik, ott a törvényes házasságban élők és ezzel a törvényes gyermekek száma is nagyobb lesz. Statisztikailag bebizonyitott tény továbbá az is, hogy a törvénytelen gyermekek között a halálozási arány a legkedvezőtlenebb. Bizonyos tehát az, hogy a cœlibatus és a felbonthatlansági tan uralma a házasságok és a törvényes gyermekek számát csökkentik és a törvénytelen gyermekek számát szaporitják. Egy nemzet pedig, mely magára hagyva és elszigetelvé áll a népek zajló tengerében, melynek népesedési viszonyai mint az utolsó népszámlálás kimutatta, 10 év alatt határozott pangást tanusitanak, saját lételének komoly veszélyeztetése nélkül nem türheti azon káros tényezőket, melyek számerejét, habár csak részben is csökkentik, és sürgős kötelességének tartozik tekinteni ezen káros tényezők megszüntetését.

Hogy ezt csak az általánosan kötelező polgári házasság behozatala és ezzel a házassági ügy végleges rendezése által érhetjük el, ezt hangsulyozni a mondottak után felesleges.**

Sztehló Kornél.

** A hely szüke ezen közleményeknek egész terjedelemben való felvételét meg nem engedvén, a javaslat részleteinek birálata önálló röpiratban fog megjelenni. Sz—ó.

A jogi oktatás Németországban.

II.

Hogy a német jogi oktatás terén mily hanyatlás mutatkozik, szomoru bizonyságul szolgál a repetitoriumok, practicumok és a seminariumi oktatás rohamos hanyatlása. Bizonyos bágyadtság tapasztalható; a tanuló ifjuság nem igen frequentálja őket, a tanárok pedig lanyhán kezelik. Több tanárjával a berlini jogi karnak beszélgetvén, midőn a jogi seminariumot mint a német egyetemek egyik legkitünőbb intézményét emlitém, bizonyos resignatióval mondták, hogy bizony nem sokat ér az mostanság. Efféle nyilatkozatok annál inkább megleptek, mert többoldalu tapasztalataim nyomán meg vagyok győződve, hogy a seminariumok intézménye a sikeres jogi oktatás nélkülözhetlen feltétele, a miben a párisi jogi iskola tanárainak nyilatkozatai, továbbá ugyanazon érdemes kar egyhangu határozata, mely szerint a franczia jogi oktatás reformálásánál a német seminariumok utánzását tüzte ki első feladatul, csak még jobban megerősitett. Hol van tehát a hiba? E nem csekély érdekkel és fontossággal biró kérdés előtt állottam.

Bruns halálával a berlini jogi seminarium római-jogi szakasza beszüntettetvén, minden oldalról a *Brunner* vezetése alatt álló *germánjogi* osztály gyakorlatainak látogatása mint a legjobb ajánltatott. Az ember bizonyos illusióval lép be a terembe, a hol kivált előttünk magyarok előtt oly ritka látvány kinálkozik: tanárt és tanitványt barátságos bizalmas körben együtt dolgozni látni. E czélra az egyetemi könyvtár épületében egy külön terem van fentartva, köröskörül könyvszekrények, a legkülönfélébb törvénygyüjtemények, glossák, szótárak, alapvető tudományos munkák gazdag gyüjteményével. Egy szépen rendezett jogi laboratoriumnak volna az nevezhető, hol a tanulónak módjában van a tudományos kutatás és munkálkodás alphájával: a forrásokkal és azok mikénti felhasználásával megismerkedni és magának abban szükséges jártasságot szerezni. E félévben az «Edicta regum Longobardorum» képezte a feldolgozandó anyagot. Minden tanuló sorban olvas egy §-t, azt leforditja, magyarázza, nehezebb constructióknál a glossát, nehezebb szavaknál a szótárt ütik fel. Mindegyik tanuló vállalkozik egy-egy nehezebb kérdés irásbeli feldolgozására, mint pl. «Házasságkötés a longobárd jog szerint», a mely munkának tisztán forrástanulmányon kell alapulnia. E munka a collegium előtt szerző által felolvastatván, mind a tanár mind a hallgatók megteszik reá megjegyzésüket. Hogy e módszer mily kitünő szellemi gymnastica, azt hiszem szükségtelen bővebben fejtegetnem; legfőbb érdeme azonban az egyenes forrástanulmányokra való utalásból áll. Ez az, a mi jogi oktatásunknál Magyarországon teljesen hiányzik és a mi egy egészséges nemzeti jogtudomány kifejlődésének legnagyobb, mondhatnánk legyőzhetetlen akadályát képezi. A mi jogászaink 99 %-a Justinian corpus juris-át soha nem látta, és azt hiszi, hogy a római jogot nem Gaius, Paulus stb. hanem Hoffmann, Vécsey vagy Bozóky irták, hogy ez utóbb nevezett szerzők vagy legfelebb *Puchta* és *Mackeldey* könyvei képezik a római jog végforrását. Minek természetes következménye, hogy mindent csak másod, azaz német kézből meritünk még az irodalom terén is; oly figyelemre méltó körülmény, melynek első sorban köszönhetjük jogtudományunk és jogi nyelvünk ijesztő mérvben elharapózott germanisatióját.

Mindamellett is nem tartom kivánatosnak egy ily jogi seminárium kizárólag oly irányban való vezetését, mint a hogy ezt *Brunner*-nél láttam. Az egészen bizonyos középkori scholasticus jelleg vonul végig. Nézetünk szerint nem volna szabad tovább menni, mint a tanulókat bevezetni a módszerbe, mely szerint a tudományos kutatás üzendő. De azt tenni, mint láttam, hogy a teljes féléven át a longobárd királyok edictumait casuistice magyarázzák, homlokegyenest ellenkezik a czéllal. Bármennyire tiszteletreméltók és szépek is azon jogi emlékek de annyira még sem érdemesek, hogy a tanulók egy teljes féléven keresztül kizárólag velök foglalkoztassanak. Csekély, majdnem semmi praktikus értéköknél fogva végre is fárasztókká válnak a tanulóra nézve, s a törekvő, kitartó ifjuban a figyelmet a jog legbővebb forrásától az élettől, hamis irányba ódon pergamentek s az azokban olvasható érthetetlen szavu és constructióju törvények casuisticája felé terelik, minek természetes következménye a folyó jogi élettől való elzárkozás s a gyakorlati érzék teljes eltompulása. Ez a nagy hiány érezhető legtöbb tanár előadásában is, s nagyrészt a német jogi irodalomban. Ez az oka, hogy az élő legnagyobb államférfiu Bismarck legujabban oly lenézőleg bánik a német jog- és államtudománynyal s annak épen nem értéktelen kivivott eredményeivel.

E körülménynek kimaradhatatlan visszahatása volt a német jogi oktatásra is. A német, kivált porosz practicusok minél kevesebb sulyt fektetnek rája; bizonyos elhagyatottság ólomsulya alatt görnyed az intézmény. E helytelen politika miatt emelkedtek ugyan egyes éles sőt elkeseredett hangok a legtekintélyesebb tudósok (Goldschmidt, Gneist) részéről, az ügynek azonban csak inkább ártottak mint használtak. Két ellenséges tábor támadt, a theoretikusok és practicusoké. A kettő közti éles ellentét sohasem nyilatkozott talán eclantasabbul mint ép ez alkalommal. A dolog pártkérdéssé fajult, a practicusok győztek, a levert theoretikusok bizonyos apathiába estek. Én részemről e körülményben vélem a német jogi oktatásban észlelhető retrográd irány okát feltalálhatni.

Hogy véleményemet igazolhassam, azt hiszem nem lesz érdektelen a magyar jogászközönségre e vitával közelebbről megismerkedni, annyival inkább mert a legszorosabb összefüggésben van Németország legujabb igazságügyi törvényhozásával, főleg az uj birósági és ügyvédi szervezettel és a szóbeli eljárás behozatalával. Átöleli e kérdés a vizsgarendszert, a joggyakornokságot, annak módozatait és tartamát, mely utóbbi minálunk is — minden igazi ok nélkül — oly nagy fontosságu discussiók tárgyát képezé és képezi. Annyival tanulságosabb lehet pedig reánk nézve az egész, mert mi is talán nem sokára Németországéhoz hasonló változásnak, a szóbeli eljárás bahozatalának nézünk elébe.

Dr. Nagy Dezső.

Jogirodalom.

Dr. BUNZL KÁROLY: *Material zu einem Cheque-Gesetz-Entwurf* Bécs 1880. Manz 8.-r. 44 lap. Ára 50 kr.*

III.

13. «Ha eltérés mutatkozik a betükkel és számokkal kifejezett azon összeg között, melyről a cheque szól, alkalmazandó-e a váltótörvény 5-ik (magyar vt. szerint 4-ik) czikke, melynek értelmében a betükkel kiirt összeg érvényes, vagy más intézkedés?» A törvény ezen rendelkezése a chequere ép ugy alkalmazandó, mint a váltóra, a mennyiben e részben törvényes intézkedés szüksége egyáltalában fenforogna.

14. «Felveendő-e oly intézkedés, mely a kiállitás helyét, évét, hónapját és napját (magyar vt. 3. §. 8. sz.) a cheque kibocsátója által rávezettetni rendeli?» Az 1874. febr. 19-ikéről kelt franczia törvény ily intézkedést tartalmaz, annak recipiálását szerző azonban nem ajánlja, mert az csak illetéki szempontokra, tehát fiscalis érdekekre vezethető vissza és a forgalom nehezitésére szolgálna, mert az intézvényezett a cheque beváltása előtt a kézirásokat összehasonlitani kénytelenülne, a mi olykor nagy nehézség-

* Az előbbi közleményeket l. a 11. és 12. számokban.

gel járna, aggály esetében pedig a cheque visszautasitását vonná maga után. Francziaországban különben a cheque nemcsak bankra vagy bankárra, hanem bármely személyre bocsátható ki, visszaéléseknek tehát tágabb tere nyilik.

15. «Felveendő-e oly intézkedés, mely szerint a cheque egyik helyről a másikra és ugyanazon helyre intézvényeztethessék?" Az előbbeniek nálunk a gyakorlati életben nem fordulnak elő; a mint tehát azok kizárása a törvényből nem volna indokolható, ép oly szükségtelen külön törvényes intézkedés azok megengedhetőségét illetőleg.

16. «Büntetéssel sujtandó-e a kibocsátási idő ki nem töltése, vagy egy későbbi kelet reávezetése, vagy a kibocsátás helyének hiánya?» Szerző ily intézkedést fölöslegesnek tart, mert ily hiányos cheque nem cheque, a kérdés tehát ismét csak fiscalis szempontokra vezetendő vissza.

17. «Ha igen, ki tekintendő büntetendőnek?» Erre a 16.-tal meg van adva a felelet.

18. «Tartozik-e az intézvényezett a chequet beváltani és mik a be nem váltás jogkövetkezményei?» A hol a bankár részéről ily beváltási kötelezettség fenforog, ott ő már általános jogelvek szerint is tartozik a kibocsátónak kártérítéssel minden ezen mulasztásból származott kárért; ellenben a cheque birtokosának ezen nemfizetésből az intézvényezett ellenében semmiféle jogai nem származhatnak, mivel vele jogviszonyban nem áll.

19. «Köteles-e a cheque birtokosa részfizetéseket elfogadni?» A mig a chequeügylet bankokra és bankárokra szorittatik, addig ily eset alig jöhet elő, mert ily részfizetés ezek részéről csak akkor ajánltatnék, ha a meglevő fedezet a teljes beváltásra nem elegendő. Ily esetben azonban szokásos a cheque beváltását elégtelen fedezet okából visszautasitani, külön törvényes intézkedés szüksége fen nem forog tehát.

20. «Érvénytelennek nyilvánitható-e a cheque annak kibocsátója által, és ha igen, mely időn belül?» Ez szerző szerint csak az intézvényezettel szemben, de nem egyuttal a cheque birtokosával szemben lehetséges; utóbbinak jogában áll a chequet fizeté végett bemutatni és nemfizetés esetére a kibocsátó ellen törvényes uton fellépni. Az intézvényezettnek azonban nem áll jogában ily érvénytelennek való nyilvánitás után a chequet beváltani, ily értelemben a cheque a bemutatás által bármikor érvénytelenithető.

21. «Milyen joghatálylyal bir a kibocsátó csődje vagy halála az általa kibocsátott chequere?» Csőd esetében szerző szerint a cheque birtokosa az 1868-ik évi csődrendtartás 3. §-a szerint csak azon összeg erejéig birna visszatartási joggal, mely részére a csődtömegből hányadképen kijárt volna; a többit a csődtömegbe visszaadni tartozik. Az intézvényezett ellenben, a ki a csőd nyitása után egy előzőleg kibocsátott chequet beváltott, annak értékét csak akkor tartozik a csődtömegbe befizetni, — feltéve, hogy az a cheque birtokosa részéről nem történt — ha a tömeg képviseselete beigazolja azt, miszerint az intézvényezett a cheque beváltásakor a csőd nyitásáról már tudomással birt vagy birnia kellett. Halál által az elvállalt kötelezettségek rendszerint el nem enyésznek, az intézvényezett tehát mindaddig köteles a chequet beváltani, mig az az elhunyt jogutódai által nem érvénytelenittetik. Nemfizetés esetében a cheque birtokosa a kibocsátó jogutódai ellen ép ugy fordulhat, mint maga a kibocsátó ellen.

22. «Milyen intézkedés teendő a rendelvényes tekintetében? Szólhat-e a cheque rendeletre, névre vagy áthozóra?»

23. «Forgatható-e a cheque?»

24. «Megengedhető-e az üres hátirat?» A rendelvényes tekintetében jelenleg a következő formák szokásosak:» fizessen ön N.-nek», «fizessen ön N. N. rendeletére», «fizessen ön saját magamnak», «fizessön Ön rendeletemre,» «fizessen ön az áthozónak.» Mindezek törvény utján sanctionálhatók; ép ugy forgathatóknak nyilvánitandók a határozott névre vagy rendeletre szóló chequek még azon esetre is, ha a kibocsátó nem kereskedő. Megesik, hogy az áthozóra szóló chequek is üres hátirattal lát tatnak el; ez azonban csak a forgató szavatosságát óhajtja megállapitani, törvényes intézkedés szüksége pedig egyáltalában fen nem forog. Az üres hátirat megengedhetősége az uralgó gyakorlatnak megfelel.

25. «Alkalmazandókna': nyilvánitandók-e a forgatmányra a váltótörvény III. czimének (magy. vt. III. rész III. czim 8—15. §§.) rendelkezései?» Szerző a vt. 11—13. §§. (magyar vt. 10. 11. §§.), de a 36. §. (magy. vt. 36. §.) alkalmazását is tekintet nélkül arra, vajon a kibocsátó kereskedő-e vagy sem, tartja szükségesnek.

26. «Feltételül tüzendő-e a viszkereseti jog fentartására az óvás felvétele? és ha igen, alkalmazandók-e a váltótörvény idevágó §§-ai?» A válasz ezen kérdésre szoros összefüggésben áll a 12-ik pontra adott válaszszal. Az óvás a bemutatás igazolásának egyik meghatározott formája; a cheque birtokosa csak az intézvényezett részéről megtagadott fizetés esetén fordulhat a kibocsátó ellen. Tartozik tehát a chequet az intézvényezettnél bemutatni, mert ezen bemutatás előfeltétele a kibocsátó irányában viszkereseti jognak. Az elkésett bemutatás, mint már kifejtettük, a kibocsátót nem menti fel a fizetés alól, hacsak ezen késedelem folytán kára nem származott. Per esetére tehát a chequebirtokos a történt vagy megkisérlett bemutatást, a ki a bemutatás elmulasztása által a fizetés alól menekülni akar, az ezen mulasztás által okozott kárt, valamint a bemutatás késedelmes voltát igazolni tartozik.

Ezek szerint felperes részéről csak a bemutatás ténye, nem pedig annak időpontja levén igazolandó, elesik azon főindok, mely a kibocsátó elleni viszkereseti jogot az óvástételtől akarná függővé tenni; mert a bemutatás megtörténte óvás által vagy más módon is igazolható. Ellenben a forgató irányában a viszkereseti jog feltétlenül függővé teendő az idejekoráni bemutatás és szoros formáktól. Ezzel szemben tehát az óvástétel a viszkereti jog fentartására szabályul tüzendő. Az óvás a viszkereseti jog fentartására legkésőbb a bemutatási határidő utolsó napján volna felveendő, mert a váltótörvény által e részben kitüzött határidő könnyen a forgató szavatosságát vonná maga után, holott a kibocsátó a késedelmes bemutatás folytán viszkereseti kötelezettsége alól menekülne. A váltóóvás alakiságai itt is alkalmazhatók, ép ugy a kibocsátó és a forgatók értesitése a felvett óvásról.

27. «A viszkereseti jog és gyakorlásának feltételei tekintetében kiterjesztessenek-e a váltótörvény VIII. czimében (magy. vt. II. rész IX. czim) foglalt határozatok? A kereseti jog előfeltételei már fentebb tárgyaltattak; a törvényhozás feladata lesz megbirálni, vajon az ezen czimben foglalt határozatok pontról-pontra alkalmazandók-e? Világos továbbá, hogy a vt. 49. §-a szerint a cheque birtokosa is jogositva van keresetét, illetve viszkeresetét valamennyi kötelezett, vagy azok bármelyike vagy többje ellen szabad választása szerint intézni, a nélkül, hogy a be nem pereltek ellen követelési jogát elvesztené. Szerző azonban nem tartja ajánlhatónak a váltóeljárást a chequen alapuló jogügyletekre is kiterjeszteni. Ilyen per még alig fordult elő, és nehéz is volna ilyen eljárás mellett a kibocsátónak a néha igen bonyolult bizonyitást lehetségesiteni, hogy neki a bemutatás késedelmességéből kára támadt. Ellenben ajánlatos volna a cheque-ügyletekre nézve a sommás eljárás 500 frton felüli összegek tekintetében is, és a kereskedelmi biráskodás, tekintet nélkül arra, vajon az kereskedelmi ügyletnek tekinthető-e a felek bármelyikére nézve.

28. «Az elévülés és megsemmisités tekintetében alkalmazandók-e a váltótörvény XIII. és XI. czimének (ma-

gyar vt. XV. és XIII.) határozmányai?» Szerző szerint kivánatos a viszkereseti igény elenyészésére 3 havi határidő a forgatóval szemben, mely határidő az óvás felvételének napjától volna számitandó. A kibocsátóval szemben a kibocsátás napjától számitandó 3 évi határidő volna elfogadandó. A megsemmisitendő határidő azonos lehetne a váltótörvényben elfogadott határidővel. A megsemmisités szüksége csak azon esetben forogna fen, ha a kibocsátó azt az intézvényezettnél érvénytelennek nyilvánitani nem akarná.

29. «Szavatol-e a bank a kibocsátónak a cheque be nem váltása esetére?« Erre a 16-tal meg van adva a felelet.

30. «Nyugtatványozandó-e a cheque?» Az intézvényezett nagyobb biztonsága érdekében az ily intézkedés nem tekinthető fölöslegesnek.

31. «Tartozik-e az intézvényezett az aláirások valódiságát vizsgálni?» Megegyezőleg a váltótörvény 36. §-ának utolsó kikezdésével, az intézvényezett ezt tenni nem tartozik.

32. «Megállapitja-e a cheque már magában véve, tekintet nélkül a kibocsátás vagy forgatás alapjául szolgáló jogügyletre, az intézvényezett részről beváltás formalis kötelezettségét, illetve a viszkereseti jogot?« Ily kötelezettsége az intézvényezettnek magából a papirosból nem származtatható le. Az adós csak oly kifogásokkal élhet, milyenek a váltótörvény 82. (magyar vt. 92.) §-a alapján illetik.

33. «Ajánlatosak-e a hamisitások elkerülésére az u. n: «Crossed-Chequek» vagy a német «Reichsbank chequejei». Ily intézkedések nem a törvénybe, hanem azon szabályzatba tartoznak, mely a bank és a számla birtokosa közt megállapodás alapján létrejött.

Szükségesnek láttuk ezen intézkedéseket ily részletesen reproducálni, mert ideje volna, hogy törvényhozásunk is behatóan foglalkozzék ezen külföldi tapasztalatok szerint oly áldást hozó és a takarékossági ösztönt annyira fejlesztő intézménynyel. Meglehet, hogy némely részlet nem felel meg egészen saját viszonyainknak, de ne felejtsük el, hogy az intézmény nálunk eddigelé teljesen ismeretlen, törvényes oltalom nélkül azonban nem honositandó meg. És ezen okból némi csekély anyaggal akartunk ezen fontos kérdés megoldásához hozzájárulni. *Dr. Révai Lajos.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalék az uj büntető-perrendtartás javaslatához.

A lapokban közelebb emlitve volt, hogy a váczi kerületi börtönben, *büntetési idejét álló* X. a börtön lelkészét egy késsel sulyosan megsértette.

X.-nek ezen cselekménye, az életbeléptetési törvény 36. §-a és a B. T. K.-nek megfelelő §§-ai alapján, ahhoz képest, a mint a vádlott gyilkosságot vagy testi sértést vett czélba, itélendő el.

Az életbeléptetési törvény 36. §-a ugyanis rendeli, hogy «Az, aki büntett miatt határozott időtartamu szabadságvesztés-büntetésre van itélve, ha *büntetésének tartama alatt* oly büntetendő cselekményt követ el, melyre szintén *határozott időtartamu* szabadságvesztés van megállapitva az illetékes bióság által, a büntettekről és vétségekről szóló törvénykönyv szerint büntetendő, de előbbi és ujabb szabadságvesztés-büntetésének együttes tartama 20 évet meg nem haladhat.»

Miután X. a váczi börtönben állja büntetését, feltehető, hogy nem életfogytiglani szabadságvesztésre van itélve, s igy az életbeléptetési törvény 37. §-a alkalmazásba nem jöhetvén, az illetékes pestvidéki kir. törvényszék fog az ügyben itéletet hozni.

Az eljárás mikéntje tehát itt tisztán áll. Tisztán állana még akkor is, ha X. *vizsgálati fogsága alatt* a fogházban követte volna el a szóban forgó cselekményt.

A különbség csak az lett volna, hogy ez esetben *nem külön itéletet* kapott volna, hanem minden ügye egy itélet által oldatott volna meg.

Kérdés azonban, hogy ha X. még nem lett volna *mint jogerejüleg elitélt* a kerületi börtönben, hanem lett volna a fogházban, és pedig nem is szoros értelemben vizsgálati, hanem mint *felebbezett elitélt* — miként kellene az ujabb büncselekmény iránt eljárni?

A kérdés annyiban érdekes, hogy rendszeres büntetőeljárásunk nem levén, a régi gyakorlat pedig a B. T. K. 104. §-ával nem egyezvén, a bióságnak kell ideiglenesen ujabb gyakorlatot teremteni, mely a B. T. rendeletével összhangban legyen.

A B. T. nem tartalmaz világos intézkedést a halmazatról szóló fejezetben azon kérdésre nézve, mi történjék a felebbezett elitélt által jogerejü elitéltetése előtt elkövetett büncselekmény esetén.

Itt a B. T. K. 104. §-a jöhet figyelembe.

A B. T. K. 104. §-a a bünhatalmazatról szóló 95-től 103-ig terjedő §§-ban foglalt határozatok alkalmazását rendeli akkor is:

1., ha valaki külön itéletek által többrendbeli szabadságvesztés büntetésre itéltetett;

2., ha az *elitélt* szabadságvesztés-büntetésének *végrehajtása alatt* már jogerejü elitéltetése előtt elkövetett más büntetendő cselekmény miatt határozott ideig tartó szabadságvesztésre *ujólag itéltetik el.*

Látni való, hogy itt a 2. pontban nem felebbezett elitéltről, hanem oly egyénről van szó, a ki büntetésének végrehajtása alatt áll. Végrehajtani pedig csak jogerejü itéletet lehet. És igy ellenmondás látszik lenni abban, hogy *jogerejü elitéltetése előtt* valaki bűntettet követhessen el, szabadságvesztésének *vegrehajtása alatt.*

Lehet azonban arra eset, hogy valaki befogatásától, vagy az itélethozatal napjától számitott szabadságvesztésre itéltetik, ez esetben ha felebbez is, az itéletben kiszabott időt tényleg mégis tölti, s igy ellene végrehajtva lenni látszik.

De akár igy értelmezendő a B. T. 104. §. 2-ik pontja akár nem, — bár valószinü, hogy igy kell értelmezni — meg kell felelni arra a kérdésre, mely többször előfordulhat: *Mi történjék* pl. a *felebbezett fogva lévő elitélt által elkövetett sulyos testi sértést képező bűncselekménynyel?*

A felhozott kérdésnél tény, hogy X. jogerejü elitéltetése előtt követett el oly cselekményt, mely határozott ideig tartó szabadságvesztéssel büntetendő.

Az első biró más büncselekmény miatt hozott is a vádlott ellen már *egy itéletet*, mely határozott időre szóló szabadságvesztést szab ki, de a mely felebbezés alatt áll.

Most ujabb büncselekmény merülvén fel, kérdés: hozzon-e a biró egy *második itéletet, mielőtt a felső bióság itélete leérkezik?* Ha igen:

Ezen itéletben önállólag tárgyaltassék és számittassék-e be a cselekmény s önálló büntetés szabassék-e ki? vagy pedig figyelemmel az első itéletben kiszabott büntetés menynyiségére, a nélkül hogy a felső bióságtól az előiratok visszakéretnének, a B. T. 96. §-hoz képest mindkét esetet mérlegelve, egy *összbüntetést* szabjon ki a biró, s igy az első itéletet hatályon kivül téve, annak helyébe egy ujabb s minden esetet felölelő elsőbirósági itéletet állitson?

Vagy pedig bevárva a felső bíróság itéletének leérkeztét, azt akképen intézze el hogy: miután a vádlott ellen ujabb bűncselekmény merült fel, ezen iratok az ujabb vizsgálat irataihoz csatoltatván, mindkét ügynek tárgyalására ujabb határidő tüzetik?

Nézetem szerint ily esetben akképen kellene eljárni, hogy az ujabban felmerült bűneset iránt a vizsgálat megejtendő, s nehogy valamely tanu az itélet előtt elhaljon, *hitelesitési tárgyalás* tartandó, a tanuk szembesitendők és megesketendők, és ugynevezett *bűnössegi itélet* hozandó, melyben kimondatik, hogy vádlott a B. T. K. mely §-ába ütköző cselekményben, mely bizonyitékok alapján mondatik ki bűnösnek.

A büntetés kiszabása pedig tekintettel a B. T. K. 96. §-ára, a megelőző itélet *jogerőre emelkedése után* fog kiszabatni.

A megelőző itélet jogerőre emelkedését azért lenne czélszerü bevárni, mert megeshetik, hogy a felsőbb biróságok vádlottat fel is menthetik. Nem tanácsos tehát az első birónak a megelőző itélet jogerőre emelkedése előtt oly itéletet hozni, melyben *összbüntetés* szabatik ki, mert ha a legfőbb itélőszék a megelőző itéletet ugy változtatja meg, hogy vádlottat felmenti, akkor már nem helyes az összbüntetést kiszabott azon itélet, mely a későbbi cselekmény felett a *halmazat* szabályaiból kifolyólag birált és határozott.

Ezek szerint tehát a szabály az lenne, hogy a felhozott példa szerinti halmazat esetén

1. bűnösségi itélet hozandó;

2. az öszbüntetés csak a megelőző itélet jogerőre emelkedése után szabandó ki.

Van azonban még más módozat is.

Ugyanis megteheti a bíróság, hogy az ujabb cselekmény iránt, nem várva be a megelőző itélet jogerőre emelkedését, önálló büntetést szabna ki. Midőn pedig a megelőző itélet is jogerőre emelkednék, akkor a két itéletet combinálva szabná ki egy harmadik itéletben az összbüntetést.

Ez is megfelelne a czélnak, és az esetben, ha a felső bíróság vádlottat felmentette, csak a már kész 2-dik itéletet végrehajtani vagy felterjeszteni, s nem kellene a büntetés kiszabása iránt összbüntetés végett uj itéletet hozni.

Ha azonban egyik törvényszék az egyik, a másik a más módozat követi, vagy talán még egy harmadikat is megkisért, pl. lekéri a felső bíróságtól a megelőző ügy iratait, törvénykezésünkben nem lesz meg a kivánatos egyformaság, a jogegység.

Be kell vallani, hogy ezen harmadik mód mellett is hozhatók fel nyomós okok, pl. hogy a felső biró nem lesz kénytelen kétszer itélni ugyanazon egyén elleni ügyekben, s ez által legalább a felső bíróságokkal szemben elég lesz téve annak, hogy ugyanazon egyén elleni több ügy egy itélettel oldandó meg.

Megtörténhetik az is, hogy X. el van itélve pl. 6 havi börtönre; itéletét felebbezte és *a felebbezés alatt szabadlábon marad.* Azonban ez idő alatt vagyis itélete jogerőre emelkedése előtt ujabb 6 havi vagy 1 évi börtönt maga után vonó büntettet követ el.

Itt már a B. T. K. 104. §. 2-ik pontja nem alkalmazható, mert vádlott nem áll büntetésének végrehajtása alatt, hanem *végrehajtása előtt.*

Itt már az 1-ső pont jöhetne alhalmazásba, mely igy szól: ha valaki külön itéletek által többrendbeli szabadságvesztésre itéltetett.

Vagyis vádlottat az első biró az ujabb büncselekményért külön bünösnek itéli. A megelőző itélet jogerőre emelkedését bevárja, s a két külön itéletet azután combinálja, s egy 2-ik itéletben kiszabja az összbüntetést. Az eljárás tehát ugyanaz lehetne.

Sajnos, hogy a már kész büntető-perrendtartás javaslata maig sincs közzétéve.

Nagyon óhajtandó volna, ha a javaslat *még mielőtt a törvényhozás elé terjesztetnék*, megküldetnék a bíróságoknak és kir. ügyészségeknek, ügyvédi kamaráknak, észrevétel, esetleg indokolt javaslattétel végett.

Mi természetesebb mint meghallgatni azok véleményét, a kik a törvényt a gyakorlatban alkalmazni hivatva lesznek.

Csorba Károly,
kir. alügyész.

A minősitett anyagi bűnpártolás viszonya az orgazdasághoz.

A „*Jogt. Közl.*“ mult évi 52. számában HELMBACHER NÁNDOR kir. alügyész utalt a btk. 370., 375. és 376. §-ai elhatárolásának nehézségeire. A 370. §. szerint ugyanis orgazdaságot követ el, a ki olyan dolgot, melyről tudja, hogy lopás, sikkasztás.... következtében jutott birtokosa vagy birlalójának kezéhez, vagyoni haszon végett megszerez, elrejt vagy annak elidegenitésére közreműködik. A btk. 375. §-a szerint pedig — összefüggésben annak 376. §-ával — minősitett bűnpártolást követ el, a ki valamely bűntettből vagy vétségből származó előny biztositására közreműködik, azon czélból, hogy magának vagy másnak vagyoni hasznot szerezzen. Miután a 370. §-ban meghatározott elkövetési mód, «a lopott stb. dolog megszerzése, elrejtése, vagy az annak elidegenitésébeni közreműködés», a 375. §-ban meghatározott elkövetési móddal, «a bűntett vagy vétségből származó előny biztositására való közreműködéssel», egy és ugyanazon külcselekvés, in factis összeeső tényálladéki mozzanat; miután továbbá a *vagyoni haszon*, mely a 370. §-ban alkatelem, a 375. §-ra nézve mint minősitő feltétel szintén szerepel: fordulhatnak elő oly esetek, — mint p. o. ha valaki az üldözőbe vett tolvajtól a lopott pénzt feléért elrejtésre átveszi, — melyekben ugy az egyik, mint a másik §. ismérvei feltalálhatók lévén, a biró könnyen zavarba fog jöhetni az iránt, hogy a concurráló szakaszok közül melyiket vegye alkalmazásba. H. ur szerint a btk. 370., 375. és 376. §-ai ugy viszonylanak egymáshoz, hogy mindazon esetekben, melyekben a 375. §-ban körülirt anyagi bűnpártolás a 370. §-ban felsorolt bűntettek vagy vétségekre vonatkozólag a pártoló saját vagyoni haszna végett követtetik el, nem minősitett anyagi bűnpártolás, hanem a 370. §-ban körülirt orgazdaság bűntette vagy vétsége állapitandó meg.

Ezen elhatárolás ellen a „*Jogt. Közl.*“ 7. számában felszólal BODOR LÁSZLÓ kir. alügyész.

Szem elől téveszti Bodor ur, hogy nem arról van szó, ha vajon a btk. 370., 375. és 376. §-ai fogalmilag azonosak-e. Senkinek sem juthatott eszébe tagadni, hogy az illető szakaszok között lényeges külömbségek *is* léteznek, hogy a 370. §. alkalmazási köre nem *egészen* esik össze a 375. §. alkalmazási körével. De valamint első tekintetre világos, hogy a 370. §-ban meghatározott orgazdaságnak egyfelől, a 375. §-ban meghatározott és illetőleg a 376. §-ban minősitett anyagi bűnpártolásnak másfelől, különböző, egymással soha sem concurrálható ismérvei *is* vannak, hogy különösen a két delictum extensivitása nem egy és ugyanaz: ép oly szembeötlő, hogy az illető szakaszok bizonyos mozzanatokban érintkeznek, hogy az egyik §. *részben* átöleli azon területet is, melyet a másik §. is ural. A controvers kérdés csak az, hogy a mikor a tényállás ugy alakul, miszerint mindkét szakasz alkalmazhatóságának feltételei adva vannak abban, vagyis ha az azonos ismérvek in concreto találkoznak, hogy ez esetben idealis concursus forog-e fen, avagy absorbeáltnak tekintendő az egyik §. a másik által?

Bodor ur szerint a btk. 370., 375. és 376. §-ai között

fenforgó különbségek egyike abban állna, hogy mig a 370. §. feltétel gyanánt állapitja meg, miszerint a dolog *tudva* vagyoni haszon végett legyen megszerezve, elrejtve stb., addig a 375. §. csak «a bűntett vagy vétségből származó előny biztositására közreműködést» tételez fel. Vagyis B. ur azt hiszi, hogy az orgazdaság egyedül tudva, azaz szándékosan, az anyagi bűnpártolás pedig gondatlanságból is elkövettethetik. De eltekintve attól, hogy a «közreműködés»-ben a dolus már fogalmilag benfoglaltatik, mire való a 75. §. második bekezdése?

Egy további eltérést abban lát Bodor ur, hogy mig a 375. §. szerint segitség kell hogy nyujtassék a tettes vagy a részesnek a bűntettből származó előny biztositása czéljából, tehát oly cselekmény is elégséges, mely jövőre kilátásba helyezi, hogy a büntettből származó előny biztositva lesz, addig a 370. §. értelmében a jogtalan uton szerzett tárgy és az orgazda személye között *physikai kapcsolat* létesül és ez által a végczél el is lett érve. Amennyire ezen homályosan, csaknem érthetetlenül kifejezett distinctióból kivenni lehet, ugy Bodor ur arra látszik gondolni, a mit SCHWARZE az orgazdaság véghezviteli cselekményének kelléke gyanánt felállit: «Es wird allenthalben eine Handlung vorausgesetzt, *welche Besitzrechte auf den Empfänger überträgt;* eine *Disposition des Hehlers über die Sache*, durch welche sie weitergeschafft, der Verfolgung entzogen, und insbesondere aus dem Besitze des Diebes u. s. w., der vielleicht die polizeilichen Recherchen zu fürchten habe, entfernt werde.» (Gerichtssaal 1872. évf. 395. skv. lpn.) Bodor ur e megkülönböztetését teljesen alaptalannak tartjuk. A btk. 370. §-ából épenséggel nem tünik ki, hogy az abban felsorolt elkövetési módok az orgazda részéről oly cselekményt tételeznek fel, mely *physikai* kapcsolatot, birlalati viszonyt létesitene személye és a jogellenes uton elvont dolog között. Sőt ellenkezőleg világos, hogy p. o. az orgazdaság egyik véghezviteli módja, «az elidegenitésre közreműködés» fenforoghat a nélkül, hogy az elidegenitendő dolog magának az orgazdának akár csak átmenetileg is birlalatában lett volna, valamint nem szenvedhet kétséget, hogy még az «elrejtés» sem tételezi fel fogalomszerüen azt, miszerint a dolog az orgazda detentiójába, physikai hatalomkörébe került legyen. A 370. §-ban feltételezett «elrejt» nem annyit jelent szükségképen, mint «elrejtés végett *átvesz*». Nézetünk szerint a Bodor ur példájában emlitett szabó is «elrejt», a ki a tolvaj kértére a lopott ruhát a végett s olykép átalakitja, hogy a tulajdonos fel ne ismerhesse, és a mennyiben vagyoni hasznáért teszi azt, orgazdaságot követ el. Másfelől pedig az, hogy a «physikai kapcsolatot» létesitő cselekmény nem épen kizárólag az orgazdaságnak characteristikus véghezviteli módja, onnét is kiderül, hogy bár fenforogjon is a physikai kapcsolat, ha hiányzik a »*saját* vagyoni haszna végett» momentuma, codexünk szerint nem orgazdaság, hanem csak anyagi bűnpártolás állapitandó meg, a mi szemeötlő következetlenség volna codexünk részéről, ha valóban azon felfogásnak hódolna, hogy az orgazdaságot az anyagi pártolással szemben első sorban, döntőleg a külcselekvés különbözősége, a «physikai kapcsolat», a dolog feletti «közvetlen» dispositio jellemzi.

Bodor ur szerint a 370. és 375. §§. közötti elvi különbség meghatározásában, a fősuly az „*előny*“ kifejezésre helyezendő. A 375. §-ban tényálladéki mozzanatként feltételezett «előny» alatt ugyanis szerinte nemcsak *vagyoni*, realis, hanem *erkölcsi*, idealis haszon is értendő. E kiterjesztés jogosultságát pedig szerinte a következő példa illustrálná elég világosan és meggyőzőleg. A. lerombol egy szobrot, hogy ellenségén boszut álljon. B. a tett elkövetése után segitséget nyujt a maradványokat elásni, nehogy a tulajdonos azokat összeszedve, szobrát ismét felállithassa és ez által A. a *káröröm* egy részétől meg legyen fosztva. B. a vétségből származó *idealis* előny biztositására működvén közre, «kétségbevonhatlan» hogy cselekménye a 375. §. alá esik. Ha azonban — ugymond Bodor ur — A. B.-t a főczél létesitésében, az összerombolásban *segitette* volna, akkor mint *tettestárs* ő is a btk. 418. §-a alapján lenne felelősségre vonandó.

Senkisem akarhatja vitatni, hogy «előny» a priori szélesebb körü fogalom és közönséges nyelvtani jelentőségében véve kiterjed az az *erkölcsi*, idealis haszonra is. Mindazáltal Helmbacher ur nézetéhez csatlakozunk, mely szerint a 375. §-ban meghatározott bűnpártolást csak az követi el, a ki a bűntettből vagy vétségből *közvetlenül* származó, közvetlenül vagy legalább közvetve *vagyoni* jeleggel biró, *jogellenes* előny biztositására közreműködik. Mert ha egyszer Bodor urral a kiterjesztő értelmezés terére lépnénk, többé nem állna hatalmunkban az «előny» fogalmát féken tartani. A büntetendőség határai a végletekig kitágulnának. Bármely óhaj, vágy, ösztön, aspiratio diadala *eszményi* előnynek, a bűntett vagy vétségből származó erkölcsi haszonnak volna tekintendő, a közreműködés annak biztositására a 375. §-ban megállapitott büntetéssel lenne sujtandó. A ki a tettest megtanitaná — a lopott könyvből olvasni, a sikkasztott hangszeren játszani, a rabolt lovon nyargalni: bűnpártolásban volna bűnösnek kimondandó. Hisz ha valakire, ugy épen ő rá volna szóról-szóra ráolvasható az *osztrák* btk. javaslat 273. §-ának a bizottság módositása szerinti textusa, melyet Bodor ur annyira correctnek és codexünk, valamint a német btk. e részben használt kifejezéseinél sokkal megfelelőbbnek talál, ugyanis hogy a tettesnek: «Beistand leistet, (nem miként a *német* btk. 257. §-a mondja: um ihm die Vortheile des Verbrechens oder Vergehens zu sichern, hanem B. ur szerint helyesebben) um die Vortheile *aus* der verübten That zu *ziehen.*» Sőt, hogy Bodor ur fentemlitett példájánál maradjunk, a ki az elpusztitott szobor tulajdonosát mindennap figyelmeztetné arra, miszerint büszkeségét képezett szobra nincs többé, csak azért, hogy őt ujból és ujból boszantsa és ez által a tettes *káröromét* még teljesebbé és tartósabbá tegye: szintén bűnpártolást követne el, a mennyiben kétségtelenül még hathatósabban működnék közre az *idealis* előny biztositására, mint a ki a szobor maradványait segit elásni. Hol állna az aztán megirva, hogy *mily* uton módon, *minő* cselekmény által kelljen az egyszer elégségesnek elismert *erkölcsi* haszon biztositására *közreműködni?* Nem csupán annak feltételezésében keresendő az ily végletek ellen a megszoritás, hogy a bűntett vagy vétség folytán létesült jogszerütlen állapot *fentartása*, azaz a jogszerü állapot *helyreállitásának* megakadályozása, megnehezitése *által* kelljen az előnyök biztositására való közreműködésnek történnie, hanem egyuttal, és pedig első sorban annak feltételezésében, hogy az in integrum restitutio megakadályozásának a bűntett vagy vétségből közvetlenül származó *anyagi* előnyök biztositására kelljen történnie. Az, hogy a btk. 375. §-ában a «haszon» szónál többet kifejező „*előny*“ szó minden közelebbi meghatározás, minden további korlátozás nélkül alkalmaztatik, nem szolgálhat érvül, hogy az alatt az idealis előnyök biztositására való közreműködést is értsük. Codexünk terminologiája e részben épen nem constans. A btk. 69. §-ának 2. pontjában ugyanis, hol incidenter az anyagi bűnpártolás fogalommeghatározása reprodukáltatik, az «előny» szó helyett az van mondva: «... a ki másokkal... a cselekményből származó *haszon* biztositása iránt... megelőzőleg egyetért.» Különben még sok egyebet sem korlátoz kifejezetten a 375. §., a mit a gyakorlatnak mindazáltal restrictive kell értelmezni, hacsak nem akar szemlátomást absurd eredményekhez jutni. Igy többek közt az sincs megmondva a 375. §-ban, hogy mi legyen azon esemény, a mely ellen az előnyök biztosittassanak? Mégis alig fogja valaki pártolónak nevezni p. o. azt, a ki a tettesnek segitséget nyujt

a lopott tárgyakat a házában kiütött tűz elől megmenteni, vagy a ki a tettesnek egy szekrényt kölcsönöz a lopott tárgyak őrzésére, vagy a ki a megbetegedett lopott lovat gyógykezeli, a lopott dolog ellopását megakadályozza, stb. stb. Az sincs kifejezetten megmondva a 375. §-ban, hogy a bűntett vagy vétségből *közvetlenül* származó előnyök biztositására kell a közreműködésnek történnie. Mégis alig fogja valaki pártolónak mondani azt, a ki p. o. segitséget nyujt a bérgyilkosnak, hogy bűntettének jutalmát esetleges nyomozások elől elrejtse, stb. stb. A bűneset véghezvitele fejében nyert jutalom ugyan a bűntettből származó *előny*, de csak *közvetve* forog fen a causalis nexus a bűntett és ez előny között. Helyesen pedig közvetlen derivatio tételezendő fel.

De Bodor ur az «előny» kifejezés értelmezésében önmagához sem marad következetes, mert mig egyfelől annak értelmét kelleténél tul kiterjeszti, ugy másfelől tulságosan megszoritja, sőt csaknem minden jelentményétől megfosztja azt. Szerinte ugyanis «az előny alatt a bűntény (!) *valamely mellékczéljának* (!) támogatását kell itt érteni.» A megszerzés, elrejtés, stb. szerinte nem lehet a bűncselekmény valamely *mellék*czéljának támogatását czélzó cselekvési forma. Csakis az «előny» szónak ezen eredetisége által méltán meglepő, codexünk 375. §-ában azonban a legkisebb támponttal sem biró értelmezése mellett juthatott Bodor ur oda, codexünk ellen azon sulyos vádat emelni, hogy az, a ki valamely lopott stb. dolgot megszerez, elrejt, stb., ha ezt nem saját anyagi haszna végett, hanem a tettes kedvéért teszi, egyáltalán nem követne el büntetendő cselekményt; orgazdaságot ugyanis azért nem, mert nem *saját anyagi* haszna végett szerzi meg a dolgot, pártolást pedig azért nem, mert a dolog *megszerzése, elrejtése* stb., mint a bűncselekmény főczéljának támogatása, nem tekinthető az «előny» mint a bűncselekmény mellékczéljának biztositására való közreműködésnek. E conclusio minden ellenérvnél meggyőzőbben czáfolja meg Bodor ur kiindulási tételét. Hol van az csak egy betüvel is jelezve, hogy a bűntett vagy vétségből származó *előnyök* biztositására való *közreműködés* alatt oly *külcselekvés* volna értendő, mely a bűncselekmény valamely *mellékczélja* támogatásának formájában jelentkezik? Sőt ellenkezőleg világos, hogy a btk. 370. §-ában specialiter felsorolt elkövetési módok, mint külcselekvési actusok, a btk. 375. §-ában általánosságban megjelölt elkövetési móddal, teljesen összeesnek. A 370. §. az elkövetési módok tekintetében nem egyéb, mint a 375. §-nak exemplificatiója. Következőleg az «előnyök» biztositására való «közreműködés» mint *cselekvési* forma alatt a bűncselekmény valamely u. n. főczéljának támogatása is érthető. Következőleg, ha p. o. a dolog nem *saját anyagi* haszon végett *szereztetett meg, rejtetett el*, stb. kétségtelenül alkalmazásba jöhet a btk. 375. §-a.

A btk. 370., 375. és 376. §-ainak egymáshozi viszonyát illetőleg csatlakozom Helmbacher fentebb közölt nézetéhez. A btk. 370. §-ában meghatározott orgazdaság, büntetőjogi sulypontját tekintve, a 375. §-ban meghatározott anyagi bűnpártolásnak csak egy minősitett faja. Az orgazdaság és az anyagi bűnpártolás lényegileg ugyanis találkoznak abban, hogy ugy az orgazda, mint a pártoló, a megelőző bűncselekmény által létesitett jogellenes vagyoni helyzetet akarja megszilárditani, állandósitani, a jogszerü vagyoni helyzet helyreállitásának, az in integrum restitutionak megakadályozása, megnehezitése által; csakhogy mig az orgazda mindig és első sorban saját vagyoni haszna végett, addig a pártoló mindenkor és első sorban a tettes vagyoni haszna végett és csak esetleg egyuttal saját vagy másnak vagyoni haszna végett; továbbá mig az orgazdaság csak bizonyos meghatározott bűncselekményekre nézve foglalhat helyet, addig az anyagi bűnpártolás minden oly bűncselekménnyel jöhet vonatkozásba, melyből közvetlenül a tettesre nézve anyagi előny származik. A btk. 375. §-ában körülirt bűncselekmény e szerint az anyagi pártolás genusa, a 370. §-ban foglalt annak csak speciese. A 370. §. ugy viszonyul a 375. §-hoz, miként a 376. §. viszonyul a 375. §-hoz. Ugyanis a 375. §-ban meghatározott anyagi bűnpártolás: a 376. §-ban *általánosságban*, a 370. §-ban pedig *specialiter* minősittetik. Ennélfogva magától értetődik, hogy ha adott esetben az anyagi bűnpártolást specialiter minősitő 370. §. alkalmazhatóságának feltételei fenforognak, akkor az anyagi bűnpártolást általánosságban minősitő 376. §. alkalmazása szóba sem jöhet. A speciális §. által az általánosabb határozmányu §. külön utmutatás nélkül is absorbeáltnak tekintendő. A btk. 375. §-a összefüggésben a 376. §-sal, — csak akkor nyerhet alkalmazást, ha nem alkalmazható a btk. 370. §-a. Hasonló értelemben nyilatkozik SCHNIERER *Commentár*jának 504. lapján.

Dr. Barna Ignácz.

Az „összefüggés hiánya" a forgatmánynál.

Tulajdonképen *„hézagnak"* kellett volna neveznünk, minthogy e szó inkább szokott az összefüggés hiányának megjelölésére használtatni.

Az 1840: 15. t. cz. 45. §-a inaugurálta a «hézag» kifejezést. «Ha a hátiratok sorában *hézag* (Lücke) volna, ez által a hézag előtt álló forgatók, a hézag után következő *hátiratosok* (Indossatar) iránti váltójogbeli kötelezéstől nem mentesek.» Tehát az 1840-ki váltótörvény kimondotta, hogy hézagos vagy nem hézagos forgatmány között *a váltóbeli kötelezettség tekintetében* különbséget nem ismer. Ámde a «váltóbeli szabálytalanságokról» czimü fejezetben annál complicáltabban adja elő, hogy mit tartozik tenni az intézvényezett; előirja, hogy kik ellen fordulhat a váltóbirtokos, ha a váltóösszeg az intézvényezett által letétetik, és mit tartoznak tenni a hézag előtti forgatók, ha az intézvényezett a váltóösszeget le nem teszi. Mindezt szükségesnek tartottuk recapitulálni, hogy az uj váltótörvény «összefüggés hiányát» annál jobban méltányolhassuk.

Mielőtt azonban tulajdonképeni kérdésünk fejtegetésébe bocsátkoznánk, szükséges lesz a forgatmánynak, a kereskedelmi forgalom e könnyüvérü ifjának természetét szemügyre venni.

Alapja a bona fides, mely nélkül mozogni nem birna, jelleme nem elég erős, mert megpróbáltatásoknak nincs kitéve, olyan mint egy ügyes társalgó, kiről elismerjük, hogy kellemes ember és nem tartjuk szükségesnek megkérdezni, igaz-e az a mit beszél, — valódiságát nem kell megvizsgálni. (Váltótörv. 36. §.) Sokan a forgatmány jellemző tulajdonságául a váltójogi felelősséget tekintik, mely szerint az által, hogy valaki a váltó hátára ráirja nevét, hacsak magából a váltóból más nem következik, felelőssé teszi az illető névirót; (vttörv. 10. §.), de ez nem jellemző tulajdonsága a forgatmánynak, mert az elfogadást is lehet a váltó hátára irni, és ez által az elfogadó is felelős lesz, hogy a váltó a lejáratkor ki fog fizettetni, de a kibocsátó ugyancsak akként felelős mint a forgató, t. i. a váltó elfogadásáért és kifizetéséért (vtótörv. 5. §.)

Ha a *felelősségben* nem található fel a *forgatmáuynak* jellemző tulajdonsága, talán fel lesz található az átruházási *jogositottságban*. A váltótörvény 9. §-a kimondja, hogy a forgatmány által a váltóból eredő összes jog a forgatmányosra átruháztatik. De lehet-e azt mondani, hogy a forgatmányból erednek ezen jogok? Vegyük csak a legegyszerübb esetét a váltóügyletnek, melynél kibocsátó, elfogadó és rendelvényes vannak jelen. A kibocsátó az, ki az eszmét adja. Ő neki adósa az intézvényezett, de ő adósa a rendelvényesnek. *Aláirja* tehát a váltót, és felszólitja adósát, az intézvényezettet, hogy nem neki, de hitelezőjének fizesse a pénzt. Most átadja hitelezőjének a váltót és ezzel kötelezi magát, hogy nemcsak neki, hanem bárkinek, ki magát alakilag mint váltóbirtokos igazolja, felelős a kifizetésért, esetleg már az elfogadásért is. Mihelyt a rendelvényes átadja a váltót egy harmadiknak, a kibocsátó és rendelvényes közötti viszony megszünik. Megszünik az eredeti adóssági viszony és uj hitelező lép a régi helyébe, kinek ellenében nem lehet azon kifogást megtenni, mit az eredeti hitelező

ellen lehetett volna. De az eredeti hitelező is elveszti ezzel befolyását, mert ő ha nem is lép ki a fenforgó váltóügyletből, de azért megszüntk hitelező lenni. Nem az átruházási jogositosságban leli tehát alapját a forgatmányosok önálló jogositottsága, hanem a kibocsátó kötelező akaratában.* Ez hatványozott erejü, mert ő nincs jogositva exceptio personaet érvényesiteni a 2-ik, 3-ik stb. forgató ellenében, kik a váltólevél jóhiszemüleg igazolt birtokába jutottak. Nem lehet tehát mondani, hogy a forgatmánynak főjellemvonása a váltóból eredő követelési jog átruházása. A forgatmány inkább legitimationalis alakszerüség. Tehát külsőforma, jel, melylyel a hitelező megváltoztatása és ennek ujabbi hitelező általi helyettesitése jeleztetik.** Anyagi összeköttetés a rendelvényes és forgatmányosok között nincs is, s csakis formalis, mutatja ezt a törvénynek azon intézkedése, hogy a fizető a hátiratok valódiságát vizsgálni nem tartozik, csakis az követeltetik meg, hogy összefüggés legyen a nevekben.

A törvény azonban nem intézkedik arról, hogy mi történjék akkor, ha összefüggés megszakadt. Csak azt mondja, hogy a forgatott váltóknál a forgatmányos *tulajdonosi minősége* az összefüggés által *igazoltatik*. Ha tehát nincsen meg az összefüggés, akkor a tulajdonosi minőség *nem igazoltatik*. Nem elegendő tehát a váltónak átadása, *az alaki legitimatio kivántatik meg*, ez adja meg a forgatmánynak erejét.

A váltótervezet 35-ik czikkében igy volt szövegezve e §.: «forgatott váltóknál a forgatmányos *birtokosi* minősége» stb., mig a törvény a *tulajdonosi* szót alkalmazta a birtokos helyett, leforditván a német k. n. váltórendszabályt. Nézetünk szerint e tervezet helyesebben fogalmazott, midőn birtokosi minőségről szólott, mert pl. a meghatalmazásbóli forgató a szerint nem lehetne lánczszem a törvény kivánta lánczolatban és már *egy* meghatalmazáshóli forgatmány által megszakittatnék az összefüggés, a mit a törvény nem akart elérni. Mert a *meghatalmazott* forgató ugyan a váltót tulajdonjogilag át nem ruházhatja, de tovább forgathatja azt hasonló forgatmánynyal (vtörv. 15. §.). Ha tehát a vtótörv. 15. §-a értelmében a 3-dik, 4-ik meghatalmazott forgatmányos a ki nem fizetett váltót beperelteti, nem kell igazolnia *tulajdonosi* minőségét és mégis mint *birtokos* az összefüggés által igazolva van, és nem szakad meg a lánczolat az által, hogy ő nem tulajdonos. Egészen ellentétes nézete van Plósznak kézikönyve 64. §-ánál.

Létezik-e hézag akkor, ha a forgatmányok sorában hamisitott forgatmány van? E kérdés különösen a vtótörv. 81. §. és 36. §. utolsó pontja egymás ellenébe helyezése által nyer érdekességet. «A váltón előforduló hamis vagy hamisitott aláirások a rajta lévő *valodi aláirások váltójogi erejére* befolyást nem gyakorolnak» (vtótörv. 81. §.). «A fizető a hátiratok valódiságát vizsgálni *nem tartozik*" (36. §.) Eredhet-e a legitimatio hamis forgatmányból?

Határozottan igen, mert a fő az, hogy a hátiratok összefüggő lánczolata legyen meg. Ez pedig létezik, mert a hátirat annak nevével van ellátva, ki a közvetlen megelőző hátiratban mint forgatmányos fordul elő. Azonban ha a váltóbirtokos præsentálva a váltót, a fizető annak kifizetését megtagadja, törvényesen jár el, mert kifogásolhatja, hogy a váltóbirtokos tulajdoni minőségét igazolni nem képes, minthogy hamis azon forgató aláirása, a mely által állitólag a váltóbirtokos tulajdonába jutott a váltó. Mi Plósz nézetét, hogy t. i. a fizető a hátiratok valódiságát vizsgálni *nincs jogositva*, semmikép sem fogadhatjuk el, mert a törvény szavaiból kell magyarázni, itt pedig arról van szó, hogy *„nem tartozik vizsgálni"*, de nincs kizárva, hogy megtehesse a valódisági kifogást. A magyar vtótörv. a 36. §.-beli *tulajdonost* az ugyanazon §.-beli valódiság vizsgálásának jogával akarta megvédeni, illetőleg megerősiteni. De különben is, hogy lehetne a törvénynek megfosztani valakit attól, hogy meg ne tagadja a fizetést olyan forgatmányostól, a kinél tudja bizonyosan a fizető, hogy hamis aláirásu forgatmányozó vagy forgató aláirásával jutott a váltó birtokába! Ennek correctivuma a vtótörv. 82. §-a, mely kimondja, hogyha a váltó meghamisittatik, azon forgatók, kik azt a meghamisitás *előtt* ruházták át, az eredeti tartalom szerint felelősek, ugy szintén a vtótörv. 81. §-a mely intézkedik, hogy a váltón lévő valódi aláirások váltójogi erejére a hamis aláirások befolyást nem gyakorolnak. Mi történjék azonban azon esetben, ha a váltóösszeg kifizetése megtagadtatott? Törvényes intézkedésünk erre nézve nincsen, és igy nézetünk szerint a vtótörv. 40. §-ának analogiája szerint a váltóösszeg birói kezekbe tehető le, melynek lesz feladata a tulajdoni kérdést tisztába hozni. De arra nézve nincs törvényes intézkedésünk, hogy ha az összefüggés hiányzik, van-e különbség a hézag előtti és hézag utáni forgatmányosok között, vagy hogy mi történjék egyáltalában a hézag utáni forgatmányosokkal? Ha nem a forgatmányos által lett forgatva, hanem egy teljesen idegen személy által, lehet-e mondani: ez legalis forgatmány, midőn csakis forgatmány által ered a jog tovább forgathatásra. E szerint az, ki nem legalis forgató vagy forgatmányos által jutott a váltó tulajdonába, nincs legitimálva, és nincs feljogositva a váltót tovább forgatni, — ha teszi, ő és az utána következő forgatók, miután nem is forgatók, nem léphetnek fel a legitimált forgatók ellen. Mert ugyan megtörténhetik az, hogy hátirat által a váltójogbeli jogok átruháztatnak a nélkül, hogy a forgatót magát kölelezettség terhelné (váltótörvény 12. §.), de nem lehetséges megforditva t. i. a váltójogi kötelezettséget átvállalni, a nélkül, hogy a váltó tulajdona megszereztethetnék, és igy forgatmánynak nem tekinthető. A forgatmánynak összefüggésben kell lenni magával az intézvénynyel és következésképen egyik forgatmánynak a másik forgatmánynyal; ha ez nincs meg, váltójogilag jelentéktelen a forgatmány.

Igaz ugyan hogy ugy tetszik, mintha a hézag után jövők is forgatók lennének, és forgatmánynak volna hihető a hézag utáni — talán ezentul — összefüggésben levő hátirat, ámde hiányzik a hézag keletkezése által az akarat, mely a váltó tulajdonát akarja átruházni, és igy forgatmánynak nem tekinthető. Nem lehet itt a hamis aláirások theoriáját alkalmazni (81. §.), mely szerint a valódi aláirások váltójogi erejüket megtartják. A hamis aláirásnál ugyanis az összefüggés nincs megzavarva, és igy minthogy *kötelezve nincsen* a fizető a hátiratok valódiságát megvizsgálni, nem ismerhető fel a hézag. Ha azonban felismerhető a hézag, a forgató maga tehet érte, minthogy gondatlanság terheli. Ha tehát felismerhetlen hézagnál a váltótörvény szükségesnek tartja kijelenteni azt, hogy (hamis hátiratnál) valódi aláirások váltójogi erejére a hamis aláirások (felismerhetlen hézag) befolyást nem gyakorolnak, jogosan lehet következtetni, hogy felismerhető hézagnál igenis gyakorol befolyást, és megfosztja a hézag utáni forgatókat visszkereseti joguktól.

Némelyek azt tartják, hogy visszkeresetnek helye van a hézagig terjedő forgatók ellen, azonban ezek feledik, hogy nem legitimált forgatmány nem forgatmány és igy váltójogbeli kötelezettséget nem eredményezhet. Mások pl. Plósz kézikönyve 213. lap a vtótörv. 75. §-ának analogiájából akarná kimagyarázni, hogy hézag utáni forgatók váltójogilag kötelezettek, azonban azt látjuk, hogy a 75. §. épen a mi véleményünket támogatja. E §. kimondja, hogy a «másolaton lévő *eredeti* forgatmány a forgatók ép ugy kötelezi, mintha az eredeti váltót forgatta volna.» Ez ellen kifogásunk nem lehet, de ha a másolaton *hézag* keletkeznék, vagy pl. a váltóbirtokos, ki a váltó eredeti példányát tegyük fel Ázsiába küldötte, nem látta el forgatmányával első helyen a másolatot, az eredeti forgatmány *nem fogja* kötelezni a forgatókat. De igenis akkor, ha nem lesz hézag vagy váltóbeli szabálytalanság a másolaton levő forgatmányokban. Apáthy, ki a hézag kérdéssel röviden, de annál szakavatottabban foglalkozik *(Anyagi és alaki váltojog* 157—160 lap) szintén azt állitja, hogy a hézag utáni forgatmányosok sem az elfogadó, sem az őket megelőző forgatókkal szemben a váltóösszeg felvételére legitimáltaknak nem tekintethetnek, de ez által nem záratik ki, hogy a hézag után álló forgatmányosok egymás ellen felléphessenek. Hogy miért, nem mondja el.

Végre röviden meg kell emlitenem azon, tudtommal leggyakrabban előforduló esetet, midőn nem a rendelvényes, hanem más valaki forgatja a váltót. Ezen esetben egyik forgatmánynak sem lesz váltójogi ereje, mert hiányzik a tulajdonképeni forgatmány, és igy a továbbforgathatási jog nincsen meg. Ez adja meg egyszersmind legeclatansabb példáját a váltóhézagnak, minthogy mindjárt az első hátirat és az intézvény között szakittatott meg a láncz.

Dr. Stern Miksa,
budapesti ügyvéd.

* Dr. GRÜNHUT: *Die Lehre von der Wechšelbegebung nach Verfall*, 12 l.

** LIEBE: *Allg. d. IV, O.* 133. l.

Lapunk mellékletében közlünk egy törvénytervezetet a polgári házasság tárgyában Dr. Kovács Gyula t. munkatársunk tollából. A dolgozatot, mely a kérdést a kormányjavaslattól eltérő alapon kivánja megoldatni, ajánljuk az illető körök figyelmébe.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Törvénytervezet a polgári házasságról*

1. §. Addig is mig a magyar polgári törvénykönyv fogja a házassági jogot szabályozni, az 179°/₁. évi 26 törvényczikk olykép bővittetik ki, hogy az 1786. évi márczius 6-án kiadott házassági nyiltparancs nemcsak a protestánsok közötti házasságra, illetőleg a protestáns fél házasságára nézve, de a jelen törvény erejénél fogva az alábbi módositásokkal és kiegészitésekkel egészében kötelező.

Addig is mig az igazságügyminiszter az 1868. évi 54. t.-czikkben foglalt meghagyásnak megfelelőleg az izraeliták egymásközötti házasságát ideiglenesen szabályozná, az izraeliták közötti házasságra nézve a fenálló törvényes gyakorlat érintetlen marad.

2. §. A mennyiben a házassági nyiltparancsnak az 179°/₁. évi 26. törvényczikk által érvényben hagyott része későbbi törvények által változásokat szenvedett, a változtatások, a mennyiben a jelen törvény által hatályon kivül nem helyeztetnek, a nyiltparancs egészben életbe léptével is megtartják erejöket.

3. §. Ezen törvény hatályba léptével minden házasság jelen törvény rendelései értelmében itélendő meg.

Kivételnek van helye a nem-protestáns fél által a jelen törvény életbelépte előtt kötött házasság érvénye tekintetében, a mi mindig a házasság kötésekor érvényben volt törvény, törvényes gyakorlat szerint birálandó el.

Minden más kérdésben az ezen törvény hatályba lépte előtt kötött házasságra nézve jelen törvény a kötelező.

4. §. A házassági perekben itélő egyházi bíróságok a jelen törvény életbeléptével megszünnek s helyökbe a házassági nyiltparancs értelmében világi bíróságok lépnek.

Az 1868. évi 54. törv.-czikk rendelkezéséhez képest az 1786. évi márczius 6-án kelt nyiltparancs értelmében itélni hivatott bíróságok hatásköre a nem-protestánsok házasságaira is kiterjesztetik.

Az egyházi bíróságok már jogerejüvé vált itéletei érintetlenül hagyatnak.

Az átmeneti intézkedéseket az igazságügyminiszter rendeletileg szabályozza.

5. §. Ha a házassági nyiltparancs értelmében a házasság megkötése iránt közreműködésre hivatott lelkész (parochus, pastor, popa) eljárását az állam által el nem ismert oknál fogva megtagadja, a házasuló feleknek szabadságukban áll a házasság megkötése iránti közreműködésre a polgári hatóságot felkeresni.

A közreműködésre hivatott polgári hatóság megyékben az alispán, törvényhatósági joggal felruházott városokban a polgármester.

A házasuló felek házasságának kihirdetése és a házasság megkötése valamint a házassági anyakönyvek vezetése körüli eljárást a belügyminiszternek az igazságügyminiszterrel egyetértésben kiadandó rendelete szabja meg.

6. §. A polgári hatóság az előtte kötött házasságról mindkét házasfél lelkészét hivatalból tartozik értesiteni.

7. §. Ha valamely házasfél oly házasság tárgyában, mely polgári hatóság előtt köttetett, az ágy-asztaltól való elválást, vagy valamely nem-katholikus fél a házassági kötelék felbontását kéri, a házassági nyiltparancsban a a lelkésznek meghagyott békéltetést azon polgári hatóság végezi, melynek kerületében a különben békéltetésre hivatott lelkész hivatala van.

8. §. A házasfeleknek, kik házasságukat a polgári hatóság előtt kötötték, szabadságukban áll házasságukat utóbb egyházilag megáldatni.

9. §. Az 1786. évi márczius 6-án kiadott házassági nyiltparancs 10. §-ának a házasság érvényét lerontó abbeli tilalma, hogy keresztény és nem keresztény között házasság nem jöhet létre, oly házasságra nézve, melyet keresztény és izraelita fognak kötni, hatályon kivül helyeztetik.

10. §. Az ilyen házasság a házasfeleknek a 8. §-ban elismert joguk fentartása mellett, mindjárt az esketésre hivatott polgári hatóság elébe viendő.

11. §. Minden ezen törvénynyel ellenkező bárminemü jogi szabály erejét veszti.

12. §. A jelen törvény életbeléptetésével, végrehajtásával a bel-, igazságügyi- és vallás-közoktatásügyi miniszterek bizatnak meg.

* Készitette Dr. KOVÁTS GYULA budapesti ügyvéd.

Indokolás

I. Hazánkban a házasságot ez idő szerint a legkülönfélébb törvények uralják. Oly különlegességek, minők az erdélyi (protestans és unitarius) házasságok, az ország intézményeinek érdekében tovább el nem türhetők. A görög-keleti egyház házasságai sem nyujtják a családi életre megkivántató garantiákat. Ezen állapotok részint abból erednek, hogy házassági szabályaik hibásak, de főleg hogy az egyházi bíróságaik eljárása a házasság komoly intézményének nem megfelelő. Ezen házasság-jogi állapotokkal szemben még legrendezettebbnek a katholikus és az erdélyi terület kivételével a protestans házassági jog tünik fel. De még e két utóbbi sem kielégitő. A kettő közös érintkezési pontja, a vegyes házasság azon viszásságokat, a melyekben mindegyik szenved, a legélénkebben tünteti fel. Már maga az, hogy egy ugyanazon házasság két különböző forum alá — mindegyik a maga felebbviteli hatóságaival — tartozik, eléggé szembeszökő. Ehhez járul, hogy a katholikus szentszékek előtti eljárás sem egyöntetü, merőben bizonytalan. Szentszéki perrend nem létezik. Azt a zavart, a mit a jog szempontjából, az u. n. erdélyi és a görög-keleti házasságok feltüntetnek, a többi házasság is növeli. Megközelitőleg sincs a törvény előtti jogegyenlőség és a területi jogegységnek nyoma. A magyar állam a házassági jog szempontjából még alig létezik.

Az egyedüli átható és rendszeres kisérlet, a mi a házassági jog rendezése iránt tétetett, az 1786. évi márcz. 6-án kelt házassági nyiltparancs volt. Addig is, mig a magyar polgári törvénykönyv fogja a házassági jogot szabályozni, ideiglenes kisegitőül ezt a házassági nyiltparancsot kellene házassági jogunk rendezésénél alapul elfogadni. Az izraeliták egymásközti házasságára nézve a fenálló törvényes gyakorlat szabályozása az igazságügyminiszternek van fentartva.

Már őseink is legyőzték a házassági nyiltparancs irányában ellenszenvüket, midőn azt az 179°/₁. évi XXVI. törvényczikkben a magyarországi protestánsok házassági joga gyanánt elfogadták, a mit az 1868. évi 54. törvényczikk is megerősitett. Ha ezen a nyomon haladva az 1786. évi márczius 6-dikán kelt házassági nyiltparancsot a maga egészében elfogadnók, hazánkban jó részben biztositanók a házassági jog egységét és némi csekély eltéréssel az azon alapuló törvény előtti egyenlőséget. Ha az ősiségi, meg az urbéri nyiltparancs megérdemelték azt, hogy eltüressenek, ugy az 1786. évi márcz. 6-án kelt házassági nyiltparancs is megérdemlené. A föld, a vagyon nem becsesebb java az emberiségnek, mint a saját személye.

Rögtön egy külön magyar törvény szabályozná a házasságot, a magyar állam bíróságai szolgáltatnának igazságot, rögtön a magyar állam uralná a házasságot. Az állami bíróságok kezében a jóformán biztositott jog egysége s az erre fektetett törvény előtti egyenlőség a hazának lakosait amalgamizáló hatással birna. Csak az a nagy kivétel maradna fenn a házassági nyiltparancs értelmében is, hogy a katholikus fél házassága felbonthatlan; ettől és a papi rend s szerzetesi fogadás különleges akadályaitól eltekintve unifikált házassági jogunk volna. Az a nagy kivétel azonban nem lehet szemünkben szálka akkor, midőn ma a felbonthatlansággal szemben olykor a protestáns félnek igen könnyü szerrel megadott felbonthatóság áll, mi vegyes házasságoknál igen szemet szuró. Ez a merev ellentét jó részben annak tulajdonitható, hogy a katholikus fél birája a szentszék, a protestánsé a világi bíróság. A mihelyest mindkét fél házassága egy biró kezében lesz, igen reményelhető, hogy a birósági gyakorlat, mely a felbonthatóság kérdésében elfajzott, jobban fogja magát a házassági nyiltparancs azon rendelkezéséhez tartani, hogy a protestáns félre nézve is csak bizonyos taxative felsorolt esetekben mondható ki a házasság felbontása, egy szóval a felbonthatlanság és a felbonthatóság nagy ellentéte enyhülni fog. A protestáns házasság is consolidáltabbá lesz.

II. A tervezett reform minden nagyobb akadály nélkül keresztül lesz vihető.

A korona nem akadályozhatja azt, hogy a magyar törvényhozás mindkét háza feladata magaslatán álljon. Ez az ő részéről moralis lehetetlenség volna. Ezt a moralis lehetetlenséget igazolni nem nehéz dolog.

Ő Felségének örökös tartományaiban tanusitott eljárása, helyesebben az, a mit mint alkotmányos fejedelem szentesitett, példa-adó, buzditó. Áll ez annyival inkább, mivel azt, a mit mi kérünk, ott az örökös tartományokban sokkal sulyosabb körülmények között már megadta. Mindenki emlékezik még arra, a midőn Ő Felsége a concordatumot, azt a hires nemzetközi szerződést felbontotta. És ugyan mit jelentett ez a házassági jog terén? Azt, hogy ettől a percztől kezdve már világi törvény, az osztrák polgári törvénykönyv szabályozza a házasságot, e felett világi bíróság itél. Visszaállott önmagától az az állapot, a mi Ausztriában az osztrák polgári törvénykönyv behozatala, 1811. óta a concordatumig, 1855-ig fenállott.

És ugyan mi nem kérhetjük-e ugyanazt Ő Felségétől, a mi Ausztriának már megadatott, hogy t. i. világi törvény szabályozza a házaságot s annak a hivatott birája a világi bíróság legyen? A kérelem ugyanaz, a fejedelem itélete sem eshet ki máskép. És ennek az itéletnek aztán semmiféle a szentszékkel kötött concordatum sem állana utjában. A jogi helyzet nálunk sokkal tisztább, mint a milyen Ausztriában volt akkor, a midőn 1867-ben még a concordatummal kellett megküzdeni. A koronának tehát megvan a maga szabad keze, sőt Ausztriában oly példát statuált, a mire bátran hivatkozhatunk.

Sokkal valószinübb, hogy az 1786-ki házassági nyiltparancs ellenzői az egyházak lennének. A korona csak kisértet, melylyel ijesztgetnek; az egyházak ellenzése már valósággá lenne.

Az erdélyi nem-katholikus és a görög-keleti egyházi bíróságoknak védői alig lesznek. Komoly támadás csak a kath. egyház részéről jöhetne. És valljuk meg, hogy hatalmas veto volna készülőben. Az a szigor, melylyel a katholikus egyház a házasságot mindenha kezelte, ad is szavának erkölcsi sulyt. Az ő szava kell hogy minden gondolkozó előtt nyomjon valamit a latba. Történelmi, erkölcsi és vallási állásából védekeznék. Alkotmányos szinezetü érvei is volnának a II. József császár alkotása ellen, a házassági nyiltparancs eredetében keresné azt az anyagot, melylyel a készülendő törvényt méhében elfojtaná. De ennél komolyabb argumentuma is lehetne, ha ugyan a házassági nyiltparancsot meg nem javitanók.

Az kétségtelen, hogy ma már nem lehet arra szoritani a papot, hogy a házasságnál a világi törvény

szerint tartozzék minden körülmények között assistálni. Arra módot kell keresni, hogy ezen helyzetből a pap kimeneküljön. Azt meg kell neki engedni, bogy a hol az egyházi törvény a világi törvénynyel összeütközik, a házassági assistentiát megtagadhassa. Erre való aztán az az expediens, hogy ilyenkor a felek polgári hatóság elé menjenek. Ily módositást a házassági nyiltparancson követelni az egyháznak jogában áll. Ugyanily módositás tétetett az osztr. polg. törvénykönyvön is, a midőn annak a házasságot szabályzó része a concordatum hatályon kivül tételével ujra hatályba lépett. Ausztriával egy nyomon haladnánk. A házasságot, ha pap előtt köttetett is, az állam polgári házasságnak tekintené, de kivételkép a polgári hatóság előtti házasság is meg volna engedve. Ezt mi is, ugy mint Ausztriában tették — nem a felek, de az egyház szolgáinak kedvéért — megtennők. Az ilyen u. n. szükségbeli polgári hatóság előtti házasság (Nothcivilehe) nem rontana sem mit azon, hogy a többi házasság is, mit a világi törvény értelmében tekintenénk és azok felett világi bíróság által itéltetnénk — tulajdonkép polgári házasság. Szabály szerint tehát ugy állana a dolog, hogy a házasság ünnepélyességei az egyház kezén maradnának. Ezek csak ott hárulnának át a polgári hatóságra, a hol az egyház a saját szempontjából akadályt látna. Ez az eset nem igen lenne gyakori. A házassági nyiltparancs lehetőségig figyelemmel van az egyházi akadályokra. Azon meg az egyház egyáltalán meg nem ütközhet, hogy kiskoruak szülői megegyezés nélkül házasságra ne lép hessenek, hogy a nyiltparancs az egyház tiltó akadályából bontó akadályt csinált, kimondta, hogy nem csak a pap esik büntetés alá, ki kiskorunak a házasságát szülői megegyezés nélkül elfogadja, de a házasság is semmis. Ezen nincs mit csodálkozni, ez a szerződési képesség korlátoltságából folyik.

Az a concessio a mit az egyháznak meg kell adni abban áll, hogy ha a házasság ünnepélyességeit vele végeztetjük, a világi törvényeket az egyháziak ellenére nem szabad reá erőszakolnunk. Ennyiben szükség van arra, hogy az 1786. évi házassági nyiltparancs megjavittassék.

A mi a katholikus egyház házassági dogmáját illeti, a felbonthatlanságot, ez sem szenvedne a katholikus félre nézve csorbát. A házassági nyiltparancs 54. §-a megteszi azt az egy nagy kivételt, hogy a katholikus fél házassága felbonthatlan maradjon, a mit meg mi készségesen annyival inkább elfogadnánk, mert jól tudjuk, hogy még a franczia polgári és pedig polgári hatóság előtti általánosan kötelező házasság is respectálja a felbonhatlanságot, s ennek terhe Franciaországban nem csak a katholikusokra nehezedik, de még az akatholikus lelkiismeretét is nyomja. Tudjuk jól, hogy a polgári házasság kérdése nem azon fordul meg, vajon a házasság felbontható vagy felbonthatlan.

Előre látható, hogy az egyház támadása a házassági jog uj rendje ellen egy minimumra volna reducálva, fegyverének éle el lenne véve.

III. A törvényhozás nem tehet czélszerübbet, minthogy a tervezett reformot elfogadja.

A magyar törvényhozásnak akár az 1786. évi házassági nyiltparancs alapul vételével akár e nélkül leg. közelebb el kell végezni azt a feladatot, a mi rá a házassági törvényhozás terén elodázhatlanul várakozik t. i. hogy a házasságot törvényileg maga szabályozza és hogy a házasság birájává a világi bíróságot tegye. E nélkül p. tkönyv, hacsak a házassági jogot nem készülnek belőle kihagyni, nem képzelhető, ennyi kikerülhetlen. Ha máskor nem, hát legkésőbb a polgári törvénykönyv készültekor beköszönt az az idő, a mikor a kérdés a törvényhozás körmére ég. Ekkor majd az utolsó perczben kipkedni-kapkodni fognak. Maga a polgári törvénykönyv nagy műve hajótörést fog aztán szenvedni a miatt, hogy annak az utját elő nem készitettük. Szinte kénytelen a fölött aggodni az ember, vajon komoly thema-e nálunk a polgári törvénykönyv? Más országban külön, előre megalkotott törvények utján készitik elő a polgári törvénykönyveket, ugy hogy aztán a törvénykönyv készitésekor csak arról van szó, hogy egyes nagy institutiók beillesztessenek. Ekkor aztán biztosan, nyugodtan lehet arról tanakodni, hogy a törvénykönyv rendszere, szerkezete a kivánt feltételeknek megfeleljen. Mi a törvénykönyv idejére hagyjuk a politikai harczokat és magát a csendet igénylő munkát. Toll és kard egyszerre fog a kezünkben villogni.

Sokan már t. i. olyan vérmes reményü kodifikátorok, még többre is aspirálnak. Azt hiszik, hogy a polgári törvénykönyv készitésekor egy macska-ugrással többet is elérnek. Azt hiszik, hogy azok lesznek Magyarország azon dicső napjai, a midőn nehány nap alatt nemcsak egy kitünő szerkezetü polgári törvénykönyvet fognak készitени, de Magyarországot sarkaiból is ki fogják forgatni. Mit nekik az, hogy Magyarország most fogadja el azt, hogy legalább egyöntetü világitörvény szabályozza a házasságot s a házasság birája világi biró legyen. Minek nekik átmenet, mert ők ezt egy hiábavaló átmenetnek tekintik. Nekik szálka volna a szemükben az, ha világitörvény adta jognál fogva a parochus, pastor vagy popa esketne. Ők majd annak idején, a polgári törvénykönyv megalkotása idején egyszerre beleugranak a franczia, polgári hatóság előtti átalánosan kötelező házasságba. Ők majd egyszerre nagyobbat fognak ugrani, mint a Code Napoléon kodifikatorai, a kik a franczia polgári házasság intézményét már készen találták.

A ki a történetet ismeri, nem igy okoskodik. Az sem okoskodik igy, a ki azt a közmondást ismeri: hogy a ki sokat markol, semmitsem fog. Ime a polgári törvénykönyvre szánt alkotások leendő sorsa. Ime magának a polgári törvénykönyvnek sorsa! Nem sokat mondunk avval, ha azt mondjuk, hogy egy oly átmenet nélkül, a mely szerint legalább világitörvény szabályozza a házasságot s világi biró itél benne: nem lehet franczia mintára gyurt polgári házasságot csinálni. A német birodalmi polgári házasság erőltetett existentiája, az olasz polgári házasság tengődő intézménye a vérmes remények ellensulyozására tanuságul szolgálhat. A jogi élet nemcsak azokból a paragraphusokból áll, a miket külföldi törvénykönyvekből kiolvashatni. Még az is kérdés, hogy ha azt az u. n. átmenetet előbb meg nem csináljuk, nem huzódik-e el magának a polgári törvénykönyvnek elkészülte, törvényerőre emelkedése.

És most a midőn arról van szó, hogy egy házassági törvényt csináljunk, nem-e kellene az alkalmat nemcsak arra nézve megragadnunk, hogy a házassági jognak hazánkban egy lehetőleg átalános törvényes alapot adjunk, de hogy a polgári törvénykönyv intézményét is előkészitsük? És nem a hazai jogélet történelmi alapon való tovább fejlesztése volna, ha az 179°/₁ évi 26. és az 1868. évi 54. tcz. nyomán a házassági nyiltparancsban egy uj törvény erejénél fogva a házassági jogot egyszer valahára jó részben unifikálnók. Járt ösvényen haladnánk, a rend művét épitenők ki.

IV. A már elmondottakból kitünik, hogy az 1786. évi házassági nyiltparancs javitásokat követel. Javitást igényel az már azon pontjában is, a mely arra vezetne, hogy a pap egyházi törvényei ellenére tartoznék assis-

tálni. Elmondtuk azt, mi lehet e pontban az egyház jogos kivánsága. Az egyház kivánhatja, hogy ne kényszerittessék, de nem kivánhatja, hogy az a házasság, mely az állam törvényének megfelelő, meghiusuljon. Az expediens, a polgári hatóság előtti házassági egybekelés elutasithatlan.

A polgári hatóság előtti házasságig elérkezve egy uj kérdés is támad.

A midőn az állam az 1786. évi nyiltparancs szövegét revideálja uj törvénye elkészitésénél, lehetetlen, hogy az egyház lehető kimélésével feladatának már megfelelt volna- A házassági nyiltparancscsal szemben a társadalom is lehet követelő. A magyar társadalomnak 1786 óta sok igénye támadt. Tudjuk, hogy ezek mind kielégithetők nem volnának. Csak az a kérdés, hogy azoknak az igényeknek a sorában melyik az, a mely elutasithatlanul figyelembe veendő.

Az 1786. évi nyiltparancs a bevett vallásfelekezetek idejéből való. Ma már inkább elismert vallásfelekezetekről szólhatnánk. Elismert vallásfelekezetek neve alatt nem csak a bevett vallásfelekezetek értetnek, de az izraelita is. Az ecclesia tolerátából «elismert vallásfelekezet» vált. Immár nem csak szemet hunyunk az izraelita vallás előtt, de elismerjük.

És ez az elismerés nem az izraelita vallás érdeme, azt nem az izraelita vallás martyrjai vivták ki. A vallás szabadság eszméje sem volt az, a mi bennünket vezetett akkor, a midőn az izraelita vallást elismertük. Erre bennünket a szükség vitt rá. Az izraelita vallás elismerése csak következése volt annak, hogy a zsidót teljes vagyoni joggal ruháztuk fel. A mint a zsidókat a szabad vagyonjogi forgalomba bevittük, egyszersmind politikai jogokkal is fel kellett őket ruháznunk, a melyek után a többi magától jött és fog még jönni. A zsidók dicséretere legyen mondva, hogy a nyulbőr volt az, a mely őket vallásuk elismeréseig is elvezette. A ma napirenden álló kérdésnek is, hogy t. i. a zsidónak kereszténynyel való házassága elismertessék, a vagyon a lüktető ereje. Ez a kérdés zsidó kérdés és nem izraelita kérdés, társadalmi és nem vallási. Az már a vallás elismeréséig haladott jogállapot kifolyása, hogy a «keresztény és izraelita» közötti házasságról fogunk szólni. A vallás kötelenyébe buvunk még a polgári hatóság előtt is. A hazai jog eddigi szellemét, mely azt mondja, hogy csak az elismert valláson át juthatni el a házassághoz, conserváljuk. Sokkal egészségesebb eljárás, mint ha a felekezeten kivüliség elismerésével kezdenők s csak igy jutnánk el az uj házassághoz. Sőt én még tovább is mentem. Nem akarnám a keresztény és izraelitának a polgári hatóság előtt kötendő házasságát egész isoláltan oda állitani. Habár a házassági frigyek kötésénél átalán azt mondhatni, hogy a kicsinált házasság (mariage de convenance) a szabály, nem akarnám azt, hogy azt az uj házasságra a nép ösztönszerüleg rámondja. Sokszor jó, ha a törvényhozás a külszint megmenti. Nagyobb reformoknál ez sokszor kikerülhetlen. Az uj házasságok egy jórészt átalános és különben is szükséges házassági reform keretében nem lesznek oly szembeszökők. Ha az is előadhatja magát, hogy mert a pap megtagadja a házasságnál való assistálást, keresztény és keresztény is a polgári hatóság elé kénytelen menni: ugy a keresztény és zsidó közötti házasságot sem lehet majd a zsidó házasság gunynevével oly könnyen illetni. A keresztény és izraelita közötti házasság forrásául nem kell egy külön törvényt teremteni, de az átalános házassági törvény egy módositásával kell beérnünk. Attól sem kell visszariadni, hogy a katholikusnak izraelitával kötött házassága magára a katholikus félre mint ilyenre nézve felbonthatlan lesz. Ezzel az izraelitával kötött házasságot erkölcsileg komolyabbá tennők A mondott uton haladva többet tennénk mint különben tudja isten hány paragrafussal.

A keresztény és izraelita közötti házasságra nézve még csak az a kiemelendő, hogy a polgári hatóság előtti házasság kényszeritőleg van előszabva, a mit «a keresztény és izraelita közötti házasságról» szóló hivatalos törvényjavaslat nem mond ki.

A keresztény és izraelita közötti házasság nemcsak azért viendő mindjárt a polgári hatóság elé (kötelező, polgári hatóság előtti házasság), hogy a polgári hatóság előtti házasság minél gyakoribb legyen, de hogy a keresztény és izraelita közötti házasság ne népszerütlenitessék az által, hogy a felek esetleg az izraelita pap előtt házasodjanak, a minek különben a lehetősége nem volna kizárva.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenhatodik évfolyam. 16. SZ. Budapest, 1881. április 15.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: felévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A semmitőszék mellett. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Jogirodalom. Dr. Groisz Gusztáv egyetemi tanártól. — A nem kellő teljesités kifogása (exceptio non rite adimpleti contractus) a váltóperben. Dr. Nagy Ferencz nagy-váradi kir. jogtanártól. — Hatósági közeg elleni erőszak. Bodor László kir. alügyésztől. — A lefoglalt követelés jogtalan felvétele. R. F. — A prdts 113. §-a igényperben. D. S. E. — Különfélek.

MELLÉLET: Curia határozatok.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék.

A kiadó-hivatal.

A semmitőszék mellett.

A képviselőház kimondta reá a halálos sententiát. Talán a főrendiházban több kegyelemre illetve több belátásra és érzékre talál *a birósági szervezet stabilitásának érdeke*, melyet minduntalan és minden ideiglenes experimentum alkalmából hányott-vetetté tenni nemcsak nem illő, hanem komolyan veszélyes dolog is.

Ha nagy elvi ujitások, ha áldozatra érdemes reformok követelik a reorganisatiót, akkor jogosult lehet azt mondani, hogy a birói szervezet stabilitása, a birói függetlenség és elmozdithatlanság nem a bíróság kedvéért adott kiváltságot, hanem a független és jó igazságszolgáltatás érdekében alkotott alkotmánybiztositékot képeznek.

De ha mindössze a jogorvoslatok egy fajának számát apasztani akarják; ha mindössze ezek körül tapasztalt bizonyos vizszaélések kutforrását betömni kivánják: akkor a czélon tulmenő eszköz és önmagában czéltalan dolog, magát a szervezeti alaptörvényt felbolygatni; akkor szükségtelen és észszerütlen magát az instantiát eltörölni; akkor indokolatlan és igazolhatatlan oly ujabb nagy horderejü intézkedés, mely ujból megtámadja a közönségben és *a magyar birói karban a máris mélyen megingatott bizalmat a birói hivatal állandóságában és e hivatal méltóságának felismerésében a kormány és a törvényhozás részéről.*

De ettől eltekintve, tisztán igazságügyi viszonyaink szempontjából sem helyeselhető a czélbavett reform és különösen ma időszerütlen, midőn a szóbeliség behozatalának küszöbén vagyunk, a mikor a semmitőszékre ismét szükségünk lesz. A képviselőházi jogügyi bizottság indokolása *szójátéknak* mondja az utalást *a szóbeli eljárás alkotásakor szükségessé leendő semmitőszékre*, mert annak szerinte *„egészen más“* feladata és szervezete lesz mint jelen semmitőszékünknek, egészen eltekintve attól, hogy még kétes is, vajon egyáltalán a franczia vagy a német perrendtartási és birósági szervezeti rendszert követendjük-e, tehát lehetséges, hogy épen nem semmitőszékünk, hanem csakis legfőbb itélőszékünk leend.

Ez indokolás csak akkor birhatna alappal, ha azért, mert egyre megy a legfelsőbb forum *neve*, egyre menne az is, *melyik birságunkból* fogjuk azt alkotni.

E két dolog azonban lényegesen különböző.

Akármelyik létező rendszert fogjuk ugyanis recipiálni, vagy à la Ökröss mással összekeverni: annyi bizonyos, *hogy érdemleges harmadikfoku felebbezés kizárva lesz*, mert azt szóbeli közvetlen eljárás mellett sem birói személyzetünk, sem anyagi erőnk nem engedi; de ily luxust nem is enged meg magának sem a franczia, sem a német, korlátlanul még az angol rendszer sem, mely utóbbi különben a combinatión kivül marad a civil-jury, equity-jog és a perek végtelensége folytán, miket utánozni nem kivánhatunk.

Már most az, minő neve lesz *a jogegység* érdekében *a jogkérdésre nézve* illetékes *egy* központi harmadik forumnak: az lesz-e neve, hogy «semmitőszék» vagy «legfőbb itélőszék», és ehhez képest a jogorvoslat neve «semmiségi panasz» vagy «felebbezés» lesz-e, az természetesen teljesen mindegy; tőlünk függ a név; még abban sincs sok különbség, hogy a jogkérdést felülvizsgáló legfőbb bíróság maga reformálja-e a felebbvitt itéletet, ha a jogi kérdés megoldását tévesnek találta, vagy csak megsemmisiti azt és a másodfoku bíróság köteles ujra *azon jogalapon* itélni, melyet a semmitőszék kijelölt, mely alternativák közül consequensebb, bár hosszabb az utóbbi eljárás, a franczia rendszeré. Consequensebb e rendszer, mert e mellett csakugyan *a helyes törvényalkalmazás kijelölésére szoritkozik a legfőbb forum és elkerüli azon veszélyt,* hogy a közvetlen reformálás esetén a cassatorius forum *a ténykérdés miatt és esetleg de facto a tényérdésben itélhetne eltérően azon alsó bíróságtól, mely* a ténykérdést *közvetlen észlelet és teljesebb ismeret alapján* végleg megállapitani hivatva volt, elkerüli tehát azon veszélyt, melynek elkerülése végett semmitőszék egyáltalán alkotva lett.

Ezen okból helyeslik a cassatorius rendszert az összes nyugoteurópai culturállamok legnagyobb jogászai és politikusai. E rendszer egyik létesitési oka eredetileg a hatalmak megosztása volt vagyis az, hogy a birói hatalom tul ne terjedjen illő határán, hogy ne legyen a legfelsőbb birói forum mintegy jogalkotó, törvényhozó és törvényét végre is hajtó, érdemleg itélő testület. Ezért lett e rendszer fentartva és utánozva radikalis demokratikus köztársaságban és szabadelvü alkotmányos monarchiákban egyaránt. Ezen okból helyes az nálunk is, egy nagy országban, melyben számos pártpolitikai, nemzetiségi stb. tényező befolyásával kell számolnunk. Igazságügyi politikai és lélektani szempontból helyes, tapasztalatilag kipróbált rendszer az, mely az igazságszolgáltatás terén megalkotja a szükséges centralisatiót, de kellő cautelákat alkalmaz, nehogy az visszaélésekre vezessen és a jogkeresők rovására lehessen.

Már most tagadhatlan *tény, hogy jelen forumaink közül csakis a semmitőszéknek szintén a törvény alkalmazás helyességére szoritkozó működése lehet mintegy*

iskolája, pendantja és mintája a szóbeliség behozatalával szükséges egységes legfőbb forum működésének, akármi legyen azután annak neve és akár reformáló hatalma is leend, akár csak cassáló. A különbség csak az lesz, hogy a *processualis* jogkérdésen felül az *anyagi* jogkérdés is fogja birálata tárgyát képezni; e kettő azonban egymáshoz hasonlóbb, mert *a törvényalkalmazás helyességére való szoritkozásában congruens* hatáskör, tehát inkább rokon egymással, mintsem az anyagi jogkérdést és a ténykérdést felölelő hatáskör, melylyel a mai legfőbb itélőszék bir, rokon az alkotandó legfőbb forum tisztán jogi hatásköréhez.

Midőn tehát a jogügyi bizottság azt mondja, hogy a leendő legfőbb forum hatásköre hasonlóbb lesz az egyesitett kuriának vagyis ezzel alkotott kizárólag legfőbb itélőszéknek hatásköréhez, mint a jelen semmitőszékéhez, mi által tudva vagy nem tudva azt mondja, hogy a jog- és ténykérdés közelebbi rokon (bár két genus), mint a jogkérdés részei: alaki és anyagi jogkérdés (bárcsak két species), vagyis hogy heterogen qualitások közelebbi rokonok, mint különböző quantitások: akkor a természettel és logikával ellenkező elvet tesz kiindulási ponttá, mi helyes consequentiákra nem vezethet, és ha nem is szójáték, de mindenesetre gondolatjáték eredménye. Ha tehát egyáltalán sulyt helyezünk elméleti szempontra, a birói organum és functiója homogeneitására, akkor joggal mondhatjuk, hogy a semmitőszék eltörlése ma 12 évi fenállás után, a szóbeliség behozatalának küszöbén: fonák eljárás.

A jogügyi bizottság practicusait mentik különben sajátszerü irodalmi viszonyaink. A routine-nál nálunk veszedelmesebb azon áltudomány, melyet isolált németországi tévedések nyomán neves irók importáltak hozzánk. Az ezek által hirdetett evangeliumnak egyik tétele volt, hogy «a semmiségi panasznak nincs *dogmatikai* alapja.» Még fogunk foglalkozni ezen «tudományos» perjoggal, mely elfelejtetni akarná, hogy a pert az élet igényei, az igazság kideritése és a jog érvényesitése szerint kell construálni és ebből levonni azután a consequens rendszerbe foglalandó elveket, nem pedig megforditva egyéni abstrus elméleti vélekedésből dönteni perbeli intézmények léte és értéke felett, melyek évszázados tapasztalatokon nyugszanak.

A törvényhozó testület egészét azonban és főleg felső házunkat a német iskolák e kinövései nem fogják elfogulttá tenni.

Szomoru világot vetett a jogügyi bizottsági indokolás azon igéret beváltására is, hogy a szóbeliség legközelebb behozatik, ha ma még azt sem tudják az intéző körök, melyik rendszert recipiálják.

Itt csak intra parenthesim jelezhetjük, hogy a tapasztalatilag még be nem válhatott német rendszernek, a franczia rendszer e rosszabbitott kiadásának, behozatala veszélyes kisérlet lenne.

De ha hosszu provisorium előtt állunk is még, a semmitőszék nem törölhető el, mert *a magyar igazságügy érdeke és hitele — tekintettel a competentia és formalis jog fontosságára p. o. a külfölddel való forgalmunk szempontjából — veszélyeztetve lesz, ha teljes bizalmat érdemlő kiválogatott* csekély számu *testület helyett egész kuriánk, azon ellenőrizhetetlen és incommensurabilis colossus, fog minden felett itélni.*

Jól vigyázzunk a mai viszonyaink között, mielőtt e e drága érdeket és birósági szervezetünk felső házát feláldozzuk.

Ám követeljék a király első birái a mostani botrányos chaosz megszüntetését a birósági állapotokban, sürgessék az állandó birósági szervezést, de tiltakozzanak az ellen, hogy a justitiánk és birói karunk érdekei csorbát szenvedjenek egy novella-paragraphus ártatlan ürügye alatt, mely tényleg a szóbeliség igéretének megtagadását és a birói szervezés elodázását takarja.

Dr. Dell'Adami Rezső.

Jogirodalom.

A magyar büntetőjog és eljárás tankönyve. Különös tekintettel a gyakorlati élet igényeire. Irta KAUTZ GUSZTÁV, kir. tanácsos, jogtudor, a győri királyi jogakadémián a jogbölcsészet és büntetőjog ny. rendes tanára s ezen intézet igazgatója. Budapest 1881. Az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása. *

IV.

A kisérlet kellékei között, melyek gyanánt szerző a gonosz szándékot (114. §.), a külcselekményt (115. §.), a szándékolt bűntett vagy vétség véghezvitelének megkezdését (116. §.) és azon megkivántatóságot emeli ki, hogy a szándékolt bűntett vagy vétség befejezve ne legyen (117. §.), kétségtelenül kiváló figyelmet érdemel a szándékolt bűntett vagy vétség véghezvitelének megkezdése, egyfelől mert ebben találjuk élesen megvonva a határt a kisérlet és az előkészületi cselekmények között, másfelől, mert a kisérlet ezen kellékének miként leendő meghatározása szolgáltatott alkalmat a legeltérőbb felfogások nyilvánitására. Szerző is a kisérletnek ezen kellékét tárgyalja legbehatóbban. Mikor állithatni, hogy a véghezvitel megkezdetett? Szerző szerint a véghezvitel megkezdésének tekinthetünk vétség vagy bűntett elkövetésére irányuló akaratból eredt minden *olyan külső ténykedést,* mely által az azt elkövető, *a czélbavett bűntett vagy vétség létesitésére irányulolag causalissá vált,* vagyis: megkezdte azon feltételek tevését, melyek összege a bevégzett büntetendő cselekmény tényálladékát képezi. Részletesen és alaposan igyekszik szerző ezen tételt igazolni; nem mulasztja el az ellenkező vagy eltérő nézetek és felfogásokkal polemiába bocsátkozni, s megvallom, helyenkint igen érdekes érveléssel. A felállitott tételt magam is elfogadom helyesnek s — mert egy birálat keretében egy ily fontos controvers kérdést behatóan tárgyalni nem lehet — fentartom magamnak, hogy egy más alkalommal e kérdést illetőleg nézeteimet egész terjedelemben kifejthessem.

Nem alkalmas tárgyon egyfelől, nem alkalmas eszközökkel másfelől követtethetik-e el kisérlet? Szintén igen fontos controvers kérdések, melyeket szerző a 120. és 121. §§-ban tárgyal. Mindkét kérdés elbirálásánál szerző azon álláspontot foglalja el, mely szerint különbséget kell tenni a feltétlenül alkalmatlan és viszonylag alkalmatlan tárgy között s ép igy a feltétlenül nem alkalmas és a csak viszonylag nem alkalmas eszköz között; a feltétlenül alkalmatlan tárgy vagy eszköz kizárja a kisérletet, mig a csak viszonylag nem alkalmas tárgy vagy eszköz esetében a kisérlet büntetendő lesz. Nem kifogásolom a controversiának ezen módon történt eldöntését; magam is e nézetet vallom. De minthogy a magyar irodalomban is, kiválóan Schnierer Aladár a «büntetőjog átalános tanai» czimü munkájában (35. §.) az ellenkező felfogást nemcsak egyedül helyesnek állitja, nemcsak kimondja, hogy az eszközök absolut vagy relativ alkalmatlan volta között különbséget tenni nem helyes, de állitását indokolni is megkisérli, mindenesetre kivánatos lett volna, ha szerző az ellenvélemény megczáfolásával behatóbban foglalkozik; ugyszintén szükségesnek tartottam volna szerző helyében, az ilyen fontos controvers kérdés tárgyalásánál a «tankönyvben» legalább utalni a kiválóbb büntetőjogi irókra, hogy az, ki hajlamot érez magában az ily érdekes kérdéssel bővebben foglalkozni, tájékozást szerezhessen az iránt, hogy hol találja az egyes eltérő nézeteket bővebben kifejtve.

A *részességről* szóló tan a 126—134. §§-ban tárgyaltatik

* Az előbbi közleményeket l. a 10. és 12. számokban.

elég kimeritően és gondosan. A részesség fogalmi meghatározásával, mely szerint az: «több személynek szándékos közreműködése valamely büntetendő cselekmény elkövetésére» — egyetértek; de midőn aztán szerző ebből leszármaztatja a részesség lényeges kellékeit, s ezek gyanánt a gonosz szándékot, a büntetendő cselekmény elkövetésére való közreműködést és a büntetendő cselekmény elkövetése *előtt* vagy *alatt* kifejtett közreműködést kiemeli, nem tartom helyesen körülirottnak e harmadik kelléket, minthogy a büntetendő cselekmény elkövetése *után* való működés is, mennyiben előlegesen megigérve volt, bizonyára szerző szerint is, a részesség fogalma alá esik, holott ez a 126. §. 3. pontjában emlitettekből nem tünik ki, sőt annak szövegezése épen félreértésre szolgáltathat alkalmat.

A *tettes* meghatározására kiváló figyelmet fordit szerző (127. §.); érdemes is e fogalom arra, hogy azzal a büntetőjogi iró — kiválóan tankönyvben — tüzetesen foglalkozzék, egyszer azért, mert a gyakorlati élet igényli a tettes pontos kijelölését minden concret esetnél, de azután az irodalom is sok eltérő felfogást tüntet fel ez irányban. Szerző tettesnek azon személyt nevezi: «kinek elhatározásából folyó physikai cselekvőségében valamely büntetendő cselekménynek oka rejlik. Ugy látszik, hogy szerző e tekintetben azok felfogását (Wächter, Glaser, ezek alapján Schnierer), kik a tettes és a segéd közötti különbséget azon viszony alapján vélik meghatározandónak, melyben a tettes akarata a bűntény előidézéséhez állott, helyteleniti, midőn a 207-dik oldal 2. jegyzetében azt mondja: «azoknak véleménye igen téves, kik a tettességhez még azt is kellékül megkivánják, hogy a tettesnek tettét mint «saját» tettét kell akarnia; mert — mint szerző megjegyzi — az ember a maga tettét, mint idegen tettét nem akarhatja.» Ámde ily könnyen nem lehet — véleményem szerint — tévesnek, sőt igen tévesnek nyilvánitani ezen — a szerzőével ellenkező — felfogást. Megjegyzem mindenekelőtt, hogy ugy, a mint azt szerző a jegyzetben emliti, az érintett felfogás soha és sehol sem nyert kifejezést. Nem az állittatik, hogy a tettesnek tettét mint saját tettét kell akarnia, hanem az mondatik, hogy csak azt lehet tettesnek tekinteni, «ki valamely *saját akarati elhatározásán alapuló bűnös eredményt mint czélt előidézni akarván,* annak létrehozása végett tevékeny.» S annál feltünőbb szerzőnek ezen könnyedén való elbánása, mert a bűnsegélyről szólván a 130. §-ban, a 221-ik oldalon maga is azt mondja, hogy a bűnsegitőnek közreműködését főleg az jellemzi, hogy a tettesdek, tehát *másnak bűntettét* támogatja, miből kétségkivül logikailag az következik, hogy az, ki saját akarati elhatározásának tettlegesitése czéljából működik, nem lehet segéd, hanem a tettes fogalma alá esik.

Részletesen tárgyalja szerző a felbujtást és a bűnsegélyt (128—130. §§.) s nagyjában és egészben véve egyetértek álláspontjával; de némely tekintetben nem osztom nézeteit, habár megengedem, hogy ezek tekintetében is az irodalomban találkozhatni hasonló felfogással.

Nem osztom többek között, épen az elmélet szempontjából, szerző azon állitását, mintha a felbujtás kisérlete — a kisérletet büntetőjogi értelemben véve — képzelhető volna; hisz épen annak alapján, mit szerző a büntetőjogi kisérletre vonatkozólag maga is megkövetelendőnek vél, ki van zárva a felbujtás kisérletének lehetősége.

A btk. 283-dik §-ában érintett eset: «a ki valakit az öngyilkosságra rábir stb.», nem egy különös esete a felbujtásnak, mint azt szerző feltünteti, sőt erről a felbujtás tanában megemlékezni nincs is helyén, minthogy itt felbujtásról szó sem lehet, maga az illető cselekmény, melyre valaki rábiratik, nem lévén büntethető, hanem egyszerüen egy sui generis delictum szabályoztatik a törvényhozás által, melynek a felbujtással semmi köze.

Tulságosan röviden foglalkozik szerző a 131. §-ban a bűnszövetség és bűnbanda büntetőjogi fogalmakkal, holott erre nézve ugy a tárgy fontosságánál, mint annak vitás voltánál fogva bőséges alkalom lett volna. Egy állitását szerzőnek itt sem hagyhatom megjegyzés nélkül. Szerző előrebocsátja, hogy a szövetség büntetőjogi jelentősége abban nyilvánul kiválóan, hogy a közös egyetértés, melylyel a büntetendő cselekmény elkövetéséhez fognak, büntetendő cselekményüket közös cselekményükké tevén, a tett kivitelénél közre nem működőket az egész bűntettért felelősekké teszi. Ebből következteti azután szerző, hogy a bűnsegély fogalma a szövetség tagjainak csak azon cselekvőségére alkalmazható, mely a szövetségbe lépésnél mint csupán a tettet előmozditó cselekvőség volt kikötve és tényleg is ennek jellegével birt; például — mondja szerző — ha a tolvajszövetségbe az egyik tag azon határozott kikötéssel lép be, hogy a lopás könnyebb véghezviteléhez szükségelt létrát fogja a kitüzött helyre szolgáltatni, ez csak bűnsegitőnek tekintethetik. Nem osztom szerző ez állitását, nem, épen annak alapján, mit szerző maga a bűnsegélyről és a bűnszövetségről mond; maga szerző bűnszövetség alatt többeknek egy bizonyos meghatározott cselekménynek közös elkövetése czéljából, előzetes megállapodás folytán létrejött egyesülését érti, s az egyesülőket tettestársaknak nevezi; ezzel a fentebbi példa esetében állitott bűnsegitői minőség már csak azért sem egyeztethető meg, mert ha az illető egyszer a szövetség tagja lett, nem mondhatni róla többé — bárminő volt légyen is tevékenysége, — hogy *másnak* bűntettét támogatta, vagy mozditotta elő, ez pedig a bűnsegélynek elengedhetlen kriterionja.

A cselekmény jogellenességéről szóló negyedik fejezetben végül elég kimeritően, behatóan és alaposan tárgyalja szerző a cselekmény beszámithatóságát kizáró okokat, továbbá a jogos védelem és a végszükség állapotát s az ezekkel kapcsolatos büntetőjogi kérdéseket, mindenütt kellő figyelemmel ugy a hazai mint a külföldi irodalomra.

De eleget is foglalkoztam már szerző munkájának előttem fekvő két füzetével, s a könyvismertetés és birálat határait lépném át, ha még jobban bemélyednék annak részleteibe.

A meggyőződés, mit szerző munkájának beható áttanulmányozásából meritettem, az: hogy e munka mindenesetre nyereség a büntetőjog magyar irodalmára s hogy az bizonyára hasznos szolgálatot teend ugy a tanuló mint a gyakorlat munkása számára. *Dr. Groisz Gusztáv.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A nem kellő teljesités kifogása (exceptio non rite adimpleti contractus) a váltóperben.

Okot a jelen felszólalásra következő jogeset szolgáltat.

A. eladott B-nek bizonyos mennyiségü buzát. A vételár fejében B. négy havi lejáratu váltóelfogadmányt adott. Lejárván a váltó, A. arra sommás fizetési meghagyást eszközöl ki. B. kifogásokat emel. Azt érvényesiti, hogy a szállitott buza nem felelt meg a kikötött minőségnek, miért ő azt a keresk. törvény 347. §-a értelmében szakértői megszemlélés után eladó rendelkezésére bocsátotta, illetve mert eltartható nem volt, eladó rovására eladta. Felperes válaszában kiemeli, hogy alperes a buzát megbizottja által mint megszemlélt árut vette át, de különben a buza már eredetileg mint megnedvesedett buza adatott el, és ezen minőségére való tekintettel a vételár a rendesnél kisebb összegben

állapittatott meg; hogy ha a buza még rosszabb állapotban érkezett alpereshez, ezért felperes nem felel, mert a szállitás alperes megbizottja által a megbizó veszélyére történt, hogy mindezeknél fogva alperes nem volt feljogositva a buzát eladónak rendelkezésére bocsátani.

Az elsőbiróság alperes kifogását elvetette. Indokok: Mert a kereseti váltó minden törvényes kellékekkel el van látva; mert alperes a váltón lévő elfogadói aláirása valódiságát meg nem tagadta: alperes azon kifogása, hogy a felperes által eladott buza, melynek ára a kereseti váltóval lett kifizetve, a kikötött minőségnek meg nem felelt, birói figyelembe vehető nem volt, mert a váltó elfogadója a v. t. 23. §-a értelmében a váltóösszeg kifizetéséért feltétlenül felelős, jelen esetben tehát akkor is, ha alperesnek fentérintett kifogása való volna. Ezen körülmény őt a váltó kifizetésének kötelezettsége alól annál kevésbbé menti fel, mivel a keresk. t. 348. §-a alperes kártéritési jogát felperes ellenében biztositja.

Alperes felebbezése folytán a kir. tábla az elsőbiróság itéletét megváltoztatta s felperest keresetével elutasitotta. Indokok: Felperes beismerte, hogy neki a kereseti váltó az általa alperesnek eladott buza vételárának kielégitéséül adatott át és nem tagadta, hogy az általa eladott buza a birói szemle tárgyát képezett buzával azonos. Miután a szakértők egybehangzó véleménye szerint a felperes által eladott buza teljesen hasznavehetlen és rosszasága miatt kereskedelmi czikket nem képezhető tárgy, bizonyitva van alperes azon kifogása, hogy az általa elfogadott váltóra felperestől értéket nem kapott. Miután továbbá felperes nem tagadta azt sem, hogy alperes a buzát kellő időben rendelkezésére bocsátotta, és miután ennélfogva a vételügylet teljesedésbe nem ment (?!), alperest a kérdéses buza vételárát képezett váltóösszeg kifizetése nem terheli.

A szóban forgó váltóperben tehát egy kétségbe nem vont érvényes váltóelfogadmánynyal szemben az annak alapjául szolgált viszonyból a nem kellő teljesités kifogása, *exceptio non rite adimpleti contractus,* emeltetett. Az elsőbiróság e kifogást feltétlenül mellőzte, annak vizsgálatába bele sem ment; a másodbiróság a kifogást tekintetbe vette s miután azt alaposnak találta, alperest a váltóösszeg fizetése alól felmentette Vajon a kifogás csakugyan alapos volt-e, vajon csakugyan be volt-e bizonyitva, hogy a váltó értékét képezett áru a szerződésnek meg nem felelt, tudományos szempontból nem bir érdekkel s azért a fenforgó jogeset ezen részét mellőzzük, bár feltünő az, hogy a királyi tábla a felperes által érvényesitett tényállásra nem reflektált. Annál nagyobb érdekkel bir azon kérdés, vajon az exc. non rite adimpleti contractusnak általában helye lehet-e a váltóperben? Érdemesnek találjuk e kérdéssel közelebbről foglalkozni.

Hogy a szóban forgó jogesetben az elsőbirósági határozat kiindulási pontja nem felel meg sem azon általános elvnek, miszerint a hit és bizalomnak, a méltányosságnak, a váltójogban is kell érvényesülnie, a mennyiben ez épen a váltójog formalismusával összeegyeztethető; sem a tételes magyar váltójoggal, a mely a formailag teljesen megalapitott és fenálló kötelezettséggel szemben helyt ad oly kifogásoknak is, melyek csak a váltó alapját képező viszonyból meritteknek: azt hiszszük, nem szükséges bizonyitanunk. Az elsőbiróság hivatkozván a v. t. 23. §-ára, teljesen ignorálja a 92. szakaszt, a mely szerint a váltóadós, legyen az elfogadó, kibocsátó, forgató, vagy kezes, nemcsak oly kifogásokkal élhet, melyek magából a váltójogból erednek, hanem mindennemü más kifogásokkal is, feltéve, hogy azok őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik. Ezen valamint a 93. és 94. szakaszoknak czélja épen az, hogy a váltójog szigora enyhittessék oly esetben, midőn annak alkalmazása az anyagi igazság elnyomását foglalná magában. Bármennyire szükséges a váltói kötelezettségeket az azokra alkalmat szolgáltató alapügyletektől függetleniteni s azokat abstrakt kötelmekké emelni, s bármennyire keresztül vitte ezen formalismust különösen a német és magyar váltójog, a váltójog még sem birhat azon rendeltetéssel, hogy eszközt szolgáltasson az anyagi igazság kijátszására.

Másrészt azonban az is kétségtelen, hogy a materiális viszonyoknak oly mérvü tekintetbevétele, miszerint ez által a váltójog teljesen kivetkőztettetnék tulajdonképi jellegéből, nagyon messze vezetne. Ha semmi korlát nem emeltetnék az alapul fekvő viszonyok érvényesitésére nézve, akkor megszünnék a váltójog az lenni, a mivé fejlődött, megszünnék *strictum jus* lenni, s nagyon kevéssé különböznék az általános magánjogtól. Innen azon elv, hogy az alapul fekvő viszonyokból meritett kifogások harmadik jóhiszemü váltóbirtokosok irányában sohasem foglalhatnak helyet, hanem épen csak azon felek között, a kik között az alapul fekvő viszonyok létrejöttek. Innen azon további elv, hogy a mennyiben az alapul fekvő viszonyokból meritett kifogások helyt foglalhatnak is, ez is csak bizonyos, a váltójog szelleméből folyó korlátozások mellett történhetik; hogy ezen kifogások nevezetesen csak annyiban vehetők figyelembe, a mennyiben azok a váltóhitelező követelésének *rosszhiszeműséget* igazolják. Ezen megszoritást ugyan sem a német vrszbly 82. czikke, sem a magyar v. t. 92. §-a nem tartalmazza; de a német elmélet és gyakorlat annak teljes érvényt szerzett, midőn valamely kifogás megengedhetőségének kérdésénél tulnyomóan azon vezérszempontból indul ki, vajon az illető kifogás mint u. n. *exceptio doli* (akár *specialis* akár *generalis*) minősithető-e? (V. ö. PLÓSZ is: *A magyar váltójog kézikönyve.* 302. l.) Igaz, hogy a rosszhiszemüség igen tág fogalom, s hogy az exc. doli generalis, a mint azt a római jog ismerte, voltaképen minden kifogást foglalt magában, a melynek különös törvényes alapja nem volt. Ez volt azon kifogás, mely általában a méltányosságnak érvényesitésére szemben a szigoru joggal szolgált. «Et generaliter sciendum est, *ex omnibus in factum exceptionibus doli oriri exceptionem, quia dolo facit quicunque id, quod quaqua exceptione elidi potest, petit*" (L. 2 §. 5. D. de doli exc. 44, 4). A *bonae fidei* keresetekkel szemben az exc. doli-t nem is kellett külön érvényesiteni, mert a biró a dolusra, a méltányosságra már hivatalból volt tekintettel, a mit a források következőleg fejeztek ki: «Doli exceptio bonae fidei judiciis inest.» Hogy ily roppant tág értelemben az exc. doli, a rosszhiszemüség, a váltójogban nem vehető alkalmazásba, az iránt nem lehet kétség s ennyiben RÖMER-nek az exc. doli alkalmazhatósága ellen irányzott értekezését *(Die exceptio doli, insbesondere im Wechselrecht.* GOLDSCHMIDT-féle *Z. f. d. gesammte Handelsrecht.* XX. k. 48. s k. l.) tökéletesen magunkévá teszszük. Hogy azonban bizonyos szükebb értelemben az exc. doli támpontul igenis vehető a váltókifogások megengedhetőségének elbirálásánál, annyival inkább vitatjuk, mert más kielégitő vezérelvet felállitani ugyis bajos volna. Igy eltekintve a tulajdonképeni csalástól, melynek az exc. doli *specialis* felel meg, a váltókereset elutasitandó lesz, ha alperesnek joga van visszakövetelni, a mit fizetne (dolo facit, qui petit quod redditurus est); ha alperesnek felperes ellen viszontkövetelése van, a melyet beszámithat (a beszámitás kifogásának feltételei azonban a magyar v. t. 94. §-ában közelebbről vannak meghatározva); ha a váltókövetelés érvényesitése feltételhez, meghatározott időhöz, felperes bizonyos előzetes vagy egyidejü teljesitéséhez volt kötve; ha felperes alperes rovására ok nélkül, tehát jogtalanul gazdagodnék; ha a váltókövetelés érvényesitése külön szerződés által kizáratott stb. Mindezen és más hasonló esetekben a váltókövetelés magában véve ugyan teljesen fenáll, de annak érvényesitése oly kézzelfogható rosszhiszemüséget képez, hogy az nem csupán az erkölcsi méltányosságot, hanem a jog- és igazságérzetet is

sérti. Ily rosszhiszemüségre a váltójog paizsul époly kevéssé szolgálhat, mint a magánjog; ez ellen a védelmet annyival inkább kell nyujtanunk, mert ha ezt nem tennők, akkor a váltójog már nem volna jus strictum, hanem akkor megszünnék általában jog lenni.

A váltó alapját képező viszonyokból meritett kifogásnak a szerződő felek közt tehát csak akkor lehet helyt adni, ha az mint exc. doli a kifejtett értelemben minősithető. Visszatérvén már most a szóban forgó jogesetre, kérdés, lehet-e a nem kellő teljesités kifogását mint ilyen exc. doli-t minősiteni? Van-e rosszhisszemüség a váltókövetelés érvényesitésében, ha felperes a váltót egy általa történendő teljesités fejében kapta, de a teljesités a szerződésnek meg nem felelt?

A kérdés lényegében egészen azonos azon kérdéssel, vajon van-e rosszhiszemüség a váltókövetelés érvényesitésében akkor, ha a váltóbirtokos *egyáltalában nem teljesitett?* A nem kellő teljesités egészen egyenlő a nemteljesitéssel, mindkét esetben ujbóli teljesitésnek vagy visszalépésnek illetve kártéritésnek van helye (kereskedelmi törvény 348. 353. §§.); különbség legfeljebb annyiban van, a menynyiben a nem kellő teljesités esetében a viszontszolgálat (vételár) aránylagos leszállitásának is van helye, a mi azonban tulajdonképen a szerződés ujitását foglalja magában. A mi tehát az exc. non adimpleti contractus-ról áll, az áll az exc. non *rite* adimpleti contractus-ról is. Ha már most az előbbi kifogást szemügyre veszszük, ugy nem szenved kétséget, hogy az mint exc. doli minősithető, feltéve, hogy általában kellőleg meg van alapitva, azaz hogy a teljesitésnek felperes részéről az alperesi teljesitést *megelőzőnek* vagy azzal *egyidejünek* kellett lenni. A felperesi teljesités az alperesi teljesitésnek ez esetben mintegy feltétele s voltaképen felperes már a keresetben tartoznék igazolni azt, hogy ő teljesitett. A váltókövetelés magában véve ugyan nincs feltételezve a váltóbirtokos teljesitésétől, a váltókövetelés magában véve feltételes soha sem lehet; de midőn a váltó épen valamely előzetes vagy egyidejü teljesités fejében adatott, a váltóbirtokos épugy követ el rosszhiszemüséget, ha a váltót érvényesité, a nélkül, hogy azon teljesitést eszközölte volna, a mely miatt ő a váltót kapta, mint a közönséges hitelező, a ki adósát beperli, jóllehet maga nem teljesitett. Tényleg az exc. non adimpleti contractusnak a váltóperben a német gyakorlat által ily feltevések mellett tulnyomóan hely is adatik (V. ö. BORCHARDT: *A D. W. O.* 5. kiadás. *Zus.* 762; l. különösen *a német birker. főtvsz.* 1871. okt. 6-kán és 1874. április 18-án kelt döntvényeit [*Entsch. des Reichs-Ober-Handelsgerichts.* III. k. 313. l. és XIII. k. 166. l.] l. PLÓSZ is 304. l.), s hasonlóképen hely adatik a közvetlen felek között a *non numeratae pecuniae (valutae)* kifogásának, a mely tulajdonképen nem más, mint az exc. non adimpleti contractus válfaja.

Ha tehát kétségtelen, hogy a váltóbirtokos rosszhiszemüséget követ el, midőn a váltóösszeget követeli, a nélkül hogy ő a maga részéről előzetesen vagy egyidejüleg teljesitett volna, feltéve, hogy ez kiköttetett, s ha ily esetben őt keresetével el kell utasitani: akkor logikailag el kell őt utasitani akkor is, ha ő teljesitett ugyan, de ezen teljesités a szerződésnek meg nem felelt, feltéve itt is, hogy a teljesitésnek a váltó érvényesitését meg kellett előznie vagy azzal egyidejünek kellett lennie. Az exc. *non rite* adimpleti contractus ezen feltételek mellett mint exc. doli épugy minősithető és a közvetlen felek között épugy tekintetbe veendő, mint az exc. *non* adimpleti contractus. (V. ö. VOLKMAR és LÖWY: *Die D. W. O.* 309. l., l. a *német bir. keresk. főtvsz.* 1873. aug. 6-kán kelt határozatát BORCHARDTnál 369. l.).

Idáig tehát a szóban forgó esetre nézve a királyi tábla által érvényesitett felfogásnak alapeszméjét teljesen magunkévá teszszük. Azonban a kifogások épugy mint a keresetek nemcsak anyagi, hanem egyuttal *alaki* eljárasi szempontoknak is vannak alávetve. Egy kereset vagy kifogás anyagilag teljesen meg lehet alapitva s még sem adható annak hely azért, mert az eljárási szabályok meg nem engedik. Az anyagi és alaki jog épen nem mindig fedi egymást. Ez áll különösen a váltóbeli kifogásokról is. Az anyagi váltójog szerint valamely kifogásnak talán hely adható s mégis el kell azt vetni a váltóeljárás szempontjából. A váltóeljárás szellemében fekszik ugyanis, hogy abban csak u. n. *liquid* bizonyitékok használhatók, a melyek t. i. a birói meggyőződés előidézésére alkalmasak a nélkül, hogy hosszabb bizonyitási eljárás és a tárgyalás megszakitása foglalna helyet (V. ö. THÖL: *W. R.* 4. kiadás 201. §.). Ilyen liquid bizonyitékok különösen az okiratok, mig ellenben a tanuk és szakértők általi bizonyitás többnyire hosszabb eljárást involvál vagy a tárgyalás megszakitásával jár. Azért a váltóeljárást szabályozó 1876. november 30-kán kelt ig. m. rendelet 28. §-a helyesen intézkedik, midőn azt rendeli, hogy váltóperben alperesi kifogások tanuk általi bizonyitásának csak az esetben van helye, ha a tanu a biróság székhelyén van, vagy ha az ily bizonyitékot ajánló fél a máshol lakó tanut legfelebb tizenötöd napra kitüzendő határnapon az eljáró bióság elé állitja; midőn továbbá a 31. §-ban a szakértői szemlének csak annyiban ad helyet, a mennyiben az az aláirások összehasonlitására szükséges. Ha tehát valamely anyagilag véve teljesen alapos kifogás bebizonyitása (eltekintve a hamisitás kifogásától) csakis szakértői szemle által történhetik, annak a váltóeljárás szempontjából helyt adni nem lehet.

S ha most tekintjük az exc. non rite adimpleti contractus-t, ugy annak megengedhetőségére nézve egészen más eredményre jövünk, mint a melyet pusztán az anyagi jog szempontjából elértünk.

Mig a nemteljesités kifogása rendszerint liquid bizonyitékok által lesz megalapitható, addig a nem kellő teljesités kifogásánál ez csak kivételesen lehetséges. A legtöbb esetben épen csakis szakértői szemle utján lehet kideriteni azt, vajon a teljesités a szerződésnek megfelelelt-e? E mellett azonban még más, a váltójoggal semmi összefüggésben nem álló előzetes és mellékkérdés eldöntése is foglalhat helyet. Igy a kereskedelmi törvény 346. §-a előirja, hogy a vevő a más helyről küldött árut, a mennyiben ez a rendes üzleti kezelés szerint lehetséges, az átvétel után haladéktalanul megvizsgálni, s ha az a kikötött vagy törvényi kellékeknek meg nem felel, e körülményről az eladót azonnal értesiteni tartozik, mit ha a vevő elmulaszt, a nem kellő teljesités kifogása többé nem emelhető. Igy a k. t. 347. §-a szerint a vevő a kifogásolt árut az eladó rendelkezésére tartozik bocsátani s annak megőrzéséről egyelőre gondoskodni tartozik. Számos esetben a nem kellő teljesités kifogása azon kérdéssel áll kapcsolatban, vajon próba szerinti vétel kötttetett-e vagy nem, a mint az épen a most szóban forgó esetben történt. Összefüggésben áll továbbá e kifogás gyakran azon kérdéssel, ki tartozik a vett áru veszélyét viselni, stb. Egy szóval a nem kellő teljesités kifogása a legbonyolultabb perekre ad alkalmat, s még ha semminemü mellékkérdések nem is merülnek fel, a bizonyitás rendszerint mégis nehéz és hosszadalmas. Hogy egy ilyen kifogás a váltóeljárásban annyira megkövetelt gyorsasággal nem igen egyeztethető össze, alig szükséges hangsulyoznunk. E kifogásnak feltétlenül helyt adni, még ha csakugyan exc. doli gyanánt is minősithető, annyit tesz, mint a váltóeljárást teljesen kiforgatni szigoru jellegéből, s oda vezet, hogy a váltóperek esetleg a legnehezebb kereskedelmi vagy magánjogi perekkké változtattatnak át. Idáig menni, azt hiszszük, még sem szabad. Bármennyire meg legyen tehát alapitva a nem kellő teljesités kifogása az anyagi váltójog szem-

pontjából, a váltóeljárás szempontjából azt kell mondanunk, hogy annak helyt adni nem igen lehet; kivétel egyedül azon esetben tehető, ha a kifogás liquid bizonyitékok nevezetesen okiratok által támogatható, ha nevezetesen szakértői szemle alkalmazásának szüksége fel nem merül.

Miután pedig a szóban forgó jogesetben a nem kellő teljesités kifogása ily egyszerü és röviden bizonyitható nem volt, sőt ellenkezőleg nemcsak a szakértők általi bizonyitást tette szükségessé, de még több mellékkérdéssel is állt kapcsolatban: a kir. tábla érintett határozatában helytelenül itélt, midőn a kifogásnak helyt adott, eltekintve is attól, hogy a kifogás kellő bizonyitékok által egyáltalában nem volt támogatva.

Dr. Nagy Ferencz,
nagyváradi kir. jogtanár

Hatósági közeg elleni erőszak.

A „*Büntető Jog Tára*“ 25. számában, a hatósági közeg elleni erőszak bűntettének egy esete van közölve.* A tényállás röviden az, hogy P. J. szeszes italok kissé tulságos élvezete után, fölhevült kedélyállapotban, a korcsmában és azon kivül is, a községi előljárók ellen sértő kifejezéseket használt, miért a községi biró, hadnagy és kisbiró megjelent P. J. házánál és őt, minden előleges meghallgatás nélkül bilincsbe akarták verni, hogy ekként mint foglyot a község házához kisérjék. P. J. ellenszegült és a községi előljárót meg is sebesitette.

Az első bíróság vádlottat hatósági közeg elleni erőszak bűntettében bünösnek itélte. A budapesti kir. itélőtábla tényálladék hiányában a vád alól felmentette, és *közcsend* elleni kihágásban itélte hibásnak. A legfőbb itélőszék, a b. t. k. 92. §-a alkalmazásával, vádlottat hatósági közeg elleni erőszak vétségében marasztalta el.

Dr. F—y-nek ez esetre vonatkozó észrevételeiben olyan fejtegetéseket találunk, melyekre nem tartjuk épen fölöslegesnek nehány rövid megjegyzést koczkáztatni.

A b. t. k. 165. §-ának szövegezésére nézve már megelőzőleg nyilvánitottuk abbeli nézetünket, hogy az hézagos, minthogy a büntetendőség feltételeinek megállapitásánál mellőzve lett az a kérdés, ha vajon csak az a bántalmazás képez-e e §. szerint büntendő cselekményt, mely a hivatás jogos illetőleg *törvényszerü* gyakorlatában levő hatósági közeggel szemben követtetik el, avagy nem tesz semmi különbséget, ha a hatósági közeg hivatása gyakorlatában, a meghagyás teljesitésében jog- és *törvényellenesen* jár el? Mig a kérdés más büntető kodexekben megoldást nyert, a magyar b. t. k. még indokolásában sem nyujt a birónak tájékozó fölvilágositást.

Czikkiró véleménye szerint a legfőbb itélőszék jelen esetben *helyesen* hozott marasztaló itéletet. E nézetét avval támogatja, hogy «a hatóság, vagy hatósági közegnek, hogy eljárása törvényszerü legyen, mind személyi viszonyánál fogva, mind pedig tárgyilag véve, hivatva kell lennie, a kérdéses eljárás véghezvitelére, mig az eljárásnak *anyagi igazságossága figyelembe nem jöhet.*“

Bizonyos tekintetben egyetértünk F—y-val. Valamely elfogatási parancs lehet jogellenes, de azért az *illetékes* hatósági közeg törvény, vagy specialis meghagyás következtében köteles ezt végrehajtani. A jogrend érdekében szükséges, hogy a hatósági közegek hivatásának háborittatlan betöltése tekintetében az államhatalom lehető garantiát nyujtson. A hivatali közegeknek különös oltalom alá helyezése magán személyekkel szemben, *ezeknek* jogbiztonsága érdekében is történik. Ugyde a közlött tényálladékból nem az tünik ki, hogy a hatósági közegek a törvény vagy valamely hatósági meghagyás értelmében jártak el. P. J. a községi előljáróságot illetlen szavakkal bántalmazván, *ugyanaz* a községi előljáróság, mint *sértett, önmaga* ügyében lépett föl biróként, törvény- és *jogellenesen* akarta vádlottat bilincsbe verni és letartóztatni. Mert az előljáróságot vádlott személye fölötti rendelkezés annál kevésbbé illette meg, mert a letartóztatás pillanatában amazt *békés polgárnak kellett tekintenie.* Midőn vádlottnak jogérzete e rendelkezés ellen fellázadt és megtagadva az engedelmességet, tettleges erőszakhoz nyult, nem tett egyebet mint érvényesitette visszaüzési jogának azt a mennyiségét, melynek *büntetlen* használatát a társadalomnak egy polgárától sem lehet megtagadni, ha a legszentebb emberi jogok egyikét nem akarják negatióba venni.

Czikkiró maga is egy helyt azt a következtetést vonja a b. t. k. 165. §-ból, hogy nemcsak a meghagyás ellenére vagy *törvényellenesen* eljárt hatósági közeg elleni erőszak nem minősithető az idézett §. értelmében, hanem a hatósági meghagyás *szerint* foganatositott eljárás elleni ellenszegülés se képez büntetendő cselekményt, ha maga a hatóság meghagyása, mely *alapul* szolgál a közeg eljárásának, *törvényellenes* volt. Ez érvelés határozottan ellentétben áll az F—y által mondottakkal. Mert azt helyes judiciummal állitani nem lehet, hogy P. J. letartóztatása végett föllépett hatósági közegek eljárása *törvényszerinti* volt, vagy *illetékes* hatóság *meghagyása* következtében történt. Az sem vonható kétségbe, hogy semmiféle hatóságnak az alaki vagy anyagi törvény nem ad felhatalmazást megbilincselésre vagy letartoztatásra *szóbeli bántalmazások* eseteiben, ha különben a tettest nincs alapos oka *közveszélyes* egyéniségnek tartani és igy: a községi előljáróság jelen esetben a b. t. k. 193. §-ában foglalt büntetendő cselekmény kisérletét követte el. Tehát sem a törvény sem a jog nem nyujtanak támpontot a községi előljárók intézkedésének védhetésére.

A közlött birói itéletekből látható tényállás azt engedi következtetnünk, hogy a legfőbb itélőszék sem azért minősitette a cselekményt hatósági közeg elleni erőszaknak, mert elismerte volna, hogy a községi előljáróság a *törvény, hatósági meghagyás* teljesitésében *gátoltatott.* Kijelentését azon elv érvényesitésének kell tehát vennünk, hogy a hatósági közeg elleni erőszak bűntettét el lehet követni a törvény vagy meghagyás *ellenére* eljáró hivatalos közeggel szemben is. E törvénymagyarázatnak ellenmond büntetőtörvénykönyvünk szelleme, a méltányosság és a humanismus. De ellenkezésben van avval az eszmével is, melyet a legfőbb itélőszék eddigi itéleteiben elég érthetően kifejezett. A törvény eme §-ban foglalt rendelkezése homályos, helyesebben hézagos lévén, a *törvénymagyarázat elvei* szerint kell alkalmazni azt. A legfőbb itélőszék, mely eddig ugyszólva minden esetben az in dubio mitius elvénél fogva a restrictio *mellett* volt: most megtagadta az elvet. Ebben nemcsak összeütközést látunk a törvény szellemével, de az utilitarismus nyer kifejezést, melyet kodifikatiónk már anathemával sujtott. BERNER, a hires jogtudós, az alkotmányozás tekintetében jóval hátrább álló *Németország* büntetőtörvénykönyvének erre vonatkozó intézkedéséről a többek között igy nyilatkozik: « . . . . Die äussere Rechtmässigkeit umschliesst nicht nur die sachliche und örtliche Zuständigkeit, sondern überhaupt die äusseren Vorraussetzungen der Amtshandlung, wie schriftliche Ausfertigung bei einem Haftbefehl, Tageszeit bei Haussuchungen, Identität der zu verhaftenden Person. Die innere Rechtmässigkeit liegt hingegen in der Begründung der Amtshandlung» stb. A legfőbb itélőszék törvény-értelmezésében a hatalmi indok és kizárólag csak *az* van előtérbe tolva. *A hivatali közeg személye sérthetetlen. Még akkor is, ha a hatósági közeg eljárásában a magán személyt, törvény és meghagyás ellenére sérti.* Absolutistikus vagy despotikus irányzatu államhatalom, melynek közegei a hatalmi czélok és törekvéseknek vak eszközei, büntetőtörvényében érvényesitheti e tant, de a polgári szabadság és humanismus elkárhoztatja. A végrehajtó, hatósági meghagyás következ-

* Közöltetett az eset a «Jogt. Közl.» mellékletének f. é. 12. számában.

tében foglalást foganatosit, de eljárása közben megfeledkezik hivatalos kötelméről és a ház urnőjénél szemérmet sértő módon végez személykutatást. Ennek tiltakozása nem használ; tettlegesen igyekszik visszaűzni a mélyen sértő bántalmat; vagy: a végrehajtó, hivatalos kötelessége teljesitése közben, tán ittas állapotában a végrehajtást szenvedőnek ingóságait összetördeli s még nagyobb kártól tarthat végrehajtást szenvedő; vagy: a goromba rendőr tévedésben van a letartóztandó személy iránt és meg akar kötözni egy becsületes embert, ki nem képes a rendőr tévedését eloszlatni: meg lehet-e vonni a megtámadotttól a *rögtönös* és *közvetlen* visszaűzési jogot? Összeegyeztethető-e büntetőtörvénykönyvünk szellemével egy ilyen visszaűzés büntethetősége? És lehet-e rokonszenves az az itélet, mely büntetést szab a nőre, ki becsülete védelmében megsebezte a *hivatalos kötelessége teljesitésében* magáról megfeledkezett végrehajtót, azon egyénre, ki menekülni igyekszik a tévedésben levő ügyetlen rendőrtől és azt lakásából kiűzi? Ily törvény, a polgárok köz-érzületével folyvást harczban álló törvény, számithatna-e maradandóságra?

Még ha az utilitarismus szempontjából is vizsgáljuk a kérdést, kétségbe kell vonnunk, hogy az államhatalom érdekében állana a polgári szabadságot a hatalmi factorokkal oly éles ellentétbe állitani. A hatalomnak nem lehet érdeke, hogy ellenszenves támaszai legyenek. Ezért igtattatott a franczia büntető-codexbe a 184. §., mely a tisztviselőt akkor is bünteti, ha *kellő alakszerüség nélkül* megy be a polgár lakába, habár ott *meghagyás* folytán jelent meg. A *belga* büntetőtörvény is tartózkodott sanctionálni a hatalmi tényezők feltétlen sérthetetlenségét. Az 1853-iki osztrák b. t. k. 81. §-a abban az értelemben lett szövegezve, mint a magyar b. t. k. 165. §-a, de azért az osztrák legfőbb itélőszék itéleteiben döntő befolyást engedett azon okoknak, melyek az ellenszegülés rugói voltak, különösen pedig a törvényellenes fellépésnek az *anyagi büntetendőség* kellékeinek számbavételénél.

Törvénykönyvünk 165. §-a értelmezése tekintetében egyetértünk Schniererrel. Az olyan ellenszegülést, melyet a hatósági közegnek *törvény-* vagy *meghagyás-ellenes* eljárása provokál: nem tartjuk büntetendő cselekménynek, és a menynyire óhajtjuk, hogy a joggyakorlatban ez az elv érvényesüljön, ép annyira károsnak tartanók, ha a bíróságok a legfőbb itélőszék fenebbi kijelentését irányadónak vennék. Ha egyéb ok nem szólna véleményünk mellett, már csak a culturalis szempontok is a restrictio mellett szólnak. A hatósági közeg elleni erőszak bűntettének *legtöbb esete* a községi előljáróságok tagjaival szemben követtetik el. Ezek az egyének pedig, kik irni és olvasni is csak *kivételesen tudnak,* rendszerint *nincsenek tisztában* tulajdonképeni hivatásukkal, és kötelességök teljesitésében igen sokszor térnek el a törvény vagy meghagyásban kijelölt utról, és e miatt az ellenszegülés esete igen gyakori. Csak a kolozsvári kir. törvényszék területén egy év alatt előfordult esetek száma meghaladta a harminczat, és azok 80%-a *teljesen miveletlen egyének által* culturalis szempontból hozzájok *hasonló* hatósági közegekkel szemben lettek elkövetve.

Bodor László.

A lefoglalt követelés jogtalan felvétele.

A lefoglalt követelés jogtalan felvétele a concret tényállás bizonyos alakulásaiban codexünk alapján is büntetendő cselekményt képez.

Mint már Dr. BARNA IGNÁCZ ur a „*Jogt. Közl.*“ f. évi 6. számában kiemelte, három esetet kell megkülönböztetnünk.

a) Perrendtartársunk szerint — bár ritkán — előfordulható azon eset, hogy a végrehajtást szenvedett az inhibitorium után, de még mielőtt az adós a követelés lefoglalásáról értesittetett, az u. n. arrestatorium kézbesitése előtt felvette a követelést. Ez esetben a btk. 386. §-a lesz alkalmazandó. A végrehajtást ugyanis az inhibitoriummal befejezettnek még nem tekinthetni, minthogy a végrehajtás a *végrehajtató* érdekében történik és ép azt czélozza, hogy a végrehajtatónak kielégitési alap biztosittassék, mely eredmény, ha a végrehajtás az adós valamely künn levő követelésére intéztetik, csak a harmadik személynek a történt foglalásról vett értesitése után tekinthető *teljesen* bekövetkezettnek; addig a végrehajtató nem is akadályozhatja meg azt, hogy a végrehajtást szenvedett a végrehajtás substratumát az adóstól fel ne vehesse és ez által az egész végrehajtási eljárást illusoriussá ne tehesse. Egyáltalában azon megkülönböztetésnek, hogy a végrehajtás valamely követelés lefoglalása esetében a végrehajtást szenvedettre nézve már az inhibitoriummal, a harmadik személy ellenében még csak az arrestatorium kézbesitésével tekintendő bekövetkezettnek, most már, miután codexünk szerint valamely dolognak a fenyegető végrehajtás alóli elvonása ugyis büntetendő cselekményt képez, nincs semmi értelme és tárgytalanná vált. Mert perrendtartásunk ezen distinctiójának csak azon czélja volt, provideálni, hogy ámbátor a végrehajtást szenvedett azon cselekedetével, hogy az inhibitorium után, de az adós értesitése előtt a követelést felvette, tulajdonképen valamely értéktárgyat csak a fenyegető végrehajtás elől vont el, mindazonáltal ezen cselekménye, eltérőleg régi büntető gyakorlatunktól, a mely a fenyegető végrehajtás meghiusitását czélzó cselekményeket elvileg nem büntette, azon fictio utján, hogy a végrehajtás a végrehajtást szenvedettre nézve már az inhibitoriummal megkezdettnek tekintendő, büntetendő cselekményt képezzen.

Azon ellenvetés, hogy a btk. 386. §-ában csak a *bekövetkező* végrehajtásról van szó, a mondottaknál fogva elesik, mert az arrestatorium kézbesitése előtt a végrehajtás perjogilag, sőt most már büntetőjogilag is bekövetkezettnek, perfectionáltnak semmiképen sem tekinthető. A be nem fejezett végrehajtás pedig csak annyi, mint a meg nem kezdett végrehajtás, azaz még mindig csak *fenyegető* végrehajtás.

b) Előfordulhat azon eset, hogy a végrehajtást szenvedett az arrestatorium kézbesitése után, de az adós tévedésbe ejtése által jutott a követeléshez. A btk. 379. §-ának ez esetbeni alkalmazhatósága bővebb indokolást sem igényel.

c) A harmadik eset az lehet, hogy az adós, kinél a követelés letiltatott, a hitelező kijátszása czéljából, tudván, hogy az rajta még egyszer ugy sem hajtható be, önszántából és a végrehajtást szenvedettel egyetértve szolgáltatta ki az utóbbinak a lefoglalt követelését.

A letiltás az adós eddigi viszonyát hitelezője irányában lényegileg nem változtatja meg. Csak a személyekben történt változás; előbb ugyanis a végrehajtást szenvedettel, most a végrehajtatóval áll szemközt. Vagyonával szabad rendelkezésében is csak ugy és csak annyiban, mint más adós van korlátolva, minélfogva szóban forgó cselekménye csődbejutás esetén a btk. 414—416. §-aiban, illetőleg, ha a csőd ellene a 387. §-ban elősorolt okok miatt ki nem mondathatnék, az ezen szakaszban körülirt bűncselekmények tényálladékát állapitja meg. A lefoglalt követelés kifizetése ez esetben vagy ajándékozásnak vagy valótlan követelés kifizetésének tekintendő.

R. F.

A prdts 113. §-a igényperben.

E lapok 14-ik számában a «Törvénykezési Szemle» rovat alatt felvetett kérdésre nézve szerény nézetem nem egyez meg teljesen azon válaszszal, melyet a t. szerkesztő-

ség adott. Talán megengedi a t. szerkesztőség, hogy ezen némileg eltérő nézetemet a következőkben összegezzem.

A prt. 113. §-a azt mondja: ha a tárgyalásra vagy perfelvételhez egyik fél sem jelent meg, akkor a kereset megszüntnek tekintendő és az iratok a feleknek visszaadandók.

Ezen §. világos rendelkezését némely felperes saját hátrányára oda magyarázta, hogy a «megszünt», «cessat»-nak nyilvánitás által ő pervesztessé lett és hogy ennélfogva jogait csak perujitás által érvényesitheti. A 113. §. ezen téves interpretatiojának megdöntéseül állapodott a nmélt. semmitőszék meg azon határozatban: hogy a megszüntnek nyilvánitott ügyben a felperes által nem inditandó perujitási kereset, hanem csak kérvény által kell az ügy ujabbi felvételéért folyamodnia. Ezen decisioból kétségtelenül kiérthető, a mit különben a törvény §-a szintén elég világosan kifejez: hogy a megszüntnek nyilvánitott kereseti ügy ugy tekintetik, mintha a kereset be sem adatott volna, vagyis hogy felperes egészen ugy indithatja később — az elévülési időn belül — a keresetet, mintha még előbb meg sem inditotta volna. E szerint a strict alaki jog szempontjából felperesnek, ha jogát a megszüntnek nyilvánitás után érvényesiteni akarja, egészen uj keresettel kellene a bíróság elé járulni, nem pedig kérvénynyel. És csak az alaki jogban sem mellőzhető méltányosságnak tulajdonitható, hogy az ez irányban hozott decisiók meg akarják felperest azon fölösleges munkától kimélni, hogy egészen uj keresetet nyujtson be, miután ugyis általános gyakorlattá vált, hogy a megszüntnek nyilvánitott ügyben az iratok a 113. §. világos rendelkezése ellenére a feleknek nem adatnak vissza, hanem az irattárban őriztetnek, mi által egy uj keresetlevél beadása fölöslegessé válik.

A t. szerkesztőség által idézett decisiók tehát nem állapitanak meg semmi uj alaki jogi elvet, hanem csak implicite — a téves magyarázattal szemben — azt fejezik ki, a mit a törvény §-a sokkal világosabban mond: hogy a megszüntnek nyilvánitás felperesre nézve semmi joghátránynyal sem jár és hogy az a megszünt kereset által érvényesiteni kivánt jogát ugy érvényesitheti, mintha még az iránt semmi lépést sem tett volna, természetesen csak addig mig az anyagi jog azt megengedi.

Felperes ezen szabadságát az anyagi jog által szabályozott és megengedett kereseteknél az elévülési idő korlátolja; önként következik, hogy az alaki jog által megengedett illetve alkotott kereseteknél felperes az ujólagos megindításnál az *alaki jog* által szabott és előirt korlátokhoz van kötve.

Az igénykereset ilyen, az alaki jog által alkotott és szabályozott kereset; ennek megindítása nincs az igénylő tetszéséhez kötve, hanem bizonyos határidő által korlátoltatik olykép, hogy az igénykeresetnek lényegesen különböző joghatálya van, ha ezen határidőn belül vagy azon tul adatik be.

Az igénykereseteknek kétféle hatályuk van: 1. ha a törvényes határidőn belül adatnak be, akkor a végrehajtás folytatását megakadályozzák; 2. ha ezen haiáridőn tul, de az árverés előtt adatnak be, akkor a végrehajtás folytatását meg nem akadályozzák és az igény csak a vételár-fölöslegre érvényesithető.

Ezek után önként következik, hogy a megszüntnek nyilvánitás az igénykereseteknél nem esik és nem eshetik egyéb anyagi-jogi keresetekkel teljesen azonos elbánás alá.

A megszüntnek nyilvánitott igénykereset szintén ugy tekintendő, mintha meg sem indittatott volna; az igénylő kérheti ugyan itt is ügyének ujabbi felvételét egyszerü kérvény által, de ezen kérvénye uj igénykeresetnek tekintendő és annak hatálya nem az előbbi — megszünt — keresetének időpontja, hanem az ujolagos felvétel iránti kérelem beadási napja szerint birálandó meg. Ha tehát az uj felvétel iránti kérelem beadásakor a törvényes határidő már elmult, akkor kitüzhető ugyan határnap a folytatólagos tárgyalásra, de ez az árverés foganatositását nem akadályozhatja meg és a támasztott igény csak a vételár-fölöslegre érvényesithető.

Szerény nézetem szerint tehát a megszüntnek nyilvánitás nem bizonytalan időre való kölcsönös elhalasztás, hanem a kereseti jog érvényesitésének abbanhagyása, a kereseti jog érvénytelenitéséről bizonytalan időre való lemondás. És mivel a prt. ezen lemondáshoz semmi joghátrányt sem köt, azért mind az anyagi-jogi felperesnek, mind az igénylőnek joga van keresetét ujolag meginditani és e czélból az egyszerüség kedvéért kérvényt beadni szabályszerüen felszerelt uj keresetlevél helyett; de a kereset megindításához kötött fontos következmények — előnyök — nem az előbbi kereset beadási ideje szerint itélendők meg, hanem az uj felvétel iránti kérelem beadási napja szerint. Azért a megszüntnek nyilvánitott igénykeresetet is lehet ugyan kérvény által ujolag felvenni, de az igénykereset hatálya az *uj kérelem beadási* napjától függ.* *Dr. S. E.*

Különfélék.

A következő sorokat vettük:

Tekintetes szerkesztő ur! A „*Jogtudományi Közlöny*“ mult heti száma a jogi oktatást Németországban ismertetvén s a *forrástanulmányokat* méltányolván, megjegyzi, hogy «ez az, a mi jogi oktatásunknál Magyarországon teljesen hiányzik; a mi jogászaink 99%-a azt hiszi, hogy a római jogot nem Gaius, Paulus stb., hanem Hoffmann, Vécsey vagy Bozóky irták.» A czikkirót kérjük, vegye tudomásul, hogy dr. Hoffmann tanár ur alig győz eléggé sietni, hogy perjogi előadásait befejezze, hogy Ciceronak nehány beszédjét a tárgy könnyebb megértetése czéljából fejtegesse és fejtegettesse; vegye tudomásul, hogy e félévben hirdetve van «Válogatott helyek a Pandektákból, csütörtökön d. e. 8—10. VIII. számu tanterem», mely special collegiumban kizárólag csak *a forrásokat tanulmányozzuk,* és hogy e félévben is ugy mint általában mindegyikben, folytonosan forgatjuk a Digestákat és olvassuk, meg fejtegetjük a Pandektákat dr. Vécsey Tamás tanár ur vezetése mellett.

Kiváló tisztelettel:

Weisz Ödön, Rátz Otto, Guttmann Emil, Gruber M. Isidor, Tomassik Károly, Sichermann Bernát, Perényi Lajos, Gráber Károly, Páris Frigyes, Scsitinszky Adolf,
joghallgatók.

A levelet kiadtuk Dr. *Nagy* Dezső munkatársunknak, ki a következő megjegyzéseket küldte be hozzánk:

A legnagyobb örömmel veszem tudomásul, hogy budapesti egyetemünk jogi karánál a forrástanulmányokra mind több és több sulyt fektetnek. Négy évvel ezelőtt, midőn én még jogász voltam, a forrástanulmányok teljesen el voltak hanyagolva. A német és franczia jogi facultások látogatása alkalmával éreztem a mi oktatási rendszerünk e kiáltó hiányát, s azóta nem szüntem meg a sajtóban mind tanárainkat mind tanulóinkat a közvetlen forrástanulmányok minél nagyobb mérvben való művelésére buzditani. A felszólalás arról győzött meg, hogy sürgetéseimnek eredménye lett.

Az egri ügyvédi kamara feliratot intézett az igazságügyminiszterhez, melyben kéri, hogy az ügyvédi és közjegyzői testület hatásköre szabatosan elkülönitessék, hogy a közjegyzőknek a közjegyzői törvény 53. §-ában körülirt hatásköre ne tágittassék, hogy az ügyvédi képesités kellékeinek szigoru, de igazságos megállapitására, a zugirászat kérlelketlen sujtására, az ügyvédi dijak és dijszahályzatra, a bagatell-törvény eltörlésére, a jogtudományt nem perhorrescáló tőzsdebiróságokra vonakozólag törvényjavaslatok alkottassanak, hogy a birósági állásokra kinevezettek egy bizonyos része a tényleg működő ügyvédek sorából vétessék.

A Magyar Jogászegylet f. hó 23-án teljes-ülést tart, melyben a Beksits Gusztáv előadása fog megvitattatni. Az előadás már szétküldetett a tagoknak; a kik nem kapták meg, forduljanak a titkári hivatalhoz. (V., fő-ut 18.)

* E kérdésre legközelebb bővebben visszatérünk. Szerk.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 17. SZ. Budapest, 1881. április 22.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: {félévre .. .. .. 6 frt / negyedévre .. 3 „} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A keresztény-zsidó házasságról szóló törvényjavaslat. Dr. Kováts Gyula ügyvédtől. — Jogirodalom. Dr. Kiss Mór nagyszebeni jogtanártól. — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: Az osztrák legfőbb itélőszék gyakorlatából polgári peres ügyekben, tekintettel hazai joggyakorlatunkra. Zlinszki Imrétől. — A szabadságvesztés-büntetések foganatositásáról. Bodor László kir. alügyésztől. — Válasz a «Csalási kisérlet» tárgyában Dr. Hexner Gyula ügyvédtől.

MELLÉLET: Curia határozatok.

A keresztény-zsidó házasságról szóló törvényjavaslat.

Az egész csak a keresztény és zsidó közötti házasságról szól. Mindazáltal csupa hibától hemzseg.

Ennek a sok hibának az oka jórészt abban keresendő, hogy a törvényjavaslat fölötte hosszadalmas (1—76. §.). Hozzájárul még, hogy a törvényjavaslat nem a hazai jogéletből van meritve. Legalább is mint félig kész gyártmányt hozták a külföldről.

Pedig arról volt szó, hogy a legszükségesebbre kell szoritkozni, pedig a hazai jogéletből kiindulva lehetett volna megcsinálni.

Már a multkor megmutatta a „*Jogtud. Közlöny*“, hogy nem csak a keresztény-zsidó házasságot, de a házasság egész intézményét szabályozni lehetett volna 12 §-ban, ha a létező alapon az 1786. évi házassági nyiltparancsnál maradunk. Ily nagyobb szabásu reformra is elég lett volna a házassági nyiltparancsot itt-ott megjavitani.

Ha pedig ezen az alapon csak a keresztény-zsidó házasságot akartuk lehetségessé tenni, 6. §. is elég lett volna. Persze tudni kellett volna, hogy a házassági nyiltparancsban szabályzott házasság polgári házasság.

No de nem ugy tették, s ugyan mit nyertünk a magát ujdonat-ujnak bemutató törvényjavaslattal!

Főleg azt, hogy az uj-fajta házasságot az eddigiekhez képest degradálták. Valóságos zsidó házasság lesz nálunk a polgári hatóság előtti házasságból. Többek között oly szabályt akar statuálni, hogy egy adott esetben a keresztény-zsidó polgári házazság *átmeneti* házasság legyen. Az adott eset az, hogyha a keresztény-zsidó házastársak közül a zsidó kereszténynyé lesz s most már a keresztény egyház régi hive és a neofita valamelyik keresztény egyház elé mennek frigyöket megujitani, az első házasság megszünik, s helyébe a keresztény házasság lép. Ilyen módon akar a leendő törvény a keresztény egyházak javára transport-kereskedést üzni.

Oly csunya vállalkozás, hogy szinte az egyházaknak sem illik elfogadni. Lélekvasárlás.

De a degradálásnak még egy más fajtája is foglaltatik a törvényjavaslatban.

Oly degradálás ez, mi a katholicismus elveivel is ellenkezik.

Értjük a *házasság felbonthatóságát.*

Ha a törvényjavaslat törvénynyé lesz, azon semmi változtatás sem tétetik, hogy a katholikus félnek protestánssal való házassága a katholikusra nézve felbonthatatlan. Marad a réginél.

A katholikus fél házassága a zsidóval, ez már az ország közönséges joga alól kivétel és pedig szembeszökő kivétel lesz, ez a házasság már a katholikus félre nézve is felbonthatóvá válik. Ezen jogállapot szerint a katholikus félnek protestánssal való házassága magasabbra taksáltatik, mint a zsidóval kötött frigye. Ime a két vallásfelekezettel való külön elbánás, ime az egyenlőség elve. Biz ez a jogállapot sem valami kedvező a a keresztény-zsidó házasságra nézve.

Oiy hiba, a mi elő sem áll, ha a keresztény-zsidó házasság egy pár §-ban az 1786. évi házassági nyiltparancsra fektettetik.

És ugyan milyen nagy a hiba, ha meg azt is elgondoljuk, hogy abból minő complicatiók eredhetnek. Maga a katholikus egyház fogja a törvényhozást meghazudtolni.

Mert lássuk csak az esetet a felbonthatlansági elv világánál.

Hiszi-e komolyan a törvényjavaslat, hogy a kath. egyház a leendő törvénynek mindenkép engedelmeskedni fog?

Azt kell hinnünk, hogy nem számoltak jól el a a katholikus egyházzal.

A kath. egyház a házasság iránti felfogásából, meggyőződéséből nem csinál a saját hiveire nézve privilegiumot.

Ha a leendő törvény fel is engedné bontatni a katholikus-zsidó házasságot, teszem a szokásos engesztelhetlen gyülölség czime alatt, még megeshet, hogy a zsidó házasságra lépett férfit, a mikor még a Rebekája él, a katholikus egyház nem fogja egy katholikus Euláliával boldogitani.

Igaz, hogy ma még ugy is magyarázható a kérdés, hogy a felbontott házasság a kath. egyház szemében nem is volt házazság, tehát az uj házasság a kath. egyház előtt végbemehetne. De ha már rég elismert dolog, hogyha két pogány házasfél közül az egyik kereszténynyé lesz, a házasság absque contumelia creatoris felbonthatlan, tovább is fenállhat: ettől a keresztény-zsidó házasság felbonthatlanságának elismeréseig jutni nem nehéz, sőt egyenesen logikus dolog.

Annyi már most is bizonyos, hogy ha két zsidó házasfél közül teszem a férfi kereszténynyé iesz, nejét elkergeti (gehtbrief) s azután a már végleg elválasztott ugyanazon házasfelek a keresztény-zsidó házasságot megkötnék és most már ujra előadná magát az a komédia, hogy a férj a nőt száműzi, a mit a bíróság a házasság felbontásával sanktionálna: a kath. egyház sem az első sem a másod izben felbontását nem ismerné el, nem plane akkor, ha a feleség katholizál. Igy történnék meg aztán, hogy az uj törvény nem lenne képes odáig vinni a dolgot, hogy ama bizonyos Eulália a kath. egyház kebelén belül a Rebeka férjével szemben hoppon ne maradjon.

Hát ha még a legutóbbi Concilium oecumenicum folytattatni fog, s az egyház okulva eddigi vereségein

nem is annyira a polgári házasság ellen, mint a felbonthatóság elve ellen száll sikra, a felbonthatlanság erősbitéséül ki találja mondani, hogy minden még a cultus disparitas mellett kötött házasság is felbonthatlan, mert hisz már XIV. Benedek is megmondotta: «omnes consentiunt, ob cultus disparitatem irrita matrimonia esse, *non quidem jure sacrorum canonum*, sed generali ecclesia more . . .

Ime a leendő törvény, mely a kath. egyháznak akart szolgálatot tenni akkor, a midőn a keresztény-zsidó házasságot degradálta, maga az egyház által kapja meg a maga megérdemlett vereségét.

Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis.

Ezen chorus hallatára avval látszik magát a törvényjavaslat védeni, hogy a katholikus egyház dogmája elavult s a leendő törvény a majdani átalánosan kötelező polgári házasság egy hirnökét küldte a keresztény-zsidó polgári házasság képében előre.

Hát bizony valljuk meg, hogy a leendő törvény a franciák törvényhozásánál is többet csinál, még az excommunicált Cavour hazáját is felülmulja. A franciáknál nincs felbontható házasság, az olaszok sem merték ezt megcsinálni.

Lássuk a kérdést közelebbről.

A polgári házasság, sőt a polgári hatóság előtti házasság sem kérdés többé a külföldön még az ultramontánok előtt sem. A belga ultramontánoknak hatalmukban állott volna nem egyszer a reájok octroyált Code civil házasságjogi megállapitásait lerázni. De nem tették. Megmaradtak folyton a polgári törvénykönyv medrében. E mellett azonban virágzik náluk az egyházi élet, jótékonyan veszi körül a házasság intézményét is. Az a sok predikáczió azért, hogy polgári házasság existál, nem vész kárba. Reményelhető, hogy nálunk sem fog az átalánosan kötelező polgári házasság még azon kiadásában sem az egyház ártalmára válni, hogy a házasság kötelezőleg polgári hatóság előtt fog köttetni. Az egyház erkölcsi befolyását a házasságokra és különösen ezek megkötésére nálunk is meg fogja tartani, a nélkül, hogy az egyház — ugy mint most — a házasság miatt sok hivatalosan kitért katholikust legyen kénytelen elveszteni. Szóval a polgári házasság kérdese többé nem vitás még akkor sem, ha felteszszük, hogy az egyház oppositiója üdvös is lehet.

De annál nagyobb kérdés a felbonthatóság kérdése a felbonthatlansággal szemben. A polgári házasság keretén belől védték legutóbb a felbonthatlanságot Louis Legrand a jogász, Vnidieu abbé, Paul Feval a regényiró és Didon dominikanus a szószékről.

Es ez a kérdés az, a mit törvényjavaslat csak ugy félvállról tekint.

A keresztény-zsidó polgári házasságról szóló törvényjavaslat indokolásában egy szó sincs a megengedett felbonthatóság kérdéséről a felbonthatlansággal szemben. Abból elvi kérdést sem csinál.

Megengedem, hogy Magyarországon különös okoknál fogva talán megengedhető a szorosan körülirandó felbonthatóság kivétele a felbonthatlanság, mint szabálylyal szemközt. Hazánk gyér lakossága, ennek lassu szaporodása lehetnek okok, melyek a lélek számbani gyarapodást elősegitő felbonthatóságnak illetőleg az ennek folytán létesülhető házasságoknak némi jogosultságot adnak. De ezt még a liberalis embernek is kötelességében áll indokolni. Semmiesetre sem magától értetődő.

Van legalább is valami igaz abban, a mit a nagy bölcselő Comte Ágoston mond:

«Igen könnyü felismerni, hogy a mostanság tevékeny elmék nagy része előtt a házasság felbonthatlanságának nagy társadalmi elve csak azért helytelen, mert azt a katholicismus méltóan szentesité. Az e miatti ösztönszerü ellenszenv nélkül a legtöbb gondolkozó embernek ma már igen könnyen be kellene látni, hogy a házasság felbontása az első lépés abban az irányban, hogy maga a házasság intézménye eltöröltessék.»

Ez legalább is jelent annyit, hogy a kérdéssel igen csinyján kellett volna bánni, ignorálni semmi esetre sem lehet. Előkelő nemzetek lelkiismerete a polgári házasság intézményében is a felbonthatlanság mellett szólalt meg. A mi törvényhozónk legalább megtehette volna azt, hogy a kérdést nem hallgatja agyon.

A javaslat praejudiciumot teremt minden indokolás nélkül odáig kihatólag, ha majd átalánosan kötelező polgári házasságot csinálnánk. Sokan tennének akkor ugy hogy a gondolkozás kimélése okából a praecedensre hivatkoznának. A javaslatban gyökeret vert gondolkozási lustaságot nem akarnám átplántálni a majdan átalános polgári házasságot kodifikaló jogászainkra. Ennek nem akarnék már ma tápot adni. A ma uralkodó rendszer örökletes talál lenni.

Végül azt tartom, hogy becsüljük meg a kereszténynek zsidóval kötendő házasságát addig is, a mig eljön az idő, hogy az átalános polgári házasság megcodificálásakor a törvény előtt minden felekezeti külömbséget ignorálhatunk. Addig is egy kenyéren éljünk a zsidóval. Abból jusson neki, a mink már van és ne másból. A közösből éljünk. Addig is legyen a katholikus olyan házasfél a zsidóval szemközt, mint bármely kereszténynyél. Ez az álláspont felel meg az ország közönséges jogának, mely azt vallja, hogy minden házasfél joga a sajat vallása elvei szerint szabatik meg. Ez az álláspont felel meg annak, hogy a keresztény-zsidó házasság ne legyen mindenkép extra-házasság.

Dr. Kováts Gyula,
budapesti ügyvéd.

Jogirodalom.

Adalékok a keresetjog elméletéhez.

«Beiträge zur Theorie des Klagerechts» von Dr. ALEXANDER PLÓSZ ö. o. Professor an der kön. Universität zu Klausenburg. Lipcse. Duncker und Humblot 1880.

Tudvalevő, hogy a Windscheid-Muther-féle polemia[1] lezajlása után is folyton foglalkoztatta a keresetjog elmélete Németország tudósait, egész uj életet hoztak pedig abba amaz ujabb német processualisták[2], kik a kérdés egyes pontjait exact analysisük tárgyává tevén, ezek mint összekötő kapcsok segélyével ugyszólván egy irodalmi kis családot[3] alkottak maguk között.

Szerzőnek kifejtett elvei részben már magyar nyel-

[1] L. WINDSCHEID: „*Die Actio des röm. Civilrechts vom Standpuncte des heutigen Rechts.*“ 1856.
Ellene: MUTHER: „*Zur Lehre der röm. Actio.*“ Eine Kritik, stb. 1857.
Viszont: WINDSCHEID: „*Die Actio. Abwehr gegen Dr. Th. Muther.*“ 1857.
V. ö. BECKER: *Kritik V. J. Schr.* régi folyam. V. 399 s köv. l. *Zeitschrift f. R. G.* IX. 379 s k. l. értekezéseit, továbbá: „*Die Actionen des röm. Privatrechts*“ cz. művét. (1871. 1873.)
[2] DEGENKOLB: „*Einlassungszwang und Urtheilsnorm.*“ 1877.
WACH: „*Defensionspflicht und Klagerecht.*“ GRÜNHUT-féle „*Zschr. für das Privat und öff. Recht der Gegenwart.*“ VI. 515—558. ll. — Ugyancsak nevezett szerzőtől: „*Präclusion und Contumaz*“ a megnevezett folyóirat ez évi junius havi füzete 130—172 lapl
BÜLOW: „*Civilprocessualische Fictionen und Wahrheiten.*“ *Archiv für die civ. Praxis.* LXII. 1—96 lap.
[3] V. ö. WACH: „*Präcl. und Contumaz*“ 131 lap.

ven megjelent értekezései[4] alapján ismeretesek is lehetnek.

A 173 lapra terjedő mű négy részre vagyis Beitrag-ra oszlik. Az első egészben véve szerzőnek a „*Magyar Igazságügy*" f. é. V. kötetében és külön lenyomatban megjelent a «keresetjogról» czimü értekezésének reproductiója; itt a keresetjog fogalmát igyekszik szerző körvonalozni, s minthogy a keresetjognak subjectiv jogi minősége ép az uj német «processualista-triász» egyik jelese, a lipcsei egyetem genialis ifju tanára *Wach*[5] által ujabban kétségbe lett vonva, áttér szerző a II. «Beitrag»ban[6] az alanyi értelemben vett jog fogalmi criteriumainak egy egész uj alapon történő construálására, s azokkal saját, a kereseti jogra vonatkozó definitióját mintegy megmérvén, a III. «Beitrag»-ban e jognak tartalmát alperessel szemben igyekszik kifejteni, s végül a IV-ikben az elismertetésre irányuló keresetek (Anerkennungsklagen) elméletével az eddig kifejtetteket összhangba hozni.

Lássuk ezeket közelebbről.

I. A keresetjog fogalma. Hat évvel ezelőtt megjelent «a keresetjogról» czimü értekezésében abból indult ki szerző, hogy a keresetjog fogalma nem a magánjogban, hanem a per — mint egy a biró és felek között létrejövő jogviszony — alapulvételével keresendő, mint a melynek közvetlen czélja a felek között létesült magánjogi vita eldöntése.[7] E jogviszony (perviszony) tartalmát a per jelzett czéljának elérésére szolgáló cselekvények, illetve ezekre irányuló jogok és kötelességek képezik, a mik előfeltételezik magának a perviszonynak létrejöttét, vagyis az erre szükséges cselekvényeket.

Ez egy önálló kérdés, mely a per elvesztésével vagy megnyerésével csak annyiban függ össze, a mennyiben annak előfeltételét képezi.

Két stadium áll itt előttünk. A per alapitására és a per czéljára vonatkozó cselekvények összege: *in jure* és *in judicio* eljárás. Tisztán visszatükrözteté ezt külsőleg a római peres eljárás,[8] de kiválaszthatók azok ma is, bár az esetlegességi elv tulzott alkalmazása folytán külsőleg teljesen elfödvék. A perviszony közvetlen megalapitása végett szükséges a felek és a birónak abba való belépésük iránti nyilatkozata, s a per tárgyának (a magánjog-vitának) a felek által a biró előtt való megállapitása. A felek e részben való cselekvősége egyrészt jogállitás, másrészt ennek «animo litigandi» történő tagadása. A peralapitó cselekvények összeségének egy eleme a *kereset*, közvetlen czélja a perviszony megalapitása s az ezen czélnak megfelelő jog: a keresetjog, mely ilyformán ellenfél és biró ellen irányul. E jog nem magánjogi, hanem közjogi természetü, mindig csak bizonyos állitásokhoz kötve gyakorolható, melyek a kereset czimét vagy jogalapját képezik. A keresetjog e kifejtett fogalma (jog a peralapitásra, meghatározott czimmel kapcsolatban), mely ugyanaz volt a római jogban, ugyanaz ma is, egyszersmind a magyar magánjogba is bevihető, a különbség csak az levén, hogy a magánjog realis, valóban létező (concret), a perjog pedig csak állitólagos czimet kiván. A keresetjog, a magánjogok ezen közjogi eleme, teszi a jogokat teljesekké, kényszerithetőkké, ennek segélyével biztositja az állam az általa létesitett jogok részére a kilátásba helyezett védelmet.

A viszony szóval az, hogy a per megalapitásához a perjogi, a per megnyeréséhez pedig a magánjogi keresetjog kivántatik meg.

Mint egyik lánczszem a másikból, folynak szerző állitásai, s mégis mennyire megütődünk a definitión: keresetjog egy jog a peralapitásra.

Hiszen mindazzal szemben, amit eddig e kérdésről tanultunk, szerző tétele egy valóságos revolutiot képez. *Savigny*[10] arra tanitott minket, hogy a keresetjog a magánjog egy uj alakja, melyet az a sértés folytán ölt magára, vagyis a jog a védelmi állapotban. A keresetjog gyakorlása: a kereset pedig egy perbeli cselekvény. Savigny ezen egy ideig uralkodó nézetétől ugyan némelyek később eltértek, mert a sértés mint fogalmi momentum hangsulyozása első tekintetre láthatólag helytelen s ezért a keresetjogot ugy egész egyszerüen azonositották a magánjoggal,[11] mely a bíróság előtt az érvényesülés stádiumában áll; mások azt ismét a magánjog egy alkatelemének,[12] vagy függelékének[13] (ein Anhängsel vagy Zusatz) tekintik. Jött azonban *Windscheid*[14], ki utalt arra, hogy az actio a rómaiknál «Gerichtsanspruch» a jog akaratunknak bíróság előtti érvényesitésére, ez egy specifikus római fogalom kifolyása a római praetor sajátszerü állásának. Ez okból ma a római actio («Gerichtsanspruch») nem, hanem csak egyszerüen «igény», («Anspruch») a jog egy irányzata mások akaratának alávetésére («Ansprechen als rechtliche Zuständigkeit») létezik. A perbeli kereshetőeég «Das Recht zu klagen» pedig egy jog az állam ellen, lehet azt azonban alperes ellenében is vonatkoztatni.[15]

A közös minden elméletekben egy kétfelé-választás. Szól mindenik iró egy keresetjogról, mint a magánjog egy különös alakja vagy annak egy eleme, avagy adnexuma vagy ismét annak egy functiojáról (Windscheid); ez a magánjogtudomány fogalma. Szólhatunk azután keresetről mint processualis cselekvényről; ezzel foglalkozik a peres eljárási jog s az eddigiek között Windscheid (l. az előbbi jegyzetet), ki még egy keresetjogot vesz fel mint tisztán processualis intézményt, de a mely lényegében érintkezni sem látszik a magánjogi igénynyel.

[4] „*Magyar Igazságügy*" V. k. 167—187 és 231—259 l. továbbá: XI. 337—357 és 548—546 l. Előbbinek cziine: „*A keresetjogról;*" megjelent külön lenyomatban is. Utóbbi «Adalékok a keresetjog elméletéhez» czim alatt lett közölve s DEGENKOLB: „*Einlassungszwang u. Urtheilsnormjának*" birálatával s ezzel kapcsolatos fejtegetésekkel foglalkozik.

[5] L. a 2. jegyzetben első helyen id. ért.

[6] A mint ezt «Adalékok» stb. cz. Degenkolb művére vonatkozó fejtegetésében már kilátásba helyezte. „*M. Igazságügy*" XI. 551 lap.

[7] Nem a magánjog érvényesitése, mert hisz épen ennek léte kétséges. Egyszerü megkülönböztetés, mely nélkül a per elméletével tisztába nem lehet jönni s mégis, mily kevés figyelem fordittatik rendszerint arra!

BÜLOW: „*Die Lehre von den Processeinreden und die Processvoraussetzungen*" méltán alapvetőnek nevezett munkájának az u. n. perbeli kifogásokra vonatkozó megbecsülhetlen eredményei egyedül e szempont következetes szem előtt tartásának köszönhetők.

[8] Melyben a litis contestatio, a perjog történetének minden phasisában, az *in jure* eljárás zárpontja.

[9] E cselekvények összeségükben ruházhatók ma fel a litis contestatio nevével.

[10] System V. főleg 204—205. §§.

[11] V. ö. BETMANN HOLLWEG: „*Der röm. Civilprocess*" I. 35. §., ki a legis actiók korára mondja: «Wenn gleich also die Verfasser der Legis-Actiones noch weit entfernt waren von der abstracten Definition der actio durch die Classiker (l. pld. a l. 15. D. de O. et A. 44. 7: «nihil aliud est actio, quam jus, *quod sibi debeatur*, judicio persequendi») so wussten sie doch dass sie ein Recht sei, nähmlich kein anderes, *als das vom Kläger verfolgte* in dieser seiner gerichtlichen Geltendmachung? Tehát daczára annak, hogy alakilag a birói cselekvényi oldal lép csak előtérbe.

És ismét II. 85. §: «Die Actio ist, ... durchaus kein Recht für sich . . . . sondern jedes Recht in seiner vollsten gerichtlichen Geltendmachung, d. h. insofern es durch Klage zum Gegenstand eines Rechtsstreits gemacht werden kann.» Igy szerinte a classikus római jog.

V. ö. BÖCKING: „*Röm. Privatrecht, Inst. d. r. CR.*" I. könyv 51. §.: «Die actio ist das Privatrecht, selbst als das sich besthätigende» stb.

[12] ARNDTS: *Pand.* (7-ik kiadás) 96. §.: «Eine dem Rechte innewohnende Macht, gegen den ihm widerstrebenden Geltung zu behaupten.»

HASSE: „*Das Wesen der Actio.*"

Rhein „*Museum.*" VI. 1. 6.

PUCHTA: *Vorlesungen* 81. §.: «Klage im materiellen Sinn ist ein Bestandtheil des Rechts» etc.

V. ö. még *Unger* Syst. 113. §.

[13] L. ARNDTS: *Pand.* régibb kiadásait «Ein Adnexum des Rechts» s az ott idézetteket.

[14] L. f. i. műveit (1. jegyzet), továbbá Pand. 44. §-át is.

[15] «Das Klagerecht in diesem Sinne (das Recht zu Klagen) ist ein Recht gegenüber dem Staat. Man kann unter Klagerecht aber auch ein Recht gegen den Gegner verstehen, die Befugniss durch Klage zu verfolgen, was man von ihm in Anspruch nimmt.

WINDSCHEID: *Pand.* 122. §. 5. j. Az ő «igény elméletéről» ismertetésünk második részében még lesz szó.

Ezt a doctrinát, melyet az iskola falai között korán elsajátitánk, szoktuk meg valami változhatatlannak tekinteni. S ha *Muther* (fent idézett művében) kezdett is már oly elveket hangoztatni, hogy a keresetjog: egy közjogi természetü jog egyrészt az állam ellen a védelemre,[16] másrészt közvetve (az állam közvetitésével) a sértő ellen a sértés megszüntetésére, gyorsan kész volt erre a felelet, hogy az csak a perjogi keresetjog fogalmát adja,[17] holott az igény (persze mint az állam közjogi igénye) a sértő ellen a sértés megszüntetésére Muthernél szintén szerepet játszik.

Plósz felállit a keresetjogra, a per alapulvételével, egy fogalmat, melyet csak más összeköttetésben, a magánjogba is be akar vinni.

S e tendentiáját már hatodik éve közlé velünk többször nevezett értekezésében, hanem mi egyszerüen napirendre tértünk felette. S minő élénk érdeklődést szült a német processualisták körében[18] Degenkolbnak két évvel azután megjelent, kiindulási pontja s alapgondolata tekintetében szerzőéhez oly annyira hasonlitó, de Achilles-sarkakban bővelkedő műve.

Ám vizsgáljuk meg most közelebbről Plósz állitásait, s ha azeket lépésről-lépésre kisérve, tőle talán el is térni kénytelenittetnénk, annyi bizonyos marad, hogy ő oly eszmékkel ajándékozott meg, melyek becscsel birnak.

Annyit minden nehézség nélkül hajlandók lehetünk magunkévá tenni, hogy a kereset a perviszony megalapitását czélozza. Feltételezzük azt is, hogy a felek és a biró között létrejövő perviszony megalapitására és annak czéljára vonatkozó cselekvények összegének különtartása mai nap már senki részéről sem fog ellenzésre találni.

De mindjárt rájövünk az első bökkenőre. Jog-e — kérdezzük — ama processualis cselekvény, melynek közvetlen czélja a per megalapitása?

S minthogy a per megalapitásánál alperes és a bíróságnak közreműködését vettük fel,[19] jog-e az

I., alperes,

II., a bírósággal szemben?

Ezek az eldöntésre váró pontok.[20]

Ad I. A mi először is alperest illeti, a legelső ellenvetés, mely bennünk ösztönszerüleg felmerül:

1. az, hogy alperes közreműködése a per alapitásához ma egyáltalában nem is szükséges; ha ez áll, akkor:

2. természetesen kötelesség nem foroghat fen az ő részén arra; ennek pedig logikai folyománya

3. hogy vele szemben jogról sem lehet szólani.

Ad 1. Ellene szól tehát az alperes ellen a peralapitásra irányuló jog felvételének mindenekelőtt annak felvehetése, hogy a mai per kétoldalu tevékenységre (felperes és biró közreműködésére) van fektetve.

Ez ellenvetéssel számol szerző műve 132—158 lapjain.

Kétségtelenül mutat fel a mai jog oly eljárási alakokat, melyek a jelzett elvre fektetvék, mint a német közönséges jog szabályos permenettől eltérő sommás pereinek egynémelyike, az ujabb törvényhozásoknak némely, ezek utánképződményeit képező eljárási módjai, nevezetesen az intési eljárás (Mahnverfahren), meghagyásos perek, (Mandatsprocess), a biztositási és zárlati per. A magyar trvksi rdtrs szerint a biztositási és zárlati eljárás, a földhitelintézet némely követeléseire, a közjegyzői okmányok alapján engedélyezett eljárások, a sommás váltóper és a végrehajtási eljárás.

Szerző mult évben *Degenkolb* műve megjelenése alkalmából irott fejtegetéseiben e pontot tüzetes vizsgálata tárgyává tevén,[21] azon eredményre jutott, hogy ez eljárások a per fogalmának körén kivül s a végrehajtás kategoriájába esnek, történelmi alapon igazolva, hogy a jognak közvetlen végrehajtás alakjában való védelmén s illetve ennek tágabb körben való alkalmazásán nincs miért megütődnünk. A határt per és végrehajtás között ezek czélja adja; utóbbinak czélja *egy jog kényszerü érvényesitése;* hol ez a közvetlen czél, logikai folyomány az eljárásnak felperes és bíróság kétoldalu tevékenységére való fektetése, a praeclusiónak alávetett alperesi védelem megengedhetőségével. A per czélja ellenben *egy jog léte vagy nem létének eldöntése,* logikai következmény az eljárásnak háromoldalu activitásra való alapitása.

Szerző e fejtegetéseinek felhasználásával találkozunk az ismertetésünk tárgyát képező művében. A per czéljának tehát logikai folyománya lenne alperes közreműködése, vagyis perbebocsátkozási nyilatkozata.

Az a kérdés már most, hogy miben áll ezen alperesi perbebocsátkozás?[22]

Ha a per czélja egy jog létének vagy nem létének eldöntése, a mint ez kétségbevonhatatlan igazságot képez, s szintily világos, hogy felperes a per megalapitására az initiativát egy ily jogállitással nyujtja, ugy alperes a perviszony létrehozásához nem is járulhat egyébbel, *mint ezen* jogállitás *megtagadásával.*[23]

De áll-e ezen nyilatkozat a mai perben, mint egy processualiter jelentőséggel biró cselekmény?

Ellene látszik szólani, hogy a litis contestatio fictiója folytán egészen egyre megy, vajon alperes teljeséggel nem jelenik meg, vagy pedig csak a jogállitásra nézve nyilatkozik tagadólag; viszont elegendő, hacsak a kereseti tényeket tagadja, vagy pedig kifogásait adja elő.

De ez csak látszat, s a feltett kérdés igenlő eldöntését előszabja már azon körülmény, miszerint felperes meg nem jelenése esetében elegendő alperes részéről *az ő elutasittatását kérni a kereseti tényekre való nyilatkozat nélkül.* (Német bir. perrendtartás 295. §.) Hogy pedig különben alperesnek a kereseti tényekre is nyilatkoznia kell, ez az esetlegességi elv folytán a keresetben előlegezett bizonyitékok miatt történik.[24]

Világos tehát, hogy alperes érintett közreműködése ma is az *in jure* eljárás része, csak az a kérdés már most, hogy szólhatunk-e erre nézve alperessel szemben egy kötelezettségről?

Dr. Kiss Mór,
nagyszebeni jogtanár.

(Folytatása következik.)

[16] BECKER: («Die Aktionen des röm. Privatrechts») szerint a római *Actio* tisztán formalis jog: «Recht auf Gericht», de ez csak akkor vezethet eredményre, ha valakinek *igénye* is van = «Recht auf Leistung», «Leisten sollen des Gegners.» E két fogalmat kell tehát a római jog tekintetében, egymástól széttartani.

Mindkettő felek és biró között egy jogviszonyt létesit, az előbbinek tentendiája a judicium létesitése, utóbbié a magánjog megállapitása és elismertetése. De e felfogás alól — szerinte — a mai jogban a talaj kiesett.

[17] WINDSCHEID: „*Abwehr*" 29. l.

[18] V. ö. SOHM: Grünhut-féle *Zschr. f. d. Pr. und öff. R.*" IV. kötet megjelent értekezését (469. s k. l.)

THON: „*Rechtsnorm und subjectives Recht.*" Weimar 1878. (239 lap.)

HEYSSLER: Grünhut folyóirata. V. 603—604 l.

WACH: „*Defensionspflicht und Klagerecht*" czimü egyenesen annak alkalmából irott ért.

BECKER: *Krit. V. f. Sschr.* Uj folyam. I. kötet megjelent birálatát.

[19] Erre nézve lásd már WETZELL: „*Syst. des ordentl. Civilprocesses*" 14. §.

[20] Az első kérdés tisztázása a kérdések hosszu során vezet át s azt hiszszük, hogy az alábbiak igazolni fogják, ha szerző művének rendjétől eltekintve, egy más ut szem előtt tartásával igyekszünk az eredményeket feltüntetni.

[21] „*M. Igazságügy*" XI. 348—357 l.

[22] V. ö. „*M. Igazságügy*" id. köt. 443—448 l. is.

[23] Ezen nézetünk szerint a dolog természete által félreismerhetlenül előszabott egyszerü következtetésből világos DEGENKOLB azon állitásának helytelensége, miszerint a *kereseti tényekre* való nyilatkozatban látja alperes peralapitó tevékenységét.

[24] Még kétségtelenebb lesz. hogy alperes jelzett közreműködése az *in jure* eljárás része, annak — alább történendő — igazolásából, hogy e tevékenysége egyenesen egy kikényszeritheto kötelezettség jellegével bir.

Külföldi jogélet.

A franczia birósági reform tárgyában a senatus elé Béranger előadó által bemutatott, felette érdekes munkálatból *(Droit* 1881. márczius 10—18. és 20. számok) egyes részek indokolását lényegében közöljük.

Teljesen egyetért a kormányjavaslattal az évenkint 150-nél csekélyebb ügyforgalmu elsőfoku törvényszékek eltörlésére nézve, melyet a bizottság 7 szavazattal 1 ellen elfogadott.

Az 1810-ben alkotott szervezet abból indult volt ki, hogy a birót közel kell hozni a felekhez, és e miatt számos oly törvényszéket létesitett, mely csak a tétlenségnek, a tanulmány érzéke elvesztésének iskolája lett az ott alkalmazott birákra nézve. A reductiót *Dupin* mint ügyvédi kamrai elnök már 1820-ban, majd mint koronaügyész 1830-ban követelte; kimondották annak szükségét és javaslatba hozták továbbá az 1848-iki nagy reformbizottság, *Jules Simon* mint képviselő a császárság alatt, az 1871. assemblée nationale, végre *Dufaure* igazságügyminiszternek 1876. évi, *Jules Favre* senatornak 1879. évi, *Goblet* képviselőnek 1880. évi törvényjavaslatai.

A megszüntetés a kormányra nézve *nem kötelező* azért, hogy kivételesen mégis fentarthasson bármi csekély ügyforgalmu törvényszéket nagy terjedelmü, nehézkes közlekedésü hegyvidéken vagy politikai okokból (p. o. Savoyában). Az illető birák fizetésük további élvezetére, de nem ujabb beosztásra nyernek igényt, mert valamennyi alkalmazása nehézséggel járna és mert az elmozdithatlanság nem birói tulajdon, hanem független igazságságszolgáltatás creálására szolgál, törvényes ujjászervezés pedig a bíróra nézve oly eset, mint akármely véletlen baleset vagy vis maior. (Igy az 1878-iki háboru folytán elvesztett tartományok törvényszékeinek birái sem osztattak be kötelezően.) *Bernard* és *Jules Simon* azon javaslata, melyet Dufaurenak az elsőfoku törvényszékek szervezését tárgyazó 1876. évi javaslatából vettek, hogy az eltörölt törvényszékek székhelyein maradjon egy vizsgáló biró s egy alügyész a référés ellátása és vádemelés végett, az incorporáló tribunal delegatusai pedig időnkint e helyen törvénykezzenek, mi által a greffier s avoué hivatalok megváltása is elmaradt illetve megtakarittatott volna, 5 szavazattal 4 ellenében elvettetett.

Ámbár az 1816. financztörvény az államot feljogositja az officiers ministériels kárpótlás nélküli reductiójára, mégis minden javaslat indamnisálja őket a vásárolt hivatal expropriatiójáért. *Brunet* senator elmés javaslata szerint a becslés alapja az avoué és a greffier utolsó évi átlagos jövedelme, mely azon kamatláb szerint tőkésittetik, melyet e jövedelem arányban az utolsó vételárral feltüntet. Ehhez hozzáadatik a kisajátitás kárpótlásául ezen becsérték $^1/_5$ része, s e megváltási összeget az állam törvényes kamattal 10 évi járadékban fizeti. Ebből mintegy $^2/_3$-ot megtérittet magának a kincstár az által, hogy a megszünt kerületbeli ügyek takságinak 5 %-át 12 éven át beszedi azon avouéktől, kiknek kerületébe azok beosztattak. A bizottság ebből csak a kamatláb s az $^1/_5$ hozzáadásának fixirozását ejtette el és specialis esküdtszékhez utasitja az egyet nem értő feleket a becsárnak a jelzett alapon való megállapittatása végett. Kiszámittatott, hogy igy *a megszüntethető 40 törvényszék 171 avoué-hivatalának megváltása mintegy 2$^1/_2$ millió frankba kerülne, tehát 850,000 frankkal (3% renteben évi 25,000 fr.. járadékkal) terhelné a kincstárt, mi egyetlen egy törvényszék költségeinél sem sokkal több.* A huissiers (végrehajtók) és notaires (közjegyzők) hivatalai megmaradván a törvényszéktől megfosztott területen is, ezekre nézve a megváltás nem szükséges. *A megszüntetett törvényszékek birái megtartják rangjukat (ezzel jár az incompatibilitás és fegyelmi felelősség) és fizetésüket. Uj hasonrangu alkalmazás visszautasitása vagy egyéb pálya választása esetén végkiclégitést kapnak s már 60 éves korban nyugdijaztathatnak, ha nem nyertek ujabb alkalmazást.*

A törvényszékek személyzetszáma, (melyet a képviselőkamrai javaslat a törvényben állapitott meg), helyesebben a kormánytól függ s igy arra bizatott megállapitása. A bizottság azonban azon kormányjavaslati kulcsot, hogy ha *400 ügynél több esik egy tanácsra, egy uj tanács állitandó fel, szükkeblünek és már kisebb számnál a bíróságot tulterheltnek, a jogkeresők érdekét veszélyeztetettnek nyilvánitja. A birói fizetések jelen hat osztályát, a függés főforrását, a kormányjavaslat 3-ra* (Páris, 100,000 lakón felüli s aluli város) redukálta, a bizottsag egy negyediket hozzátesz 60,000 lakón felüli város a départementi székhelyek szerint).

A fizetések, melyek régóta nem felelnek meg a jelen viszonyoknak és a birói méltóságnak, a kormányjavaslat és a bizottság szerint *tetemesen felemeltetnek, bár nem annyira, hogy a fizetés és nem komolyabb ambitio vonzzon e hivatalhoz.* A bizottság szerint a legkisebb fizetés törvényszékeknél (IV. osztályu): biró 3000 fr., vizsgálóbiró 3600 fr., alelnök 4000 fr., elnök 5000 fr. Az elsőfoku biró 10 év után 1000 fr., további 5 év után még 500 fr. emelést nyer. (III. osztály: 4000—7500 fr., II. osztály 5—10,000 fr., I. 9—25,000 frank. Ügyész és alügyész 5000—25,000 és 3000—9000 frank).

A főtörvényszékeknél megmarad a 3 fizetési osztály s itt kap biró (conseiller) 7—13,000, tanácselnök (president de chambre) 10—16,000, elnök 18—30,000, ügyész és alügyész (procureur général és substitut) 18—30,000, 6—12,000 frank, ugyanaz (premier avocat général és avocat général) 10—30,000, 8500—14,500 frankot.)

Hasonlóan felemeltettek a régóta sok munkával terhelt s illetékjövedelmükre nem utalható jegyzők és aljegyzők (greffiers s commis greffiers) fizetései is (törvényszéki 4. osztály 2000—6000 és 2000—4500 fr. és főtörvényszéki 2. osztály 4500—8000 és 3500—5000 frank). A bizottság sürgeti továbbá a készülő javaslatot a békebirói — most nyomorult — fizetések emeléséről, mi nélkül a járásbirói igazságszolgáltatás javitása nem képzelhető.

Az aggkoru birák kényszernyugdijazhatását, mely 1852-ben politikai okokból hozatott be, megszünteti mint a képviselőkamra javaslata is, de egyszersmind gondoskodik arról, hogy *a szolgálatképtelen birák elbocsáthatása, mely most az illetőnek saját bíróságától függ, hatályos legyen*, a menynyiben az *engedelyt minden bíróra nézve a semmitőszék adja meg.* Ennek tagjai, a celebritások, nemcsak leginkább megbizhatóak e kényes kérdésben, hanem miután kitartóbbak is, mert *irásbeli* előadásuk nem oly terhes, saját tagtársaikra nézve ritkán fog felmerülhetni e jog gyakorlásának szüksége.

A pótbirákat fentartja, de az egyéni szabadság oltalmára ezen előléptetésre leginkább vágyó és a kormány kivánata előtt leginkább meghajló egyének irányában kizárja őket a vizsgálóbirói functióból.

A bizottság elfogadta, hogy a főtörvényszékeknél ezentul polgári ügyben is elegendő legyen a mostani 7 tagu helyett 5 tagu tanács, mint a büntetőügyekben. A garantiát a felső forumnál különben sem látja annyira a nagyobb számban, mint a nagyobb tapasztalatban, miért is helyeselné, ha *nagyobb qualificatio* behozatnék. Ellenben elveté *Herold* és *Tenaille-Saligny* azon inditványát, hogy első fokon csak 3, másodikon csak 5 tagu tanács itélhessen, mi hosszan tartó tárgyalásoknál — hol bajos ugyanazon birák folytonos jelenléte — nehézséget szülne, és ok nélkül kizárná az el nem foglalt birákat a tárgyalásokon való tanulságos részvételből.

A személyzet reductióját és fixirozását (első bíróságnál 400 ügyre 1 tanács, főtörvényszéknél 380 ügyre 2 tanács), melyet az eredeti javaslat tartalmaz, a bizottság elveté, fentartván a tanácsok felállitása s megszüntetése iránt

a kormány jogát. Elismeri azonban, hogy a reductio, egyidejü fizetésfelemelés s a qualifikátió felemelése mellett (*Vente* 1875. nov. 18. javaslata értelmében), óvatosan kivihető és a magistratura javitására hasznos lenne.

—

Csak most értesülök arról, hogy e rovatbeli igénytelen közleményeim oly gyanusitásra használtattak fel, melyre az ügy erdekében kivételesen megjegyzést kivánok tenni, ámbár a forrás (*Magyar Jogász*) az alól felmentene.

A vád az volt, hogy most én magam ismertetem azon franczia és angol birói reformtörekvéseket, melyek létét a mult jogászgyülésen *a birói candidatio* kérdésében állitólag tagadtam, mi homályt vetne közléseim megbizhatóságára. Ezzel szemben elég hivatkoznom a jogászgyülési évkönyvre és czikkeimre. De a kérdés figyelemre mélto volta miatt hozzáteszem a következőket. Angliában *szó sincs és nem is volt szó soha* ezen candidatióról. Oly értelemben, mint nálunk ajánlják, nem is birna értelemmel Angliában, hol az elmozdithatlanság ugy magyaráztatik, hogy csaknem teljesen kizárja az előléptetést és ügyvédek neveztetnek ki minden birói állásra. Angliáról közölt ujabb czikkeimből csak azt lehetett látni, hogy az ottani viszonyokat tévesen fogja fel, ki azt vitatja, hogy az equity (chancery) és common law osztályok eljárásának és hatáskörének *különbsége 1876 óta megszünt*. mert az tényleg *nemcsak fenáll, hanem a conservativ biróság maga küzd annak*, sőt a common law alosztályok történeti szervezetének *sértetlen fentartása mellett;* a *lord chancellor ellenben*, mint a *liberalis* kormány tagja, a *birosággal ellentétben* azon alosztályok megszüntetését rendeltette el. E közléseimből kitünik tehát az is, hogy azon felfogás, mintha a *lord chancellort* — a birákat kinevező minisztert — azért, mert ő egyszersmind birósági elnök méltóságát viseli, a *birák influálnák s ezek a kinevezendőket candidálnák*, a valósággal ellenkezik.

Francziaországra nézve közöltem *Jules Simon* 1881. évi javaslatát a *birói candidatio* behozataláról, melyet még a *conservativ senatus bizottsága sem fogadott el,* a képviselőház, a kormány s a közvélemény pedig nemcsak *nem helyesel,* hanem ellenkezőn a bíróság *fenálló* hatalmát is megtörni törekszik. Alaptalan tehát azok hiedelme, kiknek állitása szerint *a birói candidatio Francziaországban már évszázadok óta fenáll*, kik összekeverik a középkori parlamenti *választásokat,* I. Napoléon politikai *rendőri* czélu intézkedését *az ügyész* és elnök presentatiójáról és a most ajánlott birói testületi *kötelező* candidatiót, mely *Francziaországban soha sem létezett és a meddig alkotmányos állam marad, létezni nehezen is fog.* Alaptalan hiedelem az is, hogy a franczia magistratura testületi szelleme és tekintélye e candidation alapszik, mely tényleg soha sem létezett. A legujabb szakirók egyike, *Fuzier-Hermann, liberalis* szellemü pályamunkájában a hatalmak megosztásáról, melyet a franczia *tudományos akadémia* dicséretre méltatott, e kérdésre nézve helyesen mondja: *A birák kinevezése a kormány által szükséges; az ettől eltérő minden képzelhető rendszer alkalmazhatlan. A hivatal öröklésének puszta neve fellázitja minden modern eszméinket, a birói testületek általi választás pedig arra vezetne.* («La séparation des pouvoirs. Paris 1880. p. 239.»)

A tájékozást a valódi küllöldi jogélet tekintetében közvetiteni ma tudományunk legfontosabb, elsőrendü feladata. A tények ismerete nélkül az elvek merő vélekedések és szavak.

Ma már nálunk sem kell azokkal vitatkozni, kik ezt «khinai» dolognak nevezik és «hazai» tudománynak tekintik a semmit-tudást. Francziaországban a felvilágosodott kormány maga lett minden téren az összehasonlitó jogtudomány propagatora, mely az üdvös törvényhozásnak egyik alapfeltételét képezi. Nálunk sem volna lehetséges sokszor hibás mintának vak utánzása, ha szélesebb külföldi jogismeretek elterjedve lennének. Természetes, hogy a charlatanok téves vagy hamis közléseit helyreigazitani ép oly szükséges, bár odiosus feladat, mint a való tények pontos és teljes közlése. Nem kétlem, hogy a magyar szakközönség mihamarább igazolni fogja e nézetemet és kivánom, hogy hivjon életbe önálló terjedelmes szemlét a külföldi jogélet ismertetésére, mit más feladatu, gyakorlati lapnak egyik szerény rovatában rendszeresen és kimeritően pótolni nem lehet.

Dr. Dell'Adami Rezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az osztrák legfőbb itélőszék gyakorlatából polgári peres ügyekben, tekintettel hazai joggyakorlatunkra.

— Zlinszky Imre hátragyott irataiból. —

I.

Az adásvevési szerződés érvényességére nem bir befolyással azon körülmény, hogy a szerződés megkötésekor az eladott ingatlan nem volt az eladó telekkönyvi tulajdona.

1878. november 12-én tökéletesen törvényszerü alakban kiállitott szerződés szerint A. házát $12^1/_2$ mérős földjével együtt B-nak eladta. Azonban midőn ezen adásvevési szerződés létrejött, a kérdéses ingatlan még nem állott A. nevén, s csak 1879. május 29-én iratott nevére.

1879. junius 27-én beadott keresetében A. köteleztetni kérte B-t a fentebbi adásvevési szerződést jogérvényesnek elismerni s 600 frt vételár s jár. megfizetni.

Az első bíróság a keresetnek, főeskü letételének feltétele alatt, helyt adott.

Az insbrucki főtörvényszék azonban az első bíróság itéletét megváltoztatta s felperest keresetével elutasitotta; következő indokoknál fogva.

A ·/. alatt bemutatott adásvevési szerződés nem tekinthető jogérvényesnek, mert a polg. törvk. 1053. §-a szerint az eladó a vevőnek bizonyos dolgot bizonyos összeg pénzért átenged. Jelen esetben azonban felperes a kereseti ingatlant 1878. november 11-én alperesnek át nem engedhette, mert az nem volt tulajdona, idegen dolog azonban az eladó saját nevében jogérvényesen el nem adható. 1878. november 11-én eladó még nem is tudhatta, ha vajon képes lesz-e a kérdéses gazdaságot nevére iratni, mert még ez időben az előbbi tulajdonos K. Ferenczczel az adásvevési szerződést meg sem kötötte, s igy az attól bármikor visszaléphetett volna. Csak május 29-én 1879-ben szerezte meg tulajdonjogilag az ingatlant, s igy csakis akkor rendelkezhetett volna felőle, mit azonban nem tett. A ·/. alatti okmány tehát csak előleges megállapodásnak tekinthető egy jövendőben kötendő szerződés iránt; mint ilyen azonban érvénytelen, mert a p. tkönyv 936. §-a ellenére a megkötés határideje meg nem állapittatott. Nem változtat semmit a dolgon, hogy alperes 100 frtot fizetett s a földeket mivelés alá vette, mert a 100 frtról lemondott, az által pedig, hogy a földeket felperesnek mint bérlőnek beleegyezésével munkálat alá vette, ép oly kevéssé lett azok tulajdonosává, mint nem lett felperes a hosszas évek során át bérlőként gyakorlott birtoklása alatt.

A legfőbb itélőszék azonban a másodbiróság itéletét megváltoztatta és az elsőbiróság itéletét hagyta helyben; mert a p. tkönyv 1053. §. szerint az adásvevési szerződés is oly szerződés, melynél fogva valamely dolog bizonyos meghatározott árért másnak átengedtetik, s az eladó ez altal elvállalja a felelősséget, hogy az eladott dolgot a vevő szabad birtokába bocsájtja. Hogy az eladott dolog az eladás alkalmával telekkönyvi tulajdonát képezte-e az eladónak, az az adásvevési szerződés érvényességére nézve közömbös, ha az átadás alkalmával azt a vevő részére megszerzi, s nemcsak a törvénynyel, hanem a szabad forgalom követelményeivel is ellenkeznék, ha az eladó egy általa megvett, de neki még tettleg át nem adott dolgot el nem adhatna; miután az adásvevési szerződés csak czimet ád a szerzésre, mely csak a dolog átadása alkalmával válik létezővé.

—

Hazai joggyakorlatunk e részben még sokkal kevesebb jelentőséget tulajdonit az eladási szerződés érvényességét illetőleg azon körülménynek, hogy az eladott ingatlan nem képezi eladó telekkönyvi tulajdonát.

Van ugyan olyan legfőbb itélőszéki határozat is, melynélfogva oly szerződés, melyben valaki nem az ő telekkönyvi tulajdonát képező birtokot ruház át másra, érvénytelen lévén, a felek bármelyike jogositva van ily esetben az előbbi állapot helyereállitását követelni. (*Döntvénytár* XIII. f. 45. sz. a.). Az azonban jóformán egyedül álló; állandó gyakorlatában a legfőbb itélőszék az ellenkező szélsőség álláspontján áll. Igy p. o. kimondotta: hogy az adásvételi szerződésben a vételár-részletre kikötött fizetés, ha annak teljesitése minden további feltétel nélkül köteleztetett, azon esetben is teljesitendő, ha a vevő az általa megvett ingatlan tulajdonjogát hibáján kivül álló s általa meg sem szüntethető telekkönyvi akadály miatt meg nem szerezhette. (*Döntvénytár* VII. f. 107. sz.). Azonban midőn az adásvevési szerződésben kiköttetik, hogy a megvett ingatlant az eladó a vevő tulajdonába tartozik bocsátani, a tulajdonjog korlátlan bekebelezése azonban a telekkönyvi akadály folytán nem eszközölhető, a vevő sem kötelezhető a vételár lefizetésére. (*Döntvénytár* X. k. 244. sz.). Végre azon körülmény, hogy az eladott birtok nem áll az eladó nevén, csak azon esetben szolgál az adásvételi szerződés érvénytelenitésére alapul, ha az is beigazoltatik, hogy az eladott ingatlanra alperes tulajdonjogának bekebelezése lehetetlenné vált, s igy a szerződés ezen óknál fogva sem teljesithető. (*Döntvénytár* XIII. f. 87. sz.). Általában legfőbb itélőszékünk azon körülményt, hogy a birtok nem áll az eladó nevén, s annak nevére leendő átiratását utóbb sem eszközölte, nem tekinti elegendő oknak a szerződés felbontására, hanem megkivánja, hogy a kereset első sorban a szerződés teljesitésére intéztessék, s csak ha az nem teljesittetik, kérhető a szerződés felbontása.

Legfőbb itélőszékünk gyakorlata — nézetem szerint — tulló a czélon. Egyetértek ugyanis azzal, hogy az, hogy a birtok nem áll az eladó nevén, nem teszi érvénytelenné az adásvevési szerződést. Amde ha ezt utóbb sem eszközli, ez által nem adja át vevő tulajdonába az eladott dolgot, s ily esetben az kérheti a szerződés felbontását.

Mikor következik be ez idő, az a körülményektől függ. Ha az adásvevési szerződésben határidő van kikötve, e határidő lejártával. Ha nincs, akkor, midőn a vevő viszontkötelezettséget teljesiteni p. o. vételár-részletet fizetni tartozik. Mert általában nem érthetek egyet a legfőbb itélőszék azon kijelentésével, hogy ha a vevő a vételár fizetésre feltétlenül kötelezte magát, azt azon esetben is teljesiteni köteles, ha az eladó nem képes a birtokot nevére iratni. Mert a tulajdonába való átadás feltéle magának az adásvevési szerződésnek lényéből folyik; ha ez nem teljesithető, nincs végrehajtva az adásvevési szerződés. Pedig a feltétlen fizetés csak a szerződés alapján köteleztetvén, a vevő tulajdonába átadása a dolognak oly feltétel, melyet a törvény ir elő, mely tehát a feltétlenül kikötött fizetés esetén is teljesitendő.

A szabságvesztés-büntetések foganatositásáról.

Az igazságügyminiszternek a fogházak és börtönök kezelése tárgyában kiadott 1874. évi 696. számu rendeletet módositó 2106. számu szabályrendelete 132-ik és 170-ik §-a, a büntetőtörvénykönyv 37-ik §. rendelkezéséhez képest, akként intézkedik, hogy az egy évnél hosszabb fogházbüntetésre itéltek és a börtönre itéltek a büntetési időre tekintet nélkül, ott a hol azt a *fogházi viszonyok megengedik,* büntetésük első harmadrészét éjjel-nappal magán-elzárásban töltsék.

Ez intézkedés alapján a fogházakba valamint a kisegitő börtönökbe befogadott foglyok és rabok, a hol a *viszonyok megengedik*, vagyis a hol a kellő számu és alkalmas magánzárkák vannak, büntetési idejök egy harmadrészét tényleg magánfogságban is töltik.

Első sorban azt a kérdést vetjük föl, ha vajon a büntetőtörvénykönyvre alapitottan indokolható-e ez az intézkedés? Szerény vélekedésünk szerint nem. A büntetőtörvénykönyv 52-ik §-a elég világosan rendelkezik az iránt, hogy a szabadságvesztés-büntetések, addig, mig azok végrehajtására a *III-ik fejezet határozatainak megfelelő intézetek nem szerveztetnek*, a *fenálló* szabályok szerint foganatositandók.

Azt hiszszük, felesleges annak bizonyitásába bocsájtkozni, hogy fogházak és a kisegitő börtönök még nincsenek a törvénykönyvbe igtatott börtönrendszernek megfelelően szervezve. Általában a fogházak, illetőleg kisegitő börtönök, ma még abban az állapotban vannak, minőben 1880. szept. 1-e találta.

A bünt. t. k. 30. §. második tétele, valamint a 37-ik §. rendelkezései értelmében a szabadságvesztésre itéltek magánelzárásuk tartama alatt *munkát végeznek.* A törvénykönyvünkbe átültetett ir-rendszer értelmében tehát a magánelzárás *megfelelő munkával* egyesitendő. Azt kérdjük: hogy az országban melyik fogház vagy kisegitő börtön az, hol a magán-elzárásban levők *megfelelő munkával* láthatók el? Megengedjük, hogy a hol valamely házi ipar már meghonosittatott, és csak egy-két magánzárka áll rendelkezés alatt, ennyi magánelzárásban levő elfoglalható. De a mely fogházaknál a házi ipar még csak a jövő reménye, vagy a munkaerő *bérletbe* van adva, (mert az utasitás a rendszerrel ellentétben azt is megengedi) és 10—12, vagy több magánzárka áll rendelkezésre, ott az elitélt a magánelzárás tartama alatt foglalkozásban *nem* részesithető és tényleg *nem részesül.* Börtönrendszerünk ellentmond az olyan magánelzárásnak, mely *teljes tétlenséggel* van egybekötve. Elzárás, a fogoly fizikai ereje igénybevétele és elméje foglalkoztatása nélkül (ez utóbbira nézve a progressiv rendszer kivánalmait szem előtt tartva) fél-rendszernek sem nevezhető, hanem rosszabb a *teljes rendszertelenségnél* és határozottan veszélyes. Egy három évre itélt rab, ki büntetése harmadrészét, tehát egy évet magánelzárásban tölt, és megvonatik tőle minden munka: bizonyára az *őrülés* örvényébe jut. Még tekintetbe kell venni azt is, hogy a fogházak és kisegitő börtönök a régi szervezet mellett maradtak: egy fogházfelügyelő, egy őrmester és a fogházőrök végzik a közvetlen felügyeletet, rendesen alkalmazott lelkész, tanitó nincs; a kir. ügyészek pedig főként ujabb időkben annyira megsokasodott teendője a legjobb akaratot is zátonyra juttatja; főleg oly helyeken, hol a kir. ügyészség hivatali helyisége távol esik a fogháztól.

Ezek szerint: mert a törvény értelmében csak akkor lesznek *szervezve* a fogházak, midőn a foglyok és rabok a magánelzárás mellett megfelelő munkával is elfoglalhatók és a felvigyázat a rendszernek megfelelően lesz rendezve, — aggódva gondolunk arra, hogy minő eredményeket idéz elő a *tétlenséggel egybekötött magánfogság.* Ez intézkedés mellett szerencse, hogy a fogházak egyáltalában nincsenek ellátva *kellő számu* magánzárkával (hiszen az országos fegyintézetek is nélkülözik azt) és hajlandók vagyunk hinni, miszerint a kir. ügyészek egy évig nem fognak senkit magánelzárásban tartani, hanem akként rendelkeznek a csekély számu magánzárkák felett, hogy midőn a fogoly- vagy rab-létszám szaporodik, egyik magánzárkából társas zárkába helyez egy egyént, még pedig azt, ki leghosszasabb idő óta van magánelzárásban és helyébe megy az ujonnan jött rab és igy tovább. Nem mondjuk, hogy a tétlenséggel egybekötött magánelzárás minden káros következményeinek ekként elejét vehetni, de legalább mérsékelve lesz. Ha azonban az utasitás 132-ik §. akként érvényesül, a mint irva van: a fogházak illetöleg kisegitő börtönök bizonyára nem kis mérvben fogják igénybe venni az orvosok munkásságát az *elmebetegek körül.*

Ezért hát jó volna a btk. 52. §. értelmében az utasitás 132. §-át módositani, mielőtt e §. rendelkezéséből eredő káros következmények tennék *elodázhatlanná* a módositást.

Másodsorban kérdés tárgya lehet: (föltéve, ha indokolható a börtönrendszer *törvényszerinti* létesitése előtt az utasitás 132. §-ban foglalt rendelkezés) vajon azok, a kik az előző, osztrák btk. alapján itéltettek el, kényszerithetők-e a büntetési időtartam egy harmadrészének magánelzárásban töltésére?

Ugy tudjuk, a gyakorlat országszerte az, hogy a magánfogság végrehajtásánál *semmi tekintet* nincs arra, hogy a fogoly (rab) *mely törvény* alapján lett elmarasztalva?

Nézetünk szerint ez nem helyes eljárás. Mert a btk. 2. §-a, mely az *enyhébb* intézkedést tartalmazó törvény alkalmazását rendeli, kiterjesztendő a büntetés *végrehajtására* is. Midőn a büntetendőség és büntethetőség kérdésében az előző *enyhébb* intézkedésü törvény alkalmazását látja indokoltnak a biró, mivel indokolhatná azt, hogy a büntetés *végrehajtása* az ujabb törvény *szigorúbb* intézkedései értelmében történjék meg? Feltéve, hogy oly büntetendő cselemények esete forog fönn, melyre mindkét törvény halálbüntetést szab, de egyik kerékbetörést, a másik kötél általi halált rendel. Nem elég az, hogy a bíróság kimondja, miszerint halállal sujtja a bűntettest, az iránt is intézkednie kell,

hogy *melyik törvény* rendelkezése lesz alkalmazandó a *végrehajtásnál*. Az osztrák btk. 22-ik §. akként rendelkezik, hogy a magánfogságnak nem szabad szakadatlanul *egy hónál* tovább tartani, és azután csak egy havi időköz után vétethetik ismét alkalmazásba, e mellett azt is rendeli, hogy a magánelzárásban levő naponkint legalább két látogasásban részesüljön és neki, *„hozzá illő foglalkozás jutiassék."* A ki tehát a magyar btk. 2-ik §. alkalmazásával az előző osztrák btk. alapján lett bűnösnek itélve, csak *azon törvény* 22. §. feltételei mellett tartható magánelzárásban; ha pedig *vétségért* vagy *áthágásért* lett elitélve a tettes, nem téveszthetők szem elől az osztr. btk. 244. 245. valamint 256. §. rendelkezései, mely utóbbi szerint a magánelzárás egyfolytában 14 napnál tovább nem terjedhet.

Kétségenkivüli, hogy a magyar btknek a szabadságvesztés-büntetés foganatositására vonatkozó intézkedése, mennyiben a magánelzárás időtartama jóval fölebb van emelve mint az előző osztrák btkben volt megállapitva, ennél *szigorubb*, és igy bárha a biróságok itéleteiben, midőn az *előző* osztr. btk. alkalmazhatóságát mondják ki, *nem* intézkednek egyidejüleg az iránt is, hogy a foganatositás *melyik* törvény intézkedése szerint történjék: (mi legalább egyetlen egy ilyen itéletet sem láttunk) a végrehajtó közegeknek kellene a foganatositás kérdését a *törvény alapján* megoldani. De mert ez nem történik meg, óhajtanók, hogy a miniszter rendeleti uton intézkednék a foganatositás teendőivel megbizott vagy azt ellenőrző közegeknél. *Bodor László.*

Válasz a „Csalási kisérlet" tárgyában.

E folyóirat 5-dik számában általam tárgyalt legfőbb itélőszéki nézetem szerint a tényálladékot tévesen minősitő itéletre, Bodor László és Dr. Lax Adolf urak ugyancsak e lap 9. számában visszatérve, a legfőbb itélőszék felfogása mellett lépnek sorompóba.

A czikkiró urak érvelései egyenkinti taglalása előtt az olvasó tájékoztatása czéljából, ki kell emelnem, hogy dolgozatomnak, a szerkesztőhöz történt beküldése után megjelent *„Büntetőjog Tára"* 16. füzetében a szerkesztő azon véleménynek enged helyet, miszerint F. Ábrahám talán inkább a B. T. K. 400. §-ában foglalt okirathamisitás bűntettében, mint a csalás kisérletében bünösnek kimondandó, constatálván:

«Miszerint a csalás fogalmához megkivántatik, hogy az illető tévedésbe ejtett, jelen esetben Brünn Lipót, vagyonára nézve károsan maga intézkedjék. Ez pedig ugymond, ha bevégzetten gondoljuk is a csalásnak felhozott kisérletét, sem következnék be; mert ha Brünn Lipót fel is vette volna a levelet, még sem mondott volna le követeléséről, nem intézkedett volna károsan a maga vagyonáról, hanem ellenkezőleg, beperelte volna adósát, s ugy intézkedett volna, hogy károsodása ne következzék be.»

Ezek által czikkemben a csalás fogalmának kellékei között *a)* alatt felhozott azon állitásom, miszerint Brünn Lipót hitelezőnek követelési joga az állitólagos csalás befejezte esetében sem sértetett, a *„Büntetőjog Tára"* szerkesztője által megerősitve lévén, én részemről, kiindulva a B. T. K. 1. §-ában foglalt azon elvből, mely szerint bűntettet vagy vétséget csak azon cselekmény képez, melyet a törvény *és nem a biró* annak nyilvánit, és a törvénynek a csalás bűntényéhez követelte kellékeit nem találván, magát a csalást illetve kisérlet még most sem találom megállapitandónak.

Attérek már most birálóim érveléseire, azokat egyenkint szemügyre vevén.

Bodor ur ugyanis velem szemben azt állitja, hogy vádlott F. Ábrahám, Brünn Lipót hitelezőjének papirszeletet pénz helyett («de nem pénz gyanánt») küldvén, Brünn Lipót követelési jogát megsértette.

De mivel igazolja ebbeli állitását?

Mivel czáfolja meg, azon általam vitatott elvet, miszerint a vádlott a mennyiben a polgári perben Brünn Lipót követelési jogának megszüntét igazolni akarná, nem azt, hogy ő ténylegesen pénzt és nem papirszeleket tett a levélbe, hanem az iránt kellene a bizonyitást vezetnie, hogy felperes Brünn Lipót az általa elküldött pénzt ténylegesen kézhez vette?

Mivel rontja le Bodor ur azon további állitásomat, hogy B. L. követelési joga nem az állitólagos pénzeslevél feladása, hanem kizárólag a «solutio« véghezmenetele által szünetik meg?

Ellenkezőleg, Bodor ur beismeri, hogy a feladó-vevény magában a követelés megszüntetésére teljes (szerinte abszolut) bizonyitási eszköznek nem tekinthető, de szememre veti, hogy a jelen esetben még egy tanu léte, ki előtt vádlott 85 frtot levélbe tett, azt pecsételte és czimezte, figyelmemet kikerülte volna.

Ezen tanu távolról sem kerülte ki figyelmemet; dolgozatomban csakis azért mellőztetett, mivel tudomása a mondottak alapján a polgári perben mint egészen irrelevans birói figyelembe általában nem vehető, és a fennforgó esetben épen az alperes ellen szólana. Hiszen a mit a *„Büntetőjog Tára"*-ban előadott tényálladékból kitünik, épen ezen tanu beigazolja vádlott védekezésének alaptalanságát, vallván, hogy az előtte czimzett és pecsételt boriték a Brünn Lipót kezeihez utottj boritékkal ugyanazonos nem lehet.

Bodor ur különféle hypothesist állit fel.

Feltéve — ugymond — hogy a hitelező, ki ilyen értéktelen levelet kap, elmulasztja a kellő óvatosságot, tanuk nélkül bontja fel, kifogást nem tesz, elhal, elmebeteggé lesz, elveszíti a pénztartalmunak állitott levelet, vagy ellopják tőle, *ez esetekben ugymond már bizonyitékot nyujt* a törlesztés megtörténtére a posta feladó-vevény. Hiszen pár sorral feljebb azt mondta, hogy a vevény épen nem elegendő.

Itélhet-e a biró esküt felperesnek arra nézve, hogy a pénz neki nem lett megküldve? azt kérdezi Bodor ur és nyomban nem-mel felel.

Ismételve kiemelem, hogy *az elküldés ténye irreleváns körülmény.* Bodor ur figyelmét, ugy látszik, a keresk. törvény 324. §-a is kikerülte.

Dr. L. A. ur nincs tisztában a jogkeletkeztető és jogmegszüntető cselekményekkel.

Brünn Lipót követelési jogát csakis a «solvit quod promisit» ténye szünteti meg; miből kifolyólag kereskedelmi törvényünk általam már hivatkozott 324. §-a a *„ca sust", nem a hitelező, hanem az adós terhére irja.*

Helyes tehát Dr. L. A. ur által a bizonyitási eljárásról nekem hibául felrovott nézet.

Ellenkezőleg én nem a jövő század, de azon régi és még mai napig is érvényben álló bizonyitási szabálynak hódolok, mely a törvénykezési rendtartás 152. §-ában is, kifejezést nyert.

Alperes F. Ábrahám a fizetés tényét, tehát azt, hogy hitelezője pénzt vett kézéhez — tartozik beigazolni.

Ez pedig nem sikerülne az által, a mint Dr. L. A. ur véli, ha alperes részéről pusztán az «állitólagos» pénzküldeményről szóló vevényre történnék hivatkozás, mert a vevény csakis alperes «állitásának» tényéről, *de nem annak valódiságáról* tészen tanuságot, sőt mi több, ha a boritéknak ugyanazonossága és sértetlensége beigazoltatnék is, a közvetett bizonyitási mód ebbeli alkalmazása nem vezetne czélhoz, mivel *nem természeti szükségbeliség, hogy felperes a pénzt kézhez vette légyen.* Nincs a lehetőség kizárva, miszerint a bizonyitottképi pénzeslevél *feladása, és a czimzettnek történt kézbesitése közötti időtartam alatt ki* nem cseréltetett-e. Ennek veszélyét pedig, mint mondám, maga a feladó viseli.

Helytelen tehát Dr. L. A. ur a törvénykezési rendtartás 155. §-ára való hivatkozása, mennyiben a bizonyitott tényekből vont okszerü következtetés által a fizetés ténye ez esetben nem bizonyithatnék.

Felperes csak követelésének keletkezését, de semmi szin alatt azt, hogy a levél annak feladatása után felbontatott és tartalma elsikkasztatott, tartozik állitani és bizonyitani.

Az általam vittatott bizonyitási tan a közforgalomban épen semmiféle zavart nem okoz.

Éljen a feladó posta-utalványnyal, vagy adja az összeget a postahivatalnak át, ki a levelet saját pecsétjével ellátván, tartalmának a czimzett kezéhezi jutatásaért felelős.

A csalás második kellékének a tévedésbe ejtés és tartás hiánya iránt, általam tett észrevétel Dr. L. A. ur csodálkozását idézi elő, pedig egy árva szóval sem jelzi azon momentumot, melyben Brünn Lipót követelésének kifizetését megtörténtnek vélte.

Talán a levél felbontása előtt? Hiszen akkor a fizetés fogalmához szükséges kellékek még fen sem forognak, és a gyanakodó Brünn Lipótnál annál kevésbé forghattak fenn.

Határozottan nem áll, hogy a hitelező tévedésbe ejtetett volna, és annál kevésbbe áll, hogy mint tévedésbe ejtett vagyoni jogaira nézve káros — a polgári perben nem restituálható — intézkedéseket tett volna. Ezek nélkül pedig «büntetendő csalást» nem képzelhetek.

Dr. Hexner Gyula,
liptó-szent-miklósi ügyvéd.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 18. SZ. Budapest, 1881. április 29.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat. Dr. Gruber Lajostól. — Az angol részvényjog legujabb fejlődése. Dr. Nagy Ferencz, nagy-váradi jogakad. tanártól. — Jogirodalom. Dr. Kiss Mór nagy-szebeni jogtanártól. — Felelet Sztehló Kornél ur kritikájára. Dr. Kovács Gyula ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: Az osztrák legfőbb itélőszék gyakorlatából polgári peres ügyekben, tekintettel hazai joggyakorlatunkra. Zlinszky Imrétől. — Magyar honos ellen külföldön megnyitott csőd esetében a b. t. 414. §-a alkalmazható-e. Dr. Holländer Lajostól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Törvényjavaslat a polgári házasságról.

A pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló tvjavaslat.

I.

A mai Magyarország fogékony a liberalis eszmék iránt, melyeket a közvélemény erős áramlata forgalomba helyez, ugy hogy valamely eszmének kitüzése és annak megvalósitása között nem kell épen valami rendkivüli nagy időköznek léteznie. Ezt volt alkalmunk észlelni a közigazgazgatási biráskodás kérdésének szabályozásánál is, mely intézmény csak nehány éve, hogy nyomatékkal s valamivel élénkebben hangsulyoztatott mint a modern értelemben vett jogállam elengedhetetlen postulatuma, mely nemcsak hogy az egyéni szabadság feltételeinek egyikét képezi, hanem mely egyedül az alkotmány biztositékainak szempontjából tekintve is, oly intézmény gyanánt jelentkezik, melyet egy valóban alkotmányos módon kormányzott ország már nem is nélkülözhet.

Több izben volt alkalmunk e lapok t. olvasóinak megmutatni, mily módon történt a szóban levő intézménynek szellemi téren való forgalomképessé tétele, mint küzdötte az fel magát positióról-positióra azon magaslatra, melyet ma elfoglal. A szaklapok hasábjairól s monographiákból kiindulva, bevonult a parliament üléstermeibe és ott gyakori interpellatiók segélyével magára vonta az ország és az intéző körök figyelmét is, és azután megindult törvényhozási uton is a moralis kényszer processussa, mely oly hathatós és hatásaiban félreérthetetlen volt, hogy a kormány végtére kénytelenült a közvéleménynyel compromissumra lépni és concessiókat tenni. Mint ilyent tekintjük az előttünk fekvő törvényjavaslatot a pénzügyi közigazgatási bíróságról, melyet a pénzügyminiszter két hónappal ezelőtt tett le a ház asztalára.

Ez a pénzügyminiszter előterjesztése, természetesen azért, mert kizárólagosan a pénzügyek terén előforduló jog- s oltalomnélküliségnek véget vetni szándéka a javaslatnak. A belügyminiszter ur is meglephette volna a házat vele, mert ezen ügy szabályozása, mint a közigazgatás életérdekébe vágó, az ő ressortjához is tartozik. De a legnagyobb örömmel üdvözöltük volna, ha az igazságügyminiszter ur előterjesztéseként foglalkozhatnánk az ezen sorok feliratát képező javaslattal, mely mint *bíróság* az ő hatásköréhez tartoznék, és mely akkor talán ugy lett volna fogalmazva, hogy a birói szervezet szükségszerü, mellőzhetetlen és elengedhetetlen attributumaival ruháztatott volna fel.

A képviselőház már az 1879. évi márczius 1-én tartott ülésében a «pénzügyi bizottság» javaslata folytán utasitotta a kormányt, hogy az adókivetés és kezelés körül tapasztalt bajok orvoslása szempontjából a szükséges reform, különösen a közigazgatási, illetőleg pénzügyi biráskodás létesitése iránt készitsen javaslatot.

Az 1880. évi február hó 6-ik napján a képviselőház pénzügyi bizottságában arra történt utalás, hogy a közigazgatási és pénzügyi biráskodást a pénzügyi bizottság már ismételten sürgette; a miniszterelnök megjegyezte, hogy enquêtet hivott egybe, (nem azt, mely a közigazgatási érdekében később működött), de a kérdés igen nehéz és bonyolódott; e tekintetben például Poroszországban és Ausztriában különböző rendszerek érvényesültek gyakorlatilag, és azon kérdés, hogy melyik rendszernek adandó előny, függőben van. Nézete szerint a bizottságnak aziránt kellene nyiltkoznia, hogy a pénzügyi biráskodást, mely nem oly bonyolódott és könnyebben vihető ki, nem lehetne e életbe léptetni a közigazgatási biráskodás sokkal nehezebb kérdésének rendezése előtt is? A pénzügyi bizottság ugy nyilatkozott, hogy kivánatos volna a pénzügyi biráskodást minélelőbb behozni. A pénzügyminiszter meg is igérte, hogy foglalkozni fog a kérdéssel és kijelentette, hogy előkészités alatt vannak a közigazgatási és pénzügyi biráskodásra vonatkozó törvényjavaslatok, de ezeknek összeállitásával sokkal több baj van, semhogy rövid idő alatt előterjeszteni lehetne; azonban elkészitésök a komoly munkálkodás tárgyát képezi.

Az előttünk fekvő törvényjavaslat indokolásában nehány sorban jeleztetnek azon főelvek, melyeket szem előtt tartott amannak előkészitésénél.

Csakhogy az emlitett törvényjavaslat indokolásának azon passusai, melyek az elvek körvonalozásával foglalkoznak, nem ujak, mert azokat *szó szerint* már olvastuk egyszer egy más kormány-enunciátióban is, és pedig azon körrendeletben, a melyet a miniszterelnök ur 1879. évi augusztus hó 23-dik napján a többi miniszterekhez intézett, és a melyben ezeket felkéri, hogy azon ügyeket soroljak föl taxative, melyek tekintetében eddig a miniszteriumok voltak hivatva utolsó fokban dönteni.

E felett különben legkevésbé sem csodálkozunk, mert visszatükrözteti hiven s mindenkire nézve felismerhető módon azon nézetet, melyet a belügyminiszter ur — ezen javaslatnak tagadhatatlanul szellemi szerzője — ezen intézmény tekintetében vall, s melylyel bővebben megismerkedhettünk azon enquête tárgyalásaikor, melyeket a közigazgatás érdekében 1880. évi november hó 21-dikére egybehivott. Ugyanezen enquête november hó 28-án tartott IX. ülésén *Horváth* Lajos országgyülés képviselő emlékeztette a miniszterelnököt a kormánynak a képviselőházban tett azon igéretére, hogy az adó- és illetékügyekre nézve a közigazgatási biráskodást még ez ülésszakban behozni szándékozik. Ha az igéret beváltatik, kérdi szóló, vajon a törvény ugy lesz-e alkotva, hogy e részleges közigazgatási biráskodás a majdan

megalkotandó általános keretbe beilleszthető legyen. Szóló sajnálná, ha a létesitendő biráskodás nem igy terveztetik. A különleges bíróság és eljárás, a mellett, hogy felesleges költséget okoz, könnyen a fogalmak összezavarására vezethet.

Erre a miniszterelnök ur azt válaszolta, hogy a javaslat készen is van, részéről azonban nem ugy szeretné a kérdést formulázni, hogy olyan legyen az arról való intézkedés, hogy azt a később létrejövendő közigazgatási biráskodás keretébe be lehessen illeszteni, mert ezzel nagyon sokat mondanánk, a mennyiben végleg még nem tudjuk, hogy a közigazgatási biráskodás hogyan fog egészében rendeztetni; hanem igy kivánná formulázni: olyan legyen, mely először mindenesetre *javitson a mostani helyzeten*, másodszor *ne praejudicáljon* annak, hogy ha az egész létrejön, azon uj keretben intéztessenek el ezen ügyek is.

Ez az előttünk fekvő törvényjavaslat rövid élettörténete, mely annyival is érdekesebb, a mennyiben betekintést enged abba, hogy mit várhatunk jövőre.

Dr. Gruber Lajos.

Az angol részvényjog legujabb fejlődése.

Az angol jog fejlődése és jelenlegi állapota általában sokkal több eredetiséget és ellentétet mutat fel, szemben a kontinentális jogfejlődéssel, hogysem ezen jelenség, különösen a részvényjog terén bennünket meglepne. Ezen ellentét az angol és a kontinentális részvényjog között már a részvénytársaság fogalmában mutatkozik. Mig a kontinentális törvényhozások szerint részvénytársaság és korlátolt felelősség correlat fogalmak, ugy hogy részvénytársaság alatt épen csak azon társaság értetik, melynél a részvényesek egyedül a részvények névértékéig felelősek, a részvénytársaság fogalma az ezen tul, nevezetesen a részvényesek egész vagyonára kiterjedő felelősséget kizárja: addig az angol részvényjog szerint részvénytársaság ugy a részvényesek korlátolt mint korlátlan felelősségével lehetséges s a mennyiben a részvényesek korlátolt felelősséggel tartoznak, ezen korlátolt felelősség nem kell hogy szükségképen csak a részvények névértékéig terjedjen. Az angol részvényjog általában háromféle részvénytársaságot ismer: 1. korlátlan felelősségü részvénytársaságot *(Unlimited Company having a capital divided into shares)*, melynél a részvényesek egész vagyonukkal felelősek a társaság adósságaiért; 2. korlátolt felelősségü részvénytársaságot, melynél a részvényesek csak a részvények névértékéig felelősek *(company limited by shares)*; 3. korlátolt felelősségü részvénytársaságot, melynél a részvényesek a felszámolás esetére a részvények névértékén felül még bizonyos előre meghatározott összeg erejéig felelősek *(Company limited by guarantee having a capital divided into shares)*.

Azonban az angol részvényjog a részvénytársaságoknál a korlátolt felelősséget nemcsak lényeges kelléknek nem tekinti, hanem még tovább megy és a korlátolt felelősséget csak mint kivételt fogja fel. A korlátolt felelősség Angliában általában csak nagyon későn tudott elismerésre jutni. 1855-ig korlátolt felelősségü társaságok csak királyi vagy parlamenti kiváltság (charter of the Crown, special act of parliament) alapján keletkezhettek, mely által testületi jogokkal ruháztattak fel. *18 et 19 Vict. cap. 133* volt az első törvény, mely a korlátolt felelősségü társaságok keletkezését puszta bejegyzés által megengedte, de még ekkor is a biztositó társaságokra és a jegybankokra ezen kiváltság ki nem terjesztetett. Még a jelenlegi angol részvényjog alapját képező 1862-ki *Companies Act* (25 et 26 Vict. cap. 89) is a korlátolt felelősséget csak bizonyos feltételek mellett engedi meg. Igy nevezetesen e törvény 8. és 9. czikke szerint a korlátolt felelősség csak azon feltétel mellett foglal helyet, hogy a társaság czégében ezen szó *„limited"* vétetik fel, különben a tagok egész vagyonukkal felelősek a társaság adósságaiért. A jegybankok pedig még ezen feltétel mellett sem teljesen korlátolt felelősségü társaságok, a mennyiben ugyanis a 182. czikk kimondja, hogy ha azok korlátolt felelősség mellett is keletkeznek, a tagok a *jegykibocsátásból* eredő kötelezettségekért mégis korlátlanul felelősek.

Ezen és más megszoritások azt eredményezték, hogy a korlátolt felelősség kedvezménye a gyakorlatban sokkal kevésbbé vétetett igénybe, mint ez várható lett volna, s különösen a bankok tartózkodtak a korlátolt felelősséghez folyamodni, tekintve, hogy a részvényesek a banküzlet legfőbb ágából, a jegykibocsátásból eredő kötelezettségekért ugyis egész vagyonukkal tartoztak felelni. Igy egy 1870-ki statisztikai kimutatás szerint a háromegy királyságban nem kevesebb mint 78 bankrészvénytársaság 27 millió font sterling befizetett alaptőkével számláltatott, melyek korlátlan felelősség mellett voltak alakitva. Ezek között volt a skót *City of Glasgow bank* is, mely 1878-ban egy millió font sterling alaptőkével keletkezett, 133 fiókteleppel birt és 8 millió font letétet kezelt. 1878. október 2-án ezen bank beszüntette fizetéseit s ezzel oly krizist idézett elő, mely örökre emlékezetes fog maradni a pénzpiacz évkönyveiben. A bank veszteségei oly tetemesek voltak, hogy nemcsak hogy az alaptőke azoknak fedezésére elégtelen volt, hanem azon felül a részvényeseknek, számban 1249, nem kevesebbet mint 6 millió font sterlinget kellett utánfizetni, azaz az eredeti alaptőke hatszoros összegét. A felszámolóknak összesen 750 részvényes ellen kellett végrehajtást intézni.

E szomoru eset, melyre még számos más bukás is következett, az angol közvéleményt nem kis mértékben hozta felindulásba, s minden oldalról reformok követeltettek, melyek hasonló csapások ismétlését lehetetlenné tegyék. A kormány nem is habozott e jogosult követelményeknek eleget tenni, s már 1879-ki év folyamában egy törvényjavaslattal lépett a parlament elé, melynek czélja volt egyrészt a korlátolt felelősséget könnyebben hozzáférhetővé tenni, s nevezetesen a bankok részvényeseit előnyösebb helyzetbe juttatni, ennek fejében azonban oly biztositékokról is gondoskodni, melyek a hitelezők érdekeit kellőleg oltalmazzák.

A parlament által csakhamar elfogadott s törvényné vált javaslat intézkedései fölötte érdekesek s ujabb bizonyitékát szolgáltatják annak, hogy az angol törvényhozás mennyire eredeti a maga alkotásaiban s mily kevéssé követi a kontinentális mintákat. De tanusitják egyuttal azt is, hogy az angolok mennyire szivósan ragaszhodnak a létező állapotokhoz, mily nehezen hajlandók gyökeres változtatásokra. A glasgowi bank katasztrófája után azt hihette volna az ember, hogy az angol törvényhozás most már a bankokra is ki fogja terjeszteni a teljes korlátolt felelősség lehetőségét, s legfeljebb azt teszi, hogy a bankoknál hathatósabb más garanciákat követel a hitelezők érdekében, mint a többi részvénytársaságoknál. E helyett a 6. czikk lényegében fentartja az 1862-ki Comp. Act. 182. czikkét s azt csak annyiban módositja, a mennyiben kimondja, hogy ha a társaság felszámolása esetében a társasági vagyon elégtelen volna a bankjegybirtokosok és a többi hitelezők kielégitésére, a részvényesek, miután a jegybirtokosokat teljesen kielégitették, kötelesek lesznek a többi hitelezők kielégitésére oly összeget befizetni, a minő a bankjegy-

birtokosoknak a társasági vagyonból kifizettetett. A részvényesek felelőssége most tehát valamivel kisebb ugyan, de azért utánfizetésektől megóva most sincsenek.

A mi az idézett törvény egyéb intézkedéseit illeti, melyek a részvénytársaságokra általában vonatkoznak, ugy figyelmet érdemel különösen a 4. czikk, mely egy sajátságos tartaléktőke alakitásáról szól, és a 7. czikk, mely az Angliában eddig ismeretlen felügyelői intézményt honositja meg. A 4. czikk szerint minden korlátolt felelősségü társaságnak szabadságában áll alaptőkéjét a részvények névértékének felemelése által nagyobbitani olyképen, hogy az eredeti alaptőkét meghaladó összeg csak a társaság felszámolása esetében fizetendő be. Ha tehát pl. egy társaság 1 millió alaptőkével bir felosztva 1000 darab részvényre, és elhatározhatik, hogy az alaptőke 10,000-el gyarapittassék, ugy hogy minden részvényre 10 esik, akkor ezen 10 nem lesz tényleg befizetve, hanem csak a részvényesek kötelezettségét képezi azon esetre, ha a felszámoláskor az eredeti alaptőke az adósságok fizetésére elégtelen. Ezen alakzat hasonlit a már emlitett *Company limited by guarantee*-hez, azon különbséggel, hogy ennél a tagok eventuális kötelezettségének mérve már a társaság keltekezésénél és pedig egyszermindenkorra állapittatik meg, holott a szóban forgó tőkefelemelés csak később történik s akár hányszor ismételhető. Mindenesetre oly alakzattal van itt dolgunk, mely a kontinensen teljesen ismeretlen, melynek azonban Angliában ugy látszik nagy jövője van. Igy a Chancelor of the Exchequer egyik ujabb jelentése szerint a korlátolt felelősségü bankrészvénytársaságoknak már fele fogadta el az alaptőke ezen gyarapitási rendszerét. Ezek között emlitendő különösen a *National Provincial*, melynek a kifejtett értelemben vett tartalék-alaptőkéje 8 millio font sterlinget, a *London and Westminster*, melynek tartalék-alaptőkéje több mint 9 millió fontot, a *London and County*, melynek tartalék-alaptőkéje több mint 4 millió fontot teszi ki.

A mi a felügyelői inlézményt meghonositó 7. czikket illeti, ugy ez általában véve csatlakozik a continentális mintákhoz, nevezetesen a mi a felügyelők hatáskörét illeti. Mindazonáltal lényeges különbség van az angol és a kontinentális felügyelői intézmény között annyiban, a mennyiben az utóbbi mindig több tagból álló *bizottságot* (Aufsichtsrath, conseil de surveillance) tételez fel, holott az angol törvény szerint egyetlen egy felügyelő (auditor) is választható. A választás mindig csak egy évre történik, a lelépő felügyelők azonban ujra választhatók.

Dr. Nagy Ferencz,
nagyváradi kir. jogtanár.

Jogirodalom.

Adalékok a keresetjog elméletéhez.

«Beiträge zur Theorie des Klagerechts» von Dr. ALEXANDER PLÓSZ ő. o. Professor an der kön. Universität zu Klausenburg. Lipcse. Duncker und Humblot 1880. *

(Folytatás.)

Ad 2. Ezt egyenesen kétségbevonja *Bülow*.[25] Ő a perbeli kötelezettség s ezzel a perbeli kötelességmegszegés — a contumacia — fogalmát a mai perből egyenesen ki akarja zárni. «Minden perbeli cselekvény csak jog gyakorlása s nem kötelezettség teljesitése» Bülow szerint. «A mulasztás következménye soha sem contumacionalis, hanem csak praeclusionalis következmény.» Ezen «schlichtes, leicht verständliches und leicht zu handhabendes Princip» áll a felek összes perbeli cselekvényeire, kezdve a keresettől egész a jogerejü itéletig.» Természetes tehát, hogy egy perbebocsátkozási kötelezettség felvétele — Bülow szerint — jogosulatlan.

Ezen, szerinte «radicale Grundansicht» ellen lépett fel *Wach*,[26] ki magát *Bülow*-val egyenes ellentétbe helyezi. S ama nézet tarthatatlanságát igazolja *Plósz*.

Két eshetőség alakjában volna igazolható, hogy alperes nem kötelezhető a perbebocsátkozásra:

a) ha kimutattatik jogosultsága a peralapitás positiv visszautasithatására (Abwehr); vagy

b) igazoltatik, hogy ő a peralapitást negativ uton — egyszerü nem cselekvés által — elkerülheti.

A mi az *a)* tételt illeti, kétségtelen, hogy alperes a perrendszerü peralapitást vissza nem utasithatja. (77—78 l.) Itt ugyanis három eshetőség van. Vagy kifogást emel ő a perelő feltételek hiányából, vagy elismeri az állitott jogot, vagy pedig tagadásba veszi azt.

Csak az első esetben foglaltatik a peralapitás visszautasitása. *De mert ez csak hiányos peralapitással szemben hatályos, ép a perbebocsátkozási kötelezettség mellett szolgáltat szabályszerü kereset esetében bizonyitékot.* A confessio in jure esetében többet teljesit alperes, mint amennyit tőle kivánnak, a beperesitett jog tagadása pedig épen a perbebocsátkozási kötelezettség teljesitését foglalja magában.

b) Menjünk át tehát a második főeshetőségre.

Mi történik akkor, ha alperes egész egyszerüen nem cselekvés által akarja a perbebocsátkozást elkerülni?

Más szavakkal, mi áll akkor, ha ő a felperesi jogállitásra nem nyilatkozik?

Erre felel az u. n. *eremodicialis eljárás* helyes felfogása (149—158 lap).

A nem nyilatkozó alperes a *jogállitás* (nem kereseti tényállitások, mert hisz ezekről in jure még nincs szó! tekintetében *tagadónak* vétetik; bizonyiték erre a német bir. tk. rdt. 296. és a magyar tk. rdt. 111. §-a, melyek szerint a nem cselekvő alperes is megnyerheti a pert. Ez nem volna lehetséges, ha az ő negativ magatartása a *jog* beismerésének vétetnék, mert «confessio pro judicato est» (confessun quodammodo sua sententia damnatur) s ha alperes mégis a legtulnyomóbb számu esetekben elveszti a pert, ez azért van, mert «in judicio» mint «contumax» a *tényállitásokat* beismerőnek vétetik.

Azon körülmény, miszerint alperes hallgatása daczára is a jogállitást megtagadó gyanánt szerepel, nem egyéb mint *egy, az ő jelzett kötelességének realizálására szolgáló eszköz;* az eremodicialis eljárás nem alperes perbebocsátkozásának fictióján alapszik,[27] hanem a *kényszer* fogalma alá esik. Ezt igazolja a történelmi fejlődés, mely megtanit minket arra, hogy az eremodicialis eljárás, mint megfelelőbb, mint a perbebocsátkozási kötelezettség közvetlen érvényesitésére vezető eszköz, a régi eljárások indirect kényszereszközei (excommunicatio, missio in bona, számkivetés) helyébe lépett.

Im ezek igazolják, hogy a perbebocsátkozás alperesre nézve kötelezettség, negativ magatartása daczára is ugy jön létre a per a kifejtett kényszereszköz alkalmazásba vétele utján, mintha kötelezettségének eleget tett volna.

Most menjünk még egy lépéssel tovább.

Ad. 3. Kérdés, megfelel-e alperes perbebocsátkozási kötelezettségének felperes részére egy jog?

E pont az, melynél utjaink eltérni kezdenek, s mert közös célunk az igazság kutatása, nem habozunk ama kö-

* Az előbbi közleményt lásd a mult heti számban. Szerk.

[25] *„Civilprocessualische Fictionen und Wahrheiten"* cz. folyóirat ért.

[26] GRÜNHUT folyóirata mult évfolyam 130—172 lap.

[27] BÜLOW egyenesen abból indul ki, hogy minden fictio egy «contradictio in adjecto, eine Selbsttäuschung, ja eine Bankerotterklärung der Wissenschaft» s mert a perbeli kötelezettségek doctrinája ép ezen «Processhandlungsfictionen»-re támaszkodva vitetett keresztül, amaz alapon igyekszik fentjelölt álláspontját a részletekben keresztülvinni.

rülményekre utalni, melyek szerzőnek tételei ellenében bennünk kételyeket támasztottak.

Kinek ne jutna mindjárt eszébe a bűnvádi per analogiája? Alperes perbebocsátkozási kötelezettsége itt is, sőt feltétlenebbül fenforog, de itt sem ered az államnak a gyanusitott elleni jogából, hisz az ép e jog tárgyalásának képezi előfeltételét, hanem a mint első tekintetre látható, általános honpolgári kötelezettség. A jogrend fentartása nem volna ezen kötelezettség nélkül lehetséges s ép ez indok igazolja az állitott magánjog felett való perbebocsátkozás iránti kötelezettséget is. Felperesnek csak egy joga lehet, a perbe vitt magánjog, ennek létét vagy nem létét kell eldönteni s e czélból hoz az állam e feladatának természete magával mindenkire nézve egy általános perbebocsátkozási kötelezettséget. Egy további példa a tanuzási kötelezettség. Ez álláspontot igyekezett is részletesen megalapitani *Wach*,[28] kinek *Degenkolb*-bal szemben jutott a feladat annak diadalra juttatását megkisérleni. Nem volt ez az ő részére nagyon nehéz feladat, hisz maga ellenfele indokol oly állitásokkal (az intézmény logikája, a keresetjognak jóhiszemü (?) jogállitás követelményével való kapcsolatba hozása), melyek az ő kezében fegyvert képeznek.

A kérdés azonban sokkal bonyolultabb, mint a milyennek látszik.

Áll-e tehát alperessel szemben felperes jelzett specifikus keresetjoga?

Szerző maga kinyilvánitja, hogy ha a keresetjogot csak mint egy ugynevezett alapjogot (Grundrecht, Attribut der Persönlichkeit) nevezzük el jognak (a hogy ezt Degenkolb teszi), akkor az elnevezés bizonyára nem bir alappal; ugyanezt mondhatjuk mi az esetre, ha a keresetjog csakugyan egy általános állampolgári kötelezettségre van tényleg alapitva, bárha e kötelezettség in concreto felperessel szemben is válik közvetlenné (ez alább ki lesz mutatva), a mennyiben a kötelezettség egy concret fel- és alperes között létesülő közelebbi viszony létrehozására fog vezetni.

Már itt kivánjuk jelezni, hogy e kérdés alapos megoldásához az eddigi utak alapján alig tudunk reményt táplálni, mert ha az állampolgári kötelezettség a háttér s mégis felperes javára egy ennek megfelelő jogot, természetesen subjectiv értelembeu vett közjogot[29] akarunk ez alapon felvenni, egy oly ponthoz jutunk, melyet égető szükség volna tisztázni, t. i. a subjectiv értelemben vett közjog fogalmához, mely csak a közéletben való használat alapján, de mint tudományosan körülirt fogalom, fájdalom, még mindig nem létezik, mert az alá ezerféle egymástól teljesen elütő jelenséget szoktunk sorolni. Ha veszszük, hogy az objectiv értelemben vett közjog fogalma s illetve az ezt a magánjogtól elválasztó határ még mindig nyilt kérdés,[30] ugy nem is lehet csodálkoznunk, de ma már nem is tünhetik fel *Wächter*-nek ama határ megvonásának *lehetősége* felett 40 év előtt kifejezett kételye (legalább az eddigi utak követése mellett) jogosulatlannak.

Szerző egy ily jog felvételére abban leli fel az indokot, hogy a felek között egy *viszonyt* lát, melynek tartalma a kereseti jog.

A mint ugyanis ismertetésünk II. részében látni fogjuk, ő a subjectiv jog fogalmát a jogviszonyra alapitja.

„*Jogviszony* — szerinte — két vagy több alany egy oly összeköttetése, mely áll egyik alany állapotának a másik által való jövőbeli, de már a jelenben megalapitott és jogilag biztositott megváltoztatásában.» «A jogviszony activ eleme a jog: a jogilag meghatározott és biztositott lehetőség, passiv eleme a kötelezettség, az eltürés jogi szükségképisége a jelzett állapotváltoztatásra.»

Elfogadjuk e helyen e meghatározást.

Egy ily viszonyt lát szerző fel- és alperes között a választott birói szerződés analogiájára azon közös kötelékben, melylyel az állam az ő polgárait körülveszi (82 s k. l.) s mely positiv nemzetközi viszonyok folytán kiterjesztést nyer más államok polgáraira.

E kötelékben mi, megvalljuk, nem tudunk egyebet látni, mint ép a fentemlitett állampolgári kötelezettséget, mely csak az által jön létre, hogy valaki ép ezen államnak s illetve egy olyannak, melyre nézve a jelzett nemzetközi alapon egy kiterjesztés forog fen, a polgára (Erről még közelebbről alább).

Ha pedig a viszony, melynek tartalma a keresetjog, az állampolgári kötelék, akkor a keresetjog is csak annyiban jog, a mennyiben mindazon javadalmak, melyek a mások általános állampolgári kötelmeiből in concreto az egyes javára eshetnek. Csak egy példát. A közoktatásügyi törvény — tegyük fel — elrendeli, hogy a szülők kötelesek egy bizonyos kort elért gyermekeiket az állami vagy felekezeti népiskolába járatni s érettük a tanitónak a megszabott dijt fizetni. A tanitónak — ki részére e dijak esedékesekké válnak — ugyancsak érdekében áll, hogy a tankötelezettségnek elég tétessék, de nem mondhatjuk, hogy neki a tankötelességnek megfelelő tanjoga van a tanköteles gyermekek szülőivel szemben; jog részére akkor keletkezik, ha ő a tankötelezettség folytán hozzá járó *bizonyos* gyermekeket tanitni kezdett, a meghatározott dij fejében, mert ekkor egy specialis, az általános állampolgári kötelezettségen kivül létrejött közelebbi (kötelezési) viszony is van már jelen, melynek tartalma az ő joga a dijra.

Ép igy a kereseti jognál. A perbebocsátkozási kötelezettséget mint általános állampolgári kötelezettséget felállitja az állam. Igy kivánja ezt a jogrend, s ha az előbbi esetben nem lehet szó a tanitó jogáról addig mig az in concreto a tankötelezettség alapján létesült viszony létre nem jött, igy van a perbebocsátkozási kötelezettségre nézve is. Egy közelebbi viszony a kereset beadása vagyis a perbebocsátkozás *után* jön létre s ez a perviszony, mely önmaga forrása a további cselekvényekre irányuló jogok és kötelezettségeknek, azért mert itt már X. vagy Y. alperes a *peroblig atióba* lépett, mi maga után vonja az ő a perviszony czéljának elérésére szükséges cselekvényeire vonatkozó kötelezettségét.

Igy a gyámsági, a tanuskodási kötelezettségek, az ügyvédeknek szegények ingyen védelmére, az orvosoknak életveszély esetében az első segélynyujtásra irányuló kötelességei stb. stb. *in thesi* nem mint az egyesek jogai állanak fen.

Hogy pedig felperes az egyes esetben amaz általános állampolgári kötelezettséget egy *jogállitás* alapján veszi igénybe, erre azt hiszem mi mondhatjuk a legnagyobb jogosultsággal, hogy azt az intézmény logikája hozza magával.

[28] „*Defensionspflicht und Klagerecht*" cz. többször id. ért.

[29] A mint láttuk, igy tesz szerző, de talán elkerülte figyelmét e fogalom félelmes volta. Ha mindjárt egy, a felek között fenforgó *viszony* (a mint alább látandjuk, ez nem más mint az állampolgári kötelék) tartalmát is képezné felperes keresetjoga s igy szerző ismertetésünk II. részében megbeszélendő elmélete a subjectiv közjogra is terveztetvén, ezen esetre találna, mi módon foghat az helyet például a választói, az egyesnek az esküdti functióra vonatkozó jogára s még arra a sok mindenre, a miről a közjogi tudomány legnagyobb apostolai tényleg mint subjectiv jogról beszélnek. (E részben utalunk itt most arra is, mit még alább felhozandók leszünk.)

Ugy tetszik nekünk, hogy egyedül az állam lényegének helyes felfogása és illetve ennek kiindulási pontul vétele hozhat e homályos kérdés körébe világosságot (ugy hogy a kérdés az államtudományok kérdésévé válik), de ekkor, ha szólhatnánk is subjectiv ért. vett közjogról, semmiesetre sem oly értelemben, mint ezt a magánjog terén tenni szoktuk. Jog és kötelezettség (hogy már ezt is felemlitsük) közjogi téren összeforrva és nem jogosult és kötelezett között megoszolva (egy bizonyos kölcsönösség alakjában) jelenkeznek.

Ez valódi értelme amaz, az állam alapjellege tekintetében sokszor hangsulyozott tételeknek, hogy az állam egy nagy jog- és kötelességrendszer.

[30] A különböző kisérletekre nézve l. az ujabbak közül: KUNTZE: *Cursus d. Inst.* 353 §., BRINZ: *Pand.* 24. §., MÜLLER: *Inst.* 3. §., IHERING: *Geist. d. r. R.* I. 15. §. 210. l., UNGER: *Syst. Einl.* I.

A végeredmény tehát az, hogy szerző értelmében az egyesek jogáról kellene szólani mindazon esetekben, melyekben az összes egyeseknek, az összes egyesekkel szemben állampolgári minőségük folytán bizonyos közkötelezettségei forognak fen, mit ha teszünk is (merőben önkényesen) egyes esetekben a közéletben, még mindig kétséges, hogy tehetjük-e azt a tudományban?

Esetünkben annyi kétségtelen, hogy a kötelezettség már a priori áll fen mindenkivel szemben s ez csak utóbb ölt magára individualis vonatkozást.[31]

Ebből világos, hogy alperes perbecsátkozási kötelezettsége *in thesi* nem felperes jogára áll fen, *vele szemben* ép csak a perbebocsátkozás hoz létre kötelezettséget, t. i. alperesnek a perviszonyból folyó kötelmeit.

Igaza van szerzőnek, hogy a választott birói szerződés „*nemcsak* a felek és bíróság, hanem maguk a felek között is jogviszonyt alapit, sőt eleve csak ez irányban köttetik meg»; az is igaz, hogy «der Beklagte muss diesem Vertrag zufolge Etwas, d. i. den schiedsrichterlichen Process erdulden, was er ohne diesen nicht erdulden müsste», de még az sem szenved kétséget, hogy ezen «erdulden müssen» ép felperessel szemben áll fen (82. l.); csakhogy miben áll ezen eltürés kötelezettsége? Abban, hogy a *választott biroi* pert a *rendes* helyett kell megalapitnia, melyet ezen közötte s felperes között létesült közelebbi jogviszony nélkül általános állampolgári kötelezettségénél fogva volna köteles eltürni, vagyis a compromissum nem alperes perbebocsátkozási kötelezettségét általában, hanem ezen kötelezettségnek egy bizonyos módositását állapitja meg, de ezen specialis módositásra irányuló kötelezettsége *egy közötte és felperes között létesült* (magán) *jogviszony* passiv eleme lévén, ezért szólunk itt felperes egy jogáról, melyről *ezen* jogviszony előtt nem szólhatni.

Ez kerülte ki szerző figyelmét, mert egyébként nem látott volna semmi különbséget a perbebocsátkozási és tanuzási kötelezettség alapja tekintetében;[32] az eltérés a két eset között csak az, hogy a tanu az egyes javára eső oly általános honpolgári kötelezettséget teljesit, mely *nem* egy további — már az illetővel szemben fenálló kötelezettségekre irányuló — *viszony létrehozására vezet.*

Szerző maga fejti ki, hogy az eremodicialis eljárásban a perbebocsátkozást negativ uton elkerülni akaró alperessel szemben *egy directe hatályos kényszereszköz foglaltatik*, mert ezen kötelezettség ilyformán alperes negativ magatartása daczára is realizálva van, a mennyiben őt a jogállitást megtagadottnak veszszük. Ezen kényszereszköz tehát egy állampolgári kötelezettség érvényesitése, s hogy felperes az, kinek inditványoznia kell a contumacia következményeinek alkalmazásba vételét, ez onnan van, hogy ő az, a ki perel, ő elállhat bármikor a pertől s ha nem kéri ama következmények kimondását, *elállottnak is kell vélelmezni.* De nem lehet felvenni, hogy *in judicio* (mikor a vitatott jog realizálására került már a sor) ő elállana bizonyitékától, itt ellenkezőleg ép erre kell kifejezett nyilatkozat (mint a hogy in judicio a tényállitás beismertnek vétele végett sem kell, alperes hallgatása esetében, felperes részéről egy javaslatba hozás) s ha felperes azt nem teszi, természetes, hogy a biró hivatalból alkalmazza a kényszerrendszabályokat.

A tanuzási kötelezettségnek csak teljesitési módja az, hogy a tanu a birónak egy «szemletárgya» *s mert csak ebben áll a kölcsönösség teljesithetésének miként je,* ezért alkalmaztatnak indirect kényszereszközök a tanuval szemben; ez az eltérés, de a két rendbeli kötelezettség *alapja* azonos. S ez itt a döntő.

Most pedig lássuk szerzőnek *Wach* ellen felhozott ellenvetéseit.

Wach a keresetet igen találóan, a perenkivüli jogforgalom *offertjéhez*[33] hasonlitja, mely mint egy része a szándékolt jogügyletnek, (esetünkben tehát a litis contestatio mint perbeli jogügyletnek) ennek megkötésére vezet. A sajátság csak abban rejlik, hogy a perbebocsátkozás egy általános állampolgári kötelezettség folytán következik be.

Nem tudunk egyetérteni Plósz-szal, midőn erre azt hozza fel, hogy a hasonlat akkor találó, ha egy oly offertet veszünk fel, mely egy *pactum de contrahendo* alapján létesül. A pactum de contrahendo-ból eredő kötelezettség nem helyezhető amaz általános állampolgári kötelezettséggel egy szinvonalra, mert ez ép az offert folytán szerződök között már eleve létesült jogviszony, melynek tartalma egy specialis *jog* a másik féllel szemben arra, hogy a jogügylet megköttessék, ellenben a perbebocsátkozási kötelezettségnél — a mint láttuk — erre irányuló s felperes részére létező jogról nem szólhatunk. A hasonlat a Plósz által módositott alakban a *compromissum* folytán bekövetkező (a fenti értelemben véve) módositott perbebocsátkozási kötelezettségre talál annyiban, hogy csak itt létezik a kifejtett módon felés alperes között egy előzetes jogviszony, melynek tartalmát képezi a megfelelő esetben az offert folytán megkötendő jogügylet létrehozására irányuló kötelezettség.

Wach továbbá a subjectiv jog fogalmánál arra fektet sulyt, hogy az egyes egy positiv tevékenyülhetése (Handeln-dürfen) az összakaratból levezethető s illetve ezzel összhangban álljon, már pedig — a mint mondja — «absurdum volna állitani, hogy minden egyes kereset az államakarattal összhangban áll.»

Felhozza erre Plósz, hogy a kereset nemcsak állitás magában, hanem állitás a peralapitás czéljából s mint ilyen kikényszerithető. Ez — a fenebbiek tekintetbe vétele után — ismét legfeljebb csak amaz állampolgári kötelezettség létét igazolja.

Elismerjük Plósznak azon állitását, hogy a perköltség megtéritése iránti kötelezettségre vonatkozó elvek az ő elméletével is összhangzásba hozhatók, de ismét ha áll az, hogy nem szólhatunk felperesnek egy, az általa beperelni óhajtott alperessel szemben fenálló keresetjogáról, akkor kétségtelen, hogy az utóbbival szemben létező s mint ilyen védett individualis érdeke sem létezhetik.

Hogy milyen érdek legyen az individuumra nézve jogilag védett érdek, ennek nincs theoreticus, hanem csak positiv ismérve. Áll ez abban, hogy a jogilag védett érdek az objectiv jog által subjectiv joggá emeltetik azzal szemben, kivel szemben az fenforog s ki *ezen* jognál fogva kötelezett lesz.[34]

Tehát az érdek bizonyitására szánt fejtegetések sem bizonyitanak Plósz álláspontja mellett, annyival is inkább, hogy a fent elősorolt példák eléggé igazolják, miszerint

[31] Lehetne ezzel szemben hivatkozni a tulajdonjog s más dologi jogokra, melyeknél a nem sértésre irányuló kötelezettség minden harmadik részéről csak utólag a sértés után ölt individualis irányzatot. De vagy szerző álláspontjára helyezkedünk s azt mondjuk, hogy a tulajdon, nem lehetvén itt szó jogviszonyról, nem jog, hanem jogilag védett állapot, vagy maradunk a régi felfogás mellett s ekkor bizonyos, hogy a *jog* léte előtt amaz absolut jellegü kötelezettség nincs meg, tehát az ellenvetés nem talál.

De az analogia szerző elméletének elfogadása mellett nem talál.

[32] «Das Analogon der Zeugnisspflicht scheint mir ganz verfehlt zu sein. Der Zeuge ist richterliches Augenscheinsobject; der Zeuge muss sich zum richterlichen Augenschein hergeben; diess ist heutzutage allgemein staatsbürgerliche Pflicht. Die Partei hat ein Recht gegen den Richter, dass dieser beim Vorhandensein gewisser Voraussetzungen den Augenschein vornehme, und damit der Richter dieser seiner Pflicht genügen könne, wird er berechtigt den Augenschein gegenüber dem Zeugen auch zu erzwingen. Dem entsprechen die Folgen der Widersetzlichkeit der Zeugen. Sie werden im Staatsinteresse ex offo aufgelegt und stehen durchaus nicht zur Verfügung der Partei.» (102. l.).

[33] Azért maradunk ama kifejezés mellett, mert az *ajánlat*, melylyel azt hazai nyelvünkön talán visszaadhatnók. mint műszó, ez értelemben elfogadva nincs.

WACH: „*Defensionspflicht und Klagerecht*" 550. lap.

[34] Az itt felhozott elvek s szerzőnek a subjectiv jogra vonatkozó elmélete közötti viszony ismertetésünk második részében fog kitünni.

egy, az egyes érdekét is magában fogl ló közpolgári kötelezettségnek nem correspondeal eo ipso egy jog.

Ebből ismét csak az foly, hogy a perbebocsátkozási kötelezettség állampolgári kötelezettség és nem több.

Az, hogy ez esetben *in concreto* az államnak kellene hogy tulnyomó érdeke fenforogjon s igy a contumacialis következményeket *ex offo* kellene alkalmazni, ismét nem fogadható el. A kérdés utóbbi ágának magyarázatára már fenebb utaltunk, a mi pedig az állitás első felét illeti, mondhatjuk, hogy ha a köztekintetekből létesülő intézmények korántsem vesztik el az által közjellegüket, hogy in concreto *tulnyomóan* az egyes javára érvényesülnek (posta, távirda, vasut, közkorházak s más százféle intézetek), akkor áll ez a köztekintetekből létesülő közkötelezettségekre is, mint ezt a már egy helyütt felhozott példák igazolják.

Viszont az összesség érdeke hangsulyozhatásának kizárására ismét nem ok az, hogy *in concreto* az egyes jogosultságától függ annak érvényt szerezni.

A büntethető cselekmények üldése kivétel nélkül mindig az összesség érdekében történik; vannak mégis okok[35], melyek folytán az összesség érdekében büntetendőnek declarált s az állam büntető hatalmának tárgyául kijelölt cselekvények üldése az egyes fellépésétől tétetik függővé. Ide sorolhatók a popularis keresetek is.

Ezeket kivántuk annak igazolása végett felhozni, miszerint egy keresetjog, mint egyfelöl alperes ellen a peralapitásra irányuló jognak felvétele előttünk még az esetben sem látszik indokoltnak, ha Plósznak a subjectiv jog fogalmi criteriumaira vonatkozó elméletét magunkévá is teszszük.

Ismételjük azt, hogy a kérdés tisztán közjogi háttérrel birván, vajmi nehéz egy, a subjectiv közjog fogalmával folytatott üzelem és kapkodás mellett boldogulni.

Hisz vegyük az ugynevezett alapjogokat[36] (vallás- és lelkiismereti szabadság, sajtószabadságra, szabad gyülekezés kérvényezés szabad pályaválasztás stb. stbre nézve felvett jogokat), állitsuk már most ezek mellé a szegényjogot, a képviselőnek fölszólalási, mentelmi, inditványozási, azután a felsőbb hatóságnak az alsóbbra vonatkozó ellenőrzési, fegyelmi jogát, különböző méltóságoknak egy bizonyos rangfokozattal összefüggő tiszteleti jogait, mindez és még legalább is ezerennyi a subjectiv értelemben vett közjog czége alatt szerepel, pedig azok egymástól és attól a mit keresetjognak neveztünk, egészen elütő lényeggel birnak.

A mit azonban kifejtettünk, ezt mint saját nézetünket csak habozva tudta az egykori tanitvány azon mesterrel szemben kifejezésre juttatni, kinek minden sora a mély tanulmánynyal párosult lángelmét tükrözteti olvasója elébe. Felvételünk valószinüségében megerősitett azon körülmény, hogy peralapitási jogról, a mint ezt azonnal látni fogjuk, a birósággal szemben sem szólhatni, s ha ezek állanak, akkor a kereseti jog (maradjunk egyelőre még e kifejezés mellett) mai theoriája egy oly egyszerü alapra fektethető, mely egyszerüség dolgában mi kivánni valót sem hagy fen.

Dr. Kiss Mór,
nagyszebeni jogtanár.

(Folytatása következik.)

[35] Hogy mik az okok, hogy azok ezerféle különböző körülményben állhatnak, az közönyös. Itt csak azt kell bizonyitanunk. hogy az összeség érdekének *in concreto* tulnyomó volta nem zárja ki azt, hogy az az egyes által érvényesittessék.

[36] Hogy helyes-e az egyest mint az állam ellenében mintegy ez irányban jogosultat azzal szembeállitani s vajon nem a souverainitás benső önkorlátozásai rejlenek-e azokban, e kérdés felett persze nincs helyén itt itétet mondani.

Felelet Sztehló Kornél ur kritikájára

Ön egy füzetkét irt a «keresztyén-izraelita» polgári házasságról. Ebben a füzetkében III. alatt az általam a polgári házasságról készitett s a „*Jogtudományi Közlöny*“ olvasói előtt ismert törvénytervezettel foglalkozik.

Ehhez a kritikához Ön a következő bevezetést irta:

«Már ezen munka sajtó alatt volt, midőn az átalánosan kötelező polgári házasságnak egy uj ellensége támadt Dr. Kovács Gyula törvénytervezetében, melyet *ez* a polgári házasságról irt és a „*Jogtudományi Közlöny*“-ben közzétett. Ha már benne vagyunk a küzdelemben küzdjünk meg ezzel is.»

Az Ön argumentumai: «az ultramontanismusba higitott Josefinismus. «Ez egyenes elismerése az egyház fensőbbségének az állam felett, ez Canossa!» Köszönjük a Judásbért.»

Ezekre a gyanusitásokra már mások megfeleltek. A „*Magyar Korona*“ és a „*Religio*“ mintha csak összebeszéltek volna mindketten ápril 16-án egyszerre avval veszik el akaratlanul az Ön gyanusitásainak az élét, hogy az én ultramontán törvénytervezetemre azt mondják, hogy «anathema sit». Az Ön által előadott gyanusitásokra nincs tehát mit felelnem. A keresztyén és a keresztény párt, már t. i. azok a kik a *ty* és *t* fölött hajba kapni hajlandók, a közönség szemében egymást tökéletesen parallizálják.

A mi miatt én Önt számon kérem, az édes hazájának a joga. Azt készségesen megengedem, hogy a Berlinben kelt házasságkötési törvény iránt igen érdeklődik, abból igen szivesen csinálna magyar törvényt.

Mielőtt azonban ezt a szándékát végrehajtaná, igen jó lenne előbb magát aziránt tájékozni, hogy hát hányadán vagyunk Magyarországon házasságkötés dolgában, hogy is néz ki nemcsak ugy külsőre, de belsejére nézve is az a József-féle házassági nyiltparancs.

Mert bizony, ha ezt az én figyelmeztetéseimre megtette volna, hát nem mondana olyan dolgot, hogy «a josefinismus *egyházi ügynek* tekinti a házasságot.»

Nézze csak, hogy szól annak a József-féle házassági nyiltparancsok már mindjárt legelől az 1. §-a:

«Matrimonium in se ipso ut *Contractus civilis* consideratum . . .»

Igaz, hogy ezzel még nincs az mondva, a mit Ön kivánna hogy t. i. az egyháznak oly kevés köze legyen a házassághoz, mint a telekkönyvhez, a katasterhez vagy más állami intézményhez. Avval csak az van mondva, hogy az állam csupán mint állami ügyet szabályozza a házasságot. Ezen alapelven az Ön német birodalmi törvénye sem ment tul, nem tiltja el a feleket attól, hogy utóbb pap elé menjenek, a mit Önnek, hogy ötletéhez hű maradjon, bizony meg kellene tiltani.

Igen könnyen okulhatott volna, ha a József-féle patens 1. §-át jól elolvassa. Világosan láthatta volna, hogy a josefinismus a házasságot nem tekinti egyházi ügynek.

Ha ez sem elég, akkor tanulmányozza a Josefinismust s igy induljon ki aztán ama német birodalmi törvény meghóditására. Ezen az uton könnyebben fogná talán velünk is elhitetni, hogy nekünk arra a német birodalmi törvényre okvetlenül szükségünk van.

Hanem hát igaz, hogy Ön ez ellen a tanács ellen eleve avval sánczolta el magát, hogy csak ugy egyszerüen kijelentette azt, hogy a József-féle nyiltparancs nem áll a tudomány mai szinvonalán.

Ezt a harczi modorát majdnem elfelejtettem.

Na de van Önnek egy másik kedvencze is. Értem az «anyakönyvvezetői hivatalt.» Erre a hivatalra okvetlenül azt tartja az elengedtetlen feltételnek, hogy annak viselője államilag neveztessék ki, különben nincs polgári házasság.

Okoskodása a következő:

«Elvben az ellen nem lenne kifogásunk, hogy a lelkész is (a világért se mondaná, hogy pap!) mint bármely más állampolgár, anyakönyvvezetőnek ki legyen nevezhető. De az anyakönyvvezető állami tisztviselő, az állami tisztviselőnek pedig minden esetben meg kell tartani a tör-

vényt, arra pedig a lelkész vállalkozni nem fog. Ezért és csakis ezért nem akarjuk a lelkészt az anyakönyvvezető tisztséggel megbizni.

Bizonyos az, hogy a protestáns lelkész ezen kifogás alá nem esik. Dogmái őt nem kötik ugy, mint a katholikust. De ha a protestáns lelkészt kineveznők anyakönyvvezetővé, a katholikust pedig nem, *ki nem vádolna bennünket felekezetiességgel?* Legalább is annak *látszatja (!)* terhelné az államot, ez pedig vegyes vallásu államban inopportunus.»

Olvassa el Sztehló ur a kihágásokról szóló magyar büntetőtörvénykönyv 60. §-át, melyben a családi állás elleni kihágásának minősül, ha az anyakönyvvezető tudva az állam törvényei szerint törvényes születésü gyermeket törvénytelennek vagy a törvénytelen születésüt törvényesnek jegyzi be.

Ebben aztán megtestesitve látná azt, hogy a pap vagy lelkész az anyakönyvvezetést csak az állam által reá ruházott hatáskörben, átvitt hatáskörben teljesiti.

Nem kell tehát arra nézve, hogy az anyakönyvvezetőt fülön csiphessük odáig menni, hogy az anyakönyvvezetőt az állam nevezze ki. Annak a lehetősége már is megvan. Az tételes jog. Nem a pap vagy a lelkész tetszésétől függ, hogy vállalkozik-e vagy nem.

Most már vonjunk le a consequentiákat.

A consequentia az, hogyha Magyarországon a Josefi patens fogná a házasság egész intézményét szabályozni, a pap vagy a lelkész igen is köteles lesz az állam törvényét «minden esetben» végrehajtani. Tessék ezt az állapotot kombinálni a kihágási törvény 60. §-ában foglalt állásponttal.

Fölteszek Sztehló urban annyi logikát, hogy miután az én tervezetemet birálta, a Josef-féle patens határozatával számot vetett s nem a mai jogállapotot állitotta bele a vitába, melyet ellenem intézett. Ha a József-féle nyiltparancs által megteremthető állapot medrében mozgott, ugy nem értem azt, hogy logice hogy juthat azon egyedüli expediensre, hogy az anyakönyvvezetőket, mind-meg-annyit okvetlenül ki kell állami tisztviselővé neveztetni. Ez a polgári házasságnak nem conditio sine qua non-ja, a mint Sztehló ur gondolja. De siessünk a vitát befejezni. Hagyjunk el a Sztehló-féle kritikában foglalt több rendbeli sallangot. Maradjunk szorosan a hazai jog körül elkövetett tévedéseinél.

«Dr. Kovács Gyula szerint az ő törvénytervezetének főérdeme az, hogy általa a katholika házasság felbonthatlansága meg van mentve, *sőt ki van terjesztve a vegyes vallásu házasságokra* is. Ime itt a lóláb! Ennek árán akarja megnyerni az egyház és korona pártfogását az ő törvénytervezete számára. Köszönjük a Judásbért!

Ime Sztehló ur ismét nem fogta fel a József-féle nyiltparancsot illetőleg a törvénytervezetemet.

Annak 54. §-a igy szól:

«Universim omnes Subditi Nostri Constitutionem hanc absque discrimine observare tenebuntur; *illos attamen qui Catholicae Religioni addicti non sunt*, ab observatione ejusdem quoad sequentia puncta benigne eximimus.»

Következnek (55., 56., 57. §§.) az esetek, melyekben a házasság felbontása az akatholikusoknak meg van engedve.

Megengedem, hogy Sztehló ur ne lássa az 54. §-ban azt, hogy *vegyes házasság esetén* az akatholikus fél házassági kötelékének felbontását kieszközölheti.

De hát akkor, hogy a tévedését elkerülje, miért nem kapaszkodott az én törvénytervezetem 2. §-ába.

«A mennyiben a házassági nyiltparancsnak az 1791. évi 26. tczikk által érvényben hagyott része későbbi törvények által változásokat szenvedett, a változtatások, a mennyiben a jelen törvény által hatályon kivül nem helyeztetnek, a nyiltparancs egészben életbe léptével is megtartják erejöket.

Ha a József-féle nyiltparancs 54. §-ból nem következett Sztehló urra nézve az, hogy a vegyes házasságban élő protestánsnak a katholikus fél ellen is joga nyilik a házasság felbontására, mért nem tudta ezt az én tervezetem 2. §-ából kiolvasni.

Hja ő minden áron lólábat akart tapogatni.

Végül még azt mondja Sztehló ur:

Ezek után az olvasóra bizzuk annak megitélését, vajon igaza van-e Dr. Kovács Gyulának, midőn azt mondja: «a törvényhozás nem tehet czélszerübbet, minthogy az ő tervezetét elfogadja.»

Pedig hát K. Gy. csak azt mondta, hogy: «a törvényhozás nem tehet czélszerübbet, minthogy a tervezett *reformot* elfogadja.» Erre rögtön következőleg K. Gy. még azt is mondja: «A magyar törvényhozásnak akár az 1786. évi házassági nyiltparancs alapul vételével *akár e nélkül* legközelebb el kell végezni azt a feladatot, a mi rá a házassági törvényhozás terén várakozik, t. i. hogy a házasságot törvényileg maga szabályozza és hogy a házasság birájává a világi birósága tegye.» Tehát K. Gy. tervezett reformról s nem a saját törvénytervezetéről szólt. Neki közömbös akár az 1786. évi nyiltparancs vétetik alapul, *akár e nélkül*, tehát az én tervezetem nélkül is fog a reform létesülni.

Ezek utan az olvasóra bizom annak megitélését, hogy mennyire ismeri a hazai jogot Sztehló ur, s hogy *ő* mennyire jóhiszemü kritikus.

Dr. Kováts Gyula
budapesti ügyvéd

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az osztrák legfőbb itélőszék gyakorlatából polgári peres ügyekben, tekintettel hazai joggyakorlatunkra.

— Zlinszky Imre hátragyott irataiból. —

II.

Takarékpénztári könyvek nem képezhetik birói árverés tárgyát.

X.-nek egy takarékpénztári könyve volt birói letétben, melyre hitelezői közül többen zálogjogokat szereztek. Miután X. kincstári illetékekkel is tartozott, a pénzügyi ügyészség az e részbeni illetéktartozás kiegyenlitése végett a takarékpénztári könyvnek birói árverés utján leendő eladatását kérte. A prágai törvényszék e kérelmet visszautasitotta, mivel a takarékpénztári könyvek nem képezhetik birói árverés tárgyát, mert az jellegük szerint előmutatóra szóló papirok lévén, a pénzzel egyenlő minősités alá esnek, ennélfogva ezeknél végrehajtási átadásnak, de nem végrehajtási árverésnek lehet helye.

A csehországi főtörvényszék azonban helyt adott az árverési kérelemnek, mert igaz ugyan, hogy valamely követelésnek takarékpénztári könyvből leendő kielégitése annak a végrehajtató fél javára leendő átadása által kevesebb költséggel van egybekötve, a jelen esetben, midőn a takarékpénztári könyv több hitelező részére van lefoglalva, nem átadásnak, hanem csak birói árverés utján leendő eladásnak lehet helye.

A legfőbb itélőszék ellenben az első bíróság itéletét hagyta helyben s kimondotta, hogy a takarékpénztári könyv eladása helyt nem foglalhat, mert egyrészről X. takarékpénztár betéti könyvei a forgalomban a pénzzel egyenlően tekintetnek; tehát jelen esetben csakis a végrehajtási átadásnak lehet helye, másrészről azonban azon hitelezőknek, kik erre zálogjogokat szereztek, elsőbbségi joga egymás

között, a végrehajtási eladás folytán befolyt vételár felosztására nézve fenálló szabályoknak a hasonszerüség utján leendő alkalmazása mellett, sérelmet nem szenved.

—

Teljesen osztjuk a határozatokat annyiban, hogy a takarékpénztári betéti könyv — mindaddig mig a takarékpénztár fizetéseit be nem szünteti — birói árverés tárgyát nem képezheti, mert az a takarékpénztári alapszabályok szerint vagy azonnal vagy bizonyos rövid határidő alatt pénzzé tehető. De megvalljuk, hogy nem értjük, miként véli a törvényszék ily takarékpénztári könyvnek egy hitelező részére való átadását, ha több zálogjogos hitelező is létezik. Ki biztositja, hogy e hitelező a követelésén felül való részt be fogja szolgáltatni?

Részemről ily esetben azt az eljárást tartanám legczélszerübbnek, hogy a takarékpénztári könyv valamennyi zálogjogos hitelezőnek átadatik s egyuttal a birósági letéthivatal utasittatik, hogy a takarékpénztári könyvet tegye pénzzé s a pénzt nevezett hitelezők javára vegye letétbe.

Ha ez megtörtént, lenne a sorrend megállapitása eszközlendő, s a hitelezők lehetőleg kielégithetők.

Én ezt a legegyszerübb s leggyakorlatibb eljárásnak tartom.

Magyar honos ellen külföldön megnyitott csőd esetében a b. t. 414. §-a alkalmazható-e.

Külföldön üzletet vezetett magyar honos vagyona felett külföldi bíróság a csődületet megnyitván, a hitelezők a hazájába visszatért vagyonbukott ellen az 1878. évi V. t. cz. 414. §-ban körülirt cselekmények valamelyike miatt az illetekes magyar bíróságnál följelentést adtak be. A b. t. 7. §. 1. pontja és 8. §. kétségtelenné teszik, hogy a magyar állam büntető hatalmát a magyar honos ellen az esetben is alkalmazza, ha a kérdéses büntett vagy vétség *külföldön* követtetett el, feltéve, hogy az az elkövetés helyén fenálló törvény szerint is bünvádi eljárás tágyát képezi (11. §.). Ha tehát a 414. §-ban meghatározott cselekmények valamelyike magyar honos által külföldön elkövettetett, a tárgyi tényálladék kellően beigazoltatott s az illető cselekmény az elkövetés helyén fenálló törvény szerint is büntetés alá esik: azon kérdés támad, vajon a *414. §-ban körülirt vagy más minősitésnek* van-e helye?

A 414. §. szerint a *csalárd bukás* büntettét követi el a *vagyonbukott,* ki azon czélból, hogy hitelezőit megkárositsa, az 1., 2., 3. és 4. pontban meghatározott cselekmények valamelyikét elköveti. *Vagyonbukott* az, kinek vagyonára a *csőd jogérvényesen* és jogerejüleg *megnyittatott.* Ha a külföldi állammal szerződés nem köttetett, mely szerint a hatóságai által hozott csődnyitási itéletek jogérvényessége hazánkban elismerendő: *a hazai bíróság a külföldi* hatóság által kimondott *csődöt jogérvényesnek s fenállónak nem tekintheti;* nem indithat tehát oly eljárást, mely a külföldi csődnyitási itélet végrehajtásával lenne azonos.

A csalárd bukás minősitvényének kiindulási pontja a jogérvényesen megnyitott csőd, mely hacsak államszerződésileg külföldi állammal kifejezetten másként ki nem köttetett, *csak hazai bíróság által mondható ki jogérvényesen,* azaz olyformán, hogy a magyar törvény által megállapitott *jogkövetkezményeket maga után vonhassa.* Egyik ily jogkövetkezmény a törvény által eljárás tekintetében külön szabályozott (1874: XXII.) hivatalbóli criminalis üldözés, melynek a 414. §. szerinti csalárd bukás miatt nézetem szerint hely nem adható, ha a csődnyitás szerződésszerü kedvezményben nem részesülő külföldi hatóság ténye.

E nézet támogatása végett első sorban a kérdés közjogi oldalára utalható. Hazánkban a birói hatalom a felségi jogokhoz tartozván, azt Ő Felsége a király nevében az e czélra kinevezett kir. birói közegek gyakorolják olykép, hogy ez által a külföldi hatóságok hazánkra kiható birás-kodása s határozataik jogérvényességének és végrehajthatóságának elismerése a magyar állam részéről kizártnak mutatkozik. A kivételt a hazai törvényhozás engedélye, szentesitett államszerződés állapithatja meg.

A kifejtett közjogi szempont magában véve elegendő annak megértésére, hogy a törvényben emlitett *csődnyitás* alatt *jogérvényes, azaz a hazai* bíróságok valamelyike által kimondott csőd értendő s hogy a külföldi hatóság által elrendelt csődület hazánkban rendszerint nem létezőnek tekintendő. E felfogás a hamis vagy vétkes gondolatlanságból származott bukás esetében követendő eljárásról szóló 1874. évi XXII. t. cz. rendelkezéseivel is támogatható.

Az idézett t. cz. 1. §. szerint ugyanis «a csőd megnyitását elrendelő itélet a kihirdetéssel egyidejüleg közlendő az azon *törvényszék mellé rendelt kir. ügyészséggel, mely a csőd megnyitását elrendelte.*" Kétségtelen, hogy e §-ban a csőd megnyitását elrendelő törvényszék hazai s nem külföldi bíróságot jelent; mert a magyar állam kir. ügyészségei *hazai* bíróságok mellé vannak rendelve s mert a csődnyitási itélet közlése iránt megállapitott kötelesség a magyar törvénynek alá nem rendelt *külföldi bíróságra nem* érthető.

A 2. §. szerint «a kir. ügyészségnek jogában az áll iratokat, kereskedelmi könyveket és okiratokat a *csődbíróságnál* vagy perügyelőnél megtekinteni és azokból kivonatokat vagy másolatokat venni. A kir. ügyészség jogával a csődbiróság megfelelő kötelessége állván szemben: a «csődbiróság» alatt a fentemlitett oknál fogva ismét csak hazai biróság érthető.

Az 1874: XXII. t. cz. hatályba lépte előtt a bukás minősége fölött a csődbíróságok itéltek; a most idézett törvény azonban a bukás minősége iránti határozathozatalt a büntető bíróság hatáskörébe utalván, a csődbíróság a csődnyitási itéletet e végből — azaz a bukás minőségének megállapitása végett — a kir. ügyészséggel közölni tartozik. A csődnyitás ily közlése a bukás minőségének megállapitása iránti büntető eljárás *alapját,* a *törvény által előirt kiindulási pontját* képezi. Ily alap a külföldi csődbíróságok részéről a hazai kir. ügyészségeknek vagy bíróságoknak nem szolgáltatván, miután *a külföldön megnyitott csődök esetére külön eljárás sem az 1874. évi XXII. t. cz., sem más törvény által meg nem állapittatott:* helyesnek mutatkozik azon felfogás, hogy *a külföldi csődök minőségének megállapitására a hazai bíróságok hivatva nincsenek.* Hazai bíróság ennélfogva a 414. §. szerinti *csalárd bukást sem állapithatja meg,* ha a csőd külföldön nyittott meg.

A 414. §-ban foglalt cselekmények azonban büntetésre méltók, ha a csődtől eltekintünk is; az azokat elkövetett magyar honos tehát, kit a b. t. büntetni rendel, ha a bűncselekményt külföldön követte is el, *a csőd és bukás minőségétől eltekintve, egyedül az elkövetett cselekmény* természetéhez képest fenyitendő. Csőd nem létében, vagy a csődnek külföldön történt megnyitása esetében — mi a fentebbi kifejtés szerint a csőd nem létezésével azonositandó — a 414. §-ban meghatározott cselekmények a b. t. XXXI. fejezete, különösen 387. §. szerint csalást képeznek, a bűnvádi eljárás tehát a feltett esetben *nem csalárd bukás, hanem csalás* miatt teendő folyamatba.

Dr. Holländer Lajos.

Különfélék.

A hét eseménye Tóth Lőrincz emlékbeszéde volt Zlinszky Imre felett. Kiindulva az elhunyt életrajzi adataiból, a tudós felolvasó alkalmat vett magának jogirodalmi és birósági viszonyainkat megvilágitani. A felolvasást bő kivonatban legközelebb közöljük.

—

Sajtó-hiba. Lapunk mult heti számában „*A keresztényzsidó házasságról*" szóló czikk 2. hasábján a 13. 14. 15. sorban alólról: «hogy ha két zsidó házasfél közül teszem a férfi kereszténynyé lesz, nejét elkergeti (gehtbrief)» stb. helyett olvasandó: «hogy ha két zsidó házasfél közül teszem a férfi nejét elkergeti (gehtbrief), kereszténynyé lesz» stb., és a 8. sorban «másod izben felbontását» helyett «másod izbeni felbontást» olvasandó.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: *(Máj. 3-tól máj. 10-ig.)* Traub Jakab bpesti ker. s vtsz. máj. 5., 6., 7. (51).

Egy ügyvédjelölt állomást keres. Értesitést ad e lapok főmunkatársa.

Felelős szerkesztő: Dr. Dardai Sándor (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: Dr. Fayer László (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Törvényjavaslat a polgári házasságról.

VÉCSEY TAMÁS bizottsági előadó szövegezése szerint.*

ELSŐ RÉSZ.
Az országban kötött polgári házasságról.

1. §. (1. §.)

Polgári házasság a jelen törvény hatálya területén csak keresztény és izraelita közt és csak a jelen törvény szabályai szerint köthető.

2. §. (2. §.)

Elmebetegek, továbbá azon kiskoruak, a kik 14-ik évüket be nem töltötték, nem képesek házasságot kötni.

3. §. (3. §.)

Az atyai hatalom alatt álló kiskoruak, atyjuk beleegyezése nélkül csak a gyámhatóság jóváhagyásával köthetnek házasságot.

4. §. (4. §.)

A gyámság vagy gondnokság alatt állók közül:

azon férfiak, a kik 18-ik és azon nők, a kik 16-ik évüket még be nem töltötték, a gyámhatóság jóváhagyása nélkül gyámjuk beleegyezésével sem; —

azon férfiak pedig, a kik 18-ik és azon nők, a kik 16-ik évüket már betöltötték, gyámjuk, illetőleg gondnokuk belegyezése nélkül csak a gyámhatóság jóváhagyásával — köthetnek házasságot.

5. §. (7. §.)

A házasságkötésbe való beleegyezés érvénytelen, ha az testi erőszak vagy jogtalan fenyegetés által csikartatott ki. Ezt a biró az erőszak nagyságából és a veszély valószinüségéből s a fenyegetett személy testi és lelki állapotából itéli meg.

6. §. (8. §.)

A házasságkötésbe való beleegyezés érvénytelen, ha a házasfél házastársának személyében téved. Tévedés forog fenn, ha személycsere történt, ha a házassági kötelesség teljesitésére való örökös, az egybekelést megelőző tehetetlenség bizonyul be, végül ha a férj nejét más által teherbe ejtve találja, a mennyiben e körülményről a házasságkötéskor nem volt tudomása.

7. §. (11. §.)

Egy férfinak csak egy nővel s egy nőnek csak egy férfival szabad ugyanazon időben házasságban lenni.

A ki már házas volt és ismét házasságra akar lépni, tartozik házassági kötelékének megszünését bebizonyitani.

8. §. (12. §.)

Azon férfi, a ki felsőbb rendü egyházi felavatásban részesült, ugyszintén azon férfi vagy nő, a ki mint szerzetes nőtlenségi illetőleg férjtelenségi ünnepélyes fogadást tett, ha ezen körülmények azon vallásfelekezet hitelvei szerint, a melyhez a szándékolt házasságkötés idejekor tartozik, érvénytelenitő házassági akadályt képeznek, házasságot nem köthet.

9. §. (13. §.)

Felmenő ágon való rokon lemenővel, testvér édes vagy féltestvérrel vagy testvérének gyermekével házasságot nem köthet, származzék bár a rokonság házasságbeli vagy házasságon kivüli születésből.

10. §. (14. §.)

A házasfél volt házastársának fel- vagy lemenő ágon való rokonával házasságot nem köthet.

11. §. (15. §.)

A bűnös fél, a ki volt házastársa ellen oly bűntettet vagy vétséget követett el, a mely a házasság felbontását vonta maga után (44. §.), nem köthet házasságot bűntársával.

12. §. (16. §.)

A ki a házastársak egyikének élete ellen bűntettet követ el vagy kisérel meg azon czélból, hogy annak házastársával egybekelhessen: ezen utóbbi személylyel házasságot nem köthet.

13. §. (17. §.)

A semmisnek, érvénytelennek, felbontottnak itélt házassági kötelékből kilépő vagy özvegy asszonynyal, ha ennek terhessége kétséges, a hatodik hónap lefolyta előtt és ha terhes, szülése előtt házasságra lépni tilos. E tilalmat megszegő férj a teherben találás alapján (6. §.) nem kérheti a házasság érvénytelenitését.

14. §. (17. §.)

A védköteleseket, valamint a katonai fegyelmi szabályok alatt álló személyeket illető házasulási tilalom s az ennek megszegésével járó joghátrány a polgári házasságra nézve is kimondatik.

15. §. (19. és 20. §§.)

A házasságkötést meg kell előznie a kihirdetésnek, melyet a felek személyesen élőszóval vagy közjegyzőileg hitelesitett folyamodványnyal kérnek.

A kihirdetést megyékben az alispán, törvényhatósági joggal felruházott városokban pedig a polgármester hirdetvény által eszközölteti, mely hirdetvény magában foglalja:

1. mind a két házasuló fél vezeték- (családi) és kereszt- (egyéni) nevét, születés-helyét és idejét, lakását, vallását, állapotát (nőtlen, hajadon, özvegy, elvált), polgári állását vagy foglalkozását, a szülék nevét s lakását;

2. az egybekelési szándék bejelentésének idejét;

3. azon felhivást, hogy a ki előtt a szándékolt házasság ellen a jelen törvény szerinti akadály ismeretes, azt vagy a kihirdető törvényhatósági tisztviselő utján vagy közvetlenül jelentse be azon törvényhatósági tisztviselőnél, a ki ezen törvény értelmében az összeadásra hivatva van.

16. §. (20. §.)

A hirdetvény a törvényhatóság hirdetvényi tábláján kifüggesztendő. A kifüggesztés napja a hirdetvényre a kifüggesztés alkalmával feljegyzendő. A hirdetvény három hétig kifüggesztve hagyandó s a levételkor a levétel napja rá vezetendő. Ezen hivatalos feljegyzések az alispán, illetőleg polgármester aláirásával ellátandók.

19. §. (24. §.)

Ha a hirdetvény levétele napjától számitott hat hónap alatt a házasság meg nem köttetik, és ezután akarnak a felek egybekelni, ezt a fentebbi szakaszokban megszabott kihirdetésnek ismétlése előtt nem tehetik.

20. §. (35. §.)

A hirdetvények egy héten tuli kifüggesztésétől, fontos okoknál fogva, a fővárosban a főpolgármester, a törvényhatósági joggal felruházott többi városokban és a megyékben a főispán adhat felmentetést.

21. §. (36. §.)

Ha valamely bebizonyitott közellevő halálveszély halasztást nem enged s a házasuló felek birói kiküldött előtt esküt tesznek arra, hogy tudomásuk szerint házasságukat semmiféle akadály nem gátolja, az alispán, illetőleg a polgármester is adhat a kihirdetés alól teljes felmentést. Erről a belügyminiszterhez 8 nap alatt jelentést tesz.

* A jogügyi bizottság előadója átdolgozta a kormány javaslatát, s a bizottság ezen ujabb szövegezést fogja tárgyalása alapjául venni.

22. §. (37. §.)

A kihirdetés alól a teljes felmentés akkor is megadható, ha két oly személy kiván házasságra lépni, a kikről az a közönséges vélemény, hogy házasságban élnek.

Ez esetben az alispán, illetőleg a polgármester a felmentést a belügyminiszter saját kezéhez czimzett felterjesztésben kéri. Ha a felmentés megadatik, a házasság olyannak tekintetik, mintha eredetileg érvényesen köttetett volna.

23. §. (26. §.)

A házasság a felek beleegyezésének kijelentése által köttetik. A beleegyezést a felek két tanu és egy jegyzőkönyvvezető jelenlétében nyilvánosan személyesen fejezik ki azon törvényhatóság alispánja, polgármestere előtt, a melynek területén a házasuló felek vagy ezek egyike legalább hat hét óta lakik. Akadályoztatás esetén az alispánt a főjegyző, a polgármestert az első tanácsnok, Budapesten az alpolgármester helyettesiti.

A beleegyezes kijelentése czéljából megkérdeztetik a vőlegény: «akarja-e N. N. (név), N. N.-t (név) feleségül venni?» Az erre nyert feltétlen igenlő felelet után megkérdeztetik a menyasszony: «akar-e N. N. (név) N. N.-hez (név) férjhez menni?» Az erre nyert feltétlen igenlő felelet után az alispán, polgármester igy szól: «Miután N. N. és N. N. kijelentették, hogy egymással házasságot akarnak kötni, ezen házasságot én a törvény nevében megkötöttnek nyilvánitom.» Erről jegyzőkönyvet vesz fel, melyet aláir a két házastárs, a két tanu s a két hivatalos személy.

A belegyezés kijelentése a tanácsteremben történik, más helyen csak azon pár adható össze, a mely bebizonyitott betegség miatt nem jöhet a tanácsterembe.

24. §. (66. §.)

A jelen törvény hatálya területén és hatályba lépte után polgári hatóság előtt a külföldiek által kötött házasságokra is, a jelen törvény szolgál zsinórmértékül. Házasságkötési személyes képességgel birónak a külföldi csak akkor ismerendő el, ha a képesség őt mind a jelen törvény mind saját hazai joga szerint megilleti. Ha a külföldi kiskoru saját hazai joga szerinti képességét kimutatja és az itteni törvény szerinti képességét a 3. és 4. §§-nak megfelelően igazolni akarja, részére a lakhelyére nézve illetékes magyar gyámhatóság által ideiglenes gyám, illetőleg gondnok rendelendő, a 3. és 4. §§. szerinti eljárás végett.

A házasulni akaró külföldi férfit azonban az alispán vagy polgármester csak azon esetben adja össze a jelen törvény területén honos nővel, ha nemcsak a jelen törvény, hanem a nevezett férfi saját hazai törvénye szerint sem forog fen a házasságot érvénytelenitő akadály.

A külországi törvényeket, a melyek az itteni közegek által tekintetbe veendők, az illető fél tartozik bizonyitásra alkalmas okiratokkal igazolni.

25. §. (28. §.)

Ha a házasuló felek az összeadás megtagadása által magukat sértve érzik: a belügyminiszterhez felfolyamodhatnak.

Felfolyamodási joguk határidőhöz kötve nincs. A felfolyamodás a 19. §. elévülési idejét nem érinti.

26. §. (29. §.)

Az alispán és a polgármester két példányban vezeti a házassági anyakönyvet a következő rovatokkal:

1 folyó szám, mely minden év elején ujra kezdendő;

2. mindkét házasfél vezeték- (családi) és kereszt- (egyéni) neve;

3. születési helye és ideje;

4. lakása, vallása;

5. állapota (nőtlen, hajadon, özvegy, elvált);

6. mindkét fél szüleinek vezeték- (családi) és kereszt- (egyéni) neve és polgári állása;

7. a tanuk vezeték- (családi) és kereszt- (egyéni) neve és polgári állása;

8. a házasságkötési hely, év, hó és nap;

9. sajátkezü névjegyzése azon törvényhatósági tisztviselőnek, a ki előtt a beleegyezés ünnepélyesen kijelentetett;

10. azon okiratok kelte és száma, a melyek által a netalán felmerült akadályok elhárittattak;

11. a kihirdetés hol és ki által eszközöltetett, esetleg az elengedés;

12. jegyzetek, p. o. vallásváltoztatás, ismételt házasság, holttá nyilvánitás stb.

Ezen anyakönyvek egyik példánya az alispáni, illetőleg polgármesteri hivatal irattárában őrzendő. A másik példány az 1827. XXIII. t. cz. 1. §. rendelete szerint, minden év végével a törvényhatóság levéltárába helyezendő.

27. §. (30. §.)

A házasulókat egybeadó törvényhatósági tisztviselő köteles a megkötött házasságot a házassági anyakönyvbe, ennek rovatai kitöltésével, *sajátkezüleg* bejegyezni.

28. §. (31. §.

A szülési és halálozási anyakönyvek vezetése érintetlenül hagyatik. A polgári házasságból született gyermekek vallása iránt a szülék egyetértése határoz, ennek hiányában az 1868. 53. t. cz. 12—15. §§-ai szerint állapittatik meg.

29. §. (43. §.)

A házasságot a felek önhatalmulag közös megegyezéssel sem szüntethetik meg. Azt csak a halál, holtnak nyilvánitás (1868. 34. t. cz. 522—528. §§.) és birói itélet szüntetheti meg. A házasfelek akár a házasság érvénytelenitését vagy a házassági kötelék végleges felbontását, akár az időleges elválást kivánják: keresetükkel a bírósághoz tartoznak fordulni.

30. §. (39. §.)

Minden házassági per, a mely polgári hatóság előtt bárhol kötött házasságból ered: a kir. törvényszékek hatásköréhez tartozik. Nem változtat ezen hatáskörön, ha a házastársak vagy ezek egyike vallását megváltoztatja, vagy a polgári hatóság előtt kötött házasságot egyházilag megáldatja.

31. §. (40. §.

A 30. §-ban emlitett perekben a birói illetőségre nézve az 1868. 54. t. cz. 36., 53. *c)* pont, 56. és 57. §§-ai irányadók. Az eljárásnál követendő szabályzatot rendeleti uton állapitja meg az igazságügyi miniszter.

32. §. (44. §.)

A házasság érvénytelenitését kérheti:

1. A házastárs, a mennyiben ezen joga a jelen törvényben korlátozva nincs;

2. az atyai hatalmat gyakorló atya, továbbá a gyám és a gondnok, addig a mig az atyai hatalom a gyámság illetőleg a gondnokság tart, a 2., 3., 4. és 24. §§-ban foglalt érvénytelenségi okok miatt.

33. §. (45. §.)

Azon házastárs, a ki a félelmet (5. §. a melybe a másik fél ejtetett, vagy a tévedést (6. §.) tudta, továbbá azon házastárs, a ki azon körülményt, hogy a 3., 4. és 24. §-ok szerint érvényes házasságra nem léphet, elhallgatta vagy a szükséges beleegyezést, jóváhagyást vagy engedélyt kieszközöltnek szinlelte: saját jogellenes cselekvénye alapján, a házasság érvényét meg nem támadhatja.

Altalában a 2., 3., 4., 5. s 6. §-okban foglalt érvénytelenitési okok előfordulása esetében a házasság érvénytelenitését csak azon esetben kérheti a másik házastárs, ha e tekintetben ártatlan s ezen joga megszünik, ha az akadálynak tudomására jutása után a házasságot folytatta.

34. §. (45. §.)

Az illetékes törvényszék területén működő tiszti ügyész tartozik azon házasság semmisségének kimondását hivatalból kérni, a melyben az ő törvényhatósági területén oly felek élnek, a kiknek egymással a 7., 8., 9., 10., 11., 12. §-oknál fogva házasságot kötniök nem szabad. Az ügyész nem indithatja és nem folytathatja a semmisség kimondása iránti pert, ha a felek vagy azok egyike meghalt.

De az örökösök a semmisség kimondása végett pert indithatnak azon házasfél halálával, a ki után a házasság semmissége esetében örökösödésre hivatvák.

A tiszti ügyész fel nem lépése nem zárja ki a magát sértettnek vélő házastársnak kereset-inditási jogát.

35. §. (47. §.)

A házasság érvénytelenitése vagy semmissé nyilvánitása végett inditott pereknél, a vélelem mindig a házasság érvényessége mellett van, s a biróilag kirendelt házasságvédő ügyvéd annak fentartására a törvényes eszközöket felhasználja.

Az állitott érvénytelenségi vagy semmiségi ok tehát teljesen bebizonyitandó és az érvénytelenséget vagy semisséget a házastársak beismerésétől vagy esküjétől függővé tenni vagy peregyességileg megállapitani nem lehet.

36. §. (48. §.)

Ha a házassági kötelesség teljesitését gátló, az egybekelést megelőző örökös tehetetlenség (6. §.) állittatik, s az, hogy a tehetetlenség örökös-e vagy csak időleges, orvosok és sebészek, s a körülményekhez képest szülészek vagy szülésznők által teljes biztossággal meg nem állapittathatik: a házastársak még egy évi együttlakásra utasitandók, s csak az esetben nyilvánitandó a házasság érvénytelennek, ha a tehetetlenség ezen idő alatt is tartónak a fentebbi módon bebizonyittatik.

37. §.

Az érvénytelennek nyilvánitott házasságból származott gyermekek vallása a 28. §. szerint állapittatik meg, ugy mint ha a házasság nem volna érvénytelen.

38. §. (49. §.)

A házastársak, ha közös egyetértéssel egymástól időlegesen elválni akarnak, elválási szándékukat indokaikkal együtt, a rendes lakásukra nézve illetékes alispán, illetőleg polgármester előtt együtt személyesen kinyilatkoztatják, miről jegyzőkönyv vétetik fel. Ha hat hét után, és ismét ujabb hat hét után jegyzőkönyvbe mondják a felek, hogy elválási szándékuknál megmaradnak, az alispán, illetőleg polgármester a feleknek irott bizonyitványt ad arról, hogy háromszor jelentették nála a felek személyesen és együtt azt, hogy egymástól közös egyetértéssel időlegesen elválni akarnak.

39. §. (50. §.)

Ha a házastársak elválási kérelmüket ezen bizonyitvány mellékelése mellett az illetékes birósághoz (30. és 31. §§.) benyujtják: a törvényszék őket személyes megjelenésre maga elébe idézi, s ha a nyilvános ülésben élő szóval kinyilatkoztatják, hogy mind az elválás iránt, mind a vagyont és a tartást illető feltételekre nézve maguk közt megegyeztek, és ha nincs a kérdéses házasságból származó kiskoru gyermek: a kért elválás minden további vizsgálat nélkül végzésileg megengedendő.

40. §. (51. §.)

Ha a kérdéses házasságból van kiskoru gyermek, az elválni akaró házasfelek tartoznak kimutatni, hogy a kiskoru gyermek eltartásáról az illetékes gyámhatóság által jóváhagyott módon gondoskodtak.

Ha az elválni akaró felek az iránt, hogy a gyermeket melyik szülő tartsa magánál, meg nem egyeztek: a törvényszék ez iránt pernek helyt nem engedve, az elválási kérelem fölötti végzéssel egyidejüleg az 1877: XX. t. cz. 13. §-a értelmében határoz.

41. §. (52. §.)

Ha az egyik fél az elválásba beleegyezni nem akar, a másik félnek azonban a válásra törvényszerü oka (42. §.) van, az elválási keresetnek a törvényszékhez való benyujtását ez esetben is meg kell az alispán, illetőleg polgármester előtti nyilatkozatoknak (38. §.) előzni.

Ha az elválni nem akaró fél az idézésre meg nem jenik, vagy ha megjelent, de a válástól idegenkedik, a válni akaró fél azonban elválási szándékát s indokát szabályszerüen (38. §.) háromszor bejelenté, a nevezett törvényhatósági tisztviselő mindkét illetőleg az egyik fél nyilatkozatáról bizonyitványt állit ki, a mely a keresethez csatolandó.

A törvényszék veszély esetén a veszélyezett félnek, az itélet kimondása előtt is megengedheti időlegesen a különlakást.

42. §. (53. §.)

A biró az ártatlan fél kérelmére a másik fél akarata ellenére is megengedheti itéletileg az időleges elválást, ha oly ok forog fen, mely a házassági kötelék felbontását is kellőleg indokolná (44. §.), továbbá ha bebizonyittatott:

hogy a panaszlott fél oly életet folytat, mely által a panaszló fél vagyonának nevezetes része, vagy a család jó erkölcse veszélyeztetik; vagy

hogy a panaszlott fél a panaszlót sulyosan bántalmazta, vagy személyes viszonyaihoz képest felette érzékeny módon ismételve keseritette; vagy

hogy ragadós nemi betegségben tartósan szenved. Egyáltalában ha biróságilag bizonyittatott, hogy a társak közt tartós komoly meghasonlás van, mely a vagyont, erkölcsöt, egészséget, életet veszélyezteti.

43. §. (54. §.)

A másik házastárs akarata ellenére kért elválás iránti tárgyalásnál a biró megpróbálja a feleket kiegyeztetni a vagyonra és a gyermektartásra vonatkozó kérdésekre nézve. A gyermektartásra vonatkozó egyezséghez a gyámhatóság jóváhagyása kikérendő.

Ha a kiegyeztetés nem sikerül: a felek a rendes per utjára utasitandók, egyuttal azonban a nő és a gyermekek időleges tartása iránt határozat hozandó.

44. §. (58. §.)

A házassági kötelék felbontását a sértett fél az illetékes törvényszéknél kérheti:

1. ha házastársa házasságtörést követ el. A házasságtörés alapján nincs helye a felbontásnak, ha a kereset egy év alatt be nem adatik, vagy ha a sértett fél megbocsátott vétkes házastársának, vagy ha mindkét fél házasságtörő;

2. ha őt hütlenül elhagyta s birói intésre, vagy a midőn tartózkodási helye nem tudatik, birói hirdetményi felhivásra egy év alatt vissza nem tér. A hirdetményt feleslegessé teszi a hütlen elhagyás ismétlése;

3. ha életére vagy egészségére veszélyesen tört, vagy őt sulyosan ismételve tettlegesen bántalmazta; házasságtörés elkövetésére csábitotta vagy kényszeritette.

45. §. (59. §.)

A házastársak közösen kérhetik a házassági kötelék felbontását, a tényekkel bebizonyitott oly engesztelhetetlen gyülölet miatt, a melyet mindkét házastárs egymás iránt érez s a mely miatt a házasság felbontását mind a két fél kivánja, és a 43. §. szerinti gondoskodás megtörtént.

Ez esetben azonban a bíróságnak előzetesen az időleges elválást kell elrendelni s csak akkor mondható ki a házasság felbontása, ha ez iránt a kérelem egy év után egyetértőleg megujittatik s a jelen szakasz első bekezdésében foglalt feltételek tartanak.

Nincs helye ezen az alapon a házasság felbontásának, ha a felek egybekelése óta még 2 év nem mult el, vagy ha az együttélés 20 évet már meghalad.

46. §. (60. §.)

A házasság felbontása iránt inditott eljárásnál a vagyonra és a gyermektartásra vonatkozó kérdésekre a 43. §. rendelkezései alkalmazandók.

A házassági kötelék felbontása következtében a nő elveszti volt férje nevét és rangját.

47. §. (61. §.)

Az időlegesen elválasztott házastársak az eljárt törvényszéknél való egyszerü bejelentés mellett ismét összekelhetnek. Ha a volt házastársak, a kiknek házassága felbontatott, ismét egybekelni óhajtanak: az ily egybekelés uj házasság, s a jelen törvény szerint szükséges minden szertartás mellett kötendő meg.

48. (64. §.)

A házasságot érvénytelenitő vagy felbontó első- vagy másodbirósági itélet a felsőbb bírósághoz mindig felterjesztendő és pedig hivatalból, és ha jogerőre emelkedik, az egybekelést tartalmazó anyakönyvnek jegyzet-rovatába feljegyzendő, e czélból az eljáró törvényszék a jogérvényes itéletet hiteles másolatban az illető alispánnal illetőleg polgármesterrel közli.

MASODIK RÉSZ.

Az országon kivül kötött polgári házasságról.

49. (68.) §.

Magyar honos férfi által a jelen törvény hatályba lépte után ennek területén kivül polgári hatóság előtt magyar honos nővel kötött házasság érvénye a jelen törvény szerint itélendő meg, mely a polgári házasság kötését csak keresztény és izraelita közt engedi meg.

Magyar honos férfi által a jelen törvény hatályba lépte után ennek területén kivül nem magyar honos nővel polgári hatóság előtt kötött házasság a jelen törvény szerint itélendő meg, de a nőnek személyi képességére nézve azon állam törvényei alkalmazandók, a melyhez a nő a házasságkötés idejekor tartozott.

A kihirdetésre, vagy az ettől való felmentésre és az összeadás módjára vonatkozólag, a házasságkötés helyének törvényei irányadók.

Azon körülmény, hogy a férfi honossága a házasságkötés után megváltozott, a fentebbi szabályon nem változtat.

50. (60.) §.

Külföldi férfi által a jelen törvény hatálya területén kivül polgári hatóság előtt kötött házasság érvénye, a mennyiben ezen házasság a magyar büntető törvényekbe nem ütközik, tekintet nélkül a nő honosságára és a házasságkötés idejére, azon állam törvénye szerint itélendő meg, a melyhez a férfi a házasságkőtés idejekor tartozott, azon kivétellel, kogy a házasságra lépő nő házasságkötési személyes képessége azon állam törvénye szerint birálandó meg, a melyhez ő a házasságkötés idejekor tartozott, továbbá, hogy a kihirdetésre vagy az ettől való felmentésre és az összeadás módjára vonatkozólag a házasságkötés helyének törvényei alkalmazandók.

51. (70.) §.

A keresztény és izraelita között létrejött azon házasság, a melyet magyar férfi magyar vagy külföldi nővel a jelen törvény hatályba lépte előtt ennek területén kivül polgári hatóság előtt kötött, érvényesnek elismertetik:

ha a házasulók saját honi törvényeink szerint házasságkötési személyes képességgel birtak; továbbá

ha a házasságkötés helyének törvényei a kihirdetésre, vagy az ettől való felmentésre és az összeadás módjára vonatkozólag megtartattak; végül

ha a jelen törvény első részében felsorolt egyéb érvénytelenitő házassági akadályok egyike sem forog fenn.

52. (71.) §.

A királyi törvényszékek előtt inditott házassági perekben, a melyek a jelen törvény hatálya területén kivül polg. hatóság előtt kötött házasságokra vonatkoznak, a jelen törvény rendelkezései alkalmazandók, ugy azonban, hogy a kötelék felbontása csak azon esetben mondható ki, ha a felhozottak mind a jelen törvény, mind a felbontást kérőnek saját hazai joga szerint elegendők a felbontás kimondására.

HARMADIK RÉSZ.

Büntető és zárhatározatok.

53. (72.) §.

Az 1878: V. t. cz. 252., 253., 256. és 257. §§-aiban a lelkészekre szabott büntetéssel büntetendők a házasságok kötésénél közreműködő azon törvényhatósági tisztviselők, a kik a házasulandók összeadásánál az idézett §§-ban körülirt büntetendő cselekményeket elkövetik.

54. (73.) §.

Az 1879: XL. t. cz. 60. §-ában kiszabott büntetéssel büntetendők azon anyakönyvvezetők, a kik a polgári hatóság előtt kötött házasságból született gyermekekre vonatkozólag családi állás elleni kihágást követnek el.

55. (74.) §.

Azon alispán vagy polgármester, a ki a házasuló feleket a jelen törvény által kivánt igazolványok nélkül, vagy a jelen törvényben foglalt tilalmak ellenére összeadja, vagy a ki a házasságok összeadásánál a jelen törvénynek és a kiadott rendeleteknek meg nem felelőleg jár el, vagy a házassági anyakönyveket hiányosan vezeti, az okozott költségekért felelősség mellett, a mennyiben cselekvése vagy mulasztása sulyosabban be nem számitandó: a főispán, illetőleg a fővárosban a főpolgármester által hivatalból 4000 forintig terjedhető s közigazgatási uton behajtandó pénzbirságban marasztalandó el, a törvényhatósági szegényalap javára.

A főispán, illetőleg a főpolgármester határozata ellen az érdekeltek 15 nap alatt a belügyminiszterhez felfolyamodhatnak.

56. §. (75. §.)

A belügyminiszter utasittatik, hogy a jelen törvény alapján kötendő házasságoknál, valamint a házassági pereknél közreműködő törvényhatósági tisztviselők eljárását a jelen törvény értelmében rendeletileg szabályozza s a házasuló felek által a szabályszerü bélyegeken felül a nevezett tisztviselők részére fizetendő dijakat állapitsa meg.

57. §. (76. §.)

Ezen törvény f. évi julius 1-én életbe lép; végrehajtásával a bel- és igazságügyi miniszterek bizatnak meg.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenhatodik évfolyam. 19. SZ. Budapest, 1881. május 6.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői=út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem=utcza 4=ik szám.*

Előfizetési dij: le.évre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat. Dr. Gruber Lajostól. — Szükséges-e törvényhozási intézkedés a takarékpénztári betevők jogainak megóvására? Dr. Hegedüs L. keresk. és vtszéki birótól — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami R. ügyvédtől. — Válasz Dr. Kováts Gyula urnak. Sztehló Kornél ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: Az osztrák legfőbb itélőszék gyakorlatából polgári peres ügyekben, tekintettel hazai joggyakorlatunkra. Zlinszky Imrétől. — A házi fegyelem joga a magyar bttrkönyv és a curiai gyakorlat szempontjából. Dr. Jellinek Arthur ügyédtől. — Mikor évül el a látra szóló váltó az elfogadó irányában. Dr. Révay Lajos ügyvédtől. — Heti szemle.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló tvjavaslat.

II.

A miniszterelnök ur előbbi czikkemben idézett nyilatkozatában arra utalt, hogy a mostani helyzet tarthatatlan, felette rossz és hogy e téren a javitás halaszthatatlan létesitésének szükségessége előtt állunk, másrészről azonban az egész közigazgatási biráskodás szervezetének mikéntjére e kérdés rendkivüli nehéz voltánál fogva eddigelé megállapodás nem jöhetett létre, ugy hogy az adó- és illetékügyek terén a jogoltalom nyujtásának lehetőségét nem halaszthatjuk mindaddig, mig ez utóbbi kérdés a maga egészében megoldást fogott nyerni. Ezen előzmények után egyelőre a létesittetni szándékolt pénzügyi közigazgatási bíróság hatásköre kiterjedne az előttünk fekvő törvényjavaslat 1. §-a szerint: adó- és illetékügyekre.

Az osztrák «Gezetz vom 22. October 1875 betreffend die Errichtung eines Verwaltungsgerichtshofes» (R. G. Bl. vom 2. April 1876, XIII. Stück Nr. 36.) 13-dik § ának 2. bekezdése szerint: «für Steuer- und Gebührensachen bestehen ständige Senate des Verwaltungsgerichtshofes.» — Ugyanazon törvény 3-dik §-ának *i)* pontja meg azt rendeli, hogy: «Von der Zuständigkeit des Verwaltungs-Gerichtshofes sind ausgeschlossen: .... *i)* Beschwerden gegen Entscheidungen und Verfügungen der Steuereinschätzungscommissionen.» Ebből tehát azt látjuk, hogy Ausztriában a pénzügyi vagyis a részleges közigazgatási bíróság az egész közigazgatási biráskodás keretébe beillesztetett ugy, hogy az emlitett vitás közigazgatásjogi ügyek sajátszerüségének tekintetbevételével ezekre nézve külön tanácsok létesittettek. Másrészről meg ott olyan ügyekre, melyeknek alapját a «Steuereinschätzungscommissionen» határozatai ellen emelt panaszok képezik, az osztrák közigazgatási törvényszék hatásköre nem terjed ki. Javaslatunk szerint azonban a pénzügyi közigazgatási bíróság hatásköre kiterjed az egyenes adó-felszólamlási bizottságoknak azon határozataira is, melyek a III-ad osztályu keresetadó stb. megállapitása iránt hozattak. Ezen különbség nem válik a javaslat hátrányára, mert szabadelvübb felfogásról tanuskodik és olyan térre is kiterjeszti a jogoltalmat, a hol az az első s felületes megtekintésre már létezni látszik.

Hogy Ausztriában e tekintetben a közigazgatási törvényszék hatáskörének terjedelmét megnyirbálják, ennek oka abban rejlik, hogy ott az emlitett adó-bizottságok határozatait olyanoknak tekintik, mint egy összeállításuknál fogva választott bíróság itéleteit, mely az érdekeltek (az adófizető polgárok) hozzájárulásának segélyével alkottatik. (L. „*Motivenbericht der Regierungsvorlage.*“)

Hye, a volt cs. kir. igazságügyminiszter és tanár, ki jelenleg az osztrák birodalmi törvényszék tagjai között foglal helyt, az osztr. urakházának 1875. évi jan. hó 22-én tartott ülésében ugyanazt inditványozta, a mit a mi kormányunk az előttünk fekvő törvényjavaslattal ez uttal tenni szándékozik, t. i. hogy *egyelőre csak adós illetékügyekre nézve állittassék fel a közigazgatási törvényszék.* (L. „*Stenographische Protocolle*“ 432—457. l.). A kérdés actualitásánál fogva feleleventjük és elmondjuk röviden az ott történteket. Hye az urak házának emlitett ülésében statisztikai adatokkal mutatta ki, hogy a közigazgatási törvényszék jurisdictiója alá tartozó döntésekből állitólag 90—95% adó- és illetékügy; 10—5%-a a döntéseknek az állami igazgatás valamennyi többi ágára vonatkozik, s ebből *csak egy adó- és illetékügyekre vonatkozó közigazgatási törvényszék felállitásának szükségességét sürgette* Hivatkozott *Krausra*, az egykori osztrák pénzügyminiszterre, ki már a 40-es években adó- és illetékügyekben az utolsó fokban való döntést az akkori udvari kamarától és későbbi pénzügyminiszteriumtól elvonta és a fegfelsőbb jövedék-törvényszékre ruházta, mely törvényszék tudvalevőleg 40 év óta jól constituálva fenáll, melynek elnöke a legfelsőbb törvényszék mindenkori első elnöke is, mely 6 tanácsosból van összeállitva, kik közül három a legfelsőbb törvényszék birói karához tartozik és a többi három pénzügyminiszteri tanácsos. Ezt azért állitották fel, mert a népesség bizalma mindenütt mindenek felett a törvényszékek.

Hye előbb emlitett inditványa kapcsában azon javaslatot terjesztette az urak háza elé, hogy egyelőre csak adó- s illetékügyekre nézve állittassék fel a közigazgatási törvényszék, és pedig: *a)* vagy a létező legfelsőbb jövedéki törvényszék egyesitésével, vagy mint önálló törvényszék, hanem utóbbi esetben azon organisatióval, hogy ennek *minden tanácsánál az elnök és a szavazó birák fele a birói karból, a másik fele pedig a legfőbb finánczadministratiu hatóságból vétessék;* hogy továbbá *b)* a közigazgatási törvényszék adó- és illetékügyekben ne csak mint semmitőszék működjék, hanem hogy a vitás jogi pontok felett érdemleges határozatokat hozzon; és hogy *c)* ez ügyeknél a II. instantia (pénzügyi igazgatóság) döntésével az ügy be legyen fejezve, és csak azon esetben, midőn a per tárgya bizonyos minimál-összeget (talán 25 vagy 50 frtot) tulhalad, legyen további felebbezés és pedig közvetlenül a közigazgatási törvényszékhez megengedve, a többi a közigazgatási törvényszékhez utasitott teendőket a birodalmi törvényszék judicaturája alá akarta utasitani, vagy ez ügyekre nézve a közigazgatási jogszolgáltatást egyáltalán más időkre halasztani.

A következő szónok, Dr. *Unger*, volt miniszter remek beszédében megczáfolta Hye állitását és kimutatta, hogy a közigazgatási teendők statisztikai felosztása nem ugy van, a mint Hye állitotta; nem egy tizednek kilencz tizedhez való viszonya forog fen; mert az adó- és illetékügyek számitásaim szerint, — ugy mond Unger — melyek meglehetősen hiteles adatokon alapulnak, körülbelül valamennyi teendőnek egy harmadát[1] teszik, és *a többi közigazgatási teendők két harmadot tesznek ki.* És ez igen világos is; csak az összes többi közigazgatási teendőkre kell gondolnunk, a közoktatásügyi, vallásügyi, belügyi, földmivelési- és iparügyi közigazgatásra és valamennyi többire — és világos lesz előttünk, hogy mindez oly roppant kiterjedt tér, a hol ép oly szükséges, hogy határozott szilárd jogi elvek felállittassanak.

Az osztrák urak házában a közigazgatási törvényszékre vonatkozó törvényjavaslat feletti állalános vitának utolsó szónoka az előadó *Rizy* br. volt. Ez Hye inditványára vonatkozólag azon megjegyzést tette, hogy ez csupán fél dolgot teremtene, és a teremtett dolog távolról sem lenne az, a mit az alkotmány-törvényszék alatt képzeltek. Egy ilyen törvényszék, — ugy mond Rizy — mely a legfelsőbb törvényszék tanácsosaiból és a pénzügyi hatóságok tagjaiból van összeállitva, már csak semmi föltétel alatt nem lehetne hivatva arra, hogy a finánez-hatóságok végzéseit megsemmisitse.

Lasser br. belügyminiszternek azon kijelentése után, hogy Hye inditványának az urak háza részéről leendő netaláni elfogadása esetén ez azon értelmezést nyerné, hogy a magas urak háza nem akar egy közigazgatási törvényszékről semmit sem tudni, és egészen más valamit t. i. csak egy adótörvényszéket akar, Hye a maga inditványát, daczára annak, hogy kellőleg támogattatott, szavazás előtt visszavonta. *Dr. Gruber Lajos.*

Szükséges-e törvényhozási intézkedés a takarékpénztári betevők jogainak megóvására?*

A jogszolgáltatás terén szerzett tapasztalataim alapján nem egyszer jutottam azon meggyőződésre, hogy a törvényhozás intézkedése a takarékpénztári betevők jogainak megóvására nemcsak feltétlenül szükséges, hanem hogy e kérdés szükséges törvényhozási megoldásának elhalasztásában, mintegy a véletlenre bizásában, igen fontos köz- és magánérdekekre nézve állandó és folytonosan fokozódó fenyegető veszély rejlik.

Mindenekelőtt azon kérdés merül fel: miféle jogok azok, melyek a takarékpénztári betevőket általában megilletik, s a melyek a törvényhozás oltalma alá veendők?

E kérdésre más érdemleges felelet alig adható, mint hogy a kérdéses jogok mindössze abban állanak: miszerint a betevők a takarékpénztárakban elhelyezett tőkéket az elhelyezés feltételei szerint a takarékpénztáraktól visszakövetelhetik. Ezen jog annyira feltétlen és a dolog, a kötetelem természetéből folyó, hogy ennek — mint szorosan ilyennek — különös törvényhozási megóvása, sanctiója a takarékpénztárak kötelezettségét evidensebbé, a betevők emlitett jogát erősebbé alig tehetné.

Innen kiindulva, én a kérdést nem ugy fogom fel, mintha eme kétségtelen jognak csak bizonyos esetekben, pl. csőd, felszámolás, egyesülés eseteiben netalán szükséges különös törvényhozási megvédése, szabályozása iránt teendő intézkedésről volna szó, hanem a feladat lényegét abban találom, hogy a megoldásnál a kérdéses jognak *nem alaki,* vagy nem annyira alaki, mint inkább és főképen *anyagi biztositékai* vétessenek bonczkés alá. Ezen felfogás a felállitott tételnek szükségképen ily formulázására vezet:

szükséges-e törvényhozási intézkedés a takarékpénztári *betétek biztositására* és ha igen, milyen irányban?

Munkálatom szerkezetének magyarázatául legyen szabad előrebocsátanom, hogy szorosan az imént feltett specialis kérdéshez alkalmazkodva, kerültem mindent, a mi azzal vagy a tervezett megoldással szerves vagy okozatos összefüggésben nem áll.

Kétségkivül vannak igen fontos nemzetgazdasági és jogi szempontok, melyek takarékpénztárainkat illetőleg — és pedig kiválólag a betevők biztossága érdekében is — in thesi gyökeres rendszerváltoztatást tesznek kivánatossá, és ha e szempontoknak hódolnék, igen számos oly részlettel is kellene foglalkoznom, melyek kérdésünk szoros körvonalain kivül esnek. Miután azonban ugy vagyok meggyőződve, hogy in praxi a takarékpénztári ügy terén nálunk radicalis ujjáalakitás kivihetetlen és hogy egyébként az emlitett szempontok kellő méltánylásával az ez irányban szükséges és létesithető reform szükségképen a létező tényleges viszonyok által elénk szabott keretbe illeszthető és illesztendő; miután különösen a kitüzött czélból nem követelhetjük, (de nézetem szerint nem is szükséges, hogy követeljük a takarékpénztáraktól) hogy talán a külföldi minták után létalapjukat, alapszervezetüket megváltoztassák, mert különben könnyen megeshetnék, hogy az eddig minden állami beavatkozás és törvényhozási szabályozás nélkül szabadon fejlődött és nagyra nőtt takarékpénztári intézményünknél épen ily ujjáalakitás folytán állana elő azon baj, melyet előrelátólag elháritani igyekszünk:

mindezeknél fogva indokoltnak vélem, ha a részletekkel nem azon czélból foglalkozom: hogy miként kellene általában és különösen a kérdéses czélból alakitani takarékpénztárainkat? hanem csupán kérdésünk szempontjából, alapul véve és elfogadva a meglevő tényleges állapotot.

A munkálat sorrendjét illetőleg szintén megjegyzendőnek tartom, hogy első sorban a külföldi állapotok constatálását, azután ezekkel szemben, valamint általában hazai takarékpénztáraink viszonyainak vázlatos ismertetését találtam szükségesnek, mely után a takarékpénztári ügy rendezése tárgyában keletkezett különféle javaslatok, vélemények következnek, végül saját álláspontom indokolása.

I.

A takarékpénztári intézmény lényege, czélja, szervezete sokkal ismeretesebb, különösen hazánkban, hol ezen intézmény a kifejlettségnek — viszonyainkhoz mérten — oly magas fokára hágott, és oly jelentőséggel bir, mint külföldön sehol sem, semhogy e tekintetben bizonyos általános alapelvek definiálását helyén levőnek találhatnám.

A mit mégis általánosságban, kérdésünkre való különös tekintettel hangsulyozni kivánok, ez az: hogy a gyakorlat tapasztalata és a józan theoria követelménye megegyeznek abban, miszerint csak azon takarékpénztár áll feladata szinvonalán és érdemli meg e nevet, mely a készpénzben visszaszolgáltatandó idegen vagyon elfogadásánál nem megy tul bizonyos határon, a melyet saját vagyonának mértéke-aránya korlátként elébe szab; a mely továbbá a betételeknek nemcsak lehetőleg biztos gyümölcsöző elhelyezéséről gondoskodik, hanem egyuttal arról is, hogy az igy elhelyezett tőke könnyen és biztosan folyóvá tehető legyen, ha ezt a visszafizetések követelnék.

Mennyiben felelnek meg eme követelményeknek a külföld takarékpénztárai?

A külföld, nevezetesen Anglia, Francziaország, Németország, Ausztria a takarékpénztárak szervezetének megalko-

[1] Tehát *33⅓ o/o ot és nem 90—95 o/o-ot*, a mint Hye kimutatni vélte. Ez mindenesetre óriási különbség, mely mindkét számitás hitelessége ellen kételyeket támaszt.

* Jogászgyülési vélemény.

tása és későbbi szabályozásánál első sorban a betétek lehető biztositását s ezzel kapcsolatban a takarékossági hajlam minél általánosabb felébresztését tartván szem előtt, ezen kettős czél minél biztosabb elérhetése végett a takarékpénztárak szervezetének következetesen oly irányt adtak, mely a takarékpénztárakat tisztán jótékonysági, minden üzleti, nyerészkedési szellemtől ment humanitarius intézetekké minősitette, melyeknek mint ilyeneknek főjellemvonása: hogy az üzleteredmény nem a takarékpénztári üzlettulajdonosoknak, hanem magának az intézménynek válik hasznára, erősbödésére.

Hogy ezen jelleg sértetlenül fentartassék és hogy másfelől a betétek elhelyezése, gyümölcsözése lehetőleg biztositva legyen, hogy a takarékpénztárak s velük a betevők minden károsodástól megóvassanak és az üzlet nemcsak biztos hasznot hajtó, hanem válságok, tömeges kivételek esetében is fizetésképes legyen: az államhatalom mind a nevezett államokban *szabályozó befolyást biztositott magának* a takarékpénztárakra nemcsak, hanem mint Belgium, Oroszországban, a takarékpénztári betétek közvetlen az állam által gyüjtetnek és kezeltetnek.

Általános jellemzéseül szolgálhat továbbá az e részbeni külföldi viszonyoknak az, hogy a külföldi takarékpénztárak tulajdonképi rendeltetésüket, t. i. lehetőleg sok heverő és csekélységük miatt biztosan és gyümölcsözőleg el nem helyezhető tőkék összegyüjtését és igy ujra forgalomba hozatalát tartván szem előtt, a nagy tőkék czélzatosan távol tartják maguktól az által, hogy a betétek nagyságát lehetőleg korlátozzák és a kamatlábat a nagyobb összegü betétek irányában alább szállitják; ezeken felül az azok feletti rendelkezést is nehezitik, a mennyiben ily nagyobb betétek visszafizetését bizonyos felmondási időhöz kötik, vagy ha mégis bizonyos idő, pl. egy negyedév alatt a visszafizetést teljesitik, kamat egyáltalában nem fizettetik, sőt a betevők fizetnek bizonyos őrzési-letéti dijt.

A külföld takarékpénztárainak ezen általános iránya egyébiránt már fentebb vázolt minőségükből is szükségképen következik; mert ennélfogva a jótékonysági czél keretébe be nem illő nagy tőkék concurrentiájának a kis tőkék gyümölcsöztetésére nézve káros hatása lehetőleg ki van zárva s az intézetek működésüket inkább csak a támogatásra szorult, kevésbbé vagyonos néposztályok szükségletei és igényei szolgálatának szentelhetik, a mellett hogy kisebb mérvü vagyon kezelése mellett az ügy- és üzletmenet is kevésbbé complicált s kevesebb veszélylyel jár.

Ennek az a következése, hogy a nagyobb tőkék elhelyezést a betéti bankokban és más hitelintézekben keresnek és találnak, melyek külföldön a legtöbb helyt a nagy tőke tekintetében ugyanazon feladatot teljesitik, melyet a takarékpénztárak a kis tőkére nézve: emezek közvetitők kicsiben, amazok pedig nagyban a tőkekinálat és kereslet között.

A mi első sorban Angliát illeti, itt az állami beavatkozás a takarékpénztári ügyekre nézve teljes mérvben érvényesült, különösen a törvényhozás által is folytonosan támogatott azon irányban, mely, a betevők biztosságát még a takarékossági ösztön terjesztésének érdeke fölé is helyezve, folytonosan a betétek szigoru, egyéni maximal meghatározását és a kamatláb jelentékeny megszoritását tüzte ki czélul. A rendszer ez alapon oda fejlődött, hogy a betétek legnagyobb részének biztositását, fedezetét maga az állam vállalta magára, a mennyiben ujabban az állami postai takarékpénztárak intézménye által a betétek közvetlenül az államkincstár által vétetnek át s kezeltetnek, másfelől pedig az egyéb takerékpénztárak által rövid időközönkint a «nemzeti adósságok hivatalához» beterjesztett kimutatások szerint befolyt betéti összegek, a nevezett közhivatal által időről-időre előre meghatározottan bizonyos meghatározott kamatozásu állami vagy államilag biztositott egyéb közhitelpapirok megvásárlására fordittatnak.

A takarékpénztárak rendszerint csak annyit tarthatnak vissza a betétekből, mennyi a folyó szükségletek fedezésére szükséges. A kamatláb $3^1/_2$ %-ban van megállapitva, az egyéni maximális betét pedig 150 font sterlingben olyképen, hogy ha a tőke és kamata összesen 200 font sterlingre emelkedik, a többlet után kamat nem fizettetik. Ezen szabályok megtartása — a lehető kijátszások ellenében — igen szigoru óvintézkedések által van szentesitve.

Kétségtelen, miszerint azon főszemponton kivül, hogy a $^3/_4$ részben az alsóbb, a szegényebb néposztályok tulajdonát képező (kis) betétek minden eshetőség ellenében a betevők részére lehetőleg biztosittassanak, még igen fontos nemzetgazdasági érdekek is közreműködtek, midőn a betétek kezelése és elhelyezése ekként szabályoztatott. Ezen nevezetes közgazdasági érdek abban fekszik, hogy e rendszer segitségével nagymennyiségü államadóssági kötvény a belföldön helyeztetvén el, az ezek után fizetett kamat is az országban marad. Nem lesz talán felesleges ezen körülmény horderejének kellő méltatása végett megemlitenem: hogy 1874. év végeig a postai takarékpénztárak betéteiből 23,876.000 font — az egyéb takarékpénztárak összesen 41,826.000 font sterling betéteiből pedig 38,463.000 font sterling, tehát közel hétszázmillió forint értékü biztos fedezetül szolgáló közhitel-értékpapir lett vásárolva a betevők részére a «nemzeti adósságok hivatala» által.

A franczia takarékpénztári rendszer nagyban és egészben azonos alapokon nyugszik; a lényegesen különböző vonás itt az: hogy a takarékpénztárak csak azon betétek erejéig kötelesek államadóssági kötvényeket (állami rente, járadék-kötvényeket) vásárolni a betevők számára, melyek a törvényileg megállapitott betéti maximumot felülhaladják. E szerint mig Angliában a betétek visszafizetése az állam részéről a takarékpénztárak utján közvetve vagy közvetlenül a postai takarékpénztárak utján készpénzben biztositttatik, ily készpénzbeli visszafizetés Franciaországban csak a maximal betétek erejéig történetik, mig a többletre nézve a betevők a szerint, a mint az árfolyam pari alatt vagy pari felett áll, 5% illetőleg 3%-os járadékkötvénynyel elégittetnek ki.

Ezenfelül a takarékpénztárak a kezelésük alatt hagyott pénzkészleteket az államkincstárnál folyó számlára elhelyezhetik, melyek után a kincstár $3^1/_2$% kamatot fizet.

A betéti maximum — az esetben is, ha a betét a felgyült és ki nem vett kamatok által éri el a magasságot — egyezer franc, mely intézkedésnek lehető kijátszása ellen szintén szigoru és kétségkivül hatályos óvrendszabályok alkalmazásának van helye, milyen pl. az összes kamatélvezet elvesztése.

Talán helyén leend itt is felemlitenem azon adatot: hogy 1874 évig csupán az egy párisi takarékpénztár 204 millió franc értékü állami járadékot vásárolt a betevők részére.

A németországi takarékpénztárak, jobbára a poroszországiak mintájára, szintén állami szabályozás és felügyelet alatt fejlődött emberbaráti intézetek, melyeknek főirányelve a fentismertetett általános vonásokon felül a takarékossági hajlam minél általánosabb fejlesztésében, előmozditásában áll, a mellett hogy a maximalbetétek meghatározása, az elhelyezési módozatok szigoru megválasztása és körülirása által a betevők biztosságára is kiváló gond fordittatik.

Jelentékenyen emeli a betevők biztosságát még azon körülmény, hogy a takarékpénztárak kevés kivétellel köztörvényhatóságok, községek által alapittattak kifejezetten és kizárólag közérdekek szempontjából, és az üzletkezelés is ezen elvnek megfelelőleg ezen és ily nyilvános testületek kezében van jelenleg is, melyek minden ügyleteikben a

*

modern nyilvánosság követelményeinek a legteljesebb mértékben eleget tesznek. A betéti maximum Poroszországban 500 tallér. Az osztr. takarékpénztárak keletkezése, fejlődése és jelen állapota majdnem mindenben megfelel az imént vázolt németországi viszonyoknak; a jelentékeny eltérés itt abban áll: hogy ezen takarékpénztárak már nem riadnak vissza a nagyobb betétek elfogadásától (a maximum 15,000 forint).

E vázlatos ismertetést azzal zárom be, hogy Észak-Amerikában is a tulajdonképi takarékpénztárak alacsony kamatláb és betétmaximum által jellegezett jótékonysági vállalatok, és hogy Belgiumban és Oroszországban az állam állami takarékpénztárak felállitása által a takarékpénztári üzletetet a betevők biztossága és még a fentérintett speciális közgazdasági érdek végett is maga vette vezetése és kezelése alá.

Hegedüs László,
keresk. és váltótszéki biró

Külföldi jogélet.

(Franciaország.)

A *Bozérian* senator által szerkesztett uj törvény az áruminták és mustrák oltalmáról már a képviselőkamrában is elfogadtatott.

Az 1867. jul. 24. törvény a kereskedelmi társaságokról ellenben mindeddig hasztalan vár revisióra, melyre már 1875-ben *Buffet* és *Dufaure* alatt küldetett ki bizottság. Ujabban különösen botrányos fusiók és alapitások vetettek ismét szomoru világot a törvény ismert hézagaira (p. o. aff. société de batelage de St. Pierre).

Ugyancsak *Bozérian* senator 1879. május 26-án törvényjavaslatot terjesztett a senatus elé a *kereskedői név (czég) oltalmáról és az ipar-érmek s egyéb jutalmak bitorlása ellen,* melyet a senatus elfogadott és most a képviselőkamrához bemutatott. E javaslat pótolja az eddigi törvények hézagait (22 germ. an XI. 28. jul. 1824; 23. jun. 1857. és hatályosabb oltalmat nyujt a csalárd bitorlások ellen a nemzetközi forgalom szempontjából is. A czég nem ruházható át az üzlet nélkül (art. 4.), s a termékek, ha más feltaláló nevét szokták viselni, ezen körülmény kitüntetésével jelzendők. A czég tulajdona független az árujegyétől (art. 6. 3.). A bitorlás büntetése 50—3000 frank birság és 3 havi — 3 évi fogság (art. 8.). E büntetés azokat is sujtja, kik a bitorlást ismerve, ily árut terjesztenek, vagy törvénytelen verseny czéljából, társulás vagy más ravasz fondorlat utján visszaélnek ily név használatával (art. 9.). Hasonló oltalomban részesülnek az iparérmek, kiállitási stb. kitüntetések birtokosai, a mennyiben amazok jogtalan használata, utánzása, utánnyomása és bitorlása ugyanazon büntetéssel, sőt ha kiállitás vagy más hivatalos verseny alkalmával követtetnek el, annak kétszeresével büntettetnek. (art. 10—12.) Minden sértett fél azonkivül kártéritést kereshet sommás polgári uton illetve a kereskedelmi bíróság előtt, ha a két fél kereskedő (art. 13—15.); a vétség ellenben hivatalból is üldözhető (art. 17.) és annál a részesség általános elvei alkalmazandók (art. 16.).

Az elhagyott szegény gyermekek segélyezése, miután a javitó intézetek épen nem válnak be, komoly tanulmányok tárgyává tétetett. A mozgalom élén a vonatkozó miszteriumi szakosztály (assistance publique) főnöke *Brueyre* áll; az igazságügymiszteriumban törvényjavaslat előkészitésére szakbizottság alakittatott *Martin-Feuillée* államtitkár alatt mindkét törvényhozó testület, az államtanács, ügyészi, birói s jogtanári kar, a vonatkozó miniszteriumok és magánegyletek *(Société pour la protection de l'enfance abandonnée* és *Société de patronage des jeunes détenus)* tagjaiból. Brueyre e tárgyban a *société des prisons*-nak is referált (f. é. jan. 11. ülés). Tervezve van, hogy e gyermekek az állam által iparosokhoz helyeztessenek el tanonczokul.

A kamra elfogadta a sajtótörvényt és a törvényeket a *fogházakban elkövetett büntettek és vétségek büntetéséről* és a *kereskedelmi ülnökök választásáról,* kik ezentul *5 évig* helybenlakó kereskedők sorából választhatók, de csak *két évi helyettes birói* működés után lehetnek rendes birák.

Elfogadta a bűnvádi eljárás fontos javitásául: az esküdtszék előtti elnöki résumé eltörlését és azon rendelkezést, hogy a vádnak végén *a törvényes büntetését kell megjelölni.*

A résumé mint az esküdtek jogi kitanitása mellett, *valamennyi nagy criminalista* véleményére támaszkodva, sikra szállt *F. Boyer,* de tekintettel némely *(reactionarius érzelmü) elnökök visszaélésére,* eredménytelenül. *Agniel* előadó arra szoritkozott, hogy az ujitást «szerénynek» és «érdemleg is üdvösnek» jelezze.

A fogház-főtanács (conseil supérieur des prisons) f. év január 3. décretvel *reorganisáltatott;* 36 tagja csak négy évre neveztetik ki és minden két évben a tagok fele megujittatik.

A belügymisztert illeti a kinevezés; 18 tagnak a képviselők sorából kell vétetnie. Évenkint két rendes, két rendkivüli ülést tart, az előbbieket február első és junius harmadik keddén. Véleményt ad a fogházak szervezése, szabályzata, dotatiója, stb. tárgyában.

Dr. Dell'Adami Rezső.

VÁLASZ
Dr. Kováts Gyula urnak

A „*Pesti Hirlap*"-ban olvastam azon hirt, hogy az ellenzék két vezérférfia a kormány által a polgári házasság tárgyában beadott törvényjavaslat helyett Dr. Kováts Gyula urnak a „*Jogtudományi Közlöny*"-ben megjelent törvénytervezetét akarja a házban ajánlani.

Ezen hir benyomása alatt irtam ama sorokat melyek miatt Dr. Kováts Gyula ur a „*Jogtudományi Közlöny*"-ben oly hevesen megtámad.

Bántott az, hogy nálunk akadnak valóban szabadelvü férfiak, kik e kérdésben annyira tájékozatlanok, hogy egy reactionárius törvénytervezetet szabadelvü reform gyanánt akarnak behozni.

Ha ez nincs, nem foglalkozom Dr. Kováts Gyula ur tervezetével és nem veszem magamra a támadás odiumát.

Megtörtént. Én kezdtem a támadást, de én Dr. Kováts urnak csak tervezetét támadtam meg, elmondtam rá, hogy ultramontán szinezetü, hogy *reactionárius.* Ő azonban *személyemet* támadta meg, *ignorantiával* és *rosszhiszeműséggel* vádolván.

A két támadás közt ez a különbség.

Hogy a kérdéses tervezet reactionárius, azt már igénytelen füzetemben bebizonyitottam, és be van ez bizonyitva még akkor is, ha Dr. Kováts ur reám süti az ignorantia bélyegét azért, mert azt mondtam, hogy ő a házasság felbonthatlanságát ki akarja terjeszteni a vegyes vallásu házasságokra is.

Reactionárius pedig a tervezet nem csak a «berlini» (!) polgári házassággal szemben, hanem még a kormány által beterjesztett legujabb törvényjavaslattal szemben is, mert még ez utóbbi is megengedi a polgári házasság felbontását, Kováts ur tervezete pedig a katholikus félre nézve nem engedi meg.

De szóljon maga Dr. Kováts Gyula; idézem törvénytervezetének indokolását:

«A mi a katholikus egyház házassági dogmáját illeti, a felbonthatlanságot, ez sem szenvedne a katkolikus félre nézve csorbát. A házassági nyiltparancs 54. §-a megteszi azt az egy nagy kivételt, *hogy a katholikus fél házassága felbonthatlan maradjon, a mit meg mi készséggel... elfogadnánk*" stb.

»Az kétségtelen, hogy ma már nem lehet arra szori-

tani a papot, hogy a házasságnál a világi törvény szerint tartozzék minden körülmények között assistálni. Arra módot kell keresni, hogy ezen helyzetből a pap kimeneküljön. *Azt meg kell neki engedni, hogy a hol az egyházi törvény a világival összeütközik, a házassági assistentiát megtagadhassa.*"

Igen sajnálom, hogy a „*Magyar Korona*" és a „*Religio*" ezekért a nézetekért Dr. Kováts urat exkommunicálták, de én ennek daczára fel nem menthetem őt a «mérsékelt ultramontanismus» vádja alól.

Ennyit az általam emelt vád igazolására. Most lássuk igaz-e, hogy én a hazai jogot nem ismerem, s hogy roszhiszemü kritikus vagyok:

«Nem ismerem a hazai jogot, mert azt mondom, hogy a Josefinismus a házassági ügyet egyházi ügynek tekinti.»

Dr. Kováts Gyula ur már a „*Jogtudományi Közlöny*" 14. számában közzétett, különben igen érdekes czikkében azon nevezetes felfedezést tette, *hogy az 1786. évi nyiltparancs polgári házasság volt, s polgári házasság még mai napig is a protestáns fél házassága tekintetében.* Szerinte polg. házasság az, *melyet állami törvény szabályoz,* tekintet nélkül arra, mikép van az szabályozva. Lám a bécsiek nem is tudják, és előbb Dr. Kováts Gyulának kellett felfedeznie azt, hogy náluk már régen be van hozva az általánosan kötelező polgári házasság, mert hiszen az ő házasságukat szintén állami törvény, az osztrák polgári törvénykönyv szabályozza. Sőt mi több, ezen felfogás segélyével könnyen kimutatható, hogy a pápai birodalomban eleitől fogva mindaddig, mig a pápa világi uralma alatt megszünt, mindig az általánosan kötelező polgári házasság volt érvényben, mert hiszen állami törvény szabályozta ott is a házasságot.

Ezen deductiókból világos, *hogy nem minden házasság, melyet állami törvény szabályoz, egyszersmind polgári házasság.* Legalább az uralkodó felfogás szerint nem az.

Igen, de a József-féle nyiltparancs azt mondja, hogy a házasság „*contractus civilis*" és igy talán már ezen kijelentése által polgárivá teszi a házasságot?

Határozottan nem.

Minden törvény, mely a házasság megkötése és felbontása feltételei meghatározásánál a különböző egyházak dogmáira van tekintettel és ezeknek megfelelőleg szabályozza a házasságot, egyházi ügynek tekinti azt, és nevezze bár a házasságot százszor contractus civilisnek, a mit létesit, az még sem lesz polgári házasság.

A kiindulási pont képezi a polgári házasság criteriumát és nem a közeg, a mely azt megalkotja.

A József-féle nyiltparancs pedig daczára annak, hogy a házasságot contractus civilisnek kereszteli el, az egyházi dogmákon sarkal, a mi által be van bizonyitva azon állitásom, hogy a Josefinismus egyházi ügynek tekinti a házasságot.

«Nem ismerem a hazai jogot, mert a kihágásokról szóló magyar büntetőtörvénykönyv 60. §-ával szemben fel tudom tételezni, hogy a pap az esketést, ha az egyházi törvényeivel ellenkezik, meg fogja tagadni.»

Ez kissé különös vád. Hiszen Dr. Kováts ur előbb idézett indokolása szerint már a törvényben fel akarja jogositani a papot, hogy ilyen esetben az esketést megtagadhassa. *Ez az, a mi ellen kikeltem,* és nem tudom, mi összefüggésben áll a büntetőtörvény illető szakasza annak rosszalásával, hogy a papnak tetszésére bizassék a törvény megvagy meg nem tartása. Nem volt tehát szükség nekem a büntetőtörvénykönyvből oktatást adni akarni, a mint nem volt szükség a József-féle nyiltparancs elolvasását ajánlani. Én soha sem vontam kétségbe, hogy Dr. Kováts Gyula ur ezeket elolvassa, tételezze fel tehát rólam is, hogy én az általa idézett törvényeket elolvastam.

A «hazai jog körüli tévedésnek» mondja továbbá Dr. Kováts Gyula azon állitásomat is, «hogy az ő törvénytervezete szerint ki van terjesztve a házasság felbonthatatlansága a vegyes vallásu házasságokra is.»

Erre nézve azt jegyezhetném meg, hogy az, ha én Dr. Kováts ur törvénytervezetének egy passusát talán nem olvastam el kellő figyelemmel, még nem a hazai jog körüli tévedés; de nem ugy történt, hanem Dr. Kováts Gyula ur értette félre a kérdéses kifejezést. Én ugyanis azt akartam mondani, hogy a mig a kormány által beterjesztett törvényjavaslat zsidó és keresztény, tehát vegyes vallásu házasságnál megengedi a házasság felbontását *a katholikus felnek is,* Dr. Kováts Gyula ur ezt ily vegyes vallásu házasságnál sem engedi meg a katholikus félnek. Különben a «lóláb» nem csak a felbonthatlanságnak a vegyes vallásu házasságokra való kiterjesztésére, hanem egyáltalán a felbonthatlansági tannak megmentésére vonatkozik, és igy tehát a «tapogatás» nem volt eredménytelen.

Különben ne haragudjunk ezért egymásra. Valaki igen kitünő, tekintélyes jogász lehet daczára annak, hogy a házasság felbonthatlanságát ideáljául tüzte ki. De ne nehezteljen meg aztán érte, ha nyilvánosságra hozott nézetei megtámadtatnak és ne viszonozza a nézetei ellen intézett támadást személyes támadásokkal. *Sztehló Kornél.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az osztrák legfőbb itélőszék gyakorlatából polgári peres ügyekben, tekintettel hazai joggyakorlatunkra.

— Zlinszky Imre hátragyott irataiból. —

III.

A házastársak között létrejött engedményezési szerződés érvényességéhez közjegyzői okmány nem kivántatik.

Y-né pert inditott egy férje által reá engedményezett követelés behajtása végett. Alperes ellenvetette, hogy jelen házastársak között létrejött engedményezési jogügylet, miután az nem közjegyzői okmány alakjában történt, érvénytelen, minek annál is inkább állania kell, mert az engedményezésnek ajándékozási, adásvevési vagy csereszerződésen kell alapulnia, mely szerződések érvényességéhez kétségkivül közjegyzői okmány kivántatik.

Az első folyamodásu biróság e kifogásnak helyt adva, annak alapján felperest keresetével elutasitotta. A másodbiróság az ügy eldöntését a kereseti állitásokra nézve kinált főeskütől tette függővé. A legfőbb itélőszék ez itéleteket helybenhagyta, lényegileg következő indokoknál fogva: A ptkönyv 883. §-ának azon általános szabálya alól, mely szerint szerződések szóval vagy irásban, biróság előtt vagy bíróságon kivül, tanuk előtt vagy a nélkül köthetők, az 1871. julius 25-dikén kelt törvény 1. §-a kivételt képez, melynélfogva bizonyos szerződések érvényességéhez közjegyzői okmány kivántatik. E törvénynek mint kivételesnek természete megkivánja, hogy az lehetőleg szigoruan magyaráztassék s az abban részletesen felsorolt jogügyletek ki ne terjesztessenek. Minthogy pedig ezen részletesen felsorolt jogügyletek között a házastársak között kötött engedményezési ügyletek nem foglaltatnak, ezek érvényéhez közjegyzői okmány nem is kivántatik. Az a fenforgó engedményre nézve annál inkább áll, mert nem foglal magában tartozás-beismerést, melynek érvényéhez kétségkivül közjegyzői okmány igényeltetik. Alperes azon állitása ellen, hogy az engedménynek alapja csak ajándékozás, adásvétel vagy csere-szerződés lehet, azért nem vétethetett figyelembe, mert az engedmény a polg. törvk. 1392. §-a szerint mint önálló

szerződés állittatik ki, melynek az engedményezett adóssal szemben való érvényességére teljesen közönyös, hogy az viszteher mellett vagy a nélkül történt-e?

—

E kérdés reánk nézve azért is érdekes, mert az osztrák közjegyzői törvény 1. §-ának ide vonatkozó része majdnem szóról-szóra megegyez a mi közjegyzői törvényünk 54. §-ának ide vonatkozó pontjaival, mely arról intézkedik, hogy házastársak között kötött milyen szerződések érvényességéhez kivántatik közjegyzői okmány. Az osztrák törvény 1. §-ának *b)* pontja következőleg szól: «Zwischen Ehegatten geschlossene Kauf, Tausch, Renten- und Darlehens-Verträge und Schuldbekenntnisse, welche von einem Ehegatten dem anderen abgegeben werden» *c)* «Schenkungsverträge ohne wirkliche Uebergabe». A mi közjegyzői törvényünk 54. §-a pedig következőleg szól: «A házasfelek között kötött, a vagyoni viszonyokat szabályozó, továbbá házastársak között kötött adásvevési, csere-életjáradéki és kölcsönszerződések valamint egyéb okiratoknál, melyekben az emlitett személyek egymás irányában kötelezettséget vállalnak, *b)* a házastársak között kötött ajándékozási szerződések, ha az ajándékozás tárgya át nem adatott.»

Megvalljuk, e törvények bármelyikét vegyük is alapul, egyáltalán nem oszthatjuk az osztr. legf. itélőszék felfogását.

Habár az osztrák törvény szerint az engedményezési szerződés különálló szerződés, ennek mégis kell jogalapjának lenni, s e szerződés megtámadása esetén utoljára is annak jogalapja szolgálhat csak a megtámadás eszközéül. Ha azt az elvet proclamálnók, hogy ez külön szerződés, mely önálló tekintet alá esik, mint azt az osztr. legf. itélőszék teszi, akkor p. o. egy apa, kinek vagyona nagy részét követelések képezik, átruházná azokat nejére, s a gyermekek törvényes osztályrészük megsértése miatt a jogügyletet meg nem támadhatnák. Mintha az engedményezés érvénye meg nem volna támadható azért, mert tulajdonkép ajándékozást vagy adásvevést képez, mihez közjegyzői okirat kell; akkor a törvényes osztályrész megsértése miatt sem támadható meg, mert itt is az kivántatik vitattatni, a minek vitatása amott mellőztetett, hogy t. i. az engedményezés alapja tulajdonképen ajándékozás. Azon érv, melyet ugyan csak mellékesen, de felhozott a legfőbb itélőszék, hogy t. i. az adósra nézve az közönbös, mi jogalapon készült az engedmény az engedményezre, nem helytálló azért, mert itt egy szerződés érvénye forog szóban, melyet alperesnek, akár érdeke van benne, akár nincs, megtámadni jogában áll.

Én, s vélem együtt a törvénymagyarázat szabályai is azt tartják, hogy ha kétség merül fel, első sorban a törvényhozó intentiója veendő figyelembe. Lássuk, mily intentio vezette mindkét törvényhozást. Az osztrák törvény ide vonatkozó indokolása következőleg szól: Die Erfahrung lehrt, dass Ehepacten und die sub lit. *b)* und *c)* erwähnten Rechtsgeschäfte unter Ehegatten, namentlich über Kauf und Schuldverträge unter denselben mit oder ohne Pfandbewilligung häufig erdichtet, oder nur zum Schein vorgegeben, oder vordatirt werden, um die Gläubiger der einen, oder des anderen Ehegatten zu benachtheiligen ..... Zuverlässig wirkt das Gebot der notariellen Errichtung, da die Intervention einer vertrauenswürdigen Urkundenperson, bei der Eingehung des Geschäfts dem Betruge kräftige Hindernisse entgegensetzt.» A magyar közjegyzői törvény indokolása pedig e részben következő: «Köztudomásu dolog, hogy a jóhiszemü hitelezők kijátszása végett házastársak között gyakran köttetnek hamis keletü vagy szinlett vagyonátruházási szerződések, s azért itt a közjegyzői kényszer a közhitel szempontjából szükségesnek mutatkozik.»

Azt hiszszük, hogy itt alig lehet félreismerni a törvényhozás azon intentióját, hogy a házastársak közötti vagyonátruházásokat kivánta ellenőrzés alá venni. Már pedig, hogy az engedményezés is vagyonátruházás, azt semmiféle subtilis distinctio sem teheti kétségessé.

Nyiltan kimondjuk ezek után abbeli nézetünket, hogy az osztrák legfőbb itélőszék fentebbi határozatában kimondott elv: *a törvénynek nem szoros magyarázata, hanem határozottan félremagyarázása.*

A házi fegyelem joga a magyar bttrkönyv és a curiai gyakorlat szempontjából.

A család mint erkölcsi közösség szervezetet tételez fel, a hatalom köz- és öszpontositását egy személyben, a mely hivatva van a családon belül szükséges rendet és megkivántató erkölcsös viseletet fentartani. Ez adja meg a családi vagy u. n. házi rendet s az ennek megfelelő házi fegyelmi hatalmat, a melyet az államnak el kell ismernie s a melynek gyakorlását meg kell engednie.

E fegyelmi jog meghatározásánál a család és a ház fogalma a lehető legszükebb korlátokra szoritandó, óvakodni kell a törvényhozónak, nehogy a személyen sérelem ejtessék, mely ellen orvoslást nem nyujthat; kötelessége e fegyelmi jog határait megvonni akkép, nehogy az gyakorlásában ép a szem előtt tartott czél akadálya legyen.

Helyesen jegyzé meg WAHLBERG, a házi fegyelem eszközeit nem lehet positiv törvénynyel meghatározni, de másrészt az állam kötelessége a házi fegyelem visszaéléseit a büntetőjognak alávetni.

A magyar btkönyv a testi sértést tárgyaló fejezet indokolásában e szavakat használja: «Magyarország és népeinek — fájdalom — nagyon is kifejlett hajlama és szokásai mellett az ember testének oly könnyen bekövetkező erőszakos bántalmazása ellen a repressio erélye szem elől nem téveszthető feladatát képezi a büntetőtörvényhozásnak.» Vajha a törvénykönyv e helyes elvet a házi fegyelem gyakorlata mérvének megállapitásánál szem előtt tartotta volna.

A bttrkönyv 313. §. szerint «a házi fegyelemre jogositott személy által annak gyakorlatában elkövetett könnyü testi sértés miatt büntetésnek nincs helye.» Megengedtetik tehát, hogy a fegyelemre jogositott személy gyermekén vagy a nála szolgálatban levő tanonczon (a cselédeket egyelőre figyelmen kivül hagyjuk) oly bántalmazást követhet el, melynél fogva az illető egészségében annyira sérthető, hogy 8 napig beteg vagy elmekórban lehet, *megengedi az egészségnek oly sértését, mely hatasában azonnal megállapitható nem lévén, káros utóhatásaiban csak évek mulva nyilatkozhat.*

Ha figyelembe vétetik, hogy az, vajon házi fegyelmi eset fenforgott-e, a birói cognitio tárgyát jelenleg nem képezi; ha figyelembe vétetik, hogy a házifegyelmi büntetés sulya az azt gyakorló egyén müveletlenségével növekedik; ha figyelembe vétetik továbbá, hogy a magyar btkönyv szerint a könnyü testi sértés vétsége csak névleg könnyü, de ugy hatásában mint a reá szabott büntetés tekintetében sulyos, ugy kétségtelen, hogy a házifegyelmi-jog körének helytelen megvonása, a midőn valakinek megengedtetik, hogy egy harmadikon minden jogos indok nélkül — mert hisz az, hogy fegyelmi büntetésnek volt e helye vagy sem, tisztán subjectiv nézetekre viendő vissza — oly sérelmet kövessen el, mely különben két évig terjedhető fogházzal büntettetik.

A házifegyelmi jogot ily kiterjedésben egy ujabb európai codex sem ismerte, ámbátor azok legnagyobb része a testisértés fogalmát a magyarnál tágabb értelemben állapitja meg. Igy már az 1852 osztrák büntetőkönyv 413. §-ban a házi fegyelem jogának határait szükre szabta, a tulhágás criteriumát a testi kár okozásában látja «Das Recht der häuslichen Züchtigung kann in keinem Falle bis zur Misshandlung ausgedehnt werden, wodurch der Gezüchtigte am Körper Schaden nimmt.»

A 414—421. §§. ezt a szülő, gyám, tanitó, nevelő, cseléd és tanoncztartóra külön-külön állapitják meg.

A braunschweigi bttrkönyv a 161. §-ban a fegyelmi jog tulhágását a személy testén vagy egészségén ejtett *bármely sértés* esetében büntetéssel sujtja. A württembergi btkönyv 268. §-ban a fegyelmi jogra nézve határozza, hogy annak *soha sem szabad testi sértést előideznie* s az ily esetben okozott *könnyü sértést* is büntetni rendeli. Az 1868. szász btkönyv 176 art. a fegyelmi jog gyakorlásában elkövetett testisértésekre nézve, csakis a megállapitott büntetés leszállitását engedi meg. Az osztrák büntetőjavaslat a házi fegyelmijognak a lehető legszükebb korlátokat szabta. 238. §-ban »Wer vorsätzlich ohne *alle* Körperverletzung oder Gesundheitsstörung einen Andern misshandelt, macht sich, auch wenn er dadurch *nur* die Grenzen seines Rechtes zur Züchtigung oder zur Anwendung von Zwangsgewalt überschreitet, des Vergehens der Misshandlung schuldig,» s a javaslat indokolása megjegyzi, miszerint az érvényben levő törvény (413. §.) azon határozmánya, hogy a fegyelmi hatalom tullépése csak akkor büntendő, ha testi kár okoztatott, gyakran szüknek és megnemfelelőnek mutatkozott «Misshandlungen können verübt werden, ohne dass gerade ein am Körper zugefügter Schade unmittelbar erkennbar ist; die üblen Folgen solcher Behandlung aber für die spätere physische und geistige Entwicklung des Misshandelten werden erst lange darnach erkennbar. *Es liegt daher in der That ein Bedürfniss nach der allgemeinen Verpönung solcher Misshandlungen vor.*»

A német birodalmi törvénykönyv a testi sérteseket tárgyazó XVII. fejezetben a házi fegyelem jogát ugyan nem érinté, de tekintve hogy a szándékos testi sértés és bántalmazás feltétele, hogy jogellenes legyen, a házi fegyelem jogosultsága elismertetik, igy Geyer, Schütze csak azon megszoritással, hogy a mérv meghatározása a concret esetben a biró által állapittatik meg. L. K. SCHWARZE: *Commentar.* 558 s k. l. A fegyelmi jog — nézete szerint — csak a «levis castigatio-ig» terjed. A fegyelmi jog excessussa a büntetőtörvény alá esik, majd a dolosus, majd a culposus testisértést állapitja meg. Az, hogy fegyelmi jog-gyakorlásának helye volt-e, a biró által elbirálandó ténykérdést képez. A Reichsgericht 1880. április 14-én hozott itéletében a fegyelmi jog viszonyát a testi sértésekhez egyáltalán meghatározza, s e szerint a birói cognitio tárgyát képezi, vajon fegyelmi büntetésnek illetve ütlegelésnek egyáltalán helye volt-e, mert igy mondják az itélet indokai «Eine Misshandlung, welche nur unter dem Vorwande dieser Ausübung eines Züchtigungsrechtes erfolgt ist, ist wiederrechtlich und fällt deshalb unter das Strafgesetz.» Az itélet a házifegyelem büntetésének minőségét is megállapitva, a mérvet ekkép állapitja meg «Erregung körperlichen Schmerzes oder sonstigen Missbehagens, leichte Anschwellungen, wie sie durch Schläge entstehen. Sind die Folgen *andere* und schwere, so kann nicht angenommen werden, dass das Gesetz, welches das Züchtigunsrecht einräumt, *die Hervorbringung solcher Folgen zustehen wollte.*» A német birói gyakorlat értelmében büntetés alá esik az, ki ártatlant fenyit vagy az okozott hibának meg nem felelő tulszigoru büntetést alkalmaz.

A magyar btkönyv 313. §-ával szemben feladata lesz a judicaturának, támaszkodva ezen kifejezésre, «annak gyakorlatában» e kitételnek oly értelmezést adni, hogy a birói cognitió tárgyát képezi az, vajon tényleg fegyelmi jog gyakorlatáról volt-e szó, avagy ok nélkül bántalmazások követtettek el valakin, továbbá arányban áll-e az okozott bántalmazás a szabály- vagy rendellenességgel, mert tudva előidézett aránytalansága már nem fegyelmi jog gyakorlása, hanem dolosus bántalmazás.

Ha a tanoncz és a cseléd mint a házifegyelemnek alávetett, köteles a gazdája által rajta elkövetett könnyü testisértés vétségét eltürni, ugy azon cselekvények, melyekkel ezt megakadályozza, az ő hátrányára e vétség tényálladékát állapitanák meg. Azon kérdés, hogy ezen egyének a gazdával szemben mikor vannak önvédelmi állapotban, a magyar bttrkönyv szempontjából alig oldható meg, mert a sulyos testi sértés vétsége vagy büntette hatásai és következményei szerint qualifikáltatván, a gazda fenyitése, mely eredményében ezt előidézne, eleve sulyos testi sértés vétségének vagy büntettének nevezhető nem lesz. A midőn a gazda a botot felemeli, a megfenyitendő látja, hogy az ütés mint a fejre czélzó, sulyos testisértést is idézhet elő, ez tehát a gazda részéről jogtalan megtámadás volna, melyet a tanoncz viszautasithat. Ezen s hason esetekből felmerülő bonyodalmak vagyis annak meghatározása, mikor van a megfenyitendő személy a gazdával szemben önvédelmi állapotban, a 313. §. szövegezése folytán a megtámadottra nézve a legtöbb esetben igazságtalan megoldásra vezet. S miután ez esetekben az önvédelem csak a posteriori lenne megállapitható, a sulyos testi sértést is kellene az illető egyéneknek eltürniök és a btkönyv 79. §-ban engedett jogos védelem ez egyének polgári állása szerint majd meg volna engedve, majd megtiltva.

A 313. §. csakis a házi fegyelemre jogositott személy büntetlenségéről intézkedvén, azon kérdés, hogy a házifegyelmnek ki van alávetve vagyis kin követelhető el e czimen könnyü testi sértés, a különleges törvények határozzák meg.

Megjegyzendő első sorban, hogy a 313. §. csakis házifegyelemről s nem egyuttal az *iskolai fegyelemről* szól, igy tehát a tanitók iskolai fegyelmezés czimen elkövetett testisértésekért a 301. és 302. §§. alá esnek.

Házi fegyelemnek alá vannak vetve az 1877: X. t. cz. 10. §. értelmében a kiskoruak, mig eltartásukról önmaguk nem gondoskodnak vagy atyjukkal háziközösségben élnek. Az idézett törvényczikk a házifegyelem mérvét ekkép állapitja meg: *„A házi fegyelem csakis a kiskoru egészségére ártalmatlan módon gyakorolható."* A házi fegyelem e tulhágása a 22. §. szerint alapul szolgálhat az atyai hatalom megszüntetésére. A büntetőtörvény tehát a fegyelem mérve tekintetében a gyámügyi törvénynyel merő ellenkezésben áll.

A tanoncz az 1872: VIII. t. cz. 46. §. szerint csak az esetben áll az iparos atyai fegyelme alatt, ha az iparos házában élelemmel és lakással láttatik el és 18 éves korát még be nem töltötte. Ha e feltételek bármelyike hiányzik, az iparos azon cselekvénye, mely bántalmazás vagy testi sértés, a bttrkönyv sulya alá esik.

A fegyelem gyakorlására nézve, tekintve, hogy atyai fegyelemről van szó, az 1877: X. t. cz. 10. §. mérvadó és az ipartörvény 51. §-a értelmében, a könnyü testisértés a fegyelmi jog visszaélésének tekintetik, mely a tanonczot feljogositja a szerződés febontására.

A Curia 1880 évi 11213. sz. a. hozott itéletében* kimondotta, hogy a gazdát cselédje ellen házi fegyelmijog megilleti s hogy a gazda jogositott cselédjén oly bántalmazást elkövetni, mely nyolcz napi betegséget von maga után.

A Curia idézett itéletével az 1876: XIII. t. cz. határozmányait hatályon kivül helyezte s ugy a házifegyelem fogalmát mind pedig az annak alávetett személyek körét positiv törvény ellenkező intézkedése daczára tágitotta volt.

Az 1876: XIII. t. cz. 2. §. a cselédet, a gazda családja háznépének tagjává nevezi azon hozzátétellel «miből mindkét félre nézve a pusztán anyagi kötelezettségeken tulmenő a jelen törvényben körülirt viszonyos jogok és kötelezettségek támadnak.» Az idézett törvényczikk 45. §. szerint a gazda által cselédje irányában elkövetett reál és verbál

* L. a 16. számu mellékletet.

injuriára nézve megjegyeztetik, hogy azok «a gazda iránt nem támasztják a vélelmet, hogy a cselédet becsületében érinteni szándékozott volna.»

A 46. §. a gazdának csak jogot ad a dorgálásra és szolgálati kihágásokért esetleg fizetés levonásra. Bántalmazási jog házi fegyelem czimén a gazdát egyáltalán meg nem illeti, sőt ellenkezőleg ily esetben a cseléd a szolgálatot az 52. §. értelmében azonnal elhagyhatja s kártérítéshezi joga megvan.

A Curia fent hivatolt itélete nemcsak a büntetőtörvény 313. §. téves értelmezése és tételes törvénynek hatálytalanitása, hanem erkölcsi következményeiben is nagy horderejü. *Dr. Jellinek Arthur.*

Mikor évül el a látra szóló váltó az elfogadó irányában?

A látra szóló váltónál a törvényes vélelem az, hogy a fizetési határidő a váltó elfogadása végetti bemutatásával egy időbe esik, ugy hogy elfogadás és fizetés egy és ugyanazon jogi mozzanat, hogy az ily váltó a bemutatással egyidőben forgalmon kivül helyeztetik. Ez egyik oka annak is, hogy látra kelt váltók az elfogadó elleni érvényesités czéljából a gyakorlati ügyvéd kezébe rendszerint nem kerülnek; és igy e kérdés sem a jogi tankönyvekben, sem a praxis forensisben vita tárgyát nem képezte.

Tizennégy éves ügyvédi gyakorlatom alatt a napokban fordult elő nálam az első ily eset, mely elég érdekes, hogy azzal e lapok t. olvasó körét megismertessem.

Bemutattatott előttem egy 1873. évben kelt látra szóló, minden egyéb törvényes kellékkel és elfogadványnyal is ellátott váltó érvényesités végett. Kitünt, — és ez szolgál magyarázatául ezen váltó létezésének — hogy a lejárati idő nem az elfogadó, hanem szerződési megállapodáshoz képest, az elfogadás után utólag maga az intézvényes által töltetett ki. Azon kérdés megvitatása, vajon ezen kitöltés szerződésszerü és jogos volt-e vagy sem, jelen esetben annyival kevésbbé volt szükséges, mivel ezen váltó a kiállitáskor érvényben volt 1840: XV. t. cz. 103. illetve 53. §§-ai alapján már elévült, mihez képest ez az elfogadó irányában csak köztörvényi uton érvényesithető.

Ezen kérdés megvitatása szükségkép magával hozta azt, hogy az 1876: XXVII. t. cz. illetve az uj váltótörvény idevágó szakaszaival is foglalkozzam és a fenti esetre az uj váltótörvény szabályait alkalmazzam. Meglepetéssel voltam kénytelen constatálni, hogy mai váltótörvényünk e részben igen sok kivánni valót hagy hátra, sőt jogi controversiákra tág tért nyit.

Első eltérése a mai vlt.-nek abban áll, hogy az szószerint magáévá tevén a német váltórendszabály idevágó (31.) szakaszát, egyáltalában nem intézkedik arról, hogy mikor mutatandó be elfogadás és fizetés végett és ebből folyólag hogy mikor évül el a látra szóló váltó az elfogadó irányában. Mig az 1840: XV. t. cz. 103. §-a az elfogadás végetti bemutatásra a fizetés helyén kelteknél 8 napot, más helyeken az osztrák-magyar birodalmon belül két hónapot stb., stb. tüz ki, addig az 1876: XXVII. t. cz. a látra kelt váltóknál az elfogadás végetti bemutatásról mit sem szól, a fizetés végetti bemutatást pedig a kiállitástól számitandó 2 év alatt követeli a viszkereseti jognak a forgatók és kibocsátó elleni különbeni elvesztésének terhe alatt. Nem intézkedik azonban a szóban forgó szakasz az elfogadóról, nem szab tüzetes határidőt a fizetés végetti bemutatásra oly irányban, hogy ennek leteltével az elfogadó érdekében a váltójogi elévülés ideje kezdjen folyni.

Most már azon kérdés merül fel, vajon mikor évül el az ily váltó az elfogadó irányában? A kiállitás napjától számitandó 3 év alatt-e vagy a fizetés végetti bemutatás, illetve a 31. §. szerint az ott emlitett két év leteltétől számitandó 3 év alatt? A felelet nem oly könnyü, mint első pillanatra látszik, mert különbözik a szerint, vajon a látra keltezés maga az elfogadó, vagy szerződési megállapodáshoz képest egy harmadik személytől eszközöltetett-e? Különbözik továbbá a szerint, vajon a váltó birtokosa maga a kelet utólagos kitöltője, kivel szemben az elfogadó a vt. 92. §-a szerint ezen kikötésre vonatkozó kifogásokkal élhet, vagy egy harmadik jóhiszemü birtokos.

Az érintett 31. §. szövege a mellett harczolna, hogy az elévülési idő csak a kiállitástól számitandó 2 év leteltével kezdődik és a 84. §-ban határozott 3 esztendő consumálásával végződik. Ebbe ütközik azonban ugyanezen 31. §. első bekezdése, mely azt rendeli, hogy a látra szóló váltók bemutatással járnak le. Ily váltóknál a bemutatási határ a fizetési határidővel esik össze és az elévülési idő az első elfogadás végetti bemutatástól kezd folyni. Mely naptól számitandó azonban ezen határidő, ha, mint az általam érintett esetben történt, a váltó szerződésszerüen harmadik személy által látra állittatott ki; vagy ha az intézvényezett a váltót csak elfogadja, de egyuttal be nem váltja, az elfogadás napja pedig közokmány által nem igazoltatik?

Mindezek oly kérdések, melyek a gyakorlatban napról-napra előfordulhatnak, a mint hogy nálam tényleg elő is jött.

Ugy hiszem, hogy a gyakorlat e részben támaszkodva a vtv. 31. §-ára, leghelyesebben azon álláspontra helyezkedhetnék, hogy a bemutatáskor elfogadott, de nem honorált, valamint a szerződési megállapodáshoz képest utólag látra keltezett váltók fizetési határideje a kiállitástól számitandó 2 év alatt folyik, és hogy az elévülés csak ezen két év leteltével veszi kezdetét.

Való ugyan, hogy a vtv. 31. §-a csak a viszkereseti jog elvesztéséről intézkedik az esetre, ha a váltó a kiállitástól számitandó 2 év alatt fizetés végett be nem mutattatik, miből inplicite azt lehetne következtetni, hogy az elfogadóval szemben ily határidő nem áll fen és hogy a kereseti jog irányában időponthoz kötve nincs; de másfelől nem képzelhető és a törvény szellemébe is ütköznék, hogy az elfogadó ad infinitum váltójogilag kötelezve maradjon; ezt a váltói szigor és a váltónak mint forgalomra szánt papirosnak természete is egyaránt kizárja. Uj váltótörvényünk a váltó lényeges kellékének tekinti a fizetés idejét, ezen lényeges kellék pedig illusoriussá válnék, ha az a váltókötelezettel szemben bizonyos időponthoz vagy határidőhöz kötve nem volna. A látra szóló váltó leginkább hasonlit a cheque-hez, ennél pedig, mint ezt ezen lapokban nem rég kifejtettem, a törvényhozások kivétel nélkül rövid bemutatási és fizetési határidőt szabnak.

Tudom, hogy lesznek sokan, kik ebbeli álláspontomat meg fogják támadni, de kétséget sem szenved, hogy elévülési időnek oly módoni fixirozása, miként fentebb megkisérlém, minden vitát egyszer mindenkorra kizár és a különben mellőzhetlen bonyodalmakat a legegyszerübben oldja meg. Mindenesetre sajnos, hogy az uj váltótörvény szerzői az 1840: XV. t. cz.-ben foglalt, e részbeni helyes, világos és a gyakorlati igényeknek megfelelő intézkedéseket egyszerüen mellőzték, és hogy a német váltórendszabály szolgai másolása alkalmával ezen szakasz figyelembevétele eszükbe nem jutott. *Dr. Révai Lajos.*

Heti szemle.

Az országbiró a főrendek házában intette a kormányt, hogy a midőn szóbeliséget igér az irásbeliségen nyugvó javaslattal kezében, megbocsáthatlan könnyelmüséggel bolygatja fel a jogszolgáltatás legconservativebb részét. Az ország első birája a birák nevében tiltakozott az ellen, hogy «miként a sakktáblán a figurák, ugy tolatnak ide s tova.» Felhivta a főrendeket, vegyék fontolóra, a mit az igazságügyminiszteriumban fontolóra veendőnek nem tartanak, hogy a birói kar és az ügyvédi kamarák a törvényjavaslat ellen nyilatkoztak. A képviselőház kezében van ismét a javaslat. Ejtse el s utasitsa a kormányt, hogy gyorsabb léptekkel haladjon a szóbeliség behozatalában. Ha pedig nincs komoly kilátás, hogy egyhamar szóbeliséget kapjunk, adjon a törvényhozás felhatalmazást a kormánynak, hogy rendeleti uton corrigálja a perrendtartást ott, a hol egészen tarthatatlannak bizonyult. Ideiglenes javitások miatt a fenálló egész perjogot felforgatni annyi, mint kis előnyt megvásárolni megmérhetlen hátrányok árán.

Felelős szerkesztő: Dr. Dardai Sándor (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: Dr. Fayer László (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 20. SZ. Budapest, 1881. május 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői=út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem=utcza 4=ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az uj bélyeg- és illetéktörvény 18. §-ához. (N.) — Szükséges-e törvényhozási intézkedés a takarékpénztári betevők jogainak megóvására? Hegedüs László keresk. és vtszéki birótól. — Jogirodalom. Dr. Kiss Mór nagyszebeni jogtanártól. — Tóth Lőrincz emlékbeszéde Zlinszky Imre felett a magyar akadémiában. — Törvénykezési Szemle: A fenyegetés, mint a bűncselekmény alkotó eleme, tekintettel a zsarolásra és a polgároknak választási joga ellen elkövetett bűntettek és vétségekre. Csorba Károly kir. alügyésztől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az uj bélyeg- és illetéktörvény 18. §-ához.*

Hivatottabb oldalról lett e törvény, különösen 18. §-a, megvilágitva; parlamentben, sajtóban az evidentiáig ki lett mutatva drákói határozatainak igazságtalansága. Felesleges ismétlésekbe esném tehát, ha annak káros és igazságtalan voltát ujból akarnám ecsetelni.

Ha azonban de lege ferenda elég ideig — habár eredménytelenül — folyt a vita, engedtessék meg, hogy de lege lata is szót emeljek. A törvény bár ellenkezzék is minden jogérzelemmel, addig mig törvény, tiszteletben tartandó ugyan, de azért nincs kizárva, elviselhetlen szigorát intentioinak megóvása mellett enyhiteni, ha található oly expediens, mely mellett a törvény czélja, a közönség csekélyebb terheltetésével, eléretik.

Bár államháztartásunk kedvezőtlen anyagi körülményeinél a törvényhozásban mindenütt a fiscalitási szempontot nyomják előtérbe, még sem akarom feltenni, hogy a törvénynek a sulyos büntetésekkel követett czélja az lenne, az egyszeres bélyeg-járandóságot 4—5 vagy plane 8—10-szeres összegben behajtani. Készebb vagyok elhinni, mit indokolásában mond, hogy e rendkivül szigoru sanctiók csak az egyszerü illeték biztositására irányozvák. Ha ezen álláspontot foglaljuk el, önként feltolja magát azon kérdés, nem volna-e mód található, mely mellett a kitüzött czél biztosabban elérhető lenne a nélkül, hogy a pénzügyi kormány az örökös pénzbüntetések odiumát legyen kénytelen viselni, a nélkül, hogy a társadalom egyik jelentékeny osztálya mintegy bűntevőnek stigmatizáltassék.

Szükségesnek tartom mindenekelőtt vizsgálat tárgyává tenni, hogyan származnak a bélyegcsonkitások.

Sok évi tapasztalat után mondhatom, hogy igen ritka azon ügyvéd vagy közjegyző, a ki szándékosan követné el, és ha — mi tagadhatatlan — találkozik egy-kettő, ez is csak azért teszi, mivel a szándék nélküli bélyegcsonkitások által előidézett pénzbirságokban már annyira elmerült, hogy kilátása sincs azokat valaha leróhatni s igy mindegy neki, pár száz forinttal akár több, akár kevesebb a tartozása, igy sem, ugy sem lévén reménye valaha megfizethetni.

A tulnyomó nagy rész azonban szándékosan bélyegcsonkitást nem követ el; ha mégis megesik rajta, az:

vagy az érthetlenségig homályos bélyegtörvény téves magyarázatából,

vagy feledékenységből,

vagy segéde hűtlenségéből származik.

Hogy bélyegtörvényeink és szabályaink eléggé homályosak és kétértelmüek arra, miszerint eltérő magyarázatokat engedjenek meg, nem szükséges bizonyitanom, valamint azt is közismeretü ténynek tartom, hogy pénzügyi közegeink az in dubiis mitior elvét nem igen követik, hanem a kétértelmü szabályt mindig ridegen a kincstárra kedvezőleg értelmezik, és miután ők panaszosak és birák egy személyben, természetes, hogy mindig ők a nyertesek, ha mindjárt igazságuk nem is áll minden kétségen felül.

Igazságos-e most már, hogy az ügyvéd azon bélyeget, mely legjobb meggyőződése szerint épen nem jár, 4—5 esetleg 8—10 szeresen fizesse?

Minden ügyvéd vagy közjegyzőnél előfordul egyszermásszor azon eset, hogy annyi beadványa vagy tárgyalása gyült össze, hogy a sietségnél fogva a legnagyobb vigyázat mellett is egy példányra, mellékletre vagy jegyzőkönyre elfelejtett bélyeget tenni vagy a sietségben elvétette az alkalmazást.

Hányszor fordul elő az ügyvédnél olyan körülmény, hogy alig van elég ideje megirni a beadványokat s azokat a záróra előtt beadni, a felbélyegzésre pedig, mely természetszerüleg legutóljára marad, épenséggel nem jutván anynyi idő, hogy a beadványokon még a bélyegek is revideáltassanak. A fél érdeke parancsolólag követeli, hogy beadványa a zárlat előtt benyujtassék; elmulassza-e az ügyvéd a benyujtást a bélyegek revisiója végett, vagy ha ügyfele érdekét a sajátja elé helyezi, megérdemli-e, hogy sietségében, elnézésből, tévedésből elkövetett bélyegcsonkitásért 4—5 esetleg 8—10-szeresen lakoljon, oly mérvben tehát, mely ama beadványra forditott egész munkája és fáradsága diját, sőt annál is többet, felemészti.

Végre nem épen ritka azon eset, hogy az ügyvédi irodában olyan segéd van alkalmazva, ki főnöke bizalmával visszaélve, a kezére bizott bélyegeket nem alkalmazta, hanem elsikkasztotta. Távol legyen tőlem ezzel az ifju nemzedéket sérteni akarni; csak constatálni akarom azon szomoru tényt, hogy fájdalom kerülnek közöttük egyesek, kik a bizalomra méltatlanok. Az ügyvéd nem vihet minden beadványt személyesen az igtatóba, nem mehet minden tárgyalásra személyesen. Ha már most azon magában véve elég nagy baj érte, hogy bizalomra méltatlan segédet alkalmazott irodájában, ezért még ama drákoi 9. és 18. §§. értelmében bünhődjék.

Ha igy az ügyédek és közjegyzők által elkövetett bélyegcsonkitások eredetét vizsgáltuk, el kell ismernünk, hogy nem méltóak oly szigoru büntetésre, mint minővel a törvény által sujtatnak, avagy miután a törvény már meghozatott, érdemesek, hogy a törvény keretén belül sorsuk könnyittessék.

Mint a törvény indokolása mondja, a sulyos sanctiónak egyedül czélja a bélyegcsonkitások megakadályozása, végelemzésben az államkincstárnak a bélyegcsonkitásból eredő kártóli megóvása.

Nem lehetne-e ezen ellentétes érdekeket olykép kiegyeztetni, *hogy a csonkitott bélyegek értéke már a csonkitás előtt az állam pénztárába befizettetnék?*

* A pénzügyi körök figyelmét felhivjuk ezen felszólalásra.
Szerk.

Ezt ugy értem, hogy minden ügyvéd és közjegyző egy bizonyos, ügyforgalmának megfelelő összeget tenne le székhelyének adóhivatalában, azon rendeltetéssel, hogy az általa elkövetett bélyegcsonkitások értéke ezen letétből vonassanak le addig, mig a letett összeg tart.

Azon ügyvéd vagy közjegyző ellen, a ki ily módon egyrészt kétségtelen bizonyitékát adta annak, hogy a bélyegcsonkitást nem követi el szándékosan, másrészt pedig az államkincstárt, a szándékán kivül elkövetettekért, már előre is biztositotta, bélyegcsonkitás esetén, nem lenne a felemelt illeték kiszabandó.

Minden letéttel biró ügyvéd és közjegyző részére külön lap lenne nyitandó, cselekvő oldalán a letét, szenvedő oldalán a csonkitások könyvelendők, melyek minden esetéről értesitendő lenne, valamint arról is, ha a csonkitások a letétet már például $^4/_5$ részben kimerittették, a végből, hogy idejekorán uj letétről gondoskodhassék.

Ezen kezelés véleményem szerint kevesebbe kerülne, mint kerül most a leletek kezelése, mely mint általán tudva van, az államkincstárra igen kevés eredménynyel, az ügyvédekre pedig temérdek zaklatással jár; legrosszabb esetben azonban lehetne minden értesitésért az önköltségeknek megfelelő nehány krajczárnyi mérsékelt dijat számitani.

A feljelentők osztályrésze ez uton természetesen elesnék; ez azonban nem hihetem, hogy indok lehetne az eddigi állapot fentartására, miután ezek a leletek felvételével mást ugy sem tesznek, mint hivatalos kötelességük teljesitését. *(N.)*

Szükséges-e törvényhozási intézkedés a takarékpénztári betevők jogainak megóvására?

II.*

Ha hazai takarékpénztáraink szervezetének és üzletének természetét, terjedelmét és irányát veszszük vizsgálat alá, azt találjuk, hogy ezek lényegesen különböznek a külföldi hasontárgyu viszonyoktól.

Az első lényeges különbség az, hogy az egy-két kivétellel csupa részvénytársasági alapokon álló 311 takarékpénztárunk a kezelése alatt levő körülbelül 250 millió frtnyi idegen vagyon, azaz betét jövedelmét nem a saját alaptőkéjének, — mely a betevők egyedüli anyagi biztositékát képezi — emelésére forditja, hanem csak aránytalanul csekély quota kivételével akként használja fel, hogy a betétek után fizetett, rendszerint alacsony — és az elhelyezések, a hitelüzletek után nyert, rendszerint eléggé magas kamatláb közti különbözetet, mint nyereséget a részvényeseknek juttatja; vagyis takarékpénztáraink nem jótékonysági egyesületek, hanem szorosan vett *üzleti jellegü kereskedelmi társaságok.*

Lényeges különbség továbbá az is, miről már előbb megemlékeztem, hogy ezen intézmény nálunk minden államhatósági vagy törvényhozási szabályozás és beavatkozás nélkül alakult és áll fen mind e mai napig.

Feltünően lényeges különbség fekszik még abban, hogy noha takarékpénztáraink nem köz-, hanem magánvállalatok és fentkörülirt főczéljuk minél magasabb üzleti haszon elérésében áll: mégis — vagy épen azért — *a betétek elfogadásában általában mi által sincsenek korlátolva, részvénytőkéjük aránytalanul kicsiny, a mi pedig a betétek elhelyezését, hitelüzletekben való forgatását illeti: önrendelkezési joguk e részben is korlátlan.*

Ha mind e különbséget, takarékpénztáraink nagy számát, az általuk kezelt betétek nagy mennyiségét — különösen viszonyainkhoz és a külföld hasonló viszonyaihoz mérten — tekintetbe veszszük, át kell látnunk: hogy takarékpénztáraink a külföld hasonló intézeteihez csakis az elnevezésben hasonlitanak, tulajdonképen azonban nem egyebek, mint oly hitelintézetek, melyek legnagyobb részben a közönség bizalmával és idegen vagyonnal — és csak aránylag csekély mérvben saját vagyonnal — munkálkodva, feladatuknak tekintik nemcsak a voltaképeni takp. betétek, hanem oly nagyobb tőkéknek is összegyüjtését és forgatását, melyek bizonyos ideig-óráig önállólag vagy nagyobb hasznot hajtólag nem gyümölcsöztethetők, vagy be nem ruházhatók.

Takarékpénztáraink e szerint összekötik a takp. betéti üzletet azon üzletággal, melyet külföldön a letéti vagy betéti *bankok s egyéb ily hitel- és pénzintézetek* képviselnek; egyesitik e két üzletágat a nélkül, hogy ez által a betevők jogbiztonságát növelnék, vagy növelhetnék; a nélkül, hogy azon más hitelintézetek sokkal szélesebb és biztosabb alapu vagyoni helyzetének előnyeivel, biztositékaival birnának.

Közismeretü tény, melyet nem szükséges, hogy részletes adatokkal, vagy szakférfiak ide vonatkozó kijelentésének idézésével támogassak: miszerint takarékpénztáraink általán véve daczára az emlitett kirivóbb főhiányoknak, nemzetgazdasági szervezetünkben ugy a multban mint a jelenben is a közhitelforgalomnak legjelentékenyebb tényezői, közvetitői voltak és bizonyos részben ma is azok, a nélkül, hogy mindekkorig — még válságos időkben is — azon veszélyek jelentékeny mérvben bekövetkeztek volna, melyeknek a nem fedezett hitelezői érdeket általában kitéve látjuk.

Mindamellett, hogy ez igy van, hogy mint egy kitünő szaktudósunk irja — «egy országban sem gyakorolt a takarékpénztárak intézménye a nemzetgazdasági fejlődésre oly lényeges és áldásos befolyást, mint hazánkban», mégis mindannyian, kiket ezen kérdés foglalkoztatott, s a kiknek véleményéről tudomást szerezhettem, egy értelemben vannak arra nézve (köztük imént idézett szakirónk KAUTZ GYULA is „*Társulási intézmények a nemzetgazdaságban*“ czimü művében), hogy jelenlegi takarékpénztári rendszerünkben veszélyek rejlenek, különösen a betevőkre s hogy e helyzeten törvényhozási uton segiteni kell.

III.

A takarékpénztári ügy közérdekü rendezésének kérdése specificus jogászi szempontokból — in specie a betevők érdekének megóvása szempontjából — még eddig tudtommal megvitatás tárgyát nem képezte.

A különböző felszólalások és javaslatok, melyek ez irányban eddig felmerültek, inkább csak a külföldi példák után feltárt — és a minél bővebb hitelforrások megnyitását s a meglevők kellő felhasználását sürgető — általános pénzügyi helyzetből kiinduló nemzetgazdasági vagy szorosan állami — fiscalis — érdekü szempontokra vezethetők vissza.

Az első figyelmet keltő felszólalás ez irányban Weninger Vinczéé volt, ki az akadémia által kiadott *Statisztikai és nemzetgazdasági közlemények* 1864. évi I. kötetében «a közvállalatok engedélyezéséről» irt czikkében, az akkor még törvényileg alig szabályozott részvénytársasági társulási formában rejlő kevés biztosságra utalva, határozottan veszélyesnek jelezte a betevőkre nézve takarékpénztáraink helyzetét, melyek száma akkoron a 60-at alig haladta felül. Hogy a Weninger szerint már akkor tarthatlan állapot addig nem vezetett válságokra, ennek némi magyarázatául ugyanő felhozza: «hogy nálunk oly válságok, mint pl. Angliában minden 6—8 évben, a mi a kereskedelmi és forgalmi viszonyaink között elő sem fordulhatnak, s ily állapot régebben az ország fejletlen hitelviszonyai között aránylag kevésbbé volt veszélyes, mint most (1864), midőn a hitel- és pénzforgalom kiterjedésével sokkal szélesebb érdekkörök érintetnek e válság által.»

* Az első közleményt l. mult heti számunkban.

Általánosságban előterjesztett véleményének a mai viszonyok között is még actualis jelentőséggel biró pontjai a következők: hogy határoztassék meg a maximum, mely betétül egy személytől elfogadható, valamint az összes betétek azon maximuma is, melyet a takarékpénztárak általában, az alaptőke bizonyos arányához képest elfogadhatnak.

Kautz emlitett művében határozott nézetet csak annyiban nyilvánit, hogy a fenálló rendszer továbbfejlesztésénél legczélszerübbnek tartja az angol postai takarékp. rendszernek állami közremüködéssel mielőbbi behozatalát és hazai viszonyaink tekintetbevételével meghonositását.

LÓNYAY *„Közügyeinkről"* irt munkájában a takarékpénztárak üzletét különösen azon szempontból véli szabályozandónak, hogy a takarékpénztárak bármily mérvü pénzválság idejében is képesek legyenek még oly tömeges visszafizetéseket is lehető rövid idő alatt biztosan teljesiteni; mi végből szükségesnek látja oly elhelyezési módozatokról gondoskodni, hogy az elhelyezett pénz minél gyorsabban ismét folyóvá tétessék, mig a jelzálogos kölcsönöket valamint általában a hosszabb tartamu hitelezéseket nem tartja épen az érintett szempontból a takarékpénztári üzlettel összeférőknek.

Csengery Antalnak szorosan ez ügyre vonatkozó nézeteiről tudomással nem birok ugyan, mégis azt hiszem, hogy nagynevü tekintélyünknek tárgyunkra vonatkozó határozott nézetét fejezi ki *„Népbank"* czimü értekezéséből kivont következő idézet, mely «a népbank s azzal összekötött takarékpénztár tervének (alapszabályainak) 30-ik §-át foglalja magában.

«30. §. A felvett idegen tőkék és takarékpénztári betétek legfeljebb csak annyira mehetnek, mint az egyesületnek *tartaléklapjában és a tagok részvénytőkéiben fekvő összes vagyona. Ha a takarékalpénztári betétek ez arányt felülhaladnák, más idegen tőkék többé nem vétethetnek fel, s a takarékpénztári betétek feleslegei a legközelebbi biztos alapon nyugvó hitelintézetbe tétetnek kamatozás végett.*"

«29. §. A takp. betétekért az egyesület nemcsak tartalék- s alaptőkéjével, hanem a rendes tagok (rendes tag, ki legalább 50 frt betétet tesz egyszer mindenkorra) egész betéti tőkéinek 3-szoros összege erejéig a rendes tagok összes vagyonával jótáll».

GALGÓCZY JÁNOSnak «hitelügyeink szervezése» czimü értekezésében, mely a *„Nemzetgazdasági Szemle"* 1878. évi II. kötetében jelent meg és az akadémia nemzetgazdasági szakosztályában felolvasva lőn, azon inditvány foglaltatik: hogy betétül egy személytől több mint 2000 frt ne legyen elfogadható, a kamatmaximum 4 % legyen, az 500 frtot meghaladó betétek állami, vagy állami biztositékkal ellátott közhitelpapirokra convertáltassanak, az ingatlanokba és jelzálogos kölcsönökbe való betételhelyzés egészen eltiltassék, végül az ezen értelembeni takarékp. üzlet a betéti banküzlettől elkülönittetvén, a takp. betétek arányában az alaptőke felemelessék ugy, hogy az az összes betétek legalább $^1/_{10}$ részének megfelelő nagyságu legyen, és hogy a menynyire csak lehetséges, a takarékpénztárak községek által alakittassanak és kezeltessenek. Ezen javaslatoknak megvitatás végett az akadémia szakosztályában külön napirendre tüzése az elnöklő gr. Lónyay által kilátásba helyeztetett ugyan, azonban azóta szóba nem kerültek.

Azon hitelügyi mozgalom alkalmával, mely az 1872-ik év elején megindult és eredményében a takarékpénztárak — most már felbomlott — országos szövetségének megkötésére és az országos központi takarékpénztár alakulására vezetett, ugy a hirlapirodalomban (*Pesti Napló* 1872. márczius) valamint a takarékpénztárak küldötteinek tanácskozásában többször kifejezést nyert azon meggyőződés: hogy takarékpénztáraink helyzete különösen két irányban javitandó: 1-ször hogy az alaptőke a betétekkel némi helyes közelebbi arányba hozandó; 2-szor a jelzálogi kölcsönökbe való elhelyezés korlátolandó.

Dr. WEISZ BÉLA tanár (*Takarékpénztáraink reformja*, 1879) első sorban a postai takarékpénztárak meghonositását tartja czélszerünek; az alaptőkét a betétek $^1/_{10}$ részének — a tartaléktőkét pedig legalább a betétek 5 % — arányában emelendőnek tartja. A jelzálogos kölcsönök legfeljebb a betétek 50 %-a erejéig terjedhetnének; betét- és kamatmaximum meghatározása nem szükséges; a betevők jogai biztositására hasznos volna, hogy maguk a betevők is befolyást gyakorolnának az üzlet vezetésére az által, hogy ellenőrző bizottságot vagy a «választmányba» képviselőt választanak.

Hegedüs László,
kereskedelmi és váltótszéki biró.

Jogirodalom.

Adalékok a keresetjog elméletéhez.

«Beiträge zur Theorie des Klagerechts» von Dr. ALEXANDER PLÓSZ ő. o. Professor an der kön. Universität zu Klausenburg. Lipcse. Dunckel und Humblot 1880. *

Ad. II. Jog-e a keresetjog a bírósággal szemben?

Hogy a biró részéről egy a perviszony létrehozására irányuló kötelezettség fenforog, ezt józanul senki sem vonhatja kétségbe. Correspondeál-e ezen kötelezettség felperes egy a bíróval szemben felállitott olyan kereseti jognak, a milyent szerző felvesz? Nem. A biró az állami végrehajtás egy organuma s ez a nyitja az ő jelzett kötelezettségének[37] s a midőn ez véget ér, a bíróság további, vagy másnemü kötelezettségéről s illetve felperes annak megfelelő jogáról szólani nem lehet.

Ez ellenvetésre felel azonban szerző azon elméletével, melyet már az 1874. jogászgyülés alkalmából a jogorvoslatok tekintetében kifejtett[38] s melyben felvett egy különbséget *hivatali* és *perbeli* kötelezettségek között. «Mindenik kötelezettségnek különböző előfeltételei és következményei, sőt különböző alanyai vannak. A *hivatali* kötelezettség az egyes birói személy által s nemcsak perbeli, hanem perenkivüli cselekvőség által is megszeghető, előfeltételét képezi *dolus* vagy *culpa*, következménye a fegyelmi felelősség, mely nemcsak a fél fellépésére, hanem hivatalból is bekövetkezhetik; a fegyelmi eljárás a felek jogát érintetlenül hagyja. Ellenben a perbeli kötelezettség a *bíróság* mint az állam functionariusa, tehát a perbeli személy által szegetik meg, s ez fenforog valahányszor csak a fél mindazt meg nem kapta, mit a peres eljárási jog alapján kapnia kellene. E perbeli kötelességmulasztás a *jogorvoslati eljárásra* vezet, mely a fél akaratától függő, mert az ő jogát realizálja, a mi az egyes birói személy hivatali állását legkevésbbé sem álterálja. Hogy mik a biró mint perbeli személy kötelezettségei, ezt a perviszony természete adja, ha ezeket nem teljesiti, *perbeli jogsértést* követ el s ennek folyománya a *jogorvoslat*.

Ezekben vannak kifejezve szerző idevonatkozó alapelvei, melyek ránk nézve a kérdés szempontjából szükségesek.[39]

Hogy szerző ezen elméletre *mint bizonyitékra* hivatkozik, ez azon — a par excellence jogászoknál meg nem ingatható — felfogás, szeretnők mondani, gondolkozásmódban birja alapját, mely megszokta a biráskodásban egy egészen specifikus különálló valamit szemlélni s azt az állami végrehajtás nagy működési köréből egészen kiválasztva maga elé állitni. Pedig ha e gondolkozásmód alól, mely

* Az előbbi közleményeket l. a 17. és 18. számokban. Szerk.

[37] WACH: *Defensionspflicht und Klagerecht.* 518. l.

[38] L. a *Magyar jogászgyülés évk.* 1874 évf. 224—254 l.

[39] A részletek a f. i. szakvélemény, továbbá az ismertetés tárgyát képező műből (105—116) megismerhetők.

*

a valóságnak kétségkivül meg nem felel, emancipáljuk magunkat, más szinben fog a kérdés előttünk állani.[40]

Oly megszokott dolog, még napjainkban is a már Aristoteles által felvett s az államtudományok egész történetén átvonuló *birói hatalmat* mint önálló hatalmat hangsulyozni, hogy amaz egyedül helyes irány, mely az állam lénye tekintetében a személyiség magasabb fogalmából indul ki s mely ehhez képest az államhatalom fogalmát ama mozzanatokra alapitja, melyekben a souverain államakarat nyilatkozik, a minek folytán a birói *hatalmat* mint ilyent ki kell küszöbölnie, mindig valami félelmes radicalismus színével bir. Pedig e részben csak egy vélemény lehet, hogy t. i. az állam lényének e felfogása egyedül az, melyet alapul véve, a benne előforduló jelenségek egyenes magyarázatát tudjuk adni. Három mozzanat fog igy a kifejtett értelemben előttünk állani: a benső akarat (határozat), végelhatározás és az akarat külsővé válása, a cselekvés.

Ezekben egy egységes erő=államhatalom rejlik, mely általuk kifejezésre jut, nyilatkozik s igy szólhatunk a jelzett mozzanatokra tekintettel, három államhatalomról, vagyis az állam főműszervéről, mint a melyek az állam souverain akaratának létrehozásában közreműködnek, ezek a törvényhozó, államfői és *végrehajtó hatalom* s az utóbbinak *egy része* az u. n. birói hatalom is.[41]

Vessünk már most egy futó pillantást arra, minő állást foglal el a biráskodás az állami végrehajtás körében? Két részt kell a végrehajtás, mint az állami cselekvés, a benső akarat megvalósitása körében mindenelőtt elválasztanunk. Az államban a jelzett cselekvés akkor forog fen, ha a törvénynek (ugyanide értvén természetesen a szokásjogokat is, mint a mely szintén az államakarat kifejezése, csakhogy még közvetlenebb, szeretnők mondani még természetesebb uton létrejövő nyilatkozási alakban) az egyes esetben érvényt szereztetik.

Az állami törvények már most vagy olyanok, melyeknek érvényt szerezni az egyesek vannak közvetlenül hivatva, az által, hogy az államakaratnak megfelelőleg intézik cselekvényeiket, rendezik viszonyaikat, az állam magatartása pedig itt tisztán *passiv* s tényleges működése csak ott kezd szükségessé válni, hol az egyesek az államakaratot szem elől tévesztvén, ez és az ok tényeik közt lenni kellő összhang megzavartatik s igy ennek utólagos helyreállitása szükségessé válik. Ez a bíróság feladata.

De vannak olyan törvények, melyek mindig az összeséget tartják szem előtt, oly értelemben, hogy az összeség egy bizonyos irányban való fejlesztését tüzik feladatul, ugy hogy az államnak magának kell teremtőleg fellépni, folyton az összeség érdekét szem előtt tartva egy bizonyos külső sikerre törni. Itt tehát törekedni kell az államnak pl. a közegészséget, a személy- és vagyonbiztonságot, a forgalmat, ipart, kereskedést, szóval a gazdasági jóllétet, közerkölcsiséget, közművelődést stb. előmozditani, emelni.

Ez esetekben nem elég az egyeseket magukra hagyva csak a jelzett összeegyeztetés végett utólag fellépni, az állam maga teremti itt a viszonyokat, ő az, ki cselekvőleg működik. Igy jutunk a közigazgatás fogalmához.

De azok az egyes közegek, kiknek e körben hivatásukká válik az állami akaratnak az egyes esetben érvényt szerezni, hacsak az abstract elveket kimondó törvény áll előttük, hivatásuk teljesitésében könnyen egy, az előttük egyedül ismeretes helyi viszonyokra alapitott szük látkör szülte egyéni felfogás által fogják magukat vezéreltetni, mi a végrehajtás egységes jellegének megzavarására vezethetne. Ezért szükséges az egyes közeg s a törvény között egy kapcsolatot létesiteni, egy műszervet constituálni, melynek feladata az ő cselekvését az egységes állami akarattal ellen nem mondólag eleve összefüggésbe hozni s igy támad a végrehajtás körében ama nevezetes harmadik főrész: *a kormányzat.*

Ugyde az államnak számos, az egyes esetekben cselekvésre hivatott különböző közege van, kik cselekvésüknél az államakaratot szem elől téveszthetik s ez által a jogrendet — ép ugy mint fentebb az egyesek tekintetében láttuk — megzavarják ugy, hogy cselekvényeik szintén az államakarathoz lesznek mérendők, mely functio ismét a biráskodás körébe fog esni, ezt az ugynevezett igazgatási biráskodással szélesitvén.

Viszont a biráskodás sem fog egy oly szervet nélkülözhetni, mely feladata teljesithetésének (e feladat természetéhez képest) általános előfeltéteit fogja a fenti értelemben nyujtani s a kormányzatnak ép ugy része lesz a tevékenység, a biráskodás, mint a közigazgatással szemben.

A biráskodás feladata tehát mindig abban fog állani, *hogy az egyes adott tényálladékokat független logicai operatio segélyével az eszmei államakarathoz* mérje, ezért e feladata teljesitésében az esetek elbirálásában magát függetleniteni, vagyis részére minden tekintetben oly helyzetet kell biztositani, mely e hivatás teljesitésében őt minden befolyás alól mentesiti.

Ebben rejlik a birói függetlenség helyes felfogása.

A feladat természete szabja meg a bíróság helyzetét a kormányzat és közigazgatással szemben. A kormányzat nem szabad hogy a bíróra, midőn ez az egyes eset felett itél semminemü befolyást gyakoroljon, de ezenkivül a jelzett irányban ép ugy meglesz a kapcsolat biráskodás és kormányzat között, amint ez a közigazgatásnál előfordul.

A közigazgatástól pedig a biráskodást feladatuk olyannyira elütő természete miatt teljesen el kell választani, mert ezek egymásnak mintegy folytatását képezik.

Ime az egész végrehajtás physiognomiája a legdurvább körvonásokban.[42]

De mi már most ezekből az eredmény a mi kérdésünkre?

Az, hogy a biráskodás ép csak egy része az állami végrehajtásnak, a biró ép oly közege, functionariusa az államnak, mint pl. az igazgatás terén működő valamely közeg, a különbséget egyedül a feladat kifejtett természete, a birói tevékenységben nyilvánuló szabad logicai operatio állapitván meg. A bíróval szemben az egyesnek jogán alapuló kötelezettségéről (tehát esetünkben u. n. *perbeli* s ezek között peralapitási kötelezettségéről) csakis annyiban lehet szólani, a mennyiben mindennemü az egyes részére teljesitendő állami functiót egyes jogára reducálnunk lehet, vagyis a hivatali viszony általános fogalmából folyó kötelezettségek adják meg a biró perbeli működésének hátterét is.

Tehát megczáfolni látjuk a valóságot, mert ebből az folyna, hogy a midőn a biró ezeket (s nevezetesen a peralapitó tevékenységet is) nem teljesiti, hivatalos kötelmeit szegi meg s igy ellene mindig a fegyelmi felelősségnek volna helye.

Ez kétségkivül áll, ha a biró *dolose* vagy *culpose* jár el a jelzett esetekben. De a midőn ezt nem a jelzett módon teszi, midőn tehát ő az eljárás szabályaira (bár helytelenül)

[40] Egy oly térre lépünk itt, mely főtárgyunktól kissé messze állván, nem is dió-, hanem mogyoróhéjba kell szoritanunk fejtegetéseinket s igy bevezetésünkben csak a legdarabosabb körvonaloknál kell maradnunk.

Feljogosit erre azonban annak érzete, hogy a támadó hézagok oly természetüek, melyeket a szives olvasó is kiegészithet.

[41] Tisztán külső azon ok, mely az önálló birói hatalom megkülönböztetésére vezetett s ez a birói hivatásnak magasztos volta s a feladat természete által megkivánt, de nem helyesen értelmezett függetlenség.

De hát a közoktatás, a honvédelem czélja nem szent-e? S vajon a közigazgatás függetlenségéről egyáltalán nem szólhatni?

[42] Persze, hogy nem volna szabad e körvonalaknál megállapodnunk, mert azok hűségét csakis a részletekkel való árnyalás tüntetheti fel, annyival is inkább, hogy az életben ellentétek gyanánt feltünő részletek, sokrészt magyarázatot igényelnének, de mert ezek a tárgy szempontjából felhozott állitásainkat egészben véve nem érintik, nyugodtan foghatunk a következtetések levonásához.

alapitva vélten tagadja meg a perviszony létrehozásához való járulását, *ekkor kötelezettségét teljesitette, ekkor vele szemben semmiféle mulasztásról szólni nem lehet.*

Csakis annyiban van tehát jogom a bíróval szemben az ő birói tevékenységére, mint a mennyiben az állandóan alkalmazott kerületi orvostól követelhetem, hogy ingyen, vagy a megszabott dij mellett gyógykezeljen.

De ha ő hidegviz-gyógymódot lát a kór nem helyes felismerése folytán tudománya törvényei szerint helyén levőnek, holott a bántalom más gyógykezelést igényelt volna, vele szemben jogom megsértéséről nem szólhatok, hacsak eljárásában a vétkes gondatlanság vagy tudatlanság oly foka nem nyilatkozik, mely ellene, a fenálló szabályok szerint, a fegyelmi eljárás bevezetését vonja maga után.

Miben birja tehát mégis a jogorvoslat benső magyarázatát?

A felelet fölötte egyszerü. A feladat ama sajátos természetében, mely a biráskodásnak a közigazgatástól való elválasztását vonta maga után, adja kezünkbe a magyarázatot. A birói tiszt lénye egy a gondolkozás törvényeinek alávetett szellemi müveletben áll, melynél a véges emberekből alakuló bíróság tévedhet.

Ennek absolute elejét venni természetesen nem lehet, de a lehető mértékig való elkerülése végett mindent megtenni az állam kötelessége.

Ezért nyit utat azoknak, kikkel szemben a biró tisztét teljesité, hogy a kérdés eldöntése végett, ha a biró eljárásának helyességében kételkednék, egy más oly bíróság elé járuljanak, melyben az emberi számitásra alapitott valószinüség szerint a tévedés kikerülésére nagyobb garantia fog rejleni. Bizonyitékot nyujt ezekre nézve sok egyéb mellett: 1. azon körülmény, miszerint megeshetik, hogy az alsó biró határozott helyesen s a felső biró helytelenül; mégis utóbbinak határozata lesz a döntő.

2. A legtöbb törvénykezési eljárás olynemü intézkedései, melyek a feleknek a felsőbb bíróságokhoz való folyamodását az ügy könnyebb vagy nehezebb eldönthetősége, nyomóssága vagy jelentéktelenebb volta szerint tágabb körben megadják vagy ismét korlátozzák.

3. Azon körülmény, hogy nemcsak a biráskodás, hanem egyéb tereken is, a mennyiben egy a bíróság működésében hasonló szellemi tevékenységről van szó s igy az intézkedés helytelenségének lehetősége fenforog, ép ugy elő szokott fordulni az intézkedésnek, egy a helyes eldöntésre nagyobb valószinséget nyujtó közeg elé vihetése, mint a biráskodásnál. Péld. az orvosi szakértőnek a bonczlelet alapján levont véleménye felülvélelményeztethető egy nagyobb orvosi collegium vagy az egyetem orvosi kara által stb. stb.[43]

Mindebből az folyik, hogy *perbeli* **kötelezettségről** a Plósz által felvett értelemben egyáltalán nem lehet szólani. A birónak is csak egy kötelezettsége van s ez a *hivatali kötelezettség*, ha ezt meg nem szegi, ő igenis végezheti functióját helytelenül, de semmiféle jogot nem sért. Ez azonban korántsem zárja ki a Plósz jogorvoslati elméletének helyességét, — mint a mely az itt felmerülő jelenségek egységes magyarázatát adja — csakhogy nem nevezhetjük az alapfogalmat *perbeli jogsértésnek,* mert ez egy specifikus jogot tételezne fel a felek részére a birói functiónak az ő véleményük szerint helyes irányban való teljesitésére, holott világos, hogy ez nincs ugy. Szóval Plósz az általa felvett, de a megjelölt lényegnek meg nem felelő kifejezésben keres bizonyitékot, ez pedig az alaptételt nem igazolja.

A következmény pedig az, hogy keresetjogról, mint egy specifikus, a per magalapitásához való közreműködésre irányuló jogról a bíróval szemben sem szólhatni.

Mi már most a végeredmény?

Az, hogy a keresetjog fogalmát, legalább a mai doctrinából ki kell küszöbölnünk.[44]

Keresetjog nincs; szólhatunk *kereshetőségről,* mint a jogok egy tulajdonságáról, és *keresetről*, mint a per alapitásának initiativáját magában foglaló perbeli cselekvényről.

A dolog következőleg alakul:

Az állam, mint a mely forrása minden subjectiv jognak, kell hogy gondoskodjék arról, miszerint kétség esetében a jogok léte vagy nem léte megállapittassék. Hogy nem bizhatja ezt az egyesekre, kik között a vita támad, az oly természetes, miszerint az ellenkező eshetőséget még csak emliteni is felesleges. E végből létesiti a per intézményét, mely eszköz a jogok léte vagy nem létének eldöntésére.

A per egy jogviszonyt hoz létre ama perbeli személyek között, kiknek egy bizonyos közreműködése a per czéljának elérésére szükséges s a kikre nézve ama viszony ép a jelzett okból forrása lesz oly cselekvényekre irányuló kölcsönös jogok és kötelezettségeknek, melyek a per czélját előfeltételezik. Egy állitott jog mindenekelőtt egy (vagy több) személyt tételez fel, a kivel (vagy a kikkel) szemben az formáltatik, s mert az állam egyedül az, a ki e felett dönthet, természetes, hogy minden polgárát kötelezi arra, hogy egy ily állitott jog felett nyilatkozzék s igy vagy elismervén azt, érvényesithetésének utat nyisson, vagy a mennyiben annak létét tagadná, az imént emlitett viszonyba belépjen, melynek más két subjectuma természetesen az annak megállapitását czélzó felperes s az állam functionariusa: a bíróság lesz. A viszony czélja a kérdéses jog léte vagy nem létének eldöntése lévén, a per alanyai részéről bizonyos tevékenységet tételez fel; erre vonatkozó kölcsönös kötelezettségek és jogok képezendik ennek megfelelőleg annak tartalmát.

E viszony közjogi alapon áll, mert annak czélja az állam egy functiójának teljesithetése, a melynek mikéntjét körüliró szabályok szintén közjogi természetüek s magába a viszonyba, az ennek megalapitását czélzó felperes állitólagos jogának tisztázása végett, alperes általános állampolg. kötelezettsége, a bíróság államhatósági állása folytán lép be. Ezek volnának egész általánosságban a mi tételeink, melyek ha talán a valóságnak megfelelők, ugy az eredményt egyedül csak Plósznak köszönhetjük, kinek a per lényegét, czélját, természetét oly kristály-tiszta alakban feltáró fejtegetései hervadhatlan babérokat biztositottak maguknak a peres eljárási jog irodalmának történetében.

Ismerkedjünk meg ezek után az ő, a subjectiv jog fogalmára vonatkozó s művének legáltalánosabb érdekkel biró részét képező elméletével.

Dr. Kiss Mór,
nagyszebeni jogtanár.

43 Megjegyezzük, hogy a jogorvoslati eljárásban felmerülő minden jelenséget a kifejtett elvekkel összhangba lehet hozni.

44 Ez eredmény többé-kevésbbé a régi doctrinákban benne lappang, de a sok mesterséges jogi constructio által egészen elfödve, világosabb utalást tesz azonban arra Wach.

Hogy mint állunk ama tétellel a római jog tekintetében, e felett e helyen persze itéletet nem mondhatunk.

Tóth Lőrincz emlékbeszéde Zlinszky Imre felett a magyar akadémiában.

A bevezetésben kiemelte a szónok a csöndben működő biró s közhasznu iró érdemét, ki bár nem oly népszerü, nem hat ugy a képzeletre, s nem ragad lelkesedésre, mint hős a harczmezőn, politikai szónok a rostrumon, s nagy költő az Olympiákon: nem kevésbbé érdemel méltánylatot s tiszteletet.

Áttérve azután Zlinszky egyéniségére, két minőségben rajzolja annak hatását s működését, mint jogtudományi iróét s mint biróét, a hazai judicatura egyik nagy értelmü s nagy szorgalmu tagjáét, s e két minőségét, hasznos működésének e két, egyébiránt egymást kiegészitő s elősegitő

oldalát követve, megragadja egyszersmind az alkalmat, hogy az akadémia hatását a magyar jogtudomány fejlesztésére s a jogtudománynak előbbi primitiv állapotát hazánkban élénk szinekkel ecsetelje, s felhasználja ez alkalmat arra is, hogy a magyar biró mostoha s épen nem irigylésre méltó helyzetére mutasson.

Zlinszky Imre 1834-dik évi november 4-ikén született pestmegyei előkelő családtól, melynek tagjai többnyire megyei hivatalokat viseltek. Atyja *János,* Pest-Pilis és Solt egyesült megyék középponti főszolgabirája volt, ki tehetséges fiát gondos nevelésben részesité, de korán árván hagyá. Iskoláit Pesten a piaristáknál, majd jogi tanulmányait az egyetemen végezte. A piaristák keze alatt mindig első eminens volt, s már gyenge gyermekéveiben kitünt szellemi tehetségeinek kora érettsége, különösen élénk felfogása s figyelő képessége által, s már akkor nagy hajlamot mutatott az irásra, még akkor csak saját s kis pajtásai mulatságára firkálva apró beszélyeket, sőt szindarabokat is. Már 14 éves korában elvesztette édesanyját, azután négy évvel pedig 1853-ban gondos és szigoru édesatyját, ki reá csak igen mérsékelt vagyont hagyott, melynek csakhamar végére járt az életvidor, szenvedélyes, mulatni szerető ifjoncz. Igy került kora árvaságban, vezető kezeket nélkülözve, még félig gyermek, az élet és szükség iskolájába, hol hivatalos munkával kellett keresni kenyerét. Száraz, nehéz munkával töltve ifju korát, mely élénk vérmérsékletével s társaság után vágyó kedélyével ellentétben állott, szeretett menekülni a poros acták közül zajos mulatságok közé, melyek során kártya és poharazás sem hiányzott; azonban hivatalos kötelességeit soha el nem hanyagolá, s a mit időnkint elmulasztott, gyors felfogás és munka altal könnyen pótolta. Czegléden lévén alkalmazva, már 1858. nov. 20-án, alig érve el nagykoruságát, ébredő szive hajlamát követve s oltárhoz vezette az ottani alapitványi urodalom tiszttartójának kedves leányát, Ferenchich Eleonorát, kivel a legboldogabb családi életet élte volna, mint szerető férj és szép gyermekek atyja, ha a könyörtelen halálkéz hét közül ötöt el nem ragad, s ha későbbi életét szerencsétlen veszteségek folytán anyagi gondok fellegei nem sötétitik.

Jogász apának, kitünően eszes és erélyes birónak fia, atyja példájára, némi ingadozás után, mely az orvosi pálya felé vonzá, megtalálta hivatását; ő is a jogászi pályát választá, mely egykor a kiváltságos rendből származott ifjaknak, kezdve a vármegyén, s végezve olykor a canczellári, országbirói s királyi személynöki széken, tehetség és kedvező szerencse mellett, magasb rangra s kitüntetésekre nyitott kilátást. Azonban akkor, midőn az ifju Zlinszky Imre jogi tanulmányait 18 éves korában bevégezte, s egyszersmind édesatyját a szigoru vezetőt elvesztette, a magyar nemzeti intézmények, szokások s törvények iránt kegyeletet s kiméletet nem ismerő Bach-rendszer nehezkedett az ősi jogaiból erőszakosan kivetkeztetett és procrustesi ágyra feszitett Magyarországra, s a szegény, de nagyra törő ifju, a parancsoló viszonyoknak hódolva, hivatalnoki pályára lépett. Egy ideig az akkori helytartó tanácsnál is szolgált, de csakhamar a birói pályát kereste, azon indult s haladt is korának s tehetségeinek megfelelő polczig, midőn tovább haladását a kérlelhetetlen halál félbeszakitotta. Jászberényben kezdve birósági gyakorlatát, honnét a czeglédi járásbirósághoz neveztetett tollvivővé, később ugyanott lett szolgabiró s nem sokára főszolgabiró.

Már ekkor oly gyors és ügyes tollal birt, hogy egy az inség ügyében Czegléden tartott megyei bizottmányi ülésen hosszura nyult tanácskozások után azalatt, mig a többiek egyet sétáltak, oly kimeritőleg és szabatosan megirta az ivekre menő jegyzőkönyvet, hogy azon egy szót sem kellett változtatni. 1867-ben a kecskeméti törvényszékhez biróvá választatott; 1869-ben pedig az ujonnan felállitott alkotmányos Curia semmitőszéki osztályához neveztetett segédelőadóvá, hol az emlékbeszéd irója is tanuja volt előadói ügyességének s gyors és értelmes munkájának. 1871-ben lett a kir. tábla pótbirájává, 1875. augusztus havában pedig ugyanott rendes biróvá.

A fővárosba tévén át lakását, az irodalom központi tűzhelyéhez, a tudományos érintkezések vonzó és lelkesitő körébe, ettől fogva kezdődik jogirodalmi munkássága. Különösen a „*Jogtudományi Közlöny*“ volt czikkeinek raktára, a méhköpü, hová azt, a mit hegyen-völgyön gyüjtött, behordta, s ezenkivül gyakorlati kézikönyveket s commentárokat adott ki, melyek a közfigyelmet nevére vonták.

Az emlékbeszédtartó áttért azután a jogtudomány fontosságára, az akadémia ez iránybani hatására, az okokra, melyek miatt az akadémiából, annak első tervezői által kizárt törvénytudomány abba mégis felvétetett s külön osztályt nyert; rajzolta a törvénytudomány alantas állását hazánkban, melyet emelni, fejleszteni, a valódi jogtudomány magasb fokára emelni s főleg magyarositani kellett, miután az előbb a közoktatást vezető jezsuita rendnek a nemzeti nyelv tekintetében üdvtelen hatásu rendszere folytán csaknem kizárólag latin nyelven müveltetett. Élénken festi az elkorcsult nemzet részvételenségét, az első uttörők nehéz küzdelmeit.

Az ujabb rendszer szerint az akadémia második osztályába olvasztott törvénytudományi osztály lankadó munkásságának uj életet és mozgalmat adott a Strokay dij megalapitása. Lefolyt hat pályázat közül kettőben Zlinszky Imre volt a diadalmas versenyző, s egy harmadikban is kitüntető dicséretet nyert. Az ő pályaműve a „*Bizonyitás elmélete*“ lett a nyertes 1874-ben két pályamű közt; ugyancsak ő nyerte meg a jutalmat négy kitünő pályamű között az öröködési jog azon fontos kérdésének fejtegetésével, mely a magyar jogászvilágot két táborba osztotta, t. i. hogy fen kelljen-e tartani, tekintettel hazánk sajátságos viszonyaira, az öröklött és szerzett vagyon közti különbséget az öröködésben, s ha igen, minő alakban? Végre a „*Jogorvoslatok rendszerével*“, ha dijat nem is, de méltó dicséretet aratott. S ott találjuk 1876 jun. 6-ika óta Zlinszky Imrét az akadémia második osztályában. Megjelent gyakorlati becsü kézikönyvei és szaklapi bőséges adalékaihoz járulván a jutalmazott pályamű, a magyar akadémia méltónak találta a termékeny és szorgalmatos s egyszersmind nagy tehetségü s éles eszü irót kebelébe felvenni. Nem szenved kétséget, hogy Zlinszky Imre elméjének ritka termékenysége, fáradhatlan szorgalma, szaktudománya művelésére szánt önfeláldozó tevékenysége folytán, az akadémia segélye s ösztönzése nélkül is felkoszoruzta volna önmagát, mint sok mások e téren, kik az akadémia szükebb keretében akkorig kitünő érdemeik mellett sem foglalhattak helyet: azonban tagadhatlan mégis, hogy az akadémia jutalom-hirdetése s később a diadalmas pályafutót jutalmazó azon kitüntetése, hogy őt tagjává választotta, lelkesitő ingerül szolgált még nagyobbszerü munkásság kifejtésére, a mi be is következett.

Átmegy ezután az emlékbeszéd Zlinszky Imre egyes kézikönyveinek s pályamnnkáinak rövid jelllemzésére s birálatára, sorba véve a birósági végrehajtók kézikönyvét (1872); a telekkönyvi rendtartást (1873), s második kiadásban (1877); kézikönyvét a kir. közjegyzők számára (1875); a Bizonyitás elméletét (1875), a magyar örökösödési jogról szóló könyvét (1877); a magyar váltó- s kereskedelmi eljárást (1877), a kisebb polgári peres ügyekben való eljárás rendszerét (1878); a jogorvoslatok rendszerét (1879); s a magyar magánjogot mai érvényében (1879—80.). Az emlékbeszéd kiemeli Zlinszky Imre működésének nagy gyakorlati érdemét, s némely műveinek, különösen az akadémiai kitüntetést nyert műveknek magasabb tudományos becsét is; de nem hagyja megrovatlanul az elhamarkodást, a correctség hiányát kézikönyveiben.

Bírálata épen nem egyoldalu, sőt igyekszik igazságot szolgáltatni minden oldalra. A kézikönyvek bírálatában majdnem mindenütt egy értelemben van az e lapokban időnként megjelent bírálatokkal. Pártállás elfoglalásától a vitás kérdésekben s polemiától tartózkodik, melynek ünnepi emlékbeszédekben nincs helye.

Kiemeli azután a czikkek tömérdek halmazát, melylyel ellátta a jogtudományi szaklapot, melynek főmunkatársa s egy ideig szerkesztője is volt; czikkeit, melyek részint magasb tud. értékkel, de kivétel nélkül több-kevesebb gyakorlati becscsel birnak. Nem volt törvénykezési mozzanat, vitás kérdés a codificatióban, az igazságügyi miniszteriumban, az enquetekben, az országgyülési jogügyi bizottmányban, s a bíróságok elvi jelentőségü itéletei körül, melyekhez értelmesen, tapintatosan, tud. készülettel s mindenkor illedelmesen és szerényen, bár öntudatosan s függetlenül nem szólott volna. A jogtudomány és a törvénykezés minden ágára kiterjedt figyelme; birálta a törvényjavaslatokat s a meghozott törvényeket, a megjelent jogtud. munkákat, fejtegette a nem eléggé világos törvények értelmét, a napirenden levő érdekes jogi kérdéseket, döntvényeket és itéleteket; ügyekezett megelőzni a tévedéseket s kijelölni a megtörtént hibákat s azok orvoslására hatni; ismertette a külföldi törvényhozások műveleteit a hasonlító jogtudomány világánál, s a jogászgyülések tárgyalásait. Meleg részvéttel csatlakozott minden vállalathoz, mely a magyar jogtudomány előbbrevitelét tüzte lobogójára; buzgón részt vett különösen a jogászgyülések munkálataiban, mint véleményező, előadó s vitatkozó, s az 1873-ban jog- s államtudományi műszótár szerkesztésére összeállott társaság munkálataiban, a dologi jog körében gyüjtve műszavakat.

Hivatalos birói pályája az iróéval szorosan összeolvadt, s amaz folytonosan táplálva emezt, gazdag anyagot nyujtott rendelkezésére, ez pedig koszoruival diszitette amazt.

Atmenvén az emlékbeszéd irója Zlinszky Imre irói törekvésének jellemzésére s fő-vezérszempontjaira, két tulajdont emel ki különösen, egyik a szabadelvü haladás, mely minden művében nyilatkozik, mert barátja s minden alkalommal hirdető apostola a szóbeliség rendszerének a törvénykezésben, a szabad bizonyitásnak, a birói függetlenségnek, a vádrendszernek s az esküdtszéki intézménynek bűnügyekben, a halálbüntetés eltörlésének, az ügyvédség s a közjegyzőség oly szervezésének, mely ezen intézmények magas és nemes hivatásának legjobban megfelel. Másik érdeme az emlékbeszéd irója előtt, hogy sohasem szünt meg specifikus magyar lenni a cosmopolita áramlatokkal szemközt; a mi felett egyébiránt polemiába bocsátkozni Zlinszky Imre sirja felett nem akar. Az összehasonlitó jogtudományt előszeretettel müvelte; munkássága kiterjedt a jogtudomány majd minden ágára, aránylag azonban keveset foglalkozott a büntetőjoggal, s legtöbbet a telekkönyvi intézménynyel, melyre nézve, közelismerés szerint, kitünő specialista volt. Sok keserü órát okozott neki irói pályáján a gyakran tuléles s kiméletlen birálat, mely ellen nem igen védte magát, s ha védte, ez mindig szerény és nyugodt hangon történt.

Ezután átmegy az emlékbeszéd Zlinszky Imrének mint birónak méltatására. Ezen résznek ismertetését azonban legközelebbi lapunk számára tartjuk fen; valamint azon felszólalást is, melyet az emlékbeszédtartó akad. tag s egyszersmind biró, ki ezen hivatal mai nehézségeit, a fenálló rendszer kártékonyságát, gyakorlati tapasztalásból ismeri, ezen rendszer ellen intézett.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A fenyegetés, mint a bűncselekmény alkotó eleme, tekintettel a zsarolásra és a polgároknak választási joga ellen elkövetett bűntettek- és vétségekre.

A magyar büntetőtörvénykönyvben a fenyegetés több helyen előfordul.

A 77. §-ban mint a beszámitást kizáró ok van felemlitve. Nevezetesen arra nézve, hogy valamely cselekvény beszámitható ne legyen, szükséges, hogy a cselekvő alany oly fenyegetés által kényszerittetett cselekedni, a mely fenyegetés *saját* vagy valamelyik *hozzátartozójának* életét vagy testi épségét *közvetlenül* veszélyeztette, a mennyiben a veszély másképen elháritható nem volt.

A 79. §. szerint a jogos védelem az, mely akár a megtámadottnak, akár másnak személye vagy vagyona ellen intézett, vagy azt fenyegető jogtalan és *közvetlen* megtámadás elháritására szükséges.

Feltünő, hogy a 77. §. szerint X. beszámitás alá esik, ha levágja kezét A-nak, ki őt pisztoly-rászegezéssel arra kényszerité, hogy megölje B-t, a ki A-nak hozzátartozója; mig ugyanazért X. nem esik beszámitás alá a 79. §. alapján.

A fenyegetés tehát szükebb körben, csakis az egyén vagy hozzátartozója személyére irányitva mentő ok, mig a jogos védelem bárkinek személye vagy vagyona ellen intézett fenyegető jogtalan megtámadás esetén fenforog.

A fenyegetésnek azonban mindkét esetben közvetlennek és az elsőben tisztán a személy ellen, nem pedig esetleg vagyon ellen intézettnek kell lenni.

A 163. §. szerint a hatóságok, országgyülési tagok és hatósági közegek elleni erőszaknál a fenyegetés is képezheti a bűncselekmény alkotó elemét.

Ezen fenyegetésnek *veszélyesnek* kell lenni.

A 167. §. szerint pedig veszélyes fenyegetésnek tekintendő valamely bűntett vagy vétség elkövetésével való olyan fenyegetés, mely a fenforgó körülményeknél fogva alkalmas arra, hogy a fenyegetett személyben a veszély *közvetlen* bekövetkezése iránt *alapos* félelmet gerjeszszen.

A szemérem elleni bűntettek és vétségeknél szintén szerepel a fenyegetés.

A 234. §. szerint fenyegetés alatt ezen bűncselekményeknél oly fenyegetés értendő, mely alkalmas arra, hogy a fenyegetettben *saját* vagy *jelenlevő hozzátartozójának életét, testi* épségét veszélyeztető *sulyos sértés közvetlen bekövetkezése* iránt alapos félelmet gerjeszszen.

Ennélfogva, ha egy magánosan álló háznál esetleg egyedül levő 14 éven felüli nő ellen közösülés czéljából férfi által azon fenyegetés alkalmaztatik, hogy ellentállás esetén a megtámadó a házat felgyujtja és ennek közvetlen bekövetkezésétől alaposan tartani lehet: coitus esetén erőszakos nemi közösülés megállapitható nem lenne.

A 347. §. szerint *rablásnál* fenyegetés alatt oly cselekmény közvetlen elkövetésével való fenyegetés értetik, mely által a fenyegetettnek vagy hozzátartozójának vagy valamely jelenlevőnek élete, testi épsége vagy vagyona sulyos veszélynek tétetik ki.

A *zsarolásnál* (350. §.) szintén előfordul a fenyegetés.

Kérdés azonban, hogy miután a 347. §-ban meghatározott fenyegetés kifejezetten, quasi határozottan a rablásra van vonatkoztatva: milyen fenyegetés kivántatik a zsarolás vétségéhez?

A rablás bűntetténél azt láttuk, hogy a bűntett nem csupán a fenyegetettnek és hozzátartozóinak, hanem bárki más jelenlevő idegennek fenyegetése által is létesül.

Áll-e ez a zsarolás vétségénél?

Azt vélem, hogy a 347. §-ban determinált fenyegetés a zsarolás vétségénél egészben véve nem alkalmazható.

Mert ha alkalmazható lenne, nem utalta volna azt a törvény egyenesen a rablás bűntettére; és hivatkoznék arra a zsarolás vétségénél is.

Nem létesül tehát zsarolás, ha a fenyegetés nem a szenvedő alany ellen, hanem egy más jelenlevő, nem hozzá tartozó ellen intéztetik.

Sőt vita tárgyát képezheti még az is: létesül-e fenyegetés, ha az nem a cselekvésre, eltürésre vagy elhagyásra felhivott szenvedő alany, hanem hozzátartozója ellen intéztetik?

A 350. §. ugyanis azt mondja: a ki azon czélból, hogy magának vagy másnak jogtalanul vagyoni hasznot szerezzen, *valakit* erőszakkal vagy *fenyegetéssel* valaminek cselekvésére, eltürésére, vagy elhagyására *kényszerit:* a mennyiben cselekvénye sulyosabban büntetendő cselekményt nem képez — a zsarolás vétségét követi el, és 3 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

Itt az a valaki kényszerithető, akár közvetlenül ellene, akár hozzátartozója ellen intéztetik a fenyegetés, *ha azért mindkét esetben ő van felhiva* a cselekvésre, türésre vagy abbanhagyásra.

Ez ellen felhozható, hogy miután a törvény azt mondja: *valakit fenyegetéssel kényszerit* — világos, hogy a fenyegetés csakis akkor létesül, ha az, t. i. a fenyegetés *egyenesen* a cselekvésre, türésre, elhagyásra *felhivott ellen intéztetett.*

Részemről az előbbi felfogáshoz járulok, mely az igazságnak jobban megfelel.

A 178. §. szerint vétség miatt büntettetnek azok, kik valamely *választót* erőszak vagy *fenyegetés* által választási jogának szabad gyakorlatában megakadályoznak.

A törvény itt nem utal a fenyegetés fentebbi meghatározásainak egyikére sem.

Kérdés: milyen legyen itt a fenyegetés?

A példa világosit.

X. földbirtokos azzal fenyegeti bérlőjét, hogy ha meggyőződését meg nem tagadja és Y-ra nem szavaz, a bérösszeget felebb fogja emelni, vagy a reá nézve eddig jutányos bérletből kimozditandja.

Nincs az a laikus, a ki ezt fenyegetésnek nem tartja. És tulajdonképen az is. Törvény szerint pedig nem az, vagy legalább is kétséges, mert:

1. a földbirtokosnak joga van a bérletet felmondani és a bérleti összeget felebb emelni; a birtokos tehát *iogát gyakorolja.* (79. §.)

2. A fenyegetésnek közvetlennek kell lenni (77. 79. §§.). És itt a fenyegetés nem közvetlen, mert jövőre szól.

3. A fenyegetésnek veszélyesnek kell lenni (163. §.). Az idő ezután bebizonyitja, hogy a haszonbérlőt épen az tette szerencsétlenné, mert a haszonbérletet folytatta.

4. A veszélyes fenyegetés alatt valamely *bűntett vagy vetség elkövetésével való* és alapos félelmet gerjesztő *fenyegetés értendő* (167. §.). Hiszen a földtulajdonos ilyennel nem fenyegetett; bár másrészről nincs kizárva, sőt talán be is bizonyitható, hogy a félelem alapos lehetett.

Látni való ezek szerint, hogy jó lett volna a fenyegetés mivoltát ugy a zsarolásnál mint különösen a választási visszaéléseknél megállapitani, mivel a példaként idézett esetben a biró csakugyan nem hozhat marasztaló itéletet, ha csak a fenyegetést laice nem fogja fel; de másrészről vitatni lehet, vajon esetleg nem zsarolás (350. §.) forog-e fen?

A bíróságot ennélfogva a szükség fogja kényszeriteni arra, hogy a zsarolásnál mint választási visszaéléseknél megállapitsa a fenyegetés fogalmát.

E tekintetben talán a Curia lenne hivatva teljes-ülésben hozni meg azt az elvi jelentőségü határozatot, hogy annak alapján az összes birróságok ugyanazon irányszabály alapján járhatnának el.

Az e tekintetbeni megállapodásnál mindenekelőtt figyelembe vendők a B. T. K.-nek a fenyegetést meghatározó intézkedései, azután pedig a bűncselekmény természete, ereje. A zsarolásra nézve a kir. Curiának van egy érdekes itélete, mely a „*Büntető Jog Tára*“ II. kötetének 28. lapján közöltetik.

Ezen itélet szerint a legfőbb itélőszék zsarolás vétségének kisérletében mondta ki vétkesnek vádlottat azért, mert a polgári peres utat mellőzendő, adósát azzal fenyegette, hogy ha 13 frt 50 kr. tartozását le nem fizeti, nemcsak beperli, hanem az ujságban is kitéteti, hogy lássa a közönség, milyen hivatalnokok vannak Budapesten. Vádlott ezen fenyegetés után inditotta meg a polgári pert, melyben pervesztes lett.

Minthogy azonban ezen egy itélet kellő tájékozást nem nyujt, kisértsük meg a zsarolási, valamint a választásnáli fenyegetést meghatározni.

A fenyegetést a 351. és 378. §§. kiegészitéseül ilyenformán lehetne meghatározni:

A fenyegetésnek a 351. §-nál jogtalannak és közvetlennek kell lenni és alapos félelmet kell gerjeszteni az iránt, hogy a fenyegetettnek vagy hozzátartozójának életét, testi épségét, vagyonát vagy jó hirnevét veszély érheti, és a melynek elháritása csakis a fenyegető követelésének azonnali teljesitése vagy arra nézve azonnal tett igéret mellett *látszik lehetőnek.*

A 178. §-ban emlitett fenyegetés, tekintettel a felhozott példára is, ilyformán lenne maghatározandó:

A fenyegetésnek alapos félelmet kell gerjeszteni az iránt, hogy a fenyegetettnek vagy hozzátartozójának életét, testi épségét, vagyonát, fentartására szolgáló életmódját, keresetét vagy jó hirnevét veszély érheti, a melynek elháritása csakis a fenyegető követelésének azonnali teljesitése vagy arra nézve azonnal tett igéret mellett látszik lehetőnek.

Csorba Károly,
kir. alügyész.

Különfélék.

A budapesti ügyvédi karban az ezidei kamara-választás körül kifejlődött élénk mozgalom megérlelte az «Ügyvédi Kör» eszméjét, mely már régóta tárgyaltatott a budapesti ügyvédek között. Kivánatos, hogy ezen egylet hozzájáruljon ahhoz, hogy az ügyvédek jobban tömörüljenek a kart érintő kérdésekben.

Temesvárott a fiatalabb jogászkörök kezdeményezése folytán a jogászság testületi szellemének emelése, sűrűbb társadalmi érintkezés és szakmabeli eszmecsere létesitése czéljából «Temesvári Jogászegylet» czim alatt egyesület keletkezett. A fiatal egylet, melynek alapszabályai a belügyminiszteriumnak f. é. márczius 21-én 13710. számu rendeletével a jóváhagyó záradékkal elláttattak, már is 101 temesvári és 10 vidéki, összesen 111 tagból áll s folytonos fejlődésben vagyon. Mult évi deczember 17-én megejtett alakuló közgyülésén megválasztott választmánya a következő: elnök: Bede Gyula, kir. ügyész; alelnök: Kostyál Antal, ügyvéd; ügyész: Láng István, ügyvéd; titkár: Dr. Róna Ignácz, ügyvédjelölt; könyvtárnok: Dr. Pavlovits Márk, joggyakornok; pénztárnok: Gerdanovits Sándor, törvényszéki jegyző. Választmányi tagok: Vozáry János, kir. aljárásbiró; Sulyok Árpád, ügyvéd; Dr. Telbisz Imre, kir. közjegyző; Dr. Niamessny Gyula, ügyvéd; Küchler Gyula tszéki jegyző; Hellner Armánd, kir. alügyész; Brettner József, ügyvéd s kamarai elnök; Várnay Ernő, ügyvéd.

Megjelent Tettey Nándornál *a csődtörvény, gyakorlati magyarázatokkal kisérve.* Jegyzetszélü kiadás.

E lapok főmunkatársa áttette lakását a Nádor-utcza 20. sz. a. házba.

Mai számunkhoz van mellékelve **Ráth Mórnak** az összes **törvénykezést** és **közigazgatást** felölelő **nagy könyvjegyzéke,** melyre a t. közönség különösen figyelmessé tétetik.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dardai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 21. SZ. Budapest, 1881. május 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat. Dr. Gruber Lajostól. — Szükséges-e törvényhozási intézkedés a takarékpénztári betevők jogainak megóvására? Hegedüs László keresk. és vtszéki birótól. — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Tóth Lőrincz emlékbeszéde Zlinszky Imre felett a magyar akadémiában. — Törvénykezési Szemle: Az osztrák legfőbb itélőszék gyakorlatából polgári peres ügyekben, tekintettel hazai joggyakorlatunkra. Zlinszky Imrétől. — A váltóelévülés kérdéséhez. Dr. Nagy Árpád ügyvédtől. — A minősitett anyagi bűnpártolás viszonya az orgazdasághoz. Bodor László kir. alügyésztől. Ugyanaz. Dr. Barna Ignácz keresk. akadémiai tanártól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló tvjavaslat.

III.

Parliamenti hagyományos s a politikai élet természetéből is következő szokás szerint a miniszter a ház asztalára letett törvényjavaslatát indokolni tartozik. Az indokolásból megtudjuk rendesen, mily czélokat követ a kormány, mily eszközök segélyével véli azt elérhetni s mily politikai szempontok vezérlik őt abban, hogy p. o. valamely kérdésben, melyre nézve még controversia folyik, s mely tekintetében az elmélet mindaddig még megállapodásra nem birt jutni: épen az általa elfoglalt álláspontot tartja az ország szükségleteinek kielégitésére megfelelőbbnek.

Az előttünk fekvő törvényjavaslat indokolásából épen az hiányzik, a mi megérthetővé tenné az olvasóra nézve azt, hogy oly sajátságos összeállitással biró forum, mint a minőnek a létesittetni szándékolt pénzügyi közigazgatási «bíróság» (?) contempláltatik, minő őszintén bevallott eszmének megtestesitését óhajtja tulajdonképen nyujtani. Mióta a közigazgatási biráskodás kérdésének discussiója a parliamenti vitatkozások napirendjére került, sok alkalommal hallhattuk, minő nézetekkel bir a miniszterelnök ur e kérdés irányában.

Nem felejtettük el a miniszterelnök urnak a képviselőház 1878. junius 24-én tartott ülésében nyilvánitott azon felette jellemző nézetét, hogy nem lehet a közigazgatási bíróságot a miniszterium fölé, nem is mellé, hanem *a miniszterium kebelébe kell azt helyezni.*

Ezen nézetéhez hű maradt a miniszterelnök ur, mert még évekkel ezután is a képviselőház igazságügyi bizottságának 1880. április 30-diki ülésében oda nyilatkozik, hogy azt semmi esetre sem tartaná helyesnek, ha oly intézkedés fogadtatnék el, mely a közigazgatás és biráskodás közti egyensulyt megzavarná s azt *ennek alárendelné.* Sőt ugyanezen bizottságnak 1880. május 5-diki ülésében még határozottan oda nyilatkozott a miniszterelnök ur, hogy az administratio mint intézmény *tekintélyében csorbittatnék*, ha bíróság helyeztetnék fölébe mint felebbezési forum.

Ilyen előzmények után természetesnek fogjuk találni, ha a miniszterelnök ur 1880. május 12-iki nyilatkozatában azon nézetét nyilvánitja, hogy a közigazgatási biráskodásnak nem szabad oly határokon tulmennie, melyek mellett az *eljárás sikeres volta* egyfelől, a közigazgatás *vezetőinek felelőssége* másfelől *illusoriussá tétetnék.* Most még csak azzal tartozunk t. olvasóinknak, hogy becses figyelmüket felhivjük a közigazgatás érdekében 1880. november 21-dikére egybehivott enquête elé terjesztett kérdőpontok 5-dikének *c*) pontjára, melyben a közigazgatási bíróság intézményére vonatkozólag azon kérdés tétetett, vajon nem volna-e indokolt az eddig ismert rendszerek mellőzésével, azonban figyelemmel a mivelt európai államokban e részben létező törvényekre és tapasztalatokra, különleges hazai közigazgatási viszonyainkhoz mérve, *uj rendszert* állapitani meg, mely ugy a jogbiztonságot a közigazgatás terén, valamint a *közigazgatás érdekeit kielégitené?*

Ezek megmutatták, miként beszélt *a miniszterelnök* ur, és ezeknek teljesen megfelelőleg cselekedett is a — — *pénzügyminiszter* ur előttünk fekvő törvényjavaslatában.

A pénzügyminiszter ur ezen intézmény tekintetében vallott nézetét eddigelé parliamenti uton nem közölte még az országgal.

Az a meggyőződésünk, hogy ha a miniszterelnök ur nem szerkesztője ezen törvényjavaslatnak, akkor kétségtelenül annak *szellemi* szerzője.

Mert a ki a szóban levő törvényjavaslatot csak futólagos átolvasásra is méltatja, azonnal azon erős impressiót nyeri, hogy azon pénzügyi közigazgatási bíróság, mely hivatalos működésre lenne hivatva, azon esetben, ha az előttünk fekvő törvényjavaslat csakugyan törvényerőre emelkedhetnék valamikor (bocsássák meg e lapok igen t. olvasói ezen rendkivül merész feltevésemet), azon bíróság csakugyan nem léteznék a miniszterium fölött, de nem is mellette, hanem az határozottan a *miniszterium kebelébe helyeztetnék.*

Azon bíróság soha sem zavarná meg a közigazgatás és a biráskodás közti egyensulyt s nem is lenne képes azt emez alá rendelni.

Azon bíróság által az administratio mint intézmény tekintélyében szintén nem csorbittathatnék sohasem.

Azon bíróság által az eljárás *sikeres volta* nem tétetnék illusoriussá, mert a bíróság a rendes administrativ eljárást nem akadályozná közigazgatási intézkedések megsemmisitésével vagy megváltoztatásával.

Az ugyan kétséget nem szenved, hogy azon bíróság nem lehetne soha sem hivatva arra, hogy a jogbiztonságot a közigazgatás terén kielégitse, hanem csupán a közigazgatás érdekeinek kielégitésére lenne rendeltetésszerüleg hivatva.

Az előttünk fekvő törvényjavaslatban tervezett bíróságnál az eddig ismert rendszerek teljesen mellőzve lettek, és a nélkül hogy figyelemmel lettek volna a mivelt európai államokban az e részben létező törvényekre és tapasztalatokra, egy egészen uj rendszert állapitottak meg, melyről feltételezem, hogy annak genialis felállitója bona fide ugy van meggyőződve, hogy az különleges hazai közigazgatási viszonyainkhoz mért, tényleg azonban nem egyéb, mint a rég eltemetett absolutistikobureaukratiai rendszer palástolt alakzata.

Dr. Gruber Lajos.

Szükséges-e törvényhozási intézkedés a takarékpénztári betevők jogainak megóvására?

IV.

Ha e többféle irányu nézetek lényegét összegezzük, ebből valamennyinek alapindokát illetőleg azon biztos következtetést vonhatjuk le, hogy a szóban forgó nagyfontosságu nemzetgazdasági intézmény és az ehhez füződő köz- és magánhitelviszonyok consolidálásának érdeke mindenesetre követel valamely intézkedést a jövő bizonytalan esélyei ellenében, — a mi kérdésünk szempontjából azt is jelenti, hogy takarékpénztáraink általában jelen szervezetük mellett és bizonyos eshetőségekkel szemben megnyugvást vagy épen lehető biztonságot arra nézve, hogy fizetési kötelezettségeiknek a betevők irányában kellő időben és kellő mérvben eleget tenni képesek, nem nyujtanak.

Bizonyosan feltünt e javaslatok szerzői előtt, a mint kell, hogy feltünjek mindnyájunk előtt, kik ezen kérdéssel foglalkozunk, azon visszás helyzet, mely abban nyilvánul, hogy mig a közélet minden egyéb terén általában mind a személyes, mind a realis hitelnyujtásnál minden hiteligénylő hitelképességének van bizonyos határa, melyen tul a hiteladás rendszerint koczkázottá válik: addig takarékpénztárainknál eme bizonyos határvonal sem maguk a takarékpénztárak, sem a betevő közönség által figyelemre sem méltattatik, ezen minden hitelviszonyt szabályozó főtekintet mintegy észre sem vétetik. A betevő közönség folyvást határozatlan összegig kölcsönöz a takarékpénztáraknak (mert hiszen a betét jogi természete általában ugyanaz, mi a kölcsön adott pénzé) a nélkül, hogy bizalmán kivül egyéb tényezővel számot vetne.

A mi e ferde helyzetet még feltünőbbé és veszélyessé teszi, azon körülmény: hogy takarékpénztáraink hitelképességének mérvét mégis nem saját alapvagyonuknak mennyisége, hanem az idegen vagyon — a betétek — tehát tartozási állapotának forgalma adja meg ott, hol a takarékpénztárak, különösen az escompte és reescompte üzleti terén más hitelintézetekkel állanak szemben; miből könnyen a legtágabb körü visszaélések fejlődhetnek, a mellett, hogy általános pénzválságok idejében ezen körülménynél fogva a betevők még sem lehetnek biztonságban az iránt, hogy a takarékpénztáraknak az ily időben szükséges pénzkészlet rendelkezésére állittatik, mert az illető pénzintézetek épen ily időkben bizonyosan óvatosak lesznek ha már csak a vagyonértékek csökkenésére való tekintetből is, és a fentebbi hitelmértéket jelentékenyen alábbszállitandják.

Igaz ugyan, hogy takarékpénztáraink eddigi összműködése nem igen adott okot bizalmatlanságra; az is bizonyos, hogy az 1873. év óta felmerült egyes — a betevőkre ugyan elég szomoru kimenetelü — bukási esetek többnyire egyesek oly bűnös vagy vétkes visszaéléseire vezethetők vissza, melyeknek elkerülése a legtökéletesebb rendszer mellett is alig lehetséges; bizonyos továbbá, hogy vannak takarékpénztáraink, melyek irányában a vezetés, kezelés példaszerüsége és virágzó vagyoni állásuk mellett a közbizalom rendithetlen alapon nyugvónak látszik, a mi e bizalmat csak általánositani képes:

mindez azonban nem szolgálhat okul arra, hogy akkor, midőn legnagyobb részben olyanok érdekeinek általános megóvásáról van szó, kik társadalmi helyzetüknél fogva az idevágó viszonyok mérlegelésére vagy csak felismerésére is képtelenek, akkor midőn kétségtelen tény, hogy a betétek tulnyomó nagy része, $^2/_3$, a kis betétekre esik: a fenálló szervezet üdvösnek és kivihetőnek elismert javitását magunktól elutasitsuk.

Ha elismerjük, hogy a törvényhozás feladata nemcsak a létező bajok orvoslásában, hanem a lehetők elháritásában is áll; ha lehetséges, — a mit pedig feltétlenül meg kell engednünk — hogy jöhetnek válságos idők, midőn takarékpénztáraink közül többen, vagy talán a legtöbben, különösen melyek az elhelyezéseknél kevésbbé szilárd üzleti elvek által vezéreltettek, nem lesznek azon helyzetben, hogy a tömeges követelésekkel szemben lépést tarthassanak; ha továbbá lehetséges, hogy igy vagy egyébként normalis időkben is egyes vezetők szerencsétlen vagy tulhajtott speculatiója, vagy még inkább vétkes gondatlansága avagy hűtlensége által a romlás szélére jussanak; ha beláttuk annak igazságát, hogy minden ok- és czélszerü intézkedés, melyet a betétek biztossága érdekében teszünk, nemcsak a betevőknek szolgál előnyére, hanem magának a takarékpénztárak nyiivános czéljának: a takarékossági hajlam terjesztésének és fokozásának, és igy s ez által valamint általában is maguk a takarékpénztárak anyagi és erkölcsi emelkedésének lesz hatályos rugója; ha végül még fontolóra veszszük a külföld hasonló intézményeinek eléggé nem méltányolható tanulságos intentióit, az ottani tényleges e részbeni állapotokat és még szakférfiaink egyhangu véleményét:

lehetetlen elzárkóznunk azon meggyőződés elől, hogy a betétek biztositása végett törvényhozásunk utján mielőbb intézkednünk kell.

Feladatunk ez irányban abban álljon, hogy a létező tényleges viszonyok lényeges alterálása nélkül ezen czélt *lehetőleg* megközelitsük. Absolut biztosságot, emberi intézményekről lévén szó, nem követelhetünk; be kell érnünk a lehetővel, a mi a bekövetkezhető válságokat ugyan el nem távolithatja, de legalább a betevőkre nézve hatásukban, következményeikben okvetlenül igen jelentékenyen mérsékelni, ellensulyozni leend képes.

V.

Az előadottak után ugyan aligha szükséges, hogy a takarékpénztári ügy törvényhozási rendezésének szükségessége felől már legelői kifejezett meggyőződésemet még bővebben is indokoljam, mindazonáltal ugy vélem, hogy azon alább következő, jobbára gyakorlati érdekü szempontok, melyek még eme szükségesség mellett részint közvetve, részint közvetlenül harczolnak, a fenforgó kérdést több oly irányban megvilágositandják, melyek alábbi tervezetemmel az eddigieknél szorosabb kapcsolatban állanak.

Kereskedelmi törvénykönyvünkben az általános részvénytársasági jog codificatiója mellett ott találjuk azon egyik legnevezetesebb kereskedelmi üzletág tüzetes szabályozását, mely napjainkban a részvénytársaságok üzletkörének, vállalatainak kizárólag tárgyát képezi: a kár-, az élet-, a viszontbiztositási ügyleteket.

Nem állithatni, hogy a részvénytársasági anyagi biztositékokat illetőleg ezen üzletág köztekintetekből általában más vagy szigorubb szempontok szerint volna mérlegelendő mint a takarékpénztári üzletág; mert hiszen mind a kettő a közhitet, a közbizalmat veszi igénybe czélja elérésére; mind a kettő bizonyos időben határozott fizetési kötelezettséget van hivatva teljesiteni a biztositottak vagy a betevők által teljesitett befizetések ellenértékeül, illetve visszatéritéseül, ugy hogy tágabb értelemben a biztositó intézet is nem egyéb mint takarékpénztár, melynél a gyümölcsözés azon esetleges haszonban áll, melyben a biztositott vagy kedvezményezett az által részesül, hogy az egész biztositási összeget a biztositás hatályosságának kezdetétől fogva esetleg bármikor felveheti; mig a tulélési biztositási ág, természeténél fogva, még közelebb áll a takarékpénztári üzlethez.

Van továbbá egy szintén nevezetes kereskedelmi üzletág, melylyel már csak részvénytársaságok és szövetkezetek foglalkoznak s foglalkozhatnak: a záloglevél kibocsátási üzlet.

* L. az előbbi közleményeket a 19. és 20. számokban.

A záloglevél kibocsátója kötelezi magát annak irányában, kinek birtokában a záloglevél van, hogy az ezen olvasható feltételek értelmében a kamatot s a záloglevélen kitett tőkeösszeget teljes mértékben bizonyos időben kifizetendi.

A záloglevél tehát a *hitelforgalomban* oly érték, mely készpénzt helyettesit, melybe készpénz van elhelyezve.

Ezen üzletág jogviszonyait nem ugyan a keresk. törvény, hanem *az 1876. évi 36. t. cz. „a záloglevelek biztositásáról"* kimeritően szabályozza.

Nem szándékom a takarékpénztári betétek s a záloglevelek közt fenforgó többféle különbséget fejtegetni, csak általánosságban azt kivánom megjegyezni: hogy mind a kettőnek jogi természete teljesen megegyezik abban, miszerint ugy a betevők mint a záloglevél-birtokosok hitelezőknek tekintendők a takarékpénztárak illetőleg a jelzálogintézetek irányában.

Van ezeken felül egy — nálunk — kevésbbé jelentékeny kereskedelmi üzletág, a közraktári jegykibocsátási ügylet, azaz a közraktári ügylet, melynek jogviszonyait keresk. törvényünkben, a közönség irányában nyujtandó anyagi biztositékokat illetőleg, tehát a közérdek szempontjából szintén kimeritőleg szabályozva találjuk, noha eddig még ily ügylettel foglalkozó vállalat nálunk nem is létesült.

A kereskedelmi törvény szerint minden biztositási vállalat köteles (a részvénytársasági alaptőkén vagy a szövetkezeti üzletrészeken felül) a biztositási ügyletek minden ágára, melylyel foglalkozni kiván, külön-külön, legalább 100.000 frtnyi tényleg befizetett *biztositási alapot* kimutatni, mely alap vagy alapok, valamint még a dijtartalék is csak bizonyos meghatározott elvek szerint helyezhetők el (kereskedelmi törvény 453—456. §§.).

A biztositottak biztositására szolgálnak tehát a biztositó részéről:

1-ször ennek összes vagyona, vagy a mennyiben nálunk a biztositási ügy kizárólag részvénytársaságok által kezeltetik: ennek alaptőkéje.

2-szor a külön biztositási alap vagy alapok.

3-szor a dijtartalék, mely rendszerint a kitüzött célból a legjelentékenyebb és a gyakorlat szerint legalább is az összes befizetett biztositási dijak egy harmadát foglalja magában.

A záloglevelek birtokosainak illetőleg a záloglevélbirtokosok összeségének biztositékául szolgálnak az 1876: 36. t. cz. értelmében:

1-ször a jelzálogintézeteknek jelzálogilag biztositott kölcsönkövetelései, melyek a törvényben meghatározott elvek szerint engedélyezhetők és melyeknek alapján záloglevéleket kibocsátanak.

2-szor a záloglevelek külön biztositására rendelt legalább 200.000 frtnyi, illetőleg a forgalomban levő záloglevelek összegének minden esetben egy huszadrészét képező alap.

3-szor a részvénytőke (szövetkezeteknél a lekötött üzletrészek vagy korlátlan felelősség mellett a szövetkezeti tagok összes vagyona és egyetemleges kötelezettsége, alapitványi tőkék, kölcsönös jótállási alapok) tartalék, törlesztési alap.

A 2-ik pont szerinti alap csak a törvényben előirt módokon helyezhető el.

Az 1. és 2. pont alatti vagyonrészekre végrehajtás nem intézhető s azokra vonatkozólag, a csőd folytán való értékesités eseteit kivéve, harmadik személyek jogokat egyáltalán nem szerezhetnek és azok csőd esetében külön tömeget képezve, ebből minden más követelés előtt a záloglevelek birtokosainak a jelzáloglevelekből származó követelései elégitendők ki.

Ezeken felül még számos oly intézkedés foglaltatik e törvényben, melyek a záloglevélbirtokosok jogainak megóvására hathatós szolgálatot tesznek, melyek azonban kevésbbé lényegesek.

Az elősorolt szorosan kötelező intézkedések sanctiója továbbá ugy a biztositási mint a jelzálogintézetek intézőinek azon személyes (erkölcsi) és anyagi felelősségében áll, melynél fogva ezek a törvényben egyenkint felsorolt mulasztásokért és tilos cselekményekért 1000 frtig terjedhető pénz, vagy 3 hónapig terjedhető fogságbüntetéssel sujtatnak azonkivül hogy az azokból származó kárért egyetemleges vagyoni felelősséggel is tartoznak.

A közraktárakban elhelyezett áruk helyettesitésére szolgáló közraktári jegy kibocsátására alakult vállalat (keresk. törv. 434., 435. §§-ai), mielőtt az üzletet megkezdhetné vagy a czég bejegyeztethetnék, köteles *legalább fél millió forint tényleg befizetett alaptőkét kimutatni,* mely a törvényben kijelölt ügyleteken kivül másra nem fordithatő.

Ha idézett nevezetes hiteltörvényeink elsorolt intézkedéseinek intentióját tekintetbe veszszük, sajátságos egy jelenségnek kell tartanunk, bogy ugyanazon alapgondolat, mely törvényhozásainkat a leirt közérdekü jogbiztositékok megalkotására vezette — még oly intézmény tekintetében is, mely a gyakorlatba még át sem ment —, a legalább is egészen hasonló tekintet alá eső takarékpénztári betétek javára egyáltalán nem érvényesült.

Ezen tény annyival feltünőbb, mert részvénytársasági jogviszonyaink nem hagyhatnak fen kétséget az iránt: hogy a részvénytársasági kötelezettségek materialis garantiája egyedül a részvénytőkében fekszik és a részvénytársasági igazgatóság s felügyelő bizottság solidaris erkölcsi és anyagi felelősségében csakis annyiban, a mennyiben azok törvényavagy alapszabályellenesen járnak el.

Emez összhangtalan, sok tekintetben ellentétes állapotnak okát abban találom, hogy a különben is még csak a közelmult időben létrejött idézett törvényes intézkedéseink concipiálásánál külföldi minták lebegtek szem előtt, melyeket hazai viszonyainkhoz és a gyakorlat ujabb igényeihez átidomitottan általában el is fogadtunk; miután azonban a külföldi takarékpénztárak már alapszervezetüknél fogva a kereskedelmi, az üzleti élet jogviszonyaink körén kivül esnek, minélfogva azoknak ott *hasonló szempontból* szabályozása szükséges nem is volt: a kérdés nálunk is figyelmen kivül hagyarott, noha — mint fent kifejtettem — nálunk az teljesen szabad kereskedelmi üzletág, mi a külföldön csak korlátolt jótékonysági intézmény.

Hegedüs László,
keresk. és váltótszéki biró.

Külföldi jogélet.

A franczia jogi oktatás 1879 decz. 27. décretvel *reformáltatott.* A közokt. tanács véleményéhez képest a tanulmányok *3 évi tartama* fentartatott, *12 negyedévi beiratással s 3 vizsgával.* A beiratások ideje fixiroztatott, *a tanfolyamok tényleges látogatásának biztositásáról a facultások maguk gondoskodnak.* Az első év végén az első baccalaureatusi vizsga, *(1. rész római jog és franczia jogtörténet, 2. rész polgári törvénykönyv és büntetőjog);* a második év végén a második baccalaureatusi, *(1. rész római jog, nemzetgazdaságtan; 2. rész p. tk. és perrendtartás);* a harmadik év végén e licentiatusi vizsga teendő le *(1. rész közigazgatási és kereskedelmi jog; 2. rész polg. tk. és nemzetközi magánjog).*

A disputatio és a licentiatusi irásbeli dolgozat el van ejtve.

A vizsga minden részében 3 szavazó examinator vesz részt; ki csak egy fekete (rossz), s egy fekete-vörös (középszerü), vagy három fekete-vörös golyót kap, már megbukott; ki azonban a vizsga egyik önálló részét sikerrel letette s a másikból megbukott, csak utóbbit köteles ismételni. A vizsgák letételének s ismétlésének ideje fixirozva van. A doctoratusi

*

vizsgák érintetlenül maradnak. *A hadkötelezettség teljesitése alatti idő be nem számittatik többé a tanulmányi időbe.*

A vizsgák, bizonyitványok és diplomák taksái összesen 740 frankra rugnak. (Első év: 2 vizsga à 60 fr., 2 bizonyitvány à 30 fr.; második s harmadik év: ugyanez és a diplomák à 100 fr. — 1881 jan. 8. décret.)

A segédtanári elővizsga áll két 7 órai *irásbeli* vizsgából, melyek tárgya *a franczia s a római magánjog*, (utóbbi dolgozat nyelve a *latin)* és $^3/_4$ *órai előadásból franczia magánjogi* feladott tárgy fölött 4 órai készülés után. A végleges vizsga *két szóbeli előadásból* és egy $1^1/_2$ *órai argumentatióból* áll egy 6 nappal előbb közölt *digesta-tétel fölött. (1880 decz. 27. décret.)*

A mezőgazdasági hitel érdekében érdékes törvényjavaslatot terjesztett a képviselőkamra elé *Mir* képviselő a *fundus instructus* és a függő termés *külön nyilvánkönyvi elzálogosithatásáról. A tulajdonos vagy bérlo birtokban marad, de az adós criminalis sanctio alatt felelős a zálog conserválásáért.*

Marcell Thévenin párisi tanár, a német irodalom alapos ismerője és ismertetője, egy általa forditott hires munkát támadott meg, *Sohm Rudolf* strassburgi tanár művét az ősgermán eljárásról a saliai törvény szerint. Sohm tudvalevően e törvénykezési eljárásnak, valamint az ügyletek kötésének formalismusát vitatja bizonyos etymologiai hypothesisek alapján (wadium, adhramire etc.). Thévenin a lex salicából czáfolja meg e feltevéseket. A supponált formalis actus szerinte nem létezett, a szerződés sem formalis, sem pusztán consensualis, hanem csak realis lehetett (Contributions â l'histoire du droit germanique. Paris 1880.).

Jules Favre hátragyott irataiból, melyeket özvegye rendez sajtó alá, megjelent az első kötet. (Conférences et mélanges Paris 1880.) Tartalmából kiemeljük szép tanulmányait az állam és egyházról, az angol alkotmányról, a svajczi népről, az egyéni szabadságról, Picard Ernőről és Ledru-Rollinről. Legérdekesebbek azonban előadásai *a gyengék jogáról,* a jótékonyságról, a solidaritásról, a törvény előtti egyenlőségről és a haladásban való hitről. Ezekben nyilvánul a nemes érzelmü, nagylelkü férfiunak legbensőbb élete és eszménye. Ezen magasztos eszmék sugalmazák azon *törvényjavaslatát,* melyet *a szegények gyámságáról* a senatus elé terjesztett volt.

Eredeti reformjavaslatot propagál *d'Abzac Pál* a vagyoni egyenlőség és igazságosság érdekében. A nők örökrészét a férfiakéval szemben megkettőztetni akarja, ugy hogy p. o. egy fivér s nővér öröklésénél előbbi $^1/_3$ utóbbi $^2/_3$ részt kapna stb. Igy kiegyenlittetnék a nő jelen hátránya a tőkeértékesités (vállalkozás stb.) tekintetében és szerző számitása szerint a vagyon egyenlő megoszlása eredményeztetnék idővel. *(La question sociale.* Paris 1881.)

G. Timmermans genti biró, commentárt és apologiát irt a *belga correctionnalisatióról* (1867 október 4. törvény), *melyet a bünvádi eljárás revisiójának bizottsága elejtett, a legnagyobb tekintélyek, Haus, Nypels, Pérmez, stb. véleménye alapján.* Szerző a *birósági szervezettel összefüggő gyakorlati előnyöket tartja szem előtt;* correctionnalisatio nélkül — a bűntettnek a *vádtanács* által előzetesen vétséggé változtathatása nélkül — *az eskiidtszékek* (cours d'assises) tulterheltetnének, mig a vétségek felett itélő rendes birák (tribunal correctionnel) alig volnának elfoglalva. De még a vetségnek kihágássá való előzetes *„contraventionalisatiója"* (*Laurent* kifejezése) is üdvös, mert csekély ügyeket a *rendőri hatóság* olcsóbb, gyorsabb és egyszerübb eljárásába terel a bíróságtól.

A tapasztalt visszaélésekre tekintettel azonban ő is kettős cautelát javasol. Az egyik az, hogy *vádlott a correctionnalisatio előnyéről lemondhasson és igy p. o. politikai bűntett esetén a jurytől akarata ellenére el ne vonathassék.* A másik az, hogy *a biróság az érdemleges tárgyalás minden stadiumában itélethozatal előtt* az esetre, ha a vádkamra előzetes határozatában a correctionnalisatio alapját képezett enyhitő körülmények helyt nem állnak (p. o. a főtárgyaláson megczáfoltatnak, ujból felmerült sulyositó körülmények által ellensulyoztatnak, stb.), *magát illetéktelennek nyilvánithassa és az ügyet visszaterelhesse a bűntettek biróságához* (cours d'assises).

Dr. Dell'Adami Rezső.

Tóth Lőrincz emlékbeszéde Zlinszky Imre felett a magyar akadémiában.*

Zlinszky biró volt s alsóbb fokokról, hol magának bő gyakorlatot s tapasztalásokat szerzett, a kir. tábla tanácsába emelkedett. Egyike volt ott a tekintélyeknek, főleg telekkönyvi, örökösödési, hagyatéki ügyekben s zálogperekben. Munkássága itt is elsőrendü vala, s ha az előadmányok számára nézve némely társai tulhaladták is, tekintve a neki kiosztatni s általa előadatni szokott ügyek fontosságát, a legjobb munkaerők közé kell őt számitanunk. 1871-ben, midőn a táblánál előadó biró lett, 374, — 1872-ben, ugyanakkor midőn már a *„Jogtudományi Közlöny"*-ben kifejtett munkásságán kivül kézikönyvet is adott a végrehajtók számára, 437, — 1873-ban, telekkönyvi munkája kiadásának évében, 439, — 1874-ben akad. nagy pályaműve megirásának esztendejében, 516, — 1875-ben, mikor a közjegyzők számára irt kézikönyvét elkészitette, 528, — 1876-ban, melyben örökösödési jogának megteremtésére forditotta szellemi erejének legnagyobb részét, e mellett mégis 534, — s igy tovább 1877-ben 514, — 1878-ban, midőn a jogorvoslatok rendszerét kidolgozta, s e becses munka mellett még egy pár kézikönyvet is gyártott, 515, — 1879-ben, a *Magyar Magánjog* kiadásának megkezdése mellett s már betegen még mindig 415, s halála évének kezdetén, mig t. i. reszkető ujjai a tollat elbirták, azon kivül, hogy a *Magyar Magánjog*-ot óriási megerőltetéssel, s mondhatni öngyilkos kézzel befejezte, még 81 ügyet adott elő. S az ügyek ezen nagy számában azok öt hatodrésze érdemleges, és nagyobb munkát, terhesebb fáradságot, gondosabb s mélyrehatóbb vizsgálatot követelő előadás, s csak egy hatoda volt ülésen kivüli elintézés.

És e mellett örömmel irta a czikkeket, szerkesztett lapot és Döntvénytárt, előadója volt a jogtudományi államvizsgálati s az ügyvédvizsgáló bizottságnak, részt vett ez utóbbiak üléseiben s a jogászgyülés állandó bizottságában.

Gyors felfogását, mély belátását, értelmes világos előadását egyhangulag elismerték és dicsérték elnökei s biró társai. De utóbbi időkben már egyszer-másszor erőt vett rajta elszóródás, és pontatlanság hivatalos teendőinek vitelében; hibákat követett el a leirásban, figyelmét nem tudta összpontositani, felejtett és megzavarodott. Nem csoda. Ez a magyar birónak a mostani viszonyok közt *élvezett* hosszasabb hivatalviselés után szomoru sorsa és vége, még akkor is, ha egyebet nem csinál, mint csupán biráskodik.

Nem akarom állitani, hogy Zlinszky csupán birói teendőinek terhe alatt törött össze; járultak ehhez kétségkivül más nem a birói helyzetben rejlő tényezők is; de a meggyőződés ma már általános, hogy Magyarország birái, ha kötelességüknek hiven meg akarnak felelni, leroskadnak a teher alatt, mely vállaikat nyomja, s ezért általánosan nyomott hangulat s elkedvetlenedés is uralg a birák soraiban, mert tapasztalják, hogy a fenálló rendszer mellett bármily erőfeszitéssel s önfeláldozással sem képesek legyőzni a nehézségeket s feldolgozni a halmokra gyült hátralékokat. A birák száma, bármily nagy s bármi sokba kerül is az épen e részben fösvénykedő államnak, a törvénykezés hibás rendszere mellett, melyen foltozásokkal lényegesen segiteni nem lehet, a reá váró munkatömeget többé el nem

* Az első közleményt l. mult heti számunkban.

birja, s e képtelen tömeg, tapasztalat szerint nem apad, sőt inkább ijesztőleg szaporodik s lavinaként növekszik. A ki az ország pénzügyi helyzetében a birák számának további szaporitásáról beszélne: anathéma alá esnék; a ki pedig gyökeres reformokat emleget, agyonhallgattatik. Pedig a meglevő birák száma, a most fenálló már mindenki által kárhoztatott törvénykezési rendszer mellett, kétségkivül elégtelen, s ez állapot részint kapkodó elhamarkodásra s felületes eljárásra vezetve, az alapos vizsgálatot s határozást veszélyezteti, részint a tulterhelt munkásokat elkedvetleniti s erejüket rövid idő alatt kimeriti. A hol egy biró egy éven át ezeret tulhaladó ügyet nem annyira gondosan vizsgál s tanulmányoz, mint rohamos sietséggel hány és vet, a hol egy ülésben 40—50 ügy morzsoltatik le fáradt és elfásult birák előtt, kiknek agyában, ha ezen szegény egyes emberi agy bölcs káptalan volna is, a sokféle törvény, s még többféle rendelet szerint elbirálandó tarka ügytömeg chaoticus zavarban kering: ott lehetetlen, hogy a judicatura magas hivatásának komolyan megfelelhessen, s az igazságszolgáltatás szent érdekei koczkára ne tétessenek; ott épen a kötelességteljesitő s a közjó érdekéből minél nagyobb kiméletet s ápolást igénylő munkaerők lehangoltatnak, s csakhamar elpusztulnak, mint erre már nem egy példa van. Egyiknek szemeit támadja meg a sok olvashatlan irka-firka s az éjjeli lámpa gőze, mely mellett e hyeroglypheket kibetüzi; másiknak tulerőltetett agyveleje esik martalékul a lágyulásnak; a harmadik, zárt szoba falai közt görnyedve, s fris levegőt és mozgást alig élvezve, legalább is ugynevezett «államaranyér» áldozata lesz, mely nem zsebeiben, hanem meggörbült gerinczeiben üt tanyát.

A birónak, hogy nehéz kötelmeit hiven teljesithesse s a tömérdek munkaterhet, mely viszonyaink közt vállain fekszik, kellő időben feldolgozhassa s az ujabbnak helyet csináljon, ha főleg azon csak kivételes és ritka gyorsan dolgozó tehetséggel nem bir, melylyel Zlinszky a természettől el volt látva, minden idejét kizárólag részint magános iróasztalánál, részint a komoly s gyakran bizony elég unalmas tanácskozás teremében (mit mondok, teremében? sokszor inkább szűk és disztelen barlangjában) kell tölteni, s alig marad nehány órája hetenkint, hogy megviselt tüdejét s fáradt szemeit szabad légben tett rövid sétáin némileg felüditse. Ha törvény nem tiltaná, sem foglalkodhatnék actaolvasáson s a chaosz tengeréből kihalászandó vélemény feletti fejtörésen kivül egyébbel. Kivévén az üléseken kivül kevésbbé terhelt, előadással nem vesződő elnököket és tanácselnököket és egy-két szerencsésb test- és koponyaalkatu egyéniséget, ki az álmot és pihenést majdnem egészen nélkülözni képes, tanulásra, könyvolvasásra, szaktudományában haladásra, irodalmi működésre sincs ideje. Családi örömek élvezetéből minél kevesebb jut neki.

S ezen feláldozásért micsoda jutalom vár reá? A törvény által, mely belőle remetét csinált, el van zárva előtte a polgári dicsvágynak, a nemes hiuságnak minden más tere, saját ridegen és szárazon méltóságos birói hatáskörén kivül; el van zárva minden keresetmód, melyekben mások, ha kellő képességgel birnak, szabadon válogathatnak, s itt-ott nyakig duskálkodnak, kivévén az egy sovány irodalmit, melynek mivelésére azonban ideje ugy sem marad. Élnie kell, ugy a hogy tud, szerény fizetéséből, ha atyai vagy előbb p. o. ügyvédi pályán szerzett egyéb vagyona nincs, kizárva a politikából s nem találva hiuságának hizelgő tapsokra, mint a politikai bajnok, meg kell elégednie tiszta öntudatának szerény jutalmával, távol minden politikai hatalom- s befolyástól, minden vállalattól, nyereségtől, minden mellékjövedelemtől, mig más magasabb képesség, p. o. egy a szónoklat hatalmával biró képviselő, tapsoknak örül, fáklyás zenét vár, a miniszter uraknak is parancsol egy kicsit, kinevezéseket hord zsebében, s vasut- és bankengedményeket eszközöl maga és barátjai számára, mig más, nem birósági hivatalnok is legalább nincs gátolva abban, hogy anyagi vállalatokban részt vehessen, azok hasznát huzhassa s pl. pénzügyi és jogi ismereteit s tapasztalait érvényesitse és hasznositsa, mig a «magyar birói anyagi jutalma, a mai viszonyok s drágasághoz mérve, annyira szerény, hogy abból nagyobb családu ember, minden fényüzéstől őrizkedve is, alig élhet. A legfőbb itélőszéki biró szálláspénze 600 frt, a kir. táblabiróé 400 frt, a vidéki biróé épen csak 200 frt, melyet legalább még annyival kell a családapának pótolni, hogy állásának megfelelő tisztes helyzetben végezhesse munkáit. A ki ismeri a pesti piacz és szállások, fütési anyag és cseléd drágasságát, a ki tudja, hogy a vidéki piaczok és szállások viszonyai sem kedvezőbbek, hogy p. o. a Szolnokról Karczagra áthelyezett birák százakkal voltak kénytelenek pótolni a részökre megszabott csekély házbért, hogy keritetlen nádas házban lakhassanak, melynek padlója nedves agyag: a birák ezen anyagi ellátását bizonynyal nem fogja megfelelőnek találni. Vajon képes-e a külön vagyonnal el nem látott, de 4—5 gyermeknek örvendő vidéki biró, s pesti kir. táblai biró nem hogy kényelmesen, de csak valahogy is megélni anélkül, hogy uzsorások kezei közé ne kerüljön?

A puritán szellemü törvény, mely a bióból ily elszigetelt remetét csinál, kétségkivül a legnemesebb törekvés szülötte; azt akarja, hogy a biró ne viselhessen semmi olyan állást, mely nemes teendőivel hivatala természetével és méltóságával akár illemi, akár elfoglaltsági szempontból össze nem fér, hogy teljesen megőrizhesse politikai függetlenségét, részrehajlatlanságát, s kivül éljen a szenvedélyizgató politikai viharok légkörén, távol álljon minden nyereségvágytól, üzlettől s jelleme, minden anyagi érdeken felülemelkedő tiszta magasságban, szüzen és szeplőtlenül maradjon. Igen szép és nemes felfogás; az angol biró képe áthozva hazai viszonyaink közé. Csakhogy Angolország nagybirái ezen feláldozásért ki vannak emelve az anyagi gondok sulya alul.

S meg van-e az erkölcsi jutalom? Igenis az alkotmányos király évenkint legmagasb megelégedését fejezi ki a legfőbb kir. biróságok munkaemésztő szorgalma s eredményei felett; de a nagy közönség, mely az igazságszolgáltatással, a birák bármely önfeláldozása mellett is megelégedve nem lehet, a rendszer hiányait a biráknak és az ügyvédeknek tulajdonitja, s ezektől vonja meg azon bizalmat s tiszteletet, mely fáradságuknak legszebb jutalma volna. Ezen helyzetnek lehető legátkosabb következéseit alig szükség kimutatnom. A szegénység, ez a magna meretrix rossz utra vezetheti, elcsábithatja a gyarlóbbakat, a corruptio forrása lesz, de okvetlenül elkedvetleniti a legjobbakat is, s leveri azoknak munkakedvét. Ily állapotok visszariasztó képe előtt a jövő nemzedék java kerülni fogja a birói pályát, mely neki kényelmes és tisztelt élet helyett csak elviselhetlen fáradalmakat s dijul szegénységet és hálátlanságot igér.

De nincs helye itt és most e beteg állapotokat bővebben ecsetelni; csak rá akartam mutatni ez alkalomból a sebre, mely mielőbbi gyökeres orvoslásra vár, ha ki akarjuk kerülni a fenyegető veszélyt, hogy az állami szervezet egyik lényeges tagja rothadásba ne menjen s a többi részeket is maga után ne vonja, és vigyázatra inteni a consulokat, hogy oly kórállapot fentartása által, mely a most létező törvénykezési rendszer következése, ne koczkáztassa a legszentebb érdeket, melynek valósitását a teherviselő állampolgárok oly méltán és jogosan követelik az intéző hatalmaktól — a jó igazságszolgáltatást.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az osztrák legfőbb itélőszék gyakorlatából polgári peres ügyekben, tekintettel hazai joggyakorlatunkra.

— Zlinszky Imre hátrahagyott irataiból. —

IV.

Azon körülmény, hogy a kézi zálog zálogbaadója az erről szóló zálogjegyet másra ruházza s erről a zálogtartót értesiti, nem akadályozza a zálogtartót, hogy igényeit — az átruházásra való tekintet nélkül — az elzálogositó ellen érvényesitse.

A. B-től zálogra kölcsönt nyert, melyről a zálogbavevő zálogjegyet adott ki. E zálogjegyet A. közjegyzői okmány alapján C-re ruházta, s erről közjegyzői tudósitványban *B* értesittetett. Egyidejüleg B. kölcsön-követelését *A* ellen érvényesitette, s az e részben nyert itélet alapján az A-tól néki átadott itélet alapján, a zálogtárgynak birói árverés utján leendő eladatását eszközölte. Ennek folytán C. B. ellen az utóbbi által A-tól átvett, s ez által reá ruházott zálog kiadása, esetleg értékének — az A. részére kiszolgáltatott kölcsön levonása után — leendő megtéritése iránt keresetet inditott, azonban mindhárom bíróságnál pervesztes lett. A legfőbb itélőszék ide vonatkozó indokai a következők:

Felperes C. nem bizonyitotta, sőt nem is állitotta, hogy a jelen esetben utalványozási jogügylet jött volna létre, s hogy alperes B. ebbe beleegyezett és őt az utalványozó A. helyébe adósának elvállalta volna; pedig csak ez esetben nem állott volna jogában B-nek a fentebbi tartozást *A.* ellen érvényesiteni, hanem e végett felperes C. mint utalványozott ellen kellett volna fellépnie. Minthogy azonban teljes utalvány itt nem létezik, alperesnek mindig A-t kellett személyes adósának tekinteni, s magában véve azon körülmény, hogy ő a zálogjegynek közjegyzői okmánnyal történt engedményezéséről már előbb tudomással birt, őt egyáltalán nem gátolhatta abban, hogy *A.* ellen keresettel fel ne léphessen, mert a zálogjog dologbeli jog, mely a zálogtárgy tulajdonosa személyében történt változásra való tekintet nélkül feltétlenül érvényesithető. Volna ugyan a kereseti kérelemnek utalványozás nélkül is helye, ha felperes bebizonyitotta volna, hogy ő még kellő időben vagyis a zálogtárgyak eladása előtt alperesnek a tartozás teljes lefizetését megajánlotta, az azonban azt el nem fogadta volna, mert ez esetben, ha alperes a zálogtárgyat vissza nem adta, hanem azt végrehajtásilag eladta volna, teljes elégtétellel tartoznék.

—

Bármennyire elismerjük is nyomós voltát annak, hogy három bíróság egybehangzó határozatával állunk szemben, mi az e határozatban foglalt kijelentést nem oszthatjuk.

Áll ugyan, hogy C. A. ellen csak azon esetben nem léphetett volna fel, ha teljes utalvány jött volna létre. Áll az is, hogy a zálogjog dologbeli jog, mely a zálogtárgy tulajdonosának személyében történt változásra való tekintet nélkül érvényesithető. Áll ennek folytán, hogy B-nek joga volt A-t mint személyes adósát beperelni, s az is áll, hogy a zálogtárgyból leendő kielégitését követelhette. Csak az a kérdés, hogy miután alperes közokmánnyal értesitve lett arról, hogy a zálogtárgy tulajdonosának személyében változás történt, jogában állott-e kielégitését annak beperlése, sőt értesitése nélkül foganatositani?

Nézetem szerint nem. O neki A-t mint személyes adóst a fizetésre, C-t pedig mint a zálogtárgy tulajdonosát annak eltürésére kellett volna hogy kérje kötelezetni, hogy magának a zálogtárgyból kielégitést szerezhessen. Ha ez elv áll az ingatlanokra, nem tudom belátni, mért ne állana ingóságokra. Az indok, mely az egyik mellett szól, harczol a másik mellett, s ez annál inkább kellő figyelembe veendő, mert az osztrák bíróságok által kimondott elv igen bő forrásul szolgálhat jóhiszemü emberek kijátszására.

A váltóelévülés kérdéséhez.

A „*Pester Lloyd*“ 123-ik számában Dr. K—DI B. a budapesti keresk. és váltótörvényszéknek egy, a váltóelévülés kérdését tárgyazó és a budapesti kir. itélőtábla által is megerősitett itéletét birálja. A fejtegetett kérdés elég érdekes, hogy többen is szóljanak hozzá.

Az eset, mint azt a közlő hivatkozással az első bíróságnak 76731/1880 s a másodbíróságnak 5504/1881 számu itéleteire velünk megismerteti, a következő:

Valaki 1874 ben váltóviszkeresetet adott be a budapesti kir. keresk. és váltótörvényszéknél, melynek másodlata alperesnek a kereseten kitüntetett állitólagos lakhelyéről avval jött vissza, hogy az illető ott fel nem található. Felperes abbanhagyta az ügyet, mig 1880-ban megtudta, alperesnek ujabbi lakhelyét, s ekkor uj keresetet inditott melyet a törvényszék ujra-felvételi kérvénynek tekintett. A megejtett tárgyalás után hozott itélet arra hivatkozott, hogy felperesnek utolsó percselekvénye óta az 1840-iki váltótörvényben megszabott elévülési 2 év már lefolyt, s hogy ez alatt az ismét hatályossá vált elévülés folytán felperesnek váltójogai megszüntek.

Közlő ezen a kir. itélőtábla által is elfogadottól eltérő nézetet vall, s azt tartja, hogy a keresetinditás folytán a váltójog szerinti elévülés egészen megszünik s csak a közönséges polgári jog szerinti 32 éves elévülés juthat érvényre.

Kinek van igaza?

A régi váltótörvény 205. §. szerint: „*az elévülés ideje* csak törvényes keresetinditás által szakasztatik félbe»; uj váltótörvényünk 87. §. szerint «az *elévülés* a kereset meginditása által . . . . . szakittatik meg».

A régi törvény némileg mást fejez ki, mint a mit kifejezni akar. Szerinte az „*elévülés ideje*“ szakittatik félbe; kétségkivül azt akarja mondani, hogy a keresetinditásig lejárt elévitő idő ugyan hatálytalanná válik, azonban az elévülhetési képesség fenmarad s csak várja az időpontot, melyben tétlenségből álló tevékenységét megkezdheti. De a használt kitétel könnyen tévmagyarázatra adhatna okot. A mi csak félbe szakittatik, annak folytattathatnia kell, s igy oda lehetne interpretálni a törvény szavait, hogy mihelyt az elévülés hatékonyságának feltételei ismét beállanak, a már egyszer lefolyt idő az ujból lefolyóhoz hozzá számitandó. Hogy a törvény ezt nem igy akarta, azt a gyakorlat régen megállapitotta.

Az uj törvény szerint maga *az elévülés* szakittatik meg — itt világos, hogy az elévülésnek netaláni ujbóli működését ab alpha kell megkezdenie; de kétségkivül meg is kezdheti, mert csak *megszakittatott* s nem *szüntettettett meg*. S ez minden elévülésnek természete. Az utilitási szempontok, melyek az elévülésnek mint tulajdonképen jogtalanságnak a jog keretébe illesztését parancsolják, nem töröltetnek el a föld szinéről sem keresetinditás sem más percselekvény által; minden egyes percselekvény után ujból kezdenek áldozatukra — a jogra — leskelődni, s jaj neki ha az elmultat kellő időben követő más cselekvény nem ragadja ki körmeik közül.

Hogy különben a váltóelévülés nem szüntettetik meg keresetinditás által, hogy csak félbeszakad, azt Dr. K—di B. is elismeri. Csak az iránt nem ért egyet az általa közölt interpretatio forensis-sel, hogy miféle elévülés veheti a megszakitás után kezdetét, ujból-e a váltójogi, vagy pedig a közönséges polgári.

Helyes distinctio mellett talán sikerül helyes eredményre jutnunk.

A váltóhitelezőnek a váltóadós elleni összes jogai a

keresetindítás után is magán a váltón alapulnak. Azok létezése, terjedelme s megszünése a váltó alapján birálandó meg. Ha tehát elévül a váltó, elévülnek a reá alapitott jogok is. A váltó pedig az elfogadó ellen három év alatt évül el.

Ha péld. a bíróság tárgyalást rendel s a tárgyalás napján a felek az iratokat további sürgetésig irattárba kérik helyezni, ennek megtörténte napjától számitott három év alatt *a váltó elévül*, daczára *annak*, hogy elévülése egyszer már meg volt szakitva keresetindítással.

S ez igy tart mindaddig, mig felperes jogerejü marasztaló határozatot nem nyer. Ez időtől fogva jogait már nem a váltó, hanem a birói határozat szabályozza. Ez képezi alapjukat, s ezzel együtt állanak és dőlnek; mig tehát a határozat el nem évül, a jogok sem évülnek el, ha mindjárt váltó folytán keletkezett is a birói határozat. S a váltóügyekben kelt marasztaló határozatok elévülésére nincsen a közönségesnél rövidebb határidő kiszabva. Sőt a váltóeljárást szabályozó igazságügyminiszteri rendelet 87. §.-a világosan hivatkozik a'polgári perrendtartás 378. §-ára, mely szerint a végrehajtás esetleg mindaddig megujitható, mig a per tárgya *a polgári* törvény szerint el nem évül.

Nézetem szerint tehát a váltójogoknak keresetindítás után bármikor ujból kezdett elévülése itélethozatal előtt három, itélethozatal után harminczkét év alatt megy végbe.

Dr. Nagy Árpád,
ügyvéd.

A minősitett anyagi bűnpártolás viszonya az orgazdasághoz.

A „*Jogtudományi Közlöny*“ idei 15. számában Dr. BARNA IGNÁCZ ur a minősitett bünpártolásról szólva, igyekszik kimutatni, hogy a „*Jogt. Közl.*“ 7-ik számában közölt, HELMBACHER észrevételeire vonatkozó czikkemben a b. t. k. 375. és 376. §§-ainak téves magyarázatot adtam.

Helmbacher az állitotta volt, hogy a b. t. k. 375. §-a .....„*a ki a büntettből vagy vétségből származó előny biztositására közreműködik*“ és a b. t. k. 370. §-a .... „a ki olyan dolgot.... *vagyoni haszon végett megszerez, elrejt,* vagy annak *elidegenitésére közreműködik*“ értelemre nézve *egyet* és *ugyanazt* fejezik ki.

Dr. Barna ur csatlakozik Helmbacher nézetéhez, ki ugy értelmezte a b. t. k. 375. §-át, hogy az „*előny*“ alatt kizárólag *vagyoni előny* lévén érthető, csak azon bűntetteknél és vétségeknél találja alkalmazását, a melyeknek véghezvitele *jogtalan vagyoni haszonszerzéssel jár.*

Már magában azon körülménynél fogva, hogy a b. t. k. 375. §-ában az „*előny*“ kifejezés minden további hozzátétel nélkül lett fölvéve, semmivel sem látom indokolva azt a következtetést, hogy az alatt csupán *anyagi* előny volna érthető.

De ha a 375. és 376. §§. közötti kapcsolatot tekintjük: kétségtelenül kitünik czikkirók téves álláspontja.

A 375. §. egy évi maximalis fogház-büntetést rendel arra, ki ..... «a bűntett, vagy vétségből *származó előny biztositására* közreműködik»; a 376. §. pedig két évig terjedő maximalis fogház-büntetést szab a bűnpártolóra, ha azt abból a czélból követte el, hogy magának, vagy másnak *vagyoni hasznot* szerezzen.»

A 376. §. mintegy kiegésziti a 375. §-t. Emitt az *előny biztositására* közreműködést rendeli büntetendőnek, amott pedig ugyanazt a cselekményt (vonatkozik ugyan a 374. §-ra is), szigorubb büntetéssel sujtja ha *vagyoni* előnyök (haszon) biztositása céloztatott, mely esetben a vétség mennyisége növekedvén, a büntetés mennyiségét is fölebb kellett emelni.

Feltéve, ha a törvényben expressis verbis az állana, hogy a b. t. k. 375. §. csak *anyagi* előnyök biztositása czéljából követhető el, hiányosnak kellene tartanunk a törvény eme rendelkezését, mert *büntetlenségét* sanctionálná azoknak, kik a bűnpártolást nem *anyagi* előnyért követik el. Vagy azt kell következtetnem, hogy Barna ur nem képzel bűnpártolást *anyagi előny* nélkül.

Például hoztam föl a mestert, ki a lopott tárgyat, abból a czélból, hogy tulajdonosa föl ne ismerje, a nélkül, hogy abból valami haszna volna, megváltoztatja. Hogyan fogja minősitni e cselekményt czikkiró, ha nem a b. t. k. 375. §-a szerint. Azt állitja czikkiró, hogy a dolgon eszközölt változtatás „*elrejtésnek*“ tekintendő. Én tagadom, és valóban nem tudom megtalálni a kulcsát, minő nyelvtani transpositiók által lesz a *megváltoztatás* fogalma azonositva az „*elrejtéssel.*“ De föltéve, hogy czikkirónak ez az anagrammája kivánsága szerint lenne kifejthető, okoskodásával zátonyra akad a második forduló ponton, mert a mester vagyoni haszon nélkül «rejtette» el (változtatta meg) a lopott dolgot, s ha megengedi, hogy egy ilyen cselekmény által a b. t. k. tiltás határa át lett lépve, mégis csak a b. t. k. 376. §-át kell a tettesre olvasni.

Feleslegesnek tartom egyfelől czikkiró abbeli aggodalmát, hogy a büntetendőség határai, az «előny» szónak általam adott értelmezése szerint, a végletekig kitágulnának, másfelöl képtelenségnek azon állitásait, hogy értelmezésem szerint, a ki a tettest megtanitá a lopott könyvből olvasni, a sikkasztott hangszeren játszani: elmarasztalható volna bűnpártolásért. A bűnpártolónak a vétségből származó előny biztositására kell közreműködni. A ki könyvet lop: előnye a dolog *birlalatában* van; az által, hogy valaki a tolvajt megtanitja ebből a könyvből olvasni: nem a birlalat biztositására müködik közre, tehát nem is tekinthető bünpártolónak. Az orgazdaságnak az anyagi bünpártoláshoz viszonyáról szólva, állitja Barna ur, hogy egyik különbség gyanánt, állitottam föl, miszerint az anyagi bünpártolás *gondatlanságból* is elkövethető. Ezt nem csak hogy *nem állitottam*, de egy ilyen attentatumot jóakaratulag még *következtetni* sem lehetett soraimból. Erre a következtetésre az a megjegyzésem adhatott okot, hogy: «a 370. §. rendelkezése értelmében a résztvevőt (orgazda) mindig a szerint kell felelősségre vonni, a mint a *tettes* cselekménye minősül bünténynyé vagy vétséggé. A 375. §. értelmében, a bünpártolás *mindenesetre* csak vétség; tehát kisebb foku beszámitás alá eső cselekmény.» Ezekben nincs állitva a culpa büntetendősége.

A b. t. k. 370. §-ában irt orgazdaság, és a b. t. k. 375. §. szerinti bünpártolás párhuzamba állitásánál egyik különbségnek jeleztem, hogy az orgazda és a dolog között *fizikai* kapcsolat létesül a lopott tárgy megszerzése által, mig a 375. §. értelmében elégséges olyan közremüködés is a minősitéshez, mely *jövőben* teszi kilátásba a már megszerzett előny *biztositását*, továbbá, hogy a b. t. k. 375. §-ban irt az *„előny biztositása“* csak *másodlagos* czél, *fő* czél: az előny *megszerzése.*

Barna ur szerint a fizikai kapcsolatot létesitő cselekmény nem épen kizárólag charakteristikus véghezviteli módja az orgazdaságnak. A fizikai kapcsolat alatt nem is értettem a dolog felett olyan és közvetlen dispositiót, mi a személy és dolog közötti tényleges érintkezésben nyilvánul. A fizikai kapcsolat lehet *közvetett* és *közvetlen.* A ki vagyoni haszonból megengedi, hogy mások lakásán elrejtsék a lopott dolgot, orgazdaságban lesz bűnös, bár ő kezet nem tett a dologra; de annak anyagi haszonból *megengedett* elrejtése által, midőn a bűntett alanyává lett, egyidejüleg megnyilt a dolog feletti *hatalomköre* és igy a személy és tárgy között közvetett *fizikai kapcsolat* is létesült. Azt hiszem, szükségfeletti volt Barna ur részéről annak bizonyitgatása, hogy az orgazdaság elkövethető, a lopott tárgygyal közvetlen érintkezés *nélkül* is, mert az ellenkezőt magam sem állitottam.

A tétel második részét illetőleg következetlenségnek tartja Barna ur, hogy az előny kifejezés értelmezését egyfelől *tulterjesztem* másfelől tulságosan *megszoritom.*

Lássuk tehát, mit állitottam?

Először azt, hogy a b. t. k. 375. §-ban «előny» kifejezés alatt *idealis* előny is értendő. Másodszor azt, hogy az *előny biztositása másodlagos* czél; főczél levén az előny *megszerzése.*

Állitásom első tétele azt hiszem, eléggé támogatva van a b. t. k. 375. s 376. §§-ban foglaltakkal.

A második tétel megvilágitására már a mult czikkemben is hoztam föl példát; sajnálom, hogy Barna ur nem méltatta elég figyelmre, és meg sem kisérlette állitásom megczáfolását. A ki például a lopott lovat, *tudva* hogy az miként jutott birlalója kezéhez, anyagi haszonból megvásárolja, megszerezte az „*előnyt.*" Ez által tehát elérte a *főczélt*, hogy birtokába jutott a lopott tárgy. De az orgazda *biztositni* akarja a lopott ló hasznalatát és felkér valakit, hogy készitsen bélyegzőt, és az orgazda saját nevével bélyegezze meg a lopott lovat. Ezáltal egy *másodlagos* czélt akar elérni, és a ki ezen czéljában tudva segédkezik: bűnpártoló lesz, akár tette azt anyagi haszonból, akár pedig csak azért, hogy például a ló tulajdonosán boszut álljon. A b. t. k. 375. §. szövegéből tisztán kitünik, hogy *mielőtt* egy jogellenesen szerzett *előny* léteznék, nem lehet elkövetni a *bűnpártolást*, mert a bűnpártolónak *előny* biztositására kell közremüködnie. A 375. §. szerint a bűnpártoló mindig egy másodlagos czél elérésében segédkezvén: azt hiszem, a *másodlagos* vagy „*mellék*"-czél kifejezés használatával nem «tévedtem», mint Barna ur állitja. A fenebbiekben nyilvánul a legfőbb különbség a b. t. k. 370. §-ban irt orgazdaság és a b. t. k. 273. szerinti bűnpártolás között. És épen ezért e helyütt is kétségbe vonom, hogy arra a ki azért szerez meg tudva, lopott, sikkasztott stb. ingóságot, hogy ezt a *szegények között kioszsza*, alkalmazható volna a b. t. k. 357. §. (bár hiszem, hogy a biróságok nem hagyják a tettest büntetlenül), mert a tény elkövetője ez esetben sem fog egy már *meglevő előny biztositására* közremüködni, hanem *előnyt fog szerezni*, nem ugyan magának, hanem másoknak. Ez alapon vontam a következtetést, hogy a b. t. k. 370. §-a, mert abban a *szerző* vagyoni haszna állapitja meg a büntetendőség egyik fő-feltételét, hiányos, és helyesebbnek nyilvánitottam a megjelölt büntetőtörvénykönyvben fölvett általánosabb kifejezést, mint «Vortheil» stb., mely meghatározás mellett nem vehető a minősités feltétele gyanánt birói figyelembe, hogy a lopott vagy sikkasztott tárgyat az orgazda minő czélból vette birtokába.

Bodor László.

Ezen sorokat közöltük Dr. Barna Ignácz munkatársunkkal, ki a következő megjegyzéseket küldte be hozzánk:

Bodor ur azért sem látja indokolva azon nézetünket, hogy a btk. 375. §-ában meghatározott bűnpártolást csak az követi el, a ki a büntettből vagy vétségből közvetlenül származó, közvetlenül vagy legalább közvetve *vagyoni* jelleggel biró, jogellenes előny biztositására közremüködik: mert az „*előny*" kifejezés minden további hozzátétel és korlátozás nélkül lett a 375. §-ban felvéve. Multkor utaltam már arra, *hogy* codexünk e részben épen nem constans terminologiája sem az egyik, sem a másik értelmezésre nem szolgáltathat valami nagyon stringens bizonyitékot. A btk. 69. §-ának 2. pontjában ugyanis nem a «haszon» szónál netalán többnek vehető «előny» szó alkalmaztatik, hanem az anyagi pártolás fogalommeghatározása következőleg reprodukáltatik: «... a ki másokkal ... a cselekményből származó *haszon* biztositása iránt .... megelőzőleg egyetért.»

Feltéve, ugymond Bodor ur, ha a törvényben expressis verbis az állana, hogy a btk. 375. §-a csak *anyagi* előnyök biztositása czéljából követhető el, hiányosnak kellene tartani a törvény eme rendelkezését, mert *büntetlenségét sanctionálná azoknak, kik a bűnpártolást nem anyagi előnyükért követik el.* E sajátszerü conclusiójából nyilvánvalóan kitünik, hogy Bodor ur az, a ki a 375. és 376. §§. közötti kapcsolatot tévesen fogta fel. A 375. §-ban meghatározott (egyszerü) bűnpártolást követi el, a ki a büntettből származó *anyagi* előny biztositására közremüködik, de *nem azon czélból*, hogy egyszersmind magának vagy másnak és vagyoni hasznot szerezzen. A 376. §-ban meghatározott (minősitett) bűnpártolást követi el, a ki a vagyoni haszonszerzésre irányzott czélzattal pártol. Az *anyagi* előny a 375. §-ban tényálladéki, a 376. §-ban qualifikáló elem. A 375. §-ban *csakis* a *tettes* részéről fenforgó *anyagi* előny biztositására való közremüködés tételeztetik fel. Semmiképen sem sanctionáltatnék tehát azok *büntetlensége*, kik a büntett vagy vétségből származó *anyagi* előny biztositására *nem anyagi* előnyükért közremüködnek.

Nem volna igazam, hogy a szabó is «elrejt», ki a tolvaj kértére a lopott ruhát a végett s olykép átalakitja, hogy a tulajdonos fel ne ismerje. Micsoda nyelvtani transpositiok alapján merészeltem a *megváltoztatás* fogalmát azonositani az *elrejtéssel*? Egyszerüen törvénylogikai transpositio alapján. Elrejteni — a btk. 370. §-ában foglalt orgazdaság büntetőjogi jelentőségéből kiindulva — annyit tesz, mint a jogellenes uton elvont tárgyat a hatósággal vagy tulajdonosával szemben *felfedezhetlenné* tenni. A külcselekvés formája nem döntő. A szabó, ki a ruhát átalakitja, a jó barát, ki a nyomozó rendőrt vagy tulajdonost a dolog holléte iránt ravasz fondorlattal tévutra vezeti, «elrejtenek», mivel közremüködnek, hogy a hatóság, a tulajdonos a dologra rá ne akadjon.

Képtelenség lenne azon állitásom, hogy ha az «előny» szó Bodor ur értelmezése szerint kiterjesztetnék az *idealis* előnyökre is, bűnpártolásban volna elmarasztalható, a ki a tettest megtanitaná a lopott könyvből olvasni. Mert mond Bodor ur: a ki könyvet lop, előnye a dolog *birlalatában* van, az által tehát, hogy valaki a tolvajt megtanitja ebből a könyvből olvasni, nem a birlalatára működik közre. Igen ám, de ép Bodor ur szerint volna elégséges, hogy ha a közremüködés a büntettből származó akár csak *idealis* előnyök biztositására történik is. Az olvasni megtanulhatás pedig — csak elég eszményi előnynek volna tekinthető, az az arra való közremüködés tehát legalább ép oly joggal minősittethetnék pártolásnak, mint Bodor ur példája szerint a közremüködés arra, hogy a tettes a *károiöm* egy részétől meg ne legyen fosztva.

A bűnpártoló Bodor ur szerint, mindig egy „*másodlagos*" czél elérésében segédkezik. Következőleg szerinte arra, a ki azért *szerez meg* tudva lopott ingóságot, hogy a szegények között kiossza, nem alkalmazható a btk. 375. §-a, mert a tény elkövetője ez esetben sem fog egy már meglevő előny *biztositására*, azaz egy másodlagos czél elérésére közremüködni, hanem előnyt fog *szerezni*, azaz egy „*főczél*" elérésében fog segédkezni. De következetesen azon még sulyosabb vádat is emelhette volna Bodor ur codexünk ellen, hogy *nem büntettethetik* törvényünk egyetlen rendelkezése szerint sem az, a ki olyan dolgot, melyről tudja, hogy *hamis eskü, csalás, hamis bukás*, stb. következtében jutott birtokosa kezéhez, *vagyoni haszon* végett *megszerez, elrejt*, stb.; a 370. §. szerint nem volna büntethető, mert nem az *abban taxative felsorolt* bűncselekményekre vezethető vissza a dolog provenientiája; a 375. §. alá pedig azért nem volna vonható, mert a *megszerzés, elrejtés* stb. Bodor ur szerint nem egy *másodlagos* czél elérésében való segédkezés, mint ilyen tehát nem lehet az „*előnyök biztositására közremüködés*" végrehezviteli módja, cselekvési formája.

Dr. Barna Ignácz.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 22. SZ. Budapest, 1881. május 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői=út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem=utcza 4=ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A közszerzeményi jogról. Dr. Jancsó György kir. táblai segédfogalmazótól. — Szükséges-e törvényhozási intézkedés a takarékpénztári betevők jogainak megóvására? Hegedüs László keresk. és vtszéki birótól. — Jogirodalom. I. Dr. Jellinek Arthur ügyvédtől. II. Kiss Mór, nagy-szebeni jogtanártól. — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: Az osztrák legfőbb itélőszék gyakorlatából polgári peres ügyekben, tekintettel hazai joggyakorlatunkra. Zlinszky Imrétől. — Nehány szó a bántalmazás vétségéről. Dr. Bihary Zsigmondtól. — Itéletek indokolása. Dr. Szilassy Adolf ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A közszerzeményi jogról.

I. A közszerzemény fogalma.

Ámbár törvénytárunk tanusitja, hogy a közszerzeményi jog ismételve szabályoztatott[1] s ámbár e kérdés egyike anyagi magánjogunk leggyakoribb és legfontosabbikának, mégis ha tekintjük az e tárgyban évről-évre keletkező egymással ellentétes sok döntvényt: nem nehéz belátni, hogy határozott és egyöntetü megállapodás a közszerzeményi jog kérdésében még ma is hiányzik.

Minthogy a törvény a közszerzemény fogalmát meg nem határozza, hanem — igen helyesen — az iránt csak rendelkezést tartalmaz, a tudománynak volt fentartva a közszerzemény fogalmának meghatározása. S ez azt meg is tette.

Az általánosan vallott[2] definitiót egy kellékben megváltoztatva, *közszerzeménynek azon vagyont*[3] *tekintem, melyet a házastársak házasegyüttélésük tartama alatt szereznek.*

Nem lesz felesleges a közszerzemény adott fogalmát s az ép ide eső egyes kérdéseket közelebbről szemügyre venni. Több tévedéstől óvhat ez meg.

Látjuk mindenekelőtt, hogy a közszerzemény *szerzett vagyon.*

Minthogy pedig *szerzés* alatt e fogalom természetes jelentésénél fogva *vagyonkeletkezést,* vagy ha ilyen már volt, *vagyonnövekvést, gyarapodást* értünk, ennélfogva *közszerzés* nem lesz és *közszerzeményt nem* fog képezni az, ha a házastársak már meglevő vagyona adás-vevés, csere vagy befektetés által csak *átváltozik*, de valóban *nem öregbedik.*

Ellenben vagyonunk nemcsak akkor *növekszik,* ha a rendszerint minden gazdálkodásnál előforduló *aktiváink szaporodnak*, hanem akkor is, ha *passiváink* fogynak.

Ebből következik, hogy valamint nemcsak akkor szerzünk vagyont, ha vagyonkörünkbe uj dolgokat vagy jogokat viszünk be, hanem akkor is, ha a vagyonunkat terhelő adósságokat törlesztjük: ép ugy közszerzők lehetnek a házastársak az által is, hogy pusztán *adósságokat fizetnek* ki.

Helyeslem tehát *általánosságban* Zlinszky véleményét, midőn nem osztja a legfőbb itélőszék azon döntvényét, mely szerint «a házasság tartama alatt kifizetett adósság közszerzeménynek nem tekinthető s ennélfogva egyik házastárs elhunyta esetén a másik házastárs a kifizetett adósság felének megfelelő összegnek mint közszerzeménynek a hagyatékból leendő megtérítését nem követelheti.» 1875. évi április 5-én 2308. sz. a.

De csak általánosságban. Mert ezen kérdésnél lényegesnek tartom annak megkülönböztetését, hogy *mikor keletkezett* és *milyen minőségü adósság, mily vagyonból* törlesztetett. Ennek szem előtt tartásával a következményeikben nem egyforma eredményt szülő következő kategoriákhoz jutok. Ugymint törlesztethetik a házasság tartama alatt:

1. házasság *előtti külön*[4] adósság a *közszerzeményből.*[5]
2. » *alatti* » » » »
3. » » *közös* » » »
4. » *előtti külön* » » *külön vagyonból.*
5. » *alatti* » » » » »
6. » » *közös* » » » »

Ad. 1. Ha *a közszerzeményből házasság előtti időből származó külön adósság törlesztetik,* az adósságfizetés szükségkép csökkenti a házastársak *közös* vagyonát, ellenben növeli az adós házasfél vagy felek *külön* vagyonát. A külön vagyon növekvése az ily adósságtörlesztés által minden esetben bekövetkezik. Még akkor is, ha a házasfeleknek külön vagyona sem a házasság megkötésekor, sem annak tartama

[1] *Verbőczy hármaskönyve*, III. rész, 29. czim 2. §.: Ha pedig az atya maga részéről végrendeletben kivánna intézkedni, azt ugyan megteheti, de felesége kárositása nélkül. Mivel a feleség *mindig részt vesz és osztozik a házasság alatt férjével együtt szerzett vagyonban*, ugy hogy a férjnek végrendelet nélküli kimultával . . annak minden együtt szerzett vagyona rá fog szállni.

1840. évi XVIII. tcz. 8. §.: A házasság alatti közszerzemények a jobbágyok között mindenik házastársat egyformán illetvén, azokról egyik ugy mint a másik, *felerészben szabadon rendelkezhetik* s ezen felerészből a férj feleségét végrendelet által sem zárhatja ki, ha pedig egyik házastárs végrendelet és mag nélkül hal meg, minden közszerzemény az életben maradott házastársra száll.

1852. novb. 29-kén kelt ősiségi nyiltparancs 12. §.... valamint a házasfeleknek a házasság alatti közkeresményhezi *törvényes közös tulajdonjoga* (jus coaquisitionis) a házasság kötésekor létezett törvények szerint itélendő meg.

Ideiglenes törvénykezési szabályok I. 13. §.: A házasság alatti közszerzeményekre nézve a korábbi magyar törvények határozatai változást nem szenvednek.

[2] Kelemen Imre: *Institutiones juris hungarici privati.* Budæ 1818 czimü müve II. kötetének 227. lapján: Coaquisitio conjugalis sit: communio juris ad proprietatem rerum, per conjuges *durante matrimonio* comparatarum. Ugyanigy Kövy Sándor: *Elementa juris prudentiæ hungaricæ.* S. Patakini 1817, e. m. 184. l.: Si vero *durante matrimonio* res mobiles vel pignora... aquisivit maritus in illis vocatur coaquisitrix. Hasonlóan nyilatkoznak: Dr. Wenczel Gusztáv: *A magyar magánjog rendszere* cz. m. 364. l. — Dr. Suhayda János: *A magyar magánjog rendszere* cz. m. 403. l. — Knorr Alajos: *Magyar magánjog* cz. m. 460. l. — Dr. Herczegh Mihály: *Magyar családi és öröklési jog* cz. m. 33. l. — Zlinszky Imre: *A magyar magánjog mai érvényében* cz. m. 540. l. A szövegben adott fogalom-meghatározásból kitetszőleg én abban térek el iróinktól, hogy közszerzőknek a házastársakat csak addig tekintem, a mig a *házasegyüttélést* folytatják, nem pedig addig, mig közöttük a *házassági frigy törvényesen felbontva nincs.*

[3] Herczegh s mások a közszerzeményt *javaknak* mondják, mi egyértelmü a *vagyon* kifejezéssel, csakhogy utóbbi tán annyiban helyesebb, hogy jobban megfelel a közszerzemény egyes javakból álló collectiv fogalmának. Gegus Daniel is a hármaskönyv idézett helyén «vagyon» szóval forditja a latin szöveg ezen kitételét «in rebus coaquisitis».

[4] A házasság előtti *közös* adósságról nem szólhatunk, mert fenforoghatása ki van zárva.

[5] Az idézett döntvény a *fizetés idejére* s nem az *alapra*, melyből a fizetés történik, fekteti a sulyt. Ily alakban a döntvény lényegtelen körülményt tart szem előtt, mert önként értetik, hogy csak a házasság tartama alatt kifizetett adósság képezheti vizsgálódás tárgyát; minthogy a házasság *előtt*, vagy ennek megszünése *után* eszközlött fizetés semmi vonatkozásban sem áll a közszerzeményhez. Mert előbbi esetben *még* nem volt, utóbbiban pedig *már* nem volt lehetőség az együttszerzésre. Én tehát a döntvényt ugy fogom fel Zlinszky erre vonatkozó nézete folytán is, hogy az a közszerzeményből törlesztett adósságra van tekintettel.

alatt nem volt, hanem ilyet csak a közszerzemény *megoszlásakor* nyerendnek. Minthogy a hitelező a közszerzemény megoszlásakor — ha ugyan odáig várt — a külön adóssággal birt házastárstól vagy örököseitől sem fogja követelhetni a kifizetett adósságot; ha pedig nem várt, akkor a kifizetés a házasság alatt eo ipso csak a közszerzeményből történhetett.

Ilyféle adósság-törlesztés esetére tehát felállithatjuk a szabályt, hogy *azon összeg, mely a közszerzeményből a házasság előtti adósság törlesztésére fordittatott, mindig a közszerzeményhez számitando s ennek megoszlásakor az osztály akként teendő meg, hogy a törlesztett adosság hozzászámitása által felszaporitott közszerzeménynek a házastársakra eső feléből az adósságtörlesztés alakjában előre kapott érték levonandó s csak a mi e levonás után fenmad, az szolgáltatandó ki.*

Pl. ha A. és B. házastársak közül A. férjnek 2000 frt házasság előtti adóssága a közszerzeményből kifizettetett, a közszerzemény pedig a házasság megszünésekor 10,000 frtra rug, akkor B. feleség nem a 10,000 frt felét, azaz 5000 forintot, hanem 6000 frtot fog kapni az osztozáskor; mert az összes közszerzemény voltakép 12,000 frt s a férj az osztály alkalmával neki maradt 4000 forintot pótló 2000 frtot már a házasság alatt megkapta adósságtörlesztés alakjában.

A tétel helyessége akkor sem változik, ha a házastársaknak *különböző nagyságu* házasság előtti adósságaik fizettettek ki a közszerzeményből, p. o. A. férjnek 2000 frt, B. felességnek pedig 1000 frt adóssága. Tegyük fel, hogy a közszerzemény 10,000 frt a megosztáskor. Ehhez hozzáadandó az osztály alkalmával a 3000 frt törlesztett adósság, ugy hogy voltakép 13,000 frt kerülne megosztás alá. Ebből egy-egy házasfélre 6500 frt esnék.

A. férj már most — levonatván részéből a 2000 frt törlesztett adósság — kap . . . . . 4500 frtot

B. feleség pedig 1000 frt törlesztett adósság levonása mellett kap . . . . . 5500 frtot

összesen: 10,000 frt

vagyis a házasság felbontásakor meglevő osztály alá eső közszerzemény.

Az vélethetnék azonban, hogy ha a házasfelek a közszerzeményből *egyenlő mérvben* törlesztik *házasság előtti* adósságaikat, akkor egyenlően vesztenek ugyan a közösből, de egyenlően nyernek külön vagyonaikban is és ennélfogva közönbös, hogy az ily adósságtörlesztés közszerzeménynek vétetik-e vagy sem. Ám még ezen különlegesebb esetre is fen kell tartanunk, hogy a különböztetés jelentőséggel bir. Mert az, hogy valamely vagyon közszerzemény, avagy külön vagyon jellegével bir-e, nagy horderővel bir az *örökjogban.* Ugyanis ha a házastársak külön vagyona gyarapittatik az által, hogy a közszerzeményből házasság előtti adósságaik törlesztetnek, akkor ezen gyarapodás az egyik házastárs elhalálozása esetén lemenő örökösök létében ezek javára, ezek nem létében pedig az ági vagyont terhelt adósság törlesztésére forditott összeg a rokonok javára esik, mert a lemenő örökösök mindenben, a felmenő és oldalrokonok pedig az ági vagyonban megelőzik a hátrahagyott házastársat.

Az özvegyre nézve tehát — már legyen az akár a férj akár a feleség — csak akkor áll az, hogy a mit veszt a réven, megnyeri a vámon, ha ő örökli elhunyt házastársa összes vagyonát, vagy ha a közszerzeményből semmi sem fordittatott a rokonok által örökölt ági vagyon tehermentesitésére.

Ad 2. *Ha a közszerzeményből a házasság alatt keletkezett külön adósság törlesztetik*, az ily fizetés a fentebb mondottak alapján szintén a közszerzeményhez számitandó.

Ad 3. *Ha a közszerzeményből a házasság alatt keletkezett közös* adósság fizettetik ki, ez nem fog képezni közszerzést, mivel vagyongyaropodást nem létesit. A mennyit nyernek ugyanis a házastársak a szenvedő állapot apadásában, ugyanannyit vesztenek a cselekvő vagyonállás kisebbedésében.

Ad 4. *Ha a külön vagyonból törlesztetik a házasság előtti időben keletkezett külön adósság,* már ez közszerzést nem fog eredményezni; mert az egész financialis operatio semmi viszonyban sem áll a közszerzeményhez, hanem csak a házastársak külön vagyonához. Már persze megtörténhetik, hogy az egyik házastárs külön adóssága nem a saját külön vagyonából, hanem a másik házastárs pénzén törlesztetik, p. o. A. férj feleségének hozományi pénzét saját külön vagyonát képező ingatlanait terhelő adósság kifizetésére forditja. Ily esetben csak a férj nyer s csak a feleség veszt. Nem volna tehát helyén az ily adósságtörlesztést közszerzeménynek tekinteni s e czimen a feleségnek követelési jogot csak hozományi pénzének feléhez engedni.[6]

Ad 5. Ha a külön vagyonból *a házasság alatt keletkezett külön* adósság fizettetik ki, ez lényegileg egy szempont alá esik a fentebb ad 4 pont alatt tárgyalt házasság *előtti* külön adósságtörlesztéssel.

Ad 6. *Végül ha a külön vagyonból a házasság alatti közös adósság fizettetik ki,* akkor ez a közszerzezmény javára történik ugyan, mégis nem fog közszerzeményül tekintethetni. Mert ez esetben a közös vagyon növelése egészen csak egyik házastárs vagyonán történt, melybe a másik félnek sem vagyona sem munkája gyarapitólag be nem folyhatott, más szóval itt a külön vagyon a közösbe *beruháztatott*, s azért igazságos, hogy a közszerzemény megoszlásakor egészen és osztatlanul volt tulajdonosa kezéhez kerüljön vissza.

Nem vonom kétségbe, hogy a distinctiót tán még a felállitott kategoriákon tul is lehetne terjeszteni, valamint távolról sem hiszem, hogy a mondottakban az adósságcsinálás és törlesztés kérdését megoldottam volna. Ez a közszerzeményi jog legnehezebb, s ha az adósságcsinálást akként tekintem, hogy ebben a közszerzemény feletti rendelkezés is benfoglaltatik, — csakhogy *nemleges alakban* — akkor legfontosabb kérdése is.

Mert nyomban felmerül e helyt azon kérdés, hogy mikor tekintessék a házasság tartama alatt keletkezett adósság a házastársak *közös* és mikor *külön* adósságának, s ez kapcsolatos azon továbbiakkal, hogy a közszerzeményt annak *egészéig* vagy csak *feléig* vannak-e jogositva a házasfelek elkülönitetten eladósitani, s mindkét házastárs-e, vagy csak egyikök.

E kérdésekre az alábbiakban ha nem is tételes, hanem inkább elvi alapon talán találunk egy kis utmutatást.

Meg kellett mindazáltal itt tennem a fentebbi különböztetéseket, ha mindjárt a szőrszálhasogatás látszatának árán is, mert bármily kifogás tétessék is azok ellen, annyi előttem mégis kétségtelennek látszik, hogy a fenidézett döntvény s Zlinszkynek azt helytelenitő nézete oly *általánosságban* tartvák, hogy azok helyesek, de helytelenek is lehetnek. Igy a döntvény a kategoriák 1-je és 2-ika szerint meg nem állhat; ellenben Zlinszky arra vonatkozó nézete is csak ez esetekben lesz helyes. De Zlinszky nézetére még azt is meg kell jegyeznem, miszerint nézete nem az általa felhozott azon indokból helyes, mert a házasság előtti adósságtörlesztés a házastársak törzsvagyonát *növeli,* hanem azért

[6] Hasonló elvet állapit meg az 1877. junius 13—4821. sz. legfőbb itlsz. dtv: Azon tény, hogy a nő vagyonából a házasság ideje alatt a férj ingatlanaiba tetemes beruházások eszközöltettek: a közszerzeményi jog érvényesitésére önmagában véve igényt nem nyujt. A nőt ezen alapon csak jogosultság illetheti, hogy az épitkezések és egyéb bebizonyitható befektetések *értékét követelhesse.*

Az elv helyes, mert hisz a tulajdonjog már meg volt a férj részén szerezve, ennélfogva azt a még oly nagy befektetés sem alterálhatja. Csak azt jegyzem meg, hogy e döntvény tenorjából az tetszhetnék ki, mintha a közszerzemény érvényesithetését nagyobb jognak tekintené a beruházás visszakövetelhetésénél. A szöveg szerint ez téves nézet volna.

mivel azt *csökkenti*. Mert hisz, mint mondva volt (1. kat.), az ily adósságtörlesztés csak az adós házastárs vagyonát szaporitja. Zlinszky nézete szem elől téveszti, hogy külön vagyona is lehet a házasfeleknek. Azon közkézen forgó nézet pedig, mely *szerint közszerzemény addig nem létezik,* mig adósság van, még általánosabb s a kritika bizony nagyon bonczkés alá veheti. Mert ugy hiszem, hogy nem nehéz belátni, miszerint a házasság előtti időből származó, sőt a házasság alatt keletkezett *külön* adósság mellett igen szépen létezhet közszerzemény.

Dr. Jancsó György,
kir. táblai segédfogalmazó.

(Folyt. köv.)

Szükséges-e törvényhozási intézkedés a takarékpénztári betevők jogainak megóvására?

VI.

Azon kérdés tárgyalására áttérve, hogy mily irányban szükséges intézkedni a betétek biztositása czéljából? ujból jelezni kivánom azt: hogy bármennyire ohajtandó is, hogy a hiteltörvényeink (milyen különösen a csőd-kereskedelmi törvény) alkotásánál eddig következetesen szem előtt tartott teljesen jogosult irányzathoz képest, e terén is első sorban a külföldi megfelelő jogalkotások szolgáljanak irányadókul, mert hiszen nagyrészben a pénzforgalom közvetitésére szolgáló ezen egyik legjelentékenyebb hitelintézményünk égető hiányainak orvoslására alkotandó törvény meglévő hiteltörvényeink sorában lesz hivatva kiváló helyet elfoglalni: mégis a már ismert előadott tények után hiába keresnénk a külföld hasonló intézményeit szabályozó intézkedések között olyat, mely a mi, e részben egészen specialis viszonyainkra bármily változtatás mellett is alkalmazható, — a mi, egészen elütő e részbeni helyzetünkkel —, melyről Weninger Politikai Számtanának 1869. évi II. kiadása 138. lapján joggal elmondhatta, hogy: *„ehhez fogható nincsen sehol a világon"*, — összhangba hozható lenne.

Azon körülmény mégis, hogy takarékpénztáraink bizonyos mértékben a külföldi betéti bankok feladatát is teljesitik, arra inditott: hogy kérdésünk szempontjából eme külföldi hitelintézetek szervezetét és szabályozását is vizsgálat alá vegyem.

Azonban azt találtam, — és vizsgálódásaimban e részben, KAUTSCH: *„Das Bank- und Börsenwesen"* czimü könyve minden részletre pontosan kiterjedő, kimeritő tájékozást nyujtott majdnem az egész culturvilág viszonyairól, — hogy a különféle czimü, u. m. letéti-, escompte-, disconto-, lombard- stb. bankok, hitelintézetek (credit mobilier-ek) által pénztárjegyek-, vagy betéti-könyvekre, vagy folyó számlára stb. módon kamatozás vagy csak őrizés végett átvett készpénzértékek elfogadásával járó betéti üzlet eme külföldi intézetek üzletkörének általában és rendszerint csak mellékes ágát képezi, mely ez intézetek egyéb sokágu ügyleteivel annyira egybekapcsolva van, ezekkel annyira összefolyik, hogy az mint önálló, elkülönitett vagy épen mint főüzletág sehol sem jelenkezik.

Ha mégis e különféle intézetek vagyon- és tartozási mérlegei alapján a fentebbi módokon elhelyezett pénzösszegek biztositására szolgáló intézeti alapok állását vizsgáljuk, általában arról győződünk meg, hogy a legtöbbnek alap- és tartalékvagyona sokszorosan felülhaladja a betétek összegét, vagy az legalább is ettől mennyiségre nézve jelentékenyen nem igen különbözik. Oly viszonyokat, hogy mint nálunk *169 takarékpénztárnál — átlagosan — az alap- és tartaléktőke összegét a betétek összege* jóval több mint kétszeres mennyiségben mulja felül, a külföldön hiába keresnénk.

Miután már ez arányt, illetőleg aránytalanságot felemlitettem, talán azt is felhozhatom helyzetünk illustratiójára a legutóbbi mérlegekből vont adatok alapján: hogy a kérdéses arány legkiválóbb központi takarékpénztárainknál sem mondható általában kedvezőnek.

Igy első és főintézetünk a pesti első hazai takarékpénztárnál az 55.073,045 frt betéttel szemben 5.320,647 frt saját alapvagyon, a fővárosi egyesült takarékpénztárnál 1.029,184 frt alappal: 15.245,032 forint betét áll szemben. A pesti első hazai takarékpénztár mellett talán még csak az országos központi takarékpénztár az (1.319,642 forint alappal és 5.046,181 frt betéttel), mely az alapok nagyságát illetőleg a betétekkel szemben, többi takarékpénztárainkhoz képest jóval előljár.

A mi pedig azon hazai hitelintézeteinket illeti, a melyek a takarékpénztári üzletet a fentemlitett külföldi intézetekhez hasonló mérvben és módon csak mintegy mellékesen folytatják, ezekre nézve már áll az: hogy ugy szervezetüket, valamint különösen saját vagyoni állásukat illetőleg a külföldi hasonló intézetek szinvonalán állanak; a miért is ezek irányában a betétek biztositására intézkedést nem látok szükségesnek, a mint hogy ily intézkedés az e részben egészen hasonló viszonyok közt lévő külföldön sem találtatott szükségesnek.

Egy-két példa ez irányban is felvilágositásul szolgálhat.

A pesti magyar kereskedelmibank, mely üzletkörében a legkülönfélébb s nagyterjedelmü üzletágakat egyesit, kiválólag a kereskedelem, pénz- és hitelforgalom könnyitése czéljából hazánkban a betéti banküzlettel talán legkiválóbb mérvben foglalkozik; a betétek mégis, melyek jobbára folyó számlára, kereskedelmi utalványok, cheque-k, helyi váltók, stb. helyettesitő értékek ellenében fogadtatnak el a nevezett bank által, hogy a pénzt körforgásában lehető gyorsan folyóvá tegyék és biztositsák, a legutóbbi 1879. évi mérlege szerint 3.191,623 frtra rugtak, mely összeggel közel másfél milliónyi bankalapvagyon áll szemben.

A magyar általános hitelbanknál, mely inkább consortiális és nagyszabásu hitelmüveletekkel, vállalatokkal, állami megbizások teljesitésével stb. foglalkozik, a betétek összege a saját bankvagyon magasságát sem éri el.

Az előadottak után kétségtelen, hogy a kérdéses intézkedést illetőleg egészen önálló alkotásra vagyunk utalva.

Ha hazai takarékpénztári ügyünk rendezésének kérdésében fent elősorolt különböző vélemények azon leginkább hangoztatott kivánalmát elemezzük, hogy a betétek és a társasági alaptőke között bizonyos megfelelő arány állitandó helyre és tartandó fen: el kell ismernünk, hogy ezen elv megfelelő gyakorlati keresztülvitele a betétek biztosságát csak növelni lenne képes.

Ennek indokolását részemről abban találom, hogy ha pl. kötelezőleg kimondatik, miszerint «az alaptőke a betéteknek legaláhb is egy tizedrészét képezze», akkor ez a szabály azon takarékpénztárak irányában, melyeknél a meglevő arány kedvezőtlenebb, gyakorlati alkalmazásában oda vezetne: hogy ezen takarékpénztáraknak alaptőkéjöket vagy a szükséges arányra felemelniök, vagy pedig a betétekből annyit visszafizetniök és természetesen ujabbak elfogadásától mindaddig tartózkodniok kell, mig a szükséges arány helyreáll.

Bizonyos, hogy az által az *összes* betétek maximuma megállapittatván, illetőleg az alaptőke bizonyos nagyságához köttetvén, az utóbb emlitett esetek elsejében a meglevő alapvagyon gyarapodni fog, a második esetben pedig a meglevő alapvagyon bizonyos *kisebb* mennyiségü betéteknek fog fedezetéül szolgálni.

Van azonban e dolognak egy más oldala is, mely a kérdést más szinben tünteti fel. Ezen szabály alkalmazásának további szükségképi következménye volna ugyanis, hogy a

*

betétek és az alaptőke közti eme szükséges arányt folytonosan szem előtt tartva, a takarékpénztárak a folytonosan hullámzó és naponta változó pénz- és hitelforgalom közepette — hacsak időről-időre is — nincsenek azon helyzetben, hogy a szükséges határvonalat szigoruan és folytonosan megvonhassák, a mi eredményében igen könnyen a kérdéses intézkedésnek vagy illusoriussá tételére vezetne, vagy pedig ha folyton vagy csak bizonyos időközökben is e határt belátni és betartani képesek lennének, akkor ez mégis az üzlet folytonos stagnatióját, majd ismét folyamatba tételét eredményezné, a mi épen ugy ellenkeznék a takarékpénztárak czéljával, a mint adott esetekben könnyen a betevők s az intézet romlására adhatná meg az első lökést.

De ezektől eltekintve, oly *jelentékeny-e* a betevők biztosságára ezen arány-megállapitás, melynek *mérvét* a fentebbi példában emlitettnél nem tartom kötelezőleg feljebb emelhetőnek, hogy e többé-kevésbbé problematicus értékü kisérlet miatt a takarékpénztárakat nehéz complicatióknak tegyük ki a nélkül, hogy a kitüzött czélt *lehetőleg* biztositanók? Bizonyára annyira nem jelentékeny, de különösen nem, ha meggondoljuk, hogy például az eddigi 100,000 frt helyébe lépendő 200,000 frt alaptőke a 2,000.000 frt betétet és e mellett a takarékpénztárnak összes egyéb tartozásait még mindig ugyancsak szerény mérvben képes fedezni.

Bizonyos tehát, hogy ily értelmü vagy alapu megoldással az ügynek, mely *lehetőleg gyökeres* és *biztos eredményü orvoslást követel,* nem sokat használnánk.

A mi azon további nézetet illeti, hogy takarékpénztáraink üzlete bizonyos irányban vagy mértékben állami kezelés alá vétessék vagy állami biztositékokkal láttassék el, erre nézve azt hiszem, nem igen fog véleménykülönbség felmerülni, hogy állami pénzügyeink mai kedvezőtlen helyzete ugy magára az államra mint a betevőkre nézve is, — különösen a takarékpénztáraink irányában még folyvást lankadatlanul nyilvánuló közbizalommal szemben — nem teszi kivánatossá, de talán lehetségessé sem, hogy azon nagymennyiségü köz- és magánvagyon, melyet a betétek képviselnek s a mely jórészben rendelkezésre lehetőleg folyton készen tartandó vagy folyóvá teendő, passiv állami háztartásunk gondjait, adóssági terhét növelje.

A mi végül a betét-elhelyezési módozatok meghatározását, továbbá a betétmaximum és a kamatláb korlátolását illeti: mindez takarékpénztáraink fent részletesen ismertetett jelen állapota mellett és a nélkül hogy az intézményt gyökeresen átalakitanók és bizonytalan válságos esélyeknek kitennők, ki nem vihető; de nincs is ezekre szükség a betétek biztositása végett, mint alább látandjuk, mihelyt az alább javasolt intézkedések álláspontjára helyezkedünk.

Van azonban mégis egy szempont, mely az emlitett véleményekben foglaltak közül a fenforgó kérdés szabályozásánál okvetlenül figyelembe veendő, melynél fogva a bármikor tömegesen előállható készpénzbeli fizetési kötelezettségre való figyelemmel, a takarékpénztárak megfelelő fizetési képesége is lehetőleg biztositandó.

Hegedüs László,
keresk. és váltótszéki biró.

Jogirodalom.

„Védbeszédek sajtó- és bűnügyekben" tartotta Dr. STILLER MÓR. Budapest, Pfeifer Ferdinand bizománya 1881.

A törvényszéki szónoklat mint a szónoklat egyik válfaja különös jelleggel és fejlődéssel bir, az intézmények bizonyos szervezetét tételezi fel, a melyeken alapulva a jogrendszerben a művészeti elemet képviseli.

Törvényszéki szónoklatunk, értve ezalatt a bűnügyi védelmeket, mert csak ezek esetében van megadva a lehetőség a védelem szóbeli előterjesztésére, nélkülözi mindazon feltételeket és intézményeket, a melyekből életerőt szíva, a kifejlésre alkalmas tért talál. A vádelven alapuló bünvádi eljárás, vád és védelem egyenjogusitása, a jogorvoslatok szóvali előterjesztése, képzett és összetartó ügyvédi kar a feltételek összfoglalatja, a melyek hiányában egyesek a védelmet szónoklati alakba foglalhatják, jogi és irodalmi szempontból megfelelő szónoklatot szerkeszthetnek, de törvényszéki szónoklatról szó nem lehet, mert a törvényszéki szónoklatnak mint *Cormenin* mondá, főfeladata nem festésben és a kedélyek meginditásában, hanem a bizonyitás művészetében áll.

Inquisitorius elvekkel saturált eljárásunk, lépésről-lépésre mind megannyi a védelmet gátló akadályt mutat fel. Az előitélet és igazságtalanság várai, a melyeket az ügyvéd szava meg nem dönthet.

Bizonyitás művészete, bizonyitás joga nélkül, ez törvényszéki szónoklatunk története.

S mégis «szónoklat nélkül nincs ügyvédelem»,' ezek *Szalay* szavai, többet mondók mint hosszu fejtegetések, kifejezve röviden, hogy a tartalom hatása érvényesülésében, csakis a szónoklat alakjában nyilatkozhatik.

A törvényszéki szónoklatot gátló eljárásunk daczára, annak szükségszerüségét és fontosságát nem lehet eléggé hangsulyozni, s azt lehet mondani, hogy a törvényszéki szónoklat nálunk jogalkotó factor, mely ha nem is közvetlenül de a létező visszáságok elleni küzdelme által azok hatását gyöngiti s a czélszerü és igazságos törvényhozás utját szavával előkésziti és egyengeti. A magyar ügyvédség érdemeit a polgári szabadság megvédése tekintetében nem lehet eléggé méltányolni, és a sokak előtt csupán kenyérkeresetnek átszól munka szolgáltatta amaz anyagot, a melyből Magyarországon az igazságszolgáltatásnak ugyancsak szük és ingadozó alapon álló hajléka teremtetett.

Vajmi kevés elismerést arat amaz ügyvéd, ki a jellem és tudományos müveltség erejével a törvényszéki terembe lép, bizva az eszme és a szó erejében. De a közöny és a hidegség, melylyel gyakran találkozunk, a tudomány iránti idegenség, mely a jogot csupán a törvény rideg szavában véli feltalálni, s mely nem akarja vagy nem tudja megérteni, hogy a törvény igazságos alkalmazása nem a betűben, hanem évszázadok tudományos működésében áll; mindez nem szabad hogy a kötelességérzettől áthatott ügyvédet visszariaszsza, hanem tekintse kiki magát harczosnak, a ki a győzelem diadalát nem fogja ugyan élvezhetni, hanem azon tudatban esik el, hogy azt elősegitette.

Az előttünk fekvő kötet «védbeszédek» az általunk jelzett küzdelemnek jelenségét képezik.

Szerző védbeszédeit «törvényszéki szónoklatunk és ügyvédségünk» czimü értekezéssel nyitja meg, a melyben az ügyvédség feladatát és jelentőségét hangsulyozza, ostorozva igazságügyi politikánk azon irányulását, mely az ügyvédi kar feladatát az államéletben fel nem fogva, ezt üdvös működésében gátolni igyekszik.

Helyesen emeli ki szerző, hogy az összetartozóság erős érzete, a testületi önérzet, a törvényszéki szónoklat feltételei, e nélkül pedig szavunk «kongó hang marad a törvényszéki teremben és azon kivül minden erő és hitel nélkül.»

De különösen áll ez a védő ügyvédekre nézve, kik sok esetben uralkodó pártokkal, a hatalom organumaival kénytelen ekszembeszállni, s kiknek mi sem kölcsönöz több erőt a jog érdekében vitt küzdelemben, mintsem annak tudata, hogy az ország ügyvédkarára számithatnak.

«Az orvos — igy mondja Carrara — a ki betegség ellen küzd, hogy azt legyőzze, nem kénytelen mondani, engem legio kisér, százan vannak velem; de igenis az ügy-

véd, a ki a hatalom organumának igazságtalansága alól ki akar valakit ragadni, szükséges hogy társakkal birjon, a kik vele solidárisak.

A közzé tett tiz védbeszéd ugy tartalmuk mint alakjuk tekintetében a birálat mértékét kiállják. Azoknak esküdtszék előtt tartott része a védelmet mindig elvi magaslatra helyezi, s ugy eszmékben mint pedig átlátszó nyelvezetökben érdekes és tanulságos olvasmányt képeznek. A törvényszéki védbeszédek a büntetőtörvénykönyv életbelépte előtt tartatván, azon helyes törekvésről tanuskodnak, hogy a gyakorlatba a tudományos felfogás és érvelés bevitessék, s ez által a védelem a köznapiasságból kivetköztetve oly szinvonalra emelkedjék, melylyel a védő önönmagának tartozik. Mi védbeszédek közzétételét szivesen veszszük, mert azon szellemi munka, mely azokban rejlik, különben veszendőbe megy, s mert a közzététel serkentést, buzditást foglal magában, tevékenységre gerjeszt, s ily munkák ügyvédi karunk tekintélyét hathatósan előmozditják.

Dr. Jellinek Arthur.

Adalékok a keresetjog fogalmához.

II. Az alanyi értelemben vett jog fogalma. Ismertetésünk első részében volt szerencsénk arra utalni, miszerint Plósz a kereseti jog *alanyi jogi minőségét* azon előzetes kérdés eldöntésétől teszi függővé, ha vajon a subjectiv jog criteriumai találnak-e a kereseti jogra?

Ugy véljük, hogy sikerült kimutatnunk, miszerint a Plósz-féle fogalmi meghatározás elfogadása mellett, vagyis ennek alapjára helyezkedve is, oly ellenvetésekhez érünk, melyek az általa feltüntetett eredménytől elütő álláspontra vezérelnek. Ez okból zártuk ki vizsgálódásaink köréből egyelőre a subjectiv jog fogalmára vonatkozó fejtegetéseket. De jeleztük egyuttal azt is, hogy e pontra, mint önálló kérdésre, még vissza fogunk térni, annyival is inkább, mert mig a mű eddig bemutatott részei, szerzőnek a *„Magyar Igazságügy"*-ben megjelent s ismertetésünk első részében idézett értekezései alapján némi részben ismeretesek is lehetnek, addig a subjectiv jog fogalmára vonatkozó elmélete (s tegyük itt azonnal hozzá, hogy ez a mű legérdekesebb része), bár az félre nem ismerhetőleg éveken áthuzódó gondolkozás eredménye, ugy a bel- mint a külföldi jogászközönség előtt most lőn először bemutatva, de e mellett e kérdés felvetésével szerző oly térre lép, mely már nemcsak a processualistára nézve bir érdekkel, hanem ellenkezőleg a civilista figyelmét még jóval nagyobb mértékben képes lebilincselni.

Wach: „Defensionspflicht und Klagerecht" czimü fent id. értekezésében[1] oda nyilatkozik, hogy: «auch ich muss mich gegen das publicistische subjective Klagerecht als Recht .... erklären», mire Plósz felelete akkép hangzik, hogy a kérdés eldöntése attól függ, «hogy vajon a subjectiv jog criteriumai találnak-e az ő (már ismert) keresetjog fogalmára», s «mert a jogok és nem-jogok közötti határ a subjectiv jogra vonatkozó ismeretes elméletek egyikében sem vonatik meg helyesen,» indittatva érzi magát szerző az alanyi jog fogalmát — saját utján haladva — megállapitani.

Valódi szellemi gyönyör a mű ezen részét olvasni, mely oly meggyőző logikát tükröztet vissza, hogy az idevonatkozó fejtegetések végéhez érve ... majdnem hajlandónak érzi az ember magát szerző minden szavának aláirására.

Sokkal ismeretesebb ama, korunk két legnagyobb romanistája Windscheid[2] és Ihering[3] által felállitott s a subjectiv jog fogalmára vonatkozólag a legkiválóbb irók által elfogadott két elmélet, semhogy ezeket tüzetesen reproducálni szükséges lenne. Megszoktuk már a subjectiv jog fogalma körüli vitákat a «Recht ist eine von der Rechtsordnung verliehene Willensmacht concreten Inhalts» s viszont a «Recht ist rechtlich geschütztes Interesse» tételek variálásával befejezettnek tekinteni, ugy hogy e kérdések is sok tekintetben a magánjogtudomány ama megoldatlan problemái közé sorozhattuk, melyek (mint például a birtokelméletek) a civilistákat táborokra osztva, egy befejezésére nézve egyelőre kilátást sem nyujtó s igy mintegy a fegyverszünet stadiumában levő tudományos háboru szülőokai lettek.

A fegyverszünetet csak *Thon* fellépése (Rechtsnorm und subjectives Recht) látszott ujabban megzavarni, ki ugyan azt állitja, hogy az ő fogalmi meghatározása[4] Iheringé-vel a legbensőbb rokonságban áll, sőt egyenes czélja azt «klar legen», (?) de még ez sem érdemesiti az ő fejtegetéseit ama figyelemre, melyben azok általában s Plósz által is részesittettek. Joggal lehetett vele szemben arra hivatkozni, hogy a mi az ő elméletéhen jó, az nem tőle ered, a mi pedig tőle ered, az tarthatatlan,[5] mert a subjectiv jognak *Ihering* által kifejtett lényege az ő *„körülirásai"* által épen elmosódik.

Ő a subjectiv jog ismérvét azon eszközben látja, mely «zur Beseitigung der Normwidrigkeit gegeben wird», ez az «Anspruch», mig aztán egyfelől a subjectiv jog «ist nicht identisch mit dem Anspruch», mert az létezhet és legtöbbnyire (meistentheils) létezik is, mielőtt még az «Anspruch» megszületett, addig másfelől csak «die Gewährung eines eventuellen Anspruchs» emelhet egy jogilag védelmezett állapotot a védelmezett *subjectiv jogává.*

Különös neme a következetességnek!

Annál érdekesebbek és figyelemre méltóbbak *Plósz*-nak ide vonatkozó fejtegetései.

Szerinte a hiba a subjectiv jog fogalmának eddigi megállapitásainál abban rejlett, hogy az objectiv jog az egyes személyre vonatkoztattatván, egy oly fogalmi meghatározás lett az eredmény, mely a legkülönbözőbb tüneményeket vonta össze egy kalap alá, a miért is az következetes deductiókra alkalmatlan.

Igy juthatott Windscheid azon megkülönböztetésre, miszerint a subjectiv jogok vagy: 1. Rechte an der eigenen Person; vagy 2. Rechte an Sachen, vagy végül 3. Rechte an einer fremden Person. Az első és második helyen emlitett jogok egész más természettel birnak mint a harmadik sorban felhozottak. Windscheid szerint — mondja szerző — tartalmuk az akaratnak saját személyiségünk, illetve a dolog feletti uralmában áll. Ha e tartalmat ez esetekben is azon módon akarjuk értékesiteni, mint a követelési jogoknál, akkor saját személyünk illetve a dolog szerepelne mint kötelezett. Világos, hogy ez nincs igy.

---

[1] Főleg az 542. s köv. lapokon.

[2] WINDSCHEID: *Pand.* I. 37. §. — PUCHTA: *Inst.* 6. §. — BÖCKING: *Pand.* 98. §. — BRINZ: *Pand.* 64. s köv. §. — KUNTZE: *Cursus* 4. §. — SCHEUERL: *Inst.* 4. §. — UNGER: *Syst.* I. 58. §.

[3] IHERING: *Geist d. r. R.* III. 60—61. §§. továbbá *„Zweck im Recht"* I. 8. fejezet. — SCHLOSSMANN: *Der Vertrag.* 32. §. — ZRODLOWSKI: *Pand.* 187. l.

[4] «Das Privatrecht ist der den Interessen eines Einzelnen wider Einzelne gewährte Normschutz, wenn dem geschützten im Falle der Normübertretung ein Mittel zur Beseitigung der Normwidrigkeit von der Rechtsordnung gegeben und beliebigem Gebrauche überlassen wird.» L. f. i. műve 216. s köv. lapjait.

[5] L. ZRODLOWSKI f. i. helyét. — Ugy látszik THON-nak valóságos szenvedélyévé vált IHERING ellenvetéseit rectificálni. Ezt teszi legujabban a GRÜNHUT-féle *„Zschr. für das Privat- und öff. Recht"* folyóirat m. évi (1880) aug. havi füzetében megjelent «Der Rechtsbegriff» cz. értekezésében is, mely a «Zweck im Recht» tételeit kivánja helyreigazitani (?), bárha csekély véleményünk szerint a 4 fejezetbe szedett czáfolatok fonalán levezetett positiv végeredmény lényegében miben sem különbözik az agg mesternek az objectiv jogra vonatkozó tanától. Elismerjük ugyan készségesen, hogy nem egy alapos és életre való eszmét merithetünk e fejtegetésekből (igy pl. a jog eredétére vonatkozólag l. az id. füzet 238—244. lapjai), de talán nem követek el igazságtalanságot annak felhozásával sem, hogy az eszmék, bár más alakban, már DAHN által: *Vernunft im Recht* meg lettek penditve. Határozottan téves azonban, mit THON a jog és bíróság közötti viszony és ismét ezekkel kapcsolatban a közigazgatás szerepe tekintetében felhoz (252—359 l.).

Ezen incongruentiát igyekszik Windscheid «igény-elméletével» áthidalni. Az igény: a jog, emberi akarat alávetésére való irányzatában.

A követelési jogok ily formán már magukban véve «igények», vagyis az azoknak megfelelő igényekben állanak, a dologi jogoknál ellenben, — melyeknek közvetlen tárgyuk a dolog, s közvetlen tartalmuk a dolog feletti uralom, — «Erschöpfen die Ansprüche nicht das ihnen zu Grunde liegende Recht», ezek«gehen zunächst auf etwas Negatives, darauf, dass der dem dinglichen Recht Gegenüberstehende sich mit demselben nicht in Widerspruch setze.»[5] Ezen eredeti igény a *nemsértésre,* — jegyzi meg erre szerző — nemcsak egyes jogok, hanem a vagyon javára is létezik. A vagyon megsértése jogokat, igényeket (obligationes ex delicto) szül, e jognak is következésképen egy «unpersönlicher Anspruch» s illetve ezt szülő, *a vagyon feletti jog:* a nemsértés követelhetésére kellene hogy megfeleljen. A nagy többség joggal irtózik azonban egy ily jog felvételétől.

Mielőtt szerző elméletének ismertetéséhez fognánk, azonnal meg akarjuk jegyezni, hogy a Windscheid elmélete ellen felhozott érveit készek vagyunk magunkéivá tenni. De azokkal ép csak azt látjuk ujabban és más oldalról igazolva, mivel a hirneves pandektista fogalmi meghatározása tekintetében már eddig is tisztában voltunk, hogy t. i. a subjectiv jog lényegét *nem szabad* az «akaraturalomban» keresnünk, *mert igy a jogoknak egy részét a jogok köréből ki kellene zárnunk*, mitől a csak látszólagos sulylyal biró «igény-elmélet» sem ment meg. Erről alább tüzetesebben. Szerző csakugyan e térre lép, s bár ily eszmék már eddig is hangoztatva lettek a tudomány terén, azon megragadó érvelés után, melylyel a „*Beiträge*“ lapjain találkozunk, lehetetlen e reformatorius eszmék elől teljesen kitérnünk.

Halljuk tehát mindenekelőtt magát a szerzőt.

A jog fogalmát *realis* alapon, a jogilag szabályozott tényálladékok tiszta fogalmai alapján kell megállapitani. E realis alapot nem szabad önkényes abstractiokért elhagynunk, mert az a prius, a jog védelme, hozzájárulása pedig a posterius.

Két fogalmat kell itt tisztázni: a *jogállapot* és a *jogviszony* fogalmát; e két fogalom a legelütőbb értelmekben szokott használtatni, helyes megállapitásuk előfeltételezi azonban az *állapot* és a *viszony* fogalmának kifejtését.

Állapot a létel egy minősége. Hogy valami ez idő szerint egy bizonyos minőségben létezik, ez jelöltetik meg annak állapota által. Állapot és minőség ehhez képest rokon fogalmak, de nem födik egymást. Ha azt mondom, hogy: ezen vas izzó; és ismét: ezen vas izzó állapotban van, hasonló gondolatokat fejezek ki. De a különbség a kettő között az, hogy az első esetben az ember más, pl. hideg, folyékony stb. vasakat is képzel s a jelenlevőt azoktól megkülönbözteti, az utóbbi esetben azonban csak ezen vas áll az ember előtt, de egyuttal a lehetőség is, hogy *ezen* vas hideg, folyékony stb. is lehetne.

Az állapot tehát *csak* ama tulajdonságokra vonatkozik, melyek ama valaminek fogalmához *nem* kivántatnak meg, a dolog azonosságára ki nem hatnak, tehát változók lehetnek.

Persze figyelnünk kell itt arra is, hogy oly tulajdonságok, melyek az individuumra nézve fontosak, mellékesek is lehetnek s ez értelemben szokás pl. az ember nemi állapotáról szólni, habár ez esetben a nemi tulajdonság vagy minőséggel egybekötve levő egyéb állapotokra gondol az ember.

Mig az *állapot* egy bizonyos valamire vonatkozik, a *viszony* nem képzelhető azok többsége nélkül. Valami vonatkozással kell hogy birjon egy más valamire, a mi csak egy jövőbeli hatás lehet, ugy hogy a viszony két valaminek egy, már a jelenben okozatilag megállapitott, de jövőbeli hatás által való összeköttetését jelenti. A viszony tartalma ezekhez képest egy jövőbeli hatás, vagy mivel minden hatás *az állapot egy megváltoztatásában áll,* a viszony tartalma egy valami állapotának jövőben való megváltoztatása egy másik valami által. Ha e hatás, — mely a viszony tartama alatt függőben van, bekövetkezett, az eredmény áll előttünk. Alkalmazzák azonban a viszony kifejezést állandó viszonyok megjelölésére is, és pedig nem a mult, hanem a jövő szemléltetése végett, de itt a hatás mint bekövetkezendő, természetesen már a jelenben megalapitott kell hogy legyen, mert ha a hatás csak véletlen, viszonyról sem szólhatni, csakhogy ismét lehetséges, miszerint az a jelenben még ismeretlen, vagy be- s illetve be nem következte részben más körülményektől is függ.

A viszony fogalma az állapot fogalmának tényleges kiszélesitésére is vezet. A viszonyban állás ugyanis mint állapot fogható fel, vagyis az, az egymással viszonyban álló factorokra vonatkoztatva, ezek tulajdonságát képezi, mely megkülönböztetés nemcsak logicai, hanem realis jogosultsággal is bir, mert a viszony megzavarásában kétségkivül a viszonyban levő minőségének megzavarása is foglaltatik és a viszonyban állás a viszonyban állók egyéb viszonyai tekintetében is irányadó lehet.

Dr. Kiss Mór,
nagyszebeni jogtanár.

(Befejezése következik.)

[5] WINDSCHEID: *Pand.* I. 43. §.

Külföldi jogélet.

Franciaországban tekintélyes szakférfiak ismét követelik, hogy az államtanács törvényhozási osztályán kivül oly codificationalis bizottság alkottassék, mely a hasontárgyu, előző és külföldi törvényeket összeállitsa és ehhez képest észrevételeket tegyen, mi által egyrészt azon zavarok hárittatnának el, melyek onnét erednek, hogy csak «az ellenkező törvények abolitioja szokott kimondatni azok felsorolása nélkül, másrészt pedig a törvényhozási tudomány szempontjából főfontosságu összehasonlitási anyag egybegyüjtve lenne már az államtanács törvényhozási osztálya számára.

Ez előkészitő munkálat kötelező legyen egyes képviselő vagy senator által beterjesztett javaslatra nézve is, melyek eddig nem kerültek az államtanácsba sem.

Az egyre szaporodó és gőzerővel alkotott törvények bizonyos egysége és összhangja egymás között, benső szerkezetük következetessége csak igy volna elérhető, mi véget vetne a bizonytalan jog számos «érdekes kérdésének» és bajának.

Az állandó bizottság magát esetleg specialis szakértőkkel kiegészithetné. Ily bizottság már 1813-ban s 1824—1830. állott fen, a midőn abban oly férfiak mint id. Dupin, Pastoret, Portalis, Pardessus stb. működtek. (L. erről MALAPERT: *Revue crit. de législ. et jurispr.* 1861.)

Egyelőre hasznos vállalat oly törvénygyüjtemény, mely a hatályban levő szabály mellett az előzőket tünteti fel, mint az Émile Durand és Paultrée (Code général des lois françaises éd. Marchal et Billard). Az ellenmondások igy legalább feltüntetve vannak.

A senatus elvetette a *Jules Favre*-féle javaslatot a közgyámságokról és tárgyalásra sem fogadta el *Baragnon* azon inditványát, hogy az igazságügyminiszter kizárassék a tribunal des conflitsből, melynek 1872 óta elnöke. Ellenben elfogadta *a gyülekezeti jogról szóló javaslatot, mely az előzetes engedélyt eltörli.*

Dr. Dell'Adami Rezsó.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az osztrák legfőbb itélőszék gyakorlatából polgári peres ügyekben, tekintettel hazai joggyakorlatunkra.

— Zlinszky Imre hátrahagyott irataiból. —

V.

A meginditott keresettől való visszalépés uj kereset fentartása mellett nem foglalhat helyt s a perrenddel ellenkezik.

S. S. A. A. ellen 10.495 frt és jár. iránt folytatott perében felperes a pertől való visszalépését jelentette ki oly hozzáadással, illetve feltétel alatt, hogy az ügyre nézve uj kereset inditását magának fentartja. E kijelentést az elsőbiróság tudomásul vette. Alperes felfolyamodásának pedig a lembergi főtörvényszék helyt nem adott, mert felperes jogában áll a per során keresetétől akár feltételesen, akár feltétlenül visszalépni; miután ettől őt semmi törvény el nem tiltja.

Alperes rendkivüli felülvizsgálati kérelme folytán a lgf. itélőszék a felfolyamodásnak helyt adott, s az alsóbb birósági végzéseket megváltoztatta, s felperesnek pertől elállási kérvényét visszaadatni rendelte.

Mert a törvk. rendt. csak feltétlen visszalépést enged meg az ellenfélnek okozott költségek megtéritése mellett; hogy uj kereset fentartása ugyanazon jogczimen s ugyanazon dologra vonatkozólag felperesnek jogában nem állhat, annál nyilvánvalóbb, mert az idézett törvény szerint felperesnek csak más kereseti czimen van jogában ugyanazon dolgot perrel követelni, mely tekintetben azonban semmi fentartásra sincs szükség.

—

E részben törvényünk teljesen hasonló lévén az osztrákkal, e szabály nálunk is épen ugy nyerhet alkalmazást mint amott. Hogy a legfőbb itélőszék határozata teljesen helyes, azon nem lehet kételkedni, csak legfeljebb csudálkozni, hogy ellenkezőleg hogy lehetett határozni.

Megvallom, én egyedül a főtörvényszéket hibáztatom és rovom meg, mert azt tartom, hogy az első biró ama határozatából, mely szerint e bejelentést tudomásul vette, az egész ügyre, annak ujabbi megkezdése vagy folytatása tekintetében semmi præjudicium sem származott volna, s nézetem szerint a főtörvényszék leghelyesebben jár el akkor, ha a felfolyamodást azzal utasitja el, hogy ebből semmi præjudicium sem származik; de belemenni a dolog érdemébe s azt nemcsak a törvénynyel, hanem minden józan felfogással ellenkezőleg dönteni el, a brünni főtörvényszék oly gyengeségéről tanuskodik, mely nekünk méltán vigasztalásunkra szolgálhat. Azt mondani, hogy a per során felperesnek jogában áll a pertől akár feltételesen akár feltétlenül visszalépni, jogi absurdum, mert a fél észrevevén, hogy perét rosszul kezdette, attól uj per inditásának feltétele alatt visszalépne, s a perujitás esélyeinek nem tenné ki magát.

Ezt a határozatot meg nem fontolta sem a ki készitette, sem a ki elfogadta.

Néhány szó a rágalmazás vétségéről.

Hogy az elitéltek csekély száma valamely államban a lakosság társadalmi becsületességének valóságos fokmérőjét képezi, azt ugy hiszem helyes bűnügyi politika követése mellett kétségbe vonni nem fogja senki sem. Egészen másként áll azonban a dolog, ha a törvényhozás akár fiscalis érdekek által elvakitva, akár mert egyes intézkedéseinek czélját megérteni, horderejét felfogni és mérlegelni képtelen, oly álláspontra helyezkedik, melyből a biró mig egyrészről például az egyik és pedig már rovott polgár becsületét is tulságig védelmezheti, addig másrészről a másik már ártatlanét, minden ok és czél nélkül, csupán mert a törvény ugy rendeli, áldozatul dobni kénytelen. Ily körülmények között a czél a törvénytisztelet és a minden egyesnek érdemei szerinti méltathatása nemcsak hogy el nem éretik, de sőt a becsület és nyilt őszinteség elnémitása mellett a kétszinü alattomosság- és furfangnak nyilik tág kapu; a mi pedig hogy végeredményében a nép jogérzetének — mely az éles distinctiókat nem ismeri és annak nem barátja — megingatására és a büntető hatalom gyanuba vételére vezet, azt ugy hiszem szintén nem szükséges bővebben bizonyitani.

Annál csodálatosabb tehát, hogy daczára mindezeknek a magy. bünt. t. k. a rágalmazás vétségéről szóló intézkedéseiben a törvényhozás mégis ez uton halad.

A 258. §. szerint ugyanis: rágalmazás vétségét követi el: a ki valakiről többek jelenlétében, vagy több, habár együtt nem levő személy előtt olyan tényt állit, mely valódisága esetében az ellen, a kiről állittatott, a büntető eljárás meginditásának okát képezné, vagy azt a közmegvetésnek tenné ki. Miből következik, hogy a rágalmazás vétsége tényálladékának megállapithatásához az állitott tény valótlansága okvetlenül megkivántatik; tehát ha az állitott tény való, az állitó rágalmazó nem lehet s ő mint ilyen rágalmazásért sikerrel bűnvád alá nem vonható és pedig annyival inkább nem, mert a 263. §. 1—5. pontja szerint az állitott tény valóságát be lehet bizonyitani, mi által a rágalmazás vétségének tényálladékából az azt alkotó lényeges elem elvonatik s utóvégre is az igazmondás emberszólás, rágalmazás nem lehet.

A törvény dispositiói idáig hát látszólag csak helyeselhetők; látszólag azonban csak, mert ha a törvényben tovább lapozgatunk, okvetlenül be kell látni azt, hogy annak bizony, a ki tán a törvény fenti intézkedéseiben bizva, igazat beszél, ha nem egyszer másszor, okkal-móddal mégis betörhetik a fejét, még az esetben is, ha netalán a 263. §. 5. pontja ertelmében igazolhatná, hogy állitásának czélja a jogos magánérdek megóvása vagy előmozditása volt.

A 264. §. szerint ugyanis: az állitás vagy kifejezés valódisága bizonyitásának nincs helye, és az még a sértett fél kivánatára sem engedhető meg:

(2. pont) ha az állitás vagy kifejezés olyan cselekményre vonatkozik, mely csak a sértett fél inditványára vonható bűnvádi eljárás alá, és az erre jogositott ilyen inditványt nem tett vagy azt visszavonta.

Tehát itt már a becsületes állitó elmarasztalása vagy felmentése egészen a sértett fél diligentiájától és illetve az elkövetett jogsértés megtorlására irányzott jóakaratától tételeztetik fel még akkor is, ha, mint fentebb megjegyeztük, az állitónak czélja, a sértett jogos magánérdekének megóvása, — tehát például a cseléd által alattomban elkövetett apróbb lopásoknak felfedezése volt.

De mert példa a dolgot legjobban fel fogja világositani, lássunk egy példát, mely a mint hogy egyszer már eddig megtörténhetett, ugy megtörténhetik még ezután és többször is.

A. földbirtokosnak több cselédje lévén, ezek közül egy a reáruházott bizalommal visszaélve, gazdája tanyai hombárjából apránkint nagyobb mennyiségü gabonát ellopott; mit B. és C. szomszédok észrevevén, a cselédet figyelmeztették, hogy ha még egyszer azt teszi, a dolgot gazdájának be fogják mondani. A cseléd erre mitsem adva, bünös tet-

tét tovább is és még nagyobb imposturával üzte, a mennyiben, nehogy a tetten egykönnyen rajta fogjak, az eltolvajlott gabnaneműeket értékesités czéljából ezután *E*-nek mint orgazdának adta át. Ezt a szomszédok *B. C.* és *D.* ismét észrevevén elhatározták, hogy most már a dologról a gazdát mindenesetre értesitik. De minthogy épen csak ezért a városba egyikök sem volt hajlandó befáradni, *B.*, kinek értésére esett, hogy szomszédja *F.* a városba ugyis beszándékozik, elment megkérni őt, lenne szives *A.* szomszédot a dologról igy meg amugy értesiteni. *F*-nél, midőn B. a dolgot igy elbeszélte, X. Y. Z. ott levén, F. daczára hogy megigérte, hogy a megbizást azonnal és szivesen fogja teljesiteni, N. és E-nek beszélte el, hogy őket B. szomszéd igy meg ugy tolvajnak és illetve orgazdának mondta, és hogy X. Y. Z. komái előtt azt beszélte, hogy N. gazdájától gabonát lopott és azt értékesités végett E-nek mint orgazdának adta át. E közben más uton a dologról A. is értesülvén N. cselédjét és E-t kérdőre vonta, a kik is, nehogy A. ellenök feljelentést tegyen, a tett beismerése mellett, a kárt a gazda által kivánt mennyiségben azonnal készek voltak megtériteni, mivel a gazda egyéb kellemetlenségek kikerülése szempontjából és azért is megelégedett, mert cselédjére a gazdaságnál sürgős szüksége lévén, feljelentés esetében helyette mást ugy sem fogadhatott volna.

Most N. és E., B. igazmondóságát megboszulni akarván, ellene rágalmazás miatt feyitő feljelentést tettek, előadván, hogy őket B., F. X. Y. Z. előtt tolvajnak és illetve orgazdának mondta és azt állitotta, hogy N. gazdájától gabnát lopott és azt mint orgazda E. értékesitette. B. a feljelentés folytán kihallgattatván, a vádbeli állitások tételét elismerte, de mert neki az állitásokkal czélja csupán A. jogos magánérdekének megóvása és előmozditása volt, azt kivánta, hogy engedtessék meg neki, hogy a b. t. k. 263. §, 5. pontja alapján állitásai valóságát bebizonyithassa. Eme kérelmét N. és E. ellenezvén, tekintve hogy A. gazda N. cselédje és E. ellen nem tett fenyitő feljelentést, az tőle meg is tagadtatott, minek folytán mint rágalmazó bünösnek találtatván, elitéltetett.

Kérdem most, ki lenne az, ki emez itéletet igazságosnak tartaná, jóllehet az a törvény szószerinti értelmének mindenben tökéletesen megfelel? Mert bár B., A. jogos érdeke megóvása és illetve előmozditása czéljából cselekedett és igy különben állitásainak valóságát a b. t. k. 263. §. 5. pontja alapján bebizonyitani jogositva lett volna is, tekintve hogy A. mint egyedül jogosult N. és E. ellen nem tett fenyitő feljelentést, őt állitásai valóságának igazolásától a b. t. k. 264. §. 2. pontja alapján el kellett mozditani, s tekintve hogy a vád tárgyát képező cselekvényeket önként beismerte, a rágalmazásban bűnösnek kimondani és elitélni kellett.

Hanem hát hogy a törvényhozás czélja is ez lett volna, én legalább a magam részéről categorice tagadni merem; mert nem tartom az igazsággal megegyezőnek azt, hogy egy valaki, kinek sérteni szándéka távolról sem volt, bünhödjék azért, mert a sértett és illetve káros félnek nem tetszett, — mert egyébként kielégittetett — fellépni a bűnös ellen. Mihez ha hozzáveszszük, hogy ha a magánvád alá tartozó bűnről értesült személynek, hogy maga utóbb bajba ne kerüljön, előbb mintsem nyilatkoznék, az iránt kell tudakozódni és biztositékot szerezni, hogy a sértett tesz-e feljelentést, s ha igen, annál megmaradjon, akkor mondom a magánvád alá tartozó bűntetteket és vétségeket nem lesz egykönnyü felfedezni s illetve a bűnösre rábizonyitani, — holott a bűnöst büntetni szükség esetében az államnak is érdekében áll.

Kivánatos volna ennélfogva, ha a törvény gyarló és hiányos dispositióin a gyakorlat itt is tultenné magát és a b. t. k. 258., 263. és 264. §§-ait az igazság és helyes büntető politika elveinek megfelelő oly értelemben alkalmazná, hogy mig a 258. §. szerint rágalmazónak csak az lenne tekinthető, a ki többek jelenlétében vagy több, habár együtt nem levő személy előtt *sérteni kivánó rossz szándékkal* oly tényt állit, mely valódisága esetén az ellen, kiről állittatott, a bűnvádi eljárás okát képezné, vagy őt a közmegvetésnek tenné ki; másrészről a sértő szándék hiányában, az állitás valódiságának bizonyithatását ne vonná el az esetben sem, ha az állitott bűntett csak magánvád folytán üldözhető és a sértett ilyen inditványt nem tett, vagy azt visszavonta.

Igy mig az elkövetett bűntett sokkal könnyebben lesz felfedezhető, másrészről elhárittatik az államról, a pénzbüntetéseknél amugyis nagyon közel fekvő azon gyanu, hogy az állam még az ártatlant is bünteti azért, mert mint mondják a pénzre szüksége van. Végre sokkal helyesebb is lenne, ha a bünös szenvedne egy kis becsületcsorbulást, mintha csak az ő kedvéért egy más ártatlanul veszne el.

Dr. Bihary Zsigmond.

Itéletek indokolása.

Ha kérdjük: megfelelnek-e bíróságaink itéletei a magasabb követelményeknek, sajnálattal *nem*-mel kell felelni. Tulzás nélkül állithatni, hogy itéleteink indokolásai anyagi és alaki tekintetben sok kivánni valót hagynak fen. És ha tekintetbe veszszük, hogy a felső bíróságoknak nemcsak az egyöntetü judicaturát megőrizni, hanem polgári törvénykönyv hiányában jogalkotó hivatás is jutott osztályrészükül, azoknak itéleteit illetőleg a fogyatkozásokat épen feltünőknek kell mondani, feltünőknek különösen, tekintettel azon fényes jogászi nevekre, melyek felső bíróságaink körét és tanácsaik elnöki székeit diszitik. Mellőzve az egész peranyagnak felölelését és feltárását, ugy marasztalás mint felmentés esetében az indokolás többnyire csak körülirása az itélet dispositiv részének és nem alapja, melyen ez a helyes jogi constructio változhatlan szabályai szerint kell hogy emelkedjék az absolutio vagy condemnatio éléig. Látszik az itéleteken a felső bíróságok nagy ügyforgalmának hatása, a sietség és a törekvés az — egyébként helyesen elbirált — ügydarabokon minél rövidebben tulesni, és egyuttal az expeditiót is megkönyiteni.

Ideig-óráig ily mellékes tekintetek is figyelmet érdemelhetnek; de ha kedvező kimutatások és minél több szám lemorzsolása alkotják a rendszert, ugy sok egyébre, mi az állam támasza, talpköve, rámondhatjuk nemsokára, hogy nos numeri sumus.

Dr. Szilassi Adolf.

Különfélék.

Magyar törvények jegyzetszélü kiadásban. A Tetteyféle uj törvénykiadás kiválókép érdemes olvasóink figyelmére. Nincs gyakorló ügyvéd, ki nem érezné szükségét a törvények egy oly kiadásának, mely irópapiron féloldalon nyomatva, bő helyet hagy jegyzetekre, döntvények- és más törvényekre való kivatkozások beigtatására. — Megjelent továbbá ugyanott az 1881: törvények 1. 2. f (I—XX. tcz. befoglalva a csődtörvényt). Ara mindkettőnek 1 frt 20 kr.

E lapok főmunkatársa áttette lakását a Nádor-utcza 20. sz. a. házba.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 23. SZ. Budapest, 1881 junius 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: fé evre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A perrendtartási novella. Dr. Sík Sándor ügyvédtől. — A közszerzeményi jogról. Dr. Jancsó György kir. tábla segéd-fogalmazótól. — Szükséges-e törvényhozási intézkedés a takarékpénztári betevők jogainak megóvására? Hegedüs László keresk. és vtszéki birótól. — Jogirodalom. Dr. Horváth Jánostól. — Törvénykezési Szemle: Az osztrák legfőbb itélőszék gyakorlatából polgári peres ügyekben, tekintettel hazai joggyakorlatunkra. Zlinszky Imrétől. — A nagyobb és kisebb iurisdictio. Horváth Béla, kir. alügyésztől. — Aphorismák az életbiztositásról. Dr. Kán Béla, ügyvédtől. — A váltóelévülés kérdéséhez. Dr. Karádi Bertalan ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A perrendtartási novella.

Az uj perrendtartás szentesitve van. Kiküszöbölve lett a felszólalási jog is, hogy a szóbeliségnek még csirája se legyen benne.

A kritika, mely hasztalanul küzdött ezen javaslat ellen, ma terméketlen volna. Törvénynyel szemben meg kell barátkozni azzal, a mi van.

Az uj perrendtartás életbelépésével a legfelsőbb fokban a munkaerő szaporodni, a munka kevesbedni fog, mert a Curia két osztálya egyesül, a jogorvoslatok pedig lényegesen meg vannak szoritva Ez felhasználható lesz arra, hogy a birói szervezet legégetőbb bajain segittessék.

Ma halmazt referál mindenki. Német biró értekezést ir indokolásul és büszke szorgalmára, ha egy hét alatt egy ügyet elintézett. Nálunk eddig a panasz az, hogy nem lehet alaposan dolgozni, mert legyőzhetlenül sok a feldolgozandó anyag. Az új törvény életbe lépésével kényelmesebben folyhat majd a munka a Curián. Reméljük, hogy a biráskodás alaposabb lesz.

A legfőbb itélőszéken van olyan tanács, a melyben itélnek urbéri jogászok büntető perekben, criminalisták polg. ügyekben szépen vegyest. Megengedjük, eddig szükség volt «vegyes» tanácsra, hogy az administratió kezében mérleg legyen az ügyforgalom egyensulyának uralására. Követeljük, hogy az uj perrendtatás életbe lépésével a vegyes tanács megszüntettessék.

Ez idő szerint járásbirák ülnek a kir. táblán, táblai birák a Curián és p. o. a semmitőszékhez felrendelt táblai biró felülbirálja a legfőbb itélőszéket. A helyzet, melyet az uj törvény a Curián teremt, lehetségessé fogja tenni, hogy ezen szervezeti anomalia megszünjék. Az uj perrendtartás életbe lépésével a deplacirozott fokozatok az egész vonalon helyreállithatók.

A legfőbb itélőszék, melynek minden itélete felebbvihető, és a semmitőszék, a kétfejü jogorvoslat hét instantiáinak kutforrása, mindketten megszünnek. Az anyagi és az alaki jog egységes kezelésére egyesülnek azon birák, kiket a törvényhozás szoktatott, hogy az alaki jogsérelmekre alig legyenek figyelemmel, azon birákkal, a kik tizenkét éven keresztül nem foglalkoztak egyébbel, mint a perrendtartás 297. §. huszonkét pontjának értelmezésével. Félünk, hogy a legfelsőbb fokban, mert igen soktagu és mert különtermészetü elemekből alakul, nehezitve leend a biráskodás egyöntetüsége; pedig a legfőbb itélőszék most valóságos legfelsőbb törvényszék lesz. Az uj törvény plenuma ismét olyan mint az, mely a büntető ügyekre behozatott, hogy bíróság határozatokat hoz in abstracto, hogy ugyanazon ügy háromszor tárgyaltatik, hogy a teljes-ülés nem bővitett curiai tanács többé, hanem törvényhozó testület. De az uj törvényre nézve megvan legalább azon garantia, hogy az egyöntetüségnek őrei ugyanazok lesznek, a kik a törvényt alkalmazzák, teljes ülésekben elvileg megállapodnak. Veszély fenyeget a régi perrendtartás terén. Ennek nagy része hatályban marad, de uj kezekbe megy át. Nem kevésbé fontos pedig, hogy miután a régi perrendtartás tetemes részében hatályban marad, fentartassék az annak alapján kifejlődött és sok éven keresztül egyöntetüségében megerősödött gyakorlat, melyet ezer és ezer döntvény biztos alapra fektetett. Ha ez nem történik, két uj perrendtartásnak megyünk elébe. Már ezen oknál fogva is elutasithatlanul szükséges, hogy az uj törvény életbelépésével a semmitőszékhez beosztott táblai birák a táblához visszarendeltessenek. Szükséges továbbá, hogy a régi perrendtartásnak érintetlenül fentartott részeire vonatkozó semmitőszéki plenaris megállapodások az uj törvény alapjáról revidáltassanak, és ilykép revideálva, a «döntvénykönyv» haszonszerüségére összeállittassanak. S a mint a Curián az elnök által, ha ellentétes elvi alapokon nyugvó határozatokról nyer tudomást, a vitás elvi kérdés plenum elé viendő, vitessék oda akkor is, ha az ellentét a fentartott régi perrendtartásra fenálló plenaris megállapodások ellen irányul, hogy ezek tekintetében is a személyek egymásra hatásában gyökeret verhessen az elvek egyöntetüsége.

A kir. tábla eddig átjáratnak tekintetik. Azon tudat nyomja biráit, hogy a szomszéd házban ugyis megváltoztatják határozataikat. Az uj törvény életbelépésével a tábla az ügyek nagy tömegében utolsó forum lesz, és visszanyeri a Curiához beosztott volt legkitünőbb erőit. Elvárjuk, hogy most már az indokainál fogva helybenhagyás szinvonala fölé fog emelkedni.

A szóbeliséget az uj perrendtartás nem fogja feltartóztatni, mert az feltartóztathatlan s ép oly független a polgári törvénykönyvtől, mint a rövidlátóság bármely egyéb ürügyétől.

Dr. Sík Sándor.

A közszerzeményi jogról.*

I. A közszerzemény fogalma.

(Folytatás.)

Fogalommeghatározásunk szerint továbbá *köz-, azaz közösen, más szóval együtt* szerzett vagyon a közszerzemény. Látni fogjuk, hogy a házastársak a házasság *megkötésétől* kezdve *okvetlenül* együttszerzőknek tekintendők, de csak addig, mig a viszony olyan közöttük, hogy a szerzésbe mindketten *befolyhattak*. Innét van, hogy a közszerzés a házasság törvényes megkötésével kezdődik ugyan, mindazáltal a frigy törvényes *felbontása előtt* is végződhetik. De a

* Az első közleményt l. mult heti számunkban.

házastársak nemcsak *egymás személyei,* hanem *bizonyos javak* iránt is foglalhatnak el oly állást, hogy azok szerzésébe mindketten be nem folyhattak. Ezen javak a következők:

1. mindenik házastárs azon vagyona, melylyel kiki birt a házasság megkötésekor (női hozomány a nő részén),

2. azon javak, melyekhez a házasfelek a házasság tartama alatt ingyenes módon jutottak, u. m.:

a) az ajándékok, akár élők közöttiek, akár halál esetére szólók;

b) az örökségek és hagyományok, származzanak akár rokonoktól, akár idegenektől. Az ily javak mindenik házasfél *saját* vagy helyesebben *külön vagyonának* mondatnak.

Azonban, mert bár a házasság tartama alatt, de *ingyenes* módon szerzett vagyon nem közszerzemény, hanem külön vagyon lesz, kérdés, hogy vajon tehát *minden* a házasság alatt eszközlött *viszterhes szerzés* feltétlenül *közszerzeménynek* tekintendő-e? avagy *viszterhes szerzés* utján is lehet-e a házasság tartama alatt *külön vagyont* szerezni?

Kétséget nem szenved, hogy viszterhes szerződés által is juthatunk külön vagyonhoz. Mert a külön vagyont mindenik házastárs mai jogállásunk szerint teljes tulajdonjoggal birja. Ebből kifolyólag jogában és módjában áll a külön vagyonnal biró házastársnak, hogy külön vagyonán, még pedig annak ugy *állagán,* mint pusztán *csak hasznain* uj vagyont szerezzen, s ha bizonyitja, hogy a szerzés ekként történt, a szerzemény külön vagyona lesz.

Zlinszky e kérdésről ugy nyilatkozik,[7] hogy külön vagyonszerzés a viszterhes szerzéseknél rendszerint nem fordul elő. Osztozom nézetében annyiban, hogy az ily szerzés közszerzeménynek tekintessék, ha a *szerző fél ki nem mutatja, hogy az az ő külön vagyonán történt.* Más szóval harczoljon a jogvélelem a *közszerzés* és nem a *külön szerzés* mellett. Az ellenbizonyitás sok esetben nehéz lehet, de hogy az rendszerint az volna, alig hinném, ha a külön vagyonon szerző csak némi ovatossággal jár is el.

Egészen más kérdés az, hogy ugyan helyes-e, miszerint a külön vagyon *minden tekintetben,* tehát ugy állaga mint hasznaira nézve teljesen *önálló gazdászati egészet* képezzen a házastársak vagyonkörén belül. Ma a dolog ugy áll, bár *ellenvélemény* sem hiányzik, még a hozományból álló külön vagyonra nézve is.

Nem bocsátkozhatom itt a *hozomány körébe* vágó ezen érdekes kérdés taglalásába, hanem csak szoritkozom abbeli nézetem nyilvánitására, hogy bár elismerem a külön vagyon állaga iránti tulajdonjogát a házasfeleknek s ezt fentartatni is óhajtom, mégis alig tarthatom helyesnek, hogy a külön vagyon hasznai is sajátjuk és ne közös legyen.

Mivel sem birnám a *tulajdonjog elvén* kivül indokolni azt, hogy a feleség elvonja vagyontalan férjétől hozománya hasznait, vagy hogy a gazdag férj külön vagyona jövedelmeit saját külön vagyona és nem a közszerzemény gyarapitására forditja. Az, ki méltónak tart valakit arra, hogy vele életsorsát megoszsza, tartsa méltónak arra is, hogy osztozzék vele külön vagyonának házasság alatti jövedelmeiben. Oly jövedelemben, melynek szerzésébe ha indirecte is, a másik házas fél a nélkül is befoly maga az együttélés ténye által. Az életben pedig számitani szoktak a külön vagyon házasság alatti jövedelmeire a jegyesek, s pedig méltán.

Sok bajnak és surlódásnak lehet a merev és mindenre kiható elkülönzés forrása és magva a házasfelek separatisticus önző törekvésének. Nem is emlitve, hogy ez magát a közszerzemény kérdését is nagyban complicálja. — *Vagyon* a közszerzemény. Ebből folyik, hogy a közszerzemény állhat mindabból, a mit vagyon alatt csak értünk. Dolgokból és jogokból egyaránt, még ha utóbbiak visszakövetelési jog alakjában fordulnak is elő, mint láttuk a befektetéseknél. Igy egy perben a feleség azon 400 frt. felét érvényesitette közszerzeményként, melyet férje leégett háza fedelének felépitésére s az udvar és kert körülkeritésére forditottak. S a mi általában vagyon-*növekvést* eszközöl, az közszerzemény-gyarapodást is fog előidézni. Ennélfogva p. o. a földjáradék természetes növekedése, vagy az értékpapirok árfolyamának felemelkedése a közszerzemény javára történik.

Már vitás lehetne az, hogy vajon a *külön* vagyon ilyféle érték-növekvése annak *tulajdonosát,* vagy pedig a házastársak *mindegyikét* illeti-e? Én e kérdésnek azon értelemben eldöntését, hogy az a tulajdonost illeti, fentebb kitüntetett mai jogállásunk szerint alig tartom megtámadhatónak.

Fogalommeghatározásunkból az is látszik, hogy közszerzeményi vagyont csak *a törvényes módon egybekelt hitvestársak* szerezhetnek, mert hisz csak ők tekinthetnek házastársaknak.

Kérdés, helyes-e a definitio e tekintetben, miután a legfőbb itélőszék kifejezést adott azon nézetnek, hogy egybe nem kelt férfi és nő is lehetnek közszerzők. (1873. márcz. 4. 1867. sz. a. dtv. *„Házasságon kivül élő férfi és nő* is lehetnek közszerzők. Miért is reájuk nézve az (okmányilag vagy más módon) igazoltan közszerzeményt képező ingatlan biztositása is közösnek tekintendő. Ez okból a nő, ha ezen birtoklásában a férfi halála után megháborittatik, visszahelyezést kérhet.»)

Hogy törvényes házasságban nem élő férfi és nő is lehetnek együtt-szerzők, az kétségtelen, mert hisz két vagy több férfi is lehet együtt-szerző. Minden társasági vagyon, többek által közösen szerzett vagyon. De hogy az ily módon közösen szerzett vagyon közszerzeményt képezne, azt kétségbe kell vonnom. A házastársak közszerzeménye egész más természettel bir, mint a házasságtól különböző bármely egyéb társaságban szerzett vagyon.

Hogy itt csak egy irányban mutassak rá a különbségre, felhozom, miszerint örökjogunk értelmében a tulélő házastárs lemenők hiányában törvényes örökös az elhunyt házastárs közszerzeményében; holott sem a házasságban nem élő férfi és nő egymás irányában, sem a társasági tagok az elhalt tagtárs iránt nem azok.

A házas együttélés különbözik minden más *társaságban állástól* s e különbség számos irányban visszatükröződik a közszerzeményi vagyonra is.

Ha pedig tekintélyre hivatkozással akarok érvelni, akkor utalok iróinknak a felállitott fogalommeghatározásban kifejezett nézetére.

Ellenben nem osztozhatni iróinknak azon egybehangzólag vallott nézetében, mely szerint a házastársak egész a *házassági kötelék törvényes megszüntéig* közszerzők. Nézetem szerint ily alakban a közszerzemény fogalma nagyon tág, kiterjesztetvén az oly vagyonra is, melyre rá nem illik.

Mert a közszerzemény fogalma feltételezi azt, hogy a szerzésbe mindkét házastárs befolyjon vagy legalább befolyhasson.

A *tényleg* különvált házastársak azonban a különélés ideje alatt be nem folynak egymás szerzésébe, mert együtt nem gazdálkodnak, együtt szerezni nem szoktak. Azon indok pedig, melynél fogva együtt élő hásastársak *minden esetben* közszerzőknek tekintendők, a különválva élő házasfeleknél teljesen hiányzik.

Ebből kifolyólag nem tekinthetem közszerzeménynek azon vagyont, melyet a házastársak a tényleges elválás ideje alatt külön-külön szereznek, daczára hogy a házassági kapocs közöttük *törvényesen felbontva nincsen.* S azt hiszem, hogy méltánytalan volna és nem kevéssé sértené a jogérzetet, ha a törvény a hűtlen házastársat azzal jutalmazná, hogy az elhagyott házasfél által a házassági kapocs törvényes felbontásáig munka vagy szerencse által szerzett va-

[7] ZLINSZKY id. m. 541. l.

gyon részesévé tenné. Ily eljárás — hogy mellesleg megjegyezzem — sokaknál a hűtlen elhagyás inditó okai közt is szerepelhetne s a válóperek huza-vonására vagy pedig az az idő alatti nem szerzésre okul szolgálna. Főleg pedig a közszerzeményi jog oly *korlátozásokat* von maga után a tárgyát képező vagyonra nézve mind két házastárs irányában, hogy kiterjesztése indokolhatlan.

A mondottaknál fogva azon *időpontnál kezdve,* melyben az együttélés a házasfelek vagy egyikök *akarata folytán* (hűtlen elhagyás, vagy közös beleegyezéssel tényleges különélés által) tényleg megszünt, vagy bár *akaratukon kivül* megszüntnek tekintendő (pl. a holtnak nyilvánitás esetén), a házastársak csak *külön* és nem *együtt* szerzők lehetnek.

Kiemelem azonban, hogy bár a házas együttélés kisebb-nagyobb időre *megszakad,* de az *felbontottnak nem* tekinthető, a házasfelek nem szünnek meg közszerzők lenni. Ennélfogva a katona, ki vérkötelezettségénél fogva, vagy azon kereskedő neje, kinek férje foglalkozásánál fogva gyakran huzamosan külön él házastársától, nem szünnek meg közszerzők lenni az ez idő alatt szerzett vagyonra nézve, mert közöttük a házas együttélés felbontottnak nem tekintetik.

A tényleg elvált s csak rövidebb vagy hosszabb ideig különélő házastársak között egyébként is nagy a különbség. Mert utóbbiak egymás javát, közös vagyonuk öregbitését tartják szem előtt s abba ha másként nem, legalább tanácsadás által be is folyhatnak; mig előbbiek csak saját érdekükre vannak tekintettel s egymást segélni nem szokták — ott ülvén közöttük a fekete gyülöl-ég.

De a mint a *szerzés* nem esik javára a tényleg elvált házastársnak, ugy nem terheli őt azon *veszteség* sem, melyet azon házasfél okoz, ki a házassági kapocs törvényes feloldásáig a közszerzeményt kezeli. Az ily házastársak között a közszerzemény megoszlásakor azon állapot irányadó, melyben a közszerzemény a tényleges *elválás idejében* volt. Ezen állapot fentartását vagy legalább az ez idő szerinti közszerzemény felének törvényszerü biztositását a közös vagyont nem kezelő házasfél követelheti.

Önkényt értetvén, hogy a casust annak minémüségei szerint viselik.

Dr. Jancsó György,
kir. táblai segédfogalmazó.

(Folyt. köv.)

Szükséges-e törvényhozási intézkedés a takarékpénztári betevők jogainak megóvására?

VII.*

Azon határok között, melyeket már értekezésem bevezető részében kijelölni épen a kitüzött czél érdekében jónak láttam, *a takarékpénztári betétek lehető legteljesebb és leggyakorlatiabb biztositásának módját és alapelveit* én részemről a főbb vonásaiban már fent részletezett azon *1876. évi 36. törvényczikknek hasonlatos intézkedéseiben* találom: a mely kereskedelmi törvényünk szellemével és bizonyos intézkedéseivel teljes összhangzásban az általa felkarolt jogviszonyokat, *a záloglevelek biztositása czéljából,* a legkisebb részletre is gondosan kiterjeszkedve, egész jogi bizonyossággal és alapossággal szabályozza, ugy hogy e törvényünket egyik legkitünőbb organicus hiteltörvényünkül méltán tekinthetjük.

E törvénynek majdnem minden sarkalatos intézkedése — azoknak kivételével természetesen, melyek a jelzálogkölcsönügylettel mint szorosan ilyennel állanak kapcsolatban — megfelelő alkalmazást nyerhet a takarékpénztári betétek biztositásának szempontjából is.

A betétek biztositásáról ez alapon különösen két főirányban intézkedhetünk.

Először is a betéteket a betevők összesége *tulajdonának tekintve,* ezen alapfelfogás mellett azokat *harmadik személyek támadásai ellenében* oly jogbiztositékokkal övezzük körül, melyek általában az adós birtokában levő idegen tulajdont megilletik.

Egyrészről mey kell védenünk a betéteket vagyis az azokat képviselő takarékpénztári vagyon-alkatrészeket a takarékpénztár hitelezőinek (és igy maguknak *az egyes betevőknek is*) közvetlen támadásai ellenében; hogy másfelől azokat — t. i. a betéti vagyontömeget — *első sorban maguk a betevők összesége számára biztositsuk.*

Az ezen irányu intézkedés az 1876: 36. t. cz. 17. §-ának mintájára ilyformán nyerhetne kifejezést:

hogy a takarékpénztári betétek a betevők összeségének vagyonát képezvén, azokra vagy az azokat helyettesitő vagyon-alkatrészekre a takarékpénztár hitelezői által végrehajtás nem intézhető és azokra vonatkozólag a csőd folytán való értékesités eseteit kivéve, harmadik személyek jogokat a takarékpénztárak ellenében egyáltalán nem szerezhetnek.

Ezenkivül — másodszor — szükséges még oly intézkedés is, mely *lehető biztositékot alkosson* a betevők részére *maga a takarékpénztár irányában is.*

Az alaptőke és a különböző czélu tartalékok, melyekkel és melyek jövedelmeivel a takarékpénztár *mint saját vagyonával rendelkezhetik,* nem nyujtanak elégséges biztositékot a betevőknek, ha tekintetbe veszszük, hogy — mint már ismételve hangsulyoztam — ezen alapok aránytalanul alacsonyak szemben a betétekkel a legtöbb takarékpénztárnál; hogy a takarékpénztár minden hitöleződje által egyenlőképen lefoglalhatók; hogy azoknak elhelyezése egészen a takarékpénztár tetszésétől függő; hogy ezen alapok folytonos ingadozásnak vannak és lehetnek alávetve, részint az üzleti eredmények, részint azon körülmény folytán, hogy a takarékpénztárak s általán a részvénytársaságok önrendelkezési szabadsága ezen alapok hováforditása vagy leszállitása körül is vagy épen nincs, illetőleg alig van (és csakis az alaptőke-leszállitásra nézve) korlátolva.

Ha már tehát ezen alapok felemelését kötelezőleg előszabnunk okszerüen nem lehet, föltétle ül szükséges: hogy a takarékpénztárak azokon felül, esetleg és talán ideiglenesen azoknak bizonyos részben felhasználásáról vagy bizonyos — és egészen az illető takarékpénztárak elhatározására bizható — alaptőke-felemeléssel, egy szóval saját belátásuk szerint ugyan, de saját vagyonukból, saját erejükből, a betéteknek valamely különös és bizonyos (specialis) fedezetéről gondoskodjanak.

Ezen külön fedezeti alapnak rendeltetése, mennyisége, elhelyezése stb. tárgyában az alkotandó törvényben szintén a már létező 1876: 36. t. cz. 5., 6. §§-ainak szellemében kimondandó volna:

hogy ezen külön alap *a betevők összeségének biztositékául szolgáljon és ezen alapra,* illetőleg ennek alkatrészeire *végrehajtás intézhető ne legyen;*

hogy ezen külön alap az összes betétek összegének egy huszadrészével egyenlő mennyiségü — de minden esetben legalább is 10.000 frt értékü — legyen;

hogy ezen alapnak elhelyezésére és jövedelmezővé tételére *csak* azon módozatok szolgáljanak, melyek az idézett törvény 6-ik §-ának 1—5 pontjai alatt kötelezőleg megállapitva vannak.

Ugy ezen alap alkotására, valamint általában a társasági alapszabályoknak a keresztülviendő összes intézkedések tekintetbe vételével módositására, illetőleg kiegészitésére bizonyos határidő lenne szabandó (1876: 36. t. cz. 3. és 4. §§.).

* A mult heti közleményben a 191. lap első hasábján alulról a 4. sorban „*kétszeres*“ helyett teendő: „**tizszeres**“. E szerint a mondat igy hangzik: Nálunk 169 takarékpénztárnái átlagosan az alap- és tartaléktőke összegét a betétek összege jóval több mint tizszeres mennyiségben mulja felül. *Szerk.*

Mindezen intézkedések czélba vett eredményének biztositása végett kimondandó leend továbbá:

hogy valamint az összes betétek, ugy a külön biztositási alap is a takarékpénztárak *saját vagyonától elkülönitve tartandók és kezelendők;*

hogy *csőd esetében* a betétek, illetve *a betéti tömegvagyon, a külön óiztositási alappal együtt egy külön tömeget képez, melyből a takarékpénztár elleni minden más követelés előtt a betevőknek a betéti elismervényekből származó követelései elégitendők ki;*

hogy *a külön tömeg a betevők választmánya s az ez által választott külön tömeggondnok által kezelendő* (27. 28. §§.);

hogy a takarékpénztárak elleni végrehajtás esetében a végrehajtást foganatositó bíróság köteles a betevők részére ügygondnokot rendelni s illetőleg ez iránt maga az intézet köteles folyamodni (22. 23. §§.);

hogy a takarékpénztárnak hitelesitett könyvkivonata teljes bizonyitékot szolgáltat annak igazolására, miszerint a foglalás alá vett vagy veendő vagyon a fentebbiek szerint végrehajtás alá nem vonható, vagy külön tömeget alkotó vagyonalkatrészt képez (26. §.) és hogy egyébként a végrehajtást foganatositó bíróság az 1876: 36. t. cz. 24. 25. §§-ai szerint tartozik eljárni;

hogy a betéti vagyontömeghez vagy a külön biztositéki alaphoz tartozó jelzálogos követelések tekintetében a 8—9. §§. szerinti elbánás tartandó szem előtt;

hogy a takarékpénztár igazgatósága félévenkint nyilvános kimutatást köteles közzétenni a társasági hirdetmények felvételére alapszabályilag rendelt hirlap, vagy hirlapokban, melyből tüzetesen kitünjék:

1. a fenálló betétek összege,

2. a külön biztositéki alap számszerü mennyisége,

3. az, hogy az összes betétek és a külön biztositási alap, és pedig az utóbbi az előirt korlátok között, miként vannak mindenkor elhelyezve (29. 30. §§.);

hogy az összes betétek egy tizedrészének tulajdonosa vagy tulajdonosai a 31. §-ban előirt cautelák mellett követelhetik a takarékpénztár ügykezelésének megvizsgálását szakértők által s az eredménynek velük közlését az illetékes bíróság utján;

hogy arra való tekintettel, miszerint a betétek visszafizetése mindenkor lehetőleg akadálytalanul történjék, *a betétek elhelyezése jelzálogos kölcsönökbe a betéteknek csak 50%-a erejéig engedtetik meg.* (Az átmeneti időszak alatt pedig szabályul szolgálhatna, hogy azon intézetek, melyeknél ez idő szerint a jelzálogos kölcsönök ez arányt meghaladják, további ilyen kölcsönöket nem engedélyezhetnek addig, mig e kölcsönök állása 50%-on alul csökken).

Végül még a fővonásokban elsorolt jogszabályok megtartását szentesitő büntető intézkedések is — mutatis mutandis — a 32—35. §§. értelmében elfogadandók.

—

Nem tekinthetem feladatomnak, hogy a javasolt és részletekben is megvilágitott, elsorolt intézkedések mindegyikének *helyességét, czélszerüségét* és *kivihetőségét* kitüzött szempontunkból különösen indokoljam.

Minden ide vonatkozó további indokolást elegendőképen helyettesithet az: ha általában arra utalok, hogy ezen intézkedések lényegükben már — bár más irányban — törvényes és gyakorlati alkalmazást nyertek a nélkül, hogy a legkisebb panaszra vagy nehézségre adtak volna okot az érdekelt földhiteliniézetek részéről; elégséges lesz, ha egyszerüen *rámutatok azon könnyen átérthető és egymásból s egymásba folyó intézkedések világos tartalmára és még — ismételten — azon benső jogi hasonlatosságra, mely a betétek s a záloglevelek közt létezik.*

Mindössze is még csak két szempontból kivánok az előadottakhoz megjegyzést füzni.

Akkor, midőn a betéteket első sorban a betevők összesége vagyonának nyilvánitjuk s a takarékpénztár hitelezőit, sőt magukat az egyes betevőket is végrehajtás esetén a takarékpénztár saját vagyonára utasitjuk, szoritjuk: szigoruan törvényes felfogásnak hódolunk.

A takarékpénztár ugyanis vagy rendelkezik elegendő saját vagyonnal tartozásainak kifizetésére, vagy nem.

Ha rendelkezik, nincs semmi szükség arra, hogy a betevők vagyona fordittassék talán e czélra a takarékpénztáré helyett; ha pedig nem rendelkezik, akkor már jóval előbb, semhogy végrehajtásra kerülhetett volna a sor, beállott — be kellett hogy álljon — a kereskedelmi törvény 187-ik §-ának esete, melynél fogva, mihelyt a számadásokból vagy mérlegből az tünik ki, hogy a társaság *alaptőkéjének felét elvesztette,* az igazgatóság által azonnal közgyülés hivandó egybe a végből, hogy a részvényesek a társaság további *fenállása* vagy *feloszlása* iránt határozhassanak. Ha pedig az tünik ki, hogy *a társasági vagyon a tartozásokat nem fedezi, az igazgatóság ezt csódnyitás végett az illetékes törvényszéknek bejelenteni tartozik»;* mely kötelezettségnek megsértése a k. t. 218. §. 7. pontja értelmében 3 hónapig terjedhető fogsággal büntettetik. Tehát liquidatio vagy csőd.

Második megjegyzésem arra szoritkozik, hogy ezen elv gyakorlati alkalmazása a takarékpénztárak hitelképességének jog- és természetszerü mérvét nem korlátolandja.

Azon lehető legfenyegetőbb esetet számba véve ugyanis, hogy válságos időben a betevők tömeges követeléseivel szemben a takarékpénztárak egyéb hitelintézetek vagy bank készpénzforrásainak igénybevételére utalva és a személyes hitel netaláni megszüntével, értékeit, melyek hosszabb lejáratu követeléseket képviselnek és ezek közt természetesen olyanokat is, melyekben betétek vannak elhelyezve, kénytelenek lennének zálogba adni: a kölcsönadó pénzintézetek a minőség birálása nélkül nyugodtan és biztosan elfogadandják amaz értékeket; mert hiszen azon arányban, a mint a betétek visszafizettetnek, a betéteket helyettesitő, de idő rövidsége vagy egyéb okok miatt készpénzzé nem tehetett *ezen* vagyonrészek, pl. jelzálogos kötvények, váltók, értékpapirok, ugyanoly arányban válnak a takarékpénztár korlátlan tulajdonává.

Véleményem tehát az, hogy a takarékpénztári betétek biztositására *mielőbbi* törvényhozási intézkedés szükséges és pedig oly irányban, mely a záloglevelek biztositásáról szóló 1876. évi 31. törvényczikkben már alkalmazást talált és mely a takarékpénztári betétekre megfelelően alkalmazandó.

Hegedüs László,
kereskedelmi és váltótszéki biró.

Jogirodalom.

A német államjog alapvonalai. («Grundzüge des deutschen Staatsrechts von CARL FRIEDRICH von GERBER, III. Auflage. Verlag von Bernhard Tauchnitz, Leipzig 1880.)

Gerber ezen művében leginkább arra törekszik, hogy a német államjog dogmaticus alapfogalmait, a jogászi helyes felfogáshoz képest, szabatosan és élesen meghatározza. S ezen tiszta és öntudatos czélja mutatkozik is mindjárt alapfelfogásában az államról és ennek jogáról.

Gerber az államról alkotott felfogásában alapul a népet veszi. A nép szerinte az államban jogi személyiséghez jut és az állam a legfőbb jogi személy, melyet a jogrend ismer. Ugyanazért az állam jogi személyisége különbözik a magánjog jogi személyeitől. Ez a különbözőség az államnak főleg mint organismusnak lényegében rejlik. Az organicus jelzés azonban az államra nézve jelképies s csak a jogászi constructio szempontjából és mint a helyes felfogásra czélszerü alap alkalmazható, de nem valóság.

Az államnak mint személyiségnek akarata van. Az állam akarata hatalmában jelenkezik s ezt állami hatalom-

nak nevezzük, melynek tulajdonsága és jogi nyilvánulata: *az uralom.* Gerber az uralmat különleges és egyedül az államnak sajátságát jelző kifejezésnek veszi; mert az uralomban áll az államnak mint ilyennek joga, a mennyiben az állam önmagában létezik és mint legfőbb hatalom, maga fölött semmi más hatalmat el nem ismerhet. Az állami hatalom azonban nem absolut, hanem korlátolt, mert mindig az állami czélokra kell irányzottnak lennie.

Ezek szerint az állam uralmi joga annak azon hatalma, melyet az saját területén s az állampolgárok és a községek fölött gyakorol, a mennyihen nemcsak a földterület, hanem maga a nép is egyes tagjaiban az állami uralom tárgyai, ugy hogy az állam ezen uralmi jogánál fogva a különféle érdekeket és igényeket, saját hivatásuknak megfelelő cselekvésben, egyesiti s ekként az egész a kormányzásban jut tényleg kifejezésre. Az állami uralom ezenkivül a hatalmak megoszlásában érvényesül; de mivel a törvényhozás, igazgatás és biráskodás az állami akaratnak csak külső formái és nyilvánulatai, ugyanazért Gerber, habár az államhatalom uralmából vonja is le a részletes tanokat és alkalmazza azokat a tételes államjog egyes alakulataihoz, rendszere, de főleg beosztása alapjául nem a hatalmak megosztásáról szóló tant veszi, hanem a német államjogot következő sorrendben tárgyalja.

A bevezetésben az állami és államjogi dogmaticus alaptételeket, a fentebb jelzett felfogás értelmében fejtegeti. Az első részben azután az állami hatalmat kimeritően, minden alakulatában, kiterjedésében és korlátjában tárgyalja. E részben igen szabatos, habár rövid fejtegetések foglaltatnak a 16—19-dik szakaszokban, az államnak jogáról az állampolgárok személye irányában; valamint a 20. és 21-dik szakaszokban, az államnak jogáról a községek irányában. A második részben az állam közegeiről (Organe) szól; és pedig az első fejezetben a fejedelemről (Monarch) és a fejedelmi különféle jogviszonyokról; másik fejezetében aztán az országos rendek állását adja elő.

A harmadik részben az állami akarat nyilvánulásának formáiról: a törvényhozás-, igazgatás- és a biráskodásról értekezik. A negyedik rész czime: jogvédelem az állam területén. Itt tárgyaltatik az alaptörvényeknek, a miniszteri felelősség által való védelme; továbbá e részben szól Gerber az állami közegek, az egyének és az állampolgárok közjogainak védelméről s oltalmáról az államhatalommal szemben. Az 53., 56., 57., 62. és 63. szakaszokban pedig a nálunk felszinen lebegő közigazgatási biráskodás főbb elvei nem csak érintetnek, hanem elméletileg szabatosan formulázvák is. Végre öt melléklet, akár egy-egy értekezés van a műhöz csatolva, melyekben Gerber, az államról, mint organismusról, az állam személyiségéről, az állam határvonalairól mondja el bőven nézeteit és ezek után az éjszak-német szövetség, valamint a német birodalmi alkotmány lényegét vázolja.

Első tekintetre felötlik, hogy ezen felosztás és tagozat nem czélszerü és még német szempontból sem helyeselhető; mert sem az alapul szolgáló rendszernek, sem pedig a tananyag elrendezési elvének nem felel meg. Ugyanis valamint a német publicisták, ugy utánuk a magyar államjog irói (de meg a mi tanrendszerünk is) az államjogot két egymástól alapjában elváló részre különitik el. A szorosan vett államjog czime alatt az alkotmányi és kormányzati jogszabályokat adják elő; a másik részben pedig államigazgatás, nálunk közigazgatási jog czime alatt az állami kormánygépezet egybeállitását és a közigazgatási működés szabályait tárgyalják. Gerber az államjog ezen felosztását tudományos szempontból igazolhatónak tartja ugyan, de beosztását, valamint a tananyag tagozatát, még sem ezen alapnak megfelelőleg rendezi be. Különben az ő beosztásának oka a mű eredetiségében rejlik, azaz Gerber önálló felfogása szülte kidolgozásbeli rendszerét, melyet nálunk részben Récsy követni iparkodott, azonban minden siker nélkül. A helytelen tagozaton kivül nem helyeselhetjük Gerber művében azt, hogy ő az uralkodót és a fejedelmi jogokat veszi központnak, mintha minden a körül forogna; holott a mai államban ugy az uralkodók személye, valamint a fejedelmi jogok a háttérben mozognak. A mit e részben Gerber előad, ezek főleg azok, melyek a mi viszonyainktól elütnek; a mennyiben mi alkotmányosabb ország vagyunk, mint a német birodalom. A részleteket tehát azokból mellőzhetjük, jóllehet Gerber minden államjogi viszonyban, az államjogból folyó jogositványok és kötelezettségek jogi lényegét igen sikerülten tünteti föl.

Befejezésképp még kiemeljük, hogy Gerber művének nem egyedül az egyszerű, kristálytiszta és szabatos nyelvezet, hanem a felfogás emelkedettsége és egyuttal mélysége is kitünő tulajdonsága; s e részben, valamint előadási rövidség és tömörség tekintetében óhajtjuk, hogy bárcsak tanulnának tőle a mi hosszadalmas irályu államjogi iróink!

Dr. Horváth János.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az osztrák legfőbb itélőszék gyakorlatából polgári peres ügyekben, tekintettel hazai joggyakorlatunkra.

— Zlinszky Imre hátrahagyott irataiból. —

VI.

Az egyik házastárs által kiállitott s a másik által elfogadott váltó joghatályának kérdéséhez.

Egy váltó alapján, mely Y. által saját rendeletére kiállittatott és neje által elfogadtatott, ez utóbbi halála után annak hagyatéka ellen fizetési meghagyás eszközöltetett ki.

E fizetési meghagyás ellen kifogások adatván be, azokban felhozatott, hogy a kereseti váltónak az 1871. julius 25-diki (közjegyzőségi) törvény értelmében semmi joghatálya sincs, minthogy e törvény határozottan megkivánja, hogy az egyik házastárs által a másik javára kiállitott adóssági elismervények érvényéhez megkivántatik, hogy azok közjegyzői okirat alakjába foglaltassanak, másrészt a váltóért érték nem adatott.

E kifogások folytán a fizetési meghagyás minden folyamodásu bíróság által feloldatott. A főtörvényszék ide vonatkozó indokai a következők. A váltó elfogadása által az intézvényezett kötelezi magát a váltósommát annak lejártakor pontosan megfizetni s ennélfogva az elfogadás által elismeri, hogy a váltó kibocsátójának a váltóbeli sommával tartozik. Ennélfogva a kereseti váltóban az elfogadónak férje irányában adóssági elismerés foglaltatik. Honnan származott az elfogadó adóssága, az egészen közömbös, mert a váltó elfogadása által az elfogadó főadóssá válik. A felhozott 1871. évi julius 25-én kelt törvényben használt azon kifejezés: «adóssági elismerés», oly általánosságban szól, hogy az alatt mindennemü szerződéseknek és nyilatkozatoknak értetniök kell, melyekben az egyik házastárs a másik javára adóssági elismerést tesz, vagyis oly szolgáltatás kötelezettségét vállalja magára, mely nem egészen személyes természetü. A törvény korlátolt magyarázata által e törvény és annak ratiója aggályt gerjesztő módon kijátszható lenne.

A legfőbb itélőszék indokai pedig e következők:

Az 1871. évi julius 25-iki törvény szelleme szerint, a törvényhozás akarata általában, hogy a házastársak között kötött oly szerződések, melyek az egyik házastárs vagyonának a másik házastársra viszterhes, vagy visztehér nélküli

átruházását tárgyazzák, csak akkor birjanak érvénynyel, ha azok közjegyzői okmány alakjában létesültek. A beperesitett váltónak valamely a házastársak között kötött jogügyleten kell alapulnia, és miután alperes az érték felvételét tagadta, felperesnek állott volna kötelességében kimutatni, hogy a váltó alapjául szolgáló jogügylet a törvényben megjelölt alakszerüségeknek megfelelőleg létesült, vagy hogy ez nem azon ügyletek közé tartozik, melyek érvénye az emlitett törvény 1. §-a alá eső; mert különben a törvény teljesen kijátszathatnék, ha a váltó egy kölcsönszerződés, ajándékozás vagy vételből származott, felperes azonban a váltó miként lett származását elő sem adja, alperes ellenben az érték kézhez vételét kifogásolta.

Ennélfogva az alsóbb bíróságok itéletének megváltoztatására törvényszerü indok nem forog fen.

—

Igen fontosnak tartjuk ez esetet s azért közöltük mindkét felsőbb bíróságnak, ugyan hason alapon álló, s hason felfogásból kiinduló, de mind a mellett önálló indokolását.

Elismerjük annak szellemdusságát; de nem oszthatjuk azt. Mi a közjegyzői törvény szabályait váltóügyekre nem tartjuk kiterjeszthetőknek.

Nem ismerjük a lajtántuli viszonyokat, s igy nem tudjuk, mily hordereje van ott e határozatnak, annyi azonban bizonyos, ha a mi bíróságaink ez elvet magukévá tennék, végtelen zűrzavar származnék. Nálunk a házas társak által kiállitott váltók százával forognak az uzsorás piaczokon, s az uzsorás komákat hamarjába nem is érhetné nagyobb baj, mintha a váltók érvénytelensége proclamáltatnék.

Mert az, hogy a váltó harmadik kézben van, nézetem szerint a dolgon mit sem változtat, mert a kifogások magából a váltólevélből származván, harmadik ellen is érvényesithetők.

Hogy azonban ez elv a váltóforgalomra igen bénitólag hatna, az sokkal nyilvánvalóbb, semhogy bővebben fejtegetni kellene, s azért ismételve azon kijelentéssel zárjuk be sorainkat, hogy csodáljuk a bécsi főtörvényszékek határozatait.

A nagyobb és kisebb iurisdictio.

A *„Büntető-Jog Tárá“*-nak 6-ik számában megjelent közlemény szerint a m. kir. Curia mint legfőbb itélőszék mult évi 9881. szám alatt hozott itéletében azon elvnek adott kifejezést, hogy a nagyobb iurisdictio magában foglalja a kisebbet is, miből kifolyólag a nagyobb hatáskörrel felruházott bíróság azon cselekmények fölött is itélhet, melyeket a törvény kisebb hatáskörü bíróságokhoz utalt. Az indokokból kitünik, hogy a legfőbb itélőszéket ezen elvnek elfogadásánál nem annyira jogi, mint inkább gyakorlati szempontok vezérelték, a mennyiben hangsulyozza, hogy az ügyek áttétele a feleknek ujabb megidézését, kihallgatását, vagyis költekezését és zaklatását, azon kivül pedig az ügymenet elnyujtását vonván maga után, mindezen hátrányok a kisebb iurisdictio igénybevétele által szerencsésen elkerültetnek.

Ezen curiai itéletben foglalt elv teljesen megfelel ugyan az eddigi magyar fenyitő-jogszolgáltatási gyakorlatnak, és örvendetes jelenség, ha maga a bíróság iparkodik a törvényhozás mulasztását vagy gyarlóságát a jogkereső felek érdekében kipótolni: mindazáltal, nehogy ezen elv a m. kir. Curia intentiójánál nagyobb mérvben, vagy tágabb értelemben vétessék alkalmazásba, az előnyök mellett, melyek általa az ügymenet gyorsitásával eléretnek, megfigyelendők azon nehézségek és hátrányok is, melyek vele járnak.

A törvény minden jogsértő cselekménynek megjelölte a maga illetékes bíróságát; miért is, még ha a birói hatáskör kérdésében oly zavar és tájékozatlanság uralkodik is, milyet az életbeléptetési törvény az élet majdnem mindennapi, mondhatnám bagatell jogsértéseinél előidézett: a törvény tisztelete és annak alkalmazásában a végrehajtás egyöntetüségének érdeke megkivánja, hogy az illetékességi rendelkezések a törvény szövege szerint szigoruan alkalmazásba vétessenek. Egyes opportunus elvek az igazságszolgáltatás érdekében tehetnek ugyan jelentékeny hasznot, de értékök csak időszerü, átmeneti lehet, és bizonyos tekintetben mindig a törvény érvényének csorbitásával járnak. Azon jogszabály, hogy senkit illetékes birájától elvonni nem szabad, nem kizárólag a személyiségre, hanem a bíróságnak a cselekmények minőségéhez kötött jogkörére is vonatkozik.

Ha a fenyitő törvényszékek a járásbíróságokhoz tartozó vétségeket gyakran fogják birói hatáskörükbe vonni, akkor a hivatalos személyek nagyobb száma, a tárgyalás nyilvánossága, és az alakszerüségek nyomasztó, vagy néha szégyenitő jellege által a vádlott nagyobb mértékben van sujtva mint a járásbirósági egyszerü, és a tapasztalat szerint kevésbbé nyilvános eljárás mellett, vagyis a két bíróság előtti eljárás jogkörüknek természetéből kifolyólag erkölcsi hatásában azonosnak nem tekinthető.

Több izben tapasztaltam, hogy élelmes felek vagy képviselőik, gyakran kerülő utakon, a panaszba tett tényállás némi nagyitásával is, szivesebben fordulnak feljelentéseikkel oda, hol a panasznak gyors elintézését várhatják, még ha az nem a szorosan vett illetékes bíróság volna is; az pedig köztudomásu, hogy hazai törvényszékeink átaláben személyzettel bővebben ellátva, munkával pedig kevésbbé tulhalmozva vannak, mint a járásbíróságok. Ennek gyakori következménye, hogy a panaszos, ha csak lehetséges, a törvényszékhez fogja a vétséget feljelenteni, hol a kir. ügyészség gyorsitó ellenőrzését is jobban reményelheti. Legtöbb törvényszék az illetékes járásbírósághoz fogja ugyan az ügyet átterelni, de akadhat olyan is, mely az előbbi patriarchalis szokást, és vidékének a központhoz kötött hajlamát méltányolva, vagy pedig hogy a nagy személyzethez aránylag csekély forgalmát táplálhassa, minden ily esetben elfogadja az illetékességet.

Mindezen körülményeket azonban csak mellékes fontossággal bíróknak tartom azon mozzanat mellett, mely a vétségek fölött hozott itéletek végrehajtásánál tünik fel.

Ugyanis a btk. 41. §-a elrendeli, hogy különösen tekintetre méltó okoknál fogva a bíróság itéletében a fogházzal sujtottakat a munka alól felmentheti, valamint megengedheti azt is, hogy magukat saját költségükön élelmezhessék. Ezen intézkedéssel kapcsolatban, helyesebben némileg ellentében, a fogházak és börtönök kezelése tárgyában kiadott 1874. évi szabályrendeletet módositó, 1880. aug. 9-én kelt igazságügyminiszteri rendelet 36. és 133. §-ai kimondják, hogy a törvényszék által fogházbüntetésre itélt fogoly csak a btk. 41. §-ának esetében, vagy kiváló jó magaviselet kedvezményeként a büntetésidő két utolsó harmadrészében, a járásbíróság által elitélt fogoly ellenben kivétel nélkül, és büntetésének egész időtartama alatt élelmezheti önmagát. Kétségtelen tehát, hogy ezen rendelkezés alapján a gyakorlatban kétféle fogházbüntetés van érvényben, habár a törvény csak egyfélét állapitott is meg, és nem lehet közömbös a fogolyra nézve, hogy a törvényszék vagy járásbíróság itéli-e el, mert a végrehajtás módja kihat a büntetés belterjére is. A btk. idézett 41. §-a helyes intézkedést foglal ugyan magában, de igy mint szövegezve van, nem kielégitő. Ugyanis ha a bíróság hivatalból figyeli meg vádlottnak ez ügyre vonatkozó, vagy azzal vonatkozásban nem levő szorosan vett személyes viszonyait, és szintén hivatalból alkamazza az idézett §-t, ugy vádlottat nem éri hátrány; -de ha a bíróság azon értelmezést fogadja el, hogy vádlott-

nak a munka alóli felmentetését és önélelmezését kérelmeznie kell: ugy a biróság csak igen kevés esetben foghatja a fogház-büntetés szigorát enyhiteni, mert kevés ember ismeri a törvényt, vagy ha ismeri is, az elsőbirósági itélet meghozatala alkalmával, midőn vádlott lelkét a bűnösség megállapitása, a büntetés kimérése és a jogorvoslat igénybevétele foglalkoztatja, kevésnek fog eszébe jutni a 41. §. enyhitését kérelmezni, és pedig annál kevésbbé, mert ártatlanságát vitató ember óvakodni fog a bűnösség beismerésének látszatára, vagy a büntetés valószinüségére csak távolról is utaló kérelmet koczkáztatni.

Nézetem szerint tehát az idézett legfőbb birósági itéletben foglalt elv, még ha a fogházbüntetés végrehajtásáról szóló miniszteri rendelet 36. és 133-ik §-ai módosittatnának is, csak az itélet indokolásának szoros értelme szerint találhat helyes alkalmazást, vagy még szorosabb meghatározással élve: a nagyobb jogkörü biróság csak azon esetben itélhet a kisebb jogkörü birósághoz utalt cselekmény fölött, ha a járásbiró a vizsgálatot, a törvényszék pedig a bizonyitási eljárást az ügy lényeges körülményeire vonatkozólag már befejezte.

Horváth Béla.

Aphorismák az életbiztositásról.

Kereskedelmi törvényünk leghiányosabb, leghézagosabb része az életbiztositásról szóló szakasz, mit a gyakorlat is kétségtelenné tett. Már a törvény alkotásánál a gyakorlat emberei több izben felszólaltak és egyik-másik szabványnak a gyakorlati életben való alkalmazhatlanságát kimutatták, de útmutatásuk figyelembe nem vétetett, mely mellőzés a kereskedelmi törvény csak 5 évi fenállása daczára már is megtermé gyümölcseit, a mennyiben a törvény alkalmazása esetében akárhányszor megtörténik, hogy akár a felek, akár a bíróságok nem tudnak eligazodni, és ezen chaotikus állapotban nem ritkán oly elvi jelentőségü határozatok hozatnak, melyek sanctionálása elégséges arra, hogy az életbiztositási üzlet egész alapjában megingattassék. Ez alkalommal csak nehány oly czikkelyt akarunk kiemelni, melyek alkalmazásának szükségessége életbiztositási szerződések interprætatiójánál már gyakrabban előfordult és mindannyiszor nehézségekre adott alkalmat, mely nehézség a hozott birósági decisio folytán még nagyobb mérvet ölt.

A kereskedelmi törvény 505. §. azon eseteket sorolja elő, melyek fenforgása esetében a szerződés hatályát veszti, mi a 3. pont szerint akkor áll be, ha az időszakonkint visszatérő dijak 30 nap alatt le nem fizettetnek, és ezen respirót illetőleg a törvény nem ismer különbséget az egész-, fél-, negyedévi vagy havi dijfizetésre nézve; ugyanezen pont második bekezdése szerint az életbiztositási szerződés nem veszti hatályát, ha a dijfizetés késedelme *erőhatalom vagy vétlen baleset* által okoztatik. Már volt alkalmunk — egy napilap hasábjain — kimutatni, hogy ezen szakasz mennyire igenyelt volna szabatosabb formulázást, és igazolást nyert azon körülményben, hogy legfőbb itélőszékünk nemrég helybenhagyott oly kir. táblai itéletet, melyben kimondatott, hogy nagyobb mérvü betegség esetében a biztositott a dijfizetésben késedelmet követhet el a nélkül, hogy azért a kötvény hatályon kivül helyezhető lenne. Minthogy azonban annak, hogy ezen késedelem meddig terjedhet, határt szabni többé nem is lehet: ez itéletben kimondott elv, ha sancionáltatik, felette káros eredményeket vonhat maga után. Mert akárhányszor megeshetik, hogy a biztositott hónapokon sőt éveken át súlyos beteg, a dijakat ez idő alatt nem is fizetné, az intézet azonban, a szerződés stornirozása daczára az itéletben kimondott elvnél fogva, köteles akár évek után a biztositási összeget kifizetni. Ily eset akárhányszor fordulhat elő, mert az életbiztositási szerződésnél a biztositó kötelezettsége — a halálesetre való biztositásnál csak a biztositott halálával áll be, már pedig a halált legtöbb esetben betegség, sulyos és hosszan tartó betegség szokta megelőzni, ez idő alatt a præmiák nem fizettetnének, és a bekövetkezett halál után a kedvezményezett az időközben esedékessé vált dijnyugtákat beváltaná és a biztositási dijösszeg ki lenne fizetendő.

Hogy ily uton biztositó intézeteink a legrövidebb idő alatt nagy veszteséget szenvedhetnének, kétséget nem szenved. Ez állitás illustrátiójául legyen szabad egy-egy példát felhoznunk. Valaki 10,000 frtra biztosította életét, 6 éven át a biztositási dijat pontosan befizeti, később azonban a dijak a törvényes időben be nem fizettetvén, a szerződés megsemmisittetik és a befizetett dijak nagy részéből keletkezett tartalék a tartozásból mint már nem létező passivum töröltetik, és minthogy a biztositott a kötvény-visszavásárlási joggal többé nem élhet, a mérlegben nyereségképen szerepel s mint ilyen esetleg a részvényesek közt felosztatik. A következő esztendőben az intézet jogerejü itélettel kötelezteti a 10,000 frt megfizetésére, mert jóllehet a dijak nem fizettettek, de a per során a biztositott betegsége beigazoltatott.

Ezen összeg most már egészben mint veszteség szerepelhet, mert a tartalék már nincs meg. Ha ily eset egy és ugyanazon intézetnél többször fordul elő, az minden tőkéjét felemésztené. Ide járul, hogy a fentebb jelzett itéletben kimondott elvnél fogva a kötvényszerü feltételek illusoriussá válnának, az életbiztositási üzlet mathematikailag kiszámitott basisa tarthatlanná és alapnélkülivé válnék.

A törvény 468. §. illetve 506. §. a biztositói körökben annak idejében valóságos revolutiót idézett elő. Ezen szakasz szerint a biztositás megkötöttnek tekintendő, ha a biztositó a biztositási ajánlatot annak vételétől számitandó 48 óra alatt vissza nem utasitotta. Szükségtelennek tartjuk e helyütt ezen intézkedés kivihetlenségét bővebben igazolni, de miután e szakasz azok közé tartozik, melyeket a szerződő felek egyezményileg sem változtathatnak meg, az életbiztositó intézetek kénytelenek voltak ezen törvényt legalább látszólag törvényes formában kijátszani, illetve a szerződő féllel külön megállapodást létesiteni. És mi történik a gyakorlatban? Egy a törvénynyel homlokegyenest ellenkező elv emelkedik érvényre, mely azonban a gyakorlati élet igényeinek, de magának a biztositási szerződés szellemének ép oly kevéssé felel meg, mint a törvény ide vágó dispositiója, és igy felsőbb bíróságaink még ma sincsenek tisztában az iránt, hogy mikor kelljen az életbiztositási szerződést perfectnek tekinteni, pedig a kérdés nagyon egyszerü. Az életbiztositási szerződés egy consensualis szerződés, mely *perfect, midőn a szerződő felek a szerződés essentialis pontjaiban végleg megállapodtak*, mi akkor történik, midőn a biztositott a biztositási ajánlatot aláirta, a biztositó viszont ennek alapján a kötvényt kiállitotta. Ezen magánjogi elvet meg nem változtathatja némely biztositó intézet kötvényföltételeiben foglalt azon intézkedés, mely szerint a biztositási szerződés csak a kellő időben történt dijfizetés által válik perfectté, mert ez által a *szerződés perfectiója* és *hatályának kezdete egymással felcseréltetnek*. Helyesen emeli ki Hoffmann nem rég megjelent művében,* hogy a szerződés perfectiója már azért sem függhet a dijösszeg lefizetésétől, mert ezáltal a biztositónak tetemes kár okoztatnék, a mennyiben a biztositottnak szabadságában állana a dijfizetés megtagadása által a szerződés perfectióját megakadályozni és igy a kötvény kiállitása, bélyeg, orvosi bizonyitványért és a viszonbiztositásért járó dij a biztositóra nézve csak hiába való munka és megtéritetlen kiadás lenne.

Kétséget nem szenved, hogy a biztositónak jogában áll a dij hitelezését megtagadni és a risikót csak az eset-

*„*Der Lebensversicherungsvertrag*“ Civilist. Studie von HEINRICH HOFFMANN.

ben viselni, ha a dij lefizettetett. Ennek elmulasztása esetében a biztositó nem akar a szerződéshez kötve lenni; a dijnak le nem fizetése, megszegése a perfect, mindkét felet egyaránt kötelező szerződésnek, mely a biztositót jogositja, de nem kötelezi a szerződéstől egyoldalulag elállani. Ez elv kimondatott a Reichs-Oberhandelsgericht 1872. febr. 13-án kelt itéletében, mely szerint: a clausula, hogy a biztositás csak a kellő időben teljesitett dijfizetés által lép hatályba, a resolutiv feltételes lex commissoria jelentőségével bir. Mig tehát Németországban elismertetik a biztositónak ebbeli joga a dijfizetést per utján követelni, addig hazai legfőbb bíróságunk a biztositónak e jogát el nem ismeri, daczára annak, hogy a biztositott a biztositási ajánlatban magát az egy évi dij lefizetésére minden körülmények között kötelezte, és a szerződés perfectióját a dij lefizetésétől teszi függővé, melynek elmulasztása a szerződés létrejöttét is megakadályozza.

Ezen visszás állapot megszüntetésére czélszerü volna, ha a magyar biztositó intézetek a kérdéses kötvénybeli clausulát præcisebben és kimeritőbben magyaráznák.

A kötvény kellő és szabatos formulázása mellett judicaturánk is méltányolni fogja azon jogi különbséget, mely a szerződés hatályának kezdete s perfectiója között létezik, mi által természetszerüleg az első dijrészlet lefizetésének elmulasztása általi storni-k tetemesen kevesbedni fognak, és az intézetek nem lesznek egynémely ügynök szédelgéseinek annyira kitéve, miután a benyujtott bevallások nem kizárólag előleg nyerését, hanem biztositási ügylet realis megkötését fogják czélozni.

Ha még végül az elévülés kérdését jelen értekezésünk keretébe felveszszük, azt azért teszszük, mert ez szintén egyike azon kérdéseknek, mely peressé válván, ez évben került a legfőbb itélőszék elé és ott nyert elvi jelentőségü eldöntést.

Keresk. törvényünk 487. §. illetve életbiztositásnál 506. §-a értelmében a biztositási szerződésből eredő igények egy év alatt évülnek el, azon időponttól számitva, midőn azok érvényesithetők lettek volna. E törvény dispositiója szerint az elévülés egy esztendőben állapittatik meg az igények érvényesithetőségétől számitva; magyarázatot tehát azon kérdés igényel, hogy életbiztositási szerződésnél mely időpont tekintendő az igények érvényesithetése időpontjának?

E kérdésre azonban általános feleletet adni nem lehet, hanem különbség teendő a szerint a mint a biztositott összeg kifizetéséről vagy más kötvény nyujtotta, jog gyakorlásáról van szó.

Életbiztositásnál kár esetében nézetünk szerint az igény érvényesithető mindjárt a biztositott halálával és az egy évi elévülés ez időtől fogva számitandó; de judicaturánk más álláspontot foglal el és az elévülés kezdetének azon időpontot veszi, melyben a szerződő illetve kedvezményezett igényeivel elutasittatott. Hogy e felfogás jogossággal nem bir, könnyen begyőzhető, ha figyelembe veszszük, hogy a törvény az 503. §. első bekezdésében kötelességévé teszi a kedvezményezettnek, a káresetet, mihelyt róla tudomást nyert, a biztositóval közleni, ugyanezen szakasz második bekezdésében pedig a károsszeg kifizetésének meghatározását a szerződő felek megállapodására bizza és csak ennek hiányában rendeli, hogy a biztositott összeg a haláleset igazolásától számitva 8 nap alatt fizetendő, de sehol sem emliti a törvény azt, hogy a biztositó mennyi idő alatt köteles a bejelentett igényeket elismerni, vagy elutasitani. Ily körülmények között megeshetnék, hogy a biztositó az igényt sem el nem ismerné, sem el nem utasitaná, és akkor a biztositott igényei soha sem volnának érvényesithetők.

A kereseti jog a biztositott személy halálával megszülemlik, mely a fizetési idő, vagy az igénynek a biztositó általi elismerése vagy megtagadása által nem alteráltathatik.

Kár esetében tehát az elévülés a biztositott személy halálának beálltával veszi kezdetét. De mint emlitettük, a biztositottnak más mint a biztositott összeg kifizetésére vonatkozó igényei is lehetnek, hogy csak egyet emlitsünk.

Az életbiztositó intézetek kivétel nélkül jogositják a biztositott felet kötvényének visszavásárlására, ha az már legalább 3 év óta érvényben van, ez esetben a kötvény mathematicai értékének megfelelő összeg vagyis a dijtartalék fizettetik vissza.

Ezen a feleknek engedett benificium a törvényben szabályozva nincs, annál kevésbbé foglaltatik intézkedés a fizetés idejére nézve, az időpont a kötvény-feltételekben sincs stipulálva. Itt tehát az elévülést ép oly kevéssé lehet a fizetési idő lejártától, mint az igény elutasitásától számitani, hanem igenis azon időponttól, melyben a fél visszavásárlási szándékát bejelentette. A mondottakat resumálva nézetünk oda irányul, hogy — életbiztositást illetőleg — *kár esetében az egy évi elévülés a biztositott személy halálának beálltával, egyéb esetekben az igénynek a biztositónál való bejelentésével veszi kezdetét.* Jelen sorainkat azon reményben zárjuk be, hogy judicaturánk nem fog a fentebbiekben kifejtett itéleteihez ragaszkodni, hanem oly elveket fog sanctionálni, melyek a törvényhozó intentiójának, az életbiztositás szellemének, a nemzetgazdaság és törvénypolitika postulatumainak egyaránt megfelelnek.

Dr. Kán Béla,
budapesti ügyvéd.

A váltóelévülés kérdéséhez.

E lapok 21. számában Nagy Árpád ügyvéd ur egy czikkem felett észrevételeket közöl, melyekre miután tévesen reprodukálják nyilatkozatomat, szabadjon nehány megjegyzést tennem. Czikkemben ismételve az foglaltatik, hogy a keresetinditás a váltójogi elévülést *végleg megszakitja,* ez tehát ugy hiszem elég világosan azt fejezi ki, hogy a keresetinditás *megszünteti* az elévülést. Ennek daczára Nagy Árpád ügyvéd ur azt irja: «Hogy különben a váltóelévülés nem szüntettetik meg kereset-inditás által, hogy csak félbeszakad, azt Dr. K—di B. is elismeri». Tehát constatálom, hogy azt nem ismertem el s nem ismerem el. Továbbá azt irja N. ur: «Csak az iránt nem ért egyet a közölt interpretatio forensissel, hogy miféle elévülés veheti a megszakitás után kezdetét, ujból-e a váltójogi vagy pedig a közönséges *polgári.*" Ez ismét nem áll. En nem a váltójogi és közönséges polgári elévülés közt tettem különböztetést, hanem az anyagi s az alaki váltójogi elévülés közt; mondván, hogy a kereset beadásával az anyagi váltójogi elévülés (3 év illetve 3, 6, 18 hó) megszünik, s csak az alaki jogbeli elévülés, vagyis a váltóper elévülése lehetséges ezentul. Váltótörvényünk, mely csak az anyagi váltójogot tartalmazza, csak az anyagi váltójog elévüléséről intézkedik. A váltóeljárási rendelet nem intézkedvén az alaki váltójogi elévülésről, t. i. a váltóper elévüléséről, e részben az általános alaki magánjog elvei alkalmazandók, t. i. a 32 évi elévülés mindaddig, mig váltói különjogunk eltérő szabályozást fog behozni.

N. ur a czikkemben idézett itéleteknek igazat ad, s csakugyan azt következteti, hogy a váltótörvény anyagi jogi elévülési időtartamai az alakijogi elévülésre is mérvadók. Az folyna ebből, hogy ha a belföldi visszkereseti per *3 hóig* szünetel, a visszkereset elévült (vtv 85. 87. §§.). Továbbá, hogy ha szünetel a visszkereseti per, akkor a pl. egy hó óta folyó elévülés megszakitása végett *ujbol kereset* volna inditandó, mert a vtv. 87. §. szerint az elévülést csak keresetinditás szakitja meg.

Dr. Karádi Bertalan.

Különfélék.

Dr. VÉCSEY TAMÁS egyetemi tanárt az Akadémia mult héten levelező taggá, az egyetem jogi kara e héten *egyhangulag* dekánná választotta. Örömmel regisztráljuk t. munkatársunk ezen megérdemelt kitüntetéseit.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 24. SZ. Budapest, 1881 junius 10.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A referendo biráskodás a kir. Curián. — Jogi vizsgálati rendszer és joggyakornokság Németországban. Dr. Nagy Dezső ügyvédtől. — Jogirodalom. Dr. Kiss Mór, nagyszebeni kir. jogtanártól. — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A nő vagyonkezelési jogához. Dr. Kelemen Gyulától. Az atyasági keresethez. — Sorger János, debreczeni ügyvédtől.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A referendo biráskodás a kir. Curián.

Olvasásra ajánljuk az alábbi okmányt. A legfőbb itélőszék egyik *legkitünőbb* tanácsának tagjai ellen fordul éle. Tehát nem a birákban fekszik a hiba; egyedül a rendszerben. A felsőbb fokon a képzelhető leghiányosabb egyes-biráskodás uralg. Száz és száz eset közül most egy a felszinre jut, hogy a beavatatlan szeme előtt is világot áraszszon. Azon felső biró, a ki emlékezetéből szóbelileg 10—20 ügyet egyszerre referál, physikailag képtelen arra, hogy mindegyiket kimeritően és pontosan emlékezetében tartsa; és még sokkal kevésbbé képes e mellett ugyanazon ülésben birótársai ügyeit gondos figyelemmel követni.

Nálunk a referendo biráskodás egyetlen garantiája is hiányzik, a hivatalos előadói iv. Ha az előadó leg alább köteles volna előadói ivet készitení, a mely a periratokhoz csatoltatik, ez biztositék lenne az ellen, hogy el nem felejt egyes fontos dolgokat, és okmány, melynek alapján felelősségre vonható.

Az uj perrendtartási novella alkotásakor tervben volt, hogy adassék meg legalább az ügyvédeknek a felszólalási jog. Nem adatott meg, mert a rendszer el nem birja.

Ezen véletlenül nyilvánosságra kerülő eset intő lehetne. A történelem azt mutatja, hogy a mikor a kor eszméi felülről megtagadtatnak, egyes felvillanó esetek nyomán tör ki a vihar, mely az akadályokat elsöpri.

Nagyméltóságu Fegyelmi Bíróság!

Özv. Szepessy Ferenczné szül. Péchy Johanna 1870. márc. 21-én elhalálozásával, a visnyói 6. és 90., valamint a négyesi 29. és 97. sz. tkvekben özvegyi jogon birt ingatlanság, felerészben néh. Szepessy Sámuel ágára, felerészben pedig a néh. Szepessy Mátyás ágán levő örökösökre itélet szerint szállván át, birtokba vették az addig egy és osztatlan vagyon felerészét néh. Szepessy Sámuel, másik felerészét néh. Szepessy Mátyás maradékai, s utóbbiak t. i. a Mátyás-ági örökösök, örökségök iránt egymással és egymás között perbe szállottak.

Néh. Szepessy Mátyás egyik fia Szepessy Zsigmond ugyanis mag nélkül hunyt el, másik fiának Szepessy Károlynak maradt négy gyermeke, s igy a Mátyás-ági vagyonban egyedül Károly gyermekei, t. i. Szepessy Péter, Szepessy Agoston, Stépánné Szepessy Julianna és Ottoné Szepessy Etelka lettek örökösödésre hivatva. De Szepessy Péter és Szepessy Ágoston maguk foglalták el az egész Mátyás-ági vagyont; eladták Visnyót 18.000 frt, Négyest 25.000 frt., összesen 43.000 frt vételár mellett; és mert növéreiket örökségben részesiteni nem akarták, igy történt, hogy Ottóné és Stépánné, illetőleg örökösei, az időközben szintén elhalt Szepessy Péter és Szepessy Agoston örökösei ellen, a Mátyás-ági vagyon $^2/_4$ része, esetleg a Mátyás-ági vagyon 43.000 frt vételárának fele része iránt a miskolczi kir. törvényszék előtt 1875-ben pert inditottak.

Alperesek azonban a per során bizonyiták, hogy néh. Szepessy Zsigmond közös apai nagybátya saját örökösödési igényét Szepessy Péter és Szepessy Agostonnak engedte; igazoltatott az is, hogy javitás és költség czimén néh. Szepessy Ferenczné örököseinek az egész vagyon után 6060 forintot, a Mátyás-ági fél vagyon után 3030 frtot kellett kifizetni; s igy azután felpereseknek néh. Szepessy Zsigmond örökségi jutalékához igényük nem lehetvén,

alperesek a miskolczi kir. törvényszék mint első biróság, valamint a budapesti kir. itélőtábla mint másodbiróság által *A.* és *B.* szerint a Mátyás-ági 43.000 frt vételár $^1/_4$ részében, 757 frt 50 kr javitás és költség levonásával, tisztán 9992 forint 50 kr tőke, perinditástól, vagyis 1875. julius 22-től 6% kamat és perköltségekben marasztaltattak; ellenben

a kir. Curia mint legfőbb itélőszék itéletét 1880. máj. 20-án 3720/880 sz. alatt *C.* szerint következőleg hozta meg: «a budapesti kir. itélő tábla itélete felperesek által nem neheztelt részében érintetlenül hagyatik, a mennyiben pedig a per tárgyát képező ingatlanok eladási árára nézve felperesi kérelemnek hely adatott, helybenhagyatik; azonban felperesek osztályrészének aránya és mennyiségére nézve mindkét alsóbiróság itélete megváltoztatik és a kereseti ingatlanok vételárából, vagyis 43.000 frtból levonván a 6060 frt befektetéseket, $^2/_{16}$ rész 4617 frt tőke és 1875. julius 22-től 6% kamat felperesek részére megitéltetik», indokoltatván a kir. curiai itélet, hogy a kereseti javak és 43.000 forint vételár felerészben Szepessy Sámuel, felerészben Szepessy Mátyás leszármazóit illetik.

Azt nem is emlitem, hogy ezen utóbbi 4617 forintos számitásnál is 50 kr hiány és hiba fordul elő, hanem lényeges különbség ezen itéleteknél, hogy az első és másodbiróság a 43.000 frt vételárat csupán a Szepessy Mátyás-ági javak vételárának, a 6060 frtot azonban Szepessy Mátyás és Sámuel-ági örökösök közös terhének tekintette, mig a harmadbiróság pedig Szepessy Mátyás és Sámuel két ága között nemcsak a 6060 frt terhet, de a 43.000 frt vételárat is egyformán osztja meg, és ezen számitási különbség az oka, hogy a curiai itéletnél felperesek örökrészéből nem kevesebb mint 5375 frt tőke hiányzik.

A kir. Curia mint legfőbb itélőszék ezen itélete azonban egy egész zavar, ellenkezik a perbeni adatokkal, s ugyanily itéletet csak a perrel ismeretlen vétkes mulasztás vagy gondatlanság hozhatott. Mert

általában véve mindenek előtt az itéletet, ha érintetlenül hagyatott a kir. táblai itéletnek felperesek által nem neheztelt része: érintetlenül kellett volna tehát maradni az egész itéletnek, mivel felperesek nem felebbeztek s igy az itéletet semmi részben nem neheztelték; azután ha helybenhagyatott felpereseknek az eladási árra vonatkozó kérelmük: nem szenvedhetett a kir. táblai itélet változást igy sem, mert felperesi kérelemnek annyiban adatott hely, hogy 43.000 frt vételárban egyedül a Mátyás-ági vagyon értéke lett megállapitva; s az itt a különös, hogy a kir. Curia mint legfőbb itélőszék ugyanazon itéletben a kir. tábla itéletét érintetlenül hagyja, helyben hagyja és mégis megváltoztatja.

A mi pedig magában a megváltoztotást illeti: a 6060 frt. költség és befektetés közösségéről nem kell szólnom, mert e tekintetben mindhárom itélet egyezik, de hogy miért, mi alapon és mely okból gondolta a legfőbb itélőszék a 43.000 frtot a Sámuel és Mátyás-ági egész vagyon közös vételárának, erre nézve a neheztelt itélet indokolása semmi tájékozást nem nyujt, de nem is nyujthat, mert nincs az egész perben egyetlen szó sem, melyből a vételár ily közösségét következtetni lehetne, sőt ugyanezen vételári közösség

az alperesi védelem és megösmeréssel, valamint a perbeli adat és bizonyitékokkal áll határozott ellenkezésben.

Alperesek a per egész folyamán soha és sehol sem kifogásolták, hanem nyiltan megösmerték, hogy 43.000 frt vételár mellett csupán a Mátyás-ági fél vagyon adatott el, s D. és E. alatt mellékelem az alperesi felebbezéseket, hogy a 43.000 frt vételár számitásának indokából ugyanők sem az első-, sem a másodbirósági itéleteket egyáltalában nem neheztelték.

Azután csatolom F. alatt (a pernél B. alatt) néh. Szepessy Mátyás ágának leszármazási tábláját, mely a felperesek és alperesek közötti családi összeköttetést mutatja, igazolván, hogy perünkhöz Szepessy Sámuel ágának, vagy az ezen ágon levő örökösöknek nincs semmi közük, s hogy mi Mátyás örökösök a szintén Mátyás-ági örökösök elleni kereset és per tárgyává Sámuel-ági idegen vagyont vagy vételárt nem is tehettük.

Mellékelem G. H. I. és K. alatt (a pernél V. W. X. és Y. alatt) a visnyói 6. 90. négyesi 29. és 97. sz. telekkönyveket, mely szerint a Szepessy Sámuel ágán álló Szepessy Emilia, Szepessy Géza, Pély és Szoboszlay örökösök most is birtokosok, s hogy Latinák Márton és Lipcsei Imre vevők tulajdonjoga csupán a Szepessy Agoston és Szepessy Péter-féle jutalékokra jegyeztetett be;

itt van *L.* alatt a visnyói, *M.* alatt a négyesi (a pernél *H.* és *I.* alatt) birtokok eladása iránt kötött két szerződés, hogy Szepessy Péter és Szepessy Ágoston örökösei nem egyebet, hanem a Szepessy Péter és Ágost jutalékát adták volt el, va yis eladatott *L.* szerint «a néh. Szepessy Ágoston és Péter nevére jegyzett rész, t.i. azon résznek fele, a melyet özvegy id. Szepessy Ferenczné szül. Péchy Johanna urnő haláláig özvegyi jogon birt,» s *M.* szerint «a mely birtoktestek még nincsenek az eladók nevére által irva, hanem az örökhagyó Szepessy Péter és Ágoston nevén vannak a telekkönyvben feltüntetve.»

Azután csatolom *N.* alatt (a pernél *AA.*) néh. Szepessy Péter hagyatéki ügyében hozott átadó végzést, mely szerint néh. Szepessy Péternek, néh. Szepessy Ferenczné után járó $^1/_4$ rész jutaléka (alperesi felfogás szerint t. i. $^2/_4$ rész a Sámuel-ágé, $^1/_4$ rész és $^1/_4$ rész pedig Mátyás-ágán, Szepessy Péter és Szepessy Ágostoné) az *M.* alatti szerződésnek megfelelőleg 12.500 frtban, mig a visnyói jutalék pedig *L.* szerint 6750 frtban (ugyancsak alperes számitása szerint Zsigmond részből $^2/_4$ = 4500 frt, Károly részből $^1/_4$ = 2250 frt, összesen 6750 frt) lett a hagyatéknál is felvéve.

A Sámuel-ági örökösök öröksége tehát meg van természetben ma is, s nem férhettek ehez Szepessy Péter és Agoston azért, mert Szepessy Sámuel ágának ezen örökség, t. i. a visnyói és négyesi javak fele része a cs. kir. legfőbb törvényszék itéletével és a telekkönyvi bejegyzéssel még 1859-ben biztosittatott; nincs és nem volt felperesknek a Sámuel-ági különálló örökösökkel soha semmi bajuk, semmi közös kérdésük; nem igényelnek és nem keresnek a 43.000 frtból Sámuel-ágára semmit; valamint nincs értelme sem, hogy Szepessy Agoston örökösei a Sámuel-ági vagyont mi módon és mely uton lettek volna képesek eladni.

Mellékelem O. alatt a kir. Curia mint semmitőszék határozatát is, hogy a legfőbb itélőszék itélete ellen benyujtott panaszunk elvettetett; kizárja a perujitási jogorvolatot a pprend. 315. §-a, mert én mint ügyvéd nem hibáztam, bizonyitékaink pedig magánál a pernél bőséggel fekszenek; s igy felperesknek 5375 frt tőke és 1875 jul. 22-től 6% kamat káruk törvényben meghatározott perorvoslattal elháritható nem levén: ugyanezen kárt a kir. Curia mint legfőbb itélőszék, hivatalos eljárásban mulasztása a perben való tájékozatlansága, igy a Szepessy Mátyás és Sámuel két külön ágának összezavarásával okozta.

Hivatkozom még a *P.* alatti hivatalos értesitésre, mely szerint a neheztelt legfőbb itélőszéki itélet hozatalában — — — legfőbb itélőszéki biró urak vettek részt,

és ezek szerint az 1871. VIII. 66. és 68. §§-aihoz képest mély álázattal esedezem, méltóztassék a kir. Curia mint legfőbb itélőszék — — — tagjai ellen a fegyelmi eljárást megrendelni, s Ottó Józsefné s érdektársai perbeni felperesek kártéritési, vagy kereshetőségi jogát a kir. Curia mint legf. itélőszék fent tisztelt tagjai ellen megállapitani.

Sz. L. mk.

miskolczi lakos, ügyvéd, mint Ottó Józsefné és érdektársai perbeni felperesek meghatalmazottja.

Jogi vizsgálati rendszer és joggyakornokság Németországban.

I.

Az uj birodalmi igazságügyi törvényhozás számos érdemeinek egyik legkiválóbbját képezi azon intézkedés, melynél fogva az *ügyvédi* állást azon alacsony állásból, melyet eddig Németország csaknem összes államaiban elfoglalt, kiragadta és a dolog természetes rendjének megfelelőleg a birói hivatallal egy niveaura helyezte. Ez intézkedés főleg Poroszországban idézett elő gyökeres változást, a hol Nagy Frigyes óta az ügyvédek az igazságügyi szervezet páriái voltak, de a hol ugyancsak a sajátságos intézkedések következtében az ő foglalkozásuk egyike volt a legjövedelmezőbb s ennélfogva legkeresetteb *mesterségeknek*. Hogy mily absurd eredményei lettek e visszás állapotoknak, azonnal rá fogok térni, valamint arra is, hogy az elmélet és gyakorlat ellenséges állása következtében mily gonddal őrzi a porosz igazságügyi kormány e régi épület utolsó omladékait.

Az 1877-ik évi birósági szervezetről szóló birodalmi törvény (Gerichtsverfassungsgesetz) 2. §-a következőleg szól:

«A *birói* hivatalra való képesités elnyerésére *két vizsga* letétele kivántatik meg.

Az első vizsga letételét egy három évi egyetemi tanfolyamnak kell megelőznie.

Az első és a második vizsga letétele közt *három* évi időköznek kell lenni, a mely valamely törvényszék, ügyvéd s részben államügyész oldala melletti gyakorlatban töltendő ki.»

Összhangzásban van ezzel az 1878-iki ügyvédi rendtartás (Rechtsanwaltsordnung) 1. §-a, melynek értelmében: *ügyvédségre* csak az bocsájtható, a ki a *birói hivatalra való képességet* elnyerte.»

A «Gerichtsverfassungsgesetz 2. §-a azonban a particularis államoknak némi tekintetben szabad kezet enged, midőn rendeli: *„Az egyes szövetséges államoknak szabadságukban áll az egyetemi tanulmányi vagy gyakorlati időt hosszabbra szabni“.*

A német államokban 1879. évi október elsejéig a legkülönfélébb eljárások voltak érvényben, a közönséges német irásbeli eljárástól (Gemeiner Civilprocess) a franczia szóbeli eljárásig a legkülönfélébb alakulatok, melyekben a szóbeliség és irásbeliség a legkülönfélébb rendszerben, jobban mondva rendszertelenségben keresztezték egymást. Hasonló tarka képet nyujtott a birósági szervezet és a birói hatáskör szabályozása, a mennyiben a legtöbb államban a polgári peres ügyek elitélésén kivül még számtalan perenkivüli és közigazgatási ügyek ellátásával terheltettek a bíróságok és pedig annyira, hogy ez utóbbiak az igazi birói functiót mennyiségileg jóval tulhaladták, minek természetes folyománya lett, hogy a peres ügyekben való itéletmondás is, mint egyszerü közigazgatási ügy valódi bureaucraticus szellemben és modorban intéztetett el. De másrészt ép ezen okból a bíróságok melletti gyakornokoskodás a lehető legjobb iskolául tekintetett jövendőbeli hivatalnokok kiképzésére. I. Frigyes Vilmos porosz király rendelte: «Es ist Sr. Majestät Willensmeinung, dass in höchst Dero Landen Niemand zu irgend einer Justizbedienung zugelassen werden soll, welcher sich nicht zuvor bei einem Justizcollegio practisch formirt hat.» *(Allg. Ger. Ord.* III. 4. §. 33.) A «höchst Dero Landen»-ben tehát mint látszik kellő figyelemmel voltak arra, «hogy a jövendőbeli hivatalok és méltóságok, az alacsony kezelő hivatalok egész során átmenve, a szellemtől, erőtől és tudománytól jókorán annyira elidegenittessenek, a mennyi szükséges, hogy a jövendőbeli államhivatalnok nagyon sok szellem, erő és tudomány által kényelmetlenné ne

váljék.» (Feuerbach). A czél elérése — hű hivatalsereg teremtése — mesteri módon volt keresztülvive. A fiatal ember 1—2 évig volt *Auscultator,* 2—4 évig *Referendarius,* azután pár évig *Assessor*, s pedig mindezen idő alatt tiszteletbeli, fizetésnélküli hivatalnok. A 10 évi keserves szolgálati tanonczidő után a szerencsésebbek végre fizetéses álláshoz jutottak, tehát akkor, midőn már a fiatalság tüze is muló félben volt és engedelmeskedni is megtanult az illető.

Egyáltalában a bíróság, közigazgatási és birósági teendői mellett még egy harmadik igen fontos szereppel, hivatalnokok képzésével is el volt foglalva. Sőt több, miután ügyvéddé csak érdemesült hivatalnokokat neveztek ki, ez utóbbiaknak is ugyanazon iskolán kellett keresztülmenni. Poroszországban tudvalevőleg 1879. október 1-éig az ügyvédségi szervezetnél a *numerus clausus* állott fen, és pedig Nagy Frigyestől származó hagyományos ellenszenvnél fogva oly mértékben, mint sehol másutt. Az ügyvédek, e szükséges rossz száma a lehető minimumra szállittatott, mivel a jövedelem arányosan emelkedett. Ennek következése az lőn, hogy jelen materialis századunk elejétől fogva nem nagyon sokat gondoltak azzal, hogy mily véleménynyel viseltetett Nagy Frigyes e mesterség iránt, keresett — hivatallá nőtte az ki magát a jogászközönség előtt. Ha a Justitia ezen ága egyenesen nem is adott «honor»-t, de adott pénzt, s a tisztesség azután magától jött. Az ügyvédi hivatal a numerus clausus másfél évvel ez előtt való megszüntetése után még most is annyira jövedelmező, miszerint egy tekintélyes ügyvédtől, kivel a különféle hivatalok jövedelmezősége felett beszélgettünk, hallottam, «hogy «Reichskanzler»-nek kellene lenni, hogy az ember állami szolgálatban annyi jövedelemmel birjon, mint a mennyi egy ügyvédnek van.» Csak ennek lehet tulajdonitni, hogy az ügyvédi állás a kormány által mint valódi kegy az érdemekben megőszült férfiaknak osztogattatott. Alsó és felső törvényszéki birák, elnökök versengtek ügyvédi állomásokért. A kormány eleintén a szolgálati idő mennyisége szerint mérte az érdemeket, de midőn látta, hogy a nehezebb mozgásu, kifáradt öreg urak kevésbbé alkalmasak ez állomások betöltésére, a családos embereket, ezek közül ismét azokat, kiknek több gyermekük volt, részesitette előnyben. Szóval a porosz igazságügyi kormány a természetellenes rendszer következtében a bureaucratismus legképtelenebb és legnevetségesebb consequentiáiig jutott.

Mily ellentétben áll ezzel a franczia rendszer a maga szabad ügyvédségével, — hol a fiatal ember ügyvédségen kezdi, a szabad életben és magasztos szellemi küzdelmekben edzi szellemét és jellemét; a hol a birói hivatal a hivatások legmagasztosabbika, a végczél, a hol a birói állás a szabad életben magukat kitüntettekre néz jutalmul. Menynyire igaza van *Feuerbach*-nak, midőn mondja: «E szolgálat — t. i. a franczia ügyvédség — helyettesit minden más vizsgát s mindenesetre nemesebb és méltóbb gyakorlat a jövendöbei hivatalokra és méltóságokra mint az alacsony kezelő hivatalok egész sora, mint ez Poroszországban van.»

A franczia rendszer az ottani birósági szervezettel és eljárással a legszorosabb összefüggésben van, annak természetes következménye. Midőn a németbirodalmi uj igazságügyi törvényhozás a franczia alapra állt, azt lehetett gondolni, hogy az ügyvédek és birók képzésére vonatkozólag is el fogja fogadni annak természetes következményeit, azaz hogy a régi természetellenes schlendrian állapotokkal teljes mértékben szakitani fog; azonban a porosz államférfiak máskép gondolták ezt.

Mielőtt erre rátérnék, szükséges lesz a létezett és létező vizsgálati rendszert röviden ismertetni.

Nagy Frigyes 1755. november 12-én kelt törvénynyel Berlinben egy ugynevezett «Immediat-Justiz-Examinations-Commission»-t alakitott, melynek czélja volt birói jelöltek megvizsgálása és ennek alapján a birói hivatalra való képesség adományozása. «Adományozás» — mert a fentebbi törvény az *Allg. Ger. Ord.* és egyéb «Regulativumok» szigoruan előirják, hogy a jelölt képesitésénél nemcsak a tudományos képzettség, hanem ép oly mértékben az illető kitartó szorgalma, erkölcsi magaviselete és legfőkép *csendes és békeszerető magatartása* (stilles und friedfertiges Walten) is különösen figyelembe veendő.

Mielőtt azonban valaki a fenti központi vizsgáló bizottság elé bocsájtatott, három évi előkészitő egyetemi tanfolyamot kellett látogatnia, továbbá négyévi birósági gyakorlatot kimutatni. Gyakorlatra csak az bocsájtatott, ki a vizsgát *pro auscultatura* kellő sikerrel kiállotta. Az illetőnek mint *Auscultator*nak legalább másfél évig kellett practisálni; ekkor bocsájtatott a második vizsgára, *pro referendiatu*, a melynek kiállása után, hogy az assessori vizsgára (*pro assessoratu*, Grosses Staatsexamen) bocsáttassék, még harmadfél évet kellett gyakornokoskodnia.

A két első vizsga (pro auscultatura és pro referendiatu) valamelyikénél a főtörvényszékeknek volt letehető.

Midőn 1866-ban több particularis állam a Porosz királyságba beolvasztatott, a legkülönfélébb rendszerek uralkodtak az országban, melyek közt az 1869. május 6-iki törvény által compromissum létesittetett oly formán, hogy a Referendar-Examen tétetett elsőnek (a pro auscultatura elesett) és az egész *négy* évi gyakorlati idő alatt semmi időközi vizsga nem követeltetett. Az Assessor Examen maradt mint régen.

Ez volt az állapot, midőn az uj igazságügyi törvényhozás létesittetett, minek következtében a változott viszonyokhoz képest a joggyakornoki és vizsgarendszer is nagy változásnak nézett elébe.

Egy érdekes harcz indult meg a gyakorlat és elmélet emberei közt különösen ez utóbbiak részéről; az előbbiek könnyebben vették a dolgot, miután intra dominium voltak.

Dr. Nagy Dezső.

Jogirodalom.

Adalékok a keresetjog fogalmához.

«Beiträge zur Theorie des Klagerechts» von Dr. ALEXANDER PLÓSZ ö. o. Professor an der kön. Universität zu Klausenburg. Lipcse. Duncker und Humblot 1880. *

(Befejezés).

A kifejtettek képezik az alapot a *jogi állapot* és *jogviszony* fogalmára nézve.

Az ember is egy csomó állapot és viszonyban van. Ezek között első sorban az embereknek egymáshoz való viszonyait kell kiemelni. E viszonyok egy részének lefolyása annnyira alá van vetve a természeti szükségképiségnek, hogy egy bizonyos hatásnak a természeti törvények szerint be kell állani. A viszonyok ezen része minket nem érdekel, de a többiek lefolyásukban egy bizonytalan factor-, az emberi akarattól annyira függnek, hogy a tárgyilag, okozatilag megalapitott hatás neme és mértéke az érdekeltek akaratától is befolyásoltatik. Nevezzük ezeket társasági viszonyoknak (Pld. barátsági, ellenséges, szolgálati, hitelviszony).

A társadalmi együttlét czéljainak elérése végett szükséges, hogy bizonyos viszonyok egy már eleve megalapitott lefolyással birjanak, hogy *egy bizonyos*, többnyire a viszony természetéből folyó hatás realisálható legyen. Ezen indokolást nem igénylő szükségesség folytán, az összakarat szabályoz s illetve (szükség esetében) a közhatalom realizál bizonyos erre alkalmas viszonyokat; a mennyiben ugyanis egy bizonyos változás bekövetkeztének szükségessége az összeség szempontjából fen áll, a viszony a bizonytalan egyes

* Az előbbi közleményeket l. a 17. és 18. számokban.

akarat alól, — mely ennyiben indiferenssé lesz, — kivétetik s mintegy az összakarat alá helyeztetik.

A tárgyi jog főfeladata a jogviszonyok lefolyásának meghatározása és biztositása. A jog arra való, hogy «in pendenti» levő, azaz jövőbeli, de már a jelenben megalapitott hatásokat: állapot-változtatásokat meghatározzon és biztositson. Ha ilyen még függőben levő állapotváltoztatások nem volnának, jogra sem lenne szükség. Ha például egy kár okozásával minden véget érne, azaz ha a létező állapot változtatást nem igényelne, a kártételből eredő kötelezési viszonyokra vonatkozó jogszabályok is törölhetők lennének. Ha a tulajdon megsértése nem szülne viszonyt, felesleges lenne a tulajdonjog szabályozása. Az objectiv jog a jövő s nem a jelenért létezik, de e tendentia a jelennek is szolgál, mert az emberiségre nézve nemcsak bizonyos viszonyok egyenletes és biztositott lefolyása, hanem bizonyos emberi állapotok biztositott fenállása is érdekkel bir. Ez állapotok megzavarásának elejét venni, persze a rendészet s nem a jog hivatását képezi, mely csak közvetve éreztetheti védelmét és pedig az által, hogy elismeri és realisálja ama viszonyokat, melyeket az állapot jogtalan megváltoztatása idéz elő. A jog soha sem bocsát ki tilalmakat, hanem csak parancsokat, melyek egy állapot megváltoztatását rendelik. Nem mondja a jog, hogy: «ne lopj,» mert ezt közvetlenül, azaz kényszer segélyével nem is reálizálhatja, hanem azt mondja, hogy «köteles vagy a lopás által (az összeség és egyesnek) okozott kárt megtériteni, azaz jelen állapotod megváltoztatását eltürni.»

Nincs azonban ezekben az kimondva, hogy a jog nem czélozná lopások elkerülését, de ez csak az elrejtett ratio, melyet — a mint ez rendesen történik, — a jognak kifejeznie nem kell. Ebből látható, hogy az állapotok, védelmük tekintetében is — csak mint a viszonyok keletkezésének jogilag elismert föltételei birnak a jogra nézve jelentőséggel, mi azonban védelmüktől el is tekintve — fenforog. Az állapotok általában a jogviszonyok tényálladékához tartoznak, részint közvetlenül péld. a jogképesség, részint közvetve, a mennyiben bizonyos tények hatályának előfeltételeit képezik, a melyekhez a jog a jogviszonyok keletkezését, változását és megszünését füzi (pld. a cselekvési képesség).

Az egész jogrendszer a jogviszony fogalmára emelhető. A jog bizonyos viszonyokat reálizálni akar, ez okból meg kell határoznia azokat, jelezve keletkezésüket, változásukat, megszünésüket, a miért is foglalkoznia kell a jogilag jelentőséggel biró állapotokkal és tényálladékokkal is, vagyis meg kell közelebbről azt is határoznia, mi módon keletkeznek és enyésznek el a jogi állapotok.

Az eddigiekben csakis az embereknek emberekhez való viszonyai szerepeltek jogviszonyok gyanánt, de e körbe be kell vonnunk a jogi személyeket is. Visszautasitandó azonban egy oly kiterjesztés, mely embereknek dolgokhoz való viszonyáról szól.

A jogviszony fogalmát az objectiv jog (az összeség) szempontjából kell venni, mely csak az emberekért létezik. A dolgokhoz való viszonyok csak jogilag védett állapotok, egyébként pedig jogviszonyok relevans tényálladékai. A személyiség védelme kiszélesbitést nyer annak dolgokra való kiterjesztése által. A tulajdonjog egyetemben az összes dologi jogokkal (jura in re) és a birtokkal jogilag védett állapotok. E szempont alá esik a vagyon mint egész is, sőt személyes viszonyok is jöhetnek, mint puszta állapotok tekintetbe. (Péld. ellenségeskedési viszony a perben, vagy az állampolgárság közjogi viszonya magánjogi szempontból.) Legkevésbbé lehet azonban egy saját személyünkre vonatkozó jogviszonyról szólni.

Ezek alapján a jogviszony fogalma: *két* (vagy több) *jogalany oly összeköttetése, mely áll az egyik alany állapotának a másik által jövőben való, de már a jelenben megalapitott, jogilag meghatározott és biztositott megváltoztatásában.* Ki van ezzel zárva minden oly eset, melyben a jog nem egy jövőbeli állapot-változtatásra, hanem a jelen állapot (a statusquo) fentartására irányul.

Az egyik — activ — eleme a jogviszonyok tartalmának az *alanyi jog*, a jogilag biztositott (meghatározott) lehetőség egy más alany (a jelzett lehetőségtől eltekintve, jogilag teljesen védett) állapotának megváltoztatására.

A másik — passiv — eleme a jogviszony tartalmának *a kötelezettség:* a jogi szükségképiség egy állapotváltoztatás eltürésére.

Reméljük, hogy sikerült Plósz eszmemenetét hiven visszatükröztetnünk s megjegyzéseinket nagyon rövid határok közé szorithatjuk.

Nem akarunk azon kérdés fejtegetésébe bocsátkozni, hogy vajon helyesen tett-e szerző, midőn az e téren már eddig megkisérlett bölcseleti meghatározások mellőzésével, egyenesen önmagából kiindulva, határozza meg az állapot és viszony fogalmát; nem akarunk a felett sem itéletet mondani, hogy vajon e részben egész helyes uton járt-e, nem pedig azért, mert amaz egész általános természetü megjegyzések szempontjából, melyeket e helyen az ő művének talán már igy is kissé hosszura nyult megbeszélése alkalmából még elmondandók leszünk, ama kérdések bevonása — a mint az evidenter ki fog tünni — nem nélkülözhetlenül szükséges.

Szerző elméletének negativ eredménye mindenekelőtt az, hogy deductióiban egész világossá teszi a különbséget, «mely a dologi és saját személyünkre vonatkozó jogok» között egyfelől és «az idegen személyekre vonatkozó jogok» között másfelől létezik. És mert ő ezekben ama közös lényeget, melyet Windscheidnek felfedeznie nem sikerült, nem is keresi, — mert a subjectiv jogot activvá válni csak oly esetekben látja, melyekben az ő *jogviszonya* előáll, — felállitja a fenebbi megkülönböztetések helyébe a «jogviszonyok» és «jogilag védett állapotok» categoriáját.

Valóban semmi kifogásunk nem lehet ez ellen, mint (tegyük hozzá) nagyon szellemdus osztályozás ellen; csakhogy az a kérdés, hogy az alanyi értelemben vett jog lényege abban áll-e, a mit szerző felvesz, hogy t. i. activ eleme az egy, két vagy több jogalany között létrejött összeköttetésnek, mely egy jövőben bekövetkezendő állapot-változtatásban áll, (ugy hogy ily formán, teszem fel, a tulajdonjog már nem jog, hanem csak jogilag védelmezett állapot s jogról csak akkor lehet szó, ha ez állapot megváltoztatása folytán viszony születik, esetünkben a változtató és tulajdonos között,) vagy pedig más valamiben, a mivel — szerző szerint — a «jogilag védett állapotoknál» is találkozunk.

Az kétségtelen, hogy azon körülmény, miszerint egy állapot «jogilag védett állapot», ép ugy az objectiv jogban birja ismérvét mint az, hogy egy viszony «jogviszony».

Már ezen körülmény a különbség mellett a közös pont felé is látszik vezetni. Ugy a jogilag védett állapotok, mint a jogviszonyok csak az objectiv jogból vezethetők le, (mert hisz számtalan állapot és viszony nem «jogilag védett állapot» s nem «jogviszony»). Az a kérdés tehát, hogy miért tesz az objectiv jog némely állapotokat és viszonyokat magáéivá, jogiakká?

Egyes egyedül azon haszon,[6] érték vagy érdek (Nutzen, Werth, Interesse) miatt, melyet azok az egyesre nézve képviselnek s mely az objectiv jog által javára biztositandó, mert különben a társadalmi rend fog felforgattatni.

Igy válik a tulajdonos tulajdona joggá ép ugy, mint

[6] A haszon kifejezést természetesen nem szabad az anyagi szempontra szoritani. Hogy e részben meddig terjedjen a határ, e kérdés jelen dolgozat keretén kivül esik.

a hitelező követelése adósával szemben, ugy hogy az alanyi jog fogalmi meghatározása tekintetében végre is Ihering elméletét kell magunkévá tennünk.

De erre azt mondja szerző, hogy ama közös momentumba nem szabad az alanyi jog lényegét helyeznünk; «a tárgyi jog főfeladata — mond szerző — a jogviszonyok lefolyásának meghatározása és biztositása. A jog arra való, hogy függőben levő, azaz jövőbeli, de már a jelenben megalapitott hatásokat, állapotváltoztatásokat meghatározzon, különben jogra sem lenne szükség. Ha a tulajdon megsértése nem szülne viszonyt, nem volna szükség a tulajdon jogi szabályozására. Az objectiv jog a jövő s nem a jelenért létezik, mert az állapotok megzavarását csak közvetve védi az által, hogy elismeri, realizálja az állapot jogtalan megváltoztatásából eredő viszonyokat.»

Azt szerzö is elismeri, hogy — ha mindjárt az egész jogrendszer a jogviszony fogalmára is emelhető és a jog feladata a jogviszonyok keletkezését, változását és megszünését jelezni, foglalkoznia kell jelzett feladata szempontjából a jogilag jelentőséggel biró állapotokkal is. Hisz másképen nem lehetne tisztázni, hogy hol kezdődik és végződik az egyesnek magánjogköre. In concreto: Mi nyujt felvilágositást ama kérdésre, hogy *X. Y.*-nak valamely dolgát elvonván, jön-e közöttük egy oly jogviszony létre, melynek folytán *X.* köteles *Y.* részéről egy állapotába való olynemü behatást eltürni, mely által *Y.* megzavart jogi állapota restauráltatik? Csak az, hogy az objectiv jog *Y.* ezen állapotát eleve *jogivá* tevé. És ez eljárása teljesen azonos azzal, mint midőn elrendeli, hogy a kölcsönvevő köteles állapotának egy olynemü változtatását eltürni, melynek folytán a hitelező követelése kielégittetést nyer.

Egyik mint másik javára alanyi jog constituáltatik s részünkről át nem tudjuk látni, hogy miért kell péld. a tulajdonos jogának jogi qualitását azért, mert ő *annak alapján* active senki állapotába sem gyakorolhat behatást, de viszont minden harmadik személy behatását visszautasitani jogositva van, megtagadni?

A végeredmény a fenebbiekhez képest az, hogy Ihering helyes uton járt akkor, midőn az alanyi jog lényegét egy oly közös mozzanatba helyezé, mely az idevágó összes jelenségek egybefoglalására alkalmas. De az agg mester megállapodott az alap lerakásánál, melyet — véleményünk szerint — Plósz elmélete egy minden tekintetben harmonicus benyomást szülő épületté egészitett ki.

Most ez általános megjegyzésekre szoritkozva, befejezzük a «Beiträge» tartalmának megbeszélését, szivünkből kivánva, hogy vajha azon figyelem érné e művet, melyre az minden tekintetben érdemes.

Dr. Kiss Mór,
n.-szebeni kir. jogtanár

Külföldi jogélet.

Eléggé érdekesnek és tanulságosnak tartjuk az olasz civilistika töredékes bemutatását is. Első például a legnagyobb olasz romanista SERAFINI Fülöp által pisai egyetemi tanártársaival kiadott *Archivio giuridico*-ból SCIALOJA Győző tanár és hirneves iró értekezése első részét a birtokelméletről választjuk, melyet a Savigny-féle uralkodó elméletet megczáfoló, kritikai részében döntőnek tartunk.

Az olasz nyelv szellemes, ironikus pointejai persze visszaadhatlanok. Az értekezés e része a nevezett folyóirat 1881 évi (26-ik) kötete első füzetében (pp 94—100) foglaltatik e czim alatt:

„Észrevételek a római jogi birtokelmélet nehány kérdése felett."

«Non ex regula ius sumatur, sed ex iure quod est regula fiat.»
Paulus fr. 1. D. de R. J. 50, 17.

(Tartalma a következő:)

Észrevételeknek czimzem ez értekezést és azokat, melyeket utána közölni fogok, ugy alakjuk mint tartalmuk miatt.

A birtok könyvészete talán a legterjedelmesebb azok közül, melyek jogunk egyes intézményeire vonatkoznak; és habár legerősebb contingensét ujabban német irók szolgáltatták, mégis Olaszország is e tárgyról nem csekély számu közleményt hozott létre.

Iskoláink közül a római érdemesült leginkább ezen intézmény tárgyalásában az antik jog szempontjából. Tőle birunk különösen két könyvet, mely eltérő irányu, de felette értékes mindkettő: *A birtok elmélete a római jog szerint* ALIBRANDI Hilár tanártól (Roma 1871) és *A birtok és a vele rokon jogintézmények* RUGGIERI Odoárd tanártól (Firenze 1880). Az első rövid, eredeti, szoros és következetes bizonyitásával a legmagasabb elvekből indul ki, és habár sok nézetétől lehet, és szerintem kell is eltérni, szerzőjétől mégsem tagadhatni meg a bámulatot. A második ellenkezően minden kérdés részletes elemzésében tünik ki, miben a széles és mély tanulmányok által edzett, legélesebb elme erejét tanusitja; pontosan kifejti és birálja az ő előtte felmerült főbb nézeteket; a források teljes ismeretére mutat és valóban tökéletes művet nyujthatott volna, ha a legbehatóbb élességgel a tudományos reconstructio nagyobb erejét egyesitette volna. Tényleg a munka gyenge része nézetem szerint az, mely a birtok fogalmáról és védelme alapjáról értekezik.

Mindenesetre azt hiszem, hogy ha bárki ujra akar egy tárgyról értekezni, nem birhat erre saját lelkiismerete előtt más mentséggel, hacsak nem azon szándékkal, előzőinél jobbat létesiteni, és azért köteles jól megfontolni, ha vajon az akaratnak meg is felel-e az erő. Ezért eszem ágában sincs a római birtokelmélettel egészében megmérközni. De miután mégis mindenki beláthatja, hogy ez elmélet legkevésbbé sem mondható még kimeritettnek, és némely része ép most élénk discussiók tárgya, remélem hogy nem kell a vakmerőség látszatától tartania annak, ki némely vitás pont felett kifejti azon nézeteket, melyeket igazaknak tart.

Ezt szándékozom tenni a jelen észrevételekben a lehető legegyszerübb alakban, feltételezvén már az olvasóban a kérdés mai tudományos állásának ismeretét és minden esetben őt Ruggieri könyvéhez utasitván, melyben az olaszok közül a legtöbb adat található. Ez észrevételek alkalmát arra is fel fogom használni, hogy nem egy hibát kijavitsak, melybe munkámban *a precariumról* (Roma 1878) estem.

Észrevételek a leszármaztatott birtok fogalma ellen.

Azon számos fogalom közé, melyek bár *Savigny* előtt is ismerve, mégis nevét viselik, mivel azokat magáévá tette, midőn rendkivüli szellemének jellegét beléjük véste, a leszármaztatott birtok fogalma is helyezendő. Alkotva, hogy megmagyarázzon néhány anomaliát azon elméletnek a római jogra való alkalmazásában, a mely az *animus domini* vagy *dominantis*-t a birtok lényeges elemének tekinti, e fogalom ma is még, miként maga azon elmélet, a romanisták között uralkodónak mondható.

És valóban, ha eltekintünk a birtok védelmének alapja feletti többé-kevésbbé bölcsészeti spekulatióktól, az *animus domini* vagy *dominantis* szükségessége igazolva van annak megmagyarázásának szükségessége által, hogy a bérlő, letéteményes, haszonkölcsönvevő stb. kik hiszen tényleges viszonyban állnak a dologhoz, mégis miért nem tekintetnek birtokosoknak a római jogban.

Ezek, ugy mondanak, nem birnak *animus domini*-vel, mig azon esetek nagyobb részében, hol jogi birtok elismertetik, a birtokosnak ily akarata van. A birtok lényege ezért ezen animusba helyeztetik.

De mégis van nehány személy, ki birtokos, noha az animus dominitól meg van fosztva. Hányan vannak és me-

yek e személyek, az vitás; de kétségtelen, hogy nehány van, mint a záloghitelező, a precarista, a sequester.

E tény megmagyarázása végett némely szerző azt mondja, hogy ebben a szabály aluli valóságos, sajátszerü kivételt kell elismernünk, mely a tételes jogban *utilitatis causa* engedtetett meg; de legtöbben *Savigny*-t követve, épen nem anormalis birtokot, nem olyant, mely az animus dominit feltételező általános szabályt kizárná, hanem olyan birtokot látnak ebben, mely épen *leszármaztatott* (derivált) oly animussal felruházott birtoktól. És e derivatio különféleképen képzelhető; vagy mint a birtoknak mint jognak, ius possessionis átruházása egyik személytől, kinek animus dominus-a van másra, ki azzal nem bir *(Savigny)*; vagy mint a birtok valódi és tulajdonképi átruházása *(Thibaut)*; vagy mint a birtok rábizása, mely által azon személy, kire bizva lesz, azzal ugyan bir, de mint más birtokával *(Brinz)*.[1]

E három utolsó elméleti constructio ellen, mely ugyanazon nemnek három faját képezi, van irányozva jelen értekezés. Azok mind hivatva vannak bebizonyitani, hogy azon esetekben is, hol egy animus dominivel nem minősitett birtok oltalmaztatik, mindig van valamely személy, ki ezen animussal bir; és valójában *ezen* személy birtoka az, mely a másik által gyakorolt interdictumokat létrehozza. Ugy hogy szerintem lehetetlen, logicus nexust találni ezen constructiók és az animus domini szükségessége között, a mely miatt amazok kitaláltattak, hacsak meg nem engedjük a következő előtételt: «azon esetekben, hol a birtok-interdictumok animus domini nélküli személyeknek nyujtatnak, a birtok, mely ez interdictumok alapja (oka), nem az övék, hanem más személyeké, melyek az animus dominivel birnak.

Ha nincs bátorság ez előtételt egyszerüségében és világosságában elfogadni, akkor, ismétlem hasztalanul fordulunk képzelődésekhez *a birtok átszármazásáról, átruházásáról* vagy *rábizásáról*. Köztudomásu, hogy a derivált birtoknak (és ez alatt a rábizottat és átruházottat is értem) ellenzői főleg a következő ellenérveket hozzák fel: 1. a forrásokban nincs nyoma a derivatió e fogalmának, sem annak, hogy általános szabály aluli kivétel volna a záloghitelező, precarium, rogans stb. birtokának elismerése; 2. e derivatio mindig a *Savigny*-féle felfogásban is, a birtokban való successiót foglal magában, holott valóságos successio lehetőségét csaknem valamennyi szerző tagadja; 3. végre hamis, hogy az animus domini a birtok lényeges eleme volna.[2]

Erre azt felelik: 1. hogy a római jogtudósok nem csináltak elméleteket és ezért nem tartották szükségesnek annak okát megmagyarázni, hogy a záloghitelezőnek stb. miért adatnak a birtok-interdictumok; hogy különben némely bizonyság mint pl. fr. 13. §. 1. de publ. act. 6., 2.; fr. 22. §. 1. de nox. act. 9., 4.; fr. 3. §. 4. comm. div. 10., 3. (melyek tényleg nem sokat bizonyitanak) tanusitják, hogy a rómaiaknak is volt némi fogalmuk ezen esetek kivételességéről; 2. hogy nem igaz, hogy a derivált birtokban a birtok successiója foglaltatik *(Savigny)*, mert az a mi abban átruháztatik, egyedül a *ius possessionis;* vagy hogy a successio általában a birtoknál is előfordul *(Brinz)*; 3. végre hogy az *animus domini* nélkül nem lehet helyes birtokelméletünk, nem magyarázható a birtok oltalmának oka, nem indokolható, miért nem tekintetik birtokosnak sok olyan, ki tényleg birja a dolgot, mint a colonus stb.

Én nem fogok itt hasonló, már felette bőven és tudósan megvitatott érvekhez ragaszkodni: egyik részről, mint a másikról vétenek talán a tulságos *a priori* következtetés által.

Hanem a birtok *akárminő* derivatiójának fogalma ellen, melylyel a hitelező, precarista stb. részére engedett interdictumok általi oltalmat megmagyarázni akarják, egy egészen *positiv* ellenvetést akarnék felhozni.

Nekem ugy tetszik, hogy a logika szükségkép következő syllogismust kényszerit itt ránk: ha a derivált birtok eseteiben az indertictalis oltalom alapjának mindig annak birtokában kell találtatnia, kiben az animus domini megvan (fentebb megállapitott előtétel), akkor az esetben midőn *ezen* birtok nincs védve indertictumok által, a derivált birtokos sem fog velük élhetni.

A hol tehát e következtetés hamisnak bizonyul, ott hamisnak kell mondanunk a præmissát is és következésképen hamisnak minden elméletet, mely *akárminő* derivatióval akarja igazolni a záloghitelező, precarium rogans, sequester stb. birtokoltalmát.

Képzeljünk concret esetet. Titius erőszakkal megfosztotta Caiust birtokától és az igy szerzett dolgot Sempronius-nak zálogba adta. A birtok, melylyel Titius birt, olyan volt, mely nem oltalmazható Caius ellenében; miért, ha a Sempronius-nak adott tilalmi oltalom nem egyéb mint derivatio abból, mely Titiusnak adatott volna, akkor Sempronius sem fogja birtokát védhetni Caius ellen. Ha ezt mégis teheti, akkor következtetnünk kell, hogy az ő birtoka egészen független a Caiusétól.

Ha már most a forrásokban egy helyen sem volna is található hasonló eset feltevése, a hallgatás maga elegendő lenne annak elhitetésére, hogy *Sempronius* teljesen élhet a birtok-interdictumokkal, melyek *Titius*-tól meg vannak tagadva. Mert az interdictumoknál valóban nincs tekintet más viszonyokra, mint azokra, melyek a két ügyfél között fenforognak; és miként a hibás birtok oltalmaztatik harmadik személy irányában, ugy oltalmaztatik annak nem hibás birtoka, ki azt hibás birtokostól szerezte. E következtetésre vezet az interdictalis formulák vizsgálata *(alter ab altero possidetis; unde tu illum vi deiecisti,* v. ö. még fr. 1. §. 3 de interd. 43, 1 *interdicta omnia . . . . . vi . . . . . ipsa personalia sunt)*. Nem egyszer olvasunk efféle általános szabályokat: fr. 7 de vi 43, 16: *cum a te vi deiectus sim, si Titius eamdem rem possidere coeperit, non possum cum alio quam tecum interdicto experiri,* fr. 3 §. 10 Uti possidetis 43. 17: *Non videor vi possidere, qui ab eo, quem scirem vi in possessione esse, fundum accipiam;* fr. 17 de precario 43, 26: *qui precario fundum possidet is interdicto uti possidetis adversus omnes praeter eum quem rogavit uti potest;* szabályok, melyeknél mégis csak meg kellett volna emliteni némi kivételeket, ha ilyenek létéztek volna.

De szerencsére nemcsak az általános szabályok jönnek segitségünkre. Az általunk feltett eset meg van vizsgálva *Ulpianus* által precarium tekintetében, melynek ép a derivált birtokok legderiváltabbikának kellene lennie, ha a derivatio fogalma igaz volna. Ime hogyan fejezi ki magát jogtudósunk a fr. 1. §. 11 de itinere actuque privato 43., 19-ben: . . . . *Si ego viam precario rogavero et tibi fundum precario dedero, quamvis hac mente ieris, quasi fundo meo deberetur, inutile esset interdictum et precario eo itinere usus esse videar,*

[1] Bizonyára megbocsátásra találok, hogy meg sem emlitem azok erőlködését, kik animus dominit akarnak találni a zálogbirtokosban, precaristában, zárgondnokban stb. is (mint pl. SCHROETER).

A mi azon uj elméletet illeti, melyet BEKKER „*Das Recht des Besitzes bei den Römern*“ Leipzig 1880 §. 22 p. 159—182 kifejtett, ugy erről azt hiszem, hogy legalább is *épen nem római*. Erre a következő czikkekben vissza fogok térni.

[2] Ezen érvekhez ALIBRANDI op. cit. pag. 34 squ., SAVIGNY ellen küzdve, hozzáad még mást, állitván, hogy a *ius possessionis* cessiója lényegében nem más mint a keresetek átruházása. Már pedig az actiók ily cessiója nem volt lehetséges, hacsak nem a cessionariusnak cognitor vagy procuratorként való constituálása vagy delegatiója alapján.

En részemről azonban nem hiszem, hogy a birtokderivatio védői abba a már megszülemlett keresetek vagy tilalmak engedményét beleértsék. Ezek a derivált birtokost illető birtokból erednek; de ezen birtokkal, mely az animus dominit nélkülöző birlalás lenne különben, egyesitik még a birtokjogot (ius possessionis), melyet az ruházott át, ki tényleg nem volna alanya, t. i. az animus dominival biró birtokos. Ezen felfogás bizonyára homályos, de nem az én hibám folytán.

non immérito: non enim opinio tua, sed mea quaerenda est. Tu tamen, credo, poteris interdicto uti, etsi de hoc nihil scribat Julianus. E bizonyság, mely minden kérdést elvág a precarium tekintetében, elegendő a zálog, sequestrum stb. eseteire nézve is, mert Ulpianus világosan általános elvekből *(etsi de hoc nihil scribat Julianus)* vezeti le megoldását *tu poteris interdicto uti.*

De, ismételem, ha te használhatod azon inderdictumot, a mely nekem nincs megadva, akkor absurdum azt mondani, hogy te azért használhatod, mert én rád ruháztam a jogot — *Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse haberet* (fr. 54 de R. I. 50., 17) — nem létezhet tehát leszármaztatott birtok.

Csak két módja marad igy azon birtok megmagyarázásának, melyet a rómaiak a záloghitelezőben, precaristában, sequestratariusban stb. elismertek. Vagy valódi *kivételeket* kell felvenni azon szabály alul, mely szerint az *animus domini* megkivántatik,[3] *vagy egyenesen el kell vetni e szabályt mint a romanisták képzeletének gyümölcsét.* És ki mint én, e második módhoz csatlakozik, annak indokolni kell, hogy a rómaiak miért adták a birtok-interdictumokat a záloghitelezőnek, precaristának stb. és nem a colonusnak, commodatariusnak, és megjelölni a határt, mely az első eseteket az utóbbiaktól elválasztja.

Erre máskor visszatérek. *Dr. Dell'Adami Rezső.*

[3] SAVIGNY a birtokról szóló műve 6-ik kiadásában, a 9. §. függelékében ROSSHIRT és SINTENIS munkáit birálván, hozzáteszi, hogy azok nézete, kik tagadnak derivált birtokot s valóban kivételes birtokot látnak a záloghitelező, precarista stb. eseteiben, nem különbözik saját véleményétől, hacsak nem a szavakban. Nekem ugy tetszik, hogy ezzel saját táborát elhagyta és a derivált birtok elmélete tekintetében a legkevésbbé Savignanus maradt valamennyi Savignanusok között. És valóban azon állitás, hogy a birtok derivatiója csak más kifejezésmódja egy valóságos kivétel elismerésének a birtok általános szabályai alul, ugyanannyi mint lemondás a derivatio fogalmának minden positiv tartalmáról, mely fogalom hisz ép azért alkottatott, hogy a kivételt megmagyarázza és hogy bizonyitsa, hogy e kivétel le nem rontja a szabály általános elméleti igazságát.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE:

A nő vagyonkezelési jogához.

A nő, kinek tulajdonjoga közszerzemény czimén valamely ingatlan fele részére bekebeleztetett, nincsen jogositva ezen felerész jövedelmeit a házasság tartama alatt mindaddig beszedni, mig a kezelés jogérvényes birói határozattal vagy a hitestársak kölcsönös egyetértésével nem szabályoztatik.

Ezen elvet mondotta ki utolsó napokban a legfőbb itélőszék, indokolván azt azzal, hogy «a közös tulajdonra nézve a férj tekintendő jogszerü kezelőnek.»

Mielőtt a férj kezelési jogosultságát oly esetre kutatnók, a midőn a nő *tulajdonjoga* valamely ingatlan felére *közszerzemény czimén* már bekebeleztetett, meg kell jegyeznünk mindenekelőtt, hogy a legfőbb itélőszék most emlitett indokolása ily általánosságban nem állja ki a birálatot. Mert közös tulajdon az által is támadhat, hogy a hitestársak együtt, de mindegyik saját pénzén, szereznek bizonyos ingatlant. Ha ilyen esetben a tulajdonjog mindkét házasfél nevére bekebeleztetik, akkor a nő az őt illető fele rész felett ép oly szabadon rendelkezhetik, mint férje, mert hazai törvényeink szerint a nőt vagyonéra nézve nemcsak a tulajdonjog, hanem — a hozomány kivételével — a teljesen szabad rendelkezési jog is megilleti. A nő ennélfogva vagyonát tetszése szerint elidegenitheti és terhelheti, azt maga kezelheti, vagy a kezelést férjére avagy harmadik személyre bizhatja és e megbizást teljes szabadsággal ismét megvonhatja. Nyilvánvaló tehát azon nézet tévessége, mintha a férj már törvénynél fogva a házasság tényéből kifolyólag egyáltalán a közös tulajdon kezelője volna.

A legfőbb itélőszék is alighanem csak annak akart kifejezést adni, hogy a férj a *közszerzeményre* nézve tekintendő jogszerü kezelőnek és ugy látszik, hogy ezen kezelési jogosultságnak kiterjesztése az emlitett indokban a közös vagyonra egész általánosságban csakis a fogalmazás elhamarkodottságának tulajdonitandó.

Hazai jogunk szerint ugyanis a férjet illeti rendszerint a kezelési jogosultság a közszerzeményi javakra nézve. Ennek alapja az, hogy a közszerzemény — a mint ez már a szerzemény fogalmából következik — nem egyes dolgokra, hanem a házasság tartama alatt szerzett összes vagyonra vonatkozik, és hogy addig, mig a házassági viszony meg nem szünik, a közszerzeményben foglalt összes vagyon felosztatlan állapotban marad. Csak a házasság megszünte és a szerzett összes vagyon tekintetbe vétele után határozható meg ugyanis, «szereztetett»-e valami az együttélés alatt, azaz létezik-e közszerzemény. Ezen időpontig a nő csak eszményi jogot nyer annak felére, a mi a házasság megszünte után mint közszerzemény fog mutatkozni.

És mi természetesebb annál, hogy addig, a mig a közszerzeményi javak e minősége külsőleg nem nyilvánul és ezek a férj egyéb vagyonával egy vagyonösszeséget képeznek, a férjet mint családfőt illesse meg a kezelési jogosultság?

De fenforog-e mindez azon esetben is, ha bizonyos ingatlan felére a nő *tulajdonjoga* közszerzemény czimén már *bekebeleztetett?* Határozottan nemmel kell felelnünk.

Ezen bekeblezés által ugyanis a közszerzemény elveszti mindazon jelenségeket, melyek criteriumát képezik és mintegy kivetköztetik közszerzeményi természetéből, ugy hogy pusztán csak a neve marad fen. Ilyen esetben nem képezheti többé kérdés tárgyát, létezik-e egyáltalán közszerzemény és mennyit teszen ki a nőt illető rész, mert határozott feleletet nyujt a telekkönyv. A bekeblezés által a nőnek mint közszerzőnek rendszerint csak jövőben érvényesithető joga már érvényesitett joggá változott. Ilyenkor a közszerzeményi ingatlan nem képez már a férj egyéb vagyonával *egy* vagyonösszeséget, hanem már a többitől külön vált vagyont, melynek felerésze minden kétséget kizáró módon tulajdonilag a nőt illeti.

Ezen tulajdonjogánál fogva a nő az őt illető felerészről ép oly szabadon rendelkezhetik, mintha tulajdonosi minősége vétel, örökösödés vagy egyéb jogczimen bekebeleztetett volna. Ki gátolhatná őt a nevére telekkönyvezett rész elidegenitésében vagy terheltetésében, ha a telekkönyv őt minden megszoritás nélkül tulajdonosnak kitünteti? Vajon a nő ezen jogainak korlátozása nem állana-e ellentétben a telekkönyvi intézmény publicitásának kellékével?

Már pedig, ha a nő az őt illető felerészt elidegenitheti vagy terhelheti, önkényt következik, hogy a kezelési jogosultság is őt illeti és igy a jövedelmet is huzhatja, mert általános jogelv: «non debet cui plus licet, quod minus est non licere.»

De a férj törvény szerinti kezelési jogosultsága oly közszerzeményi ingatlanra nézve, melynek fele tulajdonilag már a nő nevére telekönyveztetett, nem csak a mondottak folytán, a fenforgó viszonyok természetéből folyólag szünik meg, hanem megszünik azért is, mert a bekebelezés megengedése férj és nő közti hallgatólagos szerződést foglal magában, melyben a férj törvényes kezelési jogáról lemond. Teljes joggal mondhatjuk tehát ilyen esetre is, hogy a férj «prærogativæ, quam qua principalis acquisitor habuit, renunciavit *et jus catenus disponendi in uxorem transfudit*"

Tudjuk, hogy a családi vagyonjogot szabályozó törvényeink nem tartoznak az u. n. kényszeritő törvények sorába és hogy a feleknek ennélfogva szabadságukban áll a köztük fenforgó viszonyt tetszésük szerint, még a törvény intézkedéseinek ellenére is szabályozni.

A legfőbb itélőszék kijelentése tehát, miszerint a férjet — hallgatólagos lemondása daczára — még megilleti a kezelési jogosultság olykép, hogy ez csak birói határozattal vonható meg tőle, törvényeink szellemével merőben ellenkezik. De ellentétben áll egy előbbi döntvénynyel is. Kimondotta ugyanis a legtőbb itélőszék még 1874. évi julius 20-án 5841. sz. a. kelt itéletével, hogy «a házasfelek mindegyike a házasság tartama alatt is jogositva van a házasság tartama alatt szerzett vagyonból reá eső felerész birtoklása és használatára még abban az esetben is, ha a kereseti ingatlanság nincs a házasfelek nevére telekkönyvezve, és kizárólag az egyik fél által birtokoltatik» (*„Döntvénytár"* XII. folyt. 108. sz.) Ha tehát ezen döntvény értelmében a nő az őt illető részének birtoklása és használatára még azon esetben is jogositva van, ha az illető ingatlan rész nincs nevére telekkönyvezve, annál inkább tekintendő erre feljogosultnak, ha a felerészre vonatkozólag tulajdonjoga telekkönyvileg már kitüntettetett.

Nem akarom fejtegetni, hogy mily viszás gyakorlati következményekkel is birhat és hogy mennyire nem felel meg a méltányosságnak sem az itt tárgyalt legfőbb itélőszéki határozat. Csak arra akarok még utalni, hogy a legfőbb itélőszék ingadozó praxisa, különösen a közszerzemény eléggé össze-vissza zavart terén válhatik veszélyessé és sok hosszadalmas per csirájává.

A bizonytalanság és ingadozás szemlélésénél, melyet e téren még mindig majdnem folyton tapasztalhatunk, valóságos iróniának tünnek fel Nánássy Benjaminnak a mult század végén a közszerzemény fejtegetésénél használt azon szavai: «Nagy reménységem vagyon énnékem, hogy a mi Hazánknak bölcs Solonnyai és Lycurgussai a jövő Országgyülésen a többek között ezen nevezetes, ugy mint a közkeresetnek tárgyát, melly eleitől fogva oly sok végletetlen pereknek magva volt, az azt világositó nevezetesebb esetekkel együtt, mind a Nemesi, mind a városi Polgárokra nézve, a maga Törvény tevő hatalmának tárgyául fogja tenni.»

Közel egy évszázad mult el, a mióta e szavak irattak és még most is csak azt kérdhetjük: mikor fog a mi «nagy reménységünk» teljesülni?

Dr. Kelemen Gyula.

Az atyasági keresethez.

A *„Jogtudományi Közlöny"*-ben Dr. WEISZ IGNÁCZ brassói ügyvéd ur érdekes esetről tett emlitést, mely valóban megérdemli, hogy vele tüzetesebben foglalkozzunk.

A fenforgó eset nevezett kartársunk előadása szerint az: hogy egy hajadon két férfivel történt közösülése után ikreket szült, és mindkettő ellen egyetemlegesen kiván atyasági keresetet inditani; de mivel nem tudja, hogy melyik gyermeknek melyik az atyja alperesek közül, itéletileg azt kéri kimondatni, hogy mindkettő t. i. K. J. és M. F. egyetemlegesen kötelesek elismerni, hogy ők az ikreknek Jánosnak és Ferencznek atyjuk. A czikk végén pedig megemlittetik azon körülmény is, hogy János előbb jött a világra mint Ferencz, továbbá hogy K. J. előbb közösült mint M. F., melyből azon lehetőséget vonja, hogy János K. J.-nek és Ferencz M. F.-nek a gyermeke.

Első sorban a felvetett kérdés orvosi szempontból birálandó és tisztába hozandó az, vajon lehetséges-e a «superfoetatio» (tultermékenyités) tanánál fogva, hogy két férfiunak közösüléséből két különböző gyermek nemzessék. A tudomány e részben igenlőleg felel, s BRÜCKE tanár *„Vorlesungen über Physiologie"* czimü munkájának 276. lapján hivatkozik következő eclatans esetre.

Amerikában történt: egy férjezett nő ikreket szült, s pedig egy fehér és néger gyermeket, melynek megfejtése egyszerüen az, hogy miután ugyanegy menstruatio (tisztulás) alatt két pete vált el az anyaméhtől, igen valószinü, hogy a nő közvetlenül egymásután vagyis rövid időközben egy europai fehérrel és egy négerrel közösült, és hogy az egyik pete a fehér, a másik pete a néger magzatából termékenyittetett meg. Ebből láthatni, hogy a mindkét férfiuvali közösülésnek rövid időközben kellett történni, mert ellenkező esetben kizárja a lehetőséget arra nézve, hogy az ikreknek két atyja volna.

Nagy fontossággal bir továbbá annak megállapitása, hogy vajon a menstruatio (tisztulás) beállott-e az első közösülés után, mert ha nem, akkor bizton állithatni, hogy az ikrek az első közösülésnek eredménye, ha ellenben a menstruatio az első közösülés után beállott, s az csak a második közösülés után maradt el, a tudomány és term. törvények szerint bizton következhető, hogy mindkettő a második férfiunak közösüléséből származott. Szóval legalább két heti időtartam igényeltetik arra, hogy az ikrek különböző apáktól származottaknak mondathassanak.

Befolyással bir továbbá az ikreknek a nemzőkhöz való külső összehasonlitása, mert ha például a nemi közösülés két héten belül történt, s véletlenül a nemzők közül az egyik veres, a másik barna, s az ikrek szintén ugyanilyen különböző szinüek, a gyermek valódi atyja a hasonlatosság szerint is megállapitható.

Végre az orvosi tudomány szerint a magtalanság is könnyen kiderithető, s alaposabb vizsgálat után kitünhetnék, hogy valamelyik a kettő közül magtalan-e.

A nélkül hogy laicus létemre további fejtegetésekbe akarnék bocsátkozni, csak még annyit kivánok megjegyezni, hogy a fenforgó esetben még a kereset megindítása előtt szakértői és orvosi vélemény kérendő, és egyéb összevágó ténykörülmények kideritendők volnának, mert e nélkül sem a peres felek képviselői, sem a bíróság a megkivántató tájékozást meg nem szerezhetik.

Ha és a mennyiben az orvosi vélemény és egyéb összevágó körülményekből biztos következtetést vonni nem lehetne, hogy melyik gyermek kitől származik, sem az, hogy az ikrek egy és melyiknek közösülésétől eredhettek, meg nem állapitható, csak ez esetben inditanám mindkettő ellen a keresetet, melyben alpereseket külön-külön, és pedig K. J.-t, mint első közösülőt az elsőszülött, M. F.-t. mint második közösülőt a másik gyermek atyjának kérném itéletileg kimondani; s ily körülmények közt tekintettel arra, hogy az ikreknek kell hogy atyjuk legyen, tekintve hogy a rövid időközü közösülésből nincs kizárva a lehetőség arra nézve, hogy az ikreknek két nemzője legyen, és különös tekintettel arra, hogy az orvosi vélemény az ikreknek egy alperestől lett származására nézve kétségtelen alapul nem vehető, alperesek az osztrák polg. törvény 166. §-a alapján gyermektartási és nevelési költségekben marasztalandók olykép, hogy mindegyik alperes egy-egy gyermeket a közösülés és szülés időrendje szerint köteles tartani, illetve az azon gyermeket illető s bíróilag meghatározandó tartási és nevelési költségeket a 14-ik év életkor eléréseig felperes részére fizetni. Magától értetődik, hogy az ikrek egyike vagy másikának elhalálozása esetén, a gyermektartási kötelezettség megszünnék.

Arra nézve, hogy miért marasztalandók alperesek a közösülés és szülés rendje szerint, indokolásul azon körülmény szolgálhat, hogy a valószinüségnek leginkább megfelelni látszik az, hogy János, az első közösülési actusnak eredménye s igy K. J-nek gyermeke.

Az ily értelembeni itélet szerintem a méltányosság kellékeinek leginkább megfelelne.

Egyébként per analogiam megemlitem, hogy nehány évvel ezelőtt Franciaországban azon sajátságos eset történt, hogy egy nő *A.* ellen atyasági keresetet inditott és alperes minden forumon keresztül marasztalva is lett; de miután időközileg alperes elszegényedett, felperes a már hozott itéletnek érvénytelenitése iránt inditott ujabb pert és *A.*-nak atyasága megszüntetése után felperesnő *B.* ellen, ki vagyonosabb volt *A.*-nál, inditott atyasági keresetet, azt adván elő, hogy tulajdonképen ez gyermekének az atyja és alperesnek tagadásával szemben a per során beigazolta, hogy *B.* is közösült vele, és daczára annak, hogy *B.* azon kifogását, hogy felperes nincs tisztába azzal, hogy ki az atyja gyermekének, és hogy már *A.* egy izben marasztalva volt, érvényesitette, alperes mindamellett a gyermektartás és nevelési költségekben marasztaltatott. Indokul az hozatott fel, hogy a gyermeknek kell hogy atyja legyen, és mivel *A.*-nak atyasági minősége bíróilag megszüntettetett, *B.*-re nézve pedig a közösülési actus beigazoltatott, őt marasztalni kellett. A Court d'Appel ugyan felperest elutasitotta, mivel a fenforgó körülményeknél fogva biztonsággal meg nem állapitható *B.*-nek apasága, és mivel két apja egy gyermeknek nem lehet; de ha jól emlékezem a harmad-bíróság az első bíróság itéletét hagyta helyben.

Sorger József,
debreczeni ügyvéd

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 25. SZ. Budapest, 1881 junius 17.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői=út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem=utcza 4=ik szám.*

Előfizetési dij: fe.évre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék. *A kiadó-hivatal.*

TARTALOM: A jövedéki kihágások codifikatiója. Z-től. — A közszerzeményi jogról. Dr. Jancsó György kir. táblai segéd-fogalmazótól. — Jogirodalom. — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: controvers kérdés a B. T. K. 338. §. alkalmazása körül. Csorba Károly kir. alügyésztől. — Visszárverezésnél beszámitandó-e a bánatpénz a vételár-különbözetbe. Tóth Gáspár ügyvédtől. — Az uj csődtörvény s a csőd hatályának kezdete. Dr. Holländer Lajos ügyvédtől. — A látra szóló váltó elévülése az elfogadóval szemben. Dr. Sándor Endrétől.

MELLEKLET: Curiai határozatok.

A jövedéki kihágások codifikatiója.

Az 1868. évi XXI. törvényczikk 108. §-ának tartalma a következő: *„A pénz- és igazságügyminiszterek felhatalmaztatnak a jövedéki bíróságok eljárási szabályait 1869. évi decz. 31-ig a pénzügyi bíróságoknál is fentartani, eljárásuk végleges szabályozása czéljából törvényjavaslatot fogván időközben előterjeszteni.“* Tehát már ekkor szükségesnek tartotta államhatalmunk s törvényhozó testületünk e téren a codificatiót. Az emlitett jövedéki birósági eljárási szabályok ugyanis az 1868. évi mint későbbi törvényeink szerint, a mennyiben a még most is érvényben levő s 1851. febr. 26. csakis német nyelven kiadott: *„Ablassung von dem ordentlichen Strafverfahren wegen Gefällsübertretungen“* czimü rendelet értelmében a vizsgálat megszüntetésének jogkedvezménye megadható nem volna, a még magyar nyelvre le nem forditott *1788-iki harminczadi rendszabályok (Allgemeine Dreissigstordnung)* és ezekkel összefüggőleg s magyar nyelven szintén ki nem adott *1842-iki harminczadi hivatali utasitás (Amtsunterricht für die Dreissigstämter im Königreiche Ungarn)* rendeletei azok, melyek szerint az erre rendeltetett pénzügyi törvényszékeknek eljárni és itéletet hozni kell.

Tudva van, hogy Magyarországban a 1848-ik évet megelőzött időszakban a közvetlen és közvetett adózás és az egyedáruság több nemei, melyek jelenleg megvannak, nem léteztek, s azon időszakban az országnak a kincstári uradalmak jövedelmein s a nemesi rendhez nem tartozottak által fizetni kellett rendes adókon kivüli bevétele csakis a határvám, lőpor, só és salétrom után fizetett illetékekre szoritkozott, s akkor csakis az ezen utóbb nevezett tárgyak kezelése iránt érvényben volt rendeletek ellen elkövetett szabályellenességek képezték a jövedéki kihágások iránti büntető eljárás anyagát. Ezen időszak körülményeinek az 1788. évi harminczadi rendszabályokban és 1842. évi harminczadi hivatali utasitásban előirt eljárás megfelelő lehetett.

Minthogy azonban az 1850 ik éven kezdve életbeléptetett több rendbeli törvények és rendeletek értelmében a határvám, lőpor, só és salétrom kezelését tárgyazó rendeletekben megjelölt jövedéki kihágásokon kivül szabályoztattak mindazon jövedéki kihágások is, melyek az egyenes adók, a dohány-egyedáruság, sör-, hus-, bor-, szesz- és czukoradók, a fémjelzési illetékek, a hirdetményi, okirati, játékkártya és naptárbélyeg-illeték, a jogilletékek, a posta- és lottójövedék stb. iránt életbeléptetett intézkedések ellenére elkövethetők voltak, az emlitett harminczadi rendszabály és hivatali utasitás már akkor módositandó lett volna. Azok pedig érvényben hagyattak s még ma is érvényben vannak, holott mint tudva van, azok a régi harminczadi hivatalok s az udvari kamara (Hofkammer) részére voltak kidolgozva, és azoknak a kor és a helyzet körülményeinek s követelményeinek megfelelő átalakitása már akkor nagyon szükséges lett volna

Történtek ugyan intézkedések időközben egy jövedéki büntetőtörvénykönyv javaslatának kidolgozására, de ezen intézkedések sem vezettek eredményhez. 1873-ban ugyanis a pénzügyminiszterium kebelében lett összeállitva egy javaslat: *„Büntetőtörvénykönyv a jövedéki kihágások tárgyában“* czim alatt. Ezen javaslat azonban nem egyéb mint az ausztriai birodalom másik felében még az 1836 év april 1-én életbeléptetett: *„Strafgesetz über Gefällsübertretungen“* czimü törvénykönyv s az 1856 évben Bécsben: *„Büntetőtörvény a jövedéki kihágások tárgyában* czim alatti, magyar forditásban foglalt rendszer alapján kidolgozott javaslat, mely javaslatot most már az idők és körülmények szintén tulhaladtak.

Ezen javaslat annak idejében tárgyalás alá nem vétetett s azóta e tekintetben semminemü további intézkedés nyomai nem észlelhetők.

Tekintettel már most azon körülményre, hogy a jövedéki kihágások által ugy az államkincstár, mint az adózó polgárok érdekei helyrehozhatatlan sérelmeket és károsodásokat szenvedhetnek s a jelenlegi eljárás hiányai a helyzet körülményeihez nem találó régi eljárási szabályoknak tulajdonithatók, önként merül fel azon kérdés, hogy az eddigi mulasztásokat e téren legalább ideiglenesen hogyan kellene pótolni és helyrehozni s a jövedéki büntetőtörvények codificatiójára nézve minő eljárás lenne követendő.

Természetes dolog, hogy egy jóravaló s a kritika követelményeinek lehetőleg teljesen megfelelő: «Jövedéki büntetőtörvénykönyv javaslat» rögtönözve elő nem állitható. Arra nézve alapos beható s huzamosabb időt igénylő tanulmányozás szükségeltetik, a mi kellő szakképzettséget és kitartó munkát igényel. Hogy pedig addig is, mig az 1868: XXI. tcz. 108. §-ának megfelelőleg egy alkalmas javaslat kikészittetik, a pénzügyi közigazgatás és az igazságszolgáltatás ezen szövevényes terén némi javulás eszközöltessék, mindenesetre szükségesnek mutatkozik:

1-ör hogy a codificatio megtörténtéig az eddigi s a külön időszakokban elszórtan megjelent pénzügyi törvények és rendeletek alapján a jövedéki kihágások iránti eljárást szabályozó ideiglenes utasitás készittessék, mely által ugy az államkincstárt képviselő pénzügyi hivatalok, mint a közönség lehetőleg alaposan tájékozva legyen;

2-or egy az e téren elméletileg és gyakorlatilag járatas egyén bizassék meg a codificatio előkészitésére szük-

ségeltető anyag összegyüjtésével s az előleges munkálat elkészitésével, s azon munkálat egy szakférfiakból egybeállitott enquete elé terjesztetvén, az által a codificatio alapelvei, rendszere megállapittassék, hogy annak alapján egy alkalmas jövedéki büntetőtörvényjavaslat kidolgozása eszközölhető legyen;

3-szor tekintettel arra, hogy a jelenlegi tanitási rend és beosztás szerint a jövedéki kihágások büntető-jogtana mint önálló tudomány egyetemeink és jogakadémiáink tanrendjébe felvéve nincs, s csakis a pénzügyi törvényisme keretében igen hézagosan adatik elő, már pedig a jövedéki kihágások büntető-jogtana terjedelménél és fontosságánál fogva is (mint külföldön mindenütt mint önálló tudomány a tanrendbe felveendő s kellő részletességgel és alapossággal előadandó s egyszersmind az állam- és jogtudományokból teendő vizsgák és szigorlatok tárgyai közé szintén mint önálló szaktani tárgy felveendő lenne. *Z.*

A közszerzeményi jogról.*

II. Kezelési és rendelkezési jog.

a) Vagyonérték-elmélet.

Együtt szerzett vagyon levén a közszerzemény, az a házasfeleket fele-fele részben *tulajdonjoggal*[8] illeti meg, vagyis közöttük *egyenlő arányban* megoszlik.

E megoszlás létezik már a szerzés pillanatában,[9] de nem *tényleg*, hanem csak *eszmeileg*. Legjellemzőbb sajátsága a közszerzeménynek, hogy noha az már a megszerzéskor a házastársak mindegyikéé, még pedig fele részben és tulajdonjoggal, mégis a házasfelek nem bánhatnak azzal ugy, miként minden egyéb közös tulajdonnal annak részesei.

A házastársaknak a közszerzemény iránt való felerészbeni tulajdonjoga mintha nem tapadna ott a *tárgyon,* hanem annak mintegy csak *felette lebegne* láthatlanul, mig beáll a halasztó feltét; oly feltét, mely magára a bensőség-teljes házassági kapocsra bontó feltét.

Mikor áll be e feltét, az a kérdések kérdése.

Mert az, hogy *a közszerzemény idealis megoszlása mikor ténylegesülhet s hogy addig, mig az bekövetkezik, kit illet a közszerzemény kezelése és a felette való rendelkezés s vajon-e rendelkezés korlátlan, vagy korlátolt-e?* a közszerzemény-jog legfontosabb, de egyuttal legvitásabb kérdése.

Az egész jogintézmény sorsa itt dől el. Hic punctum, hic salte!

A nehézség onnét ered, hogy a feltett kérdés erősen kihat, mondhatnám irányadóul szolgál a *családjog* azon egész részére, mely a házastársak *vagyoni* jogviszonyait szabályozza.

Sőt tulmegy ezen és szoros viszonosságban áll magával a *házasság természetével,* azzal, hogy a házasságban mi a férj a feleséggel szemben és viszont. A nézetek, sőt az érzületek különfélesége itt, szükségkép visszahat amoda is.

Ezzel aztán a kérdés egyszerre kidomborul a jog köréből és oly mélyreható *társadalmi problemává* válik, mely felett elmélkedni korunk nagy szellemei s melynek megoldási módját kutatni, időnk mély gondolkozói méltónak tartják önmagukhoz.[10] Hazai törvényeink a feltett kérdést érintetlenül hagyják, miután az 1840. évi 8. tcz. is csak annyit állapit meg s ezt is csak a volt jobbágyokra nézve, hogy a feleség a közszerzeményi vagyonban felerészben tulajdonostárs, hogy ő e felerészben szabadon rendelkezhetik, libere disponere potest. Hogy azonban szabad rendelkezés *élők közötti-e,* avagy csak *halál esetére* szóló, más szóval az, hogy a szabad rendelkezés már a házasság tartama alatt törvényes joga-e a feleségnek, vagy pedig ez csak a házasviszony felbomlása *után* vagy *utánra* illeti-e őt meg? idézett törvényeinkben eldöntve nincsen.

Innen van, hogy ezen, a családi életbe oly mélyen belenyuló kérdésre nézve az egyéni belátásnak és felfogásnak teljesen szabad tere *volt* és *van ma is.*

Csoda-e hát, ha ide vonatkozólag gyakorlati jogéletünkben egész elméletek fejlődtek ki?

Elméletek, melyek ugy alapjuk, mint egész irányalatukra nézve egymástól teljesen különböznek. A gyakorlat, — már nem kutatom, vajon a jogkereső közönség hasznára-e, — de tiszteletére legyen mondva, hogy itt is, mint sok másutt megelőzte az elméletet. Sőt annyira megelőzte, hogy egész a legujabb ideig nem volt, ki a gyakorlatban kifejlődött rendszeres nézeteltéréseket alapelveik szerint méltányolta és kifejtette volna.

Pedig az elméletek ott vannak a döntvénytár számos határozataiban lerakva.

Zlinszky Imréé az érdem, hogy a kérdés fontosságát felfogta, az eltérő nézeteket ha nem is valódi lényegükben, de jogi szempontból és saját álláspontjáról véve, mindenesetre éles észszel kifejtette, s a jogászközönségnek ez iránti véleményét provocálta.[11] Egy jeles czikk Dr. Imling Konrád tollából[12] volt a felhivás eredménye, mely azonban az okból, mivel teljesen Zlinszky alapnézetét osztja, bővebb vitát nem szült s Zlinszky a *„Jogtudományi Közlöny"* hasábjain kifejtett, de meg nem nevezett elméletét rendszeres tankönyvében is változatlanul fentartá.

Nevezzük el hát már jól vagy rosszul, mindegy, a gyakorlatban kifejtett elméleteket, hogy vizsgálódásunknál eljárásunkat könnyitsük.

Az egyik elméletet *vagyonérték-elméletnek* lehetne nevezni. Vallják ezt — bár legtöbben az indokok közelebbi megjelölése nélkül — iróink talán kivétel nélkül,[13] s ugy látszik, hogy a gyakorlat szakemberei között is legtöbb hive van.

Ezen elmélet alaptétele az, hogy *„közszerzeménynek csakis az a vagyonérték tekintendő, mely a házasság előtt megvolt, vagy a házasság tartama alatt az apai vagy anyai ágról hárult vagyon értékét felülmulja."*[14]

E szerint tehát csak ugy tudható meg, vajon van-e a házastársaknak közszerzeménye vagy nincs, ha összes meglévő vagyonukból levonatik;

1.) *a)* azon vagyon, melyet a házastársak már a házasság megkötésekor birtak. (Legf. it. dtv. 1875. évi okt. 7-én 6669. sz. a.: «Csak az a vagyon tekinthető közszerzeménynek, mely a házasság előtt létezett vagyon értékét felülmulja, a nélkül hogy a szerzés ideje vagy a házasság tartama alatt felmerült bármely körülmények figyelembe len ének vehetők.» Továbbá: 1878. máj. 20. 5464. sz. dtv: «Közszerzeménynek csak az a vagyonérték tekinthető, mely a házasság kötésekor megvolt, vagy annak tartama alatt egyik vagy másik házastárs által örökölt vagyon értékét tulhaladja.»)

b) Ha levonatik azon vagyon, melyet a házasság tartama alatt örököltek, (1874. év máj. 11. 3230. sz. dtv: «Szer-

* Az előbbi közleményeket lásd a 22. és 23. számokban.

[8] Idézett törvényeink azt, hogy a közszerzemény fele tulajdonjoggal illeti meg a házastársat, kifejezetten nem mondják. De ez kétségtelen ama törvények rendelkezéséből, a mint hogy kifejezetten tulajdonjognak mondja azt az ősiségi patens és számos döntvény.

[9] L. ZLINSZKY id. m. 548. l. A mindennapi életben — bár iróinknál nem — azon felfogást is hallhatni, hogy szerzeményről csak a házasság megszünése után lehet szó, mert addig csak *keresmény van.*

[10] A nő- emancipatio barátjai fősulyt fektetnek a nő anyagi helyzetének javitására, még pedig a család körén belül is.

[11] L. *„Jogtudományi Közlöny"* 1876. évi folyamának 19-ik számát.

[12] L. *„Jogt. Közl"* 1876. évi foly. 28. sz.

[13] A kivétel fentebb idézett iróink közül *Dr. Herczegh Mihály* látszik lenni; bár ő, mint azt Zlinszky is kimutatá, a Jogtud. Közl. idézett számában oly ellentétes nézeteket pártol, hogy voltakép sehova sem számitható.

[14] L. ZLINSZKY id. m. 540. l.

zeménynek csak az *öröklött vagyon*-értékét tulhaladó érték lévén tekintendő, a házasság tartama alatt vásárlott vagyon még csupán azon oknál fogva, mert a házasság tartama alatt szereztetett, közszerzeménynek nem tekinthető, és ha a házastársak valamelyikének öröklött vagyonában hiány mutatkozik, mindenekelőtt a szerzeményből e hiány pótolandó, s csak az öröklött vagyon értékének ekként történt kiegészítése után felmaradó érték fogja a közszerzeményt képezni.») vagy ajándékba kaptak.[15]

2. Ha levonatik az adósság.[16] (1878 év julius 8. 6024. szám a. dtv.) «Közszerzemény addig nem létezik, mig az adósságok törlesztve nincsenek.» Továbbá 1877. év jun. 9. 5497. sz. a. dtv. «Nem tekinthető szerzeménynek az, melynek értékét a terhelő adósság felemészti.» 1876. okt. 27. 7661. sz. a. dtv. «Addig, mig adósság van, közszerzemény nem létezik, mert a közszerzemény csak az adósságok levonása után fenmaradó vagyonra vonatkozhatik.»)

Ez alapon már most a vagyonérték-elmélet lényegileg a következő eszmemenetet követi.

Minthogy csak a cselekvő és szenvedő vagyon állapot egybevetése által tünik ki a közszerzemény léte vagy nem léte; ennélfogva a közszerzemény fogalma nem *egyes tárgyakra*, hanem a *vagyonérték bizonyos hányadára* (pars aliquota) vonatkozik. A közszerzemény e szerint *összdolog.* (1874 május 9. 5477. sz. a. dvt.: «A szerzemény s igy a közszerzemény is nem egyes dologra, hanem az összes vagyonra vonatkozván, közszerzeménynek csak az öröklött illetve a házasság kötésekor létezett vagyon értékét tulhaladó érték tekintendő.»)

A házasság tartama alatt szerzett egyes dolgokról már pusztán ezen okból sem lehet állitani, hogy azok közszerzemények. De nem lehet állitani azért sem, mert lehet hogy a házasság alatt szerzett dolog valamely házastárs *külön* vagyonán szereztetett, vagy ha a közös vagyonon szereztetett is, lehet hogy a közösből *nagyobb* érték adatott ki, mint a menynyit a szerzett dolog ér. Utóbbi esetben tehát közszerzemény, mely alatt mindig vagyon-szaporodás értetik, a dolog természeténél[17] fogva nincs; előbbi esetben pedig azért nincs, mert hisz a külön vagyon levonandó levén az összes vagyonból, közszerzeményt az ily szerzés nem eredményez, kivéve ha a szerzett dolog értéke nagyobb az érte adott értéknél. Nem a szerzés *ideje,* hanem a *szerzett vagyon menynyisége* a döntő. Ámde lehet, hogy a mit ma szerzünk, azt holnap elvesztjük, ennélfogva a közszerzemény nem *egyes* szerzési ténynek, hanem e *tények összes lánczolatának* eredménye. A szerzési tények ezen lánczolata, vagy más szóval a házastársak gazdálkodása azonban tart egész a házassági kapocs *törvényes megszüntéig.* Ezen időpont beálltáig tehát azt tudni nem lehet, vajon van-e s mennyi közszerzemény. De ha ezt csak a házasság megszünésekor tudjuk meg, akkor a közszerzemény *kezelése és a felette való rendelkezése* a férjet illeti, mert ő a *családfő.* Ebből kifolyólag a férj a házasság tartama alatt jogositva van a közszerzeményi javakkal *tetszése szerint s neje akaratától függetlenül* gazdálkodni. Azokat eladhatja s ujakat szerezhet, anélkül hogy ebben öt neje korlátolhatná. Az *ingatlanok* csak a férj nevére iratnak, ugy hogy neje nemcsak közös tulajdonjogának bekeblezését, de még vagyonközösségi jogának nyilvánkönyvi kitüntetését sincs jogositva követelni.[18]

[15] Az alaptételeit Zlinszky szüken formulázza, a mennyiben abból kitünőleg kétely foroghatna fön, vajon az összes vagyonból levonandók-e a házasság tartama alatt idegenektől öröklött s ajándékba kapott javak is, vagy sem Zlinszky további fejtegetésből azonban kitünik hogy ezeket ő is levonandókul veszi; ugy hogy röviden azt mondhatjuk, hogy levonandó javak azok, melyeket mi fentebb *külön vagyonnak* neveztünk.

[16] Az adósságra nézve a fentebbiekben már mondottuk hogy a döntvény igen általánosságban van tartva.

[17] L. ZLINSZKY id. m. 542. l.

[18] Dr. IMLING ugyanazon véleményben van, hogy az oszrt. polg. trvkv. alapján a nő jogositva van *vagyonösszegének bejegyzését kérni*; igy akarván a férj pazarlása vagy önkénye ellen a nőt megvédeni. Zlinszky azonban elvi szempontból ezt sem akarja megengedni s ezt mutatja leginkább, hogy az általa kifejlett legerősebben képviselt vagyonérték-elmélet a fél rendelkezési jogát *feltétlennek s korlátlannak* tekinti.

Szembe tünik, hogy a vagyonérték-elmélet azon alaptételben, melyben a közszerzeményt közelebb meghatározza, az elfogadott definitio mellett voltaképen *egy ujabb* fogalommeghatározást állit fel.

Tisztán elméleti szempontból véve, hibás eljárás. Mert vagy helyes a vagyonérték-elmélet által is elfogadott definitio, s akkor más fogalommeghatározásnak helye nincs; vagy hibás, s akkor el kell ejteni, de a kettő egymás mellett meg nem fér.

A mi már az alaptételt érdemileg illeti, az nem egyéb, mint az idl. törvénykezési szabályok azon szakaszának ismétlése, mely meghatározza, hogy valamely hagyatékból mi tekintessék szerzeménynek.[19]

A vagyonérték-elmélet ugyanis a szerzeménynek ezen, ma már törvény erejével biró meghatározását fehasználja s a maga helyén helyes elvet helytelenül alkalmazva a szerzemény törvényes fogalmát átviszi a közszerzeményre, hogy igy az egész elméletet törvényes alapra fektesse.

«Az idl. törvénykezési szabályok 10. §.-a, — mondja Zlinszky — nyiltan meghatározza, hogy szerzeménynek az a vagyonérték tekintetik, mely az öröklött vagyon értékét tulhaladja. Ha egy lépéssel tovább menve ezt az elvet a közszerzeményre alkalmazzuk, lehetetlen azon fogalommeghatározásra nem jutnunk, hogy közszerzeményt az a vagyonérték képez, mely a házasság előtt megvolt, vagy a házasság tartama alatt öröklött vagyon értékét felülmulja.»

Bizonyára! Csak aztán valamiképen ne épen ez az egy lépés legyen az, mely — a példabeszéddel szólva — a fenségest a nevetségestől elválasztja.[20]

Mert ha a külön vagyont a házastársak összes meglevő vagyonából levonjuk, akkor csak ugy nem ejtünk sérelmet a házastársak elkülönzött érdekén mintegy kivül álló közszerzeményi vagyonon, ha a külön vagyont a levonás előtt a közösbe befektettük. Ekkor a levonás által a közösből csak azt veszszük el, a mit előbb hozzátettünk. Más szóval *a külön vagyon levonásának helyessége, a külön vagyon feltétlen és kikerülhetlen beruházásának szükségességén sarkall.*

Ámde a levonás igazságosságának ezen egyedüli biztositéka jogunkban hiányzik, mert hisz tudjuk, hogy jogunk szerint a külön vagyon felett a *házasság tartama alatt is tulajdonosként*, tehát teljes szabadsággal s egészen egyéni belátása szerint rendelkezik mindegyik házastárs.

Ha már most valamely házastárs külön vagyonát a házasság tartama alatt elkölti, anélkül hogy azon uj vagyont szerezne, mit tennie teljesen tetszésétől függ, ugy tette a közszerzemény kárára történik. Mert hisz a vagyonérték elmélet-alapelvénél fogva a külön vagyon értéke *levonandó* a meglevő közös vagyonból, holott ezen levont külön vagyon a közösbe be *nem volt* fektetve. Csak kisebbitéssel, de nem egyszersmind szaporitással áll szemben a közszerzemény.

Az egyik házastársnak külön vagyonával űzött pazarlása, könnyelmüsége tehát a másik házasfél takarékosságának és szorgalmának gyümölcsét emészti. S ha látja az

[19] Idl. törvk. szabályok. I. 10. §. «Ellenben ha a hagyaték tulhaladná azon értéket, mely az örökhagyóra az apai és anyai ágról került, ezen *szerzemény* a hitvestársra száll».

[20] Meg kell egyébiránt jegyeznem, hogy az országbirói értekezlet által meghatározott «szerzemény» fogalma főleg a vagyon visszaháramlása szempontjából lett megállapitva. S ennélfogva nemcsak, hogy *sokkal szükebb*, de más tekintetben is sokban eltér a *nemzetgazdasági* értelemben vett «szerzemény» fogalmától. A *közszerzemény* fogalma ellenben congruál a nemzetgazdasági szerzeménynyel, mert az alatt azon többletet értjük, mely valamely vagyonösszegből felmarad, ha a szerzésére felhasznált tőkét levonjuk.

Az *örökjogi* (orszb. értk. által megállapitott, mondhatnók «hagyatéki») és *családjogi szerzemény* (közszerzemény) tehát nem egymást fedő fogalmak s kölcsönös helyettesitésök már ezért is hibás.

egyik házastárs, hogy élettársa kezei közt a külön vagyon elkallódik és tudja, hogy a jog a házastársa külön vagyonában ilyen támadt hiányt a közösen szerzettből rendeli pótoltatni: hát majd nagyon meg fogja gondolni, hogy érdemes-e még dolgozni és szerezni; vagy pedig ha neki is van külön vagyona és szintoly könnyüvérü, majd költekezési versenyre fog kelni házastársával, hogy mindketten egyenlő «tartozik» számlával lépjenek fel a közszerzemény ellen. Oly elv, mely nemcsak a takarékosság hajlamát és a vagyonszerzés utáni törekvést csökkenti, hanem a családi élet alapját, a kölcsönös bizalmat és szeretetet, nem mondom mindig, de bizony sok esetben képes kiirtani.

Az elmélet tehát, mely a közszerzeményt a *külön vagyonnak a meglevő közös vagyonból levonása* által véli *törvényszerüleg* közelebb meghatározhatni, jogrendszerünknek teljes félreismeréséről tesz bizonyságot.

Érezte e tévedést a vagyonérték-elmélet kifejtője s legerősebb támasza Zlinszky is, midőn erősen hangsulyozza, miszerint ahhoz, hogy az öröklött vagyon az összes vagyonból levonathassék, *feltetlen kellék* «hogy a háromlás a házasság tartama alatt történt légyen, mert a házasság előtt hárult javak számba csak akkor vehetők, ha azok, vagy értékük a házasság kötésekor tényleg megvolt, mert az ellenkező felfogás, vagyis hogy általában az öröklött vagyon értékét tulhaladó érték képezne közszerzeményt, a legnagyobb igazságtalanságra vezetne, például oly esetben, midőn az egyik vagy a másik házastárs öröklött vagyonát a házasság megkötése előtt elpazarolja s a házasság alatt vagyon szereztetik, melyben tán a másik házastárs takarékosságának van kiváló része, e vagyon nem lenne közszerzeménynek tekinthető; vagy csak abban az esetben és annyiban, a mennyiben a házasság kötése előtt öröklött s el is költött vagyon értékét felülmulja, — mi nyilt igazságtalanság lenne.[21]

Zlinszky szem elől téveszti, a mit már fentebb is mondottam, hogy a házastársak külön vagyonukat ép oly joggal birják a házasság *alatt*,[22] mint a minővel azt annak *megkötése előtt* birták, ennélfogva mindkét esetben egyformán elkölthetik s következve, a közöst egyformán károsithatják.

Fel lehetne ugyan a vagyonérték-elmélet mellett hozni, bár ezt az elmélet nem teszi, hogy a külön vagyon nem *feltétlenül* és *minden esetben* vonandó le a meglevő vagyonból. Nevezetesen nem akkor, ha bizonyittatik, hogy azt tulajdonosa elfecsérelte, nem pedig a közösbe fektette.

Ámde az nagyon kérdéses, hogy lehet-e ezt bizonyitani?

Megengedem, hogy e bizonyitás egyes esetekben sikerülni fog, de már kétségbe vonom, mihelyt a külön vagyon elharácsolása *ügyesen és számitással* történik. Mert ha a külön vagyon *készpénzből* áll s ez *titkon elajándékoztatik,* ugyan hogy fogja a másik házastárs bizonyitani, hogy a külön vagyon elpazaroltatott, miként fogja magát a vagyonérték elmélete mellett megvédhetni, hogy a közös vagyont növelő szorgalma gyümölcse ne a másik házastárs pazarlására fordittassék? A megröviditett fél egyszerü állitása, hogy a külön vagyon elpazaroltatott, nem lesz elég, bizonyitani pedig nem lesz képes, s igy a külön vagyon le fog vonatni az együtt szerzett vagyonból, mely pedig ily házasfelek között kiválólag a már amugy is megröviditett házastárs munkájának szokott gyümölcse lenni.

[21] L. ZLINSZKY id. m. 541. l. 2 jegyz.

[22] L. HERCZEGH id. m. 24. l. Zlinsky id. müve 535. lapján teljesen osztja a külön vagyonról fentebb mondottakat, kivéve, hogy az *ingó hozományról* állitja, hivatkozással egy döntvényre, miszerint azt a nő a házasság alatt *saját kezelése alá venni* jogositva nincs. Ha ez állana is, mit támogatni sem törvénynyel sem iróink nézetével nem igen lehet, nem okozna változást a külön vagyonról mondottakon, mert Zlinsky is elismeri, hogy még az ingó hozományt is jogositva van a feleség férje beleegyezése nélkül *eladni*.

Pedig akkor sem állunk sokkal különben, ha a különvagyon nem készpénzből, hanem egyéb, akár ha *ingatlan* javakból áll is. Mert hisz senki sem gátolhatja abban a házasfelet, hogy ingatlan külön vagyonát pénzzé ne tegye. Még plausibilis okadatolásnak sem lesz hiányában, mert hisz mondhatja, hogy az ingatlan vagyonnál kényelmesebbnek s jövedelmezőbbnek tartja a pénzbelit. Ha pedig a *conversio* megvan, ugy megint csak oda jutunk, a honnan kiindultunk.

(Folyt.köv.)

Dr. Jancsó György,
kir. táblai segédfogalmazó.

Jogirodalom.

A párisi „*Societé de Legislation Comparée*“ 1880-ik évi több mint ezer lapra terjedő évkönyve (ANNUAIRE) csak nem rég hagyta el a sajtót s részletesen foglalkozik az 1879-ik évi *magyarországi* törvényhozási munkálatokkal is (313—360 lapig). NAGY FERENCZ nagyváradi jogtanár a társaság magyarországi levelezője rövid általános áttekintést irt a magyar törvényhozó testületnek 1879-ik évi mükődéséről. Ezt követik az egyes általánosabb érdekü törvények részletes ismertetései és birálatai. Különösen beható birálat tárgyává tette LÉON BRUAND erdőfelügyelő az uj erdőtörvényt. E kitünő szakférfiu elfogulatlan itélete reánk nézve kiváló érdekkel bir. Szerinte e törvény az összes európai erdőtörvények legkülönfélébb dispositioiból van összealkotva; a hol csak valamit találtak, azt mind belevették. Nyomról nyomra kimutatja, hogy melyik intézkedése melyik ország erdészeti codexéből való. Ezért van, hogy midőn erdőtörvényünk azon előnyét, hogy sok fontos ügyet szabályozott, mely más törvényhozó figyelmét kikerülte,. kiemeli: addig másrészt megrója, hogy mint afféle compilatio a részletek tömegében vész el. Számtalan oly szabályokat is felvesz, melyeknek egyszerüen a véghajtási rendeletben lett volna helyük; intézkedései sokszor tulságosan szigoruak, a melyeknek lelkiismeretes végrehajtása sok jó szolgálatot tehet ugyan Magyarországnak, de igen félős, hogy a tulhajtott szigor miatt foganatosithatók nem lesznek. Végül azt a közmondást ajánlja a magyar törvényhozó figyelmébe: a ki sokat markol, keveset szorit. E megjezéseket a magyar erdőtörvény franczia forditása követi. Hasonlókép egész terjedelmében van leforditva a *honosságról* szóló 1879. törvényczikk, melyhez Cogordan külügyministeri titkár irt jegyzeteket, emlitve, hogy annak az 1879. évi junius 1-ső németbirodalmi törvény szolgált mintául. A monarchia két felének az állampolgári jog tekintetében való viszonyát alaposan ismertetvén megrója, hogy a törvény a nemzetközi viszonyokat kevés figyelemre méltatja, melynél fegva megengedi a magyar alattvalóvá lételt annak is, ki saját hazájában még nem expatriáltatta magát, miből igen könnyen conflictusok származhatnak. Végül MARTINET szajna-megyei törvényszéki alügyész a *kihágásokról* szóló büntető törvénykönyvet fejezetenként rövid kivonatban ismerteti.

Ugyancsak ezen egylet BULLETIN-jében DARESTE megbeszéli NAGY DEZSŐ-nek a Magyar Jogászegyletben a franczia ügyvédségről tartott előadását.

Örömmel constatáljuk, hogy Franciaországban törvényhozási és kulturai törekvéseinket mind nagyobb figyelemmel kisérik, s tárgyilagos kritika tárgyává teszik, mely ép ugy ment a hizelgő dicséretektől mint a roszakaratu ferditésektől. Legnagyobb megelégedésünkre szolgálhat pedig az, hogy e téren és ez irányban a «Société de Législation Comparéé» jár elől, melynek kiadványai a mivelt világon a legelterjedtebbek közé tartoznak.

Külföldi jogélet.

A nemzetközi vizijog terén időszerü munka ED. ENGELHARDT franczia követ codifikationalis kisérlete: Du régime conventionnel des fleuves internationaux (Paris 1880.), mely eltérőn hires előzőjétől, ET. CARATHÉODORY munkájától (Du droit international concernant les grands cours d'eau Lipcse 1861.), hol a római-előtti, római stb. jogtörténet 158 lapból 100-at foglal el, inkább a modern gyakorlati jogra és napi kérdéseire fekteti a fősulyt. (Az 1856. párisi congressus a Dunára nézve, az 1868. mannheimi congressus a Rajnára nézve; adó csak csak fentartási költség erejéig engedve; 1877. háboru mint sérté a neutralitást a Dunán stb.) Többször czáfolja Bluntschli codifikált nemzetközi jogát. E részben legpikánsabb annak kimutatása, hogy a folyószabadság franczia initiativából eredő nemzetközi jogelv, melyet először a rastadti congressus szentesitett.

Humboldt ellenben — kinek Bluntschli s a német tudomány a prioritást vindikálni akarta — az 1815. bécsi congressuson épen elrontotta a helyes alapelvet a 109. art. kétértelmü szövegezésével, mely utóbb annyi viszály alapja lőn, ezeket pedig szerző igazolja — Humboldt irataiból.

A Société de Législation Comparée 1880. decz. 8. ülésén FAVEY a svajczi birósági szervezetről értekezett a hatalmak megosztása szempontjából; 1881. feb. 9-iki ülésen pedig DUVERGER (az uj elnök) a belga és GOURD az amerikai birósági szervezetről értekeztek. A belga szervezetben a korlátlan kinevezés, tiszta választás és a kinevezés és választás combinatiója, tehát három elv szerepel. Amerikában hol a törvényhozás, hol a nép választja, hol a kormány nevezi ki a különböző birákat, kiknek qualificatióját az egyes államok alkotmánya állapitja meg; müködésük időhöz kötött, elmozdithatók. A f. é. jan. 12. ülésen BABINET az irlandi reformmozgalmat a birtoktörvények tekintetében ismerteté. *A tudományos akadémiában* (1880. deczember s f. é. jan. hóban WORMS a jog és nemzetgazdászat viszonyáról értekezett, AUCOC pedig referált SAINT-GIRONS munkájáról a hatalmak megosztásáról (Étude sur la séparation des pouvoirs), melyre visszatérünk. A belügyi miniszterium bizottságot alakitott az *őrültekről és menházaikról* szóló 1838. törvény revisiójának előkészitésére.

Egy 1881. febr. 12. décret (Journal géneral de l'instruction publique) a jogi kari tanárok fizetését és előléptetését szabályozza. Amaz vidéken 4 fizetési osztály szerint 6, 8, 10, 11 ezer, Párisban 2 osztály szerint 12, 15 ezer frank. (A tanárok száma ez osztályokban: 30., 50., 10., 8.; 4. 17.) Az előléptetést a miniszter *felerészben anciennitas, felerészben a közoktatási tanács indokolt ajánlata* alapján eszközli. Azon szolgálati idő nem ad előléptetési jogot, mely alatt az illető tanár más állásban is müködött. Évenkint kimutatás készittetik minden tanár által tartott vizsgák, előadások és conferentiákról. Figyelembe vétetnek a rektor, dékán s főtanfelügyelő javaslatai és főleg az illető tanár szolgálati illetőleg *irodalmi érdemei, közzétett munkáinak értéke.*

Az összehasonlitó jogtanulmányok becses példája Dr. PRET ügyvéd munkája a visszatartási jogról (Le droit de rétention dans les législations anciennes, francaises et étrangères). Ind, görög, héber és római jogot az ó-korban, beható középkori jogtanulmányt az összes Európán felül északi s déli Amerika és a müvelt Ázsia államainak jelenkori jogát öleli fel. Azon alapkérdést, személyi vagy dologi jog-e a vissatartási jog, AUBRY és RAU-val egyetértőleg ugy oldja meg, hogy az vegyes jog, mely harmadik személy ellen is érvényesithető kifogás által, de nem ad feltétlen vindicatiót a dologra nézve.

Érdekes szerző azon római jogi érvelése, hogy a causa retinendi Rómában nem követelés, hanem a vagyonconfusio ténye lett volna, miért pl. specificatio esetén is érvényesül.

Dr. Dell'Adami Rezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Controvers kérdés a B. T. K. 338. §. alkalmazása körül.

A B. T. K. 338. §-a szerint tekintet nélkül az ellopott dolog értékére bűntettet képez a lopás, ha azt oly egyén követte el, a ki rablás, csalás, lopás, sikkasztás vagy orgazdaság bűntette vagy vétsége miatt már két izben meg volt büntetve.

Nem alkalmazandó azonban ezen szabály, ha az utolsó lopás elkövetését megelőző büntetés kiállása óta 10 év már eltelt.

Magát a törvény szövegét véve figyelembe, kétség forog ugyan fen az iránt, vajon a visszaesést itt a species vagy a genus szempontjából kell-e felfogni; vagyis két lopás állapitja-e meg a visszaesést vagy pedig egy lopás és egy rablás is megállapitja azt?

Ezen kételyt azonban a birói gyakorlat már eloszlatta, midőn a büntetőtörvénykönyv anyaggyüjteményében kifejezett elvhez képest a specialis visszaesés mellett a generícus visszaesést is megállapitotta. Ugyanazon cselekmény ismételt elkövetése a specialis, a rokon természetü, hason rugókon alapuló bűncselekmények egyikének azután másikának elkövetése a genericus visszaesést képezvén.

Genus: a vagyon elleni bűncselekmény; *species:* a rablás, zsarolás, lopás, orgazdaság, sikkasztás.

A gyakorlati életben azonban oly esetek jönnek felszinre, melyekkel szemben a törvényt magyarázni kell.

Alljon itt egy felmerült specialis eset; de mely többször előjöhet.

X. lopás vétségével van vádolva; bizonyiték is van ellene. Vádlott beismeri, de igazolva is van, hogy egyszer 3 évvel előbb lopás büntette miatt egy évi börtönre volt itélve, s azt ki is állta.

Jelenleg egy lopás vétség iránti ügye felebbezés alatt áll a 3-ad biróság előtt; vádlott tehát két izben lopás vétsége illetve büntette miatt már elmarasztaltatott, de a 2-ik marasztalás még nem végérvényes.

Az ellene folyamatban levő 3-ik lopási ügy (vétség) vizsgálata már befejezve van.

Kérdés:

1. *Szabad-e*, vagy *tilos*, vagy pedig a vizsgáló biró vagy kir. ügyész vagy a törvényszék *tetszésétől* függ-e bevárni a curiai itéletet, hogy igy ahhoz képest a jelenleg megtorlandó lopási vétség büntetté minősithető legyen.

2. Ha az itélet leérkezte előtt a tárgyalás vétség iránt kitüzetik, de a tárgyalási határidő előtt a curiáról a marasztaló itélet megjön, emelhet-e *annak alapján* a kir. ügyész a 338. §-hoz képest a vétség helyett büntett iránt vádat?

Nézetem szerint ezen kérdésekre a felelet az, hogy ha az ügy különben be van vizsgálva, a függőben levő ügynek jogerőre emelkedését bevárni nem szabad, czélra nem is vezetne, mert a kir. ügyész még akkor sem emelhetne vádat büntett iránt, (vagy ha emelne, a biróság nem állapithatná azt meg) ha a curiai marasztaló itélet a végtárgyalásra megérkeznék, mert a törvény szavai szerint kell hogy a vádlott már kétszer volt legyen *megbüntetve*, ezen feltétel pedig csak akkor létesült, ha vádlott a 2-ik büntetést már *kiállotta*. Még a büntetés *megkezdése* sem elegendő a

minősitésre, mert ez a szó: *megbüntetve* annyit jelent, hogy a vádlott tetteért már megszenvedett, elegett tett, egész büntetését *kiállotta*.

Ezen felfogás mellett bizonyit azon módositás is, melyet a képviselőház igazságügyi bizottsága a törvényjavaslaton tett. A törvényjavaslat igy szólt..... miatt két izben már *elitéltetett*.

Gondoskodott azonban másrészről a törvény a 104. §. által arról, hogy ezen szerkezet mellett a bűnös mégérdemelt sulyosabb büntetését elvegye.

Ily esetben ugyanis összbüntetés kiszabására van a biró utalva; a vétséget büntetté minősiteni azonban ekkor sem lehet, de nem is szükséges; mert a 96. §. szerint a biró ily esetben az illető vétségre kiszabott fogság-büntetés maximumán is tul mehet.

A 338. §. 2-ik bekezdése szerint nem alkalmazandó az 1. pontbeli rendelkezés, ha az *utolsó* lopás elkövetését *megelőző büntetés* kiállása óta 10 év eltelt.

Ezzel ki van mondva, hogy a rehabilitatio 10 év elteltével magától bekövetkezik.

Ebből logice az következnék, hogy nincs visszaesés, ha az *utolsóelőtti* lopás elkövetését megelőző büntetés kiállásától számitva 10 év eltelt.

Ezen következtetésnek mindenesetre van *alapja*, de a törvény határozott rendelkezésével szemben hatálya, *ereje* nincs.

Ugyanis ha *X.* 1872-ben január 1-én lopás büntette miatt 1 évre elitéltetvén, büntetését kitöltve, 1873. január 1-én kiszabadult, de 1881-ben zsarolás büntette miatt ujra 2 évi fogházbüntetést állott ki; midőn 1883-ban január 2-án elkövetett lopás büntette miatt 1883-ban itéltetik el: nem vitathatja el a visszaesést azon okból, mert az 1872-ben elkövetett lopásra nézve a 10 év 1873. január 1-én lejárván, erre nézve rehabilitálva lett, az tehát ugy tekintendő, mintha nem is történt volna, azt neki 10 év mulva felróni nem lehet, és igy az utólsó előtti büncselekményt nem előzte meg semmi olyan büncselekmény, mely neki most terhére róható lenne; tulajdonképen tehát neki csak a megelőző zsarolást, de ezt is nem mint a büntetés-nemet megváltoztató, hanem csupán a büntetést felemelő sulyositó ok gyanánt lehetne felróni.

Csorba Károly,
kir alügyész.

Viszárverésnél beszámitandó-e a bánatpénz a vételár-különbözetbe?

A kir. Curia mint legfőbb itélőszék f. é. 1782. sz. a. kimondotta hogy „*a viszárverést szenvedő fél, a veszélyére teljesitett árverésen bejött kisebb vételárnak kiegészitésén felül a bánatpénz elvesztésére is nem kötelezhető, mert a prts. 459. §-ának második bekezdése határozottan nem rendeli azt is, hogy a vételárkülönbözeten felül még a bánatpénz elvesztése is a viszárverést szenvedettet terhelje, vagyis nem mondja ki, hogy a letett bánatpénz a veszteség pótlásául nem forditható; ily határozott intézkedés hiányában tehát a vevőt mind a vételár-különbözet kiegeszitésére, mind pedig még a bánatpénz elvesztésére is kötelezni nem lehet.*“ (1881. márcz. 27. 1792. sz.)

A legfőbb itélőszék ezen döntvénye a prts. 459. §-ában foglalt intézkedésekkel ellentétben áll s épen ellenkezőjét mondja ki annak, mint a mit ezen §. rendel.

Ebbeli állitásom bebizonyitásául csupán a törvénymagyarázatra nézve fenálló elveket fogom felhozni s ezeket is csak annyiban, amennyiben a felállitott tétel igazolása követeli. A törvénynek a bíróságtól eredő magyarázata a törvény hézagos intézkedéseit pótolni lévén hivatva, a legfőbb itélőszék oly enunciatumai, melyek egy és ugyanazon, helyesebben azonos concret esetre vonatkozólag következetesen egyenlők, idővel a törvény tekintélyét nyerik meg.

Hogy azonban a bíróság, a legfőbb itélőszék is, ezen tekintélyre igényt tarthasson, szükséges hogy határozataiban a törvény-magyarázatnak tudományosan elismert módjait kövesse és soha mást ne mondjon, mint a mit a törvény világosan rendel.

Akár a rendszerint előbb igénybe veendő szószerint való törvény-magyarázat criticája alá vegyük a fent idézett döntvényt, akár a logicai magyarázat szerint biráljuk azt, a criticát sehogy sem állja meg.

Ha a prts. 459. §-át szószerint veszszük, azt találjuk, hogy ebben, nevezetesen első bekezdésében az foglaltatatik, hogy «ha a vevő az árverési feltételeknek a kitüzött időben eleget nem tett: *a bánatpénz elvesztésén felül az illető hatóság ujabb árverést rendel.*“

A törvény szószerinti magyarázatából világosan következik, hogy az árverési feltételeknek első következménye *a bánatpénz elvesztése*, a második *az ujabb árverés elrendelése*, miután már a bánatpénz elveszett; mert hisz a törvény ennek *elvesztésén felül* még egy más következményt is megállapit. A prts. 459. §-ának második bekezdése már nem vonatkozik egyébre mint csupán az árverési feltételek meg nem tartásának második következményére, vagyis az ujabb árverésre, melyen «ha az előbbi vételárnál kevesebb jönne be, a veszteséget a korábbi vevő viseli.»

A törvény szószerinti magyarázata alapján kimondható tehát, hogy az árverési feltételeknek eleget nem tevő vevő *a bánatpénz elvesztésén felül* az ujabb árverésen bejött és az előbbi árverésen elért vételár közötti különbözetet is viselni tartozik.

Ha a törvényhozó nem igy akart volna intézkedni, akkor a törvényt nem kellett volna akként szövegezni, hogy a mulasztó fél ezen vagy azon büntetésen *felül* még ezt vagy amazt is eltürni tartozik.

Maga a „*felül*“ szócska bizonyitja, hogy a prts. 459. §-a az árverési feltételeket be nem tartó vevőt az ezen §. első bekezdésében meghatározott következményen „*felül*“ még egy, t. i. a második bekezdésben foglalt következménynyel is kivánta sujtani.

Az ujabb árverés *a bánatpénz elvesztésén felül* sujtván a vevőt, természetes, hogy az ujabb árverés következménye is a bánatpénz elvesztésén felül veendő birálat alá.

Hasonló eredményre jutunk a logicai magyarázattal.

Vizsgálva ugyanis ezen §. meghozatalának indokát, az csak azon intentio lehetett, hogy a kielégitési végrehajtás folyamát gátolható akadályok lehetőleg elhárittassanak.

Ily akadály lehetne az, ha a végrehajtási *árverése* folytán vevőnek elismert fél a vételár lefizetésére szoritható nem lenne.

Hogy a vételár lefizetésére szoritható legyen, a törvényhozó szügségesnek látta a vételár fizetés-elmulasztásának következményeiül kijelölni a bánatpénz elvesztését s ezen felül uj árverés elrendelését.

Hogy a bánatpénz elvesztését a törvényhozó mint a mulasztás következményét megállapitotta, ez kétséget már azért sem szenvedhet, mert hisz a törvényben még az is benfoglaltatik, mire forditandó a bánatpénz? Forditandó a hitelezők sorrend szerinti kielégitésére. — Forditandó tehát először az előnyös tételek fedezésére; különösen ebből fedezendők az ujabb árverés költségei, mert ezek a késedelmes vevő mulasztása folytán állván elő, ezek a végrehajtást szenvedőt semmi körülmények között sem terhelhetik; forditandó továbbá a kincstári adók és tartozások azon részének fedezésére, mely az első árveréstől a késedelem folytán elrendelt árverésig felmerült; a maradvány pedig a bekebelezett hitelezők javára esik. Miután a törvényben benfoglaltatik az, hogy mire forditandó a bánatpénz: azon kérdés merül fel, hogy ezen, a törvényben kijelölt czélra, t. i. *a hitelezők sorrend szerinti kielégitésére* fordittathatnék-e a

bánatpénz akkor, ha a késedelmes vevőnek joga lenne azt az uj árverésnél elért kisebb vételárhoz hozzászámitani? s ha ez nem lenne, a bánatpénz elvesztésére kötelezhető? A felelet egyszerü és világos. Miután a bánatpénz el nem vész, hanem az uj árverésen elért kisebb vételárba betudatik, ennélfogva az megszünt létezni s abból semmi sem fedezhető, az többé semmire sem fordítható, mert nincs meg, s igy ha általánosan érvényre emelkednék a kir. Curia fent idézett döntvénye, akkor meg lenne változtatva a törvény, mely a bánatpénz elvesztését kimondja s hovaforditását meghatározza. Már pedig törvényváltoztató joga a kir. Curiának nincs és nem lehet. Tovább menve, még azon következményt is maga után vonja a bánatpénz beszámitásának megengedése, hogy a végrehajtást szenvedő több teherrel sujtatnék, mint a mennyit viselni a törvény szerint köteles.

A végrehajtatónak ugyanis joga van összes végrehajtási és árverési költségeit a jelzálogos hitelezők előtt követelni és kifizettetni. A végrehajtást szenvedőt terhelik mindezen költségek, mert ő mulasztotta el a fizetést s ő adott okot a birói eljárásra, a jelzálogos hitelezőket terhelik ezen költségek annyiban, amennyiben ők ezen költségek elsőbbségét elismerni tartoznak azért, mert hiszen ezen költségek szükségesek voltak az ő kielégitésük végett is. De hol van a törvényben alapja annak, hogy azon költségek is terheljék a végrehajtást szenvedőt, melyek nem az ő mulasztása, hanem a késedelmes vevő hibája folytán álltak elő? Melyik törvény §-a alapján kötelezhetők a jelzálogos hitelezők arra, hogy oly költségeket is előnyösöknek ismerjenek el, melyek a vevő mulasztása nélkül fel nem merültek volna? Erre törvény és alap nincs. S mégis, ha állna a kir. Curia által legutóbb kimondott döntvény, akkor ugy a végrehajtást szenvedő, mind pedig a jelzálogos hitelezők a késedelmes vevő mulasztása folytán kárt szenvednének. Amaz, illetve tömege, viselni tartoznék egy ujabb árverés költségeit, emezek tartoznának ugyanennek előnyös kifizetését eltürni. Holott az általánosan elfogadott érvényes jogelv az, hogy saját mulasztásának következményeit a mulasztó fél önmaga tartozik viselni, a mi jelen esetben csak ugy érvényesithető, ha a késedelmes vevő a bánatpénzt elveszti s ez a hitelezők sorrend szerinti kifizetésésére fordittatik, a mint ezt a törvény világosan rendeli.

Hogy a prts 459. §-a másként nem magyarázható, következik ez ezen §. logikai összefüggéséből is. Ezen §. ugyanis mindenekelőtt kimondja, hogy az árverési feltételeknek eleget nem tevő vevő 1-ör elveszti bánatpénzét, mely a hitelezők sorrend szerinti kielégitésére forditandó; ennek kimondása után ugyanezen §. kimondja 2-or hogy a hatóság ezen felül uj árverést rendel, s miután már a bánatpénz elveszett és uj árverés rendeltetett, ekkor, midőn már a bánatpénzről többé szó sincs, következik a mulasztás további folyománya, t. i. 3-or a veszteség viselése.

Hogy a veszteség viselése a bánatpénzzel összefüggésbe sem hozható, még abból is következik, hogy az ujabb árverésen elért netaláni többlet is az előbbi vevőt illeti. Ha tehát ezt illeti a netaláni haszon, nagyon természetes, hogy ezt kell illetni a veszteségnek is.

Nem is lehetséges más következtetésre jutni, mint hogy ugyanazt kell sujtani a veszteséggel, a kit a netalán elérendő többlet mint haszon illetne.

Nem hagyható még szó nélkül a kir. Curia azon állitása, hogy a perrendtartás 459. §-ának második bekezdése nem mondja ki határozottan, hogy a vételár-különbözeten felül a bánatpénz elvesztése is a viszárverést szenvedettet terheli. Ennek kimondása a második bekezdésben valóságos pleonasmus lenne; mert ugyanezen §. első bekezdésében határozottan benfoglaltatik, hogy a bánatpénz elvesztésén felül, mely a hitelezők sorrend szerinti kielégitésére forditandó, uj árverés rendelendő. A mi tehát a §. első bekezdésében határozottan benvan, annak a második bekezdésben helye annál kevésbbé lehet, mert nem is tekintve a pleonasmust, a második bekezdés egészen másról, t. i. a vételárkülönbözetről s nem a bánatpénzről beszél.

De mellőzve az itt felhozott összes érveket, a királyi Curia fenti döntvényének helytelenségét bizonyitja már maga azon körülmény, hogy a bánatpénznek a vételár-különbözetbe való beszámitása mellett nem teljesittethetnék a prdts 459. §-ának azon határozott intézkedése, hogy az elvesztett bánatpénz a hitelezők sorrend szerinti kielégitésére forditandó s miután a bánatpénz czélja a törvényben ekként világosan ki van jelölve, nem lehet azt más czélra forditani, nevezetesen a viszárverést szenvedő javára a vételárkülönbözetbe beszámitani, a mit pedig ezen döntvény megengedhetőnek tart.

Végül per analogiam legis, a kir. Curia fenti döntvényének alaptalanságát bebizonyitandó, hivatkozom a bánatpénz jogi természetére, mely a keresk. törvény 278. §-ában legujabban törvényes kifejezést nyert; e szerint a szerződéstől visszalépő fél az adott bánatpénzt elveszti.

A birói árverési vevő szerződő félnek, bánatpénze a kötött szerződés biztositékának tekintendő s noha visszalépési joga van, ez csak a bánatpénz elvesztésének feltétele mellett gyakorolható.

Tárgyilagosság szempontjából megjegyzem, hogy ezen döntvény nem az én ügyemben hozatott.

Tóth Gáspár,
ügyvéd.

Az uj csődtörvény s a csőd hatályának kezdete.

A csődnyitás oly nagy horderejü változást idéz elő a közadós rendelkezési jogán, vagyonának természetén s a vele összeköttetésben álló harmadik személyek bizonyos jogviszonyain, hogy azon kérdés, mikor kezdődik a csődnyitás joghatálya, kiváló fontosságunak mutatkozik. A közadós a csődnyitás hatályának kezdetével az őt vagyona fölött illető rendelkezési jogot veszíti el; vagyona a közönséges rendeltetés jellegéből kivetköztetvén, a hitelezők kielégitésére forditandó tömeggé válik, a vele jogviszonyban álló harmadik személyek pedig bizonyos jogaik és köteleségeik körül a rendes szabályoktól lényegesen eltérő intézkedések alá esnek; szükséges tehát a csődnyitás hatályának kezdetét oly szabatosan és a czélnak megfelelően megállapitani, hogy a messze kiható időpont a hozzákötött intentióval teljes összhangzásban álljon.

A még jelenleg is hatályban levő 1840. évi csődtörvény 11: §-a szerint a csődület *a csődöt rendelő itélet kihirdetésével* megnyitottnak tekintetik, s igy a csődnyitás hatálya is az *itélet hirdetéskor* venné kezdetét. A gyakorlat tultette magát a törvény ez intézkedésén annyiban, a mennyiben a csődnyitási itélet, a csődhirdetménynek a 26. §. szerinti kifüggesztése itélethirdetést nem képezvén, ki nem hirdettetik, akár maga a közadós, akár hitelezői részéről kéretett legyen a csőd elrendelése. Ekként tehát magát a *csődnyitás tényét* lehet tekinteni azon időpontnak s illetve napnak, mely a csődnyitás joghatályának kezdetét jelzi. E felfogás nemcsak a törvényszéki gyakorlatnak, hanem az idézett törvény intentiójának is megfelel, mert a hivatkozott 11. §. a csődöt rendelő itélet *azonnali* kihirdetését rendeli, megkivánja tehát, hogy a csődnyitás hatálya az elrendelés után azonnal, illetve az elrendelés napján vegye kezdetét.

A még hatályba nem lépett uj csődtörvényről szóló 1881. évi XVII. t. cz. 1. §-a szerint a csődnyitás joghatálya «azzal a nappal veszi kezdetét, melyen a csődnyitást elrendelő határozat a csődbiróságnál kifüggesztetett», s a 90. §. kötelességévé teszi a csődbiróságnak, «a hirdetvényt azon napon, melyen a csődnyitási végzés hozatott, szokott mó-

don kifüggesztetni s a megtörtént kifüggesztésről szóló bizonyitványt a csődiratokhoz csatolni.» Azon rendelkezés, hogy a csődhirdetvény a csődnyitás napján kifüggesztendő, kifejezésre juttatja a törvény arra irányuló intentióját, hogy a csődnyitás joghatálya a *csődnyitás napján* vegye kezdetét. Felmerül tehát azon kérdés, vajon czélszerü és helyes volt-e a hatály kezdetét a hirdetvény *kifüggesztésétől feltételezni?*

Kétségtelen, hogy a csőd *hatálya nem azért áll be,* mert a hirdetvény *kifüggesztetett,* hanem azért, mert a csőd megnyittatott. A csőd hatályának természetszerü s valóságos kezdetét ennélfogva a csődnyitás, azaz a csőd elrendelését tárgyazó határozat hozatalának időpontja, illetőleg a civilis computatiónak megfelőleg, napja határozná meg, mert ez magában véve, ha a hirdetvény kötelességszerü kifüggesztése bármely okból el is maradt volna, szükségképen maga után vonja azon jogkövetkezményeket, melyekkel a csődnyitás jár. A ptr. 377. §-a a csőd hatályát szintén a *csődnyitás s nem a csődhirdetmény kifüggesztése napjától* számitja, midőn a *csődnyitás napján* vagy később foganatositott foglalás alapján a foglaltatónak zálogjogot nem ad.

A csődnyitás tehát közvetlen oka lévén azon joghatálynak, melyet a törvény a csődnek tulajdonit, a hatály kezdetének megállapitásánál magát a csődnyitást kellene közvetlen kiindulási pont gyanánt elfogadni. Elvi szempontból e nézet lényegét aligha lehetne helyteniteni, de másfelől vannak czélszerüségi tekintetek, melyek azt szintén támogatják. Nevezetesen ha szem előtt tartjuk azon *lehetőséget,* hogy a hirdetmény kifüggesztése nem a csődnyitás napján, hanem valamely későbbi napon eszközöltetett, kész a zavar és bonyodalom. Ily eset, daczára a 90. §. azon rendelkezésének, hogy a csőbiróság a hirdetvényt a csődnyitás napján kifüggesztetni köteles, a lehetetlenségek közé épen nem tartozik, mert azon közegeknek, kik a kifüggesztést teljesitik, a mulasztás horderejéről fogalmuk sincs, utólagos felőlességre vonatásuk pedig a már előidézett visszás állapoton nem segithet. Igy megtörténhetik, hogy a közadós valamely hitelezője a csődnyitás napján, vagy valamely későbbi napon, melyen a csődhirdetvény még kifüggesztve nem volt, adósa vagyonára vezetett foglalás utján zálogjogot szerez, mely az uj csődtörv. 1. és 12. §§. szerint a csődtömeg ellen is hatálylyal fog birni, mivel a csődnyitás hatálya a *kifüggesztés előtt még kezdetét nem vette.* Az igy szerzett jog a foglaltató jóhiszemüsége esetében megtámadási kereset utján sem lesz érvénytelenithető s a csődtömeg, hibáján kivül, a törvény intentiója ellenére érzékeny kárt fog szenvedni.

A törvényhozás szándéka ugy hiszem nem irányult ily visszás eshetőségekre. Kétségtelen ugyan, hogy a csődhirdetmény kifüggesztése a csődnyitás első közhirré tételére alkalmas módot képez, azonban azon horderő, melyet a törvény a kifüggesztésnek tulajdonit, veszélyes eredményekre vezethet. A hitelezők anyagi jogainak létkérdését nem helyes feltételezni oly alakiságtól, melynek szem előtt tartása vagy mellőzése akaratuktól nem függ, s igy azon következtetésre jutunk, hogy a 90. §-ban körülirt kifüggesztés kötelességét meg lehetett volna alapitani, a nélkül hogy attól a csődnyitás hatályának kezdetét is függővé tenni kellett volna.

Dr. Holländer Lajos.

A látra szóló váltó elévülése az elfogadóval szemben.

E lapok f. évi 19-ik számában Dr. RÉVAI LAJOS ur azon kérdést vetette föl: «mikor évül el a látra szóló váltó az elfogadó irányában».

Czikkiró ur az 1840. évi 15. t. cz. 103. §-ából azt magyarázza ki, hogy ott a látra szóló váltónak elfogadás végetti bemutatására van határidő kitüzve, mig ellenben az uj váltótörvény erre nézve semmit sem szól. Ezen állitás egészen téves; mert az 1840: 15. t. cz. 103. §-a nem az elfogadás, hanem a fizetés végetti bemutatásra nézve intézkedik és a fizetés végetti bemutatásra nézve állapitja meg a látra szóló váltóknál ugyanazon határidőket, a melyeket az 53. §. a lát után bizonyos időre szóló váltóknál az elfogadás végetti bemutatásra nézve kitüz; a régi váltótörvény 103. illetve 53. §-ának ezen intézkedése az uj váltótörvény 31. illetve 19. §-ában szintén megvan, csak azon eltéréssel, hogy az uj váltótörvény a határidőre nézve nem ismer fokozatot, hanem két évi határidőt szab, tekintet nélkül a váltó kiállitási helyére.

Az uj váltótörvény 31. §-a tehát nem hiányosabb a régi törvénynél, s igy ezen 31. §-ra tekintettel a 84-ik §-ból világos és egyszerü választ lehet nyerni a felvetett kérdésre.

A látra szóló váltót nem elfogadás, hanem csak fizetés végett kell bemutatni. Nem szabad oly fölösleges intézkedést kivánni a törvénytől, hogy az elfogadás végetti bemutatásra nézve állapitson meg uj határidőt. Váltótörvényünk a fizetési bemutatást világosan és félreérthetlenül szabályozza, ugy hogy annak alapján minden gyakorlati esetben el lehet igazodni, még ha oly ritkák is azon esetek mint a minő ritka a czikkiró ur által felhozott. Czikkiró ur ugyan azt tartja, hogy az általa felhozott eset, mely szerint látra szóló váltó a bemutatáskor elfogadtatik, de nem honoráltatik, napról-napra előfordulhat, én azonban nem osztom e nézetét; mert a látra szóló váltó birtokosa a gyakorlatban az elfogadást egészen figyelmen kivül fogja hagyni, és a nem honorálás miatt azonnal a többi lekötelezettek ellen fog fordulni. És ép ezért a váltótörvény csak ezen irányban intézkedik s fölöslegesnek tartotta azon gyakorlatilag — a látra szóló váltó czélja és természeténél fogva — ritka esetet külön szabályozni, miután különben is kétségtelen, hogy ezen ritka eset: miszerint a váltóbirtokos megelégszik az elfogadással és nem fordul annak nem honorálása miatt a többi kötelezettek ellen, a váltótörvény egyéb szabályai alapján minden nehézség nélkül megoldható.

A váltótörvény 31. §-a azt mondja, hogy a látra szóló váltó a bemutatáskor jár le; ha tehát a váltóbirtokos a látra szóló váltót az elfogadó ellen akarja érvényesiteni, ezt a bemutatás után azonnal teheti, de csak az elévülési időn belül.

Hogy ezen elévülési idő a látra szóló váltó elfogadója ellen is a lejáratkor kezdődik, az a váltótörvény 84. §-a értelmében kétségtelen, mert ezen §. egész általánosságban mondja: hogy az elévülés az elfogadó ellen a váltó lejártakor kezdődik, s miután a látra szóló váltó lejáratának időpontja a bemutatás időpontjával esik össze — a 31. §. első mondata szerint — azért világos, hogy a czikkiró ur által felhozott esetben az elévülés az elfogadáskor kezdődik. Az elfogadó elleni elévülésre nézve az tehát a végkérdés, miként lehet az elfogadás időpontját meghatározni. Ezen időpont meghatározásához a váltótörvény 20. §-a alapján lehet jutni.

Ha ugyanis az elfogadás időpontja sem magából a váltóból nem tünik ki, sem óváslevél által nem igazolható, mert az elfogadás nem kelteztetett vagy óvás fel nem vétetett, akkor a 20. §. 2. pontja szerint a bemutatási határidő utolsó napja tekintendő az elfogadás időpontjának és ezen napon kezdődik az elévülés.

Dr. Sándor Endre.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 26. SZ. Budapest, 1881 junius 24.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ... ... 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék. *A kiadó-hivatal.*

TARTALOM: A perrendtartási novella és a birói szervezet. Dr. Jellinek Arthur ügyvédtől. — Jogi vizsgálati rendszer és joggyakornokság Németországban. Dr. Nagy Dezső ügyvédtől. — A közszerzeményi jogról. Dr. Jancsó György kir. táblai segéd-fogalmazótól. — Jogirodalom: Börtönügyi munkák. Bodor László, kir. alügyésztől. — Törvénykezési Szemle: A kolozsvári házasságok a hazai jog szempontjából. Sztehlo Kornél ügyvédtől.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A perrendtartási novella és a birói szervezet.

Az igazságszolgáltatásnak a közigazgatástól való elkülönitése az 1869. IV. t. cz. által elvben kimondatván, az igazságszolgáltatási szervezetnek megállapitása, az elsőfolyamodásu bíróságoknak államositása, e bíróságok létszámának, székhelyének és területének meghatározása, tekintve, hogy az igazságügyi kormánynak a fenállott bíróságok müködéséről szóló statistikai adatok rendelkezésre nem állottak, a polgári eljárást szabályozó 1868: LIV. t. cz. pedig alig egy évig volt hatályban, eredményezte azt, hogy a birósági szervezet e két fontos tényező hiányában ingadozó alapon épült fel.

Az 1871: XXXII. t. cz. az e. f. bíróságok számát 462-ben állapitá meg s alig 4 év leforgása alatt a törvényhozás az 1875: XXXVI. t. cz.-ben az e. f. törvényszékek számát 102-ről 67-re szállitá le.

A birósági szervezet az alaki törvényekkel a legszorosabb összefüggésben áll, s az előbbi az utóbbinak folyományát képezi. Ott, hol azok lényeges változásokon mennek keresztül, a visszhatás a birói szervezetre el nem maradhat, majd az egyes-, majd a társas bíróság hatáskörét szélesbiti avagy megszoritja, majd a bíróság teendőit egyszerüsiti és gyorsitja, s az egyes birói közeg munkaerejének czélszerü felhasználását előmozditván, a rendelkezésre álló munkaerőt a létszám felszaporitása nélkül is fokozni képes.

Az 1875: XXXVI. t. cz.-ben a birói szervezeten ejtett változtatás óta az e. f. bíróságoknak hatásköre ugy polgári peres mint peren kivüli, bünvádi és kihágási ügyekben lényeges változáson ment keresztül.

Az 1877: XX t. cz. a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről, a bíróságok s különösen a járásbiróságok teendőit az örökösödési eljárás folyamán szükebb körre vonta, eddig birói közeg által teljesitett munkákat közigazgatási közegre s kir. közjegyzőkre ruházta át.

Az 1877: XXII. t. cz. a kisebb polgári peres ügyekbeni eljárásról az egyes birák hatáskörét szükebbre szabta, s azon ügyeket, a melyekben a II. §. 1., 2. és 3. pontja szerint a kereset tárgya vagy értéke 20 frtot meg nem halad, a birói hatáskör alól elvonván, közigazgatási közegekre ruházta át. Ez intézkedés folytán a vidéki járásbiróságoknál folyamatba tett perek száma $^1/_5$-el alább szállt, mely körülmény annál fontosabb, miután ép ily csekély ügyekben szoktak volt a felek személyesen a bíróság előtt megjelenni, s a tényálladék tisztába hozatala ily esetben hosszabb időt vett igénybe.

Legnagyobb kihatással ugy az egyes mint a társas bíróságokra lesz az 1881: 59. t. cz. a perrendtartás módositásáról, és az 1881-ki 60. t. cz. a végrehajtási eljárásról.

Az első helyen idézett törvény 13. §-a folytán a törvényszékeknél folyamatban levő perek száma tetemesen lejebb fog szállni s a társas bíróságoknál ugy munkaerő mint munkaidő fog rendelkezésre állni, melynek czélirányos felhasználása jogos és szükséges.

A fent idézett két t. cz. életbeléptetésével az e. f. bíróságok teendője nagymérvben csökkeni fog, amennyiben a jogorvoslatok rendszerében beállott változtatások, felebbezési és semmiségi panaszt helyettesitő beadványok számát csökkenti, s az azok elintézésére szükséges munkaidőt szabaddá teszi. Az e tekintetbeni ügyforgalmat a végrehajtásról szóló törvény is nagymérvben apasztani fogja, a mi hatását a kezelésben kiválóan nyilvánitandja és az irnoki és dijnoki személyzet munkáját, különösen a járásbiróságoknál, felére szállitandja le.

Munkaerő és munkaidő megtakaritást vonand továbbá maga után az 1881: XVII. t. cz. «csődtörvény», mely 93. §-ban megengedvén, miszerint csekélyebb fontosságu csődökben a csődbiztosi teendőkkel birói hivatalra minősitett törvényszéki jegyző is megbizható, a vidéki törvényszékeknél, hol ily csődök gyakoriabbak, a törvényszéki birákra eddig nehezedett munkát kevesbiti. A csődtörvény eljárási része a csődperek egyszerüsitését és gyorsabb lebonyolitását maga után vonván, ugy a birói mint a segéd személyzet teendőit kevesbitendi.

Az 1880: XXVII. t. cz. a törvényszékek hatáskörét, — tekintve, hogy a 40. §-ban az elkövetett büntények legnagyobb százalékát kitevő eseteket a járásbiróság hatásköréhez utalta, — szükebbre szabta, anélkül hogy ez intézkedés által a járásbiróság hatásköre bünvádi ügyekben gyarapodott volna, amennyiben az id. törvény 41. §-ban a gyakorta elkövetni szokott kihágások elbirálását, közigazgatási közegekre ruházta át.

A kir. törvényszékek ügyforgalma az u. n. érdemleges ügyekben évről-évre csekélyebb számot tüntet fel, igy a rendes perek száma:

1875-ben	44937
1876 „	41601
1877 „	39762

Az örökösödési ügyek:

1875-ben	109827
1876 „	75714
1877 „	52675

A telekkönyvi perek:

1875-ben	6162
1876 „	5504
1877 „	5219

Telekkönyvi folyóügyek:

1875-ben	597697
1876 „	514016
1878 „	484080

Bűnügyi vizsgálatok:

1875-ben ... 27601
1876 « ... 21338
1877 « ... 20288

tettek ki.

Az e. f. törvényszékek székhelyén levő járásbíróságoknál 1877-ben folyamatban volt 163.996 sommás per, hozatott 64.552 itélet, folyamatban volt 32 257 hagyatéki eljárás.

A bagatell-törvénynek 1878-ban történt életbeléptetése óta, a bíróságok ügyforgalmát kimutató adatok még közzé nem tétettek, de az apadás az inditott perek számában bizton 15—20%-ra tehető. A pptts 93. §-ának módositása a sommás perek számát legalább is 5%-kal emelendi. A járásbíróságok teendője bűnvádi és kihágási ügyekben évről-évre uj többletet mutat fel.

Mig tehát az életbeléptetendő törvények a törvényszéki perek számát 10%-kal le fogják szállitani, a bűnvizsgálatok apadó száma az e. f. törvényszékek bűnügyekbeni hatáskörének ujbóli szabályzása folytán ez irányban is munkakevesbitést idézend elő. A telekkönyvi forgalom évről-évre csekélyebb; az urbéri ügyek pedig még Erdélyben is gyorsabb lebonyolitások által a törvényszékek teendőit kevesbitik.

Az itt jelzett körülmények még sem javasolják a törvényszéki birák létszámának leszállitását, amennyiben az azok hatásköréhez utalt ügyek collegiális elintézése szükségkép 2 vagy 3 tanács felállitását vonja maga után. Czélszerünek mutatkozik tehát a munkának oly megosztása, mely az igazságügyi budgetnek megterheltetése nélkül, a munkának aránylagos felosztása által az igazságszolgáltatást gyorsitja, anélkül hogy az alapossságot veszélyeztetné, hanem ellenkezőleg, azt nagy mérvben fokozza.

A sommás perekbeni alapos biráskodás a pptts módositása után felettéb fontossá válik, amennyiben a 37. §. a sommás perek legnagyobb részét csak birtokon kivül engedi felebbeztetni, mi-által ugy a bíróra nagyobb felelősség háramlik, mint pedig az állam kötelessége a birói szervezetnek oly alakot adni, hogy az alapos elbirálás lehetséges legyen s lehetetleniteni azt, hogy az országban vitt perek legnagyobb része rögtönbirósági-lag intéztessék el.

500 frt erejéig sommás perekben két egybehangzó itélet ellen anyagi jogsérelem czimén minden jogorvoslat kizárva lévén, figyelembe veendő körülmény, hogy mig a kir. itélőtábla az e. f. bíróságok itéleteinek átlag 5—8 %-át másitá meg, addig a legf. itélőszék a kir. táblai itéletek 10 %-át változtatta meg.

Az életbeléptetendő felebbezési rendszer a sulypontot helyesen az első bíróságba helyezi, igy tehát a kimeritő tárgyalás főgarantiáját kell hogy megadja, azaz lehetségesitse, hogy az egyes biró a pernek kellő időt szentelhessen s ne legyen kénytelen egyszerü meghallgatásra fontos jogi kérdésekben itéletet mondani.

A vétségek és kihágások gyors elintézése s kiválóan annak lehetségesitése a jelen szervezeten belül, hogy ezen ügyek egy az e czélra külön kirendelt biró által intéztessenek el, könnyen elérhető.

A törvényszékek székhelyein létező járásbíróságok megszüntetendők volnának. Ez beolvasztásnak vagy egyesitésnek vehető, mi által a társas és egyes bíróságok közti különbség legkevéskbé sem semmisittetnék meg, hanem a törvényszéki birák feljogosittatnak azon ügyekben, melyek az egyes birói hatáskörbe esnek, mint ilyenek eljárni A rendes és sommás eljárás különbségéből meritett ama indok, hogy az e. f. bíróságok szervezése kell hogy ezen alapon épüljön fel, mérvadó nem lehet ott, hol az e. f. törvényszékek polgári, kereskedelmi, váltó, bánya, urbéri, büntető, sajtó ügyekben mindmegannyi eltérő eljárás szerint járnak el, s ha e mellett még az hozatnék fel, hogy e különböző eljárások a büntető ügyeket kivéve, közösek annyiban, amennyiben mindnyájan az irásbeliség rendszerén alapulnak, ugy figyelembe veendő, hogy e különbség nálunk történeti alappal nem bir, amennyiben az 1868: LIV. t. cz életbelépte előtt a polgári perek szóbeli tárgyalása collegialis bíróság előtt is helyt fogott.

A perrendtartás 92. §-a azt rendeli, hogy az egyes biró sommás, a törvényszék rendes eljárás szerint határoz.

A törvényszéki biró tehát, a kinek egy sommás eljárás alá tartozó kereset osztatnék ki, azt mint egyes biró intézi el, amiben az által hogy ő egy törvényszék tagja, egyáltalán akadályozva nem lehet. A sommás és rendes eljárás alá tartozó ügyek criterionja nem a bíróság szervezetében, hanem abban keresendő, hogy annak érdemleges elintézése hány birói személy közremüködését kivánja meg.

Azon elv, hogy a járásbirósághoz kinevezett biró csak mint egyes biró, a törvényszékhez kinevezett pedig csak mint társas biró járhat el, igazságszolgáltatási szervezetünkben rideg alkalmazását soha sem lelte, sőt ellenkezőleg, az 1871: XXXI t. cz. 24. §-a ez elvvel határozottan szakitott, a midőn a járásbíróságokat telekkönyvi hatósággal felruházván, elrendelé, hogy azok telekkönyvi ügyekben mint társas birák járjanak el.

Az 1871: XXXI. t. cz. 2. §-a az aljárásbirói hivatalt mint egyes biróét határozza meg, s daczára annak a gyakorlat e törvénynek oly értelmezést adott, hogy az aljárásbiró mint a törvényszék tagja társas biráskodásban is részt vehet. Ha felemlitjük még, hogy a fentidézett törvény 3. §-a alapján a járásbiró egyidejüleg törvényszéki birói teendőket is elvégezhet, ugy kétségtelen, hogy a birói szervezetnek alapul szolgáló elvek veszélyeztetése nélkül a javaslott egyesités keresztülvitelét mi sem akadályozza.

Bünvádi ügyekben ámbátor a törvényszék, járásbiróság és közigazgatási hatóság hatásköre megállapittatott, ettől el kellett térni ott, hol törvényszék és járásbiróság hatásköréhez utalt büntető ügyek halmaza, s ott hol járásbíróságok és közigazgatási hatóság hatásköréhez utalt cselekmények halmaza fenforog; az előbbi esetben a törvényszék, az utóbbiban a járásbiróság illetékes.

Azon bűnügyi esetekben, a midőn a törvényszék által elrendelt vizsgálat befejezte után kitünt, hogy az illető vétség a járásbiróság hatásköréhez van utalva, a törvényszék mégis jogositott érdemleg határozni, mint ezt a Curia 98818 o. sz. alatt* hozott döntvényében is elismerte, kifejezést adva azon elvnek, hogy a competentia majorban a minor is benfoglaltatik.

Az 1880: XXVII. t. cz. 40. §. utolsó pontja az ott hivatkozott 4-ik pont esetében felsorolt vétségek tekintetében gyakran előforduland azon eset, hogy a törvényszék oly vétségek felett biráskodik, a melyek a törvény határozott intézkedése szerint járásbíróságokhoz utalvák. A törvény szellemének tehát megfelelőbb volna, hogy ezen ügyek, melyek egyes biró által intézendők el, a törvényszéknél is, ne a collegialis biráskodásnak vetessenek alá.

Az 1880: XLV. t. cz. «birtokrendezési eljárás Erdélyben» az urbéri perekben követendő eljárást szabályozván, szóbeli tárgyalást rendel, ámbátor e perek a törvényszék hatásköréhez utalvák. A perben szükséges minden intézkedést, az itélet-hozatal kivételével a tárgyaló bíróra bizza, ki e tekintetben mint egyes biró jár el.

* L. Jogt. Közl. melléklete 1881. 22. sz.

Az egyesitésnek főelőnye az igazságszolgáltatás gyorsitása s a biráskodás alaposságának fokozásában rejlik. Maga után vonandja a szakszerüségnek megfelelő munkamegosztást, egyszerüsiti és gyorsitja a kezelést, az igazságügyi administratiót könnyiti, s pénzügyi tekintetekben tetemes összegü megtakaritást eredményez.

Az egyes vidéki törvényszékek ügyforgalmát kimutató adatok a javaslott intézkedés helyességének mindmagannyi érvei, a melyeket azonban e helyütt nem tartunk szükségesnek felsorolni, elégségesnek tartva annak felemlitését, hogy a törvényszéki biró s az egyes biró által ellátott polgári s bűnvádi perek a legtöbb esetben ugy aránylanak mint 1: 3-hoz.

Hason arányszám mutatkozik, ha a budapesti törvényszék biráinak működését a vidéki törvényszék bióiéval arányba hozzuk.

Felemlitendőnek tartjuk végül, hogy törvényszéki biráink az irásbeli rendszer alatt müködve a közvetlen s szóbeli eljárás behozatalakor idegenek és járatlanok lesznek. A gyors felfogás, az éber figyelem, melyet szóval előterjesztett perbeszédek meghallgatása megkiván, hosszabb gyakorlatot és iskolázást tételez fel. A szabad bizonyitási rendszer, a peres felek és azok képviselőivel közvetlen érintkezés által mintegy előkészitve lesz, s a törvényszéki birák sommás ügyekben is eljárva, a szóbeliség behozatalakor azon személyes tulajdonságokkal fognak birni, melyeket e rendszer érvényesitésében minden biró személyében megkiván.

A felvetett szervezeti módositást létesitő törvényjavaslat következőkép volna szövegezhető:

1. §.

A kir. törvényszékek székhelyein létező kir. járásbiróságok — a budapesti e. f. kir. törvényszék területén létezők kivételével — megszüntettetnek, s azok hatásköre és illetősége alá tartozó peres és perenkivüli törvénykezési, bűnvádi és kihágási ügyek, a jelen törvény meghatározásai szerint a kir. törvényszékekre ruháztatnak át.

2. §.

A kir. törvényszékek ezen polgári peres és perenkivüli ügyekben, melyek az 1871: XXXI. tcz. 15. §. azon hagyatéki ügyekben, melyek az 1877: XX. tcz. azon vétségi és kihágási esetekben, melyek az 1880: XXXVII. 40. §-ban a kir. járásbiróságok hatásköréhez utaltattak, mint sommás biróságok, az ezen ügyekre vonatkozó eljárási szabályok épségségben tartása mellett járnak el.

3. §.

A 2. §-ban felsorolt ügyek a törvényszéki birák vagy a törvényszékhez jelen törvény alapján az igazságügyi miniszter által beosztott járásbirák és aljárásbirák mint egyes birák által intéztetnek el.

Dr. Jellinek Arthur.

Jogi vizsgálati rendszer és joggyakornokság Németországban.

II.*

Koch, a hires tankönyviró már 1842-ben erélyesen hangoztatta, hogy a jövendőbeli birósági és közigazgatási hivatalnokoknak *szabadelvübb* kiképeztetés nyujtassék. Szerző, ki már azon időben magas birói állomást foglalt el, a porosz hagyományos szokásokhoz képest a *„Staatszeitung"*-ban hivatalos oldalról megkapta a figyelmeztetést: «dass der Verfasser in der Folge weniger ausserhalb seines Geschäftskreises liegende Gegenstände zum Vorwurf seiner Bearbeitung wählen möge.»

Ily tapasztalatok után nem igen lehetett várni, hogy valamely szabadabb elvü felszólalásnak kivánt eredménye legyen.

A Gerichtsverfassungsgesetz idézett 2. §-a alapján a porosz képviselőház elé terjesztett javaslat megmaradt a régi alapon: három évi elméleti (egyetemi) és *4 évi* gyakorlati folyam. Az indokok igen lakonikusok s igen érdekes világot vetnek a porosz kormányban uralkodó szellemre. »Az egyetemi cursus három évre határoztatott meg a birodalmi törvények által. A birodalmi törvény szabad kezet enged az országos törvényhozásoknak annak meghosszabbitására. Poroszországnak nincs oka és szüksége e joggal élni. A három évi egyetemi *folyam számos évi tapasztalás után tökéletesen elegendőnek bizonyult.* Ezen döntő gyakorlati ok mellett felesleges az intézkedést tovább indokolni.»

A négy évi praxis fentartására vonatkozólag az indokok a következők voltak:

«A tapasztalat, különösen a második vizsgálat eredményei, megmutatták, hogy tekintve a perenkivüli ügyek elintézését, az oly nehéz és oly terjedelmes, hogy a négy évi gyakorlati idő a Referendarok legnagyobb számánál épen csak elegendő. Miután azonban az uj eljárás mind a biró, mind az ügyvéd ellenében az eddiginél sokkal nagyobb igényekkel lép fel, a fenti időtartam okvetlen fentartandó.»

Az egész indokolásból bizonyos katonai szellem rí ki: sic volo, sic jubeo. De mind a mellett is megvan azon rendkivüli előnye, hogy döntő érv gyanánt nem az ügyvédi vagy egyáltalában jogi pályára való lépés nehezitése szolgált, hanem amaz egyedüli helyes szempont, hogy mennyi elméleti és gyakorlati idő szükséges egy jövendőbeli jó ügyvéd vagy biró kiképzésére. E körül fordult meg a vita, de ép itt voltak rendkivül éles ellentétben az elmélet és gyakorlat emberei; mindegyik párt magának szerette volna a négy évet megszerezni.

«Nagyon sajnos, — szóltak a practicusok — hogy a 3 évi egyetemi folyam nem elegendő a kellő elméleti kiképeztetésre, *adjanak a tanár urak practicusabban elő, majd elég lesz akkor.*" Igen sok igaz van ebben a mondásban. Például a jelen téli félévben a berlini egyetem jogi karánál hirdetett hat gyakorlati collegium (practica) közül csupán egyben tárgyaltatott a polgári magánjog, három közülök egyházjogi gyakorlat (kanonistische Uebungen) volt, egyben a longobard királyok edictumát, egyben a Sachsenspiegelt magyarázták. A legfontosabb tárgyakból: porosz magánjog, perrendtartás, kereskedelmi, büntető stb. jogból sem gyakorlati sem ismétlő óráknak szine sincs.

Hiába hivatkoztak ennek ellenében a tanárok, főleg Goldschmidt arra, hogy a porosz alsó birósági személyzet csakis a chablonszerü routineval bir, hogy az államvizsgálatok niveau-ja a jelöltek általános csekély tudományos képzettsége következtében, daczára a szigoru miniszteri rendeleteknek a *legalsó niveaura sülyedt,* erre ismét csak az a felelet volt hallható: nem az idő rövidségében, hanem a tanárokban van a hiba.

A törvényjavaslat tárgyalásánál a porosz képviselőházban és az urak házában igen érdekes leleplezések kerültek felszinre a porosz államvizsgálatokról. Az első exament, melyen a jelölt azt volna bemutatandó, hogy mit tanult az egyetemen, legtöbben ugy jellemezték mint: «leere, hohle, geradezu lächerliche Form»; «hogy a legcsekélyebb szakismeret kipuhatolására sem nyujt semminemü garantiát», «hogy a legritkább esetek közé tartozik rajta megbukni»; hogy valóságos »Kunststück az első vizsgán keresztül nem menni» stb. Efféle nyilatkozatok mindenesetre nem a legkedvezőbb szinben tüntetik fel a porosz állapotokat, de mi magyarok merithetünk belőle némi vigasztalást.

Ily körülmények mellett az egyetemi tanfolyam 4 évre való meghosszabbitása semmiesetre sem ártott volna, s még kevésbbé az előadásoknak practicus berendezése.

Általában elismert dolog, hogy a szóbeli eljárás mel-

* Az előbbi közleményt l. a 24. számban.

lett főleg az elméleti kiképeztetésre fektetendő a fősuly. A biró szóbeli eljárásnál nem instruálja többé a pert, functiója csaknem kizárólag a felek előadásának meghallgatására és itéletmondásra szoritkozik, ide pedig nem annyira routine, mint elméleti tudományos képzettség szükségeltetik. Az ügyvédek feladata teljesen correspondeál ennek; az igaz, hogy a pervezetés és felszerelés tökéletesen az ő kezükbe ment át, de mivel a dolog sulypontja most már a tárgyalási teremre esik, az azon kivül eső teendők oly csekély, egyszerü formaságokra szoritkoznak, melyeket pár hónap alatt tökéletesen el lehet sajátitani. A tárgyalási teremben pedig, hogy az ügyvéd ott helyét megállja, ismét csak tudományos alapra van szükség. Szóbeli eljárás mellett négyévi gyakorlati idő nemcsak felesleges, hanem ártalmas, mert nem nyujt elegendő tért a fiatal ember tevékenységének, nincs semmi a mi munkára serkentse, a kevés elsajátitandó elsajátitása után igen könnyen kedvét veszti az illető. Már eddig is megvannak ennek hátrányos oldalai; a sok törvényszéki joggyakornokkal (Referendar) nem tudnak mit csinálni. Csak egy törvényszéki tárgyaláson kell Berlinben jelen lenni, hogy meggyőződhessék róla az ember. Három, négy fiatal referendarius három biró mellett, hallgatnak, unatkoznak, roppant szerencsében részesül, a melyik az elnöktől a «Gerichtsschreiber»-t helyettesiteni a jegyzőkönyv vezetésével megbizatik, a mi azonban ismét csak igen sovány munka, miután jegyzőkönyv gyanánt az elókészitő periratok csatoltatnak be, a tanuvallomásokat maga az elnök diktálja toll alá.

Sokkal jobban megfelel a dolog természetének (habár nem kifogás nélküli) a franczia «stage», mely a bíróságon kivül töltendő, s a fiatal ember tevékenységének is több tér nyilik, miután már ezen idő alatt is önállólag plaidirozhatnak ügyeket, mint a hogy már ezt egy más helyen szerencsém volt kifejteni.

Épen ott rejlik tehát a porosz igazságügyi kormány előterjesztésének gyengéje, hogy az eddigi, t. i. az irásbeli per alapján tett tapasztalatokra hivatkozott arra az időre, midőn a tökéletesen birói kézben fekvő instructio oly kitünő alkalmat szolgáltatott a fiatal embernek a tanulásra, mikor az u. n. «status causae et controversiæ» e nehéz fárasztó munkát nagyrészt a referendariusok végezték, sőt könnyebb ügyek előadásával meg is bizattak. De mivel mindezek a sok szép dolgok: instructio, status causae et controversiae, relatio elestek, nincs többé min és mit tanulni. Panaszkodik is sok porosz jogász, hogy mégis jobb volt a régi rendszer, mert ott volt alkalma a fiatal embernek tanulni.

Ez elősorolt körülményeket azonban a porosz törvényhozás mind nem vette figyelembe. A miniszteri javaslat a három évi egyetemi és négy évi gyakorlati folyammal az 1878. april 24-én kelt törvény (Ausführungsgesetz zum deutschen Gerichtsverfassungsgesetz) által elfogadtatott és a vizsga-rendszer alapjául az 1869. máj. 6-iki törvény érvényben hagyatott, melynek kiegészitéséül 1879 aug. 22-én az igazságügyminiszter egy pótrendeletet bocsátott ki. E regulativumok annyival érdekesebbek, miután égészen más irányban intézkednek mint akár a magyar, akár a franczia hasontárgyu szabályzatok.

Az első államvizsga csak meghatározott főtörvényszékeknél (Königsberg, Berlin, Stettin, Breslau, Naumburg, Kiel, Cassel és Köln) tehető le. A vizsgára bocsátás felett a bizottsági elnök dönt. A szükséges bizonyitványok producálásán kivül megkivántatik, miszerint a vizsgálandó oly jövedelmet mutasson ki, mely neki a négy évi gyakorlati idő alatt tisztességes existentiát biztosit. A miniszteri rendelet itt a legnagyobb szigort követeli, miután a fizetésnélküli referendarok és assessorok száma már eddig is ijesztő mérvben növekedett, ugy hogy különösen az uj eljárás mellett a törvényszékek nem képesek többé őket foglalkoztatni; különös gonddal tartozik vizsgálni az elnök, hogy a szülék vagy rokonok által kiadott tartási kötelező levelek elegendő realis alappal birnak-e.

A vizsga irásbeli és szóbeli. Az irásbeli dolgozat elkészitésére hat heti határidő engedtetik, a jelölt a szakot szabadon választhatja, de a választott szakból az elnök adja fel a kifejtendő kérdést.

A szóbeli vizsgáláton három censor működik: az elnök, egy főtörvényszéki tanácsos, és egy egyetemi tanár. E vizsgálatok a porosz szellemnek megfelelőleg nem nyilvánosak (7. §.). Hogy e sorok irója mint idegen bejuthatott, csakis különös protectiónak köszönhető.

A szóbeli vizsga tárgyai nincsenek határozottan kijelölve, csakis körülirva. Az 1869. törvény 4. §-a következőleg intézkedik.

«A vizsga tárgyát a köz- és magánjogi disciplinák, a jogtörténet és az államtudományok alaptételei képezik.»

«A kérdezési módszernél zsinórmértékül a jelölt positiv ismereteinek kipuhatolása szolgál, továbbá hogy mennyiben hatolt be az egyes jogintézmények lényegébe és történeti kifejlődésébe, s főleg hogy a jelölt általában megszerezte-e magának a hivatásához szükségeltető *általános* jogi és államtudományi ismereteket.»

Ez ugyan elég sajátságosan hangzik, kivált minálunk, a hol még az ügyvédi vizsgán sem azt kutatják, hogy az illető bir-e elegendő jogi elméleti és gyakorlati képzettséggel az ügyvédi hivatás folytatására, hanem hogy tudja-e azt a kérdést a pénzügyi, közigazgatási törvényekből, bányajogból, magánjogból stb., a melyre a censor előre készült, vagy a mely neki véletlenül eszébe jut. A mi (magyar) vizsgálati rendszerünk egyáltalában nélkülöz minden hajlékonyságot, az a merev kátészerü kérdezési mód nem nyujt semmi biztos alapot a jelölt készültségének kitudására, sőt a jelölteket magukat is hamis irányba kényszeriti a készülésnél, a magolásra. A mily encyclopaedikus oktatási rendszerünk, ép olyanok vizsgálataink.

Éles ellentétet képez ezzel szemben a porosz rendszer, mely a franciának is jóval felette áll. Egyszerre csak hat jelölt bocsátható a bizottság elé, s olyan nagy városban mint Berlin, rendesen kitelik a maximum. A bizottsági tagok a kérdezésnél nem különitik el szigoruan a tárgyakat, egy-egy kérdés fejtegetésénél sokszor a jogtudomány összes ágait felölelik. Igy például a «tulajdonszerzés ingatlanokra», hogy volt ez a római jogban, germán jogban, a porosz polgári törvénykönyv szerint, innen átmenet a telekkönyvi szabályok fejtegetésére. Továbbá nem az a kérdés, hogy bemagolta-e a törvény §-ait, hanem érti-e? Midőn a római jognál vannak, a forrásokat, egyebeknél a törvényeket (polgári, kereskedelmi stb.) ütik fel, elolvassák a szakaszt, magyarázzák. E módon mind a jelölt, mind a censor biztos alapon mozognak, sokkal inkább mentek a tévedéstől, mint a mieink a mi kérdezési rendszerünk mellett. Hasonlókép nincsen oly szigoru elkülönzés az egyes jelöltek közt, mindegyik kérdéshez joga van mindegyiknek hozzászólni, véleményét nyilvánitani, az előtte szólót megczáfolni, corrigálni. Az egész vizsga sokszor bizalmas beszélgetéssé válik, melyet az elnök és a censor szabályoznak. A ki a jelöltek közül gyengébbnek találtatott, az még külön bővebben, körülményesebben kérdeztetik ki készültsége kipuhatolása végett. A vizsgálati rendszernek csakis ez az egyedüli helyes módja.

Kevésbbé helyeselhető a vizsgálati módszernek azon talán nagyon tulságig vitt szabad kezelése, melynélfogva sokszor a legfontosabb tárgyak érintetlenül maradnak, igy például azon vizsgálaton, melyen nekem szerencsém volt jelen lenni, a perrendtartás, büntető eljárás, váltójog teljesen érintetlenül maradtak; midőn ez iránt a bizottság sze-

retetreméltó elnökét HENSCKE főtörvényszéki tanácselnököt megkérdeztem, egyszerüen azt felelé, hogy erre már nem volt idő, s hogy efféle minden vizsgán megtörténik két három tárgygyal. Eltekintve attól, hogy helyes vezetés mellett az effélét igen könnyen ki lehetne kerülni, e körülmény az által válik kevésbbé veszélyessé, mert egyetlen jelölt sem lehet biztos, hogy nem fog-e minden tárgy kérdeztetni, és ha nem, hogy melyik marad ki.

A mi a jelöltek készültségét illeti, a mennyire az általam látottak és hallottak után itélni lehet, a *középszerüt* nem igen haladja felül; az átlag mindenesetre felette áll a mi vizsgáink niveau-jának, s különösen azon minálunk észlelhető sajátságos kórtünemény: teljesen készületlenül kiállani, itt a legritkább esetben fordul elő. Biztos statistikai adatokkal nem szolgálhatok, de több oldalról vett értesüléseim alapján közölhetem, hogy négyötöde a jelölteknek bocsáttatik át.

A *„nagy államvizsga"* (Assessor-Examen) Berlinben az igazságügyminiszterium kebelében alakitott bizottság előtt teendő le. Az 1869-iki törvény 10. §-a értelmében irásbeli és szóbeli, s «kiválólag practicus jelleggel kell birnia». E szerint arra kell irányozva lennie, hogy a jelöltnek elegendő ismeretei vannak-e a közönséges német és a porosz magánjogból, s hogy képesitett-e a gyakorlati törvénykezés terén önállólag sikerrel működni.»

Az itt adott utasitás igen gyakorlati. A kivitel körülbelül ugyanaz, mint az első államvizsgánál, azon különbséggel, hogy a gyakorlati disciplinákra itt különös tekintettel vannak.

A szóbeli vizsgálatot itt is irásbeli vizsga előzi meg, a mely igen sajátságos anachronismust mutat fel. Az 1879-iki miniszteri rendelet értelmében (27. §.) az irásbeli vizsga tárgyát egy jogtudományi értekezés és periratok alapján készitett *relatio* képezi.

«A relatiónak a tény- és jogállás helyes képét kell feltüntetnie s egyszersmind indokolt itéleti tervet tartalmazni. A szóbeli vizsga hasonlókép egy a terminus előtt három nappal kézbesittett periratokból élőszóval tartott relatióval kötendő össze.»

Az első pillanatra csaknem megfoghatlannak tetszik, hogy mit akarnak e sok relatióval a vizsgákon, akkor midőn az uj szóbeli perrendtartás az igazságügyminiszter által «verdammte Referentenwirtschaft»-nak nevezett rendszert oly kérlelhetlenül száműzte. Miért ezen próbálni meg a jövendőbeli birót, ügyvédet, mikor előreláthatólag életében soha sem fog egyik sem többé referálni? Talán különös didacticai szempontból? Bajosan, mert e tekintetben is sokkal alkalmasabb volna — mint a mi ügyvédi vizsgáinkon — vádlevél, kereset, védelem, itélet stb. készitése, vagy plaidoyer tartása. Az ok egészen máshol keresendő, mint szerencsém volt rá reflektálni, a legszorosabb összefüggésben van ez a porosz politikai rendszerrel, jövendőbeli birákat és ügyvédeket állami felügyelet alatt képezni, azaz a változott viszonyok daczára is a régi rendszert folytatni, a mennyire lehet azt sértetlenül fentartani. Az által, hogy a nagy államvizsgának kétszer is tárgyául tették a periratokból való relatiót, mintegy ujjmutatást akartak adni a fiatal embernek, hogy a gyakorlati jogi pályára való készülés a bíróságok kebelében folytatandó. S valóban az uj törvények életbeléptetése után másfél évre még most is minden fiatal ember bíróságokhoz megy; ügyvédek mellett gyakornokok nem igen találhatók, hanem rendesen öreg urak, kik az actákkal együtt örökség gyanánt szállnak át minden tulajdonosra. Különben maga a törvény is gondoskodott, hogy ez irány minél állandóbb maradjon, midőn az ügyvéd helyettesitésénél a gyakornokok hatáskörét is lehető minimumra szoritotta.

Ha idegen példából tanulhatunk, ugy a fentebb elmondottak után meggyőződhetünk, hogy az igazságügyi törvényhozásnak minden legkisebb szála mily szoros összefüggésben van egymással, s hogy mily rendkivüli bonyodalmakkal jár a különféle ágakat különböző időközökben ötletek szerint szabályozni. E tekintetben legfőbb tanulságot saját kuszált igazságügyi viszonyainkból merithetünk. A fent előadottak hasonlókép vetnek világot az ilyféle eljárásra. A német birodalom egyes államai sem maradhattak mentek ily apró visszásságoktól, daczára annak, hogy magában a birodalomban az igazságügyi törvények egyszerre a lehető legszebb és összhangzó rendszerben létesittettek, a mely tekintetben méltán mintául szolgálhatnak minden, igazi culturára komolyan törekvő államnak. *Dr. Nagy Dezső.*

A közszerzeményi jogról.*

II. Kezelési és rendelkezési jog.

a) Vagyonérték-elmélet.

A mily elhibázottnak tartom a vagyonérték-elmélet *alapját*, ép oly helytelennek találom az *okoskodást*, melylyel ezen elmélet a közszerzemény feletti rendelkezési jogra vonatkozó *igazságtalan következtetéshez* jut.

Ugyanis — hogy egy sillogismus képletébe fogjam össze az egész elméletet — az mondatik, hogy miután a közszerzemény a házasfelek összes vagyonértékének *bizonyos hányada*, az pedig, hogy mennyi e hányad, csak a *házassági kapocs megszünése után* tudható meg: annálfogva a vagyonközösség vagyis a házasság tartama alatt *kizárólag* a férjet illeti a közszerzemény feletti rendelkezés, mert ő a család feje.

Kézen fekszik a sofisma, melyben e sillogismus leledzik, nem lévén a subsumptio a tényleges viszonyoknak megfelelő.

Mert én azt, hogy a közszerzemény kideritése végett szükséges *vagyon-egybevetést* miért lehessen csak a házasság *felbontása után* teljesiteni, belátni képes nem vagyok. Hiszen a mint fel lehet venni a leltárt az egyik házasfél *halálakor*, vagy a házassági kötelék *másként felbomlásakor*, ép ugy lehet tenni azt a házasság tartama alatt is, és *azonnal* ki fog tünni, hogy van-e és mennyi közszerzemény.[23]

Az okoskodás ezen helytelensége tehát nem lehet alap azon következtetésre, hogy egész a házas viszony megszakadtáig a feleség jogot ne gyakorolhasson a közszerzemény felett és igy a férj rendelkezési joga *feltétlen és korlátlan* legyen.

De nem alap erre azon további érvelés sem, melynek forrása az *osztrák polgári törvénykönyv.*[24] Ez érvelés kiindulási pontja ugyanis az, hogy a közszerzeményt azonositja az osztr. polg. trvk. szerinti *vagyonközösséggel* s ebből azon következtetést vonja, hogy miután az osztr. polg. törvk. szerint[25] a házastársak közötti vagyonközösség *rendszerint* a házastársak egyikének *haláláig* tart, tehát ugyanez áll a közszerzeményre is s ebből kifolyólag a közszerzeményjog is *csak a házasság felbomlásakor* érvényesithető, addig pedig a feleség semmi joggal sem bir a közszerzemény iránt.

Ámde az osztr. polg. trvk. vagyonközössége jogunk közszerzeményével *nem azonositható.* Nem még azon nemében sem, mely közszerzeményünkhöz legközelebb áll, t. i. midőn a *vagyonközösség csak a jövendőbeli vagyonra* terjed ki.[26]

[23] Analog intézkedést tartalmaz a zürichi törvénykönyv 153. §-a «Die Frau ist *jeder Zeit* berechtigt, von dem Manne ein von demselben unterzeichnetes und mit Hinsicht auf die Zeit der Aufnahme und die Unterschrift beglaubigtes *Inventar* über ihr Vermögen und über dem die Versicherung ihres Weibergutes oder eines Theilzs desselben zu begehren.»

[24] L. ZLINSZKY a *Jogt. Közl.* 168. lap . . . «mert a házasság tartama alatt szerzett vagyonban a *törvény* vagyonközösséget rendel, mely csak az egyik házastárs halála folytán szünhet meg.» Ugyanigy id. m. 545. lap.

[25] Osztrák polgári törvénykönyv 1234. §. A házastársak közötti vagyonközösség *rendszerint* csak halál esetére értetik.

[26] Oszt. polg. törvkönyv 1235. §. Oly közösségnél, mely az egész vagyonra vonatkozik, az osztály előtt minden adósságok kivétel nélkül,

Előbbi a törvény[27] világos szavai szerint nem a házasság *ténye*, hanem csak *külön szerződés* által jő létre; utóbbi ellenben a ferfi és nő *egybekelése által* ipso jure megállapittatik. Ezen felül az osztr. polg. törvk. szerinti vagyonközösség nemcsak az együtt szerzett keresményből, hanem mindenik házastárs közössé tett külön vagyonának jövedelméből is constituálódik; holott jogunk szerint — legalább ma — a külön vagyon jövedelme esetleg nem öregbiti a közszerzeményt.

A két jogintézmény közt létező különbség oly éles eszü jogász figyelmét, mint Zlinszky, ki nem kerülhette s ő azon felfogás elleni érvelését, mely megengedendőnek tartja, hogy a feleség az ingatlan közszerzeményre vagyonközösségi jogát ép az osztr. polg. törvk. alapján nyilvánkönyvileg is kitüntethesse,[28] egyenesen a két jogintézmény közötti — noha más irányból meritett — különbségre állapitja.

De ha — bár nem minden ellenmondás nélkül — a vagyonérték-elmélet a közszerzemény feletti *rendelkezés minősége* tekintetében jónak látja a vagyonközösséget a közszerzeménynyel azonositani: ám fogadjuk el az azonosságot — daczára a felismert különbségeknek, s fogadjuk el — habár óvás mellett — még azt is, hogy az osztr. polgári tvköny vagyonközösség iránti intézkedései jogunkban ma tételes törvény erejével birnak.

Hát az osztr. polg. törvk. épenséggel nem nyujt támpontot sem arra, mintha a közszerzeményi jog a házasság felbomlása *előtt* semmi irányban érvényesithető nem volna, sem pedig a férj *korlátlan* rendelkezési jogának decretálására. Az osztr. polg. tvkönyv 1241. §-a[29] ugyanis jogot ád a feleségnek, hogy *elvonhassa* férjétől a közös vagyon feletti rendelkezést, mihelyest a vagyont veszélyeztetve látja. Oly intézkedés, melyet a vagyonérték-elmélet nélkülöz. Pedig ezt már következetességből is el kellett volna fogadnia, a helyett hogy azt látszólag a közszerzemény *bensó természetére* fektetett okoskodással visszautasitsa.

Mert csak látszólagos, puszta okoskodáson és helytelen jogi constructión alapszik ugy ezen, mint azon további érv is, hogy mert a közszerzemény az egész vagyon bizonyos *hányadára* és nem meghatározott *egyes dolgokra* vonatkozik, annálfogva, minthogy az egyes tárgyak közszerzeményi minősége a házasság alatt kétséges, a feleség rendelkezési joga csakis a jogra vonatkozhatik, az egyes tárgyakra irányuló *tényleges rendelkezés* ellenben a férjet illeti.[30]

Szeretném tudni, hogy miért nem a feleséget is? feltéve, hogy tényleges rendelkezése csak az őt illető jog erejéig, más szóval a közszerzemény *feléig* terjed. Nem az a lényeges, hogy a feleség az *X.* dülőbeli szerzeményes szántóföld felére vonatkozó *jogot* és nem *magát* a szántóföld felét adja el, mert ily clausula mellett a vevő majd mégis csak realizálhatná jogát; hanem az, hogy ez eladott rész az *egésznek felénél több* ne legyen.

Ezen tétel akként is variáltatik,[31] hogy a közszerzemény *nem egyes dolog*, hanem *összdolog*. «Innen van, hogy a házasság vagy illetőleg a vagyonközösség ideje alatt az egyik hitves a másik beleegyezése nélkül a közszerzeménynek csak őt illető hányadrészéről (partes aliquotæ), nem pedig az abban foglalt egyes dolgokról (partes aliquantæ) tehet végrendeletet; mivel a közszerzemény természeti felosztása előtt soha sem tudhatja, hogy az osztatlan vagyonból mely tárgyak jutnak neki.» Már hiszen hogy az osztály keresztülvitele minden közszerzemény megoszlásakor és ennek minden egyes tárgyára nézve sorshuzás által történnék meg, — mert csak igy volna mindig bizonytalan, hogy melyik tárgy kinek jut, — ezt én kétségbe merném vonni. Egyébként pedig a házastársak mindenike a közszerzemény felét, a mennyiben egyáltalán lehetséges, *természetben* lévén jogositva követelni, nem látom be, hogy miért ne rendelkezhetnék a házasság alatt is a közszerzemény *egyes* tárgyairól, csak az többre ne menjen az összes közszerzemény azon értékfelénél, melyet a leltár vagy szükség esetén a becsü igazol. A *választást* a rendelkező házastárs megtette a rendelkezés *ténye* által, s igy legrosszabb esetben is azt mondhatjuk, hogy egyenjoguak lévén a házasfelek a közszerzemény iránt: qui prior tempore, potior jure.

Különben az, hogy *vagyonérték-hányad* vagy *összdolog-e* a közszerzemény, vagy pedig *egyes* dolog? ugy látszik nekem, hogy nem egyéb mint játék a szavakkal, legjobb esetben a jogfogalmakkal, mely ily horderejü kérdésre alkalmazva igen kicsinyesnek tünik fel.

Mert a sulypont nem ama distinctiókban van, hanem a kérdés tisztán és világosan feltéve az, *mi tekintessék a házastársak összes vagyonából közszerzeménynek, s jogositva van-e a feleség, hogy ennek felével már a házasság tartama alatt rendelkezzék*, még pedig ugy *élők között*, mint *halál esetére*?

S ha mi az utóbbi kérdésre nézve némileg egy eredményre jutandunk a vagyonérték-elmélettel, ugy azt egész más indokokra fogjuk fektetni, mint ezen elmélet és nem előbb, sem mint rámutattunk, hogy a férj korlátlan tényleges rendelkezése és a feleség joga által *korlátolt* rendelkezés között nagy a különbség, hogy ép abban fekszik az egész elmélet legkirivóbb hibája, hogy a férj tényleges rendelkezési jogát minden korláttól felszabaditja és ez által a feleségnek maga ezen elmélet által is elismert tulajdonjogát illusoriussá teszi.

(Folyt. köv.)

Dr. Jancsó György,
kir. táblai segédfogalmazó.

oly közösségnél pedig, mely csupán a jelenlevő vagy csupán a *jövendőbeli vagyont tárgyazza*, csak azon adósságok vonatnak le, melyek a közös jószág hasznára fordittattak.

[27] Oszt. polg. törvkönyv 1233. §. A házassági összeköttetés a házastársak között vagyonközösséget meg nem alapit. Ahhoz *külön szerződés* kivántatik.

[28] L. *Jogt. Közl.* 257. l. Dr. IMMLING KONRÁD nézete.

[29] Oszt. polg. törvénykönyv 1241. §. Sürgős esetekben, vagy ha valami kár veszedelme forog fen, a férjtől a vagyonnak igazgatását, még ha az neki világosan és mindenkorra átengedtetett is, el lehet venni. Ellenben ő is jogositva van felesége rendetlen gazdálkodásának gátat vetni és őt a törvényes rendszabályok mellett még tékozlónak is nyilvánittatni.

[30] L. ZLINSZKY id. m. 545. l.

[31] L. HERCZEGH, id. m. 33. l.

Jogirodalom.

Börtönügyi munkák.

A magyar börtönügy reformkérdésében beállott hosszas szélcsend után, egymást nyomban követve, két, e tárgyban irott figyelemreméltó füzet jelent meg. Első: a *„Szabadságvesztés-büntetés különféle nemeinek végrehajtása és a pénzbüntetés, tekintettel a magyar büntetőtörvénykönyvre s a legujabban kiadott m. kir. igazságügyminiszteri utasitásokra“*; birálat. Irta TAUFFER EMIL, a *lepoglavai* központi fegyintézet igazgatója. A második egy anti-kritika-féle brochure *„A börtönügy köréből“* czim alatt, VARGA JÁNOS, a váczi kir. államfogház és kerületi börtön igazgatójától.

Az első, mint czime is jelzi, a magyar büntetőtörvénykönyvek életbeléptetése után annak, a szabadságvesztés, pénzbüntetés és feltételes szabadlábra bocsátás iránti rendelkezései alapján keletkezett miniszteri rendeletek birálatát tartalmazza, mig Varga ellenbirálatában meggyőző érveket állit a támadások elé.

Első sorban hibául rója föl az igazságügyi kormánynak, hogy a büntetőtörvénykönyvek életbeléptetésével szükségessé vált rendeleteket az életbeléptetés előtt csak igen rövid idővel adta ki, holott a törvény szentesitése és életbeléptetése között eltelt hosszu idő alatt ezek az intézkedések megtörténhettek volna. Feltünőnek tartja továbbá, hogy a törvény életbeléptetése után még *hetek teltével* sem lát az országban *javitóházakat* és *közvetitő-intézeteket*; pedig egy-két ilyen intezetet már csak azért is kellett volna létesitni, hogy a kormány mutassa meg az országnak, miszerint a rendszer valósitása *nem kiván tulságos áldozatokat*. Pénz is lett volna reá — ugymond — ha az igazságügyminiszter a törvény szentesitése után, Ő Felsége legkegyelmesebb elhatározása, vagy a törvényhozó testtől kért engedély alapján az országos fegyintézetekben letartóztatottak egy részét feltételes

szabadlábra helyezi vala. Az ekként megtakaritott rabtartási költség félévenkint tenne: 12 ezer, másfél év alatt tehát 36 ezer forintot, miből épen négy közvetitő intézetet lehetett volna épiteni.

Az észrevétel első részét illetőleg nem lehet semmi kifogásunk. Mert kétségtelen, hogy az életbeléptetés előtt lett volna idő a megfelelő rendeleti intézkedésekre. A joggyakorlatban hátrányosnak bizonyult, hogy a rendeletek egy része az életbeléptetési határidő letelte előtt ugy szólva csak pár nappal jelent meg. De azt alig hiszszük, hogy biráló tervezete szerint, az óhajtott javitó- és követitő-intézetek a törvény életbeléptetése után *nehány hétre* létesithetők lettek volna.

Feltéve, hogy a miniszter a törvény szentesitése után «pár hó elteltével» megkezdi a fegyintézetek létszámának apasztását a feltételesen szabad lábra helyezések által, tekintve, hogy a törvény 1879. junius 11-én lett szentesitve, csak *egy*, és nem *másfél évi* bevétel (T. tévesen számitott) lett volna e czélra forditható, a mi az ő conbinátiója szerint is csak 24 ezer forintra emelkedhetett volna. De az esetben is, mint Varga igen helyesen jegyzi meg, nem a minisztertől függött volna az összeg elhelyezése feletti szabad rendelkezés, mert az e czimen megtakaritott összegnek a törvénytől eltérő fölhasználására a miniszter sem jogosult.

A rabtartási költségből, a feltételesen szabad lábra bocsátás által egy év alatt megtakaritható összeg, a czélba vett intézetek létesitésének czéljához képest oly csekély, hogy azzal a rendszer gyakorlati megalapitásához még hozzá sem lehetett fogni. Bár állitja Tauffer, hogy Horvátországban látott *9000 forintos közvetitő intézeteket,* (Varga szerint vályogi-épitkezés) mi az ilyen homeopatikus szétforgácsolástól óvakodnánk, bár ellenére vagyunk a centralisatiónak is. Minő eredményt tudna elérni Tauffer száz darab kilenczezer forintos javitóházzal? Rendszeresitne mindenikbe egy ezerötszáz forintos felügyelőt s mellé megfelelő személyzetet. Az azokra forditott kiadásból eshetnék évenkint 20—25 átlagos létszámra fejenkint *egyszáz forint.* Igy egy kissé talán mégis sokba kerülne a javitás. Vagy ellátná azokat a 9000 forintos viskókat 300 forintos porkolábokkal? Ekkor pedig nyugodt lehetne Tauffer, hogy a javitás magasztos munkája *valódi szakértő kezekbe van letéve?* Ilyen elvek mellett, igaz, Tauffer szerint meg lehetne mutatni az országnak, hogy «a rendszer valósitása nem kiván tulságos áldozatot», de csak a *fél rendszer* volna megfizetve még kevesebb eredményért.

Föltéve, hogy a rabtartási költségbeli megtakaritás nem várt eredményü lett volna, vajon annak esetleges következményei iránt lehetünk-e indifferensek? Ha elfogadtatott a progressiv javitási rendszer, melynek különben Tauffer is egyik buzgó harczosa volt: kétségtelenül *szükségesnek bizonyult be a progressio.* Ha ez a rendszernek elválaszthatlan kiegészitő része: bármi okból kivánja Tauffer a *fokozat mellőzését,* a *rendszertelenség* zászlaja alá szegődött. Még czélszerüen berendezett közvetitő intézetek létesitése után is káros következményei lehetnek a feltételesen szabadlábra bocsátásnak, *olyan közrendészeti viszonyok között,* minőkben mi vagyunk. Mit várhatunk hát akkor, ha a fegyintézeti légkörből kibocsátott fegyenczeknek minden progressio nélkül adjuk meg a teljesen szabad önrendelkezési jogot? És épen azért, mert Tauffer inditványozza a fegyintézetek kapui megnyitását, ki eddig nem a *fél,* hanem az *egész* rendszer mellett harczolt, ki a közvetitő- és javitó-intézetek létesitését sürgeti: valóban csodálkozunk, hogy őt is azok között látjuk, kik a közbiztonság rovására, a társadalmi betegeket lábbadozó állapotban akarják kitaszitni az élet küzdhomokjára. És miért e nagy felelősséggel járó koczkázás? Azért, hogy a megtakaritott rabtartási költséggel házat épitsünk, hol a szabadságvesztésre itéltek erkölcsi erejét kipróbáljuk, megfigyelhessük, *nehogy a szabadon bocsátás veszélyessé válhasson.* Ha a javitás a jogrend érdekében történik, a czél ellen van a jogrendet veszélyeztető *minden* eszköz. Ezért, mint Varga is megjegyzi: veszélyes lenne a feltételesen szabadlábra bocsátásnak fináncz-operatióvá átváltoztatása. Csak örülhetünk tehát, ha igazságügyi kormányunk nem igyekezett lázas mohósággal kimeritni a fegyintézetek létszáma apasztásával megnyilható (Tauffer szerint gazdag) pénzforrást és mindeddig tartózkodott holmi 9000 forintos intézetekkel experimentálni, hanem a nagy czél létesitésében bár lassabban, de *biztos* léptekkel halad. Ily nagy horderejü reform-kérdésben öntudatosan, rendszeresen és biztosan kell tenni az eszme megtestesitése érdekében.

Az az észrevétele sem jogosult birálónak, hogy igazságügyi kormányunk, a törvény szentesitése és életbe léptetése közötti idő alatt a börtönügyi reform-kérdésben semmi haladó lépést se tett volna. Már a törvény életbeléptetése előtt, irja Varga, az épitendő *budapesti* és *szegedi* börtönökről, a *váczi* ker. börtön telkén emelendő magánrendszerü épületről, a *lipótvári* kerületi börtönnél készitendő zárkákról, nagyszerü rajzokat és terjedelmes müszaki iratokat készittetett, sőt nagyobbszerü uj fogházat is épittetett, péld. *Kassán,* több helyen pedig előnyös átalakitásokat foganatositttatott.

A megkezdett munka, bár lassu, de folytonos haladásban van. Legközelebbről a *n.-enyedi* kerületi börtönnek *fegyintézette* átalakitása és egy pár, nem 9000 forintos, hanem a *czélnak megfelelő* javitó- és közvetitő-intézet létesitése várható.

Intézetekről lévén szó, igen természetes, hogy azoknak *főfelügyelete* is gondolkozóba ejtette *Tauffert.* Nem helyesli, hogy a gyakran változó igazságügyminiszteri titkárok és osztálytanácsosok személyében van összpontosulva a fő felügyelet, kik a börtönügygyel amugy sem foglalkoztak *soha,* sem elméletileg, sem gyakorlatilag. 1867-től fogva maig ilyen, szerinte *„laicus"* osztálytanácsosok utazgattak. A mit az egyik épit, szerinte a másik lerontja. A *fő igazgatók* testülete általi vezetést tartaná czélszerünek, mint Irlandban van; annyival is inkább, mert a miniszterium kebelében *nincs szakértő.*

Sajnos, hogy igaza van Tauffernek, a mennyiben specialisták dolgában nem bővelkedünk. Igazságügyminiszterünk egykor elhatározta, — irja Varga — hogy a börtönügvgyel foglalkozó közegeit felváltva kiküldendi a nyugoteurópai börtönintézetek megszemlélésére. E helyes elhatározásának végrehajtását *nem csekély* pénzáldozatokkal kezdte meg: de meg is járta vele, mivel már az *első,* ekként kiképzett egyén itt hagyott bennünket.

Eszerint tény, hogy ma már egygyel kevesebb szakértő támogatására számithat kormányunk, mint ez előtt csak pár évvel, de azért még sincs okunk legkevésbbé csüggedni, hogy hazánkban a börtönügyi reformkérdés *szakértők* hiánya miatt fog a kivihetlenség zátonyán akadni. Sőt bár nem czélunk apologiát irni, és arra nincsenek is rászorulva az érintett szaktudósok: nem mulaszthatjuk el e helyütt is abbeli megyőződésünknek adni kifejezést, hogy a reformmunka a legszebb reményekre jogosit. Másfelől nem fojthatjuk el megütközésünket a felett, hogy Tauffer szigoru, és a személyes viszonyok befolyásától sem épen izolált birálatában *mások* meg nem hallgatása miatti indignátiójában még *Csillagh László* érdemeit is kétségbevonja, kiről maga biráló is a jobb időkben ugy nyilatkozott volt, hogy börtönügyünket a *fejlődés fokára emelte,* s kinek érdemeit a külföld is elismerte. Birálat irója is neki köszönheti a szerencsét, hogy a börtönügybe beavattatott (Varga.) Nem kisebb következetlenség tünik ki a birálatból a fő-igazgatók testülete által létesitendő börtönügy vezetésre nézve is, mely kerdés fölvetése ma, midőn még csak az *alap* épitésnél vagyunk, egyáltalában korai és mint tettemes kiadást igénylő intézmény mellőzendő. E kérdésben, a szabadság-vesztésbüntetések foganatositását tárgyazó német birodalmi törvényjavaslat 9-ik §. abbeli rendelkezéséről: «Jede Strafanstalt ist jährlich mindenstens eimahl durch die *Aufsichtsbehörde* oder einen *Beauftragten* derselben zu revidiren» T. a „*Gerichtssaal*" XXXI-ik kötetében maga nyilvánitotta, hogy ez a rendelkezés: „*weise und zweckmässig*" s a mi Németországon helyes, Magyarországon létjog nélküli intézmény. (Varga.)

(Folyt. követk.) *Bodor László.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kolozsvári házasságok a hazai jog szempontjából.

Az eset röviden ez:

Br. Sch. katholikus hitv. férj katholika hitv. nejétől évek előtt egy magyarországi katholikus szentszék által ágy és asztaltól elválasztatott. Az elváltan élő férj legujabban elutazott Kolozsvárra, *ott áttért unitárius vallásra,* és az unitarius papi szék az ekkép vegyes vallásuvá vált házasságot a férj egyszerü kérelmére *katholika hitü nejének megidézése és meghallgatása nélkül* végleg felbontotta és a férjet «boldogabb házasságra felszabaditotta».

Kérdés: a magyar törvény szempontjából ezen házasság a férjre nézve jogerejüleg felbontottnak tekintendő-e?

Az unitárius papi székek részére az 1868. évi 54-ik törvczikk 22. §-a szerint a biráskodás házassági válópörökben meg lévén engedve, kétségtelen, hogy ezen törvényszékek házassági válópörökben, a *mennyiben azok illetőségükhöz tartoznak*, jogerejüleg itélhetnek.

Következő kérdések merülnek fel most:

1. vajon a fenforgó ügy a hazai törvények szerint első sorban a kolozsvári unitárius papi szék illetőségéhez tartozik-e? és ha nem,

2. megállapithatja e a papi szék illetve felettes egyházi hatósága egymaga illetőségét absolut hatálylyal, és ha nem,

3. érvényes lesz-e itélete akkor, ha illetőségét a hazai törvénytől eltérőleg megállapitotta?

Kisértsük meg ezen kérdésekre a feleletet megadni.

Az első kérdésre nézve véleményünk az, hogy a kolozsvári unitárius papi szék a fenforgó ügyben *első sorban* nem illetékes, a mi alatt azt értjük, hogy az mindaddig, mig a katholikus szentszék előtt az 1868. évi 48. törvczikk 1. §-a értelmében a per a *házasság felbontására* meg nem indittatott és ott jogerejü itélettel vagy elutasitó végzéssel el nem döntetett, ezen ügyben *egyáltalán nem illetékes*. Ezen nézetet támogatja a törvény, a mely szerint a vegyes házassági válópör mindig alperes illetékes bíróságánál inditandó meg első sorban. Nem szolgál kifogásul azon körülmény, hogy ezen (alperesi) bíróság az ágy és asztaltóli elválasztást már előbb elrendelte és egyebet ugy sem rendelhet el, bár a házasság felbontása kérelmeztetnék is nála. Nem szolgál kifogásul, mert az ágy és asztaltóli elválásra és a házasság felbontására inditott per két lényegileg különböző per. Amabban alperesnek talán a kereseti kérelem ellen nincs kifogása, ebben pedig lehet. Nem lehet tehát a dolgot ugy tekinteni, mintha az ágy és asztaltóli elválás iránti perben hozott itélet által az ügy alperesre nézve már a házassági kötelék kérdésében is absolválva lenne.

De ezen nézetet nemcsak a törvény és az ágy és asztaltóli elválasztásra inditott pernek a házasság felbontása iránt inditott pertől való különböző természete támogatják, hanem határozottan vallja ezt a törvénykezési gyakorlat is, nevezetesen kimondotta a m. kir. semmitőszék 1876. évi márcz. 3-án 1889. sz. alatt kelt teljes-ülési határozatában:

«Tekintve, hogy az 1868. évi XLVIII. tcz. 1. §-a szerint vegyes házasfelek között a házassági kötelék végfelbontása iránti per mindenekelőtt az alperes házassági bírósága előtt folytatandó; ugy tekintve, hogy azon körülmény, miszerint a házasfelek szentszékileg ágy és asztaltól elválasztva lettek, a nem katholikus házasfelet a házasság végfelbontására irányzott válóperének az alperes illetősége előtti ujabbi megindításának kötelezettsége alól nem menti fel: szentszékileg ágy és asztaltól elválasztott, később azonban más vallásra tért házasfél a házassági kötelék végfelbontása iránti keresetét közvetlenül saját házassági bírósága előtt meg nem indithatja.» (Vajdafi Emil gyüjteménye. Budapest 1880.)

Azon kérdést, vajon a kolozsvári unitarius papi szék *helyi* illetőséggel birt-e a fenforgó esetben, nem vizsgáljuk, mert habár azzal nem birt, miután a felek Kolozsvárott soha *együtt* nem laktak (prdt. 36. §), az illetőségnek ezen szempontból való hiányossága, az itélet érvényére egymagában befolyással nem birhat.

A második kérdésre nézve véleményünk az, hogy az unitarius papi szék illetőségét valamely concret esetben a törvénytől eltérőleg meg nem állapithatja. A törvény által az egyes felekezeteknek biztositott autonomia ugyanis nem terjedhet annyira, hogy ezen felekezet egyházi kormánya vagy törvényszéke maga legyen utolsó forum azon kérdés eldöntésénél, ha vajon egy concret esetben itélhet-e illetékesen vagy nem? Ha az ellenkezőt megengedjük, akkor a visszaéléseknek beláthatlanul tág tere nyilik és az állami rend és jogbiztonság minden garantiája megszünik. Ha az egyházi törvényszék az illetőségnek törvényellenes megállapitásánál jogsértést követ el, ennek orvoslása három uton képzelhető. Vagy jogorvoslat megengedése által a semmitőszékhez (semmiségi panasz), vagy közigazgatási intézkedés a vallásügyi miniszterium utján, vagy a házasság felbontását kimondó itélet ignorálása az állami bíróságok részéről.

A perrendtartás 50. §. szerint: «a hazai bíróságok között felmerült illetőségi összeütközések elintézése a semmitőszék jogköréhez tartozik, kérdéses lehet tehát, ha vajon tekintettel arra, hogy a semmitőszék ez idő szerint az illetőség kérdésében polgári ügyekben a legfőbb forum; hogy a házasság felbontását kimondó itélet által a felek magán jogai érintetnek és hogy a szentszékek illetősége a perrendtartás ugyanazon czimében szabályoztatik, a melyben a semmitőszék ebbeli hatásköre a hazai bíróságokra nézve egyáltalában megállapittatik: nem-e semmisithetné meg a semmitőszék az unitarius papi szék ilyen itéletét a perrendtartás 50. §-ában gyökerező jogánál fogva? Nézetünk szerint nem; mert eltekintve attól, hogy a törvény a hazai bíróságok alatt e helyütt nyilván csak a polgári bíróságokat érti s igy két *egyházi* bíróság közötti illetőségi összeütközés elintézésébe a semmitőszék be nem avatkozhatik, nem szabad elfelejtenünk azt, hogy hazai jogunk szempontjából a szentszéki válóper még mindig tisztán egyházi ügy, egyházi ügyekben pedig a semmitőszék nem biráskodhatik. Két különböző felekezet törvényszékei közt előforduló illetőségi összeütközések elintézésére azonban nem létezvén birói forum, kétségtelen, hogy a kérdéses esetben a papi-széki itélet bírósághoz intézett jogorvoslat utján meg nem támadható.

A második kérdésre: ha vajon a papi szék törvényellenes itélete közigazgatási uton megtámadható-e, szintén nemmel felelünk. Az 1791: XXVI. tcz. 4. és ezzel kapcsolatban az 1848: XX. tcz. 1. és 2. §§. értelmében az unitariusok is «azokban, *mik a valláshoz tartoznak*, egyedül vallásukbeli előljáróiktól függjenek.» Ugyancsak az 1791: XXVI. tcz. 11. §-a szerint pedig a felekezetek házassági ügyei, egyházi bíráskodásuk ügye még mindig a valláshoz tartozó egyházi ügy, melyben «sem kormányszéki parancsok, sem királyi rendeletek» által intézkedni nem lehet. Igaz ugyan, hogy a királynak legfőbb felügyeleti jogához tartozik, ellenőrizni és megakadályozni azt, hogy egy vallásfelekezet illetéktelenül a másiknak jogkörébe ne nyuljon, de ez a vallásfelekezeteknek biztositott autonomia veszélyeztetése nélkül odáig nem terjedhet, hogy egy concret esetben hozott birói itélet közigazgatási uton meg lenne változtatható.

Birói és közigazgatási uton tehát nem lévén a törvényellenes itélet orvosolható, csak a harmadik ut marad fen, *a szentszék által hozott itélet ignorálása a hazai bíróságok részéről.*

Ez nézetünk szerint az egyedül helyes ut és ennek acceptálása által meg van adva a felelet ama harmadik kérdésre is, ha vajon érvényes lesz-e a szentszék itélete akkor, ha illetőségét a hazai törvénytől eltérőleg megállapitotta?

Minden bíróságnak, ha egy adott esetben itélni hivatva van, nemcsak a felhozott tények valódiságát, hanem azt is szabad kutatnia, ha vajon a perben producált valamely itélet *a per tárgya tekintetében illetékes bíróság által lett-e meghozva.* A mit a bíróság ily esetben vizsgálni hivatva lesz, tehát nemcsak arra terjed, ha vajon az itéletet meghozó bíróság a kérdéses ügyben egyáltalában *hatáskörrel* bir-e, hanem arra is, *ha vajon a különben házassági ügyekben hatáskörrel biró törvényszék a helyi illetőségtől eltekintve a törvény szerint fel volt-e jogositva az adott esetben itélni?* Igy például kétséget nem szenvedhet, hogy ha bármely akatholikus szentszék katholikus házasfelek közt a házasságot jogerejüleg felbontaná, az itélet, daczára annak, hogy az akatholikus szentszék valópörökben hatáskörrel bir, érvénytelen lenne és minden bíróság, a mely elé az itélet adott esetben kerül, érvénytelennek tartoznék azt tekinteni. De a mi ez esetben áll, az akkor is áll, ha az egyik fél bár unitarius, de a törvény szerint válópöre első sorban a katholikus szentszék elé tartozik, mert az akatholikus szentszék az utóbbi esetben ép oly kevéssé bir tárgyi illetőséggel, mint az előbbiben.

Fejtegetésünk rövid eredménye tehát ez:

hogy az elől jelzett és ahhoz hasonló esetek az unitarius papi székek illetőségéhez nem tartoznak;

hogy az unitarius papi szék illetőségét ily esetekben absolut hatálylyal meg nem állapithatja;

s hogy az unitarius papi szék itélete, ha az illetőséget a törvénytől eltérőleg megállapitotta, érvénytelen.

Ezen tételek következménye pedig az:

hogy a papi szék által ily módon felbontott házasság a hazai jog szempontjából továbbra is érvényben marad

és hogy a hazai bíróságok a kolozsvári unitarius papi szék ily itéleteit ignorálni tartoznak.

Sztehlo Kornél.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 27. SZ. Budapest, 1881 julius 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: fe.évre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn szíveskedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék.

A kiadó-hivatal.

TARTALOM: A szóbeli eljárás tervezete Ausztriában. Dr. Nagy Dezső ügyvédtől. — Jogirodalom: Börtönügyi munkák. Bodor László kir. alügyésztől. — Törvénykezési Szemle: Az ablakjog szolgalma. Dr. Imling Konrád kir. táblai pótbirótól. — A kizárási okok az esküdtszéki eljárásban. Dr. Jellinek Arthur ügyvédtől. — A telekkönyvi bejegyzés alaki feltételeiről. Enyiczkey Gábor ügyvédtől. — A házi fegyelem joga a B. T. K.-ben és a Curia praxisa szerint. Tóth Gáspár ügyvédtől.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A szóbeli eljárás tervezete Ausztriában.

Az osztrák kormány által pár hónappal ezelőtt a képviselőházhoz benyujtott javaslat nemcsak az *eljárásra* vonatkozólag tartalmaz rendelkezéseket, hanem belenyul magába a birósági szervezetbe, részletesen szabályozza a polgári törvénykezési rendtartás anyagi részét és a végrehajtási eljárást. Nagyon szűknek látszik tehát czikksorozatunk fentebbi czime, midőn a javaslat ismertetéséhez és rövid megbirálásához szándékozunk fogni; figyelmünket azonban ezuttal csakis a javaslatban szabályozott szóbeli eljárásra s az ezzel legszorosabb összefüggésben levő felebbviteli rendszerre terjesztjük ki. Ezek azon részek, melyek különös érdekkel birnak mind általános szempontból, mind hazai reformmozgalmainkat illetőleg. Hazánk birósági szervezete, legalább külső keretére nézve, ugyanazon magaslaton áll, mint egyéb európai államoké; uj, a kor igényeinek megfelelő végrehajtási eljárást csak az imént kaptunk; csupán az *eljárás* s a vele oly szoros összefüggésben levő felebbviteli rendszer az, mely jogászainknak és államférfiainknak — daczára a perrendtartási novellának — még mindig oly sok fejtörést okoz. Legnyomósabb érvül a szóbeli eljárás elnapolása mellett azt szokták felhozni, miszerint először az iránt kell tisztába jönni, hogy melyik rendszert válaszszuk: a franciát vagy a németet. Az 1881-ik évi osztrák javaslatban most egy *uj, harmadik* rendszerrel állunk szemben.

E javaslat a kevésbbé avatottakra nézve kész veszedelem azokat kisértetbe vinni, hogy a mint az osztrákok a német és a franczia rendszerből egy harmadikat combináltak össze, a mi számunkra meg a háromból egy még ujabb negyedik quodlibet gyártassék.

I.

Az 1876. évben ugyenezen tárgyban beterjesztett miniszteri javaslat indokolása a következő szavakkal kezdődött:

«Az 1881-ik év május hó 1. napján *száz* éve, hogy az osztrák törvénykönyvek legrégebbike, II. József általános törvénykezési rendtartása, kihirdettetett. Ezen törvényhozási mű sok okból ép ugy azon, mint az utókor méltó bámulását és háláját vivta ki.»

Merész szavak ezek, nagy megszoritással is alig fogadhatók el. Hogy az 1781-iki Józsefféle perrendtartás az ugyanazon időbeli és a jelenlegi kor (Mitwelt, Nachwelt) bámulatát és hálaját érdemelte volna ki, ilyet csakis az önmüvében való gyönyörködés hitethet és mondathat el valakivel. Azon törvényhozási mű Ausztria határán kivül nem igen hóditott tért; egy pár apró német államon kivül csakis mi utánoztuk 1868-ban. S hogy mi épen miért tartoznánk e bámulatra méltó mintáért Ausztriának oly nagy hálával, erre bajosan tudna valaki közülünk megfelelni; semmit sem óhajtunk inkább, mint hogy a Józsefféle perrendtartás 1868-ik évben (az eredeti megjelenése után 87 évvel) rendezett, módositott uj kiadásától, minél hamarabb megszabaduljunk; mig Ausztria maga már 1868 előtt megtette a lépéseket, hogy az «utókor,» e hasznavehetetlen alkotástól, melynek békóiban egy századig nyögött igazságszolgáltatása, megmentessék.

De az 1781-iki ausztriai általános törvénykezési rendtartás mint *szellemi* termék is igen kevés hatással volt a törvényhozás és a tudomány fejlődő irányára. Az e század elején Németországban oly erővel megindult törvényhozási és jogtudományi reformmozgalmaknál teljesen figyelmen kivül hagyták, s legkevesebb esetben hivatkoztak rá; mint követendő példát oda állitani, ez meg épen senkinek nem jutott eszébe. Mind ez igen természetes. Csak egy pillantást kell vetnünk az anyajogra, a «Gemeiner deutscher Civilprocess»-re és ennek egyik rajára az 1781-ik osztrák perrendtartásra, hogy a mondattokról meggyőződhessünk.

Nálunk igen kevesen ismerik a közönséges német perjogot, az irásbeli perek anyajogát, a maga tisztaságában; a mi irásbeli perünk ennek, mint már fentebb emlitém, csak egy harmadrendü származéka, mondhatnók unokája. Azoknak, kik az anyaperrel bővebben akarnak megismerkedni, ajánlom Wetzel kitünő munkáját*). Jelen alkalommal csak pár főbb vonásban akarom jellemezni.

A közönséges német perjog (Gemeiner deutscher Civilprocess), mely a mult század végéig az egész Német Császárságban, 1879 október elsejéig pedig egy pár német particularis államban érvényben volt, nélkülöz minden rendszeres codificatiót. Ha a *jogtudomány* valaha közvetlen forrását képezte az érvényben levő jognak, ugy ez ép ez esetben állott leginkább. Római jog (ugy a classicus, mint a justinianusi), egyházjog, nehány birodalmi törvény képezték az anyagot, melyet a betühöz ragaszkodó, az életet ignoráló scholasticus német jogászok olvasztottak össze egy csudálatos conglomeratumba. S milyen volt e conglomeratum? A jellemzésnél átengedjük a tért pár hires német jogásznak.

Mittermaier szerint vádolni kell a német jogtudósokat e rendszer megalkotásáért, «kik szerencsétlen bölcselkedéseikkel (unseliges Philosophiren), önkényesen, tekintet nélkül a forrásokra, vagy azokat hamisan

* System des ordentlichen Civilprocesses. 3. Aufl. Leipzig 1871—1878.

magyarázva, a legsajátságosabb tanokat állitottak fel a litis contestatióról, a makacsságról s egyebekről. E hamis alapfogalmakon tovább épitve, az egyes törvényekben gyökerező tételeket renditették meg, mi alatt divattá vált *elvekkel* játszani, mindegyikbe valamit becsempészni s azután következtéseket vonni belőlük, a törvény egyes tételeit általános szabálylyá emelni s azon kedélyesen tovább philosophálni. Csak a *szép* philosophiai deductiókra kell gondolni a semmisségről, makacsságról, provocatiókról, adcitatiókról stb., s örülhetünk tudományunk haladásán, ha efféle meghatározásokat lehet olvasni: «die Ewigkeit und Allgegenwart des Meinheitgesetzes kündigt sich durch den Gerichtsstand an» (magyarul lefordithatlan), vagy: «bizonyitani annyit tesz mint az idealis dolust formal-jogi (formalrechtliche) igazság által megsemmisiteni.»

Legyen ez elég a német processualisták módszerének jellemzésére. Hogy milyen volt az épület, melyet igy emeltek, arra nézve hallgassuk meg FITTING-et, Németország élő processualistáinak egyik legjelesebbikét.

Szerinte a német közönséges perjognak előnyei is vannak, ha tisztán theoreticus szempontra helyezkedünk. «Ez előnyök, eltekintve a kitünő tudományos feldolgozástól, az eljárás szigoruan methodicus és logicus képződésében, annak csaknem az *antikra emlékeztető plastikájában* állnak, a melynél fogva a belső alakulatok és gondolat-működések (Gedanken-Operationen) a megfelelő külső formában jönnek napvilágra. Az elmélet embere számára ép azért a vele való foglalkozás hasonlithatatlanul kitünő képző eszköz.»

Ennél több előnyt Fitting elméleti szempontból sem tudott kihozni. Lehetne-e ennél elitélőbb dicséretet mondani? Oly előnyökkel dicsekszik e perrendtartás, a melyekre absolute semmi szükség sincs, mig a szükséges előnyöknek ép az ellenkezőit birja. Ha a perrendtartás legelső feladatának azt tartjuk, hogy általa a legrövidebb és legegyszerűbb uton az anyagi igazsághoz lehessen jutni, ugy FITTING szerint el lehet mondani a közönséges német perre, hogy *roppant formalismusa miatt e tekintetben semminemű garantiát nem nyujt.* Rendkivül hosszu tartamu. S talán az alaposság nyer ez által? Az alkotó német jogászok ugy gondolták, de a gyakorlatban máskép volt. A szük partok közé szoritott eljárás tengerszorosa annyira telve van Scilla és Charybdis-féle sziklákkal, hogy rajtuk a legjobb jog is gyakran hajótörést szenved, midőn egy kissé szabadabb mozgás mellett egy egyszerű birói kérdéssel meg lehetett volna azt menteni Status causae et controversiae, Beweisartikel, Fragestücke, Productions-, Reproductionserkenntniss, Zeugenrotulus stb. stb. képezik e veszedelmes sziklákat. «Innen van, hogy maguk a józan értelmű jogászok sem tudtak soha a közönséges német perrel megbarátkozni, előttük is mint valami *természetellenes, mesterkélt, practicus szempontból meg épen mint megfoghatatlan tünt fel.* E miatt nemcsak hogy népszerüvé nem vált, hanem a nem-jogászok előtt folytonosan érthetetlen maradt és a legnagyobb ellenszenv tárgyát képezte.»

Ily törvénykezési rendtartás uralma mellett a reformoknak morzsaléka is enyhitő hatással volt: csak a bontást kellett megkezdeni e nagy fáradsággal emelt, az antikra emlékeztető plasticai szépségű épületen. Ehhez erős lélek kellett; József császárban megvolt; — hogy a hasonlattal tovább éljünk, rontott-bontott a szép épületen, közfalakat döntetett, ujakat emeltetett, s midőn kész volt a munka, előttünk állt egy minden ékességétől megfosztott, toldások és elhordások által elcsufitott épület, mely az átalakitások folytán ideig-óráig lakhatóvá lett téve, de a mely alapjában meg lévén rázva, sokáig ki nem birhatta. Az 1781-iki osztrák perrendtartásban egyszerüsitették az eljárást, a közbeszóló itéletek fellebbezhetőségét a minimumra szoritották, a valódi felebbezést (a ténykörülmények és bizonyitékokra vonatkozó *nova* kizárása által) megszüntették, hasonlókép az ujból való eljárást a felső biró előtt, s azt egy csudálatos *revisió*-ra reducálták, mely ugy a tény- mint a jogkérdésre vonatkozott; az eljárás a maga esetlegességi és tagozottsági elvével és az irásbeliséggel maradt a régi, szóval létesitettek egy torzalakot. A valódi czélhoz, — az anyagi igazsághoz minél rövidebben és biztosabban jutni — mit sem közeledtek, csakis ahhoz, hogy e módon a pereknek jobbra vagy balra való eldölése hamarabb bekövetkezett. Ez volt az egyedüli haladás, melyet a József-féle perrendtartás eszközölt; ez volt az, mely enyhülést juttatott osztályrészül a tikkadt igazságszolgáltatásnak. Nem tagadjuk tehát az 1781-iki osztrák törvényhozás jelentőségét, de azt a kellő értékre kell reducálnunk.

Nagy Frigyes törvényhozása, magas conceptiójánál fogva, tudományos, politikai és törvényhozói tekintetben felette áll a Józsefféle rendtartásnak. Abban volt az, a mi ebben teljesen hiányzott: eszme. S hogy ez utóbbi mégis nagyobb elterjedésnek örvendett s hogy Nagy Frigyes törvényhozói alkotását tulélte, ezt részint politikai constellatióknak, részint azon körülménynek köszönheti, hogy a multtal nem szakitott teljesen. De másrészt, mig Nagy Frigyes alkotása az elméleti és gyakorlati jogéletben maradandó nyomokat hagyott hátra, addig az osztrák 1781-iki általános törvénykezési rendtartás, a melyhez mi oly görcsösen ragaszkodunk, ha majd utolsó menhelyéből Magyarországból is kiszorul, érdemeihez és rendeltetéséhez képest nyom nélkül fog eltünni e világból.

Ausztria már régebben lépéseket tett ez alkalmatlan és disztelen alkotás eltávolitására. 1849 óta mindinkább utat tört magának az eszme, hogy az osztrák perrendtartáson afféle novelláris módositás mit sem segit, hanem tökéletesen uj épületre van szükség. Az 1861-ik évben, midőn a Reichsrath összeült, egyik legfőbb feladatának tekintette egy az alkotmányos politikai életnek megfelelő szóbeliség, nyilvánosság és szabad bizonyitás elvein nyugvó perrendtartás létesitését. Készült is egy tervezet, melyet azon szerencse ért, hogy a Hannoverában egy közös német perrendtartás szerkesztésére kiküldött bizottság tanácskozásai alapjául elfogadta. Ezen tanácskozások folytán készült tervezet 1866. junius 17-én kelt legmagasabb elhatározás következtében ujabban átdolgoztatott és 1867. deczember 16-iki legmagasabb rendeletnél fogva a Reichsrath-hoz mint kormányjavaslat nyujtatott be.

A képviselőház a bizottsági jelentés alapján 1870. márczius havában tanácskozás alá vette a javaslatot, mely márczius 21-én harmadik olvasásban is elfogadtatott és az urakházában átnyujtatott. Azonban a képviselőháznak időközben történt feloszlatása után TSCHABUSCHNIGG igazságügyminszter a tanácskozások alapján ujabban felülvizsgáltatta a javaslatot s csekély változtatások után 1870. november 16-án ujra az urakháza elé terjesztette. A felsőház bizottsága tanácskozás alá vette a tervezetet, s egy előleges elvi kérdésről jelentést is tett; a háznak ez azonban már határozat tárgyát nem képezte, miután a közbejött miniszteri válság folytán a javaslat a napirendről levétetett.

Az uj miniszterium előbbre valónak tartotta az anyagi jog egyes részeinek reformját, az ügyvédi rendtartás és a büntető eljárás codificatióját, a minek folytán

elkerülhetetlenné vált a birósági szervezeten is némi módositásokat eszközölni. Ennélfogva az 1870-iki perrendtartási javaslat is ujabb revisiónak nézett elébe, annyival inkább, mert a Németországban e téren megindult hatalmas reformmozgalmak számos uj kérdéseket hoztak felszinre, melyeket nem lehetett figyelmen kivül hagyni. Hogy az átdolgozásra egy kis «belső nyugalmat» szerezzenek, a legégetőbb bajokon specialis törvényhozás utján kivántak segiteni. Igy létesültek 1873-ban a bagatell- és a meghagyási eljárás is, 1874-ben novelláris módositások a polgári perrendtartáshoz, mig időközben folyton serényen dolgoztak a szóbeli eljárás tervezetén, mely 1876. február 25. én terjesztetett a Reichsrath elé, melyből a végrehajtási eljárás hiányzott.

Az 1876-ik évi javaslat sem volt szerencsésebb előzőjénél; törvénynyé nem vált, s utasittatott a miniszter azt a végrehajtási eljárással kiegésziteni. E közben azonban a világ folyton haladt, a német birodalmi szóbeli perrendtartás 1877-ben törvény lett és 1879-ben életbelépett, s az igy keletkezett ujabb anyagot ujra értékesiteni kelle. Ujabb javaslat készült, mely a végrehajtási eljárással kiegészitve, a folyó 1881. évben lőn beterjesztve a Reichsrathnak. — Ugy látszik, hogy a harmadik tervezet egyszersmind utolsó is lesz. Ennélfogva megérdemli figyelmünket, midőn mi is a reformmozgalmak kezdetén vagyunk.

Dr. Nagy Dezső.

Jogirodalom.

Börtönügyi munkák.

(Folytatás.)*

Ezután a szabadságvesztés-büntetés végrehajtására vonatkozó miniszteri utasitásokat veszi birálat alá Tauffer. Megrója azoknak több intézkedését s egyáltalában elhamarkodottnak és az ir rendszerrel sok tekintetben ellentétben állónak tartja.

Szükségtelen, kegyetlen és károsnak tartja, hogy a fegyencz beszállitásától kezdve három hétig ételilletményének csak *kétharmad* részét kapja, foglalkozásban nem részesül és olvasmányul csak e czélra irt imakönyvet kap, végül: hogy a fegyencz az első időben fárasztó munkával terheltetik. Varga kimeritően foglalkozik a fenebbi intézkedés indokaival. Az ételilletmények kétharmada a fegyenczektől nem kegyetlenségből vonatik el, hanem abból az okból, hogy mint Tauffer is hangsulyozta, *a fegyenczek sohase kapjanak több élelmet mint a mennyi az egészség fentartására okvetlenül szükséges.* A magy. orsz. fegyintézetekben és ker. börtönökben érvényes étlap a világ legjobb és legbőségesebb étlapjainak egyike, tehát a *munka-szünetelés* alatt annak kétharmadra apasztása nem lehet káros az egészségre. Tauffer maga is igy ir a „*Börtönügy*“ czimü könyvében, hogy az ir rendszer szerinti büntetés első szakában «az elkülönités szigoru, az első négy hónapban husétel nem adatik a raboknak, kiknek munkája ezalatt *egyhangu csepü-fosztás.*» Az ir rendszer szerint a magánfogság első szaka fokozva szigorubb. Az élelem némi megszoritása ez alapelven kivül a fenebbi indokokban találja a megoldást. A munkának rövid időre elvonása pedig a megváltozott viszonyok komoly felismerésére vezet, minek *akadálya* lenne a munka által nyujtható szórakozás. E rövid idei magánelzárás nem lehet az őrülés «systematicus előkészitője» mint Tauffer állitja, annál is inkább nem, mert az a büntetés első szakára esik; oly időre, midőn adminisztrativ szempontokból is többet foglalkoznak a fegyenczczel. De különben is, ha e rövid idő alatt minden *inclinatio nélkül* elmezavar állhat be, mivel lehetne az egy évig terjedő magánelzárás létjogát támogatni? Valóban csodálkozunk, hogy nemcsak a laicus, hanem T. is ilyes aggályokkal engedi zavartatni különben sok tekintetben egészséges nézeteit. De másfelől azt sem kell vala Tauffernek szem elől tévesztenie, hogy a szabályrendelet arra nézve is intézkedik a törvény alapján, hogy oly esetben, midőn a magánelzárás a fegyencz testi vagy szellemi erejét *veszélyeztetné,* az *ne* alkalmaztassék.

Hibáztatja Tauffer a fegyenczek kor szerinti osztályozását, s a helyett a *mark-rendszert* ajánlja; hogy a fegyház-, börtön- és fogházbüntetés, párhuzamosan összehasonlitva, aránytalanságokra vezet, ellentétben a törvény intentióival; a fegyház-büntetésre itéltek, saját kivánságukra — nézete szerint — tovább is tarthatók magánfogságban a *meghatározott* időnél; a visszaesők méltatlanul sanyargattatnak; a fogház-büntetésre itélt négy—öt évi időtartam alatt az élelmezés miatt egészségében rontást szenvedhet; hogy a munkakeresménynek $^1/_6$ része, melyet a rab saját jobb élelmezésére fordithat, igen csekély; hogy a kiszabaduló rabok segélyezésének megszoritása káros lehet; hogy a kegyelmi kérvények tárgyában a miniszteri biztosnak adott teljhatalom veszélyes következményeket szülhet, stb.

Varga részletesen tárgyalja biráló fenebbi kifogásait is. Védi a kor szerinti osztályozás elvét, mely szerint az idősebb bűnhönczök a fiatalokra, a visszaesők a nem megrögzött bűnösökre, nem lehetnek káros befolyással. Mi ebben a tekintetben Tauffer véleményéhez csatlakozunk. Bizonyitja, hogy a visszaesők nem részesülnek «törvényellenes sanyargattatásban», azok helyzetének *sulyosbitása* lényegileg az adható *előnyök*, kedvezmények *megvonásában* áll; ez pedig épen a törvényre basirozott intézkedés, valamint az is, hogy a büntetésnek 1 évet felülmuló része az elitélt *akarata folytán sem tölthető magánfogságban.* A «volenti non fit injuria» nem vihető át a büntető törvénykezés terére. A hosszu ideig tartó magány megtöri a lelket, de nem ébreszti azt *tevékenységre*, a bűnösztönök nem helyettesittetnek a lélek szabad tevékenységéből származó erényes elhatározások által. A javulás pedig mindaddig, mig ez nem éretik el, nem következik be (27. 28. lap). Az élelmezésre nézve megjegyzi Varga, hogy a fogházakban $9^2/_4$, a börtönben $11^2/_4$, a fegyintézetben pedig $12^2/_4$ órát tesz a munkatartam, ezért semmi csodálatraméltó sincs abban, hogy a levesen és vastag ételen kivül a fegyenczek s rabok naponkint 840 gramm kenyeret és hetenkint 252 gramm főtt hust kapnak, holott a foglyoknak naponkint csak 560 gramm kenyér és hetenkint 201 gramm hus adható.

Erre nézve megjegyezzük, hogy a foglyok és fegyenczek munkálkodási időtartamában megállapitott különbség épen nem áll arányban az élelmezésbeli feltünő különbözettel. E tárgyban szakértők nyilatkoztak már és határozottan kimondták, hogy a fogházakban letartóztatottak részére megállapitott ét-átlag *nem elégséges* arra, hogy *huzamos* időn át kellő táplálékot szolgáltasson a testnek. Nem egy esetet tudnánk felhozni arra, hogy a törvényszéki fogházakban huzamos ideig (éven felül) letartóztatva volt vizsgálati fogolynál, ki kivülről semmi élelmet sem kapott, a *kellő táplálék hiánya miatt* szenvedett egészségében és *orvosi rendelet* következtében kellett az étadag pótlásáról gondoskodni. Ma már a miniszteri utasitás értelmében némely törvényszéki fogházban mint kisegitő börtönben egy éven felüli szabadságvesztésre itélt rabok is elhelyeztetnek. Az itéletileg megszabott szabadságvesztés-büntetés időtartamához számitva az esetleges vizsgálati fogság tartamát is, lehet hogy 3—4 évig kell táplálkozni valamely letartóztatottnak a *fogházak* számára megállapitott étlap szerint. A szabadságvesztés foganatositására vonatkozó intézkedés egyebekben változott, de az étadagok felemelése iránt még *semmi* sem történvén, felette sürgös intézkedés szükségességét látjuk az iránt, hogy a fogházak étlapja kiegészittessék. Ha ez állapot tarthatat-

* Az előbbi közleményt lásd a mult heti számban.

lansága még ez ideig nem lett sürűn hangoztatva, leginkább annak tulajdonitható, hogy a külmunka beszüntetésével legtöbb helyt a rabok és foglyok erejét a munka bizony nem igen veszi igénybe, a munkátlan életmód mellett pedig az elégtelen táplálék következményei nem oly szembetünők.

A segélyezésre vonatkozólag Tauffer tévedésben van, mert jóllehet az utasitás szerint a kir. ügyész, igazgató és járásbiró csak 30 frtnyi maximalis összeget adhat ki, (T. 40—50 frtot óhajtana) de ugyanazon utasitás értelmében méltánylást érdemlő *rendkivüli* körülmények között az igazságügyminiszter *nagyobb* összeg kiadását is elrendelheti.

Éles támadást intéz T. az utasitásnak a fogházakban elzárandó *rabokra* vonatkozó, 174. §. foglalt intézkedése ellen, mely szerint a fogházban előforduló *tisztátalanabb* és nehezebb munkákat a *rabok* végzik. A «börtönbüntetés» ugymond T., akár a kerületi börtönben, akár a fogházban hajtassék végre: a törvény által megállapitott s *biztositott jellegét* (!) el nem veszitheti, s ezért a miniszteri utasitásnak ezen rendelkezése törvényellenes, eo ipso semmis s mindenik biró a legelső rabnak panaszára kötelezve van ezen utasitást formailag is érvénytelennek nyilvánitani (!). Teljesen egyetértünk Vargával abban, mit e támadás ellen fölhozott. A fogházakban, valamint minden háztartásban sokféle *házi teendő* van, mint surolás, vizhordás, mosás, söprés stb. Ezeket el kellene végezni, de hát előállanak a rabok, s hivatkozván a munkanemek közötti *szabad* választási jogra, bizonyos munkanemek teljesitését megtagadják. A foglyok hasonlókép cselekszenek. Mit tegyen most a börtön igazgatója vagy a kir. ügyész? Fogadjon fizetéses mosónőket, seprőket és vizhordókat? Azt hiszszük, egy ilyen ajánlatot biráló is csak mosolylyal fogadna. A b. t. k. 37. §. nem a *házi* munkákra szól. Az utasitás pedig emlitett §-ban kizárólag azt érinti. És jogos, de méltányos is, hogy a terhesebb *házi* munkák elvégzésére a rabok szorittassanak. Mert hát a terhes és kevésbbé terhes dolgot is el kell végezni, és azt csak nem tartaná helyesnek Tauffer sem, hogy a könnyebb munka bizassék a *sulyosabb* szabadságvesztésre elitéltre és megforditva.

Bodor László.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ablakjog szolgalma.

Azon meggyőző fejtegetések után, melyeket boldogult Zlinszky Imre e lapban (1876. évf. 500. l. «A szolgalmi jog kérdéséhez,» és 1880. évf. 18. l. «Jog és tényleges állapot») az ablakjog szolgalmának kérdésében közzétett, kellene hogy felesleges legyen e helyütt ujra ezen tárgygyal foglalkozni.

Az általános jognézetek, a római jog, valamennyi modern polg. törvénykönyv s ezeknek összes tekintélyes commentatorjai szerint tény az:

«hogy a tulajdonosnak a nélkül is, hogy szomszédja irányában szolgalmi joggal birna, feltétlen jogában áll saját falában ablakot nyitni vagy a meglevőket nagyobbitani;»

«hogy az ablakjog* abból áll, miszerint az uralgó épület tulajdonosa a szolgalmi telek tulajdonosától igényelheti, hogy ez a világosságot és a levegőt ablaka elől el ne fogja;»

«és hogy ennélfogva ha valakinek ablakjoga van, eltilthatja szomszédját attól, hogy ablaka elől saját telkén emelt épület vagy más szerkezet által a világosságot és a levegőt elzárja, ha pedig ablakjoga nincs, szomszédját ebben nem gátolhatja;»

«de hogy saját falában lévő ablak befalazására vagy kisebbitésére ablakjog szolgalmának hiánya miatt senki sem kötelezhető.»

Nem is fogok tehát ezen megdönthetlen tételek bizonyitásával foglalkozni, és csak az ezekkel ellentétes nézetek helytelenségének kimutatására akarok szoritkozni, s ilykép a mennyire tőlem telik, elősegiteni azt, hogy ezen egyszerű kérdésben valahára a helyes fogalmak általánosabbakká váljanak.

Hogy pedig felmerülnek nálunk megczáfolást igénylő ily épen nem jogászias — a német azt mondaná «hausbacken« — nézetek, sőt hogy ezek itt-ott tulsulyra vergődni s döntőkké válni is tudnak, annak igazolásául, eltekintvén a periratokban és elsőbirósági itéletek indokaiban gyakran előforduló ily irányu állitásoktól, hivatkozom a budapesti kir. itélő táblán 1874. okt. 21-én 36144. sz. a. hozott itélet indokaira, melyek szerint «alperes beismerte, hogy a kereset inditása előtt 11 hó alatt épitett házának és istállójának a felperes udvara felőli oldalán ennek beleegyezése nélkül egy ablakot más helyre tétetett, négy ablakot pedig a régi ablakok helyén 6 hüvelykkel feljebb emeltetett, illetőleg *szolgalmi joga tekintetében önhatalmi foglalást követett el;* a minél fogva felperes megháboritott jogának békés használatába visszahelyezendő volt.»

Hivatkozom az ugyanezen perben 1874. dec. 16-án 10389. sz. a. harmadbirósági itélet indokolására: «Alperes az eddig fenállott 4 ablak helyett ugyanazon fekvésben saját épülete falán 6 hüvelykkel feljebb emelt ablakoknak ürterjedelmét *nem* nagyobbitotta, a felemelés által pedig sem területén foglalást nem tevén, sem az eddigi gyakorlaton tul nem terjedvén, felperes ellenében birtokháboritást nem követett el.» *(Döntvénytár:* XIII. 48. lap). Tehát ha az ablakok ürterjedelmét nagyobbitja, vagy ha uj ablakot nyit, a panaszlott a birtokháboritást — ugy mint másodbiróságilag állittatik — elkövette volna? (a contrario legalább igy értelmezendő eme kijelentés.)

A legfőbb itélőszék egyébiránt ujabb időben az ablaknyitás jogát a tulajdonjog folyományának tekinti s ahhoz a szolgalmi jogot szükségesnek nem tartja, a mint azt többek között 1875. okt. 13-án 6804. sz. a. *(Dtár* XV. 33.) és 1881. márcz. 28-án 12740/1880. sz. a. *(Jogt. Közl.* 1881. évi 20. számának melléklete) hozott itéleteivel kijelentette.

Nem igy a kir. itélő tábla. Itt az ellennézettel most is találkozunk, és ezt leghatározottabban kifejezi az 1880. évi okt. 11-én 41537. sz. a. a legutóbb hivatkozott harmadbirósági itélettel ugyanazon perben hozott itéletének indokolása, mely szerint:

»Alperes azt, hogy neki illetve telkének oly *szolgalmi joga* léteznék, *melynek alapján* felperes telkére ablakot nyithatna, nem is állitja, annál kevésbbé bizonyitja. Miután pedig *szolgalmi jog hiányában a szomszédos telekre ablak nem nyitható*, alperes az általa kétségbe nem vont ablaknyitás által felperes ellenében őt meg nem illető jogot kiván gyakorolni, minek megakadályozásául a jogtalanul nyitott *ablakok befalazása elrendelendő* volt; de a megnagyobbitott ablaknak előbbi állapotbai visszahelyezése is, mert nincs igazolva, hogy alperes a már létezett ablaknál nagyobbnak nyitására, illetve ablaknak nagyobbitására szolgalmi joggal birna.»

Ebben tehát elvként ki van mondva: arra, hogy valaki saját falában a szomszéd telke felé ablakot nyithasson, nem elég, hogy a fal és a terület, melyen a fal áll, tulaj-

* Félreértés elkerülése végett megjegyzem, hogy mindig csak a «servitus ne luminibus officiatur»-féle szolgalmat értem, és hogy itt egészen tekinteten kivül marad a «servitus luminum,» mely arra jogosit, hogy *másnak* falán ablakot nyithassunk.

dona legyen, hanem arra még az ablakjog szolgalma is szükséges.

Tartsunk most vizsgálatot ezen elv tarthatósága fölött.

Mindenekelőtt: mikép egyeztethető össze emez elv a tulajdonos azon jogával, mely szerint tulajdonával szabadon rendelkezhetik, azt változtathatja vagy megsemmisitheti?

Erre bizonyosan azt a feleletet kapom: Igaz, ezt teheti; de másrészt az is áll, hogy a tulajdonjog csak ugy gyakorolható, hogy az által harmadik személynek joga ne sértessék.

Ez igy van, de ismét kérdem: *kinek* és *mily* joga sértetik, vagy egyáltalában *sérthető* az által, ha valaki tulajdon falában ablakot nyit?

Értsük meg egymást. Azt kérdem, mily *jogot* sérthet az ablaknyitás által a tulajdonon történt változtatás?

Érdeket igenis lehet hogy sért. Hiszen ez megtörténhetik bármily jognak bárminő gyakorlásánál. A ki bérházat épit, elvonja talán a bérlőket a többi háztulajdonosoktól; a ki kereskedést nyit, verseny előidézése által a többi kereskedők nyereségének csökkenését okozza; a ki árverésben részt vesz, magasabb igéret tétele által oka annak, hogy a másik árverelő fél a dolgot olcsóbban nem vehette meg stb., stb.

Érdekében állhat a telek tulajdonosának, hogy a szomszéd ne láthasson az ő udvarára; és azért érdeke ellen lehet, ha ez az udvara felé ablakot nyit, de melyik az ezen ablaknyitás által állitólag sértett *jog*?

Ily jogot sehogy sem tudok találni, ha csak azt nem teszem fel, hogy az érintett nézet pártolói az udvar tulajdonosának *szabad rendelkezési* jogát, tehát *tulajdonjogát* tartják megsértettnek az ablaknyitás által annyiban, hogy udvarán nem tehet többé olyat, a mi idegen szemnek szánva nincsen.

Telkének ily mérvü háboritatlan használatára azonban csakis az tarthat igényt, a ki saját területét minden oldalról bekeriti; mig attól, hogy a keritetlen udvarra betekintsen, eltiltani senkit sem lehet, a szomszédot ép oly kevéssé, mint az utczán járó-kelőket, ha az udvar az utcza felé kiváncsi szem ellen védve nincsen. Oly *jog* csakugyan nem létezik, melynél fogva el lehetne tiltani valakit attól, hogy magántulajdont képező, de nyilt térre nézzen.

Tessék a tulajdonosnak udvarát a szomszéd felé elkeriteni, az ablakok elé — saját területén — falat vagy bármi más szerkezetet emelni. Ebben őt a tulajdonjogból folyó szabad rendelkezésnél fogva akadályozni épen ugy nem lehet, mint a szomszédot abban, hogy saját falában ablakot nyisson. Ha pedig ez őt akadályozza, akkor, de *csakis akkor* már az ablakjog szolgalmát arrogálja, mely bitorlás ellen ő negatoria actióval élhet, és ez arra fog irányulni, hogy az ablakkal ellátott falnak tulajdonosa köteleztessék elismerni az udvar tulajdonosának azon jogát, hogy ez saját területén *az ablakok elé falat* vagy másféle szerkezetet épithessen, hogy köteleztessék elismerni az udvarteleknek szolgalommentességét; de sohasem irányulhat a negatoria actio arra, hogy a falnak tulajdonosa köteleztessék az abban nyitott ablakokat befalazni.

Hogy ily kereset a szolgalmi jog kérdéséből kifolyólag (eltekintve természetesen az olyan esetektől, midőn ily kereseti követelésnek szerződési kötelezettség szolgál alapjául, a midőn tehát a kereset tulajdonképen a szerződés teljesitését czélozza) helyt nem foghat, kétségtelen a szolgalmi jog általános fogalmából, mely szerint a szolgalmi jog által köteleztetik a tulajdonos másnak hasznára a *saját dolga tekintetében* tűrni vagy mulasztani valamit, a mit ama jog nem létében tűrni vagy mulasztani köteles nem volna.

A szolgalmi jog gyakorlása tehát mindig a *szolgalmi dologban* nyilvánul, olykép hogy a ki szolgalmi joggal bir vagy arra igényt tart (a feltett kérdésben a falnak tulajdonosa), más valakit (az udvar tulajdonosát) arra kötelezhet vagy kötelezni akar, hogy ez az ő saját dolgában tűrjön vagy mulaszszon valamit. A mig valaki arra szoritkozik, hogy tulajdon dolgával épitkezés, változtatás, elenyésztetés által vagy bármi más módon rendelkezik a nélkül, hogy mást akadályozna abban, hogy ez a maga dolga iránt szintoly szabadon rendelkezzék, szolgalmi jognak akár gyakorlásáról akár bitorlásáról szó nem lehet.

Ezen általános szabályt a szóban forgó specialis kérdésre alkalmazva: azon puszta cselekmény által, hogy valaki *saját* falában ablakot nyit, a mennyiben ez csupán a tulajdonjognak gyakorlása, oly szándékot nem mutat még, hogy a szomszéd udvar tulajdonosát ezen udvar tekintetében valaminek tűrésére vagy mulasztására késztesse; ezt csak akkor tenné, ha egyuttal szóval, tettleg vagy kereset inditása által akadályozná ez utóbbit abban, hogy az ablaknak czélját épitkezés által vagy más módon meghiusitsa.

Ekkor nyilik meg a fenebb jelzett irányu actio negatoria inditásának joga; de nem előbb, és *sohasem* oly kérelemmel, hogy a falnak tulajdonosa köteleztessék az ablak befalazására.

Hiszen ily kereset a szolgalom fogalmának fejre állitása. Az udvar tulajdonosa nem elégednék meg azzal, hogy saját területének szolgalommentességét megóvja, hanem azt kivánná, hogy a falnak tulajdonosa az ő tulajdonjogának szabad gyakorlásában megszorittassék, hogy *ez* köteleztessék saját dolga tekintetében mulasztani valamit, a mit tulajdonjogánál fogva szabadon gyakorolhat. Az ilyen kereset által tehát az *udvarnak* tulajdonosa arrogálna a *fal* tulajdonosa ellenében valami szolgalomforma jogot, és a kereset már nem is hasonlitana negatoria actióhoz, hanem inkább a confessoria actio természetével birna.

Tekintsük még a dolgot tisztán gyakorlati szempontból, és induljunk ki azon kérdésből: mi az inditó oka annak, miszerint a szomszédot akadályozni kivánjuk abban, hogy a mi területünkre nyiló ablakkal birjon? Itt-ott fenforgó, de számba nem eső boszantási szándéktól eltekintve, mely csak arra irányul, hogy a szomszéd a mi területünk fölött lévő levegőből és világosságból ne részesüljön, abból a levegőből és világosságból, mely a megosztott haszonélvezet által alig fogy, az inditó ok az, hogy házi szentélyünket megóvandók nem akarjuk, hogy annak, a mi házunk területén történik, mások bármikor szem- és fültanui lehessenek; nem akarjuk, hogy a szomszéd ház lakói a mi udvarunkra lássanak s a beszédet, mely ott foly, hallhassák.

És most még egy kérdés. Azok is, kik magában az ablaknyitásban már szolgalmi jog bitorlását látják, ugyebár egyetértenek velem abban, hogy jogi — és nem épitészeti — szempontból *szabad* azon ház tulajdonosának, mely eddig ablaktalan fallal volt elhatárolva a szomszéd udvartól, a kérdéses falat vagy az egész házat is lebontani és ujonnan épitkezni olykép, hogy közvetlenül a szomszéd udvara mellett szintén udvar legyen vagy kert, és csak ezután következzék a ház, melynek ablakai már most nem a szomszéd udvarra, hanem a saját udvarra vagy kertre fognak nyilni?

És vajon az ily uj és kétségtelenül megengedett épitkezésnél nem lehet-e az uj ablakokból épen ugy belátni a szomszéd udvarra, mint előbb? Sőt a ki látni és hallani akarja azt, a mi a szomszédban történik és a mit ott beszélnek, most sokkal kényelmesebben teheti, mert elmehet saját udvarán az elkerítetlen határ bármely pontjára; s ettől őt eltiltani csakugyan senki sem fogja szolgalmi jog bitorlása miatt, vagy bármi czimen inditott keresettel.

Ez uton is arra az eredményre jutunk tehát, hogy annak, a ki meg akarja akadályozni azt, hogy saját udvarára idegen belásson, nem marad egyéb hátra, mint területét bekeriteni, a szomszéd által akár közvetlenül a hatá-

ron, akár ettől távolabban nyitott ablakok vagy nyilt udvara elé a saját területen falat emelni; és ha ebben *gátoltatik*, akkor igenis joga lesz már szolgalmi jog bitorlása miatt keresetileg fellépni.

Ha pedig az ellennézet indokát kutatom, nem tudom azt másban találni, mint — a jog és érdek fenebb kimutatott összetévesztésén kivül — azon alaptalan aggályban, hogy az udvar tulajdonosa, ha keresetjog nem adatik neki az ellen, ki udvarára ablakot nyit, *jogvesztést* szenvedhet az által, hogy őt utóbb, ha majd az ablak elé falat épiteni szándékozik, szomszédja a tényleges állapot védelmére *visszahelyezési* keresettel megtámadja, vagy az ablakjogot *elbirtoklás* által megszerzettnek fogja vitatni.

Alaptalannak állitom pedig ezen aggályt azért, mert ha az ablak elé fal állitatik, ezen körülmény az ablak tulajdonosának visszahelyezési kereset inditására jogot *nem* ád. Valamint az, ki ablakot nyitott saját házán, csak tulajdonán őt megillető jogot gyakorolt és nem avatkozott szomszédjának jogaiba olykép, hogy az őt attól eltiltani jogositva volna, ugy viszont az udvar tulajdonosa is csupán jogával él akkor, midőn saját telkén, tekintet nélkül a szomszéd ablakára, falat vagy épületet emel. A tényleges állapot meg lett ugyan változtatva, de csak a *saját* tulajdonon. *Másnak* jogi birtoka az által meg nem háborittatott és azért visszahelyezési keresetnek ily esetben helye nem lehet.

Hogy pedig pusztán az ablaknyitás saját falán a szolgalmi jog elbirtoklásának képezhetné alapját, és hogy ettől volna számitható az elbirtoklási idő, szintén nem áll. Mert — ismétlem — az, ki saját falán ablakot nyit, kizárólag tulajdonjogával élvén, szolgalmi jogot még nem gyakorol; nem gyakorolván pedig szolgalmi jogot, ilyet el sem birtokolhat. És a másik oldalról tekintve a dolgot: miután az embernek tulajdona fölötti jogai, tehát hogy sajátját bizonyos módon hasznositsa, elévülés alá épen nem esnek, az udvar tulajdonosa elévülés által nem vesztheti el azon jogát, hogy udvarán a szomszéd ablaka előtt épületet emeljen.

Máskép állana a dolog, ha őt szomszédja ezen jog gyakorlásától egy izben már eltiltotta vagy ebben gátolta volna; ekkor igenis kezdődik az ablakjog szolgalmának birtoka, és kezdődik az elbirtoklási idő is azon pillanattól fogva, melyben ő a tilalomnak vagy a gátlásnak *engedett*. De ezen pillanatban az udvar tulajdonosa jogot is nyert a szolgalmi jog bitorlása miatt negatoria actiót támasztani s ez által az elbirtoklást félbeszakasztani: ha pedig ezt nem teszi, akkor a jogvesztést ne annak tulajdonitsa, hogy az ablakjog szolgalma helyesen értelmeztetik, hanem tulajdonitsa saját mulasztásának.

Dr. Imling Konrád,
kir. táblai pótbiró.

A kizárási okok az esküdtszéki eljárásban.

Az 1867. máj. 17-én kelt igazságügyminiszteri rendelet 28—36. §-aiban a «szorosan vett esküdtszék» vagy helyesebben az esküdtek padja megalakitásánál követendő eljárást adja, elégségesnek tartva a visszavetési jog meghatározását, mintha csupán e jogban rejlenék az esküdtszék összeállitása által elérendő biztositék, s nem-e ép oly fontos és szükséges annak törvényes megállapitása, hogy a berendelt esküdt az elbirálandó bűnügyben előre meghatározandó személyes vagy tárgyi okoknál fogva mikor nem vehet részt.

Ha a fent idézett miniszteri rendelet e hiányán a gyakorlat nem segitene, s a törvény helyes értelmezése által a független biráskodás feltételeit az esküdtszék megállapitásánál szem előtt nem tartaná, ugy ez intézmény birói jellegéből teljesen kivetköztetnék, s oly veszélyes intézménynyé fajulhatna, melyet egyáltalán megtürni nem lehet.

Az esküdt, mint birói functiót végező, tényleg biró. Az esküdti képesség megfelel a birói qualificatiónak, csakhogy az esküdt az imperiumot minden egyes ügyben külön nyeri; annak gyakorlása három feltételtől függvén: hogy a 8. §-ban elősorolt okok, melyek őt disqualifikálják, a berendeléskor fen ne forogjanak, hogy oly személyes vagy tárgyi körülmény ne létezzék, mely birói személyt a biráskodásban akadályozna, végül hogy a felek által vissza ne vettessék.

A kizárási okok tekintetében az esküdtszéki eljáráson alapuló bűnvádi eljárások a birót a biráskodásból kizáró okokat az esküdtre nézve is mint minimumot ismerik el. Igy Cod. d'instr. cr. art. 392. A német büntető eljárás 32. §. és az osztr. bünt. elj. 306. §. A kizárási okok a sajtóeljárást szabályozó rendeletben fel nem sorolvák, kétség támadhat, hogy azok mily esetben és mily törvény alapján állapittasanak meg.

Az 1867. julius 25-én kiadott igazságügyminiszteri pótrendelet bevezetésében mondatik: «mindenütt, hol a rendeletben külön szabály felállitva nincs, a *közönséges prttrds* szabályai alkalmazandók.»

A sajtó-eljárás tehát e rendeletben mint a büntető eljárásnak egyik különös neme, vonatkozásba helyeztetik a közönséges perrendtartással, *mi alatt helyesen nem volna más érthető, mint a büntető perrendtartás,* mely a bűnügyekben a közönséges eljárást szemben a különös sajtó-eljárással képezi. Ez értelmezés mellett az is szól, hogy a polgári eljárást jelző törvényes kifejezést *„ideiglenes törvénykezési szabályok"* nem alkalmazza, s hogy a bűnvádi és polgári per közti különbségből folyólag, az irásbeli és szóbeli eljárás össze nem egyeztethetéséből, a sajtóeljárás kiegészitő forrása nem lehet egy avval ellentétben álló polgári eljárás.

A gyakorlat a fenti kitételt tévesen a polgári eljárásra értelmezi, ezalatt pedig a *semmitőszéknek* 1870. évi 921. sz. a. kelt határozata szerint nem az 1868: LIV. prttrs, hanem az «ideglenes törvénykezési szabályok» értendők. E szerint a fenyitő birót illetve az esküdtet az egyes ügyben a biráskodásból kizáró okok régibb törvényeink s birói gyakorlat alapján lennének megállapitandók. Ama két elv *„ut iudex in causa desinteressatus sit", „in propria causa nemo iudex"* már Verbőczi Tripartitumában és az 1500.8 articulusban kifejezést talált, s régibb törvényeink egész sora bizonyságot tesz a nemzet jogérzetéről, mely a birói érdekeltséget, nyilatkozzék az bármely alakban, mint a biráskodást kizárót ismerte el.

Ujabb jogfejlésünk a pprtts 56. §-ban eltiltja a birót a biráskodástól oly ügyben, a melyben közvetlenül vagy közvetve kárt vagy hasznot remélhet.

A semmitőszék az 56. §-nak a lehető legkiterjedtebb magyarázatot adta. Kizárja a birót részvénytársaság perében, ha részvényes *(Döntvénytár* XIII. k. 11. l.); az 56. *b)* pontban emlitett rokonsági viszonyt kiterjeszti az ügyvédre *(Döntvénytár:* I. k. 83.; II. k. 64. l.); sőt még tovább menve az 56. §. *b)* pontját a végrehajtó saemélynél is teljes mérvben alkalmazta. E helyes irány kell hogy az esküdtszéki eljárásban is kifejezést nyerjen, s a kizárási okok alkalmazása össze nem téveszthető a félnek nyujtott visszavetési joggal?

Annak megállapitása, vajon a berendelt 36 esküdt személyében fenforog e kizárási ok, az eskütszéki bíróság legfontosabb teendője, miért is ugy az esküdtekhez, mind pedig a vádló és vádlotthoz e tekintetben kérdések intézendők. Annak megitélése, vajon törvényeinkben előirt kizárási ok tényleg forog e fen, kizárólag a vezető bíróság teendője. A kizárást elrendelő birói határozat ellen sem a franczia, sem az osztrák, sem a német bűnvádi eljárás szerint jogorvoslatnak nincs helye, s a német javaslat indokolása helyesen jegyzé meg (Motive 32 l.), hogy hiányzik minden practicus feltétel, mely ily esetben jogorvoslatot

megkivánna. De megforditva, jogorvoslat szükséges ott, hol a kizárásnak hely nem adatott, mert ezek az indokolás szavai: *„Az érdekelt félnek egyik legfontosabb joga, hogy ügye érdektelen birák által intéztessék el.“* Azon esetekben pedig, a melyekben oly esküdt vett részt, a kinek személyében kizárási ok forgott fen, minden eljárás szerint megsemmisitésnek van helye (Cod. instr. 392., osztr. bünv. elj. 344. §. 1. német 377. §. 2.)

Az 1867 május 17-ki rendelet 93. §.-ban a semmiségi panaszt elvileg megengedi, annak egyes esetei felsorolása nélkül. Megadatott a semmitőszéknek azon hatalom, hogy a semmiségi panasz eseteit az eskütszéki eljárás szellemével egyeztesse össze, szem előtt tartva azon elvet, mely minden bűnvádi eljárásnak kell hogy alapja legyen, t. i. a védelmet kiterjeszteni, s azon biztositékokat, melyek az esküdtszék érdektelenségét fokozzák, lehetőleg kiterjeszteni.

Semmitőszékünk gyakorlatában ez elvek nem találnak kellő elismerésre, a mint ezt a *semmitőszéknek 1881. junius 22-én hozott határozota* is igazolja, mely az esküdtszék megalakitása és a kizárási joggal foglalkozik.

A fenti határozat alapját képező sajtóügyben a cs. kir. hadsereg tiszti kara ellen intézett becsületsértések elbirálására beidézett esküdtek közt két tartaléktiszt volt, s azoknak az első bíróság által elrendelt kizárása képezte a semmiségi panasz egyik pontját.

A semmitőszék fent hivatolt határozatában azon elvet fejezte ki, *hogy egy törvény által alkotott testület vagy hatóság által inditott sajtóperben a testület vagy hatóság tagjai mint esküdtek részt vehetnek.* E határozat értelmében, ha a büntető trkv 269. §.-ba ütköző vétség követtetnék el az országgyülés ellen, az országgyülés felhatalmazása folytán inditott sajtó perben az országgyülés tagjai mint esküdtek részt vehetnek, vagyis *azon ügyben, melyben ők sértett felek, egyuttal birák is lehetnek.*

A fenforgó sajtóügyben a cs. kir. hadsereg tiszti kara ellen irányoztatott a sajtó vétség és a btkv. 270-ik §.-nak megfelelően a közös hadügyminiszter a hivatalból inditandó eljárásra szükséges felhatalmazványt megadta. A sértett fél tehát a fenforgó sajtóperben maga a tisztikar volt.

A kizárási okok megállapitásánál vizsgálandó volt tehát az, vajon a berendelt esküdtek közt levő tartaléktisztek a tiszti karnak tagjai-e vagy sem.

E tekintetben egyedül az érvényben levő katonajog fogalmai szolgálhatnak alapul, mely szerint a tiszti kar áll: 1. tettleg szolgálat alatt levők, 2. szabadságolt állományu, 3. tartalék-, 4. nyugdijazott tisztekből.

A katonajog értelmében mindenki, ki tiszti jelleggel bir, a tiszti karhoz tartozik, s csak a jogok és kötelességek tekintetében van változás a szerint, a mint az illetők az egyik vagy a másik categoriába esnek. A tiszti kar ellen irányuló sértések annak mindegyik tagjára, igy tehát a tartaléktisztekre is kihatnak, azok tehát jogi értelemben sértett felek s mint esküdtek ép ugy mint a fenti példában az országgyülési képviselők, saját ügyökben biráskodnának.

Az *osztr. semmitőszék* 1873. évi 11992 sz. a. kelt határozatában egy analog esetben *ép ellenkező elvnek* adott kifejezést, mely szerint, ha egy testület vagy egyesület indit sajtópert, a testület vagy egyesület tagja nem lehet esküdt, «mert a támadás mint minden egyes tag ellen intézett tekintendő».

Dr. Jellinek Arthur.

A telekkönyvi bejegyzés alaki feltételeiről.

Mai eljárásunk a telekkönyvi bejegyzést csak okirat alapján engedi meg és az okirat magában még nem is elég, hanem minden esetben kérvény is kell hozzá, hogy az okirat a telekkönyvi hatóság elé juthasson. Ezen irásbeli eljárás ellen két hiányt szoktak panasz tárgyává tenni: a telekkönyvi bejegyzések alapjának bizonytalanságát s eszközlésök költséges és nehézkes voltát. Sem egyik, sem másik panaszra nem lehet azzal felelni, hogy teljesen alaptalan s hogy mai eljárásunk egyik irányban ugy mint a másikban semmi kivánni valót sem hagy. Ki nem látja be, hogy mai eljárásunkban a mellett, hogy a szerződő felek akaratának nem közvetlen a telekkönyveket vezető hatóság előtti nyilvánulása a telekkönyvekben téves bejegyzések becsuszására vezethet, a telekkönyvi bejegyzésekhez szükséges okiratok és beadványok óriási papirt és tintát és ezzel igen nagy munkaerőt, időt és pénzt kivánnak és emésztenek fel és a jogváltozások telekkönyvi nyilvántartását felette nehézkessé teszik. Biztosság és gyorsaság kell a telekkönyvek vezetéséhez, s nem ok nélküli azon ma már általánosan ielterjedt nézet, hogy e két kivánalmat az irásbeliség teljesen e helyen sem fedezi. Azonban ha a jelenlegi állapot teljesen ki nem elégitő is, a mily könnyü a létező hiányait felismerni, ép oly nehéz e hiányokat teljesen megszüntetni. E pontban két tekintetet kell egymással szembeállitani: a jelenlegi állapot hátrányainak mérvét s ezzel szemben a javitás lehetőségét s nehézségeit.

Az első tekintetben — pedig ennek kell kiindulási pontul szolgálni — én azon csekély mérvü tapasztalás alapján, melyet pár évi gyakorlatomban szerezni alkalmam nyilt, határozott nézetet nyilvánitani kevéssé érzem magam hivatva. A telekkönyvi bejegyzések eszközlését azonban aligha helytelenül itélem meg, ha azon nézetemnek adok kifejezést, hogy annak érezhető hiányai még talán legkevésbbé róhatók fel annak, hogy a telekkönyvi bejegyzések irásbeli eljárás utján eszközöltetnek. A telekkönyvi bejegyzések biztonsága tapasztalatom szerint nincs jelenleg sem nagyobb mérvben veszélyeztetve, midőn pedig az irásbeli eljárás biztositékai még tökéletesebbekké tehetők. A mi egyébiránt természetes, mert ingatlan vagyon vagy arra vonatkozó jog átruházásánál a tévedés vagy csalás annak könnyü felfedeztethetése folytán egyáltalában nem igen sikerülhet. A bejegyzések körül előforduló egyes hiányok és hibák pedig, ugy a különösen sok panaszra okul szolgáló lassuság is inkább a megfelelő erők hiányának vagy gyarlóságának tulajdonithatók, mivel az okiratok épen a bejegyzések könnyebb eszközölhetését hivatvák s alkalmasak is előmozditani. Ekként én legalább a telekkönyvi bejegyzések okirat alapján való eszközlése ellen nagyobb ellenvetést felhozni nem tudok. Nézetem az, hogy ha telekkönyveink vezetése más nehézségekkel nem küzdene, a bejegyzéseknek okiratok alapján való eszközlése a telekkönyvi bejegyzéseknek sem biztosságára, sem gyorsaságára nem válnék érezhetőbb hátrányára. Ha pedig a kérdés másik oldalához fordulva az után nézek, hogy a bejegyzéseknek az okiratok mellőzésével, tehát a szóbeliség alapján való eszközlése az irásbeli eljárás jelenlegi hátrányait képes lenne-e megszüntetni, akkor is és még inkább azon meggyőződésre kell jutnom, hogy ez uton a helyzet javulását legalább ez időszerint vagy a közel jövőben hasztalan keresnők. A mi a telekkönyvi bejegyzések biztosságát, hitelét illeti, e czélra, ha a jelenlegi e részbeni állapot javitásáról van szó, a szóbeli eljárásnál feltétlenül megkivánandó lenne, hogy a telekkönyvvezető hatóság mindenekelőtt a telekkönyvi jogok változását kivánó személyek azonosságáról szerezzen meggyőződést. Ennek kivitele pedig — a mi Helvétia városkáiban a mondhatni községenkint decentralizált telekkönyvek mellett felette könnyen mehet — nálunk jelenleg, midőn igen sok helyen 25—30 □mértföldnyi területnek van egy telekkönyvi hatósága, a távolságok nagysága s a hivatali személyzet elégtelensége folytán semmikép sem volna lehetséges. Továbbá, miután számos szerződő fél vagy azért, mert személyesen eljárni akadályozva van, vagy mivel a telekkönyvekbeni tájékozatlansága folytán ügyét szakértő kezére kénytelen bizni, a telekkönyvi változások eszközöltetésével más egyént, képviselőt biz meg, ma nálunk a közbenjáró tisztet, mit a szóbeli eljárásnál a czélszerüen berendezett telekk. hatóság tagadhatlanul sikeresen vihet, viszonyaink közt inkább a jogértő ügyvédség van hivatva viselni. Ehhez járul végre azon általános szempont is, hogy a telekk. jogok szerzésénél az okiratok a legtöbb esetben különben sem nélkülözhetők, mivel a szerződő felek szerződéseikben a telekkönyvezés kérdésén felül rendesen más rendelkezések megörökitését is szükségesnek látják, miért is a telekkönyvi bejegyzéseknek a közvetlenség s szóbeliség alapján czélzott eszközlése igen sok esetben az okiratok kiállitását sem taka-

ritaná meg. A csak nagyjából felhozott pár tekintet is eléggé indokolja tehát azon nézetemet, hogy az átmenet a jelenlegi irásbeliségről a szóbelisegre viszonyaink közt sem egy, sem más szempontból nem lenne czélszerü és kivihető. Épen azért én a telekkönyvi bejegyzések okiratok alapján eszközlését ez idő szerint még nem látom oly tulhaladt álláspontnak, hogy annak elhagyását sürgős szükségnek, sőt hogy egyáltalán szükségesnek tekinthetném.

Az edddigiekhez képest, miután nézetem szerint a telekkönyvi bejegyzések alapjául az okiratok fentartandók, arra nézve is nyilatkoznom kell, hogy a telekkönyvi bejegyzések alapjául szolgáló okiratoknál minő alaki kellékek kivántassanak meg?

Kiindulási szempontul itt is a már kiemelt kettős tekintetnek kell szolgálni. Hogy a telekkönyvi bejegyzés alaposan s igy hitelre méltón, de másrészről könnyen történhessék, ahhoz elengedhetlen, hogy az alap, az okirat is biztos s könnyen előállitható legyen. E kettős tekintet elseje hozta már magával azt, hogy telekkönyvi rendtartásunk az okiratok tartalmának hitelét az okiratok kiállitásánál megkivánt bizonyos formaságok megtartásához köti, hogy nevezetesen — a közokiratoktól eltekintve — a magánokiratoknak vagy hitelesitett, vagy két kifogástalan férfi tanu előtt történő aláirással illetőleg kézjegygyel kell ellátva lenni, mely utolsó esetben azonban még az is szükséges, hogy az irni nem tudó okmánykiállitó nevét az egyik tanunak kell az okmány alá irnia s a perrendtartás értelmében az irni és olvasni nem tudó okmánykiállitó tekintetében az okiratnak még arról is kifejezetten tanuskodnia kell, hogy az okmány a kiállitó előtt meg is magyaráztatott. Ez mai álláspontunk. Azt gondolom, a legelső kérdésnek annak kelle lennie, hogy jelenlegi álláspontunk a kitüzött czélnak — a telekkönyvi bejegyzések alapjául szolgáló okiratok hitele lehető biztositásának — viszonyainkhoz képest elegendőleg megfelel-e vagy sem? Mert ha 20 évi gyakorlat a változtatás szükségének érzetét fel nem költötte, a létezőt pusztán elméleti okokból vagy mellékczélokból mással felcserélni bizonyára helytelen eljárás lenne.

Ha már most kiemelt jelenlegi szabályainkat tekintem, minden hosszabb indokolás nélkül azon nézetemnek kell kifejezést adnom, hogy az okiratok kiállitásánál ma megkivánt formai kellékek legfölebb kisebb mérvü szigoritással jelenleg képesek és továbbra is képesek lesznek kitüzött czéljoknak megfelelni. E részbeni csekély tapasztalatomból azt tanultam, hogy a telekkönyvi bejegyzések alapjául szolgáló okmányok jelenleg megkivánt alaki kellékei azok kiállitóinak személyazonossága s tartalmuknak biztossága tekintetében a tévedés vagy csalás lehetőségét teljességgel ki nem zárják ugyan; viszont azonban azt találtam, hogy a telekk. bejegyzések hitele nálunk jelenleg sincs nagyobb mértékben veszélyeztetve. Továbbá azt hiszem, hogy a telekkönyvi bejegyzések alapjául szolgáló okiratok biztosságára nézve feltétlen és csalhatatlan biztositékot semmiféle formai kellék nem nyujthat, s másrészről számolni kell azzal is, hogy a formai biztositékok erősbitésének is megvan a maga határa, a midőn t. i. a formaságok terhes volta a vagyonforgalmat teljesen megbénitja. Épen azért bármily kivánatosnak látszik is azon sokak által erősen hangoztatott kivánalom teljesedése, hogy a telekkönyvi bejegyzés alapjául szolgáló minden okmány arra hivatott hatóság (közjegyző) által hitelesitett aláirásokkal legyen ellátva, én ezen kivánalom teljesedését főleg a vidéki közönség tekintetében igen terhelőnek tartanám. Megengedem azonban, hogy a tanubizonyság értékét a jelenleginél némileg magasabb fokra lehetne emelni például az által, ha kimondatnék, hogy a nem közjegyző előtt készülő okiraton, ha az nem a fél sajátkezü irása, egyik tanukép vagy egy ügyvédnek vagy a községi jegyzőnek kell szerepelni.

Enyiczkey Gábor.

A házi fegyelem joga a B. T. K.-ben és a Curia praxisa szerint.

A cselédtartásról szóló 1876. évi XIII. tcz. 2. §. szerint a cseléd a gazda illetőleg családja háznépének tagjává válik. A törvény ezen intézkedését olvasva, azon gondolat ébred bennünk, hogy ennél humanusabban intézkedni nem is lehetett volna. Az idegen cseléd, a szolgálatok teljesitésére felfogadott legtöbb esetben müveletlen egyén, a család tagjává emeltetik fel. A látszat azonban csal. Ezen humanus törvény, melynek 46. §-a a gazdát csupán arra jogositja fel, hogy cselédjét megdorgálhatja s szolgálati kihágásaiért esetleg fizetés-levonással is fenyitheti, a büntetőtörvény 313. §-a által tényleg hatályon kivül van helyezve illetve nagyon inhumanus módon kibővitve és megváltoztatva, mert e szerint «a házi fegyelemre jogositott személy által, annak gyakorlatában elkövetett könnyü testi sértés miatt büntetésnek nincs helye.» Vagyis a családtaggá emelt cselédet a házi fegyelemre jogositott családapa most már nemcsak a cselédtörvény 46. §-ában meghatározott módon hanem még testileg is fenyitheti; sőt a kir. Curia mint legfőbb itélőszék még ennél is tovább ment, midőn 1880. évi 11213 sz. a. hozott itéletében kimondotta, hogy: «a gazdát cselédje ellen megilleti a házifegyelmi jog, ugy hogy az annak gyakorlatában elkövetett könnyü testisértés büntetésének nincs helye. Ha azonban a gazda által elkövetett testi sértés nyolcz napnál tovább tartó egészségháboritást okozott, büntetendő.»* Ezen határozat szerint tehát a házi fegyelem gyakorlatára jogositott gazda nemcsak hogy testi fenyiték által megsértheti cselédjét, hanem még egészségháboritást okozólag is bántalmazhatja, csak ne terjedjen az egészségháboritás többre mint 8 napi időre.

Ha már maga a büntetőtörvény elég inhumanusan járt el a házi fegyelem alá tartozó egyének irányában, midőn rájuk a testifenyiték alkalmazását megengedte, a mit pedig még a gonosztevők irányában sem rendelt alkalmazandónak: még inhumanusabbnak kell a legfőbb itélőszék azon határozatat tekinteni, mely a testifenyitéknek egészségháboritó módon való alkalmazását is megengedi a házi fegyelem gyakorlatára jogositott családfőnek.

Nemcsak humanitási szempont szól azonban a kir. Curia ezen törvénymagyarázata illetve alkalmazása ellen, hanem ellene szól a gyámügyi törvény 10. §-a is, mely határozottan kimondja, hogy »a házi fegyelem csak az egészségre ártalmatlan módon gyakorolható.» Igaz, hogy ezen §. a kiskoru egészségéről szól, azonban a házi fegyelem nem különbözhetik a család valóságos tagja és a családtagnak tekintendő cselédnél. Ha mindkettő családtag, akkor a házi fegyelem gyakorlatának is mindkettő irányában egyenlőnek kell lenni, annál inkább, mert a büntetőtörvény 313. §-a a házifegyelem alatt állókra nézve különbséget nem tesz.

Ha már törvényileg szentesitve van az, hogy a családfő gyermekét vagy cselédjét verheti, legalább ne emelkedjék általános érvényre oly elvileges megállapodása a kir. Curiának, mely szerint a fegyelmi fenyiték még egészségháboritólag is alkalmaztathassék. Figyelembe veendő itt különösen azon körülmény, hogy a fegyelmi fenyités gyakorlatára jogositott gazda számos esetben oly alant fokán áll a müveltségnek, hogy a büntetés mérvét igazságosan alkalmazni vajmi ritkán képes, s annak tudatában, hogy 8 napig terjedő egészségháboritó fenyiték alkalmazásaért büntetésnek nincs helye, a legkisebb szolgálati mulasztásért ép oly sulyosan fogja fegyelmi jogát érvényesiteni, mint akár a legsulyosabb mulasztás megfenyitése alkalmával.

A törvény inhumanus intézkedése ugyis lealacsonyitja a házi fegyelem alá tartozó cselédet, a legfőbb itélőszék határozata pedig majdnem rabszolgájává teszi őt a gazdának.

A cseléd is polgára az államnak, ő is ember, tehát igényel biz az emberies bánásmódot, s inkább előnyére, mint hátrányára lenne a törvény intézkedése magyarázandó, kivált ha az előnyére való magyarázat positiv törvényben is alappal bir, milyen a fenforgó esetre nézve a gyámügyi törvény 10. §-a.

A testifenyiték eltörlése után 12 évvel nagyon rosszul esik a humanus érzületnek ily döntvények olvasása.

Tóth Gáspár
ügyvéd.

Különfélék.

A Magyar Jogászegylet perrendtartási bizottságában a feldolgozandó anyag a tagok közt elosztatott. A tagok egyelőre az elvállalt részben foglalt elvi kérdéseket fogják szövegezni és indokolt véleményben a bizottság elé terjeszteni. A dolgozatokat a bizottság megvitatja és ennek megtörténte után fogják az egyes tagok a törvénytervezetet szövegezni. A véleményes jelentések előterjesztésének határidejéül a bizottság f. é. nov. 20-át állapitotta meg.

* L. „*Jogt. Közlöny*" mellékletének 16. számát, és a 19. számban. Dr, Jellinek Arthurnak ugyan e tárgyra vonatkozó czikkét. Szerk.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dardai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 28. SZ. Budapest, 1881 julius 8.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői=út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem=utcza 4=ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék.

A kiadó-hivatal.

TARTALOM: A szóbeli eljárás tervezete Ausztriában. Dr. Nagy Dezső ügyvédtől. — A közszerzeményi jogról. Dr. Jancsó György kir. táblai segédfogalmazótól. — A keresk. törvény 463. §-a Dr. Neumann Armin ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: Családi és vétkes bukás. Weisz Ignácz brassói ügyvédtől. — Birói körökből.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A szóbeli eljárás tervezete Ausztriában.*

II.

Az előttünk fekvő 1881. évi osztrák perrendtartási javaslat *hat* könyvre oszlik, melyekben az anyag a következőkép van rendszerezve:

I könyv: általános határozatok. (1—270. §.).
II. k.: eljárás az első folyamodásban. (271—477. §.).
III. k.: eljárás a felső folyamodásban. (478—555. §.).
IV. k.: semmiségi kereset és perujitás. (556—567. §.).
V. könyv: az eljárás kölönös fajai. (568—698. §.).
VI. k.: biztositási és végrehajtási eljárás. (699—990. §.).

Némi látszólagos eltérésekkel ugyanazon beosztás ez, melyet a németbirodalmi perrendtartás is követett, a mely téren ennek meg ismét az 1864-iki porosz javaslat és az 1869 iki észak-német-szövetségi tervezet szolgáltak mintául. A német, ujabb időben keletkezett tervezetek és törvények a perrendtartás terén vajmi csekély uj intézkedéseket producáltak, minden egyes institutiókban csekély módositásokkal a code de procédure civile-t követték. Nem tették ők ezt valami nagy örömmel, de az idő és keserü tapasztalatok rákényszeritették őket. E század elején, midőn ama hatalmas tudományos mozgalom megindult a német közönséges perrend reformálására, s midőn a német jogászok a franczia eljárás felé vetették szemeiket, szokott módszerükhez képest kezdték azt elvekre visszavezetni, általánositni. Igy teremtették meg a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság elveit. Azután elkezdtek kétkedni, hogy vajon helyesen vannak-e ez elvek a franczia perben keresztülvive. Tagadó válasz lőn az eredmény. A franczia eljárást elitélték, mint a melyben ama hármas elv csak teng. A történeti iskola azon időben ülte diadalát; uralmát kiterjeszté a törvénykezés felé is; a jogtörténészek kimutatták, hogy a valódi nyilvánosság, szóbeliség és közvetlenség csak az ősgermán perben található fel, s megjelölték az irányt, hogy ennek az alapján kell felépiteni a modern eljárást. Hozzá is fogtak az experimentáláshoz. A törvényhozók és tudósok ugy véltek leginkább eleget tenni kötelességüknek és a nemzeti büszkeség érzetének, hogy azon szépen kikerekitett három elvet beleerőszakolták a közönséges német per keretébe. Gyorsan követte egyik torzalkotás a másikat; okulni nem okultak; a hibát abban keresték, hogy az illető törvényszerkesztőknek nem volt helyes fogalmuk a szóbeliségről és közvetlenségről. A baj mindig nőtt, az ujonnan szülött perrendtartások teljesen használhetetlenekké lettek. Ekkor lépett fel Holzschuher a maga könyvével; * figyelmeztette a német közönséget roppant tévedéseire, hogy nem az általános elvek veszszőparipáján lovagolva csinálják a perrendtartást; a franczia eljárás nagy előnye annak egész constructiójában fekszik, tessék azt mindenben követni.

Az eszme nem volt népszerü, szavai elhangzottak. A németek a sok meddő munkában kifáradva, megszüntek uj perrendeket alkotni. Nyugalom kellett, az eszmék érlelődtek. Az 1849-iki mozgalmak után az akkori alkotmány- törekvésekkel egybehangzólag, a perrendtartás terén is szabadelvü reformokat követeltek. Kevesebbet néztek az eredetiségre; a szabadelvüség és használhatóság voltak az irányadó szempontok. A bajor 1869. évi perrendtartás csaknem feltétlenül követi a franczia code de proc. civ.-t, hasonlókép az 1864. porosz javaslat, mig a hannoverai 1850. évi polgári perrendtartás, továbbá az ennek alapján készült 1869-iki északnémetszövetségi tervezet, valamint a német-birodalmi perrendtartás egybenmásban eredetieskedni akartak ugyan, de nagyban és egészben a franczia eljárás constructiójához tartották magukat.

Ily körülmények közt mi dicsőség sem jutott volna a német jogászoknak és törvényhozóknak osztályrészül. Miben mutathatnának fel valami eredeti productumot? Erre az ő jogphilosophiai methodusok megmutatta nekik az utat. Ujra beleestek régi, gyógyithatatlan és sokszor oly veszélyessé vált hibájukba, a *generalizálásba*, s ha máshol nem, az *anyag berendezésénél* igyekeztek azt érvényesiteni.

„*Általános határozatok*“ képezik minden uj német perrendtartásnak első fő, és terjedelmes szakaszát, mely az egész törvénykönyvnek rendesen egyharmadát teszi ki.

A bajor perrendtartás 1—223. §-ig, a porosz javaslat 1—294. §., az észak-német javaslat 1—383. §., a németbirodalmi perrendtartás 1—229. §. mind csupa *általános* határozatokat tartalmaznak, a melyeket olvasva alig lehet elgondolni, hogy vajon mi marad a különös részre, midőn sokszor a legspecialisabb határozatok is az általánosak között vannak. Ez a szerfelett különös methodus még praegnansabb kifejezést talál a *tankönyvekben*. *Wetzel* «System»-jében 763 lapon keresztül csupa általános tanokat fejteget, a különös részre marad nem egészen 200 lap (763—928); *Renaud* «Lehrbuch»-jában az «Allgemeine Lehren» 1—636, a különös rész 637—759 vannak tárgyalva s igy megy ez tovább a többi tankönyvekben is. De hát miféle általános tanokat tudnak a könyv háromnegyedén keresztül tárgyalni? fogja kérdeni a tisztelt olvasó. A felelet egyszerü: a perrendtartás egész anyagát, csakhogy mindezt *általános szem-*

* Az előbbi közleményt l. a mult heti számban.

* *Der Rechtsweg.* Ein Versuch etc. Nürnberg, 1831.

pontból. Az igaz, hogy a különös részre igy nem igen marad fejtegetni való; ez azonban nem alterálja a német szerzőket; itt rendesen az általános részben elmondottak rövid resuméjét adják. Megfelel ennek a német egyetemeken követett előadási módszer, a hol a különös rész előadására rendesen nem jut idő. A tanárok a perrendtartás legfontosabb tételeit az általános részben csak homályosan érintik, s az ezek nélkül érthetetlen sok általános tannal csak a chaost növelik a hallgatóság fejében, mely a legegyszerűbb per lefolyásáról sem nyer fogalmat. Méltán ostorozza *Gneist* a berlini jogi facultáson perrendtartási előadásaiban e schlendrian, a régi scholasticismusra emlékeztető módszert. Ezen iskolai, mindent generalisáló módszertől a practicus éle ben sem mentek a németek. Ennek köszönhetik azon törvényhozói torzalkotásokat, melyeket e század első felében létesitettek; pedig már abban az időben is akadtak, kik a legélesebben keltek ki ez irány ellen.

Mittermaier 1822-ben fakadt e szavakra: «A perjog tudományában is a rosszul alkalmazott philosophia és contstruálás, összeköttetésben a már oly sokszor megrótt *generalisálással* szülte a legnagyobb hátrányokat. Mitsem törődve a forrásokkal, *uj fogalmakat* teremtettek, a melyek ha a következetesen szerkesztett törvényekhez nem illettek, *ujabb törvényekben igyekeztek azokat értékesiteni.* Az üdvöt az *általános szabályokban* keresték, melyeket a biró elé adtak; remélték, hogy egy maxima által, a mely alatt mindenki mást gondolt és a melyet e szerint mindenki más módon alkalmazott, a vitáknak tökéletesen elejét vehetik.»

Tehát általános szabályokat adni a biró elébe, maximákat, melyekkel a felek ép ugy játszhatnak mint a biró, melyek ép ezért kiapadhatatlan összeütközések kutforrásai: hogy ezt elérjék, megzavarják a törvényes dispositiók egymásutánjának természetes rendjét. A *franczia* perrendtartás szerkesztésénél legfőbb elvül szolgált, a per természetes lefolyását követve irni elő a szabályokat; a code de proc. civ.-t olvasva, szinte megpihen az emberi ész, midőn látja, hogy egyszerü intézkedések mily természetes rendben követik egymást. Először szól a békéltetésről s annak módozatairól; ha ez nem sikerül, kezdődik a per, tehát az alperes rendes biró elé idézendő, a második czim tehát erről rendelkezik (des ajournements); de az a kérdés, hogy melyik biró elébe? Következnek az illetékesség szabályai; miként idézendő? szól a keresetlevél kellékeiről, a kézbesitésről Azután szól alperes védekezési kötelességéről, az előkészitő eljárásról stb. Az ily módon szerkesztett codex a lehető legkönnyebben kezelhető, a nélkül hogy tulságos terjedelmü lenne. Az ugyanazon tárgyra vonatkozó intézkedések egy helyen tömören és praecise találhatók fel; elejét vágja minden oly vitának, hogy az általános rész *X. Y.* és *Z.* czimeiben kimondott általános elvek mennyiben nyernek alkalmazást az egyes specialis intézkedéseknél.

Mily éles és hátrányos ellentétet képeznek ezekkel szemben a német javaslatok és törvények s ezek nyomán az 1881-iki osztrák javaslat rendszere is!

Jelen alkalommal csakis az osztrák javaslatot tesszük behatóbb birálat tárgyává.

Az «általános határozatokat» tartalmazó első könyv első főrésze (Hauptstück) a törvényszéki szervezetre nézve foglal magában nehány pótló intézkedést, továbbá szabályozza a birói megkereséseket és a birói érdekeltség eseteit s az ott követendő eljárást. A második főrészben intézkedik az ügyfelekről, meghatalmazattokról, a szegényjogról s egyéb effélékről. Hogy ezen határozatok külön fejezetekben foglaltattak össze, nincs ellene semmi alapos kifogásunk, daczára hogy az természetszerünek nem mondható, de a codex technikai kezelésénél nem támaszt nehézségeket. Csak azt nem tudjuk megérteni, hogy miért *általánosak* az ide vonatkozó határozatok? Ugyanezen a módon bármely dispositiót is lehet általánosnak mondani, következetesen az egész anyagot az első könyvbe kellene beszoritni; ez esetben legalább minden inconvenientia ki volna kerülve s az „*Allgemeine Bestimmungen*“ felirat is minden jelentőség nélkülivé válnék. A javaslat módszere szerint azonban, a mely még ezen kivül öt könyvben specialis határozatokat tartalmaz, folyton zavarokra szolgáltat alkalmat a gyakorlatban, hogy egyáltalában tulajdonitsanak-e s ha igen, miféle jelentőséget az «általános határozatok» felirásnak. Több jelentősége van ezen könyvnek mint a többieknek? Szóval tárt kapu az önkényes magyarázatokra, a nélkül hogy a technikai kezelés általa könnyitve lenne.

Az «általános határozatok» harmadik *főrésze* az *eljárásról* szól, hol az előbb kifejtett visszásságok fokozott mérvben lépnek fel, s mellé még egy csomó mással szaporodnak. E főrész tizennégy szakasza (Abschnitt) a *könyv*-czim szerint csupa általános határozatokat tartalmaz, a mi azonban épen nem alterálja, hogy itt az első szakasz felirata ismét «Allgemeine Bestimmungen» legyen. E javaslatban vannak tehát általánosnál általánosabb, s különösnél különösebb határozatok. De nézzük, mit foglal magában e kevésbbé általános szakasz?

A javaslat e helyen első sorban a tárgyalási maximát statuálja, azután kimondja az elvet, hogy a tárgyalások szóbeliek; szól a periratokról s azokat megengedhetőknek mondja, a mennyiben a törvény specialis határozatai is megengedik. Rendelkezik a periratok (előkészitő periratok, jegyzőkönyvek, inditványok, közlések) általános kellékeiről. Ide már bajosan lehetne egyebet felvenni mint meghatározni, hogy mily papiroson, mily tintával s mily alakban irandók azok le, egyedül ezt lehetne mindnyájára vonatkoztatni. Ily aprólékos dolgokkal azonban általános határozatok nem foglakozhatnak, tehát minden egyes fajára a periratoknak szurtak be ide egy-egy specialis intézkedést, anélkül hogy azokat saját nevükön megneveznék; csak körűlirva sejteti a javaslat szerkesztője, hogy mire gondolt ő. Pl.

«Ist ein Schriftsatz zur Vorbereitung einer mündlichen Verhandlung bestimmt (vorbereitender Schriftsatz)», akkor abban csak ténykörülmények hozhatók fel, a jogi deductiók ki vannak zárva.

Az olvasó megszánja a javaslat szerkesztőt; menynyire kellett magát törnie, hogy ez oly világosan *speciális* intézkedést *általános* szinben tüntesse fel. Hasonló módon megy az az egész szakaszon végig. Csupa önkénykedés, csupa mesterkéltség: az együvé tartozó dolgok szétdarabolva, melynél sem a laikus, sem a jogász nem tudja és nem tudhatja, hogy a törvényhozónak az ugyanazon egy tárgyra vonatkozó szabályokat mely vezéreszme szerint tetszett szétdarabolni és széthányni. A *szóbeli* tárgyalás menetéről három helyen rendelkezik a törvény, kétszer az általános részben (Drittes Hauptstück, erster und fünfter Abschnitt), egyszer a különös részben (Zweites Buch, erstes Hauptstück, erster Abschnitt), ezenkivül számos egyéb helyen lappang még elszórva a dispositiók egész sora. Két fődispositio szól a makacsságról, egy az általános, egy a különös részben; azon kivül számos egyéb helyen találhatók még ide vonatkozó rendelkezések.

Csak ennek lehet tulajdonitni, hogy a javaslatban számtalan az ismétlés, a mi ismét a codex terjedelmét

növeli fölösleges módon. Általában egy perrendtartási codexben általános határozatoknak alig van helyük. Általános elvek: szóbeliség, közvetlenség, nyilvánosság, tárgyalási elv, általános enunciatiókra nem szorulnak, a per minden egyes stadiumában másképen alakulnak azok, s ha mégis ily enunciatiók tétetnek, egyszerü szószaporitásnál egyébnek alig tekinthetők. De ha e mellé, mint ezt az osztrák javaslat is teszi, még a speciális intézkedéseket is generalisálják, nemcsak a dispositiók természetes rendjét bontják meg, hanem a gyakorlati életnek veszedelmes, controvers kérdéseket készitenek, hogy vajon tulajdonitandó-e azon generalisatiónak jogi hatály s ha igen, milyen legyen az?

Az osztrák 1881-iki javaslat külső rendszerénél a mi 1868-iki perrendtartásunk anyag-beosztása is sokkal jobb. Ha már oly nagyon akartak általános részt teremteni, tették volna ugy mint a genfi perrendtartás és a belga revideált javaslat szerkesztői, kik azon dispositiókat, melyeknek a különös részben nem volt helyük, a codex végén mint pótintézkedéseket «dispositions générales» czim alatt foglalták egybe. Igy kikerültek volna minden inconvenientiákat s a codex technikai kezelését sem nehezitették volna.

Dr. Nagy Dezső.

A közszerzeményi jogról.*

II. Kezelési és rendelkezési jog.

a) Vagyonérték-elmélet.

(Folytatás.)

Már a mondottakból is látszik, hogy a vagyonérték-elmélet nincs szükében az érveknek.

Ámde nincs minden emberi bölcseség a formulákban, sőt félek, hogy nagyon kevés van bennök. Mert ne feledjük, hogy egyes jogfogalmakra fektetett merő logikai okoskodással a jogintézmények sorsát még el nem dönthetjük, ha a jogi constructio a tényleges élet viszonyaiban és követelményeiben megfelelő alappal nem bir.

Nem igen tehetjük pedig azt az olyféle okoskodással, mint a milyen a vagyonérték-elméleté, melynek syllogismusára ha visszatekintünk, ugy találjuk, hogy a thesis elhibázott, a subsumptio helytelen, a conclusio pedig igazságtalan, sőt veszélyes. Ugy tudom, hogy csak ennyi hibába eshetik egy kikerekitett okoskodás, egygyel sem többe. S egyáltalán el nem dönthetjük még a legremekebb okoskodás segélyével sem a közszerzemény jogintézményének sorsát, mert — hogy még egyszer utaljak rá — ez maga az élet. Teljes valóságában meglehetősen emancipálja magát a puszta jog köréből s a logika nyergét csak nehezen türi.

Ámde rendelkezik a vagyonérték-elmélet más irányu indokokkal is.

Ilyen az, hogy a férfi a *család feje.* Valljuk meg nyomban, hogy gyönge indok. Tulhajtja egyrészt a családfőség jelentőségét, félreismeri másrészt a közszerzemény valódi természetét.

Mert ha eljsmerem is, hogy legalább az általam ismert nemzetek joga általában a férjet családfőnek decretálja; ha megengedem is, hogy a családfőség nem puszta moralis alapon nyugszik; ha hiszem is, hogy abban nem általán az antik világ és a barbár népek azon felfogása nyer jogi szentesitést, mely szerint a feleség a maga nemével járó inferioritásában jóformán tehetetlen tömeg, a férfi akaratának és önkényének merő eszköze; sőt inkább ugy találom, hogy a férfi családfőségének egyéb indokokon kivül a természet törvényén nyugvó alapja van, mely abban gyökerezik, hogy a férfi elméje rendszerint nyugodtabb, számitóbb, akarata határozottabb, tettereje nagyobb, kitartóbb és edzettebb szokott lenni, mint általán véve a nőé: mondom mindezen, a *vagyonszerzési képességet* a férfiban hatványozó tulajdonságoknak elismerése mellett sem vagyok képes azon végkövetkeztetésre jutni, hogy a közszerzemény felett *feltétlenül* és *korlátlanul* a férfi rendelkezzék, mivel ő a család feje.

Mert e korlátlan rendelkezési jog *szabad kezet* ád a férjnek a közszerzemény felett. Bánhatik azzal ugy, a mint neki tetszik, jól vagy rosszul. Elköltheti szabadon a közszerzeménynek nemcsak őt illető részét, hanem *nejéét* is. S a nő, — ő megnyugvással köteles nézni, miként dorbézolja el férje a vagyont, melyet tán egészen ő, vagy jórészben ő, a közszerzeményi jog fogalmából kifolyólag pedig felerészben *mindenesetre* ő szerzett; miután a jog nem ad kezébe eszközt, melylyel férje pusztitását megakadályozhatná, lévén férje családfő s ez okból korlátlan ur.

Az ekként értelmezett családfőség a közszerzeményi joggal szemben a legnagyobb ellentmondás.

Hiszen a közszerzeményi jog létalapja az, hogy nemcsak a férj, de a feleség is *szerzője* a házasság tartama alatt került javaknak.

Ez van elismerve a közszerzeményi jogban, még pedig kettős indokból. Egyike ezeknek *materiális,* a másik, hogy ugy mondjam, *ethicus.*

A szerzésbe a nő hol *közvetlenül,* hol *közvetve,* sok esetben pedig *mindkét módon* befoly.

Közvetlen szerző a feleség, midőn szemmel láthatólag szerez.

A feleség, ki a szabad ég viharában, vagy a gyár izzó hevében napszámért, heti bérért férjével reggeltől estig versenyt dolgozik, közvetlen együttszerzője a házasság tartama alatt szerzett vagyonnak. Nem kevésbbé az a divatárusnő, ki izlésével; a tánczosnő, ki ügyességével; a szinésznő, ki müvészetével; a tanitónő, ki eszével szerez tetemes összegeket. [32]

Ellenben *közvetve* szerez a feleség mindott, hol munkakörét a *családon tul* nem terjeszti, ha *külön* kereseti foglalkozást nem űz, hanem pusztán a családi élettel járó számos kisebb-nagyobb munkákat végzi.

Mert hogy azon féleség, ki a családi élettel járó teendőket *önmaga* végzi s ekként megtakarithatóvá teszi férjének azon összeget, melyet azon munkák *más által* végeztetése esetén fizetnie kellene, — azt hiszem — legalább az okvetlenül kiadandott összeg erejéig szerző.

S ha szerezni nemcsak *physikai* munkával lehet; ha a czégvezető, ki csak üzleti képességét, belátását kölcsönzi valamely kereskedésnek, e kizárólag szellemi tevékenység kifejtése által tetemesen szerez: nem szerző-e a feleség, a családi kör e jótékony vezetője, a családi vagyon e kétségbe vonhatlanul conserváló eleme akkor is, ha physikai munkálkodást nem fejt is ki, hanem a család körén belül pusztán intézkedik, a mint azt ügyességével, belátásával és egész a kisszerüig terjedő számitásával tenni csak a nő és nem a férfi képes.

Ez materiális alapja a feleség közszerzeményi jogának

Ámde van e jognak más alapja is.

Ez alap a férfi és nő *természet-* és *rendeltetésszerü hivatásában* gyökerezik.

Az erősebb izmu s lelkü férfi sorsa a vagyont megszerezni, az avval járó életküzdelmeket megvivni. A gyöngéd nő hivatása saját körében gondos takarékossággal használni a szerzettet; segédkezni a terhes munkában az által, hogy szerelmével bizalmat és kitartást csepegtet a férj lelkébe, ha az megcsüggedett, hűségével aczélozza a küzdő kart, ha már-már ellankadt.

Hát a nőben a feleség összes szerelme, az anya ten-

* Az előbbi közleményeket l. a 22., 23., 25. és 26. számokban.

[32] Az, hogy a férj többet szerez mint a nő, vagy viszont, a közszerzeményi jog fogalmára nézve teljesen irrelevans, mert különben majdnem lehetetlen, vagy legfeljebb akkor származhatnék közszerzemény, ha mindkét fél egyenlő értéket szerez.

ger-fájdalma és aggódó gondja, a háziasszony minden szorgalma és munkássága csak arra méltó, hogy mindezért, hogy *egész lényeért,* a mint teremtve volt, kosztot s egy kis putz-ot kapjon? S aztán? Nos aztán ha ki őt mindezzé tette, annak szive kihült vagy elhült, akkor keressen mást, ki őt táplálja és ruházza, ha akad még férfi, kinél elfér a kifacsart narancs. Vagy huzza a kenyérszerzés sulyos igáját, ha ugyan érti és még birja; vagy vegyen koldusbotot, mert ő feleség volt. De van még egy, — veheti utját, hol az erkölcs és a romboló természet örvényzik.

Nemcsak, sőt főleg sem a szivnek közrehatása mellett, hanem minden körülmény nyugodt, komoly megfontolása után fakadhat lelkem mélyéből a meggyőződés, hogy emberi rendeltetésünknek megfelelő, férfihoz pedig méltó felfogás, hogy a feleség, ki férje öröme és bánatának osztálytársa, — egyenlő részeséül tekintessék a vagyonnak is, mely a házas együttélés alatt szereztetett.

E nézet, mely nem kivánja meg a nő közszerzőségéhez, hogy ő a házas együttélés alatt szerzett vagyont *bebizonyithatólag* férjével együtt szerezze, hanem őt *feltétlenül és minden körülmények között* a házas együttélés tényénél fogva szerzőtársnak tekinti a közszerzeményben, szentesitést nyert döntvényeinkben is.

Legfőbb itélőszékünk ugyanis kimondotta, hogy «a házasság tartama alatt történt vétel utján szerzett birtok *tekintet nélkül arra,* hogy a házastársak egyike hozzájárult-e a vételhez és mennyiben, és hogy a vételár ki lett-e és mikor fizetve, közszerzeménynek tekintendő.» 1875 év, szeptemb. 29—6334. sz. dtv. Továbbá «Azon körülmény, hogy a házasság tartama alatt szerzett vagyon az egyik házastárs pénzével fizettetett ki, a szerzemény közös voltát ki nem zárja.» 1874 évi jul. 20.—5841. sz. dtv.[33]

De ha ez igy és nem másként van, ha ez a közszerzemény valódi természete, akkor kérdeznem kell: felruházható-e a férj azzal, hogy a közszerzemény felett *korlátlanul rendelkezzék?*

A fentebbiekben már utaltunk rá, hogy a férj ily mérvü jogosultsága ellentétben áll a közszerzeményi jog fogalmával; hogy össze nem férő két dolog: elismerni egyfelől, hogy a nő tulajdonostársa a közszerzeménynek, és mégis vitatni másfelől, hogy a közszerzeményi vagyon felett a férj korlátlanul rendelkezik.

Ez contradictio in adjecto, minő csak kevés létezik.

Mert oly jog, melynek létezése másnak tetszésétől és jóakaratától függ, egyáltalán nem jog. A feleség közszerzeményi jogáról tehát beszélni helyesen nem lehet, ha e jog tárgya felett korlátlanul a férj rendelkezik, ha azt tetszése szerint megsemmisitheti.

Vagy nem ironiája-e a közszerzeményi jognak, hogy egy szinésznőt férje arra kötelezhessen, miszerint művészi játéka diját átadja neki, hogy azzal aztán ő más játékot űzzön? Mert e szinésznőnek és minden más nőnek, ki csak feleség, keresete közszerzeményt képez a szó legvalódibb értelmében. Ha már most áll a vagyonérték-elmélet, akkor a férj jogosult is lesz, neje akár könnyen, akár keservesen szerzett keresményét magának átadatni s azt akár okosan felhasználni, akár könnyelmüen elharácsolni.

Hát ily körülmények mellett, ily felfogás által vezérelt és szabályozott jogrend és társadalmi viszonyok közepette, ne csodálkozzunk rajta, ha a 19-ik század nője ki-kinéz a családból és mind erősebben sovárog, sőt törekszik és tesz is, hogy ő is részes legyen a bűvkörben, honnét az ilyféle kényszerrendszabályok kiáradnak.

Bizony abstract eszmékért nem szoktak társadalmi harczot vivni, sőt a visszavonás és polgári vér borzasztó árán, még tán politikait sem.

De arra már megtanit a történet, hogy ha az igazság serpenyője egészen egyfelé hajlik; ha ez öröktől fogva létező mérleg felbillenése egész a kenyér szükéig lehat: akkor megszűnik minden költészet, s mindegyikünk megérzi, sőt megérti a borzasztó valót, hogy husból és vérből áll, ehhez még a nő is, és pedig oly symptomák kiséretében, mintha a hókebel alatt nem csak szerelem honolna, de duló szenvedélyek is lakoznának.

S e tudat annál élénkebb, mennél többet tett érte, hogy a mérleg kissé felé is forduljon s annál cselekvészkészebb, mennél inkább rá élesül az esze, hogy voltakép az uralgó osztály is csak ember, habár férfi is.

Ma már nem ott állunk, hol századokkal ez előtt, sőt csak ott sem, hol egy félszázaddal ez előtt. S hova tovább megyünk, a tudomány hatása, a művelődés körének mind inkább kiszélesbülése s főleg a munkának nemi különbség nélküli rohamos általánosulása s az ez alapon szerzett szellemi és anyagi függetlenség, mindinkább megteszik ellenállhatlan hatásukat.

Videant consules.

Mert minden törvényhozónak és mindazon bármi nevü factoroknak, melyek e társas mindenség alakitására hatni hivatvák, bölcseség-forrása, ennek alphája, de tán omegája is abban van: megérteni az idők jelét és a szerint cselekedni. Nem ellenszegülni botorul a megtörhetlen áramlatnak, hanem ildomosan élére állani annak, hogy erőszakos megrázkodás nélkül a helyes mederbe tereltessék.

Azon mélyreható, mindinkább érezhető mozgalomnak tehát, melyet «nőemancipatio» alatt ösmerünk, üdvös lefolyást kell előkésziteni. És én azt hiszem, hogy nemcsak előkészitjük, de jórészben meg is oldjuk a kérdést, ha a nő jogos igényeit a család körén belül a jogosság és czélszerüség korlátai között kielégitjük és biztositjuk.

Mert ha nem vizsgálhatom is tüzetesebben ezen kérdést, mégis ugy látszik nekem, hogy azon igazság, mely szerint kétségtelen, hogy eszmék mozgatják az emberiséget, de a végvonalban mégis minden csak anyag e téren sem hazudtolná meg magát.

Hogy a nő, ki ma a behizelgően sima, tán sokban egész a hóbortig menő férfiudvariaskodás látszatos külszine alatt a dolog komoly valójában nem minden gunyos keser nélkül kénytelen mégis érezni, miszerint nem hogy a külsőleg kápráztatóan nyujtott felsőbbségtől, de a realis egyenjoguságtól is távol van: mondom, hogy a nő teljesen kielégitve érezné magát, ha existentiája az anyagiak terén, s itt legméltóbb helyén a család körén belül, a lehetőség szerint biztositva lenne.

Hogy önkényt s fájdalmas utóérzés nélkül lemondana a politikai jogok utáni aspiratiókról, melyek után ha ma sovárog, nem pusztán a dolog ujdonsága ingerének s a hirdető apostolok hangos szavának, hanem főleg a szélsőségekhez való azon szitásnak tulajdonitandó, melyet szül minden elnyomatás.

Hogy abban hagyná a lényével ellentétes téren való szereplést még a próba előtt, bizonyára pedig a nagy próba után. Mert oly működés, mely férfiizmot is ellankaszt, férfilelket is megtör, számára egyebet keservnél aligha teremhet.

E téren már — hála atyáink bölcseségének — nekünk sokkal kevesebb reformra van szükségünk, mint bármely más nemzetnek.

S e reform is, ha tekintem a szélcsendet, mely nálunk ezen kérdésben uralg, nem pressio, hanem az igazság és czélszerüség kifolyása volna. Nem kicsikart engedmény, hanem önkényt nyujtott kedvezmény.

Mert nem állitom, hogy férj szabad és korlátlan ren-

[33] Ezen döntvények nem szólnak ugyan kifejezetten a nőről, de nem a férfiról sem. A Egyféleképen intézkedik mindkét házasfél irányában. Quod uni justum, alteri aequum.
E nézetet vallja Dr. HERCZEGH is id. m. 33. lapján.

delkezési joga az életben tényleg mindig, vagy csak rendszerint is a közszerzeményi vagyon megsemmisitését eredményezné. Távolról sem. Ez annak kimondása volna, hogy minden házasság a férj hütlenségével, vagy a könnyelmüsége által okozott vagyoni tönkremenetellel végződik.

Eltekintve ugyanis a balsors okozta csapásoktól, kettős forrásra vezethető vissza a közszerzeményi vagyon megsemmisülése.[34]

Az egyik, hogy a férj szeretete neje iránt már akár a a nőben fekvő alapos ok miatt, akár más körülmény folytán, kihal s a változott érzelemnek kifejezést enged a vagyonra vonatkozólag is. Elpazarolja a vagyont akár boszuból, akár mert felzaklatott kedélye folytán reá nézve az többé értékkel nem bir.

Nagyon megengedem, hogy az ezen okból származó vagyonhanyatlás, elenyészés csak ritka. Számos indok ellensulyozza ezt. Sem a jobb érzésü, sem a magával számot vető férj nem fog e kétségbeesett eszközhöz nyulni. Előbbi nem, mert valóságos aljas lélek kell hozzá, hogy nején vagyoni tönkretételében álljon boszut. Utóbbi pedig, mert meggondolja, hogy nemcsak neje vagyonát, de a magáét is pazarolja a közszerzeményben. Az önfentartás vágya és sokaknál a gyermekek jövője elégséges, hogy elvezessen ez esztelen utról. S elvégre van egy szellentyü, melyen a férj változott érzületének szabad folyást engedhet, ha nyüggé lett az örökre kötött frigy: — a válóper.

Ismétlem tehát, hogy a közszerzeményi vagyon megsemmitésének csak ritkán lesz oka a szeretet kialvása, bár az élet mutatja, hogy előjön ez is.

De nem ritka a másik, mely a férj gondtalan, léha könnyelmüségéből, vagy pedig kellő belátás- és akarat-hiányából származik.

A házassági válóperek bizony nem egy-két esete igazolja állitásom valóságát. Engesztelhetlen gyülölség ugyan az alap, mert ez a törvényes czim, de ha nézzük a gyülölség indokát, hát látjuk, hogy az a férj vagyonharácsolása. Sőt tapasztalhatjuk, hogy gyülölség, milyennek azt értjük, voltaképen nem is létezik, az csak köpeny; a valóság pedig az, hogy a feleség csak ugy látja megtarthatónak a nehezen szerzett vagyon felét, ha férjétől elválik.

Én azt hiszem, hogy a jognak segiteni kell ez abnormis állapoton; hogy a jognak kötelessége megvédeni a nőt, vagy legalább eszközt adni kezébe, melylyel magát megvédhesse férjének ugy változó érzülete, mint könnyelmüsége vagy értelem-gyöngesége ellenében.

(Folyt. köv.)

Dr. Jancsó György,
kir. táblai segédfogalmazó.

[34] Csak a férj semmisitheti meg a közszerzeményt, mert a vagyonérték-elmélet szerint azt ő kezeli.

A keresk. törvény 463. §-a.*

I.

Azon ügylet, melynél fogva valaki ellenérték (dij) ikötése mellett arra kötelezi magát, hogy bizonyos személynek, az ezt valamely meghatározott esemény következtében érő vagyoni hátrányt megtériti, kárbiztositási ügyletnek tekintetik.

A ki magát a hátrány megtérítésére kötelezi, biztositónak, az, kinek javára a kártérités kiköttetett, biztositottnak neveztetik. (Apáthy tervezet 494. cz. *Ért. Jegyz.* 404–407 489 l.)

Apáthy tervezetében a bizt. ügyleteket három fejezetben olyképen tárgyalta, hogy az első fejezet (494—519 cz.) az általános határozatokat, vagyis azokat, melyek minden biztositási nemre egyaránt vonatkoznak, tartalmazta; a második (519—533. cz.) az elemi csapások és a vitelezés veszélyei elleni biztositásokat, a harmadik fejezet pedig az életbiztositásokat tartalmazta. Körülbelül ily beosztással birt az 1870-iki osztrák tervezet is. Az értekezlet azonban ezen beosztást különösen az okból nem fogadta el, mert a magánjogi szabványok mások a kárbiztositásnál, mások az életbiztositásnál és mert az «általános határozatok», melyek czélja volna mind a kár-, mind az életbiztositásra közös elveket megállapitani, az életbiztositásra nagyobbrészt nem alkalmazhatók; a törvény ennélfogva a második fejezetben, mely «kárbiztositás» czimét viseli, csakis ezekre vonatkozó átalános intézkedéseket tartalmaz, mégis azonban ugy, hogy ezen fejezetnek 465. 467. 468. 473. 474. 475. 483. 486. és 487 §§. határozatai, a mennyiben a harmadik fejezet, mely az életbiztositásokra vonatkozik, eltérő intézkedéseket nem tartalmaz, ezekre is alkalmazást nyernek; a negyedik fejezet pedig a viszonbiztositásokat tárgyalja (*Ért. Jegyz.* 405. l.)

A különféle törvények és javaslatok, melyek a biztositási ügyletek codificatiójával foglalkoznak, azok beosztásának oeconomiájával nincsenek tisztában, mi főleg onnét ered, hogy még az alapfogalmak iránt is szétágaznak a nézetek. Igy pl. az életbiztositásnál, nemcsak a régibb törvények (l. az 1610-iki genuai statutum lib. IV cap. 17 sine licentia; Gnidon de la mer. ch. art. 5 Ordonnance de la marine art. 10; middelburgi bizt. rendtart. 2 cz. Coutumier d'Amsterdam art. 24; Ord. de Bilbao cap. 22 art. 12; II. Philip 1570-iki ordon. 32. cz; az 1727-iki porosz Seerecht Cap. 6. 10. cz.), hanem az ujabb törvényhozások, mint a hollandi törvény 302. cz., a würtembergi terv. 496. cz. is kivonják a sajátképi életbiztositást a biztositások köréből. E mellett számos kütföldi iró, a németek között nevezetesen Hinrichs, Laband, Elsner, azt a biztositásoktól egészen elütő institutiónak tekintik. De nem csupán ezen, hanem számos más, itt fontossággal biró kérdés iránt, mint a biztositás tárgyára nézve, a biztositandó érdek, a biztositási dij — különösen az életbiztositásnál — jogi természete a bekövetkezett kár esetén, a biztositási tárgy értékének megállapitása iránt, — sem birtak tisztába jönni; ha látjuk, hogy még az iránt sincsenek a törvényhozások tisztában, vajon a biztositási jog codificatióját tisztán a nyilvános rend (ordre public) szempontjából, vajon a biztositó intézetek tulkapásainak elejét veendő a biztositottak érdekében felállitandó prohibitiv vagy pedig egyszerüen dispositiv intézkedések által szabályozzák, csudálkoznunk nem lehet, hogy a biztositásokra vonatkozó codificatio a legtarkább képet nyujtja. (l. ezen törvények sommás áttekintését jelen munka III. k. 26. s k. l.)

Ugy a közönséges magánjogi theoria, mint némely törvények és javaslatok a biztositási szerződést rendszerint az aleatoricus szerződések sorába helyezik. Igy Eichhorn, Mittermaier, Bluntschli, Maurenbrecher, Walter, Lichtenfels, az oszt. polgári tvkv. 1269. §., a zürichi törvénykönyv (l. 1704 §. indokait), a bajor tervezet (l. indokok 240. és 248. l.) a nürnbergi protok. 3143. 3158. l., a dresdai javaslat. A würtenbergi és porosz terv. a biztositást a keresk. ügyletek alá subsumálják ugyan, azonban az indokokban aleatorius jellegük hangsulyoztatik. Mások tagadják ebbeli jellegét; igy Gerber (l. Systen 193. §.), ki a biztositásokat a a kezességgel egy rubrica alá helyezi 's ez által azon régi irókhoz közeledik, kik azokat a fidejussio szempontjából itélik meg (l. Endemann; Goldsch. Z. IX. K. 322. és Molina de just. et jur. disp. 507. No. 2.), Beseler (D. D. R. II. K. 129. §.); tagadják továbbá az aleatoricus jelleget Staudinger (die Rechtslehre vom Lebensvers. 60—65. l.), Malsz: Betrachtungen über einige Fragen des Versicherungsrechts 5—7. l.), Endemann: Gold. Z. IX. K. 295. l. és 517—520., ki

* Mutatvány „*A magyar kereskedelmi törvény magyarázata*“ czimü munkának legközelebb sajtó alá bocsátandó III. kötetéből.

Több franczia iró is tagadja, hogy a biztositás aleatoricus jelleggel birna. Igy kiált fel nagy emphással Eugén Reboul — inkább szellemdus mint jogi szempontból értékes munkájában: Études sur les assurances sur la vie p. 22. — «l'assurance c'est l'elimination du hasard dans les entreprises humaines.»

Azonban azon kérdés, vajon a biztosítások aleatoricus jelleggel birnak- e vagy nem, mint számos iró mondja, nem oly fontos, hacsak abból oly következtetéseket nem akarnak levonni, melyek a biztosítások egész lényegével és a forgalmi élet által nyert alkotásával ellentétben állanak. (l. Beseler id. m. id. h. Kübel: Malsz Zeitschr. I. k. 342. l. és Malsz Betracht. 5. l.) Csakis ily téves következtetések folytán jutott a Hollandi Ker. törv. 302. czikke és a Würtemb. terv. 496. czikke oda, hogy a biztosítások egyik legfontosabb ágát, a sajátképi életbiztositást, a biztositások sorából kizárta; akként okoskodván, hogy minden szerencseszerződés egy véletlen esetet, vagyis olyant, melynél az *'an* is incertum, feltételez, miután azonban a halál bizonyosan bekövetkezik s csakis a *quando* bizonytalan, tehát a halálesetre való életbiztositás mint nem aleatoricus jellegü, a biztositások közé egyátalán nem sorolható.

Különben itt mindig az fogja a kérdés tárgyát képezni, mily tág értelemben akarjuk a szerencse-szerződést venni? Akarunk-e alatta minden olyan szerződést tekinteni, melynek tárgya legalább az egyik oldalról csupán egy még bizonytalan előny reményében áll, vagy melynél a promissarius joga, vagy a szerződés terjedelme és tárgya véletlentől függ, akkor a biztositásokat is lehet ugyan azok közé sorolni; csakhogy ily esetben, mint v. d. *Pfordten (Civ. Abhandlungen"* 327. l.) helyesen megjegyzi, a szerencseszerződések nem képezik — ily felfogás mellett — többé a szerződések különös categoriáját, mert ezen szerződések határa is csak esetleges. Ezen felfogást különben Puchta magáévá is tette (l. *Pandect.* 258. §.), ki az aleatoricus szerződésekről egyáltalán csak mellékesen, még pedig a kötelmi jog általános részében, a szerződések tartalmának tanában emlékszik meg. Ha azonban a szerencse-szerződést olyannak tekintjük, melynél a kérdéses bizonytalanság nem csupán esetleges, hanem lényeges, melynél az nem csupán szerződési modificatiónak jelenkezik, hanem a szerződés egész természetében gyökerezik és melyekről Gerber mondja: «es mache ihren alleinigen Charakter aus»; ha oly két szerződésről van szó, melynél a bizonytalanság nem csupán motivum vagy indirekt alkatrész, hanem abban egy kizárólag mérvadó principialis tartalommá consolidálódik és ugyszólván a szerződés testét képezi, melyben a szerződő felek akarata alakot önt és ad objectivitást (l. *Staudinger* ide vonatkozó érdekes fejtegetéseit id. m. id. h.), ugy a biztositásokat szerencse-szerződéseknek tekinteni nem lehet, mert mint Puchta *(Pandekten* 258. §. és *Vorlesungen* II. 80. l.) és Wilda *(Z. v. d. R.* VIII. k. 205. l.) helyesen megjegyzik, a biztositásoknál az alea nem képezi a biztositás principialis czélját, hanem csupán egy másik czél valósitásának eszközeül jelenkezik.

A biztositás különben már csak azért sem tekinthető szerencse-szerződésnek, mert ezek, mint v. d. Pfordten helyesen kiemeli (l. id. h.), megkötésüknél kétoldaluak, teljesitésükben pedig egyoldaluak, holott a biztositásoknál mindkét fél teljesitménye forog fen s pedig a biztositóé akkor is, ha a veszélyeztető esemény be nem áll. Ha mindamellett Windscheid, Bruch (l. *Ueber Spiel und Wette)* és mások a biztositásokat nem sajátképi szerencse-szerződésnek nevezik ellentétben a játék és fogadással mint sajátképi szerencse-szerződésekkel, akkor ez egészen irrelevans.

A biztositási szerződés egy sajátlagos bilateralis feltétlen literal szerződés, melynek tartalma más szerződés categoriák természete által érintetik ugyan, lényegére nézve azonban sajátszerü, mely különösen abban áll, hogy tervszerüleg bizonyos átlagos számitás szerint vannak a koczkázat és a dij egymással szembe állitva (l. Dernburg pr. *Privatr.* II. 662. és *Lewis: d. deutsche Seerecht.* II. k. 174. l.). Igy mondják az „*Entscheid.*" (V. k. 335. l.) «ein Versicherungsvertrag das ist ein *selbstständiger, an sich* weder unter eine andere Vertragskategorie fallender, noch auch nur accessorischer Vertrag, durch welchen Jemand eine fremde Gefahr auf sein Vermögen nimmt.» Hogy ezen átlagos számitás a kárbiztositásnál nem oly megközelitő mint az életbiztositásnál, és hogy a párisi tudományos akadémiának 1783-ban ezen számitásra vonatkozólag kitüzött pályadijára senki sem jelentkezett, mit sem változtat azon állitás valódiságán, hogy a biztositás mai kiképzésében számos esetből levont tapasztalatok okszerü eredménye, és hogy abban nem a vak véletlen uralkodik. Csak oly szerződéseket akar a törvény szabályozni, — mint ez intézkedés összeségének szelleméből kitünik — melyeknél rationalis átlagos számitás alapján a veszély valószinüsége és annak ellenértéke — a dij — megállapitható.

Csak az ily szerződések tekinthetők gazdászatilag véve is egy különös csoportnak, hol ezen előzmények hiányoznak, ott lehet talán kezességről, fogadásról szó, de nem sajátképi biztositásról. Ily értelemben mondja Quételet *(Theorie des probabilités* 92. s k. l.): «Les sociétés d'assurances, bien comprises, ont pour effet d'atténuer les effets probables d'événement qui deviennent de grands malheurs quand ils frappent un seul individu et qui sont à peine sensibles, quand ils atteignent à la fois un grand nombre de personnes.» Korántsem szükséges azonban, hogy a biztositás valamely szövetkezeti körön belül üzessék, hacsak az itt jelzett elvek szerint vétetik foganatba (l. GOLDSCHMIDT: *Handbuch.* I. 1. 582. l. és REULING: GOLD. Z. XV. k. 57. s k. l. HINRICHS: G. Z. XX. k. 339. s k. l., ADLER: HAUSER Z. II. k. 27. s k. l. ide vonatkozó becses tanulmányait). S tiszta abstract jogi felfogás szerint biztositásnak tekinthető, mint Goldschmidt mondta, minden oly szerződés, melynek egyedüli tartalma és czélja valamely idegen vagyonveszélynek ellenérték melletti átvállalásában áll, a mi rendszerint az életbiztositási szerződés tartalmát is képezi; azonban a jelenkor üzleti praxisa szerint a szerződés csak akkor tekintetik biztositási szerződésnek, ha a biztositási ügyletre nézve kiképzett gazdászati és technikai elveken épül fel.

A szerződés feltétlen, mert a biztositó teljesitménye nincs az esemény beálltától (mint Endemann tévesen mondja) függővé téve, hanem a koczkázat átvállalásával azonnal kezdődik; a szerződés továbbá a k. t. 468. §. értelmében literalis szerződés, és nem ugy mint Beck az „*Entscheidungen*" V. k. 118. l. után mondja, consensualis szerződés *(Magyar Themis* VI. évf. 52. sz.). Csak a német törvény 788. cz. szempontjából, mely a porosz terv. 330. cz. álláspontját nem adoptálta, lehet a biztositást consensualis szerződésnek tekinteni (l. N. (Hamb.) Protok. 3000. l. die Perfektion des Versicherungs-Vertrages tritt ein «mit der beiderseitigen Konsenserklärung»). A magyar törvény szempontjából azonban, habár a 468. §., mint látni fogjuk, az irásbeliségből sokat áldoz az általa felállitott vélelmeknek, szabályként nem lehet mondani, hogy a biztositási szerződés consensualis szerződés.

A biztositó részéről különben a biztositási ügylet a kereskedelmi törvény 258. §. 4. pontja értelmében absolut kereskedelmi ügylet is.

Dr. Neumann Ármin.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Csalárd és vétkes bukás.

Mivel nálunk Erdélyben még számos oly csőd van folyamatban, mely az osztrák büntetőtörvény hatálya alatt ütött ki s mely miatt a bűnvádi eljárás még az osztrák büntetőtörvény uralma alatt indittatván meg, a vádhatározat és itélet csak most az uj büntetőtörvény hatálya alatt lesz meghozandó: nem lesz tán felesleges ezen ügyeket egy kissé megvilágositni és különösen reflectálni az ily ügyekben szokásos vádpontokra és azok mikénti elbirálására, annyival inkább, mert eddigi gyakorlatomban azt tapasztaltam, hogy az osztrák büntetőtörvény hatálya alatt csődbe jutott vagyonbukottak ellen fenforgó bűnügyekben a kir. ügyészek, sőt magok az alsó bíróságok is legtöbb esetben most, tehát az uj büntetőtörvény életben léte alatt, vádhatározataikat és itéleteiket az uj büntetőtörvényre alapitják feltétlenül, indokolván ezen eljárásukat az uj büntetőtörvény 2-ik czikkével, holott nézetem szerint az érintett ügyekben csak kivételesen alkalmazható az uj büntetőtörvény.

Hogy megitélhessük, vajon a bíróságok hivatolt eljárása törvényes és helyes-e vagy nem, szükséges lesz első sorban a két törvény ide vonatkozó intézkedéseit összehasonlitani.

Az osztrák valamint az uj magyar büntetőtörvény is a vagyonbukottak által elkövethető cselekményeket illetőleg különbséget tesz a «bűntény» és a «vétség» között, és kétségtelen tény az, hogy minősitès tekintetében az osztrák bt. 199. §. az uj bt. 414. §-ának, az osztr. bt. 486. §-a pedig az uj bt. 416. §-ának felel meg, a kérdés tehát csak az, hogy vajon ezen idézett törvényczikkek egymást fedik-e, illetve hogy vajon a m. büntetőtörv. ugyanazon cselekményeket és illetve mulasztásokat declarálja-e bűntény vagy vétségnek, melyeket az osztrák bt. is bűntény vagy vétségnek tart Ha a hivatolt czikkeket figyelemre méltatjuk, a feltett kérdésre csak azt válaszolhatjuk, hogy a két törvény igen sok tekintetben eltér egymástól.

Tekintsük a két törvény idézett czikkeit részletesen.

Az osztr. bt. 199. §. f. pontja szerint «csalásért (t. i. csalás büntényéért) büntetendő azon vagyonbukott, ki (a 197. §. feltételei mellett) magát tékozlás által fizetési tehetetlenségbe buktatta, vagy cselszövény által hitelét hoszszabbitani igyekezett, vagy koholt hitelezők által vagy egyébként csalfa egyetértés, vagy vagyona egy részének eltitkolása által a tömegnek igazi állását elcsavarja.»

A magyar bt. 414. §-a szerint pedig a csalárd-bukás bűntettét követi el az, ki azon czélból, hogy hitelezőit megkárositsa:

1. vagyonához tartozó értéktárgyat elrejt, félretesz, értékén alól elidegenit, elajándékoz vagy őt cselekvőleg illető követelést elenged, eltitkol vagy valótlan követelést kifizet;

2. oly adósságot vagy kötelezettséget valónak ismer el, mely egészben vagy részben valótlan;

3. egy vagy több hitelezőjét kielégiti, zálog- vagy megtartási jognak engedélyezése, vagy vagyona valamely részének átengedése által kedvezményben részesiti;

4. kereskedelmi könyveket, ha a törvény azok vezetésére kötelezte, nem vezetett vagy azokat megsemmisitette, elrejtette, hamisan vezette vagy akkép változtatta meg, hogy azokból cselekvő és szenvedő állapota vagy üzletének folyama ki nem derithető.

Ha a két törvény imént idézett czikkeit összehasonlitjuk, első tekintetre feltünik, hogy az uj bt. sokkal szigorubb mint a régi, hogy több oly cselekményt is nyilvánit bűnténynek, mely a régi szerint nem az, és hogy csak alig egypár cselekmény azonos, illetve fedi egymást.

A két czikk ugyanis abban tökéletesen megegyező, hogy mindkettő a vagyonbukottnál a hitelezők megkárositására irányuló szándékot feltételezi, továbbá abban, hogy mindkettő a koholt hitelezők felállitását, a hitelezővel való csalfa egyetértést s a vagyon egy részének eltitkolását bűntettnek nyilvánitják; eltérnek és különböznek azonban egymástól abban, hogy a magyar bt. szerint még akkor is bűntettet követ el a vagyonbukott, ha vagyonát értéken alól elidegeniti, ha egy vagy több hitelezőjét kielégiti, avagy zálog- vagy megtartási jogot engedélyez, vagy vagyona valamely részének átengedése által kedvezményben részesiti és végül ha kereskedelmi könyveket nem vezetett, vagy azokat megsemmisitette, elrejtette, hamisan vezette, vagy akkép változtatta meg, hogy azokból cselekvő és szenvedő állapota vagy üzletének folyama ki nem derithető.

Ezen összehasonlitásból tehát mig egyrészt világos az, hogy a magyar büntetőtörvény több oly cselekményt is nyilvánit bűnténynek, mely az osztrák büntetőtörvény szerint nem az, addig másrészről önként következik, hogy az osztrák büntetőtörvény hatálya alatt kiütött csődök esetén, s akkor mikor vádlott ténye az osztrák büntetőtörvény 199. §. és a magyar büntetőtörvéy 414. §-a minősitésének egyaránt megfelel, de a tett a magyar büntetőtörvény hatálya alatt jön elbirálás alá, az osztrák büntetőtörvény lesz alkalmazandó azért, mert ez enyhéb büntetést szab a kérdéses cselekvényre, és hogyha vádlott ténye az uj büntetőtörvény szerint büntettet képez, az osztrák büntetőtörvény szerint pedig nem, vádlott el nem marasztalható és ártatlannak nyilvánitandó, mert senkit sem lehet a tett elkövetésekor még életbe léptetve nem volt törvény alapján elitélni akkor, mikor a törvény visszaható erővel nem bir s mikor a tett az elkövetése idejében érvényben voltt örvény szerint büntelen.

De tekintsük már most e két törvényt a vétség szempontjából is. Az osztr. bt. 486. §-a szerint: «Ha valamely adós csőd alá esik és nem képes magát igazolni az iránt, hogy csak balesetek által bűntelenül jutott azon tehetetlenségbe, hogy hitelezőit teljesen kielégitse, vagy ha őt szertelen költekezés terheli, vagy ha miután tartozási állapota követelési állapotát már tulhaladta, a bíróságnál azonnal a csődöt maga be nem jelentette, hanem ujabb adósságokat csinált, fizetéseket tett, zálogot vagy fedezetet engedélyezett, vétségben bűnös: valamint vétségben bűnös vagyonbukott:

a) ha a kereskedést már eladósodott állapotban, vagy a mennyiben a kereskedelmi törvények szerint valamely kereskedési jogositvány gyakorlatára bizonyos kereskedelmi pénzalap kivántatik, annak birása nélkül a hatóságnak vagyoni állapota igazi mivolta iránti megcsalásával kezdette;

b) ha már egyszer csőd alá esett és a kereskedési üzletének ujonani megkezdésére való engedélyt, a mennyiben az, a kereskedelmi jogositványok gyakorlata iránti szabályok által bizonyos feltételekhez köttetett, ezeknek létezése iránt hamis előadások által nyerte meg;

c) ha a kiszabott kereskedési könyveket vagy épen nem, vagy oly hiányosan vezette, hogy kereskedési üzletének folyama s vagyoni állapota azok szerint meg nem itélhető;

d) ha a könyvvezetésnél csak egyes tételekre nézve is czélzatos valótlanságokat követett el, ha a könyveket egészben vagy részben megsemmisitette, elsikkasztotta vagy azoknak tartalmát akárminő módon elferditette;

e) ha az adósságok keletkezése, vagy pénz, áru, vagy más tárgybeli nevezetes bevételek hová forditása iránt kielégitő felvilágositást adni nem képes;

f) ha szinlelt, valódi mivoltuk szerint csupa fogadásukra irányzott hitelpapirokat v. árukat illető áruszerzési

kötésekbe, vagy más koczkáztatott, vagyona erejével arányban nem álló ügyletekbe bocsátkozott;

g) ha akkor, midőn előtte már tudva volt, hogy tartozási állapota követelései állapotát tulhaladja, a csőd megnyitását áruinak valódi értékén alóli elvesztegetése; vagy más hitelezőire nézve ártalmas, habár nem csalárd eszközök által késleltetni igyekezett.

A magyar bt. 416. §-a szerint pedig a vétkes bukás vétségét követi el, a ki:

1. fizetési képtelenségbe pazarlása, gondatlan üzletvezetése, tőzsdejáték vagy olyan merész üzletek által jutott, melyek rendes üzletköréhez nem tartoznak;

2. ha a 414. § 4. pontjában megjelölt valamelyik cselekményt nem azon czélból követte el, hogy ez által hitelezőit megkárositsa;

3. a kereskedelmi könyvek vezetésére kötelezve, cselekvő és szenvedő vagyoni állapotáról évenként rendes mérleget nem készit;

4. miután fizetési képtelenségét tudta vagy tudnia kellett, uj adósságokat csinált, vagy a csődkérvény beadásának elmulasztása által alkalmat szolgáltatott arra, hogy egy vagy több hitelezője zálog- vagy megtartási jogot nyerjen. Ha az idézett két törvényczikket összehasonlitjuk, ugy találjuk:

1-ör hogy az uj bt. nem követeli meg a bukottól, hogy fizetési tehetetlenségét balesetek által igazolja;

2-or hogy mindkét törvény szerint összhangzólag, csak a szertelen költekezés, pazarlás, a kereskedelmi könyvek vitelének elmulasztása, a merész üzletekbe való bocsátkozás és a csődnyitásnak a hitelezők megkárositására vezető szándékos elmulasztása illetve késleltetése képez vétséget;

3-or hogy a magyar bt. szerint az osztr. bt. 486. §. *a) b)* és *e)* pontjaiban felsorolt cselekmények nem képeznek vétséget, mig viszont az osztr. bt. szerint a m. bt. 416. §. pontjában emlitett mulasztás nem képez vétséget;

4-er hogy mig a m. bt. 416. §. 1. pontja szerint a merész vagy koczkáztatott üzletekbe való bocsátkozás csak akkor képez vétséget, ha az a tettes rendes üzletköréhez nem tartozik; addig az osztr. bt. 486. §. f. pontja szerint a koczkáztatott ügyletekbe való bocsátkozás akkor vétség, ha a tettes vagyona erejével arányban nem álló ügyletekbe bocsátkozott;

5-ör hogy a m. bt. 416. §. 2. pontja szerint vétség csak akkor forog fen, ha a bukott könyveit megváltoztatta; az osztrák bt. 486. §. *c)* pontja szerint pedig, ha vagyonbukott a könyveket hiányosan vezette;

6-or hogy a magyar büntetőtörvény 416. §. 4. pontja szerint a csődnyitás elmulasztása csak azon esetben képez vétséget, ha a tettes mulasztása által az azon czikkben körülirt biztositásra stb. alkalmat szolgáltatott; az osztr. bt. 486. §-a *e)* pontja szerint pedig a csődnyitás késleltetése akkor képez vétséget, ha a bukott a csődnyitást áruinak valódi értéken alól való elvesztegetése vagy más hitelezőire nézve ártalmas eszközök által késleltetni igyekezett; illetőleg, ha tudva azt, hogy tartozási állapota vagyoni állapotát fölülmulja, a csődkérvényt be nem adta, hanem egy vagy több hitelezőjének fizetést tett, zálog- vagy megtartási jogot engedett, vagy uj adóságokat csinált.

Ha már most a két törvény idézett négy czikkét összehasonlitjuk, a végre hogy megtudhassuk, hogy valamely, az osztr. bt. hatálya alatt elkövetett cselekmény mely törvény szerint lesz elbirálandó, azon tapasztalatra jutunk:

1-ör hogy, ha valamely vagyonbukott az osztr. bt. hatálya alatt tékozlás, pazarlás miatt jutott csődbe, az uj bt. hatálya alatt ténye csak vétségnek lesz minősitendő a m. bt. 2. §. és 416. §. 1. pondja alapján, habár a tett elkövetése idejében érvényben volt osztr. bt. 199. §. f. pontja a tényt bűnténynek minősiti;

2-or hogy, ha valamely vagyonbukott cselszövény által hitelét hosszabbitani igyekezett, ezen tény a szerint a mint csalási czélzat fenforgott vagy nem, bűntényt vagy vétséget fog képezni s az első esetben az osztr. bt. 199. §. f. pontja, a második esetben pedig a magyar bt. 416. §. 4-ik pontja, lesz alkalmazandó;

3-or hogy, ha a vagyonbukott koholt hitelezőket állitott fel, vagy vagyona egy részét eltitkolta, ez a m. bt. hatálya alatt is bűnténynek lesz minősitendő, de mivel az osztr. bt. a büntetés tekintetében enyhébb, a régi törvény lesz alkalmazandó;

4-er hogy, ha a vagyonbukott egy vagy több hitelezőjét kielégitette, zálog- vagy megtartási jogot engedélyezett vagy vagyona valamely részét átengedte, vagy ha a magyar bt. 414 §. 4. pontjában irt esetek forognak fen, ezen esetekben, mivel ezek a m. bt. szerint bűntényt, az oszt. bt. szerint pedig vétséget képeznek, az osztr. bt. lesz alkalmazandó;

5-ör hogy, ha a vagyonbukott keresk. könyveket egyáltalán nem vezetett, vagy oly hiányosan vezette, hogy üzletének folyama és vagyoni állapota azok szerint meg nem itélhető, vagy ha a könyvvezetésnél csak egyes tételekre nézve is czélzatos valótlanságokat követett el; avagy ha a könyveket egészben vagy részben megsemmisitette, elsikkasztotta (!), vagy azok tartalmát akármi módon elferditette, ez esetekben csak az osztr. bt. fog alkalmaztathatni és csak vétség lesz kimondható, azért, mert a magy. bt. azon intézkedése következtében, melynél fogva a fenti cselekvényeket a szerint a mint a tettes részéről a megkárositási szándék fenforgott vagy nem, büntény vagy vétségnek nyilvánitja (m. bt. 414. §. 4. p. és 416. §. 2. pont), szigorubbnak jelenkezik mint az osztr. bt. (486. §. *c)* és *d)* pontok), mely a fenti cselekvényeket vétségnek minősiti és mert a vétség tekintetében mindkét törvény által alkalmazott büntetést illetőleg is a régi törvény enyhébb;

6-or hogy, ha a vagyonbukott cselekvő és szenvedő vagyoni állapotairól évenkint rendes mérleget nem készitett, azért, habár az az uj bt. szerint ezen mulasztás vétséget képez, vagyonbukott büntethető nem lesz, mert az osztr. bt. ezen mulasztásra büntetést nem szab;

7-er hogy ha vagyonbukott áruit értéken alól elvesztegette, elidegenitette, ezen tényeért vagyonbukott, tekintettel arra, hogy az uj bt. szerint ezen cselekmény bűntényt képez (414. §. 1. pont), uj bt. 2. §. és az osztr. bt. 486. §. *g)* pontja alapján csak vétségben lesz elmarasztalható;

8-or hogy, ha vagyonbukott akkor, mikor fizetési képtelenségét tudta, a csődöt azonnal be nem jelentette, csak ezen mulasztásért egyedül vádlottat sem a régi sem az uj büntetőtörvény szerint büntetni nem lehet; de ha vagyonbukott a csődkérést elmulasztotta «és» uj adósságokat csinált, fizetéseket tett, zálog- vagy megtartási jogot engedélyezett, vagy alkalmat adott arra, hogy egy vagy több hitelezője zálog- vagy megtartási jogot nyerjen, ez esetben ugyancsak az osztrák bt. 486. §-a lesz alkalmazandó és vádlott csak vétségben lesz elmarasztalható;

9-er hogy, ha vagyonbukott nem tudja igazolni, hogy csak balesetek által és büntetlenül jutott fizetési tehetetlenségbe; vagy ha vagyonbukott adósságok keletkezése, vagy pénz, vagy áru avagy más tárgybeli nevezetes bevételek hovaforditása iránt kielégitő felvilágositást adni nem képes (osztrák bt. 486. §. *e)* p.), mindezekért vádlott most már egyáltalán büntethető nem lesz azért, mert az uj bt. mindezeket büntetni nem rendeli, és végül

10-er hogy az osztrák bt. 486. §. *a)* és *b)* pontjában felsorolt cselekmények most már büntethetőségüket teljesen elvesztették, miután az uj bt. azon cselekvényeket büntethetőknek nem nyilvánitja.

Dr. Weisz Ignácz,
brassói ügyvéd.

Különfélék.

A Magyar Jogászegylet által kezdeményezett perrendtartási tervezetet a bizottsági tagok következőleg osztották fel egymás közt. Dr. Tarnai János: a birói hatáskörről és az illetőségről; Dr. Dell'Adami Rezső: a felperességről, az alperességről és a képviseletről; Dr. Garay Dezső: a törvényszéki rendes eljárásról és a járásbirósági rendes eljárásról; Dr. Beck Hugó: a bizonyitás általános határozmányairól és az okiratok általi bizonyitásról; Dr. Králik Lajos: a tanuk, a szakértők és az eskü általi bizonyitásról; Dr. Kováts Gyula: a birói határozatokról és a kézbesitésekről; és Dr. Schreyer Jakab: a perorvoslatokról szóló részt dolgozza ki.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest**, egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

MAGYAR MAGÁNJOG MAI ÉRVÉNYÉBEN KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A GYAKORLAT IGÉNYEIRE. Irta *Zlinszky Imre.* Füzve 6 frt

Felelős szerkesztő: **Dr. Dardai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 29. SZ. Budapest, 1881 julius 15.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: {félévre .. .. .. 6 frt / negyedévre .. 3 „} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék.

A kiadó-hivatal.

TARTALOM: A szóbeli eljárás tervezete Ausztriában. Dr. Nagy Dezső ügyvédtől. — A keresk. törvény 463. §-a Dr. Neumann Ármin ügyvédtől. — Jogirodalom: Börtönügyi munkák. Bodor László kir. alügyésztől. — Törvénykezési Szemle: Birói körökből. — A btk. 116. §-ához. Horváth Béla kir. alügyésztől — A birói tisztviselők anyagi helyzetéről. Tóth Gáspár ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A szóbeli eljárás tervezete Ausztriában.*

III.

Jelen czikksorozat elején volt m.r alkalmam az 1873. évi osztrák perrendtartási javaslat indokolásának azon merész szavait megtámadni, midőn nem átallja a *Józsefféle perrendtartásról* azt mondani, hogy az *ugy az akkori mint az utókor méltó háláját és bámulatát vivta* ki. A kellő szerény mértékre reducáltuk e «nagy mondás» jelentőségét. Talán tulságos bőven is foglalkoztunk a czáfolgatással, gondolhatja magában a tisztelt olvasó. Ha a javaslat az öndicséret ama tetszelgő, ártatlan nyilatkozatánál marad, hogy önmaga adja meg magának azt a mit tőle a hálátlan «Mit-» és «Nachwelt» megtagadott, ez esetekben mi sem foglalkoztunk volna vele oly bőven. Az osztrákok azonban mint látszik, komolyan veszik azt az öndicséretet. A József-féle perrendtartásnak az osztrák nemzeti szellem által teremtett eszméihez annyira ragaszkodnak, hogy a szóbeli eljárásban is érvényesitni akarják azokat. Leginkább pedig a *jogorvoslatok* rendszere az, melyet elfogultságukban minden meggondolás nélkül a modern szóbeli eljárásba is át akarnak ültetni. A mi magyar közönségünk igen jól ismeri e rendszert, mert lényegében ugyanaz, melyet a mi 1868: LIV. törvényczikkünk is elfogadott, s a mely jelenlegi igazságügyi miseriánknak legfőbb forrása s előre láthatólag még az is lesz egy jó ideig. Az osztrák szóbeli perrendtartás 1876-iki javaslata már feltétlenül, minden következményeivel egyetemben elfogadta e rendszert; ugyanezt tette az 1881-iki tervezet. Az indokolás a legsajátságosabb benyomást teszi az elfogulatlan szemlélőre; nem egy beható elmélkedés jellegét viseli az magán, hanem mintha egy ügyvédi védbeszéd volna. mely egy kedvencz eszmét, egy szeszélyes, önkényes gondolatot véd. Feltünőleg mellőzi az ellenérveket, igyekszik azokat háttérbe szoritani, maszkirozni; szóval, mindent elkövet, hogy önmagát megcsalja; nem veszi észre vagy nem is akarja észrevenni azt az örvényt, melynek szélén áll, hogy ezen jogorvoslati rendszer által a szóbeli eljárás ezen constructióját szétrobbantja, mig másrészt az irásbeli eljárás garantiáit dobja el magától.

* Az előbbi közleményeket l. a 27. és 28. számokban.

E jogorvoslati rendszer következtében ugyanis magát az eljárást is ahhoz képest kell átalakitani, mi által az egész javaslat egy szerencsétlen experimentálássá sülyed. Igy első sorban a jogorvoslati rendszert fogjuk röviden ismertetni és birálni, azután pedig magára az eljárásra térünk át.

A mi a *felebbezést* illeti, az európai törvényhozások két főiránya, a franczia és német csaknem tökéletesen egyeznek egymással. Mindkettő csak két *fokot* ismer, harmadik felebbezési forum hiányzik ugy az egyiknél mint a másiknál. Az egyes-birótól (juge de paix, Amtsgericht) a felebbezés az elsőfolyamodásu társas bírósághoz (tribunal de premiére instance, Landesgericht) megy. Az ez utóbbiak által első folyamodásban elitélt ügyekre pedig a felebbezési forumot Franczia országban a *Cour d'Appel*, Németországban az *Oberlandesgericht* képezi. A második biró *nem* egyszerüen felülvizsgálja az ügyet, hanem az egész ujból tárgyaltatik, hol uj ténykörülmények és bizonyitékok hozhatók fel mindkét részről. Harmadik fórum nincs. Inkább közjogi tekintetekből, a jogszolgáltatás egységének fentartása czéljából, mindkét országban létezik azonban még egy legfőbb bíróság, Franczia országban a párisi *Cour de Cassation*, Németországban, a lipcsei *Reichsgericht*. Mindkettő csak a jogkérdésekre terjeszkedik ki határozataiban, csakhogy mig az első (franczia) semmisit — cassál — és az ügyet egy általa kijelölt *Cour d'Appel*-hez küldi le, hogy az az Arrêt de Cassation értelmében ujabb itéletet hozzon, addig a második (a német) ezt a munkát megtakaritván, mindjárt maga revideálja az ügyet (Revision). «Cassatio»-e vagy «Revisio», itt lehet pro et contra érveket felhozni; a mi azonban a dolog velejét illeti, a kettő között nincs lényeges különbség. Mindkét rendszernél a legfelső bióhoz való folyamodás meglehetősen meg van nehezitve, a mi nem is lehet máskép, ha a czélt szem elől nem akarjuk téveszteni, t. i. egy egészséges, egységes, a jogfejlést és jogbiztonságot biztositó judicaturát. A legfelső biró a mellett, hogy a hozzá felkerült ügyek száma a lehető legkevesebb (Franczia országban az ezret nem igen haladja tul), csakis a *jogkérdésre* szoritkozik, hogy helyesen alkalmaztatik-e a törvény. Ha most már meggondoljuk, hogy pl. a franczia semmitőszéknél *negyven* biró működik, s igy évenkint egyre átlag 20—25 ügy esik, továbbá hogy minden ügy a legkitünőbb jogtudósokból álló 11—13 tagu collegiumban itéltetik el, igen könnyen megfogható lesz azon rendkivül jótékony hatás, melyet ezen rendszer a judicaturára gyakorol.

Tagadhatatlan, hogy mind a két rendszer mellett előfordul azon kikerülhetetlen viszásság, mely abból származik, hogy a polgári ügyekben a *tény- és jogkérdés elválasztása igen nagy nehézségekkel jár*, és sokszor majdnem lehetetlen. Ezen szempontból előnyt lehetne adni a franczia rendszernek, mig a német revisio mellett egyéb czélszerüségi okok harczolnak.

Ez ismertetett rendszerek a legegyszerübbek s a legtermészetesebbek. S most mit tesz az *osztrák javaslat?*

Eltörli a felebbezést (illetőleg azt csak az egyes-biró itélete ellen engedi meg) s behozza a *kétfoku revisiót.*

A 478. §. szerint:

«A *járásbiró (egyes-biró)* itélete ellen *felebbezésnek* (Berufung) van helye.»

A 481. §. szerint e felebbezés az első folyamodásu collegialis bírósághoz (Landesgericht) megy, hol ügyvédi képviselet mellett uj tárgyalásnak uj tényekkel és bizonyitékokkal van helye.

A *collegialis bíróságok* (törvényszék, Landesgericht) első folyamodásban hozott itéletei ellen az 519. §. szerint *csak revisiónak* van helye. Ezen revisio az országban létező *felső* törvényszékekhez (Oberlandesgericht) megy. Most már azt kérdi a tisztelt olvasó, hogy miért van ezen megkülönböztetés, hogy az egyes-birói itélet ellen felebbezés van, a collegialis bíróságé ellen pedig csak revisio. Az első többe kerül, a második kevesebbe; tehát a kinek csak kisebb követelése van (a szegény osztály), az fizessen több perköltséget. Vagy talán a szegényebb osztálynak jobb igazságot akarnak szolgáltatni, ha mindjárt drágább pénzért is? De tekintsünk el mi ettől a «practicus» oldalától a dolognak, melyre a javaslat indokolása sem reflectál; helyezkedjünk «elméleti» szempontra. Nem az *egyszerüség*-e egy jó perrendtartás legelső és legfőbb criteriuma? Egyszerüség-e az, midőn a különben is oly kényes jogorvoslati rendszer már első stádiumában igy bonyolittatik? Bizony ha a javaslat szerkesztői eleintén jobban meggondolták volna, hogy később mennyi bonyolult kérdés, ugyszólván gordiusi csomó vár rájuk megoldásra, nem teszik ezt. Ugy látszik azonban, hogy erre nem gondoltak, mert az indokolás ezt a kényes pontot is érintetlenül hagyja; csak egyetlen indokot hoz fel a melylyel legkönnyebben vélt elbánni, a melyet feltétlenül a maga javára gondolt magyarázhatni. Rá fogunk térni. Először azonban azt kell áttekintenünk, mint bonyolul a javaslat jogorvoslati rendszere tovább.

Az 528. §. szerint:

«Az elsőfolyamodásu törvényszék (Landesgericht) mint felebbezési bíróság és a főtörvényszék (Oberlandesgericht) mint revisionalis bíróság által hozott itéletek ellen *superrevisió*-nak van helye.» Tehát a revisiónak két faja van: az egyszerü és a superrevisio, superrevisio meg ismét kétféle van: olyan eset, melynél csak mint másodfoku viseli e nevet, de van olyan eset is, a melynél már az első revisio is a superrevisio nevet viseli. Szóval, ezen jogorvoslati rendszer olyan bonyolódott, hogy már a terminologiánál cserben hagyja a javaslat szerkesztőit és a logikát.

Most nézzük a rendszer lényegét. Mit nevez a javaslat revisiónak, azaz mely okokból engedi meg s mire terjedhet az ki?

Az 520. §. szerint az itélet *revisiója* a következő okokból követelhető:

1. ha az itélet ellen *semmiségi* okok forognak fen*

2. ha az itélet oly ténybeli körülményre van alapitva, a mely az alsó bíróság által tekintetbe veendő *törvényszéki periratokkal* (Gerichtsacten) *ellen*mondásban van;

3. ha az itélet *egy irásbeli bizonyitéknak helytelen méltánylásán* alapul, a mennyiben az elsőfolyamodásu törvényszék határozatát a ténykörülményeket illetőleg kizárólag ezen irásbeli bizonyitékra alapitotta,

4. ha az itélet az ügynek helytelen jogi méltatásán alapul (weil das Urtheil auf einer unrichtigen rechtlichen Beurtheilung der Sache beruht).

* Ilyen semmiségi okot az 512. §. *tizet* sorol fel.

A superrevisio (Oberrevision) nem más mint a revisio, csak a forumra nézve van különbség. Hogy a törvény szavaival éljünk:

«530. §. Superrevisiónak helye van:

1. az 520. §. eseteiben, a mennyiben az egy másodfolyamodásban hozott határozat ellen kéretik;

2. ha a másodfolyamodásu bíróság az 520. §.-ban megjelölt és már az első bíróság itélete ellen érvényesitett vagy a második folyamodás által hivatalból megvizsgált revisionalis indok felett helytelenül határozott.»

Bizonyára sokkal szivesebben elolvasná a tisztelt olvasó a fentközölt szakaszokat, ha nem szószerint közlöm őket; de alkalmat akartam adni, hogy a maguk tiszta minőségükben meg lehessen őket ismerni. Már maga a fogalmazás oly nehézkes, rendszere pedig annyira nélkülözi a helyes logikát, hogy mindjárt commentárral is megpótolhatná a törvényhozó. Már maga azon körülmény visszás, hogy a tulajdonképeni revisio esete utolsónak van téve. De ugyancsak ezen egy sornak (520 § 4. p.) fogalmazása nélkülöz minden szabatosságot: «Unrichtige rechtliche Beurtheilung». Előre látható a controvers kérdések egész raja, mely e kifejezés háta megett ágaskodik.

Különben, mint emlitém, az 520. §.-nak csakis ezen 4. pontja vonatkozik a tulajdonképeni revisióra, a több három minden egyéb, csak causa revisionis nem. Az első pont a *semmiségi* esetekre vonatkozik. A 2. és 3. pontok egy sajátságos felebbezési mód, mely minden tekintetben az osztrák és a magyar irásbeli per rendszerére emlékeztet, s a mely két eset önmagában elegendő lesz, hogy az egész, oly nagy fáradsággal és számos évi vajudás után készült szóbeli pert egy csapással ismét irásbelivé változtassa át. E két pont (2. 3.) ugyanis megengedi, hogy a felső bíróság bizonyos esetekben a *ténybeli körülményeket is revideálja a puszta periratok s okmányok alapján*, a nélkül hogy előtte a felek uj szóbeli debattja szükséges volna, sőt az uj tárgyalást egyenesen ki is zárja, midőn az 521. §-ban azt mondja: «In der Revisionsinstanz wird der Rechtsstreit *nicht von Neuem verhandelt*».

Hova lesz igy a szóbeli közvetlen eljárásnak az osztrák perrendtartási javaslat indokolása által is minden lépten-nyomon hangoztatott azon rendkivüli előnye, melynélfogva a biró legalis bizonyitási szabályokhoz nem kötve a tárgyalás összbenyomása után hozhatja itéletét, midőn megengedi a törvény, hogy az a *revideáló* biró, a nélkül hogy előtte a felek ujra tárgyalhattak volna, *egy egy irott mondatot* kiszakitva, reformálja az alsó biró itéletét. Miért az alsó fokban a szóbeli tárgyalás, a hol minden ténykörülményt élő szóval kell előadni? Csak luxus akart ez lenni? Ez a rendszer határozottabban rosszabb mint a mostani tiszta irásbeli vagy sommás jegyzőkönyv szóbeli eljárás. A rendes irásbeli eljárásnál az anyag egész terjedelmében előtte fekszik a felső birónak; a sommás szóbeli eljárásnál pedig legalább rövid jegyzőkönyvi kivonatban; s igy ezek mellett a felső biró a priori nem ronthatja el az alsó biró határozatát, a mely veszedelem az osztrák javaslat rendszere mellett minden lépten-nyomon fenyeget.

Ez azonban a dilemmának csak az egyik szarva. Tegyük fel, — a mi okvetlen be fog következni — hogy a felső biró belátja helyzetének visszásságát, miszerint ő az ügy megitélését illetőleg az alsó bíróval szemben sokkal hátrányosabb állást foglal el, soha sem lévén akkora anyag rendelkezésére a per megitélésénél mint az utóbbinak: az a felső biró következetesen arra fogja szoritani az alsóbbat, hogy az előtte lefolyt tárgyalásról minél teljesebb képet nyujtson, azaz minél

lelkiismeretesebben jegyezze fel az előtte történteket és elmondottakat a legapróbb részletekig.

Ez azonban a szóbeli eljárásnak a megölője. Vele jár ezzel a periratok terjengőssége, a jegyzőkönyvek szószaporitó, időrabló szerkesztése, a mi teljesen lehetetlenné teszi, hogy a per tulajdonképeni tárgyalása szóbeileg nyilvános audientiában a bíróság, a felek és képviselőik jelenlétében folyjon le. Lesz ugyan majd effélére emlékeztető szinjáték is, a mely azonban puszta formasággá sülyed alá. A tárgyalások az ügyvédi bureau-k műhelyeiben fognak vezettetni, az itélet pedig majd elkészül a javaslat által száműzött referens-biró csendes asztalánál, «pipaszó mellett», mint egy kitünő német jogász mondja.

E revisionalis rendszer a további stádiumokban is a legnagyobb következetlenségeket tünteti fel. Az elsőfoku revisionál (Revision) nincs referens. A felek megjelenhetnek, plaidirozni is szabad nekik,de hogy mily hatálylyal, az nincs határozottan megmondva. Mi a szóbeli előadás viszonya a revisionalis bíróságnál benyujtott periratokhoz, a javaslat alapján bajos volna meghatározni. Az 519. §. szerint a revisióra a felebbezésnél előirt szabályok is alkalmazandók; a 483. §. értelmében pedig a periratokra vonatkozó általános szabályok a felebbezésnél is alkalmazást nyernek. Hogy milyenek, azaz mily jelentéktelenek azok az „*általános*" szabályok, azt már volt szerencsém az előző czikkben bemutatni; az ide vonatkozó lényeges rendelkezések nem itt, hanem a második könyvben vannak felsorolva. Szóval a roppant nagy rendszeresség miatt a javaslat szerkesztői sem ismerik ki magukat.

Hogy e bonyolódott rendszeren tovább haladjunk: „*A superrevisiónál* (Oberrevision) a revisióra vonatkozó szabályok annyiban nyernek alkalmazást, a mennyiben e főrész* eltérő határozatokat nem állapit meg.»

Hogy tehát azt megtudhassuk, melyek ezek az el nem térő határozatok, át kell néznünk a revisióra vonatkozó *főrészt*, ez utal a „*felebbezés*"-t tárgyaló főrészre, ez meg ujra utasit az általános részben foglalt számtalan fejezetre.

A superrevisionalis fokban követett eljárás pedig abban különbözik a két alsó fokutól, hogy itt már *referens* kirendelésének van helye, továbbá hogy bizonyos sérelmes pontok ellen felhozott indokok csak akkor érvényesithetők, ha azok a periratokban is felhozattak.

Hogy mire való ezen eljárási különbség a két revisionalis fokban, valóban megfoghatatlannak látszik első pillanatra. E tekintetben azonban az osztrák javaslat szerkesztői egyszerüen szolgailag utánozzák a franczia és német perrendtartásokat; a küllátszatnak akartak eleget tenni, mit sem gondolva, hogy a javaslat felebbezési rendszere mellett e megkülönböztetésnek semmi értelme nincs, főleg midőn amazok lényegét oly hiu öntetszelgő könnyelmüséggel dobták el maguktól. Pedig a lényeget kellett volna megtartaniok. Igy azonban félreismerték a *revisio* illetőleg *cassatio* igazi jelentőségét, melyet e czikk elején kifejtettünk; nem lesz felebbezésük, s felső bíróságaik mégis tul lesznek terhelve. Marad a régi osztrák schlendrian: a revisionalis és superrevisionalis birónak joga lesz az ügyet ujabb tárgyalás végett az alsó bióhoz visszaküldeni (527. §.). Hogy mily hatással van ez mind az alsó bióra, mind az ügy gyors befejezésére, jól tudjuk saját gyakorlatunkból. Hát még a szóbeli eljárásnál, a hol a felső biró nem is tudhatja, hogy lent arról az oldalról: is, melyet ő hiányosnak talált, nem kimeritőleg tárgyaltatott e már az ügy! Igy lesz majd *hat* forum. Nem jobb lett volna-e e helyett a franczia és német felebbviteli, a szóbeli eljárásnál egyedül lehetséges rendszert elfogadni, egy felebbezési fokot uj tárgyalással, uj tényköriilményekkel és bizonyitékokkal, a legfelsőbb fokban pedig korlátolt Cassatiót vagy Revisiót?

A harmadik könyv harmadik főrésze a *felfolyamodásról* (Recurs, közbenszóló végzések ellen) rendelkezik; mig a negyedik könyvben a *semmiségi kereset* és *perujitás* (Nichtigkeitsklage und Wiederaufnahmsklage) vannak szabályozva. Mindezekkel, de magával a revisióval is igen sokat lehetne még foglalkozni, nem lenne érdektelen a részletekbe is mélyebben behatolni; ebben azonban a tér szüke megakadályoz, annyival is inkább, mert a legfontosabb rész, t. i. az *eljárás* ismertetése és birálata czéljából kénytelen leszek még e lapok hasábjait és a tisztelt olvasók becses figyelmét igénybe venni

Dr. Nagy Dezső.

* «Zweites Hauptstück» azaz, a mely a superrevisióra vonatkozik.

A keresk. törvény 463. §-a.

II.*

Kárbiztositás. A második fejezet czime, noha — mint látni fogjuk — a kártérités nem képezi a szerződés kimeritő tartalmát és tárgyát, mégis két nagyfontosságu momentumot rejt magában és juttat kifejezésre, még pedig egy positiv és negativ momentumot, melyet közelebbről érinteni mindenekelőtt szükségesnek tartunk.

I. *Negative* ugyanis arra utal, hogy a biztositás tárgyát nem képezi *a biztositott dolog;* a dolog képezi ugyan a biztositás távoli tárgyát, a melyen a biztositás valósul, de nem képezi a szerződés logicai tárgyát, annak objectumát. Sokáig félreismerték ezen állitás valódiságát; a régibb német és franczia irók majdnem kivétel nélkül hódoltak azon téves nézetnek, hogy a biztositott dolog képezi a biztositás tárgyát, igy POHLS („*Darstellung der Seevers.*" 64. s k. l.), TEKLENBURG („*System des Seeversicherungswesens.*" 39. s k. l.), MITTERMAIER (D. *Privatr.* II. 302. §.), PHILIPS (d. *Privatr.* II. k. 313. §.), BLUNTSCHLI (d. *Privatr.* 161. §.), STAUDINGER (id. m. 75. l.). Az első pillanatra szembeötlő, mily consequentiákhoz vezet az ily felfogás. Ha a dolog a biztositási szerződés tárgya, akkor a biztositás tartozéka a biztositott dolognak és a dolog minden szerzőjére eo ipso átmegy; egy felfogás, melynek a k. t. 484. §-a inkább czélszerüségi, semmint jogi okokból kifejezést adott ugyan; de épen az, hogy a törvény ezen intézkedés különös felvételét szükségesnek tartotta, mutatja, hogy átalán véve nem ismeri el a biztositás accessorius természetét. A régi felfogás továbbá kénytelen azon consequentiához jutni, hogy a dolog tönkre jutása képezi a biztositott legnagyobb veszteségét, a kár nagyobb nem lehet mint tényleges, holott legalább a fuvarozási biztositásnál mindenki elismeri, hogy a biztositó nagyobb teljesitményre köteles. Sőt ezen felfogás szerint oda kell jutni, a dolog tulajdonosának és más dologbani joggal felruházott hitelező biztositásában, habár mindkettő különböző érdekből eszközli a biztositást, meg nem engedett többszörös és tulbiztositást látni.

A francziák valóban az érintett következtetésekhez jutottak; a franczia jog a biztositást tényleg a valódi kárra szoritja (*Code de commerce* 347. cz.), PARDESSUS (*Cour de droit commercial* II. p. 384. No. 825.), elismeri a biztositás accessorius természetét; Grün et Joliat (traité des assurances terrestres p. 104. No. 86.), világosan mondja „L'assurance est un accessoire, qui suit la propriété" (l. azonban Alauzet. Traité des assurances p. 256. és Proudhon: Traité

* Az előbbi közleményt l. a mult heti számban.

du droit usuf. tom. 4. No. 1601, kik a biztositási szerződés személyes jellegét elismerik.)

Az accessorius téves felfogásból jutottak oda, az életbiztositást a biztositások sorából kitörülni. Innen magyarázható, hogy Weskett-Engelbrecht („THEORIE *und Praxis der Assecuranzen*" III. k. 57. l.) feljajdul azon gondolat ellen, hogy egy embertárs élete a kereskedelmi speculatio tárgyává tétessék, hogy Valiu (comm. sur l'ordonance de la marine sur l'art. 10. tit. des assurances) az emberi életre való dij tüzését a nyilvános erkölcs elleni merényletnek mondja. (L. még POHLS id. m. IV. k. 74. l. idézett franczia irókat.) A törvényhozások sem birtak egészen kibontakozni e téves felfogás alól s ezen ellenvetés nagyjában törvénykönyvünket is illeti. Mert eltekintve a porosz L. II. R. 8. cz. 1934. §-a és az osztrák polgári trvkv. 1289. §-ától, hol egyenesen a biztositott dolog mondatik a biztositási szerződés tárgyának, a würtembergi terv. 429. cz., a porosz terv. 328. cz., a bajor terv. 801. czikke egyértelmüen mondják, hogy minden, a mi pénzben kifejezhető értékkel bir a biztositottra nézve és veszélynek van kitéve, képezheti a biztositás tárgyát; mit jelent ez azonban — daczára az indokokban védett ellenkező álláspontnak — egyebet mint azt, hogy a biztositott dolog képezi a biztositás tárgyát? Ezen hibába esik a magyar törvény 464. §-ban is. Sokkal közelebb áll e tekintetben az igazsághoz a hollandi törvény 268. czikke, mely a biztositás tárgyának mondja «tout intérêt appréciable à prix d'argent et sujet à quelques risques...», ugyanigy az 1839-iki portugali ker. törvény 1699. czikke. A német ker. törv. 782. cz. szintén a biztositás tárgyának mondja: «Jedes in Geld schätzbare Interesse, welches Jemand daran hat, dass Schiff und Ladung die Gefahren der Seeschiffahrt bestehe, kann Gegenstand der Seeversicherung sein» és a tárgyalások alatt is az érdek lett a biztositás tárgyának mondva (l. *N. (H) Prot.* 3131—3132 l.). Tagadhatatlan azonban, hogy a hajó és teher kiemelése ismét a biztositott dolognak mint biztositási tárgynak előtérbe tolását involválja; tekintve azonban, hogy a német törvény kizárólag a tengeri biztositásokkal foglalkozik, szükségesnek tartotta a conferentia ezen momentumokat is a definitióban kiemelni (l. *N. (H.)* Pr. 2980. l.). A dresdai javaslat 895. czikke a német törvény intézkedését adoptálta.

A negative ekként nyert eredménynyel szemben, hogy a dolog mint olyan nem képezi a biztositás tárgyát, kérdés, mi tehát a biztositás tárgya?

Ezen kérdés megoldása azon előkérdés megfejtésétől függ, mi képezi a szerződés tartalmát? Azon szokásos definitiók, melyekre majdnem minden törvényben akadunk, két momentumot tárnak elénk mint olyanokat, melyek a szerződés tartalmának kiegészitő alkatrészeit képezik, és pedig a *meghatározott esemény* vagyis a *veszély* és a kártérités momentumát. A magyar törvény 463. §-a, a porosz Landr. II. R. 8. cz. 1934. §-a, a spanyol törv. 885. czikke, a zürichi codex 1704. §-a, a porosz terv. 327. czikke, a bajor terv. 800. czikke, a hollandi törv. 246. czikke, a portugali törv. 1672. czikke, a würtembergi terv. 428. czikke, az osztrák terv. 1. §-a és a belga törv. 1. czikke itt többékevésbbé megegyeznek. Téves azonban azon állitás, mely a szerződés tartalmának egyik oldalát a kártérités momentuma által látja kimeritve. A biztositási szerződés oly bilateralis szerződés, mely függetlenül a veszély következményeinek beálltától illetve a kár bekövetkezésétől válik mindkét oldalról perfectté, a teljesitmény *mindkét fél* részéről mindjárt a szerződés megkötése után (hacsak a dijfizetés hitelezve nincs) veszi kezdetét, a veszély nem csupán föltétele a kártéritésnek, hanem már a veszély átvállalása is a szerződés egyik alkatrésze, azaz a veszély, melynek beálltától a kártérités függővé van téve, itt conditio quae negotio tacite inest; a kártérités inkább következménye, semmint eredeti tartalma a szerződés teljesitésének; csak realisatiója, csak consenquentiája a veszély viselésének (l. ENDEMANN, GOLDSCHMIDT *Z.* IX. k. 547. l.); a szerződés kötése után azonnal lehet annak joghatályára, illetve annak fenállása végett keresetet inditani, pedig ha a veszély elvállalása csupán feltét volna a kártérités nézve, akkor a kár beálltáig e jogositványnyal élni nem lehetne, mert «ante conditionem non recte agi, cum nihil interim debeatur.» Ugyanazért Endemannak azon állitása, hogy a biztositási szerződés feltételes pénzösszeg-igéret — melyre még visszatérünk — már az érintett okból is tarthatatlan.

Ha két szerződő fél biztositási szerződést köt, akkor a biztositott akarata oda irányul, hogy a biztositó bizonyos ellenértékért tőle bizonyos veszélyt az által elháritson, hogy ezen veszély következményeit viselje, a biztositó pedig a szerződés megkötése által, a veszély elháritását, annak következményei viselése által magára vállalja. Ez képezi a szerződés tartalmát.

A veszély, melyről itt szó van, hatását első sorban abban nyilvánitja, hogy félelmet és biztonság-hiányt idéz elő (l. MALSZ: *„Betracht."* 16. és 17. l. STAUDINGER: id. m. 10. l. és COHN: *„Der Versicherungsv."* 28. s k. l.); a biztositó kötelezettsége ennélfogva oda irányul, a biztositottat ezen gondoktól megszabaditani. A teljesitmény tehát azonnal a szerződés megkötésével kezdődik és hatását jogilag véve is mindkét irányban nyilvánitja; a biztositottra ugyanis annyiban, hogy a nyujtott vagyonbiztonság által hitelképességét növeszti, a biztositóra nézve pedig annyiban, hogy a veszély elvállalása által hitelképessége csökken. Ha a veszély káros következményei tényleg beállottak, akkor a biztositó az ez által okozott vagyoni hátrányt a biztositottnak megtériteni tartozik.

A biztositási szerződés ily tartalma mellett könnyen lehet annak tárgyát is megjelölni, mert biztosithatónak kell lenni mindannak, mitől a szerződés tartalmának elérése függővé van téve. A biztositás tárgya tehát mindazon előny, melyet valaki birna, ha valamely veszélytől óva volna, vagyis az **érdek**, és miután ez különösen a kárbiztositásnál mindig pénzben áll, a **vagyoni érdek**, azaz «minden, valamely vagyonára vonatkozólag bizonyos eseménytől függő előny» (l. COHNFELD: *„Die Lehre vom Interesse"* 57. és 61. l. és l. 2. *D. de jure dot.* 233. l.; 14. §. 1. *D. de servo corrupto* 11. 3 l. 8. §. 2. *D. ratam rem* 46. 8; l. 21. §. 1. *D. ad leg.* Aquil. 2.) Csatlakozunk tehát COHN (l. f. id. m. 4. l.) azon tételéhez, hogy *„biztositható azon érdek, melylyel valaki az iránt bir, hogy saját vagyona bizonyos veszélytől ne éressék."* Biztositás tárgya tehát sem a biztositott dolog (l. f.), sem annak értéke, hanem a biztositott vagyonérdeke, a dolog értéke mint olyan a biztositás által nem növekedik (Malsz ellenkező állitása id. m. 17. l. ismét azon, csak általa is perhorrescált állitáshoz vezet, hogy a dolog képezi a biztositás tárgyát), hanem csakis a biztositott vagyoni állása, annak hitelképessége emelkedett a biztositás által; a dologtól különben nem is lehet a veszélyt elháritani; a házat nem lehet akkép biztositani, hogy azt tüzveszély ne érje, hanem csakis a vagyont lehet a veszély káros következményei ellen biztositani. Ugyanezen felfogásnak más alakban ad kifejezést GALLUS («Die Grundlagen des gesammten Versicherungswesens» 4. l.): «Die durch gewisse Ereignisse hervorgebrachten Vermögensbenachtheiligungen, nicht das Interesse am physischen Vorhandensein eines Objectes ist also der naturgemässe Beweggrund zur Versicherungsnahme und kann überhaupt nur Gegenstand der Versicherung sein.» Egészen közömbös különben, vajon az érdek tulajdoni, ha csak vagyoni érdek. (l. L. (H.) Pr. 2926. 4231. s k. l.)

A magyar törvény a kérdéses vagyoni érdeket gyakran a dolog értékével téveszti össze, habár azonban igaz,

hogy legtöbb esetben a tárgy föntartására irányuló vagyoni érdek a tárgy értékével összeesik, mégis ez nem szükségképi valami, mert az utóbbi sokszor kisebb, sokszor nagyobb az előbbinél (l. l. 1. pr. D. de A. E. V. és Laband: GOLDSCHMIDT Z. XIX. k. 644. l.). Az érdek fogalmával nem esik össze szükségkép a kár képzelete, mint ezt sok iró mondja. (l. UNTERHOLZER: *„Schuldverhältnisse"* I. §. 125; PUCHTA: *Pandekt.* §. 225; ARNDTS: *Pandekt.* 206; MOMSEN: *„Beiträge"* §. 1.) Az érdek létezik. még mielőtt a kár beállott, mielőtt még bizonyossá vált, vajon az esemény, melyhez az érdek kötve van, beállott-e vagy nem, és csupán az érdek praestatiója állapittatik meg a kár bekövetkezése által, és azért egészen téves Malsz (l. *Betracht.)* azon állitása: «Schaden und Interesse sind ein und dasselbe». Az érdeknek továbbá a *biztositás előtt* kell fenforogni, mert ha csupán a biztositás által teremtetik, akkor meg nem *engedett* fogadási biztositás forog fen.

Dr. Neumann Ármin.

Jogirodalom.

*Börtönügyi munkák.**

Az igazságügyi miniszternek, az államfogház-büntetés végrehajtására vonatkozó utasitására több, részben alapos kifogást tesz Tauffer. A létező államfogházak *férfi*-foglyok fölvételére lévén berendezve, kérdezi: mi történjék a *nő*-foglyokkal? Nem tartalmaz a szabályrendelet részletes és tájékozó utasitást arra nézve, ha az államfogoly magát nem élelmezheti, nem ruházhatja; miben álland ez esetben az előirt «szabályszerü ellátás?», s minthogy lesznek államfoglyok, kik szegénységök miatt nem ruházhatják magokat, forma-ruha adatik-e részökre, vagy polgári ruha? Minthogy a tartási költség esetleg megtéritendő a fogoly által, annak mennyiségét meg kellett volna határozni. Nem tartja továbbá helyes intézkedésnek, hogy az utasitás értelmében a fogolyhoz érkező levelek felbontatlanul kézbesitendők, a fogoly levele pedig csak akkor küldhető rendeltetési helyére, ha az igazgató aggálytalannak tartja. Mely levél tartható aggályosnak? Az, melyben a fogoly szidja a kormányt s a fogház-igazgatóságot, vagy az, mely az illetőnek fanatizált párthivétől ered s esetleg lázadási terveket tartalmaz? Félrendszabálynak nevezi az idevágó intézkedést, és a porosz utasitás 156. §-át párhuzamba állitva, annak átvételét tartotta volna czélszerübbnek. Nem helyesli azt sem, hogy az államfogház igazgatójától *minden* fegyelmi hatalmat megvon az utasitás és azt a miniszterium magának tartotta fen. Erre nézve is a porosz utasitásra hivatkozik, mely szerint az igazgató kétféle fegyelmi büntetés alkalmazására jogosult.

Varga szerint viszonyaink feleslegessé teszik a női államfogházat. Nálunk a szépnem tartózkodik az oly cselekményektől, melyek e büntetést eredményezhetnék. Ez ellenvetés azonban még nem nyugtat meg. Előre nem látható véletlen okoktól is függhet oly okozatok ismétlődése, melyek a *jelenlegi* kedvező viszonyt kedvezőtlenné változtatják. Inkább megnyugszunk Vargának azon észrevételén, hogy kedvezőtlen *pénzügyi* viszonyaink közepett a női államfogház épitése nagy áldozatot igényelne, jelen körülmények között pedig nélkülözhető. Az államfoglyok levélváltására vonatkozólag Varga helyesen jegyzi meg, hogy az utasitásban foglalt megszoritás az intézet biztonságára vonatkozólag szükséges. A fogoly tudja, hogy levele az igazgatóság átvizsgálása után küldetik el; ugy szövegezi azt, hogy az átolvasás ne legyen reá nézve hátrányos; mig a *beküldött* levelek felbontatlan átadása által nem történhetik illetéktelen beavatkozás a családi titkokba. A beérkező levelek, bármi tartalmuak legyenek, nem hathatnak károsan az intézet biztonságára, mert azt a fogoly helyzete nem engedi, a kivülről fenyegethető biztonsági veszély pedig meggátolható a fogoly levelezésének *ellenőrzése* által. E tekintetben a Tauffer által idézett és dicsért porosz utasitás sem szabatosabb mint a magyar. («Die Privatcorrespondenz der Festungs-Gefangenen ist im Allgemeinen frei. Jedoch ist der Gouverneur, Director, etc. verpflichtet, Einschränkungen hierin bis zur Verhinderung jeder Correspondenz eintreten zu lassen, wenn aus letzterer Nachtheile befürchtet werden müssen.») Nem áll továbbá, — mondja Varga — hogy az államfogház igazgatójának *semmi* fegyelmi hatalma se volna a fogoly felett, mert azt megintheti. E tekintetben ismét Tauffer véleménye mellett vagyunk. Az államfogház igazgatójának kiterjesztettebb fegyelmi hatalmat óhajtanánk biztositni, és a fegyelmi vétségek természetével ellenkezőnek tartjuk, hogy azok, napok elteltével a miniszteri bureauban intéztessenek el. Legfölebb, *bizonyos esetekben* felebbezési jog volna megadható a fogolynak.

A pénzbüntetések behajtását szabályozó utasitásban hiánynak tartja Tauffer, hogy nincs meghatározva: ha az elitéltnek vagyona a pénzbüntetés és tartási költségek fedezetére nem elegendő, melyik követelés előzze meg a másikat? Erre nézve az utasitás 3. §. elég határozott utmutató lehetett volna czikkiró tévelygésében. E §. rendelkezése értelmében 15 nap eltelte után, ha a pénzbirság nem lett befizetve: vagy végrehajtásilag felhajtandó, vagy átváltoztatandó fogság-büntetéssé. Minthogy a rabtartási költség a büntetés kiállása után esetleg félévenkint hajtandó fel, önkényt következik, hogy azt *megelőzi* a pénzbirság felhajtása. De ez nem is lehet másként, mert ha megvárná a kir. ügyész, mig a fogoly kiszabadul, azután előbb felhajtaná a tartási költséget, később megkisértené a pénzbirság felhajtását, s csak *azután* tenne lépéseket fogságbüntetéssé átváltoztatásra, miután meggyőződött, hogy a pénzbirság fedezetére *elég* vagyon nem létezik: rendkivül nagy administrationalis nehézségeken kivül (mi a végrehajtó közeget terhelné), vádlott is kiméletlen és a közérzületre *bántólag* ható zaklatásnak volna kitéve. Mert például: azt, ki egy havi fogház és 10 frt pénzbirságra volt itélve, fogházbüntetése kiállása és szabadon bocsáttatása után, azért, hogy még az egy napi fogságot (a mi 10 forintnak megfelel) kiállja, akárhányszor 14—15 mértföldnyi távolságról kellene beidézni. Ezután pedig az egy napi tartási költségért ismét meg kellene kezdeni a végrehajtási intézkedéseket. Ugyanez a szabály kell hogy álljon a fogház- és az államfogházra itélt, de hivatalvesztéssel *nem* büntetett hivatalnokokra is. Tévedésben van Tauffer, ha azt hiszi, hogy az osztrák b. p. r. 343. §. hasonló esetre vonatkozó rendelkezést tartalmaz. E §. szerint: «elfogott hivatalnokok és egyházi személyek, kik *fogságuk* alatt élelmi járadékokat húznak, (l. továbbá a szolgálati szabályok 1874.), kötelesek mindenesetre azokból ápolásukat vagy magok beszerezni, vagy az ápolási költségeket megtéritni.» Szó sincs tehát arról, hogy a két nemü fizetési kötelezettség közül melyik teljesitendő *előbb.*

Jóllehet az osztrák bpr. emlitett §. első részében intézkedés van arra, hogy a bűnvádi eljárási költségek csak annyiban hajtandók be, mennyiben az illető sem élelmi állapotában nem veszélyeztetik, sem azon kötelességek teljesitésében nem gátoltatik, mivel hozzátartozóinak élelmezése tekintetében tartozik, s bár az utasitás ide vonatkozó része nem elég világos: csak fictiókkal lehet abból a törvénynyel ellentétben álló *confiscatiót* kimagyarázni. Tekintve, hogy a pénzbirságot a biróság mindig a vádlott *vagyoni állásához mérten* szabja meg, szó sem lehet a confiscatióval azonos *vagyoni romlásról.* A mennyiben az utasitás 4. §-a *a)* pontjában «teljes vagyontalanság» kifejezést használ, megvalljuk, magunk is óhajtottuk volna, hogy e helyütt a törvény humanus szellemének megfelelő *részletesebb* meghatá-

* Az előbbi közleményeket l. a 26. és 27. számokban.

rozással találkozzunk, de azért nincs okunk kétkedni, hogy az utasitás az illetékes közegeket nem fogja a törvénynyel ellentétbe helyezni.

A *felügyelő bizottság* intézményére vonatkozó utasitást is hiányosnak tartja Tauffer. Az egyének ismeretével biró hivatottaknak a közvetitő intézetbe áthelyezés s a feltételes szabadon bocsátás iránti javaslattételnél nem adatott kellő, nyomatékos befolyás. A fegyintézeti ellenőr, gondnok, orvos, a felügyelő bizottság tagjaiból kihagyása az ügynek ártalmára és a szolgálat érdekeinek csorbitására van. Hivatkozik a német-birodalmi törvény, *bajor* szabályrendelet s a *bádeni* igazságügyminiszteri rendeletre, továbbá az irlandi, végül *Aargau* és *Wadt* cantonokban létesitett *General-inspectore* intézményre.

Kétségen kivüli, hogy a büntetőtörvény e részben hiányos. Tauffer szerint az *utasitás* lett volna hivatva e hiányt pótolni. Hivatkozik a *Lepaglován* gyakorlatba vett eljárásra, mely szerint az igazgató minden hónapban meghallgatja a házi tanács véleményét, de csak consultativum votummal. A szabadlábra helyezést kérő fegyenczczel fölvett jegyzőkönyv, teljesen fölszerelve kiadatik a házi tanács tagjainak véleményezés végett. Legelőbb az őrparancsnok ad véleményt és igy tovább; tehát alulról fölfelé, hogy a nagyobb tisztviselők véleménye a kisebbekére befolyással ne lehessen. E vélemény összeállitására 3 heti idő igényeltetik. Ilyen eljárás lett volna a magyar utasitásban is meghonositható. Nem tartja helyesnek, hogy az utasitás szerint a fegyintézeti tisztviselők csak a «pártoló» vagy «elutasitó» megjegyzéssel járulnak e fontos kérdéshez. Nem pártolja azon lázas sietséget, hogy a felügyelő bizottság még *azon ülésben* tartozik véleményt nyilvánitni, és igy, bár az utasitás 1. pontja értelmében feladatul van kijelölve, hogy a bizottság «a büntető-rendszer erkölcsi hatását a letartóztatott egyéneken megfigyelje», de az utasitás e feladat valósitására alkalmat nem nyujt.

Tauffernek azon kifogásával szemben, hogy az utasitás nem nyujt alkalmat a kül-tagoknak, miszerint individualis tapasztalatokat tehessenek, részben egyetértünk Vargával. Egy-egy fegyintézet évi létszám-forgalma 6—7 száz egyén között váltakozik. Ily létszám mellett egy hivatalnok, ki idejét reggel 7 órától esti 8-ig a fegyenczek között tölti, és *mindenik* nyelvét beszéli: nem állithatja nagyzás nélkül, hogy *mindenik* fegyencz erkölcsi állapotát ismeri. Hogyan lehessen tehát képzelni, hogy a *nem* intézeti tagok az individualizálás művészetében oly magas fokra emelkedjenek, minőt Tauffer óhajt? Az utasitás abbeli rendelkezése, hogy a felügyelő bizottság a «büntető-rendszer erkölcsi hatását a letartóztatott egyes egyéneken figyelje meg», az által nyer megoldást, hogy a bizottság tagjai a kérelmezővel *személyesen* is érintkeznek. Ez ugyan az individuumnak *teljes* megismerésére nem vezet és nem vezethet, de hát az nem róható föl az *utasitás* hiányának, mert az a *rendszer* következménye. E szerint: bár a felügyelő bizottság köteles még azon ülésen határozni, a határozat hozatala előtt van *idő* és *alkalom* az egyének megfigyelésére.

Bodor László.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Birói körökből a következő sorokat vettük:

A *„Törvényszéki Csarnok"* 42. számában megjelent «A legfelsőbb forum köréből» czikknek tisztelt irója azon körülmények kutatásával foglalkozik, mik okai annak, hogy a legfőbb itélőszéknél elbirált egy peres ügyben a referáda fegyelmi panaszra szolgáltatott légyen okot.

A tisztelt czikkiró a bajnak kutforrását abban véli feltalálni, hogy a birákra pressio gyakoroltatik, és hogy ennek hatása alatt a munka az alaposság rovására végeztetik.

Ezen imputatio nagyon tetszetős, mert a munka-halmaz és a birák aránylag csekély száma mellett a valószinüségnek némi látszatával bir.

Ha fontolóra veszszük azt, hogy a magyar világban a biró magát a munkában meg nem eröltette, és hogy a Septemviralis Táblának birái akkor nem referáltak, természetesen csodáljuk ama rendkivüli szorgalmat, melyet a kir. Curiának birái kifejtenek. S midőn tizenkét év alatt egyszer megtörténik, hogy a referáda ellen alapos vagy alap nélküli panasz emeltetik, akkor ugy a szorgalom *valamint annak* tévesen vélt inditó oka ellen is fordulunk.

Hogy a kir. Curián nagyon sok per intéztetik el, az tagadhatlan tény; de hogy abból az következnék, hogy az elintézés felületes és azon pressiónak volna tulajdonitandó, melyet az elnökök állitólag gyakorolni szoktak, ez téves nézet.

A feláldozó munkásságot a közérdek követeli. A birák honfiui érzete és nem a pressio idézi elő ama nagy szorgalmat, mely bámulatra késztet minket.

A független állás megóvta a birákat attól, hogy bármiféle pressiónak engedjenek — nem is gyakoroltatik az a birákra.

A birák legyőzték a nagy munkahalmazt, a felek késedelemről nem panaszkodhatnak, és a kuriáról el lehet bátran mondani: Semper honos nomenque tuum laudesque manebunt.

Abból, hogy az ülésekben sok per intéztetett el, arra: hogy az elintézés felületes volna, következtetni nem lehet.

Mert tudja kiki, hogy mig az egyik pernél az előadás órákat sőt napokat veszen igénybe, addig sok más per a a legrövidebb idő alatt elintézhető.

A ki tehát az előadásokban részt nem vesz, az nem mondhat birálatot a felett, hogy minő alapossággal döntetnek el a perek.

Nem is a hosszadalmas, szellemet fárasztó — hanem a rövid, velős előadásban rejlik az alapos birálat criteriuma.

A statistikai adatok csak az elintézett perek számát igazolják, azok alapján tehát azt elbirálni nem lehet, hogy minő alapossággal döntetnek el a perek.

Nagy baj az, hogy a biró arra nézve, hogy a pert kellőleg adta elő légyen, garantiával nem bir, mert az előadás szóval történik, nem pedig a perkivonat felolvasásával.

Hogyha a fontosabb nagyobb ügyek perkivonat mellet adatnának elő, ez minden esetre elejét venné a referáda ellen emelhető mindennemü panasznak.

Addig mig az előadás szóval történik, megmarad a baj, miszerint a felek a referádát kifogásolhatják a nélkül, hogy a birák magokat a panasz ellen kellően megvédhetnék.

Hl. I.

A btk. 116. §-ához.

Nagy-Kőrösön mult évi deczember 3-án Cziriák Mária szolgáló megszökvén gazdája Faragó Ferencznétől, még az nap betért Geiringer Adolfné kereskedésébe és volt gazdája nevében kelmemintákat kért; később az állitólag gazdája által kiválasztott mintákkal visszatérvén, annak hitelére 6 frt 31 kr. értékü czikkeket vásárolt és azokat saját részére felhasználta. Káros fél a kőrösi rendőrség, és később a királyi járásbiróság által kihallgattatván, kárát 6 frt 31 krban és utánjárási költségeit 10 frtban számitá fel, azonban kellő idézés daczára is a törvényszéki végtárgyaláson, valószinüleg nehogy kárát a vagyontalan vádlottal szemben még

növelje, nem jelent meg; a törvényszék vádlottat a panaszolt tény teljes beismerése, és a btk. 379. 380. § ai alapján csalás vétsége miatt rovott előéletének figyelembevétele mellett 3 havi fogházra itélte és káros részére 6 frt 31 kr. kártérítésben elmarasztalta. Vádlottnak felebbezése folytán a m. kir. itélő tábla f. év junius 8-án 19669. sz. alatt következő végzést hozott: «Megsemmisittetik hivatalból a kir. törvényszék itélete, és utasittatik a kir. törvényszék kitűzni ujabb tárgyalási határnapot, arra megidézni a magánvádló Geiringer Adolfnét is, még pedig azt azzal a figyelmeztetéssel, hogy meg nem jelenése ugy fogna tekintetni, mintha vádját visszavonta volna, és eljárni tovább a törvény értelmében. Indokok: A vádbeli cselekmény a btk. 390. §-a szerint csakis a sértett fél inditványára üldözhető levén, a kir. törvényszék alaki jogsérelmet követett el, midőn belebocsátkozott az ügy érdemleges végelbirálásába, a nélkül hogy a sértett fél a tárgyalásnál jelen lett és a vádlott megbüntetését inditványba hozta legyen. Az itéletet tehát hivatalból megsemmisiteni s a kir. törvényszéket törvényszerü eljárásra utasitani kellett.»

Azt hiszem, hogy e barbár magyarsággal fogalmazott kir. táblai végzésben foglalt elv a mágánvádlók érdekében megérdemli, hogy vita tárgyává tétessék.

Ugy látszik, hogy a kir. itélő tábla a btk. 110—116. §-ainak oly tág magyarázatot ad, mint azt a kir. járásbíróságok hatáskörébe utalt vétségek és kihágások eseteiben követendő eljárást szabályozó 2265/80. számu igazságügyminiszteri rendelet tette, melynek 35., 71., 72. §-ai szerint, ha a magánvádló a tárgyaláson nem jelenik meg, vádlott vád hiányában felmentendő, a sértett fél pedig elmaradásának esetében kárkövetelésétől elállottnak tekintendő; ezen rendelkezés a jbirósági eljárás keretében törv. erejével birván, fölösleges volna fölötte vitát támasztani, de az eljárási módozatok nagy részének helyes voltát beismerve is, azon hiányt felötlőnek találom, hogy semmi intézkedés nincs az esetre, ha a tárgyalásról kényszerüségből elmaradt magánvádló vagy sértett fél, minthogy a 101. §-ban foglalt perujitási esetek ide nem alkalmazhatók, itélethozatal után igazolással élni kivánna. Nézetem szerint azonban a kir. táblai végzésben kimondott elv ellenkezik a magyar fenyitő-törvénykezési gyakorlattal, mely ugyanis már legrégibb phasisaiban több jogsértésnél helyt adott a felek egyezkedésének, vagyis a magánvád kizárólagos jogosultságának, és ezen elv ujabban is kifejezést nyert az ideiglenes bünvádi eljárásról szóló törvényjavaslatban, melynek 4-ik §-a szerint a család és rokonság körében elkövetett lopás, csalás és sikkasztásnál az eljárás csak magánvádra inditható meg; a btk. pedig felölelvén több, részben eddig polgári uton fenyitett, részben az állami közérdeket kevéssé érdeklő cselekményt, a magánvád hatáskörét tetemesen kiterjeszté; de a kir. táblai végzésben foglalt elv eddigi gyakorlatunkban teljesen ismeretlen volt, és még mindig érvényben van azon általános jogszokás, hogy a végtárgyalásról elmaradt panaszos nem tekinthető a panosztól elállottnak és káráról lemondottnak, hanem ha jelenléte a tényálladék megállapitásához szükségesnek látszik, hitelesités esetleg eskü végett ujabban megidéztetik ha pedig jelenléte p. vádlottnak beismerése vagy egyéb teljes bizonyitékok mellett nétkülözhető, panasza fölött itélet hozatván, követelése vagy megitéltetik, vagy avval polgári perutra utasittatik. Ez a gyakorlat ugy a hivatalból üldözendő, mint a magánvád és egyezkedés tárgyát képező cselekményeknél.

A járásbirósági eljárást szabályozó rendeletet soha sem lehet a törvényszéki eljárásra alkalmazni, még ha a törvényszék, a napokban hozott curiai döntvény szerint egyes esetekben a járásbirósági kisebb iurisdictiót átveszi is, annál kevésbbé pedig a fent közölthöz hasonló jogsértő cselekményeknél, melyek mint a csalás, nem tartoznak járásbirósági hatáskör alá. A btk. 116 §-a pedig csak arra kötelezi a bíróságot, hogy a magánvádlónak az itélet kihirdetése előtt alkalmat adjon inditványának kijelentésére, illetőleg visszavonására, a mi a tárgyalásra idéző végzés kézbesitése által mindenkor megtörténik; és ha elismerem is, hogy a magán vád tárgyát képező cselekményeknél a codex elveinek következetes fejlesztése előbb-utóbb a kir. táblai végzést fogja is érvényre emelni: az eljárási codex megalkotásáig az az 1871 évi 33. tcz. 17. §-ának hatálya mellett a 116. §-t az eddigi jogszokás ellenére, törvény vagy törvényerejü kormányrendelet nélkül oda értelmezni, hogy a magánvádló elmaradása a vád visszavonásával egyhatályu, a panaszos felek érdekében helytelennek és igazságtalannak tartom.

Ezen értelmezés a bűnügyi eljárás rendszeres szabályozása nélkül gyakran fonák következményekre is vezethet, a mennyiben pl. ha panaszos fél a tárgyaláson valamely hirtelen közbejött ok miatt nem jelenhetik meg és a bíróságot elmaradásáról értesitenie nem áll hatalmában: akkor a vád visszavontnak tekintetvén, vádlott felmentetik; panaszos igazolhatná ugyan elmaradását, de mivel fenyitő ügyekben joghatálylyal járó igazolási kérdést nem ismerünk, perujitással pedig csak ujabb bizonyitékok alapján levén lehetséges fellépni, a kir. táblai végzésben kimondott elvet követő bíróság felmentő itélet után nem fog ujabb eljárásba bocsátkozni. Panaszos ekként önhibáján kivül elesik panaszától, sőt esetleg a végtárgyaláson megjelent tanuk részére költségben is elmarasztaltatik.

Azt hiszem tehát, hogy a kir. táblai elvet nem illeszthetjük bele törvénykezési gyakorlatunkba, és sokkal czélszerübb az eddigi gyakorlat — sokban hiányos — utmutatását követnünk, mint egyes részletekben minden rendszer nélkül merész ujitásokat behozni. A büntetőtörvénykönyv életbeléptetése mellett az eljárás szabályozása már égető szükséggé vált, és remélhető, hogy az uj codex nem fog sokáig várakoztatni maga után.

Horváth Béla.

A birósági tisztviselők anyagi helyzetéről.

I.

Az 1871. évi XXXI. t. cz. 11. §-a szerint az elsőfolyamodásu bíróságoknál alkalmazott itélőbirák fizetése kineveztetésöktől számitandó tiz évi folytonos szolgálat után az eredeti fizetés tiz, minden további öt évi szolgálat után pedig annak 5 százalékával emelkedik, ha a birák ezen idő alatt magasabb állásba elő nem léptettek vagy fegyelmileg fenyitve nem voltak.

Az elsőfolyamodásu biráknak különben elég mostoha javadalmazását ezen intézkedés által vélte a törvényhozás a szolgálat mérvéhez képest fokozni; noha még igy sem megfelelő a fizetés azon álláshoz képest, melyet a biró betölteni hivatva van.

A jelenlegi birósági szervezet hatályba lépte óta a tizedik év van folyamatban. A törvény szerény kezdvezményének életbe léptetése közelg.

E rendelkezés hatálya legujabban az ügyészekre is kiterjesztetett.

A birósági segéd- és kezelő személyzetre azonban nem gondoltak. Ezek fizetése oly silány, hogy egy cultur-államnak szégyenére válik. S a pótlékra még sem birnak igénynyel.

Ezen segiteni kell. Minden ember azért dolgozik, hogy fáradságának gyümölcseit szedje. Tiz évi rendes, folytonos és tisztességes munka után akár iparos, akár kereskedő, sőt még a legegyszerübb munkás is takarékos gazdálkodás mellett azon szerencsében részesül, hogy folytonos munkálkodásának gyümölcseit látja. Az embereket, még a leg-

szerencsétlenebb helyzetben is felemeli a jobb jövő reménye. Csupán csak a birósági segéd- és kezelő személyzet van azon szomoru helyzetben, hogy arra kell kárhoztatva lennie, hogy fáradsága gyümölcseit sohase se lássa, soha se szedje, hogy a jobb jövő iránti reményt utopiának tekintse.

A desperatio hajtja a pályatévesztett vagy tönkrement egyéneket a birósági segéd- és kezelő személyzet soraiba, ezen egyének proletárokból ismét proletárokká lesznek s éltük egész hosszán át azok is maradnak, mert aki erre a pályára lép, bátran elmondhatja: Lasciate ogni speranza qui voi intrate! 5—800 frtnál többre sohasem vergődhetni, sokszor szeszélyes főnökök kedélyhangulatát lesni és tetteit a szerint irányozni, az anyagi gondok sulya alatt leroskadni, a családalapitásnak örömeit soha, de gondjait és bajait naprólnapra érezni, látni, hogy munka-szorgalom és fáradság bár évek hosszu során át hiába s hogy nincs és nem lehet jobbra még csak remény se.

A mindennapi élet tanusitja, hogy a reményevesztett fiatal ember ezen menedékhelyre jutván, ostora azon kerületnek, melyben működik. A felektől átveszi a jegyzőkönyvi vagy az itéleti bélyeget, de az actákra ragasztani elfelejti; másik kartársa pedig siet a leletet felvenni, mert hisz azért osztalék jár. A szegény fél pedig először ad bélyeget, melyet az egyik kezelő kezel el; másodszor fizet büntetést, melynek egy része a másik kezelő jutalma. Az a szegény pór dehogy tudja: hová, mikor és mennyi bélyeg kell, mikor a bélyegtörvény tömkelegében még a magunkféle ügyvédember is eltéved, s az 500 frt fizetéssel ellátott iktató dehogy mondja meg neki, hogy «földi ide bélyeg kell,» hisz neki privilegizált mellékkeresete a bélyegleletek felvétele, ha szól annak az együgyü embernek, hát biz az menten fizet, de akkor nincs mellékkereset, tehát a kezelő hivatalnok hallgat és a szegény fél elkövette a bélyegcsonkitást, melyért büntetést kell fizetnie.

Van egy sürgős végrehajtási ügyed, melyet a bíróság már elintézett, elmégy a kiadó urhoz és felkéred, hogy sziveskedjék ügyedet mielőbb expeditóiba venni. Hja kérem nem lehet, mert az ügyeket iktató-szám szerint kell sorba venni; igy szól a szabályrendelet, nem lehet. Az impracticus ember ebben megnyugszik s elmegy várni hetekig, mig az ő sürgős ügye expeditióba jő; azonban az, ki már a birósági kezelésben jártas, nagyon jól tudja, hogy a kiadó urnak a szabályrendeleten alapuló aggályait egy kis sáp menten eloszlatja s az expeditio egy fél óra alatt foganatba ment. Már hogy jusson eszébe valakinek azt a szegény hivatalnokot kárhoztatni, vagy épen vádolni? Szegény ember, 3—4 gyermeke van otthon, hogy éljen meg az államadta 500 frtból? S volna-e bármely birónak oly szive, megengedné-e lelkiismerete, hogy ily hivatalnokot megvesztegettetés miatt elitéljen?

Igy válik aztán usussá, hogy sáp nélkül alig-alig expediáltatik el valami fontosabb ügydarab, és a fél vagy a közbenjáró ügyvéd meg sem botránkozhatik az ilyetén eljárás felett, ha meggondolja, hogy a botrányosan csekély fizetés mellett az alkalmazott munkaerő is botrányosan csekély. Mindennapi dolog ugyanis, hogy az elintézéstől számitott fél év alatt jő rendszerint az expeditio; azon bíróságoknál, hol az irodai hátralék kevesebb, az expeditio egy negyed év alatt foganatba megy, s kiválólag kitünő helyzetben van azon bíróság, melynél az expeditio 3—6 hét alatt foganatositható.

Mindez azért, mert a hivatalnokok fizetésén és az irodai átalányon is tudja az ég, mily összegeket kiván meggazdálkodni a merőben tévesztett igazságügyi administratio.

Tóth Gáspár
ügyvéd.

Különfélék.

A tribunal des conflits m. é. november óta nyilvánosan ülésez a Palais Royalban. Tagjai jelenleg: elnök *Cazot* igazságügyminiszter; alelnök: *Barbier* semmitőszéki tanácsos; birák: az államtanács által kebeléből választott tagok *Laferrière, Collet, Braun;* a semmitőszék által kebeléből választott tagok *Almeras-Latours, Pont;* a tribunal maga által választott tagok: *Lavenay* volt államtanácsos és *Tardif* volt tiszteletbeli államtanácsos; helyettes birák: *Colmet-d'Aage* párisi jogkari tiszteletbeli dékán, *Hallays-d'Abot* volt államtanácsi ügyvéd. Kormánybiztos: *Gonel* államtanácsi osztályelnök, *Bonjat* semmitőszéki ügyész; helyettesek: *Chante-Grellet* és *Rivière*. A mártius 29. décrets végrehajtása folytán felmerült hires esetek eldöntése szellemét illustrálja, hogy p. o. a bíróságok illetéktelensége a szerzetesek által a préfet és commissaires de police ellen támasztott birtokháboritási stb. perekben azzal indokoltatott, hogy utóbbiak maguknak nem vindikáltak semmi tulajdoni vagy birtoklási rendelkezést és jogot, midőn a kápolnákat elzárták s a zárdákat kiüritették. Ezeket leleményességben felülmulja még a közoktatásügyi tanács törvénymagyarázata, melylyel helybenhagyja a feloszlatott jezsuiták *magántanitástól* eltiltását s elmozditását (ill. engedély megtagadását) a törvény szerint szükséges *erkölcsi képesség* hiányából, mert a tanitás által az őket feloszlató törvényt kijátszani, tehát erkölcstelenséget elkövetni akartak!

Alfred Fouillée-nak a Revue des deux mondes-ból ismert tanulmányai most összegyüjtve jelentek meg (L'idée moderne du droit en Allemagne, en Angleterre et en France. La science contemporaine). Bölcseleti alakba öltött politikai tendetiát uralnak, mint a jelen legtöbb hasonló franczia termék (p. o. *Léon Danicourt* doctrinair munkája a politikai szabadság és kormányformákról: La Patrie et la République) és kevés tudományos belértékre tarthatnak igényt. Bölcsészeti szempontból figyelemre méltóbb a «nemzeti» álláspontot felülemelkedő, a természet- és társadalmi tudományok közös általános elveit taglaló munka *Léopold Bresson*-tól: *Idées modernes.*

A legutóbbi franczia községi képviselő-választások alkalmából megemlitjük, hogy a községek képviselőinek (conseillers municipaux) száma 500 választóig biró községben 10, 1500-ig 12, 2500-ig 16, 3500-ig 21, 10.000-ig 23, 30.000-ig 27, 40.000-ig 30, 50.000-ig 32, 60.000-ig 34, ennél nagyobbnál 36, Párisban 80. Franciaország 36075 községének összes képviselői száma 480.000.

A franczia ig.-ügyminiszterium az uj *Csődtörvény*-t a franczia nyelvre leforditandó külföldi törvények sorozatába felvette. A fordität Dr. NAGY FERENCZ nagyváradi jogtanár és a párisi «Société de législation comparée» magyarországi levelezőjének közremüködése mellett, a magyarul tudó P. DARESTE párisi ügyvéd fogja eszközölni. A *büntetőtörvény* és a *rendőri kihágásokról* szóló törvény forditása már befejeztetett s legközelebb sajtó alá fog bocsáttatni.

SCHMITT, a legkitünőbb német közjogi irók egyike és a „*Die Grundlagen der Verwaltungsrechtspflege im constitutionell-monarchischen Staate*“ czimü általános feltünést keltett jogtudományi értekezésnek szerzője, a közigazgatási biráskodásról Magyarországon igy nyilatkozik lapunk egyik munkatársához Karlsruhe-ból intézett levelében: »....Ich habe *mit Bewunderung* ersehen welch' tiefes Verständniss für diese bedeutungswolle Rechtsinstitution in Ihrem Vaterlande bereits vorhanden ist, *richtiger vielleicht als an manchem Orte ihrer schon erfolgten Einsetzung.* Wo ein Gedanke mit dieser Klarheit die Geister beherrscht, wird er diese auch zur That drängen, wesshalb ich an dem Siege der Bestrebungen, denen auch Sie huldigen, nicht zweifle, stb., stb.»

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 30. SZ. Budapest, 1881 julius 22.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A szóbeli eljárás tervezete Ausztriában. Dr. Nagy Dezső ügyvédtől. — A keresk. törvény 463. §-a Dr. Neumann Ármin ügyvédtől. — Jogirodalom: Börtönügyi munkák. Bodor László kir. alügyésztől. — Törvénykezési Szemle: A váltóelévülés kérdéséhez. Módosi Sándortól. — Beismeréssel való bizonyitás. — A birósági tisztviselők anyagi helyzetéről. Tóth Gáspár ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A szóbeli eljárás tervezete Ausztriában.*

IV.

Az *eljárásról* a javaslat *harmadik* és *ötödik* könyve rendelkezik.

A III. k. az első folyamodásban követendő eljárást szabályozza (itt már el lehet mondani) *általában*, beleértve a bizonyitásnál követendő eljárást és birói határozatokat; mig az V. könyv az eljárás egyes *különös* fajaira nézve tartalmaz dispositiókat. Az osztrák javaslat *tiz* ilyen különös eljárási nemet ismer. Ezek a következők:

1. megintési eljárás;
2. meghagyási eljárás;
3. váltóeljárás;
4. bérleti szerződések felbontásánál követendő eljárás;
5. birtok-háboritási perekben követendő eljárás;
6. birói hivatalnokok által elkövetett jogsértéseknél követendő eljárás;
7. eljárás házassági ügyekben;
8. felhivási perekben követendő eljárás;
9. eljárás felfedező eskü esetén;
10. választott-birósági eljárás.

Mint látjuk, az eljárásra vonatkozó számos szétszórt *általános* határozatok mellett még fölös számu különös eljárási nemeknek is jutott tér a javaslatban. Fölöseknek kell őket neveznünk, mert ellentétben állnak azon ujabb iránnyal, mely ezeket a lehető minimumra igyekszik reducálni. A német-birodalmi perrendtartás csak *öt* különös eljárási nemet ismer; igen helyesen. Maga a sommás eljárás és a további különös eljárási fajok a rendes eljárásnak irásbeliségében, a mely mellett a perek közmondásszerüleg halhatatlanok voltak, birják keletkezési okukat, midőn a fél a legegyszerübb ügyben akkor nyert birói határozatot, mikor ez már tárgynélkülivé vált. S miután nem voltak *általában* követhető és elfogadható elvek, minden egyes fajára az ügyeknek különös modus procedendi-t voltak kénytelenek megállapitani. A szóbeli eljárás mellett azonban, a mely szerint eljárva a perek egyszerüségükhöz és bonyolult voltukhoz képest a lehető legrövidebb idő alatt fejezhetők be, sőt sürgős esetekben rövid határidők kitüzése által huszonnégy vagy negyvennyolcz óra alatt lehet jogellenes állapotokat megszüntetni, mint ez a franczia *référé* mellett az elnök «ordonance»-ai által történik: ily viszonyok közt a különös eljárási fajok létjoga megszünik. A német-birodalmi perrend nem fogadta ugyan el a «référé»-t általánosságban, de azt az egyes dispositiókban felolvasztva, a régi különös eljárásokat a lehető legkevesebbekre szoritotta. Nem igy az osztrák javaslat, a mely a fenti iránnyal ellentétben még ujabbakat törekedett kigondolni. A szóbeli eljárás mellett sem tagadjuk ugyan egynémelyik különös eljárási nem jogosultságát, de másrészt azon önkényeskedő önteltséget sem tudjuk eléggé kárhoztatni, a melylyel az osztrák javaslat szerkesztői a fent előadott észszerü okokat megvetve, ignorálva a modern eljárások szellemét és irányát, dicsőséget találnak az elavult állapotokhoz való ragaszkodásban. E fölösleges dispositiók növelik az eljárás bonyolultságát, és igy apasztják annak értékét, devalválják a szóbeli eljárás legnagyobb előnyét, mely annak ruganyosságában és könnyen kezelhetőségében gyökerezik. Az *első folyamodásban* követendő rendes eljárásról a második könyv rendelkezik, mely annak két fő faját különbözteti meg. Külön szabályozza ugyanis az *egyes* (Bezirksgericht) és a *társas* (Landesgericht) bíróság előtt követendő eljárást. Magában foglalja továbbá ezen könyv az alaki és anyagi bizonyitási jogot.

A *járásbiróságok* által követendő eljárás semmi különöset nem tüntet fel; 23 rövid §-ban (454—477) foglalkozik vele a javaslat. E biróságok illetékesek 300 forintot meg nem haladó és egyéb, az értéktől független, gyors elintézést kivánó egyszerübb ügyekre. Magát az eljárást az alaknélküliség jellemzi, ügyvédi képviselet nem kötelező és ép ezért a per vezetése egészen a bíróság kezébe van letéve; előkészitő periratok nincsenek (legalább nem kötelezők), a peranyag fixirozása a jegyzőkönyvekben történik. Ez utóbbi körülmény azonban előreláthatólag feltartóztatná a perek gyors lefolyását, tudva, hogy a jegyzőkönyvelés (szorittassék bár az a minimumra) mennyi és mily drága időt rabol el; ezért a 458. §-ban szükségesnek tartották a következő intézkedést felvenni. «A keresetet és minden, a szóbeli tárgyaláson kivül előadandó kérvényeket, inditványokat és közléseket azon felek, kik ügyvéd által képviselve nincsenek, a birósági irodában (Gerichtschreiberamt) jegyzőkönyvbe vétethetik.» Midőn azonban ezen rendelkezés által a fent előadott bajon akar segitni a javaslat, ugyanaz által egy sokkal veszedelmesebb bajnak nyit tárt kaput. Igen félő, hogy ez által a birótól különben is sok tekintetben független birói irodák zugügyvédi irodákká változnak át, és pedig itt is a legveszedelmesebbekké, a legcsábitóbb alkalma nyilik majd az iroda- személyzetnek a legkiáltóbb visszaélésekre. Az eszme igen szép volna: a feleknek az ügy előkészitésében quasi ingyen képviseletet nyujtani, minek következménye volna továbbá a felek személyes megjelenése a tárgyalás alatt és az ennek folytán nagyobb mérvben érvényesithető közvetlenség. A gyakorlatban azonban aligha nem az igazságszolgáltatás és a felek keserülik meg e humanusnak tetsző intézkedést. Haszon belőle előreláthatólag csak a segédhivatalnokokra fog hárulni.

* Az előbbi közleményeket l. a 27., 28. és 29. számokban.

Nem hagyhatjuk említés nélkül azon körülményt, hogy az osztrák javaslat a járásbirósági hatáskört csak 300 frtig állapitotta meg; ez is tovább ment ugyan mint a német bir. perrendtartás (300 bir. márka=150 frt.), de olyat elkövetni mint a mi perrendtartási novellánk: 500 frtig terjedhető ügyeket kivétel nélkül egyes-biró hatáskörébe utalni és a feleket ügyvédi képviselettől felmenteni, még az osztrák javaslat szerkesztőinek sem jutott eszébe. Nálunk ugyan hatalmas érvül lehet felhozni, hogy a közvélemény tökéletesen ez irány felé hajlik, midőn csaknem minden jogügyletnél a sommás eljárás köttetik ki per esetére. Ez ugy van, de fájdalommal kell e tény valóságát elismernünk, ha az indokot is tudjuk hozzá. A collegialis bíróságok előnye világszerte ugy a tudomány mint a törvényhozás által el van ismerve. Nálunk nem igy van; mert a collegialis bíróságok által követett eljárás oly rossz, hogy azok erejét tökéletesen megbénitja. Lenne csak egy helyes eljárásunk társas bíróságaink számára, majd nem törnék magukat annyira az egyes-biró után. Igy azonban *két rossz* áll előttünk; mi igen természetesen a kevésbbé rosszat választjuk. Jót nem teremtünk, csak a rosszat reducáljuk.

A járásbíróságok előtt követendő eljárást azok alaknélkülisége jellemezvén, a gyakorlat lesz hivatva a szükségletekhez képest egy járható, szokott medret vájni. Hogy milyen irányu lesz ez a meder, erre nézve maga a javaslat jelöli ki az utat, midőn azt mondja: «a járásbíróságoknál követendő eljárásnál a törvényszéki eljárásra vonatkozó szabályok annyiban alkalmazandók, a mennyiben a törvény mást nem rendelt.» (454. §.). Hasonlólag intézkedik a német-birodalmi perrendtartás, a mi azonban épen nem alterálta a gyakorlatot, hogy a mennyiben a felek ügyvéd által képviseltetik magukat (mint ez legtöbb esetben van), *minden tekintetben* a társas bíróságoknál előirt eljárási szabályokat kövessék. Ez igen természetes, mert ha a társasbirósági eljárási szabályok helyesen vannak szerkesztve, azoknak oly természeteseknek kell lenniök, hogy alkalmazásuk, akár vannak előirva, akár nem, mintegy maguktól következzék, önkényt folyjék. De ép itt rejlik a legnagyobb nehézség: ez eljárási szabályokat ugy megszerkeszteni. E tekintetben a franczia eljárás minden szóbeli perrendek közül legkevesebb rendelkezést tartalmaz, s mégis minden egyéb közt a franczia igazságszolgáltatás gépezete forog legkönnyebben és a legnagyobb szabatossággal, mit a continens egyéb népei a legnagyobb odaadással bámulnak. Erre a francziákat százados gyakorlat és a természetükben gyökerező könnyedség, melylyel az efféle dolgokat kezelik, képesitette. Más népek igen természetszerüleg aprólékos szabályokkal kivántak magukon segiteni, a franczia gyakorlatot mintegy codificálni óhajtották. Tökéletesen igazat kell adnunk az 1876-ik osztrák javaslat bevezető szavainak:

«Minden, a perrend terén tett ujabb törvényhozási kisérletek azon rendkivüli nehézséggel állnak szemben, hogy a francziáknak ugyszólván hussá és vérré vált intézményeit vagy épen nem tudják átültetni, vagy legalább is nem azzal a megnyugvással, hogy lehetséges lenne valaha azoknak hasonló szellemben való kezelését biztositni, mint a hogy ez Franciaországban a szakadatlan hosszas gyakorlat következtében oly rendkivüli könnyüséggel megy.»

«Innen van ezen törvények ingadozása a formákat illetőleg, a melyeknek keretén belül a tárgyalásnak megtartatnia és az ezt megelőző kölcsönös informatiónak szabályoztatnia kell; hogy miként értékesittessék az, a mi a törvényszék előtt egyszer már előadatott, különösen, ha a felek egyike kimarad: hely adassék-e azon törekvésnek, mely a per folyamát és benne a peranyagot meghatározott stadiumokra igyekszik osztani, hogy ez által annak könnyü successiv áttekintése lehetővé tétessék; másrészt mikép akadályoztassék meg a pereknek végtelenbe nyujtása, mely a korlátlan szabadság folytán mindent előadni, származik»

A problemák egész tömege van itt felvetve, mind olyanok, melyek megoldása a legnehezebb feladatok közé tartozik. Mi őket három pontban foglaljuk össze:

1. az eljárás *külső kerete*,
2. az *előkészitő periratok* és a *peranyag fixirozása*,
3. a *makacsság* (szóbeli tárgyaláson való meg nem jelenés, Nichterscheinen, Versäumniss, défaut) és jogkövetkezményei.

Mind e kérdéseket egyenkint veszszük tárgyalás alá, s egyszersmind azt is, hogy miként igyekezett azokat az 1881-ik osztrák javaslat megoldani.

Dr. Nagy Dezső.

A keresk. törvény 463. §-a.

III. *

II. *Positiv* alakban a jelen fejezet czime feltünteti azon tétel valódiságát, hogy a biztositás intézménye nem akar gazdagodáshoz vezetni. Hogy azonban az egyes concret esetben a biztositás effectusa mégis olyan, miszerint a biztositott helyzete vagyonjogilag tekintve, a bekövetkezett esemény folytán a biztositás által jobb mint volt ez előtt, egészen közömbös (l. LEWIS id. m. II. k. 176. l.). Már a régi 1731-iki hamburgi Assecuranz und havarei Ordnung XIII. cz. 1. czikke mondja: «ki kártéritést követel, köteles bizonyitani, hogy kárt szenvedett», és az óta is az uralkodó nézet ezen tétel valódiságát juttatja folytonosan érvényre, (l. MITTERMAIER: d. *Pr.* 302. §., PHILIPS: d. *Pr.* II. 312. §., GERBER: d. *Pr.* 202. §., BESELER: d. *Pr.* 129. §., STAUDINGER: *„Lebensvers."* 50. l., MALSZ: *G. Z.* VI. 378. *„Betracht."* 78. l., *N. (H.) Prot.* 2976., 2977., 4230., 4309. Dr. *Pr.* 3199., 3200., 3204., 3206. KÜBEL: MALSZ *Z.* I. 342., az osztrák terv. indokai stb.). Ezen tétel megállapitása a nemzetgazdászat követelményeiben könnyen feltalálható. A nemzetgazdászat ugyanis lényeges érdekkel bir azon tekintetben, hogy a javak tönkrejutása be ne álljon, hogy a beállott veszteségek gyorsan pótoltassanak, hogy a veszteség által ért egyes gazdaság e veszteség által egészen tönkre ne juttattassék. A biztositási szerződés e tekintetben kisegitőként jelenkezik és ez épen jellemzője az egyszerü fogadásokkal szemben. E szerződés az egyestől, a gyengétől a veszteséget eltávolitja és azt egy többségre — legyen az a személyek vagy tőkék többsége — háritja, mely többség a nagyobb veszteséget kisebb veszteségekre osztja és ez által gyorsabban és könnyebben pótolja. Tekintve azonban, hogy az I. alatt előadottak szerint a biztositás tárgyát a vagyoni érdek képezi, ugy azon kitétel, melylyel a törvényhozások élnek vagyis a kártéritési kitétele, nem ugy mint a *Code de commerce* 347. czikke és a spanyol *codigo de commercio* 885. czikke mondja, csupán a tényleges kárra szoritkozik, hanem tágabb értelemmel bir, mint ez a keresk. törvény 272. és 493. §. második kikezdéséből kitünik.

Ezen tétel legfontosabb consequentiája az, hogy a fogadási biztositás, vagyis az, melynél az érdek csak a biztositási szerződés által teremtetik, a törvényes oltalomban nem részesül (l. LEWIS: id. m. II. k. 175. l.), mert a biztositási szerződés természetével ellenkezik. Fogadási szerződések nem birnak a fent jelzett nemzetgazdászati jelentő-

* Az előbbi közleményeket l. a 28. es 29. számokban.

séggel. Nemzetgazdászatilag egészen közömbös, vajon egy és ugyanazon összeg ma *A.*, holnap pedig *B.* birtokában van, ha ezen birtoklásra semmi más ok, mint valamely önkénytesen választott esemény beállta, nem létezik. Sőt a mennyiben ezen vagyon-átmenetel munka nélkül jön létre, káros is. Ezen biztositások különben is mindig csak korlátolt és ephemer érvénynyel birtak. Francziországban a 17. században egy ideig előfordultak ugyan, azonban az 1681-iki ordonance de la marine által XIV. Lajos alatt eltiltattak. Angolországban az «interest or no interest»-féle biztositások a 17. század végéig meg nem engedtettek, mégis az angol corruptio korszakában, vagyis a 18. század közepéig ismét alkalmazásban voltak, mig 1746. augusztus 1-től statut 19. Georg 2. C. 37. §. 1—3. által a spanyol és portugal korona birtokában levő áruk biztositásának kivételével eltiltattak. Hollandiában az 1744-iki amsterdami biztositási rendtartás, Svédországban az 1750-iki biztositási rendtartás tiltotta őket el. Velenczében az 1771-iki törvény 8. §-a bénitotta meg hatásukat, és Francziaországban a Code civil 1965. és 1966. czikkei a fogadásokat egyáltalán megtiltják (BOULAY, PATY: *„Cours de droit comm. marit. Tom.* III. *Tit.* X. p. 238. szerint, Napoleon a code szerkesztése alkalmából egybegyült államtanács előtt felkiáltott volna: «Nem lehet egy nagy nemzet, minő a franczia, feladata a fogadások immoralitását törvényileg megengedni.») Németországban ezen biztositások minden világos tilalom nélkül is — hacsak a porosz *L.* II. *R.* 8. cz. 1995. §-át ide alkalmazni nem akarjuk — soha sem voltak érvényben (l. BENEKE-NOLTE: *„System"* I. k. 237. l., WESKETT-ENGELBRECHT: *„Theorie und Praxis der Assecuranzen"* I. k. 327. s k. l., GIER, BUSCH: *Archiv, Neue Folge.* I. k. 415. l., POHLS: *„Handelsrecht"* 67. l. 4. j.). Az itt érintett szabály alól a biztositási szerződésben megállapitott tárgy értéke — ugynevezett interesse taxatum (taxirte Polizze) (l. k. t. 479. §. 2. kikezd.) nem képez kivételt, mert az a vagyoni érdek fenlételét feltételezi s csupán nagyságának bizonyitását könnyebbiti, illetve a bizonyitási terhet a biztositóra tolja. (Ezen taksált kötvények össze nem tévesztendők az ugynevezett polices d'honneur-rel, melyek valóságos fogadási biztositásoknak jelenkeznek. (LEWIS: id. m. II. k. 177. l. ***) j. alatt.)

Ujabb időben iparkodás történt az uralkodó nézet lerontásával más felfogásnak érvényt szerezni. A dresdai javaslat tárgyalásánál ugyanis az előadó (Siebenhaar) kiemelte, hogy az uralkodó nézetet a biztositási ügy keletkezésének története által látja ugyan megállapitva, de ha ettől eltekintünk és a szerződést külső jelenségének megfelelőleg construáljuk, akkor annak legközelebbi lényeges ismerveiként jelenkeznek, egyik oldalról a dijfizetés, a másikról az elvállalt azon kötelezettség, bizonyos esemény beállta esetére bizonyos összeget fizetni. Az életbiztositásnál a törvényhozások is kifejezést adnak ezen felfogásnak, csak a kárbiztositásnál haboznak a kárt tulhaladó összeg biztositásának érvényességét elismerni; azonban az általános magánjogi elvekkel nem ellenkeznék az életbiztositásnál elfogadott tételt a kárbiztositásoknál is alkalmazni; a törvényes tilalom csupán rendőri szempontokból hozatott és az általános magánjogi elvekkel szemben tisztán positiv, kivételes intézkedés jellegével bir. Az előadó nézete kisebbségben mnradt. (l. Dr. *Pr.* 3203. s k. 3221. 3195. l. és KÜBEL, MALSZ: *Z.* I. 345. s k. l.). Mindazonáltal ez az álláspont, habár más kiindulási alapból, beható érveléssel és szokott szellemdus modorral ismét védetett Endemann által. (l. *Deutsche Viertelj.:* 1865. évf. 97—139. l. GOLDSCHMIDT: *Z.* IX. k. 284.—327. 511—554. és X. k. 242—345. s k. l.)

Endemann a biztositásokat tiszta pénz- illetve fix ügyleteknek mondja és állitását Siebenhaar fent emlitett okoskodásán kivül a biztositási ügylet történetéből deducálja. Endemann szerint eredetileg nem azon félelem, hogy a biztositás fogadási vagy játék-természetet fog magára ölteni, szoritotta a biztositást a kár követelhetésére, hanem a canonisticus uzsora-tilalom. A scholastikus felfogás szerint az usurarium, mely a biztositóra nézve a dijfizetésben rejlett, a foenus nauticum analogiájához képest mint a veszély-átvállalás ára — periculi pretium — megengedhető volt ugyan, azonban az usura, mely egy minden körülmények között fizetendő biztositási összeg stipulatiójában lehetségkép benrejlhetik, meg nem engedhető; s hogy a doctrina — csakhogy az uzsora-dogma eltörlésével a jogforgalom erkölcsiségeért valamit tegyen — más momentumokhoz folyamodott és azokat a mindinkább elterjedő fogadás és játék meggátlásában találta.

Nem lehet e helyen ezen történelmi és dogmaticai deductiók bővebb tárgyalásába bocsátkozni, azok különben több oldalról beható czáfolatot nyertek (l. különösen GIER, BUSCH: *Archiv, Neue Folge*, I. k. 405. s k. l. BEZOLD. *Erörterungen* 54. s k. l.; COHN *„Der Versicherungsv."* 2. 28. l. és GOLDSCHMIDT. *Z.* XVIII. k. 77. l.; MALSZ: *Z.* II. k. 129; PREDÖHL: GOLDSCHM. *Z.* XXII. 443. s k. l. KIST: *Beginselen van Handelsregst* IV. R. 18. s k. l.). Itt csupán Endemann álláspontjának jellemzésére akarunk szoritkozni; ő a biztositási szerződést akkép értelmezi: «Versicherung ist derjenige Vertrag, durch welchen sich der Versicherer gegen Entgelt (Prämie) verpflichtet im Falle eines gewissen im Vertrag näher bestimmten Ereignisses eine bestimmte Summe oder den Ersatz des Schadens zu zahlen.» Habár a definitióban a kártéritésről is tétetik említés, az Endemann szerint egészen irrelevans, mert az csak akkor jöhet szóba, ha a szerződő felek bizonyos fixirozott biztositási összeget ki nem kötöttek (l. LICHTENFELS: *Ueber einige Fragen des Binnenversicherungsrechts.* 16. l.). Jellemzője tehát ezen felfogásnak, hogy a veszély átvállalását nem tekinti a biztositó részéről ellenteljesitménynek; azért szerinte az ellenteljesitmény csak a veszély mint a feltét beálltával veszi kezdetét (l. ENDEMANN, GOLDSCHMIDT: *Z.* IX. 548—550. l.); hogy továbbá a biztositott személye és a biztositott dolog között minden viszony felbontatik (l. COHN, GOLDSCHMIDT: *Z.* XVIII. k. 79. l.). Endemann szerint tehát annak is lehet biztositást venni, ki semmi érdekkel sem bir valamely vagyon fentartásán, sőt akkor is nyerné a biztositott a biztositási összeget, ha a veszély egy harmadikat érné; mig tehát a fent előadottak szerint a biztositás gazdászati czélja a vagyon fentartásában áll, itt megforditva az érdek a vagyon megsemmisitésében összpontosulna. Midőn Endemann a fősulyt valamely összeg fizetésének igéretébe helyezi, magát a biztositás fogalmát egészen elejti. Eltekintve tehát attól, vajon a biztositások iránt uralkodó alaptétel valóban, mint Endemann állitja, a canoni jog uzsora-dogmájának köszöni lételét, ugy mégis az kiszakitva történeti alapjából, mint a fentebbiekből kitünik, a dolog természetében találja indokát és azért magában véve az okból, mert jogtörténelmi jogosultsága elenyészett, fel nem adható. Endemann álláspontja szerint továbbá a közlési kötelezettség és a veszély változásából eredő következmények tana, mely oly nagy befolyással van a biztositási szerződés fenállására, egészen fölösleges. Ez által azonban Endemann ellentétbe jön önönmagával; mert ő egész tanának kiindulási pontjául a statisticát és a valószinüségi számitást veszi, ámde a közlési kötelezettség nélkül a biztositó a veszély nagyságát meg nem itélheti, tőle a lehetőség elvonatik üzletét rationalis alapokra fektetni. Ebből látni, hogy Endemann tana ép oly tarthatatlan, mint inconsequens; ő, ki a biztositás aleatoricus természetét határozottan tagadja, conclusiójában a biztositást egészen szerencse játékává sülyeszti le. (Ezen ellenvetést Lichtenfels id. m. 16. l. is emeli Endemann ellen, csakhogy neki, ki a biztositás aleatoricus ter-

*

mészetéből indul ki, — mint Cohn mondja — consequenter Endemann álláspontjához kellene jutni. Endemann különben védőre is talált, és pedig Gondsmitnek az utrechti jogi facultás által jutatomdijjal koszoruzott ily czimü munkájában: «Het Begrip en Wezen der Kansovereenkomsten» 1871.).

Dr. Neumann Ármin.

Jogirodalom.

*Börtönügyi munkák.**

A *feltételes szabadon bocsájtás* intézményét rendező utasitás második pontjában foglalt rendelkezést nem tartja helyesnek biráló. Ennek értelmében, ha valamely elitélt fegyelmi kihágást követ el, az elkövetés idejétől számitott egy éven belül a feltételes szabadlábra bocsátás iránti kérelme a letartoztatási hely előljárója által *hivatalból visszautasitandó.* Ez a megszoritás a b. t. k. czikkeiben jogalapra nem talál. Ily szabály által az önkényre nyilik tágas alkalom. Nincs olyan jóviseletü egyén, kit ne lehetne valamely fegyelmi áthágásban elmarasztalni. E részben mi is osztjuk Tauffer nézeteit. A gyakorlat bizonyságot tesz arról, hogy igen sok esetben az elitéltek hibát követnek el, mely fegyelmi büntetést von maga után, de azért nem nyujt alapot arra a *jogos* következtetésre, hogy a kihágást elkövető nincs a a *javulás* utján. Az őr által insultált fogoly pillanatnyi kitörése, vagy a házi rendnek valamely kisebb megsértése is *fegyelmi büntetést* eredményez. S mert az utasitás csak általánosságban emliti a fegyelmi kihágást, azt kell következtetni, hogy *minden* kihágás *gátló akadály* a kérelem tárgyalására. Épen ez a körülmény hozza az utasitást ellentétbe a törvény rendeletével és szellemével.

Az utasitás 5 pontja szerint: «A bünösség fokának, a birói büntetés mértékének, ugyszintén az elitéltre vagyoni viszonyaiból háramló előnyöknek vagy hátrányoknak mérlegelése nem képezheti a javaslat alapját.» Mi is azt tartjuk birálóval, hogy ha az utasitás ugy értelmezendő, miszerint a bizottság ajánlata tételénél ne legyen arra tekintettel, hogy az elitéltnek fogsága tartama alatt vagyoni viszonyai miként változtak, miként biztositják azok jövőre a fogoly *megélhetését,* az intézkedés nem helyes. A birói itéletben megállapitott büntetés fokának mérlegelése átalában nem lehet a bizottság feladata. Még abban az esetben sem, ha az elitélt az előző törvény hatálya alatt marasztaltatott el és aránytalanul nagyobb büntetés lett reá szabva, mint minőt az uj, enyhébb törvény értelmében szabni lehetett volna. Mert a bizottság fő- és egyetlen feladata annak mérlegelése, ha vajon a szabadon bocsátandónak adott javulási jelei biztositékot látszanak-e nyujtani a visszaesés ellen? De mert a viszonyok kényszer-helyzete a megjavultat is bűnre tántorithatja, legtöbbször pedig a nyomasztó anyagi viszonyok, ezért a jövőben megélhetés körülményei a tárgyalás folyamán nem volnának figyelmen kivül hagyandók.

Nem tartható továbbá czélszerünek, sem a törvénynyel megegyezőnek, irja T., a miniszteri utasitás azon további rendelkezése, hogy az elitéltnek a feltételes szabadon bocsátás iránt másodizben előadott kérelme csak azon esetben mutatandó be a felügyelő bizottságnak, ha ez az első tárgyalás alkalmával elutasitó véleményt adott. A törvény értelmében a feltételes szabadon bocsátás a felügyelő-bizottság ajánlatára engedélyezendő, s miután a miniszter elutasitó határozatát nem indokolja, az az eset is előfordulhat, hogy a miniszter azért nem engedélyezi a szabadon bocsátást, mert a bizottság indokolása nem nyujthatott kellő biztositékot a fogoly javulása iránt. A második kérelem előterjesztésénél már meglehet, abban a helyzetben lehetne a bizottság, hogy ajánlatát erősebb indokolással támogathatná, de mert nem hallgattatik meg, a miniszter csak *első* előterjesztése alapján határoz.

Meglepőnek mondható, irja végül Tauffer, az utasitás abbeli intézkedése, mely szerint a *feltételesen szabadonbocsátott* egyén védkötelezettségét teljesitheti. Szerinte eddig sohase jutott eszébe senkinek e tárgyból *kérdést csinálni;* a börtönügyi irodalomnak ezerekre menő köteteiben egy sor nyomtatás sem fordittatott ily eshetőség megbeszélésére.

Mi nem vagyunk abban a szerencsés helyzetben, minőben biráló, hogy tudomást szerezhettünk volna minden *nyomtatásról,* mi a bűn- és börtönügyre vonatkozólag eddig világot látott, de mégis akadtunk olyan *nyomtatásra,* melyben e *tárgyból kérdést csináltak.* Nem is valami nehezen hozzáférhető adat, melynek idézetével felelhetünk birálónak. A *belga* büntetőtörvény 31-ik §-ának 6. pontja értelmében a kényszermunkára elitéltek elvesztik jogukat, hogy fegyvert viselhessenek, polgári őrségnek tagjai lehessenek, vagy *hadseregben szolgálhassanak.**

A mi a kérdés másik oldalát illeti, hogy a védkötelezettség teljesitésétől kizárandók-e a feltételesen szabadon bocsátottak vagy nem? Tauffer abban a nézetben van, hogy azok a hadseregbe *fel nem vehetők.* Egyideüleg közli *Dr. Berner, Brusa* Emil, *Wahlberg, d'Alinge* Jenő és *Dr. Ullmannak* e tárgyban hozzá intézett leveleit, kik közül *Dr. Berner* és *Brusa* abban a véleményben van, hogy a feltételesen szabadon bocsátás ténye nem igazolhatja az incompatibilitást. Utóbbi azonban azt a kifogást emeli ellene, hogy árthatna a hadsereg *tekintélyének.*

Tauffer szerint a védkötelezettség teljesitésének megengedése a feltételes szabadon bocsátás *alapeszméjével* ellentétben áll. A katonai szolgálat szoros fegyelme megóvhatja talán a feltételesen elbocsátott egyént a *visszaeséstől,* de ezen esetben hiányozni fog a bizonyosság, hogy vajon azon feltételek, melyeknek megtartása esetére az elbocsátás engedélyeztetett, csakugyan teljesittettek volna-e, ha az egyén a katonai fegyelem *szigoru járszalaga nélkül,* a rendőri felügyelet mellett, csakis *saját erkölcsi erejére* leendett utalva? Hamis okoskodás. Alig képzeljük, hogy Tauffer abban komoly érvet lát az incompatibilitás támogatására. Attól fél, hogy a szigoru katonai fegyelem miatt, az alatt a három év alatt magát kifogástalanul viseli a feltételesen szabadon bocsátott, de a jóviselet nem *saját* erkölcsi erejének gyümölcse. De hát ha felmentetik a szabadonbocsátott a védkötelezettség alól és a rendes hatósági felügyelet alá helyezik, meg van-e győződve Tauffer, hogy a jó magaviselet az elbocsátottnak *saját erkölcsi* erejéből ered? Mi épen ellenkezőleg a katonai szolgálatból, legfőként pedig a *„szigoru járszalagtól"* a feltételesen szabadlábra bocsátottra *üdvös eredményt* várunk. Rendszeres életmód, munka, engedelmesség a felebbvalókkal szemben, tisztaság stb. a polgári életben is a kötelmek közé tartozik; hogyan lehessen kifogásunk, ha a hadi szolgálat tartama alatt a polgár mindazokra köteleztetik? Mi történjék ez esetben a rendőri felügyelettel? Azt hiszszük, a katonai felügyelet szigorubb a rendőrinél és azt teljesen helyettesitheti. Önkényt következik, hogy fegyelmi vétségek esetén, ha feltételes szabadlábra bocsátás visszavonásáról van szó, a *polgári törvények* lépnek előtérbe, s ha azok szerint az elbocsátott magaviselete nem bizonyit a javulás ellen, a visszavonás még az esetben sem történhetik meg, ha az illető a katonai törvények alapján fegyelmileg *elitéltetett.* Ezek tehát legkevesebb aggodalomra sem szolgáltathatnak okot, valamint nem az előléptetés kérdése sem, mert a törvény értelmében mindenki előléptethető, ki hivatalvesztésre elitélve nem lett, vagy a megállapitott reha-

* Az előbbi közleményeket l. a 26., 27. és 29. számokban.

* De porter d'armes, de faire partie de la garde civique ou de servir dans l'armée.

bilitationalis idő eltelt. A ki hivatalvesztésre van itélve, az ki van zárva annak tartamáig az előléptetéstől. Ez az államhatalomnak nem specialis intézkedése, hanem a törvény rendelete. Mert a katona az előlépés által *hivatalt nyer.* Ilyet pedig, legyen az *polgári* vagy *katonai*, a hivatalvesztésre elitélt nem viselhet.

Azt állitja Tauffer, hogy a miniszteri utasitás ellenkezésben van az 1868: XL. t. cz. 20. §-val. Pedig könnyen feltalálhatta volna, hogy ott «önkénytes belépés»-ről van szó. Különbség van az *önkénytes belépés* és a *védkötelezettség kényszerü* teljesitése között. De veszélyesnek is tartanók a Tauffer kivánsága szerinti kivételt. A katonai szolgálat ma már nem *joga* a védkötelezettnek, hanem *kötelessége.* Terhes kötelesség, mely elől nem egyszer öncsonkitás, szökés és más utakon igyekeznek menekülni a kötelezettek. Hiszen csak a kolozsvári kir. törvényszék fogházában ma öt egyén állja büntetését *öncsonkitásért* és többen vannak vizsgálat alatt szintén öncsonkitás, szökés és az anyakönyvnek a védkötelezettség alól mentesités czéljából meghamisitásáért. A mindennapi élet elég példát mutat arra föl, hogy a polgárok, legalább azoknak legnagyobb része, nem jognak, hanem nagyon terhes kötelességnek tartja a hadi szolgálatot. Még arra is volt eset, a boszniai hadjárat alatt, hogy egy védköteles *bűntényt* fogott magára és hamis feladása alapján *önmaga ellen* büntető-itéletet eszközölt ki, csak azért, hogy a hadjárat kellemetlenségeitől meneküljön. Ha tehát általában igy tekintik a védkötelezettséget, minő logika az, hogy a bünöst, ki feltételesen szabadon lett bocsájtva, feloldják annak teljesitése alól és helyette vállalja el a kötelezettséget más, ki jó *viselete* által megbüntetésre okot nem szolgáltatott?

Megjegyezzük még, hogy a miniszteri utasitás kiadása előtt is szolgáltak és szolgálnak a hadseregben *jogérvenyesen elitélt egyének.* Nagyon gyakori eset, hogy a polgár elitéltetik, s mielőtt itélete jogérvényre emelkedett volna, hadi szolgálatra beszólittatik. A bünfenyitő-törvényszék erről értesiti a katonai hatóságot, egyszersmind intézkedik, hogy bűntetése kiállására egy oly időben, midőn a katonai szolgálat érdeke leginkább megengedi, tettest a polgári hatóságnak adja át. Más esetekben a *tényleges szolgálatban* álló katonát itéli el a polgári hatóság besoroztatása *előtt* elkövetett büntetendő cselekményért s az itélet jogerőre emelkedése után sem bocsáttatik el szolgálatából a büntetés végrehajtásáig. Ugyanaz tehát, mi az utasitásban foglaltatott, a gyakorlatban már hosszu idő előtt megvolt, és senkinek se jutott eszébe annak jogossága ellen kifogást emelni.

Bodor László.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A váltóelévülés kérdéséhez. *

Felperes 1874-ben az illetékes birósághoz váltó-visszkeresetet nyujtott be, melynek másodlata alperes lakhelyéről azzal jön vissza, hogy alperes feltalálható nem volt. Felperes 1880-ban megtudván alperesnek ujabbi lakhelyét, uj keresetet indit, melyet a törvényszék ujra-felvételi kérvénynek tekint. A biróság — megejtett tárgyalás után — felperest keresetével elutasitja, mert felperesnek utolsó percselekménye óta az 1840-iki váltótörvényben megszabott elévülési idő már lefolyt, és ekként az ismét hatályossá vált elévülés folytán felperesnek váltójogai megszüntek.

Ekként ismerteti Dr. Nagy Árpád ur azon esetet, mely Dr. Karády Bertalan urnak a *„Pester Lloyd"* hasábjain közzétett fejtegetése tárgyául szolgált.

Dr. K. helytelennek tartja a biró itéletét, mert — véleménye szerint — *a váltójog a keresetinditás által „definitiv" szakittatik félbe; ez után már nem az anyagi, hanem az alaki váltói jog (váltóper) évülhet el.*

«Definitiv» félbeszakitás!

Itt nem a terminus érdekel bennünket. Fontossággal csak az bir, hogy mit akarunk e szó által kifejezni. Dr. K. szerint a keresetinditás a váltójogi elévülést olyképen szakitja félbe, hogy az (az elévülés) egyszer mindenkorra *megszünik.*

Minden habozás nélkül kimondhatjuk, hogy a félbeszakitás ily hatályát a jogtudomány nem ismeri. Ellenkezik ez az elévülés fogalmának egész lényegével, természetével, theoriájának minden egyes tételével.

Az elévülés félbeszakitásának módja lehet többféle, de hatálya csak egy. Soha jogtudósok közt az elévülés félbeszakitásának *hatálya* illetve ennek kérdése, controversia tárgyát nem képezte. El volt az ismerve mindenkoron, miszerint e hatály abban áll, hogy: a félbeszakitó tény bekövetkeztéig lefolyt idő jogszüntető erejétől teljesen megfosztatik, olyképen, hogy annak (tehát az elévüléshez szükségelt időnek) *eredetileg megállapitott* hosszában *uj* lefolyást kell kezdenie. Mihelyest eltérünk e sarktételtől, ugy romba dől az elévülés intézményének befejezéshez közel álló egész alkotmánya, olyképen, hogy még a megmaradt alapon sem épithetnők fel ujra, legalább a régi anyag csak egy parányi részének felhasználásával sem.

Ha a keresetinditásnak nem ez (vagy nem egyedül ez) a hatálya, hanem az, melylyel Dr. K. felruházza, akkor a keresetinditás nem elévülést félbeszakitó tény, hanem egyenesen jogszüntető ok.

E kérdésnél ugyanis következő alternativával állunk szemben. Vagy consummálja a keresetinditás a váltójogot vagy sem. Ha consummálja, akkor a (régi) jog elévüléséről — természetesen — nem lehet szó. A keresetinditás nem szakitotta félbe az elévülést, hanem megszüntette a jogot. A helyzet tiszta: a hol jog nincs, ott elévülés sincs, melynek folyása továbbra is félbeszakitható volna.

Ha azonban a keresetinditás nem consummálja a váltójogot (és ezt törvk. rendszerünket illetőleg Dr. K. sem fogja állithatni), akkor Dr. K. tételét elfogadva, egy a jogi életben felmerülő furcsa tüneménynyel fogunk találkozni: a jog, mely eddig az elévülés esélyének volt kitéve, a keresetinditás után örökké él, ha ugyan esetleg a jogot felemésztő végitélet nem könyörül rajta.

Annyi bizonyos, hogy a váltójog a keresetinditás után nem évülhet el addig, mig a véghatározat kinyeréséhez vezető per folyamatban van. De azért-e, mert a keresetinditás az elévülést «definitiv» megszakitotta? A ki az itélet retrotractiójának elvével tisztában van, az nem fog ilyesmit állithatni. Ellenkezőleg, a keresetinditás után a per tárgyát képező jog, minden, ennek existentiájára hátrányos befolyásu (a jog bensejében működő, vagy arra külről ható) factorok ellen oltalmazva van akkor is, ha a keresetinditás nem *egyszersmind* elévülést félbeszakitó ok, hanem *csupán* a peralapitás initiativáját képező jogcselekmény (jogoknál, melyek el nem évülnek vagy időhatárhoz kötvék). Ez tehát a keresetinditás általános tulajdonsága és nem characteristicuma a keresetinditásnak *mint* elévülést félbeszakitó körülménynek. A kérdés mindenesetre felmerülhetne, hogy miért statuálja a jogrend expressis verbis a keresetinditást elévülést félbeszakitó oknak, ha annak különben is megvan azon általános, minden jog perbeli érvényesitésénél előforduló hatálya, hogy a jogot minden, ennek existentiájára káros behatásu

* L. a „*Jogt. Közl.*" f. évi 21. és 23. számait.

factorok ellen védi? Legujabban Grawein, czernoviczi tanár adta meg erre a minden tekintetben kielégitő választ (*„Verj. und gesetzl. Befristung."* 1880. I. 117.—120. old.). A keresetinditás, mint elévülést félbeszakitó actus, akkor is megoltalmazza a jogot, ha a perfolyam megszünt, a nélkül hogy a per érdemében véghatározat hozatott volna (pl. trkrendtartásunk 113. §.). Nem állithatni ugyanezt a keresetinditásról, mint egyszerüen peralapitást czélzó jogcselekvényről. A keresetinditás csakis akkor képez elévülést félbeszakitó okot, ha a per *nem* folytattatik — különben az csak a jog érvényesitésének egy eszköze. Magában hordja tehát a perfolyam megszünésének feltételét. Ez characterizálja — de ebből származik a jogi életre háruló practicus haszon is. Az elévülést félbeszakitó keresetinditás megoltalmazta a jogot nemcsak az általa megállapitott (helyesebben: megállapitani czélzott) per folyama alatt és az ebből eredő itélet számára, hanem egy későbbi (uj) per és itélet számára is.

De hát mi történik a joggal, ha a perfolyam a per érdemében hozott véghatározat nélkül megszünik? Az elévülés a keresetinditás által difinitiv meg lett szakitva; a jog consummálva nincs. Mi ennek consequens folyománya? Az, hogy a jog a perfolyam megszünése után marad az a mi volt: anyagi váltójog — csakhogy ezentul nem évülhet el többé, tehát örökké él. Fölületesen gondolkozó jogászt az eredmény nem kis zavarba hozhatná. Nem igy Dr. K.-t. Szerinte ugyanis, bár ezentul az anyagi nem is, de az alaki váltói jog (váltóper) évül el, ezzel együtt pedig az anyagi jog is elenyészik.

Eljutottunk a második tételhez: az alaki jog (a váltóper) elévül.

Miként képzeli ezt magának Dr. K.? A biró és a felek között létrejött jogviszony (perviszony?) avagy e viszony tartalmát képező és a per czéljának elérésére szolgáló cselekvények (illetve az ezekkel kapcsolatos jogozatok) évülnek el? Dr. K. nem nyujt erre nézve felvilágositást. Annyit azonban mégis megtudunk, hogy alaki váltójogi elévülés nincs, mert a váltóeljárási rendeletből valahogyan kimaradt. Van azonban általános alaki magánjogi elévülés; ez azután kiránt bennünket a hinárból, mert felhasználhatjuk illetve szükségszerüleg fel kell használnunk az alaki váltójogban is.

Dr. K.-t. kétségkivül a római jogban (lex julia judiciaria) előforduló végitélet nélküli judicium-megszünés (e lege julia litem anno et sex mensibus *mori)*, vagy Kövy «Elementá-»jában (liber II. 491. §.) előfordult következő abstractiója: «qualiter liti ex juri simul vel neutri, vel juri tantum aut liti praescribatur» vagy végre egyéb hazai ujabb jogi tankönyveinkben található «perelévülés» kifejezés zavarta meg.

Nem feszegetem itt, hogy mennyiben nevezhetné a mai tisztult tan a rómaiaknak a lex julia judiciariában foglalt per v. judicium megszünését elévülésnek; Kövy abstractiójától (melyet különben utána legalább ily terjedelemben egy hazai jogtudósunk sem fogadott el) sem vonom meg az «érdekes»-ség jellegét; hogy pedig hazai tankönyveinkben használt «per-elévülés» kifejezés alatt a keresetjog elévülése értendő, ahhoz semmi kétség sem fér.

Végre is soh'se felejtsük, hogy a viszony, mely a biró és a peres felek közt létesül, közjogi alapon áll, melynek alakulását, fejlődését, tartalmát, lebonyolitását, megszüntét körüliró szabályok szintén közjogi természetüek. Hogyan szólhatunk itt elévülésről? Hogy a perviszony tartalmát képező egyes jogozatok nem elévülés által enyésznek el, hanem azon idő lefolyásával (határidő, határnap), mely existentiájuknak már keletkezésök pillanatában szoros határt szabott, azt tán Dr. K. sem fogja kétségbe vonni. És ha ez áll, ugy miként képzeljük magunknak a perviszony megszünését (elévülését!) függetlenül és elkülönzötten annak tartalmától, tehát mint oly «valami»-nek elenyészését, mely a per fölött egy láthatatlan egészként elterül s a milyennek azt Dr. K. gondolja? Egy kis felvilágositás nem ártana. Reménylem, hogy Dr. K. ezzel késni nem fog.

Addig is legyen szabad felemlitenem, hogy polg. törvk. rdtsunk négy helyen használja az elévülés kifejezést, u. m. a 316., 312. és 378. §§-ban, utóbbi helyen kétszer. Az előbbi két szakaszban utalás történik a per tárgyának, tehát az anyagi jog- és a bünvádi kereset elévülésére; az utóbbiban azonban «végrehajtási jog» elévüléséről van szó s igy leköti figyelmünket. Bár a törvény ez intézkedése nem tartozik a perviszony, hanem a végrehajtás categoriájába: de végre is, e szakaszban alaki jog elévüléséről van szó — és ennyiben érdekelt bennünket.

E szakasz 1871—72-ben élénk vita tárgyát képezte a hazai jogászkörökben. Szaklapjainkban fejtegetés fejtegetést követte, mig végre a sok vitának a semmitőszék egy plenaris ülési határozata (1872. deczember 10-én 14462. sz.) vetett véget. E határozat szerint «a végrehajtási jog elévülése»-nek az az értelme, hogy: «azon esetben, ha a fél az itélet vagy peregyesség alapján nyert végrehajtási végzést nem foganatositotta három év alatt, azon naptól számitva, melyen a végzést kieszközölte az ily végrehajtási végzés *hatályát vesztvén* . . . . . a végrehajtási végzés megujitásának van helye.» Hatályát veszti és nem — elévül; avagy: hatályát veszti nem mert elévült, hanem mert az idő lefolyt, mely létének szoros és meg nem változtatható határt szabott. A vita ugyan nem is annyira az «elévülés» szó, mint inkább a «végrehajtási jog» értelme körül forgott. A semmitőszék az elsőt is megállapitotta. Tény, hogy szerencsésen, különben még ma is kétségben volnánk az iránt, hogy ugyan miként szakitható félbe a végrehajtási jognak folyamatban levő elévülése? Mert a tételt el kell fogadnunk: minden elévülés félbeszakitható. A félbeszakitás az elévülés characteristicuma és nem oly tulajdonsága, melylyel felruházva lehet is, nem is. A perrendtartás azonban nem állapit meg e czélra külön félbeszakitó okokat. A közönséges magánjogi elévülés félbeszakitó tényei pedig — a biróságiak ugy mint a biróságon kivüliek — ez esetre aligha alkalmazhatók. Azt állitani pedig, hogy a végrehajtási jog elévülése a végrehajtás foganatositása illetve a végrehajtónak ez iránti megkeresése, felszólitása által szakitható félbe: annyit tenne, mint összezavarni a jog gyakorlását az elévülés félbeszakitásával. Mily hibába esünk ez által — már fentebb lőn kimutatva.

Különben az 1868: 54. tcz. 378-ik szakasza felett nincs miért csodálkoznunk. Élénken illustrálja ezt a jelen év folyamán hozott «végrehajtási eljárásról» szóló tcz. 23-ik szakasza: «A végrehajtási jog . . . az itélet jogerőre emelkedésétől . . . számitott és *semmi körülmény által félbe nem szakitható* rendes magánjogi elévülési határidő alatt évül el.» Milyen elévülés az, mely félbe nem szakitható? Avagy a szakasz szövegezéséből nem-e inkább azt kell következtetnünk, hogy a törvényhozó még ma sincs tisztában az elévülés fogalmával? A végrehajtási jog annyi és annyi idő leforgásával *elenyészik.* Ez volt a törvényhozó akarata és ennek kivánt a szakaszban kifejezést adni. Meg is cselekedte, csakhogy egy szilárd alapon nyugvó jogintézmény felforgatásával.

Még csak röviden megérintve, hogy Dr. K. tulajdonképen oly valaminek — a perviszonynak — elévülését állitja, a mi az általa felhozott concret esetben nincs, mert még nem is keletkezett (a kereset benyujtása egymagában nem létesit perviszonyt, bár a gyakorlati életben már ekkor is «per»-ről szoktunk szólani), végül Dr. K. ur azon aggodalmára kivánok rövid megjegyzést tenni, mely szerint ha a kérdéses váltóügyben hozott birói itélet indokolása illetve

Dr. Nagy Árpád ur állitása a valónak megfelelne, ugy «ha *szünetel* a viszkereseti per, akkor pl. egy hó óta folyó elévülés megszakitása végett ujból kereset volna inditandó, mert a vtv. 87. §-a szerint az elévülést csak keresetinditás (perbejelentés?!) szakitja meg».

Mikor szünetel a per? Összes törvénykezési eljárásunk szelleméből véve a feleletet: soha. Nálunk a per «folyamatban van» vagy a perfolyam «megszünik». E szabályon mit sem változtat azon körülmény, hogy az «eljárás» néha «megállitatik» (prnt. 9. §.), felfüggesztetik (u. o. 10. §. és 1874: XVI: t. cz. 1. §.) vagy félbeszakittatik (perdts 11. §.), mert a kérdés mindenkor a perfolyam megszünése vagy meg nem szünése körül forog. Nem tagadom, tudományos analysis segélyével reáakadhatunk a per oly momentumaira, midőn az többé-kevésbbé nyugvó, szünetelő helyzetben van (Unger «Syst.» II. 400. old.) Azonban ebből a gyakorlati életnek semmi haszna. Ha a per minden nyugvása, szünetelése daczára mégis csak «folyamatban van» olykép, hogy a jog, mely a per tárgyát képezi, e «folyam» alatt minden külső káros behatás (pl. elévülés) ellen oltalmazva van, akkor a tudományos analysis eredménye nem érdekel bennünket.

Módosi Sándor.

Beismeréssel való bizonyitás.

Maurer Tamás földvári lakos 1880. évi junius 4-én a brassói kir. járásbiróságnál szóról-szóra a következő keresetet adta jegyzőkönyvre.

«Folyó év február 27-ére Banu Lakatusnak, ki Földváron lakik, egy lovat 58 frtért adtam el, mely összeget kötelezte magát 8 nap alatt megfizetni. Ő pedig maig sem adta meg ezen pénzt, miért is kérem a tekintetes kir. Járásbiróságot: méltóztassék tárgyalást kitüzni és alperest az 58 frt fizetésére elitélni.»

A tárgyalás 1880. évi julius 17-én tüzetvén ki, a felek *személyesen* jelentek meg és felvétetett a következő tárgyalási jegyzőkönyv szóról-szóra:

«Az egyesség megkiséreltetvén, de nem sikerülvén, alperes elismeri, hogy ő felperestől a mondott időben itt Brassóban egy lovat vásárolt, de ezen vételárt felperesnek azonnal meg is fizette. *A fizetésre nézve felajánlja felperesnek a visszautasitható főesküt, melyet felperes,* minthogy a történt fizetést tagadja, *elfogad* és felszámitja a költségeket.»

Egyéb mondani valójok a feleknek nem lévén, a brassói kir. járásbiróság kihirdeti az itéletet: mely szerint alperes köteles a tőkét és költséget megfizetni, ha felperes le nem teszi a fizetésre nézve neki felajánlott és általa elfogadott főesküt. Az indokolás azt mondja, hogy egyéb bizonyiték hiányában az alperes által feljánlott és felperes által elfogadott főesküre vala itélendő.

Felperes az itélettel megelégszik, alperes felebbezést jelent be.

Alperes a felebbezést irásban nem is indokolván, a marosvásárhelyi kir. tábla 5105/880. sz. itéletével az alperes által szóval bejelentett, de irásban nem indokolt felebbezés folytán a felebbezés tárgyává tett elsőbirói itéletet annak indokaiból *helybenhagyta.*

Ezen II. birói itélet alkalmával alperes ismét felebbezést jelent be, és az iratok ujabban indokok kifejtése nélkül a legfőbb itélőszékhez terjesztettek és a magyar kir. Curia mint legfőbb itélőszék 1881. márczius 23-án 617. sz. alatt a következő itéletet hozta szóról-szóra:

«Mindkét alsó bíróság itélete megváltoztatik, a felperes keresetével feltétlenül elutasittatik, a perköltségek kölcsönösen megszüntettetnek.

Indokok: A felperes köteles azon állitását, mely a jelen perben döntő, hogy a kérdéses lovat az alperesnek hitelben, nem pedig az átadáskor lefizetett áron adta el és bocsátotta birtokába, annál inkább bizonyitani, *mert a ló eladása vásárkor történt;* miután a felperes semmi bizonyitékot részéről fel nem hozott, keresetével feltétlenül elutasittatott, a perköltségek azonban az ügy körülményeinél fogva kölcsönösen megszüntettettek.»

Alig hiszem, hogy a Curia ezen határozatához hasonlót már producált.

Felperes egyszerüen eladott, alperes vett, de a vételárt, melyet 8 nap mulván volt köteles fizetni, nem törlesztette. Alperes elismeri az adásvételt, de tagadja, hogy tartoznék és megkinálja felperest az esküvel. Ez az esküt elfogadja.

Először az a kérdés merül fel előttem, hogy miféle «vásár» az, mely a Curia indokaiban emlittetik. A szóról-szóra leirt kereset- és tárgyalási jegyzőkönyvből kitünik, hogy sem fel- sem alperes részéről nem tétetett említés arról, hogy a kérdéses adásvételi szerződés «vásárkor» történt, és ki tudja, honnan, kitől és mi módon jutott az indokolásba a vásár.

De tegyük fel, hogy a kérdéses adásvételi szerződés csakugyan vásár alkalmával jött létre, vajon nem lehet-e vásáron hitelbe venni? És honnan magyarázza a nagyméltóságu Curia azt, hogy a vásáron hitelbe eladó köteles a hitelre adást bizonyitani? *—nk.*

—

A legfőbb itélőszék itéletét helyesnek tartjuk. Felperes hitelbe eladott lónak árát keresi; alperes azt ismeri be, hogy felperestől azonnali fizetés mellett lovat vett. Ez minősitett beismerés, melyet felperes nem szakithat ketté olyképen, hogy abból csakis azt fogadja el, a mi neki jó. Felperes vagy elfogadja a beismerést annak egész terjedelmében, és azért elutasitandó, vagy el nem fogadja a beismerést annak egészében, mint a fenforgó esetben, és igy keresetével mint igazolatlannal elutasitandó, mert a beismerésre nem hivatkozhatik (az nem a per tárgyára vonatkozónak tekintendő); azon perdöntő állitását pedig, hogy alperesnek a kérdéses lovat hitelben eladta, nem bizonyitotta. A vásárnak felemlitése az indokokban, habár azon körülmény, hogy a vétel vásáron történt, az elutasitás fentértelmezett indokát megerősbiti, — magától értetőleg helytelenül történt, ha e körülmény a perben megállapitva nem lett. Az, hogy mikor van országos vásár, a naptárból is kiderülő notorius dolgot képez ugyan, de abból, hogy a vétel napján és helyén vásár volt, nem következtethető még az, hogy a vétel a vásáron történt.

Szerk.

A birósági tisztviselők anyagi helyzetéről.

II.*

Visszatérve feladatomhoz s indokolásául az előadottaknak megemlitem, hogy a kir. bíróságoknál összesen körülbelül 1600—1800 irnok van alkalmazva; ezek közül 30—40 évi szolgálat alatt előléptetésben részesülhet 300—400, a többi 1200 élte egész folyamán 500 frt fizetésre van utalva, semmi kilátással a jobb fizetésre, az anyagi helyzet javitására. Hogy ezen segiteni kell, már hangsulyoztam; a hogyan megoldása nagyon egyszerű. Kapja minden öt évi szolgálat után minden birósági segéd- és kezelő hivatalnok, ki előléptetésben nem részesült fizetésének 10 százalékát pótlékul, akkor a tisztviselő anyagi helyzete legalább némileg javulna s akkor 30 évi szolgálat után, egy emberöltőn át tett fáradozás után, ha nem is méltóan, de legalább a jelenleginél tisztességesebben volna megjutalmazva.

* Az előbbi közleményt l. a mult heti számban.

Ezen intézkedés előnye lenne, hogy a birósági hivatalnok, miután az ötödéves pótlék elnyerése szorgalmától és magaviseletétől feltételeztetnék, kétségkivül törekednék arra, hogy panaszra semmi tekintetben okot ne szolgáltasson; törekednék elkerülni a felek megkárositását az adott bélyeg elsikkasztása, a felek fel nem világositása, az expeditiók megfizettetése stb. stb. által, mert nem riszkirozná meg, hogy jövő biztos avancementja koczkára legyen téve. De a jelenlegi viszonyok között bármit is tegyen az a szegény hivatalnok: dolgozzék tisztességesen és becsületesen, vagy pedig legyen hanyag és kifogásolható, a jutalom egy és ugyanaz, t. i. 500 frt fizetésen való tengődés az egész istenadta életen át.

Semmivel sem kedvezőbb a telekkönyvvezetők helyzete. Itt már a szervezés alkalmával 1872-ben azon hiba követtetett el, hogy az I. II. és III. osztályu telekkönyvvezetők nem előléptetés utján jutnak az illető osztályokba, hanem csak ugy véletlenül cseppennek be azon osztályba, a melybe a szervező szeszélye az illető helyet sorozni jónak látta. Igy történik aztán, hogy például ha valamely helyen egy I. v. II. osztályu telekkönyvvezetői állás üresedésbe jő, ezen állásba nem a hasonrangu, de alsóbb osztályu telekkönyvvezető léptettetik elő, hanem a segédvezetőből egyszerre I. vagy II. osztályu vezető lesz, mig az évek óta III. osztályu vezető megmarad továbbra is III. osztályu vezetőnek.

Itt ugyanazon elvet kellene életbeléptetni, a melyről az irnoki fizetések emelésénél tettem említést.

Minden öt évben pótlékkal lenne a telekkönyvvezető is ellátandó; továbbá az előléptetéseknél mindig figyelemmel kellene lenni arra, hogy a kinevezés csak a legalsóbb osztályra történjék s a magasabb osztályba való emelés hivatalból lenne az üresedések mérvéhez képest eszközlésbe veendő.

Hogy az állások ilyetén dotálása a hivatalnokok ügybuzgalmát fokozná és a visszaélések számát csökkentené, az kétséget sem szenved; mert hisz természetes az, hogy csak ott lehet munkakedv, hol a munka jutalmazást remélhet.

A hol a munka jutalmazva nincs, ott pangásnak kell lenni, tespedésnek kell beállani.

Még csak egy kérdést vetek fel ezekhez, azt t. i.: oly fontos tényezői-e a kezelő- és segédhivatalok az igazságszolgáltatásnak, hogy a fokozott figyelemre igénynyel birnak? vagy pedig oly alárendelt-e azok szerepe, hogy sorsukkal foglalkozni nem is szükséges?

Ismerek bíróságokat, törvényszékeket, melyeknél az ügydarabok beérkezése 2—4 hét alatt elintézést nyernek, azonban a kezelő személyzet elégtelensége (vagy tán hanyagsága?) miatt 2—4 hónap alatt alig jőnek a fél kezeihez. A gyors igazságszolgáltatásnak nem csupán az a követelménye, hogy az ügy gyorsan intéztessék el, hanem a gyorsaság csak ugy érhető el, ha az elintézett ügyről az érdekelt fél kellő időben és minél előbb értesül. Szükség van tehát lelkiismeretes, pontos és szorgalmas kezelő hivatalnokokra, kiknek munkakedvét, szorgalmát és pontosságát a fizetés felemelésére való jogosult kilátással folytonosan ébren kell tartani, mert e nélkül eltespednek, elhanyagulnak vagy legalább is közönyösökké tompulnak, tehát a gyorsaság vagy épen nem, vagy pedig csak tiltott eszközök, egy kis anyagi jutalom árán, érhető el.

Vegyük már most ehhez a telekkönyveknek évenkint milliókra menő ügyforgalmát, azon fontosságot, melyet jogrendszerünkben a telekkönyvi intézmény elfoglal azon ezer és ezer vitalis érdeket, mely csupán csak a telekkönyvek lelkiismeretes és pontos vezetése által óvható meg, s vegyük már most ehhez figyelembe, hogy a telekkönyvvezetők fizetése 800 frt, melynél magasabb fizetésbe jutni, különösen a járásbiróságok mellett alkalmazottaknak, kilátásuk sincs: lehetetlen kifejezést nem adni azon meggyőződésnek, hogy az 1871. évi XXXI. t. cz. nagyon szükkeblüen intézkedett, midőn csupán csak az itélő birák fizetését rendelte 10, illetve 5 évi szolgálat után felemelendőnek. A jelzett baj könnyen orvosolható, és orvoslása az igazságszolgáltatás gyorsitását ép ugy, sőt talán sokkal inkább előmozditaná, mint a perrendtartás legujabb módositása.

Tóth Gáspár
ügyvéd.

Különfélék.

A kassai kir. közjegyzői kamara junius 19-én tartá rendes évi közgyülését.

Szmrecsányi László kamarai elnök üdvözli a megjelenteket s egyrészt örömmel constatálja, hogy ez évben az áthelyezés által megürült abauj-szántói közjegyzői állásra *Éder Elek* személyében oly egyén neveztetett ki, a ki jeles képzettsége által a közbizalmat megérdemli s a kar diszére fog válni, másrészt azonban sajnálattal tudatja, hogy a kamara által megejtett iroda-vizsgálatok folytán egy esetben a fegyelmi eljárás meginditásának szüksége merült fel; mi folyamatban van. A beérkezett ügyforgalmi kimutatások fokozatos, bár igen lassu haladásról tesznek tanubizonyságot. A nagy közönség körében a közjegyzői intézmény népszerüségnek örvend s a társadalom minden rétegében gyökeret vert, azonban a hatóságok részéről még mindig hiányzik a kellő támogatás. E tekintetben is kedvező változás álland be, ha a kormány által összehivott közjegyzői enquête javaslatai elfogadtatnak.

Ezután a kamarai titkár *Dr. Offenheimer Gyula* terjeszté elő a szokásos évi jelentést és az azzal kapcsolatos statisztikai adatokat.

Dobay Sándor azon inditványt tevé, hogy az évi jelentésnek az igazságügyminiszteriumhoz leendő felterjesztése alkalmával a közgyülés köszönetét fejezze ki a kormánynak azért, hogy a közjegyzői enquête határozmányainak elfogadása által az intézmény bajain segiteni törekszik; mely inditvány egyhangulag elfogadtatott.

Elnök felhivja a gyülés figyelmét arra, hogy az eddig fizetni szokott tagsági dijak nem elegendők az iroda-vizsgálatokkal járó utazási költségek fedezésére; minek folytán a közgyülés azt határozta, hogy a tagsági dijak 15 frtról 20 frtra emeltessenek fel, s a rendes évi vizsgálatokkal 200 forintnyi utazási átalány mellett a kamara egész kerületében egy vagy legfeljebb két közjegyző bizassék meg; mi által a közjegyzői gyakorlat egyöntetüsége is megközelithető lesz.

Schwarzer Ödön nagy-szőllősi közjegyző panaszképen előterjeszti: hogy ámbár az ő kerületéhez két járásbiróság (a nagy-szőllősi és ilosvai) tartozik, a mult esztendőben csakis 12 hagyatéknak elintézése bizatott reá, s a járásbiróságok ép ugy tárgyalják a hagyatékokat, mintha közjegyzők nem is léteznének; minélfogva felkéretni határoztatott a miniszterium: utasitsa az illető bíróságokat s gyámhatóságokat a törvény s az e tárgyban kiadott rendeletek megtartására.

Az ujonnan meghozott bélyeg- s illetéktörvények miképeni alkalmazására nézve tétettek inditványok s felszólalások; mi hosszabb eszmecserére szolgáltatott okot; utasitás vagy határozat-hozatal azonban időelőtti lett volna, mert az ezen törvények végrehajtására vonatkozó rendeletek a kamarának mindeddig meg nem küldettek.

Ezután megejtettek a kamarai választások, melyeknek eredménye az lőn, hogy az eddigi tagok ujból megválasztattak azon változással, miszerint a Nagyváradra helyezett *Mezey Mihály* helyébe kamarai s fegyelmi birósági póttaggá *Markó Sándor* rozsnyói kir. közjegyző választatott meg.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 31. sz. Budapest, 1881 julius 29.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: ig.évre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Háboru és humanismus. Rössler István jogakadémiai tanártól. — A keresk. törvény 463. §-a. Dr. Neumann Ármin ügyvédtől. — Jogirodalom. Dr. Horváth Jánostól. — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A kizárási jog az esküdtszéki eljárásban. Dr. Jellinek Arthur ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Háboru és humanismus.

A mióta Európán mind jobban erőt vett amaz uj «betegség«, melyről az Esprit des lois szerzője (XIII. kv. 17. f.) több mint száz éve elmélkedett, s mióta bizony egy kissé *tatárokká* lettünk: az emberséges gondolkodás — nem ritkán érzelgő tulzás — szinte önmagát mulja fölül, hogy alkalmas eszközöket kutasson, melyekkel a fáradt népeket az *igazi* béke ölébe kalauzolni és számukra a béke áldásait biztositani lehessen.

Egyesek és társulatok azon meggyőződésre jutottak, hogy végre is türhetetlen állapot az, hogy a gyorsan pusztitó háborut legfölebb fegyveres béke, tehát lassan emésztő háboru váltja föl, mikor pedig sem *ilyen* békére, sem egyátalában háborura nincs szükségünk. És szép, hogy ne mondjam ragyogó eszmék keltek szárnyra azon boldog korszak hirnökeiül, melyben az emberek nem fogják többé egymást rendszeresen öldökölni, de mindnyájan örökös békében élvezni az élet örömeit; — bár, igaz, láttunk fölöttébb *harczvágyó békeapostolokat* is.

Az *örök béke* némelyek szerint elérhető és elérendő czél; mások szerint — szép álom, ismét mások szerint álom ugyan, de semmikép sem szép. Kinek van igaza? — a fölött ugy hiszem, kár volna vitázni. Elismerés annak, aki jót jól akar; bizonyos az, hogy az örök béke olyan eszme, a melyet a gyakorlati élet ma még megmosolyog, a komoly tudomány pedig nem vonhat sikeresen vizsgálódásai körébe, sőt a melyet egyenesen vissza kell utasitani, *ha* költő, bölcselő, politikus vagy nemzetgazda képviselői, a történelmi természetes fejlemény törvényeit nem ismerve, tán épen megtagadva, a lehetetlent lehetőként hirdetik s a lehetőt való gyanánt akarják fölerőszakolni ez életre. Arcanumokkal és mixturákkal még eddig hadvezér nem nyerte meg azt az utolsó csatát, (s nem is fogja) melynek következménye az örök béke lenne; de ha a nemzetközi jog végkép el nem veszitette hitelét, ez nyilván *nem* a jelzett meddő abstractiókon mult.

Egyébiránt bármily távol legyen is tőlünk az örök béke, ha megfigyeljük a történelem menetét, s ha összehasonlitjuk a mai hadviselést péld. a 30 éves háboru borzalmaival, megnyugvással vehetjük tudomásul, hogy a *haladás* 1. csökkentőleg hat a népek hadias szellemére és 2. emberségesebbé teszi a hadviselést. Legyen elég hivatkoznom azon üdvös áramlatra, mely napjainkban egyrészről a nemzetközi *választott* biróság eszméjének terjesztésére és megvalósitására törekszik, s másrészről a harczjog emberséges irányu *codificatióját* tüzte föladatául.

A nemzetközi választott biróság eszméje mióta századunkban, jelesül 1835. az éjszak-amerikai unióban napi rendre került, főleg pedig nyomósabb ügyekben is alkalmazhatónak bizonyult (Portendick-, Armstrong-, *Alabama*-kérdés stb.), hova-tovább kézzel fogható alakot öltött; s attól kezdve, hogy az európai közvélemény 1870-ben megdöbbenve látta két cultur-nemzet véres munkáját s e munka áldozatait; *Richard* N. fölirati javaslata pedig, mely a szóban forgó eszme javára nyilatkozott, 1873. nyarán az angol alsóházban, majd hasonló motiók az olasz, németalföldi, belga, svéd parlamentekben kedvező fogadtatásra leltek: nemzetközi szerződésekbe is utat tört magának.

A harczjog codificatiója terén gyakorlati jelentőségre legközelebb *Lieber* hadi czikkei, az Instructions for the Government of Armies of the United States in the field 1863., tettek szert az éjszak-amerikai polgárháboru idején. Később, midőn ujabb tapasztalatok állottak rendelkezésre s katonai körök is érdeklődni kezdettek a harczjog codificatiója iránt, az orosz kormány kezdeményezésére 1874. Brüsselben értekezlet ült össze, mely tanácskozások végeredménye, a «Projet» d'une déclaration internationale concernant les lois et coutumes de la guerre, ha csak közvetve is, de szintén megteremtette jó gyümölcseit, midőn a háboru és humanismus nagy rejtvényének megoldásához gondosan megrostált anyagot és biztos támpontokat nyujtott az életnek és a tudománynak.

S aztán azt is tudjuk, hogy a mint nincs kimeritve a választott birósággal a nemzetközi viszályrendező békés eszközök sora, ugy a harczjog codificatiójának vannak viszont bizonyos gyakorlati előzményei. A *parisi* (1856) *tengerjogi* nyilatkozat, mely a kalózlást megszüntette, a semleges lobogó födöző erejét elismerte, a semleges szállitmányt ellenséges lobogó alatt is biztositotta (a hadi dugáru kivételével) s a tengerzár föltételeül annak hatályosságát szabta; a *genfi* (1864.) egyezmény, mely a sebesült és beteg katonák s ápolóik védelméről gondoskodott; a *sz.-péterváry* (1868.) nyilatkozat, mely a 400 grammnál csekélyebb sulyu robbanó lövegek használatát megtiltotta — a haladásnak fényes bizonyitékai, — nem is emlitve azon *kedvező* jelenségeket, melyek különben az utóbbi időben, s részben ismételve, az emberséges hadviselés ügyében fölmerültek, mint, mikor 1866-ban a hadviselő felek az ellenséges kereskedelmi hajók elkobzásáról lemondottak; mikor a genfi egyezményhez (ennek kiegészitéséül s a tengeri háborura leendő kiterjesztéséül 1868.) járult pótczikkeket az 1870/1. háboru idején a hadviselő felek egészben véve mint modus vivendi-t elfogadták; vagy mikor a lefolyt orosz-török háboru tartamára az orosz kormány kijelentette (1877. máj. 12/24 után), hogy viszonosság föltétele mellett, a brüsseli értekezlet által vallott elvek szelleméhez fog alkalmazkodni, stb.

Mindez adalékok a felől tesznek tanuságot, hogy a nemzetek jogi meggyőződése a nemzetközi viszályokat 1. békés uton ohajtja kiegyenliteni, ha t. i. *lehet;* de ha *nem,* ha a háboru elkerülhetetlen, ugy 2. ezt is elfogadja, csakhogy emberségesnek akarja tudni. Mert — s ez iránt hiba volna csalódásban ringatóznunk — a háboru *ez idő szerint* a sértett nemzetközi *jog* (és nem jólét vagy érdek) helyreállitásának, különösen az álladalmi létet és függetlenséget fenyegető veszélyek elháritásának bár *végső* (és nem egyetlen) eszköze, de mégis *eszköze.*

Visszatérve a vázolt kedvező esélyekre, nem nehéz megérteni, ha azok befolyása alatt a nemzetközi jogtudomány terén az egész vonalon élénk mozgalom uralkodik, s ha a tudomány, helyesen számbavéve a gyakorlati élet igényeit, mind nagyobb eredménynyel foglalkozik kérdésekkel, melyek czélja ama vivmányok több mint elméleti értékesitése. Példa erre az *Institut de droit international* munkásságának egyik legujabb terméke, melyről megemlékezni ez igénytelen sorok tulajdonképi föladata.

Az Institut, tudvalevőleg azon egészséges eszme megvalósulása, mely szerint a társulás századában a nemzetközi jognak is legyen oly központja, mely mintegy a nemzetközi jogi meggyőződés független közegeként, az összműködés sikerével és tagjai tekintélyével lépjen a diplomatiai és egyéni tudományos tevékenység mellett harmadik tényezőül sorompóba. *Rolin-Jacquemyns*, most belga belügyér, 1873. marcziusban ily társaság megalakitására döntő lépést tőn, midőn az eszme megvitatása végett számos kitünőséget hivott Gentbe. Az értekezlet az évi szept. 11. nyilt meg, s rá négy napra le volt rakva az Institut alapja, mely társaság azóta, nem üzve lidérczeket, ép ugy nemes hivatásának tartja közreműködni 1. a béke megóvására (nemzetközi választott bíróság), valamint 2. a harczjog szabályainak tisztázására és megtartására.

Ez utóbbi körbe tartozik az érintett dolgozat, mely *Les lois de la guerre sur terre** czimen, folytonos figyelemmel a genfi egyezményre, sz.-pétervári nyilatkozatra és brüsseli értekezletre, a jogtudomány mai állásának s a polgárosult hadak szükségleteinek megfelelőleg — 20 lapon 86 pontban — codificálja a (szárazföldi) harczjog szabályait. A kézikönyv czélja: elfogadható *alapot* szolgáltatni az egyes álladalmak e tárgyu nemzeti törvényhozásának, a miért azt az Institut Európa és Amerika kormányaival közölte is, hogy minő sikerrel? — megválik. Annyi bizonyos, hogy a munkálat megjelenése után csakhamar bő és méltó elismerésben részesült, a mi természetesen még nem elég. Várjuk a gyakorlati eredményt, mely elé ódon nézetek, divó hatalmi, kegyes és egyéb theoriák gördithetnek ugyan akadályokat, de hosszu időre alig, s tán annál kevésbbé, minél kétségtelenebb, hogy a gyakorlati élet *nem* mindig maradt és marad el az elmélet *mögött*.

S az alapgondolat nem kivihetetlen. Mi a háboru? A katonára nézve álladalmaknak szervezett haderőikkel vivott tusája, tényleges állapot sajátlagos hadi czéllal; a jogászra nézve tapasztalt jogsértések visszautasitásának és teljesittetlen jogigények érvényesitésének végső eszköze, önsegély a jogosság határain belül. *Egy* dolognak két oldala, de szerencsére nem áthidalhatlan ellentét, s mindkettő a haladás utján, melynek követelménye, hogy a háboru emberséges legyen. «Az erkölcsök fokozatos szelidülésének vissza kell tükröződnie a hadviselésben is,» és ez elérhető a *jog* és ennek szentesitése révén akkép, ha a harczjog érvényes szabályainak biztositékairól a nemzetközi jog megvalósitásának hivatott tényezői, maguk az álladalmak, gondoskodnak katonai büntető-törvényekben, szolgálati utasitásokban stb., e szabályok ismeretéről pedig alkalmas katonai *tankönyvek* által, a mire egyébiránt mind van példa, csak átalánositani kell. Ezzel a teendők sora nem lesz ugyan még befejezve, de mindenesetre könnyebben bevárható amaz idő, mely *nemzetközi szerződéssé* fogja érlelni a codificált teljes anyagot. A háboru végczélja, a békés viszonyok helyreállitása és tartóssága, figyelemreméltó biztositékokat fog nyerni addig is.

Rössler István.

*) Manuel publié par l'Institut de droit international. Bruxelles et Leipzig, C. Muquardt. 1880. 8. r. Magánértesülésem szerint a kézikönyv lengyel, orosz, görög forditása máris elkészült, vagy készülőben van. Idevágó érdekes levelezés (MOLTKE gróf és BLUNTSCHLI tanár között) a „*Revue de droit international*" ez évi I. f. 80—84.l.

A keresk. törvény 463. §-a.

IV. *

Ellenérték (dij) kikötése mellett. A biztositott a biztositónak az általa átvállalt koczkázat és esetleges kártéritési kötelezettségért ellenteljesitménykép ellenértéket tartozik nyujtani. Ezen ellenérték a szerződés lényeges alkatrészét képezi. Az egyoldalu biztositásoknál az ellenérték határozott dijban — Prämie, prime — áll (l. erről körülményesen 469. §. értelmezésénél); a kölcsönös biztositásoknál a dij helyét az alapszabályilag meghatározott vagyonbetétek illetőleg járulékok képezik. Ha a kölcsönös biztositó társulatok a k. t. 231. §. 2. kikezdése értelmében korlátolt felelősséggel alakultak, akkor tekintettel arra, hogy az egyes tagok csak lekötött üzletrészük erejéig kötelezvék, a mi a megállapitott évi dijjal rendszerint egyenlő és tehát a biztositott tagnak kötelezettsége a befizetés által teljesen ki van meritve és kár esetén sem tartozik utánfizetést nyujtani; de tekintettel különösen arra, hogy a szövetkezeteknél mint nem nyereségre alakult társulatoknál a dij rendszerint kisebb mint az egyoldalu biztositó társulatoknál, a biztositott előnyösebb helyzetben van mint más biztositott; ellenben a korlátlan felelősségre alakult szövetkezeteknél helyzete roszszabb lesz, mert a befizetett üzletrész-dij által nincs még a kár ellen biztositva, hanem ő is felelősséget vállal a kárért, az összkárérti felelősség őt is terheli (l. KRÄWEL, BUSCH: *Archiv.* II. k. 349. s k. l. és KLANG: *„Das ungarische Handelsgesetz und das Versicherungsw."* 41. s k. l., ki különben a ker. törvénynek a kölcsönös biztositásokra vonatkozó intézkedéseit éles kritika alá veszi).

A kölcsönös biztositásokra vonatkozólag némely egyes törvényekben és törvényjavaslatokban különös határozatok foglaltatnak, melyek azonban lényegüket tekintve többnyire általános elvekre és a társasági statutumokra utalnak; igy a hollandi törvény 286. cz., a würtemb. terv. 474. czikke és ind. 403—404. l., a bajor javaslat 826. és 829. cz. és indok. 251. l., a zürichi törvkv. 1741—1746. §§., a Munzinger-féle terv. 342. cz. indokai, az osztrák terv. 3. §-a. A dresdai javaslat tárgyalása alkalmával szintén czélba vétetett egy általános intézkedés felvétele, melynek értelmében a dij melletti biztositásokra vonatkozó intézkedések itt is alkalmazandók volnának s mely szerint a dij helyét a megállapitott nagyságban fizetendő járulékok pótolnák. Felhozatott, hogy ily társulatnál mindegyik tag biztositó és biztositott; az egyes a társasághoz mint biztositott lép viszonyba, másfelől pedig az összeség az egyessel mint biztositó áll szemben. Ezen kölcsönös viszonyra nézve, a társaságokra vonatkozó törvényes intézkedések ki nem elégitők, hanem szükséges ezekre némely, a dij melletti biztositásokra vonatkozó intézkedéseket analog alkalmazni (l. Dresd. *Protok.* 3375. s k. l.). A többség azonban más nézetben volt; szerinte azon esetet kivéve, hogy a társaság nem-tagoktól is vállal el biztositásokat, jogi szempontból nem is létezik biztositási szerződés, hanem csakis társasági, illetve szövetkezeti szerződés, és igy a czélba vett intézkedés által a társasági tagok közötti jogi viszony megitélése ferde irányba tereltetnék (l. u. o. 3376. s k. l.). Ezen nézet ujabb időben Hinrichs által (l. GOLDSCMIDT: *Z.* XX. k. 420. s k. l.) behatóan védelmeztetik (l. még FÖRSTER: *Preuss. P. R.* II. 145. §.), mig STAUDINGER (id. m. 148. s k. l.) azon nézetnek ad kifejezést, hogy itt két lényegesen különböző szerződés köttetik és pedig nyilvánvalóan egy biztositási szerződés, hallgatag pedig egy társasági szerződés, és hogy e két szerződés egymás mellett «in integrirender Vereinigung» (?) fenáll. A dresdai conferentiában még felhozatott, hogy ily szövetkezetnél kár esetén az egyes nem biztositott lép az

* Az előbbi közleményeket l. a 28., 29. és 30. számokban.

összeség mint biztosító elé, hanem itt a damnum unius mint damnum commune tekintetik, melyen mindannyi, tehát a kárt vallott is részt vesz, az egyes a többieknek nem ád mint a biztositott a biztositónak dijt, hanem csakis jutalékot a kártérítéshez, melynél azon összeg is figyelembe jön, melyet a károsult viselni tartozik (l. Dr. *Protok.* 3377. s k. l.).

A magyar törvény szempontjából ezen egész vita inkább elméleti jelentőséggel bir, mert a k. t. 223. §-a a kölcsönös bizt. társaságokat szövetkezeteknek, a 61. §. pedig a szövetkezeteket ker. társaságoknak tekinti, s miután a 258. §. 4. pontja minden biztositás elvállalását kereskedelmi ügyletnek mondja, kétségtelen, hogy valamint a k. t. I. r. 14. czime a kölcsönös biztositó társaságokra, ugy a k. l. II. r. 7. czime a kölcsönös biztositásokra vonatkozik (a törvény ratióját illetőleg l. jelen munka II. k. 23. s k. l.); ez különben itt az által is nyer kifejezést, hogy a törvény a biztositott teljesitményénél a tágabb értelmü «ellenérték»-ről is, és nem csupán a szorosb értelmü «dij»-ról tesz említést. Hogy az egyes szövetkezeti tag tekinthető-e biztositónak, attól függ, vajon a szövetkezetek jogi személyeknek tekintetnek-e vagy nem (l. jelen munka I. k. 217. s k. l.); az utóbbi esetben consequenter a biztositást a k. t. 258. §. 4. pontja értelmében az ő részéről is absolut keresk. ügyletnek kell tekinteni. A biztositott ellenteljesitménye különben az *ellenérték, a dij* által nincs még kimeritve, mert még számos más kötelezettségnek van alávetve, melyektől a szerződés érvényülése függ; ilyen a közlési kötelezettség stb.

Kikötése mellett. Ez előtt a koczkázat és annak ellenértéke oly correlatumnak tekinttettek, melyek egymást kiegészitik illetve feltételezik és ebből folyólag azon tételt juttatták érvényre, hol dij fizetve nincs, a veszély sem mehet át a biztositóra, és ugy látszik ennek kifolyományaként jelenkezik a porosz Landrecht II. r. 8. cz. 1934. §. használt e kitétel «gegen Erhaltung einer Prämie», és a würtembergi terv. 428. czikkében használt «gegen Empfang einer Prämie», ugyanigy osztrák terv. 1. §-a; azonban a kereskedelem és hitel fejlődésével azon nézet vergődött tulsulyra, hogy a biztositási dij ép ugy mint minden más követelés hitelezhető, a nélkül hogy ez által a szerződés érvényesülése érintethetnék. A szerződés nem reálszerződés, mely csak a teljesitmény által válik perfectté, hacsak ez világosan kikötve nincs, hanem függetlenül attól (l. 473. §. II. k. értelmezését), a mint ezt a legfőbb itélőszék 1878. junius 26-án 5463. sz. a. hozott határozatával is kimondta. Ugyanazért correct a magyar törvénynek azon kitétele, hogy a szerződés már az ellenérték «kikötése mellett» jön létre; a dij *kikötése* a szerződés lényeges momentumát képezi ugyan, de nem a dij fizetése (l. még „*Entscheid.*" V. k. 117. s k. l. és jelen mű III. k. 469. §. értelmezését.).

Valamely meghatározott esemény következtében. Itt azon régi tétel juttatik érvényre, hogy hol veszély nincs, nincs biztositás (l. GENGLER: *Lehrbuch* 699. l., BESELER: d. *Priv.* 129. §., MAURENBRECHER: d. *Pr.* II. 386. §., MALSZ: *Betrachtungen* 13. s k. l., COHN: GOLDSCHMIDT *Z.* XVIII. k. 83. l. és *N. (H.) Pr.* 2976., STAUDINGER: id. m. 85. l.). Az eseménynek olyannak kell lenni, hogy annak bekövetkezése által a biztositottat vagyoni károsodás érheti, vagyis a biztositásnak jogi értelemben vett veszély ellen kell irányulva lenni. Egy esemény, mely mint olyan a biztositottra nézve káros következménynyel nem birhat, nem is képezheti a biztositás tartalmát illetve annak fenti értelemben feltételét, hacsak a szerencse-biztositásokat megengedhetőknek nem akarjuk mondani (l. COHN: G. *Z.* VIII. k. 79. l.). Helytelenül fektetett ennélfogva — nézetünk szerint — Apáthy tervezetében 494. cz. sulyt arra, hogy a zürichi tvkv. 1704. §-ával szemben, nem *veszélyről*, hanem *eseményről* tesz említést. (A hollandi törvény 246. czikkére történt hivatkozás téves, mert ott is nem veszélyről, hanem evénement-ről van szó.) Még helytelenebb pedig Schnierernek (l. k. t. m. 325. l.) azon állitása: «Jövendőbeli (?) esemény, nem pedig a veszély a biztositás föltétele, mert nem a veszély az mi elháritandó, hanem az esemény és az abból következett kár.» A törvény mint mindjárt látni fogjuk, szándékosan nem követeli az esemény jövendőbeli voltát és épen az, melynek elháritását a biztositó magára vállalja; egy eseményt elháritani nem is lehet. A villámcsapás eseményét a biztositó nem hárithatja el, de elhárithatja azon veszélyt, melyet az esemény a biztositott vagyonára nézve magában rejt. Igaz ugyan, hogy a törvényhozások többnyire «esemény» és nem «veszély» kitételét használják, mindamellett az indokok sehol sem hagynak kétséget az iránt, hogy itt esemény alatt a veszély értendő.

Apáthy tervezetének 494. czikke «jövendőbeli» eseményhez kötötte a biztositó kötelezettségét, ugyanigy intézkednek a porosz Landrecht II. R. 8. cz. 1953. §-a, a porosz terv. 327. czikke, a zürichi törvkv. 1704. és 1707. §-ai a bajor javaslat 800. czikke, a hollandi 246. cz. «événement incertain»-ről, a würtembergi javaslat «bestimmte Gefahr», a dresdai javaslat 894. czikke «bestimmtes Ereigniss», az osztrák tervezet «ungewisses Ereigniss», a belga törvény 1. czikke «de certains événements»-ról tesznek említést. A német ker. törvény világosan kimondja, hogy a veszélynek nem kell jövendőbelinek lenni, hanem elég a putativ veszély, vagyis olyan, melynél a szerződő felek az esemény bekövetkezését lehetségesnek tartják, habár a veszély tényleg már elháritva volt, vagy már beállott (l. *N. (H.) Pr.* 4294. l.). Ugyanigy a Munzinger-féle tervezet 333—336. A magyar törvény tárgyalása fölötti értekezleten is ki lett mondva, miszerint a biztositási szerződés nem tételez fel jövendőbeli eseményt, hanem csakis jóhiszemü, a felek előtt ismeretlen esemény elleni biztositást (l. *Jegyzőkv.* 406. l.), és a k. t. 465. §. 2. pontja is csak azon biztositást mondja érvénytelennek, melynél a felek azt, hogy az esemény bekövetkezett vagy be nem következhetik, tudták. Angolországban ugyan használatban van a «lost or not lost»-féle záradék, melylyel egy már beállott, de ismeretlen esemény ellen vett biztositásnak is érvényt akarnak szerezni, azonban az amerikai jogászok azon nézetben vannak, hogy ezen záradék nélkül sem érvénytelen a biztositás (l. ARNOULD: *On the law of marine insurance.* I. p. 223. squ., KENT: *Commentaries.* III. p. 259. és LEWIS: id. m. II. k. 202. l.); ugyanigy a franczia jog (l. CAUMONT: *dictionaire.* p. 347. No. 424., 426—430.). Találóan hasonlitja Malsz a mult, de előttünk ismeretlen eseményt egy oly világsugárhoz, mely már évszázadok előtt egy csillagból kisugározva, csak évszázadok mulva érinti planétánkat, reánk nézve képzelődésünk folytán tekintendő jövőbelinek, ugy az ismeretlen esemény is (l. *Betracht.* 19. l.), és Tecklenborg beható érveléssel igazolja, hogy az itt érintett elv mellőzésével a tengeri biztositások nagyobb része egyáltalán nem juthatna érvényre (l. Comm. zu den allg. Seeversicherungsbedingungen 5. l.).

Az eseménynek *meghatározottnak* kell lenni, vagyis a biztositás csak valamely bizonyos esemény illetve veszély ellen vehető; ebben különbözik lényegileg a biztositási jogbeli veszély a közönséges magánjogi periculumtól, mely a véletlent egyáltalán jelzi (l. MALSZ: id. h. 15. l.). A veszély, mint már fent kiemeltük, itt conditio quae negotio tacite inest; meghatározottságának követelménye, azaz hogy annak a szerződésből kell kitünni, már az általános magánjogi szabályokból foly. A törvény által használt kitételt azonban nem lehet nagyon is szük értelemben venni. Lehet meghatározott egyes veszély ellen, lehet meghatározott nemü vagy a veszély minden neme ellen biztositást venni, ez a biztositási szerződés joghatályán, — hacsak a veszély, melyre a biztositás vonatkozik, abból biztossággal kitünik, — mit

sem változtat. A zürichi törvkv. 1707. §-a ezt világosan kimondja és Bluntschli csak annyit jegyez meg: «Eine völlig übergrenzte Versicherung ist zu vage und unsicher, um rechtlich erfasst zu werden», a porosz tervezet pedig félvén a «meghatározott» szó szük interpretatiójától, azt a 327. czikkben egészen mellőzte (l. indokok 180. l. és különösen KÜBEL: MALSZ *Z.* I. k. 347—350. l.).

Az eseménynek továbbá nem szabad a kárbiztositásnál olyannak lennie, mely akár szükségkép beáll, akár pedig egyáltalán lehetetlen (COHNFELD: *Die Lehre von Interesse* 136. s k. l.), ép ugy nem szabad az eseménynek tiltott vagy erkölcstelen cselekményből folynia (l. 465. §. értelmezését).

Dr. Neumann Ármin.

Jogirodalom.

„*Studien zum österreichischen Staatsrechte*" I. Die österreichische Staatsbürgerschaft und der Gesetzartikel L: 1879. über den Erwerb und Verlust der ungarischen Staatsbürgerschaft, von Dr. EMANUEL MILNER, Privatdocent an der Universität Tübingen. Tübingen, Verlag und Druck von Franz Fues. 1880.

I.

Az osztrák és magyar állampolgárság jogviszonyait tárgyazó ezen monographiával egy sorozata kezdődött meg az *osztrák* (?) *államjogról* megjelenendő tanulmányoknak. Ha lesz-e sikere a vállalatnak, az mindig mellékes körülményektől függ. A fődologra nézve azt lehet mondani, hogy ezen első dolgozat nemcsak tudományos apparatussal van megirva, hanem eredeti és érdekes, sőt tulságosan eredeti és tulságosan érdekes munka is.

Szerzőnk egy kis bevezetés után, mely a munka eredetiségét és érdekességét már is sejteti, két részre osztja anyagát. Az első részben az osztrák és a magyar állampolgárság megszerzését, elvesztését és e két állampolgárság joghatályait, külön-külön fejezetekben tárgyalja. A második részben pedig az osztrák és a magyar állampolgárságot az osztrák-magyar monarchiában mutatja be; értvén ez alatt a maga módja szerint, a közös ügyek által megteremtett osztrák-magyar monarchiát és ennek egységes állampolgárságát.

Az első rész valóban tudományos becscsel bir. Itt előadja szerzőnk az osztrák állampolgárság jogviszonyait, az ő történelmi kifejlődésükben, a mint azok az általános osztrák polgári törvénykönyv életbe léptetése előtt léteztek; a mint azt ama törvénykönyv szabályozta; a mint az 1811-től fogva átalakult, többrendbeli patens által kifejlesztetett és végre az 1867. évi deczember 21-iki állami alaptörvénynyel végleges megoldást nyert. A mily szépen, alaposan és a történelmi kifejlődés folyamán előadvák azok, ép oly hiányos a magyar állampolgárság multjáról szóló részlet. A magyar állampolgárság multjáról, Virozsil bő államjogi munkáját idézve, szerzőnk, a m. corpus jurisnak mintegy 40, e tárgyra vonatkozó törvényczikkét nem ismervén, csak annyit tud, hogy a magyar állampolgárság jogviszonyai ősrégi szokásokon alapultak és az 1879: 50. trcz. egy csapással uj rendszabályokat létesitett, melyekkel Milner ur is meg van elégedve. Hogy is ne; hiszen közelebbi megfigyelés után, mint szerzőnk mondja, kétségtelen, hogy a magyar munkára a német birodalmi és állami polgárságról szóló s egy évtizeddel előbb, 1870. évi junius 1-én kiadott törvény instructiv befolyással volt.

E három törvénynek intézkedéseit szerzőnk azután, az összehasonlitó jogtudomány módszere szerint, az egyes részletekben egymás mellé állitva, kimutatja, mennyiben egyeznek meg, mennyiben különböznek egymástól, mennyiben helyesek vagy nem s mennyiben hódol a magyar törvény régi traditióinknak. A mű ezen részét, habár a bővebb ismertetést megérdemelné is, nyomról-nyomra nem követhetjük azért, hogy az uj és érdekes részből annál többet mutathassunk be.

A dolgozat originalis mivolta ugyanis azon tényen fordul meg, hogy az osztrák törvény mereven kimondja, miszerint osztrák állampolgár nem lehet egyuttal más államnak is alattvalója, holott a magyar törvény megengedi az állampolgári minőség többségét is. Azon körülmény, — mondja Milner — hogy a magyar állampolgár egyidejüleg más idegen államnak is lehet állampolgára, (sujets mixtes) felette kedvező Magyarországnak a monarchia másik államához való viszonyára nézve; a mennyiben legalább magyar részről meg van adva a lehetőség, hogy valaki egyszerre és egy személyben magyar állampolgár is, meg osztrák állampolgár is lehet. (83. l.)

Ime, a magyar törvényhozás, daczára annak, hogy az osztrák törvény mereven ragaszkodik az állampolgárság kizárólagosságához, a mint megalkotta a közös ügyeket, ugy megteremtette a közös állampolgárságot is. Az alapot megadta a gyakorlat és a törvényhozás; a német tudós most már erre, tudományos fejtegetések és következtetések utján, uj elméletet épit, melyet ugy fejez ki: *az osztrák-magyar monarchiának állampolgársága.*

A ki azt hinné, hogy a tudós német professornak ezen uj elmélete talán agyrém, az nagyon is csalódnék. Van a dolognak előzménye, történelme is. Ugyanis a mult században az osztrák örökös tartományok mindegyikében külön állampolgárság volt. Az a törekvés, hogy az állampolgárság közössé tétessék, Mária Terézia és II. Józsefnek központositó kormányzata alatt nagy haladást tett. Az osztrák polgári törvénykönyvet készitő és revideáló bécsi bizottságok Mária Terézia uralkodása alatt nemcsak az örökös tartományokbeli alattvalókat, hanem a többieket, tehát a magyarokat is, egy közös állampolgári kötelékbe szerették volna fűzni és mit sem akartak arról tudni, hogy a forgalmi jogképesség elismerése, a koronaországokban (értsd Lajthán innen és tul) viszonyosságtól tétessék függővé. (85. l.). De a brünni comissio azt ajánlotta, hogy csak az osztrák örökös tartományok alattvalói kapcsoltassanak össze egy közös állampolgári rendbe. Az osztrák polgári törvénykönyv ugyan csakis ezt létesitette.

Az állampolgárság tekintetében tehát beállott az osztrák és a magyar állampolgársági dualismus (?), mely az 1849-dik évi mártius 4-diki egységes birodalmi alkotmány kiadásáig tartott, a mint ezt Milner ur, ki multunkat nem ismeri, szentül hiszi. Ez az alkotmány elég merész volt azon álom megvalósitására kisérletet tenni, melyet a bécsi törvénykészitő bizottság, még Mária Terézia idejében ajánlatba hozott. A mint ezen alkotmány minden koronaországot a szabad (?), megoszthatatlan és felbonthatatlan osztrák örökös monarchiává akart egybefoglalni, azonképen kijelentette, hogy a birodalom valamennyi népe számára csak egy általános osztrák állampolgársági jog létezik.

Ezen «alkotmány» ugyan az 1851-dik évi deczember 31-én érvényen kivül helyeztetett; de behozatván 1853-ban nálunk is az osztrák polgári törvénykönyv, ennek alapján az egész monarchiában egy egységes birodalmi állampolgársági jog volt érvényben mindaddig, mig a magyar nép szivós kitartásán a centralistikus törekvések hajótörést szenvedtek. A mint tehát az osztrák polgári törvénykönyv 1861-ben hazánkban hatályon kivül helyeztetett, azzal megszünt az egységes állampolgárság, és lett ismét külön magyar és külön osztrák állampolgárság; de csak hallgatagon egymás mellett (88. l.)

Dr. Horváth János.

Külföldi jogélet.

Előttünk fekszik a franczia békebirósagok (= járásbirósagok) hatáskörét ujból szabályozó és kiterjesztő törvényjavaslat és indokolása, melyet *Cazot* igazságügyi miniszter a képviselők kamarájának f. é. márczius 15-én bemutatott

Az 1790-ben szervezett békebirák hatásköre már az 1838. május 25. törvénynyel, utóbb Algierban 1854. aug. 15. décretvel kiterjesztetett; a vagyon felszaporodása és megoszlása a nép nagy rétegeiben mindinkább szükségessé tevé azonban az olcsó és gyors eljárás további kiterjesztését. Az 1864-ben a perrendtartás revisióját előkészitő igazságügyminiszteri bizottság ily irányu részjavaslata az államtanácsban elfogadva 1870 ben került a törvényhozó testület elé, midőn a háboru kitörése minden reformmunkálatot megakasztott. Azóta számos petitio és *Floquet* és *Parent* képviselők 1878. április. 1. javaslata sürgette a reformot. A kormány ennélfogva oly javaslatot készitett, mely a békebirák polgári és büntetőügyi hatáskörét kiterjeszti s kereskedelmi ügyi hatáskörét megalkotja.

A javaslat szerint a *polgári és kereskedelmi* ügyi hatáskör olykép állapittatik meg, hogy a békebirák *személyes és ingók* iránti keresetek felett *200 frank értékéig felebbezhetlenül* utolsó fokban itélnek; csak *első fokként ily ügyekben oly értékig itélnek, melynek erejéig az elsófoku törvényszékek (tribunaux d'arrondissement és tribunaux de commerce) utolsó fokként itélnek.* 200 frankig utolsó, bármily értékig elsőfoku forumok továbbá: bér- és haszonfizetési, bérfizetés hiánya miatti bérlet-megszüntetési, kimozditási, elbocsátási, ingó zálogi perekben, ha a bérösszeg nem nagyobb 800 franknál. Hasonló módon — 200 frankig végleg, bármely nagyobb értékig felebbezés terhe alatt — a *fundus instructus (barom a haszon felébe) bérlete* körüli és a munkaadók s munkások közti *stb., és ha a bűnvádi kereset nem emeltetett, becsületsértés és hatalmaskodás miatti* perekben; csak első fokként pedig *tartást* (ha ez nem nagyobb évi 500 franknál), ingók *adásvételének felbontó hibák miatti feloldását*, mezei kártétel megtéritését, *árkok, csatornák, vizvezetékek fentartását, bizonyos épületi s telki szolgalmak megalapitását, birtokháboritást,* sommás visszahelyezést, határigazitást tárgyazó perekben bizonyos anyagi jogi feltételek alatt itélnek. Első fokban itélnek *ingatlanok iránti keresetek felett oly értékig, melyre nézve az e. f. törvényszék utolsó instantia, és minden telki szolgalom felett, ha sem az uralkodó sem a szolgáló telek évi jövedelme 120 frankot meg nem halad* (az államadó ötszöröse vétetik a jövedelemnek). Fentartatik *közigazgatási* biráskodásuk az eddigi *fogyasztási adó-, vám-, rév- és illetékügyekben, községi utakra való kisajátitás* és *katonai requisitiók által okozott és azon károk megtéritése iránti ügyekben, melyek a phylloxera és doryphora elleni óvszabályok elmulasztásából a vetésekben stb. támadtak* (1878. jul. 15. törvény).

Több követelés — egy vagy több személy általi — egyesitése esetén, ha bármelyik meghaladja a 200 frankot, a békebiró csak első fokként itél az egész kereset felett; ha pedig valamelyik követelés meghaladja competentiáját, a többi felett itélhet vagy az egész pert a törvényszékhez utasithatja. Comptentiájába esnek az előadott határokig a viszonkeresetek, beszámitási kérelmek, biztositások, foglalás elleni kifogások stb. *A biztositás óvadék mellett feltétlenül, óvadék nélkül tartási, valamint 300 frankot tul nem halado követelésekre nézve. Az itélet elleni felebbezés csak 3 nappal az itélet kihirdetése után* (s 30 napon belül) *jelenthető be.*

A felek magukat járásbiró competentiájának csak a biró előtt jegyzőkönyvileg vethetik alá, hatáskörébe és illetékességéhez különben nem tartozó ügyekre nézve; ez esetekben is a felebbezés törvényszékre megy. Semmiségi panasznak csak a hatáskör tullépése miatt van helye. Az egyességi külön birói felhivás illetve egyességi tárgyalásra idézés, a kereset kézbesitése előtt sürgős esetet kivéve a feleknek postán bérmentesen megküldendő. Ily egyesség létrejövén a biró előtt, *magánkötvény erejével bir.*

A *bűnügyi hatáskör* következőleg szabályoztatik. A békebiró mint rendőri biró itél:

1-ör oly esetekben, midőn a büntetés a btk. szerint legfölebb *5 napi fogságig* vagy *15 frank pénzbüntetésig* terjed, tekintet nélkül az esetleg elkobzandó értékre;

2-or minden most a vétségek felett itélő (elsőfoku, esküdtszék nélkül itélő) törvényszékhez (tribunal correctionnel) utasitott *kihágások* felett *vám-, indirekt adó-, erdő-, halászati-, vadászati-, octroi-, posta-, hajózási-, bánya-, fuvarozási* törvények és szabályzatok ellen; továbbá az *uj áruk árverési* eladását, a *vasuti rendészetet, egészségtelen lakásokat, ásványvizeket, gőzgépeket, bélyeget, lovak összeirását, gyermekek gyári munkára alkalmazását, élelmiszerek oltalmát, katonai requisitiókat, phylloxerát és munkáskönyveket tárgyazó törvények elleni kihágások felett;*

3-or a következő, a btk. vagy specialis törvények által minősitett *vétségek* felett: szóbeli becsületsértés és rágalmazás; gondatlan testi sértés; birói zártörés; vétkes gyujtogatás; más tulajdonának inundatiója; bántalmazás (outrages); hamis suly vagy mérték tartása; ragályosan beteg állat tartása; mezei rendőri kihágások; koldulás, kóborlás; születés be nem jelentése; engedély nélküli eltakaritás.

A királyi ügyészt a rendőrbiztos, vagy az igazságügyminiszter felhatalmazásával a k. ügyész által designált egyén helyettesitheti (a békebirói helyettes, községi maire és segédje kivételével). *Felebbezésnek* 10 nap alatt a *vétség felett itélő e. f. törvényszékre* az 1-ső pontbeli esetekben *csak fogságban vagy 20 frankot meghaladó büntetés és kártéritésben marasztaló itélet ellen, különben feltétlenül van helye. Semmiségi panasznak 3 nap alatt van helye.*

A békebirák fizetése egyenlősittetik az illető törvényszék biráinak fizetésével: oly helyen, hol törvényszék nincs, 3000 frankra emeltetik fel. Békebirává csak az nevezhető ki, ki jogi licentiatus és 30 éves, vagy tiz évig működött mint közjegyző, avoué, birósági jegyző vagy mint végrehajto.

Ha a békebiró s helyettese nem itélhet valamely ügyben, a főtörvényszék delegál valamely szomszéd járásbeli békebirát. Az államtanács meghallgatása után hozott décretvel a köztársaság elnöke elrendelheti több járás egyesitését egy békebiró alatt vagy felhatalmazhat békebirót arra, hogy időnkint székhelyén kivül bizonyos községekben törvénykezzen, a miért távozási dijra nyer igényt.

Összehasonlitáskép megemlitjük, hogy Belgiumban a code de procédure civile revisiója (1876. mart. 17. törvény) szerint a békebiró végleg 100 frankig, első fokban 300 frankig itél ingatlanok tekintetében is és feltétlenül a bérleti, munkabéri, mezei kártételi stb. perekben. Bünügyekben (1849. május 1. törvény) a rendőri kihágások, közuti, fuvarozási, postai, suly és mértékügyi kihágások, mezei vétségek és a becsületsértés, kóborlás és koldulás vétségei tartoznak hozzá.

Olaszországban 30 frankig személyi s ingók iránti perekben külön conciliatorok, békéltető birák járnak el; 1500 frankig polgári (ingatlanokra nézve is) és kereskedelmi ügyekben (tartásra nézve évi 200 frankig) és feltétlenül mezei kártételi s biztokperekben a prétorok törvénykeznek, kik a franczia békebiráknak megfelelnek. Bűnügyekben a kihágások felett és oly vétségek felett itélnek, melyek büntetési maximuma 3 havi fogság és 300 frank birság.

A német járásbiróságok (1877. jan. 27. Gerichtsverfassung, életbeléptetve 1879. octob. 1.) tudvalevően polgári s kereskedelmi ügyekben 300 markáig (=375 frank), bérleti, munkabéri stb. ügyekben korlátlanul; bűnügyekben a kihágásokon felül meghatározott vétségek (lopás, csalás stb.) felett 3 havi fogságig s 600 mark pénzbüntetésig itélnek.

Dr. Dell'Adami Rezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kizárási jog az esküdtszéki eljárásban.

A *„Büntető-Jog Tára"* 15. számában FEKETE ÖDÖN ur kir. főügyészi helyettes e czim alatt *„Kizárás és visszavetés esküdtszéki eljárásunkban"* e lapok 27-ik számában foglalt czikkemet birálat alá vevén, az érvényben levő jog szempontjából ellenkező eredményre jut.

A kérdéses semmitőszéki határozatnak alapul szolgáló eset nem képezheti fejtegetésem tárgyát s csakis az abban rejlő s az azzal kapcsolatban álló jogi kérdések. Érveim ellen czáfolatként felhozott ellenérveket akarom egyedül vizsgálat alá venni, s megkisérlendem annak kimutatását, hogy Fekete Ödön ur nézete a kizárási jog s az azzal kapcsolatban álló kérdések tekintetében az esküdtszéki intézmény és eljárás szellemével, de különösen tételes jogunkkal merő ellenkezésben áll.

Fekete Ödön ur első sorban a magyar esküdtszék összeállitását szemben a külföldi esküdtszékekkel szabadelvübb alapon nyugvónak tartja, mely szerinte már összeállitásánál fogva is az érdektelen bióság biztositékait magában rejti.

Ez ellenében megjegyzem, miszerint az esküdtszéki lajstromok összeállitása az 1867. május 17-ki R. 7—11. §§. értelmében a lehető legilliberalisabb és sem az államnak, sem az érdekelt magánfeleknek mi biztositékot sem nyujt.

Az esküdtszéki képesség megállapitásánál döntő az, hogy az illető esküdt az államhatalomtól lehető független legyen s a függőség kiválóan az államtól fizetést vagy nyugdijat huzó személyeknél kétségtelen. Igy Angliában a korona hivatalnokai kizárvák (Geo. IV. c. 50. §. 3. Vict. 25. et 26. c. 127. §. 1. s régibb statutumok); az Egyesült-Államokban minden hivatalnok ki van zárva *(Code of New-York* 252., *Code of Virginia* p. 628); Francziaországban az 1872. nov. 21-iki törvény 3-ik articulusa az államhivatalnokok egész sorát zárja ki; hasonlókép Ausztriában az 1873. máj. 23-ki törvény 3. §-a, s nem lesz érdek nélküli annak felemlitése, hogy *Dr. Glaser*, volt osztrák igazságügyminiszter és az esküdtszéki intézménynek alapos ismerője, kivánatosnak tartotta, hogy nemcsak a tényleg szolgáló és nyugdijazott tisztek, *hanem még azok is, kik a hadseregből kiléptek, de tiszti jellegüket fentartották,* ugy nem különben az u. n. katonafelek és katona-hivatalnokok esküdtszéki képességgel ne birjanak, azon indokolással: «Nähmlich alles zu entfernen, was den Schein einer Beeinflussung der Jury erwecken könnte.»

Ez intézkedésekkel szemben a hivatkozott M. R. 8. §-a az incompatibilitási okokat az intézmény veszélyeztetett függetlensége daczára igen szűk körre szoritotta, s az államhatalomtól függő egyének esküdtszéki képességét elismeri, s lehetségesiti az oly lajstrom összeállitását, mely megengedi, hogy a birói szervezetnek egy része a hatalmi szervezetnek egyik eszközévé fajuljon.

A szolgálati lajstromoknak mikénti összeállitásában Fekete Ödön ur egy másik garantiát vél feltalálni. Kétségtelen, hogy a lajstromok összeállitása első sorban az önkormányzati közegek teendőjét kell hogy képezze, de mivel legkevésbbé sem nyer ama nézet kifejezést, hogy az összeállitással megbizott közegek eljárása minden ellenőrzésen felüli legyen, meg kell határozni ama határvonalt, a meddig a közegek hatásköre terjedhet.

Sajtóeljárásunk értelmében az, hogy az általános szolgálati lajstromok ki által állitassanak össze, egyáltalán meghatározva nem is lett, és ez általános lajstromok nálunk mi jelentőséggel sem birnak, a mint ez a R. 11. §-ból kiviláglik, mely szerint egy három tagu bizottság *kijelölés* utján legalább 72, legfeljebb 144 tagot jelöl ki, a mely összeállitás a szolgálati lajstromot megadja.

A szolgálati lajstromnak kijelölés általi alakitása a legveszélyesebb principium, mely az esküdtszéket a politikai pártok szenvedélyének veti alá, megingatja a népben e birósági intézmény iránti bizalmat s a politikai érdekeket az igazságszolgáltatás gyakorlásába átvivén, pártbiróságokat alakit, melyek ennek megfelelően pártitéleteket hoznak.

Az angol esküdtszéki eljárás értelmében azon közegek, a melyek a lajstromokat összeállitják vagy kijavitják a szolgálati lajstromok szerkesztéséből ki vannak zárva. Ez a sheriff dolga, s Gneist, az angol felfogást e tekintetben visszaadva, azt mondja: «Die Bildung der Dienstliste ist ein richterlicher Act, bei dem es auf Vermeidung auch des Scheines von Parteilichkeit an erster Stelle ankommt.»

A franczia köztársaság 1872. november 21-ki törvényben Tit. III. a szolgálati lajstrom összeállitását az intézmény függetlensége érdekében, az általános lajstromból sorsolás utján rendeli megalkotni.

Még az osztrák törvény is veszélyesnek tartotta a szolgálati lajstromnak kijelölés utjáni megalakitását, s az osztr. képviselőháznak az 1873. május 23-ki törvény tárgyalására kiküldött bizottsága a kijelölést elejtvén, egyhangulag kimondotta: «Dass dieses Princip ohne Gefahr einer Beeinträchtigung der Unabhängigkeit und Unbefangenheit der Geschwornenbank über die Bildung der Jahresliste hinaus nicht wohl ausgedehnt werden könne.»

Azon érv, hogy mig nálunk 36 esküdt jelenléte szükséges, addig Ausztriában csak 24, s hogy Francziaországban egyáltalán visszavetés nincs, az idézett törvényeknek meg nem felel. Az osztrák bprtrs 305. §-a az esküdtszék alakitásához 30 esküdt jelenlétét kivánja: «Sind weniger als 30 Hauptgeschworene erschienen, so sind die fehlenden aus den neuen Ergänzungsgeschworenen in der durch das Loos zu bestimmenden Reihenfolge zu besetzen.» Hasonlólag a 306. §. az esküdtek kiegészitését 30-ra rendeli el, ha azok egy része kizárva lett volna. A 307. §-ban nem az mondatik, hogy 24 esküdt megjelenése elégséges, hanem hogy a kizárási jog gyakorlása után legalább 24 ki nem zárt esküdtnek kell visszamaradnia.

Fekete Ödön ur azt állitja, hogy Francziaországban az 1872. november 24-ki törvény óta a megjelent 36 esküdt közül sorshuzás által kijelölt tizenkettőből alakittatván az esküdtszék, visszavetés nincs is. A kérdéses törvény ilynemü intézkedést egyáltalán nem tartalmaz, sem pedig az ezen törvényt módositó 1875. julius 31. törvény. A kérdéses törvény Tit. III. «De la composition de la Liste du Jury pour chaque session. Art. 18. Dix jours au moins avant l'ouverture des assises, le premier président de la cour d'appel ou le président du tribunal chef-lieu assises, dans les villes ou il n'y a pas de cour d'appel, tire au sort, en audiance publique, sur la liste annuelle, les noms des trente-six jurés qui forment la liste de la session. Il tire, en outre, quatre jurés suppléants sur la liste spéciale.» (Szolgálati lajstrom összeállitása).

A kérdéses fejezet 19. Art. a kiegészitésről, a 20-ik a meg nem jelent esküdt büntetéséről szól. A kérdéses törvény egyedül az évi és szolgálati lajstromok összeirásáról rendelkezik és annak 21-ik Art. a Code d'instruction criminelle minden intézkedését, mely a kérdéses törvénynyel nem ellenkezik, épségben fentartja.

Fekete Ödön ur által állitott amaz intézkedés, hogy 12 esküdt kisorsoltatik visszavetés nélkül, nemcsak hogy a

kérdéses törvényben nem foglaltatik, hanem az érvényben levő franczia jog szerint ép ellenkező eljárásnak van helye. A Cod. instr. crim. liv. II. sect. II. 394.—406. art-ban előirja az esküdtszék alakitását az egyes ügyben. Különösen a 399—403-ig a visszavetési jogról intézkedik. Hogy pedig ez érvényben levő jog, igazolja Roger et Sorel «Codes et lois usuelles» 1879., Ortolan «Elements de droit pénal» II. k. 410.—412. l. Bonnier által — a büntetőjog tanára a párisi egyetemen — bővitett 4-ik kiadás. Bonnier az 1872. nov. 24-ki törvényt fejtegetvén, «Formation du jury» fejezetben tételes jogként előadja a visszavetést, «Systeme des récusations», megfelelően a «Code» fent idézett articulusainak s külön a 392. Art. alapuló kizárási okokat «les incompatilités speciales.»

F. Ö. ur azt állitja czikkében, hogy «az esküdtszéki intézmény jól felfogott szellemével csupán az indokolás nélküli visszavetés egyezik meg.» Az érdekeltségi kifogások következtében való kizárás önérzetes emberrel szemben sértő feltevés, annak hatása Fekete Ödön ur nézete szerint erkölcstelen, mert ez terjeszti a magánérdek szülte elfogultság jogosultágát, ez satnyitja az önzéstelen jogérzetet.

Megsemmisitő itélelet mond czikkiró azon törvényhozások felett, melyek franczia mintára százával codificálják a kizárási okokat. Vizsgáljuk, melyik az erkölcstelen rendszer. Az-e, melyet czikkiró annak tart, avagy épen czikkiró rendszere.

A kizárási jog az esküdtszéki eljárásban nem franczia találmány, mint Fekete Ödön ur véli, hanem az angol jognak egyik intézménye, mely az alkotmány és a közszabadság terjedésével lépésről-lépésre haladván, egy négyszáz éves jogfejlődés eredménye, mely az angol juryt az érdektelen és kifogástalan biróság jellegével ruházta fel. Smidt és Stephen hires angol jogászok a kiterjedt kizárási jogban azon criteriumot találják, mely az esküdtszéki intézmény leglényegesebb jellemvonása s legfontosabb eszköz az érdektelen jury összeállitására. Hasonló értelemben nyilatkozik a kizárási jogról Mittermaier, ki már azon tudatban, hogy a vádlottnak ily nagy kiterjedésü kizárási jog rendelkezésre áll, fontos biztositékot talál, s Gneist erre nézve még külön megjegyzi; «In der Wirklichkeit hat gerade dies liberale System der Verwerfung den Erfolg gehabt, das Misstrauen gegen die Jury vorweg zu brechen und die practische Handhabung zu vereinfachen.»

Az érvényben levő angol jog szerint a vádlott első sorban kivánhatja az egész esküdtszéki lajstrom elvetését (Challenge to the array), ha az annak összeállitásával megbizott sheriff az összeállitásnál érdekeltséget mutatott, ilyen péld. ha oly esküdteket vett a lajstromba, kikről tudta, hogy vádlottal ellenségeskedésben állanak. A kizárási jog érvényesithető az esküdt ellen (challenge to the polls) 1. propter honoris respectum, 2. p. defectum, 3. p. affectum, 4. p. delictum. Propter affectum kizárásnak van helye rokonság folytán kilenczed iziglen, függőség vagy perérdekeltség esetében. Kizárásnak van továbbá helye *méltányossági szempontból* (challenge to the favour) ha az esküdt érdekeltsége csak *valószinü*. Feltétlen visszavetési jog (peremtory challenge) csupán a vádlottat illeti «traeson» esetében 35 esküdt, «felony» esetében 20-ra nézve.

Az 1878-ki angol büntetőtörvénykönyv javaslata 365 sect-ban a kizárási és visszavetési jogot a gyakorlatnak megfelelően elismeri, a koronától a feltétlen visszavetési jogot megtagadja és a kizárás tekintetében vizsgálni rendeli, «vajon a kérdéses esküdt a korona és a vádlott közt pártatlanul áll-e?»

Az angol gyakorlat különösen politikai perekben a kizárásra nagy sulyt fektet; igy például O'Connell perében az állami procurator a katholikus esküdteket, miután azok repealerek voltak, kizáratni kérte, és Shiel hires katholikus angol jogász és a kérdéses perben védő, a kizárást azon katholikusokra nézve, a kik ezen érdekeltségi kifogás alá estek, maga is beismerte.

Hasonlókép Amerikában a kizárási jog az egyes államok statutumaiban a legkiterjedtebb mérvben elismertetik, s azon esküdt, ki az elbirálandó eset fölött már előzőleg nyilatkozott, avagy a ki azon kérdésre, vajon van-e már véleménye az eset fölött, igenlőleg felel, kizárandó. A kizárási jog Amerikában oly fontosnak ismertetett el, hogy még az 1789-ki bővitett alkotmány 8-ik szakasza is e jogot elvileg elismerte.

A visszavetési jog a kizárást legkevésbbé sem teszi feleslegessé, sőt ellenkezőleg, e nélkül az intézmény létében veszélyeztetik, s ott, hol minden a subjectiv benyomástól függ, az érdekeltségnek árnya is mellőzendő. Nem ismeri az az emberi természetet, nem a szenvedélyek erejét, a ki rokont rokon felett, ellenséget ellenség felett birónak rendel; nem az, ki a kötelességek conflictusát mesterségesen idézi elő, ki apát fiu felett, fiut apa felett biráskodni enged, ki a természet legszentebb kapcsait a jog ellen fellázitja. Az érdekelt esküdt nem esküdt, s tegyen le az bármily tartalmu szolgálati esküt, kényszeritjük őt a biráskodásra, de ne higyjük, hogy ez által jellemét annyira erősitettük, hogy az emberi érzelmet belőle teljesen kiirtottuk, hogy sikerülend az érdekelt esküdtből nem emberi esküdtet csinálni.

Az érdektelen és pártatlan biró eszméje a civilisatio folyománya, melynek csirája még a barbár időkben az őserdőben összeülő népbiróságoknál találtatik, s mely a jogérzület fejlődésével együttesen haladván, a pártatlan igazságszolgáltatásnak, kezeltessék az bármely organismus által, megrendithetlen dogmája.

Téves ama felfogás, hogy az eljárásunkban nyujtott visszavetési jog folytán a felek bármily okból érdekelt esküdtet különben is visszavethetnek. Eltekintve a fogalomzavartól, mely ez érvelésben rejlik, figyelmen kivül hagyatik az, hogy ép a sorsolás folytán oly tizenkét esküdt maradhat vissza, a kiknek személyében kizárási okok forognak fen, s hogy az érdektelen esküdtszék összeállitása a kizárás számszerü korlátozásával össze nem egyeztethető.

Czikkiró azon eredményre jut, «hogy sajtó-eljárási szabályainkban a kizárás czéltudatosan mellőztetett.» Az e nézet mellett felhozott érvek czáfolatát már a fentebbiekben adtuk, *és kétségtelen, hogy a törvényhozás a sajtótörvény hozatala alkalmával a kizárási jogot a visszavetési jog mellett elismerte.* A sajtótörvény 17. §-a a miniszteriumot felhatalmazta, hogy szorosan a büntető eljárásról szóló mult országgyülési javaslatnak elvei szerint esküdtbiróságok alakitását rendelet által eszközölje. Az 1843-ki javaslat 81—91. §-aiban meghatározza az u. n. okadatolt visszavetést vagyis *kizárást,* és külön a 286-ik §-ban a *feltétlen visszavetést* ismeri el, sőt a 289-ik §-ban a közvádlót politikai perekben a visszavetési jog meg nem illeti, egyedül az okokkal támogatott visszavetés vagyis kizárási jog maradván fen. Ezen elveket kivánta a sajtótörvényt hozó országgyülés a miniszterium által a rendeletben megvalósittatni, s a kizárás jogának szükségességét a visszavetés joga mellett elismerték legkiválóbb jogászaink; ez elvek érdekében küzdött *Deák Ferencz, Szalay László,* a kikről fel nem tehető, hogy az esküdtszéki intézményt veszélyeztető és következményeiben erkölcsrontó elveket akartak a magyar jogba bevinni.

Fekete Ödön ur *„méltán kétséget támaszt az iránt is, vajon a mi sajtóeljárásunk alkotójának egyáltalán czélja volt-e a kizárást is felállitani."* E kifejezett kétség HORVÁTH BOLDIZSÁR volt igazságügyminiszterjogi ismereteinek kétségbe vonása, a kiről feltételezni nem szabad, hogy az esküdtszéki intézmény alapelveivel tisztában nem lett volna, avagy nem birt érzékkel az érdektelen biráskodás iránt. E sérelmet ama

kitünő férfiu, ki Magyarországon a birói függetlenség alapkövét lerakta, valóban nem érdemelte meg.

De hogy tételes jogunk a kizárást az esküdtszéki eljárásban ismeri, igazolja az 1868: LVI. tcz., mely a 6-ik fejezetben az esküdtszék előtti eljárásról intézkedvén, az 58. és 59. §§-ban a visszavetést, a 60-ik §-ban a kizárási okokat igen terjedt alapon ismeri el. Ha polgári ügyekben a törvényhozás ily intézkedést szükségesnek talált, kétségtelen, hogy bűnvádi ügyekben, hol a pénznél fontosabb érdekek jönnek szóba, a kizárási okok létjogosultsága a magyar jog szempontjából meg nem tagadható.

Azon érvelésemet, hogy az esküdtszéki eljárás kiegészitése nem lehet a pprttrs., Fekete Ödön ur mivel sem volt képes megczáfolni. Nézetem helyességét igazolja különösen az igazságügyminiszternek 1871. május 14-ki rendelete, mely az esküdtszéki intézményt Erdélyben behozván, a 4. §-ban rendeli: «A *büntető perrendt. határozatai nyomtatvány által elkövetett büntettek és vétségek esetében is követendők,* amennyiben az 1. §-ban érintett rendelet nem intézkedik s annak határozataival összeférnek.» Daczára annak, hogy Erdélyben a pprtts. szintén érvényben van, s így ha ez Magyarországban a sajtóeljárás kiegészitő része, az egyöntetűség kedvéért Erdélyre nézve is hason intézkedést kellett volna határozni. De a fent hivatkozott rendelet e téves felfogást megczáfolja s helyesen az 1. §-ban az esküdtszéki eljárást büntető eljárásnak nevezi, mely a polgári eljárás határozmányaival ki nem egészithető.

Az 1853. julius 29-ki császári pátenssel Erdélyben életbe lépett büntető perrendt. a kizárási okokat az 52. s 53. §§-ban meghatározván, azok alkalmazása az esküdtszék alakitásánál kérdés tárgyát sem képezheti.

De Fekete Ödön ur szerint *„büntető perrendtartásunk nincs.“* Tehát csak az képezne Magyarországon jogot, a mi a Törvénytárban megjelent? Közjogunk legfontosabb elvei, a személyes szabadság biztositékai, magánjogunk legnagyobb része e szerint nem léteznek, mert hisz ezek csak legkisebb részben vannak codificálva. Van igenis büntető perrendtartásunk, a miről F. Ö. ur meggyőződhetik, ha a törvényszéki termekbe belép; meggyőződhetik, ha legfőbb itélőszékünk itéleteiben lapozgat, a melyek büntető perrendtartásunk főbb elveinek épségben tartásáról gondoskodnak. Angliában, Skóthonban, Amerika legtöbb államaiban a gyakorlat által szentesitett elveken alapul a bünvádi eljárás. S ki merné állitani, hogy ez államoknak nincs büntető perrendtartásuk?

Fekete Ödön ur az 1868: XL. s XLI. t. cz. kivül más katonajogot nem ismer. A magyar alattvaló, ki a közös hadsereg kötelékébe lép, még más katonajognak is alá van vetve, ilyen az 1855-ki katonai büntetőtörvénykönyv, büntető eljárás, a Dienstreglementben foglalt fegyelmi jog és fegyelmi eljárás, mindmegannyi a magyar állam területén érvényes jog. Ezen katonajog elismertetett az 1867: XII. t. cz. 11. és 14. §§-ban.

Hogy pedig a semmitőszéknek folyó évi 11585. számu határozatából helyesen vontam le azon elvet, «hogy egy törvény által alkotott testület vagy hatóság által inditott sajtóperben a testület tagjai mint esküdtek részt vehetnek», igazolja egy nem rég lefolyt sajtóper, a melyben az esküdtek közül egy cs. kir. tartalékhadnagynak kért kizáratása az esküdtszéki bíróság által, hivatkozással a semmitőszéknek fenti határozatára, megtagadtatott. A *tartaléktiszt* a tiszti karnak tagja, hasonlókép a *tartalékorvos*, ámbátor az csak tiszti jelleggel bir. A közös hadügyminiszterium 1871. 970. sz. a. kibocsátott rendeletében a becsületbirósági eljárást szabályozván, annak aláveti a tiszteket és katonaorvosokat tekintet nélkül arra, vajon nyugdijazott, tartalékos vagy szolgálaton kivüli viszonyban vannak-e. Még pedig alá van vetve a becsületbiróságnak, mely őt tiszti jellegétől megfoszthatja, «minden cselekményért és minden mulasztásért, mely a tiszti becsületet sértheti.» Ezzel kétségtelen, hogy az illetők a «katonai jog» szempontjából a tiszti karnak tagjai, s ha az utóbbi sértetik, sértett felek. Oly sajtóperekben, a melyek a közös hadügyminiszter felhatalmazása folytán indittatnak, a tartaléktiszt és orvos, a ki mint esküdt részt vett, a sértés vagy rágalmazás fenforgását már kétségbe sem vonhatja s mint a hadügyminiszter megbizásából készült katona-büntetőjogi tankönyvből kitünik, köteles mindig a kar érdekét szem előtt tartani, és saját becsületét a tiszti kar becsületével identifikálni s abban keresni (Lechrbuch über die M. Strg. bearbeitet im Auftrage des kais. kön. Reichskriegsministeriums). Sőt kérdés tárgyát képezheti, vajon az ily esküdt határozatáért elelősségre vonható-e s esetleg mint a kar érdekét sértő, tiszti jellegétől megfoszthatő. (A tisztekre nézve mindenütt ily szigoru felfogás uralkodik, sőt Angliában a tiszti jelleg elvonása okadatolás nélkül is történhetik. E nézetnek adott kifejezést *Palmerston* az «Allen» eset alkalmával tartott beszédében.) Vajon a kérdéses esetekben a *honvédtiszt* személyében is fenforog-e kizárási ok, bővebb fejtegetést igényelne, mely az avval kapcsolatban álló politikai mozzanatok folytán e helyütt kerülendő, s csak annak megjegyzésére szoritkozom, hogy a honvédtábornokok a közös hadsereg contretuál statusához tartoznak, igy tehát azok a közös hadsereg tiszti karának tagjai is; a honvédtiszt tehát oly ügyben járna el mint esküdt, a melyben fölebbvalója, kihez ő alárendeltségi és függő viszonyban áll, a sértett fél.

Bracton az angol «Verbőczy» azt mondja: «Veritas in juratore, justitia et judicium in judice». Ezen elv megvalósitása vezetett az angol jogban a független bíróság és érdektelen esküdtszék alakitásához. Az esküdtszéki intézmény jövője nálunk függővé van téve attól, hogy a nép abban az érdektelen és pártatlan bíróság eszményképét találja; e tudatot pedig egyedül a szabadelvű alapon nyugvó kizárási jog keltheti.

Dr. Jellinek Arthur.

Különfélék.

Egyik első foku kir. törvényszék és a budapesti kir. tábla sulyos testi sértés miatt három vádlottat elitélt. Két vádlott felebbezett, a harmadik megnyugodott az itéletben. A legfőbb itélőszék mindkét alsóbb foku itéletet megváltoztatta, egyszersmind az ügy felülvizsgálását kiterjesztette a nem felebbező harmadik vádlottra is, és az alsó bíróságok által ez utóbbira kiszabott büntetést tetemesen leszállitotta. Mialatt azonban az ügy a legfelsőbb fokon elintézés alatt volt, az első foku törvényszék a nem felebbező vádlottra nézve az itéletet jogerejünek tekintvén, a büntetést rajta végrehajtatta, és mig a Curia itélete leérkezett, ezen vádlott az alsó foku bíróság által reá mért sulyosabb büntetést már elszenvedte volt. Ennek folytán az elsőfoku törvényszék a curiai itéletet ki sem hirdette, hanem azt felterjesztés kapcsán visszaküldte a legfőbb itélőszékhez azzal, hogy az érintett körülménynél fogvá azt nem foganatosithatja. A legfőbb itélőszék ezen felterjesztést rendelvényileg visszautasitotta az elsőfoku törvényszékhez intézett kitanitással kapcsolatban, a melyben azon elvet mondotta ki, hogy büntársaknál hacsak egy vagy több felebbez, az itélet a nem felebbező vádlottra nézve sem tekinthető jogerejünek, hanem az ügy a nem felebbező bűntárs érdekében is felülvizsgálandó és az alsóbirósági határozat annak javára megváltoztatható. A törvényszékhez intézett rendelvény * az erély oly hangján szól, melyet csakis a törvényszéknek ugy közjogi mint büntetőigazságszolgáltatási szempontból egyaránt helytelen eljárása tehet némileg megbocsáthatóvá.

* L. jelen számunk mellékletét.

Felelős szerkesztő: Dr. Dárdai Sándor (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: Dr. Fayer László (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 32. SZ. Budapest, 1881 augusztus 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: 1é.evre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A szóbeli eljárás tervezete Ausztriában. Dr. Nagy Dezső ügyvédtől. — A lopásról, tekintettel az illetékességre magyar büntető-törvénykönyvünk szellemében. Sass Elemér, kir. táblai segéd-fogalmazótól. — A keresk. törvény 463. §-a. Dr. Neumann Ármin ügyvédtől. — Jogirodalom. Dr. Horváth Jánostól. — Törvénykezési Szemle: Sikkasztás vétségének kisérlete. Bodor László kir. alügyésztől. — A törvényes zálogjog értelmezése felsőbb bíróságainknál. K. Ö. ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A szóbeli eljárás tervezete Ausztriában.*

V.

A modern franczia és német perjogi törvényhozások a *magánidézés* rendszerét fogadták el. A két törvényhozás közt azonban mégis van némi különbség. A franczia „*ajournement*“ ment minden birói beavatkozástól; felperes tökéletesen tetszése szerint idézi alperest az illetékes biró elé, hogy ott nyolcz nap alatt megjelenjen illetőleg ügyvédet nevezzen a makacsság következményeinek terhe alatt, s csak az idézés (keresetlevél kézbesitése) megtörténte után értesiti a birót, hogy *N. N.* alperest megidézte, s kéri egyszersmind, hogy az ügy a kézbesitői bizonyitvány alapján beiktattassék. Ha alperes a 8 nap alatt ügyvédet nem nevezett, felperes nyilvános audientiában bármikor kérheti a makacssági itélet meghozatalát. Mig ha alperes ügyvédet nevezett, a per folyik a maga rendes medrében, t. i. a periratokat a felek ügyvédei meghatározott határidőkben egymással közlik, azután tárgyalási határnap kitüzését kérik. Egyszerübb ügyek rendesen az első határnapon tárgyaltatnak le, mig a bonyolódottabb természetü ügyekre, melyek előreláthatólag több időt vesznek igénybe, egy különösen meghatározott terminus tüzetik ki.

A franczia per vezetése tökéletesen a felek, illetőleg ügyvédeik (avoué) kezeiben fekszik; jóformán ezek kizárólagos tetszésétől függ, hogy a per mikor fejeztessék be. A bíróság passive viseli magát. Franciaországban ép e miatt nem csekély panaszok voltak hallhatók, melyek az avouék gazdálkodása miatt emeltettek, kik az ügyeket önérdekből vagy csupa collegialitásból addig huzták, a meddig lehetett.

Azoknak, kik a code de procédure civile-t vették mintául, nem csekély gondolkozni valót adott, hogy mit tegyenek, hogyan kerülnék el a tapasztalt visszaéléseket, a nélkül hogy magát az elvet, a lényeget: a magánidézés rendszerét megsértenék. A magánidézés volt uralkodó a régi római perben; a justinianusi perben majd ez, majd a birói idézés használtatott; az ősgermán perben a magánidézés volt divat; mig a kizárólagos birói idézés a gyámkodó canonjogi és az ezen alapuló német közönséges perben és egyes válfajaiban nyert alkalmazást. A modern perrendtartási legislatiók iránya a természetes állapotokra való visszatérés lévén, a magánidézéstől semmikép nem akartak eltérni, de a franczia per hibáit is ki akarták kerülni.

A *németbirodalmi perrendtartás* a genfi codex nyomán haladva, egy igen tetszetős modus vivendit állapitott meg. Szerinte a *per megindítása* hasonlókép a keresetlevél *kézbesitésével* történik meg, s ugyanezzel állanak be a per megindításával egybekötött jogi hatályok is (230. és 235. §-ok). A kereset kézbesitéséről a végrehajtó utján maga a fél gondoskodik. Ezen rendelkezésekkel eleget véltek tenni a *magánidézés* elvének. A franczia rendszer hiányán pedig az által gondoltak segiteni, melynélfogva a 233. §-ban meghagyatott, hogy a keresetlevél a kézbesités előtt szóbeli tárgyalási határnap kitüzése végett az illetékes törvényszéknél benyujtandó, és csak az ily terminussal ellátott keresetlevél kézbesitése által eszközöltethetik joghatálylyal a per megindítása. A kézbesités és tárgyalás közt legalább egy hónapi határidőnek kell lenni, a mely a per előkészitésére (periratok váltása) szolgál. E szerint az ügyvédek nem huzhatják többé kényük-kedvük szerint a pert, hanem *határok közé vannak szoritva*, azaz a franczia per hiányán tökéletesen segitve van.

A németbirodalmi perrendtartás rendszerét fogadta el az 1881-iki *osztrák javaslat* is. A javaslat szerkesztője azonban még a német perrendtartásban fedezett fel hiányt, melyen segiteni kivánt. Ez az *elévülés* kérdése. A javaslat szerkesztője ugyanis, ismerve azon számtalan nehézségeket, melyekkel a kézbesités legtöbb esetben jár, nem akarta az oly fontos elévülést az oly bizonytalan kézbesitéstől függővé tenni, és a 380. §-ban egy kivételt tesz az elv alól. A nevezett §. következőképen szól:

«A per a keresetlevél *kézbesitése* által tekintetik megindítottnak. Ezen kézbesitéssel tekintetik az ügy a per birósága előtt *függőnek. Azon idő mindazonáltal, a melynek lefolyásával a keresetjog megszünik, kivéve azt az esetet, a melyben a törvény azt világosan a kellő időben való kézbesitéstől teszi függővé, nem tekintetik tullépettnek, ha a keresetlevél az illetékes bíróság irodájában* (Gerichtsschreiberamt) *benyujtatott.*“

A javaslat tehát czélszerüségi okból rést ütött a rendszeren és az elven. Az intentio ellen semmi kifogásunk nincs, de annál több az eljárás ellen. Ezen czélszerüségi okok folytán beszurt intézkedések szokták a codexeket tönkre tenni, melyek az „*egész*“-szel összhangzatban nem lévén, a gyakorlatban, hol egy esetnél számos §. combinálva alkalmazandó, valóságos bonyodalmakat szoktak előidézni. A jelen esetben a javaslat 280. §-a szerint a keresetnek a per biróságánál való benyujtása által a per függővé lesz meg nem is. A lite pendente bekövetkezendő joghatályok részint beállanak, részint elmaradnak. A kereset benyujtásával megindított lesz a per, mert az elévülést megszakitja; de azért még sem tekintetik egészen annak, mert ugyanaz máshol is meg lesz inditható, a nélkül hogy az exceptio litis pendentis-t meg lehetne tenni; továbbá a mennyiben az illetékesség változnék, miután a litis pendentia hatálya a forum prorogálására csak a kézbesités által hat ki, mi lesz az illetéktelenné vált forumnál benyujtott keresettel illetőleg megindított perrel? Lehetséges lesz-e a kere-

* Az előbbi közleményeket l. a 27., 28., 29. és 30. számokban.

setet változtatni vagy nem? stb. Oly kellemetlen és beláthatatlan bonyodalmakra okot szolgáltató problemák ezek, hogy bámulnunk kell a javaslat szerkesztőjét, hogy rájuk nem gondolt

Mindezekhez még az is járul, hogy lesznek oly esetek, melyekben a per még a kereset benyujtása által sem lesz megindítható, hacsak a fél jogát nem akarja koczkáztatni, mint például ez a váltó-viszkereseteknél van. Ez esetben a fél minden esetben elveszti jogát, csakis arra nézve áll előtte az alternativa, hogy mely módját akarja a jogvesztésnek: az elévülést vagy az elutasitást; az előbbi mindenesetre előnyösebb lesz költség-kimélés szempontjából. A mi váltóeljárásunk *perbejelentési* intézményének elfogadása sokkal inkább czélra vezetett volna, mint az osztrák javaslat felületes és a rendszer keretébe nem illő ötlete.

Kifogásunk van azonban még a németbirodalmi perrendtartás és az ezt követő osztrák javaslat *egész* idézési illetőleg perinditási rendszere ellen is, a mennyiben e tekintetben a németországi gyakorlat terén tett tapasztalatunkra hivatkozhatunk. A *német* törvény szerint a kézbesités és a kitüzött határidő közt legalább egy hónapi időköznek kell lennie, mi az előkészülésre fordítandó. Ez az egy hónap az életben sokszor két, de rendesen három hónapra nyulik ki a keresetnek határnap kitüzése végett való benyujtásától. A minimumot, egy hónapot megközelitő határnap kitüzése a lehető legveszedelmesebb, magában hordja az eshetőséget, hogy az első szóbeli tárgyalás még hónapok multával sem lesz megtartható. Ha például a kézbesités akadályokba ütközik és az az egy hónapi határidő kezdete előtt nem foganatositható, akkor ujabb terminusért kell folyamodni, e közben azonban a közelesők már el levén foglalva, az ujat rendesen annyira kiteszik, hogy az ügy több hónapi haladékot szenved A német perrendtartás és az osztrák javaslat idézési rendszere mellett nagyon szem előtt tartandó a közmondás: lassan menj, tovább érsz.

Az osztrák javaslat igyekszik is e hiányon segiteni; mert ha tekintetbe veszszük, hogy az ügyek legnagyobb része vagy makacssági itélettel végződik, vagy a legegyszerübb módon végezhető el, igen kétes értékü lesz a felek ily módon való megváratása azok miatt, kiknek bonyolódottabb ügye hosszabb előkészülést igényel. Ez a perrendben felállitott merev szabályok eredménye. Az eljárás a lehető legnagyobb elasticitást követeli meg. Ép itt rejlik a *franczia rendszer* előnye kétségtelen hiányai daczára is. A franczia perrend szerint ugyanis felperes, a mennyiben alperes 8 nap alatt ügyvédet nem nevezett, két hét mulva audientiába viheti az ügyet. Az uj ügyek az audientia végén kiáltatnak ki, s igy felperes rögtön nyerhet végrehajtható itéletet. A mennyiben pedig alperes ügyvédet nevezett, három hét alatt az avouék periratait megváltják, a negyedik héten audientiába viszik; mint uj ügy az ülés végén kikiáltatik, s ha egyszerü, azonnal elintézést nyer; ha pedig tárgyalása előreláthatólag több időt vesz igénybe, arra azonnal uj határnap tüzetik ki.

Ez a franczia gyakorlat A németbirodalmi perrendtartás ezt helyesen figyelmen kivül hagyta; az osztrák javaslat azonban reflectált rá s e praxis codificálása által vélte elejét vehetni az inconvenientiáknak.

Az *osztrák* javaslat nem irja oly szigoruan elő az egy hónapi időközt a kereset kézbesitése és a tárgyalási határnap közt; a német törvény e szót használja „*muss*“, mit az osztrák következőkép lágyit: «dass zwischen der Zustellung und der Tagfahrt noch *ungefähr* der Zeitraum eines Monates liege» (279. §.). Az volt tehát az első lépés a franczia rendszer felé, hogy a német perrendtartás szigoru szabályait lazitja. A javaslat következetesen halad tovább ez irányban. Erre alperes a fenti határidő első két harmadában az ellen-iratot tartozik felperesnek kézbesiteni («hat... zustellen zu lassen»). Azonban ez sem komoly kötelesség, mert elesik az esetben, ha az időköz (a kézbesités és tárgyalási határnap közt) *három* napnál többet nem tesz ki. Igy eljutván az *első* tárgyalási terminushoz, kérdés, hogy mi történik ott. A 287. §. megadja a feleletet:

«Az első tárgyalási határnapon az ügy kikiáltása után tartoznak a felek inditványaikat a per- és egyéb iratokból, melyek a jegyzőkönyvhöz csatolandók, *felolvasni.*»

«Az első tárgyalási határnapon a peres ügy beismerésre alapitott itélet, makacssági itélet, egyezség vagy a kereset visszavétele által *véglegesen elintézhető.*»

«Ha azonban az első tárgyalási határnapon a tett inditványokból, a felek nyilatkozataiból az tünik ki, hogy a peres ügy nem az előbb megjelelt módokon, hanem csakis *vitás tárgyalás* (Streitverhandung) utján intézhető el, *akkor a felek az ügy tárgyalásába be nem bocsátkozhatnak, hanem a vitás tárgyalásra egy uj határnap tüzendő ki.* Ez ugyanazon napra is határozható, sőt mindjárt az első terminushoz csatolható.»

Az osztrák javaslat tehát a német rendszert lanyhában kezelvén, az idézett 287. §.-nál egyszerre csak a franczia praxis rendszerére lyukad ki, s azt minden következményeivel egyetemben codificálja. Neki azonban mint kettő közt lebegő valaminek további cerrectivumra van szüksége. Ő ugyanis első határidőben nem követeli a per teljes előkészitését, de nincs is erre szükség, ha ugy se tárgyalható az ügy contradictoriusan az első terninuson. Ha azonban ekkor a vitás tárgyalás szüksége merül fel, ugy ujabb határnap tüzendő ki és pedig olyformán, hogy a periratok által való előkészitésre elegendő idő maradjon; ha pedig nem lehet előre tudni, hogy mennyi idő kell az előkészülésre, akkor a felekre hagyatik, hogy mikorra tüzessék ki e tárgyalási határnap (289. §.).

Az osztrák javaslat szerkesztőjétől lehetetlen a szellemet és ügyességet megtagadni, melylyel a német és franczia rendszert összeolvasztotta. Ha e rendszer a gyakorlatban helyesen kezeltetik s megizmosodik, sok jó szolgálatot tehet az osztrák igazságszolgáltatásnak. Hogy azonban a gyakorlat e rendelkezések nyomán, bármily egyszerüeknek látszanak is azok, egyhamar megtalálja a helyes medret, azon alapos okunk van kétkedni. A német perrendtartás rendszere például, bár tökéletesnek nem tartjuk, de bir azon rendkivüli előnynyel, hogy az elv vaskövetkezetességgel van benne keresztül vive; nincs ugyan tekintettel apró czélszerüségi okokra, de oly szoros korlátok közt tartja a feleket, és ügyvédeiket a melyekből kitörni csaknem a lehetetlenséggel határos. Az osztrák javaslat ellenben lanyha és aprólékos czélszerüségi szabályaival száz és száz alkalmat ad a hanyagságra s a törvény rendeleteinek kijátszására, többet mint a franczia eljárás. Rendelkezései csupa dispositiv természetüek. Különösen áll ez az előkészitő periratokat illetőleg, melyek szerinte nemcsak praeparatorius és informatorius jelleggel birnak mint a német perrendben, mindennek daczára azok záros határidőben való előterjesztését nem követeli, mint a német és franczia eljárás, megelégszik olyféle dispositiókkal, hogy ha van rá elegendő idő, közlendők, ha nincs, akkor elmaradhat. Ez az osztrák javaslat által az előkészitő periratoknak tulajdonitott jelleggel össze nem egyeztethető, vele a legnagyobb disharmoniában van, a mi lehetetlen hogy zavarokat ne idézzen elő, s

ezért kétes, hogy szilárdulhat-e meg mellette egy helyes gyakorlat. Hogy e kétségünknek okát adhassuk, a legközelebbi czikkben — utolsó — az előkészitő periratok természetét fogjuk fejtegetni a javaslat alapján.

Dr. Nagy Dezső.

A lopásról

tekintettel az illetékességre m. büntetőtörvénykönyvünk szellemében.

A lopás, mint a munka nélküli meggazdagodás vágya által táplált vagyonszerzés és ez által a szükségletek kielégitésére irányzott törvényszegések egyike, kétségkivül leggyakrabban foglalkoztatja a bíróságokat, ismérvei (constitutiv elemei) azonban, tekintettel az életbeléptetett uj büntetőtörvényekben foglalt minősitő körülményekre, exclusiv megkülönböztetésekre s ehhez fűzött imperativ intézkedésekre, mindenesetre előforduló esetekben lelkiismeretesen is constatálandók.

Mint minden uj törvény, ugy büntetőtörvényeink is a gyakorlat és az alkalmazás terén küzdenek a kezdet nehézségeivel, s mint minden törvény, ugy büntetőtörvényeink is számos kérdésben nyujtanak bizonyára alkalmat a legfőbb itélőszék elvi nagyjelentőségü határozataira.

Az eszmék vitatása, kicserélése, vagy legalább felszinre hozatala, ha nem használhat, nem is árthat a codificált anyagnak, s a mellett az elemzés a laicusok tájékozottságát és vizsgálódási készségét növelheti is.

A b. t. k. 333. §-a értelmében lopást követ el, a ki idegen ingó dolgot másnak birtokából vagy birlalatából, annak beleegyezése nélkül, azon czélból vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonitsa.

Mielőtt a lopás ismérveinek rövid, s néhol birálatos felsorolásába bocsátkoznám, nem lesz érdektelen előre bocsátani, hogy lopás tárgyai: személyek, jogok, irodalmi tulajdon és a gondolat; ugy a testes dolgok közül: ingatlan, elhagyott (res derelicta), elvesztett, az egészen értéktelen valamint az uratlan dolgok nem lehetnek, mig a vadászat, halászat (és irodalmi tulajdon) szabályozása már önálló törvény körébe tartozik. Az elvesztett dolgoktól azonban, mint erről később is szólandok, jól megkülönböztetendők a valahol ott hagyott dolgok, melyekre nézve birtoklási akaratát (animus possidendi) és rendelkezési jogát a hollétükről tudomással biró birtokos vagy birlaló nem adta fel, s igy azok jogtalan elvétele természetesen a lopás fogalma alá tartozik.

Testes dolgoknál puszta szándék a dolgon tuladni, a tulajdont s esetleg a birtoklást vagy birtoklatot nem szünteti meg, mert arra nézve a szándéknak eldobás vagy elhagyás általi kézzelfogható kifejezése szükséges; mégis midőn a tettesnek módjában áll a határozott elhagyási szándék bebizonyitása, bár a nélkül hogy a dolognak általa leendő eltulajdonitásában való megegyezést is producálhatná a jogosult részéről, indokolt ezen nyomatékos enyhitő körülmény alapján, a b. t. k. 92. §-ának illetve az abban foglalt jognak használása; mint szintén akkor is, midőn a tulajdonos elhanyagolván elvesztett dolgának feltalálhatása végett a törvényes lépések megtételét, mintegy kifejezést ad hallgatag azon szándokának, hogy azt többé birtokolni nem is akarja.

Nem követhetnek el lopást büntetőtörvénykönyvünk értelmében:

a) a jogi személyek mint ilyenek. A lopás alanya tehát csak physikai személy lehet, s mennyiben a lopás elkövetésénél többen működnek közre, azok mint: tettes, felbujtó, bűnsegéd (bűnrészes), orgazda, bűnpártoló, közreműködésök és bünösségük aránya szerint esnek külön-külön megfelelő büntetés alá;

b) azok, kik öntudatlan vagy zavart elmeállapotuk miatt, akaratuk szabad elhatározási képességével nem birnak. Pl. őrültek, csecsemők, stb. (76. §.);

c) ki ellenállhatatlan erő, vagy oly fenyegetés alatt, tehát kényszerhelyzetben cselekszik, midőn saját vagy hozzátartozójának életét, vagy testi épségét kénytelen másként el nem háritható közvetlen veszélyből a lopás elkövetése által kiszabaditani (77. §.);

d) kik fejletlenségük miatt a szükséges észtehetséggel nem bíróknak vélelmeztetnek. Igy pl. büntetőtörvénykönyvünk 83. §-a értelmében, kik a bűntett vagy vétség elkövetésekor életkoruk 12-ik évét meg nem haladták, nem vonhatók bűnvád alá, mint szintén a belátással nem biró siketnémák (88. §.).

Az *a—d* alatti esetekben kétségtelen, hogy a szándék (czélzat), mely az akaratnak valamely a büntetőtörvényvekben tiltott cselekményre szabad elhatározását involválja, s igy az alanyi tényálladék egyáltalában nem állitható helyre, arra nézve pedig forog-e fen a *b* és *c* pontok eseteiben a «világos időszak» (lucida intervalla) vagy pedig az «ellenállhatatlan erő és fenyegetés» csak a kibuvásra eszközül leendő felhasználásának esete, mindenkor a kifejtett ténykörülmények szolgáltatnak biztos megoldási anyagot.

A törvényhozás — mint látható — a «coactus quidem volui, sed tamen volui» elvét nem ejtette el, de igenis megszoritotta az által, hogy mig csakis az élet és testi épség (nem egyszersmind vagyon és becsület) ellen irányuló erőt és fenyegetést fogadta el, a közvetlenséget s annak beigazolását is megkivánja, hogy a kérdéses veszély kikerülésére egyedül a fenforgó lopás (vagy más törvényszegés) volt felhasználható.

Azon kiskoruak, kik életük 12-ik évét már betöltötték, a 16-at azonban még nem, ha cselekvényük bünösségének felismerésére szükséges belátással nem birtak, büntetés alá ugyan az általuk elkövetett törvényszegés miatt nem vonhatók, de javitó intézetbe való elhelyezésre itélhetők (84. §.). Ez esetben tehát, minthogy a szabadság korlátozása, bár lehetőleg előnyös és modern alakban, nevezetesen intézetben, s nem a b. t. k. 20. §. 1.—6. számában felsorolt büntetési nemekben történik, mégis lehet már büntetésről szólani; az esetben pedig, ha az emlitett kiskoruak belátással cselekedtek, reájuk a büntetés a meghatározott nemekben, de a b. t. k. 85. §-ának korlátai között szabandó ki.

A végszükségben elkövetett lopás nem büntettetik, s ennélfogva a végszükség esetét, mint a beszámitást kizáró körülményt maga a törvény elismervén, el van ejtve azon elv: «necessitas non habet legem.» Szükséges azonban itt is, hogy a veszély a tettes vagy hozzátartozójának életét közvetlenül fenyegesse, vétlenül (nem önhibájukból) származott, és más módon el nem háritható legyen.

A lopás fogalmának fenti meghatározásából kétségtelen, hogy saját dolgán lopást senki sem követhet el, birt légyen arról tudomással vagy sem, mert: vagy jogos birtokában vagy birlalatában van valakinek sajátom, s ekkor a dolog jogtalan elvétele, s igy a jogos használati vagy bármi más czimen alapuló megtartási jog megsértése (jogellenes birtok-elvonás), a b. t. k. 368. §-ban meghatározott jogtalan elsajátitás vétségének tényálladékát adja, melynek büntetése, értékre s a tárgy minőségére tekintet nélkül szabandó ki; vagy pedig rosszhiszemü a birtok, a mikor a tulajdonos dolgát b. t. könyvünk 1. §-a értelmében büntetés nélkül rövid uton visszaveheti. Természetesen ha a tulajdonos dolgát attól, ki arra nézve megtartási joggal bir, testi sértés okozásával veszi el, a «testi sértés» (de semmiesetre sem rablás); ha erőszak vagy fenyegetéssel kényszeriti az elvétel türésére, a «zsarolás»; ha alattomban vagy ravasz fondorlatok utján oly czélból

*

veszi el, hogy azt ismét nyilvánosan (másodszor) is visszakövetelje, a «csalás»; ha pedig a megtartási joggal birónak lakásába, üzlethelyiségébe, azokkal összeköttetésben lévő vagy azokhoz tartozó helyiségbe, vagy keritett helyre az ott lakónak vagy a lakással rendelkezőnek beleegyezése nélkül, jogtalanul, erőszakkal, fenyegetéssel vagy hamis kulcsok használásával hatolván be, veszi magához, a magánlak, magánszemélyek általi megsértése stb. minősége szerint halmozatos törvényszegést követ el.

Nagyon helyes intézkedés b. t. könyvünkben, hogy a lopás fogalom-meghatározása által a tényleges birtokállapot védelmezése, tekintet nélkül a jó- vagy rosszhiszeműségre tüzetett ki czélul, s hogy a lopás mint a tényleges birtokállapot megzavarása, s az animus possidendi ignorálása által elkövetett törvényszegésként büntettetik, azt hiszem főleg azon praesumptión alapul, hogy az ellenkezőnek beigazolásáig a birtokos egyszersmind tulajdonosnak is tekintendő; azonban lopás és lopás között, mely által egyedül a birtok-állapot, vagy egyszersmind a tulajdonjog is közvetlenül sértetik meg, a büntetés mértékét illetőleg különbséget nem tenni, alig volna indokolt eljárásnak tekinthető.

Minthogy a tettes büntetése nem egyedül szabad elhatározásu akarat- rosszasága szerint szabandó ki, hanem a tényleges (realis) jogsértés mint eredmény nem kevésbbé fontos tekintetet érdemel: a lopás büntetésének kiszabásánál, tekintet nélkül a tolvaj tudatára, azon körülmény, hogy a tulajdonjog a birtokjoggal együtt és közvetlenül nem sértetett, de nem sértethetett, mint pl. midőn a sértett (káros) fél czim és jogos szerzés nélkül, tehát rosszhiszemüleg birtokolt, mérséklő, enyhitő körülményként figyelembe veendő. Ha pedig a dolog elvétele a tulajdonos megbizása folytán vagy határozott érdekében történik, valamint azon esetben, midőn a tulajdonos ingó dolgát maga veszi el a rosszhiszemü birtokostól, büntetőtörvénykönyvünk szerint semmi büntetendő cselekmény nem létesül, jóllehet a jogellenes birtokelvonás esete ekkor is kézzel fogható.

Az itt elmondottakból, mely szerint egyedül a tulajdonosnak, s nem egyszersmind a volt birtokosnak vagy birlalónak van rentartva (negative) ama fentebb rajzolt jogkör (mintegy szabadkéz) a rosszhiszemü birtokossal szemben, kitünik, hogy a lopás in ultima analysi mint a tulajdonjog s a tulajdon biztonsága elleni törvényszegés hordja magában szigoru büntetésenek mértékét, minélfogva a tulajdonjog és birtokjog együttes és közvetlen megsértése a büntetés kiszabásánál figyelmen kivül nem hagyható.

Tudva már azt, hogy lopási esetekben, — mely büntetendő cselekmény pedig egyes specialis esetektől eltekintve hivatalból üldözendő — a káros feljelentését, mig a tettest ki nem puhatolja, rendszerint nem teszi meg, vagy ha megteszi (2265/80. I. M. E. sz. rendelet 51. §.), ismeretlen tettes ellen a kir. járásbiróság nem jár el, miután pedig felfedezte s dolgát tőle visszavette, a legnagyobb valószinüség szerint biróságon kivül vele rövid uton leszámol, s igy a bűnvád megindítása és a tettes megbüntetése is gyakran lehetetlenné válik, s azonnal érezhető, hogy az ily eljárás — mint tagadhatatlan önbiráskodás — a bűnügyi igazságszolgáltatás menetét sokszor megzsibbasztja, szükségtelen közegek indokolatlan beavatkozását s nem ritkán a büntetendő cselekmények (testi sérelmek) szaporodását vonván maga után; máskor egészen tévutra vezeti, ravasz fondorlatok és szinlelések vagy épen a tulajdonjog vitás volta alapján, s igen gyakran meg is hiusithatja, sanctionálván egyszersmind (mint jogellenes birtok-elvonás) a törvénytelen mellékutakon barangolást is.

Ha a tulajdonos vagy saját vagy más ingó dolgának elvitele alkalmával, ámbár erőszak alkalmazása vagy épen testi sérelmek okozásával, a tetten kapott tolvajjal szemben (fur manifestus) a dolgot megvédi, s illetőleg azt attól, akkor vagy üldözésközben elveszi, a b. t. k. 79-ik §-ban foglalt világos jogával élt, s büntetés alá nemcsak a dolog visszavétele, hanem még a jogos védelem határainak ijedtségből, félelem vagy megzavarodásból történt átlépése folytán okozott más cselekményekért sem büntethető. Nem igy áll azonban a dolog az esetben, midőn a tolvaj a dolgot már elvitte, azon birtoklási akaratát (az előbbit rosszhiszemüleg kiszoritva,) huzamosabb időn keresztül békésen érvényesitette, itt már (mint előbbi esetben pillanatnyi vagy igen csekély időre) nem tartja fen a birtokot sem az animus sem a corpus, s igy annak visszaszerzésére (in integrum restitutio) törvényes lépések megtétele szükségeltetnék.

A lopás tárgya csak ingó testes dolog lehet. Az ingó dolog fogalmát a b. t. könyvek (mint a polgári) nem határozzák meg, s tekintettel arra hogy az 1878: V. t. cz. 1-sö §-ában kimondja, hogy: «büntettet vagy vétséget csak azon cselekmény képez, melyet a törvény annak nyilvánit, s bűntett vagy vétség miatt senki sem büntethető más büntetéssel, mint melyet arra elkövetése előtt a törvény megállapitott», az a kérdés merülhet fel, hogy a törvény az ingatlannak erőszak folytán (állaga sérelmével) ingóvá változtatását, p. o. a házfedél vagy egy része, föld, kőfal elvitelét ugy tekinti-e, melyek, és kizárólag a lopás tárgyi tényálladékát állápitják meg, vagy pedig az állag sérelmére elkövetett lopások a 421. §-ban foglalt «más ingatlan vagyonának szándékos és jogtalan megrongálásának vétségét is (alaki bűnhalmazat) involválják (damnum injuria datum).

A büntetőtörvények érintett hiányát pótolni a büntetőjog van hivatva, mely az által, hogy minden oly dolgot, melyet egyik helyről a másikra vinni lehet, lett légyen eme mozdithatósága természet vagy mesterség (erő) következménye, ingónak tekint, a dolgokat jogi természetének teljesen megfelelőleg osztályozza.

Sass Elemér,
kir. táblai segéd-fogalmazó.

(Folyt. követk.)

A keresk. törvény 463. §-a.

V. *

(Befejező közlemény.)

Vagyoni hátrány. A vagyoni hátránynak a kérdéses eseménynyel illetve a veszélylyel causalis nexusban kell állani, ezt ezen szó «következtében», mely Apáthy tervezetében használt «bekövetkeztével» helyett felvétetett, jelzi (l. *Ért. Jegyzők.* 406. l.); egy vagyoni előny vagy hátrány tehát, mely a kérdéses esemény nélkül is beállott volna, vagy mely egészen más eseményből folyólag áll be, nem köti a biztositott érdeket a kérdéses eseményhez, és azért az ily vagyoni hátrány megtéritésére a biztositó nem is köteles. A kárnak azonban nem kell szükségkép közvetlenül az eseményből folynia, hanem a biztositó kötelezettsége akkor is áll be, ha a kár az esemény által közvetve okoztatott, igy pl. tűzkár esetén a mentési munkálatok folytán, sőt a 491. §. 2. kikezdése itt fictiót is állit fel.

Hogy «vagyoni kár» kitétele itt tágabb értelemben veendő, vagyis hogy alatta esetleg a szünő haszon is értendő, már fent jeleztetett; SCHNIERER (id. m. 325. l.) azon állitása, hogy ezen kitétel *mindig* csak valóságos kárt, nem megszünt hasznot jelez, nemcsak a keresk. törv. 272. §. intézkedésével, mely itt világosan derogálva nem lett, áll ellentétben, hanem azt a 493. §. 2. kikezdése is czáfolja; sőt Apáthy terv. 494. czikkhezi indokaiból is kitünik, hogy «vagyoni hátrány» kitétele átalános jellegénél fogva használtatott. Csupán a franczia ker. törv. 347. czikke és a spanyol törv. 885. czikke tiltják világosan a szünő haszon biztositását. Némely törvények a szünő haszon biztositására

* Az előbbi közleményeket l. a 28., 29., 30. és 31. számokban.

vonatkozó jogositványt világosan a biztositási szerződés fogalmának egyik momentumaként jelzik; igy a hollandi törv. 246. czikke, a porosz Landr. II. 8. cz. 1991. és 1992. §-ai, a würtembergi terv. 428. czikke; mások a szünő haszon biztositásának megengedhetőségét különösen emelik ki, igy a Munzinger-féle jav. 328. czikke. Angolországban csak az követeltetik, hogy a szünő haszon «pretty certain» legyen; az Egyesült-Államokban pedig akkor, ha a szünőhaszon is biztositva lett, fenforgásának bizonyitása sem követeltetik (l. BENEKE-NOLTE: *System* I. 92—95. l.). Másrészről igaz, hogy a szünő haszon kérdése leginkább a fuvarozási biztositásnál bir fontossággal és ott nyer világos szabályozást; mert egyéb kárbiztositásnál, melyeknél a biztositott dolog helyét nem változtatja, érték-fluctuatiók szükségkép már az által vétetnek figyelembe, hogy az esemény beálltakori érték mérvadó; ellenben a fuvarozási biztositásnál a kereskedelem és forgalom követelményei szükségessé teszik a szünő haszon biztositásának megengedhetőségét (l. osztr. terv. indokait és a 493. §. 2. kikezdését).

A «vagyoni hátrány» kitétele, mint már fent láttuk, sokkal alkalmasabb annak kifejezésére, hogy a vagyon képezi a biztositás tárgyát, mint ha «kártérités»-ről volna szó; azonban a törvény ezen helyes kiindulási pontot az érték-theoria adoptálása által egészen feladta és itt is, mint látni fogjuk, többféle inconsequentiába esik.

II. kikezdés. A törvény, itt a kárbiztositási szerződés *alanyainak* megjelöléséről intézkedik, azonban itt is, mint az I. kikezdésben azon hibába esik, hogy az érdek teljesitményét, illetve a hátrány megtéritését vevén a biztositás egyedüli tartalmának, abból kiindulva állapitja meg a szerződésben szereplő személyeket, holott nem csupán a vagyoni hátrány, hanem a veszély átvállalása képezi a szerződés egyik lényeges és főmomentumát és azért a biztositót azon személynek kellett volna nevezni, ki a *veszély átvállalására*, esetleg a hátrány megtérítésére kötelezi magát; biztositottnak pedig azon személyt, kinek javára a vagyonát fenyegető veszély elháritására elvállaltatik, esetleg a vagyoni hátrány megtérítése köteleztetik. E mellett a törvény szerkesztése is hibás, a mennyiben egyik helyen hátrány megtérítéséről, a másikon pedig kártérítésről van szó.

Az értekezleten azt, kinek javára a kártérités kiköttetik, kedvezményezettnek, és csak akkor, ha a szerződést maga köti, biztositottnak akarták nevezni, különösen az okból, mert sokszor egy harmadik személy javára történik a biztositás, ki talán arról tudomással sem bir; igy ha pl. a bérlő a földbirtokos földeit, a szállitó az elküldendő árukat biztositja (l. *Ért. Jegyz.* 406—407. l.); azonban a második olvasásnál az értekezlet ugy találta, hogy kárbiztositásnál «külön jogszemélynek kedvezményezett név alatt megállapitása fölösleges, sőt igen sok zavarra adhatna alkalmat....» (l. *Ért. Jegyzők.* 489. l.). A német ker. törvény 785. czikke azon személyt, ki a biztositóval szerződik, biztositást vevőnek «Versicherungsnehmer» és azt, kinek érdeke biztosittatik, biztositottnak nevezi; ellenben a régi német biztositási jog ezen distinctiót nem ismerte, hanem ugy mint a magyar törvény, csak biztositó és biztositottról tesz emlitést (l. REVID. PLAN *Hamburgischer Seeversicherungen* 13. §. 2. kikezd). A harmadik személy érdekében vett biztositásokról, valamint a kedvezményezettről l. többet a 466. és 498. §§. értelmezésénél. Kárbiztositásnál még a harmadik érdekében vett biztositásnál is mindig e harmadik a biztositott, ellenben az életbiztositásnál mindig csak a közvetlenül biztositást vevő tekinthető biztositottnak (l. 498. §. értelm).

Biztositott csak az lehet, kinek vagyona veszély által fenyegettetik, kinek vagyona az esemény beállta által hátrány szenvedhet, azaz ki a biztositáson vagyoni érdekkel bir. Kiemelendő azonban, hogy az érdek iránt tett distinctiók, igy az általános érdek, melyről a *Hamburg. Assecur. Ordnung* II. cz. 3. czikke, vagy a direct, indirect, positiv, negativ, megbecsülhető stb. érdek distinctiója, melyekkel még ma is sok iró operál (l. COHNFELD id. m. 11., 13—14. l., STAUDINGER id. m. 93—99. l., POHLS id. m. IV. k. 74—75. l., MALSZ: G. *Z.* VIII. 380. l.) egészen elejtendő, nemcsak azért, mert a tudomány mai állása által perhorrescáltatik, hanem azért is, mert ily megkülönböztetésekkel átalán beérni nem is lehet. Malsz pl. azt kivánja, hogy az érdek a biztositott dologgal közvetlenül szoros kapcsolatban álljon (l. GOLDSCHMIDT: *Z.* XIII. k. 506. l.), hogy azonban ezen követelmény szükségtelen, mutatja -- mint már más oldalról kiemelve lett — a viszontbiztositás, mely Malsz szerint is legalis biztositás, pedig azt nem lehet mondani, hogy a viszontbiztositott a biztositott dologgal közvetlenül kapcsolatban áll, még pedig olyanban, minőben a Malsz által a szükségelt közvetlen érdek illustrálására felhozott példákban a zálogtartó a záloghoz vagy az, ki a visszatartási jogot gyakorolja, áll a visszatartott dologhoz. Ha azonban csupán a vagyoni érdek szempontjából indulunk ki (l. f.), akkor az egyes esetben csupán ténykérdést fog képezni van-e biztositásnak helye, vagy nincs helye.

Sok controversiára adott alkalmat azon kérdés, vajon a chirographarikus hitelező biztositathatja-e adósa vagyonát? A kérdés nem járna annyi nehézséggel, ha akként formuláztatnék, vajon a hitelező biztositathatja-e adósa fizetésképességét; ezen fizetésképességre — azt hiszszük — mindenki azt mondaná, hogy a hitelezővel szemben in bonis van, mint ez a belga törvény 6-ik czikkében is kifejezést nyer «Un créancier peut faire assurer la solvabilité de son débiteur....» (l. még NOBEK: *Ueber Creditvers.*, PARDESSUS: *Cours de droit com.* No. 584—589., ALAUZET: *Assurances terrestres.* I. No. 101—110., *Entsch.* V. 335.); az ellen azonban, hogy az adós vagyonát biztositthassa, többrendbeli kifogás tétetett; LICHTENFELS (id. m. 19. l.) meg nem engedhetőnek mondja, mert lehet, hogy az adós fizetésképessége pl. a biztositott dolog tönkrejutása által nem érintetik; első látszatra kitünik azonban, hogy ezen okoskodás nem egy vezérelv kifolyománya; Lichtenfels szerint ugyanis azon következtetéshez kell jutni, hogy ott, hol az adós fizetésképessége érintetik, ott igenis van helye a biztositásnak, mi által azonban az általa felállitott átalános tétel megdől. Malsz szerint (id. h.) szintén meg nem engedhető, mert szerinte a hitelezőnek nincs közvetlen érdeke az adós vagyonának fentartásán; szerinte csak dologbani és ehhez hasonló jogok a biztositott dolgon állapitják a biztositásbeli érdeket. Azonban mint már fent kiemeltük, a közvetett és közvetlen érdek határát nehéz volna megállapitani, és miért volna épen csak a közvetlen érdek biztositható és miért nem azon — ha ugy tetszik — közvetett érdek is, melylyel a hitelező az adós fakészletén akkor bir, ha ennek egyéb vagyona nincs, melyen a kielégités foganatositható volna. COHN (l. id. m. 22. l.) itt helyes kiindulási alapból téves következtetésekhez jut. Mert a vagyoni érdek egyedüli biztosithatóságának elvéből kiindulva oda jut, hogy a kérdéses biztositást azért nem tartja megengedhetőnek, mert a hitelező vagyona nincs veszélyeztetve. A hátrány, mely őt érheti, legfeljebb (?) abban állhat, hogy adósa vagyona, mely követelése kielégitésére szolgál, kielégitésére elégtelenné válik, de maga a követelés állaga nem is érintetik, hanem csakis annak érvényesitése a végrehajtási stadiumban (!!). Valóban mintaképe a juristicus tévelygéseknek és kell, hogy a reális élet ily subtilitásoknak hatalmasan ellentmondjon. Az abstract nomen mint olyan, a nélkül hogy valamely reális értékkel bir a valóságos életben, soha sem tekintetik a vagyon alkatrészének és épen a keresk. törvény bizonyitja legjobban, hogy a vagyon csak értékkel operál az által, hogy több helyen a behajthatatlan követelés leirását szabja elő. Kétségtelen tehát, hogy ott, hol az adósnak valamely

veszélynek kitett vagyona fogja egyedül képezni valamely követelés kielégitési alapját, hogy ott a hitelező mindenesetre saját vagyoni érdekkel is fog birni a hitelező ezen vagyonának fentartásán. Cohn helyes kiindulási pontjából tehát azon következtetéshez kellene jutni, hogy az egyes, concret esetben quaestio facti-t fog képezni, vajon a chirographicus hitelező biztosithatja-e adósa vagyonát: igen, ha a biztositani kivánt dolog egyedül képezheti a kielégitési alapot; nem, ha ezen eset nem forog fen. Tekintve azonban, hogy ezen tétel a bizonyitás tekintetében majdnem leküzdhetetlen akadályokra találhatna, azt positiv alakban akként lehetne formulázni: a hitelező biztosithatja adósa vagyonát, mégis a biztositó az esemény bekövetkezte esetén a beneficium excussionis-sal élhet, azaz a biztositottat előbb az adósa vgyonából való kielégitésére utasithatja, saját fizetési kötelezettsége csak akkor állván be ,ha a hitelező adósa vagyonában kielégitést nem talál, mert csak igy fog kétségtelenné válni, hogy a biztositott az adósnak biztositott dolgán vagyoni érdekkel birt. Ezen felfogásnak részben az idézett belga törvény 6. czikke azon intézkedésével ád kifejezést: « . . . . l'assureur pourra se prévaloir du bénéfice de discussion, sauf convention contraire.»

Dr. Neumann Ármin.

Jogirodalom.

„*Studien zum österreichischen Staatsrechte*" I. Die österreichische Staatsbürgerschaft und der Gesetzartikel L: 1879. über den Erwerb und Verlust der ungarischen Staatsbürgerschaft, von Dr. EMANUEL MILNER, Privatdocent an der Universität Tübingen. Tübingen, Verlag und Druck von Franz Fues. 1880.

II.*

Az osztrák állampolgárságot szabályozó 1867. deczember 21-iki állami alaptörvény, az osztrák Reichsrathban képviselt királyságok és tartományok részére egy általános osztrák állampolgársági jogot állapit meg, mely által az örökös tartományok közös állampolgársága a magyar korona országainak állampolgárságától határozottan különbözik, s e kizárólagossága miatt, Milner szerint, nem felel meg a dualismusnak. A dualismus az állampolgárság tekintetében, egészen tisztán és bevégzetten csak a mi 1879: 50. törvényczikkünkben van keresztül vive. (90. l.)

Ausztria és Magyarország közt ugyanis törvényszerüleg nemcsak közös ügyek léteznek, hanem azok ellátása végett közös intézmények és *közös közegek* (Organe) is vannak felállitva. Ilyen közös közeg, hivatalnok, minden osztrák és minden magyar állampolgár lehet. Ezen közös ügyek, közös intézmények és közös közegek ugy az osztrák, mint a magyar állam alkotmányának lényeges alkatrészei. A közös közegek eljárása egyformán vonatkozik *a birodalom mindegyik felerészéhez* (der beiden Reichshälften) tartozó állampolgárokra, mert nekik ugy az osztrák, mint a magyar alattvalók alá vannak rendelve. A közös ügyek terén tehát nem jön sem az osztrák, sem a magyar állampolgárnak különleges tulajdonsága és állampolgári minősége figyelembe, hanem csak az, hogy a közösügyi közeg *a birodalmi felerész egyikéhez* tartozzék; mert a közös hivatalnokoknak a közös ügyek tekintetében teljesen egyforma állami állásuk van, a mennyiben a közös ügyek terén csak egységes állami feladatok, egységes állami közegek, az állampolgároknak egységes jogositványai és kötelezettségei vannak; de azért az állampolgárság nem egységes, hanem kettős.

S hogyan törekszik a theoria és a praxis ezen sajátságos viszonyt, ezen dilemmát, a lehetőség szerint megoldani?

Milner szerint ugy, hogy a monarchiát a maga egészében mint felsőbb államot kellene felfogni, mely felsőbb állam aztán a két önálló alsóbb állammal, az összes állami élet functióit megosztaná. S mi felelne meg ama felsőbb államnak az állampolgári jogviszonyok terén? Milner szerint *„a kötelező osztrák-magyar kettős állampolgárság"* behozatala (101. l.). S ezen dupla állampolgárság szerint közösügyi közeg csak azon egyén lehetne, ki mind az osztrák, mind pedig a magyar államnak állampolgárságát megszerezte. S lehetséges-e ez?

Az elmélet régen felállitotta azt az elvet, hogy némely egyén egyidejüleg több államnak is lehet alattvalója, azaz több államban állampolgár (sujet mixte). Ezt az elvet vallja többi közt a hirneves Bluntschli is. Az elmélet terén tehát nincs baj. De hogyan lenne a gyakorlati életben? Milner ur erre is megtanit bennünket.

A ki közösügyi államszolgálatba lépne, az a hivatal elfoglalását megelőzőleg valamely cselekvénynyel felvenné a második állampolgárságot is. Ezen dupla állampolgárság következtében aztán az illető azon államban gyakorolná politikai jogait, hol állandóan lakik. (Tehát csakis Bécsben.) A kettős állampolgárság átszállana az illető hivatalnok nejére és kiskoru gyermekeire is és tartana az illetőnek vagy élete fogytáig vagy addig, mig a közösügyi hivatalból ki nem lépne. Ez utóbbi esetben az illető választana a két állam közt a szerint, hogy melyiknek községi illetősége alá tartozik.

A katonai szolgálatnál még egyszerübb lenne a dolog. Mindenki, a ki Ausztriában vagy Magyarországban a közös hadseregbe besoroztatik, a besorozás ténye által ipso jure megszerezné a hiányzó második állampolgárságot. (Az általános katona-kötelezettség elvénél fogva, szabály szerint mindenki ilyen kettős állampolgár lenne.) A katonai szolgálat megszünése után aztán ismét lehetne válogatni az egyik és a másik állam közt.

De a dupla állampolgárságon kivül tud még Milner ur más módokat és eszközöket is a végre, hogy az összetett két államnak, t. i. az osztrák-magyar monarchiának *szükségszerü összetartozását még alkotmányosabban* (?) érvényre juttathassuk. Óriási egyszerüségében emelkedik ki e mód, — mondja elragadtatással Milner Manó ur — az elvi ellentétek felett, és egy csapással ketté lehet vágni az elszigetelt külön és a kötelező kettős állampolgárságot, s ez a genialis mód: a birodalmi állampolgárság (Reichsbürgerschaft.). E szerint ugy a magyar, mint az osztrák állampolgár egyuttal osztr.-magy. birodalmi állampolgár is. (Reichsbürger. 104. l.)

A közösügyi hivatalnokok ily módon nem fognának egyszerre két urnak szolgálni, mint most, mert birodalmi hivatalnokok lennének; a közös hadsereg akkor a monarchiának nem látszólagos, hanem valódi egységéért szállna sikra, mert birodalmi hadsereg lenne.

De ne folytassuk tovább. Még csak azt kell Milner Manó munkájából kimutatnunk, hogy miben leli az ő okoskodása tényleges alapját. Milner ur erre is megfelel. A magyar 1879: 50. trcz. 22. §.-ában. E szakasz ugyanis, Milner ur szerint, a magyar és az osztrák elkülönzött állampolgárság elvét keresztültörte már; mert megengedi, hogy olyan hadköteles egyén, ki védkötelezettségét még nem teljesité, ha Ausztriába akar költözködni, a magyar állampolgárság kötelékéből elbocsátandó, mihelyt számára az osztrák állampolgárság megszerezhetése kilátásba van helyezve. Ausztriának e feltünően kivételes állása abban leli indokát, hogy az Ausztria számára teljesitett katonai szolgálat épen olyannak tekintetik, mintha azt az illető Magyarország számára teljesitené.

Mindez azonban eddig csak negativ formulázás. Milner ur hiszi, hogy azon igazság, mely a kötelező osztrák-magyar kettős állampolgárság és a birodalmi állampolgárság fogalmában lappang, positiv jogi formulázást is fog nyerni. A jövő majd megmutatja. Addig mi is gondolkozhatunk a német tudós okoskodásai felett. *Dr. Horváth János.*

* Az előbbi közleményt l. a mult heti számban.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Sikkasztás vétségének kisérlete.

A b. t. k. 65. §-a második bekezdése értelmében a vétség kisérlete csak a törvény által *meghatározott* esetekben büntetendő.

Kapcsolatban a törvény eme rendelkezésével, egy esetet hozunk nyilvánosságra, melyhez vita férhet, ha vajon a correctionalisatio elve kiterjeszthető-e arra és igy a cselekmény büntetendőségének feltételei léteznek-e vagy sem?

Z—r egy százhusz forint értékü aranyórát vitt K. óráshoz megigazitás végett. K. az órát magához vevén, fölkereste G uzsorást s tőle 60 frtnyi kölcsönt kért; biztositékul ajánlotta föl Z. óráját. A kölcsönügylet kettőjök között ekként létre jött: G. a pénzt leszámlálta, de midőn K. az órát át akarta adni, véletlenségből belépett az óra tulajdonosa, kinek szintén üzleti dolga volt G.-vel, és megakadályozta az óra elzálogositását.

Ez eset a btk. 355. §-ban irt sikkasztás bűntényének kisérlete, mely a 358. §. értelmében öt évig terjedhető maximalis börtönbüntetést vonhatna maga után.

A törvényszék a tulnyomó enyhitő körülmények tekintetbe vételével a börtönbüntetés legkisebb mértékét is tulságosan soknak tartja, minélfogva a büntetőtörvénykönyv 92. §-a alkalmazásával a szabadságvesztést hat hónapi tartamon *alól* állapitja meg. Ez intézkedés által a cselekmény már csak *vétséggé* minősül. Ugyde: a már emlitett 65. §. rendelkezése szerint a vétség kisérlete csak a törvény által *meghatározott* esetekben büntetendő, a btk. XXVIII. fejezetében pedig semmi olyan rendelkezést nem találunk, mely szerint a sikkasztás vétségének *kisérlete* büntetendő volna. Kérdés: hogy a correctionalisatio elvének ez esetre kiterjesztése kizárja-e absolute a büntetendőség feltételeinek lehetőségét? Véleményünk szerint kizárja. Midőn a biróság kimondja, hogy nem sikkasztás-*bűntett,* hanem *vétség* kisérlete van jelen, ki kell mondania azt is, hogy ez *nem büntetendő cselekmény* és nem büntethető, mert a törvény a sikkasztás vétségének kisérletére *nem rendel büntetést.* Ez a felfogás, azt hiszszük, a correctionalisatio lényegében talál indokolást, mert ha subjectiv okok alapján joga van a birónak a törvényhozó általi bűntettnek nyilvánitott cselekményt *vétséggé* minősiteni, a törvényhozó akaratával jönne összeütközésbe a biró, ha ugyanazon esetre nem alkalmazná a törvénynek mindazon intézkedéseit, melyek a vétségre vonatkozólag rendelvék. Azt nem vitatjuk e helyütt, hogy a törvénynek ebbeli *kivételes* intézkedése büntetőjogi szempontokból mily mértékben jöhet kifogás alá; csak azon álláspontról szóltunk a kérdéshez, minőben a biró van, és igy a büntethetőség feltételeinek létezését tagadnunk kell.

Bodor László.

A törvényes zálogjog értelmezése felsőbb birságainknál.

A jelenleg érvényben levő törvénykezési rendtartásban sok anyagi intézkedéssel találkozunk. A törvényhozó már eme törvény létesitésének idejében is élénk tudatával birván egy rendszeres magánjogi codex hiányának, egyes, az alaki joggal legszorosabb összefüggésben levő, a mindennapi életben sok controversiára okot adó, valójában pedig az anyagi jog körébe tartozó intézkedést szőtt a perjogba.

Ilyen többek között a törvényes zálogjog kérdése is, mely törvénykezési rendtartásunk 362. §-ában nyert méltatást.

Ezen §-ból megtudjuk, hogy a bérbeadónak a bérbevevő ellen törvényes zálogjoga van, hogy eme jog mire és mennyire terjed ki bérlés és haszonbérlés esetén; de a mi legfőbb: kimondatik benne az, hogy emez ügyletekből származó fél- illetve egy egész évi bérkövetelések a bérbevevő invecta és illata-ira nézve *minden más követelést feltétlenül megelőznek.*

A törvényhozó bölcs intentiója az volt, mi a rómaiak s ujabban a modern államok törvényhozásaié, melyek mindegyikénél hason intézkedésre találunk, vagyis gyakorlatiasan mondva az, hogy a bérbeadók bérköveteléseik erejéig azért legyenek biztositva más hitelezőkkel szemben, azok előtti elsőbbséggel, mert mint azt a mindennapi tapasztalat igazolja, a bérbevevők mással, mint épen invecta és illataikkal rendszerint nem is kezeskedhetnek, vagy hogy az ily esetek — egyszerü bérléseknél — legalább is a ritkaságok közé tartoznak.

A mi jogunknak megfelelőleg van szabályozva a törvényes zálogjog kérdése, a nálunk hosszu időn át érvényben állott O. P. T. 1101. §. és az erre vonatkozó 69., különösen pedig 70. számu függelékben, mely utóbbiban rendeltetik, hogy: „*a törvényes zálogjog a bérbevevőnek azon hitelezői ellenében is érvényesithetik, kik a bevitt tárgyakra korábban szereznek zálogjogot*“ stb.

Igaz ugyan, hogy ezen idézetben bővebben mondatik el az, mit törvénykezési rendtartásunk 362. §-ában olvashatunk, de nézetem szerint utóbbiban az első benfoglaltatik, sőt szövegezése határozottság és világosság tekintetében az osztrák polgári törvénykönyvével bátran kiállihatja a versenyt, mert mig a nálunk érvényes törvénykezési rendtartásank 362. §-a törvényhez illő szabatossággal, általánosságban intézkedik, hogy t. i.: »azon (törvényes zálogjogból eredő) követelések minden más követelést feltétlenül megelőznek», addig az idézett 1101. §. és illetve függeléki 70. §. *ugyanezen elvet magyarázólag fejti ki.*

Lényegben tehát mind a magyar, mind pedig az osztrák törvény azonos tökéletesen, miért is épen nem lehet csodálkozni azon, hogy mind az O. P. T., mind később a magyar törvények uralma alatt ekként értelmezte és értelmezi ezt a jogászvilág, ehhez tartja magát a nagy közönség.

Annál meglepőbb tehát hazai felsőbb birságainknak a fenebbiekben adott felfogással homlokegyenest ellenkező kijelentése, melynek történetét a következőkben foglalom össze.

T. K., R. J. és F. Z. hitelezők B. J. ellen kielégitési végrehajtást vezetvén, lefoglalták utóbbinak szobabeli butorzatból álló ingóságait.

B. J., a végrehajtást szenvedett adós, a foglalás után eddigi lakásából kihurczolkodván, L. A. által képviselt kiskoruaknak házában fogadott lakást, hova a lefoglalt tárgyakat magával vitte.

A hitelezők árverést kérnek, L. A. törvényes időben félévi hátralékos lakbér-követelés erejéig elsőbbséget jelent s igénye a soproni kir. járásbiróságnak 7754. 80. számu végzésével foglaltató s árvereztető hitelezőkkel szemben törvényes zálogjog czimén megállapittatik, mi ellen felperesek felebbezést jelentenek.

A kir. Itélő Tábla 46909. 80. számu határozatával az első biróság végzésének megváltoztatása mellett T. A. s társai hitelezők követeléseit L. K. bérbeadó ellenében elsőbbséggel sorozza, «mert az elárvezett ingóságok akkor, midőn azokat végrehajtást szenvedett a kiskoru árváktól bérelt lakásba vitte, már felperes zálogjogával terhelve lévén, ennélfogva a kiskoruak házbér-követelése azon ingókat törvényes zálogjoggal terheli ugyan, de azért a már előbb szerzett zálogjog jogi hatálya nem gyengittetik.»

Közbevetett felebbezés folytán a magyar kir. Curia

mint legfőbb Itélőszék ezen II-odbirósági határozatot 1253/881 számu végzésével «indokainál fogva s még azért is helybenhagyja, mert a t. r. t. 361. §. értelmében a foglalás azon időtől fogva, melyben az összeirás teljesittetett, az összeirt tárgyakra nézve minden későbbi foglaltató ellen zálogjogot ad s ekként az előbb szerzett zálogjogot a később keletkezett bérlésből felebbező felet illető törvényes zálogjog nem előzheti meg.»

Mennyire ellentétben áll a legfőbb itélőszék ezen elvi kijelentése a törvény világos szavaival a fenebbiekből látható, de hogy mennyire veszélyes a benne rejlő tan, azt az egyes esetek fogják leginkább illustrálni, melyekben a bérbeadó ugynevezett törvényes zálogjoga illusoriusnak fog mutatkozni. El nem képzelhető ugyanis, miféle védeszköze van a bérbeadónak akkor, ha házába már zálogjoggal terhelt ingóságok hozatnak, ha azokon ezen körülmény külsőleg pl. pecsét által felismerhetővé nem tétetett, mi a jelen esetben nem történt s különben is ritkán fordul elő.

A lak bérbeadója nagyobb városokban rendszerint nem is ismeri a bérlőt, annak vagyoni viszonyait, sőt ezek reá nézve egészen közömbösek akkor, midőn meggyőződött arról, hogy a bérlemény területére hozott ingóságok a bérösszeg erejéig — félévi tartamra — elegendő biztonságo nyujtanak. Ellenben a foglaltató minden esetben megóvhatja magát károsodástól a perrtartás 401. §-ában nyert azon jogositványánál fogva, hogy a zár alá vett tárgyakat pecsét alá vétetheti, nemcsak, hanem azokat elszállittathatja, őrizetükre gondnokot rendelhet.

Vagy talán kötelessége volna a háztulajdonosoknak, a bérleni kivánóktól tanusitványt követelni arról, hogy butorzatuk birói foglalástól ment? Vajon miként és mivel nyujthatna ilyen nemleges dologról bizonyitékot a bérleni kivánó. De helytelenül alkalmazza a törvényt indokolásában a legfőbb itélőszék azért is, mert szem elől téveszti azt, hogy a birói zálogjog és törvényes zálogjog egymástól különböznek, ez utóbbi amattól a törvénykezési rendtartásban is elkülönitve jelenkezik és mint kivételes intézmény más tekintet alá jön.

A szerződésitől eltekintve, a birói zálogjog a foglalás ténye által lesz létezővé, azon pillanattal nyer életet s hatályt; a törvényes ellenben foglalás nélkül s egyedül már a törvény rendeleténél fogva, az ingóknak behozatala által mintegy magától létesül mindazon praerogativákkal, melyekkel őt a törvény, nálunk az idézett 362. §. körülveszi.

Ha tehát törvényes, kiváltságos zálogjogánál fogva a bérbeadónak nem szükséges foglaltatni s félévi illetve egy egész évi bérkövetelése mégis minden más követelést feltétlenül megelőz: ugy téves a III-ad birósági végzésnek hivatkozása a 361. §-ra, mert ott csupán az mondatik, hogy: „*a foglalás* . . . minden *későbbi foglaltató* ellen zálogjogot ád», már pedig *a későbbi foglaltató alatt a bérbeadó, ki foglalást nem is teljesit* s mégis feltétlen elsőbbséggel biró zálogjogot nyer, bizonyára nem értethetik. A pertartás 359—361. §§-ai a végrehajtási foglalásról s birói zálogjogról intézkedvén azon §§., a 362. §-ra, mely a közönséges jog alól kivett kiváltságról, a törvényes zálogjogról szól, nem vonatkoznak, azzal nem combinálhatók, és épen ezért ha e kétféle zálogjog áll egymással szemben: előbbi vagy későbbi foglalásról szólni nem lehet. Világos tehát, hogy a törvényhozó *a későbbi foglaltató alatt egyedül a bíróilag foglaltatókat értette,* mert különben a 362. §. oly határozott rendelkezésével szemben, bizonyára másként intézkedett, vagy legalább más kifejezést használt volna.

Ellenvetésképen fel lehetne hozni tán azt, hogy a törvényes zálogjog ecsetelt joghatálya mellett a bíróilag foglaltató hitelezők, a bérbevevő és adó bünös egyetértése mellett kijátszhatók s jogellenesen károsithatók volnának; ámde az ilyen kifogás alaposság csak látszólagos, mert az ilyen üzelmek a törvényben megvont szük korlátolások mellett nem igen képzelhetők, mert továbbá az ellenkező felfogás helyessége esetén, viszont a bérbeadó volna megkárositható, ha a bérbenlakó, beköltözése előtt, szinleges hitelezői által ingóságaira végrehajtást vezettetne.

De végre nézetünk helyességét támogatja, a törvény határozottan idevágó intézkedésén felül még azon nyomós jogi, vagy legalább is méltányossági érv, miszerint bérlés esetében a bérbeadó bérkövetelése azon okból is elsőbbséggel volna sorozandó, mivel a bevitt ingóságok megóvása fejében követeltetik az és ebben a hitelezők közelről érdekelvék.

Eltekintve mindettől, ugy tudom, hogy a nagy közönség a törvényes zálogjog olyatén magyarázatával, mint a milyent annak a többször emlitett végzés adott, egyet nem ért, az meg épen kétségtelen, miszerint a bérbeadók, kik egyébként jövőre őrizkedni fognak a lakbérnek előleges megfizetése nélkül valakit lakukba fogadni, a törvényes zálogjog ezen értelmezésével akkor sem fognak megelégedni, ha eme joguk in thesi határozottan elismertetik is, követelésük elsőbbségi jogával azonban — in praxi — elutasittatnak.

K. Ö.

Különfélék.

SARWEY a kitünő német publicista levelet intézett egyik munkatársunkhoz, melyben a közigazgatási bíróságról szóló *magyar* törvényjavaslatra a következő megjegyzéseket teszi: «. . . . Feltünt előttem, hogy a pénzügyi közigazgatási bíróság, a mint látszik, oly kérdések felett is lenne hivatva itéletet mondani, melyek mint felette valószinüleg az adóleengedések, nevezetesen elemi károk esetében, nyilvánvaló módon az administrativ belátás körén belül feküsznek. Az ezen hatósághoz utasitott feladat valamint annak összeállitása szerint is itélve, ugy látszik előttem, hogy az inkább egy közigazgatási panasz-instantia adóügyekben («eine Verwaltungs-Beschwerde-Instanz in Steuersachen»), azonban nem egy közigazgatási *bíróság*, és mindenesetre azon kifogást lehet a javaslat ellen felhozni, hogy teremtményét helytelen családnévvel nevezi meg, mig különben talán az intézmény egészen jól működhetik, sőt talán a *jogszolgáltatást* az adóügy terén egy bíróság által nélkülözhetővé teheti, ha és a meddig ezen panasz-instantia az adófizetők bizalmát élvezi. Ezen törvényjavaslatban is akadhatni az egész általános és a hagyományos fogalmak által majdnem szentesitett azonositására a közigazgatási jurisdictiónak («Verwaltungs-Jurisdiction») a közigazgatási jogszolgáltatással («Verwaltungs-Rechtsprechung»), mely felfogás ellen mindnyájan, kiknek adatott az éles és helyes fogalom-tisztázásra szükséges szerv, kiknek száma persze nem tulságos nagy, velem, a mint remélem, az idők folyamában felveendik a harczot. Abban, hogy ezen lényeges különbséget fel nem ismerik és felismerni nem akarják, rejlik a zavarnak főoka, melyben az egész tan létezik. Az első, a ki ezen különbséget, ha ugyan más formulázásban is, azonban mégis a dolog lényege szerint megmutatta és ez által világosságot hozott a tárgyba: az az önök hires Stein Lőrinczük volt . . . .»

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék.

A kiadó-hivatal.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 33. SZ. Budapest, 1881 augusztus 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői=út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem=utcza 4=ik szám.*

Előfizetési dij: egészévre .... 6 frt, negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Addictio. In diem addictio. Dr. Rentmeister Antal jogakad. tanártól. — A lopásról, tekintettel az illetékességre magyar büntetőtörvénykönyvünk szellemében. Sass Elemér járásbirósági joggyakornoktól. — Jogirodalom. — Törvénykezési Szemle: Birói gyakorlat az első bíróságok feltétlen kötelezettsége tekintetében a felsőbb birósági itéletek kihirdetésére nézve. Csorba Károly kir. alügyésztől. — Kell-e bizonyitani a korlátolt beismerésnél? Farkas Lajos ügyvédtől. — A telekkönyvi ügydarabok foganatositása. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Addictio. In diem addictio.

A «dicere» ige szónak, meg az annak tövéből képzett neveknek, u. m. dictio-, condictio- addictiónak a r. jog elméletében szabatosan megállapitott *műnévi* használatuk volt, mely ama szók közbeszédbeli értelmétől nagyban elütött. Azon alapgondolatban találkozik valamennyinek műnévi jelentése, melyet legélesebben Ihering fejtett ki a r. jog birálatában, mondván, hogy legelein az élő szó — a maga formájában kiejtve — volt az a hatalom, mely az alanyi jogot megteremti. Igy volt ez névszerint a czimbeli jogügyletben is. Az addictio az a közhatalmi cselekvény, melynek szerével formulaszerü szavak használatával mintegy közhitelességü jogátruházást közvetitett valamely állami tisztviselő. Legszokottabb alkalmazása volt ennek az *in jure cessióban*: abban a jogügyletben, mely a rómaiak szokott modorához képest az igényper (vindicatio) formája és szine alatt a tulajdon, meg sok más jognak és hatalomnak (nem védelmére, hanem) átruházása módjakép szolgált, s a felek személyes jelenléte mellett a perintéző magistratusnak közrehatásával ment végbe (fit per tres personas: cedentis, vindicantis, *addicentis*. Ulp XIX. 9.), kinek parancsszava a felperes személyében a tulajdonjogot (justum dominium ex j. Quir.) formaszerüen akkor is megállapitotta, ha ez actushoz valóságos birtokadás nem járult hozzá. Máskülönben azonban az ügyletkötés ezen nemét és fajtáját *nem tartották actus legitimusnak*, abban az ismeretes értelemben (actus leg. qui conditionem aut diem non recipit fr. 77. D. de reg. jur.), hogy a kérdéses jog átengedését feltételhez vagy határidőhöz kötni ne lehetett volna. Sőt ellenkezőleg gyakori eset volt, hogy a tulajdon addictiója különféle megszoritás mellett történt; kivált akkor, ha a cessio in jure ex causa venditionis ment véghez s az eladó a vásár megkötésekor mellékesen megbeszélt kikötések és fentartások alatt ruházta tulajdonát a vevőre; avagy ha ez utóbbi a maga javára megalkudott ilyes módozattal vette azt át. Ilyen kikötés lehetett a többi között a kölcsönösen vagy csak az egyik fél részéről fentartott szabad visszalépés joga (si displicuisset), vagy pedig az eladónak reservált az a jog, hogy az eladástól visszaléphessen, ha egy bizonyos időben akad valaki, a ki többet igér. Ezt az utóbbi megállapodást, a tulajdonnak ilyetén átengedését, melynek a birói parancsban való kifejezésére kétségen kivül egy állandó formula volt szokásban, *in diem addictiónak* nevezték.

A legujabb római jogban valódi és teljes tulajdon szerzéséhez nem kellett már semmilyen jószágnál se cessio in jure, se mancipatio, elégségés lévén a puszta (formátlan) traditio ex justa causa praecedente. Azóta tehát az in diem addictio s a többi e fajta egyezvény már csak az adás-vevéshez csatlakozó mellékszerződés képében szerepel (pactum adjectum), s a justiniani jogkönyvek (azonkép mint az auszt. polg. törvk.) az emtio-venditio kapcsában tárgyalják azt; ámbár tudva levő dolog, — s a római jogászok is igy tartották már — hogy az ilyen kikötés *mindennemü terhes* szerződéssel lehet egybekapcsolva, mint névszerint a bérszerződéssel is. Igy lévén ez, a mai jogra vonatkozólag szélesebb értelmezéssel abban állapithatjuk meg az in diem addictio fogalmát, hogy az oly fentartás, melylyel az egyik fél a megkötött alkutól való elállás jogát biztositja magának azon esetre, ha hogy egy harmadik kedvezőbb ajánlatot teszen ugyanazon ügylet megkötésére nézve. Egy határidőnek kitüzése római jog szerint nem volt ugyan okvetetlenül szükséges, de mégis annyira szokásos, hogy épen ezért nevezték in diem addictiónak ezt az egyezvényt. Az ausztriai törvénykönyv azon esetre, ha a felek magok időt nem szabtak, maga szabja meg azt; három napot ingóságokra, egy évet ingatlanokra vonatkozó szerződésben, s e pontra nézve ugyanazt rendeli a szászországi törvény is; holott a római jog ilyen törvényes határidőt nem ismer, csak ugy mint a franczia code civile sem.

Az addictio in diem lényege szerint semmi más, mint a főszerződésnek oly *feltételhez* kötése, hogy senki kedvezőbb ajánlatot (egyáltalán, vagy egy bizonyos időn belül) ne tegyen. Az tehát oly dies (incertus), qui conditionem continet. Ez a feltétel lehet a felek szándéka szerint, melyet egy-egy esetben a körülményekből igyekszik kideriteni a biró — akár *feloldó* akár *elodázó*, mire nézve pedig az elfogadott tanelmélet helyes nézete szerint nem tesz különbséget az a körülmény, hogy a szerződés átadással végre volt-e már hajtva, vagy sem. Ha a dolog kétséges, inkább feloldó (resolutiv) feltételre kell magyarázni a fentartást, amint ezt igy rendeli a szászországi törvény is. Egészen más szabályt követ az ausztriai meg a porosz törvény. Ezek szerint ugyanis az átadáson fordul meg az egész kérdés, ugy hogy ha a szerződés megkötését átadás nem követte, s addig, mig ez nem történik, halasztó feltétel gyanánt tekintendő az alku, ellenkező esetben pedig — a mennyiben az átadás által netán az egész mellékszerződést végkép elejteni nem akarnák a felek — feloldónak; s ez intézkedés tartalmához közel jár, ha vele nem is azonos, a svájczi zürich-cantoni törvénykönyv. Az pedig, hogy ilyen vagy amolyan feltétel gyanánt szolgál-e a «jobb kinálat fentartása», gyakorlati tekintetben nem csekély fontosságu körülmény: feloldó feltétel mellett, mikor t. i. oda czéloz a felek szándéka, hogy a végleg megkötött (perficiált) szerződés kedvezőbb ajánlattétel esetén felbomoljék, a szerződés létrejöttétől kezdve minden haszon és termés a vevőt illeti, de a véletlen kár

és veszedelem is ő reá néz, ugy hogy a vételárt a római jog ismeretes szabályához képest megfizetni tartoznék, ha időközben tönkre talált menni a vásárlott holmi (melyért t. i. most már többet senki sem igérhet); az időközben folytatott birtoklás alapján továbbá az eladó által megkezdett usucapiót befejezheti a vevő. Mindez máskép van, ha elodázó feltételre értendő a felek megegyezése.

Mikor a feltétel beválik, valósul, azaz jobb vevő kinálkozik, kinek ajánlatát az eladó elfogadja, akkor a következőkép alakulnak a viszonyok. Az első eladás, a mennyiben elodázó (suspensiv) feltétel forog fen, megszünik, minden erejét veszti, ugy a jövőre, mint a multra nézve. A feltétel valósulása azt deriti ki, hogy az első vevőnek semmikor sem támadt az ügyletből semmi joga; az általa időközben netán történt intézkedéseket (eladást, zálogitást) elismerni semmiképp nem tartozik az eladó. A feloldó feltétel hatásmódja körül némi ingadozás van még a tudományban; a legmegbizhatóbb felfogás ez: Ha a jobbik vevővel létre jön az alku, az első szerződés felbomlik, minden hatása a multra nézve nem kevésbbé mint a jövőre szintén megszünik, oly értelemben mégis, hogy ha az első vevő máris tuladott volna a vásárlott jószágon, ez (ipso jure) visszaszáll az eladóra (kinek ugyanazért minden harmadik ellen vindicatiója van), a reá vetett zálogjogi tehertől pedig azonnal megtisztul; mi részben csak a telekkönyvileg bekebelezett jogok iránt kellene a mai jog szerint kivételt tenni bizonyos esetekben; mig ellenben azon hasznok és jövedelmek tekintetében, melyeket a vevő élvezett és (miként előbb megjegyeztük) tulajdonul szerzett, csak személyes keresete van (venditi actio) az eladónak, ki meg a maga részéről a vételárt visszafizetni vagy legalább követelésébe felszámitani köteles.

A feltételt beteljesültnek csak akkor mondhatni, ha valóban és igazán *jobb* ajánlatot teszen valaki, s ezt az eladó a kitüzött határidőn belül el is fogadja. Az ajánlat kedvezőbb voltát mindazonáltal nem csupán a pénzösszegtől mérik: a fizetés helye és módozatai, valamint sok más körülmény is lehet erre befolyással (a mint ez iránt részletesen intézkedik pl. az általános német javaslat 469. §-a), s igy a többi között ki van mondva, hogy jobb vevőnek azért is állhat be valaki, mert az eladótól (a később leendő átadás felől) biztositékot nem kér, midőn pedig az első vevő ezt kikötötte volt. Látni való ebből, miként a r. jog ide vonatkozó tételeiből is, hogy a szóban levő kérdés körül: ki legyen a jobb vevő? vita, sőt per is támadhat a felek között, melynek utját azonban a legtöbb esetben az a jogtétel vágja el, hogy a másfelől jött ajánlatra maga is ráállhat az első vevő, s igy a második vételt (bérletet) is a maga számára kötheti meg, a jobb vevőt félre szoritva. Ezekből nyilván az következik, hogy az eladó, a hozzá érkező, neki jobban tetsző ajánlatok mibenlétéről tudósitani tartozik az első vevőt, a mint erre világos intézkedés is van a szászorsz. törkvben; ezt azért, nehogy őt, az első vevőt (bérlőt) álnok egyetértéssel kijátszani, egy harmadik segélyével a vételből (bérletből) kibecsülni lehessen; s ebbeli vétkes mulasztása legalább is az interesse megtéritésére kötelezné az eladót. Viszont pedig a másiknak is kötelessége, az értesités vétele után érdemileg olv módon nyilatkozni, amint törvény szerint az egyik részről tett igéretet elfogadni kell, hogy kötelező szerződés váljék belőle. Az emlitett német javaslat átalán három napot határoz, a szászországi törvény nyolczat az elfogadás iránt való nyilatkozatra. Nem igy van mindez az auszt. jog szerint. Itt tisztán az eladóra van bizva, ki tetszik neki jobban a kettő közül; minélfogva az addictio in diem voltaképp egy pactum displicentiae-félére üti ki magát, mely az eladót arra hatalmazza fel, hogy a kitüzött időben az eladott holmit másodszor is bárkinek eladhassa. Ebből pedig az a kérdés támad aztán, hogy tehát szabad-e ingyen is tuladni rajta?

Ha a jobb kinálatot magára vévén az első vevő, ő állja meg az alkut: ezt mindenkép *uj* szerződésnek nézi a jog. Ellenben mikor a jobb vevőnek ajánlata lett ugyan elfogadva az eladó által, de megint csak valamely feltétel alatt, ezt mint az első feltétel *meghiusulását* tekinti a jog s olybá veszi, mint az *eredeti* szerződés *perfectióját*. Amaz előbbi tételből pedig az következik, hogy a vevő az uj szerződés létrejöttéig huzott hasznokat kiadni tartozik, csakhogy a termelés költségein felül a (megfizetett) vételár törvényes kamatait is kifoghatja A többire nézve pedig a jószágba fektetett költségek fejében egy jóhitü birtokos jogaival él a vevő, mikor a jobb vevő elől visszavonul.

Dig. 18. 2. Auszt. trk. 1083—85. §§. Porosz. törk. I. 11. 272—94. §. Szászorsz. trk. 1111—1117. 1440. §. Zürich-cantoni trk. 1450—51. §. Irodalom: Windscheid: Pandekten I. 323. §. Zlinszky Imre: Magyar mag. jog 433—34. lap. A magyar kereskedelmi törvény a «vétel különös nemei» között (359. s k. §-ok) az in diem addictió-féléről nem emlékszik meg.

Dr. Rentmeister Antal,
jogakad. tanár.

A lopásról

tekintettel az illetékességre m. büntetőtörvénykönyvünk szellemében.

(Folytatás.)*

Mennyiben már a dolgok ilyetén felosztása, annyiban a vonatkozó minősités is megállhat, mig a *büntetés*, melynek a jogsértést teljesen fedeznie s az érték (becs) szerinti visszatorlást képviselni kell, más szempontokbóli megvilágitást igényel, melynek alapjául mindig a dolus malus (esetleg culpa lata, levis, levissima) és a reális jogsértés fogadható el. Azt hiszem, már magának a tartozék (accessorium) jogi fogalmának is vannak — bár nem épen kivétel nélkül — a büntetés kiszabásánál sulyositó követelményei, s igy consequenter a természettől és állag sérelmére ingókat a betudásnál egy kalap alá huzni nem felelne meg az igazság postulátumainak. Az, a ki zárt udvarra a keritésen bemászva, nehány szál deszkát vagy téglát elvisz (336. §. 3. p.), értékre tekintet nélkül a lopás bűntettét követi el, s öt évig terjedhető börtönnel büntethető (340. §.); mig az, a ki kivülről — veszedelmesebb szándékot tüntetvén fel — a keritést (pl. kőfal), vagy a benne levő fák vagy kövek egy részét eltulajdonitási czélzattal elviszi, már egyszerü lopásért az érték szerint, s igy mennyiben az érték 50 frtot meg nem halad, vétség miatt egy évig terjedhető fogházzal büntettetik. Hasonlólag a ki másnak keritett, de nem zárt udvaráról, pl. épen a ház tövéből földet, vagy a ház tetejéről az utczáról oda támasztott létra segélyével cserepet lop, vagy ki a házfal kibontásával betöréses lopást követ el, alaki, nevezetesen a lopás és más vagyonának szándékos megrongálásáért nézetem szerint nem büntethető; és pedig, mert:

1-ör. Az állag sérelmével létesitett ingókból ingatlani minőségben visszamaradt rész, jóllehet rongáltatott a lopás ténye folytán, de a szándék nem ezen rongálásra volt irányozva, s az csak mint a lopás természetes (és 2-od rendü) következménye jelenkezik.

2-or. A mi érték ily esetekben ellopatik, az — más, a törvényben felsorolt esetektől eltekintve — minősiti egy-

* Az előbbi közleményt l. a mult heti számban.

felől a lopást, s épen ezért másfelől nem lehet azt a vagyonrongálási minősitő kárba ismét bevenni; ellenkező esetben pedig, ha t. i. fel nem vétetik, tekintettel a b. t. k. 82. §-ára, a lopással a vagyonrongálás vétsége alig valamikor, a vagyonrongálás mint kihágás is igen ritkán concurrálhatna.

3-or. Ingó dolognak eltulajdonitási czélzattal elvitele egy önálló törvényszegés, a lopás tényálladékát állapitja meg, melyet a más vagyonának szándékos és jogtalan megrongálásától lényegesen megkülönböztet azon körülmény, hogy utóbbinál a törvény intentiója ingatlan dolognak szándékos (dolus determinatus) és jogtalan boszu, irigység, indulatoskodásból elkövetett lényeges (jelentékeny, rendeltetésére használhatatlanná tevésben álló) megrongálását bünteti, mig előbbinél az elvitel vagy elrejtés általi birtokbavétel mint veszélyesebb actus jelenkezik.

4-er. A törvény ama kifejezése: «mennyiben sulyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fent», világossá teszi, hogy ép ugy a bünt. törv.k. VII. fejezetében szabályozott magánosok elleni erőszak, mint pl. a 333. §-ban meghatározott lopás stb. eseteit ugy tekinti — minthogy mindkettő sulyosabb büntetés alá eső cselekmény — mint melyek közben elkövetett kárositások a vagyonrongálást mint önálló törvényszegést nem szerepeltetik.

5-ör. A rablás alkalmával elkövetett betörések és rombolások s a gyujtás által elkövetett pusztitások esetében, melyeknek már természete egyszer a bennök létező vagy létezhető veszélylyel combinálva hozza magával szigoru büntetését, e szerint a bűnhalmazat egész legiója jelenkeznék nem ritkán, mi pedig a praxis szemüvegén vajmi visszatetszést szülne.

6-or. Feltéve, — de meg nem engedve — hogy az állag sérelmére elkövett lopások esetében, a lopás és más vagyonának szándékos és jogtalan megrongálásának vétsége cumulál, a törvény kifejezése «mennyiben sulyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fen», amaz absurdumra vezetne, hogy ott, hol a lopás minőségileg és a büntetés mértékét tekintve szigorubb büntetést igényelne, ott egyedül a lopás, ellenkező esetben pedig alaki halmazat büntettessék.

7-er. A lopás alkalmával okozott kár a sértett fél magánjogi igényeinek szolgáltat alapot, s külön büntetendő cselekményt nem képez.

8-or. A törvény XXXVI. fejezetében az ingók és ingatlanok rongálását vagy megsemmisitését szabályozván, kétségtelenül mindkettőt illetőleg egy elvi álláspontra helyezkedett, már pedig a cumulatio keresztülvitele ingó dolgoknál épen másféle természetet, s nem ritkán következetlenségeket tüntetne elő. Pl. a tettes, ki egy künt áruló gyolcscsocs tótnál a vásznat hosszában ketté szakitja, vagy az épülethez kifaragott gerendát ketté fürészeli, hogy felét elbirhassa és ellophassa (vagy belőle egy keveset), a cumulatio alapján valószinüleg nagyobb büntetést is kaphat, mint ha ugyanazt egészen ellopta volna.

9-er. Más ingatlan vagyonának szándékos és jogtalan megrongálása, mennyiben az okozott kár 5 frton alul van kihágást, azon felül vétséget képez, s maximumképen 3 hónapi fogházzal és 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető. Már most ha az alaki bűnhalmazat létezése ez esetekben elismertetnék, a lopás büntetését legfeljebb az emlitett mértékkel sulyosithatná a vagyonrongálás, mig ettől eltekintve a lopás már a sulyositó körülmény absolut fenforgásánál fogva a maximummal is büntethető (vétségnél 1 év).

Jóllehet már a tettesek és részesek a törvényszegésből származott kárért, mint szintén a felmerült költségekért is felelősséggel tartoznak, de tekintve, hogy a kártérités, ha csakugyan bekövetkezik sem büntetés, sőt a mennyiben a magánjogi igények elbirálása (vétség s kihágásnál) az eljárást késleltetné, nem is bűnügyi perutra tartozik érvényesitésük (2265/80 I. M. E. 5. §.); tekintve továbbá, hogy a büntetésnek a bűnös akarat (dolus malus determinatus) és elkövetett cselekmény természetében létező veszélyt kell sujtani: a mennyire nem ismerem el az alaki bűnhalmazat létezését a fentebb vázolt esetben, ép oly nagy mértékben él bennem annak érzete, hogy egyfelől az ingatlan sérelmére elkövetett lopások tetteseire ezen — mint különösen sulyositó — körülmény alapján, a maximum és minimum közt a b. t. k. 82. §-ának figyelemben tartása, 90. §-ában foglalt intézkedésnek megtartása, ily nemü természetük határozott kitüntetése mellett méressék ki a méltó büntetés; másfelől a természettől ingó dolgokkal szemben elkövetett lopások eseteiben, sulyositó és enyhitő körülmények fen nem forgásakor, a büntetés jóval enyhébb, a minimumot megközelitő legyen.

Szükséges, hogy az ingó dolog valakinek birtokában vagy birlalatában legyen. Lopást tehát csak addig lehet valamely ingó dolgon elkövetni, mig arra nézve a tettestől különböző személyben az animus possidendi él, s illetőleg valakinek rendelkezési joga arra kiterjed. Azt, hogy a birtokos egyszersmind tulajdonos is legyen, a törvény nem kivánja, a lopás rosszhiszemü birtokos, valamint birlaló rendelkezése, tényleges behatása alatt álló dolgon is elkövethető.

Ha valaki tehát oly dolgot talál, mely a közelmultban valakinek tulajdonában volt (elvesztett, de nem szándékosan eldobott), vagy melynek évek hosszu során nem volt, vagy kinyomozhatatlan tulajdonosa (kincs, uratlan dolgok), lopást ép ugy nem követhet el azon, mint ha ugyanaz birlalatában lett volna; előbbi esetekben, ha a talált dolgot 8 nap alatt a hatóságnak, vagy annak a ki elvesztette, át nem adja, a talált dolog jogtalan elsajátitásának vétségeért 3 hónapig terjedhető fogházzal s 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel (365. §.), esetleg talált kincs jogtalan elsajátitásának vétségeért ezer forintig terjedhető pénzbirsággal büntetendő (366. §.); utóbbi esetben a sikkasztás bűntette vagy vétsége létesül (355. §.). E helyütt megjegyzendő, hogy a 365. §-ban foglalt jogtalan elsajátitás vétségéhez a törvény szavai szerint nem kivántatik meg, hogy a talált dolognak tulajdonosa legyen, s bármily dolgot talál valaki, azt feljelenteni tartozik, s mennyiben ezt nem teszi, a büntetés reá «res nullius» találása alkalmával is kiszabatik. Ha azonban a talált dolognak tulajdonosa is van, s a tettes a feljelentés elmulasztásán kivül a talált, tehát véletlenségből birlalatába jutott dolgot el is sajátitja, a b. t. k. 367. §-a értelmében már 6 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

Büntetőtörvénykönyveink a nyilvános és alattomos lopás közt (furtum manifestum, et nec manifestum) nem tesznek különbséget, s az önhaszonra forditást (előny-szerzés, lucri faciendi gratia) a tényálladék kellékeül nem kivánják meg. Az, ki az ellopott dolgot megsemmisiti, a szegények közt kiosztja, saját javára, vagy a tulajdonos előnyére használja fel, egyformán lopást követ el; csakhogy természetesen a szándék (czélzat) mint enyhitő körülmény a b. t. k. 91. §-a értelmében, hol az enyhitő körülményekről azok felsorolása nélkül általánosságban emités tétetik, méltányossági szempontból a büntetés mértékére nagy befolyással lehet, mint ez már a megbizás nélküli ügyvitel természetében is magyarázatot talál.

A tényálladék kellékei közé tartozik továbbá a beleegyezés hiánya. A beleegyezés megagadása lehet kifejezett és hallgatólagos (vélelmezett), minthogy a birtokos vagy birlalónak félelemből, vagy azért hogy a tettest megfoghassa, hallgatása ép ugy nem vehető beleegyezésnek, mint midőn ugyanaz a tett elkövetéséről tudomással sem bir. Ha a tettes a bele nem egyezés határozott kijelentése ellenére viszi el a dolgot, a b. t. k. 90. §-a értelmében,

*

nagyobb büntetést érdemel és kap, mint hasonló értékü dolognak, ugyanoly körülmények közt, de alattomban elvivője.

A beleegyezést megadhatja a tulajdonos, a birtokos és a birlaló egyaránt, s bármelyik beleegyezését birja a tettes, minthogy ily körülmények közt jóhiszemüség vélelmezendő, lopásért megbüntethető nem lesz. A beleegyezésnek azonban valóságosnak, (nem szinlelt) szabadnak s oly egyéntől eredettnek kell lenni, ki polgári-jogi értelemben beleegyezésre képesitve van. Egy kis gyerek, őrült vagy más teljes elmezavarban levő (holtrészeg) egyéntől kapott beleegyezés, mint ilyen el nem fogadható, mint szintén a tréfás, vagy fenyegetés által kizsákmányolt beleegyezés sem. Ha a tulajdonos a tettesnek beleegyezését adja, hogy dolgát, a birtokos vagy birlalótól, vagy ki arra bármi czimen megtartási joggal bir, elvegye a tulajdonos, vagy a maga részére, ez esetben, feltéve, hogy a tettes szándoka a vett beleegyezésig terjed, egyedül a (368. §.) jogtalan elsajátitás vétségében, ha azon tul megy, nevezetesen a dolgot, mit a tulajdonos részére kellett volna elvinnie, elsajátitja: egyszersmind a dolog értéke szerint sikkasztásban válik bünössé (vagy vétkessé); mig ha a dolgot a tulajdonos beleegyezése nélkül, de a birtokos vagy birlalóéval veszi el, ez utóbbiak feltétlenül sikkasztásért (355. §.), előbbi a szerint a mint szándék vagy az óvatosság hiánya (a körülményekből, a dolog árából való combinatio hiánya) mutatkozik, orgazdaságért (370. §.), sikkasztásbani bünrészességért vagy gyanus dolog megszerzéseért (1879: XL. 129. §.) büntetendő; büntetést nem kapván az esetben, ha sem a tudat, mely szerint a dolog elidegenitésébe a tulajdonos bele nem egyezett, vagy hogy a birtokos nem egyszersmind tulajdonos, sem pedig gyanus körülmény a megszerzés körül nem volt.

Azon körülmény már, volt-e a birtokos vagy birlaló a beleegyezés megadására jogositva, félreértésen vagy tévedésen alapult-e beleegyezése, a constatálásnál figyelembe csak annyiban jöhet, mennyiben a tettest ravasz fondorlatok vagy ez iránybani dolus terheli.

A tettesben a dolog jogtalan eltulajdonitására irányzott czélzatnak kell lenni. Tudnia kell tehát, hogy a dolog, mely valakinek birtokában vagy birlalatában van, más tulajdonát képezi (idegen), hogy ő az elvitelre semmi czimen jogositva nincsen, s akarnia hogy az az ő tulajdonává legyen (subjectiv és objectiv jogtalanság). A ki tehát a maga dolgát veszi el jó- vagy rosszhiszemü birtokostól, a dolgot nem eltulajdonitani csak használni akarta (1879. XL, 127. §), idegen dolognak elvételére hivatali hatáskörénél fogva fel volt jogositva (bünjelek, elkobzás stb.), lopást nem követett el.

A lopás, mint a fentebbiekből látható lényegesen különbözik a más ingó vagy ingatlan vagyonának megrongálásától (418—421. §§.), mert az «eltulajdonitási szándék» és «elvitel» constitutiv elemét képezi. Lopásnál ugyan az «elvitel» kifejezés kiterjesztve magyarázandó, s ez a dolognak minden olyan elrejtését vagy félretételét is magában foglalja, mely által az bár a birtokos vagy birlaló vagyonjogi hatalmának körén belől, de helyéről eltéve, rendelkezése alól elvonva, s igy a tettes által birtokba véve van, azonban a más ingó vagy ingatlan vagyonának szándékos megrongálására vonatkozva, nézetem szerint szoros értelemben vett elvitel szükséges, s ennélfogva a tettes, ki a házban félretett dolgot ugyanott megsemmisiti, vagy ki a háztetőt megbontja, de rajta kivül eső okok az elvitelben meggátolják, egyedül szándékos vagyonrongálás miatt vonható bűnvádi eljárás alá.

A lopásnak a sikkasztás és rablással közös ismertető jele, hogy mindeniknek tárgya csak ingó dolog lehet, ezektől megkülönböztető jele, hogy előbbinél a tettes, birtokában vagy birlalatában lévő idegen ingó dolgot tulajdonit vagy zálogosit el jogtalanul, utóbbinál az elvétel személy ellen alkalmazott erőszak vagy veszélyes fenyegetés folytán történik (355. 344. §§.). A rablás czélja is vagyonszerzés, s bár a személy- és vagyonbiztonságot egyaránt megtámadó, tehát kétoldalu jelleme van, b. t. könyvünk ezt is a vagyonbiztonság ellen elkövetett, azt veszélyeztető büntettek közzé osztotta be.

Az erőszakot már, melynek fogalmát mint a veszélyes fenyegetését (347. §. lélektani kényszer, vis compulsiva) nem adja b. t. könyvünk, hol a lopás rablássá minősül, illetőleg melynek alkalmazása a tettet ipso jure rablássá változtatja, minden előforduló concret esetre döntőleg meghatározni nem lehet, ott azonban, hol az ember ellentállási ereje a vele szembeállitott erő legyőzésére képtelen, jelenléte feltétlenül constatálható, csakhogy az individuumok közötti óriási aránytalanságok e tekintetben nem kis nehézséget gördítenek. Annyi bizonyos, hogy ha a tettes a tett elkövetése előtt, alatt vagy után személy ellen erőszakot vagy fenyegetést használt (345. §.), vagy azt, kinek ellenében tettét véghez viendő volt, öntudatlan vagy védelemre képtelen állapotba tette (346. §.), rablást követett el; de ha minden aprólékos meglökés, megtaszitás, megütés (kézzel), mérkőzés, dulakodás, hol a vészt jósló szándéknak (dolus malus determinatus) még a látszata is kizárva, az erőszak fogalmát (vis ablativa) teljessé teszi, s mennyiben idegen ingó dolog elvétele czéljából alkalmaztatott, a tettet rablássá minősiti; hol értékre tekintet nélkül, vagy erre legfelebb mint enyhitő vagy sulyositó körülményre tekintettel a fegyház mint egyedüli főbüntetési nem alkalmazandó, s általában a «beleegyezés hiánya» és a «physikai kényszer» közötti kényes vonal helyesen nem huzatik meg: akkor igazán gyakran változhatik a »summum jus summa injuriá» vá.

A zsarolás- mint szintén rokonfaju törvényszegéstől a lopást az itt feltétlenül megkivánt «önhaszon» (vagyoni előny) és az különbözteti meg, hogy mig ismérvei közt a személy elleni erőszak vagy fenyegetés szintén helyt foglal, addig az «elvétel» ide egyátalán nem tartozik, s tárgyai ingó és ingatlan testes dolgok, valamint jogok is egyaránt lehetnek (350. §.).

Mint az emlitett rokonfaju bűntettek mindenikénél, ugy a lopásnál is elengedhetetlen a dolus, s gondatlanságból (culpa) azok egyikét sem lehet elkövetni.

A lopás lehet egyszerü és minősitett. Az egyszerü lopás értékre való tekintettel mint kihágás, vétség, vagy büntett; mig a minősitett lopás már értékre tekintet nélkül büntettként birálandó el.

Midőn a lopás, minősitő körülmények nem létében érték szerint büntetendő, mindazon dolgok közönséges forgalmi értéke egybefoglalandó, melyeket ugyanazon tettes bár több külün lopások alkalmával ellopott, ellopni megkisérlett, vagy melyeknek ellopásában részes volt (335. §.). Irányadó tehát minősitésnél csakis a közönséges (becs-) érték lehet; s azon körülmény, mily hasznot hajtott az a tettesnek, vagy mily értéket képviselt a panaszosnál, illetőleg hogy mily kárt okozott neki annak nélkülözése (lucrum cessans, pretium affectionis, concrét érték), egyedül a büntetés kiszabásánál és a magánjogi (kártalanitási) igények megállapitásánál vehető számba. A mi azon kérdés eldöntését illeti, a minősitésnél s a büntetés kiszabásánál, a tettesnek a dolog értékére vonatkozó tudata mennyiben vethető latba, azt hiszem előbbi ezen tudatra tekintet nélkül eszközlendő, utóbbinak mértékére azonban ez szintén sulyositó illetve enyhitő befolyást gyakorolhat. Lehetnek körülmények, midőn a tettes a dolognak megállapitandó nagy jelentőségéről s ehhez kapcsolt értékéről tudomással nem birt, vagy nem is birhatott, azért a minősités természetesen ettől függetlenül, mennyiben pedig a bebizonyitás módjában áll, vagy a praesumptio mellette harczol, a büntetés kisza-

bása attól igenis függve történik. A ki nyilt helyre kiállitott palaczkok közül, azt vélvén hogy benne méreg van, egyet ellop, s az pálinkával volt töltve, vagy ki libát akarván lopni, kiállitás alkalmával annak kitömött képmását lopja el, a szándéktól függetlenül előbbi esetben (2 frt. értéken alul) kihágás, utóbbi esetben vétség miatt büntetendő stb.

(Folyt. követk.) *Sass Elemér*
járásbirósági joggyakornok.*

Jogirodalom.

Constitutions européenes. Résumé de la législation concernant les parlaments, les conseils provinciaux et communaux et l'organisation judiciaire dans les divers états de l'Europe. Par G. DEMOMBYNES. Paris 1881. Larose et Forcel. Prix 18 francs.

Az uj-kor egyik leglényegesebb vivmányának tekinthető, hogy ledőltek azon korlátok, melyek az államokat oly hosszu időn keresztül egy-egy külön világgá alkották, s hogy igy Europa népei egymáshoz közelebb jöve, egymás intézményeit figyelemmel kisérni megszokták; mert ezen alapon a polgárosultabb elemeknél bizonyos közös jellegü haladás fejlődött ki, mi a népeket ma már különbeni elmaradás terhe alatt kényszeriti, hogy az idegen vivmányokat saját körükben is érvényesitsék, melyek azután igy az egész civilisált világ előnyére válnak.

Ezen irányt óhajtotta előmozditani szerzőnk is, a párisi ügyvédi kar kiváló tagja, midőn nehány hét előtt nyilvánosság elé lépett a fentebbi czimet viselő munkával, melyben négy évi fáradozásainak eredményeként az europai alkotmányok gyüjteményét mutatja be.

Az europai literaturában valóban szükség volt már ilyen műre; mert a többi, komolyabb szempontból használható hasontartalmu munkák általában régibb keletüek; s az alkotmányok körében az utolsó tiz-tizenöt év alatt történt változások folytán, jelenleg inkább csak történeti becscsel birnak.

A mű két nagy 8-ad rétü kötetből áll. Az 1-sö kötetben 740 lapon tizenhét alkotmány tárgyaltatik. U. m. Anglia s Irland, Svédország és Norvégia, Dánia, Németalföld, Olaszország, Portugália, Románia, Finn- és Oroszország, Spanyolország, Montenegró, Bulgária, Szerbia, Török- és Görögország alkotmányai. A második kötet 840 lapon Francziaország, Ausztria-Magyarország, Svajcz és Németország alkotmányait fejtegeti, és egy rövid függelékben az északamerikai congressusról és az elnöki hatáskörről szól.

E második kötet jóval részletezőbb mint az első, sőt mondhatnók, hogy inkább részletekbe bocsátkozik, mintsem azt az ilyen encyclopaedicus tartalmu munkától várni lehet; de ép ez teszi e kötetet a benne tárgyalt alkotmányok iránt érdeklődőkre nézve fölötte becsessé. Részletezve találjuk például még az egyes svajczi cantonok történeti szerzvezetét, vagy a legkisebb német államocskák, mint Schwarzburg-Rudolstadt, Schaumburg-Lippe, Waldeck stb. mult különállását is.

Szerző az egyes alkotmányokat leginkább három részre osztva, a törvényhozó, birói és kormányzói hatalomágak szerint tárgyalja. Előadási modora nagyban és egészben a mű természetének megfelelőleg adat-felsoroló ugyan csak, de a történeti fejlődésre mindig kellő figyelmet fordit. Összehasonlitásokat nem igen tesz s ezekből eredményeket még ritkábban von le, s ahol előfordulnak is ilyen részek, csak franczia intézmények vannak idegen intézményekkel összehasonlitva, illetőleg idegen intézmények csak franczia szempontból birálva.

Legkiválóbb gond a birósági ismertetésére fordittatik; itt minden sor szakemberre vall, aki a különféle államok szövevényes birósági szervezetét valóban mesteri ügyességgel tudja az olvasóval könnyen megértetni. Ezt természetesen kiválólag előmozditja a munka szép nyelvezete, a világos irály, mely szerzőnknek is, mint általában a franczia iróknak, oly irigylendő tulajdona.

Azonban a szerző legfőbb érdemét azon törekvés képezi, melyet kifejt, hogy tételei a valóságnak megfeleljenek. Forrásokul nem csak az ide vonatkozó szakmunkákat s az alkotmány-okiratok eredeti szövegeit használta fel, hanem az egyes államok szakférfiaival érintkezésbe lépett és ezek támogatásával sikerült munkáját az europai alkotmányok tükrévé tenni.

Azon tény, hogy itt-ott mégis téves adatokra találunk, mint a német törvényhozó test s az osztrák kormányzói hatalom ismertetésénél, továbbá a Magyarországról szóló részben, mint azt alább látni fogjuk, fentebbi állitásomat nem czáfolja meg; mert e tévedések általában lényegtelenek, néha csak egyszerü tollhibák, melyek ily nagy műnél alig lesznek elkerülhetők és a különféle institutiók megértésénél félrevezetőleg nem hatnak.

A mi specialiter a Magyarországra vonatkozó részt illeti, ez bevezetéssel és befejezéssel ellátva, szintén három fejezetre osztva tárgyaltatik és egészben igen sikerültnek mondható, különösen ha tekintetbe veszszük, hogy a mi sajátságos állami életünket mily nehéz idegennek helyesen megérteni, miről a külföldi literaturában lépten-nyomon előforduló tévedések élénk bizonyságot tesznek.

E részhez forrásokul az idevonatkozó ujabb törvények — Bufnoir és Lyon-Caen párisi jogtanárok által francziára forditva, továbbá Dr. Hoffmann Pál egyetemi tanár s Horn Edének a «Société de législation comparée» évkönyveiben megjelent, a magyar alkotmányt ismertető dolgozataik és Dr. Nagy Ferencz nagyváradi jogtanárnak a szerző «questionnaire»-jére küldött értesitései szolgáltak.

A bevezetés a magyar államnak tényleges viszonyát Ausztriához tartalmazza. Kár, hogy Magyarországnak történeti különállása nincs erősebben kidomboritva. A magyar törvényhozó test szervezete az első részben van elég hűségesen előadva; számba vehető tévedés csakis a felsőház történetére vonatkozólag fordul elő, midőn mondatik: «L'organisation de la Chambre des Magnats remonte à *1223*. et n'a depuis subi, que for peu de modification.» Továbbá ugyanebben a fejezetben a király szentesitési joga sincs kellőleg kifejezve. Szerzőnk itt az ujabb iróknál gyakran előforduló tévedésbe esik: a szentesitési jogot a fejedelmi absolut vetóval cseréli fel. Ez a törvényjavaslatok elvetését illetőleg ugyan végeredményben egyre megy, de a nálunk létező állapotot nem fejezi ki, t. i. hogy a javaslat a koronázott király elfogadó cselekvénye, illetőleg szentesités által válhatik törvénynyé.

A második és harmadik fejezetben a kormányzat, különösen kiemelve a fővárosi törvényhatóság és a birságok szervezete fejtegettetik. Ide vonatkozólag csakis az a kifogásunk lehet, hogy a középfoku igazgatás körében ujabban történt változások kellő figyelemmel kisérve nincsenek. Igy a törvényhatóságok területi szabályozását tartalmazó 1876: XXXIII. t. czikk nem emlittetik; továbbá a szolgabiró hatásköre sincs elég világosan kifejtve, még mindig *általánosan* «itélő birónak és közigazgatási közegnek» mondatik, ámbár a birságokról szóló részben a járásbirságok ismertetve vannak.

Szerző végre befejezésképp a Magyarország és társországai között létező viszonyról és pár vonásban a társországok szervezetéről szól. E részt némi történeti fejtegetés után az idevonatkozó törvények forditása képezi.

E rövidke vázlatban mondottak is elárulják, hogy a munka ugy szakemberek, mint általában az államtudományok iránt érdeklődők számára használható fontos anya-

* Az első czikknél tévedésből kir. táblai segédfogalmazónak mondtuk Sass Elemér urat, mit ezennel helyreigazitunk. *Szerk.*

got tartalmaz, s hogy megjelenése örömmel üdvözölhető. Különösen pedig óhajtandó, hogy nálunk széles körben elterjedjen, mert nekünk, mint a haladás terére csak most lépett népnek idegen, fejlődöttebb államok szervezetét megismerni leginkább tanulságos. Végre mi magyarok elismeréssel tartozunk a szerzőnek annyiban is, amennyiben alkotmányunkat oly terjedelemben, oly behatólag ismerteti, mint a hogy kevés idegen szólt eddig hazánkról, és műve bizonyára hozzájáruland ahhoz, hogy a külföldön állami életünkről szállongó tévfogalmak eloszoljanak s alkotmányunk valódi megismerésével iránta az érdeklődés felköltessék.

n—e

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Birói gyakorlat az elsőbiróságok feltétlen kötelezettsége tekintetében a felsőbb birósági itéletek kihirdetésére nézve.

A „*Jogtudományi Közlöny*“ f. évi julius 29-iki száma mellékletében egy erélyes hangon tartott curiai rendelvényt közölt, melyben a legfőbb itélőszék kimondja, hogy az alsó bíróságoknak szakadatlan joggyakorlaton alapuló *feltétlen* kötelességük a felsőbb bíróságok itéleteit kihirdetni, s «nem áll jogukban a felsőbb bíróságok határozatainak kihirdetését *bárminő* kételyeiknek eloszlatásáig vagy a felsőbb birósági határozat iránti felfogásnak helyreigazitásáig — habár további utasitás kérésének szine alatt is — felfüggeszteni.»

Hogy az első bíróságok a felsőbb itéleteket és határozatokat kihirdetni kötelesek, az vita tárgya nem lehet, sőt hogy az itéletek sürgősen kihirdetendők, hogy igy a bűntettet a büntetés mihamarább utólérje, az igazságügyi politika követeli, erre nézve már felsőbb rendelet is lett kibocsátva.

A bűnvádi eljárás ideiglenes szabályozásáról szóló törvényjavaslat 116. §. szerint a felebbezés bejelentésétől számitott 8 nap eltelte után az iratok haladéktalanul a felsőbb birósághoz terjesztendők levén, önként következik, hogy beérkezett felsőbb itélet kihirdetésére is haladéktalanul intézkedni kell.

A rendelvény kibocsátására tudvalevőleg az szolgáltatott okot, hogy egy kir. törvényszék és a kir. tábla 3 vádlottat sulyos testi sértésért elitélt, két vádlott felebbezett, a harmadik K. Mihály megnyugodott, ellenében a kir. ügyész sem felebbezett, s igy büntetését megkezdette. A legfőbb itélőszék azonban hivatalból a nem felebbező vádlott *javára* is felülvizsgálta az ügyet és rá nézve a büntetést tetemesen leszállitván, őt 6 napi elzárásra itélte. Mire azonban a Curia itélete leérkezett, a nagyobb büntetést kiállván, a kir. törvényszék az itéletet *nem hirdette ki,* hanem előadván, hogy K. Mihály a nagyobb büntetést már kiállotta, felterjesztés utján magyarázatot kért a Curiától, miután a kimondott 6 napi elzárást most már további intézkedésig nem foganatosithatja.

Ha a kir. törvényszéknek ezen kifejezéséből, hogy «további intézkedésig», talán azt lehetne következtetni, mikép kételye volt az iránt, végrehajtandó lesz-e a 6 napi elzárás, helyesen történt, hogy az itéletet nem hajtotta végre, de másrészről nem volt helyes. hogy a *jelen esetben* az itéletet mindamellett ki nem hirdette, mert ezen itélet végérvényes és a vádlott terhére *semmi további végrehajtási intézkedésnek szüksége fen nem forgott.*

Részemről azonban a hirdetési kötelezettség feltétlenségét nem tartanám szükségesnek nagyon hangsulyozni.

Utóvégre is tévedni emberi dolog. Ennélfogva tévedhetnek a felsőbb bíróságok is.

Ily esetekben pedig sokszor a decorum érdekében opportunus a tévedést *előzetesen* kiigazitani.

A mi a rendelvényben hangsulyozott szakadatlan joggyakorlatot illeti, és azt, hogy a felsőbb bíróság az általa meghozott határozatot nem magyarázhatja, erre sem lehet a feltétlenség bélyegét sütni. Szolgáljon adatul egy praecedenst képező következő, szintén curialis eset.

A k—i kir. törvényszék *1880. február 13-án* N. Teréziát 5103/79. ftö. sz. itéletével sulyos testi sértés bűntette miatt az itélet *jogerőre emelkedésétől* számitandó 2 évi börtönre itélte. Vádlott és a kir. ügyész felebbezése folytán a kir. itélő tábla ezen itéletet 1880. april 26-án 8408/880. sz. itéletével helybenhagyta. *Mindkét részről* ismételt felebbezés folytán a kir. Curia 1881. január 25-én 8105/B. sz. a következőleg itélt:

A budapesti magyar kir. itélő tábla fenidézett keltü és számu itélete a büntetés-kiszabásra vonatkozó azon változtatással, hogy vádlottra kimért 2 évi börtönbüntetés *1880. február 13. napjától számitandó* három évi tartamra felemeltetik, egyebekben az abban elfogadott elsőbirósági indokokból helybenhagyatik.

Indokok: N. Terézia P. Istvánné vádlott ellen a vizsgálat és tárgyalás során felmerült adatok és bizonyitékok alapján kétségtelenül beigazolt azon cselekménye, hogy az általa örökbe fogadott alig 6 éves Teréz nevü leánykát, nemcsak folytonos kinzásokkal illette, minden haszontalanságért üldözte, verte, hajánál fogva tépte és czibálta, hanem egyszer nagy bicskával, másszor pedig egy ollóval annak szemébe szurt, ugy hogy ez által az orvosi látlelet és arra vezetett szakértői vélemény szerint a kis leánykán nemcsak sulyos testi sértést, hanem örökre maradandó látás-képességi hiányt is okozott; ugy a tett elkövetése idején fenállott jogszabályok és azok alapján kifejlett törvénykezési gyakorlat, valamint az időközben életbe lépett Btk. 301. és 303. §§. szerint is sulyosabb beszámitás alá eső bűntettet képezvén, azért, mert nem csak anyai érzelmeit tagadott gyermeke irányában, hanem egyáltalában minden emberi érzelmet megtagadva vad kegyetlenséggel a kis leány szemét egész életére elcsufitotta: büntetését a kir. ügyész inditványához képest három évi tartamra felemelni, ilyetén változtatással pedig egyebekben mindkét alsóbb bíróság összhangzó itéletét vonatkozó indokainál fogva helybenhagyni kellett.

A kir. törvényszék ezen itéletet *nem hirdette* ki, hanem a következő *végzést* hozta:

Tekintettel arra, miszerint a m. évi 8105. sz. a. leérkezett kir. curiai itéletben sulyos testi sértéssel vádolt N. Terézia P. Istvánnénak büntetési ideje 1880. február 13. napjától számitandó 3 évi tartamra van felemelve, holott vádlottnő az elsőbirósági itélet szerint az itélet jogerőre emelkedésével lett 2 évi börtönre itélve és igy vádlottnő nem fogva, hanem szabad lábon hagyatott, hogy tehát vádlottnő *büntetés-idejének megkezdése biztosan meghatároztathassék,* az összes iratok a nmltsgu m. kir. Curiára leendő eljuttatás végett a tek. kir. itélő táblára felterjesztetni rendeltetnek. Kelt 1881. Márt. 2-án.

A felterjesztett curiai itéletre a kir. Curiának mint legfőbb itélőszéknek 1881. április 4-én 1910/B. 881. sz. a. kelt következő határozata van vezetve:

A k—i kir. törvényszék 1881. évi március 2-án 923. sz. a. felterjesztett hivatalos jelentésével nyert felvilágositás alapján a m. kir. Curia mint legfőbb itélőszék jelen itélete által N. Terézia P. Istvánné vádlottra kiszabott három évi börtönbüntetés foganatositására nézve a mai napon tartott ülésében határoztatott: hogy *a most jelzett büntetés nem az 1880. évi február 13-án, hanem ezen legfőbb itélőszék 1881. január*

25-én 8105. sz. a. kelt itéletének kihirdetése napjától leszen számitandó.

Ezen praecedensnél a legfőbb itélőszék nem tartotta megrovásra méltónak a kir. törvényszék azon eljárását, hogy az itéletet ki nem hirdette, sem azt, hogy kételyeinek eloszlatása és a büntetés kezdetének maghatározása végett utasitást kért.

Ennélfogva a feltétlen hirdetési kötelezettség bizonyitása tekintetében a szakadatlan joggyakorlatra hivatkozni nem lehet, mert ime ezen kérdésre nézve hiányzik a feltétlen kellék, a lapsus temporis.

Mindaddig tehát mig codificált büntető perrendtartásunk nem lesz, a szaklapok valóban nagy szolgálatot tesznek a közügynek, ha nem csak a teljes-ülési megállapodásokat közlik, hanem a végső forumoknak *minden figyelemre méltó kérdésben hozott* tanácsülési birói határozatát közzé teszik, és az eltérő határozatokra reflectálnak, mert a szakadatlan joggyakorlat csakis ez uton lesz megállapitható és lehet köztudomásu.

Csorba Károly,
kir. aligyész.

Mi is kivánatosnak tartjuk, hogy a Curia minden figyelemre méltó határozata nyilvánosságra kerüljön. Ehhez azonban szükséges volna, hogy a t. birák, ügyészek és ügyvédek a gyakorlatukba eső fontosabb tartalmu curiai itéleteket a szaklapoknak beküldjék. A gyakorlat nyilvánossága és a szakbeli ellenőrzés csakis igy lesz lehetségessé.

Szerk.

Kell-e bizonyitani a korlátolt beismerésnél?

A dárdai kir. járásbiróságnál 6429/880. sz. alatt keresetet indit *A.* egy tehén s egy borju kiadása iránt *B.* és *C.* ellen, keresetében azt mondván: «az alpereseknek használatra átengedett tehenet időközben ellett borjujával többszörös felszólitásomra kiadni vonakodván, kérem őket visszaadására itéletileg kötelezni.»

A tárgyalásnál alperesek tagadják a kereseti állitásokat, mert ők a tehenet nem használatra, hanem ajándékul kapták a felperestől. Hogy ajándékba kapták, alperesek hivatkoznak egy, hogy felperes használatra adta, hivatkozik két tanura; ezek közül egyik semmit nem bizonyit, másik rokonsági kötelék miatt mellőztetik; az alperesi tanu pedig csak azt igazolja, miként felperes csak ajándékozási szándékát fejezte ki előtte, de az ajándékozás tényénél jelen nem volt.

Ezután a kir. járásbiróság felperest keresetével elutasitotta azon indokból, mert az alperes birtoka által vélelmezett tulajdonjog ellenében felperes erősebb jogczimet semmivel sem igazolt és az alperesi birtoklást jogszerütlennek lenni nem is állitotta.

Felperes felebbezvén, a kir. tábla 16777/881. sz. itéletével az elsőbirói itéletet megváltoztatván, alpereseket a tehén s időközi származéka kiadásában marasztalta. Ez itélet azzal indokoltatott, hogy a kihallgatott tanu előtt tett felperesi ajándékozási nyilatkozatnál alperesek jelen nem voltak, ennélfogva azt esküvel ki nem egészithetik, a részökre történt átadást beismerték, de az ajándékozás megtörténtét semmivel sem bizonyitották.

A kir. tábla ez itélete szerint a korlátolt beismerésnél a törvénykezési rendtartás 163. §-ának azon rendelete daczára, miként «a ki valamely tényt egyedül ellenfele beismerése által akar bizonyitani, azt teljes tartalma szerint kell elfogadnia», felperes azon kiváltságban részesül, miként az alperesi beismerés rá nézve kedvező tételét elfogadja és általa bizonyit, a kedvezőtlent pedig mellőzi, s a bizonyitási kötelezettséget alperesre háritja.

Ez itélet egyrészt a törvény és jogi elmélettel teljes ellentétben áll, másrészt az itélet által kifejezett elv általánosságbani elfogadása teljesen felforgatná a jogbiztonságot, hogy ne mondjam anarchiát szülne a gyakorlati életben.

Fentebb emlitém a tvk. rdts. 163. §-át.

A bizonyitás elmélete szerint pedig felperest terheli a bizonyitási kötelezettség, ha alperes tagadja azon tényeket, melyekre felperes keresetét alapitja, mint a kérdéses esetben történt is; mert alperes az ellenbeszéd előterjesztését a felperesi kereset tényeinek határozott tagadásával kezdette, s ez által felperes kereseti állitásait megdöntötte, azon megjegyzésre pedig, hogy a kereseti tárgyat ajándékba kapta, nem kifogást képez felperes ellenében, mert nem ismeri el ez által a felperesi kereset azon állitását, hogy használatra kapott volna felperestől tehenet, hanem tagadja s igy felperesnek nyilván ellenmond, és igy felperes tartozik a birtok által vélelmezett tulajdonjog ellenében erősebb jogczimet bizonyitani.

Továbbá nem képezhet kifogást alperesnek az ajándékozásra vonatkozó megjegyzése, mert ez által nem hogy elismerné a felperes keresetében követelt jog létrejöttét, vagyis a tehénnek használat utáni visszaszolgáltatás iránti felperesi igényt, de sőt ezen állitás határozott tagadása a felperesi állitásnak, és végre felperes visszakövetelési jogának fenállását sem ismeri el s ennélfogva nem állitja, hogy felperesnek volt joga, de az már megszünt. Pedig csak ezen esetben tartoznék alperes állitásait mint kifogásokat bizonyitani.

Ennélfogva alpereseknek tulajdonjogát a birtok vélelmezvén, a mely ellen felperes semmit bizonyitani nem képes, és a tehénnek felperes által neki történt átadása is csak azon korlátolással ismertetvén el, miként azt ajándékba kapta, mely korlátolást felperes nem mellőzheti, midőn ellenfelének beismerésével bizonyit: felperesnek a tehén oda nem itélhető.

Ha valamely birtokban levő ingó az azt követelőnek visszaadatni itéltetnék, mert birtokának jogczimét igazolni nem képes, a gyakorlati életben nagyon furcsán nézne ki.

Felveszünk egy gyakorlati s a kérdéses ügygyel analog esetet:

F. pusztáján van 10.000 darab birka, ezen 10.000 drb birka kiadása iránt G. nagykereskedő bepereli F.-t, állitván hogy ő, neki használat végett átadott 10.000 darab birkát. F. azt nem tagadhatja, hogy a birkákat G. nevü nagykereskedőtől kapta, mert hisz ennek juhászai hajtották pusztájára, de ő azokat nem használatra kapta, hanem megvette s 50.000 frt vételárt négyszemközt ki is fizetett felperesnek. Azt hiszem, még vitatkozni sem lehet a felett, ki tartozik bizonyitani, mert ha a birtok által vélelmezett tulajdonos, akkor nagyon könnyen lehetne meggazdagodni, mert a kereskedők vásárlóiknak kiszolgáltatott minden áruczikket a kifizetés után visszaperelnék és ujból eladnák.

De hogy a kérdéses esettel teljes analog példát vegyünk, *A.* ajándékoz kedvesének *B.*-nek egy gyémántos karpereczet; *B.* a karpereczet éveken át használja. Történik azonban, hogy *A.* egy hasonló ajándékot ohajtana adni *C.*-nek is; azonban már financiális állapotai nem engedik. Könnyen segithet ezen zavarán. Beperli *B.*-t a karperecz kiadása iránt, melyet neki használatra adott, *B.* védekezik, hogy ő azt nem használatra, hanem ajándékba kapta, azonban ez állitását nem tudja igazolni, mert *A.* azt neki magánjelenetnéi adta át, ennélfogva ő tartozik *A.*-nak a karpereczet kiadni, s azt az uj birtokos *C.* használja.

Farkas Lajos.

Figyelmeztetjük czikkiró urat, hogy a legfőbb itélőszék egyik legujabban hozott itélete, mely a dárdai járásbiróság itéletének czikkiró ur által és általunk is helyeselt felfogásával azonos értelemben döntött, lapunk 30. számában megbeszélés tárgya volt. *Szerk.*

A telekkönyvi ügydarabok foganatositása.

—*a*— A legeltérőbbek s egyuttal az ügyködő felek s a telekkönyvi intézmény érdekeire a legkártékonyabban hatók azon különböző felfogásokból eredő sokféle szokások, melyek országszerte a tkönyvi ügydarabok foganatositása (bevezetése) körül észlelhetők; s valóban legfőbb ideje, hogy minden erőnkkel igyekezzünk egyöntetű eljárás behozatala által e bajt megszüntetni.

Szükségesnek látszik, hogy mindenekelőtt a betét (telekjegyzőkönyv) egyes lapjait vegyük szemügyre, s az azokon előforduló bejegyzéseket külön-külön vizsgáljuk.

Az A) birtokállási lap.

Az *A)* birtokállási lap általán véve kétféle szerkezetü lehet; t. i. vagy olyan, mely az eredeti felvétel (helyszinelés) alkalmával származott, vagy pedig olyan, mely bejegyzés vagy más mód folytán, a tjkönyveknek már rendes telekkönyvekként kezelése idejéből vette eredetét.

A kettő között mindenesetre jogi jelentőségü lényeges különbség létezik; mert mig az egyiket a helyszinelő bizottság hozta létre, addig a másik már birósági intézkedésben találja létalapját; s mig az elsőnél a birtokálláson kivül a tulajdonos, helyesebben a birtokos vagy jogositott neve is előfordul, addig a másik pusztán csak jogi és telekkönyvi értelemben vett rendeltetésének szolgál; tartalmazván egyedül a birtokállásra vonatkozó adatokat, mint a milyenek a birtoktest telekkönyvi megjelölése (I. v. II. stb. vagy +); a tkönyvi jószágtest jogi természete (nemesi birtok, urbéri birtok vagy telek, zsellértelek, polgári birtok, irtvány, dézsmás szőllő stb.); a birtokrészletek sor- és helyrajzi számai, művelési ága, dűlők szerinti megjelölése és területe.

A helyszinelés alkalmával felvett tjkönyv *A)* lapja tehát, ellentétben a birósági végzés által nyitni rendelt betét *A)* lapjával, a mindkettővel közös adatokon kivül még a birtokos nevét is tartalmazza.

Lássuk ezek szerint első sorban, hogy minő bejegyzések fordulhatnak elő a helyszinelés alkalmával felvett tj. könyv birtokállási lapjának a birtokos személyére és birtokviszonyaira vonatkozó adatok tekintetében s miként foganatositandók azok.

Ha valamely, az *A)* lapon bejegyzett birtokosnak a tj.-könyvben foglalt összes ingatlanait, vagy közösség esetében egész birtokhányadát kell átirni, tehát egyszerü átirást kell foganatositani: az illetőnek neve szaggatott vizszintes vonalakkal tintával aláhuzandó, s a jegyzet rovatában a tulajdoni lap azon sorszáma, mely alatt a tulajdonjog az uj tulajdonos vagy tulajdonosok javára bekebeleztetik, idézendő.

Például, ha az *A)* lapon következőleg lennének a birtokosok bevezetve:

Közös birtokosok határozatlan arányban a testvérek:

1. Nagy Sámuel (nős Bige Eszterrel, lakik Tolnán).
2. Nagy Erzsébet (férjezett Timári Péterné) és
3. Nagy István, kiskoru.

Ha ezek közül már most Nagy Sámuel birtokhányada lenne átirandó, a bejegyzésnek az *A)* lapra tartozó része ekként foganatositandó:

1. *Nagy Sámuel (nős Bige Eszterrel, lakik Tolnán)* B. 3.

Itt az aláhuzás jelzi, hogy Nagy Sámuel megszünt e tjkönyvben tevőlegesen szerepelni, a jegyzet rovatában idézett «B. 3» kitétel pedig utasitja a tjkönyvet szemlélőt, hogy az hol keresse Nagy Sámuel jogutódát. *Az* A) *lapra nézve egyébiránt általános szabály, hogy a mi azon végzésileg megszüntettetik, mindaz aláhuzott szaggatott vonalak által tüntetendő ki.* Igy például: ha Nagy István kiskoruságának törlése lenne foganatositandó, a «kiskoru» szó apró vonásokkal aláhuzandó s közvetlen e mellé, tehát ezuttal nem a jegyzet rovatába, a tulajdoni lap vonatkozó sorszáma teendő ki; ily módon:

3. *Nagy István, kiskoru.* B. 4.

Ehhez hasonlóul kell eljárni akkor is, ha a határozatlan arány magszüntetését és határozott arányok szerinti bejegyzést kellene foganatositanunk; mint következik:

Közös birtokosok (határozatlan arányban) a testvérek: B. 5.

Itt tehát a határozatlan arányban» kitétel zárjel közé veendő s szaggatott vonásokkal aláhuzandó; a jegyzet rovatában pedig a B. lap vonatkozó tétele idézendő.

Azon esetben, ha valamely az *A)* lapon bevezetett közös birtokos illetőségét egy és ugyanazon alkalommal és egyszerre kellene átirni, az aláhuzás helyett könnyebb áttekinthetés és munka-kimélés tekintetéből keresztvonásokkal kell a megszüntetést kitüntetni.

Ennyit elégnek tartok idevonatkozólag közölni, de hozzáteszem, hogy a tulajdonosok változásának fentjelzett kitüntetését illetőleg az ajánlott eljárási mód csak akkor követendő, ha a végzésben a tulajdonjognak *bekeblezése* rendeltetik el; nem pedig az esetben, ha csak *előjegyzés* lett elrendelve. Ez utóbbi esetnél semmi szin alatt sem szabad a birtokos nevét aláhuzni s csakis a jegyzet rovatában kell a tulajdoni lap azon tételére hivatkozni, mely alatt a tulajdonjog előjegyzése bejegyezve lett; mert könnyen megtörténhetik, hogy az előjegyzés az ellenfél kérelmére, nem igazolás indokából vagy egyéb oknál fogva töröltetik, s ekkor azon, a telekkönyv könnyü áttekinthetése és tisztán kezelésére felettébb kártékonyan ható eset állana elő, hogy az aláhuzott vonásokat valamely módon nem létezőknek kellene feltüntetni; a mi nem történhetnék meg a telekkönyv zavarossá és tisztátalanná tétele nélkül; de különben is az előjegyzés feltételes és ideiglenes természeténél fogva, mint csakis ilyen kell, hogy a telekkönyvben kifejezést nyerjen. (Folyt követk.)

Különfélék.

Az egyetemi carcert ujra behozták Németországban. Legujabb tárgyalta a kérdést a szász-weimar-eisenachi országgyülés. Az e tárgyban elfogadott törvényjavaslat alapját egy petitio képezte, melyet 300 jenai deák az egyetemi rectorhoz benyujtott volt az iránt, hogy az 1879. oct. 1-e óta eltörölt carcer-büntetés Porosz- és Szászország példájára mint 14 napig terjedhető fegyelmi fenyiték ujra behozassék, és hogy az egyetemi hallgatók, az állami bíróság által reájok szabott 14 napig terjedhető fogságot vagyelzárást az egyetemi carcerben tölthessék. A kormány által előterjesztett javaslat, mely ezen petitio folytán készült, még tovább ment, és a 2. kérelmi pontot elfogadta azon módositással, hogy az állami bíróság által egyetemi hallgatóra kiszabott és a carcerben kitölthető fogság vagy elzárás 6 hétig terjedhet, de hozzátette, hogy ezen kedvezmény az illető birói hatóság inditványától függ. Az országgyülés elfogadta a törvényjavaslatot, de a carcerben kitölthető fogságot vagy elzárást 4 hétre szállitotta le, és azon toldatot «birói hatóság inditványára» azzal helyettesitette «a büntetés végrehajtásának foganatositására illetékes hatóság inditványára.» Aggályok merültek fel az iránt, hogy a bíróságok által kiszabott criminalis büntetés a deákoknál a carcer folytán a fegyelmi fenyiték jellegét venné magára. Ennek folytán a kormánybiztos azon igéretet tette, hogy az egyetemi carcerben *külön helyiségek* lesznek berendezve a birói-lag kiszabott szabadságvesztésbüntetések foganatositására.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dardai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 34. SZ. Budapest, 1881 augusztus 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A szóbeli eljárás tervezete Ausztriában. Dr. Nagy Dezső ügyvédtől. — A lopásról, tekintettel az illetékességre magyar büntetőtörvénykönyvünk szellemében. Sass Elemér járásbirósági joggyakornoktól. — Jogirodalom. Dr. Fayer László ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A keresk. törvény büntető határozatai és a büntetőtörvénykönyv. Tóth Gáspár ügyvédtől. — Még egy szó a cselédek feletti házi fegyelemhez a Curia praxisa szerint. Ujfalussy László segédszolgabirótól. — A telekkönyvi ügydarabok foganatositása. — Beküldetett.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A szóbeli eljárás tervezete Ausztriában.*

V.

Midőn a németek e század elején ama nevezetes szellemi, irodalmi és törvényhozási mozgalmat a perrend reformálására meginditották s a franczia eljárást tanulmányozni kezdték, leginkább azt gáncsolták benne, hogy nem felel meg azon ideálnak, melyet ők a szóbeli perről maguknak alkottak, hogy a franczia per *nem tiszta szóbeli*. A németeknek a maguk szempontjából teljesen igazuk van, szerintök a szóbeli eljárásnak olyannak kellene lenni, melynél csakis az *élőszónak* van jelentősége és jogi hatálya, mig az irás legfeljebb mint a per vezetésére szolgáló eszköz alkalmazható. A franczia per nem ilyen, itt egyenlő jogai vannak az irásnak és élőszónak, az egész eljárás nem egyéb, mint e kettő szerencsés combinatiója.

A franczia eljárás az ügyvédi szervezettel a legszorosabb összefüggésben van. Itt van az *avoué* és az *avocat*. Az avoué *ir*, övé a *ténykörülmény*, az avocat *beszél*, övé a *jogi* deductio. A ténykörülmény tehát irásban, periratok váltása által tárgyaltatik; e szerint rögtön készek volnánk elhinni, hogy a franczia eljárás tisztán irásbeli, melyet egy nyilvános szinjáték — az audientiabeli avocat-plaidoyer zár be. Ha azonban a részletekbe mélyebben behatolunk, látjuk, hogy ez még sincs igy.

A franczia eljárásban a periratoknak czélja, azokban a szóbeli tárgyalásnak egy szilárd alapot teremteni; *előleges tárgyalási jegyzőkönyveknek* lehetne őket nevezni, melyekben a peranyag fixirozása anticipáltatik, hogy a *szóbeli tárgyalás* annál könnyebben legyen kezelhető, azaz megmaradhasson tisztán szóbelinek; hogy a nyilvános audientiák felette drága idejét ne legyenek kénytelenek mindenféle jegyezgetésekre és jegyzőkönyvelésre pazarolni, nehogy az eljárás legfőbb kelléke, a gyorsaság elessék. Ugyane módon az alapos itélethozatal is biztositva van a periratokban előlegesen fixirozott peranyag által. De hát a szóbeliség és közvetlenség hogy van biztositva? Ugy, hogy a bíróság a periratok tartalmáról csak a nyilvános audientiában vesz tudomást, az avouék kötelesek azokat *ott* felolvasni (conclusions motivées conclure); ez a szóbeli tárgyalás első actusa. Ezen első actus által válik a periratok tartalma kötelezővé a felekre. De ugyancsak ezen felolvasás által contradictoriussá is válik az ügy; többé makacsságnak nincsen helye, a tényköriilmények ki vannak fejtve, «jus noscit curia». E szerint elvben az avocat pladoyer-ja, azaz a jogkérdés kifejtése nem elmaradhatatlan. Gyakorlatban azonban soha sem marad el. A periratoknak az avouék részéről való felolvasása (conclure) rendesen abban áll, hogy azokat a nyilvános audientiában a törvényszék asztalára leteszik, (poser les conclusions), mig az avocat a szükséghez képest plaidoyerjába szövi be azok felolvasását. A periratok előlegesen sohasem közöltetnek a bírósággal, a mi megakadályozza a referens-gazdálkodás rendszerét s az ügynek a puszta periratok alapján való elitélését. Igy van combinálva a franczia perben az irás és az élőszó.

Mit tett a németbirodalmi perrendtartás?

Szerinte a szóbeli per legyen *tisztán szóbeli*. A biró itéletét csak az élőszóval és szabad beszédben mondottakra alapithatja: «A felek előadásai szabad beszédben tartandók, melyek ugy a tény- mint a jogkérdést átölelik. A periratokra való vonatkozás szóbeli előadás helyett *ki van zárva*. Azok felolvasása csak annyiban engedhető meg, a mennyiben magukra a szavakra történik hivatkozás.» (128. §.). Ily dispositiók mellett a periratok pusztán előkészitő, informatorius jellegüek; ezért van, hogy azok felolvasása nemcsak megrendelve nincs, de egyenesen el van tiltva. Innen van, hogy a tárgyalás, akár hány terminuson keresztül tartson is az, egy kerek egésznek tekintendő, minden uj terminusban ujra kezdendő; ha a fél a legutolsó tárgyalási napon nem jelenik is meg, elmakacsolandó:

«Ha felperes a szóbeli tárgyalásra kitűzött határnapon meg nem jelenik, ugy alperes inditványára keresetével elutasitandó.» (295. §.).

«Ha felperes a tárgyaláson meg nem jelent alperes ellen makacssági itéletet kér, ugy az általa szóbelileg felhozott tényköriilmények alperes által beismerteknek tekintendők.» (296. §.).

«Tárgyalási határnapoknak tekintendők mindazon határnapok, melyekre a tárgyalás *elnapoltatott, vagy a melyekre annak folytatása akár a bizonyitási határozat előtt, akár utána kitüzetett.*»

Ez a tiszta szóbeliség ideálja, a mi azonban a praxisban nagyon is közönséges irásbeliséggé sülyed alá. A német birói gyakorlatban a szóbeli tárgyalás minden rendkivüli cautelák daczára is puszta szinjátékká vált.

Ennek megvan a maga oka.

Az ügyvédek részéről való hiányos előkészitése a pernek (az előkészitő periratokban) magában a perben nem von ugyan maga után semmi hátrányt, de annál többet a perköltségben. Ez az egyik ok. Az elv meg van mentve, de a gyakorlatban minden ügyvéd őrizkedni fog saját kárával nem kellőkép fixirozni a peranyagot. E tekintetben ott van tehát mint a franczia rendszer. A második és leghatalmasabb okot a 124. §. rendelkezése szolgáltatja, melynél fogva *mindegyik fél tartozik a periratnak az ellenféllel való közlése alkal-*

* Az előbbi közleményeket l. a 27., 28., 29., 30., és 32. számokban

mával egy példányt a per bíróságánál is letenni. Erre nézve indokul az szolgált, hogy a birónak a per vezetése megkönnyittessék. Ez persze egy nagy ellenmondás, mert neki egyébről mint az élőszóval mondottról tudomást sem volna szabad vennie. Másfélévi gyakorlat után a német törvénykezés e rendszer alapján már oda lyukadt ki, hogy a referens-gazdálkodás e százfejü hydrája ismét felütötte fejét; az előkészitő periratok képzik a birói határozatok alapját; a tárgyalási terembe már kész határozattal lép a biró.

Mitt tett az *osztrák* javaslat? Ő nem combinálta az irást és az élőszót, mint a franczia és német törvények, ő megelégedett e két utóbbi *törvény* combinálásával.

Az *előkészitő periratokra* nézve a törvényszékeknél (Landesgericht) követendő eljárás tárgyalásánál (tehát a javaslat különös részében) a javaslat indokai következő utmutatással és felvilágositásokkal szolgálnak:

«A törvényszékek előtt követendő eljárásban, hol az ügyvédi képviselet obligatorius, *kötelezve* vannak a felek periratok kölcsönös közlése által a szóbeli tárgyalás egész folyamára előkészülni. A mi azonban nem azt jelenti, hogy a felek csakis előkészület végett *informálják* magukat a felől, a mit az ügy első tárgyalására kitüzött határnapon előszóval előadni szándékoznak; ellenkezőleg mindegyik *fél inkább mintegy kötelezve van* (jede Partei *erscheint vielmehr* verpflichtet), ha a per folyamában magát arra felhiva érzi, ténybeli állitást, bizonyitékot, inditványt vagy másféle nyilatkozatot, a melyek nem puszta jogi fejtegetéseket tartalmaznak, előadni, s ha ez az előadás oly természetü, hogy az ellenfélnek arra megfelelni kell, és továbbá ha ennek megtehetésére a tárgyalás további olytathatása végett előkészülésre van szüksége, ezen előadását az ellenféllel egy perirat készbesitése által idejekorán közölni.»

Az általános rész indokolásában azonban a javasat ismét más elveket hangoztat:

«Az előkészitő periratok különös jellege azon szempontból itélendő meg, melynélfogva azok tartalmának *nem* az a rendeltetése, *hogy a kivánt birói határozatnak alapját képezze.* Az előkészitő periratok *czélja az*, hogy azok közlése által ugy a bíróság mint a felek *a jövendőbeli szóbeli tárgyalásról előlegesen informáltassanak*, hogy megakadályoztassék, miszerint a fél valamely felhozott uj ténykerülmény vagy bizonyiték által meglepettesék, és ennek következtében azokra megfelelni nem tudván, a tárgyalás elnapoltassék. Ezen czél szerint kell az előkészitő periratokban foglalt közlemények szükségességét és terjedelmét megitélni. Innen van, hogy egy ily közlés elmaradása vagy elégtelensége *csakis mint a mulasztó terhére eső elnapolás tekinthető és itélhető meg.*"

Ily szép összhangzatban vannak egymással a különös és általános rész indokai, mi részben azon, már egy előbbi czikkünkben kárhoztatott rendszernek következménye, mely minden igazi szükség nélkül és csupán önkényszerüleg általános és különös részbe osztotta be az anyagot. Afféle ellentmondások, mint a fentebb idézett is, minden lépten-nyomon találhatók a javaslatban és indokolásában. Van ennek azonban még más oka is, mely abban rejlik, hogy két ellentétes rendszert akartak combinálni; az efféle alkotásoknál az egyes részek közti disharmonia kikerülhetetlen, minden lépten-nyomon ütögeti az fel fejét, különösen az indokolásban, melyet a legnagyobb határozatlanság és pongyolaság jellemez.

Az indokolás idézett első passusában az előkészitő periratokat többnek tekinti mint előleges informatiónak, de hogy mi az a több, arról teljesen hallgat: az a «jede Partei erscheint vielmehr verpflichtet»-féle kifejezés absolute semmit nem mond, egyszerüen a gondolat-szegénység leplezésére mutat, mig másrészt a legnagyobb határozatlanságot és az alkotásban való öntudatosság teljes hiányát világitja meg élénk szinekben. Szóval minden tekintetben *Ökröss* javaslatára emlékeztet. Ha most ehhez még az indokolás idézett második passusát is hozzá veszszük, hol a periratoknak határozottan informatorius és praeparatorius jelleg tulajdonittatik, a legnagyobb kétség fog el az iránt, hogy mily véleményt alkossunk magunknak az osztrák perrendtartási tervezet szerkesztőiről. Kiváncsiság fog el, hogy ilynemü indokok, okoskodások milyen dispositiókat nemzettek.

A 275. §. összhangzásban a franczia és német perrendekkel a keresetlevél kellékeit (tartalmát) szorosan előirja, mit az által sanctionál, hogy azok egyikének vagy másikának hiányában a per jogérvényesen meg nem inditható. Eltér azonban az előbbi törvényhozásoktól, a mennyiben az elnöknek jogot ad a hiányos és pótolhatlan hibában szenvedő keresetlevelet hivatalból visszautasitani. Ez oly czélszerüségi intézkedés, melyet nem lehet kifogásolni, általa egyik elv sem szenved sérelmet, melyeket a javaslat magáéinak vall, csak haszontalan munkaköltség és időpazarlás kiméltetik meg.

A 273. §. szerint «mindegyik fél köteles a *perirat egy példányát* mellékleteivel együtt a *perbiróság irodájában* a per-csomóhoz való csatolás végett *benyujtani.*" A mennyiben az ügyvéd ezen kötelezettségnek eleget nem tesz, joga van a bíróságnak a mulasztót rendreutasitni és rá pénzbirságot kiszabni. E helyen a német perrendtartás rendszeréhez csatlakozik s szabad tért nyit a referens-gazdálkodásnak, még pedig sokkal nagyobb mértékben; mert a periratok jogi természetére nézve meg inkább a franczia perrend felé hajlik. A 295. §. értelmében ugyanis «hogy valamely periratban tartalmazott világos beismerés mennyiben igényel bizonyitást, azt az összes ténykörülmények egybevetett alapos megfontolása folytán a bíróság legjobb belátása szerint itéli meg.»

Ehhez képest «tartoznak a felek az első tárgyalási határnapon az ügy kikiáltása után inditványaikat a jegyzőkönyvhöz csatolandó periratokból *felolvasni.*" Itt egy merész lépéssel ismét a franczia rendszernél vagyunk; ez a felolvasás megfelel a franczia «poser les conclusion-»nak.

Ily dispositiók mellett a legvilágosabban áll előttünk, hogy mint fognak alakulni a dolgok a praxisban. A felolvasás időrabló és kényelmetlen, annál inkább a szóbeli tárgyalás. A felolvasás mint Franciaországban és a Rajnai tartományok praxisa szerint el fog maradni, s az a letétel által (poser) fog jelképeztetni. A nyilvános audientián pertári cselekmények fognak végeztetni, a beadott percsomókat, amennyiben ez még meg nem történt volna, az elnök referenseknek osztja ki s valamelyik közelebbi határidőben a határozat szóbeli debatt nélkül fog kihirdettetni.

Ez előrelátható következmények a javaslatot, illetőleg leendő törvényt nem találják készületlenül, ő minden lehetőségre rendelkezett. Hátha valamelyik fél periratokat nem ad be, vagy csak hiányosan? ha valamely fél a periratok felolvasása után (poser les conclusions) való szóbeli tárgyaláson nem jelenik meg, mi lesz akkor? Contradictoriussá válik az ügy, mint a franczia eljárás szerint? s ha igen, mily joghatályval? A 302. §. megadja a feleletet:

«Ha valamelyik fél az ügy szóbeli tárgyalására kitűzött határnapon meg nem jelenik, ugy a megjelent fél által felhozott ténykörülmények és felajánlott bizo-

nyitékok beismerteknek illetőleg nem kifogásoltaknak tekintendők, *a mennyiben az ezekre vonatkozó előadás az ellenféllel már korábban közölt perirat tartalmával egyezik.*"

«Oly tényköriilmény vagy bizonyiték, mely a meg nem jelent féllel *még közölve nem volt, a határozathozatalnál figyelembe nem vehető.*"

«Az efféle előadás közlésének *bebizonyitása nem engedhető* meg, ha a perirat egy példánya *a törvényszéknél nem tétetett le, vagy ha a letett példány amaz előadást nem tartalmazza.*"

Itt meg már tulhalad az osztrák javaslat a franczia perrendtartás álláspontján. Megtagadja az indokolás azon elvét, mely a periratoknak csak informatorius és praeparatorius jeleget tulajdonit; «jede Partei erscheint vielmehr» kifejezés pedig következőkép alakul át: „*jede Partei ist durchaus verpflichtet*", t. i. periratait az irásbeli eljárás szabályai szerint szerkeszteni és ennek megfelelőleg a biró határozatát kizárólag arra alapitni.

Indokolás és dispositiók oly chaoszban keresz.ezik itt egymást, hogy még számos és hosszu czikkeket lehetni irni az ellentmondások kimutatására. Ez azonban czélunk nem lehet, annál kevésbbé positiv javaslatokkal fellépni. Közvetlen közelről érdekel ugyan bennünket az ügy, mert a tervezet Ausztria számára készült, a mely után mi, főleg igazságügyi törvényhozásunk terén, leggyakrabban indulunk, ugyszólván intézményeit másoljuk. A szóbeli perrendtartást illetőleg ettől nem félünk, ha talán időben megelőznek is bennünket, de arra alig számithatnak, hogy rendszerüket, melyben a rendszertelenség uralkodik, kövessük.

Részünkről bizonyos illusióval fogtunk e javaslat olvasásához; ott volt a tömérdek anyag, mely a németbirodalmi perrendtartás törvénynyé válta és életbelépése óta felhalmozódott, érdekkel néztünk elébe, mint használtattak fel azok egy ujabb javaslatban. A legjobbat vártuk, mint a hogy az osztrákoktól lehetetett is várni. Csalódtunk, illussiónk lépésről-lépésre oszlott. Az osztrák javaslat szerkesztőinek teremtő ereje a roppant mértékben felhalmozódott anyagon megtörött s csak zavarta őket.

Dr. Nagy Dezső.

A lopásról

tekintettel az illetékességre m. büntetőtörvénykönyvünk szellemében.

(Folytatás.)*

Az egyszerü lopás, ha tárgya 2 frtot meg nem haladó élelmi vagy élvezési czikk, kihágást képez, s 8 napig terjedhető elzárással büntetendő (1879: XL. 126. §.), ha tárgyának értéke a 2 frtot meghaladja, de 50 frtnál kevesebb; valamint az élelmi és élvezeti czikkek közé nem tartozó bármely más értékkel biró dolognak, tehát egy gomb, tű, darab fa stb. ellopása 50 frtig, vétséget képez s 1 évig terjedhető fogházzal, hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésével büntetendő (334. §., 339. §. és 341. §.). Ötven forinton felül már az egyszerü lopás is bűntettet képez, s 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

A dolog értékének az veendő, melylyel az a lopás idején birt (334. §.), miből következik, hogy ha a dolog a tett elkövetése alkalmával (elvitelkor) egyáltalán értéktelen volt, a lopás tényálladéka helyreállitva nem is lehet. Büntetőtörvénykönyvünk egyszerü lopás eseteiben az értéket vevén zsinórmértékül, de meg ott, hol érték nincs, a tekintetben jogsértés sem lehetvén, hallgatag kifejezte, hogy értéknélküli dolgokról nem intézkedik. A b. t. k. 336. §-a azonban, mely a minősitett lopás eseteteit specificálja, a dolog értékére már nincs tekintettel, s e kifejezése: «tekintet nélkül a lopott dolog értékére bűntettet képez a lopás stb.» kétoldalu magyarázatra is szolgáltathat alkalmat: vagy azt akarta nevezetesen kimondani büntetőtörvénykönyvünk, hogy a dolognak ugyan absolut vagy relativ (abstract vagy concrét) értékkel birnia kell, de az érték a bűntett tényálladéka megállapitásánál nem, legfölebb a büntetés kiszabásánál veendő figyelembe, s ekkor az értékkel nem biró tárgyaknak, habár betörés vagy bemászás által, hamis vagy lopott kulcs használásával való elvitele sem büntethető mint lopás (pl. a földre szándékosan eldobált kiszolgált aczéltollak stb. elvitele), hanem mint a magánlaknak magán személyek általi megsértése (330. §.); vagy pedig azt, hogy a ki idegen ingó dolgot másnak birtokából vagy birlalatából, annak beleegyezése nélkül azon czélból vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonitsa, lett légyen annak értéke vagy sem, mennyiben a 336., 337. és 338. §§. esetei fenforognak, a lopás bűntettét követi el. Nézetem szerint a lopásnak itt nem levén tárgyi tényálladéka, az előbbi a helyes magyarázat; minélfogva ha értéktelen tárgyak elvitele a meghatározott minősitő, de egyszersmind a 330., 331. és 332. §§-ban foglaltaknak is megfelelő körülmények közt történik, a tettes a magánlak megsértése mint egyedüli bűntettért, s lopásért semmiesetre, legfőlebb mennyiben még csak a kisérletnél volna, annak kisérleteért lenne büntethető. Ha pedig értéktelen tárgy elvitelét valaki pl. csata, tűzvész, vizáradás, vagy más közveszély szinhelyén vagy közelében követi el, bár ily esetben nyilt helyen rabló- vagy tolvaj-szövetségnek egy vagy több tagja is működött közre, jóllehet a lopás alaki kellékei adva vannak és lehetnek, de azért realis jogsértés nem levén, értelem nélküli lenne a büntetés is; mig ellenben, ha a tettes lopás elkövetése végett hamis kulcsokkal hatol be valakinek lakásába, onnan értékes tárgyat sikerül is elvinnie, egyedül lopás, s nem egyszersmind magánlak megsértésében válnék bűnössé.

A lopás bűntetté minősitésére befolyással vannak: a tárgy értéke (egyszerü lopásnál), a tárgy minősége, a tettes személyes viszonya, feltünő akarat-rosszasága (dolus), a hely kegyeletes volta, az elkövetésére használt eszközök, a társaságban elkövetés s a közhivatalnoki minőség stb., mely körülmények fenforgása esetében a dolus nagyobb jogsérelmet és veszélyt involválónak tekintetik, a lopás bűntette, büntetési neme börtön illetőleg fegyházzá minősül.

Az érték minősitő befolyása már fentebb előadatván, a tárgy minősége (kegyeletes volta) szerint bűntettet képez a lopás; ha:

1-ör. Valamely az állam által a vallás szertartásaira rendelt helyiségben, a vallás szertartásaihoz tartozó, vagy kegyes vagy jótékony czélra szánt tárgy (336. §. 1. pont),

2-or. temetőben a holtak emlékére rendelt, vagy a holttesten levő tárgy lopatik (336. §. 2. p.).

A tettes feltünő akaratrosszaságánál fogva bűntettet képez a lopás, ha:

1-ör. Épületben, bekeritett helyen vagy hajón követtetik el, hová a tolvaj betörés vagy bemászás által jutott, vagy ha a lopás czéljából a zár vagy a megőrzésre szolgáló egyéb készület feltöretett (336. §. 3. p.).

2-or. A tolvaj, vagy ha többen volnának, ezek egyike a lopás elkövetése végett közhivatalnoki jelleget vagy hatósági megbizást szinlel (336. §. 10. p.).

3-or. A 338. §. értelmében, tekintet nélkül az ellopott dolog értékére szintén bűntettet képez a lopás, ha azt olyan egyén követte el, a ki rablás, zsarolás, lopás, sikkasztás vagy orgazdaság bűntette vagy vétsége miatt már két izben meg volt büntetve. Nem alkalmazandó azonban ezen szabály, ha az utolsó lopás elkövetését megelőző büntetés kiállása óta tiz év már eltelt.

* Az előbbi közleményeket l. a 32. és 33. számokban.

*

Az elkövetésre használt eszközök szerint bűntettet képez a lopás, ha:

1-ör. A felnyitásra hamis vagy ellopott kulcs használtatik (336. §. 4. p.).

2-or. A tolvaj a lopás elkövetésekor fegyvert viselt, habár azt sem nem használta, sem nem mutatta (337. §.). Ugyanezen büntetés éri azon tetteseket és részeseket is, a kik ezen körülményről a cselekmény megkezdése előtt tudomással birtak.

Az elkövetés ideje szerint bűntettet képez a lopás, ha:

1-ör. Csata, tűzvész, vizáradás vagy más közveszély szinhelyén vagy közelében követtetik el (336. §. 5. p.). A közelség meghatározása a concrét esetek természete szerint a bíróságra van bizva, azonban a lopás és a közveszély közötti összefüggés teljes hiánya, a «közelség» esetén való minősitést mindenesetre kizárandja. A személyes viszony alapján bűntettet képez a lopás, ha:

1-ör. Szolgálatban álló személy azon, kinek szolgálatában áll, vagy annak házához tartozó személyen követi el.

2-or. A tolvajjal házközösségben vagy közös háztartásban élő személy ellen követtetik el.

3-or. A lopást közhivatalnok közhivatalnoki jellegének felhasználásával követi el. Eme minősitő körülmények sokkal világosabban levén felsorolva büntetőtörvénykönyvünkben, semhogy ahhoz jelentékenyebb kételyek vagy nehézmények is férhetnének, megjegyzésemet csupán nehány kis pontra szorithatom. A 336. §. 3. pontjában meghatározott eset akkor, midőn a megőrzésre szolgáló készület elháritatott csupán, és nem töretett, mert nem is törethetett fel, pl. midőn az ajtó be volt kötve, fával be volt támasztva, s a kötelék kioldatott, illetve a fa ellöketett, fenforgónak; ugy a «bemászás» kifejezés az esetre, midőn a magas keritésnek pontja, hol a tettes bement, átléphető, alkalmazhatónak nem vehető. Ugyancsak a 336. §. 4. pontja az, melyre nézve biztos megállapodásra jutnom nem sikerült. A lopás ugyanis e pont értelmében csak akkor képez bűntettet, ha a felnyitásra hamis vagy ellopott kulcs használtatik. Megvallom, nem sikerült okát találni, hogy az, a ki pl. a kulcsot találta, s a lopást azzal követi el, miért nem büntethető lopás büntetteért. Ha valaki kulcsomat megtalálván, éléskamrámból 2 frt értékü élelmi czikket lop, igaz, hogy halmazatos törvényszegést követett el, mert idegen dolgot találván, azt sem tulajdonosának át nem adta, sem fel nem jelentette; s mert a tévedésből birlalatába jutott, másnak tulajdonát képező ingó dolgot jogtalanul elsajátitotta, s végre mert lopott; azonban a büntetés arányban egyáltalában nem áll annak büntetésével, a ki a keritésen bemászva, pár darab tüzi fát lop, mert amannál a birtokában levő eszköz, akarat-elhatározásával karöltve sokkal nagyobb veszélyt foglal magában.

Sass Elemér
járásbirósági joggyakornok

(Befejezése következik.)

Jogirodalom.

Die Auslieferung der Verbrecher und das Asylrecht. Von FRANZ von HOLTZENDORFF. 1881.

A kiadás mindinkább tért foglal a büntető-igazságszolgáltatásban. Mig azelőtt a legnagyobb bizalmatlanság mutatkozott a kiadási kötelezettség kiterjesztése iránt, és csak a reciprocitás elvén alapuló kiadatást tartották az állam tekintélyével összeegyeztethetőnek, ujabban utat tör magának azon felfogás, hogy ily esetekben az állam első sorban az igazságszolgáltatás szempontját tartozik figyelembe venni. A continensen hódit Anglia gyakorlatias eljárása. Anglia kiadta Ausztriának Tourville-t, az angol honost, mivel azon cselekmény felett, melylyel vádolva volt (hitvesgyilkosság), csak a tiroli hegyek közt lehetett a bizonyitási eljárást sikeresen lebonyolitani; sőt legujabban a Svajczczal folytatott tárgyalások alkalmával Angolország egyenesen lemondott azon jogról, miszerint a svajczi honosok neki kiszolgáltassanak, ellenben megtette azon engedményt, hogy ki fogja szolgáltatni az angol honosokat. A reciprocitas elvét tehát teljesen elejtette.

Ezen felfogásnak hódol szerző is a jelen műben. Szerinte az államok közös érdeke, miszerint a sulyosabb bűntettek megtoroltassanak, akár követtettek el azok bel- vagy külföldön, akár honos vagy külföldi által. A kiadás csak akkor volna megtagadandó, ha a belföldi állam a külföldön elkövetett cselekményt a concret esetben bűnös cselekménynek el nem ismeri, vagy pedig ha a bűnösnek elismert cselekményt saját törvényei szerint üldözhetné ugyan, de a vádlott helyzete a külföldi állam törvényei szerint kedvezőtlenebb volna, vagy pedig ha azon állam bíróságainak függetlensége vétethetnék kifogás alá.

Legnagyobb érdekkel bir szerzőnek azon deductiója, melyben a kiadás ügyének fejlődését kapcsolatba hozza a vizsgálati fogság megszoritásának kérdésével.

A vizsgálati fogságot nagyrészt a szökés veszélye miatt rendelik el. A szökés valóságos veszélye pedig leginkább csak akkor forog fen, ha a bűntettes remélheti, hogy a külföldre menekülhet és ott nem szolgáltatják ki. Ha a kiszolgáltatás bizonyos, elenyészik a megszökhetésnek minden reménye.

A bűntettesek igen nagy része nem is képes a külföldre szökni, mert külföldön nem tarthatja fen magát. A szökés veszélye leginkább megvan azon bűntettek elkövetése esetében, a melyek a kereskedelmi forgalommal kapcsolatosak; ilyenek az üzletekben, bankokban elkövetett sikkasztások, a váltóhamisitások, pénzhamisitások, csalárd bukások. Az ezen bűntetteket elkövető egyének többnyire intelligensek, a külföld forgalmi vonalait ismerik, idegen nyelvekben jártasok. Bűntettök gazdasági indoka azon kilátás, hogy az ilykép megszerzett vagyont idegen földön élvezhetik és a napi munka terhétől megszabadulhatnak.

Ha ezeket az egyéneket a külföldi állam, melynek területére menekülnek, minden nehézség nélkül kiadja, a szökés miatti vizsgálati fogság ezekre nézve is ugyszólva tárgytalanná válik.

Ha nehéz a bűntettesre nézve a menekülés, ha nem remélhet a távolban menhelyet, ha a bűntettes kiadatása a valószinüség legnagyobb fokát elérte, ha a kiadatási szerződések rendszere az egész müvelt világot átöleli: ekkor nincs többé értelme az előreláthatólag sikertelen szökési kisérlet lehetősége miatt a polgári szabadságot a középsulyosságu büntettek esetében korlátozni. Mi értelme van ma már annak, hogy a vádlott elzáratik elitéltetése előtt, mikor bizonyos, hogy rendszerint meg nem szökhetik? Még azért, mert némely ritka esetben egyesek menekülnek, s mert némelyek elérik, hogy egy ideig elrejtőzhetnek a rendőrség szemei elől, nem szabad elzárni tiz más egyént, a ki sem nem akar, sem nem képes szökni. A «szökési gyanu» régi fogalma helyébe tegyünk a modern tapasztalaton alapuló fogalmat, *megszökhetés valószinüségét*, és ez esetben egészen más eredményekre fogunk jutni.

Igen becses volna pontosan megállapitani, hogy hány esetben szökik meg az eléggé gyanus egyén, és hány esetben sikerül neki a külföldön kivonni magát az elfogatás alól. Ha ezen kérdések iránt megbizható adataink volnának, lehetne foglalkozni azon kérdéssel, vajon a culturállamok közös megállapodása utján nem állitható-e fel egy nemzetközi rendőri intézmény olykép, hogy a legfontosabb forgalmi pontokra tapasztalt és a büntetteseket lehetőleg ismerő közbiztonsági közegek rendeltetnének ki és a külföld által mint ilyenek elismertetnének.

A kiadatási kérdés *politikai* oldalát szerző szintén tárgyalja; de itt már határozott véleményt nem képes for-

mulázni. Csak annak constatálására által szoritkozik, hogy két évtized óta a politikai szempont mindinkább háttérbe szorul, és oly esetekben is, midőn a cselekmény, melyért valakinek kiadatása kéretik, nem-politikai és politikai elemeket foglal magában, a kiadatásnak helye van. Utal e tekintetben az «Institut de droit international»-nak 1880-ban elfogadott határozataira, melyek főpontjai a következők. A kiadás végett megkeresett állam önállóan a fenforgó körülményekhez mérten latolja, vajon a kiadatási kérelemnek alapul szolgáló tényállás politikai jelleggel bir-e vagy sem. A tényálladékok, melyekben közönséges büntett ismervei foglaltatnak (gyilkosság, gyujtogatás, lopás), nem vonathatnak el a kiadatás alól, mivel azok szerzői politikai czélokat tartottak szem előtt. Oly tények latolásánál, melyek felkelések vagy sulyos polgári háboru folyamában követtetnek el, azon kérdést kell zsinormértékül venni, vajon azon cselekményeket a hadi szokás megengedi-e. Oly cselekményért, mely közönséges és egyszersmind politikai büntettnek tekintendő, a kiadatás csak akkor engedélyeztetik, ha a megkeresett állam azon biztositást nyeri, hogy a kiadott egyén felett nem rendkivüli bíróság fog itélni. A kiadatás diplomatiai uton történik. Kivánatos, hogy a kiadás előtt a bíróság contradictorius eljárás utján határozzon a kiadatási megkeresvény felett. A kiadatás iránt megkeresett állam nem engedélyezheti a kiadatást, ha a bíróság olykép határozott, hogy a kiadatási kérelemnek hely ne adassék. A kormány, mely bizonyos büncselekményre nézve megnyerte a kiadást, a vádlottat csakis e cselekményért állithatja bíróság elé. Azon kormány, mely a kiadást engedélyezte, utólag beleegyezhetik, hogy a kiadott egyén más büntettért is, mint a melyért kiadatott, bíróság elé állittassék, ha ezen más büntett a kiadatás alapjául szolgálhatna.

Mi elfogadjuk szerző elvi álláspontját a közönséges bűntettekre nézve. Kétségtelen, hogy a honosnak feltétlen ki nem adása nem tartható fen. Nagy vivmánynak tartanók azt is, ha a kiadatás ügyének rendszeresitése által a vizsgálati fogság eseteinek száma megszoritatnék. Másrészt azonban a politikai természetü kiadatások elleni garantiákat nem leszállitani, hanem ellenkezőleg, a közvéleményben és az ujabb nemzetközi szerződésekben nyilvánuló engedékeny felfogással szemben, lehetőleg fokozni kivánnók.

Dr. Fayer László.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kereskedelmi törvény büntető határozatai és a büntetőtörvénykönyv.

A magyar büntetőtörvénykönyvek életbeléptetésének napjától kezdve az 1880. évi XXXVII. t. cz. 3. §-a szerint hatályukat vesztik a törvényeknek, rendeleteknek, szabályoknak s szabályrendeleteknek mindazon intézkedései és a szokásjognak mindazon megállapitásai, melyek a magyar büntetőtörvénykönyvek intézkedéseinek tárgyát nem képező cselekményre vagy mulasztásra büntetést határoznak; ezen törvényes intézkedés alól csupán az ugyanezen törvény 4., 5. és 6. §-aiban elősorolt törvények és rendeletekben megállapitott büntető határozatok vétetnek ki, mint melyeknek érvénye továbbra is megmarad.

Ezen §§-ban egy szóval sem tétetik emlités a kereskedelmi törvény büntető határozatairól, tehát kétségtelen az, hogy a kereskedelmi törvény büntető határozatai 1880. szeptember 1-én, az uj büntetőtörvénykönyvek hatályba léptének napján hatályukat veszték nem csak azért, hogy az 1876-ban, tehát előbb hozott törvény intézkedéseit a későbbi törvény hatálytalanokká teszi, de főleg azért, mert az 1880. évi XXXVII. törvényczikkben világosan benfoglaltatik, hogy az előbbi törvényeknek büntető határozatai, a mennyiben ezen törvény kivételt nem állapit meg, hatályon kivül helyeztetnek.

A büntetőtörvénykönyvek életbeléptetéséről szóló törvény ebbeli intézkedése oly világos, hogy minden kételyt, minden ellenkező magyarázatot kizár.

Azon kérdés merül fel már most: helyes volt-e, czélszerü volt-e a kereskedelmi törvény büntető határozatainak hatályon kivül helyezése? s nem lett volna-e czélszerübb a keresk. törvény büntető határozataira nézve is kivételt állapitani meg? Nem lenne-e előnyösebb kereskedelmi és társadalmi viszonyaink között, ha a kereskedelmi törvény, mely általános elismerésben részesült kün, helyesnek bizonyult itthon, büntető határozatai tekintetében is teljes épségében fentartatott volna?

Nem akarok arról szólni, mennyire gátolja a consolidálást oly eljárás, mely még oly szerves és egész lényegében alig kifogásolható egészet is, milyen a kereskedelmi törvény, alig négy évi fenállás után megváltoztat, hatályon kivül helyez; csupán azon esetekre kivánok szoritkozni, melyekben a kereskedelmi törvény büntetés alkalmazását rendeli, s csupán csak ezen szempontból kivánok a felvetett kérdésekhez hozzászólni.

A kereskedelmi törvény 21. §-a 500 forintig terjedhető, fogságbüntetésre át nem változtatható birsággal rendeli sujtatni azt, ki a czégjegyzésre vonatkozó rendeleteket meg nem tartja, vagy valamely czéget jogosulatlanul használ. A törvényszék ezen birságot hivatalosan szerzett tudomás folytán hivatalból a sértett fél panasza folytán, ennek kártérítési igényei épségben tartása mellett róhatja ki. A birság ugyanily mérvben róható ki azon kereskedőre, ki czégét az uj czégjegyzékbe át nem vezettette (keresk. törvény 551. §.) és azon részvénytársaságra, mely alapszabályait a kereskedelmi törvény intézkedései értelmében nem módositotta (558. §.).

A kereskedelmi törvény 218.—222. §-ai a részvénytársaságok igazgatóit, alapitóit, felügyelő bizottsági tagjait, a külföldi részvénytársaságok itteni képviselőit 3 hónapig terjedhető fogsággal, illetve 1000 forint birsággal rendeli sujtatni azon esetekben, melyek a 218. és 221. §§-ban tüzetesen megjelölvék.

Ugyanezen büntető határozatok érvényesek a keresk. törvény 246. és 462. §-ai szerint a szövetkezetekre és a biztositási ügyletek igazgatóira.

A büntető törvények életbeléptetése után mindezen büntető határozatok hatályukat veszték és a törvényszékeknek adott ellenőrzési jog tényleg megszünt.

Most azon esetben például, ha a részvénytársaságnak három hónapon át felügyelő bizottsága nem volt, a törvényszék büntetést nem szabhat ki s egyáltalában a kereskedelmi törvény 218. és 221. §-aiban előrorolt mulasztásokat orvosolni, illetve megbüntetni hatalmában nem áll.

Mindaddig, mig a büntetőtörvény sulya alá eső cselekvény el nem követtetik, a törvényszék hivatalból fel nem léphet, s igy egészen tetszésére van az illető társulatoknak bizva a törvény intézkedéseit megtartani vagy nem.

A mérleg tetszés szerint állitható fel, az osztalék a keresk. törvény 165. §. ellenére állapitható meg, a részvénytársaság saját részvényeit megszerezheti stb., stb. Szóval tehet a kereskedő vagy kereskedelmi társaság bármit, mellőzheti a törvény minden rendelkezését; mig a büntetőtörvények sulya alá eső cselekvényt nem követ el, sem fogság, sem birság alkalmazásának helye nincs.

Hogy ez visszaélésekre szolgáltathat okot, hogy ez által a kereskedelmi törvény számos igen életrevaló intézkedése irott malaszttá válik s hogy még viszásabb állapotok, nagyobbmérvü szédelgések fordulhatnak elő mint a kereskedelmi törvény életbeléptetése előtt, ez ugy hiszem kétséget sem szenved.

Mondhatná valaki, hogy a szokásjog szentesité a bíróságoknak birságolási jogát mindazon esetekben, midőn a birói meghagyásnak különben érvény sem szerezhető, tehát oly esetben, midőn a keresk. törvény valamely §-ának megtartására, valaminek teljesitésére kötelezi a kereskedőt vagy kereskedelmi társulatot, ezek a törvény betartására a szokásjogon alapuló birságolással szorithatók. Ámde a büntetőtörvényeket életbeléptető 1880. évi XXXVII. t. cz. 3. §-a hatálytalanoknak jelenté ki a szokásjognak azon megállapitásait is, melyek a büntetőtörvények intézkedéseinek tárgyát nem képező valamely cselekményre vagy mulasztásra büntetést határoznak. Tehát a birósági meghagyásnak ez alapon sem lehet érvényt szerezni.

Hogy ez igy nem helyes, hogy a büntetőtörvényeket életbeléptető törvény hézagos, az kétségtelen. Nem merem feltételezni, hogy a törvényhozásnak szándéka lett volna a keresk. törvény büntető határozatainak hatályon kivül helyezése. Miért nem soroltatott fel a keresk. törvény az 1880. évi XXXVII. t. cz. 4., 5. és 6. §-ai mellett, ezt valóban felfogni nem tudom. Hogy nincs ott, az tény, hogy tehát a keresk. törvény összes büntető határozatai hatályon kivül helyezvék, ez is tény; tanusitják a hivatkozott törvényczikk 3—6 §-ai.

Minthogy pedig a keresk. törvény büntető határozatai praeventiv természetüek, czéljuk nem lehetett más, mint a kereskedőket és kereskedelmi társulatokat pontos eljárásra szükség esetén még büntetéssel is szoritani, s minthogy végre sem a kereskedelmi, sem a társadalmi viszonyok rövid öt év alatt annyira nem változtak, hogy az érintettem büntető határozatok hatályon kivül helyezését szükségessé vagy kivánatossá tették volna: mindezek alapján, ugy hiszem, határozottan kimondható az, hogy a keresk. törvény büntető határozatainak hatályon kivül helyezését sem czél-, sem időszerűnek, sem indokoltnak tekinteni nem lehet s kivánatos lenne, hogy az 1880. évi XXXVII. t. czikkhez pótlólag az is törvénybe iktattatnék, hogy a büntetőtörvények életbeléptetése után is érvényben fentartandók a keresk. törvény büntető határozatai.

Tóth Gáspár,
ügyvéd.

Véleményünk szerint a keresk. törvény szóban levő határozmányai fen vannak tartva az életbeléptetési törvény 4. §. 2. pontja által, minthogy ezen büntetések *rend*büntetéseket képeznek. Az indokolás világosan kifejezi ezt. *Szerk.*

Még egy szó a cselédek feletti házi fegyelemhez a Curia praxisa szerint.

A kir. Curia mint legfőbb itélőszék 1880. évi 11213. sz. a. hozott itéletében kimondotta,* hogy: A gazdát cselédje ellen megilleti a házi fegyelmi jog, ugy hogy az annak gyakorlatában elkövetett könnyü testi sértés (melynek gyógyitása 8 napig tart) büntetésének, és pedig a B. T. K. 313. §-a folytán, nincs helye.

Ily birói praxis egyrészt szépen illustrálja egy jeles hazánkfiának a cselédtartásról szóló 1876: XIII. törvény felett mondott véleményét, miként látszik belőle, hogy urak alkották s nem szolgák; másrészt inhumánusabb bánásmódban részesiteti ez utóbbiakat, mint a gonosztevők sőt rabszolgák részesülnek előhaladt századunkban.

Csekély nézetem szerint a B. T. K. fenti §-a csak meghatározza a házi fegyelem határát; de hogy kire terjed ki e fegyhatóság, az ott kimondva nincs s nem is lehet, hogyha pedig zsinormértékül e kérdésben elfogadtatik a cselédtörvény 2. §-a, mely szerint a gazda fegyhatalommal bir cselédje fölött, akkor nem ignorálható ugyane törvény 45. §-a sem, melyben áll, hogy: «kifejezések és cselekvények, melyek a család és háznép keretén kivül más személyek között sértőknek tekintetnek, a gazda irányában nem támasztják a vélelmet, hogy a cselédet becsületében sérteni szándékozott volna,» tehát a B. T. K. 261. §-ában tiltott becsületsértés miatt a szolga orvoslást nem kereshet családfő ellen.

A külföld több legislatiója teljesen, a mi cselédtörvényünk 1. §-a pedig elvben kimondotta a gazda és cseléd közötti, jogegyenlőséget és szabadságot igényelő szerződéses viszonyt; hogy tünhetik egyszerre sötét felhőként elő oly intézkedés, mely a sokszor eléggé művelt szolgát 8 napig terjedhető megvéreztetésre kárhoztatja, holott a kezénél lévő könyvecske 52. §-ában tisztán olvassa, miként «joga van rögtön elhagyni a szolgálatot, ha a gazdának bánásmódja által egészsége vagy testi biztonsága veszélyeztetik.»

Nem lehetek egy nézetben e lapok f. é. 27. számában fentihez hasonló czim alatt megjelent értekezés azon tételével, hogy nálunk a házi fegyelemnek minden alárendelt irányában egyenlőnek kell lenni, mert a gyermek ragaszkodik szülőjéhez a természet törvényénél fogva, a cselédet ellenben csupán a szerződés köti a gazdához: hol van tehát amaz elv érvényének esetén garantia, hogy a családfő, gyermeke iránti legmagasztosabb érzületére és még a legszigorubb eszközökkel való nevelés kötelességére alapitott házifegyelmi jogával nem fog gyakran visszaélni a csupán muló anyagi érdek végett hozzászegődött szolga ellenében, a mi nem az utóbbiak javitását, hanem az uj birói praxis szerinti nagy szigor mellett azok elvetemültségét idézheti elő.

Végre pedig a tapasztalat alig merné tagadni, hogy cselédségünk az 1876: XIII. törvény óta, általam ecsetelt jogainak tudatával már régen bir.

Ujfalussy László,
segédszolgabiró.

* L. a „*Jogt. Közlöny*" mellékletének 16. számát, és a 19. és 27. számokban Dr. JELLINEK ARTHUR és TÓTH GÁSPÁR czikkeit.

A telekkönyvi ügydarabok foganatositása.

(Folytatás.)*

Minthogy az *A)* lapnak többi adataira nézve a helyszineléskor felvett tjkönyv s a bíróságnál nyitott betét között semmi eltérés nincs, áttérve a birtokállási lap többi adatai körül követendő eljárásra, a következők most már mindkét szerkezetü *A)* lapra egyiránt alkalmazandók lesznek.

a) *A telekkönyvi jószágtest jogi természetéről s e jogi elv gyakorlati alkalmazásáról.*

A telekkönyvi rendtartásnak ide vonatkozó 55. és 57. §§-a minden bővebb magyarázat nélkül csak annyit mond, hogy minden telekkönyvi jószágtest jogi tekintetben egy egésznek veendő, s hogy ennélfogva a tulajdonjog a telekkönyvi jószágtest egyes részleteire nézve csakis bejegyzés utján, uj telekkönyvnyitással; a zálogjog pedig csak az egész telekkönyvi jószágtestre, vagy ha az többeket osztatlanul illet, e közös tulajdonostársak valamelyikének egész jutalékára, de annak egyes részleteire nem szerezhető. (Kivételt képeznek itt a haszonélvezeti és haszonbéri, valamint a szolgalmi jogok, mint a melyek a telekkönyvi test egyes részleteire is szerezhetők s bejegyezhetők). Kérdés tehát, hogyan alkalmazandó e jogi elv a telekkönyvi ügydaraboknak az *A)* lapra tartozó foganatositása körül? Szolgáljanak erre nézve felvilágositásul az alább következők:

* Az előbbi közleményt l. a mult heti számban.

A telekkönyvi testek vagy római számjegygyel (I. II. III. IV. stb.) vagy + jegygyel jelölendők meg.

Római számjegygyel jelöltetnek meg az oly telekkönyvi testek, melyek legalább is két részletet foglalnak magukban; a római szám alatti megjelölésnek tehát az az értelme, hogy általa két vagy több részlet egy telekkönyvi testté füzetik össze. Ebből következik: hogy egyetlen birtokrészletet képtelenség lenne római számjegygyel megjelölni, mert egyetlen részletnél magától értetődik, hogy az egy egészet képez, annak együvé tartozandóságát tehát képtelenség lenne I. vagy II. stb. által kifejezni; amiért is az egyetlen részletből álló birtoktestek + jegygyel jelölendők meg.

Római számu megjelölés alá továbbá csak oly birtokrészletek fűzhetők össze egy telekkönyvi testté, melyek jogi tekintetben hasontermészetüek. Igy például urbéri természetü részleteket nem kapcsolhatni egybe egy és ugyanazon jel alá egy telekkönyvi testté nemesi természetü részletekkel, hanem különböző jogi természetük szerint kell azokat elkülönitett telekkönyvi testekké alkotni. [1]

Ha tehát egy és ugyanazon tulajdonos részére egy és ugyanazon betétbe több különböző természetü részletek lennének bevezetendők, a telekkönyvi testek alkotásánál két-, sőt három-, de sőt négyféle módon lehet eljárni. Tegyük fel, hogy egy betétbe négy nemesi és hat urbéri természetü részlet lenne bevezetendő. E birtokrészleteket következőleg lehet telekkönyvi testekké alakitani:

Sorsz.	Hrsz.	I. Nemesi birtok.	Hold.	□ öl.
1.	125.	Pusztatelek a belsőségben	5.	412.
2.	430.	Tagos szántóföld a falu alatt	346.	1463.
3.	642.	Kaszáló a vár alatt	54.	1504.
4.	814.	Erdő a Bükkösön	450.	137.

(Itt a betétben kellő üres hely hagyandó a netaláni hozzájegyzések számára; mely után jön:

II. Urb. birtok.

1.	108.	Kert a belsőségben	4.	315.
2.	301.	Szérü »	1.	532.
3.	1413.	Kaszáló a Bugyostó dülőben	3.	410.
4.	1480.	Kaszáló » »	1.	1247.
5.	1510.	Kaszáló » »	—.	1510.
6.	1545.	Kaszáló » »	2.	430.

(kellő üres hely a netaláni hozzájegyzések számára.)

A másik mód:

I. *Nemesi birtok.*

mint fentebb I. alatt.

Kellő üres hely a hozzájegyzések számára.

\+ *Urbéri birtok.*

A részletek és sorszámok mint fentebb II. alatt.

A harmadik mód lehet, hogy a nemesi birtokot veszszük + jegy alá, az urbérit pedig I. jegy alá; végre mielőtt a negyedik módszerre térnék által, meg kell emlitenem, hogy a + jegy alatt felvett részletek mindegyike jogi, s ennélfogva kezelési tekintetben is egy önálló telekkönyvi testet képez. Ennek előrebocsátása után, a negyedik módszer következő:

Sorsz.	Hrsz.	+ Nemesi birtok.	Hold.	□ öl.
1.	125.	Pusztatelek a belsőségben	5.	412.
2.	430.	Tagos szántóföld a falu alatt	346.	1463.
3.	642.	Kaszáló a vár alatt	54.	1504.
4.	814.	Erdő a Bükkösön	450.	137.

(közvetlen utána irandó):

+ Urbéri birtok.

5.	108.	Kert a belsőségben	4.	315.
6.	301.	Szérü »	1.	532.
7.	1413.	Kaszáló a Bugyostó dülőben	3.	410.
8.	1480.	Kaszáló » »	1.	1247.
9.	1510.	Kaszáló » »	—.	1510.
10.	1545.	Kaszáló » »	2.	430.

[1] Lásd az 1853. april 18-án kelt igazságügyminiszteri rendeletet; birod. törvénylap 1853. XX. darab 65. sz.

Ez utóbbi negyedik esetnél azt észleljük, hogy különböző természetü részletek, ha azok valamennyien + jegy alá vétetnek, közvetlen egymás alá irandók; még pedig félbeszakitás nélküli folyó sorszámmal ellátva. Azonban megjegyzendő, hogy a bevezetendő részlet jogi természete, ha az a megelőző sorszámu, + jegy alatt felvett birtoktest jogi természetével nem azonos, közben mindig kiteendő. Például: ha a fent legutóbb alakitott birtoktestekhez idő folytán egy dézsmás szőllő és ismét egy nemesi természetü részlet lenne bevezetendő, e két részletet közvetlenül a 10. sorszám alatti birtoktest után kell bevezetnünk, még pedig ilyeténképen:

\+ Dézsmás szőllő.

11. 615. a Borbányai kertben — —. 600. 136.

Terheli negyvennyolcz ft. váltságtőke.

\+ Nemesi birtok.

12. 930. Kaszáló a ligeten 10. 430. » 7.

s igy tovább.

Ebből következik: hogy az esetben, ha valamely telekjegyzőkönyvben (betétben) + jegy alatt már egy vagy több részlet előfordul, s ha ahhoz ismét + jegy alá tartozó egy vagy több részletet kell irni, sohasem szabad a megkezdett sorszámot ujból kezdeni, hanem a már megkezdettet mindig folytatni kell.

Hasonlóul kell eljárni a római szám alá vett birtoktesteknél. Igy például, ha egy telekjegyzőkönyvben I. alatt nemesi természetü 1—6. sorszámig terjedő részletek vannak felvéve, s azokhoz ismét egy vagy több nemesi természetü részletet kellene hozzájegyezni: a hozzájegyzésnek folyó sorszám alatt kell történnie; tehát 6. sorszámig terjedvén az *A)* I. alatti nemesi birtok, a következő részlet 7. stb. sorszámot nyer; még pedig itt már nem szükséges közben jelezni, hogy a hozzájegyzett részlet nemesi birtok; mert önként értetik, hogy nemesi birtoktesthez urbéri vagy más természetü részletet, s viszont hozzájegyezni nem szabad.

Minden római számjegygyel jelzett telekkönyvi test sorszáma 1-en kezdendő.

Ha továbbá egy és ugyanazon telekjegyzőkönyvben egy I. alatt felvett, péld. urbéri telek már létezik, s ugyane telekjegyzőkönyvbe lenne bevezetendő egy, például két részletből álló, de egy telekkönyvi testet képezendő nemesi természetü birtoktest: nem szabad e birtoktestet ismét I-el jelölni, de II-vel; ha pedig II-vel jelölt telekkönyvi test is léteznék már e telekjegyzőkönyvben, ez esetben III-al s igy tovább, s mindig ügyelni kell a római jegy alá vett birtoktestek bevezetésénél arra, hogy az utolsó részlet után kellő üres hely maradjon a netaláni hozzájegyzések számára.

A fent előadottakból is következik: hogy *hozzájegyzés* alatt csakis azon eset értendő, ha valamely hasontermészetü, de csakis római számjegygyel ellátott egy vagy több hasontermészetü részlet csatoltatik; ellenben nem lehet hozzájegyzésnek nevezni azt, ha egy + jegy alatt felvett nemesi részlet után, bár szintén nemesi természetü részlet, s bár szabály szerint folyó sorszám alá vezettetik is be; mert a + jegy alatt felvett birtokrészletek mindegyike egy-egy önálló birtoktestet képezvén, képtelenség, hogy az utóbb következő s ismét + jegy alá vett részlet bejegyzését hozzájegyzésnek czimezzük; minthogy az utóbb bevezetett részlet nem képezi az előttevalónak kiegészitő részét, de + jegy alá jövén, mint szintén önálló telekkönyvi test jelenkezik a telekkönyben. Hozzájegyzés czimmel tehát csak az oly részletek bevezetését szabad illetni, melyek egy hasontermészetü, már létező s római számmal jelölt birtoktesthez folyó sorszám alá csatoltatnak; minden más ilynemü, az A. lapon előforduló bevezetés csak «bejegyzés» műszóval látható el.

b) *Egyszerü lejegyzéseket rendelő végzések foganatositása az A) lapon.*

(Uj telekjegyzőkönyv-nyitással vagy a nélkül.)

Egyszerü lejegyzésnek nevezzük telekkönyvi értelemben azon müveletet, ha egy betétben foglalt birtoktestből egy vagy több részletnek helyzete olykép változtatandó, hogy az vagy ujonnan nyitandó, vagy egy már létező betétbe vitessék át; vagy pedig ugyanazon betétbe ugyan, de külön birtoktest gyanánt vezettessék be ujra. (Ez utóbbi eset akkor állhat elő, ha például a tulajdonos valamely 10 vagy több részletből álló birtoktestet ugyanazon betétben két vagy több birtoktestté akar alakittatni.)

Az egyszerü lejegyzéseknél következők tartandók szem előtt: a lejegyzendő részlet (részletek) vizszintes szaggatott vonalokkal aláhuzandó, annak jeléül, hogy az e sorszám alatt megszünt tevőlegesen szerepelni, vagyis hogy lejegyeztetett; a jegyzet rovatában kiteendő a tulajdoni lap azon tételszáma, mely alatt a lejegyzésre vonatkozó bejegyzés előfordul. Ha több egymásután következő részlet, vagy épen egy egész birtoktest lejegyzése lenne foganatositandó, felesleges valamennyi részletet egyenkint aláhuzni, hanem csak az elsőt és utolsót, a közbenesők pedig keresztvonás által tüntetendők ki mint lejegyzettek.

Igy kell eljárni a tagositatlan állapotokról a tagositott állapotra átalakitott telekjegyzőkönyveknél a régi birtokállapot lejegyzése körül is.

Megjegyezni kivánom e helyütt még azt is, hogy oly lejegyzéseknél, a hol telekjegyzőkönyv nyitása szükséges, az illető község telekkönyvi csomagjainak legutolsóján, az ujonnan nyitott telekjegyzőkönyveket mindig nyilván tartani kell.

c) *Vázlat (térrajz) szerinti lejegyzések.*

Vázlat szerinti lejegyzésnek neveztetik telekkönyvi értelemben azon módja a lejegyzésnek, midőn egy telekjegyzőkönyvben bevezetett birtoktest egyes vagy több részleteinek csak bizonyos részei jegyzendők le olyképen, hogy a lejegyzett részletekből felmaradt területek az anyatelekjegyzőkönyvben (vagyis abban, a melyben a lejegyzést eszközölni kell) visszamaradnak.

A vázlat szerinti lejegyzés már elnevezésében hordja azon feltételt, hogy az a telekkönyvi rendtartásban előirott szabályszerü térvázlat hiányában nem rendelhető el, annál kevésbbé pedig foganatositható.

Áttérve már most a vázlat szerinti lejegyzéseknek az *A)* lapon való foganatositására, szabályul szolgál, hogy a részben lejegyzett parczellákból visszamaradott részek ugyanazon birtoktesthez, melyből a lejegyzés eszközöltetett, folyó sorszám alatt visszajegyzendők; magától értetődvén, hogy az eredeti helyrajzi számok megfelelő alszámozással látandók el.

A + jegy alatt felvett birtoktesteknél e szabály akként módosul, hogy ha egy betétben több + jegy alatt felvett birtoktest fordul elő, s azok közül az utolsó sorszám alatti nem oly természetü mint a melyből a részbeni leegyzés történt: a felmaradt rész visszajegyzésénél előbb ki kell tüntetnünk a visszajegyzett rész jogi természetét, pl. «+ Polgári birtok», s csakis ez után jöhet a felmaradt rész visszajegyzése, még pedig az utolsó + jegy alatt felvett birtoktest sorszáma után közvetlen következő sorszámmal ellátva. A többiekben ugy kell a vázlat szerinti lejegyzéseknél is eljárni mint az az egyszerü lejegyzéseknél is emlitve volt. Tehát a lejegyzett részletetet (részleteket) szaggatott, vizszintes vonalakkal alá kell huzni s a jegyzet rovatában a tulajdoni lap illető tételszámát idézni (pl. B. 3.). Idézni kell e tételszámot a visszajegyzett részleteknél is, hogy a telekkönyvet szemlélő azonnal tájékozva legyen azon tételre nézve, mely alatt a le- és visszajegyzés indokolva van.

Nem lehet itt elhallgatnom több telekkönyvi hivatalnak a vázlat szerinti lejegyzések körül tapasztalt azon visszás eljárási módját, mely szerint azok a lejegyzés formaszerü foganatositása helyett a lejegyzendő részletet nem jegyzik le tényleg, csupán a törzsparczellát látják el ugyanazon sorszám alatt alszámmal, s az eredeti területet keresztülhuzván, fölébe a felmaradt részt irják. Ez szabálytalan eljárás; mert ennek egyedül csak a kisajátitás folytán történt lejegyzéseknél, s akkor is csak ugy van helye, ha a lejegyzett terület végképen megszünik a vidéki telekkönyv tárgyát képezni, s a központi telekkönyv vétetik át. Ez esetnél egyébiránt a törzsparczella mit sem változik s csakis a terület rovata szenved módosulást. [2] (Befejezése követk.)

[2] Ily kivételes esetet gyakorlatomból még kettőt hozhatok fel, a melynél az ilyszerü eljárás indokolható volt. Az első következő: Bizonyos község urbéresei felosztottak maguk között egy oly legelő területet, melynek tulajdoni joga iránt őket a zsellérek perelték; e terület felosztása, minthogy a per folyamatban léte a tkönyvben semmiféle módon kitüntetve nem volt, telekkönyvileg is keresztül lett vezetve; ugy de zselléreknek a vitás terület idő folytán jogérvényesen odaitéltetvén, ők a nyert területen ismét másként osztoztak meg; megjegyzendő, hogy a vitás terület összefüggésben állott az urbéresek kétségtelen tulajdonát képező és szintén felosztott legelő területükkel, s igy a vitás terület egy része a urbéresek jogos illetőségeiknek végébe esett, s következésképen mindazon urbéri parczellák végeiben benfoglaltatott részenkint, melyek arra véggel dültek; s minthogy a zsellérek között később felosztott vitás terület egészen más törzs- és alszámot nyert mint az urbéresek legelő illetőségei: a részletes lejegyzést nem lehetett másként foganatositani csak ugy, hogy a lejegyzendő rész az illető parczella területéről levonatott, az eredeti terület pedig keresztülhuzatván, fölébe a felmaradt terület tétetett ki.

A második eset következő: Egy tagositott határnak, melynek telekkönyvei még a helyszineléskor a tagositott állapot szerint vétettek fel, bizonyos része rectificationalis per folytán változáson ment keresztül, de nem olyanon, hogy a tjkönyvben bejegyzett parczellák közül csak egy is elenyészett volna, a változás legfeljebb is arra terjedt ki, hogy vagy a terület kevesbedett vagy nagyobbodott, vagy pedig némely részlet nem ott adatott ki, a hol azelőtt feküdt. Igy tehát ez esetnél a részletek mennyisége semmi módosulást nem szenvedvén: a birtoktestek és sorszámok összeállitásán sem kellett mit sem változtatni, s csakis a részletszámozást kellett a változott viszonyokhoz s a helyszinelési utasitásokhoz képest megváltoztatni. E változást tehát akként foganatositottam, hogy a régi helyrajzi számot és területet vörös téntával keresztülhuztam s helyette a rectificátio folytán előállott uj helyrajzi számot és területet irtam a keresztülhuzottak fölébe, hivatkozván a jegyzet rovatában a tulajdoni lap megfelelő sorszámára, hol is e változás kellően indokoltatik. Magától értetődik, hogy a részletsorozat és térkép, az e részben fenálló szabályrendelet értelmében ujból szerkesztetett.

Beküldettek:

Az 1868-iki polgári törvénykezési rendtartás, egyesitve az uj perrendtartási novellával. Kiadja az Eggenberger (Hoffmann és Molnár)-féle könyvkereskedés. A perrendtartás ezen kiadásában az 1868: 54. tcz. hatályon kivül helyezett szakaszai mellőzve, s ezek helyébe az 1881: 59. tcz. megfelelő szakaszai beiktatva vannak. Ezen kivül az egyes paragraphusoknál a vonatkozó törvények és rendeletek is fel lettek véve. A mű ára 1 frt.

A polgári perrendtartás teljes kiadásban *Jókuty Albert* váltótörvsz. biró és *Horváth Károly* közjegyz. helyettestől. E jegyzetszélü kiadás alapjául az 1868: LIV. tcz. szolgál; kihagyvák belőle mind ama szakaszok, melyek hatályon kivül helyezvék s helyökbe beékelvék mindazon törvények megfelelő szakaszai, melyek 1868 óta a perrendtartásnak valamely intézkedését módositják vagy érintik. Ara 1 frt 20 kr. Megjelent Tettey Nándor és társa kiadásában.

Az 1881: 59. T. Cz. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátta Dr. *Nagy Ferencz* kir. jogakad. tanár. Kiadja Ráth Mór.

A polgári törvénykezési rendtartás a kapcsolatos törvényekre és rendeletekre való utalással és tekintettel a magyar kir. curiai mint legfőbb itélőszék és mint semmitőszék fontosabb elvi jelentőségü határozataira; az 1868. 54. t. cz. érvényben hagyott szakaszai és az 1881. 60. t. cz.-ek alapján összeállitotta *Dr. Schreyer Jakab* ügyvéd. A könyvecske az 1868: LIV. t. cz.-nek hatályon kivül helyezett §-ait elhagyva, azok helyébe az 1881: LIX. t. cz. vonatkozó szakaszait ékelte be. *A törvény vonatkozó §-ainál*, mi az érvényben hagyott §-okat illeti, a m. kir. Curia mint legfőbb itélőszék és mint semmitőszék *fontosabb határozatai szó szerint idézvék* és folytonos figyelem fordittatott az illető szakaszszal *kapcsolatos törvényekre és rendeletekre is.*

Az 1881. évi 59. tcz. a polg. törvénykezési rendtartásról szóló 1868. 54. tcz. módositása tárgyában. Az 1881. 60. tcz. a végrehajtási eljárásról. Kiadja Pfeifer Ferdinánd.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 35. SZ. Budapest, 1881 augusztus 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: fél.évre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A tulajdon vesztése idegen állatokon. Ihering Rudolf, göttingeni egyet. tanártól. — A lopásról, tekintettel az illetékességre magyar büntetőtörvénykönyvünk szellemében. Sass Elemér járásbirósági joggyakornoktól. — Jogirodalom. — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: Váltóárfolyam szerinti számitás az elfogadó ellenében. Dr. Barna Ignácz, keresk. akad. tanártól. — A telekkönyvi ügydarabok foganatositása.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A tulajdon vesztése idegen állatokon.

Ihering Rudolf-tól.*

Római jog szerint a vad állatokra vonatkozó tulajdonjog tudvalevőleg a birtok elvesztésével szünik meg; ugy végződik, a mint keletkezett. A tulajdonjog alapja a physikai uralom elnyerése az állat felett, annak az ember hatalma alá hajtása. Következetesen tehát ezen physikai uralom elvesztésével meg is szünik. Ha az állat az ember birtokából, annak őrizetéből kiszabadult, akkor ismét elnyeri természeti szabadságát és azzal a tulajdon is elveszett.

Kérdés, vajon a tulajdon ily módon való elvesztése csakis kizárólag azon formális consequentia folyománya-e, melynek értelmében, a római jogászok felfogása szerint, a jogok oly módon szünnek meg, a mint keletkeztek, avagy pedig gyakorlati indokokra vezethető vissza?

Nem emlékszem, miszerint a kérdés valaha tudományos taglalás tárgya lett volna, de practicumom alkalmából hallgatóimnál nem egyszer azon nézettel találkoztam, hogy a római jog álláspontja méltánytalanságot involvál.

És eme nézet az igazság látszatával bir. Tartsuk csak szem előtt, hogy egy állatsereglet igen értékes példánya megszökik, egy állat, mely például több ezer tallérnyi értéket képvisel. Azon pillanatban, midőn a ketreczből kioson, a tulajdon el van veszve. Látszólag türhetlen szigor. Azt hiszem, nem végzek felesleges munkát, ha ezen tárgy gyakorlati oldalát veszem szemügyre és a fentjelzett formális alakulatból kivehető indokot teljesen tekinteten kivül hagyom.

Szerintem mérvadó a következő két megfontolás, mely okvetlenül azon eredményre vezet, hogy az állat megszabadulása pillanatában beálló uratlanság felvétele a gyakorlati szempontból egyedül igazolható nézet.

Először tudniillik a tekintet arra, ki az állatot hatalmába keriti. Ha az állat eddigi urának tulajdonában megmaradna, akkor az, ki az állatot hatalmába keritette, hiába fáradozott volna az utóbbiért. Szép csendesen várna ez, mig az állat be van fogva, akkor jelentkeznék és igényelné azt. Kényelmes dolog, más életét koczkáztatni hagyni és utólag veszélyének gyümölcsét elsajátitani.

Az állat, mely az occupánsnak oda itéltetik, élete koczkáztatásnak jutalma. Veszély nélkül nem lehet vad állatot befogni. Véleményem szerint legnagyobb méltánytalanság volna, ha az occupánstól az állatot megtagadnák. Ő a tulajdonost ugyanazon fegyverrel győzi le, mely ellenébe irányittatik. A te tulajdonod arra támaszkodik, hogy az állatot hatalmadba ejtetted, az enyémmel sincs másképen; azon ok, mely a tulajdont neked adta, nekem is adta azt.

Fontolóra veendő másodszor, hogy ha az állat eddigi urának tulajdonában megmaradna, annak megöletése vagy megcsonkitása, a mennyiben az a vétlen önvédelem* elvei szerint nem igazolható, a damnum iniuria datum szempontja alá esnék. Csak a vétlen önvédelem esetében nem volna ellenében az actio legis acquiliae alkalmazásba vehető.

Képzeljük azonban a következő esetet. Egy állatseregletből megszökik egy tigris, és valaki, ki általa épen nincsen veszélyeztetve, péld. ki valamely magasabb, emeleten fekvő lakásából szemtanuja a látványnak, azt lelövi, akkor tettét nem igazolhatná a vétlen önvédelem szempontjából, mert ő maga nem volt veszélyeztetve. Ekkép tehát tettéért felelnie kellene.

Nem szorul tán további igazolásra, hogy ilyen állapot egészen türhetlen volna és már magából ezen okból, hogy mindenkinek, ki e helyzetben van, a vadnak ártalmatlanná tételére lehetőség nyujtassék, kellene a megszökött állatok uratlanságát elvileg elismerni. Az állat ezennel tehát uratlanná nyilvánittatik, mindenki szabadon megölheti.

Azt hiszem tehát, hogy a római jogászok elmélete nemcsak a fent jelzett formális jogi szempontból igazolható, de gyakorlati nyomós okokkal is támogattatik, ugy hogy *ujabb törvényhozó által sem volna mellőzhető.* Ha a tulajdont a megszökött állaton a tulajdonosnak fentartaná, különféle kérdéseknek tenné ki magát, melyekre megfelelő elvi megoldást alig találhatna. Péld. milyen igénye van annak, ki az állatot megint befogta? Semmit se kapjon fáradozásáért? Vagy pedig milyen igény engedélyezhető neki? Mily nehézséget okozna továbbá a kérdés az állat megöletésének jogositványáról? Kimondja tán a törvényhozó az elvet, hogy mindenki szabadon megölheti, ha a közületet veszély fenyegeti, mindenki átveheti a rendőrség functióit, tehát a rendőrség helyett teheti azt ártalmatlanná? Ennek következménye az volna, hogy a fenyegető veszély más eseteiben is közbe léphetne mindenki a hatóság felhatalmazása nélkül pl. tűzkárnál, mely nézete szerint a szomszéd házat veszélylyel fenyegeti; saját teljhatalmából azon intézkedéseket tehetné, melyek belátása szerint a tűz meggátlására alkalmasak.

A tulajdonjog védelme feláldoztatnék evvel elvben a legelső magánszemély bölcs belátásának és még a legvisszásabb rendszabályok is helyben hagyandók volnának, feltéve, hogy jó szándékkal tétettek. Azt hiszem, mégis aggályos volna a magánszemélyekre a rendőrség eme feladatait bizni. A ki azonban osztja aggályaimat.

* A nagyhirü romanista ezen czikket tollba mondotta Dr. Klein Ede hazánkfiának, felhatalmazva őt, hogy lapunkban közölje. A tudós tanár egyidejüleg megigérte, hogy legközelebb még két czikket bocsát rendelkezésünkre. A fordítást Dr. Klein Ede volt szives elvállalni. *Szerk.*

* Fordító megjegyzése. A római jog e téren nincs összhangzásban büntetőtörvénykönyvünkkel.

az nem ruházhatja fel a magánszemélyt a joggal, hogy a megszökött vadat egyszerüen lelője. Hiszen lehetséges még mindig hatalomba ejtése. Ez esetben lelövetése elsietett lépés volna, mely a tettest a tulajdonos irányában kártalanitásra kötelezné.

Szeliditett állatoknál megszünik tudvalevőleg a római jog elvei szerint a tulajdon a birtokkal oly módon, hogy a tulajdon és birtok addig tart, mig az állat a consuetudinem revertendi megtartja. Gajus megjelöli ezen követelményt tudvalevőleg más kifejezéssel. Ő a consuetudo revertendi helyett az animust revertendi-t tartja döntő mozzanatnak, melyre nézve a visszatérés (consuetudo) külső ténye csak a külső nyilvánulás jelentőségével bir. Nekem ezen formulázás korábban merő játéknak tetszett. Mért nem mindjárt a külső tény elhatározó mozzanatát megnevezni, minek mögötte még egy belső momentumot, az animust érvényesiteni? Mindkettő tökéletesen fedi egymást. Az animus addig tart, mig a consuetudo, a consuetudo csak addig, mint az animus. Az egész tehát csak merő tautologia.

Épen ugy lehetne a szokásjognál mondani, hogy addig tart mig a jogi meggyőződés, ez utóbbi meg addig tart, mig a szokás. Vagy az elbirtoklásnál: az elhatározó az elbirtoklási szándék, ezen szándék meg a birtok külső tényében nyilvánul. Mind ezen eseteknél a külső mozzanat a gyakorlatilag döntő Hogy jött Gajus azon gondolatra, hogy azt a belső momentummal helyettesitse? A feleletet a következőkben látom. Az uralom a vad állat felett, mely nem szeliditethető, kizárólag a mechanikus, physikai hatalmon (custodia) nyugszik, ez utóbbival tehát meg is szünik. Szeliditett állatoknál azonban ezen uralom nem mechanikus, hanem psychologikus. Eszközöltetik pedig az által, hogy az állat az emberhez szoktattatik. A tünet, mely ez állattal történik és mely azt az ember tulajdonába hozza, tehát belső. Azért tehát a tulajdon következetesen addig tart, mint ezen belső psychologikus kötelék, mely az állatot az emberhez lánczolja, azt akaraturalmának aláveti. Igy jött Gajus a gondolatra, hogy a belső momentumot döntőnek felállitsa. Csak evvel kezdődik tehát a tulajdon az állat felett, evvel meg is szünik tehát. A tulajdon kezdetére vonatkozó ép ily módon lehet a két mozzanat egymáshozi viszonyát kifejezni. Az állat az ember tulajdonába jön, ha megfelelő animusa t. i. belső alávetettsége egy ember alá, szeliditése (Züchtung, Zähmung), eszközöltetett. És ezen tulajdonság léte abból ismerhető meg, hogy az állat szabadon hagyható; a belső kapocs mindig visszavonja azt urához. Épen igy van az tehát a tulajdon elvesztésénél.

Ha az állat vissza nem tér, széttört a belső kapocs; az állat nem csak külsőleg, de belsőleg is szabadult az embertől, a szeliditès hatása megsemmisült. Az elmulasztott visszatérés tanusitja.

Göttingen julius havában 1881.

A lopásról

tekintettel az illetékességre m. büntetőtörvénykönyvünk szellemében.

(Befejezés. *)

Szintén értékre tekintet nélkül bűntettet képez a lopás, ha:

1-ör. Elkövetésénél rabló- vagy tolvaj-szövetségnek két vagy több tagja működött közre. A szövetség létrejött, ha két vagy több személy a lopás elkövetését közös egyetértéssel elhatározza (132. §.-ban foglalt elv alapján) a nélkül tehát, hogy a szövetkezetben részt vevőknek, már egy előbbi rablás vagy lopásnál egészben vagy részben a tett elkövetése előtt közös egyetértéssel (szövetség módra) részvétük megkivántatnék. Itt foglalhatna jogosan helyet csekély véleményem szerint a lopás, mely a dolog ellen alkalmazott nagy erőszakkal, az állag sérelmére ingatlannak ingóvá változtatása utján hajtatik végre.

A lopásnak mint kihágásnak kisérlete soha, mint vétségnek és büntettnek (342—343. §§.) eltekintve azon esetektől, hol a bűnvádi eljárás csak a sértett fél inditványára inditható meg, mindig hivatalból büntetendő. Ezen, a személyes, családi, bizalmi, hűségi viszonyon alapuló kivételes intézkedés értelme még ott is érezhető, hol alig indokolható, megkimélvén a belső kegyeletesebb szálakból font hálókat idegen közegek átszaladgálásától; igy ha a lopás egyenes ágbeli rokonok, vagy közös háztartásban élő rokonok, házastársak, testvérek közt követtetik el, vagy ha a gyámolt, gondnokolt vagy növendék, gyámja, gondnoka vagy nevelőjét lopja meg, mint szintén a ki az ellen, kinek szolgálatában vagy fizetésében áll, vagy háztartásában él, vagy az utóbbival közös háztartásban élő és a b. t. k. 78. §-ában felsorolt hozzátartozók ellen követ el lopást, első esetben csak a sértett fél, utóbbi esetben a szolgálatadó a ház feje vagy pedig a sértett fél inditványára vonható bűnvádi eljárás alá.

A lopás egyes eseteire meghatározott fő- és mellékbüntetések közül általánosságban röviden kiemelendőnek találom, hogy a kihágás elzárással (zárka), a vétség fogházzal (fogház), a büntett börtönnel s a 336. §. 3. 4. 5. 6. pontjaiban meghatározott esetekben, valamint a 338. §. esetében fegyházzal mint főbüntetéssel büntettetik, mellékbüntetésül pedig vétség és bűntett eseteiben a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése alkalmaztatik a vonatkozó megszoritások s illetve szabályok között. A politikai jogok gyakorlatának elvesztésére itélt az 56. §., a hivatalvesztésre itélt az 55. §-ban körülirt jogokat veszti el, oly hozzáadással, hogy mig az esetben, ha a tettes hat havi fogháznál (v. államfogháznál) többet nem kap a birói itélet szerint, habár mellékbüntetesül pénzbüntetés is szabatott ki (mi lopásnál nincsen) stb., a hivatalvesztés és a politikai jogok felfüggesztése mellőzhető; a hivatalvesztés az 55. §. 5. pontja értelméből kivehetőleg, mely szerint az illető az ott felsorolt hivatalok, állások, szolgálatok és kitüntetések elnyerésére képességét is elveszti a bíróság által meghatározott időre, s mennyiben eme mellékbüntetések foganatba vétele különben is a kiállott főbüntetés után kezdődik, indokoltan nemcsak hivatalban levőkre, hanem mindenkire egyaránt kimondandók, hol a törvény ezt határozottan megköveteli. A lopott tárgyak elkobzandók, mint szintén a lopás véghezvitelére netalán alkalmazott eszközök is, mennyiben a tettes tulajdonát képezik feltétlenül, mennyiben pedig másokéi, abban az esetben, ha azoknak birtoklása, használása vagy terjesztése különben is tiltva van.

A mi azon kérdést illeti, a lopás egyes fentebb ösmertetett eseteiben, az ügy érdemleges elbirálása mely hatóság illetve bíróság hatáskörébe van utalva, arra nézve a büntetőtörvénykönyvet életbeléptető 1880: XXXVII. tcz. s a 2265/880 I. M. E. sz. rendelet ad felvilágositást. Első tekintetre méltatandó mindenekelőtt azon körülmény, vajon a lopás magában, vagy pedig, mint alaki és anyagi halmazat esetében, más büntetendő cselekményekkel kapcsolatban jelenkezik-e?

A 2265/880 I. M. E. sz. rendelet értelmében a kir. jbiróságokhoz utalt vétségek és kihágások esetében, tehát akkor, ha az egyszerü lopás *egyedül* és mint kihágás merül fel, vagy mint vétség ugyan, de a tárgyalás során kifejtendő ténykörülmények 6 hónál magasabb fogházbüntetés kiszabását nem indokolják: az eljárásra rendszerint azon kir.

* Az előbbi közleményeket l. a 32., 33. és 34. számokban.

jbiróság illetékes, melynek területén a vétség vagy kihágás elkövettetett; ha azonban a vádlott lakhelyénél fogva illetékes kir. jbiróságnál tétetett meg a feljelentés, s ezen bíróság első intézkedésének közlésétől 3 nap alatt vádlott, vagy a magánvádló illetőleg azon kir. ügyész által kihez a hivatalból üldözendő vétségek és kihágásokra vonatkozó A. táblázat beküldetett, az illetékesség ellen kifogás nem tétetett, feltéve hogy a feljelentés beérkezése előtt a tett elkövetése helyénél fogva illetékes kir. jbiróság az ügyben intézkedést nem tett (minthogy az esetben az eljárás tovább folytatása kifogás nélkül is azt illetné), az eljárás tovább vezetése ezen bíróságot illeti (8. 9. §§.) A részesek és orgazdák ellen az eljárásra szintén, a tettesek ellen eljáró kir. jbiróság illetékes (13). Ha tehát a tettes ellen a lakhelye szerinti bíróság jár el, ez, hacsak a részesek és orgazdák a tett elkövetése helyénél fogva illetékes bíróság területén nem laknak, az eljárást ezekre nézve nem engedheti át a tett elkövetése helyénél fogva illetékes bíróságnak, mig ez, ha az eljárást vezeti, a részesek és orgazdák ellen már pusztán lakhelyüknél fogva is teheti azt. A rendelet ugyan czélszerüségi szempontot emlit, s meglehet hogy egyes esetekben ilyet nagy nehezen sikerülne is felfedezni, de ez még azon számtalan esettel elkövethető hézagosságot, mely munkakimélés s annálfogva hogy az átengedési határozat ellen jogorvoslatnak nincs, legfeljebb kifogásnak van helye, nem indokolhatja. De eltekintve attól, hogy kifogások esetében a «czélszerüség» értelmezése más és más szempontokból történhetik, s kérdéses vajon már a priori nem az eljárás vezetésével, a tett körülményeivel és a viszonyokkal ösmeretes jbiróság véleménye tekintendő e irányadónak; az ily illetékességi összeütközések szükségtelen szaporitása, a nyomok elenyészésére, hiábavaló tudositásokra és munkaszaporitásra, a mellett nem ritkán kisebb eredményre is fog vezetni.

Egyszerü és egyedül jelenkező lopási kihágás és vétségben tehát a járásbirósági hatáskört minden nehézség nélkül meg lehet állapitani, s e tekintetben némi kivételes intézkedésnek a magyar btk. 85. §. 4. pontjában s ezzel összefüggésben az 1879: XL. t. cz. 32. §-ában foglalt abbeli rendelkezés látszik, mely szerint, ha azok, kik 12. életvüket már betöltötték, de a 16-ot még nem: a m. bt.-törv. könyvben vétségnek declarált cselekményt követnek el, e miatt mint kihágás miatt, s igy feltétlenül a járásbirósági hatáskörben itélendők el. Mihelyt vagy már a priori, vagy pedig a tárgyalás során beszerzett adatokból 6 hónapnál hosszabb terjedelmü fogházbüntetés kimérésének szüksége látszik fenforogni, mint szintén a kir. törvényszékek hatásköréhez utalt minden vétségek és büntettek, vagy oly esetekben, midőn a bűnhalmazat vagy mint minősitő körülmény (p. o. több lopási kihágás az ügyet érték szerint büntetté, vagy azon körülmény, hogy a tettes már két izben a 338. §. értelmében büntetve volt, értékre tekintet nélkül büntetté minősiti), vagy pedig azon oknál fogva, mert a halmazatba foglalt valamelyik törvényszegés a kir. törvényszék hatáskörébe van utalva, ezt követeli: az ügy a kir. törvényszékkez beterjesztendő, illetőleg a feljelentés a törvényszékkel közlendő a vizsgálat be- vagy be nem vonása iránti nyilatkozattétel végett. Minthogy a halmazat egyes eseteinek az illetőséggel combinálása a 2265/80. I. M. E. sz. rendeletben tüzetesen adva van, röviden csak azt kivánom még megjegyezni, hogy ily esetekben, mennyiben a halmazatba foglalt törvényszegések közt közigazgatási és birósági hatáskörbe tartozók vegyesen vannak, ez utóbbi az előbbit, mennyiben pedig egyes- vagy társas-birósági hatáskörbe tartozók vannak, szintén az utóbbi az előbbit mindig és feltétlenül megelőzi az illetékességre nézve, a fentebb előadott minősitések csupán annyiban szenvedvén változást az 1879: XXXI. tcz. 117. §-a szellemében, hogy a másnak erdejében elkövetett lopások, feltéve hogy azoknak tárgyát nem valamely, már eladásra feldolgozott fanemü képezi, 30 frt értéken alul, mint erdei kihágások az illetékes közigazgatási 30—50 frtig, mint vétség a járásbirósági s ezen felül mint büntett a törvényszéki hatáskörbe utalvák.

Előadván már, a törvényben igen világosan foglalt egyes intézkedésektől eltekintve nézeteimet, s remélve, hogy azok némelyike által a helyes irányt megtalálni, s a jogi érdekeknek valami előnyére szolgálni — bármely csekély mértékben — sikerült, gyakorlatlan tollam hézagos vagy épen téves kifejezése illetve irányára enyhitő körülményül kérem betudatni a kezdet nehézségeivel küzdést s a kötelességszerü czélra törekvést.

Sass Elemér
járásbirósági joggyakornok.

Jogirodalom.

Strafgesetzgebung, Strafjustiz und Strafrechtswissenschaft in normalem Verhältniss zu einander. Von Dr. K. BINDING: *Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft.* I. kötet I. füzet.

Minket érdekel legjobban, a mit Binding a büntetőjogi három tényező kölcsönhatásáról mond. Sehol sem oly flagrans annak veszélye, hogy ezen három tényezőnek egymáshozi viszonya elferdüljön, mint a hol a büntetőjog legelőször törvénykönyvbe foglaltatott.

A XVIII. század vége felé a büntető jogászok eszménye az volt, hogy a törvény legyen noli me tangere, mely mint az örök igazság codificatiója nem szorul értelmezésre és nem enged kiterjesztést; hogy a biró puszta gép legyen, mely a világos esetre rá olvassa a világos törvényt. Hittek abban, hogy lehet tökéletes törvényt csinálni.

Ma e tévhit megszünt; de még hisznek abban, hogy lehet kimeritő törvényt csinálni.

Innét mai codificatoraink ama szerencsétlen kisérletei, a tudomány legszövevényesebb elméleteinek eredményeit szakaszokba szedni; innét az, hogy a mai büntetőgyakorlat a törvény betüjébe temeti annak szellemét, hogy a döntvények és az u. n. törvényhozási materiale cultusá-val a legfőbb bíróság itéleteit a törvény fölé, a törvényhozónak állitólagos indokait annak kifejezett akarata fölé helyzi; innét végre azon tantétel, hogy a büntetőjogból az analogia ki van zárva, mintha a törvénynek hézagai nem is lennének.

Pedig a törvényhozás eszközei hiányosak, mint minden művészet eszközei. A büntető törvény egész gondolatmeneteket lapidar szavakba szorit, a büntetendőség határvonalait jelezni is alig képes; sok abból, a mi gyakorlati jog, nem alkalmas arra, hogy törvényben szövegeztessék; a bűncselekmény fogalmait a törvény élesen szétválasztja, holott azok egymást átmetsző köröket képeznek; az élet árjait megállitja szakaszok szük medrében, holott örökre fognak időről időre büntetésre méltó cselekmények a biró elé kerülni, melyeket a törvény nem ismer; a szerkesztési technika ma még nagyon fejletlen s a parlamentek hozzájárulása a szöveg megállapitásához szükségszerüen a legjobb törvényjavaslatot is megrontja.

Szakitani kell tehát a szerző szerint a nulla poena sine lege tévtanával. Hogy a megalkotott büntetőtörvény és a majdan tiz év mulva helyébe lépő törvény között ne hiányozzék a hid, hogy a jogtörténetet ne ugrásokban lökjük előre, hanem lépésről-lépésre való fejlődésének folytonosságát biztositsuk: ahhoz szükséges amaz eszköz, melyet a rómaiak annyi lángészszel tudtak használni, az interpretatio prudentium, hogy a törvény hézagai annak és az élet felmerülő igényeinek szellemében kitöltessenek. Lehetővé teszi ezt a tudomány; érvényesitője a biró.

A birói hatalom alapjában nem különbözik a törvényhozói hatalomtól. A birónak egyidejüleg tudományos és *törvényhozói* hivatás jut. Tevékenysége az authenticus törvény-

*

értelmezés; minden itélete lex specialist képez. A biró nemcsak «la bouche de la loi,» mint Montesquieu akarja, hanem a törvényhozás élő képviselője. Képviseletének tartalmát és határait a törvény határozza meg; a tudomány adja neki a képességet, hogy a képviseletet a meghatalmazó szellemében foganatosithassa.

A büntetőjog harmadik tényezője, a tudomány, tehát ne azt keresse, hogy mi legyen, hanem azt mutassa, a mi van. A jogtudomány helyesen csakis a tételes, gyakorlati jognak lehet tudománya. A jelenleges jogállapot megvilágitása által vezetője lesz a gyakorlatnak, és irányt ad egyidejüleg a jövő törvényhozás számára. A törvény zugait önértőleg nem a zugból vizsgálja, hanem a centrumból, hol minden tétel az egész alkatrészeként mutatkozik. Nyomozza a részek összefüggését, feltünteti a rendszerben rejlő latens jogot, és kitölti a törvény hézagait.

Ez fővonalaiban a szerző gondolatmenete. Azután még egyetmást elmond a német büntetőjogi irodalom ujabb irányára nézve, a mit mi is szivünkre vehetünk. Kiemeli azon igazán nagyon érezhető hiányt, hogy a tudományos foglalkozás az általános részbe menekült és hogy nem igen irnak monographiákat a különös rész egyes tárgyairól. Ugy a tárgy kifejtésében, mint szellemdus megjegyzéseiben mindenütt ama brillans irály és eszmegazdagság, mely Bindinget a fiatal német jogászok egyik legkimagaslóbb alakjává tette. Befejezésül ostorozza a commentárok hamis irányát, első sorban és a legerősebben a német commentarok commentárját, Oppenhoffot, mely szerinte «ein Todfeind aller gesunden Praxis». Ezen commentárnak tulajdonitja, hogy a porosz büntető gyakorlat terén a döntvény cultusa annyira elharapódzott, hogy ma az esetet a másik eset szerint döntik el, és hogy a mai gyakorlat a gyakorlaton élősködik.

Végül szivszorongatás között olvastam, mit nem mond ez a német tanár — a német birákra, hogy azokat *a munkával való tulterhelés* tudománynélküli routinier-ekké sülyeszti. Ugyanezen panaszokat hangoztatja ez időszerint az angol birákra az angol sajtó is. Én Istenem, mit mondjunk akkor mi? *Z.*

Külföldi jogélet.

A szláv jogtörténet, melyet sok szál fűz hazánkéhoz, ujabb felvilágositást nyert Hubé egy dolgozatában, mely Varsóban lengyelül megjelent és Alex. Steckert toulousi jogtanár által francziára fordittatott (R. de HUBÉ: *Droit romain et greco byzantin chez les peuples slaves, avec un appendice contenant un extrait serbe des lois romano-byzantines.* Paris 1880.)

Azon előkészitő dolgozatok egyike, melyek által HUBÉ, orosz senátor és törvényhozó bizottsági elnök, az összehasonlitó jogtudomány európai hirü mivelője, a szláv jogtörténet forrásait megállapitani kivánja, melyek eddig — *Macieiowski* munkáit sem véve ki — teljesen felölelve nem lettek. HUBÉ évtizedek óta foglalkozik e nagy feladat megoldásával és e czélra sok uj anyagot, eddig nem közölt kéziratokat stb. hordott össze. (l. Extrait du catalogue de la bibliothéque du sénateur Hubé. Varsovie 1864.)

Most azon, eddig meg nem vizsgált kérdéssel foglalkozott, mikép folyt be a szláv jogra a római jog a keletrómai jog isauri Leo és IV. Constantin Eclogája, Basilius Prochironja, nomo-kanonok stb. utján és, mint előrelátható volt, igen dus eredményekhez jut, a mennyiben a legtöbb szláv állam közvetlenül a byzanczi culturától vette a római jogot is.

Bulgariára nézve egy most Moskauban őrzött XIII. századbeli kéziratban foglalt nomokanonról emlékezik meg, melynek eredetijét sz. Method korának (IX. század) tulajdonitja, midőn a bulgariai egyház görög jogalapon szervezkedett. E kéziratban Joannes Scholastikus canongyüjteménye mellett «Nagy-Constantin császár törvénykezési törvénye» czim alatt a büntetőjog szabályai foglaltatnak — minden primitiv jog első szabályai, — melyeket Hubé Nagy Simon király alatti compositiónak tart (a. 888—927) és melyek nagyobbrészt az Eclogából vétettek.

A szerb jogra nézve H. egy magán- és büntetőjogi summariumot fedezett fel, melyet Duschán István császár codexével (XIV. század közepe) egykorunak tart és függelékül teljesen közöl (33 art.). Czime: Az igazhitü és Jézus Kristusban kedves Justinián császár törvénye. Ez is kevésbbé Justiniánból, mint az Eclogából és Constantinus Porphyrogeneta constitutióiból van véve; igy az elsőből a törvényes hitbérnek, az utóbbiból a visszavonásnak szabályait vette. Utóbbiak szerint a rokonoknak ingatlanokra nézve elővásárlási joguk volt 30 napon belül az előintéstől és ha ez elmulasztatott, 10 éven belül a vevőtől vagy jogutódjától visszavehették az eladott birtokot, ily eladás érvénytelen levén. E szabály tudvalevően a közönséges (longobárd) hűbéri jogba is átment (II. Frigyes const. de iure protomiseos). Ugyane byzanczi jogszabályt találja H. a montenegroi jogban. (Csak magyar irók akadtak, kik ezt «hunscytha» eredetü intézménynek hitték.)

Oroszországban az emlitett bulgáriai lex judiciárián kivül a nomo-kanonok (Photius Keimena-ja) utján Justinián és Comnen Elek novellái, a prochiron s az ecloga is elterjedtek. Az orosz egyház oly autonomiával és minden személy és javak fölött területén oly jurisdictióval birt, mint akár a frank egyház Nagy Károly alatt; ezenfelül minden végrendeleti, öröklési, házassági, vagyoni és gyámsági perekben a XVIII. század elejéig biráskodott. Nem csoda, ha igy jogát, mely a nomo-kanonokon alapult, érvényesitette. H. bemutatja még Michaelovics Elek czár 1669. büntetőtörvényeit is macedoi Vazul prochironjából kölcsönzötteknek. Már Nagy Péter büntető törvényeiben tulnyomó a német jogi elem.

Ezután a renaissance római jogát követi H. a szlávok között. Dalmatiába azt a velenczei uralom és az olasz cultura vitték; és ha nem is volt subsidiarius jog mint Velenczében, mint ratio scripta mégis érvényesült, midőn positiv szabály hiányában a biró «bölcs belátása szerint» itélt («secundum bonam et puram conscientiam» cattarói statut.) Csehországban II. Venczel és IV. Károly (1348 prágai egyetem) az ottani országos jogot (ius terrestre) a justiniáni törvényekből kivánták kiegésziteni, mi heves nemzeti oppositióra talált a dietákon. Csak a Habsburgok alatt győzött az osztrák uralommal a római jog befolyása: igy már a területi jognak II. Ferdinánd alatti reformatiójában (1627), mely a ius commune-ra hivatkozik. Azonfelül ez a magdeburgi statutumot subsidiarius országos joggá tevé s igy az idegen városi jog itt, mint Dalmatiában, Morvaországban (XIV. századbeli Brünner Schöffenbuch, Manipulus), Szilesiában is közvetitette a római jog receptióját.

Lengyelországban a római jog szintén a német városi jog és a tudomány (Nagy Kázmér 1344. krakói egyetem) utján érvényesült, bár a városokon kivül az országos jogra (ius terrestre) csekély befolyást gyakorolt a törvénykezési eljárás kivételével, mely azon római kánoni perrend után képeztetett, melyet az olasz jogtudósok, különösen Giovanni d'Andrea, kifejtettek (Ennek processus iuris-a Shamotulius György által már 1537. Krakóban kiadva.) A római jog tudományos tekintélyét tanusitja Sándor király rendelete a lengyel jog gyüjtésével megbizott Laski kancellárhoz (XVI. század elején), melyben meghagyja a római jog summájának készitését is. És, mint H. mondja, e tekintély fenállott, mig a rend és törvény tisztelete uralkodott Lengyelországban; a nemzet sülyedésekor ama tekintély is hanyatlott. Nem szükséges mondanunk, mily üdvös volna e kutatások folytatása a *magyar* jog területén.

Dr. Dell'Adami Rezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Váltóárfolyam szerinti számitás az elfogadó ellenében.

A váltóbirtokos (az óvatoló váltóbirtokos vagy a beváltó előző) azon összegeket, melyekre a váltótörvény 50. és 51. §-ai szerint viszkereseti igényei kiterjednek, oly esetben, *midőn a viszkeresett a fizetés helyétől, illetőleg a viszkereső* (beváltó előző) *lakhelyétől különböző helyen lakik*, azon középváltóárfolyam szerint számithatja illetőleg tartozik számitani, melylyel a fizetés helyéről illetőleg a visszkereső lakhelyéről a viszkeresett lakhelyére intézvényezett látra szóló váltók birnak.

Kérdés: van-e helye a középváltóárfolyam szerinti számitásnak az esetben is, hogy ha a váltóbirtokos keresetével egyenesen és egyedül az *elfogadó* ellen fordul? Vegyük péld. valamely (határozottan vagy határozatlanul vagy egyáltalán nem telepitett) váltó fizetési helye Budapest, az elfogadónak (váltói vagy polgári) lakhelye Berlin, az egyik forgató lakhelye Páris, a másik forgatóé Pétervár; a fizetés hiánya miatti óvás Budapesten vétetik fel; a váltóbirtokos a Berlinben lakó elfogadó ellen akarván érvényesiteni igényeit, élhet-e — feltéve, hogy a *magyar* váltótörvény e részbeni intézkedései szerint döntendő el a kérdés — a Budapestről Berlinbe fenálló középváltóárfolyam szerinti számitással?

Nyilvánvaló, hogy kérdésünket a vtv. 52. §-a sem meg nem oldja, sem feleslegessé nem teszi.

Plósz váltójogi tankönyvében azt állitja, hogy a cursus szerinti számitás kizárólag a *viszkeresetnek* (Regressklage) jellemző sajátsága, az *egyenes váltókereset* (directe Wechselklage) ellenben kizárja az árfolyam szerinti számitást, tehát a mennyiben a váltóbirtokos az egyenes váltókötelezettek valamelyike, jelesül az elfogadó ellen intézi keresetét, a vtv. 50. és 51. §-aiban meghatározott tételeket ugyan ép ugy felszámithatja, mintha a viszkeresetileg kötelezettek valamelyikét perelné, azonban a tételeknek a mérvadó cursus szerinti számitása nem foglalhat helyet. Kivételt *Plósz* csak csak a határozottan telepitett váltó tekintetében tesz, erre nézve azt tartván, hogy a telep helyén megóvatolt váltó birtokosa az elfogadó ellenében is számitásba hozhatja az árfolyam-különbözetet. Plósz ebbeli nézeteit, sem a szabályt, sem a kivételt belső okokkal nem támogatja.

Véleményünk szerint a váltócursus szerinti számitásnak, ha annak különbeni feltételei fenforognak, helye van: akár a feltételes váltókötelezettek (kibocsátó, forgatók) ellen indittassék viszkereset, akár az egyenes váltókötelezettek (elfogadó, névbecsülő elfogadó, ezek kezesei és együttkötelezettjei) ellen indittassék direct váltókereset; akár határozottan telepitett, akár határozatlanul telepitett, akár egyáltalán nem telepitett váltó forogjon is szóban.

Azon szokásos elméleti distinctióval, hogy a kibocsátó és a forgatók az u. n. viszkereseti összeget (Regresssumme), az elfogadó ellenben csak a váltóösszeget és járulékait igéri váltónyilatkozatában, kérdésünk nincs eldöntve, még kevésbé elütve. Mert annyi bizonyos, hogy az esetben, ha valamely váltóbirtokos, ki a váltót visszakereset utján beváltotta, fordul az elfogadó ellen, miután a vtv. 51. §-a szerint az általa kifizetett összeget az elfogadótól is teljesen követelheti: számitásba hozhatja azon cursus-különbözeteket, melyeket ő maga részéről az őt követő váltóbirtokosnak fizetett. Következik ebből, bármiképen formulázzuk is elméletileg az elfogadó fizetési igéretét, váltói kötelezettségének természete nem idegenkedik *a priori és feltétlenül* attól, hogy ellene is netáni cursus-veszteségek számitásba hozattathassanak. Már pedig épen nem látható oka annak, hogy egyfelől miért lehessen a váltóbirtokosnak az elfogadó ellenében is felszámitani azon árfolyam-különbözeteket, melyeket ő maga részéről követőjének illetőleg követőinek megtéritett, hogy másfelől megint miért ne szabadjon számitásba hoznia azon cursus-veszteségeket is, melyek advák az által, hogy az elfogadó a maga lakhelyén és nem a fizetés helyén illetőleg nem a beváltó előző lakhelyén fizeti ki a váltóbirtokosnak a váltóösszeget illetőleg téríti meg a beváltó előző által követőjének kifizetett viszkereseti összeget. Azt mondják, hogy az elfogadó expressis verbis csak annyit igér, hogy a *fizetési* helyen fog fizetni, hogyan lehetne tehát ellene azon árfolyam szerinti számitással élni, mely a *viszkeresőnek* a fizetési helytől esetleg különböző *lakhelyétől* az elfogadó lakhelyére fenáll? Ha már volna is egyáltalán az elfogadó ellen cursus-számitásnak helye, akkor is mindig *csak* azon árfolyam jöhetne tekintetbe, mely a *fizetési* helyről az elfogadó lakhelyére jegyeztetik. Igen ám, a kibocsátó és a forgatók is szószerint csak azért vállalnak garantiát, hogy a váltó a *fizetési* helyen fog beváltatni, következetesen tehát ellenükben is mindig *csak* a *fizetési* helyről lakhelyükre jegyzett árfolyam volna tekintetbe vehető, és mégis váltótörvényünk szerint nemcsak azon árfolyam szerinti számitás foglal ellenük helyet, melylyel a *fizetes* helyéről lakhelyükre intézvényezett látra szóló váltók birnak, hanem azon cursus szerinti számitás is, mellyel a *beváltó előző lakhelyéről* lakhelyükre intézvényezett látra szóló váltók birnak. Maga *Thöl* is, ki a fentebb emlitett elméleti distinctio megalapitója, ki oly éles elvi határvonalakat igyekszik huzni a kibocsátói, forgatói és az elfogadói váltónyilatkozat beltartalma között, elismeri az árfolyam szerinti számitás helytfoghatóságát az elfogadó ellenében is, és pedig nem csupán a határozottan telepitett váltóra nézve, hanem a megóvatolt váltó tekintetében egyáltalán: «Anders ist die Verpflichtung des Acceptanten wenn ein gültiger Protest Mangels Zahlung erhoben worden ist..... Er (der Wechselgläubiger) darf auch vom Acceptanten fordern *statt der Wechselsumme die Regresssumme,* wie sie durch Umrechnung der Wechselsumme *nach den maassgebenden Coursen* sich ergiebt, und wie er sie nach Art. 50. und 51. (magy- vtv. 50. és 51. §-ai) von einem Vormann hätte fordern dürfen. Alles diess darf er fordern auf Grund des Rechtssatzes, dass die Verpflichtung des *Acceptanten* sich auf Alles erstreckt, was der Wechselinhaber wegen Nichterfüllung der Wechselverbindlichkeit des Acceptanten *von irgend einem Vormann* zu fordern berechtigt ist. (Handelsrecht II. kt. 258. lpn.)»

A feltételes váltókötelezettek (kibocsátó, forgatók) és az egyenes váltókötelezettek (elfogadó stb.) váltói felelőssége *egyedül es csak is* abban különbözik lényegileg, hogy a feltételes kötelezettek fizetési kötelezettsége egy harmadik személynek, az intézvényezettnek illetőleg elfogadónak nemfizetésétől és az ez iránt felvett formaszerü óvástól van feltételezve, az egyenes kötelezetteké pedig ettől rendszerint független. «Der Unterschied zwischen der Wechselschuld des Acceptanten und eines Regresspflichtigen besteht darin, dass jener in erster, dieser in zweiter Linie haftet, d. h. dass der Letztere nur dann in Anspruch genommen werden kann, wenn von dem Ersteren die Zahlung bei Verfall nicht zu erlangen ist. *Dieser Unterschied ist der einzige wesentliche.*" (KUNZE: *Wechselreeht.* 323. l.). Mihelyt azonban a feltételes kötelezettek fizetési kötelezettségének előfeltételei megvalósitvák, mihelyt az u. n. viszkereset esete (Regressfall) beállott, ugyanis a váltó fizetés hiánya miatt megóvatoltatott, a feltételes és az egyenes váltókötelezettek fizetési kötelezettsége teljesen *egyenlősül.* Óvás után többé a feltételes és az egyenes váltókötelezettek jogi állása között, jelesül kötelezettségük tárgyi terjedelmét illetőleg különbség nem létezik; a kibocsátó, forgatók és

az elfogadó a váltói felelősség ugyanazon fokára helyezvék; *a váltokereset és a váltóviszkereset tartalmilag egymást fedik.* Óvás után és alapján minden váltókötelezett (a dolog lényegét tekintve és nem szavakhoz ragaszkodva) viszkereset alá jut; az *elfogadó* is, a mennyiben a váltóbirtokos igényeit ellene érvényesiti, váltótörvényünk terminologiájának szellemében *„viszkeresett"*-nek tekintethetik. Hogy váltótörvényünk e felfogásnak hódol, kitünik onnét is, hogy pl. az $^1/_3$% váltódijra nézve, mely tekintve a provisio természetét egyedül a viszkeresetileg kötelezettek ellen volna csak felszámitható, — eltérve e részben a német váltótörvénytől, melynek alapjáról kifejezett intézkedés hiányában a kérdés tudvalevőleg controvers — világosan kimondja, hogy a mennyiben a viszkereset esete adva van, azaz a váltó megóvatoltatott, a provisio akkor is felszámitható, ha a kereset egyedül az elfogadó ellen intéztetik. Kifejezésre juttatja továbbá a váltókötelezettek felelősségének tárgyi azonosságát a váltótörvény 91. §-ában foglalt azon jogelv is, mely szerint a feltételes és az egyenes váltókötelezettek *egyetemlegesen* vannak kötelezve *mindenre*, mit a váltóbirtokos követelni jogositva van. Miben találná az ratióját, hogy mig különben váltótörvényünk szerint ugyanazon tételek számithatók fel az elfogadó ellen, mint a kibocsátó és a forgatók ellen, épen csak a cursus szerinti számitásra nézve tétetnék különbség? Miben rejlenék annak belső, különösen váltóüzleti indokoltsága, hogy a Bpesten fizetendő váltó birtokosa a Berlinben lakó *forgató* ellen cursus szerint számithatja fel tételeit, azonban ha igényeit a Berlinben lakó *elfogadó* ellen kivánja érvényesiteni, kénytelen legyen azon veszteségeket (rechanges) elviselni, melyeket a Bpestről Berlinbe jegyzett cursus netán kedvezőtlen állása okoz? «Der Eintritt des Regresses stellt *jeden* Wechselverpflichteten auf gleiche Stufe, und macht ihn *regresspflichtig.* Steht aber der *Acceptant* nach dieser Richtung hin in der Reihe des *Regresspflichtigen*, so ist nicht abzusehen, *warum der Präsentant nicht ganz in derselben Weise gegen ihn soll Regress nehmen dürfen als gegen die anderen Regresspflichtigen.*» (*Volkmar és Lőwy* D. W. O. 189. lpn.)

Az árfolyam szerinti számitás alapeszméje szintén nézetünk mellett szól. A kibocsátó és a forgatók azon érdek megtérítésére kötelezik magukat, melylyel a váltónak *a fizetés helyén* és idejében leendő kifizetése a váltóbirtokosra nézve bir (interesse commune). Ebből foly kötelezettségük *a helyi érdeknek* (Ortsinteresse) az árfolyam-különbözet alakjában való megtérítésére is. A váltóbirtokos ugyanis számithat arra, hogy a váltó a fizetés helyén és idejében beváltatni fog. Hogy számitásában biztosabb legyen, módot kell neki nyujtani arra, hogy a be nem váltás esetére magának a váltóösszeget más uton mégis megszerezhesse. A váltóösszegnek más uton való megszerezhetésével járó kiadásokat, a váltónak a fizetés helyén és idejébeni árát garantirozzák tehát a feltételes váltókötelezettek. Váltótörvényünk még hozzáteszi, hogy azon helyi érdekért is felelősek, melyet *a beváltó előző lakhelyén* leendő megtérítése az ez által kifizetett összegnek képvisel. A váltó ordre-természete hozza ugyanis magával, hogy felelősek a váltó *egész* pályafutásának következményeiért, nevezetesen hogy felelősek a be nem váltott és ennélfogva kiindulási pontjához visszatérni kénytelen váltó *minden* birtokosa irányában azon veszteségekért, melyeket azok az árfolyam-hullámzások következtében szenvednek. De nemcsak a feltételes kötelezettek, hanem az elfogadó is, bár szószerint csak a váltóösszeg kifizetését igéri váltónyilatkozatában, implicite kötelezi magát arra, hogy a mennyiben a váltó általa be nem váltatnék, azon érdeket (Erfüllungsinteresse) fogja megtériteni, melyet a váltó fizetése helyén és idejében leendő fizetés a váltóbirtokosra nézve képvisel. Az, hogy a kibocsátó és a forgatók csak másodrendü, közvetett, esetleges adósok, az elfogadó pedig elsőrendü, közvetlen, egyenes adós, főkötelezett: lényeges különbség, mikor a váltói jogok és kötelezettségek előfeltételeiről van szó; közömbös distinctio, mikor a váltói kötelezettségek beltartalmának meghatározásáról, jelesül az elfogadó váltóigérete meg nem tartásának jogkövetkezményeiről van szó; lényeges különbség, mikor az forog kérdésben, hogy valamely váltókötelezett tartozik-e teljesiteni, tartozik-e *egyáltalán* valamivel; közömbös distinctio, mikor az forog kérdésben, hogy a váltókötelezettek közül nemteljesités miatt ki *mivel* tartozik? Találóan jegyzi meg *Hoffmann* (D. W. O. 125. 578. lpn.): «Die Nichterfüllung der Verbindlichkeit zur *Selbstzahlung* erzeugt im Wesentlichen *dieselben Folgen*, als die Nichtleistung einer durch einen dritten *garantirten Zahlung* . . . . . Die Verbindlichkeit des Acceptanten geht auf Zahlung der Wechselsumme, bei verweigerter Zahlung aber *auch auf Ersatz des weiteren Schadens.*» A váltóbirtokos épen arra számit és számithat első sorban, hogy az elfogadó fogja a váltót beváltani. Az elfogadó tehát kell hogy szintén felelőssé tétessék azon összegért, mely szükséges, hogy a váltóbirtokos a várt, de elmaradt fizetést magának más uton rögtön megszerezhesse, vagyis a váltóösszegnek a fizetés helyén és idejébeni áráért (pretia pecuniarum) kell, hogy az elfogadó is szavatoljon. Ebből következik, hogy az *elfogadó* ellenében is teljesen indokolt a váltóösszegnek a fizetés helyén és idejébeni illetőleg a viszkereseti összegnek a beváltó előző lakhelyéni árát kifejező, a helykülönbségbeni érdek kiegyenlitését legalkalmasabban közvetitő árfolyam szerinti számitás helyfoghatósága. Miért is adassék az elfogadónak a cursus-differentiák megtéritésének kötelezettsége alól való mentesség által impulsus arra, váltói kötelezettségéről könnyebben megfeledkezni? Miért tartozzék az elfogadó, a kár közvetlen okozója, *csekélyebb kártéritéssel*, mint a többi váltókötelezett?

Döntő szempontnak tekintjük végül a következőt is. A váltóüzlet természete lehetőleg gyors, egyszerü és olcsó lebonyolitást kiván. Az erre való tekintet vezette a váltójogi törvényhozásokat oda, hogy a feltételes és a feltétlen váltókötelezettek felelősségének tárgyi terjedelmét egyenlősitsék, valamint, hogy a kereset-cumulatio és a regressus per saltum intézményét létesitsék. Minél több közvetett viszkereset indittatik, minél több váltókötelezett kezén megy a szükséget szenvedő váltó vissza, mig az elfogadóhoz jut, annál hosszabb időt vesz igénybe a váltóüzlet lebonyolitása, annál nagyobb költségeket von maga után a váltójogi zavar megszüntetése, szóval annál jobban felszaporodik a váltóösszeg. Már pedig világos, hogy a feltételes és a feltétlen váltókötelezettek felelősségének *egyenlőtlensége* okvetlenül minél több közvetett viszkeresetet, a viszkereseti számláknak mind nagyobb mérvü felhalmazodását fogná előidézni. Ha az elfogadó bármi tekintetben csekélyebb mértékben volna felelős a be nem váltásból eredő károkért, mint a feltételes váltókötelezettek, ha p. o. közvetlenül és önálló czimen — «aus dem Rechtsverhältnisse der Acceptation» mondja *Hartmann* (D. Wechselr. 334. l.) — nem volna felelős a váltóprovisióért vagy az árfolyam-különbözetekért nagyon természetes, hogy minden váltóbirtokos saját érdekének megóvása végett nem egyenes és mindjárt az elfogadó, hanem előzőinek valamelyike ellen, kik a teljes érdek megtéritésére kötelezvék, fordulna igényeivel. De miután másrészt váltótörvényünk szerint annyi bizonyos, hogy minden beváltó előző azon összeget, melyet ő maga követőjének tényleg kifizetett, — «aus dem Verhältnisse des Regresses» mondja *Hartmann* (D. Wechselr. 334. lpn.) — még az elfogadótól is egészben követelheti: *in ultima analysi a váltóösszegnek a többszörös közvetett viszkereset-inditásból eredő felszaporodása mégis csak az elfogadóra esnék vissza.* Vajmi keveset használna az elfogadónak azon tantétel, hogy ellene *külön* folyamszámi-

tásnak nincs helye, a halmozott viszkereseti-számlarendszerből folyó azon másik tantétel mellett, hogy minden beváltó előzőre nézve azon összeg tekintetik az ő viszkereseti számlája illetőleg egyenes kereseti követelése alapösszegének, melyet ő maga követőjének fizetett. Mert a váltóbirtokos perelné a pétervári forgatót, ez a párisi forgatót, ez a londoni kibocsátót, ez pedig végül a berlini elfogadót: ugy hogy, még ha ez esetben a kibocsátó lakhelyéről az elfogadó lakhelyére fenálló árfolyam külön nem hozathatnék is számitásba, a kibocsátó ellen inditott viszkeresetig felmerült retour-költségek és árfolyam-különbözetek azonban kétségtelenül átháritthatnának az elfogadóra. «Der Acceptant leidet nicht darunter, dass jeder Wechselnehmer das, was er von einem Vormann fordern darf, auch von ihm fordern darf; *es liegt darin eine Abkürzung des Verfahrens und eine Verminderung der Schuld,* weil sonst doch schliesslich auf den Trassanten und *sodann auf den Acceptanten* die ganze volle Summe zurückfallen würde. *(Thöl:* Handelsr. II. k. 259. l.)

Dr. Barna Ignácz.

A telekkönyvi ügydarabok foganatositása.

(Befejezés.*)

d) *Az* A. *birtokállási lapra tartozó egyéb bejegyzések.*

Az *A* lapnak ez általános szabályok alá tartozó bejegyzésein kivül vannak olyanok is, melyek kivételes elbánás alá esnek. Ilyenek: valamely részlet területének helyesbitése; közlegelőbeli s egyéb közös területekből járandóságok kitüntetése; valamely épület tartozékát képező reáliparüzlet joggyökösségének kitüntetése;[1] a szolgalmi s viszont az uralgó telek feltüntetése; a dézsmaváltsági tőkék betáblázása s azok törlése, s t. m. e. f.; végre a téves bejegyzések kiigazitása.

Valamely részlet területének helyesbitése akként megy végbe, hogy az eredetileg helytelenül bejegyzett terület vizszintes vonással keresztülhuzatik s felébe a helyesbitett terület iratik, a jegyzet rovatában pedig a tulajdoni lap vonatkozó tétele idéztetik. Ily alakban:

Sorsz.	Hrsz.		Hold	□ öl	Jegyzet
4.	1615.	Szántó a Korond dülőben	63.	245.	*B.* 8.
			60.	1540.	

A közlegelőbeli s egyéb közös területekből járandóságok *külön sorszám alatt* azon birtoktesthez jegyzendők, melynek tartozékát képezik, hivatkozással azon közös tjkönyv számára, melyben az egész terület felvéve van.

Külön sorszám alá kell pedig e közösből járandóságokat felvenni azért, mert ez a kezelést tisztábbá és könnyebbé teszi. Igy például, ha ily közös területek felosztás alá kerülnek, a felosztás telekkönyvi keresztülvitelénél a tulajdoni lap vonatkozó bejegyzésében minden hosszadalmasságot kikerülhetünk azzal, ha egyedül csak a sorszámra kell hivatkoznunk; hasonlóul lejegyzések, tulajdoni és zálogjogok lejegyzésénél is komplikált, hosszadalmas bevezetések helyett tiszta, egyszerü bejegyzéseket nyerünk a külön sorszám alkalmazása mellett. Nem is emlitve a dolog jogi oldalát, a külön sorszám alkalmazását a különösségi (specialitási) elv is megköveteii.

Ennélfogva a közös területekből járandóságok az *A.* lapon ekként tüntetendők ki: *

35. *A.* Tisza-Büd.

Sorsz.	Hrsz.	I. ½ Urbéri telek.	Hold	□ öl
1.	140.	Ház 139. sz. a. udvar és kerttel	—.	810.
2.	325.	Kenderföld a falu alatt	—.	300.
3.	432.	Szántó az első fordulóban	5.	415.
4.	617.	Szántó a második fordulóban	6.	930.
5.	840.	Szántó a harmadik fordulóban	5.	350.
6.	917.	Kaszáló a Kelemen laposán	4.	1115.
*7.		a 415. hrszámu közlegelőből (l. a 410. sz. tjkvet)	3.	510.

Az előbbi közleményeket l. a 33. és 34. számokban.

[1] 1859. jan. 18-iki igazságügyminiszteri rendelet, birod. lap 16. sz.

A közös területet magában foglaló közös telekjegyzőkönyv (betét) következőkép szerkesztendő:

410. *A.* Tisza Büd.

Sorsz.	Hrsz.	+ Urbéresek közlegelője.	Hotd	□ öl
1.	415.	Legelő a Csaronda dülőben A fentebbi közlegelő területet, a tulajdoni lapon látható kimutatás szerint, az ott felsorolt telekjegyzőkönyvekben bevezetett tulajdonosok birják, a *B.* lap terület-rovatában kimutatott arány szerint. (L. a *B.* tulajdoni lapot).	310.	200.

Az ilynemü telekjegyzőkönyvek tulajdoni lapja sajátlag nem is az; mert e telekjegyzőkönyvben tulajdoni vagy zálogjog, de egyátalában semmiféle rendszeres bejegyzések nem történhetnek, kivéve akkor, ha a közös terület egyénenkint felosztatik, a midőn is a közös telekjegyzőkönyv a felosztásra hivatkozással megszüntetendő; itt tehát a tulajdoni lap, kivételes és sajátos szerkezeténél fogva csak az egyes járandóságok nyilvántartására szolgál s pusztán csak a részletsorozat hivatását teljesiti.

Szerkezeténél következőleg kell eljárni.

Első rovata a sorszám; második rovata a telekjegyzőkönyvek számára szolgál, melyek arithmeticai sorrendben idézendők; harmadik rovata a területnek van szánva; negyedik rovata pedig a jegyzet.

Alakja ez:

410 *B.* tulajdoni lap. Tisza-Büd.

Sorsz.	Tjkönyvi sz.	Hold	□ öl
1.	3***215.	2.	1430.
*2.	35.	3.	510.

Ügyelni kell a tulajdoni lap szerkesztésénél arra, hogy az egyes járandóságok felsorolása között kellő távolság hagyassék a változások nyilvántartására; mert ha például ily járandóság más telekjegyzőkönyvbe megyen át, a közös telekjegyzőkönyben a régi telekjegyzőkönyv száma keresztülhuzandó s helyébe az ujonnan nyitott telekjegyzőkönyv száma irandó.** (Épen ugy mint a részletsorozatnál.) Vagy ha valamely ilynemü járandóságnak egy bizonyos része lejegyeztetik, az uj telekjegyzőkönyv száma, melybe a lejegyzett rész átiratott, azon tjkönyv száma mellé irandó, melyből a fenebbi rész lejegyezve lett; stb.

A reál-iparüzleti joggyökösség telekkönyvi kitüntetése az *A.* lapon akként történik, hogy az illető épület alá, melynek reál-iparüzleti joggyökössége van, e jog folyó sorszám alatt kitüntetendő. Például, ha valamely épületnél a gyógyszertári joggyökösség lenne kitüntetendő, ezt az *A* lapon ilyen alakban kell kitüntetni:

Sorsz.	Hrsz.	Tartozéka a 125. sz. háznak:	Hold	□ öl	Jegyzet
2.	—.	Gyógyszertári joggyökösség	—.	—.	B. 5.

E reál-iparüzleti gyökösségi jog azonban az épületnek elválaszthatatlan tartozékát képezvén, ha az valamely részletnél kitüntetendő, szükséges, hogy az előbb lejegyeztessék, s ugyanazon betétben a gyökösségi joggal egy egészet képező s római számjegygyel jelölendő telekkönyvi testté alakittassék.

A fentebbiek szerint tehát, ha a 125-ik számu ház *A* I. 1.* sorszám alatt fordulna elő a betétben, le kell azt jegyezni s a gyógyszertári joggyökösséggel külön testté alakitva ujra ekként bevezetni:

A.

Sorsz.	Hrsz.	I. Polgári birtok.	Hold	□ öl	Jegyzet
*1.	146.	Ház a 125. sz. a. udvarral	—.	450.	*B.* 5.
2.	365	Ház a 350. sz. a. udvar és kerttel	—.	1430.	
3.	940.	Pusztatelek a belsőségben	—.	235.	
4.	3402.	Szántó és kaszáló a Sima pusztán	45.	592.	

(kellő üres hely a hozzájegyzések számára, mely után jön)

II. Polgári birtok.

*1.	146.	Ház a 125. sz. a. udvarral	—.	450.	*B.* 5.
		Tartozéka a 125. sz. háznak:			
2.	—.	Gyógyszertári joggyökösség	—.	—.	«

Telki szolgalmaknál, ugy az uralgó mint a szolgalmi telek ebbeli minősége az *A* lapon kitüntetendő, még pedig

oly módon, hogy ha az uralgó vagy a szolgalmi telek, vagy mindakettő római számmal jelölt birtoktest alkatrészét képezné, de abban az esetben is, ha + jegy alatt fordulna elő: le kell előbb jegyezni s + jegy alatti ujonnan alakitott birtoktestként ismét bevezetni.

Ehhez képest az uralgó telek kitüntetése következőképen történik:

A.

Sorsz.	Hrsz.	+ Polgári birtok.	Hold	□ öl	Jegyzet
		«Uralgó telek» --- --- --- --- ---			*B.* 2.
		* (L. a . . . sz. tjkv. *A.* lapját).			
1.	1572.	Ház az 1056. sz. a. udvarral	—.	310.	»

A szolgalmi telek kitüntetése ehhez hasonló, csakhogy ennek bevezetésénél «uralgó telek» helyett «szolgalmi telek» kitételt kell használni. A két telek közötti összefüggés, kölcsönös hivatkozással a telekjegyzőkönyvi számra,* szintén kitüntetendő.

Ugy a telki szolgalmak mint a gyökösségi jogok kitüntetésére nézve egyébiránt legczélszerübbnek látom, ha az ily természetü részletek, telekkönyvi bonyodalmak kikerülése szempontjából egészen külön betétekben kezeltetnek, vagyis számukra uj betétek nyittatnak; mert ha netalán e viszonyok telekkönyvi kitüntetése előtt az illető részleteket, mint valamely testek kiegészitő részeit jelzálogos követelések terhelnék is, telekkönyvi gyakorlatunk szerint mi sem áll annak utjában, hogy azok az ujonnan nyitott betétekbe mellékjelzálogilag át ne vezettessenek. Az elkülönités által pedig eleje vétetik a jogi bonyodalmaknak, a mi mindenesetre csak kivánatos dolog lehet.

A dézsmaváltsági tőkék bekebelezésére nézve határozott utasitásaink vannak az 1870. junius 22-én 7925. sz. a. kelt igazságügyminiszteri szabályrendeletekben; mindazonáltal nem lesz talán felesleges erről is pár szót ejteni, s az *A)* lapon való bejgyzést szemlélhetővé tenni.

A szőllőváltsági táblás előterjesztés IV. és X. rovatai felvilágositást nyujtanak arról, hogy mely telekjegyzőkönyvekben, mely helyr.számu részletekre minő váltságösszeget kell bejegyezni; ennek folytán tehát e munka igen egyszerü, s a bejegyzés, mely csakis az *A)* lapon teljesitendő, következőleg történik: *

A.

Sorsz.	Hrsz.	+ Dézsmás szőllő.	Hold	□ öl
1.	1216.	a Báboly kertben --- --- --- --- --- ---	—.	600.
		* Terheli huszonöt forint váltságtőke.		

Ha a dézsmás szöllőre a jogositott javára előzőleg a dézsmaszedési jogosultság fel lenne jegyezve, ez a dolog természetéből folyólag a váltságtőke bejegyzésével egyidejüleg törlendő; amire nézve egyébiránt az előadó-birónak szükséges intézkedni.

A kifizetett váltságtőke törlése a fentidézett rendelettel szintén szabályozva van; e részben tehát csak azon nézetemnek adok kifejezést, hogy a törlést jelentékenyen egyszerüsbiteni lehetne; nevezetesen ilyformán: *

Sorsz.	Hrsz.	+ * Dézsmás szőllő.	Hold	□ öl
1.	1216.	a Báboly kertben --- --- --- --- --- ---	—.	600.
		* Terheli huszonöt forint váltságtőke.* Töröltetik a 6215/80. tk. sz. végzés alapján.		

Itt a «Dézsmás» vagy «Hegyvámos» szó és a váltságtőke bejegyzése, mint megszüntek, szaggatott vonásokkal aláhazandók lennének s a váltságtőke mellé bejegyzendő lenne: «Töröltetik a 6215/80. tk. számu végzés alapján.» Azt hiszem, hogy e muló jogviszony kitüntetése s megszüntetésének jelzése végett felesleges lenne hosszadalmasabb bejegyzések által a munkát szaporitani; tekintve, hogy a fent kifejtett mód által a czél helyesen eléretnék.

A közczélokra történt kisajátitások eseteinél, ott hol a kisajátitott rész a lejegyzés után megszünik a vidéki tkönyv tárgya lenni s az a központi tkönyvbe vétetik fel, a lejegyzés mint már fentebb is érintém, akként történik, hogy a lejegyzendő rész az illető parczella területéből levonatván, az eredeti terület keresztül huzatik s fölébe a fenmaradt rész jegyeztetik be, hivatkozással a jegyzet rovatában a tulajdoni lapnak a lejegyzést tárgyazó tételére.

A kisajátitás folytán történt olynemü lejegyzéseknél, hol a kisajátitott terület továbbra is ugyanazon község tkönyvében marad, a melyben a lejegyzés foganatositandó: a lejegyzésről irott általános szabályok az irányadók. Egyébiránt itt is, ha tömeges részletekből történik a lejegyzés, sokkal czélszerübb a fentebb előadott mód szerint eljárni s a kisajátitott egész területet egy önálló részletszámmal ellátni; mert ha ily esetnél a rendes lejegyzések módja szerint járnánk el, tömérdek parczella-számmal kellene a kisajátitott területet ellátni, t. i. annyival, a hányból az egész terület részenkint lejegyeztetett, mi, tekintve a telekkönyvek világos és tiszta szerkezetének szükségességét, felettébb hátrányos és kezelési tekintetben is sok bonyodalomnak kutforrása.

Felemlitve még az 1880: XLVI. tcz. végrehajtását tárgyazó s 1880. junius 26-án 18058. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendeletnek azon intézkedéseit, melyek az *A* lap bejegyzéseit egy ujabb nemüvel szaporitják: áttérek végül a hibás bejegyzések mi módon való kiigazitására.

Lehetnek olyan esetek, melyeknél a hiba minden elővigyázat daczára mégis megtörténik, ilyenkor azután sokan tévedésüket palástolandók, megfeledkeznek a tkönyvi rendtartás *szigoruan megtartandó* azon rendeletéről, hogy *a telekkönyvből semmit kivakarni vagy más módon olvashatatlanná tenni nem szabad*, és szépecskén vagy kivakarják a téves bejegyzést vagy a helytelenül irottat öreg betükkel egyszerüen kiigazitják. Mindkét mód egyaránt kárhoztatandó s erősen megtámadja azon hitelességet, melylyel a telekkönyvnek feltétlenül birnia kell.

Ha mégis megtörténik a tévedés, ennek nem a vakarás vagy egyszerü kiigazitás az orvossága, hanem az, hogy a tévedés mint ilyen a telekkönyvben világosan feltüntetve legyen.

Ha az *A* lapon valamit aláhuztunk, a mit különben nem kellett volna tenni, a kiigazitás nem lehet más, mint ha az illető vonalat apró keresztvonásokkal mint nem létezőt tüntetjük ki s zárjel közé veszszük. Ha pedig valamit bejegyeztünk, a mit nem kellett volna: azt apró pontokal kell alápontozni és zárjel közé venni. A jegyzet rovatában pedig a telekkönyvvezető alárirásával kitenni, hogy «téves bejegyzés.» —*a*—

Beküldetett:

A csődtörvény. Magyarázattal ellátta Dr. *Králik* Lajos ügyvéd. Athenaeum. Ára 3 frt.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék.

A kiadó-hivatal.

Sajtóhibák. Mult számunkban e 288. lap második hasábjának 14. és 15. soraiban e helyett «törvényei» teendő «perrendtörvénye».

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 36. SZ. Budapest, 1881. szeptember 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: { le évre ... ... 6 frt / negyedévre .. 3 " } A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A fiatal kor büntetőjogi jelentősége. Dr. Jellinek Arthur ügyvédtől. — A közszerzeményi jogról. Dr. Jancsó György kir. táblai segédfogalmazótól. — Jogirodalom. Dr. Sík Sándor ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A correctionalisatio. Rohonyi Gyula ügyvédtől. — Észrevételek a törvényes zálogjog értelmezésére vonatkozólag. Stanik Lajos ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A fiatal kor büntetőjogi jelentősége.

I.

A büntetőtörvény mint positiv jog érvényesülésében az alap-elvek szilárd s kétséget kizáró megállapitását tételezi fel s a jogszabvány parancsoló alakja az elvek kétséges voltának s a fogalmak változó s ingadozó értelmének felismerésre jutását meg sem engedi.

A czélszerüség mozzanatától áthatva létesül maga a büntetőjog s bizonyos eredmény elérését czélként kitűzve, fogalmakkal és elvekkel operál, melyeknek pillanatnyi alkalmatosságát felismeri, de a melyek lényébe be nem hatolt, a melyeket körülzárt jogi testekké nem idomitott.

E jelzett nehézségekkel a büntetőjogban a legtöbb elvi kérdések felvetésénél találkozunk, s a fiatal koru egyének büntethetőségét vizsgálat tárgyává téve, tapasztalandjuk, hogy a midőn a büntetőjog alapját felkeressük, hogy abból kiindulva logikai constructiót emelhessünk, szilárd föld helyett ingadozó talajt találunk; biztos vezérelvül szolgáló alapfogalmak helyett, feltevéseket, hypothesisek mélységeit, melyeket csak az imperativval voltunk képesek áthidalni.

A fiatal kor büntetőjogi jelentőségét s magának e jelentőségnek emelkedését vagy csökkenését arányositva bizonyos korszakhoz, ki sem fogja kétségbe vonhatni, de ez általános elismerés, legyen annak inditó oka bármi, a tény fiegyelemre vételének jogosultságát még meg nem állapitja s a miként és miért kérdését meg nem oldja.

A bűntett vagy vétségnek nyilvánitott cselekményért a cselekvő büntetéssel csak akkor sujtatik, ha a cselekvés bekövetkezett vagy bekövetkezhető eredménye magában a cselekvőben a causa efficienst találja, ha a cselekvő magát az eredménynyel tudva okbeli kapcsolatba helyezi, vagyis egy törvénytiltott eredményt causaliter előállit. *A tiltott cselekmény okozatát a cselekvőben feltalálni: a büntetőjogi arány, melynek eredménye beszámitás.* Maga a beszámitás tehát ok és okozatnak arányositása, melyben az ok mint algebrai nagyság a büntetőjog mathematikájában helyettesittetik egy öntudatos organismus által. Az okozati törvényből folyólag a társadalomban élő s a társadalmon belül cselekvő egyén az általa okozott cselekményekért magának a társadalomnak számol s a társadalom által jog alakjában tiltott okozati viszonyok előidézése a cselekvőre nézve hátrányokat állapithat meg, mely hátrányok jogi kifejezése *büntethetőség.*

A tudva okozott okozati viszony a beszámitás, vagyis helyesebben az *okozati betudás* egyedüli feltétele s a szabad akaratból cselekvés mint a büntetendő cselekmény beszámithatásának és a büntethetőségnek feltétele elesik, mert csakis a szabad akarat hypothesisének kiküszöbölésével fog a büntetőjogi beszámitás némi alapot és szilárdságot nyerhetni (*Berner* «Grundsätze der kriminalistischen Imputationslehre.» 62. l. és «Lehrbuch» 77. §. az akaratszabadságot practikus okokból elhagyja, *Schütze* «Lehrbuch.» 90. l. a szabad akaratot egészen elejti), és a fiatal koru egyének büntethetőségének kérdése is, mint a beszámitás kérdésével legszorosabb összefüggésben álló, helyes megoldását nyerendi s az ily egyének által előidézett és büntetőjogilag tiltott eredmény oly jogi alakba lesz szorithatő, hogy e közt s az ezzel kapcsolatban álló más cselekmények közt meg lesz adva a jogi összeköttetés, melynek folytán azok mint egyenértékü jogi nagyságok összeadhatók s mint jogi jelentőséggel birók, egyesithetők és viszonyba hozhatók lesznek.

II.

Az okozati viszony és az annak megfelelő okozati betudás csakis egy abstract formulát állapit meg, mely ténylegesitéséhez a cselekvő egyedben ama elemek fenforgását tételezi fel, a melyek subjective az *okozati betudathatóságot* állapitják meg.

Mig az itt felállitott fogalmak meghatározása függőben marad, addig a tudomány és gyakorlatban elfogadott két fogalom-névhatározással beszámitás és beszámithatóság megnevezéseket kell használnunk, mert az elfogadott tan birálata és elemzése azon fogalom-elnevezések használatát tételezi fel, a melyek összetételéből és lánczolatából a vitatott elmélet maga fölépül.

Mi a beszámitás tanát oly annyira vitássá s alapjában ingadozóva tette, annak főoka abban rejlik, hogy a morális beszámitás a büntetőjogi beszámitással összetévesztetett, minek folytán transcendental-ethicai elvek positiv-jogi elvekké idomittattak s a jó és rossz fogalmainak tere mint a morális beszámitás egyik feltétele átvitetett a büntetőjog terére, hol azok alkalmazhatóságát elismerni egyáltalán nem lehet. (A beszámitás kettős felosztását elismeri *Köstlin N.* «Revision» 668. s k. l. «Wenn also gleich der Mensch auch vor dem Eintritt jenes Bewustseins zurechnungsfähig ist, so ist er es noch nicht kriminalistisch.» Hasonlólag *Krafft Ebing* «Grundzüge der Criminal-Psychologie» 3. lap Die juristische und moralische Zurechnungsfähigkeit sind Begriffe die sich nicht decken, und auseinander zu halten sind.)

A beszámitás tanának bizonytalansága megfelelt magának ama tudomány bizonytalanságának, mely a speculativ-ethica jellege s melyet az empericus individual-ethica sem nélkülöz. Ha a büntetőjog feladata magát az ethicától függetleniteni, ugy ez csakis az ethicának itt jelzett két ágazatára vonatkozik, de nem áll a social-ethicára nézve, a melylyel az alapelvekbeni közösséget el kell ismerni, a midőn a társadalmi tudomány e két ágazatát a czél és a szabvány fogalma összeköti. (*Binding* «Die Normen und ihre Uebertretung» I. k. 309. j. a büntetőjognak az ethikától függetlenségét határozottan kiemeli: «Wir haben das Unrecht aus dem Rechte zu erklären, welches ruht auf der Souverainität des Gesammtwillens, gegenüber dem Einzelwillen und können und dürfen es nicht aus der Sittlichkeit hinaus begreifen.)

A feltevési elem, mely minden tudományban foglaltatik s mely a skepsis magvát az alapfogalmakba hinti, a büntetőjogban sem kerülhető s határozottságot a jognak a feltevés elemének szabványszerü alakbani kifejezése által adott. A social-ethicai elv a büntetőjogban csak transformatión megy keresztül, e transformatio a jogi cathegoria, mely az elv és fogalomnak külső határozottságát alkotja.

E transformationalis processust az ugynevezett büntetőjogi beszámitás tanában is tapasztalandjuk, hogy a social-ethicai beszámitás tanának elemei a mint a büntetőjog terére ültettetnek át, megszünnek ethicai fogalmak lenni, átidomulván jogi fogalmakká, mert a büntetőjog nem paragraphusokba szedett ethica, hanem attól önálló alakisággal biró tudomány, melynek önállósága ép abban rejlik, hogy social-ethicai fogalmakat jogilag construál.

A kedv és kedvtelenség érzelme a tengely két végpontja, a mely körül az emberi cselekvények forognak, a melyek a cselekvényeket áthatják, de a concret cselekvénynél ezen felül szükséges, hogy a kedvtelés érzelme felismerhető subjectiv vonatkozást nyerjen, mely subjectiv vonatkozás a cselekvény alapját képező motivumban kifejezését leli. *(Helvetius* «De l'esprit» II. 53. «Ne sensible à la douleur et au plaisir, c'est à la sensibilité physique quel'homme doit ces passions, qu'il doit tous ses vices et toutes ses vertus.») A kedv és kedvtelenség érzelme social-ethicai fogalom, mely jogi alakba foglalva a czél és czélszerütlen fogalmának felel meg.

Mig az ethicai szabvány az egyéntől megkivánja, hogy cselekedete, mely az egyedi kedv szempontja alatt áll, a társadalmi czélszerüséggel congruáljon, addig a jogi s különösen a büntetőjogi szabvány e congruentiát parancsolja és a megengedett cselekvények motivumait előre állapitja meg, és az egyéni kedvtöltött motivum, mely társadalmi czélszerütlenség, a büntetőjog mediumán keresztül az egyedi és társadalmi motivumokat összeütközésbe hozza, mely összeütközés a causalitás törvényeinek viszonyába helyezendő, megállapit social-ethicai beszámitást, maga után vonhat büntetőjogi büntethetőséget. *(Schopenhauer* «Die Welt als Wille und Vorstellung» II. k. 685. lap. «Aber der Kriminal-kodex soll nichts anderes sein, als ein Verzeichniss von Gegenmotiven zu möglichen verbrecherischen Handlungen .... stets unter der richtigen Voraussetzung, dass der Wille nicht frei, sondern durch Motive bestimmbar ist, ausserdem ihm gar nicht beizukommen ist.»)

A büntetőjog csakis cselekvényekre hatván ki, hatásának határai ott kezdődnek, hol a társadalmi czélszerütlen mint az egyéni cselekvés motivuma a társadalomban felismerhetővé lesz. A motivum érvényesül az akaratban, az akarat érvényesül a cselekvényben s mig az akarat anélkül, hogy a motivum által betöltetik csak formális tehetséget képezne, ugy az külső felismeréséhez az akarat érvényesitését a cselekvényben tételezi fel.

A mit tehát az egyénnek a büntetőjogban beszámitunk, az a társadalmilag czélszerütlen motivum érvényesülve és felismerhetővé téve az akarati médiumon keresztül a külvilágba.

A büntetőjogilag tiltott cselekvény egyéni kedvmotivum által indittatik s a cselekvény mint az intellectuális személyiség folyománya, annak szükségszerüleg beszámitandó, de mivel legkevésbbé sem nyer kifejezést az, hogy az egyén e cselekvényért egyuttal büntethető is. Hogy az akaratszabadság nem képezi a beszámitás postulatumát, l. Schopenhauer «Die beiden Grundprobleme der Ethik» 93. s k. l. «Es giebt nähmlich noch eine Thatsache des Bewustseins, von welcher ich bisher, um den Gang der Untersuchung nicht zu stören, gänzlich abgesehen habe. Diese ist das völlig deutliche und sichere Gefühl der Verantwortlichkeit für das was wir thun, die Zurechnungsfähigkeit für unsere Handlungen beruhend auf der unerschütterlichen Gewissheit, dass wir selbst die Thäter unserer Thaten sind.» Beszámitás és büntethetőség képezik ama határköveket, melyek a social-ethicát a büntetőjogtól elválasztják s melylyel az ugynevezett büntetőjogi beszámitás tana határozott alapot nyer.

Nincs akarat motivum nélkül, nincs cselekvény akarat nélkül, nincs cselekvény, melyben egyéni kedv érvényesülést ne keresne.

A bűnös cselekvény az egyéni kedv és társadalmi czélszerüség összütközéséből keletkezvén, szükségszerüleg feltételezi, hogy a cselekvő akarata előtt két motivum állott. Egyéni kedv, társadalmi czélszerütlenség. Ez utóbbi azonban, hogy az egyéni akaratra nézve felismerhető legyen, kell hogy subjectiv vonatkozással birjon. E társadalmi czélszerütlenség tehát, hogy motivum legyen, mely az egyéni akaratra hat, individualisatiót tételez fel; ez a büntetés, mely subjectivisálva mint motivum a kedvtelenség érzetét idézi elő. Büntethető cselekmény tehát csak ott foroghat fen, hol e két motivum az akaratra egyáltalán hathatott. A büntethetőség tehát csakis a két motivum fenforgását tételezi fel, ki van zárva ott, hol az utóbb nevezett motivum fen nem forgott, valamint ott, hol ugyan fenforgott, de a társadalmi czélszerüség hatásában ki volt zárva vagy akadályozva volt.

Ha az itt jelzetteket a 12 éven aluli gyermekek által elkövetett és a büntetőjogba ütköző cselekményekre alkalmazzuk, első sorban találjuk, hogy a gyermek cselekménye az egyéni kedvtöltés motivuma által indittatik kizárólag, s hogy a második motivum társadalmi czélszerütlenség, jogi alakban mint büntetés fen nem forgó, cselekménye motivumaként nem szerepelhetett; vagyis a két motivum összeütközése a gyermekben elő nem áll, s igy a tudva előidézett összeütközésből folyó socialis hátrány mint büntethetőség őt nem érheti.

A cselekvésben rejlő társadalmi czélszerütlenségnek tudata megfelel a törvénytiltott eredmény causaliter előállitásának. A gyermek is büntettet akar végrehajtani, magát az eredményt tudva idézi elő, — de a mit nem tud, az az eredményben mutatkozó társadalmi czélszerütlenség; — *vagyis az egyéni okozati betudás megvan,* de *hiányzik a társadalmi okozati betudás, mely a jogosult büntetésnek alapfeltétele. (Lasalle* az egyéni s társadalmi beszámitás felosztását alkalmazta, csakhogy ő az egyénit a jogi téren, a társadalmit pedig csak a gazdasági téren ismeri el. *Enrico Ferri* «La teoria dell imputabilitâ e la negazione del libero arbitrio» a büntetőjogban csakis *social felelőséget* ismer, és az ethicai beszámitást, mely a szabad akaraton épül fel, negálja. A socialis felelősség megadja az emberi imputabilitást, mely a társadalmi viszonyok szükséges folyamánya. Az imputabilitás criterionja: az *ész normalis állapota és a cselekményt inditó motivum jogszerüsége.* E vezérelvek szerint állapitandó meg, vajon a beszámitási képesség megszüntetve, avagy kevesbitve van-e? *Carrara* I. k. 5. §. a társadalmi beszámithatóságot ismeri, csakhogy más értelemben; nála annak lényege a cselekményt megelőző társadalmi tiltásban fekszik, a beszámitás alapja nála az egyén öntudatos akarata.)

A társadalmi czél vagy czélszerütlenség előttünk csakis mint a cselekményt befolyásoló motivum e helyt figyelembe jöhetvén, a mennyiben azt az egyéni kedv és kedvtelenséggel viszonyba hozzuk, fel kell emlitenünk még, hogy a gyermek büntetlensége a társadalmi czél vagy czélszerütlenség tudatának hiányában vagy a tudás hiányos fokában rejlik.

A két fogalom tudata részint az intuitióban, részint időhöz kötött tapasztalatban fejlődik, s hogy az egyénben felismerhető legyen, abban öntudatot tételez fel.

Az u. n. morális érzet, mely mint motivum a társadalmi czélszerüségnek megfelelő cselekményeket idéz elő,

minden egyénben egy történeti processusnak felel meg, mely mint ilyen mint időben lefolyó bizonyos egymásutánt tételez fel, s a jellemet alkotja, mely a büntethetőség feltétele s melyen az okozati betudás felépül.

E morális érzület=társadalmi czélszerüség első megjelenési alakzatja a socialis instinct, mely érvényesültét azonban az idegrendszer kiképzésében feltételezi s a gyermekben alig nyilvánul. (Igy *Mill* «a hasznossági elvről» szóló értekezésében, a moralis érzetet s az abból folyó társadalmi czélszerüségnek megfelelő cselekvést folyton fejlődőnek veszi L. K. III. fejezet «hasznossági elv utolsó sanctiójáról». *Darwin* «az ember származása» II. és III. fej. e kérdéssel foglalkozván, a moralis érzület első megjelenési alakzatait a socialis instinctben találja s Mill nézetét nem tartja elfogadhatónak. *Mill* a «socialis instinctet» nem negálja, sőt ellenkezőleg, a moralis érzület alapját természetszerünek tartja, és azt a socialis érzületekben találja csakhogy ezen «érzék-tömeg» fejlesztendő, és a fejlődés folyamában a különböző elemeket felvéve adja meg a felelősség alapját képező érzületet.)

A gyermeket tehát nem büntethetjük, mert a büntetés feltétele a jellem, az pedig e korban még kiképezve nem lévén, a büntetés psychologiai alapfeltétele hiányzik.

A gyermek büntethetőségének kérdése magával a büntetés természetével is ellentétben van, a mennyiben a büntetés a társadalmi czélszerüség szempontja alá esik. A büntető hatalom gyakorlásában társadalmi czélok előmozditását keresi, s e czélokat csakis büntetésre alkalmas egyénben találja fel.

Physikailag alkalmas egyén, vagyis oly testi organisatio, melyben a büntetés érvényesülhet, anélkül hogy az egyént megsemmisitve, az érvényesülést elvágná.

A büntetés mind megannyi czélja a gyermeken végre, nem hajtható, kivéve a jellemképzést javitó nevelés ált al igy tehát mint czélszerütlen egyuttal jogtalan is lesz, s im látjuk, hogy a gyermek büntetlensége mint a beszámitás kérdésének területén kivül eső, a büntetés természetében és fogalmában megfejtését találja.

(Folyt. követk.) *Dr. Jellinek Arthur.*

A közszerzeményi jogról.*

II. Kezelési és rendelkezési jog.

a) Vagyonérték-elmélet.

(Folytatás.)

Zlinszky jónak látja a vagyonérték-elmélet álláspontja mellett a régi magyar felfogást felhivni és különösen az ősi javakat szabályozó törvényekre utalni.[35]

Mi sem bir előttem nagyobb sulylyal, mint hogy az unokák fentartsák apáik örökségét, ha az a lezajlott századok daczára megállja az uj idők szellemét. A jog terén különösen fontos ez. Mert a jogfolytonosságot, sőt ha századokat nyilvános tévedések megélni nem szoktak, még a helyességnek tényét is, legfőleg pedig az experimentatiók hiányát és a siker biztositékát, szóval mind azt magában hordja, mit józan conservativismus alatt értünk.

Nem pietistikus érzelgés a régiség iránt, hanem gyakorlati követelmény tehát, hogy némi figyelemmel vigyázzuk meg: vajon merre felé hajlik e fontos utmutató.

Már mi az *ősi vagyont* illeti, tudjuk, hogy ez az első szerző apáról gyermekeire és igy tovább háromlott vagyon volt.

Maga az első szerző szolgálatok (servitus) és pedig kiválólag a vétlen, a szerencse által oly nagy mérvben uralt had terén tett, végbevitt szolgálatok folytán lett a nemesi birtok tulajdonosává, ritkábban a hazának békés uton tett szolgálatok avagy adásvétel utján.

Az első szerző utódait ellenben a születés véletlene tette az ősi vagyon birtokosává. Eleink azért az ősi vagyont ugy fogták fel, hogy a szerző előd elég szolgálatot tett a hazának, hogy a birtok ne csak saját kezükben, de utódaikéban is megmaradjon; viszont, hogy a gyermek, kinek a szerzésben érdeme nincsen, szállitsa át atyai szerencséjét az unokákra is.

Diszes és biztos legyen a család vagyoni állása egész azon nemzedékig, a melyig azt az adománylevél megszabja, vagy a meddig azt a másként szerző előd alapitó levelében óhajtja.

A faj, egyedesitve mondva, a vérfentartás vágya az a nemes büszkeség: élni azon utódokban és utódok előtt nemcsak névben, de jólétet árasztó tettben is, valamint a birtokszerzés nehézsége és egyéb szempontok elidegenithetlenné, csonkithatlanná, s ha mégis megcsonkittatott volna, kipótlandóvá, szóval: ősivé fejlesztette a birtokot.

Ez volt általában a birtok a középkori felfogásban, ez az ősi vagyon atyáink szemében.

E felfogás teljesen megfelelt az akkori társadalmi viszonyoknak.

Törvényeink értelmében minden nemes ember születésénél fogva katona volt. E személyes katonakötelezettsége, valamint honvédelmi szolgálata banderiumai által s az mi ezekkel kapcsolatos: áldozat vagyonban, alárendeltjei toborzása és ugy ezek mint saját maga eltartásában a harczmezőn és áldozat vérben saját személye részéről volt a dij, a melynek árán a nemes ember birtokot szerzett. A minden emberre legbecsesebbért: az életért, azt adott a haza, a mi a földi javak között legbecsesebb volt: földbirtokot.

A mint azonban a társadalmi viszonyok lassanként változtak, akként alakultak át az életnézetek is.

A hadászatot teljesen átalakitó ujkori találmány s az ezzel kapcsolatos reformok lassanként aláásták a banderiális rendszert.

Már a 18-ik század kezdetén, törvénytárunk tanusitása szerint is, fölényt nyert a hivatásos katonáskodás az ugy személyében, mint banderiumaiban dilletansnak mondható nemesi katonáskodás felett. A hajdani nemes ember méltán nagyrabecsült s ezzel arányban jutalmazott hadiszolgálata vesztett nimbusából, mihelyest megszünt a haza megvédésének egyedüli vagy csak főtámaszául is tekintetni.

Mi sem volt tehát természetesebb, mint hogy megszünvén a birtokszerzésnek ha nem is egyedüli, de mindenesetre legfőbb jogczime: a katonai szolgálat a nemesi rend priviligiuma lenni, mind inkább megszünik a felfogás is, hogy a nemesi birtok elválhatlan — ősi — legyen a nemes családjától. Kiesvén a nemesi rend kezéből a birtok-szerzés eszköze, ezzel kapcsolatosan siklott ki az eszköz colorrariuma: a birtok ősisége vagy más szóval elidegenithetlensége is.

Nem akarom állitani, mintha a honvédelem átalakulásában rejlő reform lett volna egyedüli oka az ősiség megbukásának.

Hozzájárult ehhez főleg két más hatalmas tényező, t. i. *az észjogi iskola felvirágzása* s *a nemzetgazdasági forradalom.*

Mind kettőnek, sőt végvonalban az előbb emlitett átalakulásnak is forrása és alapja a mély észlelődés s az ezen alapuló, minden nagyobb teremtő és minden tévhitet leromboló legnagyobb hatalom: a tudomány.

Az észjogi iskola, elősegittetve a continens arányta la-

* Az előbbi közleményeket l. a 22., 23., 25., 26. és 28. számokban.

35 ZLINSZKY IMRE a *„Jogtudományi Közl."* 166. lapján a vagyon érték-elméletről azt mondja: Ezt vélem ugy az ideiglenes törvénykezési szabályokban kimondott, valamint *a régi magyar felfogás* szerinti elvek következményének. Továbbá hogy a vagyonérték-elmélettel ellentétes nézet mellett «nemcsak az országbirói szabályokban kimondott s fentebb kifejtett elvvel, hanem a *régibb magyar törvénynyel* ellenkezésbe jövünk, mely az elidegenitett *ősi javakat* a szerzeményből visszapótlandóknak rendelte, s csak azt, mi ezen felül felmaradt, tekintette szerzeménynek.»

nul tulnyomó népségének a legnagyobb mértékben megérett közérzülete által, mely a kevesebbség kiváltságain nyugvó feudalismus lenyügöző bilincseibe halálosan bele unt, addig nem hallott elmeéllel hirdette minden ember egyenjoguságát.

Ez egyenlőséggel ellentétesnek, az egyén kitünősége és érdemével vagy érdemetlenségével semmi okozati összefüggésben állónak, szóval az osztó igazsággal ellenkezőnek s a beati prossidentes merő usurpatiójának proklamálta az ezredéves jogfejlődésben gyökerezett, puszta esetlegességen nyugvó *örökjogot*.

Igen természetes, hogy az ostrom nem enyhébb, a csapás nem kisebb, de éleseb és nagyobb volt az örökjognak æternizálásánál egyébnek nem tekinthető ősiségi rendszer ellen.

Az észlelés tárgyává a tisztán emberit tevő észjogi iskola utódjaként jött a *nemzetgazdasági*. Ez az anyagiak terén hirdette a teljes szabadságot és bizonyitotta, hogy a gazdászati életben ha egyesekre vagy egész rendekre előnyös lehet is a birtoknak a birtokosok kezéhez lánczolása, mégis az összesre, az összesnek az államban kifejezett egységére káros hatása kétségbevonhatlan.

Csoda-e, ha a kezdetben szórványos tanok, majd a kor legélesebb és leghatalmasabb elméi által gyorsan rendszeressé fejlesztett modern tudományok óriási átalakulást idéztek elő, felfogás és érzésben épen ugy mint tettleg a gyakorlati életben.

Igy előkészitve, életalapjában aláásva, eszmében megtámadva és legyőzve került az ősiség törvényhozásunk elé 1848-ban. És eltemettetett, megsiratlanul és zaj nélkül, mint minden, mi tulélte önmagát.

Benső valóságában igy végig tekintve az ősi vagyonon, nem nehéz felvetni a kérdést, hogy mi ezzel szemben a mai jogunk szerinti *öröklött vagyon?*

Semmi egyéb, mint a birtok megkötését elvető és a birtokkal való rendelkezési szabadságot biztositó elven nyugvó vagyon.

Eltekintve azon korlátozástól, melyet törvényeink értelmében azon erkölcsi kötelezettség von maga után, melylyel a vér vérének tartozik, az öröklött vagyon, egyéb tehető különbségeken kivül, főleg a minden tulajdonos által szabadon elidegenithető vagyon.

Már most kérdem, hol van az okozatos összefüggés abban, hogy az egész más elven nyugvó, elévült ősi vagyont az öröklött vagyonnal egy kalap alá vonva, hivatkozunk az ősiséget szabályozó törvényekre és azt állitjuk, hogy mert az ősi vagyont, ha az az örökös által megcsonkittatott, törvényeink a szerzeményből helyre pótlandónak határozák: annálfogva az öröklött vagyon is kiegészitendő, mert különben ellenkezésbe jövünk régi törvényeinkkel?

Én oly törvényt, melylyel a vagyonérték-elmélettől eltérő s a megcsonkitott öröklött vagyont kiegészitendőnek nem tartó nézet összeütközésbe jönne, az ősiséget eltörlő 1848. évi törvény óta nem ismerek.

Kérdem továbbá, hogy hol a ratio, miszerint az oly szabad vagyont, minő az öröklött vagyon, pótoltassuk, ha az csorbát szenved, s különösen hol, hogy e pótlás a közszerzeményből, tehát nem egyedül s nem mindig csak a csonkitó keresményéből történjék?

Ily eljárást még az utódok méltán védett érdeke sem tesz szükségessé.

Mert a gyermekek *édes*, vagyis vérszerinti szüleik után a közszerzeményben való törvényes öröklés által a nélkül is mindig; félvér, vagyis *mostoha* szülék fenforgása esetén pedig az édes szüle után felerészben biztosan, a mostoha szüle után pedig — hacsak ez a szónak a mindennapi életben vett értelmében valóban nem mostoha — rendszerint hozzájutnak az öröklött vagyonhoz, a mennyiben az a közszerzeménybe fordittatott. Ha pedig nem ide fordittatott, hanem elpazaroltatott az örökölt vagyon, akkor az örökösök igénye, ha csak a törvény engedte biztositási jogukkal nem éltek, már a pazarlás tényével megszünt. S nagyon igazságtalan volna, hogy az örökösök virtualis joga az által nyerjen realis alapot, miszerint a takarékos házasfél közszerzeménye az eltünt öröklött vagyon helyére lépjen.

Dr. Jancsó György,
kir. táblai segédfogalmazó.

Jogirodalom.

A magyar büntető eljárás kézikönyve. Irta SZÉKÁCS FERENCZ, *budapesti kir. törvényszéki biró. Franklin-Társaság. 1881.*

Egyik politikai lap a napokban azon hirt közölte, hogy a büntető eljárásról szóló törvénykönyv javaslata kész, hogy egy hónap mulva nyilvánosságra hozatik, hogy még e télen törvénynyé lesz. Nem tudunk hinni ezen hirnek, mely a szebb jövőt oly vakitó közelben mutatja, s nagyon örülünk a czimben idézett könyvnek, mely a fenálló gyakorlatot ismerteti, mert — fájdalom — aligha nem még jó ideig lesz hasznavehető.

Azon esetben is, ha a kilátásba helyezett javaslat előterjesztetnék, örömmel üdvözölnők a mai eljárás kézikönyvének megjelenését, mert megvilágitja a jelent és ez jó szolgálat a jövő munkásainak is. A midőn a büntető eljárást szakaszokba foglalják, de kiváltképen *első* codificationál, a törvényhozó fő dolga, hogy revisió alá vegye az élő jogot, hogy abból a multnak rudimentumait kirostálja. Csak ez után juthat oda, hogy a feldolgozandó joganyagot lehetőleg összhangba hozza a kor eszméivel. Oly jogintézmény nem létezett és nem lesz, melyet kora többé-kevésbé tul nem haladott, mert nincs a társadalomnak conservativebb eleme a jogászoknál és a történettel erősebben összeforrt létköre mint a jogrend. A codificatio sikerességének előfeltétele, hogy alapköveit a fenálló gyakorlatból vegye. S ennélfogva annál könnyebb az ujjáalkotás, mennél szélesebb arányokban terjed a meglevőnek ismerete.

A magyar jogi irodalomban a büntető perjog ez ideig nem létező valami. Egyetlen munkával sem birunk, mely azt tudományosan tárgyalná vagy akár csak gyakorlati szempontból kimeritően ismertetné; nincs törvény, mely szabályozza; egyetlen törvényszakasz sem hozatott másfél évtized óta, mely az egyéni szabadság biztositásáról gondoskodnék. Tétlenül maradt hazánkban a jogtudomány, a gyakorlati jogászvilág, a törvényhozás, mialatt a bűnper reformja szerteszét a művelt világon a jogászi munkásság oroszlánrészét elfoglalta.

A magyar jogászt azért, mikor az idézett könyv czimét olvassa, valóságos pietás érzete hatja át. Az első munka e téren! Alig fojthatja el az óhajt: vajha beváltaná a szerző, a mire vállalkozik.

Ha végig olvassa az ember a könyvet, nem lehet mondani, hogy desillusiót hozott. Tudományos értékkel nem bir; nem is vindicálja azt. A szerző egyedüli tárgya az élő jog, egyedüli czélja az ismertetés. Csakis helylyelközzel csillog ki egy-egy elméleti reflexio vagy biráló megjegyzés, és jobban szerettük volna, ha „*A bünvádi eljárási rendszerek ismertetése*“ czimü két oldalnyi első fejezet, valamint a theoria körébe repdeső egyéb helyek a könyvből kimaradtak volna.

A munkának becse abban áll, hogy igen használhető kézikönyvét nyujtja a fenálló gyakorlatnak. Hangya szorgalommal gyüjtötte szerző a törvényeket, rendeleteket, utasitásokat és szokásjogi megállapitásokat, melyek a bűnperre vonatkoznak; feltünteti a vitás kérdéseket, melyeket a gyakorlat eddigelé megoldatlanul hagyott és azon

pontokat, melyek körül a felső bíróságok között ellentétes gyakorlat fejlődött. Ez utóbbi esetek azonban igen hiányosan vannak felhozva.

Egyik lényeges hiánya a könyvnek egyáltalán, hogy a curiai döntvényeket nem igen dolgozza fel, inkább csak a budapesti törvényszék büntető osztályának irattárát. Teljesen megtanulni belőle a budapesti törvényszéknél követett eljárást, kevésbbé a vidékit, még kevésbé a legfőbb itélőszéki gyakorlatot. Pedig egyik szép hivatása lett volna feltüntetni azon lényeges eljárási változásokat, melyek a büntetőtörvénykönyv életbelépte óta a felső bíróságoknál helyet foglaltak.

Más oldalról ismét elveszti a szerző gyakran a tárgy feletti uralmat és fárasztó minutiositással tárgyal jelentéktelen ügykezelési részleteket, ugy hogy a könyv sok helyen azon benyomást teszi, mintha catechismusnak készült volna gyakornokok számára. Igy p. o. inti a vizsgáló birót, hogy a jegyzőkönyv készitését ne bizza egyedül a jegyzőre; hogy az ügyészszeli közléseit csak néhány sorba foglalja; hogy ne elégedjék meg azzal, hány éves a vádlott, hanem a születés napját is pontosan jegyezze fel; hogy jól vigyázzon a vizsgálat folyamán összehordott ingóságokra; hogy az ügyész a maga inditványát practice oly alakban csinálja, miszerint a törvényszék azt saját végzésének indokolásául használhassa; hogy a szavazó birák a végtárgyaláskor szorgalmasan jegyezzenek; hogy a jegyző jegyzeteit gondosan fűzze össze; hogy a vádlott is jegyzeteket csinálhat és hogy e czélból irószerekkel ellátandó; stb. stb.

A feldolgozott munkaanyag beosztásában semmi rendszer. A bűnper természetes lefolyásának rendjét követi. De nincs a könyvben principium divisionis. A pernek keretéből huz határvonalakat, ezek közé gépiesen egymás fölé rakja a részleteket, hogy többnyire a fejezetek feliratiban található egyedül az összetartó kapocs. Nem rendszerbe öntött egésznek alakjában, hanem darabokra törten tükröződik e könyvben a fenálló gyakorlat. Mindegyik oldal egy-egy önálló életkép a praxisból. Egy-két oldalnyi fejezetekben kápráztatóan űzik egymást az összefüggés nélküli adatok halmazai, hogy az olvasó, ha a fejezet végére jut, szinte sajnálja, hogy vége van; de már a következő oldal a részletek tengerébe sodorja ismét.

Magasan a népszerü kézikönyv szinvonala fölé emeli a könyvet az, hogy a szerző minden vitás kérdéssel szemben nézetet vall. A munka ezen részei legélénkebben mutatják, mennyire fejletlen és disparat a mi gyakorlatunk, de a könyvnek legérdekesebb oldalát is képezik. A szerző minden felvetett controversiát egy-két odavetett sorban old meg, akár tizet is egy fejezetben. Hogy az ilyképeni megoldás nem valami mélyre menő, a dolog természetében van. Indokolása többnyire hiányos, a legközelebb fekvő érven nyugvó; a magyar birót látni, a ki mindenről gyorsan kénytelen elkészülni itéletével.

Találkozunk is számos, már első pillantásra téves felfogással.

Szerző a vádelv buzgó hivének vallja magát, de azért szerinte «ugy a bíróságokra nézve elvül felállitható azon szabály, miszerint hivatalból üldözendő büntetendő cselekmények szerint *az illetékes birót,* értesitni kötelezteinek, ... hogy minden közhatóság mint a társadalmi rend őre s a törvények végrehajtó közege saját tekintélyének lealacsonyitása nélkül a tudomására jutott törvényszegéseket el nem nézheti» (22 l.)

Azt követeli, hogy az ügyész a körözések iránti határozatokat az elévülés okából nyilván tartsa s ekként gondoskodjék, hogy az elévülés félbeszakittathassék (49 l.). Tehát *látszólagos* intézkedés, csak hogy a büntethetőség az istenért valamikép el ne évüljön.

A szerző helyesli a gyakorlat által betartott azon szabályt, hogy a felső bíróság az esetben, midőn az ügyész nem felebbezett, a felebező vádlott terhére ne változtathassa a határozatot. De azért valóságos macchiavellisticus kisegitőt ajánl: «a mennyiben ily esetekben a felső bíróságok mégis azt látnák, hogy az anyagi törvény nyilván helytelenül önkényesen alkalmaztatott a fenforgó esetre, saját meggyőződésüknek csak az itélet *feloldása vagy megsemmisitése* által fognak érvényt szerezhetni, ... mert a megsemmisitési jogot hivatalból és nem csak a felek kérelmétől feltételezetten gyakorolják» (95 l.). Utmutatást csusztasson-e bele a feloldó vagy megsemmisitő határozatba a felső bíróság az alsó bíróság számára? Erre nálunk joga nincs. Ha pedig nem teszi, a feloldás vagy megsemmisités amugy sem vezetne czélhoz. S a szerző tanácsában rejlő felfogás ép oly kevéssé illik a vádelvhez mint az, hogy feloldás vagy megsemmisités történjék, midőn azt sem az ügyész, sem a vádlott nem kérte.

A mit az óvadék mireforditására mond, teljes félreértésén nyugszik az óvadék jogi természetének a bűnperben, s ebbeli indokolása ellenmondásos önmagában és a megoldással (31., 32. l.).

Azon téves nézetet terjeszti, hogy a büntető határozat indokai nem szolgálhatnak okul jogorvoslatra (85. l.).

A felső bíróság határozata szerinte csakis a személyesen megjelent vádlott előtt hirdethető ki; felebbezési vagy megnyugvási nyilatkozatát csak a vádlott személyesen jelentheti be (94. l.). Utalunk ujabban megjelent döntvényre, mely az ellenkezőt mondja ki. (L. *Jogtudományi Közl.* mellékl. 1881. 32. sz.).

Ép olyan téves azon állitása, hogy rendszerint az itélet a megnyugvó félre nézve jogerőre emelkedettnek tekintendő, «a mennyiben a megnyugvó fél javára az itéletben már változás nem történhetik» (101. l.). A hazai gyakorlat az ellenkező szabályt követi. Utalhatunk e tekintetben is egy legujabban kelt curiai határozatra. (L. *Jogt. Közl.* mellékl. 1881. 29. sz.).

A kiadási ügyet, a hol szerződés nincs, a viszonosságra kivánja alapittatni, és annyira megy, hogy retorsiót ajánl Szerbiával szemben, mert ez nem adott ki egy esetben egy egyént. Azt hiszszük azonban, azért ne járjon köztünk büntetlenül a szerb bűntettes, mert Szerbia nem adta ki nekünk bűntettes honosunkat.

Az esküdtszéki eljárás tárgyalásánál a szerző következetesen azt tanitja, hogy az eljárási rendelet kiegészitőjét a *polgári* törvénykezési rendtartás képezi! Arra alapitja, hogy a rendelet mindarra, a mire intézkedést nem tartalmaz, a közönséges perrendtartásra utal, ily közönséges perrendtartás pedig nem létezik. Hogy ne léteznék nálunk büntetőeljárás? Csak codificálva nincs. Szerző könyve maga mutatja, hogy van.

Igazságtalanok volnánk azonban, ha nem emelnők ki azt is, hogy a szerző megjegyzései és megoldásai gyakran igen talpra esettek.

Igy p. o. az, a mit a vizsgálati fogságról mond. «Vizsgálati fogságnak rendszerint két okból lehet helye 1. a vizsgálat meghiusithatása veszélyének indokából, és 2. a szökés veszélye miatt. Ne tévessze a vizsgáló biró szem elől, *hogy e két jog csak jogczim* a vizsgálati fogság elrendelésére, mely *külön indokolandó.* Nem elég kimondanunk, hogy meghiusitástól vagy szökéstől félünk, de azt is ki kell fejtenünk, hogy *mi okból keletkezett e félelem*" (28. l.)

Hangsulyozza a vizsgálat praeparatorius jellegét, figyelmeztetve a vizsgáló birót, hogy a bizonyitási eljárás sulypontja ma már nem a vizsgálatban van, mely csak adatgyüjtésre szoritandó, hanem a szóbeli és nyilvános végtárgyalásban. Ennek hangsulyozása annyival inkább helyeslendő, mert nálunk még a végtárgyalás is többnyire nem egyéb, mint folytatólagos vizsgálat, és valóban nem főtár-

gyalás még végtárgyalás sem, hanem végvizsgálat, hol az elnök és a szavazó birák mint inquirensek szerepelnek.

Óhajtandó szerző szerint, hogy ne csak a vizsgáló biró, de azon birák is, kik a vádhatározat hozatalánál részt vettek, az itélő tanácsból kizárassanak (59. l.).

Azt, vajon mely bizonyitékok lényegesek és melyek mellőzhetők, a szerző szerint első sorban a felek hivatvák megitélni (60. l.). Hogy a tanuvallomás a biró nézete szerint lényegtelen, soha se legyen ok az eskü kivételének mellőzésére (71. l.).

Helyteleniti, hogy az ügyvédnek nem engedtetik közvetlenül intézni a felekhez és tanukhoz a kérdéseket, holott az ügyésznek engedve van (61. l.).

Az esküminta azon záradékát: «semmit azokból, melyek a kérdésre tartoznak s melyekről tudomásom van, el nem hallgattam» erősen megtámadja és azt javasolja, hogy «az esküminták a szóban forgó mondatot egyszerüen kihagyjuk» (72. l.).

A büntetőtörvénykön 94. §-ából helyesen következteti, hogy az itélet nem hangozhatik akként, miszerint a vádlott a vizsgálati fogság kezdete napjától vagy az elsőbirósági itélet kelte napjától számitandólag itéltetik el, hanem csak akként, hogy *a büntetés kiállása kezdetét* mindig *az itélet jogerőre emelkedésétől* vegye.

Tisztult felfogásra mutat szerző azon követelménye, hogy ujra felvételnél a tárgyalásnál ne csak az ujabb bizonyiték, hanem az egész ügy ujra tárgyaltassék.

A rögtönbirósági eljárást tárgyazó fejezetben átmegy a birálat terére is, és összehasonlitva annak fenálló szabályait a büntetőtörvénykönyvvel, kimutat ellentéteket a minősités és a büntetési nem tekintetében, kételyeket, melyek felmerülhetnek a jogorvoslatok iránt s a büntetés végrehajtásánál, és hiányokat az ügykezelés és a szervezet tekintetében. Azon óhajjal zárja be ezen fejezetet, hogy a rögtön-birósági szabályok mihamarább összhangzásba hozassanak a büntetőtörvénykönyvvel.

Általában a könyv szakasztott mása a fenálló gyakorlatnak, mely a kor áramlatának s a gyökeret vert hagyományok ellenáramlatának küzdelmei között vergődik.

Több ily munka, s az ut egyengetve van nálunk is a büntető perjog rendszeres tárgyalására.

Dr. Sík Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A correctionalisatio.

A B. T. K. megalkotásánál a törvényhozás czélja az volt, hogy a büntető jogszolgáltatást, szemben az eddig követett «birói bölcs belátás»-sal, positiv anyagi alapra helyezze.

A B. T. K. 1. §-a megerősité ama régi büntetőjogi elvet: „*Nulla poena sine lege*“, de egyszersmind kimondja azt az elvet is, hogy «bűntett vagy vétség miatt senki sem büntethető más büntetéssel, mint a melyet arra *a törvény megállapitott.*“

A kiszabandó büntetés leszállitása, megváltoztatása tekintetében, ha az enyhitő körülmények tulnyomóak, intézkednek a B. T. K. 91., 92. és 93. §-ai.

Mi tehát a «correctionalisatio» czélja?

A büntetőtörvény szerkesztője szerint: hogy a biró valamely bűntettet azért, mert az oly tulnyomó enyhitő körülmények mellett jött létre, miszerint tettesére a bűntett legenyhébb büntetése is igazságtalan, mert tulszigoru lenne, vétségre változtathassa át, és ennek folytán a vétség büntetésével büntethesse.»

Első tekintetre nagyon méltányosnak látszik ez eljárás; vizsgáljuk azonban szükséges-e, és vajon bir-e jogosultsággal a «correctionalisatio» elve.

1. *Szükséges-e tehát a correctionalisatio?*

a) A büntető jogszolgáltatás és különösen a B. T. K. szempontjából a «correctionalisatio» azért nem szükséges, mert a B. T. K. a beszámitást kizáró körülményeket tüzetesen megjelöli s az enyhitő körülményeket nem is sorolja fel, igen helyesen a biró belátására bizva minden oly momentum figyelembe vételét, mely a büntetés kiszabásánál esetleges, individualis enyhitő körülményül tudható be.

Végre pedig, bár a B. T. K. 20-ik s következő §§-ai a büntetendő cselekmények büntetési fokozatait megállapitják, meghatározzák azok időtartamát s megjelölik, hogy mely büntetés alkalmazandó a bűntettekre és mely büntetés a vétségekre; de e mellett a B. T. K. 92. §-a a büntetésnek a minimal mértékre való reductióját sőt átváltoztatását is megengedi, tulnyomó enyhitő körülmények fenforgása esetén. Mire való tehát a qualificatio corrigálása akkor, midőn a bűnösségi fokozat mérve a *büntetésben* nyilvánul, s a B. T. K. a tulszigoru büntetés reductióját, megváltoztatását amugy is megengedi?

Aztán meg pl. a ki gyilkosságot követett el, törvény és erkölcsiség szempontjából egyaránt és jogosan vádolható *bűntett* elkövetésével; más kérdés az aztán, vajon büntethető-e a tettes vagy sem, s ha igen, miként?

b) A bűntett elkövetője álláspontjából sem látom be a qualificatio corrigálásának szükséges voltát, mert a tettesnek csakugyan mindegy, bűntettnek vagy vétségnek qualificáltatik-e a jogellenes cselekmény; csak a büntetés ne legyen igazságtalan, azaz tulszigoru. A tettesnek sohasem állhat érdekében a qualificatio correctiója, mindig csak a büntetés reductiója.

2. Lássuk továbbá, *jogosult-e* a correctionalisatio általában s különösen a B. T. K. alapján?

a) A B. T. K. a qualificatio correctiójára sehol sem közvetlen, sem közvetett utasitást nem ad; ellenkezőleg, minden jogellenes cselekménynek megadja a qualificatiót (bűntett, vétség.)

b) Jogosulatlan a «correctionalisatio,» mert ez által a birónak joga volna belenyulni a *törvényhozás teendőibe* s módjában állana magát a törvény fölé helyezni.

Nem mondom, hogy a «correctionalisatio» magában véve veszedelmes, káros volna; de oly praecedenst állapitana meg a judicaturában, melyből komoly zavarok támadhatnának.

Én tehát a büntetés kiszabásánál inkább ad infinitum kiterjeszteném a reductio jogosultságát, inkább megengedném a B. T. K. 92. §-ának novelláris módositását; de a qualificatio correctióját nem ajánlhatom.

A biró előtt az itélethozatalnál a következő kérdések merülnek föl: 1., mit követett el vádlott, 2. minek qualificálja ezt a cselekményt a B. T. K., 3. mily büntetést érdemel a tettes?

Ezen kérdésekre feleljen meg magának a biró, hozza összhangba a törvényt saját lelkiismeretével és itélete soha sem lesz tulszigoru.

Az osztrák bünt. perrendt. (338. §.) szerint tulnyomó enyhitő körölmények fenforgása esetén, a biró jogositva van a büntetésnek a rendes minimal mértéken aluli reductiójára, de csak bizonyos korlátok között, olykép hogy a 10 éven felüli szabadságbüntetésekkel sujtott büntettek büntetése 3 évnél, a 10 éven aluli szabadságbüntetéssel sujtottak 1 évnél csekélyebbre nem reducálhatók.

És mégis a brünni «Oberlandesgericht» elnöke Báró

Streit eme minimal mértékek gyakori alkalmazása miatt biráit, (kik, mint mondá: «kurzsichtiger Weise geübten Milde das Strafgesetz zu corrigiren sich anmassen . . .») hivatalosan megfenyegette.

Ez eset miatt 1878. évi május hóban Glaser osztrák igazságügyminister az osztrák képviselőházban meginterpelláltatván, feleletében kiemelte, hogy bár a biró mindig figyelembe veheti lelkiismerete sugallatát, de a törvényt, melynek tiszteletet szerezni van hivatva, maga is tisztelni tartozik; a kivételből szabályt alkotni, szóval a törvényt javitgatni nincs hivatva.

Nem osztozom e felfogásban, mert ott, a hol a törvény a büntetés reductióját megengedi, a biró beszámolva lelkiismeretével, reducálhat meggyőződése szerint; nem corrigálja a törvényt s nem helyezkedik a törvény fölé. Báró Streit eljárása erkölcsi erőszak volt a brünni Oberlandesgericht birái ellenében. Hiába mentette a miniszter eljárását.

Angliában ma sincs büntető-codex; itt van értelme, ha az avult büntetőtörvények ellenében a bíróságok a régi törvényeket pótolni, javitani igyekeznek; de a hol az anyagi jog codificálva van, ott a törvénynek a gyakorlat általi correctiájáról szó nem lehet.

A mit a B. T. K. büntettnek declarált, azt kivétel nélkül mindenki annak tartozik elismerni; a büntetés kiszabása, esetleg a betudást kizáró körülmények constatálása ellenben kizárólag a biró föladatkörébe vág; ebbe senki másnak avatkoznia nem szabad.

Rohonyi Gyula,
ujvidéki ügyvéd.

Czikkirónak annyiban igaza van, hogy a btk. nem mondja ki világosan a bűntettek átminősithetését vétségekké. De ha a 20. §. 2. pontjába valami értelmet akarunk helyezni, az csak az átminősités lehet. Különben ha még kevesebb támpont volna is a törvény szövegében a correctionalisatióra, helyt kellene annak adni. Csakis az átminősités utján érhetjük el azt, hogy mikor a btk. 92. §-a szerint a főbüntetés a rendesnél enyhébb, a mellékbüntetések is megfelelően enyhüljenek; továbbá igen nagy hatása van az átminősitésnek a bűnhalmazat büntetésére és az elévülés tartamára, sőt némelyek szerint a kisérlet és a részesség büntethetésére is. Ezért ragaszkodunk mi — és nem a puszta elnevezésért — a correctionalisatióhoz. Csakis ezen rendszer következetes alkalmazása által lehet a törvény merev határozmányait simulékonyabbá tenni. *Szerk.*

Észrevételek a törvényes zálogjog értelmezésére vonatkozólag.

A *Jogtudományi Közlöny* f. évi 32. számában K. Ö. ur «A törvényes zálogjog értelmezése felsőbb bíróságainknál» czime alatt előadja: hogy T. K. és t. B. I. ellen kielégitési végrehajtást vezetvén, szobabeli butorait lefoglalták.

B. I. végrehajtást szenvedett adós a foglalás után eddigi lakásából kihurczolkodván, L. A. házában fogadott lakást, hova a lefoglalt tárgyakat vitte.

A hitelezők árverést kérnek, L. A. törvényes időben félévi hátrálékos lakbér-követelés erejéig elsőbbséget jelent s igénye a soproni kir. járásbiróságnak 7754/880. számu végzésével foglaltató s árvereztető hitelezőkkel szemben törvényes zálogjog czimén megállapittatik, mi ellen felperesek felebbezést jelentenek.

A kir. itélő tábla 46909/880. számu határozatával az e. b. végzés megváltoztatása mellett T. K. és t. hitelezők követeléseit L. A. bérbeadó ellenében elsőbbséggel sorozza, mert az elárverezett ingók akkor, midőn azokat végrehajtást szenvedett az L. A.-tól bérelt lakásába vitte, már felperesek zálogjogával terhelve lévén, ennélfogva L. A. házbér-követelése az ingóságokat törvényes zálogjoggal terheli ugyan, de azért a már előbb szerzett zálogjog jogi hatálya nem gyöngittetik.

Közbevetett felebbezés folytán a magyar kir. Curia mint legfőbb itélőszék ezen II-od-birósági határozatot 1253/881. számu végzésével a t. r. t. 361. §-ra való hivatkozással helybenhagyta.

K. Ö. czikkiró a legfőbb itélőszéknek ezen elvi kijelentését *a törvény világos szavaival homlokegyenest ellentétben állónak* és a benne rejlő tant annyira veszélyesnek tartja, hogy a bérbeadó ugynevezett törvényes zálogjoga illusoriusnak fog mutatkozni.

K. Ö. ezen általa helyesnek vallott nézetének beigazolására hivatkozik a t. r. t. 362. §-ára, mely szerint a bérbeadónak a bérbevevő ellen bérlési követeléseire nézve fél évi stb. bér erejéig törvényes zálogjoga van, és ezen követelések minden más követelést — a bérbevevő invecta és illataira nézve — feltétlenül mégelőznek.

K. Ö. hivatkozik továbbá a nálunk hosszu időn át érvényben állott O. P. T. 1101. §-ára és az erre vonatkozó 69., különösen pedig annak 70. számu függelékére, mely utóbbiban rendeltetik: «hogy a törvényes zálogjog a bérbevevőnek azon hitelezői ellenében is érvényesittethetik, kik a bevitt tárgyakra korábban szereznek zálogjogot.»

K. Ö. a t. r. t. 362. §-ából csak azon pontot: «a törvényes zálogjog stb. minden más követelést feltétlenül megelőz» idézi, mely az ő keretébe illik: a 362. §. másik pontját azonban, mely szerint a «törvényes zálogjog azon ingókra nézve bir hatálylyal, melyek a bérlő tulajdonában vagy használatában a bérlemény területén találtatnak», egészen figyelmen kivül hagyja. Ezen utóbbi pontnak pedig az az értelme: hogy L. A. félévi hátralékos lakbér-követelése erejéig csak azon időpontban nyert törvényes zálogjogot, midőn B. I.-vel a bérleti szérződés létrejövén, ez butorait L. A. házába elszállitotta volt; ezen időpont beállta előtt bérbeadó és bérlő közt bérleti jogviszony fen nem állván, abból jogok bérbeadó számára nem is származhattak, T. K. és t. mint hitelezők azonban még a bérleti viszony létrejövetele előtt, még minekelőtte végrehajtást szenvedett B. I. ingóságait L. A. házába elhurczolta volt, azokra követeléseik erejéig birói foglalást intéztek. Erre vonatkozik a III-ad-birósági 1253/881. számu végzésnek a t. r. t. 361. §. értelmében tett helyes indokolása: «a foglalás azon időtől fogva, melyben az összeirás teljesittetett, az összeirt tárgyakra nézve, minden későbbi foglaltató ellen zálogjogot ad, s ekkent az előbb szerzett zálogjogot a *később keletkezett bérlésből* felebbező felet illető törvényes zálogjog nem előzheti meg.»

K. Ö. nézetének gyámolitására hivatkozik még továbbá az O. P. T. 1101. §-ára és az erre vonatkozó 69., különösen annak 70. számu függelékére, melyből — ugy mint a t. r. t. 362. §-ánál — csak azt a részletet szakitja ki, mely malmára hajtja a vizet, hogy t. i. a törvényes zálogjog a bérbevevőnek azon hitelezői ellenében is érvényesittethetik, kik a bevitt tárgyakra korábban szereznek zálogjogot.

Ha azonban az O. P. T. 70. számu függelékét egész terjedelemben figyelemmel átolvassuk, egészen más értelem fog belőle kijönni, mint a minőt K. Ö. belőle ki akar magyarázni. Ugyanis a hivatkozott 70. számu függelék következőleg szól: «a bérbeadónak a házi készületekre s ingóságokra engedett törvényes zálogjog, azoknak a *bérbeadott lakba vitelével* azonnal megalapittatik, ugyanazért mint *ezen időponttól* fogva hatályos a bérbevevőnek azon hitelezői ellenében is érvényesittethetik, kik a bevitt tárgyakra korábban szereznek zálogjogot, mintsem bérbeadó bérkeresvényét, vagy a házi készülékek és ingóságok összeirását kérte volna.»

A 70. sz. függelék ezen tartalmát alkalmazva a fenforgó esetre, világosan kitünik belőle: hogy bérbeadó L. A. törvényes zálogjoga bérbevevő B. I. ingóságaira nézve azon időponttól lett hatályos, midőn azokat a bérelt lakba elvitte, és bérbevevőnek azon hitelezői ellenében is érvényesittethetik, kik a bevitt tárgyakra korábban szereznek zálogjogot, mintsem bérbeadó keresetét benyujtotta és az ingóságok összeirását kérte volna, azaz ha pl. T. K. és t. mint hitelezők B. I. bérbevevő butoraira nézve csak a bérbeadott lakba vitele után szerveztek volna zálogjogot és bár azokat *korábban* bíróilag összeiratták volna, mintsem bérbeadó L. A., azért utóbbinak törvényes zálogjoga elsőbbséggel birna; miután azonban T. K. és társai B. I. bérbevevőnek ingóságaira L. A.-tól kibérelt lakba történt elvitele *előtt* szereztek zálogjogot, világos, hogy az, az ingóságoknak a bérbeadott lakba vitelével keletkezett későbbi törvényes zálogjogát megelőzi.

Ebből kitetszik: hogy K. Ö. nézetét maga az a tör-

vény legjobban czáfolja meg, a melyre leginkább hivatkozott. Czikkének azon pontjában: «a birói zálogjog a foglalás ténye által lesz létezővé, azon pillanattal nyert életet és hatályt; a törvényes ellenben foglalás nélkül s egyedül már a törvény rendeleténél fogva az ingóknak behozatala által mintegy magától létesül» stb. tett kijelentésével önmagával ellenmondásba jött, mert itt nyiltan beismeri: hogy T. K. és t. birói zálogjoga a foglalás időpontjától kezdődött, L. A. törvényes zálogjoga ellenben csak az ingóknak behozatala által később érvényesült, ha tehát T. K. és t. zálogjoga előbb lépett érvényre, kell hogy a később keletkezett L. A. törvényes zálogjogát a prt. 361. § a értelmében megelőzze. Különben is jogi képtelenség volna, egy már korábban érvényre emelkedett birói zálogjogot, egy még csak homályban lappangó, később keletkezendő törvényes zálogjog által hatályától megfosztani.

Ha K. O. nézetét elfogadnók, egy ujabb veszedelmes neme a visszaéléseknek csakhamar lábra kapna, mely sok jóhiszemü hitelezőt, — kik birói foglalás folytán követeléseiket biztositva vélnék, tönkre tenne; mert minden nem fizetni akaró adós csakhamar módot találna, hogy az egyik helyen birói zálogjoggal terhelt ingóit más fedél alá hozza, hol — az ujabban keletkezett «törvényes zálogjog» paizsa alatt megszünvén a már előbb érvényesült birói zálogjog, a kijátszott hitelező bottal üthetné követelésének nyomát.

Minden rendes háztulajdonos ügyelni szokott, kit fogad házába, és — eltekintve attól, hogy törvényes zálogjoga védi — miután a bért mindig előre szokás fizetni, nem panaszolkodhatik kijátszásról, ha a bért előlegesen be nem szedi és ha be nem veheti, rövid uton kiteheti a bérlőt; nem lehet tehát azt állitani: hogy bérbeadónak törvényes zálogjoga illusioriusnak fog mutatkozni, melyet a törvény oly nagy mértékben kellő oltalomban részesit, a mennyire csak az igazság határain belül megengedhető. Quod uni justum, alteri aequum.

A törvényhozó intentiója tehát csak az volt, a mint azt jelen esetben a II. és III. bíróság fentebbi határozataikban kijelentették: hogy t. i. *az előbb érvényesült birói zálogjog* a *később keletkezett törvényes zálogjogot megelózi.*

Stanik Lajos,
ügyvéd.

Különfélék.

Az osztrák judicaturából közöljük a következőkben egy elsőfoku birói határozat bevezetését. Nem követendő példa gyanánt mutatjuk be, sem nem ijesztőül, hanem csak azért, hogy contraria juxta se posita legyenek. A bevezetés igy hangzik:

B. birói árverésen X. ingatlant megvette, az árverési feltételeknek megfelelt, a megvett ingatlan tulajdonát beszavatoló okmányt kikapta, és hosszabb idő óta az ingatlan tényleges birtokában van, a nélkül azonban, hogy tulajdonjogának telekkönyvi bejegyzését kikérte volna.

A. hitelezője B. ellen nyert fizetési meghagyás és az árverést elrendelt járásbiróságnak az árverési vételt tanusitó bizonyitványa alapján kielégitési végrehajtást (összeirást és becslést) kér a törvényszéknél B. ellen az árverésen szerzett jogaira: *a)* a birtokra, *b)* a tulajdon telekkönyvi bevezetésére, *c)* az ingatlan feletti tulajdonra.

A törvényszéki előadó inditványozta azt, hogy a kérelemnek, a mennyiben *a)* a birtokra *b)* a telekkönyvi tulajdonbevezetésre irányul, hely adandó, hogy ellenben a tulajdonra irányuló részében elutasitandó. Nézeteit következőkép indokolta:

Indokok:

Ad *a)* A birtokosok zálogolása elvben helyt foghat. Mert p. t. k. 448. §. szerint zálogul szolgálhat minden dolog, mely a forgalomban van, és mielőtt a birtokjogok forgalmi képességét vizsgáljuk, tisztában kell lennünk az iránt, mi képezi ezen jogi fogalom tényleges tartalmát.

A p. t. k. a birtokot a subjectiv, sőt a dologi jogok (308. §.) közé számitja s annak compilatorai ugy látszik a p. t. k. 322. §-ának «birtokjog» neve alatt a telekkönyvi tulajdont értették, habár ezen értelmezés is e bizottság jegyzőkönyveinek számos helyeivel összeütközik s magával a törvénykönyvvel ellentétben van (l. p. t. k. 1468. és az érveket *Randa* «a birtok» II. kiad. 61. l. vagy 28. *a*). Miután a tvkv. forrásai ezen jogi fogalom értelmezésére kielégitő alapot nem nyujtanak, az ujabb tudomány azon kisegitőhez folyamodott, azt a római jognak forrásai alapján, melyek a compilatoroknak amugyis annyi anyagot szolgáltattak, összhangzásba hozni a törvénykönyv rendszerével s a ma uralkodó közönséges jog felfogásával. Támaszkodva *Savigny* tudós buvárlataira, még az ausztriai jog commentatorai között is azon felfogás jutott érvényhez: hogy a birtok nem is tekinthető jognak, hanem a jog által védett tényleges állapot (*Stubenrauch* I. 425. l. *Randa* «birtok» 2. l. *Kirchstetter* 164. s k.; *Krainz*: Ger. Zeit. 1868, 1869.). Ujabb időben azonban nyomós kételyek merültek fel a birtoknak a subjectiv jogok köréből való kizárása ellen; kételyek, melyek azonban az uralkodó tannak annyit concedálnak, hogy ezen tényleges állapotból a birtokos javára bizonyos előny származik, mely vagy már maga a dolog felett birt physikai hatalmi viszonyánál fogva illeti azt, vagy még csak a tételes törvény által járul hozzá. Az előbbi előnyök közé tartoznak a dologból eredő hasznok (polg. törvénykönyv 330. §.) s a dolog elhasználhatása (329. §. cod.); az utóbbi közé a birtokos perjogi előnyei a birtokban maradásra nézve (339. §. cod.) és a czimből (322. cod.) továbbá az elbirtokolhatás (1409. §. cod.) és a ráköltekezések megtéritése iránti igény tekintetében. Leginkább ezek azon előnyök, melyek a «birtok» jogi fogalmának tartalmát kitöltik és az emez előnyök élvezetére irányuló s a jogrend által biztositott igény értetik a «birtokjog» alatt.

Mindezen előnyök korántsem jelenkeznek a birtokos személyéhez kötve mint legszemélyesebb minőségek, mindenki által érvényesithetők és élvezhetők (hacsak különös törvényi tilalom nem áll fen, p. t. k. 310. §.) és ennélfogva atruházhatók. Egyidejüleg azonban ujabb jav termelésére tartalmazzák a feltételt és igy csereértéket képviselnek, mely a forgalomban levő más dolgokkal való egybehasonlitás által meghatározható; más szóval ezen előnyök pénzben megbecsülhetők (p. t. k. 203—305 §; hasonlitsd össze *Randa* birtok 49. l.; *Mommsen* Oblig. Recht II. 247. lap; *Brinz* Pand. II. 654. l.). Ezekből foly a birtokelőnyöknek és az emez előnyökből álló birtokjogoknak forgalmi képessége. A subjectiv jog nem egyéb mint egy apprehendens (a szó legtágabb értelmében) javára beálló jogkövetkezmények foglalatja, és alig szenvedhet kétséget, mikép azon előnyöknek a törvény által védett élvezetére való igénynek is, mely előnyök a dolog természete vagy a törvény tételes intézkedése folytán a birtokszerzési ténynyel járnak, a subjectiv jog minősége tulajdonittassék (*Strohal:* Juristisches Blatt cit.). Bár mennyire törekszik is az uralkodó felfogás a birtok római fogalmát a polgári törvénykönyvhez idomitani, ezen törvénykönyvnek szelleme és annak kifejezett dictiója (p. t. k. 308., 320., 323. és 324. §§.) szerint a birtok a fentebb jelzett birtokelőnyök foglalatját képezi, s a mennyiben az objectiv jog ezen előnyöket elismeri, annyiban azok egy concret subjectiv igényre való tekintettel subjectiv jognak neveztetnek. A jogok általában a dolgok közé tartoznak (p. t. k. 291. 292. 298) és igy a birtok zálogolhatásának második kelléke is beigazolva van, a jogászi dologminőség. Ez iránt a kételyek oszladoznak annál inkább, ha megfontoljuk, hogy a jogok zálogolhatása általában a commentatorok által (Stubenrauch I. 564. l. *Nippl* Erläuterungen III. 432. l.) kétségbe nem vonatik. A cs. k. legfőbb törvényszék is 1855. május 16. döntvényében (*Peitler's* Sammlung 38) is elismerte a vevőnek őt a vételi szerződésből illető, telekkönyvileg be nem jegyzett jogát a zálogjog alkalmas tárgyául és hasonló határozattal (*Glaser Ungers* Sammlung Nr. 3799) engedte a végrehajtást a physikai birtokra a telekkönyvben harmadik személy nevén álló ingatlanra nézve. stb. stb.

—

Ihering második dolgozatának közlését nyomdai akadályok folytán a jövő heti számra kellett halasztanunk. A mult heti dolgozatnak helyesbitett czime igy hangzik: «A tulajdon vesztése *vad* állatokon».

—

Pályázat. A budapesti ügyvédi kamaránál évi 600 frt fizetéssel javadalmazott irodatiszti állomás betöltése végett ezennel pályázat nyittatik, és felhivatnak mindazok, kik esen állomást elnyerni óhajtják, miszerint szabályszerüen bélyegezett és okmányaikkal felszerelt kérvényeiket a budapesti ügyvédi kamara elnökségéhez (Budapest VII. ker. kerepesi ut 8. sz. I. emelet) folyó évi szeptember hó 3-ig benyujtsák.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 37. SZ. Budapest, 1881. szeptember 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: {félévre .. .. .. 6 frt / negyedévre .. 3 „} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Perdituro credere. Ihering Rudolf göttingeni egyet. tanártól. — A fiatal kor büntetőjogi jelentősége. Dr. Jellinek Arthur ügyvédtől. — A közszerzeményi jogról. Dr. Jancsó György kir. táblai segédfogalmazótól. — Jogirodalom. — Törvénykezési Szemle: A kibocsátónak mint ilyennek van-e váltójogi keresete az elfogadó ellen. — Az itéletnek lényeges kelléke, hogy «teljes» legyen, különben az itélet semmis. Csorba Károly kir. alügyésztől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Perdituro credere.

Ihering Rudolf-tól.

Forrásaink több helyén találjuk a fordulatot, hogy egy kölcsönösszeg oly valakinek adatik, ki azt előreláthatólag el fogja veszni: perdituro credere, l. 12. §. 11. D. mandati vel contra (17. 1.) «simile est, quasi *perdituro* pecuniam sciens credideris»; l. 24. §. 4. D. de minor. (4. 4.) «si tunc dederit, quum eum *perditurum non ignoraret.*“ Ehhez hasonló egy hagyomány idő előtti kifizetésének esete hasonló körülmények közt, l. 15. D. de annuis legatis (33. 1.) „*perdituro* ei id heres ante diem restituisset»; továbbá azon eset, midőn a dos profectitia a leánynak atyja közbejötte nélkül kifizettetik, l. 22. §. 1. D. soluto matrimonio (24. 3.) si *perditurae* solvatur; végre a dos visszafizetésének esete a házasság tartama alatt, l. 73. §. 1. de iure dotium (23. 3.) non *perditurae* uxori dos reddi potest.

Mindez esetekben megtagadtatik az idézett helyek alapján a kölcsön adásának illetve a dos visszafizetésének joghatálya. Ezen eldöntés rendkivül feltünő, és semmiképen sincs összhangban a többi jogelvekkel. Az egyik fél a másiknak mintegy gyámjává tétetik a hivatkozott jogviszonyokban; kötelességévé tétetik bizonyos tekintetben annak érdekét szem előtt tartani és az illető ügyletre magát el nem határozni, ha ez az utóbbi érdekeinek meg nem felel.

Felmerül tehát itt azon kérdés, vajon ezen eldöntés tiszta singularitás, avagy általános, még pedig ethicai szempontokra vezethető-e vissza? Erre a feleletet megadni, a jelenlegi fejtegetés czélja.

Ethicai szempontból bizonyára mindenki habozni fogna oly szerződést megkötni, melyről előre meg van győződve, hogy a másik fél vesztére leend; mindenki fogná átallani, még az esetben is, ha a jog meg nem tagadná tőle a keresetet, másnak a biztos tönkrejuttatás eszközeit szolgáltatni. Ezen tekintet azonban épen csakis ethicai, és lehetetlennek látszik, hogy a jog ezen szempontot magáévá tette. Hiszen hová vezetne az? A forgalom mintegy erkölcsi gyámság alá helyeztetnék és a szerződőkre oly felelősség hárittatnék, mely a forgalom biztosságát és könnyüségét nagy mértékben csorbitaná. Világos tehát, miszerint ha a jog magát mégis a fent jelzett esetekben ezen tekintet által vezéreltette, szorosan megállapitandók azon feltételezések, melyek alatt az a jogszolgáltatásban tényleg alkalmazásba vehető.

Forrásaink támpontot nyujtanak a kérdéses jogelv korlátozására. Két hely ugyanis a férj és feleség közti viszonyra vonatkozik, mely az ellenfél érdekeinek ilyen, a tiszta üzleti czélokon tulmenő gondozását csakugyan indokolja. A férjnek nem szabad a nőnek a dost visszafizetnie, ha tudja, hogy a czél, melyre az rendelve van, t. i. a nőnek biztositott existentiát nyujtani, meghiusittatik; feltéve, hogy a dos visszafizetése a férj szabad akaratától függ, mint a fenti két esetben, t. i. az idő előtti fizetés és az atyja közbejötte nélküli kifizetés esetében.

Azon esetekben, midőn a férj a dos visszafizetésére szoritható, igen természetesen elesik a fentjelzett tekintet érvényesitése. A korlátozás csakis a férj szabad akaratára vonatkozólag áll fen.

Épen igy van a dolog a l. 15. cit. D. de ann. legatis esetében. A feltevés, mely alatt az örökösöknek a hagyomány időelőtti kifizetése meg van tiltva, itt az «si propter capientis personam, quod rem familiarem tueri non posset, in diem fideicomissum relictum probetur.» A kifizetés időpontjának elhalasztása itt a hagyományos érdekében történt az örökhagyó részéről, az örökös erkölcsileg is kötelezve van, az örökhagyó jó intentióit a hagyomány időelőtti kifizetése által meg nem hiusitani. Ha azonban a kifizetés elhalasztása az örökös érdekében történt, az idézett helyen kifejezetten is felruháztatik a joggal, arról lemondani, a nélkül hogy a kifizetett hagyomány hováforditására legkisebb tekintettel kellene lennie, «quodsi tempus heredis causa prorogatum esset, ut commodum medii temporis ipse sentiret, liberatum eum intelligi, nam et plus eum praestitisse, quam debuisset.» Ez esetben tehát nincs helye a hagyományosra való tekintetnek, minthogy ez az örökhagyóra nem volt határozó.

Ez eset is teljesen sorakozik az elsőhöz.

Egészen specialis jogviszony forog itt fen, a mennyiben a fizetőre azon kötelezettség hárul, hogy ál-generositás által a fizetés elfogadására jogositottnak valódi érdekeit ne veszélyeztesse.

Sokkal több nehézséget okoz a harmadik eset, t. i. a perditurus részére való kölcsönzés. A l. 12. §. 11. cit. Dig. mandati elején az adolescens luxuriosusról tétetik említés, ki valakit megbiz, hogy egy kéjhölgyért kezeskedjék «ut pro meretrice fideiubeas»; és az ilyen megbizás érvénytelennek nyilvánittatik, utalással azon esetre, «si perdituro pecuniam sciens credideris.» Világos, hogy ez utóbbi elvnek, minthogy a kérdéses eldöntésnél támpontul használtatott, minden kétségen kivül kellett állania. Igaz ugyan, hogy az utóbbi esetbe is bele lehetne képzelni a luxuriosus adolescens toldatot, a mint ez tényleg többek részéről történik. A korlátozás, melyet keresünk, a kölcsönvevő sajátságos személyes minőségében állana tehát, a kölcsönadó mintegy a gyám szerepével ruháztatnék fel. Kétségtelen, hogy a kölcsönvevő a feltételezett esetben gyámmal nem bir, minthogy a kölcsönügylet különben már ez okból is érvénytelen volna.

Azonban ezen feltevés már az által is aggályos, hogy a l. 2. §. 1. D. quar. rer. actio (44. 5.) egész egyszerüen minden eladásnál, mely az eladónak eszközt nyujtson a játékra, a vevőtől evictio esetében az igényt

megtagadja: az »adolescens luxuriosus« követelményéről egy szóval sem tétetik említés, nem vagyunk feljogositva azt belemagyarázni. Szóról-szóra az áll itt: «si in alea rem vendam, ut ludam et evicta re conveniar, exceptione summovebitur emptor.» Támogattatik ellenben ezen feltevés a l. 24. §. 4. cit. de minor. által, a hol szintén egy ilyen kölcsön feltétele gyanánt az adolescens említtetik.

Hogy hozható e két eldöntés összhangzatba?

Az egyiknél egy törvényileg tiltott czél megvalósításáról van szó. Itt eltekinthetünk tehát a római jog szellemében egy különös személyi előfeltételtől. A ki tudja, hogy ellenfele segélyét egy jogilag tiltott czél elérésére veszi igénybe, köteles azt tőle megtagadni; ha azt nem teszi, akkor aljas czélok támogatásában válik részessé, és méltán elveszti jogigényét. Ez nem csak a forrásainkban eldöntött esetekre áll, hanem pl. az esetben is, ha valaki másnak tudva egy hivatalnok megvesztegetésére pénzt ad kölcsön.

A szavatossági igény megtagadásának oka a fentebbi esetben nem az utóbbi természetében, hanem a czél erkölcstelenségében rejlik, melynek megvalósitása azon szerződés által szándékoltatik, melytől a védelem megtagadtatott. És épen igy áll a dolog a kölcsön felvett esetében is. Nem annyira a mások feletti gyámkodás szempontja tehát az, mely a fenti eldöntés alapjául szolgál, mint inkább magára a cselekvőre való tekintet, hogy ő ilyen ügyletek megkötésétől visszatartassék. Ő maga cselekszik a törvény intentiói ellen, ha másoknak azok áthágását lehetővé teszi.

Ezen szempont nem illik azonban a luxuriosus adolescensre. Nem egy törvény- vagy erkölcsellenes cselekmény, hanem a gazdászati megkárositás veszélye forog itt fen, mely tőle elháritandó. A perdere, melyre itt minden vonatkozik, nem foglalja jogellenes vagy erkölcstelen czélok megvalósitását mulhatlanul magában, hanem az a pénznek gazdászatilag eltévesztett vagy könnyelmü hováforditása által is lehetséges.

A kezességi megbizásnál a kéjhölgyért az erkölcsi szempont is hozzájárul ugyan, de a jogász eldöntése a tiszta gazdászati szempontból is igazolható. A pénz egyenesen ki volt dobva.

A l. 24. §. 4. D. cit. de minor.-ban azon esetet tárgyalja a jogász (Paulus), hogy a kiskoru telkének eladása ellen in integrum restitutiót kér és azt meg is nyeri. A jogász itt mindkét félnek annak visszatéritését teszi kötelességévé, a mit mindegyik kapott, «emtorem fundum cum fructibus reddere et pretium recipere.» A kiskoru által eltékozolt vételárra vonatkozólag azonban felveti a kérdést, vajon az annak visszafizetése alól fel nem menthető-e, ha a vevő «eum perditurum non ignoraret», és ő is támpontul használja a perditurus részére való kölcsönzés esetét. De itt mégis visszajjed azon consequentiától, hogy ezen szempontnak további kiterjesztést adjon A nézetének támogatására használt kifejezések mutatják azonban, hogy nem érezte magát egészen biztosnak: «sed parcius in venditione, quia aes alienum ei solvitur, quod facere necesse est, credere autem non est necesse. Nam etsi origo contractus ita constitit, ut infirmanda sit, si tamen necesse fuit pretium solvi, non omnimodo emtor damno afficiendus est.» A deductio, melylyel a kölcsön analogiáját visszautasitja, nem állja ki a szigoru birálatot. O abban találja a különbséget, hogy a kölcsön engedélyezése a kölcsönadó szabad elhatározásától függ, a vételár kifizetésére azonban a vevő kényszerithető. Itt kikerüli figyelmét, hogy csak a vételügylet megkötése tette szükségessé a vételár fizetését, és hogy az ügylet eme megkötése épen ugy függött a vevő szabad akaratától, mint a kölcsön engedélyezése. Ha tehát a kölcsönnél a gyám functióival (könnyelmüségének eszközeit tőle megvonni) felruháztatik, nincs elfogadható ok, mely a vételnél az eltérést indokolná; feltéve, hogy ez esetben a tényállásról ép ugy volt tudomása, mint a másikban. Azt veszem ki ezen eldöntésből, hogy a jogász tartózkodott, a római jogtudományban nyilván iskolai példának felállitott mutuumon a perditurus részére tulmenni, és a csakugyan nem aggálytalan szempontot, mely benne érvényre emeltetik, más esetekre kiterjeszteni.

Az igy nyert eredmény dogmatikus, gyakorlati érdeke nem ugyan tulságos nagy, de tudományos tekintetben figyelemreméltó, minthogy mutatja, hogy a római jogtudomány a jogi és erkölcsi szempontok oly éles elválasztása daczára nem tartózkodott ez utóbbiaknak itt befolyást engedni.

Ezen példa mutatja ismét világosan, hogy a római jogtudomány előtt a **czél** nagyobb becsben állott, mint az elvont jogi szempontok kérlelhetlen keresztülvitele. Ez utóbbi mérvszabálylyal mérve, egyáltalán nem volna indokolható, hogy egy kölcsön, vétel, fizetés érvényére nézve azon czél, melyet az egyik vagy másik fél ennél szem előtt tartott, tekintetbe jöhessen. A jogügylet érvényességének feltételeit kizárólag magában hordja. A gazdászati vagy erkölcsi czél, melyet az egyik fél szem előtt tart, teljesen irrelevans arra nézve. És ezen alapelvhez kell a jognak mindig, ha csak a forgalom biztonságát nem akarja veszélyeztetni, elvben ragaszkodni.

A kivételek, melyekben ez elvtől bizonyos okokból eltérni akar, szorosan megállapitandók tehát. És különösen a mai jogra nézve igen kérdéses, vajon helyes volna-e egyáltalában más esetet concedálni, mint az eszközök nyujtását tudva jog- és erkölcsellenes czél megvalósitására.

Az adolescens luxuriosus esete mai jogunkra a gyámság megváltozott alakja következtében elesett.

A dos visszafizetésére vonatkozó szabvány szintén modern házassági vagyonjogunk szempontjából gyakorlati érdekét vesztette.

Hátra van tehát még a hagyomány időelőtti kifizetésének esete; erre vonatkozólag pedig módjában áll az örökhagyónak a végrendeletben oly intézkedéseket tenni, melyek a veszélyt, melynek a jogász elejét venni kivánja, hathatósan elháritathatják.

Göttingen, 1881. julius hóban.

A fiatal kor büntetőjogi jelentősége.

III. *

A büntetőtörvény tiltó szabványait egész általánosságban intézi a személyhez egy altalános formulában «a ki.» Ezen abstract «a ki»-nek megfelel a büntetőjogban egy másik abstractio, ez a büntetőjog értelmében vett «középember.» E középemberben feltételeztetik a szellemi erők ama kifejtése, mely az okozati betudás alapja s a physicumnak ama kifejtése, mely a büntetésben rejlő czélszerüséget az egyedben érvényesittetni engedi. E «közép ember» mint Wahlberg mondja: «általános képe a közép intelligentiának, akarat és ellenállási erőnek, vigyázatnak, elcsábithatásnak, önuralomnak, a visszarettenthetés és javitásképességnek. Embere egy bizonyos cultur-övnek, melyet a büntetőtörvény szabványánál számitásba vesz, melyet a birónak az egyes bűntett és egyes bűntettesnél, a midőn

* Az előbbi közleményt l. a mult heti számban.

azokat individualiter figyelembe veszi, szem előtt kell tartania.»

Ez vezet az ember osztályozásához a büntetőjogban. Nem lehet e helyütt feladatunk a közép ember mértékét képező elemeket egyenkint vizsgálni, s annak egyik mozzanatára figyelmünket kiterjesztve, csakis a korra lehetünk figyelemmel. E «közép ember» mértékét a törvényhozónak a biró előtt lehetőleg felismerhetővé kell tenni, s e tekintetben meg kell állapitania ama kort, a melyben általánosan a büntetés jogosultságát feltételező tényezőket érvényesitve találjuk. E kor megállapitásának jogosultsága annál inkább illeti meg a törvényhozót és nem a birót, mert az élet első éveiben az individualitás azon határozottsággal még fel nem lép, mely a későbbi kort jellemzi s mert a gyermekkor tényleg oly középmértéket ad meg, a melyen felül vagy alul az egyes gyermek alig szokott lenni. Az u. n. «közép gyermeknél» az individualisatio jogosultságán mi csorba sem ejtetik. (Hogy a gyermeknél az egyéni jellemvonások még nem találnak teljes kifejezést, igazolja azon fontos körülmény is, hogy az egyes emberfajok közti különbségek azoknál elmosódottak. Igy *Schaffhausen* szerint a koponyán észlelhető fajkülönbségek a gyermek fején fel nem találhatók.)

Vajon e kor a 12-ik vagy a 14-ik évben lelje határát, az az ország culturális és ethnographicus viszonyainak figyelembe vételével állapitható csak meg.* Kétségtelenül azonban csak ott veheti kezdetét, hol a társadalom, nevelés és iskolázás által az egyént azon fokra emelte, hol az a társadalmi renddel, az ő reá háramló kötelezettségekkel megismerkedhetik; a hol az egyén a társadalmi életben az életismeretek bizonyos összegét már megszerezte s a jellem legalább körvonalakban felismerhető lesz. *(Baumert:* «Ueber die Zurechnungsfähigeit jugendlicher Personen» 78. l. a 14-ik életévet tartja megfelelőbbnek, mert e korral az iskolakötelezettség véget ér, s a néposztály alsó rétegeiben rendszerint csak e korban lép ki a gyermek az életbe.)

A betöltött 12-ik vagy 14-ik életévvel kor tekintetében a közép ember mértékét még meg nem állapithatjuk, és ezen spatiumon belül a büntetés jogosultsága, — eltekintve egyelőre annak mennyiségétől — tisztán az individualisatio keretén belül kell hogy mozogjon, még pedig akkép, hogy a 14. évet meghaladott, de esetleg 16. életévet be nem töltött egyénnél vizsgálnunk kell, vajon az individuum megüti-e már a közép ember mértékét avagy sem.

A positiv törvények e tekintetben criteriumul a megkülönböztetési tehetséget állitják fel, mely ha azon értelemben vétetik, hogy az a cselekmény szabvány-ellenességének tudata, ugyan némi támpontot nyujt, de soha kielégitő nem lesz, s a birót ama veszélynek teszi ki, hogy a mértéket majd a tiz parancsolat, majd a büntetőtörvénykönyv ismeretében keresse.

A «közép gyermek» mértéke egyrészt és a «közép ember» mértékének felkeresése a gyermekkort meghaladó emberben másrészt, elnémitja azon ellenvetéseket, hogy a büntetés jogosultsága egy betöltött év utolsó napjához kötve a legnagyobb jogtalanságot eredményezi, ha a cselekvés két nappal azután következett be; jogtalanságot eredményez, ha a gyermek az utolsó napon a cselekményt elkövetve, beszámitható és büntetést érdemlő. (A feltétlen büntetési mentességet megállapitó kornak a törvényben történendő megállapitása ellen emelt e kifogás a törvénynek bármely időhatározmánya ellen felhozható; helyes *Bruck:* «Zur Lehre der kriminalistischen Zurechnungsfähigkeit 72. l. azon megjegyzése, hogy az időpont meghatározta a jogszolgáltatás egyöntetüsége érdekében van. A meghatározás az anyagi igazságot mi tekintetben sem veszélyezteti.)

E nézet, mely ma alig talál már szószólóra, még Francziaországban sem, hol a Code pénal ilynemü intézkedést tartalmaz, Ortolan, Choveau, Haus által czélszerütlen és igazságtalannak nyilvánittatott. — Németországban Mays különösen Johnban meleg szószólóra talált s utóbbinak főérve abban rejlik, hogy a kor-meghatározás által azon téves nézet nyerne kifejezést, hogy a vádlott genus fogalom, a melynek szellemi érettsége átlag-évektől tétetik függővé és figyelmen kivül hagyatik, hogy a vádlott egy individualis meghatározott személy.

John főérvként hozza fel, hogy az egyén az egyes büntettre nézve beszámitható, a másikra beszámithatlan lehet még, s hogy az ily fiatal koru bűntettesnek nem az általános bűntett fogalma, hanem egy különös bűntett rovatik fel terhül. (John nézete a római jogra vezethető vissza, mely az impuber büntethetőségét egyes bűntettekben elismeri, másokban kizárja. E nézetet pártolta *Ulpian,* ezt fogadta volt el a gyakorlat különösen a császárok idejében). E felfogás, mely minden ethikai és psychologiai alapot nélkülöz, individuálizálni akar ott, hol az individualisatiónak nem lehet helye, mert hiányzik az objectum.

Büntetni akar ott, hol a büntetés czélszerütlen, és felforgatva a büntetés természetét, a birót igazságtalanságra és zsarnokságra készteti.

E nézet figyelmen kivül hagyja, hogy az egész büntetőjog nem az elvek consequentiájában, mely tulhatás, hanem az elvek compromissumaiból létesül, a hogy az individualisatiónak mint elvnek egyrészt, a középmérték másrészt áll ellen; mindkettő között mint kiegyenlitő, a társadalom állván.

IV.

Mily büntetőjogi alakzatnak felel meg a gyermeknek szabvány-ellenes ténykedése?

A cselekvénynek iránya a jogrenddel azt mint congruálót vagy mint divergálót tünteti fel, minek a jogszerü és jogszerütlen fogalma felel meg. A gyermek szabvány-ellenes cselekménye okvetlenül az egyik vagy másik alakzatnak kell hogy megfeleljen, s mint szabvány ellenes eredményt előidéző nem lehet jogszerü cselekvés, igy tehát kétségtelenül, amennyiben cselekvés, jogszerütlen cselekvés.

A jogszerü és jogszerütlen cselekvéseknek a szabad akarat hypothesisán felépülő osztályozását nem lehet feladatunk itt vizsgálni, s csak tekintettel a felvetett kérdésre megjegyezzük, hogy a *Hegel*-féle jogbölcsészeti theoriát követő büntető jogászok s ezek között kiválóan *Hälschner* a gyermek szabványellenes cselekedetében nem találják a büntett fogalmát, mely «schuldhaftes Unrecht», hanem a gyermek cselekménye «unbefangenes, schuldloses Unrecht.»

Ez osztályozás azonban annak helyességétől vagy helytelenségétől eltekintve, vonatkoztatva és alkalmaztatva

*

* A feltétlen büntetési mentességet maga után vonó kornak meghatározása csakis a természettudomány segedelmével történhetik. DARWIN erre nézve ugyan megjegyzi: «hogy mily uton képződik a gyermeknél az abstractio tehetsége, melyik évben bir a gyermek öntudattal, e kérdésre feleletet nem adhatunk.» A német büntetőtörvénykönyv tárgyalása alkalmával véleményadásra felhivott kir. egézségügyi tanács véleménye csakis egy pár psychologiai megjegyzést tartalmaz. Tekintve, hogy az agyvelő azon szerv, mely az értelmi tevékenység székhelye, a kor megállapitásánál első sorban az agyvelő fejlődése illetve a koponyaüreg térfogata mérvadó. Igy WELKER szerint az agyvelő térfogata köbcentimeterben következő: ujszölött férfi 400, nő 360, — két hónapos 540; 510, — egy éves 900, 850, — három éves 1080, 1010, — tiz éves 1360, 1250. — DARWIN az agyvelő mennyiségéből vont érvre megjegyzi: «Kétségtelen, hogy egy rendkivüli értelmi tehetség, egy igen kis idegsubstantia mellett is nyilvánulhat». Példaként a hangyát sorolja fel, de elismeri, hogy az embernél az agyvelő nagysága és az értelmi erők közt a legszorosabb összefüggés van. Az értelmi erő másik fokmérője az agytekervények száma, mely a kor haladtával oly arányban növekedik, mint a milyen a szerv kifejtett tevékenységének megfelel. L. TOPINARD: *Anthropologie* I. R. 4. fej. s az ott idézett adatokat. Azon átlagév megállapitása, a melyben a fiatal koru egyénen a börtön vagy fogház büntetése végrehajtható, anélkül hogy annak testi organisatiója megsemmisittessék, a törvényszéki orvostudomány körébe tartozik. Sajnos, hogy e fontos kérdés a büntetőtörvénykönyvek hozatalánál, beható vizsgálat tárgyát nem képezi.

a positiv büntetőjogban, csak ingadozó s ki nem elégitő megoldást adhat. (E tanok éles birálatát l. Bindingnél. id h. I. k. 177 s k. l.).

Sokkal fontosabb e tekintetben *Binding* tana, a ki a cselekmény jogi jelentőségét egyedül szem előtt tartva, kiindulási pontul a cselekvési képességet veszi büntetőjogi értelemben: «képesség szabvány-ellenesen cselekedhetni,» ennek ellenében a cselekvési képességet nélkülöző egyénnek ténykedését, «véletlennek» nevezi. Binding szerint a cselekvés jogi értelemben egy cselekvő-képes, és nem akarat-képes embert tételez fel. A gyermek, az őrült, az álomittas, lázas, megoldhatlan tévedésben forgó; mindnyájan akarnak, az akaratot részben energice végre is hajtják, de nem cselekednek.

E cselekvési képesség mint hármas képesség jelenkezik: jogi cselekvény, kötelességszerü cselekvény és delictszerü cselekvényi képesség. A cselekvési képesség ezen különböző részei az egyes emberben nem haladnak szükségszerüleg paralell, az egyik ága már létezhet, a másik ága még hiányozhat.

Binding a cselekvési képességet a büntetőjogban különösen, delict képességnek véve, az azt alkotó elemeket a gyermeknél fel nem találván, annak szabvány-ellenes cselekvényét «tettnek», jogi értelemben «véletlennek» veszi.

E nézet a cselekvési képességet a büntethetőség kérdésével azonositja, holott e kettő egymástól lényegesen különbözik, s nem minden Binding értelmében vett büntető-szabványellenes cselekvény egyuttal büntethető is, mit a bánat, kisérlet s inditványi bűntettek igazolnak.

De Binding büntetőjogi cselekvési képessége nem egyéb mint egy elburkolt beszámitás, mert hisz az akarat-szabadság és a beszámitást alkotó elemek adják meg, nézete szerint, az előbbit.

A cselekvő képesség, jogi értelemben mint azon tehetség, jogi értékkel biró cselekvényeket véghez vihetni avagy azon feltétel, hogy az egyén cselekvénye által jogszerü eredményt idézhet elő, a büntetőjogban egyáltalán nem alkalmazható, amennyiben itt jogszerütlen eredményekről van szó, a melyek el nem ismerése azokat hatásaikban még sem szüntetnék meg.

A cselekvési képességnek a büntetőjogban csakis azon egy értelme lehet, hogy az egyén a szabvány-ellenes eredményt előidézni képes; ezen képesség pedig a gyermekben is megvan. Ha a büntetőtörvénykönyv általános részében felemlitett büntetteket és vétségeket alkotó ismérvek fenforognak, büntetendő cselekményről van szó, mely a birói cognitio tárgya a czélból, hogy megállapittassék, vajon az abstract büntetendő cselekmény egy concret büntethető cselekmény-e.

A büntetendő cselekmény az abstract formulában az általános subjectummal «a ki» individualizálva lesz a tettesben, a «kiben» a büntethetőséget s annak mérvét felkeressük. Mi a büntethetőséget az illető egyénben kizárja, vonatkozásában tisztán személyes. Kizárja a büntetés alkalmazását az illető személyen, de nem befolyásolja a szabvány-ellenes eredményt, mely meg nem szünvén büntetendő cselekvény lenni, egy harmadiknak büntethető cselekvénye lehet, vagyis a büntethetőség kizárása egy meghatározott egyénben, magát a cselekvényt még jogszerüvé nem teszi, sem pedig a cselekvény önállóságát nem absorbeálja, hanem az, az illető személytől függetlenitve, büntetőjogi létet nyer, vonatkozással egy harmadik személyre.

Herzog: « Ueber den Begriff der strafbaren Handlung» cz. értekezésében az itt vitatott nézethez, bár eltérő alakban és érvekkel csatlakozik s azon eredményhez jutva, hogy a 12 éven aluli gyermek szabvány-ellenes cselekvénye is a büntetendő cselekmény fogalma alá esik, négy tételt állit fel:

1. A büntetendő cselekvény fogalma kettős; mindazon cselekvények, melyek a törvénykönyv különös részében foglalt meghatározásoknak megfelelnek és az egyesnek azon cselekvénye, melyért, ha büntetést kizáró ok fen nem forog, felelősség a büntetőtörvénykönyvvel szemben azt egész totalitásában véve terheli.

2. Minden részesnek bűnössége, amennyiben ezen bűnösség a büntetést kizáró okok hiányától függővé van téve, teljesen önálló.

3. Ott, hol a törvény e kifejezést használja: «A cselekvény nem büntetendő», a törvényhozó ezzel nem akarja kimondani, hogy a kérdéses bűntett vagy vétség tényálladéka fen nem forog, vagy hogy különösen a «dolus specialis» hiányzanék, hanem azzal csak azt fejezi ki, hogy az illető felelőssége a büntetőtörvénynyel szemben ki van zárva.

4. Ott, hol a törvény büntetést kizáró okokat bármily alakban állapit meg, azok között elvi különbség, különösen a mi hatályukat illeti, meg nem állapittatik. Mindenütt ugyanazon jogi és személyi hatás, a min nem változtat az egyes esetekben mérvadó trvhozási indok, sem a «modus procedendi» különbözősége, a melylyel a különböző büntetést kizáró okok elismerésre és érvényesitésre jutnak. A végeredmény mindezen esetekben ugyanaz, t. i. az illető büntetlensége, az őt megillető büntetést kizáró ok alapján.

(Folyt. követk.) *Dr. Jellinek Arthur.*

A közszerzeményi jogról.*

II. Kezelési és rendelkezési jog.

a) Vagyonérték-elmélet.

(Folytatás.)

Attérek azon további kérdésre s illetve ellenvetésre: vajon csakugyan a régi magyar jog szellemének felel-e meg ma a vagyonérték-elmélet másik sarktétele, a mely szerint a férj a közszerzemény felett korlátlan rendelkezési joggal ruháztatik fel.

E kérdés eldöntése mindenekelőtt szükségessé teszi jogtörténelmi vizsgálását annak, hogy miként szabályozzák törvényeink a közszerzeményt s melyek voltak az ekként szabályozás indokai?

A rendi különbség, vagy jobban: az egyes rendeknek államjogilag különböző helyzete s különösen a nemesi rendnek közjogi állásából folyó gazdászati előnye kétségkivül döntő befolyást gyakorolt e jogintézmény nem egyöntetü szabályozására.

Hármaskönyvünk III. rész, 29. czim. 2. §-ának[36] világos rendelkezéséből tudjuk, hogy *a nem nemes házastársak* — ide számittatván a városi polgárok is — közszerzőknek tartattak *minden vagyonra* nézve, melyet a házasság tartama alatt szereztek.

A nemes rendüeknél ellenben már előtérbe lép a *vagyon minéműsége.*

Ingóságokra s mindarra nézve, mi régi jogunk szerint az ingóval egy jogi tekintet alá esett (nem több mint 50 lóból álló ménes, zálogos birtok), kétséget nem szenved, hogy a nemes házastársak szintén *közszerzők* voltak.

Tanusitja ezt a hk. 19. czime,[37] mely szerint az ingók ép ugy megilletik a nőágat mint a fiágat.

* Az előbbi közleményeket l. a 22., 23., 25., 26., 28. és 36. számokban.

[36] L. 1. jegyz.

[37] Hk. 19. cz. Ellenben a pénzen vett birtokjogok mért illetik ugy a nőágat, mint a fiágat?

Mond, azért, mert a pénz ingó tárgyakhoz számittatik; az ingó javakból pedig, akár atyaiak, akár anyaiak legyenek, mind a fiak mind a lányok egyenlő részt kapnak, következőleg ily pénzen szerzett birtokokból és birtokjogokból is (mely pénzből ugyanis atyjok és anyjok halála után a leányoknak is részesülni kellett volna) a leányoknak illető rész adatik.

Felhozathatik ugyan e czim ellen, hogy ez általában a *nőágról* és nem *feleségről* intézkedik, hogy ebben a nővéreknek fivéreik iránti jogviszonya van szabályozva s nem a feleség közszerzeményi joga.

Ezzel szemben utalok a hk. 18. czimére, mely felirata szerint szintén nem a közszerzeményről s nem is a feleségről, hanem arról szól, hogy a «szolgálattal szerzett birtokjogok miért nem illetik a nőágat?» s mégis a planum tabulare döntvényei a nemes feleségnek a szolgálattal szerzett birtokokban való közszerzői minőségének megtagadását leginkább e czimre alapitják.

Egyébiránt teljes bizonyitékot szolgáltat a hk. I. r. 101., 102. czime és az 1687. évi 11. tczk. A hk. I. r. 101. czime [38] «a férjnek feleségével való házassága alatt gyüjtött vagy vett», tehát közszerzeményi méneséről rendeli, hogy az, a mennyiben 50 darabnál nem több, egyenlően osztassék el férj és feleség közt.

Indoka ennek régi jogunk Verbőcziben kifejezett azon sajátos felfogása volt, hogy a ménes, ha 50 lónál kevesebből állt ingónak, ha pedig többől állt, ingatlannak tartatott [39] s épen ezért, előbbiben a feleség férjével feles volt, utóbbiban ellenben nem.

Nemcsak intézkedésében, de kifejezett szavaiban is határozott a hk. I. r. 102. czime.[40] Ez feliratában is a házasság alatti szerzeményekről szól. S mig az ingatlanból álló szerzeménytől megtagadja a közszerzeményi minőséget, addig a 3-ik szakasz a zálog czimen birt ingatlan iránt akként intézkedik, hogy az egyenlően osztassék meg a feleség, fiak és leányok vagy osztatlan testvérek közt.

A 4. §. ezen intézkedést ép azzal indokolja, hogy a zálogos birtok visszaváltathatik, mely esetben a zálog pénzzé lesz, a pénz pedig ingó dolog.

Hogy a feleségnek a zálogos birtok iránt itt biztositott jog közszerzeményi és nem örökjogon nyugszik, azt bizonyitja a mondottakon kivül az is, hogy e czim kifejezetten említést tesz a feleség és mindkét nemü örökösök között, a feleséget tehát nem tekinti örökösként osztozónak.

Épen a hármaskönyv idézett czimeinek azon félremagyarázhatatlan rendelkezése, hogy a nemes feleség az ingóknak felerészben *közszerzeményi jogon* volt tulajdonosa, a másik felerészben pedig *örökösödés utján* lett tulajdonosává, [41] mihelyest a férj gyermek és végrendelet nélkül hunyt el, inditotta törvényhozásunkat az 1687. évi 11. tcz. megalkotására.

E törvényczikk [42] a viszonosság elvéből indulva ki rendeli, hogy ne csak a feleség örökölje a gyermek és végrendelet nélkül elhunyt férj minden ingóit, hanem a férj is a hasonló viszonyok között elhalálozott feleségéit.

Nem nehéz belátni, hogy ha a feleség a hármaskönyv értelmében közszerzői tulajdonosa nem lett volna az ingó vagyon felének, hanem az egészen a férjet illette volna, akkor nem forgott volna fen ok az 1687. évi 11. tczk. hozatalára s egyáltalán szükségtelen és értelem nélküli (sine ratione legis) lett volna a hitvestársi kölcsönös örökösödést megállapitó 1687. évi 11. tk., mert *senki sem lesz örökös saját* tulajdonában.

Egész másként áll a dolog az *ingatlan* szerzeményre.

Mert bár a hármaskönyv több izben (19. cz., 48. cz 5. §., 102. cz.) különbséget tesz a *pénzen szerzett* s a másként szerzett birtok közt,s bár a 19. czim helyt látszik engedni azon — különben a dolog természeténél fogva igen közel fekvő — feltevésnek, mintha a hármaskönyv a pénzen szerzett ingatlanban is elismerte volna a feleséget közszerzőnek; mégis a 102. czim [43] határozott és világos rendelkezése mellett alig szenved kétséget, hogy a nemes feleség sem a pénzen, sem az egyébként szerzett ingatlanban közszerzőnek nem tekintetett.

Ekként lévén régi jogunk szerint a közszerzeményi jog szabályozva, tévesnek tartjuk azon állitást, [44] mely szerint: «a törvény csak a városi polgároknál és jobbágyoknál emelte érvényre a szerzeményi közösséget, mig a nemeseknél és honoratioroknál a szerzeményi közösség a törvény intézkedéseiben megállapitva nincsen», továbbá hogy «miután hazai magánjogunk az akkor adott viszonyokhoz képest a nemesek jogviszonyainak szabályozására forditotta a főgondot, a szerzeményi közösséget történelmi jogfejlődésünkkel szoros kapcsolatban állónak tekinteni nem lehet.»

Másrészről azonban nem osztozhatunk iróink [45] azon tanitásában sem, mintha a nemes asszonyok, *tekintet nélkül a javak minemüségére, törvény alapján* közszerzőkül volnának tekintendők a következő esetekben:

1. Ha a közszerzemény eredeti állapotában marad a férj haláláig, s halál esetére a férj semmi rendelkezést nem tesz. Mert mihelyest elismerjük, hogy a férj halál esetére kénye szerint rendelkezhetik valamely dologról, azonnal fel kell adnunk azon dolog közszerzeményi voltát s a feleségnek fentirt jogosultságát nem vehetjük egyébnek *várományi* jognál; mivel a közszerzeményi jog sohasem nyugodott s jogi természeténél fogva nem is nyugodhatik a férj önkényének ingatag alapján.

2. Ha a feleség közszerzősége házassági szerződésben, vagy

3. ha a szerzési okiratban lett kikötve illetve kitüntetve. Világos, hogy mindkét esetben előleges megállapodáson nyugvó *szerződési* közösség, de nem közszerzeményesség ex lege forog fen. Az iróink által e helyütt idézett döntvény div. suc. 39. is azzal indokolja e rendelkezést: quia pacta paciscentibus legem ponunt.

4. Ha a szerzemény alapja a nő vagyona volt. Ez esetben a feleség beruházott értéke megtéritendő, de nem közszerzeményi, hanem volt tulajdoni jogánál fogva. S ha a planum tabulare itt idézett döntvénye (div. suc. 58) a feleségnek nem pusztán a beruházott értéket, hanem a szerzemény felét rendeli kiadatni, ez még nem bizonyitja azt, mintha a beruházás közszerzővé tette volna a nemes feleséget, mert e döntvény szerint, nem is tekintve a felhozott egyéb körülményeket, főleg azért volt a feleség közszerző: quia ipse testator jus coaquisitionis in testamento agnoverit.

Dr. Herczegh Mihály tovább is megy s azt állitja, [46] hogy a fentebb elősorolt eseteken kivül is a nemes felesé-

[38] Hk. I. r. 101. cz. Továbbá az is megjegyzendő, hogy ha a férjnek feleségével való *házassága alatt* gyüjtött vagy vett ménes lovai ötvenen alul vannak, egyenlően fognak köztük elosztatni.

[39] L. ZLINSZKY id. m. 667. l.

[40] Hk. I. r. 102 cz. Továbbá azt is tudni kell, hogy habár a férj házassága alatt birtokokat s birtokjogokat szerzett is, és felesége nevét a felvalló levélbe be nem iktattatta, ily (bár vett) birtokokból és birtokjogokból az asszonynak maga számára rész nem jut. 3 §. De ha a meghalt férj bármely időben, t. i. házasság előtt vagy alatt lekötött zálogjogokat hagyna halála után, ha szintén *a feleség s mindkét nemü örökösök* neve a lekötő és záloglevélben nem foglaltatnék is: mindazáltal a feleség, fiak és leányok vagy osztatlan testvérek közt más ingó javak szerint egyenlően fognak elosztatni.

[41] Hk. I. R. 98. cz. 3. §. Mindezek (t. i. gyermekek és osztályos testvérek) pedig nem lévén, nemcsak azok, hanem minden ingó javak (mint már előrebocsáttatott) annak özvegyére (ha csak tán azokból a férj végrendeletet nem tett) szállanak.

[42] 1687. évi 11. t. cz. Továbbá az egyenességgel megegyezőnek nem látszik, hogy a férj után minden általa zálogczimen birt és szerzett birtokok, valamint annak bárminemü és fajunak találtató ingó javai, a hk. 98., 99. és 102. czimeinél fogva, életben lévő feleségére háruljanak.

1. §. Kölcsönös és viszonos legyen az öröklés — id ipnum conjugali quoque unione, ex aequo exposcente.

[43] Hk. I. R. 102. cz: Továbbá azt is tudni kell, hogy habár a a férj házassága alatt birtokokat és birtokjogokat szerzett is és felesége nevét a felvalló levélbe be nem iktattatta: akkor ily (bár vett) birtokokból s birtokjogokból az asszonynak maga számára rész nem jut.

2. §. . . . Mert ki örökjoggal kiván feleségének kedveskedni, igyekezzék annak nevét a vétel és felvallás sorába iktatni.

[44] Dr. TELESZKY ISTVÁN s hasonlókép Dr. GYŐRY ELEK az 1873. évi magyar jogászgyülésen (l. az évkönyv II. köt. 83. s illetve 99 lapját).

[45] L. Dr. WENCZEL GUSZTÁV id. m. 365. l., Dr HERCZEGH id. m. 38. l., ZLINSZKY id. m. 549. l.

[46] L. Dr. HERCZEGH id. m. 39. l.

get *közszerzősége folytán egyáltalán tulajdonjog* illeti a házasság alatti *bárminemü szerzeményekre* nézve.

Ezen állitást sem törvényre, sem a főszerző, (principalis aquisitor) — nem mint mondatik a törvényben, — de a döntvényekben (de causis ad inv. 1., de causis ad obl. 4., div. succes. 11., 30., 39., 44., 58.) előjövő elnevezés körül füzött okoskodásra alapitani nem lehet.

És nem állapitja meg a nemes feleség egyáltaláni közszerzőségét azon érvelés sem, «hogy a feleség is érvényesen *végrendelkezhetett* a szerzemény feléről, ha a végrendelkezéshez a férj is hozzájárult.»

Mert a tulajdonjog s következve a közszerzemény mellett a róla való végrendelkezhetés tanuskodik is ugyan, de erre csak a teljesen szabad, nem pedig a férj hozzájárulásától függő végrendelkezés alkalmas. A cselekvési képességgel biró tulajdonosnak ahhoz, hogy tulajdonáról végrendelkezhessék, senki jóváhagyására sincs szüksége és tett végrendeletét másvalaki ellenkezőleg intézkedő végrendelettel meg nem semmisitheti, holott a nemesi rendnél a férj feleségének az ingatlan iránt tett végrendeletével ezt tehette (dec. de caus. ad. inv. 1.).

Valamint az sem, hogy a végrendelet nélkül, de gyermek hátrahagyásával elhunyt férj után a közszerzemény egyik fele egészen az özvegynek jut.

Mert a nemes feleség igénye ily esetben nem az idl. törv.-szabályokon, hanem az I. R. 99. cz. 2. §-án[47] alapszik, e czim pedig csak ingók iránt intézkedik; s nem is közszerzeményi, de örökjog czimén s vajon felében, vagy csak egy gyermekrészben-e? — vitás lehet — concurrál az özvegy a gyermekekkel. Azon argumentatio a contrario tehát, hogy mert a hitvestársi öröklésnek csak gyermek hiányában van helye, s miután az adott esetben gyermek van s mégis örököl az özvegy; ennélfogva kell hogy tulajdonjoga lett légyen az özvegynek a reá jutott tárgyakhoz, itt helytelenül alkalmaztatik.

A mondottakból látszik, hogy a *nem nemes rendüeknél* a *feleség mindenben, a nemes rendüeknél ellenben csak az ingóságokban közszerző.* Ennél tovább menni sem a hármaskönyv, sem a döntvénytár nem enged. De nem is szükséges, nem, még a rendelkezési jog kérdésére nézve sem.

Mert annak, hogy a nemes feleség az ingatlanban nem volt közszerző, alapos oka az volt, hogy a hk. I. rész 18. czime szerint «Magyarország az alávetett részekkel egészen ellenségek közé s torkába lévén helyezve, mindenkor karddal s fegyverrel oltalmaztatik és védetik; a birtokot s birtokjogokat is őseink közönségesen katonai szolgálattal s vérontással szerezték s most is ugy szokták szerezni. Nők pedig és leányok fegyverrel katonáskodni s azzal ellenséggel vivni nem szoktak s nem is tudnak s ez okból nem illetik a birtokok a nőágat.»

Sőt a 19. czim szerint még «a *pénzt* is legnagyobb munkával és felettébb való vérontással szokták szerezni és gyüjteni.»

Ily életviszonyok mellett természetszerü lett volna, ha hármaskönyvünk az oly tulnyomóan főszerző férjet kifejezetten korlátlan rendelkezési joggal ruházta volna fel.

Daczára ennek hármaskönyvünk csak a férj halálesetre tett rendelkezését szahályozza olyképen, hogy az a feleség kárára ne váljék, vagyis hogy a végrendelet a közszerzemény felénél többről ne intézkedjék (III. r. 29. czim 2. §., I. r. 101. cz. 2. §.), a házasság tartama alatti, *élők közötti rendelkezésre* nézve ellenben nem tartalmaz intézkedést.

Megvonva már most a következtetést, ha figyelembe veszszük azon óriási átalakulást, melyet négy évszázad társadalmi viszonyainkban előidézett; nevezetesen ha látjuk, hogy a nő ma a gazdasági életben a férfival jórészt egyenlő kereső tényezővé küzdötte fel magát; ha másrészt nem tévesztjük szem elől azon tagadhatatlan észleletet, hogy napjainkban felfogásunk a nőről, a női hivatásról tisztultabb és nemesebb mint volt századokkal ez előtt: akkor kérdeznem kell, vajon mai régi jogunk szellemében járunk-e el, ha a férfit a közszerzemény felett korlátlan rendelkezési joggal ruházzuk fel, mikor azt kifejezetten még régi jogunk sem tette?

Ellenkezőleg én azt hiszem, hogy a nők iránt mindenkor oly lovagias hazai jogunk szellemében csak akkor járunk el, hogy jogunk hézagát a közszerzeményi jog terén ma csak akkor pótoljuk az ős felfogás szellemében, ha a feleség részére a férj rendelkezési jogának korlátozása által a szükséges védelmet biztositjuk.

Dr. Jancsó György,
kir. táblai segédfogalmazó.

[47] Hk. I. R. 99. cz. 2. §. Azután pedig a meghalt férjnek minden ingó javai, bármi néven neveztessenek, annak felesége, fiai és leányai között közösen felosztatnak, s annyi része, a hány még ki nem osztott vagy ki nem hasitott személy van a házban, elkülönittetik s mindegyiknek a maga része kiadatik.

Jogirodalom.

„Das Verbrechen und die Strafe als Gegenstand der Rechtswissenschaft." (Die Aufgabe der Strafrechtswissenschaft). Von Prof. SERGIEWSKI in Jaroslaw. *„Zeitschrift für die gesammte Strafreehtswissenschaft."* I. kötet II. füzet.

A jogtudomány társadalmi szakmákból és szoros értelemben vett jogászi szakmákból áll. A büntetőjogtudomány az utóbbiak körébe esik.

Lehet a bűncselekményt mint a társadalmi élet egyik jelenségét is vizsgálni; a statisztikai kutatások kétség fölé helyezték, hogy a bűncselekmény határozott törvények uralma alatt álló socialis jelenség, a mely törvényeknek nyomozása és felderitése igen kivánatos, és tagadhatlan, hogy a bűncselekmény és a büntetés feletti ilyen irányu vizsgálatok a társadalmi tudományban előkelő helyet érdemelnek.

De egészen más e tárgyakkal szemben a jogászi kutatás álláspontja. Ezen szakmának czélja az, hogy a birói gyakorlat számára a törvényben foglalt általános szabályoknak az életben felmerülő egyes esetekre való alkalmazásánál zsinormértéket szolgáltasson; hogy a törvényhozónak irányt adjon, miképen ölelhesse fel kimeritőbben az élet egyes eseteit általános szabályokban; hogy a tételes jogot történeti nyomozása által annak egészében és részleges alkataiban megvilágitsa.

A sociologiai kutatásnak nincsen ily gyakorlati czélja. A bűncselekménynek jelentőségét és viszonyát csak a többi socialis jelenségekkel szemben keresi. Eredményeit felhasználja a büntetőjogtudomány, épen ugy mint teszi azt az államtudomány, a pénzügytan, még az orvosi tudomány is, és a mint merit a büntetőjogtudomány sok egyéb tőle idegen tudományos szakmák vizsgálódásainak eredményeiből.

Hogy a kiskoru a beszámitási teljes képességgel nem bir, azt a büntető jogászok a lélektanból vették, de kinek jutna eszébe, hogy a physiologia és a psychologia ezért a büntetőjogtudományba legyen felveendő?

A jogászi kutatás sohasem indul ki concret bűncselekményekből; a sociologiai kutatás a concret bűncselekményekből veszi kiindulását és nem az abstract bűncselekményt, hanem nagyszámu megtörtént bűnesetek tömegét veszi bonczolás alá. Mindkét nemü kutatás teljesen jogosult, de a kettő egymástól ugy tárgyára, mint czéljára és módszerére nézve lényegesen eltérő, egymástól független.

Kárhoztatandó ennélfogva a szerző szerint azon ujabb irány, mely a bűncselekmény és a büntetés sociologiai tárgyalását belevinni törekszik a szorosan vett jogászi büntetőjogtudományba.

Ezen két külön irányu kutatás egyesitése a szerző szerint csak gépies lehet.

A bűncselekménynek és a büntetésnek sociologiai nyomozása igen fontos a jogászi tudomány számára, azonban teljesen önálló szakmát, a társadalmi tudományok egyik fontos, önálló disciplináját képezi, melynek számára a szorosan vett jogászi szakmában, a büntetőjogtudomány rendszerében, hely nem engedhető. *Z.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kibocsátónak mint ilyennek van-e váltójogi keresete az elfogadó ellen?

A kérdés az, hogy a kibocsátó, a ki harmadik személy részére vagy rendeletére váltót intézvényez, mint kibocsátó csak váltókötelezett-e, a rendelvényes vagy forgatmányossal szemben, vagy egyuttal váltóhitelező az elfogadóval szemben?

A kérdés gyakorlati, például a következő esetben: *A.* pénzt akar felvenni vagy árut hitelben vásárolni *B.*-től. Ez csak az esetben hajlandó az ügylet megkötésére, ha a váltót *C.* mint elfogadó aláirja. *A.* kibocsát egy váltót *B.* rendeletére és *C.* elfogadja az intézvényt. Ha már most az az ügylet létre nem jön és *A.* kibocsátó az elfogadott váltót ennélfogva *B.* rendelvényesnek át nem adja: kérdés az, vajon van-e *A.* kibocsátónak a *C.* által elfogadott és neki átadott váltó alapján váltójogi keresete *C.* elfogadó ellenében?

A váltótörvény 23. §-a szerint «az intézvényezett *az elfogadás alapján* az elfogadott összegnek lejáratkor leendő kifizetéseért váltójogilag felelős.» Ha a kibocsátó mint ilyen az elfogadó ellen váltójogi keresettel nem birna, akkor az intézvényezett a felvetett esetben a kibocsátó irányában és következésképen senki irányában váltójogilag kötelezve nincs, vagyis az elfogadó *az elfogadás alapján* még nem volna felelős senki iránt semmiért, hanem ahhoz, hogy váltóadóssá váljék, szükséges volna, hogy a kibocsátó a váltót a rendelvényesnek átadta legyen; az elfogadás, daczára annak hogy oly okiratra vezettetett, mely a váltó minden lényeges kellékével el van látva, ellentétben az id. 23. §-al semmi váltójogi hatálylyal nem birna, és következésképen az egész okirat is, daczára annak, hogy a váltó minden lényeges kellékeivel el van látva, ellentétben az 5. §-al szintén semmi váltójogi hatálylyal nem birna.

Az idézett §. 2. bekezdése szerint „*az elfogadás* az intézvényezettet a kibocsátó irányában is váltójogilag kötelezi.» Itt ismételve van, hogy az elfogadó kötelezettségének alapja az elfogadás és különösen az, hogy az elfogadó a kibocsátó iránt is minden egyéb ténytől függetlenül az elfogadással lesz kötelezetté, hogy a kibocsátó joga annyi, a mennyi a többi váltóhitelezőé, és hogy joga ugyanazon alapból ered, a melyből a többi váltóhitelezőé származik. Még világosabban jut az kifejezésre, ha a 23. §. 2. bekezdésének idézett kitételét kapcsolatban az ezen bekezdés utómondatában foglalt antithesissel olvassuk: „*az elfogadás* az intézvényezettet a kibocsátó irányában is váltójogilag kötelezi; *ellenben* az *intézvényezettet elfogadása* alapján a *kibocsátó* ellen váltójogi kereset nem illeti» Még megfoghatóbb támpontot nyujt ezen mondat, ha azt a 9. §. mellé helyezzük: «A forgatmány által a váltóból eredő összes jog, különösen a továbbforgathatás joga is, a forgatmányosra átruháztatik. A váltó a kibocsátóra, az intézvényezettekre, *elfogadóra* vagy valamelyik korábbi forgatóra is érvényesen átruházható, és *azok bármelyike által* ismét tovább forgatható.» Tehát az elfogadó is lehet forgatás utján váltóhitelezővé. Midőn ezzel szemben a 23. §. azt mondja, hogy az elfogadó *az elfogadás alapján* a kibocsátó ellen váltójogi keresettel nem bir, de a kibocsátó iránt annak alapján igenis váltójogilag kötelezve van, ez azon világos értelemre utal, hogy a midőn a váltó forgalomba nem is hozatott, az elfogadó mint ilyen váltóadós, a kibocsátó azonban mint ilyen váltóhitelező az elfogadóval szemben, vagyis a kibocsátó váltóhitelező az elfogadóval szemben, nem pedig hogy csak *lehetne* váltóhitelezővé, t. i. ez nem szorul arra, hogy mint forgatmányos vagy beváltó kerüljön a váltó birtokába, hanem már az elfogadás alapján perelheti az intézvényezettet mint váltóadósát. A 9. §. a 23. §. ezen értelmét minden kétségen fölé látszik helyezni. Azt rendeli ugyanis, hogy a váltó a kibocsátóra is átruházható a váltókból eredő összes jogokkal. Ha tehát a kibocsátó pusztán ezen minőségében váltójogi keresettel az elfogadó ellen nem birna, akkor a 23. §-nak, mely azt rendeli, hogy az elfogadó az elfogadás alapján a kibocsátó iránt is váltójogilag felelős, alig birna értelemmel, és pedig először azért, mert a mit egy általános szabály alakjában rendel, az e felfogás szerint csakis azon esetekre állana, ha a kibocsátó rendelvényes, forgatmányos vagy beváltó, és mert másodszor e szerint a 23. §. épen az ellenkezőjét rendelné annak, a mit a szövegben világosan kifejez. A szövegben ugyanis azon szabályt állitja fel, hogy az elfogadó *az elfogadás alapján* váltójogilag felelős *a kibocsátó* iránt; az érintett felfogás szerint pedig az nem már az elfogadás alapján volna felelős a kibocsátó iránt, hanem mert ez a rendelvény, forgatmány vagy beváltás utján váltóhitelezővé lett, vagyis az elfogadó a 23. §. szerint annak szövegével ellentétben egyáltalán nem is volna váltójogilag felelős *a kibocsátó iránt,* mert hiszen *csakis olyan esetekben lenne felelős a kibocsátó iránt, midőn ez nem kibocsátó,* hanem mint rendelvényes, vagy mint forgatmányos avagy beváltás alapján lett váltóhitelezővé.

S ha a kibocsátó csak ezen esetekben nyer váltójogi keresetet az elfogadó ellen, mi czélja, mi létjoga van akkor a 23. §-nak? Hiszen azt, hogy a kibocsátó rendelvényes lehet, az 5. §., azt pedig hogy forgatmány utján lehet váltóhitelezővé a 9. §. mondotta ki. Ha tehát a 23. §. értelme csak az lenne, hogy a kibocsátó ezen esetekben bir váltójogi keresettel az elfogadó ellen, akkor ezen rendelkezés teljesen üres ismétlés lenne, holott az ellenkező felfogás mellett fontos szabályt tartalmaz, azt, hogy a kibocsátó *mint ilyen* váltóhitelező az elfogadóval szemben; s akkor indokolt az antithesis, mely e szabály megvilágitására hozzá teszi, ellenben az elfogadó mint ilyen csakis váltóadós. Ugyanezen felfogás mellett, hogy t. i. a kibocsátó mint ilyen legitimálva van a váltójogi keresetre az elfogadó ellen, támpont látszik lenni a 36. §-ban is. Ezen szakasz, mely a váltótulajdonosi minőség igazolásáról intézkedik, csakis «forgatott» váltókról szól. A forgatmányoson kivül azonban váltóhitelező a rendelvényes, és mindenesetre váltóhitelezővé legalább lehet a kibocsátó is. Az előbbire nézve külön intézkedésre szükség nem volt; legitimálva van a váltó tartalmával, mert hiszen váltóhitelezői minősége megjelölve van a váltó szövegében. Az utóbbinál az eset többféle lehet. A saját rendeletre szóló váltónál a kibocsátó nem azért váltóhitelező, mert kibocsátó, hanem azért, mert rendelvényes; ezen esetre nézve tehát ép oly kevéssé volt szükség külön intézkedésre, mint a rendelvényesre nézve. Ha pedig a kibocsátó egyszersmind fogatmányos, akkor ismét nem csak mint kibocsátó, hanem mint forgatmányos is szerepel; ezen esetre a 36. §. intézkedése kiterjed. De ha a kibocsátó sem nem rendelvényes, sem nem forgatmányos, de azért még sem pusztán kibocsátó, hanem beváltó? Ezen esetben kereseti joga világos. De miképen köteles magát legitimálni? Tovább megyünk, ha mint kibocsátó ezen minősége folytán az elfogadó ellen nem

fordulhat, miképen *lehetséges* egyáltalán, ha be is váltotta a váltót, hogy magát legitimálja? A váltó forgatott váltó levén, köteles a 36. §. szerint tulajdonosi minőségét «a hátiratoknak összefüggő s *egész ő hozzá* lenyuló lánczolata által» igazolni. De ő hozzá le nem nyul a lánczolat; ő a hátiratok között egyáltalán nem is szerepel. Sőt *a váltó ellentmond* tulajdonosi minőségének, activ legitimatiója a váltó *szövegében* formailag leküzdhetlen czáfolatra talál, mert a váltó szövege szerint mint a váltó tulajdonosa a váltó utolsó forgatmányosa, vagy a váltó első birtokosa, a rendelvényes szerepel. A beváltó kibocsátó élhet jogával és kitörölheti az előbbit, de az utóbbit, a rendelvényest nem törölheti ki, mert különben megfosztja a váltót egyik lényeges kellékétől. Igy tehát a kibocsátó, midőn a forgatott és általa beváltott váltót az elfogadó ellen perelné, egyrészt nem igazolhatja jogát a 36. §. szabta módon, másrészt maga az általa producált váltó szövege ellentmond legitimatiójának; vagyis oda jutnánk, hogy a kibocsátó, ha magában véve már *ezen* minősége őt az elfogadó iránt nem legitimálná, még akkor sem birna váltójogi keresettel az elfogadó ellen, ha a váltót a rendelvényestől, vagy forgatmányostól beváltotta. Vagy azt kellene tehát felvenni, hogy a kibocsátó, ha a váltót beváltotta, legitimálva van *már a váltó birtoka által*, és impracticussá válik az egész megkülönböztetés, mert hiszen akkor a kibocsátó mindig ugyis mint puszta kibocsátó, ha soha át sem adta is a váltót a rendelvényesnek, perelheti az elfogadót; vagy azt kell felvenni, hogy a beváltó kibocsátó köteles igazolni a *beváltás tényét*, a mire a váltótörvényben rendelkezés nem található, s a mely feltevés mellett is még mindig fenáll azon nehézség, hogy a váltóperben, melyben első sorban dönt a váltó tartalma, a váltó *szövege* egyenesen megczáfolja a kibocsátó tulajdonosi minőségét, minek folytán tovább kellene menni és azt is felállitani kellékként, hogy a kibocsátó, még ha beváltotta is a váltót, csak azon esetekben perelheti az elfogadót, ha a beváltás ténye magán a váltóokiraton igazolva van. S még ekkor is előállana ezen felfogás mellett azon complicatio, hogy az elfogadó azzal védekezhetnék, hogy a kibocsátónak *nem kellett volna* beváltania a váltót, mert az a kibocsátóval szemben praejudiciálva volt, vagy mert óvás nem vétetett fel, vagy mert azzal szemben elévült stb., szóval mindazon kifogásokkal élhetne a kibocsátó ellen, a mely kifogásokkal élhetett volna a kibocsátó az ellen, kitől ez a váltót beváltotta. *K. M.*

Az itéletnek lényeges kelléke, hogy „teljes“ legyen; különben az itélet semmis.

Bűnügyi tárgyalások alapját az irásbeli vádlevél és a tárgyaláson előterjesztett szóbeli vádinditvány képezi. A bíróságnak minden vádra nézve határoznia kell.

A vádlót azonban nem köti az irásban beadott vádlevél, mert a tárgyalásnál a vádló attól eltérhet, azt feladhatja és egészen más vádat is emelhet; valamint a vádlott is módosithatja a vizsgáló biró által irásba vett vallomását a szóbeli tárgyalásnál.

Ha azonban a bíróság a vádló által felhozott vádak közül csak egyet vagy néhányat állapit meg, a többieket pedig megállapithatóknak nem tartja, köteles indokolni, hogy egyik vagy másik vádat miért mellőzte.

Tényállás: Ifju Kis Mihály és neje Furkó Mária 40 frtot vettek fel kölcsön G. Mártontól. Ez azonban csak oly feltétellel adta nekik a 40 frtot, ha jelzálogi biztositást kap.

Ifju Kis Mihály tehát az apja id. Kis Mihály és anyja Szabó Mária nevén álló birtokot ugy adván ki mint a magáét, arra bekebelezési engedélyt is adott, a váltóra azonban Furkó Mária nem a saját, hanem napa, a telekkönyvi tulajdonosként szereplő Szabó Mária nevét irta.

Ifju Kis Mihály pedig csak «Kis Mihály» nevet irt a váltóra, miután a telekkönyvben is nem id. Kis Mihály, hanem csak Kis Mihály neve áll.

A bekebelezés megtörténvén, id. Kis Mihály az ellen tiltakozott. Ennélfogva G. Márton ifju Kis Mihály és neje ellen csalás iránt feljelentést tett.

A kir. ügyészség csalás vétsége iránt közvetlen idézést inditványozott, s azt a törvényszék elfogadta.

A végtárgyaláson azonban a közvádló hamis magánokirat-készités iránt emelt vádat. A királyi törvényszék csalási vétséget állapitott meg, de az itéletben nem terjeszkedett ki a tárgyalás alkalmával emelt vádra, az itélet arról teljesen hallgat.

Az ügy felebbeztetvén, a kir. itélő Tábla 4986. *B.* 881. szám alatt következőleg végzett:

«A kir. törvényszék itélete megsemmisittetik, s ujabb szabályszerü itélet hozatni rendeltetik.

Indokok: A kir. ügyész azon megállapitott tényből kiindulva, hogy a panasz tárgyát képező váltón előforduló «Szabó Mária» aláirás nem id. Kis Mihályné szül. Szabó Máriától származik, vádlottak ellen okirathamisitás vétsége miatt emelt vádat.

A kir. törvényszék azonban ezen vád fölött nem határozott, s ez által oly lényeges szabálytalanságot követett el, melynél fogva itéletét megsemmisiteni kellett.»

Önként következik ebből az, hogy akkor sem teljes és igy semmis az itélet, ha a törvényszék az itéletben más czimet állapit meg, mint a melyet a vád alá helyezési vagy közvetlen idézési határozatban kimondott: és a másik czimnek mellőzését az itéletben nem indokolja.

Csorba Károly,
kir. alügyész.

Különfélék.

Az igazságügyminiszteriumban készen fekszik a törvénykezési szünidő behozatala iránti törvényjavaslat. A szünidő tart julius elsejétől augusztus 20-áig, és kiterjed a felső bíróságokra és a törvényszékekre. A szünidő alatt csakis a sürgős ügyek elintézésére marad minden bíróságnál egy-egy sürgősségi tanács. A törvényszék vezetője a szünidő alatt jogositva van szükség esetére a járásbirót is a törvényszéki üléshez igénybe venni. A járásbíróságoknál megmarad a jelenlegi rendszer, mely szerint felváltva mennek a birák szabadságra. Szintén készen van az igazságügyminiszteriumban a birói fegyelmi eljárás módositását tárgyazó törvényjavaslat. A csődtörvény életbeléptetése iránt is nagyban folynak az előkészületek. Az életbeléptetési rendelet tervezete szerint a csődtörvény 1882. jan. 1-jén lép életbe. Azon csődökre, melyek a törvény hatályba lépése napjától kezdve nyittatnak, a törvény II. részének intézkedései alkalmazandók, valamint azon csődökre is, melyek a törvény hatályba lépése előtt nyittattak, ha a követelések bejelentésére kitüzött határidő még el nem telt. Ellenben azon csődök, melyekben a bejelentési határidő már eltelt, az eddigi törvények és törvényes szabályok szerint fejezendők be. A közkereseti és betéti társaságok ellen elrendelt csődök tekintet nélkül a csődper állására az eddigi törvények szerint fejezendők be. Kivánatosnak tartanók, hogy a csődtörvény életbe léptetése alkalmából a folyamatban levő csődök a vagyonkezelés tekintetében megvizsgáltassanak.

Egy végzett jogász ügyvédi irodában alkalmazást óhajt; értesit a kiadóhivatal.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 38. SZ. Budapest, 1881. szeptember 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az ajándékozás alkatelemzése. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — A fiatal kor büntetőjogi jelentősége. Dr. Jellinek Arthur ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: Illetéktelenül fizetett adó- és illeték visszatéritése. Dr. K. F. ügyvédtől. — A büntetőtörvénykönyv 399. §-ának 2-ik bekezdésében foglalt kivételes intézkedés, tekintettel a «hivatalvesztés» szónak a törvény 55-ik §-ában meghatározott értelmére. Dr. G. L. törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az ajándékozás alkatelemzése. *

Ha a jogtannak tudományos jelleget adni, az élet valódi jogi tüneményeit elemezni, megfejteni, azok okaiból általános jogfogalmakat alkotni, azok hatásához képest czélzatos jogszabályokat combinálni akarunk, mellőzhetlen azon gazdasági és lélektani elemek meghatározása, melyek a jogi tüneményeknek ugyszólván realis szövetét képezik.

Ez uton még kevesen haladtak s nehézségei félreismerhetlenek; de hogy ez a helyes ut, bizonyitja az uttörő munkának meglepő eredménye, mely a jogtan egyes részeit teljesen ujan megvilágitá és a jogi szempontból megoldhatlan kételyeket és controversiákat egyszerre eloszlatá.

Ily kezdeményező munkát például bemutatni és folytatni kivántunk. Tárgyul, mely egyébiránt közömbös, az ajándékozást választottuk mint azok egyikét, melylyel DANKWARDT HENRIK foglalkozott,[1] noha ő — mint minden specialis tanulmányában is — csak néhány elvi tétel megállapitására szoritkozott. E tételek összegezve a következők:

‚Az ajándékozás az eddigi önkényü vagyonjogi rendszerekben, melyek mind hamisak, a mennyiben nem a forgalmi viszonyok természetes alapjára vannak fektetve, önkényüen helyezhető el, akár tulajdonszerzésmód, akár kötelem, akár mindkettő czime alatt. Csak az általános részbe helyezhető legkevésbbé még e jogrendszerek szempontjából is, mert az nem lehet kétes, hogy az ajándékozás jogilag is distinguált, specificus tartalmu, concret gazdasági ügylet, és pedig vagyonátruházási, *vagyonforgalmi ügylet,* mely tehát élők között *szerződési jelleggel bir.*‘

‚A mig csak testi dolgok tekintetnek javakul, addig a donatio is csak ezeknek, vagyis tulajdonnak átruházása. A midőn az ugynevezett testetlen, jogi, sekundär, közvetett javak (Gaius: res incorporales; bona civilia) a természetes dolgokkal (bona naturalia) egyenlőképen vagyonértékül elismertetnek, akkor a donatio ezekre is kiterjed. A midőn a dologi érték mellett a tőke vagy munka *használati értéke* is megkülönböztettetik, akkor az ajándékozás körébe emez is esik.‘

‚Ezen a gazdasági élettel haladó fejlődést az ingyenes és terhes átruházásra nézve egyaránt mint minden népnél ugy a római jogtörténetben is szemléljük. A különböző gazdasági fejlődési korszakokból eredő definitiókkal természetesen nem tudtak elbánni azok, kik valamennyit beilleszteni akarák oly egységes pandekta-rendszerbe, mely azon gazdasági különbségeket fel nem tünteti, minek következtében azon téves tanokat álliták fel, hogy a használati érték ajándékozása nem mindig ajándékozás, és egyáltalán az ajándékozásnak csak kivételes esete, holott az tényleg csak az ajándékozási fogalomnak kitágitása volt.‘

‚A hol a javak csereértéke (dominium) az ajándékozás tárgya, ott a közönséges terhes cserének, a vételnek ellentéte; a hol tőkének vagy munkának termelési szolgálata, használati értéke az ajándékozás tárgya (mandatum, depositum, precarium, commodatum, mutuum), ott a donatio a bérletnek (locatio conductio) ellentéte.‘

‚Az ajándékozás az ajándékozott értéket csak egyik gazdasági alanytól a másikra ruházván át, *nemzetgazdasági* szempontból indifferens,‘ improductiv átruházási ügylet, mi törvényhozási korlátozásának jogosultsága szempontjából felette fontos. ‚A magángazdaság szempontjából pedig az ajándékozó részén vagyonérték szándékos megsemmisitését, magángazdasági fogyasztást képez, mint a merő (átruházás nélküli) elidegenités (derelictio), mi fontos jogkövetkezmények alapja (actio Pauliana!)‘.

‚A gazdasági jelleg félreismerése folytán a jogászok az ajándékozásnak külön *jogi* jellegét és difinitióját természetesen hasztalanul keresték, mert a jogszabályok csak az ajándékozás *gazdasági fogalmára* vonatkozhatnak és csak *ex ratione legis* zárnak ki bizonyos ajándékozásokat. A *hol e jogszabályok in concreto alkalmazandók, csak azt kell tehát vizsgálnunk, fenforog-e gazdasági értelemben ajándékozás? és ha fenforog, a concret eset a kérdéses legis ratio* (pl. revocatio ex *ingratitudine)* alá vonható-e? (p. o. *remuneratoria* donatio nem lesz revocálható hálátlanságból, mert a hála előre megvolt a szolgálatban.)‘

Ezek DANKWARDT tételei.

Csakis e gazdasági jelleg nyujt tehát kulcsot arra nézve, mi lehet ajándékozás és nyujt ez által alapot az ajándékozás jogi alkatelemzésére. Emlitettük a törvényhozók és irók eltérését p. o. a *joglemondás* (actus liberatorius) tekintetében, *melyre nézve az uralkodó helytelen magánjogtan azt tartja, hogy nem ajándékozás, mert egyoldalu actus.*

Hasonló eltérés létez az *ajándékozással vegyes ügylet* (negotium cum donatione mixtum)[2] és a *szolgálatjutalmazó ajándékozás* (remuneratoria donatio)[3] tekintetében, melyek a legnagyobb gyakorlati fontossággal birnak.

Biztos és helyes megoldás mindezekre nézve csakis a gazdasági criterium segélyével nyerhető.

A mennyiben ugyanis az animus donandi *és a gazdagitás* gazdasági értelemben *fenforog, annyiban mindezek teljesen vagy részben* (a tiszta, ellenérték, teher nélküli gazdagitás erejéig) *ajándékozások,* tehát esetleg visszavonhatók, korlátozhatók, ellenigény alapjául elfogadandók, szóval az ajándékozás jellegével, structurájával, tehát functiójával, jogkövetkezményeivel is birnak. A jogi alak ép oly közömbös mint a gazdasági tárgy. A mint utóbbi lehet dolog (tulajdon) és dologi jog (birtok, dologi szolgalom, használat, haszonélve-

* L. 1880: 41., 43. és 47. sz.

[1] Nationalökonomie u. Jurisprudenz II. füzet 46. s k. lk.

[2] l. 5. §. 2. 5. l. 32. §. 24. 26. D. 24. 1. Arndts: Pandekten §. 83. osztrák p. t. k. 935. §. Commentárok: Nippel: VI. 28. sk. lk. Winiwarter IV. 16. l. Stubenrauch: III. 14. l. Hasenöhrl i. m. 325. l. 38. j. szász p. t. k. 1052. 2613. §§. és 1065. §. olasz p. t. k. 1077. art 3: evictio a teher ellenértékeig.

[3] Codice Civile 1051. art., szász p. t. k. 1064. §., osztrák p. t. k. 940. §. általában ajándékozásnak minösitik.

zet) vagy követelés, szolgálattétel stb., ugy lehet az ajándékozás módja is *közvetlen vagy közvetett átruházás* illetve elidegenités p. o. *adósság-elengedés*, ez ismét *elévülés félbe nem szakitása, szándékos perveszték* stb. utján. Ezek nem érintik az ajándékozás lényegét, fogalmát, és *téves, önkényes azon uralkodó tan* (l. Unger i. h.), *mely közülök egyet-mást az ajándékozás köréből kizár.*

A gazdasági jelleg félreismerése nemcsak ezen nézeteltéréseket, hanem *az uralkodó fogalommeghatározás* szük *voltát* is vonta maga után, a mennyiben az *az ajándékozó vagyonának csökkenését (az ajándékozást saját vagyonából)* magában foglalja. (L. Windscheid, Unger, Kirchstetter, Hasenöhrl, stb. i. h. Holtzendorff encyclopaediája: Schenkung; *Zlinszky*: «Magyar magánjog» III. Az ajándékozás. stb.). Világos, hogy ez nem szükséges az ajándékozáshoz, melynek tárgya *gazdagitó szolgálattétel (negotiorum gestio), munkának használati értéke is lehet, a mely ugyan vagyonforrás, de nem vagyonalkatrész.* Az ajándékozás e módjait, a melyeket pedig, a mint láttuk, ujabb törvénykönyvek[4] is explicite elfogadnak, a járatos definitio teljesen kizárná a lehető ajándékozások jogi fogalmából és ekként megfosztaná azokat mindazon jogkövetkezményektől, melyekkel az ajándékozás jár.

Fenálló jog biztositása (zálogadás, kezes állitás) vagy ily biztositék elengedése, nyereség visszautasitása, *mert gazdasági gazdagitást nem tartalmaznak,* ajándékozásnak nem vehetők.[5]

Az ajándékozás lényege külsőleg, a gazdasági tények oldaláról tekintve, abban nyilvánul tehát, hogy az ajándékozónak szolgáltatásával nem áll szemben ellenérték szolgáltatása, hogy az ajándék a megajándékozottnak tiszta nyereségét képezi. Ezért szorosabb értelemben egyoldalu, ingyenes, nyereségi jogügylet nevét nyerte (negotium gratuitum, lucrativum), ellentétben a többi, kölcsönös szolgáltatások cseréjét tartalmazó, u. n. terhes jogügyletekkel (negotium onerosum). A gazdasági hatás, az *okkapcsolat* szempontjából szükséges, hogy *az ingyenes elidegenités illetve átruházás maga, közvetlenül okozza a megajándékozott vagyoni előnyét, gazdagodását.*

Az ajándékozás lényege bensőleg, az akarat oldaláról tekintve, abban nyilvánul, hogy az ajándékozó *kedvezés szándékából, nem önző szerzési indokból* cselekszik vagy mulaszt a megajándékozott javára, mi feltételezi, hogy az ajándékozó cselekvésére vagy mulasztására *ne legyen jogilag kötelezve,* mi azonban, noha e negativ momentumból rendszerint következtetni lehet az ajándékozási szándékra, mégis *ezzel nem azonos.* Nem elég a jogi kötelem hiánya, szükséges a *positiv animus donandi, az akarat irányzása a kedvezésre, a jótékony gazdagitásra.* Számos esetben nem kötelezett cselekvés vagy mulasztás eredményezi másnak vagyoni előnyét, a nélkül hogy a cselekvő vagy mulasztó fél ajándékozási szándéka okozta volna azt; mindezen esetek nem képeznek ajándékozást. A bizonyitás, vélelmezés és a jogkövetkezmények szempontjából *gyakorlati fontosságu tévedés tehát, a jogi kötelezettség hiányát felcserélni az animus donandi*-val, amazzal ezt helyettesiteni, mint nálunk is némely iró és némely döntvény tevé.

Az ajándékozás gazdasági jellegére, mint emlitők, egyenes ellentéte a terhes cserének, a vételnek. De miként nem a vétel, ugy nem is az ajándékozás, hanem csak mindkettőnek *tárgya* lehet *sokféle,* annyiféle mint a *csereértékek, a forgalmi javak.* Az ajándékozási *igéret* pedig ugy ad jogot tárgyára, mint az adás-vételi *szerződés* a maga tárgyára ad jogot, ha ez azonnal átruházva nem lett. A mint adás-vétel és hitelre vétel, ugy különbözik a donatio dando és promittendo.

A tárgy közvetlenül vagyonjog is lehet, mert közvetve minden vagyoni jog végre is *gazdasági javak élvezetét* tartalmazza.

Az ajándékozás lélektani oldala, az önző indok hiánya, a jótékonyság szándéka, annak *erkölcsi* jellegét képezi. Ez oldalról nyer az ajándékozás óriási *gyakorlati, mivelódési fontosságot.* Az önzéstelen *családi és közélet* ápolásában és emelésében mint kiváló jogi tényező szerepel. Itt van természetes tere és organikus, culturális functiója. Egyrészt a *házasságra vonatkozó vagyonátruházások,* hozomány, hitbér, jegyajándék stb. és a *gyermekek megajándékozása* (kiházasitás, emancipatio háztartás-alapitással etc.) a *vagyonfelosztásig* a szülők életében a gazdaság átadása, terményjáradék fentartása stb., másrészt a *közalapitványok,* szóval ezernyi jogi viszonyok, alanyok és elvek az ajándékozás által, annak utján, a körül nyernek létet.

Az egész magánjognak, mely a *tulajdonban* gyökerez és abból hajtja ki szervesen sarjait, egyik alaptypusa tehát az ajándékozás, oly forgalmi tényező, melynek vérrokona csak a *végrendelkezés.*

És ezért nem a német iskolaporos pandekta-schema, hanem a franczia és olasz polgári törvénykönyvnek a *tulajdonra* alapitott rendszere közeliti meg inkább a vagyonjog természetes, gazdasági rendszerét. És midőn e törvénykönyvek a Convention codejának és a régi jognak mintájára az ajándékozást és végrendelkezést, melyek a leglényegesebb jogi szempontokban találkoznak, közvetlenül egymás mellé rendelik és összefoglalják, akkor sokkal mélyebb törvényhozási eszmének adnak kifejezést, mint a szász p. t. k., a német és magyar p. t. k.-tervezetek pandectajogi kézikönyvből szedett rendszereikben.

Az ajándékozás volt egyik eszköz, a mely *megtörte a birtokközösséget* a családban; az ajándékozás eszközére hivatkozott a *keresztény* hit és hivatkoztak a békés társadalmi megváltásnak modern apostolai, kik annak utján akarják visszaállitani az ősies keresztény szellemü köztulajdont. Ily magasztos szerep jutott ez intézménynek, mely a jog egyéb, számitó haszonlesés emeltyüin mozgó alakjain át rést tör, a melyen át behat a részvét, a szeretet érzelme, és annak hatalmas gazdasági nyilvánulása, átalakitó társadalmi ereje.

Dr. Dell'Adami Rezső.

[4] Szász p. t. k. 1050. §., zürichi p. t. k. 1077. §.
[5] Szász p. t. k. 1051. §.

A fiatal kor büntetőjogi jelentősége.

V.*

Mielőtt a magyar büntetőtörvénykönyvnek e kérdésre vonatkozó intézkedéseit vizsgálnók, a főbb külföldi törvénykönyveknek hason intézkedéseit akarjuk szemügyre venni. A *Code pénal* L. II. «Des personnes punissables, excusables ou responsables, pour crime ou pour delit» Art. 66. «Lorsque l'accasé aura moins de seize ans, s'il est decidé, qu'il a agi sans discernement, il sera acquitté» felmentést rendelvén, a fiatal kort csak mint büntetést kizáró okot ismeri. A franczia büntetőjogban vita tárgyát képezi, vajon a fiatal kornak feltételes büntetési mentessége mily szempont alá esik, s az elkövetett cselekményre mi befolyással van. Az egyik nézet CHAUVEAU a fiatal kort «fait justificativ»-nak nevezi, mely szerint a cselekmény sem bűntett sem pedig vétség. A másik nézet szerint a fiatal kor «excuse légale.» Igy mondja BLANCHE «La minorité de seize ans, est une excuse légale,» mely szerinte a bűntett vagy vétséget nem tünteti fel jogilag megengedettnek, hanem ellenkezőleg meghagyva annak benső lényegét, csakis a cselekmény büntetőjogi következményeit módositja. Hasonlólag QUERENET «La minorité de seize ans.... est une cause excusabilité, c'est une excuse légale. Dans les cas d'excuse au contraire,

* Az előbbi közleményeket l. a 36. és 37. számokban.

l'action a pris au moment de l'execution le caractère criminel, qu'elle ne dépouille pas. Seulement la loi à raison de certaines circonstances la déclare excusable et en mitige ou en suprime même la peine.» A fiatal koru egyén cselekményét büntetendő cselekménynek elismerve, annak gyakorlati alkalmazása a részesség tanában kitünvén, ORTOLAN megjegyzi «Il en est d'autre au contraire, que laissant le delit tel, quel, sous l'aggraver ni l'atténuer dans les éléments de fait, dont il se compose, n'exercent leur influence que sur la culpabilité morale, la culpabilité personelle de l'agent qui a commis ce délit ou qui y a pris part. Nous citerons en exemple, comme cause d'aggravation de cette nature, la récidive, et comme cause d'atténuation, le jeune age du delinquant (chez nous la minorité de seize ans).»

A belga büntetőtörvénykönyv 72-ik Artic. hason intézkedést tartalmaz, s mindazon eseteket, melyek a büntetést kizárják, ezen elnevezés «causes de justification» (Ch. VIII. LI. Art. 70. s k.) foglalja össze, ámbátor azok közt mint HAUS is mondja, lényeges különbség van, csakis hogy végeredményükben azonosak. E felosztásra Haus megjegyzi: «On appelle causes de justification les circonstances qui, dans un cas particulier, excluent l'infraction, soit qu'elles rendent le fait legitime, soit quelles effacent la culpabilité de l'agent, sans legitimer l'action même.» Értve ez alatt a 16 éven alóli tettest, és erre nézve még külön megjegyezvén «Les circonstances, au contraire, qui ont seulement pour effet d'effacer la culpabilité de l'agent, n'on pas le même caractère, elles ne justifient point l'action qui n'enest pas moins illicite.» Vagyis a 16 éven alóli gyermek cselekvénye, ha a megkülönböztetési tehetség még fen nem forgott, Haus szerint is büntetendő, de nem büntethető cselekvény.

E nézetnek kétségtelen kifejezést ad Haus. (CH. IV. «De la pénalité en matiére de participation criminelle») e mondatban: «L'auteur ou le coauteur du fait delictueux est á l'abri de toute peine, sans que son impunité profite aux codelinquants, lorsqu'il peut faire valoir une cause de justification personelle, c'est-a-dire une cirsonstance qui, sans enlever a l'action son caractére delictueux, a pour effet d'effacer la culpabilité de l'agent. Ainsi, quand on a provoqué un enfant, un fou á mettre le feu á la grange du voisin, l'auteur materiel du crime sera acquitté, et l'auteur intellectuel encourra la peine portée par la loi. Le mineur de seize ans ou le sourd-muet qui a commis une infraction sans discernement, échappe a toute punition; mais les agents secondaires, qui sciemment et volountairement, lui ont donné des instructions pour la commettre ou lui en ont fourni moyens, qui l'ont aidé à préparer ou exècuter l'action, seront punis comme complices».

A *svéd* büntetőtörvénykönyv 5. fej. 1. §. szerint «egy különben büntetendő cselekmény nem büntethető, ha az egy 15 éven alóli gyermek által követtetett el.» Hasonlólag a *dán* btkv. 35. §.

A *német* büntetőtörvénykönyvek között még azok is, melyek a fiatal kort mint beszámitást kizáró okot tüntetik fel, mint a *braunschweigi* 30. §. «Nichtzurechnungsfähige,» revid. *szász* büntetőtörvénykönyv Art. 89. «Unzurechnungsfähigkeit von Kindern.» *Hamburg* Art. 25. §. «Nichtzurechnungsfähige» a gyermek cselekvényét «Gesetzvidrige Handlung»-nak mondják, mely csak a büntetést zárja ki.

Határozottan nyert ama nézet kifejezést, hogy a kor csak büntetést kizáró ok a *porosz* büntetőtörvénykönyv 42. §. és *bajor* 76. §-ban.

Az 1867. évi *osztrák* büntetőtörvénykönyv-javaslat III. fejezet. «Von der Zurechnung zur Schuld» 17. §-ában «Die von Unmündigen begangenen strafbaren Handlungen unterliegen in der Regel der häuslichen Züchtigung.» *A fejezet indokai ehhez még különösen is kifejezik, hogy nem a beszámithatlanság, hanem a bünösség (illetve büntetés beszámitásáról van szó.)* «Nicht von der Ausschliessung der Zurechungsfähigkeit, sondern von der Nichtzurechnung der Schuld.»

Az 1874. évi osztrák javaslat V. fej. már csak büntetést kizáró, enyhitő és megszüntető okokat ismer. A javaslat 60. §. igy szólott «Unmündige, welche bei Begehung einer Handlung das zwölfte Jahr nicht zurückgelegt haben, können wegen derselben strafrechtlich nicht verfolgt werden.» Az utolsó kitétel oda módosittatott «findet das Strafgesetz keine Anwendung.» A javaslat tárgyalására kiküldött bizottság kebelében beható vita tárgyát képezte a büntetendő cselekmény fogalma, és elismertetett, hogy a gyermek cselekménye a büntetendő cselekmény criteriumaival bir. A bizottság jelentéséből az 56.—61. §§-hoz következőket tartjunk szükségesnek felemliteni. «In diesen Paragraphen werden die Fälle aufgezählt, in welchen Jemand nicht gestraft werden kann, ungeachtet er den Thatbestand eines Delictes gesetzt hat; die Regierungsvorlage bediente sich in dieser Beziehung sehr verschiedener Ausdrücke.» In den §§. 56. und 57. heisst es «Eine Handlung ist nicht strafbar», im §. 58. «Eine Handlung ist straflos» im §. 59. «Das Strafgesetz findet keine Anwendung,» im §. 60. «Der Schuldige kann strafrechtlich verfolgt werden», und im §. 61. «Der Schuldige ist straflos». Diese auf kein bestimmtes Princip zurückführende Verschiedenheit in der Wahl der Ausdrücke führte zu verschiedenen Anträgen, schliesslich entschied sich der Ausschuss dahin, in den §§. 56. und 57. den Passus «Eine Handlung ist nicht strafbar» beizubehalten, dagegen in den vier folgenden Paragraphen immer zu sagen: Das Strafgesetz findet keine Anwendung. Dieser Beschluss beruht auf folgender Erwägung: In den Fällen des §. 56. fehlt es eigentlich an einem Vorsatze. Die ohne Vorsatz begangene Handlung kann daher von vorn herein nicht strafbar sein. Ja man könnte sogar behaupten, es liege überhaupt keine Handlung vor. In den Fällen der §§. 58. bis 61. haben wir es aber mit wirklich vorsätzlichen Handlungen zu thun, auf welche nur aus allerdings guten Gründen, kraft positiver Vorschrift das Strafrecht keine Anwendung findet.»

A német birodalmi btkv. I. R. IV. fej. «Gründe welche die Strafe ausschliessen oder mildern». §. 55. «Wer bei Begehung der Handlung das zwölfte Lebensjahr nicht vollendet hat, kann wegen derselben strafrechtlich nicht verfolgt werden». Azon kérdést, vajon a cselekmény büntetendő cselekmény-e, megoldatlanul hagyja, de az 56. §. a 12 éven felüli vádlott felmentését rendeli, ha a büntetendő cselekmény elkövetésekor a büntethetőség felismerésével még nem birt. RUBO: „*Commentar*". 485. l. N. 3 «Da der §. 55. blos die Verfolgbarkeit der Handlung ausschliesst, so bleibt die Strafbarkeit der Handlung durch §. 55. unberührt.» SCHÜTZE: „*Lehrbuch*" 95. l. «Anstatt aber nur die Unzurechnungsfähigkeit, oder das Nichtvorhandensein einer strafbaren Handlung auszusprechen, hat es vorgezogen die strafrechtliche Nichtverfolgbarkeit von Personen, die bei Verübung einer an sich strafbaren Handlung das zwölfte Lebensjahr noch nicht vollendet hatten, zu betonen.» «Nur die Motive, nicht der Gesetzestext erklären das Kind für unzurechnungsfähig.» Hasonlólag ÖLSHAUSEN: „*Commentar*". 235. l. N. 5. «daraus dass unter der gedachten Varaussetzung die strafrechtliche Verfolgung unstathaft ist, folgt hinsichtlich des Charakters der Handlung selbst noch nichts» L. különösen HERZOG: „*Gerichtsaal*" XXV. 453. és XXX. 296. l.

Az németalföldi 1881-diki btkv. «a büntethetőség kizárása, enyhitése, sulyositása,» czimü fejezetben a büntethetőség tekintetében Art. 37. a szabad akaratot mint feltételt fel nem emliti, hanem a büntetést kizárja, ha az eszmei tehetség nincs kifejlődve vagy annak tevékenysége beteges zavarodottság által akadályozva van. E meghatározásból folyólag Art. 38. és 39, mely a gyermek büntethetőségéről

rendelkezik, a gyermek ténykedését cselekménynek nevezi, mely bűnvádilag nem üldözhető. E törvkv. értelmében a gyermek cselekménye bűntett, mely habár a törvény szavai szerint a bűntett tényálladékát magában foglalhatja, fenyitő uton meg nem torolható. Vagyis a németalföldi büntetőtörvény értelmében a 10 éven alóli gyermek szabványellenes cselekménye büntetendő cselekmény, de a kornál fogva nem büntethető.

VI.

A magyar büntetőtörvénykönyv VII. fej. «a beszámitást kizáró vagy enyhitő okok» czime alatt mint az indokok maguk is elismerik, oly intézkedéseket tartalmaz, melyek magával a beszámitással lazább összefüggésben állnak; elismertetik továbbá, hogy ez intézkedések mindmegannyi önálló elvek folyamányai, melyek sajátságos elvi szempontok szerint indokolandók. Az e fejezetben foglalt intézkedések közül csakis a 83. §-ra «A ki a büntett vagy vétség elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét meg nem haladta: bűnvád alá nem vonható.» lehetünk e helyütt figyelemmel.

A törvény a tizenkét éven aluli gyermek cselekvésének beszámithatatlan voltát ki nem fejezi, hanem egy bűnvád-eljárási szabványt az anyagi jogban fejez ki ezzel: «bűnvád alá nem vonható.» A czikk értelme tehát a bűnvádi kereshetőség kizárása. Actio non est nata. A mivel a cselekmény jogi természete legkevésbbé sem alteráltatik.

Elismeri a törvény szövege még különösen, hogy a bűntett vagy vétség elkövettetik. Tehát, büntetendő cselekmény azon értelemben, a milyenben azt a törvény használni szokta, fenforog, de mint az indokok is elismerik, nem lehet a birói cognitio tárgya, vajon a büntethetőség feltételei megvannak-e.

A törvény különbséget ismer azon esetekre nézve, a melyekben a cselekvény beszámitását, s azokban a melyekben a beszámitás érintetlenül hagyva, csak a büntethetőséget zárja ki. Igy a 76., 77., 79. §§. e kitételt használják: «Nem számitható be a cselekmény», «kizárja a cselekvény beszámithatóságát», mig a 83. §-ban az eljárás ki van zárva, a 84. §-ban pedig a tizenkét évet már tulhaladott az érintett esetben cselekményeért büntetés alá nem vonható.

Az idézett szakaszok tehát a gyermek ténykedését cselekménynek nevezik, s annak jogi természetét érintetlenül hagyva, személyhez kötött büntetlenséget állapitanak meg a korban, hatásában szoritkozva a gyermekre, azt mit szabványellenesen véghezvitt bűntett vagy vétség elkövetésének nevez.

A törvénykönyv a büntetendő és büntethető cselekmény közti különbséget ismeri, és az első kifejezéssel egyenértékünek «büntett vagy vétség elkövetését» veszi.

A 62. §. büntetendő cselekményt ismer. «Ha a bűnvádi eljárás senki ellen sem indittatik meg» tehát ha a VII. fejezet 83. vagy 84. §-ban foglalt eset fenforogna, a cselekvés mégis «büntetendő» cselekvény.

A 74. §. a büntetendő és büntethető cselekmény közti különbséget határozottan elismeri, a mennyiben a tettes személyes tulajdonságai és körülményei (83. 84. §§.) csak a cselekmény büntethetőségét szüntethetik meg, a többi tettesekre és részesekre nézve a cselekvény büntetendő cselekmény marad.

Hasonlólag a 67. §. esetében a tettes a kisérletért nem büntettetik, tehát nem forog fen büntethető cselekmény, a felbujtó pedig daczára annak büntethető, igy tehát a kisérletben a törvény büntetendő cselekményt vagy mint az indokok mondják, bűntett fenforgását látja, «tehát csakis következetes keresztülvitele a jogelvnek, ha minden más egyénre nézve az általános jogszabály alkalmaztatik,» mint az indokolás mondja.

A magyar bünttrvkönyv szempontjából a büntetendő cselekmény fogalmát szem előtt tartva, a gyermek szabványellenes cselekvényeiből felmerülő gyakorlati kérdések könnyen megfejtésüket fogják találhatni.

Azon kérdés, hogy lehet-e a gyermek felbujtás tárgya, a porosz bttrvkönyv tárgyalása alkalmával, különösen midőn annak régibb javaslatai a felbujtás fogalmát akkép állapitották meg: «Derjenige, welcher sich eines Andern zur Ausführung eines Verbrechens bedient, oder denselben vorsätzlich zu dem verbrecherischen Entschluss bestimmt hat» beható vita tárgyát képezte. Ezen kitétel «sich bedient» az 1845. és 1847-ki javaslatból kimaradván, a bizottság megjegyezte: «Wer sich eines dritten bedient, der nicht von der Sache weiss oder der nicht zurechnungsfähig ist, der bedient sich des arglosen dritten oder des Kindes lediglich eines Instruments, gerade so, wie wenn er ein Thier zur Verübung der That gebrauchte; er ist nicht bloss Anstifter eines (von einem Andern begangenen) Verbrechens, sondern selbst der eigentliche und einzige Thäter.»

Daczára ennek a porosz gyakorlat a gyermek felbujthatóságát elismerte és a königl. Obertribunal (Goltdammer Archiv. V. k. 689. l.) egy esetben, a midőn egy tizenhat éven aluli gyermek pénzigéret folytán hamis esküt tett le, a gyermek felmentetvén, a felbujtó elitélése a 34. §. 1. p. alapján azon indokolással kimondatott. «Weil gegen die Hauptangeklagte der objective Thatbestand eines Meineides vorliege und diese nicht desshalb, weil sie keinen Meineid geleistet, sondern weil sie nicht mit Unterscheidungsvermögen gehandelt, freigesprochen sei.» Egy másik esetben (Goltdammer Archiv. 9. k. 486. l.) kimondatott, hogy felbujtás czimén elitélhető a vádlott, habár a tettes beszámithatlan állapotban volt, mert a törvény a büntett létezését kizárólag csak a tettessel szemben negálja s mert ha egy büntetendő cselekmény csupán az okból marad büntetlenül, mert a tettes beszámithatatlan, e körülmény a beszámitható részesre ki nem hat.

Az osztr. bttrkönyv jav. tárgyalása alkalmával a felbujtás kérdése szemben egy gyermekkel beható vita tárgyát képezvén, erre nézve egy külön intézkedés vétetett fel 62. §. «Wenn die gerichtliche Bestrafung einer jugendlichen Person aus den in den §§. 60. und 61. angeführten Gründen nicht stattfinden kann, so sind diejenigen, durch welche die jugendliche Person zu der Handlung vorzätzlich veranlasst wurde, so zu bestrafen, als wenn sie die Handlung selbst begangen hätten». A bizottság jelentésében megjegyzi, hogy igen merész fictio volna azt mondani, hogy a gyermek mindig eszköz volt, igy tehát miután felbujtás fenforog, a controversiák kikerülése végett a bizottság javasolja, hogy a felbujtó büntetése legyen olyan, mintha ő tettes lett volna.

A magyar bttrvényt alkalmazva, a kérdés megoldása mi kétséget sem szenved. A gyermek a bűntett vagy vétség elkövetésére szándékosan reábirható, s a büntetési mentség, mely a 83. §. szerint őt megilleti, a 74. §. szerint a többi tettes- és részesre nézve tekintetbe nem jöhet.

Azon fictio, hogy a beszámithatlan állapotu, s igy a gyermek is, fel nem bujtható s a felbujtó maga a tettes, azon érvvel, hogy a gyermek büntetendő cselekményt el nem követhet s ténykedése csak véletlen, az eddig előadottakban már czáfolatát leli.

A fictio kielégithetetlen volta kitünik különösen azon büntetteknél, melyek más általi cselekvést, helyettesitést büntetőjogi értelemben nem engednek, melyeknél a törvény értelme szerint, hogy valaki tettesnek tekintessék, szükséges, hogy a cselekményt alkotó és külsőleg felismerhető objectiv mozzanatokat a tettes maga hajtsa végre. Ilyenek a hamis tanuzás, hamis eskü, (213.) hamis vád (227.) erőszakos nemi közösülés, megfertőztetés (236. §), vérfertőztetés (243. §.) stb. szemérem elleni bűntettek és vétségek.

Ha a 243. §. esetében a lemenő ágbeli rokon vérfertőztetés vagy fajtalanságra egy harmadik által felbujtatik, egyáltalán nem lehetne a felbujtót tettesnek tekinteni, a midőn a törvény a tettesség főismérvét a rokonságban leli, az pedig a felbujtóban hiányzik.

A fent emlitett fictio ezen felül a legnagyobb inconsequentiákra vezetne, ha a felbujtó tettesnek vétetik, a következő esetben: A 67. §. értelmében nem büntettetik a kisérlet, ha a tettes a bűntett vagy vétség tényálladékához tartozó eredményt önként elháritotta. Az esetre, ha a tettes a tizenhatodik életévet meghaladta, büntetlen marad, de felbujtója büntetéssel sujtatik. Ezen helyes elv a fictio által megsemmisittetik, ha a gyermek tizenkét éves, avagy 16 éves, de a bűnösség felismerésére szükséges belátással még nem birt és a véghezviteltől önként eláll, vagy pedig az eredményt elháritja. Ezen esetekben, miután a gyermek csak eszköz, a felbujtó pedig tettesnek vétetik, s a gyermek ténykedése, mint a tettes közvetlen ténykedése tekintetik, az elállás s elháritás mint tettesi cselekmény, a tulajdonképeni felbujtó büntetlenségét vonja maga után.

Még ecclatánsabb a 427. §. esete, hol a cselekvés a kisérleti stadiumon tul, a befejezett bűntett tényálladékát megállapitja s a tettes nem büntettetik, ha a tűz az ott felemlitett feltételek alatt, az ő intézkedése következtében eloltatott.

A ki tehát tizenkét éves gyermeket gyujtogatásra bir, nem volna büntethető, ha a gyermek a gyujtogatást megbánva, a tüzet eloltaná vagy az eloltás iránt intézkedett volna, mert hisz ha vélelmeztetik, hogy azon tény, mely a tüzet előidézte, nem a gyermek, hanem a felbujtó cselekvénye, ugy e vélelemnek akkor is kell állania, ha a gyermek a tűz eloltása iránt intézkedik.

A mi a részesség kérdését illeti, ugy a felsorolt érvek igenleges megoldásra vezetnek azon esetekben, a midőn egy harmadik egy még nem büntethető gyermeket a büntetendő cselekmény elkövetésében segit, avagy azt vele együttesen követte el. Igy a Königl. Obertribunal 1860. Oktober 17: H. (Goltdammer. VIII. k. 828.) «Die Nichtverfolgbarkeit des Thäters wegen eines lediglich bei ihm obwaltenden Grundes hindere mithin die Verfolgung der Angeschuldigten als Theilnehmer nicht.» Hasonlólag 1872. Majus 3. H. (Goltdammer. 20. k. 248—249. l.) azon indokolással, hogy az 55. §-ban a 12 éven alóli gyermeknek engedélyezett büntetési mentség nem terjed ki a büntetendő cselekvényben résztvevő társakra, miután a tettes fiatal kora nem a beszámithatóságot, hanem csak a büntethetőséget szünteti meg. E nézet mellett SCHÜTZE: *Lehrbuch.* 60. l. «Gehülfenschaft zu einer nicht an sich sondern aus individuellen Gründen für den Thäter straflosen That (54—56. §. 5.) bleibt strafbar», l. m. Ölshausen (id. h. 177. s k. l.) «Azon értelmet szem előtt tartva, melyet a m. btkv. e szavakba «bűntett vagy vétség elkövetése», «büntetendő cselekmény» fejez ki, az orgazdaság és bűnpártolás, vonatkoztatva egy még nem büntethető gyermekre, helyt kell hogy fogjon. *Beksics* «A 12 éven alóli életkor és a büntetőjogi beszámitás» czimü értekezésében, e két büntettre nézve a német és a magyar btk. intézkedéseinek haszonszerüségéből kiindulva, mindkét esetben azt kizárva találja.

Binding, ki a gyermek cselekvési képességét negálja, és a büntetendő s büntethető cselekmény közti különbséget nem ismeri, a német büntetőtörvénykönyv 259. §-ával szemben következő megjegyzést tesz: «Wenn §. 259. fordert, der Hehler müsse Sachen an sicht gebracht haben, von denen er wusste, dass sie «mittels einer strafbaren Handlung erlangt sind», so liegt hier einer jener im D. Str. G. B. so oft wiederkehrenden ungenauen Ausdrücke vor. (Hier a. M. Geyer a. a. Ö.). Das Gesetz unterscheidet ja zwischen Delikt und Verbrechen gar nicht; es kennt straflose, strafbare Handlungen, Verbrechen, Vergehen und Uebertretungen, ferner der Ausdruck strafbare Handlung sind deshalb doppelsinnig; sie bezeichnen bald das strafbare, bald straflose Delikt; sorgfältige Auslegung hat den richtigen Sinn m einzelnen Fall zu finden. Und sind sowohl die unechte Begünstigung, als die Sachenhehlerei nichts anderes als Vermögensverbrechen, die eben sowohl durch straflose als durch strafbare Delikte der Begünstigten und dessen, von dem die verhehlten Sachen erlangt worden sind, ermöglicht werden.»

Merkel (HOLZENDORFF: *Handbuch* III. k. 739., 745. l.) a bűnpártolás és orgazdaságra nézve megjegyzi, miszerint az nincs kizárva, ha a pártolt delictum nem volt büntethető vagy nem volt bűnvád alá vonható. A német gyakorlat az esetekben orgazdaságot elismert, mint ezt Bindingnél (II. k. 680. j.) idézett itéletek igazolják. A code pénal 380. §. a családtagok közt történt lopásra nézve csak magánjogi keresetet ad, de a bűntettre nézve ugy a felbujtást mint a részességet s a bűnpártolást határozottan elismeri. (L. ORTOLAY: *Elements de droit Pénal. N.* 1314.)

Végre a magy. büntetőjogból akarunk némely eseteket felemliteni, a melyekből világosan kitetszend, hogy a gyermekek büntetendő cselekményt elkövethetnek.

Több tizenkét éves fiu szövetkezik a czélból, hogy egy házat, melyben az uralkodó tartózkodik, robbanó anyagokkal szétrombolnak, avagy felgyujtják. Ha a gyermekek e szövetkezése nem vétetnék a 132. §-nak megfelelő szövetségnek, ha cselekvésük véletlennek tekintetnék, ugy egy harmadik, ki erről tudomással bir, nem volna köteles a 135. §. értelmében ezt a felsőbbségnek jelenteni s a vitatott nézet értelmében az illető felmentendő volna, mert a gyermekek felségsértést el nem követhetnek.

A. szolgálatadó *B.* szolgája ellen, ki őt meglopta, mint inditványra jogosult, lopás büntette miatt vádat emel. A vizsgálat során vádlott fiatal kora beigazoltatik s az eljárás beszüntettetik. Ezen esetben, ha e gyermek cselekvénye véletlennek s nem büntetendő cselekvénynek vétetnék, a szolgálatadó a 227. §. szerint hamis vádat, esetleg a 260. §. szerint rágalmazást követett el, mert büntetendő cselekvénynyel vádolt valakit, a ki azt el nem követte, de el sem követhette, s kinek cselekménye Beksics (id. előadás) szerint ugyanazon szempont alá esik, mint az állat által okozott kár.

Az ily esetek végtelen sorát lehetne idézni, melyek mindegyike igazolná a vitatott nézet helytelenségét, veszélyes voltát, az eredménybeni igazságtalanságot, a büntetőjog vezérelveinek félreismerését, s oly hiányokat és ellenmondásokat vinne be a magyar büntetőtörvénykönyvbe, melyeket kerülni s lehetetleniteni a gyakorlatnak s a tudományos értelmezésnek főfeladata.

(Folyt. követk.) *Dr. Jellinek Arthur.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Illetéktelenül fizetett adó és illetékek visszatéritése. Kivánatos volna, hogy a pénzügyi közegek ugyanazon buzgalommal, melylyel a kincstár érdekei felett őrködnek, a törvénynek az adófizető polgár javára szóló rendeleteit is teljesitsék. Tény, hogy ha csupán az adózó polgár jogai és érdekei forognak kérdésben, a pénzügyi közegek a legnagyobb lassusággal intézik el az ügyet. Ez tapasztalható a pénzügyi administratio minden ágában.

Ezuttal csakis a pénzügyi közegek késedelmes eljárására azon esetekben, ha illetéktelenül fizetett adó- vagy illetékösszegek visszatérítéséről van a szó, kivánjuk az illetékes körök figyelmét felhivni.

Hogy ily esetekben a pénzügyi közegek eljárása az adózó polgár érdekeit épenséggel nem elégiti ki, azt mindenki el fogja ismerni, kinek valaha azon feladata volt, ily illetéktelenül fizetett összegek visszatérítését kieszközölni.

Ha péld. valakinek felebbezése által sikerült a felsőbb hatóságot meggyőzni arról, hogy tulságosan megadóztatott, vagy hogy a lelet helytelenül vétetett fel, időközben azonban még felebbezése elintézése előtt kénytelen volt vagy végrehajtás folytán vagy a folytonosan Domocles kardként feje fölött függő végrehajtás elkerülése végett a tulságos adóösszeget vagy a bélyegrövidités re szabott birságot lefizetni és most felebbezése kedvező elintézése folytán az illetéktelenül fizetett összeget visszakövetteli, elláthatlan ideig kell várakoznia, mig sok fáradozás, lótás-futás után pénzét visszakapja.

Az adófizető polgár követelheti, hogy az állam és ennek közegei minden szükségtelen áldozattól, fáradozástól, költségtől, idővesteségtől és vagyonelvonástól őt megkiméljék.

A közadók kezeléséről szóló 1876: XV. tcz. 27. §. végpontja azt rendeli, hogy a felebbezés elintézése után az illetéktelenül befizetett adóösszeg a végzés vételétől számitott 15 nap alatt visszatéritendő. De ezen törvény pénzügyi hatóságaink praxisa mellett irott malaszt marad.

A felebbezést elintéző hatóság avval mit sem törődik, hogy a felebbezés elintézéseig a felebbező a sérelmesnek talált összeget befizette-e. Ha tehát a felebbező hónapok mulva oly szerencsés a felebbezését kedvezően elintéző végzést kézhez kapni, ezen végzésben csak a felebbezett tétel fizetése alól mentetik fel, a netalán befizetett összeg visszafizetése iránt abban intézkedés nem foglaltatik. Kénytelen tehát a felebbező azután külön a már befizetett összeg visszafizetése iránt folyamodni. Minthogy ezen folyamodvány elintézése, a végzés kézbesitése és a kiutalványozás tényleges megtörténteig eszközlőbe vett egyéb intézkedések is sok időt vesznek igénybe, ugy a törvényben előszabott 15 napból ugyanannyi hónap de még hosszabb idő is lesz és különösen kisebb összegekre, és oly egyénekre nézve, kik a különböző szükséges beadványokat magok nem készithetik és a sok utánjárásokban elfoglaltságuk miatt gátolva vannak, majdnem előnyösebb az őket igazságtalanul terhelő összegeket megadással fizetni, mintsem nagyobb megterheltetésökkel felmentetésöket és az illetéktelenül fizetett összegek visszatérítését kieszközölni.

Különösen az illetéktelenül fizetett adók és illetékek visszatérítése körüli nehézségek folytán a közönségben azon általános nézet lett uralkodóvá, hogy a mit egyszer valaki az adópénztárba befizetett, az a fizetőre nézve el van veszve, azt többé vissza nem kapja, akár jogosan követelte azt tőle a pénzügyi hatóság, akár nem. Ebből kifolyólag az adózó polgár egy nézete szerint tőle helytelenül követelt összeget, addig a mig csak elkerülheti, nem fogja fizetni, és igy a kincstár tetemes összegek birtokába sokkal későbbi időben fog jutni, mintsem jutott volna, ha azon bizalomban részesült volna, hogy a mi illetéktelenül neki fizettetik, azt a befizető gyorsan, minden nagyobb fáradság és időveszteség nélkül visszakapja.

Segiteni kellene és lehetne ezen visszás állapoton a felebbezések gyors elintézése, az 1876: XV. tcz. 27. §. végpontjának szigoru alkalmazása és annak kieszközlése által, hogy pénzügyi adminisztratiónk minden ágát és minden fokát azon szellem hassa át, mely előtt a mint szent a kincstár érdeke, ép oly fontos és gondos tekintetbevételt igénylő az állampolgár joga és érdeke. Ezen szellemtől áthatott szigoru ellenőrködés a felsőbbfoku hatóságok és pénzügyi kormány részéről az alsóbbfoku hatóságok és közegek fölött a közigazgatás jogszerüsége szempontjának irányadóvá tétele és következetes keresztülvitele a pénzügyi kormányzat és adminisztratio minden ágában, a kötelességeiket az állampolgárok irányában hanyagul teljesitő hivatalnokok ellen az 1876: 15. tcz. 9. §-a szigoru alkalmazása és minden nagyobb ily iránybani kötelességsértést feltüntető esetnek a nyilvánosság elé hozatala a sajtó utján, mutatkoznak egyelőre a jelenlegi pénzügyi törvényeink és közigazgatásunk keretén belül alkalmas eszközöknek az illetéktelenül fizetett adók és illetékek viszzatéritése körül és pénzügyi adminisztrationk egyéb teendőiben tapasztalható bajok orvoslására. Ezen bajok radicalis orvoslása azonban csak akkor várható, ha ezen intézkedésekhez az igazságszolgáltatás követelményeinek megfelelően szervezett és eljáró közigazgatási bíróság felállittatik.

Dr. K. F.

A büntetőtörvénykönyv 399. §-ának 2-ik bekezdésében foglalt kivételes intézkedés,

tekintettel a «hivatalvesztés» szónak a tv. 55. §-ban meghatározott értelmére

A kir. Curia mint legfőbb itélőszék f. évi april 28-án hozott 2292. sz. itéletében, mely e lapok f. évi 22. számában közölve volt, többek közt kimondotta, hogy a hivatalvesztés szónak a bünt.-törv. 55. §-ában meghatározott, habár a közönséges grammatikai értelemtől eltérő értelme, a törvénykezésre irányadó, s ennélfogva a bíróság nincs feljogositva arra, hogy a hivatalvesztés szót ezen szavakkal: «hivatali képesség korlátolása», a mi az 55. §-ban elősorolt jogkövetkezmények egy részének elengedését jelenti, felcserélje.

A kir. Curia ezen határozatában, melyben a hivatalvesztés szónak a törv. 55. §-ában meghatározott értelmét egyszer s mindenkorra irányadónak mondja ki a törvénykezésre, kétségtelenül azon tökéletesen jogosult feltevésből indult ki, hogy a bünt. törvény mint rendszeres mű, ha a szövegezés technikai könnyitése végett egyes szavaknak a közönséges nyelvhasználattól eltérő értelmet tulajdonit, ezen kellő helyen előrebocsátott definitióban meghatározott műértelemhez aztán mind végig következetes is marad s az egyes jogszabályok felállitásánál és szövegezésénél az ily szónak nem a közönséges nyelvhasználat szerinti, hanem azon értelmét veszi alapul, melyet annak maga tulajdonit. Hivatalvesztés alatt tehát a m. b. törv. egyes szabályainak magyarázatánál mindenkor csakis az 55. §-ban elősorolt jogkövetkezmények összege értendő. Ez áll nemcsak azon jogszabályokra, melyeknek alanyát maga a «hivatalvesztés» szó képezi, hanem azon szabályokra is, melyek bármely, a hivatalvesztés fogalmára alapitott vagy azzal valamely vonatkozásban álló intézkedést tartalmaznak. Mert ha nem volna kizárva az, hogy a hivatalvesztés szó, melynek a közönséges életben kelendő értelmét a törvény saját használatára részint megszoritotta, részint kiterjesztette, egyszer ezen technikus értelemben, másszor pedig a közönséges nyelvhasználat szerinti értelemben vétessék, akkor ezen kétértelmü szó bő forrásává válnék mindazon félreértéseknek, melyek a többféleképen érthető kifejezések nyomában kelni szoktak s melyek különösen törvényben, hol a legnagyobb fontosságu jogokról lévén szó, az egyes szabályoknak minden kétséget kizáró határozott szövegezése elengedhetetlen kellék, igen könnyen végzetessé is válhatnak. Minthogy ekként a törvény helyes magyarázata csak akkor lehetséges, ha a törvényhozó és a törvénymagyarázó az egyes kifejezések értelmére nézve egyetértenek, ebből a törvényhozóra, az általa valamely szónak tulajdonitott, közhasználattól eltérő értelemhez való következetesség kötelezettsége, a törvénymagyarázóra pedig azon köteles-

ség származik, hogy az ily szónak a törvényben meghatározott értelmét tekintse irányadóul mindenkor. Ha e szabályt a törvény magyarázója szem elől téveszti, akkor a magyarázott szabályból nem azon gondolatot fogja kihozni, melyet az abban használt szavakkal a törvényhozó kifejezni akart s ki is fejezett, hanem vagy félre fogja érteni a szabályt, vagy teljesen érthetetlen lesz előtte az. Ha pedig maga a törvényhozó tér el azon értelemtől, melyet valamely szónak, a közönséges nyelvhasználattól eltérőleg tulajdonit s azon intézkedéseiben, melyeknek alapját az illető szónak a törvényben foglalt meghatározás szerinti jelentése kell hogy képezze, e szónak nem a törvényben használandó technikus értelme, hanem a közönséges nyelvhasználat szerinti értelme által vezéreltetik: ennek következménye nem csak az lehet, hogy a törvényhozó ama szónak közönséges értelmét tartván szem előtt, szabályait ugy szövegezi, hogy azok a definitio szerinti értelemhez következetes magyarázat mellett mást fognak jelenteni, mint a mit a törvényhozó azokban kifejezni akart, hanem az is, hogy a törvény szövegezője az illető szónak közkeletü értelme által félrevezetve szükségesnek tart és a törvénybe felvesz oly intézkedéseket, melyek ama szónak a törvényben adott meghatározás szerinti értelmezése mellett nemcsak fölöslegesek, de sőt eredményeikben a törvényhozó intentiójának meg nem felelő, vagy azzal épen ellenkező eredményekre is vezetnek. Mely esetben aztán a hiba nem a törvény következetes magyarázóját, hanem annak következetlen szövegezőjét terheli.

Tekintettel a büntetőtörvény 55. §-ában a hivatalvesztés szónak tulajdonitott értelemre, ily céltévesztett intézkedést foglal magában a büntetőtörvény 399. §-ának második bekezdése. E szerint: «a 397-ban meghatározott személyekre vonatkozólag a hivatalvesztés helyett az itéletben az mondandó ki, hogy házassági ügyekben való birás-kodásra, vagy jegyzőkönyvvezetésre, továbbá közokiratok kiállitására, vezetésére vagy őrzésére képességgel nem birnak.» A 397. §-ban megjelölt személyek pedig ezek: anyakönyvek vezetésével megbizott s azokból hiteles kivonatok és bizonyitványok kiadására jogositott személyek, házassági perekben eljáró egyházi biróságok tagjai, jegyzői, irattáraik kezelői, káptalanok és konventek mint közhitelességü helyek irattárainak kezelésével, az ezek feletti felügyelettel s az ezekből hiteles okiratok kiadományozásával megbizott személyek. Ezen személyekre nézve a 399. §. 2. bekezdésében foglalt kivételes intézkedés a törvényjavaslatot előterjesztő igazságügyminiszteri indokolás szerint két okból lenne szükséges: 1. mert a világi hatóság a szorosan vett egyházi functiókra való képességet nem vonhatja el, 2. mert a világi hatóságot főleg csak az érdekli, hogy a hitelét vesztett hamisitó a 399. §. 2-ik bekezdésében megjelölt functiókat ne gyakorolhassa.

Habár ezen két, indokul felhozott állitás közül az elsőt, t. i. hogy a világi hatóság a szorosan vett egyházi functiókra való képességet nem vonhatja el, föltétlenül, a másodikat pedig azon értelemben, hogy a világi hatóságot az egyházi cselekményekre való képesség nem, vagy legalább első sorban nem érdekli, concedálnunk kell, mindazonáltal ezen két indok nem alkalmas arra, hogy a 399. §. 2-ik bekezdésében foglalt kivételes intézkedést igazolja, sőt mindkét indok azt mutatja, hogy a 399. §. 2-ik bekezdésének a törvénybe felvételénél, a hivatalvesztés szónak az 55. §-ban meghatározott értelme szem elől tévesztetett; mert ezen szó értelmének következetes megtartása mellett a 399. §. 2-ik bekezdése 1. fölösleges, 2. minthogy, amint ezt alább kimutatom, a világi hatóságot nem épen csak az érdekli, hogy a hitelét vesztett hamisitóra a 399. §. 2-ik bekezdésében megjelölt functiókat ne gyakorolhassa, oly eredményekre is vezet, melyek a törvényhozó szándékával meg nem egyeztethetők.

Fölösleges a 399. §. 2-ik bekezdése, és pedig akár ha azt tekintjük annak czéljául, hogy a világi hatóság az egyházi cselekményekre való képesség elvonásába ne avatkozhassék, akár ha azt, hogy a hamisitás miatt elitélt, bár reá hivatalvesztés nem volt kimondható, a 399. §. 2-ik bekezdésében megjelölt functióktól eltiltassék. A hivatalvesztés kimondása által ugyanis, mig egyrészről az egyházi cselekményekre való képesség érintve nem lenne, addig másrészről a hivatalvesztésre itélt elvesztené a 399. §-ban megjelölt cselekményekre való jogosultságát is. Nem érinti a hivatalvesztés az arra elitéltnek egyházi cselekményekre való jogosultságát, mert az 55. §-ban, hol részletesen és kimeritőleg elő vannak sorolva mindazon hivatalok, állások, szolgálatok és kitüntetések, melyeknek és a melyekre való képességnek is elvesztése a hivatalvesztésben benfoglaltatik, egyetlen szóval sincs emlitve a lelki functiókra való képesség. Már pedig sine lege nulla poena. Másrészről pedig, minthogy a 399. §. 2-ik bekezdésében megjelölt cselekmények közhatósági teendőket képeznek s következőleg az azoknak teljesitésére kötelezett személyek ezen cselekményeikre vonatkozólag nemcsak a 461. §-ból alaposan vonható következtetés, hanem a 397. §. világos kijelentése szerint is, közhivatalnokoknak, s állásuk ezen cselekmények tekintetében közhivatalnak tekintendő, világos, hogy a 397. § ban meghatározott személyek a hivatalvesztés kimondása által is el lennének tiltva a 399. §. 2-ik bekezdésében megjelölt functiók gyakorlásától, s igy erre nézve sem volt szükséges különös intézkedést felvenni a törvénybe.

Hogy azon veszély, mintha a hivatalvesztés kimondása által egyházi személyekkel szemben, a világi hatóság az egyházi hatalom jogkörébe avatkoznék, a mi az egyházi személyek lelki hatalmának illetéktelen korlátolására vezetne, csak képzelt, ezt világosan bizonyitja maga a törvény is azzal, hogy nem tartotta szükségesnek a hivatalvesztés mellékbüntetésének helyettesitését a törvényben foglalt egyéb, hivatalvesztéssel büntetendő bűntettek és vétségek esetén; holott azon indok, hogy a világi hatóság a szorosan vett egyházi functiókra való képességet nem vonhatja el, épen ugy áll a felségsértés, lázadás, lopás, csalás s több efféle bűntettek, mint azon bűntettek eseteiben, melyekre a 399. §. 2-ik bekezdésében foglalt kivételes intézkedés vonatkozik. A 399. §. 2-ik bekezdése tehát, ha az szükséges volna, azon alapos kifogás alá eshetnék, hogy nem bir kellő általánossággal, s nemcsak indokolatlanul, hanem következetlenül is, a hivatalvesztés mellékbüntetése alá eső bűncselekményeknek egy igen kis körére van szoritva.

Azonban nemcsak fölösleges ezen kivételes intézkedés, hanem határozottan balfogásnak is tekintendő, mert oly eredményekre vezet, melyek a törvényhozó szándékában nem állhattak s az osztó igazsággal merőben ellenkeznek.

Korántsem áll ugyanis azon állitás, mintha a világi hatóságot az egyházi személyekkel szemben csak az érdekelné, hogy azok a 399. §. 2-ik bekezdésében megjelölt functiókat ne gyakorolhassák. A törvény ugyanis a 397. §-ban megjelölt közokiratok hamisitását ép oly aljas bűntettnek tekinti, mint a közokirat-hamisitás egyéb eseteit, melyekre nézve pedig a 399. §. 1-ső bekezdése szerint hivatalvesztés levén megállapitandó, elismeri, miszerint azok természete szükségessé teszi, hogy az állam azok elkövetőivel szemben bizonyos időre mintegy védelmi állásba helyezkedjék; ezt igazolja az, hogy a jelzett kivétel nem alkalmazható akkor, ha a 397. §-ban emlitett közokiratok meghamisitása valamely idegen, s nem az ezen §-ban meghatározott személy által követtetik el. Ide járul még, hogy sem a szabadságvesztésbüntetés neme és mértéke, sem a politikai jogok felfüggesztése tekintetében nem tesz különbséget a törvény a 397. §-ban meghatározott és egyéb közokirat-hamisitás között. Ebből következik, hogy a 397. §-ban meghatározott szemé-

lyekre nézve a «hivatalvesztés» alatt egybefoglalt jogkövetkezmények alkalmazását, az ezen §-ban megjelölt közokiratok meghamisitása által elkövetett bűntett aljas természete ép ugy szükségessé teszi, mint a mily szükséges ez a közokirat-hamisitás bármely esetében. Ha ez igy áll, akkor a 399. §. 2-ik bekezdése csak azon feltétel alatt volna igazolva, ha ki lenne mutatva, hogy a hivatalvesztés fogalma alatt értett jogkövetkezmények kimondása a 397. §-ban megjelölt személyekre nézve értelemmel nem bir, mi ismét csak akkor lenne állitható, ha ezen személyek mindenkor és szükségképen csak egyházi személyek lehetnének és ha az egyházi személyek már mint ilyenek, e minőségük által ki lennének zárva mindazon jogokból, melyeknek felfüggesztése a hivatalvesztést kimondó birói itélet tárgyát képezhetné. Ámde ez épen ellenkezőleg áll. A 397. §-ban megjelölt személyek ugyanis nem mindig s nem szükségképen egyházi személyek, mert pl. az anyakönyvek vezetése nincs az egyházi rendhez kötve s ezzel világiak is megbizhatók, mi különösen zsidó hitközségeinknél több helyen előfordul mint nem. De a házassági perekben eljáró egyházi bíróságok tagjai, jegyzői, irattáraik kezelői sem mindenkor, s mi fő, nem szükségkép egyházi személyek. Az ily functiókkal megbizott világi személyekkel szemben tehát nincs ok az «egyházi cselekményekre való képesség» oltalmazására, még kevesebb ok van arra, hogy e személyek a lelki functiókra való képesség kimélete révén a hivatalvesztés alatt értett jogkövetkezmények alól mentesittessenek. Már pedig a 399. §. 2-ik bekezdése a kivételt egész felületességgel, «a 397. §-ban meghatározott személyekre» vonatkozólag állapitja meg. Másrészről azonban az egyházi személyek sincsenek e minőségök által kizárva az 55. §-ban megjelölt hivatalok, szolgálatok, állások és kitüntetések elnyerhetéséből és viseléséből, sőt tapasztalat szerint közülök igen sokan tényleg közhivatalt viselnek, kitüntetésekkel birnak, s mindnyájan jogositva vannak ezek elnyerésére. Ha tehát valamely egyházi személy a 397. §-ba ütköző közokirat-hamisitást követ el, ép ugy elitélendő lenne a hivatalvesztés fogalmában egybefoglalt jogok elvesztésére illetőleg felfüggesztésére, mint bármely más személy. Az ellenkező eljárás oly anomaliákra vezet, melyek a törvenyhozó szándékában nem állhattak, mert az osztó igazsággal egyenesen ellenkeznek Sőt hogy a 399. §-ban foglalt kivételes intézkedésnek jelenlegi szerkezete mellett megtörténhetik az is, hogy annak alapján közokirat-hamisitás miatt valamely egyházi személyre kimondatik a hivatalvesztés, s ezen mellékbüntetés alól egy világi személy mentesül, annak illusztrálására szolgáljon a következő példa.

Valamely egyházi személy, „*A*“, ki azonban nem oly alkalmazásban van, mely őt a 397. §-ban megjelölt cselekmények valamelyikére feljogositaná, egy anyakönyvből hamis kivonatot készit s azt az annak kiadására jogositott „*B*“ által, ki (mint ez lehetséges) nem egyházi személy, hitelesitteti.

„*A*“-nak tette, a szerint mint azt jogtalan vagyoni haszonszerzés vagy kárositás czélja nélkül avagy ezen czél zattal követte el, a bünt. törv. 391. §. vagy annak 392. §-a alá ütköző, magánszemély által elkövetett közokirat-hamisitás büntettét képezi, s a jelzett megkülönböztetés szerint 5 évig terjedhető börtönnel vagy 5 évig terjedhető fegyházzal s mindkét esetben hivatalvesztéssel és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésével büntetendő. A 399. §. 2-ik bekezdése reá nem alkalmazható, mert nem tartozik a 397. §-ban meghatározott személyek közé. Kimondatik tehát reá a törvény szerint a hivatalvesztés; holott ő egyházi személy lévén, mellette «a lelki functiókra való képesség» kimélésének indokai harczolnak.

Ellenben „*B*“, ki hivatalos hatáskörében állitott ki hamis közokozatot, kinek tette tehát a czélzatra való tekintet nélkül 5—10 évi fegyházzal, vagyis oly büntetéssel fenyitendő, melynek csak tulnyomó enyhitő körülmények fenforgása esetén alkalmazható minimuma egyenlő az „*A*“ által elkövetett cselekménynek specialis sulyosabb esetére is csak nagyszámu és nyomatékos sulyositó körülmények fenforgása esetén megközelithető vagy alkalmazható maximumával, habár nem is egyházi személy s igy vele szemben az egyházi cselekményekre való képesség ótalmazásának szüksége sem forog fen, mégis, mert szerencséjére a 397. §-ban meghatározott személyek közé tartozik, hivatalvesztésre el nem itélhető, hanem ellene csakis a 399. §. 2-ik bekezdésében előrosorolt jogkövetkezmények mondandók ki. Ő tehát továbbra is lehet tanár, ügyvéd, gyám, gondnok, birhat rendjelekkel, sőt fegyházbüntetésének kiállása után azonnal ismét képes lesz mindezen az 55. §-ban elősorolt hivatalok, állások, szolgálatok és kitüntetések elnyerésére is. Ebben legalább a törvény által, mely pedig az irni olvasni nem tudó tolvajra is kimondatni rendeli a hivatalvesztést, nem gátoltatik. Az előadott példa eléggé bizonyitja, hogy a 399. §. 2-ik bekezdése oly eredményekre vezet, melyek ugy az igazsággal, mint a törvényhozó bebizonyitható szándékával ellentétben állanak.

Ez intézkedés tehát, minthogy fölösleges is, a törvényből egészen kihagyandó lenne; ha pedig a «gyengébbek kedvéért» mégis szükségesnek tartatik a lelki functiókra való jogosultság megótalmazása végett egy külön intézkedés, ugy ez az általános részbe, és pedig legczélszerübben az 55. §. után lenne felveendő, talán ilyformán: hivatalvesztés kimondása által az egyházi személyeknek tisztán egyházi cselekményekre való jogositványa nem érintetik. *Dr. G. L.*

Különfélék.

Erélyes rendelvényt bocsátott ki a legfőbb itélőszék f. é. julius 4-én, melyben felhivta a budapesti kir. táblát:

«tudassa a .... törvényszékkel, hogy a bűnvádi eljárásban irányadóul szolgáló azon általános szabálynál fogva, mely ezen eljárás mindenik részében és intézkedésében, az anyagi valóságnak az alakilag valónak tartott fölötti erősebb hatályositását követeli: mindenütt elfogadott jogelvvé vált és már az 1848. előtti joggyakorlat alatt, valamint azután is a magyar törvények és a joggyakorlat visszaállitásával, alkalmaztatott azon jogszabály, mely szerint azon esetben, ha valamely büntetendő cselekménynyel több személy vádoltatott és az alsóbb bíróság által valamennyien vagy közülök többen elitéltettek, de az itélet ellen nem valamennyi elitélt felebbezett: a felsőbb bíróság *nincs akadályozva* abban, hogy a mennyiben a cselekményt vagy épen nem látja büntetendő cselekménynek, vagy azt enyhébben büntetendő cselekménynek ismeri fel mint az alsó bíróság, az elitéltek egy része, vagy a kir. ügyész által, habár vádlottak ellen használt felebbezést, a nem felebbezett vádlottra is ugy egyáltalán valamennyi vádlottra kiterjeszsze és az ügyet azon vádlott vagy vádlottak érdekében is *felülvizsgálja.*“ (L. *Jogt. Közlöny* mellékl. 1881. 29. sz.).

Néhány nappal később kimondotta a legfőbb itélőszék (l. jelen számunk mellékletét), hogy:

«ha több részes közül egyik nem felebbezett, a felső bíróság az itéletnek a nem felebbezőre vonatkozó részét ennek javára *nem változtathatja meg.*“

—

A törvénykezési szünidők behozataláról szóló mult heti hirünket a napi lapok megerősitik. Ujabban az «Egyetértés» arról értesül, hogy az elvben már elfogadott törvényjavaslat részletei iránt az igazságügyminiszter a felső bíróságokat véleményadásra felhivta.

—

A jogkari dékán megnyitó beszéde igen rokonszenves viszhangra talált az egész sajtóban. Nem kételkedünk, hogy az ifjuság köreiben is meglesz kellő hatása.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 39. SZ. Budapest, 1881. szeptember 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék. *A kiadó-hivatal.*

TARTALOM: Partus ancillae. Ihering Rudolf göttingeni egyet. tanártól. — A közszerzeményi jogról. Dr. Jancsó György kir. táblai segédfogalmazótól. — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: Exceptio veritatis jogérvényes itélet alapján. — A váltó prolongatiójáról. Dr. S. M. ügyvédtől. — Van-e telekkönyvi ügyekben két egybehangzó határozat ellen további folyamodásnak helye. Gyárfás Sándor, törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Partus ancillae.

IHERING RUDOLF-tól.

Köztudomásu dolog, hogy a római jogászok nem számitják a «partus ancillae»-t a gyümölcsök közé. Nekik az singularitásnak látszik, melynek magyarázatára számos kisérletet tesznek. Ezen magyarázati törekvések azonban nem mondhatók sikerülteknek. Ujabbkori jogtudományunk sem birt a római jogászok által érintett szempontokon felülemelkedni. Ulpian azon szempontra utal, l. 27-ben pr. Dig. de hereditatis petit. (5. 3.) «non temere ancillae eius rei causa comparantur, ut pariant». Hogy az azonban a szigorubb birálatot ki nem állhatja, kétséget sem szenvedhet. A lovak sem tartatnak — legalább eltekintve a lótenyésztéstől — a csikók kedveért, daczára annak, tartoznak az utóbbiak a gyümölcsök közé. Ép ugy soroltatik a trágya a gyömölcsök közé, daczára hogy a marha-állomány nem kizárólag ez okból tartatik.

Más szempontra utal Gaius l. 28. §. 1. D. de usuris (22. 1.) «absurdum enim videbatur, hominem in fructu esse, quum omnes fructus rerum natura hominum gratia comparaverit» mely az Institutiókban §. 37. I. de rerum divisione et qualitate (2. 1.) szóról-szóra ismételtetik «partus vero ancillae in fructu non est, ... absurdum enim videbatur, hominem in fructu esse, quum omnes fructus rerum natura hominum gratia comparaverit». Tökéletesen igaza van Göppertnek (Über die organischen Erzeignisse, Halle 1869. 27. l.), ha ezt üres phrasisnak nyilvánitja. Ha már egyszer a rabszolga állatként alárendeltetik a szabad ember uralmának, be nem láthatni, mért nem volna a rabszolganő gyermekére ugyanazon szempont alkalmazható, mint az állat kölykeire. Ha a Gaius által hivatkozott szempont komoly jelentőséggel birna, akkor első következménye az volna, hogy a rabszolgaság nem tűrhető. De ha a jog tűri a rabszolgaságot, akkor kénytelen egyszersmind azon következményeket jóváhagyni, melyeket a gyümölcs fogalmának a rabszolganőre való alkalmazása magával hoz.

Egy harmadik szempontot emel ki Ulpian l. 68. pr. D. de usufructu (7. 1.) «neque enim in fructu hominis homo esse potest» Ő is elfelejti, hogy a homo, melyen a fructusnak létesülni kellene, nem szabad, hanem rabszolga. Ha az egész római dologi jog alkalmazható a rabszolgára, a nélkül hogy a homo fogalma akadályt képezne, be nem látható, mikép érvényesithető e szempont a gyümölcs-fogalom ebbeli alkalmazhatósága ellen. De modern jogtudományunk sem volt — nézetem szerint — sokkal szerencsésebb.

Némelyek a fentjelzett három szempont elsejéhez ragaszkodnak, melyet valamivel modernebb alakban ugy fejeznek ki, hogy gyümölcsnek csak azon haszon tekinthető, melynek hajtása által a dolog «gazdászati jelentősége meghatároztatik.» (Windscheid Pandekten §. 144. 7. jegyzet).

Ettől lényegileg nem különbözik Göppert magyarázata a fentidézett helyen, hogy az állatok a sarjadék kedveért is tartatnak, mi rabszolgáknál azonban nem állitható, ugy hogy a partus ancillae nem huzott jövedelemnek, hanem csak donum fortunae nak tekinthető. Végre Böcking, ki az ujabbkori tudósok magyarázati kisérleteit teljesen elhibázottaknak nyilvánitja, sem volt sokkal szerencsésebb. Ő a fentemlitett tétel okát abban akarja látni, hogy a rabszolganő a haszonélvezet természetéből folyó consequentia alapján a haszonélvező részére csak azt szerzi, mit annak vagyonával (ex re usufructuarii) vagy szolgálatai által (operae suae) szerez.

Hát az állat kölyke a haszonélvező vagyonából avagy *operis* animalis szereztetett-e? Ezen ok alapján az állat kölykét is kellene a haszonélvezőtől megtagadni; ha az azonban neki itéltetik meg, akkor ugyanannak kell a rabszolganő gyermekére nézve is állani.

Azon eredményre jutok, hogy ezen jogtétel magyarázatára formál logikai érvek elégtelenek. Akárhogy hányjuk-vetjük a dolgot, nem találunk elfogadható okot, mért nem alkalmazható a gyümölcs fogalma a rabszolganő gyermekére, holott a dologi jog minden egyéb tétele a rabszolganőre, ki jogilag az állattal egyenlő, alkalmazást nyerhet. Ha a római jogászok e vonatkozásban a gyümölcs fogalmát visszautasitják, akkor annak más, még pedig practikus okkal kell birni.

Azt hiszem, nem nehéz az okot kitalálni. Nézetem szerint a föntemlitett kérdés a római jogászok által nem ugy formuláztatott, vajon a rabszolgagyermek a gyümölcs fogalma alá esik, hanem ugy, vajon az a haszonélvezet befejeztével a haszonélvezőnél hagyandó, mig anyja a tulajdonoshoz visszatér. Ezen alakjában nyilvánittatik a kérdés az idézett l. 68-ban pr. cit. vetus quaestio-nak, an partus ad fructuarium pertineret, és feltétetik egyelőre, hogy a fructus formális szempontjától abstratálhatott. Gyakorlatilag ugy hangzik tehát a kérdés, vajon elválasztassék-e a gyermek anyjától, midőn az a tulajdonoshoz visszatér?

Világos, hogy a megtagadás mellett a humanitas legszorgosabb okai szólnak. Azt hiszem, hogy a régi jogtudománynál annyi emberi érzést lehet feltételezni, hogy a rideg jogi nézpont helyett ezen megfontolást szemügyre vette. Ezen megfontolásra utalás történt már bizonyára azon vitában, mely Cicero idejében — mint

azt de finibus I. cap. §. 12-ban előadja — korának legtekintélyesebb jogászai: Publius Scaevola, Marcus Manilius és Marcus Brutus közt e kérdés felett folyt. Az egyik nézet a tiszta formális jogi szempontra támaszkodik: a rabszolgagyermek gyümölcs mint az állatkölyök. Ez ezen álláspontról tökéletesen igaz. A másik nézet csak a humanitás anyagi érvét vethette latba, és ez jutott diadalra.

A humanitás diadalmaskodott az elvont logicai consequentia rovására.

Ugyanezen kérdés ismétlődik a dos visszaadásánál. A férj köteles a dost visszaadni, míg a gyümölcsöket megtarthatta. Ha a rabszolgagyermek a gyümölcs fogalma alá esik, akkor visszatér az anya az asszonyhoz és gyermekei a férjnél maradnak. Ennek még az esetben is ugy kellene lenni, ha a gyermek épen született. A gyermeknek el kellene ragadtatni anyja emlőitől, és a férjnek volna kiszolgáltatandó, mig az anya vérző szivvel urnőjéhez visszatér. Azt hiszem, ha ilyen jog hatályban lett volna, alig akadt volna asszony, kinek hozományában rabszolganő volt, ki szerződésileg ki nem kötötte volna, hogy az anyával a gyermeknek is hozzá vissza kell térni. A jogtudomány nem tett tehát egyebet, mint hogy azon tételeket, melyeket a forgalom különös kikötés által megvalósitott volna, egyszerüen alapelveknek felállitotta.

Azon ellenvetés tehető ugyan, hogy e szempont, bár tényleg alappal bir, a szigoru logicai jogi consequentia ellenében, mely a jogászra első sorban mérvadó, figyelembe nem jöhet; s különösen lehetetlen a régi jogtudományról feltenni, hogy alapelveitől tiszta humanus szempont kedveért eltért volna. Én erre sem maradok adós a felelettel. Ki fogom mutatni a források alapján, hogy az általam kiemelt szempontot több helyen érvényre emelték.

Ha valakinek egy telek műveléséhez szükséges rabszolgák (instrumentum fundi) hagyományoztatnak, akkor azon rabszolganők is neki jutnak, kik a telek közvetlen művelésére nem szolgálnak (l. 12. §. 6. D. de instructo (33. 7.) focariae, lanificae), a gyermekek igen természetesen nem tartoznak ide, minthogy a gazdászatra sem közvetlen, sem közvetett jelentőséggel nem birnak, és mégis anyjuknál hagyatnak a humanitásra való tekintetből «neque enim *duram separationem* injunxisse credendus est.» (L. 12. §. 7. in fine D. de instructo (33. 7.). Evvel oly szempontot nyertünk, melyet a római jogászok bebizonyithatólag a szigoru következetességgel ellenkező eldöntés igazolására használtak. És ezen szempontban látom a többször emlitett jogtétel magyarázatát. A dura separatio az indok, melynél fogva a gyermek anyját követte, ha az régi urához visszatért.

Hasonló eldöntést találunk l. 41. 2. §-ban D. de legatis III. (32.). Az eset az, hogy a szabadonbocsátottaknak gyermekeik hagyományoztatnak oly módon, hogy a szigoru szó szerinti magyarázat elvei szerint a hagyomány a gyermekek bizonyos osztályára nem vonatkozhatnék. Daczára annak, az apának itéltetnek meg azon indokolással: «ex codicillis ad patrem eos naturalem *pietatis intuitu* pertinere.» Itt megint a pietás az, mely a jog szigorát áttöri, a törekvés a gyermekeket szülőiknek juttatni.

Végre még egy eldöntés Paulustól Sent. rec. 3. 6. 38. Ha az instrumentum fundi hagyományoztatott, akkor az alatt szorosan véve csak a férfi- és nőnemü munkások érthetők, nem pedig a rabszolgák feleségei; daczára annak azt mondja «uxores eorum, qui operantur magis est ut instrumento cedant» azaz a nők férjeiknek hagyatnak, mint a fentjelzett esetekben a gyermekek anyjuknak, ámbátor a jog szigora szerint csak az ellenkező eldöntés igazolható.

Ha az igy levezetett jogelvnek jogilag kifejezést adni kivánunk, akkor az csak ugy hangozhatik: „*partus ancillae non est in fructu.*“ Ezen formális szempont azonban nem az eredeti, melynek a jogelv létét köszöni, hanem az annak csak külső jog-technikai burkolatát képezi.

(Bef. következik.)

A közszerzeményi jogról.*

II. Kezelési és rendelkezési jog.

b) Tulajdon-elmélet.

Sarkellentéte a vagyonérték-elméletnek a gyakorlatban kifejlett másik elmélet, melyet *tulajdon-elméletnek* lehetne nevezni. Pártolója iróink között nincs, hivei kizárólag a gyakorlat szakemberei.[48]

Ezen elmélet szerint: „*mindazon vagyon, mely a házasság alatt szereztetett, közszerzeményt képez, s ebből a házasság előtt megvolt vagy a házasság tartama alatt öröklött vagyonérték csak abban az esetben vonhato le, ha bebizonyittatik, hogy a szerzeményes javakba beruháztatott.*“[49] (Legf. itsz. dtv. 1876. jan. 28. 885. sz. «Készpénzbeli öröklött vagyonok értékének a szerzeményből leendő kifizetése csak abban az esetben rendelhető el, ha *beigazoltatik,* hogy az öröklött vagyon a *szerzeménybe beruháztatott.*“[50])

Miután pedig kétségtelen, hogy a feleség a közszerzemény felének már a szerzés pillanatától kezdve tulajdonosa, annálfogva joga van, hogy a tulajdonjog fogalmában fekvő jogositványokat *a közszerzemény felére már a házasság tartama alatt gyakorolja.* (Legf. itsz. dtv. 1872. november 10. 8658. sz. „*Tényleg el nem választott házastársaknak* is van joga *a vagyonközösség megszüntetését* kérni; mert azon körülmény, hogy a tulajdonos-társak házassági viszonyban vannak: a vagyonközösség megszüntetését, illetőleg *tulajdoni joguknak* ily irányban való szabad gyakorlatát nem gátolhatja. Természetben fel nem osztható vagyon, a vagyonközösség megszünte esetén, árverés utján adandó el és a befolyt vételár a tulajdonrészek arányában felosztandó.»)

E jog folytán megilleti a feleséget, hogy *a közszerzemény felét birtokba vegye és használja,* s ezen joga még, akkor is érvényesithető, ha a közszerzeményt egészen a férj birtokolná is. («A házasfelek mindegyike *a házassági viszony tartama alatt is* jogositva van a házasság alatt szerzett s igy közszerzeménynek vélelmezendő vagyonból reá eső *felerész birtoklására és használatára,* még abban az esetben is, ha a kereseti ingatlanság nincs a felek nevére telekkönyvezve és kizárólag az egyik fél által birtokoltatik.» Döntvénytár XIII. foly. 108. l.).

Sőt nem szenved korlátozást a feleség közszerzeményi jogának gyakorlása akkor sem, ha a közszerzeményi ingatlan tulajdonosaként a telekkönyvben *egyedül a férj* van kitüntetve. («Azon körülmény, hogy a házasság tartama alatt szerzett ingatlan vagyont az egyik házastárs saját nevére iratta, a másik házastárs közszerzeményi jogára s tekintve ennek érvényesitésére kihatással nincs.» *Dtár.* XIII. 1. 2.).

* Az előbbi közleményeket l. a 22., 23., 25., 26., 28., 36. és 37. számokban.

[48] ZLINSZKY a „*Jogt. Közl.*“ 166. lapján ugyan azt állitja, hogy ezen elmélet leginkább el van terjedve; de ha a döntvényekből s különösen igényperbeli praxisunkból következtetést vonunk, az ellenkező látszik igazoltnak.

[49] L. ZLINSZKY id. müv. 540. l.

[50] Az idézett döntvény csak *készpénzben* öröklött vagyonról szól. E körülmény azonban nem zárja ki, hogy a döntvény szerint is ugyanezen elv álljon a másnemü vagyonról is; teljesen tetszésétől függvén a házastársnak — mint már fentebb kimutattuk — nem készpénzbeli külön vagyonát pénzbelivé átváltoztatni.

Különben pedig a feleség nem köteles megtűrni, hogy az ingatlan közszerzemény egyedül a férj nevére telekkönyveztessék. («Közszerzemény czimén a házastárs a telekkönyv kiigazitását a házassági viszony fenállása alatt is követelheti.» *Döntvénytár* XII. 103.).

Általánosságban megjegyzem, hogy a tulajdon-elméletre vonatkozó döntvények helyt adni látszanak a kételynek az iránt, vajon azok *minden, vagy pusztán csak az ingatlan közszerzeményre* vonatkoznak-e? Továbbá, vajon a közszerzemény *tetszés szerinti elidegenithetését* is, avagy csak annak *birtoklását és használatát* állapitják-e meg?

Hogy az idézett döntvények nemcsak analogia folytán, de kifejezetten is *mindennemü* közszerzeményi vagyonra vonatkoznak, az kétségtelen nemcsak abból, hogy nem lehet a közszerzeményt különféle elbánás alá vonni a szerint, a mint az ingó vagy ingatlan; hanem főleg abból, hogy a döntvények *„közszerzeményi vagyonról"* szólanak, mely fogalom alá pedig mindennemü dolog és jog egyaránt tartozik.

Hogy pedig a *vagyonközösség megszüntethetésében*, más szóval a közszerzemény megoszthatásában, valamint az ekként elkülönitett vagyon *szabad használatában* az *elidegenithetés joga* is ki van mondva, az kitünik abból, hogy ha egyszer a közszerzemény megoszlását a házasság tartama alatt megengedjük, akkor ezzel *kizárolagos hatalmat* adunk a házastársak mindegyikének oly vagyon felerésze felett, melynek egésze őket már kezdettől fogva közös tulajdonjoggal illette. Hogy a tulajdonjog a közszerzemény osztatlan állapotában egyik házasfél által sem gyakorolható szabad tetszés szerint, annak oka ép a vagyonközösségben, más szóval mindkét házasfélnek a közös vagyon iránti jogában rejlik.[51] Ha tehát a tulajdonközösség megszünik, vagyis a közszerzemény megoszlik, nincs ok rá, hogy a tulajdonjogot a maga fogalmi jelentőségéből kivetkőztessük, kiszakitván belőle a szabad elidegenithetés jogositványát; mert ekkor a megosztott vagyon közszerzeményi jellegét már elvesztette. Azon felfogás, mely a közszerzeményes vagyonnak szabad tetszés szerinti eladhatását a házasfelektől még a megosztás utáni időre is elvitatná, a közszerzeményt a szerzőkre nézve holt vagyonná tenné. De ki van mondva a megosztott közszerzemény elidegenithetése a *szabad használat* megállapitásában is. Mert a közszerzemény használata nem *idegen* dolognak, hanem *saját* dolgunknak használata. Ez alatt tehát nem értethetik ugy, miként az idegen dolgokon gyakorolt jogoknál, pl. a használat vagy haszonélvezet szolgalmánál, csak a jog: a dolgot birlalni és hasznát huzni; hanem a megosztott közszerzemény használata alatt értenünk kell mindazon jogot és módot, a melylyel azt egyáltalán előnyünkre fordithatjuk, ha mindjárt az az állag elidegenitésével jár is. Saját dolgunk használatának joga magában foglalja a dolog megsemmisithetését is, szóval a korlátlan rendelkezést. Felfogásunkat támogatja az idézett döntvények azon rendelkezése is, hogy «természetben fel nem osztható vagyon a vagyonközösség megszünte esetén árverés utján adandó el és a befolyt vételár a tulajdonrészek arányában felosztandó.» Már ha a közszerzeményt pénzzé változtatjuk s ennek használatát megengedjük, ugy ez által a pénz kiadhatását vagyis elidegenithetését állapitottuk meg; minthogy a pénzhasználat annak elidegenitésével jár. Egészben véve Zlinszky is igy fogta fel ez irányu praxisunkat.

A tulajdon-elmélet a fentebbiek szerint annak közelebbi meghatározása, kiszámitása végett: hogy mi tekintessék a házastársak összes vagyonából közszerzeménynek, nem tartja szükségesnek a közszerzemény közelebbi körülirását, vagy jobban, uj definiálását, mint teszi azt a vagyonérték-elmélet; hanem szigoruan az adott fogalommeghatározáshoz tartja magát.

És mert láttuk, hogy szerzés alatt a dolog természeténél fogva nem értetik az, ha valamely házasfél külön vagyona más vagyon szerzésére fordittatik, ha tehát a megvolt érték csak átváltozik, de valóban nem szaporodik: annálfogva a tulajdon-elmélet a közszerzemény fogalmához képest a házasság tartama alatt került vagyonról nem állitja, hogy az feltétlenül és mindig közszerzemény, hanem megengedi, hogy az ne vétessék annak, ha bizonyittatik, miszerint a házasság alatt került vagyon nem növelte a közöst, mivel az voltakép nem egyéb, mint a levonandóul elismert külön vagyonnak a közösbe beruházása. Ebből kifolyólag a közszerzemény felállitott fogalmát, mely szerint alatta a házas együttélés tartama alatt szerzett vagyon értetik, nem állitja oda megdönthetlen axiomaként (praesumtio juris et de jure), hanem azt *egyszerü jogvélelemnek* (praesumtio juris) veszi, mely az ellenkező bebizonyitását eltüri. Bár a fősulyt a szerzés *idejére* fekteti, a szerzés *alapját* sem hagyja figyelmen kivül. Számol a tényleges jog- és életviszonyokkal s ennélfogva elismeri, hogy a házastársak a házasság tartama alatt nemcsak együttszerzett értékükön, hanem külön vagyonukon is szerezhetnek s tényleg szoktak is szerezni uj vagyont. Csakhogy megkivánja, hogy a szerzésnek utóbbi módon történte, vagyis *a külön vagyonnak a közszerzeménybe való beruházása bizonyittassék, ne pedig vélelmeztessék.*

A közszerzemény közelebbi meghatározásánál ugyanis voltakép a vagyonérték-elmélet is egy jogvélelmet vagy inkább jogi axiomát állapit meg. De mig ezen elmélet jogvélelme azon helytelen feltevésen alapszik, hogy a külön vagyon a közszerzeménybe *mindig* beruháztatik, addig a tulajdon-elmélet *csak akkor* tekinti a beruházást megtörténtnek, ha az valóban ugy is van, vagyis ha bizonyittatik.

A vagyonérték-elmélet tehát egy helytelen tételt *megdönthetlen jogi axiomaként* állit fel; ellenben a tulajdon-elmélet egy sokkal helyesebbet is csak megdönthető jogi vélelemként.

A vagyonérték-elmélet egész mereven állitja fel azon elvet, hogy a külön vagyon az összes vagyonból mindig levonandó, s a mi e levonás után fenmarad, az képez közszerzeményt. Legalább én az általanos tétel csak olyforma enyhitését sem olvastam sehol, hogy a külön vagyon ne vonassék le az egész vagyonból akkor, ha bizonyittatik, hogy a közszerzeménybe be nem ruháztatott, hanem tulajdonosa által elköltetett. Ily concessio a vagyonérték-elmélet axiomáját szintén jogvélelemmé változtatná, mely az ellenkező (t. i. a külön vagyon elköltés) ebbizonyitását megengedné. Ám én még e concessio mellett is helyesebbnek kell hogy tartsam a tulajdon-elmélet vélelmét.

A vagyonérték-elmélet vélelme (a külön vagyonnak a közszerzeménybe valóban megtörtént beruházása) ugyanis két alakban tűrné meg az azt megdöntő ellenbizonyitást.

Igenlegesben: ha azt kivánjuk, hogy a külön vagyou levonása által a közszerzeményben megröviditett házasfél azt bizonyitsa, miszerint házastársa külön vagyonát *elpazarolta* s ennélfogva a külön vagyon előzetes levonásának a közszerzeményből helye nem lehet. Fentebb láttuk, hogy a károsító házasfél ezen bizonyitást lehetetlenné teheti panaszló házastársa ellenében.

Nemlegesben: ha azt kivánjuk, hogy a megröviditett házastárs azt bizonyitsa, miszerint házastársa a külön vagyont a közszerzeménybe *be nem ruházta.* Perrendelv, hogy nemleges körülményt bizonyitani nem lehet.

Ennélfogva oda jutunk, hogy még ha jogvélelemmé változtatjuk is a vagyonérték-elmélet jogi axiomáját, akkor is rendszerint csak az lesz közszerzemény, ami a külön vagyon levonása után fenmarad.

[51] Sőt a közszerzemény egészen sajátos természetére való utalással mi arra is rámutattunk, hogy a közszerzeménynél a megoszlás előtt az eszményi felerész felett sem rendelkezhetnek a házastársak akként, mint tehetik azt a tulajdontársak az őket illető eszményi részekre nézve a közönséges tulajdonközösségnél.

A tulajdon-elmélet ellenben tényleges körülmény bebizonyitását kivánja: azt t. i. hogy a külön vagyon a *közszerzeménybe beruháztatott.*

A peres eljárás alaki szempontjából tehát a tulajdon-elmélet kifogásolhatlan.

Az már most a kérdés, vajon anyagilag helyes-e, más szóval, *lehet-e azt bizonyitani, hogy a külön vagyon a közszerzeménybe beruháztatott?*

A felelet nem könnyü és bővebb megvilágitást igényel. Előrebocsátom, hogy a külön vagyon beruházása a közszerzeménybe történhetik:

1. ugy, hogy a külön vagyonon adás-vétel vagy csere által uj vagyon szereztetik, már történjék aztán az uj vagyon cseréje vagy vétele egészben vagy csak részben a külön vagyonon, (tágabb értelemben vett beruházás, voltaképen *átváltoztatás);*

2. ugy, hogy a külön vagyon a közszerzemény jövedelmezőbbé, használhatóbbá stb. tételére fordittatik (szorosabb értelemben vett vagy *tulajdonképeni beruházás).*

A feltett kérdés megoldása már most attól függ, hogy miként fogjuk fel a beruházás bizonyitását s hogy a beruházás tényköriilményeire nézve mikor tekintsük a bizonyitékot helyreállitottnak?

Ha ugy, mint azt Zlinszky véli, hogy t. i. a beruházást állitó házasfél azt köteles bizonyitani, hogy külön vagyona, *mely egyes közszerzemenyi javakba* fektettetett be, vagyis ha a beruházást nem a közszerzeményre, mint *dologösszeségre* általában, hanem az ezen összfogalom alatt értett egyes dolgokra vonatkoztatjuk: akkor igaza van Zlinszkynek, hogy az igy értelmezett, mondhatni speciális beruházás-bizonyitás[52] a gyakorlatban sok nehézséggel van összekötve, sőt lehetetlen és igazságtalan is.

Igen nehéz a speciális beruházási bizonyitás még a legegyszerübb esetben is, t. i. ha a férj állitja, hogy külön vagyonát a közszerzeménybe beruházta. Mert hogy fogja azt a férj csak tudni is, annál kevésbbé pedig bizonyitani, hogy a házasélet évein, igen gyakran évtizedein keresztül folytatott gazdálkodás alatt a szerzett vagyon egyes alkatrészei mily vagyonon: vajon az ő, vagy neje külön vagyonán, avagy ép a közszerzeményen szereztettek-e?

Pedig a férj kezeli a közszerzeményt s igy ha irányában elvben per absolute nem is lehetetlenség, de azt hiszem, hogy a mindennapi életre való tekintettel mi bizvást kimondhatjuk, miszerint képtelenség a beruházás ilyféle bizonyitásának megkivánása.

Azonban a feleség már nem közszerzeményi vagyonkezelő, hát hogy tudja ő azt, hogy a közszerzeménybeli egyes javak mily pénzen s mily módon vétettek. Itt már lehetetlenséggel állunk szemben.

De nincs különben akkor sem, még pedig mindkét házasfélre nézve egyaránt, ha a gazdálkodás kizárólag oly dolgokkal történik, melyekbe más dolgot, pl. pénzt pénzbe a szó materiális értelmében beruházni nem lehet.[53]

Végül igazságtalanságra is vezethet a beruházás-bizonyitásnak jelzett felfogása. Mert ha azon közszerzeményi vagyon, melybe a különvagyon beruháztatott, eladatik és más szereztetik, ugy az ujonnan szerzettről már nem lehet állitani, hogy abbba különvagyon beruháztatott és következésképen abból a különvagyon értékét levonni sem lehet, vagyis az ily vagyon egészen közszerzemény lesz.

Dr. Jancsó György,
kir. táblai segédfogalmazó.

[52] ZLINSZKY id. müv. 542. l. 2. jegyzetében felhozott példákban és esetekben a beruházás-bizonyitást igy fogja fel.

[53] L. a ZLINSZKY id. müv. 542. l. 2. jegyzet utolsó pontjában felhozott esetet, mely világosan mutatja, hogy Zlinszky a beruházást nemcsak speciálisnak, vagyis egyes dolgokra vonatkozónak, de materiálisnak is t. i. olyannak fogja fel, hogy egyik dolog a másikba fektettethessék be, pl. a pénz a földbe a megmiveltetés alakjában.

Külföldi jogélet.

A Turinban az idén tartott második nemzetközi olasz jogászgyülés legnevezetesebb előadmánya LUCCHINI LAJOS sienai egyetemi tanárnak és a *Rivista Penale* szerkesztőjének valóságos monographiája «A praeventiv rendőri intézményekről Olaszországban» volt *(Gli Instituti di Polizia preventiva in Italia.* Torino 1881. 144 l. negyedrét). Három részben kimeritően tárgyalja e nagyfontosságu társadalmi és jogi kérdést.

Az első részben a közbátorsági törvényekben foglalt közvetlen megelőzési intézményeket tárgyalja, melyek gazdasági és közigazgatási jellegüek és kényszert alkalmaznak tulajdonképeni elitélés nélkül. Ezeknek parlamenti történetét és politikai indokolását, majd hatását leirva, szigoruan elitéli őket. Az u. n. *megintési* intézmény (ammonizione) és internálás (domicilio catto), a mint jelenleg fenáll, statistikai adatok szerint a helyett hogy a politikai hatóságnak — mint némelyek állitják — a legbiztosabb eszközt nyujtaná a társadalmi rend fentartására, bűntettre ösztönöz és a romlást előmozditja, ugy hogy a közigazgatási önkény és elnyomás e neme csak az igazságszolgáltatás akadályává lesz. Azon eredményre jut, hogy alkotmányos államban a közvetlen megelőzésnek kizárólag a *biróság* hatáskörébe kell utaltatnia, melynek discretióját *törvényes* korlátok között a rendőri önkény helyébe kell tenni.

A második részben a közvetlen megelőzés rendszerének reformjáról értekezik. Munkakerülők és kóborlók ellen kényszermunkát ajánl különös műhelyekben községi, tartományi és állami czélokra; gyanus személyek ellen alkalmas kezesség vételét óhajtja: gazdasági indok bűntett elkövetése ellen az óvadék elvesztése, erkölcsi indok a solidaris kezesek felügyelete lenne. Ez intézmény ó- és ujkori történetét és legujabb sikeres alkalmaztatását Angolországban ismerteti. Végre az eljárás garantiáit fejtegetvén, kivánja, hogy az intést az illető egyén lakhelyének járásbirája, az intésnek áthágását pedig törvényszéke mondja ki contradictorius eljárás alapján a kir. ügyész és szabadon választható védő közt indokolt, felebbezhető határozatban. Kimondandók az áthágás következményei. Megengedendő visszavonás iránti kereset a megintett vagy kezesség alá helyezettnek. Közhir, köztudomás alapján a biró ne indithasson eljárást, mert ez őt rendőri közeggé változtathatná át.

A harmadik részben a megelőzés törvénykezési óvintézkedéseiről és a különös rendőri felügyeletről értekezik. Elitéli azon szigort, melylyel ez most csaknen ugy mint Oroszországban kezeltetik. Szerinte azt a feltételes szabadonbocsátással és a börtönből kibocsátottak felügyeletével egyenlővé tenni és azon kötelességre szoritani kell, hogy az illető meghatározza lakhelyét és határozott időközökben a hatóságnál jelentkezzék, hogy magaviseletéről számot adjon.

Lucchininak a jogtörténet, összehasonlitó jogtudomány és törvényhozási bölcselet eszmekörében mozgó tanulmánya — mint maga a kérdés — talán nem egészen jogászgyülési tárgyalásra alkalmas volt, bár ott is legtöbb javaslata elfogadtatott; de mindenesetre a legközelebbi törvényhozási szabályozásnál figyelemre méltattatni és e kérdés bureaucratikus felfogását megdönteni fogja. Nálunk nem reformálni, hanem először teremteni kell. Nálunk nincsenek meg e mellőzhetlen «intézmények», de megvannak a társadalmi bajok és a rendőri önkény és a szabályozatlanság gyászos következményei. Minálunk tehát büntetőjogi codificatiónk kiegészitéseül e rendőrjogi intézménynek a büntetőjogi tudomány szellemében való létesitését kell sürgetnünk.

—

Az olasz jogtudománynak európai figyelemre méltó

alkotása lesz azon encyclopaedia, mely most MANCINI SANISZLO PASQUALE, (jelenleg miniszterelnök) hirneves tanár és iró vezetése és valamennyi nevezetes jogtudós közreműködése mellett megindult. (Il digesto italiano Enciclopedia metodica e alfabetica di legislazione, dottrina e giurisprudenza) * DALLOZ-nál teljesebb akar lenni és majdan szintén évkönyv által folyton kiegészittetni. Husz kötetre, mintegy 1000 monographiára van számitva. Minden szónál adja: 1-ör az olasz és külföldi irodalmat; 2-or az illető jogi intézmény történetét; 3-or a római jog vonatkozó szabályait; 4-er a modern törvényhozások összehasonlitását; 5-ör az olasz törvényeket és rendeleteket materiale-val; 6-or ezek elméleti s gyakorlati commentárját; 7-er a legtekintélyesebb olasz és külföldi irók nézeteit; 8-or a főbiróságok (ill: közigazgatási főbiróságok, parlament) döntvényeit.

Felkarolja a magán- és közjog minden ágát. A nemzeti szellemnek szolgálatot tenni és modern tudományos módszert alkalmazva, a jogot a társadalmi tudománynyal összefüggésbe hozni akarja. A bevezetést MANCINI fogja megirni. Felhivásában a mű szükségét és hasznát kifejtvén a fenti szempontokból, többek között ezeket mondja.

«A legujabb időkig harczoltak az erkölcsi és társadalmi tudomány felszabaditásáért a teologikus és platonikus rendszerek zsarnoksága alul és a tapasztalati módszernek, azon uj organumnak alkalmazásaért, mely a természettudománynak csodálatos haladást szerzett. Most végre valóban uj korszak kezdődött, sőt az eredmény a kivánat határain tul megy, a mennyiben a tények és a tapasztalat positiv kriterionja nemcsak souverain vezérré lett ez erkölcsi és jogi tudományok terén is, hanem egyszersmind megcsonkitva a szemléletet, egyedül az anyagi tüneményekre szoritja azt, és tagadva az ember legmagasztosabb tehetségeit, melyek eszes s szabad lénynyé teszik, borzasztó forradalmat inditott meg, melynek diadala minden intézményt és elméletet, melyek eddig az emberi társadalmat kormányozák, elitél, mint előitéleten és tévedésen alapulót. Számos mű jelenik meg, melyekben e harczkiáltás emeltetik a lemult idők és a mai század jogi civilisatiója ellen.» Ez uj tanok nyugodt, tárgyilagos vizsgálata mutatja, hogy csak feltámadása őskori elméleteknek, melyek más időkben leküzdve, legyőzve lettek. «A jogtudomány mivelőinek minden mivelt államban nagy társadalmi hivatást kell betölteniök: elválasztani a multban azt, mi veszni van rendeltetve, attól, mi megérdemli a tulélést, és összhangba hozni azon uj igazságokkal, melyek a diadalmas erő hatalmával követelik a honpolgárság megadását a tudományos világban. De a restauratio és reform e nagy műve csonka és tökéletlen volna, nem felelne meg a kivánt hatásnak, ha csak egyes tárgyak fejtegetésére alkalmaztatnék. Volnának példák és kisérletek, de hiu volna ettől várni rendszeres elmélet és teljes uj rend támadását, uj iskola egyetértő összműködésének e jutalmát. A jog egy nép életét tevékenységének minden körében és nyilvánulásában hatja át és ezért nem gondolható a jogi miveltség valódi haladása egy nemzet kebelében és nem fejezhető ki e miveltség a nemzeti élet egy sajászerü és jellemző nyilvánulásaként, ha a módszer és az elvek nem alkalmaztatnak összhangzóan a rendszer minden részére és az emberi együttlét különböző alakjaira és viszonyaira. Csak akkor emelkedik a társadalmi tökélybedés mérlege nem részleges, véletlen munkáknak, hanem encyclopaedikus merész törekvésnek kiséretében. És ha visszagondolunk azon csodálatos befolyásra, melyekben Francziaországban a m. század 2. felében az Encyclopaedia közzététele gyakorolt azon végtelen forradalom előkészitésére, mely a világot bejárni hivatva volt, akkor okszerüen jövendölhető meg azon hatás, mely a jogrendre remélhető egy jogi encyclopaediától, mely a legilletékesebb szellemek által szerkesztve, e névre méltó lesz.»

* Csak az egész mű, melyből havonkint 2—3 füzet à 72 l. jelenik meg, rendelhető meg a kiadónál Dr. LEONARDO VALLARDI-nál Nápolyban. Minden füzet ára 2 lira.

—

A franczia igazságügyi budget tárgyalásakor a kormány által javasolt fizetés-felemelés az államtanácsosok részére, kiknek száma 1879-ben 22-ről 32-re emeltetett fel, és kik ma csekélyebb fizetést élveznek a semmitőszék tagjainál, noha magasabb rangot viselnek, megtagadtatott és az egyenlősités tekintetéből inkább a semmitőszéki birák fizetéseinek leszállitása javasoltatott egy szónok által. Egy képviselő inditványa, hogy a járásbirósági jegyzők valóban nyomorult dijazása (850 frank) javittassék, nem volt szerencsésebb.

—

A code rural serényen halad. 1881. augusztus 27. ismét három törvény lépett életbe, mely alkatrészét képezi. Tárgyul a mivelési és mezei utak szabályozása és a code civil némely szabványainak módositása a határokról és átjárási szolgalmakról. A gazdasági szempont irányadó szerepe sok magánjogi intézmény reformjára vezetend. A legközelebbi sessio alatt remélik e mezőgazdasági törvénykönyv befejezését, melynek nagyszerü előmunkálatai már a császárság alatt indultak meg.

—

A kerületi tanácsok (conseils de préfecture) közigazgatási igazságszolgáltatásának statistikájából felemlitjük, hogy a perek száma 1876.—1879. emelkedett 342,789-ről 354,692-re, és hogy átlag 1200 felebbezés fordul elő évenkint az államtanácshoz, mely 1873—1877. 5693 felebbvitt határozat közül 2442-t teljesen vagy részben megváltoztatott (Paul Dauvert: Conseils de préfectur 1881). Az intézmény reformja hosszu idő óta nyilt kérdés. 1873-ban A. LAVALLÉE, kormánybiztos a sajnai kerületi tanács mellett, a belügyminiszterhez beterjesztett jelentésében a közönség bizalmát constatálta ez intézmény iránt, melynek fentartását szerinte a közvélemény óhajtja. DAUPHIN senator és párisi főtörvényszéki főügyész 1880. évi megnyitó beszédében a hatalmak felosztása szempontjából a franczia politikai rendszerrel összeférhetlennek nyilvánitá a több oldalról sürgetett rendes birósági eljárást közigazgatási perekben, és szintén a prefecturai tanácsok fentartása mellett nyilatkozott. Az ellennézetüek közt legujabban GEORGES PICOT, a hirneves iró, emlitendő (Réforme judiciaire 1881), ki «a hatalmak megosztásának mély bölcseségü elvének» tulhajtását találja ama felfogásban, és az elv helyesebb értelmezéséből kiindulva az administrativ iustitia korszerü reformját sürgeti. Kiemeli, hogy alkotmányos államok, melyek különben franczia nyomokban jártak, mint Belgium és utána Olaszország, a közigazgatási pereket a rendes biróságok hatáskörébe utalták. (Min tudvalevően csak bizonyos magyar irók és szerkesztők kételkednek). Függetlenné kell tenni a közigazgatási igazságszolgáltatást is, mert most a kerületi tanács függ a kerületi elnöktől (prefet), az államtanács a miniszteriumtól. 10—20 független tartománytanácsot kiván szervezni közigazgatási jurisdictióval és a felebbvitelt ezektől a rendes birósághoz, a semmitőszék egy osztályához terelni, hogy igy a biróság az összes franczia törvényeknek őre legyen. Kétségtelennek tartjuk, hogy ezen, elméletileg egyedül jogosult felfogás a franczia törvényhozásban győzni fog.

—

F. é. junius 23-án lépett életbe az esküdtszéki eljárás azon reformja, hogy a biróság elnökének semmisség terhe alatt tilos a resumé. Általánosan üdvözlik ez ujitást a tárgyilagosság szempontjából, melyet azon resumé alig őrizhet meg.

Dr. Dell'Adami Rezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Exceptio veritatis jogérvényes itélet alapján.

(B.) Azt állitotta Sch. Jakab K. Ferencz felől, hogy *lopás* miatt bebörtönözve volt. A rágalmazási perben vádlott egy jogerejü itéletet mutat be, mely szerint vádló évekkel azelőtt *orgazdaság* miatt félévi börtönre volt elitélve.

A Curia 1881. évi 3926. sz. a. itéletében* vádlottat rágalmazásban bűnösnek mondotta ki. Az exceptio veritatis-nak két okból nem adott helyet. Nem azért, 1. mert a vádlott által produkált itéletben vádló «nem lopásért, hanem orgazdaság, helyesen bűnpártolásért» lett elitélve, 2. mert vádlott nem igazolta, hogy ő a panaszolt állitást közérdek vagy jogos magánérdek megóvása czéljából tette.

A büntetőtörvénykönyv 263. §-ának 3. pontja szerint a valódiság bebizonyitása meg van engedve, *ha az állitott tény jogérvényes itéletben valódinak mondatott ki.* A Curia ezt ugy értelmezi, hogy a bepanaszolt állitásnak a valódiság bebizonyitására felhozott itélet rendelkező részével: *ugy az állitott tényre, mint az állitott minősitésre nézve congruálnia kell.* Még az sem volna elég, hogy a ténybeli állitás az itélet minősitésének alapjául szolgált tényekkel ugyan megegyez, de a tények másként minősittetnek, mint tette azt az itélet. A Curia nézete következetesen oda vezetne, hogy rágalmazásért lenne büntetendő, a ki másról azt állitotta, hogy lopás *bűntettét* követte el, mig az általa producált itélet lopás *vétséget* állapitotta meg, vagy megforditva. Rágalmazást követne el az, a ki másról azt állitja, hogy 5 évig volt bebörtönözve, mig a producált itélet szerint csak $4^1/_2$ évig volt bebörtönözve, vagy megforditva; a ki másról azt állitja, hogy fegyházban volt, pedig csak börtönben volt, hogy börtönben volt, pedig csak fogházban volt, vagy megforditva; szóval minden hajszálnyi eltérés állitás és itélet között praejudicálna. Nyilvánvaló azonban, hogy codexünk szerint semmi esetre sem tételezhető fel több, mint a bepanaszolt állitás *lényeges ténybeli* mozzanatainak identitása az itélet által megállapitott *lényeges* (tényálladéki) *tényekkel.* Sőt továbbmenve azt hiszszük, hogy még azon esetben is, ha az állitás tényei az itélet tényeitől különböznek is, de az állitás tényeiből resultáló bűncselekmény az itélet tényeiből resultáló bűncselekménynyel *egy mindkettőjüket szervesen összekötő magasabb categoria alá,* pl. a vagyon elleni bűncselekmények categoriája alá esnek, az azonosság helyre van állitva, és az exc. veritatis kellőképen fundálva van. A fenforgó esetben *lopás* állittatott, és *orgazdaság* illetőleg *bűnpártolás* volt a producált itéletben megállapitva; mindkét cselekmény szoros közelségénél, sőt a laikus által az élet complicált eseteiben csak nehezen megkülönböztethető határvonalainál fogva azt tartjuk, hogy az exc. veritatis helytfoghatóságára nézve megkivánt identitás a törvény szellemében fenforgónak lett volna vehető. Tulajdonképen: nem is annyira azonosság, mint inkább csak *hasonlatosság* tételeztetik fel állitás és itélet tartalma között.

A Curia szerint, még ha az állitott tény jogérvényes itéletben valódinak mondatott is ki, pl. lopásért lett elitélve, a kiről lopás állittatott, szükséges volna *külön* igazolni azt, hogy az állitás a közérdek vagy jogos magánérdek megóvása czéljából történt. Mert a Curia szerint általános büntetőjogi elvekhez képest a büntetés kiszenvedése a bűntett nyomait absorbeálván, minden büntetését kiállott, magát tisztességesen viselő, a törvény által jogaiba visszahelyezett egyén követelheti, hogy *kiszenvedett büntetésének felemlitése által* ne bántalmaztassék bárkinek kényekedve szerint, hanem legfölebb csak akkor szabadjon kiszenvedett büntetését felemliteni, ha ezt a közérdek, vagy jogos magánérdek kivánja. Hangsulyozza a Curia még azt is, hogy annál inkább van erre joga, «ha nem most, hanem 13 évvel ezelőtt állotta ki büntetését.» Világos, hogy ezen philanthropia sem codexünkben, de még általános büntetőjogi igazságokban sem talál támpontra Philanthropiából záratja be a Curia a becsületes embert, mert annak, ki bebörtönözve volt bűncselekménye miatt, merészelte szemére vetni, hogy bezárva volt. E legyezgetés nem büntetőjogi postulatum. A Curia a büntetőtörvénykönyv 263. §-ának 3. és 5. pontját *combináltan* véli alkalmazandónak. Ép ily joggal mondhatná, hogy az 5. pont az 1. vagy a 2. vagy a 4. ponttal *combináltan* volna alkalmamazandó és igy tovább; vagyis például nem volna elég, hogy a sértett fél a bizonyitás megengedését a biróság előtt maga kivánja, hanem vádlottnak ezenfelül még közérdeket vagy jogos magánérdeket is kellene igazolnia. Világos, hogy a 263. §. öt pontjának egymáshoz közelebbről semmi köze, hogy egymást kiegészitik ugyan, de nem feltételezik. A törvény taxative bár, de *elective* és nem cumulative sorolja fel az öt pont alatt az exc. veritatis helytfoghatóságának feltételeit, eseteit. Ha az állitott tény jogérvényes itéletben valódinak mondatott ki, lett légyen az állitott büntetendő cselekmény évtizedekkel előbb elkövetve, a producált itélet *magában* megadja az exceptio veritatis jogát, és a közérdek vagy jogos magánérdek külön bizonyitása nem kivántathatik meg. Csak ha a valódiság bebizonyitása a 263. §. első négy pontjának alapján nincs megengedve, kerül a sor a közérdek vagy jogos magánérdek igazolására. Az 5. pont intentiója különben is az, hogy az előbbeni pontokban foglalt esetektől eltekintve, ne hurczoltassék biróság elébe még az igaz sem, ha a bizonyitás kiméletlen proceduráját közérdekkel vagy jogos magánérdekkel indokolni nem lehet. Azon állitott tény azonban, mely már egyszer itéletben valódinak mondatott ki, nem hurczoltatik a biróság elébe, mert megjárta már annak idején a biróságokat, a közönséget. A büntetés kiszenvedése tehát nem adhat oly jogot a feledés fátyolára, melynek megsértése a büntetőtörvény sulyával volna megtorlandó. A Curia azon érve, hogy politikai jogait is csak limitált időre veszti el a bűnös, tehát kiszenvedett büntetését sem vethetik örökké szemére, — eltekintve attól, hogy csak merész analogia, még pedig vádlott terhére, — nem jöhet figyelembe a 263. §. 3. pontjának minden kétséget kizáró intézkedésével szemben, mely a jogérvényes itéletre való hivatkozás jogát, *minden időbeli korlátozás, minden más feltétel nélkül* megadja, következésképen a jogérvényes itéletben megállapitott valónak felemlitését szabadon megengedi. A Curiának a fenforgó esetben ugy látszik az 1852. évi ausztriai büntetőtörvénykönyv 497. §-a és a legujabb ausztriai büntetőtörvénykönyvi javaslat 201. §-a lebegett szeme előtt.

* L. jelen számunk mellékl.

A váltó prolongatiójáról.

Egyike azon kérdéseknek, melyekről a váltótörvény nem intézkedik, a váltó fizetési idejének meghosszabitása. Pedig tagadhatatlan, hogy ezen kérdés az 1840. t. cz. uralmától kezdve az 1876: 27. t. cz. életbeléptéig létezett, és létezik a váltótörvény alatt is. Hogy az 1840-iki törvény ideje alatt a biróságok foglalkoztak vele, mutatja számtalan főtörvényszéki döntvény, többek között 1863-ból egy, mely kimondta, hogy prolongatiónak van helye, és érvényesithető az ellen, ki azt adta.

Az 1840. törvény nem intézkedvén a fizetési idő meg-

hosszabitásáról, a forgalom által teremtett ezen intézmény elől a váltótörvény készitői nem akartak kitérni. Igy jöttek létre a váltótörvény tervezetének 62. 63. czikkei, melyek kimondják, hogy a fizetés meghosszabbitása csak a váltóra való rájegyzés által nyer joghatályt, hogy foganatja csak azok közt van, a kik között létrejött, de sem a váltó lejáratában, sem az elévülési idő kezdetében változást nem idéz elő. A 64. czikk pedig a szükségbőli prolongatióról intézkedik.

A váltótörvénybe azonban ezen czikkek fel nem vétetvén, a prolongatio tekintetében csak ugy állunk mint 36 év előtt állottunk, és könnyen képzelhető, hogy adott alkalomkor felmerülhet a kérdés, vajon van-e egyáltalában prolongatiónak helye váltójogi hatálylyal jelenleg.

PLÓSZ „*Váltójog kézikönyve*“ czimü munkájában, mint igen gyakran, ugy ezen kérdésben is határozott álláspontot foglal el, és kimondja, hogy önkéntes prolongatiónak váltójogi hatálya nincsen; meghatározza a módot, hogy miként lehet prolongálni, t. i. uj váltóval, mely tehát tulajdonképen nem prolongátio a szó szoros értelmében. Végre azt állitja, hogy «köztörvényi» hatálya azért mégis van a prolongatiónak, akár szóbelileg akár a váltóra való feljegyzés által adatott, mert az adós exceptio doli-val élhet a hitelező ellen, ha egyezmény ellenére előbb indit keresetet, mint a prolongált időpont bekövetkezett. PLÓSZ-nak magyarázatával meg nem elégedhetünk és nézetünk szerint a *prolongatiónak van váltójogi hatálya*. Ugyanis PLÓSZ nem veszi tekintetbe, hogy a váltótörvény 92. §-a megengedi a váltóadósnak, hogy oly kifogással éljen, mely őt, a mindenkori felperes ellen közvetlenül illeti. Ha tehát a váltóbirtokos engedélyt ad a váltóadósnak, hogy később fizessen, mint a lejárat alkalmával, ezen kifogás igenis *váltójogi* hatálylyal érvényesithető. Különben is «köztörvényi hatálynak» semmi értelme sem volna, mert a prolongatiónak azon czélja van, hogy az adós tönkre ne tétessék hitelében, ellene végrehajtások a prolongátio folytán ne vezettethessenek, ha tehát váltójogi hatálya nem volna a prolongatiónak, gyors eljárás folytán már rég elárvereztethetnék adós vagyona, akkor midőn a köztörvényi uton akarná bizonyitani, hogy neki tulajdonképen haladék engedélyeztetett.

Kérdés azonban, milyen formában adható a prolongatio. Nem vélünk tévedni, ha kimondjuk, hogy eddig a gyakorlatban azon nézet volt elterjedve, hogy a prolongatiónak csakis a váltóra való rájegyzés által van hatálya. Ezen nézetnek adott a tervezet kifejezést, midőn azt rendelte, hogy csakis a váltóra való rájegyzés által nyerhet hatályt. Mi ellenkező álláspontot foglalunk el, és kimondjuk, hogy ez lehetetlen az 1876: XXVII. t. cz. értelmében. Az idézett törvényczikk legsarkalatosabb §-ára hivatkozunk véleményünk beigazolására, és pedig a 3. §. 4. pontjára; ez mondja ki, hogy a váltó lényeges kelléke: «a fizetés ideje, mely az egész váltóösszegre csak *egy és ugyanaz lehet.*“ Most már ha a prolongatio akár a váltó előlapjára, akár hátlapjára vezettetik, abban ki kell fejezni, hogy meghatározott váltóhitelező meghatározott váltóadósnak ad a fizetés idejére nézve halasztást ennyi vagy annyi időre. Ez által a fizetés ideje már nem *egy* és *ugyanaz,* tehát alkalmas arra, hogy a váltót váltójogi erejétől megfoszsza. Mert nagy különbség van e tekintetben is az 1876. és 1840-ki váltótörvény között, minthogy az 1840: XV. t. cz. 14. §-a a váltó kellékeiről intézkedvén, a *c)* ponban *azt kivánja csak, hogy a fizetés ideje kitétessék,* de nem határozza meg, hogy csak az *egy és ugyanaz lehet.* A k. n. váltórendszabály sem vette fel keretébe a prolongatiót, és ezért mondhatta ki: «Die Zahlungszeit kann . . . . nur eine und dieselbe sein.» A magyar váltótörvény tervezetével azonban a gyakorlat által követelt prolongatiónál az 1840: 15. törvényczikkre mentek vissza. Hogy pedig a törvényhozó csakugyan «egy és ugyanaz» idő alatt az általunk vélelmezett értelmet tulajdonitja, mutatja a váltótörvény 4. §-a, mely a fizetendő pénzösszegről szól, a hol *az eltérést megengedi,* tehát két vagy több pénzösszeg is irathatik a váltólevélbe, csakhogy a betükkel irt, és ha betükkel és számokkal van irva, a kisebb összeg az érvényes.

Nem lehet tehát a váltóra irni a prolongátiót.

A forma, melylyel váltójogilag még is hatályos, lehet

a) külön okiratban,

b) élőszóval adva.

Az okiratban körül kell irni a váltót, nehogy kifogás tétethessék az ellen, hogy nem a szóban forgó váltóra nézve adatott hosszabbitás.

Élőszóval adott prolongatio esetében pedig gondoskodni kell tanukról. Legczélszerűbb, ha a váltólevél egy különös feltünő jegygyel, és pedig adós jegyével láttatik el.

Hogy pedig csakis azok közt hatályos, a kik közt ezen hosszabbitási szerződés létrejött, a fentidézett 92. §. szerint világos. Kérdés azonban, vajon az elévülés mikor kezdődik. E tekintetben a váltótörvény 84. §-a minden kételyt kizárólag intézkedik, kimondván, hogy: az elfogadó elleni váltójogi kereset a váltó *lejáratától* számitandó három esztendő alatt évül el.» A prolongatio azonban nem a lejáratot hosszabbitja meg, hanem csak a fizetést, az pedig, hogy a lejárat és fizetés két különböző fogalom, a váltótörvény 103. §-a mutatja, intézkedvén hogy: «ha a váltó lejárata vasárnapra . . . . esik, a *fizetés* csak a leg közelebbi köznapon követelhető.»

Helyes volt-e azonban az, hogy a prolongatióról intézkedés nem vétetett fel a törvénybe? Erre határozottan nem-mel kell felelnünk, mert nem szabályoztatván a forgalom által jogosságot nyert intézmény, controvers megoldásokra szolgáltathat okot, különösen pedig hiány az, hogy a szükségképi prolongátióról és annak feltételeiről nem rendelkezett.

Dr. S. M.
bpesti ügyvéd.

Van-e telekkönyvi ügyekben két egybehangzó határozat ellen további folyamodásnak helye?

E kérdésre bíróságaink s kommentátoraink határozott «nem»-mel felelnek s ebbeli feleletüket azzal indokolják, hogy a telekkönyvi rendtartás 145. §-át módositó «ideiglenes törvénykezési szabályok» 1-ső része 153. §-a a polgári törvénykezési rendtartás életbeléptetése tárgyában kiadott igazságügyi miniszteri rendelet 19. czikke 2-ik pontja által hatályon kivül helyeztetett.

Alólirott azonban ellenkező nézetben van a következő indokok alapján.

Az ideiglenes törvénykezési szabályok — nálunk — törvényerővel s igy azok csak a törvényhozó által vagy a törvényhozó határozottan kifejezett engedélye alapján változtathatnak meg, vagy töröltethetnek el.

Tekintettel most már arra, hogy az 1868. 54. tcz.-ben csupán a «polgári törvénykezési eljárás» lett szabályozva és igy a telekkönyvi ügyekben eddig zsinormértékül szolgált szabályok teljes épségükben fentartottaknak tekintendők;

tekintettel továbbá arra, hogy az 1868: 54. tcz. zárpontja 6. tétele szerint az igazságügyminiszterium csupán e tczikk életbeléptetése időpontjának s az erre szükséges átmeneti intézkedéseknek meghatározására lett a törvényhozó által felhatalmazva;

miután hazánkban a telekkönyvi ügyek ellátása a bíróságok jogkörébe van utalva;

miután továbbá az 1869: 4. tcz. 19. §-a szerint «a rendeletek törvényességének» eldöntése szintén a biróság jogkörébe tartozik:

mindezekből foly, hogy midőn az igazságügyminiszterium vonatkozott rendelete 19-ik czikke 2-ik pontjában az ideiglenes törvénykezési szabályoknak I. része 153. §-át az idézett meghatalmazás alapján hatályon kivül helyezte, törvénytelenül járt el, s következésképp: felsőbb bíróságunk az 1869. 4. tcz. 19. §-a értelmében ezen rendelkezést minden egyes esetben törvénytelennek nyilvánitani s a folyamodásnak két egybehangzó határozat ellen is helyet adni nemcsak jogositva, hanem kötelezve is van.

Gyárfás Sándor,
törvényszéki jegyző.

Különfélék.

A közigazgatási biráskodás terén a reformtevékenység megindult. E napokban azon hir járta be a lapokat, hogy a pénzügyminiszteriumban a pénzügyi biráskodásról szóló nagyszabásu törvényjavaslaton dolgoznak. Egy héttel ezen hir megjelenése után meg azon communiqué volt olvasható, hogy a belügyminiszteriumban beható tanulmányok folynak a közigazgatási biráskodás tárgyában, miután a belügyminiszter az országgyülés legközelebbi ülésszakában egy *közigazgatási törvényszék* felállitása iránt törvényjavaslatot szándékozik a képviselőház elé terjeszteni, mely javaslat közigazgatásunk igen fontos reformját fogja inaugurálni.

Az előbbi hirnek jelentősége abban rejlik, hogy általa a közvélemény jogosult diadala jő kifejezésre egy szerencsétlen pillanatban napvilágot látott kormányelőterjesztés felett; értjük a pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslatot, mely teljesen elhibázott alapokon nyugodván, értékéhez egészen illő fogadtatásban részesült.

Hogy egy időben emlittetik a közigazgatási törvényszék és a pénzügyi közigazgatási bíróság felállitása iránti törvényjavaslat, hogy ezek párhuzamban készülnek a szomszédos miniszteri palotákban, ebből azt látjuk, hogy nem azon szándék forog fen kormánykörökben, hogy a vitás pénzügyi ügyek az egész közigazgatási biráskodási szervezetbe, illetőleg ennek keretébe beillesztessenek, hanem hogy két külön forum létesittessék az emlitett czélokra.

Ezt nem kell talán ugy magyarázni, hogy oka abban rejlik, hogy az adó- és illeték-ügyek a többi közigazgatási teendőkhöz viszonyitva tulnyomó többségben volnának, melyek *fontosabb* voltuknál fogva egy külön forum létesitését eléggé indokolnák. Mert ezen feltevés nem állana sehogy sem, és másrészről jogsértéseknél a jogok fontosságának scáláját felállitani nagyon mindennapi kalmárszellemet árulna el.

Ennek sokkal prosaibb oka van, s ez abban rejlik, hogy a pénzügyi biráskodás, a mint a miniszterelnök ur a mult évben a képviselőház pénzügyi bizottságában maga is kifejtette, nem oly bonyolódott, és könnyebben vihető ki, s azért ez igen valószinüleg előbb fog is életbe léptettetni a közigazgatási biráskodás *„sokkal nehezebb"* kérdésének rendezése előtt. Valaminemü jogoltalom létesitésének kényszerüsége elől a kormány már nem térhet ki. Ha egyelőre csak a pénzügyek terén fogjuk is a jogoltalom jótékonyságát élvezni, ez némileg elviselhetőbbé fogja tenni az állapotokat. Végül a pénzügyi bircság majd beilleszthető lesz valami módon az egész közigazgatási biráskodás szervezetébe, pl. egy külön tanács alakjában is, a mint azt Ausztriában van alkalmunk észlelni, a hol az adó- és illeték-ügyek számára egy külön tanács működik a közigazgatási törvényszék kebelében.

—

A katonai büntető-törvénykönyv revisiója tárgyában a napi lapok erélyesen felszólalnak. Mi részünkről azt tartjuk, hogy a reform legalább is ép oly sürgős a katonai büntetőeljárásra nézve. Az anyagi codex bármily drakonikus szellemü legyen is, enyhithető volna a praxis által, ha a fenálló eljárás megcsontosodott formái lehetetlenné nem tennék az igazság kideritését és egyáltalában a helyes értelemben vett igazságszolgáltatást. Más országokban a katonai fenyitő eljárás ugyanoly elvek szerint van szabályozva, mint az általános eljárás. Nálunk azonban a katonai fenyitő eljárás nemcsak hogy titkos és irásbeli, de az auditor egy személyben egyesiti az igazságszolgáltatás minden functióit; ő a vizsgáló biró, nem különben az itélő biró s egyszersmind a vádló és védő is. Maga a legfőbb katonai igazságügyi tanács az általa 1870-ben készitett katonai büntetőtörvénykönyv javaslatának indokaiban egyenesen kimondja: «Auch waren Missgunst oder Rangsucht zuweilen die leidigen Triebfedern, die unter der Maske des Gesetzes mit Beseitigung aller Brüderlichkeit und Moral, eine legale Decke fanden, um selbst Individuen von anerkanntem Werthe ins Verderben zu bringen . . . . Der Richter soll nach Anleitung der Dienstvorschriften urtheilen, ob der Angeschuldete das eine oder das Andere darin verzeichnete Gebot übertreten, er darf nicht in Anschauungen über unzurechenbare Triebfedern sich verirren, und seinen Spruch auf die unsichere Basis von Vermuthungen verlegen; er muss nach positiven Daten rechnen, und die Daten wird ihm, wenn die That einer Auseinandersetzung bedarf, das taktische Gutachten von Fachleuten liefern, die zu constatiren haben, ob der Angeklagte nach den Dienstvorschriften sich benommen habe, oder nicht.»

—

Dr. Suhayda János legfőbb itélőszéki biró, akadémiai tag, hosszas, fájdalmas betegség után életének 64. évében meghalt. A birói kar egyik legtiszteltebb, a jogi irodalom egyik kiváló sikerrel működött tagját veszté el benne. Számos jogi művet irt. Valóságos dominálo állást vivott ki magánjogi kézi könyve; e mű két évtizeden át csaknem oly elterjedésre jutott, mint Pauler büntetőjogi tankönyve. Lapunknak több éven át munkatársa volt. Legterjedelmesebb közleménye az 1870. évfolyamban megjelent tanulmánya a polgári házasság tárgyában, melyről Horváth Boldizsár megbizásából törvényjavaslatot is készitett, de mely az ismert nehézségeknél fogva akkor napfényre nem juthatott.

—

Három kiütött fog büntetőjogi qualificatiója. A legfőbb itélőszék kimondotta (l. m. heti számunk mellékletét), miszerint azon körülmény, hogy a sértettnek a vádlott által három foga kiüttetett és hogy ezen hiány a sértett koránál fogva a természet által nem pótoltatik, nem elégséges arra, hogy ez által a btk. 303. §-ában meghatározott ismérvek bármelyike is megállapittathassék. A 303. §. szerint ugyanis öt évig terjedhető börtönnel büntetendő a testi sértés, ha annak következtében a sérült testének valamelyik nevezetesebb tagját elvesztette, vagy ha a sérült feltünően eltorzittatott. A Curia nézete szerint tehát három kiütött fogról nem mondható, hogy azzal a sérült testének valamely nevezetesebb tagját vesztette volna el, sem az, hogy feltünően eltorzittatott.

—

Olaszországban a bűntettek száma folyton emelkedik. Ezen jelenséget az ottani szakemberek a rosz agrarius viszonyoknak, az iszákosságnak, a bűnügyi botrányok után hajhászó sajtónak, és az igazságszolgáltatás lassuságának tulajdonitják. — FERRI bolognai tanár következőleg osztályozza a bűntetteseket: 1. őrültek, 2. javithatlanok, 3. megszokásból, 4. szenvedélyből bűntevők, 5. alkalmi bűntevők. A két utóbbi osztály számára büntetés volna kiszabandó, a három első osztály számára a határozatlan tartamu letartóztatás.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor-utcza 20. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 40. SZ. Budapest, 1881. szeptember 30.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék. *A kiadó-hivatal.*

TARTALOM: Partus ancillae. Ihering Rudolf göttingeni egyet. tanártól. — A közszerzeményi jogról. Dr. Jancsó György kir. táblai segédfogalmazótól. — Jogirodalom. Dr. Barna Ignácz keresk. akad. tanártól. — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: Az erdőtörvény 90-ik §-ában foglalt pénzbüntetés alkalmazása, ha a lopást többen követték el. Dr. Szentkirályi Gyula ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Partus ancillae.

IHERING RUDOLF-tól.

(Befejezés.*)

Meddig terjed hát azon jogtétel, hogy a gyermek anyjától el ne választassék? Csak addig, meddig a gyümölcsfogalom a jogban alkalmazást nyert, t. i. a haszonélvezetnél, a hozomány restitutiója és a bonae fidei possessiónál. Ez utóbbinál persze az eredmény, hogy a gyermek anyjával együtt a tulajdonoshoz tér vissza, már természetes folyománya azon jogtételnek, hogy a jóhiszemü birtokos az el nem költött gyümölcsök (fructus extantes) visszatérítésére köteles. De még a bonae fidei possessio viszonyát illetőleg is birt deducált jogtételünk gyakorlati jelentőséggel. Ez utóbbi jogviszony különös figyelmet érdemel, mert jogtételünk igen sajátságos módositását eszközli.

Ugyanis azon gyümölcsök, melyeket a bonae fidei possessor a per kezdete előtt eladott, harmadik kézből már nem voltak vindicálhatók a tulajdonos által; a rabszolga-gyermekeket azonban még az esetben is vindicálhatta és anyjukhoz visszahozhatta, ha a birtokos által harmadik személynek eladattak.

A gyermek önálló (anyja nélküli) elbirtoklásának lehetősége nem volt ugyan evvel teljesen kizárva; a római jogtudomány nem ment odáig, hogy azt is hatálytalannak nyilvánitsa.

Azon érdekes jelenségre akadunk itt, hogy a «partus ancillae non est in fructu»-féle jogelv ezen vonatkozásban nem vitetett keresztül vas következességgel. Ugyanis egy ancilla furtivá-tól eredő gyermek elbirtoklása által lehetségessé vált a gyermeknek anyjától való elválasztását törvényes alapon eszközölni, minthogy az anya elbirtoklásának furtivitása szolgált akadályul, mig a gyermek elbirtoklásának lehetősége, a mennyiben ugyan a jóhiszemü birtokosnál fogantatott, nem volt kizárva.

Ezen elv világosan el van ismerve forrásaink által. Például szolgáljanak a következő helyek. L. 48. §. 5. és 6. D. de furtis (47. 2.) «Ancilla si surripiatur praegnans, vel apud furem concepit, partus furtivus est, sive apud furem edatur, sive apud bonae fidei possessorem; . . . . . *sed si concepit apud bonae fidei possessorem*, ibique pepererit, eveniet, *ut partus furtivus* non sit, *verum etiam usucapi possit* . . . . . .

Ex furtivis equis nati *statim* ad bonae fidei emtorem pertinebunt; merito, quia in fructu numerantur; at *partus ancillae non numerantur in fructu.*

Azaz nem válnak ugyan azonnal a jóhiszemü vevő tulajdonává, mint a fructus, de anyjuk furtivitása nem szolgál akadályul elbirtoklásuknak.

Hasonlókép nyilatkozik Julianus l. 33-ban pr. D. de usurpationibus et usucapionibus (41. 3.) «Non solum bonae fidei emtores, sed et omnes, qui possident ex ea causa, quam usucapio sequi solet, *partum ancillae usu suum faciunt;* idque ratione iuris introductum arbitror; nam ex qua causa quis ancillam usucaperet, nisi lex duodecim Tabularum, vel Atinia obstaret ex ea causa necesse est, *partum usucapi, si apud eum conceptus et editus eo tempore fuerit* quo furtivam esse matrem eius ignorabat.

Hasonló, bár nem minden irányban congruens eldöntést találunk végre Scaevolára való utalással Ulpianusnál l. 10. §. 2-ban D. h. t. Scaevola libro undecimo quaestionum scribit, Marcellum existimasse, si bos apud furem concepit, vel apud furis heredem, pariatque apud furis heredem, usucapi ab herede distractum invencum non posse, sic inquit quemadmodum nec ancillae partus. Scaevola autem scribit se putare, *usucapere posse et partum: nec enim esse partum rei furtivae partem. Ceterum si esset pars, nec si apud bonae fidei emptorem peperisset, usucapi poterat.*"

Jelzett esetekben tehát beállott tényleg a gyermeknek anyjától való elválasztása.

Ez magyarázatát abban leli, hogy itt nem a fructus fogalma, hanem a usucapio forog szóban, mely mindkettőre vonatkozólag, minthogy annak önálló tárgyai, önálló meghatározást igényelt.

A római jogászok a gyermek elbirtoklásának lehetőségét — anyja furtivitása esetében — avval indokolják «nec enim esse partum rei furtivae partem!»

Kifejezetten kiemelik, hogy ellenkező felfogás mellett a rabszolgagyermek elbirtoklását még az esetben is ki kellene zárni, ha az a bonae fidei possessornál született volna.

* Az előbbi közleményt l. a mult heti számban.

A közszerzeményi jogról.*

II. Kezelési és rendelkezési jog.

b) Tulajdon-elmélet.

(Folytatás).

Mindezek figyelembe vétele engem nem arról győz meg, hogy a beruházást bizonyitani nem lehet, hanem arról, hogy a beruházás bizonyitásának Zlinszky által értelmezett, hogy ugy mondjam egyedien-anyagi (specifico-materiális) felfogása az, a mi képtelenség. S mert valamit ad absurdum vezetni még nem egyenlő annak absurditásával,

* Az előbbi közleményeket l. a 22., 23., 25., 26., 28., 36., 37. és 39. számokban.

ép azért én azt hiszem, hogy a beruházás-bizonyitást másként is lehet, sőt másként kell felfogni, mint azt Zlinszky teszi.

Én ugy vélem, hogy a külön vagyont a közszerzeménybe beruházottnak kell tekinteni, mihelyt igazoltatik, hogy a *külön vagyon közszerzemény szerzésére fordittatott.*

Azon kérdésre már most, hogy *mikor tekintessék ez megtörténtnek?* mindenesetre cinosurául szolgáló általános szabályt felállitani nem lehet. Nem azon okból, mivel a házasfelek helyzete a közszerzeménynyel szemben nem egyforma, minthogy a házasság alatt a közszerzeményt *csak a férj* kezeli.

Ha egy harmadik, a házasfelektől különböző személy kezelné a közszerzeményt, akkor nem volna nehéz azon szabály felállitása, hogy a külön vagyon beruházottnak vétessék, mihelyt azt tulajdonosa ama harmadik személynek átadta. Minthogy azonban ennek helye nincs, annálfogva csak *a feleségre nézve fogadhatjuk el azt szabályként, miszerint külön vagyona beruházottnak tekintetik, mihelyt azt férjének gazdálkodás végett átadta.*

A férjre nézve ugyanis ily esetben csak két lehetőség gondolható. Vagy az, hogy az átadott külön vagyont tényleg a közszerzeménybe ruházta, vagy pedig hogy azt elköltötte. Mindkét esetben jogos és méltányos, hogy a feleség azt csonkitatlanul visszakapja.

Minden egyéb esetben, nevezetesen tehát akkor, *ha a nő külön vagyonát férjének át nem adja, ugy szintén a férj külön vagyona tekintetében az* látszik leghelyesebbnek, miszerint a beruházást akkor tekintsük megtörténtnek, ha a concret eset körülményei azt mutatják, *hogy a közszerzemenyi vagyon előállása, akár mennyisége, akár szerzési módjai vagy egyéb körülmények folytán a házastársaknak a házasság megkötése alkalmával volt vagyoni állása, valamint a később felmerült viszonyokhoz képest, csak a külön vagyon beruházása által történhetett.* Ez esetekben tehát a beruházás meg vagy meg nem története mindig a peres felek által felhozott tények alapján s az egyes esetek specialis körülményeinek figyelembe vétele mellett fog megitéltetni; a bizonyitásnak pedig az *egyes tényköriilményekre* fog kelleni irányoztatni.

Igy fogván fel a beruházás kérdését, azon példákban, melyeket Zlinszky a tulajdon-elmélet ellen felhoz, épen nem látom ez elméletet megczáfolva.

Ki kell terjeszkednem ezekre is, mert a beruházás kérdésének megvilágitására szolgálnak. A beruházás, vagy tisztábban: azon kérdés pedig, hogy mikor vonassék le a külön vagyon a közszerzeményből? igen fontos először azért, mert a közszerzemény fogalmának helyes megállapitásával kapcsolatos; továbbá azért, mert e kérdés különböző felfogása képezi okát az egymással ellentétes irányban kifejlett két elméletnek; s végül mert a vagyonérték-elméletnél maga a rendelkezési jog szabályozása is csak a beruházás tekintetében elfoglalt álláspontja természetszerü corollariumaként jelenkezik. Zlinszky kérdi: «ha valaki előbb elpazarolja vagyonát, melyhez házastársa kész segédkezet nyujt s utóbb magába szállva takarékosság által vagyont szerez s ehhez hozzájárul a másik házastárs is, nem sokkal igazságosabb és helyesebb-e, ha előbb helyre pótoltatik az, mit közösen elköltöttek s csak az mi fenmarad, lesz a közszerzemény, hiszen valóban csak az szereztetett; mint ha keresztet vetünk az elvert vagyonra s a szerzett vagyon felét elveszi a tulélő házastárs a gyermekek orra elől, pedig az elhunytnak kétszer annyi vagyonát költötték el a közszerzőknek nevezett felek.» Még az igy formulázott kérdésre is azt kell felelnem, hogy nem. Mert ha valakinek tetszik külön vagyonát — már akár házastársával együtt — elpazarolni, lássa ő következményét. Hogy már most e szándékos pazarlás jogczim lehessen arra, hogy az elvert vagyon a közszerzeményből pótoltassék, arra én alapot nem találok. Ámde a kérdést ugy is fel lehet tenni, hogy hát ha a házastárs hozzá nem járul, sőt tán nem is tudja, hogy élettársa külön vagyonát elpazarolja? Rögtön kisül, hogy merre fog szólni az igazság, ha őt tanuságtételre hivjuk.

Továbbá: «ha valamely kereskedő vagy iparos szerencsétlen üzletek folytán elpusztult, s a szerzett dolgok későbbi szerencsés üzlet eredményei, melybe az öröklött vagyon be nem ruháztatott, vajon lehet-e azért azokat közszerzeménynek jó lélekkel kimondani; vagy ha a gazda szerencsétlen évek folytán öröklött vagyonának nagy részétől megválni kénytelen, vajon igazságos lenne-e, ha szeszerencsés évek folytán más birtokot szerez, azt már közszerzeménynek mondani ki azért, mert az öröklött vagyon ebbe be nem ruháztatott.»

Feleletem az, hogy casus nocet domino.

Különben pedig mi az, a min az uj vagyon szereztetett? A házastársak által együtt keresett érték. Az elpusztult külön vagyon szerzési alapul itt már nem szolgálhatott, következéskép a közösen keresett pénzen vásárolt vagyonnak is közszerzeménynek kell lenni.

És vonjuk csak meg a következtetést.

Ha a vagyon, melybe az egyik házastárs tetemes külön vagyona be volt ruházva, bármi okból teljesen tönkre megy, s a házastársak a szenvedett csapás után minden erőfeszités daczára házasságuk egész ideje alatt nem birnak többet vagy annyit sem szerezni, a mennyi az egyik házastárs elpusztult külön vagyonával felérne: igazság lesz-e az, ha a házasság felbomlásakor a csapás után szerzett összes vagyon ama külön vagyon pótlására fog fordittatni?

Az lesz-e az, a mit méltányosságnak nevezünk, ha az özvegy — a férfi ép ugy mint a nő — a jog értelmében látni kénytelen, hogy hű és szorgalmas életének minden gyümölcsét az örökösök elszedik előle; mert hát házastársa külön vagyonát egykor csapás érte.

Végül állitja Zlinszky, hogy a beruházás bizonyitását kivánó elv igazságtalan, azért is, mert egyenlő alkalmazása lehetetlen. «Ha ugyanis valaki csupán pénzzel dolgozik, ennél már csak a vagyonérték határoz, mert *itt beruházásról szo sem lehet;* tehát szükségkép az általunk védetteknek kell alkalmazást nyerni, mig ha valaki pénzén más dolgokat szerez, már az ellenkező elv nyer alkalmazást.»

Láttuk, hogy a beruházás fogalmának mily felfogásán alapszik ezen állitás. Oly képtelenség, hogy czáfolatául minden további nélkül csak azt hozom fel, hogy e szerint mindenki, a ki kizárólag csak pénzzel gazdálkodik, képtelen volna felesége hozományát pénzgazdaságába befektetni, például a pénztőzsér üzletébe.

Általában véve pedig meg kell jegyeznem, miszerint azon kérdésre nézve, hogy levonassék-e a külön vagyon a közszerzeményből és mikor? a tulajdon-elmélet minden esetben igazságosabb, mint a vagyonérték-elmélet.

Mert ha valamely házasfélnek a külön vagyon beruházását elfogadhatólag kimutatnia s e szerint azt a közszerzeményből *egészen* visszakapnia nem sikerülend is, mégis a *külön vagyon fele* a közszerzeménynek a házasfelek közti egyenlő megoszlása folytán *mindenesetre* meg fog térülni. A külön vagyonnal birt házastárs tehát a tulajdon-elmélet alapján csak felerészben lehet vesztes.

Mig ellenben, ha a vagyonérték-elmélet szerint a külön vagyont minden esetben levonjuk a közszerzeményből, akkor ezen elmélet folytán az egyik fél *teljesen* vesztes lesz.

És pedig a veszteség, még ha az arányoktól eltekintünk is, sokkal fájdalmasabb a vagyonérték-elméletnél, mert itt a közszerzeményes, tehát a vesztes házastárs *munkáján szerzett* vagyont forditjuk a másik fél rendszerint örökölött vagyona pótlására; holott a tulajdon-elméletnél for-

ditva áll a dolog, mert itt az öröklött vagy egyéb ingyenes módon, tehát a vesztő fél fáradsága nélkül került vagyon olvad be a közszerzeménybe. Hozzájárul ehhez azon figyelmen kivül nem hagyható körülmény is, hogy a hátrány, melynek a külön vagyonnal birt házastárs a tulajdon-elméletnél ki lehet téve, mindig a másik házasfél, tehát oly személy javára esik, ki az előnyt ki szokta érdemelni s ki iránt szivesebben vagyunk vesztő felek, mint ha vagyonunkban a vagyonérték-elmélet folytán nem a házasfél, sőt nem is mindig a gyermekek, hanem ép öröklés folytán gyakran oly távoli rokonok részesülnek, kik erre sem munkájuk, sőt tán vonzalmuk folytán sem érdemesültek.

Alig szükséges megjegyeznem, hogy én a külön vagyonnak a közszerzeményből való levonása sarkkérdésében a tulajdon-elméletet tartom helyesnek.

Nem mondhatom ezt az ezen elmélet által vallott rendelkezési jogra nézve.

Dr. Jancsó György,
kir. táblai segédfogalmazó.

Jogirodalom.

A csődtörvény. Magyarázattal ellátta KRÁLIK LAJOS ügyvéd, jogtudor. 1881. Athenaeum

Dr. Králik Lajos commentárja a szakközönség által melegen fogadtatott. Szerzőnek előbbi fellépései után joggal lehetett várni, hogy használható könyvet kapunk tollából. Commentárja azonban nem felel meg ezen várakozásnak. Szerző soha el nem ismeri a kereskedelem sajátszerü exigentiáit; minden bukott kereskedőben bűntettest lát. Hű marad szerző eddigi azon irányához is, a mely a jogászt János és Pál eszejárásához és jogérzetéhez szeretné visszaterelni. Ehhez járul, hogy szerző az ellenséges állást, melyet a javaslattal szemben elfoglalt, átvitte a törvényre. Dr. Králik nem ugy fogta fel a commentator hivatását, hogy az a törvényben lefektetett elveket részletes magyarázatban hiven tükröztesse vissza, a törvény nehezebb helyeit helyes értelmezéssel megvilágitsa; neki ellenkezőleg főtörekvése kimutatni azt, hogy a törvény rosz. Ő nem értelmezi a törvényt, hanem értelmetlenségeket olvas belé. Mindez azt eredményezi, hogy praeoccupált álláspontja folytán igen sok helyen nem képes felfogni a törvény valódi czélzatát és saját specialitásait magyarázza ki belőle. Elég lesz egy pár példa, hogy az olvasó itélhessen.

I.

Csődtörvényünk 5. §-a szerint abból, a mit a közadós a csőd tartama alatt saját tevékenysége által szerez, a csődtömegbe nem vonathatik be azon összeg, mely a közadós és családjának tartására szükséges; mi felett a csődbiróság határoz.

Dr KRÁLIK szerint *„azon összeg"* alatt értendők: *az egyes dolgok és jogok,* melyek a tartási összeget repraesentálják. Ezek a tömegbe való háramlás alól felmentvék, a közadós velök szabadon rendelkezhetik.

Dr. KRÁLIK-nak ezen szakasz, értelmét ekképen megállapitván, sulyos aggályokat okoz. «A bukott mint ügynök, börze-agens, orvos, ezreket keres csődnyitás után, de nem egy ügylettel, nem egy adóstól, hanem nagyszámu megbizóitól, betegeitől; 100 betegtől átlag 100 forintot. Melyik 100 forint nem vonható be a tömegbe? melyikkel rendelkezhetik, melyiket veheti fel a bukott jogerősen, és melyik esik az 1. 3. 6. §§. alá, azzal az erővel, hogy a beteg ujra tartozik a gondnok kezéhez fizetni?» Szerinte az egyedüli kisegitő: *„Ajánlatos dolog szabad vagyonnak vélelmezni mindazt, a mit a tömeggondnok tényleg meghagyott a bukott kezén, habár meg is haladná a tartás minimumát, ellenben lekötött vagyonnak tekinteni azt, a mit tőle tényleg elvett, letiltott."* A csődalatti szerzemény ne essék ipso jure a tömegbe, hanem csak akkor és annyiban, ha és a mennyiben a tömeggondnok azt *letározza.* Ha a bukottnak csődnyitás utáni fáradozásaért 5000 forint fizetés jár, akkor: «e részben is czélszerü lenne, ha a gyakorlat az 5. §. kiegészitésében *jogerősnek ismerné el az egész összeg felvételét és a felvételt csak annyiban tartaná semmisnek, a mennyiben a fizetést a tömmeggondnok előzőleg letiltotta illetőleg leltározta volna."* Szóval az 5. §-nak Králik-féle értelme szerint az *egész* csődalatti szerzemény *leltározásig* a közadós szabad vagyona. És ennélfogva Dr. Králik szerint a gyakorlat által megengedendő lesz: *„hogy a harmadik uj hitelezők a csődeljárás alatti szerzemenyre dologi jogot szerezzenek mindazon esetekben, a melyekben ők a tömeggondnokot megelőzték. Semmis csak akkor lesz a harmadikaknak joga, ha azt a tömmeggondnok fellépése, a keresménynek leltározása után szerzik. Indokolva van az uj hitelező szerzését, végrehajtását a tömeggondnokkal szemben jogerősnek tekinteni, a mely oly csődnyitás utáni vagyonra vonatkozik, melyet a gondnok a bukottól el nem vett."* Következik pedig ezekből, hogy ha azon csődalatti szerzemény, a mi nem leltároztatott, a tömegbe Dr. Králik szerint nem tartozhatik, hanem a közadós szabad vagyona azért, mert «mindaddig, a mig a bukott kezén van, joggal hihetik harmadik személyek, hogy a tömeggondnok ezt a vagyont, a szerzeményt, a létfentartás czéljára hagyta a bukottnál,»: következik logice, a mit szerző ugyan tartózkodik egyenesen kimondani, hogy nem tartozhatik a tömegbe, hanem szintén szabad vagyona a közadósnak, *hogyha nem leltároztatott:* nem csupán a csődalatti munkakeresmény, hanem minden egyéb csődalatti szerzemény is, és nem csupán minden egyéb csődalatti szerzemény, hanem a közadósnak minden *csődnyitáskori* vagyona is, tehát minden a mit elrejtett, eltitkolt, félretett, mert hisz ha az nem leltároztatott és a bukottnak kezében van, arról is «joggal hihetik harmadik személyek, hogy a tömmeggondnok azt a létfentartás czéljára hagyta a bukottnál».

Világos, hogy Dr. KRÁLIK értelmezése homlokegyenest ellenkezik az 5. §. értelmével és az uj csődtörvény legsarkalatosabb elvével. Csődtörvényünk 1. §-a szerint a csődnyitás joghatálya ipso jure kiterjed a közadósnak összes vagyonára, melyet a csődnyitás idejekor bir és melyhez a csőd tartama alatt jut. E szakaszban tehát a csődalatti szerzeményre is categorice ki van mondva az ipso jure háramlás elve. Sehol az egész törvényben nincs egyetlen betü, mely ezen elv alól kivételt tenne, mely szerint a csődtömegnek bármely alkateleme csakis a *leltározás* által válnék azzá. Králik vélelmei onnan erednek, a honnan aggályai. Félreértette a törvényt. Az 5. §., mely a közadósnak tartási összegéről szól, nem annyit tesz, hogy mindazon egyes dolgok és egyes jogok, melyeket a közadós a csőd alatt szerez, tartási igényénél fogva nem tartoznak ipso jure a tömeghez, de annyit sem jelent, hogy a tartási *összeg* harmadik személyekkel szemben szabad a tömegtől. Az 5. §. csakis a közadósnak viszonyát a tömeghez tartja szem előtt; azt rendeli, hogy a közadósnak, ha keres a tömegnek, igénye van a tömegtől tartási minimumra, azaz hogy neki *a tömegből* a létfentartásra szükséges összeg *kiadassék.* Ezt kiadhatja a tömeggondnok a tömegből készpénzben, vagy olyképen, hogy a közadósnak megengedi, mikép bizonyos kereseményeket bizonyos adósoktól felvehessen. Mindez *intern* dolog. A csődnyitásnak ipso jure beálló joghatálya *kifelé* ezen intern tartási igény által semmiben sem érintetik; az 5. §. miatt a gyakorlat egy talpalattnyival sem lesz kénytelen távozni az ipso jure háramlás elvétől. Mig tehát Dr. Králik szerint a csődtörvény 5. §-a fejére állitja a csődtörvény 1. §-át, mig szerinte a csődalatti szerzeményből *mindaz a bukottnak szabad vagyona* a mi a tömeggondnok által *nem leltároztatott,* addig az 5. §. világos értelme épen megforditva az, hogy a csődalatti szerzeményből *a bukottnak semmi sem szabad vagyona,* akár leltároztatott, akár sem, a mit a tömeggondnok tartására *egyenesen fel nem szaba-*

ditott. A közadós dolgai a törvény szerint sem állanak ugyan rosszabbul, mint Dr. Králik vélelmei mellett, csakhogy a törv. szerint lehetetlenné van téve, a mit Dr. Králik értelmezése egyenesen lehetővé tesz, hogy a közadós a tömeget kifoszthassa.

II.

Csődtörvényünk 1. §-a szerint a csödnyitás joghatálya azzal a nappal veszi kezdetét, *melyen a csődnyitást elrendelő határozat a csődbiróságnál kifüggesztetett.*

Dr. KRÁLIK ezen intézkedést helytelennek nyilvánitja. E részbeni fejtegetéseinek érdemére csak röviden akarunk reflectálni. Elsőben is megjegyzendő, hogy a rendelkezés nem törvényhozási novum, mint szerző hinni látszik, hanem az 1868. évi ausztriai csődrendtartás 1. §-ából vétetett át. Döntött a nyilvánossági szempont. A négy fal között kihirdetett csödnyitási határozatról minden esetre még kevésbbé áll módjában a közönségnek nyomban tudomást szerezni, mint *a kifüggesztett* csődnyitási határozatról. Hogy a kifüggesztések iránt nem szokás érdeklődni, nem kevésbbé áll a hirlapi közzétételekről is, de ebből csak az következnék, hogy ejtsük el a kifüggesztéseket és a hirlapi közzétételeket a peres eljárás egész vonalán. A csődtörvény 90. §-a szerint a *csődbiróság* köteles a csődnyitási határozat hozatalának napján azt kifüggesztetni. Sanctiója: a bíróságok kötelességérzete, szükség esetében fegyelmi eljárás és kártéritési kötelezettség, Elég sanctio arra, hogy a csődnyitási határozat kifüggesztését, *„hivatalszolgai* hatáskörben mozgó» formaságnál mégis csak valamivel többre nézzük. Dr. Králik azon esete, mely szerint «még ha január 1-én kézbesitik is a bukottnak a csődnyitó itéletet, ha 10-éig a tömeggondnok *tényleg be is fejezi a leltározást, el is veszi a bukottól a vagyont,* azért a bukott *mégis* rendelkezhetik, *eladhatja ingatlanját, egész vagyonát* jan. 9-én érvényesen és a tömeg elől el lesz vonva» practice nem is képzelhető, semmi esetre sem félelmetes. A 112. §. szerint a biróság a tömeg zár alá vételét *a csődnyitási végzés meghozatala után*, tehát ha a kifüggesztés még nem történt is volna meg, *azonnal* foganatosittatja; a 114. §. szerint a csődbiztos tartozik a tömeg leltározását *mielébb* foganatositani. A tömeg zár alá vétele vagy a leltározás megkezdése *után* esetleg foganatba vett csalárd jogcselekvényekre nézve pedig a *támadási* perrel sem volna valami reménytelen dolog keresztülhatolni; annak bizonyitása, hogy a másik félnek a dolgok állásáról tudomása volt, a feltett körülmények között aligha okozhatván nehézséget. Szerzőnek abbeli aggodalma tehát, hogy a csődnyitási határozat meghozatalától a kifüggesztésig tartó előreláthatólag rövid időközben a bukott in optima forma juris meghiusithatja majd a csődtörvény leglényegesebb rendelkezéseit, nyilvánvalóan tulzott.

De szerző törvényünk kérdéses intézkedését nemcsak kifogásolja, hanem módokat is javasol annak ártalmatlanná tételére. Azt mondja ugyanis a 20. lapon: «A gyakorlatnak rajta kell majd lenni, hogy a kifüggesztés a csődnyitás napjával egybeesék. Indokolva lesz a kifüggesztést stante sessione eszközölni *és megtörténtét magában az itéletben tanusitani, meg nem történtét olybá venni, mintha megtörtént volna.*“ A mennyiben szerzőnek ezen tanácsa oda megy, hogy *a kifüggesztendő itéletben magában tanusittassék a kifüggesztés megtörténte,* annyiban az csak eljárási képtelenségre buzditja a gyakorlatot, de a mennyiben expediense oda megy, hogy *a meg nem történt kifüggesztés megtörténtnek vétessék,* annyiban az egyenes felhivás a törvény kijátszására. Csődtörvényünk a csődnyitás joghatályát a kifüggesztés *tényéhez* köti, nem pedig a kifüggesztés puszta *fictiójához.* A 90. §. szerint a *megtörtént* kifüggesztésről szóló bizonyitvány csatolandó a csődiratokhoz. Felteszszük bíróságainkról, hogy nem fogják a törvényt in fraudem legis értelmezni.

Nem kevésbbé sajátszerü nézetet vall szerző a fentebbiekkel kapcsolatban a 203. lapon. «A kifüggesztés a 90. §. szerint szokott módon minden nehézség nélkül eszközölhető, ha a csődöt az első biróság nyitja meg. De ha ezt felső biró teszi, szokatlan mód, hogy ennek kapuján szegeztessék ki a csődnyitó végzés. De tekintve, hogy az egész csődeljárás, a bukott rendelkező jogának elvesztése, a csődnyitás napján történt kifüggesztéshez van kötve, *nem marad egyéb hátra, mint a 90. §-t szó szerint venni és a kifüggesztést a felsőbb biróság által eszközöltetni.*“ Szerző nézete tehát az, hogy a királyi tábla vagy a Curia is lehet a *csődnyitó* biróság, *a csődnyitási végzést hozó és kifüggesztető forum.* Nem fektetünk különös sulyt arra, hogy nemcsak «szokatlan», hanem egyenesen *perrendellenes* mód volna, hogy a felső biróság kapuján függesztessék ki a csődnyitási határozat, hogy tehát a felső bíróságok *közvetlenül* érintkezhessenek a külvilággal. Nem akarunk annak sem különös sulyt tulajdonitani, hogy a Budapesten székelő kir. tábla kapuján kifüggesztett csődnyitási határozatról az Ujvidéken lakó bukottnak legközelebbi helybeli összeköttetései tudomást nyomban nem igen vehetnének, kiket pedig első sorban rendeltetése a kifüggesztésnek a csődnyitásról mielébb értesiteni. De nem fogadhatjuk el semmiképp Dr. Králik nézetét a következő consequentiáknál fogva. Ha szerző a csődtörvény 90. §-át szószerint veszi, akkor szószerint kell vennie a 88. §-t is. A 88. §. szerint a biróság *a csődnyitási határozatban* a közadós javainak zár alá vételét és leltározását elrendeli, *a csődbiztost, a tömeggondnokot és ennek helyettesét kinevezi.* A 88. §. szerint tehát a csődbiztost, a tömeggondnokot *ugyanaz* a biróság nevezi ki, mely a csődnyitási határozatot hozta. Ha már most szerző nézetét elfogadva, azt mondjuk, hogy a mikor a kir. tábla vagy a Curia látja helyét a csődnyitásnak, az hozza meg formaliter is a csődnyitási határozatot, az függeszti ki ezt a maga kapuján: akkor következetesen nem marad egyéb hátra, mint a 88. §-t is szószerint véve, azt mondani, *hogy a kir. tábla vagy a Curia tartozik az általa hozott és általa kifüggesztett csődnyitási határozatban a közadós javainak zár alá vételét s leltározását elrendelni, a csődbiztost, a tömeggondnokot és ennek helyettesét kinevezni.* De miután nem tehetjük föl a törvényről azt a nemcsak szokatlan, nemcsak perrendellenes, hanem egyenesen csődeljárásilag képtelen intézkedést, hogy a *felsőbb bíróságokra* akarta volna bizni, habár csak felfolyamodás esetében is, a csődbiztos, a tömeggondnok kinevezését, a leltározó közeg kiküldését: tehát nem vehetjük szószerint a 88. §-t, de akkor következetesen a 90. §-nak sem adhatunk oly betüszerinti értelmet, mint ezt szerző teszi. Nézetünk szerint a dolog sokkal egyszerübben alakul, ha azt mondjuk, hogy a mikor az elsőfoku biróság elutasitó végzése ellen közbevetett felfolyamodás folytán a felsőbb bíróságok elé kerül a csődnyitás kérdése és ezek okot látnak a csődnyitásra, hogy ez esetben nem maguk közvetlenül hozzák meg a formaszerü csődnyitási határozatot, hanem kötelezőleg utasitják az illetékes elsőfoku csődbiróságot arra, hogy ez hozza meg a formaszerü csődnyitási határozatot és függesztesse ki. Például szolgáljon az 1852. évi porosz csődrendtartás 120. §-ának következő tanulságos intézkedése: «Wenn das Gericht die Concurseröffnung nicht zulässig erachtet, so steht dem Gläubiger, welcher auf Concurseröffnung angetragen hat, die Beschwerde an die höhere Instanz offen. *Wird die Beschwerde begründet gefunden, so ist das Concursgericht zur Eröffnung des Concurses anzuweisen.*“ A felfolyamodásnak, mint peren kivüli eljárásbeli jogorvoslatnak, részletes kiépitésében csődtörvényünk a gyakorlatnak szabad kezet enged. De minden constructiót köt a csődtörvény 88. §-a a részben, hogy a *csődnyitó* biróság *csődnyitási határozatában* tartozik a zár alá vételt és leltározást elrendelni, a csődbiztost a tömeggondnokot kinevezni, stb.

III.

Csődtörvényünk 21. §-a következőképen intézkedik:

«Ha a vételi vagy szállitási szerződés olyan dolgok iránt köttetett, melyek *piaczi vagy tőzsdei árral* birnak, és a kikötött teljesitési idő a csődnyitás után jár le, a tömeggondnok épugy, mint a másik szerződő fél *csak kártérítést* követelhet. E kártéritési követelés azon *különbözet* szerint határozandó meg, mely a teljesités helyén. ... *a csődnyitás napján kötött s a megállapitott teljesitési időre szóló* ügyleteknél a vételár és a piaczi vagy tőzsdei ár közt mutatkozik.»

Dr. Králik szerint: a csődtömeget terhelő ilyen *különbözetmegtérités*, a másik szerződő felet a 21. §. alapján a csődtömeg ellen megillető kártéritési követelés *tömegtartozást* (Masseschuld) képez. Mig minden egyéb személyes hitelező *aránylagos* kielégitéssel tartozik megelégedni s ehhez is csak csődeljárás utján juthat: *addig szerző szerint az a hitelező, kinek bukott ellen árkülönbözeti követelése van,* kinek a csődtörvény 21. §-a szerint a csődnyitáskori cursus kedvező állása következtében bukott ellen esetleg pl. 10000 frtra menő börzediffe-rentiákra van igénye: *az mint tömeghitelező egészbeni kielégitést követelhet; tömegtartozást képező árkülönbözeti követelését bejelenteni nem tartozik, hanem a csődtörvény 152. §-a szerint ebbeli igényeit ugy mint csődön kivül érvényesitheti; árkülönbözeti követelése felszámolási tárgyalás alá nem kerül, a csődhitelezők azt valódiság tekintetében nem kifogásolhatják; mint tömegtartozást a tömeggondnok azt a 170. §. értelmében csődnyitás után azonnal kielégiteni köteles, e végből a tömeggondnok a szükséges összeget azonnal folyóvá tenni tartozik; ha a fizetés a tömeg részéről azonnal nem teljesittetik, a csődbiróság mellőzésével érvényesithető a perrendtartás szerint illetékes biróságnál; miután pedig az 50. §. szerint a tömegtartozások még a tömegköltségeket is megelőzőleg egyenlitendők ki, az árkülönbözeti követelés mint Dr. Králik szerint tömegtartozás megelőzi még a tömegköltségeket is, jelesül megelőzi meg a csődnyitással, továbbá a tömeghez tartozó vagyon megállapitásával, biztositásával, fentartásával, kezelésével, értékesitésével és felosztásával járó költségeket is, megelőzi a tömeget terhelő s a csőd tartama alatt lejáró adókat és közterheket stb.*

Vajon mivel indokolja meg Dr. Králik azt a *hallatlan* privilegiumot, mely szerinte az árkülönbözeti követeléseket, a 21. §. szerinti kártéritési igényeket megilleti? Mire alapitja azon a csődjog minden területére kiható nézetét, hogy a magyar csődtörvény a 21. §. szerinti kártéritési követelést tömegtartozásnak jelenti ki?

Csődtörvényünk 19. §-a szerint általános elv, hogy az, ki csak *kártérítést* követelhet, igényét csak *mint csődhitelező* érvényesitheti. Csődtörvényünk 48. §-a, mely a tömegtartozásokat ex professo felsorolja, az árkülönbözeti követelésről egy szóval sem emlékezik meg, sőt a szomszédos 20. és a szomszédos 22. §-t számszerint hivatkozásba veszi, az árkülönbözeti követelésről szóló 21. §-t pedig nemcsak hogy nem idézi, hanem szövegezése által egyenesen képtelenségnek tünteti fel azon gondolatot, hogy a 21. §-t is benne van. Szerző szerint mindez nem nyom semmit a latban. Az ő érve: «A tömeggondnok *egészben* veheti igénybe a 21. §. szerinti differentiát, ha ez a csődnyitáskori árjegyzések szerint az ő javára szól. *Az arány törvénye követeli, hogy viszont ellenkező esetben ő is egészben tömegtartozásként teljesitsen.*» Szerző elfelejtette, hogy nem végre nem hajtott kétoldalu szerződésekről van szó, melyekre nézve a csődtörvény 20. §-ánál fogva a tömeggondnok a másik féltől a szerződés teljesitését csak ugy követelheti, ha ő a tömeg részéről is egészben teljesit; elfelejtette, hogy itt a 21. §. specialis intézkedése alá eső olyan teljesitésről van szó, mely mindig csak egy oldalról, csak vagy az egyik vagy a másik fél részéről eszközlendő, már t. i. csak annak részéről, kit a differentia a cursus szerint terhel. Ha tehát a 21. §. szerint megtéritendő árkülönbözet a nem bukott szerződő felet éri, természetes, hogy ez az egészet tartozik fizetni, hisz nem bukott ember; de ép oly természetes, hogy a tömeg csak quotaliter fizet, ha a differentia csődnyitáskor a bukottat éri, mert hisz egy bukottat ér, kinek minden egyéb személyes tartozását is a tömeg csak quotaliter elégiti ki. Csődnyitással a csődön kivüli jog aránytörvényeit felváltják a csődjog aránytörvényei.

Szerző másik és egyszersmind utolsó érve az: «Ugyancsak az analogia ereje követeli, hogy a 21. §. szerinti kártérités is tömegtartozás legyen. Nem lehetne különben megindokolni, miért legyen a másik fél köteles azon differentiával megelégedni, a mely a *csődnyitás napján* áll elő, miért ne követelhetné, ha csak mint csődkövetelést érvényesitheti, kárképen azt a differentiát, a mely javára a szerződésszerü teljesités napján előáll.» Szerző ismét félrenézte a törvényt. Ugyanis a 21. §-ban nem azon differentiákról van szó, a melyek a *csődnyitás napján* állnak elő, hanem a törvény szerint a megtéritendő árkülönbözet azon ügyletek szerint határozandó meg, melyek a csődnyitás napján *a megállapitott szerződésszerü teljesités idejére szólólag* köttetnek. Az egész 21. §-nak épen az az intentiója, hogy a másik fél csődnyitás napján, a mikor ugyis tudja, hogy tényleges teljesitésre többé nem számithat, menjen a piaczra vagy a tőzsdére és fedezze magát a szerződés szerinti teljesités napjára szóló uj ügylet által, mert ha ezt teszi, semmiképen sem szenvedhet veszteséget, a reméllett nyereséget is biztosithatja magának, semmiképen sem szenvedhet pedig *nagyobb* veszteséget, mint a minő már a csődnyitás napjáig felmerült, eltekintve azon veszteségtől, hogy bukottal van dolga, mely azonban minden egyéb hitelezőt is ér.

IV.

A csődtörv. 4. §-ának 3. pontja szerint az ország azon részeiben, melyekben a fenálló törvények az örökség megszerzéséhez örökösi nyilatkozatot kivánnak, a tömeggondnok örökösül *csak a leltár jogkedvezménye mellett nyilatkozhatik.* Erre azt mondja Dr. Králik: «A 3. alinea az osztrák polgári jog területeire van tekintettel. De minthogy az ország ezen részeiben is *perrendünk és gyámrendünk* szabályozzák a hagyatéki eljárást, *ezek pedig* sem az örökösi nyilatkozatot, sem a leltár jogkedvezményét nem ismerik, *practikus értelme a 3. alineának nincsen.*" (!) Tehát az Erdélyben hatályban levő osztrák polgári törvénykönyv *anyagi* örökösödési szabványai Dr. Králik szerint hatályon kivül lettek helyezve a perrendtartás és a gyámügyi törvény tisztán *eljárási* intézkedései által. Szerző szerint ehhez képest Erdélyben minden örökös *a perrendtartás erejénél fogva* egészben szavatol az örökhagyó tartozásaiért —, mert hisz az osztrák polgári törvénykönyvben foglalt leltári jogkedvezményre Dr. Králik szerint többé nem hivatkozhatik, korlátolt felelősségnek pedig az osztrák polgári törvénykönyv szerint csak a leltár jogkedkezményének fentartása mellett van helye.

V.

A 4. lapon azt mondja szerző: «Meg kell tehát a bukott kezén hagyni mindazt, a mit tételes rendelkezésnél fogva végrehajtási uton tőle nem lehetne elvenni .... A felfüggesztett birák és birósági hivatalnokok csőd esetében fizetésüknek csak egy harmadát kapják meg; és igy mi sem vehető végrehajtás alá, 1871. VIII. tcz. 64. §.» Szerző szerint tehát a *felfüggesztett birák és birósági hivatalnokok fizetéséből semmi sem esnék a csődtömegbe.*

Miután azonban a felfüggesztett biró fizetésének kérdéses harmadát csőd esetében is *fizetés* fejében, bár mint rendkivüli, leszállitott fizetést huzza, a fizetésnek pedig egy harmada, legyen az akár rendes, akár ad hoc fizetés, az 1876: 31. törvényczikk 1. §-a szerint lege non distinguente (az illető §-ban előforduló «rendes fizetés» csak az ellentétet akarja jelezni a «személyes és kórpótdijak»-hoz) végrehajtás alá volna vehető, legegyszerübb számitás szerint világos, hogy a biró ezen egy harmadra *leszállitott* fizetésének

egy harmada, vagyis *rendes* fizetésének *egy kilenczede* a csődtömegbe vonható. A biró vagy birósági hivatalnok ellen tekintettel a csődtörvény 87. §-ára a hitelezők rendszerint ugyis csak annyiban kérendik a csődnyitást, a mennyiben fizetésén kivül egyéb tényleg létező vagyona is van; miként illenék tehát ehhez, hogy annak — és pedig *csakis* annak — *egész* fizetése csődmentes legyen? Egyfelől ezen rendkivüli in favorem judicis szerző részéről, — másfelől pedig a perrend 395. §-ának azon emberséges megszoritó magyarázata az 5. oldalon: «elveszti a bukott rendelkező jogát felesleges ruhája felett is. *A földön kell hálnia,* az *ágy* nem, csak a legszükségesebb *ágynemü* maradván az ő kezén.»

VI.

A csődtörvény 12. §-a szerint a csődnyitás után megtartási jogot szerezni nem lehet. Szerző szerint ezen szakasz *derogál* a keresk. törv. 309. és a váltótörv. 108. §. abbeli rendelkezésének, hogy a kereskedő illetve váltóhitelező csődnyitás után is szerezhet ily jogot, hacsak a csődről a tárgyak átvétele után értesült. Pedig világosan és *minden megszoritás nélkül* rendeli a csődtörv. 57. §. 4. pontja, hogy az ingó zálog által biztositott hitelezőkkel egyenlő jogok illetik: „*azokat, a kiket a váltó vagy a kereskedelmi törvény szerint bizonyos dolgokon zálog vagy megtartási jog illet.*“ Szerző szerint ez «nézetének nem áll ellent.» Miért? Nem mondatik. Roma locuta.

(Folyt. követk.) *Dr. Barna Ignácz.*

Külföldi jogélet.

A skótországi járásbiróságok (sheriff-court) számát le akarják szállitani. Azok száma 44, de a székhelyeiken kivül is 8 helyen rendes, 36 helyen bagatell-biráskodást folytatnak időnkint. Tekintve, hogy Skóczia népessége az 1871. számlálás szerint csak 3,360,018 lélekre rug, Angliáé pedig 22,712.266 lélekre, és mégis Angliában csak 57 járásbiróság *(county-court)* létez, sokalják a skót biróságok számát.

A szervezet, mely az uri hatóság helyébe lépett (1746), igen sajátszerü, a hatáskör, mely polgári és büntető-törvénykezési, rendőri és némely ügyre nézve közigazgatási teendőket egyesit, emlékeztet hajdani szolgabiránkéra és az angol békebiróéra. A *sheriff-court* tagjai: 1-ör a *sheriff,* ki több járás birája lehet, más állással (egyetemi tanárság stb.) is birhat, s nem köteles járásában székelni, hanem szükség esetén a főtörvényszéknél (supreme court) működni tartozik. Van jelenleg 18 sheriff 5000—20,000 frt évi fizetéssel; 2-or a bíróság tulajdonképi vezetésére helyettes: *sheriff-substitute.* Ennek qualificatiója 1877-ben felemeltetett 5 évi ügyvédkedésre, mig a sheriffé 3 évi maradt. Van jelenleg 50 sheriff-substitute 5000—14,000 frt évi fizetéssel. Az év 46 hetén át székhelyén tartózkodni köteles és politikai szavazati joggal — kivéve az egyetemi választást — nem bir kerületében; 3-or részben jegyzői, részben levéltárnoki, részben birói teendőkkel felruházott *sheriff-clerk.* Van 33, átlag 8350 forintnyi évi bruttojövedelemmel a felektől járó illetékekből, melyből a clerk kiadásait fedezni tartozik. A sheriff, helyettes és clerk a korona által neveztetik ki ad vitam aut culpam; 4-er a koronaügyészt képviselő *procurator-fiscal,* kit a sheriff kinevez 5000—11.000 frt jövedelemmel, szintén sportulákból — mi sok visszaélés forrása; 5-ör *auditor,* kit a sheriff kinevez és ki a győztes peres fél számláját megállapitja, miért tariffa szerint dijt kap; 6-or ügyvédi képviseletre: *procurator,* (neve némely helyen *solicitor,* Aberdeenben *advocate)* 1873-ig a sheriff egy előtte vagy általa kinevezett vizsgálók előtt letett vizsga alapján adta meg ezen képviseleti jogot. Ekkor *egy* testületbe foglaltattak a skót procuratorok s mindegyik jogot nyert minden járásban képviselhetni, hol magát bejegyezteti. A felvételi vizsga pedig a kerületi törvényszék *(court of session)* hét birójából álló bizottság előtt teendő le. Fontos ügyekben Edinburghból valódi, képesitett jogtanácsosok *(counsel)* jönnek a járásokba, a képviseletet ellátni, mig a tulajdonképeni barristerek *(supreme bar* tagjai, kik a fővárosi főbiróságoknál működnek) ezt nem szokták tenni, bár Angliában ez divatos; 7-er végrehajtó *(sheriff officer)* és az ügyeket felhivó *bar-officer,* kiket a sheriff kinevez, és kik csekély tariffált sportulákat élveznek.

A sheriff-court hatáskörébe tartoznak a kerületben levő személyek és javak fölött polgári perek ingók tekintetében korlátlanul, ingatlanokra nézve 10.000 frt értékéig, csőd- és tengeri ügyek, biztositási, zárlati, szolgalmi, elmozditási, birtokháboritási, öröklési, tartási stb. perek és intézkedések. Azonkivül szegényügyi, közoktatás- és közegészségügyi, viz- és utrendészeti, anyakönyvkiigazitási, házasságkötési, börtönügyi, őrültek feletti administrativ és birói hatásköre van a sheriffnek illetve helyettesének. Polgári törvénykezése hármas: mint rendes *(ordinary court),* adóssági *(debts recovery)* és bagatell-bíróság *(small debt court).* Az utolsóhoz a 120 frtig terjedő követelések tartoznak; eljárása a lehető legegyszerübb és igen népszerü. 1879-ben 57,000 ügy fordult elő (magában Glasgowban a kereskedelem központján, 19.000). Átlag 124 (Glasgowban télen 200—400) ügy tárgyalása tüzetik ki egy napra, melyek 2/3 része makacssággal intéztetik el. Felebbezés nincs, csak a biró elleni fegyelmi eljárás, mit ártalmasnak tartanak, mert pl. a munkások igy kizárólag a sheriff jurisdictiójától függnek. Ajánlják a felebbezést jogkérdésben a sheriff engedélyével.

Mint adóssági bíróság (debts recovery) itél 120—500 forintos ügyekben. Itt már szerepelhet képviselő, ki részére csekély (tariffált) költség is megállapittatik, irásba foglaltatik az itélet és van felebbvitel a sheriff személyéhez, 250 forinton felüli ügyben pedig még ettől a *supreme courthoz.*

A többi ügyekben mint rendes bíróság körülbelül ugy jár el, mint a supreme court. Irott kereset másolata alperesnek kézbesittetvén, az egy hét alatt köteles bejelenteni védekezési szándékát, mely esetben az ügy a legközelebbi biráskodási napon felvétetik (felhivatik). Ekkor a tárgyalás kezdetét veszi, és ha külön bizonyitási eljárás nem szükséges a tenykérdésben (mely legfőlebb 6 hét alatt befejezendő), már egy hétre reá a plaidoyer meghallgatásával és itélethozatallal befejeztetik. Sürgős ügy 4—10 nap alatt, rendszerint pedig egy per 3—8 hét alatt nyer teljes ellátást. A felebbezés a sheriffhez korlátozva lett a bizonyitási és az érdemleges határozatra, miután olcsósága folytán (a képviselő dija ezért 10—50 frt) rendszerint huzavona végett alkalmaztatik, valamint a további felebbezés a supreme courthoz is, melyek mindegyikével a roszhiszemü perlekedő 2—3 hónapot nyer. A végrehajtás leghathatósabb eszköze, az adóssági fogság 83 frt 33 krt meghaladó tartozásért 1881-ben megszüntettetett.

1879-ben összesen 92,190 polgári és adminisztrativ ügy (8982 rendes, 6311 adóssági, 57.335 bagatell per és 15.122 administrativ ügy) és csak 1706 felebbezés a sheriffhez fordult elő. Polgári esküdtszéki tárgyalás a járásbiróságnál — kivéve kisajátitásnál a föld becslésére — teljesen szokásból jött.

Ellenben bűnügyekben esküdtszéki tárgyalás minden sulyosabb esetben, igy 1879-ben 1129 esetben tartatott, mig 805 bűnper sommásan, esküdtszéki eljárás nélkül folyt le. A bűnügyi hatáskör még főbenjáró tettekre is kiterjed a négy u. n. «korona vádja» *(pleas of the crown)* gyilkosság, elragadás, rablás és gyujtogatás kivételével. Miután erőszak, lopás és gyujtogatás kisérlete oda tartoznak, tulajdonkép csak a gyilkosság kizárása kétségtelen gyakorlatilag. Ha tárgyalás közben tünik ki sulyosabb, a hatáskörből kivett bűntett fenforgása, némely sheriff felfogása és

gyakorlata az, hogy beszüntetve a további eljárást, a bűntettes kiszabadul, további (illetékes) eljárás alá többé nem fogható. Sommás tárgyalásra tartozó kisebb vétségeknél csak pénzbüntetés szabható ki 50—100 frtban; esküdtszéki tárgyalásra tartozó sulyosabb esetekben a pénzbüntetés korlátlan, a fogság szokás szerint legfőlebb 2 évre terjedhet. Halálbüntetés és számüzés e bíróság által nem alkalmaztatik többé, botbüntetés csak 16 éven aluli figyermekekre. A bűnügyek 1863. óta állandóan apadván, ez részben a bűntettek számának fogyását mutatja, miben bizonyára az igazságszolgáltatásnak is van érdeme, mig részben ujabb városi rendőrhatóságok szervezésében leli okát. A polg. ügyek ellenkező szaporodása a népesség és forgalom emelkedésének arányán felül, részben az eljárás egyszerüségének és olcsóságának tulajdonitható, a mely miatt ezen bíróságok elé vitetnek a felek megegyezése folytán oly ügyek is, melyek a központi törvényszék elé tartoznának, ugy hogy az utóbbinak ügyköre megcsorbult. Ujabban reformok kezdeményeztettek. Az 1877-iki sheriff-courts-act utasitá a sheriff-court hatáskörébe az ingatlan tulajdon iránti ügyeket is, miáltal elesett annak ratiója, a miért addig a főtörvényszékhez ki nem neveztethettek a tényleg működő sheriffek és sheriff-helyettesek, mintha t. i. a jog ama részét szükségkép el kellett volna felejteniök. Az előmozditás csak oly sheriffnek állásába történhetett, ki nem birt járási székhelylyel, — tehát tényleg alig működött járásbiróként — és ettől azután a supreme courthoz.

A f. é. *court of session bill* tárgyalásakor a lordok házában az 1881. márczius 22-én tartott beható vita kimondá a halálos itéletet a leirt valóban absurd kettős járásbiró intézménye felett, kik közül az egyik tényleges, a másik névleges, ki valójában csak felebbviteli biró fontosabb polgári ügyekben. Az alsó és felső foku biráskodás ez összevegyitésének és a névleges sheriff állásának megszüntetésével, mely küszöbön van, elesik azonban minden kapocs az alsó és felső birói állás között. Tartván attól, hogy oly hivatalt, mely nem nyujt semmi reményt előmozditásra, kitünő egyének nem fognak vállalni, követelik a skót járásbirósági reform kiegészitését az irányban is, hogy a járásbirák előléptetése megengedtessék. Kétségkivül az uj szabályozás e követelménynek is eleget teend.

Dr. Dell'Adami Rezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az erdőtörvény 90-ik §-ában foglalt pénzbüntetés alkalmazása, ha a lopást többen követték el.

Az eset, melyből kiindulunk következő: Egy bizonyos erdőből 5 egyén fát lopott összesen 24 frt értékben. Az 1879: XXXI-ik törvényczikk (erdőtörvény) 90-ik §-a szerint «a ki valamely erdőben létező élőfát vagy ott létező levágott . . . . fát lop, az ellopott fa értékét, s kártéritésül ezen érték egynegyed részét tartozik megtériteni; ezen felül pedig a két összeggel egyenlő pénzbüntetéssel büntetendő »

Ugyanezen törvény 75-ik §-a értelmében a kihágást elkövetett mindenik személyre nézve külön tételben állapitandó meg a pénzbüntetés.

A pénzbüntetés behajthatlanság esetén elzárásra változtatandó (1 frttól—3 ftig egy nap), és tiz napnál hosszabb ideig terjedő elzárás erdei kihágás miatt meg nem állapitható (76. 77. 78. §§.).

A fenti esetben a pénzbüntetés a 90-ik §. értelmében áll 1-ször a lopott fa értékének (24 frt) és 2-szor a kártéritésnek (6 frt) összegéből, összesen tehát 30 frt; mely pénzbüntetés mindenikre külön szabandó ki (75. §.).

Kérdés, ha vajon ezen 30 frt pénzbüntetés oly módon szabandó-e ki, hogy mindenik tettesre 6—6 frt, behajthatlanság esetén 2—2 napi elzárás; vagy pedig mindenik tettesre 30 frt külön-külön, és igy behajthatlanság esetén 10—10 napi elzárás alkalmazandó.

Tudunk nézetet, mely az első, és nézetet mely a második modust tartja az erdőtörvény fentebb idézett szövegéből és intentiójából kifolyólag kizárólag helyesnek.

Az első nézet szerint: a 90-ik §. világosan azt határozza, hogy a büntetés csakis a lopott fa értékével és a kártéritéssel egyenlő összegü pénzbüntetésben állhat, ez a minimum és a maximum, melyen sem alul sem felül nem mehetni.

Ennélfogva az esetben, ha mind az 5 tettestől különkülön kivántatnék meg a 30 frt pénzbüntetés, s behajthatlanság esetén mindenik tettesre külön-külön alkalmaztatnék 10—10 napi elzárás, akkor az állam valamely 24 frt értékü erdei falopásért tényleg nem a 90-ik §-ban határozottan megállapitott 30 frtot, hanem 150 frtot szedne be pénzbüntetés czimén, és igy az állam sine causa 120 frttal gazdagodnék, tehát a 90-ik §. ellenére 5-ször szigorubb büntetéssel ujtaná az illető büntetésre méltó *cselekményt.*

Minthogy pedig a büntető igazságszolgáltatásnak teljesen elég van téve az által, hogyha a 24 frt értékü falopás 30 frt pénzbüntetéssel sujtatik, nincs jogi alapja annak, hogy az állam csak azért, mert az illető tettet öten követték el, mind az ötöt külön-külön torolja meg ugyanazon büntetésre méltó cselekedetért.

Ezért a concret esetben a 30 frt pénzbüntetés felosztandó 5 részre, minden egyes tettesre 6-6 frtott kell kiróni, esetleg 2—2 napi elzárásra itélni.

Ezzel szemben a másik nézet szerint, melynek jogosságát és helyességét részünkről is elfogadjuk: ezen felosztásnak helyet adni nem lehet, hanem mind az 5 tettesre külön-külön kell kiszabni a 30—30 frt pénzbüntetést és behajthatlanság esetére 10—10 napi elzárást.

A 90-ik §. szerint ugyanis — mint általában is áll — nem az illető cselekvény, lopás, hanem az ily büntetésre méltó cselekvényt elkövető büntetendő, ennélfogva ha valamely lopást nem egy, hanem 5 egyén követte el, mind az öt külön büntetendő a lopásért, nem pedig öten együtt (hangsulyozzuk, hogy itt nem a magánjogi kárteritésről van szó, hanem a pénzbirságról mint közjogi büntetésről).

A büntetésnek aránylagos felosztása az egyes tettesek között, hogy t. i. az egyes tettesekre összesen kimért büntetés legyen egyenlő a jelen esetben felvett 30 frttal vagy 10 napi elzárással, nem lehet helyes azért sem, mert ez ellentétben állana a büntetőjog alapelvével, mely szerint a büntetés személyes, egymás között fel nem osztható; ellentétben áll továbbá azon elvvel, mely szerint a büntetés az általános büntetőjog szabályai alá eső büntetendő cselekményeknél alkalmaztatik.

Öten elkövetnek például valamely sulyos testi sértést. A használt eszközök különbözősége vagy más körülmények segélyével perrendszerüen kimutatható, hogy mindenik tettes egyenkint sulyos testi sértés fogalma alá eső sebet ejtett.

A vizsgálat és tárgyalás rendén felmerült bizonyitékok, okok, enyhitő és sulyositó körülmények stb. figyelmes tekintetbe vételével, a biróság az esetben oly testi sértést lát megállapitva, melyre egy évi börtön alkalmazandó.

Vajon azon körülmény, hogy ezen egy évi börtönbüntetést maga után vonó cselekményt öten követték el, oly módon fog e büntetés kiszabására befolyni, hogy az egy év felosztatik öt részre, és igy öten, egyenkint 75 napot fognak kapni, vagy pedig mindenik tettesre külön-külön ki-

méretik az egy évi? Semmi kétség sem forog fen az iránt, hogy az utóbbi fog alkalmaztatni, egyenesen azért, mert mind az öt, egyenkint zavarta meg a jogrendet oly mérvben, hogy annak helyreállitására az osztó igazság egy évi szabadságvesztést tart szükségesnek alkalmazni. Mindenik tettessel külön-külön kell éreztetni a tettnek egész sulyát, mely az egyikre nézve nem lesz sulyosabb, ha ugyanezt szenvedi ki a másik is, de nagyon is kedvező volna, ha azt vele megosztja a másik. Egy év helyett 75 nap nagy különbség, és ha ez utóbbi kiszabását azon körülmény idézné elő, hogy a tettet többen követték el, akkor a társaságban való vétkezés az enyhitő okok sorában foglalna el kiváló helyet, még pedig oly számtani bizonyossággal, hogy annak hatását a tettes tettének elkövetése előtt már előre egész biztosan meghatározhatná. Ellenkezik ezen felfogás a büntetőjog általános alapelveivel, mely szerint a társaságban való vétkezés nem enyhitő, hanem ellenkezőleg a büntetés kiszabására, sőt sok esetben ép a lopásnál a tett minősitésére befolyással biró sulyositó körülmény.

Ezen általános alapelvvel nem állhat ellentétben az erdőtörvény, hogy t. i. itt a társaság enyhitő körülményt képezzen, mert ez nem sok idő mulva azt eredményezné, hogy az erdei lopást előre kiszámitva rendesen társaságban kövessék el, tudván, hogy igy a büntetést felosztva könnyebben viselhetik el.

Nem kell annyira bizni a nép tudatlanságában, és nem kell hinni, hogy a nép nem fog reá jönni a törvény hiányaira, illetőleg a tettesre nézve előnyös oldalaira, különösen akkor, ha látja, miszerint erdei lopásnál a társaság mindig felosztja a büntetés sulyát, melyet e nélkül egyedül kellene viselnie.

Ha már a külön erdő-büntetőjog hatásában annyira kedvez a falopások elkövetőinek szemben az általános büntetőtörvényekkel, sem jogi, sem czélszerüségi, sem méltányossági okok nem lehetnek eléggé fontosak arra nézve, hogy a nem eléggé világos törvény szövegezése (90. §.) a tettesek javára még kedvezőbben magyaráztassék.

Nem lehet végül erre ok az sem, hogy az egész büntetésnek az egyes tettesekre való külön-külön kiszabása az állami erdei alapot, melyre a pénzbüntetés fordittatik, sine causa gazdagitaná az által, hogy pl. jelen esetben nem 30 frt, hanem összesen 150 frt szabatnék ki.

Ezen körülmény senkinek kárával nem történik, mert ha az öt tettes közül egy ki tudja mutatni, hogy ő csak 2 frt értéket lopott, akkor reá csakis 2 frt 50 kr pénzbüntetés, esetleg 1 napi elzárás fog kiméretni, habár többek társaságában követte el az összesen 24 frt értékü falopást; de viszont ha ő perrendszerüleg ki nem mutatja részesedése mérvét és arányát, akkor nem valamely felvett, a társak számától függő arányban, hanem a bűnös cselekvény egészéhez viszonyitott büntetésben kell hogy részesüljön, tehát 24 frt értékü erdei falopásnál a büntetés 30 frt pénzbirság vagy 10 napi elzárás lévén, mindenik tettesre ez mérendő ki, nem pedig 6 frt, esetleg 2 napi elzárás.

A különbség nevezetes, az erdei lopások gyakoriak, ezért bűnpolitikai okokból sem javasolható a büntetés megosztása.

Az 1879: XXXI. erdőtörvény alig egy éve lépett életbe, az erdei kihágások másodfokban és végérvényesen a közigazgatási bizottságok hatáskörébe utaltattak; nemrég az ideje, hogy az ily másodfoku határozatok már kiadatnak, s minthogy feltehető, hogy számos közigazgatási bizottságnál az első, másiknál az utóbbi nézet nyer a praxisban elfogadást, mely különbség semmiképp sem kivánatos, a kérdés nézetem szerint kiváló gyakorlati jelentőséggel bir, s minthogy eddig tudomásom szerint szellőztetve nem volt, nem véltem felesleges dolgot teljesiteni, midőn e kérdésre a hozzáértők figyelmét felhivni törekedtem. Nézetem szerint a törvény egyöntetü alkalmazása érdekében magyarázatot legczélszerübb az illető miniszteriumtól kieszközölni.

Dr. Szentkirályi Gyula,
kolozsvári ügyvéd.

Különfélék.

A trónbeszéd első helyen emliti a reformok közt a bűnvádi eljárást és a polgári törvénykönyvet. Sem az egyik, sem a másik javaslatot eddig a készitőkön kivül senki nem látta. Tehát ezen két legnehezebb codexet is csak ugy akarják tárgyalni, hogy a törvényhozókon kivül másnak beleszólása ne legyen.

A katonai büntetőjogról érdekes kis füzetet bocsátott közre Dr. JELLINEK ARTHUR. Javaslatait a következőkben foglalja össze:

A tettleg szolgálatban álló katonák által elkövetett büntettek tekintetében következő elveket kell érvényre juttatni: *a)* A katona mint állampolgár a közönséges büntetőjognak van alávetve. *b)* A katona-büntetőtörvénykönyvnek mint kivételes jognak csakis azon bűnesetekre kell szoritkoznia, melyek a katonai állást mint állami hivatalt felfogva, közérdeket sértő hivatali bűntettet vagy vétséget állapitanak meg. *c)* A katonai állásból folyó egyéb kötelességek megsértése csakis fegyelmi eljárásra szolgálhat alapul.

E tekintetben utal az 1870-ik évi belga katona-büntetőtörvénykönyvre, mely a kérdést az itt fejtegetett elveknek megfelelően oldotta meg és 62. art-ban egy kifogástalan katonai büntetőtörvénykönyvet teremtett. Helyesen fejezi ki NYPELS a katona-büntetőtörvénykönyvnek alapul szolgáló elveket e szavakban: «A katona-törvények mint kivételesek, a legszükebb határok közé szoritandók. Csakis a katonai fegyelem, mely a hadseregnek becsülete és ereje, igazolja azokat.» A katonai büntetőjognak ily értelemben megoldása az annak megfelelő eljárás szabályozását vonja maga után. *a)* A katona által elkövetett és a közönséges büntető jogba ütköző cselekmény a polgári fenyitő irószágok hatáskörébe tartozik. *b)* A katona büntetőtörvénykönyvbe ütköző cselekmények felett katona bíróságok itélnek.

A német ügyvédgyülés kifejezte azon óhajtását, hogy a közép sulyosságu bűnügyekben a felebbezés ismét behozassék. Tudvalevőleg az uj német bűnvádi eljárás a sulyosabb vétségek és némely bűntettek számára hármas tanácsból álló szakbiróságot (Strafkammer), a sulyosabb bűntettek számára pedig esküdtszéket rendel. Ugy a hármas tanács mint az esküdtszék itéletei ellen a felebbezést kizárták; meg van adva egyedül a revisio. Az ügyvédgyülés tagjai elfogadják az esküdtszékeknél fenálló megszoritott jogorvoslati rendszert; de ostrom alá veszik a hármas tanácsok itéleteinek felebbezhetlenségét. Eclatans bizalmi szavazatot adtak ezzel az esküdtszéknek. A legsulyosabb eseteket nyugodtan látják az esküdtek kezében; a kevésbbé sulyos eseteket ugyanazon eljárási szabályok mellett nem bizzák a szakbiróra és garantiákat keresnek ennek tévedései ellen. A königsbergi ügyvédi kamara kinyilatkoztatta a maga jelentésében, hogy a hármas tanács itéleteinek felebbezhetlenségét nemzeti szerencsétlenségnek (ein nationales Unglück) tartja. Az esküdtszéki eljárásra nézve az ügyvédgyülés azon egyetlen fontosabb módositást javasolja, hogy az elnöklő biró jogi oktatásának lényeges része irásba tétessék, és ha a revisionális biróság azt találná, hogy abban jogi tévedés foglaltatik és hogy ez befolyásolta az esküdszéket, az eljárás megsemmisitendő.

A bécsi legfőbb törvényszék kimondotta, hogy a németországi bíróságok által hozott itéletek Ausztriában végrehajtandók; azonban a reciprocitás elvének megfelelőleg, ugy mint Németországban történik, végrehajthatósági itélet (Vollstreckungsurtheil) hozandó.

Felelős szerkesztő: Dr. Dárdai Sándor (VIII. Üllői ut 2. sz.). Főmunkatárs: Dr. Fayer László (V. Nádor utcza 20. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 41. sz. Budapest, 1881. október 7.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék.

A kiadó-hivatal.

TARTALOM: A római jog tanulmányi rendszerünkben. Dr. Farkas Lajos, kolozsvári egyet. tanártól. — A polgári perrendtartásban szabályozott törvényes zálogjognak jogi hatályáról. Huf József, soproni ügyvédtől. — Az erdei és nem erdei falopás büntetése közötti különbség. Dr. Szentkirályi Gyula, kolozsvári ügyvédtől. — Emberkinzás a fővárosban. Dr. Gruber Lajostól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A római jog czéljának és helyének kérdéséhez tanulmányi rendszerünkben.

I.

A „*Magyar Igazságügy*“ XVI. k. II. füzetének (1881. augusztusi) élén egy értekezést olvashatni,* melynek egy része (I. 97—113. old.) szakemberek előtt különös fontossággal bir, oly kérdés megoldásával foglalkozván, mely ugy jogi tanulmányunk irányára mint jogi alkotásaink mikénti alakulására mélyen behathat.

Az értekezés teljes czime: «A római jog tanitásának kérdése hazánkban és a római jog tankönyvirodalmának néhány ujabb terméke, Dr. Biermann Mihály nagyszebeni jogtanártól.» A nélkül, hogy e czimfelirat második felében jelzett részek értékéből valamit levonni akarnék, csak első részének fejtegetéséhez szólok hozzá még egyszer. Teszem ezt pedig annál szivesebben, mert szerzőjénél a római jog szeretete az annyira divatos üres ömlengéseknél nem áll meg, hanem ismeretes fáradhatatlan munkásságával azon szeretetet gyümölcsözővé is törekszik tenni.

Biermann tanár ur értekezésében két, de egymástól el sem választható kérdést akar megoldani. Az első: mi czélja van nálunk a római jog tanulmányának, a második, hogyan lehetne azt a czélt legteljesebben elérni?

Lapunk szives olvasói talán még fognak emlékezni, hogy ezelőtt már csaknem két évvel, 1879. elején, a jogi oktatás némely hiányainak javitása czéljából tartott enquête alkalmával, a római jog jelentőségéről akkor általánosabban nyilatkozott felfogás ellen felszólalva (a *Jogt. Közlöny* az évi 5. és 6-ik számaiban: A római jog czélja és helye tanulmányi rendszerünkben), rámutattam a közönségesebben elterjedt felfogásban rejlő tévedésre, s világosan kimondtam, hogy «nekünk a rómaiaktól, már a megelőző történeti fejlődés következtében sem kell többé azt megtanulni, mi a jog, akár önmagában, akár egyes vonatkozásaiban véve; hanem igenis, nagy szükségünk van azt megtanulni, vagy helyesebben szólva, eltanulni: hogyan találták meg ők azt, a mi jog, és hogyan alkalmazták az egyszer megtaláltat a folytonos módosulásokban nyilatkozó viszonyokra a nélkül, hogy a réginek minduntalan halomra döntésével a népnek a jog állandóságába vetett hitét törvényhozási gyakorlatok minden lépten-nyomon zavarták volna.“ Kimutattam azt, hogy csak ezen felfogás mellett képzelhető egy valóban termékeny viszony nemzetiesnek lenni kellető jogunk és a római között, s kaphatja meg a római jog tanulmánya maga is igazi lendületét, és végre ezen felfogásom természetes következményeként hozzá tettem azt is, hogy én nem a törvényhozást vagy épen a praxist, hanem kiválóan az *iskolát* tartom a római jog tanulmányából eredhető amaz üdvös hatást közvetithető tényezőnek. Ezen alapnézetemhez képest tettem is azután a kérdést igy fel: vajon a most fenálló tanulmányi rendszer, ha továbbra is fen fogna tartatni, várhatjuk-e az iskolától ama sikert? Azt feleltem: *nem*, és pedig azért, mivel, a mint a többi között felhoztam, már a római jognak tanulmányánál iskoláinkban szokásos módozat, különösen annak u. n. *Institutiók* és *Pandekták* szerint való szétszakitása, mint olyan, mely részben csakis a római jognak mai jelentősége, részben magának a római jognak természete és hazai jogunkhoz való viszonya felől fenforgó tévedés következménye, sem mozdithatja elő óhajtott czélunknak elérhetését.

Nézetem ellen akkor ellenmondás nem merült fel; hanem igenis, az enquête egyik kiváló tagja, Hoffmann Pál mondá annak helyes voltát megerősitőleg és rám nézve annyira megtisztelőleg: «Örömömre szolgált épen tegnap olvasni t. collegámnak, a római jog tanárának a kolozsvári egyetemen, e tárgyban nyilvánitott nézeteit, melyek az enyéimmel teljesen megegyeznek.“ (l. az enquête tárgyalásairól a miniszterium által közrebocsátott gyorsirói feljegyzések I. füz. 62. old.).

Ezen felfogásunk ellen kel most sikra B. tanár ur fenebb emlitett értekezésében, kijelentvén, hogy azt nemcsak nem helyeselheti, hanem épen károsnak is tartja; idézvén a még 1877-ik tanév végén a közoktatási miniszteriumhoz öt évi működésemről tett jelentésemből egy pár szót.

Meg kell azonban mindjárt jegyeznem, hogy B. kifogása alapjában véve, előttem legalább nem egészen világos; mert mint alább olvashatni, B. többször a római jognak csakis azon jelentőséget tulajdonitja mint én; az, amitől ő egyéb hasznot is vár és a mit a «Pandekták» alatt ért, nyilván *nem római jog* levén. S csakis ennek róhatjuk fel, hogy ő a kérdést igy teszi fel: «kell-e majd a várva-várt polgári törvénykönyv életbelépte után jogi tanulmányi rendszerünkön, kivált a római jog tanitása tekintetében, erősen változtatnunk?“ a mit azután közelebbről még igy akar érteni: «nem kell-e magánjogi törvénykönyvünk elkészülte után a római jog helyett (?) ezt választani a magánjogi tanulmány alapjának s ehhez képest .... kihagyni (?) a római jogot a kötelező tantárgyak sorából? . .» (97. old). Akár első, akár utóbbi alakjában a kérdést ma ily módon azt vélem csak Németországban lehetne talán feltenni, de nem ránk vonatkozólag, kiknek állapotunk a németekével csak

* A szünidő alatt Kolozsvárról távol levén, én csak most olvasám.

annyiban analog, hogy a polgári törvénykönyv ott is készülőfélben van. De különben is nagyon szűkre van az szabva, mert abban a római jognak csak egy részéről, a magánjogról, van szó.

Hogy a «pandekták» alatt ő már nem a római jogot érti, ezt értekezése folyamában többször kiemeli; igy a többi közt különösen, a 110. oldalon: «. . . azon jog, mely az europai nemzetek ujabb törvénykönyveibe bevétetett és mely polgárjogi codexünk forrása is lesz, nem a klasszikus római juristák joga, nem a justiniani gyüjteményekben feljegyzett jog, hanem a közép- (?) és ujkori elmélet és gyakorlat által megifjitott, átalakitott jog.“ Fenebb tett általános megjegyzésem első részének valósága mellett pedig szól a többi közt az a mit a 105. oldalon mond: «Minthogy a római jognak nálunk alaki érvénye nincs és nem is volt, azon előnyös helyzetben vagyunk, hogy azt *kizárólag képzési eszköznek tekinthetjük.*“ Ezek olvasásán méltán kérdezhetni, hogy lehet, hogy B. minket mégis ellenfeleinek nyilvánitott? Erre én legalább más feleletet adni valóban nem tudnék, mint csak azt, hogy talán utaink a czél felé eltérők; de habár igaz, hogy több ut visz Rómába, e kérdésnél is mégis csak azt hiszem, a mit már Donellus is tartott, hogy a legjobbb mód az marad, a mely a dolgot valódi alakjában és mivolta szerint megismertetni elég alkalmas. Miután pedig a miéink egymástól csakugyan különböznek és pedig lényegesen, mindkettőnknek igaza tehát nem lehet: megkisérlem az enyémnek igazolását, a mennyiben ezt, az ismétlésektől tartózkodva, fenebb idézett, de B. által mellőzött, első értekezésem mellett még szükségesnek vélem. De ezen felül nagyon meg fogja könnyiteni nézeteink eltérésének megértését, ha mindjárt itt jelzem azt is, hogy B. felfogása a positiv jog és a jogtudomány egymáshozi viszonya felől, egyáltalában nem olyan, hogy azt magam részéről követhetni vélném.

II.

B. ur értekezésében igen helyesen először azt vizsgálja, milyen viszony volt eddigelé hazai jogunk és a római között. Eredményében tökéletesen egyetértek vele, hogy nincs igazuk azon iróinknak, köztük különben nagyérdemü Wenzel-ünknek «hogy a magyar jog fejlésének iránya kezdettől fogva a római jog alkalmaztatásának gyakorlati tért nem engedett soha» (Magy. és erd. magánjog rendsz. I. 87. §.); nincs pedig igazuk azért, mert a régi magyar jogtudomány sokkal inkább volt tudomány, semhogy gyakorlati ne volt volna, és mert az idegenkedés más népek institutiói iránt nálunk inkább csak abból állott és áll ma is, hogy a magyar nép egészséges nemzeties érzékénél fogva nagy egészében, a nemzeti öntudat ébrentartása czéljából elutasitott minden oly intézményt, a mi nyiltan bevallott idegen jelleggel tört rá. Különben Verbőczink ismert nyilatkozatától (II. 6), hogy az országnak majd minden joga a pápai és császári (római) jog forrásaiból vette kezdetét, eltekintve, egyszerüen hazud vala egy másik a korbeli tiszteletreméltó irónk, Decius Barovius, midőn munkája előszavában azt mondja: «Quamvis (enim) multa sint in jure Romano, quae apud nos nullum usum habeant: tamen dubium non est, quin quid-quid bonarum, rectarum, salutariumve legum Decreta Ungarica habent, id omne ex jure Romano transsumptum sit . . .» Igaz marad az is, hogy a római és hazai jogunk között az élet és törvényhozás által létesitett összefüggés valami nagyon termékenynek sem nevezhető, de hogy ennek oka, mint már fenebb emlitett értekezésemben érintém, csak abban keresendő, «hogy a hol a nemzet figyelmét és erejét folyton annak egészét közvetlen érintő kérdések foglalkoztatják; a hol a nemzetnek gazdászati élete még csak a mezőiparban lüktet, s a magán forgalom viszonyai annyira egyszerüek, hogy egy pár a földbirtokra vonatkozó intézményen kivül többre szükség nincs: ott a magánjog parlagon marad.“ Azt is irtam azon alkalommal, «hogy a jog megőrizheti nemzeties jellegét a nélkül, hogy ezért elzárkóznia kellene oly vivmányok elól, melyek az alkalmazásukra belsőleg már teljesen elkészült állapotokra kellő óvatossággal átvive, nemcsak hasonulási, hanem fejlesztő tulajdonságot is bizonyitottak,» s ennélfogva lehetségesnek tartom B. azon reményének teljesülését, hogy: «az uj polgári törvénykönyv alkotásával a római jog birtokát magunk számára is sokkal nagyobb mértékben fogjuk biztositani.» De ezen találkozási pontokon tul már szétválnak utaink, a mit már az is mutat, hogy B. értekezése folyamában többször jön önmagával az olvasó által könnyen kivehető ellenmondásba.

Hogy kérdésünknek B. által adott tartalmához tartsam magamat, kimutatom mindjárt azt, hogyan fogja ő fel a magánjognak positiv természetét és különösen a jogfejlődés nagy processusában annak functióját. Indirecte általa a római jognak tulajdonitott jelentőségéből, directe pedig értekezésének 103. oldalán előforduló mindjárt idézendő helyéből, ezt azt hiszem elég világosan ki fogjuk vehetni.

III.

Mint már fentebb idéztem, B. azt a kérdést teszi fel, hogy a polgári törvénykönyvünk elkészülte után kell-e a római jog helyett ezt választani a magánjogi tanulmány alapjául? És erre ő *nem*-mel felel, mert: «a ki tételes jogot ad elő, ha . . . . . mellőzi is a kivált nálunk még kedvelt gépies exegetikus módszert és tárgyát önállóan a leghelyesebbnek ismert tudományos rendszer szerint fogja tárgyalni, minden irányban kötve van az adott anyaghoz, az ott használt fogalomhatározásokhoz, bármily hiányosak, gyengék is azok, feladata az levén, hogy hallgatóit az alkalmazandó tételes joggal minél teljesebben és jobban megismertesse; a tudományos érdek nélküli, merőben esetleges rendelkezéseket épen ugy tárgyalnia kell, mint az általános elveken nyugvó legtanulságosabb szabványokat: viszont alig fog kiterjeszkedhetni a törvénykönyvben mellőzött bármily fontos kérdésekre; végre még a tudományos segédszerek kiválasztásában is, különösen a törvénykönyv alkotását követő első időben, mig hasznavehető uj irodalom keletkezett.» (103.) Ebben azt hiszem meg van minden mondva. De B. ezen nézete ugy vélném, csak a következő feltevések valóságán állhatna meg:

a) Valamely jogban, itt a polgári vagy magánjogban, a *positiv* tulajdonság a tudományt vagy egészen magához férhetetlenné teszi, vagy legalább is megbénitja. Az előző időknek positiv jogtétellé vált eredményei iners materiavá válnak, s ha valakit szerencsétlen sorsa egy ilyen positiv jogi szaknak tanárává tett, az mondjon le minden reményről arra nézve, hogy abból az anyagból «még a leghelyesebbnek ismert tudományos rendszer» alkalmazásával is valami tudományt és nemcsak hasznos tudnivalót foghatna kisajtolni.

b) A készülőben levő uj polgári törvénykönyv messze elmarad B. azon szép reményétől, hogy «alkotásával az egész világ tudományát és törvényhozását termékenyitő római jog birtokát magunk számára az eddiginél sokkal nagyobb mérvben fogjuk biztositani,» különösen pedig kimarad belőle a német pandekták tartalma: «a századok folyamában törvényhozás és gyakorlat által megifjitott római jog.»

E feltételekre azt hiszem legkevésbbé B. gondolhatott, kinek eddigi irodalmi működése, a mennyire

ismerem, épen a positiv jog kifejtésére irányult. S pedig nagyon szivesen venném, ha valaki meggyőzne a felől, hogy fenebb idézett helye más praemissákra is visszavezethető. Egyébiránt mentségül szolgálhat az, hogy nálunk az ujabb positiv jogi irodalom, csekély kivétellel, csakugyan oly siralmas képet nyujt, s az u. n. szerzők szeretik saját tehetetlenségüket az oly fajta positivitás köpenye alá rejteni. Mily egészen más szinben tünik ez fel a római jog és jogtudomány fejlődésében! Az előző állapotok folytán kifejlődött jogszabály a feljegyzés által igaz hogy bizonyos mérvben a megkötöttség állapotába jutott; de azért nem lett mumiává; az irás, a betü a törvény tételében benne foglalt eszmének alárendelve volt: nem egyéb a gondolat kifejezésére szolgáló eszköznél, melynek épen tökéletlen volta és a kielégitést követelő szükség teremti meg a közélettel haladó és mindig csak erre tekintő, tehát igazi jogtudományt. A jog és jogtudomány közt eme természetes viszony a római jogászok művéből kézzelfoghatólag ki is vehető. POMPONIUS rövid megjegyzése, hogy a XII táblás törvény megalkotásával az interpretatio és disputatio természeti szükségszerüséggel — «ut naturaliter evenire solet» következett be, nemcsak a jogtudomány történetéből van meritve és fogja benne mindenhol állandó igazolását is találni, hanem egyuttal a jog természetének tiszta felismerését fejezi ki. Interpretatio nélkül, mint ULPIANUS mondja, a jogot nem is lehet biztosan alkalmazni: «Quamvis sit manifestissimum edictum praetoris attamen non est negligenda interpretatio eius.» S pedig ki kételkedhetik a felől, hogy épen az alkalmazásban nyilatkozik a jog eszméje és ereje: a holt betü benne elevenedik fel. S vajon van-e ezen kivül más czélja a jogtudománynak?

Hogy a törvényhozó gondolatát, akaratát megérthessük és az előttünk fekvő esetre átvive ebben neki életet adjunk az első feltétel, hogy azt előbb önmagunkba tudjuk felvenni. «Scire leges — mondja CELSUS — non hoc est verba earum tenere, sed vim ac potestatem.» A törvényhozó akaratának bennünk ezen kifejlődése, *megismerése* tarthat csak számot interpretatio nevezetre. Jól tudom én, hogy voltak és vannak olyanok, a kik csak a homályos helyekre akarják szoritani az interpretatiot. De ez a dolog természetével soha sem fog összeegyeztethető lenni, s csak a positiv jogtudomány hanyatlását fogja előidézni. Mert a szavak homályossága vagy tisztasága ama szellemi tevékenységen csak *mennyiségi*, de nem *miségi* változást okozhat, vagy közönségesebben szólva: minél homályosabbak valamely jogtétel szavai vagy az alattuk rejlő akarat, természetesen annál nagyobb és sürgősebb lesz a magyarázat feladata; de azért e nehézségek nem lesznek a magyarázat czéljaivá, hanem maradnak a mik: a czélhoz való jutás, a jogtételben foglalt gondolat magunkba való felvehetését *nehezitő akadályok*. Azon nézet helyessége szükségképen feltételezné azt, hogy az interpretatio a jog kifejezési módjainak, különösen a nyelvnek tökéletesülével, egyenlő arányban fogna veszíteni jelentőségéből: holott a jogtudomány eddigi története épen az ellenkezőt, az interpretationak a fejlődéssel lépést tartó tökélesedését, a rómaiaknál egész művészetté emelkedését bizonyitja. A magyarázat ama korlátozásával, mint SAVIGNY szépen mondja, «eltünne a magyarázat legnemesebb és legtermékenyebb alkalmazása, mely arra tör, hogy a nem homályos helyek tartalmának egész gazdagságát feltárja.» Azon hitben is élek, hogy magyar civilistikai tudományunk régi sinylődése csakis a polgári törvénykönyv megalkotásával fog ismét jobbra fordulni, s szabadul meg a magyar magánjog azon természetellenes inferioritásából, a melybe az osztr. polgári törvénykönyv betolakodása, s részben épen az u. n. pandekták becse felől lábrakapott hiedelem következtében jutott; és fogunk kapni oly műveket, milyen a FRANK-é volt, a melyek positiv alappal birván, elméleteikben is ott lesz majd jogosultságuk és tökéletesedhetésük nélkülözhetetlen eleme, a jogtudományt megtermékenyitő: *élő jogeszme*. Ha nem az interpretatio volna a jogtudomány; ha nemcsak a positiv joganyag képezné ennek természetes substratumát s adna a tudománynak olyan lendületet, a melyben maga is emelkedését találja: akkor a római jogfejlést nem ismerjük még; mert nincs semmi adatunk arról, hogy a római jogászok kezében egy olyan a positiv jogismeret körén kivül álló, valódi jogtudományt rejtegető pandekta lett volna, a milyennek feltétlen létezésétől B. a mai civilistikai tudományt függővé teszi.

Igy fogván fel törvénykönyvünk és jogtudományunk egymásra való vonatkozását, természetesen egészen más feladatot tulajdonitok a magyar polgári törvénykönyv tanszékének is, mint a minőt annak fenebbi idézete szerint B. jelöl ki. És ennélfogva máskép is fogok azon kérdésre felelni: vajon a magyar törvénykönyv életbelépésével a civilistikai jogi tanulmány alapját a magyar jog kell-e hogy képezze vagy nem? Azt, a mint láttuk, B. is elismeri, hogy sem a classikus, sem a justinianusi gyüjteményekben foglalt anyag modern magánjogi intézményeink alapjaiként fel nem vehető. Ezért is menekül irónk a külön pandekta-collegiumokhoz. De hát kérdem: vajon, ha mégis teljesülne B. reménye és uj törvénykönyvünk a mai tudomány eredményeit magába felveszi, s különösen óvakodni fog «a hiányos és gyenge fogalomhatározásoktól, merőben esetleges intézkedésektől,» lehet-e majd a jus civile tanárának a tudomány ama vivmányai előtt szemet hunyni? Nézetem szerint ez csak akkor történhet, ha a tanár feladatának öntudatával egyáltalában nem birna, ha előadásai a törvénykönyv külső oldalainak, felosztásai és betüinek határain tul nem menne; s különösen, ha még továbbra is azzal hitegetnők hallgatóinkat: hogy az, a mire törekedniök kell, a jog értékesebb része, az igazi és való, vagy mint nevezni szokták, a jog bölcseleti eleme abból nemcsak hiányzik, hanem mint B. előre láthatni véli, ezzel ellenkezőt fog szükségkép tartalmazni. Mert különben ha az ellenkező álland, szeretném tudni, mi marad azon pandekta-collegiumnak, melynek tárgyát nem a római, hanem a «sokkal későbbi, részben csak a legujabb kori tudomány abstractiói» képezik? Vajon B. felfogása mellett lehetne-e kilátásunk arra, hogy magánjogi törvénykönyvünk az iskola által segitve teljesithetni fogja ugy mint például az uj büntetőtörvénykönyvnél már is érezhetni, azon nemes functióját, hogy a közéletben ma annyira nélkülözött jogi műveltségre ébresztőleg és egyuttal a nemzeties egységes jogi öntudat kifejlődésénél közreműködőleg és fentartólag hasson?

Persze, hogy én legalább, a polgári törvénykönyv tanárától nem követelném meg, hogy a törvénykönyv minden §-át egy collegiumban kimeritse; hanem *fő*-collegiumát véve, teljesen elégnek tartanám, ha a törvénykönyv *tudományát* és nem «isméjét» közvetiti, a mi az eddigi tapasztalás szerint ugy sem sikerült még sehol. Megkivánnám, hogy egyes intézményeinek külön előadásokba vonása által betekintést nyujtson a tanulónak a törvénykönyv szervi működésébe és hogy fejtegetésében kiváló gondot forditson arra is, hogy a methodus előnye a tanuló által azonnal kivehető legyen. E tekintetben is azt tapasztaltam, hogy a római joggal foglalkozó tanár nemcsak hogy nem «szerencsésebb», mint

*

ismét B. véli, hanem hasonlithatlanul nehezebb helyzetben van és kevesebb sikerre számithat, ami igen könnyen is érthető, ha meggondolja valaki, hogy az a római jog egy kihalt és ránk nézve egészen idegen világ joga. Vagy vajon a német tanár u. n. római jogi practikuma nem főleg azáltal hat vonzólag a tanuló figyelmére és érdeklődésére, hogy a gyakorlati élettel érintkeztetve ama hulla részeit, mintegy galvanistikus mozgásait idézi elő?

Az itt kitűzött feladatot egy ember, főleg az első időben és épen nálunk, persze hogy nehezen fogná egész terjedelmében megoldhatni. De én azt is hiszem, hogy közoktatási kormányunk addig már maga is be fogja látni, hogy jogi iskoláink mai oekonomiájának parcelláris rendszere épen ugy nyügözi a tanuló haladását, mint a mily fényűzés az állam pénzerejéhez képest; és ennek következtében a tanszakok természetének megfelelőbben fogja a tanszékeket is ellátni. Hogy ez uj kiadással nem fog semmi esetre járni, jogi intézeteink jelen személyzetét és munka-körét véve, biztosan merem állitani.

IV.

De hát ha a civilistikai tudományos kiképzés alapjául az uj magyar polgári törvénykönyvet fogjuk venni, mi lesz akkor a római jogból? Nem lesz-e más sorsa, mint hogy egyenesen kihagyatik a kötelező tantárgyak sorából, mint ezt ismét B. képzeli? Erre a kérdésre azt hiszem, első felszólalásomban elég világosan feleltem, s azért annak ismétlésével nem is terhelem az olvasó figyelmét, és pedig annál kevésbbé, mert most is meg vagyok győződve, hogy *épen csak akkor*, ha a római jog tanulmányi rendszerünkben az általam ott kijelölt természetes helyét fogja megkapni és rá az ajánlatba hoztam módszer egész terjedelmében alkalmaztatik, főleg az enyémnél kitünőbb erők által fog annak tanulmánya igazi és tartós lendületet nyerni. Ezen utóbbi tekintetben nézetem helyes volta mellett nem is tudnék jobb bizonyitékot felhozni B. institutionális és pandekta-programmjánál (l. 106. s k. l.). Németország sok kitünősége belátta már a B. által védett módnak további tarthatatlanságát, a minek bizonyitásául én is épen Windscheidra hivatkozom, ki kitünő tankönyve III. kötetének előszavában a birod. polg. törvénykönyv elkészülte után következő időre jósolja, hogy a római jog tankönyvei egészen más alakot fognak kapni: «Die Lehrbücher des römischen Rechts werden dann eine andere Gestalt haben.»

Egyébiránt megjegyzem azt is, hogy habár a dogmatikus tárgyalási módot a római jog egészére alkalmazva az anyag és czél természeténél fogva eltévesztettnek is tartom, mindemellett nem egyáltalában mellőzendőnek. Lehet, sőt kell is részben azt, a mit B. pl. a 108. oldalon mond, tenni, csakhogy én ezt külön előadásokban és forrás-exegesissel kapcsolatosan tar om czélirányosnak.

Persze, hogy az én felfogásomnak teljes érvényesithetése a római jog tanulmányánál egészen más segédeszközt tételez fel a tanuló részére, mint a milyen a nálunk csodálatosan kedvelt Marezoll-féle compendium. S leginkább magam érzem, hogy előadásaimnak az utóbbi években már ez irányban való határozottabb tartása és pl. Kuntze, Pernice vagy Padelletti hasonló czélra törő kézikönyvei mily távol vannak még attól, hogy ezt az eszközt a tanulónak kezébe adhatnók.* De vajon azért mert egyéni erőink az igaznak felismert eszme megvalósitására elégtelenek, szabad-e magát az eszmét is elejteni és mert a csalódás könnyebb, folyton a czélra épen nem vezető tévutakon pazarolni a bármily jelentéktelen erőt is? Oly munkát, milyet a római jog jövő czélja követel, egy ember a legnagyobb lelkesedéssel és szivós munkaképességgel sem fog soha elvégezhetni; s vigasztalásul kell hogy vegye, a mit a dicső Savigny mondott, hogy habár az egyes művek épen olyan mulandók mint az ember látható alakjában, de elmulhatatlan az egyesek életkorával folyton haladó eszme, mely mindnyájunkat, kik komolyan és szeretettel dolgozunk, egy nagy és maradandó közönségben egyesit, a melyben minden a még olyan jelentéktelen adalék is tartós életre talál.

Dr. Farkas Lajos,
egyet. tanár.

* Épen módszerem helyes voltának megkisérlését czéloztam részben mult évben a római rabszolgaságról irt értekezésemben. Közölve van az „*Erdélyi Muzeum*" 1880. 1., 4. és 5. számaiban.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A polgári perrendtartásban szabályozott törvényes zálogjognak jogi hatályáról.

A „*Jogtudományi Közlöny*" f. é. 32. számában «A törvényes zálogjog értelmezésére felsőbb bíróságainknál» czim alatt egy jogeset adatik elő, melyben a legfőbb itélőszék egybehangzólag a kir. itélő táblával kimondotta: miszerint a bérbeadót a polgári perrendtartás 362. §-a szerint illető törvényes zálogjog azon hitelezők zálogjogát nem előzi meg, kik az ingókat előbb bíróilag foglaltatták le, mielőtt azok a bérbeadónak házába vitettek; s ezen határozatát azzal indokolta, hogy a már előbb szerzett zálogjog jogi hatálya nem gyengittethetik a később keletkezett törvényes zálogjog által.

Ezen jogeset annál érdekesebb, mivel ily és hasonló ugyszólván naponta fordul a joggyakorlat terén elő s mivel e tekintetben a polgári perrendtartás nem eléggé szabatosan rendelkezik, magánjogi intézkedés pedig nálunk épen hiányzik, végre a legfőbb itélőszék egyenlő viszonyok közt a fentidézett döntvénynyel ellenkezőleg is határozott.

Szerény nézetem szerint helytelenül határozott a legf. itélőszék a fent előadott döntvényben és ellenkezik is a törvényes zálogjog jogi hatályának a polgári perrendtartás 362. §-ában kimondott azon félre nem magyarázható rendszabállyal, hogy *a bérlési követelések minden más követelést feltétlenül megelőznek.*

Megkisérlendem kimutatni, hogy a törvényes zálogjog az invecta et illatákra szerzett birói zálogjoggal nem is *jöhet* összeütközésbe, és hogy ezen oknál fogva a törvényhozó a polgári perrendtartás 362. §-ának alkotása alkalmával *csak* olyan zálogjogra lehetett tekintettel, mely a törvényes zálogjog keletkezése előtt szereztetett.

A törvényes zálogjog a törvény erejénél fogva létezővé válik, mihelyt a törvény által annak megszerzésére felállitott feltétel beállott, vagy más szóval, a törvényes zálogjog abban a pillanatban létrejön, a melyben az ingók a lakba bevitettek. A birói zálogjog ellenben csak az ingók bíróilag történt összeirása által szereztetik. Tényleg lehetetlen tehát, hogy az invecta et illatákra a birói és a törvényes zálogjog egyidejüleg, — annál inkább lehetetlen hogy a birói zálogjog a törvényest megelőzőleg megszereztethessék. Véleményem helyességét egy példával akarom kimutatni; tegyük fel: a végrehajtó foganatositja a végrehajtást a lakház előtt épen akkor, mikor az ingók a lakba bevitetnek. Ezen esetben csak azon alternativa képzelhető, t. i. vagy a végrehajtó összeirja az ingókat azoknak a bérlemény területére történt közvetlen beszállitása előtt, s akkor a birói

zálogjog szereztetett, még a törvényes zálogjog létesülése előtt, vagy az ingók már bevitettek a bérlemény területére, s akkor a törvényes zálogjog létezővé vált, mielőtt azok összeirattak, azaz mielőtt a birói zálogjog szereztetett. Ezekből szükségszerüleg következik, hogy a törvényhozó p. prdts 362. §-ának alkotása alkalmával csak azon követelésekre gondolhatott, melyekre nézve a birói zálogjog még a törvényes zálogjog keletkezése előtt szereztetett.

Azon netaláni ellenvetésre, hogy nézetem helyessége a polgári perrendtartás 362. §-ának 2-ik bekezdésében foglalt intézkedés által megczáfoltatik, megjegyzem, miszerint ezen intézkedés által csak a törvényes zálogjog hatályának terjedelme van meghatározva, mely intézkedést nem lehet épen fölöslegesnek mondani, sőt inkább nagy horderejünek, és abból vélek fontos bizonyitékot előállithatni fejtegetéseim helyessége mellett, miért is erre alább visszatérendek.

Elismerem, hogy a legfőbb itélőszék a különben méltányos «prior tempore, potior jure» jogelvet követte határozatában, de nézetem szerint a fent mondott esetben helytelenül, mert ezen jogszabály kivételes intézkedésekre nem alkalmazható.

Hogy a polgári perrendtartás 362. §-ában kivételes intézkedés szabályoztatott, kétségbe nem vonhatjuk, ha azon interpretationális szabályt szem elől nem tévesztjük, hogy a törvény egyes rendelkezéseit nem szabad kiszakitva magyarázni, hanem az egymással összefüggésben levőket összevetve; mert akkor azt fogjuk találni, hogy a polgári perrendtartás 361. §-a az általános szabályt állitja fel, a 362. §-a pedig ezen szabálytól a kivételt állapitja meg.

Vita tárgyát képezhetné még azon kérdés, vajon jogilag indokolható-e ezen kivételes intézkedés? s erre igennel merek felelni a következő indokoknál fogva. Ugyanis kimondotta a legfőbb itélőszék is az 1875. évi márcz. 3-án 1199. sz. a. hozott határozatában: «a kézi zálog gyanánt zálogbaadott idegen, tehát nem a zálogbaadó tulajdonát képező dolgot a zálogbavevő, ha jóhiszemüsége beigazoltatik, a magát igazoló tulajdonosnak csak a reá adott zálogos összeg megtéritése mellett tartozik kiadni.» Az ezen döntvényben kifejezett jogszabály határozottan ki van mondva a nálunk mai napig is sok esetben irányadóul szolgáló osztrák általános polgári törvénykönyv 456. §-ában; ezen szakaszban foglalt intézkedés értelmében érvényes az elzálogositás, ha a zálogbaadóra a dolog használat, őrizet vagy bármi más czélból bizatott és ő ezen rábizott dolgot egy harmadiknak ismét zálogba adta, feltéve hogy a zálogbavevő jó hiszemben járt el. Hasonló intézkedést találunk kereskedelmi törvénykönyvünk 299. §ában. Ezen jogszabályt a mi esetünkre is alkalmazhatjuk, mert a polgári perrendtartás 368. és 400. §§-ai szerint a végrehajtást szenvedett a biróilag lefoglalt és összeirt ingókra nézve — ha a végrehajtató a polg. prdts 401. §-ában nyujtott jogkedvezménynyel nem élt — őrzőnek tekintendő és ugyanazon helyzetben van mint más letéteményes; tehát a lefoglalt tárgyakkal tényleg rendelkezhetik. Ha most ezen lefoglalt tárgyakat egy jóhiszemü harmadiknak zálogba adja, az idézett döntvény értelmében ezen elzálogositás érvényesnek tekintendő, és ha e tárgyakat egy kibérelt lakba viszi, azaz ha e tárgyakat a bérbeadónak hallgatag elzálogositja, az ezen tény által létesült törvényes zálogjog is érvényesnek tekintendő a bérkövetelésre nézve, még pedig szintén olyan hatálylyal, hogy a végrehajtató csak ugy nyerhet kielégitést az általa előbb lefoglalt tárgyak értékéből, ha a bérkövetelést kifizeti; feltéve hogy a bérbeadó jóhiszemüleg járt el, azaz hogy a tárgyak előbbi lefoglalásáról tudomással nem birt.

Ezen kivételes intézkedés helyessége még jobban ki van tüntetve a legfőbb itélőszék által az 1876. évi szept. 21-én 8972. sz. a. hozott döntvényben, a melyben a királyi itélőtáblával egybehangzólag kimondotta, hogy a háztulajdonosnak a bérbevevő ellen a lakásán levő ingókra törvényes zálogjoga folytán az esetben is elsőbbsége van, ha e tárgyak egy másik hitelező részére szintén előbbi időben birt lakásának bértartozása miatt foglaltattak le; ezen határozatát következőleg indokolta: «a polgári perrendtartás 362. §-a szerint a bérbeadó a bérlőnek a bérlemény területén található ingóságaira félévi bér erejéig oly törvényes zálogjoggal bir, mely minden más követelést feltétlenül megelőz és igy ezen törvényes zálogjog ellenében más habár hasonló czimen és jogon előbb szerzett zálogjogok harmadik személyek által nem érvényesithetők, minthogy azon körülmény sem igazoltatott, miszerint a bérbeadó tudomással birt, hogy a kérdéses ingóságok előzőleg egy harmadik részéről lefoglaltattak.» Ezen a törvénynek tökéletesen megfelelő határozatból kitetszik, miszerint a bérbeadót az invecta et illatákra nézve illető törvényes zálogjog azon bérkövelést is megelőzi, mely miatt az ingók még az előbbi bérlemény területén biróilag lefoglaltattak.

Eltekintve az eddig felhozott érvelésektől, kétely sem merülhet fel, hogy a törvényes zálogjog a birói zálogjogot kivétel nélkül feltétlenül megelőzi, akár szereztetett az utóbbi az ingóságok a bérlemény területére történt bevitele után, akár előtt, ha a polgári perrendtartás 362. §-ának második bekezdését figyelembe veszszük, melynek értelmében a törvényes zálogjog nem csak azon ingókra nézve érvényes, melyek a bérlő tulajdonát képezik, hanem azokra nézve is, melyek annak *puszta használatában* találtatnak; ezen szakasz szerint megelőzi tehát a törvényes zálogjog még a tulajdonjogot is, még pedig nézetem szerint feltétlenül, akár jóhiszemüleg járt el a bérbeadó, akár nem, mert a törvény e tekintetben megkülönböztetést nem tesz. (Sőt a végrehajtási eljárásról szóló uj törvény vonatkozó 72. §. 2. bekezdése e tekintetben még világosabban intézkedik: «Ezen félévi bérösszeg, illetőleg egy évi haszonbér erejéig érvényesithető a törvényes zálogjog *arra való tekintet nélkül, hogy az ingóságok a bérlő vagy haszonbérlő tulajdonát képezik-e avagy nem*"; csak a birtokbajutás módjára nézve distinguál e §., hogy t. i. azon tárgyakra, melyek a bérlő vagy haszonbérlő birtokába törvény által *tiltott módon* jutottak, a törvényes zálogjog ki nem terjed. *Szerk.)*

A polgári perrendtartás 362. §. (s az idézett uj törvény correspondeáló 72. §-ában) foglalt jogszabály szintén alkalmazható a mi esetünkre; mert a birói foglalás és összeirás által a végrehajtást szenvedőt a lefoglalt ingókra nézve illeti tulajdon- és használati jog a polgári perrendtartás 400. §-a értelmében meg nem szüntetik. Ha a végrehajtató a prdts 401. §-ában nyujtott jogkedvezménynyel nem élt, a végrehajtást szenvedő tagadhatatlanul azon helyzetben van, hogy a lefoglalt tárgyakat az uj bérlemény területére viheti és ott használhatja; minek folytán a p. prdts 362. §-ának 2-dik bekezdésében foglalt jogszabály reá nézve is alkalmazható, mert az esetben az invecta et illata a bérlőnek nem csak tulajdonában, hanem használatában is találtattak. Ha tehát a polgári perrendtartás 362. §-a első bekezdésének általam megkisérlett értelmezése helytelen lenne és eme törvényszakaszban foglalt rendelkezésnek nem az a jelentősége volna is, melyet benne felismerni véltem, t. i. hogy a törvényes zálogjog minden más zálogjogot feltétlenül megelőz, nézetem helyessége az idézett törvényszakasz második bekezdésében találja igazolását. Végre még felemlithetném, miszerint a bécsi legfőbb törvényszék is legujabb időben * hozott határozatban szintén kimondotta azt az elvet, hogy a bérbeadót az általános polgári törvénykönyv 1101. §-a szerint az invecta és illatákra illető törvényes zálogjog azoknak a bérlemény területére történt be-

* 1876. évi februárius 8-án 191. szám alatt.

vitele előtt szerzett végrehajtási zálogjogot megelőzi, ha a bérbeadó jóhiszemben járt el.

Hogy valóban a polgári perrendtartás 362. §-ában szabályozott törvényes zálogjognak az általam kifejtett hatályt akarta tulajdonitani a törvényhozó, felismerni fogják, kik tudják, miszerint — tekintettel gazdasági viszonyainkra — jogkedvezmény szándékoltatott nyujtatni a földbirtokosoknak és a háztulajdonosoknak. *Huf József*,
ügyvéd.

Az erdei és nem erdei falopás büntetése közötti különbség.*

Különös természetü és jellegü viszonyok, ügyek különös avagy kivételes szabályozást igényelnek a jog- és állam élet egyes ágaiban. A törvény csakis ugy felelhet meg czéljának, ha minden oldalról tekintetbe veszi az általa szabályozandó viszonyokat, s minthogy ezek a jogélet egyes ágaiban oly számtalan különböző okok hatásának eredményei, azok számára egy egységes, minden viszonyok között is alkalmas codexet készitени nem lehet.

Igy van ez a büntetőjog terén is. Minden rendezett államnak megvan a maga általános büntetőjogi codexe, de e mellett — például nálunk is — igen számos, habár csak látszólag különösebb jellegü viszonyokat szabályozó magán vagy közjogi törvények ezen törvények ellen cselekvők miképi megbüntetését nem bizzák az által, büntetőjogi codexre, hanem magok az egyes törvények egyuttal külön-külön büntetési határozatokat is tartalmaznak.

A magyar büntetőtörvénykönyvek életbe léptetéséről szóló 1880: XXXVII-ik törvczikk 2-től 28-ig terjedő §§-át átnézve látni, hogy az 1878: V-ik és 1879: XL-ik törvényczikkekben megalkotott büntetőtörvénykönyvek daczára, az igen nagy számu kivételek miatt egységes büntetőjoggal nem rendelkezünk.

És valóban ily egységes codexet megalkotni nem lehet, mert a törvény nem az elmélet, hanem a gyakorlati élet számára hozatott, itt pedig az egyes viszonyok alapjukban és jellegükben egymástól annyira elütők, hogy azokat egyforma elvek alapján elbirálni, a czéllal ép ellenkező hatást eredményezne.

Abból azonban, hogy valamely elméletileg helyesnek ismert elvet nem lehet teljesen megvalósitani, nem következik, hogy ne is iparkodjunk annak elérésére törekedni, azaz azért, mivel nem lehet egy egységes, minden büntetésre méltó cselekvényre kiterjedő codexet készitени, nem következik, hogy a részleges büntetőcodexeket növeljük, hanem az, hogy a mennyire lehetséges, az általános büntetőjog alól kivételeket csakis akkor tegyünk, ha az illető eset, viszony, cselekedet valójában különös jellegü.

Sajnos, hogy a törvényhozás a magyar büntetőjogok (1878: V. 1879: XL.) megalkotásánál, ez irányban nem nagy mértékben terjesztette ki figyelmét, holott azokhoz képest nem is kivántatott volna meg oly rendkivüli fáradság és munkásság, hogy az egypár tuczatra felmenö különös és részleges büntetőjogok egy része megszüntettessék, és a szabályozni hivatva volt viszonyok az általános büntetőjog alá hozassanak.

E miatt jelenleg az uj codificatio mellett is, büntetőjogunk meglehetős chaost képez, melyből a kiokosodás, annál inkább az alkalmazás egységes vezérfonál hiányában nem kis nehézségbe ütközik.

De a mi ennél fontosabb, a különböző partialis büntetőjogok miatt hiányzik a kellő összhang, az osztó igazság egységessége, arányossága, ugy hogy nem egy tilos cselekmény, habár alapjellegök és természetök között kevés különbség van, igen elütő büntetést eredményez.

Maga a kivétel jelenléte azonban a bünügyi igazságszolgáltatás egységességét, arányosságát nem zavarja meg, sőt a mennyiben bizonyos jogi, czélszerüségi, bünpolitikai okok kivánják meg, hogy valamely tilos cselekmény ép azon specialis viszonyokra tekintettel, melyek között elkövettetik, enyhébben avagy szigorubban biráltassék el, az általános büntetőjogban előirt büntetésnél, ez esetben a büntető igazságszolgáltatás harmoniája ép a büntetés különbözősége által lesz elérve.

Öntudatosan alkalmazott kivételes intézkedés nem kárára, hanem ép javára van az igazságszolgáltatásnak; kárára csak akkor van, ha a kivétel a gyakorlatban más hatást eredményez, mint a mi általa szándékoltatott.

A nemzetgazdaságból ismeretesek azon okok, melyek miatt czélszerü és szükséges, hogy az erdészetben az államnak nagyobb befolyás adassék, mint a gazdaság többi ágaiban, s látjuk is, hogy az erdészet az államok kiváló gondozásának tárgya, mert mig a szántóföld és egyéb ingatlan tőkék miképi kezelésére, értékesitésére az egyéni szabadság mondhatni korlátlan, addig az erdőgazdaság kezelésére, felügyeletére, gondozására, megvédésére állami érdekekből is különös, az egyéni gazdálkodási hatáskört nem kis mérvben korlátozó és szabályozó intézkedések létesittetnek.

Hazánkban az erdőségek óriási tőkét képviselnek, melyek viz, égalji, hadászati stb., mindmegannyi fontos állami jelentőségü viszonyokra is nagy befolyással birnak; nem hagyható ezért az erdőgazdálkodás az egyes tulajdonos egyéni felfogás szülte gazdálkodási rendszer korlátlan tárgyának, mert a rossz gazdálkodás e terén nemcsak a tulajdonosra, hanem az államra is jelentékeny, gyakran igen hosszu idő alatt helyrehozható, s nem egyszer helyrehozhatlan kárt vonhat maga után.

Midőn azonban ez okokból az államnak a kezelésre, gondozásra, felügyeletre és megvédésre vonatkozó befolyása jogosultsága elismertetik, kérdés, ha vajon szükségkép igényli-e az állami és egyéni érdek ugy az alaki mint az anyagi külön erdei büntetőjogot is? Vajon annyival fontosabb és féltékenyebben őrzendő érdek-e az erdő és terméke szemben pl. a földmivelésre alkalmas ingatlannal és termékeivel, hogy mig az utóbbiak elleni kárositások, büntetésre méltó cselekmények megtorlására elegendő az általános büntetőjogi codex alaki és anyagi szabványainak alkalmazása, addig az erdei kihágások iránt külön alaki és anyagi szabályok létesittessenek?

Nem vonható kétségbe, hogy számos tilos cselekedetnek — akár positiv, akár negativ — ép azon körülmény szerez a rendesnél fontosabb tulajdonságot, hogy erdőségben követtetik el.

Valamely nagy kiterjedésü tarlón tűz élesztése, az eloltás elmulasztása, szántóföldön gabona-szál letépése, stb. jelentéktelen cselekedet, ámde erdőben éleszteni tüzet, azt égve hagyni, avagy fiatal fákat, csemetéket letiporni, megrongálni, sokkal jelentősebb és igen érzékeny kárt okoz, vagy okozhat; a gabona-szál kitépése számba vételre sem érdemes kár, s melyet a jövő évi vetés kipótol; addig erdőségben egy pár csemete megrontása jelentékeny tőkét — melyet a nagy fává növendett csemete már képvisel — örökre megsemmisit.

Azon különös és fontos egyéni és állami érdek tehát, mely az erdőségben rejlik, czélszerünek jelzi különös intézkedéseket léptetni életbe azon tilos cselekvények ellen, melyek erdőségekben, avagy azok állaga ellen követtetnek el. S minthogy ezen különös intézkedésekre az erdészetben rejlő fontosabb érdek ad okot, igen természetes, hogy ezen, a rendestől eltérő intézkedések lényege büntetőjogilag nem állhat másban, mint az eljárás gyorsitásában és a büntetés szigorubb voltában.

Részünkről legalább semmiféle elfogadható argumen-

* L. idevágólag m. heti sz. 339. l.

tumot nem ismerünk arra nézve, hogy bizonyos önmagában tilos cselekmény, csak azért, mivel erdőben követtetett el, az általános büntetőjog alól azért vétessék ki, hogy ennél enyhébben büntettessék.

A szigorubb elbirálás céljából vétettek fel az erdőtörvényben külön intézkedések az erdei kihágások ellen, mert az erdőtörvény azon §-ai, melyek szerint erdei kihágásoknál az okozott káron kivül, még külön kártérités fizetendő, hogy a pénzbüntetésnek szabadságvesztésre átváltoztatásánál nem 10 frt, hanem 3 frt felel meg egy napnak, s főkép hogy a büntetés minimuma is kötelezőleg van előirva, bizonyára nem enyhitő, hanem sulyositó momentumok.

Ennek daczára, tekintettel az időközben életbelépett, bűntettekről és kihágásokról szóló uj törvényekre azt látjuk, hogy bizonyos tilos cselekvények, ép az erdőtörvényben felvett büntető határozatok alapján nem szigorubban, hanem enyhébben fognak büntettetni.

Azon cselekmények ugyanis, melyek a 1879: XXXI. erdőtörvény második czim II-dik fejezet *A)* pontja alatt mint erdei lopások felsoroltatnak, ha az erdőtörvény azok elkövetőire nem tartalmaz külön büntetési határozatokat, a büntetőtörvény XXV. (lopás), más vagyonának rongálása (XXXVI.) vagy a kihágási törvény X. fejezete alatt (tulajdon elleni kihágások) meghatározott cselekvények tényálladékát képeznék, s mint ezek szerint minősitett cselekvények sulyosabb büntetést vonnának magok után.

Ennek feltüntetésére vegyük fel a következő esetet:

A. valamely erdőben létező levágott fát ellop, a fa értéke 25 frt;

B. egy másik erdőben szintén 25 frt értékü fát lop, éles fejszével felfegyverkezve;

C. az erdőtulajdonosnak a helységben létező nyitott udvarán lop el 25 frt értékü fát;

D. ugyanazt teszi, azonban éles fejszével van felfegyverkezve.

Tehát mind a négy egyén egyenlő értékü dolgot lop, *A.* és *B.* erdőben, *C.* és *D.* udvarban, *A.* és *C.* fegyver nélkül, *B.* és *D.* fegyverrel.

Az enyhitő és sulyositó körülmények, mind a 4-nél egyformák. Tekintettel azon különös es fontos érdekekre, melyek miatt az erdei tolvajlásokra külön büntetőszabványok létesittettek, jogilag is helyesnek tünik fel, hogy azok büntetése, kik a tolvajlást erdőben követték el, egyenlő körülmények között nem enyhébb, egyenlő, hanem sulyosabb kell hogy legyen azokkal szemben, kik ezen tilos cselekményt nem erdőben követték el.

Nézzük már most, hogy a büntetőtörvények értelmében minő büntetésnek nézhetnek elébe a vétkesek?

A. büntetésének *maximuma* (ki erdőben lopott) az erdőtörvény 78. §-a értelmében 30 frt, illetőleg 10 napi elzárás, de ezen szabadságvesztés csak akkor foghat helyet, ha *A.* a 30 frtot nem tudja megfizetni.

B. büntetésének maximuma (ki éles fejszével látta el magát) szintén 30 frt, illetőleg 10 napi elzárás.

Ezekkel szemben *C.*-nek tette (ki fegyver nélkül nyitott udvarban lop) mint vétség, a büntetőtörvény 333-ik §-a alá esik, s a büntetés maximuma nem pénzbirság, hanem kizárólag egy évig terjedhető fogház.

D. cselekménye a büntetőtörvény 337-ik §-ára tekintettel már bűntettet képez, s a büntetés 5 évi börtön. Ezenkivül *D.* hivatalból üldözendő és *C.* és *D.*-nek büntetése hivatalvesztéssel és a politikai jogok felfüggesztésével is egybekötendő.

Tényleg persze nem fog *C.* és *D.*-re a maximum kimondatni, sőt a legtöbb esetben a 92-ik §. javukra igénybe fog vétetni, a mi azonban csak feltehető és valószinü, de nem bizonyos, mert arra parancsoló és kötelező törvény nincsen, mely a bíróságot kötelezze *D.*-nek büntetését, a börtönt fogságra, és ezt megint pénzbüntetésre átváltoztatni, és ezen pénzbüntetést megint oly minimumra leszállitani, hogy egyenlő legyen az *A.* és *B.*-re kiszabott pénzbüntetéssel. De ha ez meg is történik, minő nagy különbség van e két eset között, midőn t. i. *A.* és *B.*-re nézve a szabadságvesztés csak akkor következik be, ha a pénzbirság behajthatlan, mig *C.* és *D.*-nél ez csakis a kegyelemmel határos birói belátásnak van alávetve.

Arra nézve azonban, hogy egyenlő körülmények között elkövetett erdei és nem erdei lopás büntető következményei lehetőleg egyenlők legyenek, igen nagy akadályul szolgál az, hogy a kétnemü lopások felett más és más hatóság itél, és hogy az egyes concret büntetendő cselekmény elbirálásánál csakis azon minősitő, enyhitő avagy sulyosbitó körülmények vehetők figyelembe, melyek között a tett elkövettetett, vagy ép eme concret esettel összefüggésben azt megelőzték vagy kisérték. A törvényszéknél vagy járásbiróságnál tehát, midőn az illető nem erdei falopást elbirálja, semmiféle tekintetben sem birhat enyhitő befolyással azon czélzat, hogy a büntetés kiszabását azért enyhitse, hogy az összhangzásban legyen az erdei falopásra hasonló körülmények között az illetékes közigazgatási hatóság által kimérni szokott büntetéssel. Ugy hogy határozottsággal feltehetni, miszerint a praxisban a bíróság, ha egyéb, az illető tilos cselekvénynyel szoros összefüggésben levő tulságos enyhitő körülmények nincsenek jelen, nem fogja a büntetőtörvény 92-ik §-át csak azért alkalmazásba venni, hogy a büntetést összhangba hozza, egy mindig előtte lebegő, hasonló körülmények között véghez vitt erdei falopásra kimérni fogott büntetéssel.

És igy 100 eset közül legalább 60 esetben a közönséges fatolvajlás szigorubb büntetést vonand maga után mint az erdei fatolvajlás.

A példák már bizonyitják ezt.

Vajon helyes-e ez? Nem habozunk tagadólag válaszolni. Nem vonható kétségbe, hogy bűnpolitikai szempontból — az illető tilos cselekmény többé vagy kevésbbé veszélyes jellegét tekintve — bizonyos különség jogosan felvehető az erdei lopások javára, szemben a nem erdei lopásokkal. Felvehető ugyanis, hogy a tolvaj, ki erdőben lop, sokkal kisebb valószinüséggel fog találkozni más egyénnel: a tulajdonossal, bérlővel stbvel, mint az, ki bent a helységben, házban, udvarban lop vagy lopni akar; és igy előbbi az állam polgárai testi, egészségi biztonságát kevésbbé veszélyeztetheti.

Ámde az erdei tolvajságoknak ilyetén bünpolitikailag vett, kevésbbé veszélyes jellegével szemben áll a tettnek intensivitásában rejlő sulyosabb volta, mely valamely concret esetben döntőleg lép előtérbe.

Azon számtalan körülmények, okok stb., melyek társadalmi, állami, erkölcsi, jogi, erélyességi, méltányossági stb. tekintetekből mindmegannyi tényezők folynak be valamely cselekménynek büntetté minősitésére, egyaránt jelen vannak ugy az erdei mint a nem erdei lopásoknál, csakhogy ezen tényezők a tett szinhelyére és tárgyára vonatkozólag különböző irányban csoportosulnak.

Ezen körülmények, okok egyike a másikat azonban soha sem nullificálja, csakhogy, miután valamely cselekmény elbirálásánál, minősitésénél pl. az erkölcsi vagy társadalmi tekintet bir kiváló jelentőséggel, a többiek engedik azt előtérbe lépni, s magukat általa uralni. A példáknak egész seregét lehetne felhozni, ezen tényezőknek esetenkénti minő csoportosulására nézve. Bármely tényező lépjen azonban előtérbe, a központot, kiinduláši és végpontot mindenekben és mindenkor az igazságosság eszméje kell hogy szolgáltassa.

Ezért ha bűnpolitikai tekintetből az erdei lopás

kevésbbé veszélyes jellege miatt enyhébb elbirálást javal, viszont az erdő fentartását követelő kiváló fontos állami érdekeknél fogva, az erdei lopás szigorubb büntetést igényei.

E kettő egymást vagy ellensulyozza — és ekkor nincs szükség külön erdei lopásra vonatkozó büntetőjogra, vagy pedig az utóbbi az előbbit lenyomja, és ekkor a fenti partialis büntetőjog fenállása némi jogosultsággal bir.

A harmadik eset azonban, hogy t. i. az erdei lopás enyhébben büntettessék a nem erdei lopásnál, ép az igazságosságnál fogva semmikép sem jogosult.

Mert ha már egyszer anyagi büntetőjogunkban ki van mondva, hogy idegen ingó dolognak másnak birtokából, annak beleegyezése nélkül eltulajdonitási szándékból való elvétele — tekintet nélkül akárhol követtetik el — bűnös cselekmény, akkor az elkövetés helyének jellege valamely concret eset elbirálásánál vagy irrelevans, vagy csakis sulyosbitó minősitő körülményt képezhet.

Minthogy hazánkban nincs ok arra nézve, hogy az erdő kevésbbé védessék meg mint a mező, szántóföld vagy helység, a jogosság és igazság ellenére van, ha *bizonyos önmagában bűnös cselekmény* csak azért büntettetik enyhébben, mert az erdőben követtetett el.

Az által tehát, hogy az erdőtörvény az 1880. évi XXXVII. törvényczikk 8-ik §-ában minden magyarázat és a nélkül tartatott fen hatályban, hogy összhangba hozatott volna az uj büntettekről és kihágásokról szóló törvényekkel, az inconsequentiák forrása nyittatott meg, mi sem az igazságszolgáltatásnak általában, sem az erdészetnek nem fog előnyére válni.

Dr. Szentkirályi Gyula,
kolozsvári ügyvéd.

Emberkinzás a fővárosban.

A ki pompásan asphaltozott járdáinkon végig sétál a déli órákban, az mindennap szemlélheti azon jelenetet, hogy rendőrök által alkotott carrén belül vegyest férfiak és nők, összekötött kezekkel vonszoltatnak a legnépesebb utczákon keresztül.

Különösen láthatjuk mindig, hogy a foglyok némelyike kétségbeesett kisérleteket tesz, hogy arczát láthatatlanná tegye. Hiábavaló erőlködés azoknál, kik összekötött kezeiket nem használhatják arra, hogy arczukat befödjék. A nők fejükre vont ruhájukkal igyekeznek menekülni a kiváncsi bámészkodók fürkésző tekintetei elől. Mások felemelt fővel, kihivó szemtelen mosolylyal és a lenézés egy bizonyos nemével daczosan fixirozzák a járókelőket.

A rendőrség ezen eljárása végképen megöli a némelyekben netalán még fenmaradt szégyenérzet utolsó szikráját is, mig másokat a legérzékenyebb módon jogtalanul és teljesen pótolhatlanul sujt és őket társadalmi tekintetben lehetetlenekké teszi.

Ki jogosit fel arra, hogy emberekkel igy bánjunk, kik — nem ritkán — egy alaptalan, felületes és odavetett gyanusitás áldozatai?

Ezek nem rabok, kiket illetékes birájuk *elitélt;* ezen emberek ellen a fenyitő eljárást egyáltalában még meg sem inditották; ezek közül nem egy fog mint teljesen ártatlan elbocsáttatni.

A bagnoban is eltörölték már régen a gályarabok megbélyegzését.

Vajon szabad-e *embereket* kinozni olyan korban, melyben a törvényhozó kimondja, hogy még az is, «a ki nyilvánosan botrányt okozó módon **állatot kinoz** vagy durván bántalmaz, ... nyolcz napig terjedhető elzárással és száz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő!» (K. B. T. 86. §.).

Maga az «Igazságügyminiszteri utasitás a halálbüntetés végrehajtása körül követendő eljárásra nézve» (1880. aug. 9.) szintén határozottan irja elő, hogy: „az elitéltnek *nyilvános szemlére való kitétele* mellőzendő . . .» (7. §.) és «az itélet zárt udvaron, ... *a közönség kizárásával* . . . . hajtandó végre . . . . .» (9. §.)

Sürgősen felhivjuk a t. belügyminiszter urat a felháborodott közvélemény nevében, hogy ezen visszás helyzetnek megszüntetése iránt intézkedni sziveskedjék.

E sorok irója csak az utolsó napok valamelyikén volt tanuja annak, hogy egy *kitünő* tehetségü ifju, ki valamely inditványi vétség visszavonása folytán szabadult ki a vizsgálati fogságból, kénytelen volt a vándorbothoz nyulni és elhagyni ezen várost, melynek iskoláját azért nem látogathatja többé, mert iskolatársai látták őt az utczán hurczolni, s erről az igazgatót értesitették.

Ime egy példa száz helyett, hogy mint semmisittetnek meg existentiák fonák állapotok uralma folytán.

Ezen viszásságon pedig egyszerüen lehet segiteni az által, hogy a miniszter megállapitja, miszerint a foglyok az alkapitányságoktól a központi államrendőrséghez és onnét a fenyitő törvényszékhez *a nyári hónapokban reggeli 4 órakor és a téli hónapokban reggeli 5 órakor kisérendők át.*

Dr. Gruber Lajos.

Különfélék.

— **A képviselőház jogügyi bizottsága** uj szinezetet nyert. Tizenöt tag közül kilencz még nem volt beválasztva. Criminalista most már a bizottságban egy sincs. Szilágyi, Chorin, Emmer helyeit szintelen emberekkel töltötték be. Ez arra mutat, hogy a jelen ülésszakban a bűnvádi eljárást nem viszik a ház elé. Minthogy pedig a polgári törvénykönyvnek még részjavaslatai sem készek, ennélfogva a jogügyi bizottságnak ezen ülésszakban nem marad egyéb teendője, mint a polgári házasságról és az ügyvédrendtartásról szóló törvényjavaslatokat ismét felvenni, melyek ujra beterjesztetnek.

— **A közigazgatási biráskodásra** vonatkozólag két héttel ezelőtt jeleztük, hogy kormánykörökben azon szándék forog fen, hogy vitás közigazgatási ügyekben *két* kölön forum létesittessék, t. i. egy pénzügyi közigazgatási bíróság és egy közigazgatási törvényszék és hogy amaz *előbb* fog is életbe léptetni ezen utóbbi «sokkal nehezebb» kérdés rendezése előtt. A trónbeszéd megerősitette ebbeli feltevésünket, a mennyiben a megoldandó fontos kérdések között distinguálva kiemeltetett, hogy «a pénzügyi biráskodás helyesebb alapokra fektetése *égetően érzett szükség*" és a másik kérdés tekintetében czakis azon sovány megjegyzést hallottuk, hogy «a közigazgatási bíróságok felállitása *lehetőleg mielőbb eszközlendő.* Hogy milyen óriási különbség van egy „*égetően* észlelt szükség» pótlása és egy „*lehetőleg* mielőbb eszközlendő» felállitás között, azt a parliamenti kifejezésmódban jártas olvasó előtt hosszasabban fejtegetni merőben szükségtelen. Különben az éber publicistika csakis kötelességét teljesitendi, a midőn lankadatlanul azon lesz, hogy a tulajdonképeni közigazgatási bíróság felállitása csakugyan lehetőleg *mielőbb* eszközöltessék.

— **Modderman** hollandi igazságügyminiszter nagyszabásu beszédet tartott a halálbüntetés megszüntetéséről. A beszéd, mely megjelent franczia nyelven is, különös figyelmet érdemel. Azoknak, kik a halálbüntetés fentartása mellett azt hozzák fel, hogy a gyilkosok a fegyházból megszökhetnek, azt válaszolja, hogy miért mennek az emberek az állatkertekbe, mikor nincs kizárva annak lehetősége, hogy egy oroszlán vagy tigris kiszökik a kalitkából? Szóló szivesebben találkozik egy megszökött gyilkossal, mint egy megszökött tigrissel.

Legközelebb életbe lép az uj polg. prdts és a csődtörvény. Felkérjük t. kartársainkat, hogy ezen két törvényre vonatkozó részleges észrevételeiket hozzánk közlés végett beküldeni sziveskedjenek.

Felelős szerkesztő: Dr. Dárdai Sándor (VIII. Üllői ut 2. sz.). Főmunkatárs: Dr. Fayer László (V. Nádor utcza 20. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 42. SZ. Budapest, 1881. október 14.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: Üllői-út 2. szám, III. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: egyetem-utcza 4-ik szám.

Előfizetési dij: fél évre 6 frt, negyedévre 3 frt. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék.

A kiadó-hivatal.

TARTALOM: Perjogi codificatiónk előkészitéséhez. Dr. Dell'Adami Rezső, budapesti ügyvédtől. — Sarwey a magyar közigazgatási enquête tárgyalásairól. — A közszerzeményi jogról. Dr. Jancsó György, kir. táblai segéd-fogalmazótól. — Törvénykezési Szemle: A büntető-törvénykönyv 247. §-ához. — A juristitium. Sztehlo Kornél, budapesti ügyvédtől. — A keresk. törvény 503. §-ához. Dr. Kán Béla, budapesti ügyvédtől. — «Exceptio veritatis jogérvényes itélet alapján.» Dr. Bihary Zsigmond, nagy-kőrösi ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Perjogi codificatiónk előkészitéséhez.

I.

A magyar igazságügyi kormány hozzáfogott a szóbeli perrendtartásnak mások általi kidolgoztatásához. A Magyar Jogászegylet szintén meginditotta egy javaslat szerkesztését. Ökröss Bálint ur egykori megbizatásból rég elkészült javaslatát közzétette. Legfőbb ideje, hogy a szaksajtó állást foglaljon az agyoncsépelt «elv» szervezésének módozataival szemben.

Egy részről ez közvetve megtörtént; némely kérdésről nyilatkozott a „*Magyar Igazságügy*"-ben közölt értekezésekben Dr. Plósz Sándor egyetemi tanár ur. Elméleti szakképzettsége folytán egyik hivatalos megbizottá választatott. Méltán igényelheti, hogy irodalmi munkásságának szellemével és ennek törvényhozási becsével foglalkozzunk. Társának irodalmi munkássága eddig a perjogra ki nem terjedvén, hasonló méltatásban nem részesülhet.

Dr. Plósz Sándor legérdekesebb, legmélyebb tanulmányai azok, melyek foglalatját legközelebb viszaadta az őt ösztönző német irodalomnak. Czimük: *Beiträge zur Theorie des Klagerechts.* (Lipcse 1880. 173. l.) Más szempontból e lapokban már méltatva lőnek. Mi kiinduláai alapul, realis substratumul választjuk azokat, miután nemcsak egyáltalában a magyar perjog codificatiójának küszöbén kettős fontossággal bir oly perjogtudományi dolgozat, melynek szerzője azon codificatió előkészitése körül hivatalos megbizatásban részesült, hanem különösen ezen munka, mint foglalatja és kiegészitése a „*Magyar Igazságügy*"-ben megjelent több értekezésének, és szerző egész irodalmi működése bizonyos határozott irány jellegével bir és igy közelfekvő annak vizsgálata, vajon ezen iránynak érvényesülése perjogi törvényhozásunkban és tudományunkban kivánatos-e vagy sem?

E szempontból, tárgyi tekintetekből, kivánunk vele foglalkozni s ez alkalomból egyet-mást elmondani, mi perjogunkat általában érinti.

Plósz azon eszmekörbe vezet, mely a német processualisták egy részének műhelyeiben honol és melyet elvont iskolai jellegénél fogva per analogiam «kathedra-processualismus»-nak lehetne nevezni.

Ezen iskola nem éri be a positiv jog természetrajzával és történetével, hanem a positiv jog alapját és rendszerét elvekben, dogmákban keresi, melyeket általános jogi fogalmakból spekulative levon vagy egyes concret perjogszabály általánositása utján construál — szóval bölcselkedik. Ennyiben — a magasabb czél, a mélyebb kutatás szempontjából — elismeréssel tartozunk a kathedra-pocessualistáknak. Csakhogy ezen kutatás sikerének előfeltételei — mint minden jogbölcsészeti vizsgálatéi: az alapul vett anyag teljessége, a módszer helyessége, — ritkán valósulnak meg és egy isolált tünemény-sornak, a pernek. elemzésénél egyáltalán alig valósithatók meg. Ennek következménye az egyéni kisérletek következetlensége, eltérése, szétszórtsága és végtelensége, vagyis a tudományos megállapodás és haladás hiánya.

Az egymást kergető controversiák és egymást lerontó rendszerek jellemzik a pernek ezen észjogát, mint jellemezték a köz- és magánjog észjogi elméleteit. Mi ezeknél nem sikerült a Kant-ok és Hegel-eknek, amannál még kevésbbé sikerül a Bülow, Degenkolb, Wach, stb. szellemességének vagy éleselmüségének.

A szellemi küzdelmek és vajudások e meddősége azonban a csekélyebb baj; eredményeznek azok nagyobbat is: ferde irányba terelhetik a gyakorlati jogot, a törvényhozást. Szólnak tapasztalatok. A magánjogi codificatio Németországban egy észjogi dogmatikának beváló művel vette kezdetét és egy pandekta kézikönyvnek paragraphirozásában obligát általános részszel hajtotta utolsó gyümölcsét. A német perrendtartásnak története is erre vall.

Mert amaz «ontologikus» kutatások igen könnyen cseréltetik fel a lényegest a lényegtelennel, igen könnyen terelnek el azon kérdésektől és czélszerüségi szempontoktól, melyek gyakorlatilag és törvényhozásilag kiválóan fontosak, és végre öntudatlanul is conservativ iránynak kedveznek kizáróan, midőn a mult és létező jogszabályok anyagából az örök, irányadó, tudományos dogmákat szövik, tekintet nélkül a társadalmi életre, melyet megfigyelni, követni, kielégiteni a korral változó jogtudománynak valódi feladata volna.

Természetesen óriási mértékben fokozza a bajt, a veszélyt, mely az egyoldalu scholastikus iránnyal jár, ha annak egy ország jogállapotához fűzött eredményei mint világbölcseség általános tanai átvitetnek más, idegen jogszervezetü országra. És ez ép a mi esetünk: perjogunk germanizálása.

Plósz-nak nehány jellemző delphikus enuntiatióját idézem aggályom igazolásául.

Az 1881. évi perrendtartási novella megbeszélésekor a „*Magyar Igazságügy*"-ben ő kijelenté s előzően «kimutatta», hogy a semmiségi panasznak nincs *dogmatikus* alapja, az tehát a codexben elejtendő.

A dolog itt már komolylyá válik, nem ártatlan

szellemi gymnastika többé. Azt vindikálja a theoria magának, hogy az ő per-metaphysikai dogmái kizáró államhitté creáltassanak és minden gyakorlati intézmény infallibilis rendszerük itélőszéke elé állittassék. A mi ezen próbát ki nem állja, veszszen el. A mit a cultur-népek nagy többsége tapasztalatok folytán helyes perintézménynek vall: nem ér semmit, ha a kathedra-processualismus ép uralkodó sectájának elméletébe nem fér. A tudományos rendszer csak monopolium lehet — az igaz, hogy czége változik.

A második delphikus enuntiatió, mely a fentit kiegésziti, szintén a *„Magy. Igazságügy"*-ben Dr. Schreyer Jakab akadémiai pályadijnyertes művének birálatában tétetett. E szerint a czélszerüségi érvek mérlegelése nem tudományos feladat, hanem a tudománynak legfőlebb «hulladéka» mint a «statisztika.» Ezen nyilatkozat sokkal többet bizonyit, mint mondani akart. Bizonyitja, hogy a kathedra-processualista mily alacsonyra méri a statisztika figyelő, felfedező és exakte bizonyitó tudományának, a jogtan egyik alapjának, értékét. Bizonyitja hasonló nézetét azon törvényhozási tudomány felől, mely ma előtérben áll az összes culturnépek jogi kutatásaiban, kivéve a német népet, melynek egyik lángelmü jogtudósa most vajudik köteteken keresztül a czélszerüségi szempont mindenhatóságát a jogalkotásban — vagyis oly dolgot bizonyitani, melyet másutt magától értetődőnek tekinteni soha meg nem szüntek. Bizonyitja végre, mint gondolkozik ő a per czélszerüségen nyugvó lényegéről, emlékeztetve oly természettudósra vagy földrajzi iróra, ki kisérletek, gyakorlati tapasztalatok nélkül construálja elméleteit vagy szerkeszti meg nem tett utak leirásait.

Az apró vonások vetik néha a legfrappansabb világot a képre. Az utóbb emlitett birálatban bizonyos specifikus pangermán önbizalomra vall Plósz-nak azon megjegyzése, hogy ő Bordeaux méltán hires franczia perjogi munkáját csak *„véletlenül"* birja. Mit érnek franczia, angol, olasz stb. törvényhozási művek a kathedra-processualismus magasabb szempontjából — merő hulladék!

E ponton válnak szét legélesebben felfogásaink. Mi pl. Mancini, Pisanelli és Scialoja igénytelen commentárját a sardiniai perrendtartáshoz (Turin 1856) hasznosabb tanulmánynak tartjuk Degenkolb dialektikus bölcselkedéseinél. Mi egyáltalán lehetőleg universialis összehasonlitást a *népek tapasztalatai* között sokkal többre becsülünk annál, mely csak a német könyvészetet és ebben számtalan eredeti becs nélküli munkát ölel át. Becsüljük ezt is, de nemcsak ezt; a nem kosmopolitikus tudomány csonka, sőt nem is tudomány.

Vegyük a kérdés gyakorlati oldalát. A német processualisták végre is reális praemissákat nem nélkülözhettek a fogalmi műtétekhez, melyek utján rendszert construálni törekedtek. Az alapot a közönséges jog, azon perjog szolgáltatta, mely a római sülyedés hagyományaiból, a középkori kánonjogi eljárásból, az olasz praktikusok munkájából meritette alaptételeit. Volt ennek egykor universalis jelentősége; ma tul van haladva. Történeti becscsel bir annak, miként a tiszta római vagy barbár perjognak tanulmányozása, de nem alkalmas arra, hogy reá oly rendszert épitsünk, mely a mai gyakorlatnak, a mai törvényhozásnak irányt adjon. A német irók java nem is szünt meg soha ennek tudatában maradni. Perjogi téren, hogy csak egy-egy nevet emlitsünk a multból s jelenből, Mittermaier és Bar egészen máskép gondolkodnak a hulladéknak hollétéről mint Plósz.

Nem hiszszük, hogy félre lehessen érteni. Nem állunk szükkeblü nemzeti jog talaján, ellenkezően tiltakozunk a világtudomány földrajzi korlátozása ellen. Nem vagyunk szószólói nyers empirismusnak, mely szabályokat vaktában kovácsol, recipiál, compilál. Mi is keressük, csakhogy más uton, az elvi irányzást; garantiát óhajtunk impraktikus elméletek ellen. Megengedjük a perjog tudományos hátramaradását és látjuk ebben részét a praktikusok reform- és ellenszenvének a formák conservativ erejének. De ép ezért kell óvakodnunk éretlen tudománykodástól. És mi nem is becsüljük tul a formai tökélyü rendszeresités, a classificatio és generalisatio logikus műtéteit: mert soha sem feledkezünk meg jogtudomány és jog közvetlen és végső hivatásáról a társadalmi oekonomiában, anyagi czéljaikról és értéküknek hasznossági, czélszerüségi mértékéről. Ezek nagyon trivialis dolgok, de leggyakrabban hiányoznak a maga következetességével megelégedett dogmatizálás és szőrszálhasogatás fanatismusában, mely a kathedra-processualistákat is jellemzi.

Mi vagyunk (az osztrákokkal) az utolsó európai nemzet, melyre a középkori perjogból kiszabaditó szóbeliség virrad; az utolsóelőtti a német volt. Ennek előző «római-germán» dogmaticája legkevésbbé vezérelhet nagy feladatunk megoldásában. Az irodalomban türelmesek vagyunk oly szellemi unikumok iránt is, minőket némely német kathedra-processualista producál, melyek más culturnép irodalmában egyszerüen lehetetlenségek. De codificatiónkat ezek egyoldalu befolyásától megóvandónak tartjuk. Eléggé fenyeget a «praktikus» reform, mely mindent meghagy lényegileg a hogy van és hozzátold majd ügyvédi plaidoyert, melynek mint bűnvádi szóbeliségünknél, hatása csak a költségjegyzékben nyilvánul. Szövetkezzék ezzel a praktikus szellemmel akaratlanul az ellenkező véglet, a czélszerüséget elhullatott dogmatismus és kész a «rendszer», melyet az élet fog megsiratni.

Ezen általános szempontok késztettek felszólalásra. Hátramarad annak igazolása, hogy Plósz művét helyesen osztályoztuk.

Dr. Dell'Adami Rezső.

Sarwey a magyar közigazgatási enquête tárgyalásairól.

Sarwey, a kitünő német publicista, lapunk egyik munkatársához levelet intézett, mely különös érdekkel bir reánk, eltekintve a levél irójának kiváló személyétől, azon észrevételek miatt is, melyeknek megtételére a mult évben a közigazgatás ügyében egybehivott enquête tárgyalásai szolgáltattak levélirónak alkalmul. A levélnek erre vonatkozó része igy hangzik:

— — — — Valamely ország létező közigazgatási viszonyainak alapos ismerete nélkül rendkivül nehéz itéletet mondani a közigazgatási jogszolgáltatásnak kérdése felett. Én azonban hiszem, hogy némely tétel minden viszonyra alkalmazást nyer, ha csak egyáltalában minden a nyilvánjog terén levő jogszolgáltatásnak első feltétele, az államnak mint alkotmány-államnak berendezése, adva van. Ezen feltevés mellett a közigazgatási jogszolgáltatás azaz a nyilvánjog terén levő jogszolgáltatás külön, legalább utolsó fokban a közigazgatástól elkülönitett szervek által nemcsak hogy megengedhető, hanem az alkotmány-állam rendszerének utolsó zárköve. Én azonban azt találtam, hogy ennél könnyen az egész intézménynek oly feladat és jelentőség tulajdonittatik, melylyel nem bir és melylyel, ha csak nem akar megszünni az lenni, a minek lennie kell, nem is birhat, s én ugy találom, hogy ezen a német irodalomban rég óta uralkodó áramlat által táplált felfogása a közigazgatási jogszolgáltatásnak az eddigi fejte-

getésekben és a politikai körökben rendkivül érdekes előadásai szerint előtérbe nyomul. Én azon eredményhez jutottam, hogy — bármiként legyenek is a közigazgatási hatóságok szervezve — magára az állam-életre nézve aggodalmas tévedést képez, ha a közigazgatási jogszolgáltatástól politikai összeütközések megoldását, sőt magát a megoldását azon összeütközéseknek várjuk, melyeket alkotmány-összeütközéseknek nevezhetünk. Azon tér, melyre a közigazgatási jogszolgáltatás mint *igazságszolgáltatás* a szó tulajdonképeni értelmében korlátolva van, az az egyéni érdekek tere, a mennyiben azok a törvény szerint oltalmazvák, az az az alanyi jogoké. A többi mint a helyes mérték-alkalmazás, az óvó-intézkedések a közigazgatásnak mint a közérdekek képviselőjének fentartott belátásának pártszempontból való kezelése ellen — az igazságszolgáltatás terén kivül fekszik és e tekintetben csakis magának *a közigazgatási hatóságoknak* szervezése által nem pedig független közigazgatósági bíróságok életbeléptetése által lehet a szükséges előkészületeket tenni. Ezen alap-felfogás után azonban egyáltalában tévedés forog fen, ha azt hiszik, hogy a közigazgatási bíróságok életbeléptetése által, a szervezési kérdésnek magában s egyedül történő döntése által az állapot javittatni fog. A fődolog — és az marad is — legelőször is magának a a közigazgatási *jognak* kifejlődése egy praecisebb törvényhozás által; e nelkül, az anyagi közigazgatási jognak kifejlődése nélkül, a közigazgatási bíróságok szervezetének hiányzik az elengedhetetlen alap, a minél semmi esetre sem ismerem félre, hogy e kérdés mindkét oldala között bizonyos kölcsönhatás forog fen és hogy a közigazgatási bíróságok szervezése egyuttal mód arra nézve is, hogy a közigazgatási jog tovább kifejlesztessék.

Ez az eset Württembergben mutatkozott, hol 1819 óta a titkos tanács által gyakoroltatott valóságos közigazgatási jogszolgáltatás, minek az volt a következménye, hogy az anyagi közigazgatási jog azon fejlődést nyerte, mely később az 1876-diki évben történt constitutálását egy külön közigazgatási bíróságnak tette lehetségessé. Oly államokban azonban, melyekben a közigazgatási jog még nagyon kifejletlen állapotban van, a közigazgatási jogszolgáltatásnak a törvény-előkészités feladatával való összeköttetésének félre nem ismerhető előnyökkel bir és mindkettőnek elkülönitése veszélyeket okoz, különösen pedig akkor, ha a közigazgatási bíróságoknak illetékességi határa nem határoztatott meg nagyon is világosan, és nevezetesen akkor, ha a politikai összeütközés nem lett azok köréből kivéve. Én ezen eszméket nagyon kimeritően már a mult évi october hóban megjelent „*Öffentliches Recht und Verwaltungsrechtspflege*“ czimü munkámban fejtettem ki és meg lesz nekem engedve, hogy e helyütt hivatkozhassam reá.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Az enquête tárgyalásai legtöbb pontban — ugy látszik előttem — a lényeget éllel fejtegették és én örültem ezekből azt láthatni, hogy Magyarországon is készülnek ezen kérdést, a mint látom, helyes oldaláról megfogni. Mindamellett szerény véleményem szerint még ezen tárgyalásoknál is még mindig nem tértek el azon aggodalmas felfogástól, hogy a közigazgatási bíróságok minden vitának a politikai életben, a mennyiben csak egy fél törvényre hivatkozik, elejét vehetik és hogy azok minden politikai jogtalanságot megakadályozhatnak, a mi meggyőződésem szerint sohasem érhető el és a mi a közigazgatási bíróságokra már mindjárt elejétől fogva oly feladatot ruház, mely különben rendkivül fontos feladatukat veszélyezteti.

Kérem igen tisztelt uram, ezen talán szükségtelen fejtegetést azon nagy érdek miatt megbocsátani, melylyel mint joggal felteszi, ezen rendkivül fontos tárgy iránt évek óta viseltettem, mire részben hivatalos állásomnál fogva is indittattam.

A közszerzeményi jogról.*

II. Kezelési és rendelkezési jog.

b) **Tulajdon-elmélet.**

(Folytatás).

E tekintetben a tulajdon-elméletet egész mereven és minden következményeivel a tulajdonjog maximája uralja.

Minthogy ugyanis kétségtelen a házastársak mindegyikének tulajdonjoga a közszerzemény fele iránt, a tulajdonos pedig tehet tulajdonával azt a mit s akkor a mikor akar: annálfogva a tulajdon-elmélet *teljesen szabad kezelési és rendelkezési jogot ad a házastársak mindegyikének a közszerzemény fele részére nézve már a házasság tartama alatt.*

Ha az élő jog: a törvény abstract jogelvek megtestesülése, ha továbbá a közszerzemény egyszerü közös tulajdon volna, tisztán jogi szempontból helyesnek kellene tartani a tulajdon-elméletet.

Ámde a törvény compromissum, mint maga a mindennapi élet, melynek viszonyait szabályozza.

A mint tehát nem szenved kétséget az, hogy a törvény alkotó elemei között az igazságnak (szigoru jog: suum cuique) mindig helyt kell foglalnia, sőt első sorban kell lennie, mert ennek hiányában minden tételes szabvány — bármily tekintélyen alapuljon is és bármily hatalommal tartassék is fen s legyen az bár a szokás hatalma — előbb-utóbb megdől: ugy viszont igaz az is, hogy a czélszerüségi szempont sem olyan, melyet figyelmen kivül lehetne hagyni, hogy törvény, mely a tényleges életviszonyokat s a mindennapi élet gyakorlati követelményeit figyelmen kivül hagyja: foganatot, az élet által szentesitést nem nyer.

Már ha a czélszerüség az életerős törvényben ily szerepet játszik, akkor én a tulajdon-elméletet alig tartom maradandónak.

Mert az aztán csakugyan nem nagyon egyeztethető meg a gyakorlati élettel, hogy a feleség mint tulajdonostárs előálljon akkor, a mikor neki tetszik és követelje a közszerzemény felének kiadatását, s aztán ha kiadatik — mert ki kell adni, — elköltse tetszés szerint, szépségesen folytatván egyebekben a házasságot.

Egy államhivatalnok például nem kevesebb mint 12-szer sőt ha tetszik, 16-szor liquidálna évenkint. Akkor is a férjnek jutott felerész megint csak a feleség kezébe vándorolna, mert hisz a család fentartásáról első sorban a férj köteles gondoskodni.

Tartok tőle, hogy ily házassági jogviszonyok mellett nem kis mértékben fel találna szaporodni azoknak száma, kik semmi hajlandóságot sem éreznének magukban liquidáló szövetségbe állni.

S aztán a hivatalnok-férj sorsa még arany; mert a felszámolás egyszerü osztási műtét, kérlelhetlenül határozott és tiszta lévén hóról-hóra a felosztandó összeg. De már egy kereskedőé s a legtöbb más foglalkozásu férjé nem ilyen. Itt beleszól mind a négy számművelet, nem kis fejtörés és munka kiséretében, hogy kideritsük: mi hát az, a mi felosztandó? S hozzá még jóeleve azt sem tudjuk, hogy mindez hányszor eshetik meg egy áldott esztendőben.

Nekem tehát ugy látszik, hogy ez nem emberi idegeknek s főleg nem jogrendnek való rendszer. Nem, még ha maga akár az egyéni, akár a tulajdonjogból folyó szabadság czége alatt jön is.

Mert szép, sőt égi, mivel lelkünk legmélyén gyökerező, belénk alkotott ösztön a szabadság, miként az élet ösztöne.

Csakhogy a szabadság nagy eszméje rendkivül terjengős.

Az emberiség legdrágább kincse, de tanuság rá a történelem, hogy meghamisitva legnagyobb átka is lehet.

* Az előbbi közleményeket l. a 22., 23., 25., 26., 28., 36., 37., 39. és 40. számokban.

*

Minden szélsőség, a fejetlen szabadosság ép ugy, mint a mindent elnyomó zsarnokság a szabadság nevében szokott fellépni.

Ha tehát azt látom, hogy a szabadság nem ugy értelmeztetik és alkalmaztatik, hogy az az emberiség boldogitását szülje, akkor a fenséges eszme, melyért a lángoló fiatal sziv s a nyugodt agg kebel egyaránt feldobog — valódi criteriuma hiányzik. S maga a szabadság meghamisitva alkalmaztatik, vagy mert figyelmen kivül maradt, hogy a valódi szabadság az ösztönszerü szabadság józan korlátozása által létesül; vagy mert a korlátozás tulhajtása által maga az eszme megsemmisült.

S mert ugy látom, hogy a rendelkezési jog oly mérvü érvényre emelése, mint teszi azt a tulajdon-elmélet, tullő a czélon s az óhajtottal ellenkező eredményt szül, mivel nem a consolidatio, hanem a viszály magvát ülteti be a családba: ugyanazért az egyéni szabadság általános szempontjából sem látom azt indokoltnak.

De még kevésbbé a közszerzemény feletti tulajdonjog szempontjából.

Mert ha gyakorlati követelmények még a közönséges tulajdonközösségnél is szükségessé teszik, hogy az egyes, ép a közösségre való tekintettel, tulajdonjogával tetszés szerint ne élhessen; annál inkább kell hogy a házasság eszméjéből kifolyólag a házassági kapocs lényénél fogva feltétlen közszerzőségen alapuló közszerzeményi tulajdonjoga a házastársaknak mindazon módositást és korlátozást eltűrje, mely a házas viszony eredménye: a család érdekében történik.

Dr. Jancsó György,
kir. táblai segédfogalmazó.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A büntető-törvénykönyv 247. §-ához.

(K) A büntetőtörvénykönyv 247. §-ának második bekezdésében* ezen szavak alatt: «ezen cselekményre» a *nemi közösülés, nemi vagy természetellenes fajtalanság,* avagy pedig *a mással való nemi közösülésre, nemi vagy természetelleni fajtalanság elkövetésére való csábitás* értendő-e? Vagyis a 247. §. második bekezdése is csak a más számára való csábitásra vonatkozik-e, vagy pedig a maga számára való csábitásra is?

A legf. itélőszék 1881. 4702. sz. a. itéletében (l. a 38. sz. mellékl. 236. sz.) olykép döntötte el a kérdést, hogy a §. második bekezdése egyedül a más számára való csábitásra vonatkozik, s felmentett egy egyént, a ki mostoha leányával hosszabb ideig nemi viszonyban élt.

Nézetünk szerint a legfőbb itélőszék ezzel helytelen magyarázatot adott a törvénynek.

A 247. §. első bekezdése, mely a szülőnek cselekményeiről szól, a 243. §-ra támaszkodik, hol a szülőnek vérfertőztetési cselekményei külön vannak büntetéssel sujtva, és igy a 247. §. első bekezdése csak azon eseteket foglalja magában, mikor az illető cselekménynek mással való elkövetésére csábitja gyermekét a szülő. A gyámsággal, gondnoksággal, neveléssel, tanitással vagy felügyelettel megbizott személyek nemi visszaéléseiről külön intézkedést nem tartalmaz a codex; tehát a második bekezdés felöleli azon esetet is, mely a szülőre nézve a 243. §-ban külön van szabályozva. A «cselekmény» szóval nem a más számára való csábitást jelöli meg itt a törvényhozó, hanem általában a nemi közösülést és a fajtalanságot. Az ellen, hogy a felsorolt bizalmi személyek ilyen cselekményei a codex szellemében büntetendők, nem lesz véleménykülönbség. Lehetetlen feltenni, hogy a törvény öt évig terjedhető fegyházzal büntetni akarná őket, ha más számára csábitják el a reájok bizott gyermeket, és épen nem büntetné őket a veszélyesebb cselekményért, ha t. i. maguk számára teszik ugyanazt.

Felmerülhet ugyan az a kérdés is, vajon a jelen eset nem foglalható-e a 243. §. alá, a mennyiben a mostoha apa felmenő sógor, tehát a törvény értelmében «felmenő rokon; azonban a felmenő rokon fogalmának ily széles magyarázata nem egyez meg a bevett jogi terminologiával, — s a btk. egy másik helyén (78. §.) a rokonok mellett a sógorok is külön meg vannak emlitve. Egyébiránt ezen magyarázat mellett a hézag legnagyobb része még mindig fenmaradna, t. i. nem esnének büntetés alá azok, kik a cselekményt a gyámságukra, gondnokságukra, nevelésükre, tanitásukra vagy felügyeletökre bizott egyénnel követik el, ha ez sem lemenő rokonságban, sem lemenő sógorságban nem áll velök. Az ilyképeni megoldás tehát époly kevéssé kielégitő mint a legf. itélőszéké.

A 235. §. 2. pontja alá szintén nem subsumálhatók ezen esetek, mivel a csábitásnál használtathatnak oly eszközök, melyek az erőszaknak a 232. és 234. §§ ban a körülirt fogalmán kivül esnek; sőt a csábitás mint ilyen egyenesen kizárja az erőszakot. A 10—15 évig terjedhető büntetési tétel is oly aránytalanul magas, hogy a törvényhozó ide nem akarhatta sorozni ezen cselekményt.

Sajnáljuk, hogy ezen kérdés nem vitetett plenum elé.

* A 247. §. igy hangzik: Azon szülő, a ki törvényes vagy természetes nőgyermekét, mással nemi közösülésre, ugy szintén az, a ki a törvényes vagy természetes gyermekét mással nemi- vagy természetelleni fajtalanság elkövetésére csábitja: a csábitás büntettét követi el, és öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Ugyanezen büntetéssel büntetendő az is, a ki a gyámságára, gondnokságára, nevelésére, tanitására vagy felügyeletére bizott személyt ezen cselekményre csábitja.

A juristitium.

A törvénykezési szünidőről szóló törvényjavaslat a lapokban közzététetett. Végre egy törvényjavaslat, mely a birói és ügyvédi karban osztatlan tetszésre talál, egy törvényjavaslat, mely nemcsak czélszerü, hanem kellemes is.

A törvényszünet két oknál fogva czélszerü. A bíróságoknál véget vet a minduntalani szabadságolás által előidézett munka megakasztásnak és az által szabályosabb és zavartalanabb forgásban tartja meg az igazságszolgáltatásnak a rendes kerékvágásból oly gyakran kizökkenő kerekeit, az ügyvédi karnak pedig megadja azt, a mire minden földi teremtménynek veleszületett joga van, a gond nélküli megpihenést távol a város zajától és öldöklő légkörétől.

„A szünidő a már meghozott birói határozatoknak kiadására és foganatositására nézve befolyással nincs." Mit értsünk a birói határozatok foganatositása alatt? A végrehajtást? Igen, de ha ezt érti a törvény, akkor miért nem sorolja fel a végrehajtási ügyeket a 2. §-ban, hol mindazon ügyek egyenkint felsoroltatnak, melyek a törvénykezési szünet alól ki vannak véve. Vagy a meghozott határozatoknak csak olyan rendelkezései foganatositandók, a melyek külön kérelem és ujabb birói határozat nélkül foganatosithatók, például a már meghozott végrehajtási végzés alapján a foglalás, letét kiutaló végzés folytán, a pénz felvétele stb.? Ugy látszik, a javaslat igy érti a meghozott birói határozat foganatositását, csakhogy ezt világosabban kell kifejezni, mert például egy birói itélet foganatositása alatt mindenki az itélet végrehajtására fog gondolni.

A mi különben a végrehajtási ügyeket illeti, egyetértünk ugyan azzal, hogy a végrehajtási eljárás is, a menynyiben a biztositáson tul terjed, szüneteljen; de határozottan kivánjuk, hogy a végrehajtás a törvényszünet alatt

is elrendeltessék és a foglalásig bezárólag foganatosítható legyen.

Ez annál inkább szükséges, mert váltó- és kereskedelmi ügyekben nincs törvényszünet. Mit fog tehát mondani a köztörvényi hitelező, ha a váltóhitelezők a törvényszünet alatt adósát exequálják, ő pedig várni kénytelen?

A 2-ik §. azon ügyeket sorolja fel, a melyekben tárgyalás *tartható* és birói határozat *hozható* a törvénykezési szünidő alatt. Helyesebb lett volna kimondani, hogy ezen ügyekre a törvénykezési szünet ki nem terjed, hogy tehát ezen ügyekben tárgyalás *tartandó* és határozat *hozandó.*

Ezen ügyek a következők:

1. a kisebb polgári peres ügyek közül a bérelt laknak vagy tartozmányainak kiüritése, valamint ugyanezeknek a bérlő részére való átbocsátása iránti keresetek; más bérelt helyiségek kiüritésére és átbocsátására vonatkozó keresetek akkor, ha az évi bérösszeg Budapesten 400 frtot, más helyen pedig 200 frtot meg nem halad, haszonbérletek visszabocsátása iránti keresetek és vásári birósági ügyek. A községi biráskodás alá tartozó ügyekben nincs törvényszünet.

2. *Haszonbérleti ügyek* (1881: évi LIX. t. 13. §. 2. p. f. g. h. i. k.), kivéve a haszonbér megfizetése iránti kereseteket. A bérleti ügyek tehát csak annyiban, a mennyiben bagatell eljárás alá tartoznak s igy az az anomalia áll elő, hogy augusztus hóban egy nagyobb üzleti helyiség, péld. egy 400 frt évi bérnél többet fizető kávéház vagy bolt bérletének átbocsátása iránt perelni és itéletet kapni nem lehet, egy kukoriczaföld vagy szőllő haszonbérletének átbocsátása iránt azonban lehet. Difficile est stb.

3. *Zárlati és biztositási ügyek.* Hozzáadandó lenne még «és a végrehajtási ügyek a foglalás befejeztéig.» Kétséget sem szenved ugyanis, hogy a végrehajtás elrendelése és foganatositása a legtöbb esetben ép oly sürgős ügy, mint a biztositás; mert az adós rendesen nem azért hagyja végrehajtásra kerülni a dolgot, mert fizetni nem akar, hanem azért, mert fizetni nem tud.

4. *A vásári birósági ügyek.*

5. *A váltó- és kereskedelmi ügyek.* Nincs kifogásunk az ellen, hogy a sommás végzést a szünidő alatt is meg kelljen hozni, de ha a biztositást és a végrehajtást még ezen kivül megengedjük, nincs indokolva, miért ne szüneteljen egyébként ezen ügyekben is a törvénykezés 5 vagy 6 hétig.

6. *A csődügyek.* Ezeket is csak annyiban tartanók a szünidő alól kiveendőknek, a mennyiben a csőd megnyitása és a csődtömeg biztositására és kezelésére vonatkozó halaszthatlan intézkedések forognak szóban.

7. *A választási jogosultságra vonatkozó ügyek.*

8. *A bűnügyek, valamint a büntetés végrehajtására vonatkozó ügyek.* Nem helyeseljük ezt sem ily általánosságban. A vizsgálat és a végtárgyalás előkészitésére czélzó egyéb intézkedésekre ne terjedjen ki a szünidő, valamint a büntetés végrehajtására sem, de végtárgyalások, különösen oly esetekben, hol a vádlott szabad lábon van, ne tartassanak meg.

Megfontolandó még, ha vajon a telekkönyvi ügyekre nézve ne tétessék-e kivétel. A javaslat ezeket a törvénykezési szünet alól nem veszi ki, pedig ez a forgalomnak és a telekkönyvi hitelnek nagy hátrányára lehet. Igy például a pénzintézetek nem szolgáltatják ki a kölcsönt, mig a zálogjog az ingatlanra bekebelezve nincs. A kölcsönvevőnek egész existentiája gyakran attól függ, hogy a pénzt idejekorán megkaphassa, ebben pedig 5—6 heti törvénykezési szünet felállitása által megakadályozni nem szabad. Tulajdonjogi átiratást, zálogjogi bekebelezést és telekkönyvi terhek törlését tehát a törvénykezési szünet alatt is kell foganatositani.

A törvényjavaslat végre a törvénykezési szünetet csak ugy értelmezi, hogy hat héten át tárgyalások nem tartatnak és birói határozatok nem hozatnak, de egy szóval sem érinti, hogy ezen idő alatt a jogorvoslatok beadására vonatkozó határidők szünetelnének, vagyis ha valakinek az itélet julius 16-án kézbesittetik, neki, tekintet nélkül a szünidőre, felebbezését julius 31-éig be kell adnia.

Ez a birákra nézve persze felette közömbös, mert ők a julius 31-én beadott felebbezést nem kötelesek elintézni, csak september hóban, de az ügyvéd szünidejét felette megzavarja a felebbezési határidő nyilvántartásának és a felebbezés elkészitésének gondja. A méltányosság tehát ugy hozná magával, hogy a szünidő tartama alatt kézbesitett határozatok ellen a jogorvoslatok a szünidő lejárta utáni bizonyos időben, 8 vagy 15 nap alatt legyenek beadhatók. Az ügymenet ezen rendelkezés folytán késedelmet nem szenvedne, mert a törvényszünet tartama alatt beadott jogorvoslat ugy sem fog előbb elintéztetni, mint a törvényszünet végével.

Ki lenne tehát mondandó, hogy a törvénykezési szünet idején a határidők is szünetelnek.

Sztehlo Kornél.

A keresk. törvény 503. §-ához.

Hogy mily kiváló állást foglal el az életbiztositás nemzetgazdasági intézményeink között, már azon körülményből is kiderül, hogy kereskedelmi törvényünk külön szakaszban tárgyalja az életbiztositást, mi által a biztositási szerződés nem szolgál többé a biztositási jogviszony kizárólagos alápjául, hanem csak in subsidium nyer alkalmazást, a mennyiben a törvény több oly rendelkezést tartalmaz, melyek szerződés szerint meg nem változtathatók.

Már korábbi czikkeinkben volt alkalmunk ezen törvényes szabályozás jótéteményét elismerni, de mindannyiszor oda utaltunk, hogy a törvény egyes rendelkezéseinek megváltoztatása nélkülözhetlen szükség, mert különben az életbiztositás sikeres és intensiv fejlődése lehetetlenné tétetik; de lege lata azonban nálunk minden, judicaturánk interpretatiójára bizatik, minek folytán azután oly itéletekkel találkozunk, melyek látszólag talán csekély jelentőségüek, lényegükben azonban eminens jelentőséggel birnak és a törvényhozó kiváló figyelmét megérdemlik.

Egy ily legujabb keletü itélet indit arra, hogy kereskedelmi törvényünk 503. §-át közelebbről megvilágitsuk.

A hivatkozott szakasz igy hangzik:

„Ha az idő vagy esemény, melyre biztositás köttetett, bekövetkezik, a kedvezményezett ezt, **mihelyt róla tudomást nyer,** *a biztositóval* **késedelem nélkül** *közölni tartozik, ellenkezőleg a biztositónak az ebből eredő hátrányokért felelős.“*

Ezen szakasz a kárbiztositásra vonatkozó 476. §. határozatával csaknem azonos és az 506. §-ba csak azért nem lett felvéve, hanem külön paragraphusban szabályozva, mert mig a *kárbiztositásnál* a törvény *azonnali* feljelentést kiván, addig az *életbiztositásnál* a *késedelem* nélküli közlést rendeli. Ezen intézkedés nem kerülhetett máskép az életbiztositási szakaszhoz, mint hogy egyszerüen a kárbiztositásnak ide vágó részéből át lett véve, a nélkül hogy megfontoltatott volna, mennyire különbözik a kárbiztositás jogi természete az életbiztositásétól.

Életbiztositásnál a biztositónak fizetési kötelezettsége a biztositott személy élettartamától, egészségétől vagy testi épségétől tétetik függővé, a szerint a mily esetre a biztositás köttetik, mihelyt a biztositott személy meghal, vagy pedig az életbiztositás másik nemeinél testi sérülés vagy betegség, melyre a biztositás szól, beáll, a biztositónak fizetési kötelezettsége is azonnal beáll vagy nem áll be, ha azon esetek egyike fenforog, melyek mellett a biztositó a fizetési kötelezettség alól felszabadul; a biztositó tehát a káreset beállta után kutatni fogja, nem követett-e el a biztositott öngyilkosságot, nem tett-e tudva valótlan bevallásokat, nem hallgatott-e el egészségi állapotára nézve

fontos körülményeket stb. stb.; ezen vizsgálat megejtése után és annak eredményéhez képest — mint említők — vagy megtagadja a biztositott összeg kifizetését ha erre törvényes ok fenforog, vagy kifizeti, de mindenkor az egész biztositott összeget.

Nem egészen igy van a kárbiztositásnál. Ott legtöbb esetben nem az egész biztositott összeget fizeti ki, hanem a ténylegesen bekövetkezett kárt téríti meg, mely becslés utján állapittatik meg. Az emberi élet és a testi épség, valamint az azok elvesztéséből eredő károk azonban megbecsülhetlenek, azokat liquidálni nem lehet és a «késedelem nélküli» feljelentés elmulasztásából más kára a biztositónak nem lehet, mint hogy elüttetik a lehetőségtől azon adatokat beszerezni, melyekre szüksége van, hogy constatálhassa, nem forog-e fen a biztositott részéről valamely vétkes cselekmény, mely esetben nem volna köteles a biztositott összeget fizetni. Ezen kárt természetesen számszerüleg megállapitani nem lehet, és ha a törvény a késedelmes bejelentésből eredő hátrányokért a kedvezményezettet felelőssé teszi, bizonyára csak illusorius felelősséget állapit meg. A fentebb előadottak kellő megvilágitására legyen szabad egy előfordult jogesetet, illetve annak a hivatkozott szakaszra vonatkozó részét röviden előadnunk:

X. halála esetére 2000 frtra volt biztositva, 1877. decz. 1-én — miután több napon át nyomtalanul eltünt volt — hullája megtaláltatott, a kedvezményezett ellen gyilkosság miatt a bűnfenyitő vizsgálat megindittatott, azonban tárgyi tényálladék hiányában be lett szüntetve. A bonczjegyzőkönyvben a lövés sajátkezüleg eszközöltnek állittatik, mert az agyvelőtünemények az öngyilkosság hajlamára való következtetést igazolják és a seb feltárva találtatott.

A fenyitő törvényszék az öngyilkosságot constatálva látván, a vizsgálatot beszüntette.

1880. márczius 27-én a haláleset a biztositóval közöltetett, mely azonban a biztositott összeg kifizetését megtagadta, mert a biztositott személy öngyilkossága a biztositót fizetési kötelezettsége alól feloldja és mert a haláleset csak mintegy 3 év után lett tudomására hozva, jóllehet a kedvezményezett maga beismeri, hogy a biztositásról és a bekövetkezett káresetről már annak megtörténtekor tudomása volt.

Az intézet marasztaltatott és a legfőbb itélőszék ezen itéletet helybenhagyta; marasztaltatott, mert az öngyilkosságot nem igazolta és a bonczjegyzőkönyvben állitott öngyilkosság valószinüsége nem menti fel a fizetési kötelezettség alól és mert nem igazolta, hogy mily hátrányok érték a haláleset be nem jelentése folytán.

Hiába védekezett az intézet a per során, hogy 3 év után azon adatokat, melyek jogainak megóvására szükségesek, többé meg nem szerezheti, és hogyha a haláleset beálltáról annak idejében nyert volna tudomást, nem fordulhatott volna elő, hogy az öngyilkosság a bűnfenyitő határozat daczára, mely a kedvezményezett ellen gyilkosság miatt folyamatba tett vizsgálatot tárgyi tényálladék hiányában beszüntette, csak valószinünek tartassék, mert a kellő intézkedések megtétettek volna.

Hiába történt mindez; a legfőbb itélőszék a törvény szavaihoz ragaszkodván, alperes marasztalását helybenhagyta, mert a törvény szerint kedvezményezett a késedelmes bejelentésből eredő hátrányokért felelős, de eme hátrányokat a biztositó tartozik igazolni.

Dr. Kán Béla,
budapesti ügyvéd.

„Exceptio veritatis jogérvényes itélet alapján."

E czim alatt a *„Jogt. Közlöny"* f. évi 39. számában a »Törvénykezési Szemle» rovatban egy czikk jelent meg, melyben a t. czikkiró ur a magy. kir. Curia mint legfőbb itélőszék 1881. évi 3926 l. B. sz. a. kelt határozatát támadja meg, hibáztatván és philanthropicusnak nevezvén a Curia azon eljárását, melynél fogva a magyar büntetőtörvénykönyv 263. §-a 3. és 5. pontjait conbináltan alkalmazva, a felhozott esetben bezáratta a becsületes embert, mert annak, ki bebörtönözve volt büncselekménye miatt, merészelte szemére vetni, hogy bezárva volt.

Igaz, tehát abban a t. czikkiró urral magam is készséggel egyetértek, hogy a magyar büntetőtörvénykönyv 263. §-át a törvény keretéből kiszakitva és pusztán a maga egyedüliségében véve szemügyre, igen bajos dolog, vagy tán nem mondok nagyot, teljes lehetetlenség is volna azon gondolatra jönni, hogy a magyar büntetőtörvénykönyv 263. §-a 1—5 pontjai egymást nemcsak kiegészitik de egyszersmind fel is tételezik; tehát a rágalmazással vagy becsületsértéssel vádolt egyén a veritatis exceptio alapján a büntetéstől csak is ugy menekülhet meg, ha a magyar büntetőtörvénykönyv 263. §-a valamely, péld.: 3-ik pontjára fektetett védelmében, ugyanazon §. második, péld.: 5-ik pontjára is támaszkodhatik. Sőt a 263. §. szövegezése eme feltevést egyenesen ki is zárja oly annyira, hogy a 263. §-nak ott, az egymástól, már a veritatis exceptio helytfoghatóságának felsorolt különböző eseteinél fogva is egymástól elkülönitve szerkesztett öt pontjában, az állitás valódisága bebizonyithatóságának valóban magam is 5 esetét látom, a nélkül mégis, hogy a kérdéses esetben a Curia azon eljárását, melynél fogva a magyar büntetőtörvénykönyv 263. §-a 3. és 5. pontjait egymással kombináltan alkalmazta és hogy általában elvi jelentőségre azon tételt emelte, hogy *„a magyar büntetőtörvénykönyv* 263. §. annak 3-ik pontja értelmében, az állitás valódisága bizonyitása csak az esetben engedhető meg, ha az állitásnak czélja közérdek vagy jogos magánérdek megóvása vagy előmozditása volt,» a magyar büntetőtörvénykönyvvel ellenkezőnek vagy az 1852. évi ausztr. büntetőtörvénykönyv 497. §-a vagy a legujabb ausztriai büntetőtörvénykönyvi javaslat 201. §-ából vettnek, hajlandó volnék nyilvánitani.

Mert, legalább szerény nézetem szerint, arra nézve, hogy a Curia többször emlitett határozatának törvenyessége vagy helyessége felett pálczát törjünk, nem elég, hogy a hibásnak vélt határozatot, csupán az abban idézett §. szószerinti értelmével vessük egybe, s ha netalán ez uton némi eltérést a hivatkozott határozat és a §. szószerinti értelme közt felfedeztüuk, azt azonnal a bonczkés alá vett határozat rovására is olykép értelmezzük, hogy talán a határozat alapjául nem is magyar törvény vétetett, vagy hogy a Curiának a magyar büntetőtörvénykönyv 263. §-a értelmét, szellemét, felfogni nem sikerült; hanem igen is kisértsük meg kideriteni, vajon a hibásnak látszó, mert tán nem kellőleg indokolt határozat, az egész magyar büntetőtörvénykönyv szelleméből kiindulva és az annak szerkesztői által helyeseknek elismert s elfogadott józan büntető politikai elvek álláspontjára helyezkedve, nem lenne-e igazolható? Mert szerintem különösen nincs kizárva annak lehetősége sem, hogy a Curia a felmerült büneseteknek a magyar büntetőtörvénykönyv egyes §§ ai szerinti elbirálásánál, a törvény egyes §§-aiban előforduló hiányokat, az egész törvény szelleméből kiinduló, annak sarkalatos elveivel egyező törvénymagyarázat utján pótolhassa és eloszlassa, feltévén, hogy ez eljárása folytán, a törvény által különösen büntett vagy vétségnek nem nyilvánitott cselekvények nem vonatnak fenyiték alá.

Meg vagyok győződve, hogy ha a t. czikkiró ur is a magyar büntetőtörvénykönyv 263. §-át, nem csak a birálat alá vett curiai határozattal mérte volna össze, de egyszersmind ugy a hivatkozott 263. §-t mint a birált curiai határozatot is a magyar büntetőtörvénykönyv szellemével összevetve, azokban a magyar büntetőtörvénykönyvben elfoga-

dott s a büntetési rendszert illetőleg általában helyesnek elismert büntető politikai elv, többé vagy kevésbbé érvényesült voltát kutatni, fáradságát nem kimélte volna, akkor mondom, nem annyira a birált Curiai határozatot hibáztatta volna, mintsem inkább azon meggyőződésre jut, hogy bizony a magyar büntetőtörvénykönyv 263. § a egyes pontjaiban, a m. btk. által elfogadott s általában helyeseknek ismert büntető politikai elvekhez hűtelen maradt, tehát a Curia igen helyesen cselekedett akkor, midőn annak kiáltó hiányát, egyes pontjai combinált alkalmazásával pótolni, s a bekövetkező következetlenségek utját bevágni igyekezett.

A magyar büntetőtörvénykönyv ugyanis a halálbüntetéstől eltekintve, de különösen a szabadságbüntetéseket illetőleg lényegében a javító rendszert követi; minek folytán az egyes szabadságbüntetések is akként hajtatnak végre, hogy mig egyrészről általok a bűnös valóban megérdemlett büntetését elvegye, addig ugyanaz munkára szoritva, rendhez szoktatva, valamint kellő erkölcsi oktatásban is részesitve, a társadalomnak büntetése kiállta után ne mint bűntevő, hanem lehetőség szerint bensőleg is megigazodott ember — a szó szoros erkölcsi értelmében — adathassék vissza. E czélból a bűntevők, az intézet falain kivül a fegyházra itéltek kivételével közmunkára s csak beleegyezésökkel és csak is akkor alkalmazhatók, ha a sulyosb vagy kevésbbé sulyos bűntevők egymástól ugy, mint általában mindannyian a szabad munkásoktól is elkülönithetők, ez utóbbiaktól különösen már azért is, nehogy közszemle tárgyaivá levén, becsület- és erkölcsi érzetök végkép elfojtassék. Mert tudjuk azt, hogy a legtöbb bűntettnek forrását a becsület- és erkölcsi érzés teljes hiánya, vagy többé-kevésbbé meglazult volta képezi, minek folytán a bűnösben a netán még csekély mértékben meglevő becsület- és erkölcsi érzést nem megfojtani, hanem igen is őt, emberi méltósága tudatára és saját erkölcsi sulya érzetére utalni annyival inkább kivánatos, mert becsület nélkül társaságban élni teljes lehetetlenség is oly annyira, hogy az ily becsülettől megfosztott egyénből nem is lehet más, mint a legelvetemültebb bűntevő.

És bár igaz, hogy az aljas bűn által a bűnös erkölcsi világára vetett árnyat rövid idő alatt egykönnyen láthatatlanná tenni nem is lehet, de ha mégis a közállománynak a bűnös becsület- és erkölcsi érzetét nem megfojtani, de fokozni, a helyes büntető politika elvei által követelt szent kötelességét képezi; mig a t. czikkiró ur szerint egy példa. szükségből lopásra kényszerült, ezért megbűnhödött, de erkölcsileg végkép tönkre nem jutott egyénnek évek hosszu során át, büntetése kiállta után, bárki által minden jogos indok nélkül, talán pusztán kedvtöltésből a magyar büntetőtörvénykönyv 263. § a 3. pontjába kapaszkodva, botlása szemére lenne hányható, kérdem: mi czélja volt akkor a a becsületbüntetések ellen századokon át folytatott szellemi harcznak s mivel lenne most azok eltörlésével a bűnös helyzete jobb? Hiszen a megbélyegzés azon időtől fogva, hogy szembeötlő helyre, példa. az arczra vagy homlokra nem alkalmaztatott, még emberségesebb eljárás volt, mert a javulás utjára tért bűnös által rongyaival el volt takarható, mig most a t. czikkiró ur szerint, a bűnösnek bárki, minden jogos indok nélkül mondom, tán pusztán kedvtöltés vagy mint a felhozott concret esetben történt, irigységből a magyar büntetőtörvénykönyv 263. §-a 3. pontja alapján bármikor arczába süthetné a megbecstelenités bélyegét? Mi következése lenne mindezeknek. Nemde a sértett kilökve a társadalomból s törvény utján orvoslást nem nyerhetvén, boszura és elzárva a becsületes megélhetés utjaiból, uj bűnökre ösztönöztetnék? S végre vajon ily eljárás mellett a legenyhébb mérvben kiszabott fogház vagy elzárás büntetés is meg lenne-e becselhető, ha t. i. az egyszer arra elitélt egyén az évtizedekig tartó megbecstelenitéssel járó lelki gyötrelmeket eltűrni volna kénytelen?

Nem a Curia birált határozata tehát, mintsem inkább a magyar büntetőtörvénykönyv 263. §-a 3. pontja a hibás, mely mig egyrészről a tán becsületes, de mindenesetre rágalmazó egyén becsületét, őt az ott körülirt esetben a büntetés alól elvonván, megóvni iparkodik; addig a már egyszer megbotlott egyént a társadalom egyes éretlen tagjai gunyjának dobja oda.

Én tehát a Curia fenti határozatát az előadottaknál fogva teljesen helyeslem s magamévá teszem. Mert ha a büntetőtörvénykönyv 263. §-a 3. pontja az 5. ponttal conbinálta alkalmaztatik, ez által mig a bűnös a köz- vagy jogos magánérdek megóvása vagy előmozditása szempontjából sikerrel ellenőrizhető, pedig az ellenőrzés is csak az indokokból igazolható, addig másrészről az egyszer erkölcsileg megbotlott egyént a társadalom oktalan zaklatásaitól is megóva látom, nem is emlitve azt, hogy ha az állam a bűnösben még büntetése tartama alatt is, a becsületérzést nem megfojtani, hanem igen is őt erkölcsi oktatásban is részesitvén, a becsület utjára terelni iparkodik, nincsen elfogadható ok, melynél fogva a bűnösben a már talán végleg behegedt lelki seb ujból fel lenne szaggatható, különösen mint a felhozott concret esetben történt, pusztán irigységből és oly hangon, melyből nem nagy megerőltetés mellett az is ki lenne hozható, hogy a t. község elöljáróság tán még bűntevőkkel is czimborál, azokat jutalmazván, mert hiszen mint mondja Sch. Jakab: *„Ha én történem volna fel (a karádi adóhivatalt,) én nálam volna a (községnázsája.)*

Ne ugy állitsuk tehát fel t. czikkiró ur a tételt, hogy a magyar büntetőtörvénykönyv 263. §-a 5-ik p. intentiója különben is az, hogy az előbbeni pontokban foglalt esetektől eltekintve, ne hurczoltassék a biróság elébe még az igaz sem, ha a bizonyitás kiméletlen proceduráját közérdekkel vagy jogos magánérdekkel indokolni nem lehet, hanem mondjuk ki általában, hogy ne hurczoltassék a biróság elébe még az igaz sem, ha a bizonyitás kiméletlen proceduráját közérdekkel vagy jogos magánérdekkel igazolni nem lehet, vagyis: praejudicáljon a köz- vagy jogos magánérdek megóvása vagy előmozditása az egyes irigysége, éretlen gunyja és szeszélyeinek.

Végre a t. czikkiró ur által czikke elején mondottakra kivánok egy pár szót megjegyezni.

Azt mondja ugyanis a t. czikkiró ur, hogy: *„azt hisszük, hogy még azon esetben is, ha az állitás tényei az itélet tényeitől különböznek, de az állitás tényeiből resultáló bűncselekmény az itélet tényeiből resultalo bűncselekménynyel egy mindkettőjüket szervesen összekötő magasabb categoria alá, pl.: a vagyon elleni bűncselekmények* categoriája alá esnek, az azonosság helyre van állitva és az exceptio veritatis kellőképen fundálva van;» és hogy: «Tulajdonképen nem is annyira azonosság, mint inkább csak hasonlatosság tételeztetik fel az állitás és itélet tartalma között.»

Nem irnám alá, hogy nem rágalmaz A. akkor, midőn a csak lopás vétségeért megbüntetett *B*-nek azt vágja arczába, hogy itt meg itt, ekkor meg akkor példa.: a karádi adóhivatalt kirabolta. Hiszen azért, hogy ha mindjárt lopott is B., még nem lesz joggal arra kényszerithető, hogy hordja a rablás bűncselekményének megbecstelenitő bélyegét csupán azért, mert az állitott rablás bűncselekménye a jogérvényes itéletben valódinak kimondott lopás vétségével egy magasabb t. i. a vagyon elleni bűncselekmények categoriája alá esik.

A magyar büntetőtörvénykönyv 263. §-a 3-ik pontja határozottan megkivánja, hogy maga az állitott tény legyen jogérvényes itéletében valódinak mondva ki; nem áll tehát jogában senkinek, sem a jogérvényes itélet megállapitott tényektől eltérve mást, egy plane ha mindjárt rokon faju, de sulyosabb beszámitásu bűncselekmény elkövetésével rágalmazni, s ha mégis azt teszi, annyival inkább büntetendő,

mert ha mindjárt a t. czikkiró ur szerint *„az élet complicalt eseteiben a laicus* például a lopás és orgazdaság illetőleg bűnpártolás között mindkét cselekmény közelségénél fogva *a megkülönböztető határvonalt csak nagy nehezen vonhatja is meg,"* az mentségül már azért sem lenne elfogadható, mert ily megkülönböztetésnek szüksége fen nem is forog.

Dr. Bihary Zsigmond,
nagy-kőrösi ügyvéd.

Maga czikkiró ur szerint is a legfőbb itélőszék a jelen esetben a törvény világos rendelkezése *ellen* itélt. A törvény szelleméből czikkiró ur által vont következtetések legalább is egyoldaluak. Czikkiró ur szem elől téveszti, hogy a törvényben a mellékbüntetések elnevezése alatt meg vannak a jogkövetkezmények, tehát a törvény nem oly előitélet nélküli, milyennek czikkiró ur látja. *Szerk.*

Különfélék.

— **A törvénykezési szünidőről** szóló törvényjavaslat, melyről a fenebbi czikk szól, igy hangzik:

1. §. A törvénykezési ügyekben a birói hatóság gyakorlására szervezett királyi bíróságoknál évente julius hó 15-ik napjától augusztus hó 31-ik napjáig szünidő tartandó, a mely szünidő azonban a már meghozott birói határozatoknak kiadására és foganatositására nézve befolyással nincs.

2. §. A törvénykezési szünidő alatt csak a következő és az azokkal kapcsolatos ügyekben tartható tárgyalás és az azokkal kapcsolatos ügyekben tartható tárgyalás és hozható birói határozat:

1. az 1877. évi XXII. t. cz. 11-ik §-ának 5., 6. és 8. pontjaiban meghatározott ügyek;

2. az 1881. évi LIX. t. cz. 13-ik §-ának 2-ik pontjában az *f), g), h), i), k)* és *n)* alatt meghatározott ügyek;

3. a zárlati és biztositási ügyek;

4. a vásári birósági ügyek;

5. a váltó- és kereskedelmi ügyek;

6. a csőd-ügyek;

7. a választási jogosultságra nézve felmerült ügyek és végre

8. a bűnügyek, valamint a büntetés végrehajtására vonatkozó ügyek.

Az ezen ügyekben hozott birói határozatoknak kiadására és foganatositására szükséges intézkedések a szünidő alatt is megteendők.

3. §. A 2-ik §-ban meghatározott ügyeknek elintézhetése czéljából köteles mindegyik királyi járásbiróságnál egy birói tag a törvénykezési szünidő alatt is megszakitás nélkül működni; a kir. törvényszékeknél, továbbá a másodfoku, valamint a legfőbb birói hatóságot gyakorló bíróságoknál pedig a szünidő tartamára tanácsok alakitandók.

A segéd- és kezelő személyzet a szükségnek megfelelő számban alkalmazandó.

4. §. A törvénykezési szünidő alatt működő birák és birósági hivatalnokok, az annak megfelelő szabadságidőben a szünidő eltelte után részesülnek.

5. §. A jelen törvény intézkedése által az 1869. évi IV. törvényczikk 18-ik §-a hatályát veszti és végrehajtásával az igazságügyminiszter bizatik meg.

— **A fogházaknak** kellő munkával való ellátása eddig is nehéz feladat volt; e nehézséget még fokozottabbá tette a büntetőtörvénykönynek a külső munkára vonatkozó intézkedése. A kolozsvári kir. ügyészség az asztalos-, nádfonó- és kefekötő-munkák meghonositása által segitette ki a fogházat a munkahiányból, még pedig oly előnyösen, hogy már az első hóban kétszáz forintot meghaladt a bevétel.

— **A közvetitő intézetek** létesitéséről ir a *Büntetőjog Tárá*-ban Tauffer Emil. A külön közvetitő intézeteket határozottan rosszalja, s ajánlja, hogy az orsz. fegyintézetek és kerületi börtönök mellett a körfalakon kivül, de az intézetektől nem igen távol, épittessenek e czélra olcsóbb épületek.

— **A budapesti ügyvédi kör** megtartá alakuló közgyülését. Elnök lett: *Burián Sándor;* alelnök: *Unger Alajos;* gazda: *Baintner Imre;* pénztárnok: *Novák Sándor;* titkár: *Bernát Béla;* könyvtárnok: *Bossányi Iván;* ügyész: *Morzsányi Károly.* Választmányi tagok: *Friedmann Bernát, Králik Lajos, Szedenics János, Fábry István, Matolay Elek, Liedemann Károly, Chorin Ferencz, Hodossy Imre, Németh József, Nyiri Lajos, K. Kiss Ferencz, Hegedüs Károly, Kövess György, Schmidt Titus, Matuska István, Melha Kálmán, Tarnay János, Sámuel Lázár, Funták Sándor, Győry Elek, Cserneczky Gyula, Milassin Mihály, Imre Aurél* és *Czierer Ákos.* Az eredmény kihirdetése után ideigl. elnök: *Baintner Imre,* megválasztott alelnök: *Unger Alajos*-nak engedte át az elnöki széket. *Unger* elfoglalván helyét, megköszönte ama bizalmat, melylyel kartársai kitüntették. Örömét fejezte ki a fölött, hogy az ügyvédi kör végre megalakult, s ez által a fővárosi ügyvédi kar oly otthonra talált, melyben a tagok egymással karöltve törekedhetnek azon állásra, mely ez osztályt joggal meg is illeti. E körben találkozhatnak az eddig szétforgácsolt elemek, és egyesült erővel harczolhatnak azon alaptalan rágalmak ellen, melyekkel az ügyvédeket gyakran illetni szokták. Az ügyvédi kar önbecsérzete és jellemszilárdsága elég erős arra, hogy azon megtörjön a jogtalan rágalmazás. Kivánja, hogy béke és munkásság szelleme lengje körül a kör működését.

— **„Emberkinzás a fővárosban"** czim alatt megjelent czikkünk bejárta az egész sajtót. A napi lapok ritka egyhanguságggal magukévá tették a megpenditett eszmét. Reméljük, a felszólalásnak meg lesz az a hatása, hogy a kormány megteszi a kellő intézkedést a botrányos állapot megszüntetésére.

— **A sajtószabadság történetében** f. é. auguszt. 1. napja nevezetes helyre tarthat igényt. Ekkor lépett életbe a franczia sajtószabadsági törvény, mely e névre valóban méltó, mely a liberalis demokratia egyik legszebb vivmánya volt. Nem ismer előzetes engedélyt, óvadékot vagy lefoglalást, nem ismer specialis sajtóvétséget, büntettre való felhivást, a négy legsulyosabb bűntett kivételével, mint olyant — a felhivás eredménye hiányában — nem bűntet, az eljárást minden garantiával veszi körül, szóval megfelel azon idealis szempontoknak, melyek a sajtószabadság nagy eszméjét a kor haladó pártjainak egyik sarkkövetelményévé tevék. A törvény méltó életbeléptetése volt az egyidejü amnestia minden sajtóvétségért elitéltek számára.

— **A franczia keresk. törvénykönyvnek** 145. és 108. szakaszai módositását tárgyazó törvényjavaslat végleg megállapittatott a semmitőszék által, hol MASSÉ elnök volt előadója. Megfelel azon számos petitiónak, melyek a parlamenttől e reformot követelték, és melyeket a kiküldött vegyes szakbizottság nagy enquête alapján jogosultaknak elismert. A reform czélja a szállitónak (vasutaknak) felelősségét kiterjeszteni. Jelesen nem akarja többé a kártéritési igényt elenyésztetni szembe nem tünő hiány vagy hiba miatt az áruk átvétele és fizetése által, hanem azokról még két napon belül értesitést enged az átvétel után, hacsak nem tagadtatott meg a szállitó által felajánlott azonnali verificatio az átvételkor — és ez esetben fentartja a kártéritési igényt, ha az átvevő igazolja, hogy a kár vagy hiány az átvételkor már fenforgott. A szállitási ügyletből eredő egyéb keresetek az áruk átvételétől számitott két illetve négy hó alatt évülnek el ahhoz képest, a mint belföldi vagy külföldi szállitásról van szó.

Beküldetett:

A végrendelkezési szabadság a római jogban. Jogtörténeti tanulmány. Irta SCHWARTZ GUSZTÁV. Budapest 1881.

Felelős szerkesztő: Dr. Dárdai Sándor (VIII. Üllői ut 2. sz.). Főmunkatárs: Dr. Fayer László (V. Nádor utcza 20. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 43. sz. Budapest, 1881. október 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: le.évre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Perjogi codificatiónk előkészitéséhez. Dr. Dell'Adami Rezső, budapesti ügyvédtől. — Jogirodalom. Dr. Barna Ignácz, keresk. akad. tanártól. — Törvénykezési Szemle: Uj törvényeink életbelépténck előestéjén. Dr. Vida Lajos, budapesti ügyvédtől. — Bünvádi eljárás megindítása a büntetőtörvénykönyv 350. §-a esetében. Wizinger Károly, makói ügyvédtől. — A keresk. törvény 188. §.ához. Dr. Lax Adolf, turócz-szent-mártoni ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: A budapesti kir. tábla elvi jelentőségü határozatai kereskedelmi és váltóügyekben. — Curiai határozatok.

A joggyakorlat és a szakirodalom köreiben egyaránt hangzik annak elismerése, hogy mióta rendszeres kereskedelmi és váltótörvényünk van, azóta örvendetesen erősödött judicaturánk egyöntetüsége a kereskedelmi és a váltójogi praxis terén. Azonban az a jogászvilágban tudva nincsen, hogy ezen jelenségnek egyik lényeges tényezője, hogy a kir. tábla elvi jelentőségü határozatairól az uj törvénykönyvek életbelépte óta döntvénykönyvet vezet. Azon helyzetben vagyunk, hogy a kir. tábla ezen Planum Tabularé-ját a jogászközönségnek bemutathatjuk. Mai számunk melléklapjában kezdjük annak közlését.

Perjogi codificatiónk előkészitéséhez.

II.*

Wetzell mondotta egyszer, hogy a perjogelmélet csak hitelből él: hitelez a magánjogtól, közjogtól, önálló alappal nem bir.

Bülow volt az, ki — némileg Gesterding eszméje alapján — a per constructióját *önálló jogviszonyként* megpenditette (de praciudicialibus exceptionibus 1863), majd szellemesen kifejtette (die Lehre von den Processeinreden und die Processvoraussetzungen 1868.).

Miután a per jogviszony, kell azt megalapitó előfeltétnek s ehhez a per egy külön részének lennie. Ha hiányos az előfeltét, nem létesül per és itélt dolog. Az eljárási és pergátló érdembeli kifogások aequiparatiója (Leonhardt, hannoverai perrendtartás) helytelen. A római eljárás külön-külön in iure és in iudicio nem munkaosztáson alapszik, in iure a iudicium előfeltételei vizsgáltatnak. Perbeli exceptio nincs a római jogban, az exceptio fori elintézése in iure történik. A pandekta-perjogi kifogáselmélet nagy haladás a római joggal szemben és még a szóbeli pernél is alkalmazandó.

E nézetek czáfolatából csak egy-némely észrevételt emlitünk fel Bar birálatából (*Zur Lehre von den Processeinreden und Einreden überhaupt*, *Archiv* f. civ. Prax. 1869. 431—463 lk.), ki a pandekta perjogi exceptioelmélet alkalmazhatlanságát a szóbeli perben vitatta volt (Recht und Beweis im Civilprocesse).

A Bülow-féle perconstructio oly *logikai abstractio*, melynek consequentiái *ellentétben* állnak *a jogforgalom gyakorlati, czélszerüségi igényeivel.* A per két része — mint a bünvádi eljárásban — szóbeliség mellett egész más osztási alapon szükséges, u. m. a peranyag fixirozására és a tárgyalásra. Irásbeli pernél, hogy végtelen ne legyen, kellett az állitás, tagadás, etc. fixirozása. A főpert elhalasztó exc. dilatoria, az eventualis maxima szigorával szemben a pergátló kifogás kivétele helyes, de hol nem világos az «előfeltét» (legitimatio etc.) hiánya, a vonatkozó kifogás az érdemmel együtt és nem mindig első, külön részként tárgyalandó, mint a pandektaperi exc. fori declinatoria.

A római helyzet nem irányadó, nem is ugy áll, mint Bülow állitja. A *„Processvoraussetzung“ vizsgálata birói inquisitióval fenyeget és* a perkifogások helyébe léptetve nem egységes, rövid tárgyalást, hanem *biztos huzavonát eredményezne.* A glossa óta az abstract logika felett áll a praktikus szükség igénye; ezzel kell ma is küzdeni a törvényes bizonyitási és *irásbeliségi elmélet ellen, Bülow tanai e szempontból értéktelenek vagy ártalmasak.* (Hasonlóan Menger: *System des österreich. Civilprocessr.* I. 291—298. és Schlesinger birálata: *Göttinger Gelehrte Anzeigen* 1869. Nr. 23.)

A dolog ezen állása mellett a kathedra-processualista választása nem lehet kétes: Plósz recipiálta a per azon elvont constructióját, mely szerint annak külön megalapitása, előkészitése szükséges. E felfogás irányadó a *kereset* fogalmának meghatározásánál és a *per egész szervezésénél.*

Kérdés már most, hogy ez önálló jogviszony, e peralapitási, kereseti jog minő viszonyban álljon az *anyagi magánjogi igényhez,* melyet az uralkodó elmélet a kereset létokának, alapjának tekintett, nem látván a keresetben egyebet amaz anyagi jogigény érvényesitésénél («die Befugniss seinen Willen durch gerichtliche Verfolgung durchzusetzen» Windscheid: *Die Actio* 3. l.).

E kérdésre nézve a czivilisták előző vizsgálatai, és különösen a Muther-Windscheid polemia, (1856.) valamint Bekker classikus műve *„Die Actionen des römischen Privatrechts“* (1873.) voltak befolyással. Nem fogjuk e helyütt Windscheid igényelméletét és annak ellenzői nézeteit taglalni. Csupán Bekker műve némely eredményét érintjük, miután Plósz az ő testimoniumával is él, bár alapjukban ellenkezők nézeteik, és miután világot vetnek a kathedra-processualismus sarktévedésére.

W. ugy fogta fel a római actiójog sajátszerüségét, hogy Rómában az actio volt a jog szülője, mig a mai (kevésbé formalistikus) jognézlet szerint az anyagi jog a prius, a keresetszülő. Bruns megjegyezte, hogy Rómában is csak a praetori jogról állott az; a praetor vizsgálta in iure, van-e actio a ius receptum szerint az érvényesittetni kivánt igény mellett? bár maga is szaporitá az actiók számát, esetleg ujat (in factum) adván, melynek alapján a birót ill. esküdtet (iudex) a per tárgyalására utasitá. Bekker a római jog dualismusát constatálja, de kiemeli, hogy a római jogigazgatás homlokegyenest ellenkezik a maival, a jogfogalmak megváltoztak (I. k. 16. l.). Az eltérés főpontjai: igény actio nélkül (hol utóbbi formához kötve), naturalis obligatio, ma

* Az első közleményt l. a 42. számban.

ritka kivétel (II. k. 253 l. 5); actio igény nélkül (mint volt cedensé stb.) ma nincs; *actio és igény ma válhatlan*, minden jognak megvan egyes igénye, mely önállóan perelhető (mig a római jogban szorosabb connexus volt pl. impensae és birtok, tőke kamat stb. között) s külön elévül; több actio egy igényre ma nincs (II. k. 254—259 lk.).

A ius és nem ius közt közvetitő aequitas, a magistratus, ki dat vagy denegat actionem a iuris periti, consulti meghallgatása után s igy előre meghatározza, mi felett lehet pert támasztani (quod venit in actionem, res qua de agitur), kit azonban ellenőrzött a nyilvánosság, a római városban, annak piaczán concentrált eljárás — mindez megszünt ma létezni. A mai biró nem fejezi ki a népmeggyőződést, önkényétől nem tehető függővé a perek megengedése. Igaz, hogy az oltalmazandó, perrel érvényesithető alanyi jogigényeket (mit a tárgyilagos jog elismer és véd I. k. II. l.) nem meritheti ki a törvény (szokásjog: elmélet, döntvények!), sem szabály nem alkotható, hogy a biró mennyire mehet törvény hiányában, midőn az élet intézményeivel párhuzamosan haladva nem várhat császári és parlamenti határozat hozatalára, és mennyire mehet elméleti alapon törvény ellenére; ép ezért a jogigazgatásban, a birói szervezetben kell garantiákról gondoskodni (II. k. 244. s k. l.).

A római actio-jog nem lett soha recipiálva, mert nem lett értve (II. k. 249. l.); mi belőle megmaradt, az holt szervezet, mely élő test által meg nem emészthető (II. k. 248. l.). A helyébe lépett «klagbare Recht» fogalma kifejletlen; a mai joghoz kell a pert idomitani s a per befolyását a jogra méltányolni; a törvényhozó alapja ebben a *tudomány* (Rómában csak a praktikus művészet), mely fogalmait, rendszerét az *életből* meriti (II. 250., 259., 260.—262. l.). De *visszamenet lenne a történetben éles szög alatt: ujra felvenni a mai jogeszmével alapjában ellenkező megkülönböztetést jog és kereset közt.* (II. k. 251. 249.).

Szóval élesen fejezi ki az uralkodó nézetet (SAVIGNY, UNGER, stb.), hogy *kereset és anyagi jog válhatlanok.*

A kathedra-processualista — és igy PLÓSZ — természetesen ellenkező nézetben van. HEGEL, BETHMANN-HOLLWEG állitólagos «folytatásául» construálják BÜLOW s követői az *önálló, jogigény nélküli keresetet.*

Mert a per, mint már MUTHER stb. jelezték, közjogi viszony. Háromoldalu: activ, passiv fél és biró közt; és nemcsak itélethozatalra ill. igényteljesitésre a bíróval ill féllel szemben, hanem első sorban *peralapitásra* czéloz a kereset jogi tartalma. A kereset tehát anyagi magánjog nélkül is megállhat.

Legélesebb elmével fejtette ki ezt PLÓSZ második főeszmetársitója: DEGENKOLB HENRIK tübingeni egyetemi tanár. („*Einlassungszwang und Urtheilsnorm*" Lipcse 1877.)

Művének néha valóban bámulatos eszmemenetét egyes tételeiből illustráljuk.

Hogy a *kereset független a jogtól,* azt szerinte igazolják: 1. a praeiudiciák; 2. *az alaptalan kereset gyakori győzelme,* mely az uralkodó elmélet alapján megmagyarázhatlan, annak ellenmond; 3. a szinlelt perek és elismerési keresetek. (3. s k. l.)

A kereset czélja kettős és az anyagi czél nem képezi lényegét (6. l.). A kereseti jog alapja a beperelt perbeállási kötelme. E nélkül nem érthető az itélet s ez eddig szem elől tévesztett. A római perfelfogás subiectiv volt, a concret perből és jogból indult ki; a mai obiectiv: az egész intézményt veszi alapul (10. l. 1.). Az uralkodó elmélet szerint az elutasitott keresetnek nincs alapja, de ez csak *utólag* az itéletben tünik ki, mi a *logika* megforditása. Viszont a győztes kereset nem állhat az itéletig alap nélkül a levegőben. Ha a vesztes kereset csak perbeli, a győztes pedig azonos az anyagi igénynyel, akkor a keresetnek nincs perjogi alapja. Kereset-perbefogás hatalma, ez független az itélettől, perkimeneteltől. (12.—14. l.). *A római s modern felfogás* (BUCHKA, SCHWANERT, BEKKER) *egyoldalu, csak a győztes kereset alapján állt.* (16. l.).

Az *Einlassung* azelőtt *Pflicht* volt, ma csak *Haftung.* Tehát ma nincs contumacia, *ma jog létez, a perbe meg nem jelenni, de ez büntetve lesz* (beismerési vélelem). *A makacs kiválik a békeszövetségből.* (16. s k. l. 29. lap).

Taglalja a perbefogási hatalom tartalmát (meghallgatást követelni, az itélet alá vetést kijelenteni stb.), alapját (erkölcsi s közjogi érdek, melyet a perbe meg nem jelenő megsért) és határait (25., 35. s k. l.).

E határok a *becsületes* és *jelentékeny* kereseti állitás. Miután a joglátszatnak is adatik kereset, szükséges az igazmondás kötelessége. (43. l.). Hogy *mi jelentékeny* állitás (jogsérelem, jogérdek), az *anyagi jogban* határoztatik meg. A per ennek határt szab, a mennyiben a per «ein Hilfsverfahren in Beziehung auf begehrten rechtlichen Genuss» (55. l.) s igy a jelentékeny állitás «Behauptung einer Rechtsgenussverkümmerung» (65. l.). Igy az osztályper is érthető: *magánjogi állitás* kell.

Vizsgálja, vajon az itélet «Satzung» vagy «Befehl»? Lehet norm, condemnatio. A szinlelt per elismerés. Az elismerési kereset (Feststellungsklage) a jog bizonytalansága ellen a mai jogban fejlettebb. *A német perrendtartásban nincs felhivási* (praelusiv) *per, mivel ez a keresetszabadságot megtámadja; de van benne negativ elismerési kereset* (hogy valakinek nincs joga), *mi ugyanarra megy ki* (228. l.).

Az olvasó nem tudja, ébren van-e vagy álmodik, ha ezeket egybeveti. Az «ehrliche, erhebliche Behauptung» révén in thesi megint felveszi a magánjogi alapot, melynek elejtéséből kiindult. De ha el nem ejti, mily eszmezavar a *jogtalan keresetre jogot* construálni, *mert tényleg* — emberi gyarlóság folytán — *győzhet,* noha jogilag nem szabadna győznie? Tehát minden *visszaélés a jogformákkal* és minden hatalom *jogos?* Ez játék a «jog» szóval. És ez mint megváltó tan, uj evangelium hirdettetik: «Nem kétkedünk, hogy a római *laikus (!)* nézet miként a mai csak alapos panasznak adott létjogot, csak alapos igénynek keresetet. Mi több: *még a gyakorlatban is* az *alaptalan* azaz utólag alaptalannak talált, vesztes *keresetnek létjogát* léptenkint kiküzdenie kellett. *Lehetett* idő, mikor az alaptalan kereset valóban jog- és békesértésnek *tünt* fel. De azon perczben, mikor kereset egyáltalában létez, *valami jog (!) szükségkép az alaptalan kereset részére* azaz a kereset részére tekintet nélkül a kereseti állitás tényleges alaposságára is adva van. És e jog a féllel szemben perbelépésének, bíróság előtti megjelenésének igényében áll. Minél *előrehaladottabb a fejlődés* (!), annál inkább ervényesül teljesen a dolog természetében adott tétel, hogy keresetet adni *szükségkép* annyit tesz, mint azt az állitott, nem a létező igény rendelkezésére bocsátani, mert különben a kereset minden értelmet, mert minden czélt veszt» (! 39. l.).

Képzelhetni, hogy ezen, a kérlelhetlen logika komolyságával fellépő anachronistikus hegelianismus minő homéri vidámságot kelt a «laikusokban», és hogy következőleg — mint a legmélyebb sejtelmek és titkos igazságok kinyilatkoztatása — mily vallásos tiszteletben részesül a telivér kathedra-processualistáknál, kik itt eszményüket megvalósitva látják. Ennyire nem vitte

Bülow, kit némely részben követhetett Wetzell, Planck, Heyssler, ki azonban ennyi logikától visszaijjed (l. *Civilprocessualische Fictionen und Wahrheiten.* Archiv für civ. Praxis. 1879. 27. l. 23. j.) Plósz ellenben senkivel sem foglalkozik oly behatóan, annyi szeretettel mint Degenkolb Henrik-kel, kinek congenialis eszméiből legtöbbet kölcsönzött, sőt vitatja, hogy ezen eszmék ő benne már korábban támadtak volt, és mi ezt elhihetjük.

Dr. Dell'Adami Rezső.

Jogirodalom.

A csődtörvény. Magyarázattal ellátta Králik Lajos ügyvéd, jogtudor. 1881. Athenaeum

VII.*

Csődtörvényünk 4. §-a szerint a tömeggondnoknak jogában áll a közadósra a csődnyitás előtt vagy a csőd tartama alatt szállott örökséget és hagyományt a közadós nevében elfogadni s ezeknek megszerzése végett a törvényes lépéseket megtenni. Csődtörvényünk 28. §-ának 1. pontja szerint pedig a mennyiben a csődnyitást megelőzőleg két éven belül keletkeztek, megtámadhatók a közadósnak azon jogcselekményei, melyek által örökségről vagy hagyományról lemond.

Csődtörvényünk az egyes öröklési jogczimek között nem tesz különbséget. Az öröklési jogigény, akár ab intestato, akár secundum tabulas, akár *contra tabulas* illeti is meg a közadóst, átszáll a csődtömegre.

Mindazonáltal a következőket jegyzi meg Dr. Králik művének 8. lapján: *„Nem lehet vagyoni követelésnek tekinteni és a csődtömegbe vonni a bukottnak azon jogát, a mellyel a köteles rész erejéig végrendeletet megtámadhat.* Ő a hivatott, és első sorban ő a hivatott birája annak, okkal tagadta-e őt ki a végrendelkező, vagy sem».

Szerző szerint tehát, ha a közadóst gazdag atyja minden törvényes ok nélkül, sőt épen tekintettel fiának eladósodottságára in fraudem creditorum kitagadta a köteles részből, a csődtömeg tartozik a végrendeletet tiszteletben tartani. Nyilvánvaló, hogy szerzőnek ezen nézete csődtörvényünk 4. és 28. §-ával, *melyek a tömeggondnoknak minden jogczim szerinti megszoritás nélkül megadják a megszerzés és a megtámadás jogát,* homlokegyenest ellenkezik, azonkivül a köteles részre való jog természetének teljesen hamis felfogásából ered. Szerző ugyanis a köteles rész épentartása és kiegészitése iránti keresetet a quaerela inofficiosi testamenti kaptafájára üti. Ez utóbbi lényegileg moralis elégtételre irányult, és ezért a végrendelet félretételét nem csupán a köteles rész, hanem az intestat-osztályrész erejéig eredményezte, és ugyanezért nem is képezte transmissio tárgyát. De a köteles rész iránti jog, a mint azt a modern magánjogok ismerik, csakis a köteles rész épentartása illetve kiegészitésére és sohasem az intestat-osztályrészre irányulván, nem többé vindictam spirans, hanem tisztán vagyoni jog jellegével bir, csakugy mint minden egyéb czimü öröklési jog. A moralis elégtétel és a személyhez kötöttség szempontja végkép antiquált. Csődtörvényünk — és quaerela inofficiosi testamenti, rosz élcnél is több.

VIII.

Csődtörvényünk 9. §-a igy szól:

«A közadós által folyamatba tett perek a tömegre azon állapotban mennek át, melyben azok a csődnyitás idejekor voltak. Ugyanez áll a közadós ellen inditott azon perekre is, melyeknek tárgyát bejelentés alá nem eső követelés képezi.

Az érintett perekben a csődnyitásig le nem járt határidők a tömeggondnokra nézve a csődnyitás napjától számitandók. *A csődnyitásig lejárt záros határnapok helyett a bíróság a tömeggondnok kérelmére uj határnapokat tűz ki.*"

* Az első közleményt l. a 40. számban.

Szerző e szakasz második bekezdését a következőképen commentálja művének 35. lapján:

«A «lejárt záros határnapok» alá tartoznának a gyakorlatilag fontos perirat-beadási és a legtöbb jogorvoslati határidő. Kivánatos, hogy a birói gyakorlat az uj «határnapok» kitüzésénél jóvá tegye *a törvény meggondolatlan rendelkezését.* A jogbátorság és vele a felek perbeli egyenlősége *a lehető legszükebb magyarázatra intenek.* Legis ratiója a rendelkezésnek csak az lehet, hogy a bukott a csődnyitást közvetlenül megelőző napok zavarában megfeledkezett jogai megvédéséről, a határnapok betartásáról. Indokolva lett volna ezt a perrend «elháríthatlan akadályá»-vá minősiteni és a gondnoknak megadni az igazolást. De minthogy a törvény ezt nem teszi, *indokolva lesz ennélfogva csak olyan lejárt határnapok helyett ujakat tűzni, a melyek egy pár nappal, nem egy-két évvel jártak le csődnyitás előtt . . . . . Helyesen jegyezte meg már* Zsögöd Benő, *hogy záros határnap alatt megjelenési határnap nem érthető.*"

Dr. Králik szerint tehát csődtörvényünknek a lejárt záros határnapok restitutiójára vonatkozó rendelkezése nem egyéb, mint gyöngédség a közadósnak csődnyitás előtti zavaros feje iránt. Szerinte ezen rendelkezés legis ratiója csak az lehet, módot nyujtani a csődhitelezőknek, hogy orvosolhassák azon határidők elmulasztását, melyek egy pár nappal jártak le csődnyitás előtt. Szerinte a 9. §. nem nyujt egyebet a csődhitelezőknek, mint a perrendszerü igazolási eljárás residuumát; ezen beneficium határait szerinte a bíróság köteles a perrendszerü igazolás mértékével mérni, és oly határnapok semmiesetre sem lesznek restituálhatók, melyek az igazolási eljárás határidő-szabályai szerint nem lennének restituálhatók.

Szerző ezen egész okoskodása már csak azért is minden logika nélküli, mert hiszen akkor semmi szükség nem lett volna a lejárt határnapok restitutiójáról a csődtörvényben szintén intézkedni, kiváltképen, miután szerző szerint ugy látszik a 9. §. értelmében kért restitutióhoz is szükséges, hogy a bíróság a bukott csődnyitás előtti zavarában a perrendtartás elháríthatlan akadályát lássa fenforgónak. A mit a perrendtartás minden embernek nyujt, azt nem kellett uj csődtörvénynyel nyujtani a tömeggondnoknak. Szerző felfogása szerint következetesen a perrendtartás valamennyi egyéb intézkedéseit is kellett volna a tömeggondnok számára a csődtörvényben biztositani.

De eltekintünk ettől. A 9. §. egészen más dologról szól, mint a mit szerző abból kiolvasott. Nem az a rendelkezésnek legis ratiója, hogy a csődhitelezők a közadósnak a csődnyitást közvetlenül megelőző napok zavara által okozott határidő-mulasztásait a perrendtartás igazolási határidejében igazolhassák. A 9. §. nagy horderejü csődjogi reformeszmét tartalmaz. A rendelkezésnek legis ratiója az, hogy a hol a közadósnak perbeli határidő-mulasztásairól van szó, a hol tehát közel fekszik valószinüsége annak, hogy a tömeg megkárositására irányuló valami machinatio történhetett: a csődtömeg kezében hatályosabb fegyver legyen, mint a milyent nyujt a perrendtartás; hogy legyen a csődtömeg kezében fegyver akkor is, a mikor a perrendtartás, szükre szabott igazolási és perujitási határidőivel, az elháríthatlan illetve vétlen akadály bizonyitási terhével, orvoslást nem nyujtana; sőt hogy legyen még gyorsabban s biztosabban czélhoz vezető fegyver is kezében, mint maga a csődbeli actio Pauliana. Nem döntő az, hogy a restituálandó határidő egy pár nappal, hónapokkal, vagy évekkel járt-e le csődnyitás előtt. Egyedül döntő az, hogy azon lényeges körülmények fenforogjanak, melyekhez a törvény ezen beneficiumot köti. Jelesül: hogy „*záros*" azaz elmulasztásuk folytán perjogi joghátrányokat maguk után vont határnapokról legyen szó; hogy olyan akár activ, akár passiv per forogjon fen, melynek tárgyát *a csődtömeghez*

tartozó dolgok vagy jogok képezik; hogy végül a restitutio olyan perre kéressék, a mely csődnyitáskor *még folyamatban levőnek* mondható, azaz a mely per, ha a közadós ellen bejelentés alá nem eső követelésre irányul, *csődnyitáskor még nincsen végrehajtásilag befejezve,* ha pedig a közadós által indittatott, *a tárgyát képező követelés elévülve ne legyen.*

Nehány példa illustrálni fogja a mondottakat. Valaki hónapokkal vagy évekkel a csődnyitás előtt tulajdoni pert indit a közadós ellen valamely ingó dolog iránt; a per jogerejüleg döntetett el vagy feltétlenül marasztaló itélettel vagy a közadósnak megitélt nemleges főeskü le- vagy lenemtételétől feltételezetten, vagy makacssági itélet hozatott a közadós ellen; ez elmulasztott felebbezést beadni, vagy elmulasztott határnapot kérni az eskü letételére, vagy elmulasztott semmiségi panaszszal vagy igazolással vagy perujitással élni a makacssági itélet ellen; felperes ennek daczára zsebében hagyta nyugodni a jogerejü itéletet, nem szorgalmazta a neki oda itélt dolognak a közadóstól való végrehajtás utjáni elvételét: időközben csőd ütött ki és a közadós kezében maradt dolog a csődtömeghez leltároztatott. Csődtörvényünk már most az ilyen esetben megakarja engedni, miszerint daczára annak, hogy akár évekkel a csődnyitás előtt elmulasztott záros határidőről van szó, de miután még minden res integra és az ellenfél pernyertessége pusztán a közadósnak formai mulasztásán alapul, a tömeggondnok felebbezési, eskületételi uj határidő, illetve uj tárgyalási határnap kitüzését kérhesse. Vagy tegyük fel, a közadós hónapokkal vagy évekkel a csődnyitás előtt pert inditott valaki ellen, de elmulasztott lényeges határidőt vagy határnapot. A 9. §. szelleme szerint az ilyen per a tömeggondnokra nézve folyamatban levőnek tekintendő a követelés egész elévülési ideje alatt. Csődtörvényünk nem akarja engedni azt, hogy pusztán azért, mivel a perrendtartás igazolási vagy perujitási határideje elmult, a csődtömeg a közadósnak formalis mulasztása következtében a követelést elveszitse, a mi különben beállana, miután uj pert sem indithatna az exceptio rei judicatae miatt. Vagy vegyük a következő esetet. Valaki hónapokkal vagy évekkel a csődnyitás előtt megindítja közadós ellen a jelzálogi keresetet; a perben a közadós elmakacsoltatik vagy elmulasztja a felebbezési határidőt stb. stb; pernyertes felperes a jogerejü itélet alapján bekebelezteti a végrehajtási zálogjogot; azonban nem kér árverést; közben kiüt a csőd. Mindezen esetekben a 9. §. feltétlenül helyt ad annak, hogy «a csődnyitásig lejárt záros határnapok» helyett a bíróság a tömeggondnok kérelmére uj határnapokat tűz ki.

S ezzel a törvény legtávolabbról sem vét a jogbátorság ellen, miután csak olyan perekről van szó, melyek csődnyitáskor a formalismus jogi látszata szerint mutatkoznak befejezetteknek, de tényleg még res integra állapotjában vannak és az ellenfél pernyertessége egyedül a közadós alaki mulasztásán alapul; miután a közadós nyertes ellenfelének oka komoly panaszra nem lehet, mert hiszen a formalis itéletet csődnyitásig végrehajtatlanul hagyta heverni zsebében s ügyét, ha az alapos, ugy sem veszti el azzal, hogy alaposságát kimutatni kényszerül vagy a tömeggondnoknak megengedtetik megkisérleni alaptalanságának kimutatását; és miután végül csődnyitás előtt meginditott csakis olyan perekről van szó, melyek a természetbeni csődvagyon megröviditésére vagy öregbitésére irányulnak. Nyilvánvaló, hogy a törvényhozónak a 9. §. rendelkezésénél azon szempont is lebeghetett szeme előtt, hogy a fentérintett esetekben a csődtörvénynek III. fejezetében szabályozott megtámadási jog mellett még az actio Paulianának mintegy könnyebb és egyszerübb nemét nyujtsa a tömegnek. De annyi kétségtelen, hogy a midőn a 9. §. minden megszoritás nélkül megengedi a lejárt záros határnapok restitutióját, megengedni akarta a restitutiót *tekintet nélkül arra, vajon azok a perrendtartás igazolási vagy perujitási szabványai szerint restituálhatók-e vagy sem;* közelfekvő továbbá, hogy a szakasz intentiója az is, hogy a közadós ellen bejelentés alá nem eső követelések iránt inditott perekben, a csődtömeg, mely csődnyitáskor még intra dominium van, ne legyen kénytelen a tárgyat kiadni és azt extra dominium a nehéz bizonyitási teherrel járó támadási per hosszadalmas utján visszaszerezni, mikor a dolog sokkal egyszerübben és materialis jogokat nem is sértőleg orvosolható, ugyanis a «lejárt záros határnapok» egyszerü restitutiója által.

Ebben áll a 9. §-sal a csődhitelezőknek adott beneficium; egy nagy szabásu csődjogi intézmény. És Dr. Králik nem lát egyebet ezen szakaszban, mint egy perrendtartási aprólékos intézkedést. Meggondolatlannak mondja a törvényt. Kivánatos lett volna, hogy a commentátor jobban meggondolta volna a commentárt.

IX.

A csődtömeghez tartozó javak vagy jogok iránt a közadós által vagy a közadós ellen folyamatba tett perek csődtörvényünk 9. §-a szerint „*a tömegre azon állapotban mennek át, melyben a csődnyitás idejekor voltak.*“

Szerző a pereknek ezen átmenetelét a csődtömegre következőképen festi le művének 37. lapján. «Minthogy a szakasz nem rendelkezik a csődnyitás bejelentéséről, hanem minden további megszoritás nélkül azt rendeli, hogy a perek »átmennek» a tömegre, ez átmenetel ipso jure történik. A le nem járt határidő tehát törvény erejénél fogva meghosszabodik, mig ujra le nem jár, addig az ellenfél a a tömeggondnok hátrányára mit sem tehet. *De ép oly világos, hogy eredménytelen letelése esetében, az ellenfél a tömeggondnokkal szembeu érvényesitheti azon jogait, a melyek őt a bukott ellenében megillették. Kérhet a per állása szerint itéletet, mely a tömeggondnokot kötelezni fogja.*“

Dr. Králik szerint tehát a kérdéses pereknek átmenetele a csődtömegre, a tömeggondnoknak perbelépése *ipso jure* történik. Mi rejlik az átmenetelnek ezen tudományos perjogi qualificatiója alatt? A perjogi képtelenségeknek netovábbja. Szerző concedálja ugyan, hogy a kérdéses perekben a le nem járt határidők törvény erejénél fogva meghosszabbodnak, vagyis hogy a folyamatban levő perirat-beadási és felebbviteli határidők a csődnyitás napjától a tömeggondokra nézve ujra folynak. Ámde ha ezek az ujra folyó határidők eredménytelenül letelnek, vagyis ha a tömeggondnok a csődnyitás utánra eső tárgyalásnál meg nem jelen, a periratot be nem adja, a perorvoslattal nem él, és pedig azért nem, mert a perek folyamatban létéről mitsem tud, mivel a roszhiszemü bukott neki azokról emlitést nem tett: szerző szerint azért az ellenfél kérhet a per csődnyitáskori állásához képest itéletet, mely a tömeggondnokot feltétlenül kötelezni fogja. Dr. Králik szerint a tömeggondnok, ha tényleg perbe nem is lépett, *fictio utján a törvény erejénél fogva perbe lépettnek tekintendő.* Azért Dr. Králik szerint a perbe nem idézett, *a perek folyamatban létéről mitsem tudó csődtömeg elmakacsoltathatik, pervesztessé tétethetik.* Azt imputálja a csődtörvénynek, hogy az felforgatja a perjog legcardinalisabb elementaris elvét, mely szerint *per* ipso jure senkire sem szállhat át, a perrendtartás azon alapvető szabályát, mely szerint senkit sem lehet elmarasztalni, a ki törvényszerüen perbe nem idéztetett, mely szerint semmiségi okot képez, ha a biró perben nem álló valamely személy joga felett hoz határozatot.

Pedig a 9. §. félre nem érthető világossággal szól. Azon helyes csődjogi szabályt mondja ki, hogy a kérdéses perek „*azon állapotban* mennek át, melyben azok a csődnyitás idejekor voltak.» Szerző az ipso jure átmenetelt abból olvassa ki, mert nincs kimondva, miképen történjék az. Az átme-

netel módozatairól nem intézkedett a csődtörvény, mert e részben igen helyesen fentartotta a perrendtartás elveit. Csődtörvényünk 9. §-a *csődjogi* szempontból rendelkezik, hogy a perek, melyek a tömegre átmennek, mily állapotban menjenek át a tömegre. Azon kérdés, *átment-e a per* a tömegre, perbelépettnek tekintendő-e a tömeggondnok vagy sem, nem tartozik a csődtörvényhez, ez a pts szabályai szerint döntendő el. A 9. §. 2. bekezdése összefügg az első bekezdéssel és a csődtömegre *átment* perekről intézkedik. Perek soha sem mennek át ipso jure, hanem reassumtio litis utján. Perfolytatás pedig feltételezi azt, hogy a ki ellen a per reassumálandó, a per folytatására megidéztessék. Ha tehát az érintett pereket az ellenfél a tömeggondnok ellen folytatni kívánja, ugy tartozik a tömeggondnoknak a perfolytatásra megidéztetését kérni. A mi annyit tesz, hogy *az ellenfél*, nem pedig a tömeggondnok, mint szerző mondja, *tartozik a per birájának a csód megnyiltát bejelenteni.* A mig a tömeggondnok a perfolytatásra, a reassumtióra megidézve nem lett, addig semminő határidő sem folyhat, addig ellene a perek nem folytathatók, az ellenfél a tömeg hátrányára mitsem tehet, az ellenfél perbeli cselekedeteinek jogi hatálya nincs. Szerző nem vett magának fáradságot, mielőtt a csődtörvény 9. §-át commentálta, még egyszer megnézni a csődtörvény 8. §-át. Ha e két §.-t összefüggésben olvasta volna, ugy lehetetlen, hogy észre nem vette volna okoskodásának tévességét, mert a 8. §. szerint a csődtömeghez tartozó javak vagy jogok iránti pereket a közadós ellen sem inditani, *sem ellene folytatni nem lehet.* «A per állása szerint *itéletet* kérhetni» Dr. Králik is befogja látni, hogy *perfolytatás*; „*a perbe nem idézett tömeggondnok* ellen itéletet kérhetni» pedig csak annyi, mintha a perben állott *közadós* ellen volnának folytathatók a perek.

Maga szerző kiemeli, hogy a tömeggondnoknak a kérdéses perekben olyanforma állása van, mint az örökösnek, a ki örökhagyójának perét folytatja. Ha szerző ezen analogiát következetesen tovább fűzi, az «ipso jure átmenetel» nem láthatott volna napvilágot.

X.

Csődtörvényünk 12. §-a szerint a csődnyitás hatályának kezdete után a csődtömeghez tartozó dolgokra vagy jogokra a csődtömeg elleni hatálylyal *tulajdonjogot* vagy *zálogjogot* szerezni nem lehet.

Kérdés: *lehet-e a csődnyitás előtt kieszközölt telekkönyvi előjegyzéseket a telekkönyvi rendtartás értelmében csődnyitás után a csődtömeg elleni hatálylyal igazolni?*

Szerző felveti ugyan e gyakorlatilag fölötte fontos kérdést, de annak csak egyik casusára nézve ad választ. In extenso kikerülte az elvi megoldást. A következőket mondja müvének 45. lapján: «Ha például a tulajdonjog a vevő javára csődnyitás előtt előjegyeztetett, szerezhet-e az előjegyzett tulajdonos a tömeggondnok akarata ellen feltétlen tulajdont? *Kieszközölheti-e az előjegyzés igazolását, a tulajdonjog bekebelezését csődnyitás után beadott kérvénynyel vagy keresettel?* Hogy a bukott ténye alapján az igazolás el nem rendelhető, az a 6. §-ból következik. *A tömeggondnok pedig a II. fejezet 20. illetve 19. §-ai alapján elállván a szerződés végrehajtásától, szintén meggátolja az igazolást* Erre csak az esetben szorítható, ha a teljesitéshez ragaszkodik. *Az előjegyzettnek kártéritési igenye azonban mint az ingatlant terhelő külön kielégitési jog áll fen.*"

Háromszoros eredményre jut tehát Dr. Králik. Első tétele helyes; második tétele gyökerében hamis; harmadik tétele legalább is naiv fordulat.

Első tétele, hogy a csődnyitás előtti előjegyzés csődnyitás utáni igazolása a közadósnak a bekebelezésre alkalmas nyilatkozata alapján meg nem történhet, magától értetődik.

Második tétele, hogy a tömeggondnok a tulajdonjog előjegyzésének alapjául szolgált adásvételi szerződés végrehajtásától elállhat és ez által meggátolhatja az előjegyzés igazolását, a milyen helytelen csődtörvényünk és általános magánjogi elvek szempontjából, általánositva annyira veszélyes. Csődtörvényünk 20. illetve 19. §-ai alapján a tömeggondnok csak azon kétoldalu szerződések végrehajtásától állhat el, melyek csődnyitáskor a közadós részéről *még nem teljesittettek.* Az ingatlanok átruházását tárgyazó szerződések a *kötelmi* jog szempontjából az eladó részéről teljesittetteknek tekintendők, mihelyest a bekebelezési nyilatkozatot adta, illetve a birtoklást átengedte. Következőleg a tömeggondnok a bukott adásvételi szerződésétől, ha az egyszer azon stadiumba jutott, hogy a másik fél annak alapján már előjegyzést szerzett, mint olyan szerződéstől, melyet a közadós csődnyitáskor *már teljesitett*, természetesen vissza nem léphet. Szerző az előjegyzés igazolására inditott ellenpert ugy fogja fel, mintha az az előjegyzés alapjául szolgált obligatorius szerződés pl. adásvétel *teljesitésére* irányulna. Pedig az igazolási per mint ilyen nem mozog az obligatorius jog terén, hanem a tulajdonjog bebizonyitása utján, az előjegyzés által nyert feltételes tulajdonjog feltétlenné átváltoztatását czélozza. Ezen per mindig praejudicialis per, melyben, mint prtsunk 44. §-a helyesen fejezi ki, «az előjegyzés által biztositott tulajdoni és szolgalmi jogról» itél a biróság. Petituma nem: marasztalás a teljesitésben, hanem: birói kimondása az előjegyzett jog fenforgásának, hogy bekebelezhető legyen, a mi csak előjegyezve volt. Nyilvánvaló tehát, hogy a csődnyitás előtt kieszközölt *tulajdonjogi* előjegyzésnek igazolása a csődnyitás után is a tkönyvi rdts értelmében helyt foghat. Az igazolási per a csődtörv. 152. és 153. §-ához képest csődön belül csak ugy folytatandó, mint csődön kivül. A mi pedig a *zálogjog* előjegyzésének igazolását illeti, a mely felvetett kérdésről szerző válaszában meg sem emlékezik, szintén kétségtelen, hogy arra a csődnyitás semmi befolyást nem gyakorol. A tömeggondnok itt is elállása által azért nem gátolhatja az igazolást, mert a zálogjog előjegyzésének alapjául szolgált contractus pigneraticius a zálogbaadó részéről a bejegyzési engedélylyel teljesitve van.

Szerzőnek harmadik tétele az, hogy az előjegyzett tulajdonos elesik ugyan az előjegyzés igazolhatásától, de az adásvételi szerződésből eredő „*kártéritési igénye mint az ingatlant terhelő külön kielégitési jog*," azaz mint zálogjog áll fen. Hogy második tételének utólag ugy látszik észrevett képtelenségét corrigálja, megadja tehát a vámon, a mit a réven elvett. Azonban ismét minden jogászi constructio rovására. Dr. Králik szerint a feltételes tulajdonjog csődnyitás után nem változtatható át feltétlen tulajdonjoggá, *hanem a feltételes tulajdonjog szerinte átváltozik feltétlen zálogjoggá, az előjegyzett tulajdonos csődnyitás után átváltozik bekebelezett záloghitelezővé!*

(Befej. követk.)

Dr. Barna Ignácz.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Uj törvényeink életbeléptének előestéjén.

Hallgattam volna róla, ugy tetszett, non tali auxilio, nec defensoribus istis tempus eget. De a tisztelt szerkesztőség kivánatára koczkáztathatok pár észrevételt, bár ujságba irni nem igen hajlik a tollam, mert bizony már épen 30 éve, hogy perrend a miatyánkom, — már talán nem is sokan élnek, a kik emlékeznek, mikor Fabinyi Theofil ur ő mltsága volt járásbiró a megyeház ujvilág utczai részén. Hány per-

és csődrend született s halt meg azóta? Ha egy jött, kiirtuk belőle a terminusokat, kibéczéztük, milyen stempli kell, azután ha más nem, pertárnok urambátyám megmondta, a papir közepén kezdjük-e a replikát, vagy a tetején; azzal ment a munka mint elébb; a ki jobban mélyére hatolt, könnyebben boldogult, ez volt a czikkirás és a mitsem tudás közt a közép; a fő, e részben a világ nem változott.

A szóbeliségnek és közvetlenségnek, ha párisi ügyvéd volnék is, akkor sem vettem volna hasznát, ügyeim minőségénél fogva ott is 93. és 95. czikküket kellett volna legtöbbször igénybe vennem, mik irásbeli kidolgozást s birói referáltatást rendelnek, ha az ügy bonyolultabb. Viszont jelen novellánk 11. §-ának hires «csak» kifejezésén sem akadok meg, mely az ügyvédi képviseletet a sommás eljárásban teljesen kizárni látszik. Legalább nem játszanak ugy ki, mint eddigelé, hogy beadnak akármilyen sommás keresetet, megjelenésnél pedig «kereset-kiigazitás» szine alatt egészen mást irnak be, mire se felem, se magam készülve nem valék. Azután ügyvédnek a sommás eljárás se sokkal hálásabb, mint a bagatell-per, a hol és pedig bizonyos nagyon kevéssé iskolázott egyéntől nyertem leczkét abban, hogy csekélyebb ügyekben kevesebb kárral jár perlekedés nélkül veszteni, mint perlekedés utján nyerni, még saját ügyünkben is annál inkább, ha a védelmet ügyvéd utján kell közvetiteni.

Uj törvényeink bizonyos középutat keresve, az eljárási technika egyszerüsitésén munkálnak. Uj törvényeink §-aiból mintha egy-egy itélet tanusága szólana, valósággal előfordult concret esetek folytán; néhol azonban ugy látszik, a concret esetekből tanuságok nem vonattak, péld. megtörtént, hogy pert inditottunk *A.* ellen, de a bíróság reá kényszeritett, hogy *B.* ellen is pereljünk, itéletet azután mégis csak *A.* irányában hozott, perköltségben azonban elmarasztalt *B.* irányában is. Hiába vittük a legfőbb itélőszékre. Ily esetben az uj perrend se segit. Vagy a választott bíróság az alapjául szolgáló szerződés értelmét kiterjesztette kapcsolatosság szine alatt egészen más tárgyra; s még a semmitőszék se terelte vissza, a miből az lett, hogy az appellálhatatlanság sulya ért olyat is, a mi köztörvény szerint az alá nem esik vala. Az értelmezés törvényei helyett a választott birák kezébe jutott tényleges hatalom döntött. A perrendnovella ilyesekben sem segit; néhol az eddiginél pláne még szigorubb, pl. a szavatosság kérdésében, a hol az eddigi perrend a szavatost a főperben elmarasztaltatni megengedte, két perből egyet alakitott; a novella szerint ennek most vége. Egykor physicai zárlat helyett a felek telekkönyvi zárlatot próbáltak; azt hitték, hogy a zárfeloldás épen ugy fog menni, mint amannál. Csalódtak, s csalódni fognak az uj perrend mellett is. Az előbbi perrend mellett a felektől kivántatott, hogy ügyeiket ugyszólva váltói szabatossággal alakitsák; melyek mellett hogy a birói tisztség voltakép expediturává sülyed, arra senki se eszmélt. Ez jövőre is utcunque igy marad.

Más esetben döntött az, hogy bár vasárnap délben jött a végzés, melylyel valamely tárgy fölterjesztetik, — én mégis azonnal directe az expositára siettem — csakugyan már ki is volt téve, még elég jókor egyességet eszközölhettem, ellenesetben ki tudja mi lett volna belőle.

Vagy vidékről jött levélre azonnal nehány sor beadványt irni — póstára tenni alig pár óra műve volt, mely egész ügycsoport sorsát hosszu évekre megforditotta. Ily esetek jövőben is előfordulhatnak, sőt perrend utján alig is orvosolhatók; azért itt inkább a végre emlittetnek, hogy meglássák, miszerint az életben nem is annyira a perrend most ilyen majd amolyan formái, mint inkább más factorok dominálnak.

Néhol az uj törvény ámulatba ejt. Ez év elején volt egy licitatióm, mely jóváhagyástól föltételeztetett; az árverezők ezt egyhangulag rosszallották. Ugyan ki fáradjon messziről, s ki tegyen cautiót, mikor a licitatiót esetleg helyben nem hagyják? És ime megjön az uj végrehajtási törvény, melynek 187. §-a 15 nap alatt plane utóajánlatot enged. A kik szerkesztették, azok előtt nem lehetett tudva, hogy ma kötelen fogjuk a licitánsokat, nem hogy még utóajánlatokat várhatnánk. Mig a jószágnak vagy birtokosának olyan milyen hitele van, kölcsönt szed rá, mikor azután a jószág dobra kerül, az utolsó hitelező kénytelen megtartani — ráfizet ugyan, mert előzőit ki kell elégitnie, de legalább földje van mig ha ezt nem teszi, se pénze se földje. Különben nem csudálom, hogy a végrehajtás «titkai» kevéssé ismeretesek.

IHERING és hasonló magas elmék nem e földön, hanem «dicsőült helyeken mennyei paradicsomban» járnak, «partus ancillae»-ről van idejök elmélkedni; hiába mondanám nékik, «et fortasse cupressum scis simulare, quid hoc? si fractis enatat exspes navibus» . . . . Mintha nagy elméknek a jogban se volna mai napság elég mező a jelen, majdnem kizárólag régészettel foglalkoznak. Ezer csuda, ha ily korban uj törvényeink nagyban és egészben jók; ha sokat gyalulnak eljárásunk gépezetén, ha kijelölnek végtelen sok részletet, mit elébb előre vagy épen nem, vagy sok töprenkedés, consultatió utján tudtunk elképzelni, ha tettek viszonylag annyit ma, mint száz év előtt a tabulare planum per- és csődrendbeli decisiói, ha nem hagytak több hézagot controversiának, mint mennyi akkor maradt, ha nem kegyetlenebbek az ügyvédségre, mint csak reám is voltak az ötvenes évek törvényei. A csődtörvény nekünk plane tömeggondnokságokat utalt, lehetővé tette a csődirat-csomók megvékonyulását; az anyagi jogból sokat anticipált, néhol bárcsak többre is terjeszkedett volna; igy például hamarjában meg nem tudnám belőle mutatni, vajon a merino juhnyáj, a ménes, a gulya, a cséplőgép a jelzálogos hitelezőké-e vagy nem? Azon utat se tudnám talán megtalálni, melyen a különnemü hitelezők egymás közti elsősége védhető vagy ostromolható; miután az uj törvény mint a régi obiective csak az egynemü hitelezők sorakozásáról szól, ellenben a különnemü hitelezők egymásutánját csak subiective érinti. Világosabban szólva, azt látjuk, hogy például jelzálogos hitelező és csődhitelező voltakép két külön természetü jogalany. De hogy a jelzálog határa obiective hol áll, e részben homályban maradunk.

Azonban bocsánat, hogy jobban bele nem mélyedhetek, még eltalálok feledni valamit, a mi feleimnek szükségesebb volna, mint a tisztelt lapnak ezen elmélkedés.

Dr. Vida Lajos.

Bűnvádi eljárás megindítása a büntetőtörvénykönyv 359. §-a esetében.

Az 1868: 54. tcz. 368. §-a szerint «a lefoglalt összes javak a birói zár tartama alatt oly letétnek tekintetnek, melyeknek elidegenitése vagy rongálása sikkasztásként fenyittetik, s a megtorlást hivatalból köteles a büntetőbiróság előtt eszközölni.

Kétségtelen ebből, hogy a 368. §-ba ütköző cselekmény hivatalból üldözendő vétséget illetve bűntettet képez, melynek constitutiv eleme egyfelől a hatósági intézkedés megsértése, másfelől a végrehajtató fél jogellenes megkárositása. Ezen felfogás értelmében találhatunk számos legfőbb itélőszéki határozatot, melyben vádlott a kár időközbeni megtéritése folytán a sikkasztási vád alól fölmentetett, a zártörés miatt azonban kisebb foku büntetésre itéltetett. Helyesen-e vagy sem? azt itt vitatni nem czélom;

A zártörést az 1878: V. törvényczikk már elkülöniti a sikkasztástól.

Az előbbi a birói foglalás jeléül szolgáló pecsét-megsértés, eltávolitás, záros helyek fölnyitása.

Az utóbbi a jogos használat vagy birtokban levő lefoglalt ingóságok elidegenitése, elhasználása, elzálogositásától föltételeztetik.

A zártörés a köz-, a sikkasztás a megsértett magánérdek folytán jön büntetőjogi megtorlás alá.

A büntetőtörvény 355. §-ának intézkedéseiből kiindulva csalódnánk mégis, ha a sikkasztást feltétlenül azon bűnös cselekmények közé soroznók, melyek miatt csak a sértett félnek van joga a bűnvádi eljárás megindítását kérelmezni, mert a 355. §-ban olvasható e kifejezés: «az eltulajdonitás be van végezve, mihelyt a birtokos vagy birlaló a dolgot elidegeniti vagy elhasználja, vagy azzal bármi módon mint sajátjával rendelkezik», továbbá «sikkasztást követ el a ki a birtokában levő idegen ingó dolgot eltulajdonit, elzálogosit,» végre hogy: a 359. §. szerint ezen intézkedés a zár alá vett ingóságokra is vonatkozik; tekintve, miszerint a 342. és 343. §§. értelmében csupán a házastársak, fel- lemenő ágbeli rokonok közös háztartásban élő rokonok, ugy szintén a gyámolt által a gyám, gondnokolt által a gondnok, növendék által a nevelő, szolgálatban vagy fizetésben álló közös háztartásban élő, vagy ehhez tartozó által a gazda, a család feje ellen elkövetett ilynemü vétség esik azon kivételes intézkedés alá, melyekben az érdekekeltek panaszára, inditványára tétetik a bűnvádi eljárás folyamatba, arról győz meg bennünket, hogy a büntetőtörvény a sikkasztást is hivatalból üldözendő bűnös cselekmények közé vette fel.

Ugyde:

a prts (1868: LIX. tcz.) 405. §. valamint a végrehajtási eljárásról szóló (1881: LIV. tcz.) 106. §. a végrehajtást szenvedett félnek jogot ád arra, hogy az összeirott ingóságokat másokkal helyettesitse az árverés alkalmával, csak a követelés és járulékai kielégitést nyerjenek.

Minthogy tehát az összeirt ingók hiánya miatt végrehajtást szenvedett csak azon esetben vehető felelősség alá, ha a foglaltató követelését teljesen fedező ingóságokat árverés alá boc. tani ez nem képes; minthogy továbbá a 359. §-a eszmény bűnhalmazatot magában nem foglal:

a büntetőtörvény 355. §-ának határozottsága daczára a 359. §-ban emlitett sikkasztást az elhasználás, elzálogositás, elidegenités által azon esetben ha foglaltató kielégitést nyer a marasztalt fél egyéb vagyonaiból, tekintettel arra, hogy a helyettesités a polgári törvénykezési eljárás által megengedve lett, bevégzettnek, és büntetésre méltó cselekménynek tek. nteni nem lehet.

Az 1868: 54. tcz. 405., illetve az 1881: LIX. tcz. 106. §. az 1879: V. tcz: 359. §-ábani intézkedést eredeti alakjából, a mint az elmondottakból látható, kivetköztette.

Nézetem szerint tehát sikkasztás kár nélkül nem képzelhető, és mivel a kár létezését a foglaltató fél nyilatkozata vagy panasza folytán lehet constatálni: a kiküldött birósági végrehajtó a lefoglalt tárgyak elidegittetéséről nyert értesülés alapján a bűnvádi eljárás megindításának eszközlésére többé hivatva nincsen, hanem ez csak a magánpanaszos inditványára tehető folyamatba.

Wizinger Károly,
makói ügyvéd

A kereskedelmi törvény 188. §-ához.

(Egy kis törvénymagyarázat).

Megbeszélésem tárgyául választott fentidézett szakasz «jogositja és kötelezi a részvény társaságot azon ügyletek által, melyeket az igazgatóság nevében köt». Első pillanatra ugy látszik, mintha ezen passus mikénti értelmezéséhez kétség nem férhet; a törvény világosa inntézkedik, s eltérő magyarázatok lehetősége kizárottnak látszik.

S mégis kétessé válhatik fenti törvényes rendelet értelme, ha azon kérdéssel foglalkozunk, vajon amaz egész általánosságban s minden megszoritás nélkül áll-e vagy sem?

Szerény véleményem szerint különbséget kell tenni az *ügyletek* közt, melyeket az igazgatóság a társaság nevében köt. A társaság jogositva és kötelezve lesz okvetlenül azon ügyletek által, melyek a vállalat keretén belül esnek, nem tartom azonban a társaságot jogositottnak és kötelezettnek azon ügyletek által melyek az alapszabályok értelmében a vállalat tárgyát nem képezik.

Igy pl. nem lehet véleményem szerint a társaságot az igazgatóság által eladott bizonyos értékpapirok szállitására illetve az árkülönbözet megtéritésére kötelezni, ha «értékpapirok vásárlása és eladása» mint külön üzletág az alapszabályokban felvéve nincsen.

Hát a keresk. törvény 190. §-a, nem czáfolja meg egyenesen e nézetet? mikor minden lehető kétséget kizáró módon intezkedik «hogy az igazgatóság jogkörének az alapszabályokban vagy közgyülési határozatban megállapitott korlátozásai harmadik személyek irányában joghatályval nem birnak» — hallom már előre válaszul.

Ezen czáfolat csak látszólagos. Vizsgáljuk meg az igazgatósági jogkörnek természetét s akkor találjuk nem csak azt, hogy amaz azon jogok foglalatja, melyek a törvény és az alapszabályok alapján az igazgatóságot illetik, (s melyek közé ügyletek megkötése is tartozik) hanem egyuttal azt is, *hogy a jogkör tartalma és terjedelme, a vállalat tárgyához képest meg van határozva.*

Már most előfordulhat, hogy az alapszabályok vagy a közgyülés a tartalma szerint meghatározott igazgatósága jogkört *bizonyos irányban* korlátozza és ha az igazgatóság ezen «korlátozás» ellen cselekszik, akkor önként értetődik, hogy a társaság a korlátozásra való hivatkozással az ügyletet nem érvénytelenitheti.

Igy kötelezendő — hogy a fentebbi példa mellett maradjak — a társaság az igazgatóság által eladott értékpapirok szállitására vagy árkülönbözet megtéritésére, ha ilyféle ügyletek a vállalat egy üzletágát képezik, bár azon megszoritással, pl. hogy olyanok megkötésére esetről esetre az igazgatóság teljes ülésében és egyhangulag hozott határozat megkivántatik, ha a most minősitett határozat figyelmen kivül hagyatott is.

Egészen másként áll azonban a dolog, ha nem *a jogkör korlátozásának* figyelmen kivül hagyása forog fen, s melyről csak, a 190. §. tesz emlitést, hanem annak jogtalan *kitágitása*, ha t. i. az igazgatóság azon tul menve oly ügyleteket köt a társaság nevében, melyek megkötésére az alapszabályok értelmében a jogosultság egyáltalában hiányzik.

Álláspontom mellett harczol végre a kereskedelmi törvény közbeeső 189. §. ának 2-ik bekezdése, mely utóbbi esetben az igazgatóságot egyetemlegesen felelőssé teszi minden kárért «a károsultnak» irányában, kik alatt, az összefüggés szerint csak azon harmadik személyek értendők, kik az igazgatósággal jogkörén kivül álló ügyletbe bocsátkoztak: mert a törvény ezen intézkedéséből következik (argumentum ex contrario) hogy ez esetben «a társaságot a felelőség nem terhelvén az ügyletet érvénytelenitheti.

Dr. Lax Adolf,
turócz-szt-mártoni ügyvéd.

Különfélék.

— A „Revue de droit international et de législation comparée" októberi füzetében STOERK bécsi egyet. magántanár folytatja azon szemlét, melyet *La littérature juridique récente de la Hongrie* czimen az id. kitünő folyóirat m. évi kötetében (131—136. l.) megkezdett volt, s ezuttal a büntetőjog, jogbölcselet, jogtörténelem, m. államjog, politika és nemzet-

közi jog irodalmát vázolja azon rokonszenves hangon és jó indulattal, melyről a közlemény érdemes iróját annak idején ismerni tanultuk.

— **Az esküdtszéki biráskodás** érdekes esete fekszik előttünk, mely alkalmas arra, hogy feltüntesse, mily egészséges érzékkel birnak az esküdtek, mikor a tett lélektani rugóiba behatolni, s a mit a törvény szakaszba foglal, individuálisával alkalmazni kell. Guidevaux Pál alacsony termetü, rövidlátó, gyenge testalkatu tanitó. Gyermekkora óta mindenütt örökös czéltáblája secaturáknak, mindenki rossz élczeket enged magának gyengeségének rovására, mi által idegessé és elkeseredetté lett. Aix-ban is, a hol a collegiumban csekély fizetésü helyettes tanitó, collegái folytonosan boszantják, élczeznek felette, bántalmazzák sértő elnevezésekkel. Határtalan elkeseredettségében egyik collegáját, ki megsértette, párbajra hivja ki. Ez válaszul arczába nevet. Guidevaux revolvert vesz magának és gyakorolja magát a czéllövésben. Két nappal reá Jassot tanitó a közös lakosztály folyosóján Guidevaux ajtaja előtt danolva jár alá s fel s csapdosgatja a kezében levő könyvet. Guidevaux kijön szobájából s felhivja collegáját, hogy hallgasson, mert zavarja a munkában. Jassot egyre danol; Guidevaux sértő szóval illeti; erre Jassot torkon fogja Guidevaux-t és öklével üti homlokát. Egy idegen bejövetele félbeszakitja ezen jelenetet. Guidevaux szabadulva Jassot ökleitől, távozik, visszakiáltva: «Most már nincs Isten, ki megmenti, én agyon lövöm», s szobájába érkezve, keserü sirásra fakad. Ez nap este Jassot két tanitótársával együtt ül egy asztalnál a közös étteremben, Guidevaux a szögletben levő másik asztalhoz ül. A vacsora után Guidevaux oda áll collegáinak asztalához s kérő hangon megszólitja Jassot ot: «Kérjen tőlem bocsánatot»; Jassot vonakodik. Guidevaux ismétli: «legyen béke köztünk», mire Jassot azt válaszolja, hogy hagyjon békét. Guidevaux a másik tanitótárshoz fordul hasonló békeajánlattal; ez azt feleli, hogy nem kiván semmi változást. Guidevaux a harmadik collegához fordul: «Önnel is régi számadásom van, akar békét kötni velem?» Ez sértéssel válaszol. Erre Guidevaux revolvert vesz ki zsebéből, Jassot-ra lő, s ez halva terül el a földre. Az ügy az aix-i esküdtszék elé került. A vádlott könnyek között beszélte el, mint volt ő mindenütt kitéve örökös bántalmazásoknak, a kinzásokat, melyeket Aix-ban collegái részéről szenvedett, hogy minden elégtételt tőle megtagadtak, hogy elkeseredettségében nem tudta, mit csinál. A kihallgatott tanuk megerősitették ezen tényeket, Guidevaux-t szelid, jószivü, szorgalmas embernek mondák. Bisos tanár ekként vallott:» Guidevaux legszorgalmasabb tanitványaim egyike volt, de azt vettem észre, hogy kis termete, rövidlátósága és egy bizonyos valami, a miből a martyrium lesz, folytonos bántalmazásoknak tette ki társai részéről; szereztem neki helyettesi alkalmazást az aix-i collegiumban s az előljáróktól mindig csak dicséretet hallottam; egy nap levelet kapok atyjától, hogy Guidevaux szerencsétlennek érezi magát; magamhoz hivattam és ő elbeszélte nekem a gyötrelmes gunyolódásokat, melyeknek czéltáblája; gyermekkora óta valóságos fatum üldözte; egy csepptől megcsordult a pohár s ime a szerencsétlenség, tanitótársainak mindegyikét terheli jó része a felelősségnek.» Az esküdtszék a vádlottat felmentette.

Helyreigazitás.

A *„Magyar Jogász"* f. é. 234. számában Dr. PLÓSZ művére tett észrevételeim ellenében *névtelenül* azzal vádoltatom, hogy «Igazságszolgáltatásunk és közigazgatásunk reformja» stb. czimü jogászegyleti értekezésem három mondata *plagium.*

Miután mindég szivesen járulok ahhoz, hogy valaki tévedéseit csökkentsem, különösen ha az a valaki egyetemi tanár, a vádra felelek.

A. BATBIE: *„Précis* du cours de droit public et administratif» czimü 1876-ban megjelent tankönyve legyen a plágium tárgya. Helyesen idéztetnek-e ennek mondatai, nem tudom, mert e könyvet nem ismerem; ellenben igenis ismerem e szerző 1861—68. hét kötetben megjelent nagy munkáját: *„Traité* du droit public et administratif", melyet kérdéses értekezésemben nemcsak emlitettem, hanem egy féllapon át idéztem is (29. l. 2. 3. 4. bek.)

Az első plágium következő legyen. BATBIE állitólag azt mondja a précis 28. lapján: «On a *souvent acusse* la *mécanique* décrite par Montesquieu de *conduire* à l'immobilité *dans* l'équilibre.» Mig én irtam: *„Sokan* azt *mondták,* hogy e tan nem a hatalmak egyensulyát, *hanem* azok mozdulatlanságát okozná». Ezt «szószerinti forditásnak» állitja Dr. PLÓSZ védője. Tehát vagy nem tud francziául, vagy félrevezetni akarja olvasóit, de mindenesetre semmit sem tud Montesquieu tanának történetéről. Mert ha tudna felőle, akkor azt, mit én *„sokak* állitásául» *idéztem,* nem BATBIE 1876. précisjében keresné, hanem a Montesquieu óta vele foglalkozó *minden munkában pro et contra diskutiálva találná.* Már MERCIER de la RIVIÈRE, a nemzetgazdászati iskola egyik tagja, *épen száz évvel előbb,* mint Dr. PLÓSZ ur védője véli, kifejtette Montesquieu ellen «De l'ordre naturel et essentiel des sociétés politiques» czimü művében azon érvelést, hogy ha a hatalmak egymást ellensulyoznák, akkor a mozdulatlanság állna be, de hogy tényleg mindig a hatalmak egyike erősebb levén, azok egymással egyesülni fognak stb. (t. 1. p. 106 etc.) Hasonlóan nyilatkoztak TURGOT, QUESNAY, CONDORCET, ROBESPIERRE, BENTHAM, DESTUTT de TRACY, SAINT-ROMAN *(Refutation de la doctrine de Montesquieu sur la balance des pouvoirs),* MONTLOSIER stb. (VIAN: *Historie de Montesquieu;* E. LABOULAYE: *Introduction à l'Esprit des Lois* és SCLOPIS: *Études sur Montesquieu* és *Recherches sur l'esprit des lois.)* Viszont MONTESQUIEU hivei ez állitást czáfolják FILANGIERI-től kezdve SAINT-GIRONS-ig.

A második pont még mulatságosabb. BATBIE is *idézi* a vád bemutatása szerint MONTESQUIEU azon hires, locus communissá vált mondatát, hogy a hatalom addig megy, hol határra talál s igy egyik hatalommal a másikat kell megállitani, és *én is idéztem* azt. Már most vádló azon hiedelemben, hogy ez állitás nem Montesquieué, engem vádol, hogy én Montesquieuénak adom ki BATBIE mondatát!! Pedig az *Esprit des lois* (IX. k. 4. fej.) szóról-szóra mondja: «c'est une expérience éternelle, que tout homme qui a du pouvoir, est porté á en abuser; il va jusquà ce qu'il trouve des limites . . . pour qu'on ne puisse abuser du pouvoir, il faut que par la disposition des choses le pouvoir arrête le pouvoir.»

Ezt ismételte Montesquieu minden követője. «Elég tudni, mennyire természetes az emberi szivnek a hatalom szeretete és a hajlam azzal visszaélni, hogy érezzük az igazságokat: innét ered annak szükségessége a hatalmakat ellensulyozni megosztásuk által» stb. mondá már WASHINGTON (1796. szept. 17. bucsuja az Egyesült-Államok népéhez C. de WITT: *Histoire de Washington.* Appendice p. 442.)

A harmadik plágium legyen, hogy BATBIE is, én is idézem LÈON FAUCHER ismert, a Revue des deux mondesban is megjelent tanulmányait, *ergo* a précisből kellett azt átvennem. Hogy Montesquieu tévesen fogta fel az angol alkotmányt, már életében vitatta RIPERT de MONCLAR és czáfolta MADISON (idézve SCLOPIS-nál i. h.) Montesquieu mellett nyilatkoztak: FERGUSON, BLACKSTONE stb. Montesquieu tévedését LÈON FAUCHER után vitatta SAINT GIRONS (1881.) czáfolta FUZIER-HERMAN (1880.) LÉON FAUCHER e hires tauulmányaiban (1856.) szintén vitatta (mi Dr. PLÓSZ védője szerint csak 1876 szülemlett volna), hogy a hatalmak ellensulyozása a mozdulatlanságra vezet és azt állitá, hogy annak tana az angol alkotmánynak *„regénye volt története helyett"* (II. k. utolsó fej.). A Montesquieure vonatkozó rész legközvetlenebb czáfolatát ennek angol utazásainak s tanulmányainak részletes ismertetése képezte (VIAN id. 1878. művében.) FAUCHER-t tehát nem kellett BATBIE-ből idéznem. Ellenben BATBIE-nek általam idézett szép mondata BATBIE plagiuma LAFERRIÈRE-ből *(Cours de droit public et administratif* ch. 1. sect. 1.), mit időközben FUZIER-HERMAN *(La séparation des pouvoirs.* 1880. 592. l. 1.) páratlan finomsággal igy deritett fel: «Jó szerencsének tekintjük, hogy igy *egy* tollvonással *két* ily becsü tekintélyt idézhetünk.»

Dr. Dell'Adami Rezső.

Legközelebb életbe lép az uj polg. prdts és a csődtörvény. Felkérjük t. kartársainkat, hogy ezen két törvényre vonatkozó részleges észrevételeiket hozzánk közlés végett beküldeni szíveskedjenek.

E lapok főmunkatársa áttette lakását a Nádor-utcza 13. sz. házba.

Felelős szerkesztő: Dr. Dárdai Sándor (VIII. Üllői ut 2. sz.). Főmunkatárs: Dr. Fayer László (V. Nádor utcza 13. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 44. SZ. Budapest, 1881. október 28.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: {félévre .. .. .. 6 frt / negyedévre .. 3 „} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az ügyvédi rendtartás javaslata a képviselőház előtt. Dr. Nagy Dezső, budapesti ügyvédtől. — Perjogi codificatiónk előkészitéséhez. Dr. Dell'Adami Rezső, budapesti ügyvédtől. — A közszerzeményi jogról. Dr. Jancsó György, kir. táblai segédfogalmazótól. — Törvénykezési Szemle: Adalék a perrendtartási novella 1881. LIX. tczikk magyarázatához. B. K. budapesti ügyvédtől. — Eszrevételek az 1881. t. cz. némely intézkedései fölött. Dr. Hollander Lajos, budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: A budapesti kir. tábla elvi jelentőségü határozatai kereskedelmi és váltóügyekben. — Curiai határozatok.

Az ügyvédi rendtartás javaslata a képviselőház előtt.

Az igazságügyi programmot, a melyet oly sokan követeltek s még többen elvitatni akartak a kormánytól, végre ismerjük. A napilapok rövid közleményben értesitenek, hogy Pauler miniszter ur mily igazságügyi reformokat tervez és mily sorrendet óhajt a ház igazságügyi bizottsága által megtartatni:

«Tárgyalni fogja mindenek előtt a kisegitő birákról szóló törvényjavaslatot, azután a Szerbiával kötendő szerződéseket, az *ügyvédrendtartást,* és ha sürgősebb javaslatok közbe nem jönnének, a curiai biráskodásról és a polgári házasságról szóló törvényjavaslatokat; rövid idő alatt be fognak mutattatni a közjegyzői rendtartás módositásáról, az uzsoráról, a törvényhozási szünetekről és a szerzői talajdonjogról szóló javaslatok, mig a magánjog egyes részei, nevezetesen az általános rész és a kötelmi jog valamint a fenyitő eljárás a második esetleg a harmadik ülésszak alatt lesznek tárgyalandók.»

Tehát a javaslatok egész áradata; az összes hátralevő igazságügyi reformok létesitése.

De beillik-e ez egy igazságügyi reform-programmnak?

Reánk a miniszter ur által «óhajtott» sorrend a rendszertelenség benyomását teszi. Mintha nem parlament és annak egyik bizottsága volna az, a melyhez szólt, hanem egy hivatal: legelső sorban a mult évi hátralékokat kell feldolgozni; ezek közé tartozik az ügyvédi rendtartás javaslata is, tehát ennek a legelsők közt kell sorra kerülnie. Itt egyedül ez lehet az ok, mert máskép képtelenek volnánk megérteni, hogy miért van ez — eltekintve az előtte levő két kisebb jelentőségü s egyszerü javaslattól — legelsőnek téve. A polg. házasságról szóló törvényjavaslat majd csak azután következik, és akkor is csak ugy, ha valami sürgősebb nem jő közbe. A büntető eljárás még később, sőt épen a legutolsónak. Büntető eljárásunk és polgári házasságunk nincs, tehát ezek maradhatnak. Ügyvédi rendtartásunk van, tehát egy ujnak hozása legelső sorban sürgős. Miből logice az következik, hogy nálunk sokkal türhetőbbek igazságügyünk azon ágai, a hol semmi törvény sincs, mint a hol pár esztendővel ezelőtt megteremtett törvény szabályozza codexszerüleg a viszonyokat. Legalább az igazságügyminiszter ur exposéja erre vall.

Az 1874: XXXIV. törvényczikk az akkori időknek nagyban és egészben megfelelt. Változtak-e azóta viszonyaink? Semmit. Ép ugy mint akkor, most is van és lesz — irásbeli eljárásunk. S ha az ügyvédi rendtartás a hozzákötött reményeknek meg nem felelt, épen ez az oka.

Az ügyvédség reformja az eljárás reformjánál kezdődik, — mi alatt nem olyan reformot értünk, mint a mostani volt, hanem értjük a *szóbeliséget.* A mai eljárás az ügyvédség szervezetével egyetemben anachronismus alkotmányos életünk testén. Mikor cancellariákban titokban egy-egy referens készitette az országnak szóló törvényeket, akkor elég jó volt hasonló módon alkalmazni a törvényt és hozni itéletet; egyik sem volt jobb a másiknál, összhang uralkodott a kettő közt. Ma a törvényt a nép választottai hozzák; mielőtt meghoznák, nyilvánosan megvitatják; nincs titok, lássa az ország, lássa annak népe, hogy mint hozzák a tárgyilagos jogszabályokat. Hanem hogy miként alkalmazzák, hogy miként foganatositják, tehát a törvény realizálását, a legkényesebb pontot, ezt fedje homály. Az ügyvéd cancellariában vitatja az egyes esetre hozandó törvényt, s a biró ugyane módon hozza meg. A nagy közönség bizalmatlankodik, ennek igen érthető kifejezést ad, méltatlankodik, s első sorban az ellen fordul, kivel közvetlenül érintkezik, az ügyéd ellen. Az ügyvéd e miatt hasonlókép méltatlankodik, feljajdul: a tehetségnek nincs tere magát érvényesitni, a sötétségben a gyom burjánozik; az ügyvédségnél is a protectio és a connexio hatalmaskodik, az, mely elfedi, simitja a hibákat az igazi tehetség, de legfőkép az ügyvédi kar rovására . . . .

Az irásbeli eljárás vészthozó volt minden időben az ügyvédségre; sülyedt Németországban az irásbeliség befészkelődésével. «Ezen módon jutott az ügyvédség — mondja Feuerbach — amaz elvetendő, saját rendeltetésével legélesebb ellentétben álló függőségbe a biróságokhoz és a hatalmasokhoz; függetlenségével elvesztette méltóságát, méltóságával becsületét, és becsületével — *mindenét*". Mig végre maga a rend imfámiával sujtatott s tagjai állami hivatalokra képteleneknek nyilvánitattak. Ott vannak a 15. és 16. századbeli német-birodalmi törvények, melyekből mindenki láthatja, hogy nem tulzás az a mi mondatott, hanem nagyon is szomoru igazság. Aztán vetettek volna kormányférfiaink pillantást a mi állapotainkra, hogy mai eljárásunk mellett hogy sülyed napról-napra az ügyvédi tekintély ugy a biró mint nagy közönség előtt. Vették volna mind ehhez a franczia viszonyokat, hol a középkortól kezdve szóbeli eljárás divatozott. D'Aguesseau Francziaország főbirája volt az, a ki ugy nyilatkozott e rendről, «hogy oly nemes mint az erény, oly szükséges mint az igazság.»

Ha az igazságügyminiszter ur ezt figyelembe veszi, nem teszi azt, a mit tett, hogy a mostani ügyvédi rendtartásból *uj bővitett kiadást* rendez, megtoldva az elsőt egy csomó ügyviteli rendszabálylyal, s némileg részletesebben szabályozva a fegyelmi eljárást.

Ha csak ezzel akar segiteni a bajon, ha csak ennyiben akar eleget tenni a közvélemény nyomásának, s ha azt hiszi, hogy ezzel eleget is tesz, nagyon csaló-

dik. Efféle munkálatokra kár az országgyülés drága idejét pazarolni.

De meg nálunk az ügyvédség kérdése most bizonyos forrogásban van, hol a nézetek a legélesebb ellentétben állanak egymással. A mai viszonyok közt egy csak némileg megnyugtató rendtartást létesiteni a lehetetlenségek közé tartozik. Az, a minek a miniszter engedett, midőn *ezt* az ügyvédi rendtartási javaslatot beterjesztette, nem *közvélemény*; azok csak egyes feljajdulások, ötletek, melyek koronként felhangzanak. A közvélemény nálunk mást kiván, s ha az intéző körök előtt ez ismeretlen, várják be, mig igazán nyilatkozhatik.

Értjük *a jövő évben megtartandó jogászgyülést*, melynek egyik legfontosabb tárgyát épen az ügyvédség reformja fogja képezni. Itt alkalma lesz Magyarország egész jogászközönségének nyilatkozni, óhajait kifejezni.

Franciaországban, midőn az igazságügyi reformmozgalmakat megindították, legelső gondjuk volt egy hatalmas társulatot alakitani; a «Societé de Legislation Comparée»-t, melynek hivatása volt az egész ország jogászait önmagába felvenni, hogy általa a jogászság közvéleménye méltó kifejezést nyerjen. Az akkori és azóta valamennyi franczia kormány (ugy a császáriak mint a köztársaságiak) a legnagyobb örömmel karolták fel e társulatot, s mint leghatalmasabb és leghivatottabb segédüket tekintették az igazságügyi reformok létesitésénél. Ez embereknek volt és van érzékük az alkotmányos élet iránt daczára annak, hogy *Laboulaye* nem a leghizelgőbben nyilatkozott a társulat alakuló gyülésén a franczia igazságügyi kormányról.

«Franciaországban — mondá a nagy tudós és államférfi — a törvényhozó többé kevésbbé mindig hitte, *hogy felsőbb hatalmak által van sugallva*. A törvényeket titokban készitik elő, s igy sokszor hallatlan eredményekre jutnak; kimondom: *borzadnak a közvéleménytől és semmibe sem veszik*. Nézzék uraim, hogy történik ez *Angliában*. Valakinek eszméje támad, kifejti egy könyvben, védelmezi egy ujságban. Ha az eszme életrevaló, társaság alakul, kérvényt intéznek a parlamenthez; e kérvényt átnézik, beigtatják s kihirdetik. És a miniszter mit csinál? Semmit; hagyja a dolgot folyni; jól tudja ő azt, hogy a nemzet szabadon és komolyan kifejezett akaratával nem szabad magát ellentétbe helyezni. Lassanként a közvélemény nyilatkozik, s a kormánynak nincs egyéb dolga mint azt elfogadni».

A franczia kormány nem apprehendált meg e szavakért; átértette azok igazságát, megértette az idők jelét. Azon társaságot, melynek megnyitó gyülésén emez erős szavak mondattak, mind szellemileg, mind anyagilag a leghathatósabban támogatja. Nélküle semmi nagyobb szabásu reformot nem kezd, előtte első sorban ezen hivatott forum véleménye irányadó. A munka lassu, de biztos. Minden egyes ujabb igazságügyi törvény hervadhatlan babért biztosit az illető miniszter számára.

Tegyen hasonlókép a mi igazságügyminiszterünk. A mi annyi kitünő franczia igazságügyminiszternek nem derogált, neki sem lehet kedve ellenére. Várja be, mint nyilatkozik az ügyvédtartásról az ország jogászságának közvéleménye.

Dr. Nagy Dezső.

Perjogi codificatiónk előkészitéséhez.

III.*

Még egyet kell bemutatnunk Plósz laresei közül a magyar olvasóknak, ki szintén hallja a fűnek növését: Dr. Wach Adolf-ot.

* Az előbbi közleményeket l. a 42. és 43. számokban.

Ő már a védekezési kötelezettségnek, mint peralapitási előfeltételnek utolsó okát is felfedezte ősrómai és ősgermán forrásokban és attól élesen distinguálta egyik folyományként a nyilatkozási kötelezettséget. Degenkolb nézeteit több tekintetben módositja.

Érvelése ebben is classikus. A contumacia azért nem lehet delictum, mert ha a perbelépés elmulasztása hatóság elleni engedetlenség volna, akkor bizonyosan nem lenne a fél tetszésére bizva. A makacsság tehát nem poena, csak teljesitési kényszer.

Az igazmondási követelmény ellen is kikel, mely perbirói inquisitióra vezetne.

Az «alanyi közjogi elvont kereseti jogot» el nem fogadja, csak valódi anyagi magánjognak ad kereseti kényszeroltalmat, mert képtelenség lenne, hogy az állam büntetésre méltó, alaptalan és roszhiszemü keresethez is jogot adjon és ezt oltalmazza. A perbelépési kötelem (Einlassungspflicht) közjogi, az nem involvál jogoltalmat. Az anyagi kereseti jog a kereshető jog, a jog az ítéletre; az alaki kereseti jog pedig a jog a jogra. (*Defensionspflicht und Klagrecht.* Grünhut's *Zeitschrift f. d. Priv. und öff. Recht der Gegenwart* 1879. 515—558. lk.).

Bülow azonban a Degenkolb-féle «Einlassungszwang» és Wach féle «Defensionspflicht» ellen nyilatkozott emlitett szép értekezésében (*Archiv f. civ. Prax.* 1879 1—96. lk., különösen 59. s k. lk.). Ő minden fictiónak és igy a perbeli fél kötelmeinek, a hallgatag litis contestatiónak, a makacsságnak stb. fictióknak tudományos jogosultságát elvitatja. *A peralapitás ténye ma egyoldalu:* a kereset; ennek kézbesitésével áll be a litis pendentia. *Germán* felfogás, hogy mindaz igaz, mi nem tagadtatott; tagadni annyit tesz, mint bizonyitásra szorulóvá tenni. A felek perbeli egész tevékenységének alapelve a *praeclusio*, bizonyos időalatti jogvesztés. Igy magyarázandó a makacssági itélet is, mert a poena confessi, nyilatkozási kötelem fictiójára alapitott magyarázata azon képtelenséget tartalmazza, hogy a nem teljesités (perbe nem lépés) jogkövetkezménye az, hogy a perbelépési kötelmet ez esetre nem is kell (nem is lehet) teljesiteni. A peres félnek csak joga van cselekvésre, nincs rá kötelezve.

Természetes, hogy ezt a praeclusio elméletet megint Wach ostromolja (i: h. Nachtrag 593.—596. lk. és Präklusion und Contumaz u. o. 1880. 130—172. lk.).

Először is az ép nem germán, mert a közönséges perjog ellenkező elvet vallott (feltétlen bizonyitási kötelem), azonfelül a praeclusio elmélete sokszor ad absurdum vezet. A per története s természete magával hozta, hogy ma már nem *kell* a félnek nyilatkozni, de fenáll s a peralapitáshoz szükséges a perbelépési kötelem. Pergátló kifogás kizárja a pert, per előtt van; az *érdembebocsátkozással történik a peralapitás*, melynek *háromoldalunak* kell lenni, mert *három peralany* van A védekezési kötelem nélkül a pert construálni, contumaciát érteni nem lehet. Ki ezt be nem látja „*der setzt sich in Widerspruch mit den positiven Recht (!) und verliert jede Möglichkeit zum begrifflichen Erfassen der processualen Grundsätze.*“ A praeclusio elvének veszélyességét illetéktelen helyen való perbefogás esetén másutt emeli ki. (Das Princip des gewillkürten Gerichtsstandes. *Archiv für civ. Praxis* 1879. 373—404. lk.).

A minorum gentium sorából emlitjük: Kleinschrod-ot (*Ueber die Klagänderung etc.* Erlangen), ki már felperes kitartási kötelméhez haladt előre (*Ausharrungszwang);* Sghwalbach-ot (Die Processvoraussetzungen im Reichs Civilprocesse. *Archiv für civ. Praxis* 1880. 390. s k. lk.), ki a per *három kétoldalu jogviszonyból* contructiója

szempontjából birálja Bülow és Wach eltérését; Weismann-t (*Die Feststelluugsklage.* Bonn 1879.), ki történelmi s dogmatikus két értekezésében szintén vajudik igény és kereset contructiójával és kinek művét Plósz, mint előszavában mondja, sajnálatára még nem használhatta, különben e tárgybani nézetei meglehet másodszor változtak volna.

Ha végül megemlitem még, hogy mindezen vizsgálatok összefüggnek a magánjog fogalmával és hogy különösen Wach a nagy Thon, Bierling stb. szellemi hősök nyomán ezt szépen construálta («möglicher Schutz gegen Nicht Thun Dürfen Dritter»), ugy kimeritettem azon bűvös körnek vonalait, melyben Plósz szelleme mozog. Hogy ez eszmékbe belemélyedni, belesülyedni lehet, tanusitja annyi német jeles kathedra-processualistának példája. Hiszen tudjuk az ind világbölcsektől, hogy a legmélyebb elmélkedés az a semmiség fölött, és a germán rokonság az inddel félreismerhetlen.

Bülow perjogviszonya és peralapitása, Muther közjogi, Windscheid, Bekker magánjogi anyagi kereseti joga, Degenkolb önálló, tisztán perjogi kereseti joga, Wach védekezési kötelme s jogfogalma, — ezen sokban egyesithetlen anyagok nem szerves keveréke Plósz könyve. De még delphikus enuntiatióinak is e körben akadunk őshangjaira. Igy pl. a semmiségi panasz dogmatikus alaptalansága — persze a német közönséges per szempontjából — Bülow demonstratiója, melyet Plósz merészen általánosit.

De mielőtt Plósz könyvére, melynek eddig «alapitó előfeltételeit» az ő kivánalma szerint külön részben adtuk, rátérnénk, a német valódi, józan tudomány becsületére idézünk egy birálót, ki a kathedra-processualismus extravagantiáiról találóan nyilatkozott: I. Kohler-t (*Münchner Vierteljahrsschrift f. Gesetzgeb. und Rechtswissenschaft* 1880. 354.. s k. lk.) Mig Schlesinger Bülow felfedezéseiről mondhatta — mit Hegel-ről is mondtak — hogy azok *maguktól értetődő* dolgokat burkolnak, Kohler a Degenkolb, Wach-féle constructiók comicumát elmésen illustrálja. Mint már Bar, ő is megjegyzi az alapeszme hibás voltát. A perből peralapitás jogára következtetni, annyi, mintha a jogügyletkötésből ennek jogára és igy tovább a végtelen causalitási létrán előfeltétről előfeltétre, jogról jogra következtetnénk az absurdumig. E tulhajtott, rosszul alkalmazott logika e mellett gyakorlatilag szükségtelen, sőt ártalmas. A kereset jogkövetkezményeit, a makacsságot sokkal egyszerübben magyarázhatni, mint a perbelépési, védekezési kötelemmel. *Ha e kötelem léteznék, arról jogérzetünk is tudna valamit. Ha valakit beperelnek és ő csakugyan tartozik a kereseti követeléssel, szép kötelem lenne, hogy lépjen perbe, rakjon köveket felperes utjába, ki makacssággal inkább nyerne, vagy hogy perbelépve beismerést tegyen ügyvédje által, tehát erre is költsön pár száz márkát, hogy csak eleget tegyen „kötelmének"*. Ehhez catói jogérzet és az elme ama sajátszerü állapota kivántatnék meg, melyet Wagner famulus panaszolt *Mephistopheles*-nek.

Dr. Dell'Adami Rezsó.

A közszerzeményi jogról. *

II. Kezelési és rendelkezési jog.

c) Közép-elmélet.

(Folytatás).

Végig tekintvén rendszeresen kifejlett ellentétes joggyakorlatunkon — ugy találom, hogy a vagyonértékelmélet a nő rovására kiváltságolja a férfit; a tulajdon-elmélet ellenben félénybe helyezi a nőt; végvonalban pedig mindkettő jogeszközt nyujt a házastársaknak a családi élet dekomponálására.

Nem akarom állitani, hogy a házas együttélés, vagy a családi béke megbomlásának egyes esetekben bármily jó törvény is elejét vehetné; vagy ellenkezőleg azt, hogy a házastársak vagyonjogi viszonyait szabályozó bármily félszeg törvény a családi életet egyáltalán tönkre tehetné.

Nem, mert készséggel elismerem, hogy a házassági frigy valódi, meghamisitatlan alapját nem külső jogi kötelékek és intézkedések, hanem a házastársak legbensőbb vonzalma, kölcsönös szeretete képezi. Az érzésben gyökerező alap tehát közvetlenül véve független a külső viszonyokra vonatkozó törvénytől.

Ámde az érzület a tettek által nagyban befolyásoltatik, hogy ne mondjam igen gyakran egyenesen azok szüleménye.

Nem lehet ennélfogva észre nem venni, hogy az emberi cselekvést szabályozó jog nem nélkülöz minden befolyást az érzületre.

Ha tehát nem akarunk illusiók által vezéreltetni és figyelembe veszszük egyrészről, hogy nem minden, sőt tán nem is legtöbb házasság nyugszik az ethicus alap ama idealis magaslatán, melyet a semmi anyagi tekintet által be nem folyásolható szerelemnek nevezünk; másrészről pedig, hogy épen az anyagi jólétünket érdeklő cselekvények nem utolsók az emberi érzésre ható körülmények között: akkor nem fogjuk tagadhatni, hogy a házastársak közszerzeményi jogának oly felfogása, mely mindkettejük jogának megóvása mellett a közszerzeményre biztosithatólag hat, magára a bensőségteljes házasélet megszilárditására nem csekély befolyással bir.

Ennélfogva, ha sikerült kimutatnom, hogy a házastársak javai közt oly magasan kiemelkedő és speciális családi vagyonnak nevezhető közszerzeményre nézve sem a vagyonérték, sem a tulajdon-elmélet biztositékot nem nyujt aziránt, hogy majd a férj, majd a feleség károssá válható hatalmával vissza ne éljen, és ha előáll a szükség, hogy a kezelési és rendelkezési jognak kölcsönös és végvonalban a családi érdekeket jobban megóvó és előmozditó módjait kutassuk: akkor én azt ugy vélem leginkább elérhetni, *ha a közszerzemény felett a feleségnek már a házasság tartama alatt hatályos joga által korlátolt kezelési és rendelkezési jogot a férj kezébe teszszük le.*

Megvilágitásul felhozom, hogy a jog: *kezelni a közszerzeményt,* egyértelmü lévén a joggal: gazdálkodni a közszerzeménynyel, a *rendelkezési jog* pedig, mely alatt lényegileg az *elidegenithetés* jogát értem, a gazdálkodás fogalmának kiegészitő része lévén, helyesebbnek s a közszerzemény gyarapodására nézve előnyösebbnek tartom, ha a közszerzemény gazdászati egysége fentartatik, mintha a különkülön gazdálkodás végett a házastársak között megosztatik. Vitán fölül áll, hogy egyenlő körülmények között ugyanazon tőkével egyesitve többet lehet produkálni, mintha a gazdálkodás ialapot megosztjuk. Ehhez járul, és pedig döntő sulylyal, hogy a közszerzeményi vagyonnak a házasság tartama alatt megosztása, és az osztálynak a házasfelek minden ujabb szerzeménye iránt szünetlenül megujulása, nem csak felesleges kiadásokat és a gazdálkodás folytonos megrázkodását és ingadozását vonná maga után, hanem a házi békét is rendszerint kemény próbára tenné s a házassági köteléket csak lazithatná.

Ha tehát elfogadjuk, hogy sokkal szerencsésebb és üdvösebb a közszerzeményt a házasság tartama alatt meg nem osztani s felmerül a kérdés, hogy az osztatlan vagyont ki kezelje, azt hiszem, hogy általában véve az indokok a férfi mellett szólanak.

De ép azért, mert egyedül a férjet vélem a kezelési

*

* Az előbbi közleményeket l. a 22., 23., 25., 26., 28., 36., 37., 39., 40. és 42. számokban.

és rendelkezési joggal felruházandónak, a lehetőség határai között biztositani kell a feleséget, hogy férje jogosultsága az ő kárára ne váljék.

Mily módon szenvedjen a férjre ruházott kezelési és rendelkezési jog korlátozást, más szóval, miként biztositsuk e jogosultság ellenében a feleségnek a közszerzemény felét? Ez igen fontos és gondos óvatosságot igénylő kérdésre nézve általában azt mondanám:

hogy a férj teljes szabadsággal a közszerzeménynek csak egyik feléről, a másik feléről ellenben csak neje beleegyezésével rendelkezhessék;

hogy botrány veszélye esetén a feleség elvonhassa férjétől a közszerzemény kezelését.

E tételek gyakorlati keresztül vitelét *ingatlanból* álló közszerzeményre nézve teljesen elérhetőnek tartom az által, hogy ha a közszerzeményes ingatlan egészére a férj tulajdonjoga, felére pedig a feleség közszerzeményi joga bekebeleztetik. Önként értetvén, hogy ha a szerzett ingatlan nem egészen közszerzeményi pl. ha ez részben a férj külön vagyonán szereztetett, akkor a feleség közszerzeményi joga a megfelelő arányban lesz bevezetendő.

A közszerzeményes ingatlan ily módon eltelekkönyvelése által semmi egyéb sem történik, mint hogy a feleségnek már a szerzés pillanatában beálló közszerzeményi joga telekkönyvileg is nyilvánossá és biztositottá s ez által nem csak a férj, de harmadik személyek irányában is hatályos és ki nem játszható joggá lesz. Nem változtatunk a közszerzeményi jog fogalmi természetén semmit, mert a feleség közszerzeményi jogának kitüntetése által a házasság tartama alatt a közszerzeményes ingatlanra kezelési és rendelkezési jogot nem nyer, hanem az továbbra is a férjnél marad.

Ellenben a házasság törvényszerü megszüntével a feleség azonnal teljes tulajdonjogot nyer, mely ellen azon kifogással, hogy az nem közszerzemény, élni többé nem lehet.

Indoka ennek az, hogy a feleség közszerzeményi jogának kitüntetése *feltételezi* a közszerzeményi vagyon létezését. E kitüntetés ugyanis vagy a *férj akaratával,* vagy pedig anélkül csupán a feleség kérelmére történhetik. Előbbi esetben tehát közszerzemény maga a férj elismerése szerint is van;[56] utóbbiban pedig létezik, mert — mint látandjuk — e bejegyzésnek csak akkor lehet helye, ha a feleség a kérdéses ingatlan közszerzeményi minőségét bizonyitja.

Ebből következik, hogy ha egyszer a házassági kapocs, mely okozza, hogy tartama alatt a szerzett vagyon nem kinek-kinek korlátlan tulajdona, hanem a fejtegetett jogi minőségü közszerzeményi vagyon lesz, megszünik, meg kell szünnie a közszerzemény iránt mindegyik házasfelet megillető tulajdonjog korlátoltságának is.

De következik az is, hogy e tulajdonjog a házasság megszünte után megtámadhatlan legyen. A megtámadás alapja ugyanis csak az lehetne, miszerint, daczára hogy valamely ingatlan a házasság egy bizonyos szakában közszerzemény, vagyis vagyon gyarapodás volt s mint ilyenre a feleség joga be is kebeleztetett, ez a házasság megszüntekor még sem szerzemény, mert a házastársak későbbi években vagyonilag alá szálltak.

[56] Megtörténhetik, hogy az esetben, midőn a férj kéri neje közszerzeményi jogának bekeblezését, a terhelendő ingatlan *tényleg* nem közszerzemény, hanem a férj külön öröklött vagyona, melynek az által, hogy azt eladja, s aztán értékén a házasság alatt ujat vesz, közszerzeményi jelleget ád a végből, hogy neje előnyére szükség örököseit kijátssza. ZLINSZKY igen helyesen jegyzi meg, hogy a férj ily esetekben ajándékozónak tekintendő, s ennélfogva az örökösök, az anya mint megajándékozott ellen törvényes osztályrészüket ép ugy érvényesithetik, mint ha kijátszásuk ajándékozás utján történt volna. Sőt az örökösök az egyedül képzelhető esetben könnyebben jogukhoz jutnak, mint ajándékozás esetében, mert az átváltoztatást bizonyitani lehet, ellenben a pénzzé tett öröklött vagyon elajándékozását nem.

Nekünk pedig semmi okunk, hogy akkor midőn a férj és feleség közti jogviszonyról van szó, mert harmadik személyek érdeke az örökösökén kivül telekkönyv mellett nem szenvedhet, a férj beismerése daczára valamely ingatlant közszerzeménynek ne tekintsünk. Volenti non fit injuria.

Ámde az általunk vitatott felfogásnak czélja épen az, hogy a mi egyszer megvolt szerezve, megnem szerzetté a szerzőknek csak egyike által és a másik hozzájárulása nélkül ne tétethessék. Természetes lévén, hogy a balesetek, melyek az ingatlant megsemmisitik, vagy az időviszonyokban rejlő gazdasági hanyatlások, melyek azt csökkentik, ipso facto ugyanily változást vonnak maguk után a bekebelezett jogra is.

Az, hogy a feleség közszerzeményi joga a szerzett ingatlanra bekebeleztessék. jogunkban ma sem ismeretlen. (Házastársak között a vagyonközösség iránt létrejött szerződés folytán a vagyonközösségi jog telekkönyvi bejegyzés tárgyát képezi. 1871. évi november 4-én 8295. szám alatti döntvény.)[57]

Részemről helyeslem az eljárást, habár nem a jogalapot, melyre az fektettetik.[58]

Mert szerintem ahhoz, hogy a közszerzeményi jog bekebeleztethessék, az osztrák polgári törvénykönyvet alapul venni sem nem szükséges, sem nem lehetséges.

Nem szükséges, mert a közszerzeményi jog eltelekkönyvelhetése magának e fogalom jogi természetének szükséges folyománya.

Ha ugyanis a közszerzeményi jog tulajdon- és következkép dologi jog, — mit kétségbe senki sem von, — s ha tételes jogunk értelmében az ingatlanra vonatkozó dologi jognak mindenki ellenében megszerzéséhez a telekkönyvi kitüntetés szükséges: akkor a közszerzeményi jognak jogi folyománya, hogy ingatlanból álló tárgyára telekkönyvileg kitüntethetőnek kell lennie. Nem az osztrák polgári törvénykönyv 1236. §-a, hanem a telekkönyvi rendtartás 63. §-a tehát a közszerzeményi jog bekelezhetőségének tételes alapja.

De nem is lehet az osztrák polgári törvénykönyvet alapul venni. Mert idézett 1236. §-ában nem csak a vagyonközösség bejegyezhetősége van kimondva, hanem az ezzel járó joghatály is szabályozva. Már pedig a közszerzeményi jogra, mint a házastársak jogviszonyait szabályozó családi jogintézményre nézve törvényként az osztrák polgári törvénykönyvet sem a dolog természetével, sem az országbirói értekezlet kifejezett intentiójánál fogva venni nem lehet.

Fentebb mondottuk, hogy a közszerzeményes ingatlan érintett módon eltelekkönyvelése nem csak a férj, de a feleség kérelmére is történhetik még pedig akkor is, ha a a férj a közszerzeményes ingatlant telekkönyvön kivül birtokolja.

Ezt el nem kerülhetjük, ha a feleség jogát férjével szemben minden körülmények között biztositottá akarjuk tenni. Mert ellen esetben a férj kijátszhatja nejét vagy ez által, hogy a közszerzeményes ingatlant csak saját nevére iratja, vagy pedig hogy ezt telekkönyvön kivül birtokolja.

Nehogy azonban a feleség joga férje kárára válhassék, az esetben, ha pusztán a feleség kéri a közszerzemény bekebelezését, akkor csak előjegyzést vélek megadhatónak és pedig: ha a tulajdonjog már a férj nevén áll, akkor felére a feleség közszerzeményi jogának előjegyzését, ha pedig nem áll, akkor ugy a férj tulajdonjogának, mint a feleség közszerzeményi jogának előjegyzését vélem megengedendő.

[57] ZLINSZKY id. m. 547. lapján a vagyonérték-elmélethez következetesen megtagadta a feleség közszerzeményi jogának kitüntethetését. Megengedi azonban, hogy a feleség a házasság felbomlása után tulajdonjogilag a férj nevén állott, de közszerzeményes ingatlanra jogát érvényesithesse. Helyesen mutatja Dr. Imling, hogy a feleség ez által merőben precarius jogot nyer, mert a férj tetszésétől függ a nevén álló tulajdont bármily módon elidegeniteni a házasság alatt.

[58] Idézett 8295/1871. sz. indokai: tekintve, hogy az osztr. polg. tvk. 1236. §-a szerint, mely jelen esetben az átmeneti intézkedés XIX. czikkének 2-ik pontjaiban az idl. törv. szabályok XII. befejezetéből továbbra is fentartott 156. §-a értelmében zsinormértékül veendő a házasságok közötti vagyonközösségi jog telekkönyvi beiktatás tárgyát képezi. Ugyanez álláspontot foglalja el Dr. Imling Konrád is.

nek. A feleség felléphetési jogának alapja előbbi esetben a házasság folytán beálló *közszerzeményesség*. (Közszerzemény czimén a házastárs a telekkönyv kiigazitását a házassági viszony fenállása alatt is követelheti. *Döntvénytár* XII. foly. 103. sz.); utóbbi esetben pedig a *telekkönyvi rendtartás 120. §. e)* pontja: az oszthatlan közös jogok bejegyzése mindenik részes által a maga számára s más részesek nevében kérethetik. Ekként a kérelmező feleség előjegyzés igazolására lévén szoritva, elérjük, hogy az igazolási perben rendszerint még a szerzés idejében, tehát mikor a szerzésnek miként történtére nézve a bizonyitékok könyebben előállithatók, mintha ez csak a házasság felbomlása után történik, eldöntés alá hozzuk azon alapkérdést, valjon a kérdéses ingatlan valóban közszerzeményi vagyon-e, vagy sem.

Azon kérdésre nézve, vajon a feleség jogát csak férje, avagy harmadik személyek ellenében is érvényesithesse-e, ha időközben reájuk ruháztatott volna át, és mely ideig azt hiszem, hogy tételes jogunk idevágó szabványait bizvást elfogadhatjuk. Ha végül felvetjük a kérdést, hogy lehet-e eset, mely indokolja a feleség abbeli jogát, hogy férjétől az ingatlan kezelését elvonja? igenlőleg válaszolok arra az esetre, ha a férj a közszerzeményi ingatlant pusztulni hagyja.

Dr. Jancsó György,
kir. táblai segéd-fogalmazó.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalék a perrendtartási novella, 1881. LIX. tczikk magyarázatához.

A másodfoku felebbvitel egy kétes esete.

A novella elejti a semmiségi panaszt mint külön alaki jogorvoslatot. Felebbviteli rendszerében az osztályozás kizárólag a neheztelt határozatok különbözőségén sarkalt. Itéletek ellen felebbezésnek, végzések ellen — a törvényben felsorolt esetek kivételével — felfolyamodásnak van helye. Ellenben nem változik a felebbvitel neme és elnevezése a szerint, a mint az anyagi igazság vagy valamely eljárási szabály megsértése panaszoltatott. De a sérelem tárgyának jogi természete mindamellett sem közönyös a rendszerben; befolyásolja a felebbvitel további menetét, még pedig azon a réven, hogy — esetleg — e körülménytől függ, vajon a másodbiróság felebbezés folytán itélet vagy végzés alakjában hozza meg határozatát. Az alaki hibára fektetett felebbezést a Tábla, az elébe vitt érdemleges kérdéssel egyaránt, itéletileg intézi el ugyan, ha nem észlel semmiséget, de végzést hoz, ha megsemmisiti az elsőbirósági itéletet vagy eljárást. Az ily végzés ellen természetes nem lehet felebbezéssel élni; de van-e helye felfolyamodásnak?

Valóban különös, hogy ezen elemi kérdésre a törvényben egyenes és határozott feleletet nem találunk.

Feltünő e részben a különbség az 1881. LIX. tczikk 32. §-a, mely a felebbezés, és 51. §-a között, mely a felfolyamodás alkalmazhatóságát általában szabályozza. Emez kifejezetten felemliti a másodbirósági itéleteket, amaz kizárólag elsőbirósági végzésekről szól, és egyébütt sem tartalmaz a törvény világos rendelkezést az itéletek felülbirálása folytán keletkezett táblai végzések elleni jogorvoslat tárgyában.

Ebből azonban nem következik, mintha a másodbiróság megsemmisitő határozatát az illető perkérdés végleges és megtámadhatlan elintézésének kellene tekinteni. Ellenkezőleg. A novella nem tette magáévá a külön semmitőszék intézményével kapcsolatban állott azon elvét a prdtartásnak, miszerint alaki kérdésekben a felebbvitel csak egyfoku. A 43. §. megengedi, hogy az alaki sérelem, melyet a másodbiróság figyelembe nem vett, a Curiához felebbvitessék, a 45. §-ban foglalt kivétel pedig csak megerősiti a szabályt. Hogyha tehát felebbezésemben lényeges eljárási szabályok mellőzését vagy megsértését panaszoltam (39. §. *o)* pontja), a tábla helybenhagyó itélete ellen, a mennyiben a határozatok egybehangzó volta ellent nem áll (47., 48. §§.) másodszor is felebbezéssel élhetek, és a Curia megsemmisitheti mindkét alsóbb biróság itéletét. Már pedig szemben azzal, hogy a semmiségi panasz tárgyában, (a jogorvoslat tartalmára, nem elnevezésére értve a kitételt,) noha elvettetett további felebbvitelnek helye van, lehetetlen a másodbiróság megsemmisitő határozatát feltétlenül ügydöntőnek elfogadnunk. Ez ellenkeznék a jogi következetességgel, a juris ratio-val, mely megkivánja, hogy hasonnemü esetek egyenlő elbánásban részesittessenek. A felebbvitel fokozatosságára nézve ennél fogva felülbirálandó perkérdés azonos természete mellett a másodbirósági elintézés minősége nem lehet mérvadó ott, hol a két egyenlő határozat szempontja nem forog fen.

Ezen elv felismerése azonban csak elősegiti, de nem tartalmazza még a felvetett kérdés megoldását. Hogy arra tüzetesen megfeleljünk, nézetem szerint különböztetnünk kell.

A másodbiróság, ha az elsőbirósági itéletet megsemmisiti, vagy uj itélet hozatalát, uj tárgyalást esetleg a tárgyalás kiegészitését rendeli el, vagy sem.

Az első esetben nem szükséges a mb. végzés ellen külön felfolyamodást engedni a végett, hogy az alapelv, miszerint alaki kérdésekben is kétfoku a felebbvitel, megvalósittassék. Nincs is helye ilyenkor felfolyamodásnak. A novella a megsemmisités e módját az itéletek feloldásával (41. §.) egy szempont alá foglalja és következéskép a 44. §. figyelembe vétele mellett önként világos, hogy ezen esetekben a másodbiróság határozata által okozott sérelem miatt csak felebbezés alakjában és csak akkor lehet orvoslást keresni, mikor a végzésben kimondott utasitáshoz képest már ujabb első- és ujabb másodbirósági itélet hozatott. Nagyon valószinü, hogy az uj felebbviteli rendszer ép ezen intézkedése miatt szerfelett nehézkesnek bizonyul majd a gyakorlatban. Valahányszor a középső forum ragaszkodni fog valamely formaszerüséghez, melyet ugy az alsóbb, mint a felsőbb biróság mellőzhetőnek tart, kétszeri megsemmisités és nem kevesebb mint 7 véghatározat, 5 itélet és két végzés kivántatik meg, hogy az ügy elvégre az első-birósági itélet jogerőre emelésével befejezhető legyen. Az eljárás sajátságos, mindig önmagába visszatérő körvonalban halad, és a mi alatt szorgalmatosan küldözgetik az iratokat, nem mozog a per. Megesik ekkép, hogy a mit a semmitőszék és külön alaki jogorvoslat eltörlésével a vámon nyertünk, azt a réven elveszitjük, mert egyazon kérdés háromszor is meghurczoltatik egyazon forumnál.* Ámde mindez természetszerü folyománya a kétfoku felebbvitel elvének és azon szabálynak (40. §. ellentétben az 58. §-sal), hogy a felsőbb

* Egy példa ezt világossá fogja tenni. Már több döntvény keletkezett (*Döntvénytár* X. 711. és XI. 20), de az alsó bíróságoknál tudomásunk szerint még nem állapodott meg a gyakorlat a perrendtartás 88. és 553. §§-ainak összeegyeztetése iránt. Minthogy pedig a novella e szakaszok egyikét sem érinti, épen nem merész az a feltevés, hogy életbeléptetése után is ellentmondó birói határozatok fognak keletkezni arra nézve, vajon sommás perben nem ügyvéd részére kiállitott meghatalmazást szükséges-e hitelesittetni vagy elengedő-e a két tanuval előttemezett aláirás? Tegyük, hogy a sommás biró hitelesités nélkül elfogadta a meghatalmazást és érdemileg határozott, a Tábla pedig az ellenkező nézetből indulva ki, megsemmisitette az itéletet, és a — szerinte — szabálytalan képviseletből felmerült hiány pótlása végett uj tárgyalást rendelt el. Ha már most a fél ez uttal sem csatol hitelesitett meghatalmazást, a másodbiróság, midőn ismét elébe kerül az ügy kénytelen lesz makacssági itéletet hozni, melyet viszont a Curia, a menynyiben az idézett döntvényekben kimondott törvénymagyarázathoz ragaszkodik, meg fog semmisiteni azzal, hogy az iratokat ujból, azaz harmadszor a Táblához visszaszármaztatja. Egy ügyben tehát 2 első- 2 másodbirósági 1 curiai itélet, és ezeken felül még egy táblai és egy curiai végzés!

bíróság felebbezés esetében, ha semmiségi ok forog fen, a peres ügyet nem intézheti el érdemileg és nem pótolhatja a szabálytalan intézkedést szabályszerüvel, habár az a körülményekhez képest lehetséges volna is. A mi az itt fejtegetett kérdést, illetve annak első alternativáját illeti, kétségtelen, hogy az első bíróság itéletét (vagy a 32. §. 3. pontja alá eső végzését) megsemmisitő oly táblai végzés ellen, mely egyszersmind uj itélet hozatalát, uj tárgyalást vagy a tárgyalás kiegészitését rendeli el, külön felfolyamodással élni nem lehet, és hogy a jogorvoslat fen van tartva azon időre, midőn a másodbiróság ujabb érdemleges határozatával a másodfoku felebbezésnek helye nyilt.

Rátérek a második eshetőségre: ha a tábla megsemmisiti az első bíróság itéletét, de uj itélet hozatalát, uj tárgyalást vagy a tárgyalás kiegészitését nem rendeli el.

Csaknem ugy látszik, mintha a törvényhozó a peres ügyek felebbviteli elintézésének ezen fordulatát előre sem látta volna. Legalább oda mutat a 41. és 43. §-ok szövegezése, mely a semmiségelést meg az uj itélet hozatalának elrendelését «és» kötőszóval egybekapcsolva, tehát conjunctive, nem disjunctive hagyja meg a felsőbb bíróságoknak. Ámde mindamellett kétségtelen, hogy a magasabb forum az uj perrendtartás uralma alatt is nem egyszer, kiválóan, de nem kizáróan a 39. §. *a)* és *b)* pontjainak eseteiben, kénytelen lesz «pure et simple» megsemmisiteni a felülbirálandó itéletet és eljárást.* Mert ha az ügy a polgári bíróság hatósága alá nem tartozik, vagy ha hivatalból indittatott meg az eljárás, nem is képzelhető másminő eldöntés.

Ily végzés ellen, mondom, kell hogy jogorvoslatnak helye legyen, és ez a jogorvoslat nem lehet más, mint felfolyamodás. Utóbbi állitásomat bővebben indokolni nem szükséges, de az elsőt sem féltem ellenmondástól. Mert, ha alaki sérelem miatt a Curiánál orvoslást keresni szabad akkor is, midőn a másodbiróság elvetette az elsőbirósági itélet megsemmisitésére irányuló kérelmet, akkor is, midőn annak helyt adott, de uj itélethozatalt rendelt el: merő önkény volna a felülbirálásnak utját vágni épen a legfontosabb esetben, melyben a megsemmisités az eljárás beszüntetésének kimondásával egyértelmü, és következésképp ha téves a másodbirósági határozat, valóságos denegatio justitiae forogna fen. Nem kevésbé nyomós okadat merithető az 59. §. rendelkezéséből, mely szerint táblai végzések ellen helyt fog *a további felfolyamodás,* ha a másodbiróság az elsőbirósági végzésnek akár megváltoztatása, akár helybenhagyása mellett beszüntette vagy felfüggesztette az eljárást, az ujbóli felvételt megtagadta, vagy az elsőbirósági végzést uj eljárás elrendelése nélkül semmisitette meg. Mindmegannyi hatalmas argumentum a fortiori másodfoku felebbvitel megengedése mellett a mi esetünkben, mely általán véve nagyobb fontosságunak tekintendő már azért is, mert első instantiában itéletre adott alkalmat és melyben az eljárt bíróságok eltérő határozatok hoztak.

* Erre nézve szintén a Döntvénytárból merithetünk gyakorlati példát (XXIII. évi. 74.) 1879. évben az ó-budai hitközség elbocsátotr tanitói a nekik kijáró végkielégitési összeg iránt keresetet inditottak a budapesti I—III. kerületi járásbiróság előtt, mely azt meg is itélte. A kir. Tábla közigazgatási utra tartozónak tekintvén az ügyet, a ptr. 304. §-át vette alkalmazásba. A semmitőszék azonban egy ellenmondásoktól nem egészen ment döntvényben kimondotta: «hogy, habár a hitfelekezeti tanitók által hitközségeik ellen végkielégités iránt támasztott igények megállapitása az 1875. évi XXXIII. t. cz. értelmében közigazgatási utra tartozik, és az ily módon megállapitott végkielégitési összeg közigazgatási uton is behajtható, mégis a végkielégitést igénylő tanitó, ha közigazgatási uton igényével elutasittatik, vagy a közigazgatási uton hozott kedvező határozatnak ugyanazon uton foganatot nem szerezhet, igényét a rendes biróság előtt is jogositva van per utján érvényesiteni». Hogyha tehát valamely hasonnemü kérdés a perrendtartási novella életbe léptetése után megint előfordul, és ugyan, miért ne fordulna elő, és ha a másodbiróság megmarad előbbi nézete mellett — és ugyan miért ejtené el azt — csakis egyszerü megsemmisitő hátározatot hozhat, de nem utasithatja az első biróságot ujabb itélet hozatalára, mert hiszen — szerinte — a polgári eljárásnak egyáltalában helye nincs. Látnivaló pedig, hogy ez az ügy, melyet példaképp felhoztam, nem magában álló kivétel, hanem a hasonnemü esetek egész sokaságára nézve mérvadó.

A jelen sorok elején felvetett kérdés tekintetében tehát nézetem röviden az: hogy felebbezés folytán keletkezett másodbirósági megsemmisitő végzések ellen felfolyamodásnak van helye az 59. §. korlátain belül.

Maga az idézett törvény szakasz támogatja is, nem is támogatja e kiterjesztő magyarázatot. Hogy mennyiben támogatja, már jelezve lett. Nem támogatja pedig azért, mert a felfolyamodásról szóló III. fejezet egész tartalma, a törvényes intézkedések összefüggése és egymásutánja, az 59. §. helye a rendszerben legkivált az ugyanott használt terminus technicus: további felfolyamodás, mindezen körülmények a szakasz alkalmazhatóságára nézve oly perkérdést látszanak feltételezni, mely már az első bíróságnál végzés alakjában oldatott meg és már előzőleg felfolyamodásra adott alkalmat. Nem is lehet correcte „*további* felfolyamodásról» szólani akkor, midőn még egyik fél sem élt ilynevü jogorvoslattal. Ide járul, hogy az 59. §. 1. pontja nem emliti azon specificus esetet, mely csak felebbezés folytán merülhet fel, hogy t. i. a másodbiróság nem a megelőző eljárást, hanem egyedül az itéletet semmisiti meg. Hogyha tehát a novella alkotói a felebbezés elintézéseül keletkezett másodbirósági végzések elleni jogorvoslatot is az 59. §-sal kivánták szabályozni, nem eléggé szabatosan fejezték ki gondolatukat. A törvény e részben mindenesetre hiányos, s ugyanazért a gyakorlat talán különféleképp fogja azt értelmezni. Nézetem szerint azonban inkább vélelmezendő a használt kitétel incorrect volta, mint a jogi következetlenség, ha más okból nem, már azért, mert e következetlenség egy nélkülözhetlen jogorvoslattól fosztaná meg az igazságszolgáltatást.

De el kell ösmernem, hogy létezik egy eset, melyből a fent kifejtett vélemény ellen aggály merithető, a mennyiben ellenmondásba hozza azt a törvény más kifejezett rendelkezésével. Ez az unus casus akkor áll elő, ha a sommás biró a ptr. 53. §-a alá nem tartozó ügyben az illetőségi kifogás elvetése mellett, érdemileg itélt, a kir. Tábla pedig illetékesség hiánya miatt megsemmisiti az itéletet. A mennyiben a másodbirósági végzés ilyenkor nem rendel ujabb itélethozatalt, az 59. §. első pontja alapján felfolyamodásnak volna helye. Ez azonban ellenkezik az 59. §. 4. pontjában és 45. §-ban kimondott szabálylyal, hogy az illetőség kérdésében a felebbvitel csak egyfoku, kivéve azon eseteket, melyekben a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincs (perrendtartás 53. §.). Mondhatná ugyan valaki, hogy ezen nehézség elintézhető az 1881. LIX. t. cz. 5. §-ának segélyével, igazabban: hogy az 5. §. intézkedésénél fogva a nehézség fel sem merülhet; mert e szakasz értelmében a felsőbb bíróság, ha kimondja az illetéktelenséget, egyuttal az iratokat az illetékes bírósághoz téteti át, s igy a megsemmisitő végzésben ujabb eljárásra és itélethozatalra utasitja nem ugyan az eljárt, de igenis az illetékes bíróságot. Ámde a «dubietas» ilyeténképen való eloszlatása inkább helyesnek tetsző, mint valóban helyes. Az 5. §. egy szó hijján megfelel a perrendtartás 14. §-ának, melynek helyébe lépett; az uj szöveg csak azon változásnak adván kifejezést, miszerint az illetőségi kérdés felülbirálására nem a «semmitőszék», hanem a «felsőbb bíróság» van hivatva. Ismeretes dolog azonban, hogy a gyakorlat eddig is sok esetben mellőzte a perrendtartás 14. §-át, még pedig a lehető legalaposabb indokból, azért t. i., mert annak alkalmazása lehetetlen. Alperes ugyanis az illetékességi kifogás során nem köteles a szerinte illetékes bíróságot kijelölni, sőt védelme egyenesen oda irányulhat, hogy egy hazai bíróság sincs hivatva a perben határozni, mint például ha a külföldi adós, a kinek az országban sem ingó sem ingatlan vagyona nincs, a perbiróság, mint forum contractus ellen kifogást emel.

De ha alperes nyilatkoznék is az iránt, mely bíróság

előtt kiván perbe vonatni, gyakran még sem eszközölhető az iratok áttétele azon oknál fogva, mert több egyaránt illetékes bíróság concurrálhat, a felperesnek engedett szabad választási jogot pedig nem lehet sem alperesre, sem a felsőbb bíróságra átruházni. Ily körülmények között aligha helyeser cselekedett a torvényhozó, midőn a ptr. 14. §-ának félszeg intézkedését, mely különben is a tárgyalási elvbe ütközik, a novellába ültette át, bizonyos pedig, hogy a másodszori szentesités nem fog annak nagyobb alkalmazhatóságot biztositani Az 1881: LIX. tcz. 5. §. majd azonos sorsban részesül az 1868. LIV. tcz. 14. §-ával. Csattanós, de nem egyetlen példa lesz, melyből megtanulhatja a magyar jogász, mit kelljen «holt betü» alatt érteni.

A fent jelzett ellenmondás tehát csakugyan fenforog, és a kérdéses esettel együtt abban találja megoldását, hogy a sommás biró itéletét illetékesség hiánya miatt megsemmisitő másodbirósági végzés ellen, kivéve mindig a ptr. 53. §. alá tartozó eseteket, tényleg nincs helye felfolyamodásnak; mert a törvénymagyarázat elvei szerint a részleges kivétel, miszerint illetőségi kérdésben csak egyfoku a felebbvitel, derogál az általánosabb szabálynak, mely itéletek ellenében kétfoku jogorvoslatot enged.

B. K.
ügyvéd.

Észrevételek az 1881. évi LIX. t. cz. némely intézkedései fölött.

A polgári törvénykezési rendtartási novella ma holnap életbe lép, ugy látszik ugyanazon jelenségek közt, melyek az igazságügyi törvények és rendeletek hatályba léptét nem egyszer kisérték. Az igazságügyminiszter a jelzett törvény végszakaszai által felhatalmaztatott a többi közt arra, hogy a kereskedelmi és váltóügyekben követendő peres és perenkivüli eljárást rendeleti uton ujabban szabályozza s a szőnyegen levő novella életbelépte határnapját, ugyszintén a szükséges életbeléptetési és átmeneti intézkedéseket rendeleti uton megállapitsa. E rendeletek közül eddigelé egy sem látott napvilágot. Egy szép nap reggelén a perrendtartási novella, a kereskedelmi s váltóeljárás stb. hatálybaléptéről fogunk értesülni, a nélkül, hogy a rendeleti intézkedések előző tanulmányozására és a gyakorlati alkalmazás előkészitésére kellő idő és alkalom nyujtatott volna.

A novella, melynél a gyökeres reform előnyei előzetesen is ki voltak zárva, kétségtelenül sok javitó intézkedést tartalmaz, s annak életbeléptét — kapcsolatban a végrehajtási eljárást szabályozó törvénynyel — örömmel fogjuk üdvözölni, de csak ideiglenes intézmény gyanánt s ha a nyilvánosság, szóbeliség és közvetlenség elvein nyugvó eljárás kelletlen elodázásának ürügyeül szolgálni nem fog.

A semmitőszék megszüntetése — 2. §. — egyik leglényegesebb rendelkezését képezi az uj törvénynek, s azon kapcsolat, mely a birósági szervezet és a felebbviteli rendszer közt fenáll, az utóbbinak módositását is vonta maga után. Azt, vajon a semmitőszék pótlására alkotott intézkedések annak üdvös működését paralysálni képesek-e, a jövő lesz hivatva megitélni.

Egy mélyen érzett baj elháritását czélozza a 4. §., mely szerint a kir. Curia polgári tanácsainak teljes-ülése hivatásához tartozik, a vitás elvi kérdéseket eldönteni. A decisiók fontosságát ott is elismerik, hol polgári törvénykönyv létezik. Nálunk ily törvény hiányában a döntvények jelentősége még nagyobb, feltéve, hogy egyöntetüségök biztositva van. Erre törekszik a 4. §., mely a keletkezhető ellentétes döntvényeknek elejét véve, a *teljes-ülés elvi megállapodásaiban* biztositja az igazságszolgáltatás azon egyöntetüségét, mely a döntvénynek tekintélyt és megbizhatóságot kölcsönözni s hasonló esetekre zsinormértéket alkotni lesz hivatva.

A decisiók keletkezésére nézve a törvény két módot emlit. Ha a Curia illető tanácsa *valamely ügy elintézésénél* vitás elvi kérdést fenforogni lát: a *tanács elnöke vagy többsége jogositva van,* a vitás elvi kérdést az *ügy elintézése előtt* a teljes-ülés eldöntése elé terjeszteni. Másik módja az, hogy *a Curia elnöke,* ha *ellentétes elvi alapokon nyugvó határozatokról* nyer tudomást, a vitás elvi kérdés eldöntése végett a teljes-ülést *késedelem nélkül egybehivja.* Ezen obligatorius intézkedés nagyon helyes, azonban a törvény által czélba vett üdvös eredmény érdekében óhajtottuk volna, hogy *az ügy elintézésénél felmerült* vitás elvi kérdés szintén *nem facultative, hanem kötelességszerüen* lenne a teljes-ülés eldöntése elé terjesztendő.

Nem szabatos a törvény azon rendelkezése, mely szerint a Curia elnöke a teljes-ülést egybehivja, *„ha ellentétes elvi alapokon nyugvó határozatokról nyer tudomást".* Ha nem tévedünk, a törvény csak a *Curia kebelében keletkezett* határozatokra kivánt reflektálni, ez esetben azonban a törvény szövege többet fejez ki, mint mire a törvényhozó akarata irányult.

A törvény 6. §-a szerint a telekkönyvi kitörlés iránti kereset a birtokbiróságon kivül a telekkönyvi hatóságnál is adható be. «A telekkönyvi hatóság azonban a *perfeljegyzés eszközlése után* a keresetet az illető telekjegyzőkönyv hitelesitett kivonatával együtt a *birtokbirósághoz teszi át.*" Elhibázottnak tekintjük e rendelkezést, mert a kitörlési keresetet is *kizárólag a birtokbiróságnál* tartjuk beadandónak, mely annak érdemében is eljár. A telekkönyvi hatóságnál való benyujtás czélja főleg az, hogy a per folyamatban léte mielőbb telekkönyvileg feljegyeztessék. A per-feljegyzés azonban az 1868: LIV. tcz.-nek a novella által nem módositott 19. §. szerint a *fenálló telekkönyvi rendszabályok szerint* lévén elintézendő, anomaliának tekintjük azon rendelkezést, hogy a telekkönyvi hatóság a perfeljegyzést a telekkönyvi rendszabályok ellenére, a birtokbirósághoz intézett kereset alapján eszközölje, midőn e tárgyban sem a fél kérelmet, sem a bíróság megkeresést hozzá nem intézett. Megjegyzendő, hogy a törvény sem kivánja, mikép a birtokbiróság által elintézendő keresetben a telekkönyvi hatósághoz a perfeljegyzés iránt kérelem intéztessék, a perfeljegyzés tehát kérelem és megkeresés hiányában *a teljes érvényben hagyott telekkönyvi rendszabályok ellenére* fog eszközöltetni.

A 8. §. felsorolja azon eseteket, melyekben alperes az ellene folyamatban levő ügyben viszonkeresettel élhet. Ez esetek lényegileg megfelelnek az 1868: LIV. tcz. 76. §-nak. Megemlitendő azonban azon fontos ujitás, hogy *„sommás eljárás során olyan viszonkeresetnek, mely rendes eljárás alá tartoznék csupán felperes beleegyezésével,* s ezen feltétel alatt is csak azon esetekben *van helye,* a melyekben a rendes birói illetőségtől való eltérés a törvény által kizárva nincs.»

A törvény a viszonkeresetnek főleg két esetét emliti. Az egyik az, ha *a)* alperes követelése a felperesi keresettel *egy jogalapból,* a másik, pedig ha *b) más jogalapból* származik. Az utóbbi esetben a törvény megkivánja, hogy alperes követelése *valódi, lejárt, a felperesi követeléssel hasonnemü és határozott* legyen.

Kétségtelen, hogy a törvény emlitett szakasza csak a feltételeket kivánta meghatározni, melyek mellett a viszonkereset a felperesi keresettel együttesen érdemleg tárgyalandó és eldöntendő, a nélkül hogy e kifejezés alatt «viszonkeresetnek van helye» azt lehetne érteni, hogy a felsorolt feltételek fenforgása esetében a viszonkereset érdemleg megállapitandó legyen. Ezt előre bocsátva, felesleges, sőt értelemzavarónak mutatkozik, hogy a *más jogalapból* származó viszonkeresetnél megkivántatik, mikép az *valódi* legyen. A valódiság kérdése az ügy érdeméhez tartozik s a követelés megitélése tekintetében mérvadó, de nem lényeges az együttes tárgyalás és eldöntés tisztán alaki kérdése tekintetében, s nyilvánvaló, hogy a viszonkövetelés, mely nem

valódi, meg nem itélhető, még ha a felperesi keresettel *ugyanazon egy jogalapból* származik is. Ép oly kevéssé tartjuk az ugyanazon egy jogalapból származó viszonkövetelést megállapithatónak, ha az *nem határozott;* mert a viszonkeresetnek tárgyára nézve ugyanazon kellékekkel kell birnia, melyek a keresetre nézve megkivántatnak, a határozottság pedig annak lényeges kellékét képezi. *A valódiság és határozottság* tehát a viszonkeresetnek a felperesi keresettel együttes tárgyalása és eldöntése tekintetében irrelevans és felesleges. A szöveg ezenfölül félreértésre is nyujthat alkalmat, a mennyiben a viszonkereset *a)* esetében a valódiság és határozottság felsorolva nem lévén, érdemben megállapitása e minőségek hiányában is megengedettnek mutatkozhatik.

(Folyt. köv.) *Dr. Holländer Lajos.*

Különfélék.

— **A királyi Curia biráskodásáról országos képviselőválasztási ügyekben** a képviselőház elé terjesztett törvényjavaslat a képviselőházi házszabályok és a biráló bizottsági gyakorlat codificatiója. Hogy ez ajándékkal a Curiát szerencséltetik, az előző javaslat feletti jogügyi bizottsági jelentésben azzal indokolják, hogy a számosabb megsemmisités bizonyára csak a biráskodás első cyclusai-ban fog előfordulni, mig «az élet hullámzásaitól elszigetelt» és formai szigorhoz szokott birák ily «tépelődés» helyett szabadabb szellemet sajátitanak el. Az uj javaslat abban különbözik elődjétől, hogy a Curia hatáskörét szükiti, abba csak a kérvénynyel megtámadott és nem egyszersmind egyéb szabálytalannak talált választást utalván, és hogy a megsemmisitési eseteket praecisirozza. E szerint alaki szabálytalanságok, jogosulatlanok szavazása, jogosultak kizárása csak akkor képeznek semmiségi okot, *ha megállapitható,* hogy ezek hiányában a választás *eredménye* más lett. A vesztegetés, etetés, itatás pedig *csak akkor* semmiségi ok, ha bebizonyittatik, hogy az illető jelölt vagy megbizottja gyakorolta, mit alkotmányos szokásaink nem igen engednek bebizonyitani, bár józan kétség nincs, hogy végre is ő fizeti a nagy számlát. Végül a választói qualificatio hiánya a képviselőben az utolsó semmiségi ok.

— **A magyar törvénytár betürendes tárgymutatója.** (A magy. kir. belügyminiszterium megbizásából készitette KNORR ALAJOS kir. Itélő Tábla biró. I. kötet. 1847/8—1880. Budapest, kiadja ifj. Nagel Otto 1882). Ezen gyüjteményes munka felölel minden törvényes intézkedést, a mely 1847. óta Magyarországban hozatott. Az anyag feldolgozását *betüszerinti* sorrendben *tárgy szerint* tartalmazza, ugy hogy fárasztó utánkeresés nélkül egyszerü felütéssel minden tárgyra nézve azonnal átpillanthatók az arra vonatkozólag fenálló valamennyi törvények. Hogy példával illustráljuk, igy pl. «fogház» jelszó alatt fel vannak sorolva az egyes cselekmények, melyekre ezen nemü büntetés van szabva s e büntetés tartama, az esetek, melyekben a büntetési nem pénzbüntetésre átváltoztatható, stb. és minden egyes tétel mellé a büntetőtörvénykönyv s illetve egyéb törvény illető szakaszai. A munka nem szoritkozott arra, hogy a meglevő törvényeket betürendbe szedve, chronologicus egymásutánban reproducálná; szerző nem a törvények szövegéből, hanem az egyes tárgyakból indult ki, és minden egyes tárgyra nézve a fenálló törvények óriási halmazából összegyüjtötte és rendszeresen egybe foglalta az odatartozó anyagot. Emeli az áttekinthetést és a könyv használhatóságát, hogy szerző azt egy 34 lapnyi tartalommutatóval megtoldotta, a melyben az egyes törvényeknek rövid kivonatos tartalma a szentesités és a kihirdetés napjával együtt időszerinti sorrendben van feltüntetve. Felette kivánatosnak tartanók, hogy hasonló munka készittessék a „*Rendeletek Tárá*"-ból. Mert utóvégre is arra nézve, mi törvény, eligazodhatni; de arra Magyarországban ember nincs, a ki képes legyen eligazodni a rendeletek zűrzavarában.

— **A lepoglavai fegyintézetben** 1880. évben 249898 letartóztatási nap után 36261 frt 08 kr. élelmezési és 25194 frt 62 kr regie-költség merült föl, vagyis minden egyes fegyencz után fejenkint és naponként 14.5_2 illetőleg 10.0_9 összesen 24.6_1 kr., mely összegbe azonban a tiszti és fegyőri személyes járandóságok befoglalva nincsenek. Ugyanezen idő alatt az iparüzlet jövedelme 19747 frt 81 krt tett, melyből 15104 frt 49 kr. a kincstár, 4443 frt 56 kr. a fegyenczek, a többi pedig a segélyalap javára esik. Ugyanezen intézetben a nagyobb közös börtönök a fiatalok elkülönitése végett érczlemez egyes fülkékkel szereltetnek föl.

— **A szatmár-németi törvényszék személyzete** kérvényt nyujtott be a képviselőházhoz a szabad királyi és rendezett tanácsu városokban székelő kir. törvényszékek elnökei, birái s az e városokban alkalmazott ügyészek, alügyészek, és aljárásbirák lakbér-illetményének a budapesti kir. törvényszékek, ügyészségek és járásbiróságok személyzetének lakbérilletményével egyenlő összegre leendő emelése, s az egyéb helyeken alkalmazott vidéki járásbirák és aljárásbirák lakbér-illetményének aránylagos pótlása iránt, s tekintettel arra, hogy különösen hazánk nagyobb vidéki városaiban az ismeretett helyzet sulya naponta érezhetőbb, addig is, mig a törvény módositása folytán az országos költségvetés keretében ez iránt állandó intézkedés tétetnék, esetleg pót-hitel engedélyezésével lakbér-illetmény pótlása, megfelelő ideiglenes intézkedés által eszközöltessék. A tiz év előtt alkotott törvény a fővárosban alkalmazott birák és ügyészek lakbér-illetményét kétszerannyiban állapitá meg, mint e vidéken alkalmazottakét; kétségtelenül azon feltevés alapján, hogy a fővárosban a lakbér kétszerannyi mint a vidéken. E feltevés ma, mikor az országot behálozó vasutakkal kifejlett közlekedési viszonyok, hazánk minden részén egyenlő állapotot hoztak létre, a valónak meg nem felel.

— **A Fegyházi Értesitő** egy figyelemre méltó czikkben a börtönügyi tisztviselők anyagi helyzetének javitása mellett szólal fel. Javaslatait következőkben foglalja össze: 1. Egy és ugyanazon állást tiz év óta kifogástalanul betöltő közegek részére a költségvetésbe fizetésjavitásképen 10% fizetési többlet vétessék föl. 2. Tiszti lakok épitésére tétessék előirányzat. 3. Az előbbi természetbeni járandóságok állittassanak vissza, s az őrség kenyérilletménye a családtagok száma szerint állapittassék meg. 4. A lelkészek járandósága a rendes fizetések rovatába helyeztessék. 5. A legalsóbb tiszti fizetés 700 forintban állapittassék meg.

—

A Magyar Jogászegylet választmánya f. hó 28-án ülést tart.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest**, egyetem-utcza 4. sz.) megjelent:

HATÁRIDŐ-NAPTÁR 1882-dik évre. Mindennemü hivatalnokok, ügyvédek, jegyzők, orvosok, gazdatisztek, utazók és üzérek számára, hasznos jegyzékkel és 365 üres lappal ellátva.
Ára vászonba kötve 1 frt 20 kr.

Lapunk mai számához van mellékelve a Franklin-Társulat könyv-árleszállitásának jegyzéke. Összesen 343 munka van itt felsorolva, köztük kitünő hazai és külföldi művek, melyek fél áron szerezhetők meg, ha valaki egyszerre 20 frtért vagy azon felül rendel meg könyveket. A kedvező alkalmat, mely három hónapig tart, ajánljuk az olvasó közönség figyelmébe.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. sz.). Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor utcza 13. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 45. SZ. Budapest, 1881. november 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: {félévre .. .. .. 6 frt / negyedévre .. 3 „} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A sajtóügyi fokozatos felelősségről. Dr. DÁRDAY SÁNDOR-tól. — Igazságszolgáltatásunk és ennek javitása. Dr. IMLING KONRÁD, kir. táblai pótbirótól. — A legujabb bajor törvény a közigazgatási törvényszék felállitásáról és a vitás közigazgatási ügyekben követendő eljárásról. Dr. GRUBER LAJOS-tól. — Törvénykezési Szemle: A perrendnovella. Dr. SCHREYER JAKAB, budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A sajtóügyi fokozatos felelősségről.

Az 1848-ki sajtótörvényünkön alapuló fokozatos felelősség kérdése egy legközelebbi esküdtszéki tárgyalás alkalmával oly interpretatióra talált, mely méltán foglalkoztathatja a szakirodalmat, és pedig annál is inkább, mert jelen conservativ irányu kormányzatunk mellett valószinü, hogy az 1848-ki sajtótörvényünk revisiója, avagy ujabb sajtótörvény alkotása mellett is a fokozatos felelősségi rendszer fog fentartatni.

Az eset melyről szólunk egy provinczialis lap sajtópere, melyben annak kiadó tulajdonosa és nyomdásza, ki egyuttal mint felelős szerkesztő szerepel, egy külföldi lapból átvett, Magyarország elleni gyülölségtől áradozó közleményért elitéltetett. Szót sem érdemelne ez eset ha a sujtó itélet által büntetve lett üzletember lett volna a közlő; mert jogilag az mit sem változtat a felelősség lényegén, hogy eredeti közlemény (productio) avagy reproductióban állott-e a bűnös tartalmu közlemény. De az esküdtszéki tárgyalás folyamán kitünt, hogy nem a vádlott eszközölte az incriminált czikknek a lapba való felvételét, sőt a vizsgálat folyamán beigazoltatott, hogy nem is a vádlott a lapnak tényleges szerkesztője, hanem egy a vádlott által megnevezett iró, ki a vizsgálat folyamán beösmerte, hogy ő volt az incriminált közleménynek közlője, sőt a bemutatott külföldi lap közleményének némi átdolgozásával az incriminált czikknek részben szerzője is, melyért a felelősséget is elvállalni késznek nyilatkozott. A felelősség elvállalása ugyan nem függhet az állitólagos irónak akaratnyilvánitásától; de hogy a vádat képviselő főügyészi helyettes miként nyilvánithatá közönyösnek azon körülmény constatálását, hogy ki volt az incriminált közleménynek *közlője?* — azt valóban nem értjük és a fokozatos felelősségi rendszernek ezen ügyészi felfogása legalább beható eszmecserét igényelhet.

Eltekintve attól, hogy a külföldi lapból átvett közleménynek átdolgozásával mennyiben vált az iró e közleménynek szerzőjévé, a mely esetben kétséget sem szenvedhet a szerkesztő részéről felelősségének *átháritható* az iróra, mint szerzőre; — ezen felül még igen fontos és lényeges kérdés marad az: vajon 1848-ki sajtótörvényünk szerint az esetben ha a szerző felelősségre nem vonható, másod sorban okvetlenül a felelős szerkesztőt terheli-e a felelősség sulya, még akkor is ha a felelős szerkesztő a *közlőt* megnevezi? Sajtótörvényünk 33. §-a ugyanis azt mondja: «Minden czikkekért, melyek valamely lapban megjelennek, ha a szerző felelősségre nem vonattathatnék, *a nyilatkozatban kijelölt felelős személyek* is *felelettel tartoznak*". Hogy kik azok «a nyilatkozatban megjelölt felelős személyek» — az a sajtótörvény 30-ik §. 1-sö pontjából kitünik, mely hogy a főügyészi felfogásnak megfelelő kizárólagosan felelős szerkesztőt vagyis a szerzőt okvetlenül helyettesitő felelős szerkesztőt nem ösmeri, kitünik már abból is hogy többes számban szól és hogy ugyanazon nyilatkozatban a nyomda megjelölését is követeli. A fokozatos felelősség *sorrendjét* nem is a sajtótörvény 33. §-a, hanem annak 13. §-a állapitja meg, mely következőleg szól: „*Sajtóvétségért büntettetik a szerző; ha ez nem tudatnék a kiadó*"; stb. Hogy a kiadó alatt itt a törvény sem a felelős szerkesztőt, sem az üzletszerü kiadót (Verleger), hanem a közlőt (Herausgeber) érti, — ez már a sajtóvétség természetéből önkényt folyik; mert nem a szellemi munka létesitése, hanem annak közzététele képezi a bűnös cselekményt.

Hiszen ha a főügyészi felfogás helyességét elismernők, az a gyakorlatban arra vezetne, hogy a felelős szerkesztő és üzletszerü kiadók (Verleger) a közlő és szerző azonosságaért is felelősséggel tartoznának, ezt pedig az 1848: XVIII. törvényczikknek sem szószerinti rendelkezéséből, sem szelleméből nem lehet következtetni; mert a felelős szerkesztőségnek intézménye semmi egyéb mint egy *sajtórendészeti* intézmény, melynek czélja az, hogy egy minden esetre felelősségre vonható személy által a szerző vagy kiadó vagyis a bűnös tartalmu nyomtatvány *közlőjének* kipuhatolása biztositassék.

Igaz ugyan, hogy a fokozatos felelősség abnormis szigora a felelős szerkesztőt is a tettes büntetésével sujtja, ha a felelősség scalája szerint felelősséggel tartozó személyt nem nevezi meg, avagy az felelősségre nem vonható; de azért a fokozatos felelősség mellett még sem tekinthető közömbösnek, hogy a büntetés Pétert vagy Pált éri-e. A fokozatos felelősség mellett is a büntető jogszolgáltatás feladata a felelősségre vonható szerzőt, avagy másodsorban *a kiadót* vagyis a közlőt puhatolni s ezért megfoghatlan előttem az, hogy a midőn a felelős szerkesztő a felelősségre vonható közlő személyt megnevezi, sőt annak bűnössége igazoltatik, — a főügyészi helyettes mind annak daczára vádját mégis a felelős szerkesztő ellen tartja fen. Lehetséges ugyan, hogy a felelős szerkesztő csak bűnbakot akart maga helyébe állitani, a minek lehetö meggátlása ismét a bűnvizsgálat körébe tartozik; — de semmiesetre sem mondható közönyösnek és még kevésbé feltétlennek a felelős szerkesztő felelőssége az esetben, ha a szerző felelősségre nem vonathatnék, mert a felelős szerkesztő és szerző közt állhat szerintem a sajtótörvény 13. §-a értelmében másodsorban felelősségre vonandó kiadó vagyis közlő. Legkényelmesebb ugyan a felelős szerkesztőt a fenti értelemben vett kiadónak vagy is közlőnek tekinteni, s ezen fictióval az egész controversiának véget lehet vetni. De nem-e eléggé rideg már magában a fokozatos felelősségnek alapul szolgáló fictió? A judicaturának feladata nem lehet a fokozatos felelős-

ség fiktióját még tetézni oly fictióval, mely nézetem szerint nem alapul a különben eléggé hiányos sajtótörvényünkön.

A judicaturának inkább az ellenkező irányt kellene követni a szükségből törvényszabta fokozatos felelősség keretén belül. Igy péld. a mai napig is fokozatos felelősségen alapuló *belga* sajtótörvénynek kizárólagossági elvét a belga judicatura megdöntötte, nem osztván azon doctrinát, hogy egymagában a fokozatos felelősség rendszerének folyománya lenne a kizárólagosan csak egy személynek felelőssége. Azon ujabbkori sajtótörvényhozások pedig, melyek még a fokozatos felelősség rendszerén állanak, igyekeztek az annak alapul szolgáló fiktiót lehetőleg körvonalozni s ezzel annak merevségét enyhiteni, mig ellenben nálunk a mi judicaturánk a fentebbiek szerint még a törvényes fictión is tulmegy oly annyira, hogy nálunk a sajtóügyi bűnvizsgálat maholnap már teljesen fölöslegessé válik.

Lehetetlen, hogy az itt szóban forgó esküdtszéki tárgyalást vezető bíróság ne érezte volna a visszás helyzetet s ezért talán czélzatosan intézte az esküdtszékhez azon kérdést: «vajon vádlott-e az incriminált közlemény nek szerzője?» E kérdőpont ugyanis a fentebb közlött tárgyi tényálladék mellett mindenesetre különösnek tünhetik fel. Igaz, hogy vádrendszernél a közvádló lévén a vád ura, az itélőbiróság jogköréhez nem tartozhatott a felelős szerkesztő ellen emelt vádat, a tényleges szerkesztő mint beismerésben levő közlő ellen terelni; de ha a bíróság, mint azt a kimért enyhe büntetésből következtetni lehet, — csakugyan azon meggyőződésben volt, hogy nem a valóban bűnöst sujtja, — akkor ez esetben az anyagi igazságszolgáltatás és a fokozatos felelősség helytelen alkalmazásának rektificatiójára élhetett volna a marasztaló esküdtszéki hátározattal szemben azon felette ritka jogával, melyet az esküdtszéki eljárást szabályozó rendelet 71-ik §-a nyujt az itélőbiróságnak, a mely szerint: «Ha a bíróság tagjai kivétel nélkül ugy vannak meggyőződve, hogy az esküdtek az ügy lényegére nézve hibáztak: joguk van az esküdtszék határozatát felfüggeszteni, s az ügyet uj esküdtszék elé terjeszteni».

Távol van tőlem, hogy hirlapi közlemények alapján és az esküdtszéki tárgyalás folyamán csak jelzett bűnvizsgálat anyagának teljes ismerete nélkül a concret esetre vonatkozó birálatot koczkáztatnék. Czélom csak a fokozatos felelősség kérdésének tisztázása, a mennyiben a fentebbiek szerint nyilvánult főügyészi felfogást nem oszthatjuk s ezért az eszmecserét ez irányban szükségesnek tartjuk.

Dárday Sándor.

Igazságszolgáltatásunk és ennek javitása.

Javult-e igazságszolgáltatásunk az elsőfolyamodásu kir. törvényszékek és járásbíróságok, valamint a kir. ügyészségeknek az 1871 : 32. és 33. t. czikkek alapján 1871. évi január hó 1-jével történt életbe léptetése folytán? és a javulás arányban áll-e az életbeléptetés által az államra hárult nem jelentéktelen uj teherrel? ez oly thema, melyről a kir. bíróságok szervezése óta elmult közel tiz évi idő alatt sokat beszéltek és irtak hivatott és nem hivatott személyek és testületek.

Nem is ezen kérdésekkel akarok foglalkozni; hanem igazságszolgáltatásunk jelenlegi állapotát nem a multhoz, de azon jövő állapothoz mérem, melyet elérnünk vagy legalább megközelitenünk kell; és tapasztalataim nyomán nyiltan és nem nagyitva felsorolom majd azon hiányokat, hibákat és fogyatkozásokat, melyek eltekintve az anyagi jogot és az eljárást szabályozó törvényektől, tisztán a bíróságok szervezetében és személyzetében gyökereznek; melyek tehát csökkenni s megszünni nem fognak, akár lesznek egyhamar az anyagi jog minden ágaira kiterjedő törvényeink, akár nem; akár a szóbeliség elvei szerint fog törvénykezésünk átalakittatni, akár megmaradunk a mostani mellett; és melyeket mégis minden áron meg kell szüntetni, ha igazságszolgáltatásunkat a mai kor igényeinek szinvonalára emelni akarjuk.

Kezdjük a *gyorsaságon,* melyet sok praktikus az elsőfolyamodásu bíróságok eljárásában az alaposságnak is felébe helyez, mondván: jobb szeretek ügyemben vagy peremben egy hét alatt bár ki nem elégitő határozatot, melyet felebbvitel utján néhány hónap alatt orvosoltatni képes vagyok, mintsem az elsőbirósági határozat hozatalára egy évig várakozni.

E tekintetben az utolsó évtizedben kétségtelenül haladtunk; mindamellett még igen messze vagyunk az elérendő czéltól. Rendes perek, melyekben a kereset beadása s az elsőbirósági itélet hozatala közé 5—6 és még több év esik, most sem tartoznak a ritkaságok közé. Mellesleg mondva — igaz, hogy ezért nagy, sőt talán tulnyomó részben ügyvédeinket terheli a felelősség, kik prrdtartásunk 140. §-ában a feleknek engedett szabadságnál fogva a legegyszerübb perekben is sorra veszik igénybe s engedik egymásnak a hónapokra, sőt félévekre terjedő halasztásokat. De sok törvényszék, helyesebben sok előadó is a bir. ügyv. szab. 115. §-ának figyelmen kivül hagyásával főleg a bonyolódottab pereknek több munkát és időt igénylő elintézését hónapokkal és évekkel elodázza.

A rendes perek késedelmes elintézése egyébiránt még menthető azzal, hogy ezek irányában a folyó ügyek soron kivül elintézendők. De mit mondjunk, ha a telekkönyvi vagy végrehajtási kérvények elintézése, ha sommás perben az eljárás befejezése után a ptrs 124. §-ának ellenére az itélet, ha a 280. §. ellenére a felebbvitel felterjesztése hónapokig, sőt egy évnél is tovább késik; és ha a végrehajtási ügyek felebbvitel nélkül, rendes lefolyás mellett egy fél decennium alatt végöket nem érik?

Legegyszerübb és majdnem kivétel nélküli mentség ily esetekben: a munka nagy mennyisége s a munkaerő elégtelensége. Annyi tény, hogy a magyar birák átlag nagyon meg vannak terhelve; mindamellett kevés, és időlegesen előforduló oly eseteket kivéve, melyekben a munkaerő a feldolgozást igénylő anyaghoz arányban egyáltalán nem áll, ez a mentség helytelenül alkalmaztatik. Ha a munka sok, nem szükséges épen, hogy ez annak idejében el ne végeztessék; és a felszaporodott munka elvégzésére a munkások számának szaporitása nem az egyedüli eszköz. Ugyanerre vezet a munkaerő megfeszitése s a munkaidő meghosszabitása is. Ha tiz bíróval ellátott törvényszéknél a munka megszaporodása mellett hiába sürgettetik a tizenegyedik birói állomás rendszeresitése vagy betöltése, ha a birák számának szaporitását az igazságügyi budget egyáltalában nem engedi, igen egyszerü módon mégis el lehet háritani a restantiák fenyegető árját az által, hogy a tiz biró mindegyike naponkint 4 óra helyett $4^1/_2$-ig, vagy 5 óra helyett $5^1/_2$ óráig dolgozik.

Valljuk meg, hogy biráink tetemes száma még korántsem ért az erőmegfeszités netovábbjáig. Egy kis jóakarat, ügybuzgóság, és a hol ez hiányzik, buzditás, intés és szigoru felügyelet, az időnek, a munkának és az erőknek helyes felosztása, és bíróságainknál a hátralékok szünni fognak.

Hogy a hátralékok felszaporodásának oka nagyobbrészt nem a munka s a munkaerő közötti aránytalanságban, hanem a munkaerő nem kellő felhasználásában és nem elégséges megfeszitésében keresendő, ennek bizonyságául tudnék bíróságokat megnevezni, melyek az ügyek

gyors elintézése tekintetében mi kivánni valót sem hagynak, mig mások ugyanily személyzettel és nem több, vagy még kevesebb munka mellett a hátralékok árjában elsülyednek.

Nem eléggé lehet pedig figyelmeztetni bíróságainkat és ezek vezetőit, hogy a hol feltünően sok hátralék mutatkozik, akkép intézkedjenek, hogy azok minden erő megfeszitésével, minden áron mielőbb dolgoztassanak fel, és óvakodjanak attól, hogy a restantiák baja chronikussá váljék; mert ez esetben a munkaerő egy része állandóan veszendőbe megy és a hátralékok ennélfogva még inkább fognak szaporodni.

Ennek oka pedig az, hogy a restantiákkal dolgozó biró munkaidejének egy része iratok kikeresése, a feldolgozandó munkaanyag redezése, sürgetések meghallgatása s hasonló meddő foglalkozások között mulik; valamint hogy a munkakedv csökken a végzendő munka folytonosan aránytalan mennyiségével szemben.

Ezen felül megfontolandó, hogy a hátralékok állandósitása alatt nem a csak bizonyos időpontban hátralékos ügyek szenvednek késedelmezést, hanem hogy e baj most már a még csak folyamatba teendő ügyekre is kihat. Példa felvilágositandja ezt. Valamely bíróságnál feldolgoztatik annyi, a mennyi ügy folyamatba tétetik, de nem több; és minthogy három havi ily mérvü munkát kizárólag igénylő hátralék létezik, az ügyek sorrendben lévén feldolgozandók, átlag folytonosan csak három hónap mulva fognak az ügydarabok elintézés alá kerülni. Ellenben ha a restantiák az erők megfeszitésével minél rövidebb idő alatt feldolgoztatnak, az ezentuli időre az egyensuly állandóan helyreáll, és minden ügy haladéktalan elintézésre számolhat.

Az ügyek késedelmes birói elintézéséhez hasonló baj a jogkereső felekre nézve az, midőn a kész birói határozatok *kiadása* és foganatositása késik. A félnek nincs nagy köszönete benne, ha ügye végre birói elintézést nyert, de ismét hónapokig tart, mig a határozatot kezéhez kapja, mig az jogerőre emelkedik és mig annak foganatot szerezni képes. És e tekintetben sok bíróságunknál szinte botrányos részint az általános lassuság, részint a hasonnemü s igy az elintézés sorrendjében kiadandó határozatok tényleges kiadásáig terjedő idő közötti különbség. Mintha a határozatok letisztázásában és kiadásában nem is a bir. ügyv. szabályok 161. §-a tekintetnék irányadóul, hanem ebben a sorrendet más valami rugók szabályoznák.

A letisztázás és kiadás körüli lassuság ismét csak a munka tulságos mennyiségének szokott felrovatni. Ennek ellenében arra utalok, mit már az elintézésre nézve mondottam, és csak azt teszem hozzá: hogy a törvényszéki elnöknek a bir. ügyv. szab. 25. és 50. §-ainál fogva módjában áll a munkaidőnek meghosszabbitása által az irodai hátralékok apadására hatni; és hogy ily hátralékok miatt kevés helyen volna alkalom panaszkodni, ha az irodaszemélyzet mindenütt az *összes* hivatalos órákat munkára, és ha *semmi egyébre* mint hivatalos munkára használná fel.

Nem kevéssé hátraltatja az ügyek gyors lebonyolitását a *sürgetési naplónak* (bir. ügyv. szab. 196. §-a) felületes és gondatlan vezetése s az ennek alapján teendő jelentések körüli késedelmezés. Ime egy példa. Több alperes közül csak az egyik volt a perben képviselve s ez felebbezéssel él; ennek elsőbirósági elintézésekor a többi alperesek vevényei még be nem érkeztek, a sürgetési napló vezetőjének tehát meghagyatik, hogy az iratok felterjesztésének tekintetéből a felebbviteli határidőnek valamennyi félre nézve lejártáról jelentést tegyen. Ezen jelentés azonban nem azonnal annak idejében, hanem gyakran hónapok mulva tétetik és igy az ügy végelintézése az illető hivatalnok hibájából hónapokkal késik. Ugyanily eset igen gyakran előáll akkor, midőn a ptrs 452. §-ához képest a vételár-felosztási terv jogerőre emelkedéséről jelentés teendő; mert tudjuk, hogy a legkevesebb telekkönyvi hatóságnál készül a felosztási terv a 450. §-ban kiszabott három nap alatt, s ennélfogva a terv a felekkel kézbesités által közöltetik; és az a néhány nap, melylyel a terv a törvényes három napnál később állapittatik meg, tekintve a letisztázáshoz, kiadáshoz és kézbesitéshez szükséges időt, a hitelezők tetemes kárára már magában is legalább ugyanannyi héttel késlelteti a vételár felosztását. Lehet egyébiránt, hogy meg fogja szüntetni e bajt az uj végrehajtási törvény, melynek 196. §-a a sokszor, kétségtelenül tulságosan rövid 3 napi határidőt 15 napra kiterjeszti.

Ha már nem elég gyorsan halad a perek és ügyek elintézése s a kezelési személyzet munkája, el lehetne várni, hogy a birói határozatok annál *alaposabban* és gondosabban szerkesztetnek és kidolgoztatnak, és hogy az irodai, felszerelési, kiadói, pertári munka *helyességére*, *szabályosságára*, *külső csinjára* annál nagyobb gond fordittatik.

De nem igy van. A birói határozatok a *tartalom* helyessége, a törvényszerüség tekintetéből általános kritika tárgyát természetesen nem képezhetik. A biró lelkiismerete s meggyőződése szerint határoz. *Mit* határoz a biró, ez tisztán az ő dolga; de *miképen*, mily alakban, mily indokolással mondja ki azt, a mit határozott, erre nézve vannak a logika, az általános müveltség, a nyelvtan megállapitotta oly szabályok, melyeket figyelmen kivül hagyni annyit tesz, mint a jogszolgáltatás méltósága ellen vétkezni. És ily vétek sok, de igen sok elkövettetik nálunk.

Tulkövetelőknek igaz nem szabad lennünk. Nem követeljük a birótól, különösen a végzendő munka nagy mennyisége mellett, hogy határozataiban s ezek indokolásában tudományos dissertatio-formát hozzon létre; ellenkezőleg, az igazságszolgáltatás komolyságának inkább megfelel a határozat és indokolásának szabatos rövidsége. De igenis követelhetjük, hogy a birói határozat az értelem, a szerkesztés és az irály tekintetében kifogás alá ne essék és hogy indokolásában legyen meggyőző. Hogy pedig ezen követelményeknek mennyi határozat nem felel meg, ezt mutatja azon felsőbb birósági határozatok nagy száma, melyekkel az elsőbirósági határozatok módosittatnak, pótoltatnak vagy helybenhagyatván, uj indokolással elláttatnak.

A *pertári kezelés*, bár törvényileg és rendeletileg határozottan és részletesen szabályozva van, sok törvényszéknél rendetlen, szabálytalan, némelyiknél annyira, hogy ritkán akad ott perfelvételi jegyzőkönyv, melynek vezetése a csak némileg is szigoru birálatot kiállaná. Hasonlót mondhatni a felterjesztő jelentések *felszereléséről* és különösen az *iratjegyzékek* készitéséről. A felsőbb birósági előadóknak mennyi drága ideje elvész a szabálytalanul és hanyagul készitett iratjegyzék mellett, sokszor pedig iratjegyzék nélkül, összevissza hányva felterjesztett iratok rendbeszedésével csupán azért, mert az eljáró bíróság irodai személyzetének nem tetszett kötelességét teljesiteni. És hányszor kell az érdemleges elintézés elodázásával és kétszeres tanulmányozással, ismét idővesztegetéssel járó helytelen kiadás és felszerelés miatt az iratokat rendelvényileg az eljáró bírósághoz visszaküldeni.

A telekkönyvi végzések felületes és hibás *foganatositása* szintén számos bonyodalomra s perre szolgáltat alkalmat.

A tiszta s *olvasható irás* sem lényegtelen kellék a birói eljárásban. Minden egyes birói határozat, minden jegyzőkönyv, minden jelentés többé-kevésbbé fontos és értékes okmány, és ennek megfelelően nemcsak szabatosan és gondosan szerkesztve, hanem jól irva s tisztességes alakban kiállitva is kellene lennie. Pedig bíróságainknál hány oly irásra akadunk, hogy a biró hajlandó kérdezni, vajon hieroglyphákat kibetüzni s szemeit tönkre tenni szintén birói kötelességéhez tartozik-e? és hogy az ember nagyon szeretné inditványozva látni az 1869: IV. t. cz. 7. §-ának

*

akkénti pótlását, miszerint a birói qualificatió közé az irás mesterségének tudása is felvétessék.

Meg nem bocsátható főleg a *számoknak* és *neveknek* olvashatlan leirása. Pedig hányszor lehetetlen a beadvány iktatói számát és a beadás idejét, a felek vagy a tanuk neveit kibetűzni.

Hogy a bir. ügyv. szab. 82. §-ához képest minden beadványra a beadás hónapját *betükkel* irná, azzal sok iktató nem fárad, hanem ir a hónap neve helyett többé kevésbé olvashatlan számot; azt pedig épen a legkevesebb teszi meg, hogy a *mellékleteket* átnézné, azok mennyiségét, ha helyesen ki nincs téve, a beadványon feljegyezné és a mellékleteket az iktatói számmal és a beadás évszámával megjelölné (84. §). A minek azután gyakori következménye, hogy a csatolmányok elhányódnak és olyanok, melyek meg sem voltak, a bíróságon kerestetnek.

Folytathatnám még ilyeneknek és hasonlóknak felsorolását; de elég legyen ennyi.

Mindezen hibák és bajok kevésbitésére s megszüntetésére jelenlegi igazságügyi szervezetünk szerint szolgál a *fegyelmi eljárás, a magánfeleknek panaszjoga, az igazságügyministerium és a törvényszéki elnököknek a bíróságok fölötti felügyelete*. Lássuk ezeket sorban.

A mi a *fegyelmi eljárást* illeti, vannak a biráknak és birósági hivatalnokoknak eljárásában oly hibák és mulasztások, melyek bár összességökben az igazságszolgáltatást rosz hirbe hozni képesek, egyenkint és egyeseknél még sem minősithetők «a hivatali kötelesség vétkes megszegésének», mely az 1871: 8. t. cz. 20. §-a szerint fegyelmi eljárás alapjául szolgálhatna.

Ezen felül ugyane törvényczikk 39. §-a szerint a fegyelmi eljárás megindittatik a közvádló hivatalos kivánatára vagy magánosok kérésére. A közvádló azonban a közte s a bíróság közötti viszonynál fogva a legritkább és csak kirivó esetben fogja saját észleletei alapján a fegyelmi eljárásnak hivatalbóli megindítását kivánni és tüzetes kifejtést nem igénylő okokból a magánosok is azon esetek igen kis hányadrészében kérik tényleg a fegyelmi eljárást, melyekben azt joggal kérhetnék.

Ugyanez áll a *magánfelek panaszjoga* tekintetében. A legtöbb fél és a legtöbb ügyvéd inkább tűr és vár, mintsem hogy illetékes helyen panaszra fakadjon; és ha ezt végre kényszerültségből teszi is, teszi olykép és oly czélból, hogy egyes, meghatározott ügyén lenditsen, nem pedig hogy a hiba gyökerében és általánosságban megszüntethessék. Panaszt emel nem azért, mert ennél vagy annál a bíróságnál az ügyek elintézése nem halad, hanem mert bizonyos ügyének elintézése késik. Az ily panasz eredménye azután, hogy a miniszterium vagy a törvényszéki elnök felhivása folytán a kérdéses ügy «akadály nem létében» elintéztetik, a többi száz meg ezer hátralékos ügyre nézve pedig marad a dolog a réginél.

A törvényszéki *elnök felügyeleti joga* az igazságszolgáltatásra jótékony hatással csak akkor van, ha ezen jog tényleg, és pedig szigorral gyakoroltatik is. A jognak fenállása magában talán épen ellenkezően hat; mint a jognak tettleges gyakorlása; mert az a tudat, hogy a közvetlen felügyelet a törvényszéki elnököt illeti, hogy a panaszok ennél szoktak tétetni, és hogy az elnök végtelenül elnéző és türelmes, a kényelemre, gondatlanságra hajló birót és birósági hivatalnokot még kényelmesebbé s gondatlanabbá teszi. Már pedig korántsem szabályként állitom azt fel, de sok helyütt ugy van, hogy a törvényszéki elnök a helyett, hogy erkölcsi felelősségének tudatában az előtte tett panaszok és az általa tapasztalt hibák és visszaélések folytán szigoru eljárásra késztetve érezné magát, azok előtt szemet huny, vagy épen elsimitani igyekszik azokat; és ott, hol a fegyelmi eljárásnak minden feltételei meg vannak, szép barátságos négy szem közötti megintéssel éri be. Egy jó adag a nálunk annyira perhorrescált bureaukratikus szellemből nagyon ránk férne.

Az *igazságügyminiszterium* végre lehetetlen, hogy a bíróságok fölötti közvetlen felügyeletet kielégitő mérvben gyakorolja, mert hiányzik a viszonyoknak és a személyeknek ahhoz szükséges alaposabb ismerete, s az illető bíróságokkal való folytonos, közvetlen érintkezés. A különben is igen nagy időközökben és épen a félreeső bíróságoknál, hol arra leginkább szükség volna, legritkábban előforduló visitatiók tehát más mint felületesek, csupán a külsőségekre, a könnyen szembetünő dolgokra kiterjedők nem lehetnek.

Mellesleg érinthetem még a felsőbb bíróságoknál határozataik indokolásának végén szokásban levő *figyelmeztetéseket*, melyek azonban, miután sanctiót azokhoz kötni, s ez által nyomatékosakká tenni nem lehet, legnagyobb részt szélben hangzanak el; és tapasztalt eredménytelenségök miatt a felsőbb bíróságok által ritkán is alkalmaztatnak, bár erre ok lépten-nyomon akad.

Mindez intézmények tehát a felsorolt bajok orvoslására nem elégségesek, és szerintem a bajok, és ezekkel az igazságszolgáltatás lassusága s felületessége elleni panaszok gyérülni csak akkor fognak, *ha az elsőfolyamodásu bíróságok az ügymenet tekintetében a felebbviteli biróságoknak lesznek alárendelve és ha amazok meghatározott időszakonkint, sürgős szükség esetében pedig ezen kivül is, a felebbviteli bíróságok kiküldöttjei által megvizsgáltatnak.*

Nehány per és néhány ügy, mely felebbvitel utján a másod vagy harmadbiróság elé kerül, ez iránybani figyelmes áttekintés nyomán teljes és hű képét és jellemzését adja az eljáró bíróság és az ennél alkalmazott személyek működésének és ügykezelésének. Nincs itt szükség semmiféle panaszra vagy feljelentésre. A kiküldött előre gyüjtött tapasztalatok és ezek iránt tett jegyzetek alapján nem csak általánosságban fogja megejthetni a vizsgálatot, és nem szükséges a helyszinén puhatolni a hibákat, hanem már eleve kijelölt irányban keresheti s felderitheti ezeket és ezek okait.

Annál könnyebb, és annál inkább eredménnyel járhat természetesen az ily vizsgálat, és általában annál hatályosabb a felügyelet, minél sürübben fordulnak meg az egyes eljáró bíróságok ügyei a felebbviteli bíróság egy-egy előadójánál, mely eset fen nem igen forog most, midőn a budapesti kir. itélő tábla majdnem minden előadója az ország minden bíróságától felkerülő ügyek feldolgozásában részesülvén, annak figyelme az egyes bíróságok ügymenetének alapos megismerése ki nem terjedhet.

És hogy ez megtörténhessék, egyik lényeges ok, talán egyike a leglényegesebbnek arra, hogy a kir. itélő tábla mielőbbi decentralisatiójáról az intéző körök komolyan gondolkozzanak.

Dr. Imling Konrád,
kir. táblai pótbiró.

A legujabb bajor törvény a közigazgatási törvényszék felállitásáról és a vitás közigazgatási ügyekben követendő eljárásról.

A következőkben ismertetjük a legujabb bajor «Gesetz vom 8. August 1878., betr. die Errichtung eines Verwaltungsgerichtshofes und das Verfahren in Verwaltungsrechtssachen» (Ges. u. V. Bl. 1878. S. 369. ff.) intézkedéseit.

I. A közigazgatási törvényszékről.

1. A királyság számára egy közigazgatási törvényszék állittatik fel.

Ez egy elnökből, egy igazgatóból és a tanácsosok szükséges számából alakittatik.

Ha egyes esetekben a közigazgatási törvényszéknek annyi tagja akadályoztatnék, hogy a határozathozatalhoz

szükségelt szám sem volna elérhető, akkor kiegészités végett a legfőbb országos törvényszék tagjai hivhatók meg. Ezeket a közigazgatási törvényszék elnökének intézkedése folytán a legfőbb országos törvényszék elnöke rendeli ki.

A törvényszék mellé rendeltetik az alsóbb hivatalnokok és a szolga-személyzet szükségelt száma.

2. A közigazgatási törvényszék tagjai ugyanazon jogokat élvezik mint a birák és ugyanazon rangban és fizetésben részesülnek mint a legfőbb országos törvényszék tagjai.

Birói hivataluk tartamának ideje alatt semmi módon sem alkalmaztathatnak a közigazgatási szolgálatban.

3. A közigazgatási törvényszék birájává leendő kineveztetés fel van tételezve a birói hivatalhoz szükségelt képesség kimutatásától.

A törvényszék véleményező javaslata mindig kikéretik, a midőn megalakulása után egy tanácsosi állás leend betöltendő.

4. A közérdekek képviselete végett egy államügyész alkalmaztatik a segédhivatalnokok szükségelt számával együtt a közigazgatási törvényszéknél.

Az államügyész az érdekelt miniszteriumoktól utasitásokat kérhet és nyerhet, melyeket követni köteles.

5. A közigazgatási törvényszék és annak tagjai feletti szolgálati felügyelet a belügyminiszteriumot illeti ugyanolyan módon, mint az igazságügyi miniszteriumot a legfőbb országos törvényszék és annak tagjai feletti felügyelet.

A közigazgatási törvényszék mellett levő államügyészség a belügyminiszterium szolgálati felügyelete alatt áll.

A közigazgatási törvényszék és az e mellett működő államügyészség tagjait a király nevezi ki az összes miniszterium javaslatára.

6. Ha a törvényszéknek több tanácsra való felosztása lesz szükséges, akkor ez a rendszerinti helyettesek kirendelésével bezárólag mindenkor egy év tartamára az elnök határozata folytán, az igazgató és a szolgálati kor szerinti, hasonló szolgálati kor mellett a legidősb birói tag meghallgatásával történik.

A törvényszék minden tagja több tanácshoz tartozhatik. Az igazgató azon tanácshoz osztathatik be tagként, melynek elnökét a közigazgatási törvényszék elnöke képezi.

Valamely tag rendszerinti helyettesének akadályoztatása esetében az elnök a törvényszék tagjai közül egy ideiglenes helyettest rendel ki. Ha a tagok szükséges száma nem létezik többé, akkor az 1. §. 3. bekezdése foglal helyet.

7. A közigazgatási törvényszék a legfelsőbb instantiát képezi vitás közigazgatási ügyekben.

Az erre vonatkozólag fenálló vagy kibocsátandó törvényes szabványokhoz képest hivatva van a közigazgatási törvényszék mindazon esetekben, a melyekben egy hivatalnok, a hivatala gyakorlatában megejtett cselekvények vagy azok megindítása folytán büntetőjogilag vagy magánjogilag üldözendő, azon előkérdést eldönteni, vajon vétkes-e a hivatalnok hivatali jogositványainak tulhágásában vagy egy kötelességét képezett hivatali cselekvény mulasztásában.

8. Közigazgatásjogi ügyeket képeznek ezen törvény értelmében minden jogi igények és kötelezettségek a következő esetekben:

1. A birodalom- és államhoz való tartozandóság megszerzése és birtoka; az államkötelékből való elbocsátás.

2. Az állampolgárjog birtoka; az alkotmányra történő eskü letételére vonatkozó jogosultság és kötelezettség.

3. Költözködési szabadság és tartózkodás.

4. Vallásos gyermeknevelés.

5. A «Gesetz über Heimat, Verehelichung und Aufenthalt vom 16. April 1868» 33. és 38. §-ai értelmében kiállitandó házassági bizonyitvány megtagadása vagy annak egy, a 36. §. alapján támasztott kifogás ellenére történő kiszolgáltatása.

6. Egyletek feloszlatása a «Gesetz vom 26. Febr. 1850., die Versammlungen und Vereine betreffend» 19. §. 1—5 pontjai alapján.

7. Szenvedő választó képesség és kötelezettség a «Gesetz vom 31. Mai 1856., betreffend die Kapitalrentensteuer und die Einkommenssteuer» és a »Gesetz vom 1. Juli 1856., betreffend die Gewerbesteuer» által alkotott adóbizottságokba való belépésre nézve.

8. Iparjogositvány az ipartörvény alapján azon esetekben, a melyekben az ipartörvény 20. és 21. §-aiban előirt eljárás a mindenkor érvényes intézkedésekhez képest helyet foglal.

9. Egy bejegyzett segély-pénztár megengedésének megtagadása, ugy mint annak bezáratása a «Gesetz über die eingeschriebenen Hülfskassen vom 7. April 1876.» 4. §-ának 2. bekezdése illetőleg 29. §-a szerint.

10. Telki tulajdonnak kényszer utján való átengedése vagy ennek szolgalmakkal való terhelése, azon kérdéssel együtt, vajon a közérdek igényli-e az illető vállalatot és vajon az igényelt tulajdonnak átengedése vagy megterhelése a vállalat legczélszerübb valósitása végett szükséges-e, azonban a «Berggesetz vom 20. März 1869» intézkedéseihez képest történő átengedések vagy megterhelések kivételével és a 47. §. határozatának fentartásával.

11. Telki terheknek, erdészeti jogositványoknak, a házassági kötelékből származó illetményeknek (Ehehaftsreichnisse) és a dézsmajogot terhelő egyházi épitkezési kötelezettségnek megállapitása, biztositása, megváltoztatása és megváltása.

12. Idegen telken s földön gyakorolt legeltetési jogoknak gyakorlása és megváltása.

13. Telkeknek összesitése.

14. A viz használata, áztatási és viz- lefolytatási vállalatok.

15. Partvédelem és vizáradások elleni oltalom, a mennyiben nem járási vagy állami adók képezik kérdés tárgyát

16. A telkek mesgyézése.

17. A vadászat gyakorlása, a mennyiben a telek-tulajdonosok vadászati joga vagy a «Gesetz vom 30. März 1850, die Ausübung der Jagd betreffend» 8-ik vagy 9-dik §-a képezi kérdés tárgyát.

18. Vadászati jegyeknek megtagadása vagy azoknak megvonása.

19. Ut- és kövezetvám, hid- és hajózási vám beszedésének joga, a mennyiben nem az államkormány részéről nyerendő beszedési jogról van szó, valamint ilynemü illetékek fizetésének kötelezettsége.

20. Az állam oltalmazási kötelezettsége, a tartalék és honvédség hozzátartozóinak nejei és gyermekei irányában a «Gesetz vom 30. Januar 1868. über die Wehrverfassung» 33-dik §-ának 1-sö pontja értelmében.

21. A kerületi tanácsban leendő részvétel jogosultsága a «Distriktsrechtsgesetz vom 28. Mai 1852» 2-dik §-ának *b)* pontja értelmében.

22. Egyes községeknek kötelezettsége különös szövetkezetekből ugyanezen törvénynek 37-dik §-a értelmében.

23. A községek igényei kerületi intézetek irányában, azután a kerületeknek igényei a községek irányában ilynemü intézetek szükséglete vagy fentartása tekintetében.

24. A kerületi terhekhez való hozzájárulási kötelesség.

25. Telkeknek egy községi szövetkezethez való hozzátartozandósága; községi és mezei határok.

26. Községi polgárjog és honossági jog; szavazati jog községi ügyekben.

27. Polgár-felvételi — községjogi — és honossági illetékek.

28. A községi vagyon általános és különös használatára irányuló igények és az ezzel összefüggő kötelességek.

29. Községi telkek felosztása.

30. Községi terhekhez való hozzájárulási kötelesség, a szegény-adók és más hasonnemü szolgáltatásokkal bezárólag.

31. Községi fogyasztási adókhoz és más helyi terhekhez való hozzájárulási kötelesség; a községi intézetek használata és az ezekkel kapcsolatos különös terhekhez való hozzájárulási kötelesség; a helyi maláta- vagy söradó és másnemü helyi fogyasztási adók és terhek visszatéritésére való igények.

32. A «Gemeindeordnung für die Landestheile diesseits des Rheines vom 29. April 1869» 55-dik §-án és a «Gemeindeordnung für die Pfalz» 40-dik §-ának alapján történő szolgáltatások.

33. Községi hivatalokra irányuló választási jog és szenvedő választási képesség, egy szegény bizottsági tanácsos, egy járásfelügyelő és egy mezei esküdt functiójával bezárólag; ilynemü választások érvénye; ama hivatalok átvételére irányuló kötelesség; a kilépésre irányuló jogosultság és kötelesség.

34. Valamely hid, valamely csatorna vagy valamely ut nyilvános természete tartozékaival együtt; a nem az állami utak osztályába tartozó közutak, hidak, révek, gyalog-ösvények és csatornák előállitásának és fentartásának kötelessége, a közigazgatási hatóságok azon törvényes jogosultságának fentartásával, hogy kerületi utak és községi összekötő utak létesitéséről és ezeknek a kerületi és községi költségekből leendő fentartásáról rendelkezhetnek.

35. Alapitványok élvezetére vagy azokban való részvételre irányuló jogigények; az alapitványi kezelés és az alapitványi haszonélvezet kiosztása tekintetében fenforgó jogok.

36. Az izraelita vallás-kötelékből származó igények és illetmények (Reichnisse).

37. Választási jog és szenvedő választási képesség egyházigazgatási választásoknál; ilynemü választások érvényessége; az egyházigazgatásban való részvétel joga és kötelessége; az abból történő kilépésre irányuló jogosultság és kötelezettség.

38. A községi terhek, szolgálatok, adók és iskolai czélokra szánt másnemü szolgáltatásokban való részvétel kötelessége.

39. Népiskolák és más tanintézeteknél való tanszékek és alsóbb rendü egyházi szolgálatok betöltésénél keletkező igények.

40. Ingatlanok tűzbiztositása azon esetekben, a melyekben a «Gesetz vom 3. April, 1875. die Brandversicherungsanstalt für Gebäude in den Landestheilen rechts des Rheines betreffend» 27-dik §-ában megállapitott kifogásolási eljárás helyet foglal, vagy a midőn a «Brandversicherungsordnung für die Pfalz vom 26. November 1817» 37. és 38-dik §-ai alkalmaztatnak.

9. A mennyiben a 8-dik §. 1., 2., 4., 5., 7., 9., 13., 16., 17., 20., 21., 24., 25., 27., 31., 32., 33., 36., 37., 39. és 40. bekezdései esetében a fenálló törvények vagy rendeletek értelmében a kerületi közigazgátási hatóságok hivatvák az első vagy második fokban leendő döntésre, ezeknek végzései ellen a felebbezés közvetlenül a közigazgatási törvényszékhez történik.

Valamennyi többi esetben a közigazgatási törvényszékhez való felebbezés csakis a kerületi kormányok, a belügyi kamarák végzései ellen foglalhat helyet.

A mennyiben a birodalmi törvények nem tiltják, ezen felebbezés még azon esetekben is engedtetik meg, a melyekben a harmadik instanciához való felebbezés eddigelé törvény szerint ki volt zárva.

(Folyt. következik.) *Dr. Gruber Lajos.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perrendnovella.

(1881: LIX. tcz.).

Félhivatalos közlemények szerint az 1881: LIX. tcz. 1882. év január 1-én életbe lép. Igyekeznünk kell tehát rendelkezéseivel idejekorán megbarátkozni, nehogy gyakorlati alkalmazásuk közel jövőjében azokkal idegenekként találkozzunk. A lehető kételyek előzetes eloszlatása a gyakorlat érdekében fekszik. Nem birálat és nem is rendszeres törvénymagyarázat a czélom, midőn a novella némely rendelkezését rövid megbeszélés tárgyává teszem. Birálni késő, rendszeresen magyarázni pedig még korai. Egyedüli szándékom az, hogy a törvény néhány rendelkezésére a gyakorlat embereinek figyelme felhivassék.

I.

Az 1881: LIX. törvényczikk által az 1868: LIV. törvényczikknek mintegy 90—95 §-a hatályon kivül lett helyezve. A hatályon kivül helyezett §-okkal tehát 1882. év január hó 1-jétől kezdve (azon esetek kivételével, melyekben a korábbi törvény alkalmazandó — 1881: LIX. tcz. 100. §. *b)* és *d)* pont —) érintkezésünk megszünik. Ámde az 1868: LIV. törvényczikk több, a novella által nem érintett §-ában ugyanezen törvényczikk hatályon kivül helyezett szakaszaira történik hivatkozás. Igy nevezetesen:

Az	1868:	LIV.	törvényczikk	17.	§-a	a	93.	§-ra
«	«	«	«	20.	«	«	18.	«
«	«	«	«	42.	«	«	18.	«
«	«	«	«	87.	«	«	85.	«
«	«	«	«	118.	«	«	85.	«
«	«	«	«	484.	«	«	93.	«

hivatkozik, holott

az	1868:	LIV.	tcz.	93.	§-a	az	1881:	LIX. tcz. 13. §. által
«	«	«	«	18.	«	«	«	« « 6. « «
«	«	«	«	85.	«	«	«	« « 11. « «

pótoltatott. Ezen felsorolt esetekben tehát, melyekben hatályon kivül helyezett §-okra történik hivatkozás, az voltaképen a novellának a kiküszöbölt szakasz helyébe lépett §-ára lenne értendő.

Természetes következmény, hogy az utalás a változott szöveg és változott rendelkezés mellett nem lehet mindig tökéletesen egyező, és hogy könnyen zavart okozható ellenmondások elkerülhetlenek.

Igy péld. az 1868: LIV. törvényczikk hatályban maradt 20. és 42. §-ai a hatályon kivül helyezett 18. §-ra hivatkoznak. A 18. §. hatályon kivül helyezett rendelkezése szerint «ingatlan vagyonra vonatkozó jogok feletti birás-kodás a birtokbiróság hatásköréhez tartozik. Minden dologi cselekmény u. m. leltározás, becslés és zárlat, kivéve ha valamely hagyaték biztositása czéljából eszközlendő, ugy szintén az árverés teljesitése s az árverés utján bejött vételár felosztása, a birtokbirósági teendőkhöz számittatik. E birtokbiróságot..... a törvényszékek..... gyakorolják.» E helyett lépett az 1881: LIX. törvényczikk 6. §-a, mely az 1868: LIV. törvényczikk 18. §-ának a leltározás, becslés, zárlat, árverés és vételár-felosztásra vonatkozó rendelkezéseit, mint a tulajdonképeni peres eljáráshoz nem tartozó cselekményekre vonatkozó rendelkezéseket mellőzi. De azért fentartatott az 1868: LIV. törvényczikk 42. §-a, melynek második bekezdése szerint «a 18. §-ban érintett dologi cselekmények..... a bíróság belátásához képest szolgabiró

vagy esküdt illetve az ezek helyébe lépett járásbiróság) által is foganatosithatók.» Kétségtelen, hogy itt a hivatkozó és hivatkozott §-ok közt a minden törvényben kivánatos összhang hiányzik. Ugyancsak az összhang hiányzik, sőt ellenmondáshoz vezet a hatályon kivül helyezett 18. §-ra az 1868: LIV. törvényczikk 20. §-ban való hivatkozás, mert a 18. §. helyébe lépett 6. §. (1881: LIX. törvényczikk) a kir. törvényszékek mint birtokbiróságok *kizárólagos* hatáskörét állapitja meg, és igy az igazságügyminiszterium egyes járásbiróságokat felruházhat ugyan telekkönyvi hatósággal, de nem a hivatkozott 18. §. helyébe lépett 1881: LIX. törvényczikk 6. §-ában felsorolt ügyek tekintetében birtokbirósággal.

Az 1868: LIV. törvényczikk 484. §-ában a vásári biráskodás tekintetében a 93. §. *a)* és *k)* pontjaira történik hivatkozás. A 93. §. helyébe azonban az 1881: törvényczikk 13. §-a lépett 1-ső és 2-ik ez utóbbi *(a—c)* pontjaival és az 1868: LIV. törvényczikk 93. §-tól lényegesen eltérő rendelkezéseivel.

A gyakorlatban tehát az 1868: LIV. törvényczikknek hatályon kivül helyezett szakaszait nem fogjuk egészen mellőzhetni. Tekintetbe kellend vennünk mindazon esetekben, melyekben oly szakaszra történik hivatkozás, melyet a novella nem azonos rendelkezéssel pótolt.

II.

A novella 103. §-a szerint «az 1868: LV. törvényczikkben szabályozott kisajátitási eljárás során azon törvény 58. §-a szerint, valamint az 1868: LVI. törvényczikkben szabályozott kisajátitási eljárás során azon törvény 75. §-a szerint megengedett semmiségi panasz felett a magyar királyi Curia határoz.»

Ámde az 1868: évi LV. és LVI. törvényczikkek, melyekre e §. utal, a kisajátitásról szóló 1881: XLI. törvényczikk által hatályon kivül helyeztettek s mindazon esetekben, melyekben a fenálló törvények rendén azokra hivatkozás történik, az 1881: évi XLI. törvényczikk értendő és alkalmazandó (ugyanezen törvény 88. §.), melynek 57. §-a szerint «a törvényszék határozata ellen ..... felebbezésnek van helye, melyben másodbiróságilag a kir. tábla, harmadbiróságilag pedig a magyar kir. Curia határoz».

Két törvény áll tehát szemben. Egy *korábbi és külön* törvény (1881: XLI. törvényczikk), mely fokozatos felebbezést ád a táblához és a Curiához és egy *későbbi* törvény (a novella), mely egy hatályon kivül helyezett törvényt módosit és semmiségi panaszt ád a kir. Curiához.

A novella 103. §-ának rendelkezése nyilván az uj kisajátitási törvény «elnézése» lévén, kétségtelen, hogy kisajátitási ügyekben nem a novella, hanem az 1881: XLI. törvényczikk szerint élhetni perorvoslattal.

III.

Leggyökeresebbek a novellának a perorvoslatokra vonatkozó rendelkezései (25.—68. §§.). Megalkotásának alapindokát a perorvoslati jog reformja képezi. Ezekkel tehát közelebbről kell megismerkednünk.

A novella szerint átszármaztató hatályt gyakorló perorvoslatok a felebbezés és a felfolyamodás. A semmiségi panasz mint perorvoslat megszünik és a semmiségi okul szolgáló alaki sérelmek (39. §.) miatt az itélet elleni felebbezés által keresendő orvoslás.

Felebbezésnek szabályként csak *itélet* ellen van helye, még pedig az elsőbirósági itélet ellen *minden esetben* (a községi és városi biráskodástól eltekintünk), a másodbirósági itélet ellen szabályként, vagyis azon esetek kivételével, a melyekben a felebbezés a törvény által kifejezetten kizárva van (32. §.). Kifejezetten ki van zárva a másodbirósági itélet elleni felebbezés, *ha az elsőbirósági itélet másodbiróságilag helybenhagyatott* «azon sommás perekben, melyekben a kereset tárgya járulékok nélkül 500 frt készpénzt meg nem halad, ide nem értve a kártéritési pereket, továbbá nem készpénzbeli követelés iránt inditott azon sommás perekben, melyekben felperes a keresetben a per tárgya helyett 200 forintot meg nem haladó készpénzt elfogadni késznek nyilatkozik» (47. §.).

Végzések ellen csakis a törvényben egyenkint felsorolt esetekben élhetni felebbezéssel. Ezek az 1868: LIV. törvényczikk 188., 238., 244. továbbá a novella 22., 80., 82. és 86. §-ainak eseteiben hozott érdemleges végzések (novella 22. §. 3. pont). Az elsőbirósági végzést helybenhagyó másodbirósági végzés elleni további felebbvitelnek ezen esetekben sincs helye (46. §.).

Felfolyamodásnak szabályként *minden* elsőbirósági *végzés ellen* van helye, azon végzések kivételével, melyekben a törvény a perorvoslatot kizárja (51. §.). *Itélet* ellenében az 1870: II. törvényczikk által visszaállitott budapesti áru- és értéktőzsdében, valamint a vidéki termény- és gabnacsarnokok külön biróságainak hatásköréhez utalt ügyekben élhetni a novella 96. §-a eseteiben felfolyamodással.

Ki van zárva az elsőbirósági végzés elleni felfolyamodás:

1. «Az első bíróságnak a per folyama alatt a kereset inditásától az itéletileg hozott azon végzései ellen, melyek a per előkészitésére vonatkoznak ..... Ezen végzések által okozott sérelmek orvoslása ..... az ügy érdemében hozott itélet elleni felebbezésben kérhető» (52. §.), kivéve a novella 54. §-ában taxative felsorolt eseteket, melyekben kivételkép e szabály alól felfolyamodással élhetni.

2. A novella 53. §-ában felsorolt esetekben (előleges bizonyitást, tárgyalást, felterjesztést és felsőbirósági határozatok közlését elrendelő végzések.)

3. Az igazolást megadó végzés ellen, kivéve (66. §.):

a) ha az igazolási kérelem a novella 63. §-ában előirt véghatáridő után adatott be;

b) ha az igazolásnak oly határidő, vagy határnap mulasztása esetében adatott hely, melyben az igazolás törvény szerint ki van zárva. A választott bíróságok végzései ellen felyamodásnak épen nincs helye (77. §.).

Másodbirósági végzések ellen ép megforditva. szabályként nincs, hanem csakis a törvényben egyenként felsorolt esetekben van felfolyamodásnak helye. Ez esetek a novella 59. §-ában vannak felsorolva. Ezekhez járulnak még a novella 92. §-ának *b)* pontjában emlitett esetek.

A mi a febbezés és felfolyamodás felfüggesztő és illetve halasztó hatályát illeti, a novella szerint a következő szabályok állanak.

A felebbezésre nézve:

1. Az elsőbirósági itélet ellen törvényes határidőben beadott vagy bejelentett felebbezés a végrehajtásra nézve rendszerint felfüggesztő hatálylyal bir, kivéve a novella 37. §-ában felsorolt eseteket, melyekben a marasztalt fél felebbezése ellenére az elsőbirósági itélet végrehajtható.

2. Az elsőbirósági itéletet helybenhagyó másodbirósági itélet ellen használt felebbezés az itélet végrehajtását nem gátolja (48. §.).

3. A megitélt eskü letételére a felebbezésnek halasztó hatálya van ugy a 37. §., mint a 48. §. eseteiben.

A felfolyamodásra nézve:

1. Az elsőbirósági végzés ellen használt felfolyamodásnak halasztó hatálya rendszerint nincs (56. §.). Kivételnek a következő esetekben van helye, melyekben az elsőbirósági végzés ellen használt felfolyamodás halasztó hatályt gyakorol, u, m.:

a) Rendes perekben a bíróság illetékessége ellen tett kifogást elvető végzés elleni felfolyamodás az ügy érdemébeni itélethozatalra halasztó hatályt gyakorol (56. §.).

b) Az igazolási kérelemnek helyt adó végzés ellen a 66. §. esetében beadott felfolyamodásnak az ujabb határidő vagy határnap kitüzésére nézve halasztó hatálya van (68. §.).

c) Az 1868: LIV. törvényczikk 581. és 587. §-ai eseteiben a felfolyamodásnak halasztó hatálya van (92. §.).

d) A novella 57. §-ában felsorolt esetekben (pénzbeli marasztalást, letétet kiutalványozó, pénzbirságot v. elzárást alkalmazó végzések).

Az 1870: II. törvényczikk által visszaállitott külön bíróságok által hozott itélet elleni felfolyamodás esetében feltétlenül marasztaló itélet alapján csupán biztositási végrehajtásnak van helye.

2. A másodbirósági végzés ellen megengedett felfolyamodásnak halasztó hatálya nincs, kivéve az 1868: LIV. törvényczikk 581. és 587. §§. eseteiben hozott végzéseket, melyek tekintetében a másodbirósági végzés ellen használt felfolyamodásnak is halasztó hatálya van (92. §.).

IV.

Az illetékesség kérdésében hozott határozat elleni perorvoslat, bonyolultabb voltánál fogva külön veendő szemügyre. Az eddigi törvény alapján az illetékesség kérdésében a biró végzésileg határoz, és végzés ellen semmiségi panasznak van helye. A novella alapján a dolog nem egészen egyszerü. Külön tekintetbe jön, ha

1. sommás eljárásról, avagy
2. rendes eljárásról van szó.

1. *Sommás eljárásban:*

a) ha a biró a kifogást elveti, az illetékesség kérdésében csakis az itélet elleni *felebbezésben* kereshetni orvoslást. Ha a másodbiróság ez esetben a birói illetékesség kérdésében és az ügy érdemében együttesen határoz, az e tárgyban hozott itéletének azon része ellen, mely a birói illetékesség kérdését tárgyazza, a harmadbirósághoz további felebbezésnek csak annyiban van helye, a mennyiben olyan esetekben, a melyekben a rendes illetékességtől eltérésnek helye nincs, az illetéktelen bíróság illetékesnek, vagy az illetékes bíróság illetéktelennek mondatott ki (15. és 45. §§.).

b) ha a biró a kifogásnak helyt adott, felperes a végzést *felfolyamodással* támadhatja meg (15. §.). A másodbirósági végzés ellen további felfolyamodásnak csak akkor van helye, ha azon esetekben, amelyekben a rendes birói illetékességtől eltérésnek helye nincs, a másodbiróság az illetéktelen bíróságot illetékesnek, vagy az illetékes bíróságot illetéktelennek mondotta ki (59. §. 4. pont).

2. *Rendes eljárásban* az illetékességi kifogás tárgyában hozott végzés ellen, akár adatott hely a kifogásnak, akár nem, felfolyamodásnak van helye. A másodbirósági végzés ellen az eljárás ezen neménél is csupán a 59. §. 4. pontjában emlitett esetben van további felfolyamodásnak helye.

Ezekből az illetékesség kérdésében használandó perorvoslat tekintetében a következő szabályok vonhatók le:

1. Az illetékesség kérdésében rendszerint, vagyis azon eset kivételével, melyben a sommás eljárásban a kifogás elvettetett, külön perorvoslatként felfolyamodásnak van helye.

2. Az illetékesség kérdésében a másodbirósági határozat ellen akár conform, akár pedig difform határozatokról van szó, további perorvoslatnak csakis a 1868: LIV. törvényczikk 53. §-ában felsorolt esetekben van helye.

Dr. Schreyer Jakab.

Különfélék.

— **A magánjogi törvénykönyv** tervezete következő főrészekre oszlik, ugymint általános rész, dologi jog, kötelmi jog, családi jog és örökösödési jog. A felosztást illetőleg általános indokolás a következőket hozza fel: »Ezen rendszer, ha az anyag e felosztásnak megfelelőleg osztatik be, leginkább megfelel a tudomány és gyakorlati használhatóság igényeinek, mert a magánjog főbb alkatrészeit leghelyesebben fejezi ki s egyszersmind annak benső szerves összefüggéséből van meritve. A korábbi hármas felosztással, mind a tudományos irodalom, mind az ujabb törvénykönyvek, melyeknek utmutatása épen a rendszerre nézve kiválólag tekintetbe veendő, határozottan felhagytak, s a tudományos kritika a rendszerre nézve, az ezen rendszert követő szász polgári törvénykönyvről nyilatkozott legméltánylóbban. A mi különösen az általános rész előrebocsátását illeti, tagadhatlan, hogy a magánjognak vannak számos elvi jelentőségü szabályai, melyek a jogintézmények és viszonyok mindegyikére vagy legalább legnagyobb részére egyaránt vonatkoznak. Ezen szabályoknak külön egybecsoportositását s kihatóbb jelentőségük feltüntetését már a szerves összefüggés természete is követeli. De szükségessé teszi ezt a gyakorlatiság szempontja, mert ekkép az alapvonalak lerakásával az egész törvénykönyv szelleme átlátszóbbá válik, a különös rész könnyebben érthető s elkerülhetők azon számos ismétlések, melyeket az ezen rendszert mellőző törvénykönyveknél tapasztalunk. Az utóbbiakban azon általános elvi jelentőségü szabályok nagy részben szintén benfoglaltatnak, de elszórtan, s igy megnehezitve az áttekintést, s majd minden ujabb vonatkozásaikban szükségessé téve az ismétlést. Egyébiránt még azon törvényeknél is, melyeknek nincs általános részök, azt látjuk, hogy «bevezetés» czim alatt több, kevesebb általános szabályok bocsáttatnak előre, csakhogy ebben nem mennek el azon határig, hogy ezen bevezetésükbe, az általános természetü szabályokat teljességükben igyekeznének fölvenni. Igy a zürichi csak a jog alkalmazásáról, az osztr. polgári törvénykönyv a polgári törvényekre általában vonatkozó szabályokat tartalmazza ezen bevezetésben. A porosz Landrecht tovább megy, és a jogok gyakorlásáról, megszüneséről, átruházásáról s egyéb általános jelentőségü tárgyakról is intézkedik, de szintén nem megy el az általános természetü szabályok teljesebb fölvételéig. Ezen határnak megvonása azonban, habár megvonható is a fönemlitett elvi szempontból, gyakorlatban a nehezebb feladatok egyikének mutatkozik, mert épen az elvi jelentőségü s elvi szabályok kiszemelésénél, megállapitásánál tévedhetni legkönnyebben a tulterjedelemre s a tanszékre való tárgyak fölvételére, vagy viszont az ezektől való óvakodás vezethet igen könnyen a kelleténél szükebb keretre. E tekintetben pl. a szász polgári törvénykönyvnél is tapasztalható, hogy fölvett némelyeket, melyekről alaposan kimutattatott, hogy nem tartoznék törvénybe, vagy a melyek általánosságban nem levén alkalmazhatók, inkább a külön részekbe tartoznak. Ezen nehézségekkel szemben az általános rész terjedelmére nézve tekintetbe vétettek a szász törvénykönyvnél tett tapasztalatok is s arra irányult a törekvés, hogy az átalános természetü, vagy legalább a külön részek legtöbbjére vonatkozó szabályok közül csak azok vétessenek fel, melyek a jogszabályokra, a személyekre, dolgokra, cselekményekre, jogokra és a jogok érvényesitésére vonatkozólag a kifejtett alapelvek alapján álló jogrendszernek csupán valóságos létesitésére szükségesek; melyeknek rendelkezését ily jogi rend megvalósitása igényli, nem pedig azok is, melyek a megvalósitandó jogrendszernek tudományos kifejtéséhez tartoznak, vagy pedig az illető rendelkezés alapját képező meghatározásokat, magyarázatokat s a kijelentett elvekből folyó részletezéseket tartalmaznak.»

— **A képviselőház igazságügyi bizottságának tagjai** hajlanak azon nézethez, hogy az ügyvédrendtartásról szóló törvényjavaslat elejtessék és a miniszterium utasittassék, hogy rövid novellaris javaslatot terjeszszen elő a fenálló ügyvéd-rendtartás legégetőbb hiányainak pótlásáról. Mi általában igen roszul választottnak tartjuk az időpontot uj ügyvédrendtartás hozására. A mai jog- és jogász-ellenes áramlat mellett a képviselőház plenumában oly fordulatot vehet a tárgyalás, hogy a törvényjavaslatban foglalt egynehány javitást elejtik és helyökbe tesznek rontásokat. Vide: perrendtartási novella.

Felelős szerkesztő: Dr. Dárdai Sándor (VIII. Üllői ut 2. sz.). Főmunkatárs: Dr. Fayer László (V. Nádor utcza 13. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 46. SZ. Budapest, 1881. november 11.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Perjogi codificatiónk kérdéséhez. Dr. DELL'ADAMI REZSŐ, budapesti ügyvédtől. — A lelkészi congruák kérdése. BONCZ FERENCZ, közal. kir. ügyigazgatótól. — Jogirodalom. Dr. NAGY DEZSŐ, bpesti ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: Beavatkozás és perbehivás. SZTEHLO KORNÉL, bndapesti ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Perjogi codificatiónk előkészitéséhez.

IV.*

PLÓSZ forrásait ismertettük. Jeleztük azon szerencsétlen német iskolai irányt, mely a par excellence gyakorlati perjog szabályait régészeti feltevések nyomán a római actiojogról, vagy a makacsság stb. «fogalmi magyarázatának» tartott képtelen fictiók nyomán és általában aprioristikus, elvont logikai műtétek utján «rendszeresen construálni» akarja.

A mi PLÓSZ állását elvtársai szükebb körében illeti, ugy az nem egy lényeges gyakorlati pontban változott, midőn ujabb csillag feltünése uj világot vetett a könyvperjog egére.

Ezt ő nagy szellemeknél szokásos őszinteséggel constatálja, pl. az elismerési per, litis pendentia stb. tekintetében (id. m. 7. l. 4) 161. s k. lk. 42. l. 38) stb.). Mi sem jogosit fel arra, hogy ezen szellemi evolutiót, mely ugyanazon praemissákból időnkint más-más conclusiókra vezet, ma már bevégzettnek tekintsük. Sokkal több valószinüséggel tehető fel, hogy a pernek mint «haladó» jogviszonynak e constructiója ezentul is «haladni» fog, mig a lehető ellenérvek előrelátásáig megérlelve és consolidálva lesz. E körülmény mindenesetre tartózkodásra int, nehogy «időelőtti» elmélet vitessék át a törvényhozás és élőjog folytonos «jelenébe.»

Pandektai álláspontjánál fogva PLÓSZ jogi kosmosa csak római és germán hemisphärából áll. Hogy ily jogi világnézlet egyoldalu és tulhaladott MAINE és iskolája korában, melyet PLÓSZ természetesen mint nem németet ignorál, azt bizonyitani nem szükséges. Mi ily jogtörténeti constructiót nem fogadhatunk el, bár BETHMANN-HOLLWEG, SOHM stb. képezzék forrásait. Sokszor csak vélt «germán» jognak és felfogásnak azonositása a modernnel ma már tényekkel megczáfolt tulzás. PLÓSZ a római jognézletet obiectivnek, a germánt, modernt pedig subiectivnek állitja és e tárgyias illetve alanyi szellemnek tulajdonitja, hogy a rómaiknál az anyagi magánjog az actióból, a perjogból származott, mig most megforditva a magánjog szüli a kereseti jogot (35. l.). Ezen BEKKER-WINDSCHEID-hangok teljesen hamisak. Eltekintve attól, hogy a feltett tények magyarázata a nemzetek szelleméből, a mely szellem ismét azon tények abstractiója, a képzelhető legkevesebb tapasztalati valószinüséggel bir és a logikának megforditása; eltekintve attól, hogy a német philosophiát és tudományt dominálo scholastikus distinctio az obiectiv és subiectiv közt, melyet más mivelt nemzet tudománya nem ismer, szavakat tesz fogalmak helyébe és jelen esetnél a legszerencsétlenebbül alkalmaztatik: maguk a tények alaptalan fictiók. A való az, hogy minden primitiv jog őskorában a perjogból csirázik, mely mindenütt legelőbb szabályoztatik, a mint az u. n. obiectiv jog általában törvénykezési szokásjog, törvénynek tekintett birói itéletek alakjában és nem elvont általános szabályokban, nem törvényekben veszi kezdetét. E tekintetben nem ellentétben, hanem egy vonalon áll a római és germán jog, valamint az ind, kelta, görög, mohamedán stb. jog. A kezdetleges jogban ekként obiectiv és subiectiv jog, közjog és magánjog egybe esnek és azt mindig rideg formalismus jellemzi. Ha tehát PLÓSZ változatosság kedveért DEGENKOLB-ja állitásának megforditásával, csak a rómaiknál lát plane «obiectiv világfelfogást,» melynek megfelelt a jogot is «mintegy felülről, az obiectiv jog szempontjából» tekinteni (36. l.), akkor ezen romanista jogbölcsészetével ép ugy vét a történelem ellen, mint inconsequens vagy consequentia nélküli elméleti tételeivel a gyakorlati bölcsészet ellen.

Azt állitani, hogy a régibb római per dualismusa külön eljárással in iure és in iudicio, mely tényleg az egészen sajátszerü római hatósági szervezettel és népbiráskodással függött össze, lényegében *minden* korszakban fenállott a római és «bár felreismerve és összezavarva» a középkori német, magyar stb. perben, mert a per lényében rejlik, és *igy* a történet oldaláról is támogatni azon állitást, hogy logikus szükség rejlik ama dualistikus szervezetben, mely a *mai* tudományos perjogban is fentartandó (8., 9. s k. lk.), ez nem egyéb praeconcipiált rögeszméből kiindult történethamisitásnál. És miként itt analogia tulhajtását, ugy felesleges, erőltetett, szőrszálhasogató distinctiót találunk azon alaptételében, hogy a kereset közvetlen és közvetett czéllal, peralapitó és jogérvényesitő oldallal bir.

Hogy a per létrejöjjön, ugymond, peralapitó tény szükséges, mely ellenfelet és birót eljárásra indit. A kereset peralapitó jog; *szükségességében fogalma* (11. lap), fogalmában jogi *lehetőség* magánjog érvényesitésére (12. lap), mint a per *távolabbi* czéljára (11. l.) adva van. «Mélyebb» felfogás a kereseti cselekvés közelebbi jellemző czéljául tekinti a peralapitást (11. l.), mely korábbi *jogot a peralapitásra* feltételez (13. l.).

E «mélyebb» felfogás szerintünk magától értetődő, semmit mondó dolgot takar és folyományaiban, melyek végett concipiáltatott, a «jogviszony» kategoriájának téves alkalmazására vezet, vele a félreértések és képtelenségek egész sorára. A jog a perbeli, birói cselekvésre, jogorvoslatra stb. csak *feltételesen* jog, az anyagi jogosság feltétele alatt. PLÓSZ ellenben azon nézetet fogadja el, hogy a kereseti joghoz nem kell magánjog (még kevésbé ennek sértése), hanem elég a «kereshető állitás» (13., 14. lk.). Ő csak abban tér el DEGENKOLB-tól, hogy nézetét nem indokolja és csak abban «eredeti» eklektikus, hogy a kereseti jogot majd közjognak (15. l.), majd (e nézetet is jogosultnak találva)

* Az előbbi közleményeket l. a 42., 43. és 44. számokban.

közjog és magánjog *között* álló jognak (16. l.), majd (compromissumnál) magánjognak találja (16. l.).

A «kereshető állitás» vagy «magánjogi vita» képezi a kereseti jog tárgyát, alapját és czimét (17., 21. lk.). Majd a kereseti jog lesz e czimnek tulajdonsága (31. l.), mely elméleti megforditásnál szerinte «az előbbi dolog marad, csak a gondolkozási alak változik át» (u. o.), mi a magasabb permetaphysikának szép mutatványa. Végre megint — a békitő kapocs megtaláltatván — a czimek a tényleg létező magánjogok, melyek immanens közjogi eleme a kényszerérvényesités igénye (u. o.). Sőt halljuk, hogy a római per önállósága daczára *csak* magánjogok oltalmára szolgált (35. l.), nem pedig puszta peralapitási gyakorlatokra.

A római jog a pert jogviszonyához kötötte, a mai jog ellenben joghoz köti (35., 36. lk.). A mai actio czime a jog (36. l.) és csak annyiban vagyunk *romanisálva*, hogy a jogot pereljük, nem a jogsértést, jogtalanságot (38. l.). Egyébként a római kereseti rendszer megfelel a római obiectiv jognézletnek, a *mai* kereseti rendszer *germán subiectiv* jognézletünknek.

A mai jogban is van *peralapitási* jog, bár «totalitásában» már mégsem az többé, a mi volt. (40. l.). Ma czimhez van kötve. A magánjogi kereseti jog concrét, a czimtől eltekintő perjogi kereseti jog elvont (u. o.); az előbbi a pernyerés feltétele, hiánya azonban perhiány is (42. l.) *A perjogi és magánjogi kereseti jog azonos és különböző* (44. l.). E nagyszerü elméletet igazolja a keresetconsumtio (non bis in idem), melyet a római perobligatio nyomán (novatio a litis contestatio és res iuidicata által) generalisál. Nagyon természetes e consumtio, ugy mond, *mert* a kereseti jog = peralapitási jog, az állam *csak egy* kényszerigéretet (kereseti jogot) tesz minden czimbe (magánjogba), ez a peralapitással gyakoroltatván, meghal (44. l. 12 l.). A *független* peralapitási joggal persze bajos ezt összeegyeztetni, de a dialektika szereti az ót éltető ellentéteket. És megelégedve mondja szerző: «Die *Identität* des processualen und privatrechtlichen Klagerechtes bewährt sich am besten. *Auch das* bewahrheitet sich, was wir hinsichtlich der *Verschiedenheit* des processualen und privatrechtlichen Klagerechtes angeführt haben.» (44., 45. l.) Ő tehát mindenkinek igazat ad, a régi és az uj iskolának, a fehérnek és a feketének; igy jön létre a szürke.

Dr. Dell'Adami Rezső.

A lelkészi congruák kérdése.

A legutóbbi időben több oldalról való felszólalás tárgyát képezte a vallás- és közoktatási miniszteriumnak abbeli intézkedése, a mely szerint a katholikus valláshoz nem tartozók is, ha azelőtt katholikus kézen volt urbéres telek birtokába jutottak, a római kath. lelkészek részére teljesitendő egynémely adózások és szolgáltatások teljesitésére köteleztettek a canonica visita alapján. Ezen kérdésnek — mely kölcsönösen minden vallásfelekezetet terhelőleg illethet — elvi eldöntése tekintetéből a vallás- és közoktatási miniszter ur meghivása folytán, Tanárky Gedeon államtitkár elnöklete alatt f. évi november 7-én értekezlet tartatott, melyben a vallás- és közoktatási miniszterium Hidassy Kornél vál. püsp. és osztálytanácsos és Boncz Ferencz miniszteri tanácsos s közalapitványi kir. ügyigazgató; a belügyminiszterium részéről Trifunácz Pál miniszteri tanácsos; az igazságügyi miniszterium részéről pedig Hilóczky Béla osztálytanácsos urak vettek részt. Ez alkalommal a nevezett közalapitványi ügyigazgató az értekezlethez a római kath. papi congruákra vonatkozólag egy emlékiratot nyujtott be, mely ezen illetmények keletkezését, mibenlétét, s jogi természetét köz-, egyház- és magánjogi viszonyaiban tárgyalja. Minthogy ezen emlékirat, a kérdés körül felmerült ellentétes nézetek tisztázását elősegiti, s jogéletünk egyik kevésbé ismert részét megvilágitja: érdekesnek tartjuk azt közölni, és ez alkalomból csak azt jegyezzük meg, hogy ezen kérdés is rendezetlen jogi viszonyaink közt az egyik jelentékeny helyet foglalja el, s hogy ennélfogva a kegyuri kérdés rendezésének szüksége is előtérbe lép, melyet minélelőbb törvényhozásilag megoldani ugy a kegyurak, mint a hivek érdeke és nyugalma követeli.

EMLÉKIRAT

a római katholikus lelkészeknek a canonica visitation alapulo illetményei tárgyában.

Alkotmányunk szerint az apostoli király minden egyházak *legfőbb kegyura*, s azért minden egyházi ügyekben *a legfőbb felügyelet* és intézkedés joga őt illeti meg, a melyet kormánya utján gyakorol. Ő Felsége legfőbb kegyuri jogából származólag, már az 1751. 12. tcz. a papi illetmények szabályozását ő felségének tartotta fen. Ennek következtében azután Mária Terézia és azt követő fejedelmeink uralkodása alatt megindittatott a m. kir. helytartó tanács, s illetőleg Erdélyre nézve, a kormányszék által a plébániák szabályozása, s ezekkel kapcsolatban a lelkészi javadalmak mennyisége, s miben létének meghatározása. A plébániai javadalmak legutóbbi összeirása Magyarországon 1802-ik évben történt.

I. A plébániai javadalom mibenléte és annak megállapitása.

Canonjogi szabály lévén az, hogy *állandó jövedelem nélkül* egyházi állomást alapitani nem lehet: minthogy az «állandó jövedelem» fogalma tágkörü volt, annálfogva a plébániák rendezése alkalmával, a plébánosok legcsekélyebb illetménye 300 pengő forintban, vagyis jelenlegi érték szerint 315 frtban állapittatott meg. Hazánkban a plébániák kegyurasága majdnem kivétel nélkül az illető földes uraságot, kiváltságolt városokban a városi közönséget illette, s igy a kegyuraság kezdettől fogva, birtokhoz kötött dologbeli jogot képezett. Ezen minőségében a földes uraság az általa kegyuralt plébániát földekkel és egyéb javadalmakkal ellátni tartozott, s minthogy a régi időben a jobbágyi birtok is földesuri tulajdont képezett, a jobbágy csak haszonélvező lévén, bizonyos kötelezettségek teljesitése mellett: annálfogva a kegyuri kötelezettségek a jobbágyi birtokra is, mint a földesuri tulajdon egy részére kiterjesztettek; ez uton lett a katholikus jobbágy kezén létezett urbéri birtok, a plébániai javadalom irányában kötelezetté. Ezen földesuri és jobbágyi javadalmazáshoz későbbi törvényeink lelkészek részére legelő- és erdő-illetőséget is határoztak.

A lelkészi illetmény vagyis a congrua legtöbb esetekben a következő javadalmakból állapittatott:

a lelkészi lakból és az ehhez tartozó telek és kertből;

a plébániai földekből;

az ágybérből (lecticale) vagyis azon illetményből, melyet a plébániához tartozó minden házaspár vagy özvegy — férfi ugy mint nő — a plébánosnak vagy szerződés, (conventio) vagy az egyházi látogatás (visita canonica) értelmében, vagy végre szokás folytán és részint meghatározott minőségü és mennyiségü gabonában, vagy borban, részint készpénzben tartozott adni; ezeken kivül a plébánosok számára tett

némely szolgálatokból; a már most megszüntetve levő *egyházi tizedből,*

a mise alapitványokból,

a különféle *stola jövedelmekből,* és végre némely helyeken a kegyurtól

deputatum czimén élvezett készpénzbeli vagy egyéb javadalomból.

A plébániák fenebb emlitettem szabályozása, maga után vonta, az egyes plébániák jövedelmeinek összeirását; ezen jövedelem összeirás 1802-ben történt, mely a plébániák jövedelmeire nézve jelenleg is zsinórmértékül szolgál; és ha ezen összeirás szerint, valamely plébános congruája, vagyis szabályos illetménye a 315 frtot meg nem ütötte: a hiányzó összegnek a vallás alapból kiegészitése végett, az egyházmegyei hatóság kérvényezhetett.

II. A visita canonica érvényessége.

Mondva volt fenebb, hogy a m. kir. helytartótanács 1802. évben a plébániai congruák összeirását elrendelte Ezen összeirásba nemcsak a kegyur által a lelkész részére biztositott javadalmazás, hanem a hivek kötelezettségeiből folyó jövedelmek is bevezettettek és ez által közhatóságilag állandósitattak. A hivek ezen kötelezettségei — a melyek a fenebb mondottak szerint a lecticaléból, a stolából és némely szolgálatokból állanak — az egyes községek szerint vagy szerződésbe, vagy legtöbb esetben a visita canonicába foglaltattak, mely az egyházat látogató püspök vagy püspöki küldött által a politikai hatóság közbenjöttével az illető kegyur, vagy képviselője s a plébániai hivek közreműködésével szerkesztették. Ebből látszik, hogy az egyházi látogatási jegyzőkönyv, vagyis a visita canonica közhatóságilag elismert kétoldalu szerződés, mely ugy az egyházat, illetőleg a lelkészt, az általa teljesitendő kötelességek «mint szintén a hiveket a lelkész irányában kötelezi; s miután a papi illetmények meghatározása ő felsége legfőbb kegyuri jogán eszközöltetett, annak törvényt pótló ereje is van, a minthogy az egyházi látogatások kezdettől fogva a közhatóságok által, mindenkor illyeseknek ismertettek el, s a lelkészek és a hivek vagy a kegyur közt fenforgó vitás ügyek, mindig annak értelmében döntettek el, és pedig nem a birói, hanem a politikai hatóságok által, mert az egyházi kegyuraság s ebből folyólag a kegyur és hivek, meg a lelkész és a hivek közt, a kegyuraságból folyó viszonyok nem magán, hanem közjogi természetüek lévén és ő felsége legfőbb kegyuri jogát érintvén — a közigazgatási hatóságok által intéztettek és kellett is intéztetniök, mert csak ez uton kerülhettek fokozatos uton legfőbb elhatározás hozatal végett ő felsége elébe, a ki ez ügyekben véglegesen dönteni, törvényeink értelmében hivatva van. E tekintetben elég lesz a sok közül Mátyás VI. decr. 45. art. hivatkoznom, mely határozottan kimondja, hogy «si qui autem dominiorum praelatorum aut alia ecclesiastica persona cum quibuscunque regnicolis aut e contra, vel ratione executionis, vel etiam super eo, utrum juste et integre decima eis solvi debetur? vel alio quocunque modo super decimis, *aut etiam aliis rebus quibuscunque* lites movere, vel moras prosequi voluerint, id eis *coram regia majestate* libere sed *nusquam alios* liceat, quo ex *suscepti* regiminis *officio* unicuique juxta allegata et approbata, quod justum fuerit decernere habebit.» És továbbá: «hoc tamen per expressum declarato, quod causas decimarum non *alii judices regni, nisi sola regia majestas personaliter* semper discutere possit et valeat.»

III. A canonica visitatio értelmezése és hatályossága.

Emlittetett fenebb, hogy a plébániák kegyura hazánkban rendszerint az illető földes uraság volt, ki csak ugy alapithatott plébániát, ha azt javadalmazta, s csakis ezen javadalmazás által lett kegyurrá. A canonjog szerint, a mint az hazánkban recipiáltatott, a kegyur csak katholikus egyén lehetett (a legutóbbi időben már a protestansok is lehetnek, s illetőleg kötelezhetnek az általok megszerzett birtokkal kapcsolatos kegyuri kötelezettségek teljesitésére 1864. évi aug. 24. 15104. számu udvari rendelet). Midőn tehát a katholikus földesur a plébániai illetmények (congrua) megállapitása alkalmával, a visita canonicába, a hivek egynémely kötelezettségeit is belevonta: ezt ő, imént emlitett kettős minőségében mint katholikus és mint földesur érvényesitette, a plébánia lakók szintén kettős minőségére való tekintettel t. i. kötelezte *katholikus alattvalóit* és kötelezte az ezeknek adott, de sajátját képező *jobbágyi birtokot* az őt terhelő kegyuri terhek részbeni viselésére; vagyis más szavakkal: a plébániai jövedelemnek a canonjog és a kir. rendeletek szerint *állandónak* kelletvén lenni, midőn a plébánia körébe tartozó jobbágyaknak, a fenállott törvények szerint telkeket adományozott, ezen adományozás mindenkor a lelkész részére járó szolgáltatások teljesitése mellett adományoztatott; tehát a legtöbb esetekben a kegyuri terhek egy bizonyos része, a földesuraság jobbágyi telkeikre alapittatott; mert miután a lelkészi javadalomnak *állandónak* és a minimum tekintetében *meghatározott összegünek* kell lenni, fel nem tehető az, hogy a földesur, a ki egyszersmind kegyur lévén, a hiányzó javadalmat ezen utóbbi minőségében kiegésziteni tartozott volna, jobbágyának a lelkész irányában való kötelezettségét magára kivánta volna vállalni, ha az adózás, vagy szolgálattétellel lekötött telek idő folytán más vallásu egyén kezeire került volna. Ugyanazért a papi szolgálmányok már kezdet óta, mindenkor az illető jobbágytelek időközönkinti haszonélvezőivel hozattak kapcsolatba akként, hogy az egyházi látogatásban kötelezett szolgálmányok az illető községbeli jobbágyok által voltak teljesitendők. Ez okból a visita canonicák is, midőn a szolgalmányoknak, kik általi teljesitéséről szólanak, legtöbb esetekben «colonusokat» «inquilinusokat» vagy «sessiokat» emlitenek a telek nagyságához arányositott szolgálmányokkal, ritkábban «parochianus»-okat, vagy »fideles»-eket utóbbiakat leginkább csak a pár bér vagy stoláris illetmények felsorolásánál.

Az egyházi látogatási okmányok ezen szövegezéséből kitünik, hogy két — egytől jogi következmények tekintetében lényegesen különböző — egyházi látogatást, s ebből származó kötelezettségeket kell megkülonböztetni; ugyanis némely egyházi látogatásokban, a papi szolgálmányok világosan és határozottan a telekhez köttettek (coloni, sessionalista, sessiones) a másikokban ezen kötelezettségek a kötelezett személyek megnevezése szerint (parochiani, fideles) inkább csak személyek; vagyis: a plébániai szolgálmányok tekintetében is, ép ugy mint a kegyuraságot illetőleg személyhez kötött (personale) és dologbeli (reale) kötelezettségeket kell megkülönböztetni. Ezen megkülönböztetésből pedig kétségbevonhatlanul az következik, hogy valamint a személyiek — elvontan a jobbágy telektől — csakis a katholikusok által teljesitedők: ugy a dologbeliek, — elvontan az illető telek birtokosának vallásától — a kötelezett telek minden birtokosa által teljesitendők. Mert miután a lelkésznek járó szolgálat a telken mint a kegyurasággal biró földesur akkori birtokának egy részén inhaereál, azon szolgálatot a telek minden későbbi birtokosa, a telek megszerzésével épen ugy magára vállalta, mint vállalja a kegyuraságot a kegyurasággal terhelt birtok bármely vallásu megszerzője, vagy a maradék föld váltságot a váltság kötelezett föld megvásárlója, vagy a mint kötelezteteti, a különben minden adózásoktól mentes nemes ember, az általa megszerzett jobbágyi telektől adózni. Tehát midőn a telken nehezedő szolgálmány valamely más, mint katholikus vallásu egyéntől követeltetik, ez nem mint nem katholikus vallásu egyéntől követeltetik, hanem követeltetik mint olyan birtok birtokosától, a ki a visita canonica által dologbeli kötelezettséggel terhelt telket megvásárolta.

De hogy az ily szolgálmányok dologbeliek, tehát a birtokon feküsznek — kitetszik onnan is, hogy az egyházi látogatásokban szolgálmányok teljesitésével, csakis a *birtokos* lakosok terheltetnek, soha sem azok, a kik ingatlansággal

*

nem birnak. A miből tehát szükségképen az következik, hogy midőn a földesur a plébániát alapitotta, azt a földbirtokra alapitotta, s nem a hivek számára, mivel utóbbi esetben a természetbeni szolgálmányok, a nem birtokos lakosokra is (művészek, mesteremberek, kereskedők) kirovattak volna, és mert ez esetben a plébánosi javadalom ingatag lett volna.

Ezen szolgálmányokat pedig semmiféle törvény sem szüntette meg, sőt ellenkezőleg az 1853-ik évi márcz. 2-ik urbéri kárpótlási és földtehermentesitési nyilt parancs 23. §-a világosan kijelentette, hogy «az egyházak, plébániák és iskolák számára való adózások és szolgáltatások, melyek sem az egyházi tizeden általában, sem az urbéri telektőli földes uri kilenczeden nem alapulnak, *a megszüntetett szolgáltatások közt nem foglaltatnak és a kötelezettek által továbbá is teljesitendők*". A most idézett nyilt parancsban egyszersmind elégségesen ki van az fejezve, hogy ezen szolgálmányok a földbirtokon feküsznek, mert ezeket továbbra is teljesitendőknek mondja; a mi még jobban megvilágittatik az által, hogy az akkori kormány, illetőleg ő felsége által ugyanazon időben, hasonló ügyekben, a monarchia más országaira nézve kibocsátott törvények és rendeletek által, ezen szolgálmányok, hasonlólag a magyarországiakhoz, a földbirtokon fekvőknek jelentetik ki; ilyen rendeletek Morvaországra nézve az 1849-diki jun. 27-iki, Csehországra nézve az ugyanazon naptól kelt rendelet; Sziléziára nézve az 1869. jul. 11-én; Enns feletti Ausztriára nézve az 1849. okt. 4-ről kelt rendelet stb. És minthogy ő felsége mint legfőbb kegyurnak, ugyanazon ügyre nézve különböző intézkedései nem lehetnek: annálfogva az egységes fejedelmi jog különböző felfogást meg sem engedhet.

Midőn tehát a jobbágy telkeken alapuló papi szolgáltatások, a nem katholikus vallásuaktól is követeltetnek: akkor az 1790/1: 26. t. cz. 6. § a még csak távolról sem sértetik meg; sőt épen ennek szellemében oldatik meg a vitás kérdés a fenebbi mód által; mert ezen törvényszakasz szóról szóra ezeket tartalmazza: «solutio stola aut lecticalis *hactenus* per evangelicos parochis catholicis et ludi magistris aut aliis ecclesio servitoribus seu in aere parato, seu in naturalibus, seu in laboribus prostita in posterum ex integro cesset, et . . . . nuspiam amplius exigi valeat». A törvény e szavai világosan a személyi kötelezettségektől oldják fel a protestánsokat és legfelebb tág magyarázattal azon dologbeli kötelezettségtől, a melyek az *akkoron* protestáns kézen létezett telkekkel kapcsolatosak voltak, nem pedig azoktól, melyek akkor még katholikus kézen voltak, vagy azontul protestans kézre kerülendnek, mert a «hactenus» szóval világosan az addig fenállott személyi, esetleg dologi szolgáltatásokat kivánta a törvény jelezni; de meg a «vallásróli törvényben» az urbéri birtokon fekvő terhektől nem volt és nem is lehetett szándék rendelkezni; meg különben is az urbéri birtokviszonyok akkori időben annyira érinthetlenek voltak, hogy csak félszázad mulva, s akkor is csak nagy küzdelem közt foglalkozott azokkal a törvényhozás. Végre annálfogva sem szüntethette meg a hivatkozott 1790/1: 26. tcz. a szóban levő szolgálmányokat, *mert hiszen a törvény hozatalakor azon telkek, a melyektől most a szolgálmány megtagadtatni szándékoltatik, katholikus kézen voltak*, azok csak azon törvény hozatala óta a legutóbbi időben kerültek nem katholikus kézre, s akkor még a törvényhozás nem is álmodott arról, hogy az urbéri telkek valaha eldarabolhatók, vagy szabad adásvevés tárgyai lehessenek; tehát az akkor katholikus szolgálmányokkal terhelt vagyonról a protestansok javára nem is intézkedhetett.

De hogy az 1790/1: 26. törvényczikk nem is magyarázható ugy, a mint azt egynémelyek a más hitüek javára magyarázni kivánják, és hogy azon törvényczikk meghozatala óta a protestáns kézen volt birtokok is katholikus egyházi fizetésekre mindenkor kötelezve voltak, kitetszik onnan, hogy ezen telkek is mindenkor megadták a papi dézsmával az ebből a katholikus lelkész részére kijáró tizenhatodot; tehát a törvény és a folytonos gyakorlat is ismert mindenkor oly telki vagy dologbeli szolgálmányokat, melyek a protestáns jobbágyok által az 1790/1: 26. törvényczikk meghozatala után a katholikus papoknak kiszolgáltatandók voltak. (Szent László I.: 33.; 1498: 59.; 1546: 55.; 1553: 12.; 1723: 7. törvényczikk).

Végre nem hagyható figyelmen kivül az, hogy az egyházi látogatási okmányok, a látogatás idejében létező katholikus hitü birtokosok nevében köttettek és pedig oly kötelezettséggel hogy az általok birt birtokokat bizonyos kötelezettségek terheljék. Ha már ezen birtokok a visita canonica megkötése után más birtokosokra szállanak, ezek a magyar magánjog elvei szerint is, a birtokot azon kötelezettséggel tartoznak átvenni, a melylyel azt jogelődeik birták, mert a magyar kötelmi jog szerint, valamely kötelezettség csak a kötelezettség teljesitése által szünik meg, nem pedig más vallásra való áttérés, vagy valamely terhelt birtoknak más vallásu részére történt elárusitása, vagy átadása által. Minthogy tehát a vallás különbség nem ad jogczimet valamely dologbeli jog megszüntetésére, s minthogy a canonica visita által stipulált dologbeli kötelezettségeket — habár azok egyháziak is — a jogutód épen ugy tartozik átvállalni, mint más nem egyházi terheket, s minthogy végre ily esetben nem személyes, nem hitfelekezeti, hanem dologbeli terhek viseléséről van szó: annálfogva ezek a birtokos más vallása által meg nem szünnek, hanem inkább ugy a közjog mint a magánjog szerint teljesitendők.

Más tekintet alá esnek oly egyházi terhek, a melyek nem a birtokhoz kötvék, hanem tisztán személyiek; ezek teljesitése alól, a másvallásu hivek mindenkor felmentettek, és épen azon éles jogi megkülönböztetés mellőzése és fel nem fogása mondathatta egynémelyek általa, hogy a vallás- és közoktatási miniszterium intézkedései ellenkeznek több rendbeli hason ügyekben hozott határozatokkal; mert épen a fenebb jelzett éles megkülönböztetés oldja meg az ügyet akkép, hogy a mint egyrészről a közjogon nyugvó egyház kegyuri felségjogokat meg nem támadja és a kétoldalu szerződés erejével biró egyházi látogatásokat teljes érvényükben fentartja: ugy másrészről sem a vallási törvényeket meg nem sérti, mert személyes és dologbeli kötelezettségeket különböztet meg; sem pedig a magánjog szabványaiba nem ütközik, mert csakis a kétoldalu szerződésen alapuló dologbeli kötelezettségek elvállalása és teljesitésére kötelezi a jogutódot.

IV. A nem ily értelmü eljárás következményei.

Ha már eltekintve a fenebbi törvényes jogelvektől — azon vélekedés jutna érvényre, hogy a visita canonicában, valamely ingatlanhoz kötött papi szolgálmány nem teljesitendő azon esetben, ha a szolgálmánynyal terhelt vagyon más mint katholikus vallásu jogutódra száll, akkor annak nagyon végzetes következményei lennének, nevezetesen:

1-ör: a kegyuraság canonjogi állása rendülne meg; mert a kegyur a plébániát azon feltevésben tartja fen, hogy a canonica visitatióban foglalt kötelezettségeket a lakósok terhelt birtokok arányában teljesitendi. Ha már most ezen kötelezettségek egy része elesnék: akkor az egyházi javadalom megcsonkulna s kiegészitendő lenne; ámde a kegyur nem tartozik azt kiegésziteni, a mi nem az ő mulasztása által veszett el; a többi hivek szintén nem tartoznak a kiegészitéssel, mert erre a canonica visitában nincsenek kötelezve, aránylagosan levén, a szolgálmányok a telkekre kivetve.

2-or: a legfőbb kegyuri jogon alapuló, s abból leszármazó canonica visitatiók érvénye szüntettetnék meg; tehát

a katholikus alsó papság existentiája veszélyeztetnék és a lelkészetek szabályozhatása iránt fenálló felségjog halomra döntetnék.

3-szor: a plébánosok congruájának ekkénti megcsonkitása által, némely vidékeken a plébániák teljesen megszünnének, mert a plébános jövedelmének legnagyobb részét a lecticale és a természetbeni szolgálatok és adózások teszik, ezeket pedig a vagyonnal nem biró kath. hivek nem teljesithetvén, a parochiák plébánosok nélkül lennének, a minek pedig erkölcsi szempontbóli való következményei kiszámithatatlanok.

4-er: ha a kötelezett telek a szolgálmány alól feloldatnék: akkor a canonica visitabeli kötelezettség, a telek egészben vagy részbeni eladása után is, a katholikus egyént terhelné: ámde hogyan viselhetné az el azt a terhet, mely reá a telek egész birtoka mellett rovatott? szügségkép az következnének ebből, hogy a lelkész congruája megcsonkittatnék, de a hivő is tönkre menne, mert a lelkész legalább a teljesithetés erejéig, a visitán alapuló jogait ellene érvényesitené.

V. Befejezés.

Mindezekből kilátszik, hogy a lelkészi congruák kérdése mélyen belevág ugy köz — mit magánjogunkba, és hogy az ebből folyó ügyek rendezése, az egyházi kegyuraság kérdésének rendezésével szoros kapcsolatban áll. Addig is tehát, mig ez be fog következni, a mint egyrészről politikai tekintetekből legildomosabbnak, ugy másrészről törvényes szempontból véve igazságosnak egyedül csak az tekinthethetik, ha az egyházi látogatások, ugyis mint közokiratok, ugyis mint kétoldalu szerződések, szoros magyarázatuaknak vétetnek; tehát, a mely kötelezettségek szerintök tisztán személyesek, azokkal a más vallásuak nem terheltetnek; ellenben a melyek dologbeliek, azok elviselésére a jogutódok is köteleztetnek, tekintet nélkül vallásukra; és ebben legkisebb sérelem sem rejlik, mert ők nem vallásuk, hanem birtokuk után köteleztetnek, és mert a papi szolgálmánynyal terhelt vagyon megvásárlásakor, a vételárt ezen teherhez képest igérhetik meg, a szolgálmányoktól pedig — ha azok teljesitése terhökre esik — megváltás által szabadulhatnak.

Egységes szabályrendeletet ezen kérdésre nézve kibocsátani nem lehet, mert a fenebbiekből kitetszőleg, a canonica visitatióknak számos — jogi következményeikben egymástól lényegesen különböző — alakulásai fordulnak elő elannyira, hogy minden egyes contentiosus ügy a körülményekhez képest, külön elbirálás alá esik, ezen különbözőségeket pedig, egy egységes szabály alá vonni teljes, lehetetlenség.

Boncz Ferencz.

Jogirodalom.

Cours de Procédure. PAR E. GARSONNFT, professeur á la faculté de droit de Paris. Premiére partié, Organisation judiciaire. Paris 1881. Prix 6 francs.

Csak nem rég hagyta el a sajtót a fenebbi czimet viselő mű, melyet sietünk a *„Jogtudományi Közlöny“* olvasóival megismertetni. Nevezetes munka ez, mert fordulatot jelez a franczia jogirodalomban; benne szerző sokban szakit a franczia irók eddigi modorával, a mely felett minálunk oly eltérők a nézetek. Vannak, kik nem győzik eléggé magasztalni, vannak, kik épen semmire sem becsülik. Elismeréssel kell adóznunk a franczia irók kellemes, csinos, egyszerü és természetes irmodorának. De épen ez a kényes pont. Illik-e ez egy komoly tudományos munkához, melynél végre is nem a mulattatás a czél, hanem hogy mély vizsgálódásokon alapuló tanulmányok eredményei a világgal közöltessenek. Elérhető-e e czél egyáltalában a franczia jogászok irmodora mellett. A mi német tudomány emlőjén felnevekedett, német iskolát követő jogászaink absolute nemmel felelnek. A franczia jogi irók — mondják ők — már csak azért is felületesek, mert a dolgok legközelebbi okán tul alig mennek vizsgálódásaikban, elvont fejtegetésektől irtóznak, irodalmat a lehető legcsekélyebb mértékben idéznek. Ily apparatussal dolgozva könnyü, kellemesen, szépen irni, mert náluk az irály szépsége sem egyéb, mint a felületesség csillogó máza.

Ha ezzel szembe a német jogi irók modorát, s egyáltalában a német irodalmat állitjuk, mindenesetre a franczia mellett, sok kiváló előnyét fogjuk felfedezni. Legelső sorban az a hatalmas apparatus, melynek káprázatos katalogusát a jegyzetekben találjuk. Minden szerző, ki a tárgyban csak valamit irt, idézve van, nézete reproducálva, megczáfolva, összehányva és vetve, a melyek alapján a szerző megalkotja a magáét, annyiadikat, a hányadiknak épen a sorba jő.

A franczia munkából az olvasó a szerző nézetén kivül még legfeljebb egy két kimagasló nagyságét olvashatja, a melyet már ugyis ismer. Ha minorum gentium nézeteivel akar megismerkedni, valamennyinek a művét el kell olvasni. Az irodalom idézése a lehető legszükebb mérvre van szoritva. Mindenesetre kényelmetlen módja a tanulmányozásnak, midőn még azt sem igen tudjuk meg, hogy mely más szerzők irtak e tárgyban.

Mennyivel alkalmasabbak a német jogi művek olvasása, hol az ugyanazon tárgyról irt német, franczia, olasz, angol, stb. szerzők neveivel, könyveik czimeivel, nézeteikkel ösmerkedhetik meg az olvasó. Az, a ki egy német jogi monographián szerencsésen keresztül vágta magát, az már egy kis tudós, legalább ismeri tárgyát és irodalmát.

Véleményünk szerint, midkét hatalmas nemzet irodalmának meg van a maga jelentősége és érdeme. Ha az a kérdés állana előttem, hogy mi magyarok melyik irodalom műveihez forduljunk, azt mondanám, hogy a *német* a *kezdők, a franczia pedig már magasabb ismeretekkel birók számára való.* A franczia irodalom előcsarnokát, a német irodalom képezi. A ki a németet nem ismeri, az a francziát meg nem értheti; csak az a sajnos, hogy a mi jogászaink legtöbbje a németnél tovább nem ér.

A német jogirodalom a fejlődöttségnek még bizonyos alacsonyabb fokán áll, az a tömérdek irodalmi idézet, mások nézeteinek ismételt reproducálása, czáfolgatása, szóval az a negativ irányu működés, mind erre vallanak. A mi bennök positiv, szintén nem egyéb, mint más, különösen idegen irók nézeteinek, más alakban való feltálalása, a mely czélból azokat mélyitik, casuistice fejtegetik: innen az alaposság látszata, s a stylus homályossága, nehézkessége és terjengősége.

A franczia irodalom — főleg a jog terén — kétszáz esztendővel ezelőtt, szerencsésen tul esett e fázison. Ott is táplálkoztak idegen szellemi termékeken; a római jognak is volt fénykora Francziaországban, nekik is megvolt a maguk SAVYGNI-jük, a világhirű CUJAS-ban. A franczia jogi irók is irtak (az időben) homályosan s érthetetlenül; volt is panasz érte elég. De midőn mindezen keresztül gázoltak: kezdték a jogtudományt az élettel kapcsolatba hozni, nem más irók nézeteit combinálták, mélyitették, hanem magából az életből indultak ki és oda tértek vissza. Innen a stylus egyszerüsége s könnyedsége; a franczia jogi iró a kész eredményt producálja, mig a német tépelődéseit teszi papirra.

A franczia perjog irodalmában hű kifejezését látjuk a mondottaknak. A régibbek közül BONCENE: *„Theorie de la procedure civile“* czimü kitünő művében, az ujabbak közül BOITAND: *„Lecons de Procédure civile“*-jében, mesterileg kezelik a tollat. Sehol egy peres eljárás hűvebb képét nem találhatja fel az olvasó, mint e művekben a francziáét; fel vannak azokban dolgozva az összes irodalom, a roppant ter-

jedelmü judicatura, de alig találunk elszórva egy egy idézetet a jegyzetben. Szerzők nem azzal akarnak föltünni, a *miből* dolgoztak, hanem azzal a mit dolgoztak. Csak e módon voltak képesek elérni, hogy különösen BOITARD a prrdtst, e különben elég száraz tárgyat, oly vonzóan oly elegantiával tudta előadni, mely felébreszti, leköti a figyelmet. A franczia szóbeli eljárás egyes actusai, azok egymás után, s a köztük levő összefüggés valóságos drámai modorban vannak tárgyalva a nélkül, hogy a szorosan vett tudományos modor ellen legkisebbet is vétene, vagy a legapróbb casuisticat is figyelmen kivül hagyná. A ki csak magát a franczia perrendtartást mint ilyet akarja megismerni, alig ajánlhatnánk kitünőbb munkát mint BOITARD fentidézett művét. A ki azonban a franczia perjog terén bővebb tudományos kutatásokat is akarna tenni, annak irodalmával megismerkedni, az legfeljebb szerzőhöz lett volna utasitandó tanácskérés végett, mert e tekintetben magában a munkában semminemü utasitást nem talál.

Ez kétségtelen nagy hiánya a franczia jogi irodalomban található összes munkáknak, megnehezíti a kutatást, meglehet több önállóságra szoktat; de a franczia jogi irodalom általános nemzetközi elterjedésének e hozzáférhetés nehézségeinél fogva, majdnem keresztülhatolhatlan gátokat vet. Alacsonyabb miveltségi fokon álló népek — ezek közt mi is — ép ez okból sokkal szivesebben nyulunk német munkák után, a melyek az összes maguk elé kiszabott anyag megismerésére eszközt nyujtanak.

Örömmel kell fogadnunk SARSONNET munkáját, mert a németek ezen jó szokása felé egy hatalmas lépéssel közeledett, a nélkül, hogy a franczia irók kitünő sajátságából bármit is feláldozott volna.

Jelen műve eddig megjelent *első* részében 454. lapon keresztül a *birói szervezetet* tárgyalja, mi terjedelmére nézve elég nagy ugyan, de tartalom gazdagságához képest épen nem tulterjedelmes. Mint szerző maga mondja: «jelen művével megkezdi a perjog terén *tiz* éven át folytatott tanulmányozásának és tanitásának gyümölcsét közzé tenni; főleg a *tanitóknak* van szánva, de a már jogi képzettséggel birók is haszonnal olvashatják. Azok, kik ismereteiket akarják gyarapitani s *bővebb tanulmányozásra készülnek,* a jegyzetben megtalálhatják az illető *szerzők neveit, a döntvények birálatát, statisztikai adatokat, az ujabb parlamenti munkálatok elemzését, a történetre is az összehasonlitó törvényhozásra való hivatkozást.*"

(Folyt. köv.). *Dr. Nagy Dezső.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Beavatkozás és perbehivás.

A perrendtartási novella egy nálunk eddig ösmeretlen intézményt honositott meg, a perbehivást. Ez abból áll, hogy azon peres fél, ki pervesztés esetére egy harmadik személy ellen szavatossági igényt kiván érvényesiteni, ezen harmadikat jogainak megvédése czéljából a perbe hivhatja. Lényegesen különbözik ezen intézmény a helyét eddig pótolt szavatosra hivatkozástól nem csak az által, hogy eddig csak alperes hivhatta perbe szavatosát, felperes pedig nem, hanem különösen az által, hogy eddig a szavatosra hivatkozó és a szavatos közti jogviszony a főperrel együtt döntetett el, a novella szerint pedig ezen viszony megbirálására a főperben hozott itélet ki nem terjeszkedik.

A *perbehivás* (litis denunciatió, Streitverkündigung) intézménye a *beavatkozással* (interventió) annyiban rokon lévén, hogy mindkettőnél a peres felek főszemélyektől különböző harmadik személyek lépnek be a perbe, ezen két intézményt együttesen fogjuk perrendünk szempontjából vizsgálódásunk tárgyává tenni.

A beavatkozás a perbehivástól abban különbözik, hogy az elsőnél a magát egy más személyek közt folyamatban lévő perben érdekeltnek vélő fél saját kezdeményezéséből, a perbehivásnál pedig a peres felek egyike által érdekeltnek, illetve szavatosságra kötelezettnek vélt személy ezen peres fél meghivása folytán lép a perbe.

Beavatkozásnak tehát akkor van helye, midőn valaki magát, egy már folyamatban lévő perben érdekeltnek véli. Igen, de itt két egymástól lényegesen különböző eset képzelhető. Az egyik eset az, midőn a beavatkozó a per tárgyára, legyen az dolog vagy jog, a maga részére igényt formál (főbeavatkozás, Hauptintervention); a másik eset pedig az, midőn a maga részére nem igényel semmit, de jogilag érdekelve lévén az iránt, hogy egyike a peres feleknek győzzön, ezen peres fél jogainak megvédése, támogatása végett a perbe avatkozik (mellékbeavatkozás, Nebenintervention) Például: *A.* törvényes örökös perli *B.* végrendeleti örököst a végrendelet érvénytelenitése iránt *C.* tagadja, hogy *A.* a törvényes örökös és belépvén a perbe, a végrendelet érvénytelenitése iránti kérelemhez hozzájárul, de az örökséget a maga részére igényli, főbeavatkozás esete. A pertárgy egy részének igénylése és a másik részre nézve a pertárs jogának elismerése, nem változtat a dolog természetén. Másik példa: *A.* perel *B.* ellen végrendelet érvénytelenitése iránt, *C.* hagyományos érdekekelve van az iránt, hogy *B.* győzzön *C.*, belép a perbe és védi a végrendelet érvényességét. Mellékbeavatkozás esete.

Kérdés, ösmeri-e a perrendünk a beavatkozás mindkét esetét?

Az 1868: évi 54. tczikknek a novella által érintetlenül hagyott 72. §-a szerint azon harmadik, ki valamely kereset által jogközösségnél, vagy törvénynél fogva magát felperesi minőségben érdekeltnek véli: a felperes ellen intézendő alkeresettel a perbe avatkozhatik.

Első észleletünk tehát az, hogy beavatkozni jogunk szerint csak felperesként lehet. Ez mindenesetre nagy hiány, mert képzelhető akárhány eset, hol valaki egy mások közt folyó perben alperesként van érdekelve, vagyis nem az az érdeke, hogy ő felperes helyett, vagy ezzel együtt valami jogot nyerjen, hanem az, hogy felperes keresetével elutasitassék. Vegyük csak azon igen gyakori esetet, hogy valaki örököst perel örökségi adósság megfizetésére. Itt a nem perelt örökös társnak nyilvánvaló érdeke lehet a perbe alperesként beavatkozni, hogy az esetleges összejátszást felperes és örököstársa közt megakadályozhassa.

A mi a mellékbeavatkozás megengedhetőségének kérdését illeti, az idézett 72. §. szövegezése mellett ugy hiszszük, nem lehet kétséges, hogy ez jogunk szerint ki van zárva, mert a felperesként fellépő fél nem tekinthető mellékbeavatkozónak, ki felperes igényeinek támogatására lép fel, hanem valóságos önálló peres félnek és igy annak, a ¦mit a német perrendtartás «Hauptintervenient» szó alatt ért.

Jogunk szerint a beavatkozó önálló peres fél lévén, magától értetődik, hogy azon esetben, ha felperes a beavatkozó jogát beismeri és vele a pert a 73. §. szerint közösen folytatja, minden perbeli cselekvényre fel van jogositva, hogy tehát állása a perben ugyanaz, a mi más peres félé, illetve ha érdekközösség forog fen — a pertársaké. — Ő tehát önállóan egyezkedhet, leteheti a pert, esküt kinálhat, esküt elfogadhat, jogorvoslatokat használhat, és mindezen cselekvényei azon peres félnek használnak, a kivel közös jogalapon áll, a nélkül, hogy a mulasztások, lemondás, perletétel, beösmerés pertársának, vagy a pertárs cselekvényei, illetve mulasztásai neki ártanának.

Máskép van ez azon esetben, ha felperes a beavat-

kozó jogát el nem ösmeri. Ez esetben a beavatkozó a perbeli alperessel, ki ellen tulajdonképen perelni akar, érintkezésbe sem jön, ezzel periratokat nem vált, kifogásait meg nem czáfolhatja, ellenében bizonyitékait nem érvényesitheti, szóval a főper eldöntésére semmi befolyást nem gyakorolhat. Ő egyedül azon kérdést tárgyalja le felperessel, van-e helye beavatkozásnak vagy nem? Ezen kérdés azután a főperben hozandó itéletben nyer megoldást és a beavatkozó az esetre, ha a beavatkozás kérdésében nyertes lesz, legjobb esetben abban az előnyben részesül, hogy felperes az ő részére, vagy az ő részére is nyerte meg a pert. A főperben hozott itélet ellen felebbezéssel élhet ugyan, de felebbezése folytán természetesen csak azon peranyag lesz felülvizsgálva, mely a főperben szerepelt felek alkotása, a rendelkezésére állott, de általa a főperben nem érvényesithetett tények és bizonyitékok pedig figyelembe nem jöhetnek.

Kétséget sem szenved, hogy a beavatkozó jogainak ezen korlátoltsága az anyagi igazság érvényesitésének nagy akadálya, nem ártott volna tehát a novella alkotásánál, ezen hiányra is figyelemmel lenni.

Hiányos továbbá perjogunk azon rendelkezése is, hogy azon kérdéshez, van-e helye a beavatkozásnak, vagy nem, csak felperes szólhat hozzá, holott sok esetben eminens érdeke lehet alperesnek is ezen kérdéshez szólhatni.

Alperesnek például felperes ellen viszonkövetelése van, mely őt a beavatkozó ellen nem illeti meg. Ily esetben mily könnyen összejátszhat felperes a beavatkozóval a nélkül, hogy alperesnek módjában volna ezt megakadályozni.

A szóbeliség elvére fektetett perrendtartásokban a beavatkozásnak helye van mindaddig, mig a per folyamatban van, tehát még a harmadbirósági itélet meghozatala előtt is. Az irásbeli eljárás ilyen szabadságot nem tűr, itt a felebbezési stadiumban ugyanazon mumiát kell bonczkés alá venni, mely a percsomó koporsójába zárva, az elsőfolyamodási biróság által felbonczoltatott. Perrendünk szerint tehát beavatkozással csak az itélet alá terjesztés iránti kérelmet megelőzőleg lehet élni.

Lássuk már most a *perbehivást.*

A legtöbb jogügyletnek kifolyása azon kötelezettség, hogy a szerződő fél nem csak teljesiteni tartozik, hanem egyszersmind jót állani, szavatolni azért, hogy a másik fél a teljesités tárgyát (jogot, dolgot) háborittatlanul birni fogja, hogy az különösen egy harmadik személynek, a teljesitést megelőzőleg, ezen tárgyra keletkezett igénye, vagy a teljesitő ellen fenvolt alapos kifogása által, a másik féltől elvonatni nem fog. A törvény (ennek hiányában az általános jogi elvek) a szavatosság eseteit meghatározván, rendesen kötelességévé teszi a szavatosságot igénybe venni akarónak, hogy az esetre, ha a teljesités tárgya egy harmadik által peressé tétetik, a szavatost a per folyamatban létéről értesitse, hogy ennek alkalma legyen szerződő társát, s ez által magát a támasztott igény ellen megvédeni, vagy a felhozott kifogást megczáfolhatni. Ha a megtámadott ezen értesitést elmulasztja, a positiv törvények szerint a legtöbb esetben minden szavatossági igényeit veszti. Az anyagi jog ezen kivánalma szülte a perbehivás intézményét.

A novella 9. §-a szerint a peres felek bármelyike élhet perbehivással, tehát nemcsak alperes, a mi annyiban helyes, mert a szavatossági igény alperes kifogása folytán is keletkezhetik. Kevésbé helyes a novellának azon intézkedése, hogy a perbehivás csak azon esetre érvényesithető, ha a peres felek valamelyike, pervesztés esetére egy harmadik személy ellen szavatossági igényt kiván érvényesiteni. A német perrendtartás szerint, perbehivásnak akkor is van helye, ha valamelyik fél attól tart, hogy pervesztés esetére egy harmadik ellene igényt fog támaszthatni. Ilyen esetek különösen a kereskedelmi jogban igen gyakoriak, igy például érdekében állhat a perelt bizományosnak a megbizót, a szállitmányozónak, fuvarozónak a feladót perbe hivni, hogy a megbizó, illetve feladó által, a pervesztés folytán támasztható igényt, magáról elháritsa.

A novella a perbehivott állását és jogait a perben nagyon felületesen határozza meg. A 10. §. mindössze azt mondja: «ha a perbehivott, a perbehivó védelmét elvállalja: *a pert további folyamában közösen folytatják.*" Ezzel azonban még nincs megmondva; mily befolyás illeti őt meg a per menetére, leteheti-e a pert, egyezséget köthet-e, kinálhat-, elfogadhat-e esküt, stb. és *különösen élhet-e az itélet ellen felebbezéssel?* Ha ezen kifejezésből *„közösen folytatják"* azt következtetjük, hogy a perbehivott a perbehivónak teljesen egyenjogu pertársa lesz, akkor persze mindehhez joga van, de az ily magyarázat a perbehivási intézmény czéljának és jogi természetének teljes félreértésén alapszik.

A perbehivásnak czélja nem egyéb, mint segitségére lenni a megtámadott peres félnek oly ügyben, mely a perbehivottat annyiban érdekli, hogy pervesztés esetére ő a megtámadott peres félnek szavatossággal tartozik. Az ügy tehát, melyben segitségre hivatik egyelőre *nem az ő ügye,* ő csak érdekelve van benne. A per főszemélye és intézője a perbehivás után is a perbehivó marad, és ha ez ellenfelével egyezkedik, a pert leteszi, az itéletben megnyugszik, a felebbezést visszavonja, stb. ehhez a perhivottnak semmi köze, mert hiszen ő csak azon esetre van érdekelve, *ha a per minden általa rendelkezésre bocsátott bizonyitékok és minden lehetséges jogorvoslatok alkalmazása daczára elvész.* Ha a perbehivó a bizonyitékok alkalmazásának, a jogorvoslatok használásának egyesség, perletétel stb. által elejét veszi, önkényt értetődik, *hogy a pervesztésből kifolyólag a perbehivott ellen, semminemü igényei nem támadhatnak,* nincs tehát semmi ok arra, hogy a perbehivott ugyanazon állást foglalja el a perben, mint más közvetlenül érdekelt pertárs.

A német perrendtartás, melyből ezen intézmény jogunkba átültetve lett, következőleg szabályozza a perbehivott jogi állását a perben:

«Wenn der Dritte dem Streitverkünder beitritt, so bestimmt sich sein Verhältniss zu dem Partein nach den Grundsätzen über die Nebenintervention.» Ez utóbbiról pedig igy szól:

«Der Nebeninterventient ist berechtigt, Angriffs- und Vertheidigungsmittel geltend zu machen, und alle Processhandlungen wirksam vorzunehmen, insoweit nicht seine Erklärungen und Handlungen mit Erklärungen und Handlungen der Hauptparteien im Widerspruch stehen.» Továbbá:

«Der Nebenintervenient wird im Verhältnisse zu der Hauptpartei mit der Behauptung nicht gehört, dass der Rechtstreit, wie derselbe dem Richter vorgelegen habe, unrichtig entschieden sei; er wird mit der Behauptung, dass die Hauptpartei dem Rechtstreit mangelhaft geführt habe, nur insoweit gehört, als er durch die Lage des Rechtsstreits zur Zeit seines Beitritts oder durch Erklärungen und Handlungen der Hauptpartei verhindert worden ist, Angriffs- und Vertheidigungsmittel geltend zu machen, oder als Angriffs- und Vertheidigungsmittel, welche ihm unbekannt waren, von der Hauptpartei absichtlich oder durch grobes Verschulden nicht geltend gemacht sind.»

A német perjog szerint tehát, a perbehivott nem önálló peresfél, hanem egyszerü persegéd, ki jogositva van ugyan minden perbeli cselekvényre, de csak annyiban, a mennyiben ezek a perbehivó cselekményeivel ellenkezésben nincsenek, de felebbezése csak annyiban vétetik figyelembe, a mennyiben kimutatja, hogy támadási, vagy védelmi eszközei alkalmazásában, vagy a pernek a perbehiváskor létezett állása, vagy a perbehivó cselekvényei által megakadályoztatott, vagy hogy a perbehivó oly támadási- és védelmi-

eszközöket, melyekről a perbehivott tudomással nem birt, vastag hibából alkalmazni elmulasztott. A perbehivott felebbezési jogának ezen korlátozottsága abban leli rátióját, hogy neki a per jogkérdéséhez semmi köze, ő a perbehivót csak védeni tartozván, érdekeinek elég van téve, ha a rendelkezésére álló tények és bizonyitékok a perben alkalmaztatnak, de ahhoz, hogy ezek alkalmazásában még a perbehivó által se gátoltassék meg joga lévén, ezen jog érvényesitése czéljából felebbezéssel is élhet.

Nem szabad elfelejtenünk, hogy a német perrendtartás, a szóbeliség és közvetlenség elvére van fektetve, s hogy ennek kifolyásaképen a felek, a felső forumok előtt uj támadási- és védelmi-eszközöket (tényeket és bizonyitékokat) hozhatnak fel. Igy érthető meg csak a perbehivottnak az idézett törvényhelyekben körülirt felebbezési joga. Az irásbeli eljárásban a felebbezési jognak ekként való szabályozása nem képzelhető, mert a perben nem alkalmazott tények és bizonyitékok a felebbezési stádiumban többé figyelembe nem jöhetnek. A perbehivottnak tehát, az ily korlátolt felebbezési jog mitsem használván, az irásbeli perben neki, vagy az egész perkérdésre kiterjedő felebbezési jogot kell adni, vagy egészen meg kell tőle ezt vonni.

A novella kimondván azt, hogy «a perbehivó és perbehivott közti jogviszony, a perben nem döntetik el, és a védelem elvállalásából a szavatossági kötelezettségnek elismerése nem következtethető», teljesen feleslegesnek látszik a perbehivottnak, az őt nem marasztaló itélet ellen, a felebbezést megengedni. Ő ugyanis bizonyitékait és védveit a perben vagy előadhatta, vagy ebben a pernek, a perbehiváskor létezett állása, vagy a perbehivó cselekményei, vagy vastag mulasztásai által megakadályoztatott. Ha védveit előadhatta és elő nem adta, ez az ő hibája, ha ezeket előadta és a perbehivó mindamellett marasztaltatik, *ehhez neki hozzászólani joga nincs, mert a perbehivónak ezen marasztalásból kifolyó igénye, későbbi per tárgya lesz.* Ha védvei előadásában a fentirt módon megakadályoztatott, vagy a perbehivót mulasztás terheli, *fenmarad ebbeli kifogása a későbbi perben.* Ha végre a perbehivó a helytelen itéletben megnyugszik és ezt nem felebbezi, akkor is megmarad a perbehivottnak azon kifogása, *hogy miért nem élt a szavatosságra igényt tartó, az itélet ellen jogorvoslattal.*

Kétségtelen tehát, hogy a perbehivott érdeke rendszerint nem kivánja meg, hogy neki az irásbeli perben, melyben a felebbezési stadiumban uj tények és bizonyitékok fel nem hozhatók, felebbezési joga legyen.

Kivételkép mégis lehetnek esetek, hol ez nincs igy, a hol a perbehivott érdeke egyenesen megkivánja, hogy részére az önálló felebbezési jog még az esetre is biztositassék, ha a perbehivó az itéletben megnyugszik. Mondunk egy példát a gyakorlati életből:

A., életbiztositási kötvényét elzálogositotta *B.*-nek 200 frt kölcsön fejében és kézi zálogul átadta *B.*-nek az 500 ftrról szóló életbiztositási kötvényt, *B.* alzálogba adta a kötvényt *C.*-nek 100 ftos tartozása fejében. *A.* meghalt. Gyermekei, a kötvényben kedvezményezettek perlik *C.*-t, a kötvény kiadása iránt, *C.,* perhivja *B.*-t, kitől ő a kötvényt alzálogban birja. A bíróság helyesen vagy helytelenül, az mindegy — elmarasztalja *C.*-t a kötvény kiadásában, mert nézete szerint a kötvény a kedvezményezettek tulajdonát képezvén, apjuk adósságai fejében el nem volt zálogositható. Mit tehet most *C.* — ha *B.*-nek, a perbehivottnak, az itélet ellen nincs joga felebbezni? Összejátszhat *A.* gyermekeivel és nem felebbezvén az itéletet, azoknak kiadja a kötvényt, *B.* pedig elveszti kézi zálogát.

Ez esetben tehát hiába tartatik fen a perbehivott részére azon kifogás, hogy miért nem élt a perbehivó az itélet ellen felebbezéssel. *Itt a felebbezés elmulasztása által a perbehivott egyenesen jogot veszit,* kell neki tehát felebbezési jogot adni.

Hogy fogja a gyakorlat a perbehivott állását és jogait a perben megállapitani, az a jövő titka.

Igénytelen nézetünk szerint:

1., *a perbehivottnak joga van a perben, mindazon támadási és védelmi eszközöket alkalmazni, melyek a perbehivás idején még alkalmazhatók, és melyek a perbehivó perbeli cselekvényeivel ellenkezésben nincsenek;*

2. *nincs joga az itélet ellen felebbezni, kivéve azon esetet, ha a felebbezés elmulasztása reá nézve közvetlen és kifogással el nem hárithatá jogvesztéssel van összekötve.*

Sztehlo Kornél.

Különfélék.

— **Bluntschli** sajátszerü egyéniségét világitja meg egyik munkatársunk hozzánk intézett levele, melyből a következőket közöljük:

«Bluntschli ritka alak volt a jogtudományi világban. Ötven éves munkásság alatt jogot szolgáltatott mint biró, jogot alkotott mint törvényhozó, jogot fejlesztett mint tudós. Politikai pártvezér a legviharosabb küzdelmek közepette és egyidejüleg a tudománynak csendes mivelője a tanári szobában. Mint jogbölcsész a történeti iskolának hive, és egyszersmind a zürichi polgári törvénykönyv codificatora. Államjogi irányban egetverő liberalismus bajnoka, majd szenvedélyes conservativista, mig végül liberalis-conservativ középpártnak alapitójává lett. Kezdve a római joggal, beláthatlan irodalom az, a mit a magánjog, egyházjog, politika, államjog és különösen a nemzetközi jog terén értekezésekben, kritikai dolgozatokban, önálló és encyklopädicus művekben irt. Iránya nem a szorosan vett német. A mig hire meghóditotta a világot, otthon inkább jogászi költőnek tartották, körülbelül mint a francziák Flammariont. Sokkal kevésbé tanulták a németek az államjogot Bluntschli műveiből, mint például Franciaországban, a hol az École de droitshoz vezető utczában minden kirakat telve van Bluntschli könyveivel, s a hol minden utasitás a tanulók számára ezen államjogi iró magasztalását és ajánlását tartalmazza. S a ki Bluntschli előadási termébe lépett, meglepetéssel azt vette észre, hogy az angol és az amerikai tanulók között alig voltak láthatók a német hallgatók. Korunk jogászai között Mancini az, a ki némileg hasonlit Bluntschlihoz, a tudományos munkásságnak sokoldalusága és azon irány tekintetében, mely a politikai küzdtéren való vezérszereplést egyesiti a legnehezebb abstractiókba való elmélyedéssel.

— **A Magyar Jogászegyletben** f. hó 12-én Dr. Herich Károly miniszteri osztálytanácsos előadást tart a vasuti jogról. Az egylet választmánya Dr. Fayer László inditványára elhatározta, hogy bizottságot alakit külföldi törvények lefordítására. A törvények füzetekben fognak megjelenni, és tagilletményképen megküldetnek a tagoknak. Az első füzet a nevezetesebb államok birói szervezetét fogja tartalmazni.

— **A berlini jogászegylet** (Juristische Gerellschaft zu Berlin), mint évi jelentéséből látjuk, az utóbbi évfolyam alatt öt előadást tartott; az elsőt olvasta RUBO tanár a bűnügyekben való kiadatásról, a másodikat FRIEDMANN ügyvéd a területen kivüliségről, a harmadikat ismét RUBO az utóbbi német jogászgyülésről, a negyediket WIRTH fegyházigazgató a feltételes szabad lábra helyezésről; az ötödiket ismét RUBO az iszákosság megbüntetéséről szóló törvényjavaslatról. Az egyletnek 103 tagja van.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. sz.). Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor utcza 13. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 47. SZ. Budapest, 1881. november 18.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A részvénytársaság feloszlása után kötelezhetők-e a részvényesek a társaság hitelezői érdekében részvénytőke-hátralékaiknak befizetésére? TERNOVSZKY BÉLA, lugosi kir. törvényszéki birótól. — A közszerzeményi jogról. Dr. JANCSÓ GYÖRGY, kir. táblai segéd-fogalmazótól. — Jogirodalom. Dr. BARNA IGNÁCZ, keresk. akad. tanártól. — Törvénykezési Szemle: A sajtóügyi fokozatos felelősségről. Dr. HELD KÁLMÁN, budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

MELLEKLET: Curiai határozatok.

A részvénytársaság feloszlása után kötelezhetők-e a részvényesek a társaság hitelezői érdekében részvénytőke-hátralékaiknak befizetésére?

A bécsi „*Juristische Blätter*“ folyó évi 43-ik számában egy czikk jelent meg, mely talán nálunk is élénkebb érdeket kelteni alkalmas.

Azon kérdést fejtegeti: vajon kötelezhetők-e valamely feloszlott részvénytársaságnak részvényesei a feloszlás után arra, hogy aláirt de teljesen be nem fizetett részvényeik alapján a társaság hitelezői érdekében utólagosan fizessék részvénytőke-hátralékaikat?

A névtelen czikkiró a bécsi legfőbb törvényszék 1880. évi május 13-án hozott határozatából indul ki, mely a felvetett kérdést nemlegesen oldja meg. Az eset, mely a legfőbb törvényszék határozatára alkalmat szolgáltatott, a következő.

A rokitzani részvényczukorgyár czukorgyárát, melynek üzletben tartására a társaság megalakult, végrehajtás utján eladták, a vevőt annak birtokába helyezék; minek folytán a részvénytársaság czége még 1874. évben a czégjegyzékben törültetett.

A társaság egyik hitelezője, kit *A*-val jelölünk, 19,177 frtos követelésének fedezésére, még 1873. évben kieszközölte magának mindazon követeléseknek végrehajtási átruházását, melyek a részvénytársaságot egykori részvényesei ellen a teljesen be nem fizetett részvények alapján megillették.

A. beperlé azután *B*-t, ki összesen 400 frt névértékü részvényt irt alá, s azokra csak 32 frt 32 krt fizetett be, 367 frt 68 krnyi hátraléka iránt. Az ügy, felülvizsgálati kérelem folytán a bécsi legfőbb törvényszékhez került, mely az országos főtörvényszéknek, felperest keresetével elutasitó itéletét helybenhagyta.

A legfőbb törvényszék indokolása következő tételeken sarkal: 1-ször. A részvényaláirásból eredő kötelezettség csak feltételes, s feltételét képezi, hogy az aláiró az alapszabályszerü jogositványokban részesittessék és részesithető legyen. E jogok alakilag véve a részvények kiszolgáltatására, anyagi irányzatukban pedig arra terjednek ki, hogy az aláiró a társasági vagyonból s a társasági czél valósitásának gyümölcseiből részt nyerjen. 2-szor. A részvényaláiró kötelezettsége a társaság hitelezője irányában teljesen ugyanazonos a társaság irányában fenálló kötelezettségével.

Az első praemissából következik, hogy a részvényaláiró kötelezettsége megszünik, mihelyt a viszontteljesités szolgáltatása a társaság feloszlása s a társasági czél elejtése miatt lehetetlenné válik; s a második tételből folyik, hogy a feloszlott részvénytársaság hitelezőinek is a részvénytartozásukat be nem fizetett hitelezőkön mi követelésük sem lehet.

A czikkiró igen élesen megtámadja a legfőbb törvényszék indokolását s felhozza, hogy a legfőbb törvényszék álláspontja ugyan nem egészen uj, mert már 1876. évben is hason indokolással utasitotta el egy csődbeesett részvénytársaság tömeggondnokát, ki a csődtömeg javára a hátralékos részvényaláiróktól a be nem fizetett részvényösszeget követelte; de azért nem kevésbé hibás.

Szerinte azon tétel, hogy a részvényaláiró kötelezettsége megszünik, mihelyt a részvénytársaság bármily okból feloszlott, már azért sem lehet helyes, mert megoldhatatlan ellentétekre vezet, s mert a részvényjogra vonatkozó törvényeknek épen azon a ponton töri el élét, a hol idegen személyeknek jogi érdekét — melynek megvédésére a törvényhozónak főfigyelmét kell forditania — érintik. A hitelezőnek joga tehát, ha valamely részvénytársaság a felszámalást elhatározza, arra lenne korlátolva, a mit a részvényesek eddig kegyeskedtek befizetni, a részvényaláirókat a felszámolás elhatározása nyomban felmentené tartozásaik alul; s minthogy a felszámolás elhatározása csak a társaságtól függ: módjában állana tagjainak kötelezettségi viszonyait — tekintet nélkül mások jogaira — tetszése szerint elrendezni.

A czikkiró továbbá kifejti, hogy a részvényaláirás azon kötelezettség elvállalása, melynélfogva az aláiró valamely keletkezőben levő, vagy már keletkezett társaság törzstőkéjéhez bizonyos hányadrészt szolgáltatni tartozik: E kötelezettség jogérvényes keletkezéséhez a német keresk. törvénykönyv nem kiván egyebet, mint hogy az aláirás irásbeli nyilatkozat legyen. A gyakorlat azonban meglehetős általánosan következteti, hogy a részvényaláirási nyilatkozat bármily feltétlenül hangozzék az, két feltételt rejt magában, s joghatálya mégis e két feltételtől függ: 1. hogy a társaság tényleg megalakuljon; 2. hogy az aláirónak a társasági jogok élvezetét engedélyezze.

Az első feltételt aggálytalanul megengedhetjük, mert az aláiró csak a társaság irányában vállal kötelezettséget, mely egyedül bir egyelőre joggal, a fizetés követelésére. Ennélfogva előzményként szükséges, hogy a társaság valóságos létet nyerjen, s ne maradjon, mint Angliában nevezik, elszült társaság (Abortivgesellschaft), a midőn a felmerült kiadások által történendő fedezésére nézve más elvek válnak irányadókká. A társaság a czégjegyzékbe való bevezettetése által nyer létet, s ezzel teljesitve van az első feltétel.

Az emlitett feltélelek második szabatosabb megállapitást igényel. Az aláirót járulékának befizetése fejében kétségtelenül megilletik a társaság irányában az alapszabályszerü jogok, azonban ezek legkevésbé sem anyagi tartalmu igények, melyeket a társaságnak tényleg teljesitenie kellene. Ezen igények az aláirót, mihelyt fizetett, a jog- s az alapszabályok erejénél fogva megilletik, tőle függ, hogy azokat érvényesitse, vagy ne érvényesitse. A társaság e részben nem tehet egyebet, mint hogy neki ezen jogokhoz való hozzáférhetést megengedje, s ha szükséges, őt azok gyakorlatára feljogositsa. Anyagi tartalmu szolgáltatást a

részvényes a társaságtól nem követelhet, ilyet neki a társaság nem is biztosithat, miután ezek felett csak a jövendő események döntenek. Igy nem biztosithatja a társasági czél folytonos, akadálytalan valósulását, nem biztosithat már előre osztalékot, s erre nem is lehet kötelezve, mivel ezen anyagi tartalmu pontoknak a jövendőben hozandó alapszabályszerü határozatok tárgyául kell fentartva lenniök.

A kérdéses második feltétel tehát csak azon alaki értelemben veendő s engedendő meg, hogy a társaság, a betétét megfizető aláirót a társasági jogok gyakorlásának jogositványával felruházni s neki az erre szükséges felhatalmazványt kiadni köteles; minthogy pedig az utóbbit az alapszabályszerü részvénypapir képezi, mondhatjuk, hogy az aláiró csak a részvénypapir kézbesitése ellenében tartozik fizetni.

De az sem kétségtelen, hogy a részvénypapir kiszolgáltatása valóban feltétele az aláirásból eredő kötelezettségnek, legalább bizonyára nem vala a törvényhozó szándékában azt ilyenné tenni. A német keresk. törvénykönyv két esetben kötelezettségben tartja az aláirót a nélkül, hogy őt a társasági jogok gyakorlatára feljogositaná. A 223. §. 3. pontja akkor is felelőssé teszi a társaság kötelezettségeiért, ha alakilag már megszünt társtag lenni. Még élesebb kifejezést nyert e gondolat a 222. §. 2. pontjában. E szerint képzelhető azon eset is, hogy a társaság az aláirónak a részvényeket ki sem szolgáltathatja, mert azokat az aláiró késedelme folytán akár tőzsdén való elárusitás, akár uj kibocsátás utján már másra átruházta; és az aláiró mégis köteles az aláirt részvényekre 40 %-ot befizetni. A törvény szerint kötelezettsége 40 % erejéig feltétlen, s a társaságnak sincs joga az aláirót eme kötelezettsége alul felmenteni. De hát épen ezen felmentés éretnék el kerülő uton, ha az aláiró kötelezettsége feltételesnek tekintetik s ezzel a társaság hatalomkörébe utaltatnék annak elhatározása: vajon tetszik-e neki a feltételt teljesiteni vagy sem.

A külső összefüggés tehát, mely az aláiró kötelezettsége s a társasági jogok közt mégis létezik, körülbelől csak azon értelemben tekinthető feltételként, mint feltétele a fizetésnek a nyugta s az adóslevél kiszolgáltatása. E feltétel nem hat vissza a jogra, a kötelezettsége, hanem csak annak érvényesitésére, nem eredményezi a jog keletkezését vagy megszünését, hanem csak a hitelező mulasztását.

De sehol sem forog fen kétség az iránt, hogy a társaság kötelezettsége a társasági jogok nyujtása tekintetében nem terjedhet tovább az alaki felhatalmazásnál. Az aláirónak nincs igénye a neki oda utalt jogok bizonyos anyagi tartalmára, például nem követelheti, hogy a társasági vagyonban részesittessék oly állapotban, mint a milyenben az a társaság keletkezésekor vala. Az utalványt el kell fogadnia, akár van értéke akár nincs, az aláirónak a viszonyok roszrafordulását is viselnie kell.

Ama másik kérdés megfejtése: vajon, ha a társaság igényei a csődtömegre vagy egyes hitelezőre átszállanak, a jogutód saját, vagy csak a társaság jogát érvenyesitheti-e? azon fordul meg, hatályosak-e az adósnak bizonyos ellenvetései, melyek a társaság ellenében sikerrel tehetők meg, a jogutód ellenében is?

Angliában, daczára annak, hogy a részvényeseket csalárd prospectussal birták alá az aláirásra, mégis mindig kötelezik a társasági adósságok fedezéséhez való hozzájárulásra; mert a csalást csak a társaság — s nem egyuttal annak jóhiszemü hitelezői ellen is — vannak jogositva érvényesiteni.

Franciaországban hason elvek uralkodnak. Ellenben Németországban elvileg fentartják ama tételt: hogy a társaság hitelezőjének a részvényes elleni joga ugyanazonos a társaság jogával. Igy a német birod. keresk. főtörvényszék egy (1875. szept. 2-án kelt) határozatával kötelezi a bukott részvénytársaság tömeggondnokát, hogy a beperelt részvényesnek — hátralékának lefizetése ellenében — a részvénypapirok átszolgáltatása által a társasági jogok gyakorlására való felhatalmazást megadja. De e követelményt utóbb maga a birodalmi keresk. főtörvényszék is elejté, s egy ujabbi (1876. april 11-én kelt) határozatában már arra szállitá le a részvényes jogát, hogy alapszabályszerü nyugtára tartozik fizetni.

Ezzel azonban a német birodalmi keresk. főtörvényszék csak azt akarta elkerülni, hogy a részvénytőke hátralék megfizetése iránti igényt a társaság hitelőzője kezében ne kedvezményezze s ugyanazon viszontszolgáltatásra kötelezi a hitelezőt, melyet a társaság is tartozott volna hitelezőjének megadni. A német birod. főtörvényszék határozatai tehát csak az alaki szempontban egyeznek az osztrák legfőbb törvényszék határozatával; de az előbbiek legkevésbé sem kivánják, hogy a hitelező anyagi tartalmu jogokat is juttasson a részvényesnek.

Eddig a „*Juristische Blätter*“ czikkirója.

E kérdés nálunk is per tárgyát képezte, még pedig a lugosi takarékpénztár csődtömegének a részvényesek ellen inditott számos pereiben. De bár egyes esetekben a csődtömeg keresetével — egyéb okokból — elutasittatott, sem az alsó, sem a felső biróságok nem vonták kétségbe azt, hogy a csődtömeg joggal bir a bukott társaság részvényeseitől a hátralékos részvényösszeg behajtására, ha az a csődtömeg passiváinak fedezésére szükséges.

A részvénytársaság generális successorának, a csődtömegnek, vagy singuláris successorának, t. i. hitelezőjének, ki a társaság igényét magára végrehajtásilag átruháztatja, e jogát keresk. törvénykönyvünknek — a német keresk. törvénykönyvével nagyobbrészt egyező — intézkedéseiből kifolyólag különben is kétségtelennek tartom.

A részvénytársaságokról szóló X. czim első (147. sz.) §-a vezérelvként mondja ki, hogy a részvények tulajdonosai részvényeik erejéig felelősek. Ezen elvet a törvényhozó bizonyára nem azért irta a részvénytársasági jog homlokára, hogy az irott malaszt maradjon, s a felelősség hatályos ép ugy a társaság, mint a társaság hitelezői irányában. A társaság azon jogositványa, hogy jogalanyként szerepelhet, jogviszonyokba léphet, nem is képzelhető másként, mint hogy a társaság a vele jogügyletekbe bocsátkozóknak valami fogható reális alapot nyujtson, miszerint kötelezettségeinek megfelelni akar és képes. Felelősnek kell lennie valamivel, mert a ki nem lehet felelős az általa elvállalt kötelezettségekért, az egyáltalában kötelezettséget sem vállalhat. Nem juthat eszébe egyetlen törvényhozónak sem, hogy oly koldus jogi lényeket teremtsen, melyek csak elfogadhatnak, de adni nem tartoznak.

Ha ez igaz, akkor kétségtelen, hogy a törvényhozónak a részvénytársaság ezen kifelé irányuló felelősségére kellett a fősulyt fektetnie, a részvénytársaság létalapját kellett először biztositania s befelé is főleg azon czélból lekötelezni a részvényeseket, hogy a társaság tényleg birhassa az elvállalt kötelezettségek teljesitésére szükséges vagyonerőt. Másodsorban természetesen arra is gondot kellett forditania, hogy a részvényesek maguk se kárositassanak társaik hanyagsága vagy roszasága által s a részvényesek nemzetgazdaságilag fontos vagyona el ne pusztitassék: de a főszempont mindig — ugymint bármely teremtménynél — létalapjának megteremtése, mely nélkül nem existálhat.

A törvényhozó ezen gondolatát még tüzetesebben kifejezte a keresk. törvénykönyv 168. §-ában, mely igy szól: «A részvényesek a társaság czéljához *s annak kötelezettségeihez* egyébbel, mint a részvények névértékének az alapszabályok által meghatározott befizetésével járulni nem tartoznak.» Itt tehát megmagyarázza maga a törvényhozó, miként érti a 147. §-ban általában emlitett felelősséget, s

egymás mellett felsorolja a társaság czélját és kötelezettségeit, mint a melyek érdekében a részvényesek felelősségét megalapitotta.

Igaz, hogy a felelősség korlátolt, s a bemutatóra szóló részvények birtokosai, ha részvényeiket eltagadják, esetleg kibujhatnak a névértéknek teljes befizetése alul, ugy hogy csak a keresk. törvénykönyv 153. §-a alapján a részvényaláirókat terhelő 50 %-ra lehet biztosan számitanunk: de e korlátokon belül azután feltétlenül felelős a részvényes a társaság hitelezőinek, akár eléri a társaság czélját, akár nem, mivel a törvény általában semmi feltételhez nem köté felelősségét.

Bonyolultabb nálunk az a kérdés, hogyan fogja a részvénytársaság universális successora, a csődtömeg singuláris successora, a részvénykövetelés átruházását ki eszközlő hitelező a részvényeseket hátralékaik befizetésére szoritani, ha a befizetést még maga a társaság el nem rendelte volna, s mikor válnak az ily tartozások esedékesekké?

Nézetem szerint e kérdés megoldására következő ut vezet. A társaság a hátralékok befizetését, ha az alapszabályok a határidőt meg nem határoznák — azonnal elrendelheti, mihelyt szüksége van a részvényeseknél kint levő pénzre. E szükség eminens, mihelyt a csődtömeggondnok arra szorul, hogy a részvénytőke hátralékát a tartozások fedezésére igényelje, vagy mihelyt a hitelező más lefoglalható fedezetet nem talál mint a részvénytőke hátralékait; minélfogva ezek, mint a társaság sucessorai azonnal érvényesithetik ennek a hátralékok felmondására vonatkozó jogát.

Minthogy pedig a törvényhozó az anyagi jog adta igények érvényesitésére utat és módot is kénytelen nyujtani. a törvényhozónak az ut és mód tekintetében a keresk. törvénykönyvben való hallgatása ennélfogva csak ugy érthető, hogy e részben a különben fenálló általános szabályokat akarta hatályban hagyni. A csődtömeg, a követelés átruházását kieszközlő hitelező tehát ugy fog eljárni, mint bármily más, határozott lejáratot nélkülöző követelés behajtásánál; t. i. az illetékes birósághoz fog fordulni, hogy a bíróság tűzzön ki a viszonyoknak megfelelő, méltányos lejárati határidőt.

Azon másik kérdés megoldására: ha vajon ugyanazonos-e a társaság hitelezőinek a részvényesek elleni joga a társaságnak jogával? a legjobb utmutatást szolgáltatja keresk. törvénykönyvünknek fentebb szószerint idézett 168. §-a, mely ezen szavaival: *„kötelezettségeihez* járulni tartozik», bizonyos közvetlen összeköttetésbe hozza a részvényest a társaság hitelezőivel. A törvény ezen passusából kiderül, hogy a törvényhozó nem szegődött azok nézetéhez, kik a részvénytársaságot valódi jogi személynek, vagy a jogi személyek tökéletlen alfajának tekintik. A törvényhozó ugyan rendszerinti közvetitőnek tekinti a részvénytársaságot a részvényesek és a társasági hitelezők között, mert a keresk. törvénykönyv 168. §-a értelmében, «azon ügyletek által, melyeket az igazgatóság a társaság nevében köt, jogositva és kötelezve a társaság lesz», mi miatt a hitelező követelését első sorban a társaság ellen tartozik érvényesiteni; csak ennek neve alatt kötheti le a részvényest. De ha a keresk. törvénykönyv 188. §-át annak 168. §-ával összevetjük, arra az eredményre kell jutnunk, hogy ha a hitelezők a részvénytársaság kezében levő vagyonból teljes kielégitést nem nyerhetnek, a keresk. törvénykönyv 168. §-a alapján hivatkozhatnak azon jogukra is, hogy nekik részvényeik névértéke erejéig a részvényesek is felelősséggel tartoznak.

Ha tehát a hitelező és részvényes közt szükség esetére közvetlen kapcsot is állapit meg a törvény, a csődtömeggondnok, a részvénykövetelést lefoglaló hitelező joga szükségképen nem lehet teljesen ugyanazonos a részvénytársaságnak részvényesei elleni jogával. A hitelező joga bővebb tartalmu lesz; nem lehet ellenébe compensálni a társaság elleni követelést, nem lehet ellenvetnie a részvényesnek azt, hogy a társaság nem adja meg neki a tartozó viszontszolgáltatást, az osztalékot, nem azt, hogy a társaságba lépésre tévesztés által lett reábirva stb. e félét; s mindezt azért nem, mert a társaság hitelezői, a törvény különös intézkedésénél fogva kettős minőséget egyesitenek magukban: a successorét s a — bár némi kerülő utra utasitott — közvetlen hitelezőét. És ez meg is felel a forgalom biztossága követelményeinek.

Ternovszky Béla,
kir. törvényszéki biró.

A közszerzeményi jogról. *

II. Kezelési és rendelkezési jog.

c) Közép-elmélet.

(Folytatás).

Nehezebb a kérdés megoldása az *ingóságokból* álló közszerzeményre nézve. Itt már minden egyes tárgynál a feleség közszerzeményi joga kitüntetésének helye nincsen s ekként annak előleges biztositása elesik. Elérhető ez csak ugy volna, ha a férj elidegenitési jogügyleteit annyiban, a mennyiben azok a közszerzemény felét meghaladják, ipso facto érvényteleneknek declaralnók. Ezt azonban a forgalom nagy érdekei meg nem engedik, mert ez szükségkép oda vezetne, hogy egyedül a férjjel jogügyletet kötő harmadik személyek minden egyes esetben a házastársak közszerzeményének mennyiségét puhatolják, mi az ingó vagyonnal üzött gazdálkodás mozgékony természetével éles ellentétben áll.

De épen az ingó vagyon gyakori változása, sőt hol, mint pl. a kereskedőknél, az egész gazdálkodás nem egyéb az ingóságok szünetlen cseréjénél, hogy ugy mondjam az ingó vagyon szakadatlan hullámzása mellett, maga a gazdálkodó férj is alig képes minden időben biztosan megmondani, hogy mennyi a közszerzemény s ennélfogva rendelkezési joga határának pontos betartása reá nézve csaknem lehetetlen. Ezenfelül figyelembe veendő, hogy gazdasági szempontból nem tanácsos a gazdálkodó felet arra szoritani, miszerint ideje és ereje jó részét a közszerzemény folytán váltakozó mennyiségének pontos kiszámitására és szemmel tartására forditsa.

Ennélfogva azt hiszem, hogy azon tétel, mely szerint a férj a közszerzeménynek csak feléről rendelkezhetik neje beleegyezése nélkül, az ingóságokra egész mereven meg nem állhat, hanem hogy a felelősség fentartása mellett, ingó közszerzemény tekintetében a férj rendelkezési joga addig terjed, a meddig a feleség közszerzeménye veszélyesztetve nincs. Ebből kifolyólag a feleség azon joga, hogy férjétől az ingó szerzemény kezelését elvonhatja, nem akkor lép hatályba, ha a férj a közszerzemény felénél többről rendelkezik, hanem csak akkor, ha e rendelkezés a közszerzeményre valóban veszélyes.

Természetes, miszerint a sulypont itt annak meghatározásában áll, hogy mikor forog fen a veszély.

S minthogy ez nagyon különbözhet, mert például az elégséges saját vagyonnal biró férj, kinek ezen jellegü vagyonában a feleség közszerzeménye fedezettel bir, nem fogja ugyanazon cselekménynyel veszélyeztetni neje közszerzeményét, mint az azzal nem biró férj; a gondos és takarékos nem azzal, mint a pazar és könnyelmü; a szerzés végett tett elidegenités nem, holott a nem ily jellegü igen, azért leghelyesebb, hogy mindig a concret eset körülményei szerint döntse el a bíróság, vajon veszélyeztetve van-e a feleség közszerzeményi joga, vagy sem.

* Az előbbi közleményeket l. a 22., 23., 25., 26., 28., 36., 37., 39., 40., 42. és 43. számokban.

*

S minthogy e ténykérdés a bíróság által az eset körülményei szerint fog eldöntetni, a feleség azon jogában, hogy a veszély megvizsgálását kérheti, nem látok veszedelmet sem a házasfelek eredményes gazdálkodására, sem személyeik zaklatására.[59]

Fentebb emlitettük, hogy a vagyon felett általában s ennélfogva a közszerzemény felett is rendelkezni nem csak elidegenités, hanem *adósság-csinálás* által is lehet.

Kérdés tehát, hogy mely adósságok tekintessenek a közszerzeményt terhelők gyanánt.

Kétséget nem szenved, hogy csak a házasság tartama *alatt* a férj által csinált adósságok képezhetik itt kérdés tárgyát. Mert hogy a házasság alatt a házasfelek által *közösen* vállalt adósságok közösek, az a dolog természetében fekszik; valamint az is, hogy a házasság *előtti* vagy házasság *utáni* időből származó adósságok a közszerzeményhez semmi vonatkozásban sem állanak, minthogy ezek sem a házasság tartama alatt szerzett vagyon szaporitására, sem a közös háztartásbeli kiadások fedezésére nem fordittathattak. A házasság előtt megvolt, vagy ennek felbomlása után szerzett vagyon pedig mindegyik házastárs külön vagyonát képezi, s ennélfogva természetes, hogy a csak külön vagyon szerzésére szolgálhatott adósságok teherként is pusztán arra nehezedhetnek.

Ha tehát valamely házastárs házasság előtti vagy utáni adósságai a közszerzeményből törlesztetnek, akkor — mint elől kimutattuk (kategoria 1) — a törlesztésnek megfelelő összeg az adósfél közszerzeményi részéből az osztály megtételekor bevonásba hozandó.

Ámde a házasság alatt keletkezett adóságokról sem mondhatni, hogy azok feltétlenül közös, vagyis a közszerzeményt terhelő adósságként tekintessenek.

Nem, mert abból, hogy a férj adósságokat csinál, még nem következik, hogy azok szükségkép a közszerzemény növelésére vagy a házassági terhek fedezésére fordittattak, mivel a férj az igy szerzett összeget el is költheti. Sőt ép az adósságcsinálás az, mely a feleség közszerzeményét legkönnyebben veszélyeztetheti. Egyrészről, mert adósságot csinálni lehet a feleség tudta nélkül, s igy a veszély elpalástolása mellett, továbbá, mert a mai hitelviszonyok közt fedezet mellett igen gyakran könnyebben lehet szert tenni pénzre kölcsönvétel, mint a meglevő dolgok eladása által, s ennélfogva a könyelmü férjre nagyobb a csáb, a közszerzeményt eladósitani mint eladni. Másrészről pedig veszedelmesebb, is az adósság csinálás utja, mert áladósságok formálása által a férj az egész közszerzeményt magához vonhatja, vagy mások kezére játszhatja. Ezen másokkal egyetértve könnyen foganatositható kijátszási mód igen veszélyes lehet a nem könnyelmü, de inkább saját vagy mások, semmint nejük jogos érdekeit is figyelembe vevő férjek részén.

Ezeknél fogva azt vélem, hogy a férjnek a házasság tartama alatt csinált azon adósságok vétessenek csak közösök- vagyis a közszerzeményt terhelőkül, *melyek szerzésre fordittattak.*

Persze, hogy itt nyomban felmerül azon sulyos ellenvetés, miszerint ezen tétel a hitelviszonyok természetével ellenkezik, mert a hitel reális alapjának nagyságát a kölcsönvevő jövendőbeli cselekményeitől teszi függővé, holott a kölcsönadó azzal, hogy mit csinál az adós a felvett összeggel, nem szokott törödni, mivel reá nézve a kölcsönadás inditó oka és alapja — az adós személyébe vetett bizalomon nyugvó, mondhatnók jellemhitel ritka eseteit kivéve — rendszerint az szokott lenni, hogy a kölcsönvevő bir-e elégséges vagyonnal. Már pedig a közszerzeményben álló fedezett kisebb vagy nagyobb, szóval ingatag lesz a szerint, a mint a férj szerzésre forditja a kölcsönt vagy sem s ennélfogva a hitelező, ki csak esetleg kiegészitésül szolgáló elégséges vagyon létezése esetén ád kölcsönt, megfogja kivánni, hogy a kölcsönvevő a közszerzemény mennyiségét kimutassa s ehhez mérendi a kölcsön összegét. A folyton váltakozó ingó közszerzemény kiszámitásának hosszadalmassága azonban — eltekintve folyton megujulásából a házastársakra háruló terhétől — akadályozza, különösen a kereskedelmi világban oly mozgékony jellegü hitelt.

A gazdasági életben oly nagy fontosságu hitel ezen tekintetei folytán azt hiszem, hogy azon tétel, mely szerint csak a szerzésre forditott adósság tekintessék közösnek, *egyedül a férj és nem harmadik személyek ellenében* lehet hatályos. Ennélfogva a férj által a házasság tartama alatt tett mindennemü adósság, a feleség külön vagyona kivételével, minden egyéb vagyont terhelni fog.

Viszont azonban, hogy a feleséget az eladósitás ellen lehetőleg biztositjuk, a férj egész külön vagyonával — ide értve a közszerzemény felét is — szavatol feleségének, ha oly adósságok által, melyek szerzésre nem fordittattak, a közszerzemény ennek felén tul árasztotta, ha pedig ennek felén tul nem ment, ugy az apasztás pusztán az ő rovására történik.

Ily módon elejét veszszük, hogy a férj nejét önző szándékból áladósságok költése által megkárositsa, mert hisz semmit sem nyer, ha a közszerzeményt felén tul eladósitja, mivel ezért első sorban az ő külön vagyona felel.

Igaz, hogy a könnyelmü férj ellenében hatálytalan ezen tétel, mert ez a fedezetül szolgáló külön vagyonán is tul szokott adni. Ámde ott van a feleség részére az, hogy elvonhatja pazarló férjétől a közszerzemény kezelését; miből önkényt folyik, hogy a férjnek az elvonás után keletkező adósságai — ha ugyan még fog tudni csinálni — a közszerzeményt többé nem terhelhetik.

A mondottak szerint, eltekintve attól, hogy a feleség az ingatlan közszerzeményt teljesen biztosithatja magának, az ingóságból álló közszerzeményre nézve is elégséges biztositási eszközt adunk kezébe, kivált ha figyelembe veszszük, hogy a vagyon elpazarlás nem egy ténynyel, hanem a tények egész lánczolatával, tehát oly módon szokott történni, hogy azt észre vehetjük, s a veszélyeztetett vagyon elvonása által megelőzhetjük.

Ámde az mondathatnék, hogy a férjre legyőzhetlen nehézséget háritunk az által, hogy az adósság közösségéhez megkivánjuk, miszerint annak szerzésre forditását igazolja. Nem tartok ettől, egyrészt, mivel a férjnek módjában áll neje hozzájárulásának kikérése által magától minden terhet elháritani; más részről pedig, mert mindenki tudni szokta, hogy tetemesebb kölcsöneit hováforditja, feljegyzés mellet pedig pl. a kereskedőknél, még a csekélyebbeket is tudhatja és igazolhatja.

S elvégre is itt sohasem a beruházás kimutatásának matematikai praecisitása, hanem a fenforgó körülmények lesznek kétes esetekben az irányadók. S én azt hiszem, hogy a háztartási kiadások, a volt és létező vagyoni állapot, az általános gazdasági viszonyok stb. egybevetése mellett, a biró az emberi igazságot elfogja találhatni.

S ha mégis nem lenne kizárva az eshetőség, hogy a férj az adósság szerzésre forditásának, nem bizonyithatása folytán károsodhatik, ugy e veszély a feleség részén is fenforog.

Fen, mert jogunk értelmében nemcsak a férj, hanem a feleség is folytathat önálló gazdálkodást. Már pedig a házastársak közt létező jogegyenlőségből önkényt követ-

[59] Hasonló intézkedést tartalmaz a *szász* polg. törvénykönyv:

1684. §. Wenn der Ehemann durch unordentliche Wirtschaft das eheweibliche Vermögen in Gefahr bringt, so kann die Ehefrau verlangen, dass ihr die Verwaltung desselben, unbeschadet des Niesbrauches des Ehemannes, überlassen wird.

Továbbá az *osztrák* polg. törvénykönyv:

1241. §. Sürgős esetekben, vagy ha valami lak veszedelme forog fen, a férjtől a vagyonnak igazgatóját, még ha az neki világosan és mindenkorra átengedtetett is, el lehet venni. Ellenben ő is jogositva van felesége rendetlen gazdálkodásának gátot vetni és őt a törvényes rendszabályok mellett még tékozlónak is nyilvánittatni.

kezik, hogy a mely jogok és kötelezettségek illetik a férjet, ugyanazok illessék a külön gazdálkodása folytán előállott közszerzeményre nézve a feleséget is.

A közszerzeményi jog jelzett felfogása és alkalmazása összhangban áll ugy e jogintézmény fogalmi természetével, mint hazai jogunk szellemével.

Azáltal hogy a feleség közszerzeményi jogának már a házasság tartama alatt hatályt kölcsönzünk, reálissá teszszük a vagyonérték-elmélet hivei által az egész időközben csak idealisnak mondott jogot és elejét veszszük, hogy maga a jog illuzoriussá tétethessék.

Teszszük azt a kölcsönös jogegyenlőség alapján.

Mert a korlátozás jogát nemcsak a feleségnek férje ellenében, de viszonosan a férj részére is biztositjuk nejével szemben.

Jogvédelmet adnak a házastársak egymás könnyelműsége vagy roszakarata ellen vagyonuk egyik legfontosabb részére nézve, a nélkül, hogy az egyén jogának hazai jogrendszerünk szelleme, s különösen a közszerzemény benső természete szerinti érvényesülése mellett a gazdasági élet nyomos tekinteteit figyelmen kivül hagynók.

Mert a mint megengedhetlennek tartjuk, hogy a férj neje jogai felett egyoldalulag rendelkezhessék, ugy másrészt a feleség jogát sem vagyunk hajlandók odáig terjeszteni, hogy az az eredményes gazdálkodást akár a tulajdon elméletként lehetlenitse, akár csak nagyon nehezitse is.

Felfogásunk a mindennapi élet viszonyainak, de nem kevésbé a házassági kapocs lényegének is szemmel tartása mellett nem enged jogkonfiskációt a házastársak egyike részére sem, sem maga ilyet nem művel s némelyek által mintegy a házastársak érdekétől eltérő érdekkel képzelt család részére, mert hisz a kölcsönös korlátozás a közszerzemény jogi természetéből folyik.

A házastársak feltétlen közszerzőségén alapuló közszerzeménynél nem ugyan a vagyon mennyisége, de azon arány, melyben az egyes házasfelek szerző tényezőként befolytak, mindig kétséges lévén, mert hisz ki mondja meg, hogy ugyanazon egyén nőtlen általpotában ép oly szerzési képességgel birt, s ép annyit szerzett volna-e mint nős korában, más szóval a munkakedvre és takarékosságra nézve a kölcsönhatás kiszámithatlan lévén, egyik házastárs sem panaszkodhatik tulajdon sértésről, tulajdon megtámadásról, ha a külsőleg pusztán általa szerzett közszerzemény egészéről akként, mint nem közszerzeményes tulajdonáról nem rendelkezhetik.

És mégis azt hiszszük, hogy felfogásunk az emberi erények legbiztosabb forrása és leghivebb dajkája: a családba nem csekély konserváló elemet visz be. Azáltal, hogy ez oly sok családban egyedüli, a legtöbben pedig a legfőbb vagyonra nézve elejét veszi az egyoldalu pazarlásnak, de sőt a gazdálkodást az értelmes és takarékos házasfélnek kezébe teszi le, lényegesen hozzájárul a család anyagi helyzetének biztositásához.

Oly szempont, mely ha nem volna is annyira összeegyeztethető, több természetében fekvő a közszerzeményi jognak, azt hiszem, hogy még egyszerü jogi szempontból sem volna figyelmen kivül hagyható; mert az utódok érdeke s ennélfogva ezek érdekében a család anyagi helyzetének biztositása ugyanazon jogi kötelezettségen és szükségen sarkallik, mint az örökjog.

Ámde a közszerzeményi jognak mindennapi életünkkel és tetteinkkel oly szorosan összefüggő jogintézménye nem tekintethetik pusztán jogi szempontból.

Társadalmi és állami tekintetek, a menyiben azok a magánjog körét csak érinthetik, mind egybe futnak e nagy horderejü kérdésnél.

Ha tehát társadalmi és állami szempontokból kivánatosnak sőt szükségesnek tartatik, hogy a család anyagi helyzete a magánjog eszközeivel is lehetőleg szilárditassék, ugy az ez irányból jövő tekintetektől a közszerzeményi jog terén elzárkózni teljes lehetetlenség.

Dr. Jancsó György,
kir. tablai segéd-fogalmazó.

Jogirodalom.

A csődtörvény. Magyarázattal ellátta KRÁLIK LAJOS ügyvéd, jogtudor. 1881. Athenaeum

XI.*

Csődtörvényünk 14. §-a következőképen rendelkezik:

«A csődnyitással a közadós elleni követelések . . . *a csődtömeg irányában lejártaknak tekintendők.*

Ha a lejárat előtt kifizetendő követeléstől *kamatok nem járnak*, az csak azon összegben veendő számitásba, mely a fizetés napjától a kikötött lejáratig számitott törvényes kamatokkal együtt a követelés teljes összegének megfelel . . .«

Szerző a 14. §. *első* bekezdését *kiterjesztőleg* értelmezi művének 46-ik lapján: «A törvény a követelések közt nem tesz különbséget és igy a lejáratot alkalmazni kell a bukott elleni *minden* követelésre, *a visszakövetelési, elkülönitési és személyes követelésekre egyaránt* . . .; csődnyitással mindegyik érvényesithető, akkor is, ha csődönkivüli jog szerint még le nem járt volna.»

Szerző a 14. §. *második* bekezdését *megszoritólag* értelmezi művének 48-ik lapján: «A második bekezdés csak a *személyes* követelésekre vonatkozhatik és helyesebben az első rész nyolczadik fejezetébe lett volna állitandó. Mert a külön kielégitésre jogositott hitelezők kielégitésére nézve az 54. és 176. §§. más rendelkezést tartalmaznak, ezen szakaszok speciális rendelkezése megszoritja a 14. §. általános tételét. A *jelzálogos hitelező* perrendünk segélyével az 54. §. nyomán megkapja *egész* tőkekövetelését, akkor is, *ha azt az eredeti lejárat előtt kapná meg, és ha kamat utána nem járt volna.*"

Szerző szerint tehát a 14. §. két teljesen heterogen irányu rendelkezést foglal magában; első részében általános jellegü, azaz a közadós elleni *minden* követelésre egyaránt kiterjedő, második részében speciális jellegü, azaz csupán a közadós elleni *személyes* követelésekre szoritkozó. Dr. KRÁLIK szerint a visszakövetelésre, az elkülönitésre, a külön kielégitésre jogositott hitelezők igénybe vehetik ugyan a 14. §. első bekezdésének *beneficiumát*, azaz követeléseik csődnyitással nyomban lejártaknak tekintendők, még ha a csődönkivüli jog szerint csak hónapokkal vagy évekkel járnának is le a csődnyitás után, azonban a 14. §. második bekezdésében foglalt *megszoritás* nem terjed ki rájuk, azaz nem kamatozó követeléseik is egészben elégitendők ki, az időelőtti kielégités miatt interusurium czimén azokból mi sem vonathatik le.

A 14. §. ezen kettédarabolása nézetünk szerint teljesen önkényes. Szerző egyedüli indoka az, hogy csődtörvényünk 54. és 176. §-ai szerint *a külön kielégitésre jogositott hitelezők kielégitésére nézve a törvénykezési rendtartás szabályai irányadók.* Azonban szerző maga legjobban megczáfolja ezen érvét, a midőn művének 157. lapján a kérdéses szakaszoknak a törvénykezési rendtartásra való utalásáról kijelenti a következőket: «Egyébként a törvénymagyarázat szabályaiból következik, *hogy a törvénykezési rendtartás csak annyiban lehet irányadó, a mennyiben maga a csődtörvény nem rendel vele ellenkezőt* . . . . . Az 54. §. szerinti «kielégités» is csak annyiban folyik a törvénykezési rendtartás szerint, *a mennyiben a csődtörvény mást nem rendel.* A «törvénykezési rendtartás szerinti» kielégitési eljárás nem maradt érintetlen; mellé a kielégitési eljárásnak egy másik neme, *a csődeljárás szerinti kielégités* lett felállitva.»

Hogy a 14. §. nemcsak első részében, hanem második bekezdésében is kiterjed a közadós elleni *valamennyi* követelésre egyaránt, tehát *a jelzálogos hitelezőkre is*, elég

* Az előbbi közleményeket l. 40. és 43. számokban.

stringenter következtethető már csak azon körülményből is, hogy a 14. §., mely az eredeti lejárat előtt kifizetendő nem kamatozó követelésekre nézve az időközi kamatok levonásba hozatalát előirja, *nem csődtörvényünk első részének nyolczadik fejezetében fordul elő*, a hol a kizárólag *személyes* hitelezőkre vonatkozó intézkedések foglaltatnak, hanem a csődnyitás joghatályát *általában*, azaz a közadós elleni minden követelésre vonatkozólag tárgyazó *első fejezetben*. Szerző is érezte ugyan ennek sulyát, de könnyü vérrel tulhelyezkedett rajta.

Az 14. §. második bekezdése az interusurium levonásba hozatalát azért irja elő, mert nem akarja megengedni, hogy a nem kamatozó követelésekkel biró hitelezők az időelőtti kielégités következtében a csődtömeg rovására gazdagodhassanak. Megadja ugyan ezeknek is a beneficiumot, hogy tekintet nélkül a csődönkivüli jog e részbeni szabályaira, csődnyitással nyomban érvényesithessék követeléseiket a csődtömeg ellenében, ámde ellensulyozza ezt az által, hogy az eredeti lejárat előtt kifizetés alá kerülő követeléseiket bizonyos aránylagos reductiónak veti alá. A korai kielégités kiegyenlittetik az interusurium leszámitása által. Nem látható oka annak, hogy miért essenek *csak a személyes hitelezők* nem kamatozó követelései ezen méltányos reductió alá, és miért nem *egyszersmind a külön kielégitésre jogositott hitelezők* nem kamatozó követelései is? Miért kapjon épen a jelzálogos hitelező többet, mint a mennyit követelése kitesz? Már pedig világos, hogy többet kapna, ha nem kamatozó követelését a kikötött lejáratra való tekintet nélkül csődnyitással nyomban érvényesithetné és még interusurium sem számittathatnék le abból. Miért részesittessenek a külön kielégitésre jogositott hitelezők *kettős* beneficiumban: először a csődnyitással ipso jure beálló korábbi lejárat, másodszor az időközi kamatok leszámitása alóli mentesség kedvezményében? Csődtörvényünk szelleme megköveteli, hogy egyes intézkedéseinek ne adjunk sohasem oly magyarázatot, mely mellett bárki is ok nélkül gazdagodhatnék a csődtömeg rovására. A jelzálogos hitelezők sem eshetnek e részben kivétel alá.

Hogy Dr. KRÁLIK gyakran mily kisszerü szempontok szerint birálja csődtörvényünk intézkedéseit, mutatja a következő nyilatkozat művének 48. lapján: «A rendelkezés (14. §. másod. bekezd.) *helyessége szembeötlő;* megakarja akadályozni, hogy a hitelezők többet kapjanak, mint a mennyit tőkekövetelésök kitesz. *De helyesebb lett volna a rendelkezést fel sem venni,* vagy ha felvétetett, csak azon rendszerint kevés követelésre szoritani, melyek *legalább* (!) egy évvel járnak le csődnyitás után. *Nem érdemes*, kisebb összegek és rövid lejáratoknál *az alinea szerinti nehéz számvetést megtenni, a melyet szakértő mathematikus nélkül magyar jogász nem tud megcsinálni*". Dr. KRÁLIK-nak tehát az, hogy a csődtömeg javára $^1/_2$ vagy $^3/_4$ évi interusurium megmentessék, nem elég érdemes dolog arra, hogy magyar jogász mathematikai nehézségeken törje fejét. Különben ha szerző oly annyira óhajtotta megkimélni a fejtöréstől a magyar jogászvilágot, az alinea szerinti számvetés kulcsát közölhette volna, mint a hogy azt pl. Völderndorff felvette a maga commentárjába.

XII.

Mig Dr. KRÁLIK a csődtörvény 14. §-ának commentálásánál — mint a XI. alatti pontban kimutattuk — confiscálja a csődtömeg jogait a jelzálogos hitelezők javára, ötven lappal később confiscálja ismét a jelzálogos hitelezők jogait a csődtömeg javára.

Csődtörvényünk 54. §-a értelmében a jelzálog által biztositott követelések rangsorozatára és kielégitésére nézve a törvénykezési rendtartás szabályai irányadók.

Megjegyzi erre szerző művének 157. lapján: «A jelzálogos követelések *kamatja* szintén a törvénykezési rendtartás szerint elégitendő ki. Kijár neki három évre a 8 százaléknál nem nagyobb.... *A három évnél régibb kamatra a csődtörvény sem ad elsőséget; a vételár feleslegéből sem jár külön kielégités. A felesleg az általános tömegbe foly, épugy, mint csődön kivül át volna adandó a végrehajtást szenvedőnek*".

Szerző szerint tehát abból, hogy a perrrendtartás 448. §-a értelmében a 3 évnél nem régibb kamatok a tőkével egyenlő rangsorozattal birnak, a contrario az következik, hogy a 3 évnél régibb kamatok, ámbátor bekebelezve is vannak, *semminemü* rangsorozattal sem birnak, egyáltalán ki nem fizetendők, még a vételár feleslegéből sem, hanem a vételár feleslege csőd esetében az *általános csődtömegbe* foly, csődön kivül átadandó a *végrehajtást szenvedettnek*. Ezt ugyan nem vette szerző az általa oly nagyra tartott franczia döntvényjogból.

XIII.

Csődtörvényünk 15. §-a szerint a csőd tartama alatt a bejelentés alá eső igények tekintetében az elévülés meg nem kezdődik és félbeszakad, ha az a csődnyitás előtt már megkezdődött.

Szerző az elévülés ezen meg nem kezdődését és félbeszakadását következőképen értelmezi művének 50. lapján: «Minthogy az elévülés meg nem kezdődik, elévülés szempontjából nem lesz alkalmazható sem a 14. §. szerinti csődnyitáskori lejárat, *sem az eredetileg kikötött lejárat. Mindig a csődmegszüntetés napjára fog a lejárat esni; ezen fog az elévülés kezdődni*".

Dr. KRÁLIK szerint tehát, ha pl. valamely követelés elévülésnek 31-ik évében az adós csődbe kerül, az elévülés félbeszakad oly hatálylyal, hogy nemcsak a csődeljárás időtartama, hanem *a csődnyitásig már lefolyt 31 év sem tudatik be többé az elévülési határidőbe*. Vagyis szerző felfogása szerint az elévülés a csődnyitás következtében nem ugy szakad félbe, hogy a csőd megszüntetésével a csődnyitásig folyamatban volt elévülés *folytattatik*, hanem olyformán, hogy a csőd megszüntetése után ismét *egészen uj elévülés* kezdődik és a csődnyitást megelőzőleg lefolyt időszak nem jön számitásba.

Felesleges csődtörvényünk 15. §-át ezen imputatio ellen védelmeznünk. Egy tekintet abba meggyőz arról, hogy az elévülési határidő ily értelem nélküli kiterjesztéséről semmit sem tud. A 15. §. intentiója csak az, hogy a hitelező kereseti jogának a *csődeljárás időtartama* ne váljék ártalmára. Nem azt mondja tehát, hogy praescriptio *interrumpitur*, hanem csak annyit, hogy praescriptio *dormit*, azaz «szünetel» műszói értelemben.

XIV.

Csődtörvényünk 16. §-a szerint az, ki a hitelezők valamelyikét, ennek beleegyezésével, a csődnyitás után elégiti ki, a követeléssel járó visszakövetelési és elsőbbségi jogokat külön engedményezés nélkül is megszerzi.

Szerző a 16. §-ban szabályozott csődbeli jus subintrandi-t következőkép értelmezi művének 51. lapján: «A fizető megszerzi a hitelező jogát; visszakövetelési és *elsőbbségi jogát*. Ez utóbbi alatt csak a csődkövetelések elsőbbségét lehet érteni; *azt az elsőbbséget, melyet az egyes osztályok birnak egymás felett. A külön kielégitésre való jogot a törvény sehol sem mondja elsőbbségi jognak;* a VII. fejezet terminológiája elkülönitést, külön kielégitést használ. És mivel a külön kielégitésre jogositottak kielégitése a törv. rendt. szerint veendő foganatba, *ez* pedig külön engedményt kiván, *a 16. §. ezen hitelezőkre nem alkalmazható*"!

Szerző szerint tehát az „*elsőbbségi* jogok» alatt csak a csődkövetelések sorrendi kiváltsága, az u. n. privilegia exigendi értendők, nem pedig a zálog- és jelzálogjogok. Szerinte a 16. §. nem akar egyebet, mint kimondani azt, hogy pl. az, a ki a közadós béresét utolsó évi fizetésére nézve csődnyitás után kielégiti, vagy a ki az elhalt köz-

adósnak gyógyitási és temetési költségeit az előlegezőnek kifizeti stb. stb.: pusztán a kielégités tényénél fogva, minden külön engedményezés nélkül is megszerzi *a béresnek stb csődkövetelését és e követelés első osztálybeli rangsorozatát.* Azonban szerző szerint *nem háramlanak át a csődnyitás után fizetőre a kifizetett követeléssel egybekapcsolt zálog- és jelzálogjogok*, hanem ellenkezőleg ezeknek átháramlásához külön perrendtartás szabta (!) engedményezés kivántatik meg, jelesül ingó zálogga biztositott követelés kifizetése esetében a zálogtárgynak külön traditiója, jelzáloggal biztositott követelés kifizetése esetében pedig a jelzálogjog engedményezésének külön nyilvánkönyvi bejegyzése.

Ha szerzőnek egyáltalán szokása lett volna a commentált szakaszok eredetére is visszamenni, könnyen ráakadhatott volna csődtörvényünk 16. §-ának előjére s ezzel annak különben kézenfekvő valódi értelmére. A 16. §. ugyanis egyszerüen reproducálja az 1855. évi porosz csődrend 11. §-át, mely igy szól: «Wenn jemand nach der Konkurseröffnung die Forderung eines Gläubigers ganz oder zum Theil befriedigt, so tritt er insoweit von Rechtswegen an dessen Stelle; er erlangt auch ohne Cession das mit der Forderung verbundene *Vorrecht, Pfandrecht oder Hypothekenrecht*". Csődtörvényünk 16. §-ának szövege ettől csak annyiban tér el, a mennyiben a kifizetett követeléssel ipso jure átszálló u. n. mellékjogok specifikált felsorolása helyett, az «elsőbbségi jogok» *általános* kifejezését használja. Törvényünk természetesen szövegezésénél nem vehette számba azt az eshetőséget, hogy fog akadni jogászember, ki *elsőbbségi* jog alatt, ha külön meg nem mondják neki, nem érti a *zálog- és jelzálogjogot (!)*".

A 16. §. helyesen felfogva fontos csődjogi intézkedést tartalmaz. Kereskedelmi törvényünk 309. §-a szerint a biztositott követelés átruházásával a zálogjog csak akkor tekintetik átruházottnak, ha maga a kézi zálog is *átadatott.* Telekkönyvi rendtartásunk értelmében a jelzáloggal biztositott követelés átruházásával a jelzálogjog csak akkor tekintetik átruházottnak, ha az engedmény *bekebeleztetett.* A követelések gyors és könnyü értékesitésének ezen magánjogi akadályait megszünteti a csődre nézve csődtörvényünk 16. §-a. Ki a hitelezők valamelyikét, ennek beleegyezésével, a csődnyitás után elégiti ki, a követeléssel járó zálog- és jelzálogjogokat külön engedményezés, azaz *traditio és illetve telekkönyvi bejegyzés nélkül is* megszerzi.

XV.

Hogy Dr. KRÁLIK a csődbeli actio Pauliana legegyszerübb kérdéseivel mennyire nincs tisztában, mutatja következő állitása művének 101. lapján: „*A tömeggondnok támadó keresete törlési kereset lesz eredeti (!) érvénytelenség miatt, a melynek következtében a megtámadott elleni bejegyzések, ha jóhiszemüek (!) is, három éven belől megdőlnek.*"

Szerző szerint tehát, ha pl. valamely ingatlanra vonatkozó csalárd jogügylet hatályon kivül helyeztetik: nemcsak a megtámadott roszhiszemü szerző köteles az ingatlant a csődtömeg tulajdonába visszabocsátani, hanem még a megtámadott ellen három éven belől eszközölt *jóhiszemü jelzálogi bekebelezések is* hatályukat vesztik.

Hármas irányban ütközik alaptételekbe szerzőnek ezen nézete; magánjogunk, telekkönyvi rendtartásunk, csődtörvényünk egyaránt tiltakoznak ellene. A közadósnak csalárd jogcselekvényei ugyanis csődtörvényünk III. fejezete értelmében nem semmisek, hanem csak *megtámadhatók.* Már pedig a semmis és a megtámadható jogcselekvény közötti elvi különbség épen abban áll, hogy mig a semmis jogcselekvény de jure egyáltalán nem létezik, a megtámadható jogcselekvény hatálytalanitásáig fenáll, a miből aztán folyik az a különbség, hogy a semmiségi ok *ex tunc*, a megtámadhatósági ok pedig csak *ex nunc* hat, vagyis a hatályon kivül helyezés által a megtámadható jogcselekvény csak a jövőre, nem pedig a multra nézve is veszti el hatályát. De ugyan ebből következik azon általánosan elismert jogelv is, mely szerint a megtámadható jogcselekvény hatályon kivül helyezése által *harmadik személyeknek a visszatéritendő dologra nézve időközben netán szerzett jogai legkevésbé sem szenvedhetnek csorbulást.* Mondotta volt már a római jog: «Pignus manebit obligatum, etiamsi redhibitus fuerit servus.....» (L. 8. Dig. de aedilitio edicto XXI. 1.). Telekkönyvi rendtartásunk törlési keresete, hogy a három éven belől eszközölt jóhiszemü jelzálogi bekebelezésekre is kihasson, *eredeti érvénytelenségre* alapitandó, a mi pedig annyit tesz, hogy feltételeztetik, miszerint a megtámadott nyilvánkönyvi jog bejegyzésének alapjául szolgált jogügylet eredetében, gyökerében érvénytelen, azaz *semmis*, ipso jure nullum lett légyen. A bejegyzés alapjául szolgált jogügylet puszta *megtámadhatósága* nem állapitja meg a törlési keresetet eredeti érvénytelenség czimén, azaz harmadik jóhiszemü szerzőkre való kihatással.

Különben a szóban levő kérdést csődtörvényünk is minden kétséget kizáró világossággal megoldja. A 35. §. szerint ugyanis a megtámadási jog a *jogutód* ellen csak akkor gyakorolható, *ha a jogutód a szerzés idejekor tudta, hogy a jogcselekvény a közadós részéről a hitelezők kijátszása végett történt.* A jóhiszemü jogutód ellen tehát a csődbeli actio Pauliánának nincs helye. Avagy tán Dr. KRÁLIK azokat, kik időközben a megtámadott ellen bejegyzéseket eszközöltek ki, nyilvánkönyvi jogokat szereztek, péld. a jelzáloghitelezőket, nem is tekinti a 35. §. rendelkezése alá eső *jogutódoknak?* Nem akarjuk feltenni.

—

És ezzel befejeztük Dr. KRÁLIK commentárjának ismertetését. Nem mintha a munka tévedéseinek végére jutottunk volna; e részben az még igen gazdag anyagot állit a kritika rendelkezésére. De ugy hiszszük, hogy a közölt példák is eléggé meggyőzhettek bárkit annak igazságáról, mit birálatunk bevezetésében a műről általánosságban mondottunk.

Dr. Barna Ignácz.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A sajtóügyi fokozatos felelősségről.

A budapesti sajtóbiróság előtt mult hó 27-én tartott esküdtszéki tárgyalás alkalmából a „*Jogtudományi Közlöny*" tiszt. szerkesztője Dr. DÁRDAY SÁNDOR ur a sajtóügyi fokozatos felelősségről értekezve, megfoghatatlannak találja, miként nyilvánithatá közönyösnek a vádat képviselő főügyészi helyettes azon körülmény constatálását, hogy ki volt az incriminált közleménynek *közlője*, azt vitatván, hogy az 1848-ki sajtótörvény szerint a felelősség sulya a felelős szerkesztőt nem terhelheti, ha ez a közlőt megnevezi.

A ki a tárgyaláson jelen volt, méltán tarthatott attól, hogy ezen felfogásban, melyet a védelem is vitatott, az esküdtszék *nem jogász tagjai*[1] osztozni fognak és vádlottat, mint ártatlan szerkesztőt felmentik, mert ismételve tapasztalhattuk, hogy esküdtszékeink törvényadta azon jogukat, hogy a «vétkes» vagy «nem vétkes» kimondásánál csak tiszta lelkiismeretöket kérdezhessék oda magyarázzák, hogy egyáltalában törvényhez kötve nincsenek, a jelen esetben pedig a tiszta lelkiismeret talán nem vihette volna rá az

[1] Vajon annyira szerelmes a czikkiró a fokozatos felelősség fictiójába, hogy a valóbani bűnös kipuhatolását nem is tartja jogászi felfogásnak? *Szerk.*

esküdteket, a szerkeztőt vétkesnek kimondani akkor, midőn bebizonyitottan az incriminált czikket nem ő ollózta ki a berlini lapból, hanem más valaki, a kit megnevezett és a ki azt be is ismerte.[2] Annál meglepőbb, hogy mig az esküdtszék, mely majdnem egyhangulag a szerkesztőt tette felelőssé a közleményért, magát távol tudta tartani ezen felfogástól, tisztelt barátom, nem mint lapszerkesztő pro domo szólva, hanem, mint jogász ezen felfogás helyességét vitatja a törvény alapján.

Legyen szabad itt tévedését kimutatnom.

Azt állitja Dr. DÁRDAY ur, hogy a sajtótörvény 13. §-a, mely szerint «sajtóvétségért a szerző büntettetik», ha ez nem tudatnék, a kiadó», a *kiadó* alatt sem a felelős szerkesztőt, sem az üzletszerü kiadót, hanem a *közlőt* érti, eltérőleg a főügyészi felfogástól, mely abból indulva ki, hogy a sajtótörvény. 33. §-a értelmében, ha a *szerző* felelősségre nem vonathatnék, a nyilatkozatban kijelölt felelős személyek is feleletteherrel tartoznak, a közlőt felelősségre vonhatónak nem tartja. Kinek van igaza, az tulajdonképen nem annyira a helyes törvénymagyarázat, mint a helyes olvasás kérdése, mert a nyilatkozatban megjelölt személyek alatt más személyeket érteni nem lehet, mint azokat, kik abban meg vannak jelölve; a nyilatkozatban pedig a sajtótörvény 30. §-ának 1. pontja értelmében a *tulajdonos,* vagy felelős *kiadó,* vagy felelős *szerkesztő* neve, etc. és a nyomda bejelentendő, nem pedig *annak* neve, ki esetleg egyes közleményeket más lapból kiollózni és a lapnak közlés végett átadni van hivatva, vagyis a Dr. DÁRDAY ur által *közlőnek* elkeresztelt egyén.[3] A főügyészség tehát a törvény értelmében csak a közt választhatott, hogy vagy a *nyilatkozatban* megnevezett felelős személyeket, vagy senkit se vádoljon, mert a felelős szerkesztő által megnevezett közlő *neve* a nyilatkozatban bejelentve nem lett és igy nem is vádolható.[4]

A felelősség átháritásának a szerkesztő részéről sajtótörvényünk értelmében egyáltalában csak akkor van helye, ha a *szerző* felelősségre vonathatik, szerző alatt pedig maga az *iró,* nem pedig a közleménynek *közlője* értetik, a ki ezt csak átveszi más lapból, melyre nézve a szerző külön felelősségre vonható.

Bármily kényes is tehát a felelős szerkesztő helyzete a főügyészi felfogás érvényesülése mellett, attól, de lege lata, eltérni nem lehet, ha csak a sajtórendészeti intézmény czélját, mely mint Dr. DÁRDAY ur mondja, abból áll, hogy egy mindenesetre felelősségre vonható személy által a bűnös tartalmu nyomtatvány közlőjének kipuhatolása biztositassék, — elejteni nem akarjuk, miután ezen személyt, a szerzőn kivül, csak a sajtótörvény 30. §-ában emlitett nyilatkozatban névleg megjelölt és nem az esetről-esetre utólag megnevezettek közt kereshetjük.

Tévedésben van Dr. DÁRDAY ur a szóban forgó esküdtszéki tárgyalást vezető bíróság érzelmeire nézve is, mert ez nem volt semmiféle visszás helyzetben a tényállással szemben és ezért nem is intézte az esküdtszékhez azon kérdést «vajon vádlott-e az incriminált közleménynek *szerzője?*"[5] miután constatálva lett, hogy a czikk más lapból lett átvéve, hanem azon kérdést intézte az esküdtszékhez: «vajon vádlott szerkesztősége alatt jelent-e meg az incriminált közlemény?» mely kérdés a tényállásnak és törvénynek teljesen megfelelvén, az esküdtszék is helyesen sujtotta a törvény szerint valóban bűnöst[6] és nem volt semmi oka a törvényt alkalmazó bíróságnak, az anyagi igazságszolgáltatás és a fokozatos felelősség helytelen alkalmazásának rectificatiójára azon jogával élni, az esküdtszék határozatát felfüggeszteni és az ügyet uj esküdtszék elé terjeszteni, minek egyáltalában akkor sem lett volna helye, ha Dr. DÁRDAY ur felfogását magáévá akarta volna tenni, mert az esetben nem *uj* esküdtszéki tárgyalást kelletett volna tartani, hanem egyáltalában a hibásan intézett vád folytán, az esküdtszéki eljárást beszüntetni, és illetve a védelemnek lett volna feladata, a megtartott esküdtszéki tárgyalást semmiségi panaszszal megtámadni és az eljárás megszüntetését kérelmezni.[7]

Dr. Held Kálmán,
budapesti ügyvéd.

[2] A felelős szerkesztőnek tudomása sem vott a közleményről. *Szerk.*

[3] Abban igaza van czikkiró urnak, hogy ily absurdumot a sajtótörvény nem rendel; s ezt nem is állitotta senki. A szerkesztő felelősségével védheti az iró nèvtelenségét; de nem szolgál ipso jure bűnbakul az ügyészségnek. *Szerk.*

[4] Vagyis más szavakkal mondva: czikkirónak nézete szerint de lege lata a bűnösség kipuhatolása ki van zárva. Ez lehet nézet dolga s ezért vitatom, tagadva azt, hogy a nyilatkozatban megnevezett felelős személy által a valóban bűnös személynek felelősségre vonatása gátolva s lehetetlenné téve legyen. *Szerk.*

[5] Az összes hirlapi közleményekben ily alakban jött tudomásomra. *Szerk.*

[6] Bocsánat, ez ferdeség. Lehet azt mondani: hogy a törvény szerint valóban „*felelőst*"; — de nem azt: hogy a törvény szerint valóban „*bűnöst*" és ebben foglaltatik czikkirónak téveszméje. A bűnösség magában foglalja a felelősséget s nem megforditva a felelősség a bünösséget. *Szerk.*

[7] Ez utóbbi dolgok nem tartoznak a kérdés lényegéhez. *Szerk.*

Különfélék.

— **Az ügyvédi rendtartásról szóló törvényjavaslatra** vonatkozólag számos oldalról vettünk nyilatkozatokat, melyek mindannyian feltétlenül helyeslik a javaslatnak a jogügyi bizottság által szándékolt elejtését. Ezen javaslat, melyet a kormány a czélból terjesztett be, hogy a fenálló ügyvédi rendtartás pár szakasza módositassék, azzal fenyeget, hogy az ügyvédi kar tekintélyét és érdekeit sértő ujabb intezkedések fognak kitaláltatni. Ki nem emlékeznék 1874-re, mily óriási küzdelembe került akkor a kormánynak, hogy hét szavazatnyi többséggel keresztülvitte azt, hogy az ügyvéd feletti figyelmi hatóság ne tétessék le a biróságok kezébe. S 1874-ben még sokkal objectivebb méltatásra találtak az igazságügyi érdekek. Ma a képviselőházi plenumnak csak kell adni az alkalmat, majd megreformálja az ügyvédrendtartást, a mint tette a perrendtartási novellával. A jogügyi bizottságon áll, elejét venni további rontásoknak. Ha a javaslatot átereszti, többé nem lesz hatalmában lekötve tartani azon szellemeket, melyek a házban az ügyvédi kérdés tárgyalásánál járnak.

— **Az igazságügyi bizottságban** a kisegitő birákra nézve igen helyesen jegyezte meg Hodossy, hogy ezen intézmény ellenkezik a birói függetlenség, a jó rend és igazságszolgáltatásunk szerves fejlesztésének érdekeivel; hogy azon birák helyzete, a kik a minisztertől függő időre magasb dijazással, saját functiókra ideiglenesen alkalmaztatnak, a birák függetlenségéhez kötött kivánalmaknak teljes mértékben nem felelhet meg; de czéltalan az is és a jó renddel nem fér meg, hogy a legfőbb itélőszéknél kir. táblabirákat, a kir. tábláknál első folyamodásu birákat alkalmazzunk, a midőn aztán az első bíróságoknál kell, hogy felhalmozódjék a hátralék. Ha még arról volna szó, hogy rövid nehány hónapra van szükség a kisegitésre, csak hagyján: ámde ez a második éve igy tart.

— **A csődtörvény és a perrendtartási novella** életbelépése alkalmából szükséges intézkedéseket tartalmazó összes igazságügyminiszteri rendeletek, melyeknek közlését a hivatalos lap e héten befejezte, lapunk jövő számában külön mellékletképen meg fognak jelenni.

Egyik budapesti ügyvédi irodában egy ügyvédjelölt felvétetik, ki az állam- s jogtudományi tanfolyamot, befejezte az államtudományi s jogtudományi államvizsgát sikerrel letette, a magyar s német nyelvet egyaránt birja, s mindkét nyelvbeni szépirást kimutat. Elsőbbséggel birnak, kik a vizsgálatot kitüntetéssel tették le s (stenografok) gyorsirók. Ezen kellékeket kimutatók irásbeli ajánlatait ezen lap szerkesztősége szivességből közvetiti.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. sz.). Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor utcza 13. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 48. SZ. Budapest, 1881. november 25.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: { egészre .. .. .. 6 frt / negyedévre .. 3 „ } A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A sajtóügyi fokozatos felelősségről. — Czáfolat a közalapitványi kir. ügyigazgató urnak a lelkészi congruák kérdésében szerkesztett emlékiratára. SZTEHLO KORNÉL, budapesti ügyvédtől. — A legujabb bajor törvény a közigazgatási törvényszék felállításáról és a vitás közigazgatási ügyekben követendő eljárásról. Dr. GRUBER LAJOS-tól. — Jogirodalom. Dr. NAGY DEZSŐ, budapesti ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A perrendnovella. TELESZKY ISTVÁN, budapesti ügyvédtől. — A részvénytársaság és a szövetkezet igazgatóságának jogköre. ABSZOLON FERENCZ-től. — Kölönfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. — A csődtörvény, a perrendtartási novella és a végrehajtási eljárás életbeléptetése alkalmából kiadott igazságügyminiszteri rendelet.

Birói körökből vesszük a következő felszólalást:

A „*Büntető Jog Tára*“ 6. számában FEKETE ÖDÖN főügyészi helyettes sajtótörvényünk fokozatos felelősségi rendszerét következőkép értelmezi: «Valahányszor olyan ujság vagy időszaki lappal van dolgunk, mint az elől emlitett concret esetben (ugyanis mely csak az 1848: 18. tcz. 30. §-ában megszabott feltételek teljesitése mellett adathatik ki), mindannyiszor, ha a szerző felelősségre nem vonható, másodsorban okvetlenül a nyilatkozatban megnevezett felelős személyt, tehát ha ez a szerkesztő, ezt fogjuk a felelősség sulyával terhelni, *még akkor is, ha az segédeit, megbizottjait, vagy iró-nyiró közlő organumait megnevezi.*“ Teljesen igazat adunk főügyészi helyettes urnak abban, hogy sajtóvétség esetében mindenekelőtt az veendő szemügyre, hogy minő nyomtatványról van szó, jelesül hogy az 1848: 18. tcz. 30. §-a alá eső ujság vagy időszaki lapról-e vagy egyéb sajtótermékről. A sajtóügyi felelősség tekintetében hatályban van sajtótörvényünk ugy 13. mint 33. §-a; a sajtótermék fentebbi distinctiójához képest vagy az egyik vagy a másik szakasz felelősségi sorrendje alkalmazandó. Igazat adunk főügyészi helyettes urnak abban is, hogy a mikor a sajtótörvény 33. §-a mérvadó, ha a szerző felelősségre nem vonható, a bejelentett felelős személy, tehát vagy a felelős szerkesztő vagy a felelős kiadó vonandó felelősségre. Azonban nem fogadhatjuk el azon veszélyes értelmezést, melyet a főügyészi helyettes a *szerző* fogalmának ad. A főügyészi helyettes szerint ugyanis felelősségre vonandó a szerkesztő még akkor is, ha megnevezi segédeit, megbizottjait vagy iró-nyiró közlő organumait. Szerinte tehát mind ez utóbbiak a szerző fogalma alá egyáltalán nem esnek és nem eshetnek. Miután pedig rendszerint épen a segédek, a megbizottak, az iró-nyiró közlők képezik a szerkesztőségi iroda személyi statusát, a főügyészi helyettes felfogása következetesen odavisz, hogy a szerkesztő csakis oly egyénnek mint szerzőnek megnevezése által hárithatná el magáról a felelősséget, a ki *extranea persona*.

A szerző fogalmának helyes megállapitása épen ott különösen kivánatos, hol mint nálunk is a fokozatos felelősség rendszere van érvényben. Nézetünk szerint ezen rendszer valójában helyesen felfogva két alaptételben culminál. Először is «la recherche de la paternité est interdite». Mindenért a felelős szerkesztő a bűnbak, a miért bűnbak akar lenni. Másodszor a nominatio auctoris aut antecessoris feltétlenül mentesit. A szerkesztő nem tartozik lakolni, ha kiszolgáltatja az igazságszolgáltatásnak a valódi bűnöst. A valódi bűnös pedig az incriminált közlemény szerzője, tehát szerző az, ki a valódi bűnös. Szerző (auteur) — a fokozatos felelősség rendszerének keretében — nem csak annyit tesz, mint a nyomtatvány *irója* (Verfasser), hanem annyit jelent, mint az incriminált közlemény megjelenésének, a közzétételnek inditó oka, a szóban forgó concret sajtóvétség megvalósultának concret bűnszerzője, tettese.»

Egyszóval szerző nemnnay it tesz, mint a *nyomtatvány* szerzője, hanem, mint a *sajtóvétség* szerzője, szellemi atyja. Szerző az, ki tudva és akarva okozója annak, hogy a szerkesztő a közlemény lapjában közzé teszi. Mig a szerkesztő felelőssége tisztán formalis természetü, a szerző felelőssége általános büntetőjogi jellegü, materialis a szó szoros értelmében. Szerző ehhez képest a concret eset körülményei szerint vagy maga az iró, vagy lehet az a beküldő, az átvevő, a forditó, a közlő, a recipiáló, a plagiator stb. stb. Ha irástudatlan ember más valakivel fogalmaztatja a becsületsértő közleményt, nem a fogalmazó lesz a sajtóvétség szerzője, hanem az, a ki a közzététel oka, a ki a közlemény felvételét kieszközli. Ha valaki megirja a bünös tartalmu czikket, de egy harmadik tőle azt ellopja és a lapba juttatja, kétséget nem szenved, hogy nem az iró, hanem a tolvaj lesz a szerző. Vagy ha valaki egy évekkel előbb megjelent ujságból egy czikket plagisál, és azt saját czége alatt teszi közzé, bizonyára szerző. Ha a plagium, a kiollózás, szóval az «iró-nyiró» közlés kizárná a szerzőség fogalmát, a felelős szerkesztő különben is elég sulyos felelőssége elviselhetetlenné válnék; a közlemények kézhezvételénél a szerkesztőnek a közlemény eredetét és előzményeit a legbehatóbban kellene inquirálni. A más lapból való átvételért vagyis a viszhangért mindig *csakis* a szerkesztő vonathatnék felelősségre, még ha az átvételt valósággal más eszközölte is a szerkesztő tudta és akarata nélkül. Hogy maga sajtótörvényünk a szerző fogalmát szélesebb értelemben veszi, mutatja annak 33. §-a is, melynek második mondata valamely czikknek más lapból való átvétele esetében „*első közlőről*“ tesz emlitést, tehát az átvett czikk szerzőjét első közlőnek, az átvétel eszközlőjét pedig későbbi közlőnek, vagyis az átvétellel ujból elkövetett sajtóvétség szerzőjének tekinti. Azon körülmény, hogy valaki a szerkesztőségi irodához való viszonyában extraneus-e vagy belső ember, hogy reporter-e vagy főmunkatárs, hogy iró-nyiró vagy concipiáló szerepet játszik-e a szerkesztőség mühelyében, ott hol arról van szó, hogy az incriminált közleménynek ki a szerzője, azaz hogy a concret sajtóvétségnek általános beszámitási elvek szerint ki a tettese, egyszóval hogy ki a valódi bünös, fogalmilag teljesen közömbös momentum. Természetetesen ha egy concret közleményre nézve beigazolható, hogy a szerkesztő annak szerzőjét instruálta, hogy a

bünös tartalmu czikket ugyszólván velejében megrendelte, akkor a szerkesztő ugyan nem mint szerkesztő, hanem mint szerző-társ (coauteur) vonathatik felelősségre.

A főügyészi helyettes ur felszólalására okul szolgált esküdtszéki eset nézetünk szerint legalább is annyiban helytelenül lett elintézve, a mennyiben a vizsgálat komolyabban nem terjesztetett ki annak constatálására, hogy a felelősségre vont szerkesztő által megnevezett harmadik személy az incriminált közleménynek más lapból történt átvételét saját szakállára, a szerkesztő tudta és beleegyezése nélkül eszközölte-e, mert ha igen, akkor a plagium daczára a plagiator szerzősége lett volna megállapitandó.

Czáfolat a közalapitványi kir. ügyigazgató urnak a lelkészi congruák kérdésében szerkesztett emlékiratára. *

«Plébánia állandó jövedelem nélkül nem existálhat. A plébániák felállitása és állandó jövedelmeikről való gondoskodás Ő felsége a király legfőbb kegyuri jogának kifolyása. Gyakorolja ezen jogát a politikai hatóságnak a lelkészi illetményeket megállapitó egyházi látogatásnál való közbenjárása által, miért is az egyházlátogatási jegyzőkönyv vagyis a visita canonica közhatóságilag elismert kétoldalu szerződés, melynek törvényt pótló ereje is van. Ezen szerződés köttetik a katholikus földesur mint kegyur és a katholikus lelkész között. A kegyuraság hazánkban azonban mindig birtokhoz kötött dologbeli jogot képezett, az azzal összekötött kötelezettségek tehát mindig a birtokot terhelték. A kegyur azonban nemcsak saját birtokát kötelezte le ezen szerződésben, hanem a sajátját képező *jobbágyi birtokot* is, vagyis midőn a plébánia körébe tartozó jobbágyoknak, a fenállott törvények szerint telkeket adományozott, ezen adományozás mindenkor a lelkész részére járó szolgáltatások teljesitése mellett adományoztatott. Miután tehát a lelkésznek járó szolgálat a telken mint a kegyuraságggal biró földesur akkori birtokának egy részén inhæreál, azon szolgálatot a telek minden későbbi birtokosa a telek megszerzésével épen ugy magára vállalta, mint vállalja a kegyuraságggal tehelt birtok bármely vallásu szerzője.»

Ez a közalapitványi kir. ügyigazgatóság érvelésének essentiája.

Ám tegyük fel, hogy az emlékiratnak igaza van, midőn azt a fictiót felállitja, hogy a királyi fökegyuri jog működik a canonica visita megállapitásánál, s hogy ennek ezért törvényt pótló ereje is van. Fogadjuk el azt a theoriát, hogy az egyházlátogatási jegyzőkönyv oly kétoldalu szerződés, mely a lelkész részére bizonyos jövedelmet biztosit és a hiveket bizonyos szolgáltatások teljesitésére kötelezi, és szoritkozzunk először csupán azon kérdés vizsgálatára, ha vajon ezen szerződésnek kétségtelen folyománya-e az, hogy az abban megállapitott kötelezettségek a szerződést kötött birtokát *dologi* jogként terhelik, mely függetlenül a birtokos hitvallásától az ingatlan mindenkori tulajdonosától követelhető.

Hogy ezen kérdésre megfelelhessünk, mindenekelőtt vizsgálnunk kell a kérdéses szerződés *jogi természetét*, azután az *előföltételeket*, a melyekre való tekintettel ezen szerződés köttetett, végre ezen szerződésnek jogi szempontból való érvényességét. A mi a kérdéses szerződés jogi természetét illeti, az kétségtelenül nem *magánjogi* hanem *közjogi* szerződés. Nem a lelkész mint magán személy szerez ebben jogokat, hanem a lelkészi hivatal. A kötelezettségek egy közczél érdekében vállaltatnak el a hivek által és épen oly természettel birnak mint az adók és más köztartozások.

Ezen kötelezettségek közjogi természetét bizonyitja azok behajtási módja is, a közigazgatási ut. Midőn tehát az egyházlátogatási jegyzőkönyvben a hivek által elvállalt kötelezettségeket szemügyre veszszük, nem szabad azoknak magánjogi hatályt tulajdonitanunk, s nem szabad a magánjogi kötelezettségek megszünésének szabályait ezen kötelezettségekre alkalmaznunk.

Ezen hibába esik az emlékirat, midőn azt hozza fel, hogy a magyar kötelmi jog szerint valamely kötelezettség csak a kötelezettség teljesitése által szünik meg, nem pedig más vallásra való áttérés, vagy valamely terhelt birtoknak más vallásu részére történt elárusitása vagy eladása által.

A közjogi kötelezettség megszünik, mihelyt teljesitésének ratiója nincs, mihelyt az egyesnek viszonya a közülethez oly változást szenved, mely az egyes és a közület közötti kötelket megszünteti, az egyesre nézve a közczél iránti érdeket elenyészteti. Szabad-e az egyesnek ezen változást önhatalmulag előidézni, ez más közjogi kérdés, de ha szabad, akkor a közület iránti minden közjogi kötelezettsége megszünik.

Igen, de az emlékirat azt vitatja, hogy ezen közjogi kötelezettség magát az ingatlant terheli, az egyes viszonya a közülethez tehát változhatik, de az ingatlan viszonya ehhez nem változik, ez a közület javára lekötve marad.

Erre ezt válaszoljuk. A közjogi kötelezettségek azt terhelik, a kinek érdekében a közület működik, a kinek a közület szolgálatokat teljesit. Az ingatlan sem nem katholikus, sem nem protestans, az ingatlannak nem tesz a lelkész szolgálatokat, az ingatlan tehát nem tartozik fizetni. Hiába mondja az emlékirat, hogy abból, hogy némely egyházi látogatásokban a kötelezettek coloni, sessionalista, sessiones névvel jelöltetnek, az következik, miszerint nem a katholikus hivek, mint ilyenek, hanem maguk a telkek köteleztettek fizetésre, a dolog veleje mégis az, hogy *azért köteleztettek, mert a tulajdonosok katholikusok voltak*, és ezen katholikus telektulajdonosok épen oly kevéssé ruházhatták a telkekre az ezeket nem érdeklő közjogi kötelezettség teljesitését, mint át nem ruházhatták a telkekre a katholika hitvallást. Hogy a kérdéses szolgálmányok némely szerződésekben a telkek után vettettek ki s hogy mesteremberek, művészek, kereskedők meg nem adóztattak, egyrészt onnan magyarázható, hogy nálunk a földmivelő osztály képezte mindig a népesség állandó elemét és a telkek szerinti kivetés mutatkozott a legegyszerübbnek és legczélszerübbnek. A művészeket vulgo czigányokat hiába adóztatták volna meg, a kereskedő pedig rendesen zsidó volt. Abból tehát, hogy a kivetés *telkekként* történt s hogy az egyes telektulajdonosok lettek megadóztatva, még nem következik, hogy ezen adó magát a telket dologi jogként terheli. Igaz hogy az állami adók némelyike szintén az ingatlant terheli, de ebből még nem lehet következtetni a telki teherelmélet helyességére, mert az állami adó alapja a jövedelem, melyet az ingatlan mindenkori birtokosa élvez, és mert a birtokos személyében nem állhat be oly változás, mely az állami közczél iránti érdekét elenyésztethetné.

Az egyházi czélokra való adakozás kötelezettsége tisztán a hiveknek az egyházhoz való személyes viszonyán alapulván, ezen kötelezettség a személytől el sem választható és az egyházi czéllal semmiféle viszonyban nem lévő ingatlanra közjogi uton át nem ruházható. Ha tehát azon semmi alappal nem biró fictió állana is, hogy a katholikus földesur azon föltételhez kötötte a jobbágytelkek adományozását, hogy a jobbágyok a telkek után a romai katholikus lelkésznek bizonyos fizetéseket teljesitsenek, ezen feltétel hatályát vesztette, mihelyt a jobbágyok más vallásra áttértek illetve a telkek más vallásuak kezébe kerültek. A földesurak által állitólag kikötött és a jobbágyok által állitólag igért teljesitések lényeges előföltétele ugyanis az volt, hogy a *katholikus* hivallásu jobbágy a katholika plébá-

* Az emlékiratot l. a *Jogt. Közlöny* 46. számában.

nia fenntartásához **hozzájáruljon, mely előföltétel hiányában** a fentartási kötelezettség is eo ipso megszünik.

Nem szabad továbbá figyelmen kivül hagynunk, *hogy adó természetével biró közjogi kötelezettséggel akár az egyes állampolgárt, akár az ingatlan vagyont s különösen ez utóbbit törvényeink és évszázados közjogi gyakorlatunk szerint csak a törvényhozás terhelheti.* Kivételt ezen szabály alól csak az *autonom* testületek önmegadóztatási joga képez, *mely azonban csak a testület tagjaira terjedhet ki és egyes embert sohasem illetett meg.* A katholikus földesurnak tehát generatiókra illetve az örökkévalóságra kiterjedő kötelező feltétele *már ezen okból semmis és érvénytelen.* Az emlékirat persze azt állitja, hogy itt Ő felsége legfőbb kegyuri jogában rejlik ezen kötelezettség jogi ereje. Ennek ellenében egyrészt tagadjuk, hogy a canonica visitánál közbenjáró politikai hatóság e tekintetben a királyt képviselné, hogy a király legfőbb kegyuri jogának gyakorlását az alispánra vagy szolgabiróra valaha átruházta volna, hogy tehát ezek puszta közbenjárásának (nem is megerősitésének!) ugyanazon hatály lenne tulajdonitható mint egy királyi actusnak. De eltekintve ettől, ha mindezen fictiók megállanának, a király sincs az országgyülés hozzájárulása nélkül jogositva közadó természetével biró tartozások teljesitésére akár az egyes állampolgárokat akár az ingatlan vagyont kötelezni. Erre őt a legfőbb kegyuri jog sem jogositja fel, a melyben rejlő védelmi jog annyira nem terjedhet, hogy adókivetési jogositványt magában foglalna.

Az emlékirat a felség ezen jogát az 1751. évi 12. törvényczikkre alapitja. Ezen törvényczikk igy szól: De moderandis Parochorum Stolis. Sacratissima Sua Majestas, auditis prævie audiendis, universalem normam in re Stolarum ponere dignabitur, hoc que modo clementer providere, ut excessibus, qui in exigendis Stolis hactenus evenerunt, remedium adferatur. Ezen törvény cziméből világos, hogy az a papok tulságos stola-követelése mérséklése czéljából hozatott, maga a törvényczikk pedig *csak a stola-illetményekről* szól, melyeket a lelkész esetről-esetre azon hivétől beszedhet, kinek valami szolgálatot teljesit, állandó *adó természetével biró szolgáltatásokról* azonban ebben szó sincs. Ha tehát a felség megigéri, hogy a Stolák dolgában általános szabályzatot fog alkotni, s az eddig a Stolák követelésében előfordult visszaéléseket orvosolni fogja, ebből korántsem következik, hogy a törvényhozás a király Ő felségét felhatalmazta az összes papi illetményeket olyformán szabályozhatni, hegy ezek tekintet nélkül az adózók hitvallására, és tekintet nélkül arra, igénybe veszi-e az illető a római katholikus lelkész szolgálatait vagy nem, mint az ingatlant terhelő állandó kötelezettségek mindenki által fizetendők, ki oly birtokra szert tesz, melynek egykori katholikus tulajdonosa valaha a kérdéses illetmények megfizetésére köteleztetett.

A királyi legfőbb kegyuri jognak ily magyarázata flagrans ellentétben áll a protestáns egyház autonomiájában rejlő önmegadóztatási joggal, és ezen egyház nem türheti, hogy hitsorsosai „*bármiféle ürügy alatt*“ más vallás czéljaira való adózásra köteleztessenek.

Az 1853. évi márczius 2-án kelt urbéri és földtehermentesitési nyilt parancs 23. §-a, melyre az emlékirat hivatkozik, korántsem bizonyitja, hogy a kérdéses papi illetmények az ingatlanokat terhelik, mert csak azt mondja, hogy az egyházak, plébániák és iskolák számára való adózások „*a kötelezettek*“ által továbbá is teljesitendők. Hogy kik a kötelezettek? ezen principii petitiót az idézett rendelet nem oldja meg, sőt ellenkezőleg abból, hogy *kötelezetteket,* tehát személyeket emlit, inkább arra lehetne következtetni, hogy a rendelet a katholikus hiveket érti, nem pedig az ingatlanokat.

Az emlékirat továbbá kimutatni igyekszik, hogy az 1790/1: 26. törvényczikk 6. §-a korántsem mentette fel a protestánsokat ezen kötelezettségek teljesitése alól. A törvény azt mondja: «solutio stola aut lecticalis *hactenus* per evangelicos parochis catholicis..... prostita, in posterum ex integro cesset.» A «hactenus» szóból ugyanis az emlékirat azt akarja kimagyarázni, hogy a törvény legfeljebb az „*akkoron*“ fenállott szolgáltatásokat akarta megszüntetni, *de ez nem zárja ki, hogy ezután ne keletkezhessék légyen ily kötelezettségek.* De hogy a törvényhozásnak nem ez volt a szándéka, kitünik a törvény szelleméből és annak egész irányzatából. Hisz ép azért törölte el a törvény az addig fenállott tartozásokat, mert szerinte azok igazságtalanok voltak és a protestánsok vallásszabadságát sértették, nem lehet tehát a törvénykozásnak azt imputálni, hogy a mit a multra nézve igazságtalannak és megszüntetendőnek talált, azt a jövőre nézve megengedje.

Hogy az 1790/1-ik 26. törvényczikknek az volt szándéka, az ily tartozásokat *a jövőre nézve is* mindenkorra megszüntetni, kitünik abból is, hogy bekezdésében az 1647. 5. törvényczikkbe foglalt linczi békekötésre hivatkozik és kijelenti, hogy *ennek tartalmát megujitja és megerősiti.* Ezen törvényczikk 12. czimének (de solutionibus Plebanorum Catholicorum et ministrorum Evangelicorum et Stolaribus Proventibus) 2. §-a pedig igy hangzik:

„*Ubi autem hactenus Auditores Evangelici non solvissent Plebanis Catholicis; imposterum etiam ad nullas solutiones praestandas,* ullo sub praetextu *cogantur: prouti nec Catholici, Evangelicis*“

Ezen törvény világosan rendelvén azt, hogy ott a hol eddig az evangelikusok a katholikus plebanusoknak nem fizettek, ezentul sem kényszerithetők erre *semmi ürügy* alatt; az 1790/1 26. törvényczikknek nem kellett ezt ujból ismételni, és beérhette azzal, hogy az 1647. évi 5. törvényczikk 12. czim. 3. §. a. által még némely helyen fenhagyott illetmények fizetése alól mentette fel jövőre a protestánsokat.

Az 1647: 5. törvényczikk idézett szakaszából tehát világos, hogy azon az emlékirat által felállitott lehetőség, miszerint az 1791-ik év után kötött szerződésekben a földesurak evangelikus jobbágyaikat ily illetmények fizetésére kötelezhették, a törvény határozott szavai által ki van zárva. Az ilyen kötelezettséget megállapitó bárminemü szerződés vagy egyházlátogatási jegyzőkönyv tehát semmis és érvénytelen és még Ő felségének sincs joga ezt érvényességgel felruházni. Ezen világos törvénynyel szemben a legfőbb kegyuri jogból levont következtetések mind alaptalanok.

Hogy pedig az 1790/1-iki 26. tczikk 6. §-ának mily értelem tulajdonitandó, hogy ezen szakasz nemcsak a személyes, hanem a dologi kötelezettségeket is megszüntette, kitünik ha ezen szakaszt az 1647. évi 5. törvényczikk 12. czimében foglaltakkal egybevetjük.

A személyes és dologi kötelezettségek megszüntetésére az 1790/1-ik évi 26. törvényczikk megalkotásakor csak annyiban volt szükség, a mennyiben ezeket az 1647. évi 5. törvényczikk 12. czimének 3. §-a fentartotta. Ezen szakasz rendelkezése szerint ugyanis oly helyeken, hol a plebánosoknak parochialis jövedelmük nem volt, hanem jövedelmök «ex solutionibus duntaxat personalibus seu *sessionalibus*» állott, a jobbágyok ezen szolgáltatásokat továbbra is tartoztak teljesiteni, a jövedelem azonban «pro bono pacis» a biróság által a katholikus és evangelikus lelkész között két egyenlő részre felosztandó. Miután pedig a törvény csak törvényesen fenálló jogviszonyokat és állapotokat szüntethet meg, a jogtalanul fenállók megszüntetésére elég lévén a törvény végrehajtása, nem lehet kétség, hogy amit az 1791. évi 26. törvényczikk megszüntetett, az nem más mint az 1647. törvényczikkben fenhagyott ezen személyi és *dologi* kötelezettség, érintetlenül hagyván a fenidézett 2. §-t, *mely szerint oly helyeken, hol ily kötelezettség 1647-ig fen nem állott, az a jövőben sem keletkezhetik.*

*

A mi az emlékiratnak azon érvelését illeti, hogy a legfőbb kegyúr ezen viszonyokat az örökös tartományokban is ugy rendezte, a mint az emlékirat szerzője itt szeretné rendezve látni, ezen érv csak a mellett tanuskodik, hogy azon ügynek, mely ily érvelésre szorul, igen gyönge lábon kell állania. Ép oly természetü azon kifogás is, hogy az 1790/1-ik évi 26. törvényczikk «vallásróli törvény», ebben pedig az urbéri birtokon fekvő terhekről nem volt és nem is lehetett szándék rendelkezni. Hát az 1647. évi 5 törvényczikk. 12. czim is vallási törvény, hogy kerül tehát ebbe azon rendelkezés hogy a jobbágy a sessió után járó illetményeket a papnak fizesse?

Sztehlo Kornél.

A legujabb bajor törvény a közigazgatási törvényszék felállitásáról és a vitás közigazgatási ügyekben követendő eljárásról. *

II.

10. A közigazgatási törvényszék a 8-dik §-ban felemlitett eseteken kivül még a következő esetekben illetékes utolsó fokban leendő határozat hozatalra nézve, azon panaszoknál, melyek a kerületi kormányok, belügyi- vagy pénzügyi kamarák, a bánya- főhivatal vagy a vámügyi vezérigazgatóság végzései vagy intézkedései ellen irányulnak:

1. Végzések kerületi ügyekben, midőn törvényben nem gyökeredző terhek kirovása, vagy a kerületi terhek törvényellenes felosztása ellen panasz emeltetik.

2. Végzések az államnak a községi ügyek feletti felügyelet gyakorlása tárgyában, midőn valamely község állitja, hogy ilynemü intézkedések által az őt törvény szerint illető önkormányzati joga megsértetik vagy hogy egy törvényes alappal nem biró szolgáltatással terheltetik.

3. Végzések az államnak az egyházi vagyon, az egyházi alapitványok és az egyházközségi ügyek közigazgatása feletti felügyelet gyakorlása tárgyában, midőn az illető közigazgatási szervek vagy az egyházi község állitja, hogy az egyházi vagyon, valamely egyházi alapitvány vagy az egyházi község egy jogilag alappal nem biró szolgáltatással sujtatik vagy hogy valamely a felügyeletet gyakorló hatóság által mint jogilag meg nem engedett s kifogásolt kiadás jogilag meg van engedve.

4. A nem egy községi kötelékhez tartozó mesgyék jogviszonyai, a mennyiben nem közigazgatási jogügyekről van szó.

5. Kötelesség valamely betegnek vagy segélyre szorulónak támogatására és a történt segélyezések vagy temetkezési költségek megtérítésére, a mennyiben ezen vonatkozások valamelyikében vita keletkezett községek, a kincstár vagy más nyilvános pénztárak között; magánszemélyek igényei szegényeknek nyujtott segélyezések megtérítésére.

6. Azon személyek megtéritési kötelessége, kik nyilvános szegénysegélyezésben részesültek.

7. Kórházi járulékok megtéritésére irányuló kötelesség és az ebből keletkező jogok; vállalkozók és munkaadók azon kötelessége, hogy megbetegedett munkásaik ápolásáról gondoskodjanak.

8. Közös magánerdőknek felosztása elkülönitett tulajdonként (A «Forstgesetz vom 28. März 1852.» 20. §-a.).

9. A «Berggesetz vom 20. März 1869.» 136., 159. és 162-dik §-ainak végrehajtása.

10. A bányaadó megállapitása. (A «Gesetz vom 6 April 1869. Die Abgaben von den Bergwerken betreffend» 7-dik §-a.)

11. Egyházi közös viszonyok.

12. Valamely plébánia- és egyházi községi kötelékhez való hozzátartozandóság, egyházkerületi határok.

13. Az egyházi és plébániai kötelékből származó igények és kötelezettségek, egyházi czélokra szolgáló szolgálatok, terhek, adók és másnemü szolgáltatások; egyházi intézetek és intézmények használatáért járó különös megtéritések nyujtására irányuló kötelezettségek.

14. Megürült egyházi javadalmak időközi jövedékeire irányuló igények; egyházi javadalmak üresedésénél fenforgó felosztása a hivatali javadalmaknak és terheknek az érdekeltek között.

15. Az egyházi javadalom-birtokosoknak a javadalmi vagyon kezeléséből és haszonélvezetéből eredő szavatossága a javadalmi épületek épitkezési fentartásából eredő szavatossággal (Baufallschätzungen) egyetemben; a nevezetteknek igényei javitások végett.

16. Az alkotmányszerüleg biztositott házi isteni tisztelet korlátolása. (A II. alkotmány-melléklet 2. és 4. §-ai.)

17. Valamely iskolai kötelékhez való tartozandóság; tankerületi határok.

18. Uj iskolák és tanitói állások felállitására irányuló kötelezettség a «Gesetz vom 10. Novembez 1861., die Aufbringung des Bedarfes für die deutschen Schulen betreffend» 2-dik §-a alapján.

19. A népiskolák mellett működő tanitói személyzet szolgálati jövedelmére, az iskolai valamint azon épületek épitési és fentartási költségeire irányuló hozzájárulási kötelezettség, melyek egyidejüleg iskolai és sekrestyés épületek, az iskolai helyiségek berendezésére és fütésére és a még ezen kivül fenmaradó iskolai szükséglet fedezésére vonatkozó hozzájárulási kötelezettség.

20. Az iskolai szükséglet beszerzése és felosztása oly tankerületekben, melyek több községből vagy ilyeneknek alkatrészeiből állanak.

21. A tanpénznek népiskolákban történő behozatala, felemelése, megszüntetése és lerovása; az attól való mentesség.

22. A tanitói jövedelem valamely alkatrészének hozzátartozandósága az iskolai szolgálathoz, vagy az alsóbbrangu egyházi szolgálathoz.

23. Az alsóbbrangu egyházi szolgák kötelezettségét képező szolgálati teljesitések terjedelme, a tanitók kötelessége, különösen az iskolai szolgálattal nem lényegesen összekötött mellék teljesitések tekintetében.

24. Iskolai szolgálatok üresedésekor a szolgálati bevételek és terheknek az érdekeltek közt történő felosztása.

25. Szolgálatképtelen néptanitók, valamint ezek özvegyei s árvái segélyezésére alakult s állami felügyelet alatt álló kerületi egyletek hozzájárulására vonatkozó jog és kötelezettség; a nevezett egyletek és azoknak tagjai között fenálló jogviszonyok; ezen egyletekre irányuló igények.

26. A föld- és ház-adó alól teljes vagy részbeni mentességnek igénybevétele.

27. Az iparadó fizetésére irányuló kötelezettség, a midőn egy iparadó-bizottság határozata a felsőbb instantia által adóhivatali felszólamlás folytán a törvény téves alkalmazása miatt az adóköteles hátrányára lett megváltoztatva.

28. Az 1834. évi julius 1-én kelt törvény szerint adóelengedésekre irányuló kérvények felszerelésének megtagadása.

29. Dijkötelesség az 1852. évi május 28-án kelt dijtörvény és a «Gesetz vom 9. November 1875., Abänderungeu der Tax- und Stempelgesetze betreffend» erre irányuló intézkedései alapján, valamint a «Gesetz vom 23. Mai 1846., die Registrirungsgebühren in der Pfalz betreffend» alkalmazása.

30. Bélyegkötelesség a nem vitás jogszolgáltatás, valamint a belügyi-, a rendőri- és a pénzügyi igazgatás terén, a mennyiben nem sikkasztási esetek forognak fen.

* Az első közleményt l. a 45. számban.

31. Kutyák tartása utáni dij fizetésére irányuló kötelesség.

11. Midőn változások állanak be községek, járások, kerületek vagy iskolai kötelékek kapcsán belül és az érdekeltek nem egyezhetnek békés uton a községi, járási, kerületi vagy iskolai vagyon felosztása vagy elkülönitése tárgyában, vagy fenálló intézetek tekintetében fenálló jogok és kötelezettségek tárgyában, akkor utóbbi esetben békebirói határozat foglal helyet.

Ez illeti:

1. Egy a belügyminiszter által kiküldött kerületi kormányt, egy belügyi kamarát, azon esetekben, a midőn egy község, mely egy kerületi kormánynak van közvetlenül alárendelve, egy járási vagy kerületi község jelentkezik érdekeltnek;

2. egy a felettes kerületi kormánytól kiküldött járási hivatalt valamennyi többi esetben.

A kerületi kormány, illetőleg — a 2-dik bekezdés eseteiben — a járási hivatal határozatai ellen a felebbezés a közigazgatási törvényszékhez történik, mely utolsó fokban dönt.

12. A mi a 8., 10. és 11. §-okban a községek tekintetében megállapittatott, az az egy községgé egyesitett helységekről is áll, a maguk közötti, a községhez és a helységbeliekhez való viszonyukban.

13. A közigazgatási törvényszék illetékessége nem terjed ki:

1. jogi ügyekre, melyek a polgári vagy fenyitő törvényszékekhez tartoznak,

2. præventiv természetü intézkedésekre, azután közigazgatási határozatokra, melyek a biróságok illetékességének törvényes fentartása mellett történnek,

3. kérdésekre és ügyekre, melyekben a közigazgatási hatóságok belátásuk szerint jogosultak intézkedni.

Midőn egy a közigazgatási törvényszék illetékességéhez nem tartozó ügy valamely a biróságnál foyamatban lévővel összeköttetésben áll, ez által nem állapittatik meg a biróság jogosultsága illetékességét az előbbi ügyre kiterjeszteni, még akkor sem, midőn az ugyanazon iratokban tárgyaltatik.

14. A közigazgatási törvényszék köteles illetékességén belül az eljárás jogszerüségét megvizsgálni és mindazon körülményeket méltatni, melyek a vita tárgyát képező jogok és kötelességek megállapitására irányulnak.

Dönt az illetékesség felett és szükség esetében az illetékes közigazgatási hatósághoz utasitja az ügyet.

15. Határozatok oly ügyekben, melyek a 8-ik §. szerint a közigazgatási törvényszék illetékességéhez tartoznak, valamint ezen törvényszéknek a 10. és 11. §-ok eseteiben hozott határozatai nem semmisittethetnek meg a miniszteriumok által a főfelügyeleti jognál fogva. Ez utóbbiak illetékessége a szabad közigazgatási belátás kérdéseiben nem érintetik ezen határozat által.

II. A közigazgatásjogi ügyekben követendő eljárásról.

A) Általános határozatok.

16. Közigazgatásjogi ügyekben az eljárás első sorban jelen törvény rendeletei értelmében foglal helyet.

A mennyiben ezzel az egyes országos törvényekben foglalt különös rendelkezések nem állanak ellentétben, ezek továbbra is alkalmazásba jönnek.

Az államkormány felhatalmaztatik, hogy a fentebbi alapelvek tekintetbe vételével végrehajtási szabályzatot bocsásson ki a közigazgatásjogi ügyekben követendő eljárás tárgyában.

Ezen törvény életbelépte után ily végrehajtási szabályzatok kibocsátása előtt mindig meghallgatandó a közigazgatási törvényszék véleménye.

Az ezen időpont előtt kibocsátott végrehajtási szabályzatok egy éven belül, annak életbeléptétől számitva a közigazgatási törvényszék véleményének előleges meghallgatása után ujból megvizsgálandók.

17. A hatóságoknak az egyes esetekben fenforgó illetékessége az ezeknek működési körére vonatkozólag mindenkor fenálló rendeletek értelmében itélendő meg.

Ha ugyanazon ügyben több hatóságnak illetékessége van megállapitva, akkor a felettes közigazgatási hatóság köteles a netalán szükséges intézkedést megtenni.

18. A német birod. perrendtartás 41. s köv. §-aiban foglalt intézkedések valamely biró kizárására és mellőzésére nézve megfelelő alkalmazást találnak azon hivatalnokok kizárására és mellőzésére nézve is, kik valamely közigazgatásjogi ügy eldöntésénél való közreműködésre hivatvák, különös törvényes intézkedések fentartásával és pedig azon szabályhoz képest, hogy azon mellőzés iránti kérvények felett, melyek a kerületi hivatalok főnökei ellen támasztatnak s ezek által alaptalanoknak találtatnak, a kerületi kormányok, belügyi kamarák határoznak és hogy azok felett, melyek egy kerületi kormány, belügyi kamara, vagy a közigazgatási törvényszék valamely tagjának mellőzésére irányulnak, a kerületi kormány illetőleg a közigazg. törvényszék collegiuma határoz.

Elutasitó végzések ellen felszólalások a közigazgatásjogi ügyekre nézve megállapitott folyammenetben intéztetnek el.

Midőn valamely alaposnak talált mellőzés folytán az illető hatóság határozatképtelenné válik akkor a legközelebbi felettes közigazgatási hatóság a szükséges intézkedéseket megtenni és esetleg egy más hatóságot köteles megbizni az ügy elintézésével. Ha a közigazgatási törvényszék határozatképtelenné válik, akkor az 1. § 3. bekezdése talál alkalmazást.

(Folyt. követk.)

Dr. Gruber Lajos.

Jogirodalom.*

Cours de Procédure. PAR E. GARSONNET, professeur á la faculté du droit de Paris. Premiére partie. Organisation judiciaire. Paris 1881. Prix 6 francs.

A munka rendszere szorosan didacticus irányu; a jegyzetben felsoroltakra nem azért történik hivatkozás, mintha azokat szerző saját maga mellett bizonyiték gyanánt akarná felhozni; ő egyszerüen utmutatást kiván ez által adni az olvasónak, hogy hol kutasson, mely irányban induljon. Csak egyetlen fejezetet kell elolvasnunk, hogy erről a legfényesebben meggyőződjünk.

A *birói hierarchiáról* szóló fejezetben például legelső sorban a szövegben röviden érinti azon nagyérdekü vitát, mely az 1790-iki törvényhozó testületben oly nagy elkeseredést keltett; a jegyzetben utal ennek okára, az az időben uralkodó irányra, megnevezi a forrásokat, a parlamenti tárgyalásokat s a küzdő szónokok neveit. Ezután a szövegben áttér ezen kérdés dogmatikai oldalára, hozzá idézvén a jegyzetben az e téren oly gazdag franczia irodalmat. Majd a jelen állapotokat, a legujabb irányt és reformmozgalmakat fejtegeti a jegyzetben, folyton utalva az összes forrásokra. Stilje a lehető legtömörebb, soha felesleges szót sem mond; mindamellett oly világos és egyszerü, hogy a kik kevésbé jártasak is a franczia nyelvben, nehézség nélkül megérthetik.

Azt hiszem, felesleges emlitenem, hogy fejtegetései minden tekintetben a legmagasabb tudományos szinvonalon állanak. Mindazonáltal az olvasó előtt bizonyára fel fog tünni, hogy idegen törvényekre keveset, külföldi irodalomra pedig épen nem hivatkozik. Ezt nálunk rendesen a franciák idegen nyelvekben való csekély vagy épen semmi jártas-

* Az első közleményt l. a 44. számban.

ságának szokták betudni, vagy annak, hogy a külföldi munkákat semmibevevőleg ignorálják. Ez azonban igen téves hit.

Minden képzett franczia jogász tud angolul, ismeri az olasz és a német nyelvet, s ezek irodalmát is, sőt igen sokan apróbb népek nyelvét is elsajátitják, mint péld. a magyart is, csak hogy ezek jogrendszerével és irodalmával megismerkedjenek, olyan dolog a mi a német jogászoknak nem jut eszükbe.

Az ok, mint rendesen, ugy szerzőnél is magának a mű tárgyának minőségében rejlik. A continentális országok jelenlegi birósági szervezetei csaknem kivétel nélkül franczia mintára alakultak; egyszerü másolatok azok, s a menynyiben bennük eltérés mutatkozik, figyelemre alig érdemesek. A franczia birósági szervezet a maga bámulatos egyszerüségében a forradalom szüleménye, az 1790-iki törvényhozó testületben érintett és vitatott eszmék uralják még mindig a tért, ezek azok, melyekhez a törvényhozások alkotásaik, a tudósok fejtegetéseik alkalmával folyamodnak, a melyből táplálkoznak. Ha szerző idegen intézményekre reflectál, kénytelen lett volna ismétlésekbe esni, a mi munkájának semmi esetre sem vált volna előnyére. Csakis a követett módszer mellett érhette el, hogy egy mintaszerü birósági szervezetről oly hü és tiszta képet adott, a milyent még nem volt alkalmunk olvasni.

Szerző a franczia «organisation judiciaire»-t mint egy élő szervezetet fogta fel, hol minden egyes tagnak létokát és rendeltetését kifejti. Nem az a száraz felsorolása ez az egyes bióságoknak, a mint azok egymás fölé vagy mellé vannak rendelve; szerző kifejti mindjárt azok physiologiai rendeltetését is. Nemcsak az első-, másod- és harmadbiróságokat, hanem az *ügyvédséget* is mint a birói szervezet integráns részét tárgyalja, kimutatva, hogy miféle functio illeti meg az igazságszolgáltatásnál az «avocat»-t s az «avoué»-t. E tekintetben tökéletesen hódol a franczia jogi irodalom hagyományainak, éles ellentétben a németek azon módszerével, a mely szerint az eljárás tárgyalása alkalmával a «képviselet» fejezeténél emlitik meg az ügyvédet, mint egyszerü «procurator ad lites»-t, s ekkor is csak azon szempontból, hogy miféle jogviszony van közte és képviseltje közt, s miféle befolyást gyakorol az ügyvédvallás a per további folyamára.

Szerző könyvének egyik legterjedelmesebb de egyszersmind legérdekesebb fejezetét az képezi, hol a *franczia államügyészségről*, e par excellence franczia intézményről, értekezik, mely hazájában oly különös sajátságokat mutat fel, milyen például a polgári perben való szereplése. E téren szerző kitünő specialista, s tanulmányainak oly bő kincstárát tárja fel, mely majdnem páratlanul áll a jogirodalomban. Miután szerzőnek művét a polgári perrendtartás képezi, az államügyészség feladatát csakis civil perek terén fejtegeti bővebben. Nem ereszkedhetünk itt, nagy sajnálatunkra, e fejezet tartalmának részletes ismertetésébe, oly tömören és tartalomdusan van az egész tartva, hogy legfeljebb egyszerü forditást kellene adnunk. E helyett magához a könyvhöz utasitjuk az olvasót, mely minden a jogtudomány, főleg igazságügy-politikai kérdések iránt érdeklődőknek figyelmére a legnagyobb mértékben érdemes, sőt mondhatnánk, nélkülözhetetlen.

GARSONNET e könyve olyan mű, melynek magyar nyelvre való leforditása felette kivánatos; jelenleg pedig, midőn a Magyar Jogászegylet az európai nevezetesebb országok birósági szervezetére vonatkozó törvényeket akarja leforditatni: igen időszerü is, eltekintve attól, hogy a franczia «organisation judiciaire»-nek rendszeres codexe nincs, és csak számtalan elszórtan létező törvények összeállitása által tüntethető fel egy áttekintést nyujtó képben.

Dr. Nagy Dezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perrendnovella.

Dr. SCHREYER JAKAB ur «A perrendnovella» czim alatt e lapok 45-ik számában azon szándékból, hogy a törvény nehány rendelkezésére a gyakorlat embereinek figyelme felhivassék, szakszerü czikket tesz közzé.

A czikknek III. és IV. pont alatti részére, mely a perorvoslatokra és a birói illetőség kérdésére vonatkozó rendelkezéseket szakavatott és objectiv ismertetéssel csoportositja, nincs semmi észrevételem. Az I. pont alatti megjegyzésekben kifejtetik, hogy az 1868: LIV. tcz. némely szakaszaira, a melyek a novella által megváltoztatva lettek, különösen a 15., 85. és 93. §§-ra több oly szakaszban történik hivatkozás, a melyek a novella által érintetlenül hagyattak. Ha a törvényhozás elé terjesztett eredeti kormányjavaslat fogadtatott volna el, mely az 1868: LIV. törvényczikknek érvényben maradt szakaszait és az uj szakaszokat egy szerves egész alakjában terjesztette elő, s felölelte a végrehajtási eljáráson kivül a kereskedelemi, a váltó és a gondnokság alá helyezési eljárást is: akkor ilyen apró hibák, melyek a novella álláspontjából majdnem kikerülhetlenek, nem fogtak volna előfordulni. Egyébiránt ezen hivatkozások a dolog természetének megfelelően az illető szakaszok helyébe jövő uj szakaszok vonatkozó rendelkezéseire levén értendők: ez a törvény gyakorlati alkalmazásában nehézségeket szülni egyáltalán nem fog.

A II. pont alatt szerző kiemeli, hogy a novella 103-ik §-a és a kisajátitásról szóló 1881: XLI. tcz. 57. §-a ellentétben vannak egymással, a mennyiben az előbbi szerint kisajátitási ügyekben semmiségi panasznak van helye, a mely felett a magyar kir. Curia határoz, utóbbi szerint pedig a törvényszék határozata ellen felebbezésnek van helye, melyben másodbiróságilag a kir. tábla, harmadbiróságilag pedig a magyar kir. Curia határoz. Czikkiró ur a két törvény ellentétének jelzése után azon nézetnek ad kifejezést, hogy a novella 103. §-nak rendelkezése nyilván az uj kisajátitási törvény «elnézése» levén: kétségtelen, hogy a kisajátitási ügyekben nem a novella, hanem az 1881: XLI. tcz. szerint élhetni perorvoslattal.

A czikk ezen részére, mint felszólamlásomnak tulajdonképeni tárgyára, bátor vagyok észrevételeimet következőkben összefoglalni.

A novella 103. §-ának rendelkezésére nem tekinthető a kisajátitási törvény elnézésének azon egyszerü okból, mert a novellának tárgyalása a jogügyi bizottságban, a képviselőházban és a főrendiházban a kisajátitási törvény tárgyalását jóval megelőzte. A novella már a főrendiház által is el volt fogadva akkor, a midőn a kisajátitási törvény a jogügyi bizottságban tárgyaltatott. És hogy a kisajátitási törvény szentesitése a novella szentesitését mégis melőzte: azt egyéb mellékkörülményeken kivül az okozta, mert a novellával kapcsolatos végrehajtásról szóló törvényjavaslat, mely nélkül az előbbi nem volt szentesités alá felterjeszthető, a törvényhozás két háza közötti nézeteltérés miatt ismételt izenetváltásoknak képezte tárgyát.

Egyébiránt vélekedésem szerint a kisajátitási törvény 57. §-a és a novella 103. §-a között nincs is ellentét.

A kisajátitási törvény 57. §-a szabályozza a perorvoslatokat azon kisajátitási ügyekben, a melyekben a kártalanitás tárgyában még elsőbirói határozat nem keletkezett. (1881: XLI. tcz. 90. §. *c)* pont). *Szóval ez ugy tekintendő, mint*

a kisajátitási külön törvény szerves intézkedése a jövőre. *Ellenben a novella 103. §-a az átmeneti intézkedések között foglalván helyet, csak annyit rendel, hogy „az 1868: évi LV. tczikkben szabályozott kisajátitási eljárás során azon törvény 58. §-a szerint, valamint az 1868: LVI. tczikkben szabályozott kisajátitási eljárás során azon törvény 75. §-a szerint megengedett semmiségi panasz felett a magyar kir. Curia határoz.*"

Ezen átmeneti törvényre szükség volt a kisajátitási eljárást szabályozó szerves törvény mellett is azért, mert:

a) a novella életbelépésének napján a semmitőszék és legfőbb itélőszék egybe fogván olvasztatni, intézkedni kellett, hogy mely bíróság itéljen a semmitőszék helyett azon kisajátitási semmiségi panaszok felett, a melyek még a régi kisajátitási törvények életbelépte előtt adattak be, de elintézés alá csak a novella életbelépte után fognak kerülni;

b) mert az uj kisajátitási törvény 90. §-nak *d)* pontja világosan rendeli, hogy «ha a kártalanitás felett már elsőfoku birói határozat hozatott, illetőleg esküdtszéki itélet keletkezett, az ellen csak az akkor érvényben állott törvényekben megengedett és azok szerint elbirálandó jogorvoslatnak van helye.»

Ezekből vélekedésem szerint következik, hogy:

a) a novella 103. §-a és az uj kisajátitási törvény 57. §-a nincsenek ellentétben egymással;

b) a novella 103-ik §-a mint átmeneti törvény alkalmazandó a kisajátitási ügyekben az uj kisajátitási törvény hatályba lépte előtt keletkezett elsőbirósági itéletek elleni jogorvoslatokra,

c) ellenben az 1881: XLI. tcz. 57-ik §. mint szerves törvény alkalmazandó azon esetekben, a melyekben az elsőfoku határozat az uj kisajátitási törvény hatályba lépte után hozatott.

Teleszky István.

A részvénytársaság és a szövetkezet igazgatóságának jogköre.

Dr. LAX ADOLF e lap 43. számában a kereskedelmi codex 188. §. interpretálásában azon tételt állitotta fel:

hogy az igazgatósági jogkör tartalma és terjedelme, a vállalat tárgyához képest meg van határozva, vagyis, hogy a vállalatnak az alapszabályokban körülirt körével esik össze, az igazgatóságnak azon kivüli cselekvései által a társaság sem jogositva, sem kötelezve nem lesz.

Ezen nézet helytelen, mert a codex értelmében az igazgatóság jogköre kifelé a társaság jogkörével, s nem a vállalat keretével esik össze.

Ugyanis ha a codex 63. §-át: «kereskedelmi társaságok czégjük alatt jogokat szerezhetnek, kötelezetségeket vállalhatnak, ingatlan javakra tulajdont s egyéb jogokat szerezhetnek, felperesi és alperesi minőségben perben állhatnak» egybevetjük a 3. §-sal: «kereskedőnek az tekintendő, ki saját nevében kereskedelmi ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik», és figyelemmel vagyunk a 10. §. és 4. §-ra: «a czég azon név, mely alatt a kereskedő üzletét folytatja és melyet aláirásául használ», «a kereskedőkre vonatkozó határozatok a kereskedelmi társaságokra is alkalmazandók» — azt találjuk, hogy a 63. §-ban teljesen benne van a 3. §. (in maiore minus), hogy a kereskedelmi társaságot a codex ugyanazon jogkörrel ruházta fel a vagyonjog terére, melylyel a physikai személy bir, hogy tehát a kereskedelmi társaság kereskedő és magánjogi jogi személy.

A részvénytársaságnak és a szövetkezetnek ezen a 63. §. által decretált jogkörét a vállalat tárgya szükebbre nem szoritja: 1-ör mert annak ily hatályt csak akkor volna szabad tulajdonitanunk, ha a codex azt avval kifejezetten felruházta volna, minthogy a jogkör korlátolásai nem vélelmezhetők, különösen nem akkor, midőn a törvény azt határozottan decretálja, más felöl megjelöli azon cselekményeket, melyek semmisek, és azokat melyek tiltottak, sőt még ezeknek sanctiójáról is gondoskodik.

2-or mert mint minden kereskedésnek, ugy a részvénytársaságnak és szövetkezetnek is czélja és keletkezésének oka a haszon- és nyereség, a vállalat tárgya csak eszköz, mely a kiegészittetés szükségét magában hordván, a társaság többször oly helyzetbe jut, hogy a vállalat tárgyához szorosan nem tartozó, de az üzleti conjuncturák által avval közvetve összeköttetésbe hozott vagy abba hozható másnemü ügyleteket is köt vagy kötni kénytelen. Igy egy gőzmalmi részvénytársaság könnyen juthat abba a helyzetbe, hogy egy más részvénytársaság részvényei megszerzésének kérdésével kénytelen foglalkozni, s ép a tanácskozás alatt alkalom kinálkozik a megszerzendő kérdéses részvényeken előnyősen tuladni; elhatározza tehát a megszerzést, és megköti azok iránt a szállitási szerződést, jóllehet ilyféle ügyletek a vállalat üzletágát nem képezik. (Hasonló példát hozott fel Dr. LAX úr s azt vitatja, hogy a társaságot ily esetben az értékpapirok szállitására kötelezni nem lehetne. Mennyire téves ez, a fenebbieken fölül alább megmutatjuk.)

De ha a veszteség elkerülése okából — mi a társasági czélnak csak negativ oldalát képezi — köthet a társaság a vállalat tárgyához — üzleti köréhez — szorosan nem tartozó ügyletet, annyival inkább jogositja fel őt erre a positivum, keletkezésének végső oka és fenállásának czélja — a haszonszerzés. Innen van a codex 259. §. v. p. «Az érintett (t. i. a feltételes) ügyletek az esetben is kereskedelmi ügyleteknek tekintetnek, ha azok nem iparszerüleg ugyan, de kereskedő által a kereskedelmi üzlet körében köttetnek,» — továbbá a 260. §. «A kereskedőnek mindazon ügyletei, melyek kereskedelmi üzlete folytatásához tartoznak, kereskedelmi ügyleteknek tekintetnek.» és a 261. §. «A kereskedő által kötött szerződés kétség esetében a kereskedelmi üzlet folytatásához tartozónak tekintetik.»

Ezek szerint mi sem gátolja a kereskedőt s a 4. §. által azzal egy tekintet alá rendelt kereskedelmi társaságot, hogy kereskedelmi czégje és üzleti eszközeinek felhasználásával rendszerinti kereskedési neme mellett más nemü kereskedelmi és oly ügyleteket köthessen, melyek csak az által válnak kereskedelmiekké, mert kereskedelmi czég és üzleti eszközök felhasználása mellett köttettek. S miután a részvénytársaság- és szövetkezetnek kereskedelmi jellegében olvad fel egész lényege, mindennemü ügyletek, melyek általa köttetnek — kivéve azokat, melyek egyáltalában kereskedelmi ügyletet nem képezhetnek, t. i. az ingatlanokra vonatkozók — kereskedelmiek[1] minélfogva azoknak megkötésére ezen társaságok a 63. §-on fölül a 259. és 260. §§. által is minden korlátolás nélkül, tehát tekintet nélkül a vállalat tárgyára feljogositvák. Minden társaság: keres, vesz, ad, szerez ott hol lehet vagy kénytelen. *Akaratául* az alapszabályokat, a közgyülési és igazgatósági határozatokat, *cselekvésökül* pedig: az igazgatóság cselekvéseit jelölte ki a törvény. E három teljesen körvonalozott alkatu akarat a személy és cselekvés egységében emelkedik egységre olyképen: hogy az alapszabályok és közgyülési határozatok az igazgatóságnak, azoknak — jóllehet tán hibás — felfogásán alapuló *határozatában olvadva* lesznek az igazgatóság, illetve társaság cselekvésének alanyi momentumává, tehát harmadik személyek ellenében a társaság akarata a cselekvő igazgatóság akaratában és cselekvésében van.

Minek szükségszerü folyománya, hogy az igazgatóság cselekvési köre a társaság jogi körével, a melyet kifelé a vállalat tárgya egyáltalán nem alterál, essék össze; mit a kereskedelmi codex következőleg fejez ki:

[1] E szerint a 261. §. a részvénytársaság és szövetkezetre nézve alkalmazásba nem jöhet.

«A részvénytársaság ügyeit az igazgatóság intézi, mely egy vagy több személyből állhat (182. §.)»

«A részvénytársaságok, hatóságok és harmadik személyek irányában az igazgatóság képviseli.» (186. §. *e b*). «Azon ügyletek által, melyeket az igazgatóság a társaság nevében köt, jogositva és kötelezve a társaság lesz. Az, hogy az ügylet világosan a társaság nevében köttetett, vagy a fenforgó körülményeknél fogva a szerződő felek akarata szerint a társaság részére kötöttnek tekintendő, különbséget nem tesz.» «Harmadik személyek irányában az igazgatóság tagjai a társaság nevében teljesitett cselekvényekért és az elvállalt kötelezettségekért személyesen nem felelősek.» (188. §.) «Az igazgatóság jogkörének az alapszabályokban, vagy közgyülési határozatban megállapitott korlátozásai harmadik személyek irányában joghatálylyal nem birnak.»

Ezen szakaszokból kitünik, hogy az alapszabályok *és közgyülési határozatok* azokra nézve, kik az igazgatósággal ügyleteket kötnek, a vállalat tárgya, tartalma s egyéb határozmányok mint korlátozások tekintetében nem léteznek, mit a 188. §. is igazol, mely szerint azt, hogy az ügylet a részvénytársaságot kötelezi vagy jogositja-e? *a szerződő felek akaratja* dönti el; minthogy pedig a *cselekvésben* a társaság az igazgatóságban olvad fel: itt az egyik szerződő fél alatt a társaság igazgatósága értendő. Ez ott van a törvényben, ellenkezője veszélyes volna, mert ha a társasággal szerződöktől az alapszabályok és közgyülési határozatok ismerete kivántatnék, hogy a társaságot illetőleg érvényes jogügylet jöjjön létre, ennek árát első sorban a társaság adná meg; egyenlő, sőt olcsóbb feltételek alatt is inkább kötne ügyletet a harmadik személy egy physikai személylyel, mint a részvénytársasággal, nem lévén bizonyos, kitől követelje majd az ügyletben maga számára kikötött viszonszolgáltatást; sőt ha ismerné is a vállalat tárgyát, a felfogások különbözőségének tudata többször elég visszatartó lehetne, hogy társasággal ügyletbe ne bocsátkozzék.

Mi jelentősége van hát a vállalat tárgyának? Erre feleletem: A részvényaláirás a codex 150. §-ához képest azon kifejezett feltétel alatt történik, hogy a fizetni kötelezett pénz az aláirási iv tervezetében a vállalat tárgya által kijelölt uton és keretben fog hasznosittatni. Minek természetes folyománya a minden egyes részvényest a törvénynyel vagy alapszabályokkal ellentétes közgyülési határozat, s ekkép a vállalat keretén kivül eső ügyletekért az igazgatóság részére megszavazott felmentvény megerőtlenitésére illető, a codex 174. §-ában biztositott kereseti jog, másrészről a törvénynek azon intézkedése, miszerint a vállalat tárgya közgyülési határozattal sem módositható, minek folytán az a társaság állandó, változhatlan elemévé, összes működésének iránytűjévé válik. A kifejtettekből tehát következő tételek folynak.

1. A részvénytársaság és szövetkezet jogi személy, ki keres, vesz, ád, szerez ott hol lehet vagy kell: a törvény szavai szerint: «czégjük alatt jogokat szerezhetnek, kötelezettségeket vállalhatnak, ingatlan javakra tulajdont s egyéb jogokat szerezhetnek, felperesi és alperesi minőségben perben állhatnak.»

2. Az igazgatóság jogköre kifelé összeesik a társaság jogkörével, a törvény szavai szerint: «A részvénytársaság ügyeit az igazgatóság intézi.» «A részvénytársaságot hatóságok és harmadik személyek irányában az igazgatóság képviseli.» «Azon ügyletek által, melyeket az igazgatóság a társaság nevében köt, jogositva és kötelezve a társaság lesz.»

3. A vállalat tárgyának sem a részvénytársaság jogkörére, sem az igazgatóságéra nincs befolyása.

4. A vállalat tárgya nem módositható, (179. §.) minthogy a társaság tőle nyeri individualitását, mi azonban nem hat ki a jogkörre, ellenben az egyéni kereskedőnél, valamint a közkereseti és betéti társaságnál megváltoztatható, mert ezeknek központja a physikai személy, ki rájuk nyomja individualitását, itt háttérbe szorul a vállalat az ember előtt.

Abszolon Ferencz.

Különfélék.

— **A kisegitő birák** iránti törvényjavaslat tárgyalásánál a mérsékelt ellenzék heves támadást intézett az igazságügyminiszter ur személye ellen. A törvényjavaslat oly sok tárgyszerü támadási pontot nyujt az oppositionak, hogy kár volt ezuttal a helyett kiválólag a személylyel foglalkozni.

— **A legfőbb itélőszék** közelebb döntvényt hozott, melyet több napi lap támadás tárgyává tett. Az eset a következő: Radics György pestmegyei vályogvető czigány muzsikust a kalocsai kir. törvényszék a miatt, mert 1880. évi október 20-án a nagybócsai csárdához közel Trolyák István tót napszámost agyonütötte és tőle a nála levő pénzt elrabolta, életfogytig tartó fegyházbüntetésre és ezen kivül mellékbüntetésképp 10 évi hivatalvesztésre itélte. A budapesti kir. itélő tábla a hivatalvesztésre vonatkozó intézkedést megváltoztatta, mert „vádlott — ugymond az indokolás — életfogytig tartó fegyházra lévén itélve, ez esetben a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése végrehajtható büntetést nem képez. A legfőbb itélőszék az e. f. törvényszék itéletét hagyta helyben, „mert a B. T. K. 54. §-ban foglalt szabály szerint mindezen mellékbüntetések a törvény által meghatározott esetekben mindig kimondandók.» Mi a legfőbb itélőszék itéletét helyesnek tartjuk, mivel megtörténhetik, hogy az életfogytig tartó fegyházra itélt egyén kegyelmet kap. A kérdésre egyébiránt visszatérünk.

— **Az osztrák igazságügyminiszter** ujra beterjesztette a birodalmi gyüléshez a büntetőtörvény-könyv javaslatát. Tudvalevőleg az előbbi javaslatot 1874-ben Glaser nyujtotta be, s a ház bizottsága némileg átdolgozta. A jelenlegi igazságügyminiszter ezen bizottsági munkálatot adoptálta. A codex egész constructiója ugyanaz maradt. A cseh Prazak épugy nem tudta magát kivonni a német büntetőtörvény-könyv nivelláló hatása alól, mint Glaser. Az osztrák traditióknak, melyekre az 1867. és 1870-iki javaslatok oly nagy sulyt helyeztek, a legujabb munkálatban elenyészőleg csekély nyoma mutatkozik. A német codex reform-kezdeményezései vannak benne rendszeresebben és elvi alapon keresztülvive. A bizottság munkálatával szemben módositás az, hogy a halálbüntetés, melyet a bizottság a Glaser-féle javaslatból kitörölt, restituáltatott.

— **Bosnyákországban és Herczegovinában** külön bélyegjegyek vannak forgalomban, minélfogva a magyar vagy osztrák bélyegjegyekkel ellátott beadványokat az ottani hatóságok épen ugy megleletezik, mintha bélyegtelenek lennének. Minthogy a nevezett tartományok területén kivül bosnyák bélyegjegyek nem kaphatók, azon tanácsot adja egy bécsi szaklap, hogy a bélyegjegyek értéke készpénzben csatoltassék a beadványhoz, s eddigelé az ilyen lerovást a bosnyák hatóságok akadálytalanul elfogadták. Minden akár birói, akár közigazgatási hatósághoz intézett beadványra és jegyzőkönyvre ivenkint 40 krnyi bélyeg jár, kivéve az adó-, bélyeg-, illeték-, büntető- és kisajátitásiügyekre vonatkozók, melyek bélyeg- és illetékmentesek. Mellékletekre 10 kros, meghatalmazványokra 1 frtos bélyeg jön. Másod-beadvány, adó-, bélyeg- és illetékügyekben be nyujtott felfolyamodások 20 vagy 40 kros bélyeggel látandók el, a szerint a mint a vitás igény értéke 50 frton aluli vagy felüli. Az érték után fizetendő illetékek scála alapján számittatnak ki, mely kezdetben 500—500 török garasonkint, (500 török garas=o. é. 43 frt 50 krral), azután 1000, 1500, 2000, 5000 és 10,000 török garasonkint emelkedik. A lerovandó illeték 300.000 t. garasig (= 26,100 o. é. frttal) az értéknek nem egészen 1/10 %-ára rug, (500 török garas után 4 kr., 300.000 török garas után 24 frt); s az ezen felüli összegek után minden 10,000 török garasra, (= 870 o. é. frttal) valamivel több az érték 1/20 %-ánál pontosan kifejezve 40 kr fizetendő.

—

Jelen számunkhoz mellékeljük a csődtörvény, a perrendtartási novella és a végrehajtási eljárás életbeléptetése alkalmából kiadott igazságügyminiszteri rendelete.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. sz.). Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor utcza 13. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 49. SZ. Budapest, 1881. deczember 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az 1879: 40. tcz. 46. §-a. Dr. WLASSICS GYULA, kir. alügyésztől. — Észrevételek «az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezete felett.» JELLINEK ARTHUR, budapesti ügyvédtől. — Észrevételek a «Czáfolatra» Sztehlo Kornél ügyvéd urnak a lelkészi congruák kérdésében. BONCZ FERENCZ, közalapitványi kir. ügyigazgatótól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az 1879: 40. tcz. 46. §-a.

Két irányban óhajtok az 1879: 40. tcz. 46. §-ának alkalmazásához szólni.

Anyagi és alaki irányban.

I. Az anyagi jog szempontjából birósági gyakorlatunk ellen az a szerény kifogásom, hogy nem fordit kellő gondot azon demarkationális vonal megfigyelésére, melyet a törvényhozó a becsületsértés és az ezen szakaszban foglalt sértő kifejezések közé vont. Különösen a kir. legfőbb itélőszék, de a budapesti kir. itélőtábla is a leghatározottabb becsületsértési ügyekben alkalmazza a kihágási törvény ezen paragrafusát. Ha az eljáró hatósági közegek a becsületet mélyen érintő kifejezésekkel illettetnek: nézetünk szerint teljes szigorával kell alkalmazni az 1878: V. tcz. 262. §-át.

Ha a szolgabiró hivatalos eljárásában «rabló, zsivány»-nak neveztetik, ha a birósági kiküldött «becstelen gaz»-nak mondatik: akkor már nem *sértő* hanem *becsületsértő* kifejezések forognak fen. Ha egyszerü magán embert illetnek ily kifejezésekkel: nem habozik a biró a 261. §-t alkalmazni, ha azonban a közhatóság szolgálatában álló hivatalnok fejére zuditják ez ocsmány szavakat: akkor csak sértő kifejezésekért büntet a biró. Számos eset inditott engem arra, hogy e kérdésben felszólaljak, mert igazságtalannak tartom, hogy a magán ember becsülete nagyobb büntetőjogi védelemben részesüljön, mint a közhivatalnoké — azon közhivatalnoké, kit az állam által reá rótt — és gyakran nem épen kellemes kötelességének teljesitése közben érnek utol az ocsmánynál ocsmányabb sérelmek. A törvényhozás bölcsesége nem azt akarta, hogy csekélyebb büntetőjogi védelemben részesüljön a közhivatalnok, hanem épen ennek ellenkezőjét. Nem elégedett meg a törvényhozás az 1878: V. tcz. XVII. fejezetében foglalt védelemmel, hanem azt akarta. hogy a közhivatalnok iránti közbecsülést, köztiszteletet is védve lássa. Ezért gondoskodott a kihágási törvényben arról, hogy még csak egyszerüen sértő kifejezésekkel se lehessen illetni a hatósági hivatalnokot vagy közeget. Az egyszerü tiszteletlenség, a hivatalos eljárásra vonatkozó illetlen s a hivatalnok tekintélyét megalázó kifejezések megtorlása szolgált az 1879: 40. törvényczikk 46. §-ának törvényhozási okául. De sohasem gondolta vagy akarta a törvényhozás azt, hogy ezen enyhébb rendelkezés alkalmaztassék akkor, midőn a közhivatalnok becsülete támadtatik meg.

Nem zárkózunk mi el azon felfogástól, hogy ily esetekben sem igazság mindig a teljes szigor. Néha — különösen végrehajtásoknál — a vagyonáért kétségbeesett fél elkeseredésében bizony nem válogatja a *sértő* és *becsületsértő* szavakat, hanem a mint a zabolázatlan indulat sugalja: ugy tör ki, s nem volna mindig igazságos a törvény teljes szigorának alkalmazása. De hisz gondoskodik a büntetőtörvény a minimum és maximum között szabadon mozogható arbitriumról, s ott van a büntetőtörvény 92. §-a. Széleskörü jogot biztosit ez a birónak; de azt a jogot semmi törvény nem ruházza a biróra, hogy becsületsértéseket az 1879: 40. tcz. 46. §-a szerint minősitsen és büntessen.

A magyar közhivatalnok különben sem dicsekedhetik azzal, hogy valami nagy mérvben venné körül a köztisztelet, s tán a világon sehol sem szokás oly kevésbe venni az állam mandatariusainak hivatalos fellépését mint nálunk: épen ezért tán nem egészen helyes eljárás az, ha a bíróság még azokat sem sujtja kellő büntetéssel, kik a közhivatalnokot hivatalos eljárásában, becsületében támadják meg.

Annyi bizonyos, hogy az 1869: IV. tcz. 25. §-a értelmében birói és közigazg. hatóságok között támadt hatásköri összeütközések elintézésére hivatott miniszteranács nem követi a széltében divatozó enyhe birói gyakorlatot és saját hatáskörében már több esetben az 1878: V. tcz. 262. §-ának jelenségeit vélte fenforogni, midőn az alsóbb hatóságok csak az 1879: 40. tcz. 46. §-át alkalmazták és remélhető, hogy a miniszteranács elvi álláspontja, mely concret esetben a *sértő és becsületsértő kifejezések megkülönböztetésére* van alapitva, — mint helyes — utat tör magának a iudicaturában, és nem fog többé az 1879: 40. tcz. 46. §-a alkalmaztatni akkor, midőn az 1878: V. tcz. 262. §-ában meghatározott tényálladék forog fen.

II. Alaki irányban is volna szerény észrevételem.

A büntető törvények életbeléptetéséről szóló 1880: 37. tcz. 41. §-ának 2. pontja a közigazgatási hatóságok hatásköréhez utalja a kihágásokról szóló büntetőtörvénykönyv 46. §-ában meghatározott kihágásokat, ha azok közigazgatási hatóság, hivatalnok vagy közeg ellen követtetnek el. Ezen rendelkezésből következik igen természetesen, hogy ha bíróság, biró vagy birósági közeg ellen követtetik el a sértés, ugy a kihágás fölött a bíróság határoz.

Az életbeléptetési törvény ezen rendelkezését legtöbb közigazgatási hatóság és sok bíróság félremagyarázza s azt hiszik, hogy a kihágási eljárást szabályozó rendelet figyelmen kivül hagyása mellett lehet egyszerüen a sértett hatóságnak megszabni a büntetést. Például: egy szab. kir. város tanácsa mint másodfoku hatóság egy felebbezvényben használt sértő kifejezés miatt sértve érzi magát s a felebbezvény elintézéséül kiszab 50 frt. büntetést — vagy egy alispán mint másodfoku hatóság — az alispáni határozat ellen használt felebbezvényben foglalt sértő kifejezés miatt kiszab 100 frt büntetést.

Ez a felfogás széltében el van terjedve, s mint mondtam a bíróság is gyakorolja.

Nézetem szerint ez a felfogás helytelen. Miért? Egyszerüen azért, mert az 1879: 40. tcz. 46. § ában meghatározott kihágás csak olyan kihágás mint a többi, miért is csak is azon eljárás szerint büntethető, mely a kihágásokról szól. Semmiféle törvény vagy törvényes rendelet nem veszi ki az 1879: 40. tcz. 46. §-ában megállapitott kihágást a kihágási eljárást szabályozó általános rendelet intézkedései alól; az életbeléptetési törvény csak a hatáskör tekintetében azon határvonalat állitja fel, hogy ha a kihágás közigazgatási hatóság, hivatalnok vagy közeg ellen követtetik el: ugy annak elbirálása közigazgatási hatóságokhoz tartozik.

Mely közigazgatási hatóságokhoz? Azokhoz, melyek a kihágások fölött biráskodási joggal birnak. (Kih. rendelet 8. § a.)

Minő eljárás szerint? Azon eljárás szerint, mely a kihágások tárgyában követendő.

Következik: hogy sem másodfoku, sem harmadfoku hatóság a beadványban használt sértő kifejezések miatt nem szabhatja ki egyszerüen a pénzbüntetést, hanem tartozik az illetékes elsőfoku hatósághoz áttenni a sértést tartalmazó beadványt s az a kih. eljárás szerint tartozik eljárni. Joga van a félnek mindazon jogorvoslatokhoz, melyeket az eljárás nyujt. Ez igen természetes, mert ha csak törvény mást nem rendel, *a kihágásnak minősitett cselekmény a kihágási eljárás garantiái mellett torolható csak meg.*

Közigazgatási hatóságaink, de bíróságaink nagy része a rendellenességi büntetések (Ordnungsstrafe) természetével fölcserélte az 1876: 40. tcz. 46. § át s azt hitték, hogy az ott meghatározott büntetés csak ugy szabható ki, mint a rendellenességi büntetést azon hatóság szabja ki, mely ellen a rendellenesség elkövettetett; de ha a hatósági hivatalnokot vagy közeget hivatalos eljárásában sértő kifejezés vagy az irásbeli beadványban használt sértő kifejezés a törvény által kihágásnak minősittetik s azon kihágás az általános eljárás szabályai alól ki nem vétetik, ugy az mint közönséges kihágás csak az eljárás közönséges szabályai szerint torolható meg.

Dr. Wlassics Gyula.

Észrevételek

az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezete felett.

I.

A m. á. magánjogi trvkönyv tervezetének általános része 1874-ben elkészült, s az általános indokok kapcsában 1880-ik évben kinyomattatván, egy teljes év lefolyása után bocsátatottcsak könyvkereskedői uton a közönség rendelkezésére.

Kétségtelen, hogy e tervezet beható és alapos birálat tárgyát fogja képezni. Remélhető, sőt joggal megkivánható, hogy a magyar jogászvilág annak minden egyes kérdésével behatóan foglalkozzék, s bizonyságát szolgáltassa annak, hogy a magyar polgári törvénykönyv létrehozásánál létezett magyar jog, hogy érvényesült a jogtudomány és jogirodalom, mert a törvénykönyv létrehozásával az eddigi gyakorlat és elmélet eredményeit nem megsemmisiteni, hanem azokat alakilag és anyagilag tökélesbiteni a magyar törvényhozás egyedüli feladata.

S mint amaz uralkodó, a kinek egy a polgári törvénykönyvet módositó novella minisztere általa átnyujtatott, azt e szavakkal fogadta: «Ah le code est mort?» «Non Sir il vit» válaszolt a miniszter, ugy feladatunk azoknak, kik azt vélik, hogy a codificatio a magyar jog halálcsapása, feleletül adni: a magyar jog él, s a törvénykönyvben élni fog.

A mily fontos és szükséges a birálat, ugy annak tárgyilagossága és alaposssága feltételeztetik, sőt azt lehet mondani, fokozódik azon mérvben, a melyben az figyelmet és alkalmazást talál.

Az eddigi törvényalkotásoknál többé-kevésbé a szakszerü birálat lenézéssel souverain elhallgatással, mellőzéssel fogadtatott, szakszerü birálat helyett volt névszerü birálat, s ez eredményezte kifolyáskép, hogy a magyar jogászkar nagyobb törvényeinket nem azon szeretettel és odaadással fogadta, mely szükséges ahhoz, hogy egy törvény a nép életébe átmenve, népjoggá váljék, hanem fogadta mint idegenszerü alkotványt, a melynél részvétele ki volt zárva, a melyhez hozzászólnia sok esetben lehetetlenitve volt, sokban hasztalan küzdés eredménye.

Másutt a birálat kellő méltatásban részesül. Nem akarok Anglia példájára hivatkozni, a hol a birálat egyes felszólalása a legnagyobb mérvben érvényesül, s még ez sem elégiti ki az angol jogászokat, mint ezt SYMONDS «The mechaniks of law macking» felszólalása mutatja, a ki a törvények előkészitésénél az összes anyag figyelembe vételét a legnagyobb mérvben kivánja. De közelebb fekszik Szászország példája, melynek törvénykönyve a jelen esetben forrásul lett elfogadva, s a melynek kormánya a polgári törvénykönyv második tervezete közzétételénél felemliti az első javaslat kül- és belföldi birálatait, sőt kijelenti, hogy még az anonym birálatok is figyelemben részesültek.

II.

Nem képezheti az kérdés tárgyát, vajon egy magánjogi törvénykönyv codificatiójának szüksége fenforog-e vagy sem, sem pedig ama kérdés felvetése, rendelkezésünkre áll-e az ily munkára szükséges szakerő; de igenis vizsgálat tárgyát kell hogy képezze annak megállapitása, megérkezett-e az ily munka létrehozására alkalmas időpont, és az igazságügyi törvényhozás terén nem sokkal fontosabb munkálatok végzendők-e, melyek az alkotandó törvénykönyv előzményeit kell hogy képezzék.

Mig az első két kérdés igenleges megoldása kétségtelen, ugy az utóbbi kérdések ellenkező irányu gondolkodásra terelik a birálót.

Magyarország gazdasági viszonyai az urbériség és az ősiség eltörlésével lényeges változáson mentek keresztül. Átterelték a természet-gazdaságot a hitel- és pénzgazdasági rendszerre, s e küzdelemben, melyet ily rendszerváltoztatás szükségszerüleg maga után von, az előbbi gazdasági rendszeren alapuló magánjogi intézmények az ellentállás legutolsó bástyái, a melyeket forradalmi időszakok vihara összerombolhat, elseperhet, de nyugodt és rendes időben azoknak rögtöni eltörlése az állami életre a legveszélyesebb befolyással lehet.

A gazdasági rendszerváltoztatás a társadalom különböző rétegeinek assimilatióját feltételezi ugyan, de érvényesüléséhez hosszabb időközt igényel.

Ámbátor az urbériség több mint három évtized óta megszüntetve lett, az urbéri perek roppant száma tanusága annak, hogy a szabad föld eszméje érvényesül ugyan, de megállapodott rendszer alapját még teljesen nem képezi. Lényeges változást és forrongást a gazdasági életben előidézend továbbá a királyi kisebb haszonvételek megszüntetése; mi által az ingatlan tulajdon fogalmában rejlő jogositványok terjedelmet nyernek, s melyek megszüntetése kell hogy a polgári törvénykönyvet megelőzze.

A magánjogi intézmények egyuttal gazdasági intézmények is, s a magánjogi törvények, ha a fenálló viszonyoknak és szükségleteknek meg akarnak felelni, alapjukat egyedül a tényleg létező gazdasági rendszerben találhatják fel. A gazdasági és társadalmi élet minden mozzanata kell hogy a törvényhozó által figyelembe vétessék, s nincs veszélyesebb, nem képzelhető czélszerütlenebb időpont magán-

jogi törvénykönyv alkotására, mintsem az u. n. átmeneti korszakok, a midőn egy a jelentől teljesen eltérő jövőt kell szem előtt tartanunk s e helyett a multat veszszük figyelembe.

Veszélyes az átmeneti korszakokbani törvényalkotás, mert ilyenkor jutnak az eltérő nézetek és felfogások a legélesebb ellentétbe, s a társadalom egyes rétegei majd a mult alkotványaiban, majd a jövöben teljes kifejezésre jutandó képződményekben, positiojuk tarthatóságát vagy tarthatlanságát látván, ezt a megfelelő magánjogi intézményekben kifejezésre akarják juttatni, s a törvénykönyv két véglet veszélyének van kitéve, conservativ lesz, ellentétbe helyezvén magát a fejlődővel, hátráltatván az átmeneti korszak befejezését, avagy radikális lesz, mely tör, rombol, az államban létező társadalmat erőszakosan megváltoztatja, és a magánjogi viszonyok átalakulásához szükségszerüleg megkivántató békés fejlődést szerfelett gyorsitván, a társadalmi hatalmi körök viszonyát oly annyira megváltoztathatja, hogy-e változás az államélet nyugodt lefolyását megakadályozni képes.

Ama igazságügy-politikai elvek, melyek jelenleg a nemzet többségét uralják, utmutatásul szolgálhatnak arra nézve, hogy a törvénykönyv a házassági jog és az örökjog tekintetében mily álláspontot lesz kénytelen elfogadni. Mind sürűbben emelkednek a hangok ugy a törvényhozás körén belül mint kivül, melyek a magyar faj állásának állitólagos veszélyeztetéséből a családi vagyon megkötöttségét, de különösen az ingatlan feletti rendelkezés megszoritását követelik, s kik az elhaló félben levő gazdasági rendszernek megfelelő törvénykönyv létrehozatalát sürgetik. Ezekhez sorakoznak azok, kik a szabad munka korlátozását hangoztatják, a minek megfelelő következménye az ingó vagyon megkötése, a forgalom nehezitése és lassitása.

Az uralkodó irány, mely a gazdasági viszonyok folyománya retrograd, az egyén és az egyéni autonomiával ellenkező, de mint a kor iránya, a törvényhozóra befolyás nélkül nem maradhatván, oly törvénykönyvet eredményezend, mely már a közel jövő kivánalmainak sem fog megfelelhetni, s a jogfejlődésnek és haladásnak utját fogja állani.

A törvényhozás minden intézkedése az egyéni jogok érvényesitésének akadályozására s megszoritására irányul. Törvényhozásunk előtt a hitelező fogalma rémkép, melyet elijeszteni a végrehajtási eljárásnak feladata, a melyet megkötni a kötelmi jognak maradt fen.

Roskadozó s elavult intézmények eltörlése rendszerint csak oly időben sikerül, a midőn a hatalom szót a nemzet maga ejti ki, avagy a midőn azt az összes állami hatalmat magában összpontositó személy egyéni akarata dönti el. De képviseleti rendszeren alapuló államokban, hol a törvényhozók legnagyobb része a társadalom azon osztályából kerülnek ki, a mely osztályok léte vagy hatalma magánjogi intézmények létezésétöl függővé van téve, ott a haladást magánjogi törvénykönyv megalkotásában magától a törvényhozó testülettől megvárni nem lehet,

S a midőn felemlitém, hogy a törvényalkotás időpontja még el nem érkezett, nem azt volt szándékom kifejezni, hogy a nemzet az uj intézmények befogadására még nem érett volna, hanem annak tudata vezérelt, hogy a törvényhozó testület ettől idegenkedik, hogy jogérzete eltompult, s hogy egyéni jog és egyéni szabadság a törvényhozási termekben visszhangra alig talál.

Ily körülmények között, a midőn azt kell feltennünk, hogy az alkotandó magánjogi törvénykönyv a polgári házasságot nélkülözendi, az ingatlan vagyon tekintetében a forgalmat neheziti, az örökjogban törekedni fog egy rendi szervezetet ujra felélesztení, magának a törvénykönyvnek megalkotását a nemzeti haladás szempontjából elhalasztandónak vélem, mig a sociális és gazdasági viszonyok consolidálódtak, a nemzeti jogérzület fokozódik, s az uj intézményeket a nemzet maga kivánja.

A codificatio sürgős voltának igazolására rendszerint hivatkozás történik a jogállapot bizonytalanságára, mely utóbbit tételes törvényes intézkedések hiányában vélik feltalálni. Az uralkodó jog rendszere sem annyira hiányos, bizonytalan intézkedéseiben, ellentmondó mint a minőnek azt feltüntetni sokan akarják, s tévedés, ha jogszolgáltatásunk bajait az érvényben levő jog rendszerében keresnők, holott nem abban, hanem a jog érvényesülésében, a polgári peres eljárásban találhatjuk jogviszonyaink tarthatlanságának egyedüli kutforrását.

Nem abban, hogy nem tudnók, hogy az egyes vitás magánjogi kérdéseknél az eldöntés alapját melyik szabvány képezze, hanem abban, hogy a magánjogi szabványok érvényesülését a birói organisatio s a peres eljárás formái által lehetetlenitjük, a vitás jogikérdést sem a peres felek, sem a birák öntudatában érvényre juttatni nem engedjük, s mindent elkövetünk arra nézve, hogy a jogfejlődés természetes menete akadályoztassék.

Sem az, hogy a magánjog szabványai alakilag egy törvénykönyvbe összefoglaltatnak, sem az intézkedések absolut becse nem bir azon befolyással az álladalmi és társadalmi életre, hogy abban a jogbiztonság s a fejlődés biztositékait lehetne feltalálni, hanem ellenkezőleg minden a törvény mikénti alkalmazásában fekszik, ez az igazságszolgáltatás elsőrendü kérdése, ezzel szemben a jog irott vagy nem irott volta másodrendü kérdéssé válik. Helyesen mondja DUNOYER «On était trop disposé à croire que les malheurs des peuples tiennent toujours aux vices des constitutions et des lois. Ces malheurs tenaient bien davantage aux vices des peuples eux mêmes, qui ne savaient ni comprendre la liberté, ni la pratiquer, ni la défendre.»

S ha felvetjük ama kérdést, vajon a forgalom biztonsága, gyorsasága, a gazdasági élet fejlődése egy codificált törvénykönyv lététől avagy a peres eljárás mikénti alakjától függővé van téve, ugy kétségtelen, hogy az eljárás lesz egyedül mérvadó. Hasonlitsuk össze Angliát és az egyesült amerikai államok jogviszonyait Ausztriával.

Ausztria közel egy század óta codificált törvénykönyvvel bir, de ezen törvénykönyv mellett fentartott egy középkori felfogáson nyugvó peres eljárás. S mi lőn a következménye? Az ausztriai jogélet elsorvadt, törvénykönyv és élet közt egy űr állott be, melyet az eljárás tágitott s a törvénykönyvet kiegészitő potló rendeletek halmaza nem adhatja vissza az életet, melyet az eljárás megsemmisitett. És joggal mondhatta MARSCHNER a szász polgári törvénykönyv egyik redactora: «Az osztrák polgári törvénykönyv, a mely ép ugy mint a Code Civil lehetőleg elvi álláspontra törekedett, egy a szóbeliségen és nyilvánosságon alapuló peres eljárás alkalmazásakor az igényeknek megfelelne ép ugy mint amaz.» S hogy egy rosz, intézkedésében czélt tévesztett törvénykönyv az élet változó szükségleteihez simulni tud, hiányai háttérbe szoritattanak, ezt elismeri MARSCHNER a porosz «Landrecht» tekintetében, azt mondva, hogy e törvénykönyv tulságosan kiszőtt casuistikája daczára a nyilvánosság és szóbeli eljárás próbáját szerencsésen kiállitotta.

Anglia jogszolgáltatása törvénykönyv hiánya, sőt a hozott törvények roppant száma daczára (Cranworth lordcancellár 1859-ben jelentést terjesztett elő, mely szerint a «Magna charta» óta körülbelől 16,000 törvény lett hozva, a melyekből egy uj törvénygyüjteménybe 2500 törvény volna felveendő) a kiterjedt forgalom minden igényének képes megfelelni, az angol jogélet nem stagnál, lépést tart a társadalmi és gazdasági viszonyok fejlődésével, s e jelenség megfejtése az angol legfőbb bíróságok organisatiójában és hatalmi körében, az eljárás formájában fekszik.

Sem Angliában, sem Amerikában a magánjog codificatióját nem ugy fogják fel, hogy az a «common law»-t megszüntesse, hanem mint LIEBER mondja (Legal and political hermeneutics or principles of interpretation és Civil liberty). «Ha az angol jog, mint jelenleg több izben inditványoztatott, törvénykönyvbe foglaltatnék, a «common law» ép oly kevéssé veszitené el erejét és fejlődési képességét, mind ezt Massachusets és New-York példája mutatja, a mely államokban a törvények revideáltattak. Egy angol törvénykönyv ellentétben a continentális törvénykönyvekkel az angol közönséges népjogra folytonosan visszatekintene. Ez csak a gyümölcs betakaritása volna, de az élő kerttől a gyümölcs továbbra is váratik.»

Ha az állam által követendő jogpolitika feladata a jogbiztonság előmozditása, ugy ennél még fontosabb feladatként tünik fel a jogérzület fentartása és fokozódása, mert ez képezi a társadalmi ethica egyedüli alapját, ez hatja át az állami életet minden nyilvánulásában, ez biztositja a nemzet létét jobban váraknál s megerősitéseknél. A történet tanusága is igazolja, hogy ama nemzet, melynek jogérzülete erős és egészséges volt, a küzdelmekből rendszerint győzőként lép elő.

A nép jogérzületének fentartása első sorban nem függ a törvény irott vagy nem irott, codificált vagy nem codicált voltától, hanem függ az eljárástól, melynek nyilvános és szóbeli alakja áthatja a nemzetet, naponként emlékezetébe juttatja a jog szabványait, teremt nemzeti jogot és nemzeti jogérzületet, tiszteletet gerjeszt az állam intézményei és közegei iránt.

Találó IHERING szava: «Minden egyesnek egészséges és erőteljes jogérzetében az állam önálló létének ugy ki- mint befelé legbiztosabb garantiája fekszik. A jogérzület az egész fának gyökere, ha a gyökér nem ér semmit, ha elsatnyul kőben s homokban, ugy a többi mind szemfényvesztés, s ha a vihar jön, a fát meg fogja törni.» A nemzeti jogérzület ápolása és fokozódása a politikai paedagogia legfontosabb feladata, annak elhanyagolása az önálló nemzeti lét feladása, melyet irott és czikkelyekbe foglalt törvényekkel pótolni, tévedés.

Magyar állami szempontból a legsürgősebb feladatot kell hogy képezze a közvetlenség, nyilvánosság és szóbeli eljáráson alapuló peres eljárás meghonositása. Ez az egyedüli eszköz, a mivel a nemzet sülyedő jogérzületét fel lehet ébreszteni. Ez az egyedüli mód a melylyel azon ürt képesek vagyunk kitölteni, mely a nemzetet jogától elválasztja, ez az egyedüli ut a melyen a nemzeti jog fejleszthető és megmenthető. A nemzeti jog megmentése és fejlesztése a jelenlegi codificatio által meg volna hiusitva.

Nem nemzeti szükkeblűség vezet, nem idegenkedés az európai culturállamok jogintézményei iránt, sőt ellenkezőleg a jogtudomány haladásának eredményeit, a külföldi törvények helyes intézkedéseit, intézményeink korszerü változását, fejlődését és kiépitését óhajtjuk, de a fejlődésmenete megkivánja, hogy ez ne legyen puszta külső felvétel, hanem assimilátió, mely a jogi öntudatot áthassa. Mert törvények, uj intézmények nem olthatók egy nemzet testébe mint gyümölcs fába az oltvány, hanem ehhez a fejlődés menete szükséges, melynek egyedüli közvetitője csak a szóbeli peres eljárás lehet.

A szóbeli eljárás s az annak megfelelő birói organisatió egy legfőbb országos birósággal, mely a jog egyöntetüsége, a jogszabályok helyes alkalmazása felett őrködik, nemcsak a nemzeti jogrendszert képes megmenteni, hanem a fejlesztés egyedüli lehetségesitése. Jogrendszerünk tisztulni fog, látkörünk tágul, az avult észrevétlenül el fog enyészni, az élet jogi szükségletei kielégitést fognak találni s a jövendő codificatioja kifejlődött nemzeti jogrendszert alapul fog vehetni, mely az önálló fejlődés biztositékait magában fogja hordani; a törvénykönyv magyar törvény és jogtudomány alapját fogja megvetni.

III.

A közönyösség, melylyel a közvélemény az alkotandó törvénykönyv iránt viseltetik, a tájékozatlanság és előkészületlenség, mindmegannyi bizonyság az időpont alkalmatlan voltára nézve. A codoficátióval kapcsolatban álló legfontosabb kérdések megvitatást nem találtak, s azon elvi álláspontok, melyek mérvadó körökben eddig hangoztattak, tévesek s a törvénykönyv feladatával és jelentőségével ellentmondók.

Jellemző, hogy a törvénykönyv alkotásánál oly körökben, melyek a codificatióra lényeges befolyást gyakorolnak, feladatul kitüzetett egy u. n. népies törvénykönyv alkotása, melynek iránya s tartalma, beosztása és irálya a nép zöme egyszerü felfogásának megfeleljen, — mely kivánalmak rejtett szándéka a jogtudomány és ügyvédi kar felesleges volta. E nézetek több izben kifejezve az országban helyeslés és tetszésre találtak.

Ez irány rendszerint két alakban jut kifejezésre. Az egyik az u. n. felvilágosodott absolutismus, a másik az ultra democrat republicanismus. Mindkét véglet azt véli, hogy a perek száma ez által csökken, a nép az ügyvéd nyüge alól felszabadul, a biráskodás egyszerü mechanikus tevékenységgé sülyed, s a jogélet primitiv alakjaira visszavezethető.

Ez irány volt a porosz Landrecht létrehozásánál mérvadó, s e programm az 1780. april 14-én kibocsátott és Karmer gróf akkori nagykanczellárhoz intézett parancsban következő kifejezést nyert: «Es sei sehr unschicklich, dass die Gesetze grossen Theils in einer Sprache geschrieben wären, welche diejenigen, denen sie doch zur Richtschnur dienen sollten, nicht verständen. Ebenso ungereimt sei es, wenn man in einem Staate, der doch einen unstreitigen Gesetzgeber habe, Gesetze dulde, die durch ihre Dunkelheit und Zweideutigkeit zu weitläufigen Disputen der Rechtsgelehrten Anlass geben. Es soll daher ein allen Untherthanen verständliches, allgemeines Gesetzbuch abgefasst werden.» Hogy pedig a codificatio az ügyvédi kart feleslegessé teszi, a fenidézett parancs következő kijelentése mutatja: «Wenn Ich ... Meinen Endzweck erlange, so werden freilich viele Rechtsgelehrte bei der Simplification der Sache ihr geheimnissvolles Ansehen verlieren, um ihren ganzen Subtilitätenkram gebracht, und das ganze Corps der bisherigen Advocaten unnütz werden».

S mi volt ezen népies codificatio eredménye? Egy a tiz ezert meghaladó §§-ok tömkelege, mely nem csak a jogászi kart feleslegessé nem tette, hanem arra utalta őket mint LANGE mondja, hogy a római jog müvelésére visszamentek, s hogy a porosz egyetemeken daczára hogy az országnak codificált törvénykönyve volt, a római jog müvelése a legnagyobb haladást mutatta fel.

A népies codificatio másik irányát a democratikus republikák mutatják, a melyek feladatul tűzték ki, hogy a polgári törvénykönyv a szó szoros értelmében népkönyv legyen. Példakép szolgál Aargau Canton és Graudbündten Canton törvénykönyve. *Planta* az utóbbi törvénykönyv szerkesztője «Bündnerisches Civilgesetzbuch mit Erläuterungen. Chur 1863» a népies codificatio programmját következőkben adja: Feladatomnak tekintettem a törvénykönyvet akkép szerkeszteni, hogy az népkönyv legyen. Ilyen pedig csak akkor lehetett, ha tömött, áttekintő, világos és mindenki által megérthető. E tekintetekben a zürichi törvény rosz példa lett volna, mert az doctrinair irányánál, gazdag casuistikájánál, a felállitott elvek kivételeinél fogva, s mert áttekintése nem azzonnal felismerhető, a nép szellemi tulajdonává válni nem fog, habár a képzett birót és jogászt kielégiti. A jog terén legmagasabb feladatomnak tekintem, mit a democratikus állam maga elé tűzhet, hogy a jog a népbe hasson, abban eleven legyen, ne pedig egy beavatott kast tálajdonát képezze. Kettős fontossággal bir ez oly

államban, a hol mindenki hivatva van jogügyeit a közjegyző és ügyvéd örökös gyámkodása nélkül rendezni. A polgári szabadságnak lényege abban rejlik, hogy mindenki, a ki közönséges észszel bir és iskolába járt, lehetőleg saját lábán állhasson. Kétségtelen, hogy egy valódi népszerü törvénykönyv behozatalával a szellemi és polgári emancipatió elérésére nagy lépés történik. A meddig a jog a nagy tömeg számára egy hét pécséttel elzárt könyvet képez, addig a politikai nagykoruság a jogi kiskoruságggal nem áll összhangzásban.

Hogy PLANTA ezen kisérlete az 515 §-ban nem sikerült, azt a törvénytől eltekintve, saját commentárja legjobban igazolja, a midőn az általa szerkesztett törvény értelmezésénél SAVIGNY, THIBAUT és KELLER stb. irókra kénytelen hivatkozni, mely irókat a graubündteni pásztorok a törvény alkalmazásánál alig fogják igénybe vehetni.

AARGAU canton, mely szintén egy ily demokraticus áramlat alatt állva, a magánjogot kimeritőbben a graubündteni törvénynél 994. §-ba foglalta, a kitűzött czélt szintén nem tudta elérni, mint ezt a törvénykönyv commentatorja HIRZL elismeri. HIRZL szerint a törvénykönyv csak elvekre szoritkozván, az élet különböző eseteit egyenkint meg nem oldván, az egyszerü polgár, a ki a jogi elveket általános fogalmazásukban nem érti, azokat a speciális esetre alkalmazni sem tudja.

Megsemisitőbb itéletetet a népies irányu codificatio felett mondani sem lehet, mint a melyeket annak hive HIRZL szavaiban kifejez.

Francziaországban is a Code civil tárgyalása alkalmával különösen a birói karból azon kivánalomnak adatott kifejezés, hogy a törvénykönyv egyszerü és népies legyen. Igy a montpellier-i tribunal d'appel (Analyse des observations des tribunaux d'appel et du tribunal de cassation sur le projet du code civil. Paris 1802. 5 l) e kivánalmat állitá fel: «Il faut au Code un caractère de simplification, que n'offre pas le projet: jamais la France ne fut dans un situation plus heureuse pour recevoir une legislation simple». Ez irány ellen emelt szót PORTALIS kimutatva, hogy egy nagy cultur-állam törvénykönyve nem lehet egyszerü: «Egy nagy állam mint Francziaország, mely mezőgazdasági és kereskedelmi, mely magában foglalja a foglalkozások s ipar különböző ágait, nem alkothat magának oly egyszerü törvényeket, mint egy szegény elszigetelt társadalom.

A tizenkét táblás törvényekre minduntalan hivatkozás történik. De kérdem lehet-e egy alig megszületett népnek intézményeit összehasonlitani egy oly népével, mely a gazdagság és mivelődés oly magas fokát elérte? Róma a sors által nagyságra szánva, ugyszólva azon rendeltetéssel, hogy az örökké való város legyen, nem késett törvényeinek hiányos voltát felismerni... Róma törvényhozásának története körülbelül minden nép törvényhozásának története.

A javak különböző neme, az ipar különböző ágai, az élet változó viszonyai mindmegannyi különböző szabályt tesznek szükségessé. A törvényhozó gondját képezi viszonyba helyezni magát a tárgyak sokaságával és fontosságával, melyek felett törvényt alkot. Innét van a művelt nemzetek törvénykönyveiben azon nagy előrelátás, mely az egyes eseteket sokszorozza, s ugyszólva az emberi gondolkodásnak egyik művészetét képezi.»

S hogy a codificatió az ügyvédet sem feleslegessé, sem nélkülözhetővé nem teszi, sőt ellenkezőleg annak befolyása ép a törvénykönyvvel szemben fokozódik, elismerte *Portalis*, s kifejezést adott JAUBERT a Corps legislatif-ban tartott egyik nagy beszéde alkalmával, midőn a Code civil kiegészitő forrásait emlité fel e szavakban: «L'ordre des avocats sera un des gardiens fidèles de la bonne doctrine. Cet ordre qui a l'honneur d'erercer une profession aussi nécessaire que la justice, selon les paroles de d'Aguesseau, mettra dans la discussion de nos lois autant de probité que de discernement. Lés veritables avocats savent bien qu'ils ne doivent signer comme consultans que ce qu'ils devraient décider comme juges.« A német birodalom számára alkotandó magánjogi törvénykönyv szerkesztésével megbizott bizottság 1874. április 15-iki jelentésében, a népies irányt elejtendőnek tartja: «Endlich dass die Formulirung der aufzunehmenden Rechtsätze sich gleicnmässig von einer gelehrten Geheimsprache, wie von einer unentbehrliche technische Bestimmtheit und Genauigkeit verwischende sogenannten *Popularisirung* fern hält».

A törvénykönyvet jogászi szellem és gondolkodás kell hogy hassa át, ennek megfelelő nyelvezete az értelmezéshez előfeltételeket kiván és ezek megtagadasa a jogtudomány negálása.

Die juristische Bildung, — igy mondja IHERING — („*Geist des römischen Rechts*“ II. k. II. R. 298. s k. l.) ragt über das Landesrecht weit hinaus, in ihr begegnen sich wie auf einem gegen die Nationalität neutralen Boden die Juristen aller Zonen und Zungen..... Die wahren Juristen aller Orten und Zeiten reden dieselbe Sprache. Die Juristen verstehen sich unter einander, aber der Jurist und Laie, auch wenn sie über ihr einheimisches Recht miteinander reden, vermögen sich unter Umständen kaum zu verständigen. Die Kluft zwischen dem gebildetsten Laien und einem Juristen der Gegenwart ist ungleich grösser als sie es zwischen einem Juristen des alten Rom und einem englischen, der nie etwas vom römischen Recht gehört hat, sein würde.»

S ha a magánjog codificátióját jogtudományi szempontból tekintjük, ugy az a rendszeresség legkifejlődöttebb alakja, tudomány s művészet egyesülve, melynek minden szava a mély gondolkodás eredménye legyen; a gyakorlat és az elmélet formai kiegyenlitése, a szó szoros értelmében tudományos mű. S ha TELESZKY: „*Észrevételek Dr. Hoffmann Pál általános mágánjogi törvénykönyv tervezetére*“ 1873. munkálata előszavában azt mondja: «A törvény szövege nem tudományosan mély, hanem világos, határozott, hogy ugy mondjam, könnyü népies legyen» ugy ezzel egy oly irányt jelez, melynek elérése, mint kimutattam, lehetetlen.

Ha a törvényhozó tárgyát áthatotta, ugy szabványai világos kifejezést nyernek, de népiesek nem lesznek. A törvénykönyv ugyan egy nép számára készül, de nem azon értelemben, hogy abból minden egyén jogismereteit meríthesse, hanem erre közvetités szükséges. A jogfelvétel szellemi munkája előkészitendő, ez a birói és az ügyvédi kar feladata.

Az álladalmi életben a szellemi munka terén is a munkamegosztás elve érvényesül, s a folyton fejlődő, mind inkább szövevényesebbé váló társadalmi élet a törvénykönyvben elvi szempontoknak alávetve, magát a törvénykönyvet oly elvi magaslatra emeli, mely a közönséges ember gondolkodási spheráját tulhaladja. Be kell ismernünk, hogy törvénykönyvet első sorban a biró és az ügyvéd számára készitünk; ezek kezébe teszszük le a munkát, hogy alkalmazzák és fejleszszék, ezek a nemzet jogi öntudatának hordozói, ezektől függ minden törvénykönyv sorsa.

(Folyt. köv.) *Dr. Jellinek Arthur.*

Észrevételek

Sztehlo Kornél ügyvéd urnak a lelkészi congruák kérdésében közlött czáfolatára.*

Soknemü elfoglaltságom nem engedi ugyan, hogy Sztehlo Kornél urnak «Czáfolatára» hosszasan kiterjeszkedjem, mivel azonban ő csak az illető körök tájékozásául nagyon átalánosságban szerkesztett «Emlékiratomat» szives volt figyel-

* L. a *Jogtudományi Közlöny* 48. számát.

mére méltatni: én is sietek irányában hasonló udvariasságot tanusitani, s «Czáfolatára» czáfolattal felelni.

Nagyon helyes, sőt egyedül törvényes álláspontot foglal el a czáfoló ur, midőn a canonica visitatio jogi természetét illetőleg beismeri azt, hogy az nem magánjogi, hanem közjogi szerződés; csakhogy azután ennek folyományait nem következteti le egész szigorral; midőn pedig azt mondja, hogy a közjogi kötelezettségekre nem szabad a magánjogi kötelezettségek megszünésének szabályait alkalmaznunk, sőt midőn e tételt még az által bőviti ki, hogy a közjogi kötelezettség megszünik, mihelyt teljesitésének ratiója nincs; mihelyt az egyesnek viszonya a közülethez oly változást szenved, mely az egyes és a közület közötti köteléket megszünteti, az egyesre nézve a közczél iránti érdeket elenyészteti» akkor kétségtelenül többet állit, mint a mennyi akár a közjogi, akár pedig a magánjogi tételes törvények által igazolható lenne. Ezen állitásomat pedig arra fektetem, hogy a magánjogi és közjogi kötelezettségek szoros viszonyban állanak egymáshoz, tehát különböző, sőt ellentétes jogelveken nem nyughatnak; hogy továbbá a közjogi kötelezettség alapja is a magánjogi kötelezettségben mindenkor fellelhető, és viszont; s végre hogy a közjogi kötelezettség szerény nézetem szerint nem akkor szünik meg, mihelyt az egyesnek viszonya a közülethez oly változást szenved, mely az egyes és a közület közötti köteléket megszünteti, hanem akkor, ha a közjogi kötelezettségnek ugy alanya, mint tárgya megszünik létezni. És ez a nagy különbség a mi nézeteink között.

Ebből azután önként következik, hogy téved czáfoló ur, midőn azt állitja, hogy a «közjogi kötelezettségek azt terhelik, a kinek érdekében a közület működik, a kinek a közület szolgálatokat teljesit.» Mert bizony akárhány oly közjogi kötelezettséget teljesitek magam is és mások is, a melyért nekem a közület szolgálatokat nem teljesit; például fizetnem kell az iskolai adót, pedig nemcsak hogy iskolába járó gyermekem nincs, hanem egyáltalában gyermektelen vagyok, járulnom kell az ország igazságszolgáltatási közegeinek fizetéséhez, a nélkül, hogy életemben valaha perem lett volna, stb.; fizetem pedig ez adókat jövedelmem és *ingatlan birtokom* után, holott azok sem iskolába nem járnak, sem nem perlekednek, tehát sem tanitó, sem biró az ingatlannak szolgálatot nem tesz és ez mégis fizeti őket. Tehát valamint a felhozott esetekben nem azért vagyok kötelezett, mert gyermekem van, vagy perlekedem, hanem azért, mert a közjogi kötelezettség alatt álló vagyonnal birok: épen igy áll ez a lelkészi szolgáltatások tekintetében is; az illető nem azért köteles szolgálatot tenni a papnak, mert katholikus, hanem azért, mert oly birtokkal bir, mely a canonica visitatió szerint ily kötelezettséggel van terhelve.

Maga czáfoló ur is csakhamar észrevette állitása tarthatatlanságát, mert mindjárt beismeri, hogy az állami adók némelyike szintén az ingatlant terheli, de ezt azzal menti. «hogy a birtokos személyében nem állhat be oly változás, mely az *állami közczél iránti érdeket* elenyésztethetné. Pedig dehogy nem állhat be; ha például egy magyar honpolgár eladja birtokát egy ellenséges állam polgárának, a közczél iránti érdek itt változik, sőt elenyészik, mégis az idegen állam polgára is köteles megfizetni az adót.

Összetéveszti czáfoló ur az egyházi látogatások kifejezéseit is, midőn azt mondja, hogy a kivetés «telkenként» történt, és hogy ebből még nem következik, hogy ezen adó magát a telket dologi jogként terheli. Midőn a canonica visitatio azt mondja «sessionalista», «colonus» vagy épen «communitas», akkor azt kivetési kulcsnak keresztelni nem lehet, mert nem azt mondja, hogy a katholikus hivek telkeik *arányában* — in proportione sessionis — tartoznak szolgálni, hanem azt mondja „*quilibet* colonus», a mi magyarul azt teszi «minden jobbágytelkes»; tehát a kivetés nem telkek után vagy arányában, hanem egyenesen a telkekre történt; ekként pedig a teher dologivá vált. Mert hogy példával is szolgáljak: ha valamely inquilinus vagyis zsellér a stolaris illetményen fölül a papnak még egy napi favágással is tartozott, ha ezen zsellér később egy nemesi curiát vásárolt, favágási szolgálata maradt a régi és nem szaporodott az fel egy telki birtoka arányában, mert a papi szolgálmány a nemesi telket nem terhelte; de ha azon telkek közől vásárolt, a melyek a canonica visitatio szerint a papnak szolgálni tartoztak: akkor ez a zsellér a papnak kétféle szolgálatot tett, ugymint zsellér- és jobbágytelke után, világos jeléül annak, hogy a szolgálat nem személyes, hanem dologi. És ennek utána azt sem lehet állitani, miszerint a dolog veleje mégis az, hogy «azért köteleztettek, mert a tulajdonosok katholikusok voltak, mivel számtalan oly község létezik, a hol vegyes vallásu «colonusok», «sessionalisták» és «inquilinusok» voltak s mégis a canonica visita ugy szól, hogy „*communitas* obligatur,» a mi alatt azon időben mindenkor a politikai communitas értetett, és igy van ez a városokban is, a hol ezen terhet a városi peculium viseli, a melyekben a népesség állandó elemét nem mindig a földmüvelő osztály képezte és a melyekben a czigányokon kivül más művészek is voltak találhatók, a kiktől az adózás behajtható volt.

A másik nagy különbség az, hogy czáfoló ur ugy a kegyuraság, mint az abból folyó canonica visitatio tekintetében nem a katholikus canonjog alapján áll, hanem azt mondja, hogy az egyházi czélokra való adakozás kötelezettsége *tisztán a hiveknek az egyházhoz való személyes viszonyán alapulván, ezen kötelezettség a személytől el sem választható és az egyházi czéllal semmiféle viszonyban nem levő ingatlanra közjogi uton át nem ruházható.*" Czáfoló ur szives volt «feltéve» megengedni azt, hogy az «emlékiratnak» igaza van, midőn azt a «fictiót» állitja föl, hogy a «királyi főkegyuri jog működik a canonica visitatio megállapitásánál.» Ámde ezt a magyar jogásznak nem *feltéve* kell megengedni, hanem *feltétlenül* beismernie, mert mindezt KOLLÁR ÁDÁM FERENCZ két jeles művében „*de jure patronatus*" és „*de usu perpetuo potestatis legislatoriae circa sacra regum Hungariae*" és utána mások igen szépen bebizonyitották; királyaink pedig ezen joguknak mai napig háboritatlan birtokában vannak.

Midőn tehát czáfoló ur megengedi azt, hogy a canonica visitában a kegyuri jog müködik: akkor azután meg kell engednie azt is, hogy az ezzel kapcsolatos kötelezettségek — a hol a visita ekkép szól — az ingatlanon nehezednek. Mert tudni kell azt, hogy királyi rendeleteknél fogva a földesur mindig megnyerte az adományozott birtokkal a kegyuraságot is, és ugyancsak királyi rendeleteknél fogva ő volt köteles a plébániai javadalomról is gondoskodni, akkép, hogy ő földeket és épületi anyagokat adott, a földesurnak azon községbeli jobbágyai pedig tartoztak az épületekhez a kézi és szekeres munkát szolgáltatni, a földeket pedig megmüvelni. Ily értelmű számos rendelettel szolgálhatok. Már ha a kegyuraság a földbirtokkal volt kapcsolatos elannyira, hogy az 1790/1: 26. törvényczikk után is a reform földesur, sőt még a zsidó is köteles a patronatusi terheket (utóbbi a jogok gyakorlása nélkül is) viselni, akkor alig szenved az kétséget, hogy miután a jobbágyok csak a földesnraság utján jöttek kapcsolatba a plebániai kegyuraság terheiben való részvevéssel, mert a kegyur nem ő volt, hanem a földesur, kinek tulajdonát képezte a jobbágy birtoka is, hogy akkor az általok birt birtok szintén kötelezve van azon kegyuri részterhek viselésére, melyekkel a földesúr az ő kezeiken volt birtokát lekötötte. Es az által hogy a jobbágyi birtok is földesuri birtok volt, a földesuri birtok pedig ez idő szerint is kötelezett kegyuri terhekkel: nem szabadulhat e kötelezettség

alól a jobbágyi birtok sem, a hol ez ily kötelezettség alapjául a kegyur mint földesur által kijelöltetett. Tehát az egyházi czélokra való adakozás kötelezettsége nem mindenütt alapszik a hiveknek az egyházhoz való személyes viszonyán, mi onnan is kitetszik, hogy vegyes vallásu városok is fizetik a katholikus papok congruáit, holott a nem katholikus polgárok a kath. egyházzal semmiféle személyes viszonyban nem állanak: hanem alapszik a birtokon, mely annak alapjául szolgált; és igy nem csak hogy nem lényeges előfeltétel — mint czáfoló ur mondja — a katholikus hitvallás, hanem épen ellenkezőleg e vallásnak itt legkisebb befolyása sincs, mert a patronatusi jog a vallástól elvontan a birtokon fekszik; és épen ezért mondotta ki az 1853. márc: 2-iki nyiltparancs 23-ik §-a is ezen kötelezettségek további teljesitését, mivel azon nézet merült föl, hogy talán a jobbágyi kötelezettségekkel ezek is megszüntek; abból pedig hogy ezen kötelezettségek fenállásáról az urbéri és földtehermentesitési, tehát kizárólag ingatlan vagyonra vonatkozó rendeletben emlékezik meg, minden törvény rátiójánál fogva egyedül csak azt lehet következtetni, hogy itt nem személyes, hanem dologi kötelezettségekről van szó.

Magyarország mai parlamentaris törvényhozásából okoskodik czáfoló ur, midőn azt állitja, hogy «adó természetével biró közjogi kötelezettséggel akár az egyes állampolgárt, akár az ingatlan vagyont s különösen az utóbbit törvényeink és évszázados közjogi gyakorlatunk szerint csak a törvényhozás terhelheti.» Forgassa csak czáfoló ur az ős Corpus juris lapjait és kutassa a magyar jogtörténelem fejlődéseit, hányszor fogja azokban ezen állitásának ellenkezőjét feltalálni! hogy többet ne emlitsek: mely *törvény* szerint fizettek a főpapok várerődités költségeket? nem-e puszta királyi rendelettel léptettetett életbe ezen adózás? és vajon midőn az 1751. évi 12. törvényczikk a stolák mérséklését (helyesebben szólva *rendezését*, mert a «moderare» rendezni, megigazitani értelemmel is bir) rendelte el, vajon nem állottak-e akkor már fen a stólák, melyek mérséklése vagyis rendezése szükségesnek találtatott? a nélkül hogy felfedezhetnők azt a törvényt, mely nélkül ezeket kivetni nem lehetett? Igen is Magyarország királyai ezen ügyeket mindenkor önhatalmilag «ex plenitudine Majestatis» intézték s ezen jog alapján rendeltetett el a plebániák szabályozása is; ezen szabályozás alkalmával, mely a kibocsátott kir. rendeletek szerint (1783. april. 8-ról 1869/95. sz., 1783: okt. 21-ről, 1787: május 10-ről 5978/742; 1802: januar 15-ről stb.) a törvényhatóságok közbejöttével eszközöltetett, irattak össze, s azok alapján megállapittatott minden egyes plébániának akkor létező jövedelme; kimondatott, hogy a falusi plébánosok congruája 300 pfrt, a kisebb városokban 450 frt, az első osztályu városokban pedig 600 frt. legyen; a hol a plébánosi összeirt jövedelmek ennyit ki nem tettek, azoknak a vallásalapbóli vagy egyébkénti pótlása rendeltetett el. Ezek voltak azon határozatok, melyeket a király legfőbb kegyuri hatalmánál fogva a vármegyék előterjesztései alapján kibocsájtott. Midőn azután idők folytán a püspökök a plébániák látogatását végezték, akkor számba vették az egyház jövedelmeit is, és beirták azon megállapitások szerint a canonica visitába; és minthogy ennélfogva a canonica visiták csak azt foglalják magukban, amit a plébániák összeirása alkalmával a plebános tartására a földesúr s a községbeliek megajánlottak, s miután ezen összeirások azután a király által legfőbb kegyuri jogán megerősittettek s a törvényhatóságokhoz ad exequendum beküldettek, azért ezen visitákat mint czáfolo ur ohajtja a közbenjáró politikai hatóságnak nem kellett, de nem is lehetett megerősitenie, mert azokat Ő felsége erősitette meg s ez által nyerték azok közjogi jelleget, mert e nélkül csak magán egyezkedések volnának; sem pedig annak a ki közjogunkban jártas, nem szabad azt állitani, hogy azok semmisek és érvénytelenek, és legkevésbbé lehet azon nagy szóval élni, hogy a királynak sem volt az országgyülés hozzájárulása nélkül joga közadó természetével biró tartozások kirovatására; mert Ő felsége e jogat az 1751: 12. törvényczikk is beismerte, midőn kijelentette, hogy «Ő felsége a meghallgatandók előleges meghallgatása mellett a stólákra nézve általános *utasitást rendelni* méltóztassék» s ez által a congruák rendezésének jogát továbbá is Ő felségének tartotta fen.

Azt pedig szintén nem helyesen teszi czáfoló ur, midőn a fenebbi törvényben emlitett stólákat szoros értelemben veszi; mert a «stóla» a mi törvényeinkben általános fogalom minden papi illetményekre, mint erről a régi curialis irálymódból meggyőződhetik, midőn tehát a törvény ezek rendezését a királyi felségre bizta: akkor a stóla nevezet alatt az összes papi illetményeket értette, a mint hogy eddiglen egyetlen törvény sem szüntette meg az annak érelmében keresztül vitt összes papi illetmények szabályozása iránt kibocsátott udvari rendeleteket. Czáfoló ur ép oly jól tudja azt mint én, bogy az 1790/1: 26 törvényczikk alapját II. József császárnak 1781. október 25-ről «de tolerantia christiana decretuma» képezi, ezen decretum pedig valószinüleg az 1647: 11. törvényczikkből meritette azon intézkedést, hogy valamint az evangelikusok a katholikus plébánusoknak, ugy viszont ezek azoknak *fizetést* tenni kötelesek ne legyenek, mégis már 1785. jul: 25-ről akkép intézkedett «ut recurrentes a cahtolici.... unice manuales et jugales operas tali occasione gratuito praestare obligentur quando ipsa ecclesia reliquos sumptus et expensas habet»; az 1788. május 2-ról kelt rendeletben pedig ezt olvassuk: «was die angetragene Befreiung der nicht katholischen Schullehrer von den Stolar und Lektikalgebühren an den katholischen Pfarrer betrifft; hierin ist sich nach dem buchstäblichen Inhalte des Toleranz-edictes zu halten, dass protesantische Lehrer dort, wo diese schon zur Zeit des kundgemachten Toleranz-edictes in dieser Eigenschaft bereits existirt, zugleich aber die Verbindlichkeit der Entrichtung der Stolar und Lektical oder aber beiden dieser Gebühren auf sich hatten, zur Entrichtung derselben auch künftighin gehalten sein sollen.» Ha azonban a tisztelt czáfoló ur tovább is forgatja a corpus jurist, akkor mindjárt a következő 1647: 12-ik törvényczikkre fog bukkanni, melynek 3-ik §-ában már az áll «quibus vero in locis nulli plane proventus Parochiarum haberentur verum Plebani ex solutionibus dumtaxat *personalibus* seu *sessionalibus* sustentationes habuissent, ut in ejusmodi locis pro bono pacis *deinceps* tales per catholicos et evangelicos incolas præstandae solutiones . . . in duas partes dividantur etc». Vvajon mit olvas ebből ki a czáfoló ur? nem-e azt:

a) hogy a törvény mindenkor megkülönböztette a személyes (szorosabb értelemben vett stolaris) fizetéseket a telki fizetésektöl (personales sessionales);

b) hogy a stolaris jövedelmek az az «fizetések» (párbér, esketési-, temetési-, stb. taxák) ugyanezen törvény 1., 2. és 4 §-ai szerint kizárólag az illető felekezetbeliek által az illető felekezetbeli lelkésznek fizetendők, épen ugy, mint én vitatom «Emlékiratomban», — ellenben a telkiek (melyek közé tartoznak például a kézi és szekeres napok, a papi tized és más hasonlók) — tekintet nélkül a vallásra — pro bono pacis a nem felekezetbeliek által is kiszolgáltatandók és a lelkészek közt deinceps megosztandók voltak;

c) hogy ugyanazon országgyülés, mely a czáfoló ur által nagy sulyt fektetett 1647: 5. törvényczikket vagyis a Rákóczy Györgygyel kötött békeegyezményt törvénybe iktatta — a papi illetményekre nézve tekintve ezek különböző voltát különböző álláspontot is foglal el;

d) hogy az 1790/1: 26. törvényczikknek a linczi békekötésre hivatkozása nem azon czélból történt, mint azt a

czáfoló ur előtünteti, hanem azért, «ut *negotium religionis* intra ambitum Regni Hungariæ solum ad statum legum annorum 1608 és 1647 (a mely utóbbiak közt egyébiránt nem csak az 5-ik hanem a fenidézett 12-ik törvényczikk is találtatik) reponatur, ac ut per conseqens pro basi et fundamento in *perpetuum restabiliti liberi religionis exercitii* . . . . . assumantur»; a hivatkozás tehát e törvényekre csakis a vallás szabad gyakorlata érdekéből történt;

e) hogy az 1790/1: 26. tcz. 6-ik §-a által csakis a «stola seu lecticale» szüntettetett meg, épen ugy mint azt az 1647: 12. tcz. rendelte, és a mely stola mindkét törvényben solutionak és személyes kötelezettségnek neveztetik; de ezen törvényczikk egy szóval sem emliti a «sessiók» utáni szolgálatok eltörlését, nyilván azért, mert ezek dologi kötelezettséget képeztek mindenkor;

f) nem olvassa-e ki azt czáfoló ur, hogy minő könnyü módon vél czáfolni akkor, midőn azt mondja, hogy az 1647: 12. tcz. is vallási törvény, hogy kerül tehát ebbe azon rendelkezés, hogy a jobbágy a sessio után járó illetményeket a papnak fizesse? Bocsánat, de a törvénynyel nem lehet oly könnyen elbánni, mint czáfoló ur hiszi; ugyanis az 1790/1: 26. törvényczikknek a czime «de negotio religionis» magyarul: törvény a vallásügyről; az 1647: 12. törvényczikknek feliratában pedig egy szó sincs a vallásról; ez a két törvény tehát egymással párhuzamba nem tehető; az 1790/1: 26. tcz. épen ugy mint az 1647: 5. tcz. sarkalatos törvény, de még egy közjogi irónknak sem jutott eszébe soha az 1647: 12. törvényczikket sarkalatos törvénynek mondani. Avagy talán azért vallási törvény ez utóbbi, mert katholikus és evangelikusról van benne szó, hiszen akkor mindaz vallási törvény, a melyben a filisteusok, zsidók és izmælitákról van szó, hogy ezek vámokat ne bérelhessenek. vagy hogy bányavárosokban ne lakhassanak, vagy hogy türelmi adót tartoznak fizetni, stb.;

g) ha az 1790/1: 26. tcz. a telki terheket is megszüntette, miért nem adta okát czáfoló ur annak, hogy egész 1848-ig a mig t. i. a katholikus papság le nem mondott, miért adták ki az akatholikusok a papi tizedet, illetőleg ebből a plébánosoknak járó s congruájukhoz tartozó tizenhatodot? hiszen ezen teher kétségbevonhatlanul a telken inhæreált, mert annak terméseiből adatott ki; végre adós maradt czáfoló ur annak megfejtésével, hogy

h) ha a linczi békekötés s az ennek alapján keletkezett törvények a más vallásuak részére annak előtte tett minden néven nevezendő szolgálmányokat megszüntették, mért fizetik a képéket mai napig is a más vallásuak Erdélyben a református papoknak? miért veszik meg ezek hatósági uton is a hátralékokat a más vallásuakon, s miért rendelte az 1689-iki erdélyi országgyülés a III. czben, hogy ezen képéket a más vallásuak is tartoznak a református lelkész és tanitóknak megadni? hiszen a linczi békekötés Erdélyben is érvényes volt, mert annak fejedelmével köttetett, de meg ez a törvény a linczi békekötés után hozatott? És ha már nem tetszett az «Emlékiratnak» azon érvelése, hogy az egységes fejedelmi jog különböző felfogást meg nem engedhet, s hogy ennélfogva gyenge lábon áll azon érvelés, mely szerint az általam kifejtett elveknek megfelelőleg a monarchia másik felének tartományaiban is hasonló elveken rendeztetett a fejedelem által ezen ügy, hát talán az ügy erősebb lábraállitásául fog szolgálni az, ha felemlitem, hogy az 1861-ik évi 2724. számu udvari rendelettel a kepe kiszolgáltatás, mely az erdélyi részekben közelebbről érdekli az akatholikus mint a katholikus lelkészeket, Erdélyben is világosan fentartatott, s hogy ennélfogva a különböző vallásfelekezetüek közt a reciprocitás elve is sértetlenül fentartatott;

i) és mindezekből nem világos-e az, hogy a szolgálatoktóli mentesités ez ügy többféle stadiumaiban soha sem értelmeztetett oly szorosan, mint azt a czáfolat követeli?

A mondottakból láthatni, hogy ugy a törvény mint a gyakorlat mindenkor megkülönböztette a személyes fizetéseket és a telkek után járó szolgálmányokat és adózásokat; s hogy mig az elsők kétségtelenül csak a hivek által teljesítendők, mert a tett személyes szolgálatérti viszonszolgálat jellegével birnak: addig a dologi kötelezettségek kirovása tekintetében a birtokos vallása különbséget nem tehet.

Persze máskép áll a dolog, ha valaki a magyar közjog egyik lényeges fejezetét: a «jura majestatica circa sacra et patronatum» megtagadja, vagy ha de lege ferenda akar értekezni, s ebben a kor igényeinek hódolni, de nem szabad szem elől téveszteni, hogy az «Emlékirat» a *jelenleg fenálló közjog alapján készült,* s akkor talán még sem mondható fictiónak.

Nem egy törvényes adózást szüntetett meg már főleg 1848. óta a szabadelvü törvényhozás, bizonynyal nem fogja ezt sem kimélni. De nem azért fog ez megszünni, mert nem volt törvényes, hanem azért, *mert ugy kivánja a kor szelleme.*

Boncz Ferencz,

Különfélék.

— **Házassági biráskodás** czim alatt Dr. KOVÁTS GYULA budapesti ügyvéd tollából igen érdekes czikk jelent meg az *„Egyetértés"* és *„Pester Lloyd"* november 30-iki számában. A czikk első sorban a debreczeni zsinat ellen van intézve, mely azt enunciálta, hogy házasság dolgában a protestánsok szentszékei legyenek a nem-erdélyi részben is az illetékesek, s erre a czélra házasság fölött itélő szentszékeket, papi székeket követelnek. Kováts a kormányt okolja, hogy a debreczeni zsinat határozata létrejött. Mert jóval előbb gondoskodni kellett volna arról, hogy egy általános házassági törvényünk legyen, melylyel a világi biráskodás karöltve járt volna. Szerző ismert álláspontját fejti ki, tudniillik: a házassági törvényt a József császár patense értelmében kivánja megalkottatni. Ily irányu törvénytervezetet már a *„Jogtudományi közlöny"* 15-dik számában közzé tette, s igy az ő álláspontja olvasóink előtt ismeretes. Ebben a keretben tudvalevőleg a katholikus felekezet hit elveivel is lehetőleg kiméletesen bánik el. Midőn a czikkre reflektálunk, el nem mulaszthatjuk fölemliteni, hogy a főrendiházban Zichy Nándor gróf interpellált, mely interpellátióban többek közt egy házassági törvény megalkotását is követelte.

Beküldetett: *A kereskedelmitörvény magyarázata.* Dr. NEUMANN ÁRMIN székesfehérvári ügyvédtől III. (befejező) kötet. Ara 5 frt 20 kr. Budapest kiadja Zilahy Sámuel 1882. Az egész műnek (I.—III. kötet) ára 14 frt.

Függelékek a polgári törvénykezési rendtartáshoz. a kereskedelmi és váltóeljarás szabályzó valamint az 1881: LIX. és LX. törvényczikkek életbeléptetése alkalmából kibocsátott igazságügyminiszteri rendeletek. összeállitotta Dr. SCHREYER JAKAB köz- és váltóügyvéd, Budapest. Az Athenaeum részvénytársulat kiadása 1881. Ára 50 kr.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest**, egyetem-utcza 4. sz.) megjelent:

HATÁRIDŐ-NAPTÁR 1882-dik évre. Mindennemü hivatalnokok, ügyvédek, jegyzők, orvosok, gazdatisztek, utazók és üzérek számára, hasznos jegyzékkel és 365 üres lappal ellátva.

Ára vászonba kötve 1 frt 20 kr.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. sz.). Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor utcza 13. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 50. SZ. Budapest, 1881. deczember 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Deák Ferencz beszédei. Dr. DELL'ADAMI REZSŐ, budapesti ügyvédtől. — Észrevételek «az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezete felett.» Dr. JELLINEK ARTHUR, budapesti ügyvédtől. — Katholikus föld. Dr. VIDA LAJOS, budapesti ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A végrehajtási eljárás 119. §-ához. NEMO-tól. — «Hat hó mulva.» Dr. BERKOVITS FERENCZ, n.-váradi ügyvédtől. — A sajtóügyi fokozatos felelősségről. Dr. SÁNDOR ENDRE, pozsonyi törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Deák Ferencz beszédei. *

Ha jól esik egy sivár jelenben, melyet nem vigasztal lelkes törekvés, közelnek remélt szebb jövő felé, visszapillantani egy nagy multnak, egy ébredő, megifjodott nemzetnek emlékeire és hőseire: ugy alkalmasabb időben nem használhatjuk és élvezhetjük e könyvet mint ma.

Lapjain át érezzük lengeni az élő történelmet, a korszakalkotó szellemet, mely ront és teremt, a mindenható átalakitás erejét, a nemzet küzdelmét, haladásért és jogért.

És ma, midőn tespedünk az igazságügyi reactio sötétségében, midőn a jogászi közvélemény erejét veszité a merő hatalom cultusává fajult politikában, ma kétszeresen jól esik ama dicső hajnali kornak fénye, melyben a mivelődés első feltételeként tisztelték az igazság, a jogegyenlőség, a szabadság tanait, melyben eszmék vezéreltek szellemi küzdelemben és kicsinyes érdekek és ármányok meg nem hamisitották az érveket és nézeteket.

A magyar jogállam fejlődésének egyik megtestesitőjét látjuk a szellem hatalmával diadalmasan küzdeni az idegen udvar absolutismusa, a szolgalelkü főrendü kormány és biróság törvénytelen önkénye, a nemességi előitéletek és történelmi kiváltságok kártékony hatása, a nemzeti hiuság, irigység, gyanusitás, egyenetlenkedés örökölt bűnei ellen.

És az ész és tudomány fegyvereivel küzdő erkölcsi jellemerő, az önzetlen közszellem és hazaszeretet aristidesi példájának varázshatását szemléljük egy nemzedékre, mely fogékonyabb volt a jó és nagy, az igaz és igazságos iránt a mainál, mert ámbár szegényebb, de nem sülyedt volt oly mélyen az anyagiasság corruptiójába, nem szokta volt meg az elvtelenség gyalázatát.

A közélet minden terére, az anyagi és erkölcsi polgáriasodás minden tényezőjére, a nemzeti, közgazdasági és társadalmi érdekek minden ágára kiterjedt a mozgalom, melynek oly nagy része e szónok, jogász és államférfiu volt.

És mindezekben a közvetitő haladás, a józan felvilágosodottság, a szigoru jogosság szellemét képviselé. Kifogyhatatlan volt az ősi, a viszonyokhoz alkalmazkodó bölcseség példáiban, de nem követett oly ósdi jogtörténeti irányt, hogy a corpus juris czikkelyeihez kösse az alkotmányos fejlődést, hanem ellenkezően mindég a jelen és a jövő szolgálatában állva közvetlenül az életből és a nemzet szükségeiből merité az alkotás ösztönét, az ujitás eszméit.

A hazai jognak lelkiismeretes ápolása és ritka ismerete mellett a történelem, az állam és a jogélet terén korántsem zárkózék a nemzeti tapasztalatok szük körébe, hanem mindig készséggel alkalmazá a nyugot-európai politikai és jogi müveltség tanulságait. Azon szellemtelen és tudatlan chablone-cultus, azon vak utánzása át nem értett mintáknak, azon vakmerő átvétele a legellenkezőbb intézményeknek, mik mai «európai» szinvonalra képzelt jogéletünket teljesen desorganisálták, és ép oly hasznavehetetlenné mint nemzetietlenné tevék, azok persze teljesen ismeretlenek voltak azon időben, mely nem táplált még annyi állami parasitát mint mai korunk, mely hazai multunkat feledve, nemzeti jövőre képtelen.

Ő nemzeti, állami és jogi függetlenségünk ezeréves gyökereihez és az azt oltalmazó önkormányzati intézményekhez lelkének és meggyőződésének egész erejével ragaszkodott, mert elsőre becsülte a polgári szabadságot és a nemzet érdekét. És ha körültekintünk ma az ezen intézmények romjai fölött támadt idegenszerü közéleten, bizonyára lehet okunk kétkedni, vajon a municipalis közszellem hanyatlásáért kárpótolt-e a centralisált parlament és sajtó, vajon a nemzet legjobb erői érvényesülnek-e ma és az ország minden vidékére kihat-e még a vezérlő mozgalom, vajon a nemzeti szellem szervezete nyert-e többet annál, mit örökre elveszitett?

Ő máskép értelmezte a demokratiát, mint ma azok értelmezik, kik a «tulhaladt» franczia doctrinák és angol minták helyett a német könyvpolitikából meritik bölcseségüket. Mind szélesebb népi alapra kivánta épiteni az államot, hogy ez valóban egy legyen a társadalommal és semmi egyéb annak jogi rendjénél, a törvény uralmánál. Mint a nép barátja emelt szót a jobbágyság felszabaditásának szent ügyében és hirdette a természetjog örök igéit, a humanismus evangeliumát az évszázados jogtalanság ellen. A szó, a sajtó, az egyesület, a vallás, a tulajdon- és a végrendelkezés szabadságai mellett emelte leghatalmasabban, legékesebben szavát. És e szó nem maradt pusztába kiáltó. Az ellenzék a higgadt érvek, a fáradhatlan munka és a lelkesedés erejével végre kiküzdötte a maga részére a közvéleményt, mely viszont a kormányra emelte az igaz ügynek pártját és megvalósittatta a nagy reformterveket 1848-ban.

A modern és nemzeti eszméket és reformokat, a hatalmak elválasztását, a törvény előtti egyenlőségét, az egyházi javak állami tulajdonát, közgazdaságunk önállósitását, a haderő gazdasági értékesitését, stb.

Ő mindig azokat vitatta és alkotmányos alapon sürgette, mert meg volt győződve arról, hogy hazánk virágzása csak ez uton érhető el.

A modern geniek megszokták magas államférfiui szempontból kicsinyelni ama korszak táblabirói, jogászi szellemét és sérelmi politikáját.

Csakhogy ahhoz sok szó fér, vajon ma is több mint sérelmi politika van-e számunkra engedve. A mi pedig a jogászi szellemet illeti, szemben a sokszor semmittudást jelző államférfiui tehetséggel, a mi véleményünk szerint a hanyatlás egyik főoka közéletünk minden terén az, hogy a vezérférfiak akár tudatlan közöny-

* *Deák Ferencz beszédei 1829—1847.* Összegyüjtötte KÓNYI MANÓ. Franklin-Társaság 1881.

ből, akár rosz akaratból a jogi szempontok alárendelését szokták meg, és hogy azon bölcseség kiveszett belőlük, mely mély emberismeretnél fogva tetteinek legfőbb biztositékát mindig azok igazságosságában kereste. Tempora mutantur .... Ama rideg római jogszellem, ama puritán angol erkölcsi érzet kihalnak, és reménytelenül állunk a nagy hagyományok sirja mellett.

Ő megjósolta. Nem külső erőszak fog elnyomni, a belső romlás pusztit el egykoron, a lassu, gyalázatos halál.

De azért becsület és kötelesség parancsa végig küzdeni és soha fel nem adni az igaz ügyet. Ma senkit sem tesz inkább felelőssé az ország sorsa e becsületbeli kötelesség teljesitéséért, mint a jogpusztulással szemben álló magyar jogászságot.

Deák Ferencznek, az igazságosnak beszédei egy hatalmas fegyver, egy szent emlék e küzdelemben. Azt nem kell ismertetni, azt ismerni köteles minden magyar jogász. S ha feléled ez igazság szelleme bennünk és egyetértővé tud tenni, akkor ismét remélhetünk életet a jelen romjai felett.

Dr. Dell'Adami Rezső.

Észrevételek

az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezete felett.

IV.*

A codificatio kérdése tekintetében jelzett álláspontunk legkevésbbé sem zárja ki azt, hogy az ily évek hosszú sorát igénybe vevő munka előkészitése s az avval kapcsolatban álló elvi kérdések megvitatásának szükségességét el ne ismerjük.

A tervezettel együtt nyilvánosságra bocsátott általános indokolás a törvénykönyvben lefektetendő elvek, a törvénykönyv rendszerét, egy szóval munkaprogrammot akar adni, mi felette szükséges, mert az általános indokolásnak feladata, hogy hű képét nyujtsa annak, mit akar a törvényhozó, mily alakban akarja, s mi képezte munkájának forrását.

S ha készségesen elismerjük, hogy az általános indokolás e tekintetben némi támpontot nyujt, ugy az a legfontosabb kérdést, melynek megvitatása és megállapitása előtt a codificatióhoz rendszeresen fogni egyáltalán nem is lehet, teljesen megoldatlanul hagyja, s igy az eddigi munkálatokat oly szinben tünteti fel, melyre azon szigoru itéletet kell kimondani, hogy rendszertelen.

Mielőtt a törvénykönyv egyes részeinek kidolgozása foganatba vétetik, szükséges a törvénykönyv tárgyi tartalmának meghatározása, megállapitása annak, hogy a törvénykönyv mily viszonyban álland a különleges magánjogi törvényekkel, fel akarja-e azokat magába ölelni vagy sem, s mily indokok vezérlik a törvényhozót a tárgyi tartalom mérvének meghatározásánál.

Az általános indokolás a codificatio ezen sarkalatos kérdését érintetlenül hagyja, s az indokolásban foglalt e kijelentés: „*Ezen álláspontot a czél az összes magánjognak rendszeres egészbe foglalása*“ (Indokolás 6-ik l.) egy oly kijelentés, melylyel kimondatik, hogy a magánjogi trvkönyv mellett a különleges magánjogi törvényeknek helyök nem lesz, és még azon feltevésre is jogositana, hogy a perjog codificálása is czélba vétetett, mert ez is az «összes magánjognak» alkatrészét képezi.

A törvénykönyv terjedelmére vonatkozó azon kitétel: «Midőn polgári törvénykönyv készitése rendeltetett el, ezzel ki volt mondva, hogy a magánjognak önálló szabályozásban kell részesülnie, s igy a törvénykönyvnek *tisztán magánjogot kell tartalmaznia,*“ (Indok. 19. l.) a birálatnak mi támpontot sem nyujt, s a törvényhozó szándéka elhomályositttatik. Hogy a törvénykönyv tisztán csak magánjogot tartalmazzon, annyit is jelenthet, hogy azon magánjogi intézmények, melyek politikai és közigazgatási szempont alá is esnek, a trvkönyv keretébe ne foglaltassanak.

Hogy egy intézmény nem szünik meg tisztán magánjogi lenni, ha abba más, a közjog bármely ágába tartozó szempontok behatnak, s hogy ez nem helyes criterion a törvénykönyv tárgyi terjedelme meghatározásánál, ezt kifejti már WÄCHTER *(Der Entwurf e. B. G. für das K. Sachsen.* Ein Beitrag zur Beurtheilung desselben 265. l.): «Durch den Umstand, dass ein publicistisches Moment bei einem Privatrechtsverhältnisse eingreifen kann, wird dasselbe noch keinesfalls der Sphäre des Privatrechtes entzogen. Der Staat, das allgemeine Interesse und das allgemeine Wohl durchdringen so zu sagen alle Rechtsverhältnisse nicht blos in negativer Wirkung, in den rechtlichen Schranken, sondern auch in andern Hinsichten. Allein dadurch verändern die Rechtsverhältnisse nicht ihre Stellung und ihre allgemeine Natur.»

Ha az intézmény tisztán magánjogi jellege volna mérvadó, ugy WÄCHTER megjegyzése szerint sem a házasságot, sem az ingatlanok tulajdonát a magánjogban nem lehetne szabályozni.

A jogfejlődés egész menete arra utal, hogy a politikai és czélszerüségi mozzanatoknak a jogi viszonyok és intézmények törvényhozási rendezése alkalmával ne engedjünk oly befolyást, hogy azok magánjogi jellegükből kivetkőztetve a közigazgatási jogba bellebbeztessenek és azok érvényesitésénél mint a közigazgatási jurisdictionak alávetve, a magánjogi szempont teljesen elmosodjék.

A törvénykönyv rendszeres és kimeritő akkor lesz, ha a magánjogi intézményeket lehetőleg összefoglalva, a magánjogi életet organicus egészként tekintve, alapul veszi s a codificatió időpontját megelőzőleg hozott egyes törvényeket magába akkép olvasztja, hogy azok magánjogi tartalmát a törvénykönyvbe felveszi.

Első sorban meghatározandó a magánjogi törvénykönyvnek viszonya az érvényben levő kereskedelmi törvénykönyvhöz.

A törvényhozónak hármas szempontot kell figyelembe vennie:

1. A kereskedelmi törvénykönyv a magánjogi törvénykönyvbe teljesen beolvasztandó.

2. A kereskedelmi törvénykönyv tartalmilag megszoritandó akkép, hogy az a kereskedői személyes jogot, a kereskedelemre vonatkozó iparrendészeti szabályokat s a tengeri jogot tartalmazza.

3. A már létező kereskedelmi törvénykönyv az alkotandó magánjogi törvénykönyvvel és különösen annak kötelmi jogi részével teljes összhangzásba hozandó, akkép hogy a mindkét törvényben foglalt szabványok csakis a magánjogi törvénykönyvben emlittetnek fel, s lehetőleg azon irány nyerjen kifejezést, hogy a forgalmi jog, értve ez alatt a kereskedői és nem-kereskedői forgalmat, lehetőleg egyöntetü szabályozásnak legyen alávetve.

Hogy a magyar magánjogi törvénykönyv tárgyi terjedelme meghatározásánál a törvényalkotással megbizott közegek melyik szempontot tekintik elfogadandónak, erre nézve sem az általános indokok, sem az igazságügyi kormánynak a törvény munkálataira vonatkozó nyilatkozatai támpontot nem szolgáltatnak.

A kérdésre vonatkozólag csakis egy nyilatkozattal találkozunk a kereskedelmi törvénykönyv indokolásában (I. k. 5. l.), a hol a kereskedelmi és magánjog közti belső összefüggés elismertetik.

Az ujabb kor magánjogi codificatiójában két irányt lehet megkülönböztetni, az egyik a franczia, a másik a német rendszer.

* Az első közleményt l. a 49. számban.

A franczia törvényhozás (l. LOCRÉ la legislation civil, commerciale et criminelle de la France I. k. 7. chap. Histoire de code commerce, és CHAPTAL jelentése 1801. decz. 4-én a code de commerce tervezetéhez) a Code de civil és code de commerce viszonya megállapitásánál az utóbbi törvénykönyvben a személyes szempontot érvényre emelte és a forgalmi életnek egységes szabályozását szem előtt tartva, külön kereskedelmi kötelmi jogot nem ismer.

Ez iránynak előnyei a jogfejlődés és jogalkalmazás tekintetéből kétségtelenek, és azon országokban, a hol a «Code civil» recipiálva lett, a kereskedelm itörvény revisiójánál is ez irányban változás nem történt. Igy *Belgiumban* az 1855. évben megkezdődött és 1874-ben befejezett revisio, egy beható és alapos munka, a törvénykönyvek viszonyán változást nem idézett elő.

Hasonlólag az 1865-iki olasz kereskedelmi törvénykönyv első sorban összhangzásba hozatott a revideált polg. törvénykönyvvel, s ámbátor e törvénykönyv 5-ik és 6-ik fejezete a kereskedelmi törvénykönyv keretét tágitotta, lényeges irányváltozásról szó sem lehet. Az olasz kereskedelmi törvénynek foganatba vett ujabb codificatiója, mely MANCINI által inditványoztatott, s mely inditványban határozottan kiemeltetett, hogy a revisio tekintettel legyen ugyan a német kereskedelmi törvénykönyvre, de az olasz jog egységére és összhangzására kellő figyelemmel legyen.

A német vagyis az u. n. objectiv rendszer egy külön kereskedelmi kötelmi jog kifejlődéséhez vezetett, a minek ismert oka a német államok különböző s eltérő kötelmi jogaiban rejlik. Ez irány oly államban, mely egységes jogterületet képez, egyáltalán nem követhető és Németország egyes államaiban is azon visszásság, mely egy kereskedelmi és nem kereskedelmi forgalmi jog közt létesül, elismertetett s igy Brema és Hamburg a kereskedelmi kötelmi jogot a nem kereskedelmi forgalmi jogban is érvényre emelték. (L. GOLDSCHMIED: *Handbuch* I. k. 129. l.).

A midőn a magánjog codificatióját czélba veszszük, mindenekelőtt szükséges, hogy a kereskedelmi és nem kereskedelmi forgalmi jog közti különbséget szemügyre vegyük, vizsgálva azt, vajon e különbség jelenleg egyáltalán fentartható-e.

A magyar kereskedelmi törvénykönyv a német rendszert elfogadva, annál még kimeritőbben szabályozta volt a kötelmi jogot, a mi tekintettel azon körülményre, hogy a törvénykönyv készitésekor a magánjog codificálva nem volt, helyeselhető, de jelenleg a törvénykönyv terjedelme tekintetében nem képezhet praejudiciumot.

GOLDSCHMIED (id. h. 57. és 365. l.) a két törvénykönyv viszonya felett következőkép nyilatkozik: «Der Umfang der Handelsgesetzbücher ist aus innern und äussern Gründen ein sehr verschiedener. Besteht für das betreffende Gebiet bereits ein Civilgesetzbuch, welches in wesentlichen den Anforderungen des modernen Verkehrs entspricht, so beschränkt sich die Aufgabe des Handelsgesetzbuchs auf Regelung der besonderen Handelsverhältnisse. Fehlt es an einem solchen, oder bestehen gar innerhalb des betreffenden Gebiets verschiedene Civilrechtssysteme, so fällt dem Handelsgesetzbuch eine schwierige und nicht sicher begrenzbare Aufgabe der Reform und Ausgleichung zu. .... Der Umfang desselben ist bald enger, bald weiter: theils nach dem Kreise der Verhältnisse, welche es beherrschen soll, theils nach dem Masse, in welchem es dieselben beherrscht. In der letzteren Beziehung ist dieser Umfang am engsten, wo entweder auch dem Handel die einfacheren Formen des unvermittelten (bürgerlichen) Verkehrs genügen, oder die dem Handel angemessenen Rechtsprincipien das gesammte bürgerliche Recht so sehr durchdrungen haben, dass zur Bildung eines Sonderrechts nur geringe Veranlassung vorliegt.»

A magyar kereskedelmi törvénykönyv 258. §-a, mely a feltétlen kereskedelmi ügyleteket, s 264. §-a, mely a kereskedelmi kötelmi jog alkalmazását rendeli azon ügyleteknél, melyek csak az egyik szerződő fél részéről képeznek, kereskedemi ügyletet, közvetitésül szolgálnak egy általános forgalmi jog megteremtésére.

A feltételes kereskedelmi ügyletek (259. §.) az által, hogy nem iparszerüleg folytattatnak, lényegükben változást nem szenvednek, s helyes MUNZINGER ama megjegyzése (Motive zu d. Entw. eines schweiz. Handelsr. 10. l.), hogy a kereskedőnek a czégjegyzésre s könyvvezetésre vonatkozó kötelezettségéből mivel sem következtethető az, hogy a kereskedelmi törvénynek bizomány, szállitásra vonatkozó intézkedései csak akkor nyerjenek alkalmazást, ha ez ügyletek iparszerüleg üzetnek. Erre mi szükség sem forog fenn, s a bizomány ugyanazon szempont alá esik, ha csak egyszer fordul elő, vagy ha iparszerüleg folytattatik.

Miután ezek szerint az absolut kereskedelmi ügyleteknél a subjectiv szempont teljesen háttérbe lép, a relativ kereskedelmi ügyleteknél pedig a forgalom s az ügylet természete a subjectiv szempont alól felszabaditandó, mi kétséget sem szenvedhet, hogy a kereskedelmi és nem kereskedelmi forgalom közti különbség azon rideg alakban a mint ez századokat megelőzőleg létezett, többé fen nem áll, s a magánjogi törvénykönyv czélját teljesen elvesztené, ha nem törekednék egy egységes forgalmi jog megállapitására.

A külön kereskedelmi kötelmi jog létjogosultsága két feltételtől van függővé téve, az egyik az ingó forgalom felszabaditása az alakiság alól, a másik egy a rendes peres eljárástól eltérő gyors eljárás.

Jelenleg a kereskedelmi törvénykönyv 311. §-a az ingó javak egész forgalmára mérvadó, az eljárás lényegileg ugyanaz, s igy a két törvénykönyv egybeolvasztására mi akadály sem forog fen,

A német magánjogi törvénykönyvnek szándékba vett codificálása alkalmából a két törvénykönyvnek egymáshozi viszonya ugy gyakorlati mint elméleti jogászok által megvitatattván két irány jeleztetik, az egyik a törvénykönyvnek egybeolvasztását, a másik a kereskedelmi törvénykönyvnek megfelelő revisióját kivánja.

DERNBURG (*Lehrbuch des preus. Privatr. II. K. II. B. 8. l.*) a német magánjogi törvényhozás legfontosabb feladatának tekinti, hogy a magánjog és kereskedelmi jog közti különbség teljesen elejtessék s a kereskedelmi jog legfeljeb iparrendészeti szabályokból és egynémely specialis törvényekből álljon.

SIEBENHAAR (*Ideen über die Abfassung eines deutsch Bgesetzb.*) hason álláspontot foglal el s azon eredményre jut, hogy: ha a kereskedelmi törvénykönyv a polgári törvénykönyv mellett érvényben hagyatik, ugy Németországnak kettős joga lesz, a mi az elérendő jogegységnek akadályát képezné. Ennek hátrányai annál nagyobbak lennének, miután a concrét esetben a kereskedelmi s nem kereskedelmi ügynek jellemző sajátságai ritkán nyernek kifejezést, miért is a két törvénykönyv egyesitése czélszerü. E mellett a kereskedelmi forgalom szempontjából a netán szükséges specialis intézkedések a magánjogi törvénykönyvben is kifejezhetők, a minek még azon előnye is leend, hogy a különleges intézkedések még jobban szembe ötlenek.

A szövetségtanács által 1874. februar 8-án kiküldött bizottság, mely a készitendő polgári törvénykönyv által követendő rendszert 1874. aprilis 15-ki jelentésében előterjesztė, a kereskedelmi jog tekintetében azon megállapodásra jutott, hogy a kereskedelmi törvénykönyv fentartandó, de a kereskedelmi törvénykönyvből kihagyandók azon szabványok, a melyek a forgalomban általános alkalmazást lelhetnek. A bizottság elismeri a kereskedelmi törvénykönyv revisiójának szükségességét, kiemelve azt, hogy e két munkálatnak

*

parallel kell haladnia, mert csak igy érhető el a szükséges összhang a két törvénykönyv között.

Ez álláspontot foglalja el GOLDSCHMIED, ki nézeteit *Zeitschrift für das gesammt. Handelsrecht* 23. k. 301 s. k. l. s ugyanazon kötet pótfüzetének 110-ik lapján fejti ki. Tagadhatlan, hogy GOLDSCHMIED-nak kézi könyvében kifejezett és általunk fent idézett nézetei a bizottságban kifejezett nézetekkel módositást szenvedtek, a midőn általa csakis ama szükkörü revisió jogosultsága ismertetik el.

Ha tehát a magyar törvényhozás feltehetőleg inkább a német álláspont felé fog hajolni, ugy kereskedelmi törvénykönyvünk revisiója a legtágasb mértékben szükségessé váland, és az alkotandó kötelmi joggal összhangzásba lesz hozandó. Erre nézve az előkészületi munkálatok foganatba vétele a magánjog törvénykönyvével együttlegesen eszközlendő.

E kérdéssel kapcsolatban megoldandó ama kérdés is, vajon e szükséges revisio alkalmával nem czélszerü-e a kereskedelmi törvénykönyvnek kiegészitése, a szabadalom, védjegy, mustra s minta törvényekkel.

Kereskedelmi törvényünk a VIII-ik czimben a kiadói ügyletet szabályozván, a szellemi tulajdon érvényesitésének egyik módját keretébe vonja, a többit azonban a magánjognak tartotta fen. Az irói és müvészi tulajdon kérdése nem külön törvény alakjában lévén szabályozandó, hanem az a magánjogi törvénykönyv keretébe tartozik, miért is a kiadói ügylet mint avval legszorosabb kapcsolatban álló, önálló szabályozásban nem részesülhet. Eltekintve attól, hogy mint relativ kereskedelmi ügylet, s igy, mint a nem kereskedelmi forgalomban is előforduló ügylet-alak, magánjogi szabályozást szükségessé tesz. A kereskedelmi törvénykönyv tárgyalása alkalmával KORIZMICS előadó kiemelte, hogy a kiadói ügylet nem tartozik a kereskedelmi törvény keretébe, s hogy a nem iparszerü kiadói ügylet a magánjogban ugy is külön szabályozandó. Az értekezlet ez álláspontot el nem fogadta, még pedig azon indokból, mert a magánjog codificatiójára csak a jövőben lehet remény, s erre jelenleg tekintettel lenni nem szabad. (L. jegyzőkönyvek 372. l.) Miután a kiadói ügylet felvételét egyedül támogató indok a magánjogi codificátióval elesik, a kereskedelmi törvénykönyv revisiója alkalmával a VIII-ik czimet teljesen el kell hagyni.

A vizjog szabályozásának kérdése eddigelé a törvénykönyv alkotásától függetlenül hangoztatott, s a kereskedelmi miniszternek nem rég tett nyilatkozata szerint a vizjog javaslata teljesen elkészült volna már. E kérdés a törvénykönyv terjedelmével a legszorosabb összefüggésben áll. A vizjog szabályozása GAETANO FOSCHINI szerint (La teorica delle acque Nocioni generali) négyes szempont alá esik; a közigazgatási törvények meghatározzák a feltételeket, a melyek alatt a közhasználatra bocsátott vizeken jogot lehet szerezni, a magánjogi törvények megállapitják azon elveket, melyek a vizek használati jogaira vonatkoznak, a büntető törvények védelmük alá veszik, s a polgári peres eljárás a vizekre vonatkozó birtokjogot biztositja.

S habár első sorban szem előtt tartandó, hogy a közigazgatási jog a magánjogtól szigoruan elválasztandó, s hogy a közigazgatási jog gyakran a magánjognak forrását képezheti, ugy ez nem szolgálhat indokul arra, hogy a határvonal teljesen elmosódjék, s a vizjog a magánjog köréből kizárva legyen.

A vizjogot uraló elvek első sorban mint a tulajdon intézményével összefüggök, csakis a magánjogban oldhatók meg. Kiindulási pontul azon elvnek kell szolgálni, hogy elsö sorban a tulajdoni viszonyok a vizekkel szemben meghatározva legyenek, s a köz- és magántulajdont képező vizek közti különbséget a törvénykönyvben megállapitva, az utóbbiak mint a tulajdon, birtok s használati jogok tárgya, a törvénykönyvben kimeritő szabályozást leljenek.

Azon érv, hogy az ország fejlődő gazdasági viszonyai, az iparnak a vizerőre való alkalmazása, az épitési rendszabályok változása merev megkötöttséget a magánjogban nem türnek, s hogy az élet szükségletei folytonos változást igényelnek, melyeket csak a közigazgatási jog adhat meg; -indokul egyáltalán el nem fogadható.

Azt, hogy a tulajdonban rejlő jogositványok egy harmadiknak magánjoga gyakorlása által mennyiben eshetnek megszoritás alá, legyen e megszoritás alapja bármely gazdasági vagy culturalis érdek, csak a magánjog állapithatja meg.

S ép a vizjog szabályozásánál gyakran előfordulnak az esetek, a midőn az ingatlan tulajdonosa oly türésre köteleztetik, a mely által a rendelkezési jog megszoritva s a birtokjog megháboritva van.

Az ujabb magánjogi törvénykönyvek az itt jelzett álláspontot foglalják el, s a vizjogot magánjogi szempontból kimeritő tárgyalás tárgyává tették. Igy az 1865. revideált „*Codice civile italiano*", az 1854-ben életbe léptetett *zürichi törvénykönyv* III-ik könyve, a *schaffhauseni törvénykönyvnek* 1865-ben életbe léptetett dologi joga.

Magánjogi törvénykönyvünknek feladata lesz tehát, a vizjog szabályozásánál következőelveket érvényre juttatni:

A köz- és magántulajdont képező vizek meghatározása.

A közvizeken nyert használati jogok kimeritő szabályozása, különös tekintettel a használat folytán beálló collisio eseteire.

A vizerőnek iparczélokra használása alkalmából, a rétöntözési müveletek előállitása.

A hajózás és tutajozásból folyólag az ingatlan tulajdoni és birtokjogi korlátozások.

E szempontok lehetőleg összefoglalva mint törvényes szolgalmak (Legal-Servitut) tekintendők.

A vizek mint közös tulajdon vagy közös használat tárgyai magánjogi vonatkozásukban.

Vizépitmények, vizlevezetések, vizvezetékek, különös tekintettel a határos telkekre.

Kimeritő szabályozása azon használati jogoknak, melyek vizeken szerezhetők mint telki szolgalmak.

A tulajdon megvédésére szolgáló töltésekre vonatkozó magánjogi viszonyok, u. m. előállitási, fentartási és használati jogok.

Végül a vizjoggal kapcsolatban álló halászati jog szabályozása.

A mi a törvénykönyvnek viszonyát a *telekkönyvi rendtartáshoz* illeti, ugy az lényeges változást kell, hogy szenvedjen. A dologi jognak az ingatlanok szerzésére s az ingatlanoknak jelzáloggali megterheltetésére vonatkozó szabványai a jelenlegi telekkönyvi rendtartás rendszerét feldöntik, sőt még ennél is tovább menve, az 1881. LX. törvényczikk a végrehajtási eljárásról — számos intézkedéseit, melyek az ingatlan ellen vezetett végrehajtásra vonatkoznak, felvenni kénytelen lesz. A törvénykönyvvel elvként felállitandó, hogy a telekkönyvi rendtartás kizárólag csak alaki intézkedéseket tartalmazhat, a melyek azonban szükségszerüleg teljes összhangzásban kell hogy álljanak az anyagi jog szabványaival.

A dologi jog kidolgozásával tehát együttlegesen egy uj telekkönyvi rendtartás javaslata előkészitendő.

Az 1877: XX. törvényczikk a gyámsági és gondnokság ügyek rendezéséről, a családjognak számos szabványait foglalja magában, s ugy ezek, mint a gyámság és gondnokság intézményének meghatározása a tőrvénykönyvbe felveendő lesz és a revideálandó törvénynek minden magánjogi intézkedés kizárásával gyámügyi rendtartássá kell átváltoznia.

Tekintve, hogy a gyám- és gondnoksági intézménynél a magánjogi elem a közigazgatásitól majdnem elválaszthat-

lan s annak megkisértett megosztása a törvénykönyv áttekintését szerfelett megnehezíti, czélszerünek mutatkozik a zürichi törvénykönyv példáját követni, mely az 1841-ki gyámügyi törvényt csekély módositásokkal a törvénykönyvbe átvette. (L. BLUNTSCHLI: *Privatr. Gesetzb. für den Kanton* Zürich I. K. 254. l.)

A cseléd és gazda közötti jogviszonyok az 1876: XIII. törvényczikkben kimeritő szabályozást leltek, s e törvénynyel szemben ama kérdés felvetendő, vajon a cseléd és gazda közti jogviszony mint a szolgálati szerződésnek egyik neme a törvénykönyvben szabályozandó-e, avagy egy külön cseléd-rendtartás fentartandó?

A kérdéses törvényczikk egész jogfejlődésünkkel ellentétben áll és a társadalom egy nagy osztályát majdnem azon sorsra juttatta, mely alatt az urbériségi viszonyban állók jogtalanság és szenvedéseknek voltak kitéve. Ha a magánjogi codificatiónak feladata a jogegyenlőség elvét következetesen keresztül vinni, ugy nem türhet maga mellett egy oly törvényt, mely a feudális kor jogi felfogásának kifejezése, s mely a törvény előtti egyenlőség elveivel oly annyira ellenkező.

A kérdéses törvénynek alapul szolgáló azon elv, hogy a cseléd és a gazda közti viszony ethicai alapu s a cseléd-rendtartás, ugyszólva, a családi jognak egy része, mely felfogást BLUNTSCHLI is osztván e viszonyokat a zürichi törvénykönyvben a családjogban szabályozza, s mely példát a schaffhauseni törvény is követte, a rendszer szempontjából a felfogás dolga.

E felfogás azonban nem jogosithatja arra a törvényhozót, hogy egy jogtalanságot megörökitsen. A jogfejlődés menete megkivánja, hogy a gazda és a cseléd közti jogviszonyok a kötelmi jogban szabályoztassanak s a társadalmi állás különféleségе ne szolgáljon indokul a jogok és kötelességek kölönféleségének megállapitására.

A bányajog különleges állása fentartandó, de kettős megszoritással. A tulajdonjogot és birtokjogot korlátozó bányajogi intezkedések, mint például a szabad kutatás a törvényes szolgalom fogalma alá esik, s ezen jog gyakorlásából a kutatási téren harmadik személy által szerzett dologbeli jogokkali való összeütközés, a magánjogban szabályozandó.

Az érvényben levő bányajog 105., 128., 129. és 130. §§-ban vizjogi szabványokat tartalmaz, melyek mint fentebb kimutatva lett, a dologi jognak alkatrészét képező vizjogban felveendők lennének.

A bányajognak számos intézkedése, mely majd a dologi jogba, majd a kötelmi jogba vág, a magánjog elveivel lehetőleg összhangzásba hozandó.

A törvénykönyv kimeritő s rendszeres volta, mint már fentebb is kimutatva lett, szükségszerüleg megkivánja, hogy az eddig alkotott törvényekben szórványosan kifejezésre jutott magánjogi szabványokat kihelyezve, azok az illető jogviszonyoknál és intézményeknél tárgyaltassanak. Igy a végrehajtási eljárásról szóló törvény az ingatlanok végrehajtása tárgyában számos anyagi magánjogi intézkedést tartalmaz, mint pl. 143. §. mely még az örökjogba is vág, 149. §. mely az ingatlan tartozéka fogalmát állapitja meg, 66. §. mely a jelzálog tárgyi terjedelmét szabályozza, vonatkozással az ingatlan biztositási összegére stb. stb., mind oly határozmányok, melyek módositott alakban a törvénykönyvben kifejezésüket fogják lelni.

Hogy a törvénykönyv tervezetének elkészitésénél mily kiváló gond forditandó az érvényben levő speciális törvényekre, s hogy ha a jogszolgáltatásban egy megoldhatlan zavart előidézni nem akarunk, majdnem egész törvénytárunk revisiója lesz szükséges, ezt következő példa mutatja: A végrehajtási eljárásról szóló törvényczikk 49. §-a a házassági vagyonjog eddigelé érvényben levő rendszerét az ingó vagyon tekintetében teljesen megváltoztatja. A nő a hozomány tárgyát képező ingóságokon és egyéb általa szerzett ingó dolgokon az együttlakás tartama alatt a tulajdonjogát elveszíti, s ebből folyólag azok a férj hitelezője által lefoglalhatók. Nem tudjuk, hogy a családjog tervezete a házassági vagyonjog tekintetében mily szempontokat fog érvényre emelni, de ily intézkedések között a teljes összhangzás szükséges leend.

Hogy a törvényhozó álláspontja e különleges törvényekkel szemben szerfelett nehéz és bonyolódott, azt szintén a fenti példa mutatja, a midőn a kérdéses határozmány az ugyanazon országgyülésen hozott, szentesitett és kihirdetett törvény egyik határozmányával kiegyenlithetlen ellentétben áll. A csődtörvény 1. §-a értelmében a csődnyitás hatálya kiterjed az összes végrehajtás alá vonható vagyonra, igy tehát a végrehajtási eljárás 49. §-ában foglaltakra is. A csődtörvény 46. §-a azonban a családi vagyonjogra eltérő intézkedést tartalmaz, amennyiben a nő azon dolgokon (itt már ingatlanok is értetnek) a melyeket férje az üzlet folytatásához használ, tulajdonjogát a hivatkozott §-bani megszoritás alatt elveszti.

Fel kell tételeznünk, ámbátor az általános indokolás ezt fel nem emliti, hogy a törvényalkotással megbizott közegek a különleges törvényekben foglalt magánjogi intézkedéseket rendszeresen összeállitották, mert ez magánjogunk codificátiójának alapvető munkája, s ennek hiányában a törvénykönyv rendszeretlen, hézagos és ellentmondóvá könnyen válhatnék.

(Folyt. köv.) *Dr. Jellinek Arthur.*

Katholikus föld.

Köszönet ő méltóságának, hogy oly szépen, körülményesen megcommentálta. A küszöbön levő congrua-perekben a plébános urak bizonyosan nem fogják ugy előadni, hogy megláthassuk, voltakép mi ellen is kell védekeznünk. Igy most előre tudhatjuk. Én kálvinista létemre egyik vidéki római katholikus plébános urtól terménybeadási előleges felszólitást már pár hó előtt kaptam, de miután az ágostai urak a helvétákat — a lapok szerint — közös gravaminálására felhivni szándékoztak, tehát az actákat egyenest Debreczenbe küldtem az ottani superintendensi hivatalhoz, a mostan zsinatoni netaláni felhasználásul. Mi sors vár ott reá, nem tudom; nehéz a helyzet helvét hitvallásu kormányelnökkel szemben, ki pro domo sua bajosan teheti ki magát. Bármi esetre pár észrevételnek e lapok hasábjain is kérek helyet, — annál inkább, mert történetesen alapitványi igazgató ur ő méltóságának quasi jobbágya is volnék, — ott vettem sessiót, a hol az alapitvány a földesur.

A mint a felszólító plébános úrnak válaszolólag jelzém, ily eljárás lehető voltáról harmincz éves jogászkodásom alatt bizony nem hallottam. Magánjogi könyveinkben radicalis italmérési jognak nyoma van ugyan, de radicalis congruának nyoma nincs, urbéri törvényünkben, telekkönyvi rendtartásunkban szinte nem fordul elő. Méltóságos igazgató ur nagy közigazgatási művében kereshetném talán, de ugy járnék vele mint egykor már jártam, mikor bizonyos (fortificationalis) perben az ellenfél által provocált szabályok nem létezését épen azzal bizonyitottam, hogy ő méltósága nagy művében nem találhatók.

Mit évelődünk mi a magánjog, különösen a dologi jogok codificálásán? mit urbéri rendezettségen, mit telekkönyvi hitelen, publicitáson? mit nekünk perjog? mit megszokott forrásaink, mit felállitott biróságok törvényszékek? egy szép reggel ránk olvassák, hogy mindez semmi, hanem a visitatio canonica — az már más, az az igazi; hogy a most urbéri fenyegetésül használt podhrágyi Popper esetben tör-

tént, — elsőbirósági egyszerün a szolgabiró hivatal, fölebbezési forum pedig a vallásminiszterium, s azzal vége.

Értem az átalakulási korral a plébániákra sulyosult bajokat, tudom, hogy ami az önerejükre hagyott protestánsokon megtörténni nem szokott, az most katholikusokon napirenden lenni kezd, hogy pláne templomaik bezáratnak, de másrészt nem értem, hogy, mig hitsorsosaink legnagyobb egyházi szükségeikben 100—200 frt királyi segélyzést legmélyebb alázattal köszönnek meg, s ennyi kegyelemmel magukat boldognak érzik, addig romai katholikus egyházak a volt földesuraktól, kik pedig tulajdonképen vagyoni forrásukat, az urbériséget, elvesztették, hasonmérvü támogatást meg se köszönnek, a mellett a patronustól ugyszólva még gazdatiszti kiszolgáltatást is követelnek.

Az én esetemben a plébános ur pláne szükségről sem panaszkodhatik, mert a fegyházi lelkészségért külön állami fizetése van, s ha az urbéri rendezésben csak a törvényszerü illetményt kapta is ki, arra bizonyosan nem szorul, hogy a sessiókat a rendezés megtörténte után uj követelésekkel lepje meg.

A congruát argumentis a longe petitis századokra visszamenőleg deducálni aligha practicus. Hogy egyebet ne emlitsek, a canonica visitatióra a szinte réginek mondható, mert már 100 évesnél idősb «Tabulare Planum» 30-ik lapjáról ráolvashatjuk, hogy «Visitator non poterit haberi pro legitimo iudice praetensionum ad forum seculare pertinentium, perconsequens facta illius in protocollo ex posidio vel decisio legalem probam non constituit. Ha pedig a canonica visitatio szerződésnek tekintetik, akkor a szerződések fenállási feltételei alól ki nem vehető, kivált az urbéri rendezési és telekkönyvezési eljárással szemben nem, melyek az in iure non esset non apparere idem — elven alapulnak.

Lehet, hogy némely vidékeknek ugy áll érdekében, a mint ő méltósága vélekedik; — de hátha más vidékinek ép ellenkező az érdeke, hogy tudniillik, ha protestáns, vagy izrælita birtokot római katholikus vesz meg, akkor a protestans pap vagy rabbi fizetésének terhe a római katholikus vevőre átszálljon. Vagy a mily joggal ő méltósága a plébániák megszüntétől fél, ha azt a vagyonnal nem biró katholikus hivek fen nem tarthatják, ugyanoly joggal vagyontalan acatholikusok is kérhetnének a katholikusoktól segitséget. Pedig nem kérnek; ott van számos keleti egyház, melynek megfogyatkozott községe lelkészt bizony nem tarthat, s azért más felekezetbeliekhez még sem folyamodik. Az 1791-iki állapotra hivatkozást is esetleg épen a római katholikusok bánnák meg, mert hasonló logicán idővel a mai állapotra is lehetne hivatkozni — ma pedig az ország majdnem nagyobb része izrælita kézen van.

Minden modern magánjogi alakulás daczára azonban, valamint már megtörtént, hogy jogi dolgok a jogi szak mellőztével közigazgatási törvényekkel intéztettek el, s a szakminiszterium saját hatáskörének korlátolását irta alá, ugy itt is valami hasonló történhetik; uj codexünkben a dolgok osztályozásához egy uj categoria jő, mondani fogjuk: ingók- ingatlanok- testiek testetlenek, elhasználhatók-elhasználhatatlanok — *catholikusok* s *acatholikusok* stb, — az uj végrehajtási törvény 189-ik s az uj csődtörvény 60-ik §-ában az előnyös tételek közé a congrua beszövetik, az uj perrend novella 2-ik s 3-ik §-ába a vallásminiszterium és a szolgabirói hivatalok beiktattatnak, a Tabulare planum fent idézett szakasza törültetik, — a telekkönyvi rendtartás 62-ik és az 1871. LIII. törvényczikk 2-ik §-ába a congrua privilegium „*kivételkep*“ bepótczikkelyeztetik; vagy oly valami történik, a mi a budavári házakkal történt, mikre a fortificatió tüzetesen bekebleztetett, bár épen semmi haszna nem lett, mert még háboru is volt, a fortificationalis jelleg épen ezen házaknál szüntettetett meg, ott pedig hol bekeblezve nem volt, épitészi tilalommal ugyancsak gyakorlatba vétetett.

Az 1853. márczius 2-iki patens 23-ik § a a congruát nem támogatja, mert az 52 számu patensben jő elő, mely nem az urbéri birtok jövendő állását, hanem a kárpótlás foganatositását tárgyazza, mert továbbá ott sem katholikus papokról, hanem felekezeti különbség nélkül egyházakról és iskolákról van szó és jelentősége nyilván az, hogy egyebek közt a kálomista papok fizetései is valamikép meg ne tagadtassanak a felszabadult kálomista jobbágyok által.

Különben részemről a perlekedésnek a sessió eladásával igyekezem elejét venni, mások meg alkalmasint azzal, hogy katholikus községben vagy épen nem, vagy csak potom áron fognak birtokot venni, s ekkép azt épen a római katholikus hivek bánják meg, nem lehetvén érdeke egy községnek sem, hogy a tőke, akár vétel akár beruházás legyen rendeltetése, onnét elforduljon.

A többit — mint ő méltósága is kilátásba helyezi, — a meginduló congrua-perekben kell elmondanunk, — a mi viszont «jobbágyi érdekünkben állana, inspecie a kérdéses alapitványi jószágon, hogy tudniillik a telekkönyv tagositás folytáni átalakitása eszközöltetnék, — a közlegelő és privátbirtok közt árok huzatnék, — hogy a községbe vivő országut járható lenne stb. stb. arról természetesen szó sincs — amott exequláni fognak bennünket, emitt elutasitanak.

Dr. Vida Lajos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A végrehajtási eljárás 119. §-ához.

A végrehajtási eljárást szabályozó 1881: LX. törvényczikk 119. §-ának végpontja szerint ingók eladási ára feletti sorrendi tárgyaláskor, ha törvényes zálogjoggal biró valamely követelésnek valódisága kétségbe vonatik, a megfelelő összeg letétbe helyeztetik s a követelő perre utasittatik; mely per *az érdeklettek beavatkozási jogának épségben tartása mellett* a végrehajtást szenvedő ellen indittatik.

Az idézett törvény 160. §-a szerint pedig, ha elárverezendő ingatlanra a végrehajtató követelése előtt tulajdoni igény van feljegyezve, az igénylő a végrehajtató kérelmére szintén perre utasittatik *jogában, állván utóbbinak a perbe avatkozni.*

Mindkét szakasz perbeavatkozási jogot ad, az első az érdekletteknek általában, az utóbbi a végrehajtatónak.

Amde az 1868: LIV. törvényczikk 72. §-a szerint beavatkozásnak csak felperesi minőségben s csakis rendes eljárásban lehetvén helye, kérdés, hogy miként egyeztethető meg az uj végrehajtási törvény eme két rendelkezése az 1868-iki perrendtartásnak 72. §-ával, mely az uj perrendtartási novella által nem érintetett, tehát mai nap is érvényben áll?

Az uj végrehajtási törvény mindkét esetében szerintem a perbeavatkozás csak alperesi minőségben képzelhető, mert akár az ingók sorrendjénél az érdeklett többi foglaltatót, akár az ingatlan végrehajtásnál a végrehajtatót veszszük, mindkettőnek érdeke egyformán arra irányul, hogy a perre utasitott felperes követelése ne részesüljön birói elismerésben. E szerint mindkettő csak alperest kell, hogy védelmezze felperessel szemben; beavatkozása tehát szükségképen alperesi minőségben való beavatkozás. Ezt pedig világosan kizárja az 1868. perrendtartás 72. §-a.

Az is bizonyos, hogy a végrehajtási törvény emlitett 119. §-ának esetében a perre utasitott felperes követelése

tartozhatik sommás eljárás alá, sőt a gyakorlatban legtöbbször oda is fog tartozni. Az érdeklettek tehát beavatkozási jogukat akkor szintén csak sommás uton érvényesithetnék. Láttuk pedig, hogy a perrendtartás 72. §. sommás eljárásban egyáltalán nem enged beavatkozást. Ebben a perrendtartás és a végrehajtási törvény ismét homlokegyenest ellentétben áll. És ha a végrehajtási törvény alapján beavatkozik az érdekelt, mily alakban fogja ebbeli jogát érvényesiteni? kereset vagy kérvény alakjában? Ki ellen s a per mily stádiumában?

Olyan kérdések ezek, melyek tekintettel a végrehajtási törvény közeli hatálybalépésére s tekintettel gyakorlati fontosságukra, actualis jelentőséggel birnak: a törvény pedig megoldásukról nem intézkedik. Azért felvetettem a nyilvánosság előtt, hogy szakavatott egyének hozzászolása által lehetőleg tisztáztathassanak.

Megvallom, különösen kiváncsi volnék TELESZKY ISVTÁN ur vélemenyére nemcsak azért, mert véleménye, mint kiváló jogászé, önmagában is nagy sulylyal bir, de főleg azért, mert ha jól tudom, neki köszönhetjük a törvény javaslatát, s igy ő minden bizonynyal azon helyzetben lesz hogy a kételyeket felvilágositsa. Tekintse felszólalásomat, hozzáintézett nyilt kérdésnek, s válaszával nemcsak engem, hanem — meg vagyok győződve — az egész gyakorlati jogásztársadalmat is lekötelezi.

Nemo.

„Hat hó mulva"

Adalék a váltótörvény 4. §-ának magyarázatához.

A budapesti kir. tábla már több esetben és pedig *alperes panasza nélkül* hivatalból elutasitotta felperest váltókeresetével, mert szerinte az oly váltó, mely bár szabályszerü keltezéssel van ellátva, de melynek fizetési záradéka igy szól: « n. hó mulva» — az előttünk levő és a kir. táblánál 3316/881. sz. a. megfordult váltónál «Hat hó mulva«, — nem alkalmas a váltó eljárásra, a mennyiben ily váltónál nem lehet tudni, vajon az «n. hó» a váltó keltétől, vagy pedig a bemutatástól számitassék-e?

Nézzük a törvényt és kérdezzük, elő van-e abban irva, hogy a lejárat kitételére bizonyos *meghatározott szavak* használtassanak? Nincs, és egyáltalán a törvény a váltó-kellékek közül csak a «váltó» szó használatát irja elő mint olyat, mely más szóval vagy kitétellel vissza nem adható, és ami a lejárati időt illeti, nem kiván egyebet, mint hogy az az egész váltóösszegre egy és ugyanaz, magából a váltóból kivehető legyen és vagy bizonyos napra, látra (bemutatásra, tetszésre), lát vagy kelet után bizonyos időre, vagy valamely vásárra szóljon. De hogy a «lát» vagy «kelet» szó, a lát- vagy keletváltóban mulhatatlanul ben legyen, azt nem irja elő és e szerint elegendő, ha a lát-tóli vagy kelet-tőli számitás a a használt kitételek szelleméből érthető. Sőt a határozott napra szóló váltónál, nehogy a fizetési idő kétséges legyen, az 1876: XXVII. tcz. 30. §-a a német váltórendtartás 30. §-át oda bővitette ki, hogy mint azt a német judicatura a gyakorlati élet és a józan észjárás kényszerüsége folytán szintén kimondotta, a lejáratnál az évszám kitétele nem szükséges, azaz a törvény ily esetben supponálja a kibocsátó különben kétségtelen akaratát, pedig itt is megtörténhetik, hogy a váltó érvénytelen lehet, ha t. i. az elfogadás oly évből kelteztetik, mint melyet előzőleg a váltó a törvény 30. §. szerint már lejárt volna.

A fenforgó esetnél tehát a kérdés csak az, vajon lehet-e kétség, hogy a szabályszerüen keltezett és bizonyos idő, péld. hat hó mulva lejáratra kiállitott váltónál a kibocsátó honnan akarta a hat hót számitani? és erre mást felelni nem lehet, minthogy semmi kétség, miszerint ez a hat hót a váltó keltétől kivánta számittatni, mert ha a bemutatástól akarta volna értetni, akkor ezt világosan kitette volna. Ezt a nyelv elegendőleg magyarázza és ez indokolja azt is, hogy ki ily váltóra bármikor *(külön kelet nélkül)* ráirja, hogy «elfogadom» illetve nevét oda irja, az a lejáratot szintén a kelettől értette. Ha én kölcsön kérek és a kötelezvényben az összeget hat hó mulva visszafizetni igérem, akkor ha e kötelezvény keltezve van, mindenki ki fogja számítani, mikor jár le a fizetés határideje. Azt hiszem, e felett vitatkozni nem szükséges és talán a felett sem, hogy ily lejárat a saját váltónál teljes világosan kitett lejárat és igy ha a váltótörvény 110. §-át összevetjük a 3. §-al, akkor azt kell mondanunk, hogy a mi a saját váltónál lejárati idő tekintetében a törvénynek megfelel, az megfelel annak az idegen váltónál is.

A nagy közönség előtt az oly váltó, mely szabályszerün van keltezve és a kibocsátási napra történt hivatkozás nélkül bizonyos idő utáni lejáratra van kiállítva, szabályszerü *kelet-váltónak* tekintetik.

Dr. Berkovits Ferencz,
ügyvéd.

A sajtóügyi fokozatos felelősségről.

A „*Jogtudományi Közlöny*" 45. számában a fenti kérdésre nézve meginditott eszmecsere folyamában eddig hallott nézetek több tekintetben annyira eltérnek egymástól, hogy a kérdés elég fontos voltánál fogva, talán nem fölösleges a törekvés: az eszmék tisztázásához a következő nehány megjegyzéssel hozzájárulni.

Sajtótörvényünk a 13. §-ban minden a sajtó utján elkövetett vétségre nézve egész általánosságban állapitja meg a fokozatot azon személyekre vonatkozólag, kiket az elkövetett sajtóvétségért büntetés érhet, midőn azt mondja: «Sajtóvétségért büntettetik a szerző; ha ez nem tudatnék, a kiadó, ha ez sem tudatnék, a nyomda, vagy metszde tulajdonosa». A törvény ezen világos szakaszával szemben tévesnek tünik tehát ki azon nézet: mintha a 33-ik, illetve 30-ik §. az időszaki lapok utján elkövetett sajtóvétségekre nézve a 13. §-ban foglalt fokozattól eltérő uj fokozatot állitana fel. A 33. és 30-ik §-ok nem állitanak fel uj fokozatot, hanem csak közelebbről meg jelölik, hogy kik tartoznak a sajtótermékek egyik különös neménél, az időszaki lapoknál a felelősségi fokozat első és második fokára, vagyis, hogy ki tekintendő szerzőnek és kiadónak.

Ezen közelebbi megjelölés azonban nem fogalmilag történik, hanem csak az elnevezésre nézve. Oka ezen hiánynak azon körülmény, hogy a törvény általában nem szokott definiálni, hanem a tudományra hagyja a megállapitott specialis esetekből az általános fogalomhoz felemelkedni. És miután ezen felemelkedés a speciális fogalomtól az általánoshoz a legtöbb esetben nehéz feladat, azért látjuk pl. a jelen concret esetben, hogy egy és ugyanazon személyt Dr. Dárday ur a kiadó, a birói körökből vett felszólalás a szerző fogalma alá sorolja, mig a főügyészi helyettes ur azt sem szerzőnek, sem kiadónak nem tekinti.

Hogy melyik a helyes ezen nézetek közől, azt csak ugy állapithatjuk meg, ha a szerző és kiadó fogalmát egész általánosságban minden sajtótermékre vonatkozólag meghatározzuk.

A *szerző* fogalmát már a birói körökből vett felszólalás elég világosan és tüzetesen megállapitotta. E megállapitásnál, igen helyesen, mintegy praejudiciális kérdésképen eldöntötte első sorban azt, hogy sajtótörvényünk a felállitott felelősségi fokozatban a szerző alatt nem a nyomtatvány szerzőjét érti, hanem a sajtóvétség szerzőjét. A sajtóvétség szerzője pedig a legáltalánosabb értelemben az, a ki annak okozója, hogy a közlemény az illető sajtótermékben megjelent.

A szerző fogalmának ezen meghatározása azonban csak akkor zár ki minden kételyt, ha a felelősségi fokozat második fokán állható személy t. i. a *kiadó* fogalma is egész általánosságban minden sajtótermékre nézve megállapittatik; mert csak akkor lép e két fogalom közti különbség előtérbe. A legtöbb sajtótermék, mind az abban foglalt közlemények szerzőjétől, mind magának a sajtóterméknek physikai létesitőjétől: a nyomdásztól különböző harmadik személy által hozatik a nyilvánosság elé, a mely harmadik személy az illető sajtóterméknek mintegy képviselőjeként

jelenik meg a közönség előtt; ezen harmadik személy nevezhető a legtágabb értelemben kiadónak. A sajtótermékek különfélesége szerint ezen harmadik személy különféle elnevezésekkel birhat; igy jelesen az időszaki lapoknál, majd tulajdonosnak, majd felelős kiadónak, majd felelős szerkesztőnek neveztetik; a könyvalakban megjelenő sajtótermékeknél pedig kizárólag kiadónak nevezzük. De ezen elnevezések különbözősége daczára ezen személyek mind a felelősségi fokozat második fokára a tágabb értelemben vett kiadó fogalma alá tartoznak. Némely sajtótermékeknél ezen harmadik közbeeső személy: a kiadó egészen hiányzik; az ily sajtótermékek útján elkövetett sajtóvétségnél a felelősségi fokozat természetesen csak két fokból áll.

Hogy ki vonható felelősségre valamely sajtóvétség miatt harmadik sorban t. i. mint nyomda- vagy metszdetulajdonos, az iránt alig foroghat fen kétely, azért ennek fogalmi megállapitása fölösleges.

A szerző és kiadó fogalmának fenti meghatározásait szem előtt tartva, a sajtóvétség elkövetésénél bármi módon tevékeny személyre nézve könnyen megállapitható: hogy a felelősségi fokozat melyik fokára tartozik. Igy a kérdéses concret esetben határozattan kimondható, hogy azon irónyiró közlő organum, melyet a főügyészi helyettes ur semminek, a másik nézet pedig kiadónak qualificál: kétségtelenül szerzőnek tekintendő. Mert, ha nem is ő készitette az incriminált közleményt, de mivel ő volt okozója annak, hogy azon közlemény az illető sajtótermékben megjelent, azért ő az azon közleményben foglalt sajtóvétség szerzőjének tekintendő.

A szerző és a kiadó fogalmára vonatkozó fenti megkülönböztetések szem előtt tartása mellett egyéb a vita folyamában felmerült nézetek tévessége is szembe ötlik. Igy pl. helytelennek tünik fel azon állitás: hogy a sajtóvétségnél valódi bünös a *közlemény* szerzője. A sajtóvétségnél ugy mint más bünös cselekménynél valódi bünös a vétség szerzője. És ha ezen szerző fogalma alá, mint kifejtettük, nem csak a közlemény szerzője sorolandó, hanem mind az, a ki okozója annak, hogy a közlemény az illető sajtótermékben megjelent, akkor nem mondható, hogy csak a *közlemény* szerzője a valódi bünös, hanem a *sajtóvétség* szerzője. Nem lehet azonban az ezen kérdésre vonatkozólag Dr. Dárday ur által kimondott nézetet sem helyesnek és egészen praecisnek mondani, mely szerint: «nem a sajtóvétséget tartalmazó szellemi munka létesitője, hanem annak közzétevője a valódi bünös». Nem szabatos ezen állitás azért, mert a fenti distinctiók szerint mind a létesitő, mind a közlő a vétség szerzőjének fogalma alá tartozik s a felelősségi fokozat ugyanazon fokán áll. De nem egészen helyes azon állitás Dr. Dárday ur álláspontjáról, mert ha a közzétevőt, mint a kiadót a felelősségi fokozat második fokára állitjuk, akkor a fenti nézet fonalán azon helytelen consequentiára jutunk, hogy tulajdonkép a kiadó követi el a bünös cselekményt, nem a szerző, — miért is a szerző kipuhatolása egészen mellőzhető volna és nem lehetne a szerzőt első sorban büntetés alá vonni. Mi által visszatérnénk azon, sajtóügyi eljárásunkban előbb előfordult nézethez, hogy: ha a kiadó vagy felelős szerkesztő a felelősséget elvállalja, akkor a vétség szerzőjének kipuhatolása fölösleges. Már pedig ezen nézet ellenkezik az általános büntetőjogi fogalmakkal, mert a sajtóvétségeknél is ugy mint más vétségeknél a szerző a valódi bünös és azért első sorban az büntetendő; a mint ezt a semmitőszék is kimondotta M. F.-nek a Pannonia elleni sajtótörvény ügyében hozott decisióban.

Dr. Sándor Endre.

Különfélék.

— **Szerbia** jog- és törvénykezési viszonyait az *„Ellenőr"* MANOJLOVITS EMIL semmitőszéki biró által szolgáltatott adatok nyomán a következőkben vázolja:

Szerbia függetlenné és elmozdithatlanná tette bíróságát. A belgrádi kereskedelmi törvényszék ülnökeit és a békebirákat kivéve, minden birót, az igazságügyminiszter ajánlatára, a fejedelem nevez ki. De a bíróságoknak candidationalis joguk van. Az igazságügyminiszter csak a candidáltak névsorából terjeszthet valakit kinevezés végett a fejedelem elé. A kinevezés életfogytig és sohasem ideiglenesen történik. A birót akaratja ellenére sem áthelyezni, sem előléptetni nem lehet. Hivatalától csak birói itélet foszthatja meg. Nyugdijazni csak a törvény értelmében lehet, s a hivatalból való nyugdijazás felett a semmitőszék plenuma határoz. A szerb biró azonban felelős minden általa okozott kárért ép ugy, mint a magyar biró. A fegyelmi eljárás megindithatósága felett a semmitőszék határoz. A hivatalvesztést, mint fegyelmi büntetést, szintén egyedül a semmitőszék, de csak teljes ülésben mondhatja ki.

Valamennyi instantián társas bíróságok működnek. A járás (kerületi) bíróságoknál három birói tag hozhat jogérvényes itéletet. Belgrádban a járásbíróságok mintájára berendezett városi bíróság intézi első folyamodásban az ügyeket. A másodfoku bíróságot a két sectióra osztott belgrádi felebbviteli bíróság képezi, mely ötös tanácsban és a gyámsági ügyekben végérvényesen itél. Az ország legfőbb bírósága a semmitőszék, mely 5, 9, 13 tagból összeállitott tanácsokban gyakorolja a legfőbb birói hatalmat.

Ránk nézve különösen fontos a szerb kereskedelmi biráskodás. A belgrádi kereskedelmi törvényszék hat rendes bíróból és hat kereskedelmi tagból áll. E birói testület élén kinevezett elnök áll. A kereskedők közül vett tagokat a kamara választja, s a fejedelem erősiti meg. Szolgálatukért nem kapnak dijazást.

A vidéken a kereskedelmi bíróságot a kerületi bíróságok képezik; csakhogy a kereskedők sorából választott tizenkét tag egésziti ki azokat.

A szóbeliség és nyilvánosság elve általában el van fogadva. De a szóbeliség közvetlenség nélkül. A felebbviteli bíróság a kereset, kifogás és a szóbeli tárgyalás jegyzőkönyvének alapján itél.

Szerbiának van polgári és kereskedelmi törvénykönyve. Az első, mely 1844. márczius 11-én lépett életbe, jó részt az osztrák codex nyomán készült.

Ránk nézve különösen érdekes megjegyeznünk, hogy a külföldi Szerbiában számithat az igazságszolgáltatásra; mert a szerb törvények a külföldi és szerb alattvaló közt külföldön, vagy a külföldi jogra való hivatkozással kötött szerződést érvényesnek ismerik el. A nagykoruság a szerb jog szerint a 21-ik életévvel kezdődik.

Az ingatlanok átruházására a törvény a telekkönyvi bekeblezést követeli meg. Ámde telekkönyvek nincsenek Szerbiában. A törvény azon feltevésből indult ki, hogy a telekkönyvi intézmény létrejő, mert behozatala már rég elrendeltetett. E tekintetben legujabban kezdeményezés történt; de egyelőre a telekkönyvi bekeblezés helyett még az ugynevezett birósági tapia-val elégesznek meg, mely az 1850. julius 13-ikán 1197. sz. a. kelt határozattal (törvényt gyüjtemény V. köt. 259. l.) ép oly joghatálylyal ruháztatott fel, mint minővel a telekkönyvi bekeblezés birna. A gyakorlatban azonban az ingatlanok átruházása többbnyire csak magán uton történik, mert kivéve a városi házak tulajdonosait, csak kevesen eszközlik ki a törvényszéktől a tapiát.

Zálogjogot ingatlanokra csak betáblázás által lehet szerezni. Ezt az 1854. november 19-diki rendelet szabályozza. A betáblázási könyvek vezetésével az első foku bíróságok vannak megbizva. A betáblázási kérelem szóbelileg is előterjeszthető, mely esetben az jegyzőkönyvbe vétetik. Ugyanazon egy napon érkezett kérvények közül egyik sem bir a másik felett elsőbbséggel. A telekkönyvek hiánya azonban itt is érezhető; mert a betáblázási jegyzőkönyvek biztositékot nyujtanak ugyan a követelések rangsorozata tekintetében, de semmi garantiát sem adnak azon harmadiknak, ki az ekként megterhelt ingatlanhoz tulajdonigényt formál.

A szerb kereskedelmi törvénykönyv, melyet Milos fejedelem 1860-ban szentesitett, a váltójogot is tartalmazza. E két törvény német nyelven is megjelent (a keresk. törvkönyv HAIMERL: *Vierteljahrsschrift*-jében, a váltójog BORCHARD: *Sammlung*-jában), igy inkább ismeretes. Kiegésziti azokat a III. Obrerovics Mihály által 1861-ben szentesitett csődtörvény. Tizenhét éves korától mindenki, még a leány is, kereskedelmi üzletet kezdhet. A kereskedelmi könyveket szerb nyelven kell vezetni. A szerb kereskedelmi törvény nem ismer szövetkezeteket. Váltó-képességgel minden szerb bir, aki egyátalán kötelezheti magát. De kivételt képeznek a mezőgazdaságot üző pórok s a sorcsapatok tagjai az alhadnagytól lefelé. Váltónyilatkozat kézjegy (kereszt) által is történhetik. Ez esetben azonban két tanu aláirása szükséges. A váltójogi elévülés öt év. A bíróság itélete vagy egyezség által megerősitett váltójog 24 év alatt évül el.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. sz.). Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor utcza 13. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 51. sz. Budapest, 1881. deczember 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék. *A kiadó-hivatal.*

TARTALOM: Észrevételek az általános magánjogi törvénykönyv tervezetére. Dr. HALLER KÁROLY, kolozsvári egyet. tanártól. — A külön közvetitő intézetek védelméhez, BALKAY ISTVÁN, kir kerületi börtönigazgatótól — A lelkészi congruák kérdéséhez. SZTEHLO KORNÉL, budapesti ügyvédtől. — Jogirodalom. (S. S.) — Törvénykezési szemle: A budapesti áru- és érték- tőzsde jogszokásai. Dr. WITTMANN MÓR, budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Észrevételek

az általános magánjogi törvénykönyv tervezetére.

Ha indittatva érzem magamat arra, hogy Dr. Győry Eleknek «Az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezete» felett nézetemet nyilvánitsam, hazafias kötelességet vélek teljesiteni s meg vagyok győződve, hogy a szakemberek sorából még számosan és több hivatással fognak hozzájárulni, hogy alkotandó polgári törvénykönyvünk minél tökéletesebb lehessen.

Munkálatom nem birálat akar lenni, mert csak arra törekszik, hogy a tervezet hiányait és ha szabad mondanom, talán hibáit is kitüntetve, anyagot szolgáltasson ezek megvitatására, mi ugy az elvek, mint az alak tekintetében megnyugtató megállapodásra vezessen.

Az általános benyomás, melyet a tervezet helyes beosztása, könnyed nyelvezete, a kifejezések szabatos volta, s az egyes szakaszoknak lehető rövidsége által reám tett, a legkedvezőbb, a mi azonban épen nem zárja ki azt, hogy egyes részletek ellen alapos kifogásaim ne lehetnének.

Mindenek előtt hibásnak tartom a törvénykönyv czimét «általános magyar magánjogi törvénykönyv»; mert abban nem magyar *magánjogok* szabályoztatnak, hanem az a magánjogi viszonyokra vonatkozó magyar *törvénykönyv,* miből következik, hogy a «magyar» jelzőnek az «általános» szó előtt kell állani; továbbá helyesebb lenne *magánjogi* törvénykönyv helyett *polgári* törvénykönyvet használni, nemcsak azért, mert a «magánjog» szónak kettős értelme van, t. i. tárgyi és alanyi, de még azért is, mert a magyar törvényhozás már az 1868. LIV. és 1881. LIX. törvényczikkek czimében, az 1876. XXVII. törvényczikk 118. §., az 1878. V. törvényczikk 219. §., az 1880. XXXVII. törvényczikk 24. §-ban stb. e megnevezéssel él. Ezek alapján szerény véleményem szerint helyesebb lenne a következő czim: *Magyar általános polgári törvénykönyv.*

Az egyes szakaszokra térve, az 1. §-t egészen elhagyandónak vélem, mert hogy az általános magánjogi viszonyok ezen törvénykönyv szabályai szerint itélendők meg, már magában a törvénykönyv czimében ki van fejezve, s hogy szokásjogról és statutumokról alább lesz szó, ezt nem szükséges előre is kimondani.

Ha azonban a §. első része mégis meghagyatnék, szerény véleményem szerint a második bekezdés helyett elveendő lenne, hogy köztörvényhatóságok és rendezett tanácsu városok által a jelen törvény tárgyaira nézve megállapitott szabályrendeletek annyiban alkalmazandók, a mennyiben a bel- és igazságügyminiszterek által helyben. hagyattak és a hivatalos lap utján közzétettek.

Ennek kifejezése annál inkább indokolt, mert az 1881-59. törvényczikk 93. §-a hasonló értelemben már intézkedik.

Ugy látszik szerző ur nem teszen különbséget a *jogszokás* és *szokásjog* között, mint ez a tervezet három első szakaszának egybevetéséből s ezek indokolásából (55. lap) kitetszik. Ugyanis az első szakasz 2-ik bekezdése szerint szokásjog csak a 2. és 3. §§-ban megengedett esetekben alkalmazható, ezen §-okban azonban *szokásjogról* nincs említés, hanem csak *jogszokásrol.*

Hogy a tervezet, rendszeres törvénykönyv (s hozzátehetjük: a törvényalkotás folytonossága) mellett szokásjognak helyet nem ad, ezt csak helyeselni lehet. Mert ha a törvénykönyv életbe lépte után valamely azelőtt már érvényben volt szokásjog mégis fentartandónak mutatkoznék, ez csakis statutum utján történhetik, mire nézve az 1880. XXXVII. törvényczikk 14. és 15. §-ai már praecedenst mutatnak.

A mi most a *jogszokásnak* a 2-ik szakaszban engedett törvénymagyarázó s a 3-ikban emlitett törvénypótló erejét illeti, ezt is okvetetlen mellőzendőnek vélem. A jogszokás ugyanis nem egyéb, mint valamely jogviszony létesitésére irányuló szabad cselekvény helyes voltáról alkotott, vagy öntudatlanul, mintegy benső szükség érzetéből képződött, meggyőződésből folyó gyakori ismétlése hasonló cselekményeknek. Kérdeznem kell, mennyi idő kivántassék meg arra, hogy a «jogszokás *által nyilvánult magyarázat*" (2. §.) vagy «*a jogszokás által nyilvánult szabály*» (3. §.) oly tekintélyre tegyen szert, hogy azt a biró magára nézve kötelezőnek elismerni tartozzék.

Ennek nyilvánulási módja csak a birósági gyakorlat lehet, s ha nem is tagadható, hogy bizonyos irányban birósági gyakorlat létezhetik, azt mégis kétségbe kell vonnom, hogy a birósági gyakorlat tartalma még oly hosszu időn át is jogtétel, tehát általánosan kötelező szabály tekintélyére emelkedhetnék; ez megdöntené az igazságszolgáltatás biztositékát: a birói függetlenséget, bizonytalanná és önkényessé tenné a jogszolgáltatást, mert mily alapon határoztatnék el, hogy mennyi idő s hány következetes birói itélet kivántatik meg arra, hogy ez által jogtételek létesülhetnének?

A birói függetlenség biztositja a bíróságot minden önkény ellen; nemcsak a felek nézetétől, hanem a felsőbb bíróság véleményétől is egészen függetlenül s önállóan itéli meg a biró egyéni meggyőződése szerint az eldöntendő jogesetet, homályos vagy ellenmondó jogtételek alkalmazásánál önmagának alkot tudományosan indokolt meggyőződést s kétes esetben nem kérhet, de nem is fogadhat el a felsőbb bíróságtól utasitást. Azonban a biró hasonló esetekben egyformán hozott itéletéhez nincsen kötve, mert mihelyt jobb meggyőződésre jut, ezt kell követnie.[1]

[1] V. ö. 1869: IV. tcz. 19. §.

Bármely irányban keletkezett birósági gyakorlat tehát csak addig áll fen, mig az illető bíróság vagy biró nézete nem változik, mert ha azt is törvényerővel ruházzuk fel, a mit például a legfőbb bíróság valamelyik előadója egyéni meggyőződése szerint és hosszabb időn át helyesnek itél, de ő maga is vagy az utána következő előadó ellenkező véleményével bármikor megváltoztathat, akkor a törvény tekintélyét nagyon leszállitjuk.

A 4-ik §. az 1. §-hoz javasolt módositás következtében elesik.

«Magánjogi szabályoknak rendszerint nincs visszaható erejök»; igy szól az 5. §., melyre az általános rész indokolásánál szerző a «rendszerint» kifejezést igazolja. Véleményem szerint a kivételekre czélzó ezen kifejezésnek csak akkor van helye valamely szakaszban, ha a kivételek vagy közvetlenül következnek, vagy pedig a kivételeket tartalmazó §-ok legalább zárjel között megjelölvék, különben a rendelkezés határozatlanná lesz, a mi pedig épen nem czélszerű. Ezért helyesebbnek látnám, ha az 5-ik §-ban a *rendszerint* szó helyett kifejeztetnék, hogy «a mennyiben a törvény egyebet nem rendel, vagy annak czéljából (vagy a dolog természetéből) egyéb nem következtethető.»

A 6. §. 2. bekezdése helyett elég lenne a 7.—22. §§. (illetve megfelelő §-ok) zárjel közé foglalása.

Az átalános rész indokolásában (54. l.) szerző kijelenti, hogy a tervezet igyekezett oly szabályokat mellőzni, melyek másokból (melyek már fölvétettek) okszerüleg folynak. Legyen szadad erre azt az észrevételt tennem, hogy ezen különben nagyon helyes programm a tervezetben nem lett megtartva. Ez állitásomat több előtt a 7-ik §. tartalmából igazolom, hol ki van mondva, hogy „*a jog- és cselekvési képesség rendszerint az illető személy lakhelyén érvényes jogszabályok szerint itélendő meg.*"

A *jogképességre* vonatkozólag a 28. §. kimondja: «minden ember jogképes», továbbá a 8. §., hogy az ember jogképességét korlátozó jogszabályok Magyarországban nem alkalmazhatók, s daczára e félreérthetlen s határozott rendelkezéseknek a 7. §. szerint a jogképesség mégis ettől esetleg eltérő jogszabályok szerint lenne megitélendő. De a cselekvési képességre nézve is szükségfeletti a 7. §. rendelkezése, tekintettel a 9. és 10. §§. tartalmára.

Ennélfogva a 7. §. teljes elhagyását kivánatosnak vélem.

A 8. §-ra csak irályi észrevételem van, a mennyiben helyesebbnek látnám, hogy nem természeti, hanem természetes személyekről legyen szó, mert péld. az utánzott gyümölcscsel ellentétben nem mondjuk természeti gyümölcs, hanem természetes gyümölcs.

A 9. §-ból e szavak: „*gyámság és gondnokság alatt álló*" kihagyandók, mert különben az következnék, hogy más belföldiek cselekvési képessége nem a hazai jog szerint birálandó meg.

Idegen személy cselekvési képességének megitélésénél a 12. §-ban kimondott elvet látnám leghelyesebben és következetesen alkalmazandónak, t. i. hogy az vagy az idegen honossági helyén érvényes, vagy a jelen magánjog szerint itélendő meg ahhoz képest, a mint egyik vagy másik a jogügylet érvényességére nézve kedvezőbb. Egyszersmind a 10. §-ban nem szerződésről különösen, hanem jogügyletről egyátalában kellene szólani.

A 11-ik §. a 9. §. elvi rendelkezése folytán, mint szükségtelen, elejtendő lenne; ugyane sorsban részesiteném a 13. §-t is, mely a 12. §-ból már önként következik.

A 14. §-ból a „*szerzése, megszüntetése és módositása*" szavak, mint felesleges magyarázók elhagyandók.

Nem tartom mellőzhetőknek az oly megjegyzéseket sem, melyek tisztán nyelvtani természetüek, mert az uj codexnek az is feladata lesz, hogy az egyes fogalmakra használt kifejezéseket a lehető leghelyesebben állapitsa meg s a netalán használatban levő hibás kitételeket jobbakkal helyettesitse. Ilyen szó igénytelen nézetem szerint a 15. §-ban előforduló „*dologbeli*", melyben nemcsak a kettős ragozás, hanem az *o* és *e*-nek egy szóba foglalása is elkerülendő, mert nem mondjuk dolog*bel*, hanem dologból. Véleményem szerint leghelyesebb lenne a *dingliches Recht* magyar kifejezőjéül: *dologi jog.*

«Kötelmi jogviszonyok azon helyen érvényes jogszabályok szerint itélendők meg, hol a kötelezettség teljesitendő» (16. §.). Legyen szabad figyelmeztetnem arra, hogy a kötelmi jogviszonynak bel- és alaki kellékeire az idézett rendelkezés nem alkalmazható, mert erre nézve ugy a belmint a külföldiek cselekvési képessége s az ügylet alakja tekintetében már fenebb rendelkezés történt, következőleg a 16. §. csakis követelésekre vonatkozhatik, miként ez a valószinüleg mintául szolgált szász törvénykönyv 11. §-ban is ki van fejezve.

A 17. §-ra nincs észrevételem, de már a 18. §-ra legyen szabad megjegyeznem, hogy helyesebbnek látnám *apa* helyett *atya* használatát, továbbá hogy a kevésbbé szabatos *lakhely* kifejezés helyébe *honossági hely* tétessék, mely nemcsak a dolog természetének inkább megfelel, de a 9. §. rendelkezésével is következetes.

Hogy a 20. §-ban atyaság alatt az érdemes szerző *Vaterschaft*-ot vagy pedig *atyai hatalmat* kiván érteni, az egyelőre nem világos. A mennyiben a §§. egymásután következése a szászországi törvénykönyvet látszik követni, valószinü, hogy az utóbbinak 15. §-ához hasonlóan a tervezet 20. §-a is atyai hatalomra vonatkozik, s ez esetben a kifejezés hibás. De akár atyai hatalomról, akár atyaságról legyen szó, minden esetben helyesebb s a többiben követett elvnek is megfelelőbb lenne, hogy azon törvény alkalmaztassék, melynek az atya (nemző) honosságánál fogva alá van vetve.

Hogy miért kelljen öröklési kérdésekben az örökhagyó utolsó lakhelyén érvényes jogszabályokat alkalmazni, ezt nem látom át, mert ha az örökhagyó vagy az örökös vagy hagyományos belföldiek, akkor az átalános magánjog alkalmazandó, mert ez minden lakhelyen érvényes, ha pedig ezek valamelyike külföldi, ezen esetre már a 7—13. §§. intézkednek. Ennélfogva a 22. §-t egészen kihagyandónak vélem.

A reciprocitás alkalmazásának nem vagyok hive s teljesen osztozom Teleszkynek erre vonatkozó jeles kifejtésében,[1] mely nézetemben csak megerősit a tervezet indokolásának következő tétele: «A helyes politika e rendszabály fentartását követeli, *már csak azért is*, mert egyik alkalmas eszköz arra, hogy lassankint elejtsék *más országokban* is a belföldi és külföldi közt a magánjogban megszabott különbséget.» Bátor vagyok erre megjegyezni, hogy e szerint a tervezet épen ellenkező példát ad.

A személyekről.

A személyekről szóló 2-ik czim I. fejezetének feliratára nézve már fenebb a 8. §-nál tett megjegyzésemre kell hivatkoznom, s a *természeti* szó helyébe *természetes* szót ajánlani, a mi egyátalában mindenütt követendő lenne.

Hogy a tervezet a méhmagzatot az élve születés feltétele alatt fogantatása időpontjától kezdve már személyiséggel ruházza fel, ez helyes; de szerény nézetem szerint a méhmagzat jogi költés által az élve születés feltétele alatt már személynek tekintetvén, nem helyes annak kifejezése, hogy a *személyiségre váromány nyal bir*, mert ha nem születik élve, ugy tekintetik, mintha nem is fogantatott volna, ha pedig élve születik, ugy tekintetik, mintha a fogantatása időpontjában már élt volna, tehát személyisége már

[1] Dr. TELESZKY ISTVÁN: *Észrevételek Dr. Hoffmann Pál általános magyar törvénykönyvi tervezetére.* Nagy-Várad 1873. (20. 21. l.)

akkor kezdődött, következőleg nem a személyiség van neki fentartva, hanem a reá néző vagyonjogok. Ennek alapján a 30. §. első bekezdésének inkább igy kellene hangzani: A méhmagzat élve születésének feltétele alatt, fogantatása időpontjától kezdve a magánjogok megszerzésére képességgel bir, stb.

Ugyane szakasz 2-ik bekezdésére nincs észrevételem, de már a 3-ikat egészen elhagyandónak vélem, mert a megelőző rendelkezése azon esetre is megfelel, ha a 9 havi időszak kezdőpontja a házasság-kötés előtti vagy megszünése utáni időre esik. Hisz nem épen ritkaság, hogy a házasság kötési ideje a keresztelési ünnepélyt nem sokkal előzi meg; tegyük most fel, hogy az egybekelést követő 5-ik hónapban vagy még hamarább gyermek szül tik, ennek fogantatása idejének a házasság megkötését követő nap lévén tekintendő, ez nemcsak a megelőző alineában felállitott helyes szabálylyal, de a természet törvényeivel is összeütközésbe jönne. Ennek alapján a 30. §. harmadik alineáját egészen kihagyandónak vélem. Ugyanezen szakasz utolsó bekezdését is egészen feleslegesnek tartom, mert ha eltalálom a rendelkezés intentióját, az ikrek esetére vonatkozik. Ámde a *korábbi* születés minden kétséget kizáró módon bizonyitható lévén, ezzel a korábbi létezéstől esetleg függővé tett előjog már eo ipso megszereztetik, következőleg a fogantatás időpontjára való visszavezetés szükségtelen, miután ily esetben a sulypont a *korábbi* létezésre van helyezve, ez pedig kétségtelen tényként tudva lévén, a jogvédelem kisegitő eszközére szükség nem lehet.

A 31, 32. 33. és 34. §-okra nincs észrevételem. De ha ezzel a holtnak nyilvánitás határidejének az osztrák magánjogban s a magyar törvénykezési rendtartásban megállapitott tartamánál rövidebbre javasolt meghatározását czélszerübbnek is ismerem el, nem tehetem ugyanazt a tervezet 35. §-ában az életben létel vélelmére nézve javasolt határidőre nézve. Nem látok ugyanis következetességet a 33. és 35. §§. intézkedései között s az eltérést teljességgel nem tartom indokoltnak.

A 33. §-ban ugyanis kimondja a törvény azt, hogy holtnak nyilvánitható az, ki azon időben, melyben életben létéről az utolsó biztos tudomás létezik, életének 40-ik évét már betöltötte, a 60-ikat azonban még nem, ha holléte legalább 10 év óta nem tudatik, s ez esetben a vélelmezett halál időpontjának a 10 évi határidő végpercze tekintendő; például *A.* Amerikába költözvén, felőle az utolsó hir 1868. jul. 1-én érkezik, midőn ő 41 éves, a fenebbiek szerint vélelmezett halála napjául 1878. jul. 1-je nyilvánitandó ki, következőleg vagyonát törvénynél fogva azok fogják örökölni, kik az utóbbi napon életben levő legközelebbi rokonai. Ha tehát *A.* jogvélelemnél fogva 1878. jul. 1-én halt meg, önként következik, hogy ugyanazon jogvélelemnél fogva addig élt.

A 35. §-ban ellenben az életben létel vélelmére nézve ugyanazon körülmények között rövidebb határidő van megállapitva azon esetre, ha a holtnak nyilvánitandó személy mint örökös van érdekelve, tehát ugyanazon *A.* a fönnebbi esetben élőnek vélelmeztetik 1873. jul. 1-éig, következőleg ha csak eddig élt, szükségképen ugyanazon időpontban halt meg, mert az élet vége és a halál hasonértelmű. A mi emberünk e szerint háromszor halt meg, 1-ször valósággal, a melynek időpontja tudva nincs, 2-szor mint örökös 1873. jul. 1-én, 3-szor pedig mint örökhagyó vagy házastárs 1878. jul. 1-én.

Ezeknél fogva a 35. §-t egészen kihagyandónak vélem.

A valószinű élettartamnak a tervezet 36. §-ában foglalt meghatározását semmiféle szempontból sem látom szükségesnek s e meggyőződésemben az indokolásnak 27-ik pontja annál kevésbbé ingat meg, mert a törvény bizonyosan fog intézkedni oly esetekre, melyekben valaki másnak halálát jogellenes cselekvény által okozva, köteleztetni fog a megölt hátramaradottainak mindazt megtériteni, mit azok ez által vesztettek. De mert a 36. §. alkalmazása egyes esetekben lehet igazságos, másokban pedig igazságtalan, legczélszerübbnek látnám az egésznek mellőzését.

A 37. 40. 41. §§-rai nincs megjegyzésem. A 38. §-ra azonban bátor vagyok azt az észrevételt koczkáztatni, hogy sokkal helyesebbnek látnám, ha a porosz törvénykönyv példájára kétesnemü személy azon nemhez számittatnék, melyhez képest szülői által neveltetett, mert a szülők bizonyára tekintettel lesznek a nemnek külső ismertető jeleire s a természet utmutatásához képest alkalmazzák a nevelést. Ellenben a tervezet elfogadása esetében azon kellemetlenségnek, mondhatjuk botránynak lehetnek kitéve, hogy például gyámság, választott bíróság vagy politikai jogok stb. gyakorlása esetében, melyekre csak finemüek birnak képességgel, valaki szakértők által való megvizsgáltatásukat követelné, mit a 38. §. mellett megtagadni nem lehetne.

Hogy a tervezet az általános részben (39. §.) csak két korfokozatot különböztet meg, névszerint a 14. év betöltését mint a törvényes és a 24. év betöltését mint a teljeskor kezdetét, ezt igen helyesnek látom, de egyszersmind azon körülmény, hogy az idézett szakaszban szerző által különben nagy előszeretettel használt „*rendszerint*“ szó nem fordul elő, arra a következtetésre bátorit, hogy azt a nemre tekintet nélkül kivánja alkalmazni, tehát az 1874. XXIII. törvényczikknek intézkedését, mely szerint a nők férjhezmenetelükkel tekintet nélkül korukra teljeskoruakká válnak, fentartani nem óhajtja. Ha szerencsés lettem volna intentióját, melynek ellenkezője az indokolásból épen nem következtethető, eltalálni, igen örvendenék, mert bátran kimondom, hogy az 1874: XXIII. törvényczikket teljességgel nem tartom szerencsés eszmének s ennek indokolását akár az elmélet, de akár a tapasztalás körében hiába keresem. A teljeskoruság ugyanis főleg a vagyon feletti szabad rendelkezést, tehát a teljes cselekvési képességet adja meg, ebből következik, hogy a férjhez menetel által jogilag elért teljeskoruság csak oly nőknél bir jelentőséggel, kiknek vagyonuk van s e teljeskoruság a nőnek semmiféle előnyt nem hozhat, de igenis okozhat helyrehozhatatlan hátrányt. A tapasztalás elég esetet mutat arra, hogy leginkább és legkorábban azon lányok mennek férjhez, a kiknek vagyonuk van s a kik épen e miatt a vagyonnal való elbánás mesterségét legkevésbbé sajátithatták el, mert vagyonukat atyjuk vagy gyámjuk kezelte. Egy ily lány 15 vagy 16 éves korában, midőn még alig volt alkalma a társadalommal való érintkezésre, annak viszonyai felismerésére, legkevésbbé pedig a vagyonnal való elbánáshoz szükséges tapasztalás elsajátitására, egyszerre önjoguvá válik, s a mikor leginkább lenne szüksége a törvény oltalmára, esetleg tapasztalatlanságát kizsákmányolandó könnyelmü férje mellett, ennek martalékul esik s atyja legtöbb esetben ugy sem lévén s a törvény által is magára hagyatván, vagyonát veszthetí el. Ez ellen épen nem védi meg az ily nőt az 1876. XXVII. törvényczikk 1. §. s az 1877: XX. törvényczikk 7. §., mert nemcsak váltó alakjában lehet kötelezettséget elvállalni, — de nem védi meg az 1874: XXXV. törvényczikk 54. §. sem, mert nemcsak a házasféllel lehet oly szerződést kötni, melyben a nő kötelezettséget vállal magára s mely mégis egyenes hátrányára lehet.

Hogy az 1874: XXIII. törvényczikk ellen csakhamar alapos aggályok merültek fel, már abból is merem következtetni, hogy az 1877: XX. törvényczikket megelőzött törvényjavaslatban a nőkre vonatkozó e kivétel mellőzve volt, de a törvénybe mégis felvétetett.

De nem is következetes a nők részére tett e kedvezmény, mert mig a férjhez ment nő tekintet nélkül korára saját vagyona felett szabadon rendelkezhetik, az 1868. LIV.

*

törvényczikk szerint tanuságtételre csak akkor képes, ha 16 évet betöltött, esküre pedig csak ha életének 18. évét töltötte be; ugyanezen kort kivánja meg az 1876: XVI. törvényczikk a végrendeleti tanutól. Ezeknél fogva az 1874. XXIII. törvényczikknek hatályon kivül helyezését kivánatosnak tartom. *Dr. Haller Károly.*

A külön közvetitő intézetek védelméhez.

Megjegyzések Tauffer ur válaszára.

Igen köszönöm Tauffer urnak szives készségét, melylyel az ügy érdekében felvilágositásokat adandó tollát rendelkezésemre bocsátja *(B. J. T.* III. k. 6. sz.), de még ha volnának is oly kételyeim, melyeket egyedül Tauffer ur világosithatna fel, — megvallom — nem merném őt e fáradságra felkérni; először, mert a ∞ gyakorlati tapasztalatához hasonlóan az én elméleti képzettségemet is megtagadva: a priori vitaképtelennek nyilvánitott, s kicsinylőleg a véleményjogtól megfosztott tanitvány szerepére utalt, melyre azonban sok éjet és napot igénybe vett szaktanulmányaim és hosszabb börtönügyi szolgálatban szerzett tapasztalataim keserü jutalmául számot nem tartok; másodszor, mert a közvetitő intézetek elhelyezése tárgyában közzétett czikkei után attól tartok, hogy kételyeim eloszlatására irányzott felvilágositásai czélt tévesztve, csak ujabb kételyeket támasztanának bennem.

Szememre veti Tauffer ur azt is, hogy oly érvekre, melyek sok bajt okoztak volna, nem reflektáltam; erre azt válaszolnám, hogy ő is igyekezett példámat követni, ha ugyan szemrehányása jogosultságát elismerni hajlandó volnék.

Midőn mult alkalommal *(B. J. T.* III. k. 4. sz.) a külön közvetitő intézetek mellett emeltem szót: előrebocsátottam, hogy érveimet leginkább három ellenfelünk ellentétes állitásaiból s a gyakorlatból kivánom meriteni, s ennél meg is maradtam; minthogy azonban Tauffer ur tartózkodásomat tájékozatlanságnak bélyegzi, válaszára most kivált az elmélet érveinek felhasználásával teszek megjegyzéseket.

Ugy látszik, hogy a magyar kormány egyelőre felhagyott azzal, miszerint a börtönügy napszámosait külföldön utaztassa, s igy nekem — fájdalom! — még nem volt (s ki tudja lesz-e?) módom Irhonban járhatni; de minden országos büntető intézet ellátva lévén a börtönügyi irodalomnak ugyszólván összes termékeivel: mégis szerencsés vagyok tudomással birni a Tauffer ur által emlitett luski és smithfieldi közvetitő intézetekről, sőt a corkiról is, melyről Tauffer ur vagy megfeledkezett, vagy tudomást nem szerzett. Ez utóbbi ellen irányuló kételyeit készséggel felvilágositom. Tudomással birok továbbá egyebek között arról is, hogy Luskban isteni tisztelet és oktatás tartatik, s épen ezért voltam oly bátor az anyaintézetek közelében közvetitő intézetek gyanánt berendezni ajánlott épületek isteni tiszteletét és oktatásügyét illető kérdéseknek egész sorát felvetni; de Tauffer ur ezekre vonatkozó válasza többek között elmaradt. Mert nem volt ismeretlen előttem az sem, hogy az irhoni közvetitő intézetekben *estenkint* tartatik iskolai előadás, vagy jobban mondva magyarázó felolvasás, ajánlottam Varga ur kételyei ellenében a reggeli — mint nézetem szerint helyesebb — időt azok megtartására. De ha a magyar börtönügyi hivatalnokok között, — kik saját szaklappal dicsekedhetni is szerencsések, — esetleg akadna olyan, ki *biztosan* nem tudja, vajon az irhoni közvetitő intézetekben isteni tisztelet és iskolai előadás tartatik-e, higyje el Tauffer ur, olyan már bizonyára nincs egy is, ki ezt oly biztosan ne következtetné, hogy állitani is merje. Mi magyarok javitó intézetet isteni tisztelet és iskolai oktatás nélkül nem tudunk képzelni.

Azt hiszem, hogy midőn Tauffer urnak azon állitását, mintha Irhonban a közvetitő intézeteknek a többi büntetési stádiumok végrehajtására szolgáló intézetekkel való egységes (közvetlen) vezetésére és helyi közelségére különös suly fektettetnék, el nem ismertem, de merően tagadtam: már a tagadás által is az ellenkezőt állitottam, minthogy harmadik eshetőség nincs. Ezt most is teszem, de provokáltatván: be is bizonyitom. Már multkori czikkemben is méltányoltam a külön közvetitő intézetek ellen Sallak ur által felhozott egyedüli helyes és fontos érvet, a szállitást, s azért legkevésbé sem ütközöm meg azon, hogy Holtzendorff, az irhoni rendszer egyik legkitünőbb ismerője, kinek véleményére nagy és kiváló sulyt fektetek, ugyanezen érvre való tekintettel az irhoni rendszernek helyi tekintetben való egységes kivitelét ajánlja. Csakhogy ő ezt — világos — azért teszi, mert a Mountjoyba, innen Spike-Islandba, majd a közvetitő intézetbe való háromszoros szállitást sokalja. (Tauffer ur nem szóról-szóra idézi Holtzendorffnak vonatkozó szavait, hanem némi módositást enged meg magának bennök!) Csakhogy mi már annyiban előnyben vagyunk Holtzendorff nézete értelmében, hogy az első két büntetési stádiumot — a mi az irhoni rendszer szellemében is lehetséges, de feltétlenül előnyösebb — egy intézetben hajtjuk végre, s igy egy szállitást megtakaritunk. Hogy a közvetitő intézetekre nézve Holtzendorff ajánlatát még sem követjük, azért van, mert 1-ször miként multkori czikkemben kifejtettem s még alább is indokolni fogom, ezt gyakorlatilag kivihetetlennek tartjuk; 2-szor, mert a törvényhozás nem a Holtzendorff-féle, hanem az ir rendszert fogadta el, ennek szelleme pedig a büntetési második és harmadik stádiumok helyi egyesitését nem engedi, mint maga Holtzendorff is mondja: «weil eine *äussere örtliche* Trennung zwischen den Gefangenen der Zwischenanstalt und den früheren Strafstadien dem irischen System eigenthümlich ist.» *(Das irische Gefängnisssystem.* 76. l.). Hogy itt Holtzendorff nemcsak külön épületet, de külön intézetet is ért a külső helyi elkülönités alatt: azért világos, mert ezen indokot a közvetitő intézeteknek a mintaosztályokkal való összehasonlithatósága ellen hozza fel. Shorn pedig azt állitja (u. o. 81. l.); «Es scheint mir ein sehr wichtiger Grundzug in diesem System zu sein, dass jeder Sträfling, indem er ein Stadium auf dem Wege der Besserung vorwärts rückt, in jedem Stadium nach einem anderen Gefängniss gebracht wird.»

Igaz, hogy én a lepoglavai minta szerint közvetitő intézetek gyanánt berendezett mintaosztályokat, a ∞ szavait átvéve, inventiónak neveztem; annak nevezem most is, de csak ugy, ha maguknak a «közvetitő intézet» nevet követelik; ha a «minta-osztály» elnevezéssel megelégszenek, ugy nem tekinthetők inventiónak, mert Angolországban Portlandban és Cartmoorban már régen vannak mintaosztályok (special class), melyekről Lepoglava nagyjában mintát vehetett.

Merően kell tagadnom azt is, a mit Tauffer ur önmagának tulajdonitni akar, hogy t. i. a közvetitő intézetek gyanánt berendezett mintaosztályok eszméjét ő (T. ur) valósitotta volna meg először a continensen, mert már 1865-ben, midőn Tauffer ur még „*A börtönügy*“ czimü munkájának megirásához sem fogott, alakittatott közvetitő intézet gyanánt Svájczban, Lenzburgban egy mintaosztály, melyet Holtzendorff *(Kritische Untersuchungen* 123. l.) igy ir le: «III. Oberste Klasse, bestehend aus den aus der Mittelklasse Promovirten. Gemeinsame Arbeit und Spaziergänge, mit Erlaubniss des Sprechens. Besondere Vergünstigungen: Anlage kleiner Gartenbeete, Ausschmückung der Zellen, ein Peculium von 2 Fr. 50 Rp. bis 4 Fr. Zulage nach der Speiseordnung, Anwartschaft auf provisorische Freilassung, der jedoch für mehr als zu zwei Jahren Verurtheilte ein Aufenthalt von wenigstens 8 Monaten ín dieser Klasse vorangehen muss. In dieser Klasse dürfen höchstens noch Mahnungen und leichte Verweise, aber keinerlei Bestrafungen mehr vorkommen.» Ennek Lepoglava tudva vagy nem tudva csinált másolata, melyet szintén nem volt szerencsém láthatni és a helyszinén tanulmányozhatni s azért kelle elfogadnom Török urnak reá vonatkozó leirását.

E leirás Tauffer urnak mai álláspontjával nem egyezik, s azért — a mit előbb nem tett — meg akarja dönteni. De miként teszi ezt, hogy a régi mese szerint a leiró se szenvedjen kárt? A szemüveget, melyen Török ur Lepoglavát nézte, mondja rosznak. A kérdés ily megoldása tapintatos bár, de kevéssé meggyőző. Tauffer ur egyébként nem tartja szükségesnek, «hogy a közvetitő intézetben letartóztatott egyének arczán vigság üljön, s kedélyhangulatukban öröm nyilvánuljon.» Sajnálom, hogy e tekintetben Dr. Bradynak nézetét kell elfogadnom, ki az irhoni intézetekről kiadott 4. évi jelentésben Holtzendorff forditása szerint igy nyilatkozik: «Diejenigen, welche Gelegenheit gehabt haben den mächtigen Einfluss im Guten und im Bősen zu beobachten, den die Empfindungen und Stimmungen der Seele, Hoffnung und Freude, Kummer und Niederschlagenheit auf den menschlichen Körper ausüben, werden leicht begreifen, dass dieser freudige Gemüthszustand, dieser hoffnungsvolle Sinn der Gefangenen. . . . .»

Már csak azért sem akartunk a lepoglavai — közvetitő

intézetnek nevezett — mintaosztályban elért eredményre hivatkozni, mert Holtzendorff szerint *(Kürzungsfähigkeit der Freiheitsstrafen.* 45. l.) a büntető statisztika általában igen keveset bizonyit egyik vagy másik rendszer *javító* eredménye mellett, de miután ezt Tauffer ur maga teszi, kell hogy a felhozott adatokat figyelembe vegyük. A lepoglavai közvetitő osztályból eddig a büntetés kiállása után 94 egyén szabadult, feltételes szabadsággal és kegyelemmel ellenben összesen csak 90. Ha már most tekintjük, hogy az összes irhoni intézetekből (tehát nemcsak a közvetitő intézetekből) szabadulóknak majdnem fele (1857. szeptember végeig 1067-ből 559) bocsáttatik el feltételes szabadságra, a lepoglavai eredményt igen kedvezőtlennek kell bélyegeznünk.

Hogy ugyanazon igazgatóság a közvetitő intézetben bénitólag hatna, legjobban bizonyitja az, hogy az irhoni rendszer teremtői is uj igazgatóságot (felügyelőséget) szerveztek azok élére, s igy a már multkor elmondottakhoz most csak Shipleyt idézzük, ki *(Purgatory of prisoners* 58. l.) Holtzendorff forditása szerint azt mondja: «Alle oder fast alle Verbindung mit dem *früherem Gefängnissleben* ist vorläufig eingestellt, weder die äussere Erscheinung, noch der Haarwuchs noch die Kleidung des Handwerkers erinnern daran. Vergangene Verbrechen und vergangene Strafen werden niemals wieder erwähnt.» Talán nem szükséges ezen szavakhoz azon magyarázatot fűznöm, hogy a közös igazgatóság mindenesetre oly kapocs, mely a két büntetési stádiumot nagyon is szorosan köti össze.

Tudtommal azon «methodicus nevelési rendszer, hogy a tanitó az alsóbb osztályoktól kezdve tanitványait évenkint követi a felsőbb osztályokba» már csak igen kevés hiveket számlál; de ezen elv szerint az ismételt visszaesők sem volnának *(B. T. K.* 340. §.) fegyházba szállitandók, hanem ugyanazon börtönbe, hol első és második büntetésöket kiülték.

Kétségtelen az is, hogy teljesen elegendő lesz, ha a közvetitő-intézeti igazgatóság arról tud véleményt adni, vajon a letartóztatott egyén nem követett-e el olyat, miért a feltételes szabadságot meg nem érdemli, s ezen ajánló véleményhez elegendő a fogoly passiv magaviselete is. De mely passiv magaviselet? Nem oly természetü, mely a büntetés első és második stádiumában a rabról előnyös véleményt nem kelt, mert itt a rab a javulás utján még vezettetvén, kell hogy vezetőjét active kövesse is; de a közvetitő-intézeti fogoly többféleképen próbára tétetik, s ha e próbák ingerének ellenáll, általuk magát el nem csábittatja vagyis külsőleg passiv viseletet tanusit, akkor megérdemli a feltételes szabadságot, mert belső rugói igenis active működnek, ezen külső passivitás nagyfoku belső működést igényelvén. Ezen belső működés felébresztése, s a csábitó alkalmakkal szemben esetleg ingadozóknak a Tauffer ur által idézett törvényjavaslati indokolás értelmében való támogatása: czélja és feladata a közvetitő intézeteknek. Hogy ezen feladatnak az uj igazgatóság képes megfelelni: erre tanunk Irhon, hol a közvetitő intézetek élén szintén külön igazgatóságok állnak, s hol a közvetitő intézetek mégis oly eredményeket mutatnak fel, melyek a magyar törvényhozást is az irhoni rendszer átvételére inditották. A fenti értelemben vett passiv magaviselet elegendőségének bizonyitásául idézzük még Holtzendorff következő szavait is: «Nur solche Gefangene, die während ihres Aufenthaltes in den Zwischen-Anstalten sich bewährt haben, die also während mehrerer Monate keinerlei Disciplinarstrafe erlitten haben, erlangen einen Anspruch auf bedingte Entlassunng *(Das irische Gefängnisssystem* 106. l.) és Mittermaier ezen sorait: «so kann er (der Sträfling) an die Zwischen-Anstalt kommen, und widersteht er darin allen Versuchungen zum Unrecht, zeigt er, dass hier, wo ihm grössere Freiheit gelassen ist, sein Wille so fest ist, dass man ihn als gebessert ansehen kann, so kann er bedingt begnadigt werden.» *(Gefängnissverbesserung* 45. l.).

Ezen indokok átolvasása után nem lehet többé kétely az iránt, vajon a törvényhozó a közvetitő intézeteket a nagyobb fegyházak és kerületi börtönök közelében akarta-e elhelyeztetni vagy nem. Ellenvéleményeseink kedvéért vitázzunk azonban még egy kissé tovább is.

Holtzendorff azt is mondja „*Das irische Gefängnisssystem*“ czimü munkájának 77. lapján: «Dennoch ist soviel gewiss, dass im Vergleich zu den englischen Einrichtungen gerade die irischen Zwischen-Anstalten besondere Eigenthümlichkeiten zeigen, die man keineswegs zu gering veranschlagen darf, wie dies von Einigen geschieht.» Hogy ezen különös sajátosságok között a külön igazgatóság is foglaltatik, az kétségtelen ..... Ugyanő „*Die Kürzungsfähigkeit der Freiheitsstrafen*“ czimü munkájának 52. lapján igy nyilatkozik: «wird man darnach trachten müssen für das gute Verhalten der Sträflinge eine möglichst objective Grundlage der Beurtheilung herzustellen, und dem subjectiven Ermessen der Gefängnissbeamten in dieser Hinsicht einen möglichst geringen Spielraum zu gestatten.» Hogy az egyéni elfogultság veszélye a külön igazgatóságok mellett kisebb, azt Tauffer ur sem fogja tagadni.

Vessük hozzá még azt is, hogy a közvetitő intézetek lakóinak száma legrosszabb esetben (t. i. ha csak egy állittatik fel) sem fogja meghaladni az országos nagyobb büntető intézetek bármelyikében letartóztatottak felének számát, s igy az igazgatóság tagjai a foglyokkal annál többet fognak foglalkozhatni, de számukra a megismerésnek sokkal több alkalma is nyilván: nyugton tekinthetünk a külön közvetitő- intézeti igazgatóságok működése elé; s nem is kell aggódnunk azon szerepre nézve, melyet ily viszonyok között a felügyelő bizottság játszani fog.

Csodálkozom egyébként, hogy Tauffer ur azon felvilágositások után is, melyeket Varga János urnak „*A börtönügy köréből*“ czimü művéből meriteni alkalma volt, ismét a felügyelő bizottság intézményére tereli a szót. A hivatkozott röpirat 49—53. lapján oly alaposan oldatott meg e kérdés, hogy ahhoz több szó nem fér, s azért egyebekről hallgatván, csak arra figyelmeztetem itt Tauffer urat, hogy ezen intézményre nézve most elfoglalt álláspontja ellenkezik azon állásponttal, melyre „*Birálata*“-ban helyezkedett.

Hogy a valódi, gyakorlati, nem pedig ideális szempontból tekintve a dolgot, mennyire ütközik a javitás érdekeibe, hogy közös munkánál a munkavezetői teendők egy állandó őr tekintélyével támogatott kitünő viseletü rabra bizassanak, ide nem tartozó nyilt kérdés, melyet Tauffer ur támadásai ellen megvédeni késznek nyilatkozom.

Azt hiszem, elég világosan elmondtam multkori czikkemben, miként képzelem közvetitő-intézeteink munkaviszonyait, s azért itt csak a végeredményt emlitem, azaz: hogy sem kizárólag mezőgazdasággal, sem kizárólag kézműiparral nem óhajtanám a közvetitő-intézeti foglyokat foglalkoztatni, hanem e kettőt egyesiteni ajánlanám, s azért a kizárólag kézmüvesek számára rendelt smithfieldi közvetitő intézet iparilag ki nem elégitő eredményeire (munkahiány) való tekintettel bekövetkezett feloszlatása nem alterálhatja állitásaimat. Vagy talán Tauffer ur egészen ki akarná az ipart a közvetitő-intézetekből zárni? Lehetetlen!!

Hogy a smithfieldi közvetitő intézetet a külön igazgatóság buktatta volna meg, azt Tauffer ur nem fogja velünk elhitetni; mert tudjuk, hogy épen a smithfieldi közvetitő intézet meglepő erkölcs-javitási eredményei következtében alakittatott át a luski fegyintézet 1859-ben közvetitő intézetté, hol Organ tanitó működött, szerzett az ir rendszernek világszerte barátokat; mert tudjuk, hogy maga Holtzendorff is már akkor védelmére kelt az ir rendszernek, a mikor a luski közvetitő intézet még csak alakulóban volt s igy eredményeket fel sem mutathatott. Kissé későn is hivatkozik Tauffer ur ezen hires közvetitő intézetre, mindenesetre mutatott ez fel tizenhárom évi fenállása alatt oly eredményeket, melyek a Luskban tapaszttaltak után — tekintettel ennek hosszabb fenállására, — de mindenesetre a lepoglavaiak előtt tekintetbe kell hogy vétessenek.

Tauffer ur végül egy már a „*Birálat*“-ban is elkövetett hibába esik. Az ir rendszert minden más rendszernél olcsóbbnak nevezi; idézzük reá Varga János ur következő szavait: «az ir börtönrendszer pedig a büntetés első szakában alkalmazandó magánzárkák, a második szakban igényelt magánhálófülkék vagy kisebb zárkák és közös munkatermek, végre a harmadik büntetési szakban igényelt átmeneti intézetek miatt az összes börtönrendszereket messze meghaladó költségekkel jár». *(A börtönügy köré*-ből 4. l.). Vagy ha külföldi forrás jobban tetszik, halljuk Füeszlint: «Die bisher von den Gegnern und selbst von vielen principiellen Anhängern der Einzelhaft erhobenen Bedenken gegen die Einführung derselben wegen des bedeutenderen Kostenaufwandes für die erste Herstellung der Zellengefängnisse ist in neuerer Zeit bei der immer allgemeiner anerkannten Erfolglosigkeit der übrigen Haftarten seltener geltend gemacht worden, besonders da die Auburn'schen Anstalten mit den Schlafzellen und den gemeinschaftlichen Arbeitssälen kaum mit geringerem Aufwand zweckentsprechend hergestellt werden

können, als Zellengefängnisse, und bei dem irischen Strafsystem durch die Nothwendigkeit der Herstellung von dreierlei verschiedenartig eingerichteten Haftlocalen natürlich ein noch bedeutenderer Kostenaufwand erfordert wird, so dass wahrscheinlich keine deutsche Regierung sich veranlasst finden dürfte das theure Lehrgeld für versuchsweise Einführung desselben aufzuwenden.» *(Gefängnissreform* 89. l.).

Ezek után ujból teljes megnyugvással kijelentem, hogy a törvényhozás intentiójának csak az irhoniaknak megfelelő, vagyis külön igazgatóságokkal ellátandó közvetitő intézetek felelnek meg.

Balkay István,
kir. kerületi börtön-igazgató.

A lelkészi congruák kérdéséhez.

Őszintén megvallom, hogy nem az udvariasság ösztönzött engem a közalapitványi kir. ügyigazgató ur emlékiratának megczáfolására, hanem a fájó kötelességérzet, melyet bennem hitsorsosaim jogainak megtámadása felköltött. Ugyanezen érzet bátorit most is arra, hogy a tudomány és tekintély dolgában fölöttem oly magasan álló közalapitványi kir. ügyigazgató urnak czáfolatomra tett észrevételeire megjegyzéseimet elmondjam.

Sajnálom, hogy nézete a közjogi kötelezettség megszüneséről nemcsak az én nézetemtől különbözik, hanem többi közt annak nézetétől is, a kitől ezt először igy tanultam, s a ki «Jogalaptanában» (338. §.) azt mondja: «elenyésznek a jogok, *tartamuk lényeges feltételei hiányában;* nevezetesen a jogalany megszüntével, *nem különben azon személyes tulajdonok elenyésztével, melyeken a jogviszonyok mint alapjokon gyökereznek.*" Továbbá a 339. §-ban: «elenyésznek továbbá a jogok a jogtárgynak, *vagy a jogalany és tárgyviszonyzatát közvetitő kapocs vagy más lényeges kellékek megsemmisitésével.*" Miután pedig az én szeretve tisztelt tanárom, a ki engem erre tanitott, észrevételező emlékiratának egyik competens birája lesz, nagyon tartok attól, hogy észrevételező ur azon nézetével, «hogy a közjogi kötelezettség csak akkor szünik meg, ha ugy alanya mint tárgya megszünik létezni,» kisebbségben marad.

Ezen alaptételre nézve magamnak a majoritást biztositván, talán felesleges lesz a felett tovább vitatkozni, hogy az ingatlanokat terhelő állami adó a lelkésznek járó párbértól lényegileg különbözik, s e tekintetben csak annyit jegyzek meg, hogy az általam felállitott amaz elv: «a közjogi kötelezettségek azt terhelik, a kinek a közület szolgálatokat teljesit, nem megczáfolva, hanem megerősitve van az észrevételező ur által felhozott példa által, mert az idegen állam polgárának, ki a magyar honostól e hazában ingatlant vesz, a magyar állam az ingatlan vagyont illetőleg ép oly szolgálatokat tesz, igazságügyi, politikai, közlekedési stb. intézkedései által épen ugy megvédi azt és biztositja jövedelmezőségét, mint védelmezte, biztositotta azelőtt, midőn az a magyar honos tulajdonát képezte. Itt az eladás által csak a kötelezettség alanya változott, de nem a közczél iránti érdek, nem a jogi kapocs. Épen megforditva van ez a lelkészi congruánál, mert ennél ha a telek tulajdonosa protestánssá lesz, még a kötelezettség alanya sem változik, a közczél (a római kath. plébánia fentartása) iránti érdek azonban teljesen megsemmisül.

Megengedem azt, hogy az egyház és jogtudósai, Kollár Ádám Ferencz és mások a kegyuraság intézményét máskép fogják fel mint én, s hogy én «a canonica visitatio tekintetében nem a katholikus canonjog alapján» állok. Mind a mellett azt soha sem vontam kétségbe, s miért is tenném, hogy Ő felségének *katholikus alattvalói* felett mindazon kegyuri jogai megvannak, melyek Kollár Ádám Ferencz szerint megilletik. De nekem mint protestánsnak ezen kir. kegyuri és egyáltalában a kegyurasági joghoz semmi közöm, én hivatkozom az én törvénybe iktatott békekötéseimre, és azt mondom, *hogy a törvényellenes usus, ha száz évig is tart, mindig csak abusus marad.*

Az 1647: évi 11. tcz. ezeket mondja: «De solutionibus; Prout evangelici Status, Catholicis plebanis; ita et Status Catholici, evangelicis ministris, ad nullas solutiones pendendas sint obligati.» Mig ezen törvényt megváltoztató későbbi törvényt reám nem olvasnak, addig mindig azt fogom mondani, *hogy a protestáns földesur a kegyurasági kötelezettségeket teljesiteni nem tartozik.*

Azzal sem törődöm, hogy a király Ő felségének joga van a stolajövedelmeket, sőt bármi más egyházi tartozásokat a katholikus hivekre kivetni, csak azt tagadtam, hogy ezen jog őt a protestánsokra nézve megilletné, és ezen tagasomat az 1751: évi 12. törvényczikk egy betüvel sem czáfolja meg.

Nem helyesli észrevételező ur, hogy én a fentebbi törvényben emlitett stolát szoros értelemben veszem; «mert a «stola» a mi törvényeinkben általános fogalom és a törvény a stola alatt az *összes papi illetményeket* érti.»

Tökéletesen igaz. De akkor mért igyekszik észrevételező ur emlékiratában, sőt észrevételeiben is bizonyitgatni, hogy az 1791: 26. törvényczikk, midőn a «stolák» fizetése alól a protestánsokat felmentette, ez alatt csak a *személyes* kötelezettségeket értette, *holott szerinte a stola alatt a törvény mindig az összes papi illetményeket* értette?

Észrevételező ur a czáfolatomnak sarkpontját képező 2. §-t mellőzvén, az 1647: 12. törvényczikk 3. §-át a törvény keretéből kiszakitja és azt kérdi, mit olvasok ki belőle? Semmi egyebet, mint azt, a mit már előbbi czikkemben elmondottam, hogy t. i. némely helyeken, hol a plébánosoknak parochialis jövedelmük nem volt, a protestáns lakók is fizessenek a telkek után szolgáltatásokat. Hiszen ezen kivétel csak megerősiti az általános szabályt és ez a kivétel is eltöröltetett az 1791: 26. tcz. 6. § a által, *mert ennek nem volt mit mást eltörölnie.* S ha ezen 12. czikk érvényében fenállana, akkor ennek rendelete szerint két egyenlő részre kellene osztani a solutiót a katholikus és evangelikus lelkész között. És hol történik ez igy?

De továbbá a 12. törvényczikk 3. §-a előtt ott áll a 2. §., a melyet még egyszer ide leirok: «Ubi autem hactenus auditores evangelici non solvissent plebanis catholicis; imposterum etiam ad nullas solutiones praestandas, ullo sub praetextu cogantur: pro uti nec Catholici, Evangelicis.»

Hát ebből mit olvas ki észrevételező ur?

Nem-e azt:

a) hogy 1647. óta ily kötelezettségek jogilag nem is keletkezhettek,

b) hogy az ily kötelezettségek, ha ezen tiltó törvény ellenére mégis keletkeztek, jogilag érvénytelenek és a protestánsokat nem kötelezők,

c) hogy az «ullo sub praetextu» kifejezésnek az az értelme, miszerint ily kötelezettségeket, még a «dologi teher» ürügye alatt sem lehet a protestánsokra ráerőszakolni,

d) hogy végre az ezzel netán ellenkezett gyakorlat a politikai hatalom birtokában volt clerusnak tulajdonitható és puszta önkénynek kifolyása volt.

Miután pedig általános jogi elv az, hogy a *tiltó* törvénynek az ezzel ellenkező jogrontó szokás nem derogál, bizonyos az is, hogy az 1647. évi 12. tcz. 2. §-a mai napig fenáll.

A papi tized szolgáltatásából vont következtetés helytelen, mert a papi tizedet ugyancsak az 1647. évi országgyülés 95. törvényczikke világosan fentartotta; erre tehát a 12. tcz. 2. §-a ki nem terjedett és ezen kivételes szolgáltatás fentartása csak megerősiti az általános szabályt.

A mi végre az erdélyi református papoknak járó kepe-kiszolgáltatásokat illeti, maga észrevételező ur mondja, hogy egy *későbbi* törvény, t. i. az 1689-iki erdélyi országgyülés a III. czben ezen szolgáltatásokra a más vallásuakat is kötelezte. Megengedem, hogy ez igazságtalan törvény, de elvégre is törvény, a milyen Magyarországban a plébánosoknak járó illetményekre nézve nem hozatott, s az 1861. évi 2724. sz. udvari rendelet valószinüleg azért rendelte ezen kepe-illetményeket továbbra is kiszolgáltatni, mert ezt az erdélyi törvényt respectálta.

Mindezekből az következik, hogy czáfolatom nem «de lege ferenda» beszélt, midőn a kérdéses kötelezettségek érvénytelenségét bizonyitotta, s hogy az emlékirat *nem a jelenleg fenálló közjog alapján* készült, midőn az ellenkezőnek bizonyitását megkisérlette.

Sztehlo Kornél.

Jogirodalom.

De aleatoribus.

Dr. VÉCSEY TAMÁS beszéde az egyetemi tanévnek ünnepélyes megnyitásakor. *Acta Reg. Scient. Univers. Ung.* Budapest. 1881. III.

(S. S.) Jogirodalmunk éles ellentétek küzdterét képezi. Azt akarják sokan, hogy legyen ma minden ugy, a hogy az ősök ezer év előtt csinálták, nem pedig ugy, a hogy csinálták volna ezek a mai viszonyok között; még a nyelvezetet is visszaterelik ósdi fejletlenségbe. Szemben állanak velük, a kik idealis

világnézlet dictaturája mellett hevülnek. E két véglet mellett tompa közönynyel forognak körben, a megakasztott fejlődés korlátai között, a praxis terén működők ezrei. S az igazságügy mélyen hanyatlik.

Oka abban van, mert jogtudomány, jogalkalmazás, jogalkotás, ezen három tényező között nálunk a kölcsönhatás teljesen hiányzik. Végtelen ür választja szét az elméletet és a gyakorlatot. Valóságos szánalom mosolyával fogadtatik a praxis köreiben a «theoretikus», ez ismét nem ismeri el jogásztársnak azt, ki az esetek terén mozog. Ezen eredendő bajnak forrását pedig ott véljük feltalálni, a honnét minden jogász kikerül, az iskolában. Itt, még a budapesti egyetemen is, még mindig mellőztetnek a gyakorlati jogalkalmazás tekintetei. Az iskola távol marad az élettől, s igy viszont a hallgató a mint az életbe kilép, siet elfelejteni, a mit az iskolában betanulni kényszeritve lett. Ennek azután az eredménye az, hogy a terméketlen irányu jogi oktatás ép oly keveset érő marad, mint a joggyakorlat, a melynek nincsen elméleti alapja; s hogy egymást a kettő nem fejlesztvén, egyik sem fejlődik.

A beszéd, melyet Dr. VÉCSEY TAMÁS, a jogkari dékán, a budapesti egyetem ez évi ünnepélyes megnyitásakor az egyetemi hallgatósághoz intézett, s mely most nyomtatásban megjelent, élénken keltette fel bennünk a fentebbi gondolatokat. Tudvalevő, hogy Dr. Vécsey Tamás mint egyetemi tanár és mint iró azon iránynak hive, mely véget vetni igyekszik a régi scholastikus tanitási rendszernek, melynek kitüzött czélja az, hogy az iskola az alapot szolgáltassa a gyakorlatnak. Az egyetem ez évi megnyitásán valóban érdekes módon és ad oculos mutatta, mennyire függ csak a helyes módszertől, hogy a szaktudomány hatást gyakoroljon az életre.

A régi romai jogból meritette beszédének tárgyát. A Digesták 11. könyv. 5. czime (de aleatoribus) és a Codex 3. könyv 43. cz. (de aleatoribus et de lusu alearum, — mily háladatos thema, felemelkedni az összes egyetemi fiatalság előtt elijesztő tudományosság porfellegei közé. S a fiatal medicusok, joghallgatók, bölcsésztanhallgatók, viharos lelkesedéssel követték a beszédet, s az egész politikai sajtó tapsolt.

A szónok elhagyta az ilyen alkalmakkor szokásos exohrtatiók szük keretét. A Digesták és Codex vonatkozó szabályainak bő kidolgozását nyujtotta, — s alig vehette észre a hallgató, hogy tudományos disquisitiót vesz, annyira feszité figyelmét a friss élet, mely letükrözve, ostorozva a multnak és a jelennek képeiben vonult el előtte.

Kiindulva abból, a mi Latiumban két évezred előtt törvény volt, a beszéd rövid vonásokkal és megkapó közvetlenséggel festi a játékláz történetét, pusztitásainak rémeit, a törvényhozások ellenszereinek sorozatát.

De mindez csak staffage. Keretül szolgál a szónoknak arra,hogy a romulidák játékdühéből kiindulva, philippikát szórjon az egyetemi fiatalság között elterjedt kartyázási járvány ellen.

Innét ismét áttér a tanár az egyetemi polgárság feladatára általában, és hogy ugy mondjuk, bizonyos modern patriarchalismussal részletes programmot fejt ki, miképen használja fel,a fiatalság az egyetemet, a fővárosi társadalmat, a magánköröket.

Részünkről kivánjuk, hogy a figyelem, melyet a beszéd keltett, állandó nyomokat hagyjon és hogy különösen az érintett programm megvalósuljon mennél tágabb köreiben az egyetemi fiatalságnak.

De ép oly forrón óhajtjuk azt, hogy terjedjen is a jogi tanodák *tanári* karainak mennél tágabb köreiben azon üdvös irány, melynek az emlitett beszéd egyik hathatós nyilvánulatát képezte.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A budapesti áru- és értéktőzsde jogszokásai.

A perrendtartási novellának az országgyülésben történt megvitatása alkalmával utasitva lett a kormány, hogy a tőzsdén érvényben levő mindennemü szabályok és szokások átvizsgálása mellett meggyőződést szerezzen arról, vajon azok a fenálló törvényekkel némely pontokban csakugyan ellenkeznek-e?

Az országgyülés ezen utasításának köszönhetjük, hogy a budapesti tőzsdetanács, az eddig a tőzsdén az áruüzlet tekintetében gyakorlatban volt szokásokat csaknem egészen eltörölni és uj szokásokat életbeléptetni szándékszik, a kormány pedig enquêtet hivott össze az iránt, vajon az eddig az értéküzletre nézve gyakorlatban lévő és az áruüzlet tekintetében a tőzsdetanács által «Tervezet a budapesti árú- és értéktőzsde áruüzleti jogszokásai» czim alatt javaslatba hozott szokások nem ellenkeznek-e a fenálló törvényekkel; illetve nem ellenkeznek-e a keresk. törvény intézkedéseivel?

A perrendtartási novella életbeléptetésével az ügyvédi képviselet a tőzsdebiróság előtt is megengedve lészen, ideje tehát, hogy a tőzsdével, a tőzsdén kötött ügyletekkel és a tőzsde szokásaival bővebben foglalkozzunk.

A kereskedelmi törvény 1. §-a kimondja: «hogy kereskedelmi ügyekben, ha azok iránt a törvényben intézkedés nem foglaltatik, a keresk. szokások irányadók.» E szerint kereskedelmi ügyekben a szokás mindenesetre jogforrásnak tekintendő, de miután a szokás csak ott alkalmazható, ha a törvényben intézkedés nem foglaltatik, nincs kétség az iránt, hogy a szokás csak subsidiarius jogforrás és ott, hol a kereskedelmi törvény intézkedik, a szokás alkalmazásba nem vehető.

Első sorban a törvény intézkedései irányadók; ha a törvény valamely esetről intézkedik, ott a szokás alkalmazásba nem jöhet; ebből megint folyik: a törvénybe ütköző szokás a biró által tekintetbe nem vehető, vagy a mi ugyanaz, a törvénynyel ellenkező szokásnak joghatály nem tulajdonitható.

Ezen tételek a törvény szövegénél fogva világosak, sőt tudtomra a kereskedelmi jogi literaturában azok iránt kétség vagy vita fel nem merült, és miután szándékunkban nincsen valamely német commentátornak a keresk. törvény 1. §-áról szóló magyarázatát leirni, fel sem hoztuk volna a mondottakat, ha a napi sajtóban a tőzsdei enquête tanácskozásairól hozott tudósitások nyomán nem tapasztaltuk volna, miként az enquête jogásztagjai is a kereskedelmi törvény 1. §-ának szavait máskép és nem a fenti értelemben magyarázzák.

Az enquête tagjai különbséget tesznek a törvény imperativ és subsidiarius intézkedései között, és a mint számos nyilatkozatból kitünik, a többség azon ugy látszik Dr. HERICH KÁROLY által is osztott[1] nézetben van, hogy a szokás a kereskedelmi törvény imperativ intézkedéseinek ugyan nem, de a törvény subsidiarius intézkedéseinek derogálhat.

Ezen nézet, melyet osztani nem tudunk késztet arra, hogy a kereskedelmi törvény 1. §-ával és a dispositiv vagy inkább subsidiarius törvény természetével is foglalkozunk.

A dispositiv törvény megengedi, hogy a jogviszony tényleges szabályozása az egyén akarata által történjék, és csak azon esetre, a mennyiben az ily szabályozás nem történt, felállit a törvény ezen jogviszonyra nézve bizonyos szabályokat (subsidiarius törvény).

A jogviszonynak a felek által a dispositiv törvényen belül történt szabályozása nem törvényellenes, nem ütközik a törvénybe, hanem ellenkezőleg törvényes és a törvényen alapszik. Az egyén, midőn a jogviszonyra nézve bizonyos szabályokat alkot és kiköt, nem változtatja meg a törvényt, az egyéni akarat itt nem derogál a törvény intézkedéseinek, mert hiszen törvény nemcsak hogy megengedi, hanem akarja és rendeli sőt, hogy ezen jogviszonynak első sorban a felek akarata szolgáljon irányadóul.[2]

[1] Dr. HERICH KÁROLY: Előterjesztés a budapesti áru- és értéktőzsde jogszokásai tárgyában.

[2] L. BÜLOW: Dispositives Civilprocessrecht. *Archiv für die civ. Praxis* 14. kötet.

Az egyénnek meg van engedve a jogviszonyt szabályozni, a törvény az ily concret szabályozást jog és törvény erejével felruházta ugyan, de a mennyiben ezen szabályozás nem történt, beáll a subsidiarus törvény intézkedése és annak beállta esetén, az egyén akarata a törvény intézkedésén többé nem változtathat, és hatálybalépte esetén a subsidiarius törvény is oly törvényes erővel bir mint az imperativ törvény. A subsidiarius törvény is független az egyén akaratától, a fél a subsidiarius törvényt sem változtathatja meg, az egyén akaratától függ csak intézkedni, hogy a subsidiarius törvény hatályba ne lépjen, vagyis törvényadta engedelmével élni és a kérdéses jogviszony tényálladékát saját akarata szerint megállapitani.[3]

A kereskedelmi törvény legtöbb intézkedése dispositiv vagy inkább subsidiarius természetü, azaz a törvény akarta, hogy intézkedései csak azon esetre lépjenek hatályba, hogyha a felek a kérdéses jogviszony iránt nem intézkedtek; de miután azon esetre, ha a felek nem intézkedtek, a törvény által tett intézkedések alkalmazandók, a kereskedelmi törvény 1. §-a pedig a szokásjognak derogativ erőt nem tulajdonit és a törvény intézkedéseit a szokásjog fölébe helyezi, kétségtelen, hogy még a törvény dispositiv intézkedéseivel szemben sem alkalmazható a szokásjog, mert hatályba lépte esetére — az az a mennyiben a felek nem intézkedtek — a subsidiarius törvény ép olyan joghatálylyal bir mint az imperativ törvény. A szokásjog tehát a subsidiarius törvénybe nem ütközhetik, a subsidiarius törvény ellenében ettől eltérő subsidiarius szokásjog nem képződhetik.[4]

Szokásjogról szólottunk, oly szokásokról, melyek jogtételeket tartalmaznak és melyeket a felek azon tudatban és meggyőződésben gyakorolnak, hogy jogtételt, törvényes erővel biró intézkedést gyakorolnak azon tudatban, hogy máskép gyakorolniok, cselekedniök nem szabad; miután pedig a kereskedelmi törvény a szokásjog és az üzleti szokásról más-más intézkedéseket tartalmaz, szükséges, hogy a kereskedelmi törvényben a szokásjog és az üzleti szokás közt tett különbséggel is foglalkozzunk.

Dr. HERICH[5] nyomán az enquête tagjai úgy látszik következő szempontból indulnak ki. «A tözsdei szokások nem állapitanak meg szokásjogot, az usanceok csak üzleti szokások, a gyakran kötött ügyleteknél kikötni szokott szerződési feltételek, és ha elismernők is, hogy a szokásjognak a törvénynyel ellenkeznie nem szabad, nem áll ez az üzleti szokásra nézve is, a melynek a kereskedelmi törvény 267. §-ánál fogva a törvény dispositiv vagy subsidiárius intézkedéseivel ellenkeznie szabad.» Hogy pedig annál könnyebben is elhigyjük, miként a tőzsdei usanceok csakugyan nem akarnak szokásjogot, melyről a kereskedelmi törvénykönyv 1. §-a szól, hanem csak üzleti szokást, a melyről a kereskedelmi törvény 267. §-ban említés tétetik, — megállapitani, elhatározta az enquête, hogy a tőzsdei usanceok ezentúl nem «jogszokásoknak», hanem csak «szokásoknak» kereszteltessenek, és minek utána a czimén ily szerencsés változtatást tett, nincs, legalább az enquêtenek, kétsége az iránt sem, hogy immár az átkeresztelt szokásoknak a kereskedelmi törvény subsidiarius intézkedéseivel ellenkezniök szabad.

Szerény nézetünk szerint ugyan a czég, a mely alatt az áru árultatik, vajmi keveset változtat az árú természetén, de meglehet, hogy tévedünk, — és igy nézzük inkább az enquête fent ecsetelt nézetének érdemét.

A dispositiv törvény természetében fekszik, hogy meg van adva ott, a hol a törvény subsidiárius intézkedést felállít, a feleknek az engedély a jogviszonyt saját akaratuk szerint megállapitani, a fél akarata, mint fent kiemeltem, nem is ütközhetik a törvény dispositiv intézkedésébe, mert a törvény egyenesen azt kivánja, hogy első sorban a szerződő fél akarata döntsön és csak másod sorban, amennyiben az ily akarat nem nyilvánult, alkalmazandók a törvény intézkedései.

Azonban elöfordulhat azon eset is, hogy a felek a jogügyletet saját akaratuk szerint megállapították, ezen jogügyletnél azonban, a' midőn a biró elé kerül, a felek akarata kétséges. Lehet-e mondani, hogy azért, mert a felek akarata kétséges, a felek a jogviszonyt megállapítani nem akarták és hogy a törvény subsidiarius intézkedései alkalmaztassanak?

Nem, mihelyt a biró előtt világos lesz, hogy a felek a jogviszonyt az ő akaratuk szerint szabályozták, ő a subsidiarius törvényt már nem alkalmazhatja, hanem kötelessége a jogügyletből, annak megkötése alkalmával előfordult egyéb körülményekből a felek akaratát kipuhatolni, kötelessége a jogcselekvényeket és mulasztásokat, szóval mindazon körülményeket, melyek a szerződést teszik, magyarázni. Mily elvek szerint járjon el azonban a biró a fél akaratának kipuhatolásánál, ezt megmondják a kereskedelmi törvény 265—267. §-ai.

A kereskedelmi törvény 267. §-a nem egyéb mint magyarázati szabály és megmondja csak azt, hogy kétség esetében felteendő, mikép a felek a szokottat, a gyakorlatban levőt akarták. Hogy azonban a biró magyarázzon, szükséges, hogy a fél akart, hogy cselekedett legyen; szükséges, hogy a fél önmaga a jogviszonyt szabályozta és hogy ezen akarat kétséges legyen. Ebből folyik, hogy a biró, midőn ezen szokást a jogviszonyra alkalmazza, ezzel a szokásnak semmi hatályt nem tulajdonit, hanem tulajdonitja ezen hatályt a felek akaratának és a szokás csak kisegitő eszköz ezen akaratnak kétség esetében a biró által leendő kipuhatolására.

Ezzel meg van adva a különbség, mely üzleti szokás és a szokásjog között kereskedelmi törvényünk szempontjából teendő. Az üzleti szokás csak magyarázati eszköz, alkalmaztatik a biró által, mert a felek a jogviszony megállapításánál ezen szokást a jogügylet tényálladékához megállapitani akarták, — a szokásjog pedig jogtétel, alkalmaztatik a biró által akkor is, ha a felek a jogügylet kötésénél azt alkalmazni nem is akarták, vagy hogyha egyáltalán nem is intézkedtek. A szokás, minthogy a fél akaratának egy része, a dispositiv törvénybe nem is ütközhetik[6], — meg van vonva a lehetőség, — mert a félnek akarata a dispositiv törvénybe soha nem ütközik; a szokásjog azonban ellenkezhetik a dispositiv törvénynyel, az az megvan a lehetőség, hogy ütközzék (például a magánjogban), a kereskedelmi törvény azonban tiltja az ily szokásjog képződését.

Üzleti szokás vagy szokásjog, magyarázati segédeszköz- vagy jogtételként tekintendő-e a tözsdei usance? Erről majd jövőre szólunk.

Dr. Wittmann Mór.

[3] BÜLOV fent id. helyen 72. lapon.
[4] L. APÁTHY: *ker. törv.* 90 l., NEUMANN: *ker. törv. m.* 36. l., GOLDSCHMIDT: *Handbuch* II. kiadás 363. l
[5] *Észrevételek a tőzsde jogszokásai tárgyában.* 19. l.
[6] A szokás ezen természetét szem elől téveszti a német jogirodalom is l. GOLDSCHMIDT id. helyén; Laband és a R. O. Hg. HERICH által idézett itélete.

—

— *Az ügyvédrendtartás* javaslata tárgyában értekezletet tartott a képviselőház több ügyvédtagja. Megállapodásként kimondatott, hogy a javaslat az ügyvédi reform alapjául el nem fogadható. Egyszermind határozatba ment, hogy tágabbkörü értekezlet hivassék egybe a kérdés bővebb megbeszélése végett. Örvendünk, hogy azon álláspont, melyet lapunk e kérdésben elfoglal, mindinkább tért nyer a törvényhozók közt.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. sz.). Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor utcza 13. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 52. SZ. Budapest, 1881. deczember 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A birák kérvényezése. — Eszrevételek az általános magánjogi törvénykönyv tervezetére. Dr. HALLER KÁROLY, kolozsv. egyet. tanártól. — A törvények kihirdetése a m. közjog szempontjából. Dr. JELLINEK ARTHUR, bpesti ügyvédtől. — Jogirodalom. Dr. NAGY FERENCZ, kolozsvári egyet. tanártól. — Külföldi jogélet. Dr. DELL'ADAMI REZSŐ, budapesti ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A végrehajtási eljárás némely szakaszának magyarázatához. Dr. TELESZKY ISTVÁN, bpesti ügyvédtől. — Polg. prtsi határozmányok a bűnvádi eljárás viszonyában. I. A 1868: évi LIV tcz. 10. §-a a bűnvádi eljárás viszonyában. II. A fenyitő itéletek vagyoni végrehajthatásának kellékei a végrehajtásról szóló 1881: 60. tcz. szerint. CSORBA KÁROLY, kecskeméti kir. alügyésztől. — Mikor nem büntethető a vérfertőztetés? Dr. BARNA IGNÁCZ, kereskakad. tanártól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A birák kérvényezése.

(N.) Az ügyvédi kérdés még napirenden van, midőn a másik oldalon a birói kar jajdul fel s követel gyors segélyt.

A bajnak igen egyszerü az oka.

Jelen birósági szervezetünk franczia minta után alakult, de csak egy részt másoltunk le belőle. Németországban, hol a legujabb igazságügyi szervezetnél hasonlóképp a franczia szolgált mintául, átvették azt mindenestül, a birói és ügyvédi szervezettel egyetemben az *eljárást* is. Mi ezt nem tettük, és épen ez a bajunk.

Több oldalról megtámadták a magyar birói kart azon eljárásáért, hogy fizetés és lakbérfelemelésért mert országgyülésnél petitionálni. Részünkről mi sem helyeseljük ezt *elvben*; de másrészt számot vetünk a létező viszonyokkal és ép ezért nem mondhatunk kárhoztató itéletet; nem állitjuk az egy évtized leforgása alatt kiérdemesült magyar birói kart szembe a sokkal kedvezőbb viszonyok közt élő franczia birói karral, mint a hogy ezt egyik jeles jogászunk tevé, midőn fenhangon hirdeté: «Hallotta-e valaki, hogy a franczia birói kar akár elmozdithatlanságot, akár fizetésjavitást kért a törvényhozástól? A ki ily tanácscsal fellép vala, azt a franczia magistratus, ez a büszke önérzetes kar..... legnagyobb ellenségének declarálta s ellene ünnepélyesen tiltakozott volna.»

A franczia birói kar függetlensége nemcsak papiron van; a törvényhozó ama boldog országban gondoskodott arról is, hogy az a valóságban is meglegyen. Ez az a kényes pont, mely felett a magyar törvényhozó elsiklott, jobban mondva, melyet elodázott.

Francziaországban tudvalevőleg *szóbeli* eljárás van. A bíróság az administrationalis functióktól csaknem teljesen ment, hivatása kizárólag itélet mondásra szoritkozik. Nincs joggyakornok, nincs aljegyző, másodjegyző, elsőjegyző és albiró, mert ilyenre nincs szükség. A biró ügyvédből lesz, a birói kar az ügyvédi karból toborozza tagjait, a mely legelső mind jellemre, mind képzettségre nézve az egész continensen. A franczia barreau jellemgyenge embert meg nem tür kebelében; a franczia szóbeli eljárás csak a legtehetségesebb és legképzettebb ügyvédeknek nyit tért a boldogulásra, mi lehetetlenné teszi az ügyvédek tulszaporodását, s igy az ügyvédi proletariatust. Ezek az emberek foglalják el a birói állásokat akkor, midőn a zaklatott ügyvédi foglalkozást egy nyugodtabb tekintélyes állással akarják felcserélni. Francziaországban az elsőfolyamodásu törvényszékek tárgyalási termeiben csaknem kivétel nelkül élemedett koru embereket látni. A franczia birónak a fizetés csak tiszteletdij. Nincs talán egyetlen egy sem, a ki kizárólag abból akarna megélni.

Nálunk ez eszmével nem tudtak megbarátkozni. A mutatkozó kórjelenséget a legkülönfélébb kerülő utakon akarták gyógyitani, minek folytán az a képtelen tendentia kapott lábra, hogy a birói és ügyvédi kart minél jobban elkülönitsék egymástól.

A jogászok csak is az egyetem falai közt érzik, hogy ők ugyanazon a pályán vannak A mint az iskola padjait elhagyják, az egyik megy ügyvédi irodába, a másik birósághoz joggyakornoknak. Ezzel megkezdődik a szakadás, mely oly természetellenes s mely az idő haladtával oly ijesztő mértékben nő. Azok, kik ma még tanulótársak, holnap már mint kérelmező és hatóság állanak egymással szemben.

A birósági joggyakornok átlag egy-két évig dijtalan, három éven keresztül 300 frt fizetést huz, azután elteszik az ország valamelyik szegletébe aljegyzőnek, hol 600 frt fizetésen megint elkinlódik három-négy évig. S hogy jut el idáig is! Mennyit kellett türnie, lenyelnie, hányfelé kopogtatni, protectio után könyörögni, s legfőkébb engedelmeskedni. Igy éri el legtöbb a 30. esztendőt. Megcsaládosodik, költségei szaporodnak, a fizetés nem futja ki, a szükség ujra hajtja esedezni, protectio után szaladgálni, s fájdalom, legtöbbször adósságot csinálni, mig végre e módon beletanult a «függetlenség»-be, eléri vágyai Mekkáját — valami albiróságot, mibe beletelik tiz esztendő, s később bele fog telni tizenöt esztendő. Igy szerzik meg az *anyagi* függetlenséget.

Ez azonban csak az érem egyik oldala; van még ennek egy másik oldala is.

Milyen munkát végeznek ez egyének ezen idő alatt? A legközönségesebb napszámos munkát, azt melyet Francziaországban a greffier, Németországban a Gerichtsschreiber — tehát tisztán a segédhivatalok — teljesitenek. Idéző végzéseket, közbeszoló határozatokat fogalmaznak. Ha ennél többet tesznek, tullépik hatáskörüket. Ezen foglalkozás elöli az emberben a szellemet, elfojt benne minden nemesebb magasra szárnyaló törekvést. Igy szerzik meg a *szellemi* függetlenséget.

Ez az a módszer, mely a legujabb időkig Németországban is divatozott, melyről *Feuerbach* ugy nyilatkozott, hogy nincs annál visszásabb és méltatlanabb mint ez az alacsony kezdő hivatalok egész sora, melyet némely német állam az államhivatalnoki jelöltektől s jövendőbeli biráktól csak azért követel meg, hogy szellemtől, erőtől, tudománytól jókorán annyira elidegenittessenek, a mennyi szükséges, hogy a jövendőbeli állami hivatalnok nagyon sok szellemi erő és tudomány által kényelmetlenné ne váljék.

De ez a jelen viszonyok közt máskép nem is lehet. Addig mig irásbeli eljárás lesz, sok haszontalan munkát, irka-firkát kell végezni, olyat is, a mi épen nem tartozik a birói functióhoz. Emelhetik a birák és a segéd-személyzet fizetését okozhat ez az államnak egy millió forint több kiadást, s még sem lesz segitve a bajon, a panaszok bizonyos időközben ismét és ismét meg fognak ujulni.

Az pedig, hogy rendszerint az ügyvédi karból egészitsék ki a bíróságot, a mai rendszer mellett keresztülvihetetlen. A legnagyobb méltatlanság volna azon emberek elől, kik évek hosszú során át epedve vártak a jobb sorsra, az előléptetést elzárni.

Gyökeres orvoslást csak egy helyes rendszerü szóbeli eljárás hozhat. E mellett nem lesz szükség joggyakornokra, aljegyzőre, jegyzőre. Magát az itélő birák számát is reducálni lehet, s az igy megtakaritott összeget mind a birói mind a segéd-személyzet nagyobb dijazására lehet forditani. E rendszer mellett nem lesz kénytelen az igazságügyminiszter az államvizsgát tett joghallgatók sorából vakon ujonczozni embereket; veheti őket egyenesen az ügyvédi karból, és pedig olyan ügyvédi karból, mely a mainál sokkal magasabban fog állani.

Ekkor majd a magyar birói kar nem fog petitionálni az országgyüléshez fizetés- és lakbér emelésért.

Észrevételek

az általános magánjogi törvénykönyv tervezetére.*

A jogi személyekről.

Feladatomnak legnehezebb részéhez, a *jogi személyekről* szóló fejezethez értem. A jogi személyek tana a magánjogi irodalomban a legujabb időig is annyira vitás, hogy még azok fogalma és benső természetének alapelvei sem tekinthetők megállapitottaknak. Nem kivánom az elméleti fejtegetések számát egygyel szaporitani, erre a hely nem is alkalmas, de azon kedvező helyzetben is vagyok, hogy Dr. Vavrik Béla[1], Dr. Teleszky István[2] és Dr. Nagy Ferencz tárgyra vonatkozó munkáinak, bárha azok minden tételét nem is fogadhatom el, a megoldás tetemes könnyitését köszönnöm lehet.

Eddigi észrevételeimnél is mindenütt azon meggyőződésemhez törekedtem hű maradni, hogy a jogszabványok lehető egyszerüsitése mellett a nem épen okvetetlen szükséges megkülönböztetések mellőztessenek s a tankönyveknek és tanszékeknek hagyassanak fen. Ennélfogva a jogi személyek fajainak meghatározásánál a már Teleszky által ajánlott kettős osztályozást, t. i. a *testületeket és alapitványokat* tökéletesen megfelelőnek tartom.

Kihagyandónak vélem tehát a 42. §-ból az *állam* külön megemlitését, mert az állam magánjogi viszonyaiban a testületek keretében tökéletesen beleillik. De ha per abundantiam az államot mint a jogi személyek egy külön faját mindenkép megemliteni kellene, ez esetre is a *„magánjogi viszonyaiban"* elhagyandó, mert az állam mindenképen és nem csak magánjogi viszonyaiban jogi személy. Evvel szemben nem osztom Dr. Vavrik Béla nézetét, midőn helyesli a szász törvénykönyv 52. §-át, mely az államot csak annyiban ismeri el jogi személynek, amennyiben az a *polgári jog* viszonyaiba lép, s tehát kizárja az államnak más egyéb vagyonjogi viszonyait[4] Mintha az állam *„más egyéb vagyonjogi viszonyokban"* állhatna a nélkül, hogy jogi személy (jogalany) lenne. Az pedig, hogy a jelen törvénykönyv az államnak csak magánjogi viszonyaira alkalmazható, annyira önként értetik, hogy külön kifejezése legalább is felesleges. Vavrik az államnak, mint a jogi személyek egy külön fajának indokolásában Savigny következő szavaira is hivatkozik: «Ha a fiskust, vagyis az államot is mint testületet akarnók felfogni, akkor ezen erőltetett nézet könnyen a legkülönbözőbb jogviszonyok összezavaró egyvonalba helyezésére vezethetne.» (System II. 245. l.) Legyen szabad azt a megjegyzést koczkáztatnom, hogy e szavakban semmiféle érvet nem találok. Ugyancsak mellőzendőnek vélem a 42. §-ban a testületeknek *köz-* és *magán*-testületekre való megkülönböztetését, mert a köz-testületek is csak magánjogi viszonyaikban állanak a törvénykönyv szabványai alatt, e tekintetben pedig köz- és magán-testületek között, legalább az általános részben különbségét tenni nem lehet.

Hogy jogi személy létrejöttéhez külön állami engedély nem kivántatik (43. §.), ez helyes; de e negativ rendelkezésre nincs is szükség s még akkor sem lenne, ha eddigelé ellenkező tartalmu szabály állott volna fen. Benne foglaltatik ez már a 48.és 53. §§-ban is, melyek a testületek és alapitványok létrejöttének feltételei között az állami engedélyezést nem kivánják meg. Ezért a 43. §. elhagyandó lenne.

Szerény véleményem szerint a 44. §. is felesleges, mert a 48. §. a testületek megalakulásához az alapszabályok megállapitását kivánja meg, ez pedig a közigazgatási szabályok szerint csak az illetékes hatóságnál történt bemutatással s a törvényes bemutatási záradékkal való ellátással fejeztetik be.[5] Ugyanez áll az allapitványokra nézve is, melyek tekintetében ezen felül az 53. §. még egyenesen megrendeli, hogy az alapitó oklevél az illetékes hatóságnál letétessék. Ily körülmények között jogellenes vagy erkölcstelen czélu jogi személy egyáltalában nem jöhet létre, következőleg ezt törvényben külön kimondani nem is kell.

A 45. §-ból e szavaknak: *„a természeti személylyel egyenlő"* elhagyását látnám czélszerűnek, mert jogi személyek *„a törvényszabta módositásokon"* kivül még más alapon is, például: közigazgatási, rendőri szabályok, valamint saját szervezeti szabályaik által oly megszoritásoknak lehetnek alávetve, melyek a természetes személyeket nem korlátozzák.

A mi a jogi személy cselekvési képességét illeti, erre nézve a 46. §. első része helyett jobbnak látnám a következő szövegezést: *A jogi személyek helyett, a szervezetüket meghatározó szabályok szerint arra hivatott képviselőik birnak cselekvési képességgel.* Egyszerübben ugyanazt fejezi ki, mint a tervezet.

Ugyanazon §-nak 2-dik részét azonban feltétlenül elhagyandónak tartom. Ez igy hangzik: *„Ezen helyettesitett cselekvési képesség azonban rendszerint nem terjed ki a jogi személy képviselőinek vétkességből eredő cselekményeire"*. E tételben a *vétkességet* és a cselekvő személy vétkességéből származó *magánjogi* (vagyoni) következményt nem látom megkülönböztetve, mert a képviselő vétkes cselekvényéért a jogi személy közvetlenül kétségen kivül nem felelős, mert azért büntetés, még pénzbirság sem érheti, de igenis felelős a jogi személy mindazon kárért, melyet képviselője e minőségében jogellenes cselekvénye vagy mulasztása által harmadiknak okozott, fenmaradván természetesen viszkereseti joga a neki felelős képviselőjével szemben. Ezen elv jogrendszerünkben is

* Az első közleményt l. a mult heti számban.

[1] A második magyar jogászgyülés elé Dr. BOZÓKY ALAJOS-nak a *jogi személyek* kérdését tárgyazó inditványára beterjesztett vélemény. *A magyar jogászgyülés évkönyve.* 1871. II. füzet 203.—273. ll.

[2] Észrevételek Dr. HOFFMANN PÁL: Alt. magánjogi törvénykönyv tervezetére. Nagy-Várad 1873.

[3] A kereskedelmi társaságok jogi természete *Magyar Igazságügy* 1878. IX. kötet.

[4] Id. m. 242. l.

[5] Az egyleti ügy ez idő szerint törvényhozásilag szabályozva nem lévén, l. a m. kir. belügyminiszternek 1873. április 29. 1394. sz. a. körrendeletét az egyletek, társulatok és intézetek működésének ellenőrzése tárgyában.

már átalánosan el van fogadva, például az 1874: XVIII. törvényczikkben, mely a *vaspálya- vállalatot* a vaspályák által okozott halál vagy testi sértés következtében támadt károkért felelőssé teszi; továbbá valamennyi *vasuti üzlet rendszabály* szerint a vasuti vállalatok felelősek a saját, valamint hivatalnokaik és szolgáik hibája által a szállitmányokon és podgyászokon okozott károkért; hasonló intezkedést tartalmaz a *postai rendszabály*; az 1877. XX. törv. cz. 299. §-a szerint a kölcsön adott pénzekért, ha az árvaszék, illetőleg városi tanács tagjai hibájából kár származnék, a tőrvényhatóság is felelős; megemlithetem itt még az 1869. április 24-én kelt hajózási rendszabály 22. §-át, mely szerint *hajózási vállalatok* minden oly kárért, melyet az utasok s a szállitmány magának a vállalatnak vagy hivatalnokai és szolgái hibája következtében szenvedtek, az előleges egyezkedés s illetőleg a törvény értelmében felelősek.

Szerény meggyőződésem szerint tehát a 46. §. második bekezdése annál nyugodtabban elhagyható, minthogy a más nevében cselekvő személy hibájából származó követelések iránt a kötelmi jog okvetetlen rendelkezni fog.

Hogy a részvénytársaságok és szövetkezetek a közvagy magán-testületekhez számithatók-e, e felett kétség nem is támadhat, de ez a magánjog szempontjából közönyös is, mint ezt a 42. §-hoz tett megjegyzésemben kimutatni talán sikerült. A tervezet indokolása szerint is különben a részvénytársaságok és szövetkezetek megemlitése csupán azért látszott szükségesnek, hogy az azok iránt kimeritőleg intézkedő kereskedelmi törvény mellett, a jelen törvény 43—46. §§. rájok is kiterjesztessenek. Ámde én ugy látom, hogy erre egyáltalában szükség nincs az 1875: XXXVII. törv. cz. 1. §. értelmében, mely szerint kereskedelmi ügyekben külön intézkedés hiányában az általános magánjog alkalmazandó. A 47. §-t ennél fogva minden aggodalom nélkül mellőzhetőnek vélem.

Nem tartom szükségesnek, sőt czélszerűnek sem, hogy a testületek alakulásának feltételei a magánjogban határoztassanak meg; közjogi, közigazgatási, közrendészeti szabályok e tekintetben tökéletesen elégségesek. Arra sem látok okot, hogy a testületek alapszabályai a bíróságnál tétessenek le; az 1875. XXXVII. törvényczikknek a kereskedelmi társaságokra nézve tett helyes rendelkezése legkevésbbé sem indokolja ennek valamennyi egyletre való kiterjesztését. Bátran kihagyandó tehát a 48. §. is, a nélkül, hogy e miatt a törvényes intézkedésekben a legcsekélyebb hézag támadna.

A 49—55. §§-ra átalában nincs észrevételem, azonban az 50. szakasz harmadik bekezdését: *„A testület és tagjai közti ügyekben a testület jogait védő tagok képviselik a testületet, ha kisebbségben volnának is“* elhagyandónak vélem, mert nem csak kivihetetlennek tartom, hogy a kisebbség nézetének a többséggel szemben érvényt tudjon szerezni s a testület képviselőjeként szerepeljen, de még azért is, mert ellenmondást tartalmaz ugyanazon szakasz első bekezdésével szemben, mely szerint *érvényes határozatot* a megjelent szavazatképes tagok többsége hoz. De más felől a leszavazott kisebbségnek jogai védelmére az 51. és 52. §§. módot és eszközt nyujtanak. Továbbá az 52. §-ból a *„választások“* szót kihagyandónak tartom, a nélkül, hogy ennek közelebbi indokolását szükségesnek látnám, sőt fel kell tennem, hogy az véletlenül került a szövegbe.

Az *alapitvány* létrejöttének feltételeit meghatározó 56. §-t szintén elhagyandónak vélem ugyanazon okokból, melyeket a 48. §-ra vonatkozólag fenebb kifejezni bátor voltam.

Hogy az alapitványok szabályzataikhoz képest kezelendők és használandók, ez annyira magától értetik, hogy külön jogtételben kimondani legalább is felesleges; hogy továbbá «az alapitványok azon hatóság felügyelete alatt állanak, melyhez czéljok szerint tartoznak, s ha ez iránt kétség támadna, a felügyelet azon községet illeti, melyhez az alapitványi vagyon tartozik,» ez az alapitó levél értelmében, de a közigazgatási szabályoknál fogva is minden kételyt kizáró módon megállapitható, de a magánjog keretébe semmiesetre sem tartozik. Ez okból a 57. §-t, mint egészen feleslegest, mellőzendőnek tartom.

De már az 58. §. oly önkényes rendelkezést tartalmaz, mely az alapitványokban kifejezett czélnak meghiusitását bármikor lehetővé teszi, mert mi könnyebb, mint hogy az alapitvány képviseletére hivatott személyek többsége az alapitványi szabályzat megváltoztatását saját érdekükben jónak láthassák, mely esetben visszaélés ellen épen nem képez biztositékot a sokféleképen magyarázható tétel: *„ha a változás az alapitvány szellemével nem ellenkezik“*. Ezért kénytelen vagyok az 58. §. törlését is óhajtani.

A 59. §-ra nincs észrevételem. A 60-ikra legyen szabad megjegyeznem, hogy a felosztási határozat ellen, a mennyiben az alapszabályok értelmében egyáltalában lehetséges, a bíróság segélyét igénybe vehetőnek tartom ugyan, a mennyiben a kisebbség jogos érdekét sértve látja, de már a *közérdeknek* sem védőjévé a kisebbséget, sem őrévé a bíróságot tenni nem lehet; gondoskodnak mindkét irányban a közigazgatási törvények. Ugyancsak nem a bíróságot tartom hivatva a feletti őrködésre, hogy valamely magántestület a közérdeket veszélyezteti-e vagy czélja tilossá vált. A közigazgatási hatóságok hatáskörébe tartozik ez, következőleg a 61. §. is törlendő.

A 62. §-ra nincs észrevételem.

A 63. §-ra két megjegyzést bátorkodom tenni, egyik csupán a kifejezésre vonatkozik, a mennyiben *„autonom hatóság“* helyett *törvényhatóság* lenne teendő; a másik már többet kiván, t. i. az utolsó tételnek: *„egyéb esetekben pedig a testület, utolsó tagjai közt fejenként osztandó fel“* elhagyását. Mert ez egyfelől elvi ellentétben áll a jogi személy fogalmával, melylyel az egyes tagok különléte nem fér össze, de másfelől ugyanazon §. első részében teljesen kielégitő rendelkezés foglaltatik e szavakban: «a mennyiben az alapszabályokban vagy legalább a megszünés előtt érvényes módon a vagyon hováforditása iránt intézkedés nem történt.»

Helyesnek tartom a 64. §. intézkedését is, de legyen szabad megjegyeznem, hogy szabatosabban lehetne kifejezni a czélzatát oly módon, hogy a *helyi érdekü* megszünt alapitványok vagyona az *illető törvényhatóságra*, ellenben a *közczélu* alapitványok vagyona az államra száll.

Dr. Haller Károly.

Jogirodalom.

A kereskedelmi törvény magyarázata. Dr. NEUMANN ÁRMIN, székesfehérvári ügyvédtől. Harmadik kötet. Bpest, kiadja Zilahy Sámuel 1882.

I.

Immár negyedizben gyakoroljuk a birálói tisztet szerző jelen munkájával szemben.[1] Midőn első izben a munka első füzetét biráltuk, véleményünk eredménye szerzőre nézve nem volt a legkedvezőbb; sokkal kevesebb okot találtunk dicséretre mint kifogásolásra, s habár szerző komoly törekvésétől elismerésünket nem is tagadhattuk meg, készültségét azzal teljesen összevágónak nem találtuk. Birálatunk megtette hatását, s már az első kötet második felénél örömmel constatálhattuk a nagy haladást, melyet szerző tett, bár kifogásolni valónk ezuttal sem hiányzott. A munka második kötete elismerésünket még fokozta; midőn pedig jelenleg a harmadik és utolsó kötettel állunk szemközt, azon kellemes helyzetben vagyunk, hogy nemcsak visszaesésről nem szólhatunk, hanem várakozásainkat nagy mérvben felülmulva

[1] L. megelőző birálatainkat a *Magyar Themis* 1878. évi 1., 2., 43. és 1879. évi 51., 52. és 53. számaiban.

találjuk. Ez meglehetős sokat jelent, mert épen a harmadik kötetben tárgyalt részek azok, melyekre nézve a törvényhozás, az elmélet és gyakorlat terén legkevesebb a megállapodás, legtöbb a kontroverzia, melyekben tehát az iró leginkább van saját erejére, saját vizsgálataira és gondolkozására utalva. E kötetben van tárgyalva a *fuvarozási* jog, a *közraktári* ügylet, a *biztositási* jog, a *kiadói* jog és végre az *alkuszi* ügylet. Hogy a fuvarozási jog, különösen ha a vasuti fuvarozást tekintjük, mily messze áll még attól, hogy elméletileg kellőleg megalapitva, tételesen kielégitő módon szabályozva legyen: azt legjobban tanusitja a nem rég befejezett *berni* tanácskozmány s azon állandó küzdelem, melyet a vasutak a közönséggel és az ennek követelményeit kielégiteni törekvő törvényhozással, valamint a bíróságokkal folytatnak. Hasonló képet nyujt a biztositási jog; sőt a jogi felfogás ennél még ingadozóbb, még inkább van fejlődési processusban, ugy hogy a törvényhozások is csak félve nyulnak a biztositási jog kimeritő szabályozásához. Nem nagyobb megszilárdulást tapasztalunk a közraktári ügyletnél valamint a kiadói jognál, mely utóbbi különösen a szerzői jog fejletlensége és vitássága által van hátrányosan befolyásolva.

Hogy ilyen még fejlődésben, még hogy ugy mondjuk, híg állapotban lévő, meg nem jegeczedett jogmatériák a dogmatikus tárgyalás elé majdnem leküzdhetlen akadályokat görditenek, azt alig szükséges hangsulyoznunk. E tekintetben még azon körülmény sem változtat, hogy a jogelvek kifejtése és megalapitása egy tételes törvény intézkedéseinek magyarázata keretében mozog. A törvény lehet ugyan külsőleg kötelező, de tartalmilag még sem más, mint a fennálló jognézetek eredménye, s ha ezek kellő megállapodásra még nem jutottak, kellőleg tisztázva még nincsenek, a törvényben lerakott jogszabályok elemzése is szenvedni fog ezen bizonytalanság és ingadozás folytán, s könnyen nélkülözni fogja azon biztonságot, mely épen a törvény gyakorlati alkalmazása szempontjából oly kivánatos. Bármily nagyok voltak is azonban a nehézségek, melyekkel szerző a jelen III-ik kötet kidolgozásánál találkozott, e nehézségek nemcsak lankasztólag nem hatottak máris nagy próbára tett munkaerejére és munkakedvére, hanem még fokozottabb energiára, még alaposabb tanulmányozásra serkentették őt. Ha már eddigelé is előnyösen jellemezte szerzőt ama kiterjedt irodalmi, törvényhozási és törvénykezési apparatus, melylyel dolgozott, ugy a jelen kötetben felhasznált segédeszközök és források oly hatalmas tömeget képeznek, minőt a magyar jogirodalomban egyáltalában nem, a külföldi irodalmakban is csak kivételesen találunk. A német befolyás ugyan jelenleg is tulnyomó, a mint az különben oly törvény magyarázatánál másként nem is lehetséges, a mely közvetlen forrását leginkább a német törvényhozásban találja; de a franczia, angol s más nem-német irodalom és gyakorlat most sokkal előkelőbb helyet foglal el, mint a két első kötetben; a külföldi törvényhozások pedig oly kimeritően vannak tekintetbe véve, hogy a szó igazi értelmében jogösszehasonlító munkával van most dolgunk. A feldolgozott irodalmi és tételes joganyag nem mindig alapul ugyan közvetlen tanulmányon, s a mennyiben különösen nem-német jogról van szó, a német retorta gyakran könnyen felismerhető; de hisz' az eredményre nézve a forrás közvetlen használata, a közvetitő hitelességét feltételezve, közönyös.

Az apparatus nagysága, valamint azon körülmény, hogy szerző a legrészletesebb és legtávolabb eső kérdések elől sem tért ki, fontosabb elvi kérdések pedig egészen monografikus tárgyalásban részesültek, sőt hogy még oly excursiók is lettek a dogmatikus fejtegetésekkel összekapcsolva, melyek ezekkel szorosabb vonatkozásban nincsenek: eredményezte azt, hogy a jelen kötet oly külterjedelmet nyert, mely a megelőző kötetek terjedelmét aránytalanul felülmulja. Mig az első kötet egy hosszabb bevezetésen kivül 257 szakasz magyarázatát tartalmazza 606 lapon, a második kötet 135 szakasz magyarázatát 556 lapon; addig a harmadik kötetben 174 szakaszra és egy 20 lapra terjedő tárgymutatóra nem kevesebb mint 988 lap esik, pedig az átmeneti és vegyes intézkedéseket tárgyazó 549.—566. §§. nincsenek is magyarázattal ellátva. De lehet-e ezen csodálkozni, midőn pl. a 398. §. magyarázata nem kevesebb mint 37 lapot, a 463. §. magyarázata 24 lapot, a 474. és 475. §§. magyarázata 40 lapot, a 498. §. magyarázata 47 lapot foglal el; midőn továbbá a 422. szakaszszal kapcsolatban hosszabb értekezést olvasunk a vasutügy és vasuti törvényhozás történetéről, a 434. szakasznál a közraktári ügylet fejlődéséről, a 453. szakasznál (365.—402. lap) a biztositási ügylet és biztositási jog történetéről; az 515. szakasznál a szerzői jogról? A biztositási ügyletre vonatkozó rész (365.—853. l.) egymagában is elég vaskos kötetet képezne, de a fuvarozási ügyletre is nem kevesebb mint 313 lap esik.

Ha vajon a munka eme nagy és aránytalan terjedelme nem fogja-e annak megérdemlett elterjedését hátráltatni? irodalmi viszonyainkat tekintve bizonyára jogosult aggodalom, s szerző talán helyesebben cselekszik vala, ha a térbeli önkorlátozást, mint a czélba vett siker és hatás lényeges feltételét, nagyobb figyelemre méltatja. «In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister.» Ugy találjuk, hogy ezen önkorlátozás a munka belértékét nemcsak nem csökkentette, de talán épen emelte volna. Már előbbi birálatainkban hangsulyoztuk azt, hogy mennyire zavarólag hatnak az olvasóra a szövegben közölt hosszabb, néha egész lapokat elfoglaló, s még hozzá idegen nyelvü idézetek.

Ily idézetekkel a harmadik kötetben még nagyobb számban találkozunk, mint az előbbi kötetekben, az idézési anyagot most is leginkább a már megszünt német birod. keresk. főtörvényszék döntvényei szolgáltatván, melyekkel szemben szerző annyival inkább szoritkozhatott volna rövid megjelölésre, mert e döntvények hivatalos és nem hivatalos gyüjteményei nálunk is könnyen hozzáférhetők. Hasonlóképen rövid megjelöléssel érhette volna be szerző, midőn a számos kontroverz kérdés tárgyalásánál külföldi irók ellentétes nézeteiről emlékezik meg. Véleményünk szerint egy kommentár czélja nem lehet az, hogy a létező elméleti kontroverziák monografikus kiterjedésben ecseteltessenek, s ha elismerjük is azt, hogy különösen a mi gyakorlati jogászaink csekély irodalmi tájékozottsága, valamint rendszeres és monografikus irodalmunk szegénysége mellett, elméleti alapon nyugvó, tudományos kommentárok nálunk még szükségesebbek mint külföldön: ugy még sem szabad a kommentátornak az elméleti spekulácziókban és vitákban oly messze menni, hogy a tulajdonképeni czél: a törvénymagyarázat, általuk teljesen homályba burkoltassék. Mig szerző e tekintetben eddigelé némileg mértéket tartott, addig a jelen kötetben akárhányszor fordul elő az eset, hogy a magyar tételes jog kifejtéséhez csak nagy kerülő uton jutunk; sőt néha egyenesen azt a benyomást nyerjük, mintha szerzőnek nem is az lett volna czélja, hogy a maga gondolkozásának eredményeit nyujtsa, hanem inkább tudományos repertoriumra, anyaggyüjteményre törekedett volna.

Épen azon körülménynek, hogy szerző különösen a tárgyalási modorban nem fektetett elég nagy sulyt saját individualitásának kidomboritására, tulajdonitjuk részben azt is, hogy a munka irálya kielégitőnek egyáltalában nem mondható. «Le styl c'est l'homme»! Az a határozatlanság, ingadozás, gyengeség, a mely a közéletben tapasztalható oly embernél, a ki nagyon is sokat hajt mások véleményére: azon irónál is észlelhető, a ki kevesebbet bizik önmagában, mint másokban. A szabatos, tömör irály ugyan nem tételez fel eredetiséget, de mindenesetre azt, hogy az iró magát a különböző helyen tartalmazott különböző nézetek közvetlen

benyomása alól emancipálja. Különben szerző eredeti gondolatait sem tudta mindig szabatosan és magyarán formulázni, sőt nem hiányoznak helyek, melyek egyenesen érthetetlenek vagy legalább is körülményes magyarázatra szorulnak. Igy pl. a 95. lapon, hol a következő mondatot találjuk: «A fuvarozó jelen esetben, nem ugy, mint az elveszés vagy megsérülésnél, részben föltétlen felelősséggel tartozik; igy saját, ugy emberei, valamint üzleteszközeiért, harmadik személyekért és külső eseményekért pedig csak vis major esetén menekül a felelősségtől, hanem itt enyhébb ex locato felelősséggel tartozik, ezen felelősség pedig egyáltalán nem feltétlen.» Azon eszmegazdagság, melyet szerző műve tartalmaz, s azon mondhatni univerzális tájékozás, melyet majdnem minden kérdésre nézve nyujt: valóban megérdemelte volna azt, hogy szerző kissé több gondot forditson az alakiságokra, igy nevezetesen a nyomdai kiállitásra is, mely a sajtóhibákat egyáltalában nem nélkülözi.

A mi az előttünk fekvő kötet tartalmát közelebbről illeti, ugy örömmel kell kiemelnünk, hogy szerző felfogása tulnyomóan megfelel azon nézeteknek, melyeket részünkről is helyeseknek tartunk. Hogy azonban mindenben vele egyet nem értünk, különösen a sok kontroverziát tekintve, nem lehet meglepő. A következőkben mélyebben hatolván bele a részletekbe, alkalmunk lesz egyenkint megjelölni azon főbb kérdéseket, melyekre nézve eltérő véleményt táplálunk.

II.

A *fuvarozási ügylet* képezvén a kereskedelmi törvény sorján a harmadik kötet első tárgyát, szerző a k. t. 393. §-ában adott fogalom-meghatározás magyarázatával kapcsolatban mindenek előtt röviden a fuvarozási ügylet történeti fejlődéséről és jogi természetéről emlékezik meg. Előbbire nézve utal a rómaiakra, a kik tulajdonképeni értelemben vett fuvarozási ügyletet még nem ismertek, és kiemeli azon akadályokat, melyek a fuvarozási ügylet kifejlődése elé a középkorban tornyosultak. Ezek között különösen az *áruállitási jogot* emliti, mely több városban, mint *Lipcsében, Pirnában* és *Zwickauban* stb. állott fen. Nem ártott volna, ha szerző ezen áruállitási jogot, mely jelentőséggel a bizományi és szállitmányozási ügylet történetében is bir, kissé közelebbről határozza meg, s nem kellett volna messze keresnie, hogy az áruállitási jog létezését Pirnánál és Zwickaunál fontosabb városokban konstatálja (v. ö. példul a szerző által a II. kötetben bőven felhasznált GRÜNHUT: *Das Recht des Commissionshandels* 14. s k. l.); sőt ha magyar jogtörténeti kutatásoktól nem idegenkedik, azt találta volna, hogy az áruállitási jog különböző formákban nálunk is létezett, igy különösen *Budán, Pozsonyban* és *Győrött*, melyek a dunai kereskedelmet dominálták.

A mi a kereskedelmi törvénynek a fuvarozási ügyletről adott definicziójának magyarázatát illeti, ugy részünkről nem járulhatunk azon megszoritáshoz, melyet szerző a törvényben tartalmazott *áruk* kifejezéséből levon. Szerinte a fuvarozási ügylet tárgyai csak *szorosan vett* áruk, vagyis a kereskedelmi forgalom, *adás-vevés* tárgyait képező ingó dolgok lehetnek. A német keresk. törvény megfelelő fogalom-meghatározása ugyan mindennemü javakat („*Güter*") foglal magában, de miután a magyar keresk. törvény nem a *javak*, hanem az *áruk* kifejezésével él, a nélkül, hogy mint a 258. és 299. §§-ban más ingó dolgokra is utalna, ebből világosan következik, hogy e kifejezés csak a legszükebb értelemben vehető. Szerző ugyan maga is emliti, hogy a keresk. törvény előmunkálatai nem adnak felvilágositást az iránt, miért lett a magyar törvényben a javak kitétele az áruk kitételével felcserélve? de ebből nem akar érvet levezetni arra, hogy a magyar keresk. törvény is a német keresk. törvény értelmében magyaráztassék. Mi sem akarunk ugyan feltétlen érvet találni abban, hogy a magyar törvényhozás eltérést a német keresk. törvénynyel szemben kifejezetten nem szándékolt, de hogy e körülmény bizonyos praesumtiót szolgáltat a német keresk. törvénynek megfelelő magyarázat mellett, az iránt azt hiszszük, nem lehet kétség. Csak az a kérdés, vajon ezen vélelem maga a k. törvény által nincs-e lerontva? A jelen esetben ezt nem találjuk, sőt a német fogalommeghatározásnak megfelelő értelmezés még meg is van erősitve az által, hogy az *áru* kifejezése, egyszerüen oda állitva, mindennemü javakat (s nem is csak dolgokat) foglal magában, hacsak a kereskedelmi forgalomban szerepelnek. Valamint *magában véve* semmiféle jav nem áru, hanem azzá valamely jav csak akkor válik, ha a kereskedelmi forgalomba belép, hogy ismét megszünjék áru lenni, mihelyt a kereskedelmi forgalomból kilép (V. ö. THÖL: *Handelsrecht* I. 31. §., II. 204. §.; GOLDSCHMIDT: *Handbuch* I. 415. l., II. 526. s k. l.): ugy másrészt egészen közömbös az áru fogalmára nézve, hogy minő valamely jav? hacsak a kereskedelmi forgalomban benne van. A kérdés csak az, hogy mit értünk kereskedelmi forgalom, kereskedelem alatt? De hogy ennek meghatározásánál nem szabad egyedül adás-vételekre gondolni, szemben azon számos más ügylettel, melyeket a tételes törvényhozások s uevezetesen a magyar keresk. törvény kereskedelmi ügyleteknek minősitenek, alig szükséges hangsulyoznunk. Maga a fuvarozási ügylet is a kereskedelmi forgalom fogalma alá esik, minek következtében minden jav, mely egy fuvarozási ügylet tárgyát képezi, *eo ipso* az áru jellegét nyeri. Voltaképen tehát nem is szükséges kérdeznünk, vajon valamely fuvarozási szerződés tárgyát képező jav áru-e? mert azon tény, hogy a fuvarozási ügylet kereskedelmi ügylet, egymagában véve is elégséges arra, hogy egy fuvarozási tárgyat képező jav árunak tekintessék. Épen azért tökéletesen egyre megy, vajon a törvény azt mondja, hogy *áruk*, vagy pedig hogy *javak* képezik a fuvarozási ügylet tárgyát.

Megengedjük ugyan azt, hogy a közéletben áruk alatt tulnyomóan oly dolgokat értenek, melyeket a kereskedők rendesen adni-venni szoktak; de ha a keresk. törvény magát példul a *kereskedőről* adott fogalomnál emancipálhatta a közélet felfogásától, nem látjuk be, miért kelljen nekünk felvennünk azt, hogy az áru kifejezését csakis a köznyelv értelmében használja, midőn a tudomány ezen kifejezést sokkal tágabbértelműnek veszi, sőt ezen tágabb fogalom nem ritkán a gyakorlati életben és pedig épen a fuvarozók és szállitmányozók által is használtatik? Ha elismerjük is azt, hogy a keresk. törvény egyes helyeken az áru kifejezésével a közéletben szokásos fogalmat kapcsolja össze, igy példul a 258. és 299. §§-ban: ugy ebből még nem szabad azt következtetni, hogy más helyeken ugyanazon felfogásból indul ki. Még az sem szolgálhat érv gyanánt, hogy az idézett szakaszokban az áruk mellett egyéb ingó dolgokat is emlit, nehogy épen az adás-vétel, elárusitás szűkebb körre szorittassék, mert hisz a törvényhozó sem szokott mindig, különösen nálunk, a nyelv egyforma következetes használata által kitünni. Hogy a szerző által alkalmazott argumentum a contrario gyakorlatilag a legveszedelmesebb következményekre vezet, arra nézve példákat nem kell hosszasan keresni. E szerint, ha valaki nem a közönséges értelemben vett árukat, hanem példul ritka könyveket, értékes képeket, szobrokat, butorremekeket, puszta kéjbecsértéket képviselő tárgyakat, stb. fuvaroztatna akár közönséges fuvaros, akár vasut által: a keresk. törvénynek, különösen a fuvarozó felelősségére vonatkozó intézkedései, külön kikötés hiányában, nem nyernének alkalmazást, hanem a fuvarozó, mint példul az osztrák polgári törvénykönyv 970. és 1316. §-ai szerint, csak dolus és culpáért volna felelős. Nem hiszszük, hogy szerző, ha valamely a közéletben árunak nem nevezett tárgya fuvarozás közben vis major-nak nem tekinthető vélet-

len folytán megsérülne vagy elveszne, és ennek folytán a a fuvarozó ellen kártéritési pert inditana, a saját kommentárjára való hivatkozást szivesen látná!

Különben a keresk. törvény két positiv bizonyitékot is szolgáltat arra, hogy e kifejezés «áru» a fuvarozási ügyletnél nem a közéletben szokásos értelemben veendő. Az egyik a 425. §. 5. pontja, a mely *élő állatok* fuvarozásáról szól, a nélkül hogy csak azokat értené, a melyek a kereskedelmi forgalomban adás-vevés tárgyát képezik. A másik bizonyitékot a 426. és 427. §§. szolgáltatják, melyek *podgyász* fuvarozásáról tesznek emlitést, tehát szintén oly tárgyakról, melyek szükebb értelemben áruknak nem nevezhetők. Szerző ugyan e 281. és 282. lapon ezen érvet azzal akarja lerontani, hogy azt mondja, miszerint a szóban forgó intézkedés csak a «vasutakra vonatkozó *kivételnek* jelenkezik, a mi főleg onnét magyarázható, hogy az üzleti szabályzatok rendszerint kimeritő intézkedéseket tartalmaznak a podgyász iránt, és ez okból a törvény a vasutak e tekintetbeni önkényének elejét akarta venni.» Ha ezen argumentáczió helyes volna, akkor azt természetesen az *élő állatoknál* is kellene alkalmazni, a mit szerző megtenni elmulasztott; mert hisz' az üzleti szabályzatok az élő állatok fuvarozásáról is bőven intézkednek (V. ö. *Magyar Vasuti Üzletszab.* 43. és 44. §§.), az önkény pedig a vasutak részéről ez esetben is előfordulhat.

Ilyképen tehát a kereskedelmi törvény a szabály alól nemcsak egy, hanem két kivételt állitana fel, a mi a szabályt már kissé gyanussá teszi. Még gyanusabbnak tünik fel azonban a kereskedelmi törvénynek szerző által vitatott álláspontja, ha tekintetbe veszszük, hogy az üzletszabályzatok még számos más tárgyakra nézve is tartalmaznak intézkedést, a melyek a szükebb értelemben vett áru fogalma alá szintén nem esnek. Igy a magyar vasuti üzletszabályzat emlit aranyrudakat, (ezüstrudakat, pénzt, értékpapirokat halottakat, hintókat és egyéb járműveket, képeket és más műtárgyakat. (Üzl. szab. 34—39. 48. §§,) Ha szerző érvelése helyes, akkor a kereskedelmi törvénynek következetesen ezeket a tárgyakat is kellett volna mindmegannyi kivételek gyanánt felemliteni; miután pedig ezt nem teszi azon nézetet kellene érvényesiteni, hogy az emlitett tárgyakra vonatkozó fuvarozási szerződések a kereskedelmi törvényben szabályozott fuvarozási ügylet fogalma alá nem esnek, a midőn aztán nem zárkózhatunk el azon további következtetéstől sem, hogy azon megszoritások, melyeknek a vasutak a keresk. t. 424. s k. §-ai által alá vannak vetve, a nevezett tárgyakra vonatkozó fuvarozási szerződésekre alkalmazást nem nyernek; hogy tehát a közönség ezen tárgyakra nézve a vasutak önkényének teljesen alá van vetve, vagy legfeljebb a kormány megszoritó intézkedésekben talál védelmet!

Ha végül megemlitjük azt, hogy a magyar vasuti üzletszabályzat szintén mindenütt az *áru* kifejezésével él, daczára annak, hogy a fentebb emlitett tárgyakra is kiterjeszkedik és daczára annak, hogy a teljesen egybehangzó osztrák ill. német vasuti üzletszabályzat épúgy mint a német keresk. t. a *javak* (Güter) kifejezését használja, azt hiszszük elegendő érveket szolgáltattunk arra, hogy szerző magyarázata tökéletesen helytelennek sőt egyenesen veszélyesnek bizonyuljon.

A 6. lapon azon kérdést veti fel szerző, vajon a *hordárok* is esnek-e a fuvarozó fogalma alá? GOLDSCHMIED ellenében HAHN, ANCHÜTZ-VÖLDERNDORF és PUCHELT véleményének ad igazat, a kik a kérdésre igenlőleg válaszolnak. E nézetet fogadta el THÖL is kereskedelmi jogának III. kötetében, s részünkről sem találunk elelában érvet arra, hogy a hordárokat és a hasonló személyeket fuvarozóknak ne tekintsük. De valamint általgendő kifogásoltuk szerző azon felfogását, hogy az *áruk* kifejezése szoros értelemben magyarázandó, úgy helytelennek találjuk ezen megszoritást a hordárokra vonatkozólag is, s helytelennek tartjuk, hogy szerző ugyanazon általános magyarázatból kiindulva a *levélpostát* sem akarja most fuvarozónak elismerni, jóllehet az I. kötet 56. lapján ellenkező nézetnek adott kifejezést. A levélpostát ugyan több német iró sem tekinti fuvarozónak, természetesen más okból, különösen mert a levélposta nem *dolgok*, hanem *hirek* fuvarozásával foglalkozik (Igy nevezetesen GOLDSCHMIED i. m. I. 617. l.). Azonban egy levél magában véve nem hir, hanem dolog, mely csak hirt tartalmaz, miért is a német irók többsége és a németbir. keresk. főtörvényszék nem is habozik a levélposta-üzletet helyesen a fuvarozási üzletfo galma alá vonni. Szerény nézetünk szerint különben a puszta *hirszállitás* sem zárandó ki a fuvarozási ügylet fogalmából, mert a hir is képezhet *javat*, tehát *árut*; sem a német, sem a magyar keresk. t. pedig nem szoritja a fuvarozási ügyletet (eltekintve is a személyfuvarozástól) pusztán *dolgokra*. Épen azért tökéletesen megfelelőnek találjuk, ha a *távirdaüzlet* is a fuvarozási üzlet körébe vonatik, a mint azt szerző az I. köt. 56. lapján, bár kellő okadatolás nélkül, szintén tette, mely felfogását azonban most szintén revokálta.

Még csak nehány rövid megjegyzés a fuvarozási ügyletre nézve, hogy a következő czikkben különösen a *biztositási jogra* rátérhessünk.

A 12. lapon szerző kiemeli, hogy a vasuti üzletszabályzat értelmében a fuvarlevél a fuvarozási szerződésnek *essentiáléját* képezi, mindazonáltal azt vitatja, hogy ha a szerződés nem az előirt fuvarlevél alakjában jön létre, az még sem érvénytelen. Nem akarjuk ezuttal a kérdés érdemét vizsgálni, de hogy ellenmondás fekszik abban, ha valamit lényegesnek tartunk s annak hiánya esetében még sem következtetünk érvénytelenségre, kétséget nem szenved. Nélkülözzük továbbá a fuvarlevél bizonyitó erejének kérdésénél az üzletszab. 50. §-ának felemlitését, mely szerint a fuvarlevél oly áruk sulya és mennyisége tekintetében, melyeket a feladó vagy átvevő köteles fel- és lerakni, feltétlen bizonyitékul nem szolgál.

Az oly fontos 398. §. terjedelmes és egészben véve kielégitő magyarázatában kivánatos lett volna annak kiemelése, hogy nálunk a receptum elvei a fuvarozási ügyletnél már az 1840: XX. törvényczikk által lettek legalább részben érvényre emelve. Nincs továbbá helyesen feltüntetve a *franczia* törvényhozás. Hogy ez a fuvarozót a szolgaszemélyzet által elkövetett károkért is teszi felelőssé, igaz ugyan; de ezt nem mondja ki sem a *Code civil* 1784. czikke, sem a *Code de commerce* 103. czikke, hanem következik különösen abból, hogy a C. Civil 1782. czikke a fuvarozót ugyanazon felelősségnek veti alá, mint a vendéglősöket, ezekre nézve pedig az 1953. czikk határozottan kimondja: «Ils sont responsables du vol ou du dommage des effets du voyageur, *soit que le vol ait été fait ou que le dommage ait été causé par les domestiques et préposés de l'hôtellerie, ou par des étrangers allant et venant dans l'hôtellerie.*"

A 136. lapon szerző az eladó *visszakövetelési jogáról (droit de suite, right of stoppage in transitu)* emlékezvén meg, teljesen ignorálta az uj magyar *Csődtörvényt*, melyben ezen jog szintén el van ismerve (V. ö. ennek 44. és 45. §-ait). Ugyanazon lapon tévesen mondja szerző SAVIGNY-ról és UNGER-ről azt, hogy szerintök «az egyes jogviszonyra nézve a helynek azon pontja keresendő fel, melyen *keletkezett.*» Savigny és utána Unger épen ellenkezőleg azon helyet tartják mérvadónak, a hol a jogviszony *székhelye gyökere* van, ezen székhelyet pedig a kötelmi jogviszonyokra nézve a *teljesitési* helyen találják.

A 410. §. magyarázatánál érinthette volna szerző, vajon az ezen, illetve a 390. §-ban kimondott elévülési idő a fuvarozók egymásközti *viszkeresetére* is vonatkozik-e? oly kérdés, a mely a *Code de comm.* analog 108 §-ával szemben

különösen *Francziaországban* képezi élénk vita tárgyát. A 422. §-nál szerző a vasuti *üzletszabályok jogi természetével* foglalkozván, különösen *Ihering* és *Goldschmidt* nyomán azt vitatja, hogy azok sem törvények, sem szerződések, de még szerződési ajánlatok sem, hanem csak hirdetvények, árujegyzékek, prospektusok jellegével birnak. A magyar vasuti üzletszabályzattal szemben, a mely törvényen alapuló miniszteri rendelet tartalmát képezi, ezen felfogás bizonyára téves. Nézetünk szerint ezen üzletszabályzat ép oly objectiv jogszabályokat tartalmaz, mint egy törvény s a biró által ezzel egyenlő módon alkalmazandó (V. ö. 1869: IV. törvényczikk 19. §.). Különben szerző a 244. lapon maga is az Üzletszabályzatot a magyar vasut-fuvarozási jog *forrásai* közé számitja.

A 424. §.-nál fölötte kivánatos lett volna annak vizsgálata, vajon az Üzletszabályzat nem tartalmaz-e tényleg oly intézkedéseket, melyek a kereskedelmi törvénynyel ellentétben állanak, tehát érvénytelenek? *Thöl* id. munkájában a német üzletszabályzattal szemben több ily ellentétes intézkedést sorol fel, a melyek a német és magyar Üzletszabályzat összhangzása folytán az utóbbiban is fordulnak elő.

Végül a 427 §. magyarázatánál nem találjuk emlitve az Üzletszab. 30. §. 1. bekezdését, a mely közelebbről meghatározza azon időpontot, melytől kezdve a podgyász elveszettnek tekintendő. Ez épen oly intézkedés, melyről kérdéses lehet, vajon az a kereskedelmi törvénynyel szemben bir-e érvénynyel? (V. ö. *Thöl* i. m. III. 253. l.).

Dr. Nagy Ferencz,
kolozsvári egyet. tanár.

A törvények kihirdetése a magyar közjog szempontjából.

A közjogi törvények egyik sajátsága, hogy azok tartalma az alkotmányos államélet rendes lefolyása között gyakran elmosódik s a törvényben lefektetett jogositvány gyakorlatának szükségessége hosszabb időn keresztül fen nem forogván, maga az illető törvény gyakran alakszerüségnek tekintetik, miglen a szükség vagy a törvény megváltoztatására irányuló szándék annak nyugvó tartalmát a nemzet jogi öntudatában ujra fel nem éleszti.

A közjogi törvények a törvénymagyarázat tárgyait a fent előadott körülmények közt ritkán képezvén, a szavakban lefektetett elvek, a törvényhozó szándéka háttérbe szorittatik, s az alakiság lép előtérbe, — s az államélet felületes szemlélője ily törvényeknek mi jelentőséget sem akar tulajdonitani.

Ily tisztán alakszerü törvénynek vétetett az 1868: III. t. cz. a törvények kihirdetéséről, a melynek eltörlését tárgyazó törvényjavaslat közjogunk egyik legfontosabb intézkedését megsemmisiti, és a törvényhozó testület jogkörét csorbitja.

Az 1868: III. t. cz. 1. §-a a törvény kihirdetését és köztudomásra hozatalát különbözteti meg.

E törvény, mely *Deák Ferencz* befolyása alatt hozatott, s mely az «első magyar jogász» mély felfogását és előrelátását feltünteti, a magyar parlamentnek oly jogokat biztositott, milyenekkel kevés alkotmányos állam dicsekedhetik

A hivatkozott §. értelmében a törvényhozási hatalom jogköre a törvényalkotás körül éles és felismerhető határvonalokkal jeleztetik.

A törvény szentesitése a korona joga.

A szentesitett törvény kihirdetése a parlament joga.

A szentesitett és kihirdetett törvény köztudomásra hozatala a végrehajtó hatalom kötelessége.

A hivatkozott törvényczikk értelmében a törvény kihirdetése — promulgatio — törvényhozási actus, a közzététel implicatio pedig végrehajtói-hatalmi cselekvény.

A szentesitett törvénynek a parlamentben történendő kihirdetése nem puszta alakszerüség, nem is az ellenőrzés szempontjából egyedül birálandó meg, t. i. hogy a korona elé terjesztett szöveg a szentesitett szöveggel megegyezik-e, hanem a kihirdetés egy fontos nemzeti jog.

Közjogunk értelmében a képviselőház és a főrendek háza által elfogadott törvényjavaslat, ha sanctióval láttatott el, még nem törvény, hanem ahhoz egy ujabb cselekvény szükséges, ez a parlament hozzájárulása a kihirdetés alakjában.

A szentesitett törvénynyel szemben meg van adva a parlamentnek azon joga, hogy a törvényt kihirdesse. Ez történik a napirendre való kitüzés által, *a napirend meghatározásában pedig a ház korlátlan jogkörrel bir.*

A parlament tehát a törvény kihirdetését elhalaszthatja, s ezen joga kétségtelen, s ebből folyólag nemcsak az elhalasztás, hanem a kihirdetés megtagadásának joga is megállapitva van. Hogy pedig a parlamentnek érvényben levő közjogunk értelmében joga van a szentesitett törvényt a kihirdetés megtagadása által hatálytalanitani, ez elismertetik a törvények kihirdetéséről szóló törvényjavaslat indokolásának következő tételében: *„Még visszásabb helyzet áll elő, ha időközben az országgyülés mandatuma jár le, vagy az feloszlattatik; mert miután az előbbeni országgyülés határozata a következő országgyülést nem kötelezi, s a már elfogadott törvenyjavaslatok is, ha szentesités és kihirdetés által törvényerőre nem emelkedtek, a következő országgyülésnek jóváhagyás végett ujra bemutatandók, ily esetben megtörténhetik, hogy a következő országgyülés jóvá nem hagy oly nemzetközi szerződést, melyet az előbbi országgyülés jóváhagyása alapján Ő Felsége már megerősitett s mely a külföld irányában a megerősitési záradékok kicserélése által kötelező erejüvé vált.“*

Az indokolás tehát maga ismeri el a parlament jogát, a szentesitett törvény kihirdetését megtagadhatni, azon indokolás alapján, hogy az uj parlament az előző parlament határozataihoz kötve nincs, s hogy a szentesitett törvényjavaslat az uj házzal szemben csak határozat, melynek kötelező ereje a határozathozó parlamentre szoritkozik.

Az indokolásban a kihirdetés jogának adott e szükebb körü értelmezését az eddig kifejtettek alapján helyesnek el nem ismerhetjük, *mert a ház határozatainak jogi természete nem engedi meg amaz értelmezést, hogy a parlament egyik kérdésében hozott határozata által mandatuma egész idejére korlátozta volna magát.*

Tehát az indokolás maga elismeri, hogy a szentesitett törvényjavaslat mig a parlamentben ki nem hirdettetik, csak határozat, mely megváltoztatható, s mely megváltoztatás azon alakban is nyerhet kifejezést, hogy a szentesitett javaslat kihirdetése megtagadtatik.

Az indok, mely a magyar törvényhozást az 1868: III. t. cz. hozatalánál vezérelte, a következő volt. Közjogunk értelmében a koronát a törvényalkotás körül a sanctio joga illeti meg, még pedig korlátlanul oly értelemben, hogy a korlátlan sanctióval a korlátlan veto áll szemközt. Ez utóbbi jog korlátozása csak egy irányban volt elérhető, t. i. hogy a kihirdetés a parlament jogát képezze.

Azon esetekben, a melyeket a parlamenti élet gyakran elénkbe tüntet, a midőn egy többségben levő párt által egy oly törvényjavaslat szavaztatik meg, mely az országban mozgalmat idéz elő, s ebből folyólag magát a többséget megingatja, de melyről biztos, hogy a korona hozzájárulása az abrogatióhoz kieszközölhető nem lesz, közjogunk egy kisegitőről gondoskodott, megadva a parlamentnek azon jogot, hogy az ily törvényt a kihirdetés megtagadása által hatálytalanitsa. *Ezzel a korona vetójával szemben létesült a parlament vetoja,* csakhogy nem azon rid g

alakban, mint ezt a norvég alkotmány 79. §-a kimondja, mely a korona-vetót korlátozza és sanctió nélküli törvényeket is ismer

Az itt jelzett felfogás ellen *Tisza Kálmán* miniszterelnök a képviselőház f. é. deczember 14-én tartott ülésében, melynek tárgyát a kérdéses törvényjavaslat képezte, következőleg nyilatkozott:

„*Kimondják, — igen helyesen szerintem, — hogy semmi olyan ülés többé, a melyben határozatok hozatnak, nem lesz, jelentéseket beterjeszteni, üzeneteket átvinni és szentesitett törvényeket kihirdetni szabad. Nézzük végig 1867. óta az országgyülés naplóit, ilynemü határozatokat mindig fogunk találni.*" *A beszéd folyamán felhozta, hogy a képviselőház és törvényhozás az 1868. évi III. t. czikket nem nagy fontosságu jognak tekinti, hanem formalitásnak, „mert ha nem tekintette volna annak, vagy nem tekintené, csakugyan lehetetlen volna megengednie, hogy oly ülésekben hirdettessenek ki törvények, a melyek határozathozatalra már nem jogositottak.*"

A parlament gyakorlata közjogi törvények értelmezésénél kétségtelenül figyelembe veendő, s mig a képviselőház gyakorlata a parlamenti jognak alkatrésze, s az jogositva van privilegiumait magyarázni, addig közjogi törvényekkel szemben a parlamenti gyakorlat és praecedensek csak alárendelt jelentőséggel birhatnak.

A parlament a maga gyakorlata által a nemzetnek biztositott alkotmányos jogokat kiterjesztőleg magyarázhatja, s mint a közjogi szokásjognak egyik forrása eljárása által a nemzet számára jogokat is szerezhet, de præcedensei által a törvényileg biztositott alkotmányos jogokat hatályon kivül nem helyezheti, mert ezen elv elfogadásával az alkotmány halomra dől.

Az 1868: III. t. cz.-ben biztositott kihirdetési jog nemzeti jog, mely a képviselő testület által csak gyakoroltatik, s nem privilegium, melynek gyakorlása a parlament tetszésétől függ.

A képviselőház által követett ama gyakorlat, hogy a törvények kihirdetése alkalmával a házszabályok 131-dik §-ában határozathozatalra szükséges képviselők jelenlétét nem kivánja; ha ezen eljárás a kérdéses törvényczikk interpretátiójának vétetik, ugy az a helytelen törvénymagyarázat egyik esetét képezné; ha pedig abban joglemondás kerestetnék, ugy azzal a parlament jogáról csak azon kihirdetendő törvénynyel szemben mondott le, a mely ily ülésben kihirdettetett, de a jog maga minden később kihirdetendő törvényre nézve fen van tartva.

Dr. Jellinek Arthur.

Külföldi jogélet.

Azon kérdések közül, melyek az angol jogászvilágot jelenleg kiválóan foglalkoztatják, mindenesetre a legfontosabbak egyike az, mely az esküdtszéki eljárás reformjára vonatkozik.

Ezen eljárásnak különösen egyik intézménye fölött, t. i. a nagy vagy vádjury felett végre Angliában is, hol reform dolgában Bacon praescriptuma szerint «fokonkint, alig észrevehetően s oly lassan mint az idő» szoktak eljárni, ki lesz mondva a halálos itélet. Valóban csodálatos, miként tarthatta fen magát eddig is ezen intézmény, mely a középkori eskütársak eszméjén nyugszik és valamennyi szakértő szerint 250 év óta haszontalan, sőt ártalmas.

Valóban képtelen dolog, hogy ma, midőn képzett kitünő rendőri hivatalnok az előnyomozást végzi, egy közbenső, nem szakértő és egyoldalu eljárásában ellenőrizhetlen forum a legteljesebb bizonyitékok daczára kimondhassa, hogy a vádnak nincs helye, a bűnperinditásnak hely nem adatik, vagy megforditva egyoldalu informatio alapján oly bűncselekmény miatt adja a sértett félnek a vádjogot, hogy e verdikt folytán az állitólagos bűnös ellen azonnal letartóztatást nyerhet, mi a legnagyobb visszaélésekre vezetett.

A tanuk titkos vallatása folytán e jury előtt hamis vallomások és „befolyásolt" határozatok napirenden voltak s e század első felében szakadatlan a panasz ezen jury ellen, melyet a londoni tolvajok első reményének neveztek, miután csakugyan a legalaposabb lopási üldözések egy harmad részét beszüntette. Oly botrányok fordultak elő a „no bill" kimondásában még akkor is, ha a biró ujabb vádjury elé vitette az ügyet, hogy a biróságok mindenféle mesterséges uton a vád-juryterem titkosságát korlátozni vagy kijátszani törekedtek, néhol pedig a törvény tilalma daczára az előnyomozási adatokat a vádjuryval közölték, hogy «alaposan» határozzon. Miután ez esküdtek qualificatiója csak az, hogy a vizsgálati hely lakói és nagyobb bűntettben bűnösök ne legyenek, nemcsak politikai és vallási pártszempontból, hanem megvesztegetés folytán is gyakran részrehajlóan itéltek. Fenmaradván azon korból, midőn valóban előttük *kezdődött* az eljárás, (melyről akkor vádlott még nem is tudott semmit) ma is *csak a vádló* bizonyitékai közöltetnek velök, noha ma a hivatali kétoldalu előnyomozás *után* határoznak, minek absurditása ellen már *Bentham* kikelt (Rationale of judicial evidence b. 3. ch. 15.). 1845 óta e kérdés ismételten megvizsgáltatott nagy enquêtek utján parliamenti küldöttség előtt, részben az egész büntető törvénykezési reform kérdésével kapcsolatban, részben külön, és ideiglenes javitások javasoltattak *Jorvis, E. Thesiger*, Lord *Campbell* s mások által 1849. 1852. 1856. 1857. stb. Az enquetek a legnagyobb zsarolásokat és botrányos visszaéléseket fedezték fel, melyek eszközeül a nagy jury szolgált.

A londoni kerületi (middlesexi grófsági) nagy jury pedig 1845—1852. ismételten önmaga mondta ki összejövetelének feleslegességét s kérte megszüntetését. A londoni állandó büntető törvényszéknél (central criminal court) az is megesett, hogy recorderje kijelentette a nagy jurynak összejövetele esetén, hogy oly bűnesetek forognak fen, melyek nem igénylik határozatát.

Lord *Campbell* reform-javaslata, melyet azzal indokolt, hogy «ne lehessen valaki ellen háta mögött s *tudta nélkül* vádjogot,ez alapon letartóztatási parancsot nyerni s tőle ez uton pénzt kizsarolni,» 1858-ban még «a brit alattvalók alkotmányos alapjogának megtámadásaként» utasittatott vissza, de már 1859-ben részben keresztül ment. (22 s 23 Victoria c. 17 «Egy törvény zaklató vádak megelőzésére bizonyos vétségek esetében"). E szerint hamis eskü, csalás, játék- vagy bordélyház tartása, nőerőszakolás és bűnszövetség miatti vádjog (melyek leggyakrabban választattak a zsarolás czimeül) csak akkor kérhető a nagy jurytől s ez csak akkor járhat el ily vétségek eseteiben, ha vagy a vádló kötelezve lett a vádlottat vádjog nyerése esetén tényleg perbe fogni (mi által zaklató vádért felelőssé vált), vagy a vádlottnak védelem engedtetett meg, vagy főbiró vagy főügyész hozzájárulásával hozatott a határozat. A független polgári eljárás biztositékán, az általános mentelmi jog önkényü gyakorlatán a zaklató üldözések ellen (mi a vádjury hivatása lenne) egy ujabb rés töretett, mely addig csak gyilkosság s ölés esetén forgott fen, midőn az ügyész (coroner) nagy jury nélkül, külön juryval procedálva vádat emelhet s végtárgyalásra (trial) viheti az ügyet. Azonban találtak módot az 1859. törvény kijátszására is és a nagy jury a reform daczára nem vált megbizható, ellenőrzött, valódi esküdtszékké, mely angol felfogás szerint rendes biró vezetését tételezi fel (judge and jurors).

A londoni nagy jury tagjaira nézve, kik a kings bench legidősebb ülnökétől vették a jogi oktató beszédet (mely zavartatásáért ő 1500 frtot kapott), miután sokszor tárgy hiányában a charge is elmaradt, 1872-ben törvény hozatott (35—36) Victoria c. 52), hogy csak akkor hivassanak össze, ha számukra valami teendő bejelentetett.

Stephen, a nagy criminalista és az angol büntető-törvénykönyvi javaslat szerzője, a népnek az igazságszolgáltatásban való érdeklődése szempontjából javasolja ugyan a vádjury fentartását, és a bizottság, mely a btk. kérdésével foglalkozott, ezt magáéva tette, azonban elitélvén a mostani eljárást s elfogadván azon cautelát, hogy csak a hivatalos előnyomozás alapján hozzá *utasitott* esetben hozhasson határozatot, tényleg a vádjuryt eddigi hatalmától megfosztja. (Report of the Criminal Code Bill Commissioners p. 33. squ. Criminal Code Bill sect. 506.)

A tudós *Forsyth* (History of trial by jury) a vidéken, hol csak a londoni birák évnegyedenkinti körutjakor tartatik fenyitőszék és hol a birtokos nemesség képezi a vádjuryt, azt szükségesnek találja s eltörlését csak Londonban javasolja, hol fizetett rendőri hivatalnokok végzik az előnyomozást. Hivatkozik nagy franczia jogászokra is (*Bérenger, Audot*), kik az ősi franczia vádjury eltörlését is fájlalják, mert helyébe lépett a titkos előnyomozás és mert csak az oltalmazhatott politikai stb. pártszempontból eredő üldözések ellen.

1863 óta azonban, midőn egy törvény a 25000 lakónál népesebb városokat erre felhatalmazta, tényleg már minden nagyobb angol város szervezett az előnyomozást végző rendőri közegeket és 1879-ben a közvádlói intézmény behozatalára is nagy lépés történt a hivatalbóli üldözés igazgatóságának szervezésével (director of public prosecution). A régi, antediluvianus koronaügyészi eljárásról halált okozó bűntett esetén, mely ma a rendőri előnyomozás *mellett* a második, költséges és felesleges procedurát képezi, az 1879-iki bizottság (select committee of coroners bill) ugy nyilatkozott, hogy annak elejtése a btk. javaslatában (sect. 506) teljesen indokoltnak látszik.

Mindamellett egyre nő azok száma, kik a czélszerűség szempontját a történelmi kegyelet fölé helyezvén, sürgetik az igazságszolgáltatás ez akadályának teljes eltörlését. (l. *John Kinghorn:* Law Magazine 1881 august, november; Daily Telegraph 1881 május 10. stb.)

De az itélő jury reformja is napi kérdéssé vált. Sürgetnek bizonyos *miveltségi qualificatiót* a vagyoni helyett, mely biztositékot nyujthat arra nézve, hogy az esküdt átérti a bizonyitási eljárást s abból eredő kérdéseket. Sürgetik az esküdtszéki eljárás egységesitését. Most más Angol és Irlandban, más Skótországban, hol nem kell egyhangu határozat és hol «vétkes» vagy «nem vétkes» verdicten kivül «nem bizonyitott» is hozható (guilty, not guilty, not proven). Az egyhanguság követelményét sokan ostromolják, mig mások azt a verdict tekintélye szempontjából fentartandónak vélik, vagy legalább *nagy* többséget szükségesnek tartanak. Végre bizonyos politikai pártbefolyások ellensulyozására, melyektől mozgalmas időben nem ment a jury, inditványozzák bizonyos esetekben különös jury (special jury) összeállitását és a büntetőügyi verdict felebbezését rendes birószára. Ezzel szemben a volt irlandi lord kancellár Ball, a társadalmi tudományi gyülés jogi szakosztályának elnöke, Dublinban 1881. okt. 4. tartott megnyitó beszédében helyesen utalt arra, hogy általános, állandó törvény nem hozható ily kivételes esetek szempontjából, melyek (mint most Irlandban) inkább az esküdtszéki kiváltság ideiglenes felfüggesztését indikálják.

Bizonyos az, hogy Angliában a legégetőbb nemzetiségi és szociális forrongások daczára nem gondolnak az itélő jury eltörlésére még a polgári igazságszolgáltatásban sem és hogy az egész esküdtszéki intézmény másutt inkább tért hódit, p. o. Francziaországban, hol *Cazot* igazságügyiminiszter azt polgári ügyekben is behozni szándékozik.

Cazot hivatalelődjének, *Dufaurenak* kimulásáról érdekes epizodot közölt *Barboux* párisi ügyvédi kamrai elnök az 1881. decz. 5. megnyitó gyülésén tartott beszédében.

Dufaure halálos ágyán egyedül kivánt maradni vele és ekkor következő izenettel bizta meg őt: «Emlékeztesse valamennyi kartársunkat, mily mélyen ragaszkodtam első naptól kezdve szeretett és nemes hivatásunkhoz; minden, mit abban cselekedtem és mondottam, egy eszmétől volt áthatva; az ügyvédi karban a szabadelvü eszmék uralmát létesiteni. Nem voltak kegyben, midőn az ügyvédi köntöst Bordeauxban felöltöttem; a kor szenvedélyei minden felett uralkodtak. Lassanként más fiatal emberek csatlakoztak hozzám és azon örömöm vált, mindenütt eszméim diadalát láthatni. Később a párisi kamrába kerültem, mely oly tisztelettel halmozott el, melyet meg nem érdemeltem. Mondja meg *Allou*-nak, *Bétoland*-nak, *Rousse*-nak, *Templier*-nek és azoknak, kiknek nevére e perczben nem emlékezem, mennyire becsültem és szerettem őket. És Ön, ha meg kell halnom, fogadja előre köszönetemet azért, mit rólam mondani fog és mi mindenesetre felülmulni fogja oly másodrendű ember érdemeit, minő én voltam.» Ekkor erősen megszoritá kezét s megölelé őt. Ez utolsó bucsuszó a nagy és szerény férfiu részéről az ügyvédi karnak szólt, melyet Francziaországban tisztelni és szeretni meg nem szűnnek azon tagjai, kik az igazságügyi legmagasabb hivatalba emeltetnek.

A jogi oktatás megszakadt reformja szempontjából sajnos, hogy *Jules Ferry* nem lépett a Gambetta-kabinetbe. Az 1880-ban életbe lépett, általunk ismertetett reformok meglepő eredményre vezettek a tanfolyamok látogatása és a vizsgák sikere tekintetében. Azokat kiegészitendő volt a jogtudori vizsgák uj szabályozása. E téren is a jogiskolák tanrendszereinek különbözőségét megszűntetni kivánta, melyek következménye különösen a vidéki tudori felavatások szaporodása is volt. A szigorlatok és értekezés tekintetében pedig az anyagfelhalmozással szemben, melyet az 1804. szervezet óta felvett kötelező tárgyak (kereskedelmi, ipar, tengerészeti jog; alkotmányjog; nemzetközi jog; pénzügytan stb.) okozták, itt is azon expedienshez fordult a tervezet, hogy az alaptárgyakon kivül (római és franczia magánjog) *választást* enged bizonyos tárgyak közt, azoknak csak egyikét tevén kötelezően vizsgatárgygyá. Csak igy lehetséges problematikus értékű *emlékezőtehetségi* vizsga helyett átható *értelmi* vizsgálatot szervezni. A tudori felavatások száma 1870 óta (azelőtt sokkal csekélyebb) egész Francziaországban évenkint megközeliti a 200-at, miből a felerész Párisra esik.

A mozgékony olasz jogbölcsészet termékei közül figyelmeztetünk G. *Vadala-Papate* művére «Erkölcs és jog az életben» (Morale e diritto nella vita Nápoly 1881), mely egészen a darwini fejlődéstan alapjain indul és a positivista sociologiának módszerét alkalmazza a jogi problémákra, miként előtte *Gabba, Carle és Bavio.* A történelmi s változó erkölcsi mérték (társadalmi jó) és a szabad akarat nem létében történelmi jellegre. a tökélyesbedésre alapitott egyéni felelősség demonstratiója kiválóan érdekesek az általános részben. Az erkölcsöt és jogot hármas jelenkezésében mint törvényt, tudományt és történelmet tárgyalja s a társadalom és egyén viszonyának eszményét a társadalmi testvérségben (fratellanza sociale) találja. A materialistikus, tudományos alapról a legnemesebb eszmékhez emelkedik, csak néha elfogulva Hegel-Bluntschli-féle szervességi allegoriák által az állam és nemzet lényéről.

Dr. Dell'Adami Rezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A végrehajtási eljárás némely szakaszának magyarázatához.

E lapok 50-ik számában «Nemo» aláirással a végrehajtási eljárást szabályozó 1881: LX. tcz. 119. és 160. §§-nak a beavatkozást tárgyazó rendelkezései megbeszélés tárgyává tétetvén, kiemeltetik, hogy e rendelkezések az 1868: LIV. tcz. 72. §-ban szabályozott beavatkozással ellentétben állanak, és felvettetik a kérdés, hogy az ellentét miként egyenlithető ki, s hogy a végrehajtási eljárás során beavatkozó mily alakban, kereset vagy kérvény alakjában, ki ellen és a per mily stadiumában érvényesitheti beavatkozási jogát?

Az egyenesen hozzám intézett felhivásnak igen szivesen felelek meg. Ezen kérdésben ugy mint esetleg más alkalommal is szivesen adok kifejezést egyéni véleményemnek, s igen fogok örülni, ha egyben vagy másban az eljárási uj törvények körül felmerülő aggályok eloszlatásához némi részben hozzájárulhatok.

Csupán a történeti hűség szempontjából jegyzem meg, miszerint a végrehajtási eljárás tárgyában általam készitett és annak idejében közzétett előadói tervezet a végrehajtási eljárás során a beavatkozásnak csak azon esetét ismerte, a melyet a törvény 119. §-a tartalmaz. A 160. §-ban foglalt beavatkozás az igazságügyminiszteriumban tartott enquête alkalmával lőn inditványozva és elfogadva.

Ennek előrebocsátása után kijelenteni vagyok bátor, hogy az 1868: LIV. tcz. 72. §-a és a végrehajtási törvény 119. és 160. §-ai között vélekedésem szerint nincs ellentét.

A 1868: LIV. tcz. 72. §-a mint eljárási átalános törvény, a beavatkozást átalános perjogi szempontból szabályozza. E szerint beavatkozási jog csak azt illeti, a ki magát a kereset által jogközösségnél vagy törvénynél fogva érdekeltnek véli; ki a rendes perekre korlátozott ebbeli jogait az utolsó perirat beadásáig vagy az ügynek itélet alá terjesztéséig felperes ellen intézendő alkeresettel érvényesitheti.

Egészen más természetü a végrehajtási eljárást szabályozó későbbi törvény 119. és 161. §§-ban a perek két külön fajára engedélyezett beavatkozási jog. Ezen perekben az, a kinek a külön törvény külön beavatkozási jogot ad, sem

törvénynél, sem jogközösségnél fogva felperesként érdekelve nincsen, ő a per tárgyát egészben vagy részben magáénak nem igényli, hanem a perben csak annyiban van érdekelve, hogy saját követelésének az alperes elleni érvényesithetése szempontjából érkekében áll, hogy a felperes és alperes között folyamatban lévő perben alperes legyen nyertes; minélfogva mint «Nemo« ur igen helyesen megjegyzi, a beavatkozás alperesi minőségben fog történni.

Ezekből következik, hogy a végrehajtási törvény 119. és 160. §-aiban emlitett kétrendü perben megengedett külön beavatkozás egészen más jogi természetü, mint az 1868: LIV. tcz. 72. §-ban szabályozott átalános perjogi beavatkozás. A kettő között az elnevezés azonosságán kivül semmi azonosság nincsen. Ha szabad hasonlattal élni, a törvénykezési rendtartás 72. §-ban foglalt átalános perjogi beavatkozás megfelel a német birod. prrdts 61. és 62. §-aiban körülirt Hauptinterventio-nak, mig a végrehajtási törvény 119. és 160. §-ban érvényre emelt külön beavatkozás ugyanazon törvény 63. és következő §-aiban szabályozott Nebeninterventio-nak felel meg.

Igen óhajtandó, s perjogunk végleges szabályozásánál nem is lesz mellőzhető, hogy az, a ki a per tárgyát nem igényli ugyan a maga részére, de a kinek jogos érdeke függ attól, hogy más személyek között folyamatban levő per miként döntessék el, e perbe szintén beavatkozhassék. De addig, mig átalános perjogi szabály e részben nem intézkedik, kiváló szükség volt ilyen külön intézkedést a végrehajtási törvény 119. és 160. §-aiba felvenni, mert különben, ha e perek a felperes által csupán a végrehajtást szenvedő ellen folytattatnak le, és az érdekletteknek beleszólásjog nem engedtetik: a felperes és végrehajtást szenvedő egyetértése mellett az érdeklettek jogai könnyen kijátszathatnának.

Ezért volt szükséges a végrehajtási törvény 119. és 160. §-aiban ilyen külön természetű beavatkozásnak helyt adni, melyre a törvénykezési rtartás 72. §-ban az átalános perjogi beavatkozás korlátozó intézkedései egyátalán nem alkalmazandók.

A végrehajtási törvény 119. es 160. §-aiban engedett külön beavatkozás, azon ok miatt, mivel a külön törvény semmi korlátozó intézkedést nem állit fel, minden alakszerüségi korlát nélkül a per minden stádiumában gyakorolható. A beavatkozásra jogositott, a nélkül hogy akár keresetileg, akár külön kérvényben lenne köteles jogát érvényesiteni, élhet a törvényben engedett jogával. Sommás perben a tárgyalásra megjelenhet, rendes perben periratokat adhat, a felperesi kereset ellen védekezhetik, bizonyitékokat terjeszthet elő, birói határozatok ellen perorvoslatokat használhat, stb. Szóval, a per bármely stádiumában annak jogerejü birói határozattal való eldöntéséig mint beavatkozó beléphet, de a pert az akkori stádiumban köteles elfogadni.

Azon már fent jelzett elvtől vezéreltetve, miszerint az uj eljárási törvény alkalmazása körül a dolog természetéből felmerülő kételyek kérdésében véleményemnek örömmel adok kifejezést, legyen szabad ez alkalommal még egy kérdésre nyilatkoznom, a melyre nézve értesülésem szerint szintén kételyek merültek fel.

A végrehajtási eljárást tárgyazó törvény 144., 146., 153. és 165. §-ai alapján kétely merült fel az iránt, hogy ha az árverés részben elrendelendőnek, részben el nem rendelendőnek találtatik, minő alakban hozza a telekkönyvi hatóság végzését, továbbá, hogy az árverés elrendelése esetében az árverési költségek megállapitása tárgyában mi történjék, végre hogy ha az árverés részben elrendeltetik, részben megtagadtatik, van-e halasztó hatálya a beadott felfolyamodásnak.

Tekintettel arra, hogy a 153. §. világos rendelkezése szerint az árverési hirdetmény egyszersmind árverést elrendelő végzésnek tekintetik: vélekedésem szerint a kibocsátandó hirdetménybe, mint egyszersmind végzésbe az időközben felmerült költségek megállapitása is befoglalandó; és ha az árverés csak részben rendeltetik el, ugyancsak a hirdetményben, mint végzésbe foglalandó a kérelem részbeni elutasitása, s esetleg azon hiányok megjelölése, melyek az árverés elrendelhetése szempontjából pótlandók.

A mi pedig utóbbi esetben a beadandó felfolyamodás halasztó hatályát illeti, tekintettel a törvény 37. és 165. §§-nak elég világos rendelkezéseire, ha a részben árverést rendelő, részben elutasitó határozatnak azon része ellen, a mely által az árverés elrendeltetett, a jogositottak bármelyike felfolyamodást használ: ennek az árverés megtartására halasztó hatálya van; tehát ha az árverési határnapig a felfolyamodás elintézést nem nyer, s a határozat helyben nem hagyatik: az elrendelt árverés nem foganatositható. Ha ellenben felfolyamodás a határozatnak csupán azon része ellen adatik be, a mely által az árverés részben elutasittatott, a határozat azon része ellen pedig, mely által az árverés részben elrendeltetett, felfolyamodás az erre jogositottak egyike részéről sem adatik be: akkor az elrendelt árverés megtartására a részben elutasitó határozat ellen való felfolyamodás halasztó halálylyal nem bir, s a végrehajtató ha akarja, a részben elrendelt árverést foganatosittathatja.

Teleszky István.

Polg. prtsi határozmányok a bűnvádi eljárás viszonyában.

I.

A fenyitő itéletek vagyoni végrehajthatásának kellékei a végrehajtásról szóló 1881. 60. tcz. szerint.

A fent jelzett t. cz. 1. §-ának f.) pontja végrehajthatónak jelöli ki a büntető bíróságoknak vagyoni marasztalást tartalmazó, jogerőre emelkedett határozatait, melyekre nézve a 2. §. szerint a végrehajtási kérvény mindig a kir. törvényszék polgári osztályánál adandó be.

A 8. §. 3-ik bekezdése pedig rendeli, hogy a végrehajtás az annak alapjául szolgáló *közokiratban megállapitott teljesitési határidő lejárta után* kérendő.

E szerint az 1882. január 1-től kezdve hozott büntető itéleteknek a vagyoni marasztalásra vonatkozó része előre láthatólag igen sok esetben végrehajthatlan lesz.

A büntető bíróságok ugyanis eddig nem nagy sulyt fektettek a teljesitési határidőnek az itéletbeni kitüntetésére.

Perrendtartás hiányában ment minden a *gyakorlat* szerint.

Azt pedig mindenkinek tudni kellvén, hogy a kárt és az eljárási költségeket a gyakorlat szerint az itélet jogerőre emelkedésétől számitandó 8 nap alatt, a rabtartási költségeket pedig a kiszabadulás után 8 nap alatt kell fizetni: ennélfogva ezen határidők sokszor fel sem emlittettek az itéletekben.

Hogy pedig 1882-ben is lesznek majd ilyen patriarchalis, de most már végrehajthatlan itéletek, az iránt kétség sem lehet, mert a fenyitő bíróságok a *„régi jó és jóváhagyott“* szokásokat, a hol a bölcs belátást mi sem korlátozta, nem egy könnyen feledik.

Innen van, hogy az 1880. augustus 9-ről 2106/J. M. E. sz. rendelet 1-ső §-a daczára, mely szerint a bíróság az itéletben kitüntetni köteles, hogy a pénzbüntetés az itélet jogerőre emelkedésétől számitandó 15 nap alatt fizetendő, az itélet rendelkező részéből olykor kimaradt.

Miután pedig az ilyen itélet 1882. januártól kezdve a polg. törv. rendtartás szerint végrehajthatlan a fenyitő itéletekben 1881. január 1-től kezdve határozottan kimondandó lesz, hogy:

«vádlottak a megitélt kárt és eljárási költséget az itélet jogerőre emelkedésétől számitandó 8 nap alatt, a pénz-

büntetést 15 nap alatt, a rabtartási költségeket pedig az élelmezési költségjegyzék keltétől számitandó 8 nap alatt különbeni végrehajtás terhe mellett lefizetni tartoznak.»

A rabtartási költségek esedékessé váltát nem lehet a kiszabadulástól számitani egyrészről azért, mert akkor az itéletben ki kellene számitani a szabadulás napját, holott haláleset is állhat be a szabadságvesztés tartama alatt, s ekkor a végrehajtással várni kellene sokszor 10—15 évig is, másrészről a fegyházak és kerületi börtönök a rabtartási költségjegyzékeket félévenként küldik meg a kir. ügyészségekhez behajtás végett, midőn pedig az illető még sokszor fogva maradt. Kitüntetendő végre az, hogy mely költséget viselik a vádlottak fejenként és melyeket egyetemleg.

Azonban a létező, de a végrehajtási törvény szempontjából végrehajthatlan itéletekkel mi történik?

Meg kell külön firtatni az 1881. végéig hozott és 1882. január 1-től hozott itéleteket.

Az 1881. végeig hozott itéletekre a kérdés világos.

A törvénynek visszaható ereje nem lévén, azok a régi gyakorlat alapján elintéztetnek.

Ezekre a polgári tszék: nem alkalmazhatja az 1881. évi LX. t. cz. 8. §. 3-ik bekezdését.

Az 1868. LIV. törv. czikkben pedig nincs kimondva, hogy a végrehajtás a *közokiratban megállapitott* teljesittetési határidő után kérendő.

Elegendő tehát a jogerőre emelkedést a hirdetési záradékkal igazolni, és a kérvényt a jogerőre emelkedéstől vagy az élelmezési költségjegyzék keltétől 8, illetőleg a pénzbüntetésre nézve 15 nap után beadni.

Ha a kérelem jogerőre emelkedés előtt adatott be, eddig is elutasittatott.

Ugy látszik tehát, hogy a többször emlitett végrehajtási törvény 8. §. utolsó bekezdése a törvényből el is maradhatott volna, mert egyrészről feleslegesnek tünik fel, másrészről a mennyiben a fenyitő ügyeket érinti, nehézségeket fog előidézni. Ennélfogva az uj büntető perrendtartásnak olyformán mint fentebb formulázva lett, tüzetesen kellene intézkedni arról, hogy a fenyitő itéletekben a teljesitési határidők meghatároztassanak, hogy igy a végrehajtási törvény szempontjából végrehajthatók legyenek.

Másik kérdés az, hogy mi módon hajthatók végre azon itéletek, melyek 1882-ben hozattak, és az itélet a teljesités határidejét nem határozza meg?

A kérdés annál complikáltabb, mert a tárgyalás sommás. Az itélet azonnal kihirdettetik, és a feleknek azonnal vagy 24 óra alatt nyilatkozni kell.

Lehet, hogy az elnök szóbeli hirdetésnél a teljesités határidejéről is tesz kijelentést.

A felek megnyugosznak.

Az itéletből azonban tévedésből kimarad a teljesitési határidő; a záradékban pedig az áll, hogy a meghirdetett itéletben a felek megnyugodtak.

Ez esetben az itélet végrehajthatlan, és ellene perorvoslatot használni nem lehet.

A büntető perrendtartásnak tehát ez irányban is intézkedni kell.

Addig is intézkedni kellene és kimondani, hogy az ilyen hiba mindenkor tollhibának lévén tekintendő, a felek egyszerü szóbeli kérelmére is a birói tollal való kiigazitást mindenkor az *első bíróság*, és pedig sürgősen tartozik teljesiteni, habár a hibát a felső bíróság elnézte volna is.

II.

Az 1868: évi LIV. tcz. 10. §-a a bünvádi eljárás viszonyában.

A polgári peres eljárásban többször előfordul azon eset, hogy valamely magán okiraton létező aláirást valamelyik fél egyszerüen hamisnak és pedig az okmányt felmutató fél által hamisitottnak állitja; vagy pedig az aláirás valódiságát egyszerüen csak tagadásba veszi.

Ezen vád, illetőleg kifogás alapján a bíróság vagy a fél kérelmére és hivatalból is, vagy csak hivatalból, a polgári eljárás felfüggesztése mellett, az iratokat a büntető bírósághoz teszi át. A stereotyp végzés rendszerint ez:

«Minthogy a per folyamában büntetésre méltó cselekmény jelenségei merültek fel, az 1868: LIV. tcz. 10. §-ához képest az iratok a fenyitő törvényszékhez áttétetni rendeltetnek.»

Az ilyen végzés pedig tulajdonképen semmis, és ha az érdekelt fél ellene jogorvoslatot nem vesz igénybe s a közvádló sem scrupulisál: az okirat felmutatója bünvádi uton vizsgálat alá vétetik.

Ha a vád alaposnak bizonyul — hagyján; de ha, mint sok esetben, alaptalan: akkor egy állampolgár bünvádi uton ok nélkül meghurczoltatott. Pedig semmis volt a végzés, mert a 10. §. szerint *csak akkor* van helye a polgári eljárás felfüggesztésének, ha az állitólagos bűncselekmény előzetes kideritése nélkül a polgári kereset tárgya felett határozatot hozni *egyáltalában nem lehetne*.

De tegyük fel, hogy a végzésben ezen pont is felhozatott: a polgári eljárás felfüggesztésének és az ügy fenyitő utra terelésének a fentebbi esetben még akkor sincs helye.

A polgári perrendtartás 10. §. rendelkezését ugyanis ha a 171. §. kapcsolatában tekintjük, a mint hogy igy is kell, ugy találjuk, hogy a törvényhozás teljesen magáévá tette a büntetőjogi politika azon sarkalatos alapelvét, hogy: *a büntető igazságszolgáltatást csak akkor szabad igénybe venni, midőn a jogvédelem más módon nem érvényesithető.*

Az 1868. évi LIV. törvényczikknek a bizonyitásról szóló 4-ik czimében foglalt 171. §. ugyanis azt rendeli, hogy:

«Ha valamely magánokirat állitólagos kibocsátójának az irása vagy aláirása tagadtatik: ennek valódiságát az tartozik bizonyitani, ki az okiratra hivatkozott.

Ha bebizonyul, hogy akár maga a kiállitó, akár képviselője roszhiszemüleg tagadta meg saját illetőleg képviseltje irását vagy aláirását: a megtagadó 10 frttól 300 frtig terjedhető pénzbirsággal büntetendő.»

Nem az tehát az eljárás, hogy a polgári bíróság az ügyet akkor, midőn az egyik fél az irást vagy aláirást hamisnak állitja, fenyitő utra terelje, s az egyik ügyet felfüggeszsze, hogy esetleg ujra folyamatba tegye s a bünperek számát is ok nélkül szaporitsa; hanem az, hogy az állitó féllel *állitását a per folyamában igazoltassa.*

Ha a tagadó állitás konok volt, szabjon pénzbirságot; ha valóra derült, akkor tegye át az iratokat a büntető bírósághoz. Ezen eljárás meg fog felelni a törvénynek és a büntető politika cardinális elvének, mert a polgári kereset tárgya feletti itélethozatalt a fent idézett esetben egyátalában nem gátolja az, hogy a bűncselekménynyel gyanusitott a polgári uton megejtett bizonyitás után veszi el *büntetését.*

Csorba Károly.

Mikor nem büntethető a vérfertőztetés?

A btk. 244. §-a szerint a testvérek közötti nemi közösülés és a testvérek közötti természetelleni fajtalanság esetében a bűnvádi eljárásnak *csak a szülő vagy gondnok indítványára* van helye. A testvérek közötti nemi közösülés *hivatalból* csak akkor büntettetik, ha azzal az *erőszakos* nemi közösülés idealiter concurrál (a 239. §. 3 pontját összevetve a 235. §-al); a testvérek közötti természetelleni fajtalanság pedig *hivatalból* csak az esetben üldözendő, ha az *férfitestvérek között erőszakkal vagy fenyegetéssel* követtetett el, vagy a sértettnek *halálát okozta* (a 244. §. összevetve a 242. §-al);

a testvérek közötti *közönséges* azaz nem természetelleni *fajtalanságok* azonban, (ha erőszak, fenyegetés vagy öntudatlan állapot felhasználása nem járul hozzá, azaz a szemérem elleni erőszak tényálladéka nem forog fen, 233. §) egyáltalán *nem* vonhatók büntetés alá.

Abból, hogy codexünk — ellentétben a legtöbb civilisált állam büntetőtörvényeivel ... a testvérek közötti vérfertőztetést nemcsak az *inditványi* büntettek közé sorozza, hanem még az inditványozás jogával kizárólag felruházott személyek *hiányában* sem változtatja át az incestust hivatalból üldözendő büntetté, codexünk ezen intézkedéseiből a következő eredmény concludál. *Ha két nagykoru testvér, kik ennélfogva gyámság vagy gondnokság alatt nem állanak, de kiknek már szülői sem élnek, egymással nemileg közösül vagy kölcsönös beleegyezéssel állandó nemi viszonyt folytat, a két testvér nem lesz büntethető*, mert hivatalbóli interventio esete nem forog fen, inditványra jogositott személy szintén nem létezik, a testvérek pedig, eltekintve, hogy őket az inditványozás joga nem is illeti meg, önmaguk megbüntetését különben sem inditványoznák. A két testvér nemi viszonya meglehet notorius dolog: codexünk szerint az állami büntető hatalomnak ahhoz semmi köze, a concumbáló testvéreket senki sem zavarhatja. Bár reményljük, hogy a magyar nép erkölcse nem igen fogja velünk éreztetni büntetőtörvényünk e hézagát, azért még mindig fejtörésre méltó kérdés, hogyan segithetne ezen az interpretatio.

Dr. Barna Ignácz.

Különfélék.

— **A képviselőház jogügyi bizottságába** a törvényszéki elnökké kinevezett Zsiros Lajos helyett, hir szerint Kőrössy Sándor jogtanárt fogják beválasztani. A bünvádi eljárás közel levő tárgyalására való tekintettel csak örvendhetünk ezen választásnak.

— **A budapesti ügyvédi kamara** megvette Zlinszky Imre könyvtárát s az elhunyt emlékének megörökitésére «Zlinszky Imre könyvtára» elnevezés alatt külön fogja kezeltetni. A kamara ezzel nem csak Zlinszkyt az irót tiszteli meg, hanem egyszersmind kifejezést ad a birói és ügyvédi kar közötti solidaritásnak. — A több mint 500 kötetre menő uj könyvtár már lajstromozva van, és pár nap mulva a kamarai tagok rendelkezésére áll. A művek leginkább a perrendtartási, magánjogi és telekkönyvi szakmába vágnak.

— **A Szerbiával kötött nemzetközi szerződéseink** tárgyalása alkalmára a képviselőházban a „*Pester Lloyd*“ deczember 9. számában Dr. KOVÁTS GYULA budapesti ügyvéd tollából czikket közölt. A czikk elismerőleg méltatja a polgári jogügyekben nyujtandó jogsegély tárgyában kötött szerződést, meg azt a szerződést, melyet a hagyatéki és gondnoksági ügyekre nézve s ezekkel kapcsolatban a személyállapotra vonatkozó okmányok kölcsönös közlése tárgyában kötöttünk. Kováts elmondva az okát annak, hogy 1867-ig miért voltunk akadályozva abban, hogy nemzetközi szerződéseket köthettünk volna, a magánjogot és az evvel kapcsolatos hatósági eljárást érintő már emlitett két szerződés részlet-intézkedéseivel foglalkozik. Többek között jobbnak találta volna, ha általában kimondatik, hogy az örökség azon ország törvényének uralma alatt áll, melyhez az elhunyt honosságánál, állampolgárságánál fogva tartozott s hogy erre nézve az ingatlanok tekintetében sem kellett volna kivételt tenni. A quot territoria tot hereditates elvét egészen fel kellett volna adni, a mint már ezt polgári törvénykönyvek is, minő a zürichi és az olasz, megtették.

— **A magyar polg. törvénykönyv** javaslatának általános részéről igen elismerőleg nyilatkozik a bécsi *Allgemeine Juristen-Zeitung*. Igéri, hogy a részletekhez tüzetesen hozzá fog szólni.

— **Az osztrák birodalmi tanács** bizottsága a polgári perrendtartási javaslatot általánoságan elfogadta. Előadóvá a perrendtartás számára Madeysky, a végrehajtási eljárás számára Fanderlik választatott.

— **A Magyar Jogászegylet** alapszabályaiból többek tudakozódása folytán közöljük a tagok felvételére vonatkozó §-okat: «3. §. Az egyletnek alapitó, rendes, levelező és tiszteletbeli tagjai vannak. A rendes és levelező tagok belépése egy évi időszakra történik; a tagok névsorába való beiratkozás hallgatag megujitottnak tekintetik mindaddig, mig az illető tag nem tudatja kilépését az igazgató választmánynyal. Budapesti lakos csak rendes tag lehet. 7. §. A rendes tagok tagsági dija 5 frt; a levelező tagoké 3 frt. A rendes és levelező tagok 2 frt. belépti dijat fizetnek. A mely tag egyszer mindenkorra 200 frt alapitványi tőkét ajándékoz az egyletnek, alapitó taggá lesz. » — Az aláirási ivek és tagsági dijak az egylet pénztárnokához (Dr. SZIYÁK Imre, l. IV. Zsibáros utcza) vagy a titkárok egyikéhez (Dr. DELL'ADAMI Rezső, l. V. Wurmudvar; Dr. FAYER László, l. V. Nádor-utcza 13. sz.) küldendők.

—

Dr. Herich Károlynak a Magyar Jogászegyletben a vasuti jogról tartott előadása legközelebb szétküldetik a tagoknak.

—

Beküldetett:

I. A törvénykezési rendtartás és a reá vonatkozó igazságügyminiszteri rendeletek gyüjteménye. Ára dis kötésben 2 frt. 40 kr. II. A végrehajtási eljárásra vonatkozó törvények és igazságügyminiszteri rendeletek. Ára diszkötésben 2 frt. (Mindkettő Eggenberger kiadásában.)

Az első gyüjtemény tartalmazza: *a)* az 1868: 54., és az 1881: 59. tczikket olyképen, hogy az 1868-diki törvénykezési rendtartásnak hatályon kivül helyezett szakaszai elhagyattak és azok helyébe az 1881: 59. tcz. megfelelő intézkedései tétettek. Ezen felül minden egyes szakasznál, a melyben valamely hatályon kivül helyezett paragraphusra történik hivatkozás, meg van jegyezve, hogy az idézett szakasz helyett mi bir érvénynyel és hol található. Erre nézve meg kell emliteni, hogy az 1868: 54. tcz. 36. §-ának jegyzetében közölve van az izraeliták válóperre nézve 1863-ban kiadott udvari kanczelláriai rendelet és II. József császárnak 1786. évi márczius 6-án a protestánsok házasságára vonatkozó szabályzata; *b)* Az 1881: 59. tcz. hatálybaléptetésére; *c)* a magy. kir. Curia tanácsainak alakitására, ügyrendjére, a döntvénykönyv vezetésére és a döntvények közzétételére; *d)* a váltóügyekben követendő eljárásra; *e)* a kereskedelmi ügyekben követendő peres és perenkivüli eljárásra; *f)* a kiskoruság meghosszabbitására, az atyai hatalom megszüntetésére és a gondnokság alá helyezésre, és *g)* a polgári törvénykezési rendtartásnak és az erre vonatkozó későbbi törvényeknek és rendeleteknek a polgárositott Határőrvidéken való életbeléptetésére vonatkozó igazságügyminiszteri rendelet.

A második gyüjtemény magában foglalja: *a)* a végrehajtási eljárásról szóló 1881: 60. tczikket; *b)* az ennek életbeléptetésére; *c)* a birói ügyviteli szabályok módositására és *d)* a birósági végrehajtók teendőit szabályozó igazságügyminiszteri rendeletet.

Uj évtől kezdve a *Jogtudományi Közlöny* döntvénymellékletének terjedelme — a főlap eddigi terjedelmének érintetlenül hagyása mellett — megkétszereződik. Rendszerint ugyanannyi lesz a melléklet mint a főlap, t. i. egy egész iv. Szükségesnek mutatkozik ezen kibővités azért, mivel a csőd- és perrend-törvények életbelépésének idejében az e tárgyu curiai határozatok a praxisra rendkivüli fontossággal fognak birni. Minthogy pedig a szerkesztőség nem mellőzheti a bűnügyi, kereskedelmi, váltó- és magánjogi döntvények közlését sem, kénytelen a lap terjedelmét megfelelőleg nagyobbitani. Az előfizetési ár marad a régi.

Egy **ügyvédjelölt**, jogtudor, a magyar és német fogalmazásban egyaránt jártas, ki ugy fővárosi mint vidéki ügyvédeknél és a bíróságnál is hosszabb ideig joggyakorlaton volt, fővárosi esetleg vidéki (különösen szegedi, ujvidéki vagy szabadkai) ügyvédi irodában keres mielőbb alkalmazást. Fényes biznyitványok állanak rendelkezésére. Felvilágositásokat a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztősége ad. 401

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. sz.). Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor utcza 13. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenhatodik évfolyam. 53. sz. Budapest, 1881. deczember 30

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: {félévre .. .. .. 6 frt / negyedévre .. 3 „} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Curiai döntvény a vizsgálati fogság beszámitása tárgyában. — Átalános indokolás a magyar kötelmi jog tervezetéhez. Dr. APÁTHY ISTVÁN egyetemi tanártól. — A magánjogi törvénytervezet átalános részéhez, Dr. VIDA LAJOS, budapesti ügyvédtől. — A közszerzeményi jogról. Dr. JANCSÓ GYÖRGY, kir. táblai segéd-fogalmazótól. — Jogirodalom. — Észrevételek az 1881. évi LIX. tcz. némely intézkedései fölött. Dr. HOLLÄNDER LAJOS, budapesti ügyvédtől. — A részvénytársaság feloszlása után kötelezhetők-e a részvényesek a társaság hitelezői érdekében részvénytőke hátralékainak befizetésére? — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Curiai döntvény a vizsgálati fogság beszámitása tárgyában. *

(B). A legfőbb itélőszék büntető osztálya *teljes ülési* megállapodásként kimondotta:

„A büntető törvény 94. §-a értelmében vádlott önhibáján kivül elszenvedett hosszu tartamu vizsgálati fogság által, a vádlottra itéletileg kirótt büntetésből, ez utóbbinak felénél több kitöltöttnek nem vétethetik.“

A legfőbb itélőszék ezen enuntiatuma következőképen szolgáltat igazságot. A ki 1 évig ült vizsgálati fogságban, ámbátor önhibáján kivül, ha 8 napi szabadságvesztés-büntetés rovatik ki rá, legfölebb csak 4 nap vétethetik az 1 évi jogszerütlen vizsgálati fogság által kitöltöttnek, tehát még 4 nap minden esetre leülendő; ha 2 hónap rovatik ki, még 1 hónap leülendő; ha 1 év rovatik ki, még 6 hónap leülendő; ha 2 év rovatik ki rá büntetésképen, még 1 év leülendő, stb, stb. Tehát a Curia szerint a vádlottra itéletileg kirótt büntetéshez képest:

pl.	1	évi	vizsgálati	fogság	= 1 évi	fogház
	1	«	«	«	= 6 havi	«
	1	«	«	«	= 3 havi	«
	1	«	«	«	= 1 havi	«
	1	«	«	«	= 2 heti	«
	1	«	«	«	= 4 napi	«
	1	«	«	«	= 1 napi	«

A Curia beszámitási maximája tehát nem az: minnél hosszabb az ártatlanul elszenvedett vizsgálati fogság, annál több veendő az által a büntetésből kitöltöttnek; hanem az: *minnél nagyobb a vádlottra itéletileg kirótt büntetés, annál több számitandó be neki a vizsgálati fogságból*, tehát *minél sulyosabb büncselekményt követett el, annál jobban jár a vizsgálati fogság reperálása tekintetében.* A jogszerütlen vizsgálati fogság *egész* tartama a Curia szerint csak akkor számitható be, ha az itéletileg kirótt büntetés *kétszer* annyi, mint a jogszerütlen vizsgálati fogság.

A legfőbb itélőszék teljes ülési megállapodásának codexellenessége oly annyira szembeötlő, hogy nem habozunk kimondani, miszerint a curia plenuma törvénymagyarázó tisztének tullépésével egyenesen és burkolatlanul az őt épenséggel meg nem illető törvény-derogálás terére lépett.

* Az illető döntvényt l. jelen számunk mellékletében.

A btk. szóban forgó 94. §-ának szövege igy hangzik: «A vizsgálati fogságnak vádlott hibáján kivüli hosszu tartama a szabadságvesztés vagy pénzbüntetésbe beszámitandó; s az itéletben mindenkor kiteendő, hogy ez által a büntetésből mennyi vétetett kitöltöttnek. Annak meghatározásánál azonban: a szabadságvesztés-büntetéseknél, *a vizsgálati fogság a büntetésnek legfölebb egyenlő tartamu idejét pótolhatja.*» Lehetetlen e szakasz második bekezdését prima vista másként olvasni, mint következőképen: a szabadságvesztés-büntetéseknél, a vizsgálati fogság az itéletileg kiszabott egész büntetésnek legfölebb *a vizsgálati fogsággal egyenlő tartamu* idejét pótolhatja. A logikátlan törvényolvasás példányképét szolgáltatja a legfőbb itélőszék, midőn ettől eltérőleg a 94. § második bekezdését következőképen olvassa: a szabadságvesztés-büntetéseknél, a vizsgálati fogság az itéletileg kiszabott egész büntetésnek legfölebb *a még fenmaradó büntetéssel egyenlő tartamu* idejét pótolhatja. Codexünk szabad kezet enged a birónak arra nézve, hogy a vizsgálati fogságból *mennyit mennyinek* számitson be. Azonban szükségesnek látta a birói arbitrálást a beszámitás *maximuma* tekintetében *kifejezetten* korlátozni. Szabad a birónak 4 hónapi vizsgálati fegságot csak 1 vagy 2 vagy 3 hónapi szabadságvesztés-büntetéssel egyenértékünek venni; szabad az eset körülményeihez képest 4 hónapi vizsgálati fogságot 4 hónapi szabadságvesztés-büntetéssel is egyenértékünek venni; de *nem szabad 4 hónapi vizsgálati fogság által 4 hónapnál több, tehát pl. 5 hónapi szabadságbüntetést kitöltöttnek venni.* Ez irányban a kifejezett megszoritás hiánya sem okozhatott volna ugyan valami nagy bajt, de hogy az épenséggel nem felesleges. legjobban mutatja, hogy a német büntetőtörvény commentatorai közül többen, miután a német codex idevágó 60. §-a a beszámitás maximumát világosan nem korlátozza, azt vitatják, hogy pl. 5 havi fogházbüntetés 4 havi vizsgálati fogság által is kiegyenlitettnek vétethetik, vagyis a vizsgálati fogság a büntetésnek még *hosszabb* tartamu idejét is pótolhatja.

A btk. 94. §-ának törvényhozási előzményei szintén teljesen alaptalannak tüntetik fel a Curia döntvényét. A btk. miniszteri javaslata a 94. §-nak csak *első* bekezdését tartalmazta. A *második* bekezdéssel a szakaszt a jogügyi bizottság egészitette ki. Kiséri pedig ezen módositást a *jogügyi bizottság jelentése* a következő félre nem érthető indokolással: «A vizsgálati fogság beszámimitására nézve a bizottság kimondotta, hogy az a büntetésnek legfőlebb egyenlő tartamu idejét pótolhatja; mert a vizsgálati fogság a büntetésként kiszabott szabadságbüntetéseknél enyhébb, *és azért legfölebb a tartamának megfelelő, de soha annál hosszabb idejét nem pótolhatja a büntetésnek.*» Nem vagyunk ugyan a törvényhozási retorták intentióival való érvelésnek, egyáltalán a materialék cultusának feltétlen hivei, de ott, hol mint a jelen esetben, a kétségtelen törvényszöveget oly kétségtelen törvényhozási nyilatkozat is támogatja, ott mind a kettőnek egyszerü ignorálása nem más, mint

emancipálni magát a világos kifejezésre jutott törvényvényhozói akarattól.

Köztudomásu tény, hogy hazánkban a vizsgálati fogsággal a legnagyobb visszaélések követtetnek el, és hogy tulajdonképen azok a számos indokolatlanul elrendelt és hosszura nyujtott vizsgálati letartóztatások a magyar bünügyi igazságszolgáltatásnak épen a legfájóbb sebei, — emlékeztetünk csak Kozma főügyész e tárgybani köriratára. Tudva levő az is, hogy a civilisált világ jogászai és publicistái azon nagy problemával foglalkoznak, hogyan lehetne egyáltalán a vizsgálati fogság intézményében rejlő és kikerülhetlen igazságtalanságokat enyhiteni, esetleg pénzel is recompensálni. Ugyanekkor a Curia döntvénye megnehezíti, devalválja még azon részleges jovátételt is, melyet az anyagi büntetőtörvény igyekezik nyujtani, a mely jóvátétel különben nálunk már a codex előtti judikatura által is meghonosíttatott, sőt a mennyiben régi praxisunk a vizsgálati fogság *feltétlen* beszámitásának rendszeréhez ragaszkodott, nagyobb kiterjedést vett hazánkban, mint bárhol másutt.

Átalános indokolás a magyar kötelmi jog tervezetéhez. *

Dr. Apáthy István egyetemi tanártól.

A magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének átalános indokolásában kifejtettek ugyanazon szempontok, melyek a törvénykönyv tervezeténul ugy átalában, mint az egyes részeket illetőleg irányadóul szolgáltak: kijelöltettek az elvek, melyek a lehető harmonia biztosítása végett az egyes részek kidolgozásánál követendők voltak; mind a mellett nem látszott feleslegesnek, a kötelmi jog részletes indokolása előtt, mintegy átalános indokolásképen, kijelölni azon tekinteteket, melyek a törvénykönyv-tervezet most érintett részének átalános és elvi igazolásául szolgálhatnak.

A kötelmi jog, az európai magánjogok rendszerében, több vagy kevesebb határozottsággal, különválasztott részét képezi azon szabályoknak, melyek az állam alattvalóinak egymás közti magánjogi viszonyait rendezik és biztosítják. Alapeszméjét a magánjog most érintett részének az *uralom* képezi, melynél fogva valakinek személye nem a maga összességében, hanem bizonyos cselekvést illetőleg, akaratunknak alárendeltetik; és mert e cselekvésnek, mely a külvilág bizonyos részét képezi, arra nézve, a ki azt követelheti, *bizonyos értékkel* kell birnia, legalább olyan értelemben, hogy neki a cselekvés követelése érdekében álljon, a kötelmi jog rendszerint a *vagyonjognak* egyik coordinált alkatrészét képezi, és ellentétben a tulajdonképeni értelemben vett dologi joggal — jus in rem — *személyies jognak* is — jus ad rem — neveztetik. A kötelmi jog a most mondott értelemben kétségtelen hasonlatosságot mutat egyrészről a családjoggal, és másrészről a dologi joggal. A hasonlatosság azonban a kötelmi és a családi jog közt csak látszólagos; mert habár a kötelem ép ugy mint a családi viszony, *köteléket* állapít meg bizonyos személyek közt, e kötelék tartalmánál fogva lényegesen különböző; mert mig a kötelem tartalmát az idegen cselekvésnek akaratunk alá rendelése képezi, a családi jog tartalmának azon természetes és ethikai életviszonyok tekintendők, melyek a családtagok közremüködése által képződnek és nyernek külsőleg kifejezést. Ellenben nem látszólagos, hanem valóságos és félre nem ismerhető hasonlatosság van a kötelmek és a dologi jog viszonyai közt, melyeknek alapját a *tulajdon* képezi. Igaz, hogy a tulajdonnál a kötelem lényegét képező két személy hiányzik; de megvan mind a kettőnél az uralom, melyet valakinek a külvilág bizonyos részére biztositanak; miért is együttvéve a vagyonjogot alkotják, melynek mint fentebb érintetett, a kötelmi jog egyik coordinált részét képezi.

Ha a kötelmi jogot a maga összességében, a jogrendszer többi rokon részeivel összehasonlítjuk, annak többféle és pedig figyelemre méltó *sajátságait* constatálhatjuk. Ezek közé tartozik mindenekelőtt az, hogy a jogi forgalomban a kötelmi jog folyton nagyobb és nagyobb *jelentőséget* nyer a jog egyéb részei felett, nemcsak azért, mert annak feladata a forgalmi élet folyton növekvő igényeit és irányait kielégiteni, hanem azért is, mert természetszerű rugékonyságánál fogva a fejlesztésre és unificálásra inkább alkalmas, mint bármelyik része a magánjognak. Egy másik kiemelendő sajátsága a kötelmi jognak az, hogy benne inkább maradtak fen és fejlettek ki a *római jog* elvei és jogfogalmai, mint a magánjog többi lészeiben. Bármennyire változtak is a rómaiak óta a forgalom utai és eszközei, maguk a forgalmi életből eredő viszonyok lényegileg nem változtak és maig is megnyugvással rendezhetők azon szabályok szerint, melyek a Corpus juris civilis-ben a forgalmi élet minden mozzanatára nézve oly bőségesen kinálkoznak.

A kötelmi jog most érintett kettős sajátsága a magyar kötelmi jog szerkesztésénél *kettős szempontból* volt irányadó. Egyrészről a magánjog ezen részében, mert a kötelmi viszonyokat létesitő felek önkénye kevésbbé korlátolt, mint akár a családi, akár a dologi jogban, — nemcsak a *felek akaratát* kellett minden egyes jogi intézmény szabályozásánál lehetőleg érvényre emelni, ugy hogy a kötelmi jog szabályai a legtöbb esetben csak *subsidiarius* jelleggel birhatnak; hanem tért kellett engedni ugy az *átalános* mint a *helyi szokásnak* is, minden esetben, melyben ez a felek egyébként meg nem állapítható akaratának surrogatumául szolgálhat. A tervezet e tekintetben követve a franczia törvényhozást, a nélkül hogy a szokásjogot mint külön forrást jelölné ki, ugy az átalános, mint a helyi szokásnak tért enged ugyan, de világos kijelölésével azon eseteknek, melyekben a szokásnak egyik vagy másik nemét figyelembe venni lehet; a miből önk nt következik, hogy a tervezet a szokásnak sem az egyik, sem a másik formában *derogáló* erőt nem tulajdonit; vagyis a tervezet szerint a szokás kiegészíti és pótolja a törvényt ott, a hol ez a szokásra utal, de a törvény positiv intézkedése esetében sem átalános, sem helyi szokásra hivatkozni nem lehet. Másrészről kiváló tekintettel kellett lenni a kötelmi jog szerkesztésénél a *római jog* kincseire, melyek a kötelmi jog minden képzelhető intézményére nézve *utmutatásul*, a legtöbb intézményre nézve pedig *közvetlen forrásul* szolgálhatnak. Ha tehát a tervezet részletes indokolásában, úgyszolván lépten-nyomon a római jogra történik hivatkozás, ez csak annak constatálása akar lenni, hogy a kötelmi jog egyes intézkedéseinek rendezésénél a római jogot figyelmen kivül hagyni annyit tenne, mint a magánjog e részének eredetét szándékosan ignorálni. E mellett természetesen folytonos figyelemmel kellett lenni az átalános indokolásban felemlitett és az igazságügyi kormány által irányadóul kijelölt *törvényekre* és *törvénytervezetekre* is; a mi a kötelmi jognál annál inkább történhetett, mert ezen része az átalános magánjognak ép ugy mint a hiteltörvények a jogi életnek azon részét uralja, mely egyrészről nem localis vagy provinciális viszonyokon alapszik, másrészről a különben jogosult nemzeti sajátságok által legkevésbbé sem érintethetik. Ha a magánjog valamelyik részénél, ugy a kötelmi jognál minden kétségen felül szükséges a lehető unificatio; szükséges, hogy a civilizált népek törvényei lehetőleg egyenlő elvekre visszavezethetők legyenek. És ha ezen utat és irányt követve, *nem teljesen eredeti* törvényt alkotunk, az sokkal kevesebb baj, mint lenne az, ha a forgalmi élet egyik részénél, a kereskedelminél, a civilizált népek törvényeit elfogadva, a mindennapi élet forgalmi viszonyait nem ugyanazon népek törvényeivel hoznók összhangba, csak azért, hogy ezen a téren egészen ujat és eredetit alkossunk.

Az ujabb törvények és törvénytervezetek a mellett, hogy az egész joganyagnak alapját képező elveket az ugynevezett *átalános részbe* foglalják, mely a törvénykönyv minden egyes részének mintegy irányát képezi, az átalános tanokat, az egyes különálló részeknél sem mellőzhették; nehogy bizonyos elvi intézkedéseket a különös részek intézményeinél mindannyiszor ismételni kelljen. De ha ezen eljárás a magánjogi törvénykönyv egyik részénél sem mellőzhető, az a kötelmi jognál feltétlenül szükségesnek tekintendő. A dologi jog aránylag csekély számára szoritkozik a jogi intézményeknek, melyeknek mindegyike külön szabályok által akkép rendezhető, hogy a *közös* határozatok részére tér nem igen marad. Ugyanez áll nagyban és egészben a családi és örökösödési jogra is, melyeknél a szabad *jogképzés* csak korlátolt tért találhat. Egészen másképen áll a dolog a kötelmi jognál. Egyrészről ugyanis a kötelmek, melyek annak különös részét képezik, sokkal számosabbak, mint azok, melyek a magánjog többi részeibe tartoznak; másrészről e számos és sokféle kötelmek, mert a törvényben csak a főntosabbak szabályoztatnak, *befejezett egészet* nem képeznek, de nem is képezhetnek; mert a legislatio az életet fejlődésében fel nem tarthatja, és nem gátol-

* A kötelmi jog indokolásának ezen bevezető része a codifikátor intentiói iránt tájékozást nyujt. Lesz alkalmunk legközelebb az indokolásból további részleteket is bemutatni a szakközönségnek. *Szerk.*

hatja meg abban, hogy az idők és viszonyok igényeihez képest ujabb és ujabb kötelmeket teremtsen. Az ekként képződő ujabb kötelmek tekintetében azután bir az átalános rész kiváló jelentőséggel; mert azokra nézve csakis a most érintett részben letett elvek lehetnek irányadók; a mi egyuttal magyarázatául szolgál annak, hogy az ujabb törvények és törvénytervezetek a kötelmi jog átalános részének kiváló fontosságot tulajdonitanak és hogy az elmélet inkább és behatóbban foglalkozik a kötelmi jog ezen részével, mint a különös részbe tartozó egyes intézményekkel. Mig azonban a tervezet, az érintett szempontból kiindulva, az átalános dispositiókat nem mellőzhette, feleslegesnek látszott a *bajor* javaslat példáját követni, és az egyes kötelmek elé, mintegy átalános részképen a *jogügyletekre* vonatkozó szabályokat felvenni. Felesleges lett volna ez egyrészről azért, mert a jogügyletekre vonatkozó átalános ntézkedések helyesen a magánjogi törvénykönyv átalános részébe tartozhatnak; másrészről azért, mert a mennyiben a jogügyletek kötelmi viszonyt megállapitó jelleggel birnak, a kötelmi jog átalános részében okvetlenül rendezendők. Ezt látjuk nemcsak a befejezett egészet képező törvénykönyvekben; hanem nagyobb részében azon tervezeteknek is, melyek kizárólag a kötelmi joggal foglalkoznak.

Ezen szempontok szolgáltak irányadóul a magyar kötelmi jog tervezetének szerkesztésénél is, mely az egyes kötelmeket tárgyazó intézkedések előtt az átalános részbe vette fel azon elveket és szabályokat, melyek a nevezetesebb törvénykönyvekben és törvénytervezetekben a kötelmi jog átalános részét képezik. Ilyeneknek tekinthetők és tekintendők minden kétségen felül azon elvi intézkedések, melyek a kötelmek *fogalmával*, *keletkezési alapjával* és különös nemeivel foglalkoznak; továbbá melyek a *kötelmek keletkezésére* s a *kötelmeket létesitő* elemekre, jelesen a *szerződésekre* és a *tiltott cselekvényekre* vonatkoznak; melyek a kötelmek *joghatályát* ugy átalában, mint a teljesités *tárgyára*, *helyére* és *idejére* nézve, ugyszintén a *nem-teljesités* következményeit, a *követelések találkozását* szabályozzák; melyek a követelések *átszállását*, és végre a kötelmek *megszünését* s a megszünés egyes módjait állapitják meg. A most érintett intézkedések, egyedüli kivételével azoknak, melyek a rövidebb elévülési időre vonatkoznak, kétségen kivül olyan természetüek, hogy azok a kötelmek minden nemére egyaránt alkalmazhatók; tehát lehetővé teszik azt, hogy a törvény különös részében ne kelljen minden egyes intézménynél ismételni azon szabályokat, melyek átalános természetüknél fogva, minden, vagy a legtöbb kötelemre egyaránt alkalmazhatók.

A mi a tervezet különös, vagyis azon részét illeti, mely az egyes kötelmekkel foglalkozik, e tekintetben különösen kiemelendő az, hogy a kötelmi jog ezen részének szerkesztésénél, a már létező *kereskedelmi törvényre* kettős szempontból kellett tekintettel lenni. Egyrészről szem előtt volt tartandó az, hogy a kötelmi jognak a kereskedelmi törvény hátterét képezni, tehát mindazt felölelni kell, a mi a most érintett törvény kiegészitésére szükséges; másrészről figyelembe kellett venni azt, hogy a kereskedelmi törvény bizonyos ügyleteket feltétlenül és minden esetben, másokat ellenben csak feltételesen és bizonyos esetekben tekint kereskedelmi ügyleteknek; a mi természetszerüen azt hozta magával, hogy az előbb érintett ügyletek a kötelmi jogban teljesen mellőzendők, az utóbbiak pedig akkép voltak szabályozandók, hogy a mindennapi élet követelményeinek, az átalános forgalom szükségeinek és természetének megfeleljenek. Ezenkivül vannak a kereskedelmi törvényben olyan ügyletek is, melyek habár feltételes kereskedelmi jelleggel birnak, átalában véve csak a kereskedelmi forgalomban játszanak és játszhatnak szerepet. A kötelmi jog tervezete tehát nyilván túl ment volna feladatán, ha a most érintett nemü ügyleteket keretébe felveszi, ha azokat a mindennapi élet szempontjából szabályozza. A most mondottak tehát teljesen igazolják azt, hogy a kötelmi jog tervezete a *biztositási* és a *bizományi* ügyletről átalában nem, ellenben több más ügyletről a kereskedelmi törvényt kiegészitőleg intézkedik.

A mi átalában a kötelmi jog keretébe felveendő s ugyanott szabályozandó joganyagot illeti, e tekintetben eltérők a nézetek. Mig ugyanis némelyek a magánjogi törvénykönyv ezen részébe utalják az összes kötelmeket, tekintet nélkül azok keletkezési alapjára; mások, fentartva a római jog álláspontját, a kötelmi jog körébe tartozóknak csak azon kötelmeket tekintik, melyek szerződésekből, tiltott cselekvényekből és ex variis causarum figuris erednek. Az első nézet védelmezői abból indulnak ki, hogy a kötelem, a szó legtágabb értelmében, nem szoritkozik azon viszonyokra, melyek kizárólag a kötelmi jog körébe tartoznak; ellenkezőleg a magánjog többi részeiben is fordulnak elő olyan viszonyok, melyek lényegüket illetőleg kötelmeknek tekintendők; miért is a magánjogi törvénykönyv kötelmi részének, a lehető teljesség szempontjából, az utóbbiakra is ki kell terjeszkedni. Ez ellen azonban joggal hozható fel, hogy ha a kötelmi jog nem kizárólag az érintett három forrásból eredő viszonyok szabályozására szoritkozik, az a mellett, hogy aránytalanul nagy terjedelmet nyerne, a törvénykönyv rendszerében ki nem egyenlithető zavarokra adna alkalmat, melyek csakis az által kerülhetők el, ha a törvénykönyv mindegyik része szorosan meghatározható körben mozog.

Ebből indulva ki, a tervezet gondosan mellőz minden intézményt és intézkedést, mely nem az érintett három forrásra vezethető vissza, mely tehát keletkezési alapjánál fogva a dologi, a családi vagy az örökösödési jog körébe tartozik, magától értetvén, hogy az ekként netalán támadó hézagok kiegészitése ép ugy mint a szükséges harmoniának az egyes részek közti helyreállitása, a törvénykönyv végleges szerkesztésekor fog helyesen történhetni.

A magánjogi törvénytervezet átalános részéhez.

Ha már megkezdődött e lapok hasábjain a hozzászólás, megkezdem én is. Nagyszabású kritikát nem irhatok; teljes életemben magam mint mások ügyeiben vivendi modust kelle keresnem, s ebben határt szabott az idő, melyet pazarolnom legkevésbbé lehetett, s lehet. Nem mindenkivel van igy; hiszen mig például Angolországban hir szerint mezőgazdasági válság dúl, a haszonbérlők strikeolnak, a birtokosokat lelődözik, — a performaságoknak se vége, se hoszsza: addig e tisztelt lapokban épen most irják, hogy az ottani jogszolgáltatás minden igényeknek megfelel, s lépést tart a társadalmi és gazdasági viszonyok fejlődésével. Ilyen rózsás nézetekkel szemben hozzászólásomat már magam és már előre egyoldalunak jelzem. Nem kivánok szerző ur ellen polemizálni, csak azt óhajtanám, hogy legyen legalább egy kisérlet e téren is egyszerűn bizonyos vivendi modus keresésére szoritkozni.

Igy irtam már az e tárgybani korábbi tervezetre is, melynek már magyarságát megszokni vagy lehetetlen, vagy sok időpazarlás lett volna. A jelen mű e részben már jobb mesterre vall, elvétve fordul elő peldául a 159. §-ban ilyen kifejezés: «magán rendelkezés által.... keresetek elévülése.... meg nem állapitható», mely a megalapitás és megállapitásnak bizonyos körben tapasztalt összekeverésére emlékeztet, miszerint perköltséget *megalapitják*, az elévülést tehát «megállapitják.» Vagy tán a forditásban van a hiba De hisz a szász codex 160-ik §-a a kérdéses esetben nem «festsetzen»-ről, mely a megállapitásnak felelne meg, hanem «bestimmen»-ről szól, mely az egésznek más értelmet kölcsönöz. Igaz, hogy a megállapitás nem csak birói, hanem ügyfelek részéről megállapitást is jelent; azonban ily esztmét magyarul a «kikötni» szóval alkalmasint jobban megértenénk, s azzal a «magán rendelkezés által» nehézkes kifejezés is elesnék. Én az «által» szótól átalán véve borzadok, mióta egy különben igen tisztelt magas állásu ur ily kérdését: halottam «mit értünk az özvegyi jog *által*?»

Hanem az is kérdés, vajon a szász törvény nyelve németül is elég helyes-e? s már e szempontból ugy tetszik, hogy a mi hiba a tervben lehet, az nem szerző ur, hanem a német minta hibája.

Rám már az is kedvetlenitőleg hat olvasni a terv 28. § ából, hogy «jogképes vagyok«, 184. §-ából, hogy «más libáját kertemből kikergethetem»; 178. §-ából, hogy «valamely perben az annak előfeltétele iránt kelt korábbi itéletre hivatkozhatom»; 23. §-ából, hogy «a kereset az alapjául szolgáló joggal együtt évül el.»

Nem lehet-e codificálni ily primitiv §-ok nélkül? Ilyesekről van-e kérdés mai napság? Nem fontosabb-e például

az, hogy a katholikus föld eddig hallatlan eszméje felmerült? Nem volna-e az átalános részben inkább a jogforrások némi börzögetésének helye? Máskép majd a következő nemzedék épen ugy nem konyitand a visita canonikához, mint a hogy mi az épen ellenkezőt tanitó decisiótól eltekintve nem konyitottunk, különben Győry ur is felhozta volna. S ha már az inkább ius publicumba való emberi jogképességet is paragrafálnunk kell, az esetben is nem volna-e elég például a 29. §-t kezdeni ekkép: „*A jogképesség az ember élve születésével kezdődik*“? Nem lehetne-e a 31. §-t is mindjárt hozzá füzni, igy: «s *halálával vegződik*»? stb. De elvégre ezek csak rövid §-ok. Hanem olvassuk a 162. §-t: «Felmondás után bizonyos idő mulva beálló kötelezettség teljesitése iránti kereset elévülése azon napon kezdődik, melyen kezdődnék, ha a felmondás a jogügylet létrejötte napján megtörtént volna.»

Több vagy más-e ennek az értelme mint ez: „*Felmondástól függő kereset elévülése a jogügylet létrejöttével kezdődik*“? Vagy a 259. §. szerkezete: «Magánrendelkezés által az elévülhetlen keresetek elévülése, vagy az elévülhetők elévülhetlensége meg nem állapitható, sem az elévülés törvényes ideje meg nem változtatható»; nem volna-e igy érthetőbb: „*Elévülhetlen keresetekre nézve elévülést*, elévülhetőkre nézve elévülhetlenséget kikötni, vagy az elévülés törvényes idejét megváltoztatni nem lehet.» Sőt e §. tán egészen fölösleges is, miután a német eredetiben még több más tétel következik rá, melyekkel szemben a §. elején az emlitett passus csak bevezetésképp figurál. Fölösleges vagy zavaros stylussal századokon át hány millió ember idejét rabolhatni el. Tud a terv néhol viszont tultakarékos is lenni szavaival. A 64. §. azt mondja: «ha az alapitvány megszünik.» De hát hogyan? Vagyonmegszünést nem érthetünk alatta, mert épen annak fenmaradtáról s hova leendő forditásáról szól. Az intentió vagy czél megszüntét érthetnők, vagy az oklevél elvesztét, de hát mégis melyiket s hogyan értsük?

Majd ugy vagyunk a czimlappal is, melyen az «átalános» szó háromszor előfordul.

Az elsőt nem értjük mert *különös* magyar magánjog létét is föltételezné — mire szerző aligha gondolt ma, midön az „*allgemeines* bürg. Gesetzbuch“ keletkezési idejében fenforgott viszonyok fen nem forognak. S különben is az átalános rész szerzőjének neve hogy jöhetne a czimlapra, mikor a többi részt mások szerkesztik. A másik vagyis az «átalános» indokolás ugy amint áll, nem érdekli a közönséget; annak elég az utána alább olvasható azon sor, hogy a miniszter megbizásából iratott. A közönség mást várhatna ott mint joghistoriát, inkább várná a kérdések férfiaknak való succinct élre állitását, e mellett a codificálás mai technikájának ismertetését. Végre az „*átalános rész*“ kifejezés után az „*és indokai*“ egészen kimaradt, pedig maguk ezen indokok már igenis in medias res találnának, bár részint bővek s részint szükek; megmutatja az eredmény. Üssük fel például a 180. §-t «Ha a jogerejü itélet marasztaló, az itéletben (talán jobb volna „*abban*“) megállapitott joghoz végrehajtási jog járul.» Nincs oly indokolás, mely e §. szükségességét és elegendő voltát igazolná, mikor a nem jogerejü, a nem marasztaló itélet is végrehajtható biztositás erejéig, (lásd az eddigi perrend 52. és 338. §§-t.) Aztán nemcsak itélet, de végzés sőt közjegyzői okirat is van végrehajtható (lásd a váltó fizetési meghagyásokat és a közjegyzői törvényt.) Végre nem marasztaló itélet az eddigi perrend szerint egy esetben volt, u. m. a számadási pert szabályozó 525. §. esetében; a perrend-novella ezt is megszüntette s viszont azt nem irta elő, hogy tehát a nem marasztaló itélet végrehajtását hogy kellene kieszközölni? Azt sem vettem észre a tervben, hogy hát a præiudiciumokról mit kellene tartanunk?

Hát a 154. §-ban mikép volna indokolható s ekkép megérthető a „*törvényes biró*“ kifejezés? Van sophisma, mely mellett a világ fel ne tehesse, hogy e §. szerint törvénytelen birót is feltételezünk?

Egyátalában ezen átalános részben mintha a «casus rariores» mezején böngésznénk, s mintha a miniszteri utasitás szerint gondolni sem volna szabad rá, hogy nálunk a törvényhozás a közönséges esetekre sem bir elég közeget tartani, nem hogy épen ily subtilitások hiányoznának boldogságunkhoz. Ugy ne járjunk vele, mint a fenyitő törvénynyel, mely a szegény lelkészek keresztelési buzgóságát ugyan csökkentette, de a mint egyik főispán emliti, a börtönöket annyira megkedveltette, hogy majd a fél vármegye becsukatja magát, csak a másik fele ott eltartani győzze.

De nem méregetem tovább, vajon e szabályok sokak, kevesek vagy fölöslegesek-e? Sokat benne szivesen aláirnék. Szivesen látom, hogy a fundus instructust bár igen ominosus (77.) §-ba fölvették; de viszont például az alapitvány megszünéséről szóló 64. §-t el nem fogadhatnám. Szerző urnak tán esete nem volt rá, de nekem igen. Még a Bach- kormány sem merte az 50-es években például a Ludovica akadémia-alapitványokat az azon időben divott Verwirkung, tehát végmegszünés alapján confiskálni, pedig akkor nem nagyon kérdezték volna, nincs-e ugy ott is, mint a nemzeti-szinházi alapitványok jó nagy részénél van, a hol t. i. némely fentartások olvashatók. Most pláne igen sajátszerü esetem van, melyben alkalmasint bátor leszek hivatkozni szerző ur jelen §-ára, hogy t. i. ez most *még csak terv*, tehát az illető familiát az alapitvány czéljának megszünte miatt az alapitványi vagyontól elzárni ma még alig lehetne.

Többiben nagy oppositiót kifejteni nem czélszerü. A codificálásnak is két oldala van. Keveseknek fog tetszeni a régi gárdából — talán a «katholikus föld» eszméjének se kedvez, — de az uj nemzedéknek egy hivatalos tankönyv végtelen könnyebbségére szolgáland; talán a római joggal bajlódást is fölöslegessé teszi. S talán külföldiek előtt is jobb hirben állunk, ha hallják, hogy szász codex-formán dolgozunk, mig most azt gondolhatják, hogy bíróságaink a Koránból itélnek, s hogy Verbőczy, Mohamednek talán csak magyar neve.

Dr. Vida Lajos.

A közszerzeményi jogról.*

II. A közszerzemény megoszlása.

c) Közép-elmélet.

(Folytatás).

A közszerzemény megoszlása alatt értjük a házasság tartama alatt szerzett vagyonnak a házasfelek *közös* tulajdonából mindegyikök vagy örököseik *külön* tulajdonába való átmenetelét. A megoszlás tehát a közszerzemény kezdettől fogva idealis osztottságának ténylegesülése s kettős irányban vizsgálandó, nevezetesen hogy *mikor* és *miként* oszlik meg a közszerzemény?

A megoszlás idejére nézve kétségtelen, hogy a közszerzemény nem előbb, mint a *házasság törvényszerü felbomlásakor* oszlik meg. A mig fenáll az ok: a házassági kötelék, mely a tartama alatt szerzett vagyonnak közszerzeményi jelleget kölcsönöz, addig fen kell állni az okozatnak is, ugyis e vagyonnak osztatlannak, közösnek kell lenni. Mindegyik házastárs s illetve örököse tehát a közszerzeményi vagyon tettleges megosztását csak akkor követelheti, ha a házasság halál, holttányilvánitás, érvénytelenités vagy a hitvesek végelválasztása folytán megszünt. Természetes, hogy a mely vallásfelekezetnél a házassági kötelék felbomlásának helye nincs, hanem azt az asztaltól és ágytól való *örökös*

* Az előbbi közleményeket l. a 22., 23., 25., 26., 28., 36., 37., 39., 40., 42., 43. és 47. számokban.

elválasztás pótolja, a közszerzemény megosztása ennek beállásakor lesz követelhető. Nem azonban, ha az asztaltól és ágytól való elválasztás csak *ideiglenes*, mivel ez nem bir a házassági kötelék felbontásának joghatályával.

A mondottakból látszik, hogy a házastársak közszerzőségének megszünte nem esik egybe a közszerzeményi vagyon ebbeli minőségének megszüntével, vagyis a megoszlással.

Fentebb ugyanis mondottuk, hogy ha a házasság csak névleg, külsőleg áll fen, de hiányzik e kötelék lényege, mi fenforog a pusztán *tettleg különváltan* élő házastársak között, akkor a közszerzőség ipso facto megszünik. Az itt mondottakból pedig folyik, hogy a tényleges különválás nem jogositja fel a házasfelek egyikét, hogy a közszerzemény megosztását követelje. Az azonban a dolog természetében fekszik, hogy a házastársak *közös akarata* a közös vagyon iránt irányadó lesz s hogy ennélfogva a tényleg elvált házastársak is megoszthatják a közszerzeményt, ha abban *egyetértenek*.

Továbbá az is a jogviszonyok önkénytes folyománya, hogy ha a házasság az egyik házasfél halála által szünik meg, az elhunyt jogaiba lépő *örökösök* jogositvák a még életben lévő házastárstól a közszerzemény megosztását és kiadását követelni; ugy szintén, hogy az *örökösök hitelezői* kielégitési alapul az örökösökre szállt és kimutatott közszerzeményt is lefoglalhatják s a mennyiben az még kiadva nem volna, kiadatását az életben lévő házasféltől követelhetik.

A házassági kapocs tartama alatt megoszlik a közszerzemény, ha a házasfelek valamelyike *csődbe esik*.

A csődnyitás által ugyanis bukott összes vagyona hitelezőire menvén át, a csődnyitásig szerzett vagyonra nézve a házastársak tulajdoni közössége megszünik. Ennek természetes következménye egyrészt, hogy miután a csődnyitás által a hitelezők több jogot az adós ellenében nem szereznek, mint a mennyivel annakelőtte birtak, ennélfogva valamint más harmadik személyeket, ugy a feleséget is megilleti a jog, miszerint a férje kezelése alatt állott vagyonból az őt megillető részt kivegye; másrészt pedig, hogy mert a férj a kezén volt közszerzeményből saját illetőségét kivette, illetve az a csődtömegre szállott, a feleség illetősége a csőd után nem közös, hanem kizárólag a feleség tulajdona lesz és igy a felett a kezelési és rendelkezési jog is őt illeti.

Ezen általános szempont lehetett irányadó, hogy ámbár jelenleg érvényes csődtörvényünk (1840: évi XXII. törvényczikk) a férj tömegéből csak a feleség bebizonyitottan hozományi ingóit,[60] a közszerzeményes vagyonból pedig a 40. §.[61] alapján egyedül azon ingó javak kiadását engedi meg, melyek a feleség számára készültek, melyek tehát már rendeltetésüknél fogva a kizárólagos tulajdon jellegével birnak; támpontot azonban arra nem nyujt, hogy a feleség ne csak egyes meghatározott dolgokat egészben, hanem a házasság alatt szerzett vagyon felét is követelhesse, más szóval, hogy a feleség férje csődtömege ellen ne csak mint *igénylő a kizárólagos tulajdonjog* alapján, hanem mint *közszerző* a *közös tulajdonjog* alapján is felléphessen:

[60] *1840: évi XXII. tcz. 39. §-a:*

A fentebbi §. rendelete alá tartoznak (vagyis tulajdoni keresettel igényelhetők) mindazon ingó javak is, melyekről bebizonyittatik, hogy a bukottfeleségének *valóságos hozományai* s mint hagyomány kerülvén a bukottnak kezéhez, még természetben megvannak; magában értetődvén, hogy a bukottnál találtatott s mások által kiadott azon hozománybeli activ adóslevelek is, melyek a feleség nevére szólanak, mint annak sajátjai szintén kiadandók.

[61] *1840: évi XXII. tcz. 40. §-a:*

A feleség a férj tömegéből az ingó javak közül csak az követel a mi kizárólag számára vagy gyermekei számára készült, tulajdon s gyermekei ruháit, fehérneműjét, ágynemüjét s azon butorokat, melyek nevével vagy gyermekei nevével meg vannak jegyezve. A többi követelései az osztályozás alá tartoznak.

régibb joggyakorlatunk mégis oda fejlett, hogy a feleség a közszerzeményes vagyon felét elnyerhette. (A nemes nőnek — és ennek örököseinek — férje csődtömegéből azon természetben meglévő közkeresmény fele, melynek gyöke a nő pénze volt, igényper utján kiadatik 122. sz. 1842. május 19. F., 1205. sz. 1842. nov. 15. Ht.

A nem nemes nőnek vagyonbukott férje csődtömegéből azon természetben meglevő közkeresmény, melynek alapja a nő pénze volt, ennek férje tömegéből egészen kiadatik 1124. sz. 1844. márcz. 20. F., 276. sz. 1846. okt. 26. Ht. A nem nemes nőnek bukott férje csődtömegéből a természetben meglévő közkeresmény fele *előlegesen kiadatik* 944. sz. 1842. okt. 13. F., 124. sz. 1843. aug. 24. Ht.[62]

Egészen más e tekintetben az *uj* csődtörvény (1881. évi XVII. tcz.).

Ennek 51. §-a szerint ugyanis «a közadós *tulajdonostársai*, valamint azok, a kik vele társaságban vagy más közösségben voltak, a közadós vagyonilletőségének elkülönitését s az érintett viszonyon alapuló igényeiknek, az elkülönitett vagyonilletőségből *előleges* kielégitését követelhetik.»

Hogy ezen szakasz alapján a vagyonbukott házasfél illetve csődtömege ellen a csődbe nem esett hitvestárs felléphet (aktoratussal bir), azt kétségtelennek tartom azért, mert a hitvesek a közszerzeményre nézve a házasság tartama alatt *tulajdonostársak*.

Kétségtelennek, valamint a férjre, ugy a csődtörvény 46. §-a[63] daczára a feleségre nézve is. Mert habár ezen szakasz a közadós nejére megszoritást tartalmaz, e megszoritás a csődtörvény 42. §-ának azon *általános* rendelkezésére vonatkozik, mely szerint «ha a tömegben olyan dolgok találtatnak, melyek nem a közadósnak, hanem másnak tulajdonát képezik, ezek visszakövetelhetők.»

Tehát csak ha a feleség *egyes meghatározott dolgokat* egészben igényel férje tömegéből, az esetre rendelkezik a 46. §., és pedig akként, hogy a feleség csak bebizonyitottan kizárólagos tulajdonát, azaz külön vagyonát követelheti vissza.

De semmi összefüggésben sem áll ezen eset azzal, midőn a feleség nem kizárólagos, hanem férjével közös tulaj donjoga alapján *közszerzeményi joga* czimén lép fel; mert ilyenkor a feleség nem valamely dolognak mint tulajdonának visszaadását, hanem mint «a közadós tulajdonostársa» egy egész vagyonkör (a közszerzemény) felének elkülönitését követeli, tekintet nélkül arra, hogy mely egyes dolgok fogják e vagyonilletőséget képezni.[64]

[62] L. KERESZTSZEGHY LAJOS.: Váltó- és csődügyekben keletkezett főtörvényszéki határozatok gyüjteménye.

[63] *1881: évi XXVII. tcz. 46. §-a:*

A közadós neje *valamely dolognak mint tulajdonának viszaadását* csak az esetben követelheti, ha bebizonyitja, hogy a visszakövetelt dolgot már a házasság megkötése előtt birta, vagy a házasság megkötése után, de nem a közadós pénzén szerezte.

[64] Egészen téves Dr. KRÁLIK LAJOS: „*A csődtörvény* (1881. évi 17. tcz.) *magyarázata*" czimü műve 148. lapján az 51. §-hoz «Más közösségben voltak» tétel alatt adott azon értelmezése, mely szerint «A házastársak közszerzeményi vagyonközössége nem tartozik ide. A 46. §. megfogadja a bukott feleségétől még önálló szerzeményét is, szó sem lehet tehát arról, hogy a közszerzemény az 51. §. alá esnék. Különben is, mig adósság törlesztve nincs, nincs közszerzemény».

Először is, mert a feleségnek nem mint «más közösségben lévőnek» hanem mint tulajdonos «társnak» van joga bukott férje ellen fellépni, s ennélfogva egészen közönyös, hogy a törvény más oly állapotot is jelez, mely a házastársak vagyonjogi életközösségére csakugyan alkalmazható — járván a közszerzeményesség valóságos vagyonközösséggel.

De eltekintve ugy ettől, valamiből attól, hogy — mint a fentebbiekben kimutattuk — a 46. §-t az 52. §-ra vonatkoztatni a jogviszonyok különböző minőségénél fogva (kizárólagos közös tulajdon) nem lehet; — nagy tévedés azt állitani, hogy «a 46. §. megtagadja a bukott feleségétől még önálló szerzeményét is.» Mert a 46. §. a feleség házasság alatti önálló szerzeményét, mely a mi felfogásunk szerint nem lehet egyéb, mint azon vagyon, melyet a feleség a házasság alatt ingyenes módon nyert, minden egyéb tekintet nélkül a szerzés alapjára közszerzemény lévén, nemcsak meg nem tagadja, hanem még a közszerzemény szabatos fogalmával ellenkező azon felfogást is megtöri, mely szerint a feleség a házasság tartama alatt külön vagyona jövedelmén szerzett dolgokat is visszakövetelheti; minthogy a törvény a visszakövetelési jogot a házasság

Azonban ha megállapitva látom is az uj csődtörvény 51. §-ában a házastársak *közszerzemény czimén felléphetési jogát* (actoratus-át), mégis hogy e puszta perelhetőségi jognak lehet-e és mily anyagi sikere, az az általános magánjog intézkedéseitől függ s igy természetes, hogy a közszerzemény feletti rendelkezési jog tekintetében elfoglalt különböző álláspontok nem egyforma eredményt szülnek.

A vagyonérték-elmélet szerint ugyanis, ha a férj ellen csőd nyittatik, a feleség nem fogja követelhetni, hogy a férj kezelése alatt állott közszerzemény fele a csődtömegtől elkülönittessék; mert ezen elmélet szerint a közszerzeményi jognak hatálya a házasság tartama alatt nincsen és a férj a közszerzeményes vagyonnal akként rendelkezik, mint egyéb külön vagyonával. Ebből önkényt folyik, hogy ha a férj a szabad rendelkezése alatt állott vagyont eladósitotta, az a hitelezők kielégitésére forditandó. Vagy mint azt ezen elmélet mondja: mig adósság van, addig nincs közszerzemény; pedig hogy adósság létezik, annak a csőd legkétségtelenebb bizonyitéka.

Ezen elmélettel azonos eredményt fog szülni a tulajdonelmélet. Mert ennek értelmében a feleség a házasság tartama alatt kivánhatja ugyan bármikor a közszerzemény megosztását; de minthogy addig, mig elkülönitési jogával nem él, a férj gazdálkodásával egyetértőnek tekintendő: ennélfogva, hogyha a feleség csődnyitás előtt közszerzeményi részét férje vagyonától el nem különitette, csődnyitás után azt már nem teheti.

Az uj csődtörvény különben annyiban változtatást tesz a tulajdonelméleten, hogy csőd esetén a feleség elkülönitési jogát a csődnyitást két évvel megelőző időre hatálytalanitja.

A 28. §. szerint ugyanis: «A mennyiben a csődnyitást megelőzőleg két éven belül keletkeztek, megtámadhatók: .... 3. a házastárs részére történt ajándékozások, nem különben a hozománynak s a férj kezelése alá került egyéb női javaknak biztositása vagy kiadása, a mennyiben ez nem a törvény, vagy a fentebbi határidő előtt keletkezett szerződési kötelezettség alapján történt.

Igaz ugyan, hogy ezen elmélet szempontjából felhozható, miszerint a törvény szavai értelmében a hozományon kivül «egyéb női javak» kiadása sem érvénytelenithető, a mennyiben a kiadás «a törvény alapján», habár a fatalis 2 éven belül történt.

Minthogy pedig a közszerzemény fele valóságos «női javak», minthogy továbbá kiadása a törvény vagy helyesebben az ezt pótló szokásjog alapján történik; ennélfogva a közszerzemény felének kiadása, bármikor történt légyen is az a csőd kiütése előtt, nem érvénytelenithető. Szóval, az uj csődtörvény a tulajdon-elméleten nem változtat.

Ezen magyarázat ellenében mi a fentebb mondott nézetet tartjuk helyesnek. És pedig, eltekintve azon vitássá tehető kérdéstől, hogy lehet-e a «női javak» kifejezés alatt a közszerzemény felét is érteni, a grammatikai magyarázat szempontjából azért, mert a törvény a férj kezelése «alá *került*" javakról szól. Már pedig e megjelölés alatt csak a feleség külön vagyona, vagyis azon javak értethetnek, melyek a feleség részén egyedül általa már meg voltak szerezve, melyek az ő kizárólagos tulajdonát s következve birtokát is képezték, melyek azonban gazdálkodás czéljából átadatván, az átadás által «kerültek» a férj kezelése alá.

Nincs ez igy a férj kezelése alatt levő közszerzeménynél. Mert ez közösen szereztetik, a házas együttélés tényénél fogva közösül tekintendő gazdálkodás *alatt* áll elő, s nem a feleségnek, hanem ellenkezőleg már az előállás pillanatában a férjnek birtokában van s ennélfogva nem «kerülhet» oda.

A logikai magyarázat folytán pedig azért tartom nézetünket helyesnek, mivel ha megengednők, hogy a feleség férje csődbe esése előtt a közszerzemény felét *bármikor* elkülönithesse, ugy ellentétbe jönnénk a törvény kifejezett czélzatával, mely abból áll, miszerint lehetőleg gátoltassék vagyonbukott, nehogy azon időben, — a törvény ezt 2 évben kontemplálja — midőn ki nem kerülhető bukását már előre láthatja, e tudomása folytán jogügyletek által hitelezői elől a kielégitési alapot elvonja. Pedig a bukás szélén álló adósnak igen erős ösztönök által ébresztett és táplált ezen vágya valósitására kész utat nyujt a tulajdonelmélet; mely annál veszélyesebb, hogy a férj nemcsak a közszerzemény felét, hanem ennél többet, sőt mindazon külön vagyonát is hajlandó lesz bukás előtt nejének átadni, melyről a hitelezők a külön vagyon minőségét nem bizonyithatják, mi pedig az egyetértő házaspár ellenében vajmi nehéz lesz.

A mi álláspontunk szerint végül a férj ellen nyitott csőd hatálya az lesz, hogy a kezelése alatt volt ingatlan közszerzemény felét a feleség elkülönittetheti és saját kezelése alá veheti.

A hitelezők ez által nem károsodhatnak, mert itt is áll a szabály, hogy a feleség közszerzeményi jogának telekkönyvi kitüntetése harmadik személyek ellenében joghatályosan csak a csődnyitást két évvel megelőzőleg történhetik: mi ha megtörtént, a hitelezők láthatták a telekkönyvből, hogy a kérdéses ingatlan a bekebelezett jog terjedelméig a férjnek hitelezési alapul nem szolgálhat.

Ha azonban a feleség biztositási jogával kellő időben nem élt, ugy csőd esetén az ingatlan közszerzemény elkülönitését a fentebb érintett okból, az ingó közszerzemény elkülönitését pedig azért nem fogja követelhetni, mert gazdálkodási szempontokbol korlátlan rendelkezési jogot adtunk a férjnek a kezelése alatt levő ingó közszerzeményre.

Az vélethetnék azonban, hogy az esetben, ha a feleség is folytat külön gazdálkodást, a férj csődtömegéhez nemcsak ennek külön vagyona s a kezelése alatt levő közszerzemény, hanem a feleség által szerzett vagyon fele is hozzá lenne csatolandó, mivel ez is közszerzemény, a feleség által szerzett közszerzemény fele pedig a férjet illeti. Ezen felfogást azonban nem tartom megállhatónak azért, mert a hitelező a hitelnyujtáskor fedezeti alapként nem tarthat szem előtt más vagyont, mint csupán azt, mely felett a kölcsönvevő szabadon rendelkezik, a férj pedig ezt nem teheti a feleség kezelése alatt levő közszerzeménynyel. Továbbá azért, mert ily módon azon veszélynek tennők ki a feleséget, hogy keresménye a férje által elköltethetnék.

Önként értetik, hogy a fentebb mondottak megfelelőleg a feleségre nézve is irányadók, *ha ő esik csődbe.*

Hová fog joggyakorlatunk az uj csődtörvény hatálya alatt a közszerzeményi jog kérdésében fejlődni, az a jövő titka.

Az azonban kétségtelennek látszik, hogy joggyakorlatunk ez időszerinti iránylataival sem a fentebb idézett döntvényeket, sem iróink némelyikének azokra alapitott abbeli nézetét, mely szerint csőd esetében «a hitves a bukott házastárs csődtömegéből közszerzeményi részenek kiadatását igényelheti,»[65] bármennyire feleljen is ez meg a

tartama alatt szerzett dolgokra nézve csak annak bebizonyitásához köti, hogy azok «nem a közadós pénzén szereztettek.» Azon argumentatio a majori ad minus tehát, mely szerint a törvény «a bukott feleségétől még önálló szerzeményét is megtagadja» s ennélfogva «szó sem lehet arról, hogy a közszerzemény az 51. §. alá esnék», meg nem állhat, mert az okoskodás első része tökéletesen hamis, törvénybe ütköző.

Annak, hogy a közszerzemény az 51. §. alá ne vonassék, előleges feltételét annak bebizonyitása képezné, hogy a közszerzemény nem közös tulajdon, a házasfelek erre sem tulajdonostársak, — mit pedig eddigelé senki csak meg sem kisérlett.

Hogy pedig azon elavult érvelés «a mig adósság törlesztve nincs, nincs közszerzemény» — mennyit ér, fejtegetéseink folyamán már imutattuk.

[65] L. Dr. HERCZEGH MIHÁLY id. m. 35. l. Ugyanigy nyilatkozik KOLGYÁRI CSÁSZÁR FERENCZ „*A magyar csődtörvénykezés*" Pest 1847. czimü müve 105. lapján.

közszerzeményi jog benső természetének, összeegyeztetni nem lehet. Mert e nézet megállhatásának előleges feltétele az volna, hogy a férj a kezelése alatt lévő közszerzemény feléről ne rendelkezhessék, s ha ezt mégis tenné, az ipso jure érvénytelennek tekintessék.

Ezen elvet azonban a vagyonérték-elmélet kizárja; a tulajdon-elmélet nem vallja; mi pedig csak az ingatlan közszerzeményre nézve tartjuk keresztülvihetőnek.

Dr. Jancsó György,
kir. táblai segéd-fogalmazó.

Jogirodalom

Natur und Ursachen des Volkswohstandes Von ADAM SCHMITH. Neu übersetzt von Dr. Wilhelm Loewenthal II Auflage. Elwin Staude. Berlin 1882. — Ára 10 mark.

A modern nemzetgazdasági iskola nagy-nevü megalapitójának SCHMITH ADÁM-nak „*An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*“ czimü mnnkája, mely a napokban a fentebbi czimet viselő uj német forditásban másodszor jelent meg, ugy irányára, mint jelentőségére nézve sokkal ismeretesebb nálunk, semhogy erről e helyen szólni felesleges ne volna. Köztudomásu, miszerint e mű örökbecsüvé vált az által, hogy az előtte uralkodott elméletek egyoldaluságán felülemelkedett, hogy nem egyes speczialis esetekre vonatkozó nézeteket tartalmaz, nem egyedül az általa megdöntött merkantilismus ellen irányul, hanem a szerző a gazdasági élet alapelveit kutatja, és igy sikerült tanainak azon basist megadni, melyre támaszkodva azok ma is még czáfolhatlan igazságként állnak fen.

Tehát csakis a forditásra vonatkozólag teszünk azon hitben nehány megjegyzést, hogy a közgazdasági elméletekkel mindinkább foglalkozó közönségünket érdekelni fogja, miután ez epochalis jelentőségü művet magyar forditásban még n a sem élvezheti.

Smith Ádám e munkája *német* nyelvre már többször lefordittatott. A forditások közül az 1845-ben létrejött Stirner-féle és a 1861-ben közzétett Ascher-féle, valamint a Garve-féle az ismeretesebbek. De e forditások részben hiányosságuk, részben homályos, nehéz nyelvezetük miatt rendeltetésüknek nem igen feleltek meg; különösen pedig a forditások egyes homályos tételein fejét törő közönség nem is sejtette, hogy az eredeti mű oly mesterkéletlen, közérthető nyelven van irva, hogy e tekintetben — mint Smith egyik életirója, Dugard Stewart tanár megjegyezte — egyedül áll a tudományos literaturában, s hogy inkább regényhez, mint tudományos munkához hasonlit.

E bajokon forditónk segiteni ohajtván, 1878-ban uj forditással lépett a németül olvasó közönség elé és czélját annyiban elérte, amennyiben dolgozata a régibb forditások felett magasan áll. A gondolatokat lelkiismeretes pontossággal adja vissza, nyelvezete pedig megközeliti az eredeti; egyszerü, világos és a munkát az általános miveltséggel biró közönség minden nehézség nélkül használhatja. A forditás jóságát egyébiránt mindennél inkább bizonyitja azon tény, hogy rövidke három év alatt uj kiadás vált belöle szükségessé.

A forditó e művet Smith Ádám meleg hangon irt életrajzával vezeti be és a szöveget itt-ott magyarázó jegyzetekkel kiséri. E jegyzetekben törekedik a mű irása óta történt változásokra figyelmeztetni és, mint magát előszavába n kifejezi, azon kevés tévedéseket, melyek e müben a számos igazság közt mégis előfordulnak, «corrigálni.»

A két kötetben majdnem ezer lapra terjedő és Smith arczképével diszitett munkát ajánlja még a szép kiállitás, tiszta, könnyen olvasható nyomtatás. *n. e.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Észrevételek az 1881. évi LIX. tcz. némely intézkedései fölött. *

Lényeges és az eljárás egyszerüsitése és gyorsitása tekintetében nagyon üdvös módositást szenved az eddigi eljárás a novellának a szavatosság kérdését szabályozó 9. és 10. §§. által. A régibb törvény szerint felperes rendes eljárásra utasitandó, midőn alperes sommás eljárásban szavatosra hivatkozván, a biró a szavatosságnak helyét látja. Az uj törvény ugy rendes mint *sommás eljárásban* is megengedi felperes és alperesnek egyaránt, hogy a mennyiben egy harmadik személy ellen szavatossági igényt kiván támasztani, azt, ki ellen igényt támaszthatni vél, *a per folyamatban létéről perbehivás által értesithesse.* Ha a perbehivott a védelmet el nem vállalja, (vagy a perbehivásról szóló értesitvény neki kézbesithető nem volt), *a főügy a perbehivásra való tekintet nélkül folytattatik és döntetik el, s egyáltalán a perbehivó és perbehivott közötti jogviszony a perben nem döntetik el,* teljesen eltérve a mai eljárástól, mely szerint a szavatossági per az itélet hozatalára felfüggesztő hatálylyal van s mely *a szavatossági kérdést a főperben együtt egy közös itéletben megoldandónak rendeli.*

A 13. §. a sommás eljárás eseteit tárgyazza, s az 1868: 54. tcz. 93. §-ával szemben a következő lényeges eltéréseket tünteti fel:

1. A kereset tárgyának értéke alapján sommás eljárás alá tartoznak nem a 300 frt (93. §. *a)* pont), hanem az 500 forintot meg nem haladó keresetek.

2. A per tárgyának értékére való tekintet nélkül pedig:

a) már nem *minden olyan kereset,* melyre nézve a sommás eljárás okmányilag kiköttetett (93. §. *b)* pont), hanem csak az, mely *készpénzbeli követelés vagy helyettesithető ingóságra* irányul.

b) a házasságon kivüli nemzésből származó igények iránti keresetek, ideértve a törvénytelen gyermek tartása iránti kereseteket is, melyek a hatályban levő eljárás szerint rendes eljárásra ntasitvák.

c) A két évnél nem régibb kamatok, életjáradék, tartási és élelmezési kötelezettségek iránti keresetek, *ha a főkötelezettség törvényen vagy teljes hitelü okiraton alapszik,* holott a jelenlegi törvény a jelzett keresetekre a sommás eljárást megállapitja, ha magára a főkötelezettségre nézve két ség fen nem forog (93. §. *c)* pont);

d) a bérleti viszonyból felmerülő keresetek;

e) két évnél nem régibb haszonbér megfizetése iránt inditott keresetek; a két évnél régibb bér megfizetése iránti perek tehát a 93. §. *d)* pontjától eltérően ezentul szintén sommás eljárásra tartoznak;

az *f)*, *g)*, *h)*, *i)* és *k)* alatti pontokban az eddigi törvénynél szabatosabban körvonalozott haszonbérleti viszonyokból felmerülő keresetek, melyeknél a *k)* pontban felsorolt *bérlemény fentartása, valamint a szerződő feleket a törvény szerint terhelő, avagy a szerződésben elvállalt kötelezettségek teljesitése iránt a bérlet tartama alatt inditott keresetekre* vonatkozólag meg kell jegyezni, hogy nem elég világos, vajon a keresetek *bérlet vagy haszonbérleti viszonyra* értendők. A mellett hogy előbbire vonatkoznak, a *k)* pontban előforduló „*bérlemény*“ és „*bérlet*“ kifejezésekben foglalt helyes értelem tanuskodik. Azonban e felfogás ellen látszik szólani, hogy „*bérlemény*“ kifejezés az *f)* és *h)* pontokban *haszonbérletre* vonatkozólag alkalmaztatik, hogy a *d)* pont *a bérleti viszonyból felmerülő kereseteket tárgyazván, a k) pontot magában foglalónak, tehát feleslegesnek tünteti fel,* holott a haszonbérletre vonatkozólag annak fentartása stb. iránt inditott keresetek a haszonbérletre vonatkozó többi pontok alá subsumálhatók nem lévén, a *k)* pont talán a haszonbérleti viszonyból felmerült keresetekre értendő. E felfogást támogatni látszik a *k)* pont elhelyezése is, mert ha bérleti viszonyra lenne alkalmazandó, az ezt tárgyazó *d)* pont s nem a haszonbéri ügyek felsorolását tartalmazó *e)*, *f)*, *g)*, *h)* és *i)* pontok után következnék.

Sommás eljárás alá tartoznak továbbá az *l)*, *m)* és *n)*

* Az előbbi czikket l. 371. lapon.

pontok alatt foglalt s az eddigi törvénynek (93. §. *i)*, *h)* és *n)* pontjainak) lényegileg megfelelő keresetek, s végül (*o)* pont) azon ügyek, melyekre a sommás eljárást *külön törvény* állapitja meg, minők pl. az 1881: LX. tcz. által sommás perutra utasitott igényperek.

A mennyiben az eddig felsorolt esetek valamelyike, nevezetesen a 13. §, 1., továbbá 2. *a)* és *o)*, pontjai alá sorolhatók nem volnának, a 93. §. pontjában foglalt *szolgálati, fuvarozási, szállitási és munkabérek vagy dijak iránti keresetek nem tartoznak ezentul sommás eljárásra.*

A 14. §. véget vet azon ingadozó gyakorlatnak, mely felperesnek részint meg-, részint meg nem engedte sommás eljárásra tartozó keresetét rendes peruton megindítani, egyuttal megszünteti az eddigi perrendtartás 95. §-ában körülirt azon félszeg eljárást, mely szerint felperes rendes eljárásra utasitandó, midőn felperesnek a sommás kereset alapjául felhozott okirat valódiságát a második tárgyalás alkalmával sem sikerült alperes kifogása ellenében bebizonyitani; ugyszintén, midőn alperes szavatosra hivatkozván, a sommás biró a szavatosságnak helyét látja. Ezentul „*a törvény által sommás eljárásra utasitott ügyeket a rendes perutra áttenni nem lehet*".

A 15. és 16. §§. a birói illetőség elleni kifogásra nézve az eddigi eljárást annyiban módosítják, a mennyiben a kifogás folytán hozott végzés ellen jelenleg megengedett *semmiségi panasz helyett felfolyamodásnak* van helye s a mennyiben a rendes eljárásban alkalmazott ily kifogás a *perfelvételi határnapon a pertárban adandó be*, mig jelenleg a *törvényszéknél* benyujtandó illetéktelenségi kifogást a *keresetlevél vetele és a per felvételére kitüzött határnap közötti idő első felében* kell beadni (98. §.).

A felebbviteli biróság azon joga, hogy *ujabb tárgyalást és további bizonyitást rendelhet*, (perrendtartás 108. §.) a nevella 17. §-a. által az *elsőfolyamodásu bíróságokra* is ruháztatik, a mennyiben *itélethozatal előtt a tárgyalás kiegeszitését és ennek folytán további bizonyitási eljárást elrendelni jogositva vannak.*

A novella 21. §. *a)* pontja az eskü letételét azon félnek is megengedi, ki annak letételekor *16 évét betöltötte*, holott a jelenlegi eljárás 223. §. *a)* pontja a betöltött 18. évet kivánja. A nyereségvágyból elkövetett valamely bűntett vagy kihágás avagy hamis eskü miatt elitéltnek az eskü az eddigi törvény szerint *egyáltalán meg nem engedhető*, holott a novella az eskü különböző nemei közül *a főeskü letételét megengedi* az esetben, ha az az illetőnek *ellenfele által kinált-tatott vagy ellenfele által neki visszakináltatott.* Oly esetben tehát, midőn a bizonyitandó ténykörülményről csak az illető elitéltnek van közvetlen tudomása s a perrendtartás 235. §. szerint annak letételére *maga ajánlkozott, főeskure sem lesz bocsátható.*

Kiindulva azon igazságból, hogy oly egyén esküje, ki a fentebbi §. értelmében bűncselekmény miatti elitéltetése folytán esküre nem bocsátható, nem válik hitelt érdemlő bizonyitékká az által, hogy a kérdéses büncselekmény miatt a per megindítása *után itéltetett el*, azt rendeli a novella 22. §-a hogy ez esetben az ellenfélnek jogában áll *az eskü letételéig* a jogerejü büntető itélet hiteles kiadványának bemutatása mellett kérni, *hogy az eskü kivétele mellőztessék s a hozott itélet hatályon kivül tétele mellett a pernek folytatólagos tárgyalása rendeltessék el.* Ha a bemutatott büntető itélet még jogerőre nem emelkedett, az eskületétel az itélet jogerőre emelkedéséig felfüggesztendő.

A hirdetmény általi idézés esetében, ha felperes ellen bebizonyittatik, hogy alperesnek előtte tudvalevő lakhelyét elhallgatta, az *egész eljárás semmis*; ezenfelül felperes a költség megtéritése mellett az eddigi eljárás (perrendtartás 270. §.) szerint 20 frtról 200 frtig, a novella 24. §. nyomán pedig 500 frtig terjedhető pénzbirsággal büntettetik.

Dr. Holländer Lajos,

A részvénytársaság feloszlása után kötelezhetők-e a részvényesek a társaság hitelezői érdekében részvénytőke-hátralékaiknak befizetésére? *

Ezen kérdés csak csőd esetében nyer praktikus jelentőséget. Mert a feloszlás egyéb eseteiben a társaság vagyoni állása activ, a hitelező a társaság ellen fordul és nyer is kielégitést; nem kényszerülhet tehát a részvényest megperelni.

Hogy tehát csőd esetében quid juris? vagy más szavakkal, megtámadhatja-e a részvénytársaság hitelezője a részvényest a részvénynek hátralékos névértéke erejéig, azt megvizsgálni a következőkben megkisértjük.

A doctrina elismeri a részvénytársaság jogi személyiségét. Ennek viszonyait a részvényesekhez, az ugynevezett belső viszonyt az alapszabályok határozzák meg. Meghatározzák a részvényesek jogait és kötelezettségeit a társaság irányában.

A vagyonbukott részvénytársaság helyébe lép a csödtömeg. Ezen jogutód csak azon jogokat igényelheti maga részére, melyeket jogelődje a részvénytársaság birt. A részvénytársaság pedig csakis a csőd kiütéséig lejárt és még nem teljesitett részvénytőke hátralékokra bir igénynyel, de nem azokra is, a melyek még nem jártak le, és melyek befizetése esetleg közgyülési határozattól vagy más körülménytől függ.

A kérdés nemleges eldöntését indokolja továbbá még hogy az igazgatóság által a társaság nevében kötött ügyletek által csakis a társaság lesz jogosítva és kötelezve, és nem a részvényesek is.

Azon nézet helyessége ellen, mintha a társaság kötelezettsége mellett még a részvényesek subsidiarius kötelezettsége állana fen, harczolnak a kötelmi jog alapfogalmai. Mert a szerződő fél sem a részvényessel, sem pedig ennek képviselőjével nem szerződött, az igazgatóság pedig a részvényesek képviselőjének nem tekinthető. A részvényes *csak* a társasághoz áll viszonyban. A kereskedelmi törvény 168. §-a csak a társaság irányában kötelezi a részvényest, sőt a társaság a befizetést csak az alapszabályok által meghatározott «módozatok» megtartása mellett követelheti.

De gyakorlati érvek is támogatják a kérdés ily eldöntését.

Mert ha a kérdéses jogot a hitelezőnek concedáljuk is, az csak akkor érvényesithető, ha a részvénytársaság «névre szóló» részvényeket emittált, de nem étvényesithető akkor, ha a részvények «au porteur» szólnak. Az első esetben a részvénykönyv ad utbaigazitást a hitelezőnek, de hogy segit magán utolsó esetben? Az utolsó eset pedig ép oly gyakori lehet mint az első; és már ebből is kitünik, hogy a kérdéses jog a társaság hitelezőjét nem illetheti. *Dr. F. J.*

* L. ugyanazon tárgyról Ternovszky Béla törvényszéki biró czikkét a 47. számban.

Különfélék.

— **Ügyvédi vizsga** az 1881. év folyamán alig kétszáz tartatott; körülbelül ötvennel kevesebb mint 1880-ban. Hogy az ügyvédrendtartás fenállása óta mily rohamosan kevesebedtek az ügyvédi vizsgák, leginkább mutatja az, hogy 1876-ban 513 jelölt bocsáttatott a vizsgára, tehát csaknem háromszor annyi, mint 1881-ben.

— **A büntettesek kiadására vonatkozólag** egy orosz iró (DANEVSZKY: *Opinion impartiale d'un Russe sur l'extradition des Nihilistes.* Paris.) azon javaslatott teszi, hogy azok, kik politikai gyilkosságban bünösök, büntettessenek a gyilkossággért azon állam által, a hova menekültek. Ezen elvet követte Magyarország 12 évvel ezelőtt a Karagyorgyevits perben.

—

Egyik régi előfizetőnktől azon felhivást vettük, hogy a „*Curiai határozatok*" czimű mellékletünket könyv alakjában adnók. Szerkesztőségünk részéről ezen terv ellen semmi kifogás; de az egyes ivek könyv alakjában a döntvény közlemények felét is alig tartalmazhatnák. A többi megjegyzésekre figyelemmel leszünk.

—

A mult heti mutatványszámmal szétküldött **Tartalom** *nem kimerítő. A főlap kiegészitett tartalommutatóját a czimlappal együtt jelen számunkhoz mellékelve küldjük szét. A melléklet tartalommutatóját január elején veszik előfizetőink.*

—

Uj évtől kezdve a *Jogtudományi Közlöny* döntvénymellékletének terjedelme — a főlap eddigi terjedelmének érintetlenül hagyása mellett — megkétszereződik. Rendszerint ugyanannyi lesz a melléklet mint a főlap, t. i. egy egész iv. Szükségesnek mutatkozik ezen kibővités azért, mivel a csőd- és perrend-törvények életbelépésének idejében az e tárgyu curiai határozatok a praxisra rendkivüli fontossággal fognak birni. Minthogy pedig a szerkesztőség nem mellőzheti a bűnügyi, kereskedelmi, váltó- és magánjogi döntvények közlését sem, kénytelen a lap terjedelmét megfelelőleg nagyobbitani. Az előfizetési ár maead a régi.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. sz.). Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Nádor utcza 13. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.